13
7 N
5
13-7-G 14

PAVLI CASTRENSIS

In Primam Digesti Noui partem Commentaria:

Cum multis tùm D. Francisci Curtij, tùm etiam aliorum quorundam præstantiss. virorum Adnotationibus illustrata.

Præter quòd illa sedulò recognita, nouissimè ad vetustissimorum exemplarium fidem, infinita propè, quæ passim corruptè legebantur, in pristinum sensum, suumq; verum splendorem restituimus.

Recens additis ad omnes ferè ll. & §§. ijs summarijs, quæ in cæteris prioribus editionibus desiderabantur. Necnon appositis solitis cuiuspiam doctissimi viri obseruationibus ad marginem hac * nota præmonstratis.

VENETIIS, MDLXXV.

Elenchus Rubricarum huius Voluminis.

PAVLI CASTRENSIS DOCT. EXCELLENT.mi PATAVINÆ PRÆLECTIONES,

In Primam Digesti Noui partem.

Cum non paucis clarissimorum & illustrium virorum adnotationib. præsertim D. Fran. Curtij, & Bern. Landriani: necnon doctissimi cuiusdam Iurisconf. per quàm vtilibus obseruationibus sub hac nota * præsignatis: ac denique cum Summarijs Hieronymi Marliani Mediol. longè satis quàm antea castigatæ atque illustratæ fœliciter incipiunt.

De operis noui nunciatione. Rub.

1 *Rubrica de operis noui nunciatione est caput libri xxxix. ffo rum. non autem voluminis.*
2 *Iurisconsulti, qui condiderunt has leges, fuerunt etiam post aduentum Christi, non tamen receperant fidem.*
3 *Genitiuus quid propriè significet.*
4 *Statutum quòd quicunque receperit rem alterius, puniatur in tantum, qualiter intelligatur.*

1 ¶ † Bar. super hac rub. dicit, q hic non est caput libri, immo di
cit voluminis, & verum nõ dicit, sed est falsum, quia est caput
2 libri xxxix. vt patet ex rub. †, Item dicit, q Iurisconsulti qui con
diderunt has leges, fuerunt ante aduentum Christi. & idẽ dicit
gl. in l. Titia. §. fin. de aur. & ar. leg. qđ est etiã falsum, qa faciunt
mentionẽ de multis Imperatoribus, qui fuerunt post Christũ,
vt de Tyberio, cuius tempore Christus est crucifixus, vt in l. &
hæc Tyberij. de hære. insti. Et de Nerone, qui decapitauit bea-
tum Petrum, & Paulum, vt in l. j. in prin. ad Treb. & de Anto-
nio, qui fuit longè post, vt l. proximè de his quæ in testa. delen.
3 non tamen receperant iurifcon. fidẽ. ¶ † Itẽ dicit, q genitiuus,*
a significat regulariter dominium, vt not. in l. ij. §. de religio. ta-
men aliquando significat causam efficientem, vt hic dũ dicit,
domini Iustiniani. Aliquando causam materialem, vt hic, dũ
dicit, iuris enucleati. Aliquando nudam possessionem vel detẽ
4 tionem, vt not. in l. ij. in prin. de orig. iur. per quod dicit, † si sta
tutum dicat, q occupans rem alterius puniatur tanta pœna, si
occupem rem per te possessam, incido in pœnam, licèt non es-
ses dominus. Tu dic, q aut ego eram dominus, & non incido
in pœnã statuti, quia debet intelligi alterius, scilicet quàm oc-
cupantis, licèt incidam in pœnam iuris cõis, vt l. si quis in tan-
tam. C. vnde vi. & l. extat. quod met. causa. Aut quidam tertius
erat dominus, & incido, quia eo ipso q possides, plus iuris ha-
bes quàm ego, qui nõ possideo, nec sum dominus, vt l. si duo.
vti possid. & sic satis videtur tua quo ad hoc. ¶ Facit etiam ad
quæstionem, quam ponit Spec. in tit. de proba. §. videndũ. vers.
sed pone statutum. Si dicat statutum, q de damno dato creda
tur iuramento domini possessionis, & dedisti damnum in re p
me possessa, non tñ eram dominus, an stetur iuramento meo,
& arguit pro & contra, nec benè declarat. Tu dic, q aut consta
bat me esse possessorem, non tamen constat, q ego sum domi
nus, nec etiam q alius, & tunc debet stari, quia præsumor esse
dominus ex tali possessione, cum non deducam dominium
principaliter in iudicium, sed incidenter, vt in l. j. §. famil. ercis.
plenè no. in l. j. de cond. insti. Aut constat, q alius est dominus,
puta, eram fructuarius, & alius proprietarius, & tunc aut fuit
datum damnum in fruct. ad me pertinentibus, & stabitur iu-
ramento meo, quia intentio statuti est, q stetur iuramento dã-
num passi. & ego sum, qui patior damnum: aut datur dam-
num in proprietate, & non stabitur iuramento meo, sed pro-
prietarij, quia ipse est, qui patitur damnum.

ADDITIO.

a ¶ Genitiuus, vltra ea quæ posui ad Bar. & Alex. q genitiuus aliquando ponitur pro ablatiuo. l. eleganter. §. seruus. ff. de dolo. & dicit Car. consi. 30. q licèt genitiuus possit importare dominium, & pos. q tamen debet exponi in significatione magis apta verbis. ar. l. quoties. de verbo. oblig. alle. Bar. hic. & vide ibi q propter hoc volui, ne prolixior sim.

LEX PRIMA.

1 *Nunciatio noui operis, potest fieri etiam ei qui iure ædificat, sed hoc reperto debet nunciatio remitti quatenus iure ædificat, & nu. 2.*
2 *Effectus remissionis nunciationis noui operis est, vt competat interdictum ne vis fiat ei, & non impediatur ædificare.*
3 *Remissio nunciationis quotuplex sit, & in qua remissione præstetur satisdatio de demoliendo.*

1 HOc edicto. ¶ † Nunciario noui operis po
test fieri etiã ei, qui iure ædificat, hoc
tñ reperto debet nunciatio remitti
quatenus iure ædificat, quia catenus
nunciator ius nunciandi nõ hẽt. h. d.
¶ Et sic continet duo dicta. secundũ
ibi {deinde.} In primo dicto ponitur
effectus nunciationis. In secundo po-
nitur effectus remissionis secundum
Bar. sed malè loquitur, quia de effectu nunciationis incipit vel
le tractare j. eo. l. nunc videamus. ergo vsq; illuc de eo nihil tra-
ctatur, & patet, quia effectus nũciationis est demolitio, de qua
2 non tractatur vsque ad l. prætor. in prin. vt ibi not. in glo. ¶ † Itẽ
effectus remissionis est, vt competat interdictũ ne vis fiat ei, &
non impediatur ædificare, vt d. l. prætor. §. deinde. de quo nihil
hic tractatur. Dic ergo q in primo dicto declaratur qñ possit
fieri nunciatio noui operis, quia videbatur non posse fieri nisi
ei, qui non iure ædificat, & tamen dicitur contrarium, quia ẽt
si iure ædificat, etiam cogitur obedire, aliter cogitur demoliri
suis expensis, quia contempsit edictum prætoris, vt d. l. prætor.
in prin. & § j. & l. stipulatio. §. habet autem. & ibi not. in gl. j. eo.
nec auditur si contempsit nunciationem, & postea vult osten
dere, q iure ædificat, nam omnia demoliri debet antequam
de hoc cognoscatur, vt j. ea. l. §. sed si is. ¶ In secundo dicto tra-
ctatur quatenus debeat fieri remissio, quod est intelligendum,
quando post nunciationem, ille cui facta est nunciatio, cõpa-
ruit coram iudice volens ostendere, q iure ędificabat, & petijt
sibi remissionem nunciationis fieri, nec eã contempserat, quia
non ędificauerat. Si verò reperiatur, q pro parte põt ędificare,
& pro parte non, fit remissio quatenus ędificare põt. i. datur si-
bi licentia ædificandi per iudicem. de hoc pone exemplum vt
habetur in gl. magna. in ver. {vel dic tertio.} reiectis alijs exposi
tionibus gl. ¶ In gl. j. l. ibi, {& ego dicebam eum non iure ædifi-
care} vel quia asserebam illud solum ad me pertinere iure do-
minij directi, vel vtilis, vel meipsum possidere bona fide, vel
me habere vim. seruitutis vrbanæ altius non ædificandi, ne lu-
minibus domus meæ officiatur, vt j. ea. l. §. pe. cum gl. & j. de re-
miss. l. j. §. j. vel quia timeo damnum mihi inferri ex illo ædifi-
cio, vel quia dico illud esse solum publicum, & ipsum nõ pos-
se ædificare sine licentia principis, vt j. ne quid in loco pub. per
totum, quo casu quilibet de populo potest prohibere, vt j. eo.
l. in prouinciali. cum l. seq. Ipse autem dicebat contrarium, q
nullum istorum erat verum, & quia ipse erat dominus, & pos-
sessor, & q solum erat liberum. ¶ Gl. magna format duo con-
traria in versi. {deinde.} primum vsque ad versi. {sed videtur
huic respondeo.} secundum vsq; ad n. Et prima pars redditur
difficilis propter duo. Primo, quia vsq; ad versi. {vel dic quin-
to.} ponitur quædam gl. antiqua, quæ ponit quatuor solutio-
nes ad contrarium. Prima ab illo versi. vsq; ad secundam par-
tem ponitur quædam additio, in qua repetit idem quod s. di-
xerat, & sic licèt videatur ponere nouas solutiones, & nonos
intellectus, tamẽ sunt idem cum primis, nam id quod dicit in
ver. {vel dic vero.} tẽdit ad idem cum prima solutione posita
in prin. gl. ¶ Itẽ illud quod dr̃ in versi. {vel poni põt.} tendit ad
idem cum eo quod dixerat in ij. sol. in ver. {vel tertio.} & hoc
vsq; ad ver. sexto, licèt aliquãtulum latius. ¶ Illud autem quod
dicit in ver. sexto, tendit ad idem quod dixerat in ver. {vel dic
3 secundo.} Item procedit difficultas ex alio, † videlicet cum tri
plex sit remissio, quædam, quæ fit ipso iure per edictum præ-
toris, sine facto iudicis, quædam verò, q̃ fit per ipsum nuncian
tem, de qua habetur j ea. l. †. & post operis. in versi. inde quæri-
tur. de qua nihil in hac gl. Quædam vero, quæ fit per ipsum iu
dicem, scilicet quæ fit a lege. ¶ Et prima est triplex, prima illa,
quæ fit præstitis, & receptis satisdationib. de demoliendo super

a nũciatione valida,[a] vt j.eo.l.prætor.§. deinde. Alia q̃ fit oblatis ſatiſdationib.ſed nõ receptis. Alia q̃ fit ẽt nõ præſtita inde oblatione ſatiſdationis, vt quãdo nunciatio erat nulla vel ex defectu primæ nunciationis, vel ex defectu iuris ſui, vel ex defectu rei ſuper qua fiebar, iuxta no.ſ. in glo.quæ incipit {legitima.} ¶Similiter ſecũda, quæ fit per iudicẽ, eſt duplex. Vna quæ fit præſtita ſatiſdatione in prin.cognitionis ſi volebat ædificare lite pendẽte. Alia quæ fit nulla præſtita ſatiſdatione, ſi nõ curabat ædificare quouſq; lata eſſet ſententia. Iſta glo. mixta intelligit iſtũ tex.aliquando in vna,aliquando in altera,de prædictis & de oĩb. facit mentionem ſi benè inſpiciatur. De prima facit mẽtionem in prima ſolutione vſq; ad verſicu. { & ſupple. in verſicu. vel dic ſecũdo.} de ſecunda facit mẽtionem in verſic. {vel die quarto.} de tertia facit mentionem in verſicu. (& ſupple.) Similiter in illa quæ fit per iudicem, facit mentionem de prima,quæ fit præſtita ſatiſdatione.in prin. cognitionis in ver. {& hoc præſtita ſatiſdatione.} de ſecunda quæ fit nulla præſtita ſatiſdatione facit mentionem in verſic. { vel dic tertio } & ibi ponit verum intellectum ad iſtum text.ſecundum quẽ illa verba catenus quatenus ponuntur propriè, ſcilicet quantitatiuè reſpectu operis & nunciationis. Sed ſecundum primũ intellectum ponuntur cauſaliter, & ſic impropriè ſ'm ſecundũ ponuntur quantitatiuè reſpectu temporis.

ADDITIO.

a ¶ Adde hic quæ nam ſit cautionis præſtandæ p eũ cui nunciatio facta ẽ forma, vbi in ædificando vult pgere, vt Spe.in tit.de ſat.§.v. ver. cæterũ. Et an ſatis ſit offerre de demoliendo opere cau. vt non poſſit impediri ab ædificando, habes p eũdẽ in tit.de app.§.xj.ver.illd quoque. de cõceptione libelli atque poſitionum in huiuſmodi cautione, vide eundẽ ti.de pig.§. j.ver.item ſæpe. hoc tñ potiſſimum notabis, q̃ in no.ope. nũ.cã contineri debet ſ'dm doctrinam Bar.hic in ij.q.& l.non ſolum.§.ſicut.infra e.& Spe.in tit.de procu.§.ſi na.ſed nunquid ſuffi.& Pet.Fert.in practi.in ij.libell.de iud.ſuſpe.vl.ver.

---

1 *Per nũciationem noui operis ſuccurritur aduerſus futura opera ne fiãt,ſed aduerſus iam facta non præcedente nunciatione ut deſtruantur,non ſuccurritur per hoc edictum, ſed per alia remedia iuris de quibus hic.*

2 *Olim ſignificat tria tempora, & poteſt dici aliquis filius olim Semproniĩ,licèt Sempronius adhuc uiuat,uel filius Sempronij, licèt Sempronius ſit mortuus.*

3 *Quomodo iſtud edictum poſſit concurrere cum interdicto, quod vi aut clã, & numero 4.*

4 *Aedificans poſt nunciationẽ factam in opere,cogitur demoliri ſuis expenſis etiam ſi iure ædificauerit.*

Hoc edictum ad quid fuit neceſſarium, & in quo differat ab actione negatoria uel confeſſoria.

5 *In hoc edicto quòd non teneatur nuncians exprimere cauſam nunciationis, nec de ipſa tunc fidem facere,ſed poſtea ſic coram iudice, & quid in proteſtatione facta alicui,ut abſtineat ab aliquo actu.*

1 §.Hoc autem edictum.

¶ † Per nunciationẽ noui operis ſuccurritur aduerſus futura opera, ne fiant, ſed aduerſus iã facta non præcedente nũciatione,vt deſtruantur, nõ ſuccurritur per hoc edictũ,ſed per alia remedia iuris, de quibus hic habes.h.d. ¶In text. ibi {nam ſi quid operis factum fuerit} ſcilicet nõ præcedẽte denunciatione,vt in glo.fi.& ſic nõ habet locum interdictũ demolitorium, ex hoc edicto, de quo j.eod.l. prætor. §.j.quia illud non habet locũ niſi opere facto poſt denunciationem in contemptum eius. Habet ergo locum interdictum quod vi aut clam ex hac ſecunda parte, quia factum clam.Si autem præceſſiſſet denunciatio, tunc ſi quidem in ipſa re,in qua ædificatur,quod eſt neceſſarium,vt habeat locum iſtud edictum,vt j.eo.l.de pupillo.§.ſi quis forte, tũc vtrunque interdictum locum haberet ſcilicet ex hoc edicto, vt d. l. prætor.§.j.& etiã interdictum quod vi aut clam,ex prima parte,q̃a dicitur factum vi.Si autem nunciatio non fuit facta in ipſa re, tunc ceſſat interdictum quod oritur ex hoc edicto, & datur interdictum quod oritur, { quod vi aut clam } ex prima parte, quia in illo non exigitur quod fiat in ipſa re, vel opere, vt hic in glo.quæ incipit { non ergo. } ¶In gl. ſuper verbo {præterita.} in fi.ibi {vel præceſſit nunciatio} ideſt quædam proteſtatio,quæ vim nunciationis habet in caſu illius §.¶ In glo.ſequen.in fi. Adde alias differentias, quas ponit glo.j.ead.l.§. hoc autem edicto.quæ incipit ad hoc,& etiam Bartol.ponit alias.
a ¶†In glo.ſuper verbo {olim} Bar. dicit hic, quòd olim, ſignificat tria tempora,vt no.in l.nec emp.de contrahen.empt.o.& ideo dicit ſe ſuſtinuiſſe inſtrumẽtum, in quo dicebatur filius olim Sempronij, cũ Sempronius tunc viueret, nam debet intelligi,olim,ideſt,de præſenti.Sed ego quæro,quid ſi erat mortuus,ſed notarius dixit filius Sempronij, videtur vitioſum, q̃a
a videtur dicere de præſenti, [a] & tamen non eſt,ſed fuit argum. eius quod habetur in l. qui Romæ.§. Augerius. de ver. obliga. contrarium dicit Io.And.in c.cum contra. de pig. per tex.in c.
3 Raynutius.de teſtamen.¶† Oppo. q̃ iſtud edictum tanquam ſpeciale,facit ceſſare interdictũ q̃d vi aut clam,tanquam generale,in caſu quo quis ædificat poſt nunciationem factã in ipſo opere, quia generalis diſpoſitio non cẽſetur aliquid diſponere in caſib.ſpecialiter prouiſis,vt l.ſanctio legũ. de pœnis.& l.ſtipulationes commodiſſimũ,& l.doli clau. de verb.oblig.Solu. notabilis,illud verum, qñ generalis & ſpecialis emanãt ab eadem lege vel edicto,ſecus qñ a diuerſis, quia tunc poſſunt cõcurrere,& ita loquitur hic,& ſ.dixi,& patet hic in gl.fi. quæ dicit,q̃ interdictum, q̃d vi aut clam,concurrit cũ interdicto.Ne q̃d in loco ſacro vel religio.&c.hoc ẽt patet,quia l.Cor. de ſic. prouidet generaliter cõtra homicidas, & l.Põp.de parric. ſpecialiter contra occidentẽ parentes vel filios, & tñ ſi quis occi-
b dat parentes, [b] non ſolũ põt accuſari.l. Pompeia,ſed ẽt l.Cor. de ſica.vt no.in l.Senatus.de accu.Eſt & alia ſol. quia cõtrariũ procedit, quãdo generalis diſpoſitio ſtat in ſua generalitate, ita q̃ nulla ſpecies in ipſa ſpecificetur.Sed in interdicto, quod vi aut clam,ſpecificantur ſpecies in ipſa,ſcilicet quando fit vi, ſcilicet præcedente denunciatione, ergo in hoc dicitur ſpecia-
4 lis,ſicut prouiſio ex hoc edicto. Poſſunt ergo concurrere.¶†E contra videtur,q̃ interdictum, quod vi aut clam,tanquã plenius prouidens faciat ceſſare hoc edictum,q̃a prouidet omni caſu quo prouidet iſtud, & ẽt vltra. Nam ſi quis ædificat poſt nunciationem factam in opere,cogitur demoliri ſuis expẽſis, ſiue iure ſiue nõ iure ædificauerit, & ẽt antequã cognoſcat an iure, vel non iure ædificauerit,vt j. quod vi aut clam.l.j.§.j. Ad quid ergo fuit hoc edictum neceſſariũ, cũ iſtud non concurrat cum alio plenius prouidente,vt j.e.l.prouinciali.§.j.Sed ad illã l.faciliter reſpondetur, q̃ nõ concurrit cũ alio remedio ordinario,ſed interdictum,quod vi aut clam,eſt extraordinariũ ſicut iſtud,ergo &c.vt patet in actio.de dolo,quæ concurrit cũ alijs ſimilibus,ſed ad primum difficilis eſt reſponſio, niſi dicamus, quòd in hoc iſtud prouidet plenius, quia remediũ huius edicti eſt perpetuũ,ſed ex illo eſt annale,vt hic in glo. mag. Item adhuc oppono, q̃a nõ fuit neceſſarium, q̃a ſi ædificabas in meo,habebam negatoriam,ſi in tuo cõtra debitam ſeruitutem habebam confeſſo. per quas poteram obtinere demolitionem,vt l.& ſi forte.§.ſciendum.ſi ſerui. vendi. Solu. verum eſt poſtquam probaſtem de iure meo,ſed in iſto ẽt antequam probem, ſi eſt ædificatũ contra prohibitionem. Item per illas non conſequebar, vt tuis expenſis demolirer, per hoc ſit vt no.glo.j.e.l. ſtipulatio.§. ſiue, quæ ſcilicet incipit opus non iure factum, ſed intelligo ſi ædificans habuit iuſtam cauſam litigandi, alias etiã per illas videtur quod debeã obtinere, q̃ ſuis expenſis,quia a die litis conteſt.eſt in mora, & ſic de dolo præ
5 ſumptio, vt l. fina. de tritica. ¶ † Vltimo adhuc videtur quòd non fuerit neceſſarium,quia etiam ſi non fuiſſet factum,poteram tibi nunciare nouum opus, & debebas mihi credere, & non credendo cõſtituo te in mora, vt l.ait prætor.§.ſi quis participẽs,infra quæ in fraudem creditorũ,& l.virilis.§. ſed ſi adijciatur.de lega.præſtan. Solu.illud verum, quando per abſtinentiam ab opere non conſequeris damnum, & ego conſequor vtilitatem,ſed hic poteras conſequi damnum, ſi tua intererat ædificare,& ſolum erat tuum, & nõ debebat ſeruitutem. Vnde non tenebaris mihi credere, & poteras nunciationẽ ſpernere, niſi rationabilem cauſam allegaſſem etiam a te non requiſitam,& de ipſa etiam tibi fidem incontinenti feciſſem,vt l.nomẽ.C.quæ res pigno.ob. poſ.in verbo {certior factus} ſed per hoc edictum efficitur, vt non habeam exprimere cauſam, niſi a te requiſitus,vt no.in princip. huius l.in glo.quæ incipit, {legitima} nec teneor pro tunc fidem facere de ipſa, ſed faciã poſtea coram iudice,& ideo extra caſum iſtum,ſi proteſtor vt abſtineas ab aliquo actu,& abſtinentia põt tibi eſſe damnoſa debeo allegare cauſam,etiã non requiſitus, & fidem facere in continenti,alias non teneris credere, vt d.l.nomen.vt ſi denũcio tibi,q̃ nõ ſoluas Titio quod debes ei, quia ipſe ceſſit mihi iura ſua, nam debeo tibi oſtendere inſtrumentum ceſſionis, alias ſpreta ceſſione potes ſoluere,licèt Specu. contra in tit. de procu.§.ſi.quem Bar.reprobat in prin.huius l.

ADDITIONES.

a ¶ Præſenti. Reſpicit.n.tria tempora præſens,præteritum, & futurum. ſimiliter dictio,retro,de quib.vltra loca vulgaria vide per Fulg.conſi.22. vbi ponit verſus grammaticales.

b ¶ Parentes. Sed an in ſtatutis appellatione homicidæ, veniat parricidia, vide Io. de Ana.conſi.92.

---

1 *Nunciatio noui operis etiam ſine iudice, & alieno nomine fieri poteſt, & qualibet die etiam feriata, & ligat etiam abſentes & ignorantes quando fit in opere.*

2 *Si quis ædificat in ſolo per me poſſeſſo, an poſſim propria auctoritate demoliri.*

3 *Quid ſi ſolum eſt commune,& communiter poſſideatur.*

4 *Procurator ſi fecit actum, & non dixit procuratorio nomine, an uideatur feciſſe illum ſuo nomine,uel procuratorio.*

5 §.Nunciatio.

¶ †Nunciatio noui operis ẽt ſine iudice, & alieno nomine fieri põt, & qualibet die etiã feriata, & ligat ẽt abſentes & ignorãtes qñ fit in opere.h.d.vſq; ad §.in operis. Et ſunt quatuor dicta, & ſup
a quolibet Bart. dicit multa bona & notanda. ¶ †In primo dicto huius §.Bar. ponit aliqua bona dicta, vtrũ ſi quis ædificat in ſolo

in solo per me possesso, possim propria auctoritate demoliri, ad quem semper recurritur, & adde casum in quo ẽt si nõ est possessum per me possum, vt j. de acqu.re.do.l.quamuis. Item no.quod plenè no.Inno.& singulariter circa istam materiam
3 in c.j.de immuni.eccle. ¶†Item in vno quod ipse Barto. dicit, videtur non procedere, si tu & ego possidemus aliquam rem cõmunem,& tu aliquid facis sine voluntate mea, ꝙ non possum propria auctoritate demoliri, quia contra, ꝙ possum videtur esse tex.cum glo. quam ipse hic allegat ſ. de serui.vrban. præd.l.sed si inter me,quam etiam ibi sequitur Bart. sed dic ꝙ non ob.quia ibi loquit quñ de re cõi, & cõmuniter possessa aliquid immitteres in materiam propriam,& per me possessam tuoc bene possum,secus quando in ipsa re cõmuni, & cõmu-
a niter possessa, [a] vt hic ipse not.& ita hoc anno consului,cũ esset quęstio mihi commissa,licèt aduocatus aduersæ partis ma
4 gnum fundamentum faceret de illo tex. cum glo ¶†Super secundo responso Barto.dicit aliqua bona verba,quando aliqs erat procurator,& fecit actum,non tamen dicit procuratorio nomine,vtrum videatur fecisse illum actum suo nomine, vel procuratorio, & circa hoc, vide quod ipse clarius not.in l.iij. §.ij.j.iudi.sol.& l.qui aliena. §. si is, de acquiren.hære.& l. post dotem.in viij.col.sol.mat.

ADDITIO.

a ¶Possessa.Idẽ tenet Ang.cõs.1.vbi cõsuluit sup casu cuiusdã immittẽtis trabẽ in muro cõi.p eũdem Pau.cõs.318.incip. in xpi nomine incipiendo a secundo.

1 *Per nunciationem noui operis factam solo uerbo perdit nunciator possessionẽ & transfertur in aduersarium.*

2 *Qui possidet & agit rei uendi,contra alium tanquam possessorem quòd perdat possessionem, & eam transferat in aduersarium,sed si non diceret aduersarium possessorem,repelleretur ab agendo.*

1 §.In operis autem noui. ¶†Per nunciationẽ noui operis factam solo verbo perdit nunciator possessionem,& trans-
2 fertur in aduersarium.hoc dicit. †Et est arg. quòd ille qui possidet, & agit rei vendi. contra alium tanquam possessorem ꝑdat possessionem,& trãsferat in aduersarium, de hoc per Bar. j.de acquir.possessio.l.naturaliter.§.nihil commune.in iij.lect. vbi alleg.istum tex. ad hoc. Sed si nõ diceret aduersarium possessorem, secus, immo tunc repelleretur ab agendo, per tex.j. vti posl.j.§.interdictum autem.

1 *Qui nunciationem contempsit,non auditur uolens de iure suo docere,sed cõpellitur demoliri per interdictum demolitorium.*

2 *Spoliam non auditur uolens probare de proprietate incontinenti,sed spoliatus ante omnia est restituendus.*

3 *Casus in quib. denegatur alicui audientia, & si denegatur ex forma legis uel statuti, an ualeat processus si fiat contrarium.*

4 *Non sufficit repulisse ædificantem ab opere quantum ad hoc,ut compellatur destruere opus,sed requiritur nouum iudicium.*

Ad demoliendum agitur interdicto, & an sit necessarius libellus, & litis contestatio, & sententia diffinitiua.

1 §.Sed & si is cui. ¶†Qui nunciationem cõtempsit,non auditur volens de iure suo docere, sed compellitur demoliri per interdictum demo-
2 litorium.h.d.†Et hoc ad similitudinem spoliantis, qui nõ auditur,volens probare de proprietate incontinenti, sed spoliatus ante omnia est restituendus, vt l.si quis ad se fundum. C. ad l.Iuliam.de vi pub. nam iste videtur quodammodo spolia
3 re nunciatorem. ¶†Not.casum, in quo denegatur alicui audientia,quando contempsit edictum prætoris mortui, vt hic,
a idem si viuentis.[a] vt l.sed & si per prætorem.§. sed & si dum decreto,quib.ex cau.ma.adde alios casus,in quibus audientia denegatur,qui no.per glo.in c.in nomine domini.xxiij.dis. & in c.ad abolendam. de hæreti.Et an dicto casu quo audientia denegatur ex forma l.vel statuti, valeat processus, si inde faciat contrarium,tangitur per Bald C. de legi.l. non dubium. circa fi.& in l.i.ad finem.C. de hære.insti. & vide bonam glo.in cle-
4 men.i.de iure pa.¶†Item no.In fi.ꝙ non sufficit repulisse istũ ab agendo, quantum ad hoc vt compellatur destruere opus, immo requiritur nouum iudicium, ꝙ nunciator agat vt destruatur. Et ratio est, quia exceptio operatur solum repulsionem agentis, non autem quòd intendens aliquid ab eo extorqueat,vt in cap.cum dilectus.de ord.cog. facit l. Lucius.de insam.Not.etiam ꝙ ad demoliendum agitur interdicto,& sic videtur necessarius libellus,& litis contesta.& sententia diffi. iuxta ea quæ not.in l.i.§.necessariò,si mulier ventris nomine. tamen videtur,quòd possit procedi etiam via executiua, implorando iudicis officium,& faciendo fidem denunciationis, & de contemptione eius,quo facto iudex possit mandare,vt destruat sicut in diffinitiua in executione sententiæ.argum.infra eodem.l.sciẽdum.in verbo{executione.}¶Et gl.hic intelligit, quòd iste agebat interdicto. {Ne vis fiat ei}sed non placet Do cto.quia illud competit postquam nunciatio est remissa, vel. prætor.§. deinde. infra eodem, quod hic non fuit, immo in eius contemptum ædificauit. Dic ergo quod agebat, vel possid.vel negatoria,& hæc vltima verior, quia textus dicit quòd agebat ius sibi esse ita ædificatum habere, sed vti posside. agitur,vt in possess.non turbetur,& sic non conuenit literæ.

ADDITIO.

a ¶ Et in hoc vide Ale. hic in §.ope.j.colum.ij.not. & an intelligat in agendo vel in defendendo.vide per eundem in l.de pupillo. §.si.j.e. & an cum audientia denegatur,admittenda sit appellatio,vide Spe.de pe.& posses.§.quoniam. vet.vij.& adde Fel.in c.significauerunt.ad prin.colum.ix.& de exce.quid autem important verba hæc,audientiam denegamus,vide eundem in c.ad abolendum.de hære.

1 *Ille cui facta est nunciatio,si uult fideiussorem dare de opere demoliendo, si apparebit ipsum non iustè ædificasse,statim fit ei remissio per edictũ prætoris, absq; eo quòd uadat ad iudicem & quousq; duret ista remissio, & quid si nuncians non uult satisdationem recipere,sed dicat se uelle incontinenti probare de iure suo, & nu. 2.*

2 *Accusator non potest transigere super pœna applicanda fisco.*

3 *Licèt nõ possint partes compromittere in iudicem tanquam in arbitrum, an possint tanquam in arbitratorem.*

4 *Si fuisti excommunicatus uel bannitus ad mei instantiam sub conditione,si nõ solueris mihi intra decem menses, an possim prorogare terminum ad aliũ mensem sine iudicis licentia,ut non incidas in bannum,uel excommunicationem.*

5 *Prorogatio termini quòd intelligatur facta cum omni qualitate, quæ inerat in primo termino.*

6 *An possit quis prorogare iurisdictionem in iudicem alterius territorij sine uoluntate sui iudicis, & quid in clericos.*

1 §.Et post operis. ¶†Ille, cui facta est nunciatio,si eam nõ cõtempsit, potest iudicem adire pro remissione fienda, & petere discuti de iure suo & etiam nunciantis. Potest etiam ipse nuncians remissionem nunciationis facere sine prętore,posito,quod nunciatio esset facta prætore mediante. hoc dicit notabiliter.
2 ¶†In text. ibi {prætor iurisdictioni.} scilicet pro remissione fienda,vel confirmanda nunciatione.Et hoc si ille cui facta est nunciatio non vult,vel non potest dare fideiussionem de opere demoliendo, si apparebit ipsum non iustè ædificasse, si verò potest, & vult, tunc euitat hanc vexationem,eundi ad iudicem,quia põt statim offerre,& statim fit remissio per edictum prætoris, & hoc est quod dicit tex.j.eod.l.de pupillo.§. si is cui. in fi.vbi videtur se referre ad id, quod hic dicitur.illa tamẽ remissio non est perpetua,sed durat quousque fuerit declaratũ quis habeat ius,vt not.in princip.huius l. in gl. mag. in ii. & vi. lect.sed ista de qua hic,est perpetua, & no.istud verbum (iurisdictioni.)Et sic patet, quod vadunt ad iudicem, tanquam ad iudicem, non autem tanquam ad arbitrum vel arbitratorem, licèt dicant glo.quod tanquam ad arbitratorem, nam arbitrator non habet iurisdictionem, sed notionem, vt l. ait prætor.
3 cum ibi not. de re iudi. †illa tamen glo. semper alleg. & ille §. propter eam, ꝙ licèt non possunt partes compromittere in iudicem tanquam in arbitrum, possunt tanquam in arbitratorem,quia per hoc non fit iniuria iurisdictioni ordinariæ,vt nõ habeat cognoscere de iure tantum, sed vt sibi videtur, non autem tanquam in arbitrum. fieret enim iniuria iurisdictioni, quia non potest procedere nisi de iure,sicut iudex, & postquã sic est, dignius est, quod procedat vt iudex, quàm vt arbiter, & ista est ratio l. sed & si in seruum. §. si quis iudex. de arbit. ¶Item text.ibi {post opus nouum nunciatum} supple per iudicem. vnde videbatur, quod sicut iudex inhibuit ne ædificaret, ita debet licentiam dare, quod non sufficeret dari a parte sola, quia qui interuenerũt in prohibendo, videbãtur debere venire in remittendo.arg.C.de diuor. auth.ecõntra si filijsfam. & l.si vt proponis.C. de nup. contrarium tamen hic j. subiicitur per rationem literæ, quia cum iudex illud fecit ad instantiam nunciantis, & pro illius tantum vtilitate non habet vlterius quærere,quam ille velit. Facit,l.fina.ſ.famil.ercis. ¶In glo. ij.ibi {si incontinenti petatur cognosci} quod fit hodie vsque ad tres menses. Hoc quod dicit glo.non procedit in casu huius §. sed habet locum, quando ille cui facta est nunciatio offert satisdationem, vt habeatur nunciatio pro remissa, & nunciator non vult illam recipere,sed dicit se velle incontinenti probare de iure suo certè nõ cogitur recipere, & tũc debet expectare per tres menses, Intra quos possit de iure suo ꝓbare, & interim nunciatio nõ habetur pro remissa, vt in l. si. C.eo.q̃ est sub tit.de ædifi.priua.& ita fuit practicatum anno ꝑ
a terito in quæstione de facto.[a] Sed si nunciator nihil diceret,statim haberetur nũciatio pro remissa, quia per ipsum stat quominus satisdetur,vt j.eo.l. si prætoris edictum,& ita debet limitari glo.mag.in prin.huius l.in §. {vel dic quarto.} postquam aũt recepisset satisdationem non posset postea dicere, hodie cõstat,hodie agatur &c.quãtũ ad hoc vt remissio,q̃ facta fuit, irritetur,sed quando non est recepta,nõ dicitur facta, si dicat, hodie

ADDITIO.

a ¶ de facto. Vide plenè eius cons.428.inci.in Christi nomine visis punctis, vbi latè ponit an remissio nunciationis possit peti parte non citata.

hodie constat &c.quousque lapsi sunt tres mēses. hic vero nec
præstita fuit,nec oblata satisdatio, sed petebatur fieri remissio
per iudicem, cognitio plene de causa. ¶ In gl. quæ incipit, {sic
s.si cer.pet.} ibi, {vt reo pœnam imponat. } scilicet applican-
dam fisco, tunc.n. accusator non pōt transigere in p̄iudicium
fisci,vt ibi,secus in pœna applicāda parti,vt in pęna furti,quia
tunc diceretur causa ciuilis,& partes possent transigere,vt vel-
4 lent,quia non fieret p̄iudicium fisco. ¶ †Super eo quod Barto.
hic no.si fuisti excōicatus,vel bannitus ad mei instantiam,sub
conditione,si non solueris mihi intra ij. menses,ꝙ ego possum
progare terminū ad alium mensem,& sine iudicis licentia,ar.
huius tex.& nō incidis in bannum,vel excōicationem, si non
soluis in primo termino,arg.l.cū stipulatus sim mihi a Procu
lo.de verb.oblig.& l.lecta.§.dicebā.si cer. per. sed dubium est,si
non soluis in secūdo termino prorogato,an incidas? & videba
tur,ꝙ nō, quia bāniti & excōicati cū fuerint accusati ipsi iudi
ci,debent regulari secūdū intentionē eius,vt j.de exce. rei iud.
l.ex testa.in fi.& l.seq.in fi.prin.sed iudex de hoc secūdo termi-
no non sensit, sed de primo, igitur nec ex lapsu primi iudicis,
quia ab illo fuit recessum mei voluntate,nec ēt ex lapsu secun
di, quia cū eo nō cōcurrit voluntas iudicis, licèt cōcurrat vo-
5 luntas mea,sed illa nō sufficit, cōtrariū tn̄ determinat Bar. †qa
prorogatio intelligit̄ facta cū omni qualitate,quę inerat in pri
a mo termino,benè facit l.Labeo.§.j. de arb. ª & factum iudicis
intelligitur regulari secūdū intentionē meā , ad cuius instātiā
fuit impetratū, & ad hoc alle.Bar.Inno.in c.par.de ap.idem te
net Bal.in l.vna. C. de his quæ pen. no.in x.q.& in l.acceptā.C.
6 de vsu.in vij.q. & in l. fina. de cōtrahen. emp. Item pro hoc ꝙ
idem Bar.no.hic ꝙ ille qui est subditus alicuius domini , si est
vasallus non possit prorogare iurisdictionē in iudicē alterius
territorij sine voluntate illius dn̄i,licèt illi qui nō sunt vassalli,
bene possunt, nisi fieret p̄iudiciū proprio iudici,puta in spor-
tulis,iuxta plenè no.in l.ij.§.si quis in ius voc.non ie. & l.ex cō-
sensu.de epis.aud. ¶ Vide text.in c.venerabilem. qui fi. sint leg.
in ver.insuper.& qđ ibi no.do.Ant.de But. de clericis aūt non
est dubiū,ꝙ nō pōt sine licentia proprij episcopi,vt in c.signifi
casti.de fo.cōpe. sed si haberem aliū immediatū superiorē, vt
archidiaconū , vel plebanum , benè possem sine illorum con-
b sensu prorogare in propium episcopum, ᵇquia ille non est ex
traneus iudex,sed mediatus,per ea quæ not. Archid. in c.dile-
cti.de for.competen.

ADDITIONES.

a ¶ Et ibidem,vide per Bar.cui adde Ale.in l.lecta.si cert.pet.
b ¶ Epm.Adde ꝙ ita cōsuluit Abb.cōs.26.li.ij.Lud.Ro.sing.suis idē firmat.

1 *Opus nouum quod dicatur.*
2 *Si princeps scribat iudici ordinario super aliqua causa pertinente ad iurisdi*
ctionem ipsius ordinarij,mutando ordinem,vel statum iurisdictionis or-
dinariæ,ut hic,dicitur iurisdictio delegata, & appellabitur ad delegan-
tem,& quid si nihil immutaret de iurisdictione ordinaria.
3 *Casus in quibus potest contemni nunciatio.*
4 *Differentia inter oppidum, & villam.*
Quod etiam possim habere seruitutem in pariete tuo,non solum in hoc,ut al
tius non ædifices , sed etiam ut ædificatum non tollas ne luminibus do-
mus meæ officias,& qualiter.
5 *Nunciatio transit contra singularem successorem,& ad quid,& quid de in*
terdicto demolitorio.

1 §.Opus nouum facere. ¶ †Illud dr̄ opus
nouū, per qđ alte
ratur pristina facies rei,qđ exercet̄ in ipso solo quantū ad hoc
vt pertineat ad hoc edictū. Secus si nō exercet̄ in ipso solo, li-
cèt circa rem cohęrentem solo,& ēt secus si nō alterat̄ pristina
facies rei,nec est curandum vtrū fiat in oppido, vel extra.h.d.
2 vsq; ad §.nūc videamus.† Not.ar.ꝙ si iudici ordinario scribat
princeps super aliqua causa pertinente ad ipsius ordinarij iu-
risdictionē, si quidē immutat ordinē , vel statū iurisdictionis
ordinariæ,vt quia scribit ꝙ pcedat̄ summarie,& de plano, cū
tn̄ virtute ordinarię hoc non posset, iurisdictio dr̄ delegata,&
a sic noua ª ab ordinaria,& est effectus, quia tunc appellabit̄ ad
delegantem. Si vero nihil immutaret̄ de iurisdictione ordina-
ria,sed simplr̄ scriberet̄, ꝙ in tali cā ministret iustitiā , tunc nō
erit noua iurisdictio,sed vetus excitata , & sic appellabit nō ad
rescribētem,sed ad immediatū superiorē,& ita not. p cano.in
3 c.licèt.de offi.or. & pro hoc optimè faciūt isti tex. ¶ †Item no.
duos casus,in quib.pōt cōtemni nūciatio, videlicet qa est nul-
la rōne rei,vel operis super quo fit.s.qn̄ illud opus non exerce-
tur in solo, licèt circa rem solo cohærentem, vt in §.hoc autē.
¶ Item qn̄ qs reficit vetus ædificiū,qđ expone, idest fulcit,quia
nō ruerat ex toto.vt in §.si qs ædificiū.fm Cy. qd bn̄ colligitur
ex fi. illius §. qa tunc nō est nouū ædificium cū pristina facies
nō mutet̄,sed si ruisset ex toto,tunc ædificiū refectum , licèt in
eadē forma,esset nouū ædificiū,vt l.inter stipulantē.§.sacrā.de
verb.obl.& posset fieri nūciatio argumento j eod.l.de pup.§.si
qs riuos.per argm̄ a spāli, qa spāle est cum qs reficit riuos , vel
cloacas,vt cesset nūciatio.Ergo in ꝯriū est ius cōe.qđ dic vt per
Bar. Adde aliū casum in quo pōt sperni nūciatio.vt j.e.l.§. nūc
videamus.ver.si qs.& alios q no.p gl.in prin.huius l.q̄ incipit.
4 {legitimā.} ¶ † Vltimo no.in §. siue. differentiā inter oppidū
b & villam, quia oppidū ᵇ circundat muris,sed villa sine muris.
de his & alijs vocabulis similib. s.ciuitate , vel castro vel vico,
quō intelligant̄ habet̄ in l.si hæres.§. vicis.de leg j. & in c. si ci-
uitas.de sen.excō.lib.vj.& Bar. in extraua.ad repri. seu in seq. q̄
incipit,qm̄. ¶ In glo.ij. ibi, {& lumen recipiebā.} sic ergo pos-
sum habere seruitutē in solo tuo , vel pariete ne luminib. do-
mus meæ officias,non solū in hoc vt altius non ędifices, sed ēt
vt ædificatū non tollas,qm̄ ex repercussione solis in tuū ædifi-
ciū,ego recipiebā lumē domui meæ. de hoc in l. si arborem.§.
i.de seru.vrb.pd. vbi gl. alleg. auctoritatē libri Machabeorū in
Biblia,refulsit sol in clypeos aureos, & resplenduerunt mōtes
ab eis. ¶ In gl.q̄ incipit, {ad hoc,} circa prin.ibi, {& si circa so-
lum.} dic melius,ꝙ immo fiunt circa rē cohærentem solo, nō
circa solū,vel in solo in quib.nō habet locū hoc edictū.licèt lo
cū habeat interdictum,qđ vi aut clā.vt in §.notauimus. allega
5 to in glo. ¶ Item in eadem gl. ibi, (ēt si ipse nihil fecit,) †intelli-
ge ipse.i.nuncians q vendidit,sed emptor bn̄ fecit, ꝯ quem da-
tur hoc interdictū demolitoriū, licèt ignorāter fecerit quo ad
hoc vt patiat̄ opus demoliri , qa per nunciationē factā vendi-
tori fuit effecta ipsa res , ne in ea per aliquem ædificet ꝯ nūcia-
tionē, qa nunciatio est realis ex parte rei , & cōprehendit quē-
libet,vt j.eo.l.de pupillo.§.si plures. & sic transit in singularem
successorem cū illa affectione. facit qđ not. in l.ex ea. de postu.
in gl.sed ad expensas non tenet̄, si fuit ignorans, quia illa esset
pœna ad quam ignorans non debet teneri regulr̄. l.gn̄aliter. C.
de tab.lib.x.& l. vim facit.§.idiu.qđ vi aut clā.vide j e.l.fi. vbi
dr̄ , ꝙ illud interdictum non datur ꝯ talem singularē successo-
rem, nā debet intelligi quo ad hoc,vt nō teneat ad expēsas,sed
bn̄ tenet ad pn̄am. Idē est ergo in illo interdicto, qđ in isto,&
sic differentia quam facit hic gl.non est bona fm̄ Dy.& Bar.

ADDITIONES.

a ¶ Et sic noua.Adde Angel.cōsi.139.Anch.consi. 202. & ibi vide,an hic debeat
habere sportulas,quæ debebantur de legato ex constitutione.
b ¶ Quia oppidum.Adde tex.in vsi.feu.in tit.de pa.iu.fir.§.j. & j̄. de verb. signi.l.
pupil.§.oppidū.sumit̄ ēt alibi p ciuitate,& vide in proce.ff.§. illud autem, si
statuto cauetur,ꝙ villa teneatur ad aliquod onus,an oppida teneantur, vide
l.ij.vt nemo ad suū obsequiū suscipiat viros, vel rusticanos.& l.ij.vt rustica-
ni ad nullū obsequiū deuocent̄.libro xj.& qđ not.C.de test.l.si.

1 *Nunciatio potest fieri ex triplici causa hic contenta.*
2 *Causas propter quas potest quis nunciare,non tenetur quis exprimere,si nū*
ciatus non petat, & quid si petat, & in quo casu cesset nūciatio. & nu. 3

1 §.Nunc videamus. ¶ † Nūciatio pōt fieri ex
triplici cā hic cōtēta.h.d.
a vsq; ad §.iuris nostri. ¶ †No. quæ sint causæ pp quas qs pōt nū-
ciare, nō tn̄ tenet̄ aliquam de istis causis exprimere,si nūciatus
nō petat,sed si petit,bn̄ tenetur exprimere, alias pōt sperni nū-
ciatio.vt no.per gl.in prin.l.s.quæ incipit. {legitimam,} simili-
ter pōt sperni , si alleget aliqua de istis caus. & tn̄ notoriè esset
falsa,vt in gl.quæ incipit,(immo,) post prin.ibi & supple. §. in
prin. l. nec sufficit, qn̄ petit̄ ab eo, ꝙ exprimat causam si expri-
mit gn̄aliter dicendo,nuncio causa iuris mei conseruandi,sed
debet descendere ad speciem,vt quia sum dn̄s soli directu,vel
vtilis,vel qa solū possideo, vel habeo ibi seruitutem vrbanam,
vel ius hypo.vt j̄.proxi.§.cum ibi no.in gl.& j̄.c.l.in prouincia-
li.& l.creditori.sicut requirit̄ in libello cōuentionali, ꝙ expri-
mat̄ causa , taliter ꝙ reus reddatur certus velit cedere,an con-
tendere,vt l.edita.C. de eden.& ita tenet Bart. in prin. huius l.
3 ¶ †No.etiam in versi.ꝙ si in mari.casum,in quo cessat nuncia-
tio ex prima & ultima causa.s.iuris nostri conseruandi,vel pu-
blici iuris tuendi. & tn̄ benè habet locum ex secunda causa . s.
causa damni repellendi,vt est qn̄ quis ędificat in littore maris
si de hoc timeat damnum.& hoc facit pro eo quod no.glo.s.
ea.l.§.hoc autem.& § si quis ædificium.ꝙ in illis casib.habeat
locum cautio damni infecti,si uicinus timet dānum, licet non
habeat locum causa iuris seruandi .

2 *Nullum ius habens in re, in qua ædificatur, quando & ad quem finem pos-*
sit nunciare.
3 *Ad hoc,ut libellus conuentionalis procedat,& admittatur, an sufficit ex-*
primere talem causam,quæ si esset vera,concluderet intentionem agētis.

1 §.Iuris nostri conseruandi. ¶ †Hic in-
cipit tra-
ctare de secūdo mēbro distinctionis.s.quæ personæ possint nū
ciare,& durat vsq; ad l.de pupillo.§.i.Et hic dicitur,ꝙ causa iu
ris nostri conseruandi pōt nunciare ille ad quem res pertinet,
idest,qui habet ius in re,in qua ædificatur,quod pluribus mo-
dis pōt intelligi,vt in glo. & dixi in l. præceden. & adde j̄. de re-
a mis.l.j. ¶ In glo.super verbo {pertinet,} ibi. † { Idem si nullum
habeat ius si tamen contendat se habere . } scilicet tale ꝙ si es-
set verum, esset sufficiens ad faciendum nunciationem, & hoc
quantum ad hunc finem, vt ille cui fit nunciatio debeat ei pa-
rere, & non procedere in opere, quousque nunciatio remitta-
tur,

tur aſs deſtruitur, non quantū ad hoc, vt nunciatio perpetuò
firma ꝑmaneat, imo remittetur cognitio, an hēat ius, ſi nō ſuit
3 nūciatio contempta, vt in princ. huius l. ver. deinde. † ſic & in
libello conuentionali ſufficit exprimere talem cauſam, quæ ſi
eſſet vera, concluderet ad intentionem agentis, quo ad hoc vt
libellus procedat, & admittatur, iuxta not. in l. j. in prin. de do-
lo. & l. j. in prin. ſi quadru. pau. ſe. dic. in gl. ſuper illo verbo, {di
catur.} dum dicit & verum ſit. nam Doct. intelligunt, ſcilicet
quantum ad victoriam obtinendam, ſed quantum ad prin. &
vt libellus admittatur, ſufficit hoc allegari, licèt verum nō ſit,
& idem quantum ad iuriſdictionem iudicis. vt l. cum quædā
puella. in fi. cum ibi not. de iuriſ. om. iudi.

2 *Vſufructuarius quando poſſit nouum opus nunciare proprio nōie. & nu. 1.*
3 *Quid in habente ſeruitutem prædialem.*
4 *Sicut poteſt cedi ius, quod exercetur in iudicio, vt actio, et iudicis officium, ita poteſt cedi ius, quod exercetur extra iudicium, vt facultas ingrediē di fundum tuum propria authoritate ex pacto.*
Quid in iure accuſandi.
5 *Si extat ſtatutum, vel conſuetudo, quod ſi vicinus vendat rem non requiſito vicino, habeat vicinus facultatem intra annum reuocandi rem, quòd iſta facultas poſſit cedi.*
Interdictum, vti poſſidetis, poteſt cedi.
6 *Si ceſſiſti mihi iura tua contra Titium poſſeſſorem rei tuæ, & ſic habeo vtī lem rei vendicationem meo nomine, & exercitium directarum nomine tuo ſi res peruenit ad te, antequam ad me, non poſſum contra te intentare exercitium directarum, ſed vtilem ſic nomine meo.*

1 §. Vſufructuarius. ¶ † Fructuatius non poteſt
nunciare nouū opus pro-
prio nomine, ſed procuratorio nomine proprietarij, bene pōt
alteri non ipſi proprietario: confeſſoriam verò pro ſeruitute
vſusfru. ꝯſeruanda bene pōt proprio nomine intentare cōtra
quemlibet ēt proprietarium h. d. cum l. ſeq. & ſemper allega-
tur, & eſt ſubtilis iſte §. Et cum iſto tex. Bar. legit l. qui viam. j. eo.
de qua formatur ꝯtrium ad hunc tex. & aliquæ ſolutiones ſunt
hic, in gl. mag. aliquæ ibi. ¶ In tex. ibi, {vel vendicare vſumfr.}
ideſt petendo declarari vſumfructum ad ſe pertinere, & aduer
ſarium condemnari, vt ipſum in vſufructu non turbet, & ꝙ ca
neat de non turbando, & ēt ad intereſſe ratione turbationis
prçteritç, vt l. harum. cum ibi no. ſ. ſi ſer. vendi. & l. loci corpus.
§. in confeſ. Et dicitur confeſſoria vendicatio, vt hic, quia ſicut
rei vendi. pro re corporali datur contra quemlibet poſſeſſorē
vt l. de eo. §. fi. ad exhib. ita & ꝯfeſſoria contra quemlibet turbā
tem in quaſi poſſeſſione ſeruitutis, & negatoria ꝯ quemlibet
turbantem in quaſi poſſeſſione libertatis. vt l. vti frui. §. ſi for-
tē. & §. vtrum aūt. ſ. ſi vſufru. pet. nec ob. l. j. eo. tit. quia confeſſo
ria pro ſeruitute reali debita fundo fructuario non competit
ipſi fructuario. vt ibi, ſed confeſ. pro vſufru. bene competit, vt
2 hic, & ēt habetur ibi cum l. ſeq. & in §. vtrum aūt. in fi. ¶ † Con
tra primum dictum huius §. oppono ꝙ vſufru. poſſit nunciare
proprio nomine, quia habet ius in re, vt j. tit. i. l. eorum. vbi eſt
tex. ergo pōt nunciare, vt ſ. §. proxi. in tex. & gl. Sol. aut illud ius
in re qđ qs habet eſt reale, per qđ poſſit auocari ipſa res & om-
nis poſſeſſio eius, & tunc pro tali iure bene pōt opus nunciare
proprio nomine, vt j. eod. l. creditori. & ēt nomine domini, vt
not. j. l. proxi. §. ſi ego. Nam per hypo. poteſt reuocari ipſa res, vt
l. ſi fundus. §. in venditione. de pign. Aut non pōt auocari ipſa
res, ſed commoditas in re, vt ſi eſt ius ſeruitutis, & tunc aut eſt
ſeruitus perſonalis, & non poteſt proprio nomine, ſed procu-
ratorio nomine proprietarii, ſic, vt hic. Aut ſeruitus prædialis,
& tunc econtra poteſt proprio nomine, ſed procuratorio no-
mine non, ita intelligo l. inter ſeruitutem. de ſer. vrb. præd. & in
fra e. l. de pupillo. §. ſextus. vet. impoſitiuam. ratio diuerſitatis
eſt, quia ille cui eſt conſtituta ſeruitus perſonalis, cenſetur con
ſtitutus procurator in rem ſuam proprietario, vt defendat ꝓ-
prietatem, & vſumfru. non ſic ille cui eſt cōſtituta ſeruitus præ
dialis. Ratio eſt, quia in primo tranſlata eſt cōmoditas rei, quæ
eſt pars dominij, ſed in ſecundo non, & ideo plus vr̄ cōceſſum
primo, q̄ ſecundo per proprietarium. ¶ Cum ergo primus poſ
ſit nunciare procuratorio nomine proprietarij, qui habet po-
tentius ius q̄ ipſe, nō permittitur ſibi, ꝙ ſuo nomine. Sed ſecū
dum cum cū non poſſit nunciare procuratorio nomine pro-
prietarij, permittitur vt nunciet nomine proprio, ne ius ſuum
pereat, ſed Doct. cōiter aſſignant aliam rationem, ꝙ vſusfruc.
eſt ius debile, cū de facili multipliciter extinguatur, non ſic ſer
uitus prædialis. quæ ratio non placet, quia in aliis potentius
eſt ius vſusfru. cū ſit pars dominij, vnde ſeruitus prædialis præ-
ſcribitur longo tempore ſine titulo, vt l. ſi quis diuturno. ſi ſer.
ven. ſed ius vſusfructus non præſcribitur longo tempore ſine
titulo, ſed requiritur longiſſimum ſicut in prçſcriptione domi
nij, vt not. Cyn. poſt Pet. in l. ii. C. de ſer. & aqua. ſed cū titulo be
ne prçſcribitur lōgo tempore, vt l. ſi ego. §. i. de publicia. Alii di
cunt, ꝙ ideo eſt, quia vſusfr. non eſt ius in re. ſed hoc eſt falſum
& contra tex. in d. l. eorum. ex parte rei in qua debetur, licèt ex
parte eius cui debetur, non ſit in re, ſed in perſona. ¶ Item op-
pono contra ſcdm dictum, ꝙ proprietarii nomine non poſſit,
vt infra eo. l. q viā. vbi ſimpliciter, & indiſtinctè ꝓhibet habētē
ſeruitutē viç poſſe nūciare. iſto modo debet formari illud cō-
trarium, qđ gl. ibi vr̄ formare, & ſic ad ſecundū dictum huius
§. non ad primum, quia cum primo concordat, ſed ſol. patet
ex his quç prçdixi, quia ibi in habente ſeruitutem prçdialem,
qui nō cenſetur ꝯſtitutus ꝓcurator in rem ſuam. hic in habē-
3 te perſonalem. ¶ † Sed nunc tertio op. & hoc contrarium non
venit ad iſtum tex. ſed ad illam l. qui viam. de l. inter ſeruitu-
tes. ſ. alleg. & l. ſi forte. §. ſciendum. ſi ſerui. ven. in quib. patet, ꝙ
qui habet ſeruitutem prçdialem pōt nunciare ēt proprio no
mine, cuius contrarium dicitur in l. qui viam. quç loquitur
indiſtinctè. Multç ſolutiones dantur ad hoc contrarium, qua
rum quçdam ponuntur hic in gl. mag. in ver. & hoc in perſo
nali vſq; in fi. in d. l. qui viam. & l. inter ſeruitutem. quas om-
nes doct. reprobant & tenent ꝙ nō ſit differentia inter ſeruitu
tem ruſti. vel vrb. vel ꝓdiū ruſtic. vel vrba. vel fiat nūciatio do-
mino, vel extraneo, ſed ſolum in hoc, an fiat nunciatio reficiē
ti, & nō valeat, & poſſit ſperni, & ita intelligat̄. l. qui viā. vt ibi
not. gl. ſuper verbo, {çdificauit.} aut de nouo facienti, & tunc
valeat, ſiue ſit ruſtica. ſiue vrba. per l. in iudicium. cōi diui. quç
ſolu. eſt diuinatio, & violat literam in l. qui viam. dum dicit,
ædificat, & ſic de nouo faciebat. vnde videtur mihi dicēdum
probabiliter, ꝙ aut eſt talis ſeruitus, ex qua fundus cui debet̄,
directo & immediatè conſequitur vtilitatem, vt ſeruitus luminis
tus, vel aquæductus, ex qua fundus efficitur fertilior, & tunc ꝓ
pter illam poſſit quis nunciare nouum opus. Aut eſt talis, ex
qua immediate non ſentiebat vtilitatem, licèt propter eam
poſſet conſequi mediate, vt ſi habeo ſeruitutem viæ, vel itine-
ris per fundum tuum ad meum: nam ex iſta actione fundus
meus non conſequitur vtilitatem, ſed propter eam poſſet con
ſequi ex mea cultura, ſi melius potero colere propter hanc ſer
uitutem. Prçterea poſſem habere per alium locum, & iſto ca-
ſu loquitur l. qui viam. vt ratione iſtius ſeruitutis non poſſim
4 nunciare. ¶ † Vltimo Bar. inducit iſtū tex in ſecundo dicto, ꝙ
ſicut poteſt cedi ius, quod exercetur in iudicio, vt eſt actio, &
iudicis officium, ita poteſt cedi ius, quod exercetur extra iudi-
cium, vt ſi habeo facultatem ingrediendi fundum propria au
ctoritate ex pacto, vt l. iii. C. de pig. nam iſta facultas exercetur
extra iudicium, & hoc patet, quia in ea poteſt quis conſtitui
5 procurator in rem ſuam. † Facit etiam ſi eſt ſtatutum, vel cō
ſuetudo, ꝙ ſi vicinus vendat rē nō requiſito vicino, ꝙ vicinus
habeat facultatem intra annum reuocandi rem, quia iſta fa-
cultas poteſt cedi, licèt non ſit propriè actio. de hoc per Cy. in
l. iii. C. commu. diui. poſſet tamen dici, ꝙ ſit condictio ex ſtatu
to. Adde ꝙ interdictum, vti poſſi. poteſt cedi. vt not. gl. in l. ii. §.
idem Nerua. ne quid in loco publ. & an poſſit cedi ius accu-
ſandi vide Spe. in addi. de ceſſio. actio. §. i. in addi. quæ incipit,
6 de actio. iniuriarum. ¶ † Allegatur etiam l. ſequens ꝙ ſi ceſſiſti
mihi iura tua contra Titium poſſeſſorem rei tuç, & ſic habeo
vtilem rei vendic. meo nomine, & exercitium directum no-
mine tuo, ſi res peruenit ad te antequam ad me, non poſſim
contra te intentare exercitium directum, ſed vtile bene poſ-
ſum meo nomine, vt l. ſi culpa. de rei vendi.

LEX XIII.

1 *Habens vtile dominium poteſt nunciare nouum opus.*
2 *In prædiis prouincialibus & tributariis dominium vtile, & etiam hodie directum eſt apud ipſos prouinciales.*

1 AN prouinciali etiam. ¶ † Habēs
vtile do-
miniū pōt nunciare nouū opus. h. d. concor. infra
2 ea. l. §. ſi ego. ¶ † Dum enim prçdia prouincialia eſ
ſent tributaria dominium directum videbatur eſſe apud fiſcū
rei publicæ Romanæ, vtile vero apud prouinciales. Hodie etiā
apud eos eſt directum, & hoc voluit gl. ii. gloſſella vero prima
fuit ſerbotina, & male loquitur, ꝙ hic incipit tractare in quib.
locis, nam imo de hoc inci. infra e. l. de pupillo. §. nunciationē.
ꝓſequitur ergo materiam de perſonis, quæ poſſint nunciare.

1 *Auxilium extraordinarium non concurrit cum ordinario & nu. 2.*
2 *Remedium extraordinarium ſuccedens loco ordinarij facit ceſſare remediū merè extraordinarium, quod loco ordinarij non ſuccedit, & nu. 7.*
3 *Si ædificas in loco communi inter te & me, nunciatio facta ſolo verbo vel per lapillum non valet & poteſt ſperni, & qualiter debeat adiri iudex, & quid ſi de facili non poſſet adiri vel denegares audientiam.*
4 *Socius ſi ædificat in re communi propter quod aliquid immittatur in propriam rem ſocij, an ſocius poſſit deſtruere propria authoritate, & quid ſi non immittitur in rem propriam.*
5 *Si ſocius meus ædificans in loco communi negat me conſortem & poſſidet totum rem, quo remedio mihi ſuccurratur vt prohibeatur ædificare, & vide nume. 9.*
6 *Actio, communi diuidundo, quòd etiam habeat locum in re incorporali.*
7 *Plura extraordinaria auxilia ad idem regulariter poſſunt concurrere, & quid ſi competunt ad diuerſa, & quid ſi vnum eſſet famoſum, & alterum non famoſum.*
8 *Quid ſi vnum eſt ordinarium, & alterum extraordinarium.*

1 §. Si loco communi. ¶ † Auxilium extraordinariũ non concurrit cum ordinario: imo vbi habet locum ordinariũ illud cessat, ad hoc semper allegai iste §. sed non bene, qa ordinarium, de quo hic loqtur, erat actio cõi diui. & ista per se sola non haberet impedire remediũ istius edicti, qa per illud plenius prouidetur q̃ per ipsam actionem cũ per illud obtineatur demolitio etiam non probato de iure nunciantis, si fuit ędificatũ spreta nunciatione. sed per cõi diui. non obtinetur nisi probetur de cõione, & post latam sententiam sicut dixi in contel. supra eo l. i. §. i. & constat ꝙ quando auxilium extraordinarium pinguius prouidet, q̃ ordinarium, nõ excluditur ab illo, vt not. in l. fin. C. si aduersus rem iudi. Illud ergo quod hic facit cessare hoc edictum, est officiũ iudicis mercenarium deseruiẽs actioni cõi diuidun. intentatæ vel intentandæ per quod põt fieri ꝓhibitio socio ne ædificet, & ideo non est necessarium recurrere ad remedium ex hoc edicto, quia ita plene prouidetur per illud officiũ, sicut per hoc edictum, vt destruatur quicquid est factum post prohibitionem expensis ædificantis, vt l. Sabinus. circa finẽ. cõi diuidun. Istud aũt officium ita est extraordinarium, sicut remediũ competens ex hoc edicto, sed dic ꝙ succedit loco actionis cõi diui. quę est remedium ordinarium, ideo

2 melius summatur sic. † Remedium extraordinarium succedens loco ordinarii, facit cessare remediũ mere extraordinarium, quod loco ordinarii non succedit, quia æqualiter prouidet sicut illud, h. d. ¶ In tex ibi, {plane si vnus nostrum in cõi loco faciat} per quod illi loco cõi tantum noceatur, vt differat a sequenti casu in ver. quod si socius, vbi non nocet factũ alterius loco proprio vnius ex sociis. ¶ In tex. {non possum

3 ego socius opus nouũ ei nunciare.} † No. ergo ꝙ si ædificas in loco cõmuni inter te & me, nũciatio facta solo verbo vel per lapillum non valet, & põt sperni, quia illa non põt fieri nisi ex hoc edicto, quod cessat isto casu, debeo ergo nunciare per iudicẽ non ex hoc edicto, sed per eius officium mercenariũ deseruiens actioni cõi diuidun. Sed ꝯ, quia secundum hoc minus plene prouidetur mihi per hoc secundum, q̃ per primũ, cũ in primo non habebam necesse idem adire. s. e. l. j. §. nunciatio. est enim hęc quędã vexatio, vt j. e. l. de pupillo. §. si is cui. vnde magis expedit mihi habere remediũ ex hoc edicto. solu. ꝯrium difficile est & nõ bene soluitur per doct. dicendũ est, ꝙ nõ reputai pinguius prouidere remediũ ex hoc edicto, ꝙ nõ sit necesse iudicem adire, cũ istud sit vrbanius, vt l. iij. C. de pig. & sufficit ꝙ prohibitio iudicis tantũ operetur, quantũ nũciatio ex hoc edicto, si tñ non de facili posset iudex adiri, vel denegaret audientiam, posset fieri verbo vel lapillo ex hoc edicto, &

4 hoc tenet hic Bar. & bene. ¶ † In tex. ibi {nunciare non posse} iste tex. facit contra id, qđ dixi s. in l. j. §. nunciatio. ꝙ si socius ædificat iure cõi propter qđ aliqd immittatur in propriã rem socij, socius possit destruere propria auctoritate per l. si inter me. de serui. vrba. prædio. in tex. & gl. licèt secus quando nõ immittitur in rem propriã, vt no. Bar. in d. §. nunciatio. nam iste tex. non facit differentiã inter vnum casum & alterum, sed in vtroq; dicit cessare nunciationẽ, quia habet locũ remediũ ordinarium. sed rñdetur, ꝙ non propter hoc, ꝙ habet locum ordinarium, denegat, ꝙ possit propria auctoritate demoliri, qñ non immittitur in rẽ ꝓpriã, sed ideo quia ædificatur in re nõ possessa per me solum, sed ẽt per illũ, vnde non debeo ipsum propria auctoritate turbare. Non sic qñ in rẽ possessam p me non per illũ, licèt vtroq; casu habeat locũ remediũ ordinariũ

5 & non differunt quantum ad casum huius §. ¶ In glo. super verbo {iudicio} in prin. ibi {cũ non negat me consortem} sed glossella præcedens dicit totum ꝯtrariũ, sed neutra bene dicit, quia qñ socius meus negat me consortem, & possidet totã rẽ nec habeo actionẽ cõi diuid. nec officiũ iudicis mercenariũ ei deseruiẽs, nisi primo agã rei vẽ. & faciã me declarari dñm pro parte, vt in simili hr̃ in l. j. s. fam. ercis. debet ergo hoc intelligi qñ cõfitebatur me consortem. quo casu siue ipse solus possideat, siue ego solus, siue vterq;, habeo duplex remediũ si ipse vult ædificare, primo vt agã cõi diuidun. & petã declarari ipsum nõ posse ędificare me inuito, & tũc oportet expectare sententiã, & interim poterit ędificare, quia adhuc nõ est ꝓhibitus. Scđo vt implorem officium iudicis deseruiens huic actioni, vt inhibeat sibi, ꝙ non ædificet, & tunc si ædificet nunciatione contempta, destruetur suis expensis sicut per hoc edic. agetur tñ ad destruendũ cõi diui. Sed si non essemus socij, ageretur interdicto demolitorio, ex hoc edicto, vel dic ꝙ proceceretur modo executiuo vtroq; casu tanq̃ super attentato lite pendente, sicut reuocantur attẽtata appellatione pẽdente, vt dixi in l. j. §. sed si is. supra eo. ¶ In gl. ibi {& erit potior cõditio prohibentis} nisi in casib. no. supra in l. Sabinus. statim in gl. allega. sed ꝯ de l. in re cõi. de ser. vrb. præd. quam ẽt glo. alleg. sed facit contra. sol. iure seruitutis, non põt alter ex sociis prohibere, ne ædificetur in re communi, quia non põt habere seruitutem in re communi pro indiuiso, ita loquitur ibi, sed iure cõi sic, vt l. Sabinus. ¶ In gl. ibi {vt in re corporali} illa glo. reprobatur

6 per doct. † quia ẽt super iure incorporali habet locum actio cõi diui. non vt diuidatur illud ius, sed cõmoditas eius, vt l. Lucio. de aqua quot. & æsti. & supra cõi diuid. l. arbor. §. fi. vbi casus. ¶ In gl. quæ incipit {not. ergo} ibi {operatur prohibitionẽ si factum non est, & destructionem, vbi factum est.} Ista glo. põt dupliciter intelligi, primo ꝙ officium iudicis mercenariũ deseruiẽs actioni cõi diui. põt implorari anteq̃ opus sit factũ vt inhibeatur, ne fiat. Item si factũ est ẽt nunciatione non præcedente, põt implorari, vt destruatur, sed officiũ iudicis oriens ex hoc edicto licèt possit implorari, ne fiat, si tñ est factum nunciatione non præcedente, non põt implorari vt destruatur, sed nec ẽt interdictũ demolitorium habet locum, sed interdictũ, quod vi aut clam. l. j. § j. supra eo. & si hoc voluit gl. reprehenditur per doct. & bene, quia officium iudicis deseruiẽs cõi diui. actioni non põt implorari, vt destruatur qđ factũ est nunciatione nõ ꝓcedente, sed solum ne fiat, & ad id, qđ est factũ, datur actio cõi diui. vt est casus in l. Sabinus. supra alle. circa fi. Dy. ¶ Scđo modo põt intelligi, ꝙ officium iudicis deseruiẽs actioni cõi diui. põt implorari, vt inhibeat ne fiat si adhuc nõ est factũ, & hoc facto si postea fiat ꝯtra ꝓhibitionẽ, põt implorari vt destruatur de facto, & via executiua, sed officiũ iudicis oriens ex hoc edicto solum imploratur, ne fiat, & hoc facto, si postea fiat, non ꝓcedetur via executiua, vt mãdetur destrui, sed via ordinaria agendo interdicto demolitorio, vt l. pretor. §. j. j. eo. & si ita intellexit, gl. esset ꝯtra id, qđ dixi in l. j. §. sed si is. supra e. vnde põt dici, ꝙ ista officia sunt eiusdẽ naturæ in hoc qa ambo implorantur, ne fiat, si factũ nõ est, & hoc facto si fiat ꝯtra, imploratur vt destruatur via executiua, si tñ nunciator non vult ꝓcedere via executiua, poterit procedere via ordinaria, intentando interdictũ demolitorium ex hoc edicto, qñ res non erat cõis, vel si erat cõis intentãdo actionem communi diui. vt d. l. Sabinus. remaneret ergo contrarium gl. insolutum, sed respondeo ꝙ officium iudicis deseruiens actioni cõi diuid. licèt sit extraordinarium succedit loco dictæ actionis, quæ est ordinaria. Ideo facit cessare nunciationem per iactum lapilli, & simplici verbo, quia sunt remedia mere extraordinaria, sed officium iudicis ex hoc edicto est mere extraordinariũ non succedens loco alicuius ordinarii, & ideo non facit cessa-

7 re alia extraordinaria, † quia plura extraordinaria auxilia ad idẽ regulariter pñt ꝯcurrere, vt l. quẽadmodũ. §. magistratus. ad leg. Aql. hoc fallit, qñ alterũ succedit loco ordinarii, vt hic. Item qñ alterũ eorũ esset famosum, qa tollit p nõ famosum, vt l. i. §. ait ꝑtor. cũ ibi no. supra de dolo. qñ aũt cõpetũt ad diuersa vel ꝯ diuersos, indistincte ꝯcurrunt, vt l. bona. §. si quis

8 opus. j. ti. i. & ar. in l. ẽt. C. si rut. vel cura. ¶ † Si vero vnũ est ordinariũ & aliud extraordinariũ, regulariter nõ ꝯcurrunt, sed extraordinariũ per ordinariũ tollitur, ad qđ allegatur principaliter iste tex. licèt nõ faciat multũ, vt supra dixi, hæc tñ tria fallit, qñ extraordinariũ fuisset inuẽtũ causa iuuãdi ordinariũ, vt l. i. §. dixerit aliqs. de publica. Scđo qñ ordinariũ est iuris, & extraordinariũ facti. Vnde si ædificas in solo per me possesso, habeo interdictũ vti pos. qđ est ordinariũ, & tñ possum destruere propria auctoritate qđ est extraordinariũ, vt j. eo. l. de pupillo. § meminisse. in fi. iuncta l. quemadmodum. §. i. ad leg. Aqui.

9 ¶ † Tertio qñ vnũ est speciale, aliud gñale, vt in hoc edicto vel interdicto qđ est speciale, & concurrit cũ interdicto qđ vi aut clam. qđ est generale, vt dixi infra e. l. i. §. i. & in tex. l. si alius. §. iulia. qđ vi aut clam. ¶ Quarto qñ extraordinariũ esset vtilius & pinguius prouideret, q̃ ordinariũ, vt no. in l. fi. C. si aduersus rẽ iudi. ¶ Quinto quado competerent ad diuersa, vel contra diuersos, vt statim dixi, per illa iura.

---

2 *Habens dominium directum potest suo proprio nomine nunciare.*
Si habeo seruitutem personalem, possum procuratorio nomine domini nunciare, & non meo.
Quid si habeo seruitutem realem.
Quid si habeo dominium vtile, & nu. 1.
Quid si nullum ius reale habeo, sed personale, vt colonus, vel inquilinus.

1 §. Si ego superficiarius. † Habens dñium vtile, põt nũciare nouum opus, secus in eo, q nullũ ius habet in re, licèt habeat actionẽ personalẽ occasione re, vel super re, vt colonus, vel inquilinus. h. d. ¶ Collige ergo quatuor casus: nam aut habeo dñium directũ. & clarum est, ꝙ possum nunciare noĩe meo. l. i. §. pe. supra e. Aut habeo seruitutẽ personalẽ, & possum ꝓcuratorio noĩe dñi, nõ meo, vt in §. fi. d. l. i. aut habeo seruitutem realem, & possum noĩe meo, nisi in casu l. qui viã. infra e. vt dixi in d. §. fi. nõ aũt procuratorio noĩe dñi, vt ibi dixi, licèt Ang. videatur dicere idem hoc casu, qđ ꝓcuratorio noĩe dñi possum p l. i. §. pe. de remis. dum dicit, idem in habente seruitutem, qđ sup adixerat in habente vsumfr. & ille tex. bene facit pro eo. sed põt nideri idem, non tamẽ per oĩa, vt in multis locis hr̃, vt

2 no. infra e. l. iu. proculo. & l. sacrilegii. † Aut habeo dominium vtile, & tũc possum noĩe meo tam cõtra habẽtẽ directũ, q̃ cõtra tertiũ, ita intelligitur hic, & ẽt procuratorio noĩe habentis directũ cõtra tertiũ, vt in l. præcedente. nam si vsufructuarius censetur constitutus procurator in rem suam a proprietario,

fortius

fortius superficiarius, vel feudatarius, vel emphyteuticarius, q
habent ius potentius, ita intelligunt doct. istum tex. nec ob. qd
dixi in d. §. fi. q ex quo pōt nomine habentis directũ qd est po
tentius, non dẽt posse noĩe suo, qui hẽt ius minus potẽs: nam
illud procedit in habente ius vsusfr. qd est minus potens ius,
q̃ vtile dñium, cum facilius extinguatur. Est & quintus casus,
qñ nullum ius reale habeo, sed personale, vt colonus, vel inq-
linus, & tunc non possum nunciare, vt hic, tamẽ debeo notifi-
care dño si aliquid fiat in præiudicium rei, vt prouideat, aliàs
teneor. s. ad interesse, vt §. loc. l. videamus. §. item prospicere. &
l. item quæritur. §. exercitu. qd no. pro eo, qd dicã in l. de pupil-
lo. §. nunciatio. j. eo. Aliqñ conductor pōt nunciare, qa hẽt ius
in re, vt si conduxit locum publ. vt j. de loco publico fruendo.
l. ij. vel si locator obligasset bona sua pro obseruatione pctus,
vt j. e. l. creditori. vel si in instrumento dr̃, q ponebat eum in lo
cum suum, argumentum est in l. qui quadringenta. ad Trebel.

1 *Nunciatio per quas personas fieri possit.*
2 *Ad defendendum causam publicam admittuntur ciues, & qd de forensib.*
3 *Forensis an contra ædificantem in loco publico possit intentare interdictũ, Ne quid in loco publ. o.*
4 *Forensis non potest aliquem ciuem accusare de aliquo maleficio, quòd esset tantum de forma statuti, non autem de iure communi.*
5 *Statutum si dicat, quòd villæ debeant tenere sua territoria secura, & q si aliquod damnum sit datum alicui, villa teneatur sibi emendare, & damnum sit datum forensi, an possit vti beneficio statuti.*
6 *Ad pupillum non pertinet defensio reipub. & sic non debet vocari ad consilia, nec habere officia, etiam si est maior pupillo.*
7 *Pupillus quando non prætendit proprium interesse, sed tantum publicum, non potest nunciare etiam cum tutoris auctoritate, & quid si prætendat proprium interesse. nume. 8.*
Tutoris auctoritas non supplet defectum ætatis, in his q̃ sunt publici iuris.

1 §. Si in publico. ¶ † Causa iuris publici mendi
nunciare pōt qlibet ciuis, dum
modo nõ sit pupillus, qui nõ pōt nunciare nisi pro suo inter-
esse, & cũ auctoritate tutoris, nec ẽt seruus nunciare pōt, licèt
sibi possit nunciari. h. d. vsq; ad l. de pupillo. §. nunciationem.
2 ¶ † No. hic q ad defendendũ cãm publicam, admittuntur ci-
ues: & sic innuit q non forenses, quia ad eos non pertinet, nisi
3 si fortè haberent ibi domiciliũ. † Et iste tex. inducitur, q foren
sis ꝯ ædificantem in loco publico nõ pōt intentare interdictũ,
ne quid in loco publico, nisi ædificaret in via qua ipse vteret.
sed Ang. alle. vnã gl. in ꝯrium j. ne quid in loco publ. l. ij. §. pe. in
4 fi. magnæ gl. sed illa pōt intelligi sm̃ istam dist. † Facit etiã iste
tex. q forensis non possit aliquem ciuem accusare de aliquo
maleficio, quod est tm̃ de forma statuti, non aũt de iure cõi,
quia non pertinet ad ipsum defensio statutorũ. Similiter econ
uerso non dẽret gaudere priuilegiis statutorũ, & hoc facit ad
5 qõ. de facto, qa † statutum h. d. q villæ debeant tenere sua ter-
ritoria secura, & q si aliquod dãnũ sit datũ alicui, villa teneat
sibi emẽdare, quid si fuit datum damnũ forensi, an possit vti
a beneficio * statuti? cũ hæc qõ esset hic de facto, dicebã q non,
6 per dicta iura, & rationes. ¶ † Item no. ex prin. l. de pupillo. q ad
pupillos non pertinet defensio reipublicæ, & sic non debẽt vo
cari ad consilia, nec habere officia, quinimo etiam maior pu-
pillo, nisi cõpleuerit xxv. annum, non vr̃ posse dare suffragiũ,
b vel vocem * in consi. sm̃ Dy. per l. spurij. §. j. j. de decur. ¶ Not.
7 ẽt in l. de pupillo. in prin. sm̃ intellectũ gl. quæ vult, q † qñ pu-
pillus non prætendit proprium interesse, sed tm̃ publicum, nõ
pōt nunciare ẽt cum tutoris auctoritate, quia tutoris auctori
tas non supplet defectum ætatis, quo ad ea quæ iuris publici
sunt, quia non sunt eius administrationis, vt l. fi. de cur. furio.
vnde nõ potest exercere officium publicũ, cum auctoritate tu
toris, nec minor cũ auctoritate curatoris. ¶ † Not. ẽt, q qñ præ-
tendit propriũ interesse benè potest nũciare cum auctoritate
tutoris, vel curatoris, nõ sine, & hoc ideo, quasi nũciatio esset
temeraria, & sic si aduersarius ei paruisset, & ex hoc damnum
suscepisset, posset agere ad interesse per act. in fact. vel de dolo,
vt §. de dol. l. rẽ quãdã venalem, & ideo requiritur auctoritas.

ADDITIONES.

a ¶ Beneficio. Vide eius consi. 345. in fin. in primis caracteribus incipiente, In Christi nomine, statutum. & ibi quid si esset statutum, quòd tale ius reddatur forensibus, quod redderetur ipsis in eorum ciuitate.
b ¶ Vel vocem. De hoc vide quod voluit Calde. consi. ix. de iure patron. vbi ponit an si consi vniuersitatis habet præsentare. vbi sint minores, & infantes, an sint necessarij tutores, & curatores.

LEX V.

1 *Nunciatio quibus in rebus fieri possit, & an requiratur præsentia domini.*
2 *Si mittitur schedula citatoria ad domum vel prædium ciuis, & ipse non sit ibi, sed inquilinus, vel colonus, vel laborator, debent ipsi illam citationem sibi notificare, vel schedulam mittere, si commodè possint, & an aliàs tenerentur ad interesse.*
3 *Propter distantiã loci vbi opus fit, si nunciatori non esset prouisum si iret ad ipsum locũ, potest tunc nunciare dño existenti alibi, & an statim afficiat.*
4 *Si domus esset ampla, & opus fieret in vno angulo, debet nunciator ire ad illum angulum.*
Demolitio operis quando non dicatur pœna.

DE pupillo.
§. Nunciationem. ¶ † Hic incipit
tractare mixtĩ
de loco, in quo fienda est nunciatio, & de personis, quibus fie-
ri pōt. Et durat vsq; ad §. sextum. & h. d. ¶ Nunciatio debet fieri
in re, in qua opus fit, & in ipso opere, nec requiritur præsentia
dñi. i. illius qui fieri facit, sed sufficit præsentia illorũ, qui sunt
ibi noĩe dñi, vel operis. Alibi vero facta nunciatio non tenet.
h. d. vsq; ad §. si plurimum. Et diuide in tres partes, nã primo
loquitur qñ concurrebant duo, quia fuit facta in ipsa re, & ẽt
dñs, qui faciebat, vel fieri faciebat, erat præsens, vsq; ibi, {nun-
ciare.} ¶ Secundo, qñ aderat primum, sed non secundum, qa
dominus nõ erat præsens, sed solum fabri, vel magistri, cũ fuit
facta in re, vsq; ibi, {si quis fortè.} ¶ Tertio econuerso, quãdo
aderat secundũ, sed non primũ, qa fuit facta ipsi domino, non
tamẽ in ipsa re vel opere, sed alibi. Et notãdũ, q in primo casu,
quãdo dominus est pñs, nunciatio afficit rem, & opus, & ẽt
personã domini, & prima affectio operatur hoc, vt opus de-
struatur, & dominus operis præstet in hoc patientiã. secundo
operatur vt etiã ministret expensas destructionis, & sic patiet
duplex damnũ, vt j qd vi aut clam. l. cõparet. § fi. perdet n. ex-
pensas, quas fecit in opere, & ministrabit nouas in destruẽdo.
In secundo casu, qñ dñs non erat pñs, sed fabri, tres fuerunt
opi. vna, q licet nunciatio teneat, tñ nullum hẽt effectũ, vt affi-
ciat rẽ vel personã dñi ad pdicta duo, nisi a die quo venit ad
notitiam dñi, & potuit fabris inhibere, ne procedãt in opere,
& nõ fecit, & idẽ si nullus erat in re, & istam opi. tenet gl. quæ
incipit, {hoc si fabri.} Secunda fuit opi. Ottonis antiqui glos-
satoris, q qñ nullus erat in re, vera sit præcedẽs opi. pro hoc e.
secundũ. de oper. noui nun. sed si erant ibi fabri, licet dñm ẽẽ
ignorantem, quantũ ad prædicta duo, qa potuerunt sibi denũ
ciare, & si non fecerunt ipsorum culpa nocet dño, qui eos po
suit, ar. l. videamus. in prin. §. loca. Tertia est opi. Doct. q immò
in vtroq; casu, siue nullus sit ibi, siue fabri sint, vel alij qui pos-
sint denunciare domino, nunciatio sit valida, & afficiat rẽ, &
opus quantũ ad hunc effectũ, vt destruatur, & dñs cogatur pa
tientiam præstare, quia hoc non reputatur pœna, vt patet j e.
l. fi. ideo interdictũ ex hoc edicto quantũ ad hoc est perpetuũ,
& ita intelligitur j. eo. l. prætor. §. hoc interdictũ, vbi ẽt ignorãs
incurrit in hoc damnũ, quod non esset si diceretur pœna. vt l.
generali. C. de tabu. sed non afficit personam dñi, quo ad hoc
vt teneatur ministrare expensas demolitionis, nisi pro eo qd
est factũ postq̃ sciuit, & potuit fabris inhibere, & nõ fecit. ideo
quantũ ad hoc interdictũ esset annale, vt no. j e. l. ait prætor. §.
fi. quia ista reputatur pœna, quam non debet ignorans incur-
rere. Aduertendũ tñ, q licèt teneatur præstare patientiam, qñ
ignorauit, damnũ tñ qd ꝯsequitur ex destructione, recuperat
a fabris, q debuerũt abstinere, si cõmode poterant, vel denun-
ciare sibi, vt l. itẽ q̃ritur. §. exercitu. §. loc. iuncta l. licèt §. fi. §. nau.
2 ca. sta. & l. si seruus. §. si fornicarius. ad l. Aql. † Et no. p qõne de
facto, si mittitur schedula citatoria ad domũ vel pdiũ citari, &
ipse non sit ibi, sed inquilinus, vel colonus, vel laborator, q ip
si debent illam citationẽ sibi notificare, vel schedulam mitte-
re, si cõmodè possunt, alias tenerenĩ sibi ad interesse, quod ip-
se ꝯsequeretur, si foret processum ꝯ eum in ꝯtumaciam, tene
mẽtũ. Alij dicũt, q qñ nullus est ibi pñs, nõ tenet nunciatio,
quia iste tex. vr̃ requirere, q ibi sit aliquis, qui possit dño refer-
re, vt in §. & generaliter. in fi. vel dic, q sufficit, vt nũciãs ducat
secum testes, qui possint de nunciatione testificari, & q nõ du
cat occultè, quia tunc posset procedere præcedens opi. sed pa-
lam, & illi potuerunt nunciare, & istam tenet Ang. In tertio &
vlt. casu nunciatio nullius est momenti ab ipso principio, vt
litera dicit, quia peccat in forma, & hoc tenuit Roger. in glo.
quæ incipit. {quantũ ad hoc vt statim dñm cõstringat.} in fi.
quam omnes tenent, & sic nec ex postfacto incipit ligare ẽt si
postea fiat opus, quia non debebit demoliri per hoc interdi-
ctum, sed per interdictũ, qd vi aut clam. in quo non requirit,
q fiat in re præsenti, vt no supra eo. l. j. §. j. in gl. & in hoc differt
a casu pcedenti, vbi tenet, sed non hẽt effectũ quantũ ad expẽ
3 sas, nisi a die scientiæ, quo potuit inhibere fabris. † Hoc tñ limi
ta, nisi pp distantiã loci vbi opus fiebat, nunciatori non esset
prouisum, si iret ad ipsum locũ, quia tunc pōt nunciare dño
existenti in foro, & coram iudice, & statim afficit, vt j. ea. l. §. si
quis ipsi prætori. in iij. lect. quod dic vt ibi dicam, quæ est nota
bilis, vel dic, q afficit hic a die, quo dominus potuit nunciare
fabris, & sic nõ fuit nunciatio nulla, licèt nõ sit facta in opere,
4 vt ibi nota. ¶ † Vltimo dicit hic Ang. q si domus esset ampla,
& opus fieret in vno angulo, dẽt nunciator ire ad illum angu-
lum, & non sufficit in alia parte domus nunciare, vt in isto §. si
quis fortè, dum dicit in ipso opere. ¶ Quidã ẽt dicũt, q demo-
litio operis tunc nõ dr̃ esse pœna, quãdo ædificãs nõ habebat
ius

ius ędificandi, & ideo ēt ignorans illud damnū sustinet, sed si
habebat diceretur pęna, & ideo tunc ignorans non sustineret,
& ita posset saluari gl. quæ incipit. {hoc si fabri.} sed hoc est ꝯ
generalitatem l. fi. ȷ̄ e. vbi indistinctè dicit ignorantem incurre
re hoc damnū, & bene poterat esse ibi, ꝙ emptor habebat ius
ædificandi. Prætetea demolitio dēt fieri ēt anteq̄ cognoscatur
de iure partium, vt supra eo. l. j. §. sed si is. de æquitate tñ posset
istud sustineri, & satis placeret, si dñs offert se paratum incon
tinenti probare de iure suo postq̄ ignorauit nunciationem, &
sic non obstat ille §. quia loquitur quando sciuit, tunc enim
committit vim, vnde non auditur.

1 §. Si plurium sit res. † Nunciatio ex parte eius cui fit, est in rem, & ideo
sufficit, ꝙ fiat vni ex dñis, vt oēs afficiat, sed ex parte nuncian-
tis est in personā, vnde nō sufficit fieri ab vno ex dñis, vt aliis
ꝓsit. h. d. vsq; ad §. si qs ipsi. ¶ In tex. ibi, {& vni nunciet.} expo
ne. i. vno pñte. nō. n. nūciator dēt dicere. Nuncio tibi, ne in isto
loco ædificeē, qa tunc esset personalis, & non afficeret nisi illū,
a sed [a] dēt dicere. Nuncio, vt in isto loco nō ædificetur, vel vt in
opere amplius non ꝓcedatur, & sic in rē, & cōprehendit quē-
libet volentem postea ædificare, vt no. ȷ̄. ea. l. §. meminisse. ¶ In
tex. ibi, {omnibusq; dñis.} vr̄ denunciari. s. quantum ad hoc,
vt licèt ignorauerint, teneantur præstare patiētiā, ꝙ demoliaē,
siue ipsi ędificauerint, siue vnus tm̄, sed nō tenentur ad expen-
sas demolitionis, vt in gl. hic, & hoc probatur in eo, qđ sequiē
in tex. ibi, {neque. n. dēt nocere factū alterius.} hoc ē verū qñ
oblō non hēt originē in personam defuncti, cui pl'es successe-
runt, tunc. n. fcm̄ vnius habens originem in sua persona, non
nocet aliis, vt hic, & l. in depositi. §. depo. secus, qñ oblō hēt
originē in personā defuncti, tunc. n. factum vnius ex hæredib.
posset nocere aliis, vt faceret cōmitti stipulationem ad pœnā,
vel interesse ꝯ oēs, vt l. eadem. §. Cato. de ver. oblig. qđ dic vt ibi
plenè per Barto. ¶ In text. ibi, {omnibus non sufficeret.} expo-
ne. i. non omnibus sufficeret, sed nuncianti tm̄, & ipse solus po
test agere ad demoliendum, non alij. sed si agat, & obtineat,
destructio proderit etiam aliis, quia debet in totum fieri, cum
sit indiuidua, vt s̄. si ser. ven. l. loci corpus. §. si fundum. fm̄ lac.
de Are. sed si ageretur ad interesse, non constaret, nisi pro par-
te sua, & non prodesset alijs.

ADDITIO.

a ¶ Nunciationis formam. Vide per Bart. hoc ti. in l. non solum. §. sed vt ad finē, & in Spe. de libel. concep. §. x. ver. xxxvij. Et a quib. & in quib. reb. fieri possit, vide per eundem Spe. de restr. spo. §. j. versi. caterum. & an debeat fieri in rescriptis, vel simplici voce, vide Bar. in §. meminisse. infra eadem l.

1 *Ei qui est in magistratu, non potest fieri nunciatio, sicut non potest in iudicio cōueniri, sed debet sibi fieri protestatio denunciando finito magistratu, & secuta postea nunciatione trahetur retro ad diem protestationis, vt opus factum post protestationem destruatur.*
2 *Animus retinendi possessionem quòd operetur acquisitionem de nouo.*
3 *Si emptor cui fuit mota lis non potuit denunciare venditori quòd veniat ad defendendum, quia nesciebatur vbi esset, qualiter fienda erit denunciatio an autem requiratur protestatio.*
4 *Quando impedior actū facere propter aliquam causam subsistentem in persona aduersarij mei, non sufficit de impedimento docere, vt habeatur istud pro facto, sed debeo protestari quod non stat per me, & quid si impedimentum proueniat ex persona mea.*
5 *Itineris arreptio cum protestatione habet vim nunciationis secuta postea nunciatione.*
Opus factum ante nunciationem quando non destruetur per hoc edictum.
6 *Itineris arreptio habet vim appellationis, vt reuocentur interim attentata, ac si facta essent post inhibitionem superioris.*
7 *Quando non esset consultum nuncianti in accedendo ad locum, vt ibi nunciet propter distantiam loci, quia interim fortè fieret opus, consulitur sibi ut possit nunciare etiā non in loco, ei qui fieri facit, & valet, & a quo tempore ligat dominum.*

§. Si quis ipsi prætori. Glo. legit istum §. quatuor modis, & tres
primæ sunt bonæ & notabiles. vltima lect. reprobatur, qa pōt
1 fieri nunciatio nullo præsente, vt dixi in §. nunciationē. ¶ † Se-
cundum primam lec. h. d. Ei qui est in magistratu, non pōt fie
ri nunciatio, sicut non pōt in iudicio conueniri, sed debet sibi
fieri protestatio denunciando finito magistratu, & secuta po-
stea nunciatione trahetur retro ad diē protestationis, vt opus
factum post ꝓtestationē destruatur. h. d. iste mirabilis, & nota-
bilis §. fm̄ istā lec. ¶ In tex. ibi, {& si nunciauerit postea.} Sed
si opus erat iam perfectum, vt statim innuit ibi, {& quid re-
tro ædificatum erit &c.} ad quid est opus ista nunciatione, q̄
fit per verba de futuro, vt non ædificetur, cū iam sit ædificatū,
in hoc iste §. est mirabilis iudicio meo, ꝙ licèt fiet per verba
de futuro, aliàs non diceretur nunciatio, vt s̄. e. l. j. §. j. nihilomi
nus hēt effectū super opere iam facto pp protestationem, quæ
2 præcessit, vt etiam tetigi in d. §. j. † Sic etiam alibi animus reti-
nendi possessionem operatur acquisitionem de nouo, vt not.
in l. iij. circa prin. ȷ̄ de acqui. poss. Sed ad quid est necessaria ista
noua nunciatio, postq̄ pręcessit protestatio, & ipsa nō pōt fieri
nisi ineptè, quia per verba de futuro super opere iam facto?
Rñden, vt videatur persistere in illa protestatione, alias vide-
retur ab ea recessisse, & ēt quia intēdit aliquid extorquere ab
aduersario. s. demolitionē, alias sufficeret illa sola protestatio,
si tenderet solū ad se defendendū, vt l. si intra. C. de non num.
3 pec. & l. in ꝯtractibus. §. pen. fm̄ Bar. † Qui per hoc dicit, ꝙ si em
ptor, cui fuit mota lis, nō potuit nunciare venditori, ꝙ veniat
ad defendendum, quia nesciebatur vbi esset, practica est, ꝙ ꝓ-
testetur se non posse denunciare, & ꝙ ipsi postea reuerso denū-
ciet, alias protestatio sibi non prodesset. Sed Ange. ipsum repre
hendit, quia isto casu non expedit deuenire ad protestationē,
immo potest fieri denunciatio ad domum ipsius, & valet, si-
cut si facta esset sibi, vt no. glo. ordi. ȷ̄. qđ vi aut clam. l. aut qui
aliter. §. ij. quæ incipit, argu. ꝙ si venditor. Alij dñt ꝙ ēt si facta
sit denunciatio ad domū, vt dicit illa gl. ipso postea reuerso de-
bebit iterum fieri. Per istum tex. cum dicto Bar. pōt dici, ꝙ si lis
adhuc pendebat, procedat hoc dictū. sed si erat finita, denun-
ciatio esse inutilis, quia non posset defendere, & ideo sufficit
prima denunciatio facta ad domum, & sic aliud fit q̄ in casu
huius §. vbi fit ēt post opus perfectum, quia hic non pręcessit
denunciatio, sed protestatio, sed in casu prædicto pręcessit de-
nunciatio valida. ¶ Sed ad quid requiritur ista protestatio,
postq̄ re vera suberat impedimentū nunciandi, nōne sufficit
qñcunq; de tali impedimento docere, vt habeatur nunciatio
4 pro facta, vt l. scire oportet. §. sufficit. de excu. tuto. † Sol. qñ im-
pedior actū facere pp aliq̄ cām subsistentē in persona aduer-
sarij mei; non sufficit de impedimento docere, vt habeatur il-
lud pro facto, sed debeo protestari, ꝙ non stat per me, siue tra-
ctē de aliquid extorquendo ab ipso vt hic, & l. ij. de nau. feno.
siue de euitando pęnā, vel moram, vt l. mulier fundus. de f. cō
mu. Si vero impedimentū proueniebat ex persona mea, tunc
si tractē de euitando pœnā, vel culpā, non requiritur protesta-
tio, sed sufficit de impedimento docere, vt d. §. sufficit. Si verò
de extorquendo aliquid ab aduersario, tunc si fuisset facta ꝓ-
testatio, non prodesset, quia casus contingens in mea persona
potius debet mihi nocere, q̄ aduersario, iuxta plenè no. in l. si
5 vno. §. itē cum quidā. s̄. loca. ante fi. gl. mag. ¶ † Secundū aliam
lec. h. d. Itineris arreptio cū protestatione, hēt vim nūciationis,
secuta postea nunciatione. h. d. notabiliter. Et fm̄ istām not. li-
mitationē ad d. l. j. §. i. s̄. eo. ꝙ opus factū ante nunciationē non
destruitur, ibi, {per hoc edictū.} nam verū est, nisi qñ fuit pro-
testatus, ꝙ volebā nunciare uno verbo, ne perderem posses-
sionē, nec p iactū lapilli, quia non desisteret, sed per iudicē, &
postea vadam ad iudicem, & faciam inhiberi, certè destrueē ēt
id, quod interim fuit fcm̄ post protestationē, ac si tunc fuisset
6 fcm̄ pręceptum iudicis. † Sic & alibi itineris arreptio [a] hēt vim
a appellōnis, vt in c. dilectus. de appel. vt reuocentur interim at-
tētata, ac si facta essent post inhibitionē superioris. Et ideo qñ
rustici vident aliquid fieri in eorum præiudiciū, dñt, protestor
tibi ex parte dñi Potestatis, ꝙ non facias, vel alterius superioris,
si postea vadant ad Prātem, vel superiorē & faciant inhiberi,
illa inhibitio trahitur retro ad diem protestationis, qa ex tunc
vr̄ constitutū fuisse sub protestatione illius. ¶ Secundū iij. lec.
7 h. d. † Qñ non esset consultū nuncianti in accedendo ad locū,
vt ibi nunciet ꝓpter distantiam loci, (quia interim fortè fieret
opus) consulitur sibi, vt possit nunciare ēt non in loco, ei qui
fieri facit, & valet. h. d. Et fm̄ istā no. limitationē ad §. si quis for
tè. s̄. ea. l. vbi non valet, nec vnquā ligat, quia est defectus in for-
ma. Nā hoc esset verum, qñ de facili posset accedere ad locum
& esset sibi consultū, alias secus, vt in isto §. fm̄ istam lec. quia
tūc valet, & ligat. Sed a quo tpe? gl. in fin. dicit ꝙ a die, quo dñs
cui facta fuit nunciatio, potuit accedere, vel mittere. sed certe
si hoc est, ēt per hunc modū non consulitur nunciāti, quia in
terim opus perficietur. Solu. intellige fm̄ Doc. ꝙ citius poterat
ipse dñs, cui facta est nunciatio accedere, vel mittere, q̄ ille qui
nunciabat propter diuersas qualitates personarum, vt in fine
no. in l. centum Capuæ. de eo quod certo loco. ¶ Quarta lect.
per omnes improbatur, quia nūciatio potest fieri etiam nullo
existente in re, vt no. ȷ̄. ea. l. §. nunciationem.

ADDITIO.

a ¶ Itineris arreptio. Quid operetur itineris arreptio, vide per D. de Rota. dec. sin. de ap. incipiente, si certus terminus fuit statutus, & per Fede. consi. 28.

1 *Nunciatio causa iuris nostri conseruandi fieri potest altera de tribus causis hic contentis.*
2 *Qui imponit seruitutem prædio suo dicitur minuere ius suum, & augere ius alterius.*
Habens seruitutem vrbanam potest nunciare nouum opus, & quid si habeat rusticam.

1 §. Sextus Pedius. † Nunciatio cā iuris nostri cō-
seruandi fieri pōt altera de tri-
bus causis hic contentis. h. d. ¶ Et sic subdistinguitur primum
membrū alterius distinctionis trimembris, quæ ponitur s̄. eo.
2 l. j. §. nunc videamus. seu in §. nunciatio. ¶ † No. ꝙ qui imponit
seruitutem prædio suo, dr̄ minuere ius suum, & augere ius alte
rius. vide de hoc quod not. Bart. in l. indebiti. §. Si nummi. de
condi.

condi.indeb.¶Item no. ꝙ habens seruitutem vrbanã, pōt nũciare nouũ opus.¶Quid si hēt rusticam? dic vt dixi s̄.l.j. §. fina. ¶In glo.quæ incipit, {vt si aliquis.} ibi, & non dimittit pedem. glo. non allegat legem hoc dicentem, sed habetur s̄. fin.regun. quæ fuit græca Solonis.

1 *Nuncians solo verbo quid perdat.*
2 *Si ædificas in solo non possesso per me, nec per te, & quod nec est meum, nec tuum an possim tibi nunciare.*
3 *Triplex modus nunciandi circa nunciationem quæ fit a prætore.*
4 *Præceptum iudicis non debet fieri nisi ad instantiam eius cuius interest. Quando iudex incipit à præcepto, & sic a via executiua, debet præceptum iustificare per clausulã, si senserit se grauatum, cõpareat recepturus iustitiæ complementum, & quid si non sit apposita illa clausula.nu. 5.*
5 *Quòd cõparente illo cui factũ est, resoluatur i vim simplicis citationis; & requiratur libellus, si ille ad cuius instãtiã factũ est, vult illud consequi.*
6 *Quando nunciatio fit per iactum lapilli, an etiam sint necessaria verba.*
7 *In nunciatione non refert qualia verba sint, dum tamen tendat ad effectũ prohibendi.*
8 *Quando remedium extraordinarium consistit in facto, vt ꝙ possit expellere propria auctoritate, vel deiicere, potest concurrere cum ordinario.*

1 §.Meminisse autem. † Qui nunciat solo verbo, perdit possessio
nẽ ciuilẽ, si eam hẽt, & transfert eã in aduersariũ, secus si per
iudicem, vel iactũ lapilli. Et ideo cum nunciator possidet, vti-
lius est nunciare his duob. modis, quàm primo. sed si possidet
aduersarius, nõ est vis qualiter nunciet. Itẽ ꝯ aduersarium ædifi
cantem post nunciationẽ, cõpetit interdictum Vti poss. & etiã
quod vi aut clam. h. d. ¶In tex. ibi, {nostro.} supple a nobis
possesso. Dy. & j̄. dum dicit. {At si in suo.} supple, & a se posses
2 so. † Sed quæritur, quid si ædificas in solo non possesso per me,
nec per te, & nec est meum, nec tuum, an possim tibi nuncia
a re? dic ꝙ sic per legẽ primã [a] in prin. s̄. eo. Et per id quod not.
gl. fi. in fi. s̄. proxi. §. dũmodo prætendam esse meũ, vel per me
possessum, vel hẽre ibi ius in re, sed in interdic. qđ vi aut clam,
vr̄ dicere Bar. in l. si quis ipsi prætori, ꝙ requiritur alterum de
duobus, vel ꝙ nunciator sit dñs, vel sit possessor, vt Infra quod
vi aut clam. l.1.§. primo. cum ibi no. in gl. & l. competit. in prin.
Et si hoc est, clarè soluitur obiectio, quam feci in l. i. §. i. s̄. eod.
quia istud edictum pinguius, puidet, q̃ illud, nam agens ad de-
moliendũ ex illo interdicto habebit necesse probare dñium,
vel possessionem, sed agens ex isto non, sed solum si fuisset ædi-
3 ficatum spreta nunciatione.¶ † Itẽ no. hic triplicem modũ nũ-
ciandi circa nunciationem, quæ fit per prætorẽ. Et est hic vna
gl. quę semper allegatur, & incipit. {vt si dico.} ex qua collige
duo, dum dicit, {prætor vos, etc.} ¶Not. ꝙ præceptum iudicis
nõ dẽt fieri nisi ad instantiam eius, cuius interest, & hoc est re
gulare, cum sit ad priuatã vtilitatem, vt plenè no. in l. iiii. §. hoc
4 autem iudicium. j̄. ut. primo. ¶ † Secundo not. ex gl. in fi. ꝙ qñ iu
dex incipit a pręcepto, & sic a via executiua, dẽt pręceptum iu-
stificare per clausulã, si senserit se grauatum, cõpareat recepiu
rus iustitię cõplementum, & ita seruat curia Romana, & quasi
totus mundus, de quo in Spe. de citat. §. iam de citatione. ver.
5 si igitur, & ad hoc illa gl. semper allegatur, † & dñt Doc. ꝙ tale
præceptum iustificatum illo cõparente, resoluitur in vim sim
plicis citationis, & sic nõ transit in rẽ iudicatã. Et ille ad cuius
instantiã fuit factũ, si vult illud cõsequi, dẽt dare libellũ, & pro
cedere secundũ nãm cãæ. Quid aũt si illa cl̄a non sit apposita?
dic ꝙ ant fuit factũ super eo, qđ affert plenum præiudiciũ, &
vbi requirit̄ cãæ cognitio, vt si præcipit, ꝙ soluas, vel restituas
mihi possessionẽ, & tunc nihil valet, nec transit in rem iudica
tã, nec teneris obedire per l. nec quicq̃. §. vbi decretũ. s̄m vnam
lec. s̄. de offi. procon. & leg. & l. meminerint. C. vnde vi. & C. cõ
minationes vel epi/. progrã. in rubro & nigro, & qđ no. Inno.
in c. ii. de rest. in inte. in iiii. col. ibi vel melius, etc. Si vero non
affert plenũ præiudicium, vel fit super eo, in quo non requiri-
tur cãæ cognitio, valet præceptum, & tibi est parendũ in du-
bio, vt patet, qñ citat aliquem ꝙ coram eo cõpareat, nã ẽt cã
nõ expressa tenetur comparere in dubio, vt l. si quis ex aliena.
de iudi. & per Inn. in loco prædicto. Et ideo in casu huius §. in
quo nõ agitur de magno pīudicio, & in quo nõ discutitur de
iure nunciantis ipe nunciationis, vr̄ valere præceptũ, ẽt si ista
cl̄a non sit apposita, & deberet sibi obediri, nam etiam si fieret
solo verbo, valeret sine expressione cãæ si nõ esset requisitus,
ꝙ exprimeret, vt not. per gl. in l. j. in prin. s̄ eo. Et vide Bald. de
b ista cl̄a [b] in d. §. vbi decretum. in fi. Et per Inn. in c. i. de his quæ
fiunt a maiori parte capituli. vbi videt distinguere inter præce-
ptũ extraiudiciale, quod fit qñ cã non erat adhuc cępta, & tũc
hẽt locũ id qđ s̄. dixi. Et iudiciale, qđ est qñ causa erat cępta,
& illud dr̄ transire in rem iudicatam, si non appellatur, per c.
6 quod ad consultat. de re iudi.¶ † Item no. gl. super verbo. {ma
nũ.} ꝙ qñ nunciatio fit lapillo, sunt ẽt verba necessaria. quidã
ꝯ, nam aliàs sequeretur, ꝙ mutus, non pōt nunciare per iactũ
lapilli. Præterea non refert, verũ voluntas declaretur facto, vel
verbo, vt s̄. de leg. l. de quibus. Tu tene glo. & dic, ꝙ in muto
ideo non requiruntur verba, quia nõ hẽt, aliàs deberent inter-
uenire, prout in simili hr̄ in matrimonio in c. tuæ. de sponsa. &
per gl. in l. cũ notissimi. circa prin. C. de præsc. xxx. an. Facit qđ
no. in l. nutu. de leg. iij. per Bart. ¶Ad s̄m rñde, ꝙ iactus lapilli
est actus indifferens, nec est certum, ꝙ fiat animo prohibendi,
vel nunciandi, seu animo iniuriandi. sed qñ apparet ad quem
7 finem actus fit, procedit ꝯrium de d. l. de quibus.¶ † Itẽ not. ex
gl. ꝙ nõ refert qualia verba sint, dum m̄ tendant ad effectum
prohibendi, siue dicat nuncio, prohibeo, siue veto, siue prote-
stor ꝙ non ædificetur, satis est per hanc glo. Sed ꝯ de §. si quis
ipsi prætori. vbi aliud est protestari, aliud nunciare. Sol. si pro-
testor, ꝙ non ædificetur, idem est ac si nunciassem, vt in hac gl.
sed si protestor, ꝙ nõ possum nunciare nunc, sed nunciabo cũ
potero, ista non est nunciatio, sed protestatio, vt in contrario.
¶In gl. quæ incipit, {nulla denunciatio facta.} ibi, {si postea
vti poss. ageret, succumberet.} Secus si ageret interdicto, vnde
vi, quia facto aduersarii occupantis nãlem, & inferentis metũ,
ita vt nuncians suspicetur se posse repelli, possessor perdit pos-
sessionẽ nunciando, & acquisita est aduersario, licèt nõ spolia
uerit, tñ quia metu nũciantis hoc accidit, cuius est cã ipse ædi
ficans, datur sibi interdictum illud ꝯ illũ ad quem possessio p-
uenit ex metu, vt j̄. vnde vi. l. i. §. si filius. & §. si quis non aget. &
§. siue aũt. & ibi not. & l. iii. §. deinde. posset ẽt incontinenti an-
teq̃ diuertat ad alios actus propria auctoritate recuperare pos
sessionẽ quam perdidit quasi deiectus, vt in d. §. deinde. & l. i.
8 §. sed si quis ꝯ testõrem. j̄. vnde vi. s̄m Cy.¶ † In gl. fi. ibi. {& etiã
manu siue auctoritate sua.} no. istam gl. quæ allegatur ad hoc,
cum isto tex. ꝙ qñ remedium extraordinariũ cõsistit in facto,
puta, ꝙ possit expellere propria auctoritate, vel deiicere, potest
concurrere cũ ordinario, vt hic in tex. videlicet cũ interdicto
vti poss. qđ est ordinariũ, de hoc dixi s̄. eo l. in prouinciali. §. i.
ad fi.¶ Vltimò no. ex isto tex. in ver. {at si in suo.} & ego ex-
posui, & a se possesso, quia nunciatio pōt fieri ẽt qñ quis ædifi
cat in solo a se possesso, nec dẽt sperni. Sed illud vr̄ ꝯ id, quod
no. Bar. s̄. c. l. i. in prin. in vij. q. Sol. si nunciarem, quia dicerem
me dñm illius soli, posses nunciationem spernere postquã pos
sides, quia potius presumeris dñs, & in possessione tua non de
beo te turbare. Sed si dico me hẽre seruitutem in solo, vel ius in
re, locum hẽt iste text. quia non turbo te in tua possessione si
sum in quasi possessione illius seruitutis, vel iuris, secus si non
essem, quia tunc etiam locum haberet dictum Bar.

ADDITIONES.

a ¶ Et ibidem vide D. Ias. & in l. si prius. colum. iiij. hoc e. tit. versi. no. qui idem te net contra Bartol.
b ¶ Ista clausula. Adde quæ habentur in tractatu clarum. Bar. consi. 80. & consi. 64. vbi consuluit in hac materia de ope. no. nuncia.

1 *In riuis, cloacis, & vbicunq; dilatio operis est periculum allatura in publicum, potest nunciatio sperni.*
2 *Nulli reficienti potest fieri nunciatio.*
3 *Publica vtilitas præfertur priuatæ. & nu. 4.*
4 *Si respublica velit destruere domos aliquorum pro faciendo plateas vel forũ, illi non possint resistere, sed debet eis solui pretium domorum.*
5 *Si ille cui fit nunciatio recepturus sit damnum, & periculũ abstinendo ab opere, an possit spernere nunciationem.*

1 §.Si quis riuos. † In riuis, cloacis, & vbicunq; di-
latio operis est periculum allatu-
ra in publicum, pōt nunciatio sperni. h. d. notabiliter. adde ali-
os casus notatos in l. i. in prin. s̄. e. in gl. quæ īcipit. {legitima.}
¶In gl. ij. ibi, {vr̄ ꝙ possit nunciari.} & ista opi. cõiter tenetur
per l. i. §. fi. j̄. de riuis, quia facere de nouo, & reficere vel purga-
re vetus, sunt diuersa, vt ibi, ergo prohibitio in vno facta non
extenditur ad aliud, ar. in l. si domus. s̄. de ser. vrb. pręd. hic aũt
prohibet nunciari reficienti, vel purganti. Et ad ꝯrium quod j̄.
subiicitur in gl. ꝙ s̄m hoc nulla erit specialitas in cloacis, vel
2 riuis, † cũ nulli reficienti possit fieri nunciatio, vt s̄. c. l. i. §. si qs
ædificium, rñde vt ibi dixi s̄m Dyn. illud qñ reficit resulciẽdo
vetus, & non mutando pristinã faciem, &c. sed hic ẽt si mutet
dilatando, vel restringendo, vel de nouo aliquid faciendo in
veteri, prohibetur nunciatio. posset dici ꝙ si expediat reipubli-
cæ cloacam de nouo fieri, & nisi fiat periculũ est imminens,
habeat locum sequens opin. Hug. quia cũ habeat locũ eadem
rõ, ergo & idem ius, vt l. i. de fonte, quia pub. vti. præfertur pri-
3 uatæ, vt hic patet, & no. j̄. in alia gl.¶ † In gl. quæ incipit. {nam
& celsum.} ibi & no. ꝙ pub. vtilitas præfertur priuatę, dic, ꝙ in
casu isto pręfertur in hoc, ꝙ pōt sperni nunciatio facta cã pri-
uati iuris conseruandi, vt sic nõ demoliatur qđ factũ erit, taq̃
attẽtatũ anteq̃ cognoscatur de iure nunciantis. Sed si nunciãs
postea ostendit de iure suo, ꝙ illud factũ est in præiudicium sui
iuris, vtrum illud debeat tolli? videt̄ ꝙ non per istam regulam,
ꝙ vtilitas publica præfertur priuatę & publicè interest, ꝙ illud
remaneat. In ꝯrium vr̄ sentire gl. mag. in fi. s̄. dum dicit {aliæ tñ
actiones remaneant,} vt j̄. l. sciendum. in gl. quæ est super ver-
bo, contẽnenda. Quid. n. prodesset nuncianti, ꝙ sibi remane
rent aliæ actiones saluæ, licèt nunciatio potuerit sperni, si per
illas non consequeretur ius suum? Breuiter puto dicendum, ꝙ
si expo-

si expediat reipu. opus scīm remanere in suo statu non debeat
destrui, licèt nunciantis interſit, ꝙ destruatur per rōnem pro-
ximā, tñ postq̄ constat de iure suo, dēt remunerari ex publi-
co, quia non est conueniens, ꝙ remaneat in damno totaliter
ꝑꝑ bonum publicū, & ad hoc s. de rei vendi. l. item si verbera-
4 tum. §. j. & l. venditor. §. si constat. ff. serui. vendi. ¶ †Et iste §. fre-
a quenter allegatur ad hoc, ꝙ [a] vtilitas publica præfertur priua-
tæ, vt debeat fieri id, quod publicè interest, licet priuato noce-
at, sed tempera vt dixi. Vnde si respublica velit destruere do-
mos aliquorum pro faciendo plateas, vel forum, illi non pñt
5 resistere, sed dēt eis solui pretium domorū. ¶ †In gl. super ver-
bo. {periculum.} no. singulariter istam glo. ꝙ licet ille, cui fit
nunciatio, recepturus sit damnū, & periculum abstinendo ab
opere, si tñ alij in cōi nō sustinēt, nō dēt ꝓpterea spernere nū-
ciationem, vt si conduxerat magistros, & cęmenta, & oīa ꝑdit
abstinendo, illud est verum ſm doc. nisi grande damnum sit
suscepturus ex abstensione plusq̄ nunciator cōmodum sit per
cepturus, quia tunc posset spernere nunciationem pro euitan-
do tale magnum dānum suū sicut ꝑ euitando periculū publ.
p l. j. §. sunt qui putant. ff. ne quid in flu. pub. & ponit Ang. exem-
plum, si volebat ędificare molendinū, & multos magistros cō-
duxerat, & abstinendo perdit mercedes, quas eis promiserat,
& superueniente pluuia pōt perdere cęmenta, isto casu etiā si
non præstat satisdationē, pōt prosequi in opere contēpta nun
ciatione, sed postea videbit, an benè, vel male ædificauerat. Iste
casus de directo fuit de facto in ciuitate ista, & nō fuit allegata
ista gl. nec hoc dictum Doctorum, & ille offerebat satisdare,
licet nō teneret īminēte tali dāno, & quia nunciator dixit, ho-
die ꝯstat, hodie agat, fuit admissa nūciatio, & ꝓnūciatū, ꝙ dēret
supersedere vsq; ad duos, vel tres menses ſm l. fi. C. eo.

ADDITIO.

a [a] Et in hoc habes l. j. §. fi. & ibidem Bar. C. de cad. tol. & l. j. vbi etiam per doc. & sol. ma. tex. & doc. in auth. res quę. C. communia de le. quod amplia verum esset ēt si contineat in se priuatam vtilitatē, vt per Spe. de feu. c. quū. ver. xvj. & ſ hoc vide latè p D. Pet. de Anc. ſ c. bonæ. Iu j. ver. vltimò eēt hic. de post. ꝓla.

---

1 *Nunciator prosequens nunciationē tenetur iurare de calumnia aduersario hoc petente, & iudice decernente.*
2 *Licèt aliquid sit commissum alicuius conscientiæ, quo casu non dēt sibi referri quæstio de eo quod declarauerit. tamen quādo declarat, ꝙ in conscītia sua ita sibi videtur, debet iurare.*
3 *Quid si aliquid committatur peritis in arte, vt iudicent secundum quòd eis videtur.*
4 *Habens pro se sententiam quæ transiuit in rem iudicatam, vel etiam tenutam potest petere ipsam confirmari.*
5 *An aduersarius econuerso possit dare alium libellū in quo petat eā infirmari, iudex potest compellere illum qui agit procuratorio nomine ad ostendendū instrumentum mandati, licèt aduersarius non petat.*

1 §. Qui opus nouum. †Nunciator ꝓsequens nunciationē tenet iu-
rare de calumnia aduersario hoc petēte, & iudice decernente.
2 h. d. Et † p istum tex. dicit Ang. ꝙ licèt aliquid sit cōmissum ali-
cuius conscientiæ, quo casu nō dēt sibi referri qō de eo qđ de-
clarauerit, vt no. gl. sing. in c. statutū. §. assessorē. de referi. lib. vj.
nihilominus qñ declarat, ꝙ in cōscientia sua ita vř sibi, debet
a iurare. [a] {vide D. Hyp. suis sing. 214. & 402., vbi refert & sequit
istud dcm.} Nā nunciatori credit de cā quā allegat; si est talis,
quæ si esset vera; sufficeret, licèt uera nō sit ut nihilominus ad-
uersarius teneatur parere nunciatori, vt patet ex no. per glo. s.
ca. l. §. Sextus. in vlt. glo. in fi. & tñ tenetur iurare, vt hic, & facit
l. Theopompus. de dote pręleg. sed iste tex. nihil facit, salua pa-
ce eius, quia verū est, ꝙ crederetur sibi in actu nunciandi, non
sic in effectu prosequendi nunciationē, tunc. n. dēt de iure suo
docere. præterea ipsemet Ange. dicit hic, ꝙ si in actu nuncian-
di, fieret nunciatio, non per iudicem, licet aduersarius peteret
iurari de calumnia, nō teneretur nunciator iurare, & sic ꝯriat
sibijpsi, quia nō tenet iurare, ꝙ cā quā allegat sit vera ad instā
tiā solius partis, sed ita demū si iudex sibi mandat, ꝙ iuret, vt
hic in tex. dcm tñ situm placet per l. hęc edicta. §. j. vel ij. de se-
3 cund. nup. Et cōtr dñt doc. †ꝙ qñ aliquid cōmittitur peritis
in arte, ut iudicent, ſm quod eis vř, dēt eis dari iurm, vt ibi, & l.
cōparationes. de fi. instr. qñ aūt iudicant non de ipsorum con-
scientia, vel arte, sed de facto alieno, sine dubio debent iurare,
ita loquitur l. Theopompus. de dote prelega. quia ibi depone-
4 bat de mandato testatoris sibi facto. ¶ †In gl. magna in verbo,
{nunciatio firma maneat.} per hanc gl. dicit Bar. probari, ꝙ
qui hēt pro se sñiam, quę transiuit in rem iud. vel ēt tenutam,
pōt petere ipsam confirmari, licèt nō sit necesse, & de iure can.
clarum est vt in tit. de confirma. vti. vel inuti. in c. j. & ij. & qđ
ibi per Inn. de iure aūt nostro probatur per hanc glo. & per l.
ij. §. si quis missum. ad Carb. & quod no. gl. in l. j. C. ad Carb. &
hoc pluries vidi in habente tenutam ꝙ petiit eam cōfirmari.
5 †Sed hic quæro, an aduersarius econuerso possit dare alium
libellū, in quo petat ipsum infirmari? Inn. tangit istum punctū
in c. cum contingat. de offi. deleg. & dicit ꝙ iudex non dēt ad-
mittere istum ſm libellum, ex quo admisit primū, quia essent
duæ instantiæ, & possent ferri duæ sñiæ ꝯriæ super diuersis li-
bellis. Bald. verò in repetitione §. qui prouocauit. in l. tale pa-
b ctū. s. de pac. tenet ꝯtrium, [b] ꝙ imo possit recipere, & debeat, qa
non debet licere vni quod non liceat alteri ex litigatoribus, vt
æqualitas seruetur. arg. l. perendæ. C. de tēpo. in integ. resti. & l.
fi. de fruct. & lit. expen. & non erunt duæ instantiæ sed vna, qa
super vno iure, sicut in simili, si do libellū super confessoria,
narrando rei meę deberi seruitutem in re tua. Tu potes econ-
uerso dare libellū in negatoria narrando seruitutē non deberi
per l. si fortè. §. j. ff. serui. vendi. & dabitur vna tñ sñia, & si pro-
nunciatur ꝓ primo, censetur pronunciatū ꝯ ſm, & econuerso,
6 arg. in l. Pomp. §. si is. in fi. de procu. ¶ †In gl. super verbo. {exi
gitur.} ibi, {tacitè omitti.} de hoc est casus in c. j. de iura. ca-
lum. li. vj. si tñ pars peteret, & non cōpelleret ad iurandum, nō
valeret processus, quia qñ petitur est vnū de substantialibus
iudicii, & sic eius omissio vitiaret, vt l. prolatā. C. de sent. & in-
ter. om. iudi. Sed si peteret non corā iudice, sed in actu nunciā
di, nō teneretur præstare, vt in fi. huius gl. & in prin. gl. magnę
præcedentis. ¶ Quid autem si aduersarius non petat? An iudex
possit petere, vt iuret ex officio? Videtur ꝙ non, per hunc tex. in
fi. qui requirit, vt petatur a parte. ꝯnum puto, si iudici hoc vř,
quia suspicatur ipsum calumniosè agere, argumento notato-
rum per gl. in c. i. de elec. lib. vi. super verbo. {in absentia.} quæ
dicit iudicem posse cōpellere illū, qui agit procuratorio noīe
ad ostendendum instrm mandati, licèt aduersarius non petat,
c ne iudiciū sit elusorium, [c] ergo & hic ne sit calūniosum. facit l.
vbicunq;. de interro. actio. & in c. cū Ioan. Herem. de fide instr.

ADDITIONES.

a ¶ Dēt iurare. Qñ aliqd est commissum conscientiæ alicuius, qualiter dēt arbitrari, & an ab eius dicto possit appellari Alex. cōs. 208. ij. lib. latè Io. de Ana. cōs. 34. Lud. Ro. cōs. 228. Ancha. cons. 438. vbi dicit ꝙ idē est cū qs cōmittit in secreto alicui. & tñ ibi dicit ꝙ cū testator cōmittit executori aliquid distribuēdū secretò, ꝙ ille non pōt cogi dicere cui dedit, vel ī quos distribuit. dicit tñ Bellamera decis. suis de app. nu. xviij. char. iij. ꝙ licèt sit onerata conscientia alicuius, tamen non est prohibita appellatio, & valet, & tenet.
b ¶ Tenet contrariū. Tu dic ꝙ opi. Inn tenet Ang. cons. 40. vbi propter illud dicit, ꝙ si actor petit donationem insinuari debere, ꝙ reus non potest contrarium petere, ibi latius vide.
c ¶ Elusorium. dicit Lu. Ro. cons. 467. ꝙ iudex debet vigilare, ne coram eo actus elusorij fiant.

---

1 *Qui vult nunciare ne fiat in certa parte loci, debet illam partem demonstrare. Si verò in toto loco, sufficit simpliciter nunciare, & censetur nunciatio in totum.*
2 *Petēs aliquā rem, videtur eā petere totā, si de parte non faciat mentionem.*
3 *An notarius debeat in instrumento facere mentionem de loco loci.*
4 *Quòd procedat libellus in quo peto omnes res positas in tali loco, licèt non specificem.*

1 §. Qui nunciat. †Qui vult nunciare ne fiat in
certa parte loci, dēt illam partē
demonstrare. Si verò in toto loco, sufficit simpliciter nūciare,
& censetur nūciatio in totū. h. d. ¶ In tex. ibi, {quoties fit in par
te nunciatio.} vt si dico, ꝙ non ędificet in ipso solo, quia pars
ipsius pertinet ad me iure dñij, nam si illā partem nō demon-
stro, non valet nunciatio, & pōt aduersarius spernere ꝑ hunc
tex. Hoc puto verū, qñ pars illa erat demonstrabilis, vt quia di
cebam hēre partem pro diuiso. Secus si pro indiuiso, quia tunc
non erat demonstrabilis, vt l. Meuius. §. duobus. de leg. ij. vnde
sufficeret dicere, ꝙ habeo partē pro indiuiso, facit s. eo. l. in pro
uinciali. §. j. j. rñso. ¶ In tex. ibi, {sed hoc ipsum dicere.} s. sim-
pliciter dicere, vt in gl. ne opus fiat, & videor dixisse, ꝙ non fiat
2 in toto. †Et per istum tex. dicit Bar. verā esse gl. quę est in l. ſ rē.
s. de rei vendi. quę dicit, ꝙ qñ peto aliq̄ rem, videor eam pete-
a re totam, si de parte non facio mentionē. [a] ¶ †Item allegatur
4 iste tex. an notarius debeat instro facere mentionem de loco
b loci, [b] puta, actum Bonoñ. in tali ecclesia, vel domo. an suffi-
ciat dicere actū Bonoñ. & vř per istū tex. ꝙ si instrm, vel actus
pariter poterat fieri in vno loco, sicut in alio, sufficiat dicere
actū Bonoñ. aliàs secus, vt si erat actus iudicialis, qui non pōt
fieri nisi in palatio, & iudice sedente pro tribunali, nō dēt hoc
dici. Breuiter hoc nō obstante, cōis stylus, & consuetudo est, ꝙ
apponatur ī instro locus loci, quia aliàs esset nimis generalis lo
cus dicere actum Bonoñ. & ita dicit Cy. in l. optimā. C. de ꝯh.
stip. & no. in addi. Spe. de instru. edi. §. instrm. in addi. quę inci-
4 pit, vide quod no. ¶ Allegatur ēt, †ꝙ procedit libellus, in quo
peto oēs res positas in tali loco, licèt non specificē, de hoc vi-
de quod no. Inn. in c. certificati. de sepul. & in ꝯrium facit l. iij.
§. armamenta. de rei vendi. quòd debeat specificare.

ADDITIONES.

a ¶ Mētionē. Adde Franc. de Are. consi. 103. & ibi vide quod voluit propter hoc.
b ¶ Loco loci. Adde Baldum consi. 80. j. lib. D. de Rot. decis. suis de fi. instr. Anc. consi. 420. versus finem.

---

1 *Ad pluralitatem locorum requiritur pluralitas nunciationum. Et ad pluralitatem nunciationum requiritur pluralitas remissionum.*
2 *Ad pluralitatem habituum requiritur pluralitas priuationum.*
In legatis annuis cum tot sint legata quot anni, an etiam requirantur tot præscriptiones, & quid in stipulatione annua.
3 *In excommunicato pluribus excommunicationibus, vel bannito pluribus bannis,*

bannis, an requirantur plures absolutiones, & plura rebannimenta.
4 *Pro vno libello in quo quis accusat de pluribus diuersis criminibus, an requirantur plures absolutiones, & si aliquid debet solui pro qualibet accusatione, an soluatur pro vna, an pro pluribus.*

1 §.Si in pluribus. † Ad pluralitatem locorũ requiritur pluralitas nunciationum.
Et ad pluralitatem nunciationũ requiritur pluralitas remissionũ.h.d. ¶In tex.ibi,{pluribus locis.}.§.remotis,adeo ꝙ nunciatione facta in vno loco, nõ potest exaudiri vox in altero loco,
secus si posset exaudiri,quia sufficeret vna nunciatio ſm la. de
Are.qui allegat hoc in argumentũ §.si quis forte. š. ea.l. Et no.
in Spe.eo.ti.§.sed quid si denuncians.Bar.ɔ̃, quia cum fiat in re
ipsa, vt hic dr̃ in litera, oportet specificare ipsa loca. Et ex hoc
sequitur,ꝙ sunt plures nũciationes,vt l. scire debemus. de ver.
oblig. Tu dic, aut quæritur, an requirantur plẽs conceptiones
verborũ,ut plẽs dicat nuncio, & procedit dcm̃ lac. de Are. qa
si loca sunt distantia,requiritur,alias sufficit vna conceptio.licẽ
isto secundo casu non requiritur,ꝙ specificentur loca,sed sufficit dici,nuncio ne in locis istis ędificetur,quia cũ demõstrentẽ
ad oculũ,alia demonstratione nõ est opus, vt in l.j.in fi.de dote præle.non sic cũ postea fit remissio extra pręsentiã illorũ locorum.qđ fieri põt, nã tunc cũ nõ demõstrentur loca ad oculum, expedit ꝙ demostrentur vrbis, vt remitto nunciationem
quam feci in tali loco,& illã, quã feci in tali, & dicẽtur plures
remissiones,licẽt sit vnus conceptus verborum,vt d.l. scire de-
2 bemus,in fi.tex. ibi, & ɔ̃r plẽs remissiones. †Hic ergo no.ꝙ ad
pluralitatẽ habituũ requiritur plẽlitas priuationũ,vnde inducitẽ ad plura.Primũ ſm gl.ꝙ in legato annuo cũ tot sint legata,
quot anni, tot ẽt requirẽtur pręscriptiones, sed in stipulatione annua, cum ipsa sit vnica, pro omnibus annis sufficiat vna præ-
scriptio,de hoc dic vt l.cũ notissimi.§.in his. C. de præscri. xxx.
3 anno. ¶†Itẽ inducitur ꝙ si aliquis est excõicatus pluribus excõicationibus, vel bannitus pluribus bannis, ꝙ fieri põt. Nam
excõicatus, vel bannitus iterum excõicari vel banniri potest ex
diuersa cã,vt no.in l.ij.C.vt intra cer. temp.plures requirantur
absolutiones, & plura rebãnimenta. Tu dic, ꝙ nõ requirerent
plures absolutiones,vel rebãnimenta,quantum ad conceptionẽ verborũ, vt pluries dicatur absoluo, vel absoluimus, vel rebannimus,ĩmo sufficit vna conceptio, quo ad oẽs excõicationes,vel banna per l.accipientis,& qđ ibi no.š.de auct. tuto. reputabuntur tñ tot,quot sunt excõicationes, vel banna, vt not.
gl.in c.cum pro cã.circa fi.de sen.excõ.nec requiritur ꝙ specificent per singula, cum concernant personam. Vnde sufficit se
referre ad personam, puta, absoluo te ab omnib.excõicationibus,in quas incidisti,vel ab omnib.bãnis,facit quod no. Bart.
4 in l.libellorũ. §.sed si alius.de accu. †qñ in vno libello quis accusatur de pluribus diuersis criminib. quia dr̃ una accusatio
vno respectu, quia oĩa cõuenerunt in una charta, sed plures respectu criminũ, & ideo determinatur quæstio, de qua ibi per
eum,an requirantur plẽs absolutiones, vel si aliquid dẽt solui
pro qualibet accusatione,an soluetur pro vna, vel pro plurib.
qđ dic,vt ibi,& l.j.§.si plura.J. ad turpil. Aduertendũ tñ, ꝙ si pcessit petitio absolutionis vel rebãnimenti de plurib. excõicationibus, vel bannis, talis rebannitio vel absolutio generalis
a non refertur nisi ad contenta in petitione.[a] argu Insti.de inuti.stipu.§.præterea, & l. si desensor. §. j. de interroga. act. & ibi
responsio regulatur secundum interrogata. facit l. si de certa.
C.de transa. Ex prædictis clarius declaratur iste passus, quam
hic declarat Bart.

ADDITIO.

a ¶ In petitione.Vide quod voluit Anch.consi.79.magis in specie Old.consi. 83.

---

1 *Post satisdationem præstitam vel oblatam, censetur nunciatio remissa ipso iure,nec oportet adire iudicem pro remissione fienda.*
2 *Si quis tenetur satisdare pro euitando pœnam vel aliquid consequendo, an sufficiat oblatio satisdationis recusata ab aduersario.*
3 *An sit necesse ꝙ quis impetret à pratore viuo remediũ sibi competens ab edicto pratoris mortui.*
4 *Licẽt quis petierit remissionem nunciationis, & succubuerit, non impeditur postea agere confessoria, vel negatoria.*

1 §.Si is, cui. †Post satisdationẽ præstitam vel oblatã, censetur nunciatio remissa ipso iure, nec
oportet adire iudicem pro remissione fiẽda. h. d. ¶Et sic tractat hic de secundo capite huius edicti,de quo J.eo.l.prætor.§.
deinde. Et quod dicit non esse opus iudicem adire, intellige,
quoad hoc, vt non destruatur tanq̃ attentatum in cõtemptũ
nunciationis, sed si postea apparet iniustẽ ędificatũ, benẽ destruetur pp defectũ iuris ędificantis. Vnde quantũ ad hoc, vt
perpetuo maneat ędificatum, bñ expedit iudicem adire, vt š.
eo.l.j.§.& post operis,& no.in prin.illius l.in gl.magna. in secũda & vj.lec.¶In tex.ibi.{aut per eum non fieret.} quia obtulit,& nunciator recusauit recipere,vt d.§. deinde. Et per hoc di
2 cit†Ang. determinari qõnem, quam uidi de facto, cum quidam teneretur satisdare pro euitando pęnã, vel aliquid conse-
a quendo, & ipse obtulit,[a] aduersarius autẽ recipere recusauit,
dicebat postea aduersarius ipsum nõ euitasse pęnã pp hoc solum,quia debuit præstare satisdationem alicui alteri recipienti pro illo, maxime notario,& sic fuisset sibi quęsita actio p publicam psonam,vt in l.ij.J.rem pup sal.fo. ɔ̃rium dicit Ang.qa
sufficit obtulisse,& illum recipere recusasse per hunc tex & dicit fuisse arduam qõnem. Contra hoc facit quia debitor offerendo,non ppea liberatur,nisi consignet, & deponat vt l. obsignatio. C. de sol.& ista promissio fienda alteri loco consignationis,& depositionis videbatur hñ,vel nisi sequatur interitus
rei oblatæ,vt J.de sol.l qui decem.in princip. ¶ Breuiter dic, ꝙ
aut quis non erat obligatus ad satisdandũ, nec poterat cõpelli, sed spontè satisdabat, vt aliquid cõsequeretur,tunc sufficit
oblatio,vt hic. Aut erat obligatus, & tunc aut obtulit pro euitando pęnã idem, quia non est amplius in mora,sed aduersarium in mora constituit,ergo in pœnam non incidit arg. in l.
lecta.§.sed cum fortis.si cer.pe.aut obtulit, vt liberetur ab oblatione,qua tenebatur satisdare,& tunc ex sola oblatione non liberaretur, & iterũ põt conueniri, vt satisdet nisi perdiderit facultatẽ satisdandi,quia tunc habebat fideiussores paratos, quos
hodie non hẽt, nec hr̃e põt, nam esset liberatus ope exceptionis tanq̃ obligatus in genere. Sed si promisisset dare certos fideiussores, esset liberatus ipso iure tanq̃ obligatus in specie re
perempta. vt d. l. qui x. vel nisi præstitisset satisdationẽ publicæ personæ recipienti pro illo, quasi habeatur loco consignationis, & depositi, vt d.l.obsignatione. ¶In glo. super verbo,
{omissa}ibi,{nisi appareat quo iure ędificat,&c.}Hoc vr̃ cõtra istum tex.dum loquitur de repromissione,q̃ fit,qñ ædificatur in publico,& vult ꝙ post illam factam vel oblatam habeatur nũciatio pro remissa.Quid ergo prodesset ista remissio, si
non posset ędificare, nisi appareat quo iure?Breuiter intelligo
ꝙ siue ędificetur in publico, siue ĩ priuato, præstita satisdatione quasi in priuato,vel repromissione quasi in publico,hr̃ nũciatio pro remissa, & posset ædificare, quo ad hoc, vt non destruat tanq̃ attentatũ, sed vt perpetuo firmũ maneat, nõ hr̃ p
remissa in publico,nisi doceat quo iure,puta,ꝙ de licẽtia principis,vel tenentis locũ principis. Idẽ in priuato, nisi doceat de
iure suo.In hoc tñ est dr̃ia inter publicũ,& priuatũ,quia quãdo ędificatur in priuato,nunciator põt per pactum remittere
nunciationẽ perpetuo, non sic qñ in publico, quia non põt
dare licentiã ædificandi,& hoc patet ex l.iurisgen.§.itẽ si paciscar,ne operis.š. de pac. ¶In gl. magna circa prin ibi,{ vel ẽt
nulla interposita satisdatio.} sed si põt obtinere remissionem
nulla præstita satisdatione,ad quid est opus eam præstare? Respondeo,si vult statim lite pendente posse ędificare, & ꝙ non
destruatur tanq̃ attentatũ,hoc faciet,sed si de hoc non curat,
3 nõ expedit ꝙ offerat,sed expectet finẽ iudicii.¶†In gl. ibi, { &
hoc idem.}not. istã gl.magistrã, utrum sit necesse, ꝙ quis impetret a prętore viuo remedium sibi competens ab edicto pręt
toris mortui? & dic vt in gl.& clarius per Bart.Et dũ dicit, { vt
detur actio.}& postea dicit,{vel vt efficacem constituat.} intellige primũ,ꝙ actio erat ipso iure sublata,quia tũc per restitutionẽ in integrũ datur noua actio vtilis, quæ dr̃ rescissoria.
& durat anno,vt l.in honorariis.§.sed cum rescissa. de actio.&
obli.per Dy.in l.fi.de act. §. furtiis. Si vero prima actio directa
nõ erat sublata ipso iure,sed elisa per exceptionem, tunc p restitutionẽ datur noua actio, sed illa antiqua efficax constituitur
per remotionẽ exceptionis.¶In fi.gl.ibi.C.de ędi.priua.l. fin.
dic ꝙ si satisdatio est pręstita, nunciatio est remissa vt hic. Si
vero oblata,& nõ excepta,tunc idem,vt hic,nisi nunciator dixerit,hodie constat, hodie agatur, quia tunc expectatur p tres
4 menses, vt in ɔ̃trio. ¶†Vltimo Bar.hic dicit unu notabile,ꝙ licẽt quis petierit remissionẽ,& succubuerit,non impeditur postea agere confessoria, vel negatoria & probare de iure suo,
quia ad alium finem tendit,vt declaratur ius suum, & in cõsequentiam fiat remissio,sed in primo iudicio,econuerso, principaliter petiit remissionẽ fieri, licẽt secundario ius suum deduxerit.Allegatur ad hoc not.per Inn.in c. cum ecclesia sutrina,de ca possessionis & proprieta. Adde ꝙ idem no. in l. 1. C.
qñ prouo. non est necesse. ꝙ si quis deduxit nullitatem sñiæ
in iudicio per viam exceptionis ad impediendũ executionẽ,
& succubuit, non prohibetur eãdem nullitatem deducere in
b alio iudicio,per modum agendi,[b] vt sententia infirmetur, &
etiam si facta est,executio retractetur per l.a Diuo Pio.§. si super rebus.de re iud.& etiam quod no.in §.duo fratres.in l. qui
Romę.de verb.obli.in distinctione.

ADDITIONES.

a ¶ Obtulit. Adde Matth.notabili.suis,vbi de hac oblatione.
b ¶ Agendi. Adde vt per Ang. consi. 126.

---

1 *Nunciãs procuratorio nomine alterius tenetur satisdare de rato, alias nunciatio potest sperni.*
2 *Qui alieno nomine aliquid tibi protestatur vel inhibet, non teneris sibi credere, & potes spernere protestationem, & quid si ostendat mandatum.*
3 *Sicut ille qui procuratorio nomine alterius venit ad actum nunciandi dẽt cauere de rato si dubitetur de mandato, ita & si venit ad actum remissionis, & idem si vellet prosequi nunciationem factam per dominum.*
4 *Quid si veniat ad defendendum dominum ab interdicto, ne vis fiat ei.*

§.Qui

1 §.Qui procuratorio. †Nuncians procuratorio noĩe alterius tenetur satisdare de rato, aliàs nunciatio põt sperni.h.d. tex.cũ glo.
2 †Et est hoc notabile, & ẽt gñale ĩ quolibet. Et qui alieno noĩe
aliud ubi ꝓtestatur, vel inhibet, ꝙ non tenearis sibi credere, &
possis spernere protestationẽ, nisi ostendat mandatum, vt l.si
quis inficiatus. s. depo. Et posito ꝙ ostenderet instr̃m manda-
ti, si tu non fateris ipsum esse verum, adhuc hẽt locũ quod hic
dr̃, quia multa pñt obijci ꝯ instr̃m, & sic adhuc diceretur du-
bium de mandato, nisi fortè copiã habuisses, & nullam exce-
ptionem probabilem opponeres, & ex euentu hoc apparebit
nec teneris admittere testes si per ipsos vellet te certificare de
mandato, quia non pñt testes recipi per priuatã personam, vt
no.Inno. in c.cũ nobis.de cle. Intelligo ergo hoc, qñ dicebat se
hr̃e mandatum, & erat aliqua præsumptio pro ipso, secus si fa
tebatur se non hr̃e, vel nulla erat pro ipso præsumptio, qa tũc
constaret de ꝯrio, & nõ admitteretur ẽt cum cautione de ra-
to, nisi fortè esset coniuncta persona, vel nisi haberet manda-
2 tũ a lege,[a] vt s̃.e.l.j.§.fi.iuncta l.Pomp.in fi.s̃.de procu.& quod
no.C.de procu.l.j.¶In gl.magna in prin.ibi,{si tñ dubitetur.}
hæc vera, & qualiter dicatur dubitari, dic vt d.l.j.C. de procur.
¶Quod aũt in fi.gl.dr̃ non sufficere gñale mandatũ, reprehen
ditur per Doc. in l.j.§.j.s̃.eod. quia fructuarius vr̃ hr̃e generale,
& põt nunciare per l.actione.§.renunciare.s̃. pro socio. Sed in-
tellige de habente gñale mandatũ ad negotia, secus si ad litem
tñ, quia actus nunciationis non est litigiosus de se, licèt ex ip-
3 so perueniatur ad litem. ¶†Item scias ꝙ sicut ille, qui procu-
ratorio noĩe alterius venit ad actum nunciandi, dẽt cauere de
rato si dubitetur de mandato, vt hic. ita & si venit ad actũ re-
missionis, vt s̃.eo.l.cum procu.§.fi. Item si vellet prosequi nun
ciationem factam per dñm, secundũ ea quæ hñr s̃. ead.l.§.qui
opus, sed si facta esset per ipsum, & docuisset de mandato, nõ
expediret ꝙ in sequentib. actibus amplius de mandato doce-
retur, quia mandatũ ad nunciandũ includit nĩa, quæ in conse
quentiã eius veniunt, ar.in d.l.ad rẽ mobilẽ.& l. ad legatũ, de
4 procu. & ita loquitur l.non cogendũ.§.fi.†Sed si veniret ad de
fendendũ dñm ab interdicto, Ne vis fiat ei, qđ cõpeteret post
factã remissionẽ, non hr̃et satisdare de rato, sed de iud.soluen.
vt in §.fi. huius l. qñ autẽ interuenit procurator ex parte eius,
cui facta est nunciatio, loquitur sequens §.

ADDITIO.

a ¶ Mandatum a l.Adde vt per Lud.Ro.singulari.suis fol.6.

---

1 *Petens remissionem nunciationis nomine alterius per oblationem satisdationis de demoliẽdo, sufficit quòd illã præstet, nec tenetur satisdare de rato.*
2 *Procurator rei seu defensoris quando tenetur cauere de rato.*
3 *Petens remissionem nunciationis nomine alterius, licèt prouocet nunciatorẽ ad iudicium, quòd tamen non dicatur actor, sed defensor, & nu. 4.*
4 *Bannitus, vel excõmunicatus qui non possunt agere, sed defendere, si petant annullari, vel irritari sententiam contra se latam, an debeãt audiri? licèt prouocent alium ad iudicium.*

1 §.Qui remissionem. †Petens remissionem nunciationis noĩe alterius per oblationẽ satisdationis de demoliendo sufficit ꝙ illã
præstet, nec tenetur satisdare de rato.h.d. s̃m verum intellm, q
2 apparebit ex sequen. †In tex. ibi, {sustinet enim partes defen-
soris.} sic ergo no. iuncto eo qđ statim sequitur, ꝙ procurator
rei, seu defensoris non satisdat de rato. hoc est verum, qñ ꝑ sa-
tisdationẽ de iu.soluen. quã tenetur præstare, sufficiẽter cautũ
est actori, alias etiam de rato cauet. vt s̃. de procu.l.non solum.
§.sed si statur, cum sequen.& l.Pomponius §.si is qui. quos ca-
sus Bart. hic declarat; sed substantia consistit in eo quod dixi,
& quare ibi nõ sit plenè cautum ꝑ satisdationẽ de iud.soluen.
3 voluit hic Bar. declarare. sed dic vt in illis hr̃. ¶†Item not.dili-
genter, ꝙ licèt iste petẽdo remissionem corã iudice prouocet
nunciatorẽ ad iudicium, tñ nõ dr̃ actor, sed defensor. Sed ꝯ de
l.in tribus.s̃.de iud.soluen. fateor ꝙ in quantũ prouocat, ꝙ põt
dici actor, vt in illa l. sed prius fuerat prouocatus ꝑ nunciatio
nem, quia nunciatio est quædã prouocatio ad iudicium, vt s̃.
e.l.j.§.& post operis. hoc respectu dr̃ defensor, siue reus, vel pro-
curator defensoris, & ideo, quia est actor & reus diuersis re-
spectib. non simpliciter euitat satisdationem de rato, vt dicam
super gl. licèt litera innuat ꝯrium. facit ad id, quod s̃. dixi l.qui
cum maior.§.si libertus. de ope. libe. ibi, {& ignoscendũ est, ei
si voluit vlcisci prouocatus, &c.} & in l.ij.§.sed si agant. supra
de in. Et per istũ tex. dicit hic Iac. de Are. vt refert Bar. j̃. proxi.
4 §.sed melius cadebat hic, †ꝙ bannitus, vel excõicatus, qui non
pñt agere, sed defendere sic, si petant annullari, vel irritari te-
nutam, vel sñiam ꝯ se latã, debent audiri, quia licèt prouocẽt
aliũ ad iudiciũ, quia tñ per prius fuerunt prouocati, dicunr se
defendere, & nõ agere, & pro hoc alle.l.si pupillus.§.j. j̃. de pri-
ui.cre. Bar. dicit hoc verum, qñ principaliter venirent ad se de-
fendendum, & secundariò peterent tenutã, vel sñiam rescindi,
secus si principlr̃ hoc peterent. & istud dem̃ sp allegat, tñ mul-
ti dubitant qualiter exemplificetur. Tu aũt exemplifica, vt vi-
di de facto pluries in ciuitate Florent. vbi est statutũ, ꝙ postꝗ
alicui data est tenuta in bonis debitoris, fiat præceptum de di-
a scumbrando,[a] pone ergo, ꝙ ille qui habuit tenutam in bonis
bãniti, vel excõicati, facit fieri pręceptũ de discumbrando, ille
cõparet ad defendendũ se a pręcepto, ne teneatur discombra-
re, & dicit tenutã esse nullã ex aliqua iusta cã, & petit ipsum re-
uocari, tunc hoc petit incidenter, quia principaliter se defen-
dit a ꝓcepto, certè dẽt audiri. Sed si nullo facto sibi præcepto,
sciens tenutã esse datã ꝯ se, cõparet, & dicit eam nullã, & petit
cã reuocari, tunc venit principaliter, & nõ dẽt audiri. Hoc tñ
verum, qñ ipsam impugnat, vt dixi, de nullitate, vel iniustitia,
sed si ipsam nõ impugnaret, sed peteret eã reuocari offerẽdo
satisdationẽ de iudicio sisti, tunc diceretur simplr̃ se defendere,
ẽt si nullo ꝓcepto sibi facto hoc faceret, quia per hoc venit
ad defendendũ se a prima citatione, ex quo debet admitti, ita
loquitur qđ no.Spe.in ti.de cõtu.§.fi.ver.sed pone reus, & hoc
probatur in isto tex. quia petebat hic remissionẽ, offerendo sa
tisdationẽ, vñ nõ videbatur impugnare ꝓpea nunciationẽ de
nullitate, vel de iniustitia, sed dicebat, ꝙ posito ꝙ eẽt valida,
& iusta, debebat remitti, ꝓstita tali satisdatione, vt j̃.eo.l.ꝓtor.§.
deinde. ¶Itẽ aduerte diligenter, ꝙ prædicta ꝓcedunt, qñ petit
reuocari aliã sñiam, ꝗ bãni, vel excõicationis. Si aũt peteret il-
lã reuocari, ẽt si diceret eã nullã vel iniustã, dico ꝙ dẽt admit-
ti, licèt sit actor, qa in hac qõne nõ reputat bãnitus, vel excõi-
catus, vt videmus in seruo q nõ põt agere, vt l.seruus.C.de iu.
b Et tñ si dicat se liberũ, bñ põt agere,[b] quia in hac qõne status
non reputatur seruus, sed liber, vt j̃. de lib.cã.l.ordinata. Et ista
no. quia ꝑ neminẽ ita bñ declaratur ille passus. ¶In gl. q̃ inci.
{quia non satisdat de rato.} i.l.Põp.§.i.illa nõ multũ facit, qa
loquitur de illo, q ꝓcuratorio noĩe alterius petebat satisdari
sibi de dã.insec. vel noĩe legatorũ, vñ legitimè cauetur de ra-
to, hic verò nõ petebat sibi satisdari, sed potius econuerso offe
rebat satisdationẽ de demoliendo, vt fieret remissio. Tu ergo
melius forma ꝯrium, qa nõ põt negari qñ iste sit actor, cum
prouocet nunciantẽ ad iudiciũ, per d.l.in trib. ergo cauere de
bet de rato, qđ solet facere ꝓcurator actoris, & quia eodem re-
spectu dr̃ ꝓcurator rei, qa fuit prouocatus a nunciante, præstat
ẽt satisdationẽ de iudi.sol.i. de demoliendo, vt hic, & j̃.ꝓx.§.in
fi. quidã fatentur hoc de plano, quos gl. reprehendit, & dicit ꝙ
cautio rati nõ præstatur, quia nõ põt cõmitti. q.d. non euitat
eã cũ nõ sit ꝓcurator actoris, quia ĩmo est, sed quia si præsta-
ret eã, & esset inutilis, nõ posset cõmitti, qa superfluis cautio-
nib. nõ est vtendũ, vt l.non cogendũ.§.Sabinus. de ꝓcu. Istud
ꝙ nõ possit cõmitti, procederet, si in petendo remissionẽ obti
neret, sed si succũberet, bñ posset cõmitti s̃m Bart. & iõ tñ glo.
nõ est bona. Dic ergo s̃m eũ, & aliquantulũ clarius, ꝙ iste pe-
tebat remissionẽ offerendo satisdationẽ de demoliendo, & h.
d.Bar. Et tu adde, ꝙ nunciator volebat illã recipere, his duob.
ꝯcurrentib. & iõ est necessaria satisdatio rati, quia per satisda-
tionẽ de demoliendo plene cõsultũ est nunciatori, nã aut dñs
habebit ratũ, qđ ille gessit, & tunc si nunciator obtinet, qa pro-
bat se iustè nunciasse, destruetur opus rõne ꝓmissionis factæ
de demoliendo. Si verò dñs nõ habeat ratũ, destruetur alia rõ-
ne, quia nõ valuit remissio, & sic fuit s̃m opus ante remissio-
nẽ ꝯtemptã nunciatione, vt j̃.eo.l.nõ solũ.§.sciendum. Est ergo
ꝯsultũ nunciatori in dicto euentu per illã solã satisdationẽ de
demoliendo. Si aũt nunciator nollet satisdationẽ recipere sup
aliqua cã, & super hoc disceptaretur, an deberet recipere nec
ne, tunc quia in hoc posset ille succũbere, & sic non consuleret
nũciatori ꝯ dñm, si nõ hr̃et ratũ, nõ auditur, vt de hoc cogno-
scatur, nisi præstita cautione rati ꝓp rõnẽ prædictã, qa est pro-
curator actoris. Et idẽ si peteret remissionẽ per illã viã non of-
ferendo satisdationẽ de demoliendo, sed dicendo nunciatio-
nẽ nullã, qa poterat contẽni vt iniusta, qa habebat ius ædificã-
di: his casib. quia põt in hoc succũbere, & non consuleretur ꝯ
dñm ad expensas, si non haberet ratum, non admittitur, nisi
caueat de rato, & hoc fuit de mente Bart. hic, licèt obscurè lo-
quatur, sed ex prædictis apparet clarè quod ipse voluit.

ADDITIONES.

a ¶ Discumbrando. De hoc præcepto vide per Alex.cons.50.
b ¶ Agere. adde vt per Feder.in consil.116.& an ibi spoliatus debeat restitui ante omnia, non obstante excommunicatione, & in casu posito, dic ꝙ Lap.alle 55. sequitur simpliciter Iac.de Are.& vide ibi alia ad hanc materiam.

---

1 *Defendens nunciatorem interdicto, ne vis fiat ei, ꝙ tenetur satisdare de iudi.sol. non de rato, & quare.*
2 *Quando petis sententiam latam pro te, contra me confirmari, an ego ecõuerso possim dare alium libellum, in quo petam infirmari.*
Qui intentat interdictum ne uis fiat ei, ꝙ possit dici actor, & reus, diuersis respectibus.
3 *Defendere dicitur etiam ille, largo modo, qui causam suã prosequitur, etiam agendo, & alium prouocando.*

1 §.Si procurator. †Defendens nunciatorẽ interdicto, ne vis fiat ei, tenetr̃ satisda
re de iudi.sol. nõ de rato, quia sustinet partes defensoris. Et iõ
ꝯ eũ non põt opponi, ꝙ non hẽt mandatũ, cum ad defenden-
dũ admittatur quis sine mãdato, & si satisdationẽ de iud.solu.
non

nõ ꝯſtat, denegantur ſibi actiones noĩe dñi.h.d.cũ duab.leg. ſeq.¶ Et notãdũ, ꝙ pp duplicẽ rõnẽ ñ ſatiſdat de rato hic iſte ꝓcurator. Primo, qa ſuſtinet partes defenſoris, vt dr in text.& rẽr ꝓcurator rei nõ cauet de rato, ſed tñ de iud.ſol.ſi ꝑ illõ plenè ꝓuidet̃ actori. Alia rõ eſt, qa iſte idẽ ꝓcurator fuit ille, qui nũtiauit mihi nouũ opus, & ego ſibi ſatiſdedi de demoliendo: vnde, vel ipſe docuit de mãdato, vel cauit de rato, vt ſ.e.l.§. q ꝓcuratorio. vel ſi ncurrũ fecit, ego tñ ipſum admiſi tanq̃ ꝓcuratorẽ, & ſic legitimata fuit pſona ſua, & de mãdato ꝯſtat, nã poſtq̃ habuit mãdatũ ad denũtiandũ, cẽſeť ẽt habuiſſe ad oĩa, quæ in ꝯñam illius veniũt, & iſtã rõnẽ tetigit gl.in l ſeq. q̃ inci.[ꝓcurator eſt rei, nõ actoris.]ibi.[alij dñi, &c.]¶ In gl. in verbo.[ſatis acceperit.]q̃ inci.[a me.]ibi dicens ſatiſdationẽ nõ ex volũtate dñi recepiã, & ſic de facto me moleſtabat.

a Doc.ẽt gl.reprehẽdũt: qa allegaret ſuã turpitudinẽ,[a] ſed ñ merẽť reprehẽdi: qa licèt malè faciat, tñ moleſtabat de facto, & ad hãc moleſtiã repellẽdã intẽtabã hoc interdictũ. Tu potes dicere melius, & notabilius, ꝙ moleſtabat me de iure, dicendo, ꝙ nõ obſtãte remiſſione dñs habebat ius nũtiãdi. & intẽtabat ꝯfeſſoriã, vel negatoriã, & illa remiſſio tolleret̃ ꝑ ſñiam iudicis. Ego verò ecõtrario dicebã oppoſitũ, me hr̃e ius ædificãdi, & intẽtabã hoc interdictũ, & hoc colligit̃ ex l.& ſi ſatiſdatio. vbi patet, ꝙ iſte ꝓcurator noĩe dñi actiones intẽtabat,

2 q̃ ſibi denegant̃, ſi nõ ſatiſdat,† & ſm hoc eẽt hic caſus ꝑ Bal. ꝯ Inno.in eo, qđ dixi.ſ.ea.l.q opus, ꝙ qñ petis ſñiam latã ꝑ te, ꝯ me cõfirmari, ego ecõuerſo poſſum dare aliũ libellũ, in quo petã infirmari, licèt Inn. dicat ꝯrũ: nam, & hic iſti libelli erãt ꝯrij.¶ In gl.q̃ incipit,[.i.rei]ibi.[vel dic, ꝙ actoris, & rei.] iſta vera: qa ille, q ĩtẽtat ĩterdictũ. Ne vis fiat ei, põt dici actor, & reus diuerſis reſpectib.& q ĩtẽtaret alieno noĩe, ſimilr poſ-

3 ſet dici ꝓcurator actoris, & rei, ſeu defenſoris.¶ †Nã ẽt ille dr defendere largo mõ, q cãm ſuã ꝓſequit̃, ẽt agendo, & aliũ ꝓuocãdo, ut no.in l.j.C.de teſt.& in l.j.C.de iur.& fac.ign. licèt ſtricto mõ nõ dicat̃ reus, vel defenſor, niſi q ad iudiciũ ꝓuocat̃, vt hr̃ in l.in tribus.de iudicijs. Inquantũ ergo ꝓuocat, dr ꝓcurator actoris, ſed inquãtũ defendit ius dñi agẽdo, dr ꝓcurator defenſoris: quare ergo rõne primi nõ cauet de rato? ut d.l.ſi cogẽdũ.§.fi.tex.ibi dicit: qa ñ poſſet cõmitti iſta cautio. Sed quare iſta nõ? gl.ibi laborat, finalr ponit vnã opi.quã ibi Iac.But & oẽs ſequunt̃, ꝙ ille ꝓcurator habuit mandatũ ad ędificãdũ. & ꝑ ꝯñs ad ædificatũ defendẽdũ ꝑ ĩterdictũ Ne vis fiat ei, & ꝑ omne remediũ. Vñ: qa ꝯſtabat đ mãdato, ñ cauet de rato, vt ẽt.ſ.dixi ĩ primo.no.ꝑ gl.ĩ l.ſeq.¶ In gl.j.l.ſeq.ibi.[alr dr ꝓcuratoria: qa miles, vl mulier.]& iſta bñ pt opponi ꝓcuratori rei, vel defenſori. vt l.alienã.C.de ꝓcu.cuius timore fuit facta hæc gl.ñ aũt illa, tu nõ habes mãdatũ, cùm ẽt ſine mãdato admittat̃ qs ad defendẽdũ aliũ, vt C.de ꝓcu.l.exigẽdi, vel dic, aut defendit tanq̃ verus ꝓcurator, & pt ſibi obijci. Aut tanq̃ defenſor ſine mãdato offerendo ſatiſdationẽ de iudi.ſol.& tũc ſecus, vt in ꝯno ¶ In gl.ſeq ibi.[de ꝓcura.l.vel in operis.in fi.]dic ſm Dyn.ꝙ illa nihil facit: qa hic loquit̃ de ꝓcuratore nũtiãn.q ſimplr hoc interdicto Ne vis fiat ei, ꝯuẽtus, obtinet partes rei, ibi aũt loquitur de procuratore ędificantis, qui patit aduerſariũ venire in poſſeſſionem, vel opus deſtruere, ideo cauetur, quod dominus ratum habebit.

ADDITIO.

a ¶Turpitudinẽ. Qñ aũt turpitudinẽ allegãs audiat̃, aut nõ audiat̃, Bal. in l.j. col.ij.i ver.q̃ro verũ.C.de cõd.ob tur.cau.ꝑ l.mercalẽ.e.ti.& l.ꝓfitearis.de zeno.do. Cui adde Bart.in l.ij.e.ti.& eundẽ Bart.& Alexã.l.ij.l.iuſiuran.§. ꝓcurator. Io.An.in c.conſanguinei.de re iud.& Inn.in c.tertio loco de ꝓſ. Iaſ.in d.l.iuſiur.ſ.de iureiu.Fel.i c.laror. de re iud.& c.ſciſcitatus.de reſcri.

LEX VIII.

NOn ſolum proximo. ¶Nũtiatio poteſt fieri etiam vicino, & vlteriori, mediãte ratione ſeruitutis, vel damni.h.d.

1 Nuntiator cantè facit, ſi tempore quo nuntiat, teſtes adducat viſuros quantũ erat factum, vt ſic ſi poſtea fiat, ſciatur, quantum ſit deſtruendum.

2 Ille cõtra quem agitur interdicto demolitorio, cautus ſit, ꝙ probet aliquid ædificatum ante nuntiationem, & ſi tunc nuntians non probet aliquid ædificatum poſt, cenſetur totum ædificatum ante.

3 Si nobiles non poſſunt ingredi palatium, niſi tempore conſilij, & accuſetur aliquis nobilis, quòd ingreſſus eſt palatium de tali menſe, & ipſe ad ſui defenſionem allegat, ꝙ illo menſe factum fuit cõſiliũ, an hoc ſufficiat pro abſolutione.

1 §.Qui opus nouum. † Nuntiator cantè facit tpe quo nuntiat, teſtes adhuc viſuros quãtũ erat factũ, vt ſic ſi poſtea fiat, ſciat̃, quãtum ſit deſtruendũ.h.d.iſte.§.cũ ver. ſed vt probari.j.eod.q. ſemper alle. ¶ Effectus aũt huius.§.eſt ille, de quo lr̃ in vlti. gl.in ver.ſed, vt ꝓbari, ſuꝑ verbo.[conferantur.] quia ſi hæc practica nõ eſt ſeruata, licèt poſtea conſtet fuiſſe ædificatum poſt nũtiationẽ, ex quo tñ cõſtat, ꝙ ẽt ante fuerat ædificatũ, ſi nõ põt ꝓbari quantũ ſit ædificatũ poſt, nihil deſtruet̃, ne cõtingat aliquid deſtrui de eo, qđ erat ędificatũ añ: qa eſt ſanctius nõ deſtrui illicitè ædificatũ, q̃ aliquid deſtrui de licitè ædificato, prout dr in fi.in l.abſentẽ.j.de pœn. ſed ſi non apparet aliqđ fuiſſe ędificatũ, tũc totũ deſtrueret̃. quaſi totũ videat̃ ædificatũ poſt, ſi ꝓbat poſt nũtiationẽ ædificatum eſſe.

2 † Sit ergo cautus ille, ꝯ quẽ agit̃ interdicto demolitorio, & ꝓbat̃ aliqđ ædificatũ poſt. ꝙ ꝓbet aliqđ ædificatũ añ & ſic ecõuerſo ſi hoc ꝓbaret, & nũtiãs nõ ꝓbaret aliqđ ędificatũ poſt, totũ cẽſeat̃ ædificatũ ante, ar.ſ.e.l.đ pupillo.§.q nũtiat.in fi. licèt aũt expediẽs ſit iſtos modulos adhibere tpe nũtiationis, vt facilior ſit ꝓbatio. Si tamen non adhiberent̃, & poſſet ꝓbari quãtum ſit ædificatũ poſt, ſufficeret: qa nũtiatio ex hoc nõ redderet̃ nulla, ſed inutilis deficiẽte ꝓbatione; & hæc ſentit illa eadẽ gl. dũ dicit. tenet nũtiatio, & ẽt gl ĩ hoc.§.q opus, quę ĩcidit.i.excedit. ¶ Et iſta ĩducunt̃ ad plures q̃ſtiones quotidianas, & vtiles, đ qb⁹ hic ꝑ Bar. ſed ad decl'onẽ verborũ ſuorum ſciendum eſt, ꝙ interdũ aliqđ eſt regulariter ꝑmiſſum, ſed cauſalr ꝓhibitũ in certa parte rei, vel tẽporis, puta, ꝙ nõ poſſunt paſculari beſtiæ in tali prato a tali loco, vſque ad tales, vel poſt dimidiũ mẽſis Martij vſque ad talem mẽſem, & tũc ꝓcedũt ea, q̃ primo loco hic tangit Bart. de accuſatore, q accuſat aliquẽ, ꝙ paſculauit beſtias in illo prato, vel de menſe Martij, ꝙ vt ꝓcedat accuſatio, nõ ſufficit ita dicere, ſed debet dicere, ꝙ in illa parte ꝓhibita, & ꝙ poſt medium mẽſis: aliàs accuſatio nõ cõcludit ad delictum, & ſic etiam ſi eſſet facta ꝓbatio poſt mediũ mẽſis: vel in parte ꝓhibita videtur, ꝙ debeat ſeq abſolutio ꝓpter ineptitudinẽ accuſationis, qa ſuꝑ inepto libello, vel accuſatione nõ põt ferri ſñia valida, ut not.inſt.de obli.in prin.& Bald.in l.actori.ſ.de iureiur. Et iſtud nõ tãgit hic Bar. ſed erat neceſſariũ. Itẽ poſito, ꝙ dixerit accuſator, ſic actum eſſe, neceſſe habet probare nec ſufficeret ꝓbare, ꝙ paſculauit in tali prato, vel de menſe Martij: qa nõ probauit illud, quod erat cauſa ſuæ intẽtionis, vt j.vi bono. rap.l.pr̃tor.§.docere.la 2.in iſto.§.& iſtud benè tangit Bar. Aliquando tangit econuerſo, ꝙ aliquid eſt regulariter prohibitum, ſed cauſaliter permiſſum certo loco, vel tempore, puta,

3 ꝙ † nobiles non poſſunt ingredi palatium, niſi tempore cõſilij, & tunc procedunt ea, quæ tangit Bart. in ſecũda parte de reo, vel accuſato, ꝙ ſi aliquẽ nobilẽ accuſo, ꝙ ingreſſus eſt palatiũ de tali mẽſe: & ipſe ad ſui defenſionẽ alleg. ꝙ illo mẽſe fuit factũ cõſiliũ, tñ ꝓbat, ꝙ intrauit tempore, quo cõſiliũ fuit factũ, vtrũ ſufficiat illud probaſſe ꝓ abſolutione? vr̃, ꝙ non, cũ illud ſit cã ſuę exceptionis, ergo debet illud probare, ſicut accuſator illud, quod eſt cauſa ſuæ intentionis, vt l.j.de excep. ipſe determinat ꝯrium: quia potius præſumit̃ intraſſe tempore licito, vt euitet delictum, q̃ in illicito ar.in l.meritò, pro ſocio. Tu dic, ꝙ illud verũ eſt, ſi hoc ſaltẽ alleg.in ſuia excep. ꝙ ipſe intrauerat tempore conſilij, & probabat, ꝙ cõſilium de illo menſe fuerat factum, non tamẽ probabat, ꝙ intrauerit tunc, & conſtabat ipſum intraſſe, nã poſtq̃ hoc allegat, præſumitur pro reo per rationẽ Bar. Sed ſi hoc nõ allegaret, licèt probaret, ꝙ illo menſe fuerit factum cõſiliũ, hoc ſibi non ſufficeret, quia ꝓ reo, qđ non ẽ alle. non præſumitur, ut in l.ſi adulteriũ.§.ijdem Pollioni.j de adul.& per eũdẽ Bar. in l.cũ quid.ff.ſi cer pet.& ſunt uerba Bal.in l.ſi certis annis. in fi.iij.col.C.de pac. licèt Bar. hic uideatur innuere ꝯriũ, ꝙ ſufficiat ſibi dicere, & probare, ꝙ illo menſe fuerat factũ cõſilium, & non dicit, ꝙ debeat etiã dicere, ꝙ qñ fuit ingreſſus, tenebatur conſilium, unde multũ miror, ꝙ in hoc defecerit, quod tamen eſt neceſſarium, & eius uerba poſſent inducere quem in errorem ſine dicta ſuppletione.

§.Si cum poſſem iure. Si nuntiator proſequitur proprium intereſſe, ꝙ pro remiſſione habenda debet ſibi ſatiſdari. Si uero publicum, ſufficit ſibi remitti nuda cautione de opere demoliendo. hoc dicit. ¶ Glo.hic ſuper uerbo.[debeo.] ſignat unum contrarium de l.prætor.in prin.& §.de eo operę.j.tit. j.per quod, uĩ dicendum econuerſo ad id, quod dicitur hic, & ſoluit multis modis, & nulla ſolutio eſt bona. Dic ſecũdũ Iaco.de Are. ꝙ ibi, ille, qui petit ſibi caueri de dam.infec. ꝓſequitur ſuũ intereſſe, & ideo ſi aduerſarius ædificat in publico, tenet̃ ſatiſdare de dam.infect. Si uero in ſuo priuato ſufficit, ꝙ repromittat. Ratio diuerſitatis eſt: quia cum ædificat in alieno in pręiudicium alterius plus grauatur: qa in duob. uidetur culpabilis, ꝙ in pręiudicium alienum, ſed in caſu huius.§.cum quis ædificat in publico, nũtiator proſequitur intereſſe publicum, non ſuum, ſi nuntiat cauſa iuris publici cõſeruandi: ideo debet eſſe contentus ſola repromiſſione, ut patet. in fi. Sed ſi proſequitur proprium intereſſe, tunc ẽt ſatiſdare deberet, licet in publico ędificet ut no.j.eo.l.prętor.§.hoc autem interdictũ.in fin.mag.gl. Si autem ędificatur in priuato, &

to,& nuntians proſequit̃ ſuũ intereſſe in mã huius tit.dẽt ſa-
tiſdari,vt hic in prin. Sed in mã tit.ſeqñtis,ſufficit , ꝙ repro-
mittat.ita variẽ gl.doc.nõ declarãt, ſed nõ video allegatã rõ-
nẽ. niſi q̃a illa ſunt diuerſa edicta , & diuerſimodè loquunt̃:
q̃a iſtud facit mẽtionẽ đ ſatiſdatiõe,& illud de repromiſſiõe.

§.Sciendum. ¶ Poſt nuntiationem non debet ędificari , (niſi prius obtineatur remiſſio.)aliàs deſtruitur.h.d.

1 *Nuntiatio noui operis, quando dicatur eſſe in perſonam, vel in rem.*
2 *Materia proteſtationis,remiſ.ad Bar.*

1 §.Morte. ¶ †Nuntiatio noui operis, ẽt ex parte nun-
tiantis eſt in pſonã, & iõ eius morte re inte-
gra,vel alienatione rei,ꝑ qua facta eſt,extinguit̃: ſed ex parte
eius cñ: facta eſt nõ ĩ pſonã,ſed in rẽ,iõ dictis modis nõ extin
2 guit̃.h.d. †Et hic tractat Bar.mãm ꝓteſtationis multũ ſolẽni-
a ter,ad cuius dictũ ſp recurrit̃.ᵃ ¶ Effectus primi dicti eſt, ꝙ ſi
poſt mortẽ , vel alienationẽ ædificet̃.non põt hr̃s nuntiãtis,
vel ẽt ſingularis ſucceſſor agere ad demolitionem,hoc tñ eſt
verũ ſm Bar.& ẽt Ange.niſi de hr̃de feciſſet mentionẽ, dicẽ-
do nuntio ꝓ me meiſq; hr̃dibus, nã ẽt in his,q̃ finiunt̃ mor-
te,ſi fiat mẽtio de hr̃dibus,tranſit ad hr̃dẽ. vt l.diẽ proferre.§.
j.ſ̃.de arbi.& l. ſi vero non remunerãdi,in fi.ſ̃.man.& j̃.de ver.
obl.l.ſtipłõ iſta.§.ſi quis ita.licèt in prima pſona hęredum,&
tunc ſit quodãmodo ius nouum,nõ illud,ꝙ erat apud defun
ctũ,vt d.§.ſi quis ita. ¶ Quid aũt, ſi dicit ꝓ me meiſque hr̃di-
bus,& ſingularibus ſucceſſoribus, vtrum extinguet̃ p alienã-
tionẽ? an aũt tranſibit in ſingularẽ ſucceſſorẽ? puto,ꝙ nõ trã
ſeat ipſo iure,ſed nec extinguat̃, & ideo tenebitur nuntiator
cedere ius nuntiationis illi emptori,& in hoc differt ſingula
ris ſucceſſor ab hr̃de,in quem tranſeũt iura ipſo iure. Et ad il
lud,qđ dicit de ceſſione, facit,qđ hr̃.in l.j.§.fi.ſ̃.eo. ¶ Effectus
aũt ſecũdi dicti eſt,ꝙ ſi ędificet̃ per hr̃dem eius, cui facta fuit
nuntiatio,vel etiam per emptorẽ,deſtruatur opus nõ tñ ſuis
expenſis,ſi ignorauerunt nuntiationem,vt j̃.eo.l.ſi.

ADDITIO.

a Recurrit̃.Et adde hic,ꝙ ꝓteſtõ eſt denuntiatio publicè facta cã iuris conſer
uãdi in futurum,quod ipſi proteſtanti competit , vel cõpetere poteſt,vt per
Card.in cle.1.13.q.de procu.& adde ad proteſtationis materiam,quæ tradũ
tur per doc.in c.cum.de conſtit.

LEX IX.

1 *Creditor pro re ignorata poteſt nuntiare nouum opus, Et nuntiatio poteſt fieri etiam contra furioſum, vel infantem. Et ſtipulatio de demoliendo cõtinet etiã intereſſe.*
2 *Quando fit nuntiatio debet eſſe præſens aliquis,qui poſſit nuntiare domino, & ſi dominus eſt furioſus,vel infans,ꝙ poſſit nuntiare tutori,vel curatori: quia tunc non ſufficit furioſo,& infanti nuntiare.*
3 *Stipulatio de demoliendo committitur ad intereſſe, quatenus intereſt nuntiantis non fuiſſe ædificatam.*

1 CReditori. †Creditor pro re ignorata põt nun
tiare nouũ opus. Et nũtiatio poteſt
fieri ẽt ꝯ furioſũ,vel infantẽ. Et ſtipło de demolien-
do ꝯtinet ẽr intereſſe.h.d. vſq; ad l.cum procurator.
2 ¶ †No.in iſta l.cũ ſeq.q̃a vr̃ hic tex.ꝙ qñ fit nũtiatio,dẽat eſſe
pñs aliquis,q̃ poſſit nũtiare dño,& ſi dñs eſt furioſus, vel in
fans,ꝙ poſſit nũtiari tutori,vel curatori. Et iõ dũ dicit. (poſ-
ſit nũtiari furioſo,& infanti) dẽt exponi id eſt,ꝯ furioſum,&
infantẽ,q̃a nõ ſufficeret nũtiare eis, cum non habeant intel-
lectũ,ſed debet nũtiare fabris, vel alijs,q̃ renuntient tuto.vel
3 cura ¶ †No.etiã in l.ex operis,ꝙ licèt in ſtipłone de demoliẽ
do fiat ſolum mẽtio de hoc,tñ cõmittit̃ ſtipło ẽt ad intereſſe
quatenus intereſt nuntiatoris,nõ fuiſſe ædificatum , vt hr̃ in
tex & gl.quod eſt no.quia hoc venit in conſequentiam.

LEX XIII.

1 *Qui mandatum habet ad denuntiandum,cenſetur etiam habere ad remittendum recepta ſatiſdatione de demoliendo.*
2 *Procurator ſi eſt litem conteſtatus,& ſic acquiſiuit ſibi directum ius inſtãtię, tunc an dominus poterit aliquẽ actum facere in iudicio ſine procuratore.*
3 *Licèt procurator conſtitutus ad aliquam cauſam,ſi fertur contra ipſum ſñia diffinitiua, teneatur appellare , non tamen tenetur appellationem proſequi, ſed ſi appellat ab interlocutoria,tenetur eam proſequi.*
4 *Si eſt conſtitutus à minore cum auctoritate tutoris,an poterit petere reſtitutionem in integrum ſuper leſione contingente in aliquo contractu geſto per ipſum procuratorem.*

1 CVm procurator. †Qui mandatũ hẽt ad
denuntiandũ , cẽſetur
etiã habere ad remittendũ recepta ſatiſdatione de
demoliendo.h.d.ſm primam lec.quæ ponit̃ in glo.
magn quæ incipit:(aliàs remiſſio.)in princ.ibi vt tñ ante fin.
gl.vſque ad verbum : (alij ſic.)qui debet coniungi cum prin-
cipio , debet tñ illam ſtipłonem recipere procuratorio noĩe
dñi,ſicut ẽt fecit nuntiationẽ , & iſta eſt vera lect. ¶ Secundũ
aliam lec.dicit totum ꝯtium, ꝙ licèt quis habuerit mandatũ
ad nuntiandũ,nõ tñ põt remittere nũtiationem , niſi de hoc
habeat ſpeciale mandatum , vel interceſſerit noua volũtas
domini iſta lect.poſſet procedere,qñ fieret remiſſio volunta
ria · quia haberet vim donationis, & donatio non cenſetur
permiſſa procuratori . arg l.contra ius.§.ſi filius.ſ̃.de pact. Et
iſto modo dẽt intelligi ꝓcurator , vt nõ poſſit donare.l.iij.§.
non tñ.j.ꝙ vi aut clam,vbi dr̃,ꝙ ꝓcurator põt remittere gra
tis:quia iſtud eſt verum,ſi hẽt ſpeciale mandatũ,vel generale
cũ libera. Qñ aũt remiſſio eſt neceſſaria, q̃a petit̃ oblatis cau-
tionib.põt fieri p ꝓcuratorẽ, ẽt ſi inſtrumento mandati non
appareat mandatũ aliud,q̃ ꝙ nuntiet.vt ſ̃.eo.l.de pupillo.§.ſi.
vbi vr̃ text.licèt q̃dã inducant in ꝯtiũ , ſed iſta eſt veritas,q̃ ẽt
ꝓbatur p hanc l.ſm aliam lect.tria dicit, ꝙ qñ ꝓcurator nun-
tiauit,nõ ſolũ ipſe põt remittere,ſed ẽt dñs, & ſic ẽꝯtrario pri-
mã. ¶ In gl.q̃ incipit:(aliàs.)ibi,non ſolum dñs poteſt remit-
tere,ſed ẽt ꝓcurator.dic,videbatur,ꝙ ſolus ꝓcurator poſtq̃ ip
ſe ſolus nuntiauit quaſi,ꝙ ipſi ſit acquiſitũ ius ex nũtiatione,
ſed certè eſt acquiſitum ad vtilitatẽ dñi,& ideo dñs põt remit
tere ſine ꝓcurator . ¶ Et iſtud facit ad q̃õnem , ſi procurator
meus fuit ſtipulatus aliquid meo noĩe,licèt actio ſit ſibi acq-
ſita,non aũt mihi ſine ceſſione in extraiudicialibus: quia tñ
tenet̃ eã mihi cedere . vt l.poſſeſſio quoque.§.ſi poſſeſſio.de
acqui.poſſ.ꝙ poſſim ego illam actionẽ remittere per pactũ,
vel acceptilationẽ,etiã anteq̃ mihi cedat,& ꝯſuluit Barto.p l.
apud Celſum.§.mandaui.in text.& gl.j̃.de do.exce.& per l.ſi
cum emptor.in fi.ſ̃.de pact.& per l.mulier bona.ſ̃ de iure do.
a ¶ †Item facit,ꝙ ſi ꝓcurator ſit litem ꝯteſtatus , & ſic acq̃ſiuit
ſibi directũ ius inſtantiæ,nihilominus dñs põt actũ aliquem
facere in iudicio ſine ꝓcuratore,& valebit, licèt non videat̃
ꝓcurator reuocatus: q̃a nec põt reuocari inuitus poſt lit.ꝯte.
& hoc tenet Bar.expreſsè in l.ante litem.cũ l.ſeq.ſ.de ꝓcura.
Sed hoc eſt plus: q̃a dño acq̃ſitum eſt ius vtilis inſtantię: q̃a eſt
actus iudicialis per l.in cauſę.§.fi.de ꝓcu.hoc idem tenet Bar,
in l.j.in fin.j̃.an p alium cauſa.app.& l.ſi ante acceptionẽ.ind.
ſol. ¶ In ea.ibi.(licèt hoc ſm nõ eſt in tex.)Tu dic , ĩmo eſt in
tex.ſm primam lec. ¶ In ea.ibi.(& vr̃ hoc pendere ex primo
mãdato de denuntiãdo.)intellige gl.hic.ſ ꝙ poſſit remittere
nuntiationem recipiendo ſatiſdationẽ de demoliendo,ipſe
dñs ſi nuntiaſſet , neceſſe habebat ſatiſdationem recipere , ſi
fuiſſet oblata per edictum ꝑtoris.l.ſi cum emptor.§.deinde.
ergo mandando,ꝙ nuntiet,cenſet̃ in ꝯtiã mandaſſe,ꝙ etiã
remittat,recipiendo ſatiſdationẽ,ſi offerat̃ , aliàs regulariter
ꝓcurator ꝯſtitutus ad vnã rem , non põt ſe impedire de alia
re penitus diuerſa,q̃ non veniat in ꝯntiã illius , vt l.ꝓcurator
3 ad vnam.C. de procurat. †Et iſta inducuntur ad duas q̃õnes,
prima,ꝙ licèt ꝓcurator ꝯſtitutus ad aliq̃ cãm , ſi fert̃ ꝯ ipſum
ſñia diffinitiua,licèt teneatur appellare, non tñ tenetur appel
a lationẽᵃ ꝓſequi,vt l.inuitus . C.de procu. q̃a nec poſſet, cum
non cenſeatur hr̃e mandatũ ad cãm appellationis ꝓſequen-
dã : quia eſt diuerſa a cauſa principali,& potuit expediri prin
cipalis abſq; iſta,nõ ſic ſi fertur ꝯtra ipſum interlocutoria: q̃a
b tenetur appellare , & appellationem ꝓſequi , ᵇquia põt. Nam
cum habuerit mandatum ad cãm principalem , & illa non
poſſit expediri,niſi expediat̃ iſte articulus, incidenter cenſet̃
etiã ad hunc mandatum habuiſſe. Et hoc tenet Inn.in c.non
4 iuſte.de proc. ¶ †Item inducit̃,ꝙ licèt procurator ꝯſtitutus a
minore cum tutoris auctoritate regulariter non poſſit petẽ
re reſtitutionem in integrum ſuper lęſionem cõtingentem
in aliquo ꝯtractu,q̃ geratur p ipſum ꝓcuratorem , vt q̃a nõ ꝓba-
uit in termino,põt reſtitutionem petere , quaſi videatur ha-
c buiſſe mandatũ ad hunc articulum incidẽtem , ᶜ & ita debet
limitari.l.ij.ſ̃.de minori. Et ita tenet Innoc.in cap.ſuſcitatus.
de reſtitu.in integ.

ADDITIONES.

a Appellationẽ. Nã cũ principalis procurator,non cogitur eſſe in appellatio
nis cã procurator.vt per Bar.in l.qui proprio.§.itẽ quæritur.in vlt.opp.ſ̃.de
procura.& adde Specu.in titu.de Sala.§.3.verſic ſed nunquid aduocatus,&
de procura.§.j.in 5.cart.uerſic.quid ſi procura.interceſſit. Et Card.in clem.
cle.j.eo.tit.5.not.
b ¶Proſequi. Adde D.Ro.deciſ.ſuis de procurato.deciſ.166. in antiquis ubi
etiam dicunt , quod procurator habens mandatum ad agendum defenden-
dum,& proſequendum,quod ſi appellet tenetur proſequi,licet proteſtatus ,
quod tamen non uult proſequi
c Incidentem. Amplia,vt per Old.conſi.116.

1 *Durante ſatiſdatione,de demoliendo non poteſt iterum nuntiari, ne tollatur cõmodum remiſſionis,& ſi procurator illam ſatiſdationem receperit, & dominus ea durante iterum nuntiat , facit committi ſtipulationem de rato ad intereſſe,illa verò finita benè poteſt iterum nuntiari.*
2 *Si aliquis, appellans ab aliqua ſententia interlocutoria , vel diffinitiua , & poſtea*

postea iterum appellat durante tempore appellandi, an valeat ista secunda appellatio, & videatur recessum a prima, & a qua incipiat tempus appellationis prosequendæ. & nu. 3. & 4.

3 *Iudex potest in causa principali procedere, non obstante appellatione ab interlocutoria, si non est sibi inhibitum per superiorem.*

4 *Appellatio facta viua voce saluo iure appellandi in scriptis, quod sit vnica tantum, si postea reducatur in scriptis, & tempus incipiet currere ab interpositione secundæ, quæ facta fuit in scriptis, & prima acta fuit potius quædam protestatio de appellando in scriptis quam appellatio.*

1 **§.Si dominus.** † Durāte satisdatione de demoliēdo nō pōt iterū nunciari, ne tollatur cōmodum remissionis, & si procurator illam satisdōnem receperit, & dñs ea durat. iterū nunciat, facit cōmittu stiplonē de rato ad interesse, illa vero finita bene pōt iterū nūciari. h. d. in effectu fm secundā lect. quæ ponit in gl. j. huius l. quæ cadit in isto §. Et est ēt fm vlt. lect. iplius & est difficilis in tex. & glo. & primo ponitur vna distinctio bimēbris sq. ibi, {nā ipsi.} postea probat primū mēbrū. ¶ In tex. ibi, {nā & ipsi.} pbat primū mēbrum hoc modo, quia si ille procurator qui nunciauit, & stiplonē de demoliendo recepit isto modo, esset verus procurator & dñs, non posset pendente remissione iterū nunciare, qd patet, quia si ipsemet nunciasset, & satisdationē illo modo recepisset, iterū illa pendēte nunciare nō posset, qa non pōt tollere cōmodū remissionis factæ. Eodē ergo modo si facta sit p suū verū pcuratorē, nunc aut qa nō ɔstat de mandato, & ille cauit de rato, si dñs nunciat, pendente stiplone pōt nunciare, qa factū illius de cuius mādato nō ɔstat, nō pōt dño præiudicare, vt j. pxi. §. Et sic apparet quod nō est, quia dñs nō habet ratū qđ ipse fecit. Et no. qa gl. super verbo, {nunciauerit.} dicit quod vr̄ nō habere ratā pcuratoris nūciationē iterū nunciādo. Sed possemus dicere, quod imo nō habet ratā remissionē, & de hoc pōt ɔqueri ille qui satisdedit de demoliēdo, qa aufert sibi cōmodū remissionis, p illū qui asseruit se pcuratorē. Sed forte gl. ideo sic dixit, qa si nō habet ratā remissionē, vr̄ nō hr̄e ratā ēt nūciationē, qa si nūciationē ratā hr̄et, teneret ēt ratificare remissionē, sicut qn̄ dat mādatū ad nūciandū, censet dedisse ad remittendū, vt in prin. l. differt aūt scda lec. gl. ab vltima, qa in scda onus pbandi incūbebat ædificanti quod iuste ædificaret, sed in vltima incūbebat nuncianti, vel eius pcuratori quod iusta fuerit nūciatio. ¶ Itē in scda lapso termino si nō fuit facta probatio stiplonis de demoliendo effectualiter est cōmissa & sic nō dicitur finita. Sed secū dū vlt. stiplonē, dr̄ finita lapso termino. Et pp hoc Bar. potius tenet vltimā q̃ scdam, qa tex. vr̄ loqui in duob. casib. s. qn̄ dñs nūciauit iterū tpe quo stiplo nō tenet id est, finita est, & hoc cadit in vlt. lec. nō in scda, quia ibi nō est finita, sed effectualiter cōmissa. Vnde vtraq; lect. est vera in se, quia in vtraq; est eadē ratio. ¶ Si ergo nulla est facta remissio, ille qui nunciauit iterū pōt nunciare, vt hic pbat a ɔ̄rio sensu, qa cessat ratio de qua hic, qa non tollit cōmodū remissionis, sed potius desideriū suū auget. Sed vtrū p scdam videat recessisse a prima? Bar. hic tenet, quod sic, postq̃ illā nō exegit per gl. scdam, quæ est hic super verbo, {nūciauerit.} & p l. si cū pcuratorio. §. fi. ff. de pcu. vbi p scdm mandatū tollit primum. Contrariū est verius, quia ibi secūdū mandatū erat diuersum vel ɔ̄rium primo, hic verò istæ nunciationes tendunt ad eundem effectum, ergo vna per alteram non tollitur, per id qđ ipse idem Bar. hic no. de duab. interlocutoriis latis super eodem articulo, quod si non sunt contrariæ, vel diuersæ, per secundam non tollitur prima, sicut per secundam interpellationem non tollitur prima, sed augetur eius effectus, argu. eius qđ not. in l. mora. in prin. de vsur. l. si conuenerit. de pigno. actio. nec obst. gl. hic posita, quia loquitur quando prima denunciatio erat facta per alium asserentem se procuratorē. Vnde dominus iterum nunciando pendente remissione, censetur illas ratas non habere, nos loquimur quando ipse dominus fecit primam, &

2 secundā. ¶ † Et ista inducuntur ad q̄ōnem quotidianam pro qua semper remittitur ad not. per Bar. hic. si aliquis appellauit ab illa sentētia interlocutoria, vel diffinitiua, & postea iterum appellat, durante tempore appellandi, an valeat ista secunda, & an videatur recessum a prima, & a qua incipiat tempus appellationis prosequendæ? Breuiter plenius q̃ Bar. dicas sic, quod aut primo appellaui ab interlocutoria, postea appello a diffinitiua pendente prima, valet vtraq; nec per secundam videtur recessum a prima, quia sunt diuersæ, & super diuersis interpositæ. Et hoc no. Inno. in c. dilecti. de appell. in fi. & iste tex. cum gl. in cle. j. de dolo & contu. Aut istæ appellationes sunt super eadem sn̄ia. Tūc aduertendū, quod si altera istarum peccat in forma, & altera non, statur illi, quæ non peccat, & altera habetur pro non facta. arg. in c. j. de sacramentis non iteran. Aut

3 neutra peccat in forma. † Et tunc aut prima non traxerat secum executionem, quādo appellatur ab interlocutoria, quia non rescindit pronunciatum, quod potest, quia iudex potest non obstante appellatione procedere in causa, si non est sibi inhibitum per superiorem. vt in c non solum. de appel. lib. vj. Et tunc valet vtraque, & potest prosequi quam vult. Et ita potest intelligi quod not. Ioann. And. in c. bonæ. de appel. & incipit tempus appellationis currere ab illa quam prosequetur quod ex postfacto apparebit, & ex postfacto potest apparere, si expresserit, quam ex illis velit prosequi. Sed si non expresserit; nec aliter apparere potest, quam prosecutus fuerit, a qua illarum incipiat tempus prosecutionis, hic non declaratur. Si verò prima traxit secum executionem, quia interponitur a diffinitiua, & sic statim eam rescindit. vt l. j. in fi. ad Turp. tunc aduertendum, quod aut prima fuit facta simpliciter, non sub commemoratione secundæ, & tunc tres fuerunt opiniones, vna Bar. quam ponit hic, quod cum prima appellatio operata fuit effectum rescissionis sententiæ, & id quod est rescissum amplius non potest rescindi. vt l. nam & si sub conditione. de iniu. test. secunda appellatio erit frustratoria, pro hoc bene facit quod not. gl. j. mag. in fi. in l. si vnus. §. pactus. supra de pac. dum dicit, quod primū fuit operatum id, quod per secundum amplius fieri non potest, & ista est vera opi. Alia fuit opi. Ang. quod valeat secūda, & per ipsa videatur recessum a prima, per l. si quis libellos. C. de accusa. quæ nihil facit, nam bene probat quod ab appellatione quam quis facit, potest recedere, sed quod videatur recessisse interponendo secundam non probat, imo plus dicit, quod si interponendo secundam diceret se velle recedere a prima, nec primam posset prosequi, quia ab ea recessit, nec secundā, quæ non potuerit operari id quod prima operata fuisset per glo. præalleg. in §. pactus. Nec obstat quod adhuc superest de tempore appellandi secundum eum. Nam dico, quod imo nō superest, sed interpositio primæ sublata est, quia cessante causa dilationis cessat dilatio. vt l. a filia. §. alumna. ad trebellia. Tertia videtur fuisse opin. Io. And. in d. c. bonæ. quod valeat vtraq;, & possit prosequi quam vult, sed non placet, quia non respondet ad causam Bar. quæ est demōstratiua. Tene ergo ipsam quam etiam tenet Bald. in l. appellationes. C. de appella. vbi prosequi

4 tur hunc articulum multum subtiliter. † Aut prima appellatio fuit facta sub commemoratione secundæ, vt quia appellauit viua voce, saluo iure appellandi in scriptis, vt quotidie fit, & tunc dicit Bar. quod vnica tantum appellatio, scilicet prima viua voce, quæ postea in scriptis redigitur, & sic incipiet tempus currere ab interpositione primæ. Super hoc aliàs vidi quamplurima consilia notabilium doct. & quidam tenebant hanc opinionem, quam etiam pro tunc fui prosecutus, nunc videtur mihi verior altera opinio, quod sit vna, vt dicit Bar. non tamē prima, sed secunda facta in scriptis, & qđ ab illa debeat tēpus incipere, & quod prima interposita viua voce fuerit potius quæ-

a dam protestatio de appellando in scriptis, q̃ appellatio.[a] arg. in fi. l. fideicommissa. §. j. de leg. iij. quia hoc est vtilius appellanti. Ergo &c. arg. l. si quis intentione. supra de iudi.

ADDITIO.

a ¶ Quàm appellatio. Adde eundem consi. 25. Ludo. Roma. consil. 41. an autem cū iudex infert vnum grauamen, & ab eo appellatur in scriptis an denuo inferat simile grauamen, & sufficiat verbo dicere, appello, prout in tali schedula alias appellaui. vide Rotam decisio. suis de appell. decisi. 362. sed qui si appellanti a diffinitiua viua voce, iudex differat & statuat terminum a d prosequendum, deinde is appellans inter decennium appellet in scriptis, & petit apostolos, & iudex nihil respondeat, vel si dedit, non statuit terminū ad prosequendum & non prosequatur primam appellationem, an poterit secundam prosequi? vide Do. de Rota in recollectis per D. Bernar. de Big. de appella. decisi. 23. incip. appellatum est a diffinitiua viua voce. vbi concludunt quod appellans secundum appellationem poterit prosequi dato quòd iudex in secundo non statuerit terminum ad prosequendum, sed in prima, & ita not. vnam ampliationem & declarationem eorum quæ hic dicūt Doct.

§.Si in remissione. Remissio facta per falsum procuratorem non nocet dño. h. d. in effectu. & sic nō obstat principiū l. quia ibi erat verus pcurator, hic falsus. Itē ibi ipsemet pcurator nunciauerat hic nūciauerat dñs. Qui ergo tanq̃ pcurator nūciāns cōparet cū petitur remissio si dubitatur de mādato, debet cauere de rato, vt etiam dixi supra in l. de pupillo. §. qui procuratorio.

LEX XV.

1 *In actione confessoria, & negatoria contra reum, se non defendentem officiū iudicis est, vt cōpellat ipsum cauere de non faciendo aliquam nouitatem, & de non vtendo iure suo quousq; egeris et de iure suo probauerit.*

2 *Quicunque sustinet partes actoris, habet hoc incommodum quòd cogitur probare intentionem suam.*

3 *Si iste reus, de quo in hac lege, contumax post factum præceptum de cauendo, compareat intra annum, & offerat satisdationem de iudicio sisti, & etiam expensas, quòd faciat reuocare hoc præceptum, & si iam cautionem præstitisset, liberaretur ab ea, nec teneretur agere & probare, sed remaneret reus.*

4 *Quid si compareat post annum.*

Ius præsumit rē durare in eo statu, in quo semel fuit, nisi probet̄ cōtrariū.

1 SI prius. † In actione ɔfessoria, & negatoria ɔ reum se non defendentē officiū iudicis est, vt cōpellat ipsum cauere de nō faciēdo aliq novitatē, & de non vtendo iure suo quousq; egerit & de iure suo probauerit. h. d. ista singularis lex, & difficilis

in sui materia. Et aduerte quòd ista cautio in iuribus corporalibus hr̄ loco primi decreti, quod interponitur in rebus cor
2 poralibus ꝯ se nō defendentem, vt patet ex notatis per Inno. in c.i.de eo qui mit.in poss. non enim potest fieri missio ex primo decreto per alium modū, cum ista inra incorporalia non possideantur, vt Instit.de rebus corpora.& incorpora.§.incorporalia. & habet ista lex tres partes, quia primo loquit̄ in reo qui fuit contumax in actione cōfessoria intentata per actorē, vsque ibi, {similiter.} Secunda in reo qui fuit contumax in actione negatoria, vsque ibi. {ea quæ.} Tertio ex his quæ dicta sunt in vtroq; dicto elicit vnam conclusionē, de qua supra nō dixerat, & sic ille finis refertur ad vtrunq; casum fm gl. sed fm Dyn. nō refertur nisi ad secundum, primum est verius. In hoc tamen differunt, quia prout refertur ad primum, intelligitur quòd debeat probare agens non libertatē rei suę quæ præsumatur libera, sed habet probare se dn̄m esse illius rei, pro cuius libertate agit, vel se possessorem per legē uti frui. §.j. supra si vsusfr. petat. Sed prout refertur ad secundū casum, debet intelligi quod reus in negatoriā qui nūc efficitur actor pp eius contumaciā, & habet intentare cōfessoriā, debet probare de
a seruitute, quæ nō [a] præsumitur, nisi probetur, per l. Lucius. C. de serui. Et istū respectū habuit fortè Dy. ideo dixit non referri nisi ad secundū casum, quia in primo non est necesse probare libertatē, sed certè ipse non perpendit, quòd saltē nō est necesse probare dn̄ium, vel possessionem rei pro cuius libertate agit, & hoc ĩcōmodū consequitur pp eius contumaciā. Si non fuisset cōtumax, fuisset reus, & nō habuisset necesse pro-
a bare, nūc efficitur actor, & hēt necesse probare, †qa ista est rła, quę ponitur hic in fi. not. ꝙ quicunq; sustinet partes actoris, hēt hoc incōmodū, quod cogit probare intentionē suā. Et notandū, quod in ista mā habemus quatuor leges principales. l. istā quę est principalior omnibus, & loquitur de confessoria, & negatoria, & qn̄ nihil erat factū ꝯ debitam seruitutem vt in prin. Itē habemus l. a quo fundus. ĵ. ne. j. quæ loquitur qn̄ aliquid erat factū, & in cōfessoria tm̄, & tūc proceditur alio mō ad missionē ex primo decre. qa fit missio in ipsam rē & opus factū. Item habemus l. is cuius. s̄. si serui. vendi quę loquitur fm vnā lec. qn̄ ago actione personali pro seruitute constituenda, quo casu ꝯ reum contumacem si latitat, fit missio in omnia bona, vt ibi. Sed si nō latitaret, fieret missio duntaxat in quasi possessione iuris petiti, sicut qn̄ agitur pro re corporali, vt l. Fulcinius. §. itē videamus. ĵ. quibus ex causis in poss. eatur. Secundum alium intellectum loquitur qn̄ agitur reali scilicet confessoria, tn̄ non solum petebatur declaratio seruitutis, sed ēt interesse cōe, & pp istud interesse similiter fiebat missio in oīa bona iure isto, sed hodie fit pro mēsura debiti declarati. Hic vero loquitur qn̄ agebatur reali confessoria, vel negatoria, & nihil aliud petebatur nisi declaratio iuris petiti, nō aūt interesse, ideo non fit missio in omnia bona, sed duntaxat in quasi poss. iuris petiti, q̄ quidē quasi possessio nihil aliud est nisi patientia aduersarii. vt l. quoties. s̄. de seru. & per hanc cautionem aduersarius tenetur patientiā pręstare. Bene ergo est uerū quod ista cautio hēt vim primi decreti, secundū Inn. in loco s. allega. Est & quarta lex ĵ. de aqua quoti. & ęsti. l. pe. quæ loquitur, quādo reus non erat contumax, & in hoc differt ab ista, & tunc præstatur cautio ab eo, qui non est in quasi pos. alterius existentis in quasi possessione de non impediendo ipsum in illa quasi possessione, donec iudicium fuerit finitū, nec est curandū tunc, vtrum ille qui est in quasi poss. sit actor, vel reus, & ita loquitur illa l. pen. secundū verū intellectū, quē ponit glo. magna in l. j. circa prin. ĵ. de itine. actuque priua quę incipit, {qui prodest.} ibi, {tu dic, potest probare, etc.} sed hic quando reus est contumax, non attenditur quis sit possessor, & qs non, immo ipse reus propter contumaciam siue esset in quasi possessione, siue non, cauet aduersario, prout hic. In tex.
3 ibi, {quam vltro egisset.} notandū tamen diligenter, †quod si iste reus contumax post factū præceptum de cauendo comparet ĩtra annū, & offerret satisdationē de iud. sisti, & etiā de soluendo expensas, facit reuocare hoc pręceptū, & si iam cautionem præstitisset, liberaretur ab ea, nec teneretur agere, & probare, sed remaneret reus sicut prius erat hodie per l. si quis emptionis. §. sed & si quis. C. de præscrip. xxx. annorum. quæ lex loquitur, quādo facta fuit remissio in reali super re cor. locū habet etiam non in reali super iure inco. cum sit eadem ratio,
4 & sic videtur de possessione. † Sed si comparet post annū secus, quia non debet audiri de possessione, sed de proprietate, vt ibi. Ideo non remanet reus, sed deberet sustinere partes actoris, & ita debet limitari ista l. quæ loquitur de iure isto veteri, secundum quod non erat introductū beneficiū illius legis. Dyn. ast aliter intellexit hic, quod etiam si comparet intra annū, habet locū quod hic dicitur, quod non recuperat partes rei, nec audiatur de possessione, sed de proprietate tantum, quia dicit, quod actor qui agebat cōfessoria, erat in quasi possessione seruitutis alrius non tollendi, de prin. huius legis, vbi dicitur quod nihil erat ędificatum, & sic per primum decretum modicū pręiudicium patitur reus, quia nō aufertur sibi quasi possessio, cū nec eā haberet sed aduersarius, ideo nō reuocatur primū decretum. Contrarium loquitur, quando fuit facta remissio super re corporali, quo casu paritur reus præiudiciū, quia aufertur sibi possessio, vel tenuta in qua erat, nam in re corporali non admittitur ad agendū, nisi ille qui in possessione non est, vt l. j. §. hoc interdictum ĵ. vti poss. ideo ne tantum damnū patiatur, admittitur reus, & ideo dicit ipse quòd etiam quando agitur pro iure incorporali, si actor non erat in quasi possessione, quia tunc transfertur in ipsum possessio, vt l. a quo fundus. ĵ ntu. j. tunc admittitur reus veniēs intra annū ad illam reuocandā. Breuiter in primo dicto non placet eius opi. primo inquantū dicit, quod hic actor erat in quasi possessione seruitutis, ex eo, quia nihil erat ædificatum. Istud reprobatur per omnes, quia non sequitur, nihil erat ædificatum, ergo actor est in quasi poss. nisi reum volentem ædificare prohibuerit, & ex tunc constituitur in quasi possessione, vt not. in l. qui luminibus. s̄. de serui. vrb. prædi. præterea gl. hic super verbo. {iuberet.} innuit, quod non erat actor hic in quasi poss. licèt glo. fi. innuat dum inducit in arg. ad agentem interdictū {vti possidetis.} vbi actor est in possessione, & reuera vtroque casu locum habet ista l. hoc posito, quod agens esset in quasi possessione seruitutis, & si per primum decretum, ipse nihilominus reus magnum consequitur damnum ex primo decreto, quia cogitur sustinere partes actoris, cum primo esset reus, & conditio actoris in multis est deterior, quàm rei, vt no. glo. in d. l. sicut. §. si quæratur. si serui. vendicetur. & etiam quia licèt non teneatur probare libertatem domus suæ, etiam agendo, quia pręsumitur libera, saltem tenetur probare se dominū illius domus, vel possessorem, vt l. vti frui. § j. si vsusfruct. pet. quod probare non tenebatur, si remāsisset reus, ne igitur hoc damnum subeat, puto etiam quod hoc casu quo erat in quasi possessione, reus veniens intra annum audiatur, & recuperet partes rei. & faciat reuocari præceptum de cauendo, & si cautio erat præstita, finiatur, dummodo soluat expensas, & caueat de iudicio sisti, licèt Doct. in hoc casu videantur sequi Dyn. quod non recuperet partes rei. In alio autem casu, quando non erat in possessione actoris. Dyn tenet, quod recuperet, & in hoc bene, & etiam Doct. sequuntur. non tamen bene intelligit l. a quo fundus, quia ibi non prouenit illud quod fiat missio in ipsa re, propter hoc, quia actor nō erat in quasi possessione iuris, sed propter hoc quia erat ædificatum contra debitam seruitutem, & sic veniebat demoliendum, vt s̄. dixi. In glo. quæ incipit, {Si probasset.} vt probatur in fin. huius l. per quam suppletur primus, & secundus casus, in quibus de probatione non fit mentio, sed solum dicitur quod cauet de non faciendo aliquid quousque egerit, & sic innuit, quod statim quod dedit libellum, & lis est contestata, sit liberatus ab ista cautione, & possit nouitatē facere, quia egisse dicitur, ex quo lis est contestata, vt l. amplius non peti. ĵ. rem rat. habe. sed contrarium est, quia non est liberatus quousque probauerit supple, & obtinuerit, quia non potest constare prius esse probatum quousque sententia lata sit adhuc, cum probationes possint impugnari. In eadem ibi, {sed quis in eam probabit} dic in ea scilicet negatoria, & ista glo. videtur in dubium reuocare id quod supra affirmauit. Sed dic, quod potius intendit declarare, quid habeat necesse probare ille qui intentat negatoriam, nam non habet necesse probare rem suam esse liberam immo istud probatur eo ipso, quod contrarium non probatur, etiam si aduersarius sit in quasi possessione seruitutis, quia pro illo qui dicit eam liberam, facit ius commune, quia semel fuit libera, & non potuit effici serua, nisi per impositionē seruitutis, vt s̄. eodem. l. de pupil. §. sextus. versi. impositiuam. † Ius autem præsumit rem durare in eo statu in quo semel fuit, nisi probetur contrarium, vt l. siue possideris. C. de proba. solum ergo debet probare qui agit negatoria se dominū rei pro cuius libertate agit, si non est in possessione ipsius, vel possessione ex qua præsumatur esse dominus, ex quo dominium deducitur incidenter in iudiciū, vt d. §. si quæratur. & l. j. s̄. fam. ercis. Sed si non sustineret partes actoris, nec sta teneretur probare, ĩmo absolueretur actore non probante seruitutē, vt d. l. vti frui. s̄ si vsusfruct. peta. Ad quid ergo prodest quasi possessio seruitutis, postquam non releuat ab onere probandi eam? Respondeo, quia non cogitur ad iudicium prouocare, sed expectabit prouocari. Et sic aduersarius erat actor & deterioris conditionis in probādo dominium, vel possessionem, quam ipse in multis, vt nota. in d. § si quæratur. in glo. Item quia sibi cauetur ab actore, vel etiam reo etiam non contumace de non turbando in sua quasi possessione, quousque iudicium erit finitum in confessoria, in qua ipse qui est in quasi possessione,

ADDITIO.

a ¶ Vt habet egregiè per optimam gl. in l. sicut. §. sed si quæratur. Et eundem Paulum in rub. ff. de ser. Bar. in l. si ædibus. C. eo. ti. Bal. in l. principaliter. ad finē. C. de cau. & Ale. cōs. 133. j. par. iij. char. Adde tn̄ ꝙ ea ex longissimis seruitus præsumi pōt, vt iuxta doctr. gl. in verbo ancillā, & Bal. in l. ij. C. de ing. & manu. Quo autē probetur, vide Spe de probat. §. j. versi. breuiter.

sione, probare debet vt supra dictum est. Cauebitur ergo sibi de non turbando ipsum, donec probetur per l. pen. ʒ. de aqua quoti. & per id, quod not. per gl. in l. j. circa prin. de itine. actuq; priua. Cętera vide hic per Bar. qui multum solennizauit hanc l. sed ex prædictis apparet tota vtilitas & substantia.

LEX XVI.

1 *Per secundam interlocutoriam contrariam prima censetur a prima recessum.*
2 *Si protestor tibi quòd non soluas ei cuius teneris soluere, an tenearis obedire.*

1 SI opus nouum. † Per secundam interlocutoriam ꝯtrã primæ censetur a prima recessum, ad hoc allegat Bar. istam l. s. co. l. cum procurator. §. j. & idem dicit, si secunda esset diuersa a prima per l. ij. supra de re scin. ven. secus si tendit ad idem, quia tunc vtraque valet. Dic vt etiam ipse idem tangit in l. quod iudex. infra de re iudi. gl. hic dicit ꝙ iudex ideo reuocauit primum iussum, quia nunciatio poterat contemni, innuuit ergo, ꝙ si non reuocasset, non debeat contemni, aliàs reuocatio non esset necessaria, & hoc puto verum propter auctoritatem iudicis, vt nunciatio indistinctè non contemnatur, quando fit iudice interueniente, secus quando viua voce, vel per iactum lapilli, quia potest contemni in pluribus casibus, vt no. supra eodem. l. j. in prin. Et pro hoc adduco id, quod not. Bar. in l. non solum. §. morte. supra eodem.
2 in ij. quæit. princi. † quando protèstor tibi, quòd non soluas ei cui teneris soluere, quia si per iudicem protestetur, indistinctè teneris obedire, aliàs non, nisi ostendam iustam causam per l. si quis inficiatus. supra depositi.

LEX XVII.

1 *Nunciatione procuratoris, acquiritur dño ius agendi ad demoliendum.*
2 *Nunciatio noui operis, non refert per quæ verba fiat.*

1 SI procurator. † Nũciatione ꝓcuratoris, acqritur dño ius agẽdi ad demoliẽdũ. h. d. in effectu. Cõtra istud opp. de regula, ꝙ per liberã ꝑsonam nobis acquiritur actio. vt Insti. per quas personas. §. per liberam. sol. vt habetur in tex. infra qđ vi aut clam. l. iij. circa princ. vbi Iurisconsultus format hanc oppositionem, & soluit: nam mihi non acqritur actio, vel ius agendi ex facto procuratoris, sed ex delicto aduersarij ædificantis post nunciationem, illa tñ denunciatio procuratoris facit, vt illud ędificare sit delictum, qđ non fuisset. Constat autem ex delicto liberæ personæ commisso, circa nos, vel res nostras nobis actiones acquiri, quia hæc acqsitio fit per l. contrarium loqtur autem in actionibus ex contractu vel quasi,
2 † In gl. j. ibi, qa idem est prohibere, & nunciare, not. istam glo. pro eo qđ dixi in l. de pupillo. §. meminisse. ꝙ non est differentia inter verba, dic ergo ad contrarium quod voluit gl. formare, quia etiam interdictum demolitorium ex hoc edicto acqritur domino, si nunciatio fuit facta re ipsa, aliàs solum interdictum. quod vi aut clam. & hoc vult gl. sequens.

LEX XVIII.

1 *Qui scienter facit contra nunciationẽ vel ẽt consentit, vt fiat, tenetur ad demoliendũ expensis suis. Si verò nec fecit, nec consensit, vel ẽt ignoranter cõsensit vt fieret, non tenetur ad expensas, licèt teneatur ad patientiam.*
2 *Differentia inter dictionem, quilibet, & dictionem, omnis.*

1 AEdibus communibus. † Qui sciẽter facit ꝯ nũciationẽ vel ẽt ꝯsentit, vt fiat, tenetur ad demoliendũ expensis suis. Si verò nec fecit, nec cõsensit, vel ẽt ignoranter consensit vt fieret, non tenetur ad expẽsas, licèt teneatur ad patientiam. h. d. tex. cum glo. & probatur in l. cõpetit. §. fi. infra qđ vi aut clam. In tex. ibi, {opus fiat.} scilicet post nunciationem, & ante remissionem, Dyn. in tex. ibi,
2 {omnis nunciato tenebit.} Not. qa non dicit quilibet, quæ est dictio distributiua, & attribuit actiones verbi cuilibet in solidum. Sed dictio, omnis, quæ est dictio collectiua, & attribuit cuilibet pro parte, vt l. non distinguemus. §. si plures. s. de arbi. Ideo videtur ꝙ si nuncians ꝯueniat vnum solum, vt destruat suis expensis, qñ alij etiam consenserunt, ille potest excipere, conuenias etiam alios vnà mecum, quod est notandum. secus si alij non consenserunt vt in verbo sequenti.

LEX XIX.

a *Licèt nunciator succumbat in prosecutione nunciationis noui operis, non denegantur sibi ordinariæ actiones, puta confessoria, vel negatoria, vel interdictum vti possidetis, per quas potest agere, vt demoliatur.*

1 SCiendum. † Licèt nunciator succumbat in prosecutione nũciationis noui operis, non denegantur sibi ordinariæ actiones, puta cõfessoria, vel negatoria, vel interdictum vti possidetis, per quas potest agere, vt demoliatur. h. d. Rano

est in promptu, quia põt esse, quod nunciatio fuerit inualida, vel quòd fuerit remissa, & sic opus esset factum ꝯ nunciationem, & nihilominus non licitè factum sit, ideo põt agi, sicut si nunciatio facta non fuisset, & adde quod dixi in l. de pupillo. §. si quis nuos. supra eo.

LEX XX.

1 PRætor ait quem. † Per hanc legem not. hic formam nunciationis noui operis fieri, quia debet concipi in rem, non in personam, scilicet ne aliquid fiat, quod intelligitur, scilicet ab aliquo, non autem ne facias, quia tunc non afficeret nisi personam, vt dixi s. eo. l. de pupillo. §. si plurium. ideo glo. in §. meminisse. dum ponit formã reprehenditur per Doc. dum dicit, {vt non ædificet.} quia sunt verba directa ad personam, sed debet dici, ne ædificetur. Not. etiam dum dicit restituas, & sic loquitur edictum in persona secunda, & ex hoc sequitur, quòd ex isto edicto oriatur interdictum, quia vt plurimum interdicta concipiuntur in personam secundam, & ꝙ oriatur interdictum patet ʒ. proxi. §.

1 *Ex hoc edicto si fiat contra nunciationem, oritur interdictum per quod agitur ad demoliendũ etiã si aduersarius habuerit ius faciẽdi, vel ędificãdi.*
2 *Ex hoc edicto si fiat contra nunciationem oritur etiam actio in factum ad demoliendum, & potest etiam agi confessoria, vel negatoria, & tũc principaliter agitur vt declaratur seruitus, vel libertas, & secũdario vt destruatur opus, & etiam ad interesse.*
3 *Quòd etiam detur interdictum vti possidetis, si nuncians erat possessor, & possessionem non amiserat, & tunc agitur principaliter, vt in possessione non turbetur, & in consequentiam, vt destruatur opus.*
4 *Quòd aliquid dicatur esse expressum in lege, licèt non exprimatur verbis specificis, & etiam in dicto casu oritur actio directa.*
5 *Statutum si diceret non debere aliquid fieri nisi sit expresse actũ &c. quod sufficiat vt colligitur tacitè ex mente, vt dicatur actum expresse.*

PRætor ait.

1 §. Interdictum. ¶ † Ex hoc edicto, si fiat cõtra nũciationẽ oritur interdictum per quod agitur ad demoliendum etiam, si aduersarius habuerit ius faciendi, vel ædificandi. hoc dicit.
2 † Oritur etiam actio in factum, vt ʒ. hac l. §. nonnulli. & hic duobus modis agitur directo ad demoliendum, potest etiam agi confessoria, vel negatoria, & tunc principaliter agitur vt declaretur seruitus, vel libertas, vt l. sicut. §. si quæratur. s. si ser. vẽ. Et secundario vt destruatur opus, & etiam ad interesse, vt eod. titu. l. earum. cum ibi nota. & l. loci corpus. §. in confessoriam.
3 † Datur etiam interdictũ vti possi. si nuncians erat possessor, & possessionẽ non amiserat, & tunc agitur principaliter vt in possessione non turbetur, & in consequentiam vt destruatur opus cũ quo turbaretur, sic debet intelligi §. meminisse. in fin. in l. de pupillo. s. eo. ¶ In glo. quæ incipit. {s. eodem.} l. j. dic ꝙ propriè loquendo est ipsa lex prætoria, licèt possit sumi etiam pro l. ciuili. vt dicit glo. per l. leges. C. de legi. interdictum vero est ius agendi, quod oritur ex ipsa l. prætoria, & competit ipsi parti cui acquiritur hoc, qđ satis patet hic, quia contra ædificãtem oritur nuncianti interdictum demolitorium. Aduertẽdũ tamen, quia non ex omni edicto oritur tale ius agendi, quod vocetur interdictum, sed solum in edictis de quibus habetur ʒ. de interdi. per totum illum librũ, & etiam vltra illa si reperiretur aliquod edictum, quod loqueretur in personã secundam, vt est illud de quo hic, vt patet in princ. l. cũ dicit, id restituas.
a ¶ In alia glo. super verbo. {expressum[a] tacitè.} † not. istam glo.
4 quam semper allega. iunctam cum text. quòd aliquid dicitur esse expressum in lege, licèt non exprimatur verbis specificis, colligitur tñ ex mente tacite, & ideo etiam dicto casu oritur actio directa, vt l. nominis & rei. §. verbum ex legibus. de verb.
5 sig. † Et istud est vtile, si statutũ diceret, nõ debere aliquid fieri, nisi sit expresse actum, &c. quia sufficit, ꝙ colligitur tacite ex mente, vt dicatur actũ expresse, nõ tamen dicitur illud expressum verbis, licèt dicatur expressum l. vel edicto.

ADDITIO.

a ¶ Expressum. Quòd expresse aliquid dicatur fieri. vide Alex. consi. 30. j. lib. Sig. consi. 187. dom. Car. consi. 133.

1 §. Siue autem locus. † Interdictum demolitorium locũ habet siue totum sit ædificatum post nunciationẽ, quod contingit quando tempore nunciationis locus erat vacuus, siue pro parte, qđ contingit quando tunc erat aliquid ædificatum, sed postea cõpletur, vt illud destruatur quod factum est postea. h. d. secus in eo quod factum erat ante, & ideo moduli sunt sumendi. s. eo. l. non solum. §. sed vt probari.

1 §. Ait prætor. † Quando lex indistinctè loquitur, indistinctè debet intelligi, & id qđ est factum spreta nunciatione, non potest dici iure factũ, vbi

lus ꝯdicat,licèt faciēs hēret ius faciēdi,si nūciatio nō eēt facta.
h.d.vsq; ad §.si qs parat⁹.& cū prīo ꝯcordat l.de prīo. ſ.de pub.

1 *Si oblata fuit satisdatio de demoliendo, & per nunciantem stetit quominus praestaretur, habetur nunciatio pro remissa.*
2 *Non sufficit dicere verbo, offero me paratum dare tibi fideiussionem, nisi illos fideiussores habeat secum.*
Quid in obligatione pecuniæ.
3 *Si ædificator non offert satisdationem de demoliendo, sed offert iudiciū, dicendo hodie constat, hodie agatur, & venit coram iudice volendo incontinenti docere de iure suo, & nunciator spernit ire ad iudicium, habetur nunciatio pro remissa, dicit tamen securius esse supersedere per tres menses.*

1 §.Si quis paratus. † Iste §. loquitur de materia secūdi capitis edicti, de quo
habetur ī.eod.§. deinde. & hoc dicit,ꝙ si oblata fuit satisdatio
de demoliendo, & per nunciantem steterit quominus præstaretur,habetur nunciatio pro remissa, & istud est verum quando recusauit recipere,& nihil dixit.Si autem dixit nolo recipere,quia nunc volo probare de iure meo,hodie constat, hodie
agatur,tunc non habetur pro remissa vsq; ad tres menses, intra quos datur licentia cuilibet parti docendi de iure suo,vt l.
fi.C.co.& extra co.c.pen.& fi.quæ limitat totum istum titulū,
& de qua opponit gl.super verbo, {remittit.} Item si recusauit recipere,& postea offert se paratum recipere, purgat moram,& tollitur remissio,vt ī.ea. l. §. pen. nisi ædificator perdidisset facultatem fideiussorum,iuxta no.in l.si per emptorem.
2 in fi.de actio.emp.& qđ dixi supra eo.l.de pupillo.§.si his.† Et
dicit hic Bar.vnum verbum notabile, ad quod semper recurritur,ꝙ non sufficit dicere verbo,offero me paratum dare tibi
a fideiussionem,nisi illos fideiussores habeat secum. [a] Et idem
vbicunq; lex dicit sufficere oblationem pecuniæ, vel rei debitę,quia non sufficit dicere verbo,sum paratus soluere nisi pecuniam habeat tunc in manibus, & hoc voluit gl. ordi. & ibi
notabilis in l.si residuum.C.de distra. pig. sufficit tñ illa oblatio verbalis quantum ad aliud, de quo ibi per glo. & pro hoc
etiā l.seruus qui hæredi.in fi. ī.de sta. lib. Et vide qđ plene not.
3 Bar.in l.acceptā.C.de vsur. ¶ † Nota hic gl.secunda super verbo, {satisdare.} ꝙ etiam si ædificator non offert satisdationē
de demoliendo,sed offert iudiciū dicendo,hodie constat,hodie agatur, & venit corā iudice volendo incontinenti docere
de iure suo,nunciator aūt spernit ire ad iudiciū, ꝙ hř nunciatio pro remissa, & pōt ædificare, sicut si obtulisset satisdationem,qđ perpetuò tene menti. Alij dicunt,ꝙ tunc debet supersederi per tres menses,sicut qñ hoc dicit ipse nuncians,& hoc
b securius est,licèt dictū gl.sit notabilius, [b] & pōt maximè procedere qñ ædificator ex dilatione operis susciperet magnum
damnum,vt dixi,in l.de pupillo.§ si quis riuos.ſ co.

ADDITIONES.

a ¶ Habeat secum. Adde quod voluit Anch.cons.85.quod tamen dicitur, ꝙ non sufficit oblatio verbalis limitauit, Mate. in notabilibus suis.fol.27.
b ¶ Notabilius. Adde eundem Paul.consi.332.

§.Hoc interdictum. Interdictum demolitoriū est perpetuum,& ex
parte temporis,& ex parte transmissionis, quia transmittitur
ad hæredes, & datur ꝯ facientem , vel ratum habentē factum
post nunciationē,sed ꝯ hæredē eius non datur , nisi quatenus
ad eum peruenit.h.d.Hoc vltimum intellige,si non fuit interposita stipulatio de demoliendo,aľs datur insolidum ꝯ hæredem,vt dicit gl.ſ.eo.l.non solum.§.fi.in vlt.gl.peruenisse aūt dicitur ad hæredē ipsum edictū,si defunctus ædificauit ꝯ nūciationem. Vnde tenetur solum ad pstandum patientiam,ꝙ nūcians faciat destrui,vt ī.eod.l.pen.vbi vide, non autem ad destruendum vel faciendum destrui, nec etiam suis sumptibus,
quia vexaretur vltra ꝗ ad eum peruenerit.

§.Deinde prætor ait. Præstita satisdatione de demoliendo , vel
oblata,& non recepta competit ędificare volenti interdictum
ex secundo capite edicti,ne prohibeatur volens ædificare.hoc
dicit. Et assignat duas rationes in §. sequen. quarum vna concernit bonum publicum,ne ædificia rescindantur , aliud bonum priuatum,quia nuncians est securus præstita satisdatione,vnde non potest conqueri.

2 *Quando ædificatur in publico, an sufficiat repromittere nuncianti.*

§.Hoc prohibitoriū interdictū.

1 ¶ † In isto §.ponuntur casus,quibus non cōpetit volenti ædificare hoc interdictū,ne vis fiet ei. Primus est qñ ipse habebat
satisdare cū fideiussoribus,sed cōpromisit sine fideiussoribus,
vsq; ibi,{neq; enim.} Secūdus est qñ ipse ædificabat in publico,nā siue cōpromiserit,siue ēt satisdederit,licèt nunciatio habeatur pro remissa quantū ad nunciantē, vt ipse nō possit eū
impedire,nec petere destrui factū post nunciationē,nō tñ sibi
cōpetit hoc interdictū quantū ad alios q possint ꝓsequi cām
publicā,nisi oñdat se iure ædificare, puta de licētia principis,
& hęc in illo verbo.{neq; enim.} In cuius intellectu gl.magna
multū laborat,sed finaľr tenet illū,quē dixi,& ēt doct. Tertius
casus est,qñ pstita est satisdatio,sed postea defecit,qa fideiussores essent mortui,nā debet satisdari de nouo.rō est,qa hęc cautio est prætoria,vt patet in prin.huius tit. At in ꝑtoriis stipłonibus,sæpius cauetur,cū sine culpa stipulatoris cautū esse desiit,
tex.l.ꝑtoriæ.ff.de pręt.stip.¶ In tex.ibi,{sed repromissum.} s.sine fideiussorib. Sed quare hoc casu nō datur hoc interdictū,
nā nunciatori debet id imputari cur recipit solā repromissionē,qa vř remissa satisdatio. sol.intelligo, ꝙ hoc nō est factū ex
ꝯuentione,sed vel per errorē,vel qa nunciator credebat deberi sibi dari fideiussionē,qa sic obtulit ædificator,& postea non
dedit.arg.in l.iij.ſ.de pig.act.¶ In tex.ibi,{neq; enim.} expone
enim,pro etiam,& sic nō inferret ex pręcedenti casu,quia illic
non esset bona illatio,sed pone nouum casum.s.quia illic ædificabat in publico,hic qñ in priuato.Itē sufficiebat satisdatio,
sed nō repromissio,hic neutra sufficit, quantū ad hoc , vt habeat illud interdictū,nisi ońdat se iure ædificare,vt in tertia ex
2 positione gl.Quod tñ dic vt in ea.¶ † Vltimò no.gl.mag.in fi.
pro eo qđ dixi ſ.eo.l.non solū.§.si eū inte.ad limitationem illius qui dicit,ꝙ qñ ædificatur in publico , sufficit nunciāti repromittere.Nam illud est verum,si sequitur duntaxat interesse publicum,secus si suum proprium priuatum,sicut in cautione damni infecti,vt ī.titu.j.l. prætor.in prin.& §.j. Et de hoc
est hic gl.ordi.in fi.quam ibi allegaui.

1 *Vltima mora nocet.*
2 *Si obtulisti satisdationē, & ego nolui eā recipere, cū nūciatio habeať pro remissa, et postea offero me paratū recipere, an requiratur noua nūciatio.*
3 *Si vnus fuit citatus ꝙ compareat intra sex dies, cui duo pro primo, duo pro secundo, duo pro tertio, & peremptorio termino fuerunt assignati, & in primo termino comparuit reus, & non actor, tertio verò comparuit actor, et non reus, an erit purgata contumacia actoris.*

1 §.Si aliquando. † Vltima mora nocet.h. d. facit l.illud.in fi.supra de peri. & cō-
2 mo.rei vendi. † Et not. quia videbatur hic si obtulisti satisdationem,& ego nolui eam recipere , cū nūciatio habeatur pro
remissa , si offero me paratum postea recipere, an requiratur
noua nunciatio , ad hoc vt non possis ædificare, quasi prima
nunciatio habeatur pro remissa,sed ꝯrium est verius,quia virtute primæ nunciationis prohiberis ædificare, si non satisdas,
postꝗ offero me paratū, quia illa remissio cessat purgata mora,quæ inducebatur ex mora.argu.l.Titia §. vsutas. de lega. ij.
3 ¶ † Et inducitur iste tex.per Iac.de Are.ꝙ si vnus fuit citatus, &
non cōpareat intra sex dies,cui duo pro primo,duo pro secūdo,duo pro tertio,& peremptorio termino fuerant assignati,
& ī primo termino cōparuit reus,& nō actor, & sic fuit actor
contumax:in tertio verò termino cōparuit actor & non reus,
ꝙ ipse reputetur contumax, & sit purgata ꝯtumacia actoris,
quia vltima contumacia nocet.arg.hic.¶ Contrarium determinant Doct quia per comparitionem rei in primo termino
censentur alij termini circunducti,nam videntur dati sub cōditione,si non comparuerit in primo termino.Postꝗ ergo cōparuit,alij termini habentur pro non datis,& ideo non potest
reus dici amplius contumax, sed actor remansit contumax.
Sit ergo cautus actor ꝙ in quolibet termino compareat , & si
a reus non comparet , accuset [a] contumaciam , nam pluralitas
terminorum censetur data in fauorem rei , vt licet non compareat in primo termino,possit purgare contumaciam comparendo in secundo , & si non compareat in secundo , possit
comparere in tertio,postea verò reputetur contumax. Si verò
voluit comparere in primo,imputet sibi actor quare non cōparuit , quia debuit hoc imaginari . De isto articulo vide in
Spe.de cita.§.viso.versi.ꝙ si in primo termino. Et quæ no.Bar.
in l.qui ante calendas.de verb.obli.

ADDITIO.

a ¶ Accuset. Si non accusaret contumaciam , nil ageret comparendo ad hoc vide quod voluit pulchrè Anch.consi.96.

§.Hoc interdictum. Interdictum {ne vis fiat ei.} cōpetens post
satisdationem durat anno. hoc dicit. Et hoc inquantum datur ad interesse, quia fuit prohibitorium , nam in hoc est pœnale,vnde cū sit pręcorium est annale,vt Insti.de perpe.& tempo. actio. Sed inquantum datur vt de cætero non prohibeat,
non est pœnale. Et ideo duraret vltra annum sicut interdictū
demolitorium,cum datur,vt patientia præstetur,quia in hoc
non est pœnale,vt no.supra eo.l.de pupillo.§. nunciationem.
ſ.e.l.§ hoc interdictū.Secus inquantum datur ad expensas,qa
in hoc est pœnale,& nō daretur vltra annum , sicut nec istud
{ne vis fiat ei.} ita intelligunt docto.

LEX XXI.

STipulatio. In isto principio ponitur qñ debeat interponi stipulatio de
demoliendo,& dicitur ꝙ tunc quando nunciator
dicit sibi competere ius nunciandi,intellige quādo fuit

do fuit interrogatus, ꝙ diceret causam quare nũciabat, si enĩ nõ diceret, non esset interponenda illa stipulatio, etiam si sine ea posset nunciatio ꝯtemni. vt not.in l.j.in prin.s. eo. Item intellige, ꝙ exprimat causam in specie, vt quia est dñs, vel qa sibi debetur seruitus, nec sufficeret dicere nunciaui, quia mihi cõpetit ius nunciandi, licet tex hic innuat ꝯtrium, vt dixi in d. l. j. quia aduersarius non redditur certus, & sic posset adhuc contemni nunciatio. Et no.gl hic magistram, quæ ponit formam huius stipulationis, sed plenius vide eam in Spe. de satisdatione.§.est quoque.ver. cæterum. Et idem Spec.dicit in §.fi.eiusdẽ tituli, versi. quid si clericus, ꝙ si clericus illam stipulationẽ interponit, debet eam interponere coram iudice ecclesiastico. & similiter laicus coram iudice suo. Potest etiam interponi contra edictum, vt ipse vult.

§.Si quis autem vult.

In hoc §. ponitur qs sit effectus huius stipulationis, seu satisdationis, quia per eam consulitur vtrique parti, & ædificanti vt possit prosequi ædificium, & nuncianti, quia sibi est cautum de demoliendo. Dat etiam consiliũ ædificare volenti, ꝙ eam offerat post nunciationem, si vult ædificare secure. ¶ In tex. ibi, {quoniam cautionẽ habeat de opere restituendo.} sed hæc cautela ad quid est sibi necessaria, cum etiam illa stipulatione non interposita possit agere interdicto demolitorio, vt destruatur quod post denunciationem fit, vt in fine huius §. respondeo, per id, quod not.gl. ĩ de noua. l. si pupillus. in gl. quæ incipit {videtur superflua.}

1 *Stipulatio de demoliendo committitur postquàm fuit iudicatum non iure fuisse ædificatum. vel per ædificantem steterit, quominus iudicetur.*

2 *An sufficiat excussionem esse factã de bonis principalis debitoris, & nuncium retulisse, nihil reperiri, ad hoc vt possit perueniri contra fideiussores, vel pignorum possessores, nisi iudex pronunciauerit super hoc.*

3 *Per confessoriam vel negatoriam non solum obtinet quis declarationem iuris sui, sed etiam obtinet destructionem eius quod factum est.*

1 §.Habet autem.

† Stipſo de demoliendo committitur postq̃ fuit iudicatũ non iure fuisse ædificatum, vel per ædificantem steterit, quominus iudicetur. h.d. ¶ In gl. quæ incipit, {scilicet tacitã.} in fi. dic ꝙ ideo inest illa conditio, si fuerit iudicatũ, quia ista stipulatio confertur in euentum, qui non põt declarari nisi per iudicẽ, promittit enim destruere opus si apparebit nõ iustè fuisset ędificatũ, non põt aũt apparere nisi per sñiam iudicis. Sed in legib.alleg.in gl. p ꝯtris, actus non conferebatur in talẽ euẽtum. Puto tñ etiam, ꝙ si non fuerit iudicatũ, si tñ ædificator fuit ꝯfessus pñsente nunciante, vel altero eius noĩe recipiente, ꝙ iniustè ędificauerat, sit commissa stipſo, quia in confessum cessant partes iudicis in iudicando, q̃ debent esse in exequen-
2 do, vt l. lege Aquil. & l. proinde. ff ad leg. Aquil. & † p istum tex. determinat Bar. ꝙ non sufficit excussionem esse factam de bonis principalis debitoris, & nuncium retulisse nihil reperiri ad hoc vt possit perueniri ꝯ fideiussores, vel pignorum possessores, nisi iudex pronunciauerit super hoc, & dicit esse casum in isto §. quia hic requiritur pronunciatio, vt possit perueniri ꝯ fideiussores. Sed Iac. de Are. tenuit ꝯtrium in tractatu excussionis, ꝙ sufficit reperiri in actis relatio nuncij, per id, quod no.gl. in l. sancimus. C. ad Treb. nec obstat hic, quia hic, ante pronũciationẽ iudicis non erat certum, an iuste vel iniuste esset ędificatum. Sed in casu prædicto per relationem nuncij, cui credendũ est, vt l. magis puto. §. ne passim. de rebus eorum. tam erat effectum certum, nihil esse in bonis principalis, vnde non est necessaria alia pronunciatio, & ista est verior de iure. Nam aut illa pronunciatio fit ad declarandum, & non expedit in eo, qd est declaratum. Aut fit vt detur licentia agendi contra fideiussores, & idem, quia ista licentia datur ab ipsa lege, quãdo nihil reperitur in bonis, vt in authẽ. pñsente. C. de fideiul. sed hic est necessaria sñia iudicis ad declarationẽ fiendam q̃ facta non erat. Et adde qđ not. in l. decem. de verbo. oblig. opi. tamẽ
3 Bar. securior est. ¶ † Vltimo no. gl. super verbo {si iudicatũ.} ꝙ per confessoriam vel negatoria non solum obtinet quis declarationẽ sui iuris, vt l. sicuti. §. si ꝯratur. s. si ser. vẽd. sed etiam obtinet destructionem eius, qd factum est in p̃iudicium iuris sui. vt etiam not. in l. harum. s. si ser. vend. not. ẽt gl. ꝙ non obtinet expensas demolitionis, & ideo est necessaria stipſo de demoliendo, per quam consequitur etiam expensas. Doct. reprehendunt primum dictum, qa in confessoria venit etiam interesse si factum est contra, vt l. loci corpus. §. in confes. eo. tit. & expensæ veniunt loco interesse. Põt dici, vt dixi in l. j. §. j s. eo. verum esse, ꝙ in confessoria veniunt expensæ nisi habuerit iustam causam ædificandi, vel litigandi, sed si interuenerit nunciatio, non potest habuisse iustam causam ędificandi, vt s. l. proxi. §. quicquid autem. in fi. & sic veniunt indistinctè, ideo vtilis est nunciatio. ¶ Not. etiam gl. ꝙ sunt necessaria duo iudicia. Doct. contra, quantum ad ipsum ędificantem, quia sufficit vnum. Nam si obtinet in confessoria, mittetur executioni, non solum illa sententia, sed etiam stipulatio de demoliẽdo, quæ habet vim stipulationis, iudicatum solui. argumen. eius quod habetur in l. prima. ĩ. iudic. solui. sed si vult agere cõtra fideiussores, bene sunt necessaria duo iudicia. Certe si illa stipulatio habet vim iudicatum solui. etiam contra fideiussores poterit mitti executioni sine nouo iudicio, licèt secus in fideiussione ꝯctus. vt no. in d. l. i. & no. in c. j. de iniur. & damno da. lib. vj. & ista videtur verior ꝯ glo. & etiam Doct.

2 *An possit agi præcisè ad factum.*

1 §.Opus autem.

† Hic declarat Iurisconsultus ad quid committatur ista stipulatio, & dicitur, ꝙ committitur vt demoliatur opus si factum est post nunciationem, taliter ꝙ habeat instar operis. committitur etiam ad interesse, si non demoliatur, seu per ædificantem steterit quominus iudicetur, vel si dolus in causa cõmittitur. hoc dicit vsque ad §. quæsitum. In tex. ibi, {sic accipimus factum.} quantum ad hoc vt competat interdictum demolitorium, vel actio ex stipulatione ad demoliendum, sed quantum ad hoc vt possit fieri nunciatio, non est necesse quòd aliud sit ædificatum, sed sufficit ꝙ præparet se ad ædificandum, vt patet s. l. proxi. §. siue autem. in l. vacuus. & l. de pupillo §. nunciationem. ¶ In tex. ibi. in fin. ibi, {si hoc petitori placuerit, {si ergo non vult agere ad interesse, sed vt præcise destruatur opus
2 põt hoc facere per istum text. † & sic not. ꝙ põt præcisè agi ad factũ. Sed ꝯ, quia in factis succedit obligatio ad interesse, vt l. si quis ab alio. de re iudic. solu. verum est regulariter. fallit propter publicã vtilitatẽ. Et ideo gl. quæ incipit, {ex hac litera.} quæ melius fuisset signata super hoc verbo, inducit ad quæ-
a stionẽ de scriptore, ꝙ possit cõpelli [a] pręcisè ad scribendum. Tu dic, ꝙ hic loquitur in obligatione legali ꝯcta ad factum, in qua põt agi pręcise ad ipsum. Et idem in conuentionali, quę succedit loco legalis, vt est ista stipulatio de demoliendo. Idẽ si oritur ex vltima voluntate, vt l. fideicõmissaria. §. si de leg. iij. non sic qñ est simplex cõuentionalis obligatio prout est obligatio scriptoris, & ideo Dy. reprehendit hanc gl. nisi esset publica vtilitas principaliter, de hoc plene per Bar. in l. stipulationes non diuidun. de verb. obl.

ADDITIO.

a ¶ Cõpelli. Non tñ propter hoc prohibetur, quin possit in clericum ordi. vt not. Anto. de But. in c. j. de temp. ord. & licèt in obligationib. facti succedat obligatio ad interesse, nec quis possit precise cogi ad factum tñ vbi adest iuram, super quo potest præcisè cogi sm Marth. notabilib. suis.

1 §.Quæsitum est.

† Si sunt plures ędificantes vel plures nunciantes, quilibet debet cauere, & etiam cuilibet cauendum est, vel vni recipienti pro omnibus, si in hoc consentiunt alij. Et in ista stipulatione debet fieri mentio de interesse. Et licèt vnus tantũ stipuletur quanti aderit, non censetur stipulari nisi suum interesse, hoc dicit. Et no. quòd quando vni cauetur de consensu aliorũ, acquiritur aliis actio etiam sine cessione. quia ista est stipulatio prætoria secundũ Ange. vt l. in omnibus. ĩ. de præto. stip. dicit etiã Ang. s. l. proxi. §. j. ꝙ sufficit ædificantes præstare satisdationem alteri recipienti pro nunciante, per l. j. §. pen. quorum leg. & ille text. videtur loqui quando alter esset procurator, alias secus, quia posset hoc fieri ignorante nunciante, & fraudolenter. Vnde nõ debet sequi remissio, nisi sciat hoc, & approbet. ¶ In text. ibi, {quia restitutio operis pro parte fieri non possit.} Et sic quilibet ipsorũ in solidũ promittit destruere, ergo quilibet ipsorum solus potest cõueniri vt destruat ex ista cautione, & tamen si non esset interposita, videtur ꝙ omnes simul debeant conueniri, vt dixi s eodem. l. ædibus. In hoc ergo ista cautio est vtilis, vel forte illa debet intelligi secundum illum text. quia non coguntur se obligare vltra q̃ lex eos obliget, nam si non posset aliquis eorum solus conueniri, non videtur ꝙ quilibet deberet se insolidum obligare, & hoc verius videtur. ¶ In text. ibi, {etiam singulis erit cauendum,} intellige similiter insolidum, quantum ad destructionem operis, quia pro parte non potest fieri, sed quantum ad interesse, si non fiat, debet promitti cuilibet de interesse suo tantum. argumen. ĩ. de verbo. oblig. l. ij. in fin. ¶ In tex ibi, {si hoc maluerint.} sed quid si vnus petit destructionem operis, alter petit interesse? Respondeo se inuicem impediunt, quia debent concordari, vt vel petant vnum, vel aliud. vt ĩ. de leg. j. l. huiusmodi. §. fi. cum seq. sm Iaco. de Rauc & Rayn. de For ¶ In text. in fi. ibi, {stipulationem sufficere} non respondet clare ad quæstionẽ formatã. Ideo dicit, ꝙ si ille vnus recepit nomine suo, & aliorum, ista verba, quanti ea res erit, referuntur ad interesse omnium. Si autem suo tantum nomine, tunc ad interesse suum tantum. Et ita intelligit glo.

LEX XXII.

1 CVi opus. †Hæres ædificantis tenetur patientiam præstare ex hoc edicto vt opus destruatẽ, non aũt teneatur destruere, nec expẽsas ministrare, quia illud esset pœna, in qua hęres nõ succedit ante lit. contest. h.d. tex. cum gl. ¶ In tex. ibi, {nã & in restituendo pœna versatur. & c.} sic ergo non tenetur ipse

in se hanc curam suscipere, quòd destruat, etiam si nunciator vellet sibi ministrare expensas, quia in hoc grauaretur, & hoc vult ide text. sed solum tenetur patientiā præstare, istud enim nō reputatur pęna, cum opus ad ipsum peruenerit, si patiatur ipsum destrui, vt hic patet manifestè, vt no. s. e. l. de pupillo. §. de nunciationē. Sed recipere curam destruendi, & ministrare expensas reputatur pęna, vt etiā hic patet, licèt aūt hic loquatur in successore vniuersali, idē in singulari, si post opus factum ædificans alienaret, vt emptor, vel donatarius teneatur præstare patientiam. arg. j. l. proxi. licèt illa loquatur, qn̄ ipse ædificauit, tū idem est fortior, q̄ ipse auctor, quia res fuit affecta vitio reali pp nunciationē, ideo transit ad quēlibet cū eodem vitio, & ēt pōt agi tam interdicto demolitorio, q̄ interdicto quod vi aut clam. isto casu, vt l. cōpetit. §. fi. j. quod vi aut clam. Sed si emptor ædificasset, dic vt dicā in l. seq. ¶ In tex. in fi. ibi, {sed sua impensa destruet.} .s. ipse nūciator, putarem tū tunc si ille esset successor singularis, nuncianē posse agere ꝯ auctorē, qui fuit nunciatus actione in factum ad istas expensas, quas oportuit ipsum ministrare culpa, & defectu illius. vt s. eo. l. prætor. §. nonnulli. iuncta l. iij. in fi. s. de condi. ob cau. vbi possum agere contra illum, cuius facto sum damnificatus.

LEX XXIII.

1 *Si nunciatio fuit facta in ipsa re, tunc cōtra singularem successorem ædificātem non solum datur hoc interdictū demolitorium, sed etiam interdictū, quod vi aut clam, & quid si fuit facta non in re ipsa.*

1 AS cui opus. † Lex precedens loquitur in successore vli, sed ista in singulari. Itē illa, qn̄ auctor ædificauit ꝯ nūciationē, ista vero qn̄ ipse successor ignoranter, & in his duobus differt ab illa, sed in alio concordat, quia sicut ibi tenetur ad solam patientiā, ita hic. ¶ In tex. ibi. {emptor ædificauit.} .s. ignorans nunciationē, & tunc hēt locum quod s. dixi. Si autē sciens, tenetur destruere suis expensis, & ita intellige quod infra sequitur, emptorem idest dnm nouum teneri. In primo nā casu, quia patitur damnum destructionis, puto ipsum habere regressum ꝯ venditorem ad interesse, quia ipsum non certiorauit de nunciatione facta per l. j. §. j de actio. emp. Videbatur autē non posse agi ꝯ hunc singularem successorem per l. fi. §. fi. de ꝯhen. emptio. Sed dic ꝙ etiā in rē ipsam, vt j. de aqua plnuia arcen. l. si tertius. §. si quis prius. ¶ In glo. in verbo, {dominus.} ibi, sed vbi denegat illud edictum, hanc tenet Iaco. de
2 Rauē. † Tu dic, ꝙ aut nunciatio fuit facta in ipsa re, & tunc ꝯ singularem successorē ædificantē non solum datur hoc interdictū demolitorium, sed ēt interdictū quod vi aut clam. quia concurrit cū isto tanq̄ magis generali, vt j. quod vi aut clam. l. si alius. §. ait Iulianus. Aut fuit facta non in re ipsa, & tunc ꝯ singularē successorem, nec istud datur per legem de pupillo. §. nunciationē. & §. si quis fortè. s. eodē. Nec etiam illud. vt in l. contraria, & ista est vera solutio. Eo vero casu quo dantur, indistinctè dantur, nec quæritur in vtroque an scienter ædificauerit, vel ignoranter, vt sequitur in glo. Vltimo inducitur ista lex ad quæstionem, de qua per glo. in l. iij. §. opus. s. de alien. iudic. dic vt ibi.

De damno infecto, & subgrundis, & protectis. Rub.

1 *Quæ sit forma cautionis de damno infecto, & an sit cum fideiussoribus, & pro quo vitio ædium caueatur, & ꝙ ad istam cautionem petendam nō cōpetat actio, sed imploretur iudicis officiū nobile, & quæ sit forma libelli.*

1 ¶ † In glo. rubricę quę sit forma huius cautionis de damno infecto, vide in Spec. de satisda. §. est quoquo. vet. inde. Et quę sit forma libelli, dic vt in Specu. de pign. §. sequitur. versi. cæterum. Et an sit cum fideiussorib. vel sine, dic vt j. eo. l. prætor, in prin. Et pro quo vitio ædium caueatur, dic vt j. eo. lege fluminum. §. vitium, cū præcedentibus, & seq. Et ad istam cautionē petendā nō competit actio, sed imploratur iudicis officiū nobile, vt nota. j. eo. l. inquilino, quia aduersarius non est obligatus ex ꝯctu, vel quasi, nec ex delicto, vel quasi. Ideo fuit neces. sia prouisio prætoris, quia iniustū erat, ꝙ vicinus reciperet dānum ex ruina ædium vicinarum, contingente vitio operis, vel vitio ædificii, cum de iure ciuili non esset prouisum.

LEX PRIMA.

1 *Iubere de cauendo per quos magistratus fieri possit.*
2 *In materia damni infecti quare non admittatur appellatio.*
Si domus rueret ante interpositam cautionem, vel antequam pro interposita habita sit, non emendatur damnum.
3 *An possit quis præcise compelli, vt caueat per capturam personæ, an vero post iussum factum in contumaciam non cauentis habeatur cautio pro interposita.*
4 *Celeritas aliquando reprobatur.*
5 *Delegans an conseruet sibi proprietatem iurisdictionis, & quid de iure canonico.*

1 CVm res. † Iubere de cauendo potest fieri per magistratus municipales, licèt sit de mixto imperio, & talibus magistratibus nō cōpetant ea, quæ sunt imperij, sed dūtaxat ea quæ sunt simplicis iurisdictionis, tū fallit hoc casu pp periculum, quod est in mora, hoc dicit in effectu, & suppletur, prout debet suppleri. ¶ In tex. ibi, {celeritatem desiderat,} & propter hanc cau-
2 sam super hac materia non admittitur appellatio, vt j. de appell. recipiendis l. fi. & no. in Spec. de iurisd om. iud. §. j. ver. & sequit. Sed quare dilatio hæc est periculosa? Rn̄deo, quia si domus rueret anteq̄ cautio esset interposita, vel habita pro interposita dominus illarum ædium non teneretur ad emendationem damni, vt j. eo. l. euenit. † Sed si hoc est, quare non potest
3 magistratus municipalis compellere illū pręcise, ꝙ caueat per capturam pignorum, vel adiectionē mulctæ, vel per capturā personæ? vt j. l. iiij. §. si intra. ver. an tū, sed duntaxat possit iubere, ꝙ caueat? Respondeo, quia post iussum factum, vel propter contumaciam non cauentis, habetur cautio pro interposita, vt j. eo. l. si finita. §. eleganter. & arg. in l. non iusta. C. ad Trebel. vbi post iussum de adeundo, habetur hæreditas pro adita. l. ij. s. de euict. & sic non imminet tantū periculum, ideo cum illa sint de imperio mixto, quia continent coertionem personæ, & vbi cessat periculum, nō debet magistratus se impedire, sed si hoc est, quare vlterius proceditur postq̄ cautio habetur pro interposita? Respondeo, quia adhuc vtilius est petenti, ꝙ verè interponatur, vel mittatur in possessionem rei ex primo, & secundo decreto, arg. ad hoc, quod not. in l. si pupillus. j. de noua tio. in glo. quæ incipit, {videtur autem.} ꝙ missionem ex primo decreto potest facere magistratus, non ex eo, ꝙ immineat periculum propter rationem, quam dixi, sed quia in ea vertitur modica recognitio, & modicum pręiudicium, non sic in
4 secundo, quod dic vt j. eo. l. iiij. §. duas cum seq. † Et no. hic ce-
a leritatem [a] approban, quæ aliquādo reprobatur, quod dic, vt plene no. extra de elect. c. fi. lib. vj. ¶ In tex. ibi, {municipalibus magistratibus.} subaudi distantibus ab vrbe, vt j. eo. l. quarta. §. si tam vacuum. Iacob. de Rauen. ¶ In tex. ibi, {delegandum hoc rectè putauit.} id est delegauit prætor mortuus per suum edictum, & sic competit eis sine alia delegatione pręroris viui, vt l. quarta. §. duas. similis expositio. C. de episcopis & clericis. l. officiales. in principio. Iacob. de Aret. ¶ In glo. quæ incipit, {qui ergo alij delegat. nihilominus sibi conseruat.} cenè hic potius colligitur contrarium, dum dicit ꝙ prætor delegauit, eo quia sibi visum fuit periculosum reseruare sibi iurisdictio-
5 nem, ergo non reseruauit delegando in hoc passu. † dic breuiter ꝙ si ordinarius delegat, reseruat sibi proprietatem iurisdictionis, & transfert vsum, sicut dominus, quando constituit vsumfructum. Et ideo delegatus nihil proprij habet, & hoc dicit tex. in l. j. §. qui mandata. s. de off. eius cui mand. est iurisd. & facit ad istum tex. responsio, ꝙ vult dicere, ꝙ visum fuit sibi periculosum reseruare sibi etiam vsum iurisdictionis, ideo transtulit vsum in magistratus municipales, sed substantia remansit apud ipsum, & eius successores. Aut erat delegatus illi, qui subdelegauit, & tunc aut est delegatus non a principe, sed ab ordinario qui potest subdelegare. Si erat delegatus ad vniuersitatem causarum, & tūc delegando vnam causam, in illa nihil sibi reseruat. Et ideo si appellatur a subdelegato, non appellatur ad ipsum, sed ad primum delegantem, vt j. quis & a quo appel. l. prima. §. fin. secundum verum intellectum. Aut erat delegatus principis, & ad vnam causam tantum, & tunc illam subdelegādo adhuc videtur sibi reseruare tm̄ iurisdictionē, & ideo a subdelegato appellatur ad eum. vt C. qui pro sua iurisd. l. j. in fi. prout est in tex. ad eos. Sed de iure canonico videtur, ꝙ nihil videatur sibi reseruasse, nisi expresse reseruauerit, vt in c. super quæstionum. de off. delega. dummodo subdelegatus acceptauerit, aliàs secus, vt in c. quamuis. eo. tit. lib. vj. ¶ In gl. magna ibi, {s. de iurisdictione omnium iudicum. l. iubere.} supple iuncta l. ea quæ. §. magistratus. j. ad municipalem. nam l. iubere cauere. non dicit non posse facere magistratum municipalē hunc iussum, & sic non contrariatur huic, sed dicit, ꝙ est de imperio. l. autem ea, quæ. §. magistratus. dicit, ꝙ ea quæ sunt
b de imperio, [b] nō competunt magistratibus municipalib. tunc ergo solue, ꝙ est speciale in casu isto pp rationē literæ. Competit ergo hoc magistratib. nō iure magistratus, quia pp officiū quod

ADDITIONES.

a Celeritatem. Vide Archid. 23. dist. c. communis filius & 93. dist. c. j. & no. quòd in causa, in qua celeritas desideratur, non habet locum reconuentio secundum Hostien. & Ioan. An. l. in c. cum dilecti. de or. d. cogni. D. Anto. in c. j. de de mu. peti. item licèt in causa. in qua celeritas desideratur, non possit a sententia in tali causa lata appellari. hoc tamen fallit in causa damni infecti, & mixti imperij, secundum Ludo. Roma. singul. suis fol. 22. vbi inducit l. placet. C. de peda. iud. quam dicit ponderatam a se solo ad hoc.

b ¶ Adde tamen quòd de his quæ imperij sunt, incidenter cognoscere possunt, vt per Alexan. in l. ij. ff. de iurisdict. om. iud. licèt non principaliter, vt l. magistratibus. eod. titu. & ibidem per eundem Alexan.

qđ est capax eorũ quæ sunt de imperio, sed ex speciali cõmissione facta per edictũ prætoris, & ideo non põt alteri subdelegare. vt l. j. in prin. de offi. eius cui man. est iuris. non sic in illis, quæ sibi competunt iure magistratus, & sm naturam sui officij, quia quilibet ordinarius põt delegare, vt l. & quia. de iuris. om. iu. ¶ In ea gl. fi. ibi, {fauore pupillorũ.} supple, vel minorũ, non sic in restitutione quæ conceditur minorib. ex tit. qb. ex cau. maio. nam illam non poterit cõcedere magistratus municipalis, quia nõ reperitur hoc iure cautũ, & de illa intelligit illa l. ea quæ. §. magistratus. dum loquitur de resti. in integ.

LEX IIII.

1 *Si dies appositus finiatur, & damnum adhuc timetur, tunc post diem debet prorogari, & si iam est finitus, debet stipulatio seu cautio renouari, causa tamen cognita.*

2 *Differentia inter renouare, & protelare.*

1 Dies cautioni. † Si dies appositus finiatũ, & damnũ adhuc timetur, tũc post diẽ debet ꝓrogari, & si iam est finitus, debet stipso seu cautio renouari, causa tñ cognita. Et hoc fiet per iudicẽ, quia primã cautionem fecit interponi, qui etiã põt cõmittere aliquẽ articulum necessarium inferiori ab eo. h. d. ¶ in tex. ibi. {prætoris, vel pręsidis officiũ.} qñ ipse prętor, vel præses primã cautionem fecerat interponi. Si verò magistratus municipales sm ea quæ hñr s. e. l. j. tunc ipse esset adeũdus pro renouatione, vel protelatione, vt no. j. eo. l. pręior. post prin. in gl. super ver. statuerunt. In tex. ibi. {ex causa.} puta si adhuc timetur damnũ, quia nulla reparatio facta est: secus si esset facta talis, ꝙ de cætero dãnũ nõ timeretur, & super hoc expedit adhibere magistros, & fabros, & istud cõmittit pretor magistratui municipali, vbi ædificia sunt, vt videat, & videri faciat, & sibi referat. Et sic nõ est specialis delegatio causæ, qa nõ habebit magistratus municipalis facere reuocari, vel probari, sed duntaxat referri prætori, & ipse prætor faciet, licèt glo. hic super verbo {remittere.} dicat ꝯtrium, sed nõ bene sm Iaco. de Ra. Est ergo cõmissio certi articuli incidentis de quo hr in fin. in l. ab arbitro. qui satis. cog. Sed si ædificia erãt in municipio, quare fuit adhibitus prætor vel præses in prima cautione, & non magistratus illius municipij, vt hic? Sed expresse rñdeo, quia municipiũ erat prope vrbẽ, vel prope locũ vbi residebat præses, quo casu non est adeundus magistratus municipalis, a cũ de facili possit adiri maior, vt j. ea. l. §. si tam vicinum. ¶ † In tex. ibi, {vel renouare, vel protelare eam.} not. ista verba, ꝓpter quæ semper allegatur istud prin. quæ sit dñia inter ista, vt hr in paruis gl. & in l. sed si imminente j. de preca. Et aduertendum, ꝙ si dies non erat adhuc lapsus, non expedit qđ de nouo proteletur, sed sufficit diem protelare, vt ibi erat primo biẽnium, fit quadriennium, & si contingat postea damnum dari intra tempus prorogationis, agenit ex prima remissione, ac si illud tempus in ea fuisset appositum ab ipso principio. Aduertendũ tñ, ꝙ in hac protelatione debent consentire fideiussores in prima, aĺs non noceret eis si dãnum daretur in tpe prorogato, ẽt si a principio fuisset actũ de prorogatione fienda. Quia fideiussores non cẽsentur se obligasse, nisi ad damnũ, quod daretur in primo tpe, casus est singularis secundũ vnũ intellm, in l. Labeo. §. fi. s. de arbi. cõiuncto princ. illius legis, facit lex Lucius. §. Paulus. de admi. tuto. & quod ibi nota. ¶ Quid autem si interuenisset noua promissio, a licèt non necessario cũ nouis fideiussoribus? Respondeo, censetur recessum a prima iure nouationis. vt j. de præto. stipu. l. Valerianus. secus si non interuenisset noua promissio principalis, licèt interuenerint noui fideiussores, vt ibi not. Bar. singulariter. Si verò tempus erat iam finitum, opottet ꝙ de nouo interponatur cautio, quia prima est finita, & ita intellige verbum {renouare.}

ADDITIO.

a ¶ Noua promissio. Adde vt per Socin. consil. 18.

2 *Si iudex statuit tibi certũ terminũ, vt mihi caueas, & intra terminũ nõ caueas, sine alia citatione, vel contumacia, potes mittere me in possessionem rei ruinosæ, si præceptũ fuit factum tibi præsenti, & quid si eras absens.*

3 *Si pars domus est ruinosa, in illam tantum debet fieri missio, quando commodè fieri potest. & nu. 1.*

4 *Iudex ordinarius habens imperiũ quandocunq; vult, põt facere aliquẽ capi personaliter, & ad se duci, non tñ potest facere ipsum extrahi de domo.*

5 *Prætor viuus, vel præses quando est adeũdus pro cautione de qua hic, potest causam delegare.*

Quando quis est missus ex primo decreto, & si non possidet, si iudici videtur vtile priuare aduersarium, hoc posset, & transferre in missum.

1 §. Si intra. † Contra nõ cauentem fit missio in possessionem ex primo decreto rei ruinosæ, vel partis quæ minatur ruinã, ẽt per magistratus municipales. Et si ille non recipiat missum, datur ꝯ eum actio in factum ad interesse, quæ ẽt poterit intentari coram magistratu municipali, nõ aũt põt magistratus illum præcise cõpellere captis pignoribus, vel mulcta indicta. ¶ Item si perseueret in contumacia post primũ decretum proceditur ad secundum, per qđ missus efficitur verus possessor, & aduersarius contumax de possessione expellitur. Ista tñ quia sunt magni præiudicij per magistratus municipales possunt expediri, ẽt si prima fuerint p ipsum expedita, sed debet adiri prætor, vel præses. h. d. vsq; ad §. prętor 2 ait. ¶ † Not. ex prin. huius §. ꝙ si iudex statuit tibi certum terminũ, vt mihi caueas, si intra istum terminum nõ caues sine alia citatione vel contumacia põt iudex mittere me in possessionẽ rei ruinosæ, & hoc qñ præceptũ fuit factũ tibi præsenti, qđ habet vim tunc peremptoriæ citationis, vt l. cessante. s. quo. & qñ iudex. Si verò eras absens, & adhuc præceptum tibi non erat factum, tunc debes citari ter saltẽ ad domũ, vt possit perueniri ad primũ decretum, vt j eo l prætor. iuncti his quę no. in l. si finita. §. Iulia. j. eo dico m, ꝙ debet requiri, vt veniat ad dicendũ causam quare nõ debeat fieri missio ex primo decreto ꝓp eius ꝯtumaciã, quia potuit habere aliq iustã causam quare non cauit intra terminũ statutum a iudice. Et hoc per l. iij. §. si ad diem. de termino mo. Non aũt est necesse, ꝙ citetur, vt veniat ad cauendũ, vel ꝙ sibi fiat nouũ præceptũ de cauendo, quia in illo iã est contumax. Et aduertendũ est, quia non dr̃, ꝙ ista missio fiat a magistratu municipali, sed a pętore, tñ hoc est intelligẽdũ qñ ipse pretor iubet caueri. Si vero magistratus ipse posset mittere in possessionẽ, vt patet in §. duas. in verbo. {posse.} & ẽt gl. hic istud tenet. Et adde qđ dicam j. ea. l. §. hoc 3 aũt iudiciũ. ¶ † Itẽ not in scđo edicto, ꝙ si pars domus est ruinosa, in illam tm̃ debet fieri missio. hoc est verũ qñ posset fieri cõmode, vt quia est a latere. Aĺs videt̃ secus, vt ũ in parte superiori domus, in qua nõ põt fieri, nisi fiat ẽt in inferiori, vel econuerso. arg. eius qđ habetur in l. Atherius. j. de aqua plu. are. ¶ Vltimò no. in verbo, {an tñ.} ibi, prohibet magistratibus, & sic innuit ꝙ maiores magistratus, vt ꝑtor, vel pręses bene possint cõpellere pręcise ad cauendũ, si peteris non contentas de primo decreto, & sic captis pig. vel mulcta indicta, posset etiã fieri per capturã personæ, & ductionẽ ad palatium mandãdo sibi, ꝙ non recedat quin caueat. arg. in l. j. §. quid ergo. s. de ven. 4 insp. † nã iudex ordinarius habens imperiũ qñcunq; vult põt facere aliquẽ capi personalr, & ad se duci. vt no. dicit Bal. in l. ꝯsentaneũ. C. quo, & quan. iud. Et pro hoc adduco tex. j. ea. l. §. prætor. vet. verecundi. vbi dr̃ ꝙ non debet facere ipsum extrahi de domo. Ergo si repetitur extra domũ, bene põt facere eũ capi. Et adde quod not. Arch. super rubr. de eo, qui mitti. in poss. lib. vj. ¶ In gl. mag. super verb. {duas.} ibi scđm. s. eo. l. j. in prin. No. illas gl. pro eo, qđ ibi dixi, nam licèt ibi loquatur de præside, vel prærore, gl. tamẽ hic intelligit idẽ in magistratu municipali, vt possit prorogare tempus, vel renouari facere cautionẽ, qđ declara, vt ibi dixi. in gl. in verbo {actionum.} ibi, an ergo. hæc quatuor competant iure magistratus quasi à prætore mortuo sint cõmissa? & vr̃ dicendum ꝙ sic, per istũ tex. dum dicit, {prętor iniunxit.} nam non põt intelligi nisi de prætore mortuo, qui fecit edictum, nec ꝙ iniunxerit, nisi per illud edictum, ergo cõpetunt magistratibus eo ipso ꝙ sunt magistratus sine delegatione pretoris viuentis. Et hoc est competere aliquid iure magistratus. Itẽ ex hoc sequit̃ aliud, ꝙ ipsi magistratus poterunt aliis delegare, vt l. i. §. sed quæ. de offi. eius cui mã. est iuris. pro hoc ẽt facit, quia quando vna determinatio determinat plura, pariter ipsa determinat, vt l. iam hoc iure. de vul. & pup. Sed hic dicit tex. ꝙ iniunxit actionem, & possessionem, & de actione in facto est clarum, ꝙ super illa põt cognoscere magistratus, & ẽt delegare, quia est de simplici iurisdictione, ergo & missio in possessionem similiter competet, & poterit delegari, & quidam hoc fatentur de plano. Dicũt tñ hoc esse speciale hoc casu quantũ ad missionẽ ꝓp celeritatẽ huius causæ rer ꝯ, vt l. ea quæ. §. magistratus. ad munici. Alij ꝯ timore huius §. ꝙ nõ cõpetat iure magistratus ex cõmissione edicti prætoris mortui, sed requiratur cõmissio prætoris viuentis, & tũc oportet impropriare tex. dũ dicit, {iniunxit.} idest iniungi pmisit p prætorẽ viuũ, & tunc erit hoc speciale, quia istæ causæ sunt de mixto imperio. Et ea quæ sunt de mixto imperio, non possunt delegari per ꝑtorem viuũ vel pręsidẽ nisi ex causa absentię, vt l. i. §. i. de offi. eius. sed hęc possunt delegari ẽt si se non absentãt, nõ tñ cuilibet, sed magistratib. municipalib. aĺs iurisdictiones habentib. prout in fi. no. in l. nec mandante. s. de tut. & cur. da. ab his. & talis magistratus non poterit subdelegare. Tertia fuit opi. (& ista vera) ꝙ immo mittere in possessionẽ, & ẽt iubere cauere competat magistratib. eo ipso ꝙ sunt magistratus, & sine delegatione prætoris viuentis, vel pręsidis, non tñ propter hoc debet sibi competere iure magistratus, quia non competit secundũ naturã officij, sed de speciali cõmissione, & ideo potius dicuntur legati, ꝙ ordinarij, & ex hoc sequitur ꝙ non possunt subdelegare. Et ista opi. tenet medium inter duas præcedentes: idem dico quando per legẽ ciuilem aliquid specialiter cõmitteretur alicui iudici, qđ non esset de regulari natura sui officii, quia in illo diceretur delegatus, & non poterit alteri subdelegare. tex. cum glo. in l. i. in fi. & prin. glo. vlt. C. ne liceat potẽ. qđ est notãdũ, nam interdũ statuta ciuitatis superioris cõmittunt potestati alicuius terrę subditę ꝙ possit aliquid facere, qđ non est de originali natura officij, nam non poterit

ſubdelegare, ſecus in his quæ ſunt de nã officii. Nam ſi habentur a lege, vel ſtatuto, vel a principe, dicitur in illis ordinarius ipſe delegans, vt l. & quia. de iuriſ. omn. iud. ¶ In gloſſ. ſequ. circa fin. ibi, {quia imperii eſt} & iſta ratio non eſt bona, quia ẽt prima. duo ſunt de imperio, ſcilicet iubere cauere, & in poſſeſſionem mittere ex primo decreto, quare ergo ita non reſeruauit illud, ſicut iſtud? vnde ſupple ad gloſſ. quod eſt imperii ſcilicet magni, quia affert magnum præiudiciũ, ſed illa duo ſunt de Imperio paruo, quia non afferunt magnum præiudicium. Fortè enim nunquam ruet, & ſic cautio nunquam cõmittere tur. ¶ Item per miſſionem ex primo decreto non perdit dominiũ nec poſſeſſionẽ, ſed cogitur miſſum recipere ſecum, & põt ire ipſo inuito, & videre quando fructus recolliguntur, ſi miſſio ſit in fundo. Sed per ſecũdũ decretum perdit poſſeſſionẽ, & dominium, ſi habet, & ſi non habet miſſus ex ſecũdo decreto acquirit vſucapiendi poteſtatẽ, vt j. eo. l. prætoris. in prin. & not. quia glo. omittit quintum de quo in princ. huius legis.
5 ¶ † Item glo. ſeq. addit alia tria, & ſic ſunt octo. docto. addunt alia duo, quod dic vt hic per Bar. & not. ex glo. ſeq. quod prætor vinus, vel præſes quando eſt aditus pro hac cautione, põt cãm delegare, quod eſt ſpeciale hic cum ſit de imperio, & innuit glo. quod poſſit etiã delegare non habenti iuriſdictionẽ. ¶ Item no. ſingulariter glo. ſuper verbo. {decedatur} in ſecunda expoſitione, ꝙ qñ qs eſt miſſus ex primo decreto, & ſi non poſſidet, ſi iudici videtur vult priuare aduerſarium, poſſet, &
a ipſum transferre in miſſum, [a] quia pp hoc ciuus veniet ad faciendũ id, quod iudex mandat, quod poterit id facere, quod perpetuo tene menti, quia vix alibi reperies, ſicut etiam pp nimiam contumaciam miſſus ex primo decre. lucratur fructus, vt l. Fulcinius. in fi. j. qui. ex cau. in poſ. ca. Regulariter vero contra, quia miſſus non poſſidet. ſed detinet, vt l. iij. §. fi. j. de acqui. poſ. & vti poſ. l. ſi duo. §. creditores.

ADDITIO.

a ¶ Miſſum. Facit quod voluerunt Are. & Io. And. in rub. de eo qui mit. in poſ. cauſa rei ſer. & do. An. in c. ij. de dolo, & contu. vbi volunt qñ licèt ille per quem facta eſt miſſio habeat annum ad recuperandum poſſeſſionem, tamen miſſus poteſt intra illud tempus ipſum compellere ad vlteriorem litis pſecutionẽ. ita cõcludit poſt ipſos Lu. Ro. ſing. ſuis ſol. 11. & an annus poſſit porogari, qui daſ reo contumaci ad recuperandum poſſ. vide p eundẽ vbi ſ.

---

1 *Contra abſentem et non cauentem non peruenitur ad primum decretum, niſi primo ſit citatus ad domum, de qua tamen extrahi non debet, et ſi domũ habitationis non habet, debet affigi citatio ad prædium, ſiue domum ruinoſam.*
2 *In cauſa damni infecti etiam ſi aduerſarius meus ſit in ciuitate, non tamen eſt præſens in iudicio poſſum facere eum citari ad domum, et ſufficit.*
3 *Alius caſus in quo ſufficit citare aduerſarium ad domum, et quando ſufficiat citatio ad domum. et nu. 4.*
Quòd aliqñ non ſufficiat citatio ad domum, etiam ſi fuit perquiſita perſona.
4 *Citatus non debet extrahi de domo, et quid in cauſa criminali.*
Citatio debet fieri ad domum in qua habitat tempore citationis, licèt non habitaſſet ultra tres dies, et in alia conſueuiſſet habitare.
5 *Quid ſi ſtatutum dicat aliquem debere citari ad domũ ſolitæ habitationis.*
6 *Quando citatus non habet propriam habitationem, et agatur de re certa mobili, poteſt affigi citatio ad illam rem, et arctat ipſum, et quid ſi agatur de re mobili.*

1 **§. Prætor ait.** ¶ † Contra abſentẽ, & non cauentem non peruenitur ad primum decretũ, niſi primo ſit citatus ad domũ, de qua tñ extrahi non debet, & ſi domũ habitationis non habet, debet affigi citatio ad prædiũ, ſiue domũ ruinoſam. h. d. iſte magiſtralis §. in quo Bar dicit infinita bona, & ſemper remittitur ad formã citationis, &
2 qualiter debeat fieri ad domũ. ¶ † Not. primo ꝙ in iſta cauſa damni infecti ẽt ſi aduerſarius meus ſit in ciuitate, non tñ eſt
a præſens in iudicio, poſſum facere eũ citari ad domũ, [a] & ſufficit, ſupple, ẽt ſi nuncius non referat ſe primo perquiſiuiſſe perſonã, & eam nõ reperiſſe, nec ẽt expedit ꝙ iſtud opponatur in cõmiſſione, ſed ſufficit, ꝙ vadat ad domum, & ꝙ ipſum citet, ſi ibi eſt, vel dicat familiæ eius, vel portet ſchedulam, & ibi dimittat, nec eſt neceſſe probare, ꝙ citatio peruenerit ad eius notitiam, & iſta eſt intentio literæ dum dicit. {abeſſe aũt videtẽ,}
3 & eſt ſpeciale pp celeritatem huius cauſæ. ¶ † Eſt & alius caſus, in quo idem eſt qñ aduerſarius meus ſemel fuiſſet in iudicio, & lis eſſet conteſtata ſecum, nã de cætero ſufficit eum citare ad domũ, vt ſ. dixi. per l. ab eo. ſupra quomodo, & qñ iudex. quia imputandũ eſt ſibi poſtquã ſciuit cãm inchoatã, quia debuit eſſe ſemper præparatus per ſe, vel per procuratorem, vt l. ſciendum. cũ ibi no. j. de legatis. ¶ Aliquando autẽ non ſufficit citatio ad domũ, ẽt ſi fuit perquiſita perſona, & non fuerit reperta, niſi probetur citationẽ perueniſſe ad eius notitiam, vt cum agitur de ipſo excommunicãdo, vt quia requiritur vera cõtumacia, & ſic ꝙ citatio ipſum apprehendat, vt no. Inn. in c. ſi aduerſarius. de eo qui mit. in poſ. vel per eum ſteterit ne eã apprehenderet, vel quod malitioſe ſe occultauerit ne perueni
b ret, vel per ſe vel per alium impediuerit, ne citatio ad ipſum peruenitet, in his omnib. caſib. eſt verus cõtumax, acſi perſonaliter eſſet citatus, vt in cap. qm. §. porro, vt lite non cõteſt. ¶ Idẽ dicit ipſe qñ põt perueniri ad ſententiam lite nõ cõteſt. ¶ Idẽ vbicunq; requirit vera contumacia, puta, ꝙ excludatᷓ ab appellando, vt l. ex cõſen. in fi. de appella. vel interpoſitio ſecũdi decreti, vbi ẽt non ſufficit ad eius notitiam perueniſſe, niſi latitet, vt l. Fulcinius. §. j. quibus ex cauſis in poſſeſſionem eatur.
4 ¶ † Extra iſtos caſus ſeruanda eſt media via, quia ſufficit citatio ad domũ, dummodo per prius fuerit facta perquiſitio de perſona, & non fuerit reperta, ẽt ſi non apparet, ꝙ latitauerit, vel impediuerit, ne citatio ad eũ perueniret, & ita debet fieri cõmiſſio, & relatio nuncij, ita debet intelligi glo. in cap. cãm q. de dolo, & contu. nec expedit probare, ꝙ ad eius notitiam peruenerit. Et iſta ſunt fundamentalia, quæ Bar. non declarat, licèt ponat multas quæſtiones eo caſu, quo ſufficit qualiter debeat fieri. Item no. in ver. {verecundia aũt.} ꝙ nõ debet citatus extrahi de domo, ergo ſi non eſt in domo, poſſet capi, & duci, vt dixi ſ. §. pcedẽti. In cauſa tñ criminali poſſet extrahi de domo, quod dic vt plene no. per Bar. in l. cum eo. ad l. Iuli. peculatus. ¶ Item no. in verſi. {ſed domũ} quod citatio debet fieri ad domũ, in qua tunc habitat tẽpore citationis, licèt non habi
5 taſſet vltra tres dies, & in alia conſueuiſſet habitare. † qđ not. ſi ſtatutũ diceret aliquem debere citari ad domũ, ſed ſi adderet, ſolitæ habitationis, poſſet citari in illa, quam conſueuit habitare, licèt hodie non habitet, niſi nuncius haberet notitiã de præſenti habitatione, ſed in caſu præcedenti nõ ſufficit, ꝙ non
6 habeat notitiã, quia debet perquirere. ¶ † Vlt. no. in fi. qñ citatus non habet propriam habitationẽ, & agatur de certa re immobili, puta de prædio, poſſet affigi citatio ad illam rẽ, & arctat ipſum. Sed ſi non ageretur de certa re, ſed de pecunia, deberet affigi citatio valuis publicis, vel eccleſiæ, niſi per ſtatutũ aliter prouiderẽ, vt in l. conſentaneum. C. quomodo, & qñ iudex. Iſto tñ caſu & etiã præcedenti antequam illud fiat, debet perquiri ſi eſt aliquis procurator eius, & illi debet fieri, & ita intelligo tex. in fi. non ſic in caſu huius §. quando habet certã habitationem, nam ſi non debet perquiri pro principali, vt dixi multo minus pro procuratore,

ADDITIO.

a ¶ Ad domum. Adde vt Lu. Ro. conſi. 462. Abb. conſi. 84.

---

1 *Vbi deficiunt verba l. deficit l. diſpoſitio.*
2 *Statutum ſi dicat quòd laudum debeat notificari ei contra quem latum eſt intra decem dies a die quo latum fuerit, alias nullum ius acquiratur ei pro quo latum eſt, & latum ſit poſt mortem alterius ex compromittentib. cum actum eſſet in compromiſſo quòd non expiraret per mortem, & hæreditas iacuit ultra dictum tempus, ex hoc non vitiatur laudum.*
Quòd ad cautelam debeat tunc fieri notificatio ad domum ſolitæ habitationis, & quid ſi hæreditas poſtea adeatur an iterum ſit fienda hæredi.
3 *Contra hæreditatem iacentem non poteſt agi, nec iudicium inchoari, & conſilium eſt quòd detur curator hæreditati.*
4 *In cauſa damni infecti quòd offeratur libellus, & an eius copia mittatur cum citatorio.*
5 *Quando ſit citatio a delegato ſemper debet mitti copia delegationis ſeu reſcripti, ſaltem prima vice, alias haberet citatus iuſtam cauſam non comparendi.*

1 **§. Toties.** ¶ † Vbi deficiunt verba l. deficit l. diſpoſitio. h. d. & ad hoc ſemper allegatᷓ & concordat cum iſto ſummario. j. de accu. l. hos accuſare. §. omnib. de
2 aqua quoti. & æſti. l. j. §. loquitur. † Et ſemel inducebam iſtum tex. cũ dicat ſtatutũ Florentinũ, ꝙ laudũ debeat notificari ei ꝯ quem latum eſt, intra decem dies a die quo latum fuerit, aliàs nullũ ius ex eo acquiratur ei pro quo latũ eſt, & laudũ fuit latum poſt mortẽ alterius ex compromittentib. cum eſſet actũ in compromiſſo, ꝙ nõ expiraret per mortẽ, & hæreditas tunc iacebat, & iacuit vltra dictũ tẽpus, ꝙ laudum ex hoc nõ vitietur, ſi nõ fuit notificatũ ei, ꝯ quẽ latũ eſt, cũ non reperiatᷓ in re
a rum nã, [a] ſed ꝙ ad cautelã fiat notificatio ad domũ ſolitæ habitationis. Quid aũt ſi poſtea adeatᷓ hæreditas, an iterũ ſit fiẽda hæredi, colligitᷓ ex his q̃ dixi ſ. tit. 1. l. de pupillo. §. ſi quis ipſi
3 prætori. ¶ † Itẽ Ang. p iſtũ tex. dicit ſe recitaſſe plures proceſſus in ciuitate Flo. factos ꝯ hæreditatẽ iacentẽ, facta citatatione de ipſa hæreditate, qđ non põt fieri, vt hic patet. Sed iſte tex. videtur facere cõtra, ꝙ immo poſſit fieri ad domum hæreditariã quam conſueuit habitare defunctus, & ꝙ proceſſus valeat. Solu. ſpeciale eſt in caſu huius §. propter celeritatẽ quæ hic requiritur. Contra, qa contra hæreditatem iacentẽ non põt agi, nec iudiciũ inchoari, vt j. de ſtipula. ſeruo. l. ſi ſeruus hæreditarius. ¶ Eſt ergo conſilium, ꝙ detur curator hęreditati, vt l. j. & ij. de cur. bo. dã. & contra curatorem poterit agi. hodie factũ eſt ibi
4 ſtatutum pp hoc, vt nullo curatore dato valeat proceſſus. † Vltimo no. in verbo, libellum, ꝙ in hac cã offertur libellus, & copia eius mittitᷓ cum citatorio, qñ fit in ſcriptis citatio, & affigitᷓ ad inſulam. Contrarium tñ cõiter ſeruatur, qa ſufficit apponere ſche

---

ADDITIO.

a ¶ Rerum natura. Adde eundem conſi. 24.

re schedulam citatoriã, q veniat ad respondendum petitioni
5 talis.†Quando tñ fit citatio a delegato, semper debet mitti co-
a pia delegationis, seu rescripti, saltem prima vice. *aliàs habe
ret iustam cãm non comparendi, vt in c.ii.de dilatio. Et hoc ꝓ
batur in auth.qui semel.§. quomodo, & quando iudex.ibi dũ
dicit,{& aduersario cognitis,&c.}

ADDITIO.

a ¶ Prima vice. Adde Angel.consi.16.

1 Contra magistrum negligentem facere id quod facere potest, & debet, datur actio in factum ad interesse totale.
2 Contra iudicem facientem iniustitiam, quæ actio detur.
3 Iudex negligens facere iustitiam, quando puniatur criminaliter extra ordinem ad interesse partis.

1 §.In eum. ¶†Contra magistrum negligentem face-
re id quod facere potest & debet, daĩ actio
in factum ad interesse totale. h. d. Et dicunt quidam q est hoc
2 speciale, vt detur ad integrum interesse. † Regulariter.n.contra
iudicem facientem iniustitiam, datur actio in quantum iudi-
ci, seu bono viro.idest syndicatorib. æquum videbitur, vt in l.
fi.ĵ.de var.& extraor.cog. Tu dic, q ibi loquitur quãdo per im-
peritiam malè iudicauit, si aũt per dolũ, dareĩ ad integrum in
teresse, vt in l.filiusfam.§.de iudi.& hic si nõ facit qđ facere po-
test, & debet, videtur esse in dolo præsumpto, vt in l. dolus.§.
man.ideo tenetur ad integrum interesse. In hoc tñ est differẽ-
tia, an sit dolus verus, vel præsumptus, quia primo casu inter-
esse probatur per iuramentũ in litem, vt in d.l. filius. Secundo
casu non, sed oportet verè probare, vt hic in glo. quæ incipit,
{vt detur.}& in glo.sequẽ.super verbo,{interest quo animo.}
Non ergo est curandũ, an deliquerit in faciendo, vel in nõ fa-
ciendo, sed an per imperitiam, vel per dolũ verũ, aut præsum-
ptum, si per imperitiam, ergo non est dolus, sed in contrariũ
facit.si asserit se peritũ, vt l.il.cum ibi no.§.quod quisque iuris,
sed illud quo ad pœnam, de qua ibi regulariter. ¶Item in alio
refert, delinquat in faciendo iustitiam, vel negligendo iustitiã
facere, quia primo casu recurritur ad supeẽriorẽ per viam ap-
pellationis, & nõ aliter. C.de iuris.om.iud.l. nemo.in fin. Secun
do verò recurritur per viam querelæ, vt in Auth. vt diff.iud. &
ideo non valet appellatio, si dicam, peto a vobis q tale quid fa
ciatis, & si non feceritis, appello, nisi verbo, vel facto pronun-
ciet illud non esse faciendum, quia tunc põt appellari post ꝓ-
nunciationem, vt no per Inno. de test.c.significauerunt, & in
3 Spe.de app.§.qualiter. in versi.in summa. ¶†Item cõtra iudicẽ
a negligentem iustitiam facere, *reperiuntur interdum certæ
pœnæ a iure deputatæ. C.de seru. fug. in l.mancipia.de era.tri-
bu.l. missi opinatores.lib.x.extra illos casus punitur extra ordi-
nem criminaliter, & ad interesse partis, vt hic.

ADDITIO.

a ¶ Iustitiam facere. Adde vt per Lu. Ro.consi.149.

1 Contra iudicem non datur actio ad interesse propter hoc, q omisit aliquid facere, cum posset, & deberet, nisi illud fuerit petitum ab eo sedente pro tribunali.
2 Iudex non requisitus a parte, an possit aliquid facere ex suo officio.
3 Eo casu quo potest facere aliquid etiam non requisitus, si non facit, an teneatur ad interesse, vel ad pœnam. & nu. 2.
Eo casu quo non potest si tamẽ facit, an valeat quod facit remissi. & nu. 2.
In causa damni infecti, qualiter procedatur.
4 Si facta sunt legata certis pauperibus, & ipsi non petant, non tenetur iudex, licet possit procedere ex inquisitione.

1 §.Hoc autem. ¶†Contra iudicem non daĩ actio
ad interesse pp hoc, q omisit ali-
quid facere, cum posset, & deberet, nisi illud fuerit petitum ab
eo sedente pro tribunali.h.d.& semper alle.facit l.i.§.magistra-
2 tibus.§.de magist.conue. ¶†In isto §. examinantur tres passus.
primus est, vtrum iudex non requisitus a parte, possit aliquid
facere ex suo officio, quo casu diceretur facere per inquisitio-
nem? Secundus casus est, eo casu quo potest aliquid facere, ẽt
non requisitus si nõ facit, vtrũ teneatur ad interesse, vel ad pœ-
nam? Tertius est, eo casu quo non põt, si tñ facit vtrum valeat
quod facit? Circa primum dic q in concernentib. bonum, vel
vtilitatẽ publicam, põt ex officio procedere ẽt ad nullius po-
stulationem, de quo possunt poni plura exempla. primo de in
a quirendo * de criminib. In genere, vt l.congruit.de offic. præsi.
in specie verò regulariter inquisitio est prohibita de iure cõi.
Fallit in certis casibus. vt plenè no.in l.ii.§.si publico. de adot.
¶Item in his quæ cõcernunt cõmodum pecuniariũ cameræ
fiscalis, vt l.si vacuã. C.de bo.vac.lib.x.& ibi no.per Bar. ¶Itẽm
in his, quæ cõcernunt reuerentiam superioris, vt l.eos. in fi. C.
de app. ¶Item in his, quæ cõcernunt honorẽ sui officii, & di-
gnitatem, vt l.quos prohibet. §. de postu. C. de testa.l. nullum.
§.de insa.l.debuit. ¶Item in his quæ cõcernunt abbreuiationẽ
litis, vt C.de iudi.l.properandum.post prin.vbi iudex ne pereat
instantia litis, põt ẽt non requisitus assignare terminũ parti ad
faciendũ incũbentia, vt possit causam expedire, vt ibi not.per
Bart.& l.vnica. C. de his quæ desunt aduo. partium. ¶Si verò
non cõcernunt vtilitatẽ publicam, sed priuatã, tunc aut veni-
unt in ꝯñam petitorum, & põt partes suas impartiri, ẽt nõ re-
quisitus. Vnde si condẽnauit furem criminaliter, põt ẽt nõ re-
quisitus a parte condemnare ad restitutionẽ rei subtractæ, vt
no.Inno.in c.cũ oporteat, de accusa. & in l.si quis ad se fundũ.
circa fin.ad leg.Iul.de vi pub. Item põt victũ victori condẽna-
re in expensis ẽt nõ requisitus, quia hoc accidit post litem cõ-
testa. ideo multum in hoc vertitur iudicis officiũ, vt l. ædiles.
§.item sciẽdum de ædil. edict.& idẽ videĩ de fructu, vel vsuris
post lit.contest. perceptis, vel currentib. iuxta no.in l.j. C. de iu-
dic.& ĵ.eo.tit.in l.si quis missum.cũ ibi no. Si vero veniunt vsu-
ræ principaliter, tunc aut cõcernunt periculũ animæ, & põt ꝓ-
cedi per inquisitionem per iudicem ecclesiasticũ, & cõtra vsu
rarios, vt vsuras restituant ẽt si non sit requisitus, vt in c. ad no
stram.de iniur. & qđ ibi per Inno. Aut non cõcernunt peri-
culum animæ, & tunc regulariter pro vtilitate priuata nõ põt
procedere per inquisitionem, sed propositis actionib. vt dicit
Inno.in d.c.ad nostram. fallit qñ duo concurrunt, q actus sit
pius, & persona quam respicit, sit miserabilis, vt pupillus, vel
vidua, vel pauper ẽm Inno.ibidem, & per Cy. in l. mulierem.
C.si manci. ita fuerit alie. vt probatur in l.illicitas.§. ne tenuis.
§.de off.præsid.& in l.iii.§.penul.de suspect. tu. & dicitur actus
pius, qñ concernit personam, vt puta q debeãtur sibi alimen-
ta.vel tutor, aut curator, seu defensor iuxta ea quæ habentur.ꝓ
j.& ij.§.de neg.gest.& l.alimenta. Si vero concernunt patrimo-
nium secus, vt in l. quæ ibi sequitur. & hoc qñ persona misera-
bilis est certa. Sed si est incerta, vt si aliquis relinquat certam
quantitatem distribuendam inter pauperes, licèt non dicat ꝓ
alimentis, põt iudex ecclesiasticus procedere per viam inqui
sitionis, vt no.in d.c.ad nostram. ¶ De secundo, & tertio casu
5 vide hic p Bar. qui multa bona dicit. ¶†Vlt. no. dum dicit in
fin.{pro tribunali,}& in §.toties.§.ca. l. dicit libellum. nam ex
hoc innuit q in hac causa ꝓcedit cũ ordine, dato libello, & lite
contest. & fertur diffinitiua, licèt sit summaria, quia non quã
tum ad hoc, vt aliquid remittatur de substantialibus iudicis,
sed vt abbreuientur dilationes, vt in l.i.§. eo. licèt ꝯnum videa-
tur sentire glo.in l.qui bona.in §.qui alienum.ĵ.eo. Super hoc
dic, q si aduersarius fatetur domũ ruinosam, & nullam cãm
allegat rationabilem quare non debeat cauere, põt procedi ꝑ
viam præcepti, vt in prin.huius l.alias habet locũ qđ dixi, & ẽt
hoc secũdo casu, si post sñiam diffinitiuam, q debeat cauere,
& non caueat, adhuc habebit locũ missio ex primo decreto.
Ita põt intelligi prin. huius legis, qđ est mirabile, vt post sentẽ-
tiam diffinitiuam veniatur ad primũ decretum, quia non põt
aliter fieri executio. Et super secundo puncto quem supra non
explicaui, qñ iudex põt interponere officium suũ ẽt non req-
situs si non facit hoc, vtrũ teneatur? quia Bar. non plene expli-
cat, põt sic dici, q aut habuit iustam ignorantiam, & nõ teneĩ,
vt l.i.§. magistratib. de magi.cõue. Aut sciuit, & tunc aut in his
quæ concernunt publicã vtilitatem, & tenetur, & potest iudex,
quia poterat, & debebat se interponere, cũ sit procurator rei
publicæ, vt in d.l.congruit, & l.prohibere.§.sciendum. quod vi
aut clam. Aut in his quæ cõcernunt ꝓuatam vtilitatẽ, & tũc
aut pertinet ad personas, quæ non possunt petere pp defectũ
sensus, vel ætatis, quia furiosus, vel impubes, & idem, quia põt,
& debet, argu.in d.l.iii.§.præterea.de suspec.tu. facit l. bonorũ.
§.qui admit.ad bo. poss. Aut pertinet ad personas, q̃ possunt
petere sibi prouideri, & non petunt, & tunc imputetur eis, li-
cèt iudex posset etiam non requisitus, argu.hic. Et ideo dicunt
Doctores, q licèt iudex possit condẽnare in expẽsis, etiã si non
fuerit hoc petitum, si tamen non facit, non tenetur, argum. §. de
4 iudic.l.non quicquid. ¶†Item dicit Bal.in l.si quis ad declinan
dam. C. de episcopis, & clericis. quòd si sunt facta legata certis
pauperib. si non petunt, iudex non tenetur, licèt possit procede
re ex inquisitione per supradicta.

ADDITIO.

a ¶ Inquirendũ. Casus quibus possit, ꝓcedi per inquisitionẽ, vide per Fely. in c.
qualiter, & qñ, de acc. & an inquisitio generalis possit fieri, vide ꝑ Old.cõs.278.

1 Magistratus municipij existentis propè vrbem, vel propè locum vbi est præses, non potest se intromittere de hac causa, sed debet recurri ad prætorem vel præsidem, & ideo si requisitus non facit non tenetur actione in factum ad interesse.
2 Si in aliqua ciuitate sunt plures magistratus qui possunt cognoscere de aliqua causa, & aliquis adiuit vnum magistratum, puta, officiales mercantiæ vel consules artis & illi neglexerint facere ius, tunc, quia potuit adire potestatem qui est iudex generalis omnium causarum, et nõ adiuit, an illi excusentur, vt non teneantur sibi ad interesse. & nu. 3.
3 Iudex si tulit iniquam sententiam, a qua non fuit appellatum, an excusetur quominus faciat litem suam, si potuerit appellari.

1 §.Si tam vicinum. ¶ †Magistratus municipii
existentis propè vrbẽ, vel
propè locũ vbi est præses, non põt se intromittere de hac cã,
sed debet recurri de prætorem, vel præsidẽ, & ideo si requisi-
tus non facit, non tenetur actione in factũ ad interesse.h.d. se-
cundum

cundũ intellectũ glo. Ratio primi dicti est, quia cessat causa ꝓpter quam magistratus municipalis põt se itromittere de hac causa, licẽt sit de imperio ꝓꝑ periculũ, qđ est in mora, si iretur ad præsidem, vel prætorem. vt l. j. §. eo. hic vero cessat ꝓꝑ propinquitatẽ loci. Secundum aliã lecturã, quam tenet Bar. bene põt se intromittere, tñ quia de facili poterat adire prætorem, vel præsidem, adhuc non tenetur, licẽt requisitus non fecerit.
a †Et sic no. hic vnũ satis singulare, secundum istam lecturã, ꝙ si in aliqua ciuitate sunt plures magistratus, qui possunt cognoscere de aliqua causa, si aliquis adiuit vnum magistratũ, puta officiales mercantię, vel consules artis, & illi neglexerint reddere ius, qa tñ potuit adire potestatẽ, qui est iudex generalis omnium cãrũ, si non adiuit, non tenẽtur illi sibi ad interesse, qđ perpetuo tene mẽti. Ang. tenet contrarium, & melius, quia negligentia illorum non excusatur propter hoc, ꝙ alius potuerit adiri. Nam & si iudex tulit iniquam sententiam, licẽt potuerit appellari, & non fuerit appellatũ, non excusatur iudex quominus faciat litem suam, quia nõ põt imputari parti quare non appellasti? vt plenè notatur in disputatione eiusdem Bar. quę incipit, a sentẽtia iudicis, ita videtur in casu isto qñ neglexerit, vt non possit imputari, quare non accessisti ad alium. Nec obstat iste tex. qa, vel primus intellectus est verus; vel si ẽt secundus esset verus, dic fm Angel. ꝙ hic magistratus habet cognitionẽ istius causę in subsidium ꝓꝑ periculũ morę, secus si ęquè principaliter. tene menti.

1 *Hæc actio in factum ad interesse datur hæredi, & contra hæredem etiam est perpetua.*
2 *Casus in quo hæres iudicis debet stare ad syndicatum.*
3 *Si lata est sententia iniqua, licẽt fuerit appellatũ, vel fuerit sentẽtia cõfirmata, & sic non possit amplius contra partem allegari de iniquitate, vel etiã de nullitate, quousque fuerit facta executio, an tamen poterit contra iudicem primum, qui eam tulit allegare de ipsius iniquitate, & peti ipsũ condemnari in sindicatu.*

1 §. Hęc autem actio. ¶ †Hæc actio in factum ad interesse datur hæredi, & cõtra hæredẽ ẽt est perpetua. h. d. †Et no. casum in quo
2 hæres iudicis debet stare ad syndicatum, si iudex in vita sua non fuerat syndicatus fm Ang. regulariter cõtra. §. de iud. l. sed Iul. quia ex parte conuenti ista actio est pęnalis, qa datur ad illud, qđ non adest, nec affuit, licẽt ex parte agentis sit persecutoria, qa datur ad id, quod abest, & hoc voluit glo. fi. ideo nõ debet dari cõtra hæredem ante litem contesta. vt l. j. C. ne ex delic. defunctorum. Sed ratio in hoc §. est imminens periculum. Dy. vero dicit, ꝙ non est, quia ista actio in factum succedit loco cautionis non præstitę, quę si fuisset præstita, actio daretur cõtra hæredem promissoris, ita hic datur contra hæredẽ iudi-
3 cis. ¶ †Vlt. dicit Ang. hic, licẽt extra propositum, ꝙ si lata est sententia iniqua licẽt fuerit appellatum bis, vel fuerit sententia confirmata, & sic non possit amplius contra partem allegari de iniquitate, vel etiam de nullitate, quousque fuerit executioni mandatum, vt in clem. j. de re iud. poterit tñ contra iudicem primum, qui eam tulit allegari de ipsius iniquitate, & pe-
a ti, ipsum condemnari in syndicatu, a per id quod not. Inno. in c. pastoralis. in fi. de offi. dele. Tñ dic plenè, vt habetur in dicta disputatione Bar. quæ incipit, a sententia iudicis. Et tangitur etiam per Inno. in c. sæpe. de appella.

ADDITIO.

a ¶ Syndicatu. Ad hoc vide latè Soci. consi. 36.

LEX V.

1 *Secundum decretum dat causam præscribendi, & quando.*
2 *Habens titulũ a iudice si est malæfidei possessor, an præscribat longo tẽpore.*

1 PRætoris. ¶ †Secundum decretum dat causam præscribendi, si ille contra quem fuit interpositum nõ erat dñs, ad hoc allegatur, sed si erat dñs statim missus efficitur dominus, vt hic in glo. & facit l. clarib. de ꝯh. emp. vbi hr ꝙ eo casu, quo ex traditione acquiritur dominiũ, si tradens erat dominus, eo casu acqrit dñium, si non erat do-
2 minus, acquiritur vsucapiendi, vel præscribendi conditio. †Et aduerte, quia isto casu, quãdo quis habet titulum a iudice, etiam si sit malæfidei possessor, quia sciebat illum contra quem obtinuit secundum decretum non esse dominum, nihilomi-
a nus præscribit longo tempore propter auctoritatem iudicis. a tex. est notabilis in l. & generaliter. §. de noxa. de quo vidi fieri magnum festum a Bald. dum legeret istam legem. Quod fortè de iure canonico non esset verum, per c. malæfidei. de regu. iur. lib. vi.

ADDITIO.

a ¶ Iudicis. Adde, vt per Lud. Ro. consi. 454. versi. fin.

1 §. Si plures sint. ¶ †Si vnus ex plurib. non cauet, in illius tantũ portionem fit missio, & si plures petunt caueri, & non cauetur ęqualiter, mittuntur in possessionẽ ex primo decreto, licẽt non ęqualiter interesse prætendant. h. d. Quinimo etiã si vnus solus sit missus, oẽs alij censentur immissi, & possunt gaudere tenuta, dummodo refundant partes expensarum pro rata, quæ eos contingunt, quod dic, vt l. fi. §. de bo. autho. iudi. possiden.

1 §. Et si dominus. ¶ †Tam proprietario, quàm vsufructuario debet caueri de damno infecto, nec plus tenetur quàm si cauisset soli proprietario habenti proprietatem, & vsumfructum, quia cuiuslibet pro suo interest. hoc dicit.

LEX VI.

1 EVenit. ¶ †Ei qui neglexit cautionem petere, non datur actio ad emendationẽ dãni dati ex ruina. h. d. declara vt dicam j. l. proxi. §. fi. In tex. circa fin. ibi {si modo possum ego agere, vt rudera tollat vel habeat ea pro derelic.} licet fuerit negligens in petendo mihi caueri, vt hic colligitur. Sed glo. in l. proxi. in fin. in vlt. glo. tenet contrarium, quod qñ fuit negligens, nulla detur mihi actio, ẽt vt rudera tollat, licẽt si velit tollere detur mihi exceptio, vt nõ ꝑmittatur aliter tollere, nisi omnia tollat ẽt inutilia, & caueat de damno futuro, quod ex ablatis posset adhuc contingere, & etiam de præterito. Tu tene primum dictum; quando ille non declarat an velit tollere, vel pro derelictis habere, quia expedit mihi scire, vt si vult pro derelictis habere, possim facere de ipsis quicquid volo. & istam partem tenet Ang. cætera dic, vt ibi dicam.

LEX VII.

1 *Qualiter debeat præstari cautio de rato.*
2 *Iuramentum calumniæ, in quib. casib. etiam debeat hodie præstari.*

1 PRætor ait. ¶ †Vsque ad §. hoc edictũ. ponuntur verba edicti facti in hac materia formaliter prout iacebat, & vsque ad §. de eo. ponuntur quatuor quę continebant edictũ, quorum vnum respicit personã eius a quo petitur cautio, nam si eam præstet suo nomine, id est pro suo iure, est simplex cautio sine fideiussorib. Si autem alieno nomine, id est pro alieno iure, debet esse satisdatio cum fideiussorib. Aliud respicit personam petentis, quia debet iurare, ꝙ calumniosè petit si suo nomine petit, si vero alieno nomine, quod credit illum non calumniosè petere. Tertium est, quod respicit formam cautionis, quia debet promittere emendationem damni si contingat ipsum fieri intra tempus a prætore, vel a iudice statuendum, non autẽ simplr in infinitũ. Quartum est in versicu. {in controuersia.} qui venit ad declarationem primi dicti, nam si ille a quo petitur asserat se dñm, & sic dicat, quod cautio debeat esse simplex, quia cauet pro iure suo. Aduersarius aũt negat ipsum dñm, & sic dicat, quod debeat esse cum fideiussoribus, quia cauet ꝑ iure alieno, dẽt cauere in dubio cũ fideiussorib. sub hac tñ exceptione, vel condõne quod si appareat ip-
2 sum esse dñm, fideiussores non teneantur. †Et istud est singulare dictum, per quod dicunt Doct. declarari qualiter debeat præstari cautio de rato, qñ dubitatur de mandato, quæ cautio cũ sit ꝑtoria requirit fideiussores qđ debet caueri sub hac conditione, quod quandocunque apparebit de mandato, fideiussores sic teneantur. Et ad multos casus similes põt induci iste text. notabilis. In glo. quæ incip. {cum alieno} ibi {vel verius
3 hoc corrigitur.} †Tu dic fm Iac. de Ra. quod non corrigitur, sed suppletur, nam procurator iurat vt hic, & ẽt dñs. vt in l. cõtraria. Tu dic clarius, qđ de iure veteri ante l. ij. C. de iura. cal. nõ erat inuẽtũ generaliter, quod in causis præstaretur iuramentum calumniæ ad solennizandũ iudiciũ, licẽt in quibusdã casibus hoc reperiretur, vt in casu isto, & j. l. de pupillo. §. si opus nouum. In istis ergo casib. specialib. in quib. olim præstabat, ẽt
a hodie præstatur a per ipsum principalem, si per se agat, & per procuratorem, si agat per eum, quia non tẽdit ad solennizandum iudiciũ, sed ad excludẽdum calumniam, & posito quod sit præstitum ꝑ procuratorẽ, adhuc dominus debebit præstare iuramentum de quo ibi ad solennizandum iudicium. Et adde qđ no. super hoc j. e. l. qui bona. §. in alieno. in ca. ibi, reiũ amot. l. Marcellus dic secũdũ Iac. de Ra. quod non obstant ista iura, quia sicut ibi non compellitur iurare, si non vult, ita nec hic. Sed si non iurat, sibi non cauebitur.

ADDITIO.

a ¶ Præstatur. Sed an valeat consuetudo vel statutum tollẽs iusiu calumniæ. vide in c. cõstitutus. de fideiuss. & cũ ꝓcur. iurat in animam dñi, vide practicã in c. tibi dñs. 63. dist. & ibi an si dñs reuocat mandatum, postea obliget ex iure, & cũ ꝓcu. habet spẽle mãdatũ ad iurãdũ de calumnia, an possit iudex cõpellere partẽ ad iurandũ. vide ꝑ Io. And. in nouella. in c. fi. de iura. calum. vj.

1 §. De eo opere. ¶ †Hic vsque ad §. edictũ, ponuntur alia quatuor contenta in edicto. Primũ vsq; ibi, {eum cui.} Secundum vsque ibi. {in eum qui.} Tertium vsq; ibi. {eius rei nomine.} Quartum vsque ad
2 §. hoc edictum. †Et not. ex vlt. dicto in fi. quid est effectus primi decreti, quia missus ex eo non possidet, sed simul cum possessore

sessore possessionem detinet: & ideo dicitur possessio tędialis, quia magnum tędium est aduersario, quod cogatur eum admittere quandocunque vult ad locum accedere.

§. Hoc edictum. ¶Iurisconsultus hic incipit exponere primũ verbum edicti pretoris positũ in prin. leg. dum dicit {damni infecti} & sic prouidet aduersus dãnum nondum factu, vt pro eo caueatur, & si post cautionẽ contingat, emendetur. Quid si erat iam factum ante pręstitam cautionem, vel habitam pro pręstita, quid iuris, & durat ista pars vsq; ad l. hoc amplius. §. quętitum. quam diuide in tres partes. Primo declarat, an ille cuius domus ruit, & damnum dedit, possit cogi ad emendationem damni. & dicitur quod nõ, si vult ędes & rudera dimittere pro noxa. vsq; ibi. {Vnde quære.} Secundò quid si ille qui damnum recepit non curat de ruderibus vel ędibus, sed vellet, quod inde remouerentur, & exportarentur, an sibi competat aliqua actio, vt istud fiat? & ad quid, & hoc vsq; ad l. hoc amplius. §. de his. Tertio quid ille qui damnũ recipit ex lapsu rerum alterius in fundum suũ, vellet illas res retinere, & nõ restituere, vtrum ille cuius sunt res possit agere vt sibi liceat asponare? & sũt isti tex. notabiles & quotidiani, & magis difficiles quã appareant, quia multos implicant casus. hoc ergo dicit ista prima pars quod pro damno illato ante pręstitam cautionem, vel habitam pro pręstita non potest agi ex hoc edicto, vt emendetur pręcise, si ille cuius domus dãnum dedit paratus est ędes & rudera pro noxa dimittere, sicut quãdo datur in re alterius animata anima rationali, puta seruo, vel irrationali, vt quadrupede nam non põt agi pręcise ad emẽdationem damni, sed agitur alternatiue, vt vel damnum emẽdetur, vel res quã dedit damnum, detur pro noxa. vt in tit. de noxa. & in tit. si quadru. pauper. fec. dic. h. d. in effectu. & eodem modo videtur quod possit agi casu isto nõ ex edicto pretoris, quod aducc sus damna preterita nullo modo prouidet vt in prin. §. sed ex responso Iul. de quo hic. In tex. ibi, {facienda,} scilicet pręcise, & hoc fundatur a persona cum culpa vel dolo eius. vt in act. l. Aq. & de dolo. Si vero a re eius sine suo dolo, vel culpa, etiã extra casum illum non agitur pręcise ad emendationem damni, sed noxaliter. vt l. seq. In tex. ibi, {multo magis.} sed in quo est multo magis? Respondeo propter id, quod sequitur, quia quando datur a re animata, cũ illa remaneat post damnum datum, si ille cuius est res emendaret mihi dãnum, illud solum dãnum haberet, non aũt carentia rei suæ, & nihilominus non tenetur emendare pręcise, multo magis quãdo datur a re inanimata, puta domo. quia post dãnum datum desit domus esse, quia si dã num emendaret, duplex dãnum pateretur, scilicet hoc ẽt carẽtia rei suę quod non est conueniens, postquã ipse fuit in dolo vel

2 culpa. † Notãdum tamen, quod quando datur a re animata si potuit prohibere & non prohibuit, tenetur pręcise ad emendationem damni, nec liberaretur dando pro noxa. vt in l. iii. supra de noxa. Sed quãdo datur a re inanimata, licèt potuerit prouidere reficiendo, & non prouiderit, non propterea tenetur pręcise ad emendationem dãni, sed liberatur dimittendo domum & rudera pro noxa, vt h. c & in fine huius legis. Et ratio forte est quæ colligitur ex his quę supra dixi, ne duplex damnum patiatur. Si tamen vellet rudera tollere, bene tenetur emendare damnum, si aduersarius non fuit negligens in petendo cautionem. vt j. eo. l. hoc amplius. in prin. & statim dicam in seq. §.

---

2 Quando domus tua ruit supra meam, antequam mihi præstita sit cautio dãni infecti, an tenearis mihi emendare damnum.

3 Eo casu quo non curas tollere rudera, an possim agere quòd tollas.

4 Eo casu quo cum ago vt tollas, vel pro derelicto habeas, & vis habere pro derelictis, an sufficiat, quòd habeas pro derelictis, & ipsa rudera quæ iacent, an etiam debeas habere totas ædes etiam in partibus quæ non ruerunt.

Ille qui damnum recepit habet interdictum de ruderibus tollendis vt tollãtur vel pro derelicto habeantur. Qui de illo cuius domus cecidit, si vult rudera tollere, & facere quæ sibi incumbunt, & aduersarius contradixit, an etiam ipse habeat interdictum de ruderibus tollendis.

1 §. Vnde quæritur. ¶†Si ille cuius domus ruit & dãnum vicino dedit antequã cautionem vel habitã pro pręstita, vellet rudera tollere inuito eo cui dãnum datũ est. põt hoc facere: dũmodo tria faciat, scilicet quod oĩa tollat ẽt inutilia, & quod caueat de damno futuro, quod potest contingere ex ablatis, & ẽt de pręterito iam facto ex ruina. Sed si non curat ea tollere, & ille qui damnum recepit vellet vt tollantur, agere potest interdicto de ruderibus tollendis, vt tollantur vel pro derelictis habeantur, & hoc secundo casu, si vult dimittere, cogitur etiam dimittere totas ædes, etiam in parte quæ non cecidit, si aduersarius non fuit negligens cautionẽ petere, sed fuit impeditus. In primo vero casu si vult tollere, cogitur etiam dãnum iam factũ emendare. Hoc dicit in effectu & secundũ verum intellectũ vsq; ad l. hoc amplius. §. de his. Et primo format dubiũ vsque ibi, {& Iul.} scilicet an ille qui damnum recepit, possit agere, vt rudera tollantur. Secũdo ponit responsum Iul. qui interrogatus de tali casu determinauit. Primo quid iuris econuerso, si ille cuius domus ruit, vult tollere inuito eo qui dãnũ recepit vsq; ibi {quod dominus.} postea determinat quæstionẽ propositam, an ille qui damnu recepit possit agere, & ad quid, & dicitur quod potest agere alternatiue, vt vel tollat rudera, vel ipsa, & ẽt totas ædes pro derelicto habeat. Tertio loco in l. seq. limitat illud quod dixerat {vel totas ædes.} quia hoc est verũ quñ petenti non potest negligentia imputari, cur non petijt caueri, quia non fuit impeditus. q. d. si posset imputari, non posset agere vel totas ædes pro derelicto habeat, sed solum rudera quæ ceciderunt, vt s. l. euenit. alia vero quæ non ceciderunt non tenetur pro derelicto habere. Quinto loco in l. hoc amplius. supplet illud quod dixerat, vel tollere, quia eo casu cũ vellet tollere rudera, & non habere pro derelicto, non permittitur, nisi cauit de emendatione damni præteriti, eo casu quo non fuit negligens cautionem petere, & assignat rõnem vluam, quia si domus non cecidisset tenet cauere de emẽdatione dãni, & ipsũ postea emendare, vel totis ædibus carere. Si ergo iã ruit, & ipse velit asportare rudera, patet quod non vult totis ædib. carere, ergo tenetur dãnum emendare. h. d. subtiliter. pro declaratione istorũ textuũ qui sunt

2 infrascati, dicas sic † quod quatuor sunt videnda, quñ domus tua ruit supra meã, antequam mihi præstita sit cautio dãni infecti. Primum est vtrũ tenearis mihi emendare damnũ, & in hoc dic, quod præcisè non teneris, vt in pręcedenti §. nisi fuisses iussus cauere per iudicem, & fuisses contumax, quia tunc cautio haberetur pro pręstita, vt j. eo. l. si finita. §. eleganter. vel non fuisses iussus, tñ in contumacia tui non veniens ad requisitionẽ iudicis ego fuissem missus in possessionẽ, nã & tunc haberetur cautio pro pręstita, vt d. l. si finita. § illud. l. cũ postulassem. Et ita intellige glo. fina. in princ. l. hoc amplius super verbo {angustias.} Si vero quæritur an cogaris casu verlante, ad emendationem, tunc aut tu non prouocatus a me vis rudera tollere, & non permittitur tibi, nisi emendes dãnũ pręteritum, ẽt si fui negligens petere cautionem, & ẽt cauere de futuro, & omnia ẽt inutilia tollere, vt in ver. respon. de si dñs. Aut fuisti a me prouocatus, quia egi vt tollas, vel dimittas, & tunc aut fui negligens in petendo mihi caueri, & non teneris emendare damnum pręteritum, ẽt si vis tollere, sed solum dimittere rudera, vt s. e. l. euenit. & l. hoc amplius. à contrario sensu, aut nõ fuit negligens, & tunc si vis tollere, teneris etiã damnum præteritum emendare, vt d. l. hoc amplius. per rationẽ quæ ibi ponitur. Sic ergo licèt mihi non succurratur per viam agendi, succurritur

3 per viam excipiendi, istis casib. † Secundus passus est eo casu quo non curas tollere rudera, vtrũ possim agere quod tollas? glo. pen. huius legis videt dicere quod non, si fui negligens in petendo mihi caueri. Tu dic, aut volo agere præcisè, vt tollas, & non possum, siue fui negligens, siue nõ, quia potes habere pro derelictis, vt d. l. euenit in fin. Aut volo agere non precise, sed alternatiue, vt tollas, alias pro derelictis habeas, vt sic sciam quid sim facturus, cum antequam declares pro derelictis habere, sint tua, vt l. hoc amplius. §. de is. j. eo. & tunc dico quod agere possum ẽt si fui negligens in petendo cautionẽ, vt dixi in l.

4 euenit. & ibi ẽt hoc tenet Angel. † Tertius passus est eo casu quo cum ago vt tollas, vel pro derelicto habeas, & vis habere pro derelictis, vtrum sufficiat quod habeas pro derelictis ipsa rudera quæ iacent, an ẽt debeas habere totas ædes ẽt in partib. quæ non ruerunt, & in hoc distingue, aut fui negligens, & sufficit quod habeas pro derelicto ipsa rudera, vt l. euenit. Aut non fui negligens, & tũc oportet quod ẽt dimittas totas ædes.

5 vt in fi. huius l. cum seq. † Quartus passus est, certum est, quod ille qui damnum recepit habet interdictũ de ruderib. tollendis, vt tollantur, vel pro derelicto habeantur. Quid de illo cuius domus cecidit, si vult rudera tollere, & facere ea quæ sibi incumbunt, & aduersarius contradixit? Respondeo, ẽt ipse interdictum habet de ruderib. tollendis, quia illud datur damnũ passo. s. ne vis fiat sibi asportare volenti. ar. j. in l. hoc amplius. §. de his. & quod ibi no. in gl. quæ incipit {quod est supra.} Ex pdictis patet, quod l. hoc amplius. in princ. nihil corrigit de eo quod dicitur in fi. l. prætor. sed supplet illud, dum dicitur {vel tollere.} licèt illud quidam contrarium dixerint.

LEX IX.

HOc amplius Iulia. ait.

1 De his autem. ¶† Res tuas in fundum meum collapsas vel deportatas vi fluminis, vel aquæ impetu potes vẽdicare, vel per interdictum reposcere quatuor concurrentib. s. quod caueas de damno futuro, quod ex asportatione posset cõtingere. Et hoc habetur in isto §. & in prin. §. seq. Et quod omnia aspones etiã inutilia, vt in seq. §. in ver. nec aliter. & quod terræ meæ nõ coaluerint, vel sint vnitæ cum mea vt in seq. §. in ver. ita demũ. & quod caueas de damno pręterito emẽdando, vt i. §. Neratius. licèt in hoc alij Iurisconsulti, de quib. in §§. pręcedentib. ecõtra, sed corriguntur per Neratium. h. d. secundũ intellectũ quem tenet Dyn. & Bar. Alius intellectus est quod non corrigat, sed loquatur

quatur in casu, in quo ille cuius res dederant mihi dānū, poterit prouidere ligādo ratem funib. quod si non fecit, culpa sua euenit, & dico potuit. i. de leul. At non obst. id quod dixi in §. hoc edictum. sed præcedentes iurisconsulti loquuntur, qn̄ nō potuit prouidere: & ista magis placet. & eam tenet Ange. quia
a euitanda est [a] legum correctio. l. vnica. de Ioff. do. Nec ob. ratio Dy. ꝙ quando neuter est in culpa, potior est conditio rei, & sic intelligit §. Neratius. etiam qn̄ non fuit in culpa, quia illud est verū cæteris parib. quod hic non est, immo potior est cōditio agentis, cū constet ipsum esse dn̄m rei quā respicit, & reus nō negat, sed non vult reddere, nisi damnū emendetur. Certè nō pōt retinere, postq̄ euenit sine culpa illius. Et isti tex. sunt quotidiani: & reperio ꝙ do. Fed. de Sen. in suo consi. 103 interrogatus de casu huius §. non fuit recordatus, & consuluit quēdam do. Franciscum de Sarnano magnum legistam, dicens, ꝙ communis opi. rusticorum est, ꝙ si flumen res tuas transportat ad fundum meum, ꝙ illæ sint meę, & non possis repetere, sed sibi
b videbatur hoc iniquum, [b] & allegabat quædam iura satis a lōge, sed respondit idem, sed nec allegauit istum tex. vbi est casus.

ADDITIONES.

a ¶ Quod est verum, maximè per subauditos intellectus, vt est glo. not. in c. cupientes. §. quod si per xx. de ele. in vj. & glo. in auth. ex testa. C. de colla. c. causam. de rescrip. secundum And. Barb. consi. 104. apud Alex. iiij. par. Tamen etiam si per maioritatem, vel identitatem rationis ad casum similē non expressum, gl. & Bar. in auth. quas actiones. ij. col. in prin. versi. quarto lex ista. & ibidem Bal. in j. col. ad fi. versi. tertio quærit glo. & per Io. An. in c. quamuis. de elec. lib. vj. in nouel. si tamen legis ratio corrigatur. an lex continuò correcta esse dicatur, vide Bal. in l. j. C. qui admit. glo. & Bar. in l. j. de leg. tut. lac. Bar. in l. ij. de condi. ob cau. Io. Imo. in l. ij. ad fi. de do. & Alex. in l. quæcunq. in prin. de verbo. obligatio. adde tamen quòd Io. An. contra tenet in c. transac. de renun. ex sene. Lud. Roma. in sing. verb. ratio. ver. quæro numquid.

b Iniquū. Dicit ibi Fed. ꝙ tutius est, ꝙ distribuatur in pauperes, tanq̄ bona incerta.

2 *Proprietarius tenetur repromittere tantum. tam de vitio soli, quàm superficiei, sed superficiarius tenetur de vtroque vitio satisdare.*

3 *Si eras debitor meus, & constituisti procuratorem generalem ad litem, & ego incepi agere contra procuratorem, faciendo ipsum solum citari, & non te, & ipse est contumax, propter eius contumaciam possum peruenire ad primum decretum contra te, non autem ad secundum, & an ad sententiam diffinitiuam.*

4 *Si fuit citatus dominus qui misit procuratorem qui non comparuit, tunc ipse dominus dicitur contumax: & potest perueniri etiam ad secundum decretum contra eum, & etiam ad diffinitiuam sententiam.*

1 §. Quæsitum. ¶ †Hic incipit exponere secundum verbū edicti prætoris positi in prin. legis, dum dicit, {suo nomine promittit alio noīe satisdari.} qualiter dicatur qs cauere suo nomine, vt sic sufficiat sola promisio, & qualiter alieno, vt sic requiratur satisdatio cū fideiussorib. & durat vsq; ad l. qui bona. §. qui damni. & est difficilis ista pars. vn̄ notādū ꝙ interdū vnus est plenè dn̄s alicuius domus. Alius verò non est dn̄s nec habet aliquod ius in re, vt procu. vel neg. gest. & tunc clarum quòd si primus vult cauere sufficit repromissio, qa cauet pro se & pro iure suo. Si verò secundus, requiritur satisdatio, qa non cauet pro se, sed pro dn̄o, vt no. in princ. huius l. in gloss. iij. quæ incipit {vt procuratorio.} Sed interdum contingit, ꝙ vnus est dominus, alius tamē habet ius in re, & tunc est in dubio qualiter debeant cauere, qd̄ determinat in istis tex. & pōt hoc cōtingere plurib. modis. primo ꝙ vnus sit proprietarius, & sic habet directum dominiū, tam in solo, q̄ in superficie, & alius sit superficiarius, qui habet solum vtile, & in superficie tantū, non in solo. Et isto casu loqt̄ iste primus §. ¶ Interdum contingit, ꝙ vnus est proprietarius, alius habet vsumfr. qd̄ est minus, q̄ habere vtile dn̄ium, & isic loquit̄ §. sequens, cū l. seq. ¶ Interdū contingit, ꝙ vnus est plenè dn̄s, alter habet ius hypothecę in illa re, qd̄ est ēq̄minus quā præcedentia, qa nullam habet cōmoditatē ex re, sed solū securitatem, & tūc loquit lex, qd decre. cum l. seq. ¶ Interdū vnus habet dominiū, alter habet possessionem bona fide tanq̄ dn̄s, & ēt titulum, & loquitur lex, qui bona. in princ. ¶ Interdū habet aliud ius, puta seruitutem prædialem, & loquit §. primus eiusdem l. qui ēt loquit generaliter in quocūq; alio ius habēte in re aliena. l. postea. in ꝯ cum itet, determinat circa prędicta vnū dubiū, & hoc dicit iste §. proprietarius tenet̄ repromittere tantū tam de vitio soli, q̄ de vitio superficiei. Sed superficiarius tenetur de vtroq; vitio satisdare. Et vtroq; cessante fit missio in possessionē sup iure vtriusq;. h. d. Responsio primi dicti est, qa cū proprietarius habet directū dn̄ium tam in solo, q̄ in superficie pro cuiuscūq; vitio caueat, siue soli, siue superficiei. cauet pro iure suo cōseruando. ideo repromittit tantū. Sed superficiarius habet duntaxat vtile dominiū ī superficie tantū, in solo vero nec vtile, nec directū, tn̄ censet esse procurator proprietarij super defensione directi dn̄ij, iuxta no. s. tit. j. l. j. §. fi. & sic pōt astringi tanq̄ procurator in rem suam ad cauendū pro dn̄o, seu proprietario, & ideo tenet satisdare, cum illud dn̄iū directū nō sit penes se, & in ꝯn̄am eius, qd̄ est principalius, satisdat ēt rōne vtilis dn̄ii. Nā debes scire, ꝙ sicut vterque habet vtilitatem ex re, ita vterq; debet sentire incommodū, vt si post cautionē ruat, emendet̄ damnū per vtrunq; ꝑ rata, & econuerso, vt patet j. l. proxi. ver. sed nisi. & ver. fina. ¶ In glo. in verbo, {de vtroq;} q̄ incipit. {si nomine,} ibi {si vero a superficiario petant̄.} Tu dic, ꝙ ēt si petit a solo superficiario, cū ipse sit procurator proprietarii, censet̄ peti in dubio non solū de iure suo, sed ēt pro iure proprietarii, & ideo satisdat, sic pōt intelligi hic. Sed si diceret̄ expressè, ꝙ veniat ad cauendū pro iure suo, sufficeret sola repromissio, sic pōt intelligi lex cōtraria. Pōt ēt intelligi in alio casu qn̄ vterq; conueniebatur, vt veniret ad cauendum, quo casu censet̄ velle actor, ꝙ qlibet caueat pro iure suo, & ideo siue vterq; compareat, & cauere velit, sufficit sola repromissio, siue alter tm̄, vt ibi. iste vero tex. pōt intelligi in aliis duob. casib. s. qn̄ conueniebatur proprietarius tm̄, & superficiarius comparebat ad ipsum defendēdū, vt in gl. & benè. Item qn̄ solus superficiarius conueniebat̄ simplr̄, vt caueat non expresso pro iure suo tantū, qa videt̄ conueniri, vt caueat pro iure vtriusq;. ¶ In glo. quę incipit, {ex primo.} Aduertendū, ꝙ ista glo. debet intelligi, qn̄ fuit citatus, vel requisitus solus superficiarius vt veniat ad cauendū suo, & ēt procuratorio nomine proprietarii, quo casu si est contumax. gl. ista notabilis vult, ꝙ possit fieri missio ex primo decreto, non solū cōtra ipsum, & super iure suo, sed ēt ꝯ proprietariū, & sup iure eius. Sed ex secundo decreto non fit missio nisi super iure
3 ipsius superficiarii. †Ex qua glo. determinatur quæstio, si eras debitor meus, & constituisti tibi procuratorē generalē ad litē, & ego incępi agere ꝯ procuratorē, faciendo ipsum solum citari, & non te, & ipse est contumax pp eius cōtumaciā, ꝙ possū peruenire ad primū decretum ꝯ te, non aūt ad secundū. Et de ista quæstione no. in l. iiij. C. de procu. & dicit Ang. hic, ꝙ nec ēt ad sententiam diffinitiuam potero peruenire cōtra te rōne solius cōtumacię procuratoris. Intellige si est casus, in quo possit procedi ad sententiam, lite non contest. qd̄ not quia potest contingere Florentiæ, vbi non requiritur vera contestatio, sed contumacia in nō comparendo in termino, quæ habet̄ ꝑ cōtestatione, vt si fuit citatus talis procurator, non possit perueniri ad diffinitiuam cōtra dominū, qd̄ perpetuo tene menti.
4 †Sed si fuisset citatus ipse dn̄s, & ipse misisset procuratorem, qui non comparuisset, tunc potius diceret̄ contumacia ipsius domini quàm procuratoris, vt l. ꝓcuratorem. §. tutores. s. mā. & no. in l. i. §. si procurator. si quis ius dicen. non ob. per Bar. & sic posset perueniri ad secundū decretum, & ad diffinitiuā sententiam cōtra eū, & ita esset hoc si fuisset citatus ipse proprietarius, ꝙ veniret ad cauendū, & ēt superficiarius, & neuter veniat, quia tunc proprietario noceret sua contumacia, non ꝓcuratoris tantum. tene menti.

1 *Proprietarius tenetur repromittere tantum de toto damno, licèt alius habeat vsumfructum. Sed vsufrutuarius tenetur satisdare de toto damno tam pro iure suo, quàm iure proprietarij, & eius procuratorio nomine.*

2 *Quando in domum ruinosam vnus habet proprietatē, et alter vsumfructū qualiter teneantur cauere, an cum fideiussore, vel sine.*

3 *An quilibet eorum teneatur cauere insolidum, s. proprietarius repromittēdo, & fructuarius satisdando, an autem pro rata.*

4 *Si vnus cauit insolidum, an possit quis postea agere contra alterum, vt similiter insolidum caueat.*

5 *Si fructuarius primo loco requisitus fuit contumax in satisdando, qualiter petens, & ad quid poteris prosequi contra eum si fuit requisitus quod caueret pro suo iure tantum, & quid si etiam pro iure proprietarij.*

6 *Qualiter fiat missio ex secundo decreto in suo iure.*

7 *Quid si non vult prosequi contra ipsum fructuarium cōtumacem, an possit prosequi contra proprietarium, vt caueat.*

8 *Licèt ceperim iudicium contra te coram uno iudice, & sic debeat ibi finiri, tamen si es contumax possum accedere ad alium iudicem, non obstante pendentia litis.*

9 *Eo casu quo propter contumaciam fructuarij veneris quis contra proprietarium, & caueat, qualiter succurratur proprietario contra fructuariū, & quid si fructuarius non fuit requisitus, & nu. 10.*

10 *Si solus proprietarius fuit requisitus, & noluit cauere, & in eius contumaciā actum est contra fructuarium, & satisdedit, an eodem modo procedatur. & quid si proprietarius non fuit requisitus.*

1 §. Cellus rectè. ¶ †Proprietarius tenetur repromittere tantū de toto damno, licèt alius habeat vsumfructū. Sed vsufructuarius tenet̄ satisdare de toto damno, tā pro iure suo, q̄ iure proprietarii, & eius ꝓcuratorio nomine. h. d. principiū huius §. & prin. l. seq. Et si vsufructuarius requisitus, vt satisdet, hoc non faciat, denegabit̄ sibi ius vtendi, vel per illum, qui petit sibi caueri, si per cōtumaciā eius mittat̄ in possessionē ex primo, & secūdo decreto iure illius. Vel per ipsum proprietariū, si pp cōtumaciā fructuarii ipse fuerit compulsus cauere. hoc secundo dicit iste §. Et si vterq; requisitus fuerit, & vterq; sit cōtumax, fit missio in possessionē super iure vtriusq;. hoc tertio dicit̄ in l. quāuis. ver. qa nisi, & si neuter est cōtumax, sed proprietarius requisitus cauerit, debet vsufructuarius sibi cauere de conseruando ipsum
a indemnē pro rata sua, aliàs denegatur sibi ius vtendi. {contra

si fuerit

si fuerit requisitus solus fructuarius,& satisdederit,non potest
agere ꝯ ꝓprietarium,vt caueat,sed si aliquid soluit, recuperat
a proprietario pro rata, aliàs verò nanciscit dominium ex se-
cundo decreto.hoc quarto,& vlt.dicit in l.quamuis.versi.nisi.
Et sunt isti tex.valde difficiles, & intricati, vt ex dicto summa-
2 rio apparet claré.†Sic ergo patet,quia isti tex.tria principaliter
determinant,primo qñ in domũ ruinosam vnus habet ꝓprie
tatem,& alter vsumfructũ,qualiter teneantur cauere,an cũ fi-
deiussorib.vel sine,& hoc in prin.huius §.vsq; ad uersic.ꝙ si.&
in prin. l.seq. Secundũ est qđ si sunt contumaces in non cauẽ
do,qualiter ꝯ eos prouidetur.& ista pars continet duos casus.
Vnus est qñ solus vsufructuarius fuit contumax, & iste ponit
in ver.ꝙ si in posses. Alius est qñ vterque,& iste ponit in l.quã
uis,ver.qa nisi. primus tñ casus subdiuiditur in duos. Primus
est,qñ ille, qui petit sibi caueri pp contumaciam fructuarij,
prosequitur cõtra eũ petendo se immitti ex primo, & secũdo
decreto,& ista ponitur in ver.quod si,vsq; ad ver.idẽ ait.Secũ-
dus est,qñ dimisso vsufructuario vaditur cõtra proprietariũ,
& proprietarius cauet de toto damno pp negligentiam fru-
ctuarij, qualiter prouidetur proprietario cõtra fructuariũ. Et
hoc in illo ver.idem ait.vsque in fin.¶Tertium principale,qđ
isti tex.determinant,est, qñ neuter est contumax, qa proprie-
tarius primo loco requisitus cauit qualiter sibi prouidet ꝯ fru
ctuariũ, q ẽt tenetur participare de damno,vel econuerso,qñ
fructuarius primo loco requisitus satisdedit,qualiter sibi pro-
uidetur ꝯ ꝓprietariũ,& hoc in l. quamuis. ver. sed nisi. & ver.
fin. ¶Circa primã partẽ occurrunt tria dubia. Primũ est, qua-
liter teneãtur cauere,an cum fideiussore,vel sine, & tex.in prĩ.
huius §.dicit,ꝙ proprietarius sine fideiussore,qa defendit cau-
sam suam,fructuarius vero cũ fideiussore, qa defendit ẽt cãm
alienam, idest proprietatẽ, ad quam defendendã censet ꝓcu-
a rator constitutus,vt l.4.§.fin.[a] s̃.nt.1.hoc intelligit verũ qñ solus
fructuarius fuit requisitus,& simplr, quia videt requisitus, vt
caueat pro iure vtriusq;.secus si vterque simul,vel fructuarius
tantũ pro suo iure,qa tunc sufficit ꝙ repromittat p l.q bona.§.
s̃.eodẽ.& qđ dixi supra proxi.§.& hoc voluit hæc gl. dũ dicit
istũ casum similẽ præcedenti. qđ intellige in iure, sed nõ in fa-
cto, & ꝯrium ibi formatũ hic cadere, & eandem solutionẽ de
bere dari. Contra illud tñ,ꝙ ꝓprietarius caueat,videbať rõ,qa
cũ ipse nullã cõmoditatẽ habeat, videbať ꝙ nullum incõmo
dñ deberet sentire Cautiores Iurisconsulti in l.seq. in prin. di-
cũt hoc nõ obstare,vt colligitur ex aduersatiua,quamuis, nec
respondetur ad ꝯrium. Sed tu dic ꝙ licèt non habeat,sperat ta
men habere cessante vsufructu, ideo debet proprietatem de-
3 fendere. ¶†Scđo dubiũ est, vtrũ qlibet eorum teneatur cauere
insolidũ.s. proprietarius repromittẽdo,& fructuarius satisdan
do, an aũt pro rata?Et videť primo, ꝙ in totũ per tex.in l. quã
uis.ver.nisi,qa proprietarius in totũ,&c.In ꝯrium,qa quilibet
teneť in effectu emendare damnũ pro rata,vt patet in d.l.quã
uis,versi. sed nisi,& ver.fi.¶Sup hoc dic,ꝙ aut vterq; cauet, &
tũc qlibet cauet pro sua rata.Aut alter tantum,& tũc valet in-
4 solidum, sed repetit ab altero. ¶†Tertiũ dubiũ est, qd si vnus
cauit insolidũ,vtrũ possit qs postea agere ꝯ alterũ,vt similr in
solidũ caueat?& respondeo ꝙ non per tex.istius §. in prin. dũ
ponit alternatiuam vel,in l.seq. versic.qa nisi.& sic innuit ꝙ si
proprietarius repromisit insolidũ,non possit cogi fructuarius
ad satisdandũ, & idem econuerso cũ ad veritatẽ alternatiuæ
5 sufficiat alterã partem esse veram. ¶†Circa secũdam partem
occurrũt quatuor,vel quinque dubia,primũ est si fructuarius
primo loco requisitus fuit contumax in satisdando,& petens
vult prosequi ꝯ eũ,qđ facere põt?Respõdeo,si fuit requisitus,
ꝙ caueret pro suo iure tantũ, mittitur in possessionem ex pri-
b mo,[b] & secũdo decreto.Et ita intelligit glo. in l. quãuis. Si ve-
ro,vt satisdaret pro suo iure tantũ,& ẽt proprietarii, tũc ex pri
mo decreto mittitur in possessionem non solũ pro suo iure tã
tũ,sed ẽt proprietarii, qa sua contumacia cũ sit procurator ꝓ
prietarii, nocet proprietario in hoc. Sed ex secundo decreto
mittitur in possessionem,nisi sui iuris sit tantum,vt no.gl.fi.in
6 §. præcedenti. ¶†Secundũ dubium est, qualiter fiat missio ex
secũdo decre.in suo iure, tex. hic in ver. ꝙ si in possessione.de-
clarat, qa prohibebitur vti frui. Hoc intelligo,non vt vsusfru-
ctus in ipsum transferatur, qa hoc fieri nõ põt cũ sit ꝑsonale,
vt Insti.de vsufru.§.finitur.sed trãsfertur in eum commoditas
remanente iure penes illũ,tex.est qui hoc expresè dicit in l. si
noxale.s̃.de noxa. & effectus est magnus, quia finitur vsusfru-
ctus morte illius,penes quem remansit vsusfructus,& per cõ-
sequens ẽt cõmoditas,nõ morte illius in quẽ commoditas est
translata,vt l.necessario.§.fina.de pericu. & commo. rei vend.
7 ¶†Tertium dubium. Quid si non vult prosequi ꝯ ipsum fru-
ctuarium contumacem,sed vult ire ꝯ proprietariũ,vt caueat,
vtrum possit: videť ꝙ non postquam elegit fructuarium. Nã
si satisdedisset,ad proprietariũ non reuerteretur,vt s̃. dixi, sed
ipse põt facere, vt satisdet, faciendo se mitti ex primo decreto
in iure illius, qa tędio affectus fortè satisdabit, vel habebiť sa-
tisdatio ꝓ ꝑstita,vt no.s̃.in prin.l.in glo.in verbo,{angustias.}
Contrarium est verũ,vt patet in fi.huius §.post quam fructua-
rius est contumax, quia non debet nocere petenti electio. Et
istud inducit Bar,notabiliter,posito ꝙ inesset vera opin.quam
tenet glo.auth.de duo.reis,& Azo in summa eiusdẽ tit ꝙ cõuẽ
to vno ex reis debẽdi lite pendente nõ possit alter cõueniri, ꝑ
l.quoties.§.si creditor. de peculio. hoc debet intelligi si conue-
tus non fuit contumax,aliàs secus ꝑ istũ tex.Illã tñ opin.etiam
non tenet Bar.in l.ij.§.fi.de duo.reis.per l.cre.in prin.s̃.man.&
respondit ad illam l.quoties.§.si cre.licet Ang.sibi hoc appro-
8 priet.†Inducit ẽt notabiliter ad imitationem l.vbi cœpit s̃.de
iudi.ꝙ licèt cęperim iudicium ꝯ te coram vno iudice,& sic de
beat ibi finiri, si tñ es contumax possum accedere ad alium iu
dicẽ non obstante illa l. nec potes mihi obijcere pendentiam
c litis[c] præcedentis,in qua es contumax,de quo per eundem in
l.sepulchri.de sepul.vio. Et vltra hoc ẽt dicit, ꝙ si esses paratus
purgare cõtumaciã in primo iudicio, non debes audiri post-
quam ipsum cõtempsisti,vt l.litigatores.de arbi. Ang.cõtra in
vtroque dicto per ea quæ no. Guil.de Cu. in l. nemo.C. de iu-
risdi.om.iud.& Dyn.in l.nulli.C. de iudi.& Inno.in c.super li-
teris. de rescri.Tu dic. Bar. verum dicere in primo dicto, pro-
pter eius rõnem. Nec obstant allegata per Ang. qa nõ loquun-
tur, qñ reus est contumax. In secundo verò dicto puto Ange.
verius dicere,ꝙ si vult expẽsas reficere, & omne dãnum,quod
habuit actor in accedendo ad alium iudicem pp eius contu-
maciam,& satisdare de iudi.sisti corã primo,debeat audiri,ar.
9 corũ q̃ no.in l.si cũ dies.§.fi. de arbi.cũ l.seq. ¶†Quartũ dubiũ
est eo casu quo pp contumaciã fructuarij venerit ꝯ proprieta-
riũ,& caueat quaŕ succurrit proprietario ꝯ fructuarium, qui
debuit satisdare tã suo q̃ proprietario noĩe, vt hic in tex deter
minať,ꝙ põt prohibere ipsum vti frui, & sic ista cautio habeť
loco secundi decreti inter proprietariũ, & fructuariũ. hoc in-
tellige verũ,si fuit fructuarius citatus, cũ petita fuit cautio a ꝓ-
prietario, & nõ comparuit.Aliàs requireretur nouus ordo, &
10 missio ꝯ eũ ſm Bar.& bñ.¶†Vlt.põt dubitari, qd si solus pro
prietarius fuit requisitus,& noluit cauere,& in eius contuma-
ciã iuerit ꝯ fructuariũ,& satisdedit,an eodẽ modo procedetur?
Rñdeo non,qa cũ fructuarius teneať satisdare,eo qa est procu
rator proprietarij,fecit qd debuit,& sic nõ agit ꝯ proprietariũ
nisi postq soluerit vt j l. proxi. in fi.¶Circa tertium, & vltimũ
casum,q ponit in l.seq.in versic.sed nisi,qñ proprietarius pri-
mo loco requisitus cauit,dicitur in tex.ꝙ põt petere a fructua-
rio,ꝙ sibi caueat, supple de refundendo parte suã si contingat
eam soluere, & si est negligens in cauẽdo, tunc põt prohibere
eum vti frui.Cõtra quod.i.imo statim ꝙ cauit, posśit eũ prohi-
bere,vt in §.præcedenti in fi. Sol. ibi cauit in contumaciã fru-
ctuarij,hic nõ fuit contumax.Econtra si fructuarius satisdedit,
nihil põt petere nisi postquã soluit, quare secus ĩ casu præce-
denti?respondet, quia fructuarius est procurator proprietarij,
ideo debuit satisdare, & sicut fideiussor nõ repetit anteq̃ sol-
uat, nec petit sibi caueri iuxta ea quæ no.in l. Lucius. s̃.mã nisi
in casib.ibi no.ita hic. ¶Sed proprietarius non est procurator
fructuarij, ideo si cauit in totum, fecit plus q̃ debuit, ideo po-
test petere sibi caueri etiam antequam soluat, & nisi caueatur
potest prohibere vti frui.

ADDITIONES.

a ¶ Et adde Bar.in l.de die.§.quidã. ver. simile dicimus in fructuario.§. qui satis.
cog.vbi addit hoc ẽt ꝙ litigando dño nõ ꝓiudicat,sicut nec creditor in pig.
vt per Pau.ipsum in l.13.§.fi.de seru.& vsu.Ale.in d.l.13.§.fi.hic alleg.
b ¶ Qualiter aũt aduersus fructuariũ cõtumacẽ ꝓcedi dẽat & fiat missio, vide a-
pud Spe.de primo & secũdo decreto.§.restat videre.ver.quid si reus.
c ¶ Pendentiam litis. Adde Soci.consi.38.

LEX XI.

1 *Creditor hypothecarius tenetur satisdare, sicut fructuarius, & superficia-
rius de quib. dictum est supra quia dicitur potius defendere causam pro-
prietarij quam suam.*
2 *Si creditor est contumax in cauendo,fit missio in possessionem ex primo, & se
cundo decreto contra eum, & quis sit effectus huius secundi decreti.*

1 QVi de creditore.¶†Creditor hypo-
thecarius tenetur sa
tisdare,sicut fructuarius,& superficiarius,de quibus
dictũ est s̃. quia dicit potius defendere cãm ꝓprie-
tarij quam suam.h.d.primo.dicit tex.cũ glo.1.Itẽ creditori est
cauendũ de dãno infecto sicut dño,hoc secũdo.¶Item missus
proximo, & secũdo decreto in contumacia dñi, & creditoris,
2 ponor est q creditor. hoc tertio, & vlt. vsq; ad l.q bona. ¶†Sic
ergo patet,ꝙ si creditor est contumax in cauendo fit missio in
possessionem ex primo,& secundo decre.contra eum,cuius se
cundi decreti effectus est,vt extinguitur ius pignoris,nõ vt trãs
ferať in missum quia nec transferri põt, cũ accedat personali
obligationi,quæ non est apud ipsum. Alia etiam ratione,quia
trãsfertur dominium in immissum, & hoc declaratur in tex.
& gl in l.si noxale.s̃.de no.Et isto modo intellige l.seq.qñ credi
tor fuit contumax aliàs ius suum remaneret illęsum per l. eo-
rum.j.eo.tit.& hoc voluit glo.fi.in l.seq.

LEX

LEX XIII.

1 QVi bona. ¶†Possidens rem tanq̃ suam, licèt re vera non sit sua, debet repromittere, & nõ satisdare.h.d. ¶In tex. ibi,{a non dño emit.}dic scilicet re vera,non tamen de hoc constabat,alias non diceretur bonæ fidei,si ergo peto te caueri cũ fideiussorib.dicẽs,ꝙ licèt emeris a Titio, non tñ constat te esse dñm effectum ,quod potest esse, quia nec Titius erat , non habes necesse probare te dñm effectum ad hoc, vt satisdare non tenearis, quia præsumeris, vt sufficiat repromissio,casus est hic.si aũt non habebas nulli posset dici contra,nisi possederis eam longissimo tempore.

LEX XIIII.

1 *Etiam habens seruitutem vel aliud ius in re pro illo iure sufficit,quod repromittat.*

2 *Habens seruitutem in domo ruinosa ad domum suam, quod etiam ipse cogatur cauere de damno infecto ratione huius commodi.*

QVi bona.

1 §.Siue corporis. ¶†Etiã habens seruitutẽ vel aliud ius in re pro illo iure sufficit, ꝙ repromittat. h.d declara, vt dixi s̃.e.l.hoc amplius.§.quæsitum. ¶In tex.ibi,{puta seruitutem} subaudi ẽt realem , vel prædialem , vt aliquid addat ad l. hoc 2 amplius.§.Celsus.quæ loquit̃ de persona. † Et no.mirabile, ꝙ etiam ille qui habet seruiturem in domo ruinosa ad domũ suam cogitur cauere de dam.infec.ratione huius cõmodi.Et ẽt aduertendũ, ꝙ hoc casu cũ nõ sit ꝓcurator ꝓprietarij , vt dixi in l.j.§.fi.s̃.tit.j.non põt cõpelli ad cauẽdum nisi pro iure suo. Sed fructuarius ẽt pro iure proprietarij.& idẽ in credi.Nimirum ergo hic si non satisdat,sed si spontè vellet cauere ꝓprietario haberet satisdare,& si pro iure suo non cauet,denegatur sibi ius vtendi seruitute,vt j.c.l.si finita.§.si qua sunt iura. & si cauit,& damnum postea dẽt quantũ participar de emẽdatione eius,oportet dici,ꝙ ꝑ æstimationẽ seruitutis. Ex hoc dico istũ tex.debere intelligi, qñ ex ruina domus ipse recipit dãnũ in seruitute,quia fortè erat seruitus oneris ferendi,vel haustus aquæ.Sed si non reciperet dãnũ,vt qa erat seruitus altius non tollendi,vel stillicidij recipiendi,nã posito ꝙ domus ruat, illa dãnũ non recipit in seruitute. Vñ nõ video,ꝙ ꝓ tali seruitute tuẽda debeat aliquid participare de emendatione dãni,& per ꝯñs nec tenetur cauere. ¶In gl.j.ibi,{an personæ.} vult dicere Rug.ꝙ ille q habet seruitutẽ ꝑsonalẽ,vel ius ꝑsonale in re, dẽt satisdare,& ita loqtur l.hoc amplius.§.quæsitũ. & §.vt Celsus. & l.qui de creditore. Aut habet seruitutẽ realem, & tũc repromittit duntaxat,vt hic,& sic est melioris ꝯdõnis qui habet ius reale,q̃ q personale.Simile in l.j.§.fi.s̃.ti.j.iuncta l. de pupillo.§. sextus.ver.imposituria.Doct.reprehendũt Rug. qa innuit,ꝙ superficiarius habeat seruitutẽ personalẽ,qđ est falsum,cũ habeat dñium vtile,& in re in qua quis habet dñium,non põt habere seruitutẽ.vt l.vti frui.s̃.si vsusfru.pet.a. & posito ꝙ esset serui a tus,non esset personalis,sicut vsusfructus,qa non extinguitur[a] illis modis.Breuiter ꝓ Rug.vr̃ tex.in l si tibi homo.§.fi. in fi.de leg.l.ꝙ superficies sit q̃dam seruitus,dum dicit, {vt ab hac ser- b uitute liberetur & superficiẽ lucrifaciat. } Dic ꝙ nõ est ꝓprie[b] realis,cũ nõ debeat̃ a re rei , nec personalis, sed est quoddã ius debitũ ꝑsonæ cũ ipsa re,qđ habet similitudinem cũ seruitute, vt s̃.de seruit.l.vt pomũ.& quod no.in l.prætoris.de ser.rust.pđ. Ad ꝯtrium rñde, vt dixi in §.q̃sitũ. Et ẽt alia sol. põt intelligi ex his q̃ s̃.dixi,ꝙ habẽs seruitutẽ prædialẽ non est procurator ꝓprietarij,& sic nõ põt cõpelli ad cauendum nisi pro iure suo.

ADDITIONES.

a ¶ Qualiter autem superficies finiatur,& extinguatur,vide per Bal. in rub. C.de iure emphyt.post principium. in ver.contractus superficiarius est . & in l.j. ad Ter.in iiij.colum.Bart.& Alexan.in l j.ff.de superfici.

b ¶ Nam seruitus realis dicitur ea quæ concessa est rei certæ pro loci expressione transitque ad hæredem & successorem, alioquin seruitus personalis dicitur, nec rem sequitur,vt l.Lucius.ff.de seruit.rusti.præd. & ibi pro Barto.Bald.& docto.& adde Lud.Rom.in singu.in verb.seruitus. ver.quædam sunt &c.

---

1 *Etiam dominus domus non vitiose tenetur cauere , si mediantibus vitiosis potest domus sua damnum inferre.*

2 *Quando præsens status rei tendit ad aliquid in futurum , verisimiliter debemus inspicere id quod euenire potest.*

1 §.Cum inter ędes. ¶ †Etiã dñs domus nõ vitiosę tenet̃ cauere , si mediantib.vitiosis põt domus sua damnũ inferre. h. d. & est pul- 2 cher casus. & allegat̃ ꝙ qñ ꝑsens status rei tendit ad aliquid in futurũ , verisimilr̃ debemus inspicere id quod euenire põt. Facit quod no.ĩ l.si idẽ.§.si vna actio.de iurisd.om.iud.de hoc in l.inter stipulantẽ.§.sacram.de verb.oblig. ꝑ Bar.¶In tex. ibi {an ambo.}& vr̃ ꝙ neuter,nam tu cuius ędes sunt vitiosę nõ, qa tuæ nõ possunt ruere supra domũ meã , sed supra medias, & sic nõ põt mihi damnum inferre immediate. ¶Itẽ vicinus medius,qa domus sua nõ est vitiosa,& sic nõ põt sibi imputari curã nõ reficit, sed ꝯtrũ j. subiicitur ꝙ imo ambo, & hoc ideo,qa licèt domus tuę nõ possint ruere supra meã,nec dare dãnũ immediate.possunt tñ esse causa dãni ruẽdo supra mediã,ergo dãnũ dare vr̃,arg.l.q occidit.§.pe.ad leg. Aql.ideo qa licèt domus illa ꝑ se dãnũ nõ possit dare,põt tñ mediante domo tua. Et si dicat̃, istud nõ debet illi imputari postq̃ domus sua non est vitiosa,& sic vr̃ iniustum , ꝙ sentiat dãnum ꝑꝑ rẽ alienam. Rñdetur ꝙ hoc dãnum põt euitare, si vult faciendo sibi caueri a te,tã pro damno domus suę, q̃ ꝓ dãno qđ mihi tenebit̃ emendare si cautionẽ ꝑstaret , aut igitur fecit a te sibi caueri de vtroq; damno,& nõ est de quo possit conqueri, aut non fecit,& tunc sibi imputet,sicut sibi imputaretur,si sua domus esset ruinosa & non reficeret.Hoc intendit iste tex. subtiliter,vr̃ tñ dicendũ ꝙ qñ fecit sibi caueri de vtroq; dãno a te, ꝯuẽtus postea a me,liberetur actionẽ cedendo ꝯ te,qa ideo tenetur,quia actionẽ habet,vt l.qđ debetur.de pecu.Certe etiã si actionẽ non haberet,quia nõ fecisset sibi caueri,teneretur mihi,intellige.s.de sua negligentia,ideo vr̃,ꝙ non liberetur actionem cedendo.Cogita super hoc,quia ęqtas dictat cõtrarium, nã ille liberat̃ actionẽ cedendo,qui solum ꝑꝑ hoc tenetur , ꝙ actionẽ habet.Et pro ista opi.ꝙ liberetur cedendo actionẽ, licèt teneat̃ ẽt si actionẽ non habeat,facit id,qđ not.gl. mag. in prin.quia si nõ potuisset sibi prospicere de cautione, non teneretur mihi cauere,& si cauisset, ex ea cautione non teneretur, cũ ex re aliena sine sua culpa damnum sentiat, ergo & si fecit sibi caueri,liberabitur actionẽ cedendo,non ꝑꝑ hoc ꝙ teneatur mihi ex eo,quia actionem habet vt s̃.dixi sed ex eo ne indebite,& sine culpa damnum patiatur. Quod posset contingere, si aliter esset non soluendo. Paulus.

---

a *Lex licèt indistinctè loquatur debet tamen indistinctè recipi ex mente eius, quæ colligitur ex ratione verborum.*

Statutum quòd de damno stetur iuramento damnum passi, quòd licèt iurauerit,tamen sit quærendum de damno,an sit datum, secus si dicat quòd stetur relationi saltuarij.

§.Qui damni. Hic incipit Iurisconsultus exponere tria verba edicti pretoris, posita s̃.eo.l. ꝑtor.in prin.ibi dũ dicit {ei q iurauerat non calumniæ 1 causa &c.}& durat vsq; ad §.fi.huius l.†Et hoc dicit in effectu, ꝙ licèt ex illis verbis videat̃ colligi,ꝙ eo ipso ꝙ quis iurat de calumnia,vt debeat sibi caueri absq; eo,ꝙ probet vel alleget aliquod interesse, vel se habere domũ vicinã ruinosam , nihilominus hoc non est verũ,sed ita demũ sibi cauetur,si timet dãnum de re ad rem,secus si de re ad personam duntaxat.

¶Item ita demũ si ꝑ aliud remediũ ordinarium tale damnũ nõ põt euitari.Item ita demũ si ædificiũ pro quo petit caueri, non fuerit ab eo illicite factum , vel non consenserit ꝙ illicite fiat.h. d. vsque ad §.& superficiariũ.licèt quilibet ꝯ. alleget ꝑ se ꝑcipue §.de illo.& §.si quis iusta.¶In tex.ibi.{prius de calumnia iurare debet.}nisi sit in persona, quæ nõ ꝑsumatur calumniari,vt parens,& patronus vt supra de iureiu.l.iusiurãdũ.& l. ad pecunias.§.hoc iusiurandũ. ¶ In tex. ibi, {& nõ ingretur.} scilicet attẽto cortice verborũ edic.ꝑtoris,q̃ innuũt ꝙ eo ipso, ꝙ iurat de calum.sit sibi cauẽdũ,sed nõ attẽta mẽte . qa postq̃ vult,ꝙ iuret de calumnia, vult per ꝯñs ꝙ ꝑtendat aliquod iustum interesse.Als videretur calumniose petere. idest sine causa iusta.Nihil.n.aliud est calumniari in casu isto,nisi iniuste pe- a tere. †No.ergo ꝙ licèt lex indistinctè loquat̃ , debet tñ distinctè recipi ex mente eius,quæ colr̃ ex rõne verborũ . Et inducit Ang.istum tex.si statutum dicat,ꝙ de dãno stetur iuramento dãnum passi,ꝙ licèt iurauerit,nihilominus sit quęrendum de dãno,an sit datum .Secus si dicat,ꝙ stetur relationi saltuarij,idest illius qui habet custodiam agrorũ . Primũ dictũ non placet,nec habet rõnem,qa secundum illud statutum nullius esset effectus,si deberet vlterius inquisitio fieri,nam postq̃ statutum vult stari dicto seu iuramento eius, resultat ex hoc plena probatio,ergo alia probatio nõ debet exquiri, vt in c. ꝯungit. de fide instru.vbi non requiritur , ꝙ actor iuret si plene probauit suam intentionẽ,& cõsuetudo in contrarium reprobatur vt in c. fi. extra de iureiu. fateor tñ si posset probari contrariũ per partem aduersam , non staretur iuramento damnũ passi , quia non plus debet operari illa probatio,q̃ si esset facta per testes,sed tunc posset probari contrarium per meliores testes, ꝑ no.in l.in exercendis.de fid.inst.Et hoc tenuit notabiliter Iaco. But.in l.i.C.de re iudi.¶Nec iste tex.facit pro Ang.quia hic nõ statur iuramento de calum.nisi alleget iustũ interesse, nec aliter aduersarius cõpellitur cauere.Et ista fuit intentio ꝑtoris, vt Iurisconsultus hic dicit. Sed statutũ prędictũ vult stari iuramẽ- a to,ergo standum est quousque[a] probetur cõtrariũ , & posito ꝙ aduersarius cauisset,statim ꝑstito iuramento,& non allegato iusto interesse,non committeretur stip. nisi pro iusto interesse.Et quid sit iustum interesse infra subiicitur.

ADDITIO.

a ¶ Quousque. Adde Ludouic.Roma.consi.102.Alex.consi. 36.

*1 Suſpectus ſi quis erat & fugitiuus tempore quo mecum contraxit, non poſ
ſum poſtea facere ipſum capi tanquam ſuſpectum & fugitiuum, quia im
putandum eſt mihi cur ſecum contraxi.*
*2 Cum quis iuratur ſuſpectus, & fugitiuus, an hoc ſufficiat vt committatur
captura.*
*3 Mulier ſi nubit viro inopi, an poterit poſtea petere dotem ſibi conſignari,
propter inopiam.*
*4 Si te offendi indebite, & poſtea peto quòd caueas mihi de non offendendo,
an debeam audiri.*
*5 Fruſtra implorat legis auxilium, qui committit in legem.
Iudex aliquando poteſt cauere aliquem ex officio ad mei inſtantiam, & non
compellitur, ſi non vult.*

1 **§. De illo quæritur.** ¶ † Not. in ve. a it. n. iſtũ tex. q ſemper allegatẽ φ ſi
qs erat ſuſpectus, & fugitiuus tpe quo mecũ contraxit, nõ poſ-
ſum poſtea facere ipſum capi tanq̃ ſuſpectum & fugitiuum,
quia imputandũ eſt mihi, cur ſecum ɔ̃xi. facit l. ſi is a quo. in
fi. vt in poſſeſ. lega. & l. fi. ſ. de ſpon. debet ergo ſupeueniꝛe cau-
2 ſa ſuſpicionis ex poſtfacto, vt l. creditores. de priuil. cred. ¶ † Et
not. iſtud, qa pluries facies relaxari debitores, cũ communiter
fiat contrarium, cũ ſtatim, φ quis iuratur ſuſpectus, & fugiti-
a uus, committatur captura. ſed male, ex ignorantia. [a] ¶ † Facit
3 etiam φ ſi mulier nubit viro inopi, nõ põt peti doẽ ſibi con
ſignari pp inopiam, hoc verum niſi inopia vel ſuſpitio fuiſſet
occulta. arg. in l. vtilitatis. de confir. tuto. Not. ẽt ex iſto §. ſic φ
auxilium ordinarium, excludit extraordinarium, qđ eſt verũ
qñ eque plene prouidet, aľs ſecus, vt dixi in l. in prouinciali. ſ.
tit. j. Et qñ tendunt ad idem, aľs ſecus, vt j. eod. l. ſi quis opus. &
4 adde ad iſtum §. l. inquilino. cum ibi no. j. eo. ¶ † Iſte §. allega-
tur, φ ſi te offendi indebite, & poſtea peto φ caueas mihi de
non offendẽdo, φ non debeo audiri. Bar. tñ tenet ɔ̃tiũ pp peri
culum perſonæ qđ eſt maius, q̃ periculum rei, ſed Angel. in §.
5 qui damni. ſ. ea. l. tenet primã partem & melius, quia † fruſtra
b implorat legis auxiliũ, q cõmittit [b] in legem, vt l. auxiliũ. §. in de
lictis. ſ. de mino. põt dici, φ iudex ad mei inſtantiam nõ tenea
tur cõpellere, ſed ſi vult ex ſuo officio põt, vt l. æquiſſimum. ſ.
de vſufr. ¶ Similiter not. Bar. in l. conſentaneum. C. quõ, & qñ
index. φ aliquando iudex põt aliquem capere ex officio ſuo
ad mei vtilitatem, non compellitur tamen ſi non vult.

ADDITIONES.

a ¶ Ex ignorantia. Adde Lud. Ro. conſi. 141. eundem Pau. conſi. 126.
b ¶ Committit in legem. In hoc artic. an qui committit in legem habeat benefi-
cium legis. vide Socin. conſi. 19.

§. Et ſuperficiariũ. ¶ † Superficiarius, & vſu-
fructuarius poſſunt petere
ſibi caueri. Sed bonæfidei poſſeſſor ẽt cum tit. nõ põt petere a
dño, ſed ab alio ſic. h. d. tex. cũ glo. ¶ In gl. q̃ incipit {non cõpe-
teret.} ibi, {ſed ɔ̃ alios ſic.} Vult ergo iſta gl. φ bonæfidei poſ-
ſeſſor cũ titulo, ſi haberet publicianã cõtra alium ad quẽ per-
uenerit poſſeſſio ꝑferatur illi, qui habet quaſi dñium, vt in to-
to titu. de publi. ita & contra aliũ defendatur in hac petitione
cautionis, facit optime l. ſi ab eo. ſupra de pig. Sed ɔtra dñm, ſi
cut ſi nõ haberet publicianã regulꝛ, vt l. fi. ſupra de publici. Ita
nõ põt agere vt ſibi caueat, qa ius iſtius agẽtis nõ eſt validũ ɔ̃
verũ dñm in aliquo, ſed cõtra non dominum, & cauentem.
¶ In caſib. ergo in quib. publiciana daretur contra verum do-
minũ, de quib. hꝛ in d. l. fi. & in l. ſi a Titio. ſupra de rei ven. Si-
militer poſſet petere hanc cautionem ab eo ſm Ang. quia ius
quaſi dnij eſt potentius ipſo dominio in ipſis caſib. ¶ In c. gl.
ibi, {ſed ſecus in aliis.} ideſt ſuperficiario & vſufructuario. ſ.
quia poſſunt petere ſibi caueri a proprietario, ſeu directo do-
mino, quia in iure ipſorũ defenduntur ẽt ɔtra directũ domi-
num, vt l. j. §. qui perpetuũ. ſi ager vect. Sed iſta gl. videtur dice-
re cõtra tex. expreſſum. j. eo l. dam. inſec. ſuꝑſo. §. j. & §. ei qui. in
quib. dicitur φ fructuarius vel ſuperficiarius non poſſunt pe-
tere ſibi caueri a proprietario, ſeu directo domino. ſed dic nõ
poſſunt ex hoc edicto, quia habent aliud remedium, & de illo
forte loquitur glo. vel dic vt ibi plenius notatur.

*1 Remedium hoc extraordinarium concurrit cum alio extraordinario, &
etiam cum ordinario quando tendunt ad diuerſa.*
*2 Durante litigio ſuper vno, poteſt contra eundem dari libellus per eandem
perſonam, ſuper alio.*

1 **§. Si quis opus.** ¶ † Remediũ hoc extraordina-
riũ concurrit cum alio extraor-
dinario, & ẽt cũ ordinario, qñ tẽdũt ad diuerſa. h. d. & iſtud vl
timũ referas ad proxi. ꝑcedentem non ad primũ, quia cũ alio
extraordinario concurrit, ẽt ſi tendant ad idẽ, vt ſupra ad leg.
Agl. l. de pecorib. & ſ. ad l. Agl. l. quẽadmodum. §. magiſtratus.
dic vt dixi tit. j. l. in prouinciali. §. j. ¶ In tex. ibi, {nunciauerit.}
& non obſtante nunciatione vicinus ædificat, vel de facto, vel
de iure præſtita cautione de demoliendo, & nuncians dubitat
ædificiũ debere ruere ſupra ſuũ, nã per nunciationẽ ſibi pro-
uidetur, vt locus deſtruatur, ſi appareat factum contra nuncia
tionem, vel non iuſte factum, non aũt prouidetur, vt ſi ruat, &
damnum det poſſit emendatio damni peti, vt patet in fi. ¶ In
tex. ibi, {nam ei qui egerit ius aduerſario non eſſe altius tolle-
re.} ſcilicet intentando confeſſoriam, nam per eam ſimiliter
prouidetur vt opus factum contra debitam ſeruitutẽ deſtrua
tur, & etiam vt reficiatur damnum, quod ex tali ædificatione
agens paſſus eſt, etiam nulla ruina interueniente, vt l. loci cor-
pus. §. cõpetit. ſ. ſi ſeru. ven. non autem de eo quod poſſit eue
nire propter ruinam, ideo de hoc petit caueri etiam durante
2 lite ſuper confeſſoria. ita innuit iſte tex. † Et ſic no. φ durante li
tigio ſuper vno, poteſt contra eundem dari libellus per eandẽ
perſonam ſuper alio, quinimmo etiam ſi ſuccubuiſſet in con
feſſoria, poſſet petere ſibi caueri. nec obſt. except. rei iudi. quia
agitur ad diuerſum, vt l. cum quæritur. de excep. rei iudic.

1 Non poteſt quis ab alio petere, id quod ipſe ſibi facere denegauit.
*2 Non debet vti beneficio legis, qui contra eam ſuper eodem cõmiſit uel fecit.
Si peto a te mihi caueri φ me non offendas, & tu petis quòd ſimiliter ego ca
ueam quòd non offendam te, non debes compelli ad cauendum mihi, niſi
etiam ego caueam tibi, niſi ſubſit diuerſa ratio in perſona alterius.*

1 **§. Si quis quia.** ¶ † Nõ poteſt quis ab alio petere,
id qđ ipſe ſibi facere denegauit.
h. d. Et eſt pulcher caſus, & ĩducibilis ad multa: & ratio eſt ſm
2 Dy. qa non debet vti beneficio l. q ɔ̃ eam ſuper eodem cõmi-
ſit vel fecit, vt ſ. de min. l. auxilium. in fi. & inducitur ad qõnẽ,
φ ſi peto a te mihi caueri, φ me non offendas, & tu petis, φ ſi-
militer ego caueam, φ non offendam te, non debes compelli
ad cauẽdum mihi, niſi etiam ego caueam tibi, quod eſt ve. ũ,
niſi diuerſa ſubſit ratio in perſona alterius, vt ſi tu me offende
res, & non ego te, vt ſ. hac l. §. ſi quis iuxta. vel ſi maior eſt præ-
ſumptio, φ me offendas, q̃ φ ego te offendam, ſm Doct. ¶ Vl-
timo oppo. de l. poſtquam. §. imperator. vt leg. no. caue. vbi te-
neor cauere tibi ſuper re in qua denegaſti mihi cauere. ſolu vt
not. per Docto. C. vti poſ. l. vnica, quia hic fuit tranſlata poſſeſ-
ſio, & dominium in me, per ſecundum decretum, ibi non.

*1 Licèt quis iurauerit ſemel in alia inſtantia de calumnia, ſi tamen ex inter-
uallo petit ſibi caueri, debet iterum iurare.*
2 In cauſa appellationis, an debeat iterum iurari de calumnia, & nu. 4.
*3 Iuramentum teſtis an debeat repeti, ſi iterum ex interuallo producatur.
Et quantum ſit iſtud interuallum. & nu. 3.*
*4 Propoſitum hominis eſt mutabile, & qui ſemel eſt bonus poteſt effici ma-
lus, & econuerſo.*

1 **§. Si quis ſtipulaturus.** ¶ † Licèt quis iura-
uerit ſemel in alia
inſtãtia de calumnia, ſi tñ ex interuallo petit ſibi caueri, debet
iterũ iurare. h. d. Et põt intelligi duob. modis. ſ. ex interuallo. ſ.
finita prima inſtantia, in qua prius petierit caueri, & ſic expe-
2 dit dare nouũ libellũ, & nouum iuꝛm interuenire, † & tunc
facit iſte tex. φ in cauſa appellationis debeat iterũ iurare de ca
lũnia, qa eſt inſtãtia noua, vt l. ita demũ. cũ ibi no. C. de procu.
de quo eſt caſus in c. j. de iur. cal. Et idem in iuramento teſtis,
vt repetẽdum ſit iuramentũ, ſi ex interuallo iterũ producatur
cotã alio iudice, vt in caſu l. fi. de teſti. & c. præſentata. eo. tit. &
hoc tenet ibi Abb. Põt intelligi in eadẽ inſtantia, ſi per hoc lon
gum interuallũ poſt præſtitum ſacr̃m ſequatur eandem litem
ſuper eodẽ libello, per rõnem quæ hic ponitur, qa pp longum
interuallũ temporis, poſſet eſſe cauſa mutata, & animus peten
tis, cũ ſit variabilis, vt hic in gl. quæ ſemper allegatur vnã cum
3 tex. ad hoc. † quod propoſitũ hominis eſt mutabile, & ille qui
ſemel eſt bonus põt effici malus, & ecõuerſo. facit l. deberi. C.
de fideic. lib. & quod no. in l. de tut. C. de in integ. reſti. & quan-
a tum ſit iſtud interuallũ, [a] relinquitur arbitrio iudicis, ar. in l. j.
4 §. ait prætor. ſ. de iur. deli. ¶ † In gl. quæ incipit, {ſcilicet iterũ.}
in fi. ibi, {corrigitur per Auth. & c.} ſu dic cõtra, qa loquitur
de iuramento de calũnia, quod præſtatur ad ſolenniizandum
iudicium, & concipitur nõ ſolum de præſenti, ſed etiam in fu-
turum, vt iurans, quia in tota lite non committet calumniam
ideo ſufficit ſemel eſſe præſtitum, hic verò non præſtatur ad ſo
lennizandum iudicium, ſed potius ad probãdum intereſſe, vt
no. j. proxi. §. & ſi cõcipitur de præſenti iudicium, φ non com-
perit animo calumniæ, ſed quia prætendit iuſtum intereſſe.
Iſtud autem intereſſe poteſt deficere, & ſic poſſet calumniari
de præſenti, licèt primo non fuerit calumniatus. ¶ In gl. ſeq. ibi,
ſ. de tranſac. l. cum his. §. in perſona dic φ poſſibile eſt propoſi-
tum hominis mutari, & præſumitur in his, quæ ſunt modici
præiudicij, vt hic, vel modicum grauamen eſt, φ iterum iuret,
non ſic in his, quæ ſunt magni præiudicij, quod dic vt not. in
c. ſemel malus. per Dyn. de regul. iur.

ADDITIO.

a ¶ Interuallum. Dic φ per triennium quis de malo efficitur bonus, & econuer-
ſo dici poteſt, vt voluit Ludo. Roma. conſi. 136.

*1 Petens caueri alieno nomine, ita demum iurare debet de calumnia, ſi ille cu
ius nomine petit, deberet iurare, ſi per ſeipſum peteret, non aliter.*
2 Iuramentum de calumnia an ſit de veritate, & qualiter iuret procurator.
3 Cauſa damni infecti, an ſit ſummaria.

§. Si

1 **§.Si alieno nomine.** ¶†Petens caueri alieno nomine, ita demū iura
re debet de calūnia, si ille cuius nomine petit, deberet iurare,
si per seipsum peteret, non aliter. h.d. ¶In tex. ibi, {fuisse postu-
laturum.} gl. in l. prætor. circa prin. s. eo. quæ incipit, { cū alie-
no } i. si. dicit, quod illud est iuramentū credulitatis, quia iurat, quod
credit illū cuius nomine postulat, non petere animo calūniæ,
& ideo non expedit, quod ad hoc habeat mandatū speciale, quia
2 iurat de sua credulitate. †Sed iuramentū de calūnia, qđ præ-
statur ad solennizandum iudiciū, nō est de credulitate, sed de
veritate, videlicet quod dñs nō petit animo calumniæ, & ideo ad
hoc vt possit præstari per procuratorē, requiritur quod habeat specia
le mandatū, vt in c. fi. de iura. calum. lib. vj. Et tunc iurat in ani
a mā dñi,[a] & ista est vna differētia. ¶Alia est, quia illud iuramen-
tū dicit solēnitatis, istud autē dicit probationis, quia per ipsum pro-
batur interesse petentis. Ita videntur Doct. hic sentire, qđ est no-
tandum, & secundum hoc sufficit allegare iustā cām, puta, quod
habet domū vicinā, & quod illa est sua, nō tñ habebit necesse ple
nè probare, quod sit sua, sed sufficiet iuramentū calūniæ sicut quñ
quis petit se immitti in possessionē ex primo decreto, quia pōt
probare debitū cū iuramento, vt not. in l. cum proponas. C. de
3 bo. auth. iud. pos. †Et ex hoc sequitur aliud quod ista causa iura-
mēti est summaria, nō solum quantum ad abbreuiandas dila
tiones, sed ēt quantū ad probationes fiendas, quia summariè
fiunt, idest non plenariè, cum sit modici præiudicii hæc cau-
tio, & periculū sit in mora, facit l. thesaurus. ad exhibendū, &
quod no. Bar. in l. j. de præto. stipula in §. pe versi. fin. & l. si quis
a liberis. §. si vel parens. de libe. agnoscen. Cætera circa ista iu-
ramenta vide hic per Bart. qui mouet plures quæstiones circa
materiam l. ii. §. quod obseruari. de iura. calum. Et no. hic gl. su
per verbo {debeo,} dum dicit, quia non fit in forma iudicii,
nam innuit, quod in hac causa nō detur libellus, nec contestatur
lis. Contrariū tenent Doct. vt dixi s. eod. l. iiii. §. hoc autem iudi
cium. Et sic quantum ad substantialia iudicii, ista cā non est
b summaria,[b] quia nihil debet de substātialib. omitti, & dabitur
sententia in scriptis, licet quātū ad alia sit summaria, vt s. dixi.

ADDITIONES.

a ¶ Animam domini. Adde quod in Romana curia iurat etiam in animam suam, vt dicit Ro. deci. sua de iur. calum.

b ¶ Summaria. Adde vt per Lud. Rom. consi. 136.

1 *Obligare se an quis possit perpetuo cautione de damno infecto.*
2 *Infinitas an sit vitanda, quando agitur de obligatione contrahenda.*
3 *Vbi apponitur dies in cautione damni infecti, qualiter debeat adhiberi causa cognitio.*
4 *Qui se obligauit hac cautione ad diem, si iterum timetur damnum, non liberatur.*
Quando petitur tenuta reuocari, quia fortè est nulla, si de nouo esset danda, an debeat confirmari, & non reuocari.
5 *Cum petitorium & possessorium deducitur in iudicium, & pro vna parte constat de iustitia in possessorio, pro altera in petitorio, quòd pronuncietur super vtroque, & præualet sententia in petitorio.*

1 **§.Huic stipulationi.** ¶†Non tenetur quis se obligare perpetuo
hac cautione, sed debet statui tempus arbitrio iudicis, ita quod si
ędificium ruat, teneatur, si transactū sit illud tēpus, & si adhuc
damnum timetur, iterum caueatur. Si vero tempus nō sit ap-
positum ex certa scientia, quandocunque ruat committitur sti
pulatio. Si vero propter errorē iuris nō apponatur, intelligitur appo
situm tempus, qđ apponi consueuit in talib. h. d. cum l. seq. &
prin. seq. vsq; ad §. deinde. & incipit hic exponere verba edicti
prætoris posita in l. prætor. s. eo. ibi dum dicit {in ea die in qua
2 causa cognita statuero &c.} ¶†No. hic duo membra, an in-
finitas sit vitanda quñ agitur de obligatione contrahenda, quia
quantum ad inuitum est euitanda, quia si non vult se obliga
re in infinitum, non cogitur, vt hic in versi. neque. n. Quantū
vero ad volentē, non euitatur, quia si vult se obligare in infini
tum, potest. vt l. infinitum. ver. si quidem. cętera circa illum
3 articulum, vide hic per Bar. quia est via brocardica. ¶†Item
not. quod in appositione diei, debet adhiberi causæ cognitio,
& practica erit, vt mittantur artifices, & fabri ad locum, vt vi-
deant intra quantum tps ædificium potest ruere, si ruere de-
bet, & dicit Bar. hic vnum verbum, quod vidit pluries allega-
ri, quòd iudex debet mouere partes, vt vadant cū magistris, &
fabris ad locum, & dicant singuli iura sua, si volunt, ad hoc vt
illi melius informari possint facere meliorem relationem, &
nisi hoc fiat, tali relationi non staretur, facit quod habetur in
4 l. generaliter. §. his de præsentib. s. de iureiuran. ¶†Vlt. not. glo.
in l. si finita. super verbo {liberetur.} in princi. dum dicit, quod
si iterum timeatur damnum non liberatur, quia si liberatus
esset, iterum teneretur se obligare. dicit Angel. per hanc glo.
se pluries dixisse, quando petitur tenuta reuocari, quia fortè
est nulla, si de nouo esset danda, non debet reuocari, sed po-
tius confirmari, quod tene menti, & habeo hunc casum de fa
cto. Intellige tamen dictum Ang. quando fuit petitum, quòd
confirmetur. Aliàs non debet confirmari per ea quæ no. in c.
ex cōquestione. de resti. spolia. per Hosti. & qđ no. in l. eirca. §. de
proba. Vel dic melius, si ego peto tenutam infirmari, quia est
a nulla, & ita petis eam confirmari.[a] (quia si esset infirmata, de-
beret de nouo dari,) vel petis eam de nouo dari ex rigore iu-
ris, ēt ex equitate debebit iudex super vtraque petitione pro-
nunciare, si reperiat vtranque veram, videlicet, quod sit in illa ve-
rum, quia si esset reuocata, veniret de nouo danda, vt ipsam
confirmet, vel de nouo det. Vide Bald. in l. fina. C. de edicto
5 diui Adria. in vij. opp. & vij. colum. †Sic in simili habetur cū
deducitur in iudicium petitorium, & possessorium, & pro vna
parte constat de iustitia in possessorio, pro altera in petitorio,
nam pronunciatur super vtroque, & præualet sententia in pe-
titorio, vt in capitulo cum super. & cap. cum ecclesia. de causa
posses. & proprieta.

ADDITIO.

a ¶ Confirmari. Adde Ang. consi. 136.

LEX XV.

1 **SI finita.**

§.Deinde ait. ¶†Pro opere quod fit in flumine publico, vel
in ripa eius, si damnū timetur, apponitur in stipulatione tem-
pus decē annorū, licèt si fiat via in alio publico loco, non sit
determinādū certū tempus, sed relinquitur arbitrio iudicis.
¶Itē pro tali opere, & ēt pro quocūq;, quod fiat in alio aliquo
solo publico, & ad vsum publicū destinato vel ēt i. priuato,
qđ nō sit ipsius ędificātis, satisdatur, licèt si esset ędificantis, suf
ficeret repromissio. ¶Itē pro eo quod fit in solo publico, satis
datur tantū pro vitio operis, non soli, licèt pro eo qđ fit in pri
uato, caueatur interdū ēt pro vitio soli. ¶Item si opus fiat in
publico auctoritate pub. nō caueatur de damno infec. sed prę
dicitur, & præcipitur opificibus, quod taliter faciant, quod vicinis nō
noceat. Hoc dicit in effectu vsque ad §. ex hoc edicto. Et sic sūt
tria specialia, quando opus fit in publico, vel quādo in alieno
solo. Primum est, quia si fit in flumine publico, vel ripa. statui
tur certus terminus ab edicto pretoris, in alijs non. Secundum
est, quia satisdatur cum fideiussorib. Sed si in solo priuato ędi-
ficantis, non, sed cauetur, hoc tamen declaratur, vt not. Bart.
supra eod. l. damni. la a. Tertium est, quia quando in solo pu-
blico non cauetur nisi de vitio operis, sed quando in priua-
to, etiam de vitio soli.

1 *Damnum si timetur fieri in superficiali parte domus & non cauetur, fit missio in totam domum superficialem. Et quid in parte artificiali.*
2 *An vtile per inutile vitietur.*
3 *Si concessum sit aliquod priuilegium alicui ciuitati, vel castro, quod etiam villæ subditæ, tanquàm connexa, possint vti tali priuilegio.*
4 *Priuilegium concessum districtu, an extendatur ad clericos.*

1 **§.Ex hoc edicto.** ¶†Si timetur damnū de su-
perficiali parte domus, & nō
cauetur, fit missio in totā domū, & ēt in alias partes superficia
les, quia nō possunt ab inuicem separari. Si vero de parte non
substantiali, sed artificiali, tunc si pōt ab alia parte separari, fit
missio in illam tantum, si non pōt separari, idē quod in casu
præcedenti, & incipit hic exponere alia verba, prætoris quæ po
nuntur s. e. l. prætor. §. de eo. ver. cum cui. in qua habetur quod cō
tra non cautū fit missio in possessionem ex primo, & secūdo
decreto, & ista est vtilior & solennior pars quæ sit in edicto pr
toris, & durat vsque ad §. fi. huius l. Et sunt isti tex. principatio
res, qui sint in corpore iuris sup materia primi, & secundi de-
cre. quę verba nō reperiunt alibi in tex. quàm hic in § iul. in quo
ista materia examinatur per gl. & per Bar. Sed plenissimè in Spe
2 cu. de primo & secundo decreto. ¶†Not. bonum tex ad illud
a brocardū, an vtile[a] per inutile vitietur, quia si possunt separa-
ri nō vitiatur, aliàs secus, ar. hic. Vide bonum tex. cum gl. in
l. si sponsus. § generaliter. s. de donatione inter vir. & vxo. j. de
aqua quotid. & æsti. l. i. §. itē quæritur. & §. Trebatius. Itē not.
quod idem est iudicium de connexis. facit l ita autem. §. præterea.
3 de administra. tut. & c. translato. de consti. ¶†Et propter hoc alle
gatur iste tex. si cōcessum sit aliquod priuilegium alicui ciuita
ti, vel castro, quod ēt villæ subditæ, tanquàm connexæ possint vti tali
priuilegio, de hoc tangit hic Bart. Tu alleg. ad hoc glo. ordin.
quam ipse non allegat in l. restituendę. C. de aduo. diuer. iudi.
Et vide quod not. idem Bar. in l. ii. de ver. sig. & Iaco. de But. in
4 Auth. quib. mod. nat. effi. leg. ¶†Item an priuilegium conces-
sum districtui extendatur ad clericos. vide Io. And. in c. fin. de
off. deleg. lib. vi. in nouella.

ADDITIO.

a ¶ Vtile. De hoc Brocardo an vtile per inutile vitietur vide Ludo. Ro. consi. 307. Soc. cōl. 37.

2 *Missio i possessionē ex primo decreto, facta de uno, an prosit aliis, & nu r.*
3 *Quid sit primum decretum, & an idem sit decretum, & iussus, & missio.*
4 *Quid sit secundum decretum, & licèt sim missus ex primo, et sim in possessione, an adhuc debeam iterum mitti ex secundo.*

5 *Primum decretum potest esse sine secundo, & an secundum possit esse sine primo.*
6 *Qualiter perueniatur ad primum decretum, & quot sint necessaria.*
7 *Relatio nuncij qui citauit, an debeat fieri iudice pro tribunali sedente, & an possit fieri notario causa iudicis absentis.*
Quid de productione instrumentorum.
8 *Citatio peremptoria in quibus requiratur.*
9 *Peremptorium quòd possit dici quatuor modis.*
10 *Qualiter perueniatur ad secundum decretum, & quot sint necessaria.*
11 *Reus an possit impedire missionem ex secundo decreto, si faciat illa tria, de quibus hic.*
12 *Creditor si est missus ex primo decreto in hipothecas non auditur debitor de possessione, si creditor est paratus probare incontinenti de hipothecis, & nume. 13.*
13 *Et quid in rei vendicatione.*
14 *Quo iure petitur interponi secundum decretum, & in quibus actionibus interponatur.*

1 §.Si plures. ¶ † Plures missi in possessionem ex primo decr. siue simul, vel separatim, equa
liter sunt in possessione, quia quilibet censetur esse missus in-
solidũ, nõ ꝑ rata dãni qđ timet, & ideo faciunt sibi partes ꝑ cõ
cursum. Sed si vnus primo peruenit ad secũm decretũ, & alter
petat sibi caueri, si nõ cauetur, iste secũdus erit in possessione
loco dñi, non primus. Intellige aliter. s. nõ ille ꝯ quẽ facta fue-
rat missio ex primo & secũdo decreto, nec obstet. s. e. l. qui bo-
na. §. si quis quia. Itẽ expẽsas, quas vnus ex missis fecit in repara
tione rei, in qua missi sunt, recuperat ab aliis ꝑ vtilẽ actionem
cõi diui. hoc dicit in effectu isti tex. vsq; ad §. si qs aũt in pos-
sessione, quos ideo summaui, quia ꝯtigui sunt. Et qđ dicitur, in
vno de istis §§. repetit in alio, cũ declaratione tñ, & aliqua ad-
ditione in §. Iulianus. principalr allegat, & ibi ponit tota mate-
2 ria. In isto primo §. si plures. ¶ † No. tex. ibi, dum dicit {& alius
mitti desideret.} nã ꝑ hoc patet, ꝙ immissio facta de vno non
ꝓdest aliis, nec cẽsent alij immissi si ad petitionẽ eorũ sit ꝯtu-
max, sed requiritur ꝙ faciãt se immitti, & sic fiat nouus ꝓcessus,
& noua citatio. Sed ꝯ, ꝙ vno immisso cẽseant oẽs immissi, vt
l. cũ vnus. j. de bon. aucto. iudi. poss. Et non requiratur nouus
processus, sed sufficiat ꝙ vadant saltẽ intra biẽniũ, & refundãt
partes expensarũ factarũ in adẽptione tenutæ illi immisso, &
poterunt gaudere immissione absq; nouo processu, vt l. fi. C.
de bon. aucto. iudi. pos. Sol. ꝙ notabiliter illa iura loquuntur,
qñ sunt plures creditores, qui iure actionis, quam habent, im-
plorando officiũ iudicis mercenariũ ei deseruiẽs, mittũtur in
possessionẽ, tunc eñ ꝑtor nihil cẽsetur dare a se, sed ius qđ illi
habẽt exequi, hic loqtur, qñ sunt plures q non prætendunt ha-
bere actionẽ, sed duntaxat possunt implorare iudicis officium
nobile, vt eis caueã, quo casu si iudex vnũ mittit in possessio-
nẽ, dicitur aliquid a se cõferre, non aũt exequi ius petentis. Et
ideo qua æquitate illi cõfert beneficiũ, eadẽ æqtate vult peti,
ex cuius edicto hoc fit, quod sibi soli prosit ne beneficiũ suũ
extendatur vltra q̃ ab eo sit petitũ, vt j. eo. l. cum postulassem.
Et eodẽ modo intelligr l. si is cuius. §. si plures. s. vt in pos. leg. Et
idẽ esset si vnus mitteret iure actionis, alter officio iudicis no-
bili per l. ij. C. qui pot. in pig. ha. ista voluit Bar. ind. l. cũ vnus.
vbi plene vide ꝑ eũ. ¶ In isto §. si plures. est vna glo. mag. super
verbo {si prius.} quæ mouet in effectu quinq; principales qõ-
nes in materia primi & secundi decreti. primã ꝓsequitur vsq;
ibi, {ad primũ.} secundã vsq; ibi, {sed quo iure.} tertiã vsque
ibi, {in qbus.} quartã vsq; ibi, {est aũt defectus.} & ẽt post il-
lud verbũ in ver. {alij dicunt.} In ver. {est aũt defectus.} ponit
quintam qõnẽ de effectu secundi decreti, & postea ẽt circa fi-
3 nẽ de effectu primi. † Circa primã partẽ glo. dum dicit, ꝙ pri-
mũ decretum dr̃ primus iussus iudicis, seu prima missio, in-
nuit ꝙ idẽ sit decretum, & iussus, & missio, qđ est falsum, imo
sunt diuersa, qa primo iudex decernit me mittendum in pos-
sessionem, postea iubet nuncio, ꝙ me mittat, postea nuncius
me mittit, & ex istis tribus resultat primũ decretũ, & sic missio
se habet ad decretũ, sicut executio ad sñiam diffinitiuam. ¶ Et
notandũ, ꝙ istis tribus interuenientibus ꝯstituit in re pignus prę
toriũ, vt l. non mirũ. s. de pig. actio. & ideo pro eo põt cõpetere
hypothecaria, vt l. si is qui. §. j. de pig. & ẽt pignoratitia, vt patet
ex d. l. non mirũ. quæ est situata in illo titulo, & facit qđ not. j.
eo. l. vtique. Sed si nõ interueniret missio facta per nũciũ, nihil
prodessent duo priora, scilicet decretũ de mittendo, & iussus,
quantum ad hoc, vt sit constitutum pignus, vt d. l. nõ mirum.
licẽt pignus conuentionale solo consensu ꝯhatur, vt l. j. eo. tit.
& l. si tibi. §. de pigno. cum ibi not. s. de pact. plus dicit Bar. no-
tabiliter in l. j. j. de acquir. poss. ꝙ non sufficit nunciũ conduce
re me vsque ad locũ, & ipsum oñdere mihi per visum, & dice
re, immitto te in possessionẽ illius rei, sed debet me in illam rẽ
a actualiter * introducere, non sic in vera possessione quæ per
aspectum solum potest acquiri, cum tradatur ab illo qui eam
habet. Aliquando tamen, etiam si immitti iussus, & non in-
troducatur in rem, habetur pro misso, quando introductio
fieri non potuit, vt l. cũ vnus. §. fi. cum l. sequen. de bon. aucto.
iudi. pos. Si aũt sit negligens faciendo se mitti, per quantum tẽ
pus perdit ius immittendi, dic vt per Bar. in l. prætor. §. fi. eo. ti-
tu. & habetur infra ead. l. §. pen. Dicitur ergo primũ decretum
4 sm Bar. prima aggrauatio. ¶ † Item secundò, glo. ista dum di-
cit, ꝙ secundum decretũ dicitur secundus iussus siue secunda
missio, innuit ꝙ licẽt sim missus ex primo, & sim in possessio-
ne, adhuc debeo iterum mitti ex secundo. Dyn. tenuit contra-
rium, ꝙ sufficiat iudicem dicere, iubeo te possidere, absque eo
ꝙ dicat, te immitto, vel mandet nuncio, vt me immittat, &
istud est verius, vt probatur in § præcedenti. in fi. ibi, possidere
iussus sit, quia primo detinebat, non possidebat. Et ista not. in
additio. Specu. tit. de primo & secundo decreto. §. videndum.
in addi. quæ incipit, sed Dyn. argu. Insti. de rerum diui. §. inter-
5 dum. ¶ † Not. etiam glo. ꝙ primum decretum, potest esse sine
secundo. Sed an secundum possit esse sine primo, glo. in se-
cunda parte ibi, dum dicit, {vel ad secũdum peruenitur.} in-
nuit ꝙ non, quod est verum, quando interponitur contra ab-
sentem. secus si ꝯ præsentem & inobedientem, vt l. non alie-
num. s. de interro. actio. & not. per Bar. infra e. l. §. non autẽ. sta-
6 tim allegata. ¶ † Super secunda parte, glo. in quantum dicit,
qualiter perueniatur ad primũ decretũ, not. ex glo. tria necessa
ria, scilicet ꝙ aduersarius sit citatus. ¶ Item ꝙ peremptorie.
¶ Item ꝙ fuerit contumax, quia nõ venit, nec misit. Adde alia
quinque quæ sunt necessaria, ꝙ ad partis instantiam fuerit ci-
tatus. supra de iudi. l. ad peremptorium. ¶ Item ꝙ fuerit datus
libellus, vt in Authen. de exhiben. & intr. reis. §. si vero vt pa-
teat, quia debet fieri pro mensura debiti declarati, scilicet in
libello, vt ibi, ergo debet præcedere libellus. ¶ Item ꝙ actor
accusauerit contumaciam rei, vt C. de iudi. l. properandum.
§. & si quidem. Item ꝙ ipse actor licentiatus recesserit, vt not.
Innocen. in c. ad petitionẽ. de accu. quod intelligitur, vt statim
dicam. ¶ Item ꝙ constet iudici de contumacia, vt infra ex qui-
bus cau. in possess. ea. l. hoc aũt. ibi {liquere debere ꝑtori, &c.}
Et ideo debet esse facta relatio nuncij de citatione, antequam
perueniatur ad secũdũ decretũ, aľs nõ valeret. Et dẽt peruenisse
7 ad notitiã iudicis. † circa quod vide quod not. Bar. in l. multũ.
de condi. & demon. in l. Theopompus. de dote prælega. vbi di
cit, ꝙ non requiritur ꝙ iudex sedeat pro tribunali, quando fit
relatio nuncij. Sed an possit relatio fieri notario causæ iudicis
absentis? dicit Bar. ꝙ sufficit, modo postea perueniat ad noti-
tiam iudicis, & eodem modo instrumenta possunt produci
coram notario per tex. cum glo. in l. eos. super verbo, ad scri-
nia. C. de appellatio. Bal. contra in authen. quæ supplicatio. de
preci. Imper. offer. quia ista sunt de actis causæ, vt in c. quoniã
contra falsam. de probatio. ergo debent fieri coram iudice, qa
corã notario non possunt fieri probationes sine cõmissione
iudicis, vt not. in l. iubemus. C. de libe. cau. & in l. hac consultis-
sima. §. fin. vel pen. C. de testamen. Et puto ipsum verius dicere,
quo ad productionẽ instrumentorũ, & testium, per id, quod
not. Innocẽ. in c. cum in iure. ante fi. de offi. deleg. vbi dicitur,
ꝙ notarius debet dicere productionẽ instrumentorũ esse fa-
ctã corã iudice, sed ex relatione nuncij credo Bar. bene dicere.
si verum est, ꝙ possit fieri iudice non sedente pro tribuna-
li, quia non requirit causę cognitionẽ. vt l. ij. quis ordo in bon.
8 pos. seruetur. † Et est notandum in quantum glo. dicit, ꝙ de-
bet citari peremptoriũ, ꝙ peremptoria citatio requiritur in tri
bus casibus, scilicet cũ peruenitur ad primum vel secundũ de
cretũ, vt in hac glo. notabili pro qua facit l. præsente. C. qui ad
eccles. confug. Item qñ ad sententiam diffinitiuã, vt d. l. ad per-
emptoriũ. Item qñ ad interlocutoriam, quæ eximit vires iudi
cij. puta absolutoriam ab obseruatione iudicij. vt d. l. properã
dum. §. & si quidem. Item qñ ad notationem bonorũ in cau-
sa criminali, ita dicit Bar. eleganter. & in d. c. ad petitionem. de
accusa. Extra istos casus non requiritur peremptoria citatio,
imo quælibet citatio præsumitur peremptoria, & sufficit vni-
ca tantum, vt cũ citatur ad videndum iurare testes, & similia.
9 † debes etiam scire, ꝙ peremptorium potest dici quatuor mo
dis, verũ, & solenne, nõ tamen expressum, vt cũ quis fuit cita-
tus tribus vicibus, & postea quarta vice ex abundanti, vt l. &
post edictũ. supra de iudi. Secundo potest dici peremptorium
verũ, & expressum, non tñ solenne, vt si fuit citatus semel, vel
bis tñ cum istis verbis, & peremptorie. vt in l. nonnunquam.
eod. titu. Tertium est, quando est verum, non tamen expres-
sum nec solenne, quia fuit citatus semel, vel bis duntaxat, nec
fuerant apposita illa verba, & peremptoriè. sed alia idem im-
portantia, puta, ꝙ nisi venerit, procedetur ad sententiam, vel
ad aliũ actum ipso vlterius non expectato, nã ista cõminatio
habet vim peremptorij, vt l. in peremptorio. eod. titu. de iudic.
Et dicit Bar. C. de fabricensibus. l. si apparitor. lib. xij. quod non
sufficit dicere, ꝙ procedatur ad sententiam, ad hoc vt habeat
vim peremptorij, sed debet addi, scilicet contra eum. Hoc
non placet, quia sequeretur, ꝙ postea non posset dare senten-
tiam

ADDITIO.

a ¶ Actualiter. Adde Alex. consi. 92. & hic in lectu.

tiã pro eo,quia ad illã non esset citatus,& tñ contrariũ est ve-
rũ,quia post peremptoriũ potest fieri sententia,etiã pro contu
macia,vt d.l.post edictũ.& in d.§.si quidẽ.cũ sequen.in l. pro-
perandũ. Et ita audiui a Baldo viua voce in d.l. ad perempto-
riũ.Non tamen sufficeret dicere,alias procedemus prout iuris
fuerit,vel iustitia mediante,quia ius vult ipsum rei citari.Ergo
vna citatio,vel duæ cum istis verbis non constituerent eũ con
tumacẽ.Est & quartũ peremptoriũ, scilicet fictũ, non verum,
nec expressum,vt cũ quis est citatus tribus citationibus . nam
lex habet istam citationẽ pro peremptoria, licèt non fuerit fa
cta quarta ex abundanti.vt l.tres denunciatione. C. quomo-
do & quando iudex. vel si pars fuisset monita ab ipso iudice,
vt tali die cõpareret, nã non requiritur vlterior citatio , vt l. ij.
eodẽ titu.Idẽ si fuit citatus per nunciũ , & dixit se nolle cõpa-
rere,nam non esset vlterius citandus, & illa solũ haberet vim
peremptorij.Ita sentit glo.in l.fina. supra de in integrũ restitu.
licèt Cyn.aliter dixerit in l.consentaneum.C.quomodo & qñ
iudex.plus dicit Innocen.in d.c.ad petitionẽ ꝙ etiã si nihil di-
cit, ex quo fuit personaliter citatus , non debet vlterius citari,
& sic non requiritur peremptoriũ , nisi quando citatio fit ad
domũ.Hoc non puto verũ,quia ex quo nihil dixit,non appa-
ret de eius malitia , quia forte intendebat comparere, sed in
aliis impeditus non potuit, vel fuit obligatus. Ideo requiritn-
tur aliæ duæ,vel ꝙ fuerit directũ peremptorie, aliàs non con-
stituitur verus contumax.Et ita intellige quod not.in l.ex con-
sensu.in fi.cum si.de appella. Inquantum vero glo. dicit ꝙ nõ
venit.supple,idem si venit,& iudici non paruit,vt l.quoties. §.
prætor.de noxal.& in glo.ordinaria in authen. qui semel.ꝙ cõ
tra præsentem,& nolentẽ contestari litẽ, ad mandatũ iudicis
procedetur ad missionem ex primo decreto.Idem si venit , &
non stetit, quia iudice sedente pro tribunali recessit licentia-
tus.vt l.scire oportet.§.oporteret.de excusa.tuto. seu in §. suffi-
cit.Sed si stetisset vsque ad recessum iudicis posset illicentiatus
recedere,& non esse contumax , si iudex nihil sibi mandauit.
postquam venit,debet tñ accusare contumaciã actoris . & ita
10 videtur intelligere Bar.in d. l. consentaneũ. † In alia particu-
la glo.dũ loquitur de secundo decreto,qualiter ad ipsum per
ueniatur.collige ex glo.tria necessaria , vel quatuor . Primum
est,ꝙ præcesserit primũ decretũ,dũ dicit, misistis me in posses
sionẽ ex primo decreto.Hoc intellige verum nisi duobus con
currentibus,vel ꝙ causa sit noxalis, & ꝙ interponatur contra
præsentem & inobedientem , quia tunc potest interponi etiã
primo non præcedente . Primo per l.non alienũ. de interrog.
actio.& not.Bar.infra eadẽ l.§.non autẽ.Secundo,ꝙ iterũ cite-
tur aduersarius,& sic citatio facta in primo non proficit ad se
cundum,quia sunt actus diuersi, & contumax in vno non ꝓ-
pterea est contumax in altero , vt not. in c. cũ qui . de dolo &
contu.lib.vj.nisi fuisset citatio generalis ad totã causam, vt fit
in curia Romana,& fiebat olim in curia principis,quia accu-
sabatur de longinquis partibus.Vnde non poterant in singu-
lis actibus cõmode citari.Nã fiebat,& fit in curia citatio gene-
ralis ad totã causam,& si est cõtumax,potest procedi ad om-
nes actus sequentes,vsq; ad sententiã diffinitiuã , fortius ad se-
cundũ decretũ, de qua citatione generali habetur in l.consen
taneũ.C.quomodo & quando iudex.& per Bar. in extrauagã-
ti ad reprimendũ.super verbo{ minime.}& per Innoc.& Mo
der.in c.consuluit.de offic.deleg.& de procu c. auditis. Tertio
innuit gl.ꝙ debeat citari in personã,si põt reperiri,aliàs ad do-
mũ,dũ dicit,vel si non inuenitur domi suæ , & in hoc differt a
primo decreto,qa in illa glo.hoc non reqrit, & vr̃ sufficere ci-
tatio ad domũ, ẽt non reqsita persona. Sed qualiter põt suffi-
cere citatio ad domũ , cũ reqratur prius latitatio vt statim di-
cit? Respondeo,intellige glo.cũ fit missio in causa damni in-
fecti,quia tunc non reqritur latitatio.vt patet j.ead.l.§.si fortè.
vbi põt fieri contra absentẽ causa reipub.in aliis.secus. Quar-
to requirit gl.ꝙ si ipse non reperiatr̃,nec aliquis forte sit in do-
mo , requirantur vicini, & amici , si volunt eũ defendere.Alij
dicũt,ꝙ hoc non reqritur,nisi in duobus casibus. s. qñ proce-
ditur contra absentẽ causa reipublicæ,vt l.ergo.§.quib. ex cau.
maio.vel contra minorẽ indefensum,vt l.hoc aũt. j.quibus ex
cau.in pos.ea.Et hoc tenet Bal.in authen.sed cũ testator. C. ad
leg.Falc.Adde alia tria necessaria, scilicet ꝙ adhibeatur causæ
cognitio plenior q̃ fuerit habita in primo , quia in primo suf-
ficit probare debitũ per iuramentũ . vt not. in l. cũ proponas.
C.de bon.autho.iudi.pos.in secundo plene debet probari , qa
tamen probatio fit parte absente,dicitur summaria . Ita intel-
lige quod not.in l.Fulcinius.§.cũ autẽ.j.quibus ex cau. in pos.
catur . Item requiritur latitatio , vt ibi , quod intellige præter
quàm in causa damni infecti,vt supra dixi. Item tertio requi-
ritur,ꝙ per primũ decretum non sit actori plene consultum,
alĩs non peruenietur ad secundum. Ita debet intelligi l. is cui.
in prin.supra vt in posses.lega. Quod declara,vt ibi per Bar. &
l.j.§.mulier.de vent.in posses.mitt. In quibus glo. j. in versicu.
quibus actionibus.dicit fallere regulam.Et istum eundem in-
tellectũ habuit glo.si bene inspiciatur j.in versicu.sed quæ est
ratio diuersitatis.vbi tenet ꝙ ideo in reali nõ habet locum se-
cundum decretum,quia per primũ habet desiderium suum.
11 Item not.ex glo.in versicu.& si vetiant &c.ꝙ reus potest im-
pedire missionem ex secundo decreto si faciat ista tria. Vide-
licet ꝙ veniat & refundat expensas litis , & etiam damna sup-
pleat,& caueat de iudicio sisti , si passus fuit primũ decretum
ex eo,quia non veniebat ad respondendũ libello,vt in authen
tica,ei qui.supra de bon.autho.iudic.poss. & in corpore vnde
sumitur.Si autem ex eo,quia iussus fuit soluere,& non soluit,
nõ recuperat,nisi soluat quod soluere iussus fuit.textus est no
tabilis in l.si pecuniæ.§.1.§.vt legati nom.cauea.Et ideo qa fuit
iussus cauere,& noluit : similiter non recuperat, nisi caueat p
tex.infra ea.l.§.si quis damni. in fine. licèt sit paratus facere il-
la tria.Secundũ hoc ergo in casu damni infecti, si non fuit ius
sus cauere,sed duntaxat citatus, ꝙ veniret ad respondendũ li-
bello actoris , & quia non venit facta est missio ex primo de-
creto,veniendo postea,& offerendo illa tria , recuperat tenu-
tam absque eo,ꝙ offerat cauere,sed si fuit iussus cauere , non
recuperaret,nisi caueret.Item dum dicit glo. { expensas. } ve-
rum est,si facta fuit mentio contra maiorem . Quid autem si
contra minorem.Ioan. And in addi.Specu de primo decre. §.
sequitur videre,recitat quatuor opinio.dic vt ibi per eum. Itẽ
quod subiicit glo.damna.intellige.scilicet suscepta propter cõ
tumaciã,vt l.sancimus.C.de iudi.quæ etiam vult ꝙ nec expen
sas,nec damna reficiat , nisi fuerit contumax mala conscien-
tia,vt in fine illius legis,colligitur,quod est not. Admittitur au
tem semper,quando fuit facta missio in personali ad recupe-
randum possessionẽ , offerendo illam ante interpositionem
secundi decreti,& non post,vt j.e.l.§. postea . in reali vero ad-
mittitur intra annũ,non post,si lis erat contesta. vel quasi, vt
l.si quis emptionis §.sed & si quis.C.de præscrip.xxx. ann. Sed
si erat contesta.vel quasi,nullo modo admittitr̃ de possessione,
sed de proprietate,sicut nec post annũ,vt in l.consentaneum.
C.quomodo & quando iud.& l.ij.vbi in rem actio. Et hoc in
12 rei vend. † In hypothecaria vero dicit Spec. vnum singulare
verbũ in titu.de contumacia.§.sequitur.versi. sed pone cõue-
ni,ꝙ si sum missus in possessionem ex primo decreto in hypo
thecaria,& aduersarius compareat intra annũ, & offerat expẽ
sas,& damna,& cautionem de iudi.sisti,nõ debeat audiri,nec
recuperat tenutam,sed cõstat de iure meæ hypothecæ Quod
dictũ refert Bar.& videtur tenere in l.iii.§.fin. de acquirẽ. pos.
& intelligit verbum, { constat, } idest ꝙ sim paratus inconti-
nenti probare de iure meo.Canonistæ etiam ponunt istud di-
ctum in c.quoniã frequenter.vt lit.non contest. Et cum anno
præterito haberem istũ casum de facto, & essem aduocatus ꝓ
ista parte,dicebatur per aduo.alterius partis istud dictum non
esse verũ per l.si quis emptionis §.sed & si quis.de præscriptio.
xxx.ann.Quæ aduersario videtur fieri in facto,sed non in iure,
vt l.sed si lege.de pen.hæred.in princ.sed in præcedenti §. illius
l.quæ incip.sed hic super illis,ꝙ contra petentẽ restõnem peti
tionis non admittitur exceptio proprietatis, ẽt si excipiens sit
paratus probare incõtinenti,ergo nec in illo §.sed si quis. & si
non admittitur in rei ven.ergo nec in hypothecaria , quia nõ
est dare rationem diuersitatis. Sed certe temerarie videtur re-
prehendere Specu. postquam ab aliis scribentibus non repre-
henditur,imo ꝯfirmatur,ideo dicebam & dico,ꝙ licèt Specu.
13 loquatur in hypotheca. † Tamen in rei vend. si iussus ex pri-
mo decreto paratus est incontinenti docere de iure suo,exclu-
dit reum volentem recuperare tenutam , etiam si offerat illa
tria,per ea quæ habentur in l ii.de edicto diui Adriani tollen-
do.& in l.si is a quo.vt in posses. lega. Nec obstat si dicatur, vt
illi dicebant,ꝙ ille loquũtur in possessorio adipiscendæ. secus
si in possessorio recuperandæ , in quo non admittitur exce-
ptio proprietatis,etiam si offeratur probatio incontinenti , vt
l.si quis ad se fundũ.C.ad leg.Iul.de vi. quia illud est verũ, qñ
agitur contra spoliatorem & illicitum detentorem . Sed mis-
sus in possessionẽ ex primo decreto nõ est spoliator,nec illici-
tus detentor,vt l.iste.de acqui.pos.Et sic magis assimilatur pos
sessorio adipiscendæ,& hoc est quod voluit Spec. & magis cla
rè videtur velle in rei vend.in tit.de primo decreto.§.restat.ver
sic. quid si ego nolens.& perpetuo tene mẽti, quia est magna
limitatio ad istam gl.& ad illum §.sed & si quis.addo aliam li
mitationem,ꝙ si reus comparet , & non intendit recuperare
tenutã,sed solũ impedire ne fiat missio ex secũdo decreto , ꝙ
debet audiri absque eo,ꝙ offerat expensas,& dãna, & cautio-
nẽ de iudicio sisti.Pone exẽplũ, quando per primum decretũ
plene ꝯsultũ est in missio, vt in l.si is cui.vt in pos.le.licet Bar.
hic dicat cõtrariũ,& non bene iudicio meo,quia forte nõ be
ne considerauit,& reprehendit Spec.qui tamẽ in loco allega-
to per eũ nõ dicit illud,quod Bar.dicit.Ista ergo gl. debet intel
ligi quãdo vult recuperare tenutã,tunc non auditur,nisi offe-
rat illa tria.Secus si non vult,sed solum impedire ne fiat mis-
sio ex secundo decreto,quia non est ratio quare nõ debeat au
diri . Scias etiã ꝙ oblatis illis tribus competit reo pignoratitia
pro recuperando tenutam,sicut in pignore cõuentionali. tex.
est notabilis in d.l.si is cui.in §.quæri potest. vt in posses. Et ob
14 hoc vide quod not.Bar.in l.j.§.de pig.actio. † In eadẽ ibi,{sed
quo

quo iure, { dic vt in ista quæstione, ꝙ quādo petit immitti, ꝑ eo ꝙ petebat iudicis officio nobili, sine dubio immissio expeditur iudicis officio nobili, non mercenario, quia vnū officiū non deseruit alteri officio ſm Ang. Sed si pro eo ꝙ petebat iure actionis, est minus dubiū, quia omnia contingentia in illa causa expediuntur iudicis officio mercenario, deseruiente illi actioni, vt Instit. de offic. iudi. per totum, ergo & hic. & si ita est, talis immissio erit de iurisdictione, non de Imperio. Contrarium tamē est, vt l. ea quæ. §. magistratibus. ad municipales. Et ad contrarium responde, ꝙ ea quæ veniunt ex natura actionis vt fructus, & vsuræ & similia, & ēt ex natura iudicii, vt perueniatur ad diffinitionem, benè expediūtur iudicis officio mercenario, sed hæc immissio nō fit ad illū finē, ideo officio iudicis nobili oriente ex edicto prætoris, de quo habetur in titulo, qui. ex cau. in pos. ea. & sic est de Imperio. In eadē ibi, { in quibus actionibus. } In hac quæstione dic, ꝙ ex primo decreto pōt missio fieri in qualibet actione petita, vel persecuta, dummodo petatur aliquid dari vel ēt fieri, super quo cadit immissio, aliàs secus, vt cum petitur restitutio in integrum aduersus aditionē hæreditatis, vel contractus, vel aduersus vsucapionē, vel cū quis petit se pronūciari liberū, vel sui iuris, in illis. n. nō cadit immissio, & ideo quia nō ꝓuidetur actori ꝑ missionē, prouidetur alio modo, qa pōt perueniri ad diffinitiuam, lite nō cōtest. vt authen. si omnes. C. h. vt se ab hęre. absti. & l. si vero. §. subuētū. de fideicōmis. lib. & l. qui se dicit. s̄. de iudi. Ex secundo verò decreto fit missio similiter regulariter vbicūque cadit primū decretū, nisi ꝑ primū sit plenè ꝓuisum immisso, vt in hypothecaria, & in casu l. is cui. vt in pos. leg. licèt aliqui dixerint secundū decretū non habere locū, nisi in causa damni infecti, & noxali. Sed dic, ꝙ immissio, quæ fit ex ipsis duab. causis scilicet damni infecti & noxali, est alterius naturæ, q̄ illa q̄ ex alijs duob. Primo, quia nō exponit̄ res venalis, sed primo loco, & directo adiudicatur petēti. Secūdo, quia nō fit adiudicatio secundū mēsurā debiti, immo pro modico debito adiudicatur res magni valoris, sed in actionib. personalib. non ꝑuenitur ad secūdū decretū, res enim primo exponitur venalis, vt plus offerēti det, & si nō reperitur emptor, adiudicatur insolutum pro quātitate debiti, & nō vltra, vt in tit. de bonis autho. iudi. possi. in rubro, & nigro, & maximè in l. j. & l. in venditione. Dubitat̄ autē de actione ex empto, & breuiter tene, ꝙ in ea pōt interponi secūdū decretū, ꝙ licèt vēditor nō teneatur ad transferēdū dominū, si non habet eū, si tamē habet, benè tenetur, nec posset liberari, nisi transferatur ꝑ l. cū manu sata. §. nemo. de contrahē. emp. Dubitatur ēt de actione reali, vt de rei vend. super quam glo. multum laborat hic, & tenet ꝑ quinq; rationes, non habere locū secūdum decretum. Tu dic contrarium, non quòd ꝑ secundū decretum efficiatur dominus, si iā erat, nec possessor si post annū interponatur, quia iā erat effectus possessor, vt d. l. si qs emptionis. §. sed si quis. sed efficitur irreuocabiliter dominus, & ēt irreuocabiliter possessor, si añ lapsum anni interponatur, quia imponit̄ tūc aduersario silētium ne amplius audiatur de possessione, vel de ꝓprietate. j. hac l. §. postea autē. quod intellige ex causa præcedenti secundū decretū, non postea secuta. argu. l. hęreditas matertere. C. de peti. hęre. & ita limitatur alio modo ille §. sed si quis. vbi dicitur, quòd auditur intra annū de possessione. & postea perpetuo de proprietate, nam est verū, nisi fuerit interpositū secundum decretum, & tunc ad rationes glo. facilè respondetur, si benè considerabis. Si autem non erat dominus, tunc aduersarius erat, & consequitur dominiū, licèt res adiudicetur sibi vt sua, non vt aliena. Si vero tertius, consequitur vsucapiendi cōditionem, sicut pro eo esset lata sententia diffinitiua, per text. cum glo. Insti. de offi. iudi. in fi. & j. de acquir. pos. l. Pompo. §. q iustu. Et miror, quòd Doct. istud ar. tit. nō plene declarāt eo. modo quo dixi, quia ista est veritas. In actione reali, an interponatur secūdum decretum? vide quod no. in c. quoniam frequenter. §. in alijs vero. vt lite non contesta.

2 *Detentatio ex primo decreto, quid operetur.*

1 §.Si quis autem. ¶† Per primum decretū non deiicitur primus possessor de possessione, sed an immissus est in possessione vnà cū primo? dic vt l. si is cui, vt in pos. leg. in princip. vera ergo possessio est apud illum, contra quem facta est immissio, sed apud immissum est detentatio, vt l. iii. §. fina. de acquiren. pos. & l. si duo §. creditores, vti possideris.
2 ¶† Quid autem operatur ista detentatio? an posit colere, & fructus percipere? dic quòd sic, negligente tñ illo contra quem facta est immissio, non aliter, vt d. l. is cui. §. aut legatoriū, vt in pos. leg. & not. in l. prætor. ī princ. infra de bon. autho. iud. pni. ¶ Item hic loquitur, quando facta est immissio in re immobili. Si autē in rebus mobilibus, dicit Ange. quòd in eum transfertur possessio per illum §. qui legatorum. nisi persona sit suspecta, quia tunc deponeret̄ penes tertiū, tene hoc menti, quia notabiliter facit l. fideiussor. §. fi. s̄. qui satisd. cog. ¶ Adde ꝙ interdū etiam in immobilibus transfertur possessio in ipsum missum, si iudici videatur ꝑ minimam contumaciā, & quia citius parebit sibi, vt no. s̄. eo. §. si fortè. in glo. super verbo discedatur.

1 §.Non autem. ¶† Missio ex secundo decreto nō debet fieri statim post missionem ex primo, sed interueniente tēporis interuallo, & propterea ꝙ aduersarius videatur negligere. hoc dicit. Tunc videtur negligere, quando nullo iusto impedimento resistente, cum possit, non venit ad recuperandū tenutam. Quod totum iudicis arbitrio relinquitur, vt no glo. mag. in §. Iul. ibi. {sed intra quod tempus &c.} vbi plures ponit opi. sed ista est vera. quousque verò subesset impedimentum, nō diceretur negligere, & ideo non esset procedendum ad secundum decretum.

1 §.Si fortè. ¶† Contra absentem causa reipublicæ, vel contra minorem non proceditur ad secundum decretū, & si contra fiat, restituuntur in integrum. hoc dicit. Sic ergo valet mero iure, aliàs non esset necessaria restitutio, vt in l. rem. in prin. supra de mino. Sed contra, ꝙ non valeat, quia requiratur latitatio, vt l. Fulcinius. §. j. j. qui. ex cau. in pos. ea. & isti non latitant. Sol. illud est verū, quando fit super actione personali, quæ afficit personā eius contra quē fit, sed hic fit propter damnū, quod connectitur ex re, ex quo licèt oriatur actio, non tamen præcisè, nec afficit personam, si vult dare rē pro noxa. vt s̄. e. l. prætor. §. hoc edictū. Ideo non curatur latitatio personæ, sed periculum rei. Ita tenent Docto. hic in l. ignorare. C. de in integ. restitu. militū. patet etiam hic ꝙ missio ex primo decre. bene potest fieri contra absentem causa reipublicæ, & contra mino. etiā cū effectu, quia non restituuntur in integ. cum sint modici præiudicij. Et in illa sufficit, ꝙ aduersarius non defendatur, vt l. hoc autem. §. non defendendum, quib. ex cau. in pos. ea. nam & contra puberes potest fieri, vt l. apud Iulia. eod. titu.

2 *Forma immittendi ex secundo decreto.*

1 §.Vbi autem quis. ¶† Per secundum decretū prior possessor de possessione deijcitur. hoc dicit. Sic ergo patet ꝙ efficiatur dñs, & possessor, immissus ex secundo decre. vt patet s̄. ea. l. §. Iul. in fi. dum dicit, si verò iā cōstituto dño, qd est verum, si aduersarius erat dñs, alias efficitur quasi dñs, vt no in l. prætoris. in princ. s̄. eod.
2 ¶† Not. etiā formā immittendi ex secundo decreto, quia iubetur possidere, non autē de nouo immittitur cum iam sit immissus ex primo, vt patet in præcedentibus §§.

1 *Habentibus ius intra dominium, & cauere negligentibus sine iusta causa, denegatur eis iuris persecutio.*
2 *Si fui immissus ex primo & secundo decreto contra uerum dominum, citatio & requisitio tertio qui habebat ius in domo ruinosa, tunc consequor dominium illius domus liberum.*
Quid si fui immissus illo non citato, & quid si fui immissus solum contra illum tertium.

1 §.Si qua sint. ¶† Habentibus ius intra dñium, & cauere negligentibus sine iusta causa denegatur eis iuris persecutio. hoc dicit. Et ponit tres casus. Et primū casum intellige in habente seruitutem prædialem. Et aduerte, ꝙ in omnibus tribus casibus loquitur, quādo quis fuit missus ex primo & secundo decre. contra verū dominū, & sic acquisiuit dñium rei. Vnde denegatio persecutionis iuris, tendit ad cōmodū ipsius missi, qui non pōt prosequi ius suū aduersus ipsum immissum effectū dominū rei per secundū decretū. ¶ In primo tamen casu ius seruitutis, quod erat apud illū, non transfertur in missum, sed extinguitur, quia res sua non potest sibi seruire. Similiter in secundo casu, quia res sua non potest sibi esse obligata. ¶ In tertio verò casu videtur quod ius vsusfructus non extinguatur, sed remaneat apud illū, & in immissum transferatur cōmoditas, vt l. si noxale. supra de noxa. ¶ Sed hoc non puto verū, immo ꝙ extinguatur postquam est effectus dñs proprietatis, quia non potest habere vsumfructū in re sua, vt l. vti frui. si vsusfructus peta. nec ob. contrariū, quia potest intelligi quando non fuit immissus contra verū dominū, & sic non acquisiit adhuc proprietatē. Ideo in ipsum transfertur commoditas vsusfruct. remanente iure penes vsufructuariū, licèt in primo, & secundo casu etiā si non sit immissus cōtra dominū, non video quomodo possit fieri translatio iuris illius in ipsum immissum, cum apud immissum non sit aliud prędium, cui illa seruitus possit attribui, nec etiā debitū personale pro quo possit esse res sibi obligata, nec etiā video, qualiter debeat denegari persecutio, quia hoc nō prodesset ipsi immisso, sed dño domus ruinosę, quia adhuc remanet dominus postq̄ cōtra eū non est facta immissio. ¶ Si vero sit tale ius, qđ possit trāsferri in immissum, puta, vtile dñium, bene trāsfert̄ ex secundo decreto etiam interposito ꝯ illum solum, casus est j. px. § ¶ Sed opp. ꝙ ista missio iure corporali debeat aliter fieri, vt s̄. ti. i. l. si prius. Sol. ibi fuit fa-

cta missio ex primo decreto, hic ex secundo. Item ibi agebatur de directo super ipso iure, qd agens dicebat ad se pertinere, hic non super illo, sed super cautione præstanda, nec dicebat illud ius ad se pertinere, sed fatebatur ꝙ ad illum tertium. ¶ Item adhuc opp. ꝙ illi tertio non debeat ius denegari, vt s. e. l. corū. sol. ibi non fuit citatus ille, hic sic, & fuit contumax, & negligens in cauendo. Et hoc vult glossella, q̄ incipit {si tñ aliquid possit &c.} ¶ Sed quæro, qd si domui ruinosæ in qua sui immissus ex primo & secūdo decreto debebatur aliqua seruitus in domum vicini? Glossella hic super verbo {debita} vr̄ intelligere istum tex. etiam isto casu, qd nullo modo video posse procedere. Nam tunc denegatio iuris noceret ipsi immisso in quem debet transire res, cum illa seruitute, & eius commodo, nec ille in cuius domū seruitus debebat, tenebatur cauere, qa non habebat cōmodum in domo ruinosa, sed incōmodum.

a ¶ † Vltimò ex p̄dictis recollige, ꝙ aut fui immissus ꝯ verum dñm citato & requisito tertio, q habebat ius in domo ruinosa, & tunc consequor dominiū illius domus liberum, quia ius illius extinguitur, & super vtroque debet pronunciari, & hic est casus huius §. Aut illo non citato, & tunc consequor dñium non liberum, imo illi tertio remanet ius suū saluum, vt j. e. l. corū. Aut fui missus solū ꝯ illum tertium, qa ab ipso solo petij mihi caueri, & tunc licēt propter eius ꝯtumaciam possim immitti ex primo decreto, & super iure veri dñi, qū ille tertius habebat tale ius, ex quo dicebatur procurator proprietarij, puta vsufructuarius, vel hypothe. & petij ab eo caueri noīe vtriusq; iuxta ea q̄ hn̄r s. e. l. hoc amplius. §. quæsitū. & §. Celsus. non tū possum immitti ex secundo decreto super iure veri dñi, vt ibi not. multo minus si non petij caueri nisi pro iure illius tertij. Si aūt quæritur, an possim immitti ex secundo decreto, saltem super iure illius tertij, isto casu nunc aduerte ad tres casus. Nam aut illud ius erat tale, ꝙ nec respectu substantiæ, nec respectu commoditatis poterat in me transferri, vt si erat ius seruitutis prædialis, vel ius hypothecæ, & tunc non video quomodo possit fieri immissio, nam per translationem in me non pōt, nā seruitus debita fundo Titij a fundo tuo nullo modo pōt in me trāsferri, qa nō habeo prædiū cui approprietr̄, nec ēt ius hypothecæ quod Titius habet, cū cohæreat personali obligationi, quæ non transfertur in me, sed apud eum remanet, nec etiam video posse interponi per modum de quo hic dr̄, ꝙ denegetur sibi persecutio illius iuris, quia non prodesset mihi, sed domino domus ruinosæ, qui liberaretur ab illa seruitute. Et hoc non est mihi vtile, post quam non sum immissus in dominium illius domus. ¶ Quædam sunt iura quæ possunt trāsferri quantum ad commoditatem, non quantum ad substantiam, & in illis bene fieri potest, vt illa commoditas in me trāsferatur remanente iure penes illum, & sic extingueretur illa cōmoditas morte illius, vt dixi in l. hoc amplius. §. fina. per illā l. si noxale. ¶ Quædam sunt iura, quæ possunt transferri etiā quo ad substantiam, vt ius vtilis dominij, & super illo bene potest interponi secundum decretum, & quæ sit summa eius, habetur infra proxi. §. vbi est casus.

1 *Si contra habentem vtile dominium, & non cauentem interponitur secundum decretum, illud solum trāsfertur in immissum, non autem directum dominium, secus si interponatur contra ipsum directum dominium.*

2 *Priuilegium l. fi. C. de sacrosan. eccl. s. ꝙ non currat præscriptio vsq; ad centum annos, in bonis ciuitatis in quatuor casibus, non habet locum in castris, nec in bonis eorum.*

Quid si habeo titulum a ciuitate qua possidebat vt suū, tamē erat alterius.

3 *Malæfidei possessor si habeat auctoritatem iudicis, an præscribat longo tempore, vel longissimo.*

4 *Differentia inter feudatarios, liuellarios, vel precarios, emphyteotas, vel superficiarios remis. & quòd isti habeant vtile dominium, sicut qui habēt prædium vectigal.*

5 *Si bona istorum confiscantur, & sic transeunt vniuersaliter in fiscum, an ista iura vtilia vnà cum aliis bonis transeant in fiscum, & eodem modo transeant in monasterium si qui ingrediantur illud, & nu. 6.*

6 *An ista iura possint transire in creditores, vt ipsi possint ea capere ex primo vel secundo decreto, vel ex causa iudicati.*

7 *Filiusfamilias si deliquit, propter quod eius bona sint confiscanda, an confiscetur proprietas aduentitij, licēt sit vsusfruct. penes patrem, & quid in aduentitio.*

1 §. Si de vectigalibus.

¶ † Si ꝯ habentē vtile dñium, & nō cauentē interponitr̄ secundū decretū, illud solū trāsfertr̄ in immissum, nō aūt directū dñiū, secus si interponatr̄ ꝯ ipsum directū dñiū. h. d. Et sic loquitur primo, quando ille solus qui habebat vtile dominiū fuit requisitus, vt caueret, & noluit, scdo, qñ fuit requisitus ipse directus dominus. Secunda ibi, {sed in vectigali prædio.} & sic differt iste §. a præcedenti, quia ibi vterque fuit requisitus tam directus dominus, q̄ ille qui habebat ius in re, hic verò alter ipsorum tantū. Vel in primo casu ille tantū qui habebat vtile. In secundo vterque. ¶ In tex. ibi, {neque iubendum possidere.} scilicet ex secundo decreto quo ad dominiū directum, sed quo ad vtile, sic, vt subiicit in versi. sed decernendum. Dyn. ¶ In glo. j. ibi, {si verò municipes, qui locauerunt, non caueant, vsucapiantur.} intellige qñ ipsi municipes q locauerunt rem tanq̄ suam in perpetuum, non erant re vera domini, quo casu iussus ex secundo decreto contra eos acquirit vsucapiendi conditionem, contra illum qui erat vere dominus. Sed si illi fuissent domini, non erant necessaria vsucapio, imo per secundum decretum transfertur directum dñium in ipsum immissum, vt not. supra eo. l. prætoris. in prin. & dixi supra in §. qui autem. ¶ In eadem ibi, {principium loquitur cū conduxit a fisco.} Isti nolunt dicere ꝙ fiscus habeat hoc priuilegium ꝙ contra eum non fiat immissio ex secundo decreto, ex ista causa, sed municipium non. Contrarium est verius, qa fiscus æquiparatur pupillo, vt l. respublica. C. quibus ex causis maior. sed pupilli possunt pati secūdum decretum ex hac causa, vt infra ea. l. §. si pupillus. & ibi not. licēt possint in integrū restitui. vt s. ea. l. §. fi. si forte, ergo & fiscus Tene ergo primam, licēt gl. in fi. videatur etiam istam tenere. ¶ In glo. quæ incipit, {scilicet decē annis,} ibi, {secus si ciuitatis esset præiudiciū.}

2 ¶ † Nota singulariter istam glo. ꝙ per priuilegim l. fi. C. de sacrosan. eccl. scilicet non currit præscriptio vsq; ad centum annos in bonis ciuitatis seu communitatis, non habet locum in

a castris, nec in bonis eorū, dic nec in ciuitatibus, [a] nisi in quatuor casibus illius l. sol. tñ ista ad contrarium illius non est necessaria. Sed dic, ꝙ si in prædio ciuitatis habeo titulū ab alio, non præscribo contra ciuitatem minori spatio, vt ibi, sed si p̄dium non est ciuitatis, sed alterius, ipsa tamen ciuitas possidet vt suum, & ab ipsa habeo titulum, bene præscribo contra verum dominū longo tempore, vt hic qa si ciuitas haberet dominiū, habendo titulum ab ea, acquirerē ipsum dominiū, ita debet hic intelligi, & eodem modo potest solui sequens contrarium, de §. In vectigalibus, quia hic municipium locauerat prædiū in perpetuum, cū tamen non esset suum, sed possidebat vt suum, si nō cauet, mittor in possessionē iuris, qd ipsum municipiū prætendit, scilicet directi dñij, qd præscribo cōtra verū dñm sed si municipiū haberet dominiū, statim essem factus dñs directus, & cessaret præscriptio. Ipse aūt qui conduxit cōtra municipiū a quo conduxit nunq̄ præscribit directū dñium, quia recognoscit ipsum in dñm quousque soluit pensionem, vel ēt si non soluit quousq; interuertat possessionē, vt l. malè agitur. C. de præscrip. xxx. anno. & ita debet intelligi

3 §. in vectigalibus. ¶ † In ea. glo. j. circa mediū, {vt ēt sciens rem alienā præscribat.} ¶ Not. pro eo quod dixi supra eod. l. prætor. ī prin. & dicit Bar. ꝙ ēt hodie de iure canonico habet hoc locum propter auctoritatē iudicis, quod est notādum, si esset verum, sed non puto verū, quia non est maior auctoritas iudicis, q̄ legis cū ipsam habeat iudex a lege, sed leges dicentes ꝙ ma. fi. pos. præscribat xxx. annis. sunt correctæ de iure canonico: ergo & illa l. generaliter quæ dicit, ꝙ si habet auctoritatem iudicis præscribat, nam hoc ab illa lege procedit. vnde nō so-

b lum longo tempore, sed ēt longissimo [b] non præscribetur, li-

4 cēt isto iure præscriberet longo. ¶ † In fi. glo. ibi, {in feudatariis, liuellariis, vel præcariis.} supple, vel emphyteuticis, vel superficiariis: omnes enī isti conueniunt in hoc, ꝙ habent vtile dominium, sicut qui habet prædium vectigal. & quæ sit differentia inter istos, vide Cyn. eadē l. j. C. de iure emphyteutico. ¶ Et quia Bar. hic dicit, quamplura bona ad quę semper recur-

5 ritur. † Tu breuius & clarius in quibusdam dicas, ꝙ sic in istis omnibus est videndum de duobus. Primo, si bona ipsorum confiscantur, & sic trāseunt vniuersaliter in fiscū verū ista iura vtilia vnà cū aliis bonis transeant in fiscū, & eodē modo si ingrederet̄ religionē, & sic transeunt oīa bona in monasteriū, vt in authen. ingressi. vtrum ista vtilia iura similiter transeant de quo quæsiuit glo. in d. auth. ingressi. C. de sacrosanct. ecclesiis.

6 † Secundo est videndum, vtrum ista iura possint transire in creditores, vt ipsi possint ea capere in primo, & secundo decreto, vel in causam iudicati. ¶ Circa primum dic, ꝙ quædam ex istis sunt talia, quæ nō trāseunt in extraneū hæredem, & p̄ quibus debetur seruitium personale, vt est feudū proprie loquendo, vt in titulo, de noua forma fidelitatis. in vsibus feudorum.

c Et istud tale ius non transit in fiscū, [c] nec in ecclesiam quo ad substantiā, quia illi capiunt, vt hęres extraneus, licēt fiscus non sit proprie hęres, sed vniuersalis successor, quando in ipsum transeunt bona viuentis. l. inter dos. §. fina. ibi, not. de fide iussoribus, nec etiā transeunt quo ad cōmoditatē, quia non potest in fiscū vel in ecclesiā transire illud seruitiū personale, & sic sequeretur ꝙ fiscus haberet cōmoditatē, & ille confiscatus teneretur ad seruitium, quod esse non debet, quia postquam caret cōmodo,

ADDITIONES.

a ¶ In ciuitatibus. Restitutio in integrum, an concedatur castris vel ciuitatibus. vide per Ludouic. Roma. consi. 443.

b ¶ Longissimo. A. l. de Socin. consi. 197.

c ¶ Fiscum. An confiscatis bonis confiscetur feudum, & quid si ille qui deliquit est clericus, vide per Oldr. consi. 17. & quid de emphyteusi. vide per Alexand. consil. 23. lib. j.

cōmodo, deberet releuari ab onere seruitii, argumen. in l. de tuto. supra de suspēcte. turonb. & idē dico de monasterio. Sed si quæritur, an ius feudarani possit capi per creditores, dicendū est quòd non, quo ad ius & eius substantiā quæ non pōt transire in extranrū. Sed quo ad cōmoditatem sic, & ipse feudatarius remanebit obligatus ad seruitiū, nec est tunc inconueniens, quia ipse feudatarius videtur cōmodum percipere, cum percipiat eius creditor, & ipse liberetur si tunc durabit cōmoditas apud creditorem quantū ipsum ius apud feudatariū. per legē peto. §. prædium. de lega. secundo, & per legem statuis. §. Cornelio felici. de iure fisci. sicut dixi in fructuario supra eodē. l. hoc amplius. §. fin. Nec obstat si dicatur, quod immo etiam ipsum ius videatur transire in creditorem, cum ista sit quædam alienatio necessaria, quæ non videtur prohibita feudatario, licèt voluntaria sit prohibita, vt in titulo, de prohibita. alie. feuda. per Federicum, vel Lotharium, iuncta lege alienationes. supra familiæ erciscundæ. & dicta l. prætor. §. prædium. Quia illud procedit in re, quæ simpliciter prohibetur alienari, non in illa quæ prohibetur alienari in extraneas personas, tunc enim etiam necessaria est prohibita in illis.

¶ Quædam verò sunt iura, quæ similiter non transeunt in extraneum hæredem, tamen pro ipsis non debetur seruitiū personale, sed aliquid annuū soluitur, vt emphyteusis ecclesiastica iuxta notata in l. eòam. supra soluto matrimonio. & in ista dic quo ad primam quæstionem, quia in fiscum, vel monaste

a rium[a] non transit quantum ad substantiam, cum reperitur persona extranea. Sed benè potest transire commoditas solum, quia tunc potest expediri per fiscum, vel monasterium, & durabit sicut prędixi, argumen. dict. §. prædium. & §. Cornelio. fallit in emphyteusi ecclesiæ Constantinopolitanæ, quæ potest repeti per ipsam ecclesiam, vt in Auth. de alie. emphy. §. emphyteusim, & no. ī d. auth. ingressi. Et idē per omnia pōt dici in ij. q. de creditore, nam videmus, ꝙ creditor pōt capere ēt fructus beneficij ecclesiastici sui debitoris, vt in c. peruenit. de fideiuss. fortius in fructibus emphyteusis eccles. Et idem esset dicendum in feudo per omnia, si pro ipso non deberetur seruitiū personale, sed aliquid annuū solueretur, quia non diceretur propriè feudū, vt patet ex not. per Cyn. in d. auth. ingressi, & eius cōmoditas confiscaretur. De hoc potest intelligi tex. in c. excōmunicatus. §. si dominus. extra de hær. vbi patet, ꝙ feudum publicatur saluo iure, & veri, & directi domini. Quædam sunt iura quę possunt transire in extraneum hęredem, & pro quibus soluetur aliquid annuū, vt est emphyteusis nō ecclesiastica, vel ius superficiarij, vel prędij vectigalis, & in illis dic ꝙ tā in fiscū quàm in creditorem possunt trāsire etiā quo ad substantiā. Et forma mittēdi erit, vt hic habet in versi. {sed

7 decernendū est &c.} ¶ † Vltimo de vltima quæstione Bartol. quam hic facit, si filiusfamilias deliquit propter quod eius bona sint confiscanda, vtrū confiscetur proprietas aduentitii peculii, quæ est apud filiū, licèt sit vsusfruc. penes patrē? vide qđ Bar. no. breuius quàm hic in l. si quis in tantā. C. vnde vi. & est notabilis determinatio sua, ex qua collige vnā conclusionē, ꝙ quādoque quis habet rem quam prohibetur alienare non ꝓpter se, nec eius fauorē, sed tertii, vt contingit in peculio aduētitio prohibito alienari fauore patris habentis vsumfructū, vt l. fina. §. filiis aūt. C. de bo. quæ lib. in illis prohibetur alienatio non solū voluntaria, sed ēt necessaria, & nō solū hominis, sed ēt legis, quādo fit pp eius factū, vel delictū, vt sit in sua potestate alteri præiudicare, qđ no. & tene menti perpetuo, quia Bar. tenet non publicari propter ętatē, sicut nec econuerso ꝓpter delictū patris publicatur peculiū profectitium, licèt sit patris, ne fiat præiudiciū filio q aliquo casu potest capere ipsum tāquàm suū, vt est tex. singularis in l. iii. §. sed vtrum. in fi. s̄. de mino. ¶ Quid de aduentitio, an propter delictum patris, vsusfructus dicti peculii, qui ad patrem pertinebat, confiscetur? videt ꝙ saltē cōmoditas vsusfructus debeat confiscari, & ēt per creditores capi possit, duratura in vita patris, per id quod s̄. dictū est de emphy. ecclesiastica, quę quātū ad cōmoditatē confiscatur, & in ea fit immissio, non quātū ad ius, cū illud emphy. ecclesiasticū non transeat ad extraneum. Et huiusmodi videtur istud ius vsusfr. quod habet pater, quia nec illud transit ad extraneos, ergo &c. vide in l. si filiusfamilias. s̄. sol. mat.

ADDITIO.

a ¶ Vel monasterium. an emphyteusis ecclesiastica transeat in monasteriū, vide Ancha. consi. 100. & an possint legari pignora data in dotem. vide per Alex. consi. 180. Fran. de Are. quid de feudo consi. 14.

1 §. Eleganter queritur. ¶ † Si post petitam cautionē & ante ipsam præstitam, propter subterfugia rei non cauentis, dānū cōtingat, non fit missio ex hoc edicto, sed potest iudex alterū de duobus facere, vel cōpellere aduersariū ad cauēdū de dam. iā facto, vel decernere actionem competere pro emendatione ipsius, ac si cautio fuisset interposita. hoc dicit iste singularis §. & diffi. Habetur ergo ista cautio pro interposita postq non stetit per actorē, immo fuit diligens in petendo, sed stetit per reum, vel per iudicem qui voluit deliberare super petitione, & exceptionibus propositis, & interim dānum euenit. Et aduerte diligenter, quia limito istū §. duob. modis, quia est verū qđ dicit in ver. prot. nī ꝙ iudex reperit, ꝙ postq̄ cautio debebat præstari, vt sic aduersarius censetur fuisse in calumnia in opponēdo exceptionem. Alia limitatio est, quia procedit, qñ aduersarius volebat cauere, nec domū pro derelicta habere, sed si recusasset cauere, & voluisset habere domum pro derelicta, si anteq̄ actor accipiat damnū, lęsio contingat, non tenebitur reus ad emendationē damni, quia licuit sibi cautionem euitare relinquendo rē pro derelicta, vt s̄. e. l. hoc amplius. post prin. ¶ Aduertendū ēt, ꝙ hic loquitur, qñ aduersarius non fuit in mora in veniendo, quia venit, nec in cauendo, quia nondū fuit iussus cauere, sed fuit in calūnia resistendo indebite, si aūt fuisset in mora, dic vt dicā ī e. l. 9. itē videamus. ¶ Item ad aliud aduerte, quia puto ꝙ virtute eiusdē petitionis, & processus, licèt fuerit additus iudex super cautione futuri dāni absque alia petitione, vel libello, seu nouo processu, poterit cōpellere aduersariū ad cauendū de dāno, vel pronūciare ipsum teneri ad emēdandū, & ita intelligo istū tex. pro quo facit quod in fi. habemus si est datus libellus super actione directa, & lite pendente, propter frustrationē rei illa extinguatur, & loco eius succedat vtilis, poterit sententia ferri super vtili, licèt illa non fuerit in iudiciū deducta, vt habetur in l. si post acceptam. de rei ven. & in l. quāquam. §. Iul. ī. tit. j. sed hic ista cautio de dāno præterito, vel actio ad emēdationē eius succedit loco cautionis petitę de

2 dāno futuro ꝓpter frustrationē rei. ¶ † In tex. ibi, {vt de eo quoque caueatur,} contra hoc opp. de tex. seq. vbi patet, ꝙ habeo actionē ad emēdationē huius dāni, si cautio fuisset interposita, & ita pōt iudex declarare, ergo non debeo agere, vel petere, vt iterū mihi promittat, vt l. hoc senatus. §. j. s̄. de vsufru. ea. re. quæ vsu consu. & not. in l. si mulier. s̄. de condi. ob cau. sol. a. notabiliter illud est verū, qñ habeo actionē ordinariā, & parā ad aliquid petendū, quia tunc cautio esset superflua. Vñ debeo agere vt illud mihi soluat, nō vt iterū promittat, qñ actio est extraordinaria, vt in casu huius §. quia resultat ex ncta stipulatione. Vnde adhuc possum agere, vt deducar in veram, & fiat instrumentū, & ad hoc semper allegat iste tex. Idē si sit ordinaria, sed nō pura, qa non pōt adhuc peti id qđ debet, nam pōt interim peti, vt fiat instrm, vt l. in omnib. s̄. de iudic. quod prosequere, vt hic plenè per Bar. & intellige, qñ iste erat pñs, & sic poterat pręcisè cōpelli ad cauendū, & actor de hoc contentabatur, qa fortè nolebat adhuc agere, sed si vellet statim agere, vel ille non erat pręsens, ista via non esset vtilis, & ideo tunc esset transeundum ad sequentē viā, ꝙ iudex pronunciet

3 mihi actionem cōpetere, ac si fuisset cautio interposita. † Vnde allegat iste finis generaliter, ꝙ procedit petitio, si quis in libello suo petat per iudicē pronunciari super petitis, actionem sibi cōpetere. ¶ In glo. ij. post princ. ibi in l. ptor. §. fina. & l. seq. de illis legib. gloss. voluit opponere ad istum tex. ¶ In tex. ibi, {& missio quidem cessabit} actio nō, nam immo videt, ꝙ nō cesset ex quo actori nil pōt imputari, quia non fuit negligens, vt in illis legib. sed breuiter reiectis solutionibus glo. illę leges non meruerunt signari pro contrarijs, quia ibi non dicit, ꝙ debeat fieri missio, sed ꝙ actori nil pōt imputari, cur non petijt sibi caueri, quia fuit impeditus, & domus interim ruit, ꝙ potest agere alternatiuè interdicto de ruderib. tollen. vel ꝙ ille tollat rudera, & caueat de dāno præterito, vel habeat omnia pro derelictis, vnde ēt ibi cessat missio sicut hic. Sed in alio, iste casus differt ab illo, quia ibi non agit præcise ad alterū tantum, sed alternatiuè, hic aūt pōt agere præcisè, vt emendetur damnū iam factū, & de eo sibi caueatur, vel pronuncietur ad hoc, sibi actionem competere, nec liberaretur reus volendo habere rudera pro derelictis, & totas ędes, vt not ī in gloss. super verbo, {actionem.} Ratio diuersitatis est, qa hic iam petierat sibi caueri, & sic non solum non fuit negligens, sed fuit diligens, ibi non petierat, & sic non fuit diligens, licèt nec fuerit negligens, quia fuit impeditus, & propter hoc si ille vult tollere rudera, tenetur emendare damnum iam factum. Nō sic si fuisset negligens, vt ibi dixi. Et in hoc effectu vult prædicta glo. in secunda solutione ibi, {quia iam instans erat coram prætore &c.} sed melius signaretur contrarium de isto eodē textu in fine. nam si potest compelli ad cauendum, & ad emendationem, ergo potest fieri missio. Solutio, virtute primæ petitionis, quia petii mihi caueri de damno futuro, ex quo lite pendente damnum euenit non potest fieri missio ex hoc edicto, quia pendente illa petitione non potest esse contumax postquam damnum iā

1 Si post petitam cautionem & ante ipsam præstitam propter subterfugia rei non cauentis, damnum contingat, non fit missio ex hoc edicto, sed potest iudex alterum de duobus facere, vel compellere aduersarium ad cauendum de dam. iam facto, vel decernere actionem competere pro emendatione ipsius, ac si cautio fuisset interposita.

2 Habens actionē ad aliquid, an possit adhuc petere, quòd fiat instrumētū.

3 Si quis in libello suo petat per iudicem pronunciari super petitis actionē sibi competere, quòd procedat libellus.

euenit, & sic non potest sibi imputari, cur non cault de dam-
no futuro, & missio non fit nisi propter contumaciam. Sed si
iudex mandaret, ꝙ caueret de præterito, vel quod emenda-
ret, & si hoc ipse non faceret bene posset fieri missio non ex
hoc edicto, quia illa fit pro damno futuro, sed ex tit.j.quib.ex
cau.in pos.ea. quia illa fit pro debito præsenti. Ita intelligo id
quod not.hic Bar.

1 **§.Si pupillus.** ¶† Contra pupillum non cauẽtem, & si tutorẽ non habet, ex causa dam
ni infecti fit missio ex primo, & secundo decreto. hoc dicit tex.
cum glo. ¶ Contra id quod hic dicitur de secundo decre. op-
ponitur de l.in possessione, quib.ex cau.in pos.ea.vbi cõtra pu
pillũ non fit missio ex secundo decre. Solu. ibi qñ conuenitur
ex contractu vel conuentione sua, hic vero conuenitur occa-
sione damni rei suæ, ideo eius persona non attenditur, sed po-
tius defectus rei suæ. Competit tamen sibi restitutio in inte-
grum, vt j.ea.l.§.postea autem.in fine.& j.§.si forte.

1 *Missus ex primo decreto non tenetur rem reficere, licèt habet pignus prætorium, secus in habente ipsius conuentionale.*

2 *Habens pignus conuentionale tenetur reficere si potest, & si non facit imputatur sibi dolus, lata culpa, & leuis, & an repetat omnem impensam quam fecit.*

1 **§.Si quis damni.** ¶† Missus ex primo decreto non tenetur rem reficere, licèt
habeat pignus prætoriũ, secus in habente pignus conuentio-
2 nale. h. d. ¶ † Et aduerte ad tres casus, nam aut quis habet pi-
gnus conuentionale, & tenetur reficere, si põt, & si non facit,
imputatur sibi dolus, lata culpa, & leuis, vt hic in ver.cum quo
que.qui est not.& supra de pig.actio.l.si seruus.quod intellige,
qñ erat sibi tradita res, alias secus, quia tunc non esset sub sua
custodia, ita sentit hic Bar.& bene. ¶ Item aduertendum, quod
põt repetere omnem impensam quam fecit, dummodo sit ra
tionabilis, & non sit multum onerosa debitori, vt d.l.si seruus.
non sic in vsufructuario, qui non repetit paruas expensas, quia
ipsas tenetur facere de suo, de quo habet commoditatem, nõ
sic tenetur creditor. Magnas verò benè repetit, si sunt rationa-
biles, quia ad dominũ pertinent, vt l. hactenus. j. de vsufruct.
Aut quis habet pignus prætorium, & tunc aut ex causa dam-
ni infecti, & non tenetur reficere, nec põt sibi imputari dolus,
aut lata culpa, puta, quia potuit cum esset diues & expensa
parua, & sciebat ꝙ si domũ repararet non rueret, nam eo ipso
videtur esse in dolo præsumpto, & tñ sibi non potest imputari
per dominũ domus ruinosæ, cum ẽt ipse fuerit in eodem do-
lo, non reficiendo, argu. j.e.l. qui bona.§.si quis quia & ita de-
bet intelligi iste text. Aut extra causam damni infecti, & tunc
seruatur media via, quia non põt sibi imputari culpa leuis, si-
cut in conuentionali, sed dolus, & lata culpa sic, vt l.prætor.§.
his verbis, & §.est par.de bon.auct.iudi.pos. ¶ Vlt.not. text. hic
in fi.dum dicit, ꝙ missus in possessionẽ retinet tenutam loco
cautionis, & sic innuit, ꝙ si postea damnum eueniat, possit agi
ad emendationem damni præcisè, ac si cautio fuisset interpo-
sita.vt j.ea.l.§.eleganter. Sed contra de sequenti §.vbi innuit, ꝙ
non possit recuperare per modum agendi, sed tamẽ per viam
retinendi tenutam, si non emendetur. Sol. fateor hoc, & quod
hic dicitur debet intelligi, ꝙ tenuta sit loco cautionis, quia nõ
tenetur eam dimittere, nisi sibi caueat de damno infecto pro
futuro damno, vel etiam pro eo quod accidit post tenutam
datam, vt patet infra proxi.§.sed cõtra, ꝙ immo sufficiat caue
re de iudicio sisti, & refundere expensas, vt recuperetur tenu-
ta, vt in auth. ei qui.C.de bo.auct.iu pos. Solutio ibi fuit data,
quia non comparebat ad respondendum libello, hic autẽ lo-
quitur, quando fuit data, quia fuit contumax in non cauẽdo,
qñ fuit iussus cauere, sicut qñ datur quod non soluit, nam nõ
recuperat, nisi soluat, vt l. sicut cauere.§.j.vt in pos. leg. Sed si
non fuisset iussus cauere, sed solum ad respondendum libello
petẽtis, faterer ꝯtrium, qñ sufficeret cauere de iudicio sisti, quo
vsque appareat, an teneatur cauere, vel non.

1 *Licèt petierim mihi caueri, & aduersarius fuit in mora cauendi, tamen dãnum postea contingens ante cautionem interpositam non possum præcisè petere si feci me mitti in tenutam domus ruinosæ propter contumaciam, sed possum recuperare per uiam retentionis, nisi refundatur damnum, & quando.nume. 5.*

3 *Licèt fecerim impensas in reparando, quæ tamen non permanserunt, quia nihilominus ruit, possum adhuc illas expensas recuperare per uiam retentionis, & etiam actionis, quando a principio uidebantur utiles.*

4 *Iussus mitti in possessionem, licèt adhuc non sit missus per nuncium, tamẽ habetur pro misso, si per eum immissum non stetit quominus mitteretur.*

1 **§.Item videamus.** ¶† Si damnum contingat post missionem factã
ex primo decreto. non cogitur missus dimittere tenutam nisi
etiam de tali damno caueatur, & etiam de expensis factis in
refectione. Et dicitur damnum euenisse post missionem, vt de-
beat emendari, etiam si euenit post iussum de mittendo, & an
te realem immissionem, dummodo in illa non fuerit negli-
a gens h. d. vsque ad §. postea. ¶ † Not.primo, ꝙ licèt petierim
mihi caueri[a] & aduersarius fuit in mora cauendi, tñ damnum
postea contingens ante cautionem interpositam nõ possum
præcise petere, si ego feci me immitti in tenutam domus rui-
nosæ propter contumaciam, sed bene possum recuperare per
viam retentionis, nisi refundatur damnum. Sed contra de §.
eleganter. j.e.l.sol.ibi nõ fui missus in tenutam, & aduersarius
fuit calumniosus, non in mora, hic autem fui in tenutam mis
sus, & sic videor velle eã habere loco cautionis, non ꝙ sit per-
inde, acsi esset cautum, imo non fingitur cautũ, quia tunc pos
sem agere præcise ad damni emendationem, vt d.§. eleganter.
sed quia non teneor dimittere, nisi caueatur ẽt de dãno iam
3 facto. ¶ † Item no.tex.ibi, {hoc amplius de impẽsis, &c.} ꝙ li-
cèt fecerim impensas in reparando, quæ tñ nihil fecerunt, qa
nihilominus ruit, adhuc possum illas expensas recuperare per
viam retentionis, vt hic, & ẽt actionis, vt j.e.l.§ si iam. ver.pro-
inde.& ver.potest autem.qđ est intelligendum qñ a principio
videbantur vtiles, qa non imputatur casus postea contingens.
4 vt l.sed an vltrò.in prin.de neg.gest. ¶ † Item no.in §.sed illud
quæritur, ꝙ iussus mitti in possessionem, licèt adhuc non sit
missus per nuncium, tñ habetur pro misso, si per eum immis
sum non stetit, quominus mitteretur, facit l.cum vnus.§. si.de
a bo.auct.iud.pos.secus si per eum stetit,[a] vt j.ea.l.§.eum tñ.in fi.
5 l.non mirum. de pig. actio ¶ † Vltimo quæro, iste immissus
põt retinere tenutam vsquequo caueatur de emendando dã-
num contingens post immissionem, quid si dãnum contige-
rat ante.Iac.de Are.& Bar.vñr tenere idẽ per §. eleganter.j.e.l.
& dicunt, ꝙ hoc ita contingit de facto, ꝙ euenit damnũ post
immissionem factã, nam idem si ante. Contrarium puto ve-
rius, quia si euenit ante, missio facta postea non intelligitur fa
cta pro eo damno, sed pro eo qđ postea eueniat, nisi contra-
rium sit actũ expresse, ideo dico non posse retineri pro illo, sed
ꝙ bene possit agi, vt emendetur, & distingue vtrũ fuit iussus ca
uere, vel nõ. ¶ Recollige ergo, aut reus non fuit contumax, sed
calumniosus opponendo exceptiones friuolas, & tunc habe-
tur cautio interposita, vt in §.iam eleganter. Aut fuit morosus,
& tunc aut fuit iussus cauere, & idem arg.ibi, & l. non iustam.
C.ad treb. Aut non fuit iussus cauere, sed comparere, & tunc
distingue, vt dixi supra in præced.§. Et hoc, quando actor non
fecit se immitti in possessionem, als haberet locum quod hic
dicitur, quia potest retinere, non autem agere.

ADDITIO.

a ¶ Stetit. Sed quid si fuit prohibitus, an nihilominus incipiat præscribere. Lud. Rom.sing.suis dicit ꝙ Legistæ hic nesciunt, sed ꝙ ficta possessio non tribuit causam præscribendi.alleg.gl.qua dicit singulare in c.fine pos.de reg. iur.

1 *Post missionem ex secundo decreto non est locus cautioni nisi mediante restitutione in integrum, ex causa absentiæ, vel ætatis.*

2 *Licèt lex vel statutum dicat ab aliqua sententia non posse appellari, non tamen tollitur quominus possit peti restitutio in integrum.*

1 **§.Postea autem.** ¶† post missionem ex secundo decreto nõ est locus cautio
ni nisi mediante restõne in integrũ, ex causa absentiæ, vel æta
tis.h.d. ¶ In tex.ibi, {cautionis oblationi.} scilicet quo ad hoc,
vt possit recuperari tenuta, & hoc est regulare ĩ omni causa, in
qua est interpositum secundũ decretum, vt postea non possit
recuperari offerendo illud propter quod non factũ, secũdum
2 decretũ emanauit, & ad hoc allegatur iste tex. ¶ † Et no. hic in
fi.arg.ꝙ licèt lex, vel statutũ dicat ab aliqua sententia non pos-
a se appellari, nõ tñ tollitur, quominus possit peti restitutio[a] in
integrum, ita plene disputando tenet glo.in l.vna.C. si de mo-
men.pos. ¶ In tex.ibi, {nullus inquit Labeo finis rei inuenire-
tur} idest dicere, ꝙ missus in possessionem nunquam esset se-
curus, nec certus de habendo rem, si cautio posset offerri, etiã
post secũdũ decretu, & sic posset sibi res auferri semper, quod
esset absurdũ, cũ nunquã clauderetur via purgandi contuma-
ciã, & hoc voluit hic gl.in effectu. Sed clausa via purgandi po-
terit de illa re facere quicquid vult, & sic prouidere sibi aduer
sus damnũ futurũ, & iustum, & fuit hoc introducere, ne sem-
per sit in suspenso propter contumaciam aduersarij.

ADDITIO.

a ¶ Restitutio in integ. Adde qđ plene voluit Lud.Rom.consi.59. & consi.89.

§.Si iam ruerint. ¶† Si post iussum de mittendo in possessionem ex primo
decreto, & ante realem immissionem domus ruat, potest fie-
ri missio in ipsam ruinã, nec tenetur immissus dimittere, nisi
sibi emendetur damnum præteritum, & etiam caueatur de fu-
turo, & refundãtur expensæ factæ in refectione, pro quibus
etiam competit actio in factũ, dummodo sit rationabilis, siue
sint factæ per eum, siue per alium eius nomine. h. d. vsq; ad §.
si quis metu. ¶ Contra istum tex. opponitur de §. eleganter. j.
ea.l.ibi.& missio quidem cessat, vbi non fit missio ex hoc edi-
cto pro damno iam illato ante missionem, licèt possit fieri ex
edicto.

edicto.j.quibus ex cau.in pos.ea.vt ibi dixi.Sol. ante damnum
illatū non pronunciauerat iudex me immittendum, hic sic,
licèt executio nondum esset facta, vnde potest fieri pro dāno
contingente, post pronunciationem de mittendo, quia trahitř
retro ad diem pronunciatū, & sic censetur facta potius ꝓ dā-
no futuro quàm pro iam facto, quia si tunc fuisset facta execu
tio, damnum non erat adhuc factum, & ideo in casu isto fit ēt
ex hoc edicto, ita intelligo istum textum.

1 *Dimittens tenutam non animo reliquendi, sed aliquo timore, non perdit ius*
eius, aliàs secus.
2 *Sicut possessio merè ciuilis retinetur solo animo, & etiam possessio natura-*
lis, quando est abstracta a ciuili, ita etiā simplex tenuta, seu detentatio,
quando est iure ciuili suffulta.

1 §.SI quis metu. †Dimittens tenutā non animo
relinquendi, sed aliquo timore,
nō perdit ius eius, aliàs secus. Et est notabilis casus, ex quo no.
2 singulariter †quòd sicut possessio mere ciuilis retinetur solo
aīo, & ēt possessio naturalis qñ est abstracta a ciuili, vt est illa
quam habet fructuarius, iuxta plenè not. in l.licèt. C.de acqui.
poss. ita etiam simplex tenuta seu detentatio qñ est iure ciuili
suffulta, vt est illa quam quis hēt auctoritatē iudicis, retinetur
solo animo, vt est casus hic & no.ꝑ Bar.in l.j.in prin.de acqui.
poss. vnde tenuta siue detētatio solo animo retinetur sicut nā-
lis a ciuili abstracta. Ex hoc patet, ꝙ detentatio coloni retinetř
solo animo ipsius.j.de acqui.pos.l.j.& ibi no.in gl.mag.& in l.
sed si colonus.eo ti.In tex.ibi, {Cassius autem ait.} s. reprehen-
dendo prędictā distinctionē potuit reficere, vel non, nam etiā
si potuit, ei non est imputādū, quia nō tenetur, vt s.ea.l.§. si qs
damni. solū ergo est distinguendū, an recesserit ꝑꝑ timorē rui
nę, & sic non vř habuisse animū deserendi, ideo nō perdit ius
tenutę, vt si postea vult īmitti ex secundo decre. poterit absq;
eo, ꝙ iterū faciat se īmitti ex primo, cū adhuc duret primū. Aut
nō timore ruinę, & tunc vř recessisse animo deserendi tenutā,
& perdit ius, ideo si vellet immitti ex secundo decreto, debe-
ret iterū facere se immitti ex primo, quia primum iam erat ex
tinctum. Et hoc sentit gl.in §.seq.super verbo. {beneficium.}

2 *Quanto tempore perdatur beneficium de quo hic, & nu 1.*
Si dominus concessit feudum, & scripsit literas vt vasallus in possessionē
mitteretur, & vasallus neglexit petere se immitti, & vti istis literis,
quanto tempore perdat ius suum.
3 *Quando damnum contingit ante cautionem interpositam, an possit agi prę-*
cisè ad emendationem damni.
4 *Alij quatuor casus in quibus pōt agi pręcisè ante cautionem interpositam.*
5 *Eo casu, quo non potest agi ad emendationem damni, quia facta est missio*
ex primo decreto, an saltem habeat locum retentio, vt nō cogatur dimit
tere nisi damnum emendetur.
6 *An pro damno iam facto possit fieri missio ex primo decreto, ex hoc edicto.*
7 *Si actor fuit immissus realiter ex primo decreto, & postea negligit prose-*
qui, per quantum tempus perdat beneficium Pratoris.
8 *Quando fuit iussus mitti, tamen nondum fuit realiter immissus, per quan-*
tum tempus perdat facultatem faciendi se realiter immitti.

1 §.Eum tamen qui. †Qui post decretum de-
mittēdo in possessionē ex
primo decreto negligens sit facere se īmitti, si interim domus
ruat, perdit ius quod sibi quęsitū erat ex illo decreto, secus si
non neglexit.h.d.& est etiā notabilis. In tex. ibi, {beneficium
prętoris amisisse.} quod est, vt possit mitti in ipsam ruinā, ex
quo ruit post decretū iudicis de mittēdo, vt s.ea. l. §. si iā.nam
hoc casu nō poterit, & ita limitatur ille §. secus si non fuit ne-
gligens, & tunc loquitur ille §. In tex.ibi, {si ædificia ruerint.}
quæro quid si nondū ruerunt, tamen iussus mitti in poss.fuit
negligens in faciendo se realiter mitti, ꝑ quantū tp̄s perdit be-
neficiū prætoris, rñdeo, si fuit negligens per biēniū fm Barto.
qui hoc tenet hic.& in l.prętor.§.ii.j.de bo.auct.iudi. poss. per
l.ii.C.e.tit.de bo.auct.iud. poss. licèt illa l.loquatur in aliis ter-
minis. lapso ergo biēnio non pōt petere se realiter īmitti vir-
tute illius primi decreti, sed oportet ꝙ de nouo interponatur,
vt hic in gl.super verbo, {beneficium} sed si fuisset iam reali-
ter īmissus, & postea de possessione discessisset, vel neglexisset
ad eā accedere, nō perderet ius ꝑ lapsum bienni, quia talis te-
nuta retineretur animo, vt dixi in §. præcedenti, nisi appareat
ꝙ discessit aīo relinquendi, vt si steterit per decenniū, ꝙ non
accesserit, nam tunc sicut perditur vera possessio ex quadam
obliuione, vt l.furtū.§.j.de vsuca.& quod ibi no.ita ꝑditur ista
tenuta. Idem si iste missus cū videret dñm colere, & fructus ꝑ
cipere, neglexit, & passus est, nā tūc perditur, sicut ille qui scit
nālem possessionē occuparā, & negligit eā recuperare, qa per-
dit etiā ciuilem. vt no.in l.si fortè.§.j.de acqui. poss. & ita dicit
Ang. fuisse terminatū Flo. Et ego cū mihi accideret ibi iste ca
sus, idē consului per hoc dcm̄ Ang.& Bar.qđ no. perpetuò, qa
a est casus quotidianus. †Quantū ad id qđ dř, quanto tpe per-
datur beneficiū, de quo hic. Facit ꝙ si dñs concessit feudū, &
scripsit literas, vt vasallus in possessionē mitteretur, si vasallus
neglexit petere se immitti, & vti istis literis, perdit ius suū, & illi
renunciasse videtur, nō solum tanto tempore, quo omne ius
perditur.l.sicut.de præscri.xxx ann. Sed etiam minori tempore
arg.hic.& qđ no in l.prętor.§.ii.de bo.auct.iud.poss.C.de iure
domi.impe.l.ii.de mi.l.j.de rescriptis.c.pleriq;. & c.si autem.
& quod no.d.l.furtum.§.j.de vsuc. & quod not Inn. de ele.ca.
querelam.de resti.in integ.l.ij. de acqui.pos.l.si de eo.§.si fortè.
3 & vide consilium meum nonum xlvij. †Vlterius reassumendo
istam materiam clarius, & plenius quàm gl.& Do.quinq; prin
cipaliter sunt videnda, quæ in lo damnū ꝯtingit ante cautionē
interpositam. primum est vtrum possit agi pręcisè ad emen-
dationem damni? Et in hoc dic, ꝙ si non fuit interposita, nec
petita immissio, non potest ad hoc. Sed ad quid agi possit, ha-
betur s.eo.l.prætor.§.ii.cum l.seq.& seq.vt ibi dixi. Idē si fuit pe
tita, sed extra iudicium per l.cū postulassem.j.eo. quia talis pe-
titio nō constituit aduersariū in mora, quia fuit super eo qđ
non debetur iure actionis, sed iudicis officio, vt ibi est casus
singularis. Idē si fuit petita in iudicio, tñ aduersarius adhuc nō
est in mora, nec in calūnia, quia adhuc nō fuit citatus, vel ad-
huc non est lapsum tp̄s citationis, vel comparuit, & obtulit se
4 cauere si tenetur. † Sunt & alij quatuor casus in quib. pōt agi
præcisè. Primus si cōparuit, & frustratorias, & calumniōsas ex-
ceptiones opposuit, & interim damnū euenit, vt in §.elegāter.
s.ead.l. Secundus qō fuit iussus cauere, licèt adhuc non caue-
ret, multò magis, quia iussus hř pro cautione. Tertius est si nō
est adhuc iussus cauere, sed fuit contumax in comparendo, &
postea apparet, ꝙ debeat cauere, nā si non fuisset contumax,
iussus fuisset factus, & sic per eū stetit. Et hæc vera, si actor ꝑꝑ
ꝯtumaciā non fecit se mitti in possessionē ex primo decreto,
si.n.fecisset, nō posset agere ad emendationē damni, sed benē
posset retinere rem, vt s.ea.l.§.itē videamus, cū his quæ ibi di-
xi. Quartus casus est, qñ fuisset missus, sed aduersarius ipsum
5 nō admisit, vt j.proxi.§. & ibi est casus.† Secundo principaliter
est videndū eo casu, quo nō pōt agi ad emendationē damni,
quia facta est missio ex primo decreto, vtrū saltem habeat lo-
cū retentio, vt non cogatur dimittere nisi dānum emendetur
super hoc dic ꝙ aut damnū euenit postq̄ fuit iussus mitti, &
ēt postq̄ realiter fuit missus per nunciū, & tunc hēt locū reten
tio, vt d.§.itē videamus. Aut postquam fuit iussus mitti, & an-
tequam fuerit realiter missus per nuncium, & tunc aut nun-
quam fuit negligens in faciendo se mitti, & idem: aut fuit ne-
gligens, & tunc secus, vt s.ea.l.§.illud quæritur Aut antequam
esset immissus vel iussus immitti, & tunc licèt la.de Are.& Bar.
ibi videantur dicere, ꝙ possint retineri, tu dic contrarium, vt
ibi dixi, nisi pro illo dāno fuerit expresse facta immissio, quia
non vř facta nisi pro dāno futuro, ergo pro illo tantum po-
test retineri, licèt etiam possit fieri de nouo pro damno præte-
6 rito ex edicto quib. ex cau. in pos.ea. † Tertio principaliter est
videndum, vtrum pro damno iam facto possit fieri missio ex
primo decreto, ex hoc edicto.& in hoc dic ꝙ aut damnū erat
datum antequam decreta esset tenuta, & non potest postea de
cerni ex edicto, vt s.ea.l §.eleganter. ibi, {& missio quidem ces-
sabit, &c.} Aut iam erat decreta, sed nondum erat facta per
nuncium, & tunc aut actor non fuit in mora faciendi eam fie
ri, & eo casu potest fieri in ipsam ruinam, & aream. vt s.e.l.§.
si iam. Aut fuerat in mora, vel negligentia, & tunc secus, quia
post ruinā subsecutā, perdidit ius illius pronūciationis de mit
tendo, & hic est casus huius §. sed de nouo posset petere tenu-
tam ex edicto, quib.ex cau.in pos.ea. si esset casus, in quo tene-
7 retur ad emendationē dāni. † Quarto loco est videndū, si a-
ctor fuit īmissus realiter ex primo decreto, & postea negligit
prosequi, per quantū tempus perdat beneficiū prætoris? & in
hoc dic ꝙ si apparet, ꝙ discessit aīo derelinquēdi, statim amit
rit beneficiū, vt s.§.proxi. si apparet de ꝯno, nō amittit statim
sed per lapsum decennij, nisi sciat aduersarium colere, fructus
percipere, & custodire, cū hoc ad ipsum īmissum pertineat. vt
l.prætor.§.his verbis.de bo.auct.iudi.pos.& s. tetigi fm Bart. &
Ang. & sic istis cessantib. licèt quis post primū decretū steterit
per quatuor vel quinq; annos, ꝙ non fecerit se mitti, ex secun
do decreto, adhuc pōt, quia nondū perdidit beneficiū primi,
a tenementi, quia quotidianū [a] est. † Quinto & vlti. est viden-
8 dum, qñ fuit iussus mitti, tñ nondū fuit realiter immissus, per
quantū tempus perdit facultatē faciendi se realiter immitti? &
ita hic dic, ꝙ aut fuit impeditus, & tunc nunquam perdit du-
rante eo impedimento, quinimo habetur pro realiter immis-
so, vt j.de bon. auct.iudi. pos.l. cum vnus.§.fin.& l.seq. Aut fuit
negligens, & tunc aut res in qua debebat mitti, ruit, & statim
perdit beneficium. vt in hoc §. & sic est necesse, ꝙ de nouo fa-
ciat sibi decerni tenutam, quia nec virtute primi pōt petere se
immitti vt hic. Aut nondū ruit, & tunc perdit per lapsum biē-
nij, non ante, fm opi.Bar.de qua s.

ADDITIO.

a ¶ Quotidianum. Adde qđ voluit Barto. super hoc cons.36.in c.statuto ciuitatis
Assisij.&c. ꝙ si quis intra decennium fuerit missus in possessionem vigore in
strumenti ex primo decreto. &c.

2 *Si lex uel statutum dicat aliquem haberi pro confesso, ista ficta confessio non est minoris uirtutis quàm si esset uera.*
3 *Licèt ille qui facit se mitti in tenutam non possit agere ad dãnum propter cõtumaciam, sed tantum retinere tenutam, si tamen aduersarius ipsum non admittit, benè potest agere. & nu. 1.*
4 *Actio ex delicto quando oritur ad interesse, licèt sit cõmissum delictũ, tamẽ antequam intersit, non oritur, sicut quando descendit ex contractu.*
5 *In delictis in quibus oritur actio ad interesse, admittitur purgatio moræ antequam intersit ad euitandum illam actionem.*

1 §.Si quis. †Iurisconsultus hic incipit exponere verba prætoris, quæ sunt s̃.eo.l.prætor. post princi. ibi, {in eũ qui neq; cauerit, &c.} Et h.d. ↄ̃ eũ qui non admittit missum ex primo decreto secuto postea dãno, datur actio in factũ ad emendationẽ eius, perinde ac si cauisset de damno infecto. Sed anteq̃ damnũ detur, agi nõ põt, & si anteq̃ detur purget moram cauendo, vel possessionẽ cedendo, ẽt si postea detur, agi non poterit. h.d. cum l.seq. Et diuide in tres partes, vt patet in summario. secunda ibi, {extenditur enim.} Tertia ibi
2 in l.anteq̃. in ver. tñ ante, †dicit Ang. se audiuisse a Barto. licèt in lec. non ponat allegari istum tex. in versi. extenditur. & in l. anteq̃. si lex vel statutũ dicat aliquẽ haberi pro cõfesso, ꝙ ista ficta ↄfessio, nõ est minoris virtutis q̃ si esset vera, nec ex cã p̃t agi, nisi quatenus posset agi ex vera, nam hoc factũ istius modo admittentis istum missum, hr̃ loco cautionis, sed si cautio vere esset interposita, nõ posset agi ex ea nisi secuto dãno, er-
3 go nec agere ex ista ficta cautione, vt hic est text. † Not. etiam ex prima parte, ꝙ licèt ille qui facit se mitti in tenutam, nõ possit agere ad damnũ pp contumaciã, sed tñ retinere tenutã. vt s̃.ea.l.§.item videamus. & ibi dixi, si tñ aduersarius ipsum non
4 admittit, bene põt agere, vt hic est casus. †Ex secũda parte no. ꝙ qñ actio ex delicto oritur ad interesse, licèt sit cõmissum delictũ, tñ anteq̃ intersit, non oritur, sicut qñ descendit ex ↄ̃ctu. vt l.procuratorẽ.§ mandati allegato in gl. tñ illa, quæ incipit, prædicta actio, vr̃ sentire, ꝙ ista actio sit statim orta post prohibitionem, sed nõ possit cũ effectu intentari, sed prima pars vr̃
5 mihi verior. † Ex vlti. parte not. ꝙ in delictis in quibus oritur actio ad interesse, admittitur purgatio moræ anteq̃ intersit, ad euitandũ illam actionem, non sic si statim cœpit interesse, vel statim est orta actio ad penam. vt l.inter omnes.j̃.de furtis.

LEX XVII.

1 SI quis missum. †Hæc actio in fcm̃ oritur ex delicto non admittentis. Et ideo ex facto serui datur contra dominum noxaliter. Item ex facto pcuratoris gñalis, vr̃ ltiniti administratoris, nõ dar ↄ̃ dñm, sed ↄ̃ ipsum tm̃ pcuratorẽ vel administratorẽ. h.d. In tex. ibi, {noxalẽ actionẽ.} licèt hẽat peculiũ locuples. cũ sit ex delicto, & hoc voluit iste tex. sed actio ex ↄ̃ctu vel quasi, serui datur de peculio ↄ̃ dñm ad hoc. s̃.de pecu.l.iij.§.ex causa. In tex. ibi. {sed verius est in ipsum dandũ, } supple procuratorem, & non in dñm, quia in generali administratore nõ venit, vt delinquat, sed si oritur ex ↄ̃ctu, vel quasi qui caderet in administrationẽ, daretur ↄ̃ dñm. vt l.Iul.§.si procurator. de act.empt.

2 *Si acquisiui pignus prætorium per primum decretũ, an nihilominus possis alienare, & dominium transferre.*
3 *Si alienaui rem pro qua fui stipulatus de damno infecto, & postea damnũ contingat, an ille cui alienaui, possit agere ex stipulatione mea.*

1 §.Iudex qui de damno. †Si agitur ex cautione damni infecti, post damnũ datũ fit cõdẽnatio de cauente, licèt prædium qđ dãnũ dedit, p ipsum alienatũ fuerit. h.d. In tex. ibi, {etiam alienato prædio.} s.ante datũ damnũ, vel post. ltẽ ante iudiciũ cœptũ, vel post, non curo. Et in oĩb. istis casib. poterat esse rõ dubitandi, quia ex isto edicto oritur iudicium noxale, vt s̃.eo. l.hoc amplius. & l.prætor.§.fi. & in noxalibus rña est, ꝙ noxa caput sequitur. Videbatur ergo, ꝙ si alienasti domũ anteq̃ rueret, & postea ruit, ꝙ deberem agere ↄ̃ emptorẽ, non ↄ̃ te. Sed rñde, ꝙ si cautio nõ esset interposita, & vellẽ agere vt interponatur, fateor ꝙ deberẽ agere ↄ̃ illum, & ita loquitur ↄ̃riũ. Sed hic erat interposita, & volebam agere ad emendationẽ damni subsecuti, vnde non debeo agere ↄ̃ illum qui non promisit emendare, sed ↄ̃ te, licèt fuerit postq̃ alienasti, & debes mihi condẽnari. Sis ergo cautus cum alienas vt paciscaris cũ illo, ꝙ te conseruet indemnẽ aduersus cautionẽ præstitam, vt in fi. lr̃ in l pater. de dote præle. Et multò magis debes condemnari, si iudiciũ erat inchoatum anteq̃ alienares, quia nõ debes esse in tua potestate illud iudiciũ eludere. In gl.j.ibi, {sed nunc cum agitur fcm̃ est damnũ,} vt patet in fi. ibi. {ante iudicium contigerit.} sr ergo fuit actũ, anteq̃ sit datum post lit. conte. detur, vr̃ ꝙ non debeat sequi condẽnatio, & ita innuit ista glo. quia actio quæ oritur post litẽ contest. non fuit in iudiciũ deducta, & sic noua interpellatione opus est, vt l. nõ põt videri. s̃. de iudi. sed ↄ̃ istam gl. facit gl. fi. huius §. quæ vult, ꝙ in his quæ contingunt post litẽ contes. possit fieri condẽnatio, ẽt si nulla fuit petitio. Sol. illa gl. dẽt intelligi fm̃ leges, quas allegat. s. in accessoriis ad petita, vt in fructib. vel vsuris perceptis, vel currentibus post litem conte. vel in expensis litis, hic verò in eo quod principaliter petitum, & pro quo nondũ erat orta actio tempore litis conte. sed oritur post. Item ↄ̃ istã glo. facit, quia licet oriatur post, tñ oritur ex cã de præterito. s. ex stipulatione interposita ante lit. conte. ergo vr̃ ꝙ possit super ea sequi condẽnatio per l.si rem.§.fi. de pig. actio. Sol. ibi fuit petita certa & determinata res, p qua nõdũ erat orta actio, vnde si oritur post litẽ conte. ex cã de præterito, sequitur condemnatio super eadem repetita, sed hic non fuit petita certa, & determinata res, sed in genere ad emendationẽ damni, qđ debet intelligi. s. iã facti, alias libellus non concluderet, vt s̃. l.prox. sr ergo nullum erat fcm̃, sed fiat post litẽ contest. illud nunq̃ fuit petitũ, ergo super illo non põt sequi sñia. tene menti. In gl. quæ incipit, {ↄ̃ alienantẽ } intellige qñ fuit actum ↄ̃ eum, qđ est si fuit actum actione personali ex vera stipũe, ad emendationem damni, vt in prima gl. vel ex ficta actione in factũ ex eo, quia nõ admisit missum in possessionẽ, vt in præcedenti gl. & vterq; intellectus põt procedere. Si verò non fuit actum ↄ̃ alienantem, sed ↄ̃ eum cui facta est alienatio, tunc dẽt fieri æstimatio ↄ̃ illum, ita intellige qđ sequitur in gl. {item ↄ̃ eum, &c.} An aũt possit agi ↄ̃ illum in gl. sunt tres opi. Vna ꝙ sic, si super illa re fuit ↄ̃ctum pignus prætoriũ per missionẽ in possessionẽ, nam dicit gl. ista in fi. ꝙ pro tali pignore prosequendo, competit hypo. quam glo. no. & dixi s̃. eodem. l.si finita.§.si plures. quæ hypo. cum sit realis, competit ↄ̃ quemlibet possessorem. vt l.si fundus.§. in vendicatione. de pig. competit ẽt pignora. pro eo recuperãdo, vt probatur in l.j. & l.is cui quæri põt. vt in pos. leg. Scda opin. est, ꝙ ẽt si non fuit contractũ pignus prætorium, possit agi ↄ̃ singularem successorẽ. l.fluminũ.§.adiicitur.j̃.co. Tertia opi. & ista est vera, quæ no. in d.§.adiicitur, in gl. quæ incipit. {no successoris.} ad quam glo. hic se remittit, ꝙ etiã si fuit ↄ̃ctum pignus præto. non possit agi ↄ̃ illũ ad emendationẽ damni, de qua hic loquitur, licèt possit agi hypo ad persecutionẽ rei, & sic ille intellectus non est bonus in isto §. quia hic fuit actum ad emendationẽ damni, ad quam competit actio personalis ↄ̃ alienantẽ tm̃, non ↄ̃ singularem successorem, vt in gl. præcedẽti. & l.fi. s̃. de ↄ̃hen emp. Not. tñ singulariter ex ista gl. quia vult
2 expresse, †ꝙ si acquisiui pignus præto. per primum decretum, tñ possis alienare, & dñium transferre, in conuentionali non est dubiũ. vt l.si conuenerit.§.si fundus. de pign. act. sed de prætorio erat maius dubiũ, pp auctoritatẽ iudicis, vnde videbatur magis rem afficere. Item ista gl. vult in fi. ꝙ tunc ↄ̃ tertiũ possessorem debeam intentare hypo. Bart. videtur hic sentire quod si non perdidi ius primi decreti, non habeo necesse agere hypo. sed possum continuare processum ↄ̃ illũ, faciendo me mitti ex secundo, & in hoc est magna vtilitas fm̃ Ange. quia non erit necessaria excussio principalis debitoris. Sed si haberem inchoare nouũ processum tanq̃ ↄ̃ tertium possessorem, esset necessaria excussio. per auth. præsente. C. de pign. tene ista menti perpetuo, quia sunt quotidiana, & pauci sciunt hoc reperi-
a re, ᵃ quia Barto. loquitur breuiter, & obscurè. †In glo. ibi. {si
3 cõtra æstimatur pro eo qui fuit stipulatus.} Ista gl. vult expressè, ꝙ si alienaui rem pro qua fui stipulatus de damno infecto, & postea damnum contingat, ille cui alienaui, possit agere ex stipũe mea, vt sequit in gl. ibi, {& pro eo, quia in loco, &c.} Tu dic ↄ̃, quia sicut non transit passiuè ↄ̃ singularem successorem, vt in gl. præcedenti, ita nec actiuè ad ipsum, vt l.Oẽs.§. fin. s̃. vsufru. quemad. ca. requiritur ergo cessio, ad quam faciendã teneor, vt no. j̃.co. l.prox.§. emptor. & §.si is qui vicinas. in glo. q̃ incipit, {sibi.} ibi. {vel forte socius, &c.} ¶ In gl. ibi, {quia etiã non petitũ,} ↄ̃ hanc gl. opponitur de gl.j. q̃ innuit, ꝙ damnũ contingens post lit. conte. ẽt si fuit petitum, nõ possit super eo fieri cõdemnatio, sed noua interpellatione sit opus, vt ibi dixi. Ang. de Perusio intelligit hanc gl. qñ aliquod damnũ erat datũ ante lit. conte. & illud fuit petitum, & sic iudiciũ habuit fundamentũ, & postea aliud contingit post litẽ conte. & tunc in illo poterit fieri condemnatio, licet in libello non fuerit deductum, tunc non ob. gl.j. quia debet intelligi, qñ nullũ erat datum damnũ ipe lit. contest. & sic iudicium nõ habuit fundamentum, vt s̃.l. proxi. Alij dñt, ꝙ leges allegatæ in gl. loquunt, qñ pro emergentibus post litẽ conte. non competit actio, sed duntaxat iudicis officiũ, aliàs noua interpellatione esset opus, & sic in casu isto cum cõpetat actio pro dãno cõtingente post lit. contest. non põt fieri condemnatio, ex quo non fuit deductũ in libello per l.j. C. de iudi. Bar. sustinet gl. per l.non solum. de rei vendi. vbi poterat peti deterioratio actione legis acqui. & tñ põt fieri condẽnatio. Breuiter dic, ꝙ aut illa quæ veniunt post lit. conte. sunt accessoria ad petitionẽ, aut sunt æquè principalia

ADDITIO.

a ¶ Reperire. dic ꝙ Math. in notabil. suis hoc repetit, & ibi dicit ꝙ prodest etiam si esset deputatus vnus notarius ad scribendum processum, & fieret mutatio, quia primus debet perficere item propter instantiam, de quo vide ibi per ipsum breuitatis causa,

cipalia. Primo casu si pro illis non competit actio, sed solum iudicis officium mercenarium, potest in illis fieri condemnatio, licèt non fuerit petita in libello, nec etiam videtur, ꝙ requiratur alia petitio per l. ædiles. §. item sciendum. allegatam in gl. cautius tamē est, ꝙ pars petat viua voce, & faciat scribi in actis, alias iudex non tenetur si non condemnauit, licèt condemnare potuerit, vt §. eod. l. iii. §. hoc autem iudicium. Aut pro illis competebat actio, & tunc aut etiam competebat iudicis officium, & idem ita loquitur l. non solum. de rei vendic. allegata per Bartolum. Aut non competebat, nisi actio, pone exemplū in contractibus stricti iuris, in quibus non veniunt vsuræ iudicis officio, sed tantum si sint promissæ per stipulationem, vt l. quamuis. C. de vsur. & tunc si fuerunt promissæ, & fuit petita sors, & non vsuræ, non poterit fieri cōdemnatio etiam in currentibus post litem contestatam. vt d. l. i. C. de iudi. Si vero erāt æquè principalia, tunc aut fuerunt petita, tamen non competebat ius petendi, sed cœpit competere post litem contestatā. & tunc distinguitur aut ex causa de præterito, & potest fieri cōdemnatio, vt l. si rem. §. fin. de pigno. actio. Aut ex causa de præsenti post litem cōtestatam, & tunc secus, & erit opus noua interpellatione, vt l. non potest videri. de iudic. Si verò non fuerunt petita, dico, ꝙ ex quo sunt æque principalia, & nō potest in illis ferri sententia. pone exemplum, vt dixi super prima glo. si petit damnum iam factum, cū nullum adhuc factum esset, & post litem contestatam factum est. Aliud est enim istud, q̄ id quod in libello fuit deductum. Facit quod in fi. no. per Bartol. in l. commodissimè. de liber. & posthu. pone etiam exemplum, si aliquod damnum erat datum, & illud petiit, & post litem contestatam aliud detur. Nam dico, ꝙ in illo non potest fieri condemnatio: quia est æquè principale, & non est petitū & iudicis officium mercenariū non cōpetit pro illo, quia non est accessorium, sed actio ex stipulatu, & sic teneo ꝙ gl. istam si voluit cōtrariū dicere, & cōtra Bar. qui ipsam sustinet, & contra Ang. Sed puto ꝙ gl. noluit se referre ad istum tex. sed leges quas allegat quæ loquuntur de accessoriis, & vult dicere, ꝙ iudicis officiū mercenarium validius est in his quæ contingunt post litem cōtest. quàm in his quæ ante. Et ego intelligo. s. in quibus pōt operari, vt sunt accessoria ad rem petitam, tene menti, quia istum passum non ita bene alibi declarant.

LEX XVIII.

Damni infecti. Ille potest petere caueri de damno infecto, qui habet dñium in re ex qua timetur dānum, vel etiā ius in re. h. d. s'm gl. quę hoc innuit, secus esset, si habet ius ad rem, vt in emptore ante rem sibi traditam, licèt nō sit suo periculo, vt l. necessariò. de peric. & com. rei ven. non tñ pōt petere ꝓ ea sibi caueri, ita innuit gl. Tu dic ꝙ imo potest, si contra venditorem non haberet regressum ratione negligentiæ, quia non potest sibi facere caueri: nam tunc poterit ipse emptor, vt not. j. ea. l. §. emptor. per Bar.

1 *Stipulatio damni infecti non porrigitur ad damnum, quod non contingit vitio soli vel operis, sed iure publico.*

2 *Si duo fratres diuiserunt habitationes, & promiserunt adinuicem nihil repetere in portione alterius, ratione iuris, de præsenti, vel de futuro, postea contingat quòd alter ipsorum cadat a portione sua, quia moritur intra annum, & sic non impleuit voluntatem defuncti, & deuoluitur ad cohæredem, quod cohæres poterit eam petere non obstante pacto.*

1 §. Sed quod opere. †Stipulatio damni infecti non porrigitur ad dānū, qđ nō contingit vitio soli vel operis, sed iure publico. h. d. Et glo. ponit casum, sed vnum adde ad gl. pp tex. ibi, opere facto, qđ fui stipulatus a possessore rei meæ, quam ignorabam meam de dāno infecto ratione operis, qđ de nouo in illa volebat facere, & ita contingit de facto. Et adde ꝙ nec committitur vitio rei, vel operis nisi interueniat culpa promittentis, qui potuit obuiare, & non obuiauit, saltem leuissima, vt j. eo. l. fluminum. §. hæc stipꝰo. † Et dicit Ang. se audiuisse Bar. allegare
2 istum tex. licèt non ponat in lect. ꝙ si duo fratres diuiserūt habitationes, & ꝓmiserunt adinuicē nihil petere in portione alterius rōne iuris de præsenti, vel futuro, postea contingat, ꝙ alter ipsorū cadat a petitione sua, quia moritur intra annū, & sic non impleuit voluntatē defuncti, & sic deuoluitur ad cohæredē p auth. hoc amplius. C. de fideicō. ꝙ cohæres poterit eā petere nō obstante pacto, qa illam consequtur iure publico, ar. hic, nam illa verba intelliguntur de futuro. s. ex causa tm̃ de p̄senti per not. p eundem in l. ꝙ si seruitus. de condi. ob cau. Et hoc non est ex causa de p̄senti, sed postea contingente.

1 *Duo casus in quibus quis non potest petere sibi caueri. & nu. 1.*

Vsufructuarius tenetur reficere domum fructuariam, & quas expensas recuperet, & quid si est pauper.

1 §. Ei cuius vsusfructus. † Vsufructuariꝰ nō pōt petere sibi caueri a ꝓprietario pro vitio ædium in qb. habet vsumfructum, siue timeatur damnum in rebus illic inuentis, siue in alia sua domo vicina, qa pōt euitare dānū reficiendo, & reficere tenetur, secus si non teneretur reficere, vt si vitium ꝓcedat a solo, & nō posset reficere nisi destrueret domū, tunc em̄ nō tenetur, quia vsusfructus extingueretur, & ideo tūc petit sibi caueri de viuo soli. ¶ Econtrà ꝓprietarius nō pōt petere sibi caueri a fructuario rōne damni, qđ timeat in domū fructuariā, ēt ab alia domo vicina ipsius fructuarij, quia pro isto dāno sibi est consultum per stipꝰonem, quam præstat fructuarius de vtendo, fruendo, arbitrio boni viri, rōne cuius tenetur illā reficere ne domui fructuariæ noceat, alś non videtur vti arbitrio boni viri, secus si per illam cautionē sibi esset cōsultū, vt si fructuarius aliquid faceret de nouo, ex quo timeretur dānū, nā ad hoc illa cautio non extenditur. h. d. iste §. cū l. inter fructuariū. j. eo. Et primo ponitur vnū dictū in fructuario, ꝙ non petit sibi caueri a proprietario vsq; ibi, ergo. &c. ¶ Scđo ponitur aliud a ꝯrio. Tertio in l. inter fructuariū. a prin. vsq; ad §. dñs. limitatur primū dictū huius §. Tertio in ver. dñs. vsque ad ver. nam de ruina, limitatur scđm dictū huius §. Vltimò, in ver. nā de ruina, ponitur ratio vtriusque dicti huius §. clarius, q̄ hic, &
a ista diuisio facit intelligere tex. † No. duos casus, in quib. quis nō pōt petere sibi caueri, primo qn̄ pōt euitare damnū reficiē do domū ruinosam, sic in simili. s. e. l. qui bona. §. de illo. in fi. intellige pōt. s. & tenetur, quia vsusfructuarius tenetur reficere domū fructuariam, licet expensas recuperet si sint magnæ, secus si paruæ, vt l. hactenus. de vsufr. alś nunq̄ posset quis petere sibi caueri, si dominus domus ruinosæ daret sibi licentiam, ꝙ reficeret, licèt. n. tunc posset, nō tamē tenetur, & ista est ēt rō in l. inter fructuarium. in prin. qa quādo vitiū procedit a solo, & posset reficere, nisi domum destrueret, non tenetur reficere cū
a damno suo, quia vsusfr. periret,[a] ita intelligunt Docto. secus si posset reficere sine destructione, tunc. n. de viuo soli nō peteret sibi teneri secundū Bar. Per hoc ēt patet, ꝙ si fructuarius est pauper, & expensa est magna, & proprietarius non vult eam ministrare, tunc non tenetur reficere, quia paupertas ipsum excusat, vt l. si procuratorem. §. si ignorantes. s. manda. & ideo tunc posset petere sibi caueri. Idem si timeat damnum ab alia re ipsius proprietarij in domū fructuariam, quia non tenetur fructuarius illā reficere, & esset idē, ꝙ in inquilino, vt in §. seq. ¶ Secundus casus est, qn̄ per aliud remedium ordinarium consultum est aduersus illud damnum vt per stipꝰonem fructuariam, quia extraordinarium non cōcurrit cū ordinario, & ad hoc allegatur. Hoc tñ verum nisi extraordinariū esset plenius, vt j. ea. l. §. ei qui. in fi. Et ideo cū in stipꝰone, quam præstat fructuarius, non veniat nisi leuis culpa, si non reficeret, caderet in culpam leuissimam, posset proprietarius petere sibi caueri, qa in ista cautione venit ēt leuissima culpa, vt no. j. e. l. fluminū. §. hæc stipulatio. sicut in casu §. ei qui. j. ea. l. & hoc tenet Ange. & bñ. Et no. ex isto §. ergo ibi. {quas vicinas, etc.} ꝙ fructuarius tenetur non solū reficere domum in qua hēt vsumfructū, sed ēt alienam domū suā vicinā, ne ruat. s. illam, aliàs non diceret vti frui arbitrio boni viri, & teneretur ex stipꝰone fructuaria. tene menti. Cętera vide hic per Bar. qui distinguit secundum, ex prędictis patent quasi oīa membra distinctionis suæ. ¶ In gl. quæ incipit, {quidam hot.} ibi, {alij habent.} & ista est melior litera, & melior sensus qui ꝯriatur sensui pręcedenti, nam ēt isto casu vendicat sibi locum ratio, quia potest reficere domum fructuariam, ne ruat supra aliam suam vicinam.

ADDITIO.

a ¶ Periret. Facit quod dicit Ludo. Roma. singul. suis, vbi dicit, ꝙ lucratus est florenos tres, licet ꝙ vsufructuarius teneatur ad collectam ratione fundi, ꝙ tamen solu. collectarum æquiualeret perceptioni fructuum, ꝙ tunc tenetur ꝓprietarius, & ꝙ dicitur in vsufructuario, ꝙ teneatur ad expensas paruas, habeat locum in vsuario, vide per eundem dictis singul. fol. 3.

1 §. Sed inquilino. ¶†Locator tenetur cauere inquilino de vitio aliarum suarum ædium. h. d. sed vitio conductarum non, quia pōt euitare damnum migrando, vt §. e. l. qui bona. §. de illo. & hoc ꝓut est in litera, {habeam.} sed si habes hanc, dic ꝙ de vitio conductarum tenetur cauere pro damno, quod timetur in alias ædes vicinas inquillini propter eandem rationem, quia non pōt euitare istud dānū migrando de domibus conductis.

1 §. Ei, qui in conducto, †Proprietarius nō petit sibi caueri a superficiario, nec econuerso cum habeant ad inuicē actionē ex ꝯctu celebrato inter eos, nisi cautio damni infecti esset pinguior, quia in actione, ex ꝯctu non venit nisi leuis, & si non reficeretur, caderet in leuissimam culpā, quæ venit in stipulatione damni infecti, tunc. n. benè posset peti. h. d. s'm verū intellectum. Et sic primo ponitur vnum dictū cū eius rōne vsq; ibi, {in quas.} & ibi limitat illud dictum. ¶ In gl. quæ incipit, {immo.} pro eius declaratione opp. ꝯ tex. ibi, plus aūt. nā imo videtur, ꝙ non plus, quia stipulatio damni infecti non cōmittitur nisi interueniente culpa non reficientis, sed in actione locati

vel

vel conducti, vel empti similiter venit culpa, & sine culpa illæ actiones non competerent, Ideo gl. se inuoluit, tu dic vt dixi quod Imo venit prius, quia in actione ex conducto venit tantum leuis, non leuissima, quia celebratur gratia vtriusque, vt l. si vt certo. §. nunc videndum. §. commo. Et ita intellige hic text. in verbo, {culpam.} sed in hac cautione venit etiam leuissima, vt no. infra. eo. l. fluminum. §. hæc stipulatio. Et aduertendum est, quia hic non est idem quod in simplici inquilino, qui de vitio conductarum ædium nunquam petit sibi caueri, quamuis timet damnum in res inuectas, quia pot sibi consulere migrando, vt l. qui bona. §. de illo. s. c. sed superficiarius, qui conduxit solum in perpetuum, & habet vtile dominium superficiei, bene petit sibi caueri de vitio soli, & quando non reficeret, caderet in leuissimam culpam, vt supra dixi, quia non sic potest sibi consulere migrando, cum hoc faceret cum damno suo, cum fecerit expensas in ædificando, si domum dimitteret.

2 *Verba præsentis temporis an trahantur ad futura, & quid in dispositione indefinita, & vide nu. 4.*

3 *Potestas qua iurauit seruare statutum, an tenebitur seruare futura.*

Quod aliquid statuatur in accessoriis quod non statuitur in principali.

1 §. Si is, qui vicinas. † Stipulatio damni infecti simpliciter interposita non extenditur ad res immobiles post stipulationem acquisitas per stipulantem, sed bene extenditur ad res mobiles post stipulationem inuectas in domum, quam tempore stipulationis habebat. h. d. in effectu. Et primo loquitur de immobilibus. vsque ibi {si autem.} Secundo de mobilibus ¶ Item prima pars subdiuiditur, quia primo loquitur, quando acquisiuit aliam domum penitus diuersam vsque ibi, aut consequens. Secundo quando partem socij in illa quam tunc habebat communem. ¶ In prin. tex. ibi, {stipulatus fuerit.} scilicet simpliciter non dicendo ratione domus quam habeo de præsenti, quia tunc non esset dubium, sed dicendo, promittis mihi emendare omne damnum, quod ex ruina domus tuæ mihi continget, vel contingere poterit, nam debet intelligi, scilicet in domum, quam habeo nunc, ad illam enim tantum censeris habuisse respectum, non ad nouiter acquisitam, de qua cogitare non potuisti, nisi forte aliqua subesset causa de præsenti, vt quia iam illam emeram, vel stipulatus fueram. non tamen erat adhuc tradita, & tu de hoc notitiam habebas, & ita sentit gl. quæ incipit, {quædam} ibi. {vel dic} & bene, licèt Bal. eam reprehendat dicens, quod ille qui habet ius ad rem, non in re, non potest petere sibi caueri, vt not. infra proxi. §. ergo in generali stipulatione hoc non venit. Sed non est verum salua pace, nam pro damno quod potest contingere post traditionem bene potest petere sibi caueri, vt in eod. §. ergo quantum ad istud ista stipulatio porrigitur, & ita sentit ista gl. hic. ¶ Item etiam de contingente ante traditionem si contra alium non habeo regressum, vt ibi not. per eundem. Teneo ergo glo. quod istis casibus possem petere caueri, & quod generalis stipulatio vel indefinita extendatur ad rem post stipulationem acquisitam, ex causa tamen, quæ suberat tempore stipulationis, facit quod not. Bar. & glo. in l. quod Seruius. de condi. ob

2 cau. † Et est notandum, quod habemus duplicem materiam, vna est, an verba præsentis temporis trahantur ad futura? & de hac non loquitur hic tex. sed l. si ita. de aur. & argen. leg. dic vt ibi. ¶ Alia est vtrum dispositio indiffinitiua extendatur ad futurum? de hac loquitur iste tex. quia nulla verba præsentis temporis fuerunt apposita. Et in hoc Bar. in d. l. si stipulatus fuerim. §. cum

3 stipulamur. ass sunt infra cum stipulamur. † vbi ponit de potesta

a te, qui iurauit seruare statuta, an tenebitur seruare futura, * & in l. si ita. licèt istum tex. non alleg. distinguit, an agatur de modico præiudicio, & extenditur, vt l. fi. C. quæ res pig. obli. poss. Aut de magno, & tunc aut disponens seu loquens poterat de futuris cogitare, & idem vt l. si seruitutem. de serui. vrba. præd. aut non poterat, & tunc secus, & fuerunt verba Pet. vt refert Cyn. in l. non modo. C. de seruit. pro ista distinctione facit iste §. primo, & vltimo casu. nam in primo non potuit cogitare de rebus nouiter acquirendis, sed in vltimo bene potuit cogitare de rebus mobilibus nouiter inuehendis. Sed in contrarium facit secundus casus in ver. cui conueniens. quia si habebam domum communem cum Titio, & fui stipulatus a te de damno infecto, bene potuisti cogitare, quod portio Titij poterat mihi adiudicari in iudicio diuisorio, & tamen tua promissio ad illam non extenditur. Sol. potest dici, quod doctrina Bar. vendicet sibi locum in his quæ sunt parui præiudicij, ita loquitur l. quod seruitus. nam in seruitute prædiali de modico præiudicio agitur secundum eundem Bar. in l. cum de in rem verso. de vsur. ¶ Quando autem de magno, tunc videtur distinguendum, aut causa propter quam poterat cogitare erat ad futurum ordinata, & tunc extenditur ad futurum, vt in casu quem supra tetigi, quando emeram, vel fueram stipulatus. de dam. infec. quia extenditur ad illam, si damnum contingat postquam fuerit mihi tradita, quia emptio, & stipulatio ad hoc ordinabatur vt mihi traderetur. Aut non erat ad hoc ordinata, & tunc secus, & ita loquitur secundus casus, nam communio in eadem re non ordinatur ad hoc vt tota res adiudicetur vni, licèt hoc fieri possit. ¶ Vltimò in quantum dixi, quod si stipulatio fuit concepta hoc modo, promittis emendare damnum quod continget, aut contingere poterit, non extenditur ad res nouiter acquisitas. opponitur & videtur quod imo propter significationem verbi, {potest.} quod extendetur ad futurum etiam si prolatum sit in verbo præsentis temporis, vt l. si ita quis. de leg. ij. fortius sit in futurum. Sol. verum est, nisi subsit aliqua causa de præsenti, nam tunc extenditur ad futurum, quod tamen potest euenire ex illa causa de præsenti, non de futuro, vt not. in l. quod Seruius. de cond. ob cau. sed hic suberat causa de præsenti, quia stipulator habebat domum tempore stipulationis. Vnde intelligitur de eo quod poterit contingere in illa domo, non in nouiter acquirenda.

4 ¶ † Item ex fi. huius §. not. aliquid statui in accessoriis, quod non statuitur in principali, vt etiam patet ex his quæ dixi supra eo. l. si quis missum. §. fi. & l. si in emptione. in priu. de contrahen. emp. vbi incertitudo non vitiat dispositionem in accessoriis, licèt vitiaret in principali, & quod not. in c. cum ad sedem. de resti. spol. de hoc etiam bonus tex. in l. Aurelius. §. legatum. & l. fi. §. fi. de lib. leg. vbi dispositio facta per verba præsentis temporis, licèt non extendatur ad futura æquè principalia, bene extenditur ad futura accessoria eorum quæ erant tempore dispositionis. De his autem quæ habentur hic in secunda glo. magna, dic vt infra dicam proxi. §.

ADDITIO.

a Futura. An verba statuti præsenti temporis trahantur ad futura, vide per Alexand. consi. 109. iij. lib.

1 *Quare stipulatio venditoris, de qua hic, porrigatur ad damnum contingens post, & stipulatio emptoris non porrigatur ante traditam rem.*

5 §. Emptor prædij. † Stipulatio emptoris de damno infecto interposita ante traditionem rei non porrigitur nisi ad damna contingentia post traditionem. Sed si contingant ante, ad illa non porrigitur: sed bene possunt illa repeti a venditore, si fuit negligens in faciendo sibi caueri. Si autem non fuit negligens, etiam ad illa porrigitur stipulatio, ne emptor in damno remaneat. Hoc primo, sed stipulatio venditoris porrigitur non solum ad damna obuenientia ante traditam, sed etiam obuenientia post. hoc secundo. Sed si vterque fuit stipulatus, tunc stipulatio venditoris porrigitur ad obuenientia ante duntaxat, & ideo facta traditione finitur stipulatio emptoris, & tunc incipit competere ad damna contingentia post. h. d. iste §. difficilis, quem diuide in tres partes, vt patet ex summario. ¶ Primo quando solus emptor fuit stipulatus ante traditionem vsque ibi, {sed si venditor.} ¶ Secundo, quando solus venditor, vsque ibi, {quod esset iniquissimum.} Tertio, quando vterque. Item prima pars subdiuiditur, quia primo loquitur, quando emptor fuit stipulatus, venditor verò stipulari neglexit, & sic fuit in culpa vsque ibi, {sed quid fiet.} ¶ Secundo quando in nulla culpa fuit, vsque ibi, {sed nihil.} ¶ Tertio, reddit ad primum casum, quando fuit in culpa. Et gl. j. quæ ponit casum secundum Irnerium, non intellexit istum tex. quia ponit, quod emptor fuit stipulatus a venditore de damno infecto. Tu dic, quod imo fuit stipulatus a tertio, cuius domus minabatur ruinam supra rem emptam. ¶ In glo. j. in prin. ibi. {si ante traditionem sit stipulatus.} & sic antequam haberet dominium, vel ius in re licèt haberet ad rem, supple, & damnum sit datum, similiter si ante rem traditam, & postea res deteriorata tradatur, quæritur de pluribus. Primum est vtrum emptor possit hoc damnum recuperare virtute huius stipulationis a domino domus ruinosæ, & ad istam quæstionem responde in ver. sed nihil, quod non. quia ad hoc damnum ista stipulatio non proficit. ¶ Secundo quæritur, ad quod ergo damnum proficit? & respondetur, quod ad illud quod euenit post traditionem, quia tunc datur in re sua, & hoc sequitur, {cautum habebit, &c.} & etiam in versi. sed nihil, ibi, {nisi id, quod post traditionem, &c.} ¶ Tertio quæritur, an illud damnum contingens ante traditam, patietur iste emptor ex quo non potest recuperare a promissore ex stipulatione? & respondetur quod non, sed recuperabit ipsum a venditore actione ex empto, si potuit stipulari, & non fuit stipulatus de damno infecto, nam licèt periculum post venditionem perfectam contingens sine culpa venditoris pertinet ad emptorem, vt l. necessario. de peric. & commo. rei vendi. Venditor tamen tenetur antequam tradat custodiam & diligentiam habere vt in sua re propria, & sic debuit stipulari ad commodum emptoris, quod si non fecit, tenetur ratione culpæ, & hoc sequitur in ver. venditorem autem, & etiam in versi. sed nihil. ibi, {quia dum in venditoris custodia est, &c.} Et ex hoc sequitur ratio primi dicti, quia postquam potest recuperare a venditore per actionem ordinariam, non recuperat a promissore, qui tenetur ex stipulatione interposita, iure extraordinario, & hoc habetur in d. vers. sed nihil. ibi, {& quod alia actio quæri potest, &c.} ¶ Quarto & vltimo quæritur, quid si venditori non pot negligentia imputari, an emptor patietur hoc damnum? & ista quæstio ponitur in ver. {sed quid fiet.} postea in ver.

{an

{an & hoc.}obiicit contra quæstionem, quia videtur fatua, quia hoc damnum oon cõtingit de directo in re emptoris,sed venditoris,ergo emptor oon patitur hoc damnum. sed rũdetur,ꝙ nõ est fatua,quia licèt verũ sit hoc directò, per indirectũ tamen deuoluitur ad emptorem,qa venditor tradet rem deteriorata m,& emptor contra nullum habebit regressum, & finaliter dimittit istam qõnem insolutam. gl.autem intelligũt, vt velit dicere, ꝙ sit damnum emptoris, qa a nullo recuperabit,& ꝙ si non fuit adhuc emptor stipulatus,& vellet stipulari pro vtroq; tpe, licèt aduersarius posset promittere si vellet,tñ si non vult, non cogitur promittere pro tempore ante traditam,etiam si venditor erat in statu,ꝙ nulla culpa sibi poterat imputari,vt quia erat absens causa reipublicæ. Doct.tenent cõtrarium in vtroque dicto,ꝙ isto casu cogitur promittere specificè,etiam pro tempore ante traditam, & si promisit simpliciter,talis promissio extenditur etiam ad illud tẽpus,ne emptor remaneat in damno,quia tunc cessat ratio posita in versic. & quod alia.& sic patet,ꝙ augetur virtute stipulationis ex accidẽti,nam licèt a principio non comprehenderetur nisi damnũ contingens post traditionem,vt in princ.§.ex postfacto.tamen incipit comprehendere etiã contingens ante,si venditori non potest mora imputari.¶ Sed contra de §.præcedenti ibi,{non augeri,&c.}sed ibi non augetur ad rem penitus diuersam,hic verò ad eandem, quia iste casus erat implicitus in stipulatio-
2 ne.ar.§.si ex noxa.cau.agatur.l.fi. ¶ †In tex.ibi,{sed si venditor interposuit.}subaudi tantum,non autem emptor,sed quæ est ratio,ꝙ stipulatio venditoris porrigitur ad damnum contingens post,& stipulatio emptoris nõ porrigitur ante traditam. respondetur,ꝙ facilius descendit in successorem, ꝙ ascẽdat in auctorem,vt l.si a te.§.fi.de excep.rei iud.non tamen intelligas, ꝙ stipulatio venditoris proficiat ipso iure sine cessione emptori,licèt gl.hoc dixerit s.e.l.si quis missum. § fi. imo requiritur cessio,vt ibi dixi,& ita doct.intelligunt & glo. ¶ In tex.ibi,{qđ esset iniquissimum.}s.vt extendatur ad damnũ ꝯtingens post traditionẽ,nam sic poterit ꝯtingere, ꝙ promissor tenebit duobus.s.emptori & venditori, si vterque fuerit stipulatus, & etiã occasione eiusdem damni. sed respondetur non esse verum, quia isto casu si emptor fuit stipulatus, stipulatio venditoris non porrigitur ad damnum contingens post traditionem,qa non est necesse cũ emptori sit prouisum ex sua stipulatione, sed solum ad contingens ante, & sic facta traditione, finietur illa stipulatio venditoris,quia sua amplius non interest,& ipse fuit stipulatus interesse,procedit ergo illud,quando solus venditor fuit stipulatus, quia est vtile emptori, ꝙ ex stipulatione venditoris sibi cessa possit consequi damnum cõtingens post traditionem. Et ex his omnibus patet clarissimè distinctio gl. magnæ,& etiam quid debeat dici in quæstione,quam format gl.in §.præcedenti,quæ incipit.{sibi factæ}.

1 *Quando finis habet necessariam consequentiam ad principium inspicitur principium, & non finis.*
2 *Si quis fuit mortiferè vulneratus in vno mense, & moriatur in alio, debet in accusatione poni mensis vulneris, quasi in illo mortuus fuerit & tunc.*
3 *Si facta fuit pax de tali vulnere, censetur etiam facta de homicidio, quasi idem sit cum vulnere.*
Quòd possit quis accusari de homicidio, & inquiri etiam antequam vulneratus sit mortuus.
4 *Si fuit formata inquisitio super vulnere, & interim sit mortuus, potest sequi condemnatio de homicidio.*
Si testes intra terminum datum ad probandum iurant, quòd possint examinari post terminum.

1 **§.Sabini sententia.** †Quãdo finis habet necessariam cõsequentiam ad principium inspicitur principium, & nõ finis.ad hoc semper allegatur. Concor.l.iij.§.Scio.s.de mino. dic vt ibi. † Allegatur
2 iste tex.ad multas quæstiones. primo,ꝙ si quis fuerit mortiferè vulneratus in vno mense,& moriatur in alio,dic ꝙ in accusatione debet poni mensis vulneris,quasi in illo mortuus fue
a rit,[a] & tunc.¶†Item ꝙ si facta fuit pax de tali vulnere,censetur
3 etiam facta de homicidio,quasi idem sit cum vulnere. ¶ Item ꝙ possit quis accusari, & inquiri de homicidio, etiam anteꝗ̃
4 vulneratus sit mortuus. ¶ † Item ꝙ si fuit formata inquisitio super vulnere,& interim sit mortuus,possit sequi condemnatio de homicidio. ¶ Item allegatur,ꝙ si testes intra terminum datum ad probandum iurant, possint examinari post termi-
b num,[b] quasi depositio referatur ad iuramentum. De his omnibus vide hic per Bar. Et adde hic per Bal.in l.ij C.de libertis, & eorum liber. & quantum ad dictam quæstionem de pace, vbi reprehendit hic Bart.¶ Item vide in l.si quando C.de testibus.per Bartolum in illa quæstione de testibus. & etiam quod no.per Bartolum in l.fideiussores magistratuum.j.de fideiuss. & Ioan.And.in c.factum legitimè.de regul.iur.lib.vj.

ADDITIONES.

a ¶ Mortuus fuerit. Adde vt per Alex.consi.24.j.lib. vbi multa ponit in simili.
b ¶ Post terminum. Lud.Rom.consi.453. multum latè examinat hunc articulum ibi vide,& vide etiam quod voluit Matth.not.suis, vbi ponit si accusatur testis de falso,quis locus in accusatione poni debeat.

1 **§.Si vicinas ædes.** † Contumacia commissa in vna re non extẽditur ad aliã rem. h. d. Sic & commissa in vno articulo non extenditur ad alium.Sed debet iterum citari, vt no.in c. eum qui.de dolo.& contu.lib.vj. ¶ In fi. tex.ibi,{tu in mearum.} intelligo non pro illis,in quarũ possessionem ego missus sui pp tuam contumaciam,qa illas habuisses pro derelictis patiendo me immitti,& sic non interest tua tibi caueri pro illis,cũ dominium illarum ad me pertineat, si sui missus ex secundo decreto. Intelligitur ergo,quando petebas tibi caueri pro aliis ædibus, non pro illis eisdem de quarum vitio petebam mihi caueri, sed nec ad alias potes petere tibi caueri pro vitio illarũ,in quibus fui missus,quia cum in illis denegaueris mihi caueri, ego similiter tibi denegare possum,vt s.e.l.qui bona.§.si quis quia.

1 *Actio in factum, quæ oritur ex prohibitione, contra quos detur.*
2 *Ad recuperandam detentationem etiam licitam non datur interdictũ vnde vi, sed officium iudicis sicut pro ipsa detentatione.*

1 **§.Si pupillus.** †Actio in factũ quæ oritur ex prohibitione datur ẽt ꝯ pupillum,si ipse prohibuit immissum,& erat doli capax. Itẽ ex facto procuratoris habentis speciale mandatũ datur ꝯ dñm. Itẽ datur nõ solum si prohibuit missum ex primo decreto venire in possessionem, sed etiã si missũ ex secundo, licèt succurratur ẽt alio remedio.s. per publicianam,vel per interdictũ, {vnde vi.} Ista tamẽ remedia cũ sint omnia rei persecutoria,si actũ fuit vno, & obtemperatũ,nõ põt agi ex altero.h.d. vsq; ad §.si. q incipit, {si procurator.} ¶ In tex.ibi. {alioquin.} Expone.i.quãuis in hoc qñ erat missus ex secundo decreto habeat etiã alia remedia.i.interdictum,vnde vi,si expellatur,& etiã publicianam si facta fuit immissio ꝯ non dñm,& si ꝯ dñm haberet rei vendicationem.vnde videbatur,ꝙ postꝗ̃ habebat ista remedia ordinaria, non daretur sibi hæc actio tanꝗ̃ sit extraordinaria: sed certè ad diuersa competunt,quia actio in factũ datur ad emẽdationẽ damni,ac si stipulatio fuisset interposita, vt s.e.l.si finita.§.fi.Sed interdi.vnde vi,datur ad recuperandã possessionẽ rei,in qua fuit immissus.Item publiciana ad declarandũ se esse quasi dñm,rei vendicatio ad declarãdũ se dñm.Possunt ergo concurrere in origine ista remedia, videlicet ordinariũ cũ extraordinario,vt dixi s.eo.ti.l.in prouinciali §.j. sed si sic est, quare non concurrunt etiam in executione, postꝗ̃ competũt ad diuersa? Rñdeo,quia non debet consequi emendationem dãni,& etiam rem ruinosam, sed debet esse altero contentus, nam & dñs rei ruinosæ vel cauere tenetur, & damnum emendare,vel domo ruinosa carere, non aũt ad vtrunque simul, vt s.e.l.hoc amplius.post princ. ¶ Innuit ergo iste tex ꝙ missus ex primo decreto nõ habet ista remedia, & ideo minus est dubium,ꝙ datur sibi actio in factũ,& hoc tenet gl.quæ incip.{ex
2 secundo decreto.}in fi.ex qua no. † ꝙ ad recuperandam detẽ
a tationem ẽt licitam,non datur interdictum vnde vi,[a] qđ not. benè,tñ datur officium iudicis,sicut pro ipsa detentatione retinenda,vt l.Aquilius Regulus.in fi.j.de dona.& j.quib.ex cau. in pos.ca.l.hæc autem.§.fi.& l.j.§.necessariò. & qđ ibi per Bart. s.si mulier ventris nomine.facit l.si de poss.C.de transact.

ADDITIO.

a ¶ Vnde vi. Facit quod voluit Ro.dec.sua, de restitu.spol.in nouis, ꝙ monacho spoliato a plato de prioratu manuali non cõpetit interdictum vnde vi,secus si esset spoliatus de prioratu ppetuo.ad quod vide quod voluit Ro.cõs.150

1 **§.Si procurator.** † Ex stipulatione prætoria interposita per procuratorẽ procuratorio nomine,acquiritur domino vtilis actio sine cessione, ad hoc allegatur, sic ex iudiciali etiam si nõ esset prætoria per l.in causæ in fi.de procu. ¶ Idem si nec esset prætoria, nec iudicialis,esset tamen interposita super re domini, vel domino præsente,vt l.quod procurator ex re.s.de procu.& j.de ver. obl.l.si procuratori præsentis, regulariter secus, quia requiritur cessio,& actio,& obligatio quæritur ipsi procuratori,vt l.possessio quoque.§.& si possessio.de acqui.pos j. & hoc si fuit stipulatus sibi procuratorio nomine domini,conferendo verba obligationis,& executionis in suam personam,quo casu stipulatio est valida,vt no.in l.huiusmodi.in prin. de leg.j.per gl. si vero conferres verba obligatiua vel executiua in personã domini,vt promittis tali dño meo,vel promittis mihi dare tali, habeant locum not.in l.stipulatio ista. §.alteri. cum §.seq.j.de verb.obl.quia tunc non videretur stipulatus vt procuratori.

LEX XIX.

1 **EOrum qui bona.** †Ex processu agitato ꝯ vnum, non fit
2 præiudicium alteri absenti,& non citato.[a] h.d.sm vnũ intellectũ,quem tene menti, & iste mihi placet

ADDITIO.

a ¶ Non citato. Adde vt per Alex.late in l.sæpe.de re iud.

cet per tex. qui dicit, {non corrumpitur.} & sic ipso iure ius illius seruatur. facit quod not. in l. si deserta. C. si propter pub. pen. si. & l. cum miles. §. fi. ff. quib. ex cau. maio. & l. in causæ. la prima. §. interdum. cum ibi not. ff. de mino. qđ no. Cyn. in l. j. C. de aduo. diuer. iud. ante fi. & c. inter quatuor. cũ ibi not. de maio. & obed. & vide Inn. in c. cum in cunctis. de concess. præbẽ. in fi. & est tex pro hac distinctione in l. iiij. §. fi. de fideicom. li. sed si esset citatus, fieret sibi præiudiciũ mero iure, vt etiam in dictis iurib. not. si tñ erat absens causa reipublicæ restituitur in integ. & iste ẽt est casus huius l. ſm aliam lect. facit ff. eo. l. si finita. §. si forte. sed prima magis placet, quia tunc corrumperetur mero iure, cuius contrarium dicit litera.

LEX XXI.

1 *Pro re conducta a filiofa. potest petere sibi caueri tam ipse quàm etiam pater, si vterq; timet damnum, sed si solus filius, ipse solus petit caueri.*

2 *Inquilinus an possit enũciare nouum opus, & petere sibi caueri, & quid in vsufructuario, vel superficiario.*

SI filiusfamilias. †Pro re ɔducta a filiofa. pt petere sibi caueri tã ipse q̃ ẽt pater, si vterq; timet dãnũ, sed si solus filius, ipse solus petit caueri. h. d. ĩ effectu. Et primo loqĩ qñ timebaĩ dãnũ in rebus mobilib. inuectis in domũ cõductã, vsq; ibi, {nisi sit.} Secundo, qñ non timebatur in illis, qa nulla erant, sed timebatur in ipsa domo conducta, quo casu ipse conductor tanq̃ procurator locatoris debet facere sibi caueri de damno infecto, si pôt, alĩs tenetur de negligentia locatori, sicut tenetur venditor anteq̃ tradat rem. vt ff. eo. l. damni. in §. emptor. si ergo solus filius tenetur ex ɔ̃ctu ipsi locatori, quia fuit sic actũ, ipse solus petit caueri, & si non cauetur ipse solus immittitur. Si aũt tenetur ẽt pater de peculio, qđ est quãdo aliud nõ fuit actũ, tũc ẽt pater peteret, licèt hoc in tex. non dicatur, sed innuit a ɔ̃rio sensu: sic ergo patet ex isto fine secũdũ dictũ intellm, quem ẽt sentit gl. magna, q inquilinus censetur procurator locatoris sicut vsufructuarius, vt l. j. in fi. ff. tit. j. Sed ɔ. de l. in prouinciali. §. si ego. eo. tit. ibi, dũ dicit, {q quasi inquilinus sum, &c.} per quem Bar. ibi tenet ɔ̃rium, q nõ censeatur procurator, & sic non possit nunciare, & per ɔ̃ns ẽt nec petere cautionem istã. Sol. ergo tenetur adhibere diligentiam, vt denunciet locatori, q petat si videt periculũ, vt l. videamus. §. item prospicere. ff. loca. & ita vř ibi tenere Bar. sed hic videtur
2 dicere ɔ̃rium, & modo reminiscitur de eo, qđ ibi dixit † & iste tex. facit ɔ̃ illud dictũ. Possumus dicere, q si dñs est præsens, sufficiat denunciari sibi q faciat, sed si est absens, vel impeditus tunc ipse inquilinus poterit nunciare nouũ opus, & ẽt petere sibi caueri per illum tex. cum gl. qđ ꝑpetuo tene mẽn, vsufructuarius vero, & superficiarius, quia habens ius in re, possunt indistincte hoc facere, & debent hoc facere procuratorio nomine, alĩs tenetur de negligentia, tene menti illum tex. sic intellectum. Quando aũt timetur damnũ in rebus mobilibus inuectis, dic vt hic in gl. quæ incipit, dic distinguendum.

LEX XXII.

1 SI proprietarius. ¶ † Si proprietarius cauit, vł soluit aliqd nisi fructuarius ɔferat sibi ꝓ rata, vsufructuarius pôt illum ꝓhibere frui. Et ecõuerso si fructuarius cauit, & soluit, nisi conferatur a proprietario pro rata ꝓprietatis, potest mitti in possessionem proprietatis ex primo & secundo decreto, dic vt C. eo. tit. l. hoc amplius. §. fina.

LEX XXIII.

1 *Pro vitio operis quod fit in flumine publico, si fiat ad vtilitatem priuatã, & interueniente publica auctoritate, satisdatur, sed pro vitio soli non satisdatur, nec etiam repromittitur, sed superior potest adiri, vt inhibeat opus fieri, si damnum ab alio timetur.*

2 *Proprietas fluminum an sit communis, vel publica, & quæ sit differentia.*

2 *An possit quis facere molendinum supra aquam fluminis ex concatenatione nauium, sine auctoritate publica.*

3 *An quilibet possit nauigare, & piscari sine auctoritate publica.*

4 *Si quis ædificat in flumine publico etiam de licentia reipub. vel illius qui rempub. ibi administrat dominium directum non est ædificantis, sed reipub. licèt ipse habeat vsum seu dominium vtile, si hoc fuit actum per cõcedentem, & quis effectus resultet ex hoc.*

1 FLuminum. ¶ †Pro vitio operis qđ fit in flumine publico, si fiat ad vtilitatem priuatã, & interueniẽte publica auctoritate, satisdatur, sed ꝓ vitio soli non satisdat, nec ẽt repromittitur, sed superior pôt adiri, vt inhibeat opus fieri, si damnũ ab alio timetur. h. d. vsq; ad §. aducitur ſm intellectũ, quem puto verum. Et sic totus tex. loquitur qñ fiebat opus ad priuatam vtilitatem. Sed Bar. intelligit vt loquatur vsque ad §. quid ergo, qñ ad priuatam vtilitatẽ, postea vero ad publicam, sed tex. non patitur, quia loquitur continuatiue. ¶ Diuide ergo melius, quia primo præmittit duo ad euidentiam vsq; ibi. {ꝓpter quod.} Secundo decidit dubium de quo quæritur, & decisio continet duo vel tria. Vnum, q cauetur pro vitio operis. alterum q ista cautio est de fideiussoribus, alterum q pro vitio loci non cauetur, & redditur rõ vsq; ibi, {ad ea igitur.} Ibi declaratur, qñ cauetur pro vitio operis & loci, & qñ fit in priuato vsque ibi, {quid ergo.} Ibi quarta, in qua cõsuluit quid fieri debeat, qñ timetur damnum ex vitio loci publici, q opus fit a priuato vsque ibi, {sed quid.} Ibi quinta in qua determinat vnum dubiũ circa prædicta. ¶ †In gl. ibi, {nã flumina.} idest proprietas fluminum nõ est cõis, sed publica, licèt vsus sit cõis. est aũt longa dña, quia ea q̃ sunt cõia, conceduntĩ occupantibus, vt volantia coeli. & pisces maris, vel fluminũ, & aqua de cęlo cadẽs, & ẽt mare, & littora maris, sed ea quę sunt publica, nõ cõceduntur occupantib. vt flumina perẽnia. Hęc enim sunt publica, vt j. de flu. l. j. §. ij. & viæ publicæ, & forũ, vel theatrum, licèt vsus sit cõis. Ex eo igitur, quia proprietas non est cõis, & sic non conceditur occupanti, non est licitũ in flumine publico ẽt non nauigali ædificare molendinũ, vel clusam, vt ædificium tangat solũ, seu alueum, nisi interueniente auctoritate publica, vt hic in verbo, {publice,} licèt quidam intelligant in flumine nauigabili, sed eadẽ rõ est in non nauigabili, & si ɔ̃ fieret, pôt respublica inhibere, vt j. ne quid in lo. pub. l. ij. §. si quis nemine. versi. si tñ nullum. & qđ fcm̃ est sine eius auctoritate, destruere pôt, sicut licèt priuato de eo quod fcm̃ est in suo, & per se possesso, vt l. quemadmodũ. §. j. ad leg. acquil. nisi sit fcm̃ in loco publico existente in ciuitate, ne ruinis vrbs deformetur, vt d. §. si quis nemine, vel si non vult destruere, pôt illi iniungere onus soluẽdi aliquid annuatim rõne soli, vt in d. §. si quis nemine. & dñium directũ ædificij est
3 reipublicæ, cum cedat solo, vt not. j. in gl. iij. ¶ †Sed si ædificãdo tangeret solũ, seu alueum, vt contingit Romæ, quia fiunt molendina supra aquã ex ɔcatenatione nauiũ, bene licet hoc facere sine auctoritate publica, quia solũmodo vtitur aqua & vsus est cõis, & vsusfructus cõceditur occupanti, vt hic, si non tenderet in præiudicium alterius, vt l. quominus. j. de flum. Ex eo aũt, qđ dixi vsum esse coẽm, sequitur q quilibet pôt nauigare, & piscari sine auctoritate publica. ¶ Si aũt vellet aquam ducere de flumine, distinguitur an sit nauigabile, vel non, vt d. l. quominus. Dic melius, q aut vult ædificare super flumine. Aut ex illo aquam ducere ad locũ suum, & super illo canali ædificare. Primo casu, si vult ædificiũ fundare in alueo, & non pôt quodcunq; sit flumen ẽt non nauigabile, quia alueus cuiuslibet fluminis est publicus. Aut non vult fundare in alueo, sed super aquam construere, vt fit in flumine Padi, & tũc non pôt, si flumen sit nauigabile, quia ẽt vsus aquæ est publicus, sicut alueus, qñ flumen est nauigabile. & non conceditur occupanti. Sed si flumen non est nauigabile, vsus aquæ nõ est publicus, sed cõis. Ideo liceret super aquam ædificare. Scđo casu qñ non vult ædificare super flumen, sed ex illo aquã du-
a cere, [a] distinguitur an sit nauigabile, & nõ pôt per rõnem prędictam: quia vsus aquæ fluminis nauigabilis est publicus, & non cõis. Aut nõ sit nauigabile, & pôt, quia vsus aquæ talis fluminis cõis est, vt sequitur. ¶ In gl. quæ incipit: {scilicet publicis.} ibi, {& tunc ædificatum est eius, cuius est solum.} i. pu-
4 blicum. ¶ †No. istam gl. singulariter, q si quis ædificat solum vel molendinũ in flumine publico, ẽt de licentia reipublicæ, seu illius, qui rem publicã ibi administrat, dñium directũ nõ est ædificantis, sed reipublicæ, licèt ipse habeat vsum, seu dominium vtile, si hoc fuit actũ per cõcedentẽ, & est hoc magni effectus, quia si hoc est verũ, pôt respublica ẽt ex postfacto ipsum arctare ad aliquid soluẽdũ annuatim reipublicę in recognitionẽ superioritatis, quod vocatur salarium, vt not. in l. ij. §. si quis neminem. j. ne quid in loc. publ. nõ sic si fieret dñium directum suũ. ¶ Item nõ pôt alienare sine licentia reipublicæ sicut nec emphyteuta. Bat. hic tenet oppositũ, q immo dñiũ directũ efficiatur ædificantis per l. pen. §. fin. j. de acqui. rer. do. & hoc qñ ædificium eleuatur supra aquam, & sic habet instar insulæ. Si vero totum esset sub aqua, & sic non haberet instar insulę procederet ista glo. Certe ista vř mirabilis opi. & diuinatiu, nec tex. quem allegat bene probat, quia hẽt diuersos intellectus, ſm diuersas lecturas, sed ipse Bar. in l. quominus. de flumi. in x. q. vř melius loqui, q si ædificans habebat prædium iuxta flumen, & ædificauit in loco, in quo si nasceretur insula efficeretur sua rõne vicinitatis, iuxta l. adeo. §. insula. ver. in flumine. j. de acqui. re. do. ẽt tunc ædificatum efficitur suũ ad instar insulæ. Si vero non habebat prædium vicinum, vel ædificauit in loco, in quo insola nata non efficeretur sua, tunc nec ædificatum efficitur suum, sed vel Reipublicæ, vel illius cuius efficeretur insula. Ipse tamen habebit vsum, & secundum hoc debet limitari ista glo.

ADDITIO.

a ¶ Aquã ducere. In hac materia vide Are. cõsi. 29. Fran. Cur. Pap. consi. 33. Ias. in sua solemni repe. l. quominus. de flumi. eundem Paul. consi. 65. Old. consi. 30.

1 §. Adijcitur in hac. †In hac stipulatione debet fieri mentio de hæredibus vniuersalibus successorib. & ẽt singularibus ex vtraque parte. Et dẽt

Et dēt caueri de vitio operis, & de vitio loci.h.d. vsq; ad §. vitium. Et intellige ſm Dyn. inquantū loquitur de ſucceſſure in rem, & ſic ſingulari, ꝙ ex ſacto eius cōmittitur ſtipſo ꝯ promiſſorem, non ꝯ ipſum ſingularem ſucceſſorē, qui nihil promiſit & promiſſio nō tranſit ꝯ eum, vt l.fi.§.fi.ſ.de ꝯhen.empt. qđ ēt vult gl.hic, & econuerſo ſi damnū datur ſucceſſori ſingulari, in quem nō tranſit ſtipſo ſine ceſſione, vt ea.l.dāni.§. emptor. & l.iij.§.fi.vſuſ.quemad caue. ¶Ius vero excipiendi bene tranſit in ſingularem ſucceſſorē, vt ſ.de iureiur l.etiā ſi in rem. & l.ſi a te.§.Iul ĵ.de excep. rei iudi. & ꝯ ſingularē ſucceſſorē, vt l.ſi conuenerit.§.fi.ſ.pro ſoc.& l.in hoc iudicio.§.fi.cōi diui.& ĵ.de except. rei iudi. l. excep. cum ibi not. quæ omnia plene proſequitur per Bar.qui recitat verba Dy.ĵ niu.ſ. l. ſi tertius.§. ſtipſo. Item glo.quæ incipit, {not.} ibi, {ſed argumen.ꝯ.} reſponde ad iſtas duas leges, per id quod intra ſequitur in gloſ. in
a fi.nam appellatione ſucceſſoris, ᵃ cōprehenditur ſucceſſor ſingularis, quo ad hoc vt facto eius committatur ſtipulatio cōtra actorem, vt hic, nō quantum ad hoc, vt cōmittatur contra ipſum ſucceſſorem, vel ipſi ſucceſſori, vt in legibus contrariis, quod dic vt ſupra dixi.

ADDITIO.

a ¶ Succeſſoris. Succeſſoris appellatione an veniat ſingula. vide Franciſc. Curti. conſi.49.

---

a *Vitium rei qualiter ſummatur.*

1 §.Vitium autem. ¶†Stipulatio iſta non interponitur, & interpoſita nō cōmittitur niſi pro damno contingente vitio loci, vel ædificij, aduerſus quod potuit prouideri, & non fuit prouiſum interueniente aliqua culpa promiſſoris, ēt leuiſſima. quæ nō cadit in actione legis aquiliæ, quæ conſiſtit in nō faciendo. Si vero cōtingat damnū vitio loci, aduerſus quod prouideri nō potuit, quia erat vitium nāle, vel non vitium loci, vel operis, ſed caſu fortuito aduerſus quem prouideri non potuit, vel facto tertij, quem promiſſor prohibere non potuit, vel interueniente culpa conſiſtente in faciendo, quæ cadit in actione l. aquil. ſtipulatio iſta non cōmittitur.h.d. vſque ad § fi.huius l quæ incipit, item videamus. ¶Et iſtud ſummariū ſatis pōt colligi ex §. Caſſius.ĵ.ea.l. ¶Ponuntur aūt pſa exempla, qñ non potuit promiſſor pụidere, ne damnū daretur. Primo, qñ intrauerat nāle, ꝯ qđ non erat reparatio, vt in iſto §.aliud qñ caſu fortuito ex improuiſo veniente, vt in §. hæc ſtipſo.& in §. Seruius.& §. idem Seruius.& §. item apud vicinum. cum ſeq. Vel qñ facto tertij quem promiſſor non potuit prohibere, vt in §. qq̄. Qñ aūt culpa conſiſtente in faciendo, quæ cadit in actione l.aquiliæ loquitur §. præterea. Si aūt accidit vitio loci, vel operis, & potuit prouideri, & poſito ꝙ non niſi per diligentiſſimum, vt qñ vitium paulatim venit ſubtus aquam, tunc bene cōmittitur ſtipſo, licēt non ſit niſi leuiſſima culpa, vt in §.idē Seruius.ver. ſi aūt aqua. Et adde quod hſ ſ.eo.l.damni.§. ei qui.& qđ ibi di
a xi. ¶†Not. in iſto §.j. qualiter ſummatur vitiū rei, quia pro eo qđ non eſt nāle, ſed accidentale, & ſic aduerſus ipſum pōt reparari, non ſic in vitio perſonæ, nam tunc econuerſo illud dr̄ vitiū perſonæ quod eſt nāle, & irremediabile, vt cæcitas, ſurditas & ſimilia. illa vero quæ non ſunt nālia, ſed accidentalia, & pōt aduerſus ea reparari, proprie non dñr vitia, ſed morbus, ſeu morbi, vt ſ.de ædil edic.l.j.§. ſed ſciendū. ¶Item aduerte, quia gl. intelligit iſtū primū §.qñ in loco paluſtri, vel arenoſo non erat ędificatū, & ſic timebatur damnū ſolum de loco, & vitio nāli, ſed ſi erat ibi ędificatum, vel volebat quis de nouo ędificare, & damnū nō timebatur niſi pp vitiū loci, quod euenire veriſimiliter non poterat niſi pp ędificium ſuperimpoſitum, tunc bene deberet caueri, & cautio ſimpliciter interpoſita cōmitteretur ex damno contingente tali vitio, licēt eſſet irreparabile, & hoc vult gl.quę incipit.{nunc de ſolo.} quam tenent oēs, & eſt notabilis, quia quotidie pōt contingere, ſi habet ortum tuū, vel fundum iuxta meū, & ego timeo ꝙ aliqua pars de tuo ruat ſupra meū, ſi nō eſt ibi ędificatū, diſtinguitur vtrū dubitē ex vitio nāli, vel accidentali. Et primo caſu nō poſſum petere mihi caueri, ſecus ſi ſit ibi ędificatum, vel vis ędificare. ¶Vltimo in § pręterea. eſt vna glo.ſuper verbo.{ſumarij.} quę melius cadit in §.item videamus.cum §.ſeq.

---

1 *Stipulatio hæc quando non committitur.*

2 *Quilibet poteſt facere in ſuo quod ſibi placet ad ſuam utilitatem, dum tamē nō tangat de alieno, etiam ſi ſuper hoc quod facit, aufert uicino lucrum, quod ex re ipſius facientis ad uicinum proueniebat.*

3 *Si aliquid facio in meo, in quo tu damnum ſentias, uel lucrum perdas, quādo poſſis me prohibere, & quid ſi uellem facere foſſam iuxta parietem tuū.*

1 §.Item videamus. †Stipulatio hęc non committitur qñ ex opere quod promiſſor facit in ſuo, aufertur ſtipulatori lucrū, qđ apud ipſum perueniebat ex re promiſſoris, non de iure debitę ſeruitutis, ſecus ſi iure ſeruitutis, vel ſi infertur damnū, quia aufert illud quod ex re promiſſoris ad ſtipulatorē non perueniebat. h.d. cum duabus legibus ſeq. vſque ad l.plures. ¶Et primo loquitur qñ aufertur lucrū, quod proueniebat ad ſtipulatorem nō iure ſeruitutis vſque ibi, {ſi in.} ¶Secundo, qñ infertur dānum, quia auferē illud quod ad ſtipulatorem non proueniebat ex re promiſſoris, ſed aliunde vſque ad l. Trebatius. ¶Tertio qñ aufertur lucrū, qđ proueniebat ex re promiſſoris, iure tñ debitę ſeruitutis, ſm vnum intellectū, & ſic vr̄ inferri dānū. ¶Quarto in l. Proculus reddit ad primū caſum & ponit opi. Proculi qui reddit aliam rationem, q̄ Trebatius, cuius fuerunt
a oīa dicta ſuperiora. † Et not. iſtas leges quæ ſunt multū ſingulares in ſua mā, & ſemper allegantur, ꝙ quilibet pōt facere in
a ſuo, ᵃ quod ſibi placet ad ſuam vtilitatē, dum tamen nō tāgat de alieno, ēt ſi hoc faciens, aufert vicino lucrum, qđ ex re ipſius facientis ad vicinum proueniebat, nō ſic qñ facit in publico, nam nō pōt auferre vicino lucrū qđ ex publico ad vicinū proueniebat, vt ĵ.ne quid in lo.pub.l.ij. §. merito. & hic in glo. in l.Proculus.ſuper verbo, {faciat.} in fi. quæ eſt gl.pen. ¶Item aduerte, quia intelligo iſtas leges, qñ fuit interpoſita ſtipſo ꝑ opere futuro, quia cū vellem in eo operari, fodiendo, vel ædificando, fuiſti ſtipulatus a me de damno infecto, quod poſſet ibi contingere ex opere meo. Si verò pro opere iam facto, tūc indiſtincta nō cōmitteretur ſtipulatio in caſibus harum legū, quia hoc damnū, vel lucri oblatio non prouenit tibi ex vitio ſoli, vel operis iam facti. ſed tunc poſſes agere vel l aquil. ꝑpter culpam cōmiſſam in faciendo caſu, qui ponitur in fi. huius l. j.iuxta not.in ea.l.§.pręterea. vel confeſſ. qñ ꝯ debitā ſeruitutē, vt in l.Trebatius.in quam ēt venit intereſſe, vt l.loci corpus. §. In cōfeſſoria. ſi ſer.vē.in aliis aūt caſibus hic poſitis nullo mō, quia licite feci. ¶In gl.quæ incipit, {niſi animo nocēdi feci.} ibi, {tunc enim de dolo, etc.} quaſi dicat gl.ꝙ ēt tunc non ageretur ex ſtipſone, licēt illicitē fecerim, ex quo animo nocendi feci, quia ſtipulatio nō cōmittitur niſi pro damno, ſed hic dānum non infero, ſed lucrum aufero.h.d.gl.in l.Proculus. quæ incipit.{etiam totā.} in fi.& ſ.ea.l.§. præterea. in gl. ſuper verbo, {ſiut.} in fi. nimirū ſi actio de dolo non ceſſit, quia ꝑ hnc iſta actio non cōpetit. Quod aūt gl ĵ.ſubdit, ꝙ in dubio videor feciſſe animo nocendi, procedit qñ ex eo qđ facio, conſequor lucrum, aliàs non viderer feciſſe animo nocēdi, ex quo nihil lucri cōſequor, & tu cōmodū perdis.& adde ĵ.ti.j.l.ii.§.idē Va
3 rus. ¶†In fi. gl. pro declaratione huius articuli, diſtingue, qñ aliquid facio in meo, in quo tu damnū ſentias, vel lucrū perdas, an poſſis me prohibere? dic, ꝙ aut facio aliquid īmittēdo in tuum, qđ tangat tuū. Aut non īmittendo qđ tangat, ſed extēdēdo ſupra tuū. Aut nec īmmittendo, nec extēdēdo. Primo caſu, aut īmitto nāliter vel artificialiter, puta, tignum, vel trabem, quod per ſe non deriuaretur in tuū, niſi me hoc principaliter operante, & tunc potes me prohibere, quinimo & propria auctoritate remouere, ſi poſſidebas tuū, vt l.quemadmodū.§.j ī vltimo caſu ſ.ad l.aql. & l.ſi qñ.§ fi. & l. fiſtulas. ſi ſer. vē. Aut nāliter, vt ſi habebam inferiorē partē domus, ī qua faciebam fumū aſcendentē ad partē tuā ſuperiorē, vel econuerſo habebā ſuperiorē partē, & proiiciebā aquam nāliter deſcēdentē ad inferiorē, & tunc diſtinguitur, an hoc faciebā moderatē ſm exigentiam familiæ, & non potes prohibere, aut immoderatē vltra exigentiā, & tunc ſecus, & hoc patet ex text. & gl.in l.ſicuti.§.Ariſto.ſi ſer.ven.& ĵ. de iniur. l. pē. ¶Scđo caſu, qñ extendendo ſupra tuū, & non tangendo potes me prohibere, non tñ propria auctoritatē deſtruere, vt d.l.quemadmodū.§.j.in primo caſu. ¶Tertio caſu, qñ nec immittēdo, nec extendendo, tunc aut aufero tibi vtilitatē, quæ ex meo ad te nō perueniebat, & potes me prohibere, vt in vltimo caſu huius §. aut illā, quę ex meo ad te perueniebat, & tunc aut iure debitę ſeruitutis, & idem vt in l. Trebatius. ſm vnū intellectum gl. ibi poſitę. Aut non iure ſeruitutis, & tunc aūt hoc faciebā aīo nocendi, qa nullam vtilitatē conſequebar ex opere, & idē vt ĵ titu.l.l.i. §. deniq;. Aut principaliter, vt mihi proficerē, & tunc ſecus, licēt in ꝯnam tibi noceat, vt in primo caſu, & in l. Proculus.niſi ſcienter promiſiſſem ꝯrium. vt l. Trebatius. ſm aliū intelſm poſitū in gl.fi.huius §.per l. dāni. §. qui parietem. ĵ.eo ¶In gl.ſe.ibi, {non n.cogēdus eram.} Tu dic, ꝙ īmo poterā cogi, qñ volebam facere iuxta parietē tuū dē dāno, qđ ex foſſione poſſet recipere paries tuus, per hunc tex. quia videor inferre dānū, licēt.n paries tuus recipiat firmitatē ex adhęrentia fundamētorū tuorū ad ſolum meū, nō tñ vr̄ hr̄e illā firmitatē ex meo ſolo, nā eodē mō ſolū tuū recipit firmitatē ex adhęrentia mei. Et iſta eſt ratio vt puto iſtius vltimi caſus. quem ꝑpterò tene menti, ſolue ergo ꝯriū primi caſus ad vltimū, qñ in vltimo infertur dānū, ſed in primo aufertur lucrū, & hoc vult gl.in l.Trebatius.quę incipit, {etiam.}

ADDITIO.

a ¶ Facere in ſuo. Adde quod propter hoc voluit Oldr.conſ.200.

LEX XXVII.

1 *Cautelæ ſeruanda in ſtipulatione, & promiſſione plurium.*

2 *Si ſum dominus fundi pro dimidia, & lego tibi fundum, uideor legare duntaxat meam dimidiam.*

Si dixi lego partem fundi, uel partem partis, an uidear legaſſe dimidiam dimidiæ.

1 PLures earundem. ¶ †Si plures domini stipulãtur, debent stipulari simpliciter, & censetur quilibet stipulatus totum suum damnũ, sed si adiiceret verbum, partis, tunc videretur stipulatus partem sui dãni, & ideo cautela est, ꝙ non adiiciatur. Si vero plures promittunt, consilium est, ꝙ quilibet promittat pro sua parte, quia si simpliciter, videtur quilibet promittere insolidum. h. d. ¶ Et primũ dictum intellige siue stipulẽtur simul & eodẽ tpe, siue diuersis. Secundũ autem dictum intellige, quando diuersis temporib. si enim simul, quilibet teneretur pro parte, etiã iure isto, per l. reos. §. cum tabulis ĩ. de duo. re. licẽt glo. fi. huius legis secundũ quosdam, dicat cõtrarium, & male. Ratio autem diuersitans inter primum casum & secundũ est, quia non potest quis pro alio stipulari, ideo stipulando simpliciter, videtur stipulatus ꝓ se tantum, & totum suũ damnũ, non autem damnum partis socij, sed econuerso benè potest quis promittere pro alio, & ideo si vnus promittat simpliciter emendationem damni, cẽsetur promittere totum damnũ, etiam pro eo, quod contingit a socio secundum Dy. ¶ In gl. quæ incipit, {puta partem.} pro declaratione eius opinionis, ꝙ ẽt si ex parte stipulatorum fiat mentio de parte, non videatur quis stipulatus partem partis, sed totũ damnũ suũ per l. vxori. in prin. de leg. iij. Sol. secundũ glo. in fi. verum est, si dicerem hoc modo, promittis partẽ meam damni, ita ꝙ illud pronomen, meam, esset adiectiuum illius verbi, partẽ tunc. n. totũ damnũ meũ cõprehendit qđ respectu vniuersalis damni dr̃ pars dãni, sed si dicerem, promittis partẽ damni mei, ita ꝙ illud pronomen, mei, non sit adiectiuum verbi, partem, sed verbi, damni, tunc videor stipulatus partem partis, scilicet damni mei, ita debet intelligi iste tex. idẽ si dicerem, promittis partem damni contingentis in mea dimidia. †Et ista inducuntur ad quæstionẽ. Si sum dominus fundi pro dimidia, certum est, ꝙ si lego tibi fundum, videor legare duntaxat meã dimidiam,ᵃ vt l. serui electione. in fi. de leg. j. ¶ Quid si dixi lego partem fundi, vel partem partis, videtur ꝙ videar legasse diuidiã dimidiæ. arg. huius l. contrarium dicunt doct. fauore vltimæ voluntatis, ꝙ videar legasse totam meam dimidiam per tex. cum glo. in l. Lucius. §. filiam. de leg. ij. & sic illa verba partem partis, ponuntur intransitiuè pro eodem, id est dimidia, quæ est pars mea in hoc fundo, prout exponit gl. in d. §. filiã quæ. facit quod habetur in l. j. C. de condi. inde ꝑ gl. de verbis, quæ ponuntur intransitiuè, quod est, qñ duo substantiua ponuntur pro eodẽ vt iure conditionis. i. iure, quod est cõditio, & alibi ex causa præteritionis, id est, ex ipsa præteritione, quæ est causa nullitatis. vt in auth. ex causa. C. de libe. præter.

ADDITIO.

a ¶ Dimidiam. Adde quæ posui in d. l. serui electione.

LEX XXVIII.

1 IN hanc stipulationem. †In ista stipulatione venit interesse dãni emergentis, & lucri cessantis. h. d. cum l. seq. ¶ In tex. ibi, {fulsit.} subaudi vt posset sustinere ruinam domus proxi. pro qua erat cautio, & intelligo quando promissor dominus domus ruinosæ erat negligens in reparando domum ruinosam, & sic stipulator habuit iustam causam faciendi impensam, vt in fi. huius l. & isto modo intelligendo poterit repetere has impensas, etiam antequã domus ruat, licẽt glo. ij. hic posita super verbo, {possit.} dicat contrarium s̃m Rug. ꝙ non nisi post ruinam, sed Dyn. eam reprehendit, per finem huius legis, & etiam patet ratio, quia damnificatus est culpa promissoris non reficientis, licẽt domus non durauerit. ergo potest petere hoc damnũ, sed glo. posset procedere, si promissor non erat adhuc in mora reparandi. ¶ In tex. ibi, {cũ propter vitium cõmunis parietis.} supple quem alter socius ædificando premebat, s̃m Dy. vel vterq;, tamen stipulator habebat ædificia pretiosiora, in quibus duobus casibus potuit compellere socium ad cauendum, vt ĩ. eo. l. inter quos. in prin. & hoc voluit gl. magna, in verbo, {vel dic cauetur.} si autem nullus in communi pariete aliquid faciebat, sed ipse paries de se minabatur ruinã, nec erat pressus magis ab vno, q̃ ab altero, non posset petere vnus ab altero sibi caueri, etiam si habeat ædes pretiosiores, vt ĩ. eo. l. si ædibus. quia habet facultatem reficiendi. Idẽ si vterque ædificabat, tñ alter non habeat pretiosiores ædes, vt ĩ. eo. l. damni. §. cũ parietem.

LEX XXX.

1 *Pro opere quod quis facit in alieno, iure debitæ seruitutis domino soli, nuda promissione cauetur.*

2 *Exempla non restringunt regulam, sed declarant.*

3 *Statutum si primò ponat regulam, & postea exempla, quòd tunc comprehendat etiam alios casus quam exemplificatos.*

1 DAmni infecti. ¶ †Pro opere quod quis facit ĩ alieno, iure debitę seruitutis domino soli, nuda promissione cauet. h. d. Dy. & ꝓcedit determinatio huius legis duob. concurrentibus. s. quia ędificat in alieno, in quo habet ius seruitutis, & quia cauet domino soli pro illo ędificio, quibus cõcurrentib. cauet nuda cautione. Altero vero deficiente post, q̃ ędificat in alieno teneretur satisdare, puta siue hẽt ius in re. vt s̃. eo. l. pretor. in prin. & l. si finita. §. deinde. Idem si hẽt ius in re, & non cauet ipsi dño soli, sed alteri, vt s̃. e. l. hoc amplius. §. fin. qđ tñ limita, & distingue vt ibi dixi. ¶ Et aduerte ꝙ hic est vna gl. que incip. idest de ope. quę reprehenditur per doc. ꝙ saltẽ pro vino soli dẽt satisdari dño soli, nam hoc non est verũ, cũ ipse dñs teneatur alteri cauere pro tali vitio, ergo sibi non est 2 cauendũ. ar. C. de fur. l. apud antiquos, s̃m Iaco. de Rau. ᵃ †Vltimo not. fi. huius l. quæ semper allegatur, ꝙ exẽpla non arctant regulã, sed declarant, facit l. rľa. circa fi. de iur. & fac. igno. & l. scire oportet. §. pe. de excu. tut. l. si in diem. de condi. & dem. in 3 ver. ¶ †Sũt ergo diligenter inspicienda verba statuti, an primo ponant rľam, postea exempla, & tunc comprehendũt ẽt alios casus, q̃ exemplificatos per istum text. An non procedat per modũ regulæ, sed disponendo in quodã casu, & tunc ad aliũ etiã similẽ non extenditur, si disponat præter ius commune, vel in casu odioso, vt l. si verò. §. de viro. sol. ma.

LEX XXXI.

1 *Procurator de cuius mandato dubitatur, si scit se uerum procuratorem, põt cauere de rato, cum habeat exceptionẽ, quòd quandocunque apparebit ipsum uerum procuratorẽ fideiussores non teneantur, & quid si hoc non esset appositum in cautione.*

1 QVi vias publicas. ¶ †Primũ dcm̃ huius l. cum gl. procedit qñ ille q reficiebat viã publicam, faciebat hoc ad suã vtilitatẽ, & tñc cauet, ẽt si habeat auctoritatẽ publicam, idest licẽtiam a republica, vt s̃. eo. l. fluminum. in prin. procedit etiã, qñ hoc faciebat ad publicã vtilitatẽ, tñ nõ habebat auctoritatẽ. i. licentiam. Si vero cõcurrerent ista duo, ꝙ ad publicã vtilitatẽ, & auctoritate publica, non teneretur cauere, vt s̃. eo. l. si finita. §. si publicam. sed superior iudex debet mittere ad locum, vt opifices taliter faciant ꝙ vicinis non no2 ceant, vt ĩ ea. l. §. si quid vitio. ¶ †Scđm casum huius l. no. ꝑ eo qđ dixi s̃. e. l. prætor. post prin. ꝙ procurator de cuius mãdato dubitatur, si scit se verũ procuratorem, põt cauere de rato cũ habeat exceptionẽ, ꝙ quandocunq; apparebit ipsum esse verum procuratorẽ, fideiussores non teneantur. Sed si hoc non esset appositũ in cautione, tenerẽtur fideiussores ẽt dicto casu saltẽ ad expensas litis, qđ plene dic, vt l. si fine. §. cum autẽ. & §. Marcellus. ĩ. rem ra. ha. & vide ĩ. eo. l. inter quos. §. pen.

LEX XXXII.

1 SI ædibus. ¶ †Qui hẽt ius reficiẽdi domũ ruinosã, nõ põt petere sibi caueri de dãno infecto. h. d. Et dr̃ hr̃e ius reficiendi socius, qñ domus ruinosa erat cõis, q̃a põt reficere etiã inuito socio, si refectio erat necessaria, vt no. ĩ. e. l. in cõi. similiter vsufructuarius dr̃ hr̃e ius, non q̃a possit inuito proprietario. sed q̃a proprietario, nõ ꝯdicẽte, tenetur reficere, aliàs teneretur de culpa, & iõ nec ipse petit sibi caueri, vt s̃. e. l. dãni. §. ci cuius. Si vero q̃s nõ tenetur reficere, nec põt inuito dño, vt qñ domus non erat cõis, tũc licẽt de facto posset reficere dño patiẽte, nõ diceretur hr̃e ius reficiendi, nec ꝑp hoc impediretur cautionẽ istã petere, alias iste titulus nunq̃ haberet locũ. ¶ No. hic in fi. rľam. ꝙ vbicũq; quis põt euitare dãnum per aliũ modũ, q̃ petendo sibi caueri nõ põt cautionẽ istã petere. cõcor. l. sequen. & s̃. eo. l. qui bona. §. de illo.

LEX XXXIII.

1 *Qui potest damnum euitare per aliũ modũ, nõ potest hanc cautionẽ petere.*

2 *Ad petendum cautionem istam non competit actio, sed officium iudicis nobile, & quis sit effectus.*

3 *Locator an dicatur possidere inuecta, & illata in domum locatam.*

4 *Pignoratitia actio licẽt re cõtrahatur, id est, interueniente traditione, aliquãdo tamen etiam si nulla traditio interueniat contrahitur.*

Res obligata si peruenit ad creditorẽ licitẽ, ꝙ hẽat ius retinendi pro debito.

1 INquilino non datur. †Qui põt dãnu euitare per alium modũ, nõ põt hanc cautionem petere. Item inquilinus si dubitat ruinam domus conductæ, põt inde recedere, dũmodò soluat pensionẽ temporis præteriti, & vt locator hoc fieri patiatur, hẽt actionem ex conducto. Si aũt non solueret, põt locator retinere propria auctoritate inuecta & illata in domũ conductã tanq̃ pignora, debet tñ circa ipsam diligentiã adhibere, & si pereũt ꝑp diligẽtiã nõ habitam, tenetur actione pig. h. d. cũ l. seq. & sunt bonæ leges cum glossis. ¶ Ex gl. j. collige duos casus, in quibus inquilinus 2 põt sibi consulere migrando de domo conducta, ᵃ & ideo in illis

ADDITIO.

a ¶ Cõducta. Si tñ ille vellet redire post expulsionem factam pro refectione, locator põt cõpelli ad restituendũ domum locatam s̃m Lud. Ro. sing. suis.

2 quia est magistra.¶†No. ẽt gl. fe. cũ tex. ꝙ ad petendũ cautio-
nẽ istam nõ cõpetit actio, sed iudicis officium nobile, ad hoc
allegatur iste tex. cũ gl. ¶ Est autẽ magnus effectus, ꝙ qñ com
petit actio, debitor constituit in mora per interpellationẽ etiã
extraiudicialẽ, vt l. si ex legati causa, cum ibi not. & l. qui Ro-
mę. §. cohæredes. de verb. ob. & l. pe. qñ di. l. c. ce. sed qñ compe-
tit solũ iudicis officium, nõ constituitur in mora, nisi p inter-
3 pellationẽ iudicialẽ, vt ĵ. c. l. cũ stipulassem. & ibi no. †Vltimo
ista l. vtique allegatur, ꝙ locator nõ dr̃ possidere inuecta & il-
lata in domũ locatam, nisi postq̃ ipsa retinuit vel inclusit pro
a pensione,ᵃ licèt ɔ̃trium notetur in l. solutã. §. soluta. s̃. de pign.
act. & videbatur hoc verũ, quia domũ locatã possidet animo
suo, & corpore coloni, vt l. iij. §. saltẽ. ĵ. de ac. poss. eod. mõ vide-
bat̃ possidere res ibi inuectas, vt d. l. solutã. §. Nerua. in fi. sed ɔ̃-
triũ est per eundẽ §. quia nõ sunt sub sua custodia, sed inquili-
ni, & ideo inquilinus possidet, ẽt si credat illas se perdidisse, &
tñ sunt intra domũ, vt d. §. Nerua. in fi. Est ẽt notãdũ, ꝙ põt ꝓ-
pria auctoritate includere, licèt rr̃ secus, vt l. extat. qđ me. cau.
& hic, q̃a sunt intra domũ suã a se possessam, alĩs perderet ius
suũ. facit l. ex dña. s̃. in qui. cau. pig. ta. ɔ̃hatur. Allegatur ẽt ista
4 l. in fi. †ꝙ licèt pig. act. re ɔ̃hat̃, id est interueniente traditione,
aliqñ tñ ẽt si nulla traditio interueniat, ɔ̃hitur, vt ĩ casu huius
l. qñ conductor inuexit. Et idem vr̃ dicendum, vbicunque res
obligata peruenit ad creditorem, licèt traditio non interuene-
rit, quia habet ius retinendi pro debito, si licitè ad eum perue-
nit, facit qđ not. in l. si non sortẽ. §. si centum. de con di. inde. &
etiam eadem ratione tenetur pro debito soluto.

ADDITIO.

a ¶ Pro pensione. Lu. Rom. sing. sua. dicit ꝙ Bart. diuinat in concordando §. solu-
tam. cũ §. colonus. in l. si in lege. s̃. lo. vñ ipse soluit ꝙ §. colonus. loquitur in ꝑ
dio rustico. §. nõ solũ in inquilino, & ꝓ hoc allegat l. certi iur. C. loca. vbi fa-
cilius inducitur hypotheca inquilino, quàm in colono, sed an inuecta & il-
lata per sm̃ conductorem sint tacitè obligata locatori, idem Lu. dicit ꝙ non
per l. si in lege §. coloni. s̃. lo.

LEX XXXV.

1 IN parietis cõmunis. †Lex ista cũ duab. se. & l.
inter quos. in prin. & l. ex damni. §. j. & l. in reficien-
do, & l. damnum. in §. cum parietẽ. tractant de vna
materia satis intricata, quam Bart. ponit in l. inter quos. licèt
satis confusè, videlicet, qñ paries communis inter duos est vi-
tiosus, vtrum alter ab altero possit petere sibi caueri de dãno
infecto, & de hoc loquitur l. inter quos. in prin. & l. damni. §.
cum parietem. & l. si ædibus. & si interposita est cautio quan-
do cõmittatur, & de hoc loquitur ista lex cum duab. seq. & l.
ex damni. in §. j. licet ille §. possit etiam intelligi, quando nulla
cautio fuit interposita, & circa istos duos articulos in quibus
principaliter consistit ista materia, distinguam plenè in d. l.
damni. §. cum parietem. vbi gl. distinguit. Istę ergo tres leges
hoc dicunt in effectu. Quòd si alter ex sociis habentibus parie
tem communem volens ipsum reficere tanquam vitiosum,
cauit socio de damno infecto, committitur cautio secuto dã-
no, si euenit propter culpam suam commissam in destruen-
do parietem, seu reficiendo, cum refectione non indigeret, &
etiam si indigebat, si tamen malè refecit, seu malum parietẽ
subrogauit, & propter hoc damnum contingit. hoc dicit hæc
lex. Etiam glo. j. ponit casum, & benè licèt sit clarus, modo ex-
pediret. ¶ Gl. i. magna in fin. format vnum contrarium, in
quo omnes glo. istarum legum se reuoluunt, in quo videtur
consistere maior difficultas, quæ sit in istis legibus. Nam vide-
tur, quod ista stipulatio non committatur, etiam pro damno
contingente culpa socij reficientis, quia illud damnum potest
peti actione communi diui. vel pro socio quæ sunt ordina-
riæ, ergo debet cessare actio ex ista stipulatione, quæ iure extra
ordinario interponitur per l. si ædibus. supra eodem. & l. damni
ni infect. stipulatio. §. ei qui. gl. hic soluit, ꝙ istud esset verum,
si damnum contingeret in re communi, sed hoc contingit in
re propria, licet ex pariete communi. gl. autem penul. in l. nam
si. j. co. format istud idem contrariũ, & dat alias solutiones. si-
militer glo. in l. inter quos. in prin. super verbo, {ab eo.} ibi,
{& est ratio secundũ quosdam, etc.} voluit hoc idem contra-
rium signare & dat alias solutiones. docto. omnes istas repre-
hendunt, & specialiter istam, quam ponit glo. hic dicentes, ꝙ
est contra casum illius l. si ędibus, in primo casu, quia ibi ti-
mebatur damnũ de re cõmuni ad propriã. Salua illorũ pace
illa nihil obstat, quia non dicitur ibi. quòd si damnũ contin-
gat in re propria a cõmuni, illud possit repeti actione pro so-
cio, vel cõmuni diui. sed benè dicitur, ꝙ timore huius damni
non potest petere sibi caueri, quia potest ipsum euitare refi-
ciendo rem cõmunẽ, & expensas poterat recuperare a socio
cõmuni diui. vel pro socio. Sic ergo benè probat illa lex, ꝙ ex-
pensas quas vnus ex sociis facit in re cõmuni, potest repetere
a socio pro rata, si sunt vtiles. sed ꝙ damnũ contingens ex re
cõmuni in propria possit repeti illis actionibus, hoc ibi nõ di
citur, vnde Bar. in l. inter quos. allegat ad hoc l. iij. cõmuni di-
uidundo. ibi, dum dicit, {eo nomine &c.} ¶ Tu melius alle. l.
ex damni. §. j. ĵ. eo. in versi. ꝙ si quis. nam ibi non apparet, ꝙ sit
interposita stipulatio, licèt glo. ita intelligat. Vnde est necesse,
ꝙ possit repeti cõmuni diuidun. vel pro socio, quando culpa
socij euenit, aliàs secus, in primo dicto illius §. & etiam secus,
quando cõmuni culpa, vt in vltimo casu illius §. tunc ergo,
quo respondetur ad contrarium de l. damni. §. ei qui. s̃. eod.
qui magis ob. quàm l. si ædibus. Bar. super hoc laborat ĵ. eod. l.
inter quos. & dicit istas leges esse intelligendas, quando pariẽs
erat cõmunis pro diuiso, quia nullus ponebat onera vltra me
dium parietis, ideo non competebat illi actio. Ista est diuina-
tio, & videtur implicare contradictionem, ꝙ sit communis,
& pro diuiso, quia diuisa non sunt cõmunia. Vnde Ang. hic
dicit istas leges intelligendas, quando interuenit culpa socij le-
uissima, quæ non venit in illis omnibus, meritò venit in hanc
stipulationẽ, secus si culpa leuis, per ea quæ habentur in l. con
traria. & ista est satis bona. & s̃. eo. l. damni. la j. §. ei qui.

LEX XXXVIII.

1 CVm emptor. †Stipulatio emptoris inter-
posita ante rem sibi traditã,
non committitur pro damno contingente ante
traditionem, si custodia rei pertinebat ad venditõ-
rem cũ possit ab illo recuperare, alias secus. h. d. Dic vt plenè
not. supra eo. l. damni. §. emptor.

1 §. Si agri nomine. †Pro parte agri ruinosi si nõ
cauetur fit missio in poss. in
illam partem tantum, sed tamen pro parte ædium fit interdũ
missio in totas ædes, si ruinosa non poterat a non ruinosa se-
parari, alias secus. h. d. vt supra eo. l. si finita. §. ex hoc edicto.

a *Soc'us qui refecit cõmunem parietẽ, an possit repetere partem expensarũ.*
3 *Si domus tua destruxerit domum meam, quæ valebat centum, & tūc ago
ex stipulatione damni infecti ad centum, an de istis centum debeat de-
trahi quantum valet area, & etiam cęmenta.*

1 §. Deducto veteris. †Glos. ponit hic casum duobus modis, sed neu-
ter placet, quia non congruunt literæ, licèt possint esse veri in
se. Tu autem pone casum, quando vnus ex sociis cõmunis pa
rietis, ipsum refecit ex causa necessaria, vt s̃. eo. l. in cõmunis. &
nunc vult repetere expensas ab altero socio, quæritur qualiter
debeat æstimari? pone enim ꝙ vetus paries valebat decem, re-
fectus valebat quindecim, an poterit repetere tota quindecim
vel partem eorum? certè non, sed partem de quinq;, quæ addi
dit de suo. Et si in addendo aliquid de veteri pariete reposuit,
a illud debet detrahi. h. d. † Et ita videtur intelligere Bart. in l. in
cõmunis. in fin. vbi format quæstionem, an socius qui refecit
cõmunem parietem, possit repetere partem expensarum. &
dicit ꝙ sic, & allegat istum tex. pro hoc etiam l. si ædibus. s̃. eo.
& quia non est differentia inter cõmunes ædes, & cõem parie
tem. facit l. cum duobus. § idem respondit. s̃. pro soci. & l. si vt
3 proponis. C. de ædif. priua. ¶ † Allegatur iste tex. ad quæstionẽ,
si domus tua destruxerit domum meam, quæ valebat cẽtum,
& tunc ago ex stipulatione damni infecti ad centum, certe de
illis centum debet detrahi quantum valet area, & etiam cę-
menta, quæ mihi remanent, ita not. hic Barto. & l. facienda. ĵ.
arbo. fur. cæsa. hoc intelligo verum, si volo mihi aream, & cę-
menta retinere, sed si volo ea tibi dimittere, teneris ad integra
centum. arg. eius quod no. supra de condi. ob cau. l. si pecuniã.
in glo. quæ incipit, {expendendo.} vel {expendisti.

LEX XXXIX.

1 INter quos paries. †Si vnus ex so-
ciis communis
parietis velit reficere, tenetur indistinctè cauere so
cio de damno infecto pro vitio operis, si verò am
bo, tenetur alter alteri cauere quando ille habet ædes precio-
siores, & sic maius damnum potest recipere, alias neuter caue
re tenetur, quia cautio esset inutilis, si alter alteri caueret, cum
tantum consequeretur ab altero quantum sibi daret, & sic fit
inuicem compensatio. h. d Et istam lectu. & intellectum ponit
glo. quæ incipit, {peteretur} in fin. secundũ Azo. ibi, {vel me-
lius.} ¶ Ex glo. quæ sunt hic colliguntur tres opiniones princi
pales, quarum prima concernit versi. alter, & est talis, nam vi-
detur, ꝙ ille versi. non procedat. aut enim ipsum intelligimus
in casu præcedenti, quando alter tantum reficiebat, & tunc te
netur ille alteri cauere, etiam si ille alter non habeat ædes pre-
ciosiores, vt in præcedenti tex. q loqtur indistinctè. Aut vterq;
reficiebat, & tunc alter alteri cauere non tenetur, vt ĵ. c. l. dam-
ni. §. cum parietem. aut neuter, & tunc idem, cum quilibet ip-
sorũ possit damnũ euitare reficiendo, vt s̃. l. si ædibus. timore
huius gl. q̃ incip {retẽto.} ponit quatuor solones, & nulla est
vera, sequens verò quæ incipit. {quam.} in {ibi,} vel melius.}
ponit quintam, & illa est vera, ꝙ ille ver. intelligatur, qñ vterq
reficiebat

reficiebat. Et ad §.cum parietem, reſpondetur, ꝙ ille limitatur
per iſtum tex. ꝙ tunc alter alteri non cauet, verum eſt, niſi al-
ter habeat ædes pretioſiores, vt hic: & aduerte quia intelligo
vt caueatur, & vt ſtipulatio cõmittatur, quatenus damnum il-
lius excedit damnum ſocij, ſed quatenus concurrunt, fit inui-
cem compenſatio, vt hic in ver. alioquin. Si vero alter tantum
reficit tunc teneretur alteri cauere de vitio operis, ſiue illud ap
pareat de præſenti, ſiue non, ſed in futurum poſſit apparere,
vt ſ.eo.l.fluminum, in fi.prin.ibi, {ſed quod dictum, &c.} nõ
enim fienda eſt in hoc differentia, licèt quidam quos recitat,
gl.ſequens in prin. dicant contrarium, ſed qñ vterque reficit,
poſito ꝙ ex vitio operis poſſit damnũ contingere, culpa cum
a culpa compenſatur vſque ad æqualē[a] quantitatem, ſed quate-
nus eſt vltra, ſecus Sed tunc cadit fortis oppoſitio de l. ex dam-
ni.§.quoties.verſi. quod ſi æqualiter.j. eo. vbi erat æqualis cul-
pa, & tñ fit compenſatio de toto, etiam ſi alter habeat ędes pre
tioſiores.ſolu.vt ibi dicam. ¶ Secunda oppoſitio cõcernit ver.
alioquin. & colligitur ex gl. quæ incipit, ſcilicet cõmuni diui.
in verſi.in quibus, etiam de l.in hac.ſ.eo. vbi indiſtinctè vr̃ di-
cere poſſe peti cautionem pro vitio cõmunis parietis, & hic
dr̃ contrariũ, quando periculũ eſt æquale, & ambo reficiunt.
Solutio intellige illã l. ſm̃ iſtam, vt poſſit peti in duobus caſi-
bus præcedentibus, & ita not.gl ibi, in ver. vel dic caueatur, &
etiam hic in illo verſ. in quibus. ¶ Tertia oppoſitio colligitur
ex illa eadem gl.in verſi.& eſt ratio, & illa concernit primũ &
ſecundum caſum huius legis, nam vr̃ ꝙ etiam in illis nõ poſ-
ſit peti cautio, & interpoſita non cõmittitur, quia damnũ põt
emendari, & peti per actionem ordinariam pro ſocio, cõmu-
ni diui.ergo, &c. vt ſ.eo.l.inquilino.& l.damni.§.ei qui.Iſtã op-
poſitionem formauit etiã gl.in l.in cõmunis.in fi. prima gl. &
in gl.pen.ſ.eo.& dat ibi quandam ſolutionem, hic vero ponit
alias duas, tene ſolutionem quã ibi dedi, ſm̃ Doc. & illud qđ
gl.hic dicit, ꝙ paries erat indiuiduus, & ideo ceſſat cõmuni
diui.facit l.arbor.§.fin.ſ. cõmuni diui.vbi ceſſat in iuribus in-
corporalibus, quæ ſunt diuidua. Cætera dic, vt dicam in l.dã-
ni.§.cum parietem.diſtinguendo.

ADDITIO.

a ¶ Nã culpa par cum pari cõpenſat, non cũ impari, iuxta doctrinã Inn.in c.intel-
leximus.de adul. Ale.in l.ſi ambo.ff.de cõpenſ.quaobrē leuis cũ lata culpa cõ
penſatio non admittitur vt ibidē, & per eundē Ale.in l.qui decẽ.ſol.ma.Bal.
in l.accepẽ.de viuris. Et Phyl.Cor.in cõſ.40.mei.in hanc literã in ij.par. tra
dit ꝙ culpa i faciendo nõ compenſatur cum culpa in cõmittendo, qñ aũt cul
pa cum culpa compenſetur, vide Spe.in tit.de expen.§.vj. ver. tu autem.

1 *Si duo contēdant de domino domus ruinoſæ onus cauendi pertinet ad poſſeſ*
ſorem. quid ſi aliquid præſtiterit ex cautione, & poſtea ſuccumbit in qõ-
ne dominij, repetit a vero dño, & ſi cauere detractat, poſſeſſio eius transf
fertur in petentem cautionem.
2 *Poſſeſſor hæreditatis an poſſit cogi ad ſoluendum legata, licèt non ſit hæres.*
3 *Si imponitur aliquod onus Epiſcopo Bononienſi, & aliquis ſit in poſſeſſione*
Epiſcopatus de facto, & alter qui eſt verus Epiſcopus, non eſt in poſſeſ-
ſione, quis eorum teneatur.

1 §.Si dominus. †Si duo cõtēdant de dño domus
ruinoſę onus cauendi pertinet ad
poſſeſſorē. quid ſi aliquid p̃ſtiterit ex cautione, & poſtea ſuc-
cumbit in qõne dñij, repetit a vero dño, & ſi cauere detractat,
poſſeſſio eius transfertur in petentē cautionē. h. d. ſingularis
§.primũ dcm̃ procedit, ſi petens vult hoc, quia nõ hēt quære-
re, quis ſit dñs, ſed ſufficit, ꝙ talis eſt poſſeſſor, & hoc eſt certũ,
2 ideo põt eligere, vt in fi.§.†Et hoc eſt notandũ, per hoc.n.pa-
tet, ꝙ ſi eſt contentio inter duos de hæreditatione, & ſint lega-
ta, quæ poſſint peti per eũ, quis ipſorũ ſit hęres, ꝙ legatarij p̃nt
agere ꝯ poſſeſſorem hęreditatis, ēt ſi ille re vera non ſit hæres,
& ſufficit ꝙ poſſideat, nec põt ille recalcitrare quin ſoluat, ita
no.Bar.expreſſe in l. controuerſia.ſ. de transla. p illũ tex.cũ gl.
licèt iſtũ tex.non allegat.probatur ēt in l.fi.C.de peti.hęr. circa
3 mediũ.†Facit etiam iſte tex. ꝙ ſi imponitur aliquod onus Epõ
a Bonoñ., & aliquis ſit in poſſeſſione[a] Epiſcopatus de facto, al-
ter vero qui eſt verus Epũs nõ ſit in poſſeſſione, ꝙ ille teneat
qui eſt in poſſeſſione. Et ſic cõmittatur cã Epõ Bononienſi, p
cõſequens videat̃ cõmiſſa illi qui in poſſeſſione eſt. Et ita not.
Ant.de But.in c.per venerabilē, qui filij ſint legit.ante fi.p illũ
tex.in vj.notabili ¶ Si aũt actor ageret ꝯ illũ, qui nõ eſt in poſ-
ſeſſione, aſſerit tñ ſe dñm, & mouet litē ſuper dñio, poſſet ad-
huc iſtud facere, qa ille non põt denegare cautionē poſtq̃ aſ-
ſerit ſe dñm.& ſi nõ caueret, fieret miſſio ſup iure illius ex pri
mo, & ſecundo decr.& trãſfertur in actorē, ſine tñ pręiudicio
poſſeſſionis, quia dñium põt transferri ſine poſſeſſione, vt l.ſi
fundũ. de fund.dota. cũ ibi not. & ita diſputando terminauit
Mar.Sili.vt Ioan. And. refert in additio. Spe.de primo, & ſcđo
decr.§.reſtat.de qua facit ēt mentionē Bar.in l.a diuo.§. ſi ſup
rebus in fi.j.de re iudi.dic vt ibi, ꝯ iſtud tñ, ꝙ non teneatur ca-
uere, ex quo non poſſidet, & cõmoda nõ percipit, facit quod
no.gl.j.ea.l.proxi.§.ſed dic nõ cogitur pręciſè., vt ibi.ſed cauſa-
tiuē ſi vult ius ſuum ſibi conſeruari, alias trãſfertur in actorē.
¶ Scdm dcm̃, ꝙ repetat a vero dño, ſi ſuccumbat in cã ꝓprie-
tatis illud quod ſoluit virtute cautionis, intelligo verũ ſi erat
bonę fi.poſ.alias vr̃ donaſſe.argu.in l.ſeruus ſeruũ.§. ſi oliuã. ſ.
ad legē aquiliam. & facit qđ plene hr̃ in l. ſi quid poſſeſſor. in
prin.de pet.hęr. ¶ Tertiũ dcm̃, qđ poſſeſſio transferatur, ſi non
cauet, doct. intelligunt verũ, qñ erat pręſens, & contumax, &
tunc trãſfertur ex primo decreto. qđ vim ſecundi obtinet, vt
l.ſi alienũ.ſ.de inter. act. ſed ſi eſſet abſens, nõ transferetur ve-
ra poſſeſſio ex primo decr. vt l.tertia.§.fi.de acq.poſſ. nos poſſu
mus etiam intelligere, quando erat abſens, & dic ꝙ trãſfertur
ex ſecundo decreto, & ēt vſucapiendi conditio, vt l.prętoris. ſ.
eo.cum ibi no. in pr.n.

ADDITIO.

a ¶ In poſſeſſione. Hęc dicta per Pa. limita ſm̃ do.de Rota in recollectis. do.Ber.
de Biſig.in ti.de iudi.deciſione incipiente, duobus Abb.contendentibus.

1 *Si plures ſint prætendentes intereſſe, cuilibet eorum eſt cauendum.*
2 *Beneficiati excommunicati an durante tempore excõmunicationis poſſint*
percipere fructus beneficiorum.
3 *Banniti, an teneantur ad onera communia.*

1 §.Damni infecti. †Si plures ſint prætendentes
intereſſe, cuilibet corũ eſt ca-
2 uendũ.h.d. ¶†Gl.inducit finē huius §. in arg. ad q. de clericis
vltramontanis excõicatis. Sed mirũ eſt quare dixi vltram. cum
idem ſit in citramontanis, nam durante excõicatione non de
bent percipere fructus beneficiorũ, vt not. in c. cũ dilectus.de
conſue. vt ēt tunc non teneãtur ad cenſum rõne beneficij im-
poſitũ, vel ad alia onera occaſione beneficij īminentia, quę in
ductio nõ eſt bona, quia hic loquitur ī eo qui caret cõmodo
ſine ſui culpa, & gl.loquitur qñ ſui culpa, ar.in c.quia in diuer
3 ſitate.de ꝯceſ.preb.& in rła damnũ.de reg.iur.lib.vj.†Et indu-
citur iſta gl ad q. de bãnitis, qui non percipiunt reditus bono-
a rum ſuorũ vtrum teneatur ad onera cõis,[a] & breuiter ſi bo-
na corũ ſint confiſcata, cũ fiſcus habeat ea penes ſe, non tenē-
tur ad illa.arg.in l.eum qui.§.bonis.ſ. de his qui. vt indig. & ꝙ
not.glo.in Authen. de hæred. & fal. §. ſi vero.in glo. quæ inci-
pit, {nunc liberatur.} & ſic eſt caſus in quo, pęna inducit im-
munitatē, rr̃ ſecus, vt l.relegatorum.in fi. j. de interdic. & rele.
facit l. decreto. de ſuſpe.tu.ſed ſi bona nõ ſunt confiſcata, licèt
partiales ipſa occupauerint, vt quotidie euenit in ciuitatibus
Italiæ, maximè Perulij, videntur tenere Doct. hic ꝙ teneantur
ad onera, quod inhumanum vr̃, quia ex hoc ſequetur ꝙ in re-
uerſione poterunt compelli ſoluere pro tēpore præterito, licèt
bonis non ſint potiti. Et iſtã q. dicit Ang. ſe frequenter vidiſſe
Florentię, & ēt ergo vidi, & principaliter allegaui quæ hic no-
tantur, vel diſtingue per doct. inter illos qui ſunt exbãniti pp
ſuã malitiã, & procedit ſuperius dcm̃, vel pp particularitatē,
& tunc ſecus per iſtum tex. quia non propter eorum culpam.

ADDITIO.

a ¶ Onera communia, de hoc vide latè Lu.Ro.conſi.214.

2 *Si quis litigat cum procuratore de cuius mãdato dubitatur, & qui nõ cauit*
de rato poteſt in ſingulis actionibus dicere, facio iſtum tecum, ſi es ve-
rus ꝓcurator, aliàs volo ꝙ habeatur p nõ facto, & ad quid hoc ſit utile.
3 *Quando dicatur legitimata perſona procuratoris, & an iudex poſſit ex offi*
cio obiicere exceptionem, tu non es procurator.

1 §.Alieno nomine. ¶†Qui petit alieno nomi-
ne dēt hr̃e reſpectũ ad in-
tereſſe illius, cuius nomine petit, & ſi dubitatur de eius man-
dato, dēt cauere de rato, & in cautione põt apponi clauſula,
quòd ita demũ teneat de rato cautio, ſi verus procurator non
eſt, & poſtq̃ quis cauit de rato, non põt ſibi obiici ꝙ non ſit ꝓ
curator.h.d. totus §. qui in primo & ſecundo dicto eſt clarus,
ſed in tertio, & quarto eſt dubius, & legitur diuerſis modis,
quorum quilibet eſt ſingulariſſimus, & notabiliſſimus, vt ſta-
2 tim dicam. ¶†Not. in ver. exceptio ſm̃ primã lec. gl. ꝙ ſi quis
litigat cũ procuratore, de cuius mãdato dubitatur, põ. in ſin-
gulis actionibus dicere, facio iſtum actũ tecũ, ſi es verus procu
rator, alias volo, ꝙ habeatur pro non facto, & eſt hoc vtile, qa
ſi iſta conditio nõ apponitur, poſito ꝙ eſſet falſus procurator
poſſet dñs ratificare, & valeret actus etiã inuito aduerſario, vt
in l.licèt.ſ.de iudi.ſed nunc non poterit inuito aduerſario, qđ
perpetuo no. Quod intellige, qñ cauit de rato, alias uideretur
aſſentire, ꝙ ratificatione valeret actus, & illa verba deberent
intelligi, ſi eſt verus procurator, vel dñs ratum habeat. ¶ Ex ſe-
cunda lec.gl.not.caſum de eo quod dixi.ſ.eo.l.qui vias.§.fi. &
l.prætor.circa prin.ſed Bar.illum caſum reprobat, quia poteſt
cõmitti ſtipſo ad intereſſe expēſarum. Tu dic, aut procurator
fuit in culpa non producendi mandatũ, & ſic procedit dcm̃
Bar. vt non poſſit apponere illam conditionem. aut non, quia
producit, ſed adiicitur de reuocatione, & non fuit in culpa, &
tunc tene gl. quam ēt tenet Dy. in l. vulgo. de admin. tuto. &
3 Cy.in l.j.C.de procu. ¶†In ver. quod ſi ei, notandũ eſt ꝙ intel-
ligitur duobus modis, primo in eo procuratore, qui cauit de
rato.& tunc eſt hic caſus, ꝙ poſt præſtitã talem cautionem le-
gitimata eſt perſona procuratoris, vt amodo non poſſit oppo
ni, ꝙ non ſit procurator durante lite. ita allegat Cy. iſtum tex,
in l,

in l.licet.C.de proc.hoc est verũ,nisi allegãs assumat in se onus probandi,vt ibi not.Bar simile no.in l.si ex cautione.C.de nõ nu.pec.Idem si iudex post disceptatiõnẽ super mandato pronunciauit mandatũ esse legitimũ,vt fit quotidie. ¶ Quid antẽ si nullũ istorũ interuenit,fuit tamẽ lis ɔtc. & non fuit oppositũ,ꝙ non haberet mandatum,vel non legitimũ, Bar.in d.l.li-
a cet.tenet,ꝙ tunc possit opponi in qualibet parte litis.[a] & si opponatur, non debeat vlterius audiri,nisi probet mandatũ.Cõtrarium vr̃ verius per l.Pimpo.§.rati.de procu.quia per contest. litis non opposita exceptione legitimatur persona procuratoris,sicut per cautionem rati,vel pronunciationem iudicis,nisi excipiens assumat in se onus probãdi . In hoc tamen est aliud isto casu,qa licet pars non audiatur per viã exceptionis,põt tamẽ iudex ex officio suo ne iudiciũ sit elusorium procuratorẽ repellere,nisi doceat de mandato,qđ non est in casibus praecedentibus,& ita intelligo quod no.Inn. & etiã glo.ordin.in c.j. de elect.li.vj super verbo{absentia.}vbi oĩno vide, & etiã per Bar.in l.exceptione.C.de proba. Alio modo legitur in procuratore,qui non satisdedit de rato,tamen aduersarius erat contumax,& dicitur hic ꝙ procurator debet audiri non obstante exceptione procuratoria,& tunc no.singulariter, ꝙ quãdo ꝓceditur ɔ̃ absentẽ,& ɔtumacem ad instantiã procuratoris alterius,iudex non potest obiicere , tu non es procurator, quia imputet sibi absens & contumax,& ita intelligit Bar.& his diebus allegaui istud dictum in quodam consilio, sed Ang.tenet oppositum,& melius,pro quo facit dictum Inn.& gl. in loco praeallegato,& etiam vulgare dictum, ꝙ quandocunq; iudex procedit contra absentem, põt supplere de facto pro eo. vt l. ampliorem.C.de appel.& in anth.qui semel.C. quo & quando iudex.ibi,{per quaesitam veritatem,&c.}eodem modo poterit iudex dicere,admitto te si es verus procurator & non aliter , quia si põt cum ex toto repellere , ergo & admittere cum conditione,arg.in l.in actionibus.de in litem iuran.

·ADDITIO.·

a ¶ Parte litis. Adde Lud.Rom.consi.276.not.tamen ꝙ excepti procuratoria nõ opposita in prima instantia,& in secunda opposita,& admis.absque ꝙ sit appellatũ a tali admissione, operatur suum effectũ,ita,concludit praefatus Lud. consi.384.& qđ de exceptione falsi ꝓcuratoris,vide per Io. de Ana.cõs.114.

LEX XL.

EX damni infecti.

§.Quoties cõmunis.

† Si cõis Pariẽs vitio sui sine culpa alicuius sociorum, vel culpa cõmuni dederit damnum vni ex socijs,non põt agi ad emendationẽ, secus si vnius tm̃ culpa.h. d. ¶ Et primo loquitur quando neutrius culpa vsq; ibi,{ꝙ si.}secundo quando vnius tñ vsque ibi,{ꝙ si sit aequaliter.} Tertio quando cõi culpa. Et potest intelligi iste tex.dupliciter. primo, ꝙ nulla stipulatio fuit interposita. Et tunc quaeritur,vtrum alter qui damnum recepit possit petere per actionẽ pro socio, vel cõi diui. emendationem damni a consocio,& distingue vt in tex. & tunc erit hic casus ver.ꝙ sic,quia contra gl.quę tenent s̃.co.l. in cõis. in si.primę glo.& l.inter quos.ꝙ quãdo ex re cõi datur damnum in re propria, non potest agi communi diui.Sed illae glo.procedunt , quando sine culpa alterius socij,als secus,vt hic,& ibi dixi.¶Secundo potest intelligi quando fuit interposita stipulatio , & isto modo intelliguntur gl.quae sunt hic. Etiam tunc quaeritur,quando committatur,& distinguitur vt in tex,Sed contra, quia hic nullus reficiebat communem parietem , sed ipse de se erat vitiosus,vel nimis premebatur onere,ergo cautio nõ erat praestanda,vt supra co.l.si aedibus.Sol.fateor , ꝙ necessario nõ fuit praestanda,in primo & vltimo casu,sed in secundo sic, quãdo ab vno tantum nimis praemebatur,quia eadem ratio est,sicut si ipse solus reficeret,quia sui culpa timetur damnũ , vt supra co.l.in cõis.& hoc not ad limitationem l. si aedibus . fuit ergo praestita in primo & vltimo casu sponte,sed tunc oppono, ergo debet committi,vt j. eod.l.damni §. cum parietem.sol.hic fuit praestita simpliciter.ut sic intelligitur si culpa alterius eorum ruat,secus si nullius,vel cõi, secus si specialiter fuisset interposita,quando culpa nullius,vel communi,vt in cõtrario. ¶ Vltimo opp.ꝙ quando culpa vtriusque debeat committi, si alter recipit maius damnum,vt supra eo.l.inter quos . versi. vel alter.cuius contrarium hic dicitur in ver.sed si alter.gl.magna hic laborat super isto contrario , & dicit ꝙ ibi loquitur quando debeat interponi stipũo,hic quando debeat committi.ista solu.non placet,licet Bar.eam ibi teneat,quia innuit , ꝙ interponitur,sed non committitur, & sic frustra interponeretur.Dic ergo,ꝙ ibi interponitur,tamen vterque reficit,si alter habet aedes pretiosiores.Et etiam committitur si interueniente cõi culpa in reficiendo dãnũ detur , quia refectio non ordinatur ad damnum seu culpam,sed haec culpa committebatur in nimis praemẽdo communem parietem, & ordinabatur ad damnum dandum,& ideo pro minus videtur stipulari.

§.Quoties ex damni.

¶ Si plures recipiũt damnũ ex ruina,quilibet agit pro parte sua.Et si contra plures agit, quilibet conuenit pro sua parte.hoc dicit.¶Hoc vltimum intellige vt dixi supra co.l.plures. quando simul promiserunt , vel ex interuallo se obligando quilibet pro parte.Si autem simpliciter,& ex interuallo,quilibet tenetur insolidum,vt ibi.

§.Si plures domini.

¶ Licet plures praetendant interesse inęquale, si tamen eis non cauetur , aequaliter in possessionem mittuntur.h.d.supra co.l.si finita.§.si plures.& §. cum auctoritate.

LEX XLII.

DAmni infecti.

¶Ex damno contingente nõ vitio rei,sed casu fortuito,nõ agitur ista stipulatione.hoc dicit. dic,vt supra eodem . l. fluminum.§.stipulatio.

LEX XLIII.

2 *Quando communis paries est vitiosus, & dat damnum, an debeat inuicem praestari cautio,*
3 *An, & qualiter , seu quando committatur.*

DAmni infecti quidam.

§.Cum parietem.

1 ¶†Si ambo socij reficiunt cõmunem parietem, neuter alteri tenetur cauere, & si cauent simpliciter sponte,stipulatio committitur ad partem damni, sed si cauent de toto damno ex certa scientia, ad totũ damnũ cõmittitur,in ea tñ nõ venit dãnũ , qđ stipulator sensit nõ vi-
2 tio loci, vel aedificij principaliter,sed ex sua stipũone.h.d.¶†Et circa istã mãm duo veniunt examinanda, qñ cõis paries est vitiosus,& dat dãnũ.Primũ vtrũ debeat inuicẽ ꝓstari cautio. Secũdũ,est an cõmittatur,& qñ.Circa primũ distinguẽdi sunt tres casus,aut nullus eorũ reficit, vel aliquid aedificat , sed ipse paries per se minatũ ruinã.Aut alter tm̃ reficit, vel aedificat aut vterq;.Primo casu,non põt alter ab altero petere cautionẽ p l. si aedibus. s̃. eod. nisi culpa alterius tm̃ nimis forte prementis damnũ daretur. Secundo casu si quidẽ reficit ex cã euidenter necessaria,vel de qua dubitat,vtrũ sit necessaria,vel nõ,tũc põt peti cautio pro vitio operis illius,vt s̃.e.in l.cõis,cũ l.seq. Sed si euidenter esset non necessaria , tunc Bar. in l.inter quos. vr̃ tenere, ꝙ ex tunc non possit peti, quia põt illũ prohibere, vt in l. Sabinus.cõi di.vnde cũ sibi consulatur alio remedio, nõ est locus cautioni,vt d.l.si aedibus,sed in ɔ̃trium facit,quia ille q aedificat,vel reficit,non vr̃,ꝙ possit imputare socio,quare me non prohibes,cũ consequatur ex hoc lucrũ , ꝙ implet voluntatem suã,ar.in l.cũ in fundo.circa mediũ.de iu.do.iuncto eo qđ no. in l.Paulus.de sol. & hoc puto verius. ¶ Tertio casu qñ vterq; reficit,tunc aut neuter habet pretiosiores,& nõ põt alter ab altero petere,sibi caueri,vt s̃. e.l.inter quos.ver.alioquin.& hic ĩ ver.mdi nõ oportuisse.Aut hẽt,& tunc põt petere,ẽt si contingit damnũ cõi culpa cõmissum,in male reficiendo,quatenus
3 damnũ suũ excedit,vt d.l.inter quos,vt ibi dixi. ¶ † In secũdo casu principali,qualiter cõmittatur , dic. Aut dãnũ contingit tm̃ promissoris culpa,& sine dubio cõmittitur , vt l.in cõis.s̃. eo.qđ intellige vt ibi dixi,qñ culpa leuissima,nõ si leui, qa illa veniret in actione pro socio,vel cõi di.secus,vt s̃.e. l. dãni.§.ei qui.posset tñ dici,ꝙ illud ꝓcederet, qñ cautio nõ esset interposita,& quaereretur,an deberet interponi, sed si est interposita, tunc actio cõpetens ex ea est ordinaria , sicut actio pro socio, vel cõi diui. & ideo cõmittitur stipũo pro tali culpa . Aut euenit dãnũ culpa vtriusq;.quia vterq; aedificabat,& tunc aut fuit cõmissa in nimis premẽdo parietẽ , & fuerat ordinata ad excessum, seu damnũ,& tunc tale damnũ nõ cõmittetur, qa agens fundaret se in cõi culpa,qđ nõ põt ad sui cõmodũ,vt s̃.eo.l.ex dãni.§.quoties.ver.ꝙ si ęquasr.Aut fuit cõmissum in male reficiendo,& tunc quia refectio non ordinabitur principaliter ad damnum dandum,distinguitur an habeat aedes pretiosiores, vel non,vt l.inter quos.sed in casu praecedenti, non distinguitur,vt in illo ver.ꝙ si aequaliter.hoc tamen verum, nisi expresse,& specifice super hoc fuisset cautum,vt hic in ver. sed quoniam.& in l.sed & quis.§.n.si quis cautio . Aut neutrius culpa interueniente damnum euenit,& nõ committitur stipulatio, vt l.ex damni.§.quoties.in prin.nisi ex certa scientia pro damno tali fuisset interpositum, vt in hoc §.

LEX XLIIII.

2 *In his quae non possunt peti hac actione, sed officio iudicis nobili , non constituitur quis in mora per interpellationem extraiudicialem.*
3 *Iussus praetoris de cauendo habet vim cautionis,vt si postea damnum contingat possit peti emendatio,licet non fuerit praestita cautio .*

1 Cum postulassem. † Licèt cantio fuerit petita extra iudiciū, si tñ non fuit prestita, nō hr̃ pro pstita. Et ideo damnū postea ɔtingens nō pōt peti, ac si prestita esset, secus si fuit in iudicio petita, & per prætorem de-
2 cretū ꝙ præstaretur. h. d. notabi. † Ex scru per allegatur istud princi. ꝙ in his quæ non possunt peti iure actionis, sed officio iudi. nobili, non constituitur quis in mora per interpellationem extraiudicialem, secus in his quæ possunt peti iure actio-
3 nis, vt not. in l. si ex legati causa. de verb. obl. † Not. ēt ꝙ iussus prætoris de cauendo, habet vim cautionis, vt si postea damnū contingat, possit peti emendatio, licèt non fuerit præstita cautio. de hoc dic, vt s. c. l. si finita. §. eleganter. cum seq. In tex. ibi, {perinde omnia, &c.} non tñ per omnia, quia si elegi in possessionē mitti, non possum petere emendationem damni per viam agendi, sed excipiendi, si vult possessionem recuperare, vt s. e. l. si finita. §. videamus. & ibi tetigi. Sed si nō elegi in possessionē mitti, possum petere per viā agendi, cū iussus de cauēdo p cautione habeatur. vt dixi in §. elegāter. simile no. gl. in l. sacrilegij. ff. ad l. c. Iul. pec. vbi gl. exponit. {perinde} nō tñ p oīa.

1 *Missus in possessionem ex secundo decreto repellit creditorem pignus persequentem, nisi impensas offerat. secus in emptore malæfidei.*
2 *Plus subuenitur ei qui habet ex causa necessaria, quàm ei qui habet ex causa voluntaria.*
3 *Habēs pignus cōuētionale prius tpe præfertur habēti prætoriū posterius.*
4 *Possessor si fecit impensas in re possessa, qua auocat̄ ab ea, an debeat ei restitui omnis impensa, & quid in pretio, quod ipse possessor soluit venditori.*

1 §. Damni infecti. † Missus in possessionē ex secūdo decreto repellit creditorem pignus persequentē, nisi impensas offerat, secus in emptore malęfidei. h. d. Dy. istud vltimū reprobatur per doct. qa etiam emptor malæfidei recuperat expensas necessarias, vt s.
2 de rei ven. in fundo. dic vt ibi dicam super gl. † No. ergo hic in fi. ꝙ plus subuenitur ei, q habet ex causa necessaria, q̄ ei qui habet ex causa voluntaria, sic s. q satisd. cog. l. fideiussores. §. q necessaria. & magis ei qui non fuit negligens in faciendo sibi p-
3 uideri, qa non fuit negligens, q̄ negligenti. † Not. ēt hic ꝙ habens pignus conuentionale prius tpe præfertur habenti pretorium posterius, & sic econuerso, facit l. ij. C. q pot. in pig. habe. In gl. quæ īcipit. {sed vr̄.} in fi. tit. dic fm Dy. ꝙ hic iste missus ex secundo decreto statim fuit factus dn̄s, qui ille cōtra quem fuit missus, erat dn̄s, vt no. s. eo. l. prætoris. & sic non fuit necessaria prescriptio, sed si nō fuisset dn̄s, tunc nō fuisset statim effectus dn̄s, sed prescripsisset longo tpe ɔ verū dn̄m, & eodem modo ɔ creditorē in hypo. vt l. j. C. si aduer. cred. de qua gl. opponit, sed qū hypo. datur ɔ nō habentē titulū, durat xl. annis, vt l. cum notissimi. C. de præscr. xxx. ann. fateor tñ, ꝙ etiam in primo casu qñ statim fuit effectus dn̄s, si creditor stetisset per longum tempus, ꝙ non egisset hypo. licèt missus non præscripsisset ɔ dn̄m, cum ipse sit effectus dn̄s statim, bene tñ præscripsisset cōtra creditorē, & ita deberet intelligi hic quādo creditor egit ante prescriptionē cōpletā. In glo. quę incipit {qd tribuitur.} in fi. vel dic reiectis oībus istis, ꝙ ibi emptor refecit domum totali refectione, qa erat totalr̄ destructa, & sic hyp. fuit extincta saltem respectu speciei, licèt nō respectu areę, & ppter refectionē reuiuiscit. Vnde cū habeat cōmodum, sentiat etiā onus refundendi, hic vero nō totali refectione, qa nō erat destructa, sed fecit expensas in reparando, ne destruatur, & sic nō
4 erat extincta hypo. vnde cessat ratio prædicta. Distingue † ergo breuiter. Nam aut creditor auocat rem a possessore, aut ipsę dominus verus. Primo casu, aut ab eo, q habet causam necessariā, & indistinctè restituit oēm impensam, ēt si ipsē possessor sciuit rē alteri obligatā, vt in primo casu huius §. Aut ab habēte causam voluntariā. Et tūc, aut est expensa totalis refectionis & idē, vt l. Paulus. §. pe. de pig. aut particularis, & tunc secus. vt hic. Si aūt verus dominus, tunc siue sit totalis, siue particularis si tamē necessaria, & sic in vtilitatē rei conuersa, tenetur eam refundere cuilibet possessori, siue habeat causam necessariā, siue voluntariam, siue sit bonæfidei, siue malęfidei. vt l. emptor. in princ. de rei ven. Secus in pretio, qđ ipse possessor soluit venditori, qa illud non est conuersum in vtilitatem rei, & similiter secus in qualibet impensa in vtilitatem rei non conuersa. De hoc tamen vltimo dic, vt in l. fundo. de rei vend. de primo dic, vt l. si mancipium. C. eo. tit. & d. l. emptor.

LEX XLV.

1 *Quando quis fuit missus in possessionem realem, conceditur aduersario cōtumaci vt intra annum possit venire, & contumaciam purgare, & audiatur de proprietate, & de possessione, nisi processum sit contra eum ad secundum decretum, & qualiter fieri possit, & nu. 1.*

1 A Quo fundus. † In ɔfessoria ɔ reū ɔtumacē, q fecit aliquod opus in pręiudiciū debitę seruitutis, fit missio ex primo decreto in ipsam rē seruiētē, ī qua est aliud opus. Et ad scđm decretū pueniturhoc modo, qa postea assignatur certū tp̄s reo cōtumaci intra quod agat, & de iure suo doceat, qđ si nō facit, destruitur illud opus, quia præsumitur p seruitute. h. d. ista singularis lex. p quā suppletur l. si prius. s. tit. j. qđ. n. dr̄ in l. si prius. vt in confessoria reus contumax efficiat̄ actor, & hanc solam pęnā patitur ex primo decreto, procedit qñ nihil fecit ɔ debitā seruitutē, sed si fecit, patitur duplicē pęnā. s. prędictā, vt in fi. huius l. & ēt, quia actor mittit̄ in posses-
2 sionē rei seruientis, in qua est illud opus destruendū. † Itē per hanc l. limitatur l. si quis emptionis. §. sed & si quis. C. de pręsc. xxx. an. vbi qñ quis fuit missus in poss. reali, conceditur aduersario contumaci, vt intra annū possit venire, & contumaciam purgare, & auditur de pprietate, & de possessione. Certe hoc est verū, nisi pcessum sit ɔ eū ad fm decretū, qđ fieri pōt hoc mō, vt sibi assignet̄ terminus, intra quē veniat, & de iure suo doceat, quo elapso fit missio ex fo decreto, & postea non auditur ēt de proprietate per istū tex. in fi. fm Ang. qđ perpetuo tenementi. Et adde hoc dictū ad id, quod dixi in l. si finita. §. Iul. s. eo. In illo arti. an in reali habeat locum fm decretum, & tenui ꝙ sic. & ad illum §. sed si quis respondi modo prædicto, ꝙ auditur intra annū, nisi sit processum ad fm decretū, & hoc vult Angel. hic expresse per illum tex. tñ dicit istud plus, ꝙ debeat assignari terminus ad docendum de iure suo, & per prædicta patet responsio ad id, quod quærit gl. fi. huius l.

LEX XLVII.

2 *Si vendidi domum, in cuius parietibus sustenetur porticus alterius, an emptor teneatur sustinere illud onus si nihil fuit dictum.*
3 *Si non apparet porticus, vel conclaue deputatum ad vsum alterius domus in dubio semper cederet illi domui, in cuius parietibus sustentatur, & illius pars dicitur, & vide nu. 1.*
Si deseruit vtriq; domui, cedit vtriq; p dimidia versus partē illius domus.

1 Quod conclaue. † Cōclaue, & ēt porticus cedit illi domui, ad cuius vsum est destinatū, vel destinata, & p quā hēt accessum, licèt in totum sustententur in parietibus alterius domus. Cęnaculū vero cedit illi domui, sup qua sustentatur, & p quā hēt accessum, cum ad vsum alterius non sit destinatū. h. d. & est singularis l. Et licèt videat̄ facere drīam inter conclaue, & porticū ex vna parte, & cœnaculū ex altera, non tñ est drīa, nisi respectu facti: quia conclaue, & porticus pñt sustētari in parietib. vnius domus, & tñ deseruiunt alteri domui, sed cęnaculum nō deseruit alteri, q̄ ei in qua sustentatur. Et primo loquit̄ de conclaui vsq; ibi, {sed & Labeo.} postea de porticu vsque ibi, {nec tñ.} postea de cęnaculo. Et aduertendū, quia cedit illi domui, ad cuius vsum fuit ɔuersum, respū domus: quia censetur pars illius domus, licèt sustentetur in parietib. alterius. facit s. de leg. iij. l. si cui ędibus. & l. prædiis.
2 §. Balneus. cum §. seq. † Si ergo vendidi domū, in cuius parietibus sustētatur porticus alterius, quæritur vtrū emptor teneat̄ sustinere illud onus, si nihil fuit dcm̄? an vero possit propria auctoritate remouere? Barto. hic dicit, ꝙ pōt remouere, nec tenet̄ sustinere si nihil fuit dcm̄, pro quo facit iste text. post mediū. ibi: {oneris porticus seruandæ, &c.} ibi, {seruitute oneris porticus seruandæ imposita vendidisse. &c.} Et sic innuit secus esse, si non fuisset expressè imposita, pro hoc etiā l. si quis duas. cōmu. præd. Et hoc idē sequit̄ Ang. Sed idem Bart. tenet expresse ɔrium in l. j. s. de ser. leg. ꝙ cum ista sit seruitus habēs cām permanentē, & ɔtinuā, vr̄ in dubio actū, ꝙ ita stet, vti stat de præsenti, & ꝙ emptor teneat̄ sustinere iure seruitutis, & ita dicit ibi se intelligere hanc l. licèt ipse hic, nec Ang. faciant de hoc mentionē, secus in seruitute nō habente cām permanentē, vel continuā, quia non censetur imposita, nisi sit expressè imposita per venditorem, & ita loquit̄ l. si quis duas. quæ non ppetuo, & hoc melius vr̄. Et ideo ī text. hic subaudit maximè. Item scias, ꝙ si nō apparet porticus, vel cōclaue deputatū ad
2 vsum alterius domus, in dubio sp cederet illi domui, * in cuius parietib. sustentatur, & illius pars dr̄. Et hoc probatur in l.
3 quēadmodū. §. j. s. ad l. aqui. † Itē scias, ꝙ si deseruit vtrique domui, cedit vtriq; p dimidia versus partē illius domus. ar. in l. adeo. §. insulā. & l. inter eos. de acqui. re. do. quas allegat gl. fi. pro ɔtis in fi. Et hoc not. qa quotidianū est, nā si inter domū tuā & meā ē curia, seu curtis, ad quā hr̄ accessus per vtrāq;, si non apparet aliud, cēset̄ cōis p diuiso, qa pro vna dimidia versus domū meā censetur mea, & p altera tua, quod tenet hic Bart.

ADDITIO.

a ¶ Cederet illi domui. Adde quod voluit Ang. consi. 159. Alexan. consi. 154.

De aqua pluuia arcenda. Rub.

LEX PRIMA.

1 *Si vicinus aquam decurrentem ad fundum suum opere manufacto diuertat ad fundum vicini, ita vt sibi noceat, per actionem aquæ pluuiæ arcendæ cogitur opus destruere, & ad pristinum aquam deducere, nisi opus illud principaliter fiat causa colendi agrum, & colendorum fructuum.*
2 *Decem necessaria ad hoc vt competat actio de aqua pluuiæ arcendæ.*

Si cul

1 §. SI cui aqua. †Si vicinus aquã decurrẽtẽ ad fundum suũ opere manufacto diuertat ad fundũ vicini, ita vt sibi noceat, per actionẽ aquæ pluuiæ arcendę, cogit opus destruere, & ad pristinũ aquã deducere, nisi opus illud principalr̃ fiat causa
2 colendi agrũ, & colẽdorũ fructuũ. h. d. vsq; ad §. idẽ ait. † Et est notãdũ, ꝙ x. sunt necessaria, vt cõpetat ista actio. Primo, ꝙ illa sit aqua pluuia sola, vel mixta cũ illa, q̃ non est pluuia, sed si esset alia aqua nõ pluuia, nec mixta cũ pluuia, non venit et hac actione, vt j. e. l. apud Trebatiũ. §. j. Scdo, ꝙ illa aqua noceat vicino, secus si nõ noceret, licẽt ex opere manu facto cõmodũ auferat, vt j. ea. l. §. sicut aũt. Tertio, ꝙ noceat, ope manu facto, vt j. in § ij. secus si nãlr̃ sine opere manu facto, vt j. ea. l. itẽ sciẽdũ. & J. I. summa. Quarto, ꝙ illud opus nõ fiat causa culturę, & quærendorum fructuũ, alś dic, vt in §. de eo. Quinto, ꝙ noceat prædio rustico, siue veniat ex alio rustico, siue ex vrbano, secus si vrbano, vt j. e. l. §. itẽ sciẽdũ. lo secõdo Sexto reqritur, ꝙ opus sit factũ in priuato, secus si in publico, vt j. eo. l. apud Trebatiũ. §. aquę. Septimo, ꝙ nõ sit factũ publica auctoritate. Octauo, ꝙ extet memoria qñ factũ fuerit opus, alś nõ competit, & hæc duo hñt j. e. l. ij. §. iij. qui incip. {Cassius aũt.} Nono, ꝙ sit factũ ꝯ naturalẽ, vel quasi naturalẽ seruitutẽ, vel impositiuã, alś secus, vt j. e. l. ij. §. pe. quẽ casum nõt. qa declarat totã mãm, vt ibi dicã. Decimo & vltimo reqritur, ꝙ ille cui nocet opus, nõ debeat seruitutẽ recipiendi aquã, alś secus, vt j. e. l. ij. §. fi. Et prædicta pcedunt quo ad directam actionẽ. Vtilis vero cõpetit si aqua noceat etiã ex opere non manu facto, sed destructo manu facto vel naturali, & datur, vt aduersarius patiatur refici, vt j. eo. l. ij. §. j. & §. item Varus. & §. apud Namusam.

§. De eo opere, quod. In §. de opere. dic p eo ope qd fit gratia agri colendi, sine quo non possit coli, siue fiat aratio, siue alio modo. Itẽ siue gratia frumenti quærendi, siue aliorũ quorũcũque fructuũ, nõ agitur hac actione, nisi studiose fiat in dãnũ alterius. h. d. Et primo ponit vnũ dictũ Quincti Mutij, qui requirebat ꝙ fieret aratio, & ẽt causa agri colẽdi ad hoc, vt p ipso nõ cõpeteret actio vsq; ibi, {Trebatius.} Scdo ponit dictũ Trebatii, qui ẽt requirebat, ꝙ fieret aratio, sed ꝙ non sufficeret fieri causa agri colẽdi, sed debere fieri causa frumẽti q̃rẽdi vsq; ibi, {sed si fossa.} ibi reprehẽdit dictũ Quincti Mutii, inquantũ reqrit, ꝙ fieret aratio. nam ẽt si alio modo fiat, dũ tñ causa agri colẽdi, nõ agitur. Itẽ si fiat aratio, si tñ posset fieri sine tali opere cultura agri, & sic in aliquo nimis stricte fuit locutus, & in aliquo nimis large vsq; ad §. Labeo. & ibi reprehẽditur dictũ Trebatii, q fuit nimis stricte locutus de frumento, qa idẽ si gratia aliorũ fructuũ vsq; ibi, {Itẽ Sabinus.} ibi ponitur dictũ Sabini, q melius & aptius fuit locutus, quia non fecit mentionem de aratro, nec de frumento, sed dixit {si quidem colendi agri causa fiat, &c.} & subdit, ꝙ illa quæ non sunt necessaria, & sine quibus posset coli, bene veniunt in hanc actionem, vt si fiant sulci aquarũ, qui noceant alteri, & sine quibus potuisset colere, secundum intellectum gl. primæ.

1 *Actio aquæ pluuiæ arcendæ cui detur.*
2 *Quilibet potest facere in suo quicquid vult, dum tamen non noceat vicino.*
3 *Quid si auferat vicino lucrum, quod percipiebat ex fundo facientis.*

1 §. Itẽ aiũt aquã. † Hæc actio datur vicino inferiori ꝯ superiorem, & econuerso, si opere manu facto noceat, secus si naturalr̃. Item secus si nõ noceat, sed sibi psit, licẽt opere manu facto in suo, quo casu ẽt si auferat lucrũ vicino, qd ex suo percipiebat, hac actione non tenetur. h. d. in effectu vsq; ad §. item sciendũ. el secondo.
2 † Not. hic duas regulas. Primã, ꝙ qlibet põt facere in suo qcquid vult, dũ tñ non noceat vicinu. Dicitur aũt nocere, qñ auferret vicino illud, qd nõ haberet ab ipso faciẽte, vel eius fundo, sed aliunde, vt s̃. tit. i. l. fluminũ. §. fi. in fi. & tunc non posset, ẽt si faceret in suo, vt sibi principaliter proficeret, vt hic, & ibi.
3 † Scda regula est in ver. deniq;. ꝙ qlibet potest facere in suo qd vult, ẽt si auferat vicino lucrũ, qd percipiebat ex fundo facientis, dũ tamẽ nihil immittat in fundũ vicini, & dũ tamẽ faciat hoc principaliter, vt sibi prosit. Si aũt sibi non prodesset, videretur facere animo nocendi, & teneretur de dolo. Cætera dic, vt dixi in d. l. fluminum. §. fi. cum legibus sequentibus.

§. Itẽ sciendũ est. Hæc actio tunc cõpetit, cũ p aquã nocet pdio rustico, & nihilominus cõpetit negatoria. Secus si pdio vrbano, quia est necesse ad negatoriã recurrere. Itẽ non quærimus vnde aqua oriatur ex rustico, vel vrbano, sed cui noceat. h. d. vsq; ad §. si quidẽ. Sunt ergo quatuor casus notandi, aut aqua de tuo fundo rustico opere facto manu nocet alteri fundo meo rustico, & habet locũ hæc actio, & ẽt negatoria, de qua hic in ver. agi autem. Aut de fundo tuo vrbano, in prędium meum vrbanũ, & non habet locum hæc actio, sed negatoria tantum. Aut de prædio tuo vrbano in meum rusticum, & idem quod in pri-
1 mo. Aut econuerso, & idem quod in secundo, vt in §. apud Labeonem. & sic negatoria est generalis, & competit vbicunque cõpetit ista, sed ista est specialis, & non cõpetit vbicunq; cõpetit illa, sed solũ qñ nocet pdio rustico. Et dicit Old. ꝙ ille ver. Cassius. inducitur ad probandum, ꝙ negatoria sit generalis.

1 *Actio ista quando locum habeat.*
2 *Homo inferioris gradus debet reuerentiam homini superioris gradus.*

1 §. Sicut aũt. † Hæc actio non habet locum cũ opere manu facto nõ infertur damnum, sed infertur lucrum, nec ẽt quando res deducitur ad pristinos terminos naturales, secus si vltra terminos. h. d. cum seq. §. Et intelligit gl. istum §. sed si dicimus, quãdo superior vicinus habet opus factum in fundo suo, cuius extabat memoria, & propter qd opus retinebatur aqua, ꝙ non decurrebat in fundum inferiorem, & sic proderat. Vult ergo iste tex. ꝙ ille possit auferre istud opus, quia sicut voluntarie ipsum fecit, ita voluntarie potest tollere, & sicut si non fecisset vicinus inferior, tenebatur recipere aquam de fundo superiore naturaliter decurrentem. ita nunc si factum remouet, quia sufficit si cui vel in paucis, &c. vt l. tutori. C. de neg. gest. Si autem non erat illud opus manu factum, vel non extabat memoria, quando esset factũ, & sic erat quasi naturale, non posset ille destruere in præiudicium inferioris, quia non dicitur inferior illam vtilitatem habere a vicino superiore, sed natura loci, ideo cogeretur reponere. Item si esset manu factum, & extaret memoria, & fuisset factum ratione debitæ seruitutis, vt in §. seq. In prædictis tamẽ casibus si non ipse destruxisset, sed impetus aquæ, cogeretur ipse reponere, sed bene cogeretur præstare patientiam, vt vicinus inferior reponat per vtilem actionem istam, & hic est ca-
2 sus j. l. proxi. §. item Varus. † Et not hic gl. ꝙ homo inferioris gradus debet reuerentiam homini superioris gradus.

1 *Inferior vicinus an teneatur recipere aquam naturaliter decurrentem ex fundo superiore.*
2 *Debet quis compensare commodum cum incommodo, & non debet recusare incommodum, quando sentit commodum.*
Ad præscribendum seruitutem in fundo alieno, requiritur quòd fuerit ea vsus longo tempore, non vi, vel clam, vel precario, ab aduersario, & aduersario sciente, & patiente.
Præscriptio seruitutum quomodo differat a præscriptione dominij.
3 *Tantum valet seruitus præscripta, quantũ si esset quæsita per pactũ. Dominus prædij seruientis nõ tenetur aliquid facere pro conseruanda seruitute, sed bene tenetur pati quòd dñs prædij dñantis faciat, vel reficiat.*
Per præscriptionem an acquiratur quasi dominium sicut quasi seruitus.
4 *An sit dare nisi vnum dominium, scilicet directum.*

1 §. Deniq; ait. † Inferior vicinus tenetur recipere aquam naturaliter decurrẽtem ex fundo superiore, nisi in fundo superiore habeat seruitutem impositam, vel præscriptam, per quam superior teneatur retinere aggeres, vel foueas in suo, quæ aquam retineant, ne in inferiorem descendant, quia aggeres vel foueæ si indigeant refectione tenetur superior pati, vt reficiantur per inferiorem, non autem tenetur ipse reficere. h. d. vsque ad fi. legis. Et iste §. reputatur notabilis, & ad ipsum recurritur in materia præscriptionis seruitutis de qua Bar. aliquid hic tractat, sed plenius
2 per glo. in l. seruitutes. supra de serui. † Not. tex. ibi, {compensateq; &c.} ꝙ debet quis compensare commodum cum incõmodo, & non debet recusare incommodum, quando sentit cõmodum. facit j. de noua. l. si vsusfr. in fi. Item no. in ver. sanẽ ꝙ ad præscribendũ seruitutem in fundo alieno, requiritur ꝙ quis fuerit ea vsus longo tempore, non vi, clam, vel precario ab aduersario, & sic requiritur ꝙ aduersario sciente, & patiente, alś diceretur ꝙ vi, vel clam fuisset vsus. Et in hoc differt præscriptio seruitutũ a pręscriptione rerũ corporaliũ, quæ põt pcedere dño ignorante, qa in illis est dare verã possessionẽ, quã qs põt habere ignorante dño, vt l. fi. C. de præscr. lon. tẽp. sed in iurib. incorporalib. nõ est dare verã possessionẽ, sed quasi q̃ cõsistit in sciẽtia & patiẽtia aduersarii, vt l. ii. de ser. & aqua. Alia dña est, qa in pscriptione seruitutũ nõ reqritur titulus, qa sunt modici piudicii. vt l. si qs diuturno. ff. ser. ven. sed in pscriptione dñii longi tpis reqritur titulus, qa est maioris piudicii, & sine titulo nõ pcedit, nisi longissimi tpis, vt l. si qs emptionis. C.
3 de pscr. xxx. ann. † Itẽ no. ꝙ tm̃ valet seruitus psita, seu p pscriptionẽ acqsita, quãtũ si esset q̃sita per pactũ, vt patet ibi, velut iure imposita, &c. In ver. fi. ibi. {no. ergo &c.} no. primo, ꝙ dñs prędii seruiẽtis nõ tenetur aliqd facere pro ꝯseruanda seruitute, sed bene tenetur pati, ꝙ dñs prędii dñantis faciat, vel reficiat de hoc dic, vt infra l. proxi. §. apud Alphenũ. Item not. in verbo {quasi seruitus.} arg. ꝙ per præscriptionem acquiritur quasi dominiũ, sicut quasi seruitus, & ita sentit gl. in l. cũ postulassem. s̃. tit. i. Tu dic, ꝙ imo est vtilis seruitus, & vtile dñium, postquam præscriptio est cõpleta, vt patet in fi. ibi, {vtilem actionẽ &c.} sed anteq̃ sit cõpleta, bene dr̃ habeo quasi seruitutẽ, vel quasi dñium, pro quo cõpetit publiciana, & hoc præscriptione longi tpis cũ titulo, sed per vsucapionẽ triẽnii in reb. mobi-

libus acqritur dñiũ directũ, vt l. traditionib. C. de pac. qđ ple-
4 ne dic, vt in auth. nisi. C. de bo. mater. † Et istũ tex. allegat Bar.
in l. si quis vi. §. differentia. de acqr. pos. ꝯ vltramontanos, qui
tenent, ꝙ nõ sit dare nisi vnum dñium. i. directum. ipse tener,
ꝙ imo est dare ẽt vtile, vt est illud, qđ acqritur per præscriptio-
nẽ, vt hic. & id, qđ habet emphyteuta, vel superficiarius, sed il-
li dicunt hoc nõ reperiri iure cautũ, licẽt repenatur, ꝙ habeãt
vtilem actionẽ, sed Bar. ibi allegat tex. dicẽtẽ, ꝙ habet dñium,
pro hoc allego tex. in auth. si verò domus temporalis. C. de he-
re. Et prædicta in seruitutibus habentibus causam continuã,
vel quasi, vt præscribantur longo tempore, sed habentes cau-
sam discontinuam, vt seruitus itineris, actus, vel viæ ad quarũ
vsum requiritur factum hoĩs, non præscribuntur nisi tãto tẽ-
pore, cuius ꝯrij memoria non existat, vt l. hoc iure. § ductus
aquæ. de aqua quot. & æsti. Si tñ non fundarem me in tẽpore,
sed in titulo, vel constõne, dicendo, ꝙ ꝯstituisti mihi talẽ serui-
tutem in fundo tuo, nec hoc possem aliter probare, bene pos-
sem probare longi tpis vsum factũ te sciẽte, & patiẽte, per quod
præsumitur ita esse, arg. in l. cũ de in rem verso. de vsur. & hoc
gl. hic in ver. si verò non ex tempore, & clarius in d. l. seruitu-
tes. de hoc dic vt per Bar. in d. l. cum de in rem verso.

LEX II.

In summa tria. Si vicinus tenet reci-
pere aquã de fundo vi-
cini, vel pp seruiturẽ ĩpositã, vel pp p̃scriptã, vel pp
nãm loci, cessat hæc actio. h. d. in effectu. In tex. ibi,
{seruit.} & p ꝯñs cessat hæc actio. Dy. vt j. ea. l. §. fi. & per illũ vẽ
hoc limitari, nisi immoderatè aqua lædat, quod uoi. ppeiuõ.

1 *Hæc actio competit vt vicinus patiatur me purgare fontem, quem habeo in fundo suo iure seruitutis.*
2 *Fossa posita in confinibus fundi mei & Titij, est cõis pro diuiso, & quare.*
3 *Quare in curia posita inter duas domos.*

1 §. Apud Labeonẽ. † Hęc actio cõpetit vt vi-
cinus patiatur me pur-
gare foueã quã habeo in fundo suo iure seruitutis. h. d. & idẽ,
si in ꝯfinibus fundorũ, vt in §. seq. Et intellige saue, ꝙ compe-
tit hæc actio vtilis, nõ directa, vt j. ea. l. §. item Varus. quia dire-
cta datur ꝯ illum, qui opere manufacto mihi nocet, hic nul-
lum opus fecerat, sed ipsa natura loci, quia fossa erat repleta,
& ex hoc mihi nocebat. Itẽ directa datur, vt ille tollat opus, qđ
fecerat, vt j. e. l. si tertius. §. Titium. hæc vtilis datur vt patiatur
refici, vel purgari, vel vt ipse hoc faciat, si vult, & ex his patet so-
lu. ad glosellã super verbo, {agi posse.} quæ incip. {qũo hoc.}
In tex. ibi. {nec memoriã extare.} & sic erat seruitus quasi na-
turalis. Idẽ si extabat, & ibi erat iure seruitutis imposita vel p̃-
scripta longo tpe, aĩs si seruitus non erat imposita, vel præscri-
pta, nõ teneretur ille pati, ꝙ reficiatur, vel purgetur, vt j. ead. l. §.
idem Labeo ait si in agro. q videtur ꝯriari huic, secũdũ Iac. de
Ra. In tex. {vel vt ipse purgaret.} subaudi, si vult, licẽt cogi non
possit, vt j. e. l. is cui cũ quo. & s̃ co. l. j. in fi. Et no. ꝙ hic agit alter-
natiuè, q̃a in purgatione posset ille, in cuius fundo est conse-
qui vtilitatẽ, idest, pinguedinem terrę, quę nõ debet sibi auferri,
si nõ vult, sed si nullam vtilitatẽ posset ꝯsequi, non ageretur
alternatiuè, sed tñ vt purgari patiatur, vel refici, vt in l. præce.
in fi. Ita intelligit Bar. infra in §. apud Alphenũ. & videtur fuis-
2 se de mente gl. in ver. tertij dicunt. † Not. ẽt in §. præterea. ibi.
{eam partẽ quæ tibi accidit, &c.} vnà cum gl. p eo qđ dixi s̃. ti-
tu. j. l. qđ ꝯclaue. q̃a fossa posita in confinibus fundi mei & Ti-
tij, est cõis pro diuiso, quia illa pars, quę est ex latere fundi mei
a dimidia parte cõfinium, est mea iure dñij, & illa quæ ex late-
re fundi tui, est tua, & hoc vult gl. super verbo, {magis.} & idẽ
3 † in curia posita inter duas domos, vt ibi dixi.

§. Cassius aũt. In §. Cassius. not. duos casus in qui-
bus cessat hæc actio, licẽt ope ma-
nufacto. s. qñ fuit factũ auctoritate publica, & qñ nõ extat me-
moria, qñ fuerit illud opus factũ, quia tũc reputatur quasi na-
turale, & debet vicinus ęquo aĩo tolerare, vt ẽt no. j. eo. §. idem
Labeo ait cum quæritur. in j. gl. & dixi supra ea. l. in prin.

§. Apud Alphenũ. Vicin⁹ q habet fossã iu-
re seruitutis in fundo vi-
cini, si illa fossa repleta dat dãnũ, in cuius fundo est, cogit eam
reficere. h. d. secũdũ intel. quę pmo verũ, licẽt gl. & doc. nõ po-
nãt, & sic cessat ꝯriũ formatũ in gl. mag. pp qđ gl. legit multis
modis, sed sunt diuinationes. Tu dic, ꝙ illud ꝯrium procedit,
& ita loqtur gl. qũ dñs fundi dñantis peteret a dño fundi ser-
uiẽtis, ꝙ reficeret, certè nõ tenet rñr, vt s̃ eo. l. i. in fi. & l. quoties.
in fi. s̃. de seru. & l. si forte. §. j. si ser. ven. nisi ꝯriũ fuisset actũ ex-
presse, vel nisi ꝯsueuisset ille reficere tanto tpe, ꝙ esset p̃scriptũ.
vt no. gl. s̃. ea. l. §. i. vel nisi esset seruitus oneris ferẽdi, vt in l. eum
debere colũnã. de seru. urb. præd. extra istos casus nihil tenetur
facere, sed pati, ut reficiatur, ut in §. i s̃. ea. l. Et interdũ põt alter-
natiuè, interdũ nõ, ut ibi dixi. Hic loqtur econtra, quando dñs
fundi seruientis agit ꝯ dñm fundi dñantis, ut reficiat qđ põt,
& tenetur, aĩs condemnatur ad interesse, & hoc tene menti.

1 *Hæc actio vtilis datur vt vicinus patiatur refici opus naturale, vel quasi naturale, vel etiam accidentale, quod iure seruitutis in suo fundo debebatur, si naturaliter fuit destructum.*
2 *An cogatur quis pati, vt faciã ĩ suo id quod sibi nõ nocet, & mihi pdest.*
3 *An possim te compellere ad faciendum aliquid, quod tibi non noceat, & mihi prosit.*
4 *Non debet quis facere in suo quod sibi non prodest, & alteri nocet, etiam lucrum auferendo.*

1 §. Item varus ait. † Hæc actio vtilis datur vt vi-
cinus patiatur refici opus nã-
le, vel quasi nãle, vel ẽt accidẽtale, quod iure seruitutis in suo
fundo debebatur, si nãliter fuit destructum. h. d Si aũt non nã-
liter, sed facto illius, in cuius fundo erat, daretur directa, vt ip-
se reponeret, & reduceret in pristinũ statũ, vt s̃. e. l. j. §. sed & si
vicinus. Et primo ponit hic opi. Vari Iurisco. qui distinxit in-
ter opus, qđ erat nãle, vel quasi ex vna parte, vt tunc si sit dẽ-
structũ, nãliter nõ possit agi, vt ẽt patiatur refici, & rõ ponit in
§. seq. in ver. Labeo ꝯ. & opus, qđ nõ erat nãle, vel quasi, sed ac-
cidẽtale, tñ erat impositũ iure seruitutis, & postea nãliter dẽ-
structũ, & tunc possit agi, vt patiatur refici, postea ponit opin.
Labeonis, q videĩ indistinctè dicere, ꝙ ẽt si erat nãle, vel quasi,
possit agi vsq; ibi, q̃ꝗ ibi ponitur op. Pauli auctoris legis con-
cordantis dictas opi. ꝙ non põt agi directa, vt in prima op. sed
vtili, vt in secunda, & ex æquitate, & idẽ dr̃ in §. seq. apud Na-
musam relatum est, sed si non esset nãle, vel quasi, nec esset im-
positũ iure seruitutis, non possit agi ẽt vtili, vt in §. Idem La-
2 beo. e. l. j quod declaraui in l. j. §. sed & si vicinus. † Not. in fi. hu-
ius §. illud, ad quod sp allegatur, ꝙ cogitur quis pati, vt faciam
in suo id, qđ sibi nõ nocet, & mihi prodest. Intellige hoc sanẽ,
qđ faciã. i. reficiendo id, qđ prius erat, & ex quo sentiebã vti-
litatem. & tunc taliter est destructũ, sed si vellem facere de no-
no, secus, vt si habebã fundum inferiorẽ, & tenebar recipere
aquam de tuo superiori nãliter decurrentẽ, vt s̃. l. proxi. §. fi. &
ego vellẽ facere vnã fossam in tuo, quæ reciperet illã aquã, vt
mihi nõ noceat, certè ẽt si tibi hoc non noceat, nõ cõpelleris
pati, quia si ẽt prius facta fuisset, non tñ iure debitæ seruitutis,
nec nãlis, vel quasi, non teneris pati me reficere, vt in §. Itẽ La-
3 beo. multo minus ꝙ de nouo faciã, † An aũtẽ possim te cõpel-
lere ad faciendũ aliquid, qđ tibi non nocet, & mihi prosit? dic
aut illud exigit laborem personalẽ, vel impensam, & non pos-
sum, vt in hoc §. vbi dr̃, ꝙ possum agere, vt patiaris me refice-
re, & non vt reficias. Aut non exigit laborem personalem, vel
impensam, & tunc distingue pleuè vt per Bar. in l. ii. in prin. s̃.
4 sol. mat. † Est & alia regula negatiua, ꝙ non debet quis facere
in suo, quod sibi non prodest, & alteri nocet, etiam lucrũ aufe-
rendo. vt s̃. l. proxi §. idem aiunt aquam pluuiam.

1 *Ad probandũ operis facti memoriã extare, admittitur probatio de auditu.*
2 *Testes an teneantur deponere de tempore actus celebrati.*
3 *Quòd dicatur quis certus esse ex vehementi opinione.*
Testis si deponit per auditum, sed non vidit, quia erat cortina media, tamẽ dicit ꝙ habebat notitiam vocis, an eius dictum valeat.
4 *Testes regulariter debent deponere de veritate rei, non de credulitate, nisi in casibus, in quibus de veritate non possunt deponere.*

1 §. Idem labeo ait cum. † Ad probandum
operis factũ me-
moriam extare, admittitur probatio de auditu. h. d. & semper
allegatur. & est casus specialis, rñr secus, q̃a non admittitur, nisi
a de auditu proprio, ᵃ vt in glo. & vide quod hr̃ in l. si arbiter. s̃.
de proba. & per canonistas in c. quid per nouale. de verb. sig.
& de prescr. c. i. in vlt. gl. lib. vi. & in Spe. de prob. §. i. ver. vltimo
2 quęritur. vsq; in fin. † In tex. ibi, {non diẽ & consulem.} istud
nõ est speciale in casu isto, sed rñr est verũ, ꝙ testes nõ tenentur
deponere de tpe actus celebrati, & valet eorũ depositio, si di-
cant se nõ recordari, nisi sit tẽpus de substantia actus, de quo
quęritur, & quod veniebat ad probandũ, vt no. in l. ob cãm. §.
fi. de testib. si tñ interrogati de tpe, sint varii, & ponant de di-
uersis temporib. redditur testimoniũ suspectũ. Et ideo cautela
est, ꝙ interrogentur, & hoc vult gl. super verbo, {memoria.}
licet in instrũs sit necessariũ tp̃s. In tex. ibi, {si quid sciat.} hoc
verbũ poniĩ hic dupliciter. i. ex certa scientia, quia vidi opus
fieri, tunc propriè dr̃ scire, vel vehementi opinione, quia au-
diuit ab his, qui viderunt, vt sequiĩ, {id est, sic factũ esse, etc.}
vt in fi. & tunc nõ est propriè scientia, & hoc vult gl. super isto
3 verb. sic. † & alibi dicitur quis certus esse ex vehementi opinio-
ne, vt l. si quis ita. §. pe. de test. tute. & not. in l. ii. §. quod abserua-
ri. de

ADDITIO.

a ¶ Auditu proprio. Adde duo singularia. Vnum ꝙ licèt testis de auditu proprio, siue alieno, non pbat, tñ facit indicium & pręsumptionem, ita ꝙ transfertur onus probandi in aduersariũ, ita Arch. 22. q. v. c. hoc vr̃ aliud singulare esse, ꝙ oĩ casu, quo testimoniũ de auditu valet, oportet ꝙ audiuerit ante litẽ motã, quia post nõ pbat s̃m Ar. xxv. q. vj. c. cõsanguineus. & ista refert sing. sunt Ludoui. Roman. fol. 19. & 22. & quando testis de auditu probet, & quando non, vide per Alexand. cons. 82.

ri.de iura.caln.C.Et not.gl.quę incip. {sic ergo.} in duob.primo,ꝙ valet testimoniū si testis dicit,ꝙ Titius ꝓmisit tali cētū, vel ꝙ fuit testatus in tali forma,& interrogatus quō scit, rñdit quia audiuit qñ promisit, vel testatus est, interrogatus si vidit testatorem,vel promittentē,rñdit ꝙ non, qa erat cortina me-
2 dia inter ipsum,& testatorem, tñ habebat notitiā vocis [a] eius. Doc.dñt ɔ̄trium in testatore,qui pp infirmitatem pōt mutare vocē,vt no.C.de testi.l.si non speciali.dic vt ibi per Cy.licèt in
4 ɔ̄hentibus possit procedere. † Itē no.ex gl.ꝙ regulꝛ testes debēt deponere de veritate rei, non de credulitate,nisi in casibus,in quib.de veritate non pñt deponere, vt qa non pōt illud ꝑcipi sensu corporeo,sed iudicio intellectus,puta, ꝙ talis sit filius talis,vel super adulterio,vt not.in l.Lucius,de cond.& demon.

ADDITIO.

a ¶ Vocis. Adde vt per Alex.consi.47.iiij.lib.

§.Idem Labeo ait,si.

Si vicinus opemanufacto excludit aquā ne sibi noceat,quā nō tenebatur recipere natura loci,vel iure seruitutis, licèt ex hoc alteri noceat, non tenetur hac actione h.d.notabiliter & singulꝛ,& limitat totū istū titu.Et iste intellectus colligit̄ ex his,quæ not.gl.s̄.ꝓxi.§.Neratius.q vr̄ ɔ̄triari huic §.Et pone exēplū,vt j̄.ne qd in flu.pub.l.j.§.sunt qui putant.

1 *Qui tenetur aquam recipere iure seruitutis, non habet hanc actionem nisi immoderate lædat.*

2 *Si concedo tibi vt possis immittere aquam de fundo tuo in meum, etiam si mihi noceat, intelligitur, nisi noceat immoderate.*

Si est data potestas arbitro, ꝙ possit auferre de iure vnius, & dare alteri, intelligitur, scilicet moderate, & in parua quantitate, & si sit dictum ꝙ in parua quantitate, intelligitur nisi sit nimis magna.

1 §.Illud etiam verum. † Qui tenetur aquā recipere iure seruitu
2 tis,non habet hāc actionē nisi immoderate lędat.h.d.†Et hoc vltimum singulariter not.quia si cōcedo tibi,vt possis immittere aquam de fundo tuo in meū,ēt si mihi noceat, intelligit̄ nisi noceat immoderate, & hoc optime facit pro eo qđ not. Bar.in l.si societatem.§.arbitrorū.pro socio. ꝙ si est data potestas arbitro,ꝙ possit auferre de iure vni,& dare alteri,intelligi
a tur.s.moderate,[a] & in parua quantitate,vt l.si de meis.§. recepisse.s̄.de arbi.& si fuit dictū,ꝙ in parua & magna quantitate, intelligitur nisi sit nimis magna,vt ibi no.Bar.nec scio tex. melius facientem,licèt ipse nō alleget.facit l.si cui.supra de serui.

ADDITIO.

a ¶ Moderatè. Faciunt quæ voluit Soci.vltra ea quæ posui in §. arbitrorum. ꝙ procurator cui datum est mandatum ad donandum, non possit donare nisi in modico. ita tenet consi. 162.

LEX III.

1 APud Trebatium. † Not.hic ꝙ sicut vicinus inferior tenetur recipere aquā pluuiā naturalr decurrentē de fundo superiore (plus dr̄ hic, ꝙ ēt opere manufacto,sm ꝙ reqrit natura aquæ,puta,per fullonicas,idest,riuulos,) non tñ debet vicinus superior illam aquā in riuulis cor-
a rumpere,vel spurcare,[a] puta,lauando ibi pannos, vel ventres, qa tunc cōtra eum agi posset, vt hic patet. Plus ēt dicitur in §. seq.& ēt si aqua viua sit callida, & sic magis noceat inferiori, tenetur inferior recipere,ex quo naturaliter decurrit.

ADDITIO.

a ¶ Spurcare. Ad intellectum clariorem huius legis vide Aretin. consil. 30.

§.Si vicinus qui.

† Ex opere, quod facit vicinus in suo gratia culturæ,licèt dānum inferatur inferiori,non pōt agi hac actione nisi aliquid sit factum vltra necessitatem culturæ.h.d.licèt gl.super verbo, {neque aliter.} videatur hoc vltimum intelligere.

§.Aquæ pluuię.

Hæc actio non datur pro opere,quod fit in publico, sed solum pro eo,quod fit in priuato.h. d. Et ratio potest esse in primo dicto,quia hæc actio datur contra illum,qui est dominus operis damnum dantis, quia ipse est, qui potest illud destruere,vt j̄.eo.l.si colonus.Sed si quis facit opus in publico,non efficitur ipse dominus,sed respublica,cuius solo cedit,vt no. per glo.supra titu.j.l.fluminum in princi.& sic non potest ipse destruere sine licentia reipublicæ.Ideo non datur contra eum,vt destruat,ad quod principaliter ista actio competit,vt j̄.eo. l. si tertius.§.officium.In tex.ibi,{in suo opus faciat.}& tunc tenetur destruere suis sumptibus,sed si non ipse,sed alius fecit, tūc ipse tenetur,vt patientiam præstet, vt infra l. proxima. §. fin. & ille qui fecit non tenetur hac actione, sed interdicto, quod vi aut clam.vt ibi,& l.si tertius.§.fi. infra eo.

LEX IIII.

1 *Sufficit quòd quis fuerit dominus loci, & operis tempore quo ipsum fecit, ad hoc vt ista actio competat contra eum, licèt postea desierit esse dominus, si tamen alius non cœperit esse dominus.*

2 *Iussus iudicis excusat a delicto.*

1 QVanquam autem. ¶ † Sufficit ꝙ qs fuerit dominus loci,& operis tempore quo ipsum fecit, ad hoc vt ista actio competat ɔ̄ eum,licèt postea desierit esse
2 dñs,si tñ alius non cęperit esse dominus. ¶ † Itē iussus iudicis excusat a delicto.h. d. & ad hoc vltimum allegatur. In primo autem dicto ideo dixi,ꝙ alius non incipit esse dominus, quia si alius cępisset,hæc actio si iudicium non fuisset cęptum contra facientem,daretur contra nouum dominum, vt pateretur destrui,quia ipse potest patientiam præstare, non ille qui fuit dominus,& nunc non est,vt j̄.ea.l.§.fin. sed si iudicium fuisset inchoatum contra facientem eoam antequam desineret esse dominus,continuaretur contra eum, licèt desierit esse dominus.vt j̄.proxi.§.sed in casu huius principij, quando alius non incępit esse dominus,etiam si ille qui fecit,nunc non sit,nec ēt iudicium fuerit inchoatum contra eum antequam desineret esse,potest postea inchoari,ita intelligo istum tex.¶In tex. ibi, {actio sit.}vt j̄.l.proxi.& ibi ponitur ratio. ¶In tex.ibi,{dominus esse desiit.} quia postea ibi sepeliuit corpus humanum. ¶In tex.ibi,cum teneri.}& sic potest agi contra eū,vt destruat. licèt destruere non possit propria auctoritate,quia desierat esse dominus.sed destrui auctoritate iudicis, vt sequitur. ¶In gl.super verbo{actione.}ibi, arg. contra appel. quoniam dic, vt j̄.de reg.iur.l.non videtur data.§.j.& plene per Dy.in c.cum quis mandato.de reg.iur.lib.vj. Paul.de Cast.

1 *Possessor directa actione conuentus, si alienauit iudicio pendente ex prima instantia, condemnatur.*

2 *Iudicium licèt sit inchoatum super actione directa, si ipso pendente desinit directa, & incipit vtilis, fit condemnatio in vtili.*

Possessor tenetur actione directa, quousque possidet, & si dolo desiit possidere desinit teneri directa, & incipit teneri vtili.

1 §.Iulianus quoque. † Possessor directa actione conuentus, si alienanit iudicio pendente ex prima instantia, condemnatur, h. d.
2 † Et semper allegatur ad hoc,ꝙ licèt iudicium sit inchoatum super actione directa, si ipso pendente desinit directa, & incipit vtilis,fit ɔdēnatio in vti.i. nā possessor tenetur actione directa quousq; possidet,si dolo desiit possidere,desinit teneri directa,& incipit teneri vtili,vt l.electio.§.si is.supra de noxali. Et iste tex.vult,ꝙ si iudicium sit inchoatum tempore quo possidebat,& iudicio pendente alienauit,& desiit possidere, & cępit teneri vtili,condemnatur virtute iudicij inchoati. hoc probatur etiam in l.si post acceptam.supra de rei vendi. vbi desiit teneri directa,quia vsucepit lite pendente,& cępit teneri vtili, & ɔdemnatur in illa vtili.de hoc per Cyn.C. de alie.iud.l.j. in viij.q.videbatur cōtrarium,quia in illa vtili non fuerat lis cōtest.& sic videbatur esse opus nouo iudicio,& nouo libello,vt l.non potest videri. supra de iudi.sed dic,ꝙ succedit loco directæ,vt d.l.electio.§. si is. & sic sufficit contestatio facta in directa. ¶In tex.ibi,{ac si nulla alienatio facta esset.}& sic condēnabitur reus ad destruendum opus, licèt destruere non possit,quia desierat esse dominus,non tamen fiet executio contra nouū dominum,cui nō debet præiudicare sentētia lata cōtra eius auctorem,sed intrabitur in litem contra condemnatum, quia dolo desiit possidere. Videbatur autem iudicium finiri, quia finita est causa propter quam fuit inchoatum. s. potētia destruendi,ar.in l.si constante.§.fi.sol. matr. sed certe finita est facto,& dolo suo, & sic habetur pro non finita, quo ad eius præiudicium,vt etiam condemnetur ad damnum contingēs lite pendente,vt hic in fi.quod not.

§.Idem Iulianus.

¶ Hæc actio datur ɔ̄ dñm operis vt opus destruatur,cū ipse habeat facultatem hoc faciendi,vel fieri patiendi,si tamē ipse opus non fecerit,nec mandauit fieri,datur dūtaxat vt præstet patientiam, & contra eum qui fecit datur interdictum, quod vi aut clam.ad interesse impensarum,quas actor habet necesse facere.h.d.cum l.seq. sed si ipse dominus fecisset,vel fieri mandasset,teneretur ipse destruere propriis impensis,vt j̄.e. l.si tertius.§.fi. ¶ In tex.ibi,{non nisi cum domino.}quia cum detur principaliter,vt destruatur opus,ꝙ potest nocere,vt j̄. e. l.si tertius.§ officiū. nullus potest destruere, vel pati ꝙ destruatur nisi dominus,ideo contra ipsum solum competit,vt infra l.proxi.vbi ponitur ratio.¶In tex.ibi,{si tamen dominus desineret sibi caueri.} s.præstat patientiam,ꝙ destruatur,vt j̄.l.pro proxi.ibi,{sed patientiam eum,&c.} ¶In tex.ibi,{si non ego, sed procurator meus.}supple me mandante,vt habeat locum quod j̄.sequitur ibi,{aduersus me,&c.}

LEX VI.

1 *Licèt fundi rustici non dicantur vicini adinuicem, sed confines, tamen rusticorum prædiorum dici possunt vicini.*

Vsque ad quantum spacium possint dici vicini, & quando dicantur vicini proximi, vel proximiores.

1 SI tertius vicinus. ¶ † Si opere manu facto i prædiis pluriũ, detur mihi damnũ, possum agere ꝯ quẽ volo. h. d. supple, & ẽt ꝯ ambos.
2 † Not. in isto princi. ꝙ licẽt fundi rustici nõ dicantur vicini ad inuicẽ, sed confines, vt s. finium regundorũ. l. quarta. §. fi. dñi tñ rusticorum prędiorũ dici pñt vicini, vt hic. sed prędia vrbana bene dñt vicina, non confinia, vt d. l. iij. §. fi. ¶ Et pp hoc Bar. hic ponit vnam mãm
a notabilẽ, quia fre quenter statuta faciunt mẽtionẽ de vicinis,ᵃ qui possint dici vicini, & vsque ad quantũ spatiũ, & qũ dicũtur vicini proximi, vel proximiores, dic vt hic per eum.

ADDITIO.

a ¶ Vicinis, vide Io. And. in c. felicis, de pœnis. in glo. in verbo, vicinarum, & vicinus aliquãdo df, qui distat per duas legales dietas. vt in c. ij. de præ. lib. vj.

1 §. Si ex plurium. ¶ † Vnus ex plurib. dñis vnius fundi agit, & conuenitur, & ẽt condemnatur ad interesse pro sua tñ parte. h. d. ¶ In text. ibi, { singulariter in partes expetiantur. } sed hoc qũo, cum ista actio detur principaliter, vt opus destruatur, vt j. ea. l. §. officiũ. nõ aũt ad dãnũ iam illatũ, vt ibi, & s. e. l. j. §. hæc aũt actio. opus aũt nõ põt destrui, nisi i totũ? Sol. dic vt plenè, & subtiliter no. per gl. j. eo. titu. & s. in l. iter. §. Cassius. in gl. quæ incipit, { idest damni. } quam hic gl. allegat pro contraria.

1 Hæc actio, licèt sit personalis, est tamen in rẽ scripta, & ideo transit in singularem successorem eius, cui competit.
2 Qualiter cognoscatur actiones personales i rẽ scripta a meris personalibus.

1 §. Si quis prius. † Hęc actio, licèt sit personalis, est tñ in rẽ scripta, & ideo transit in singularẽ successorem eius, cui competit. h. d. vsq; ad §. officiũ. Sed ꝙ transeat, non est propria locutio, imo illa quæ competebat dño statim ꝙ alienat rem cuius occasione cõpetebat, extinguitur, & noua actio incipit cõpetere nouo dño, rõne dñij fm Bar. quod ẽt colligitur ex l. post venditionẽ. j. e. ¶ Et in isto §. Bar. multũ plenè examinat mãm, quam posuit Dy. in c. si qs in ius. de reg. iur. An actio personalis, vel exceptio transeat in singularẽ successorẽ, vel ꝯ cum de quo ẽt aliqualiter tetigi in l. fluminum. §. adiicitur. s. tit. j. ¶ In tex. ibi, { prius quam aquæ plu. arcen. agat. } si. n. postq̃ cępisset agere, & litem fuisset conte. quid iuris sit? dic vt j. eo. l. post venditionẽ. ¶ In tex. ibi, { eaq; non eadẽ oĩno. } fm Bar. & bene. ¶ In glo. quæ incipit, { hoc
2 mirabile. } in fi. ibi, { & est ratio, quia in rem scripta. etc. } † sed qualiter cognoscuntur actiones personales in rẽ scriptę a meris personalibus? Dic, ꝙ in rem scriptę sunt illæ quæ non competunt alicui ex suo ꝯtu, vel quasi, sed ex dispositione legali, vel ex facto, vel delicto alterius occasione rei illius, cui cõpetunt, vt est ista actio quod me. cau. Sed illæ quæ competunt ex suo ꝯctu, vel quasi dñr merè personales, ẽt si occasione rei sint ꝯctæ, vt quia promittis mihi, vel vendis, aut donas rem aliq̃, nec transeunt in singularẽ successorem illius rei, sine cessione, iuxta no. s. titu. j. l. si is qui. §. emptor. ¶ Sed an actio sit necessariè cedenda? dic vt j. quod vi aut clam l. is qui in puteũ. §. si postea. & de aqua quoti. & æsti. l. j. §. si fundum. & hæc actio datur, vt opus destruatur.

1 §. Officium autem. † Hęc actio principaliter datur, vt opus manu factum tollatur, & per officiũ iudi. mercenariũ ei deseruiens fit ẽt condemnatio de damno contingente post lit. contes. nõ de eo, quod prius contigerat. h. d. ¶ Et ꝙ istud damnũ veniat officio iudi. mercenario, licèt hic non dicatur, tenet gl. expresse j. ea. l. §. Cassius. super verbo, { litis ęstimatio. } sed destructio operis venit iure actionis, sicut in rei vendica. declaratio dñij venit iure actionis, & condemnatio ad restituendum venit officio iudi mercenario, vt l. ex diuerso. §. i. de rei vendi. ¶ Et ex prædictis patet, ꝙ ad emẽdationẽ damni contingentis post litem conte. põt fieri condemnatio, ẽt si non fuit petita in libello per l. ædiles. §. item sciendum. s. de ædi. edic. & hoc vult glo. hic super verbo, { post litem. } & in Spe. de offi. iud. §. de serui. Debet ergo agens in suo libello cõcludere, ꝙ aduersarius condemnetur ad destruendum opus, quia ad hoc est personaliter obligatus, vt s. l. in proxi. versi. in tex. & glo. & hoc suo facto vel delicto, sed ad emendationem damni, non est personaliter obligatus, & ideo illud principaliter per se non potest peti, sed accessoriè cum petitione destructionis operis, vt not. j. in d. l. supra iter. §. j. in gl. præallegata.

1 §. Celsus scribit. ¶ † Si agitur ꝯ illum qui fecit opus, vel hæredem eius, fit condemnatio, vt destruat suis impẽsis, sed si ꝯ alium, qui non fecit, sed opus possidet, nec sit hæres eius qui fecit, fit ut patiatur destrui expensis petentis, nisi sit dñs eius qui fecit, quia tũc teneatur, vel destruere suis expensis, vel dare seruũ pro noxa. Et ꝯ non destruentem fit cõdemnatio ad verũ interesse. h. d. Qđ aũt dixi de hærede facientis, vt teneatur destruere suis expensis, intellige vt in gl. hic super verbo. { perinde. } qũ lis fuit contesta. ꝯ defunctum, alias cum hæc sit quædam pęna, hęres non succedit in ea. vt s. de oper. no. nun. l. pen.

LEX VII.

1 Qui conuenitur ex facto suo non liberatur cedendo rem. h. d. & semper allegatur, secus si non ex facto suo.
2 Qui vult facere plusquam tenetur, non cogitur subire iudicium.
3 Si a feudatario vel emphyteuta petitur seruitium, vel pensio, & ipse non præstet, sed vult dimittere feudum vel rem emphyteuticam domino, an debeat audiri.
4 An possit quis euitare onus collectarum, quæ imponuntur personæ, pro rebus si vult dimittere res fisco.

1 AS cum quo aquæ. ¶ † Qui cõuenitur ex facto suo nõ liberatur cedẽdo rem. h. d. & semper allegatur, secus si non ex facto suo, vt l. cũ fructuarius. s. de vsufru. &
2 hic in fi. ¶ † No. ꝙ qui vult facere plus quã teneatur, non cogitur subire iudiciũ, vt hic in fi. nam ille qui fecit opus, licèt ipsum possideat, non tenetur nisi ad præstandum patientiam, ꝙ destruatur expensis petẽtis. Si cedit loco, & habet ipsum pro derelicto, dando licentiã actori, ꝙ ipsum capiat, & sibi appro-
3 priet, plus facit quã teneatur. ¶ † Et inducitur ista lex per Dyn. ad quæstionẽ de feudatario vel emphyteuta a quo petitur seruitiũ vel pensio, ipse aũt vt non præstet, vult dimittere feudũ vel rem emphyteuticam dño, vtrũ debeat audiri, & distingue,
4 vt hic not. per Bar. † Inducitur ẽt vtrũ possit quis euitare onus collectarum, quæ imponuntur personæ, pro rebus, si vult dimittere res fisco, de quo etiam vide hic per Bar.

LEX VIII.

1 Quod omnes tangit debet ab omnibus approbari.
2 Quando agitur contra aliquem, ad hoc ut processus & sententia præiudicent tertio qui non est in libello nominatus, consiliũ est quod ipse citetur.
3 Sufficit semel voluisse, & quod hoc importet duo.
4 Resolutio iure donationis ex causa necessaria resoluitur ius acceptationis.
5 Si habeo obligatum nomen debitoris tui, & ille postea liberatur a te tui causa vel delicto etiam ex forma statuti, quia illud debitum non posuisti in memorialibus, an hoc noceat mihi.
6 De natura consensus est, quòd possit interuenire etiam post actum ex interuallo, & quid in iussu.

1 IN concedendo. ¶ † Lex ista cũ duabus sequẽtib. meliᵘs starent in tit. de seruitutib. q̃ hic, quia non tractant de materia tit. huius. Et hoc dicũt in effectu. Quod oẽs tangit, debet ab omnib. approbari, & est regula iuris. Vel qñ quis facit in loco suo aliquid, quod tendit vel tendere põt in præiudicium alterius, qui habet ius de præsenti, vel sperat habere, cautela est, ꝙ ille consentiat ad hoc vt actus non retractetur, & iste consensus ẽt ex interuallo põt interuenire. hoc
2 dicũt istæ leges, & singulares, quæ semper allegantur. ¶ † Not. in ista prima l. argumentũ, ꝙ qñ agitꝰ ꝯ aliquẽ, ad hoc vt processus & sententia præiudicẽt tertio, qui non est in libello nominatus, cõsiliũ est ꝙ ipse citetur, quia si nõ cõparet, censetur processui consentire, & sibi præiudicat, alias secus, argu. hic & l. si deserta. C. si pp publi. pen. & not. in l. cũ miles. §. fi. quib. ex cau. ma. per glo. & l. in causa. la 1. §. interdum. p glo. & Doct. de mino. & c. inter quatuor. de maio. & obe. Aduertendũ tñ est, qa in hoc est differentia inter ꝯctum, & iudiciũ, qa in iudicio nõ debet necessariò citari ille qui non habet ius de præsenti, licèt in futurũ possit acquirere, vt si agitur ꝯ hæredẽ, qui habet substitutũ, nam sufficit, ꝙ vocetur hæres, vel ille ad quẽ pertinet prima causa successionis, absq; eo, ꝙ vocetur substitutus, vt l. j. §. denunciari. de ven. inspi. sed in contractu, vt firmus permaneat, & ex post facto nõ irritetur, requiritur cõsensus eius, q habet spem de futuro, licèt non habeat de præsenti, vt in fi.
3 huius l. & in seq. ¶ † Item no. in l. sequ. ꝙ sufficit semel voluisse, & hoc importat duo. primo qa postea nõ põt mutare propositũ in alterius præiudicium, vt in regula iuris. mutare. li. vj. ¶ Secundo, qa põt compelli ad perseuerandũ in eo, qđ semel voluit, & non dicitur cõpulsus facere, vt no. glo. in c. ex literis.
4 de sponsa. ¶ † Not. ẽt ꝙ resoluto iure donationis ex causa necessaria, resoluitur ius acceptationis. qa si vẽdidi tibi fundum cũ pacto adiectionis in diem, & tu postea in illo concedis seruitutẽ, vel ipsum obligas, me non consentiẽte, deinde melior condĩo afferatur, & si resoluatur venditio, & ius tuũ, resoluitur ẽt ius illius, cui concessisti seruitutẽ, vel obligasti, vt colligitur ex principio huius l. in diem. a cõtrario sensu, qa resolutio fit ex necessitate facti præcedentis. Idem in hærede grauato de restituendo post mortẽ, qa si in vita concedat alicui seruitutẽ in re hæreditaria subiecta fideicommisso, aduenięte die fideicommissi, ius detentionis seruituris resoluitur, qđ no. Secus si fieret ex tua voluntate, vt si ageres cõtra me redhibitoria p re empta, qa non cogeris hoc facere si non vis. Nã nõ resoluitur ius illius qui habuit a te causam, ne sit in potentia nocere illi, vt hæc probantur, & habentur in l. iij. & iiij. in princ. s. quibus mod.

mod. pig. vel hypo. sol. vel si petis vẽditionẽ rescindi, quia deceptus vltra dimidiã iusti pretij. de hoc tangitur hic per Bart. & in addi. Specu. de ob. & so. super rubrica, vbi reperitur quæstio
5 Bartolutij de Prat(is), †si habeo obligatũ nomẽ debitoris tui, & ille postea liberatur a te cũ sculpa, vel delicto ẽt ex forma statu-
a ti, quia illud debitũ non posuisti in memorialib. [a] vtrum hoc noceat mihi, & tenuit idẽ Doctor, ꝙ non, & sic sequitur mirabile, ꝙ erit liberatus a te principali creditore, & non a me accessorio, & ẽ ibi tractatur, qñ resoluitur venditio, quia deceptus erat emptor vltra dimidiã iusti pretij, de quo ẽt vide Bal.
6 in l. ij. C. de rescin. ven. vbi ꝯriatur ei, qđ hic no. Bar. ¶† Vlt. no. in l. seq. in versi. an tñ, ꝙ de nã consensus est, ꝙ possit interuenire ẽdpost actum ex interuallo, non sic in iussu, qui debet pcedere, vt l. si quis mihi bona. §. iussum. de acqui. hære. nec in authoritate, quæ debet adesse tẽpore actus celebrati, vt l. obligari. §. tuto. de autho. tut. Intellige tñ primũ dictũ sane, qñ cõsensus alicuius requirebatur, ne tibi inuito vel ignoranti fieret p̃iudiciũ, & ita loquitur hic. Sed si non requirebatur pp eius p̃iudicium, sed ne fieret præiudiciũ ei, q actum gerebat, & sic erat consensus auctorizabilis, vt si diceret statutũ, ꝙ mulier nõ possit ꝯhere sine consensu cõsanguineorũ, debet interuenire con
b sensus ipso actu, [b] sicut auctoritas citi cõparatur, ita no. Bal. in l. j. C. qui admit. ad bo. pos. ante fi. qđ no. Sed in ꝯrium facit qđ no. glo. in c. edoceri extra de rescri. q̃ dicit, ꝙ consensus prælati põt interuenire ex post facto. Sol. intellige secũdũ pdictam distinctionẽ, qñ agitur de p̃iudicio prælati, & pp illud consensus requiritur, qa negotium erat cõe inter ipsum & capitulũ. Sed si pertinebat duntaxat ad capitulum, & erat arduũ, & pp hoc requirebatur consensus prælati ad auctorizandũ, puto ꝙ non sufficeret ipsum interuenire ex post facto, & sic intelligo ca. cũ hos. de his quæ fiunt a prælat. Vide quod dixi in l. si quis mihi. §. iustus. de acqui. hæredi.

ADDITIONES.

a ¶ In memorialib. Sed qđ si habet duos obligatos insolidum, & ex forma statuti debeo ponere i memorialib. credita, & nomina debitorũ, & nõ posui, nisi nomẽ vnius, an si deinde velim agere cõtra illũ, quem nõ descripsi, possit mihi opponere de non obseruato statuto, vide Fede. consil. 299.

b ¶ Ipso actu. Adde Ludo. Ro. consi. 356. Soci. cons. 34.

LEX IX.

1 SVpra iter alienum. ¶† Dñs nõ potest facere arcũ lapideũ causa aquã ducẽdi supra arcũ, vbi alteri cõcesserat seruitutẽ itineris, nec ẽt ille cui talis seruitus debetur, põt talem arcum facere causa eundi, sed bñ potest facere pontẽ de ligno, si expedit. ¶ Item ille cui debetur seruitus aquæductus per riuũ, nõ põt facere foueam, in qua multa aqua simul congregetur, quia hoc posset nocere dño soli, qa aqua in ea põt corrumpi. h. d. secundum qđ mihi vr̃ de mente tex. & est litera plana, licèt glo. & Doct. diuersis modis intelligant primum, & secundum dictum.

2 *Plures an possint simul eodem libello agere, uel conueniri.*
3 *Si plures agunt eodem libello ex causis diuersis, est in electione conuenti dicere quòd quilibet det suum libellum, & debet dicere usque ad litem cõtestatam.*
An plures actiones possint cumulari in eodem libello contra eundem, quãdo non obstat aliqua de regulis impedientibus cumulationem, & an possit dici, quòd dentur libelli diuersi.

1 §. Cassius ait siue. ¶† Vnus ex pluribus dominis & etiã singuli separatim possunt agere hac actione, & conueniri. Et destructio operis facta per vnũ, liberat alios, & facta vni liberat ab alijs. Et illud qđ expendit destruendo recuperat a sociu actione cõi diui. & licèt sit actum ꝯ illũ, qui opus possidet, non tñ in ipsum qui fecit, non prohibetur quis agere ꝯ facientẽ ad interesse. hoc dicit, vsque ad §. apud ferocem. ¶ In tex. ibi, {vel singulos cũ singulis.} scilicet separatim, vt s. idest diuersis libellis, & sic erunt
2 diuersa iudicia. ¶† Sed an omnes simul, & eodem libello pos-
a sint agere [a] vel conueniri, vt sic sit vnũ iudiciũ? iste casus non tangitur hic. Bar. tenet ꝙ sic, qa agunt & conueniunt ex eadem causa. Vnde sicut in criminali possunt plures accusare, vel accusari in eodem libello, & de eodem crimine, vt C. de accusatorib. & l. j. C. si reus vel accu. mor. fue. ita & in ciuili, & allegat pro hoc tex. ĩ ea. l. §. quod si is. in verb. {vel singulos.} quia ibi dictio illa vel, ponitur pro ẽt, q̃ est dictio implicatiua, vt l. conuenticula. C. de epis. & cler. q. d. nõ solũ oẽs simul, sed singuli per se, & separatim. ſTu allega ad hoc meliorem tex. in l. si qs cum procuratorio. §. vnius. s̃ de procu. vbi videtur casus, quia ibi plures agebant, & erat vna lis, & sic vno libello, alias tot essent lites, & instantiæ, quot libelli. Item de hoc vide plene in Specu. de libellorum conceptione. §. si. versi. item pone te agere rei vendi. ꝯ quatuor. cũ duob. ver. seq. In ꝯrium tñ facit l. ad officium. C. cõi diui in verbo, {singulos,} vbi plures conueniebantur ex eadẽ cã, tñ non vno libello, sed singuli per se diuersis libellis, & ibi hoc colligit Bal. Dic, ꝙ in electione actoris est dare vnum libellum ꝯ oẽs, vel singulos ꝯ singulos, qñ conueniuntur ex eadem causa. Et idẽ ex parte actoris si sunt plures, qui possunt oẽs simul, vel quilibet de per se. iuxta not. p Bar. in l. iij. §. si. de duob. reis. Sed si ex diuersis causis tunc est in electione conuenti, qa si plures vno libello cõueniuntur, possunt dicere, ꝙ detur libellus ꝯ quemlibet, quia quilibet vult facere suam defensionem per se. Si hoc non dicũt, procedit libellus, & post litem contest. dicere non potuerũt, ita intelligo qd no.
3 Bal. C. si cer. pet. Leo ꝙ a multis. † eodem modo si plures agũt eodem libello ex causis diuersis, est in electione conuenti dicere, ꝙ quilibet det suum libellum, & hæc dicere debet vsque ad litem contest. An autem plures actiones possint cumulari in eodem libello contra eundem, quando non obstat aliqua de regulis impedientibus cumulationem, & an possit dici, ꝙ detur libelli diuersi? Vide per Bar. in l. edita. C. de eden. in primo genere cumulationis. 1

ADDITIO.

a ¶ Agere & conueniri. Vide Lud. Ro. consi. 345. Soci. consi. 137.

§. Apud ferocem. ¶ Non tenetur quis soluere pro alio pp hoc solũ, ꝙ si soluat, potest ab illo repetere, qa melius est nõ soluere q̃ habere necesse repetere. h. d. Concor. l. nemo ideo. de regu. iuris. ¶ Glo. hic op. de quatuor legibus. s. de l. qđ debet. s̃. de pe. dic, ꝙ non obst. nam interdum qs nõ habet actionẽ ꝯ aliũ, sed potest acquirere, mihi soluendo, & tunc si quæritur, an teneatur mihi soluere, ex quo potest acqrere, dicendum est, ꝙ non, vt hic. ¶ Interdum qs iam habet actionem contra alium, anteq̃ mihi aliquid soluat, & propter hoc mihi tenetur, & quæritur vtrum propter hoc, qa habet, teneatur mihi? & tunc tenetur solum vt illam cedat, & iste est casus ibi. ¶ Secundum ꝯrium est de l. & ancillarum. §. si eo. tit. sed solue, vt ibi in glo. nam ibi non tenetur, qa ꝯ alium possit habere actionem, sed qa erat cõtractum cũ seruo suo. ¶ Tertium contrariũ est de l. si seruus. s̃. de noxa. sup. & de §. proxi. sequenti ibi, {quoniam quod præstiterit &c.} Sed solue, vt ibi dicam, qa propter aliud ibi tenetur, scilicet ne sequatur inconueniens, ꝙ in diuersis rebus fiat solutio. ¶ Quartum contrarium de l. si ædibus. s̃. tit. primo. sed nihil facit. nam verum est ꝙ qui habet actionem ordinariã repellitur ab extraordinaria, & ita loquitur ibi, sed ille q nõ habet, & potest acquirere propter hoc solum, non tenetur soluere, & ita loquitur hic. 2

§. Officium autem. ¶ Si vnus ex pluribus dominis vnius fundi conueniatur vel agat hac actione, quantum ad emendationem damni post litem contestatam contingens, & quantum ad æstimationem litis vel interesse, propter hoc, ꝙ opus non destruitur, fit condemnatio pro parte illius tantum, hoc dicit in effectu, vsque ad §. si. ¶ Et primo loquitur, qñ vnus ex pluribus conuenitur vsque ibi {quod si is,} secũdo qñ vnus ex pluribus agit. ¶ In tex. ibi, {si & cum vno eorum agatur.} scilicet vt opus destruatur, quo ad hoc, non est dubium, ꝙ potest agi contra vnum insolidum, & insolidum potest condemnari, vt s̃. ea. l. §. Cassius. ibi. {& restitutio operis &c.} ita intelligit gl. s̃. eo. l. si tertius. §. j. super verbo, condemnatio, & de hoc non fit dubium hic, sed de duobus alijs, quæ sequũtur. s. si damnum contingat post litem contest. in quo debet fieri condemnatio iudicis officio mercenario, vt supra eo. l. si tertius. §. officium. an condemnetur ille insolidum. ¶ Item de æstimatione interesse, si opus non destruatur, etiam si damnum nondum sit illatum, quia in obligationibus facti post moram succedit obligatio ad interesse, vtrum condemnabitur insolidum? & Iurisconsultus arguit primo, ꝙ sic, in ver. quemadmodũ. sicut in actione noxali. postea in ver. an verò. arguit in contrarium, ꝙ pro parte. sicut in causa damni infecti, & finaliter decidit pro parte in ver. magisq;. ¶ In tex. ibi. {quando.} iste tex. contrariatur §. præcedenti. sed dic, ꝙ non ideo in actione noxali tenetur quilibet insolidum, propter hoc solum ꝙ soluendo solidũ potest recuperare partem a socio, sed ne sequatur inconueniẽs, quia si liberaretur soluendo partem, posset socius dare partẽ serui pro noxa, & sic in duabus rebus fieret solutio. qđ esse nõ debet in obligatione alternatiua, vt l. in executione. §. pro parte. infra de verb. obli. & actio noxalis quodammodo est alternatiua, licèt vnum sit in obligatione, aliud in solutione, quia agitur alternatiue, vt emendet damnum, vel det seruum pro noxa. Cætera dic, vt per Bar. hic.

§. Si ex priuato. ¶ Pro opere manu facto agitur vt destruat, sed p facto a natura agitur, vt patientiam reficiendi præstet. h. d. ¶ Et dic ꝙ primo casu agitur directa, secundo vtili, qđ dic vt plene habetur supra eodem in summa. §. primo. & §. item Varus.

LEX XII.

2 *Simulata venditio quando non sit venditio.*
Qua dicatur propriè simulatio.

1 EMptor niſi. ¶ †Hæc actio datur ꝯ ſingu-
larem ſucceſſorem eius, ꝗ
opus fecit, vt præſtet patientiam, ꝙ deſtruatur, non
aũt vt deſtruat ipſe. Cõtra authorẽ verò, qui fecit,
& deſiit eſſe dñs, non datur, qa non põt deſtruere, nec pati ꝙ
deſtruatur, ſed ꝯ cum datur interdictum, quod vi aut clam.
ad damna & impenſas quas actor habet facere de ſuo, & poſt
annum datur actio in factũ ex edicto. de aliena. iudicij, ſi cau-
ſa mutandi iudicij alienauit. h. d. cũ l. ſeq. & prin. ſequẽtis ſecũ-
dũ intellectum glo. magnæ ibi poſitæ in fine, qui eſt verus ibi,
{vel melius. dic & in factum &c.} ¶ In tex. ibi. { niſi ſimulata
venditione.} hoc ideo dicit, quia ſi venditio ſit ſimulata, non
ageretur contra emptorem, etiã vt præſtet patientiam, cũ ipſe
non ſit dñs, ſed ageretur ꝯ venditorem, vt deſtruat, ac ſi vendi-
2 tio facta non fuiſſet, † quia ſimulata venditio non eſt vendi-
tio, hoc tñ verum qñ ſimulant venditionẽ, & tñ illam nõ fa-
ciunt, nec aliquem ꝯtractum. vt l. imaginaria. de reg. iur. & ſ. de cõ
trahẽ. emp. l. nuda. ſed ſi ſimularent venditionẽ, & re vera age-
rent, vt eſſet donatio, ſtaretur ei, quod actum eſt in veritate, vt
C. plus valere qđ agitur, per totũ. & tunc ꝯ donatarium ſimu-
latũ emptorẽ bene ageretur, vt patientiam præſtet, qa eſt dñs.
In dubio aũt cum lex vel ſtatutũ facit mentionẽ de contractu
ſimulato, debet intelligi primo modo, qa illa eſt propriè ſimu-
latio, qñ fingunt aliquid facere, & nihil faciunt, ſecundũ Bal.
a qui hoc ſemper allegat.ª Alia verò ſimulatio non eſt propriè
ſimulatio, ex quo aliqd agitur, vt l. ſi ex pretio. C. ſi cer. pe. & ibi
per eundem, & l. ſi ſub ſpecie. de aduo. diuer. iudi. C. & vide qđ
ipſe plene not. in l. Lucius. §. depoſiti.

ADDITIO.

a ¶ Allegat. Vide eundem conſ. incip. Petrus Nicolæ.

LEX XIIII.

ATeius. ¶ §. In hoc iudicium. Pro dãno iam
illato non cõpetit hæc actio, ſed inter
dictum, quod vi aut clam, pro futuro vero bene
competit, vt opus iam factũ taliter tollatur, ꝙ non
detur, & vt caueatur de damno poſt ſñiam ſecuto, ſi ꝯtingat
pp moram deſtructionis operis, pro opere vero facto poſt litẽ
conteſt. eſt agendum nouo iudicio niſi cohæreat facto ante
litem, hoc dicit vſque ad legem poſt venditionem.

LEX XVI.

POſt venditionem. ¶ Si poſt iudi-
ciũ ceptum a-
ctor alienat, ꝯtinuat iudiciũ ad cõmodũ ſingula-
ris ſucceſſoris, ſed ſi alienat reus, põt actor nouũ iu-
diciũ inchoare, vel ꝯ ſingularem ſucceſſorẽ, vel ꝯ alienantem.
h. d. & no. iſtã l. ¶ Secunda pars eſt ibi, {ſed ante.} ¶ Et diſtin-
gue hic colligendo omnes tex. ꝙ aut alienauit ille, cuius fun-
do nocetur, aut ille. cuius fundus nocet. ¶ Primo caſu aut alie-
nauit anteꝗ̃ iudiciũ inchoaret ſuper hac actione, & tunc extin
guitur hæc actio quo ad eũ, nec põt amplius inchoare, & inci
pit cõpetere ſingulari ſucceſſori, vt ſ. eodem. l. ſi tertius. §. ſi qs
prius. aut poſtquam litem inchoauit, & tũc actio nõ extingui
tur, nec ẽt iudicium finitur, & virtute illius iudicij põt ſeq con
demnatio in perſonã venditoris, prodeſt tñ emptori cui reſti
tuendũ eſt, quicquid venditor conſequetur ex illa ſñia, & etiã
cedet omne ius, qđ habet ex ea. vt in primo caſu huius l. ¶ Se-
cundo caſu diſtingue, ſimiliter alienauit reus ante iudiciũ ſu-
ſceptum, aut poſt. ¶ Primo caſu, aut alienauit non transferen-
do in aliquem dñium, ſed deſinendo eſſe dñs, & tunc põt con
ueniri, ac ſi non deſiiſſet eſſe dñs vt ſ. eo. l. ꝗ̃ꝗ̃. in prin. Aut trã-
tulit in alterũ dñium, & tunc deſinit teneri actione iſta, & ille
in quem tranſtulit, incipit teneri, vt ſ. eo. l. emptor. ſed ꝯ alie-
nantem ſuccurritur, per interdictũ, quod vi aut clam. vel per
actionem in factũ ex titulo de alie. iud. in l. ſeq. & in prin. ſequẽ
tis poſt illã l. emptor. ¶ Secundo caſu poſt iudiciũ ſuſceptum,
i. poſt lit. conte. tunc actor habet duplicem viam, vel ꝙ ſeqtur
eandẽ litem ꝯ eundẽ. vt d. l. ꝗ̃ꝗ̃. §. Iul. vel vt incipiat nouã litẽ ꝯ
quemlibet, vt in fi. iſtius l. vt ſonat litera in verbo, actum, ſed
glo. deſtruit iſtam literã exponendo literã. {actũ.} ideſt agen-
dum. nos poſſumus tenere primũ dictũ, & eſt vtilitas incipiẽ-
do nouum iudicium ꝯ ſucceſſorem, quia obtinebit actor de-
molitionem realem, quam non põt obtinere proſequendo li
tem ꝯ alienantem, cũ ille non poſſit deſtruere opus, nec pati ꝙ
deſtruatur, ſed ſucceſſor ſic, & agitur vt præſtet patientiam &
ꝯ alienantem agitur ad expenſas interdicto, quod vi aut clam.
ſed primum iudicium fuerat inchoatum ad deſtructionem
operis, quæ non poteſt ſequi facto vel patientia illius. ¶ Dyn.
ponit hic vnam diſtinctionem longam, per quam recolligit
totũ titulũ, ſed clarius apparet ſumma totius ex his, quæ dixi
in l. i. ꝙ decem requiruntur ad hoc, vt habeat locũ hæc actio
directa, nec ex diſtinctione Dyn. plura comprehenduntur, ꝗ̃
ea quæ dixi in lege prima.

LEX XVII.

1 *Ad perditionem vnius iuris non ſequitur perditio alterius iuris penitus diuerſi.*
2 *Si ruſticus tenetur ſoluere militi quolibet anno iure ſeruitutis duo paria caponum, & per decem annos non ſoluit, niſi vnum par, an præſcripſerit iuri non ſoluendi aliud par.*
3 *Si aliquis habet iuriſdictionem plenam cum mero & mixto imperio, et nõ fuit vſus niſi ſimplici iuriſdictione per longum tempus, an retineat imperium.*
4 *Si aliquis tenetur annuatim ſoluere decẽ libras de tali moneta, & ipſe per longum tempus ſoluit de moneta, quæ tantum non ualet, an præſcripſerit ius non ſoluendi de meliori.*

1 SI prius nocturnæ. ¶ † Ad perditio-
nem vnius iuris
non ſequitur perditio alterius iuris penitus diuer
ſi. Ad hoc allegatur. facit j. de furtis. l. inter omnes.
§. hæc actio. ver. vſq; adeo, & loquitur hic, qñ vnum ius perdit
præſcriptione. Idem ſi pacto, vel remiſſione, vt l. ſi domus. ſ. de
ſerui. vrb. præd niſi aliud ius ſit connexum iuri perdito, vt ve
niat in ꝯñam eius, vt ibi no. in gl. & facit l. nec is. j. de acquir.
hære. & ſ. e. l. ſed interdum. ¶ In tex. ibi, {amitto ſeruitutẽ aquę
diurnæ.} ſupple tñ, & ſic neglĩgẽtia cõmiſſa in ſeruitute aquę
diurnæ non nocet ſeruituti aquæ nocturnæ, quia ſunt diuerſę
propter diuerſas conceſſiones, vt patet ſ. quia diuerſis tempori
bus fuerunt factæ. Sed ſi eodẽ tẽpore fuiſſet facta vna conceſ-
ſio de diurna, & nocturna, vna tantũ eſſet ſeruitus, & procede
ret glo. iii. ſuper verbo { plures.} ¶ In glo. ſuper verbo, { plu-
res} ſ. l. i, quib. mod. vſusfr. amit. l. is qui. hoc intellige prout ibi
habetur. qñ ſciebam mihi deberi ſeruitutem ducendi aquam
tam de die, ꝗ̃ de nocte, & tñ non fui vſus, niſi de nocte p lon-
gum tempus, nam retineo ẽt ius ducendi de die, quia ducẽdo
de nocte videor ducere animo retinendi totam ſeruitutẽ. Se-
cus ſi non credebam mihi deberi niſi de nocte, nam tunc per-
do facultatẽ ducendi de die, non ꝙ ſeruitus diuidatur, quia di
uidi nõ põt, ſed reſtringitur, vt perinde ſit, ac ſi non fuiſſet con
2 ceſſa niſi de nocte. ¶ † Et per illã l. notabilem determinat, ꝙ
ſi ruſticus tenetur ſoluere militi quolibet anno iure ſeruitutis
duo paria caponum, & per x. annos nõ ſoluit niſi vnum par,
vtrũ præſcripſerit iuri non ſoluendi aliud par? & diſtinguen-
dum eſt, aut tenebatur ſoluere ex diuerſis conceſſionibus &
præſcriptionibus, vt in hac l. aut ex eadem, & tunc aut miles
ſciebat ſibi deberi, aut ignorabat, vt in illa l. de hoc. C. de pſcr.
xxx. anno. l. cum notiſſimi. §. in his. & in Spec. de loc. §. nũc ali-
3 qua. ver. xlii. & de pſcri. §. i. verſi. qd ſi cũ debemus. † Et ſimilr
faciunt iſta, ſi aliquis habet iuriſdictionem plenam cũ mero,
& mixto imperio, & nõ fuit vſus niſi ſimplici iuriſdictione p
longum tempus, an retineat imperiũ? & diſtingue, vt ſ. not. in
Specu. de iur. om. iud. §. i. verſi. illud ẽt no. circa fi. & qđ not. in
regula plus ſemper. in mercur. facit C. de agri. & cenſi. l. cũ ſci-
4 mus. §. illud. lib. xi. faciunt ẽt iſta † ſi aliquis tenetur annuatim
ſoluere x. libras de tali moneta, & ipſe per logum tempus ſol-
uit de moneta, quę non tm̃ valet, vtrum præſcripſerit ius non
a ſoluendi de meliori.ª de hoc habet in c. olim. de cenſi. & laco.
But. diſputauit hanc quæſtionem.

ADDITIO.

a ¶ De meliori. Adde quæ voluit Ludo. Roma. conſ. 198. vbi allegat not. hic, & ibi vide aliqua pulchra.

1 *Verba conceſſionis, ſeu contractus intelliguntur ſecundum id, quod conſuetum eſt.*
2 *In contractibus ſemper veniunt ea quæ ſunt de conſuetudine, licèt non exprimatur per contrahentes.*
3 *Quæ dicatur propriè ſtrata.*
Differentia inter fiſtulas, & aquaductum.
4 *Si poteſtas conducit aliquem iudicem cum certo ſalario, an intelligatur, ꝙ etiam ipſum remoueat cum rebus ſuis de loco, vbi eſt ſuis impenſis, ad locum officij.*
5 *Si fuit actum, quòd inſtrumentum fiat ad ſenſum ſapientis, quòd ſapiens poſſit apponere ea quæ ſunt de conſuetudine inſtrumentorum.*
Si conſtituitur procurator generalis quòd videatur data poteſtas faciendi generales & conſuetas renunciationes.

1 §. Placuit non aliàs. ¶ † Verba conceſſionis.
ꝯtractus intelliguntur ſecũ-
dum id quod conſuetũ eſt. h. d. & ſemper allegatur vnà cum l.
2 quod ſi nolit. §. qui aſſidua. ſ. de ędil. edic. † ꝙ ſemper in contra
ctibus veniunt ea quæ ſunt de conſuetudine, licet non expri-
matur per contrahentes, & ideo in ciuitate Florentiæ, vbi cõ
ſueuerunt dari fideiuſſores pro euictione, licèt de iure hoc ſit,
ſi fiat venditio ſimpliciter, intelligitur actum, vt dari debeant
fideiuſſores, & põt agi vt dẽtur, ẽt poſt contractũ perfectum,
3 & abſolutũ, facit l. i. & ii. ſ. de euictio. ¶ † In tex. ibi. { ſtratũ. not.
ex hoc, ꝙ illa dicitur propriè ſtrata, quæ eſt matonata, vel ſilia
ta, & lapidibus confecta, & ita etiã dicit Bar. j. de riuis. l. i. alias
non dicitur ſtrata, ſed via. ¶ In tex. ibi, { per fiſtulas. } dic ꝙ fi-
ſtulæ dicuntur cuppi rotundi, qui occupant modicum locũ,
& in-

& inuicem concatenantur, ſed aquæductus lapideus occupa-
4 ret magnum locum. † Et iſte tex. inducitur, ꝙ ſi poteſtas con-
ducit aliquem iudicem cum certo ſalario, intelligatur ꝙ etiã
ipſum remoueat cum rebus ſuis de loco vbi eſt ſuis impenſis,
ad locum officij, quia iſta eſt conſuetudo, licèt non ſit expreſ-
ſe dictum, ita dicit Bart. in l. ſuper creandis. C. de iure fiſ. lib. x.
5 ¶ † Item ſi fuit actum, ꝙ inſtrumentum fiat ad ſenſum ſapien-
a tis, ꝙ ſapiens poſſit apponere ea, quæ ſunt de conſuetudine[a]
inſtrumentorum. ¶ Item ꝙ ſi conſtitui procuratorem genera
lem, videatur data poteſtas faciendi generales, & conſuctas re-
nunciationes, vt not. Bart. in l. fin. in prin. ꝟ. de his quæ in frau.
credi. facit l. vel vniuerſorum. ſupra de pig. act.

ADDITIO.

a ¶ Conſuetudine. Quid important dicta verba, ad ſenſum ſapientis, vide Oldr. conſi. 147. Anto. de ſtut. conſi. 10.

1 §. Via publica. ¶ † Medius locus qui non ſeruit, non impedit conſtitui ſeruitutes reales ſi eo vti liceat ad vſum ſeruitutis, vt quia ſit via publica, vel flumen publicum, & nihil ſit in eis ædificandum, vel ſit illius cui ſeruitus debetur. Secus ſi illo vti non liceat, vt quia ſit ſacer, vel religioſus, vel ſit tertij, qui non conſenſit, vel ſit publicus, tamen in eo oporteat opus facere pro vſu ſeruitutis. h.d. vſque in fine legis, vnà cum l. ſequen.

LEX XIX.

1 LAbeo ait. ¶ † Not. iſtam ſingularem l. Labeo, quæ limitat totum iſtum titulum, & multas leges, & etiam declarat tit. de ope. no. nunc. ꝙ ſi video te facere aliquod opus, quod poteſt mihi eſſe nociuum, & quod tu facere non potes me inuito, licèt in tuo id faceres contra debitam ſeruitutem, cautela eſt, ꝙ ſtatim contradicam, vel nũciem tibi nouum opus, alias non poſſum agere, vt deſtruas, quod menti tene perpetuò, niſi per errorem fuiſſem paſſus. hoc tamen declara, vt habetur in l. notabili. §. communi diuidund. l. Sabinus. vbi diſtinguuntur tres caſus. Aut expreſsè conſenſi, & ad nihil agere poſſum. aut expreſsè contradixi, & poſſum agere, vt deſtruatur, etiam ad intereſſe. Aut sciui, & tacui, & ſeruatur media via, quia nõ ago, vt deſtruatur, ſed ad intereſſe.

LEX XXI.

1 SI in meo fundo. ¶ † Aqua. De caſu huius legis ſi in meo. dic vt ſupra tit. j. l. fluminum. §. fi. cũ legib. ſeq. & ſupra eo. titu. l. j. §. denique.

LEX XXII.

1 SI vſusfructus. ¶ † Vſufructuarius non habet hanc actionem directam, ſed vtilem, & eodem modo non tenetur directa, ſed vtili, quia nõ eſt dominus, & hæc actio directa ſoli domino competit, & contra dominum. h.d.

LEX XXIII.

1 QVod principis. ¶ † Pro opere facto auctoritate publica non competit hæc actio. h.d. concordat l. ij. ſ. eo. §. Caſſius.

2 *Si egi contra te rei vendicatione dicendo me dominum, poſtea non probaui niſi de dominio vtili, an debeam obtinere.*

1 §. Hæc actio etiam. ¶ † Not. hic, ꝙ appellatione domini comprehenditur etiam dominus vtilis, quia hæc actio non datur niſi domino, vt ſ. eo. l. ſi in publico. & hic dicitur, ꝙ datur ei qui habet
5 prædium vectigal. & ſic eſt dominus vtilis. † Vnde eſt argumentum, ꝙ ſi egi contra te rei vendic. dicendo me dominum, & poſtea non probaui niſi de dominio vtili, ꝙ debeam obtinere, quaſi illud videatur in iudiciũ deductũ. de hoc per Bart. ibi, de excep. rei iud. l. an eandem. §. actiones. In contrarium facit l. j. §. qui in perpetuũ. ſ. ſi ag. vect. qui allegatur ad hoc, qñ fit mẽtio de dominio, intelligitur in potiori ſignificatu, & ſic de directo. hoc fallit in iudicijs, vbi verba debent intelligi prout magis expediat actori, vt l. ſi quis intentione. ſ. de ind. & ſic non obſtat.

1 §. Aggeres ſi iuxta. ¶ † Contra iſtum tex. op. de l. ij. §. pen. ſ. eo. vbi ſi habes fundum ab vna parte fluminis, & ego ab altera, licitum eſt tibi facere aggeres, vt flumen tibi non noceat, licèt ex hoc ego damnum recipiam. vt ꝟ. ne quid in flumine publico l. 1. §. ſunt q putant, & hic dicitur contrarium. Solu. vt colligitur ex text. quia hoc debet intelligi, quando non poteras facere, quia ſic fuerat actum inter te, & me, vt in gl. alias procedunt contraria.

LEX XXIIII.

1 *Sufficit opus poſſe nocere, licèt adhuc non nocuerit, vt detur hæc actio.*

1 VIcinus loci. ¶ † No. iſtã l. notabilẽ p qñ declarat l. j. §. de eo opere qđ. ſ. e. vbi dr̃, ꝙ pro opere, qđ fit gratia culturæ, nõ agitur hac actione, certè ſi fiãt ſulci cauſa ibi ſeminandi, indiſtinctè poſſunt fieri ad libitum facientis, vel per directũ, vel tranſuerſum, licèt faciendo per directũ noceat vicino, nec põt me compellere ad faciendũ per tranſuerſum, vt patet hic, ibi, {quemadmodũ vellet &c.} ſed qñ fiunt ſulci, vt non ibi ſeminetur, ſed vt aquã recipiant, vel aliqua foſſa, tunc poſſum cõpelli, ſi nocẽt vicino, vt remoueam vel per aliũ modũ faciã ita, ꝙ non noceant, ſi hoc põt fieri, al's ſecus, vt hic in tex. & glo. & in d. §. de eo. ſed in primo caſu ẽt ſi aliter fieri poterãt,
2 non poſſum compelli. † Not. ẽt in fi. ꝙ ſufficit opus poſſe nocere, licèt adhuc non nocuerit, vt detur hæc actio.

§. Lacus enim cum. ¶ Licèt aqua lacus creſcat, & decreſcat, lacus tñ non dicitur creſcere, nec decreſcere. h. d. ſ'm ſecundam lect. glo. quam tenent Doct. ¶ Et effectus eſt, q̃a qñ creſcit, & occupat de territorio vicini deſinit ille eſſe dominus, ſi hoc vult textus ibi, {neq; deceſſio.} & cũ decreſcit lacus quem dimittit, non accedit vicino, & hoc vult tex. ibi, {neque acceſſionem.} quod dic, vt ꝟ. de acquir. rer. domi. l. lacus.

LEX XXV.

1 *Si nocetur meis vaſallis, videtur nocere mihi.*

1 IS cuius fundo. ¶ † Si nocetur iuri fundi mei, nocetur etiam meo fundo, & nomine illius poſſum agere. h. d.
a ¶ † Et eſt argumentum ſecundum Iac. de Are. ꝙ ſi
nocetur meis vaſallis, videtur noceri mihi, & ſic poſſum agere
nomine meo quatenus mea intereſt: ſed quatenus intereſſet
a vaſallorum,[a] ſecus niſi habeam mandatum, vt in c. auctoritas. in fi. de priuilegiis. lib. vj.

ADDITIO.

a ¶ Vaſallorum. Quando dominus poſſit agere pro vexatione ſubditi, & quando non, vide per Oldr. conſil. 207.

LEX XXVI.

SCæuola reſpondit. ¶ † Tantum valet ſeruitus acquiſita per præſcriptionem, quantum ſi eſſet acquiſita per pactum, vel conuentionem, & in vtraque eſt quis tuendus. h. d. concor. ſ. eo. l. j. §. fi. & l. ij. in prin. ibi, {vetuſtas.} quæ ſemper pro lege habetur.

De publicanis, & vectigalibus, & commiſſis. Rub.

LEX PRIMA.

2 *Dictio, item, an repetat in ſequenti quod dictum eſt in præcedenti, & nu. 3.*
Qualiter debeat formari libellus in hac actione.

5 PRætor ait quòd. ¶ † Pro exactis illicitè a publicano, vel eius familia dat̃ actio ex hoc edicto in factũ ad duplũ intra annũ, niſi exactũ reſtituat̃, poſt annũ verò in ſimplũ. Et p facto familiæ ſi nõ exhibet, cõpetit hæc actio ſine noxæ deditione. h.d. vſq; ad §. hic titulus. ¶ Et primo loqt̃ de his quæ exigunt̃ vſq; ibi. {itẽ ſi.} ¶ Scd'o de his quæ exiguntur nõ vi, ſed p fraudẽ vſq; ibi, {ſi hi.} ¶ Tertiò declarat qualiter publicanus teneat̃ ex facto familiæ, & debet intelligi, qñ familia fecit ſine iuſſu, vel mandato publicani. Si eñ cũ iuſſu, vel mandato ẽt ſi poſſet exhibere familiã, & exhiberet, non euitat pœnam, quia teneretur nomine ſuo, ac ſi ipſe feciſſet. ¶ In tex. ibi, {item ſi damnum iniuria &c.} iudiciũ dabo. ideſt actionem in factũ in duplũ intra annũ, & poſt annũ in ſimplũ, vt dictũ
2 eſt † ſupra, q̃a dictio, itẽ, repetit in ſequẽti, quod dictum eſt in præcedenti, ſ'm Iac. de Are. & iſtud eſt verum, qñ per iſtam dictionem, item, adiicitur oratio imperfecta, vt erat hic, quia nõ declarat̃ in quantũ datur actio, nec intra quantũ tp's. Sed hic aduerte plenius, q̃ dicat Bar. quia aut oratio quæ additur, erat imperfecta reſpectu verbi principalis, quia non fuit repetitũ, & tunc ſiue loquamur in diſpoſitione legali, ſiue teſtatoris, vr̃ repetitũ verbum præcedentis orationis cũ ſuis qualitatibus. Vnde ſi dico, relinquo tali cẽtũ iure inſtõnis, itẽ tali filię meę quinquaginta, intelligitur. ſ. relinquo iure inſtitutionis, q̃a nõ repetit interũ verbũ principale. {relinquo.} ſed pręcedẽs intelligit̃ repetitũ cũ qualitate ſibi adiecta, & ita eſt caſus ſecundũ cõem intellectum in l. repetendis. de leg. iij. ſiue ſit identitas pſonarum & rerũ, ſiue diuerſitas. ¶ Interdum adiicitur oratio perfecta reſpectu verbi, quia repetitur idem verbum principale, licèt reſpectu alterius qualitatis videatur imperfecta, & tũc

aut

aut loquimur in dispositione testatoris, & nō Itelligitur facta
repetitio de qualitate præcedentis orationis, vt si dico, relin-
quo tibi fundū cū instrumētis. Item relinquo tibi domū vel
ēt alteri, nam non intelligitur scilicet cum instrumētis, vt ibi
no. ¶Idem si dicerē, relinquo Titio centū iure institutionis.
Item relinquo tali filiæ meæ centū, nam non intelligitur iure
institutionis, quia oratio est perfecta ex parte verbi per nota-
ta in dicta l. in repetendis. Aut loquimur in dispositione lega-
li, quæ remaneret incerta, si non intelligeretū facta repetitio, &
tunc, quia de natura legis est ꝙ sit certa. C. de Iustini. codice
confir. ibi, {certa &c.} Et not. per Cyn. C. de verbo. signi. l. cum
quidam, & de condi ob cau. l. ea lege, & per Barto. in l. si is qui
ducenta. §. vtrum. de rebus du. in atticulo, de alternatiua, nunc
intelligiī facta repetitio, & iste est casus hic secundū intellectū
hac. quia remaneret edictū incertum hoc casu, scilicet, inquan
3 tum daretur hæc actio. †qualiter autem debet formari libel-
lus in hac actione, vide in Specu. de censibus. §. nunc dicen-
dum, versi. j. ¶Quando autem adijcitur oratio omnino perfe-
a cta, dictio item,ª non est repetitiua, sed continuatiua, vt l. item
veniunt. de petitio. hære.

ADDITIO.

a ¶ Dictio item. Adde Bar. consi. 38. eundem Pau. consi. 80. Fran. de Are. consi. 1. & consi. 121. vbi plenè videas de repe.

1 *Publicanus quis dicatur.*
2 *Vectigal quot modis summatur.*
3 *Forenses ad quæ onera teneantur.*
Quid in clericis, & in prædiis eorum.
4 *Quid in fiscali onere, quod vocatur collecta.*
Non potest dici tributum, nec annona, nec publica functio, quando soluitur priuato, sed potest dici pensio, vel census.
5 *Differentia inter pensionem, & censum, & officium.*

1 §. Hic titulus. ¶†Hic incipit Iurisconsultus expo-
nere verba edicti, & h. d. publica-
canus dicitur, qui est positus ad exigēdum publicos reditus si-
ue exigat immediatè pro fisco, siue immediatè pro se, sed ali-
quid soluit fisco, a quo conduxit vel emit. h. d. ¶In gloss. mag.
2 ibi, {& no. differentiam.} †Tu dic ꝙ vectigal pōt capi duplici-
ter, primo, vt genus, & tūc comprehendit id quod soluitur ꝑ
rebus mobilib. quæ vehuntur, & ēt pro rebus immobilib. vt j.
co. l. Imperatores. ideo dicuntur prędia vectigalia, vt s̄. ti. j. l. qđ
principis. §. hæc actio. & s̄. de pig. l. lex vectigal. Secundo potest
sumi in specie, & tunc sumitur pro his quæ soluuntur de reb.
3 mobilib. quæ vehuntur, vt in hac glo. ¶†Id aūt, quod soluitur
pro reb. immobilib. habet multa vocabula, quæ sumuntur ꝑ
eodē, quia vocatur tributum. Item annona. item publica fun-
ctio, seu pensitatio, item census, vt in ll. allegatis in gloss. & tale
onus dicitur ordinariū, quia vniformiter præstatur, & semper
a ex dispositione legali, & ideo etiam forensesª tenentur ad tale
onus, & pōt de nouo eis imponi pro prędijs, quæ sunt sub iu-
risdictione imponentiū, quia licèt personæ dominorum non
sint suppositæ, ipsa tñ prędia bene sunt, vt j. de mune. & hono.
l. rescripto. §. fina. Italia est immunis ab isto onere tributorū:
absit. n. vt ipsa domina prouinciarum sit sub tributo, vt dicit
glo. in l. fi. sine cen. vel re. & in l. j. j. de anno. & tributo. lib. x. cū
qua l. transit Bart. per l. j. & fin. de censi. Et de natura tributi di-
cti, & indicti, vide me. in l. placet. C. de sacrosan. eccle. Clericis
autē vel prędiis eorum non possunt imponi de nouo, post
quam peruenerūt ad eorum manus, quia non sunt sub iuris-
dictione laicorum. Sed si fuissent imposita, antequam perue-
nirent ad eorum manus, transiret prędiū cū illo onere, cū sit
reale, vt l. j. C. de epis. & cle. & in c. si tributum. xj. q. j. ideo Bart.
in d. l. rescripto. §. fi. dat pro cōsilio, ꝙ cōitas faciat omnia præ
dia sui territorij tributaria, vt postea transeant in camerā cū
illo onere, sed Bal. in l. placet. C. de sacrosan. eccle. hoc reprehē-
dit dicens, ꝙ hoc nō pertinet nisi ad principē, non ad cōitates
inferiores imponere tributū. Certè verum esset si recognosce-
rent superiorē, aliàs locū principis tenent in suo territorio, vt
4 no. Cy. in l. ea lege. ante fin. C. de condi. ob cau. ¶†Est ēt quod-
dam onus fiscale, qđ vocatur collecta, & istud dicitur extraor-
dinariū, quia non semper nec vniformiter pręstat, sed secūdū
exigentiam casuū, & non dicitur onus reale, sed imponit per-
sonis pro rebus, & ideo nō pōt imponi clericis, nec forensib.
vt in auth. item nulla cōitas. C. de epis. & cle. & no in d. l. rescri
pto. §. fi. tñ si iam esset inductū onus, & postea res in ecclesiam
transiret, tunc transiret cum illo onere, quia res est obligata
post inductionem, vt no. per glo. in l. incola. j. ad municip. prę-
dicta de eo quod soluitur fisco. ¶ Interdū aūt soluit priuato,
& tūc non pōt dici tributū, nec annona, nec publica functio,
5 sed bñ pōt dici pensio vel census, est tñ differentia, † qa pēsio
dicitur propriè, qñ ille cui debetur, non transtulit directū do
miniū, sed vtile vt in emphyteuta. Sed census dicit ēt qñ tran-
stulit dñium directum, ita no. glo. notabiliter in c. constitutū.
de religio. domi. & ibi per Innu. ¶Sed interdū vnum de istis
vocabulis ponitur pro altero, argu. in l. veteres. s̄. de act. emp. &
ibi est recurrendum ad formam concessionis. Est ēt quoddā

vocabulum, quod est in communi vsu, quod dicitur afflictus,
& potest congruere vtrique.

ADDITIO.

a ¶ Forenses. Adde Soci. consi. 24. & quid sit inductio, & super inductio, & an sint fauorabiles, vide Old. consi. 98.

1 *Actio ex hoc edicto quare mitior dicatur quàm actio vi bo. rap.*
2 *Licèt in aliquo casu sit generaliter prouisum, si tamen est nota dignus utile est super illo specialiter prouidere.*
Casus in quibus actio ex hoc edicto mitior est quàm furti vel vi bono. rap.
3 *Auxilium extraordinarium concurrit cum ordinario quando est de iure cōi sicut illud, & est factum in adiutorium eius. & uide nu. 7.*
Specialis prouisio concurrit cum generali, & econuerso, quando emanant a diuersis legibus, secus quando ab eadem.
4 *Si fiat statutum super aliquo super quo est prouisum de iure cōi, non censetur derogatum iuri communi, licèt diuersimodè statuatur.*
5 *Statutum quòd causa debeant terminari intra lx. dies licèt non sint terminata intra illos lx. dies an adhuc duret instantia triennio.*
6 *Statutum quando imponit aliam pœnam pro crimine quam ius cōe, an videatur recessum a pœna iuris communis.*
7 *Quid si super eodem crimine disponeretur per diuersa statuta, & unum imponeret unam pœnam, aliud alteram.*
8 *Si sunt plures actiones rei persecutoria, & fuit actum una, & actor succubuit an tollatur altera.*
Quid si una est pœnalis, altera persecutoria.

1 §. Dixerit aliquis. ¶†Actio ex hoc edicto mi-
tior est q̄ actio vi bon. rap. in
duob. primo, quia datur ad duplum tātū, sed actio vi bo. rap.
ad quadruplum indistinctè. Item actio furti similiter ad qua-
dru. qñ est manifestum. Item in alio, quia pęna in hac actione
cessatur si ante sententiam restituatur id, quod fuit indebite
exactū, sed actio vi bo. rap. vel fur. non. ēt cū competunt cōtra
publicanū. ¶Item in electione est actoris, an agat actione in
fac. ad duplū ex hoc edicto, an aūt ad quadru actione vi bon.
2 rap. vel fur. & est notabilis §. & semper allegatur. ¶†Not. pri-
mo, quòd licèt ī aliquo casu generaliter sit prouisum, si tamē
est nota dignus, vtile tamē est super illo specialiter prouidere,
ne videatur neglectum, vt hic super glo. super verb. {putauit.}
¶Item no. duos casus in quib. hæc actio mitior est, q̄ fur. vel
vi bo. rap. ¶ Adde tertiū, qa si sunt plures publicani, non tene-
tur quilibet insolidum, vt vno soluente alter nō liberetur, sed
omnes tenentur ad vnū duplum, & vno soluente liberantur
alij, secus in actione fur. vel vi bo. rap. in quib. qlibet tenetur in-
solidum, & vno soluente alter non liberatur, vt j. e. l. si multi.
¶Adde quartum, quia si exhibet familiā, liberatur qñ ꝯ eum
agitur ex facto familiæ sine suo mādato, ēt si fuit in culpa talē
familiam opponendo, vt j. e. l. cū si exhibuissent, regulariter se-
cus per l. videamus. in prin. s̄. loca. vt dicam in d. l. cum si exhi-
buissent. & in fi. huius l. ¶Sed in alio hæc actio est durior quā
actio fur. vel vi bo. rap. quia si non pōt exhibere familiam, ēt si
non fuit in culpa eam ponendi, tenetur sine noxę deditione
ad restitutionē ablati, & ad pęnam, ēt si exhibere nō pōt, vt j.
3 ea. l. §. fi. qđ dic. vt ibi dicam ¶†Vlt. no. ex fi. in versi. quæritur,
duo ad quæ semper allegatur. I. ꝙ auxilium extraordinarium
concurrat cū ordinario, qñ est de iure cōi, sicut illud, & est fa-
ctum in adiutoriū eius, nam actio ex hoc edicto est extraordi-
naria, tñ de iure cōi est, qa prodita ꝯ violentum, vel furem, &
causa adiuuandi actionem furti, & vi bo. rap. hic plene de hoc
vt no. in l. in prouinciali. §. j. de oper. no. nun. ¶Item allegatur
ad aliud, ꝙ specialis prouisio cōcurrit cum generali, & econ-
uerso, qñ emanant a diuersis legibus. Secus qñ ab eadem l. vel
dispositione, vt l. doli clausula. de verb. oblig. qđ dic vt no. per
4 Bar. & ibi tetigi s̄. de oper. no. nun. l. j. §. j. † Tertio & vlt. not. ex
hoc tex. arg. ꝙ si fiat statutum, super quo est prouisum de iure
cōi, non censetur propterea derogatum iuri cōi, licèt diuersi-
modè statuatur, & sic pōt quis eligere viam iuris cōis, vel sta-
tuti. facit l. cessat. j. de act. & obli. Et inducitur per Specu. sm
5 Mar. de Fano. in tit. de iudi. deleg. §. restat. ver. † qd si in statuto,
si disponat statutū, ꝙ causæ debeant terminari intra 6c. dies, ꝙ
licèt non sint terminatæ, non perit instantia, sed durat adhuc
a triennioª per l. properandum. Alij dixerunt ꝯ. & melius quasi
statutum venit illos lx. dies subrogare in locū triennij, vt ibi
no. in addi. per Io. An. in tit. de ap. & vide qd not. Bar. in l. j. j. vi
bo. rap. & Cy. C. de sepul. vio. l. qui sepulchra. qñ statutū impo-
nit aliā pęnā pro crimine, q̄ ius cōmune, an videatur recessum
6 a pęna iuris cōis? †Et licèt prædicti Doct. sm Dy. teneāt ꝙ non,
videtē recessum a pęna iuris cōis, & sic poterit iudex imponere
quam vult. arg. huius tex. & l. quoties. de act. & obl. & tñ hoc
verum, nisi ex aliquib. cōiecturis appareat, ꝙ statutum voluit
recedere a iure cōi, vt dicit Bar. in d. l. j. vi bo. rap. tñ Bal. in l. da
ta. C. qui accu. non pos. in viij. col. auth. sed nouo iure. C. de ser.
fugi. tenet ꝯnum, ꝙ iudex nō pōt imponere nisi pęnam statu
ti, qa iurat seruare statuta, & quia recepit iurisdictionem secū
dum

ADDITIO.

a ¶ Triennio. Vide quæ posui in l. properandum. C. de iudi.

7 dum formā ſtatutorum,& iſtud ſeruat̄ in practica.†Sed ſi ſup eodē crimine diſponeret per diuerſa ſtatu. & vnum imponeret vnam pœnam, vt ſi dicat ſtatutum pro homicidio quis puniatur in mille,quæ ſi non ſoluerit intra mēſem,capite puniatur, vel ſi ſit ſtatutū in fine ſtatutorū,dicens ꝙ vbi non reperit puiſum per ſtatuta,recurratur ad ius cōe,aliud alterā pœnam. tunc dico ꝙ iudex poſſet imponere quam vult per iſtū tex. qa hæ ambæ diſpoſitiones erant de iure cōi,tenc menti. facit qđ not.in d.l.quicunq;.C.de ſer.fugi.¶In gl.quæ incipit,{ſed opponit,} ibi {ſed illud qñ extraordinariè ꝯ ius cōe.} dic ꝙ primū dictum procedit de plano per d.l.in cauſæ, ſed hoc ſecundū debet diſtingui, nam qđ dictū remediū extraordinariū eſt generale, & remediū iuris cōis eſt ſpeciale,& tunc idem, vt ſimul non concurrant, ſed extraordinariū habet locū in caſib. in quib.per ius cōe ſpecialiter nō eſt prouiſum, alias ſecus, & hic eſt caſus in l.in prouin.§.j.de ope.no.nun.& l.ſi ædibus.de dam.infec. Tunc.n.dicitur extraordinarium inuentum cauſa ſupplendi ius cōe. Interdum econtra remedium ordinarium eſt generale,ſed extraordinarium ſpeciale,& tūc cōcurrunt,& dicitur extraordinariū inuētū cauſa nō ſupplendi, ſed coadiuuandi ius cōe,& iſte eſt caſus huius §. & iſta adde ad ea q̄ dixi

8 in d.l.in prouinc.¶†In fi.gl.dic circa iſtū articulū,ꝙ interdum ſunt plures actiones rei perſecutoriæ,& tunc ſi fuit actum vna & exactū,altera tollitur,vt ſ̄.de dam.infec.l.dam.infec.ſtipu.cōpetit.§.pe.Sed ſi egit, & ſuccubuit, an poſſit alter agere,diſtingue qualiter ſit lata ſententia , ſicut in iuramento diſtinguit̄.ſ̄.de iureiur.l.ſi duo.§.idem iu.& in l.duob. §.colonus. cum ſe. eo.tit.Aut vna eſt pœnalis,altera perſecutoria,tūc ſi ī pœna non continetur ſimplum,altera per alteram non tollit̄, quia competunt ad diuerſa,vt l.ſi pro fure.de cond.fur. ¶Sed ſi continetur ſimplū,tunc aut fuit actum pœnali,& exactum,& tollit̄ perſecutoria, cū iam ſit perſecutus rem . Aut econuerſo fuit actū perſecutoria,& exactum,& tunc diſtinguitur, aut pœnalis erat a principio pœnalis,& nō tollitur inquantum cōtinet pœnam, vt d.l.ſi ꝓ fure.aut a principio nō erat pœnalis,ſed ita demum, ſi res nō reſtituebatur, & tunc poſtq̄ eſt reſtituta , tollit̄ pœnalis,vt d.l.metū.§.ſed licèt,& l.ſi cum exac.§.cū qui.qđ me.cau. Et vide circa iſta bonam glo.in l.idē ait.§.fi.ſ̄.nau.cau.ſta.¶Interdū vtraq; actio eſt pœnalis, & tunc habet locū diſtinctio magiſtralis,quam potuit hic Dyn.qa interdū oriunt̄ ex vno facto, & ex vna obligatione,& ſic eſt vnum factū,& vnus titulus criminis,& altera per alteram tollit̄ ēt in eo qđ excedit, vt d.l.idē ait.§.fi.ēt in caſu huius §. & ſic iſta ſecunda pars glo.eſt verior. licèt glo. videat̄ tenere primū, & probat in l.j.§.in tute.de tute. & rati.diſtra.¶Interdū eſt vnum factū , & plures obligationes & ſic plures tituli criminis, & habet locum prima pars glo. qa altera ꝑ alteram non tollit̄ quatenus excepit per leges alleg. & in glo.¶Interdū ſunt plura facta,& plures obligationes, & ſic plures tituli criminis,& tunc altera per alteram nullo mō tollitur,ēt quatenus concurrunt,vt l.nunq̄ plura. de priua.delic. & in primo caſu tollitur altera per alteram,ſiue fuit actum,& exactū,ſiue ēt actum,& ſuccubuit,vt no.Bart.j.e.l.hoc edicto. quinimo ēt nondum lata ſentētia, ſed eo ipſo ꝙ vnam elegit, videtur altera ſublata ꝑ l.quod in hæredē.§.eligere.de tributoria.quæ verba Dy.examina , vt hic ſubtiliter per Bar.

2 *Poteſtas,an teneatur de facto ſuæ familiæ.& nu.2.*
3 *An teneatur ex contractibus familiæ.*
4 *Quid in familiaribus aliorum priuatorum.*

1 §.Familiæ nomen. ¶†Publicanus tenetur ex facto familiæ deputatæ ad illud miniſterium,ſi illud fuit factū ſimiliter in exercitio illius miniſterij.h.d.Et debet intelligi hoc , qñ familia deliquit non mandato publicani,& ipſo ignorante, vel ſciente, & non valente prohibere,aliàs indiſtinctè teneretur publicanus, etiam ſi non eſſet deputatus ad illud miniſterium , vel etiam ſi deliquiſſet extra miniſterium ſibi deputatum,vt j̄.ſi fami.fur. feci. dica.l.j.§.j.quia teneretur ſuo nomine, non nomine familiæ ,

2 vt in prin.huius l.ſ̄m intellectum gl.ibi poſitæ.¶†Et iſte §.ſem

a per alleg.ad q.an poteſtas teneatur de facto ſuæ familiæ,ᵃ& diſtinguitur prout hic,ꝙ de facto illius , quem deputauit ad aliquod miniſterium ſui officij commiſſi in illo miniſterio tenetur,ſed aliquo iſtorum deficiente,non tenetur.Si ergo habebat aliquē domicilium,qui nihil aliud faciebat, niſi quia ſeruiebat ſibi in camera,vel portabat enſem, ſi ille commiſit aliquam ſimoniam,quia recepit pecuniam,vt rogaret poteſtatē, non tenetur poteſtas,quia non erat deputatus ad aliquod officium.Item ſi miles,vel notarius recepit ſimiliter,vt rogaret poteſtatem,non tenetur , quia hoc non fecit in executione eius, quod ſibi erat commiſſum,ſed ſi recepiſſet,vt aliquid faceret, vel non faceret ſuper eo qđ erat ſibi cōmiſſum,tūc tenetur per hunc tex.¶Sed vr̄,ꝙ ēt pro cōmiſſis ab illis, qui non erant deputati ad aliquod miniſterium,vt l.obſeruare.§.j.ſ̄.de offi.procon.& lega. ſol.ibi,in eo,quē poteſtas non poterat tenere ſecū in officio,vt puta in vxore,ſecus ſi ab alijs quos tenere non p-

3 hibet̄. ¶†Et prædicta in delictis, ſed an ex contractib. familiæ teneat̄ cōiter dr̄ ꝙ non.ſed tu diſtingue, aut erat talis qui non erat deputatus ſuper contractibus,& hoc eſt verum,vt ſunt iudices,notarii, & milites , aut erat ſuper hoc deputatus, vt ſunt expenditores qui habēt emere neceſſaria pro victu , & tunc ſi contraxit in cām ad quam eſt deputatus, tenetur , aliàs ſecus, vt l.1.§.non aūt.de exer.& qualiter probet̄ ꝙ ꝯxit in illam cām,

4 diſtingue prout dicit Bar.in l.ciuitas.ſi cer.pe ¶†In familiarib. aūt aliorū priuatorū diſtingue,aut delinquūt in re cuius cuſtodia ꝑtinebat ad dñm,& tenetur dñs,ſi fuit in culpa,vt l.videamus.ſ̄.loc.aut delinquunt extra rem talem , & tunc non tenetur dominus,vt in c.cum ad ſedem.de reſt.ſpo. teneretur ēt ſi eſſent deputati ad aliquod miniſterium,licèt non publicū, & eſſet commiſſum in illo miniſterio,vt in l.i.nau. cau.ſta.Prædicta omnia,quando pœna eſt pecuniaria,alias non teneret̄ poteſtas ſ̄m glo.in d.l.obſeruare.§.proficiſci.

ADDITIO.

a ¶ Sue familiæ,ēt ſi proteſtet̄,& pconizari faciat ꝙ non vult teneri niſi tali proteſta.ciuitas cōſentiat,ita dicit Soci.ſæpius fuiſſe conſultum eius conſi.107.

1 *Si publicanus non exhibet familiam tenetur ex facto eius ſine noxæ deditione etiam ſi exhibere non poſſit,ſed ſi exhibet liberatur .*
2 *Si aliquis de familia poteſtatis aufugit,& ſic non poteſt eum exhibere, tenetur poteſtas de delictis,per illum commiſſis in officio, ſed ſi illum exhibet, liberaretur,& quid ſi mortuus eſt.*
3 *An dominus liberetur exhibendo ſeruum , qui deliquit ſine eius mandato, vel ſcientia .*

1 §.Quod nouiſſimè. ¶†Si publicanus non exhibet familiā tenetur ex facto eius ſine noxæ deditione,ēt ſi exhibere non poſſit,ſed

2 ſi exhibet,liberatur.h.d.cū l.ſeq.¶†Et ſic patet per iſtum tex.ꝙ ſi aliquis de familia poteſtatis aufugit,& ſic nō pōt eū exhibere,teneatur poteſtas de delictis per illū cōmiſſis ī officio, ſed ſi

a ipſum exhibet,liberat̄,& ita ſeruatur in practica ᵃ per hūc tex. ¶ Sed ſi non pōt exhibere, qa mortuus eſt , adhuc liberaret̄, vt hic in gl.quæ incipit. { per accidens, } Et intellige iſtos tex. ſicut dixi in §. præcedenti, quia familia publicani delinquit nō mandato ipſius publicani, nec etiā ipſo ſciente, vel prohibere valente. In illis caſibus teneret̄ ſuo nomine ſine noxæ deditione,ēt ſi vellet eos exhibere,vt l.j.§.i.ſi fa.fur. feci dica. Qñ autē ſine mandato,& ipſo ignorante ſi exhibet eos non tenetur.intellige etiam ſi fuit in culpa tales apponendi ad illud miniſterium,quia non erant idonei,& diligens paterfamilias eos non poſuiſſet,quia l.ſi cum exhibuiſſet.in prin.loquitur indiſtinctè in hoc.actio ex hoc edicto eſt minor q̄ actio fur.vel vi bo.rap. vel aliæ actiones. Nam in alijs , ſi dominus fuit in culpa malæ electionis,vel deputationis,tenetur ſuo nomine ſine noxæ deditione,per l.videamus.circa prin.ſ̄.loca.& l.ſi vendita. ſ̄.de pe ric.& cōmo.rei vend.& l.ſi ſeruus.§.cum coloni.ad leg. Aquil. ¶Si aūt non exhibet,indiſtinctè tenetur ſine noxæ deditione: intelligo etiam ſi non fuit in culpa,quia videbatur idoneus,& in hoc iſtud edictū eſt durius , quia regulariter tunc liberatur dando pro noxa,& promittēdo ꝙ ſi ad eius manus perueniat, exhibebit,& dando licentiam actori , ꝙ ipſum capiat vbicunque reperiat,vt l.ii.§.i.ſ̄.ſi ex noxa.cau.aga.¶Et ex his apparet , ꝙ ſit ſpeciale in hoc edicto.nam Bar. dicit, ꝙ ſpecialiter conſiſtit in primo,ꝙ liberatur exhibendo , quod regulariter nō eſt, glo.dicunt,ꝙ conſiſtit in ſecundo,& ita ſonat hic litera . ¶ Tu diſtingue , ꝙ aut publicanus fuit in culpa malæ electionis, & verum dicit Bart.Aut non fuit in culpa , & verum dicit gloſ.

3 ¶† Quid autem in aliis caſibus,an dominus liberatur exhibendo ſeruum,qui deliquit ſine eius mandato,vel ſcientia? diſtingue aut fuit in culpa, & non liberaretur , vt d.l.videamus. aut non fuit,& tunc aut non erat deputatus ad aliquod officium, & liberatur,etiam ſi delinquat in re commiſſa adminiſtrationea domino,vt d.l.ſi vendita.& d.l.cum coloni . Aut erat deputatus ad aliquod officium,puta a caupone,vel nauta,ꝙ tūc diſtinguitur inter ſeruum proprium,& liberatur,quia in eo dignus eſt venia,& ſeruum alienum, vel famulum nouiter adhibitum,& tunc non liberatur,quia debuit eſſe diligentior, hic eſt caſus in l.fi.§.ſeruorum.ſupra nau.caup.ſtab.Sed in hoc edicto non diſtinguitur proprius ab alieno,vt hic in gl. ſuper verbo,{bonus ſeruos . }

ADDITIO.

a ¶ In practica.Adde Lud.Roma.conſi.12.& conſi.16. & ibi vide qualiter intelligi debeat ſtatutum,ꝙ poteſtas teneatur pro familia ſua , & an factum a familia præſumatur factum de conſcientia domini,vide per eundem conſi.3.

LEX III.

2 *Teſtis interrogatus de facto vnius ex pluribus , ſi dicit ſe non cognoſcere niſi eum videat , poteſt petere ipſum exhiberi , vel etiam omnes,vt recognoſcat illum de quo teſtificatur,& vide nu.2.*
3 *Si contingat aliquem ſtipendiarium dare damnum alicui , poteſt damnum paſſus petere,quòd capitaneus faciat omnes comparere coram ſe .*

Cum

CVm ſi exhibuiſſent.
1 §.Quod ait. ¶†In dominos. Ex facto familiæ datur actio cōtra oēs
ſocios publicanos, licèt illa familia ſit in dominio vnius tantū
eorum. Itē qui agit ꝯ dñm ex facto vnius de familia, debet an-
te oīa declarare, quis ſit ille, & petere ipſum ſibi exhiberi. Et ſi
de noīe non recordatur, pōt petere oēs exhiberi, vt ipſum reco
2 gnoſcat. not. hoc vltimum dictum, & pp hoc ſemper alleg. †ꝙ
ſi teſtis interrogatus de facto vnius ex plurib. dicit ſe non co-
gnoſcere, niſi eū videat, pōt petere ipſum exhiberi, vel ēt oēs, vt
recognoſcat illum de quo teſtificatur. & facit ēt ad multa alia,
3 qa †ſi cōtingat aliquem ſtipendiarum damnū dare alicui, po-
teſt damnum paſſus petere, ꝙ capitaneus faciat omnes compa
rere coram ſe, & boni capitanei hoc faciunt.
1 §.Si plures ſerui. ¶†Ex facto plurium agitur ꝯ dominū, ac ſi vn⁹ feciſſet. h.d.
¶Rationem huius vide ꝭ. ſi fa.fur.fe.dicatur.

LEX IIII.

1 *Hæc actio pœnalis datur contra hæredem, quatenus locupletior factus eſt. Itē de rebus quæ portantur ad uſum proprium, non ſoluitur uectigal, ſeu gabella. Item in uectigalibus ſeruatur conſuetudo.*
2 *Quando credatur literis alicuius officialis publici.*
3 *An poſſit quis præſcribere ius exigendi uectigal.*

1 SI publicanus. ¶† Hæc actio pęnalis datur ꝯ hæredē, quatenus
locupletior factus eſt. Itē de rebus quæ portantur
ad vſum ꝓpriū, nō ſoluit̄ vectigal, ſeu gabella. Item
2 in vectigalib. ſeruat̄ cōſuetudo. h.d. tota l. ¶†Alleg. iſte §. de reb.
ibi {in libello, &c.} ꝙ creditur literis alicuius officialis publici,
tñ iſte tex. parum facit, quia iſta ſcriptura nō erat facta per mo
dū authenticum, cum iſte præſes nondum eſſet ingreſſus offi-
cium, nec hic dicitur ꝙ neceſſariò ſit credendum talibus lite-
ris, tamen hoc eſt verum in ſe, qñ literæ fiunt in modo authen
tico cum ſigillo conſueto, etiam ſi non fiant per modum pu-
blici inſtrumenti. de hoc in c. poſt ceſſionem. de prob. & in Au
thenti. vt nulli. in §. ſi quis vero comprehenſorum, & not. per
3 Cy. in l. ſi qua per calum. C. de epiſcop. & cleri. ¶ † Item allega.
§. fina. ꝙ poteſt quis præſcribere ius exigendi vectigal. Breuiter
de hoc eſt caſus in c. ſuper quibuſdam. §. præalleg. de verbo. ſi-
gnific. ꝙ non niſi tanto tempore, cuius contrarij memoria nō
exiſtat, quia eſt hoc prohibitum a iure. C. noua vecti. per to-
tum. Sed vſus tanti temporis habet vim conceſſionis princi-
pis, vt l. hoc iure. §. ductus aquæ. de aqua quotid. & æſti. Et ſic
iſte text. debet intelligi quantum ad res ſubijciendas, vel libe-
randas a vectigalibus, ſecundum Iaco. de Aret. vt in hoc ſtetur
conſuetudini.

LEX V.

1 *Pœna huius edicti euitatur, ſi ante ſententiam latam ſuper pœna huius edicti res ablata reſtituatur, uel offeratur, & ſit abſolutio in pœna.*
2 *Statutum quòd qui emit rem, & non facit eam allibrari, uel ſi non ſoluit gabellam incidat in aliquam pœnā, & aliquis ſit accuſatus de hoc, an poſſit euitare condemnationem faciendo allibrari, uel ſoluendo gabellam ante latam ſententiam niſi ſtatutum præfigat certum terminum.*
4 *An per reſtitutionem rei ante latam ſententiam, euitatur etiam pœna furti, uel ui bon. rapto.*

1 HOc edicto. ¶ †Pęna huius edicti euitat̄, ſi
ante ſentētiam latā ſuper pę-
na huius edicti, res ablata reſtituat̄, vel offeratur, &
ſit abſolutio in pęna. h.d. Et ſic loquit̄ qñ pęna hu
ius edicti erat petita, & poſtea res ablata fuit reſtituta, vel obla-
ta, vt patet in verbo, {abſoluendus.} pōt ēt intelligi qñ adhuc
non erat petita. In gl. mag. ibi, de ver. obl. l. ſi inſulam. dic ꝙ ibi
loquit̄ in pęnis conuentionalib. quæ cōmittuntur pp nō fieri,
& in illis nō habet locū purgatio moræ poſt litē conteſt. ſuper
pœna, licèt aliquādo hoc fallat, vt l. iij. §. fi. ꝭ. iudic. ſol. ibi admit
titur vſq; ad ſententiam, hic loquitur in pęnis legalib. cōmiſ-
ſis pp male fieri, ſed euitantur per reſtitutionem rei ablatæ, &
in iſtis admittitur purgatio, id eſt reſtitutio vſq; ad ſentētiam,
2 da æquitate, & ad hoc principaliter alleg. iſta l. ¶†Vnde facit,
ſi dicat ſtatutū, ꝙ qui emit rem, immo ſi nō facit eam allibra-
ri, vel ſi nō ſoluit gabellam incidat in aliquā pœnam, & aliqs
eſt accuſatus, quia non facit allibrari, vel non ſoluit gabellam,
& petita eſt pęna, ꝙ ipſe poſſit euitare condēnationē faciēdo
allibrari, vel ſoluendo gabellā ante latam ſententiā, ſm Ange.
qđ no. hoc tamē vr̄ verum niſi ſtatutū pręfigat certum termi-
num, quia tunc poſtea nō admitteretur purgatio. vt l. magnā.
C. de contrahen. ſtip. ¶In gl. ibi. {item qđ dicit,} iſta gl. voluit
opp. ꝙ ēt poſt ſententiā offerendo, euitet pœna, vt l. ſi eſt exce-
ptione. §. ſaus clemē. ꝭ. qđ me. cauſa. ſol. clarius, ꝙ gl. ibi loquit̄
in actione arbitraria, q̄ ideo dr̄ arbitraria, qa a principio non
pœnalis eſt, ſed efficitur pœnalis ſi res per metū ablata non re-
ſtituatur ad mādatū iudicis, & ideo ibi primo loco petitur ip-
ſa res, & ſuper ea fit cōdemnatio, & ſi reſtituatur, euitat pęna,
ſi nō reſtituat̄, agitur, ad pœnā, & ſic fertur alia ſententia dif-
finitiua. hic loquit in actione nō arbitraria, quia eſt pœnalis
ab ipſo principio, quo publicanus illicitè extorſit. & per eā nō
petitur ei reſtitutio ſolum, ſed duplū, & ſic pœna vna cū ſim-
plo. Vnde non fertur niſi vna ſententia. Debet ergo res offerri
3 antequam feratur, vt euitetur condemnatio in pœna. ¶† Sed
quæritur, vtrum per reſtitutionē rei ante latā ſententiam eui-
tetur etiā pœna furti, vel vi bo. rap. Dy. hic tenet ꝙ non, per l. i.
§. vnde quæritur. ꝭ. eo. & idem Bar. ¶Tu diſtingue, aut reſtitui-
tur ante iudiciū cęptū ſuper pœna, id eſt ante lit. conteſt. & tūc
verū dicunt, aut poſt, & tunc ſecus, quia per electionem iſtius
actionis, quæ fit litem cōteſtando ſuper ea, tollitur actio fur. &
vi bon. rap. cum oriatur ex eodē facto, & ex eadē obligatione,
vt l. quod in hæredē. §. eligere. de tribu. iunctis his quæ ipſi no-
tant. ꝭ. eo. l. i. §. dixerit aliquis, quod etiam patet ex his quæ no.
hic Bart. qui tenet contra Dyn. ꝙ ſi feratur ſuper hac actione
ſententia abſolutoria qualitercunque, tunc non pōt agi actio
ne fur. vel vi bon. rap. per dictam rationem ſicut ſi fuiſſet lata
condemnatoria, & facta exactio, vt idem Dyn. tenet in d. §. di-
xerit aliquis. Sed ſi orietur ex diuerſis obligationibus, eſſet di-
ſtinguendū, vt diſtinguit Dy. an fuerit lata ſuper facto, an ſup
actione, vt l. ſi duo. §. idē Iul. de iureiur. Et ego dico ꝙ ſi ſenten-
tia Bar. eſt vera, ēt antequam feratur condemnatoria, vel abſo
lutoria per ſolam litem conteſt. fuerunt aliæ ſubaltæ per §. eli-
gere, & dixi in d. §. dixerit aliquis.
1 §.Quærentibus. ¶†No. iſtum tex. qui ſemper alleg. quòd quoties l. vel ſtatu
tum dicit aliquem puniri pœna dupli, tripli, vel quadrupli, in
dubio in illo computatur ſemper ſimplum, & ſic non eſt in
eorum pœna, niſi expreſsè hoc dicatur. Et de hoc eſt caſus cla
rior quàm hic, licèt Bar. hic non allegat C. de ſpon. l. fina. circa
prin. tene menti. & facit C. de pęnis fiſca. l. i. vel ii. lib. x. & quod
ibi per Bartol.

LEX VI.

1 *Delinquentes plures in eodem officio, qualiter teneantur.*
2 *Si familia poteſtatis tota ſimul aliquem torſit indebite, & pro tali tortura imponatur pœna pecuniaria, licèt quilibet teneatur inſolidum, uno tamen ſoluente alij liberantur, & habent inter ſe beneficiū diuiſionis etiā poſt latam ſententiam.*

1 SI multi publicani. ¶ †Quando plures delinquūt ſi-
mul in eodem officio, quilibet tenetur inſolidū, &
condemnatur inſolidū, ſed ſi ſunt ſoluenda quili-
bet exigitur pro parte, & ſufficit vna ſolutio, & pro eis q non
ſunt ſoluendo alii exiguntur, Sed ſi delinquunt non in com-
muni officio, quilibet tenetur inſolidum, & inſolidum exigi-
tur, & vno ſoluente alter nō liberatur. h.d. iſta l. notabilis, quæ
ſemper alleg. Et loquitur quando erant in officio publica au-
ctoritate, & vtilitate. Idem ſi erant publica auctoritate, ſcilicet
a vtilitate priuata, vt eſt caſus ꝭ. de admin. tuto. l. tres tutores.ᵃ
2 & idem videt, ſi erat omnino priuata, & ſi officium valeat, &
mitigat maleficium, ad hoc allegatur iſta l. & illa l. tres tuto. p
quas patet, ꝙ ſi familia poteſtatis tota ſimul aliquem torſit in
debitè, & pro tali tortura imponatur pęna pecuniaria, licèt q-
libet teneatur īſolidū, vno tñ ſoluēte alii liberantur, & habēt
inter ſe beneficiū diuiſionis, ēt poſt latam ſñiam, qđ perpetuò
tene menti. ¶In tex. ibi, {ſed omnes partes præſtabunt,} intel-
lige, ꝙ quilibet tenetur inſolidum, & condēnatur īnſolidum,
cū hac modificatione, ꝙ vna ſolutio ſufficiat, & poſt latā ſen-
tentiā ſi ſunt omnes ſoluēdo, quilibet exigitur pro parte, aliàs
non procederet qđ ſequitur in ſequenti ver. quia ſi quilibet te
neretur pro parte, vel condemnaret̄ pro parte, altero eorum
reperto non ſoluendo, alter nō teneret̄ pro illo, vt l. legatorū.
in prin. de leg. ij. & de ali. leg. l. ſolent. in fi. ¶In tex. ibi, {nam in
ter} dic ꝙ iuriſconſultus voluit hic opponere de legib. de qui-
bus opponit glo. in fi. ſ. C. de condi. fur. l. fina. & ꝭ. ad l. Aquili. l.
itē Mela. §. ſi plures. in quib. nō ſufficit vna ſolutio, immo vno
ſoluente alij non liberantur a pęna, licèt regulariter in indiui-
duis vno ſoluente, alter liberetur. l. ij. ꝭ. de duo. re. fallit hoc ta-
men in pęnis, vt hic, & l. item illa. §. ſi plures. in fin. ff. ad l. Aqu.
(de qua materia videre eſt elegantiſſimum tractatum d. Alcia.
de diuid. & indiuiduo,) & reſpondet ſecundū intellectū Iaco.
de Are. ꝙ illud eſt in illis, qui ſimul delinquunt, non tamē exi-
ſtentes in eodem officio, qui dicuntur rei criminis, & in illis
procedit oppoſitio. Et aliud in illis, qui delinquunt exiſtentes
in eodem officio, qui dicuntur fraudis participes, & in illis ꝓ-
cedit determinatio ſupradicta. hoc tamen intelligo quando ſi
mul delinquunt, & ſic dicitur vnum delictum. Si autem diuer
ſis

ADDITIO.

a ¶ Tres tutores. Adde Ful. conſ. 178. Fran. de Are. conſ. 66.

sis temporibus, essent diuersa delicta, vno soluente alter nō liberaretur. facit qđ no. C. vnde vi. l. j. in fi. magnæ glo. sed quando non sunt in eodem officio, non refert simul, vel diuersis temporibus, quantum ad multiplicationem pœnarum. glo. tamen, ij. aliter istum tex. intelligit, & bonus est intellectus eius, sed præcedens notabilior.

LEX VI.

1 *Pro publicis pensionibus ipsa res sunt obligatæ, & ideo fiscus potest agere contra possessores etiam pro tempore præterito, antequam res ad eos peruenirent.*

2 *Res uendita nō debet remoueri de libro seu catastro uenditoris, nisi profiteatur quòd emptor est idoneus ad soluendum onera fiscalia, sed tamen emptor pro tempore post quod ad eum peruenit, tenetur soluere si res non sit posita in allibratu suo.*

3 *An bona sint obligata pro collectis quæ imponuntur personis pro rebus.*

1 IMperatores. ¶† Pro publicis pensionibus ipsæ res sunt obligatę, & ideo fiscus potest agere ꝫ possessores ēt pro tēpore præterito, antequam res ad eos peruenirent. h. d. & semper allega. ¶ Intellige tamen sanè, non ꝙ fiscus agat de directo ꝫ possessorem, vt soluat pro tempore præterito, qa ꝓ illo non est obligatus ipse possessor; sed ipsa res possessa, sed agit per indirectum. s. hypo. & si possessor velet euitare, quod sibi res non auferatur, cogetur soluere fisco pro tempore præterito, & postea recuperabit ab auctore suo, vt hic in ver. eo. ꝙ exemplo, potest ēt fiscus agere actione personali contra authorem, qui nunc non possidet, quia fuit obligatus pro tempore quo possedit, & per alienationem rei non exemit se ab obligatione, vt hic colligitur, & in auth. sed periculum. C. sine censu vel reliquis, & in corpore vnde sumitur, per quam Bar. notabi
2 liter in l. incola, ad muni. †dicit ꝙ nō debet remoueri de libro seu catastro venditoris, nisi profiteatur ꝙ emptor est idoneus ad soluendum onera fiscalia, & si non reperiatur idoneus, &
a ipse soluet: tene menti. ᵃ¶ Emptor autem pro tempore, post qđ ad eum peruenit, tenetur soluere ēt si res non sit posita in allibratu suo, sed adhuc sit in allibratu venditoris, per hanc l. & per l. fina. illius tit. sine censu, vel reliquis, & ibi per Bal. ¶ Et pro eo, quod dixi, quod agitur contra possessorem non directo, sed per obliquum. facit quod no. glo. in l. si vsusfru. nomine. §. vsusfru. quemad. caue. & in l. in venditione. de actio. empt.
3 ¶†Sed quæro ista l. loquit̃ in tributis, vt in gl. j. quæ sunt onera realia, quæ imponuntur ipsis prædijs. ¶ Quid in collectis, q̄ ēt imponuntur personis pro rebus, vt dixi in l. j. §. j. s̄. e. dic idē, ꝙ ēt pro illis bona sunt obligata, quia fiscus semper habet hypo. saluo ꝙ pro derelictis. vt l. aufertur. §. fiscus. j̄. de iure fisci. In hoc tñ est differentia, qa in tributis incipit hypotheca prædiorum ab ipso initio, quo tributa fuerūt imposita, nec multiplicātur singulis annis, quia illa sunt onera ordinaria, & semper & vniformiter prestantur, sed in collectis quæ sunt onera extraordinaria multiplicatur obligatio ex qualibet indictione, & antequam sit indictum onus bona non sunt obligata. Pone exemplū in ciuitate Florentiæ, tempore quo fuerunt in vsu p̄stantię, nam sunt onus extraordinariū, quia non imponit̃ sp, sed secundū exigentiam casuū, nec vniformiter, quia aliquando minores, aliquando maiores, licèt ergo aliquis in libris cōmunis reperiatur præstantiatus in xx. bona tñ sua nō sunt obligata cōi quousque prestantia sit indicta, & ideo si alienat, nō transeunt bona cū onere illius prestantię, immo illud onus remanet apud venditorē, & pp hoc factū fuit Florentiæ statutū, ꝙ omnia bona sint obligata ex die, quo distributio præstantiarum fuit obtenta pro omnibus præstantijs, quæ soluentur durante illa distributione, sed postquam præstantia est indicta, incipiunt bona esse obligata. & ex tunc transeunt cum onere.
b Est etiā alia differentia, quia tributa ᵇ imponuntur ipsis rebus pro meo vigore, & sic tenetur quis soluere pro tali prædio tantum, & pro tali tantum, vt j̄. de censi. l. forma. sed in collectis fit æstimatio omnium bonorum simul, & imponitur collecta ꝑsonæ secundum æstimationem bonorum.

ADDITIONES.

a ¶ Tene menti. Adde Lu. Ro. consi. 306.
b ¶ Tributa. quid sit tributū & quid collecta vide per Bald. consi. 178. ij. lib.

1 §. Item rescripserunt. ¶ † Pupillus euadit pœnam cōmissi ipso iure si intra xxx. dies soluat. hoc dicit, sed si non soluat, non euitat nisi mediante restitu. in integ. vt d. l. ex causa. §. penul. supra de mino.

LEX VIII.

1 FRaudati. ¶† Pœna fraudati vectigalis non transmittitur ad hæredem ante lit. contest. h. d. intellige {hæredem} contra herēdē, & loquitur de pœna dupli, quia si fraudatur vectigal, soluitur postea duplicatum. vt j̄. e. l. fi. §. diui quoque. Item res incidit in commissum, & de ista pœna hic non loquitur, quia cum ipso iure fiat res fisci, potest fiscus ab hærede vendicare, vt commissa. j̄. e. l. cotem. §. illicitatum. ¶ Et intellige vt dixi ante lit. contest. prout est tex. no. sed si non est illa negatiua, tunc dicit totum oppositum, & tunc intellige, scilicet post litē contestatam, vt C. ne ex delict. de. l. prima.

1 §. Sed si vnus. ¶† Si vnus ex dominis fraudat vectigal, portio tantum sua confiscatur, non socij ignorantis. h. d. facit l. ij. §. fratris. s̄. si quis aliquem testari prohibuerit, quia factum vnius alteri nocere non debet, vt supra de oper. no. nuncia. l. de pupillo. §. si plurium. ¶ In tex. ibi, {causa vectigalis} dic ꝙ ista verba determinant sequēs verbum, surripuit, non præcedens verbum, communem, quia cum vnus ex his hæredibus portaret rem communem de vno loco ad alium, & deberet soluere gabellam, occultauit eam, vt non solueret, certè sua tantum portio confiscatur. facit j̄. eo. l. cotem. ¶ Et inducitur ad quæstionem per Oldr. de qua plenè per gl. in l. communi diui. in pri. s̄. cōmu. diui. & hic per Bart.

LEX IX.

1 *In licitatione, siue locatione vectigalis non admittitur plus offerens, nisi præstet fideiussores idoneos.*

2. *Aliqua de materia quando res ponitur ad incantum, vt plus offerenti detur, remis. ad Barto.*

3. *Si primo vnus decem, & postea alius offert quindecim, & iste reperiatur non soluēdo, vel recedat de ciuitate insalutato hospite, an cōmune possit astringere primum ad recipiendam gabellam.*

1 LOcatio. ¶† In licitatione, siue locatione vectigalis non admittit plus offerens, nisi præstet fideiussores idoneos. h. d. Et intelligo istum tex. ꝙ non debeat gabella adiudicari plus offerenti, nisi præstet idoneos fideiussores, sed tempore quo plus offert, non expedit ꝙ fideiussores det, quia nescitur, vtrum sit sibi adiudicanda, vel cum non possit alius venire qui plus of-
2 ferat. ¶† Et in isto prin. Bar. ponit aliqua de ista materia quando res ponitur ad incantū, vt plus offerēti detur, & ēt in l. si tēpora. C. de fide instrumen. & iure hastæ fisc. lib. x. & ibi omnino vide. ¶† Et inter alia dicit vnum, ꝙ si primo vnus decem,
3 & postea alius offert quindecim, deinde iste secundus reperitur non soluendo, vel recedit de ciuitate insalutato hospite, ꝙ commune potest astringere primum ad recipiendum gabellā per l. Sabinus. s̄. de in diem addic. Ego recordor vidisse Bal. consuluisse contrarium in ciuitate Arimini, dum esset Papiæ, ꝙ ꝑ oblationem secundi, censetur recessum ab oblatione primi, & statim primus est liberatus ab oblatione sua. arg. in l. stipulatus es opus. j̄. de fideiuss. & locati. l. cum in plures. §. dicta. & j̄. de præto. stipu. l. Valerianus. Mihi videtur distinguendum, aut gabella fuit iam adiudicata secundo expresè, vel tacitè, quia lapsi sunt termini appositi in bannimentis, & sic nō sperantur quodammodo alius veniat, & per consequens censetur remanere plus offerenti, quia ita dicit bannimentum, & tunc procedat dictum Bal. sed isto casu officiales communis tenebuntur reipublicæ si non fecerunt sibi caueri a plus offerente per istum tex. & ideo cautela est, ꝙ non permittant transire terminum, nisi caueat per istum text. Aut nondum fuit adiudicata secundo, & tunc procedat dictum Bar. quia est in potestate reipublicæ addicere cui vult, nam licèt secundus plus offerat, po
a potest tamē oblatio primi esse melior, ᵃ quia facilior efficitur solutio per l. iij. §. melior autem. supra de in diem addic.

ADDITIO.

a ¶ Melior. Bal. non consuluit prout hic refert Pau. de Ca. si eius consilia prospexeris consi. 392. & consi. 194. j. lib. verum est ꝙ in dictis consilijs consuluit Anconæ, & Pisauri, potuisset aliter consulere in ciuitate Arimini.

a *Ille qui tenuit gabellam anno præcedenti, non admittitur ad offerendum, nec debet sua oblatio scribi, vel admitti, nisi reddiderit rationem anni præcedentis, & eodem modo si ex alia causa erat debitor communis, nisi det fideiussores idoneos de soluendo, & officiales publici tenerentur reipubl. si contrarium fecerint.*

1 §. Ad conducendum. ¶† Not. istos textus quotidianos, ꝙ licèt nullus offerat illo tempore, quo ponuntur reditus publici ad incantum, nullus debet compelli offerre, etiam qui pro tēpore præterito habuit. fallit quando tria concurrunt de quibus. j̄. eodem. l. cotem. §. fin. ¶† Item not. in versi. seq. ꝙ ille qui tenuit gabellam anno præcedenti, non admittitur ad offerendum, nec debet sua oblatio scribi, vel admitti, nisi reddiderit rationem anni præcedentis, & eodem modo si ex alia causa erat debitor communis, vt in §. debitores. nisi det fideiussores idoneos de soluendo, & officiales publici tenerent̃ reipublicę, si contrarium fecerint. Si autem satisfecisset communi de tempore præterito, admitteretur, & præferetur cuilibet alteri, dummodo offerat tantum quantum ille, vt C. de loc. prædio ciui. l. fin. & pe. & not. Bart. j̄. eo. l. cotem. §. j. & probatur s̄. de in diem addic. l. nocere. vbi non admittitur secundus, nisi notum fiat

primo

primo vtrum velit tantum offerre quantum secundus. Tene
menti,quia istum casum vidi de facto.

1 §.Socij vectigalis. ¶†No.hic,q si duo,vel tres emerũt gabellas portarũ,&
postea diuidũt inter se emolumẽta,q talis hẽat emolumentũ
talis portę,& talis talis,non põt socius petere sibi cõicari illud
plus,& ita intelligo istum tex. sed si non diuisissent ius, vel emo
lumentũ,sed simplici administratione quòd talis administret
talẽ portam, & talis talẽ, tunc deberẽt omnia communicari.

---

1 *Pro eo quod illicitè exigitur sine violentia, imponitur pœna dupli ex hoc edicto,sed pro eo quod per violentiam imponitur etiam pœna quadrupli ex edicto vi bo.rap.*
2 *Licèt ex aliquo crimine imponatur pœna ciuilis applicanda parti,imponitur etiam criminalis pecuniaria applicanda fisco, vel etiam corporalis arbitrio iudicis,& per exactum prima non tollitur secunda.*
3 *Qui alium offendit, vel circa aliquem delinquit, non solum offendit illum, sed etiam remp.cuius interest pacatos esse homines.*
4 *Qui committit furtum alicui dicitur sibi iniuriam facere.*
Si duo fecerunt pacem adinuicem, & promiserunt se non offendere,& alter fecit furtum,an alteri videatur rupisse pacem.
Personalis offensa qualiter dicatur.

1 §.Quod illicitè. ¶†Pro eo quod illicitè exigitur sine violentia, imponitur
pęna dupli ex hoc edicto, sed pro eo quod per violentiã impo
nitur etiam pęna quadrupli,ex edicto vi bon.rap. ¶Et vltra di
ctas pęnas exigens punitur extra ordinem criminaliter, nec p
exactum pęnæ ciuilis, quæ parti applicatur, tollitur pęna cri
minalis,quæ fit ad commodũ, vel vindictam fiscalem, seu rei
2 publicæ.h.d. ¶†Et semper alleg. q licèt ex aliquo crimine im
ponatur pęna ciuilis applicanda parti,imponitur ẽt crimina
lis pecuniaria applicanda fisco,vel ẽt corporalis arbitrio iudi
cis, & per exactum primæ non tollitur secunda. Ad hoc sem
per alle.quousque tamen durat iudicium super ciuili,non po
test criminaliter accusari,sed illa finita duntaxat, vt C. quan
do ciui.act.cri pręiu.l.j.& l.interdum.de publ. iudi. & an sen
tentia condẽnatoria, vel absolutoria præiudicet in altera, dic
3 per Bartol.in l.prætor. §.j.ff. vi bo. rap. ¶†No. ergo hic, q qui
alium offendit,vel circa aliquẽ delinquit non solũ offendit il
lum, sed etiam rẽpublicam, cuius interest pacatos esse homi
nes,& ratione primæ offensę punitur pœna ciuili,quæ applica
tur parti,& petitur per actionẽ ciuilẽ, vt patet ĩ actione furti.
vi bo.rap.& iniuriarũ.Ratione autẽ secundi punitur extra or
dinem pecuniariter,vel corporaliter,nisi certa pęna sit statuta
per l.vel statutum,& ista applicatur fisco,& dicitur criminalis,
& petitur per accusationem,de hoc not.in l. ii. infra de sepul.
viola.& de ista pęna intelliguntur statuta dicentia, q pro tali
crimine, vel delicto quis puniatur tali pęna etiã pecuniaria,
quia applicatur fisco. Raro enim statuta prouident de pęna
4 applicanda parti. ¶†Vltimò allega. iste text. in verbo, {passis
iniuriam,} q qui cõmittit furtum alicui,dicitur sibi iniuriam
facere,& sic offensam,& ideo facit iste tex.q si duo fecerũt pa
cem inuicem,& promiserunt se non offendere,si alteri alter fa
a cit furtum, [a] videtur rupisse pacem, de qua consueuit appo
ni magna pęna ex forma statutorũ. Sed contrariũ est,quia ve
rũ est q committens furtũ dicitur facere iniuriam realẽ,ita in
telligitur hic,non personalẽ,vt no.infra. Præterea non dicitur
rumpere pacem, nisi qui offendit ex causa præcedente, pro
pter quam fuit facta pax,secus si ex causa noua,vt not. Bar. in
l.aut damna.§.ex causa infra de pęnis,& in l.verũ.infra de fur.
in quibus omnino vide. personalis autẽ offensa dicitur duo
bus modis, scilicet quando merè est in personam, vt offensa
verbalis,vel percussio.Itẽ quãdo non merè, sed propter rẽ, vt
violentia ablatiua, vel expulsiua quæ cõmittitur in personã,
occasione tñ rei,& verba pacis intelligũtur de prima,quę me
rè est in personã,quod dic, vt ibi per Bart. & vide quod idem
no.in l.j.§.de his quib vt indi.qui videtur contrarian in eo,qđ
hic dicit, quòd non dicitur offensa, nisi id quod iniustè fit, &
ibi dicit contrarium.

ADDITIO.

a ¶ Furtum. Adde Lud.Ro.cõsi.183.& 254.Bal.ff.c.4.si.de pac.tenẽ.& eius viola.

---

1 *Exactio vectigalis quamuis non possit præscribi, liberatio tamen a vectigalib.benè potest præscribi.*
2 *Gratia facta ab vno officiali publico non est necessariò fienda ab eius successore.*

1 §.Earum rerum. ¶†No. quòd licèt exactio vectigalis non possit præscribi,
nisi tanto tempore, cuius contrarij memoria non existat ab
eo,cui non est concessum per habentem potestatẽ, vt in c. su
per quibusdam.§.præterea.de verb. sign.liberatio tamen a ve
ctigalibus benè potest præscribi, si sunt tales res quæ debent
a de iure soluere, tamen non fuit solutum per xl. annos, [a] quia
præscribitur contra fiscum, & si exactio vectigalis pertineret
ad priuatorum, præscriberet longo tempore, ita intelligit
2 Bart. istum tex. ¶†Not. etiam in ver. quòd si præstari, quòd
gratia facta ab vno officiali publico,non est necessario fienda
ab eius successore.

ADDITIO.

a ¶ Per xl.annos. Adde Bar.consi.59.circa fi.

---

2 *Priuilegium personale non transit in emptorem.*

1 §.Fiscus ab omnium. ¶†Per istum text. determinat Dy.quę
stionem de facto, si communitas, vel aliquis dominus ven
dit gabellam salis,vel vini, postea emit sal, vel vinum, de qua
emptione deberet solui gabella, si fieret per priuatum, quòd
ipsa communitas non teneatur soluere illis gabellariis, quia
non potest dici,q vendiderit nisi ius,quod habebat,vt l.tradi
tio.de acquiren.re. domi. sed non habebat ius exigendi gabel
a lam a semet. [a] ergo non intelligitur illud vendidisse. ¶†Item
2 per §.mercatores.dicit Dyn. se consuluisse, cum quidam emis
sent ab ecclesia Romana salinas Romandiolæ.postea ibi em
ptores portabant sal ad ciuitatem Bononię, vel Fauentię, in
quibus exigebatur gabella de his quæ probantur,& illi recusa
bant soluere gabellas dicentes, quòd ipsi emerant ab ecclesia,
& ipsa non deberet soluere, ergo nec ipsi qui succedunt loco
eius. Contrarium dicit Dy. se consuluisse per istum tex. quia
b istud est priuilegium personale, [b] quod non transit in empto
rem.vt ff.de col.bo.l.1.§.quod si an.& de acqui. hære. l. prima.

ADDITIONES.

a ¶ A semet. Et adde Bal.consi.11.iiij.lib.vbi idem tenet.
b ¶ Personale. Adde Bar.cõsi.76.facit quod voluit Fed. consi. 111. q coloni clericorum tenentur ad gabellas fructuum eis prouenientium pro parte suã.

LEX X.

1 *Gabellas fraudans non tenetur Deo, nec mundo, & quare.*
2 *Gabella an possint induci in præiudicium forensium.*

1 VEctigalia. ¶†Per istam l.dicit Barto.quòd qui fraudat gabellas non tene
tur Deo,nec mundo,quia exactio gabellarum quę
fit ab istis communitatibus,est a iure reprobata, si
non interuenit consensus principis, vt hic, & in C.noua. vecti
2 galia. per totum. † Et hoc est verum in forensibus ad quorum
præiudiciũ non possunt gabellæ induci, secus in illis qui sunt
subiecti inducentibus eas. Et de hoc vide Bald.in l.ij.C. de iur.
an.aure.& de ca.tol.in prin. si tamen exactio gabellarũ sit præ
scripta tanto tempore, cuius contrarij memoria non existat,
etiam forenses non possunt licitè fraudare, quia tantum tem
pus habet vim concessionis principis, vt l. hoc iure. §. ductus
aquæ.de aqua.quoti.& æsti.

1 §.Nondum solutis. ¶†Not. hic q si emptores gabellarum defecisset
soluere in aliquo termino,statim põt sibi auferri gabella,si ita
placet communitati,& alteri dare,qđ no. perpetuo,non sic in
alijs, puta emphyteuta vel conductore, quia expectantur per
biennium,vel triennium,vt in glo.

LEX XI.

1 DOtem in.

§.Agri publici. ¶†No. q contractus facti per officiales pu
blicos sunt seruandi per sequentes officiales, nec possunt per
eos retractari sine auctoritate superioris. innuit ergo q supe
rior, puta communitas, quæ non recognoscit superiores, vel
princeps benè possit, sed contra, quia illi cõtractus censentur
facti per superiorem, ex quo per eius officiales, ergo tenetur
superior illos seruare,vt in c.j.de prob.so. fateor,& dico quod
superior non potest nisi ex causa publicæ vtilitatis, & necessa
ria,& ita intelligo istum tex.

---

1 *Res prohibita portari si portantur in naui, vel super animali,non solum confiscantur ipsa res,sed & nauis & animal.*
2 *Statutum si prohibet asportari frumentum extra comitatum, sub certa pœna, & aliquis sit repertus portare in itinere, non tamen exiuerat comitatum an incidat in pœnam.*
3 *Ignorans non debet puniri.*

1 §.Dominus nauis. ¶†Not.hic q si quis in naue sua, vel super suo ani
mali portat res prohibitas portari,non solum confiscantur ip
sæ res,sed ẽt ipsa nauis, vel animal, quia coadiuuant ad res illi
citas transuehendas. Et eodẽ modo vr̃, si portant res licitas, ta
men fraudant gabellã non soluendo,vt non solũ illę res confi
scentur,sed ẽt ipsum animal, vel nauis.& si frumentũ portare
tur,confiscaretur ẽt saccus. Sed si essent aliæ res,quæ non coa
diuuarent ad res illicitas, & pro quibus non fraudaretur ga
bella,illæ non confiscarentur pp illicitas, vt colligit ff. eod.l. si
publicanus.in fi. ibi {vt si quid amplius,&c.} de hoc dic p Cy.
& Bal.C.de nauti. fęno.l. cũ proponas. ¶Si vero nauis, vel ani
mal

mal esset alterius ignorātis,non deberet confiscari,vt in ver. ꝙ
si absente.nisi statutū,vel consuetudo esset in contrariū,& tūc
ille recuperaret damnum a conductore nauis, vel animalis.
2 ¶†Item no.in verbo, {imposuerint.} ꝙ si statutum prohibet
asportari frumentū ex comitatu sub certa pęna, si aliquis fuit
repertus portare in itinere, non tñ exiuerat comitatū, incidit
a in pęnam.ᵃ facit l.iij.C. de ser.fugi. & de hoc ēt per Cyn.in d.l.
cū proponas.in fi Bald.autē distinguit,an statutū dicat,si quis
portauerit extra comitatū, & incidit in pęnam,quia illud ver
bū cū sit præteriti perfecti, requirit actu consummatū, vt j.de
manu. testa. l. Stichus seruus meus. Aut dicit, si quis repertus
fuerit portare,vel dicit ꝙ portātes bladū,&c.& tunc sufficit ꝙ
in itinere sit deprehensus per glo.in l. arboribus.§. de illo.s. de
vsufru.dum dicit,lupus exit syluam, sed nondum exiuit, &c.
3 ¶†Vlt.no.in ver.ꝙ si habuit, ꝙ ignorans non debet puniri, &
ad hoc alle.facit C.de tab.l.generali.& j.de ac. & ob.l. ex malo-
ficijs.§.longe minus.

ADDITIO.

a ¶ In pœnam. Adde, vt per Bal.consi.61.j.li.per Io.An.in rub.in additio.ad Spe.
de constitu.

1 *Tribus concurrentibus compellitur quis emere reditus fiscales,si per tem-*
pus præteritum emerat,& maximos fructus recepit,& pro futuro non
reperitur emptor.
2 *Sicut propter sterilitatem fit remissio mercedis,an ita propter magnam fer*
tilitatem fiat augmentatio mercedis.
3 *Sicut publicanus grauatur propter maximos fructus,quos recepit,ut tenea*
tur conducere pro sequenti tempore,an ita exoneretur si nullos vel pau-
cos fructus,vel reditus recepit
4 *Quomodo cognoscatur an ista sit locatio,an emptio.*
a 5 *Quando dicitur venditum ius, vel commoditas, vt sic non fiat remissio.*

1 §.Qui maximos. ¶ † Tribus concurrentibus
compellitur quis emere redi
tus fiscales,si per tempus præteritum emerat,& maximos fru-
ctus receperit,& pro futuro nō reperitur emptor.h.d. & iemp
alleg.quodcunque istorum deficiat, non compellitur, ita lo-
tur l.licitatio.§.j.s.eo.& j de iure fis.l.iij.§.cum quinquēnium.
alle.in gl.p contraria. ¶In text.ibi,{si postea tanto}glo dicit
sicut priori,& sic patet hic,ꝙ licèt receperit maximos reditus,
non tamen fuit augmentata pensio. Vnde facit contra deter-
minationem glo.l.si merces. §.vis maior.s.loca. quæ plenè di-
2 sputando determinat, † ꝙ sicut propter sterilitatem fit remis-
sio mercedis, ita propter magnam fertilitatem fit augmenta-
tio mercedis,nisi proueneri ex labore,& magna cultura con-
ductoris. Ego puto,ꝙ siue proueniat ex cultura siue ex natura,
non fiat augmentatio mercedis.argum: n. hic,quia merces est
certa, & determinata, & quia istum casum vtraq; pars potuit
cogitare,ad quod s.loc.l. si quis domum.§.j. sed si proueniret
ex casu quem verisimiliter non poterat cogitare, puta, locaui
tibi molendinum pro decem,ex quo communiter consueue-
runt recipi viginti, postea molendina vicina fuerunt omnia
destructa,& propter hoc fuerunt recepta sexaginta, certè con-
ueniens est,ꝙ augmentetur pensio, quia de isto casu non po-
tuerunt cogitare ad hoc.supra de contrahen.empt.l.fistulas.§.
frumenta, Vel pone propter guerram Romandiolæ fuerunt
augmentatæ gabellæ Bonon. vltra solitum propter confluen-
tiam gentium, vel quia studia vicina fuerunt destructa, tunc
propter confluentiam scholarium procedit determinatio il-
3 lius glo.& istam puto determinationem illius gl. ¶†Item facit
iste tex.ꝙ sicut publicanus grauatur propter maximos fructus,
quos recepit,vt teneatur conducere pro sequenti tempore, ita
exoneretur si nullos,vel paucos fructus, vel reditus recepit, vt
non teneatur soluere pensionem seu pretium, & ista quæstio
fuit hoc anno præterito in istis gabellariis portarum, qui con
querebantur,ꝙ propter nimiam, & insolitam siccitatem ga-
bellæ non valuerunt more solito,& sic petebant de gabellis,&
a petebant remissionem ᵃ mercedis, & multi consuluerunt pro
eis.¶Barto.disputauit istam quæstionem, & incipit, quæstio
publicanus,&c.& hic etiam plures quæstiones format notabi
les,& quotidianas.Sed quia multa verba effundit, recolligen-
do tam ex illa quæstione, quàm ex his quæ hic dicit, dicas ꝙ
sunt tres casus,nam aut habuit per viam conductionis, & lo-
cationis,& tunc debet fieri remissio ex natura contractus, dū-
modo damnum sit intolerabile, vt l.si merces. §.vis. & l.si ex
conducto.supra locati.Et qualiter dicatur intolerabile, dic vt
ibi not.Aut habuit per viam emptionis,& tunc aut fuit vendi
tum ius,seu commoditas percipiendi gabellas,& tunc non fit
remissio,etiam si nihil percepisset, tamē quia de natura istius
contractus est,ꝙ periculum post emptionem perfectam per-
tineat ad emptorem,vt l.necessario.de peric.& commo.rei vē,
quia emendo ius,vel cōmoditatem percipiendi censetur emis
se aleam,seu fortunam,ergo &c. vt l.si iactum retis.s. de actio.
empt.in vltimo casu.Aut emit ipsos reditus, vel fructus perci-
piendos,& tunc fit remissio quatenus non percepit de eo, qđ
non consueuit percipi,non ex tit.locati,sed ex eo, quia vē em-
ptio conditionalis,de corporibus quæ non erant,scilicet si na

scerentur vel perciperentur, & ideo inquantū non percipiun-
tur,emptio non contrahitur,vt d.l.nec emptio.in prin.de con
trahen.emp.vide de ista materia per Bal.in l. si ea lege. de vsu-
4 fruct.¶†Sed restat videre quomodo cognoscatur, an sit loca-
tio,an autem emptio:nam tex.istius tit. vt plurimum loquun-
tur de locatione, & conductione, vt infra eodem l. Cęsar. sed
communis vsus se habet in contrarium, quia dicuntur em-
ptores gabellarum, & sic conficitur instrumentum de empt.
& ven. præterea non videtur fieri debere differentia, quia qui
conducit,videtur emere fructus, ideo merces dicitur pretium
fructuū,vt probať j.de acquirē.possess.l.si quis ante.in fin. ideo
tex.in l.venditione.§.j de bon.auc. iud. pos. videtur ista pone-
re vti similia, quòd locetur res, vel ꝙ vendantur fructus, quia
locando rē videntur fructus vendi.Breuiter si emptio facta est
pro pluribus annis, & constitutum esset pretium pro singulis
annis,pro rata dicitur locatio, & conductio,licèt sub nomine
emptionis facta fuerit per glo. not. quæ est in l.j. C.de iure em
phyteutico, quia istis vocabulis interdum partes abutuntur.
ar.in l.veteres.de actio. empti. Si vero fuit constitutum vnum
pretium pro tēpore toto non soluendum singulis annis, sed
vel totum a principio,vel totū in fine,vel fuit facta venditio p
vno tantum anno, vt fieri consueuit,tunc debemus inspicere
verba contrahentium, quia si verbo locationis,& conductio-
nis vsi sunt, erit locatio ,si venditionis, erit venditio, quia ex
5 alio non potest colligi mens eorum. ¶†Secundo est viden-
dū,qñ dicatur venditū ius,vel cōmoditas,vt sic non fiat remis
sio, seu ipse reditus, vt sic fiat.Et breuiter dic, ꝙ quatuor sunt
casus, in quibus censetur venditum ius seu commoditas. pri-
mus quādo continetur in instrumento, ꝙ vēdita sit gabella,
vel passagium,seu vectigal.hoc enim vocabulū, vectigal, non
solū pōt sumi p eo quod soluitur,vt no.s.eo.l.1.§. j. sed ēt pro
iure,vel cōmoditate exigendi,vt patet s. eod l.licitatio.in prin.
& isto modo sumitur hic, quando cōmunitas vēdit vectigal,
vel gabellam,non intelligitur idem ius, vel commoditas per-
cipiendi,& hoc vltimum magis placet Bartol. quod videatur
vendi commoditas, nō ius,quia illud est personale,& nō po-
test separari a communitate,vt Instit.de vsufr.§.finitur.aut rea
le tanquam coherens territorio, & non potest transferri ad tē
pus, vt l. iiij. s. de serui. commoditas autem benè potest sepa-
rari, vt patet in eo, qui habet vsumfru. quia potest transferre
commoditatem in alterum.vt l.necessario.§.ii.de per.& com-
mo. rei vend.& quia etiam ius non videtur permittere ꝙ pos-
sint transferre ius,sed commoditatem,vt l.fina.C. eod. Et hæc
vera,etiam si post dicta verba, ꝙ vendidit gabellam, vel passa
gium subijciantur alia verba, & omnes reditus percipiendos
ex ea, quia videntur adiungi in consequentiā priori. ¶Secun-
dus casus est,quia non continetur in instrumento,quòd ven-
didit gabellam,vel passagium,sed solum, quod vendidit redi-
tus percipiendos, si tamen apparet ꝙ emptor habeat per se-
ipsum percipere, siue sint venditi in totum, siue pro parte. per
l. fundi Trebatiani. de vsufruct. leg. ¶Tertius casus est, quan-
do hoc non apparet, tamen in venditione continentur ista
verba, quod vendidit reditus, si qui percipientur, nam vide-
tur vendita alea,seu fortuna, per l. ꝙ si venditione. de hæredi.
vel ac. ven. ¶Quartus casus est, quando non continentur illa
verba,sed sunt venditi omnes reditus, qui percipientur ex ta-
li gabella, vel passagio, qui videtur actum ꝙ ipse emptor per
cipiat,& sic ipsum ius,vel commoditas,vel facultas percipien
di videtur vendita, non autē corpus redituū per id quod no.
glo.notabilis in l. si quis ita. de vsufruct. ¶Extra illos casus si
constaret fuisse actum,quod ipsa cōmunitas percipiat, & tra-
dat emptori,vel non constat,tamen præsumitur,qđ est quan-
do venditur pars quota, vel quantum ex fructibus percipie-
tur,puta centum corbes frumenti ex tali fundo, tunc videtur
venditum ipsum corpus fructuum, & eis non natis fit remis-
sio pro rata,vt l.si debitor.§. verisimile. s. de contrahen. empt.
Et in istis membris si benè inspicitur, consistunt omnia ver-
ba Bartol. licèt ex prolixitate uerborum difficulter colligan-
tur,& adde glo.in l.in ędibus.j.titu.j.

ADDITIO.

a ¶ Remissionem. Adde Ancha.consi.215.& 404.Soci.consi.87.

LEX XIIII.

1 *Vectigal vbi non est solutum,eo ipso res siue mobilis,siue immobilis incidit*
in commissum.
2 *Possessio an aliquando transferatur ipso iure sine aliquo actu corporali,si-*
cut dominium.
3 *Ementes gabellas,vel reditus,an debeant habere res quæ incidunt in com-*
missum,& possint eas vendere ad eorum vtilitatem, an debeant venire
ad communitatem vendentem.

1 COmmissa. ¶ † Not istud, ad quod sem-
per alleg. ista l. ꝙ eo ipso ꝙ res
incidit in commissum propter vectigal non solu-
tum,siue sit res mobilis, siue immobilis, dominiū
quæritur fisco sine alia traditione, vel possessione, & est ca-
sus

fus specialis, in quo transfertur dominium sine traditione,
a vel possessione. ¶†Item nnt.in fi. quod licèt transferantur dominium,nō sic transfertur possessio. Vnde dicit glo no. supra pro so. l. cum duobus. §.idem respondis. quod licèt in aliquibus casibus reperiatur quod dominium transferatur sine traditione, non tamen reperitur, quod possessio transferatur ipso iure,sine actu corporali.hoc tamen fallit in c.iii.de consu. Et prædicta procedunt quando delinquitur circa rem, sed si aliter dominium transfertur,est consilium Iaco.de Aret.secūdo grosso sol xxxiiij & si propter delictum bona veniunt confiscanda,requiritur sententia,quod dic vt not.Bartol. in l.Im-
3 perator.j de iure fisci.¶†Quæro vtrum isti, qui emunt gabellas, vel reditus debeant habere res quæ incidunt in commis-
a sum,[a] & possint eas vendere ad eorum vtilitatem, an vero debeant venire ante communitatem vendentem? Cy.tenuit primam partem,& ita consuluit,per l.creditor.in principio. supra de action.empt.ibi,a conductore saltem,&c.

ADDITIO.

a ¶In commissum. Adde Bald.consi.154.iiij.lib. & pro ipso quod voluit Signa. consi.22.& ibi vide quomodo cognoscatur an sit emptio an conductio.

LEX XV.

1 *Illud quod quis facit non spontè, sed coactus, non facit ipsum in pœnam incidere.*
2 *Verbum auellito, potest poni pro asportato, & quòd idem sit in verbo, excidere.*
3 *Statuta recipiunt interpretationem restrictiuam,ne quis indebitè damnum patiatur.*
Qui est in portu,vel exit de portu,licèt sit in aqua vel exeat de aqua, tamen videtur esse,vel exire de insula,vel territorio cuius est ille portus.
4 *Si fiat præceptum, vel preconium quòd nullus de cætero possit extrahere frumentum de territorio sub certa pœna, & alius ante hoc preconium onerauerat quandam nauim, quæ adhuc erat in portu, quòd non possit postea de portu exire,aliàs incidit in pœnam.*
5 *Delinquens in portu,an possit puniri ab illo,qui habet iurisdictionem in territorio.*
6 *Pacta apposita in contractu principis,vel alterius habentis potestatem legis condendæ, an habeant vim legis non solum quo ad ipsos contrahentes, sed etiam quo ad alios subditos.*

1 CAesar cum insulæ. ¶†Illud quod qs facit nō spontè,sed coactus,non facit ipsum in pœnam incidere.h.d.in effectu.facit j.l.proxi. §.si propter necessitatem. ¶In tex.ibi,{neue auellito.}id est asportato secundum Iaco.de Ra.& sic prohibuit nō solum fodere, vel eximere post idus Martias,sed etiam asportare de insula,aliàs si tantum primum prohibuisset, etiam si voluntariè post idus asportasset, non incidisset in pœnam,cuius contrarium j. patet a contra-
2 rio sensu.†Et sic not.φ verbum auellito,potest poni pro asportato.& idem in verbo excidere,vt possit poni pro asportare,vt patet.j.in ver.consulebatur. in verb. {excitæ videntur,&c.}q̃a
3 exponitur,idest asportatæ. ¶†Et ista lex alleg.ad plura, primo, φ statuta recipiunt interpretationē restrictiuā, ne quis indebitè damnū patiatur,nam esset iniustum,φ quis incideret in pœnam propter asportationē non spontè factam,& ideo ista verba, neue auellito, exponuntur,idest spontè,& sic fit restrictio generalium verborum.facit l.ui.C.de noxali. ¶Item allegatur tex.ibi,{tametsi portus}φ qui est in portu,vel exit de portu,licèt sit in aqua vel exeat de aqua, tamen videtur esse, vel exire
4 de insula,vel territorio,cuius est ille portus. †Et per hoc determinatur,si fiat præceptum, vel preconium,φ nullus de cætero possit extrahere frumentum de territorio sub certa pœna, & alius ante hoc preconium onerauerat quandam nauim,quæ adhuc erat in portu,φ non possit postea de portu exire,ais incidat in pœnam,quia extrahendo videtur extrahere de territo-
5 rio, vt hic in tex. cum glo. [a]¶†Facit etiam φ delinquentes in portu possint puniri ab illo,qui habet iurisdictionem in territorio, sicut si deliquissent in ipso territorio, licèt delinquant in aqua sibi coherente, facit l.j. C. de classicis.lib.xi. plus dicit Bar. in tractatu de insula, φ qui habet iurisdictionem in territorio,vel portu, habet etiam in mari sibi propinquo per centum milliaria, quæ faciunt per aquam duas dietas, ar.l insulæ.§.de iudi. & ita dicit se fecisse practicari Pisis in quibusdam piratis captis in mari Pisano.¶Vlt.allegatur ista l.per Bar.dum
6 in princ.dicit,{legem}glo.exponit.idest pactum.†φ pacta apposita in contractu principis, vel alterius habentis potestatem legis condendæ habent vim legis nō solum quo ad ipsos contrahentes,sed etiam quo ad alios subditos, nam istud pactum hic ligabat alios etiam facientes contra spontè, vt hic colligitur a contrario sensu. ¶Quantum autem ad ipsos contrahentes, habet vim legis,quia vbi alias non valeret contractus,illo casu valet quia censetur princeps dispensare cum defectu, si sit talis,super quo potest dispensari,vt l. donatio. C. de dona. inter vi.& vxo.& per hoc dicit Bar.in l.iiij.§.actor.de re iudi.& l. ciuitas.si cer.pet.φ si communitas quæ potest facere statuta, facit syndicum cum potestate obligandi quemlibet de communitate pro debito communis, poterit quemlibet obligare, sicut si de hoc fuisset factum speciale statutum, & sic quilibet poterit capi pro debito vniuersitatis. Sed Bald. in l. j. C. ne fil. pro pa. reprehendit ipsum eo casu, quo statuta dent certam formam seruandam in condendis statutis,quia tunc non seruatur. Tu dic φ aut syndicus fit a toto populo,vel ab adunantia generali,& tunc procedit dictum Bart. quia potuit dispensare circa formam datam a statutis,& videtur dispensare eo ipso, φ talem potestatem dat, nam & Imperator tradit certam formam seruandam in legib.condendis,vt C.de leg.l.pen. seu l.humanum. & tamen multas leges facit illa forma non seruata, quæ tamen valent, quia censetur illi formæ derogasse, nam quod princ.placuit,legis habet vigorem,vt l. 1. de constitutio. princip. Aut fit syndicus a consilio generali, cui populus dedit potestatem legis condendæ, aut alia faciendi, & sic representat totū populum,vt not.in l. iii.C.quæ sit longa consue. & supra de dolo. l. si ex dolo. & tunc procedit dictum Bald.quia consilium generale non potest venire contra determinata per adunātiam generalem, seu populum virtute talis generalis potestatis.arg. in l. si hominem.§. man. & quod not. Bar. in l. ambitiosa. de decre.ab ordi. faci. & sic debet seruare formam traditam in condendis statutis, ergo pacta facta sine illa forma non habēt vim legis,& sic cautela est quod prius faciat statutum seruata forma,vt l.prohibere. §. planè. quod vi aut clam, & postea faciat syndicum, & ita intelligo dictū Bal.

LEX XVI.

1 *Casus duo,in quibus seruus,qui incidit in commissum,non debet vendi per officiales fiscales,seu gabellarios alteri,immo priore domino, sed ei reddi præstita cautione, si gessit negotia domini.*
2 *Si aliquis qui gessit negotia mea sit condemnatus ad mortem,non debet fieri executio quousque reddiderit mihi rationem.*
3 *An possit alicui grauius delictum committi, vel grauior offensa,quàm corrumpere vxorem.*
4 *Quando vnus iudex petit ab alio iudice, quòd sibi remittat malefactorem, quia deliquit in territorio suo, quòd ille non teneatur remittere, nisi primo habita cognitione, an illud sit verum quod allegat petens remitti.*
5 *Confessio, & processus factus coram iudice remittente, an faciat fidem coram iudice ad quem fit remissio.*

1 INterdum. ¶†Nota in isto principio, & in §. j. duos casus, in quibus seruus qui incidit in commissum,non debet vendi per officiales fiscales, seu gabellarios alteri immo priore domino,sed debet illi reddi præstita cautione, scili-
2 cet, quando gesserat negotia domini. †Et istud facit φ si aliquis qui gessit negotia mea,sit condemnatus ad mortem,non
a debeat fieri execution,quousque mihi reddiderit rationem[a] ne remaneam in damno, de hoc per Cyn. in l.j.vel ij. C.de bonis proscrip. ¶Alius casus est,quando deliquerat contra dominū & dominus volebat de ipso vindictam sumere.Et sic not.φ lex
3 assentit domino volenti se vendicare de seruo suo. ¶†Nota etiā φ potest alicui grauius delictum committi, vel grauior offensa φ corrumpere vxorem, puta interficiendo filium. Alibi videtur dicere totum contrarium,vt not.in l.codicillis.§. matre. de lega.ij. Sed istud puto existimandum secundum qualitatem personarum,quia quidam de primo non curant, vt viles homines,quidam econuerso,facit l.iij.quidem.in fin.quod metus cau.supra. ¶†Allegatur etiam hic §.primus ibi,{vt cogno-
4 scat procurator,&c.}φ quando vnus iudex petit ab alio iudice,φ sibi remittat malefactorē, quia deliquit in territorio suo per tex.in auth.si vero.C.de adulte.φ ille non teneatur remittere,nisi primo habita cognitione, vtrum illud sit verum quod
5 allegat,petens remitti. †Et an confessio,& processus factus coram iudice remittente,faciat fidem coram iudice ad quem fit remissio,vide Bart.in l.magistratibus.supra de iurisd.om.iudi. & in l.diuus.de custo.reorum.

ADDITIO.

a ¶Rationem.Adde φ hoc tanquam singulare ponit Lud.Roma.sing. suis.

1 *Confiscata domo,an censeantur confiscata instrumenta, quæ possunt inde separari.*
2 *Si quis habebat bona in diuersis territorijs, & in vno fuit decapitatus cum confiscatione bonorum, quòd bona existentia in alio territorio non propterea confiscentur fisco illius loci vbi decapitatus est.*

1 §.Idem diuus. ¶†Allegatur iste §.quod confiscata domo vel fundo non censeantur confiscata instrumenta,quæ possunt inde separari, & quæ non veniūt in venditione domus,vel fundi,& quæ sint illa.dic
2 vt l.Iul.in fi.cum ll.sequen.supra de acti.empt ¶†Allegatur et φ si qs habebat bona in diuersis territorijs,& in vno fuit decapitatus cum cōfiscatione bonorum, φ bona existentia in alio territorio non propter ea confiscentur fisco illius loci, vbi decapitatus est.de ista q.vide per Bartol. plenè in l.cunctos populos.in vltima.quæst.de summa.trinita.C.

1 Vectigal

1 Vectigal est soluendum pro mancipiis nouitiis non pro veteranis.
2 Si quis soluit gabellam pro promissione de vendendo aliquam rem, quia statutum ita disponit, quòd non debeat iterum solui cum postea fit instrumentum venditionis.
3 Ingressus religionem aio probandi, & stetit per sex menses, et postea exiuit, deinde reingressus stetit per alios sex menses φ non videatur tacitè professus per lapsum anni, licèt portauerit habitum extra locum.
4 In aliis rebus quam mancipiis non refert vtrum portentur ad vsum suæ personæ, vel fundi sui, vt neutro casu soluatur vectigal.

1 **§. Quoties quis.** ¶ † Not. hic φ vectigal est soluendū pro mancipiis nouitiis, non pro veteranis, & est ratio sm glo. quia pro veteranis aliàs fuit solutum vectigal. Vnde amplius non est soluendū, & hoc facit ad multa, φ si quis soluit gabellā pro vino, vel frumento tpe quo portauit in ciuitate, si postea vendat, nō debeat iterū
2 soluere ¶ † Item si quis soluit gabellam pro promissione de vendendo sibi aliquam rem, prout est hic, quia statutū dispo nit, φ pro tali promissione soluat̄ gabella, ac si fieret instrumētum venditionis propter fraudes quæ committebātur, nō de-
a beat iterum solui, cum postea fit instrumentum vēditionis.[a]
3 ¶ † Item allegatur iste tex. ibi { anno continuo. } φ si aliquis ingressus est religionem aīo probandi, & stetit per sex menses, postea exiuit, & stetit extra p aliquos mēses, deinde reingressus est, & stetit p alios sex mēses, φ nō videatur tacite professus per lapsum anni, sicut dicunt iura canonica, qa debuit stetisse per annū ꝯtinuū. vide Pet. de Anch. in c. j. de regu. lib. vj. in vij. not. ¶ Itē φ licèt portauerit habitū extra locum, non dr̄ stetisse per annū in probatione, qa debet stare in ipso loco, vt hic in ver-
4 bo { in orbe. } ¶ † Vlt. not. glo. super verbo { vsualia. } φ in aliis reb. q̄ mancipiis nō refert vtrū portentur ad vsum suæ personæ, vel fundi sui, quia neutro casu soluitur vectigal, sed in mā cipiis ita demū non soluitur, si ducuntur ad vsum personæ, secus si ad vsum prædij, vt hic, & ista est magna limitatio ad l. si publicanus. §. j. ʃ. eo. adde infra ea. l. §. si quis professus.

ADDITIO.

a ¶ Venditionis. Adde Bald. consi. 837.

1 Si quis ducat seruos per territorium Mutinense, nec intendebat ingredi territoriū Bononien. & illi serui aufugiant, et veniant Bononiam, vbi est statutum, φ pro seruis soluatur tanta gabella, cum introducuntur in ciuitate, licèt non fuerit solutum, non incidunt in commissum.
2 Statutum quòd si quis ruperit confinia cum suis animalibus, quia inducat in territorium sine licentia, perdat animalia, an habeat locum si animalia ab aliquo aufugerunt, & ingressa sunt alienum territorium, & ruperunt confinia.

1 **§. Serui, qui in fuga.** ¶ † Not. hic φ si qs ducat seruos per territoriū Mutinense, nec intendebat ingredi territoriū Bononien. & illi serui aufugiant, & veniant Bononiā, vbi est statutū, φ p seruis soluatur tāta gabella, cū introducūtur in ciuitate, licèt nō fuerit solutū, non incidunt in commissum per rōnem, quæ
2 hic ponitur in tex. † & hoc facit ad qōnem quotidianā, qa cō munitates habēt corū districta, & habent statuta, φ si quis ruperit confinia cum suis aīalibus, idest quia inducat in territoriū sine licētia, perdat animalia, φ si ab aliquo aufugerūt animalia, & ingressa sunt alienū territoriū, nō dicantur rupta cōfinia, nec sint perdita. Hoc puto verū, nisi ex defectu domini male custodientis hoc accidat, vel pastoris cuius negligentia domino imputatur, quasi mala electio fuerit in culpa, vt l. fi. C. de acqui. pos. & l. videamus in prin. ʃ. loc. tamen de facto vidi seruari indistinctè φ animalia perduntur.

1 An propter ignorantiam minus puniatur quis, vt non incidat res in commissum, sed duplicatur vectigal.

1 **§. Licèt quis.** ¶ † Not. hic casum, in quo nō licet
a forensib. ignorare [a] statutū ꝯsuetudinis loci de gabellis soluendis: regulariter secus, vt l. fi. j. de decre. ab ordi. fac. Et hoc ideo est, qa illæ gabellæ, vbiq; quasi soluuntur, ideo fuit in culpa in non inuestigando, & sic errauit in iure quasi naturali. ita intelligit Bar. istum tex. in l. oēs populi. & per hoc cessat contrarium gl. in quo multum laborat.
2 † Aduertendū tñ, φ propter ignorantiam minus punitur, qa non incidit res in cōmissum, sed duplicatur vectigal, vt j. ea. l. §. diui quoque. secundum lect. secūdam, licèt de facto aliquādo fiat contrarium, sed de iure non debet fieri.

ADDITIO.

a ¶ Ignorare. dicit tamen Pet. de Anch. consi. 165. φ si in ciuitate est consuetudo, φ gabella soluatur de equis, qui introducuntur causa vsufru. causa equitandi φ forensis transiens non teneretur ad pœnam consuetudinis.

1 Licèt aliquis forensis exeat, vt intret portam cum salma videntibus gabellariis, & nihil sibi dicentibus, possint ire post eum, & capere salmam, & auferre pœnam, nec ille potest dicere, quare a me non petebas gabellam, quia libenter soluissem.
2 Si petiit a gabellariis, an sit gabella soluenda, & illi respōderunt quòd nō, & postea auferunt sibi salmam propter gabellam non solutam, an teneātur restituere salmam cum altero duplo.

1 **§. Diui quoq; Marcus.** ¶ † Nota istum casum quotidianum, φ licèt aliquis forensis exeat, vel intret portam cum salma videntibus gabellariis, & nihil sibi dicentibus, possint ire post eum, & capere salmam, & auferre pęnam, nec ille pōt dicere, quare a me non petebas gabellam, qa libenter soluissem.
2 ¶ † Item not. φ si petit, an sit gabella soluenda? illi responderunt quod non, & postea auferunt sibi salmam propter gabellam non solutam hoc facere non possunt, certe imo tenentur restituere salmam cum altero duplo, vt infra eo. §. diui quoque. secundum primam lecturam, quæ declarat finē huius §.

1 **§. Si propter.** ¶ † No. hic ar. si aliquis vecturalis trāsibat cum salmis per vnum territoriū, & audito φ in illo itinere erant latrones intrauit aliud territoriū vbi erat soluēda gabella, & nō soluit, nō tñ debeat salma ꝯfiscari. ¶ Item si erat statutū φ pro animalib. quæ introducuntur in ciuitatem, vel castrum, debeat solui gabella, & aliquis timore latronum introduxit, non debet soluere.

1 Nunciatio etiam de rebus liberis a gabella fieri debet, alias confiscantur, sicut si de eis solui debuisset, nisi dominus ipsarum sit minor, quia tunc restituitur.
2 Si ex forma statuti, syndicus communitatis tenetur denunciare maleficia, & aliquis occidit bannitum licèt istud sit impunibile, an tamen syndicus debeat denunciare ne puniatur.
3 An tunc teneatur denunciare seipsum, si commisit maleficium.

1 **§. Diui quoque.** ¶ † Not. hic singulariter, φ licèt de reb. quæ portantur non
a debeat solui gabella, debet tñ annunciari [a] gabellariis, & recipi apodissa, aīs confiscantur sicut si solui debuisset, si tñ est minor, restituitur in integrum, nā pro istis mancipiis nō erat soluenda, qa ducebantur sui vsus causa, & sic in sola professione errauit. Bar. dicit verū esse qñ erat incertum, an veniret soluenda, vel nō, vt quia sui vsus causa ducebat, de quo erat aliquid dandū, aīs si esset certū φ non veniret soluenda deberet annūciari, nec recipi apodissa per §. quoties. ʃ. e. in verbo, { professus non fuerit, } vbi hic nō nocet, si mancipia sint veterana, & sic erat certum, φ non veniebat soluenda, & istud accidit anno præterito in quodam scholari, qui extraxit libros sine apodissa, de quib. non erat soluēda gabella, & erat certum quia erant descripti tpe introitus in gabella, & ego defendi ipsum per id, quod no. hic Bar. & euasit pęnam, licet dictum Bar. sit dubiū, quia ēr in § quoties. erat dubiū, vtrū essent veterana, vel noui-
2 tia. ¶ † Allegatur etiam iste tex. φ si ex forma statuti syndicus communitatis tenetur denunciare maleficia, & aliquis occidit bannitum (qđ potuit ex forma statuti) licèt istud sit impunibile, tñ subditus debet denunciare, aīs punitur, quia nō pertinet ad eum, vtrum sit punibile, vel non, de quo vide hic per
3 Bar. ¶ † Sed an teneatur denunciare seipsum, si commisit maleficium? ista qō fuit hic disputata per dominum Machagnanum, & nullum bonū verbum inuenio in illa disputatione, ideo dicas φ non, quia statutum non intelligitur sibi imponere legē, vt seipsum perdat, ar. ij. q. j. c. si peccauerit. & quod no. Inno. in c. dudum. de elect. & Bal. in l. Marcellus. ff. rer. amot. & Bal. in l. j. C. quomodo, & quando iudex in fi. iij. col. ¶ Item qa debet esse differentia inter denunciantem, & denunciatum, quæ est in l. prætor. de tuto & cura. da. ab his. & in l. pen. supra de arb. & c. fi. extra de iustitu.

ADDITIO.

a ¶ Annuncian. Adde Bald. consil. 240. septimo libro.

§. Diui quoque fratres. ¶ Secundum primam lect. glo. declaratur §. diui quoque. in fi. ʃ. ea. l. qualiter puniatur publicanus, qui decipit transeuntem. ¶ Secundum aliam lect. limitatur vt §. licet. supra ead. l. vt ibi dixi.

§. Magnus autem. ¶ † Ex delicto serui non positi ad exigendum vectigal publicanus non tenetur pęna edicti. hoc dicit secundum gloss.

1 Qui non soluit vectigal, concedente publicano, non incidit in pœnam commissi.
2 Si quis scienter delinquat in non soluendo vectigal, vel in non denunciando res publicano, an res incidunt in commissum.

a **§. Si quis professus.** ¶ † Qui non soluit vectigal, concedente publica-
a no, [a] non incidit in pęnam commissi. hoc dicit. † Et not. tres casus, nam aliquando quis delinquit in duobus, scilicet in nō soluendo

ADDITIO.

a ¶ Publicano. Sed quid si non publicanus, sed alius vt famulus, vel salariatus a publicano, vide Bald. consil. 11. & consil. 411. quarto libro.

soluendo vectigal,& etiam in non denunciando res publicano,& tunc si hoc fecit scienter,incidunt res in commissum,ita loquitur l.cōmissa.§.eo.§.diui quoque.fm lect.iuncto §. licet. ¶ Item non deliquit in non soluendo,qa erant res,de qb.non debebat solui,sed deliquit in non denunciando publicano,& tunc distingue vt §.e.l.§.diui quoq;. Aut econuerso non deliquit in non denunciando.qa denunciauit,sed in soluendo.Et tunc hoc fecit permittente publicano , & nullo modo punit̃, vt hic. Aut ipso non permittente, & tunc publicatur octaua pars fm Dyn.sed nescio vbi hoc colligat. Posset dici ꝙ duplicatur vectigal,vt §.e.l.§.diui. ¶ Item Iac de Aret.intelligit istum textū,qn̄ publicanus conduxerat a fisco,& sic exigebat pro se. Vnde potuit remittere, vel terminū facere in sui præiudiciū, secus si exigebat pro fisco,vt j.de verb.obl.l.qui Romæ § Callimachus.Sed Bar.dicit,ꝙ ibi loquitur in eo,qui habebat mandatū speciale ad vnam exactionem fiendam,vt non possit terminum facere,secus si ad oēs, vt hic. Et hoc videtur mirabile dictum,& esset multū notandum si esset verum.tū ratio facit in contrarium,quia fortius videtur mandatum speciale, q̃ generale, quia multis casibus non sufficit generale , sed requiritur speciale,q not.in c.ad agendum.de procur.lib.vj. sed saltē tantum operatur generale in omnibus, quantum speciale in quibusdam,vt l.si duos.de admi.tut. ideo pōt dici,(& hoc plus placet)quia qui habet mandatum ad recipiendum solutionē non pōt facere terminum in præiudicium mandantis , quominus mandans possit etiam pendēte termino petere,& quo minus debitor incidat in pœnam conuentionalem, si nō soluit cū debet,& ita loquitur contrarium.Sed bene pōt,quominus incidat in pœnam legalem, vt hic , quia mitius agitur cū lege,q̃ cum homine.vt l.Celsus. supra de arbit.

De donationibus. Rubrica.

LEX PRIMA.

1 *Donatio proprie quando dicatur.*
2 *Tria requisita,vt dicatur proprie donatio,& nu. 3.*
3 *Quatuor species donationis impropria.*
4 *Donatio proprie sumpta requirit insinuationem , quando excedit summam quingentorum aureorum,& quid in donatione præsumptio.*
5 *Si debitorem meum per pactum liberaui gratis , vel per acceptilationem, an dicatur proprie donatio,& requiratur insinuatio.*
6 *Qualiter dicatur pactū legis cōmissoria,vel addictionis in diem , vt ex eo transferatur dominium ipso iure in venditorem sine noua traditione.*

1 DOnationes. ¶ † Propriè donatio est,qn̄ est simplex,& fit cum intentione ꝙ res ad donantem nunq̃ reuertatur , & ad ipsam faciendā mouetur donans ex mera liberalitate,non contēplatione alicuius rei faciendæ,vel nō fiendæ per donatarium,alś non dr̄ donatio proprie,qa non est simplex,sed ob causam,siue illa causa apponatur conditionaliter,& tunc nō perficitur antequam conditio existat, siue modaliter , & tunc perficitur,sed causa non secuta resoluitur. ¶ Item donatio inter sponsum & sponsam dicitur proprie donatio, nec resoluitur,licèt matrimoniū non sequatur,nisi expresse fuerit actum contrarium . hoc dicit tota lex. ¶ Et istud de donatione inter sponsos hodie corrigitur,quia tacite censetur inesse conditio, seu causa,si matrimonium sequatur, vel vt sequatur , & ideo distinguitur,an steterit per donantem,& nō reuocatur,an per donatarium,& tunc secus,vt l.cū vterum. C.de don.ante nup. an per casum,quia alter ex eis moriatur , & tunc distinguitur an fuerit facta a sponso sponsæ,vel econuerso , & primo casu aut non interuenit osculum , & reuocatur in totum , vt l. si a spōso.eo.tit.Et ista lex primo loquitur,de vera donatione vsq; ibi{dat aliquis.}Secundo,de illa quæ non dicitur proprie donatio vsq; ibi{agitur.}Tertiò,ex prædicto soluit quandam cō
2 trarietatem. ¶ † In prima parte Iurisconsultus videtur requirere tria,vt dicatur proprie donatio.Prima,vt agatur ꝙ statim res fiat donatarij,& hoc intellige , quādo incipit a traditione. Si autem a promissione requiritur ꝙ agatur, vt statim acquiratur ius , & actio ipsi donatario. Si ergo fiat sub conditione cum non acquiratur statim ius, nec dominium,non videtur proprie donatio.vt j.in ver.dat.Sed contra.de l.donatio.C.eo. & j.in l.proxi.§.si pecuniam.Sol.quod §.dixi procedit quando est talis conditio quæ dependet ex facto donatarij,vt si aliquid dederit,quia tunc censetur moueri non ex liberalitate,sed pro pter illud quod sperat,& ita debet intelligi ver. dat. Si autem pendente mero casu fortuito, hoc non facit quominus dicatur proprie donatio , ita vt etiam si pendente conditione res tradatur,dominium transferatur.l.si sub conditione. de solu. l.dotis fructus.§.de iure dot.quia non censetur moueri ad donandum contemplatione illius casus , sed ex sua liberalitate, non tū vult donare,nisi casus eueniat,& hoc est qd̄ voluit gl.j. in illo ver.dat aliquis.quæ incipit{cuius intuitu &c. } ¶ Scdm est,ꝙ det ea intētione,vt nō reuertatur ad se vnquā. h.d. pp id qd hr̄ in ver. itē cū ipse.qa si fiat pure,tū ob cām de futuro implēdā p donatariū,vel implēdā in personā donātis,vt puta,ob causam mortis eius,quā sperabat,similiter non dr̄ proprie donatio,qa non est simplex,sed ob causam , & ideo in tali donatione habet locū ꝯdō ob causam causa nō secuta , & habet ēt locum præscriptis verbis.vt impleatur,qa habita relatione donationis ob causam resultat ꝯctus innominatus,in quo habet locū ꝯdō ob causam,& similiter si in donatione agetur,vt res reuertatur ad donatorē,nō esset proprie donatio,& ex tali pacto iuxta ꝯctum apposito ageret præscriptis verbis , sed in donatione simplici nō habet locū qa est ꝯctus noīatus,qd̄ dic,vt plene no.in l.fi.supra de ꝯdi.ob cau. ¶ † Tertio requiritur,ꝙ moueatur ad donandū ex mera liberalitate , secus si ob seruitia recepta,nam tunc non esset proprie donatio,sed remuneratio vt j.eo.l.Aquilius regulus.& l.si pater.Et sic no.tres species donationis improprie sumptas.Adde quartā speciē , de qua hic. in
3 §.uj.in fi.ibi, {qñcunq; tamen &c.} ¶ † Et notandū ꝙ donatio proprie sumpta reqrit insinuationē , qn excedit summam quingētorū aureorū.vt l.sancimus.& l.fi. C.eo.tit. sed improprie sumptā insinuationē non reqrit,vt no.l. Aquili. & l. si pater. ideo hæc inuestigatio est vtilis. ¶ In gl.iij.ibi{ab auaritia &c.} dic melius,ꝙ hoc verbū {liberatione } fuit hic positū pp tria, nā interdū quis non Mouetur vt exerceat liberalitatem, sed vt remuneret donatariū de seruitiis impensis,vt d.l. Aquilius.interdū,quia se obligat naturalr̄ ad illū soluendū,& licèt nō possit cōpelli,tū si sponte soluit,hoc non facit ex mera liberalitate,sed stimulo obligationis naturalis,vnde nō est proprie donatio,vt j.eo.l.donari.& C.ad leg fal.l.j.interdū qa sperat in futurū aliquid fieri,vel dari a donatario . vt in hac l.& idē. ¶ In fi.gl ibi.§.si oliua.ex illo §.& ista gl.collige,ꝙ qn̄ quis non facit aīo donandi,sed lex præsumit ꝙ ita faciat eius odio,vt qn̄ impendit in re aliena scienter tanq̃ in sua nō necessario,sed aliqd de nouo faciendo,vt in illo §.& j.de acqui.rer.dom.& l. adeo. §.ex diuerso.talis non dicitur proprie donatio,& sic valet quātūcunq; magnæ quantitatis sit ēt sine insinuatione. ¶ Idem si soluit indebitū scienter.vt l.cuius per errorē.de reg. iur. fm gl.
a sed doct. hoc reprehendunt. [a] nam aīus donandi non præsumitur tunc in odiū donantis, quia nihil facit quod mereatur pœnam,nec vllum delictū cōmittit,nō sic in eo qui impendit in re aliena tanq̃ sua , nā deliquit eam detinendo ꝯ voluntatē domini,& ideo isto casu distinguitur,aut ille qui recipit, sciebat debitum non subsistere, & tunc quia ꝯcurrunt ambæ voluntates in donatione , resultat vera & propria donatio. Aut credebat debitum subsistere,& tunc non resultat donatio, qa non concurrunt voluntates, licèt dicitur quædam irreuocabilis datio.vt l.si ego.si cer.pet.& j.eod.si tibi dederim . & ideo
4 nō requiritur insinuatio. ¶ † Quid aūt si debitorem meum
b per pactum [b] liberaui gratis,vel per acceptilationem,an dicatur proprie donatio , & requiratur insinuatio ? de hoc habetur in l.ii quis obligat.de regulis iuris.dic ꝙ si erat debitum liquidum,& pecunia erat parata solutioni,dicitur donatio proprie ipsius pecuniæ.Si aūt debitū vel pecunia non erat solutioni parata,nō dr̄ donatio pecuniæ per id,qd̄ habetur in l. si spōsalibus.§.j.de iure do.& l.singularia.si cer.pet. & de hoc ēt habetur in l.j.quib.mo.pig.vel hyp.sol.& tangitur in addi.Spe.de instru.edi.§.porrò. ¶ In glo.mag.ibi {& ex his pactis erat actio pionalis &c.}dic ꝙ si do tibi ob causam de futuro , & nō fuit actum expresse,ꝙ ea non secuta restituas , tunc datur tantum condictio ob causam ad repetendum.item præscrip. verb. ad implendum,quæ oritur ex contractu innominato, qui resultat habita relatione donationis ad cām . vt §.dixi. non aūt datur præscrip.verb.ad repetendū.vt in toto tit.de ꝯdi. ob cau. si vero fuit actum expresse,tunc si non interuenit stipulatio,datur condictio ob causam , quæ oritur qn ex defectu causæ , & ēt actio præscriptis verbis,quæ oritur ex illo pacto incontinenti apposito iuxta traditionem,a qua vestitur vt l.in traditionibus.supra de pact. & l.si dominus. supra de præscri. verb. siue fuerit actum expresse,& restituatur causa non impleta,siue nō fuerit actum , semper datur conditio ob causam non impletam,vt patet ex superioribus, & hoc videtur verū , si donatio fuerit facta priuato. ¶ Sed si ecclesiæ tunc bene refert , quia si nō fuerit actū ꝙ deficiēte causa res restituatur,nō restitueret, nec cōpeteret cōdictio ob causam, quia prælatus hoc casu nō
c ampliādo causam,nō posset præiudicare [c] ecclesiæ. Sed si fuisset

ADDITIONES.

a ¶ Reprehendunt . Vide Bal. in l. ij. C. de fideiuss. Fulg. in l. cum falsa . ad finem.C.de iure & fact.ignoran.& in l. si pacto quo pœnam.C. de pac. & an sciens indebitum & soluens videatur donare , vide Alexand. consil. 78. iij. lib. & vide text. in l. j. C. de plus pet. an talis donatio requirat insinuationem .

b ¶ Per pactum . Adde Ang. consi. 278.

c ¶ Præiudicare . Sed si præiudicat , vt ipso viuente non habeat emolumentum donationis secundum Ludo.Rom.consi.184.& quando delictum prælati nocear ecclesiæ , vide per Oldr. consil. 93.

set expresse actū, ꝙ causa non secuta restituatur, quia hoc casu conditio nasceretur ex hoc pacto expresso, prelato nō implente causam cōmittetur hoc pactum contra ecclesiam, & daretꝰ condictio ob causam, ad rē repetendā, & etiā præscri. verb. hic videtur casus secundum verum intellectū in c. verū. de condi. appel. dic vt ibi dictum est. ¶ Si vero interuenit stipulatio, agitur ex ea, non autē præscrip. verbis. quia illa datur in subsidiū, vt l. quoties. de præscrip. verb. agitur etiā condi. ob cau. sed rei vendica. non, vt in gloss. quam no. nisi in casu speciali. l. j. C. de dona. quæ sub modo. Nos possumus dicere, si fuit actum, ꝙ causa non secuta habeatur datio pro non facta, ꝙ tunc possit agi rei vē. sicut ex pacto legis cōmissoriæ, & addictionis in diē cū videatur eadem ratio, licèt illa pacta consueuerint apponi solum in contractu emptionis, & vendi. Et vtilitas est magna, quia si competit rei vendicatio, dabitur cōtra quemlibet possessorem, sed actio personalis solum cōtra illū cū quo fuit fa-
6 ctum pactū, vt l. fi. §. fi. de cōtrahen. emp. ¶ † Vlt. not. singulariter istam glo. quæ semper alle. quia nō est melior in iure, qualiter dicatur pactum l. commissoriæ & addict. in diem. vt ex eo transferatur dominium ipso iure in venditorē sine noua traditione, quia qñ agitur vt res sit inempta, si pretium non soluetur intra certum tēpus, vel si melior conditio afferatur. ¶ Item si dicaī, ꝙ venditio habeatur pro non facta, vel datio habeaī ꝓ non facta, si loquimur ex contractu emptionis & venditionis vt s. dixi. adde aliud, ꝙ requirit, ꝙ hoc agatur ab ipso principio, cū sit venditio, secus si ex post facto, ita singulariter no. per gl. & do. in l. ab emptione. s. de pact. Si autē pactū nō sonat in resolutione cōtractus ipso iure, qa nō dicitur ꝙ habeī pro nō facto, vel ꝙ res sit inempta, sed ꝙ reuertatur, vel pertineat ad venditorem, non transferatur ipso iure, quia hoc pactū non facit videri venditionem factam non fuisse, secus in præcedenti.

LEX II.

1 *Si volentem mihi donare, delegauero ei, cui donare volo, duplex resultat donatio, una, quam ipse facit mihi, altera, quam ego facio illi tertio.*
2 *Filiusfamil. potest se obligare ciuiliter, & naturaliter ex omni causa præter quam ex mutuo, & voto, de quo possit soluere sine voluntate patris.*

1 SI cum filius. ¶ † Si filius promittit animo donādi iussu patris perficitur donatio, & censetur facta ab ipso filio si ipse donare voluit. Si verò voluit donare pater, censeī facta a patre, si filius erat debitor prīs. ¶ Itē si volētē mihi donare, delegauero ei cui donare volo, duplex resultat donatio, vna, quā ipse facit mihi, altera, quā
2 ego facio illi tertio. hoc dicit vsq; ad ver. {aliud iuris.} ¶ † Et notandum in ista lege, quòd quantum ad hoc, vt filius promittendo per stipulationem obligetur ciuiliter, & naturaliter nō expedit, quòd interueniat iussus patris, cum possit obligari ex omni causa, præterꝗ ex mutuo, & voto, vt infra de act. & oblig. l. filiusfamil. de verbo. obliga. l. fi. §. j. nec propter hoc ista lex dicit ꝙ promisit iussu patris, quantum verò ad hoc, vt soluere possit, si quidem habet peculium castrense, vel quasi, potest de illo soluere, etiam sine iussu patris, vt infra eodem. l. filiusfa. §. fi. idem hodie si habet aduentitium, in quo pater non habet vsumfru. Si verò habet, vel vult soluere de peculio profectitio, vel de pecunia paterna nō peculiari, nō potest soluere sine voluntate patris, vt dicta l. filiusfa. j. eodem. & l. fi. §. filius aūt. C. de bonis quæ liberis. & propter hoc dicit iste tex. ꝙ promisit iussu patris, tunc enim poterat soluere, nec expedit iterum interuenire voluntatem patris, quia eo ipso quòd consensit vt promitteret, videtur consensisse vt soluat. ¶ In primo verò casu huius legis, resultat duplex donatio, vna quā pater videtur fecisse ipsi filio dum sibi consensit, ꝙ de pecunia ipsius patris
a donaret, altera, quam facit ipse filius donatario. a ¶ Nec obstat primo dicto, ꝙ pater non potest donare filio, quem habet in potestate, vt l. ij. C. de inoffi. don. quia hoc est verum, qñ res donata esset remansura penes filium, quia hoc non posset fieri, sed reacquireretur ipsi patri, cum sit profectitium, etiā hodie, quia in profectitijs huiusmodi nil est immutatum, & sic esset perinde ac si ipse pater sibi ipsi donasset. Sed quia non est remāsura apud ipsum, sed ad alium, quia donat filio, vt alteri filius donet, tunc valet etiā prima dona. ar. ad hoc supra ad Tre. l. cogi. §. hoc solidum. & ita videntur do. intelligere istum tex. ¶ In secundo verò casu, quando pater volebat donare, & delegabat donatario filium suum debitorem, nō resultat nisi vna donatio, scilicet, quam pater facit donatario, filius autem ipse nil donat, sed debitor soluit, vt infra eod. l. donari. & dixi in l. præcedenti, in prin. Si autē filius nō esset debitor patris, innuit iste text. ꝙ non fieret donatio gloss. hic super verbo {promittere} super hoc laborat. Tu dic, quod immo resultat duplex donatio isto casu, vna quam filius facit patri cum se obligat pro ipso, quod facere potest, vt supra de in rem verso. l. & ideo. primo, & secundo responso. & l. si pro patre. § primo, & tenetur soluere de suo, si aliquid habet, puta castrense, vel quasi castrense peculium, vel hodie aduentitium, vel postquam erit sui iuris factus. Altera est, quam ipse pater facit illi tertio. ¶ In tertio vero casu in ver. cum vero, resultat duplex donatio, & ideo ponitur aduersatiua {vero} scilicet ad casum præcedentem. vbi non est nisi vna, quādo filius erat debitor, & vide qđ not. Cyn. in l. si fratris. C. de do. cau. mor.

ADDITIO.

a ¶ Donatario. Adde hic omnino quæ voluit Anchar. consi. 75.

§. Aliud iuris. ¶ Exceptio ꝗ obstat deleganti, obstat ei cui facta est delegatio ex causa lucratiua, & ēt ei cui ex causa onerosa putatiua, & tñ nō vera. h. d. vsq; ad §. si pecuniā. ¶ Item si erat vera, & pecunia erat reuersa ad delegantē, vt j. de ꝯd. ob cau. l. si donaturus. §. fin. in fi. vel incipit l. si pecuniā. ¶ Cætera de isto arti. dic plene per Dy. & Bar. in l. doli mali. s. de noua. ¶ In tex. ibi {aliud iuris} qa in casu præcedenti resultāt duæ donationes, sed in isto cum seq. nulla resultat. ¶ In tex. ibi {quem creditorem tuum putabas} supple, ēt ex causa onerosa, vt differat a casu præcedenti.

1 *Licet post mortem donatoris conditio existat, donatio tamen perficitur.*
2 *Tradens ex causa matrimonij, licet possit re integra pœnitere, tamen hæres eius non potest.*
Alius casus in quo est deterioris conditionis, quam defunctus remissiue.

1 §. Si pecuniam. ¶ † Licèt post mortē donatoris ꝯdō existat, donō tñ pficit. h. d. ¶ In gl. quæ incipit {pōt ergo} ibi. j. de sol. l. sub ꝯdōne. dic, ꝙ ibi tradit simplr, quo casu vr tradere aīo trāsferendi dñium, & transfert, si præcessit ꝯ̄ctus habilis ad translationem dñij, licèt sit condōnalis. vt l. dotis fructus. in fi. cū l. seq. s. de iure dot. hic apposuit expresse ꝯdōnem, ꝙ non transfertur dñium, nisi condōne impleta. ¶ In gl. ibi. in §. quas vero. dic ꝙ hic ipse dñs tradiderat, & sic ꝯ̄ctus donationis erat perfectus quātū ad eū, vt non posset reuocare, licèt ꝯditio adhuc pēderet, sed in ꝯ̄niū mandauerat tradi, & antequā fieret traditio, mortuus erat mādans, & sic mādatū reuocatum antequā ꝯ̄ctus esset perfectus.
a Vnde postea mandatarius tradere non pōt, vt j. proxi. §. ¶ † In gl. ibi. §. si res. dic ꝙ fuit donatio simplex, in qua non habet locū pœnitentia. vt j. eo. l. Aristo. sed ibi fuit datio ob causam, ex qua resultat cōtractus innoīatus, in quo habet locū pœnitentia re integra. vt l. si pecunia. de cōd. ob cau. & sic pōt pœnitere ipse dans, ita & hæres eius, vt ibi inducitur per locum a speciali, fallit qñ fuit facta traditio ex causa matrimonii, in qua licèt ipse tradens possit pœnitere re integra, nō tñ hæres eius. qđ est valde singulare, & sic est casus, in quo est deterioris conditionis hæres, quàm defunctus. Est & alius supra de ser. expor. l. ii. vel iii. contra est regulariter. vt l. hæredes. de reg. iur.

1 *Mandatum re integra morte mandantis expirat & si post factam mādatū donatario tradatur, dominium non transfertur, nec donatio perficitur.*
2 *Licèt procurator ignoret reuocationem mandati, non tamen transfert dominium rei domini sui.*
Quid in actu qui dependet ex voluntate procuratoris.

1 §. Sed si quis donaturus. ¶ † Mandatū re ītegra morte mandantis expirat & si post factum mandatum donatario tradatur, dominium non trāsferatur, nec donatio perficitur. h. d. Et in isto §. Bar. tractat materiā, qualr morte mandantis finiatur mandatum, quā tangit hic gl. magna. & Cy. in l. mādatū. C. mā. & dixi ego multo plenius. in l. fi. j. de sol. quā repeti, ¶ In tex. ibi {dederit.} idest tradiderit, nō enim transtulit in ipsum dñium. vt in gl. j. ¶ In tex. ibi {nō fieri pecuniam dñi mei
2 ꝯstat} supple, & per ꝯ̄ns donatio non perficitur. ¶ † Not. ergo hic ꝙ licèt procurator ignoret reuocationē mandati, non tñ transfert dñium rei dñi sui. Ratio est, quia translatio dñij nō poterat fieri inuito dño, vel sine eius voluntate, vt l. id, qđ nostrum. de reg. iur. & sic non depēdebat ex potestate procuratoris reuocati, voluntas aūt domini veteris finita est per mortē, vt l. iii. supra deposit. & voluntas noui domini, idest, hæredis non adest, merito non transfertur, secus in actu, qui dependet ex potestate ꝓcuratoris, & si quis mandauit Titio, ꝙ mihi uen-
a deret, uel a me emeret, nam contractus iste perficitur a ex consensu ipsius procuratoris, & ideo si ignorat reuocationem mādati contrahendo, ualet contractus, quo ad hoc ut ipse procurator obligetur, & dominus uel hæres eius teneatur ipsum indemne conseruare, licèt non possit transferre dominium, ut l. si mandassem. supra man. de renun. in glo. mag.

ADDITIO.

a ¶ Perficitur. Adde quod voluit Ioann. And. in addi. ad Specu. in titu. de emptio. & vend. §. j. versicu. quòd si res.

1 *Defectus causa concernentis fauorem donatarij tantum facit resolui donationem, si donans non erat aliàs donaturus, alias secus.*
2 *Causa finalis, & impulsiua quomodo cognoscatur, & quòd in quatuor casibus cenuatur finalis, & nu. 3.*
3 *Defectus causæ impulsiuæ non facit resolui contractum.*
Quid in causa finali

1 **§.Si Titio decem.** ¶ † Defectus causæ ɔcernẽtis fauorẽ donatarij tantum
facit resolui donõnẽ, si donans non erat alˢ donaturus, alˢ se-
cus.h.d.cum l.seq. † & semper alleg.de causa finali & impulsi
2 ua qũo cognoscantur, de hoc tãgit hic Bar. ¶ Et notandũ, ꝙ in
quatuor casib.censetur causa finalis,ᵃ & sic eius defectus indu
a cit repetitionẽ. Primus, qñ constat ꝙ donator, vel testator nõ
erat alˢ donaturus, vel relicturus, ẽt si concernat merum fauo
rem legatarij, vel donatarij, non tñ ipso iure, vt hic, & tunc ha-
bet vim ɔdõnis, vt ex isto tex.colligitur, non ꝙ impediat acq̃si
tionem dominii statim fieri, sed quia eius defectus facit resol-
ui acq̃sitionem. Ita intelligit istum tex. vide scribentes in c. ve-
rum.de cond.& demõ. ¶ Secundus casus est, qñ causa fuisset
apposita condõnal̃r, non modaliter, vt do tibi centũ, vel lego
si Stichum emeris: & tunc transfertur dñium, antequã sit im-
pleta ɔditio, facit l.cedere diem.de verb.sig.& l.demonstratio.
§.qđ aũt iure.de cond.& dem. ¶ Tertius casus est, qñ non con
cernit fauorem legatarij, vel donatarii tantum, sed testatoris,
vel donatoris, vel cuiusdam tertii, vel mixum donatarii, & ter-
tii, seu donatoris, vt not.in l. Titio centũ. in prin.de ɔd.& dem.
¶ Quartus casus est, quando concernit tantum fauorem lega-
tarij vel donatarii, sed erat causa pia, vt doris.l.cum is.§.si mu
lier.de condi.inde.& probatur in l.profectitia. §. si quis certã.
vbi is qui donat c.vt illa in dote dentur, repetit, si non dentur,
& sic illa causa præsumitur finalis, vt l.si ego.§.fi.eo.tit. de iure
dot.& l.pen.§.fi.C.eo.de qua glo.mag.in fi.opponit.& l.si ego.
3 In prin.de do. † Aliàs dicitur causa impulsiua, cuius defectus
non facit resolui contractum, vt in ista glo. & d.§l. Titio cen-
tum. in princip. ¶ Prædicta in causa de futuro, quæ non est
proprie causa, vt not.in l.damus.de condi.indeb. In causa aũt
de præterito quod iure fit, dic plene p Bar.in d.l. demõstratio.
§.quid aũt iure. ¶ An aũt defectus causæ finalis faciat generali
ter cessare effectum, iuxta illud, cessante causa &c. vide plenis-
sime per Cy.& Bar.in l.generaliter. C. de epis. & cle. ¶ Quæro
vtrum in casu huius l.an primo fuerit donatio simplex & ve-
ra? videtur ꝙ non, quia fuit ob causam.vt s̃. l. proxi.ver. item
cuius contrarium puto verius, quia non respicit fauorem dã-
tis, & sic fuit motus ex mera liberalitate, nõ sub spe præmii, &
effectus est magnus, qa non posset reuocare, si ille vellet eme-
re, secus si non esset propria donatio, sed ob causam datio, &
sic est contractus innominatus, quia haberet locum pœniten
tia, & de hoc videtur casus supra de pac.l.si cum fundum.

ADDITIO.

a ¶ Causa finalis. An in dubio præsumetur causa finalis, vel impulsiua, vide Bal.in
l.id, qđ pauperibus.de epis.& cle.Bal.in l.si repetendi. C. de condi.ob cau-
sam.& in l.legem.eo.tit & in l.j.in j.col.C.de confes.et in auth.ex testamen
to.C.de coll.et in l.j.C.de fal.causa adie.lega.Ioann.And. et Ioann.de Imo.
in c.post translationem.§.cæterum.de renun.glo.in c.his omnibus. 61. dist.

LEX V.

1 *Si reperitur in instrumento quòd Titius motus affectione quam habebat
ad Seium, quia erat suus consanguineus, vel amicus, vel propter eius
benemerita donauit sibi centum &c. quòd ista est donatio simplex, &
ideo requiritur insinuatio, si est vltra quingentos aureos.*

2 *Si in donatione apponuntur hæc verba, quòd propter benemerita, & serui-
tia quæ impendit, & in futurum sperat impendi, an hæc erit pura dona-
tio, & indigeat insinuatione, si merita non probantur æquiualentia.*

3 *Quando fit cessio ex causa donationis & dicitur propter eius benemerita,
& seruitia, an valeat cessio si merita non probantur.*

1 **Affectionis gratia.** ¶ † No.in ista l. ꝙ
si repit̃ in instr̃o,
ꝙ Titius motus affectiõe quã habebat ad Seiũ, q̃a
erat suus ɔsanguineus vel amicus, vel pp eius bene
merita donauit sibi cẽtũ &c. ꝙ ista est donatio simplex, & iõ
req̃rit̃ insinuatio, si est vltra q̃ngentos aureos. Videbatur ɔ̃riũ,
q̃a non mouetur ex mera liberalitate, vt eã exerceat, sed affe-
ctione, & ex benemeritis.ergo &c.vt s̃.co l.1 & qđ ibi no. in gl.
q̃ incipit {eius inmini,} sed illa gl.loq̃tur, quãdo quis mouet̃
ex affectione, quã quis habet ad illud qđ sperat fieri p donata-
riũ. vt l.hoc iure.in fi.j̃ eo.hic ex affectione quam habet ad per
2 sonã donatarii, q̃ est causa, vt exerceat liberalitatẽ. ¶ † Item vr̃
ɔ̃, dum dicit benemeritis.j̃.eo.l.Aquilius.& l.si pater.sol.ibi, qñ
descẽdit ad speciẽ meritorũ, & ẽt probant̃ esse vera, & tunc di-
citur remuneratio, & nõ indiget insinnatione. Hic verò locu-
tus fuit in genere, nec aliter benemerita probantur, & hoc no.
quia quasi in omnib. donationib. continentur hæc verba, ꝙ
pp eius benemerita, & seruitia quæ impendit, & in futurum
sperat impendi &c.nam ista verba non faciunt quo minus sit
pura donatio, & sic indigeat insinuatione, si merita non pro-
3 bantur æquiualentia. ¶ † Et pp hoc his diebus ɔsulendo dixi
ɔ̃ Bar.qui in l.per diuersas.C.man. dubitat qñ fit cessio ex cau
sa donationis, & dicit̃ ꝓpter eius benemerita & seruitia, vtrũ
valeat cessio, si merita non ꝓbant̃ ? & dicit se dubitare, q̃a ista
verba mutant titulũ.i.dicere, q̃a apparet ex eis, ꝙ noluit facere
purã & simplicẽ donationẽ, sed remunerationẽ; si ergo nõ ꝓ-
bantur merita, non est simplex donatio, q̃a noluit, nec remu-
nerario, q̃a nõ potuit, & sic remanet cessio sine titulo, & per
ɔ̃ns nulla, vt ibi istud voluit dicere Bar. licèt loquatur obscu-
rè, & ideo dicit se fecisse illa verba de plurib. instrumentis re-
moueri. Bal. dicit ibi, ꝙ non debuit dubitare, q̃a imo valet, &
idẽ tenet in l.fi.cõtra Bar. C.ne lic. pot. rõnes tñ suæ nõ tollunt
dubitõnẽ Bar. ¶ Ego dixi, & dico, ꝙ valet, & reputat̃ simplex, &
a pura donatio, ex quo merita nõ probanturᵃ per istam, & hoc
idem videtur ipse voluisse in l.donatione.C. de colla.

ADDITIO.

a ¶ Non probantur. Idem tenent dñi de Rota decis.j. in ordine de alie. iud. mut.
cau.fac.in antiquis.in vltimis verbis referentes Bar. tenere contrarium, Old,
cons. j. dicit ꝙ non dicitur donatio ob causam nisi descenderetur ad spe-
ciem meritorum, sed remanet simplex & pura donatio.

LEX XVI.

1 *Qui volente dño de fundo ipsius aliquid eximit ex causa habili ad transfe
rendum dñium, statim efficitur dñs, nec ex pœnitentia domini reuocatur
dñium, vel asportare prohibetur: sed si pœnitentia superueniat, antequã
eximat non efficitur dominus postea eximendo, nec asportare potest.*

2 *Quando in locatione miscetur factum cum translatione dominij, si illud fa-
ctum venit principaliter in contractu, dicitur locatio, & si principaliter
venit dominij translatio diceretur emptio & venditio.*

1 **Qui saxum.** ¶ † Qui volente dño de fundo
ipsius aliq̃d eximit ex causa ha-
bili ad trãsferẽdũ dñiũ, statum effici dñs, nec ex pę
nitẽtia dñi reuocat̃ dñiũ, vel asportare ꝓhibet̃, sed
si pęnitẽtia superueniat, anteq̃ eximat nõ efficit̃ dñs postea exi
mẽdo, nec asportare põt.h.d.Et primo loq̃t̃ qñ pmisit ex cau-
sa donõtis vsq; ibi, {sed si is.} ¶ Scdo, qñ ex causa emptionis &
ɔductionis. Dubitatio primi dicti erat, q̃a dñium nõ trãsfert̃
sine traditione, sed certè hic cẽset̃ interuenire ficta traditio, eo
ipso ꝙ eximit dño volẽte, vt hic in ver.q̃a quodãmodo.simile.
j̃.c.l.absenti.in ij.rñso.vbi interuenit ficta traditio. ¶ Sed in se-
cũdo casu erat dubitatio, q̃a q̃ semel pmisit mihi vt eximã de
fundo suo, vr̃ nõ posse postea pęnitere, ẽt anteq̃ eximã, vt s̃. de
aqua pln.arc.l.in diẽ.cũ his quæ ibi dixi, sed certe verum est, ꝙ
nõ põt, quominus mihi teneat ad interesse, vt s̃.de dolo.l.si, cũ
mihi.sed bene põt quo ad hoc, vt nõ efficiat̃ dñs, p l.id, qđ no-
strũ.j̃.de reg.iu.& per id, qđ dixi s̃.e.l.ij.§.sed si quis donaturus:
nã & si quis vendat mihi rem suã, nõ põt pęnitere, quominus
mihi teneatur tradere, & ẽt ad interesse, si non tradat, & tñ si-
a ne sua voluntate, nõ possim effici dñs rei,ᵃ vt j̃ de acq.pos.l.ex
stipulatione. ¶ In gl.q̃ incipit {si prædium.} ibi, idest non solet.
vult dicere gl.ꝙ titulus locationis nõ est sufficiẽs ad trãslatio-
nẽ dñij rei principaliter locatæ, sed alterius rei sibi cohærentis
a sic. ¶ † In glo.ibi. {vel dic locat opus,} Bar.multũ not. istã gl.
ꝙ qñ in locatione miscetur factũ cũ translatione dñij, illud fa
ctum venit principaliter in contractu, & dicitur locatio, sed
econuerso si principaliter veniret dñij translatio, diceret̃ em-
ptio & venditio, istud melius ipse declarat qõne sua q̃ incipit,
publicanus. Et de primo dicto ponit exẽplum per l. item si
pretio.§ ij.s̃.loca.vbi si locasti mihi operas tuas ad faciendum
ædificium in fundo meo tuis sumptib. & lapidibus, licèt faciẽ
do transferas in me dominiũ, & lapidum, & ædificij, quia ce-
dunt solo, dicitur tñ locatio, quia principaliter venit factum.s.
opera, & translatio dominij venit in consequentiã, quia cedit
solo meo, de secundo ponit exemplum in l.ij.eo.ti.vbi si auri-
fex locat operas suas ad faciendũ alteri opus de argento, vel
auro suo, dicitur potius venditio, quia non trãsfertur dñium;
nisi ipso tradente, & sic non venit in consequentiam rei meę,
scilicet principaliter, opera verò in consequentiam.

ADDITIO.

a ¶ Non possum effici, &c. Hinc patet venditorẽ præcise ad tradendũ non cogi,
contra cõem opinionem, qđ probatur ẽt per l.si iactũ retis.ff.de act.empt.

LEX VII.

1 *Filiusfamilias peculium profectitium sine consensu patris donare non po-
test, sed castrense sic.*

2 *Donare est perdere.*

*Donatio non dicitur esse de administratione, & sic habens liberam admini
strationem non potest donare.*

3 *Si concessum est potestati liberum arbitrium, non potest tamen ius alterius
lædere, vel tollere, & quid veniat sub istis verbis.*

4 *Ad hoc vt filiusfam. possit donare rem peculij profectitij cum requiratur
specialis concessio, satis dicitur specialis, si concedit sibi quòd donet, li-
cèt non dicatur cui.*

*Vbi requiritur mandatum ad petendum resti.in integrum, sufficit quòd
hoc dicatur in instr̃o, licèt non dicatur in qua causa, vel contra quem.*

5 *Verbum, donare, vel donatio, simpliciter, an intelligatur inter viuos.*

1 **Filiusfamilias donare.** ¶ † Filiusfa
milias ẽtsi
habeat liberã administrationẽ peculij profectitij,
nõ põt rem peculiarẽ donare, nisi habeat spãlem
& expressa permissionem patris, vel ẽt tacitam quæ resultat, si
subest iusta causa donandi, vel ex qualitate donantis, & dona-
tarij. ¶ Item ɔcessio de donando intelligit̃ de donatione inter
viuos, nõ de donatione causa mortis. Res verò castrensis pecu
lij,

lij, vel quasi benè potest donari sine permissu patris. h. d. tota
a l. notabilis & magistra. ¶ † No. j. in princ. q donare est perdere,
& ad hoc alle. ¶ Item donatio nō dicitur esse de administratio-
ne, & ideo licèt quis habeat liberā administrationē ab hoīe,
a vel a lege, vt tutor, vel curator, nō possit donare, [a] qa donādo
non dicit administrare. ad hoc s̄. de cura. furio. l. ab agnato. cū
3 concor. ibi no. Et istū tex. inducūt doct. † q si sit cōcessum Po-
b testati liberum arbitrium, [b] non possit propterea ius alterius
lædere, vel tollere: circa quod Bart. hic plura dicit quid veniat
sub illis verbis. Et adde q tunc ipse Potestas nō tenet nisi de so
lo dolo, vt idē Bar. not. in l. in vendirione. §. i. j. de bon. aucto. iu
di. pos. ¶ Item q debet seruare iura, & ēt statuta in casibus ab
eis decisis, & sic non debet vti arbitrio in illis, sed in non deci-
sis. vt no. Dyn. in l. ex imperfecto. s̄. de lega. iij. & Bar. in l. i. C. de
leg. Inno. in c. j. de consti. Nec pōt prolongare tēpus instantiæ,
& post tēpus lata sententia non valet, vt no. Bart in l. si in lega.
in prin. s̄. loca. vbi videt tex. nec pōt præferre iniquum ęquo, si
hoc tendat in p̄iudicium alterius, alias secus, si sibi bonum vi-
detur ex aliqua causa. arg. in l. cum quidā. de leg. ij. & no. Bald.
in l. si quis maior. C. de transa. & vide qd̄ not. per eundem in l.
milites. C. de test. mili. ¶ Et non pōt facere aliquid, quod sit le-
ge ciuili, vel prætoria prohibitum, vel bonis moribus, vt s̄. de
test. mil. l. si a milite. §. edictum. & ideo nō potest aliquem con
demnare ad perpetuum carcerem virtute talis arbitrij, quia
4 hoc est prohibitum, vt l. incredibile. C. de pęnis. ¶ † Item no. in
versicu. nunquā. cum requiratur specialis concessio, vt possit
donare, satis dicitur specialis si conceditur sibi, q donet, licèt
non dicatur cui. Et ideo vbi requiritur speciale mandatū, vt
ad petendū restitutionem in integ. sufficit q hoc dicatur in in
strumento, licèt non dicatur in qua causa vel contra quē, hic
5 & multis ī locis idem tenetur. ¶ † Vltimo no. diligēter in ver.
sed enim. quod verbum donare, vel donatio, simpliciter intel
ligitur donatio inter viuos, non causa mortis, quia in dubio
verba intelliguntur secundū propriam significationem. vt l. j.
§. qui in perpetuum. si ager vect. vel emphyteu. pet. Sed pro-
priè donatio est inter viuos, vt in l. i. s̄. eo. & hoc siue ab homi-
ne, siue a lege proferatur secundum Doct. licèt glo. super ver-
bo {donare} dicat contrarium, per l. si alienatum. §. donatio-
nis. de verb. signific. sed non obst. quia verbum donatio, po-
test sumi in genere, & tunc comprehendit omnes species do-
nationis. Ita intelligitur ibi. item in specie, & tunc locum ha-
bet quod s̄. dixi.

ADDITIONES.

a ¶ Donare. Qn̄ habens administrationem possit donare, vide Signo. consi. 26.
b ¶ Arbitrium. Et quid possit Potestas per tale arbitrium, Pet. de Ancha. consi. 166. Lud. Ro. cōs. 142. Ab. cōs. 94. ij. lib. p Sign. cōs. 120. & 267. p Soc. consil. 105.

LEX IX.

1 *Donatio potest consistere in quolibet emolumento etiam incorporeo.*
2 *Si quis inhabitauit domum meam non præcedēte locatione, tenetur mihi ad pensionem consuetam, ac si locatio præcessisset.*
3 *Si loco tibi fundum, licèt respectu fundi dicatur locatio, ipsi tamen fructus videntur venditi & merces dicitur pretium fructuum.*
4 *Cum emuntur gabella vel passagia, seu conducuntur, an debeat fieri remissio mercedis si nihil fuit perceptum.*

1 IN ædibus alie. ¶ † Donatio potest con
sistere in quolibet emo
lumento etiam incorporeo. h. d. ¶ Videbatur con-
trarium, quia donatio est doni datio, vt s̄. ti. j. l. sena
tus. §. donatio. & datio est dominij translatio. vt l. fi. s̄. de cond.
ob causam. quæ nō vadit in istis emolumētis corporeis, & ista
potuit esse ratio dubitandi. Sed r̄ndetur, q cēsetur donari æsti
matio illius emolumenti, q̄ in reb. corporalib. consistit, & hoc
2 vult iste tex. ¶ † Et facit iste tex. pro eo quod no. Cyn. in l. ex cep.
C. loca. q si quis inhabitauit domū meā nō præcedente loca-
tione, teneatur mihi ad pensionem consuetam, ac si locatio p̄
cessisset, quia censētur ad ipsum peruenire de meo tantū quā
tum emolumentum habitationis, & q cōuentus rei vendica-
tione sicut tenetur restituere fruct. perceptos, ita & pensionem
3 domus, quæ loco fructuum habetur arg. hic. ¶ † Vltimo not.
glo. j. pro eo quod dixi in l. cotem. §. qui maximos. s̄. ut. j. q si lo
co tibi fundum, licèt respectu fundi dicatur locatio, ipsi tamē
fructus videntur vēditi, & merces dicitur pretium fructuum.
Sicut hic domus dicitur commodari vel precario concedi, qn̄
gratis conceditur habitatio. vt in gloss. sed emolumentum ha-
bitationis dicitur donari, & sic est contractus mixtus, vt etiam
4 dicitur infra eodem. l. Aristo. † quod est vtile ad illam q. cum
emuntur gabellæ vel passagia, seu conducuntur, vtrum debeat
fieri remissio mercedis, si nihil fuit perceptum? quia de con-
tractu locationis natura est, quod fiat, non sic de natura cōtra
ctus emptionis, dic vt ibi dixi, & istam glo. adde ad ibi no. & s̄.
eo. l. qui saxum.

1 §. Ex rebus donatis. ¶ † Cum donatur fun-
dus quantum ad effe-
ctum insinuationis inspicitur æstimatio fundi, non fructuum
qui postea recipiuntur. Sed si donantur fructus, fit ęstimatiō
ipsorum fructuum. h. d. secundum primam lect. notabilem. Et
adde bonam l. ad istam distinctionem. s̄. de pact. dota. l. iiij. quę
incipit {si conuenerit.} ¶ Secundum aliam lect. dicit, q debi-
tor ex causa donationis non tenetur propter moram ad fru-
ctus rei donatæ ante lit. contesta. secus si sunt donati ipsi fru-
ctus. Ratio primi dicti est, quia iste est contractus stricti iuris.
vt j. eo. l. cum qui. in quo non veniunt fructus ante lit. contest.
vt l. cum fundus. s̄. si cer. pet. & j. eo. l. de donatione. nisi petam
id, quod meum est, vel aliquando fuit meum. vt l. videamus.
§. si actio. cum ibi not. supra de vsur.

§. Quod filius. ¶ Si quis donat rem meam me
volente, ego videor donare. h. d.
Intellige, q si donat meo nomine, ego solus videor donare. Si
vero suo, & ego in hoc consentio, videor ego donare sibi & ip
se alteri, quod dic vt supra eo. l. ij. in prin.

§. Donari non. ¶ Donatio non dicitur nisi cum
transfertur dominium actu, vel
habitu. h. d. in effectu, vt quia fit de re, cuius est commercium,
nam si est donantis, transfertur, si non est eius actu, transfer-
tur habitu, quia transfertur vsucapiendi conditio, & habet lo-
cum titulus pro donato. Sed si facit de re, cuius non est com-
mercium, non valet, quia non transfertur dominium actu,
vel habitu, vt si fiat donatio de re sacra vel religiosa.

LEX X.

1 *Donatio qualiter perficitur inter absentes.*
2 *Si quis fuit electus ad aliquod officium, vel dignitatem, an statim sit sibi ius acquisitum, & non administratio, quousq; ingrediatur officium.*
3 *Si quis fuit delegatus iudex inter aliquos, vtrum statim sit sibi quæsita iurisdictio, antequàm rescriptum, vel litera præsententur.*
4 *Si constituo procuratorem aliquem absentem, an statim sit procurator antequam suscipiat instrumentum mandati.*
5 *An possit mandatum reuocari antequam ad absentem perueniat.*
6 *Si nuncius fuit constitutus ad contrahendum, & antequam contrahat, dominus reuocat, an contractus postea factus valeat.*

1 ABsenti, siue. ¶ † Donatio perficitur inter
absentes interueniente tradi
tione vera, vel ficta, & concurrente voluntate do-
natarij, aliter non, nisi traditio fuerit facta seruo
eius, cum intentione vt statim domino acquiratur. hoc dicit.
¶ In tex. ibi, {sed si non.} q in donatione non sufficit volun-
tas donantis, sed requiritur etiam donatarij, & hoc facit p eo,
quod dixi s̄. e. l. j super gl. q licèt quis soluit indebite, si tamen
ille qui recipit, credit se recipere debitum, non perficitur do-
natio, licèt datum repeti non possit, & sic dicitur irreuocabi-
lis datio, ita debet intelligi l. cuius per errorem. de reg. iur. Sed
contra, de fine huius l. sol. ibi aderat voluntas serui ipsius do-
natarij, quæ reputatur voluntas dn̄i, & etiam voluntas donan
tis. ¶ Item cōtra de eo, qd̄ not. in c. ad apostolicæ. de cler. exco.
ministrante. per gl. qn̄ absens & ignorans excōicatur, & statim
ligatur, & in c. quod ob gratiā. de regu. iur. in mercur. q absens
& ignorans priuatur beneficio, & quod not. Inn. in c. quia cū-
ctis. de conces. præb. lib. vj. q absenti & ignoranti aufertur iu-
risdictio. Sol. illa iura loquuntur in actib. tendentibus in pręiu
dicium absentis, & factis ab illo qui pōt præiudicium inferre
ēt inuito, vnde non requiritur eius scientia. Hic loquitur in
actu tendēte ad fauorē, vel cōmodū absentis, in quo requiritur
2 voluntas eius, qa beneficium non confertur in inuitū. ¶ † Et
hoc inducitur ad q. si qs fuit electus ad aliquod officium, vel
a dignitatē, vtrum statim sit sibi ius acqsitum, ēt ignoranti, [a] qd̄
examinat hic Bar. q distinguit vtrum erat officiū ad quod in-
uitus potest compelli, & statim est sibi acqsitum ius, sed admi
nistratio nō, quousq; ingrediatur officium. facit l. obseruare.
§. si. de offi. procon. & quod not. in l. Publius. in prin. dē condi.
& demon. vide in l. priuatorum. de iuris. om. iud. sed si nō po-
terat compelli, non est q̄situm ius nisi a tempore acceptatio-
nis, vt hic. Et aduertendū, qa non sufficit hic ad notitiam ab-
sentis peruenire, nisi perueniat mediāte nūcio, vel epistola do-
nantis per gl. sing. in l. consensu. j̄ de act. & obli. q̄ tenet, q vbi-
cunq; pōt cōtractus fieri inter absentes, requirit nuncius vel
epistola ad coniungendas voluntates, & ēt gl. in l. illud. de sac.
3 san. eccle. ¶ † Induco ēt ad aliam q. si qs fuit delegatus iudex
inter aliquos, vtrū statim sit sibi q̄sita iurisdictio anteq̄ rescri-
ptū vel literæ p̄sententur? & iste tex. facit q nō, & hoc vr̄ velle
Inn. in c. ex parte questione. de restit. spol. Cy. in l. mandatū. C. mād.
in fi. ij. q. dicit hoc verum de iure canonico, sed de iure ciuili
statim est quęsita iurisdictio ēt ignoranti, per l. cū furiosus. s̄. de
iudi. quia munus iudicandi est necessarium, & nō pōt recusa-
ri,

ADDITIO.

a ¶ Ignoranti. A 'de qd̄ voluit Old. consi. 57. an collatio beneficij facta absenti sibi oppiuletur anteq̄ notitiam habeat, & vide qd̄ voluit Ro. consi. 285. vbi ponit, an donatio facta absenti valeat, si non est nuncius, vel epistola, &c.

ri qñ fit a superiore in subiectum. vt l. munerum. §. iudicandi,
ff. de munc. & ho. not. in l. j. C. qui pro sua iurisdi. non tamen
acquirit exercitium anteq̃ literæ præsententur, quia ignorat se
iudicem. ar. in l. quæro. j. de eo qui pro tuto. Certe Canonistę di
a cunt, q̃ ēt de iure canonico est hoc verum,[a] quicquid dicat In
noc. per c. cū super eo. de appell. vbi appellatur iudex ante rece
ptionem rescripti per gl. in c. cum olim essemus. de priuil. quæ
dicit q̃ si rescriptum vel literæ perdantur, anteq̃ præsententur
facta fide de legato, de tenore ipsarum poterit procedere, &
4 ita debet intelligi gl quæ est in cle. j de proc. ¶ † Induco ēt ad
q̃onem, de qua ibi per gl. si ꝯstitui procuratorem aliquē ab-
sentem, vtrum statim sit procurator anteq̃ recipiat instrumē-
tum mandati? & glo. ibi videtur tenere q̃ sic, tñ non habet
exercitium, & sic non valet actus per eum factus, nisi per do-
minum ratificetur. Bar. consuluit q̃ nullo modo sit procura-
tor, quia hoc officium non confertur in inuitum, vt l. Inuitus.
C. de proc. & in hoc differt a iudice delegato, nisi recipiat in-
strumentum mandati, vel nisi sibi sit notificatum per consti-
tuentem mediante nuncio, vel epistola, etiā si aliunde perue-
nisset ad eius notitiā, per prędicta. licet Dy. quem ipse reprehē-
dit, consuluerit cōtrariū, q̃ imo sit statim procurator, & istud
qđ tenet Bar. not. etiā in Spe. de proc. §. j. ver. quid si instrumen
tum. Et per Arch. in c. ij. de procu. lib. vj. & ēt in nouella. Et Fe-
deric de Sen. in consi. xxiiij. de ista q. tangitur per Bal. in l. licet.
C. de procu. & l. de furtis. C. de sal. vbi videtur distinguere, an ꝯ-
stituens voluerit q̃ statim sit ꝓcurator, & tunc statim erit abs-
que nuncio, vel epistola, vel transmissione instrumenti, an de
hoc non constet, & videtur velle q̃ tunc sit, cū instrumentū re
ceptum est, vel per nuncium, aut epistolā per l. qui absenti. j̃. de
5 acqui. pos. in prin. ¶ † Et ex prædictis patet, vtrū possit reuoca-
ri anteq̃ ad absentē perueniat in casu huius l. & certū est, q̃ sic,
quia donatio nō est perfecta, vs s̃. eo. l. ij. §. sed si quis donatu-
rus. in ꝯrium. c. si absenti. de præben. lib. vj. sol. ibi, episcopus ex
quadā necessitate habet beneficium vacans conferre, vt no. in
c. relatum. de præb. in antiq. ideo postq̃ contulit absenti nō po
tęst pœnitere quousq; ille pōt acceptare, sed hic donator vo-
luntarie donat, ideo potest reuocare anteq̃ donatarius acce-
6 ptaret, & non sit donatarius dn̄s. ¶ † Quid autem si nuncius
suit cōstitutus ad ꝯhendum, & anteq̃ cōtrahat dn̄s reuocat?
de hoc est gl. in l. j in fi. s̃. de cōtrahē. emp. q̃ ꝯtractus postea fa-
ctus valet. Tu dic, si quæritur, an possit transferre dominium,
post reuocationē, & clarum est q̃ non, etiā si ignoret reuoca-
7 tionem, vt l. ii. §. sed si quis. supra eo. ¶ † Sed si quæritur, an pos-
sit contractum perficere quo ad obligationem, distingue, aut
fuit constitutus, vt nuncius, & sic habet cōcipere verba in per-
sonam domini, & ex cōsensu dn̄i perficitur ꝯctus, vt l. multū.
C. si qs alteri vel sibi. & tūc nō perficitur, quia desinit volūtas.
Aut fuit constitutus vt procurator, & sic habet concipere ver-
ba in suam personam, & ex suo consensu perficitur, & tūc va-
let contractus, vt l. si mandassem. supra mād. & ita potest pro-
cedere gl. in d. l. i. in fi. ¶ Effectus est, quia ex quo valet contra-
ctus si tradat rem, licet non transferat dominium, vt supra di-
xi, transfert tamen vsuca. conditionem, de hoc est casus in l.
mandatum distrahendum. supra mād.

ADDITIO.

a ¶ Hoc est verum. Firmat Rota deci. fuis 108. de pb. vbi dīt, q̃ beneficia subcol-
lectorum añ receptionē literarum officij sunt Sedi Apostolicæ reseruata, &c.

LEX XIII.

1 *Cum res traditur illi qui potest mihi acquirere, acquiritur mihi, si tradens
hoc intendat, licet recipiens non intendat.*
2 *Quod tribus concurrentibus, id, quod traditur procuratori falso, statim ac-
quiratur domino.*
3 *Quid in ꝓcuratore nō falso, si non habebat mandatum gn̄ale, siue speciale.*

1 QVi mihi dona. ¶ † Cum res traditur il
li qui potest mihi acq-
rere, acquiritur mihi, si tradens hoc intendat, licet
recipiens non intendat. h. d. & semper alleg. pp gl.
quæ est hic, de cuius materia plene per Cy. in l. i. C. de acquirē.
poss. Et intelligo istam l. qū tradēs expresse dixit, q̃ tradebat, vt
mihi acquiratur, & recipiens expresse dixit q̃ illo animo non
recipiebat, sed vt acquiratur sibi vel alteri, vel mihi & alteri,
potius enim inspicitur voluntas tradentis qui potuit appone-
re rei suæ legem, quam voluit, vt l legem. C. de pact. iuncta l. ha
benus supra eo Si autem simpliciter reciperet, videtur recipe-
re eo animo, quo sibi traditur fictione iuris. arg. in l. si defen-
sor. §. i. de interro. actio. licet ipse aliud in animo gerat, quia nō
inspicitur animus in mente retentus, vt l. si repetendi. C. de con
di. ob causam. & perinde est, acsi talis non esset. ¶ In gl. magna
quæ format quatuor contraria, sciendum est, q̃ prima tria lo-
quuntur in procuratore falso, de quo non loquitur ista l. quā
tum verò de l. res ex mandato. de acquir. rer. dom. loquitur de
a procuratore vero. ¶ † Circa primum est sciendum, q̃ tribus
concurrentibus id, quod traditur procuratori falso, statim ac-
quiritur domino. s. quando semel habuit mādatum, licet fue-
rit reuocatum, quia non dicitur omnino falsus, cum innetur
primordio veritatis. vt l. cum filius. §. hæres meus, de leg. ij. ¶ Se-
cundum est si concurrat fauor liberationis. ¶ Tertium est, q̃
ipse recipiat bona mente, vt mihi requirat, istis concurrenti-
bus perinde est acsi esset verus procur. & acquiritur mihi sta-
tim, & contingit liberatio ipso iure, & iste est casus l. cū quis. §.
j. j̃. de sol. de quo gl. opponit secundo loco. ¶ Altero vero isto-
rum deficiente non acquiritur mihi statim, sed si recipit ani-
mo, vt acquirat, mihi acquiritur secuta ratihabitione, & iste est
casus in l. si ego s̃. de nego. gest. sed si alio animo, non acquiri
tur mihi, sed ipse furtum committit tradenti, a quo dominiū
non recepit, vt l. falsus. §. j j̃. de fur. de qua opponit gl. primo lo-
3 co. ¶ † Sed circa procuratorem verum, si non habeat manda-
tum generale siue speciale, serua distinctionem gl. saluo q̃ in se
cundo membro dum dicit, q̃ si alter ipsorum gerat in animo
vt mihi acquiratur, acquiritur, nam hoc est verum, quando
ipse tradens gerit in animo vt hic, secus econuerso, si ipse non
gereret, sed procurator gereret, quia debet inspici voluntas tra
dentis in non acquirendo, sicut in acquirendo, cum sit ratio
contrariorum, & per l. id quod nostrum. de reg. iur. & per l. ab-
senti. in fi. s̃. eo. sm̄ Cy. & omnes. in dubio autem dic, vt ibi not.
per Bar. nā in isto casu ita pōt loqui. l. res ex mandato. j̃. de acq.
rer. do. vel dic, q̃ ibi constitui te procuratorem ad emendum,
a tu emisti,[a] & non ostendisti mandatum, nec dixisti te emere
procuratorio nomine meo, & sic nec vendens videtur fuisse
huius propositi, sed credebat q̃ emeres pro te, isto casu acqui-
ritur tibi dominium, sed actione mandati teneris mihi trade-
re, vt ibi, & l. si ita quis. §. Seia. j̃. de verb. obl. sed si procuratorio
nomine emisses, statim recta via acquireretur mihi dominiū,
b & possessio.[b] vt l. procuratorem. C. de acqui. poss. non sic, quā-
do procurator stipulatur procuratorio nomine domini, quia
actio & obligatio quæritur sibi, & tenetur dn̄o cedere, vt l. pos-
sessio quoque. §. & si possessio. de acq. pos. ratio diuersitatis col
ligitur ex l. ea quæ ciuiliter. j̃. de acqui. rer. do. quia facilius ac-
quiritur nobis per actum naturalem, vt est traditio per quam
acquiritur dominium, & possessio, quàm per actum ciuilem,
puta stipulando, & ideo si esset dare casum, in quo dominiū
quæreretur sine traditione, vt per pactum legis commissoriæ,
& addictionis in diem. iuxta no. in l. j. s̃. eo. per tale pactum non
acquireretur domino, vt est casus l. j. C. per quas personas no-
bis acquiritur. secundum lect. Pet.

ADDITIONES.

a ¶ Tu emisti. Sed quid si emisti fundū ꝓ medietate, nomine dn̄i aliam medie-
tatem tuo nomine & totum possedisti, qualiter domino succurratur, vide Io.
And. in addi. ad Spe. de empti. §. j. ver. nonnunquam.
b ¶ Et possessio. Adde quòd tunc possessio acquiritur per procuratorem, si transfe-
ratur per actum naturalem, secus si per ciuilem. Ideo possessio precarij non
acquiritur per procuratorem. vt sin. dicit Bar. in l. j. C. de acqui. pos. & in l. per
procuratorem, eo. ti. &c.

LEX XIIII.

1 QVi alienum. ¶ † Qui colit fundū alienū ani-
mo donandi, non repetit expen
sas. h. d. ¶ No. q̃ eo ipso, q̃ quis colit fundum tanq̃
suum, cū sciat alienum; videtur facere animo do-
nandi. Sed aduerte, q̃ tunc pōt deducere expensas culturæ de
fructibus, per l. fundum. in prin. s̃. fami. ercis. sed quando tanq̃
alienum, & animo illi donandi, non pōt etiam de fructibus
expensas deducere, per hanc l.

LEX XV.

1 *Donatio facta per criminosum cuius bona veniebant confiscanda, valet si
condemnatio non erat secuta.*
2 *Donatio quando censeatur facta in fraudem fisci, & an tunc sit necessa-
ria reuocatio.*
3 *Quid in donatione causa mortis, & quid in donatione facta inter coniuges.*

1 POst contractum. † Donatio facta p
criminosum cu-
ius bona veniebant confiscanda, valet si condem-
natio non erat secuta. h. d. Sed secuta postea con-
demnatione, reuocantur, si facta fuit in fraudem fisci, vt j̃. de iu
2 re fisci. l. in fraudem. & j̃. ti. i. l. si aliquis ¶ † Et cēsetur facta in frau
dem, si tunc iam erat accusatus, vel in crimine deprehensus,
vt l. fi. in prin. infra de his qui sibi mortem consci. secundum
Dy. sed si maleficium erat occultum, vel nondum erat com-
missum, non videtur facta in fraudem, nisi ex aliquibus con-
iecturis, quas Bar. hic multum bene, & notabiliter prosequi-
tur, & semper remittitur ad eius dicta. Et vide bonam gl. in l.
res. C. de dona. inter vir. & vxo. ¶ Et notandum pro summario
huius materiæ, q̃ quatuor sunt casus in quibus ista l. procedit
sine dubio, in eo quod principaliter dicit, scilicet q̃ donatio-
nes factæ a criminoso valent etiam irreuocabiliter. Primus
est, quando de crimine nunquam fuit accusatus in eius vita,
quia crimen morte extinguitur, & habetur pro non commis-
so, nisi sit tale, de quo possit eius memoria accusari post mor
tem, vt læsæ maiestatis, vel hæresis, vt infra eodem. l. donatio-
nes. §. fina. & l. ex iudiciorum. de publi. iudic. ¶ Secundus,
quando fuit accusatus, & fuit absolutus, & sententia transi-
uit

uit in rem iudicatam. nam amplius cognosci non potest, vt l.
licet. in fi. nau. cau. stab. nisi doceatur de præuaricatione primi
accusatoris, vt l. sicut. §. idem. de accusa. j. ¶ Tertius est, quãdo
crimen est tale, q̃ ex eo non veniebat fienda confiscatio bono
rum, quia tunc non est q̃ possit reuocare fiscus nec etiam hæ
redes, quia non possunt venire contra factum defuncti, vt l. cũ
a matre. de rei vend. C. ¶ Quartus est, quando donatio nõ fuit
facta in fraudem fisci, quod quando sit, infra apparebit. Et ex
his duobus vltimis casibus valet irreuocabiliter, si condemna
tio sit secuta. ¶ Sunt & alij quatuor casus, in quibus procedit
ista l. a contrario sensu, q̃ si secuta sit condemnatio, non va-
let etiam ipso iure, & a principio nõ est necessaria reuocatio.
Primus quando esset facta post condemnationem, quæ trãsit
in rem iudicatam, & esset crimen de quo veniret fienda con-
fiscatio bonorum, quia tunc desiit esse iam dñs bonorum, vn
de non potest donare, & ita intelligi gl. fi. huius legis. ¶ Secun
dus, quando esset tale crimen. ex quo statim essent bona cõfi-
scata, ẽt ante sententiam, vt læsæ maiestatis, vel hæresis, qđ dic
vt l. Imperator. infra de iure fisci. per Dy. & Bar. & in casu l. cõ-
missa. supra titu. j. & tunc sententia cõdemnatoria requiritur
ad declarationem, quia declarat retro fuisse donationẽ nullã.
sed si nõ sequeretur sententia, non apparet de crimine. ¶ Ter-
tius casus est, qñ post accusationem propositam, & adnotatio
nem bonorum propter contumaciã, facta esset donatio, vt l.
fi. §. de requi. re. in fi. ¶ Quartus est, qñ esset donatio de sui natu
ra irreuocabilis, vt manumissio serui, quia fortius prohibetur
vt j. de manu. l. qui pęnę. & in istis casibus secuta condemna-
toria per quam declaratur donõnes præcedentes esse nullas,
poterit fieri executio ꝯ donatariũ absque alia sententia rescis-
soria donationis per executores fisci ad hoc deputatos. ¶ Est
& alius casus in quo ista l. procedit cum limitatione, dum di-
cit q̃ donõnes valent, vt intelligatur, s. ipso iure, tñ non in ef-
fectu, quia reuocantur, & hoc qñ sumus extra casus prædi-
ctos, & apparet q̃ sint factæ in fraudem fisci timore condem-
nationis criminis, vt j. tit. j. l. si aliquis. in fi. de iure fisci. l. in frau
dem. & hoc contingit, qñ secuta est condemnatio, & ex crimi
ne facta erat confiscatio bonorum, & donatio erat facta ante
condemnationẽ, præsumitur autem facta in fraudem, qñ fuit
facta post accusationem institutam, vel qñ ante, sed erat de-
prehensus in crimine, vel crimen erat notorium, vt s. dixi s̃m
Dy. vel quando erat occultũ, tamen donatio fuit facta clam,
nam ex hoc resultat præsumptio fraudis, ar. in l. fi. §. de ritu nu.
vel fuit facta de omnibus bonis. arg. in l. oẽs. §. Lucius. quæ in
frau. cred. vel fuit facta coniunctæ personæ. ar. in auth. quibus-
cunque modis. C. de sacrosan. eccl. & hoc qñ fuit facta post de
lictũ commissum. Si verò ante, tunc adhuc Bar. dicit, si extant
prædictæ coniecturæ videri fuisse, factam in fraudẽ, & cogita-
tione futuri delicti. ¶ Mihi videtur hoc verum, nisi delictum
a fuerit secutum statim [a] post donationẽ factã. ar. in l. ventri. in
fi. de priuil. cred. & l. concubinã. §. res amotas. §. rer. amo. & qđ
not. in c. officij. extra de cle. vel nisi tempore donationis subsi
steret inimicitia capitalis, aĩs licèt fuerit facta donatio de om
nibus bonis, vel coniunctæ personæ, non puto videri factam
contemplatione futuri delicti, de quo erat spes, & his casibus
secuta sententia non reuocatur donatio ipso iure, nec potest
fieri executio contra donatarium, sed oportet, q̃ per procura-
torem fisci agatur ciuiliter reuocatoria, & feratur sententia re
scissoria donationis, vt Insti. de act. §. itẽ si quis in fraudẽ. Præ-
3 dicta in donatione inter viuos. † Donatio vero causa mortis
siue sit facta ante crimen cõmissum, siue post. Item siue sit fa-
cta in fraudẽ, siue non. Item siue ex crimine fuit facta bonorũ
confiscatio, siue non, si m̃ erat capitale, per qđ perdebatur vi-
ta naturalis, libertas, vel ciuitas, rescinditur, sicut quælibet alia
vltima voluntas, vt l. eius qui §. de testa. & iste est casus in d. l. si
aliquis j. tit. j. cum habeat vim vltimæ voluntatis. Donatio ve-
ro inter coniuges, quæ illi similatur in aliquo, quia põt reuo-
cari, si illa fuit in fraudem, dic in omnibus & per omnia idẽ
quod dixi §. in aliis donationib. nec tũc habet locũ l. rea quę.
C. de do int. vir. & vxo. nam si aliç retractantur, fortius illa, quç
a principio non habet subsistentiam. sed si fuit facta ante cri-
men cõmissum, & cessante suspicione fraudis, tunc habet lo-
cum illa l. notab. q̃a per condẽnationem subsecutã non irrita
tur, imo aliquando confirmatur sicut per mortẽ naturalem,
quãdo ex cõdemnatione maritus factus est seruus pœnę. Si au
tem nõ est factus seruus, sed perdit ciuitatem, tunc nec irrita-
tur, nec ꝯfirmatur, sed est in pendenti quousq; maritus viuat
naturaliter, & põt per eundẽ reuocari, vt est casus singularis in
l. sed si mors §. de do. int. vir. & vxo. & si reuocatur, bona non
pertinebunt ad fiscum, ad quem transiuerunt alia per con-
fiscationem, sed pertinebunt ad condẽmnatum, qui potest ac-
quirere de nouo, vt l. si tibi. §. is cui bona. supra mandati.
& ita singulariter not. Bal. C. de exceptio. rei iudicatę. in l.
executor. xiij. col.

ADDITIO.

a ¶ Statim. Adde Pet. de Anch. consi. 258.

LEX XVI.

1 *Verba enunciatiua emissa in vltima voluntate in præiudicium hæredis principaliter propter se dispositiones inducunt.*
2 *Verba enunciatiue emissa in vltima voluntate, quando non inducant dispositionem, & nu. 4.*
3 *Quid in contractibus.*
4 *Si duo fratres diuiserunt bona paterna, pacto apposito quòd nullus alienares partem suam, ad hoc vt si decederet sine liberis, ad superstitẽ perueniret, an ex istis verbis possit superstes petere bona, si alius decessit sine liberis relicto hærede extraneo.*

1 EX hac scriptura. † Verba enũciatiua
emissa in vltima vo
a luntate [a] in præiudicium hęredis principaliter p̃p
se dispositiones inducunt. h. d. Dy. ¶ In tex. ibi. {me
cum habui.} i. hẽc me contingerit, & sic ponitur præteritũ pro
futuro, alias videretur loqui post mortẽ. ¶ In tex. ibi, {donas-
se.} p̃p illud verbum ista l. fuit posita in hoc titu. quia testator
fuit vsus hoc verb. nõ m̃ q̃a ex hoc inducatur donatio cã mor
tis, vel inter viuos, licèt quidam dixerint, vt no. in prin gl. mag.
quia in illis requiritur præsentia, vel consensus vtriusq; partis,
vt j. ti. j. l. inter mortis. & §. tit. l. absenti. & ex hoc non apparet,
q̃ isti liberti fuerint præsentes, vel q̃ cõsenserint, & ideo solum
inducitur legatum, vel fideicõmissum, in quibus non requiri-
tur præsentia legatarij, vt l. cum pater. §. donationis. de leg. ij. &
cui legato conuenit hoc verbum, donatio, vt l. legatum. de
do. co. ti. & fuerunt ista verba prolata in vltima voluntate, nec
ẽt inducitur probatio donationis inter viuos, qđ quidam di-
xerunt, vt hic in gl. post prin. ibi, {vel quia.} nam tunc nõ age
retur ex hac scriptura, sed ex donatione præcedente probatio
ne per hanc scripturam, cuius ꝯrium vult litera, nec dominiũ
pertineret ad istos libertos ex sola donatione, vel ex his verbis
non secuta traditione. vt j. e. l. nuda. perinde ergo est, acsi p̃ ista
verba testator legasset istas vestes, quia sunt verba enunciati-
na propter se principaliter prolata, & ad hoc allegat istam l.
2 ¶ † Hoc recipit plures limitationes, quia primũ est verum, nisi
possint restringi ad aliquid aliud, q̃ quod superius dixisset, vt
l. Lucius. §. filiam. ad Treb. ¶ Secunda est, q̃ inducunt disposi-
tiones quatenus significationes verborum patiuntur, non vl-
tra. vt l. Titia. §. Caius. de leg. ij. ¶ Tertia est, quia tunc inducũt
dispositiones, qñ sunt directa ad hæredẽ grauatũ, hic secus, si
ad legatarium oneratũ, quia videntur prolata gratia adulatio
nis, vt l. generali. de vsufr. leg. in princ. ¶ Quarta est, quia tunc
inducunt dispositiones, qñ ex certa sciẽtia sunt prolatæ, secus
si per errorẽ, vt l. j. C. de fal. cau. adie. leg. ¶ Quinta, quia tunc
inducunt, qñ tendunt in præiudicium eius, quia tunc testator
põt grauare, alias secus, vt C. de testa. l. verba. & arbitriũ tut. l. j.
¶ Sexta est, q̃ inducunt, quando sunt expressa vt hic, secus si
tacitè subintellecta, nisi interuenerit iusm, vt l. & omnes, cum
auth. ibi posita. C. de prob. ¶ Septima & vlt. quia inducunt, qñ
exprimitur certa res, vel quantitas, aliàs ẽt si essent verba di-
spositiua, non valerent, vt l. cum post. §. gener. de iure dot. &
iste est casus s̃m vnam sol. quã hic ponit gl. in l. Titia. in prin. §.
de leg. ij. de qua gl. hic oppo. secũdo loco. ¶ Si aũt verba enun-
ciatiua non proferuntur principaliter p̃p se, sed p̃p aliud, tunc
loquuntur leges allegatæ in gl. pro ꝯriis, qđ põt cõtingere plu-
ribus modis. Primo qñ per modũ conditionis, & tũc non in-
ducũt dispositiones, siue sit conditio expressa, vt l. ex pacto. la
picola. §. de hær. inst. siue tacita, vt l. Vitia. de le. ij. in prin. Scđm
aliam sol. & ita loquitur primum, & s̃m ꝯriũ gl. nisi in aliquo
antecedenti sine quo verba stare non possunt, vt l. Proculus. de
vsufr. Aliquando emittuntur per modũ cãæ de præterito, &
tunc inducut dispositiones, quo ad effectum excludendi illũ
ad quem sunt directa, si eius odio prolata sunt, vt l. qui vole-
bat. s. de hær. insti. vel alterius per illum, ad quẽ directa sunt, si
eius fauore fuerunt prolata, quia pariunt sibi exceptionẽ, vt l.
emptor. §. fi. cũ gl. ibi posita. de rei vendi. actionem aũt nõ pa-
riunt s̃m gl. ibi positã, sed ꝯrium tenet gl. & melius in l. si socer
§. Lucius. sol. ma. dic vt ibi per Bar. & reprobatur in c. fi. de suc
cess. ab intest. & ibi hoc tenet Inn. Interdum emittũtur per mo
dũ cãæ de futuro, aut per viam modi, & tunc ẽt inducunt di-
spositiones tam in legatis, vt l. ij. de his quæ sub modo. q̃ ẽt in
ꝯtu donationis, vt l. quoties. C. de don. quæ sub modo. Inter-
dũ per modũ demonstrationis, & tunc nõ inducunt disposi-
tiones, nisi sint prolata a milite, vt l. ex verbis. C. de test. mi. l. cũ
3 tale. § fi. de condi. & dem. ¶ † In ꝯtibus aũt, si sunt emissa prin-
cipaliter p̃p se, & ad effectum liberationis, non inducunt di-
spositiones, vt l. tale pactũ. in prin. §. de pac. alias inducunt di-
spositiones,

ADDITIO.

¶ Voluntate. Adde vltra loca vulgaria Ab. consi. 11. eundem Pa. consi. 189. per Sig. cõs. 166 per Car. cõsi. 130 per Alex. cõsi. 82. iij. li. & consi. 6. & 46. & 70. j. l. Pul. consi. 196. Lu. sing. suis sol. 4. & fol. 207 Fran. de Are. cõsi. 23. & consi. 90. p Lu. Ro. consi. 180. & 258. & consi. 191. vbi dicit verba enũciatiua l. dispositionem non inducere allegat Fed. consi. 22.

spositiones,sed probationes si sunt emissa propter se,vt l.opti-
mam.C.de contrahen.& cõmit.stip.secus si propter aliud,vt l.
non nudis.& l.non epistolis. C.de proba. ¶ † Et ex hoc anno
præterito consului in ciuitate Paduæ cũ duo fratres diuisissēt
bona paterna,pacto apposito, ꝙ nullus alienaret partem suã,
ad hoc,vt si decederet sine liberis, ad superstitem perueniret,
quærebatur vtrum ex istis verbis posset superstes petere bona,
si alius decessisset sine liberis relicto hærede extraneo? & dixi ꝙ
sunt verba enunciatiua,quę in contractibus non inducunt di
spositiones ad effectum agendi, nisi in contractibus donatio-
nis.vt supra dixi. Adde vnum aliud,ꝙ interdum in vltima vo-
luntate emittũtur propter aliud significatiuum cuiusdam fu-
turi euentus,& tunc an inducant dispositiones,dic, vt l. pater
filium.§.fundum.& l.Iulianus.§.ex his.& etiam l.Pamphilo.in
prin.de leg.iij. per Bar.

LEX XVII.

1 *Donatio potest fieri liberando debitorem.*
2 *Licèt obligatio & actio ex sententia videantur de iure ciuili, (quia omne iudicium est de iure ciuili,)tamen talis obligatio non potest tolli per acceptilationem,nisi primo deducatur in Aquilianam stipulationem.*

1 SI in stipulatum. † Donatio pōt fieri liberando debitorē.
h.d.Et an tunc requiratur insinuatio,& quid sit in
donatione,an pecunia debita,an verò ipsa libera-
tio,tetigi supra in l.j.& Bar.ēt tangit infra eo.l. Modestinus. li-
2 cèt non ita plene. ¶ † Not.ꝙ licèt obligatio & actio ex senten-
tia videantur de iure ciuili,quia omne iudicium est de iure ci
uili,tamen talis obligatio non potest tolli per acceptilationē,
nisi primo deducatur ad aquilianam stipulationem,& hoc ideo,
quia per acceptilationem non tollitur nisi obligatio verborũ,
sicut ipsa acceptilatio est liberatio verborum,vt Insti. quibus
mod.tol.obl.§.ij.aliæ verò non,licèt sint de iure ciuili , vt hic
patet.Bar.tamen in l.Iulianus.de condi.indeb. dicit, ꝙ ex sen-
tentia oritur obligatio naturalis de iure gentium ex illa æqui-
tate seu præcepto iuris gentium,ꝙ maioribus pareamus. vt s.
de iusti.& iure.l.veluti.& l.vt vim.licèt quidam dicant,ꝙ non
oritur obligatio naturalis,sed tantum ciuilis,cũ sint iudicia de
iure ciuili,vt l.ij.de ori.iur. post prin.¶ In gl.ij.ibi,{respõdeo,}
remanet actio ex sententia,ista glo.communiter reprobatur,
quia cum acceptilatio habeat vim solutionis, vt infra de no-
ua.l.qui rem.§.si.sicut per veram solutionem ambæ obligatio
nes tolluntur,vt d.l.si rem.§.j. ita & per acceptilationem . vt l.
non solum.§.j.de libe. leg.

LEX XVIII.

1 *Quatenus contractus innominatus continet donationem, non habet locum in ipso pœnitentia.*
2 *Donatio an sit contractus innominatus.*
3 *Quòd possit esse vnus contractus partim nominatus,& partim innominatus,& cuius natura sit.*
4 *Si dedi tibi librum meum pro tuo,& etiam pro decem quæ mihi dedisti,an sit contractus permutationis tantum,vel venditionis,vel mixtus.*
5 *Quid si expresse dixerim quòd vendidi librum pro libro tuo , & pro decem,& nu. 6.*
6 *Emphyteuta an possit permutare ius suum vtile,irrequisito domino directi dominij.*

1 ARisto ait cum. †Quatenus ɔ̃ctus innominatus cõtinet dona
tionē,non habet locum in ipso pœnitētia,ad hoc
2 alleg. † Et per istã l.tenet Bar. in multis locis,ꝙ do-
natio sit contractus noĩatus,quia si esset noĩatus , haberet lo-
cũ pęnitentia re integra,vt l.si pecuniam.de condi.ob cau. cu
ius ɔ̃rium hic patet. ¶ Erat aũt dubitatio, quia si tradidi tibi
seruum transferendo in te dñium ob hanc causam, vt ipsum
manumittat,dr̃ ɔ̃ctus innoĩatus,do vt facias,in quo habet lo-
cũ pęnitentia re integra,vt l.iij.§.j.de cond. ob cau. si ergo ha-
bet locũ pęnitentia de toto.s.vt nullo modo manumittas, sed
mihi reddas,vt ibi.Similiter videaĩ habere locũ in parte, quia
si apposui tp̃s quinquennij ad manumittendũ , videbatur ꝙ
possem pœnitere de illo tpe,& agere,vt statim manumitteres,
sed ɔ̃rium hic determinatur, quia per appositionem illius tp̃is
videor ibi donasse operas illius serui vsq; ad quinquennium,
quam donõnem nõ possum reuocare.Et hoc nisi appareat,ꝙ
illud quinquennium non apposui gratia tui,vt illas operas lu
crareris,vt ibi,{sed in superiori casu &c.}& in ɔ̃nis hic signa-
tis per gl.de l.iij.§.j.de cond. ob cau.& de l.si quis alicui. s.mã.
3 ¶ † No.ergo ex ista l.ꝙ pōt esse vnus ɔ̃ctus mixtus partim no-
minatus,& partim innoĩatus , nam inquantũ voluit donare
operas quinquennales est noĩatus,sed inquãtum dedit vt ma-
numittatur,est innoĩatus,do vt facias: & ideo si vendidi tibi
fundum pro decē,cũ pacto,ꝙ scribas mihi librum , vel vadas
pro me Romã,dicitur contractus mixtus nominatus cũ inno
minato. Aduerte tñ,qa istud est verum, si pretium est iustũ ad
valorem rei,quia non plus valet,tñ hoc non obstante nõ fuis-
sem motus ad vēdēdũ,nisi ires pro me Romã. Sed si pretium
nõ esset iustũ,istud ire p̃ me Romã reputat pars p̃tii,vt l.fun-
di partē.de ɔ̃hē.emp.& sic vr̃ duntaxat noĩatus.¶ Itē in primo
casu,qñ pretiũ est iustũ,licèt sit mixtus noĩatus cum innoĩa-
a to,tñ nõ habet locũ pęnitētia,[a] nec possum rē repetere ex ca-
pite pęnitētiæ, si paratus es ire Romã, sed tñ pp cãm nõ secu
tã,si es in mora eũdi Romã.Nõ sic,qñ est simplex ɔ̃ctus innuo-
minatus,in quo habet locũ pęnitētia,ēt si velis implere ex par
te tua.¶ Itē est aliud speciale isto casu,qa ex mora nõ implen-
di cãm nõ possum agere ad repetitionē rei, nisi probem ꝙ aĩs
non fuissem vēditurus,ista duo p̃bantur ex l.singulari & nota
bili.C.de pac.int.emp.l.cũ te.secus qñ ɔ̃ctus innoĩatus est sim-
plex,qa cã nõ impleta possum repetere , licèt nõ p̃bem aliter
me nõ fuisse daturũ,qa hoc p̃sumitur in dubio p̃ l.si pecuniã.
4 & l.iij.in multis casibus,de ɔd.ob cau.tene mēti. ¶ †Per prædi
cta ēt r̃ndetur ad qõ.si dedi tibi librũ meũ pro tuo, & ēt p̃ x. q̃
mihi dedisti,verũ sit ɔ̃ctus p̃mutationis tñ , vel vendõnis , vel
sit mixtus? & certe si valor rei præponderat pecuniæ,dr̃ p̃mu
tatio:si ecõtra,dr̃ venditio. si ɔcurrũt,pōt dici ɔ̃ctus mixtus,de
quo tãgit hic Bar.p̃ c.ad qõnes.extra de rer. p̃mu. & hæc inue-
stigatio est vtilis si p̃ vēdõne debet solui gabella,& pp permu-
tationem non,&c.ista interpretatio fit in dubio , & ita intellr̃
Bar.& in dubio dr̃,si ex forma ɔ̃ctus non apparet an voluerim
vēdere vel p̃mutare, vt qa in eo dr̃ , ꝙ dedi tibi librũ meũ pro
5 tuo,& p̃ x.nec dixi,ꝙ vēdiderim , vel p̃mutauerim . ¶ † Quid
aũt si expresse dixerim,ꝙ vendidi librũ meũ pro libro tuo , &
pro x. an erit venditio,si valor libri tui prępõderet,qa valet xv.
& ecõtra. Si dixi ꝙ p̃muto librũ meũ cũ tuo,& cũ x. an erit p̃-
mutatio si liber nõ valet x.cogita,qa Bar.nõ tēgit nec declarat
hoc,sed dũ dicit ĩ dubio ĩspicir̃,&c.vr̃ sētire, ꝙ sit ɔ̃ct[us] vēdõis,
si dixerim hoc,ꝙ vēdo librũ,licèt liber tuus plus valeat , vel sit
ɔ̃ctus p̃mutationis , si dixerim ꝙ p̃muto librũ, licèt liber tuus
6 minus valeat &c. † Et istũ casum habui de facto in emphyteu
ta,q ius suũ vtile,qđ valebat sexcenta , alteri dedit pro vno cã-
po terræ qui valebat centũ,& quingentis,& in ɔ̃ctu dicebatur
ꝙ permutabat dictũ ius suum vtile,cũ illo campo, & sexcētis,
dñs directus dicebat,ꝙ ceciderat a iure suo , quia vendiderat
eo irrequisito,ipse dicebat,ꝙ non vendiderat, sed permutaue
rat,& ꝙ permutare poterat ex forma cõtractus,replicabat , ꝙ
nõ erat p̃mutatio,sed venditio,quia pecunia pręponderabat,
vt not.hic Bart. replicabatur,ꝙ Bar. loquitur indistinctè. Sed
quando constat de animo contrahentis,ꝙ voluit permutare ,
dicitur permutatio,licèt pecunia excedat.& hoc videtur Bart.
expresse dicere in l.j.de rer. permu. Potest dici si pecunia addita
non excedat valorē rei,vel excedat in modico, procedat quod
no. Bar.in d.l.j. de rer. permu.vt sit venditio si hoc actũ sit : sed
b si actum sit,ꝙ sit permutatio, [b] dicatur permutatio . in dubio
vero si nihil sit actum,dicitur contractus mixtus. Si vero pecu
nia multum excedat , & tunc indistinctè sit venditio,etiam si
actum sit,ꝙ sit permutatio,maximè quando tractatur de pręiudicio alterius,vt in exemplo supradictæ quæstionis .

ADDITIONES.

a ¶ Pnia. Adde quod propter hoc dicit Ro.consi.171.& dicit idem Ro.sing.suis,
ꝙ si commodo tibi bouem meum,vt commodes ita tuũ, ꝙ dr̃ contractus in-
noĩatus,& idē si cõmodo tibi cyphos,vt eos mihi reddas, vel tantidē argēti.
b ¶ Si permutatio. Facit quod voluit Ancha.consi.71. ꝙ stante statuto,ꝙ de con-
tractu emptionis soluatur gabella,non de contractu locationis, ꝙ si cõtingat
ꝙ dentur prædia,& animalia æstimata pro certo pretio periculo cõductoris,
ꝙ tamen debet attendi principalis contractus,nec gabellam soluendam esse.

1 §.Idem Aristo. †Ex traditione ēt reuocabili,trãs-
fert vsucapiendi ɔdõ , si tradens
non erat dñs,eo casu quo fuisset dñs , fuisset translatũ dñium.
h.d.facit l.si alienam.in prin.& l.qui alienã.j.tit.j.& s.de cond.
indeb.l.indebiti.§.quod si nũmi.cum ibi not.¶ In tex.ibi,{pos-
set dubitari an vsuca.}nã si non vsucapitur, non pōt recipiēs
ipsum manumittere post quinquenniũ,quia non est dñs, sed
si vsucapitur , & iste est vnus effectus huius quæstionis. Alius
est,quia si tradentem pœniteret ante lapsum quinquennij, &
nollet ꝙ manumittatur, licèt nõ possit agere ante lapsum qu-
quennij,vt restituatur si illud quinquennium fuit appositum
gratia recipientis,vt in princ.huius l.benè tamen posset agere
lapso quinquennio,vt sibi restituatur,quia nõ fieret liber,nec
si per constitutionem, nec si expresè manumitteretur , postq̃
est secuta pœnitentia,vt l.si pecuniã. §.j. de condict. ob caus. &
deberet restitui tradenti per condictionem ob causam , quia
ab illo censeretur recipiens habuisse dominium , postquam
habuit ab eo causam vsucapiendi,non autem posset condici,
vel vendicari a pristino domino.Sed si non vsucaperetur, tũc
verus dominus posset ab eo vendicare, non autem tradens,ni
si fortè ratione possessionis , quam posset condicere. vt l.j.de
triticaria.Ratio ergo dubitandi erat hic, quia ista traditio erat
reuocabilis per pęnitentiam, ideo videtur ꝙ ex causa nõ trans
fertur vsucapiendi conditio.Sed certè transfertur dominium,
quia tradens est dominus, ergo vsucapiendi conditio si nõ est
dominus,vt l.clausibus.de contrahen.emptio.

1 *Quando*

1 *Quando donatio incipit a traditione, non agitur de euictione, sed de dolo ad interesse, si res euincatur.*
2 *An donator seu venditor teneatur de euictione, vel ad interesse si res euincatur. & quæ sit differentia inter ipsos contractus.*

1 **§. Labeo ait si quis.** †Qñ donatio icipit a traditione, non agit de euictione, sed de dolo ad interesse, si res euincat. h. d. ¶ Est autem dña in hoc, qa si ageretur de euictione, posset agi etiã ad æstimationem rei euictæ, sed actio de dolo non datur ad illam, sed ad expensas, quas fecit donatarius, si eas non potuit recupe
2 rare ab euincente. ¶ †In glo. magn. in fi. ibi, {tunc agi potest.} in hoc tamen est differentia inter ↄtum donationis, & ↄtũ emptionis, & venditionis. Nam in primo, si promisisti mihi dare rem aliquam ex causa donationis, quæ non erat tua, & tradidisti, non fuisti liberatus a promissione, quia promisisti dare. i. dominium transferre, & hoc non fecisti, & ideo re euicta possum agere actione prima, vt l. cum quis. §. qui hominẽ. de sol. sed si vendidisti mihi rem alienam, ipsam tradendo fuisti liberatus, quia non tenebaris dare, sed tradere. vt no. in auc. sacramenta pube. per gl. & l. Pompo. §. si is. de procur. & re postea euicta, nascitur noua actio. de euic. vt no. gl. or. in l. cum plures. de euic. in fi. magnæ gl. prima. n. actio fuit orta ad tradẽdum, & traditione facta fuit sublata, sed ista oritur ad interesse quod consistit in eo ꝙ hodie valet res. quia potest plus valere quàm fuerit empta. vt l. venditor. de euic. ¶ Alia differentia est, quia in venditione quousque res sit euicta, licèt possim ꝓbare ꝙ sit aliena, non possum agere contra venditorem de euic. qa sufficit ꝙ mihi liceat habere vt in l. habere licere. de eui. nisi vẽditor sciuisset rem alienam, vt l. si seruus. §. fi. de ac. emp. vbi est casus singularis, ꝙ tunc possum agere etiam anteq̃ euincatur. Sed in donatione, si promisisti dare, & non dedisti, quia non transtulisti dñium, si possum probare, ꝙ res est aliena, etiam si res nondũ sit euicta, possum agere, quia non fecisti, qđ ꝓmisisti, vt j. de sol. l. si rẽ meã, & d. l. cum qs. §. qui hominem. co. ti.

LEX XIX.

1 *Reipubli. non potest fieri donatio sine causa.*
2 *Quando quis ex stipulatione promittit aliquid non inserta aliqua causa, & certa scientia, an valeat stipulatio.*

1 **HOc iure vtimur.** †Reipub. nõ potest fieri donatio sine cã h. d. Et est speciale in republica, ꝙ non põt sibi fieri simplex donatio ob cãm de præterito, sed de futuro sic, & ratio colligitur ex l. j. §. fi. C. de cad. to. quia respublica vel princeps nõ quærit tales donationes, quæ habent vim adu-
2 lationis. ¶ †In tex. ibi, {si ob honorem.} potest intelligi, scilicet
a iam receptum a republica, & sic est quædam numeratio,[a] & cessat ↄtrium glo. quia non incidit in l. Iul. ambitus. qui donat vel promittit pro honore iam habito, si aũt pro habẽdo, tũc aut clam, & incidit, vt j. ad l. Iul. ambitus. l. j. aut palã, & tunc aut est honor, qui hẽt administrationem, & idẽ vt in auth. vt iud. sine quoquo suff. §. j. & no. per Cy. in l. Barbarius. de offi. præt. aut non habet administrationem, & tunc secus, & isto etiam casu potest hoc intelligi. ¶ In tex. ibi, {si minus.} no. istum text. alleg. Bar. in l. j. §. circa. de doli exce. ad quæstionẽ illam qñ quis ex stipulatione promittit aliquid non inserta aliqua causa, & ex certa scientia, vtrum valeat stipulatio? & ibi tex. videtur dicere, ꝙ nõ: quia ob. exceptio. Istud tamen est verum, quando per errorem, vt quia credebat causam subsistere, & non subsistebat, sed quando sciebat nullam causam subsistere, dicunt quidam promissionem valere, quia subintelligitur causa donationis. Alii dicunt ↄtrium per istum tex. qui videtur simpliciter loqui. Bar. tenet præcedentem opi. per istum tex. vbi speciale est in promissione facta reipublicæ ꝙ sine causa non valet, ergo si fiat priuato, valet per locum a speciali per l. j. in fi. ad muni. Salua pace, ista inductio non est bona, quia in repub. est speciale, ꝙ etiam si inseratur causa donationis, non valet nisi fiat ob obliquam aliam causam, q̃ propter meram liberalitatem, & hoc vult iste tex. Sed si fieret priuato ex causa donationis, bene valeret. Nos autem loquimur, quando stipulatio non cõntiet aliquam cãm ẽt donationis, sed fuit simpliciter facta, quo casu dicunt quidam, ꝙ censetur in dubio facta per errorem, vt no. Cy. in l. generaliter. C. de non nu. pe. vel ex satuitate ſm Bal. ibi. Et istam partem puto verã, ꝙ si non constat an sit facta per errorem, vel ex certa scientia, non valeat in effectu, sed ob. exc. doli. vt d. §. circa. licèt Bar sentiat contrarium, ꝙ videbatur facta ex causa donationis, si autẽ apparet, ꝙ sit facta ex certa sciẽtia, quia in instrumento dicitur talis sciens se ad infrascripta
b non teneri sponte promisit,[b] ex tunc valebit, & præsumitur animo donandi, postquam alia causa non subest, & ideo illa verba notarij sunt vtilia in instrumento.

ADDITIONES.

a ¶ Remuneratio. Summo pontifici bene potest fieri donatio, nec consideratur cã, vt consuluit Oldr. consi. 30.

b ¶ Sponte promisit. De hoc vide per Alex. consi. 4. j lib. & an talis donatio egeat insinuatione, & an iuramentum suppleat defectum causæ.

1 *Donatio quæ fit ob causam de futuro, non est propriè donatio, sed merces illius causæ.*
2 *Possum recipere a te pecuniam, vt pro te fideiubeam.*
Contractus innominatus potest fieri per conditionem, si.

1 **§. Labeo ait extra.** †Donatio quæ fit ob cãm de futuro, non est propriè
2 donatio, sed merces illius causæ. h. d. ¶ †No. hic dũ dicit, si satis pro te dedero, ꝙ possum recipere a te pecuniã vt pro te fideiubeã. sic ſ. mandati. l. si remunerandi. §. fi. ſm Bart. & nõ est vsura. ¶ In gl. mag. ibi, {sed ↄtus innominatus.} No. gl. ꝙ ↄtractus innominatus põt fieri per si, vt promitto tibi x. si tale quid feceris, sed ↄ, quia non fit nisi per vt, puta, promitto vt tale qđ facies, vt no. in l. si inter. ſ. de pac. sol. quando fit per vt, sine dubio est ↄtus innoĩatus, ẽt si ex eo qđ facias mihi nihil adest, sed qñ fit per si, tunc dr̃ innominatus, qñ ex eo qđ facias mihi aliquid adest, vt no. ibi, & in l. si quis cũ debitore. ſ. de iureiur. ¶ Aduertẽdũ tñ, ꝙ licèt hic resultet ↄtus innominatus, vt dicit gl. ille tñ qui promisit pecuniã si alter pro eo satisdederit, etiam si pecuniã soluit, nõ põt agere, vt satisdet, sed repetet, si ille non satisdat, quia satisdatio non est in promissione, sed in conditione, vt l. si quis. de cõdi. ob cau. sed ille qui satisdedit, benè pot agere præscr. verbis, vt sibi detur pecunia promissa.

1 **§. Non potest.** †No. hic tex. cũ gl. ꝙ interdũ cã ponitur pro causato, nam liberalitas non est donatio, sed virtus animi, vt no. ſ. e. l. j. in gl. iii. & tñ hic ponitur pro donatione quæ ex liberalitate prouenit.

1 *Mandatum an finiatur morte mandantis.*

1 **§. Si quis dederit.** †Mandatarius ẽt finito mandato põt dñium rei transferre virtute mandati, si apud ipsum est, non tñ liberatur a mandante, vel eius hærede, nec actionẽ ↄ ipsos acquirit, nisi igno-
2 ret reuocationẽ mandati. h. d. ¶ †Et aduertẽdũ est, ꝙ quatuor hic sunt videnda. Primũ, vtrum mandatũ sit finitũ morte mãdantis, vel dñe mutuãtis, cum pacto ꝙ redderet Seio, & istud non declaratur in tex. Sed dicendũ est ꝙ sic, licèt transtulerit dñium in recipientẽ, postq̃ est mortuus anteq̃ ille tradat, & sic re integra, & hoc vult gl. quæ incipit, {secus.} & benè. Sed ↄ, quia istud mandatum fuit ſcm̃ tpe ↄtus celebrati, vt patet in prin. ergo vr̃ non posse reuocari ẽt per expressam reuocationem. vt j. de sol l. aliud. circa fi. ti. Sed ibi fuit ſcm̃ cõtemplatione mandatarij, qđ præsumit qñ fit alternatiuè, vt soluatur stipulanti vel adiecto, hic cõtẽplatione mandantis, qui voluit donare illi Seio, nec fuit appositum pcm̃ alternatiuè ꝙ restituatur ipsi mutuanti vel Seio, sed Seio tm̃, & sic non fuit factum principaliter, vt debitor hr̃et facultatem soluendi pluribus sicut in l. ↄtria. Secundo est videndum, vtrum in primo, & secundo casu huius l. qñ mandatarius soluit finito mandato per mortem perficiatur donatio, & est dicendum, ꝙ non, quia donatio non perficitur nisi concurrat voluntas donantis tpe quo perficitur, sed hic non concurrebat tpe traditionis, quia erat finita per mortem, vt l. iiii. ſ. loc. ¶ Et ex hoc dico, ꝙ heredes istius mandantis possunt repetere ab illo cui facta est solutio, & per condictionem sine cã tam in primo casu, quando mandatarius ignorans soluit, & sic est liberatus, q̃ in secundo, sed si soluisset scienter, tunc non esset liberatus, nec in secũdo casu posset agere, & ideo hr̃des mandantis non repeterent ab illo, cui facta est soło, nec ipse soluens, quia videretur donasse postquam sciebat mandatum reuocationis, vt in simili no. in l. si procuratori falso. de condi. ob cãm. & l. si non sortem. §. qui filio. de condi. inde. Et istud etiã non declaratur in litera. ¶ Tertiũ est, vtrum iste transtulerit dominium in primo & secundo casu, & est dicendũ ꝙ sic, vt in text. cũ apud ipsum esset dominium, alias secus, vt supra eo. l. ii. §. sed si quis donaturus. ¶ Sed ↄ, quia dominium non transfertur ex nuda traditione sine causa, vt l. nunq̃ nuda, de acqui. re. do. sed hæc erat nuda ex quo non perficiebatur donatio. sol. non dr̃ nuda, si fuit causa putatiua, vel pretensa donationis, vt not. j. de acquir. poss. l. 4. §. si vim. per Bar. nam etiam ex inutili contractu dñium transfertur, si non est a iure reprobatum, vt notatur in l. ↄtus. C. de fid. instr. & in l. multum. si quis alteri vel sibi. ¶ Quartum & vltimum est, vtrum in primo casu soluens, post mandatũ reuocationis sit liberatus an mutuante, & in vltimo casu vtrũ possit agere mandat. ↄ hæredes mãdantis. Et in hoc tex. hoc distinguit. Aut ignorauit mortem & est liberatus, & agere põt. Aut sciuit, & tunc secus. Hoc vltimum est verum, qñ sciuit ꝙ mandatum erat reuocatum, quid aũt si ignorabat errans in iure & credens ipsum durare? Respondeo in primo casu huius §. cum sit reus, prodest sibi error iuris, vt sit liberatus ope exceptionis, quia tractat de damno vitando, quo casu, posito ꝙ hæredes mutuantis etiam tractent de damno vitando, cum ipsi sint actores & ille reus, præfertur reus. Sed in secundo casu, cum vult agere, non prodest sibi iuris ignorantia, vt agere possit contra hæredem mandantis, vt hic habetur in tex. & gl. in l. si fideiussor. §. j. ſ. mandati.

§ Si

1 **§.Si quis seruo.** †Non dr̄ donatio si nāle debitū sponte soluat, vel si fiat ob causam de futuro ēt si non concernat vtilitatem donantis, sed solam affectionem.h.d.vsq; ad fin.l.Et pro hoc vltimo vide glo. in l.j.post prin.§.eo.super verbo,{liberalitate.}

LEX XX.

1 *Qui per errorem iuris promittit tanquam debitor illud, quod nullo iure erat debitū, nō cogitur soluere, secus si erat debitor saltem naturaliter.*

2 *Falcidia quo iure debeatur hæredi.*

3 *Cautio quæ non debet præstari, quando fuit per errorem præstita, an possit ex ea agi.*

a
1 **SI patronus.** a † Qui per errorem iuris promittit tanq̄ debitor illud, qđ nullo iure erat debitum, non cogitur soluere; secus si erat debitor saltem naturaliter.h.d. Tres ergo sunt casus, nam interdū promittit ex certa scientia, & tūc indistinctè tenetur, nec hēt locū ista lex & videtur promittere aīo donandi, vt l.sed & si quis.§.fi.§. si quis cau. Interdum promittit per errorē facti, & tunc indistinctè non tenetur in effectu, quia hēt exceptionem doli, nec tunc hēt locum ista l. quæ distinguit, vt hoc probatur in l.error.C.ad l.fal.& hic in gl.super verbo,{spoponderit.} Interdum promittit per errorē iuris tanquam debitum illud quod non erat debitum, & tunc habet locum distinctio huius l.nam aut nullo modo erat debitū ciuiliter, vel nāliter, vel saltem non erat debitum nāliter, & tunc non tenetur in effectu, sed hēt exceptionem vt in primo casu, qa si soluisset per ignorātiā iuris, repeteret, vt plenè no.in l.j.§.de ꝯdi.ind.ergo si promittit, multò fortius pōt se tueri, ne soluat, per regulam, cui damus actionem, etc. Aut erat debitū nāliter, licèt non ciuiliter, & tunc tenetur soluere, quia si per errorem iuris soluisset, non posset repetere, vt in secundo casu huius l. & d.l.error.& l.cum quis C.de iur.& fac.igno.¶Et debes præmittere ad euidentiam, ꝙ patrono debetur legitima in bonis liberti decedentis sine liberis duplici iure.s. positiuo, vt hic in tex.dum dr̄,{ex legib.}& etiam iure quasi nāli, vt dum dicit tex.{verecundia patronali,etc.}Et quod no.gl.in l. regula.post prin.§.de iur.& fac.ign.si ergo libertus relinquat patrono legitimam, & postea ipsum grauat in illa legitima, dando aliquid per fideicommissum alicui, istud grauamen non obligat ipsum ciuiliter, nec nāliter, quia non fulcitur nisi voluntate defuncti, quæ est de iure nāli, sed patronus habet pro se duplex ius vt dixi, & sic illud succumbit, & reiicitur onus ipso iure, vt l.cum patronus.de le.ij.igitur in primo casu huius l.nullo iure erat debitum illud fideicommissum, ipse tamen promittendo mero iure se obligat ciuiliter & naturaliter. Sed si per errorem iuris datur sibi exceptio, & ita loquitur hic; & si dicatur ad quid est posita ista l. in isto tit. Respondeo, quia si sponte solueret, vel promitteret scienter, videretur donare, ex quo non poterat compelli. Sed tunc contra de l. præcedenti. in §.pe.Sol.ibi erat nālis obligatio per exceptionem, non elisa, quo casu etiam si sit sola, impedit donationem, Hic verò licèt sit naturalis, & ciuilis simul iuncta, tamen contra ipsas obstāt exceptiones propter errorem. Vnde sunt minoris potentiæ q̄ si esset sola naturalis non elisa, vt patet in l. qui exceptionem.
a de condi.indeb. ¶†Circa secundū casum est sciendum, ꝙ Falcidia iure institutionis debetur hæredi de iure tantū positiuo, non de iure naturali vel quasi. Si ergo testator grauat hæredem in Falcidia, quia legat vltra dodrantem, hoc grauamen obligat hæredem saltem naturaliter: quia fideicōmissarij habent pro se voluntatem defuncti, quæ est de iure naturali, & hæres habet dispositionē iuris ciuilis tantū, quæ minoris est potētiæ, hæc probantur in l.j. C.ad l Fal.& ista est ratio quare promittē
3 do, licèt per errorē iuris, obligatur effectualiter. ¶†Vltimo, qñ cautio, quæ non debebat præstari fuit per errorem præstita, an possit ex ea agi. Dy.hic plenè distinguit, & Bar.recitat.

ADDITIO.

a ¶ Si patronus. De hoc vide quod voluit Sign.consi.80.vbi ponit, an hæres iura uit restituere integram hæreditatem possit legitimā & trebellianicā retinere.

LEX XXI.

1 *Potest quis donare patiendo se delegari. Et verus debitor delegatus donatario non habet exceptionem donationis immodicæ, nisi rescissoria sit conuentio, & quatenus immodicè donatum est, potest repeti.*

2 *Exceptio quæ competeret deleganti, si ipse promisisset, non competit delegato si sua non interest, alias secus.*

1 **VT mihi donares.** †Potest quis donare patiendo se delegari. Et verus debitor delegatus donatario non habet exceptionē donationis immodicæ, nisi rescissoria sit conuentio, & quatenus immodicè donatum est, pōt repeti.h.d. tota lex. ¶in prin.legis ibi, {delegante me promisisti.} puta mille, non interueniente insinuatione, vt conueniat cum text. sequen. & tunc est intentio literæ dicere, ꝙ contra illum creditorem meum non habes exceptionem immodicæ donationis, quia es creditor ex causa onerosa, & est verus creditor, secus si putatiuus, vel verus ex causa lucratiua, vt supra eodem.l.ij.§.aliud iuris. dico tamen, quòd licèt non possis illi exceptioni obiicere, quia ille suum recepit, potest tamen a me condicere quingenta, in quibus non valuit donatio sine insinuatione, quia videris mihi soluisse, ex quo soluisti illi de mandato meo, per tex.huius l.in fin.¶In text.ibi, {repellere non potest} quia non interest sua, cum non quærat aliud, nisi liberationem, & illam consecutus est promittendo sibi de mādato meo iure delegationis, vt l.delegare.j̄ de noua.secus si sua interesset, vt j̄.e.l.fideiussori.& patet infra in ver. si ego.ibi vt in reliquum ¶In tex.ibi, {rescissoriam.} i.actionem primā vtilē, nunc quę primo competebat directā, nā illa directa fuit sublata per nouationem, sed illa liberatio rescinditur ipso iure eodem instanti, quatenus donatio non valet, & loco directe dat̄ vtilis, sicut dicimus in muliere intercedente, vt l.quamuis.§. si mulieri.§.ad Velle.& ex tūc postquam egero illa vtili, debitor habet contra te exceptionem immodicæ donationis, quia interest sua ne habeat soluere tibi, & mihi, & hoc est, quod sequitur in ver. ita vt. & datur ista vtilis rescissoria ipso iure per restitutionē factā a lege, vt in muliere, prout dixi. nec requiritur restitutio in inte.facta a iudice, licèt alij cōtra, dic vt in gl.quæ
a incipit, idest veterem secundum doc. ¶†Not.ergo, ꝙ exceptio quæ competeret deleganti si ipse promisisset, non cōpetit delegato, si sua non interest, aliter secus, vt totum hic probatur.

LEX XXII.

1 **CVm qui donationis.** † Donatio est contractus stricti iuris, & ideo ex mora non veniunt fructus, vel vsuræ.h.d.post litem autē contest. venirēt fructus, non autem vsuræ.vt l.cum fundum. si cer.peta.iuncta l.i.C.de condi.inde.& no.j̄.eo.l.in ædibus.§.i.¶Quidā dicunt, ꝙ hodie donatio est contractus bon.fidei, quia contrahitur solo consensu, vt l.si quis argentum.C.eo.sed hoc reprobatur, qa hoc non sequitur ꝙ non dicantur bo.fid.propter hoc solum, ꝙ contrahantur solo consensu. Nā multi sunt contractus bo.fi.qui non contrahuntur solo consensu, sed re, vt depositū, & cōmodatum. Sed illi dicuntur bon.fid.qui habentur Instit. de actio.§.actionum.inter quos iste non numeratur.de hoc tangitur per glo.in d.l.ædibus circa fin. supra eod.

LEX XXIII.

1 *Insinuatio non requiritur, cum quis liberatur ab vsuris futuri tēporis quantumcunque magnæ quantitatis, & illud quomodo intelligatur.*

2 *Qualiter fiat insinuatio, quæ requiritur in donatione.*

1 **MOdestinus respondit.** †Cū quis liberatur ab vsuris futuri tēporis quantumcunque magnæ quantitatis, nō requiritur insinuatio.h.d. ¶Et hoc potest intelligi tribus modis, primo, vt ratio huius sit fauor liberationis, sed hoc non placet, quia si liberarē te a debito non odioso, benè requireretur insinuatio, si excederet summā legitimam.vt no.in l si quis obligatione.de reg iur.¶Secundo, vt ratio sit, quasi tot videantur donationes quot sunt annuæ summæ, & nulla illarum excedit summā legitimā, sed nec ista placet, quia l.ista non habet locum etiā cum remittuntur vsuræ tēporis præteriti, quo casu cessat dicta ratio, vt in j.glo.huius l. & sic gl.ii.non videtur bene dicere, quæ ponit dictam rationē. Dic ergo tertio, ꝙ ratio est, odio vsurarum, & est speciale hoc casu, vt nō requiratur insinuatio. Simile quid habetur in l.cū post.in prin.de iu.dot.& l.qui semisses.de vsur.vbi ex lapsu longi temporis præsumitur facta liberatio a debito odioso, secus
2 in debito non odioso, vt l.liberti.la i.§.de ali.leg. ¶†Est & alius nō casus in quo requiritur insinuatio. j̄.e.l. Aquilius.Bar.tractat
a hic materiā insinuationis, a quæ requiritur in donatione.l. vt fiat apud acta, id est, coram iudice, de qua ēt per Guil.de Cu.& Bal.in l.illud.C.de sac.san.eccl. Et in aliquib. Bal.contrariatur Bal.de hoc ēt in Spe.de instr.edi.§.porro.& ibi Io.And.in addi.

ADDITIO.

a ¶ Insinuationis. Quid sit insinuatio, vide eundem Pau.consi.309.Old.cōs.212.& an requirat scripturam vide Bal.consi.478.& an apud acta, & an sufficiat præsentia principis per eundem consi.303.j.lib.& an apud iudicem contractus, vel originis, vide per Old.vbi supra. & an donatio in recompensatione legitima requirat insinuationem, vide eundem Pau.consi.105. & quid si ad pias causas, per eundem consi.22.& 103.

LEX XXIIII.

1 **FIdeiussori eius.** †Exceptio peremptoria competens principali, potest opponi per fideiussorem etiam inuito principali, quia sua interest potius non soluere, q̄ solutum repetere.h.d. Posset etiā opponi per creditores ipsius principalis, vt l.is cui.C.de non nu.pec. & etiā per delegatum a principali debitore si sua interesset, aliàs secus, vt §.e.l. vt mihi. ¶ In glo.fi.in l.iiii.§.ii.dic fm laco.de Are.ꝙ ibi exceptio non

compe-

competebat principali,& per consequens nec fideiussori, hic
secus.¶In fin.glo.ibi,{de pact.l.quod dictum. } dic q̃ immo
videtur q̃ nec ipse fideiussor vltra legitimum modum dona-
re posset,& si solueret,repeteret,vt d.l.vt mihi.in fi.s̃.eo.Dyn.

LEX XXV.

2 *Si feci te procuratorem ad vendendũ rẽ meam, & eã vendis non ut procurator meus,sed tuo nõie,& tanquam tuam, non transfers dominium.*

3 *Si res mea peruenit ad te ex voluntate mea, licèt non eo modo quo volui, quia non tanquam mea, non possum a te repetere,si voluntas mea fuit a te nunquam repetere. & num. 1.*

1 SI tibi dederim. †Qui rem alienã suo
nomine tradidit, cum
tradere deberet nomine dñi, non transfert domi-
niũ,licet transferre intendat.dñs tamen a recipien
te vendicare non potest,cum habeat rẽ ex voluntate domini.
h.d. & est notabilis lex, ad hoc vltimum facit l.si ego. s̃. si cer.
2 pet. ¶†No. q̃ si feci te procuratorẽ ad vendendum rem meã,
& eam vendis non vt procurator meus sed tuo nomine, tan-
quam tuam, non transfers dominium, qđ est singulare, Imo
teneris mihi actione furti, quasi contrectes contra meam uo-
3 luntatem. ¶†Item no. in fi. illud ad quod semper all. q̃ si res
mea peruenit ad te ex voluntate mea,licèt non eo modo quo
volui,quia non tanquam mea,non possum a te repetere,si vo
luntas mea fuit a te nunquam repetere. Et ideo si solui inde-
bitè scienter, licèt tu receperis tanquam debitum & sic dona
tio non perficitur, quia non concurrunt voluntates, non ta-
men possum repetere,vt l.cuius p errorem. de reg. iur. quia li-
cèt non sit donatio,tñ est irreuocabilis datio. ¶In glo. ii. ibi,
{item qđ dicit.}ista gl. voluit opponere,q̃ nõ detur mihi ꝯtra
actio furti,cum mea non interfit, vt patet ex fine huius l. ibi.
{nõ possum repetere,quia habet ex voluntate mea.}& sic nõ
interest mea, qualiter tradita fuerit postquã tradita est ei cui
volui,ergo etc.quia datur actio furti ei cuius interest,vt l.is cu
ius.j̃.de fur.alleg.in fi.gl.¶Propter hoc gl.soluit tribus modis,
tene vltimã, nam qñ non interest ab ipso principio, non ha-
beo actionem furti,vt d.l.is cui.sed qñ a principio interfuit ut
hic, quia interfuit mea, vt traderes nomine meo, sed ex post
facto desinit interesse,quia non possum repetere, tunc aut ille
hẽt ratum, & vult hr̃e a me, & tunc actio furti quæ semel cœ-
pit competere,desinit, & etiam cõdictio furtiua, quia desinit
interesse ex causa quæ retro nõ fingit,vt l.si vendidero.§.si Ti-
tius.j̃ de fur.licèt gl.dicat, q̃ actio furti non desinit compete-
re,sed malè in hoc,& l.quam alleg loquitur qñ desinit interes
se ex cã quæ non retro fingeret. Sed si non hr̃et ratum, nec vel
let a me hr̃e,nõ desineret actio furti,nec cõdictio furtiua. ¶Itẽ
primo casu quando ratum hẽt ex postfacto, ille acquirit do-
minium, & non possum ab eo vendicare, ita debet intelligi
finis huius l. sed si non haberet ratum non acquireret,& pos-
sem vendicare,vt habetur in glo.fin.

LEX XXVI.

1 *Aliquis in suo libro scripsit se debere Titio centum, quæ sibi donabat, & sic fuit vsus verbis enunciatiuis dicendo se debere, & etiam dispositiuis, dicendo q̃ donabat, num ex his verbis resultet donatio, & sic agi possit, q̃ non, & quare.*

2 *Si aliquid scripsisti de mandato meo,an videatur manu mea scriptum.*

Confessio contenta in libro rationum,an noceat scribenti,sicut illa quæ continetur in epistola,licèt ille liber non mittatur ad aduersarium.

3 *Si quis in iudicio confiteatur se debitorem meum & facit hoc scribi a notario an ista confessio prosit mihi,licet absenti.*

4 *Confessio contenta in testamento, quare non probet debitum contra hæredẽ confitentis,sed solum inducat legatum.*

1 NVda ratio. †In ista lex ponitur casus duobus
modis, primo, quòd aliquis in suo
libro scripsit se debere Titio centum, quæ sibi dona-
bat, & sic fuit vsus verbis enunciatiuis dicendo se de-
bere, & etiã dispositiuis dicendo,q̃ donabat, & hoc freque n-
ter faciunt mercatores tenentes pecunias alienas ad decretũ,
quia scribunt q̃ talis debet hr̃e ab eis centum pro decreto, q̃
ex tunc sibi donant. Quæritur vtrũ ex his verbis resultet dona-
tio, & sic posset agi, & respondetur q̃ non, quia ista est nuda
donatio.i.scriptura nuda, scilicet a præsentia, & consensu do-
natarij, nam donatio cum sit ꝯctus, requirit voluntatẽ vtrius-
que, & hic non apparet nisi de consensu scribentis. Sed quid
si potest apponere per testes qualiter ille de hoc habuit noti-
tiam,& ratificauit? Respondeo, nec tunc donatio perficit̃, nisi
peruenerit ad eius notitiam per ipsum scribentem,aut p nun-
a cium,vel epistolam missam[a] ab eo per not.in l.consensu. j̃. de
act. & ob.& in l.illud.C.de sacr.san.ec. ¶Secundo mõ ponitur
casus,q̃ non apposuit verba dispositiua.f. dono, sed tñ enun-
ciatiua,quia scripsit se debere Titio centũ, & non dixit ex qua
cã, vtrum ex his verbis possit conueniri tanquã ex his probe-
tur donatio,licèt non inducatur? vr̃ q̃ sic,quia in stipulatione
facta sine cã a sciente se non debere,subintelligitur cã donatio
nis,vt not.in l.ij.§.circa.de doli exce. & dixi s̃. eo.l.hoc iure. in
prin. ¶Contrarium est verum, quia aliud in stipl̃one quæ est
dispositio,aliud in confessione, quæ est enunciatio, quæ non
valet,nisi contineat cãm obligatoriã,vt l.cũ de indebito §.fi.s̃.
de proba.nisi esset emissa in iudicio; tunc. n. non requiritur
causa,vt l.vna.C.de confes.Sed ꝯ de l.ex hac scriptura.s̃.eo. vbi
inducitur donatio ex verbis enunciatiuis.sol.ibi scripsit se do-
nasse.hic non fecit mentionem de donatione,sed scripsit se de
bere.Item ibi in præsentia testium, quia in vltima voluntate,
sed hic nulli fuerunt,sed in lib.suo secreto scripsit.¶Quid a sit
si scripsisset se debere ex cã donationis, & sic continet cãm?
adhuc vr̃ non valere,quia non fuit præsens pars,vt l.certũ. §. si
quis absentem.s̃.de confes.ꝯtrariũ tenent Doct.Quia illud qñ
de confessione non fuit confecta scriptura,alias secus,vt l.Pu-
blia.§.si.supra depo.illa tñ loquitur qñ fuit confecta epistola,
& illa transmissa fuit absenti, sed hic inscripsit in libro ratio-
num,qui non fuit transmissus absenti.tamen doct.idem dñt,
quia quandocunque perueniat ad absentẽ.sufficit, quod tene
menti. Ideo videtur, si de ipsa confessione appareat per aliam
scripturam, quæ sit manu confitentis, licèt non sit epistola,
nec liber rationum,quia videtur eadem ratio,& sufficit quan
a docunque perueniat ad absentem. †Dicit tamen hic Bar.vnũ
verbum,quod non placet, q̃ est verum, quãdo fuit scriptum
b manu ipsius confitentis[b] secus de manu alterius, licèt de suo
mandato. sed certè tunc manu eius videtur scriptum. Et hoc
contingit in istis mercatoribus, qui habent discipulos,& de il
lorum mandato scribunt. Vnde tñ valet quantum si ipsi scri-
berent. Et si aliquid scripsisti de mandato meo vr̃ manu mea
scriptum.est casus j̃.de sal.l.diuus.§.item senatus.circa me.ibi,
3 {uideri.n.ait,etc.}¶†Item q̃ confessio contenta in lib.rõnum
noceat scribenti,sicut illa quæ continetur in epistola. licèt ille
liber non mittatur ad aduersarium.glo.in l.quidam nũmula
rios.de eden.& l.instar. C. de iure fis. lib. x. ¶Ex istis dico, q̃ si
quis in iudicio confitetur se debitorem meũ, & facit hoc scri-
bi a notario.Idem vr̃ si ab alio priuato,si hoc apparet,licèt nõ
portet scripturã de manu sua,ista confessio prodest mihi,licèt
absenti,sicut si manu sua scripsisset,& non hẽt locũ l. certũ. §.
4 si quis absenti.j̃.de confes.licèt Bart.hic sentiat ꝯtrariũ.¶†Sed
quare confessio contenta in testõ non probat debitũ ꝯ hære-
dem confitentis,vt l.Lucius.§.quisquis.de leg.ii.sed solũ indu
cit legatum, & tñ inde confecta est scriptura de voluntate te-
statoris,qđ est ꝯtra ea quæ s̃.dixi? Rñdeo vt no.Bar.C.e.ti. l. cũ
quis.§.codicil.circa fi. vbi omnino vide. & ibi vr̃ sentire, q̃ in
actibus inter viuos noceat confessio facta parte absente,qñ est
cõfecta scriptura per alium de mandato confitentis, licèt hic
5 dicat ꝯtrarium expresse.¶†Vltimò de mã,quam tangit hic ip-
se,an scriptura priuata faciat fidem ꝯtra scribẽtem, vide per
ipsum plenius in l.admonendi.de iureiuran.

ADDITIONES.

a ¶ Missam.An hoc sit simpliciter notum,vide Ro.consi.285. quod ibi allegauit, & in l. si absenti.

b ¶ Confitentis.Vide quod voluit Bal.consi.367.j.lib.& consi.264.ii.li.& dictum Bar. sequitur simpliciter idem Pau. cons. 176. in fin. vbi etiam dicit q̃ licet confessio facta præiudicet in absentia partis. no.tamen q̃ hoc fallit, vbi esset frequens,& continuata,& toties repetita,q̃ transiret in publicam famam.

LEX XXVII.

1 *Concessio habitandi facta ex causa donationis non finitur morte concedentis, & si fuit facta ex causa remunerationis non eget insinuatione. Et si donatarius inquietatur,habet iudicis officium vt in ea defendatur.*

2 *Differentia inter verbum habitatio, & verbum habitare, & habens habitationem quid possit facere.*

3 *Habitatio vel facultas habitandi an finiatur morte eius cui competit, seu morte concedentis, & quid in concessione precaria.*

4 *Duo effectus quando donatio fit propter benemerita.*

Donans quando descendit ad speciem meritorum, an requiratur tunc probatio eorum.

5 *Licèt ille qui non habet possessionem ciuilem, vel naturalem, sed nudam detentationem non habeat interdictum vnde vi, vel vti possidetis, habet tamen officium iudicis, vt restituatur sibi detentatio ablata, vel vt in ea defendatur,quod officium datur etiam possessori.*

1 AQuilius Regulus. †Concessio habi
tandi facta ex cã
donationis nõ finitur morte ꝯcedẽtis, & si fuit fa-
cta ex causa remunerationis non eget insinuatio-
ne. Et si donatarius inquietatur, habet iudicis officium vt in
ea defendatur. h.d. ista l.pulchra notabilis,& singularis,q̃ sem-
2 per allegatur. † In tex. ibi. { permitto tibi habitare. } no.quia
non dixit,dono tibi habitationem,sed dono, & permitto tibi
habitare,& ista est donatio actus habitandi explicandi per do
natarium,quæ differt a donatione habitationis, nã habitatio
est ius,quia est seruitus personalis, vt s̃.de vsu & habi.per totũ,
sed habitare est facti. ¶Ex hoc sequitur aliud, q̃ ille qui habet
habitationẽ,possidet naturaliter,sicut vsufructuarius, vt l.na-
turaliter.de acqui.pos. ille tñ qui habet facultatem habitandi
non

non possidet, etiã naturaliter, sed detinet sicut inquilinus. Ex hoc sequitur aliud, ꝙ licèt ille habeat habitationem, habet interdictũ vnde vi, si expellatur, & vti possidetis, si inquietatur. Ille tñ qui habet facultatem habitandi, non habet, quia non possidet, vt in l. j. §. deiicitur. in fi. ĩ. de vi & vi ar. sed habet officium iudicis, vt in fi. huius l. in tex. & in glo. ¶ Itẽ ille qui habet habitationem, potest eam locare, vt l. cũ antiquitas. C. de vsuf. & cõmoditatem eius vendere, licèt non ipsum ius, sicut vsufr. vt l. necessario. §. fi. de peric. & cõmo. rei vend. ille vero qui habet facultatem habitandi, non potuit locare nec vendere, quia est concessio mere personalis non de aliquo iure, sed de actu explicando per ipsum, & sic non potest explicari per alium, iuxta not. in l. pater. de seru. lega. & istud est satis vtile, licèt per
a doct. non tangatur.[a] † Dico tñ, ꝙ sicut habitatio finitur morte
3 eius cui competit. vt l. si habitatio. post prin. s. de vsu & habita. ita ista facultas habitandi donata, vel concessa per l. apud Iul. §. si quis alicui. & ibi omnino vide s̃. de leg. i. licèt quidam hic dicant contrarium per ea quæ not. in Spe. de aduo § i. vers. sed pone Abbas. sed certe, ibi fuit concessio rei in feudum, & sic translatio dominii vtilis, hic nullum ius in eo fuit cõcessum, sed simplex facultas habitandi, tene menti. ¶ In tex. ibi. {patiebatur Nicostratus.} vel ex eo forte, quia dicebatur hanc donationem expirasse morte Reguli. per l. Lucius. ĩ. eo. vel quia excedebat legitimam summã facta æstimatione tẽporis præteriti, & futuri, & non interuenerat insinuatio. ¶ Sed ad primum respondeo, vt hic in gl. magna, quia in l. Lucius. fuit cõcessio precaria, quod ex eo patet, quia ibi dixi. {ex voluntate mea &c.} hic vero fuit donatio, licèt non simplex, sed remuneratiua, inter quæ est differentia, quia concessio precaria finitur morte concedentis, vt ibi, sed non morte eius cui facta est concessio, vt ĩ de preca. l. quæsitum. §. i. & l. cum precario. §. fin. sed ista de qua hic econuerso non finitur morte concedentis, vt hic, sed morte eius cui facta est concessio, sicut d. §. si quis alicui. in d. l. apud Iulianũ. de leg. j. & idem dico in casu l. qui saxum. s̃. eo. ti. ¶ Quid autem si dicat quis, concedo tibi hãc rem causa habitandi, non aũt donauit habitationẽ, nec donauit facultatẽ habitandi, quib. casib. loquũtur ea quæ dicta sunt supra. Rñdeo, aut dicit, dono hanc rem ad habitandum, & transfert dominium, & neutrius morte finitur. ad hoc ĩ. eod. l. donationes. §. species. Aut dixit, concedo, & tunc aut ad vsum determinatũ certo tpe, & dr̃ cõmodatũ, quod finitur finito illo tẽpore, nõ ante, etiã si interueniat mors alterius corũ. vt l. in cõmodato. §. sicut. s̃. cõmo. Aut non fuit determinatus certus vsus, seu certum tẽpus, & tunc dicitur precaria concessio, quę finitur morte concedentis, vt s̃. dixi. Et hoc habes ex notatis in d. §. sicut. & l. ii. §. i si cer. pet. ¶ Ad secundũ aũt respondetur, vt hic in gl. iii. ꝙ insinuatio requiritur in donatione mera, & pura, non in ea
4 quæ fit causa remunerationis, vt hic, & ĩ. eod. l. si pater. † Et sic not. vnum effectum, qñ donatio fit propter benemerita. ¶ Est & aliud, quia facit valere donationem factam filio in potesta
b te,[b] tanq̃ factam cuilibet extraneo, & non requiritur confirmatio per mortem patris donantis filio, & censetur potius aduentitia, q̃ profectitia, quod dic vt no. in auth. vnde si parens. C. de inof. testa. & l. si donatione. C. de col. & eo. tit. auth. ex testamento. per Bal. ubi omnino uide, qui dicit per hunc text. ꝙ qñ donans descendit ad speciem meritorum, non requiritur probatio eorum, secus qñ loquitur in genere. Tu dic melius no. per Bar. in l. si forte. de castren pec. ꝙ si poterat libere donare etiam sine meritis, statur illis verbis enunciatiuis, per l. optimam. C. de contrahen stipu. Sed si non poterat liberè, vt quia excedebat legitimam summam, vel erat persona, cui non poterat donare, non statur illis verbis, nisi merita probentur, quia potuerunt dici in fraudem, & hoc præsumitur per l. qui testamentum. de proba. & per l. cum quis. §. Titia. de legat. iij. Et ad istum tex. rñde, ꝙ hic erat notoriũ ita esse. ¶ In fin. l. ibi. {qua-
5 si loco possessoris.} † No. singulariter, ꝙ licèt ille qui non habet possessionem ciuilem, vel naturalem, sed nudam detentationem, non habeat interdictum vnde vi, vel vti possidetis. vt l. j. §. deiicitur. in fin. ĩ. vnde vi. habet tamen officium iudicis, vt restituatur sibi detentatio ablata, vel vt in ea defendatur, quod perpetuo not. facit l. hæ autem. quibus ex cau. in possess. eatur, & quod no. in l. i. §. necessario. si mulier ventris nomine. Certe etiam possessori datur officium iudicis, quod est vtilius, q̃ agere interdicto, quia in interdicto oportet dari lib. sum, & ordinariè procedere, & potest implorare iudicis officium ne turbetur, & vt præcipiatur turbatori, vt desinat, vt l. fin. supra de offic. procur. Cæs. & l. si de possessione. & dic vt ibi. C. de transac. & hæc per alios non tanguntur in multis.

ADDITIONES.

a ¶ Non tangatur. Vide quod in facto consuluit Fulg. cons. 207. versus finem consilii, vbi aliquantulum dubitat in casu illo, an mulier cui legatum erat factũ sub his verbis, ꝙ eius vxor possit stare, & habitare in domo, in qua habitat de præsenti toto tpe vitæ suæ dũ vixerit in viduitate, &c. & post eius mortẽ deueniat in hr̃dẽ, ꝙ si pars domus p hr̃dẽ fuit locata, & in alia parte ipsa habitabat, dubitat, an ipsa vxor possit excludi a pẽsione, & laudat cõpositionẽ.
b ¶ In potestate. Ad satisitatem vide de hoc artic. per Are. cons. 17.

LEX XXIII.

1 *Si donatur vniuersitas iuris, censetur tacite actum ꝙ donatarius subeat onera, ad quod faciendum compelli potest per actionem præs. verb.*
2 *Quando hæreditas legat̃ per hæredẽ, an legatarius teneatur subire onera.*
3 *Donatarius vniuersitatis iuris si non soluat creditoribus, an possit conueniri a donatore, vt restituat res donatas condictione ob causam.*
4 *Quando quis tenetur mihi ad factum, an possit præcisè compelli ad illud faciendum.*

1 HAereditatem. † Si donatur vniuersitas iuris, cẽsetur tacitè actũ ꝙ donatarius subeat onera, ad quod faciẽdũ compelli põt per actionẽ præscri. ver. h. d. Et dicit Bar. ꝙ est subtilis l. parum tñ declarat eius subtilitatẽ, & gl. q̃ sunt hic, fuerunt satis defectiuæ. ¶ In tex. ibi, {satisfacere debet.} scilicet ratione taciti pacti, qđ censetur interuenisse inter donantem, & donatariũ s̃m Dy. & hoc etiã tenet gl. magna fi. in fi. & hæc resultat ex nã vniuersitatis, quę comprehendit cõmoda
2 & incõmoda, vt est hęreditas. † Et idem qñ hęreditas legatur per hæredem, vt legatarius teneatur subire onera, siue hæreditas ipsius legantis, vt l. si quis seruum. §. fi. de leg. ii. siue alterius relicta huic leganti, vt l. cũ filius. §. j. & de hoc vide Bart. in l. cũ pater. §. mensæ eo. tit. vbi idem est in alia vniuersitate legata, vt est mensa. Et not. ꝙ istud pactum tacitum vestitur cohęrentia traditionis, in casu huius l. Et ideo parit actionẽ præscri. verb. sicut si esset factũ expresè, vt C. de pact. l. legẽ. Et iste est casus hic, qui nõ est alibi s̃m Dy. ¶ In tex. ibi, {& creditores ꝯ patrem veniant.} nam ꝯ filiã agere non possunt, nã licet habeat vniuersitatẽ, tñ habet eam tit. singulari per quem non transeunt iura passiua in eam directa, vel vtilia, vt C. eo. ti. l. æris alieni, se
a cus si hr̃et titulũ vniuersalẽ,[a] vt l. tutoris. C. ad l. Iul. de vi. & qđ ibi no. Bar. in l. i. & ii. s̃. de bo. poss. & facit l. fi. ff. de ꝯtrahen. emp. Si tñ agerent ꝯtra donatarium, & ille sponte susciperet in se iudiciũ, liberatur donãs iure taciti pacti de non petendo, vt C. de pact. l. ii. ¶ In tex. ibi, {cogendam eam.} scilicet, per ipsum patrem, non per creditores. ¶ Sed an posset cõpellere filiã ad cauendũ sibi de conseruando eum indẽnem a creditoribus hæreditariis? Rñdeo, non, si iam tradidit habitationẽ per l. ij. C. de hereditate vel actio. ven. sed si non tradidit, sed se obligauerit ad tradendũ, non cõpellitur tradere, nisi sibi caueatur p not. per Bar. in d. l. cum filius. §. j. in fin. de leg. ii. & ita intelligo no. ibi per eum. ¶ In tex. ibi {pręscrip. verb.} ista actio causatur ex pacto, quod pręsumitur incontinenti appositũ. Sed si esset ꝯtractus bo. fi. vt venditio, daretur etiã actio ex vendito informata a pacto, vt d. l. ii. de hęred. vel act. vend. sed hic non dat̃ actio informata, quia nullã reperit informandã per hoc pactũ, cum donanti simpliciter nulla cõpetat actio ꝯ donatariũ, venditori aũt benè cõpetit actio ad pretiũ. Vnde informata datur etiã ad id quod deuenit ĩ pactũ, vt l. iurisgẽti. §. quinimo. s̃. de pac. ¶ In gl. quæ incip. {nec obst.} ibi, {sed ibi omnia bona, etc.} tu dic ꝙ siue donem vniuersitatẽ, puta, hæreditatẽ, siue bona mea, quo casu nõ est donatio vniuersitatis, licèt sit donatio generalis, inter quas est magna dña, vt no. in fi. in l. fin. §. qui quattuor. de leg. ii. si quæratur, quis teneatur creditoribus, vtroque casu est dicendũ, ꝙ non tu, sed ꝯ me possunt agere, non ꝯ te. Sed si quæritur, an ego possim agere ꝯ te, vt me defendas ab illis, dicẽdũ est, ꝙ primo casu, sic, vt in hac l. quia vr̃ tacitè actũ, in secundo casu, non, quia generalis hoc non importat, cũ bona intelligantur deducto ære alieno, vt l. subsignatum. §. bona. de verborum sig. & in sequenti ꝯrio glo. de l. mulier bona. de iu. dotiũ. & hanc solonem sentit gl. magna. sequens in prin. In secundo tñ casu qñ donaui omnia bona, licèt creditores non pñt te conuenire actione personali, qua ego tenebar, tñ bene pñt te conuenire actione reuocatoria ad rescindendũ donationem, tanq̃ factã in fraudem ipsorũ, quod præsumitur, quia omnia bona donaui. Et ex his apparet, ꝙ ista gl. fuit imperfecte locuta. ¶ Quæro, quid si hic nõ interuenerit vera traditio, quia bona erant apud istam filiã, & ista pater donando sibi dimisit, quo vestitur pactum tacitum, vt pariat actionẽ? Respõdeo, hunc articulũ tangit subtiliter gl. fi. C de pac. l. debitori. &
3 ibi vide per doct. ¶ † Vltimò gl. magna fi. post prin. dicit, ꝙ hic si ista filia non soluat creditorib. põt cõueniri, vt restituat habitionẽ patri condi. ob cãm per l. ii. C. de condi. ob cau. quod non placet, quia ibi loquitur qñ fuit donatio facta ob expressam cãm, vt solueret creditoribus, & nisi solueret, ꝙ restituat. Hic neutrũ illorũ fuit, sed hoc venit hic ex nã rei donatę, quia est vniuersitas. Puto ergo, ꝙ solũ possit cõueniri ut soluat, non vt restituat, si non soluat, qui est ꝯtus nominatus, & simplex donatio, in qua non habet locũ condictio ob cãm, vt l. fi. s̃. de
4 ꝯdi. ob cau. † Itẽ ista gl. circa fi. tangit duas opi. qñ quis tenetur mihi ad factum, vtrũ possit cõpelli pręcisè ad illud faciendũ, vna

ADDITIO.

a ¶ Vniuersalem. Dicit Bellamera decis. xxij. de donationib. ꝙ vniuersalis donatio non trasfert aliq̃ personalẽ actionem in donatarium, sed ꝙ creditores debẽt agere cõtra debitorẽ, & executio fiat in bonis per donatarium possessis.

vna est ꝙ aut illud fcm̃ est fiendũ mihi, & põt pręcise compel
li: aut alteri, & tunc fecus. Alia opi. est ꝙ aut illud fcm̃ non est
mere fcm̃, sed hẽt ius admixtũ, puta, ꝙ teneatur me defende
re, vel in iudicio pro me rñdere, & põt pręcisè compelli per l.
sed & hæ. §. prætor. s̃. de procu. Aut erat merũ fcm̃, vt ꝙ teneat̃
alteri soluere, & tunc secus. Doc. reprehendunt ambas has op.
& dñt aliter distinguendũ, ꝙ aut quis tenetur mihi ad factum
ex dispositione legali, & põt præcisè compelli, vt l. stipulatio.
§. siue. de ope. noui nuncia. & d. l. sed & hæ. §. prętor. de procur.
¶ Itẽ si ex dispositione testatoris, que hẽt vim legis, vt l. fideicõ-
missaria. §. fin. de leg. iii. iuncto §. disponat. in auth. de nup. Aut
ex dispositione hominis inter viuos, & tunc rñ secus, quia in
obl̃onibus facti succedit obligatio ad interesse post morã, vt
l. si quis ab alio. de re iudi. & sic in casu huius l. non põt pater
pręcisè compellere hanc filiam ad soluendũ, sed eam non sol
uentem faciat condemnari ad interesse.

LEX XXX.

1 *Qui confitetur debitorem suum sibi non teneri, videtur ipsum liberare cau sa donationis.*
2 *Si quis confitetur debitorem suum sibi non teneri, quòd in tali confessione non requiratur causa fauore liberationis.*

1 QVidam in iure. † Qui confitetur debitorẽ suum sibi non teneri, vide
tur ipsum liberare ex causa donationis. h. d. notabiliter.
Et licet hic loquatur, quando fuit confessus in iure, idem si ex
tra ius. vt l. tale pcm̃. in princ. C. de pac. videtur. n. liberare per
pactũ de non petendo, vt ibi. Ex hoc sequitur, ꝙ requiritur p̄-
sentia debitoris, vel alterius recipientis pro eo, alias ista cõfes-
sio nõ posset hr̃e vim pacti, quod duorum consensu perficit̃,
2 vt l. j. in prin. s̃. de pactis ¶ † Sunt aũt hic duo specialia. Primũ,
quia licet ista sint verba enunciatiua, tñ inducunt dispositio-
nes. i. pactũ de non petendo fauore liberationis, secus vbi ta-
lis fauor non vertitur, quia inter viuos non inducunt disposi-
tiones, sed probationes, vt l. Publ. §. fi. s̃. deposi. ¶ Est aũt ma-
gna vtilitas, quia si important pactũ de nõ petendo, licèt debi-
tor cõfiteatur, ꝙ re vera erat ius debitor, talis confessio credito
ris seu pcm̃ non retractatur. Sed si induceret probationẽ tñ,
tunc secus, quia omnis probatio ẽt per cõfessionẽ recipit aliã
probationẽ in ꝯriũ, vt l. cum falsa. C. de iuris & fa. igno. maxi-
mè per cõfessionẽ alterius partis, iuxta no. in auth. sed iam ne-
cesse. C. de don. ante nup. & in cor. vnde sumitur, hic ergo nõ
posset probari ꝯriũ per creditorẽ, sed in l. Publ. §. fi. sec. ¶ Et ex
hoc apparet, dum text. dicit, { actionẽ videre amisisse. } ꝙ dẽt
intelligi. s. in effectu, non ipso iure, quia per pcm̃ de non petẽ-
do nõ tollitur actio, sed eliditur, vt s. de pac. l. si vnus. §. pactus
2 ne peteret. ¶ † Aliud speciale est, quia in tali confessione nõ re
quiritur cã, fauore liberationis; imo subintelligitur cã dona-
tionis, per hunc tex. notabilem Secus si tendat ad obligandũ.
l. cũ de indebito. §. fi. de proba. ¶ Item loquitur ista l. qñ quis
fuit confessus circa decisoria litis. Si autẽ circa præparatoria,
dic vt plenè per gl. in l. is qui se obtulit. cum l. seq. s̃. de rei ven.
Et per Bart. in l. non fatetur. de confessis. Et adde not. in d. l. ta
le pactum. in prin. s̃. de pact.

1 *Qui donat bona viuentis, quæ sperat ad se pertinere iure successionis, tãquã indignus priuatur eius hæreditate, & applicat̃ fisco. nec valet donatio.*
2 *Si filius liberat debitores paternos viuente patre, & postea succedit patri, an possit venire contra liberationem.*
3 *Quid econtra, si pater consentiẽte filio donauit bona, an possit filius mortuo patre reuocare donationem vsque ad legitimam.*

1 §. Donationem. † Qui donat bona viuentis, q̃ sperat ad se pertinere iure suc-
cessionis, tanq̃ indignus priuatur eius hæreditate, & applicat̃
fisco, nec valet donatio. h. d. notabiliter. ¶ Et intelligo istum §.
qñ iste donauit ista bona, non tanq̃ sua de præsenti, sed tan-
quã ad se peruẽtura ex successione cognatę, quæ spes erit im-
p̄babilis ea viuente, vt l. post emãcipationem. de libe. leg. & in
telligo verum quod hic dr̃, ẽt si contulisset donationẽ in illũ
casum, puta, dono tibi bona talis cum ad me peruenerint eius
successiõe, nec ob. l. & hæredi. §. si filia. s̃. de pac. quia ibi nõ cõ
tulit pactũ in casum successiõis, sed in casum quo esset sui iu
ris, quę spes non erat improbabilis. ¶ Item ibi paciscens filia
habebat aliquod ius tpe pacti, hic nullũ, licèt speraret hr̃e. Si
autem donasset tanquam bona propria, tunc licèt non vale-
ret in præiudiciũ cognatæ quæ erat domina, valeret tñ in præ-
iudicium sui, vt teneatur de euictione, vel de dolo, vt s̃. eod. l.
Aristo §. fi. vel vt repellatur a vendicando, & vt teneatur dona
tionẽ implere, si postea succedat illi cognatæ, per ea quæ not.
in l. nec non. C. de capt. quam isto modo intelligo, quia ex iu-
re superueniente donatori confirmatur ius donatarij, vt l. cũ
vir prędiũ. de vsuca. nec priuatur successione, quia non funda
2 uit se in morte alterius, vel in successione sperata. † Quid aũt
si filius liberat debitores paternos viuente patre, & postea suc
cedit patri, an possit venire contra liberationem? dic vt p Dy.
& Barto. in l. filiusfamilias. infra de solu. & l. cum dominus. de
3 pec. lega. ¶ † Item quid econtra si pater consentiente filio do
nauit bona sua, vtrum possit filius mortuo patre reuocare
donationem vsque ad legitimam? vide Cynum in l. ij. in fin.
C. si quid in fraudem patro. & not. in d. §. filia.

LEX XXXII.

1 *Potest quis donare suæ concubinæ nec rescinditur donatio, licèt postea cũ ea matrimonium contrahat. Et an sit concubina, vel vxor, ex qualitate personarum, & conditione vitæ perpenditur.*
2 *Miles non potest aliquid donare vel relinquere concubinæ.*
3 *Quid in clerico.*
Casus in quo concubina est melioris conditionis quàm vxor.
Habens filios ex concubina, an possit ipsi concubinæ aliquid legare, vel eã hęredem instituere.
4 *Quando res peruenit ad casum a quo incipere non potest, si iam est perfecta, non irritatur.*
5 *Quando aliquis tanquam filius legitimus, & naturalis petijt bona paterna, & sic habet necesse probare matrimonium interuenisse inter patrem & matrem, & non potest probare matrimoniũ per instrumentũ, vel per testes, qui fuerint præsentes, sed probat quòd stabant adinuicẽ, sicut sint vir & vxor, quòd debeat tunc aduersarius probare in contrarium.*

1 DOnationes. † Potest quis donare suę ꝯcu binæ, nec rescinditur dona-
tio, licèt postea cũ ea matrimonium ꝯhat. Et an sit
ꝯcubina, vel vxor, ex qualitate personarum, & cõ-
a ditione vitæ perpenditur. h. d. † Fallit in milite, [a] qui non põt
2 donare, vel relinquere concubinæ. l. ij. C. de do. inter virum &
no. Bar. s̃. e. l. affectionis. & in l. miles ita. §. mulier. de test. mil. &
in l. mulierẽ. de his quib. vt indi. & idẽ in clerico, vt suæ concu-
binæ nõ posset donare, sicut nec miles armatæ militiæ põt, vt
no. Bar. in dictis iurib. & in l. miles. de re iu. Et relictũ ꝯcubinæ
a milite fcm̃, applicatur fisco. d. l. mulierẽ. & idẽ vr̃ in relicto cõ
cubinæ a clerico facto, cũ miles, & clericus æquiparentur, fm̃
Bar. in dictis iurib. ẽt clericos donare põt. cõcubinæ vsq. ad cõ
currentẽ quantitatẽ meritorũ, vt no. Pe. de Anc. consi. 257. ma
ximè si desierit esse concubina, vt vult gl. in l. miles. §. mulier.
3 de testa. mil. ¶ † Not. concubinã esse melioris ꝯditionis q̃ vxor
in hoc, quia donõ facta vxori nõ valet, sed facta cõcubinæ, sic
vt hic. Et est rõ, quia nõ tãtus amor præsumitur in concubina,
sicut in vxore, & sic cessat rõ, ne se mutuo amore spoliẽt, vt l. j.
cũ seq. de don. inter virũ. Põt ẽt cõcubinæ legari, & hrs põt in-
stitui, vt l. qui concubinã. de le. iij. & hoc not. pro illis qui hñt
filios ex cõcubina, & non pñt filiis relinquere quantũ volunt
extantib. legitimis: quia vr̃, ꝙ possint relinquere cõcubinæ quę
postea tradet filiis verisimiliter. ¶ In ꝯrium ne fiat fraus, vt l.
j. C. de natu. libe. vnde põt distingui, an habeat filios, vel non,
cogita super hoc. ¶ Itẽ distingui põt, an sint propriè cõcubinæ
an impropriè, vt adultera, quia tunc cõstat ꝙ maiorẽ affectio
nẽ hẽt ad illã, q̃ ad vxorẽ, ex qua pro illa derelinquit vxorem.
4 ¶ † Item no. ꝙ qñ res peruenit ad casum, a quo nõ posset inci-
pere, si esset iam perfecta, non irritetur, qđ dic per Dyn. in l. rña
fac. legitimè, de reg. iur. & per Bar. in l. si plurib. §. & si placet. de
5 verb. obl. ¶ † Vltimò no. in fi. qñ aliquis tanq̃ filius legitimus,
& nãlis petiit bona paterna, & sic hẽt necesse probare mr̃imo
niũ interuenisse inter p̃rem & matrẽ, & non põt probare ma-
trimonium p instrm̃, vel per testes, qui fuerunt præsentes, sed
b probat ꝙ staban ad inuicem [b] sicut stat vir & vxor, aduersa-
rius ad elidendum hanc p̄bationẽ p̄sumptiuã põt articulare,
ꝙ vir erat homo magnæ cõdõnis, & illa vilis cõditionis, & ꝙ
nõ est præsumendũ, ꝙ cũ illa ꝯxerit matrimoniũ, sed ꝙ ipsam
habuerit pro concubina, & ꝙ nõ mittebat eã honorificè, sicut
solent mitti vxores, ad hoc qđ hr̃ s̃. de ritu nuptia. l. vt liberæ.

ADDITIONES.

a ¶ Milite. Adde Bal. consi. 236. j. lib. & dicit Bellamera decis. sua 126. de do. ꝙ non valet donatio facta concubinario si per fraudem fuit concubina inducta ad donandum. & ꝙ si iurauerit non reuocare, ꝙ debet relaxari iuramentum, & tenet Roman. consil. 43. quòd donatio militi in concubinam iuramento delato teneat, sicut donatio inter virum & vxorem.
b ¶ Ad inuicem. Vltra loca vulgaria late vide per Soci. consi. 39.

1 *Si res donatur ad vsum donatarij, censetur donata proprietas, non vsus tantum & donatio perfecta non potest reuocari ex leui offensa donatarij cõtra donatorem commissa.*
2 *Inter ascendentem & descendentem, an præsumatur animus donandi.*
3 *Quando trado alteri rem tuo nomine, & te præsente, videor tradere tibi, & etiam si te absente, si tamen tuo mandato seu voluntate.*
4 *Quando dono tibi rem ad vsum, illa verba, ad vsum, non restringunt donationem vt videatur donatus vsus tantum, sed est donata proprietas.*
5 *Causa legati an restringat legatum.*

1 §. Species extra. † Si res donatur ad vsum dona-
tarij, cẽsetur donata proprietas,
non vsus tm̃, & donatio perfecta non põt reuocari ex leui of-
2 fensa donatarij ꝯ donatorẽ cõmissa. h. d. ¶ † No. text. ibi, { viro
traditis. } nam nõ dicit, ꝙ donauerit, & tñ statim subijcit, ꝙ vr̃
donasse

donasse. Quod in dubio inter ascendentē & descendentē præsumitur animus donādi, ita allc. Bar. istum text. in l. quæ dotis. solu. ma. facit l. Publia. in prin. §. depo. hoc mī vr̄ verum, qñ cessat alia præsumptio, vt erat hic, quia tradiderat nomine filiæ, alias vr̄ secus, vt si pater, vel mater impendat in rem filij vel filiæ, quia non vr̄ aīo donandi impendere, sed negotium illius gerendi, sed qñ impendit in personā, vt in l. alimenta. in prin. & in fi. C. de neg. gest. ¶ †Item no. ꝙ qñ trado alteri rē tuo nomine, & te præsente, videor tradere tibi. Sed certè vr̄, ꝙ ēt si a te absente, si tñ tuo mandato, vel voluntate. j. de sol. l. solutam. Solu. qú te præsente censetur tradita tibi vere, quia per aspectū acquiris possessionē īmediate, & sic ēt dñium, vt j. de sol. l. si pecuniā. Sed qñ te absente, tunc ficte, & hoc colligitur in l. saltus. §. si is. j. de fur. vbi colligitur effectus huius distinctionis.
4 ¶ †Itē no. ꝙ qñ dono tibi rem ad vsum illa verba, {ad vsum} non restringunt donationē, vt videatur donatus vsus tm̄, sed
a est donata proprietas, [a] quia illa verba concernunt cōmodum tuū tm̄. si aūt alterius, habēt restringere, arg. in l. cū pater. §. dulcissimis de leg. ij. qd̄ dic plene vt per Bar. in l. iiij. §. fi. j. de ali. &
5 ciba. lega. post Oldr. †vbi ponit de isto arti. an causa legati habeat legatum restringere.

ADDITIO.

a ¶ Proprietas. Adde quod voluit Bal. cons. 334. iiij. li. & in l. si mulier. de iure do. & in præludijs feud. & in l. iij. C. de don. ante nup. & in l. j. C. de fruct. & lit. expen. in ru. C. de iure emphy. no. tamen ꝙ Lud. Ro. sig. suis dicit, se de facto vidisse, cum legata esset vtilitas certi palatij ecclesiæ sancti Pauli Romæ, ꝙ videbatur tantum relictus vsus.

1 *Donatio facta filio in potestate sicut confirmatur per mortem donantis si moriatur ante filium, ita confirmatur si filium emancipat & donationem non reuocat.*

2 *Pater si tradit filio studenti libros, & non apparet quòd donauerat, postea ipsum emancipat, si non adimit videtur sibi donare, & non tenetur conferre fratribus. & quid si non emancipat.*

1 §. Pater, qui filiæ. †No. hic singulariter ꝙ sicut donatio facta filio in potestate confirmatur per mortē donantis si moriatur ante filiū, vt l. ij. cum ibi not. C. de inoffi. dona. & l. donationes. C. de dona. inter vi. & vxo. ita confirmatur si filium emācipat, & donatio-
2 nem nō reuocat, & hoc singulare not. ¶ †Et per istum tex. dñt Doct. ꝙ si pater tradidit filio studenti libros, & nō apparet ꝙ donauerit postea ipsum emancipat, si non adimit, vr̄ sibi donare, & non tenetur cōferre fratribus, sed hēt eos præcipuos. ¶ Quid autem si non emancipat, quid iuris sit, vide plenè per Bar. in l. si donatio. C. de dona. & in l. filiæ. fami. ercis.

1 §. Eiusmodi lege. †Pactū, ꝙ depositū restituat alteri q̄ deponenti nō indicit donationē in personam illius. h. d. ¶ Quod vr̄ verū, nisi ille sit descendentibus deponentis, vt l. Publi. §. depo. & supra ea. l. §. species. Actio tñ vtilis benè acquiritur illi, quia pactū fuit appositum super re paciscentis, quæ durabat eius, quo casu alteri per alterū pōt acquiri, fm̄ cōem doctrinā Doctorum, per dictā l. Publi. secus qñ non durat paciscentis, vt l. pactū. C. de pac. conuen. nisi in mutuo, vt l. certi condi. §. si nūmos. si cert. pet. pp eius frequentiā. Ille tamen si nō est de descendentibus, censetur adhibitus vt procurator, & ideo tenetur restituere paciscenti, vel hæredibus eius. & hoc vult gl. hic posita.

1 §. Perfectè donat. †Reus criminis læsæ maiestatis [a] nō pōt donare ēt si nō
a sit de crimine accusatus, dic vt §. eo. l. post ꝯtum.

ADDITIO.

a ¶ Læsę maiestatis. Adde vt per Socin. cons. 22.

LEX XXXIII.

1 *Concessio ad vsum indeterminatum dicitur precarium, nō donatio, & transit ad hæredes concedentis, & potest per eos reuocari.*

2 *Precarium mortuo concedente, si hæredes eius non mutant voluntatem, an sit nouum precarium, & an sit necessaria noua concessio.*

1 LVcius Titius. †Concessio ad vsum īdeterminatum dr̄ precariū, nō donatio, & transit ad hæredem concedentis, & potest per eos reuocari, h. d. in effectu, secus si esset donatio, vt §. eo. l. Aquilius. & l. Aristo. ¶ In tex. ibi, {ex voluntate mea.} ex hoc verbo gl. dicit, ꝙ hic fuit p̄cariū, cū ꝯcedit ad voluntatē ꝯcedentis, sed non placet, qa nō dixit, ad voluntatē; sed ex volūtate, primū. n. importat durationē voluntatis, & sic ad finē donationis apponit, fm̄ verò apponitur ad principiū, quia significat, ꝙ ex voluntate sua vtatur, non autē quousque voluerit. Constat aūt, ꝙ omnis ꝯtus fit ex voluntate, sed non durat quousq; durat voluntas, vt l. sicut. C. de act. & obli. præterea hic ēt si istud verbū non fuisset appositū, diceretur precariū, quia fuit cōcessio indeterminata respectu tpis, vt not. per gl. in l. j. j. de preca. & l. in cōmodato. §. sicut. §. cōmoda. &
a patet ex summario. ¶ †In fi. l. ibi, {posse mutare voluntatem.} Innuit ergo ꝙ si hęredes non mutant voluntates, precariū durat ex parte concedentis, & transit ad hęredē eius, sed sicut ipse poterat reuocare expressè, ita hr̄des eius. hoc etiā innuit tex. in l. quæsitū. §. j. §. de precario. sed gl. ibi tenet ꝯrium quę inci. {sed nunquid.} scilicet ꝙ morte concedentis finiatur, & ꝙ in persona hęredis sit nouū precariū. Dic ꝙ ille tex. non patitur, quia esset necessaria noua cōcessio, & tñ ibi loquit̄ ēt qñ ignoratur quis fuerit hęres, & sic non interuenit noua concessio. Aliud ergo est dicere, concedo tibi ad voluntatem meā, quia tunc ipso mortuo expirat cōcessio, qa expirat volūtas, vt l. iiij. §. loca. & ita pōt intelligi illa gl. Aliud est cōcedere simpl̄r ad vsum indeterminatū, & tunc non expirat, sed benè p hæredē pōt reuocari vt hic, vtroq; tñ casu dr̄ precariū per mortē, non eius cui conceditur, licèt dixerim §. eo. l. Aquilius non expirare, quia habebam tex. falsum in l. cum precario, in fi. j. de prec. ꝯrium tamen est verum secundum verum intellectum.

LEX XXXIIII.

1 *Conuentus ex causa donationis condemnatur quatenus facere potest, etiā si non primitiua obligatione, sed secundaria de constituta, & ista exceptio potest opponi etiam post sententiam ad executionem.*

2 *Exceptio quæ non impugnat sententiam de iniquitate, sed tendit ad moderandum executionem, potest opponi etiam post sententiam, quæ transiuit in rem iudicatam cum sit executio.*

Quid in executione inuentarij.

1 QVi id quod. ¶ †Conuentus ex causa donationis condemnatur quatenus facere potest, etiam si non primitiua obligatione, sed secundaria de constituta, & ista exceptio potest opponi etiam post sentētiam ad executionem h. d. ¶ In tex. ibi, {solui constituit.} Et sic tenetur duplici actione. s. ex stipl̄one, & illa est ciuilis, & originalis actio, & de constituta. & ista est pretoria, & non orginalis, & ista fuit intentata. Ideo videbatur, ꝙ ea non hr̄et priuilegium. Sed ꝯriū est, quia attendi-
2 tur originalis, vt hic in ver. {causam. n.} ¶ †In tex. ibi, {sed & condemnatio} no. hic, ꝙ exceptio quę nō impugnat sn̄iam de iniquitate, sed tendit ad moderādū executionē, potest opponi etiam post sn̄iam, quæ transiuit in rē iudicatā cū sit executio, vt j. de re iudi. l. Nesennius. §. fi. & l. ex diuerso. §. fi. so. ma. Et ideo exceptio inuentarii pōt opponi in executione sn̄iæ, quia non impugnat sn̄iam de iniquitate fm̄ doc. in d. l. Nesennius. ¶ In glo. ibi, sed arg. contra, supra de pec. l. iij. §. sed si filius. immo est §. idem scripsit secundum Dy. & soluc. vt ibi. vel dic, ꝙ ibi non potest dari actio ex originali causa, ideo inspicitur secundaria, hic poterat dari ex vtraque, ideo inspicitur primitiua fm̄ Raynerium, vel ibi ex mutatione tituli actionis mutatur ratio legis secundum eundem Raynerium, & hoc verius.

1 §. Ea lege donatio. †Si tibi do vt statim mihi restituas, non impedit dominij translatio si ex restitutione tibi remaneo obligatus. h. d. Nam tunc datio mea non fuit inanis. Sed si non remanerer, secus, quia fuisset inanis translatio dominij ad momentum, ita loquitur l. qui sic. infra de sol. ¶ In tex. ibi. {non impeditur dominii translatio.} non enim censetur translatio momentanea, & sic inutilis, quia cum sibi remaneat actio ex mutuo cōtra donatorem, censetur etiam ipsa pecuniaria, & eius dominium remanere, non sic si nulla sibi actio remaneret.

1 §. Mutus. †No. hic singulariter gl. quæ tenet, ꝙ distinctio quæ ponitur in l. discretis. C. qui test. fa. pos. habeat locū in cōtractibus inter viuos, quod perpetuo tenet menti, quia simpl̄r tex. dñt, ꝙ mutus & surdus pñt ꝯhere, vt hic, & l. item quia. supra de pac. & non recolo ista iura limitata per illam l. discretis. nisi per istam gl. vt intelligantur fm̄ distinctionem illius l. tenet menti. ista tñ gl. loqtur in donatione, sed fortè in aliis ꝯctibus deberent dicta iura indistinctè serua-
a ri, & ego habui istum casum de facto, [a] & allegaui istā l. p sing. in hoc, quia non reperio aliquem doctorem hoc dicentem.

ADDITIO.

a ¶ De facto. Adde eundem consil. 332. in vltima impressione.

1 *Exceptio merè personalis, quæ obstabat delegaùti, non obstat cui facta est delegatio, etiam ex causa lucratiua.*

2 *Donans conuentus ab alio quàm ab eo cui donauit, non habet exceptionem vltra quàm facere possit, quando conuenitur ex delegatione, vt quia mādato donatarij alteri promisit.*

3 *Quid si non promisisset, sed donatarius alteri iura sua cessisset, an contra cessionarium possit opponere exceptionem istam, cum cessionarius vtatur iure cedentis.*

1 §. Si cum primus. †Exceptio mere personalis, quæ obstabat delegāti, non obstat cui facta est delegatio, ēt ex causa lucratiua. h. d. secus si
2 non est merè personalis, vt supra e. l. iii. §. aliud. ¶ †No. hic ꝙ donans ꝯuentus ab alio q̄ ab eo cui donauit, non habet exceptionē vltra q̄ facere posit. Hoc intelligo, qñ ꝯuenitur ex delegatione, quia mandato donatarii alteri promisit, sed si non pro-
3 misisset, †sed donatarius alteri sua iura cessisset, an ꝯ cessionarium

riũ possit opponere exceptionẽ istam cum cessionarius vtatur iure cedentis, dic vt no. j. de doli exce. l. apud Celsum. §. auctoris. & §. seq. & adde quod not. per Dyn. in l. si quis in ius. de regulis iuris. lib. vj. & quod not. in l. si quis in rem. s. de procu.

LEX XXXV.

1 **S I pater.** †Si mutuaui noĩe alterius animo sibi donandi, eo ipso perficitur donatio. h. d. ¶Dubium erat, quia isto iure nõ perficiebatur donatio, nisi interuenerit traditio inter donantem & donatariũ, vel stipl'o, vt not. per gl. j §. proxi. sed hic neutrũ istorũ interuenit. Sed dic ꝙ interuenit aliud, qđ loco alterius eorum hr̃, quia ex tali mutuo acquiritur sibi actio, licèt non ꝯ me, sed ꝯ illum qui recipit mutuũ, vt l. certi condictio §. si nũmos. si cer. pet. Sicut ergo si perficeretur, sibi quæreretur actio ꝯ me ex stipl'one, ita si acquiritur ꝯ alterum ex facto meo, vt hic, & j l. proxi. §. fina. ¶In tex. ibi, {donationis animo.} Not. quia hoc expresse fuit actum, ꝙ mutuabat aĩo donandi, & sic innuit ꝙ si simplr̃ mutuasset noĩe filij, nec dixisset ꝙ aĩo donãdi, non censetur donasse, & istũ tex. aliàs allegabã ꝯ Barto. qui dicit in l. qui dotis. solu. ma. ꝙ inter patrem & filium præsumitur animus donandi, tñ hic potest intelligi, maximè, quia idẽ si hoc fuisset dictum, vt l. donationis. §. species. s. eod. Et ad hoc facit l. seq. §. fi. j. e. tit. sed ibi fuit plus, quia etiã vsuras recepit ex mutuo noĩe, & ad vtilitatem nepotis, certè tũc ẽt si mutuasset noĩe extranei, & vsuras recepisset ad vtilitatem eius, videretur ꝙ mutuassem animo donandi. sed securius esset dicere con-
a trarium in extraneis[a] ꝙ non videar illi donasse sortem, & ꝙ possim repetere per actio. nego. gest. licèt sibi acquisiuerim actionem. Ita voluit expresse Bar. in l. frater a fratre. de condi. inde. in j. q. & ita vr̃ intelligere §. si nummos.

ADDITIO.

a ¶ In extraneis. Adde vt per Anc. consi. 21. & seq.

1 **§. Si quis aliquem.** ¶ †Donatio facta propter merita non reuocatur propter ingratitudinem, nec redditur nulla, propter insinuationem non factam. h. d. ad hoc allegatur.

LEX XXXVI.

1 *Mandatum etiam in rem suam si non fuit translatum aliquod ius in donatarium, morte expirat.*
2 *Quod aliud sit cedere, & aliud concedere.*
3 *Mandatum in rem suam, an possit reuocari.*
4 *Cedens apud quem remansit actio directa, an possit agere, & nõ possit sibi opponi exceptio per reum de actione iam cessa.*

1 **A D eum quem.** † Mãdatum etiam in rẽ suam si nõ fuit translatum aliquod ius in donatariũ, morte expirat. hoc
2 dicit in effectu secundũ intellectum[a] glo. & docto. ¶Et notandũ, ꝙ dicitur in rem suam, qñ mandatarius nõ habet restituere mandatum, quod exigit, sed potest sibi restituere. Item dr̃ simplex quando non fit cessio actionis, & sic non transferuntur vtiles in mandatarium, sed duntaxat cõmittitur exercitium directarum, & isto casu loquitur hic, quia iste non cessit, sed cõcessit, & primũ plus importat, q̃ secundum. Itẽ debes scire, ꝙ si quis manumittat seruũ inter viuos, & non adimat sibi peculiũ, vr̃ sibi donasse, licèt sit secus, si relinquat libertatem in vltima voluntate, vt l. j. C. de peculio eius qui liber. meruit. ¶In primo aũt casu licèt ex tali donatione transeat dominium rerum corporaliũ existentiũ in peculio, actiones tñ personales nõ transeunt in manumissum, nisi cedãtur, vt l. Sticho. s. de pecu. circa fi. tit. hic ergo iste dominus manumissor dixit, ꝙ concedebat peculium, & nomina existentia in peculio, dubitatur vtrũ ex istis verbis videatur cessisse actiones, & sic vtiles fuisse translatas in donatarium, quia tunc per mortẽ concedentis non reuocaretur cessio, & iurium translatio. & in ista l. dr̃ in effectu ꝙ non, sed tantum censetur mandatum exercitium directarum huic manumisso, ideo valet ad eius tantũ vtilitatem. & sic dicebatur procurator in rẽ suam, quia non habebat restituere quod exigebat, tñ mandatũ morte concedentis expirat re integra, & sic actiones competũt omnibus hæredibus pro hæreditariis portionibus, adde ꝙ poterunt cõpelli ad cedendum huic donatario, vel ad restituendũ quod exegerunt virtute talium actionũ, per notata per glossam prima d. l. Sticho. s. de pecu. ¶ In princ. l. ibi. {manumiserat.} scilicet non adempto peculio, & sic vr̃ sibi donasse, vt d. l. j. C. de pecu. eius qui libe. meruit. ¶In tex. ibi, {tam in omnibus.} istud faciebat dubium propter verbum concedere, qđ est j. quia videbatur cessisse actiones cõtra nomina debitorũ, & sic ꝙ pertinerẽt ad illum solum manumissum, & nõ ad co
a hæredes ẽt. sed ꝯtrium est, † quia aliud est cedere, aliud conce-
b dere, [b] vt hic in gl. ¶ In gl. magna, in prin. ibi, {non enim per talẽ epistolã aliquid fuit quæsitũ liberto in omnib.} idest non fuit sibi quæsita actio directa, quæ non potuit separari a scribẽte, vt l. quis ergo casus. s. de peculio. nec vtilis, quia nõ fuit cessio, sed cõcessio, tñ bene fuit quæsitũ ei exercitiũ directæ actionis, sed quia illud exercetur noĩe mandantis, nõ censetur sibi aliquid acquisitũ. ¶ In glo ibi, {& sic facta procuratio in rem suã.} innuit ista glo. ꝙ non dicatur fieri procurator in rẽ suam nisi ante cedatur actio, sed contrariũ est, quia etiam si non ceditur, si tñ non habet restituere, quod exigit, dicitur in rẽ suã, idest ad suam vtilitatem. Sed in primo casu potentius est mãdatũ, quia cũ sit translata vtilis, nõ finitur mortem mãdantis, sicut nec morte mandatarij, vt l. illam. C. eod. titu. sed in secundo sic. vt hic, & l. si quidem. C. de actio. & obl. Et per hoc vidẽtur reduci ad concordiã gl. quæ videntur contrariæ, scilicet in
3 l. ante litem. s. de procura. in prima gl. quæ tenet† ꝙ mandatũ in rem suam non põt reuocari etiã per expressam reuocationem per lege n, quæ omnia. circa finem, eo. titu. multò minus per tacitam, scilicet, morte mandãtis. Alia glo. quæ dicit, ꝙ potest reuocari nisi in tribus casibus, qui ponuntur j in l. iij. C. de nou. no. in l. sicut. §. ꝓcurator. s. qui. mo. pig. vel hypo. solui. ¶Sed dic, ꝙ aut non fuit facta cessio, & sic nulla actio translata fuit, & reuocatur per expressam, & etiam per tacitã reuocationẽ, vt hic, & in l. si quidem. Aut fuit facta cessio, & tũc aut quæritur, an possit reuocari adeo, ꝙ mãdatario auferatur potestas agendi, & dico ꝙ non, quia non põt mandans auferre ius translatum, & ita intelligo gl. in l. ante omnia. de procu. p
4 l. quam allegat. †aut quæritur an cedens apud quem remansit actio directa, possit agere, & nõ possit sibi opponi exceptio per eũ de actione iam cessa; & dico ꝙ põt, præter q̃ in tribus casibus illis l. iij. C. de nouationi. & ita loquitur gl. in d. l. sicut. §. si procurator, per hoc tñ non dr̃ reuocari mandatum, quia licèt cedens possit agere, etiã cessionarius põt eo inuito, & si agat postq̃ cedens cœpit agere poterit cedentem impedire, cũ ipse cessionarius habeat vtilem, quæ præfertur directæ hoc casu, vt l. si procurator meus. de procu. sed si esset reuocatũ, non posset agere inuito cedente. Et ex prædictis remanet iste articulus melius declaratus, q̃ declaratur per Bal. in l. i. C. de actio. & obli. vbi omnio vide de hoc passu. Et per me s. de pac. l. rescriptum. §. plerunq;. vbi plenè dixi.

ADDITIONES.

a ¶ Ad intellectum eorum quæ hic scribuntur vide Are. consi. 125.
b ¶ Concedere. vide tex. cũ gl. & Bart. ibi in l. vxori suæ. §. fi. de le. iij. & de verbo, concedo, assigno. an oporteat dominij translationẽ, vide per Alexan. cõsi. 160.

1 **§. Lucius. Titius.** †Antequam quis tradat rem põt eam obligare, licèt ad tradendum personaliter sit obligatus. Et si postea tradat, transit cum onere obligationis. h. d. Ratio est quia erat dominus anteq̃ traderet, vnde non solum obligare, sed etiam dñium poterat transferre in alterum, vt l. quoties. C. de rei ven. ¶In tex. ibi, {donauit.} non tradendo, sed promittendo, vel dicendo, dono, qđ verbũ hẽt vim pacti nudi, & olim non producebat actionem, hodie sic, vt l. si quis argentum. C. eo. ¶In text. ibi, {an donatio perfecta sit.} & sic non fuit reuocata per illã pignorationem, nã ista possunt simul stare, ꝙ alius habeat fundum obligatum, & alius habeat dominium ex causa donationis, sicut ex causa vsucaptionis vel præscriptiõis, vt l. iusto. §. non mutuat. de vsuca.

1 **§. Auia sub nomine.** † Donatio perficitur licèt donans donatario non obligetur, si tñ alter facto donãns illi obligetur. h. d. Erat ergo hic dubiũ, quia isto iure non fiebat donatio, nisi interueniente traditione, vel stipl'one per quã donãs donatario obligabatur, vt no. p gl. in prin. huius l. hodie, ẽt si interueniat pactũ nudũ. vt l. si quis argentũ. C. e. Sed in casu huius §. nullum istorũ interuenerat, nec traditio facta donatario, nec stipl'o vł pctũ, ex quo donãs donatario obligetur. Sed certè interuenit aliud qđ tantundẽ valet. s. traditio facta alteri nomine donatarij, ex qua ille alter obligabatur donatario, & iste est effectus huius §. An aũt sufficiat hoc solũ. s. ꝙ nomine illius alteri mutuauit, vt præsumatur voluisse donare illi, cuius noĩe mutuauit. iste tex. innuit ꝙ sic. Sed l. si pater. in prin. s. eo innuit ꝯtrium, vt ibi dixi. Sed dic ꝙ si mutuauit nomine meo, & postea etiam vsuras recipit meo nomine, præsumitur ꝙ voluit donare, vt hic. Et licèt loquatur in nepote, idem vr̃ in extraneo, quia ex hoc magis declaratur animus in primo actu. Aut non recepit vsuras meo nomine, & tunc si eram de descendentib. eius, præsumitur donasse, vt dixi s. e. l. donationes. §. species. si nõ erã de descendẽtibus, secus, quia mihi acquiritur actio, teneor tñ sibi restituere, per ea quæ no. Bar. in l. frater a fratre. de condi. inde. in j. oppositione.

De donationibus & mortis causa capionib. Rub.

LEX PRIMA.

1 *Donans causa mortis, plus diligit se quàm donatarium, & magis donatarium quam hæredem, & an possit reuocare donationem quãdocunque voluerit eo viuente.*

Mortis

a **M**Ortis causa. ¶†No. ꝙ ille qui donat cā mortis, vult ꝙ donatio nō habeat effectū se viuente. Sed demum
a co mortuo viuente donatario. † & ex hoc sequitur, qđ in hac l. dr̄, ꝙ plus diligit seq̃ donatarium, & magis donatarium quàm hęredē. Sequitur etiam aliud, ꝙ potest reuocare quandocunque eo viuente, quia donatio non est perfecta. Gl. autem hic dicit ꝙ in hac donatione donans obligat se donatario, si sibi tradit, vt j. l. inter mortis. Hoc videtur contra Bar. in l. ita stipulatus. in ij. q. qui tenet, q̃ obl̃o est in diem certā an, sed incertā qñ, vt in die mortis, ante diē nulla nascitur obl̃o, sed certè donatio cā mortis, ista videlicet dono ubi post mortē, vel cū moriar. j. eo. l. Seia. est in talē diem certā an, sed incertam, qñ; & tñ obl̃o est orta ante diem. s. ante mortē donantis, qđ patet hic, quia donans est obligatus. & hęres conuenitur ex obligatione orta in personā defuncti, vt sequitur, secus in legato in quo neutrum istorū necessariò dēt interuenire, licèt aliqñ interueniat, quia testor ipso viuente tradit legatario, vt no. in l. legatū, de leg. ij. Et fm hoc mortuo donante anteq̃ tradat, agitur ꝯ hęredem ex ꝓmissione, nō aūt ex testāria actione, sed ꝯ dc le. i. C. e. solu. ibi loquitur ĩ donatione cā mortis impropriè sumpta, qđ est qñ fit abienti per viā vltimæ voluntatis, & tūc dr̄ magis legatum, vel fideicōmissum, & requirit aditionem hęreditatis, & petitur actione ex testō, nam ēt legatū dr̄ donatio, vt d. l. legatū. de le. ii. intellige. s. cā mor. hic loquitur in donatione cā mor. ꝓ pnè sumpta, in qua requiritur consensus vtriusque partis, & sic fit pręsenti per se, vel per alium, interueniente traditione, vel ꝓmissione, & tunc in ii. casu agitur ex promissione defuncti, ēt si non fuit adita hęreditas ꝯ hęreditatē iacentem, quia per solam mortem fuit confirmata, nec requiritur aditio hęreditatis, facit l. etiam. cum ibi no. s̃. de inoffi. testa.

LEX II.

1 **T**Res. † Licèt ista l. ponat tres species donationis cā mor. pōt tñ reduci ad duas principales. Prima qñ sola cogitatione mortis donat. non ꝑp metū instantis mortis. & ista subdiuiditur in duas, quia interdū donat hac intentione, vt res statim fiat donatarii, sed si mors non sequatur, restituatur, & tunc morte nō secuta, res cōdicitur condictione ob cām, vel sine cā. Interdum
a cū hac intentione, ꝙ nō transferat dñium,[a] nisi secuta morte, & tunc ea nō secuta, res vendicatur, nō aūt cōdicitur. Nemo n. condicit rē suā, etc. Et gl. colligit hic notabile, ꝙ vltima volūtas pōt pendere, sed ꝯ de l. fi. s̃. cōia prædio. Sol. melius q̃ gl. viuente testatore vltima voluntas pōt plus pēdere, q̃ ꝯctus, sed post mortem non, sicut dispositio pura, & hunc articulum declara, vt per Bar. in l. si vsufr. j. de dona.

ADDITIO

a ¶ Dñium. vide Imo. hic & in l. ex hac scriptura. sopra tit. j. Ang. in Auth. de hær. & fal. Sal. ĩ l. traditionib. C. đ pac. Bal. ĩ l. si nō mortis. C. ad l. fal. & i cōs. 433.

LEX III.

a *Cum quis petit examinari testes de quorum morte dubitatur, cum ipse præsentialiter agere non possit, an debeat admitti, si non est actor.*
3 *Donatio causa mortis, quando fit metu instantis mortis, cessante illo metu, tacite censetur reuocata.*

1 **M**Ortis causa. † Ista l. cum seq. declarat secūdā speciē donationis, de qua in l. pręcedenti, qñ quis donat metu mortis istātis, nā hoc pōt contingere nō solū si timebat rōne infirmitatis, vel valetudinis, sed etiam si erat sanus, & ꝑp aliquē casum instantem dubitabat mori, de quo ponit plura exēpla,
2 quæ semper allegantur ad illā quæstionē, † cū quis petit examinari testes, de quorū morte dubitatur, cū ipse præsentialiter agere non possit, nā nō dēt admitti, si non est actor, ad faciendū examinari, nisi probet periculū instantis mortis, vel quia est testis multū senex, vel infirmus, vel se absentaturus, & in aliis casibus harū legū, sed ex parte rei in cuius potestate ē, qñ agitur, benè pōt fieri examinatio ad æternā rei memoriā,
3 vt in c. qm̄ frequenter. §. sunt & alii. vt lite nō contest. ¶ † Vltimò no. gl. quę est hic, ꝙ qñ donatio cā mor. fit metu instantis mortis, cessante illo metu tacitè censetur reuocata, & ita intelligantur oīa iura, quę dīt talē dona. reuocari, si donans cōualuit, sed si fiat nō metu instātis mortis, sed cogitatione mortis, tūc illa tacita reuocatio nō fit, sed reqrit expressa, bñ tñ fieret si donatarius moreretur ante donātē, vt j. e. l. si alienam. §. 1.

LEX VII.

1 **S**I aliquis. † Not. bonam l. ad declōnē l. post ꝯctum. s̃. ii. j. quia donatio cā mort. ēt facta ante crimen cōmissum, & nō cogitatione criminis, secuto crimine, & ēt condemnatio rescinditur. Intellige et si ex tali crimine non fuerunt bona confiscata, dūmodo sit crimen capitale, ex cuius condēnatione perdatur libertas, vel ciuitas, sic rescinditur vltima voluntas, vt j. de testa. l. eius qui: quia hęc donatio hēt vim vltimæ voluntatis, vt j. eo. l. Marcellus. §. fi. sed donatio inter viuos nō reuocatur per condemnationē postea subsecutā, nisi facta suspicione pęnę. i. timore condemnationis securturæ, qđ qñ sit, dic vt dixi in d. l. post ꝯctum. Requiritur etiā, ꝙ sit tale crimen, ex quo imponatur pęna confiscationis bonorum, vt ibi dixi.

LEX VIII.

1 *Quicquid propter mortem alterius capitur, mortis causa capio nuncupatur, etiam si non ex dispositione illius mortui capiatur.*
2 *Mortis causa capio, est verbum generale, & comprehendit donationem causa mortis quæ proficiscitur ab ipso mortuo, & de bonis eius, & qđ aliud comprehendat.*
3 *Si quis recipit emphiteusim pro se, & liberis eius, post mortem eius quòd isti liberi dicantur habere ex mortis causa capione.*
An iste pater possit vni tantum ex filiis illam rem assignari.
4 *An de mortis causa capione detrahatur falcidia.*
5

QVi pretio accepto. † Quicquid propter mortem alterius capitur, mortis causa capio nuncupatur, etiā si non ex dispositione illius mortui capiatur. h. d.
a † Et no. ꝙ mortis causa capio est verbum generale, & comprehēdit donationē causa mor. quæ ꝓficiscitur ab ipso mortuo, & de bonis eius. ¶ Comprehēdit etiā simplicem mortis causa capionē, quæ non dr̄ donatio causa mor. quia non proficiscit̄ de bonis mortui, sed alterius, tñ potest contingere hoc vel ex voluntate mortui, vt hic in ver. nam & a statu libero, vt in eo quod datur a legatario gratia conditionis implendæ, & etiam quod præter eius voluntatem, vt in prin. l. & j. eod. l. si mulier.
3 ¶ † Et per istam l. videtur, ꝙ si quis recipit emphyteusim pro se, & liberis eius post mortē eius, ꝙ isti liberi dicantur habere ex mortis causa capione, quia mors recipiētis est causa, quòd ad eos peruenit. Et ex hoc respondetur ad aliud, verum iste pater possit vni tantū ex filiis illam rem assignare? de hoc vi-
4 de per Bal. in auth. si quas rui. C. de sac. san. ec. † An aūt de mor
a tis cā capione detrahatur Falcidia, [a] distinguit̄. An proueniat pręter voluntatē defuncti, & nō detrahitur, an fm voluntatē, & tunc aut datur hæredi, & idem vt l. accepiis. ad l. fal. Aut ab hærede datur alteri, & tunc dic, vt l. j. §. item si ita. eo. tit.

ADDITIO.

a ¶ Falcidia. Adde Soc. consi. 105. Philipp. Cor. consi. mihi 80.

LEX IX.

1 **O**Mnibus mortis. † In l. oībus, ĩ gl. ibi. vel dic iūge ambas istas, & dic ꝙ aut loquimur in donatione cā mor. & illa non pōt fieri ei, qui incapax est legati, vt hic. Aut in mor. causa capione, quæ non est donatio, & tunc aut quærimus, an possit concipi in personam incapacis, quo ad hūc finem, vt sibi soluatur conditio, & dicendum est ꝙ sic, vt l. Meuius. de condi. & demonstra. Aut quo ad hunc finem, vt apud eum remaneat, & dicendum est, ꝙ non, cum sit incapax, & sic sibi aufertur per fiscum, vel alium ad quē pertinet, & hoc vult dicere gl.

LEX X.

1 *In donatione causa mor. potest fieri substitutio vulgaris sicut in institutione & in legatis.*
2 *Si dono etiam filio meo causa mortis, & rogo ipsum de restituendo alteri post mortem suam, non subintelligitur illa conditio, si moriatur sine liberis, & quid in fideicommisso vniuersali.*

1 **S**I cui mortis. † Not. in ista l. ꝙ ĩ donatiōe causa mor. potest fieri substitutio vulgaris sicut in institutione, & in legatis, vt l. hæredibus. s̃. de leg. ij. ¶ Itē no. qualiter debeat fieri. s. per stipulationē, ꝙ substitutus stipuletur a primo donatario, non sic in legatis, & institutionibus, in quibus sufficit sola dispositio testatoris. Sed in donatione causa mor. ad hoc vt substitutus sit donatarius sicut prior, requiritur stipulatio, & eius consensus, & si hoc non fieret, adhuc tñ valeret substitutio, sed non diceretur donatarius, sed fideicōmissarius, vt l. cū
2 pater. §. corū. de leg. ij. & ita hanc glo. primam intellige. ¶ † Et adde vnum verbum notabile gl. in l. j. C. eo. ꝙ si dono etiā filio meo causa mortis, & rogo ipsum de restituendo alteri post mortē suam, non subintelligitur illa cōditio, si moriatur sine liberis, licèt in fideicōmissario vniuersali, quando est institutus, vel grauatus, bene subintelligatur, vt l. cū auus. de condi. & demon. quod perpetuo tene menti. ¶ In gl. ij. ibi, {ex quo n. stipulatus est iam agnoscit.} hoc verū, si stipulatus est simpliciter, tñ potest stipulari, si sibi placebit, vel si volet, vt not. in l. a Titio. in fi. j. de verb. oblig. & sic erit conditionalis. Sed in primo casu, qū stipulatur simpliciter ista gl. tenuit ꝙ videatur acceptasse donationem cā mortis, in tantum ꝙ postea non possit renunciari, & sic licèt possit reuocari per donantem, non tñ poterit refutari per donatarium, quod est mirabile, & effe-

ctus

ctus est, quia si donatarius grauatur de restituendo alteri, non poterit renunciare donationi, vt non teneatur ad grauamen,
ij ita sentit gl.in l.cum pater.§.mater.de leg.ij. non sic in legatario, vel fideicommissario, vt l.fideicommisso.de leg.j. cum ibi not.in l.Imperator. de leg. ij.

LEX XII.

1 SI mulier ventris. ¶ † Not.hic, q dicitur mortis causa capio.id, qđ capitur occasione mortis alterius, etiã si il ?cite.& per calumniam, & præter voluntatem defuncti, alio modo, habes supra eo.l. qui pretio.

LEX XIII.

1 *Ab illo dicitur quis habere dominium a quo habuit causam vsucapiendi, nõ ab eo, a quo dominium euellitur.*

2 *Dos data filia per patrem, an computetur filiis filia qua decessit viuo patre, & sic nepotibus in quartam, prout filia deberet imputari.*

1 SI alienam. † Ab illo dicitur quis habere dominium a quo habuit causam vsucapiendi, non ab eo, a quo dominiũ euellitur.h.d.cõcor.l.qui alienam.infra eo. Et istæ duæ leges fortiter possunt induci contra decisionem Bar. in l.in
2 quartam.ff.ad leg.falcid.qui tenet in vlt.col. † q filij filiæ apud quos remansit dos materna ex consuetudine, de qua habetur in l.dos a patre.C.solu.matri. teneantur illam computare sibi in legitimam et debitam in hæreditatem aui materni, per hãc rationem.s.quia illa consuetudo aufert dotem ab auo, & eam applicat nepotibus filię, & sic illi videntur habere ab auo, ergo computãt, vt l.scimus.§.repletionem.C.de inoffi.testa.quia de rigore iuris debet ad auum redire, vt not. in d. l.dos a patre. Certè licèt euellatur ab auo, & applicetur nepotibus, tunc nepotes non videntur habere ab auo, quia præter eius voluntatem habent: sed ab ipsa consuetudine, sicut hic non habent a domino, a quo euellitur per vsucapionem, sed videntur habere ab eo qui dedit causam vsucapiendi. Tamen sustinendo opinionem Bartoli potest responderi, q sufficiat q non habeant a matre, & tanquam bona materna, quia licet habeant ex consuetudine, videntur tamen habere tanquam bona auita, licet ab auo.

§.Marcellus verò. Ad euidentiam huius §. not.q donatio causa mortis reuocatur pluribus modis: Primo, si donator expresse reuocauit. Secundo si tacite, quia in infirmitate constitutus donauit, & postea conualuit, vt not.supra eo.l.iij. Tertiò, si donatarius præmoriatur donatori. ¶ Nunc ergo dicitur in isto §. q potest agi, q non reuocetur primo vel secundo modo, dummodo donator præmoriatur donatario, & sic duntaxat vltimo modo reuocetur, si donatarius præmoriatur. ¶ Item potest agi, vt non reuocetur per pœnitentiam expressam, dummodo donator præmoriatur donatario. ¶ In tex. ibi, { etiam facti quæstiones sunt. } quasi dicat lex, licet de iure reuocetur in dictis casibus, potest tamen agi de facto, q non reuocetur, nisi in altero casu tantum, vt ex sequentibus patet exemplis. ¶ In tex. ibi, { vt omnimodo ex ea valitudine &c. } subaudi etiam donatore pęnitente, vt patet ex sequenti, vel donatario præmoriente, vt in gl. & sic est sensus, q in dictis duobus casibus non reuocetur, sed remanet firma, dummodo donator moriatur ex illa infirmitate, cuius metu donauit, alias sic, & sic in vno tantum casu reuocetur, scilicet si donator reconualescat. ¶ In tex.ibi, { si tamen mutata voluntate. } idest dicere q reuocetur, si expresse voluntatem mutauerit, & non aliter, etiam si donator reconualescat, vel donatarius præmoriatur. ¶ In tex. ibi, { q̃ si prior ille qui accepit decesserit. } idest q non reuocetur, nisi in casu, quo ille qui accepit prius decesserit, non autem expressa pęnitentia, nec ex reconualescentia. ¶ In tex. ibi, { nullo casu. } scilicet prædictorum trium, & tunc non erit proprie donatio causa mortis, vt infra eodem. l. si ita donatur.

LEX XV.

1 MArcellus no. ¶ † Filiusfam. miles potest donare de castrẽsi peculio, sicut si esset paterfamil. h.d.

LEX XVII.

1 ET si debitor. † Donatio causa mortis re
a uocatur per creditores [a] si ex ea sunt fraudati re ipsa, licèt nõ cõsilio. h.d. ¶ Et est sciendum, q qñ debitor alienat bona sua per cõtractum onerosum, puta vendendo, creditores possunt rescindere ita demum, si interuenit fraus ementis, & vendentis. Si vero per titulum lucratiuũ inter viuos, & per donationẽ inter viuos, sufficit fraus donãtis, sed si in vltima voluntate, sufficit fraus re ipsa, q creditores remaneant fraudati, licèt debitor, vel legatarij non fecerint fraudolenter, vt hæc habentur in tit. ff.de his quæ in fra. cre hic ergo dr̃ in donatione causa mortis idem esse, quod in legatis, si est fraus re ipsa, scilicet q remaneat tantum, quod sufficiat creditoribus deducta donatione causa mor. de quibus plene vide Instit. de act.§. si quis in fraudem, & ff. de proba.l.patronus.

ADDITIO.

a ¶ Per creditores. Sed an donatarius teneatur vltra vires. vide Abba. consi. 102. ij.lib. Bald. 234.j.lib.

LEX XVIII.

1 *Si dono tibi non causa mortis mea, sed filij mei, vel fratris mei, cuius morte confirmetur.*

2 *Quando dono tibi simpliciter, ita vt post mortem tuam, vel certum tempus restituas tali, q ista sit donatio inter viuos irreuocabilis respectu tui, & quid respectu eius.*

3 *Si dono tibi non causa mortis mea, sed filij mei, vel fratris mei, quis possit eam reuocare, an ego, an autem ipse filius, vel frater.*

1 MOrtis causa. † Quæritur hic, si dono tibi nõ causa mortis meæ sed filij mei, vel fratris mei, (quod fieri põt vt hic.) cuius morte cõfirmetur donatio, aut morte mea, vel fratris, vel filij mei, & dic q morte illorũ, vt hic patet, & not.ff. eo. l.qui pretio.in gl.quæ incipit, {quo ẽt casu.} in fin. ¶ Aduerte ad aliquos casus, si dono p filio meo, vel fr̃e post eius mortẽ. ista dr̃ donatio cau. mor. filij, ẽt si nõ dixerim, q donatario pręmortuo res ad filiũ, vel fratrẽ reuertatur, perinde est.n.ac si dixerim dono noĩe filij, vel fratris post eius mortẽ, &c.dicere.n. p filio & noĩe filij, idẽ est, vt l.fideicõmissa §.interdũ.de le. iij. & ita vr̃ tex.hic intelligendus, qñ dicit, si quis pro filio vel fratre. s.q ista sint verba donõnis. ¶ Et aduerte, quia si filius, vel frater est præsens, & res quæ donat fuerit præsens, & tradita, qa vt dixi vr̃ tradita primo filio, deinde p filiũ illi, si filius voluerit reuocare donõnẽ, qđ p̃t vt hic no. vel si ille p̃moriar̃, ad rẽ recuperandã filius habebit rei vendicatio. Sed si filius nõ fuerit præsens, & res fuit tradita, adhuc filio cõpetit vtilis rei ven. quia licèt fuerit absens, tñ fingitur sibi primo tradita si ipse mandauit, vel ratificauit inter viuos, vt no. in l. qui cõcubinã. §.species.de don. Sed si res nõ fuerit tradita, sed promissa sino mine filij post mortẽ, ipsi filio cõpeteret actio ex tali pmissione p̃ ipsum promittentẽ. ¶ Secundus casus est, si nõ donassem p ista verba, sed donatẽ hoc mõ, dono tibi istã rẽ ea cõdõne, vt si filius conualuerit, sibi restituas, sed si præmoriatur, apud te sit. Ista nõ vr̃ donatio cã mortis filij, sed vr̃ donatio in te collata sub ista conditione, si filius pręmoriatur, & si filius conualesceret ex illo pacto, q sibi restituat, possum agere p̃scriptis verbis, vel condõ ne.ar.in l.quoties.de don. quæ sub mõ, & vr̃ differre iste casus a præcedenti, quia in p̃cedenti nõ possem reuocare talẽ donõnẽ, vt hic no. ¶ Sed in isto casu bñ vr̃, q possim reuocare istud pcm̃ in fauorẽ filij appositũ s̃m Barto. in l.qui
a Romæ. §. Flauius. ¶ † Est & alius casus, qñ simplr̃ dono hoc mõ, dono post mortẽ filij, vl̃ fr̃is vel alterius, & ista nõ vr̃ donatio cã mor. illius, sed est donatio sub ista die incerta mortis illius, & non possem reuocare illã. ¶ Est & alius casus, qñ dono tibi simplr̃, ita vt post mortẽ tuã, vel certũ tp̃s restituas tali, & ista sibi est donõ inter viuos irreuocabilis respectu tui, sed an
3 respũ illi⁹, dic vt ĩ d.§.Flaui. sed hic est casus l.quoties. ¶ † Item quæritur, quis posset reuocare, an ego, an ipse filius, aut frater? & hic est dicendũ, q aut donaui rẽ illius, vel illorũ, & ipsi p̃nt reuocare, non ego, quia ipsi vñr donare. Aut donaui rẽ meã, & tunc, aut ille nõ erat in mea p̃tãe, & idẽ, quia duæ resultant donõnes, vna quã ego facio illi filio, vel fratri; alia quã ille filius vel frater facit alteri, & vtraq; valet. Et istã s̃cdam nõ possũ reuocare, qa nõ ẽ facta a me. Aut ille erat in mea p̃tãe, & tunc
a ego possum [a] reuocare, qã censer̃ ista donõ facta a me illi tertio, non aũt illi filio cui donare nõ poterã. Nec obst. q qñ res nõ est remansura penes eũ, possum tibi donare, vt no. in l.ij.ff. ti.j.in prin. qa illud ẽ verũ, nisi sit ad eũ reuersura, vt esset hic, si posset reuocare, vt tenet Bar.in d.l.ij.ff. ti.j.& in l.q p̃uo.ff.e.ti.

ADDITIO.

a ¶ Possum reuocare. Adde quod voluit.Anc.consi.106.

1 *Liberatio tantum confert, quantum debebatur creditori, sed obligationis acquisitio quantum debitor facere potest.*

2 *Si soluisti mihi pecuniam falsam vel reprobam, & ego illam expendi pro bona an fuisti a me liberatus.*

1 §.Si donaturus. † Liberatio tñ confert, quantũ debebatur creditori, sed obligationis acquisitio quantum debitor facere põt.h.d. ¶ In tex.ibi, {si donaturus mihi.} puta cẽtũ. ¶ In tex.ibi.{ debitorẽ tuũ.} subaudi, qui tenebatur tibi in centũ, sed non erat soluẽdo, nisi in quinquaginta. ¶ In tex.ibi, {delegaueris.} & sic fuit liberatus a creditore meo in centũ, licèt debitor tuus nõ esset soluendo nisi in quinquaginta, vt l.inter causas.§.abesse.ff. mand. & supple, q creditor meus exegit a tuo debitore quinquaginta, & postea reuocata est donatio, & tu repetis a me centũ. Certe teneor tibi ad integra cẽtũ, quia tãtã videor vtilitatẽ cõsecutus,

quia In tm̃ fui liberatus a meo creditore, licèt ipse non exege-
a rit nisi quinquaginta. ¶ †Et inducitur per Ia. de Are. ꝙ si soluisti mihi pecuniā falsam, vel reprobā, & ego illam expēdi pro bona, ꝙ tu fuisti a me liberatus, vel ꝙ ibi teneor, ac si bonam soluisses, quia fui vtilitatem consecutus ac si esset bona, sed ꝯtrium vr̄ determinare gl. formans hanc q̄ō. in l. eleganter. §. qui reprobos. s̄. de pignor. act. dic, vt ibi per Doct.

1 §. Titia chyrographa. † Mādatū collatum post mortē mandātis non reuocatur eius morte. Item testificatio instr̄i facta a creditore vel ab alio de voluntate eius liberat debitorē. h. d. ¶ Et circa primū distingue tres casus, quia interdū mandatū, & effectus mandati confertur post mortē mandantis, & non reuocatur morte, vt hic & l. si verò nō remunerandi. §. fi. s̄. man. Interdū vtrunq; cōfertur in vita, ꝙ tunc secus, vt s̄. ti. j. l. ij. §. sed & si quis donaturus. Interdū mādatū ꝯfertur in vita, sed effectus post mortē, & tunc distinguitur, vtrū mādatarius sciat mortē, vel ignoret, vt l. cū pr̄. §. nemo. de leg. ij. qui tex. non est alibi, & plenè no. in l. fi. j. de sol. per gl. tm̃ de hoc dic vt plene dixi in d. l. fi. in repetitione mea, qa ego sum in alia opi. In tex. ibi. {daret}. i. traderet. & ita expone j. dū dicit, {dedit}. i. tradidit.

1 *Donatio rei qua potest vendi, tantum confert, quantum res vendi potest.*
2 *Res tantum valet quantum vendi potest attenta qualitate rei & homine sciente illam qualitatem.*

1 §. Qui hominem. †Donatio rei quæ pōt vēdi, tm̃ confert, quantū res vēdi
2 pōt. h. d. ¶ †No. ad limitationē eius qđ dr̄, ꝙ res tm̃ valet, quantū vendi pōt, vt l. pretia rerū. ad l. fal. intelligitur attenta qualitate rei, & homine sciente illā qualitatē, vt in gl. ¶ Sed oppo. ꝯ istum tex. nam aut ista res fuit euicta a donatario rōne huius obl̄onis, & tūc nihil vr̄ ad eū peruenisse. & sic nihil tenebitur restituere donatione reuocata. Aut non fuit euicta, & tunc vr̄ ad eū peruenisse tm̃ quantum valet, ēt nō attenta illa obl̄one, & sic reuocata donatione poterit, vel ipsa res condici vel integrū pretium eius, ar. s̄. eo. l. si alienā. in prin. Ista oppositio facit me dubitare in intellectu huius literæ ad quē finem dicatur hic, ꝙ non vr̄ plus peruenisse, q̄ valet attenta qualitate. Si enim non est secuta reuocatio, ista inuestigatio est frustratoria. Sed si est secuta, adhuc vr̄ frustratoria rōne prædicta, possumus dicere, ꝙ est secuta reuocatio donationis, & ꝙ res nondum erat euicta, sed poterat euinci, & ꝙ iste donatarius non habebat facultatē restituēdæ rei, & sic oportet deuenire ad æstimationē, vt j. l. proxi. in fi. quia eius culpa perdiderit facultatē restituendi, æstimabitur ergo, vt hic dicitur.

LEX XIX.

1 *Si donatur ei, qui est in potestate alterius, cau. mor. secuta reuocatione agitur de peculio contra eum in cuius erat potestate, sed si tēpore donationis non erat, licèt postea transiuerit, de peculio non agitur, sed res vendicatur, si adest facultas rei restituendæ, sed si non adest facto donatarij, condicitur pretium.*
2 *In obligationibus dandi, an procedat libellus talis, peto rē, vel eius pretiū.*

1 SI filiofa. †Si donat̄ ei, qui ē in potestate alterius, cau. mor. secuta reuocatione agitur de peculio ꝯ eum in cuius erat potestate, sed si tempore donationis non erat, licèt postea transiuerit, de peculio non agitur, sed res vendicatur, si adest facultas rei restituendæ sed si non adest facto donatarij, condicitur pretium. h. d. & est subtilis lex & pulchra. ¶ In tex. ibi, {res ipsa a donatore repetitur.} idest per donatorē ab ipso arrogatore habente potestatem rei restituendę, & dic repetitur, vel dic per directam rei vendi. si non fuit translatum dominium, vel per vtilem, & etiam condictione sine causa, si fuit trāslatum, vt j. e. l. si mor. cau. cum l. seq. sed si non habet facultatē rei restituēdæ, aut hoc contingit sine sui culpa, vel facto, tunc nullo modo tenetur, non sic in primo casu huius l. vbi tenetur de peculio, quod intellige, etiam si non habebat facultatem rei restituendæ, quia pater de contractu vel quasi filij de peculio obligatur, etiam si peculiū non sit scm̃ locupletius regulariter; & in hoc differt iste casus a præcedenti, quia arrogator non tenetur de peculio ex contractu, vel quasi ante gesto, vt in gloss. sed si suo facto perdidit facultatem rei restituendæ condicitur ab eo pretium, vt in seq. cas. ¶ In fi. l. ibi, {sed pretium eius condicet.} i. rem ipsam, cum sit in obligatione rem dari, si translatum fuit dñium, sed quia non pōt eam restituere, condemnatur ad pretium, & hoc respectu dr̄ pretium condici, vt sequit̄, hoc vult glo. ij. hic in solu. quam facit de l. si seruum. §. fin. de ver. obl. sed ista solo destruit tex. ideo dicas, ꝙ non condicitur ipsum pretiū. & ad ꝯrium r̄nde, ꝙ loquitur quando est in obligatione rem dari, in qua etiam re perempta post moram, vel culpam debitoris agitur ad ipsam rem, licèt fiat condemnatio ad pretium, hic erat in obligatione rem restitui, in qua succedit obligatio ad æstimationem re perempta, vel perdita facultate restituendi, vt l. in re furtiua. de condi. fur. secundū Dy. ¶ Sed Bar. istā solōnem videtur reprehendere, qa tūc est in obligatione rē restitui, qñ actor est dñs rei. ita loquit̄ l. in re furtiua. sed hic nō erat dñs, quia iam transtulerat dñium, & sic est in obl̄one rē reddi, seu dari, & ideo ipse soluit, ꝙ hic erat in obligatione mixta: nā eo respectu ꝙ donans trāstulerat dñiū directum, & agit vt in eo transferatur, dicitur in obl̄one rē dari, sed eo respectu, quia vr̄ sibi restituere vtile, vt patet, quia habet vtilē rei vendicationē, vt j. eo. l. si mortis. & l. sequitur. dicitur in obligatione rē restitui, in qua obligatione mixta dicēdum idem est ꝙ in simplici obligatione rē restitui. ¶ Breuiter puto Dyn. melius dicere, quia siue actor sit dñs, siue nō sit, sed fuit, dicitur agere ad rei restōnem, vt l. videamus. in prin. & §. in fauiana. in verbo {quoq;.} supra de vsur. & in obl̄one rē restitui qñ datur ꝯ illum, qui fuit in bona fide, nō venit nisi quatenus ille factus est locupletior vt in l. in summa. §. si seruū. de cōd. in de. sed hic donatarius nō fuit in mala fide, & si alteri donauit, eatenus vr̄ locupletior, quatenus res valebat, ideo quatenus
2 cū dicitur per illum §. si seruū. † Quid aūt in obl̄one dandi an procedat libellus, si peto rē, vel eius pretiū? vide in Spec. de oblig. & solu. §. sequitur. ver. si. vel. pen.

LEX XX.

1 SI, qui non amplius. †Si scinditur cōmodū, sciditur ēt onus ꝯdōnis implendæ, si erat diuisibilis. h. d. dic vt in l. Plautius. de condi. & demō. ¶ In gl. ibi, {vel in eo cui per fale. subtrahitur.} hoc nō est verū, qa ꝓpter hoc non diminueretur onus ꝯdōnis, vt l. qui hæredem. versi. diuersum. de cond. & demon. & not eo. l. Plautius. §. item scinditur. & ad trebel. l. iiij. §. si Titius. secundum Dyn.

LEX XXII.

1 IN mortis causa. †Capacitas vel incapacitas donatarij inspicitur tēpore mortis non tpe donationis. h. d. Et idem in legatis, qñ prouenit duntaxat incapacitas ex donatarij persona, secus si mixta cōsideratione donatarij, & rei, & hoc vult dicere gl. tunc habet locum regula Catoniana. ¶ In gl. i, {sed eis propter rem ipsam.} vt quia legatur res sacra, vel religiosa, & ꝙ subiicitur {vel persona legantis, & legatarij mixtim,} vt qa legat̄ res ipsius legatarij, nā illis duobus casi
a bus si non tenet legatū a principio, licèt tpe mortis[a] cesset causa inualiditatis, nō conualescit propter regulā Catonianā, vt l. cætera. §. j. de leg. j. de regula Catoniana per totū, sed qñ prouenit defectus ex persona legatarij tm̃, nō habet locum illa regula, & si reperitur cessare tpe mortis, reconualescit legatū, vt l. non intelli. §. qñ. de iure fisc. cū aliis s̄. alleg. in gl. & idē in donatione causa mortis, vt hic ¶ In gl. ibi, {idē esse ecōtra, an qs possit donare.} idest ꝙ inspicitur tempus mortis eius, certè si tempore donationis erat inhabilis ad donandum, licet tempore mortis sit habilis, nō reconualescit donatio, nisi appareat de recenti voluntate ipsius post habilitatē acquisitam, sicut in legatis factis in codicillis, vt s̄. de leg. iij. l. j. §. sed si filius. licèt hoc non sufficeret in institu. hæredis, nisi faceret testamentum de nouo, vt ibi habetur. Sed qñ prouenit ex persona donatarij, vel legatarij, nō oportet ꝙ appareat de recenti voluntate, qa minor defectus reputatur ille, q̄ quàdo est in persona testantis, vel donantis.

ADDITIO.

a ¶ Tempore enim mortis, & agoniæ perduntur sensus, & capacitas testatoris.

LEX XXIII.

SI filiofa. Si donatio sit facta filiof. ipso præmortuo resoluitur, secus si patri, licèt mediāte mysterio filii, h. d.

LEX XXIIII.

1 *Actio subrogata per legem in locum actionis temporalis est perpetua.*
2 *Liberatus pacto, vel acceptilatione amplius non liberatur tempore.*

1 QVod debitori. †Actio subrogata per legem in locum actio-
2 nis temporalis est. perpetua. h. d. † Et not. hic, ꝙ liberatus pacto, vel acceptilatione amplius nō liberatur tēpore. ¶ Item ad primum dictum, adde l. itē illa. §. quādo adiicitur. s̄. de consti. pec. & ibi dicitur esse idē, qñ subrogatur facto ꝯhentium, si tm̃ principaliter, secus si accessorie, vt l. ei qui. §. iniuriarum. s̄. si quis cau. ¶ In tex. ibi, {ēt tempore liberatur.} s. rem a specie, sed non in veritate, postq̄ enim fuit liberatus acceptilatione, amplius non potest liberare tempore. Vult dicere, ꝙ ēt transacto tempore quo fuisset liberatus, si acceptilatio facta non fuisset, pōt agi condictione sine causa, in qua primum debitum fuit transfusum, & quæ in locum illius fuit principaliter subrogata.

LEX

LEX XXV.

1 *Codicilli sicut possunt fieri ex testamento, idest facto testamento, & ab inte*
stato, ide i non facto testameaso, ita & donatio causa mortis.
2 *Facto testamento in quibus differant donatio caus. mortis, & codicilli post*
ea facti.
3 *Sicut qui non potest testari, non potest codicillari, ita non potest donare cau-*
sa mortis, nisi quando non potest ex eo, quia est in aliena potestate.

TAm is, qui testamentum.

1 † Ista est bona lex. Ex qua not. ꝙ sicut possunt fieri
codicilli ex testamento, idest facto testamento, &
etiam ab intestato, idest non facto testamento, vt l. conficiun-
tur. in prin. & l. ab intesta. ff. de iure codi. ita & donatio causa
2 mortis, vt hic. ¶ † In alio tamen differunt causa mortis, & co
dicilli, qa quando factum est testamentum, codicilli habent
pendentiam ab eo, si non est validum, & nisi ex eo adeatur he
reditas non validantur codicilli, vt l. si qs cum nullum. in fi. ff.
de iure codi. & rupto testamento rumpuntur codicill., vt l. j. ff.
de iure codic. non sic in donatione causa mortis, quę non de-
pendet a testamento, etiam si sit factum, nec requirit aditio-
nem ex eo, sed sufficit mors donatoris, vt not. in glo. ord. l. post
legatum. de his quib. vt indig. & in l. filiæ in fi. j. gl. C. famil. er-
ciscun. quas gl. no. quia videbantur contrarium cũ habeat vim
legati, vt supra l. Marcellus. §. fi. & sic videbatur reqri aditio ex
testamento. Et ad hoc etiam vide quod not. Bar. in l. sequens
quæstio. de lega. ij. ¶ Sed si testamentum nõ valet ab ipso prin-
cipio, codicilli non dicuntur habere dependentiam ab eo, vt
not. Bar. post Dyn. in l. legata inutiliter. ff. de lega. j. licèt glo. in-
nuat contrarium in l. q̃dam. de iure codicil. dic vt ibi dixi.
3 ¶ † Vltimò not. hic gl. singulariter, ꝙ sicut qui non potest te-
stari, non potest codicillari, vt l. ij. de leg. i. ita non potest dona-
re causa mortis, nisi quando non potest ex eo, qa est in aliena
potestate, vt infra proxi. §. sunt autem multi, q non possunt te-
stari, de quibus in l. si q̃rramus. de testamen. ¶ Et id, quod dicit
hic gl. non bene reperitur expressum in aliquo tex. Ideo est no
tandum quod videtur tenere Bar. per l. si aliquis. supra eo. vbi
donatio causa mortis rescinditur ex condemnatione, ex qua
rescinditur etiam testamentum. facit etiam quod not. glo. su-
pra titu. j. l. q id, quod. §. mutus. ꝙ pupillus etiam cum auctori-
tate tutorum nõ potest donare causa mortis, licèt possit alios
contractus facere.

1 *Filiusfamilias non pōt facere testamentū, nec codicillos, Et hodie patre con-*
sentiente de aduentitiis, in quibus patri nō quæritur vsusfructus.
2 *Filiusfam. potest donare causa mortis quando donat præsenti, secus, si ab-*
senti, & nullo pro eo recipiente.
3 *Filiusfamil. si patre consentiente testatur cum clausula, quòd si non valet*
iure testamenti, valeat iure cuiuslibet vltimæ voluntatis, an valeat saltē
iure donationis causa mortis.
4 *In donatione causa mortis facta a filiofa. requiritur consensus patris seu p-*
missio, & quid in castrensi peculio, vel quasi.
5 *Filiusfamil. an possit donare causa mortis ipsi patri cōsentiente patre, vel*
an possit donare fratri suo in eiusdē patris potestate cōstituto. & nu. 6.
6 *Quādo cōsensus alicuius requiritur ad auctorizandū, vt si statutum dicat ꝙ*
mulier vel minor non possit contrahere sine cōsensu consanguineorū, non
possunt consanguinei consentire in facto proprio, sicut nec tutor.

1 §. Filiusfa. ¶ † Not. ꝙ filiusfamilias non potest face-
re testamentum, supple, nec etiam codi-
cillos, etiam patre consentiente: intellige etiam hodie de ad-
uentitiis, in qbus patri non quæritur vsusfructus, vt l. fi. C. qui
2 testa. face. poss. ¶ † Item ꝙ bene potest donare causa mortis,
qđ intellige, quando donat pręsenti. & sic habet vim contra-
ctus, secus si donaret absenti, nullo pro eo recipiente, qa tunc
habet vim vltimæ voluntatis, ꝙ non potest facere etiam patre
consentiente, vt hic, iuncto eo quod habetur in l. cum pater.
3 §. cotum. de leg. ii. & qđ dixi s̃. eo. in l. si cui. ¶ † Ex his soluitur
quęstio, si filiusfamilias patre ꝯsentiente testatur cũ clausula,
ꝙ si non valeat iure testamenti valeat iure cuiuslibet vltimæ
a voluntatis, vtrum valeat saltem iure[a] donationis causa mor-
tis? & breuiter aut illi qbus relinqt non erāt præsentes per se,
vel per alios recipientes nomine eorũ, & non valet. Aut erant
præsentes, & tunc aut fuit expresse dictum, ꝙ valeret ēt iure do
nationis causa mortis, & valebit. Aut nõ fuit expresse dictum,
& tunc secus, qa reqritur specifica, & expressa licentia patris, ꝙ
possit donare causa mortis, nec in generali licentia hoc veni-
ret, vt supra tit. i. l. filiusfamilias. §. si enim. de ista qōne dic per
4 Cyn. & Bal. in l. senium. C. q testam. face. poss. ¶ † Tertio & vl-
timo not. ꝙ in donatione causa mortis facta a filiofamilias
requiritur ꝯsensus patris, seu permissio. Sed cõtra, de d. l. filius-
fa. §. fi. s̃ tit. i. solu. qñ donat de castrense pecul. vel quasi, nõ req
ritur, vt ibi. Secus qñ de profecti. vel aduentitio s̃m ista iura, ne
fiat pręiudicium patri ignorāti vel nolenti, videtur hic, & idē
hodie in aduentitiis, si pater habebat vsumfructũ, vt l. fi. §. filiis
aũt. C. de bo. quæ lib. secus si nõ habebat, & ita sentit gl. in d. l.
5 filiusfa. §. fi. ¶ † Ex his respondeo ad quæstionem quotidianā.
b vtrũ filiusfamilias possit donare causa mortis ipsi patri,[b] cō-
sentiente patre? & istũ casum plures habui de facto gl. in l. i.
de au. & cu. tut. tenet ꝙ non, qa pater non pōt auctorare in causa
propria directe, & immediate, vt ibi, & istā opin. videtur sequi
Bar. ibi, & Bal. in l. bonorũ. C. qui admit. ad bo. poss. ante fi. Pet.
tenuit contrariũ, quia voluntas patris reqritur ad auctorizan-
dũ, & integrandũ personā filii, qa ad hoc nõ est sufficiens, vt l.
fi. §. i. j. de verb. obl. sed ne fiat præiudicium patri, & istum re-
spectũ habuit iste tex. vt patet ex his quæ s̃. dixi, qa qñ non fie-
bat pręiudiciũ, bene poterat sine consensu patris, vt d. l. filius-
fa. §. fi. s. tit. i. Sed si donatur ipsi patri nõ fit præiudiciũ patri, er
go valet, & pro hoc alleg. Pet. casum in l. fi. C. de impo. lucr. de-
scrip. post prin. vbi dicitur ꝙ filiusfamilias pōt dare patri in vl
tima voluntate, & istā credo merā voluntatem, quicquid di-
cant gl. Bar. & Bal. & ita reperio fuisse consultum per aliquos
antiquos & nobiles doctores Perusinos. s. dñm Guli. & Contē.
6 Et vide qđ not. idem Bal. C. vnde vir & vxor. l. i. ¶ † Quādo aũt
consensus alicuius reqritur ad auctorizandum, vt si dicat sta-
tutum, ꝙ mulier vel minor nõ possit contrahere sine consen
su cōsanguineorum, nõ possent cõsanguinei consentire in fa-
c cto proprio,[c] sicut nec tutor. sed præsupposita illa opi. ꝙ non
possit donare patri ipso patre permittente, vtrũ possit donare
d fratri suo[d] in eiusdem patris potestate constituto? illa fuit qō
disputata per Pet. de Cronichis, antiquũ aduocatũ Bononiē.
de qua vide Spec. de instr. edi. §. porro. tangit ēt Bal. licèt nõ al-
leget illam qōnem. in d. l. bonorum. C. qui admit. ad bo. poss.

ADDITIONES.

a ¶ Donationis. Adde Soci. late cōs. 112. vbi ēt aliquid ponit, & consil. 130.
b ¶ Ipsi patri. In hoc articulo vide Oldr. consi. 149. Ludo. Roma. consil. 471. Soci.
consil. 30. alleg. eundem Pau. consil. 277. in ij. vol.
c ¶ Proprio. Adde Abb. consil. 44. Soci. consi. 87.
d ¶ Fratri suo. Adde Oldr. consi. 26. a quo Io. And. in d. addi. habuit.

LEX XXVI.

1 SIis qui inuicē. ¶ Ad ꝯfirmationē hu-
ius donōnis, sufficit do
natorē donatario nõ superuiuere. h. d. de ista mā
dic plene p Bar. in l. ꝙ & pariter. s̃ de reb. dub.

LEX XXVII.

1 *Donatio causa mortis, facta cum pacto quòd non possit reuocari, dicitur*
potius donatio inter viuos propter tale pactum.
2 *Pactū appositū cōtra naturā cōtractus nō vitiat cōtractū, sed facit ipsū trā*
sire in aliam speciem, si hoc pōt fieri salua ratione recti sermonis.
3 *Pactum appositum non contra substantiam contractus, sed contra acciden*
talia, vel naturalia, valet.
Quid si apponatur contra naturam rei, in contractum deducta.

1 VBi ita donatur. † Donatio cau. mor
tis facta cũ pacto, ꝙ
a non possit reuocari,[a] dicitur potius donatio inter
viuos propter tale pactum. h. d. ista lex. verum est
nisi sit donatio omnium bonorum præsentium, & futurorũ.
(vide Paulum consi. 75. & etiam practicetur.) quia vt pluri-
mum mulieres donant post mortem ipsarum cum pacto, ꝙ
non possint reuocare, & ꝙ vsusfructus pertineat ad eas, quous
2 que vixerint. † Allegatur ista lex, ꝙ pactum appositum contra
naturam contractus non vitiat contractum, sed facit ipsum
transire in aliam speciem, si hoc potest fieri salua ratione recti
sermonis, vt erat hic, quia donatio inter viuos, & donatio cau
sa mortis conueniunt in vocabulis. Si quis ergo dicat, dono
causa mortis, cum pacto, ꝙ non possit reuocari, vt supra eo. l.
si alienum. §. i. tamen non vitiat donationem, sed facit eā tran
sire in donationem inter viuos. Secus si non cōueniret in om-
nibus, & sic non posset fieri translatio salua ratione recti ser-
monis: vt si concedo tibi talem rem cum pacto, ꝙ non possũ
reuocare, quod est contrarium naturæ precarii, nam non fa-
cit istud pactum transire contractum in donationem, quę nõ
potest reuocari, vt supra titu. i. l. Aquilius. & l. Aristo. sed potius
vitiatur pactum, & remanet contractus precarii, vt l. cum pre-
3 cario. infra de preca. † Sed pactum appositum nõ contra sub-
stantiam contractus, sed contra accidentalia, vel naturalia, be
ne valet, vt l. pacisci. supra de pact. & l. pacta conuenta de con-
trahen. emp. ¶ Si verò contra naturam rei in contractum de-
ductę tunc distinguitur, an a principio, & vitiat contractum,
an ex postfacto, & non vitiat, sed ipsum vitiatur, vt in l. post ser
uum. in fi. cum legibus seq. infra de vsu & habi.

ADDITIO.

a ¶ Reuocari. De hoc per Franc. Aret. consi. 41. per Ang. late consi. 154. per Soci.
consi. 137. eundem Pau. consi. 9. in j. vol.

1 *Donatio ista potest fieri liberando debitorem.*
2 *Instrumenta possunt cancellari solo verbo, dicendo quòd habeantur pro*
cassis, & irritis.
Quo modo videatur fieri pactum de non petendo.

1 AVunculo suo. † Donatio ista pôt fieri liberādo debitorē.h.d.
2 † No.ꝙ instrā pōt cancellari solo verbo dicēdo, ꝙ habeantur pro cassis, & irritis.facit l.emptor. §. Lucius.ſ.de pact. ¶ Item ꝙ dicendo isto modo,vr̄ fieri pactum de non petēdo,qd intelli̇r si erat præsens ille,ꝯ quē erāt instrā, vel alius eius noīe, & tunc vr̄ sufficere duo testes tanq̄ ista liberatio sit facta per ꝯtū,alr̄s requiruntur v. quasi habeat vim vltimæ voluntatis,ita videtur debere intelligi l.ſi.§.ſi.C. de codi.

LEX XXIX.

1 SI mortis causa. † Reuocata donatio causa mortis vēdicatꝛ res directa rei vē.si non fuit translatū dn̄ium. Sed si fuit translatū vendicatꝛ vtili rei vend.& ēt ꝯdicitꝛ condictione sine causa, vel ob causam.h. d. notabiliter cum l. seq. ¶ Et istud,ꝙ possit vendicari vtili rei vend.& sic retransferatur dn̄ium ipso iure in donantem,est valde singulare , quia non reperitur nisi in pact ı leg.comis. & addictionis in diem. vt not.in l.j.per gl.ſ.tit.j.Sed illud in donatione inter viuos. & in alijs ꝯctibus , qui non habent naturam vltimæ voluntatis secus in hac donatione,quæ habet naturam vltimæ voluntatis ex qua transfertur dn̄ium sine traditione, & hoc vult glo. hęc tene menti,quia sm̄ hoc poterit donator agere ꝯ quemlibet possessorem,ēt cum quo non contraxit , & sic non solum pôt cōdicere pretium a donatario,si suo facto desiit posse restituere,vt ſ.eod.l.si filio.in fin. sed etiam poterit agere contra quemlibet possessorem habentem facultatem rei restituendæ per istas leges, debebit tamen altetu esse cōtentus,qa sunt persecutoriç. ¶ In tex.ibi,{poterit vendicare.} scilicet directa vendicatione hoc casu,sed sequenti l.vtili actione.vt in l. sequen. quæ declarat istam.

LEX XXXI.

1 *Contractus innominati qualiter cognoscantur.*

1 MOrtis causa. † Not.in isto principio, ꝙ mortis causa capio, est vocabulū gn̄ale,& cōprehendit qcquid capit occasione mortis alterius. Vnde ēt hæreditas & legatū dicitur mortis causa capio , sed propriè sumpto vocabulo,& strictè non cōprehenditur nisi id, qd̄ capitur causa mortis alterius,taliter ꝙ non cadit in aliud speciale nomen, & suo modo sumendo legatum , & hæreditas non dicitur mortis causa
2 capio. † Et iste tex.optimè facit ad cognoscendum , q dicātur contractus innoīati,qa illi qui stant in nomine gn̄ali , & non cadunt in aliquod speciale nomen cōtractus, vt permutatio, cū permutatur species per specie , licèt hoc vocabulum sit generale,vt possit cōprehendere ēt contractus emptionis,& vēditionis,& locationis,& conductionis , in quolibet permutatꝛ res,vel vsus rei cum pecunia , sed quando permutatur species cū specie cadit in speciale nomen contractus,qa non pôt dici emptio vel locatio,sed simplex permutatio,& ideo dicitur cōtractus innoīatus,qa caret speciali nomine.vt not.C.de rerum permu.super rub.& l.iuri sgentium.in prin.ſ. de pact.

§.Iuliano placet. Not. hic , ꝙ si debebas mihi centum, & non eras soluendo, & ego liberaui te per acceptilationem ex donatione causa mortis,videris totā quantitatem a me recepisse.Ex hoc sequitur ꝙ si postea reuocatur donatio,& tunc reperiaris esse soluendo totam quantitatem possum a te condicere,nec potest dicere, ꝙ ex liberatione,nihil a te peruenit,cū nō esses soluendo,quia satis est ꝙ peruenerit liberatio,& quo ad teipsum bene videatur.solue vt l.quærebatur.§.j. ad leg. falc. huic §. Iulianus adde ver.fin.huius Libi.per acceptilationem &c.

LEX XXXV.

1 *Condictio ob causam quando detur.*
2 *Reuocata donatione non solum competit sine causa, quæ est generalis, sed etiam competit condictio ob causam quæ est specialis.*

1 SEnatus. † In l.senatus.§.nihil dubitauerunt Bal.multū allegabat istum tex.ꝙ ꝯdictio ob causam nō datur solum qn̄ fuit taliter datum ob causam,ꝙ resultat ꝯctus innominatus, vt si tibi do vt aliquid facias, sed etiam si talis contractus non resultet,vt si tibi do,vt aliqd ego faciam ,vel vt Lucius Titius faciat,vt aliqd contingat,& causa nō est secuta,facit l.j.§. si pa-
2 rendum.de cond.ob cau. † Not.etiam hic, ꝙ reuocata donatione nō solum cōpetit ꝯdictio sine cā,q̄ est generalis, vt videtꝛ velle gl in isto tit.sed etiam competit condictio ob causam, q̄ est specialis,qa nō est secuta cā,idest,mors ob quam fuit data.

§.Si quis societatem. In l.mortis causa declara istū §.vt not. in
1 l.quam alle.gl.ſ.in l.v.§.fi.ſ.pro so.in gl. † nō dr̄ socius, nisi aliquid ponat in societate s.rem vel operam. Et etiā alia rō in casu huius §.qa ꝯfertur post mortē , qno tpe dēt societas finiri , ergo,&c.vt ſ.de vsufru. lega.l. si vsumfru. cum moriar.de iure dot.l.Iul.& ſ.pro socio.l. adeo.sm̄ Dyn.

1 §.Si duobus. † Not.hic, ꝙ condictio sine cā subrogatur loco actionis primæ, & est illius n æ cuius erat prima , vt detur ꝯ quemlibet insolidū , sed ꝯ de le.qd̄ debitori.ſ.eo.Sol. ad vtilitatem creditoris sapit nām primæ,vt hic,sed ad eius damnū non vt ibi, vnde non est temporalis,sicut actio prima. ¶ Sed quæro hic voluit donare vtrique,quid si alteri tm̄,& illū liberauit per acceptilationē, vr̄ ꝙ ꝯ ipsum tm̄ detur condictio sine cā,vel ob cām,quasi ipse tm̄ videatur recepisse, sed repetet a correo per actionem neg.gest. vel manda.iuxta doc.in l.j. C.de duo.re. ¶ In glo.ibi, {alias secus.} nam tunc si fiat liberatio ei, qui est capax , prodest sibi & nō alteri,sed si ei qui nō est capax , tunc nec sibi , nec alteri hic est casus in d.l.si sponsus.§.j.Et sic no.ꝙ actus factus in personā habilē,vel capacē,valet quo ad eum,licèt non possit valere in personā alterius , ad quem secundario extenditur , secus ꝯ,quia nō fiat in personā inhabilē vel incapacem,cum nō valeat in persona eius,in qua principaliter fit, non extenditur ad personā alterius in ꝯn̄am,licèt illa de se sit capax in primo tm̄ casu ratione connexitatis,vt si erant socij, id quod prodest ei, in cuius persona principaliter fit , prodest ēt alteri incapaci in consequentiam,vt l.si is qui.ſ de lib.lega.

2 *Differentia inter donationem causa mortis, & legatum. & nu. 1.*
Stipulatio annua, an sit vna, vel plures remiss.

1 §.Si quis mortis. ¶ † No. hic vnam dr̄iam inter legatum annuū, & stip̄onem annuā ex cā donationis cā mortis , qa in primo casu tot sunt legata,quot sunt anni, Ideo in principio cuiuslibet anni inspicitur conditio legatarij.& licèt fuerit capax in vno anno, si in princ. sequentis anni nō est capax pro sequenti nō debetur legatū,non sic in secundo casu,quia vna tm̄ est stip̄o pro omnibus annis,& sic inspicitur conditio legatarii semel tm̄.s.cū donator moritur,vt hic & ſ.e.l.in mortis, & si tunc reperitur ca-
2 pax,licèt postea efficiatur incapax, hoc sibi non nocet. † Sunt etiam aliæ dr̄iæ inter donationē cau.mor. & legatū. quas vide per Cy.in l.fi. C.e.alia est ſ.eo.l.tam is.§.1.Et de na stip̄onis annuæ, an sit vna,vel plures,vide plene per Bar. in l.si seruus cōis Meuij,& Castrensis peculij.§.fi. j̄.de stipu.seruo. ¶ In gl. magn. ibi de verb.obli.l.pluribus.in prin.illa non meruit signari pro ꝯria,quia nō loquimur in stip̄one annua ,sed in stip̄one plurium rerum,quo casu distinguitur, vtrum fuerint specificatæ expresse,vel tacite per earū præsentiam , & cēsentur pl̄es stipulationes,vt ibi,alias censeretur vna, vt l. scire debemus.de verbo.oblig. ¶ In gl.in ea.l.pluribus.§.j.illa bene obstat , sed dic ꝙ ibi fuerunt expressę species tēporū , hic non . Vnde qua rōne expressio plurium rerū facit censeri esse pl̄es species stip̄onum , vt d.l.scire debemus.eadē rōne expressio temporū. ar. ſ. de testa.mil.l.miles ita hæredem.§.j.secundum Dyn.

LEX XXXVI.

1 *Qui est incapax bonorum testatoris, est etiam incapax eorum, quæ dantur gratia conditionis implendæ ab eo, cui bona testatoris fuerunt relicta.*
2 *Filius naturalis vel bastardus licèt non sit capax bonorum paternorū , est tamen capax bonorum aliunde prouenientium quam a patre.*

1 QVod conditionis. † Qui est incapax bonorū testatoris,est ēt incapax eorum, quæ dātur gratia cōditionis implendæ ab eo,cui bona testatoris fuerūt relicta.h.d.in prin.huius l.vsq; ibi, {certè.} ¶ Et pone casum ꝙ qs habebat filium legitimū,& nālem, & alium nālem tm̄, & volebat instituere æqualiter . Sed videns ꝙ non poterat filio nāli relinquere nisi vnam vnciā,ex quo extabat legitimus & nālis. l.secunda.C.de natu.libe. instituit hæredem legitimum & nālem in dimidia,& quendam extraneum in altera dimidia sub conditione si daret filio nāli , ponamus quinquaginta , quia tm̄ valebat illa dimidia, quæritur vtrum filius nālis poterit illa quinquaginta capere? & respondetur ꝙ non,sed tm̄,quan-
2 tum facit vnam vnciāᵃ idest xij. partē totius hæreditatis , quia illud quod datur gratia conditionis implendæ succedit loco illius dimidiæ in qua ille extraneus fuit institutus,& sic hr̄ perinde ac si fuisset rogatus illam dimidiā restituere illi nāli,quo casu non tenetur nisi vsque ad vnam vnciā , & residuū remaneret apud ipsum grauatū, ita & nunc, ita intelligo istum tex. Non ergo tenebitur iste implere istam conditionē insolidū , sed

ADDITIO.

a ¶ Vnam vnciam. Hæc lex potest limitari, nisi filius legitimus & naturalis renunciasset,& nō in fraudē me lietatis huius hr̄ditatis, qa tunc vr̄,ꝙ totā medietatē capere possit iuxta no.per Lu.Ro.cōs.43.vbi cōsuluit,ꝙ stantibus filiab. legitimis & naturalib.renūciantib.paternis bonis , possit pater totum donare filio naturali,si renunciatio non fuit fraudulenta , & hæc est noua limitatio,quam puto veram sicut Ludo.putat suam consultationem.

sed ꝯ de l. Meuius. de condi. & demon. vbi dēt implere insolidum, licèt ille sit incapax. Sol. licèt sit difficile ꝯtrium, non erat incapax ibi bonorū testatoris dūtaxat, & sic non præsumitur
2 fraus facta legi, sed hic sic. ¶ † In text. ibi, {licèt non ex bonis mortui proficiscatur.} hoc faciebat dubium, quia filius nālis vel bastardus, licèt non sit capax bonorū paternorū, pp refrenandum viriū paternū, vt l. fi. C. de natu. libe. est tñ capax bonorum aliunde prouenientium q̃ a patre, quia cessat rō prædicta, & ita no. gl. in Anthen. quibus modis natura. effic. sui. in gl. magna. & s. de iure fisci. l. prima. & l. non intelligi. §. qñ aūt. co. ti. per Bar. sed id qđ dabatur gr̄a condōnis implendæ, non erat de bonis paternis, sed de bonis dandis. Sed rūdetur, quia succedit loco bonorū paternorū quæ fuerunt relicta sibi sub conditione, si de suo daret tñ illi filio, & sic cēsetur facta fraus legi. Secus ergo in aliis, quæ non succederent loco bonorū paternorū, quia non sunt data gratia conditionis implendæ, & hic est casus in l. is qui. s. de vulgari & pup. nam illa potest capere etiam ex dispositione paterna, vt ibi habetur, & hoc in gl. secunda quæ incipit, {immo contra.}

1 §. Certe quod. † Datum hæredi gratia conditionis implendæ, si erat hæreditariū, imputatur in falcidiā. h. d. ſm secundam lec. gl. hoc declara, vt in l. id aūt. s. ad legē falcidiam, & j. eod. l. quod statulibero. per quam iste §. suppletur. Sed ſm aliam lec. dicit, ꝙ eius quod datur a statulibero gr̄a conditionis implendæ ei qui est incapax bonorū defuncti, bene est capax, si illud non est de bonis defuncti, sed aliunde prouenit. h. d. Et licèt gl. & Doct. videantur reprobare istam lec. vt nō fiat fraus legi, tñ mihi vr̄ vera, quia principiū huius l. habet locū, qñ datur ab eo, cui bona præsentia sunt relicta, & sic illud datū succedit loco bono. pr̄no. quæ pater potuisset relinquere filio, si non esset illegitimus, vnde vr̄ illam conditionē apposuisse in fraudem legis. ¶ Sed hic loquitur, qñ apponit ei, cui relicta est libertas, quā libertatē nō potuisset relinquere pr̄ alteri q̃ ipsi seruo. Et iō datū gratia cōditionis implendæ nō p̄t videri appositū in fraudem legis.

LEX XXXVII.

1 ILlud generaliter. † In l. illud. ibi {fere.} ideo hoc dicit, quia non semper est verum, sed fallit in pluribus casibus notatis in l. fi. C. eo.

1 *Contra donatorium qui suo facto desinit habere facultatem restituendę rei, secuta reuocatione donationis datur condictio quatenus ad ipsum peruenit ex re, vel ad iustum pretium prout valuerit.*
2 *In obligatione rem dari, si debitor perdidit facultatem damni non potest concipi libellus nisi super ipsa re, & si quis peteret pretium, an libellus sit ineptus.*
3 *Quid in obligatione rem restitui.*

1 §. Iulianus ait. † Contra donatarium qui suo facto desinit hr̄e facultatē restituendæ rei, secuta reuocatione donationis datur conditio quatenus ad ipsum peruenit ex re, vel ad iustum pretiū prout voluerit. h. d. ſm gl. vel dic ēt ad ipsam rem, licet fiat condemnatio in iusto pretio, quia non pōt reddere, & tunc tex. stat proprie, nec obstat l. si filio in fi. s. eo. vbi dr̄ ꝙ non condicitur res
2 ipsa per quem tex. gl. fuit mota, † quia non pōt intelligi, si præcise seu tñ, immo pōt condicere rem, aut pretiū, vt cōiuncta illa l. quod dic, vt ibi. In obligatione ergo rem sibi dari, si debitor perdidit facultatem dandi, nō pōt concipi libellus nisi super ipsa re. Et si peteret pretium, esset libellus ineptus per l. si
3 seruum. §. fi. j. de verb. obl. † sed in obligatione rem restitui, vel mixta quæ participat de oblōne dandi, vel restituendi, potest concipi altero de tribus modis vel ꝙ petam illud, qđ ad debitorem ex illa re peruenit, vt si rem vēdidit maiori pretio, forte q̃ valeat, hic in verbo pretij, cum gl. pura, & in l. in summa. §. in frumento. de cond. indeb. vel ꝙ petam verū pretium rei, vt s. e. l. si filio. in fi. & j. e. l. si is cui, vel petam ipsam rē, vt in hoc tex. sed quia res nō pōt restitui officio iudicis mercenario, fiet condemnatio, vel executio in vera æstimatione, vt no. in l. vinum. si cer. pet. in fi. gl. magnæ. in d. l. si seruum. §. fi.

LEX XXXVIII.

1 INter mortis. † Donatio cā mortis dr̄ illa quæ fit a pn̄te pn̄ti, sed mortis causa capio non dicitur donō, licèt pueniat ex voluntate mortui.

LEX XL.

1 2 SI mortis causa. † Donatio cā mortis facta vxori, [a] si confirmatur morte donantis, trahitur retro ad diem donationis. h. d. Intellige vt gl. dicit, qñ fuit actum, vt statim trāsiret dñium, licèt hoc facere non potuerit, ꝙ tunc non trahitur retro, quo ad hunc effectum, vt cēseatur donatarius fuisse dñs a die donationis factæ, quia dispositio iuris repugnat, sed solum quo ad commoditatem, vel fructus, vt not. in l. donationes. C. de dona. inter virum & vxorem.

ADDITIO.

a ¶ Si confirmatur. Reliqua enim testamenta prius facta nouissimo annullantur propter testatoris mortem.

LEX XLI.

1 QVod statu. ¶ † De eo quod hæres gratia ꝯdionis implendæ a statulibero soluēte de peculio iudicandū est, vt de aliis rebus hæreditariis. Et idē dicit de peculio qđ fuit donatū seruo vel traditū alteri ꝓ seruo ipso præsente. h. d. in effectu, & venit ad suppletionem eius qđ habetur s. eo. l. quæ a cōditionis. ver. certè. ſm primam lect. gl. ¶ In gl. ij ibi. s. ad leg. fal. l. ita autem alij distinguunt an dederint speciem, & ꝓcedit qđ hic dicit gl. qa hæres partem recipit a se, & partē a cohæredib. & id, qđ recipit a se imputaī in fal. nō id, qđ a cohæredib. aut recidit pecuniam, & totum imputat in falci. quasi totū videaī habere de pr̄e sua, de hoc dic, vt l. cū pater. in prin. de leg. ij. l. deducta. §. nummis. ad treb. ¶ In gl. ibi, {sed expone,} non pōt dici ꝙ ibi loqtur de eo ꝙ hæres dat alteri, non iure legati, vel fideicōmissi, sed ex mortis causa capione, verū de illo possit detrahere falc. hic loqtur de eo, qđ hæres recipit ab alio, verū illud cōputetur sibi in falc. quo ad alios. & sic nil ad propositū. ¶ In gl. mag. pro eius decīone opponitur ꝯ finem, dr̄ hic ꝙ datur a tertio præsente statulibero cēsē esse de peculio, & sic imputaī in falc. iure institutionis. s. eo. l. ꝙ ꝯdōnis in fi. vbi id, qđ daī a tertio nō īputaī. gl. multū laborat sup hoc ꝯrio. mihi videtur ꝙ prima solutio sit bona, quia hic loquitur de eo, qđ datur a tertio præsente statulibero, & sic per prius vr̄ datū statulibero, & per ꝯns effectu de peculio, non mirum si computatur, sed ibi quoniam statulibero non præsente, & sic non videtur datum statulibero vere, sicut in casu præcedenti, vnde non est factum de peculio, & hoc not. pro eo, quod dixi supra titu. primo. l. donationibus. §. species.

LEX XLII.

1 *In donatione quando fit mentio mortis, dicitur donatio causa mortis, vt cū dono tibi post mortem meam, vel cum moriar.*

1 SEia cum bonis. ¶ † Donatio causa mortis non pōt peti viuēte donatore, nec pōt donator astringi ad cauēdū de soluēdo post eius mortē. ¶ hic præmoriente donatario resoluitur: sed præmoriente donatore valet, & pōt peti si interuenit solennis ꝓmissio, debet tñ detalcari. h. d. vsq; ad §. si compater. & est tex. valde difficilis. Et primo ponit narratio facti vsq; ibi, {agitur.} Secundo, elicitur vna quæstio ex facto, & soluitur, vsq; ibi, {bonæfidei.} Tertio formantur tres quæstiones per ordinem, anteq̃ ad aliquā respōdeatur, vsque ibi, {sed negari non pōt.} Quarto respondetur ad oēs tres ordine retrogrado, & primo ad vltimum, vsq; ibi, {sequitur.} secundo ad penultimum, vsq; ibi, {sequen.} Tertio ad antepenultimum, seu primū de dictis, vsque ibi, {mulier.} ¶ Quarto, & vltimo format nouam quæstionē & decidit. Circa primam partem notandum, quia duæ fuerunt donationes, vt dicit glo quæ incipit a traditione, vt hic in verbo {traditionib.} quod intellige de ficta, quia reseruauit sibi vsumfructum, vt C. de donationib. l. quisquis. & ex hoc sequitur quia fuit translatum dñium in Titiū, vt hic patet, dum dicit, {proprietas ad eam rediret.} & sic fuit pura quo ad translationem dominij, sed debeat resolui sub condemnatione si Titius præmoreretur. Secunda fuit donatio facta filiis Titij donatarij, & ista nō incępit a traditione, sed ab actione, vel stipulatione, quia Titius fuit stipulatus, vel facta nomine filiorum absentium, vel q nondū erāt nati in rerū natura, nec fuit translatū dōium in filios, & fuit facta sub duplici ꝯdō. si prima donatio resoluatur Titio præmoriēte, & si donatrix postea decedat superstitib. filiis Titij, & supple hic. ꝙ prima conditio extitit, quia prima donō fuit resoluta Titio ꝓmoriēte. Erat tunc qō verū filij Titij possent vēdicare bona? & vr̄ ꝙ sic, quasi videat fuisse actū ꝙ resoluta prima donōne dñium rerū transferat in filios Titij. sicut fuit in Titiū ꝑ illa verba, ꝙ bona ad eos ꝑtineāt & c. Tamen ꝯtrium est verum, quia dñium non transferatur ex solis verbis, sed interueniente traditione vera vel ficta, quæ hic non vr̄ interuenisse quo ad filios Titij, licèt interuenit quo ad Titum. ¶ Item dubitatur posito, ꝙ non possint vendicare bona vel agere, vt eis statim tradantur donatrice viuēte, quia potest donationem reuocare, vtrum saltē possint agere, vt ꝓmittatur eis, ꝙ illa mortua bona perueniant ad eos? & videbatur ꝙ sic, quasi actio competens pro hac donatione causa mortis
a habeat instar actionis bonæfidei, [a] sicut actio ex testamento, vt l. in minorum. C. in quib. causis in integrum restitu. non est necessaria ergo & c. vt l. in omnib. s. de iudiciis. In ꝯtrariū quia illa fo-

ADDITIO.

a a Bonæfidei. Adde vt per Ludouicum Romanum singularibus suis. fol. 6.

la loquitur in his, q̄ sunt obligati taliter, ꝙ ab obligatione non
possunt se eximere, hic non sic, posito ꝙ ista esset obligata ex
pacto paterno, quia potest penitere & reuocare donationem:
ergo si filij possent agere, viderentur extorquere donationem
ab inuita, q̄ adhuc initium nō habuit in personam istorum,
cū ista donatrix adhuc viueret. Et Iurisconsultus anteq̄ absol
uat illam quæstionem, format alteram, si ista Seia sponte pro
misit istis liberis, ꝙ post mortem suā bona perueniat ad super
stites, vtrum per hoc videatur reuocare personam donantis si
Titius primus donatarius adhuc viuebat, quasi videatur pri-
ma donatio causa mortis propter pactū in ea appositū, ꝙ Ti-
tio præmortuo proprietas ad eam rediret, & sic sit reuocabilis?
Item anteq̄ respondeat ad illam format alteram, vtrum ita
sit donatio causa mortis, vel potius inter viuos, habens certā
conditionem, prout dicitur s. eo. l. vbi ita. in vers. sed negati? Re-
a spondit ad hanc vltimam, ꝙ est donatio causa mortis,[a] & ad
2 hoc principaliter alleg. ista lex ꝙ † quādo fit mentio mortis in
donatione dr̄ donatio causa mortis, vt dono tibi post mortē
meā, vel cū moriar. Et ad hoc ēt alle. l. Seia. de dote prælega. tñ
istud nō bene ꝓbatur hic, qa hic plus fuit, qa actū fuit, vt do-
natario ꝓmoriēte resoluatur donatio, tñ Doct. illud cōiter di
cunt. Postea in versi seqtur, soluit penultimam q̄ōnem, ꝙ hic
fuit reuocata primo donatio ex quo Titius primus donata-
rius fuit præmortuus. ¶ Quid autem si non fuisset præmor-
tuus, vtrum per promissionem factam filiis Titij videatur re-
uocari prima. gl. hic q̄ incipit. {personā.} mouet hoc dubiū,
& vr̄ tenere ꝙ sic, & illud fuit dubiū literæ. in ver. {sed quid.}
Dy. videtur idem dicere. Mihi videtur contrarium, qa promitten-
do filiis Titij, videtur promisisse ſm naturā, & pacta primarū
donationum, scilicet si cōtingat primam resolui præmortuo
Titio, & sic sit locus secundæ argu. in l. si vno. s. locati.

ADDITIO.

a Causa mortis, quomodo cognoscatur a donatione inter viuos, vide per Alex. consil. 14. & 81. lib. 3. & consi. 76. lib. iiij.

LEX XLIII.

Seia.

1 Cum pater. ¶ † Infirmus etiā in articu-
lo mortis constitutus non vi-
def donare causa mortis, sed inter viuos, nisi de morte faciat
mentionem. h. d. iste singularis casus, & menti tenendus.

LEX XLIIII.

1 Si seruo mortis. ¶ † In donatione cau-
sa mortis, collata ī ser-
uū, mors serui, nō aūt dñi expectatur, cui post mor
tē donatoris manumisso nō q̄ritur donationis ef-
fectus h. d. ſm verā lec. Dy. Et nō declarat Dy. nec gl. nec Doct.
hoc vltimū dictū, sed dic, ꝙ ratio est, qa cū donatio causa mor
tis confirmetur morte donantis, non expedit expectare, ꝙ adea-
tur eius hæreditas, vel tabulæ testamenti eius aperiantur, licèt
nō sic esset olim ī legatis & fideicōmissis. Si ergo reperitur ser
uus tpe mortis donatoris, donatio statim acqritur dno, licèt ta
bulæ testamenti non sint apertæ, nec adita hæreditas. Ergo li-
cèt dn̄s postea illum seruum manumittat, donatio remanebit
apud eum, & non seqtur manumissio, vt patet ex his q̄ dixi s.
eodem l. tā his. licèt glo. hic videatur dicere, ꝙ in donatione cā
mortis, dies cedat sicut in legatis, qđ est falsum, vt no. in l. post
legatum. §. si mortis. de his qui vt ind. per gl. & dixi in l. tam his.
Deo gratias. Et hic fecimus finē die iiij. Februarij, & die vj. eius-
dem mensis incepimus titulum de acqr. possess. & hoc in ci-
uitate Bononiensi. M. cccc xxviij.

De acquirenda vel amittenda possessione. Rub.

LEX PRIMA.

1 *Etimologia, allusio, & expositio vocabuli, quòd idem important.*
2 *Pedes sunt instrumentum aptum ad acquirendam possessionem naturalem rerum immobilium, sed mobilium manus sunt instrumentum.*
3 *Res mobiles, an ita proprie possidentur, sicut immobiles.*
Visus et aspectus an sufficiāt ad acquisitionē possessionis indistinctè, nu. 10.
4 *Ad retinendam possessionem, iam quæsitam, quòd sufficiat solus aspectus.*
Animus an sufficiat ad acquirendam possessionem, & an ad retinendam acquisitam.
5 *Ad acquisitionem dominij cuiuslibet rei, an sufficiat sola possessio, & occupatio.*
6 *Quid sit possessio.*
7 *Possessio naturalis, an differat a corporali.*
8 *Possessio naturalis qualiter perdatur.*
9 *Possessio an sit vna tantum, an duæ scilicet ciuilis, & naturalis. & nu. 6.*
10 *Licet aspectus & etiam loci propinquitas non sufficiat ad acquirendā possessionem naturalem ei, qui non habet ciuilem, nisi interueniat traditio possessionis ei tamen qui habet ciuilem, & perdit naturalem, quia se absentauit, aliter quòd nec videt, nec est prope, sufficit ad eam recuperādā.*
11 *Ille qui est prope & de facili potest ingredi, non perdit naturalem.*
12 *Quid si habeat naturalem per colonum, & colonus recesserit.*
Quid in vsufructuario si recedat.
13 *Habens vtramque possessionem, qui exiuit de feudo, an perdat naturalem si fuit ingressus alius.*
14 *Quid in ciuili possessione.*
15 *Quid in nuda detentatione.*
16 *Possessio quo iure fuit introducta.*
An sit vna possessio, vel duæ. ibid.
17 *Ad acquirendum dominium, & ciuilem possessionem, & naturalem, sufficiat animus vnà cum aspectu, & nu. 19.*
18 *Animalia an videantur apprehensa, eo ipso quòd casu fortuito illa eadem in nostrum laqueum inciderunt, vel a nobis vulnerata sunt.*
In his quæ acquiruntur per inuentionem (vt est thesaurus) an sufficiat solus aspectus.
19 *Non dicitur inuentus qui non fuit apprehensus, & quid in statuto, si dicat qui fuerit inuentus de nocte portare arma, puniatur tanta pœna.*

1 Possessio appel. ¶ † Vsq; ad §. adi
piscimur. Iurisconsultus tria facit, qa primo ponit etymologiā,
seu deriuationē huius vocabuli {possessio.}
& ipsius etymologię vsq; ibi, {dn̄iūq;} Scdo
ponit effectū possessionis, q̄ fuit olim de iure
naturali, vel gentiū vsq; ibi, {ciuilq;} Tertiò, ponit effectū, q̄ ho
2 die remāsit ēi hoc sufficiat pro summario. ¶ † Not. ex prima
parte etymologiā, & allusionē, & expositionē vocabuli, nā oīa
ista idē important, nam est expositio vnius vocabuli per aliud
vel alia vocabula magis not. vt lapis, idest lædens pedes, & pia
ger, idest pedū æger, sicut hic possessio, idest pedum positio.
¶ Item not. ꝙ pedes sunt instrumentum aptum ad acqrendā
possessionem naturalem, intellige rerū immobiliū quæ pedi-
bus calcantē, sed mobiliū instrumentū sunt manus, vt j. proxi.
3 §. ibi, {aliqd in manu ponat &c.} & sic † res mobiles ita pro-
prie possidentur sicut immobiles, qa interuenit instrumentū
corporale. glo. j. in fin. dicit contrarium, sed nō bene ſm doc.
per § seq. & ēt per istum tex. in ver. eius. qa ibi loqtur de rebus
mobilibus per l. rem q̄ nobis. infra eodem. & qa vsucapiuntur
sicut immobiles, qđ esse non posset, si non possiderentur, faci
a lius tñ perditur possessio rerum mobilium[a] quā immobiliū,
vt d. l. rem q̄ nobis. ideo dignior dicitur possessio rerū immobi
lium, ideo fit denominatio a digniori. Est & aliud instrumen
tum corporale, quod non est ita aptum ad possessionem acq
rendam, sicut manus & pedes, qa per ipsum non fit occupa-
tio rei, sicut fit per manus, & pedes, vt est visus & aspectus, [1] &
tale instrumentum licèt sit corporale, non tamen sufficit ad
acqsitionem possessionis indistinctè, sine instrumento corpo
rali, nisi in re per alium possessa, & interueniente voluntate
tradētis possessionis, vt j. eo. qđ meo. §. si venditorē. sed in rebus
per neminē possessis nō sufficit aspectus, ēt cū intentione acq
b rendi possessionem, nisi interueniat actus corporalis,[b] ma-
nuum aut pedū, vt hic in gl. mag. super verbo {primi.} licèt se-
cus sit in primis instrumentis, q̄ sola sufficiunt in rebus p aliū
4 non possessis, vt in ea. gl. ¶ † Sed ad retinendum possessionem
iam q̄sitam, bene sufficit solus aspectus, vt hic in ij. glo. magn.
post medium ibi, {primis duobus casib. &c.} Est & aliud in-
strumentum non corporale, sed mētale, vt animus, & illo nul
lo modo sufficit ad acqrendum possessionem ēt si interue-
niat traditio verbalis possessionis, nisi ēt concurrat aliud instru-
mentū corporale, scilicet pedū, manuū, vel visus, vt j. e. l. iij. in
prin. sed ad retinendam possessionem acquisitam bene suffi-
5 cit solus animus, vt l. licet. C. eod. & hic in glo ¶ † Ex secunda
parte not. ꝙ olim ad acquisitionem dnij cuiuslibet rei, ēt im-
mobilis sufficiebat sola possessio, & occupatio, iuxta illud, qc
quid calcauerit pes tuus, tuū erit, sed hodie hoc nō sufficit in
rebus immobilibus, nec etiam in rebus mobilibus q̄ sunt per
alium occupatæ, & in dominio alterius, sed in his mobilib. q̄
nō sunt in alterius dn̄io, vt sunt quæ cœlo, terra, mariq; capiun
tur, & sufficit sola possessio, & occupatio, sicut olim, sed ī aliis
requiritur voluntas dni, vel titulus cum tpe habili ad præscri-
bendum, nec sufficit sola occupatio. imo sufficit, si nō sunt in
bonis alicuius, nec ēt olim sufficiebat sola occupatio, postquā
per alium erat occupata, ita ꝙ non video bonam diffinitio-
nem

ADDITIONES.

a ¶ Mobilium. Facit in ar. ꝙ vendens omnes possessiones suas videatur etiam vē dere mobilia pro hoc de l. iij. l. vxori. gl. C. de compen. l. si & ibi. Alb. de Rosa. in dictionario dicit ita fuisse determinatum, licet in contrarium faciat C. de offic. præfec. august. l. vnica. & ad muni. l. filiæ libertorum. §. fi. dicit tamē non inepte dicendum recurrendum esse ad communem vsum loquendi.

b ¶ Actus corporalis. Dicunt Domini de Rota in recollectis Berengarij. de causa possess. & proprietatis. quia ille cui est tradita possessio per habentem potestatem per anulum portæ ecclesiæ clausæ, cuius ecclesiæ alius causa custodire habebat claues, potest petere restitutionem si possessio per alium non fuit apprehensa, quia sufficit apprehensio possessionis per anulum cum præsentia & aspectu apprehendentis.

6 nem inter olim & hodie. ¶ † In gl. j. ibi, {tu dic.} istam diffini-
tionē reprehendit Dyn. & tenet diffinitionem Io. qa Azo diffi
nit possessionem, prout est in fieri, sed Ioan. prout est in facto,
nam actus acquirendi possessionem. vel retinendi consistit in
facto, & iste actus non est possessio, sed illud qđ ex tali actu re-
sultat, & illud est ius, vt j. eo. l. peregre. in prin. Sed Azo videtur
velle ꝙ ipse actus acquirendi vel retinendi sit possessio, per §.
seq. in ñ. ibi. dum dicit, facti, non iuris esse &c. Bar. autem diffi-
nit, ꝙ possessio est ius insistendi rei non prohibitæ possideri,
tu supple rei, scilicet corporalis, quia incorporalia non possi-
dentur, vt hic in glo. Item supple secundum Ang. s. aptum ad
acqsitionem dñij mediante vsucapione, vel præscriptione, ne
differat a licita detentione, quæ pōt etiam dici ius insistēdi rei
non prohibitæ possideri, vt patet s. de donationib. l. Aquilius.
vnde ille qui habet nudam detentionē, nō possessionē, pōt im
plorare iudicis officium, vt in ea defendatur, vel sibi restitua-
tur, si fuit expulsus, & totū hoc est de iure. Item solo animo ēt
pōt retineri, sicut vera possessio, vt l. si finita. §. si quis metu. s.
de damno infecto. & tamen est sufficiens ad acqsitionem do-
7 minij per vsucapionem, vel præscriptionem. ¶ † In gl. seq. ma
gna. in prin. No. ex ista glo. ꝙ possessio naturalis etiam dicitur
corporalis, & econuerso, & sic non est differentia inter nomi-
na ista, sed Bar. hic subtilizando super seq. gl. magna, facit diffe
rentiam inter naturalem, & corporalem dicens, ꝙ naturalis
est illa, quam habet vsusfructuarius, vel superficiarius, vel
emphyteuta, vel feudatarius, vel alius habens vtile domi-
nium, seu q tāquam fructuarius, aut emphyteuticarius, vel
alius habens vtile dominium, possidet, licèt non sit: sed cor-
poralis est illa, quam quis ingrediendo fundum per alium ci-
uiliter tantum possessum adipiscitur, vt infra eo. l. clam possi-
dere. §. fi. & l. si id, quod. §. fin. & ibi fit mentio de corporali. Et
est differentia, quia prima, scilicet naturalis habet plus de ciui
litate admixtum, quia sufficit ad præscribendum illud ius, si
non erat re vera fructuarius vel emphyteuta, nam possidens
longo tempore cum titulo tanquam talis acqrit illud ius, vt l.
fi. §. n. C. de præscriptio. longi tempo. in fi. sed secunda corpora
lis non est sufficiens ad præscribendum, & sic non habet tan-
tum iuris admixtum, licèt sufficiat vt competāt interdicta vti
possidetis. & vnde vi si turbetur vel expellatur. Breuiter sua in-
uestigatio non placet, vt dicam super glo. quæ incipit, {& be-
ne,} & ideo tene, quod in hac glo. habetur vt omnis naturalis
8 dicatur corporalis, & econuerso, & non sit differentia. ¶ † In
glo. ibi, {item not. hic.} glo. eximat vnam qōnem, qualiter p-
datur possessio naturalis, vtrum eo ipso, ꝙ quis recedit de fun
do? & ponit quatuor opiniones, quarum primæ duæ concer-
nunt opiniones Azonis, quæ fuit, ꝙ non est nisi vna possessio,
scilicet naturalis vsque ad finem. Aldericus. Aliæ duæ concer-
nūt opi. Ioā. q̄ fuit, ꝙ imo sunt duæ, scilicet ciuilis, quæ retine-
tur animo, & naturalis, quæ retinetur corpore. circa primas
duas, dic, ꝙ præsupposita opi. Azo. pro vera, ꝙ nō sit nisi vna,
prima opinio, quę est, ꝙ eo ipso ꝙ exit de fundo, perditur, hęc
opinio poterat procedere de iure naturali antequam esset ꝯdi
tū ius ciuile, qa illo iure solū instrumentū naturale, idest cor-
porale operabatur in retētione, vnde eo ipso, ꝙ desinebat ope-
rari, desinebat possidere. Secunda opi. Azo. ꝙ retineatur aīo,
posset ꝓcedere, post ius ciuile ꝯditū, secundū qđ & instrumen
tū ciuile, vt est aīus, operatur in retentione naturali, vt ēt habe
9 tur j. ea. gl. ver. idem dico. ¶ † In gl. ibi, {sed oppono.} hęc glo.
opponit contra opinio. Azonis inquantū vult, ꝙ sit vna tātū
possessio. d. l. clam possidere. §. qui ad nūdinas. j. e. quia nō pos-
set esse apud duos insolidum, cuius ꝯtrium ibi probatur, & re-
spondet s̄m Azo ꝙ imò potest diuersis respectib. scilicet apud
vnū naturaliter, & apud alterum ciuiliter, quę rñsio nō est bo
na, & eā reprobat alia gl. q̄ incipit {& bene,} in fi. qa vna sub-
stantia, vel vna res in substantia, impossibile est ꝙ sit apud plu
res insolidū verè, ēt diuersis respectib. tñ in illo §. verè est apud
vtrunq;, ergo sunt duę in substantia. ¶ In gl. ibi {Aldericus.}
ista opi. vult ꝙ retenta opi. Ioan. ꝙ si sint duę, scilicet ciuilis &
naturalis, non possunt esse simul apud eundem, imò ꝙ quādo
est in fundo, habet naturalem tm̄, & non ciuilem, & qñ non
est in fundo, habet ciuilem & nō naturalem. quę opi est falsa,
quia imò simul, & semel possunt esse ambę apud eundem eo
dem tempore, sicut in fundo, vt l. ij. §. fi. infra pro herede. ¶ In
gl. ibi, {tu distingue s̄m Ioan.} ista est vera & vult in effectu, ꝙ
imò ambę possint esse apud eundem, vt dictum est, & in hoc
differt a precedenti, etiam si recedit de fundo non propterea
statim perdit naturalem, imo ipsam retinet, quousque videt
fundū, ēt si se absentauit per decē miliaria, vel si sit prope, licèt
non videat, & in hoc differt a prima opi. posita in ver. itē not.
& ēt a precedenti, quę vult, ꝙ statim ꝙ exit fundum, perdat
10 naturalem. † Ex hoc no. ꝙ licèt solus aspectus non sit sufficiēs
ad acqrendam possessionē naturalē, quam quis nō habet, nisi
interueniat traditio dñij, vel possess. vt seqtur infra in gl. q̄ inci
pit, & bene, tñ est sufficiens ad retinendū, & idem in propin-
11 quitate loci, qđ tene mēti. ¶ † No. ēt gl. in ver. sed quid si non
est in ꝯspectu, ꝙ licèt loci propinquitas nō sufficiat ad acqui-
rendā possessionē naturalē, ei, qui habet nō ciuilē, nisi inter-
ueniat traditio possess. ei tamen qui habet ciuilē, & perdit na-
turalē, qa se absentauit taliter, ꝙ non videt, nec est propè, benè
sufficit ad eam recuperandam, qa eo ipso ꝙ redit ad fundum,
& incipit ipsum videre, vel appropinquat, recuperat nālem.
No. ēt ꝙ ille, qui est propè, & de facili potest ingredi, non per-
dit naturalē, alias esset dicere, ꝙ qui vadit in plateam nemine
relicto domi, pderet naturalē, qđ est absurdū, vt no. in l. j. C. vti
12 pos. ¶ † Et pdicta procedunt, qn quis habebat vtranq; posses-
sionem per se, vel vtranque per alium. Sed si ciuilem per se, &
naturalem per alium, vt per colonū, tunc licèt colonus reces-
serit taliter, ꝙ fundum nō videat, nec sit propè, si tñ non aīo
dimittendi possessionē, non perdit dñs naturalē, sed eā retinet
animo coloni, sicut retinet corpore ipsius coloni, qū colonus
est in vera detentatione, quia ipse colonus aīo retinet detenta
tionē, vt j patet. & hoc dicitur in glo. in ver. si autē. ¶ Quid aūt
a si recedat colonus[a] aīo dimittendi, vel si moriatur, vel si alteri
tradat: hic vt not. in d. l. si colonus. j. e. & l. ij. §. ꝙ si seruus. & l. si
ideo. §. si fortè. & plenè per gl. C. cōia de vsuca. l. j. ¶ Aliqñ tñ cō
tingit, ꝙ qs non habet nisi naturalē possessionem, vt vsufru-
ctuarius, & tunc licèt recedat de fundo taliter ꝙ ipsum non vi
deat, nec sit prope, non perdit naturalē, sed retinet eam animo
& hoc vult glo. in ver. & idem dico. & assignat rōnem diuersi-
tatis in versi. sed quare inter hunc casum, & primum & secun
dum qñ habet vtranque possessionē, vel ambas per se, vel am
bas per alium. Quidā tñ dixerunt, ꝙ vsufructuarius habet quā-
dam ciuilem diuersam ab ea, quam habet proprietarius, quā
tennet aīo, non aūt naturalē. glo. hic reprehendit in ver. sed q-
dam qa non est dare nisi vnā ciuilem, & illa est apud ꝓprieta-
rium. Tene ergo rōnem gl. quam gl. postea probat in versic. itē
in superiori, per alium casum similem positū supra in glo. in
versi. si aūt per alium. vbi animus coloni operatur retentionē
naturalem pro dño, quia non pōt operari retēnonem ciuilē,
quam non habet, idem ergo in fructuario, q non habet nisi na
13 turalem. † Prædicta in naturali possessione, qualiter perdatur.
& intellige supplendo gl. qñ exiuit de fundo, & alius non fuit
ingressus, sed si fuit ingressus alius, tunc aut primus perdiderat
naturalem, qđ qñ sit, supra dictum est, qa scilicet se absentaue
rat per longū spatiū a fundo, tunc ille ingressus acquirit natu-
ralem, & ille absens redeundo, licet incipiat fundū videre vel
appropinquare, non recuperat naturalē, qa non vacat: si autē
ipsam non perdiderat, qa adhuc fundum videbat, vel erat pro
pè, tunc distingue, aut ingressus fuit ille cū tanta potentia, ꝙ
iste non posset istum expellere, & tunc statim pdit naturalem:
aut poterat ipsum de facili compellere, & tunc non perdit, nisi
ex pusillanimitate ductus non reuertatur ad ipsam recuperan
14 dū. per l. si de eo. §. fi. j. eo. & per id quod statim dicam ¶ † Ciui
lis aūt possessio non perditur, licèt quis se taliter absentauerit,
ꝙ non uideat fundum, nec sit propè, sed retinetur animo, vt
C. eo. licèt secus si naturalis fuerit per alium occupata, & ipse
cum possit recuperare, negligat, qa tunc statim perdit, vt j. eo.
l. quamuis saltus. & l. si ideo. §. si fortè. & ibi no. vel nisi steterit
per decennium ꝙ nec ipse, nec alius prō eo accesserit ad posses
sionem naturalem, & tunc etiam si per alium non sit occupa
b ta, inducitur obliuio, ex qua obliuione[b] perditur etiā ciuilis.
vt l. si finita. §. primo. infra titulo primo. & no. in dicta l. licet.
15 C. eod. ¶ † Quid aūt in nuda detentatione? puta, quam habet
colonus, vel inquilinus infra eodem. l. si colonus, an retineatur
animo? dic ꝙ sic, qñ est iusta, vt l. si finita. §. si quis metu, cum
16 ibi not. s. de damno infecto. ¶ † In glo. quæ incipit. {& benè.}
c ista glo. tangit duas quæstiones. prima est, quo iure[c] fuit intro-
ducta possessio, & dicit ꝙ est de iure gentium, vt hic. istud vide
tur intelligi de iure gentium secundario, quod fuit postquam
gentes creuerunt. quo iure fuit introducta distinctio dominio
rum, vt l. ex hoc iure. de iustitia & iur. & possessionis, a qua do
minium procedit vt hic, non de iure gentium primæuo, quod
fuit eo ipso, ꝙ gentes esse cœperunt, quia illo iure omnia erant
communia, vt in cap. ius naturale. prima distinctio. nam si illo
iure fuisset introductum dominium, caderet etiā hodie in ser-
uo, sicut naturalis obligatio, quæ fuit de illo iure, qđ est falsū,
ita not. Bart. in l. si id quod. s. de condict. indebiti. Sed in con-
trarium videtur tex. in l. j. s. titu. primo, quòd fuerit dè iure illo
primæuo dominium, ergo & possessio, & ad rationem Bar. re
spondeo, ꝙ in seruo non cadit dominium actiue, qa quicquid ipse
acqrit, domino acqritur, vnde naturalis obligatio per ipsum
acqsita, domino acqritur, & non remanet penes seruū, vt no-
ta. in

ADDITIONES.

a ¶ Colonus. Vide infra in l. iij. §. ꝙ si seruus. vbi ponitur.

b Obliuione. Adde [illegible] de cons. 190. Soc. cōs. 175. Alex. cons. 6. li. ij. Car. cons. 112. quid autem operetur constitutio episcopi quòd si qui steterit absens a benefi cio cessante tullo impedimento, ꝙ habeatur pro [illegible] ēto, & an elapso dicto tempore absens possit pe[illegible] sua possess. vide per eundem cons. 112.

c ¶ Quo iure. nō lege diuina q̄ vult oīa esse cōia, est lege humana [illegible] terrenā [illegible] cta est. [illegible] quo iure po[illegible] est Deus nō artū, nec [illegible] q. [illegible] de [illegible] & i cōi possidere, nō est cōtra cōm̄ stat. [illegible] expedit. & [illegible] videtes.

ta.in l.frater a fratre.in fin.primæ gl.mag. ĩ. de condictione in debiti.secus in obligatione naturali passiua, qua seruus tenet alteri, quia illa nõ acquiritur dño, sed in dño non reperitur ista distinctio ĩter actiuũ,& passiuũ,& sic nihil valet ratio Bar. quia seruus non dicitur incapax dñij ex eo ꝙ dominium sit de iuregentium secundario, quo iure status eius nõ est annihilatus, inmo est de iure primæuo gentium, sed dicitur incapax ex eo, quia sibi acquisitũ momento apud eũ nõ remanet, sed acquiritur dño, sicut & naturalis obligatio, quæ fuit de iure primæuo, licèt passiua obligatio remanet apud eũ. distinctio verò dñiorum benè fuit de iuregentium secundario, vt dicta Lex hoc iure.nec obstat ꝙ erant omnia cõmunia, id est, ꝙ nõ erant in bonis alicuius antequam occuparentur, sed concedebantur occupantib. sicut hodie conceduntur ea quæ cęlo, terra, marique capiuntur, vt hic. sed postquam erãt occupata, statim erant illius, iuxta illud, quicquid calcauerit oẽs tuus, tuũ erit, vt in prin. huius glo. & istam puto esse veriorẽ opin. ¶Secunda quæstio est, vtrum sit vna possessio, vel duæ? & Azo. tenuit ꝙ sit vna, scilicet naturalis, quæ distinguitur p accidentia, quia aliquando naturaliter, scilicet corpore, aliquando ciuiliter, scilicet, animo. & pro ista opin. facit, quia possessio fuit introducta de iure gentium, vt dictũ est, sed ius gentium non pduxit, nisi vnã possessionẽ, scilicet naturalẽ. Item quia si text. inspiciantur, non faciunt mentionẽ, nisi de naturali possessione, qñ loquuntur p nomina quæ significant substantiam, licèt qñ loquantur p aduerbiũ, qđ significat qualitatẽ, dicãt ꝙ interdũ quis ciuiliter possidet, vt infra vnde vi.l.i.§. deiicitur. est ergo vna substantia, licèt diuersæ qualitates. Sed Io. tenuit ꝙ sint duę, scilicet naturalis, & ciuilis & istam partẽ tenuit Dy. plenè disputando in cap. sine possessione. de reg. iur. lib. sexto, p legem secundam, infra p hærede. vbi est text. qui non est alibi, faciens mentionẽ de ciuili, & naturali p nomina, & sic sunt diuersæ substantiæ. ¶Item probatur p tex. cui non est dare responsum infra eo. l. clam possidere. §. qui ad nundinas, vbi q se absentat a possessione, eam retinet animo, & si alius ingrediẽ eo absente, similiter acquirit possessionẽ. Ergo quilibet habet possessionem, & est textus in l. si duo. in princip. j. vti posses. & duo possunt insolidũ possidere: sed si esset vna possessio ĩ substantia, non posset esse apud quemlibet insolidũ. vt etiã Azo. fatetur, vt infra eodẽ. l. iii. §. ex contrario. in fine. ¶Oportet ergo, dicere ꝙ sunt duæ substantiæ, quarum vna retinetur corpore, altera animo, & illa ciuilis fuit inducta de iure ciuili, nã dominiũ primordinaliter fuit inductũ de iure gẽtium, vt l. j. ĩ. tit. primo. & illud appellatur directum. Et postea fuit aliud introductum de iure ciuili, qđ appellatur vtile, quod dic vt infra eo. l. si quis vi. §. differentia. p Bart. Sed Azo respondit ad §. qui ad nundinas. ꝙ diuersis respectib. possunt duo eandem possessionẽ habere, vt no. in præcedenti glo. mag. in versi. sed oppono, quam responsionẽ glo. hic in fin. reprobat, quia si est vna substantia, ẽt diuersis respectib. nõ posset esse apud plures insolidum. Bart. aũt hic facit tres species possessionum, dicens, ꝙ est possessio ciuilis, quæ est apta parere ciuilem effectum quo ad vsucapiendũ, vel præscribendum directũ dñium, vel vtile, quod cõtrariatur directo, item naturalis quam habet ille qui possidet, vt vsufructuarius emphyteuta, vel superficiarius, & illa est apta parere ciuilem effectũ iure vsusfructus, vel vtilis dominii, vt l. fina. in fi. de præscrip. longi temp. Item corporalis, quam habet ingressus alio ciuiliter possidente, vt in §. qui ad nundinas. & ista non est apta parere ciuilem effectum quo ad acquisitionem dñii, sed quantum ad retẽtionem, vel recuperationem si spoliatus fuerit. Ista inuestigatio non placet, quia posito ꝙ esset vera, est defectiua, quia non considerauit nisi naturalẽ possessionem separatã a ciuili, sed certè nõ est dare aliã iunctam cum ciuili, vt dixi in glo. præcedenti. Item quia ipse vult, ꝙ possessio quam habet ille qui possidet vt vsufructuarius, vel emphyteuta, sit diuersa in substãtia ab illa, quam habet ingressus, & mouetur ad hoc dicendum, quia est maioris effectus, quàm illa. Certè ista ratio non est bona, quia illa quę differunt secundũ plus & minus, non differunt in substantia, vt l. fina. supra de fundo instru. Pręterea illud non contingit ex eo ꝙ diuersa sit substantia, sed pp diuersos respectus, quia qui possidet vt vsufructuarius, vel vt emphyteuta, non tendit ad acquisitionem directi dominii, sed illius iuris, cũ recognoscat directũ dominiũ, & sic ciuilis possessio quam habet directus dñs sibi non contrariatur, meritò de facili præscribit. Sed ingressus alio ciuiliter possidente, possidet vt dominus directus & sic cõtrariatur directo dño, merito ciuilis possessio dñi sibi nocet, vt ea durante nõ possit incipere præscribere contra dominum, vel directum, vel vtile dominium, quod cõtrariat directo. p glo. quæ est in l. i. in fi. mag. glo. C. de ser. fug. aliud autẽ ius ideo non præscribit, quia ad hoc nõ intenditur. Præterea aduerte ad rõnem bonam & veram, quam Bart. non põderauit. ipse dicit ꝙ ille q possidet naturaliter tãquam fructuarius vel emphyteuta, si vetè nõ est fructuarius vel emphyteuta ratione illius possessionis, naturaliter præscribit illud ius vsusfructus, vel vtilis dñii. Hoc est falsum, quia possessio nõ est habilis ad vsucapiendũ, vel præscribendũ, nisi rem illam quæ possidetur, sed illa res corporalis est, quæ possidetur naturaliter & vere. Nos quærimus de præscriptione iuris incorporalis, quod vere non possidetur, ergo virtute illius naturalis possessionis istud ius non præscribitur. Dic ergo ꝙ vltra naturalem possessionẽ rei, habet quasi possessionem ciuilẽ, & naturalem illius iuris, & illa quasi ciuilis possessio facit eum præscribere illud ius, non aũt possessio naturalis ipsius rei: de hoc glo. in l. ait prætor. §. item ei. ĩ. quib. ex cau. maio. & idem Bar. in l. si plures. j. de vi & vi arma. Dic ergo ꝙ vna est possessio naturalis, & illa etiã dicitur corporalis, vt ĩ. e. l. si id qđ. §. fina. omnis corporalis dicitur naturalis, vt in prin. præcedentis glo. magn. & ista naturalis aliquãdo est coniuncta cũ ciuili, aliquando est separata, & hoc secundo casu, aliquando habetur p illum, qui non possidet, vt dñs directus, sed tanquam vsufructuarius, vel emphyteuta, aliquando p illum qui possidet, vt dñs directus, vt p ingressum, & sic aliquãdo producit vnum effectum, aliquã

17 do alterũ ex diuersis respectib. † In glo. quæ incipit, {secus,} ista glo. examinat quintam quæstionem. an ad acquirendum dñium & ciuilẽ possessionẽ naturalẽ sufficit animus vnà cum aspectu. Certum est enim, ꝙ manus aut pedes sunt sufficientia instrumẽta ad acquirendum vtranq; possessionẽ si p aliũ non occupatur, sed dubiũ est de instrumẽto visus. Et videtur ꝙ etiã illud sufficiat, quia est instrumẽtum corporale. vt ĩ. eo. l. iiij. in prin. in verbo, {corpore.} & in l. qđ meo. §. si venditorẽ. ĩ. e. & j. ea. l. §. si iusserim. In contrariũ facit iste tex. in verbo apprehẽderit. & ĩ. eo. l. iii. §. Neratius. in fi. vbi requiritur ꝙ moueat de loco ad locũ, ergo nõ sufficit aspectus, probatur p rõnem, qa visus licèt sit instrumẽtum corporale, p ipsum tñ nõ occupa

18 tur res, sicut p manus aut pedes. ¶Gloss. hic recitat tres opin. prima est, ꝙ aut loquimur in animalibus, quæ in nullius bonis sunt, & non sufficit aspectus, sed requiritur apprehensio, vt hic in ver. apprehenderint. Et an videantur apprehensa eo ipso ꝙ in nostrum laqueum inciderunt, vel a nobis vulnerata sunt, dic vt ĩ. tit. j. l. in laqueum. & l. naturalem. §. illud. Aut loquimur in aliis, quæ sunt in bonis alicuius, & tunc interuenit traditio possessoris, & sufficit solus aspectus cum animo, vt in d. §. si venditorẽ. aut non interuenit, & tunc secus, ẽt si a nemine possideatur. vt d. l. iij. §. Neratius. in fine. & in hoc differt instrumentũ visus ab instrumẽto manuum, vel pedum, p q̃ acquiritur possessio etiã non interueniente traditione alicuius, dummodo p alium non occupetur. sed hic non ẽt si nõ occupetur. Et ista est vera opinio, licèt nõ debuerit distingui inter animalia, vel non animalia. Alia opinio ponitur in versic. alij ꝙ sufficiat solus aspectus indistinctè sicut manus aut pedes, nec obstat §. Neratius. in fine. quia ibi erat absconditus thesaurus, & non videbatur, licèt videretur fundus, ideo non acquiritur possessio thesauri. Sed cõtra, qa si sufficit solus aspectus, deberet sufficere videre fundũ in quo est thesaurus, vt acquiratẽ possessio fundi, & ẽt thesauri. p l. clauib. de cõtrahen. emp. Sol. in §. Neratius. nesciebatur in qua parte fundi erat thesaurus. sed in l. clauib. sciebatur in qua parte domus erant massantæ, quarũ possessio apprehenditur per aspectum domus, hæc est truffa, nam ibi etiã poterat ignorari in qua parte domus essent. Alij dicunt, ꝙ ibi acquiritur dñium, sed non possessio. vt in §. Neratius. hæc est ẽt truffa, quia dñium acquirit mediante possessione. Dic ergo, ꝙ volendo sustinere istam opinio. ꝙ in l. clauib. interuenit actus per quem vr facta traditio a vero possessore, non sic in §. Neratius. & sic recedimus a præcedenti opin. ꝙ qñ interuenit traditio p solum aspectum. acquirimus non solum possessionẽ rei, quam videmus, sed ẽt rerum q̃ intus sunt, vt in l. clauib. de cõtrahen. emp. Sed si non interuenit traditio, neutrius rei possessionẽ acquirimus. Tertia fuit opi. ꝙ in his quæ acquiruntur p inuentionem, vt est thesaurus, sufficit solus aspectus p §. thesaurus. Insti. de rerum di. vbi dicitẽ, ꝙ q inuenit thesaurũ, statim fit dñs. Ergo sufficit interuenisse, ẽt si nõ sit captum, & hoc dicit glo. in l. nunquam §. thesaurus. ĩ. ti. j. Aut in aliis modis acquirendi, & tunc nõ sufficit aspectus. primum dictũ est falsum, & cõtra dictũ §. Neratius in fi. q vult ꝙ ẽt si sit inuentũ, non acquiratur possessio, & p cõsequẽs nec

19 dñium, nisi fuerit motus de loco ad locũ. † Item quia nõ dicitur inuentus, nisi fuerit apprehensus, vt l. si Barsarorem. C. de fideiu. qđ est notandum ad quæstionẽ, si statutum dicat, ꝙ qui fuerit inuentus de nocte portare arma, puniatur tanta pœna, ꝙ non incidat in pęnam, nisi fuerit p familiam apprehensus, licèt possit probari ipsum de nocte portasse arma, sin Doct. tene ergo primam opin. relictis aliis.

---

1 *Carens omnino intellectu, vt furiosus, & infans, non potest per seipsum possessionem acquirere, sed non carens omnino, vt pupillus maior infante potest esse sine tutoris auctoritate.*

2 *Tutoris auctoritas non requiritur quando non agitur de præiudicio pupilli, sed de acquisitione, & licèt pupillus non possit promittere sine tutoris auctoritate, potest tamen stipulari.*

3 *Acquisitio possessionis, quæ fit per nosmetipsos, dicitur potius consistere in facto, quàm in iure, quo ad actum & modum acquirendi.*

4 *Furiosus*

4 *Furiosus nullum actum potest gerere, etiam cum curatoris auctoritate, sed debet actus geri per curatorem.*
Quid in pupillo.
5 *Licèt ad acquirendum possessionem requiratur animus & corpus, & magis principaliter requiritur actus corporalis, quia istud fuit inuentum de iure gentium, quod fuit prius sed animus de iure ciuili, ideo primum reputatur potentius.*
6 *Colonus & inquilinus detinent sibi & suo nomine, sed possident domino, seu locatori.*

1 §.Adipiscimur. ¶† Carens omnino intellectu,
vt furiosus, & infans, nõ potest
per seipsum possessionem acquirere, sed non carẽs omnino,
vt pupillus maior infante, potest esse sine tutoris auctoritate.
h.d. Et diuide in duas partes, vt in summario. secunda ibi. {sed
pupillus.} Et in prima parte dnm dicit, {pupillus.} subaudi in
fans secundum Dyn. vt in fi. huius §. In tex. ibi. {per nosmetip-
sos.} propter hoc videbatur, ꝙ furiosus & infans possent acqui
rere cũ habeant instrumenta corporalia, quibus possent rem
attingere, vt ĵ in versic. licèt maximè. quod remouet, quia hoc
non sufficit nisi etiam interueniat animus & affectio acquirẽ-
di, qui & quæ non reperitur in istis. & sic not. ꝙ ad acquisitio-
nem possessionũ non sufficit instrumentũ corporale sine ani-
mo, sic econtra, vt ĵ. e. l. iiij. in prin. In tex. ibi. {pupillum autẽ.}
hic iunge versi. quæ sententia. quæ est ĵ. in fi. §. quando est ma-
2 ior infante, & sic non caret omnino intellectu. † vnde not. hic
ꝙ tutoris auctoritas non requiritur, quando non agitur de præ
iudicio pupilli, sed de acquisitione: nam & licèt nõ possit pro-
mittere sine tutoris auctoritate, potest tamen stipulari, vt in gl.
facit l. non eo minus. C. de procu. In tex. ibi. {eam rem enim.}
hic Iurisconsultus vult tollere quandam obiectionẽ, quæ pos-
set fieri de §. item acquirimus. ĵ. ea. l. ad distinctionem supra po
sitam, ꝙ dicitur ibi, ꝙ possessio acquiritur etiam furioso, & in-
fanti, quia supra dictum est contrarium. Sed respondetur, ꝙ
hic loquitur quando quis vult acquirere possessionẽ per seip-
sum, quo casu acquisitio, vel actus acquirendi consistit potius
in facto, q̃ in iure, scilicet in adhibendo instrumentum corpo
rale, & etiam animũ seu affectum acquirere volentis. hoc autẽ
vltimum non potest adhibere furiosus, & infans. Sed ibi loqui
tur, quando quis vult acquirere per alium, vt per seruũ ex cau-
sa peculiari, quod consistit in casu potius in iure, q̃ in facto, qa
etiã si dominus non adhibeat instrumentũ corporale, nec etiã
animum, sibi acquiritur mediante instrumento corporali ip-
sius serui, & etiam ipsius serui animo, qui vel quod reputetur
esse ipsius domini, quod nõ est nisi mediante iuris fictione, &
ideo non curatur, vtrum dominus sit sanæ mentis, vel intelle-
ctus, aut non, immo indistinctè sibi acquiritur si est seruus sa-
næ mentis, quia animus serui reputatur animus domini, aliàs
3 secus, si non est sanæ mentis, vt ĵ. ea. l. §. cæterum. † No. ergo hic,
ꝙ acquisitio possessionis, quæ fit per nosmetipsos dicitur po-
tius consistere in facto, q̃ in iure ad actum & modũ acquiren-
di, vt ĵ. proxi. §. licèt ipsa possessio postq̃ est acquisita dicatur es-
se ius. vt ĵ. eo. l. peregre. in prin. vide Dy. in regula, sine possessio-
ne. de reg. iur. in vj. sed illa quæ acquiritur nobis per alium, vt
per seruum in peculiaribus consistit potius in iure q̃ in facto,
quia instrumentum, vel animus serui non posset reputari ani-
mus, vel instrumentum domini, nisi iuris fictione. & hoc vo-
luit glo. in effectu quæ incipit in fi. in vers. in die, licèt obscurè
4 loquatur secundũ Iac. de Are. & Old. † In glo. quæ incipit. {vel
curatoris.} ibi. {l. In negotijs.} dic plenius q̃ gl. ꝙ aut loquimur
in furioso, & ille nullũ negotiũ pôt gerere ẽt cũ curatoris au-
ctoritate vt d. l. in negotiis. Aut loquimur in pupillo, & tunc tres
sunt casus, nã aut caret oĩno intellectu, vt qa est infans vnius,
vel duorum annorum, & idem per omnia, nisi in his, in quib.
potest habere effectum, vt C. eo. l. donatarum. vt in iocalibus,
secundũ cõmunem intellectum. de qua l. opponit hic glo. fin.
aut non caret omnino, vt quia est quinque vel sex annorum,
& sic fari potest, & tunc potest actus geri per tutorem solũ, etiã
si sit præiudicialis pupillo, vt adire hæreditatem, vt l. si infanti.
C. de iure delib. potest etiam geri per infantem, & tunc cum au
ctoritate tutoris, & sine illa non potest, etiã si actus sit merè fa
uorabilis, & tendat ad acquisitionẽ, vt hic a contrario sensu, &
est casus s̃. eo. l. quamuis. §. fin. Aut est maior infante, & tunc si
tendit mere ad acquirendum, potest exerceri per pupillũ etiã
sine auctoritate tutoris, vt hic ver. Offilius. siue cõstat in facto,
siue in iure. vt in gl. sed si tendit in præiudicium vel ad obligã-
dum pupillum, debet fieri per pupillum cum tutoris auctori-
tate si dependet merè ex voluntate vnius, vt aditio hæreditatis.
vt l. potuit. cum ibi not. C. de iure delib. sed si dependet ex volũ
tate duorum, potest dari per solum tutorem tutorio nomine,
vel pupilli, vt ĵ. quando ex facto tuto. In glo. ibi. {habet animũ
possidendi.} & sic no. tria, scilicet velle possidere. Itẽ nolle pos-
sidere, & ista duo non cadunt in furioso. & primum requirit
ad acquirendum possessionem, secundum ad perdendum. vt
ĵ. eo. l. ii. §. in amittenda. est tertium, quod est mediũ inter ista,
quia nec est velle, nec est nolle. hoc bene cadit in furioso, & nõ
sufficit ad acquirendum, nec ad perdendum iam quæsitam.
vt in simili no. in l. j. §. sciettuiam. s̃. de tribu. & ĵ. de verb. obl. l. ii.
post prin. in glo. super verbo. {donec.} quæ incipit. {scilicet ho
5 mo vel reliqua.} † In gl. quæ incipit. idest. quod est maximum
in possessione quærenda. Et sic no. in ista glo. iuncta cum tex. ꝙ
licèt ad acquirendum possessionẽ requiratur animus, & cor-
pus. vt ĵ. eo. l. iij. per maximè tamẽ & magis principaliter requi-
ritur actus corporalis, quia istud fuit inuentum de iure gen. qđ
fuit prius, sed ꝙ requiratur animus, fuit inuentum de iure ciui
li, & ideo primum reputatur potẽtius, & permaximum. vt l. j.
s̃. eo. eo. tit. In glo. ibi. {nõ omnis detentatio.} q. d. glo. non solũ
in eo qui caret intellectu detentatio cadit, & non possessio, vt
hic, sed etiam in eo, qui intellectu non caret, cadit detentatio,
vt patet in colono & inquilino, qui habent detentationem, &
possessionem, & etiam in seruo. vt ĵ. de ver. obl. l. stipulatio ista.
§. hi qui. & no ĵ. ea. l. §. item acquirimus. in glo. super verb. {in-
telligatur.} nam possessio acquisita tam ciuilis, q̃ naturalis est
6 ius, vt l. peregre. in prin. ĵ. eo. sed detentatio est facti. † Aduerten-
dum tamen ꝙ colonus & inquilinus detinent sibi, & suo no-
mine, sed possident domino, seu locatori, vt in §. item acquiri-
mus. ver. quid nostra voluntas. cum ibi not. per doct. quia loca
tor retinet per se ciuilem, & naturalem per illos, & ratione de-
tentationis, quam habent suo nomine, habent officium iudi-
cis, vt l. Aquilius Regulus. in fin. s̃. de dona. In glo. quæ incipit.
{idem furioso.} hoc est falsum, vt dixi in alia glo. quæ incipit.
{vel curatoris.} per l. in negotiis. ĵ. de reg. iur.

1 *Licet contractus sit inutilis quo ad translationem dominij, si sequatur vera traditio, est vtilis, ergo ad translationem possessionis.*
2 *Verbum cedere in rebus corporalibus importat traditionem, & in actionibus cessio habet vim traditionis.*
Licet ius ciuile impugnet donationem inter virum & vxorẽ, & facit quòd ipso iure non valet, nec transferatur dominium, nec resultet obligatio, nõ tamen facit, nec facere potest, quominus quæ facta sunt, interuenerint.
3 *Licet non possit facere ius ciuile, quin ea quæ facta sunt, facta sint, potest tamẽ fingere quòd nõ fuerint facta, et quòd nullus effectus ex eis resultet.*
4 *Ius nunquam fingit, vbi fictio nullius esset vtilitatis. & nu. 5.*

1 §.Si vir vxori. ¶ † Licèt contractus sit inutilis quo
ad translationem dominii, si sequa-
tur vera traditio, est vtilis, ergo ad translationem possessionis.
2 h.d. In tex. ibi, {cedat possessionem.} scilicet tradendo. † Et sic
no. significatum huius verbi, cedere. in rebus corporalibus, qa
importat traditionem: & ideo in actionibus cessio habet vim
traditionis. vt in l. fin. C. quando fiscus vel priuatus. In tex. ibi,
{quoniam res facti.} idest dicere, licèt ius ciuile impugnet do
nationem inter virum & vxorem, & faciat ꝙ ipso iure non va
leat, nec transferatur dominium, nec resultet obligatio, vt l. iij.
§. sciendum. de dona. inter virum & vxorem. non tamen facit,
nec facere potest quominus quæ facta sunt, interuenerint, scili
cet traditio, & adhibitio instrumenti corporalis recipientis, &
3 etiam animus ex quibus possessio transfertur, † sed contra, qa
licèt non possit facere ius ciuile, quin ea quæ facta sunt, facta
sint, potest tamen fingere, ꝙ non fuerint facta, & ꝙ nullus effe-
ctus ex illis resultet. & sic nec translatio possessionis, sicut facit
ꝙ ex traditione prædicta mariti non sequatur dominii trans-
latio. Ad hoc respondet Iurisconsultus in vers. & quid attinet.
ꝙ ideo ius non fingit hoc, quia ista fictio esset nullius vtilitatis,
quia posito ꝙ non transfertur in donatarium possessio, donãs
tamen eam perderet, ex quo voluit a se abdicare, quod non est
ita in domino, quia non abdicatur a tradente nisi transfera-
tur in recipientem, vt ĵ. eo. l. si quis vi. §. differentia. & l. nec vti-
lem. s̃. quibus ex caus. maior. † Et sic hic est tex. secundũ Bar. ꝙ
ius nunquam fingit, vbi fictio nullius esset vtilitatis, & ista est
vna maxima conclusio in materia fictionis. vt not. in l. si is qui
pro emptore. ĵ. vsu. i. per eundem. Certè licèt iste intellectus sit
pulcher, non tamen videtur bonus ad istum text. quia poterat
ius fingere, ꝙ possessio non recederet a traditione, sicut non re
cedit dominium, nam & alibi hoc fingit ĵ. eo. tit. l. si me in va-
cuam. Dic ergo ꝙ intentio literæ fuit ista, ꝙ translatio posses-
sionis consistit potius in his quæ sunt facti, q̃ in his quæ sunt
iuris. vt s̃. §. proxi. non sic dominii translatio, & ideo videmus,
ꝙ in multis casibus dominium acquiritur ipso iure sine tradi
tione, vel acquisitione possessionis, vt per aditionem hæredita-
tis, & per confiscationem bonorum, & tamen possessio etiam
in illis casibus non acquiritur sine actu corporali, vt patet in l.
cum hæredes. ĵ & s̃. de publi. l. commissa. & no. in l. cum duob.
§. idem respondit. supra pro soc. ideo ius magis fingit in trans-
latione dominii, ꝙ non fiat q̃ in translatione possessionis, qa
de his quæ sunt facti, ius se non ita impedit, & hoc voluit dice
5 re iste tex. † Sed quæro, hic loquitur quando interuenit vera
traditio, quid si ficta, quia maritus q donauit vxori, constituit
se precario nomine illius possidere, vtrum transferatur posses-
sio? effectus est magnus, quia si transferatur, ista donatio cau-
sa mortis confirmatur. l. cum hic status. de dona. inter virũ &
vxo. Sed si non sequitur traditio, non confirmatur, etiam si in-
teruenit stipulatio, vt l. Papinianus. eod. tit. licèt secus in dona-
tione

tione causa mortis.vt patet ex no.per Cyn.In leg.j.C.de dona. causa mor.& eo.tit.l.1 s. per Bar. videtur dicendum, ꝙ talis ficta traditio cum consistat in iure, reprobetur a iure,& potuerit reprobari.arg.hic a cõtrario sensu,& qđ no.per Pet.& Cyn. in l.j.C ꝑ quas personas nobis acquirit,in simili, & in l.j.C.de suffra. & ita reperio fuisse determinatũ in publica disputatione ꝑ dñm Argentinum filium domini Ray.de For. licèt nõ alleget l.istam nec iura ꝑ me supra allegata, sed alleg.l.qđ meo. j.eod. vbi talis ficta traditio requirit legitimam causam præcedentem,& hoc nõ procedit,quia non est causa reprobata. Ta
a men contra istam determinationem [a] est glo. expressa ordinaria quam et Doct.videntur sequi.C.de dote cautnon numera. l. quod de ino. sed potest responderi volendo hanc sustinere, quia illa procedit ibi in terminis quos ponit, quia interuenit duplex actus donantis, & donatarij: sed nos loquimur, quando vnicus tantum actus interuenit. s. donantis. Tene menti perpetuo,quia poterit tibi facere bonorem.

ADDITIO.

a ¶ Determinationem. Adde ꝙ opin.illius gl.tenet Angel.cõs.5.ꝙ ficta traditio sufficiat, & an facta donatio de domo per virum vxori in qua cõiter habitabant mortuo viro confirmetur, vide per eundem Pau.cons.106.

1 *Per illum qui est in nostra potestate ex causa peculiari acquirimus possessionem,& vsucapiendi conditionem,et ignorantes, & ea quæ acquirimus etiam furioso,& infanti carenti omnino intellectu.*
2 *Quare dominus,vel pater, obligetur de peculio ex cõtractu filij,vel serui.*

1 §.Item acquirimus. ¶ † Per illum qui est in nostra potestate ex causa peculiari acquirimus possessionem, & vsucapiẽdi cõdõnẽ. ẽt ignorãtes, & ea quæ acquirũtur ignorãti, acquiruntur etiã furioso,& infanti carẽti omnino intellectu.h.d. Et no.hoc vl-
2 timum.¶ † Not.hic rationẽ,quare dñs,vel pater obligatur de peculio de cõtractu filij,vel serui, qa volũtate patris,vel dñi videntur cõtrahere, qa peculium cõcessit, & videtur obligari voluisse vsque ad vires peculij.¶ In glo. ibi, {infra eo.l.quicquid.} rationem dic vt ibi per glo. & Bar.j.ead.l. §. per seruum qui in fuga. q seruus, vel ille quem habemus tanq̃ seruum acquirit nobis ratione possessionis quam in eo habemus, vel habere iusta ratione putamus. Sed filius non q̃rit nobis ratione possessionis,quam in ipso habemus, qa pater nõ possidet filium licèt sit in quasi possessio. paternitatis, sed acquirit rõne filiationis,& qa est in patria potestate,& ideo licèt per alium possideatur,vt seruus, ex re tñ patris acquirit patri et possessionẽ. Secus in eo q habetur vt seruus, qa si per alium possideatur, non quærit vero dño possessionem ex re illius, vt j. proxi.§. Et ex hoc patet ꝙ vnius monasterij monachus licèt retineatur ꝑ aliud monasterium indebitè, acquirit primo monasterio, qa ista acquisitio non fit ratione possessionis, sed ratione obedientiæ,& subiectionis. Vnde inspicitur monasteriũ, cui re vera debet subiectionẽ,& reuerentiam,nõ aliud qđ eum retinet indebite.¶ In gl.seq.{ergo multo magis ignoranti. & pro ista ratione facit j.de regulis iuris.l.quæ põt inuitis, & s̃.de fideicõ. lib.l.iiij.§.ij.& ista est vera quo ad hoc, vt acquirat possessio sola, sed vsucapiẽdi cõdõ extra cãm peculiarẽ nõ acquirit̃ ignoranti,licèt secus ex causa peculiari, vt hic, qa primo casu dicit̃ deesse voluntas domini omnino,cũ concesserit peculiũ,& sic omne illud videtur concessisse quod ex causa peculiari obuenit,& hoc vult ver.qa nostra,sed in secundo casu omnino deficit voluntas domini, ideo nõ quæritur vsucapiendi cõdõ in qua requiritur bona fides, & ignorans nõ dicitur habere bonam,vel malã fidem,vt no.glo.C.eod.l.j.¶ Aduertendũ tamẽ est ꝙ in acquisitis per seruum siue ex causa peculiari,siue non dicitur dñs possidere ciuiliter,& naturaliter animo,& corpore serui,& ideo acquiritur sibi etiam ignoranti, sed in non acquisitis per seruum,sed concessis seruo per dominum dicitur dominus possidere ciuiliter per se,& animo suo,& corporaliter per seruum corpore serui,vt s̃.eodem.l.iij.§. ꝙ si seruus. Est & alia differentia, quia ex causa peculiari videtur acquirere domino etiam ex causa iniusta, extra causam peculiarem nõ nisi ex ista,vt j.eod.l.quòd si seruus.

1 *Per seruum alienum vel liberum hominem bona fide possessum acquiritur possessio possessori,sed si mala fide nec illi acquiritur,nec etiam alteri.*
2 *Qui per alium possidetur,ut seruus, non potest acquirere possessionem, nisi ei, qui ipsum possidet etiam si ille ex aliqua causa non possit acquirere.*
3 *Facilius quæritur dominium,quam possessio.*

1 §.Sed & per eum. ¶ † Per seruũ alienum, vel liberum hominem bona fide possessum acquiritur possessio possessori, sed si mala fide nec
2 illi acquiritur,nec etiã alteri.hoc dicit. †Et not.istam regulam quæ colligit̃ ex fi. huius §. ꝙ q per alium possidetur, vt seruus nõ potest acquirere possessionẽ nisi ei qui ipsum possidet,ẽt si ille ex aliqua causa nõ possit acqrere,vt puta qa sit malæ fidei, vel qa acquirit extra rem illius & operã. nam nec illi acquirit, nec etiã alteri. Secus in dño q põt alteri, puta vero dño si erat seruus alienus,vel ẽt sibi,si erat liber homo, acquirere, & hoc voluit glo. hic in effectu per l.liber homo.in fi. s̃. tit. j. Est ergo casu hic ꝑ quẽ facilius acquiritur dominium, q̃ possessio, & vide bonam gloss.in l.si seruus.s̃.de publi.hoc tñ fallit, qñ ille alius q ipsum animo possidet,erat pater eius,& habebat eum in sua potestate,nam tunc in casib. in qbus nõ acquirit ei qui ipsum possidet vt seruum,acquirit patri,vt j.e.l. qcqd. & no. s̃. eo. §. in glo. j. ibi ex duabus causis, pura ex re possessoris, & ex opera sua, & ita debet limitari iste tex. ¶ In glo. ibi, {quid ergo de alijs.} idest si acquirit extra rem possessoris, vel operam
3 suam.†Et no.ex ista glo.ꝙ facilius quęritur dñium,quàm possessio,quia dominiũ acqritur vero domino,licèt seruum non possideat,vel ipsi libero homini possesso, sed possessio non,& potius toleratur,ꝙ nulla acquiratur,q̃ ꝙ acquiratur illi,q eum non possidet.¶ In glo.ibi,arg.ꝙ demum post ratihabitionem hæc vera, ꝙ tũc non acquirit tanquam seruus, sed tanquã negotiorũ gestor ꝑꝑ volũtatẽ suam, vel tradentis, ideo reqritur ratihabitio cuius nomine acqrit. Sed quando acqrit tãquam seruus ratihabitio non reqritur cum etiam inuito acqrat, vt l. seruus vetante.j.de verbo.obliga.

1 §.Per communem seruuum. ¶ † Seruus communis potest vni ex dominis possessionem insolidum acquirere si hoc egerit.hoc dicit.Et etiam stipulari,vt hic in gloss.i. in fi.sed si simpliciter recipiat, acquiritur vtrique pro portione dominica.

1 §.Per eum,in quo. ¶ † Per seruum in quo habemus vsumfructum acquiritur nobis possessio ex nostra, vel ex opera sua, licèt ipsum ciuiliter non possideamus.h.d.tex. cũ glo.¶ Et aduerte ꝙ Iurisconsultus primo ponit de illis, qui re vera sunt in nostra potestate in §.itẽ acquirimus.postea de illis q nõ sunt, sed putantur esse in §.sed per eum.postea de illis q sunt ꝓ parte dñi, vt in §.præce.hic verò de illis,qui non sunt in totũ, vel ꝓ parte, nec esse putantur, tñ in eis aliquod ius habemus, quod est quasi dñium vt vsumfructũ in quib.est dicendũ idẽ, qđ in alijs qui esse putantur,& non sunt.

1 *Per illum qui penitus caret intellectu non possumus acquirere, secus si nõ penitus,licèt perfectum non habeat.*
2 *Si quis habet filium naturalem, & ex illo suscipiat nepotem legitimum, & naturalem respectu filij patris sui,licet non respectu aui,& postea mortuo filio naturali contrahat matrimonium cum illa concubina ex qua habuit filium naturalem, an ille nepos legitimetur.*
3 *Equo currente ad brauium si famulus cadat antequam perueniat ad brauium, licèt ille equus primo perueniat,an acquiratur domino.*

1
2 §.Cęterum & ille. ¶ † Per illum qui penitus [a] caret intellectu non possumus acquirere,secus si non penitus, licèt perfectum non habeat.h.d. ¶ Et hic Iurisconsultus declarat quod dictũ fuit in §. item acquirimus, ꝙ per illum q in nostra potestate est, possumus quærere, qa hoc est verũ, si habeat intellectũ, alias secus. Et sic no.ꝙ inhabilitas medij, per qđ debet facere transitũ de re ad me impedit trãsitũ fieri. facit l.tria ꝑdia. de seruitu. rust. ꝑdio.& l.diuo Marco.C.de quæstioni.& j. de fal. l. filius. §. se-
2 quens quæstio. †Et est arg. ꝙ si qs habet filiũ naturalẽ, & ex illo suscipiat nepotem legitimũ,& naturalem respectu filij, patrisque sui, licèt nõ respectu aui, & postea mortuo filio naturali contrahat matrimonium cũ illa cõcubina ex qua habuit filium naturalem, ꝙ ille nepos non legitimat̃ quo ad ipsum auũ,qa legitimatio debet per prius facere fundamẽtum in ipso filio naturali,& de ipso facere transitum ad nepotẽ.argu. in l. si libertinus.§.posthumus.de operis lib.s̃. vbi est bonus text. sed hic cum naturalis sit mortuus non põt facere fundamẽtũ in eo. ergo non extenditur ad nepotẽ ꝑ saltum, & hoc tenuit
3 Guil. de Cugn. ¶ † Inducit ẽt iste text. ad quæstionẽ de equo currente ad brauiũ, ꝙ si famulus cadat antequam perueniat ad brauium, licèt ille equus primo perueniat, non quæritur dño illius, qa ille equus solus caret intellectu. de quo vide ꝑ Dyn.& Bart.In tex.ibi,{ quod si impuberem miseris.} sed qd si non misisti, sed ipse impubes filius tuus aut seruus aliquam rem recipit, vtrũ tibi possessionem acquirat, tex.hic tenuit ꝙ non,& ꝙ causa acquirendi sit initio sua,contrarium puto verius,si erat maior infante. & sic non carebat omnino intellectu.Sicut enim poterat acquirere sibi,si esset sui iuris.vt s̃. ead. l.§.adipiscimur.in fi ita alteri si est in illius potestate. ¶ In glo. j.ibi,vt j eo.l.quamuis.§.infans. tu distingue tres casus, vt dixi in § adipiscimur.s̃.eadẽ l. sicut enim illi habent locũ qñ vult quęrere sibi,ita qñ alteri.¶ In gloss.ibi,{ respondeo,} dic s̃m Azo.contrarium tenent Doct.ꝙ si seruo meo,vel filio furioso,

aut

ADDITIO.

a ¶ Penitus. Neque enim eligere potest aut discernere vtile ab inutili cum discretione careat.

aut & procuratori res tradatur cum intentione, vt acquiratur mihi, non acquiritur. sicut ipso dormiente ponatur aliquid ĩ manu sua, vt supra eadẽ l. § adipiscimur. licet secus si habeat intellectum posito quod non intendat mihi acquirere dum tamen tradens hoc gesserit in animo, vt supra de dona. l. qui mihi donatum.

1 **§.Pupillus per.** ¶†In §.pupillus ibi, {siue impuberem,} hic videtur tex. ꝙ impubes possit esse procurator ad negotia. nam & pōt esse institor, vt l. sed, & si quis. §. fi. s. de institor. & imputet sibi qui ipsum in stituit, sed in contrariũ ꝙ minor xvii. annorũ non possit esse ꝓcurator ad negotia, est tex. in cap. q generaliter. de procur. lib. vi. de hoc dic, vt l. minor. s. de procu. qa hoc est vnum qd mirabile, ꝙ ad negotia non possit esse minor xvii. ann. cũ non habeat agere ipse cũ aliquo inuito, & de iure potius videtur dicendũ, ꝙ dummodo habet intellectũ possit esse, & imputet si bi constituens. ¶In tex. ibi, {quin tñ tutore} hoc requiritur, si pupillus erat infans, non tñ omnino carẽs intellectu, vt quia erat sex annorũ, vel circa, tũc. n. sicut nō pōt acquirere possessionem per seipsum sine tutore, vt j. eo. l. quamuis. §. infans. ita nec ꝑ aliũ eius iussu, vt hic. Sed si omnino caret intellectu deberet iussus fieri ab ipso tutore, & si esset maior infante, posset iubere, etiã sine tutore, vt dixi in §. adipiscimur. supra eadem lege, & hoc voluit in effectu prima glo. hic.

1 *Seruum fugitiuum possidemus ciuiliter solo animo, & etiam vsucapimus, si ante fugam fuit vsucapio incepta, & per ipsum nobis acquiritur possessio, dummodo per alium possessio non sit occupata adhuc.*
2 *Sola ciuilis possessio est sufficiens ad vsucapiendum vel præscribendum.*
3 *Sola ciuilis possessio, an sit maioris effectus quàm sola naturalis.*
4 *Si quis habeat subditos, & alius eos inuitos occupauit, & patet de illorum voluntate, videtur quod dominus vel prior possessor, non perdat posses.*

1 **§.Per seruum.** ¶†Seruum fugitiuũ possidemus ciuiliter solo animo, & ẽt vsucapimus, si ante fugam fuit vsucapio incepta. & per ipsum nobis acquiritur possessio, dummodo per alium possessio nō sit occupata adhuc. hoc dicit, & semper allegatur iste §. ¶In tex. ibi, {Nerua filius ait,} & tñ iste fatebat ꝙ ipsum possidemus non obstante fuga, & ẽt vsucapimus, vt seqt {licèt respōdeat, &c.} Et fortè fuit motiuũ istius, ꝙ nō acquirat nobis, qa nobis non seruit, licèt ipsum possideamus, sed hoc dictum corrigit ĩ ver. sed vtilitatis, qa si possidemus, & vsucapimus, ergo per ipsum nobis acquiritur, sicut si non esset in fuga, & nobis seruiret, vt in fine. ¶Et notandũ circa primum dictum summarii, vbi dixi ꝙ seruũ fugitiuũ possidemus ciuiliter, & hoc est verum quo ad ea quę tendunt in nostrum fauorẽ, sed quo ad ea quę tendunt ad præiudicium, nō habemus pro possessionb. ideo pro furto, vel maleficio ipsius nō possumus cōueniri. j. de fur. l. serui, & filii. §. fi. fm verũ intellm. ¶Itẽ dũ dixi ciuilr, est verũ, qñ añ fugã possidebam' ciuilr. & nãlr. si aũt nãlr tm, vt qa habemus vsumfructũ, tunc retinemus naturalẽ solo animo, & enã quasi ciuilẽ iure vsusfructus, vt l. arborib. §. de illo. s. de vsufru. ¶Item, & tertio procedit iste tex. qñ aufugit a nobis malafide sine aliqua iusta causa, ideo nō perdimus possessionẽ ciuilem statim, si ab alio non occupatur, sed demũ si per decennium steterit in statu libertatis, vt no. j. eo. l. iii. §. si seruus. quia tũc inducitur obliuio ex lapsu decennii propter quam perditur ciuilis possessio, vt dixi in prin. huius l. sed si bona fide ex aliqua causa iusta siue sit vera siue nō, sed putabat eã veram. tunc statim perdo possessionẽ, ẽt si per alium non sit occupata, vt patet in l. liberis. §. fin. s. de liber. cau. vbi si vendico ipsum in seruitutem, dicto casu habeo necesse probare, ꝙ sit seruus, quod non esset, si esset in possessione illius, & ita voluit Inno. in c.
2 de seruorum. de seruis non ordinandis. ¶†Circa secũdum dictũ dum dixi ꝙ vsucapimus talem seruũ, allegatur iste tex. per Dyn. & alios, ꝙ sola ciuilis possessio est sufficiens ad vsucapiẽdum, vel prescribendũ, vt no. Dy in cap. sine possessione de regu. iur. & iste tex. principaliter allegatur ad hoc sola aũt naturalis non est sufficiens, quod patet, quia cũ vnus possidet vere ciuilem, & alter naturalẽ, vt infra eodem. l. clam possidere. §. fina. & no. in prin. huius l. si quilibet esset sufficiens sequeretur ꝙ qlibet vsucaperet, & sic quæreretur dominium cuilibet insolidũ, quod esse non pōt. vt l. si certo. §. si duob. vehiculum. supra commodati. & de hoc est casus, ꝙ sola naturalis non sufficit ad vsucapiendũ, vel præscribendũ supra titulo primo. lege acquiritur. §. fina. in fi. vide in l. iii. §. ex contrario. infra eod. Et ex hoc ꝙ sola ciuilis sufficiat, seqtur ꝙ si aliquis xx. annis soluerit canonem tanquam emphyteuta, & cadit a iure suo ꝓpter canonem non solutũ, dño repetenti rem non potest opponi quæstio dominii. & sufficit quòd dñs ostendat solutionẽ xx. annorum, quia pro illis patet ꝙ ipse possedit dicto tempore ciuiliter, & illa sola sibi sufficit ad pręscribendũ rẽ illam, vide in Specu. de locato. §. nunc verò aliqua. ver. iii. cum seq.
3 ¶†Est ergo maioris effectus sola ciuilis, quàm sola naturalis, in hoc, & ẽt quo ad acquisitionem fructuum, quia fructus ex re percepti pertinent ad ciuilem possessionẽ, non ad naturalem, vt no. j. eadem. l. iii. §. ex contrario. hoc qđ dixi de naturali procedit quo ad vsucapiendum directũ dominiũ, vel ẽt pręscribendum vtile, quod contrariatur directo, vt si quis possideat naturaliter rem tanquam directus dñs, quia neutrũ dominium acquirit. Sed quantum ad acquirendum vtile, quod non contrariatur directo, sed subalternatur, vt est istud quod habet emphyteuta, vel superficiarius, vel feudatarius, talis na-
a turalis bene est sufficiens[a] ad ipsum præscribendũ, vt not. Bart. in prin. huius l. per l. competit. C. de præscrip. xxx. annorum. & etiam quantum ad acquirendum ius vsusfructus, si possedit vsusfructus, vt l. fina. in fin. de præscrip. long. tempo. sed ego aliter dixi in princip. huius l. quia naturalis possessio rei non est illa quæ faciat ꝑscribi ista iura, sed ciuilis quasi pos-
4 sessio istorum iurium. ¶†Circa vltimum dictum, dum dixi nisi per alium fuerit possessio occupata, quia tunc statim perdimus possessionem. dicit Bald. not. in l. j. C. de seruis fugi. istud esse verum, nisi seruus inuitus, deuenerit in possessionem alterius, tunc enim quando inuitus, ita retinemus possessionem, ac si nō deuenisset, & itẽ acquirimus per eum, vt si sit nobis stipulatus, vel nostro nomine aliquid receperit. tex. est notabilis qui hoc reprobat in l. arboribus. §. de illo. cum l. sequen. supra de vsufruc. Et est notandũ pro illis qui habent subditos. Nam si alius eos inuitos occupauit, & patet de illorum voluntate, videtur quòd dominus, vel prior possessor possessionem non perdat, ad quod facit infra eo. l. si rem mobilem. in fine. quia per ipsorum animum retinemus possessionẽ, licèt non sic in aliis rebus inanimatis mobilibus, vel etiam animatis anima irrationali

ADDITIO.

a ¶ Benè sufficiens. vide q̃ posui ĩ prin. l. huius, vbi allegaui Cald. cōsi. 5. de præscr.

5 *Per seruum pignori datum & traditum, nec tradenti nec accipienti possessio quæritur.*
2 *Licet creditor possideat, tamen talis possessio non debet sibi esse vtilis, nisi quo ad vnum, vt possit pignori incumbere, quousque sibi satis fiat.*
3 *Debitor vere non possidet rem pignoratam, sed fingitur possidere quo ad effectum de quo hic remis.*

1 **§.Per seruum.** ¶†Per seruum pignori datum & traditum, nec tradenti nec accipiẽti possessio q̃ritur. h. d. Ratio primi est, quia tradens nō possidet ciuiliter vel nãliter, licèt fingatur possidere quo ad vnũ effectum, scilicet vsucapiendi, vt hic in text. & etiam euitandæ cautionis de iudicio sisti, vt in glo. ergo sibi possessio non ac-
2 quiritur. vt supra ea. l. §. sed per eum. †Ratio secundi dicti est, quia licèt creditor possideat, tamen talis possessio non debet sibi esse vtilis, nisi quo ad vnum effectum, vt possit pignori incumbere, quousque sibi satisfiat. Vnde fructus percepti ex tali re non quærunt sibi ratione talis possessionis, sed debet eos in sortem computare, vt l. j. & ij. C. de pign. actio. & eodem mo
a do non quærũtur aliæ commoditates,[a] & hoc vult iste tex. in
3 fi. & l. si seruum. in princ. supra titu. j. †In tex. ibi, {videri.} ex hoc apparet, ꝙ debitor verè non possidet rem pignoratã, sed fingitur possidere quo ad effectum, de quo subijcit, qa istud verbum impropnetatem significat, vt not. infra codẽ. l. naturaliter. in princ. In fine tex. ibi. {quamuis eum possideat.} supple tam ciuiliter, quàm naturaliter, quod dic vt plenè not. in l. cum nouissimi. §. j. C. de præscri. xxx. ann.

ADDITIO.

a ¶ Cōmoditates. Sed an habens castrum pignoratum possit iurisdictionem exercere, vide Lud. Ro. sing. suis fol. 12.

1 **§.Veteres putauerunt.** ¶†Per seruum, in quo habeo titulũ vniuersalẽ hæreditarium, etiã post aditam hæreditatẽ, & acqsitũ dominiũ & possessionem ipsius, non possum possessionẽ aliarum rerum hæreditariarũ acquirere, sed per illum in quo habeo titulum singularẽ, post q̃sitũ dominium & possessionẽ ipsius, bene possum quærere possessionẽ aliarũ rerum, in quibus habeo eundẽ, vel similẽ titulũ. Idẽ si habeo partim titulũ vlem. partim particularẽ. hoc dicit, vsque ad §. hæc q̃ de seruis, secundũ intellectũ quem puto verũ licèt glo aliter allegat, quam etiã seqtur Bar. sed Angel. videtur sentire id qđ dixi. In gl. mag. ibi, {tu dic} intelligit ergo ista gl. primũ dictũ huius §. quando hẽditas nō erat adhuc adita, & sic hæres nec dominiũ nec possessionẽ habebat in seruo hæreditario, merito nil pōt sibi quæri de illa hæreditate: sed si iã esset adita, & sic q̃siuisset dominiũ omniũ rerũ, nō tñ possessionẽ, vt infra eo. l. cũ hæredes. & postea possessionẽ illius serui adeptus esset, bene posset per illũ seruũ acqrere possessionẽ aliarũ, qa non est dare rationẽ quare nō, tñ tunc non diceretur sibi q̃ri per seruũ hæreditariũ, qa amplius nō dicitur hęreditarius, sed hæredis.[a]
Nam

ADDITIO.

a ¶ Sed hæredis. Quod facit ad q. de quibus per noui. & per me hic in apostil. ad Bar. in fi. m. ea de tomus.

Nam hæreditas desinit esse hæreditas postquam est adita, qa efficitur vnum patrimonium cum bonis hæredis. Sed quando plures serui fuerunt legati vel donati, & legatarius, vel donatarius quæsiuit possessionem vnius, potest acquirere per ipsum possessionem aliorum, & dicitur quæsiuisse per seruum legatum vel donatum, quia non per hoc dicitur desijsse esse donatus, vel legatus, ita intelligit ista glo. hunc textum. Sed certè iste intellectus est nugatorius, quia non deberet fieri differētia inter hæreditarium seruum, vel legatum, aut donatum, sed inter illum in quo habeo possessionem, & dominium, & illū in quo non habeo. Nam etiam post aditam hæreditatem potest dici seruus hæreditarius habito respectu ad id quod fuit, vt in hac glo. & etiam dicitur hæreditas, vt patet in rit. de peti. hæredita. vbi hæres post aditam hæreditatem petit hæreditatem a possessore, intelligo ergo istum text. in primo dicto, etiā si hæres hæreditatem adiuit, & illius serui possessionem apprehendit, & quæ sit ratio diuersitatis, dic vt colligitur ex text. cū glo. melius quàm alibi. in l. quod per manus. de iure codicill. & ibi tetigi. & l. per seruum. de acquirenda hæreditate.

1 *Seruus acquirit domino ita demum, si vult, quia secus si de contraria ipsius serui voluntate appareat.*
2 *In acquisitis, malignitas serui non potest nocere domino. & quid in acquirendis.*

1 **§. Hæc quæ de seruis.** ¶ † Seruus acquirit domino ita demum, si vult, quia secus si de contraria ipsius serui voluntate appareat. h. d. Et no. istud, q licèt seruus acquirat domino etiam inuito, vt infra de verb. obliga. l. seruus vetante. non tamen inuitus acquirit, vt hic. In tex. ibi, {si & ipsi velint.} & in dubio præsumuntur velle, nisi de contraria voluntate appareat, vt sequitur. Videbatur, q etiam si appareat de contraria voluntate, tamen acquirerent, quia non possunt immutare iuris dispositionem, quæ est vt acquirant domino ratione dominicæ potestatis, quia sicut illam non possunt tollere, ita nec effectum eius. Sed contrarium est, vt hic patet, & infra de stipu. seruorū. l. seruus communis. sic vbi seruus cōis potest stipulari vni ex dominis, & illi soli acquirit, non solum ergo inspicitur dominica potestas, sed etiam voluntas serui. In glo. quæ incipit} sed Titio.} supple scilicet tanquam negotiorum gestor ipsius Titij, quia sicut liber homo potest esse negotiorum gestor, ita & seruus, vt probatur infra eod. l. si me in vacuam. in fi. & etiam procurator ad negotia, vt l. seruum quoque. de procu. & ideo requiritur ratihabitio illius, cuius nomine recepit, vt sequitur in glo. In glo. ibi, {quo casu serui malignitas non nocet.} dicit Angel. hoc verum, quando de intentione maligna serui non apparet, secus si expressè dicat se nolle quærere domino, quo casu etiam si tradens dicat contrarium, non acquirit domino, quia tūc nullum mysterium præbet domino, & ita etiam intelligit id, quod habetur in l. qui mihi donatum. s. de dona. sed ibi dixi contrarium, quia si seruus non exprimit animum suum, ille non respicitur, vt l. si repetendi. C. de condi. ob causam. vnde videtur recipere eo animo, quo alius sibi tradit. Debet ergo intelligi illa lex quando appareret de animo recipientis in contrarium. nam si est seruus, vel si est verus procurator habens ad hoc mandatum, hoc sufficit vnà cum intentione tradentis, & expressione, licèt ipse recipiat alia intentio-
2 ne, & hoc exprimat. † In glo. ibi, {secus in quæsitis.} quia in illis malignitas serui non potest nocere domino, vt faciat eum quæsita perdere, secus in acquirendis, quia facilius impeditur acquisitio quam perdatur acquisitum. facit l. fina. C. eod. & l. patre furioso. de his qui sunt sui vel alien. iuris. Aut hic distinguit de seruis, de his dic vt hic per eum.

2 *Quòd debemus potius dicere possessionem alicui acquiri, quàm quòd nulli acquiratur, & quam tradens perdat, & remaneat vacans, non tamen est semper verum.*

1 **§. Per procuratorem.** ¶ † Per procuratorē, & alium legitimum administratorem acquiritur nobis possessio, si procuratorio vel administratorio nomine recipiāt, secus in proprio. h. d. In tex. ibi. {nobis acquiritur.} scilicet si recipiant nostro nomine, alias secus, vt sequitur. † In tex. ibi, {alioquin.} no. hic, q potius debemus dicere possessionē alicui acqri, q̄ q nulli acqratur, & q tradens eam perdat, & remaneat vacans. sic supra eo. l. si vir. hoc tamen non est semper verum, qa interdum toleratur, vt nulli acqratur, & tamen tradens eam perdat, vt patet s̄. e. l. §. per seruum corporaliter. & §. sed & per cū. dic ergo, q ratio q̄ ponitur hic, non est sufficiēs, sed illa est melior, qa est verus procurator, & procuratorio nomine recipit. Vnde p actū naturalem pōt acqrere possessionem & dominiū. vt C. eo. l. p procuratorē. s̄. titu. i. l. si procurator. Hic est vna gloss. mag. quę recitat vnā opin. Rugerii nullius valoris. fecit enim Ru. differentiā inter procuratorē generalē, & specialē. Item in primo casu fecit differentiam, vtrū ille qui tradidit, hoc gerat in animo, & nō q facit, vel econuerso, & similiter in secundo casu fecit aliā differentiā. sed Ioan. reprobat omnia ista, & bñ, qa nō est fienda differentia inter generalem, & specialem, nec etiam an vterque hæc gerat in animo, vel alter tantum, quod dic. l. q mihi donatum. supra de donat. & hoc in vero procuratore si uc gestore. dic vt no in prima parte glo.

1 *Per solum aspectum interueniente traditione veri possessoris, acquiritur nobis possessio.*
2 *Quando actus geritur per procuratorem meum me præsente, videtur geri per me, & non acquiro tunc mediante procuratore, sed per meipsum.*

1 **§. Si iusserim vendi.** ¶ † Per solum aspectum interueniente traditione
2 veri possessoris, acqriť nobis poss. h. d. † Et no. hic tex. cum gl. q qū actus geritur per procuratorem meū me præsente, videtur geri per me, & nō acquiro tunc mediāte procuratore, sed per meipsum. Et ista pōt esse ratio l. si procuratori præsentis. de ver. ob. j. q tunc quæritur dño actio sine cessione per procuratorē, non sic qū non erat præsens. l. possessio quoque. §. & si possessio. j. eod. tit. Dicit etiā Ang. in §. præcedenti, q qò non sum præsens, tunc mihi acquiritur per procuratorem, qn interuenit actus naturalis, & corporalis apprehensio ipsius verus vel vera, secus si fictus, vel ficta, vt si aliquis constituit se possidere nomine procuratoris mei, quia per talem actum fictū non potest procurator mihi acquirere ar. l. ea quæ ciuiliter. s̄. de acqui. re. do. & de hoc dic vt j eo. l. quod meo.

1 *Vniuersitas representans personas viuas potest possidere per se, & per alium.*
2 *Vniuersitas representās personam quæ nunquam potest dici vixisse, quia non est corporalis nec mortalis (vt est Deus) an possit possidere per se, & per alium.*

1 **§. Municeps.** ¶ † Vniuersitas representans personas viuas pōt possidere per se, & per aliū. h. d. cum l. seq. secus in illa quę representat personā mortuā vt hæreditas. vt l. j. §. Scęuola. infra si quis testamento liber
2 esse iussus. † Quid auť si representat personā, quę nunquā potest dici uixisse. qa non est corporalis, nec mortalis, vt est Deus. pone exemplū in ecclesia, qa qcquid relinquitur ecclesię, censetur relictū Deo, vt in Auth. de eccle. titu. §. si quis innominatus. coll. ix. dic q licèt rector ecclesiæ mortuus sit, possessio tñ
a nō perditur, * sed remanet apud ecclesiam, idest, apud Deum, vt no. Inno. in c. cū super. de causa pos. & proprie. adde qđ notatur in §. apud muros ecclesiæ. Et recitantur hic tres opiniones. Vna q vniuersitas municipii, vel alia non possit aliquam rē possidere, qa ad possidendū requiritur verus animus, qui non cadit in tali vniuersitate, quæ dicitur persona ficta, nec obst. si dicatur, q vniuersitas possidet forum, vel basilicā, quæ sunt loca publica, qa non est verū q possideat, licèt eis vtantur singulares homines vniuersitatis. Alia fuit opin. q benè possit possidere p aliū, puta per seruū, licèt primi contradicant, quia non pōt possidere seruū, ergo nec per ipsum alias res. Tertia est opi. in l. seq. q tam per se, quàm et per alium, puta, per seruum, vel procuratorem aut syndicum, possit possidere, quia inspiciuntur singulares personæ ipsius quæ habent animum.

ADDITIO

a ¶ *Nō perditur. Facit qđ voluit Ro. decisi. sua. de resti. spo. q prælatus confirmatur, qui nō dū adeptus a pos. dignitatis suæ potest agere interdicto vnde vi, quia licet vacet dignitas, nō vacat possessio bonorū ecclesiæ, & ecclesia est in animat viuentis, qđ secus est i hæreditate iacente, de quo ċt p Old. cōl. 17a.*

LEX III

1 *Res corporales propriè possidentur, & ad acquirendum possessionem requiritur animus, & corpus. Et qui ingreditur partem fundi, totius fundi possessionem acquirit.*
2 *Quasi possessio in iuribus incorporalibus, an distinguatur in ciuilem, & naturalem.*
3 *Per quem modum acquiratur possessio talium iurium.*
Reuersi & occupantes aliqua bona, & animo continuandi possessionem, cū non possent continuare, quia iam perdiderant, vel quia colonus, vel procurator dimiserant animo relinquendi, acquirunt de nouo possessionem, si non est per alium occupata.

1 **Possideri autem.** ¶ † Res corporales propriè possidētur & ad acquirendū possessionē requiritur animus, & corpus. Et qui ingrediť parťē fundi, totius fundi possessionē acquirit. h. d. Et semper allegatur istud principium in secundo & tertio dicto. In gl. ii. ibi, {sed quasi possidenť.} & ideo non dant interdicta directa, sed vtilia pro iurib. incor-
2 poralib. vt in legib. allegatis in glo. † Et an ista quasi possessio distinguatur in ciuilē, & naturalē, dic vt no. p Bar. in l. j. in pri. s̄. eo. & per glo. in l. ait prętor. §. item ci. quib. ex causis maio. p quem modum acquiratur possessio talium iurium, dic q aut exercent circa rem, vt sunt iura seruitutū, & acquiratur quasi possessio per introductionem in rem, in quam exercēt, vt l. iii. §. dare. s̄. de vsufru. Aut exercent circa personam, vt est iurisdictio,

ctio, vel superioritas, & tunc dic plenè hoc & pulchre per Inno. in c. ex literis. de resti. spo. & in c. cum dilectus. de capel. mona. In glo. quæ incipit. {licèt renneri.} circa finē ibi, {vel dic ꝙ in causis.} est notandū, ꝙ aliquando acquirit possessio per actus introductos de iure naturali vel gentiū, vt per apprehensionem corporalē, mannū, aut pedū, & tunc repuiritur illa apprehensio, vnà cū animo, vt hic. Interdū ꝑ actus merè ciuiles, qđ ꝯtingit multis modis, vt qa aliquis constituit se meo nomine possidere præcedēte iusta cā. ј. eo. l. qđ meo, vel per retētionē vsusfructus ꝑcedēte simi'r iusta cā trāsferendi dñium, vt l. qsquis. C. de dona. vel appositionē custodis vt ј. eo. l. quarūdā. & tūc requirit animus vna cū illo actu a iure introducto, vt in dictis iurib. licèt nō interueniat instrumentū corporale manuū, aut pedū. Interdū ꝑ actus mixtos, quia interuenit aliqs actus naturalis, nō tñ principaliter ad hoc ordinatus, nisi iuris mynisterio interueniente, puta per iussum vel per traditionem clauiū, nam ēt isti sunt actus naturales, & tunc requiritur animus vnà cū istis actib. & ēt traditio possessonis, & in cōspectu rei, vt l. clauib. de contrahen. emp. & not. s. eod. l. j. in prin. In fi. glo. ibi, {respondeo.} no. cōiter doct. tenent cōtrarium, ꝙ animus retinendi inducit acquisitionem de nouo. quod dic vt
3 hic per Bar. qui probat multis modis. †hoc no. pro reuersis, & occupantib. aliqua bona, & animo cōtinuādi possessionem, cum non possent continuare, qꝛ iā perdiderant lapsu decennii, vel quia colonus, vel procurator dimiserant animo relinquēdi possessionē, vt ј. eo. l. si colonus, nā de nono possessionē acqrūt, si nō est ꝑ aliū occupata s'm determinationē doc. hic.

1 *Pars incerta ratione loci, & quota, non potest possideri.*
2 *Quedam possunt prædicari disiunctim, quæ non licèt coniungere propter fallaciam accidentis.*

1 §.Incertam partem. ¶†Pars incerta ratione loci, & quotæ, non pōt possideri. h. d. In glo. j. in prin. ibi. ј. eo. l. locus. illa l. potius ob. quia si Titius habet dimidiam in fundo pro indiuiso, licèt sit incertum in qua parte fundi eam habeat, quia non magis in vna quàm in altera, potest tamen eam in alterum transferre. Sed ibi quando erat incerta, ratione loci, quia non poterat demonstrari locus certus, in quo illa pars esset, non tamen erat incerta ratione quotæ. Hic verò quando erat incerta etiam ratione quotæ, quia nesciebatur quotam partem Titius haberet, dimidiam, tertiam, vel quartam. In glo. ibi, {sed quicquid vendicatur possidetur.} scilicet per illum a quo vendicatur, nō per illum qui vendicat. vt patet ex l. quam. ј. glo. non ergo sequitur, vendico partem incertam, ergo aduersarius meus possidet partem incertam. Potest enim possidere totum fundum,
2 & tamen vendico de illo incertam partem. †Et no. in ista glo. de fallacia accidentis, sicut in illa, quicquid emisti, comedisti, ista est vera: carnes crudas emisti, ista etiā est vera, ergo carnes crudas comedisti, ista est falsa. Itē ista asina est tua, ista est vera: ista est asina, & mater, quia habet pullum, ista etiam est vera, ergo ista asina est mater tua. est falsa. vt no. Io. An. in regula sine culpa, in mercuriali. quia quędam potest prędicari disiunctim, quæ non licèt coniungere, secundum eum propter dictam fallaciam.

2 *Solus aspectus, non interueniente traditione possessionis, non sufficit ad acquirendum possessionem rei, etiam vacantem.*
3 *In his quæ fiunt nostra per inuentionē, vt est thesaurus, an eoipso quòd sunt inuenta, acquirantur nobis, & nu. 1.*

1 §.Neratius. ¶†Licèt possideam fundum, in quo est thesaurus, non tñ possideo thesaurū, nisi postquam fuerit per me repertus, & apprehensus manualiter, licèt sciam ipsum esse in fundo, & ignorem in quo loco, vel etiā sciam in quo loco, vel (quod plus est) etiam si fuerit inuentus non tamen manualiter apprehensus. h. d. secundum verū intellectum. Et est text. aliqualiter perplexus, ponit enim triplicem opi. Prima fuit quorundam, qui dixerunt me possidere thesaurum, dummodo sciam ipsum esse in fundo, licèt ignorem in qua parte fundi, nec ipsum videam, quia sufficit naturalis possessio fundi quasi qui possidet continens, possideat contentū, & hoc vsque ibi, cętera quidem. Secunda fuit opinio quorundam dicentium, ꝙ etiam si ignorem ibi esse thesaurum, ipsum possideo, ex quo possideo fundum, nam si ratio pręcedens est bona, ꝙ qui possidet continens, possideat contentum, locum habet etiam si ignorem contētum, & hoc vsq; ibi, {quidam putat.} Tertia est opin. & ista est vera, ꝙ etiā si sciam ibi esse thesaurum, & in qua parte fundi est (& quod plus est) etiam si fuerit inuentus, nisi fuerit a loco motus, & per me apprehensus, & sub custodia mea redactus, ipsum non possideo, & sic illa ratio non est bona, quia non est in fundo simpliciter causa custodię sicut res quæ sunt in domo clausę, quarum possessio apprehendi potest per apprehensionem cla-
2 uium in conspectu rei. vt l. clauib. de contrahen. emp. † Et sic patet per istū text. in fine. ꝙ solus aspectus, non interueniente possessione, non est sufficiens ad acquirendū possessionē rei ēt vacantem, quam nullus possidet, secus si interueniat traditio possessionis, quod dic vt dixi plenè in l. prima. in principio. supra eodem. in vlt. glo. mag.
3 † Patet etiam per istum textum falsam esse opinionem quorundam, quam recitat illa glo. in fin. & in l. nunquam. §. thesaurus. supra titu. primo. ꝙ in illis, quæ fiunt nostra per inuentionem, vt est thesaurus, eoipso ꝙ sunt inuenta, nobis acquiruntur, quia videtur sola inuentio sufficere, vt Institu. de rerum diuisio. §. thesaurus. quia non dicitur inuentio facta, nisi etiam secuta sit apprehensio, vt hic patet. & C. de fideiuss. l. si Barsatorani. Et ꝑ prædicta apparet cōtrarium formatum hic in glo. fin. de l. j. post principium. supra eodem. ibi, dum dicit, {qui primi possessionem, &c.} non meruit signari, quia potius facit pro, q̃ contra, cum ibi dicatur, ꝙ non acquiratur possessio, nisi illi qui primo apprehenderet, & idē dicitur hic. sed melius signasset glos. contrarium de §. thesaurus. Institu. de rerum diuisio. vbi habetur, ꝙ per inuentionem acquiritur dominium thesauri. Sed solue vt supra dixi, quia non dicitur inuentus, nisi sit apprehensus. Tene menti.

2 *Quando eadem possessio non possit haberi ex pluribus causis, & nu. 3.*
3 *Quid in dominio & nu. 1. 4. & 5.*
4 *Vsucapio occidit dominium alterius.*
5 *Si sui effectus dominus ex vna causa, & postea superueniat altera sicut ex illa noua non acquiro amplius dominium, nec etiam coniungitur cum primo, ita nec possessionem dicor ex illa causa acquirere, nec iungitur cum prima.*

1 §.Ex pluribus causis. ¶ †Eadem possessio numero potest haberi ex pluribus causis diuersis, idest titulis, siue concurrant tēpore acquisitionis, siue post acquisitionem factam ex vna, & superueniat altera, sed idem dominium postquam est acquisitum ex vna causa non potest ex superuenienti causa acquiri, vel haberi. hoc dicit iste §. difficilis. ¶ Et primo ponit vnam regulam affirmatiuam in possessione, quod potest haberi ex pluribus causis, vsque ibi, {& cum qui.} Secundo ponuntur duo exempla ad hoc ostendendū vsque ibi, {nec com.} Tertio ponitur vna regula negatiua in dominio contrario præcedenti, ꝙ ex pluribus causis non potest illud haberi. ¶ Circa primam partem notandum, ꝙ illa regula dum dicit, ex pluribus causis, debet intelligi, idest titulis qui sunt multi, vt patet infra pro emptore. cum titulis sequentibus. & sumo titulum ꝑ omni causa habili ad translationem dominij, si tradens esset dominus, vel vsucapiendi conditionem si non est dominus. ¶ Itē notandum, ꝙ locum habet in duobus casibus, vt habetur in summario, scilicet quando causæ concernunt ante acquisitionem possessionis, vel tempore acquisitionis, vt in primo exemplo hic posito, si vendis mihi rem alienam, & tradas: nam tēpore traditionis incipio possidere ex duplici causa, scilicet tit. pro empto. & titu. pro suo. qui est generalis. vel pone clarius, si debebas mihi eandem rem ex pluribus causis, & tradidisti, cum non esset tua, vt si tenebaris ex persona Titij cui successisti, qui mihi vendiderat, & non tradiderat, & ex persona tua, qui similiter mihi vendideras, cum non sit tua, nec illius tradis, incipio possidere ex ambabus causis. vt l. non est nouum. de actio. empt. quæ causæ habuerunt originem ante possessionem adeptam. Potest etiam intelligi quando post adeptā possessionem ex vna cā superuenit altera, vt in secundo exemplo hic posito, in versi. sic enim. vt si Titius emit a te rem alienā, & tradidisti, ego postea successi Titio, certè habeo ex titulo ꝑ emptore ex persona Titij, & iste incipit tempore traditionis factæ Titio, iterū titu. pro hærede ex persona mea. Et iste incipit post acquisitionem possessionis tempore quo hæreditatem adeo, & possessionem apprehendo, & sic post acquisitam possessionem Titio. Possumus etiam ponere exemplum ꝙ ambæ causæ sunt particulares, vt si vendidisti mihi rem alienam, & tradidisti, & ante completam vsucapionem, vel præscriptionem alius eandem rem tanquam suam mihi donauit cū non esset sua, certè incipio possidere etiā ex causa donationis, quæ habuit originem post acquisitam possessionem ex causa præcedenti, & sic ex duplici causa possideo ante vsucapionem cōpletam. Sed si compleatur vsucapio, an dicat acquirere dominium ex vtraque causa? habetur hic in glo. prima magna su-
2 per verbo. {possideo} ¶†Notandum est etiam super ipsa prima regula, ꝙ debet limitari duob. modis, primo, quia est vera, quando illę causæ non sunt contrarię, aliàs secus, vt ј. pro emptore. l. ij. in fin. quia non possunt duo contraria stare in codē subiecto. vt infra pro suo. l. si ancillam. & infra eodem titulo. l. clam possidere. in princip. Alia limitatio est, quia procedit, quando ambæ causæ sunt validæ, sed si vna esset inualida, ex illa nō diceretur haberi possessio, & iste est casus in l. cum res. C. de contrahen. empt. & si vendidisti mihi rem tuam & tradidisti, nō acquisiui possessionem, & dominium. Si alius postea eàdem rem mihi vendat tanquam suam non valet venditio, quia non possum rem meam emere, vt l. suæ rei. de contrahē. emp.

emp.certè etiam si ille tradat, quia fortè possessio ad eum peruenit, sicut non acquiro dominium ex tali traditione, ita non videor possidere ex illa causa cum sit nulla, sed videtur potius mihi restituere rem meam tanquam domino per illam legē, & istæ duæ limitationes colliguntur ex duob. cōtrariis formatis per glo. magnam in fi. de istis legib. Et sic patet, q ista regula habet locum qñ post acquisitam possessionem ex vna causa superuenit altera ante dominiū acquisitum ex prima, qa tunc altera valet, & ideo ex illa possum possidere, & ista secunda causa iungitur cum prima ad effectum dominii acquirendi, sed si post dominium acquisitum ex prima causa, vel ab ipso prin. cum traditur, quia tradens erat dominus, vel ex post facto, quia usucepi, vel præscripsi superueniat altera, tunc sicut ex illa, nō acquiro dominium amplius, nec etiam dico ex illa dominium habere, ita nec possessionem cum sit inualida, & nulla. tene menti, quia istud ualde declarat difficultatem huius §.

3 ¶†Circa secundam partem est notandum, quòd est differentia inter duo exempla, q̄ ponuntur in tex. in tribus, prima, quia primum exemplum loquitur de duabus causis concurrētibus eodem tempore, secundum exemplum, quando concurrunt diuersis temporib. ¶ Item in primo exemplo, vna causa erat specialis, altera generalis, scilicet pro suo, quæ concurrebat cum qualibet speciali. In secundo exemplo vna erat specialis, altera vniuersalis s. pro hærede quæ non concurrebat cum qualibet particulari. Item in primo exemplo ambæ habuerūt originem in eadem persona, sed in secūdo vna habuit originē in persona defuncti, altera in persona hęredis. Sed potest poni aliud exemplum, vt s̄. dixi. quando ambę causę erant particulares, & fuerunt habitæ ab eodem, vel a diuersis in persona eiusdem, vt si emi rem alienam a te, & tradidisti, & postea quidam alius non dominus mihi donauit, nam ex vtraque causa possideo. ¶ Aduertendum etiam, q ambo exempla possunt intelligi ante dominium acquisitum, & tunc dum tex. dicit {vsucepit} debet exponi idest, vsucapi cępit, secundum Dyn. Et tūc solam possessionem habet ex duplici causa. Possunt etiam intelligi post vsucapionem completam, quia ambæ causæ habuerūt originem ante dominium acquisitum, & postea completa est vsucapio, & tunc non solum possessionem habet ex vtraque causa, sed etiam dominium, nec est hoc inconueniens, quia dominium potest haberi ex plurib. causis habentibus originem ante ipsum quæsitum, vt statim dicam. & hoc est quod voluit glosella super verbo {vsucepit} dum dixit q est futurum, vel præteritum subiunctiui, declara, vt ex prædictis patet. ¶ Circa tertiam partem est notandum, q illa regula negatiua de dominio, q non possit haberi ex plurib. causis, non habet locum quando illæ causæ habuerunt originem ante dominium quæsitum, tunc enim ex omnib. illis potest dominium quæri, sicut & possessio, vt l. in numerationibus. intra de sol. & hic in glo, magna in iiii. opposi. sed habet locum, quando post acquisitionem dominii factam ex vna causa superuenit altera, vt si vendidisti mihi rem tuam, & tradidisti vel alienam, & vsucepi, & post quæsitum dominium alius vendat mihi, vel donet eandem rem, non valet venditio, vel donatio, nec dicor dominium ex tali donatione, vel venditione habere, & in hoc dominium differt a possessione, quia post acquisitam possessionem ex vna causa, & non dominium si superueniat altera, dicor etiam ex illa possessionem habere, & iungitur cum prima, quia talis causa, vel titulus valet cū adhuc non sit effectus dñs. & istam differentiam voluit hic facere iurisconsultus inter possessionem, & dominiū. ¶ Notandū etiam q illa vltima regula procedit quando ista causa noua non habuit originem vetustiorem ante primam, ex qua dominium aquisiui. si enim haberet non procederet regula, quia tunc superueniēte ista cā noua desino habere dñium ex prima, & īcipio habere ex secūda q̄ habuit originē vetustiorē, & si fuit mihi legata res sub ꝯdōne, & pēdēte ꝯdōne hæres me hærede instituat, vel illam mihi leget vel donet, vel vendat, & tradat. non acquiro dominium ex institutione vel legato facto ab hærede, vel venditore, sed si postea existat conditio primi legati, desino habere dominium ex illa causa, & incipio habere ex causa primi legati, vt l. fundo. ad legem falcidiam. Sed quando non habet causam vetustiorem, tunc retineo ex prima causa, ex qua acquisiui, & ex ista secunda, nec amplius dominium, nec amplius acquiro causam, quia non dicor habere dominiū, nisi ex illa causa, ex qua primo incępi habere, ad istum finem q causa superueniens habuit causam vetustiorem tendunt oppositiones glo. magnæ in ver. quinto oppo. vsque in finem. ¶ In glo. ibi, {vel subtilius.} nam secundum pręcedentē opinio. si vendidisti Titio rem alienā, iam sunt duo anni, & iste Titius me hæredē instituit hodie cū restet vnus annus de vsucapione, & ego adeo, incipio possidere ex vtroque titulo, scilicet pro emptore quo possidebat Titius, & pro hærede ex persona mea, & hoc ante vsucapionem cōpletam. Sed lapso anno, & sic cōpleta vsucapione ex prima causa nō aūt ex secunda, quia a tēpore secundæ non est lapsus nisi annus, cum ista secunda non possit amplius operari acquisitionē dominij ad quam est ordinata, cum sim iam effectus, dñs & sic amplius effici nō possum, vt l. sequit. §. lana. j̄. ti. j. deficit, & annihilatur ista causa secunda, & non dicor ammodo possidere vel dominiū habere, nisi ex prima causa pro emptore. Sed anēta ista opin. secunda non desino possidere ex titulo pro hærede, & videor acquirere dominiū ex vtroque titulo, seu causa, qa ista secunda iungitur cū prima, & adijcit vsucapioni nouam formam, quia ibi prima currebat ex vna causa tantū, nunc currit, & continuat, & ēt cōpletē ex vtraque causa, & hoc voluit dicere ista glo. subtilis, multo magis in primo exēplo hic posito, vbi ambę causę concurrebant eodē tēpore, & originē habuerunt, & hoc vult glo. in ver. vel ab ipso inuito, sed Dyn. tenet primā opi. quia sola causa, seu titulus non sufficit ad acquisitionem dnij qū non perueneret ad illum a quo titulum habui, nisi etiam concurrat lapsus legitimi temporis sufficientis ad vsucapionem a die illius titu. sed hic non est lapsum tempus legitimum a die secundi tituli, licèt sit lapsum a die primi, ergo non acquiro dominium ex secundo titu. sed ex primo, & si ita est, sequitur q secundus titulus euanescit, & hoc ēt videtur sequi Bar. sed mihi videtur opin. glo. verior. nam hoc si esset, frustra adeundo hæreditatē diceretur possidere ex secunda cā, ex quo illa non potest sortiri effectum ad quem inducatur. s. acquisitionem dominij, quia frustra expectatur tempus, & c. argu. in l. aliquando. s̄. ad Velle. sic ergo etiam si per diem, ante completam vsucapionem superuenit noua causa, dicitur compleri vsucapio, & ex vtraque acquiritur dominium, quia concurrit ante dominij acquisitionem, vt in gl. seq. in ver. tu ergo, & ex vtraque dicor possidere, sicut primo possidebam ante vsucapionem

4 completam. ¶†Vltimò no. istam glo. in fi. q vsucapio occidit dominium alterius, videtur ergo per hoc q dominium primi dominij non transferatur in vsucapientem, sed incipiat nouū dominium. facit l. si ædes. §. libertas. in fi. de serui. vrb. prædio. ¶ In gl. mag. ibi, {tu ergo} dic ista vera, & conclude q in trib. casi. nō est differentia inter possessionem, & dominium. ¶ Primus est, quandu plures causæ concurrunt ante acquisitionem dominij, vel possessionis, nam tunc ex omnib. possum acquirere tam possessionem, quàm dominium, & ex qualibet carū dicor habere vtranque, siue illæ causæ habuerunt originem eodem tempore, vt hic in primo exemplo, siue diuersis temporibus vt in secundo exemplo. ¶ Secundus casus est, quando post acquisitionem factam ex vna causa superuenit altera, & quæritur vtrum ex ista noua dicar amplius effici possessor vel iterum, & dicendū est q nō. sicut nec dicor amplius effici dominus, vel iterum, vt j̄. titu. j. l. sequitur. §. lana, & l. cum res. C. de contrahen. empt. nam & circa possessionem est considerare quoddam dominium, sicut vsumfructum, vel proprietatem. ar. in l. vsumfructum. s̄. si vsusfru. pe. & id quod ego habeo, amplius habere, vel acquirere non possum nec iterum, nisi ista noua causa haberet originem vetustiorem, quia tunc desino esse dominus, & possessor ex illa ex qua factus sui, & incipio esse ex noua, vt l. fundo. ad legem falc. & hic in glo. in ver. quinto

5 oppono. ¶†Tertius casus est, in quo ꝯueniunt, quia si sui effectus dominus ex vna causa, & postea superueniat altera sicut ex illa noua non acquiro amplius dominium, nec etiam coniungitur cum persona, vt si dicar habere dominiū ex vtraque, vt in fi. huius §. ita nec possessionem dicor ex illa causa acquirere, nec iungitur cum prima, vt dicar possidere ex vtraq; quia ista secunda valet, vt l. suæ rei de contrahend. empt. videtur ergo potius restituere ibi possessionem rei meæ, quia sum dñs, q̄ ex causa illa quā habeo ab ipsa, cū sit nulla, & hic est casus in l. cū res. C. de ꝯtrah. emp. & istis casib. nō loquitur iste §. ¶ Est & quartus casus, in quo hic loquitur, in quo est differentia inter possessionē, & dñium, qa si post acquisitā possessionē solā ex vna causā sine dñio superueniat altera, vt quia vendidisti, mihi rem Titij, & tradidisti, postea Sēpronius eādē rem mihi vendidit, dicor possessionē habere, & cōtinuare ex vtraque cā, & ex vtraq; vsucapio, vel pręscribo, & dñium acquiro, licèt diuersis tēporib habeant originem, vt in glo. præcedenti. sed si post quæsitū dñium ex vna causa superueniat altera. vt quia vendidisti mihi rē tuā, & tradidisti, postea alius tāquam suam similiter mihi vendidit, non dicor dñium habere ex ista secunda, sed ex sola prima, quia ista secunda non valet. Sed in casu præcedenti bene valet, qa non emi rē meā, & simul iungitur, & istā differentiā voluit facere iste tex. & in hoc stat substantia eius, & sine istis non potest bene intelligi.

1 *Eadem possessio numero non potest esse penes plures insolidum etiam ratione diuersarū qualitatum, sed diuersæ possessiones, videlicet ciuilis penes vnum, & naturalis penes alterum bene possunt esse.*

2 *Sola ciuilis possessio est sufficiens ad vsucapiendum, & ad acquisitionem fructuum, sed naturalis non est sufficiens ad vsucapiendum, & quando hæc procedant.*

Quid quantum ad præscribendum vtile dominium, quod directo subalternatur.

1 §. Econtrario. ¶†Eadē possessio numero nō pōt esse penes plures insolidū ēt ratione diuersarum

diuersarũ qualitatũ, sed diuersæ possessiones, videlicet ciuilis
penes vnũ,& nãlis penes alterum benè possunt esse.h. d. in effe
ctu, & primo ponitur vna regula negatiua cũ eius rõne vsque
ibi,{Sabinus.}secundo ponit alia regula affirmatiua in diuer-
sis possessionib. vsque ibi , {idem Trebatius.} Tertio ponitur
dictũ Trebatii, qui primo apponebat istã secundam, & beuè.
Itẽ limitat primam , vt habeat locum,ꝙ eadem possessio non
posit haberi a diuersis cum eadem qualitate, vel ab omnibus
iustè, vel ab omnib.iniuste, sed cum diuersis qualitatib.sic, vt
ab vno iustè,vel ab altero iniuste,& in hoc male vsq; ibi,{ qđ
Labeo.}Quarto ponitur reprehensio Labeonis de ista limita-
tione, & rõ reprehensionis , quia licèt sint qualitates diuersæ
vna tamen & eadem est substantia posseſsionis,quæ naturali-
ter non potest esse penes plures vsque ibi , { quod verius est }
Quinto, & vlt.ponit dictum Iuriconsulti auctoris huius legis,
approbantis dictam reprehensionẽ,& ponentis rationem pri-
mæ regulæ negatiuę.¶In tex. ibi,{ tu quoque id videaris tene-
re,}not.hoc verbum,non.n.dicit, tu quoq; teneas, quia signi-
a ficaret veritatem,sed videris tenere quod significat fictionem.[a]
Non solum ergo duo eandem rẽ insolidũ posſidere non pos-
sunt secundũ veritatem , immo nec vnus secundum veritatẽ ,
& alter secundum fictionem, & etiam,quia vbi non potest es-
se veritas nec fictio,vt l.si pater.in fin.de adop. & no. in l. Gal-
lus.§.si eius.de lib.& posthu.in glo.sed contra. qa in obligatio-
ne, quæ re contrahit, possunt constitui duo rei debendi , vt l.
eandem.in princ.infra de duo.reis,& tamen illa obligatio non
contrahitur,nisi quatenus ad debitorem peruenit. vt.l. si tibi.
in prin. s̃. de pact. sed impoſsibile est ꝙ ad quemlibet eorum
peruenerit insolidum , vt hic secundum veritatem , & in fine
huius §. sed, quia ad vnum peruenit secundum veritatem, &
ad alium fingitur peruenisse secundum fictionem,ideo consti
tuuntur duo rei debendi,vt no.glo.in l.si non singuli.C.si cer
tum petatur , ergo eadẽ res potest posſideri verè p vnum, fictè
per alterum insolidum.solutio est,vt colligitur ex no p Bar.in
dicta lege eandem. de duob.reis,[1]quia etiam verè potest res ad
quemlibet peruenire insolidum primo ad vnum,& postea ad
alterum , & hoc sufficit ad constituendum illã obligationem.
Non tamen potest apud quemlibet insolidum remanere , &
sic non potest quilibet insolidum posſidere vnus verè,& alter
fictè,vt hic. ¶In tex.ibi,{qui precario dedit } scilicet non ani-
mo transferendi vtranque posseſsionem sed nãlem tantũ , qđ
in dubio pręsumitur, vt l & habet.§. fi. j. de preca. & sic ciuilis
apud vnum,& naturalis apud alterum.¶In glo.mag. recitan-
tur in effectu quatuor opi. circa intellectum huius §.prima est
quòd habeat locum solum in naturali posseſsione, quia ratio
nes quæ hic ponuntur in tex.illi tantum conueniunt,dum di-
cit tenere in princip.& stare,& sedere in fine, sed ciuilis posses-
sio secundum eos benè potest esse penes plures insolidum,
quia retinetur animo, & plures possunt habere animum pos-
sidendi eandem rem insolidum. Dicunt tamen istud esse ve-
rum diuersis respectibus , ꝙ vnus habeat ciuilem ratione di-
recti dominii , alter ciuilem ratione vtilis dominii, vt est em-
phyteuta, vel feudatarius , vel alterius iuris infra dominium,
vt vsusfructus , vel crediti, vt in re data pignori. in qua dicunt
debitorem habere ciuilem , & creditorem naturalem , & etiã
ciuilem. ¶Item in re data in dotẽ,in qua dicunt mulierem ha
bere ciuilem,& maritum nãlem & ẽt ciuilem.¶Ista opi.repre
henditur,& primo.quia eadẽ ciuilis non potest esse apud plu-
res,ne sequantur inconuenientia,de quib.infra in gloss.in ver-
si.ergo si omnes.immo multò magis prohibetur hoc in ciui-
li,quàm in naturali. ¶Item reprehenditur in dictis exemplis ,
quia debitor vel mulier nullo modo posſident , licet quo ad
quosdam effectus habeantur pro possessorib. sed ambę posses
siones ciuilis,& naturalis sunt apud creditorem,& apud mari-
tũ.vt not.in l.cũ notiſsimi.C.de præscr.xxx.ann.¶ Item superfi
ciarius & emphyteuta nõ posſidẽt ciuiliter sed naturaliter tm̃,
ciuilis autem est apud proprietarium.¶Secunda fuit,opi.quæ
ponitur in versi. alii dicunt , ꝙ etiam eodem respectu possunt
duo habere eandem,ciuilem possessionem,licèt non naturalẽ,
& probant,vt in glo.habetur. Sed Ioan.reprehendit vsque ibi,
{contra oẽs.}postea gl.j.secundã opi.reprehendit multis mo-
dis.Primo per l. duo. j. qui precario. vbi indistinctè dicitur, ꝙ
duo non possunt insolidum posſidere , & non distinguitur
de ciuili vel naturali.¶Item per aliam rationem in ver. præal-
leg.quia si posset eadem ciuilis haberi per plures,quia possunt
habere animum posſidendi, ergo & eadem naturalis, quia in-
terdum naturalis solo animo retinetur , vel solo aspectu. ¶Itẽ
sequeretur inconueniens , ꝙ plures possent effici domini eius-
dem rei Insolidum,qa sola ciuilis sufficit ad vsucapiendum,vt
l.1.§.per seruum qui in fuga. supra eo.quod esset contra l. si vt
certo.§.si duob.supra com.¶ Item plures possent effici domini
fructuum insolidum , quia sola ciuilis est sufficiens ad acqui-
sitionem fructuum. vt l.qui scit.§. in alieno . supra de vsur. &
probatur in l. si fnt .s̃. de vsufruct. & in istis duab. rationibus
2 ista gloss.est vtilis†& semper allegatur , ꝙ sola ciuilis posseſsio
est sufficiens ad vsucapiendum , & ad acquisitionem fructuũ.

Naturalis aũt non est sufficiens ad vsucapiendum, vt l. acqui-
ritur.in fi.supra titu.j. De istis duobus articulis vide hic nota-
biliter per Bar.& tetigi in l.j.in prin.supra eo. nam id quod su
pra dixi,solam naturalem non sufficere ad vsucapiẽdum, vel
præscribendum est verum,quantum ad directum dominiũ ,
vel etiam vtile,quod contrariatur directo,sed quantũ ad præ-
scribendum vtile dominium,quod directo subalternatur, vt
est illud quod habet emphyteuta , vel feudatarius bene suffi-
cit,si quis posſidet naturaliter,vt emphyteuta,vel feudatarius.
vt probatur in l.cum sponsus.§.in vectigalibus.de publi.& l.si
finita.§.si de vectigalibus.de dam.infec.& etiam quantum ad
acquirendum vsumfructum,si posſedit tanquam vsufructua
rius,vt l.si ego.§.1.de publi.& l.fi.in fi.C.de præscri.long.temp.
secundum Bar.Sed ego in l.j.in prin. disi,ꝙ talia iura non prę
scribuntur ratione naturalis possessionis ipsius rei , sed ratio-
ne quasi ciuilis possessionis ipsorum iurium , quam tales di-
cuntur habere vltra naturalem possessionem rei,vt no.in l.ait
prætor.§.item ei.supra quib.ex cau.ma. quia naturalis posses-
sio rei non debet parere vsucapionem , vel præscriptionem al
terius,quam ipsius rei.¶Item circa secundum dictum, ꝙ ciui
lis possessio sufficit ad acquisitionem fructuum,dic ꝙ istud di
ctum procedit quando alius habet naturalem iniuste, & sine
voluntate eius qui habet ciuilem.vt in casu §.seq. in fi. & in l.
clam posſidere.§.fi.infra eo.quando me absentaui,& alius me
ignorante est ingressus possessionem, & sic ego habeo ciuilẽ ,
& ipse naturalem,nam fructus percepti etiam per ipsum effi-
ciuntur mei,& possum eos vendicare tam ab ipso, q̃ a quoli-
bet possessore per istam glo.& per l.qui scit.§.alieno.s̃.de vsur.
sed si haberet naturalem iuste,puta,ex voluntate mea , vt vsu-
fructuarius,vel emphyteuta, tunc fructus percepti per ipsum,
vel alium eius nomine efficiuntur illius ratione naturalis pos
seſsionis.Si autem per alium nõ illius nomine efficiunt̃ mei ,
vt si per furem. vt l. si fur.supra de vsufruc. & quod habetur in
l.si vsufructuarius messem. supra quib.mod. vsusfruct.amit.
¶Fuit & tertia opin.Martini,de qua in glo.ibi{ꝙ marinus dici
tur admisisse,&c.}ꝙ etiam naturalis possessio potest haberi p
plures insolidum eo casu,quo non retinetur instrumẽto cor-
porali,s.manib. aut pedib. sed per solũ aspectũ, vel per aĩum,
quod aliqñ contingunt, vt not.s̃. eo.l.j.in secunda gl.magna,
in versi.ni distingue secundum Ioan.& hic in glo.in versi. præ-
alleg.obiicitur.quę opi.non est vera per d.l.duo.de preca.quia
possessio etiam naturalis est quoddam ius , sicut & dominiũ ,
vnde sicut dominium non potest esse apud plures insolidum,
licèt sit res incorporalis,etiam ex diuersis titulis . vt in l.vt cer-
to.§.si duobus vehiculum.supra cõmo.ita nec possessio , licèt
dicta instrumenta retinendi,vt aspectus,vel animus posſint es
se apud plures insolidum,quia diuersi animi , vel diuersi aspe
ctus diuersorum non multiplicant,nec diuersificant substan-
tiam possessionis,vt in versi.quem Labeo,hic in text. ¶ Fuit &
quarta opin.Io.ꝙ nec sola ciuilis,nec sola naturalis,nec ambę
simul possunt esse apud plures insolidum,vt in prima regula,
huius §.& l.duo.in prin.infra de preca.sed ciuilis penes vnum
insolidum,& naturalis apud alterum bene possunt esse,vt hic
in secunda regula,& in l.si duo.in prin.infra vti posſi.& in ca-
su l.clam posſidere.§.fin.infra eo.Et ista opi.communiter tene
tur,sed Barto. videtur hic dicere,ꝙ licèt ciuilis non posit esse
apud plures insolidum,ne sequantur inconuenientia,de qui-
bus hic in glo.in versi.ergo si omnes, quia illa non potest ha-
beri nisi vnico respectu,scilicet directi dominij,naturalis tamẽ
benè potest esse apud plures insolidum,vt diuersis respectibus,
si vnus habet tanquam emphyteuta , alter tanquam fructua-
rius,alter tanquam vsuarius habentes causam ab emphyteu-
ta,quod patet,quia cuilibet istorum datur interdictũ vti pos-
sidetis,contra alterum,si turbetur in iure suo.l.fi.infra vti pos
side.& si omnes isti recederent de posseſsione, & in eorum ab
sentia alius ingrederetur , etiã ille haberet naturalem per l.clã
posſidere.§.fi.infra eo.Et sic quinque posſidebunt eandem rẽ
insolidum,videlicet ille qui habet ciuilẽ. Itẽ quatuor habẽtes
naturalẽ,vt emphyteuta ratione vtilis dominij , & fructuarius
ratione vsusfructus,& vsuarius ratione vsus , & isti tres retinẽt
eam,etiam animo,& ingressus ipsis absentibus. ¶Breuiter ista
videtur mihi vna magna absurditas,& ideo dico,ꝙ debemus
considerare naturalem posseſsionem rei,& ista non est penes
quemlibet istorum insolidum,sed penes omnes æqualiter , li-
cet habeant iura diuersa.arg.supra de pig.act l aliena res.§.j.&
supra de damno infect.l. si finita. §.si plures. ¶Item habemus
cõsiderare quasi ciuilem posseſsionem istorum iurium , & ista
esse potest penes quemlibet insolidum, quia tot dicũtur quasi
ciuiles posseſsiones,quot sunt iura diuersa , & ideo isti habent
inter se interdictum,vti posſidetis,tam directum ratione veræ
posseſsionis naturalis rei,q̃ etiam vtile ratione quasi posses.iu-
rium prædictorum. ita intelligo illam l.fin.j̃.vti posſid.

ADDITIO.

a ¶ Fictionem.Dicit hic Angel.ꝙ potest denotare veritatem sicut dictio quasi,de
notat in l.si ante.supra solu.matri.& in l.j.supra de translatio,

1 *Solo animo perditur, & retinetur possessio etiam sine corporis actu, licèt solo animo non acquiratur.*

2 *Possessio quæsita animo & corpore, & sic ciuilis & naturalis, perditur solo animo sine corpore, & an perdatur sine animo. & nu. 3.*

3 *Quid in naturali.*

1 §.In amittenda. ¶†Solo animo perditur, & retinetur possessio etiã sine corporis actu, licèt solo animo non acquiratur. hoc dicit. ¶ Et hucusque tractauit qualiter possessio acquiratur a §.primo legis primæ, vsque huc. hic incipit tractare qualiter perdatur, & durat vsque ad §.genera. ¶ In text.ibi, {affectio eius} scilicet sola absque eo, ꝙ recedat de fundo, vt statim sequitur. ¶ In tex. ibi, {protinus amittes possessionem} non solum ciuilem, sed etiam naturalem, licèt adhuc remaneas in fundo, & sic diceris esse in detentatione, non in possessione postquam constat de animo non possidendi, & hoc voluit glos. magna circa finem ibi, {sed nunquid solo corpore retinetur &c.} intellige glo. scilicet saltem naturalis, si deposuisti animum possidendi, vt sic per hoc sola ciuilis perdatur, & non naturalis, aliàs illa gloss. reuocaret in dubium illud, quod hic in text. ponitur pro constanti, scilicet de sola ciuili, de quo non est dubium,
2 ideo intellige glo. vt habeat dubium, etiam de naturali. ¶†Cõclude ergo, ꝙ possessio quæsita animo, & corpore, & sic ciuilis, & naturalis vt in principio huius l. in gl. super verbo, corpore, perditur solo animo, sine corpore, quia constat ꝙ non vult
3 possidere. ¶ † Habes etiam aliam regulam in fine, ꝙ possessio ciuilis sine animo non perditur, licèt secus in naturali. hoc tamen est verum, in eo qui habet vtranque. Sed si non habet nisi naturalem, quia illa retinetur solo animo. vt not. in l. prima. in principio. supra eodem. in ij. glo. magn. ibi. & idem dico quarto, tunc sine animo etiam illa non perderetur. ¶ In gl. magna circa fi. ibi. vel dic secundũ Io. hæc est ipsa veritas. Dy.

1 §.Si quis nunciet. ¶†Qui scit naturalem possessionem occupatã, & propter timorem negligit recuperare, perdit etiam ciuilem. hoc dicit. ¶ In text. ibi, {& dominus timore conterritus.} videtur maximè, nam idẽ vř si non timuit redire, sed neglexit, cum sciret naturalem occupatam, vt statim cum potuit, non accessit, perdat ciuilem. vt infra eodem. l. si de eo. §. primo. in verbo, adipisci neglexerit. ¶ Item dic, ꝙ timuit a possessione repelli hic, quia sciuit eam occupatam, sed si de hoc non timuit, sed solum de persona sua, vt quia erant ibi hostes, non causa occupandi possessionem, sed causa deprædandi, & ipse timuit ire, ne deprædaretur, non perdit possessionem. vt C. eodem. l. licèt, & ibi notatur.

1 *Per mortem eius cuius corpore possidemus, ciuilem non perdimus, sed per traditionem eius, vel deiectionem, vel animo nostro.*

2 *Casus in quo per hæredem coloni mei vel procuratoris retineo naturalem possessionem, licèt ipsa hæreditas per se possideri non possit.*

3 *Si habeo ciuilem per me, & naturalem per alium, an quando, & quomodo perdam naturalem, vel ciuilem.*

1 §.Quod si seruus. ¶†Per mortẽ eius cuius corpore possidemus, ciuilem non perdimus, sed per traditionem eius, vel deiectionem, vel animo nostro sic. hoc dicit. ¶ Et hoc intelligendo totum §. in eodem casu, sed alij intelligunt ver. nam constat. quando possidemus ciuiliter, & naturaliter per nosmetipsos. Et præmitte quod habetur infra eadem l. §. saltem. ꝙ interdum habemus possessionem ciuilem & naturalem per nosmetipsos. Interdũ ciuilem & naturalem, per alterum, vt per seruum in rebus peculiaribus. vt nota. in l. prima. in princip. glo. mag. ij. supra eo. ¶ In tex. ibi, {animo nostro retinemus possessionem.} supple ciuilem, & de hoc non est dubium, & etiam naturalem, si per alium non sit occupata, nec ego sum negligens in ipsa adipiscenda, quia ignoro illum esse mortuum, vt patet infra eodẽ.
2 l. si de eo. §. primo. ¶ †Et sic nota casum mirabilem in quo per hæredem coloni mei vel procuratoris, retineo naturalem possessionem, licèt ipsa hæreditas per se possideri non possit, vt l. prima. §. Scæuula. si quis testa li. esse iussus fuc. sed si per alium esset occupata, vel ego sciuissem ipsum mortuum, & neglexissem recuperare naturalem, tunc eam perdo, & etiam ciuilem. vt in illo §. primo. ¶ In tex. ibi, {animo possessionem} scilicet naturalem quam retinebam corpore illorum, & etiam ciuilem, sicut quando essent spoliati, quia ciuilis requiescit in naturali. vt infra eod. l. peregre. §. quibus explicatis. & hic amitto etiam ignorans ratione prædicta. Sed tunc opponitur, ꝙ ignorans non amitto, quia sine animo nõ possum perdere, vt s. ea. l. §. in amittẽda. Sol. vt statim sequitur in ver. nam cõstat. quia illud est verum, qñ possidebam per meipsum, & non per aliũ quoquo modo. Sed qñ per alium retinebã naturalẽ, tunc perdita naturali facto illius, qa tradidit alteri vel fuit expulsus, pdo
3 & ciuilẽ vt hic. †Et breuiter circa hunc articulũ, qñ habeo ciuilẽ p me, & naturalẽ per aliũ sex sunt casus. Interdũ ille per quem habeo naturalem, moritur, interdum alteri tradidit, & isti duo ponuntur hic. interdũ expellitur, interdum incipit fugere. s. eo. l. id quod. Interdum recedit de possessione, non tamẽ alteri tradidit. j. eo. l. si colonus. Interdum in animo suo constituit se velle possidere pro seipso, in quib. casib. est dubium verum perdam naturalem, vel ciuilem. de quib. tangitur per glo. melius quàm alibi. C. cõia de vsuca. l. j. & habetur j. eo. l. si id quod. §. i. & l. si colonus. & l. si de eo. §. j. & ibi dicam.

1 *Serui fugitiui possessionem amittimus, si diu moratus est in libertate, secus si non diu.*

2 *Bannitus qui ex forma statuti potest impunè offendi, si dicat se iniustè bannitum, & super hoc mouet litem, an illa pendente habeatur pro non bannito, vt non possit impune offendi.*

3 *Excommunicatus si dicit se iniustè excommunicatum, & petit hoc pronunciari, an interim debeat euitari tanquam excommunicatus.*

4 *Bannitus si nondum petierat declarari bannum esse nullum, vel iniustum tamen re vera erat, an excusetur offendens, quia ille erat descriptus in libro bannitorum.*

5 *Quid si erat ritè bannitus, tamen erat rebannitus, nondum tamen erat cancellatus de libro, an offendens puniatur.*

1 §.Si seruus quem. ¶† Serui fugitiui possessionẽ amittimus, si diu moratus est in libertate, secus si non diu. h. d ¶ Et vide hic bonã glo. quę est in l. si is q. §. si seruus. j. tit. j. q̃ tenet ꝙ quatuor sunt necessaria ad hoc vt perdatẽ possessio. ¶ Tu dic ꝙ si p aliũ est occupatus, statim pdo ciuilẽ possessionem, nisi inuitus occupatus sit, q.d deprehendit, si aliquid per me, vel nomine meo gessit, vt l. arborib. §. de illo. cum l. se. j. s. de vsufruc. Si verò non sit p aliũ occupatus, tũc aut diu, idest per decenniũ moratus est in libertate, vel neglexi ipsum recuperare cũ possem, & idẽ siue bona fide, siue mala fide aufugerit, vt hic. in prin. Aut nõ diu, & tũc aut bona fide ex aliqua iusta causa, & idem vt statim perdam eo ꝙ præparat se mihi aduersariũ in causa liberali. vt l. liberis. §. fi. de libe. cau. aut mala fide, & sine causa, & tunc secus, vt hic in secundo casu. & s. eo l. j. §. per ipsum q in fuga, licèt in alijs rebus mobilib. perdam eoipso, ꝙ desino illarum habere custo-
2 diã, vt j. ea. l. §. Nerua filius. ¶†Vlt. allegatur iste text. ad q. per Dy. de bannito, qui ex forma statuti põt impunè offendi, si ipse dicat se iniustè bannitũ, & super hoc mouet litem, ꝙ illa pẽdente, habeatur pro non bannito, nec possit offendi. Sed ipse distinguit, quòd si appellauit a sententia banni, hoc est verum, quia illa sententia est rescissa. Si non appellauit, tunc secus. argum. hic in ver. si alioquin, vbi habetur pro seruo. Sed Bart. in hoc vltimo ipsum reprehendit dicens, ꝙ immo habetur pro non bannito, & non potest offendi per aliquas leges, quæ parum faciunt. idem tenuit Bald. in l. eum qui improbabilem C. de adul. Sed ipse Bal. melius in authen. quæ supplicatio. C. de preci. Impera. offer. dicit inspeciendam veritatem, quia si fuit
a offensus, & postea apparet ꝙ nõ debuit rebanniri, qui iustè[a] erat bannitus, certè non punietur offendens. & ad hoc facit quod idem Bar. no. in l. inter omnes. §. rectè. j. de fur. ꝙ si offendens credebat eum non bannitum, cum tamen esset, non punitur, quia inspicitur veritas, multò magis si credebat, vel dubitabat. Sed si ex post facto apparet, ꝙ erat iniustè, vel non ritè bannitus ille punitur, quia fuit in culpa offendendi, si sciuit litem motam super iniquitate, vel nullitate bãni, secus si ignorauit, & pro hoc facit quod no. Inno. in c. solet. de senten. ex-
3 com. lib. vj. ꝙ si excommunicatus dicit se iniustè excommunicatum, & petit hoc pronunciari, interim non debet euitari tã-
4 quàm excõmunicatus, facit l. ordinata. s. de lib. cau. ¶ †Quid autem, si nondum petierat declarari bannum esse nullũ, vel iniustum, tñ re vera erat, an excusetur offendens, qa ille erat de
b scriptus in libro bannitorum?[b] vide per Bar. in l. fi. de adul. Et fuit quæstio disputata quam ponit Ioã. An. in mercuria. in regula, quod quis mandato. & vide quod idem no. in add. Spe.
5 in tit. de obli. & so. super rub. in fi. ¶ † Item, qd si erat ritè bannitus, tñ erat rebannitus, nondum tñ cancellatus de libro, an puniatur offendens? vide Bar. in l. non solum. §. fin. de ope. no. nuncia. in ii. art. de protestatione inhibitoria.

ADDITIONES.

a ¶ Quia iustè. Adde Bal. in l. qui a latronib. §. j. supra de testa. qui a nemine hic allegat, & ꝙ veritas sit inspicienda facit quod latè voluit Fed. q. p eũ disputata xiij. vbi ponit, an sit irregularis & excõicatus qui laicũ incedẽtem in habitu, & tonsura clericali percussit, quem re vera ille percussor putabat clericũ.

a ¶ Bannitorum. Adde Alex. consi. 65. iij. lib.

1 *Ciuilis possessio adeo cohæret naturali per seruum, vel colonum retentę, quòd etiam si in animo disponamus nolle possidere, tamen eam retinemus, nisi colonus expellatur, & num. 1.*

2 *Quid si nos illã ciuilem in alium transferamus, constituendo nos alterius nomine possidere, & an perdita illa naturali perdatur ciuilis.*

1 §.Saltus hibernos. ¶†Cum quis possidet animo & corpore suo, licèt pdat naturalem reliquẽdo rem, retinet tamẽ ciuilẽ animo. Sed si possi-

si possET animo suo, & corpore alieno, vt p Colonũ, ẽt naturalẽ nõ perdit. Si verò animo & corpore alieno, vt in quæsitus p seruum, vtraque possessio retinet animo, & corpore serui ẽt non interueniente animo, uel corpore suo. h.d. Et vide hic gl. ij. magnã in l. j. in prin. s. eo. in versi. tu distingue. vbi ponit istos tres casus, & modus possidendi, qui probantur in isto §. & eos declarat. & loquitur de mã præcedẽtiũ paragraphorũ, qualiter possessio perdat, vtrũ per dimissionẽ rei? & distingue, vt hic. ¶ In tex. ibi: (eos relinquamus) nullo ibi dimisso, qui nostro nomine teneat, & sic perdimus naturalẽ: sed retinemus ciuilẽ solo animo, sed in casu sequenti retinemus naturalẽ: qa dimittimus ibi colonũ, vel seruũ, q nostro nomine possidet, & nõ q possessio sit apud eos, sed mera detentatio, & apud eos est vtraque. Nam
2 naturalis per nos retinetur mediãte corpore serui. ¶ † Et notãdũ, q tunc ciuilis adeo cohæret illi naturali per seruum, vel colonum retentæ q etiã si animo disponamus nolle possidere, tu hilominus eã retinemus, nisi colonus expellat. gl. est singularis. j. e. l. peregrè. §. quibus. secus si nos eam alteri tradamus. vt not.
3 gl. in l. j. §. non aũt. j. vnde vi. † Hoc tñ est verum, nisi nos illam ciuilem in alium transferamus constituendo nos alterius nomine possidere: qđ dic per Bar. in l. quod meo. in prin. j. eo. Ecõtra vero perdita illa naturali p expulsionẽ coloni, pditur ẽt ciuilis licet habeamus animum eam retinendi, quia non sufficit, vt j. eo. l. peregrè. §. quibus explicitis, & sic bene patet, q ciuilis, licèt sit dignior quàm naturalis, qa habet maiores effectus. iuxta no. s. eo. l. iij. §. ex õrio. tñ hoc casu cohæret naturali, & sequit eius vestigia, vt illa durante duret, illa perdita perdatur. In tex. ibi: (peculiariter cõparauerint.) aut ergo possessionem per me quæsitã cõmisi custodiæ serui: & tunc ciuilẽ retineo animo meo, & naturalẽ corpore serui: & ita loquit versi. præcedens, dũ dicit, (p colonum & seruũ &c.) Aut ipsemet seruus acquirit, & tunc vtrãque acquiro, & retineo animo & corpore serui, ẽt si animus meus deficiat, qa ignoro, & ita loquit hic. & nõ solum si ex cã peculiari quærit, immo ẽt si nõ ex peculiari, vt no. C. eo. l. j. §. itẽ acquirimus. vide j. eo. l. tem quæ nobis. & l. si rem mobilem.

1 **§. Nerua filius.** ¶ † Rerum mobiliũ, excepto homine, possessionem ciuilẽ retinemus quousq; sunt sub nostra custodia, licèt ignoremus in quo loco sint: sed si custodiam nostrã effugerint, ẽt si p aliũ nõ sunt apprehensæ, perdimus non solũ naturalẽ, sed ẽt ciuilẽ. hoc dicit. Sic ergo aduerte, quia in rebus immobilibus, licèt perdã naturalẽ possessionẽ, & per alium sit occupata: si tñ hoc ignoro, retineo tñ ciuilem animo, quã possidebam animo & corpore meo: vt in §. præcedenti. in prin. & j. eo. l. clam possidere. §. fi. sed si loquitur in reb. mobilib. tunc aut in homine, vt seruo; & tũc perdita naturali p fugã adhuc retineo ciuilẽ: vt l. j. §. p seruum. j. eo. nisi naturalis sit per aliũ occupata, in hoc differt iste casus a præcedẽti: & tũc. n. ẽt ciuilis statim perditur, ita loquitur hic ibi: (excepto homine.) Aut loquimur in alijs reb. mobilib. inanimatis, vel animatis anima irrationabili: & tũc perdita naturali: vt si effugerũt nostrã custodiã, perdit ciuilis, ẽt si p aliũ nãlis nõ sit occupata: & ita loquit hic. & tene mẽti: qa p hoc apparet, si emisti, rem aliquã mobilẽ a non dño bona fide, & sic cępisti vsucapere: si semel eã perdidisti, & non reperiebas: sed effugerat tuã custodiã, licèt postea reinuenias, vsucapio tñ fuit interrupta naturali interruptione, vel nãliter. j. tit. j. & ideo oportet q de nouo incipias vsucapere: qa tps præteritum nihil prodest. Tene mẽti, & in hoc stat vtilitas huius §. Et istũ tex. cũ gl. super verbo: (possideri.) allegat Dyn. pro casu in c. sine possessione. de reg. iur. q est duplex possessio, scilicet ciuilis & naturalis. quia primo dicit q possidemus istas res mobiles quousque sunt in nostra custodia: & postea dicit, q in nostra custodia dicunt esse, qñcunq; est in potestate adipisci naturalem possessionẽ earũ, & sic patet q naturalẽ non habebã, qa non erat in cõspectu. Nam verbũ (nãcisci) importat acquisitionẽ de nouo, ergo illa, quã habebamus erat ciuilis. Et illa quã nõ habebamus, sed poteramus nãcisci, erat nãlis, aliàs iste tex. sibi õriaretur, si nõ esset nisi nãlis, put dicit Azo. nam si illã haberemus, quõ nancisceremur illã de nouo.

1 **§. Item feras bestias.** ¶ † In feris animalibus retinet ciuilis possessio quousq; facile est nobis adipisci naturalẽ, vel quousq; retinẽt cõsuetudinẽ ad nos redeundi. h.d. Et differt a §. præced. quia hic si aufugerunt nostram custodiam, reciderunt in propriã libertatẽ, nõ solũ ciuilẽ & nãlẽ possessionẽ perdimus, immo ẽt dñium, vt hic in gl. sup verb. (consuetudinẽ,) sed in §. præced. & in animalib. nõ feris, licèt perdat possessio, non perdit dñiũ, ẽt si sunt per alium occupatæ, benè tñ perditur quasi dñium, idest vsucapiendi conditio, quia interrumpitur vsucapio, vt ibi dixi.

2 *Fluminis inundatione licèt non perdam dominium rei meæ, benè tamen perdo possessionem.*

2 *Cautela pro agente rei vendicatione, pro re existente iuxta flumen, vt si possessor sibi opponat de præscriptione iam completa, faciat articulũ, & probet qualiter durante tempore præscriptionis flumen inundauit illum fundum, & sic fuit præscriptio interrupta.*

3 *Contra talem interruptionem non datur restitutio in integrum.*

§. Labeo & Nerua. ¶ No. singulariter hic, q licèt per inundationem fluminis, qđ mutauit alueũ, non perdã dñium rei meæ, vt l. adeo. §. insulã. j. tit. j. bñ tñ perdo possessionẽ, vt hic. & hoc est vtile, qa si non habebã dñium, sed pscribebã titulo, & bona fide, per talẽ inundationẽ interrũpitur præscriptio, & est necesse q de nouo
2 reinciplam, vt dixi in §. Nerua filius. † & ideo sit cautus, q agit rei vẽdicatione pro re existẽte iuxta flumẽ, vt possessor sibi opponat de præscriptione iam completa, faciat articulũ, & pbet qualiter durãte tpe pręscriptionis, flumen inundauit illũ fundũ, & sic fuit pręscriptio interrupta fm Bar. intellige de magna inũ
3 datione, ita q terra non videbat, nec poterat coli fm Ange. † & no. hic gl. j. singulariter, q contra talem interruptionem nõ datur restitutio in integrũ, quia nõ cõpetit restitutio pro assequẽdo lucro in iniuriam alterius, vt l. denique. s. quib. ex cau. maio.

1 *Qui detinet pro alio, vt depositarius, solo animo non interueniente, non potest facere se possessorem, & deponentem possessione priuare: sed alio interueniente sic.*

2 *Si colonus vel inquilinus admitterent locatorem volentem rem recuperare, vel alium eius nomine interuenientem, dicerentur interuertere possessionem, & fierent possessores violenti, & contra eos daretur interdictum vnde vi.*

3 *Furtum non committitur sine contrectatione.*

Si deponens vendit, vel donat rem depositario, statim efficitur verus possessor: etiam si rem non moueat, cum ista dimissio habeatur pro traditione.

1 **§. Si rem apud te.** ¶ † Qui detinet pro alio, vt depositarius, solo animo non interueniente, nõ pot facere se possessorẽ, & deponentẽ possessione priuare, sed alio interueniente sic, vt si possessionẽ interuertat, puta, rẽ contrectãdo animo furandi, vel deponẽs eã sibi do-
2 nauit, vel vẽdidit. h.d. cũ §. seq. † Et idẽm colono, vel inquilino si locatorẽ volẽtẽ rẽ recuperare non admitterent, vel aliũ eorũ nomine interuenientẽ, qa dicerentur interuertere possessionẽ, qa fierent possessores violenti, & locatorẽ priuarent omni possessione, ideo õ eos daretur interdictũ (vnde vi.) vt l. cũ fun-
3 dus. j. de vi ar. † No. hic q furtũ sine cõtrectatione nõ cõmittit. Ad hoc semper allegatur hic quantũcunque habeas animũ furandi, & si denegas mihi restituere rẽ meã, non propterea committis furtum, si eam non contrectas, mouẽdo de loco ad locũ. Itẽ in §. illud. debes scire, q si deponẽs vẽdit vel donat rẽ depositã depositario, statim efficit verus possessor, ẽt si rẽ nõ moueat, qa ista dimissio hr p tradõne. vt s. tim. j. l. qua rõne. §. interdictũ.

1 *Missus ex primo decreto in actione reali, an possideat, & nu. 1.*

2 *Quid in missione ex primo decreto facta in hypothecaria, & num. 4.*

3 *Missione facta ex primo decreto si aduersarius compareat, vt recuperet possessionem, an debeat in se assumere onus probandi debitum non subsistere.*

1 **§. Genera possessionum.** ¶ † Largè loquendo tot possunt dici genera possessionũ, seu spẽs, quot sunt causæ acqrẽdi, vel qualitates possessionis. Item missus ex primo decreto in possessionẽ in actione personali nõ possidet, sed detinet, secus si ex scdo. h.d. vsq; in fi. Propriè autẽ loquẽdo, vnũ est genus possessionũ, .s. hoc verbũ, (possessio.) qđ est gñale vocabulum, & cõtinet sub se duas species tantum substantia differentes. s. ciuilem & naturalem, licèt Bart. videat ponere tres species, scilicet ẽt corporalem, vt no. j. l. j. in prin. in gl. super verbo. (quod aũt.) dic melius q gl. loquatur quod missio, aut fit in actione personali, aut reali. Primo casu missus ex primo decreto nunquã possidet, etiam post annum, sed solum detinet, vt hic quousque sit facta missio ex secundo decreto, quo casu acquirit possessionem, & vsucapiendi conditionem, si aduersarius non est dñs. Ita debet intelligi hic circa finem. Sed si erat dñs, quærit possessionẽ, & dñiũ statim. vt no. in l. prætoris. in prin. s. de dam. infec. & hoc qñ petebat quãtitas, vel aliqd in genere. Si aũt certa species in actione personali, puta fundus donatus, vel vẽditus, seu equus nõdũ traditus & sic petẽs nõ erat adhuc effectus dñs, & tunc p missionẽ ex primo decreto in ipsam rẽ petitam, & dixerũt qdam incõtinẽti acqri possessionẽ, seu saltẽ post annũ sicut in reali, vt not. in Spe. de cõtumacia. §. sequit. versi. sed pone. Sed Cy. in l. cõsentaneũ. C. qño & qñ iud. dicit contrarium, q nunquam quousq; sit facta ex secundo decreto, sicut qñ petit quãtitas, & in hoc tñ est differentia, quia qñ quantitas, fiebat olim missio in omnia bona. hodie vero p mensurã debiti declarati, nt C. de bonis aucto. iud. pos. l. cũ proponas. & in authen. ibi posita. sed qñ petit certa species actione personali, etiam olim non fiebat missio
2 nisi in illam rem. † Si vero fiat missio in actione reali, tunc aut post litem cõtest. vel quasi cõtest. & immissus statim efficitur verus possessor, & irreuocabilis, vt l. cõsentaneũ. vbi erat lis cõtest. & in l. ij. vbi in rem actio. vbi erat quasi cõtesta. Et effectus huius est, qa tunc aduersarius nõ audit volens recuperare tenutam, & possessionem offerendo tantum expensas, & satisdationem de iudi. sisti. immo oportet q probet se dominũ, & hoc incõmodũ patit propter eius cõtumaciam, qa efficitur de possessore petitor, & de reo, actor, & transfertur in ipsum onus pro-

bandi, qđ ante missionẽ non erat. Aut fuit facta missio añ litem contest. vel quasi: & tũc aut loquimur añ lapsum anni, aut post. Primo casu fuit diuersitas inter glossatores: qa quidam dixerunt ꝙ statim efficitur possessor, non tñ verus, nec irreuocabilis: qa auditur aduersarius offerendo cautiones, & expensas. Alij vt Bal. ꝙ non sit possessor vllo modo ante lapsum anni: & istã approbãt canonistæ. Si verò loquimur post lapsum anni, efficitur verus & irreuocabilis possessor: sicut post litẽ contest. ita vt aduersarius nõ audiť offerẽdo cautionem, & expẽsas, sed habet necesse probare se dñm, vt l. si quis emptione. C. sed & si quis. C. de præscrip. xxx. anno. quod ergo dicit hic in glo. sed de proprietate dñs audiť: expone, de ꝓprietate id est de possessione, & expone, dñs. id est reus, cõtra quẽ facta est missio. prædicta pro-
3 cedũt cũ agit, rei vẽdi. † Quid aũt si hypothecaria, quæ ẽt ẽ actio realis, nõ tñ ĩ ipsa tractatur de dñio? gloss. ista allegat dũ in principio dicit (io creditore &c.) q̃ voluit tenere, ꝙ ĩ illa actione idẽ sit ꝑ omnia, qđ in rei vendicatione, nã vult distinguere in creditore, an agat actione ꝑsonali ad debitũ, an agat actione reali, & hoc non põt intelligi, nisi cũ agit hypothecaria. Sed quidã habẽt in glo. in petitore, id est in actore. & tunc glo. nihil facit. Sed tenẽdo primã gl. in d. §. sed & si qs. tenuit contrariũ expresse, ꝙ idẽ sit in hypothecaria, qđ in actione ꝑsonali. Doc. distinguunt, vt no. ꝑ Cy. in l. cũ proponas. in xv. q. C. de bo. auct. iudi. pol. Dubium istius articuli consistit in hoc, ꝙ missio ex primo decreto nõ debet tantũ cõferre, quantũ sentẽtia diffinitiua. Sed si diceremus, ꝙ missus in hypothecaria possideret aliquo casu, puta si fuit missus post litem contest. vel quasi, vel si lapsus est annus sicut in reali, tantum afferret sibi primũ decretũ, quantũ sentẽtia diffinitiua, nã ẽt per diffinitiuã nõ aduocaret nisi solã possessionẽ, vt l. si cũ venditor. in prin. ĩ. eo. de euic. ergo ipsam nõ debet cõsequi ex solo primo decreto. & illa glo. cõtraria videť verior sm Pet. Sed in contrarium, quia ista est realis. & §. sed & si qs. loquiť simpliciter in actione reali, & ad cõtrariũ respondet, ꝙ nõ operabiť primum decretum tantum, quantũ diffinitiua, qa per diffinitiuã creditor non solum obtineret possessionẽ rei, sed ẽt declarationẽ debiti, postea nõ posset cõtrarium probari, qa res iudicata pro veritate habeť. vt in regula iuris. l. ingenuũ. de sta. ho. sed per primũ decretũ in casib. prædictis obtinet possessio-
4 nẽ tantũ, nõ declarationẽ debiti. † & ideo aduersarius audiť ad recuperationẽ possessionis, dũmodo assumat in se onus probãdi debitum non subsistere, & hoc incõmodũ patiť ꝑꝑ eius contumaciã. ita videnť intelligere Doct. istũ articulũ. Mihi videtur hoc vltimũ esse verum, qñ intẽtio actoris super debito erat fundata per probationẽ, vel præsumptiones iuris, alias nõ puto, ꝙ aduersario incumbat onus probãdi debitum nõ subsistere, qa talis immissio nõ debet plus afferre creditori, quàm afferret traditio facta per debitorẽ. Sed si ego traderem tibi aliquam rem pignori pro centum, in quib. tibi teneor, & nõ specificarẽ causam ex qua teneor, licèt in te transferam possessionem rei, tua tñ intentio nõ est fundata ꝯ̃ me super debito ex mea confessione, quæ non continet cãm, vt l. cum de indebito. §. fina. de probat. & ideo possem recuperare rem, siue possessionem ꝑ condictionẽ triticariã, seu sine causa, nisi tu probes debitũ. Ita puto in casu isto, si fuisti missus ꝯ̃ me in hypothecaria ex primo decreto, ꝙ licèt sis effectus possessor in dictis casib. nõ tamẽ habeo necesse probare debitum nõ subsistere, nisi tua intẽtio sit fundata alio mõ sup debito, sed añ annũ, si lis nõ erat contest. tũc ẽt si intẽtio tua sit fundata, audiat ad recuperãdũ tenutã offerẽdo expẽsas, & cautionẽ. Sed Spec. in ti. de cõtumacia loco prællegato videť tenere, ꝙ qñ cõstat de debito, põt immissus repellere aduersariũ, nisi soluat debitũ, ẽt si offerat cautionẽ, & expensas, de quo dicto vidi multũ dubitari. & licèt Bar. hic cũ ipso transeat, alij reprobãt ꝑ illũ §. sed & si quis. nam si esset facta missio in rei vẽdicatione antequã immissus esset effectus possessor, auditur aduersarius offerẽdo illa duo, ẽt si immissus offerret se velle statim probare de dominio, vt in d. §. sed & si qs. iũcto §. præcedẽti ibi. eadẽ ratio videť hic. Põt dici videre meo, ꝙ aut cõstat de iure actoris ꝑ euidentiã facti, vel per cõfessionẽ aduersarij, vel ex actis, & tunc non solũ hypothecaria, sed & in rei vendicatione repellať aduersarius, licèt offerat illa duo, nisi probet cõtrariũ, & ita dictũ Spec. loquiť, nec obstat, ꝙ aduersari⁹ tractet de recuperatiõe possessionis, & sic nõ videť admitti exẽplo dñi, qa verũ ẽ, qñ agiť in spoliatorẽ, sed iste missus nõ ẽ spoliator. Si aũt non cõstaret, sed peteret se admitti ad probãdũ incõtinenti de iure suo ad excludẽdũ aduersariũ, nõ audiť, vt in d. §. sed & si quis. cũ præcedenti. ibidẽ per hanc rationẽ teneo in l. si finita. §. Iul. vbi ẽt refert hoc dictũ ẽt si nõ constet de debito, si immissus offerat velle in continenti probare, ꝙ audiatur, quia hæc recuperatio possessionis assimilatur potius possessorio adipiscẽdæ in quo põt admitti probatio incõtinẽti. l. ij. de edic. diui. q̃ possessorio recuperandæ ꝑ hãc rationem, qa immissus non diciť spõliator, ex quo possidet prætore auctore, & debet secundũ prædicta limitari, videlicet nisi aduersarius offerat velle incõtinẽti ꝓbare.

LEX IIII.

1 Si cui acquiritur ratione patriæ potestatis ẽt si illã ignoret, acquiritur & ẽt sic acquirens ab alio tanquam seruus possideatur.

2 Monachus vnius monasterij si de facto detinetur ab alio monasterio, ei acquirat primo.

1 QVicquid filius. ¶ † Si cui acquiritur ratione patriæ potestatis etiam si illã ignoret, acquiritur & etiam si acquirens ab alio tanquam seruus possideať. h. d. Et intellige hoc vltimũ dictũ quicquid dicat gl. & doct. eo casu, quo possidenti nõ quęritur. vt qa erat malęfidei possessor: vel si erat bonęfidei, nõ quęrebatur ex re sua, nec ex opera acquirentis: quibus casibus, si esset seruus alterius, nõ acquireret possessionẽ dño suo, licèt ẽt, nec possidenti acquireret, vt ĩ. eo. l. i. §. sed per eũ. sed qa erat filius alterius, & in illius potestate cõstitutus, benè acquirit etiã illi possessionẽ: vt qa non q̃rit ei ratione possessionis, quam pater habeat in ipso, sed ratione patriæ potestatis. In dño verò ac-
2 quirendo non differt seruus a filiofamilias, vt ibi no. † & qđ de filio dixi, idẽ in monacho, quia nõ rõne possessionis: quia cũ sit liber homo, non possidetur a monasterio: sed ratione potestatis canonicę quã Abbas habet in ipso. Et ideo sicut monachus vnius monasterij si de facto detineatur ab alio monasterio, acq̃rit primo in casibus ẽt quib. non põt acquirere detinenti. sic qñ põt acquirere, non video ꝙ possit acquirere, nisi illi.

LEX V.

1 Licet quis habeat titulum ab vno, si tamen possessionem nanciscitur præter voluntatem illius, non dicitur possessio iusta, sed est prædo, sicut si titulum nõ haberet.

2 Habens titulum ab vno, si occupauit rem contra eius voluntatem, & cũ violentia, an cadat a iure suo.

3 Si tu reperieris in possessione rei, quam constat me aliquando possedisse, & non doceas de aliquo titulo, quem a me habueris, vel ab alio præsumeris habere iniuste, & qualiter agere possum.

4 Quid si habuisti a me titulũ, non tamen tibi tradidi, nec tu occupasti propria auctoritate, sed alius tibi tradidit: an tibi sufficiat ad acquisitionem dominij, vel vsucapiendi conditionem.

1 SI ex stipulatione. ¶ † Licèt quis habeat titulũ ab vno, si tñ possessionem nanciscitur præter voluntatẽ illius, nõ dr̃ possessio iusta, sed est prędo sicut si titulũ non habe-
2 ret. h. d. & semper allegauit. leges cõcordatiuæ sunt in gl. ¶ † Effectus aũt magnus est, quia nec acquirit dñium, si ille a quo habeat titulum, erat dñs, nec vsucapiendi conditionem si nõ erat dñs, quia inspicitur potius traditio, quę est causa immediata acquisitionis dñij, vel quasi dñij, quam titulus qui est causa mediata & remota, iuxta no. ĩ. eo. l. iij. §. ex pluribus. Posito ergo ꝙ habeat titulum ab illa, ex quo tamen ab ipso non est facta traditio vera, vel ficta, dominium vel quasi dominium nõ acquirit, quinimo potest compelli ad restitutionem possessionis, vt l. nec ex vera. C. eo. per condictionẽ ex illa lege, vel per l. cũ quærebat. C. vnde vi. seu ex l. inuasor. eo. tit. Et si occupauit contra voluntatẽ, & cũ violentia, cadit a iure suo, vt l. si quis in tantã. eo. tit. vn. de vi. & l. extat. ꝙ met. cau. si sine violẽtia, nõ cadit, sed tenetur restituere possessionẽ, nec põt obijcere exceptionẽ, dolo facis, q̃ nõ habet locũ, cũ agitur possessorio, vt no. l. dolo facis. infra de doli excep. & postquã restituerit, potest agere ex contractu. Facit l. j. §. rediguntur. ĩ. quorum lega. Furtũ aũt non cõmittit, qui taliter occupat rem, in qua habebat titulum, vt ĩ. de furt. l. cum qui. quod dic vt no. gl. in d. l. nec ex vera. C. eo. ¶ Et intelligitur illa lex, qñ constabat, ꝙ præter voluntatẽ illius, a quo habebat titulũ occupauit, quia ipso ignorante. Si autem non constabat, in dubio præsumitur habere ex voluntate illius postquã habebat ab illo titulum, & sic quæsiuit dominium, vel vsucapiendi con-
3 dictionem, vt l. ij. C. eo. † Secus si ab illo non habebat titulũ, nam si constat me aliquando possedisse, & nunc tu reperiris in possessione, nec doces de aliquo ti. quem a me habueris, vel ab alio præsumeris habere iniustè, & clandestinè. C. eod. l. improba. & possum agere condictione ex l. cum quærebatur. C. unde vi. quod est notandũ pro dñis, qui nõ possunt probare dominium, quia si probant aliquando se possedisse, & confidunt ꝙ aduersarius non possit probare de aliquo titulo, possunt intentare cõdictionem ex illa lege, cum quærebatur. vt ibi no. per Bar. ad
4 quod vide quod not. Inn. in c. sæpe, de restitutio. spol. ¶ † Vltimo quæro, quid si habuisti a me titulum, non tamen tibi tradidi, nec tu occupasti propria auctoritate, sed alius tibi tradidit, an sufficiat tibi ad acquisitionẽ dominij, vel vsucapiẽdi conditionem? vide de isto articulo, qui est subtilis in l. cum solus. ĩ. tit. j. per Bar. & per glo. in l. cum nemo. C. eo.

LEX VI.

2 Possessio ad hoc vt sit clandestina, quod requirantur tria, & quæ sint. & n. 1.

3 Quòd ista qualitas clandestinitatis sit uitium reale, & afficiat rem uitio ut non possit usucapi, uel præscribi in præiudicium eius qui fuit possessor, sed si nunquam possedit non sit uitium reale, respectu ipsius. & nu. 4.

5 Quantum ad uitiũ possessionis quod est reale, quod tẽpus debemus inspicere.

6 Sicut non potest quis sibi immutare causam possessionis de nulla in aliquam, ita de aliqua iusta in aliquam iniustã, & quod si superueniat cã de nouo.

Clam

1 a Clam poſsidere. †Clãdeſtina [a] poſſeſsio dicitur quando qs furti-
uè. & mala fide fuit adeptus, id eſt ignorãte eo, quem
ſciebat vel ſcire poterat controuerſiã ſibi facturũ, &
nulla ſubſiſtẽte iuſta cã, ſecus ſi illo ſciente, & patiẽte, vel ſubſi-
ſtente iuſta cã. ¶ Item poſſeſsio, quæ a principio non fuit clan
deſtina. ex poſtfacto non efficitur. h.d. vſque ad §. qui ad nundi
2 nas, & tota iſta lex eſt magiſtralis & famoſa. ¶ † Et notãdũ q ad
hoc vt poſſeſsio ſit clandeſtina, tria requiruntur. primo q va-
cet tpe quo occupatur, ſiue vacet naturalis tãtum. vt infra pro-
xi. §. ſiue etiã ciuilis, quod multis modis pôt contingere, quod
dic vt no. gl. in l. fi. C. vnde vi. in prima gl. mag. ante fi. & primo
caſu erat clãdeſtina naturalis tantũ, ſecũdo vtraque aliàs ſi nul-
3 la vacaret p ingreſſũ nullã acquiret, vt no. ĩ. proxi. §. in glo. †Se-
cũdo requirit, q ille qui poſsidet, ſeu apud quẽ fuit poſſeſsio va
cãs ignoret ingreſſum, & tunc dicitur furtiuè acquiſita, & iſte ẽ
ille, de quo loquitur tex. ibi (eo ignorante q ſibi cõtrouerſiam
&c.) ſi enim ſciret, tũc aut prohiberet, & non diceretur clande-
ſtina, ſed violẽta, & vtraq; eſt iniuſta, & ſunt qualitates cõtrariæ
quæ non poſſũt eſſe in eodẽ ſubiecto, vt nota. infra proxi. §. in
glo. mag. circa medium. ibi, (ſed ibi patiunt ſe &c.) Aut nõ pro-
hiberet, ſed pateretur, & tũc nõ diceret violẽta, nec clãdeſtina,
ſed iuſta vt hic dũ dicit (nec quenquã clã poſsidere &c.) Tertio
reqrit q nõ ſubſit aliqua iuſta cã qua re nõ dẽbat ingredi, qa ſcie
bat ad ſe nõ ptinere rẽ illã, quod pôt cõtingere ſiue ſciebat quis
fuerit primus poſſeſsor, qui ſe abſentauit, vt hic, ſiue ignorabat
qs fuerit, quia ſcire debebat alienã eẽ ex quo ſciebat ad ſe nõ p-
tinere, d. l. fi. C. vnde vi. & hic in glo. iij. quæ incipit (vel ſuſpicari
debeãt) ſecus ſi credebat ad ſe pertinere ex iuſta cã. vt qa habuit
cãm a tertio q dicebat ad ſe ptinere, & ſic ab illo emit bona fide
& in poſſeſsionẽ fuit inductus, vt hic dũ dicit, (aut alia rõne bo-
4 na fide &c.) † Et notãdũ q iſta qualitas clãdeſtinitatis eſt vitium
reale, & afficit rẽ vitio, vt nõ poſsit vſucapi, vel pſcribi in præiu
diciũ eius, q ſemel fuit poſſeſſor. vt no. eſt, Bat. in d. l. fin. C. vnde
vi. ſed ſi nũquã poſsedit, nõ eſt vitiũ reale reſpectu ipſius. Ita de-
5 bet intelligi quod ibi no. glo. & in l. vitia. C. de acqr. poſ. ¶ † Itẽ
no. hic in verſi. his aũt. q quãtũ ad vitiũ poſſeſsionis, quod ẽ rea
le, debemus inſpicere initiũ, id eſt tps quo acqrit, non aũt qđ ac-
cidit ex poſtfacto, quia illa dicitur clandeſtina, quæ clandeſtinè
fuit quæſita, & illa violẽta quæ violenter, ſi aũt nec clandeſtinè
nec violenter ex poſt facto nõ fit clãdeſtina, nec violenta. & te-
ne mẽti. qa ſemper allegatur, non ſic in vitio pſonali, qđ nõ affi-
cit rẽ, vel poſſeſsionẽ, vt in mala fide, quæ eſt potius in poſsiden-
te, q̃ in poſſeſsione, nam pôt ille, q cæpit poſsidere bona fide ex
poſt facto incipere poſsidere mala fide, ſi ad eũ peruenit ſciẽtia
rei alienæ, & econuerſo. vt C. de vſucapio. tranſ. l. i. & ita poteſt
intelligi l. ſi ancillã. infra pro ſuo. de qua opponit glo. quæ inci-
pit (id eſt retinẽde,) vt ibi exponatur impropriè, id eſt mala fide.
6 ¶ † Itẽ no. ex eodẽ verſi. q ſicut nõ pôt qs immutare ſibi cauſã
poſſeſsionis de nulla in aliquã, vt ſ. eo. l. iij. §. illud & in §. pcedẽ-
ti. ita de aliqua iuſta in aliquã iniuſtã, vt hic: quia ſicut iuſta non
efficit clãdeſtina ex poſtfacto ſolo aĩo poſſeſsoris ſe occultãtis,
nec econtra de nõ iuſta ĩ iuſtã. vt no. ĩ l. cũ nemo. C. eo. in gl. nec
de vna iniuſta ĩ aliã iniuſtã. & de clãdeſtina ĩ violẽtã, & econuerſo
vt no. infra proxi. §. in gl. mag. in fi. ibi, (illud ẽt abſurdũ eſt &c.)
Prædicta vera ſunt, nulla ſuperueniente cauſa de nouo: ſed ea ſu
peruenięte, benè pôt fieri mutatio poſſeſsionis ex poſtfacto in
omnibus caſibus ſupradictis, vt de nulla in aliquã, vt ſ. l. iij. §. illud.
verſic. ſed ſi is. ſ. eo. ſiue illa cauſa ſit iuſta, vt ibi, ſiue iniuſta. vt in
§. ibi pcedẽti, in prin. & ĩfra de vi & vi ar. l. colon⁹. & l. cũ fundũ. &
b de nõ iuſta in iuſtã, q dic vt plene [b] no. p gl. in d. l. cũ nemo. C. eo,

ADDITIONES.

a ¶ Clãdeſtina. Adde eundẽ cõſi. lxiii. & ibi in quo differãt clãdeſtinitas & v o.
b ¶ Vt plene. Adde per Soc. conſi. cxxxi. ſtatim allegan.

2 *Si ille qui ſe abſentauit a domo nemine relicto dimiſit domũ clauſam & be-*
ne firmatam, an perdat naturalem poſſeſsionem.
3 *Abſens retinet poſſeſsionem ciuilem quouſq; ignorat naturalem occupatam,*
& quid poſtquam ſcit
4 *Abſens cuius fundi poſſeſsionem alter ingreſſus eſt, ſi reuertatur, & non*
vult ire ad fundum, ſed incipit agere vti poſſi. an dicatur ſuſpicare ſe poſ-
ſe repelli & ſic perdat ciuilem.
5 *Quid ſi nõ accedit non timore illius qui ingreſſus eſt ſed timore latronum in*
itinere.
Quam poſſeſsionem habeat ingreſſus a principio antequam abſens reuerſus
non fuerit admiſſus, vel ſuſpicatus fuerit ſe poſſe repelli.
6 *Quod remediũ detur abſenti, poſtquam perdit ciuilẽ pro ipſa recuperanda.*
7 *Quod remedium detur pro recuperanda naturali clandeſtine acquiſita.*
8 *Vbi ciuilem perdidit, quòd nõ poſsit intentare interdictum vti poſſidetis, niſi*
primo ciuilem recuperaſſet per interdictum vnde vi.
Eo caſu quo poteſt intentare interdictum vti poſſ. nomine ſolius ciuilis, quã
habet, an poſſit cum illo cumulare etiã rei vendicationem ratio natura-
lis, quam habet aduerſarius.
9 *Interdictum vnde vi, ſicut datur non ſolum ad recuperandam poſſeſsionem,*
ſed etiam ad intereſſe an ita interdictum vti poſſidetis.

1 §. Qui ad nundinas. †Poſsidẽs animo & corpo
re ſuo, ſi ſe abſentat nemi-
ne relicto ad cuſtodiã rei. retinet ciuilẽ animo, & naturalẽ pdit.
Et ſi alius ingredit acqrit illã nãlẽ clandeſtine. & ſi poſtea abſen-
tẽ reuerſum nõ admittat, vel ille ſuſpicat ſe poſſe repelli, acqrit
ẽt ciuilẽ, quã ille habebat, & tũc pdit, & illa dicit violenta, & ſic
apud eũ ſunt duæ poſſeſsiones iniuſtæ, ſcilicet naturalis clãdeſti
na, & ciuilis violẽta. h.d. cũ ſeq. ſm intellectũ gloſſarũ, & Docto.
¶ Et primo declarat, quã poſſeſsionem acqrit ingreſſus a prin.
vſque, ibi (retinetur ergo). Scdo declarat, quã poſſeſsionẽ reti-
net ille, q ſe abſentauit vſq; ibi (verũ) Tertio quã poſſeſsionem
habet ingreſſus ex poſtfacto poſtquã illũ reuerſũ nõ admiſit:
vel ille ſuſpicatus eſt ſe poſſe repelli. ¶ In text. ibi (a nundinis re-
dit) id eſt redire ſperatur. Dyn. in tex. ibi (occupauerit & ex hoc
apparet, q nõ acqrit niſi naturalẽ poſſeſsionẽ, qa tñ illa vacat,
& occupatio nõ eſt niſi de vacãte poſſeſsione, vt ĩ. tit. i. l. ſequit.
§. Itẽ ſi occupaueris. ¶ In tex. ibi (retinet) ergo illa dilatio venit
illo mõ, nã certũ ẽ q antequã ille ingrederet, abſens retinebat
ciuilẽ ſolo aĩo, vt ĩ. eo. l. quãuis. & C. eo. l. licet. Si ergo ingreſſus
nõ acqrit niſi nãlẽ, qa illa ſola vacat, ſequit q abſens retinet ci-
uilẽ, ſicut antequã ille ingrederet. nunc ergo p intellectu literæ
2 quęritur circa primũ dictũ. †qd ſi ille q ſe abſentauit a domo, ne-
mine relicto, dimiſit domũ clauſã, & benè firmatã, vtrũ pdat na-
turalẽ? videtur quod non, quaſi ſit ſub eius cuſtodia ppter clau-
c ſurã, [c] ſicut ſi aliquẽ ibi reliquiſſet. In contrariũ facit ſ. eo. l. iii. §.
Nerua filius. in verbo, (nanciſci): qa rerũ mobilium quę ſunt ſub
mea cuſtodia, & mea claui, nõ habeo poſſeſsionẽ nãlẽ, ſed ciui-
lẽ, ſi nõ ſunt in præſentia, quã retineo, quouſque poſſum natu-
ralẽ adipiſci pro mea voluntate, vt ibi habet. Iſte articulus videt
mihi dubius. & potius inclinare in primã partẽ. argu. in l. clauib.
de cõtrah. emp. & aliud ĩ poſſeſsiõe ipſius dom⁹, aliud in poſſeſ-
3 ſione rerũ, q̃ ſunt infra domũ. cogita ſup hoc. ¶ †Circa ſcdm di
ctũ ĩ ver. retinet. ſcdm qđ ſ. dixi, abſens retinet poſſeſsionẽ ciui-
lẽ quouſq; ignorat nãlẽ occupatã, vt ĩ. eo. l. quãuis. poſtq̃ aũt ſcit
dic q ſũt quatuor caſus, in quib. eã pdit. ¶ Primus ſi cõſtat, q nõ
vult ad eã redire, quia timet repelli, vt l. ſequẽ. ¶ Secundus qñ de
hoc non timet, ſed timere rationabiliter debet, vt qa ingreſſus
erat potẽtior, & ab ipſo nõ potuiſſet expelli, vt infra eo. l. quod
meo. §. fi. & qđ no. in prin. huius legis in glo. iij. ¶ Tertius eſt, qñ
nõ timebat, nec habuit cãm timẽdi, qa de facili potuiſſet eũ ex-
pellere, ſed neglexit redire, & expellere, cũ primũ potuit & natu
ralẽ recuperare, vt ĩ. eo. l. ſi ideo. §. i. ¶ Quartus eſt quãdo nõ ne-
glexit, qa fortè aliquib. negotiis erat impeditus, & ſic nõ omiſit
pp negligẽtiã, ſed aliis occupat⁹ poterat nõ ire, ſi volebat: & hoc
caſu ſi omiſit ire p decẽniũ, inducit obligatio, ex qua pdit ciui-
lis, vt ĩ. tit. i. l. furtis. §. i. & no. in l. licet. C. eod. & de ſeruis fugi. l. i.
ĩ fi. mag. gl. ¶ Extra iſtos caſus licèt ſciat naturalẽ occupatã. ad-
huc tamẽ retinet ciuilẽ, pro cuius ciuilis defenſione pôt ppria
auctoritate ingreſſũ deiicere, & etiã intẽtare interdictũ vti poſ.
cuius exitus, vel effectus erit, vt ille cõpellat reſtituere naturalẽ,
cum ſine hoc nõ ceſſet ipſum inquietare in ciuili, & iſto caſu de
bet intelligi qđ dicit gl. in princ. huius legis ſuper verbo ſuſpica-
4 bitur, in fine, & ẽt gl. fi. huius §. circa finẽ. ¶ † Circa vltimã partẽ
q̃ro, quid ſi reuerſus nõ vult ire ad fundũ, ſed incipit agere, vti
poſ. an dicatur ſuſpicari ſe poſſe repelli. Et ſic perdat ciuilẽ (Re-
ſpõdeo, nõ, aliàs poſſet intẽtare. Vti poſ. quod nõ datur niſi poſ
ſeſſori. & pro hoc. ſ. de ope. no. nun. l. de pupillo. §. meminiſſe.
vbi qui vadit ad iudicẽ vt denunciet poſſeſsionem, nõ perdit ſi-
5 cut quando per lapillũ. ¶ †Vlt. quęro quid ſi non accedit non ti
more illius, qui fuit ingreſſus, ſed timore latronum in itinere?
Reſpondeo, ciuilẽ non perdit, vt no. in d. l. licet. C. e. ¶ Glo. quæ
ſunt hic principaliter laborant circa quatuor, primũ eſt, quam
poſſeſsionẽ habeat ingreſſus a principio, antequam abſens re-
uerſus non fuerit admiſſus, vel ſuſpicatus fuerit ſe poſſe repelli:
& ſuper hoc laborant tres primæ gl. & retenta opi. Ioan. q ſint
duæ poſſeſsiones, ſcilicet ciuilis, & naturalis, glo. tenent in effe-
ctu, q non habet niſi poſſeſsionẽ naturalẽ: ciuilis vero eſt apud
d ipſum abſentẽ. Sed Rogerius [d] tenuit, quòd habet ciuilẽ vnã cũ
abſente, qa dicit, q duo poſſunt eandem rẽ ciuiliter poſsidere
inſolidum, quia poſſunt ambo habere animũ inſolidum poſsi-
dẽdi, & ſic naturalis eſt penes ingreſſum tãtum, ſed ciuilis apud
eũ, & ẽt penes abſentem. glo. adducit iſtũ tex. contra Rogerium
tribus modis. Primo in prin. ibi (neminẽ reliquit) nam innuit, q
ſi aliquẽ reliquit ille ingreſſus, nullã acquirit. Et ratio eſt, quia
nulla vacat. ergo ſi neminẽ reliquit, nõ acquirit, niſi naturalẽ,
qa illa ſola reperitur vacare, non ciuilis, quæ eſt apud abſentẽ.
¶ Itẽ in medio ibi, (retinet ergo) nã iſta illatio non eſſet bona,
niſi tex. præcedẽs, dũ dicit, eũ videri clã poſsidere, intelligatur,
ſcilicet, naturaliter tñ. Nã tunc bene ſequitur, ergo abſens re-
tinet ciuilẽ poſt ingreſſum, quã habebat. Sed ſi ingreſſus habe-
ret ẽt ciuilem, nõ poſſumus videre, vnde iſta illatio ſequeretur
& hoc

ADDITIONES.

c ¶ Clauſuram. Adde vt per Soc. conſi. cxxxi.
d ¶ Sed Rogerius. Adde vt per Anto. de But. conſil. lxiiii.

& hoc vult glo. ij. quæ incipit (sed tñ) & etiā tertia quæ incipit (si ciuilē) Rogerius aūt ad primā inductionē rñdet fatendo, ꝙ si aliquā reliquit, nullā acquirit ingressus, tñ dicebat hoc prouenire ea eo, qa cū nō acquirat naturalē, nō pōt acquirere ciuilem per l.iij.in prin.ſ.eo. ſed si neminē reliquit, acquirit naturalē & per consequens ēt ciuilē, quæ rñsio nō est bona, qa nulla l.cauetur, ꝙ ad acqsitionē ciuilis requiratur acquisitio naturalis. Immo si habeo solā ciuilē, & alius naturalē, vt vsufructuarius, possum illā ciuilē solā in te transferre, cōstituēdo me tuo noīe possidere, vel inducendo te in fundū, & facere te dñm, & proprietariū saluo vsufructu, sed benè est verū ꝙ ciuilis nō acquiritur sine aīo & corpore, sicut nec naturalis, ita loquitur l. iij. in pri. ſ. eo. ergo & qñ aliquē reliquit. Si vera esset opi. Roge. ingressus licèt nō acquireret naturalē, posset acqrere saltē ciuilē, qa interuenit aius, & corpus, & qa duo possunt ciuiliter possidere in solidum secundùm eum, licèt non naturaliter; cuius contrarium innuitur hic a ꝯrio sensu. Volendo tñ Roge. sustinere, posset sm gl. rñderi alio mō, ꝙ qñ aliquē reliqt, fateor, ꝙ posset acquirere adhuc ciuilē illū capellendo, tñ absens pderet ciuilē, & sic non possiderēt duo ciuiliter insolidum, sed vnus tm̃: sed nos tractamus, an duo possunt ciuiliter insolidum possidere. ¶ Inducit ēt gl. tertio loco tex. in fi. qa postq̃ absens reuersus non fuit admissus, vel fuit suspicatus se posse expelli, ille ingressus acqrit ciuilē, & illa est violenta, ergo anteq̃ aliqđ istorū interuenerit, non habet ciuilē, aliàs sequeretur alterū de duob. inconuenientib. vel ꝙ essēt duę ciuiles penes ĩgressū, vna anteq̃ alterū illorū interuenisset, & illa esset clandestina, altera postq̃ interuenisset, & illa esset violenta possessio, quod est ridiculum dicere. Vel si dicamus, ꝙ non est nisi vna ciuilis, & ꝙ illa esset clandestina antequam aliquod illorum interuenisset, & ꝙ postea inciperet esse violēta: & hoc ēt est falsum, qa vel dicimus ꝙ ambæ istæ qualitates durent, & hoc nō pōt esse, qa sunt cōtrariæ, & simul stare non possunt, vt ĩ. cod. l. si qs ante. vel dicimus, ꝙ prima qualitas desinit, & secunda incipit: & hoc etiam non pōt stare per principium huius legis, vbi non mutaꝛ qualitas possessoris ca postfacto, vt illa quę fuit iusta, incipiat esse iniusta ratione violentiæ, & hoc voluit in effectu gl. fi. in ver. sed quā. vsq; ad versi. sed qđ si hic. ¶ Conclude ꝙ non habet nisi nālem, & absens ciuilē. Sed retenta opinio. Azo. ꝙ non sit nisi naturalis, vterque habet naturalē, sed ingressus h; nisi eā naturaliter, & absens ciuiliter: & hoc vult gl. iii. in fi. quę incipit, scilicet ciuilē. ¶ Secundus passus est, quā possessionē habet iste ingressus postquā aliquod illorū duorum interuenit: & dic. ꝙ nō solum habet naturalem, quam prius acquisiuit, sed etiā acquirit ciuilem, quā ille absens perdit & quodammodo iure accrescēdi ad eū peruenit, vt no. in l. con sequen. Sed illa naturalis remanet clādestina sicut prius, quia nō potest immutare qualitatē: sed ciuilis est violēta. Nā sic vt ambæ iustæ possunt esse apud eūdē, ita & ambæ iniustę diuersis iniustitijs: & ea hoc sequitur ꝙ tea. ĩ fin. dū dicit (magis.) debet intelligi cōparatiuè, quasi dicat, possidet eiam, & vi: sed magis vi: & ideo magis vi, quia ciuilis est dignior naturali, ꝑpter digniores effectus, quia sufficit ad acquisitionē dominij directi, & fructuum, quod nō est in naturali, vt di ai ſ. eo. l. iij. §. ea cōtrario. & dū dicit (non clā.) debet exponi scilicet tm̃, qa possidet clā, scilicet naturaliter, & vi, scilicet, & ciuiliter. & hoc voluit gl. pen. super verbo (magis.) & gl. fi. magna in prin. vsque ad ver. non ergo.

6 † Tertius articulus est, quod remedium daꝛ absenti postquā perdidit ciuilē pro ipsa recuperanda. gl. hic in ver. itē qui, iā dicit cōpetere interdictū (vnde vi.) & quod de hoc nō est dubiū. Sed tu aduerte, ꝙ aut loquimur in casu, quo reuersus nō fuit admissus, & tunc procedit qđ dicit gl. qa tunc patitur violentiam in ciuili, & ab illa videtur deiectus, tñ adhuc remanet mihi dubium quō fiet sibi restitutio de ista ciuili duntaxat, pro qua sola agitur illo interdicto, pōt dici, ꝙ solo verbo. Aut loquimur quando fuit suspicatus se posse repelli, & isto casu fuit magnū dubiū inter antiquos, quia licèt perdat possessionē ciuilem, tamen in ea non est passus violentiam; ideo dixerunt quidam non competere interdictum vnde vi gl. tñ ĩ. vnde vi. l. j. §. siue autē. super verbo (possessionē.) plenè disputando tenet contrariū, dic vt ibi no.

7 † Quartus articulus est, quod remedium datur pro recuperanda naturali clandestinè acquisita. & glo. fin. hic tenet, ꝙ interdictū vti pos. Intellige sanè, ꝙ illud non datur directò pro naturali recuperanda, quia est interdictum retinēdæ possessio. non recuperandæ: nec datur pro ipsa retinenda, quia ipsam non habet, sed datur pro retinēda ciuili, & ne in illa inquietetur, & qa hoc fieri nō pōt nisi ille ingressus dimittat naturalē, condēnatur ad ipsam dimittēdā. & sic in consequētiā datur pro ipsa recuperanda. pro hoc optimus tex. in c. pisanis. de resti. spo. circa fi. Ea hoc sequitur, ꝙ dictū glo. non procedit, nisi in casu quo absens ciuilem nondum perdidit, quia non fuit suspicatus posse se repelli, & reuersus non iuit ad fundū ne faceret rixam, sed intentauit interdictū vti posside. propter qđ ciuilem nō perdidit, vt ſ. dixi. Si autem ipsam perdidisset, non posset intentare interdictum vti possidetis, nisi primo ciuilem recuperasset per interdictū vnde vi. & hoc vult in effectu glo. mag. in ver. (sed an nomine naturalis) usque in fin. Dicit etiam notabiliter, ꝙ eo casu quo pōt intentare interdictū vti possidetis nomine solius ciuilis, quā habet, pōt cum illo cumulare etiā rei vendicationem ratione naturalis, quam habet aduersarius, quia inuicem non contrariantur, cū dentur diuersis respectibus; aliàs interdictū uti pos. cū rei uendicatione non concurrit, ut no. ĩ. eo. l. naturaliter. §. nihil commune. & l. si de ui. ſ. de iudi.

9 † Dicit etiā gl. aliud notabile in fi. ꝙ sicut interdictum unde ui. non solū datur ad recuperādā possessionem, sed ēt ad interesse, ut l. i. circa prin. ĩ. unde ui. ita interdictū uti possidetis, ꝙ sic ēt si non possidet, pōt illud competere pro interesse. Sed ultra gl. dicas in hoc articulo, ꝙ pro recuperanda nāli clādestina, daꝛ aliud remediū de directo. s. possessoriū. l. fi. C. unde ui. siue fuerit occupata nālis tm̃ uacans, siue ēt ciuilis, ut ibi no. in gl. i. & hoc qñ dolo uel lata culpa, aliàs datur possessorium. l. inuasor. eod. tit. & primū est pęnale, secundum non, ut ibi plenè no. per Bar.

LEX VIII.

1 Quemadmodum. † Not. hic ꝙ quæ sunt necessaria ad acquirendum, sunt necessaria ad perdendū. facit l. si ut ꝓponas. C. de nup. & auth. & si ꝯ. C. de rep. In text. ibi, (nulla est nālis.) de ciuili. n. constat, quia retinetur animo, sed nālis retinetur corpore, & ideo uꝛ sufficere solum corpus, qđ qs desinat instituere corporaliter, ut nāliter perdat, licèt habeat animū retinēdi, ut ſ. eo. l. clam. §. fi. Sol. uerū est qñ nālis retinebatur solo corpore ut ibi, quia habebat ciuilē, & nālem anteq̃ recederet, & post recessum retinet ciuilem, & ꝑdit nālem. Sed si nālis retineꝛ animo, ut illa quā habet usufructuarius, qui nō possidet nisi nāliter, & ideo quia animus non operatur in retentione ciuilis, operatur in retētione nālis ēt in absentia, vt no. l. i. in prin. ſ. e. in gl. ij. magna ibi. & idem dico in quarto, &c. tunc habet locum quod hic dicitur, ꝙ ad perdendam illā naturalē, non sufficit solum corpus, immo requiritur etiam animus, & ita intelligit Barto. in §. qui ad nundinas. hic non habetis alia.

LEX IX.

1 Generaliter autem. † Dimisso custode in fundo absens nō solum retinet ciuilem animo suo, sed etiā nālē corpore illius. h. d. ille aūt custos nullū hēt, sed solum detinet, uel in possessione est, & ista sunt diuersa, ut ĩ. l. proai. pōt ēt dici, ꝙ possidet non sibi, sed alteri, & ita soluiꝛ ꝯrium gl. de l. comm. diuidundo. §. uerum neq; ſ. communi. diui.

LEX X.

1 *Duæ causæ ex quarum una possideatur, & altera non, sed detineatur, simul cō currere non possunt in eadem re, sed per secundum a prima receditur, nisi secunda sit inualida, secus si ex neutra possideatur.*

2 *In actibus factis eodem instanti, non præsumitur quis uelle sibiipsi contrariari; sed in factis ex interuallo sic.*

Non uidetur quis uelle incontinenti corrigere, sed ex interuallo sic.

3 *Si quis ab uno conduxisset, & ab alio precario rogasset nulla necessitate, nō recedatur a primo.*

4 *Vnitas non est numerus, sed principium numeri.*

5 *Locatio facta uno numero, an ualeat.*

6 *Merces in contractu locationis dicitur pretium sicut in contractu emptionis, & uenditionis.*

1 Si quis ante. † Duæ causæ ex quarū una possideatur, & altera non, sed detineatur, simul concurrere non pñt in eadē re, sed per secundam a prima receditur, nisi secūda sit inualida secus si ea neutra possideatur. h. d. usque in fi. Ratio est quia primo casu sunt ꝯriæ, nā possidere & non possidere sunt ꝯria, quæ nō pñt simul esse in codē subiecto, ut no. in §. qui ad nundinas. in gl. fi. uer. illud ēt. & ſ. de insti. l. si pupillus. §. pe. & ĩ. pro suo. l. si ancillā. In secundo casu sunt ꝯria. Et diuide, quia primò ponitur unum dictū, qñ quis eandem rem cōduxit, & postea ea interuallo eandē rē precario rogauit uel ecōuerso, ꝙ per secundū decretum censetur recessū a primo, & quia ex uno possidetur. s. ex precario saltē nāliter, ex altero. s. ca locato non possidetur, sed detinetur, & hoc usque ibi, (idē Pomponius.) Postea ponuntur duæ limitationes ad hoc dictū, una quia est uerū, nisi fuerit expressè actū, ꝙ ea precario nō possideat, sed detineꝛ, qa tūc nō ꝯriaꝛ ꝯtractui locationis. Secunda, qa est uerū, nisi ꝯtractus locationis esset nullus, quia factus uno nūmo, tunc. n. per ipsum nō
a recediꝛ a priori ꝯtractu ꝑcarij,[a] & sitr in testō, qa p sm nō censeꝛ qs uoluisse recedere a primo, nisi scđū ualeat, ut l. si iure. de le. 3. In tea. ibi, (postea ꝑcario rogauit.) supple ex interuallo, & ab codē istāti, & in eodē instīo uꝛ actū ꝙ ea ꝑcario nō possideat, ut ĩ. rit. i. l. nō solū, in fi. qa nō uidereꝛ noluisse facere act⁹ ꝯrios eodē
b istāti, qđ no. & tene mēti.[b] facit qđ no. Bar. ĩ l. fi. §. idē q̄siuit. de ꝯ-
a di. id. & Cy. ĩ l. eū falsa. ĩ fi. de lur. & fac. ign. C. † Sic ergo no. ꝙ ĩ actib. factis eodē istāti, nō ꝑsumiꝛ qs uelle sibiipsi ꝯtrari. ut d. §. fi. S; ĩ factis ex iteruallo sic, qđ facit ad id qđ no. ĩ l. nā ad ea. de ꝯd.

& de-

ADDITIONES.

a ¶ Precarii. Adde quod noluit Abb. consi. xcii. ii. lib.

b ¶ Tene menti. Adde quod noluit Anch. consi. cclxui.

& demõ. ꝙ nõ vr̃ quis velle ſe incõtinẽti corrigere, ſed ex inter-
3 uallo ſic. †Item ſi ab uno cõduxiſſet, & ab alio præcario rogaſ-
ſet, nõ recederetur a primo, quia nõ eſt in ptãte ſua ab illo ſe li-
berare. Item intellige, quãdo nulla neceſsitate cogente hoc fe-
cit, aliàs ſecus, etiam ſi ſit neceſsitas cauſatiua, vt ſi dediſti mihi
rem pignori, & ſic poſsideo ciuiliter & naturaliter ſm verã opi.
gloſſarum. vt no. in l. cũ notiſsimi. de pꝑſc. xxx. an. poſtea volẽs
mihi ſatisfieri, facio me mitti in tenutã eiuſdem rei ex primo
decreto, licèt ex iſta cauſa ſecunda nõ poſsideatur, ſed detinea-
tur, vt hic circa mediũ, nõ videor renunciaſſe poſſeſsioni pri-
mæ, qa nõ feci, vt mihi præiudicarem, ſed magis vt prouiderẽ,
vt poſſem obtinere dñm ex ſecũdo decreto. facit l. alia. ff. de no
4 na. & ita tenẽt hic doct. notabiliter. †In gloſ. pe. ibi, (at vnitas nõ
eſt numerus, ſed princ. numeri.) No. iſtam glo. quæ ſemper alle
gatur. tamen iſta ratio non eſt bona, qa licèt hoc ſit verũ, tñ idẽ
iudicandũ eſt de vnitate, ſeu de princ. numeri, ſicut de ipſo nu-
mero, ſicut de ipſo numero, vt patet in ſimili. in marito qui nõ
a eſt affinis, ſed principium affinitatis, [a] & tñ idẽ iudicatur de ip-
ſo, ſicut de affine, & ſicut affinis põt agere ꝓ affine ſine manda-
to, vt l. ſed & hæ. ff. de procuratori. ita maritus ꝓ vxore. vt C. de
5 ꝓcu. l. maritus pro vxore. & ibi not. p Cy. †Dic ergo ꝙ aut loca-
tio vno nũmo facta eſt ex neceſsitate, & valet ĩdiſtinctè, vt l. ſi
vſufr. de iure dotiũ. Aut ex voluntate, & tunc aut res nõ erat di
gna maiori mercede, & nõ valet, & in ĩſto vltimo caſu debet intel
ligi hic. In fi. gl. ibi, (ſit actum ſaltem tacitè.) ſed nõ ne vr̃ actum
ex eo ipſo, ꝙ ꝯtrium nõ apparet, ex quo alio modo non põt va-
lere, vt l. quoties. de præſc. ver. Rñdeo, non, & ibi loquitur, qñ
non conſtat quem cõtractum partes facere voluerunt, quia tũc
recurrimus ad ꝯctum innominatum, & actionẽ præſcr. verb. q̃
ex illo oritur. Sed qñ conſtat ꝙ voluerunt facere ꝯctum nomi-
natum, vt fuit hic, ſi non valet vt agitur, nõ ualet ut valere põt,
6 vt l. j. §. cum qui. de conſti. pet. & hoc voluit dicere iſta gl. †Vlti-
mò not. tex. in uerbo. (pretio.) ꝙ merces in ꝯtractu locationis
dr̃ pretium, ſicut in ꝯctu emptionis, & venditionis, quod facit
ad not. in l. cotem. ff. de publica. ubi allegaui iſtum tex.

ADDITIO.

a Affinitatis. Facit quod idem Paul. voluit conſi 80. vbi ponit, an ſtante ſtatuto quòd inter affines fiat compromiſſum ſi mortuus ſit vir, debeat fieri compromiſſum inter vxorem & alium affinem viri de lite orta inter ipſos.

LEX LI.

1 *Auctoritas iudicis præbet iuſtam cauſam poſsidenti.*

2 *Poteſt quis in cauſa propria eſſe executor de mandato iudicis.*

3 *Statutum ꝙ quis non poſsit intrare poſſeſsionem rei hæreditariæ niſi hæres ſub certa pœna, & aliquis ingrediatur auctoritate iudicis, an incidat in pœnam.*

1 IVſtè poſsidet. †Auctoritas iudicis præ
bet iuſtam cauſam poſsi
ꝯdendi. h. d. Hr̃ ergo loco tituli, qui hr̃ a priuato, & ſi
cut ille eſt cã acquirendi dñij ſi hĩ a dño, uel vſuca-
piendæ ꝯõnis, ſi a non dño. vt l. clauib. de ꝯhẽ. empt. ita & aucto
ritas iudicis, & ad hoc eſt facta iſta l. ſiue ſit ſnĩa diffinitiua, vt ff
eo. l. Pomp. §. ſi iuſſu. ſiue interlocutoria ſecundi decreti, vt hic
ſecus ſi primi, vt ſ. eo. l. iij. §. fin. In glo. ibi, (licèt nõ recte quo ad
ius litigatoris.) hoc procedit in ſnĩa diffinitiua, quæ ſi recte lata
eſt, licèt non recte, reſpectu iuris agentis, valet. l. cum putarẽ. fa
mi. erci. & l. præſes. ff. de re iudi. Sed ſi loquitur in interlocuto-
ria primi & ſecundi decreti, ſi quidem deficit in iuſtitia ex par-
te agentis, nõ ualet ipſo iure. & ſic non tribuit iuſtam cãm poſsi
dendi per l. j. §. hęc uerba. ff. ne uis fiat ei. & quod not. in l. Fulci-
nius. §. j. ff. quib. ex cau. in poſſ. ea. l. ſi vero ſubuentũ. de fidei. lib.
1 Si uerò nõ ex parte agentis, ſed cõuenti, uel rei, ſuper qua lata
eſt, adhuc põt procedere ĩ gl. ut ſi eras debitor meus, & obtinui
ꝯ te primũ decretũ in bonis tuis. nũtius curię miſit me in poſſeſ
ſionẽ cuiuſdã rei per te poſſeſſę, tanquam tuæ cũ non eſſet tua,
ſed Titij, certe iuſte poſſideo, & acquiro cãm præſcribendi ꝯtra
illum, ſi obtinui ſecundum decretum, ita põt intelligi iſta gloſ.
Sed quæro, quid ſi ſciebã rem alienam? certum eſt ꝙ qñ habeo
titulum a perſona priuata, iſta ſciẽtia facit, ut nõ iuſte poſsideã
& acquirã cãm præſcribẽdi. Sed quęritur, quid iuris, qñ habeo
cãm a iudice, & ſic de publico? vr̃ nõ nocere p l. & generaliter.
ff. de noxal. ſed dic ꝙ ibi loquit̃ in cã noxali, & eſt ſpeciale, aliàs
ſecus per l. qui fundum. §. qui bona fide. in fi. ff. pro empto. ubi
eſt caſus, & ita uidet̃ uelle Bar. in l. Pompo. §. ſi iuſſu. ff. eo. In gl.
ibi, (quia nõ põt demandari ſm Io.) Doct. tenent primã opi. qa
eo caſu quo iudex potuit demãdare nuncio curiæ, ꝙ me indu-
ceret i poſſeſsionẽ rei, põt ẽt dare mihi licẽtiã, ꝙ propria au-
ctoritate ingrediat, m talis licentia debet intelligi ſm docto. ſi
nõ reperio reſiſtentẽ, aliàs ſecus per l. nõ eſt ſingulis. de reg. iur.
2 & ar. in l. ęquiſsimũ. ſ. de uſufr. †Et iſta gl. ſemper allegatur, quia
in cã propria põt eſſe executor de mandato iudicis, nec obſtat,
ꝙ executio eſt de imperio. ut l. iubere cauere. de iuriſd. om. iu.
ibi, & i poſ. mittere, &c. & ea quę ſunt de imperio nõ pñt demã
dari, ut eo. tit. l. imperiũ, & qđ ibi not. qa uerũ eſt quo ad hoc ut
tranſeat imperiũ delegatũ, ſecus quantũ ad merã executionem
facti, quia illa ſicut poteſt committi nuncio curię, ita & parti,
3 quæ obtinuit ſnĩam. †Vltimò quæritur, ſtatutum eſt hic, ꝙ nul
lus poſsit intrare poſſeſsionem rei hæditariæ, niſi hæres ſub cer
ta pœna, aliquis ingreditur authoritate iudicis, qa debebat re-
cipere a defuncto, vtrum incidat in pœnã? Bart. vr̃ hic ſentire ꝙ
non, ſi decretũ iudicis fuit validũ & ritè interpoſitũ, & ſic ſtatu-
tũ dẽt intelligi, qñ propria auctoritate ingrederetur, & iſtud ha
bui de facto. Sed ſi decretum eſſet nullum, tenet, ꝙ talis poſſet
1 puniri [a] de lata culpa, quia pro pœna talis ſtatuti, requiritur do
lus, vel lata culpa iuxta not. per eũ in l. j. §. i. ſi quis teſt. li. eſſe iuſ.
fuerit. l. filius. §. ꝓcuratorẽ. ver. verum. ſ. de procu. & ibi not.

ADDITIO.

a ¶Puniri. Hoc limita niſi auctoritate principis decretum eſſet interpoſitum ſcienter, ita voluit Bellamera deci. ſua. 101.

LEX XII.

1 *Licèt excluſo colono vel inquilino dominus perdat non ſolum naturalem, quam tenebat corpore illius, ſed etiam ciuilem quæ illi naturali videbatur adhærere, expulſo tamen vſufructuario, vel uſuario a naturali, proprietarius non perdit ſuam ciuilem.*

2 *Si non eſt excluſus ille, qui habet naturalem, an habens ciuilem poſsit eã perdere.*

NAturaliter videtur. In gl. ibi, (Io. And.
dicit eum naturali
ter poſsidere.) ſupple, ſed non ciuiliter, vt in legibus
b ꝯtrijs, & iſtã naturalẽ habet [b] ſuo nomine: & hoc dif-
1 fert a colono, & inquilino. qui habet eam pro locatore. † Et ex
hoc ſequit̃ magnus effectus. quia licèt excluſo colono, vel inqli
no dñs perdat nõ ſolũ naturalẽ, quam tenebat corpore illius,
immo ẽt ciuilem quæ illi naturali videbatur adhære. vt ff. e. l. pe
regrè. §. quib. explicitis. expulſo tñ vſufructuario, vel vſuario a
naturali, proprietarius nõ perdit ſuã ciuilem: quia nõ cenſetur
illi cohęrere, vel in ea requieſcere, vt eſt gl. ordinaria notabilis.
2 ſ. vſufr. quemad. ca. in l. j. §. fina. quam omnino vide. † Quid autẽ
eõ, ſi nõ eſt excluſus ille, qui hẽt naturalem. an habens ciuilem
poſsit eam perdere: dic vt nota in l. j. §. nõ aũt. ff. de ui & vi arma.
Itẽ iſta gl. procedit in poſſeſsione ipſius rei corporalis: ſed ip-
ſum ius vſufructu. incorporale quaſi poſsidet̃ per vſufructuariũ
nõ ſolũ naturaliter ꝓ actus nãles, quos exercet in recolligendo
fructus, imo ẽt ciuiliter animo, & ex patiẽtia ꝓprietarij p gl. no-
tabilẽ in l. ait ꝑtor. §. itẽ ei. ſ. ex qui. cau. ma. & ff. vti poſſ. ſi. & de
vi & ui ar. l. ſi plures. ſed reſpũ alterius, q̃ dñi nõ dr̃ ciuiliter quaſi
poſsideri: qa iſta quaſi poſſeſsio conſiſtit in patientia propriẽ-
tarij, ſicut in aliis ſeruitutibus: vt l. quoties. ſ. de ſeru. & aqua. l. ij.

ADDITIO.

b ¶Suo nomine. Contrarium videtur verius ſecundum Alciat. in d. rep. l. quinque pedum. fini. re. qui vult vſufruct. nomine. dominum poſsidere. vide ibi.

2 *Petitorium, & poſſeſsorium an habeant aliquid commune inter ſe, & an poſſint eodem tempore intentari. & nu. 5.*

3 *Poſſeſſorio agens, & ſuccumbens, an prohibeatur agere peti, & quid e conuerſo. Et quid ſi lis eſſet finita, & ſuccubuiſſet agens, an obſtaret exceptio in poſſeſſorio.*

4 *Dominium hodie poteſt etiam quæri ſine poſſeſsione per ſolã traditionẽ fictã.*

5 *Dominium, & proprietas cadit in iuribus incorporalibus, licet non cadat poſſeſſio, ſeu quaſi poſſeſſio.*

6 *Concurſus petitorii. & poſſ. an & quando admittatur, & vtrum eorũ prius terminari debeat.*

7 *Sententia lata in petitorio pro eo, an pariat exceptionem rei iudicatæ in poſſeſſorio retinendæ poſtea intentando per actorem.*

8 *Poſſeſſorium intentans poſt lit. cont. ſuper pet. an procedatur ſuper vtroq;.*

1 §. Nihil commune. †Petitoriũ & poſſeſſoriũ teti
nẽdæ pñt ſimul ꝯcurrere qñ
intẽtat̃ diuerſis reſpectibus, videlicet petitoriũ ꝓ detẽtione, uel
nãli poſſeſsione aduerſarij: & poſſeſſoriũ ꝓ ciuili poſſeſsione ĩ-
tẽtatis. ad hoc allegat̃ iſte tex. ſm intellectũ quẽ ponit gl. magna:
in ver. vel dic tertio. Et intellige ſimul, ſiue in eodẽ libello, licèt
iſte tex. de hoc nõ loquat̃: ſiue in diuerſis eodẽ tpe porrectis, li-
cèt ẽt de hoc nõ loquat̃ hic: ſiue diuerſis tẽporib. fuit vnus ſup
vno & lis ꝯt. poſtea porrigit̃ ſuper altero, & de hoc loq̃t iſte tex
qñ primo fuit porrectus ſup petitorio: tñ idẽ eſt e cõuerſo, ſic ꝙ
ſimul ꝯcurrunt, & ſup utroq; ꝓcedit̃, qñ fuerũt intẽtata eodẽ li-
bello, eadẽ ſnĩa dẽnt terminari ꝑmittẽdo poſſeſſoriũ, & poſtea
petitoriũ, & eodẽ mõ in ſingulis actibus iudiciariis, vt in c. ij. &
in c. cũ eccleſia, & c. cũ ſup. de cau. poſ. & ꝓprie. Et idem vr̃, qñ di
uerſis libellis eo. tpe porrectis. Sed qñ diuerſis tẽporib. tũc ſunt
diuerſæ inſtantiæ, & diuerſis ſentẽtijs pñt terminari. Nec curan
dũ a quo incipiat̃. arg. in l. nõ idcirco. ſ. de iud. Et hæc uera, ẽt in
alijs poſſeſſoriis q̃ nr̃ ꝯcurrũt cũ petitorio, vt adipiſcẽdæ uel re
cuperãdæ poſſeſsionis, ut in dictis iurib. & in c. paſtoralis. e. tit.
Et no. ꝙ iuriſc. hic ꝑmittit. Primo vnũ ad euidẽtiã deciſionis ex
quo tollit̃ vna obiectio, q̃ poſſet fieri ꝯ illã vſq; ibi, (& iõ.) Scđo
decidit unũ dubiũ uſq; ibi, nõ. n. Tertio tollit aliã obiectionẽ q̃
2 fieri poſſet. ¶ †In tex. ibi: (ꝓprietas cũ poſſeſsione.) ex hoc tollit
una obiectio ꝯ ſm libellũ, uidelicet de pẽdentia litis ſup eandem
rem, & alium libellũ datũ in rei uendi. nam ſi dedi libellum ſup
una re, & lite conteſt. ſuper eod. do alium libellũ ſup eadem re,
ſiue intentarẽ eandẽ actionẽ ſiue aliam, tñ ex eadẽ cã, non dẽt
recipi iſte ſecundus libellus, ſed obſtat exceptio litis penden-

tis & duplicitatis, qa nõ debeo te diuersis libellis vexare ꝑ eadẽ
re, vt no. ꝑ doc. ĩ l. edita. C. de edẽ. sed dꝫ expediri primũ iudiciũ,
vt in auth. q semel. C. quõ & qñ iud. Sed ad hoc rñdet, ꝙ hic nõ
darͥ secũdus ꝑ eadẽ re: qa primus fuit datus ꝑ ꝓprietate, secũdus
darͥ ꝑ possessione, q̃ est res diuersa a ꝓprietate, cũ nihil habeant
inter se cõe, vt ĩ. e. l. primiceri. licèt ista iura petãtur sup eadẽ re,
sed nõ dẽt attẽdi idẽtitas rei, sed diuersitas iuriũ ꝑ quib. agiͭ, vt
d. exceptio nõ obstet. ¶ In tex. ibi: (q cœpit rẽ vẽdicare.) supple, &
sup vẽd. fuit litis ꝯt. aliàs nõ diceret cœpisse vẽdicare, sed velle in-
cipere, vt l. amplius non peti. rẽ ra. habe. Itẽ supple, ꝙ ꝓcediͭ sup
vtroq; libello, ſi. n. suspẽderetͥ in primo, vel suspenderetur pri-
mũ iudiciũ, nõ dicerenͭ ꝯcurrere: quia concursus attenditur re-
spectu ꝓcessus, sed cõitèr iste §. allegatͥ, ꝙ ꝯcurrũt, igiͭ oẽs lec. gl.
excepta vltima, nõ vĩr bonæ: quia in eis nõ est cõcursus, immo
sup solo possessorio ꝓcedit, licèt Bar. dicat quãlibet earũ posse
sustineri, & esse verã in se, tñ iste tex. tũc nõ posset allegari ad id,
quod dixi. ¶ In tex. ibi: (nõ. n. vĩ possessioni renũtiare, &c.) istud
ꝓcedit in quibusdã casibus. s. rei vẽ. fuit intẽtata pro naturali so-
la, seu ꝑ detẽtione, q̃ erat apud aduersariũ, quia non vĩ renũtiasͭ
se ciuili, q̃ erat apud se, & ꝑ qua nũc intẽtat interdictũ. Itẽ procc-
dit, qñ intẽtat interdictũ pro possessione. quæ ad ipsum puenit
post intentatã rei ven. quia cũ ea tunc nõ põt dici ꝙ ei renũtia-
uerit. Itẽ ꝓcedit qñ intentat interdictũ ꝑ illa q̃ habebat tpe pro
positę vendicationis, cũ eam ignorabat se hrẽ, qualiter ꝓcedat,
dic vt in gl. quia ignorans nõ vĩ renũtiare, vt ĩ. c. si me in vacuã,
aliàs vero si sciebat se hrẽ, & habebat eã per se ipsum, vĩ ei renũ
tiare, cũ intẽtando rei vend. præsupponat nõ se, sed aduersariũ
possidere, quia vẽdicatio nõ datur possidẽti, vt l. i. §. hoc inter-
dictũ. ĩ. vti possi. sed datur ꝯ possidẽtẽ, vt l. j. C. de alie. iudi. quia
possessio de facili ꝑdiͭ solo animo, vt l. si quis vi. §. dñia. ĩ. e. vnde
sicut ille qui nuntiat nouum opus simpľr perdit possessionẽ, vt
l. de pupillo. §. meminisse. s. de ope. no. nun. fortius qui intentat
rei ven. & isto casu non procederet qđ hic dĩ, quia super secun
do libello nõ posset obtinere, cũ interdictũ vti pos. non dẽt tuli
possessori, & hic per primũ libellũ apparet, ꝙ non est possessor,
& sic libellus esset frustratorius. Sed si non possideat per se, sed
per aliũ, nõ potuit illi possessioni renunciare simplici volũtate,
vt ĩ. e. l. peregrè. §. quib. explici. cũ ibi not. in gl. vnde ẽt si sciuis-
set se possidere tpe primi libelli, adhuc procedit qđ hic dĩ: quia
ergo nõ semper est verũ, ꝙ intentans rei vendi. videatur posses-
sioni renunciasse, ergo sequitur ꝙ ꝑꝑ hoc solum ꝙ eam intenta
uit non repellitur ab agendo interdic. vti pos. & hoc vult hic di
cere Iuriscon. & sic vult tollere hanc obiectionẽ, q̃ posset fieri
ꝙ non dẽt recipi secundus libellus quasi super eo nõ possit obti
nere, vel quasi sit sibiipsi ꝯrius: quia nõ est verũ in casibus prædi-
ctis, & ideo dum tex. dicit, non. n. vĩ. supple, s. sp. licèt aliqñ videa
3 tur renunciasse. ¶ †In gl. i. inci. & an eandem. §. fi. dic ꝙ ibi poni-
tur vnus effectus istius primi dictꝰ: qa si quis egit possessorio, &
succũbit, nõ prohibetur agere petitorio: quia agit pro re diuer
sa vt hic: sed hic ponitur alius effectus ecõuerso, ꝙ licèt primo
egerit petitorio & lis pendeat, non prohibetur agere possesso-
rio. Quid aũt si lis esset finita & succubuisset agens, an obstaret
exceptio possessorio: vĩ ꝙ nõ eadẽ ratione postq̃ sunt diuersa,
sed tñ istud non est verũ: qa petitoriũ absorbet pos. licèt sit res di
uersa, qđ hic vt tangitur in gl. seq. ¶ †In gl. ibi: (sed opp.) ista glo.
4 vult ostendere, ꝙ immo sint tria cõia inter possessionẽ, & pro-
prietatẽ. Primo cõio similitudinis naturę: quia sicut proprietas,
& dñium est ius corporale. ita & possessio, vt ĩ. eo. l. peregrè. in
prin. Item cõio a sequenti: quia possessio se hẽt vt cã, dñium vt
causatũ cũ a possessione dñium processerit, vt l. i. in prin. s. e. &
sicut ad positionẽ causati sequitur positio suæ causæ, ita vĩ ꝙ ad
positionẽ dñij sequatur positio possessionis. Item cõio conne-
xitatis: qa si quis possessor & dñs trãsfert possessionẽ ex aliqua
iusta cã habili ad translationẽ dñij, transfert ẽt dñium, qđ a pos
sessione separari nõ põt, vt l. per procur. s. e. Ad oĩa gl. dat tres so
lutiones. Tene vltimã. vt velit dicere iste tex. ꝙ nihil hẽt cõmu-
ne respectu idẽtitatis substantiæ, quia diuersa est substantia pos-
sessionis a substantia proprietatis, & tunc respondeͭ ad opposi
tionẽ primo loco formatam de litis pendentia, & duplicitatis.
Qđ aũt dĩ, ꝙ dñium causatur a possessione, verum est de iure an
tiquo naturali vel gẽ. hodie verò dñiũ põt ẽt quæri sine posses-
sione per solam traditionẽ facti, vt l. si fundum. cum ibi not. de
fun. do, & ẽt retineri, vt l. si quis vi. §. dñia. ĩ. eo. & non sequiͭ isto
hẽt proprietatẽ vel dñium, ergo hẽt possessionem, vt ĩ. eo. l. per
misceri. Item quod dĩ in l. per procu. procedit ꝑꝑ voluntatẽ tra
dentis, aliàs posset transferre possessio. sine dñio, & ecõuerso si
5 ita vellet. ¶ †Vltimò not. gl. dum dicit, ꝙ in iuribus incorporali
bus cadit dñium, & proprietas, licèt non cadat possessio, sed
quasi possessio. De primo est tex. notabilis in l. qui vsumfru. s. si
6 vsusfr. pe. & tetigi in §. dñia. ¶ †In gl. seq. circa prin. ibi, concurrit
cum petitorio, notandũ est, ꝙ ista concurrentia põt sumi dupli
citer, primo qñ vtrunq; iudicium pendet, & super vtroque pro
ceditur. Secundo qñ vtrunque pendet, tñ nõ proceditur nisi in
possessorio, & petitoriũ suspenditur in euentũ possessorij. Sed
s. Na si contingit ꝙ procedatur super petitorio, possessoriũ su-
spenditur; quia priuilegiũ est possessorij, ꝙ procedatur ante pe

titoriũ, nõ ecõuerso, vt l. ordinarij. C. de rei ven. nunc ergo glo.
voluit opponere de d. l. ordinarij. & de l. fi. de vi. s. de iud. & de l.
incerti. C. de interdic. in quibus hĩ, ꝙ prius cognoscitur, & ter-
minatur qõ possessionis, & postea qõ proprietatis, qđ patet ĩ.
eo. l. exitus cõtrouersiæ. tñ vĩ, ꝙ neuter cõcursus admittitur, sed
ꝙ primo debeat finiri quęstio possessionis, & postea incipit qõ
proprietatis, hic aũt innuitur ꝯrium, dũ dicit, ꝙ pendente iudi-
cio proprietatis põt moueri iudiciũ possessionis. Siue ergo di-
camus, ꝙ super vtroque procedatur, siue ꝙ procedatur super se
cundo, & suspendatur primũ, dicemus ꝯ illas leges quæ viden
tur prohibere concursum. Propter hoc in effectu voluit pone
re duas solutiones. Prima raẽm subdiuiditur in tres, & secunda
in duas, & sic colliguntur quinque lec. quas Bar. hic solenniter
prosequitur. prima ergo solutio est, ꝙ immo hic nulla fit con-
currentia: qa ĩ pe quo intẽtatur iudiciũ scđum possessionis, pri-
mũ sub proprietate erat iam finitum, vel illud tunc finiebatur,
& sic nõ pẽdebat, & hoc põt cõtingere altero de tribus modis.
s. ꝙ erat finitũ ꝑ sñiam diffinitiuã latã ꝯ actorẽ per quẽ reus fuit
absolutus. si. n. fuisset lata pro actore, nõ expediuisset sibi inten-
tare possessoriũ. Secundo põt cõtingere, ꝙ sit finitum, quia re-
nunciauit actor ei expressè. Tertio ꝙ renuntiat tacitè eo ipso ꝙ
intentat possessoriũ, cũ asserat se possidere, & in primo iudicio
asseruit ꝯrium, & sic vĩ ab illo recedere. Et si dicatur, si hoc est,
ergo cũ primũ intentauit, vĩ renũtiasse secũdo eadẽ rõne, & sic
nõ audietur. Contrariũ hic dĩ in tex. rñde vt in glo. vt dixi super
tex. innuit ergo ista gl. ꝙ si primũ non esset finitũ nec finireͭ, itẽ
tãdo secũdum: qa fortè ꝓtestͭ ꝙ a primo nõ intẽdit recedere,
nõ admitteretͭ libellus sup secũdo: qa resultaret ꝯcurrẽtia, sicut
ecõuerso si primo intẽtasset possessoriũ, nõ admitteretͭ libellus
sup petitorio, vel quousq; primũ esset expeditũ, vt in dictis le-
gib. hoc nõ placet: quia vt dixi, licet possessoriũ sit in hoc priui-
legiatũ respectu petitorij, quia est tanq̃ præparatorium ad ip-
sum, vt l. liberis. §. j. de lib. cau. nõ sic ecõuerso, & ideo ad illas le-
ges põt de facili rñderi, ꝙ non ꝯrianͭ, cũ in illis dicat ꝙ qõ pos-
sessionis debeat primo cognosci, & terminari postea qõ ꝓprie-
tatis, ad hoc vt sciatur, quis sit actor, & quis reus in cã proprieta
tis, & cui incumbat onus probandi. Hic autẽ non dĩ ꝯrium, sed
solũ dĩ, ꝙ licèt fuerit motũ iudiciũ proprietatis, non prohibeͭ
mouere iudiciũ possessionis; certè põt intelligi fm illas leges,
ꝙ ꝓcedatͥ in isto scđo, & supersedeat in primo quousq; secũdũ
sit expeditũ. Sed illud qđ plus obstaret, est rõ viua: qa intẽtando
primũ vĩ asseruisse se non possidere, sed aduersarius, nũc intẽtã
do scđm asserit ꝯriũ, & sic vĩ, ꝙ nõ sit audiẽdꝰ vt in l. ij. ĩ. qñ appel
landũ sit. Itẽ intentando primũ, cũ videatͥ se asserere non possi-
dere, ẽt si vere possidebat vĩ amisisse possessionẽ, vt dixi super
tex. ergo nõ audiͭ intẽtando fm: qa nõ põt in illo obtinere. Nec
ad istas rõnes rñdeͭ ꝑ ea quæ gl. dicit, quia posito, ꝙ primũ sit fi
nitũ modis quib. gl. dicit, adhuc remanent dictæ rõnes: quia vo
rũ est dicere, ꝙ sibi est ꝯrius, & ꝙ licèt primũ sit finitum, nõ recu
perat possessionẽ sine actu corporali. Et ideo licèt Bar. dicat ꝙ
istæ lec. gl. sunt in se veræ, licèt contineant diuinationẽ, mihi vĩ,
ꝙ non possint procedere eo casu, quo foret sibi ꝯrius, & a quo
videretur renũtiasse possessioni. Et ideo gl. ponit aliã solũnẽ,
ꝙ imo primũ iudiciũ durat, & sup vtroq; ꝓcediͭ, nec est sibi ꝯ-
rius, nec vĩ ꝑ primum renũtiasse possessioni, tñ ad hoc vt istud
ꝓcedat, oportet ponere casum altero de duob. modis, vel ꝙ tpe
primi iudicij inchoati nõ possidebat, sed aduersarius, & post il-
lud ichoatum peruenit ad ipsum possessio, & pro illa intentat
possessoriũ, certè procedetur super vtroq;, nam nõ est sibi ꝯrius
ꝑꝑ diuersitatẽ tpis: quia verum fuit tunc, ꝙ nõ possidebat & ve-
rum est hodie, ꝙ non possidet, & sic ẽt non põt dici ꝙ renuntia-
uerit per primum possessioni, quam adhuc non habebat. Et si
dicatur postquã hẽt possessionẽ, ad quid expedit procedi super
primo, cũ habeat id quod petit? Rñdetur, ꝙ immo non hẽt: qa
petit se declarari dñm, qđ adhuc factũ non est. Vnde declarabi-
tur, ꝙ reus, quia non possidet, absoluatur, & quis sit effectus hu
ius sentẽtiæ, dic vt ĩ l. si a re. §. j. ĩ. de excep. rei iudi. vbi est tex. cũ
gl. singularis, & ista est bona positio in se, licèt contineat diuina
tionem, & tunc ad ꝯrium rñdetur ꝙ procedit, qñ resultaret ꝯ-
rietas, quæ hic non est. Ponimͥ ẽt alio modo, ꝙ primũ iudiciũ
fuit intentatum respectu nãlis possessionis, quæ erat apud ad-
uersarium, vel detentationis; secundũ intentatur respectu ciui-
lis, quæ est apud ipsum agentem, & sic nulla resultat ꝯrietas, &
per consequens per primum non vĩ renuntiatum secũdo. legiͭ
procederetur super vtroq;, & effectus huius secundi erit, quia
cũ aduersarius non possit desistere a molestia, nisi restituat nã-
lem vel detentationem, condẽnabitur ad ipsam restituendam.
vt nota. in l. clam possidere, §. qui ad nundinas, in fine magnæ
gl. s. eo. etiam si dicatur, illud idẽ consequi per rei ven. ergo nõ
dẽt admitti hæc cumulatio, quia vĩ obstare ratio duplicitatis?
Rñdetur ꝙ attento eo, quod venit in istis iudiciis principali-
ter, nõ venit in vno [illegible] velut in altero: quia in primo ve-
nit vt declaretur dñs, in secundo, vt declaretur possessor, & pro
pter hoc admittitur concursus, vt pronuntietur super vtroq;.
Sed attento eo, qđ venit in ꝯñam vel secundario, vt est restitu-
tio rei, vel possessionis, quæ uenit ĩ iudicis officio mercenario.
ben

bene est uerũ, q id qđ uenit in uno, uenit in altero, tñ hæc non
dẽt attẽdi, sed id quod principaliter agitur, ut not. in l.si qs nec
causam.ꝭ.si cer.pet.¶Et ex istis remanet glo.textualiter declara
7 ta¶†Quęro aũt, an singulas sołones particulariter ꝓsequit, &
quantũ ad primã collige ex ista gl. q sñia lata in petitorio pro
reo parit exce.rei iud.in iudicio possessionis retinendæ postea
intentato per actorẽ, quia licet appareat q ipse sit dñs, non dẽt
possessionẽ turbare, idẽ sentit gl.ea.ꝭ.si de eo.§.fi.licet Dy.sen-
tiat ꝯrium in c.qui ad agendũ. de reg. iur.in fi.multò minus sm
Bar. parit exceptionem in iudicio possessionis recuperandę in
quo nõ admittitur exceptio dñij, ẽt si paratus sit incõtinẽti pro-
bare, ut l.si quis ad se fundũ. C.ad legẽ Iul.de ui. secus in posses-
sorio adipiscẽdæ. Tu dic melius, q qñcunq; de dominio appa-
ret per sñiam diffinitiuã, & sic reddit notoriũ, põt de illo mihi
agẽti quocunq; possessorio excipere, quia cã proprietatis no-
toriæ absorbet possessionis cãm. hoc notat Hosti. & Ioan. An.
in nouella in c.ij.de can.pos.& ꝓprietatis. p c. cũ dilectus.e.tit.
& illud quod allegatur in ꝯrium procedit, qñ dñium tuũ nõ est
effectũ notoriũ per sñiam, licet offeras te uelle incontinenti
probare. Quod autem dixi, procedit, quando producis sen-
tentiam actualiter, uel offers te paratum incõtinenti produce-
re, secus si sñiam nõ allegas, sed alias probationes.¶Vltimò cir-
ca istã mãm sunt considerandi duo casus principaliter. Primus
qñ unus & idẽ intentat petito. & poss.intẽtare uult. Secũdus qñ
unus petitor, alter pos. Et quilibet istorũ subdiuiditur in tres.
Nam interdũ itẽtio primo peti, & postea uolo intẽtare poss. ut
loqr hic. Interdum ecõuerso, ut loquuntur leges in ꝯrium alle-
gatæ. Interdũ utrunq; simul. & idem, q eadem distinctio adhi-
betur in secundo casu. Et sic sunt sex cõminationes, de quib. ui-
de hic per Bar. Sed in una cõminatione uł dicere ꝯ canonistas
qñ primo intẽtaui peti ꝯ te, & tu intẽtas postea pos. recuperan-
8 dę ꝯ me, quod esse põt in cã matrimoniali. ¶† Nam ipse dicit,
q si intẽtas pos. post lit.cont. sup peti. proceditur super utroq;,
qa exceptio proueniẽs ex possessorio, q petitoriũ suspendat,
est dilatoria, quę non potest opponi post lit. contest. Ego habui
istum casum de facto in arduissima q. In contrarium uidetur
tex.cum gl.& expresse per Innoc. in c.ex conquæstione. de re-
stit. spol. q immo suspendatur. de hoc uide in Specul. de causa
pos.& proprie. post prin. Cætera uide hic per Barto.

LEX XIII.

1 POmponius. ¶† Rerũ mobiliũ pdimus pos
sessionẽ ciuilẽ eo ipso, q per-
dimus ñalem, & nõ est in ptãte nostra ipsam adipi-
sci, excepto seruo. h.d. Dic, ut ꝭ.eo.l.iij.§. Nerua fi-
lius. in in casu huius l. qñ perditur ñalis pp occupationẽ aquæ
ẽt si sit res imobilis pdit ciuilis, ut ꝭ.eo.l.iij.§. Labeo, & not. hic
in gl. dñium tñ nõ perdit, ut hic i tex. ¶In tex. ibi, (possessionẽ.)
.s.ẽt ciuilem, ut differat a seruo fugitiuo, de quo statim subijcit,
aliàs non est dña. Nã ẽt in seruo fugitiuo perditur naturalis, sed
retinet ciuilis, quousq; sit occupata p aliũ, ut l.j.§. p seruũ.ꝭ.eod.
¶In tex. ibi, (ne ipse nos priuet.) no. hãc rõnẽ. Est & alia de qua.
ꝭ.e.l. rẽ q nobis. Et pp istã rõnẽ multa statuuntur in seruo fugiti
uo. quæ non in alijs rebus mobilibus, ut in l.j.C.de serui.fugi.

2 *Mal.fides auctoris an noceat singulari successori, nu. 3.*
3 *Quid in successore uniuersali.*

1 §.Cum quis. †Vsque ad fi. huius l. cum l. seq. Iuriscõ.
tractat qualiter quis põt ꝯiungere pos-
sessionem suã ad finẽ ꝓscribendi, uel usucapiendi? nã si possedi
rem mã titulo, & bonafide tpe sufficiẽti ad usucapiẽdũ uel ꝓscri
bẽdum, puta, trienniũ, si erat res mobilis. uel x. aut xx. an. si erat
immobilis, & erat res usucapibilis, uel ꝓscriptibilis, qa nõ erat
affecta uitio reali, puta furti, uel uiolẽtię certũ est, q tibi agenti
rei uend. possum obijcere exceptionẽ usucapionis, uel prescri-
ptionis cõpletæ, quæ est exceptio litis finitę, ut l.i. in fi.ꝭ.ad Ter
tul. Sed quid si tẽpus nõ erat cõpletũ, quia possederam rem im-
mobilẽ qnq; annis. sed auctor meꝰ a quo emi, possederat alijs
quinq;, ego uolo iungere tempus suũ cum meo, & dicere q cõ
pleta est pręscriptio longi tpis, possum dũmodo auctor meus
possederit bona fide, posito ẽt q sine ut. & sic vtraq; possessio
erat iusta. Ista vocatur accessio de qua in l. accessionibus.ꝭ.de di
uer.& temp. præsc. secus si possedit mala fide, quia tunc sicut il-
la possessio nõ poterat prodesse sibi si hñet titulum, ita nec mi-
hi, & hoc vult iste text. sed si illam possessionẽ nollẽ cõiungere
cũ mea, quia ego possedissẽ sufficiẽti tpe, mala fides illius non
noceret mihi isto iure, quia est vitium ꝑsonale, non reale. Ho-
die uerò quid iuris sit, dic ut in auth. malæfidei. C.de præsc. lõg.
tem. ¶In gl.i. not. notandũ, q legit istũ §. quatuor modis, & tres
primi loqunt in singulari successore. qui uult uti adminiculo
ex persona sui auctoris; quartus loquitur in uli successore. Pri-
mus est, qñ uult uti adminiculo possessionis sui auctoris, ut po
sui in casu, & ista est uera lectu. Secundus, qñ uult uti adminicu
lo. i. tit. ex persona sui auctoris, ista non est uera, quia esset sen-
sus, q si emi rẽ tuã a Titio bona fide, & possedi eam per longũ
tẽpus, & sic nõ habeo necesse iungere tps suum cũ meo, tñ ex
quo utor titu. quem habui ab ipso, põt mihi obijci de mala fide
sua, & hoc ultimum est falsum iure isto, quia hoc est uitiũ per-
sonale, quod nõ egreditur personã suam, vt l. an vitium. ꝭ. de di
2 uer.& temp. præscr. & C. de præsc. long. temp. l.j.† Sed hodie p
a auth. malæfidei. ᵃ ibi positam, & in corpore vnde sumitur. in §.
rursus. allegato hic in glo. distinguitur an dominus sciret rẽ suã
per illũ possideri, & remanent iura vetera incorrecta. An igno
ret, & tunc malafides auctoris nocet successori singulari, ẽt vo
lenti vti possessione ex persona sui auctoris. sed iure isto distin-
guebat, an volebat vti, & tunc nocebit vt hic. Aut nolebat vti,
quia sua sufficiebat, sed solo tit. & tũc sibi non nocebit, vt ꝭ. ꝓxi.
§.& in ll.ꝭ. allega. Qñ aũt vitium esset reale, puta furti, vel violẽ
tiæ, tant olim q hodie indistinctè nocet, ẽt si noluit vti admi-
niculo ex persona defuncti quo ad præscriptionẽ longi tẽpo-
ris vel vsucapionem, vt Instit. de vsuca. §. furtiuę. & C. de acquir.
pos. l. vitia non longissimi, vt hic & in l. oẽs. C. de præsc. xxx. an.
& no. ꝭ. eo. l. fi. & hoc in effectu voluit gl. in ver. quid autẽ si non
vult. quẽ ver. referas ad primũ casum, seu ad primum modum
legendi in gl. Tertius modus est, vt loquatur in singulari succes
sore habẽte cãm lucratiuam, cui põt obijci de mala fide aucto-
ris. secꝰ in habẽte causam onerosam, vt ꝭ. de doli excep. l. apud
Celsum. §. si quis aũt. Ista lect. nõ est bona, quia ꝯ tex. qui loqui-
tur de emptore habente onerosam, & quia illa distinctio ꝓce-
dit, qñ singularis successor non ageret, sed qñ ꝯuenitur, & vult
se defendere non distinguendo, inter habentem causam lucra-
tiuam vel onerosam, immo in vtroque casu si non vult uti pos-
sessione actoris, non põt ei obijci de mala fide illius, licèt vtat
titulo ex persona illius, sed si vult uti, secꝰ, vt ꝭ. dixi. Quarto mo
do ponitur casus in successore vli, vt hærede, cui nõ potest obi-
ci de mala fide defuncti, si vult vti adminiculo, id est possessio-
ne defuncti ad præscriptionẽ complendam. & in hoc ista lect.
est vera in se, tamen nõ congruit literę loquenti de venditore,
& emptore. Si autem nõ vult vti possessione defuncti, tunc se-
cus, vt non possit obijci, & in hoc ista lect. est falsa. & glo. ipsam
reprehendit, quia reputatur eadem persona cum defuncto, vt
l. cum hęres. & ibi plene no. de diuersis & temp. præsc. & in hoc
differt. hrs ab alio singulari successore, vt ẽt no. ꝭ. eo. l. quæsitũ.
3 in gl. † Et ex prædictis collige distinctionem per te. Aut loqui-
mur in successore vli, & nocet sibi indistinctè malafides defun-
cti, licet sit vitium personale. Aut in singulari, & tunc aut agit,
aut cõuenitur. Primo casu distinguitur, an habebat cãm lucra
tiuam, uel onerosam. Secundo casu non distinguitur hoc mo-
do, sed solum an volebat uti adminiculo, id est possessione de-
functi, & sibi nocebat olim. & hodie, vt hic. Aut volebat vti ad-
miniculo. i. titulo, non possessione defuncti, & tũc iure isto nõ
nocebat, vt hic in gl. & in l.j.C. de præscr. lon. tẽp. sed de iure no
uo distinguitur, vt ꝭ. dixi, ex vitio autem reali indistinctè nocet.
In glo. seq. ibi, (sed xxx. hodie. &c.) exemplifica gl. hoc modo, q
Titius possedit rem tuam malafidæ xxv. an. postea vendidit mi
hi bonę fidei emptori, ego possedi postea quinque, si agis con
tra me, possum obijcere præscri. longissimi temporis, & iunge
re possessionem Titij cum mea, quia malafides sua non nocet,
quo ad istam præscriptionem. sed quantum ad præscriptionẽ
longi temporis. Sed si possessionẽ x. annis inter præsentes, nõ
expedire iungere possessionem suam cum mea, quia mea sola
sufficit ad pręscrip. lõgi temp. & sic no. ex ista glo. quod etiam
de vitiosa præscriptione fit accessio ad præscriptionem longis
simi temporis, vt ẽt no. ꝭ. ea. l. §. fin. In gl. ibi, (quod non placet.)
tu dic q in clandestina distinguitur, aut res nunquam fuit pos-
sessa per dominum, & tunc clandestinitas non inducit vitium
reale, sicut nec subtractio inducit vitium furti de re, quę per do
minum nunquam fuit possessa, ut no. Barto. in l. cum quæreba
tur. C. unde ui. Aut semel fuit possessa per dominũ, & nũc ua-
cat, & tunc idem inducit vitium reale quasi violentiæ per illam
l. cum quęrebatur, vt ibi per eundem, & sic non poterit præscri
bi longo tempore, etiam cum titulo & bonafide, sicut nec res
furtiua, vel violenter possessa. reuse mẽti. Sed in precaria distin-
guitur, an duret voluntas cõcedentis, & tunc est iusta, vt ꝭ.e.l. si
is qui. & ibi no. aut non, & tunc secus, & efficitur violenta, quasi
interuertat possessionem, vt ꝭ.eo.l.iij.§. si rem. & ꝭ. vnde vi. l. co
lonus. & ita nota. in l. vitia. C. eo. per doct.

ADDITIO.

a ¶Malæfidei. Adde quod voluit Oldr. consi. 42.

2 *Non potest quis vti accessione ex persona illius a quo causam non hẽt, sed il-*
lius a quo cãm habui, vel qui cãm a me habuit, bene possum vti accessione.

1 §.Preterea quęritur. †Sicut emptor põt vti acces-
sione ex ꝑsona venditoris,
ita & eꝯ si contingat venditionem solui. h.d. In tex. ibi, (qa vẽdi-
tionis resolło redhibitio est.) quasi dicat nõ ẽ vẽditio, nec ẽptio
sed emptionis resolło, & facit haberi eã nõ factã. p pea videbat,
2 q venditor non posset uti accessione ex ꝑsona emptoris, quia
nõ hẽt ab illo cãm p hanc redhibitionẽ. † & regula est q nõ põt
quis vti accessione ex persona illius, a quo cãm nõ hẽt. vt ꝭ. pro
xi. §. sed dic q ex persona illius, a quo nõ habeo cãm, & qui nec
pro me hẽt cãm, & sic nõ dr meus successor, nec meus auctor,
non possum uti accessione, vt ibi. Sed illius a quo cãm habui. &
sic dr meus auctor, uel qui cãm a me habuit, & sic dr meus suc-

cessor: benè possum vti accessione, & iste est casus quem no. facit quod habetur. j. eā. l. §. ex facto. & quod ibi no. gl. fi.

1 §. Si liber homo. † Summarium istius §. colligitur ex his quæ. s. proxi. dixi, & debet poni casus hic, q̄ liber homo per me bonafide possessus. vel seruus alienus quæsiuit non ex re mea, nec opera sua, tñ nomine meo aliq̄ rē a nō dño, certè nō quæsiuit mihi dñium, nec quasi, ex quo non ex re mea, nec opera, sed benè quærit sibi dñiū, qñ est liber hō; vel dño, qñ est seruus alienus, & emit a dño rei vsucapiēdi ꝯditionē: qñ a nō dño, tñ mihi fuit q̄sita possessio de facto, postea directa libertate restitui sibi, vel vero dño suo illā rē, certè si ꝯueniat a vero dño illius rei, & ipse obijciat p̄scriptionē, & velit iūgere possessionē meā cū sua: & nō pōt, quia nullā habet à me, nec ego ab ipso, sed habui ab illo venditore: ego aūt restitui rem tanquàm suam non tanquam meam, vt j. §. ex facto.

1 Medium impertinens, impedit extrema coniungi.

2 Si quis contraxerit matrimonium cum concubina, non legitimatur proles, si fuit aliud matrimonium intermedium inter natiuitatem prolis, & contractum matrimonium cum concubina.

3 Malafides hæredis an noceat, qñ defunctus cœpit possidere, & præscribere.

5 §. Quæsitum est. † Possessionis non continuatæ, nō fit accessio. h. d. vsque ad ver. non aūt. Sic ergo licèt habeam cām a te, si tñ medio tpe quidam tertius possedit, & postea possessio ad me peruenit, nō possum iungere possessionē tuā cū mea ad p̄scriptionē cōplendā, siue
2 sim singularis successor, siue vlis. h. d. † Et sic no. q̄ mediū impertinens impedit extrema cōiungi: facit l. tua p̄dia. de ser. rust. p̄d. Et est ar. q̄ si quis ꝯxerit matrimoniū cū cōcubina, proles nō legitimaī, si fuit aliud mr̄imoniū īter mediū īter natiuitatē p̄lis, & ꝯctū matrimoniū cū ꝯcubina: ml̄ ꝯriū tenent Doc. de q̄bo in r̄ia, sine culpa, in merentia. & j. rem ra. ha. l. bonorū, per Bar. & l. cū
3 mihi, §. fi. de solu. per eundem. † In gl. fi. ibi: (nam malafides hæredi non nocet qñ defunctus cœpit possidere, & præscribere.) nam sicut si ipse superuiueret, malafides ipsius postea superueniens nō interrumperet vsucapionē, vel præscriptionē iure isto. & l. j. §. hoc tñmodo. C. de vsuc. transfor. ita nec interrumpitur, si succedat sibi hæres malæfidei: quia reputatur eadem persona viuere, non sic in singulari successore, qui non ita repræsentat personā sui auctoris, vt colligit hic, dū dicit. (qm̄ plenius est, &c.) nam inspicitur initium suæ possessionis, nō sui auctoris, legibus hic allegatis per glossam. Hodie de iure can. malafides superueniēs ēt in persona eiusdē interrūpit præscriptionē, vt in c. malæfidei. de reg. iur. lib. vi. dum dicit (nullo tpe præscribit.) & ibi not. per Dy. Et hoc qd̄ dixit gl. p̄cedit quo ad interruptionē p̄scriptionis sed quo ad acq̄sitionē fructuū. malafides hr̄dis īspicit, vt ipediat eā fieri, licèt defunctus fuerit bonæfidei, vt s. titu. j. l. quæsitum.

1 §. Non autem ea tantum. † Secundū verum intellectum h. d. Hr̄s cū possessione sua pōt iungere nō solū possessionē defuncti, q̄ fuit apud defunctū tpe mortis, sed in illā q̄ apud nullū fuit post eius mortē, si fuit vacans. h. d. Et probatur per l. cœptam. j. tit. j. sed si fuisset per aliū occupata, secus, quia ipsa non posset iungi, nec possessio defuncti, vt in præcedēti §. Gl. ponit hic casum tribus modis, sed nullus est bonus, & tertia lectu. est falsa: quia vult, q̄ si ipse defunctus desijt possidere in eius vita, q̄ tñ hæres eius pōt iūgere cū sua possessione illā quā habuit defunctus, anteq̄ desineret possidere, qd̄ est falsum s̄m Doc. imo īterrūpet p̄scriptio p l. naliter. j. tit. j. & idē fortius in singulari successore.

2 Vitiosæ possessioni, non fiat accessio.

1 §. In dotē quoque. † In re data vel restituta pro dote mariti vtitur accessione ex persona vxoris, & econuerso. h. d. In tex. ibi. (res.) supple aliena. nō vxoris, quam tñ vxor bona fide possidebat, & tradidit vt suā, & maritus bona fide recepit eā. In gl. ibi: (aliàs factus dñs non vsucapit.) vt j. tit. i. l. sequitur, §. lana. In glo. seq. ibi: (est ar. q̄ ipse est dñs rei dotalis.) s. qñ mulier tradens erat, & probatur hoc modo: nā sicut eo casu quo quis est dñs, transfert dñiū: si non est dñs, transfert vsucapiendi ꝯditionē. Ita econuerso eo casu quo non dñs transfert vsucapiendi conditionē, & dñs trāsfert dñium: ista sunt conuertibilia, vt l. clauib. de ꝯhen. empt. sed hic patet, q̄ mulier si nō est dña, transfert in maritum vsucapiēdi conditionem, ergo sic dña, transfert dñium, & hoc verum. vt l. doce ancillam. C. de rei ven. vxor tñ fingitur dña constante matrimonio, vt l. rebus. C. de iure do. licèt maritus sit verè dñs, & matrimonio soluto ipso iure transfertur dñium in vxorem. In gl. ibi: (quod vir possidet.) nam non possidenti non datur accessio. vt j. prox. §. sed hic datur viro ex persona mulieris, si res est apud eum: ergo ipse possidet, & non mulier, sed possedit. In glo. ibi: (vir autem cœpit vsucapere.) supple & compleuit: & sic censetur habuisse dominium a muliere, a qua habuit causam ipsum acquirendi. & ideo sol. mat. tenetur sibi ipsum restituere, sicut si ab ipsa dominium habuisset, licèt ante, & etiam nunc sit mulier malæfidei. ar. s. de don. cau. mor. l. si alienam. in princ. &
l. qui alienam. & hoc vult ista glo, quam not. singulariter pro
2 declaratione illarum legum, † & etiam §. fina. j. ead. l. vbi dicitur q̄ vitiosæ possessioni non fit accessio, & hic possessio mulieris est vitiosa, si est malæfi. quia illud est verum ante completā præscriptionem, sed ista glo. loquitur post ipsam completam, ideo tene eam menti,

5 Ei qui possidet, non datur accessio ex persona possessoris, sed ei qui possidet datur ex persona alterius, qui non possedit, & ab ipso causam habuit.

2 Accessio fit possidenti de præsenti possessione, quam alius olim habuit.

1 §. Si is qui precario. † Ei qui non possidet, non datur accessio ex persona possessoris: sed ei qui possidet datur ex persona alterius, q̄ olim pos-
2 sedit, & ab ipso cām habuit. h. d. † Not. hic ergo r̄lam, q̄ accessio fit possidenti de præsenti pos. quam alius olim habuit, vt in fin. huius §. sed de pos. quam alius hēt de præsenti, nō fit accessio ad possessionē, quam nunc non habeo, sed in futurum spero hēre, vt in primo casu huius §. In gl. j. in fi. ibi. (non erat accessio.) supple ēt in vltimo casu huius §. post ruptum precarium; cuius ꝯrium hic dr̄. In glossella seq. ibi: quia non possidet.) & ēt quia sibi nō expedit, nā eum nullo modo possideat, non pōt conueniri rei ven. a dño. vt no. in gl. seq. ergo sibi nō expedit vti accessione. In gl. seq. ibi: (nam dñs.) expone. i. concedens precario: aliàs si esset dñs, non procederet qd̄ sequitur in gl. q̄ desinit præscribere: quia si erat dñs, non præscribebat. In gl. ibi: (& sic tempora nō continuabuntur.) ista ratio nihil valet: quia post ruptum precariū, & receptā possessionē, possum vti accessione de possessione, quam ille habuit, ad possessionē quā hodie habeo: vt si ille possedit precario p quinquenniū, & ego post ruptū precariū per aliud quinquennium, & hoc sufficit ad præscriptionē complēdā, & cessat oppositio gl. quia hic nō est interrupta. sed si vellē ꝯiungere has possessiones primæ, quam habebam anteq̄ concedere precario, tunc procederet oppositio gl. quia illa possessio, & ēt præscriptio incœpta per eam fuit interrupta, & annihilata: & sic nihil mihi proficit: sed oportet inchoare præscriptionē de nouo ex istis duab. possessionib. vltimis. ideo gl. frustra super hoc laborauit. In gl. ibi. (vel dic nō vsucapit sibi, sed dño.) ista gl. sentit ꝯtriū eius qd̄ s. dixerat. q̄ prima possessio, & vsucapio quā incœpit anteq̄ traderet precario, non est interrupta: sed cōtinuatur per eum cui facta est concessio: sicut nec illa quam habebat debitor in re tradita pignori: quia continuatur per creditorē: & sic oēs possessiones pn̄t simul coniungi, tam illa quàm habebat anteq̄ concederet, q̄ ēt illa quam habuit ille cui concessit, q̄ ēt illa quam habuit post recuperatam possessionē, & ista gl. est notabilis; sed volendo fugere ꝯrium pōt solui alio modo, vt s. dixi. In gl. ibi. (Item an durante precario.) istam quæstionē nō video q̄uo procedit, nisi ponatur q̄ ille cui facta erat concessio, conueniebatur rei ven. a vero dño, & cōcedens veniebat ad defensionē illius: & tunc dico, q̄ non solum potest vti accessione ex persona sui auctoris, sed ēt ex persona sua, de possessione quā habuit anteq̄ concederet precario, & iūgeret ipsas cum possessione, quā hēt ille cui cōcessit. & si oēs simul iunctæ sufficiūt, repellet agētē, q̄a ista p̄scriptio cōpellet ad vtilitatē ꝯcedentis, vt s. dixit gl. & sic pōt venire ad defensā, vt necessari⁹ p̄curator. vt l. p̄curator. ab exhib. §. j. rem ra. habe. Et isto casu limitatur iste §.

5 §. Ex facto queritur. † Ex persona illius a quo non habeo causam non possum vti accessione. h. d. Et dicor nō hr̄e cām, qñ restituit mihi rē tāq̄ meā, nō tanq̄ suā: & sic nō h̄z aīum trāsferēdi dñiū, s̄z restituēdi possessionē tm̄, vt hic & s. ea. l. §. si liber hō. hoc tñ verū, nisi restituat eā iussu iudicis. vt j. proxi. §. Et pone hic casum, q̄ possidebā rē tuā tit. & bona fide: & q̄ tradidi eā seruo in peculiū, postea ipsum manumisi, & nō donaui expressè peculiū, nec censetur tacitè donatum. Vel dic, q̄ expressè fuit actum, vt nō cēseaī donatū, vt in gl. j. Ipse aūt illā rē secū asportauit: certè priuauit me possessione, & ēt interrupta est vsucapio, quā ꝯ te incœperā. Postea ipsam mihi restituit, incipiā vsucapere de nouo: nec possum vti possessione, quæ fuit apud eum: sed necesse habeo retinere eam per tempus legitimum a die restitutionis.

2 Si egi publiciana, vel etia rei vendicatoria pro re quæ non erat mea, & obtinui, non acquiram dominium si erat illius contra quem obtinui: & vsucapiendi conditionem, si non erat illius.

5 §. Si iussu iudicis. † Si iussu iudicis restituatur mihi res tanq̄ mea, nec est mea, nec ēt restituētis: pp iudicis auctoritatē trāsfert in me vsucapiēdi vel præscribendi condictio, sicut transferretur dñiū, si restituentis esset, & possum vti accessione ex persona ipsius. h. d. in effectu. tex. cum gl. & dictis doct. ipsum declarantium. Quid econtra, si iussu iudicis vel illius sententia res dimittatur apud possessorem cōuētū: quia absoluatur a rei vend. actoris, qui re vera erat dñs: an ex tali absolutoria dñium acquiratur ipsi cōuēto absoluto: vide j. de excep. rei iud. l. si quis rem. Et est specia le: quia r̄r secus: q̄ si mihi restituerit rem tanq̄ meam non transferr dñium, si ipse est dñs, vt l. iij. §. subtilius. s. de cond. ob cau. nec vsucapiendi conditionē, si non erat dñs. Et per hoc ēt soluitur ꝯrium de §. præce. & de §. si liber homo. s. ea. l. de quo gl. opponitur; quia in illis fuit mihi restituta non iussu iudicis. Et

hæc

hæc prædicta vide per gl. Inſti, de offi. iud. §. fi. & l. ſtatuliberi. §. j. de ſtatu lib. Nõ tñ auctoritas iudicis operatur, φ ſi ſim malæfidei, poſſim præſcribere longo tpo, vt j. pro emptor. l. qui fundum. §. qui bonæfidei. in fi. niſi cã noxali, vt l. generaliter. ſ. de noxal. Et põt intelligi iſte text. in ſnĩa diffinitiua, & ẽt hẽt locũ in interlocutoria, ſi eſſem miſſus in poſſeſſionem ex ſecundo decreto rei tanquã meæ, cũ nõ eſſem, vt ſi ille ↄtra quem facta eſt immiſsio, erat dñs, acquirã dñium: alias vſucapiendi conditionẽ.

2 † Et notandũ, quod Bar. dicit ex iſta gl. colligi, φ ſi egi publiciana vel ẽt triticaria pro re quæ nõ erat mea, & obtinui, acquiro dñim, ſi erat illius ↄ quem obtinui: & vſucapiendi cõditionem, ſi nõ erat illius. Sed certè iſta glo. ſentit expreſſe ↄtrium, quicqd ipſe dicat, dum facit dñam inter rei ven. & publ. vel dic φ Bart. benè dicit, quia gl. vult φ ſi egi rei vẽd. non transfertur dñium, nec vſucapiendi conditio ſecundum quoſdam. Sed ſi egi publ. ſic: q non reſtituitur mihi res vt mea, ſed certè licet nõ vt mea, tñ nec etiam vt illius ↄ quem egi, quia nõ tradidit vt ſuã, ſed tanquã habeam in ipſa quaſi dñium, quia præſcribebam vel vſucapiebã. Si ergo trãſfertur qſi egi rei vẽdi. & ipſe erat dñs: eadẽ ratione vr̃ trãſferri, ſi egi pub. quia licet non dicerẽ me dñm, nõ tamẽ negabam eſſe dñm. Sed ſi egi triticaria: debet diſtingui an pro nuda poſſeſſione, vel non: quod dic vt hic per Bartol.

1 §. Sed & legatario. † Legatari⁹ in re legata vti᷑ acceſsione ex perſona hæredis maximè ſi legatum fuit conditionale, & hrs pendente conditione poſſedit, & conditio poſtea extitit. Si autẽ legatũ eſſet purũ, gl. hic tenet φ tempus quo hæres poſſedit, nõ proficiat legatario, ſi hr̃s fuit in mala fide, vel in mora ſoluendi legatum per l. quæſitũ. ſ. titu. j. ſed illa loquitur, quo ad acquiſitionem fructuũ: ſed ad interrumpendã præſcriptionem mala fides hæredis nõ attendebatur iure iſto, vt no. ſ. ea. l. §. quæſitũ. in gl. fi. nec etiam mora hæredis debet eſſe legatario nociua. & ideo poteſt hic ſubaudiri, maxime quando legatum fuit conditionale, quia hæres non niſi iuſtè poteſt poſsidere reſpectu legatarij, cum non poſsit ipſum in morã conſtituere. Tamen idem videtur quando purũ, licèt tũc poſsit in mora conſtituere, & ſic iniuſtè reſpectu legatarij: tamen hoc non debet legatario nocere, vt impediatur vti acceſsione, ne addatur afflictio afflicto.

1 Non poſſidenti non datur acceſſio nec etiam poſſidenti vitioſè ſeu vitioſæ poſſeſſioni, nec econtra de vitioſa poſſeſſione ad non vitioſam.

2 Quinque caſus in quibus non datur acceſsio.

1 §. Accesſoines. † Non poſsidenti non datur acceſſio nec etiam poſsidenti vitioſè ſeu vitioſæ poſſeſsioni: nec econtra de vitioſa poſſeſsione ad nõ vitioſam. h. d.

2 † Et ſic no. hic tres caſus, quibus non fit acceſsio: ad de aliũ ſ. ea. l. §. ſi liber. & §. ex facto. Item aliũ de poſſeſsione nõ cõtinuata, vt ſ. ea. l. quæſitũ. In tex. ibi. (vitioſæ.) ſ. vitio reali vel ẽt pſonali. Et ita etiã intellige in caſu ſeq. vt patet ſ. e. l. §. cũ quis. quia neutrum eſt ſufficiens ad vſucapiendum vel præſcribendũ longo tempore, ſed longiſsimo ſic, & quo ad præſcriptionem longiſsimi temporis, benè poſſet fieri acceſsio de vitioſa ad nõ vitioſam, & econuerſo, & etiam de vna vitioſa ad aliã vitioſam, etiam ſi ſint affectæ vitio reali, vt l. ſicut. C. de præſcri. xxx. anno. & ibi ẽt fur, vel prædo præſcribit longiſsimo tempore. Hoc tamen de iure ciuili: ſecus de iure canonico, quia ſicut malæfidei poſſeſſor non præſcribit, ita nec poteſt vti acceſsione ex perſona malæfidei poſſeſſoris: quia poſſeſsio quæ erat inutilis ſibi, non poteſt vtilis eſſe mihi, licèt ſim bonæ fidei.

LEX XIIII.

S I ſeruus vel filiusfam. vendi.

1 † Qui habet cauſam a ſeruo de voluntate domini, vel etiam a legitimo adminiſtratore: põt vti acquiſitione ex pſona dñi, vel illius, cuius negotia miniſtrantur. h. d.

LEX XV.

1 Rei ſubtractæ perdimus poſſeſsionem, etiam ciuilem, niſi ſubtrahatur nobis per illum, qui eſt in poteſtate noſtra, quia ſicut ille non poteſt nobis interuertere poſſeſſionem ſuipſius, nec alterius rei.

2 Differentia inter poſſeſſionem rei mobilis, & immobilis.

3 Ille qui nobis acquirit vt filius, vel ſeruus, non poteſt nos poſſeſſione priuare.

4 Interdictum vnde vi, non datur pro recuperanda poſſeſſione rei mobilis, niſi exiſtat in re immobili, & quid in aliis interdictis poſſeſſoriis.

1 R Em quæ nobis ſurrepta. † Rei ſubtractæ pdimus poſſeſsionem, etiam ciuilem, niſi ſubtrahatur nobis per illum, qui eſt in poteſtate noſtra: quia ſicut ille non poteſt nobis interuertere poſſeſsionem, ſuipſi⁹, nec alterius rei. h. d.

2 † No. dñam inter poſſeſsionem rei immobilis, & mobilis: nam licèt perdam naturalem poſſeſsionem rei immobilis me abſentando, non tamen perdo poſſeſsionem ciuilem, etiam ſi naturalis ſit per alium occupata, nec ſit in poteſtate eam recuperare, dummodo hoc ignorem, vt j. eo. l. qualis. ſed in rebus mobilibus pdita naturali, & etiam facultate eã recuperandi, quia ſit per alium occupata, vel etiam obſeruauerit, perdo ciuilem iam ignorans, vt hic. & ſ. eod. l. iij. §. Nerua filius: quia dignior eſt poſſeſsio rei immobilis φ mobilis, & ad hoc allegatur iſta l. & j. eo. l. ſi rem mobilem.

3 † Item not. φ ille qui nobis acquirit, vt filius, vel ſeruus non poteſt nos poſſeſsione priuare: quod eſt verum, quouſque res eſt apud eũ, licèt habeat animum priuandi nos, vel interuertendi poſſeſsionem: ſecus ſi in alium transferat. vt ſ. eo. l. iij. §. quod ſeruus. & hoc dum dicit. (quandiu apud ipſum ſit.) In gl. j. in fin. ibi, (& ab extraneo ſit ſuctum.) Iſta gl. bene loquitur, quia per ſolam inficiationem depoſitarij, nec priuatur deponens poſſeſsione, nec depoſitarius facit furtum. Sed ſi rem contrectet, tunc ſi furtum, & etiam deponens priuatur poſ. vt ſ. eo. l. iij. §. ſi rem.

4 † In gloſſ. ij. ibi, (aliquod poſſeſſorium.) hoc reſtringe ad poſſeſſorium recuperãdum j. interdictum vnde vi. nam in illo procedit iſta glo. φ non datur pro recuperanda poſſeſsione rei mobilis, niſi exiſtat in re immobili, de qua quis fuit ſpoliatus, ſed alia interdicta poſſeſſoria bene poſſunt cõpetere pro re mobili, puta, adipiſcendæ poſſeſsionis, & quorum bonorum, & quorum legat. Item retinendæ, vt in interdicto, vtrobi. & vide quod not. Cy. in l. i. in iij. q. C. vbi cauſa ſtatus. Habent etiam locum alia remedia pro poſſeſſione rei mobilis recuperandæ. ſ. actiones, licèt interdictum recuperandæ, vt condictio incerti, ſi ille qui cecidit a poſſeſsione, habebat ius in re vel actionem tritica. ſi non haberet ius in re, ſed ſolam poſſeſsionem, vel officium iudicis, ſi habebat nudã detentationem, quod dic vt no. plene in l. manifeſtiſsimi. §. ſed cum in ſecunda. C. de fur. tangitur etiam hic per Barto. Item ẽt poſſeſſorium. l. cum quærebatur. C. vnde vi. licèt illa videatur loqui in re immobili, cuius poſſeſsio vacabat. & ad ea quæ hic no. Bart. adde not. in c. illud. de præſum. in Nouella. In gloſ. quæ inci. (etiam dominicarum.) ibi: (ſecus in peculiari.) quia in illa non committit furtum, licèt malo animo ipſum contrectet, & ratio eſt. quia videtur contrectare contra voluntatem domini. poſtquam dominus eam ſibi conceſsit in peculium. Secus in re dominica non peculiari, quia in illa põt fieri contrectatio cõtra voluntatem dñi. Ideo in illa committit furtũ, non tamẽ datur actio furti, nec priuatur dominus poſſeſsione, vt j. de furtis. l. ſerui & filij. in princ. & hic & d. l. j. C. de ſeruis fugi.

LEX XVI.

1 Q Vod vxor viro. ¶ † Ex donatione facta inter coniuges, cum ſit nulla, ſi donans erat dominus, ſicut non transfertur dominium, ita non transfertur vſucapiendi conditio, licet transferatur poſſeſsio, quia dicitur poſſeſsio iniuſta, & donatarius dicitur poſsidere pro poſſeſſore, id eſt ſine cã, vel tit. h. d. in effectu tex. cum gl. Et p declaratione glo. diſtingue duos caſus in donatione facta inter coniuges. Nã aut donatarius ſciebat donationem non valere, aut credebat eam valere. Primo caſu nec vſucapit, vel præſcribit longo tempore contra donantem, nec etiam efficitur dominus fructuum, re tamen perẽpta non tenetur reſtituere vltra quam ſi factus locupletior, vt in legibus hic allegatis in glo. & hoc videtur uerum, etiam ſi res donata non erat donantis, ſed aliena, quia non poterat dici bo. fi. poſſeſſor, ſi credebat ti. nullum eſſe, licèt re vera eſſet validus. quia donans non fiebat pauperior, cum non eſſet ſua res donata. ad hoc. j. pro emp. l. ij. §. ſi a pupillo. Secundo caſu, aut quæritur, an vſucapiat uel præſcribat longo tempore, & tunc diſtinguitur, aut res erat donantis, & tunc non uſucapit, vel præſcribit contra donantem, quia donatio eſt nulla cum efficiatur pauperior, & ipſe donatarius, licèt putet eam valere, errat in iure, & error iuris non ſufficit ad uſucapiendum, uel præſcribẽdum longo tempore. ut l. nunquam. j. tit. j. Aut erat aliena, & tunc ualet donatio, quia non efficitur pauperior ipſe donans, non tñ in præiudiciũ domini incontinenti, ſed ex poſtfacto, quia præſtat uſucapiendi conditionem contra dominum uerum, ut in legibus hic allegatis in prin. gloſ. Aut quæritur, vtrum lucretur fructus, & diſtinguitur inter fructus naturales, & illos non lucratur, & induſtriales, & illos bene lucratur, & non tenetur eos reſtituere, ut ſ. de uſuris. l. fructus. & de do. inter uir. & ux. l. de fructibus, quia in fructib. induſtrialibus acquirendis error iuris bene prodeſt. quia excuſat a dolo, & mala fide, ut l. ſed & ſi. §. ſcit. de petitio. hære. ſ. Aut quæritur, an teneatur ad reſtitutionem rei, & diſtinguitur, an ſit perempta, & non ſit factus locupletior, & non tenetur multominus, quam quando ſciuit eam nõ ualere. Aut extat, uel eſt factus locupletior, & eatenus tenetur reſtituere, ſi donatio non fuit confirmata morte donantis, ut in legibus allegatis hic in fin. gloſ. Quid autem de expenſis factis in re donata. dic, ut j. de doli excep. l. cum uir.

LEX XVII.

1 S I quis ui de poſſeſsione. † Non dicitur quis perdidiſſe illud ad quod recuperandum habet actionẽ. hoc d. Et eſt huius effectus, quod computatur in bonis ſuis. ut ſ. tit. j. l. rem in bonis. & quia poteſt pro illa reconueniri pet. hæ. ac ſi eam haberet apud ſe. ut l. quod ſi nõ §. Iul.

§.Iul.ſ.de pet. hæ. per quas leges debet hic poni caſus, ſed quo ad alios effectus, de quibus in glo. benè videtur perdidiſſe.

Sola vel nuda voluntate non perdit quis dominium rei ſuæ, ſed poſſeſſionem bene perdit etiam ſi ſit in ipſo fundo vel re.

2 *Fragilius & debilior eſt poſſeſſio, quàm dominium,*
Poſſeſſio defuncti, an transeat in hæredem.

3 *Res corporalis, nuda proprietas, vſusfructus.*
Poſſeſſio, dominium & fundus, an & qualiter differant, & quomodo circa idem concurrant.

4 *Dominium quotuplex ſit.*

1 §.Differentia inter. †Sola vel nuda voluntate nõ perdit quis dominiũ rei ſuę, ſed poſſeſsionem benè perdit, etiã ſi ſit in ipſo fundo vel re. h.d.
2 † Et ſemper allegatur, ꝙ fragilior & debilior eſt poſſeſsio q̃ dominiũ, licèt poſſeſsio dicatur ius, ſicut & dominiũ, vt ĩ. eo. tit. l. peregrè. in prin. Itẽ quia per mortẽ domini nõ extinguitur dominiũ, ſed remanet in hæreditate. & poſtea tranſit in hrdẽ illud idem, quod erat apud defunctũ. Sed poſſeſsio defuncti benè extinguitur. & nõ tranſit in hæreditatem, & ſi poſtea hæres apprehendat, dr̃ noua poſſeſsio, nõ vetus, quæ erat apud defunctũ. vt l. j. §. Scæuola. ĩ. ſi quis teſt. libe. eſſe iuſſus ſue. Non ſic in poſſeſſione rei eccleſiaſticæ quæ non extinguitur per mortem prælati, ſed remanet apud eccleſiam, & tranſit poſtea illa eadem ad ſucceſſorẽ, iuxta plenè not. per Inno. in c. cũ ſuper, de cã poſſ. & proprie. In glo. ibi, (prima placet.) idẽ tenet gloſſ. in l. j. ĩ. pro derelict. ſed Dy. & Bart. tenent tertiã ſolutionem ſ. proximè præcedentẽ. & etiã id quod dr̃ in fi. glo. ꝙ hoc debet intelligi, qñ voluit a ſe abdicare dominiũ & non poſſeſsionẽ, quo caſu nec poſſeſsionẽ abdicat a ſe. quia non vult, nec dominiũ. quia non põt retenta poſſeſsione. Si aũt conſtaret, ꝙ voluit poſſeſsionẽ perdere. & ẽt dominiũ tunc etiã illud perderet, quia diceretur habere rẽ pro derelicta. Quid autem, ſi nõ conſtat, quẽ animũ habuerit circa poſſeſsionẽ, cõſtat tñ, ꝙ habuit animũ perdẽdi dominiũ. glo. hic in ver. ſed oppono. tenet ꝙ nec poſſeſsio perdat, nec dñium per iſtum tex. Dy. & Barto. ecõtra, ꝙ imo vtrunque perditur. quia qui vult vnũ, cenſetur etiã velle aliud, ſine quo illud eſſe nõ poteſt, vt l. illud. de acquir. hære. Tu potes diſtinguere, aut diſceſsit de fundo, & procedit dictũ Dy. & Bart. vt in prima ſolutione glo. Aut non diſceſsit, & tũc procedit dictũ gl. Et prædicta procedũt. qñ conſtat ꝙ quis vult abdicare dominiũ a ſe principaliter, nec apparet ꝙ velit transferre in aliq̃ perſonã certã, vel incertã, & quęritur an abdicet? Nã diſtinguitur, aut cõſtat ꝙ voluit hr̃e pro derelicto, & abdicat a ſe poſſeſsionẽ, & dominiũ, ẽt ſi ſit in fundo. Aut hoc non dixit, & tunc diſtinguitur vt ſ. dixi, Aut cõſtat ꝙ voluit a ſe abdicare poſſeſsionẽ, & idem. Aut ꝯſtat ꝙ voluit retinere, & nõ perdit poſ. nec dominiũ. Aut dubitat. & tunc aut diſceſsit de fundo, aut non, Si aũt apparet, ꝙ voluit transferre in aliq̃ perſonã certã, vel incertã, tunc nõ abdicatur a ſe dñium, niſi in illã perſonã transferatur, vt l. nec vtile ſ. ex quib. cau. maio. & no. ĩ. pro derelic. l. ſi id quod in vltima glo. Adde quod no. in c. cũ dilectus. de accu. Alteri aũt nõ acquiritur, qñ voluit transferre in perſonã certã, niſi præcedat cauſa habilis, licèt transferat poſſeſsio. vt ſ. tit. j. l. nunq̃ nuda. & ſ. eo. l. j. §. ſi vir. ſed qñ in perſonã incertã, nõ requiritur alia cauſa, niſi ꝙ iactet in vulgus, & ꝙ aliquis accipiat, vt ſ. tit. j. qua ratione. §. pe. & quod no. ĩ. pro derelic. l. ſi id quod. Qualiter autem perdat
3 poſſeſsio, dic vt no. ſ. eo. l. j. in ij. glo. mag. †Vltimò pro declaratione eorũ quæ tanguntur hic per Bart. notandũ. ꝙ nos habemus plura, quorũ vnũ non eſt aliud, tñ omnia cõcurrunt circa eãdẽ rẽ. Primo habemus ipſam rẽ corporalẽ, quæ non eſt ius, ſed cõſiſtit in facto & in corpore. Itẽ habemus proprietatẽ nudã, item vſumfr. itẽ poſſeſsionẽ, & iſta ſunt iura diſcreta inter ſe, vt ĩ. e. l. permiſceri. itẽ habemus dñium, & iſtud ẽt eſt ius concretum ex duobus primis. ſ. proprietate nuda, & vſufr. & ideo quodlibet illorũ dr̃ pars dñii ſubſtantialis, nõ quantitatiua, ſicut paries & tectũ dñr pars domus ſubſtantialis, vt ſ. de vſufr. l. iiij. largè tñ loquendo, & impropriè dr̃ dñium, ẽt ſolius proprietatis nudæ. vt C. de proba. l. proprietatis. & ſ. qui. mo. vſusfru. amit. l. ſi tibi. vbi dr̃ dominiũ proprietatis. Item etiã dominiũ ſolius vſusfr. vt l. q vſumfr. ſ. ſi vſusfr. pe. & eodẽ modo poſſet dici dñiũ ſolius poſſeſsionis, quia q poſſeſsionẽ habet, debet hr̃e dñiũ ipſius, arg. dictarũ legũ, tñ impropriè, loquẽdo qa ꝓpriè cõſiſtit ex ꝓprietate, & vſufr. & dr̃ ius quoddã perfectè diſponẽdi de re pro libito voluntatis. l. in re mandata, C. mandati. Habemus ẽt hoc vocabulũ. fundus. qui cõplectitur dñium, & ſic proprietatẽ, & vſumfr. & ẽt ipſam rem corporalẽ, & ſic nõ conſiſtit merè in iure, ſed etiã in corpore, vt ĩ. de verb. obl. l. qui vſumfru. & in hoc differt a dñio, non tñ cõplectitur poſſeſsionẽ, quia poteſt eſſe fundus
4 meus, & tñ non poſsideo. †Itẽ ſcias, ꝙ dñiũ ẽ duplex. ſ. directũ & vtile, tñ de vtili nõ habemus de iure veteri digeſtorũ aliq̃ mẽtionẽ, licèt habeamus mentionẽ de vtili actione in rem in multis locis, vt ſ. de rei vẽd. l. ſi culpa. & ff. ſi ager vectil. vel emphyt. pe. l. i. & pp hoc Vltramontani dicebant nõ eſſe niſi vnũ dominium, ſ. directũ, quia nõ ſequitur, habeo vtilẽ rei vend. ergo habeo vtile dñium, quod ẽt patet ex not. in d. l. ſi culpa. per Barto. ſin Dy. qui dixit ꝙ ſi ceditur mihi rei ven. habeo vtilẽ rei vendi.
a ca.[a] & tñ non habeo dñium quouſque ſim adeptus ipſam rẽ, vt l. eius rei, & quod ibi not. eo. tit. Bart. tñ hic tenet cõtrarium per aliquos tex. & rões, ꝙ imò ſit duplex dñium. & pro hoc habemus tex. quẽ Bart. nõ allegat in authẽtica. ſi verò dñs tẽporalis. C. de hæreticis. vbi ſit mentio de dñio ſuperiori, & inferiori. & inferius dicitur dominium vtile, & iſtud eſt duplex. Quoddam quod ꝯtrariatur directo, & illi præfertur, vt eſt illud. quod hr̃ ex præſcriptione longi temporis, vt no. in authen. niſi tricennalis. C. de bo. mater. Quoddam quod ſubalternatur directo, vt eſt illud quod habet emphyteuta, ſuperficiarius, feudatarius, & qui cõduxit ad non modicũ tẽpus, vt in c. j. de inueſtitura de reb. ali. facta in vſib. feudorum. & no. in c. i. de capitulis Conradi.

ADDITIONES.

a ¶Rei vend. Adde vt per Do. de Ro. deciſ. ſtis. de alie. iud. mutan. cauſa facta. vbi in ij. col. de hoc tractans.

LEX XVIII.

1 *Eius quod meo nomine poſſideo poſſum alium facere poſſeſſorem ſolis verbis conſtituendo me illius nomine poſſidere,*

2 *Qualiter dicatur quis mutare cauſam poſſeſſionis.*

3 *Ille dicitur ſimpliciter poſſidere, qui poſſidet nomine ſuo.*
Caſus in quibus procedit iſta lex.

1 b QVod meo nomine.[b] †Eius quod meo nomine poſsideo poſſum aliũ facere poſſeſſorẽ ſolis verbis cõſtituendo me illius nomine poſsidere. h.d. Vel ab ipſo cõducendo, vt ĩ. eo. l. qui bona. in prin. & iſtis caſib. transfero in illũ omnẽ poſſeſsionẽ, quæ erat apud me, & ego remaneo in nuda detẽtatione, & ſic dr̃ ille poſſidere ciuiliter animo ſuo, & naturaliter corpore meo. Vel ab ipſo precario rogando. & tũc transfero in ipſũ oẽm poſſeſsionẽ quæ erat apud me, ſed eodẽ inſtanti re transfertur in me naturalis. & apud ipſum remanet ciuilis, vt ĩ. eo. l. interdũ. in prin. cũ ibi not. Et primo ponitur hic vnũ dictũ vſque ibi. (nec enim.) Secundo ſubtiliter rñdet trib. obiectionibus, quę poſſent fieri vſque ibi, (ſi ꝓcurator.) Tertio ꝓbat id quod dixerat in ſecunda reſpõſione, licèt Bart. dicat ꝙ ibi rñdet ad quartã obiectionẽ. Sed quod dixi,
2 plus placet ſi benè inſpiciatur litera. ¶†In tex. ibi. (nec enim muto mihi cãm poſſeſsionis.) nã ille dr̃ mutare, qui retẽta poſſeſſione quã habebat ex vna cã, vult deſinere habere ex altera cõtinuãdo, & hoc facere non poteſt, quia fieret ꝯtra rẽam veterum, vt ĩ. l. proxi. §. j. ſed hic nõ retinet, imò deſinit poſſidere, & ſic non ſit cõtra illam regulã. ¶In tex. ibi. (miniſterio meo.) poteſt intelligi. ſ. verbaliter, cũ conſtituo me tuo nomine poſsidere, & ẽt corporaliter, quia remaneo in poſſeſsione facti, & ſic act⁹ meus corporalis reputatur tuus, vel alterius nomine tuo, & ad hoc probandũ ſubiicitur hic ver. procurator. &c. qa hic in poſſeſsione quæ per procuratorẽ acquiritur inſtrm̃ corporale ꝓcuratoris reputatur inſtrm̃ dñi, & dño immediatè acquiritur, nec
3 facit reſidentiã apud procuratorẽ. ¶†In tex. ibi. (nec idẽ eſt poſſidere.) ſ. ſimpl̃r, & ſic no. ꝙ ille dr̃ ſimpl̃r poſsidere, qui poſsidet nomine ſuo, quia tunc iſta poſſeſsio eſt apud eũ. Sed qñ poſſidet alieno noĩe non dr̃ propriè poſsidere, nec poſſeſsio nõ eſt apud eũ, ſed apud illũ cuius noĩe poſsidet, ipſe verò eſt in poſſeſsione. Et aliud eſt poſsidere, aliud in poſſeſsione eſſe, ut ſ. eo. l. ſi quis in re. ¶Et notãdũ ꝙ iſta l. procedit in quatuor, vel quinque caſib. Primo qñ poſſidebã ciuiliter, & naturaliter animo & corpore meo, tunc transfero in te alias poſseſsiones. Secundo qñ poſsidebam tantũ naturaliter, & tũc illã trãsfero ſine dubio. Sed an transferã ẽt ciuilẽ, quæ erat apud aliũ. & ſic illũ priuẽ ſua ciuili? dic vt ĩ. e. l. interdũ. §. fi. Itẽ tertio procedit, qñ habebã ciuilẽ tñ, & alius naturalẽ, puta vſufructuarius, vel ingreſſus clandeſtinè, & tunc transfero ciuilẽ tantũ, vt l. quędã mulier. de rei uẽdi. nõ naturalẽ, quia illi pręiudicare nõ poſsum ita de facili in naturali, ſicut in ciuili. ar. eius quod not. in l. j. §. non aũt ĩ. de ui & vi arma. in glo. Poteſt etiã procedere quarto caſu, qñ ciuilẽ habebã per me, naturalẽ per aliũ, ut per colonũ, uel per procuratorẽ, & tunc transfero ambas per illũ actũ fictũ, ſicut transferrẽ per verã traditionẽ, ut notauit glo. ſingularis in d. §. non aũt, & ita intelligunt hic. doct. Sed ſi nõ interueniret uera uel ficta traditio, licet interueniret uoluntas perdendi poſſeſsionem. ẽt coacta uel non coacta, nõ perderẽ iſto caſu poſſeſsionem. etiã ciuilẽ quã retineo animo meo, & hic eſt tex. cũ gl. in l. peregrè. §. quibus. ĩ. eo. Quid autem ſi habebã ciuilẽ, & naturalẽ animo & corpore alieno ut in re peculiari? puto idẽ qđ in pręcedẽti, quia eadẽ eſt rõ in utraque, quę eſt in vna. Quid aũt, ſi tñ detinebã nomine Titii poſſeſſoris, quia cõduxerã ab illo. & nunc conſtituo me tuo noĩe poſſidere, an in te trãsferã poſſeſsionẽ? nr̃ ꝙ ſic, p l. iij. §. ſi ſeruus. ſ. eo. uer. ſed alii. Sed ꝯtrariũ eſt uerius, quia ibi qñ uerè traderẽ, & tunc priuarem locatorẽ omni poſſeſsione

ADDITIO.

b ¶Quod meo. Dicit Bal. conſ. cccxxi. ꝙ hic eſt caſus a contrario ſenſu, ꝙ tutor vendens & conſtituens ſe precario nomine emptoris poſsidere, non transfert poſſeſsionem.

sessione,secus si fictè ab alio cõducendo, uel illius noie constituẽdo possidere,ut ĵ.eo.l.quamuis.§.j.¶ Vltimo gl.i. hic requirit,q alia duo cõcurrãt.s.q precedat iusta cã.i.titu.item uolũtas & animus illius cuius noie constituo me possidere. Hoc secundum est uerũ,sed primũ reprehenditur per Dy. nam illud procedit i dño,vt l.nunq̃ nuda.š.ut.j. sed possessio benè pôt trãsferri in aliũ sine iusta causã,vt š.eo.l.j.§.si vir. Iacob.de Arc.sustinet glo.quia illud est verũ per veram traditionẽ, non sic per fictã, vt in hac glo.notabili.Bart.distinguit,aut erat dñs,& procedit dictũ glo.& Iac.de Aret. vt sicut non possum transferre dñium sine iusta causa,ita nec possessionẽ per fictam traditionem,vt l. ci a quo ĵ.titu.j.licèt verã sic,vt in §.si vir.aut non erã dñs, & tũc per veram,& etiam per fictam possum, & habet locum dictum Dy.per l.si rem aliq̃.ĵ.eo.¶ Item scias,q iste modus transferrendi possessionẽ est ciuilis,non naturalis, & est modus fictus non verus,no.in l.ab emptione.š.de pac.i.ficta traditio,possessio tñ quæ acquiritur ex isto modo ficto est vera possessio, vt not.in l.si is qui pro empt.ĵ.tit.j.per Bart. Et quia nõ pôt procurator alicui immediatè acquirere nisi per actum naturalem, non per ciuilẽ, vt l.ea quæ ciuiliter.š.titu.j.si constituerem me possidere tuo procuratori,nomine tuo recipienti,non quæritur tibi possessio per hunc actum ciuilem,per not.per Pe.in l.j.C.per quas personas nobis acquiritur. de hoc dic vt not.in d.l. si is qui pro emptore.per Bart.qui vr aliter loqui, licèt sequatur Petrum.

1 §.Si furioso quem. †Licèt possessio non acquirat̃ ei cui trado,tñ a me abdicatur. h.d.secus in dominio,vt dixi in l.prece. §.dña.in glo.j.¶ Item in possessione idẽ,qñ non tradidi,sed mãdaui tradi, vt per hoc mãdatũ non abdicetur a me,quousque tradat̃, est casus in l.cũ fundum.de vi & vi arma.de qua oppo.glo.¶ Itẽ procedit hoc,qñ ille cui tradidi.nec cõsentit,nec dissentit, secus si dissentit, tunc a me recedit,vt ĵ.eod.l.si me in vacuam.de qua oppo. glo.ij.

§.Si venditorem. Per solũ aspectũ acquiritur possessio interueniẽte tradõne possessoris.h.d.Dic vt in l.i.ĵ prin.& vltima glo. š.e. & §.si iussetim.

§.Si dum in alia. ¶ Ingressus fundũ,cuius nulla possessio vacat, nullã acquirit, nisi ingrediatur cũ tanta potentia.q expelli nõ posit, quia tũc acquirit solum quo ad illum locum, vbi corporaliter stat ignorante alio possessore. h.d.Et est casus singularis per quem declaratur, §.q ad nundinas. & vide quod no.Inn.in c.cũ dilectus.de capel.mon.vbi alle.istum tex. & loquitur hic, qñ ignorabat eum ingressũ ille,qui ciuiliter & nãliter possidebat. Si aũt sciret, tũc in vl.casu,qñ fuit ingressus cũ tanta potentia,q non poterat expelli,perderet ille possessionẽ vtrãq;, qa vel fuit suspectus se posse repelli,vel debuit suspicari,vt no.š.eo.l.clã possidere.in iij. glo.

LEX XIX.

1 QVi bona fide. † Si possessor cõduxit rem a non possessore,trãsfert in illũ possessionẽ quã habet. h. d. Et ipse remanet in nuda detentatione,vt š.eo.l.si quis ante.ratio patet ex l. præcedẽ in prin.¶ In tex.ibi.(a domino.) idem si a non domino,quia eadẽ est rõ. Adde q ẽt si nullã possessionẽ habebat ille qui cõduxit a nõ possessore,transfert interdũ in illũ possessionẽ si illa possessio vacabat,vt in re hẽditaria, quã quis a vero hærede nondũ possidente cõduxit, qui vr eius nomine possessionẽ ingressus,vt ĵ.eo.l.qui vniuersas.§.quod per colonum. in fi.

§.Quod scriptum est. ¶ Possidens ex vna cã non potest solo animo possessione retenta possidere ex illa causa, & incipere possidere ex altera,secus si pos.dimittat.h.d.Sed si noller desinere possidere ex vna,sed alterã accumulare cũ illa,bñ pôt,vt š.eo.l.iij.§.ex plurimis,¶ In tex.ibi,(hoc solũ statuit.) s.in animo suo nulla interueniente cã intrinseca, & sic vult mutare qualitatẽ possessionis,non substantiam,ut ex sequentibus patet. Et ex hoc siue ambæ causæ sint iustæ, vt hic,siue ambæ iniustæ, vt no.š.eo. l.clam possi.§.si.in glo.siue vna iusta,altera iniusta,vt in prin.illius l. idem si detentationẽ meram vellet mutare in possessionem,vt š.eo.l.iij.§.illud.quod dic plenè,vt C.e.l.cũ nemo.in gl.

LEX XX.

SI quis rem quam. ¶ Denegãs restituere rẽ, quã possidet alieno noie,si cãm iustã habet, nõ priuat illũ possessione,nec eã interuertit, secus si nõ habet iustã causam, h.d.¶ In tex.ibi,(alias.) idest qñque Ray.¶ In tex.ibi,(nã.) nec arguit de illo, q denegat restituere mihi, cũ possideat meo noie, ad illũ qui denegat restituere alteri de mandato meo reposcẽti.

LEX XXI.

1 *Qui rem quam possidet, a non possidente rogauit precario, eodem instanti transfert in illum possessionem, quã habet, & ab illo in ipsum reuertitur.*

2 *Quis dicatur possidere pro hærede.*

3 *Venditor si constituat se nomine emptoris possidere, vel precario nomine emptoris possidere, quid operentur ista verba.*

1 INterdum eius. ¶ †Qui rẽ quã possidet, a nõ possidẽte rogauit precario,eodẽ instanti transfert in illũ possessionẽ, quã habet,& ab illo in ipsum reuertitur.h.d.in effectu. Et sic attento ordine intellectus, translatio præcedit, & reuersio sequitur,sed non attento ordine tẽporis,quia eodẽ instanti, & momento hæc fiunt. Et differt hoc prin. a l. quod meo. §.q bona.in prin.š.e.quia ibi simpliciter cõstituit se possidere noĩe alterius nõ possidentis,& sic remanet in sola detẽtatione.& nulla possessio ad ipsum reuertitur,sed hic precatio rogauit, de cuius natura est q saltẽ naturalẽ possessionẽ habeat,nisi aliud sit actũ ut l.& hẽt. §.cũ qui,cũ ibi not.ĵ.de precario. & ideo saltẽ naturalis possessio reuertit̃ ad ipsum, & apud illũ a quo rogauit remanet ciuilis, & hoc si ipse anteq̃ rogaret ciuiliter & naturaliter possidebat.Si autẽ naturaliter tantũ, illã transfert, vt in fi. huius l.& illa eadem ad illũ reuertitur,ut no.in fi. š. eo.l.iij. §. ex contrario. in fi.gl.mag. An aũt transferat ciuilẽ, quę erat penes aliũ, & sic ipsum priuet distingue,vt dicam in §.fin.huius l.quid aũt si habebat ciuile tñ? vr q illã solam transferat,& illa sola reuertat̃,vt precatii rogatio aliquid operetur,licèt rñr apud concedentem remaneat ciuilis.¶ In glo.i.ibi.(sed dic dari ei qualitatẽ.) tu dic q imo substantiam, quia rogans precario desinit possidere, & transfert possessionẽ in cõcedentẽ, & ille transfert postea in illum, vt in gl.seq.in versi.sed an rogans.quæ melius loquitur,& sic nõ est verũ, q det quod nõ habet, imo habebat tẽpore quo dabat.i.cõcedebat,quia in ipso actu cõcedẽdi acquisiuit.Sed anteq̃ perueniret ad illũ actum,nõ habebat,& ita voluit glo. in il-

2 lo versi.dum exponit.s.ante concessionẽ.¶ †In glo.seq.in prin. ibi,(sed qño vsucapit pro hęrede.) quia innuit hic text.q potest vsucapere,dũ dicit anteq̃ dñs fieret,&c. sed si nõ erat verus hæres,quod patet,quia dr̃ q possidebat pro hęr. & ille dr̃ possidere pro hærede,qui nõ est verus hẽs,sed possidet tanq̃ hęres, vt l. pro hęrede.š. de pe. hęre. ergo non habet titulũ pro hẽde. Sed hic nõ habet verum,sed putatiuũ iusta ignorantia cõcurrẽte, q tantum ualet quantũ verus, ut in glo.vel dic q erat verus hęres vnius nõ dñi, & a uero hẽde domini precatio rogauit, & tunc nõ obst.cõtrarũ,quia titulũ habebat. Vel tenendo primam, q nõ erat uerus hęres intellige text. q poterat fieri dominus non p vsucapionẽ,uel præscriptionẽ,sed per aliũ modũ,& quęlibet

3 istatũ est bona.† Vltimò Bart.hic dicit vnũ verbum,quod semp allegatur,quia quotidie in instrũs venditionũ uenditor constituit se nomine emptoris possidere, seu precatio noĩe empto-

a ris[a] possidere.quid operant̃ ista uerba, certè si non diceret pcario, trãsferret ambas possessiones in emptorẽ, & ipse remaneret detentator sicut colonus. ¶ Sed si dicat precario, remanet apud ipsum uẽditorẽ naturalis possessio. & ciuilis apud emptorẽ, & pôt emptor reuocare precarium, & post reuocationem uenditor non possideret iustè,š.e.l.Pompo.§.si is. Et adde not. in l.ab emptione.š.de pac.

ADDITIO.

a ¶Emptoris.Quid operentur vide, et Alex.consi.xxviij.

1 *Res capta ex naufra.vel ex iactu nõ potest vsucapi per capientem,quia deficit ti.si non fuit habita pro derelicto, nec per alium qui habuerit causam ab eo, ipse sciebat naufragium vel iactum: quia fuit effecta furtiua.*

2 *Res quæ occupantur ab aqua, & illa quæ capiuntur ab hostibus,an æquiparẽtur vt sint in deperdito.*

3 *Emphyteuta si pp guerrã & timorẽ inimicorũ nunquã coluit, vel colere potuit rẽ emphyteuticã,& sic nullos fructus pcepit, an teneat̃ ad pensionẽ.*

1 §.Quod ex naufragio. † Res capta ex naufra. vel ex iactu non potest vsucapi per capiẽtẽ:quia deficit ti. si nõ fuit habita p derelicto, nec per alium qui habuerit causam ab eo, si ipse sciebat naufragiũ vel iactũ:quia fuit effecta furtiua.h.d.in effec. tex.cum gl.Si aũt fuisset habita p derelicto, (qđ aliqñ ɔtingit in iactu, vt l.fal. §.si iactũ.ĵ.de fur.& ibi nõ.) tunc si ille q iecit, erat dñs, capiens statim efficit̃ dñs.Si nõ erat dñs, acquirit vsucapiendi ɔdõnem. Et ita intelligo gl.fi.hic.In illo ergo q cępit nõ distinguit̃ sciuerit,vel ignorauerit rem fuisse expulsam ex naufragio, vel iactatã timore periculi,quia ẽt si ignorat,nõ vsucapit.qa nõ hẽt titulũ si nõ fuit habita pro derelicto.Sed si habita fuit,tunc dic vt š, quia vel statim efficitur dñs, vel incipit vsucapere,sed in eo qui hẽt cãm ab illo,& sic hẽt titulũ distinguit̃.vtrũ ille qui tl. dedit, sciuerit,vel ignorauerit:primo casu nõ vsucapitur: qa fuit effe-

2 cta furtiua:secundo sic, qa nõ ẽ furtiua nec deficit tit.† Vlti.Ia. de Ra.ut refert Cyn.in l.j.C.de iure emphy. inducit istum text, dũ dicit,q tales res sunt in deperdito,quę occupantur ab aqua, & alibi habetur,q tales res.& illæ quæ capiuntur ab hostib. æq-

3 patantur,ut ĵ. de bo. auth.iud. poss.l.cum unus.§.fin.† q si emphyteuta propter guerram & timorẽ inimicorũ nunq̃ coluit, uel colere potuit rem emphyteuticã,& sic nullos fructus perce-

b pit,nõ teneat̃ ad pensionem.[b] dubiũ erat: qa ipse tenet̃,tũ si res, in to-

ADDITIO.

b ¶Pensionem.Adde Ludo.Rom.consi.cccliix.Pe.de Anch.consi.ccl.

in totũ pereat, & sic si pereat ꝑ parte, ut hr̃ in d.l.j.sed hic non ur̃ perempta, licet nõ fuerit cultiuata. Ipse dicit ꝯrium per hũc tex. quasi idẽ sit esse perẽptã uel habitã pro deperdita, & dictũ suũ est vtile, & quotidianũ, licèt in directo sit satis extraneum, quia aliud est rem esse peremptã, quo casu non speratur recuperari, vt si fundus casmate perit, aliud est in deperdito, quia speratur recuperari, tñ Bar. hic vr̃ illud dictum tenere tanq̃ æquum, non tamen facit rationem quam s̃. dixi.

§. Qui alienã rẽ.

¶ Qui primo rogat precario, postea ꝯducit eandem rem ab eodem, censetur a precario recessisse, & possessionẽ quã habebat ex illo in locatorẽ transtulisse. h. d. sm̃ primã lec. gl. & tunc dic vt s̃. e. l. si quis ante, vbi ponitur iste casus. Scd̃m aliã lect. dicit, ꝙ qui primo rogauit precario a possessore, postea cõduxit a non possessore possessionẽ, quã ex precario habebat, in illũ locatorem transfert. h. d. Et tunc exponetex. ibi precario rogauit. s. ab illo qui ciuiliter, & nãliter possideat, & sic acquisiuit nãlem, & apud concedentẽ remansit ciuilis, vt no. in l. & hẽt. §. eum qui. j̃. de preca. & dũ postea subdit, si eandẽ rẽ a dño, supple, non possessore. & idem si cõduxisset ab alio nõ dño, nec possessore. Vñ non est fienda dr̃ia, an aliquis illorũ fuerit dñs, vel neuter sm̃ verũ intellectum. Sed dubium est hoc casu, qñ primo rogaui precario ab vno possessore, & sic remansit apud eũ ciuilis, & ego acquisiui nãlem, postea conduco ab alio non possessore, certum est, ꝙ illa nãlis in illũ trasfertur. Sed vtrũ priuẽ illum qui mihi concessit precario sua ciuili, & sic transfertur etiã ista in sm̃ iure quodãmõ accrescendi, postq̃ apud eũ est nãlis, iuxta not. s̃. eo. l. sed & si nolit. Gl. notabiliter hic tenet ꝙ sic p l. peregrè. §. q bus. j̃. e. Sed. ille §. nihil facit: qa loquitur qñ colonus, vel inquilinus expellitur, vel qñ ipse verè tradit alteri aĩo priuandi locatorẽ possessione. Sed qñ ipse nõ expellit̃ nec verè tradit, sed fictè conducendo ab altero, tunc ẽt si illi pensionẽ soluat, non priuat primũ locatorẽ sua possessione, vt est casus singularis. j̃. e. l. q̃uis. §. j. Dyn. & Bar. sustinent istã gl. quia illud verum in simplici colono, qui nullo mõ possidet, sed detinet. gl. verò loquitur in eo qui hẽt precario, & sic possidet nãliter, vnde tunc ꝯducendo ab altero transfert in illũ nãlem, & priuat illum qui sibi concesserat sua ciuili, quasi ista nãlis sit potentior ad trahẽdum ad se illam ciuilẽ ẽt per actũ fictum q̃ sit nuda detentatio. Et hoc perpetuò tene menti: quia non est alibi ista glo. Sed ego limito, vt procedant in eo qui habebat naturalem ex ꝯctu precarii, &
a sic nullũ ius[a] habebat in re, sed solã possessionẽ nãlem, quã videbatur tenere nomine concedentis, cum esset in potestate illius reuocare precarium, & ideo ciuilis vr̃ requiescere in nãli & per ꝯñs translata nãli transfertur ciuilis. Sed si poneremus, ꝙ haberet ius in re, vt vsufructuarius, tunc ille nãlẽ habebat suo noĩe, non proprietarii, & si ipse expelleret, vel verè tradecet fundũ alteri, nõ priuaret ꝓprietariũ sua ciuili: quia tunc ciuilis non vr̃ requiescere in nãli, vt est gl. singularis. in l. j. in fi. s̃. vsufr. quemadm. ca. eadẽ ratione, & fortius dico, ꝙ si traderet fictè conducendo ab altero, non priuaret proprietarium sua ciuili, ad quod vide l. Pomp. s̃. qui. mo. vsufr. amit.

ADDITIO.

a ¶ Nullũ ius. Adde qđ voluit Old. cõs. cxxxviiij. vbi ponit aliqd de precari.

LEX XXII.

NOn videtur.

¶ Sicut ille, qui possessionem perdit, non vr̃ perdidisse, si habet interdictum vel actionem ad eam recuperandam vt supra eodẽ. l. si quis vi. ita qui possessionem acquisiuit, non videtur acquisiuisse, si tenetur aliquo interdicto, vel actione ad eam restituendam, hoc dicit textus cum gl. Intellige quo ad effectum, de quo ibi dixi, scilicet vtrum computetur in bonis suis, vel non.

LEX XXIII.

CVm hæredes.

¶ Per aditionem hæreditatis omnia iura quæ erant apud defunctum, & per mortem non fuerunt extincta, ipso iure transeunt in hæredem, sed possessio non: quia licèt illa sit ius, tamen per mortem possessio defuncti fuit extincta, ideo necesse habet hęres iterum possessionem apprehendere, & erit noua possessio: nam vetus erat apud defunctũ. hoc dicit in effectu text. cum suppletionibus necessarijs. Ratio autem quare possessio defuncti extinguitur per mortem & nõ alia iura, vt dominium & actiones actiuè & passiuè, est, quia possessio licèt sit ius, tamen habet plurimum facti: quia non retinetur nisi animo: vel corpore, & sic oportet ad hoc factum in-
b teruenire, ꝙ adsit animus, aut corpus. Sed illo mortuo[b] neutrum adest. Sed alia iura, vt dominium, & actiones nihil facti habent admixtum: quia retinentur etiam sine animo, vel actu corporali, & ab ignorante, & pro ista ratione facit §. sequens. ¶ In tex. ibi: (ad nos transeunt.) Et iste transitus est mere de iure ciuili positiuo: quia non interuenit aliquis actus naturalis, & ideo gl. in l. j. s̃. tit. j. dicit, ꝙ ista est acquisitio de iure ciuili, & istud est vtile: quia Princeps non potest auferre alicui dominium quæsitum de iure natu. vel gen. nisi ex causa publicæ vtilitatis, vt l. itẽ si verberatum. §. j. de rei vend. sed quid si est delatum mihi ius adeundi, vtrum possit mihi Princeps illud auferre non ex causa publicæ vtilitatis? Vel quid si iam adiui, & sic quæsiui domini-
c um, vtrum possit mihi auferre? & his diebus allegabã[c] ꝙ sic per rationem predictam, sicut potest auferre actiones quæ sunt de iure ciui. vt not. in l. fi. C. si contra ius vel vti. publi. per doctor. & per Innocen. in c. quæ in ecclesiarum de consti.

ADDITIONES.

b ¶ Mortuo. Dicit Old. co. cclxxii. ꝙ non sic est in pos. eccle. quia dominus nũquam moritur, sed eius administrator sic.

c Allegabam. Adde eundem consi. cxxxvii.

1 *Per fictionem postliminij non recuperatur possessio; sed alia iura sic.*

2 *Fictio, an procedat in his quæ sunt facti.*

1 §. In iis qui.

¶ † Per fictionem postliminij non recuperatur possessio, sed alia iura sic. h. d. videbatur ꝯrium, qa sicut per captiuitatem perditur possessio, ita perduntur alia iura. Si ergo per reuersionem ipso iure recuperatur dñium, & actiones fictionis postliminij: quia fingitur nunq̃ captus, ita ẽt videbatr̃ recuperari possessio. Sed ꝯrium est: quia alia iura sunt mere iura: & nihil facti hñt admixtum: secus in possessione, vt dixi in prin. huius l. ideo non recuperat̃ ipso iure, nisi
2 interueniat actus corporalis cum aĩo. Ista est vera rõ, quicquid dicat Bar. † Nec ob. ꝙ hæc fictio sp̃ fit sup̃ his q̃ sunt facti non super his q̃ sunt iuris, vnde põt fingi, & recuperari possessio iure postliminii, licèt sit facti, cum super facto ius fingat: quia fateor hoc quantũ ad mãm super qua fingit, nã in his q̃ sunt iuris, non expedit fingere: qa põt introduci sm̃ veritatẽ, sed in his q̃ sunt facti, sic, qa illud qđ est fcm̃, nõ põt sm̃ veritatem non esse fcm̃. vel econuerso, sed fingi põt, ꝙ habeatur ꝓ non facto. Quantum vero ad effectum fictionis, dico ꝙ non fingit̃ in his q̃ sunt facti, qa fictio nõ operatur effectũ in illis: nã bene est verũ. ꝙ fingitur nunq̃ captus, & in hoc fictio est sup̃ facto; qa vere fuit captus, sed nõ hẽt effectũ in his quæ sunt facti, vt faciat recuperari possessionẽ ipso iure, nisi interueniat factũ. s. animus & corpus. Sed benè cooperatur in illis, in quib. non requiritur factum, vt in recuperatione dñij, vel actionum, non tñ erit dominium fictum, vel actio ficta, immo verum, seu vera.

2 *Ecclesia, an possideat conuersum.*

Dominus castri, an possideat vasallos,

1 §. Item quæro.

† Liber homo non põt possideri ab eo, qui scit ipsum liberũ esse, ẽt si teneat ipsum vinctũ, nec ẽt alię res per eũ. h. d. Sed per illũ qui cre-
2 dit ipsum esse seruũ, bñ põt possidere, vt in gl. ¶ † In gl. ibi, (sed
d an ecclesia possideat ꝯuersum[d]) dic ꝙ nõ, idẽ in dño castri: qa nõ possidet suos vasallos, quia sunt liberi hoĩes, sed bñ quasi possidet ius superioritatis in eos, & idem in ecclesia, vt s̃. de rei vend. l. j. §. per hanc. & j̃. ad mu. l. de iure. & qđ in eis no. ¶ In gl. ibi; (itẽ an ratihabitio exigat̃.) dic. s. eo casu quo rõne possessionis põt acquirere, vt si credebam ipsum esse seruum meũ, & acquisiui ex re mea, vel ex opera certè sua, tunc acquirit mihi ignorãti sine alia ratihabitione, sicut acquireret mihi gñaliter, si esset seruus meus, immo ẽt me inuito, vt j̃. de verbo. obl. l. seruus vetante. Sed qñ non acquirit mihi rõne possessionis, sed alia ratione, vt extra rẽ meam vel operam suam, aliquid faciẽdo meo noĩe, vt dixit gl. s̃. in ver. nisi hoc gerat, & tunc bñ ratihabitio requirit̃, si nõ habebat ad hoc mãdatũ sicut in quolibet alio nõ possesso, vt l. si ego, cum ibi no. s̃. de neg. gest. & adde ad istam gl. qđ no. in l. j. §. per procuratorem. s̃. eo. & l. qui mihi. s̃. de dona.

ADDITIO.

d ¶ Conuersum. Adde vt per Fed. pulchre consi. cclxxxiij.

LEX XXIIII.

1 *Possessio iniustè quæsita per seruum non acquiritur domino, secus si fuit acquisita iustè.*

2 *Possessio iniusta appellatur possessio corporalis, & potest ẽt dici naturalis, & ciuilis.*

1 QVod seruus.

† Possessio iniustè quæsita per seruũ non acquiritur dño, secus si fuit acquisita iustè. h. d. Et est notabilis lex. Idẽ põt dici in filiosa. & quolibet alio per quem acquirimus rõne alicuius iuris, quod habemus in eo, vt in monacho, ꝙ non acquirat monasterio. Quid aũt in dño iniustè acquisito, certè illud non põt acquiri, nisi adsit voluntas dñi rei, vt l. id qđ nostrum. de reg. iur. pone exemplũ in dñio acquisito ex cã vsura-
e ria[e] vbi adest voluntas soluentis, si filius vel seruus exercuit vsuras, puto acquiri dño, vel monasterio dñium, quia recessit a primo dño, & non põt stare in pendenti, vt not. in l. si ego. de neg. gest. vnde cũ non acquiratur ipsi monacho, vel seruo, necessariò quæritur dño vel monasterio. Sed possessio potest recedere a primo possessore, absq; eo, ꝙ alicui acquiratur, vt s̃. e. l. qđ meo. §. si furioso, & istud fuit de mente gl. uj. magnæ. in fi. si benè inspiciatur. Et primo ponitur hic verum dictũ vsque ibi, (qñ.) Secundo ponitur rõ bimembris vsque ibi: (sicut.) Tertio probat

ADDITIO.

e ¶ Vsurariæ. Adde Angel. consi. cclxxv.

probat sc̃dm membrũ, vsque ibi:(qđ verò.) Quarto, probat pri-
a mũ.† Not. ꝙ possessio iniusta appellatur possessio corporalis, sed ẽt põt dici nãlis, & ciuilis, nã spoliator ciuilẽ, & nãlem pos-sessionem hẽt, si est capax, vt quia sit liber homo, & sic licèt sint iniustę possessiones istæ vno respectu, qa iniusto modo sunt acquisitæ, alio tñ respectu põt dici iustę: quia non consistunt tñ in facto seu actu corporali, sed ẽt in iure, quia quęlibet istarum dr̃ ius, vt j̃.e.l.peregrè. in prin. sed qñ nõ est capax, qa sit seruus fortè, tunc nullo modo põt dici iusta, quia apud eũ non est substantia possessionis nãlis, vel ciuilis, vt j̃.dũ dicit, ꝙ seruus ciuiliter posidere non posset, &c. sed dunta xat est corporalis detentatio, ã alio mõ dr̃ nãlis, qa per actũ nãlẽ exercet̃, & hoc vult tex. ibi:(naliter tenet, &c.) substãtia verò possessionis ẽ apud dñm si fu it acquisita iustè, sed si iniustè apud nullũ ẽ, vt hic in glo. magna.

LEX XXV.

1 SI id quod. † Pone hic exemplum, si aliquid tibi cadit, puta annulus, statim perdis possessionem non solũ nãlem, de qua non est dubium, sed ẽt ciuilem, & hoc est regulare in qualibet re mobili, cuius possessio est vilis & abiecta, vt ã. e.l. rẽ.l.iij.§.Nerua filius. secus si ipsam perdidisses intra domũ tuã, vt in d.§. Nerua. & qđ ibi not.in gl. per l.peregrè.j̃.eo. tũc.n.perdis naturalẽ, nõ ciuilẽ: qa cũ diligenti inquisitione poteris reperite, cũ scias locum in quo est, licèt nescias locum loci; non sic, qñ in itinere.
a ¶† Vltimo no.gl.hic in fi.quæ vult in effectu, ꝙ solus lapsus tpis quo quis nec per se, nec per aliũ accessit ad fundũ, non sit cã pdendæ possessionis, nec ẽt sola obliuio, & hoc fm ꝓbat̃. j̃.eo.l.si is qui animo. sed vtrumq; simul iunctum s.obliuio cũ lapsu tem
c poris, vel ex lapsu tpis proueniẽs.s.decennij bene sufficit[a] vt ĩ.s.tit.de vsuca.§.ꝙ aũt, & j̃.de vsuca.l.fur.§.j. & adde qđ dicam in d.l.si is qui animo.

ADDITIO.

a ¶ Sufficit. Adde ꝑ Ang.cõs. cexiiii. dicit ꝙ si tabelli. qui est in quasi pos.tab. negligat ꝑ decẽniũ exercere offm̃, ꝙ amittit illã quasi pos. & vide qđ per hãc l. voluit Spe. in ti.de peti. & pos.§.j.versi.not. tamen Ross. dicit tñ Ioan. And. in addi.in §.& versicu. prędicto, ꝙ an per obliuionem cum cursu decẽ ann. perdatur pos. &c.

1 §.Et per colonos. † Licèt is, qui meo noĩe possidet moriatur, vel furere incipiat, ego tñ possessionẽ nõ perdo. h.d. Et loquitur qñ possidebã aĩo, & corpore alieno, & sic substãtia vtriusq; possessionis. s.ã. ciuilis q̃ nãlis erat apud me, licèt detentatio esset apud aliũ meo noĩe, vt apud colonũ, vel inquilinũ, vel seruũ, quẽ posui ad custodiã. Item intellr̃, ꝙ nõ perdo possessionẽ. s.ciuilẽ, sed in nãli, est dr̃a inter istos casus, quia qñ tales moriuntur, cũ nullus sit, qui corporaliter insistat rei, perditur fm veram opi. Io. hic notatã. secus si incipiant furere, quia tũc nõ deficit instrm̃ corporale, & idem qñ alij locãt. & de hoc vltimo dic, vt. j̃. eo.l.qui vniuersas.§.fi. Si aũt possiderem aĩo, & corpore alieno, vt per seruũ & cã peculiarij, tũc vr̃, ꝙ si seruus incipiat furere perdatur possessio, quia non hẽt aĩum possidẽdi. Sed ꝯriũ est verius: qui possidet suo nomine, ꝑ hoc nõ desinit possidere, vt d.l.si is qui. ergo nec possidet ꝑ alio, sed si moreret̃, sicut perderet̃ ciuilis possessio, si ipse esset liber homo, & possideret pro se, ita nũc eũ possidet ꝑ alio, qa deficit animus & corpus. Sed cũ incipit furere, deficit anim[9] & non corpus. ¶ In gl. quæ inci.(alter) ibi. j̃.e.qui vniuersas.§.fi. sm̃ Io. hæc vera. fm Dy. Ray. & oẽs. vt no. j̃.e.l.si de eo.§.j. & ꝑ rõnem quã ŝ. dixi: quia deficit instrm̃ naturale per qđ naturalem retinebant, & per habitationẽ eius non retinetur, vt l.j.§.Scæuola. j̃.si quis testa.lib. esse iussus fue. nec obst. finis glo. de dormiẽte: quia ibi non deficit corpus sicut in furente.

1 §. Quod aũt solo animo. † Per ingressũ clandestinũ non perdit absens ciuilẽ possessionẽ, quousq; reuersus nõ fuerit admissus, & suspicatus sit se posse repelli. h.d. dic vt l.clam possidere.§ fin. ŝ.eo. & intellige, vt ibi dixi, qñ ignorabat ahũ fuisse ingressum, vt j̃.e.l.q̃uis. ẽt si scit ingressus eũ magna vi, taliter ꝙ expelli nõ poterat. Sed postq̃ incipit scire, isto casu nõ perderet ciuilẽ, ẽt si nõ sit suspicatus se posse repelli, quia debuit suspicari, & ẽt si adhuc nõ fuit repulsus, vt dixi.ŝ.e.l.qđ meo.§.fi. sed si non cũ tanta vi, tunc ẽt perderet extra casus, de qb. hic.s.cũ potuit nãlem recuperare, neglexit, nulla iusta cã subsistente, vt. j̃.e.l.si de eo.§.j. vel aliqua subsistẽte tñ neglexit ꝑ decẽniũ, iuxta no. ꝑ gl. in prin. huius.l. ¶ In tex. ibi:(potior sit illius corporalis possessio.) & ꝑ ista opi. faciebat id, quod videmus in seruo fugitiuo. quia licèt nõ perdamus ciuilẽ possessionẽ eius anteq̃ nãlis fuerit per aliũ occupata, tamẽ postq̃ fuit occupata, bene perdimus etiam ciuilem, vt.ŝ.e.l.j.§.per seruũ. sed aliud in seruo, qui est res mobilis, aliud in reb. immobilib[9], & hoc vult dicere iste text. ꝙ ciuilis nõ perdatur post occupationem naturalis, sicut nec etiam perditur ante occupationem, vt hic, & d.§. qui ad nundinas.

LEX XXVI.

1 LOcus certus. † Pars rei certa rõne loci, vl quotæ põt possideri, secus si erat vtroq; respectu ĩcerta. h.d. ¶ In gl. mag. in fi. ibi (de facili possum fieri certus per testes.) ista respõsio nihil valet. Primo quia nõ est generalis: quid.n. si hr̃ditas sit delata ab ĩtest. & ignorẽ pro quota portione nec ẽt aliqñ possum certificari per inspectionẽ testi; vt si erant alij in vtero eiusdem gradus mecũ. & ignorabã quot, tñ possum adire ꝑ rata, quę me tangit in veritate. ¶ Item per istã responsionẽ non tollitur ꝯriũ gl. dic ergo verũ esse, ꝙ possum adire pro parte ĩcerta, quia aditio consistit in solo animo. Sed possessionẽ acquirere non; quia ꝯsistit ẽt in actu corpali, q nõ pt̃ exerceri circa partẽ oĩno incertã, & dũ dr̃, si possũ adire, possũ ẽt vsucapere, qđ defunctus vsucapiebat vt in legibus allegatis in gl. Rñdet̃ verũ esse hoc tñ nõ rõne possessionis, quam habebã, quia ẽt si nõ adiissem, ipsa hr̃ditas iacens vsucapionẽ compleret sine aliqua possessione, quia licèt non posset incipi vsucapio sine possessione cœpta, tamen per defunctũ complet̃ per hęreditatem iacentem. & fortius per hæredem adeuntem etiam sine possessione. vt. j̃. e.l.ceptã. adde. j̃. de vsuc. pro empt.l.empto. cum ibi nota.

LEX XXVII.

1 *Propter furorem superuenientem non desinit quis possidere.*
2 *Furiosus ꝙ censeatur persistere in eo animo in quo erat ante furorem.*
Existens in peccato mortali, si incidat in furorem., an moriens damnetur.
3 *Dictum legis vel statuti generalis restringitur per rationem contentã in eis.*

1 SI is, qui animo. † Propter furorem superuenientẽ nõ desinit quis possidere. h.d. Intellige non solũ naturaliter, quia nõ deficit instrumentũ naturale, sed nec ẽt ciuilit. eidẽ quo magis dubiũ videbatur, quia ciuilis retinetur aĩo, q hic deficit. Sed rñde ꝑ ea quæ dixi ŝ. eo.l.j.§.adipiscimur. super gl. quia tria sunt consideranda. s.aĩus possidẽdi. & iste nõ reperit̃ in furioso. Itẽ animus nõ possidẽdi, sed abdicandi possessionẽ a se, & iste ẽt nõ repetitur in eo. Itẽ animus medius. s. nõ possidẽdi, nec desinendi possidere, & iste reperit̃ in furioso iuris præsumptione, seu per abdicationẽ primorũ, & ad perdendã possessionẽ reqritur animus non possidẽdi, sed abdicandi a se, vt l.iij.§.in amittenda.ŝ.eo.
2 † vel dic, ꝙ furiosus censetur persistere in eo animo, in quo erat ante furorẽ, & nõ acquirere animũ nouum. & ideo dñi Theologi, ꝙ si quis existẽs in peccato mortali incidat in furorẽ, licèt ꝯfiteri nõ possit, tñ moriens dãnatur, quia censet̃ persistere in eadẽ obstinatione, in qua erat ante furorem. Sed si nõ erat in peccato mortali, ex his q̃ postea faceret, non dãnaretur,
b vt in cle. si furiosus.[b] de homicidio, & no. hic gl. ii. ꝑꝑ q̃ ista l. sp allegatur, ꝙ dictũ legis, vel statuti gñalis restringitur per rõnẽ cõtentã in ea, siue præcedat, siue sequatur, & ita alle. Dy. in multis loc s.s.in l.nomen debitoris.§.fi. de leg. iii. & l.cũ pr̃.§.dulcissimis, & l.1.alle. in gl. in casibus ergo in quibus quis etiam inuitus possessionẽ pdit, de qb. j̃.e.l.qui vniuersas.§.j. & seq. ẽt furiosus perderet. Sed est alius modus perdẽdi possessionẽ solo aĩo, vt l.iij.§.in amittenda.ŝ.e. & l.si quis vi.§. dr̃ia, & per istũ modũ furiosus nõ põt perdere, & hoc vult iste tex. ¶ In gl. fi. ibi,(cũ homo sanæ mẽtis perdat per obliuionẽ.) s.nõ solã, vt hae.l. sed cũ cursu decẽnij, vt dixi ŝ.eo.l.si id qđ. sup gl. & sic nõ ob. istud ꝯriũ. Sed quæro, quid si stetit in furore ꝑ decenniũ? vr̃ ꝙ nõ perdat: qa sibi nõ põt imputari negligẽtia, & gl. ista sentit. ꝙ ꝑꝑ lapsum tpis perdat rõne negligentiæ, tñ Bar. hic sentit ꝯriũ, per id quod no. in d.l.si id qđ. Quidã dñt gl. melius sentire: quia ibi in illis, in quibus põt negligentia imputari, hic nõ. Sed certè gl. ibi loquitur, ẽt qñ negligentia nõ põt imputari, vt qñ ignorabat se possidere, nec vnq̃ sciuit, vt qa nesciebat fundũ, vel nesciebat sibi quęsitã esse possessionẽ, & iõ vr̃ ꝙ circũscripta oĩ neglgẽtia, si ꝯiungatur obliuio cũ lapsu decẽnij, ꝑdat̃ possessio ciuilis. tene mẽti.

ADDITIO.

b ¶ Si furiosus. Adde Car. Za. Ioan. de Im. ibi.

LEX XXVIII.

2 *Per cõductionẽ ẽt inutil. conductor priuat se possessione, & transfert in locatorem, sicut per vtilem contractum, interueniente uera traditione.*
3 *Quando subest uerus titulus, & uera traditio, trãsfertur dominium, idem si uera traditio, & fictus titulus, uel si uerius, & ficta traditio.*
An duæ fictiones possint circa idem concurrere, remissiue.
4 *Si conduxi a te rem aliquam & tu nunc agis contra me, an possum tibi obijcere exceptionem dominij ad excludendum te.*

1 SI aliquã rẽ. † Diuidit̃ ista l. in tres partes: quia primo format vnã q. si dñs & possessor alicuius fundi ꝯduxit ipsam a nõ dño, & nõ possessore; vtrũ trasferat in illũ possessionẽ quã hẽt vsq; ibi (inutilis refert.) Et licèt illa q. videatur determinata l.l. qui bona. in prin. ŝ.e. ꝙ sic, tñ non plenè, iõ hic reassumit. Scdo ꝑ decisione istius dubij, facit vnã distinct. trimẽbrẽ vsq; ad versi. (nã & si.) ex qua distinctione colligũtur quatuor casus. Prim[9] est, qñ ipse ignorabat se possidere. Scd's qñ sciebat, & ꝯduxit rẽ tanq̃ non suã, sed tanq̃ illius a quo ꝯduxit, quia fortè credebat esse illius: põt ẽt esse, ꝙ sciebat esse suã, & m̃ ꝯduxit tanq̃ illius, & ita vr̃ intelligere glo. Tertius est, qñ sciebat esse suã, & cõduxit eã tanq̃ suã respũ proprietatis, qđ in dubio præsumit̃. Quartus casus est qñ ꝯduxit eã respectu possessionis tñ, vt quia ita dixit expressè, aliàs non præsumitur. Et in nullo istorum casuũm Iurisccon. de

ter

terminat quid iuris sit: sed gl. & doc. circa istos casus laborant determinando in quolibet eorũ quid iuris sit: & ex hoc resultat prima difficultas huius l. Itẽ resultat ex alio, quia Iurisc̃õ. solũ quærit vtrũ transferat possessionẽ in alium, sed gl. & doc. quærunt de duob. aliis. s. an valeat ꝯtractus cõductionis, & an in illum transferatur dñium, & ista tria ꝯsistunt in iure. Verũ etiam difficultas in alio, ꝙ consistat in facto, quia hoc põt ꝯtingere trib. modis. s. ꝙ ignorabat se possessorẽ, & ẽt dñm, vel ꝙ sciebat se possessorem, & ẽt dñm, vel ꝙ sciebat se possessorẽ, sed nõ dñm, vel ꝙ sciebat vtrũq;. In quolibet istorũ est videndũ de illis trib. an transferatur possessio, & an valeat ꝯtractus, & an transferatur dñium. Aduertendũ tñ. ꝙ intẽtio Iurisc. est dicere, ꝙ in vltimo casu, qñ sciebat se possidere, & ẽt dñiũ, & ꝯduxit rẽ tanq̃ suam, & sic sciebat esse suam, tñ conduxit rõne possessionis, ꝙ tunc transferat possessionẽ, & valet ꝯtractus, & ad hoc ꝓbãdum in ver. nã & si. (& ibi est tertia pars) adducit casum similẽ qñ ipse esset dñs, & non possessor: & eã conduceret a possessore rõne possessionis, quia valet ꝯtractus, & possessio remanet apud locatorem, & apud dñm sola detentio, & sic tenetur illi soluere pensionẽ, sicut ẽt posset a tali possessore emere rẽ suam rõne possessionis & ẽt precario rogare: & tenetur illi soluere pretium, & ẽi teneretur interdi. de precario, eo. modo si ipsemet possidet, & conduxit a nõ possessore: quia trãsfert in illũ possessionem, & apud se remanet detentatio nuda, & teneretur soluere pensionẽ, vt s. dixi. tñ aduerte ad vnam limitationem singularẽ. quia tunc est verũ ꝙ si conduco rem meã ab eo qui possidet rõne possessionis, vel etiam emo, valet conductio & emptio, qñ ille in iudicio possessionis esset potior me: & tunc videor ab illo emere cõmodum illius possessionis, qđ ad eũ pertinet. Secus si ego essem potior, quia tunc cõmodum ad ipsum non deberet pertinere, ista limitatio collr̃ ex l. si in empt. §. rei suæ. s. de ꝯtrahen. emp. & miror ꝙ gl. & doc. non faciunt hic mentionem, cũ sit substãtialis, & declaret istã l. cũ si. Et eadem rõne vr̃ dicendum ꝙ si sum in possessione, & eam ꝯduco a te rõne possessionis, tunc transferam possessionẽ, & valet cõductio, qñ tu poteras illam possessionẽ a me auocare, & in illa eras potior, & hoc vr̃ fuisse de mente gl. fi. mag. circa fi. ibi. sed qñ. &c. aliàs. n. cõmodũ illius possessionis deberet ad me pertinere. Ergo nõ debeo tibi pro illo dare pretiũ, vel mercedem. nunc ergo reassumendo dictos casus, in primo qñ ignorabam me possidere, clarũ est ꝙ possessionẽ in te non transfero, quia non habeo aĩum transferendi, & h. d. hic gl. ii. per l. si me in vacuã. ſ. e. nec valet conductio. & h. d. gl. fi. mag. in primo mẽbro distinctionis. Rõ est in promptu, quia apud eundem non põt esse possessio, & ẽt cõductio: quia sunt ꝯtraria, vt s. e. l. si quis ante. nisi sit conductio ad nõ modicum tp̃s. Vnde si possessio ab eo non succedit, sequitur ꝙ conductio non valet, & multo minus transfert dñium, si est dñs, ẽt si sciat se dñm: & plus vr̃ etiã si procedat cã habilis ad transferendum dñium: quia non sufficit sine traditione, vt l. traditionib. C. de pac. & sic nõ vr̃ interuenisse traditio postq̃ non tenuit conductio, nec fuit translata possessio propter hoc, quia ignorabat se possidere. In secundo casu, qñ conduxi fundũ tanq̃ tuum, hoc põt cõtingere trib. modis, primo quia re vera erat tuus, & tunc non est dubium, ꝙ valet conductio, & transit in te possessio. vt s. e. l. qui bona. in prin. Scdo põt cõtingere, ꝙ erat meus, & ignorabã meum, licèt scirem me possidere. Tertio ꝙ sciebam ẽt me dñm, & in his duob. casibus gl. mag. tenet ꝙ non valet ꝯductio. l. qui rem. C. loca. quia vr̃ facta rõne proprietatis in dubio. Et ꝙ non transit dñium quia deficit cã habilis, nec fingitur donũ, & in his duobus benè dicit, nec ab aliquo reprehenditur, & probatur in l. qui rem. C. loca. sed benè transfertur possessio scd̃m gl. Bar. ꝯ in hoc: quia si non essem possessor, sed tu locator, ego dñs conducendo a te recuperarẽ possessionem, & tu desineres possidere, vt est casus singolaris in l. ei a quo. ſ. titu. j. ergo si sum possessor, multò magis debeo retinere, ar. l. j. §. qđ ait. de superficiebus. tu dic Bar. dicere verum, si ignorabam me dñm, & ita loquitur tex. in l. ei a quo. sed gl. diceret verũ, si ego sciebam: qa tũc nõ recuparẽ, si nõ erã possessor, vt no. p gl. ĩ d. l. ei a quo. ergo nõ retineo, sed trãsfero si sũ possessor: qa cessat rõ Bar. & imputatur mihi cur conduxi eã, vt tuã, cum scirem meã: quia volui mihi ꝑiudicare in possessione, & potui nuda voluntate: nõ sic potui præiudicare in dñio, vt s. e. l. si quis vi. §. dĩa. & l. nũquã
a nuda. s. tit. j. † Et sic no. supple tionẽ ad l. qui bona. s. e. ꝙ per conductionem etiam inutilem conductor priuat se possessione, & trãsfert in locatorẽ, sicut & per inutilem ꝯtrũ interueniente vera traditione. vt s. e. a. l. §. si vir. In tertio casu, qñ conduxi tanquã meũ rõne proprietatis, si re vera non erat meus, sed tuus: non est dubium ꝙ valet ꝯtus & transfertur possessio inspecta veritate, vt hic dixit gl. notabiliter. Sed dubiũ est qñ erat meus, & conduxi tanq̃ meũ, & in hoc differt iste casus a præcedenti, & tunc dicit gl. ꝙ non valet ꝯtus sicut non est emptio rei meæ rõne proprietatis, tñ dicit hoc nõ obstãte, ꝙ transfero in te dominiũ si sciebã esse meũ, supple, & multò magis possessionem, scd̃m Azonẽ. secus si ignorabã. & motiuum Azonis potuit esse, quia dẽt esse aliqua dr̃ia inter istũ casum, qñ cõduxi vt meum, & ꝑcedẽtẽ, qñ tanq̃ tuũ, quia Iurisc. facit hic dr̃iam. Sed in præcedenti casu non transfero dñium indistinctè, etiam si sciam meũ, licèt trãsferam possessionẽ: ergo in isto casu debeo transferre ẽt dominium, aliàs nulla esset differentia. doc. communiter reprobant istam opin. quia Azo sibi ꝯtrariatur, nam si verum est quod dicit Azo, quod trãsferatur dominium, & possessio, non esset verum qđ primo dixit, ꝙ nõ valet ꝯtus. qa tunc non cõduceret rẽ suã, sed alienam, & nulla ratio põt esse, quare non valet, nisi quia cõducit rẽ suã. Præterea dñium ẽt ex vera traditione nõ transfertur, nisi præcedat cã habilis. l. nunq̃ nuda. s. tit. j. multo minus per fictam. & sic tenent ꝙ non valeat ꝯtus, nec transfertur dñium, sed in possessione distingue, vt s. dixi, licèt Bar. indistinctè dicat ꝙ nec possessio, sed per hoc nõ videt ad ar. qđ s. feci pro Azo. quia tunc nõ est dr̃ia inter istum casum, & præcedẽtẽ, ideo sustinendo doc. possumus dicere ꝙ sit dr̃ia in possessione, quia in præcedenti casu an transferatur possessio, distinguendũ est, vtrũ sciat se esse dñm, vel nõ, sed in isto casu, qñ ꝯduxi vt meũ, siue sciã, siue ignorẽ me dñm. ex modo ꝯductionis apparet ꝙ volui possessionem in te transferre, & sic transfertur. ar. l. qui iur. militari. de test. mi. sed quantum ad dñiũ, nõ est distinguẽdũ, quia siue sciam, siue ignorem me dñm, nõ transfero, quia non possum, non subsistente vero titu. Quidã tñ volẽtes sustinere Azonem, dñt ꝙ hic subest fictus titulus donationis. arg. l. cuius per erro. de reg. iur. doc. ꝯ, dicentes verba multũ
3 notanda, quæ semper alleg. † ꝙ qñ subest verus titulus, & vera traditio, sine dubio transfertur dñium, vt l. traditionibus. C. de pac. idem si vera traditio, & fictus titulus, vt l. cuius per errorẽ. idẽ cũ si uerus tit. & ficta traditio. vt d. l. quædam mulier. de rei ven. C. de don. l. quisquis. sed vbi esset ficta traditio, & nõ verus titulus, non possumus ipsum fingere ad finem transferendi qa duæ fictiones circa idem non dñt ꝯcurrere iuxta no. in l. j. C. de dotis ꝓmis. de quo articulo, an duæ fictiones pñt ꝯcurrere, vide plenè per Bar. in l. si is qui pro emptore. in vlt. q. ſ. tit. i. & ista est cõis opi. & theorica Doct. Circa quartũ & vlt. casum, qñ conduxi vt meũ rõne possessionis. dic, ꝙ valet cõductio, & illã possessionẽ in te trãsfero, sed nõ dñiũ. & ad hoc ꝓbãdũ tactus est ver. nam & si. Et ex his recollige, ꝙ in primo casu qñ ignoraui me possidere, nõ valet conductio. nec transfertur dñium, nec possessio. In scdo casu quãdo sciui, & conduxi tanq̃ tuũ, nõ valet ꝯductio, nec transfertur dominiũ, siue sciã, siue ignorẽ me dominũ. Sed in possessione distinguit, an sciui me dominũ, vel ignoraui. In tertio casu, quãdo ꝯduxi tanq̃ meũ respectu ꝓprietatis, nõ valet ꝯductio, nec trãsfert dominiũ sed possessio, sic indistinctè siue sciui, siue ignoraui me dominũ. In quarto & vlt. casu valet ꝯductio, & transfertur possessio, sed nõ dominiũ, & ex his re
3 manẽt oẽs casus declarati. † Ex prædictis apparet, si conduxi a te rẽ aliq̃, & tũc agis ꝯ me, verũ possum tibi obiicere exce. domi-
a nii [a] ad excludendũ te. Nã aut dico, ꝙ tu nõ es dñs. sed tertius, & hoc non possum dicere. quia posito ꝙ sit verum, tamẽ tenet locatio rei alienæ sicut uẽditio, licèt nõ in ꝑiudiciũ domini. Aut volo obiicere, ꝙ ego sum dñs, & tunc, aut tu agis ad resti. rei cõductæ ex l. si quis ꝯductionis. C. loc. & non possum obiicere, qa illa ꝯductio se hẽt ad similitudinẽ interdi. recuperandæ possessionis, in quo nõ obiicio ẽt si sim paratus incontinenti probare, vt no. in l. si de vi. s. de iu. & d. l. si quis conductionis. aut agis ad pensionem actionis ex locato. & tunc aut conduxit ratione possessionis, & nõ possum obiicere, quia tenet ꝯtractus ut hic. in fi. aut rõne ꝓprietatis vel simplr̃, & possũ, qa nõ teneor, nec obligor ad pẽsionẽ. vt l. qui rem. s. depositi. & l. qui rem. C. loca. & opponendo, & denegando pensionẽ, videor interuertere possessionẽ, quã in te transtuli in casibus supradictis, & sic reuerteretur ad me, vt l. Colonus. ſ. de vi & vi ar.

ADDITIO.

a ¶ Exceptio dominii. Adde per Ale. cons. xiii. iii. lib.

LEX XXIX.

POssessionẽ pupillũ. Pupillus non potest desinere aĩo possidere, sed corpore sic. h. d. Et itellige qñ possidebat ciuiliter, & nãliter, nã ciuilẽ nõ põt a se abiicere sine auctoritate tutoris, sed nãlem sic, eundo de fundo, nec dãnificatũ postq̃ retinet ciuilẽ sicut quilibet alius. Sed si haberet tñ nãlem vt fructuarius, quia illã etiã solo aĩo retinet, vt no. s. e. l. j. in prin. silr̃ nõ posset illã a se abiicere exeundo de fundo, vel deponendo animũ possidendi, & sic põt intelligi l. all. in gl. pro ꝯtria. s. tit. j. l. pupillo. no. e. l. quemadmodũ, sed aliis modis quibus perditur possessio, & sine animo & ab inuito, & in casibus positis in l. ii. benè posset desinere possidere, quia tunc auctoritate l. perdit. non facto suo vel animo scd̃m Iaco. de Are. & benè. Item oppone & solue, vt s. de vsu. pro emp. l. ij. §. si pupil.

LEX XXX.

QVi vniuersas. Qui possidet vniuersitatem, non censetur possidere quãlibet particulã eius, vel res singulares. h. d. vnde possidens domũ nõ dr̃ possidere lapides, vel tigna, vt l. cum qui ædes. ſ. tit. i. In tex. ibi, (singulas res.) non intelligas de reb. existentibus in domo. vt supellectilia & alia mobilia, nam illa possidet, quia sunt sub eius custodia, vt s. eod. l. iii. §. Nerua.

sed

sed intelligas de lapidib. cementis, & tignis, de quibus domus
conficitur.

2 *Possessio an transeat in alium, sine apprehensione.*
3 *An per statutum vel cõsuetudinem possit induci, quod transeat possessio sine ap-
prehensione.*

1 §. Possessionem. † Iurisconsultus vsque ad §. quod per
colonum, ponit aliquos casus in
quibus perditur possessio etiam ab ignorante vel inuito: & sic illis
modis etiam pupillus, vel furiosus perdit, vt dixi in l. præcedenti. &
l. si quis animo. Et primus modus est permutatio rei, quando de re
prophana effecta est religiosa, vel de seruo effectus est liber, vel
de mari effecta est spes, vt in hoc §. & in ver. item si id quod possidebamus.
Alius est facto iudicis, vt in §. item cum pretor. & intellige quod
illud nocet solum illi, cui iudex nocere voluit. s. ei contra quem impo
suit secundum decretum si ipse possidebat, non alteri tertio, cui nocere
non voluit, si penes illum erat possessio, vt not. per Inn. in c. quam
frequenter. circa fi. vt lit. non cõte. & per Bart. in l. ij. C. vbi in rem
act. & s. l. Põpo. §. si is qui prætor. In fi. mag. glo. Tertius casus est
per occupationem factã ab aqua, quod dic vt dixi s. eo. l. iij. §. Labeo.
2 Quartus casus, † si transeat in potestatem alienã, quia tunc etiã pos-
sessio transit. & hoc not. singulariter. nam per hoc patet, si quis ingre
ditur monasterium, quia transit in potestate Abbatis, vel mona
sterij non solũ dñium rerũ suarum ipso iure, vt est in authen. in-
a gressi. C. de sacr. san. ecc. imo etiam possessio. [a] vt probatur j. de pc.
l. si adoptauero. secundum oẽs doc. licet etiam possessio nõ transeat sine
corporali apprehensione, etiam in casib. in quib. transit dñium ipso
iure, vt s. e. l. cũ hæredes. in prin. & no. in l. cũ duob. §. idem tradit. s.
pro sol. sed fallit. quando possessor transit in potestatem alienam vnà cũ
dñio rerũ suarum, quia si transit persona, multò magis possessio.
Hoc vult Inn. in c. in præsentia. circa fin. de prob. ver. omnino vide, sed
3 non sic transit in cõiam dñi. † dicit tamen Bar. & Ange. benè posset
per consuetudinẽ, vel statutũ induci, quod possessio transeat sine ap
prehensione, per c. ij. de consuetudine, & hoc etiam videtur no
tare Cy. in l. ea. l. C. de condi. ob cau. in consuetudine Gallicana,
quæ est quod viuus scissinat mortuum, vel econuerso, quod est
vocabulum Gallicanum, & importat quod hæres succedit in pos-
sessione defuncti, & quod transfertur in eum sicut dominium,
vnde extinguitur morte.

ADDITIO.

a ¶ Possessio. Adde anno. per Bart. consi. lx. & quæ habentur in cap. in præsen-
tia, de probat.

2 *Possessio probatur per solutionem mercedis.*
3 *An probetur per solam locationem.*

1 §. Quod per colonũ. † Etiam possessio quam
quis tenet animo suo, &
corpore coloni. per mortem extinguitur. & ad hæredẽ non tran
sit, sed necesse habet de nouo apprehendere. Item hæres locando rem
hæreditariam vacantẽ, censetur per colonũ possessionẽ apprehen
dere h. d. notabiliter in vtroque dicto: & spalle. Et primo loqui-
tur de illo. quod aduxit a defuncto, quod per ipsum non cõtinuat possessio
in hæredem. Contrariũ videbatur, quia licet possessio quam defun
ctus detinebat aio, & corpore suo, extinguatur per mortẽ suã,
vtrunque in instanti extinguit, illam tamen quã tenebat aio suo, & corpore
coloni, non videbatur extingui, quia non extinguitur instrm
coloni. In contrarium est, quia substantia possessionis erat apud
ipsum defunctum, & colonus præstabat nudũ ministerium cir-
ca illam substantiã retinendã. Extincta ergo persona defuncti,
necessario extinguitur ois substantia quæ illi cohærebat, ergo
necessario extinguitur instrm coloni, quod tanquam accidens sine
substantia stare nõ põt. Habet ergo necesse hæres apprehendere, &
si colonus sibi solueret pensionẽ, censetur hoc ipso apprehen-
dere. & ita sentit glo. fi. per fin. huius §. qui sic põt intelligi. alio
a modo põt intelligi ille finis, quod loquatur in eo qui conduxit ab
hærede rẽ hæreditariã, cuius possessionẽ hæres nondum apprehẽ
b derat, nam eo ipso vr apprehendere. Et sic colonus [b] transfert
in hæredem possessionẽ, quæ non erat apud eũ, nec alium, sed va-
cabat vt dixi s. eo. l. qui bona. in prin. nõ sic erat apud alium, vt j.
eo. l. quis. §. j. põt & tertio modo intelligi, quod nõ dicat hæredem
incipere possidere per colonũ, sed dicit quod vsucapit per colonũ
illud quod vsucapiebat defunctus, nimirũ, quia etiam si nullus esset
colonus, ipsa hæreditas iacens cõpleret vsucapionem. vt j. tit. j.
2 l. cęptam. Vlti. alleg. ad hoc † glo. fin. huius §. quod per solutionem
mercedis probatur pos. nam si volo probare quod possedi rẽ aliquam. suffi-
cit probare quod ipsam locaui tibi, & per tantum tempus soluisti
c mercedẽ, [c] & est fundata intentio mea, nisi aduersarius probet,
3 quod illo tempore possessio erat apud se, ut d. l. quamuis. §. j. † Sed
per solam locationem non probatur possessio, nec dominium,
quod dic vt in c. inter dilectos. circa fi. de fide instr. & adde in l.
litibus. C. de agric. & censi. lib. x.

ADDITIONES.

b ¶ Transfert. Adde Bar. consi. ii. ii. lib. Bal in margarita sua in uerbo, ciuitas.
c ¶ Mercedẽ. In hac materia per Fran. Cur. plene consi. lxx. Alc. consi. x. iii. lib.

2 *Quod etiam per ueram traditionem factam ab illo qui possidet seu detinet
meo nomine, non priuor possessione. & quando hoc procedat.*

*Quod ad possessionẽ retinendam vel perdendam non inspicitur animus secundi
conductoris, seu commodatarij, vel depositarij, sed animus primi.*
3 *Si aliqua ciuitas vtatur mero imperio, non iure suo, sed precario a superiore
concesso, & postea in illa ciuitate insurrexerit aliquis Tirannus, qui vsus
fuit illo imperio, tanquam proprio ipsius ciuitatis non recognoscendo ab
illo superiore, quod superior priuetur possessione illius imperij.*

1 §. Si ego tibi. † Si depositarius cõmodatarius, vel co-
lonus penes alterum deponat, commo-
det, vel locet: primus possessor retinet possessionẽ, etiam si ille se-
2 cundus nõ vtatur re noie primi possessoris. h. d. no. † patet er-
go per istũ tex. quod etiam per verã traditionẽ factã ab illo qui possidet
seu detinet meo noie, nõ priuor possessione quando nõ est facta aio
me priuandi, quod præsumitur quando est facta ex aliquo contractu non
habili ad translationẽ dñij: secus quando est ad hoc aptus: quia tunc
videtur facta aio priuandi me, ita loquitur. l. iij. §. quod si seruus. s. e.
eadem distinctio adhibetur, quando ille qui meo noie detinet, non
tradit alteri, sed dimittit possessionẽ vacuã recedendo de fun-
do, vt j. l. prox. cũ ibi not. Quando aũt tradit fictè, tunc etiam si animo me
priuandi, nõ priuat, vt l. quis. §. j. Item not. singulariter, quod non inspicitur
aius scdi cõductoris, seu cõmodatarij, vel depositarij, sed animus
3 primi. facit j. de iti. ac. pri. l. j. §. si tibi fundũ. † & ibi Bar. inducit ad
quõnẽ de facto, si aliqua ciuitas vtatur mero impio non iure suo,
sed precario a supiore cõcesso, postea in illa ciuitate insurrexit ali-
quis Tyrãnus qui vsus fuit in illo iperio tanquam pprio ipsius ciui-
tatis nõ recognoscẽs ab illo supiore, quod supior nõ priuatur quasi
possessione illius iperij, immo retinet per ipsum Tyrãnũ, quia inspi
citur aius ciuiũ qui primo retinebãt, & sic in perpetuũ nõ præ-
scribitur contra superiorẽ, nisi per aliũ modum interuersa esset posses
sio, quia contra possidẽtẽ nõ præscribit, vt l. malè agere. de præs. xxx. ann.

LEX XXXI.

2 *Locator qui possidet per colonũ si tradat, vel spolietur, an perdat suam ciuilem.*

1 SI colonus non deferendæ. † Si co
lonus
d [d] exijt fundũ non aio deserendi possessionem, loca-
tor ciuilem, nec possessionem naturalem perdit. h.
d. no. Si ergo colonus retinet detentationẽ suã solo aio, quia
cũ aius eius non possit operari in retentione ciuilis possessio-
nis, vel etiam nãlis: quia nullã possessionẽ habet operatur in retentio-
ne nudæ & corporalis retentionis, ita dicit glo. per istũ tex. l. j. s.
e. in gl. ij. ma. post mediũ, in uer. si aũt per aliũ. Quid aũt si exeat
aio deserendi possessionem? quod in dubio nõ præsumitur, quando al-
teri nõ tradidit, si ponamus quod cõstet tũc de ciuil. possessione lo-
catoris nõ est dubiũ, quod nõ perditur, sed dubiũ est de nãli, quæ re
tinetur corpore & aio coloni. & hic deficit vtrũque. In glo. sunt
opi. prima quod illa perditur, ar. huc a cõtrario sensu. & e. l. si de eo. §. j.
ver. aliud. Alij contra pro quib. j. pro emptore. l. qui fundum. in prin.
de ista q. plenius tractat glo. in l. j. C. cõia de vsuc. Et vr gl. tenere
primã partẽ, & etiam doc. per l. si de eo. §. j. j. e. in ver. aliud. secundum cõem
intellectum. Mihi vr dicẽdũ, quod iure isto ffорũ, ista sit vera, sed hodie,
vt l. fi. C. e. tit. de acq. pos. nõ perditur etiam naturalis, quia maligni-
tas coloni nõ debet nocere locatori in aliquo, ut patet ibi expresse,
sed si perderet naturalis, in aliquo noceret, & pro hoc. C. de ag.
& cẽsi. l. si per colonũ. li. xi. & hoc est verũ etiam si colonus exeun-
do de fundo clã, & dolosè aliquẽ intromittit, quod dr pcedere,
vt s. l. fi. si mulier vẽtris noie. si aũt tradat ex aliquo contractu, tũc iura
vetera remanent incorrecta, & quid iuris sit, dic vt dixi in §. præ
cedẽti. aut tradit verè aut fictè, & in primo casu aut tradit aio
priuandi locatorẽ, aut non. Si aũt colonus non exeat fundum,
nec tradat, sed moriatur, vel incipiat furere, dic vt s. e. l. si id quod.
§. j. & d. l. si de eo. §. j. j. e. Quid aũt si spoliatur, dic vt l. peregrè. §.
2 quib. j. eo. † Quid aũt est. si ipse locator qui possidet per colo-
nũ, tradat vel spolietur, an perdat suã ciuilem? dic vt no. j. de vi,
& vi ar. l. j. §. non aũt. in gl. & l. j. C. vnde vi. In gl. ibi: vt C. e. l. fi. &
sic gl. intelligit illã legem in ciuili, quod non perditur malignitate
coloni, certè secundum intellectũ istum, illa l. nihil introduceret de no
uo, quia etiam iure veteri hoc erat postquam alij non tradebat, & tamen con-
trarium patet ex illa l. quæ vult aliquid de nouo inducere. Vnde
intelligo eam in naturali possessione vt dixi s.

ADDITIO.

d ¶ Si colonus. Vide infra in §. fortè. ubi aliqua ad materiam.

LEX XXXII.

1 *Per colonum vel inquilinum retinet quis possessionem, etiam si locatio sit inu
tilis, & per mandatarium, licet mandatum sit inutile ad obligandum.*
2 *Statutũ quod mulier non possit se obligare sine certa solẽnitate (puta sine cõsensu
mariti) an habebit locũ, si mulier faciat aliquẽ actũ, tãquam procuratrix.*

1 QVamuis pupillus. † Per colonũ vel inq-
linũ retinet quis possessionẽ, etiam si locatio sit inutilis. & per mãdatariũ, licèt
mandatũ sit inutile ad obligandũ. h. d. tex. cũ gl. no. Si
per conductionẽ inutilẽ perdit quis possessionẽ, quia transfert
in locatorẽ, vt no. in l. si rem. s. e. ita & per locationẽ inutilẽ eã
retinet, vt hic est casus. hoc verũ nisi sit inutilis ex eo, quia cõ-
ductor erat dñs. & ipse ignorabat se dñm, quia tũc locator per-
dit possessionẽ, & trãsfertur in conductorẽ: quod est notabile
vt est

a vt est casus in l.ei a quo.ſ.ti.j. & ibi Bar.h.d.alleg.istā l. † In gl.ij.
ibi(nō obligatur ea mādato,sed acquirit nobis,&c.)& per istā
gl.cū tex. dicit Ang. se obtinuisse Florentiæ. vbi est statutū, qđ
mulier nō possit se obligare sine certa solēnitate, puta, sine cō-
sensu mariti vel mundualdi. Pone ergo ꝙ mulier fuit constitu-
ta procuratrix ad aliquē actum extraiudicialem sine consensu
mundualdi.constat ꝙ ex illo mandato non obligatur, vt tenea-
tur ad interesse si nō impleat. Quęritur si impleret quòd habuit
in mandatis, vtrū valeat contractus in præiudiciū mandantis,
dicit ipse ꝙ sic per istum tex.cum gl.quod not.perpetuè.& hoc
ideo contingit,quia facit secudum mandatum,id est voluntatē
mandantis, licèt mandatum non sit obligatorium, text. m hic
& glos. loquitur in actu fauorabili mandati, & ipse loquitur in
actu præiudiciali, tamen eadem est ratio, si benè consideretur.

1 *Per fictā traditionē coloni vel inquilini dūs seu locator possessionē nō perdit.*
2 *Secundus conductor non soluendo primo locatori, an priuat ipsum possessione nisi fuerit requisitus vt soluat,& denegauerit.*
3 *Per solutionem mercedis factam vni, an probetur possessio illius.*
Cautela pro illo,qui vult probare se possessorem,ex eo ꝙ alius cōstituit se suo nomine possidere,vel quia ab eo conduxit.

1 **§.Si conductor.** † Per fictā traditionē coloni vel in
quilini dn̄s seu locator possessio-
nē nō perdit. Ad hoc semper allegatur,intellige.s.ciuilem nō ēt
nālē,qa colonus adhuc remanet in detentatione,licèt fictè alte
ri tradat cōducendo ab illo, vel constituendo se illius noīe pos-
sidere.In tex.ibi,(tē vēdiderit.)& sic patet,ꝙ habuit aīum inter-
uertēdi possessionē primi locatoris,& ipsum priuādi possessio-
2 ne,licèt gl.hic dicat ꝯriū.† In tex.ibi. (& vtriq; mercedes præstite
rit.)idē si neutri,vel secūdo tn̄ locatori,qa non soluēdo primo,
si fuerit requisitus, vt soluat,& denegauerit, nō priuat ipm pos-
sessione,vt l.malè agit.C.de præscr.xxx.an.& ibi not.Si aūt verè
tradidisset emptori,nūc ēt si primo locatori pēsionem soluisset,
a [a]ipsum tn̄ priuat possessione tā ciuili,ꝗ nāli,vt l. Pōp.s.qui. mo.
vi aut clam it.quæ est singularis in hoc,& no.Spec. de præsc.§.j. ver.
3 pone colonus.† Sic ergo patet ex isto tex. ꝙ p solonē mercedis
factā vni,nō probat possessio illi⁹,si apparet de alio possessore,
secus si nō apparet,vt no.in l.qui vniuersas.§.qđ p colonū.s.e.di
cit Angel.ēt per istū tex. ꝙ dēt quis esse cautus qn̄ vult probare
se possessorem ex eo, ꝙ constituit alius se suo noīe possidere,
vel ab eo cōduxit p l.qđ meo.& l.qui bona fide.io prin.s.e.ꝙ ip-
b se probet [b]illū qui hoc fecit fuisse possessore tpe quo fecit,alias
nihil sibi pdesset constitutio,quia pōt esse,ꝙ nō erat possessor
ille,licèt esset detentator,& sic non transtulit possessionē, quā
nō habet per istū actū fictū,vt est casus hic. Si aūt habebat posses
sionē ēt solā nālē, nūc illā trāsfert,& ēt ciuilem quæ erat apud a-
liū, vt no.s.e.l.interdū.§. fi.in gl. qđ limita vt ibi dixi. & vide qđ
not.Bar.ſ.de ti.actuq; p l.l.§.si tibi fundū.aā fi.dicit ēt Bar.no.
fm Iac.de But.in l.Celsus.ſ.tit.j.ꝙ licèt apud conductorē nō eēt
possessio,sed apud aliū,si tn̄ erat ad vtilitatē conductoris, pone
exēplū,obligasti mihi aliꝗ rē, & cōstitui te meo noīe possidere
certū est ꝙ trāsfert in me ciuilē, & nālē fm verā opi. & remanes
in nuda detentatione,tn̄ illa possessio ē ad tuā vtilitatē,qa si illam
rē præscribas,prodest tibi ad cōplēdā pscriptionē. vt s.e.l.§.per
seruū corporaliter. Pone ergo ꝙ postea vēdis illam rē alteri, &
constituis te illius noīe possidere, & constat me nō priuari pos
sessione, vt hic.sed an transferas in illū dn̄ium, quod erat apud
te,vel quasi dn̄ii,si pscribebas? dicit ꝙ sic,& fuit dictū Iac.de Bu.
originaliter, & sic ea traditione ficta, ēt ea qua non transfertur
possessio, transfertur dn̄ium. & vsucapiendi conditio quæ erat
apud tradētē,sicut trāsferretur e a vera traditione,licèt ex ea nō
trāsferat possessio,vt not.in l. si fundū.de fundo dotali. per glo.

ADDITIONES.

a ¶ Soluisset. Adde vt per Par. consi.cclxxv.& cclxxx.lib.iij.
b ¶ Probet illū.Adde Fran.Cur.consi.lxx.Alex.consi. xxviii. Old. consi.ciiii.

1 **§.Infans possidere.** Infans per seipsum non potest
incipere possidere sine tuto-
ris auctoritate,sed per seruum eius sic : sed maior infante bene
pt etiam sine tutoris auctoritate, dic vt s.e.l.j.§. adipiscimur.

LEX XXXIII.

a *Licèt iudex mandauerit nuncio ꝙ mittat me in possessionem , non possum ingredi propria auctoritate sine nuncio, secus si mandasset mihi .*

1 **Vndi venditor.** † Licèt venditor manda-
uerit possessionem tradi,
non tamen emptor debet propria auctoritate accipe
re antequam sibi tradatur. Hoc dicit notabiliter. Vi-
debatur ꝯrium,quia postquam mandauit tradi, apparet de eius
voluntate: & sic emptor ingrediendo non videbatur ingredi
ꝯ voluntatē,sed certè immo vr̄.quia nō vr̄ adesse voluntas ven-
ditoris, quousque per mandatariū facta sit executio , nam in il
lud tempus vr̄ volūtas suspensa.ar.ſ.eod.l.qui absenti. in princ.
2 † Et sic patet per istum tex. ꝙ licèt iudex mandauerit nuncio,
ꝙ mittat me in possessione,nō possum ingredi propria auctori
tate sine nuntio. Secus si mandasset mihi , quia bene potuit fa-
cere me executorē in cā propria,vt no.in l.meminerint.C. vn-
de vi.& l.fi.§.Iul.de dam.infe.per Bart.ſ.de re iud.l.miles.§.si iu-
dicat.In gl.j.in fi.tu dic, ꝙ immo tenetur tradere vacuam,& nisi
vacuā tradat,nō liberat,vt l.ij.vbi no.de act. em.bene tn̄ trāsfert
dn̄iū posito, ꝙ vacuā nō tradat.iux.no.in l.si fundū.s.de fun.do

2 *Vbicumque reperitur mandatum non finiri morte mandantis ,poterit tamen reuocari per heredem.*
In quibus casibus hæres non possit tale mandatum reuocare.
3 *Si iudex commisit executionem , & ante eam factam finitum sit officium iudicis, non est finita commissio , secus si talis commissio esset facta pro executione alicuius sententia lata.*

1 **§.Itē si amicus.** † Mandatū factū super eo ,ad quod
mandans tenebat morte eius non
c finitur:benè pōt reuocari per heredem [c] eius.ad hoc semper al
leg.iste tex.& ita intelligit gl.s.de do.l.ij.§.sed si quis.& fortè de
iure ciuili,non ita benè reperitur alibi: sed de iure ca. probatur
clarius in c.si sup gr̄a.de off.del.lib.vj.vbi hr̄, ꝙ si sit datus execu
tor super gr̄a iam facta, mādatū eius nō extinguit morte ipsa,si
cut nec ipsa gr̄a,& rō est,qa postꝗ erat facta , tenebat ipse ipsam
mittere executioni,& dare possessionē. In tex.ibi:(amicus ven-
ditoris.)supple cui venditor mādauit,vt emptori traderet,vt in
princ.l.In tex.ibi:(priusꝗ id sciret.)subandi maximè:quia si man
datū non est finitū morte,vt gl.& doc.intelligunt,non est curan
dum vtrū sciuerit mortē,vel ignorauerit,dummodo per hære-
dem non reuocetur,& ideo qđ ſ.subiicitur. (aut non prohiben
tib.heredib.) dēt exponi aut pro & vel stat propriè,& est sensus,
ꝙ si ignorauit mortem, vel sciuit,& heredes nō prohibuerint :
& eodē modo in fi.ibi:(aut cū sciret.)tn̄ iste tex.vr̄ probat ꝯtra-
rium eius,ad qđ alle. si nollemus subaudire maximè : quare er-
go facimus istam subauditionē ad destruendū tex. rn̄deo quia si
esset finitū morte , non esset curandū de prohibitione heredis,
vel de voluntate : nā ēt si non prohiberet , vel de eius voluntate
non appareret, non posset mandatum executioni mādare : sed
tex.in hoc facit vim,ergo oportet intelligere ꝙ non sit finitum
per solā mortē.Itē quia si esset finitū, ēt si ignoraret mortē, tra-
dendo non transfert dn̄ium,vt l.qua in puincia.§.quas verò.s.si
cer.pe.& d.l.ij.§.sed & si quis.s.de do.sed iste tex.innuit ꝯtrariū,
dum dicit rectè possessio ei tradita est:nam innuit, ꝙ habeat ef
fectum quē deberet hr̄e,si esset tradita mādatore viuente: & ista
sunt quæ vrgent ad tenendū intellectum gl.& doc. licèt per eos
multū malè declaretur, & licèt tex. videatur prima facie sonare
a ꝯtrarium. † Et no.ꝙ per istū tex.dicimus,ꝙ vbicunq; reperitur
mandatū non finiri morte mādantis,qđ est in quibusdā casib.vt
no.in d §.sed & si quis.per Bar.& in l.mandatur. C.mandan.per
Cy.poterit tamē reuocari per hr̄dem,vt hic. Simile in casib. in
quib. hæreditas non adita transmittitur:nā hr̄s poterit repudia
re,sicut poterat & defunctus,quia non trāsmittitur vt adita,sed
vt adeunda,vt l.si quis filiū.§.j. & ibi no.de aeq.hær.In gl.pe.ibi.
ar.ꝯtra.s.ꝙ hr̄s immo nō possit reuocare, licèt defunctus potue
rit:cuius ꝯrium hic innuit in verbo. (non prohibentib.) sed sol-
ue,ꝙ ibi est spāle fauore dotis,vel matrimonij,vt licèt defunctus
poterit pœnitere:nō tn̄ possit hr̄s eius. Est & alius casus spālis fa-
uore libertatis.s.de ser.exp.l.ij. & rn̄r secus: quia qđ permittitur
defuncto & hr̄di eius, vt ſ.de reg.iur.l.hr̄dem. In gl.ibi item ꝯ.s.
ꝙ ēt si mandatarius ignoret mortem,nō rectè tradere possit : &
ad hoc tendit hoc ꝯtrariū cum seq.Sed rn̄de ꝙ loquuntur eo ca
su,quo mandatū fuit morte finitū:qa non erat fctm super eo,ad
quod mandans tenebatur. Et quærebatur, vtrū mittēdo ipsum
executioni transferat dn̄ium? & in illis legib.hr̄ ꝙ non,qa igno-
rantia mandatarij non operatur translationē dn̄ij , quæ depen-
debat a voluntate mādantis,& illa erat iā finita per mortem, vt
l.id qđ nostrum.de reg.iu.sed in his quæ non dependebant a vo
luntate mādantis,benè operatur ignorantia mādatarij,vt man-
datū habeatur pro nō finito, vt l.si mādassem.s.mandati, sed in
casu nostro mandatū non erat finitū,per ea quæ s.dixi.& ita in-
3 telligit gl.in d.§.sed & si quis. † Vltimo iste tex.inducitur,ꝙ si iu
dex commisit executionē , & ante eā factā finitum sit officium
d iudicis, nō est finita cōmissio: [d] quia facta est super eo,ad quod
iudex tenebatur,postꝗ sn̄iam tulerat , quæ transierat in rem iu.
& probatur in l.venditor.in fi.s. de iud.secus si talis commissio
non esset facta pro executione alicuius sn̄iæ latæ , puta si com-
misit,ꝙ aliquē citarem,nam expiraret cōmissio,ideo successo-
rē oportet reuocari, & ita intelligo quod hic no. Ang. adde qđ
not.in l. & quia. de iuris.om.iud. & facit l.fi.de pę. cum ibi no.

ADDITIONES.

c ¶ Per heredem. Si ergo sine hærede decesserit,finitur mandatum, vt hic dicit Lu. Ro. de quo per Soc. c ns.[illegible]
d ¶ Finita commissio. Adde no.per Ioan.And.in procemio sexti.vbi inter alia ponit an signata supplicatione beneficij,si moriatur supplicans ante habitas literas,an beneficiū dicatur vacare per mortem suā vel prædecessoris,& per D.de R .deci.vlt.de rescr.in nouis.vbi dn̄r ꝙ gratia ex certa scientia Papæ facta, & commissa alicui,vt literas faciat,ꝙ non expirat mortuo ipso .

LEX XXXIIII.

a *Dictio, quomodo, est nota impropriętatis.*

1 Si me in vacuā. † Error a in corpore im-
2 pedit possessionis acquisitionē: secus si sit error in noīe nū. Item qui rē tradit, nō vr̄ hēre aīum perdendi possessionē, si recipiēs dissentiat sibi acquirendo. h. d. secus si nō dissentiat, licèt ēt nō ꝯsentiat; vt qa est furiosus, ita loquitur l. qđ meo. §. si furioso. s. e. l. de quo gl. hic opponit. sic ergo colligit, ꝙ cū trado, & queritur, an velim a me possessionē abdicare: bñ inest ista ꝯdō, si nō dissentias, vt ibi aegratur, vt hic. sed ista ꝯdō, si tibi acquirar nō inest: vt in l. ꝯria. In fin. ibi: (In persona accipientis tñ.) exponē. i. qualitate pſonę: qa putaī sanę mētis, cū sit furiosus: secus si esset error in substātia pſonę: qa putabaī Titiꝰ cū esset Sēpronius: qa tūc nō trāsfert possessio s̄m Iac. de Ra. vt j. de fur. l. si vēdidero. § pe. rō-
2 nē aūt diuersitatis inter errorē pſonę & rei dixi s. † Vltimo no. gl. q̄ s. dixi de dictione, quodāmodo, qđ est nota iproprietatis.

ADDITIO.

a ¶ Error. dicit Bellamera decis. xliiij. de refor. ꝙ error nominis proprij possessoris contra quem commissio impetratur, per cognitionem dictæ pos. designati, non vitiat rescriptum.

---

2 *Quantum ad actus extraiudiciales possum costituere seruū alienū, & seruus alienus potest esse neg. gest. sicut liber homo, sed requiritur ratihabitio.*

1 §. Sed si non mihi. † Cum res traditur procuratori ad hoc vt possessio quæraī dño, sufficit ꝙ alter ipsorū nō erret, licèt alter erret in rei substātia. Itē p seruū alienū recipiētē meo noīe pōt mihi acquiri pos-
2 sessio. h. d. vsq; in fi. l. † Et hoc vltimū sp alle. ꝙ quantū ad actus extraiudiciales possum ꝯstituere ꝓcuratorē seruū alienū, & ꝙ seruus alienus pōt esse nego. gest. sicut liber homo. Requiriī tñ ratihabitio domini, vt sibi quæratur, vt l. si ego. de neg. gest.

LEX XXXV.

1 *Qui vincit in interd. vti possidetis, in iudicio proprietatis obtinet partes rei, qui verò vincitur, obtinet partes actoris.*

2 *Quando fit executio, vt possit perueniri ad fideiussores, vel pignorum possessores, ꝙ nō sufficiat relatio nūtij reperta in actis, cū nihil reperitur de bonis principalis. & qualiter requiratur pronuntiatio iudicis, vt possit perueniri ad pignorum possessores.*

3 *Qualiter sufficiat pronuntiare super maleficio, ꝙ talis ipsum commisit.*

1 Exitus controuersiæ. † Qui vincit in interdic. vti possidetis, in iudicio ꝓprietatis obtinet partes rei: qui verò vincitur, obtinet partes actoris. h. d. in effectu. Est aūt vtilius tenere partes rei: quia nō incūbit sibi onus ꝓbādi de iure suo, sed actori sic, & nisi probet actor, ēt si reus nil ꝓbet de iure suo, absoluiī eo iure quo possessores sunt poriores, vt l. vi. ſtui. post prin. ʒ. si vsusf. pe. & C. de rei vē. l. fi. Itē qa nō cogiī reus ꝓuocare ad iudiciū, sed actor sic. In tex. ibi, (exitus ꝯtrouersię.) i. effectus snię latę sup ꝯtrouersia possessionis. qa erāt duo, quorū glibet dicebat se dñm, & possessorē cuiusdā fundi. oportet ergo primo videre qs sit possessor, & ꝓ hoc all. ꝯriū ꝙ alter nō intētauit iterd. vti pos. asserēdo se possidere, & p aduersariū turbari in possessione petēdo declarari hoc & aduersario imponi silentiū a molestia, & sic istud interdi. ē duplex: quia quilibet istorū erit actor, & reus. Si ergo ꝓnūtiet p vno ꝯ alterū, tūc scimus, qualiter debeat ordinari iudiciū sup ꝓprietate, qa ille, q fuit victus in possessorio, habebit necesse agere, & ꝓbare se
2 dñm, nō ille q vincit. † Vlt. Bar. p istū tex. ibi. (ꝓnūtiet.) determinat qñ fit excussio, vt possit ꝑueniri ad fideiussores, vel pignorū possessores, quia nō sufficit relatio nūtij reperta in actis, ꝙ nihil reperiī de bonis principalis. imo reqriē ꝙ iudex ꝓnūtiet excussionē legitimè factā; nō aūt oportet ꝙ subiūgat in ꝓnūtiatione posse p hoc perueniri ad pignorū possessores. seu fideiussores, qa iste est qdā effectus iuris, sup quo nō expedit iudicē ꝓnū-
b riare, & ita itelligo qđ ipse no. in l. stipſo. in fi. b ʒ. de no. ope. nū.
3 † simile videmus, ꝙ sufficit ꝓnūtiare sup maleficio, ꝙ talis ipsū cōmisit, & sic sup facto, nec est opus ꝓnūtiare sup pęna, qñ ē statuta a iure cōi vel municipali, vt l. i. post prin. j. ad tur. & isto mō intelligit qđ no. in fi. in l. sancimus. C. ad Tr. tene mēti ꝑpetuò.

ADDITIO.

b ¶ In fi Vide quæ ibi posui pòst ipsum Pa.

LEX XXXVI.

1 *Debitor fingitur possidere rem pignori traditam quantum ad complendā vsucapionem, licèt creditor verè possideat, & potest ab ipso creditore precario rogare, vel conducere, nec per hoc vsuca. interpellatur.*

2 *Qualiter rem propriam possit quis precario rogare & etiam conducere à verò possessore.*

1 Qui pignoris. † Debitor fingitur possidere rē pignori traditam quantum ad cōplendā vsucapionē, licèt creditor verè possideat, & pōt ab ipso creditore precario rogare, vel ꝯducere, nec per hoc vsuc. interpellatur. h. d. cū l. se. ¶ In tex. ibi, (intelligitur.) q. d. non verè possidet, sed fingimr possidere, quo ad duos effectus qui ponuntur in glo. sed vera possessio est apud creditorē, vt j. sequitur ibi, (cum crediroris possessio, &c.) scilicet tam ciuilis q̄ naturalis. ¶ In tex. ibi: (ęquè per diutinā possessionem capiet.) videbatur ꝯriū, quia precaria possessio nō sufficit ad pręscribendum, vt s. de publi. l. quicquam. §. interdū. sed rñde, ꝙ non pręscribit ex illa possessione precaria, cum si eā nun hēt, pręscriberet rōne fictę possessionis quæ fingitur esse penes eum, & cui fictę possessioni nō esset vera possessio creditoris, multo ergo magis vsucapiet cū precarium habeat verā possessionē naturalē, & sic nō debet esse deterioris cōditionis ex hoc, ꝙ plus iuris hēt, & hoc vult tex. sequens & ad hanc rōnē
2 vide tex. cum gl. in l. in bello. §. si quis seruū. j. de captiuis. ¶ † Vltimò nō. quod rem propriam pōt quis precario rogare, & ēt conducere a verò possessore, qui in possessione est potior eo, & dic ꝙ isto casu cū conducit tanq̄ a creditore suo, vr̄ conducere rōne possessionis, ēt si expressè hoc non dixerit per hos tex. licèt aliàs videretur conducere ratione proprietatis, vt s. eo. l. si aliquam rem. in fi. in verli. specialiter.

LEX XXXVIII.

1 Qui absenti seruo. † Dispositio quę confertur in absentē per epistolā censetur suspensa vsq; in tēpus quo epistola ad illū perueniret, & consentiat. h. d. ¶ Et vide bonam gl. quæ alleg. istū tex. in c. apostoli. de cler. excom. mini. nā ista l. loquitur in actu fauorabili absentis. illa gl. vr̄ dicere idem
c in actu odioso, vt si excōmunicatur c absēns. Cętera dic vt l. absentis. s. de don. effectus aūt huius l. est magnꝰ: quia pōt pęnitere anteq; litera perueniat ad absentē, & tunc poterit fieri liber, si postea ad eum peruenerit, vt l. iiij. j. de manu. vind. qd not. in l. i. in fi. de ꝯhen. empti. & quod dixi s. e. l. fundi. §. itē si amicus. fallit in casu in quo pęnitere non pōt, quousq; de dissēsu absentis appareat, q hr̄ in c. si tibi absenti. de ꝑb. li. vj. sed ibi, qa in clericis magis reprobatur inconstantia, vt in cle. cum illusio. de renunria. & ibi vide optimam glo.

ADDITIO.

¶ Excommunicatur. Adde vt per Car. consi. xl.

---

1 *Possessio & dominium possunt transferri in alterum sub conditione de præsenti vel de futuro, & nisi conditio sit vera vel exstat, hr̄ p nō trāslata.*

2 *Transferre in te dominiū & possessionē alicuius rei, cum pacto ꝙ nō alienes hoc pactum non potest impedire te, quominus possis alienare dominium & quid operetur tale pactum.*

3 *An sit reperire aliquem modum, quòd alienare non possis.*

1 §. Si quis possessionem. † Possessio & dominium possunt trāsfer-
d ri in alterū sub cōditione d de pręsenti vel de futuro, & nisi ꝯdō
2 sit vera vel existat, hr̄ pro non translata. h. d. ¶ † Hic est vna gl. quæ multum alleg. licèt reprehendatur, quæ inducit istum tex. ad vnam qōnem. Nam certum est ꝙ si trāsfero in te dñiū & possessionē alicuius rei, cū pacto, ꝙ nō alienes, hoc pactū nō pōt impedire te, quominus possis alienare & dñiū in alterū trāsferre, & sic nō potero ab illo hoc petere. sed operatur hoc pactū, vt habeā ꝯ te ꝯdōnē ob cām ad interesse. vt l. ea. lege. C. de cōdi. ob
3 cau. † Erit ne reperire aliquē modū, ꝙ alienare nō possis, & ꝙ si alienar dñiū reuertaī ad me, & possim ab illo vēdicare (& gl. vult ꝙ sic per istū tex. s. ꝙ transferam in te dñium sub conditione si non alienabis: qa si alienabis hr̄ pro trāslato. Et vr̄ velle gl. ꝙ si dicam ista verba, transfero in te, nec alienes, videor trāsferre sub ꝯdōne. Secus si dicā, vt nō alienes. aliq hnt ecōuerso. Certe neutrū est verū, & ista gl. rephēdiī. Primo in quātū facit dñam inter vt, & ne, quia nulla est dña, & neutra istarū facit ꝯdōnem, sed modū, vt l. quib. dieb. §. fi. de cōdi. & demon. & l. cū pater. §. Titio. in gl. super verbo. (retineat.) in fi. de leg. ij. cū ergo de natura modi non sit actū suspendere, dñiū esset vtroq; casu trāslatum pure, & ideo non posset reuerti ad trāsferētē ipso iure ex illis solis verbis sine traditiōe, vt l. traditionib. C. de pac. & no. s. de don. l. i. in gl. ma. ¶ Præterea si trāsfertur sub conditione, nō rñdetur ad propositū: quia nos quęrimus, qñ est intentio mea transferre dñiū, & ꝙ sit apud te quousq; alienes, & ꝙ si alienes reuertaī ad me. Sed si fieret translatio in te, sub ꝯdōne, nō esset apud te, ante impletā ꝯdōnē, & sic anteq̄ desineres, posse alienare. Et iō doc. dāt aliā practicā. vt dicaī ꝙ nō alienes, & si ad aliquē actū alienationis peruenies, statim dñiū reuertaī, & ex tūc ꝯstiūnis te meo nomine possidere, tunc. n. quia interuenit ficta traditio, pōt ad me reuerti, de hoc plene per Cy. licèt Bar. non alle. in l. fi. C. de re. alie. nō alie. alia practica est, ꝙ obliges mihi illam rem pro meo interesse, & tunc impediretur alienatio postq̄ habeo ius in re per casum singularem, in l. si creditor. in fi. s. de distrac. pig. qui nō est alibi s̄m vnam lect. sicut qñ haberem dñium directū in illa re, & tu vtile, nam impediris alienare, vt l. fi. C. de iur. emph. Tu potes ponere aliam practicam, vt dicatur ꝙ venditio vel donatio, vel alius ꝯtus habeatur pro nō facto, casu quo ad aliquem alienationis actum peruenias, nam istud pactum resolutiuum habet vim pacti l. commissoriæ. C. de pact. inter empt. & vēd. & no. per gl. in d. l. i. s. de do. nā licèt illud pactum proprie fiat in contractu venditionis, & quando apponitur conditio, si non soluatur pretium, potest tamen ad similitudinem fieri ēt in alijs cōtractibus & sub alijs conditionib. quia eadem est ratio vt ibi dixi, & hoc sentit expresse Bald. in l. in ea

ADDITIO.

d ¶ Conditione. Limita, vt per D. de Ro. in recollectis p Bernar. de Bisigneto de concess. præb. deci. ix. inci. quidam expectans apostolicus.

ea.C.de condi,ob cau.vbi ẽt ponit aliã practicã, vt dicat.trãsfe
ro ĩ te dñiũ duraturũ apud te usq; ad tps quo alienare incipias,
nã tunc cõsolidabit cũ pristino dñio per l.fin.C.de le.q̃ practica
non placet,quia illi loquitur in ultima voluntate,in qua pôt do
miniũ trãsferri ipso iure,post tẽpus,vt l.Titia.§.fi.de lega.ii.non
sic in ꝯtibus sine traditione,nisi in casibus supradictis.Si aũt di-
ceret,si alienaueris,dominiũ ad me reuertat,vel habeat vendi-
tio ꝓ non facta.istud pactũ nõ operaret quicq̃, quia con.ẽtr in
tẽpus alienationis perfectæ ꝑꝑ verbum. (si alienaueris.) quod ẽ
præteriti imperfecti, & sic ĩ tps quo alteri esset quæsitum dñiũ,
qđ non posset sibi auferri sine suo facto, casus est singularis in
a l.Stichus seruus meus.ꝟ.de manu.testa.Adde[a] quod no. Bar.in
l.qui Romæ.§.Flauius.de uerb.oblig.

ADDITIO.

a ¶Adde. Tu etiam addas Bal.conf.cccxc.incip.tres Marchiones.lib. iii.

1 §.Si is qui Titio. †Per seruũ, cuius dñium non perue
nit ad hæred.ex aditione hæreditatis:quia nõdũ erat in hæreditate, licẽt peruenerit occasione hæreditatis, & propter actionẽ hæreditariã, pôt hæres acquirere possessionẽ rerũ hrẽditariarũ.h.d. & est nouus casus.¶In tex.ibi:(nẽdiderat.) supple,& non tradiderat, & sic dñium eius nõ erat in hæreditate, & sic hæres adeundo non acquisiuit dominium per aditionẽ, sed per traditionẽ serui sibi postea factam. Nunquam ergo vr fuisse hæreditarius,licẽt occasione hęreditatis sit quæsitus, & per actionẽ hæreditariã.& sic non ob.l.i.§.veteres.ꝟ.eo.¶In tex.ibi:(tradiderit.)gl.intelligit.s.ante aditã hæreditatẽ,quod nõ placet:quia est diuinare:quia tex.dicit quia tradidit hæreditatẽ,sed tunc non diceretur tradita hæreditas,ut l.si ĩ diẽ,in prin.de cõd.& demõ,Itẽ qa tũc uideret hæreditatẽ adire:quia est actus qui nõ pôt fieri citra ius,& nomen hærędis,nisi poneremus ꝙ esset institutus sub condi.& tunc est alia magna diuinatio.intellige ergo ut dixi,& procedit planè.

LEX XXXIX.

2 *De materia sequestrationis,unde aliqua,remissiuè.*
Necessitas non habet legem

3 Interesse puto. ¶†Rei sequestratę de volũ
tate partiũ perditur posses
sio.nisi expressè sit actũ in cõtrariũ:& ideo interpella
a ut vsucapio,& ad hoc semper allegat. ¶†Et Bart.po-
b nit hic aliqua de materia sequestrationis,[b]ad quem remittit per legistas:& adde quod habet per eũ,& alios ĩ l. si oleũ.ꝟ. de dolo, & per canonistas.in c.locupletari.de regu. iur. lib. vi. per Ioan. And.in mercu,& in c.examinata.de iudi.& ꝟ. depositi.l. licet.§.j.adde quod habet ꝟ.eo.l.qui uniuersas.§. item cũ pror.¶In tex. ibi:(& hoc apertè fuerit approbatũ.) quod est secundũ doct.eo ipso,ꝙ non apparet contrarium.Si de cõmuni consensu de partium fit,secus si compulsus sint per iudicem reus, & possessor propter suspitionem.vt l.si fideiussor.§.fina.qui satisda. cogan. quia necessitas non habet legem, vt l.rem leg.de ali.leg.Cętera dicunt per Bar.

ADDITIO.

b ¶Sequestrationis.Vide eundem Pau. consi. ccxxxviiii.Old. consi.clxvi.Lu.Ro.consi.ccclxxxviii.

LEX XL.

SI de eo fundo. ¶Per delectionem factã seruo proprio non perdit qs possessionem.h.d.

2 *Quantum tempus requiratur,ut dicatur quis negligens & perdat.*
3 *In hæreditate alicui⁹ dicitur esse res,q̃ nõ erat sua,sed p eũ detinebatur iuste.*
4 *Hæres ꝙ tenetur ĩ inuentario ponere etiã res cõmodatas, aut depositas apud defunctum,aut ab eo conductas,cum ueniant in petitione hæreditatis.*

1 §.Si fortè colonus. †Si colonus exit fundum non animo de relinquendi possessionẽ,locator non perdit ẽt naturalẽ possessionẽ.Si uero moriat,
c vel exit[c] animo possessionẽ derelinquendi,locator perdit naturalẽ,non ciuilẽ,nisi negligat naturalẽ adipisci, quia tunc perdit ẽt ciuilẽ,& nisi naturalis fuerit per aliũ occupata, & locator negligat recuperare,quia vr tunc suspicatus se posse repelli, & sic ꝑdit ẽt ciuilẽ, h. d. iste §. difficilis scdm intellm gl.& doc.Et sic ponunt hic tres casus scdm secundã lect. glossæ, q̃ cõiter tenet ꝑ Doct.¶Primus est ꝙ colonus exiuit fundũ non aĩo derelinquẽdi possessionẽ,& q̃rit,an dñs perdat naturalẽ, quam tenebat corpore coloni,vsq; ibi:(quo mortuo.) & tunc in verbo ꝑꝑ vtilitatem ponitur responsio,ꝙ non,imo ꝙ retinetur,& continuatur animo coloni,de hoc ẽt est casus ꝟ.eo.l.si colonus.¶Secundus casus est,qñ colonus mortuus est, quo casu ponitur ꝓ constanti,ꝙ naturalis perditur,sed q̃ritur de ciuili, an ẽt illa statim perdatur?& uidebatur ꝙ sic quasi cohæreat naturali,& eam sequatur,sicut si colonus esset expulsus,quo casu perdita naturali,perdetur ẽt ciuilis etiã ab ignorãte,ut ꝟ.e.l.peregrè.§.quilibet.sed ꝯtra respondetur ꝙ non interpellet, nec perdatur quousque neglexerit adipisci.s. recuperare naturalẽ, & ex illo verbo.(adipisci.)patet ꝙ naturalis erat perdita; vt ĩ simili hr in l.ul.§.Neruã.ꝟ.e.& hoc tenuit Io.vt no.ꝟ.e.l.si id quod.§.j.in glo.aliter, & hoc usque ibi aliud. Ibi est tertius casus, qñ colonus exiuit animo deserendi possessionẽ:quo casu ẽst idem, qđ in proximo præcedenti,qñ mortuus est,& aliud q̃ in primo. Vnde q̃dam habent aliud; quidã aũt idẽ,& primo casu refert ad primũ casum, secundo refertur ad secundũ, & hoc vsque ibi (sed hæc ita.) vbi ponitur vna limitatio ad secundũ casum, sed certè etiã cadit in tertio,& posset ẽt cadere in primo,quia qñ colonus discessit non aĩo deserendæ possessionis:verũ est,ꝙ non perditur naturalis,nisi per aliũ fuerit occupata: quia tũc benè perditur, tñ hoc nõ placet,licet Ang. videatur hoc tenere: quia cum illa naturalis tunc non vacet, sed retinetur animo coloni alius ingressus eam non acquirit,nisi ingressus sit cum tanta potentia, &c. vt ꝟ.eo.l.qđ meo.§.fi.Sed in hoc secundo, & tertio casu, benè cadit; quia licẽt per ingressum ille non acquirat nisi naturalem,quam reperit uacare,si tñ locator negligat eam recuperare,cũ possit,ciuilem perdit, sicut si non esset per alium occupata.In uno tñ est dña,quia qñ non est per alium occupata.requiritur,tanta negligentia,ꝙ permittat rem destrui, & aliàs non ꝑditur,& ita intelligit Bar.illũ secundum casum ibi: (adipisci neglexerit.)multũ notabiliter,sed qñ est per alium occupata, etiã si non permittat destrui.Si tñ negligit ab illo recuperare, eo ip
a so ꝑdit,& ita intelligatur finis huius §.¶†Extra istos casus, quan
d tum tempus[d] requiritur,ut dicatur quis negligens & perdat gl. in l.si id qđ.in prin.ꝟ.eo.tenet ꝙ decẽniũ.Inn.multũ notabilr in c. querelam.de elec.& in c.ii.de restit.in integ. dicit esse relinquendũ arbitrio iudicis, & ibi vide omnino ad intellectũ istius §. & eorũ quæ ꝟ. dixi & no.hic Bar.licẽt Inno.non alleget. Et secundũ istã lect.cũ primo casu huius §.concor.l.si colonus.ꝟ.e.¶Secundus aũt casus in ver. quo mortuo, cum eo quod dat in fin. ver.sed hæc ita.qui venit ad limitationẽ huius casus,limitat qđ hr in l.si id quod.§.i.ꝟ.e.dr,ꝙ mortuo colono locator non desinit possidere,nã hoc intelligitur.s. ciuiliter, sed naturaliter sic, ut hic colligitur in uerbo.(possessionẽ adipisci.) nã non pôt intelligi nisi de naturali. Si ergo adipiscit, sequit ꝙ erat de perdita.Itẽ limitat in alio:quia ẽt ciuilis perdit, si negligit naturalem adipisci,& qualiter intelligatur negligere,dixi ꝟ. quia aut nõ est per aliũ occupata,& tunc qñ tñ neglexit ꝙ destruit, vt hic. Aut est per aliũ occupata,& tunc etiã si non destruitur,sed cum potest non recuperat, & eam perdit ut in fine: & adde quod dicã in gl.tertia in fi.Ex tertio casu in uerbo, aliud soluit dubitatio, quã facit gl.in l.si colonus.ꝟ. eo.qñ discessit colonus animo derelinquẽdi possessionẽ;an perdatur naturalis?nã tex. ibi innuit, ꝙ sic a ꝯtrario sensu:sed quidã dicebãt ꝯtrariũ. Sed ꝓ prima parte est casus hic,qđ dicit.aliud q̃ in primo,vbi discessit non animo derelinquendi possessionẽ;ꝯstat.n. ꝙ in illo nec ciuilis nec
3 naturalis perditur, ergo in isto perditur saltem naturalis. †Ex ultimo casu in ver.sed hæc ita.not. ꝙ in hæreditate alicuius dicitur esse ẽt res, quæ non erat sua, sed per eũ detinebat iustè, & dixit Ang.fuisse cõsultum Perusii per istum text. & per l.& non
4 tñ.de peti.hæ r.†ꝙ hrs tenet in inuentario ponere ẽt res cõmo-datas,aut depositas apud defunctũ,aut ab eo ꝯductas, cũ ueniãt
e in pet.hær. [e] Secũdũ aũt primã lec.gl.non ponunt hic nisi duo principales casus. Primus qñ colonus decessit vsq; ad uer.aliud. alius,qñ discessit aĩo possessionẽ derelinquẽdi,& tũc primo ponit quæst.usq; ibi. (ꝑꝑ utilitatẽ.) postea ponit vnũ ad euidẽtiã, si colon⁹ uineret qđ iuris.& est interpõ uerborũ usq; ibi.(quo mortuo.)& ibi ponit rñsio, & ista lec. fũdat:qa qdã hñt in tex.decessit,sed fm primã quã ꝟ.tenui,hr,dcessisset, ista lec.ñ tenet:nã fm istã in uer.aliud hic,uerbũ illud nullo mõ posset stare in litera, qa tũc ñ esset aliud,sed idẽ qđ in ꝓcedẽti casu:qa sicut qñ morit, ꝑdit nãlis,& ñ ciuilis nisi interueniẽte negligẽtia, & qñ discessit animo derelinquendi possessionem. Et tamen quidam habent aliud:quidã hñt idem,sed tenendo scdam lec.glo.quã primo loco posui,uttunque uerbum potest bene stare in litera, si referantur ad diuersos casus,ut ꝟ.dixi. ¶In glo.ii.quæ inci.(sed quã.)in fi.ibi,tu dic gl.non reprehendit præcedentes inquantum dicũt, ꝙ hic loquitur de ciuili,ꝙ perdatur per negligentiam, qa istud est uerum in se,sed reprehendit inquantum dicunt, ꝙ uerbum. (adipisci.)ponitur hic impropriè pro retinere, nam immo ponitur propriè: quia per negligentiam in adipiscendo naturalẽ perditã perdit ẽt ciuilis.¶ Tñ aduertendũ:qa gl.in fi. dicit unum uerbum,ꝙ non eundo ad fundum obliuiscitur, & sic perdit ciuilem,innuit ergo gl.ꝙ hic ciuilis perditur per obliuionem, & si ita est,requireretur cursus decẽnii, ut not.in l.si id qđ.ĩ pri.ꝟ.eo. nec sufficeret sola obliuio,ut in l.si is qui. ꝟ.eo.sed certè iste tex. dicit ꝙ perditur per negligentiam,& ita dicit glo.seq.& ista potest cõmitti ẽt sine cursu tanti tpis, ut in casib.quos ꝟ. dixi.& etiam extra illos,put bono iudici uidebit fm no.per Inno. in lo-

cis

ADDITIONES.

c ¶Vel exit. Adde ut per Bellameram conclu. suis de causa pos. & proprietatis.conclu.ciiii.

d ¶Vide in hoc quãto tempore negligentia inducatur in l.3.ff.de his qui. ut indi.& in l.cognitione per Barto. ff. ad syl. & Adde Bal.in l. mancipia. C.de ser.fugi.

e ¶In petitione hæreditatis.Adde, & intellige,secundum Bald. consi.ccccii. iii.lib.incip.ad euidentiam.

cis.§.alle. vbi aũt negligẽtia nõ posset deprehendi: quia nec est per aliũ occupata, nec derelinquitur, & ipse aliqua iusta cã est impeditus accedere ad possessionem, vel mittere de suis, postet tñ si vellet, tunc debemus recurrere ad obliuionem quæ induceretur si per longum tp̃s staret ꝙ nec iret, nec mitteret, & ita posset saluari ista gl. per no. in l. si id qđ. ſ. eo. ¶ In gl. seq. in fin. ibi (sola. vt ibi.) tu dic vt dixi ſ. eod. l. si colonus. ꝙ isto iure quando colonus discessit aĩo relinquendi possessionẽ perdebat nãlẽ, vt in hoc ver. aliud, & in l. si colonus. ſ. e. a ɔtrario sensu, licẽt non ciuilis nisi interueniente negligentia. Hodie dicit per illam l. fi. ꝙ et naturalis non perditur, quia est decisio Iustiniani, q̃ vt velit aliquid de nouo inducere, siue discessit dũtaxat, siue ẽt clam aliquem introduxit, ꝙ dẽ perdere: secus qñ tradidisset palam, quia tunc iura vetera nõ corriguntur, & quid iuris sit dic ſ. eod. l. ij. §. ꝙ si seruus, & l. qui vniuersas. §. fi. & l. q̃uis. ɔ. j. ¶ In glo. seq. ibi. (vt quia suspicatus sum me posse repelli.) Iacob. de Ra. & Ray. reprehẽdunt istã gl. qa continet diuinationem, & quia non hẽt dubiũ, & ideo dñt ꝙ ɔ̃rium gl. loquitur qñ possidebam aĩo & corpore meo, & me absentatũ, & alius ingreditur, & occupat nãlẽ vacantẽ, vt non perdã ciuilẽ, nisi reuersus non fuerim admissus, vel sim suspicatus me posse repelli: hic qñ ciuilẽ per me, & nãlẽ per colonũ, quo casu mortuo colono & occupata per aliũ nãli statim perdo ciuilẽ. Dictũ istorũ non hẽt in se aliq̃ rõnẽ q̃ quare magis vno casu q̃ altero: ideo dic ꝙ per istũ text. suppletur qđ hr̃ in d. l. si id qđ. §. fi. ꝙ non solũ in illis duob. casib. Imò ẽt si non apparet ꝙ fuerit suspicatus se posse repelli. Si tamẽ neglexit recuperare nãle ab occupatore, ꝑdit ciuilẽ. Pone. n. ꝙ occupator nõ erat talis, de quo posset suspicari qa tñ potuit recuperare. & sine iusta cã omisit per aliquod tp̃s qđ relinquiẽ iudicis arbitrio, perdet ciuilẽ, vt hic & est casus singularis quasi ꝑ præsumptione iuris videatur suspicatus se posse repelli.

§. Seruum tuum.

Quantum ad hoc, vt possessio sit iusta, vel iniusta, inspicitur initium eius. h. d. dic. vt ſ. eo. l. clam possidere. in prin.

1 *Rem propriam non potest quis clam possidere, sicut nec conducere, vel precario rogare.*
2 *Clandestinitas est quoddam vitium proueniens ex mala fide incipientis possidere, & quot modis possit committi.*
3 *Quòd clandestinitas propriè committatur in possessione vacante.*
4 *Agenti interdicto, vti possidetis, an possit obijci exceptio dominij.*
5 *Practica seu cautela quando ago contra te interdicto vti possid. & tu contra me, quia quilibet nostrum dicit se possessorem, & dominum.*

1 **§. Si seruum meum.** ¶ † Rem propriam nõ põt quis clam possidere, sicut nec conducere, vel precario rogare. h. d. mirabilis tex. qui probat ista esse paria. ꝙ in quibus non cadit conductio, vel precarij rogatio, nõ cadat ẽt clandestinitas, & gl. & Doct. intelligunt, vt sit bona comparatio, & hoc intelligatur respectu proprietatis, non aũt possessionis, qa sicut respectu possessionis possum conducere, & ẽt precario rogare rẽ meã, vt ſ. eodẽ. l. rẽ alienã. in fin. ita clam possidere. Sed illud non videẽ esse aliquid. nec videtur alicuius substãtiæ, nec videẽ verum, quia clandestinitas non cõmittiẽ in proprietate, sed in possessione tantũ. Vnde res, vel proprietas nunq̃ dicitur clandestina, sed ipsa possessio, vt no. ſ. eod. l. Pomp. §. cũ quis in glo. licẽt. in fi. cũ ergo iste tex. dicat ꝙ non committitur clandestinitas in re propria, debet intelligi, scilicet in possessionẽ seu respectu possessionis, in qua benè potest cõmitti, aliàs si intelligeretur respectu proprietatis. frustratorium esset hoc dictũ, qa ẽt in aliena nõ põt cõmitti, sed sustinendo dictũ glo, & Doct. possumus dicere sic faciendo ɔ̃trium ꝙ non põt
2 committi clandestinitas nisi in possessione, † tñ quia clandesti-
a nitas est quoddam vitium [a] proueniens ex mala fide incipientis possidere, qñ furtiuè ingrediẽ timens sibi controuersiam fieri, vt l. clã. in prin. ſ. e. l. põt cõmitti dupliciter. s. respectu proprietatis qñ res nõ est sua, & timet sibi fieri controuersiam de proprietate, & isto modo nõ cõmittiẽ in re propria qa de tali controuersia non timet. Alio modo qñ timet sibi fieri cõtrouersiã de possessione, quæ potest esse ꝙ sit sua, tñ possessio pertinet ad alium, & ille in ea est potior, & isto respectu bene potest cõmitti clandestinitas in re propria, rõne possessionis. & ita intelligantur glo. & Doct. ¶ In gl. j. in fi. ibi, (sed constitutione l. si qs in tantã) hoc per omnes reprehenditur, qa illa cõstitutio requirit violentiã ablatiuã, quæ est in materia illata in personas, vel ẽt expulsiua, & illa põt cõmitti ẽt in re propria, & ex eis punitur cõmittens, quia cadit a iure suo, vt ibi, & idẽ in compulsiua, vt l. extat. quod met. cau. sed hic nulla violentia fuit illata personæ, sed clam fuit res abducta. Vnde non incidit in illam constitutionem, si quis in tantã, nec cadit a iure suo, nec dicitur committi clãdestinitas, sed furtũ bene dicit committi si intereat possessoris sibi non subtrahi, & qualiter dicitur interesse dic, vt l. qui in iure. §. fin. j̃. de fur. sed si interesse non prætenderet possessor rei meç, ẽt furtum non committerem per d. l. qui in iure. in fi. a cõtrario sensu, certe ꝑ eandẽ rationẽ videẽ ꝙ si interest possessoris nõ perdere possessionẽ, quod respectu possessionis committitur tũc clandestinitas, vt ſ. dixi, vt si in possessione erat potior me, qa sibi fortè pignoraui, & sic licẽt sim dñs, & probem de dñio, non debet sibi possessio auferri nisi solutam debitum, quia erat bonæ fidei possessor fecerat expensas necessarias, & sic non tenebatur possessionẽ restituere, nisi eis refusis. aliàs si reprobato dño teneret possessionẽ restituere, tunc nec ratione proprietatis, nec rõne possessionis cõmitteretur clandestinitas. sicut nec furtũ, ita intelligo istum §. difficilẽ ad sustinendum, nam clandestinitas propriè cõmittitur in possessione vacante,
3 si † ergo reperio possessionem rei meæ vacantẽ, puta naturalẽ, videtur mihi licitum ingredi, & multò magis si vtraq; vacaret, licẽt illam rem ab aliquo bona fide emisses, nec incido in l. cũ quærebaẽ. C. vnde vi. quia cessat ratio hic illius l. quæ est ꝙ rem quam scio non esse meã, debeo credere ad illũ pertinere, nam hic scio esse meã. & ideo si intentares condictionem ex illa l. ad recuperandam possessionẽ dñi, opponerem. & repellerem, ita
4 ibi no. ¶ † In glo. seq. mag. in fi. ibi, (quod est falsum) ista gl. semper alle, quia tenet ꝙ agenti interdicto, vti possidetis, non potest obijci exceptio de proprietate, sicut nec agenti interdicto vnde vi, vt l. si quis ad se fundum. C. ad l. Iul. de vi pu. etiam si vult incontinenti probare de dominio licẽt sit secus in agente interdictu, vel possessorio adipiscendæ, vt l. i. cum ibi not. C. de edic. diui Adr. tol. tamen ista glo. nil alle. ad hoc Bart. dicit esse casum in l. j C. si per vim vel alio modo secundum glo. & de hoc per ipsum in l. naturaliter. §. nihil cõc. ſ. eod. Dyn. in cap. qui ad agendum. de reg. iur. tenuit contrariũ quòd põt obijci, si vult incontinenti probare. Mihi videtur dicendum sic, ꝙ si tu possessor rei meæ agis contra me interdi. vti pos. qa turbo te in possessione, & ego obijcio ꝙ sum dñs, & ꝙ licẽt mihi te turbare, si quidẽ in rei vendica. probato dñio possem possessionem a te auocare, nec haberes aliquam retẽtionem. possum etiã te turbare, & sic possum obijcere exceptionem dñij, vt a te absoluar. argu. j̃. de adul. l. nec in ea. vbi si possum te impunè occidere, multò magis iniuriari. vel aliter te offendere, aut probato dñio in rei ven. non cogereris possessionem restituere, sed haberes retẽtionem ex aliqua causa, vt quia ibi ignoraui, vel eras bonæ fidei possessor. & feceras expensas, quas potes iure retentionis recuperare, iuxta no. in l. fundo. de rei ven. & tunc loquiẽ ista glo. & Bar. ꝙ nec possum in illa possessione te molestare vel impedire per
5 iam dicta. † No. ẽt ex ista glo. practicam. si ago cõtra te interdicto vti pos. & tu contra me. quia quilibet nostrum dicit se possessorẽ, & dñm, vt ſ. eo. l. exitus. si quilibet nostrũ pariter probat de dñio, clarũ est ꝙ neuter vincit alterũ, nisi alter eorum probet melius de dñio, quàm alter, qa tunc ille obtinet in hoc interdi. vt in cap. licet causam. de probat. Si ergo ego facio articulos de dominio, & tu dubitas me posse melius probare quàm tu, cautela est per istam glo. cũ text. ꝙ tu articules. ꝙ ego possideo a te clam ratione possessionis, quo probato probatio mea de dominio nõ proderit mihi ad obtinẽdũ, sed tu non obtinebis, nec sufficeret tibi dicere, ꝙ clam possideo a te, quia intelligeretur respectu proprietatis, quod esse non põt, vt hic in tex. sed debes dicere, & probare ꝙ respectu possessionis, & qualiter possit hoc contingere. dic vt supra dixi.

ADDITIO.

a ¶ Et adde ꝙ clandestinitas delictum aggrauat, de qua vide abũde per Hip. de Mars. in rub. ff. ad leg. Põp. Cęterũ aũt magis ne puniat quod clam fit, quã quod palam, vide Sal. in l. nemo. C. de sum. tri. & fi. cath. Et ad materiã huius adde qñ possessio clandestina dicatur. gl. & Mar. in l. j. C vti pos. iiij. col. ver. venio ad aliam glo & diffuse per omnes in l. clam possidere. §. quia d nundinas. ff. de acquire. pos. item ꝙ huiusmodi possessio nihil operetur in his quæ iuris sunt, vide Bar. in l. s. vi. q. C. de test. & Inno. in c. nihil. de ele.

LEX XLI.

1 *Qui ingreditur fundum causa possidendi, sed ratione amicitiæ aut iure familiaritatis, non dicitur possidere.*
2 *Habens tres filios, si disposuit in suo testamẽto quòd primogenitus habeat dominium omnium terrarum solus, & alijs debeat prouidere secundum condecentiã de victu ipsorum, & post mortẽ isti fratres steterint in cõcordia simul per xx. vel xxx. annos, & simul ponebãt officiales in illis terris, an tunc primogenitus videatur renunciasse iuri suo.*
3 *Si aliquis per magnum tempus pranderet in domo alterius amici sui, non videtur hoc fecisse animo ius sibi acquirendi, nec alter animo sibi præiudicandi.*
4 *Statutum quòd si filius fuerit repertus tenere bona paterna, teneatur subire onera hæreditaria, nec possit se excusare quòd hoc non fecerit tanquã hæres et uxor testatoris eiusque mater obtinuit tenutam in bonis paternis pro dote sua, et filius stet in domo vnà cum matre, an teneatur.*

1 **QVi iure famil.** ¶ † Qui non ingreditur fundum causa possidendi, sed ratione amicitiæ aut iure familiaritatis, non dicitur possidere. h. d. & semper allegatur, intellige ẽt si possessio vacabat. aliàs nõ haberet dubiũ, & præsumitur hoc quãdo cõstat de iure alterius in proprietate, & de iure ingredientis. nam & ipse. ingrediens erat amicus, consanguineus, vel vi-
a cin' vel affinis. vt hic, & l. si mulieri. ſ. qb. mo. vsusf. amit. ¶ † Per istam l. dixi his diebus consulendo, cum dñs quarundam terra

tũ habens tres filios disposuerit in suo testamento q primogenitus habeat dñium solus, & aliis debeat ꝓuidere secundũ condecentiã de victu ipsorũ, accidit q post mortẽ isti fratres steterunt in bona concordia simul per xx. vel xxx. annos & simul ponebant officiales in illis terris acsi dñium ad oẽs æqualiter pertinuisset: postea venerunt ad discordiã: & cũ primogenitus diceret dñium ad se solũ pertinere virtute testamẽti, alii dicebãt q illi iuri renuntiauerat, ex quo passus erat alios simul cum eo ponere officiales: cõtrariũ dicebã, qa non videt̃ hoc passus animo renuntiandi, nec ẽt in hoc fecisse animo q̃rendi dñium, sed potius cã fraternitatis, & bonæ concordiæ. & familiaritatis per istã legẽ postquã ꝯstaret de iure primogeniti, & alleg abã quod no. Inno. elleganter in c. bonæ. el grande post prin. de postu p̃la. vbi dicit q dẽt ꝯstare, q ille q vtit̃ re aliena, vel iure alieno, fuerit vsus tãquã iure ꝓprio, vel sibi d̃bito, vt sibi acquirat̃, aliàs vr̃ vsus

a iure familiaritatis.[a] facit l. i. §. Aristo. ff. de aqua quo. & æsti. l. fin.

3 quemadmo. ser. amit. †Allegabã ẽt Inno. in c. cũ eccle. de causa pos. & propri. vbi dicit q si aliquis per magnũ tẽpus pranderet in domo alterius amici sui, non uideret̃ hoc fecisse animo ius sibi acquirendi, nec ẽt ille uideret̃ pransus animo præiudicandi sibi, sed potius gratia amicitiæ, quia isti sunt actus, qui taliter cõsueuerũt fieri, secus in illis, q nõ taliter, nisi ꝑ iure ꝯuentis vt etiã

4 ibi not. per eundẽ. ¶ †Facit ẽt iste tex. ad quæstionem, dicit statutum Florentiæ q si filius fuerit repertus tenere, vel possidere bona paterna teneatur subire onera hæreditaria, nec possit se excusare, q non fecerit tanquam hæres, sed ex alia cã, pone ergo q vxor testatoris eius mater obtinuit tenutam in bonis paternis pro eius dotibus, filius una cum matre stat in domo in quã mater fuit missa, vel accedit ad fundum in quem mater fuit missa, utrũ teneatur? & est dicendũ q non. quia hoc non videtur fecisse animo possidendi, vel detinendi bona paterna, quibus casibus loquitur statutũ, sed cã familiaritatis, & propinquitatis, & sic potius dr̃ detentus fuisse in domo vel fundo, quàm ipsum, vel ipsam detinuisse, ad qđ not. tex. & gl. ff. de preca. & l. hẽt. §. i.

ADDITIO.

a ¶Familiaritatis. Adde eundem. consi. cxi. Ale. consi. cxiii. Soci. consi. lxi. ciiii. & dicit Lu. Ro. sing. suis q si Florentinus permittit bis in anno hospitari Senensem, q ille Senensis nõ potest petere æstimationem hospitalitatis si pluribus annis steterit q non iuerit Florentiam.

LEX XLI.

1 COmmunis seruus. ¶†No. per istũ text. si remanserũt plures filii parui, & vnus magnus alicuius, & iste maior omnia administrauit solus, & ipse solus accedebat ad fũdos hæreditarios, & fructus percipebat, q hoc videtur fecisse nomine suo, & fratrũ suorũ, & oẽs identur fuisse in possessione, posito, q alii non possint probare se vnquã fecisse aliquos actus, ex quib. resultet præsumptio possessionis. h. d. & hoc frequenter contingit, maximè qñ remaneret vnus masculus, & aliæ fęminæ, quib. defertur successio de iure communi. & unus ministrat, & fructus recolligit, q ñ ꝓpterea põt dicere se solũ fuisse in possessione. facit l. præcedens, & quod ibi not. Bar.

5 §. Procurator. ¶†Per procuratorem habentem mandatũ speciale uel genere acquirit̃ possessio dño, ẽt ignorãti, si hoc cadebat in generali mandato: sed si nõ cadebat, vel nullũ mãdatũ habeat acquirit̃ secuta ratihabitione. h. d. in effectu tex. cũ gl. Non est ergo faciẽda dr̃ia īter mãdatũ generale, & speciale, dummodo hoc cadat in generali, & hoc vult glo. & no. s̃. de dona. l. mihi donatum.

LEX XLIII.

1 *Eatenus impeditur vsucapio, vel præscriptio quatenus quis habet malam fidem, nonquatenus habet bonam.*

2 *Si vendidisti mihi rem Semproni, quam putabam esse tuam, tamen sciebã esse obligatam Titio, licet præscribam proprietatem aduersus Titium, tamen non præscribo aduersus illum qui habet ius in possessione.*

Quid si haberem malam fidem in possessione, & non in proprietate.

1 SI quis fundum. ¶†Eatenus impedit̃ vsucapio, uel præscriptio, quatenus quis habet malã fidẽ, nõ quatenus hẽt bonam. h. d. in effectu. Et sic utile per inutile nõ viciat̃. facit l.

2 pecuniæ. s̃. de usu †Et no. gl. fi. huius l. q̃ cõsueuit allegari, q si uẽdidisti mihi rẽ Sẽpronii, quã ego putabã esse tuã. tñ sciebã obligatã Titio, licèt præscribam proprietatẽ aduersus Titiũ: & idẽ iudeṫ si haberẽ malã fidẽ in possessione, & nõ in proprietate, q non præscribo aduersus illum, qui habet ius in possessione, licèt possim præscribere proprietatem.

1 *Ciuilis possessio rei mobilis non perditur, cum quis scit locum ubi res est, licet nesciat locum loci.*

2 *Memoria hominum est labilis.*

Quòd etiam in facto proprio (ex longinquitate temporis) cadat insta ignorantia, & obliuio.

3 *Possessio est ius, sed detentio dicitur factum, habens aliquando aliquid iuris admixtum.*

1 PEregrè. ¶†Ciuilis possessio rei mobilis non perditur, cũ quis scit locum. vbi res est, licèt nesciat locum loci. h. d. ¶ In tex. ibi (an desiisset pecuniã possidere) supple, ciuiliter, de naturali. n. uõ dubitat̃, qa p̃dit̃ stati, q

2 res ñ ẽ ī ꝯspectu ut ꝓbat̃ s̃. c. l. iii. §. Nerua. †Et no. qa ista l. allegat̃ ad plura. primo q memoria hominũ ẽ labilis. Itẽ q ẽt ī facto ꝓ

b prio (ex longinquitate t̃pis) cadat iusta ignorãtia, & obliuio,[b] & ita no. Bar. in l. si res obligatas. in prin. de leg. i. per istã l. & not. per gl. in l. iii. §. duæ causæ. ad carbo. ubi gl. dicit, q magis quis re

3 cordat̃ de recẽti tẽpore, q̃ de longinquo. †Itẽ allegat̃ ibi, ius possessoris. q possessio est ius sicut dominiũ, intellige tñ de ciuili, q̃ ẽt de naturali, & ideo neutra cadit in seruo, ut no. s̃. eo. l. quod seruus. in gl. q̃ incipit, (innuit,) sed corporalis detentio non dicitur ius, sed factũ, ut ibi, nã aliquãdo hẽt aliquid iuris admixtũ, ut illa q̃ est apud colonũ uel inquilinũ, quia retinet̃ solo animo ipsorũ. vt s̃. c. l. si colonus. animus aũt, & ẽt corpus, quibus retinet̃ possessio, dicuntur in facto cõsistere, ut s̃. tit. i. l. bonæ fidei, ante finẽ ibi, dũ dicit, (ad factũ ptinet, &c.) Et no. ff. c. l. possessio quoque. §. i. per Bar. ¶ Vltimo limita qđ hic dr̃, quia habet locũ qñ adhuc non erat adhibita diligens inquisitio, quia præsumitur, q ipsa adhibita recordabit̃, vt dicto §. Nerua filius, sed si fuit adhibita, & non propterea fuit recordatus, ex tunc perdit possessionẽ ciuilẽ. ut ẽ gl. infra c. l. si rẽ mobilẽ. post prin. gl. magnę, qđ ẽt hic sentit Bar. licẽt illã gl. non alleg. & ita intellige hic glo. super uerbo. infirmitatem.

1 Quæsitum est. ¶†Per seruũ acquirit̃ possessio dño ẽt ignoranti; sed usucapiendi cõditio in non peculiaribus non acquirit̃, nisi scienti. hoc dicit text. cum glo. ¶ In tex. ibi, (ne cogerentur domini, &c.) põt ẽt assignari alia rõ, quia præcessit uoluntas domini, dũ cõcessit peculium, & sic non dr̃ acquiri sine uoluntate, vel animo, licet ignoret tempus acquisitionis, nã & domino ignoranti per procuratorem acquiritur ratione præcedentis uolũtatis, vt s̃. eo. l. quod meo, §. procurator, & intra eo. possessio, §. fi. sed qñ acquiritur ex cã non peculiari, tunc cessat adesse rationis, & tunc acquirit ignoranti, ut in gl. & no. in l. i. §. item acquirimus. s̃. e. sed hoc est ratione dominicæ potestatis.

ADDITIO.

b ¶Et obliuio. Adde late Lud. Ro. consi. cccxxxj.

2 *Si colonus discedat de possessione, & alius ingreditur, & colonum reuersum non admittat, quòd acquirat utranque possessionem sicut si ipsum expelleret.*

3 *Si spontè trado alteri possessionem, tunc transfero in illum ciuilem quam tenebam animo meo, & etiam naturalem quam tenebam corpore coloni, et ignorante, uel inuito colono.*

4 *Ratio diuersitatis inter illos duos casus quando constituo in animo me nolle possidere, q non perdo possessionẽ quam tenebam per colonum, & tamen secus fit, quando alteri trado.*

5 *Quid si eram proprietarius, & sic habebam ciuilem, alius erat fructuarius & sic habebat naturalem, & constituo me nolle possidere, an perdam.*

Quid si concessi alteri precario, & sic retinui ciuilem, & transtuli in illum naturalem.

6 *Vsufructuarius si expellatur de sua naturali, uel alteri tradat, an prinet proprietarium sua ciuili.*

Quid in eo, qui tenet precario.

1 §. Quibus expli. ¶†Iste §. ponit duplicem differentiam inter possessionem, quam qs retinet animo, & corpore suo, & illã quã retinet corpore alieno, & animo suo, ut qñ per colonum, uel inquilinum, vel per procuratorem, vel seruum, quem posuit ad custodiam. ¶ Prima est, quia prima possessio potest amitti solo animo tam ciuilis, quam naturalis, licet nõ solo animo retineatur naturalis. nã etiam existens in fundo, si deposuit animum possidendi perdit vtranque possessionem quatenus possessio est ius. licẽt remaneat adhuc corporaliter in fundo, & hoc dicitur v. s. que ibi. (eius vero) licẽt solo animo non potuerit acquirere etiam ciuilem, vt s̃. eo. l. iii. in prin. nec etiam retinere naturalem, ut s̃. dixi, & tamen solo animo perdit utranque, ut hic, & s̃. c. l. iii. §. in amittẽda. ¶ Item talis possessio sicut solo animo perditur, ita sine animo non potest perdi. ciuilis. Nam si se absentat de fundo, licẽt alius ingrediatur fundum, & sic occupet naturalem uacantem absens quousque hoc ignorat, non perdit ciuilem, & hoc dicitur in ver. illa quoque, cum l. seq. solo ergo animo perdi nõ potest ciuilis etiam occupata naturali vacante. Sed in possessione, quam quis retinet animo suo, & corpore alieno, est aliud in vtroque: & quia illa solo animo non põt perdi, nam posito q quis cõstituat nolle possidere animo suo tñ quousque ille insistit rei, & detinet, non perditur etiam ciuilis, quia cohæret naturali, & illa retenta etiam ista ciuilis retinetur. ¶ Item sicut solo animo nõ perdit̃ retẽta naturali, ita & sine animo potest perdi, perdita naturali, quia si colonus deiiciatur, perditur etiam ciuilis quæ erat apud dñm, etiam si dñs uellet eam perdere, uel etiã ignoraret, & ista duo habentur in versi. eius vero, vsq; ad versi. (illa,) & ista particula est multũ singularis in vtroq; dicto, & ꝑ ipsam iste §. frequenter allegatur, & ita intelliguntur gl. hic positæ, & est §. magistralis multũ. ¶†In gl. magna quæ incipit) colono discedente) circa princ. ibi, (& tunc alio ingrediẽte) supple.

ple, & colonũ reuersum nõ admittẽte, sed ipsum expellẽte, aliàs
cũ naturalis possessio retineatur per colonũ absentẽ, qñ recessit
nõ animo derelinquendi possessionẽ, vt ꝟ. eod. sic colonus in-
gressus nullã possessionẽ acquiret, quia nulla vacat: sed si colo-
nũ reuersum nõ admittit, acquirit vtranque, sicut si ipsum expel
leret, & ita intellige hic tex. qa dñs seu locator perdit vtranque
3 per expulsionẽ coloni, & ad hoc allegatur iste tex. ¶ † In glo. ibi,
(& si cõstituã in animo meo me nolle possidere) supple idem si
expellar, vt ꝭ. vnde vi. l. i. §. non aũt. hoc tñ est verũ, qñ ab extra-
neo: vt ibi, secus si ab ipso colono, vt eod. titu. l. colonus. & l. cũ
fundum. Itẽ secus si alteri spontè trado, quia tunc transfero in il
lum ciuilẽ, quã tenebã animo meo, & etiam naturalem, quam
corpore coloni etiã ignorãte, vel inuito colono, vt est glo. sin-
gularis in d. §. non autem. nec habemus textũ hoc probantẽ, sed
solam auctoritatẽ illius glo. & hoc est verũ siue tradẽ vere siue
ficte cõstituendo me nomine alterius possidere, vel ẽt cõducen-
do ab eo, vt no. Bat. in l. quod meo. in prin. ꝟ. eo. Et quæ sit ratio
diuersitatis inter istos duos casus qñ ꝯstituo in animo me nolle
possidere, ꝙ nõ perdo possessionẽ qñ tenebã per colonũ, & tñ
secus est qñ alteri trado colli ge ex not. per Bat. in d. l. qđ meo. in
4 ij. vel in iij. col. ¶ † Quid aũt si etã proprietarius & sic habebã ci-
uilẽ, alius erat fructuarius, & sic habebat naturalẽ, si cõstituo me
nolle possidere ciuiliter, an perdã? videt ꝙ non, sicut nec qñ per
colonũ. Cõtrariũ puto, quia qñ per colonũ ille retinet naturalẽ
pro me, & ciuilis adheret nãli: vnde nõ perdo naturalẽ, nec ciui
lẽ, sed in isto casu vsusfructuarius retinet naturalẽ pro se, & ideo
mea ciuilis illi nõ cohæret, & sic possum eã perdere, sed ille pro
se naturalẽ retinet sicut econuerso perdita illa naturali nõ per-
5 ditur mea ciuilis, vt statim dicã. ¶ † quid si cõcessi alteri preca-
a rio, & sic [a] retinui ciuilẽ, & transtuli in illũ naturalẽ, videtur idẽ
quod in proprietario, & fructuario. Cõtrariũ puto ꝙ immo idẽ
qđ in domino & colono: quia ille retinet naturalẽ ad beneplaci
tum meũ, & sic videtur eã retinere pro me, nõ sic in fructuario,
& per hoc quod no. ꝟ. eo. l. interdũ. §. fina. in gloss. quia sicut ex-
pulso cololo, vel colono alteri tradente ego priuor mea ciuili,
quasi cohærat naturali, vt ibi no. in glo. ita, & illa naturali nõ per-
dita mea ciuilis perdi non debet, licèt constituã nolle possidere,
vel expellar a tertio, secus si trado, vt ꝟ. dixi qñ per colonũ. ¶ In
gl. ibi (amitto ignorans si deijciunt.) Item si tradũt vere, & ani-
mo transferũt possessionem, vt l. iii. §. quòd si seruus. ꝟ. eo. secus
si non est eo animo, vt l. qui vniuersas. §. fina. etiã secus qñ ficta,
vt l. quamuis. §. i. ꝟ. eo. Si autẽ incipiant furere, vel moriãtur, dic
vt ꝟ. e. l. si id qđ §. i. & l. si de eo. §. si fortè. Itẽ qđ si de fundo rece-
dant spontè, & alteri nõ tradũt dic vt d. §. si forte, & l. si colonus.
6 ¶ † Quid aũt in vsufructuario? dic ꝙ licèt ille expellatur de suã
naturali, vel alteri tradat, non priuat proprietariũ sua ciuili, vt
no. in l. i. in fi. ꝟ. vsufr. quemadmo caue. in glo. mag. singulari, &
ꝭ. de vi & vi arma. l. iij. §. vnde vi. ¶ Quid aũt in eo qui tenet preca
rio, & sic habet naturalem? videtur idẽ quod in colono, ꝙ ipso
expulso a naturali priuetur concedens sua ciuili, sicut quando
ipse in alterum transferret, vt no. ꝟ. eo. l. interdũ. §. fi. Et prædictis
apparet, & colligi possunt multi casus in ista materia quos col-
lige per teipsum.

ADDITIO.

a ¶ Et sic ex constitutione precari transfertur possessio. ad quod vide per Fran.
Aret. in l. quod meo. & l. interdictum. §. fi. ff. de acqui. pos. Bar in l. iiii. C. de
pig. in repetitione viii. col. Old. consil. cxxvi. & Alex. consi. xiiii. per An.
in l. quædam. ff. de rei ven. quod limitabis verum esse in rebus mobilib. tan-
tum, & possessione naturali, & nisi conferatur post mortem constituentis se-
cundum Alc. consi. lxxxii. ii. parte.

1 *Rei immobilis qualiter perdatur possessio.*
2 *Duæ differentiæ inter possessionem rei immobilis, & rei mobilis.*

1 SI rem mobilem. ¶ † Rei mobilis per di-
tur possessio etiam ci-
uilis, & ab ignorante eo ipso quod est subtracta, vel
etiam si non est subtracta, tamen est perdita natura-
lis taliter, ꝙ non est in potestate nr̃a ipsam adipisci,
2 etiam si per alium non sit occupata. fallit in seruo. h. d. † Et hic
patent duæ differentiæ inter possessionem rei immobilis, & rei
mobilis. nam si colonus, vel inquilinus constitueret in animo
velle possidere pro se, licèt ingrederetur, & egrederetur fun-
dum hac intentione, vt fructus colligeret, nec pensionem sol-
ueret, non propterea priuaret locatorem possessione naturali,
vel ciuili, vt l. cum nemo. C. eo. & ꝭ. tit. i. l. non solum. §. quòd vul
gò. nisi mihi petenti pensionem eam denegaret, & tunc com-
modatarius, vel depositarius rei mobilis eo ipso quòd consti-
tuit se velle possidere pro se, & rem contrectat priuat deponen-
tem, vel commodantem etiam ignorantem vtraq; possessio-
ne, vt hic in princ. & ꝟ. l. iii. §. si rem. alia differentia est: quia in
re immobili quam possideo animo, & corpore meo, licèt na-
turalis possessio per absentiam meam perdatur, & quod plus
est etiam si per alium occupetur, meã tamen ciuilem ignorans
b non perdo. [b] vt ꝟ. l. prox. & l. si id quòd. §. fi. ꝟ. e. secus in re mo-
bili: quia perdita naturali taliter, ꝙ nõ sit in potestate mea eã re
cuperare perdo ciuilẽ, ẽt si illa nõ sit per aliũ occupata. Fallit in
seruo in quo nõ perdo, nisi ꝑ aliũ naturalis sit occupata, & ideo,
ponitur hic in tex. & ideo possessio rei mobilis dr̃ vilis, & abie-
cta, & ad hoc allegatur ista l. ¶ In tex. ibi, (ꝯstitueris) subaudi, &
cõtrectaueris, aliàs secus, vt l. iii. §. si rẽ ꝟ. eo. ¶ In gloss. i. ibi, (vel
hic fuit habita diligens inquisitio.) ista solutio nõ est necessaria
ad ꝯtrium formatum de leg. iii. §. si rem ad prin. huius, sed põt es
se bona, & notabilis. ad ꝯtrariũ qđ põt formari de lege. iii. §. Ner
ua filius. ꝟ. eo. ad fin casum huius l. in ver. cũ rei. qa hic dicit ꝙ
rei mobilis ꝑdo ciuilẽ possessionẽ eo ipso ꝙ ꝑdidi naturalẽ, &
nõ est in potestate adipisci, sed contra de §. Nerua. sol. aut ego
perdidi & ignoro in quo loco sit, & tunc habet locũ ista l. indi-
stinctè: qa perdo ciuilẽ. Aut scio in quo loco est, sed nescio lo-
cum loci, & tunc aut ego adhibui diligentem inquisitionem, &
non propterea reperi, & idẽ ita intelligit hic glo. notabiliter, &
alia glo. i. quæ incipit etiam quas, in fi. aut nondum adhibui dili
gentem inquisitionem, & tunc non perdo ciuilem: quia verisi-
mile est, ꝙ ea adhibita reperiam, & ita loquitur contrarium de
§. Nerua. ꝟ. eo. l. peregrè. in prin. & ibi tetigi. ¶ In gl. ibi, (respon-
deo.) hoc facit præcedens apprehensio, Tu dic ꝙ immo hoc fa
cit contrectatio in qua interuenit actus corporalis, nam prima
apprehensio ad hoc non sufficeret, vt furtum videretur com-
mitti, & priuaret dominum possessione, & ipse eam acquirit,
vt in prin. huius glo.

ADDITIO.

b ¶ Perdo. Et aliã adde differentiã ꝙ rerũ immobiliũ possessio per veram tra
ditionẽ non fictam transit, per Bal. in l. i. col. ij. no. C. de iufra.

LEX XLVIII.

1 *Per scripturam in qua continetur confessio de traditione facta, non probatur traditio, si tunc temporis non potuit interuenire, sed si apparet taliter per possessionem quæsitam de voluntate confitentis verificatur.*
2 *Verba instrumenti prolata a notatorio non probãt ea quæ tunc tempore con-fecti instrumenti non poterant interuenire.*
3 *Verba notarij dicentis in instrumento sententiæ litis contestata, iuramento de calumnia, &c. non probant contestationem litis. & reliqua quæ non potuerunt tunc temporis fieri, sed dudum ante fieri, debuerunt,*
4 *Verba instrumenti, quòd etiam possint verificari in actu ficto.*
5 *Si continetur in instrumento quòd Titius mutuauit Titio centum in præsentia testium, & testes interrogati dicant quòd tempore instrumenti nulla interuenit numeratio, & quòd non potuisset interuenire quin vidissent, an ex hoc reprobetur instrumentum.*
6 *Siquis fuit confessus se habuisse, & recepisse centum in dotem a tali pro filia quæ promisit reddere ipsi patri: an ista promissio fieri potuerit.*

1 PRædia cum seruis. ¶ † Per scripturam
in qua continetur
cõfessio de traditione facta, non probatur traditio,
si tũc temporis nõ potuit interuenire, sed si apparet
taliter per possessionẽ quæsitam de voluntate cõfitẽtis verifica-
tur. h. d. secundũ intellectu glo. ꝙ hic ista scriptura, & confessio
facta fuerit postquam ille seruus possessionem apprehendit. Et
dic sm̃ Dyn. ꝙ quatuor hic interuenerunt per ordinem. nam
primo quidam donauit prędia cũ seruis cuidã. Secundo vnum
de seruis prædictis tradidit donatario. Tertio ille seruus a do-
natario fuit remissus ad prædia, vt possessio. eorum, & etiã ser-
uorũ possessionẽ apprehenderet. & ita fecit. Quarto loco iste
donator scripsit literas de quibus hic. In quib. continetur se tra-
didisse possessionẽ prædiorum, & seruorũ. Certè si donatarius
ad probandũ sibi fuisse possessionẽ traditã induceret istas lite-
ras, nõ probaret traditionẽ per illas solas, nec ẽt se possidere:
quia si illa prædia erant a longe, ista traditio non potuit inter-
uenire tẽpore literarũ confectarũ in ciuitate, sed si probaret ali-
ter per testes de traditione illius serui. & de missione facta per
eum ad prædia, & de apprehensione facta per seruum, tunc il-
la ꝯfessio facta io dictis literis redderetur vera, & videretur iste
habuisse possessionem ex traditione, & sic ex voluntate donan-
tis, & per ꝯñs iustè. h. d. ista. l. obscura, quæ tamẽ semper allega.
2 ¶ † Secundum istã positionem allegatur ista l. cum gloss. ad tria.
primo, ꝙ verba instrumenti prolata a notario non probant ea
quæ tunc tẽpore cõfecti instrumenti non poterant interuenire
c & ideo si notarius dicit ꝙ talis vendidit & tradidit [c] talem fun-
dũ, si instrumentum fuit confectum in ciuitate, nõ probatur tra
ditio fundi; quia notarius nõ põt attestari de actu, qui tempo-
re quo est rogatus non interuenit, nec potuit interuenire, vt
in isto casu, secus si tunc potuit interuenire, vt quia instrumen-
tum fuit confectum in ipso fundo, & ita intelligitur l. ii. C. eod.
& C. de fide instru. & iur. hast. fisc. l. i. lib x. Item si nõ est confectũ
in fundo, tñ attestatur de ficta traditione, quæ fit constituendo
se emptoris nomine possidere, quia ista possent fieri tempore
cõfecti instrumẽti. ¶ † Ex his ẽt apparet ꝙ verba notarij di-
centis in instrumento sententiæ lit. contest. & iuramento de ca-
lum, &c. nõ probant cõtestationẽ litis, & reliqua quæ non po-
tuerunt tunc tẽporis fieri, sed dudũ ante fieri debuerunt. opor-
tet ergo, ꝙ appareat ex actis de hoc. no. in l. sciendum. de verb.
4 obl. ¶ † Secundo allegatur, ꝙ instrumenti verba possunt veri-
ficari

ADDITIO.

c ¶ Et tradidit. Adde Fran. Are. consi. clx. Lu. Ro. consi. cccxix.
Pau. de Cast. i. super. ii. no.

ficari etiã in actu ficto, nam iste fuit confessus se tradidisse, & tamen nunquam tradidit verè, sed videtur tradidisse fictè prædia, ex quo ille seruus traditus verè apprehendit possessionem pro
5 donatario donantis. † Et per hoc respondetur ad quæstionem quam disputauit Iac. But. si continetur in instrumento qđ talis mutuauit Titio centum in præsentia testium, & testes interrogati dicunt ꝙ tempore instrumenti nulla interuenit numeratio, & ꝙ nõ potuisset interuenire, quin vidissent, quærit vtrũ ex hoc reprobetur instrumẽtũ, & ipse determinauit ꝙ non, quia verba instrumẽti possunt verificari in mutuo ficto quod fit nulla interueniẽte pecunia, vt qñ debitũ ex vna causa cõuertitur in mutuũ vt l. singularia si cer. pet. & hoc tenet Bar. & dicit esse casum hic, & idem tenet in d. l. singularia, añ fi. Angel. ꝫ qa notariꝰ nõ debet hoc scribere, nisi videat pecunia, vt no. in l. si ex cau. C. de nõ num. pecu. in glo. Tu dic aut notarius solũ dicit, ꝙ Titius mutuauit Sẽpronio cẽtũ in præsentia sua & testiũ, & verũ dicit
a Iac. But. & Bar. Aut dicit, ꝙ numerauit[a] ex causa mutui centũ, & verũ dicit Ange. per illam gloss. quia non debet intelligi nisi
6 de vera numeratione. † Tertio, & vlt. per illam gloss. dum dicit (alioquin. non esset verum si tradidisset in præteritum, &c.) ad
b q. si quis fuit confessus se habuisse, & recepisse[b] centũ in dotẽ, a tali pro filia sua quę promisit reddere ipsi patri, vtrũ ista promissio fieri potuerit? videtur ꝙ non, quia illa verba præteriti temporis videntur intelligenda, ꝙ aliàs habuit, & recepit, non tempore confecti instrumenti. & cõfessionis per hanc glo. & sic cũ actio esset quæsita tam patri q̃ filiæ non potuit maritus soli patri promittere sine volũtate filiæ. vt l. ij. §. ꝙ si in patris. ꝫ. so. mat. ꝯtriũ est verũ ex quo tẽpore instrumenti ꝯfecti potuit interuenire numeratio, ꝙ illa verba licèt ꝑter in tẽporis, intelligunẽ de numeratione tũc facta. vt probaẽ in l. si ita stipulaẽ. §. Chrysogonus, de ver. obl. & ibi per Bar. de ista, q. in l. post dotis, solu. mat. in j. q. hic verò loquiẽ de actu q tũc tẽporis nõ potuit interuenire. Secũdũ aliam lectu. ꝙ hic, post istas literas confectas iste seruꝰ fuerit missus ad prædia, quam posuit Iaco. de Aret. ista l, vult hic secũdũ eũ ꝙ cõfessio de traditione iã facta, licèt nõ probet, traditionẽ tñ importat, vt videaẽ data licẽtia donatorio, vel emptori ingrediẽdi ꝑpria auctoritate, & sic iuste acquirit, quod nõ eẽt si talis confessio nõ emanasset. vt. e. l. si ex stipulatione. qđ, no.

ADDITIONES.

a ¶ Numerauit. Vide Pal. consi. 17. iij. lib.
b ¶ Et recepisse. Adde Soci. consil. 115.

LEX XLIX.

1 *Possessio aliquando habet plurimum facti.*
2 *Filius hodie in aduentitijs quærit patri possessionem naturalem sicut acquirit patri vsumfructum in eis.*

1 Possessio quoque. ¶ † Not. hic, & in §. seq. qđ possessio aliquando habet plurimum facti, quod declara, vt no. in l. j. C. e. per glo. in c. cum nostris. de conces. preben.
2 ¶ † Item no. glo. in §. seq. in fi. glo. magnæ quòd filius hodie in aduentitijs quęrit patri possessionem naturalem, sicut acquirit vsumfruct. in eis, tene menti.

1 *Dominium, & possessio recta via an transeant in dominum, & momento non resident apud procuratorem.*
Ex contractu procuratoris, non acquiritur actio domino sine cessione, vide numero, 4.
3 *Quid in actione reali, an illa per procuratorem quæratur domino sine cessione? quòd non.*
4 *Si dominus antequàm sibi cedatur actio liberet debitorem, an teneat liberatio.*

1 §. Et si possessio. ¶ † Per procuratorẽ acquiritur dño ignoranti possessio, & dñiũ, sed quasi dñium, idest vsucapiendi conditio acquiritur dño demum scienti. actio vero personalis nec scienti, nec ignorãti ac-
2 quiritur ipso iure, sed requirit cessio. h. d. † Et sic patet, ꝙ dñiũ; & possessio recta via transeunt in dñm, & momento non residẽt apud ꝑcuratorẽ, vt no. ꝫ. e. tit. l. qđ meo. §. procurator. in gl. sed actio personalis acquiritur ipsi procuratori, & ipse habet cedere, & directa remanet apud eum, & vtilis trãsit in dñm cessionariũ. ratio diuersitatis colligitur ex l. ea quę ciuiliter. ꝫ. tit. j. cũ per traditionẽ quę est actus naturalis facilius acquiratur dño q̃ per actũ ciuilẽ. Et iste §. semper allegatur ad hoc, ꝙ ex ꝯctu pro-
3 curatoris nõ acqritur actio dño sine cessione. † Quæritur quid de actione reali, an illa per procuratorem quęratur sine cessione? dic ꝙ non, vt l. solutũ. §. per liberã. ꝫ. de pig. act. vbi non quę-
4 ritur hypo. quę est realis. † Item quæriẽ si dñs anteq̃ sibi cedatur actio, liberet debitorẽ, an teneat liberatio, vt sic non possit conueniri a ꝑcuratore, nec ab ipso post factã cessionẽ? videẽ ꝙ non. arg. j. quorũ lega. l. j. §. ait prætor, vbi voluntas adhibita tpe quo quis adhuc ius non habebat, nõ pręiudicat sibi post quàm ius cœpit habere. Contrariũ ꝯsuluit Bar. p l. si cũ in emptione. in fi. ꝫ. de pac. & de iure do. l. mulier bona. § fin. & j. de doli excep. l. apud Celsum. §. mandaui. cum sua glo. & ibi tangitur per eũ. ¶ In quibusdam tñ casib. quæritur sine cessione, vt in iudicio, vt l. in causæ. §. fin. de procur. & dicit Bald. verbũ notabile, ꝙ hoc est verũ et in iudicio voluntarię iurisdictionis, vt si procurator cõtrahit cũ istrõ guarentigię, & notarius facit pręceptũ debitori ex forma statuti. cũ. n. notarius dicatur iudex ordinarius, ex hoc pręcepto facto ad istantiã procuratoris quæritur dño ius agẽdi, &
c petendi executionem sine cessione[c] per d. l. in causæ. in fi. Item quando contrahit, vel actionem acquirit ex re dñi, vt l. ꝙ procurator ex re. ꝫ. de proc. & ideo iste tex. debet intelligi qñ emit rem pro dño, nõ de pecunia dñi: aliàs quæreret sibi sine cessione, & eodẽ mõ si venderet rem dñi, quæreret actionẽ ad pretiũ sine cessione. de hoc est casus in l. Iul. §. si ꝑcurator de act. emp. sed quãdo emit pro domino rem de pecunia procuratoris. gl. dicit quòd est quęstio sabbatina. an quærat domino sine cessione? certè de hoc est casus in isto §. licèt autem non quęrat regulariter, benè tamen obligat dominum vtili istitoria, vt in d. §. si procurator, & facilius obligatur dominus ex contractu procuratoris. quàm sibi acquiratur. sic in exercitoria vel institoria, vt ꝫ. de exercito. l. j. §. penul. vel antepenul.

ADDITIO.

c ¶ Cessione. Adde Rom. consi. 76. vbi alleg. Bar. hic in consilijs.

LEX L.

2 *Per monachum putatiuum non acquiritur monasterio, etiam si sit in quasi possessione superioritatis.*

1 Per eum quem. ¶ † Per filium putatiuum nobis nõ acquiritur. hoc dicit. Intellige etiam si sit in quasi possessione filiationis: quia non propterea possideo personam suam cũ
2 sciam ipsum esse liberum, vt ꝫ. e. l. cum hæredes. §. fi. † Et sic patet per istũ text. ꝙ per monachum putatiuũ nõ acquiritur monasterio, ẽt si sit in quasi possessione superioritatis: qa ista acquisitio non fit ratione possessionis, sed ratione iuris, quod hic non est.

LEX LI.

1 *In rebus in quibus propter earum magnitudinem, vel naturam non cadit corporalis apprehensio, potest acquiri possessio per alium actum æquipollentem, puta per appositionem custodis, vel aspectũ, & tunc dicitur apprehendi potius animo, quàm corpore.*
2 *Licèt colonus meus alteri fictè tradendo non priuet me possessione, debet hoc intelligi de omnino ficta traditione.*
3 *Licèt procurator per actum nobis non acquirat (tanquàm sit actus merè ciuilis) si tamen possessio non est omnino ficta, benè acquirit.*

1 Quarundam rerum. ¶ † In rebus in quibus propter earum magnitudinẽ, vel naturam non cadit corporalis apprehensio, põt acquiri possessio per aliũ actum æquipollentem, puta per appositionẽ custodis, vel aspectum, & tũc dicitur apprehendi potius animo, quàm corpore. h. d. tex. cum glo. Et primo ponit vnum dictũ Labeonis vsque ibi, (sed videamus.) Secundo, reuocando illud in dubium facit quandã obiectionem vsque ibi, (in eo.) Tertio sustinet dictum Labeonis intelligendo ipsum sanè fuisse locutum vsque ibi, (nihil videor.) Quarto declarat circa prędicta quoddã dubiũ. In prin. l. ibi aĩo, subaudi sine corporis tactu ẽt apprehensione manuũ, aut pedũ. ¶ In tex. ibi, (sed videamus) hic arguit, ꝙ Labeo fuit ineptè locutus: qa vult ꝙ in prędictis casibus acquiratur possessio solo aĩo, qđ nõ est verũ, immo mediante appositione custodis, & sic interuenit saltem aspectus custodis, qui est actus corporalis. ¶ In text. ibi, (in eo,) hic saluat dictũ Labeonis, ꝙ dũ dixit acqri possessionẽ solo aĩo, intellexit sanè scilicet nõ interueniente instrumento solito, idest apprehẽsione manuũ aut pedũ, nõ aũt sensit ꝙ nullus actus corporalis interuenerit, immo interuenit, sed non solitus, vel ad hoc principaliter ordinatus, & ista appositio custodis sufficeret ẽt sine aspectu, & similiter solus aspectus sine appositione custodis interueniente traditione, vt ꝫ. eo. l. j. §. si iussero, & l. qđ meo. §. si vẽditorẽ. ꝫ. e. & ista traditio nõ est omnino ficta, postquã interuenit aliquis actus corporalis, & ideo di-
2 cit hic Ang. vnũ verbũ notabile, † ꝙ licèt colonus meus alteri fictè tradẽdo non priuet me possessione, vt ꝫ. e. l. quamuis. §. j. hoc debet intelligi de oĩno ficta traditione, vt qñ conduxit ab alio, vel cõstituit se alterius nomine possidere, secus si nõ esset omnino ficta, vt qa interuenit aspectus, vel appositio custodis per illum cui tradit. arg. hic & no. istud dictũ satis singulare. Eodem
3 modo videẽ, † ꝙ licèt ꝑcurator per actũ fictũ nobis non acquiratur, tanq̃ sit actus mere ciuilis, vt in l. j. cũ ibi not. C. per quas per-
d so. nobis acquiritur, si tñ non est omnino ficta, bene acquirit[d] vt in casib. prędictis. ¶ In glo. j. ibi, (sed mala dat exempla.) tu dic ꝙ immo bona. Et istam oppositionem quam glo. facit contra Labeonem facit Iuriscõsul. hic in tex. & respõde, vt dixi supra eo. Per actum autem fictum solo animo põt acquiri possessio, vt l. quod meo. in prin. ꝫ. eo. & l. qui bona. in prin. & l. interdum

ADDITIO.

d ¶ Benè acquirit. Adde vt per Fran. de Are. cõs. 31. in prin. vlt. colum.

LEX LII.

1 *Possessio est res diuersa ab vsufruct. sicut a proprietate.*
2 *Si quis egit in iudicio possessorio, & succubuit, sicut ista sententia non præiudicat in proprietate, & quominus iterum possit agi rei vendicatione, nec in vsufructu quominus possit agi confessoria pro eo.*

Licèt

Licet quis non sit in possessione ciuili vel naturali, quod non sequatur, ergo non habet vsumfruct.
3 *Si quis egit petitorio, & possessorio, & obtinuit in vtroque si fiat appellatio in petitorio, & non in possessorio, non prohibetur fieri executio in possessorio in quo transiuit sententia in rem iudicatam.*
4 *Si obtinui in possessorio, & tu in petitorio, an fiet executio in possessorio si erat possessorium recuperandæ.*
5 *Exceptio dominij dubij non admittitur contra agentem possessorio recuperandæ, etiamsi offerat incontinenti velle se probare.*

1 PErmisceri causas. ¶ † Possessio est res diuersa ab vsufruct. sicut
a pprietate h.d. Et quodlibet istorũ dr̃ quoddã ius di
uersũ, & ex duob. eorũ videlicet pprietate, & vsufru.
resultat quoddã aliud ius irregulare qđ dr̃ dñium, & etiam il-
lud est diuersum a possessione, vt dixi. ß. eo. l. si qs vi. §. dñia. Inte-
tio huius l. est dicere, q̃ si quis hẽt vsumfru. in fundo meo, & stat
in fundo, & vtit̃, & fruitur illo, licet ego nõ sim in fundo, nõ tñ
sequitur q̃ ego nõ possideã ciuiliter, & ipse hẽt vnũ ius, s. vsus-
fruct. & ego aliud, s. possessionis ciuilis q̃ sũt iura diuersa, & vnũ c
2 p aliud non impedit. † Ex hoc sequit̃ q̃ si quis egit iudicio pos-
sessorio, & succubuit, sicut ista sñia non præiudicat in pprieta-
te, & quominus iterũ possit agi rei vendi. vt ß. de exce. rei iudi.
l. & an eadẽ. §. si. ita nec in vsufr. quominus possit agere confes-
soria p eadẽ. Item patet, q̃ licet qs non sit in possessione ciuili,
vel naturali, non sequitur: ergo non habet vsumfructum: sicut
3 nec sequitur: ergo non habet dominiũ, vel pprietatem. † Itẽ pa-
tet, q̃ si quis egit petitorio, & possessorio, & obtinuit in vtroq;,
si fit appellatio in petitorio, & non in possessorio, non prohibe-
tur fieri executio in possessorio, in quo transiuit sententia in rẽ
iudi. Nec obst. titulus. ß. nil nouari ap. pen. quia loquitur qñ in-
nouaretur super eo in quo est appellatũ, sed hic nõ sic per hãc
4 l. & per l. naturaliter. §. nihil cõe. s. eo. ¶ † Item videt̃ per prædi-
cta, q̃ si obtinui in possessorio, & tu i petitorio, q̃ fiet executio
in possessorio, si erat possessorium recuperandæ, cui non ob.
exce. dñij, & ita videt tenere Bar. hic & in §. nihil cõe. qđ mihi vi-
det falsum, & semper ita fuit mihi visum per c. cum pater, & c.
cum dilecti. de cau. pos. & proprie. vbi præfertur petitoriũ i exe
cutione, & expresse hoc no. Host. & Io. An. in nouella in termi-
nis in c. i. eo. tit. vbi dicit tunc fieri executionẽ in possessorio re
cuperandæ, qñ non esset notorium ius aduersarij in petitorio,
puta per sententiã. vt est in terminis nostris. Nec obstant nota-
ta per Dy. in c. qui ad agendũ, de regu. iur. quia debent intelligi,
qñ de iure petitorij, vel de dominio non constaret notorie pro
5 aduersario, † quia tunc exceptio dñij [a] dubii non admittitur ꝯ
a agentem possessorio recuperandæ, etiã si offerat incontinenti
velle se probare: quia spoliatus ante omnia est restituendus, vt
l. si quis ad se fundum. C. ad legem Iul. de vi. & ibi not. & l. si ma-
ritus. C. de dona. inter vi. & vxo.

ADDITIO.

a ¶ Excep. dominij De hac materia per do. de Rota. de resti. spo. in nouis, & antiquis, & per Fede. cons. cclxxxij.

1 *Per secundum decre. immissus acquirit possessionem, & in ea debet per iudicem immittentem defendi, sed per traditionem, quæ fit a priuato, licet acquiratur possessio, non tenetur ille priuatus eum in illa defendere.*
2 *In sola ciuili possessionem, q̃ cadat restitutio sicut in naturali.*
Quando agitur rei ven. contra ciuiliter tantum possidentem quomodo fiat restitutio.
3 *Casus in quo sententia lata ad finem excipiendi inducit actionem.*

1 §. Species inducendi. ¶ † Per secundum decre. immissus acquirit posses
sionẽ, & in ea debet per iudicem immittẽtem defendi, sed per
traditionẽ, q̃ fit a priuato, licet acquiratur possessio, non tenet̃
ille priuatus eũ in illa defendere. h.d. sc̃dm primã lect. glossato.
¶ Primũ dictũ, q̃ iudex teneat̃ defendere i possessione illũ quẽ
immisit ex primo, vel secundo decreto, dẽt intelligi. s. contra il-
lũ ꝯtra quẽ facta est immissio, & tunc sine alio libello, si me tur
bat. põt adiri iudex, & facta de hoc fide, iudex ex officio suo mã
dabit illi q̃ nullã violentiã faciat sub pœna, vel p interdictũ, (ne
vis fiat ei,) sed ꝯ tertiũ contra quẽ decretũ non erat interpositũ
non tenetur defendere p hanc viã, immo dẽt dari libellus, & or
dinarie agi interdic. vti pos. vel vnde vi, & hoc voluit Bar. in l.
sed, & si possessori. in fi. prin. de iureiurã. p l. a diuo Pio. §. si post
aditã. ꝯ. de re iudi. ¶ Itẽ pcedit illud primũ dictũ i eo qui fuit im
missus p interlocutoriã primi, & secundi decre. si vero p diffini
tiuã, dic vt in vlt. lect. ¶ Secundũ dictũ q̃ priuatus non tenet̃ de
fendere, dẽt intelligi nisi fieret molestia ex cã præcedente tradi
tione, nã vẽditor tenet̃ tradere vacuã possessionẽ. Sed si tradi-
dit nõ vacuã: qa alius habebat ius in ea, & me molestat, vel mihi
aufert tenet̃ vẽditor me dfendere. p l. ii. ꝯ. de actio. emp. ¶ Scd̃o
mõ legit̃ q̃ totus §. loquat̃ in eo, qui obtinuit possessionẽ p iudi
cẽ, vt fiat dñia inter illũ q obtinuit p sñiam diffinitiuã, qua aliqs
fuit ꝯdẽnatus ad restituẽdũ: qa tunc põt acquirere ciuilẽ tñ, vel
naturalẽ tñ, vt in gl. Ista dñia nõ est bona: quia vtroq; casu illam
tñ acquirit quæ erat penes aduersarium, & sic vtraque, si vtra-
que erat, uel alterã tantũ, nisi aliud appareat fuisse actũ per iudi-

1 cem. ¶. † No. tñ glo. fi. in fi. q̃ in sola ciuili possessione cadit re-
stitutio sicut i nãli, qđ facit pro eo qđ dixi in l. Põpo. §. si is q pre-
ca. ß. eo. qñ agit̃ rei vẽdi. ꝯ ciuilẽ tantũ possessionẽ q̃uo fiat resti-
tutio. s. solo verbo, sicut posset tradere cõstituendo se illius noĩe
possidere, vt l. q̃ meo. ß. eod. ¶ Tertiò modo legitur extra glo.
sm̃ Iac. de Are, vt faciat differentiã inter illũ cui iudex dat licen-
tiã ingrediendi possessionẽ pro executione diffinitiuę, vel in-
terlocutorię: quia tũc põt ingredi propria auctoritate sine nun-
tio curię, & illũ cui quis est cõdemnatus ad restituendũ, vel ad
tradendũ: qa tũc non põt propria auctoritate, vt ß. eo. l. fundus.
in princi. ¶ Itẽ & quarto modo secundũ eundẽ. & ista est nota-
bilis, vt faciat dñm immissum ex secundo decre. quia debet in
possessione defendi per iudicẽ, qđ declara, vt ß. dixi, & illũ cui
qs est cõdemnatus ad restituendũ, vel tradendũ: qa facta restitu-
tione, vel traditione, liberatus est ab actione in factũ quæ oritur
ex sententia, & licet postea auferret possessionẽ illi, vel ipsum
molestaret, iudex virtute dictæ sentẽtiæ, nõ põt se amplius im-
pedire per modũ executiuũ, sed debet ordinarie agi, & hoc est
multũ notandũ, & de hoc videt̃ gloss. in d. l. Claudius. supra qui.
po. in pi. ha. l. Põpo. §. si is. in fin. glo. magnę. supra de procur. in
auth. sacramẽta puberũ. C. si aduer. ven. hoc intellige verũ, nisi
esset ꝯdemnatus ad aliquid qđ haberet, vel habere deberet actiõ
c successiuũ: [c] qa tunc semper durat potestas exequẽdi per l. inter
castellianũ de arb. & per id quod no. Cy. in l. si seru⁹. C. de pœnis.
& per Bar. in l. sicut. §. superuacuũ, supra q. mo. pign. vel hypo.
solu. ¶ Itẽ intellige verũ, q̃ nõ possit agi amplius actione in fa-
ctũ: quia ab illa fuit liberatus, vt in glo. præalleg. sed officiũ iudi
cis exequentis bene poterit implorari, si incontinẽti post factã
executionẽ, vel intra annũ turbet, vel molestet. Ita intellige qđ
no. Bar. sm̃ Gui. de Cu. in d. l. sed, & si possessori. iũcta gl. notabili
3 quæ est in c. quærẽdi. de officio deleg. ¶ † Itẽ pdicta qñ sentẽtia
fuit lata pro actore, & facta executio. si aũt pro eo qui fuit abso
lutus: qa res erat sua. & sic nõ fuit necessaria alia executio, si po-
stea reus caderet a possessione, & ad actorẽ perueniret, habe-
ret reus actionẽ in factum, vt est casus singularis in d. l. sed si pos
sessori & sic est mirabile, quod sententia lata ad finem excipien
di inducit actionem, vt ibi p itet in iuramento, & idem videtur
in sententia per l. si inter re. & me. de excep. rei iudi.

ADDITIO.

c ¶ Successiuum. Adde quod voluit Bar. cons. incip. pręcepit arbit. & quod voluit Ang. cons. incip. Constantinus Herculani. & clausula illum in pos. inducas ac defendas per Car. cons. 10.

De vsucapionib. seu vsurpa. Rub.

1 ¶ † IN glo. ibi, (de effectu possessionis.) scilicet non solũ usu: qa
sola possessio nõ sufficit ad vsucapionẽ. sed requirũtur alia qua-
tuor. s. tit. bona fides, & cõtinuatio possessionis per tẽpus a l. sta-
tutũ, scilicet trienniũ in rebus mobilibus, & tẽpus longũ in re-
bus immobilibus. s. decẽ annorũ inter præsentes. & xx. inter ab-
sentes, vt in l. fi. C. de præscrip. lõgi tempo. Fallit in rebus eccle-
siasticis in quibus requirit̃ tẽpus xl. annorũ etiã si adsit titulus,
& bona fides, vt in auth. quas actiones. C. de sacrosan. eccle. Et
in rebus ciuitarum vel Romanæ ecclesię in quib. requiritur tẽ-
pus centum annorũ, vt in eadẽ auth. & in l. fi. eiusdẽ tituli. Re-
quiritur, & quarto, q̃ res sit vsucapibilis non affecta vitio reali,
& q̃ sit talis cuius sit cõmertium, & non sit prohibita vsucapio
per leges, vt ꝯ. eo. l. vbi lex. & l. fina. De materia autem vsucapio-
nis. idest interruptionis. dic. vt infra eodem l. naturaliter.

LEX PRIMA.

1 *Vsucapio fuit introducta propter bonum publicum, ne dominia rerum sint in incerto.*
2 *Exceptioni præscriptionis, an possit renuntiari.*
3 *Potest quis locupletari cum aliena iactura, quando occurrit titulus bona fides & continuata possessio per tempus legitimum.*
4 *Exceptio vsucapionis, vel præscriptionis, an sit exceptio litis finitæ, sicut exceptio rei iudi. & transactionis, & sic, an possit opponi ad impediendum litis contestationem.*

1 BOno publico. ¶ † [a] Primo declarant
2 pp qđ fuit introducta v-
sucapio: quia pp bonũ publicũ. Secũdo in quo cõ-
sistat illud bonũ publicũ. scilicet, ne dominia rerũ
sint in incerto. Si enim non esset introducta vsu-
capio, possessores nũquã essent dñi. Vel qa põt esse, q̃ ille a quo
qs habuit causam nõ erat dñs, & sic nõ potuit dñium trãsferre.
Tertio remouet obiectionẽ quæ posset fieri de iniquitate. qa p
vsucapionẽ dñi perdũt dominiũ eorũ. Et respõdet q̃ sibi impu-
tẽt qa debẽt esse diligẽtes ad inquirẽdũ res suas intra tẽpus a le
2 ge statutũ per qđ vsucapitur. † Secũda ibi, (ne scilicet.) Tertia ibi
(cũ sufficeret.) Et per primũ dictũ videt̃ q̃ exceptioni pscriptio-
nis nõ possit renũtiari, postquã est introducta pp bonũ publi-
cũ. argum. ß. de pac. l. iurisgẽ. §. si paciscar. Bar. hic distinguit in-
ter præscriptionẽ introductã mero odio nõ potẽtis, vt est præ-
scriptio xxx. annorũ de qua in hoc tit. nihil habet, qa fuit intro
ducta de iure codicis. & illi nõ possit renũtiari. arg. in l. tametsi,

§.ad Macedo. cū su glo. & vsucapionē introductā met o fauore vsucapientis. & per quā acquiritur dominiū directū. Itē præscriptio longi tēpris, quę fuit introducta partim fauore præscribētis, partim odio non petētis, vt habetur in l.edicta.circa fin.C.de edict.diui.Adri.tollen.& per quā acquiritur dñium vtile, vt no.in auth.nisi triēnalis.C.de bo.mater.& j.eo.l.iij. & istis pōt renuntiari nō directo, sed per indirectū: quia renuntiando apparet q̄ non putat se dñm, sed credit aliū dominū: & sic non pōt vsucapere vel præscribere: q̄a requiritur bona fides. Certè si ista rō est bona, cū hodie de iure cano.ēt in p̄scriptione lōgissimi tēporis requiratur bona fides, idē erit in illa, vt per indirectum possit renuntiari, & sic sua distinctio non videtur bona, & idem Bar.in l. nemo pōt. de leg. j.secundū Dyn. qui indistinctè videtur tenere q̄ non possit renuntiari, & idē Bal. in auth. quas actiones, & in l.ij.circa fi. C.de constitut.pecu.non per ratione Bart.fm Dy.scilicet q̄ inducatur mala fides: quia ista possunt stare simul, q̄ putat se effectū dominū per emptionem, & tñ in casu quo contrarium apparet renūtiat præscriptioni. Breuiter aut loquimur de præscriptione iam completa, per quā est quæsita exceptio, & tali exceptioni sine dubio pōt renūtiari, p. no.in l.si quis postquā.in glo. j.de fideiussori. Aut loquimur de præscriptione nō impleta, vel inchoata vtrū possit fieri per pactū, vt illa non currat: dic aut illud pactū fit cū alio q̄ cū illo contra quē debet currere, vt si emisti rē meā a Titio cum pacto q̄ nunq̄ præscribas cōtra me, & tūc nō video q̄ ex illo pacto possit mihi aliquod ius acquiri, vt l. si vnus. §. ante omnia.ff.de pactis, nisi notarius reciperet pro me, vel nomine omniū quorū interest, & tūc pōt esse maius dubiū. & adhuc videt q̄ istud pactū non prosit mihi per istū tex. quia fuit introductū pp̄ bonū publicū, cui nō potest renunciari. Si vero pactū fiat cū illo cōtra quē debet currere, vt si cōtraho tecū cum pacto, q̄ cōtra me nō præscribas, tunc aut apponitur tale pactū per quod ego impedior agere, vt si sun actū q̄ non conueniā te hinc ad quinquaginta annos, vel vltra, & tūc quousque durat hoc impedimentum non currit præscriptio, sed postea incipit currere, & ita loquitur qđ no.C.y.in l.contra maiores.C.de inoffi.testa.circa finem, & in l. quoties.de preci.Impe.offe. Aut non imp. dior agere, & tūc aut est præscriptio extraordinaria, & videtur q̄ ei possit renunciari, vt l.quod si noluit.§.si quis ita.de ædil.edic. Aut ordinaria, & tūc secus: non tñ præscribetur per scientē se obligatū, sed p hæredē suum non obstante pacto si est bonęfidei, & nescit se obli-

3 gatū. nec obstet ratio quā s.feci.de iuramēto calum. ¶ † In glo.i. ibi, (& cōtra naturalem ęquitatem) quę ęquitas licèt reperiatur scripta, est in genere, q̄ nemo debeat locupletari cum aliena iactura. & iste rigor reperit scriptus in specie q̄ possit locupletari: qñ cōcurrūt ista, scilicet titulus, & bona fides, & cōtinuata possessio per tēpus legitimū, & præfertur iste rigor illi ęquitati, sed si æquitas esset scripta in spē sicut rigor, præfertur ęquitas, vt l.placuit.C.de iudi.& plene no.in l.j.C.de legi. ¶ In glo.ibi, (& sic est illud bonum.) de hoc vide plenius per glo. ff. de iusti. & iur.l.j.in principio, vbi dicitur q̄ ius est ars boni, & ęqui. & sic videtur q̄ vtrunque debeat concurrere, quod sit bonū, & qđ sit æquum. & tñ reperitur aliquando cōtrariū: quia est quoddam ius bonum, sed non ęquū, vt hic: quoddā econuerso, vt in l. hac lege C.de pact.cōuen.vel dic, q̄ ēt illud est ęquū attēta ęquitate in specie pp̄ concurrentiā illorū de quib. s. licèt attenta ęquita-

4 te in genere non sit ęquū, & hæc magis placet. ¶ † In glo.sequēti ibi, (vt sit finis litium) facit ff.de aqua plu.arcen.l.secunda, circa princip.ibi (minuendarum litium causa, &c.) & sic per hoc videtur quod exceptio vsucapionis, vel p̄scriptionis sit exceptio litis finitę, sicut exceptio rei iudica.& transact. & sic possit op-

b poni ad impediendum [b] litis contest. vt in c.primo.de lit.contesta.lib. vj.& videtur text.de hoc in l.j.in fine. j.ad Tertul.

ADDITIONES.

a ¶ Bono publico. In materia vsucapionis vltra loca vulgaria vide Socinum consil. ccli.

b ¶ Impediendum. De multis exce . impedientib. litis contest. vide per Soci. consi.ccIII.& con &c cc.

LEX II.

1 VSurpatio est. ¶ † Nota hic q̄ interdū verba impropriātur, q̄a vsurpatio sumitur pro vsucapione, cū tamen nō sit vsucapio, sed vsucapiōis iterruptio. facit l.veteres.ff.de actio emp.

LEX III.

1 *Vsucapio quid sit.*

2 *Differentia inter præscriptionem, & consuetudinem.*

1 VSucapio est. ¶ † Licèt iurisc̄ōsul. videat̄ hic ponere diffinitionē vsucapiōis, tñ nō videt̄ bona. Primò, q̄a deficit in vno. s. titulo de quo hic nō fit mentio, & tñ requirit̄. Item de bona fide, nec sufficit sola possessio, & eius cōtinuatio. Itē, q̄a acq̄sitio dñij nō est vsucapio, sed effectus vsucapionis. Posset ergo aliter diffiniri, q̄ est cōtinuatio possessionis rei alienę per tempus a lege diffinitū cōcurrente titulo, & bona fide, ex qua sequit̄ acqui-

2 sitio dñij. † Quæ aūt sit differētia inter præscriptionē, & cōsuetudinem; dic vt plenè notatur in c. fina. extra de cōsuetudinib. Nam per præscriptionē acquiritur ius priuato & alteri priuato aufertur, sed per consuetudinem acquiritur ius in publico.

LEX IIII.

1 SEquitur. ¶ † Not. glo.in ver. seruus q̄ titulus pro hærede, cū consistat in iure, nō cadit in seruo, & ideo seruus tali titulo non pōt vsucapere pro se, nec pro dño, sed si ipse seruus sit institutus, & adiuit iussu domini, ipse dominus est ille qui vsucapit tali titulo, vt in fin. gl. sed titulus pro donato, pro emptore, & similes cum consistant in facto, vt l. consilio. §. fi.de cura.fur.cadunt in seruo, quia si seruus emit, ipse est verus emptor, & si sibi donaretur ipse est verus donatarius, & talis titulus apud personam suam remanet, & non acquirit domino, licèt acquiratur possessio, & ipse dicitur vsucapere non pro se, sed pro domino, & ista est intentio glo.

1 *Accessiones percepta ex re aliena, si non fuerunt effecta percipientis, sol perceptione possunt per hæredem eius vsucapi titulo pro hærede.*

2 *Bonæfidei possessor non tenetur ad restitutionem fructuum, si a die perceptionis steterit per triennium, quòd non fuerit conuentus ad restitutionem.*

3 *Si hodie completa est præscriptio super fundo meo, & heri percepisti fructus ex eo, an potero te ad illos fructus conuenire.*

4 *Licèt malæfidei possessor non faciat fructus suos, nec vsucapiat, ille tamen qui ab eo conduxit si est bonæfi. licèt non faciat sola perceptione suos, facit tamen suos vsucapione.*

5 *In fœtibus animalium an sit idem quod in fructibus industrialib. vt statim fiunt bonæfidei possessoris.*

1 §. Fructus & partus. ¶ † Accessiones perceptæ ex re aliena, si non fuerunt effectæ percipientis, sola perceptione possunt per hęredē eius vsucapi titulo pro hærede. h.d. iste tex. procedit sine scrupulo in partu ancillæ alienæ percepto per possessorem bonæfidei, nam cum nō sit fructus, vt l.in pecudū.ff. de vsuris, non fit percipientis sola perceptione etiā si sit bonæfidei, si tamen antequā moreretur teneret ipsum per continuum triēnium, vsucaperet tit. pro suo: quia si ancilla esset sua fieret dñs partus statim, ergo si non est sua, vsucapit illo titulo, q̄a subest iusta causa credendi, q̄ sit suus. Si aūt moriatur ante finitā vsucapionem, hæres eius vsucapionē complet pro hærede, & etiā titu. pro suo quo defunctus incępit, vt. ff.nt.j.l.iiij.§.ex plurib. versi. si enim. Eodem modo procedit sine scrupulo in fructib. naturalib. vt sunt poma: quia illa nō fiunt possessoris etiā bonæfidei sola perceptione, vt l.fructus. ff.de vsuris. vnde in eis dic idē per omnia prout ff. ¶ Sed in fructibus industrialib. nō videt procedere posse: quia si defunctus fuit bonęfidei statim sunt effecti sui sola perceptione, vt l.bonęfidei.ff.nt.ij.ergo per hæredē non vsucapiuntur, cū sint eius, vt ff.ea.l.§.lana. Et si defunctus erat malęfidei, non fuit effectus dñs sola perceptione, nec etiā ipse potuit vsucapere, tū p̄pter malā fidem, tum quia fiunt furtiui cū sciat esse alienos, & cōtrectet, & sic nec per eū, nec per aliū possunt vsucapi, tanq̄ affecti vitio reali, & per consequens nec per hæredē eius, licèt sit bonæfidei, & pp̄ hoc cōtrariū facta est glo.mag. quæ soluit multis modis, sed finaliter in ver. vel dic ante finē glo. ponit vnā solutionē notabilē, & singularē, q̄ ēt in istis possit procedere, & q̄ loquatur in bonæfidei possessore, nam licèt sola perceptione fiat dñs fructuū industrialiū, tñ si extāt, vel est effectus locupletior ex eis tenetur eos restituere, vel officio iudicis mercenario, vel condictione sine causa, vt l.certū.C.de rei vendi. quatenus ergo possunt ab eo peti, eatenus vsucapit. Nec obstat q̄ qui est dominus nō vsucapit, vt j.ea.l.§.lanā, q̄a verū est, qñ est dñs irreuocabiliter, aliàs secus: q̄a quatenus pōt ab eo res reuocari, eatenus nō videtur dñs, vt l.in bello. §. si quis seruum, vbi est casus. j.de capti. & istud est mirabile: q̄a adictio sine causa est actio personalis quæ solet durare xxx. annis cū isto casu durat triennio, quia succedit loco rei ven. quæ competeret pro fructib. si possessor non esset effectus dñs sola perceptione. Vnde sicut il-

2 la tolleretur triennio, ita & ista, quod est singulare. † quia per hoc limitantur omnia iura dicentia, bonæfidei possessorē teneri ad restitutionē fructuū non cōsumptorum, vel etiā consum-

c ptorum quatenus est effectus [c] locupletior, iuxta plenè no.in d. l.certū, & l.ex diuerso.ff.de rei ven. nā hoc est verū, nisi a die perceptionis steterit per triennū q̄ non fuerit cōuentus ad resti-

3 tutionem, per istam glo. notabilem quam perpetuo no. † Adde q̄ etiā si nō tanto tēpore tenuit, si tñ rem ex qua percepit tenuit tanto tēpore q̄ ipsam p̄scripsit, nō pōt conueniri ad fructus. puta hodie cōpleta est præscriptio super fundo meo, heri percepisti fructus ex eo, nunquid saltem possim petere fructus naturales, vel industriales extantes, vel non extantes ex quib. factus es locupletior rei ven. vel cōdictione sine causa? videtur q̄ sic:

ADDITIO.

c ¶ Et adde, q̄ possessor locupletior factus esse dicitur qñ res est apud eum licet in ea amplius expenderit, vt per Bar. in l. sed & si lege. §.si quis.ff.de acquir.pos. Qñ autem quis locupletior dicatur vide per Ale.in l.si ipsa res.ff.de me.cau.gl.in l.indebitum.ff.de condi.indebi. & ff.de min.l.si minor filio, & vide ibidem Bar.

sic: quia diuersa est rei ven. quæ cõpetit pro fructib, ab illa quæ
competit pro re, vt no. per glo. magistratus ḡ. de peti. hære. l. itē
veniunt. §. fructus, licèt ergo sit præscripta ei quæ competit pro
re, non videtur præscripta ei quæ competit pro fructib. qa illa
incepit heri competere: cõtrarium est verus, vt est casus nota-
bilis in l. eos in prin. C. de vsuris, quia sublata principali, tollitur
accessoria. ¶ Ponit etiã glo. vnã solutionem in versi. alii. vt po-
sita, q̄ possit intelligi in fructib. industrialibus, & in malæfidei
possessore qñ non sunt percepti per eum, sed per alium qui ha-
buit causam a malęfidei possessore, vt quia conduxit ab eo ad
pecuniam, vt possit vsucapi per illum. Sed tunc quare non effi-
citur dñs statim q̄ percepit ex quo erat bonęfidei? Respondeo:
quia non possidebat fundũ, sed detinebat, & hoc est satis singu-
4 lare dictum. † q̄ licèt malęfidei possessor non faciat fructus suos
nec vsucapiat, ille tamen qui ab eo conduxit si est bonęfidei, li-
cèt non faciat sola perceptione suos, quia non possidet, facit tñ
suos vsucapione, quod perpetuo tene menti. De aliis solu. gloss.
5 non est curandum, quia reprobatur per Doct. ¶ † Aduerten-
dũ tñ est ad glo. quæ sentit, q̄ in fœtibus animalium sit idem ius,
q̄ in fructib. industrialib. vt statim fiant bonęfidei possessoris, pro
quo quidam allegant §. lana. ḡ. ea l. in fin. sed in contrarium fa-
cit, q̄ immo idem sit q̄ in fructib. naturalib. quia in eis nulla ver-
titur industria personæ sicut vertitur in segetib. & vino, & sic vi-
detur q̄ non efficiantur possessores statim per d. l. fructus. supra
de vsuris. sed interueniente vsucapione. Vnde in eis adhuc po-
test procedere iste tex. nec ob. §. lana. in fi. ḡ. ead. leg. sed potius fa
cit pro: quia loquitur quando sunt consumpti, nos loquimur
quando extant.

1 *Furtiua res quare vsucapi non possit.*
2 *Ad hoc, vt vitium furti purgetur debet res reuerti in potestatem veri domi-
ni, nec sufficit quòd reuertatur in potestatem illius cui fuit surrepta, si non
erat verus dominus, sed custos, vel habebat ius in re.*
3 *Qualiter dicatur reuersa in potestatem domini, ad hoc vt vitium sit purga-
tum. & num. 1.*
4 *Res furtiua, vel vi possessa (quousque vitium sit purgatum) non potest præ-
scribi longo tempore, etiam per habentem titulum, & bonam fi. & quid in
longissimo tempore.*

1 §. Quod autem. ¶ † Ad euidentiam præmitte, q̄
res furtiua nõ põt vsucapi per ali-
quem: qa est affecta vitio reali, & eodē modo res violenter pos-
sessa, nisi tale vitium sit purgatum, & tunc purgatur, q̄n est reuer-
sa in potestatem domini, vel primi possessoris, & hoc statuit l.
Attinia, hic ergo vsque ad §. si tu vi. ḡ. ea. l. tractatur in re furtiua.
Ibi tractat de re violēter possessa vsq; ad §. fin. Et circa primũ ar-
ticulum cadit duplex inspectio. Primo qualiter dicatur reuersa
in potestatē domini ad hoc vt illud vitium sit purgatum, & hoc
vsque ad §. hęres. Secunda est, quia interdum surripitur ancilla,
quæ postea parit. & dubitatur de partu, vtrũ sit furtiuus, sicut ip-
sa ancilla, & an possit vsucapi. Et eodē mõ qñ surripitur ouis, &
postea fuit detonsa quid de lana, vtrũ sit furtiua, & an possit vsu-
capi. de hoc ab illo §. hæres, vsq; ad §. si rem. redit ad primam in-
2 uestigationem. † Et hoc dicit, ad hoc vt vitium furti purgetur,
debet res reuerti in potestatē veri domini, nec sufficit q̄ reuerta-
tur in potestatem illius cui fuit surrepta, si non erat verus dñs,
sed custos, vel habebat ius in re. hoc dicit vsque ad §. Labeo, &
hoc est verũ qñ extraneus surripuit ipsi custodi, secus si ipsemet
custos surripuisset: qa sufficeret redire in potestatē suam, vt ḡ. ea.
l. §. item Labeo ait. ¶ In tex. ibi, (vt in dñi potestatem) id est illius
qui habet dñium, non illius qui non habet, licèt habeat custo-
diam, vel ius in re, vt patet ex sequentib. Aliquando tñ sufficit,
qñ ille reputatur quasi dñs ratione administrationis, vt est ser-
uus in peculiari, vt ḡ. proxi. §. si pupilli. ¶ In tex. ibi, (non in eius
vtique cui surrepta est) scilicet si non erat dñs, vel quasi dñs, sed
cõtra q̄ immo sufficit redire in potestatē illius cui surrepta est,
licèt non sit dñs, vel quasi, vt ḡ. de preca. l. certè. §. Iul. cũ ibi not.
in glo, so. Iu. aut loquimur in re violenter possessa, & tunc loqui
tur cõtrariũ, q̄ sufficit reuersam esse in potestatem illius cui per
violentiam ablata est; qa violentia est delictum quod cõmitti-
a tur in personam, [a] & ideo quia fuit cõmissa in personam illius,
licèt non sit dñs, sufficit esse reuersa ad eum, vt purgetur vitium
violentiæ. Aut loquimur in re furtiua, & tunc, quia hoc delictũ
nõ committitur in persona, sed in re, vt not. ḡ. de furtis. l. itaque
fullo. potius dicitur cõmitti mihi si sum dñs quam tibi, cui surre
pta est. ideo debet ad me redire, vt vitium purgetur, vt hic. & ita
3 no. ḡ. eo. §. si dñs per Bar. ¶ † In tex. ibi, (si creditori surrepta est)
scilicet per extraneum. si aũt per ipsum debitorē, tunc res non
efficitur furtiua. ideo non expedit q̄ aliter in potestatē dñi re-
uertatur: quia satis videtur reuersa, ex quo est apud eum, & hic
est casus. ḡ. ea. l. §. si rem. hoc est verũ quo ad hoc vt ratione dñii
sit vsucapibilis, & cõtra ipsum verũ dñm, sed quantũ ad hoc, vt
possit vsucapi contra creditorē, & quo ad ius hypo. per Cy. C. si
aduer. credi. requiritur, q̄ reuertatur in potestatē creditoris, cui
surrepta est, & aliter non pręscribitur, & ita debet intelligi l. fi. ḡ.
4 pro socio. de qua glo. hic opponit secundum Doct. ¶ † Vltimò
scias, q̄ res furtiua, vel vi possessa (quousque vitiũ sit purgatum)
non põt præscribi longo tẽpore per habentem titulum, & bo-
nam fidem, vt Institu. de vsucap. §. furtiua. sed longissimo sic. &
per furem, de iure ciuili, nõ tamen acquiritur dominium, sed
exceptio contra dominum, vt C. de præscri. xxx. anno. l. sicut. se-
cus de iure cano. quia malæfidei possessor non pręscribit.

ADDITIO.

a ¶ Et ideo. Vitiũ est personale nõ reale, vt not. in l. fi. C. vnde vi. ac proinde
personam tantum afficit cui infertur secundum Ange. in reper. ver. violen-
tia. Et adde q̄ quandoque mixta est nimirum personalis, & realis ad quod
vide Bal. in l. manifestissimi. C. de fur.

§. Labeo quoque. ¶ Si res pupillaris surripiatur
seruo, sufficit q̄ redeat in eius
ptātē etiã dño ignorante, si etiã furtum ignorauit, sed si nõ erat
res peculiaris nõ sufficit, sed debet redire i potestatē dñi ad hoc,
vt vitium purgetur: si vero seruus dño surripiat rem non pecu-
liarem, sufficit q̄ eam reponat in eodem loco, vnde surripuit
etiam domino ignorante, si furtum ignorauit, vel eo sciente, si
sciuit, ad hoc, vt vitium purgetur, sed si eã sibi retinuit eum ani-
mo, vt sit in peculio, non dicitur vitium purgari nisi dominus
hoc consenserit. hoc dicit vsque ad §. itē Labeo. & est difficilis.
¶ Et primo loquitur quando res mea surripitur seruo meo vs-
que ibi (ideoq;) ¶ Scdo qñ ipse seruus meus eã mihi surripuit,
& quælibet pars continet duos casus. Nam primus est, qñ res e-
rat peculiaris vsq; ibi (nec enim.) Secundus. quando nõ erat pe-
culiaris. Itē in secũda parte primus casus est, qñ seruus qui surri-
puit eam reposuit in eodem loco vsque ibi, (item si eã.) Secun-
dus qñ nõ reposuit, sed eam retinuit animo, vt esset in peculio,
an hoc sufficiat ad purgandum vitium? Et notandum est quod
in primo casu glo. intelligunt, qñ res peculiaris fuit surrepta ser-
uo, q̄ si dñs hoc sciuit, nõ sufficiat redire in potestatē serui, nisi
etiã dñs hoc sciat. si aũt ignorauit eam esse surreptam, tunc etiã
si ignorauit eam esse reuersam, vitium purgatur, & pro ista di-
stinctione facit tex. ḡ. in ver. si sciui. sed mihi videtur intentionē
tex. esse aliam q̄ etiam si ignoraui, an sit reuersa in potestate ser
ui postquã erat peculiaris, hoc sufficiat siue ignoraui, siue sciui
eam fuisse sibi surreptam, vt patet hic dum dicunt, (si surrepta
sit me ignorante,) & postea dicit (etiam si sciuero,) debet intelli-
gi scilicet eam esse surreptam, & tñ Iurisconsul. in distinctione
dicit sufficere eã reuersam in potestatem serui: qa in reb. peculia
rib. sufficit scientia, & animum serui, nec attenditur ignorantia
dñi, vel scientia. Vnde etiã ignorans dñs vsucapit per seruũ tales
res, vt ḡ. eodem. l. si is qui pro emptore. ¶ In glo. mag. quæ est cõ
fusa, recitat vnam distinctionē. Tu autē clarius distingue vt ex
tex. hic colligitur, q̄ aut res mea surripitur seruo meo per ex-
traneũ, aut surripitur mihi per ipsum seruũ. Primo casu aut erat
peculiaris, aut non, & hoc casu sufficit q̄ redeat in potestatem
serui, etiã me ignorante siue sciuerim fortè factũ, siue ignoraue-
rim, vt in primo casu huius §. secundo casu debet redire in po-
testatem meã, & me sciente, vt hic in ver. cõmodius, quia fui pri
uatus possessione, vt supra eodem tit. i. l. rē quæ nobis, & non di-
citur reuersa in potestatem meã, nisi etiã possessionem recupe-
rarem, vt ḡ. ea. l. §. tunc in potestate. sed nõ recupero nisi sciam,
quia possessio sine animo non acquiritur. l. iij. ḡ. titu. j. ¶ Secun-
do casu principali qñ seruus surripuit, aut illa erat res peculiaris,
& non fit furtiua, nec mutat conditionē, & iste casus non poni-
tur hic. sed ḡ. de furtis. l. interdũ. §. cum aũt. Aut non erat pecu-
liaris, & tunc efficitur furtiua, licèt nõ cõpetat actio furti, vt no.
ḡ. ead. l. §. si rem, non tamen priuor possessione, vt l. rē quæ no-
bis. ḡ. tit. j. licèt secus qñ extraneus surripuit, & propter hoc, quia
possessione non priuor, si ignoraui furtum, sufficit q̄ reponat
in eodem loco, etiã me ignorante. vt in ver. ideoq;. sed si sciui
furtum factũ, debeo etiã scire, q̄ sit reposita, non sic si extraneus
mihi surripuisset ignoranti. & postea in eodem loco reposuisset
me ignorante: quia cũ fuerim priuatus possessione etiã igno-
rans, non recupero eam ignorans, ideo non dicitur in meam
potestatem reuersa, quia requiritur, quòd recuperē possessio-
nem, vt in §. tunc in potestate. Si autem non reponeret in eodē
loco, licèt eã teneret & malo aĩo, sed tanquã in peculio, hoc nõ
sufficeret ad purgandũ vitium, nisi in hoc consentirem; quia nõ
debet esse in sua potestate constituere sibi peculium de re mea
præter meam voluntatem & iste est vltimus casus huius §.

1 *Si depositarius, vel commodatarius præter voluntatem domini rem alienat,
committitur furtum, & efficitur res furtiua. Si tamen eam recuperat, vi-
tium furti purgatur.*
2 *Emphyteuta vel feudatarius si alienat rem domino non requisito, & sic inci-
dit in commissum, non euitat hanc pœnam, licèt eam recuperet redimendo.*

1 §. Item Labeo. ¶ † Si depositarius, vel commoda-
tarius præter voluntatē dñi rem a-
lienat, committitur furtũ, & efficitur res furtiua. Si tñ eam recu
perat, vitium furti purgatur. hoc dicit. ¶ In gloss. j. ibi, (soluent,)
ibi. & etiã vt colligitur ex glo. huius l. nam quo ad purgandũ vi-
tium rei, benè sufficit redemptio, vel reuersio vt hic: sed quo ad
euitandum pœnam quam incurrit depositarius alienãdo, quia
incipit teneri de casu, vbi primo non tenebatur nisi de dolo, nõ
sufficit

sufficit reuersio, vt d.l.i. §. si rem. ff. depositi. nec quantū ad euitā-
2 dū pęnā furti, vt l. qui ea mēte. ff. de fur. & hic in gl. fi. Et per hoc de
a terminatur si emphyteuta, uel feudatarius[a] alienat rē dñi nō re-
quisito, & sic incidit in cōmissum, nō euitat hanc pęnā, licèt eā
recuperet redimendo, & de hoc est casus in c.i. quid iuris sit, si
post alienationē fundi uassallus illud recuperauit in vsib. feudo-
rū. ¶ In gl. q̄ incipit, (sed qualiter,) ista gl. voluit sic opponere, ut
vt habet in gl. præce. qñ ignoraui depositariū alienasse, tunc ēt
si ignoro ipsum redemisse, dr̄ reuersa in mea ptātē. cōtra: quia
ipse priuauit me ēt ignorantē, possessionē alteri tradendo, vt s.
tit. i l.iii. §. q̄ si seruus, & ignorans non possum possessionē recu
perare. vt d. l. iii. in prin. ergo non dicitur reuersa in meam po-
testatem, cum requiratur recuperatio possessionis. vt ff. in §. tūc
in potestatem. glos. istud contrarium non soluit. Barto. dicit
q̄ si ignoraui ipsum alienasse, habeo animum ad huc retinen-
di possessionē p eū, licet non retineam, & iste animus operat̄,
vt si postea redimat, acquirā de nouo: qa animus retinēdi suffi-
cit ēt ad nouā acquisitionē, vt no. in d.l. iii. in princ. ff. tit. i. de quo
vt hic casus, intelligendo isto mō, pro quo ēt gl. sequēs q̄ dicit
(igit̄ in possessionē &c. Alii aūt dicunt contrariū, q̄ nō recupe-
ret possessionē, vt habet̄ in gl. seq. & dicunt non esse necessariū
q̄ possessionē recuperet, vt dicatur reuersa in potestatem per
§ tunc in potestatem. in fi. sed hoc non placet per princ. illius §.
nec ob. finis, quia ibi recuperat pretium rei, & sic satis videbat̄
recuperasse possessionem. argumē. in l. qui pretio. supra de vsu
fru. ¶ Vltimo opponitur. de §. quod autem. supra ea.l. ubi non
sufficit redire in potestatem depositarii. so. ut ibi dixi: quia ibi
extraneus surripuit depositario, hic ipse depositarius surripuit,
domino alieno.

§. Si pupilli res,

¶ In re surrepta pupillo uel adulto sufficit rem redire in potestatem tuto ris, uel curatoris, aut administratoris legitimi, ut purgetur uitium nec sufficit scientia ipsorum de reuersione. hoc dicit.

§. Tunc in potestatem,

¶ Ad hoc, ut res dicat̄ reuersa in potestatē domini requirunt̄ tria, s. q̄ dñs recuperet possessionem: item q̄ taliter q̄ ab eo non possit auelli, item q̄ ex certa scientia tanquā de re sua, non per errorem tanquam de re aliena, Etiam qui litis æstimationem recipit de re furtiua; censetur possessionem recuperasse, ut purgetur vitium. hoc dicit.

ADDITIO.

a Vel feudatarius, uide Ant. de Bu. in c. potuit. extra de loca. & ibi per Inno. Ioan. de Imo. in l. si a me. supra ad legem fal. Bar. in l. insulam, in iii. q. de uer. ob. & in l. si quis libellos. de ap. Bal. cōnsi. cccviii. iii. lib.

1 *Partus ancillæ furtiuæ, an sit furtiuus.*
2 *Partus ancillæ an possit usucapi.*
3 *Si superueniat scientia bonæ fi. possessori q̄ ancilla sit aliena (licet eam postea contrectet,) non tamen efficitur fur, nec partus efficitur furtiuus.*

1 b §. Hæres qui in ius.

¶ † Hic incipit tractare de alio articulo, s. d̄ partu[b] ancillę furtiuæ, utrū sit furtiuus, & utrū possit usucapi. Et scire debemus, q̄ in tribus casib. sine dubio est furtiuus. s. qñ erat in utero tempore quo mater fuit subtracta, nā cū sit pars viscerum, contrectās matrē, cōtrectat ēt partum. & sic in utroque cōmittit furtū. Idē si tunc nō erat in utero, sed postea cōcepit apud furem, nā nouiter contrectando, licet nō cōmittat nouū furtum i matre. l. si dominus, cū ibi not. ff. de fur. & l. cū q. ff. de fur. benè tñ cōmittit nouū furtū in partu nouiter creato, ēt si apud eum nō pariat, sed apud bonæ fidei possessorē, in quē postea ipse trāstulit. Tertius casus est qñ non cōcepit apud furē, sed apud aliū malęfidei possessorē, i quē fur postea trāstulit, nā & ipse fur est nouiter cōtrectādo, ut hæc habent. & pbantur in l. ancillæ. C. de furt. Et de hoc articulo nō intendunt isti tex. tractare, sed præsupponunt. si aūt cōciperet apud bonæfidei possessorē in quē fur transtulit, tūc nō esset furtiuus siue esset vniuersalis successor, vt hæres, si-
2 ue singularis. † Secūdus articulus est utrū talis partus possit usucapi, & clarū est. q̄ in casibus in qbus dixi ipsum esse furtiuū. nō pōt vsucapi ēt p habētē titulū, & bonā fidē, nisi uitiū sit purgatū. Sed dubiū est, qñ nō est furtiuus. ut qa cōceptus penes bonęfidei possessorē, q. tñ habuit cām a fure. cōstat. n. q̄ ex sola pceptione nō sit bonæfidei possessoris, qa nō est in fructu. ut l. i pecudū. supra de usuris. & dixi supra ea. l. §. fructus. q̄rit̄ ergo, utrū saltē possit usucapere tit. p suo qa natus ē ex ancilla quā putat suā: & si hoc esset uerū, esset suus, ergo ista credulitas dat iustū titulū p suo, qa puenit ex eā, q̄ si esset vera, sufficeret ad acquisitionē dominii, & de hoc articulo intēdit tractare iste text. cū § seq. de quo ēt tractat̄. infra e. l. iusto. & si possessionis. & l. si ancillā infra pro suo, & supra de publi. l. si ego. §. partus. & ibi vide gl. magistrā. in d. l. ancillæ. ¶ In isto aūt tex. colligit̄ talis distinctio, q̄ aut ille bonæfidei possessor qui habuit cām a fure erat vniuersalis successor, ut hæres, & nō usucapit, ēt si uelit incipere tempus ex persona sua, quia mala fides auctoris sibi nocet, quia est uitiorum, & culpæ successor, ut l. cum hæres. de diuer. & tempo. præscrip. Aut erat successor particularis, cui, non tantum nocet mala fides actoris. ut l. i. C. de præscriptio. longi tempo. & tunc aut fur erat in sua potestate. & idem ut mala fides furis ei noceat. vt in §. de illo, in prin. vsq; ad ver. sed si. Si verò fur nō erat in sua potestate, & tunc aut ad ipsum peruenit notitia, quod ancilla erat furtiua, vel aliena antequā conciperet, postquā ad eū peruenit bona fides, & idē, vt impediatur vsucapere. Aut post partum natus est, & sic postquam incipit vsucapere, quia vsucapio non incipit nisi postquā est natus, quia prius non est res de per se, & tunc nō impedit vsucapionē complere iure isto, quia hoc est regulare q̄ mala fides superueniens post cęptā vsucapionē, ipsam non interrumpat. vt l. i. C. de vsucap. transforman. hodie secus de iure canonico, & sic vsq; ad §. lana, ponit quatuor casus, istū tñ vltimū intellige sanè, quando post cęptā vsucapionē peruenit notitia, q̄ ancilla erat aliena, nō tñ q̄ esset furtiua. Si autē sciret, q̄ esset furtiua, iste quintus casus non ponitur hic. Sed quid iuris sit, dic vt in d. l. si ancilla. ff. pro suo. quæ est notabilis in ista materia. Item omittitur sextus casus, quid si peruenit ad eum notitia, q̄ erat abortus post partū conceptum, & antequam esset editus? & dic q̄ tunc nō nocet, sicut nec nocet qñ post editū, & iste casus ponit̄ infra eod. l. iusto. §. & si possessoris. ver. veluti. q videt̄ huic cōtrariari, sed solue vt dixi etiā in tex. hic dū dicit, (si antequā pariat,) subaudi, & etiam antequā cōcipiat. Omittitur septimus casus, & vltimus quādo nūc superuenit sciētia, q̄ ancilla esset aliena, quousq; durat ips vsucapiōis, & nūc sine dubio vsucapit, vt d. l. si ego. §. partus. de publi. & ff. tit. i. l. nō solum. in prin. ¶ In primo casu super prima glos. ibi, (sed qa in mala fide succedit.) Et sic patet, q̄ cū istud nō sit vitiū reale, sed personale, licèt hęres nō posset vsucapere, alius tamen singularis successor bene posset vsucapere hunc partum. si haberet causam a non dño post quām fuit cōceptus apud hęredē bonæfidei, & sic nō erat furtiuus. ¶ Itē intellige q̄ hæres nō vsucapit, etiā si velit incipere vsucapione ex persona sua, licèt Martinus cōtrariū teneat, cuius opin. confunditur per istū tex. de quo in l. cū hæres. de diuersi. & tempor. præscrip. singularis aūt successor potest incipiendo ex sua persona. Sed si vult iungere possessionē sui actoris malæfidei, nō potest, dic, vt l. Pompo. §. cū quis. ff. tit. i. ¶ Itē scias quòd Dyn. in cap. ii de regu. iur. libr. vi. in fi. tenuit istū §. & similes non habere locū de iure canonico, quod considerat solū verè malā
c fidē, sed hæres nō dicit̄ verè hr̄e malā fidē, sed fictè,[c] si defunctus habebat, & sic vult q̄ hæres possit vsucapere, vel præscribere, quod defunctus nō poterat ppter malā fidē. Hoc non placet salua sui pace: quia ius cano. venit ad impediendū vsucapionem, vel præscriptionem in casibus in quibus de iure ciuili malæfidei possessor poterat præscribere, non aūt venit ad inducendum, in casibus in quibus non poterat. Et satoot q̄ loquatur de vera mala fide, nō de ficta, vbicunque ergo de iu. ciui. mala fides ficta nō noceret, nec etiā nocet de iure canonico, sed vbicunque noceret, vt hic, & in casu sequēti. per ius cano. hoc nō corrigitur, nec immutatur. Vbi autem mala fides vera de iure ciuili non nocebat, de iure cano. nocet. & iura ciuilia corriguntur. Posito ergo quod huic hæredi non nocebit dispositio iuriscon. nocet tñ dispositio iuris ciuilis, quod non est correctū per l. si non lex. de hæredi. insti. ¶ In secundo casu ibi, (quia possessor, supple & mala fides serui, non autē nocet vitium reale: quia isto casu partus non est furtiuus, sicut in præcedenti. Vnde per aliū in cuius potestate iste fur non esset, benè posset vsucapi, vt in sequenti casu. Et aduertendum quia glo. intelligit istū casum, quando ad dominō peruenit scientia, q̄ esset ancilla, antequā conciperet, & hoc per tex. in ver. sequen. tu dic contra. q̄ etiam si nunq̄ ad eū peruenit scientia, non potest vsucapere: quia mala fides serui nocet sibi, sicut in præcedenti, quia reputatur eadē persona postquā est i sua potestate. Et idē in patre & filio. vt ff. eo. l. hęres. §. fi-
3 na. in casu autē sequenti nō erat in sua potestate. ¶ † In tertio, & quarto casu in ver. sed & si, no. q̄ si superueniat scientia bonæfidei possessori, q̄ ancilla sit aliena (licèt eam postea contrectet) nō ppterea efficitur fur, nec partus efficitur furtiuus. licèt nunc sit malæfidei, quod ergo dicitur in l. ancillæ. in fi. C. de fur. habet locum in eo qui a principio fuit malæfidei, & tunc committit furtum tā in ancilla, quam in partu, secus si bonæfidei, licèt efficiat̄ malęfidei, vt ff. e. l. iusto. §. & si possessionis, ideo si post partū cōceptum superueniat scientia de re aliena, nō impedit̄ vsucapio, vt d. §. & possessionis. quod non esset, si efficeretur furtiuus.

ADDITIONES.

b ¶ Partu. vide eundem Bar. in l. si aliena infra pro suo. & in l. annale. C. de fur. & latè vide Bar. & ibi glo. in l. i. C. de vsucap. trans.
c ¶ Fictè. Adde vt per Anch. in c. sine possessione. de reg. iur. in vi.

1 *Lana ouium furtiuarum, quando dicatur furtiua, & num possit vsucapi.*
2 *Nemo vsucapit rem suam, quando erat irreuocabiliter sua, aliàs secus.*

1 §. Lana ouium,

¶ † Lana ouiū furtiuarū si fuit detonsa penes furē est furtiua, & per nullū pōt vsucapi, si verò penes bonæfidei possessorē, nō est furtiua, & sic est vsucapibilis per aliū quàm per bonæfidei possessorē: qa ipse efficitur dns. eo ipso q̄ percipit, & idē in agnis ouiū furtiuarum. hoc dicit, ¶ Primū dictum istius §. procedit sine scrupulo, q̄ lana detōsa penes furē est furtiua, quia postquam est detonsa, consideratur de per se. Vnde cum fur ipsam contrectet contra voluntatem dñi, nouum furtum facit tanquam in re noua

& diuersa

diuersa ab ouibus. Sed secundus & tertius casus non videntur procedere: quia posito quod sit detonsa penes bonæfidei possessorem, si iã erat in esse perducta, tempore quo oues fuerunt subtractæ vel postea apud furem, videtur, quod in ea committatur furtum, sicut in partu qui tũc erat in vtero, vel qui concipitur postea penes furem, quia sicut contrectando matrem, contrectat etiam partum, qui est portio viscerum, vt l. j. de ven. in pos. mit. ita contrectando oues, contrectat etiam lanam, quæ est apud eas non detonsa, ergo in ea committitur furtum, & licèt postea tondatur penes bonæfidei possessorem, non propterea vitium furti purgatur, sicut nec in partu nato penes eum. Et idem per omnia in agnis ouium furtiuarum, quia est casus expressus de hoc. in l. qui vas. §. si ancillam. ver. idem in pecudibus. ff. de furt. vbi dicit esse idem in agnis, quod in partu ancillæ, & hic dicitur contrarium, quod est idem, quod in lana ouium. glo. quæ sensit istud contrarium, intelligit istũ tex. quando agni fuerunt concepti, & nati penes bonæfidei possessorem. secus si erant concepti tempore furti facti, vel concipiuntur penes furem, vt in contrario. Item videtur posse dici in lana, vt intelligatur de illa quæ fuit in esse producta penes bonæfidei possessorem, & apud eum detõsa, secus si erat tempore furti facti, vel penes furem. Bar. primum dictum de agnis videtur fateri, sed illud de lana non, quia intelligit etiam si tempore facti furti, vel penes furem fuit in esse producta. Et ad cõtrarium respondet, quod non ita dicitur contrectari lanæ per contrectationem ouium, sicut dicitur per contractari partus per contractum matris, quia partus consideratur de per se, sed lana nõ. Hoc videtur mihi trussa, nam partus antequam nascatur non consideratur de per se, & ideo qui emit ancillam, non dicitur emisse partũ, nec euicto partu, cõmittitur stipulatio de euicto, vt l. si prægnans. cũ seq. ff. de euic. nec potest assignari bona ratio diuersitatis, si subtiliter consideretur, dic ergo verum esse, quod si erat in esse producta, vel agni concepti tempore furti facti, vel penes furem tam lana quàm agni sunt furtiui, sicut & partus ancillæ. vt in d. §. si ancillã. ver. idem in pecudib. sed si tondantur vel nascantur penes bonęfidei possessorẽ, istud furti vitium purgatur, quia cum incipiant esse eius, eo quia sunt in fructu, dicit res reuersa ad dñm, ideo sunt vsucapibiles per alium. Et si dicatur ex quo erant res furtiuæ quomodo efficiuntur istius bonęfidei possessoris? rñdeo: quia lex Attinia impediebat rẽ furtiuã fieri alicuius ẽt bonęfidei possessoris per vsucapionem, vel præscriptionem. & qñ erãt tales res, non efficiebãtur statim suæ, sed ista lana & agni efficiũtur statim sui propter istã solã bonã fidẽ, qa erãt in fructu, & istud nõ prohibet lex Attinia, & iste est verus intellectus per quem tolluntur cõtraria difficilia.

2 ¶ † Vlt. allegatur iste tex. quod nemo vsucapit rem suam,[a] sed dic

a hoc verũ qñ erat irreuocabiliter sua, aliàs secus vt dixi ff. ea. l. §. fructus. per l. libellos. §. si quis seruo. de capti.

ADDITIO.

a ¶ Rem suã. Adde Par. & Bal. i l. iiij. C. qđ me. cau. Bar. ĩ l. in bello §. si qs seruũ. & limita vt per Bal. & Doc in l. 4. C. de fur. & vide no. per Bal. in l. ancillæ. eo. titu. de furtis.

§. Si ex lana. Glo. intelligit qñ malæfidei possessor de lana furtiua fecit vestimentum furtiuũ, sed secus est. si erat bonæfidei, quia tunc cum materia transiuit in materiatum, non debet considerari materia de per se, sed ipsũ materiatũ quod est diuersum, & illud nunquã fuit subtractũ per l. adeo. §. cum quis. ff. titu. ij. sed contra secundum Dy. quia bona fides successoris non purgat vitiũ furti, quousq; res redeat ad dñm. sol. verum est nisi res furtiua esset translata in aliã speciẽ per istam gl. facit ff. de leg. iij. l. lanam. & de auro & arg. lega. l. Seia.

§. Si rem pignori. Quando dominus surripuit rem suam, etiam ei qui habebat iustã causam detinendi, & ius in re, non efficitur res furtiua, & sic est vsucapibilis, licèt furtum committatur. h. d. ¶ In gl. mag. ibi. sol. hic suam, ibi. idest in contrarijs alienã obligauit &c. Ista est diuinatio, præterea rem alienam nõ potest quis obligare. Dic ergo quod hic, & ibi obligauit suam, & ad cõtrarium dic, quod ipse surripuit rem quæ non efficitur furtiua, quantum ad ius creditoris in hypo. sed bñ efficiẽ furtiua. Contra, quod illud ius non possit præscribi nisi res fuerit ad creditorem reuersa, vt l. contraria. & dixi ff. ea. l. §. quod autem. & ideo in fi. glo. dum dicit. vel dic cõtra hypo. &c. intellige de hypo. alterius creditoris quàm illius, cui fuit subtracta, vt contra illam possit pręscribi, etiam per illum qui habuit causam a domino. & sic est effectus dominus, sed non irreuocabiliter. vt dixi in §. lana.

1 *Res violenter possessa, num possit vsucapi vel præscribi.*

2 *An res afficitur vitio reali, etiam quando possessor fuit suspicatus se posse repelli, licèt non fuerit violenter expulsus.*

1 §. Si tu me vi. ¶ † Res violenter possessa, etiam a malęfidei possessore non põt vsucapi, vel præscribi. nisi vitiũ violentiæ sit purgatũ, secus si nõ est violẽter possessa, licèt possessor fuerit violenter expulsus. Et non dr̃ vitiũ purgari, si res fuerit reuersa ad dñm violẽter, licèt ab ipso violẽter fuerit possessa, qa nõ est reuersa irreuocabiliter. h. d. vsq; ad §. si viã. ¶ Et istũ §. itellige qñ nõ dñs violẽter deijcit dñm de possessiõe fundi, & tũc nõ est dubiũ, quod fund⁹ afficiẽ vitio reali. idẽ si deijciat aliũ non dñm, sed possessorẽ bonæfidei, & ẽt malæfidei, vt hic patet. Quid si ipse dñs deijcit possessorẽ? videtur idem, vt ff. in §. si dñs. sed nihil facit, quia nos quærimus vtrũ si dñs expellit possessorem, an res afficiatur vitio reali, ibi aũt iam erat affecta per expulsionem factã a non dño, & quæritur si dñs recuperet, an illud vitium purgetur? & dicit ibi quod non. Item adhuc vr̃ quod afficiatur, quia non licèt dño expellere possessorem propria auctoritate, & dicitur ille cõmittere violentiam, & cõpetit illi interdic. vnde vi, nec potest sibi obijci exceptio dñij. Breuiter fateor ista, tñ nõ propterea puto rem affici vitio reali, sicut nec qñ dñs surripuit rem suã, vt in §. præcedenti, & tñ ibi cõmittebat furtum creditori, sicut & hic committit violentiam possessori. Item quia nõ committit clandestinitatẽ in re sua. vt ff. titu. j. l. si ideo. §. fi. si aũt non esset dñs, sed putabat se dominũ, tũc adhuc glo. hic in versi. si fundũ, super verbo, (sciẽs) tenet idẽ. sed Bar. cõtra & benè: quia sua credulitas postquã non aderat veritas, non excusat quominus afficiatur vitio reali, ex quo re vera cõmissa

2 est violentia. ¶ † Vltimò Bar. hic tenet quod res afficiatur vitio reali, ẽt qñ possessor fuit suspicatus se posse repelli, licèt non fuerit violenter expulsus. In contrariũ est tex. cum glo. in l. si nulla. C. de acquir. pos. de quibus Bart. non meminit.

1 *Non vtens seruitute per legitimum tempus, perdit eam, licèt per dominũ fundi seruientis fuerit vi prohibitus, & ille præscribit libertatem.*

2 *Qui non vtitur seruitute longo tempore (licèt in nulla negligẽtia sit, quia fuit prohibitus) eam perdit, & an restituatur.*

3 *Quòd quis præscribat libertatem contra seruitutem rusticam, etiam si sit in mala fide.*

4 *Vbicunq; requiritur factum præscribentis, semper requiritur bona fides, secus si sufficit negligentia non petentis, vel vtentis.*

5 *Debitor etiam si sciat se debitorem, an præscribat contra creditorem spatio. xxx. annorum, vel minori, si per statutum redigatur ad minus tempus, & numero 6.*

6 *An tale statutum valeat.*

1 §. Si viam habeam. ¶ † Non vtens seruitute per legitimum tẽpus, perdit eam licèt per dñm fundi seruiẽtis fuerit vti prohibitus, & ille pręscribit libertatem. h. d. Et est subtilis §. & semper allegatur maximè per vnam opin. Bart. quam hic ponit, & tractat de materia præcedenti, quia videbatur quod qui prohibuit vti seruitute, non præscribat contra non vtentem, quasi vi possideat ipsam libertatẽ.

b Et res violenter possessa non præscribitur,[b] sed text. hic voluit ad hoc respondere quod procedit in rebus corporalibus, quę propriè possidentur, nos loquimur in iure incorporali, quod propriè non possidetur, sed certè saltem quasi possidetur, ideo ista ratio non est bona, sed melior ratio est: quia si prohibes me uti seruitute, non possides illam, quia ea non vteris, sed vteris libertate, & illam possides. Aut ergo dicimus, quod violentia impediat præscribi seruitutem, & hoc non cadit hic, quia tu non agis de ipsa seruitute præscribenda, sed de præscribenda libertate contra seruitutem. Aut dicimus quòd noceat in præscribenda libertate quasi illam vi possideas, & hoc etiam non cadit hic, quia materia præcedens loquitur, quando violenter possidetur res, quæ ad alium pertinet, vt illa non præscribatur per violentum vel alium, sed in casu isto ista libertas prædii tui nunquam ad me pertinuit, nec erat in rerum natura durante seruitute, sed ea finita, de nouo creatur vel detegitur illa quæ a princ. fuerat obfuscata. vt infra no. de iust. & iu. l. manumissiones, non ergo cadit hic materia præcedens, ista est sub-

2 tilis inuestigatio huius §. ¶ † Ex quo §. not. quòd qui non vtitur seruitute longo tempore (licet in nulla negligentia sit, quia fuit prohibitus,) tamen eam perdit, dic tamen quòd restituitur in integrum ex clausula generali, si qua mihi iusta causa videbitur, posita supra quib. cau. maio. l. j. in fi. Et est casus in l. Atticinus. de seruitu. rustico. prædio. & hoc postquam seruitus fuit tradita, sed antequam perfectè sit tradita, prohibitus vti ea habebat interdictum, vnde vi, contra prohibentem, tanquam fuerit saltem quasi spoliatus: quia vera spoliatio cadit in corporalibus quæ vere possidentur, sed in iuribus incorporalibus, quæ quasi possidentur, videtur cadere quasi spoliatio, quicquid text. hic in fin. dicat, quia non potest negari, quin esset in quasi possessione seruitutis, a qua fuit deiectus, glo. hic sentit, quod competat vtile interdictum, vnde vi, & idem sentit Barto. per l. si plures. §. deiectum. infra de vi & vi ar. sed glo. in l. iij. § vnde vi. eodem titu. aliter loquitur. dic ut ibi:

3 ¶ † Not. etiam hic, quòd quis præscribit libertatem contra seruitutem rusticam, etiam si sit in mala fide. Et dicit gloss. notabilis in l. fi. quemadmo. serui. amitta. quod hoc est ideo, quia ad pręscribendum isto casu non requiritur aliquod factum, sed sufficit solus non vsus aduersarij, secus dicit glo. notabiliter in præscribenda libertate contra seruitutem vrbanã, quia tunc requiritur

ADDITIO.

b ¶ Non præscribitur. Adde Bar. in l. iii. C. quod met. ca. & de intellectu huius §. vide Bal. in c. si quis per xxx. de feud. suc. controuers.

ritur factū præscribentes. vt in l. hæc aūt. de sig. verb. ꝑdio. & ideo,
requiritur in eo bona fides. Certè ꝗ requiratur factū prescriben
tis, benè dicit illa l. hæc autem. sed ꝗ propter hoc requiratur bo
na fides, hoc non dicitur ibi, sed habemus auctoritate illius glo.
4 singularis in d. l. fina. † ꝗ vbicunque requiritur factū præscriben
a tis semper requiritur bona fides.[a] secus si sufficit negligentia
nō potētis, vel vicentis vt hic. ¶ Et propter hoc Bart. licèt sub du
bio determinat hic ꝗ c. malæfidei possessor. de reg. iur. in vi. nō
5 habet locum in præscriptione contra actionē personalē. † quia
debitor etiam si sciat se debitorē, præscribit contra creditorem
spatio xxx. ann. vel minori, si per statutum redigitur ad minus
tēpus, sicut præscribebat de iure ciuili. vt in l. sicut. C. de præscr.
xxx. ann. quæ lex secundum eū non est correcta per illud c. quod
loquitur ut malæfidei possessore. & sic in præscriptionibus, quæ
currunt ratione possessionis præscribentis, vt contingit in præ-
scriptionibus rerum corporaliū, & cōtra reales actiones, in qui-
bus nimirū si requiritur bona fides: quia etiam factum præscri-
bentis requiritur, scilicet possessio, sed in actionibus personali-
bus, non sufficit negligentia non petentis. argu. eorum quæ di-
cta sunt, Sed gloss. in d. l. sicut quę incipit, (vt seruitutem) dicit ꝗ
debitor in actione personali dicitur pręscribere ratione cuiuſ-
dam quasi possessionis, quā videtur habere de ipso debito per l.
regulariter. de peti. hęred. & sic illa glo. facit contra rationē Bar.
Præterea ius cano. non considerauit hic vtrum requiratur factū
præscribentis, vel non, sed solum malam, vel bonam conscien-
tiam. Præterea de iure ciuili res corporales præscribuntur etiā
cum mala fide spatio xxx. an. licèt ad eas præscribendas require-
retur possessio, & sic factū pręscribentis, vt patet in d. l. sicut. Nā
illa glo. quæ est in d. l. fina. & sua distinctio procedit in præscri-
ptio. long. tempo. non autē in præscriptione longissima, in qua
siue requiratur factum præscribentis, siue non, de iure ciuili
non requirebatur bona fides. Cum ergo ius canonicum venit
ad correctionem iuris ciuilis, vt in c. fina. de præscrip. corrigit
ipsum in omnibus casibus, in quibus loquitur, sicut ius ciuile nō
curabat de illo, ita nec ius canonicum, quare l. quæ venit ad in-
terpretationē, vel correctionem alterius, debet intelligi in eo
6 casu, & omni in quo illud loquebatur. † Et ideo ista sua opin.
communiter reprobatur tam per legistas quàm per canoni-
stas, vt not. Bal. in l. j. C. de seru. & aqua. & Angel. hic licèt dictas
rationes non tangat, & etiam ipse idem Bart. in l. omnes popu-
li. ff. de iusti. & iur. in ii. q. tenet contrarium eius quod hic dicit,
scilicet ꝗ statum disponens. ꝗ creditor non petens creditum
intra quinquennium cadat a iure suo, non valet, si debitor scie-
bat se debitorem: quia inducit peccatum, sed Ioan. And. in c. ij.
de excep. lib. vi. in nouella videtur idem dicere in foro ecclesia-
stico, quod non debet seruari, & ita dicit fuisse disputatum hic.
Et postea dicit, ꝗ nec etiam in seculari cum tractetur de pericu-
lo animæ. & sic ius canonicum est seruandum etiam in foro se-
culari. vt no. in d. c. possessor malæfidei. de reg. iur. Ego vidi
Doct. solennes consulere secundum opinionem Bartol. quam
b tenebant pro Euangelio[b] in ciuitate Florentiæ, & pluries ha-
bui istum casum de facto. Breuiter aduerte tria verba, nam aut
quærimus in præscriptione libertatis rei contra seruitutem prę-
dialem, vel quę debetur a re personę, vt vsusfruct. vel vsus, & di-
co quod in illo iura ciuilia non corriguntur: quia si quis non v-
tatur seruitute illa, perdit eam, licèt dñs prædij seruientis sciat il-
lā seruitutē deberi, & factū suum requirebatur, vt hic. & in alijs
simil. lib. quæ dicūt tales seruitutes perdi per nō vsum long. temp.
vt l. sicut. C. de seruitu. & aqua. & ratio est in promptu: quia tunc
nō ipse dñs qui habet malā fidē dicitur propriè pręscribere liber
tatē, sed ipse fundus qui debebat seruitutem in quo non est bo-
na, vel mala fides, sicut & ipse fundus retinet seruitutem, vt l.
qui fundum, quemadmodum, ser. amitt. & illa est ratio solem-
nis ad probandum ꝗ iste. §. non sit correctus per ius canoni-
cum. Aut loquitur de præscribenda libertate contra actiones
personales, & tūc aut sunt actiones de sui natura tēporales, vt re-
dibitoria, & quanto minoris, vel actio de dolo & similes, & tunc
adhuc idē dico: quia tūc propriè loquendo debitor nō præscri-
bit, sed ipsę actiones sua natura intereunt, quia fuerunt in esse ꝓ-
ductæ cū certa meta tpis. Aut loquimur in actionibus sui natura
perpetuis, & tunc aut lex, aut statutū dirigit verba ad debitorē, ꝗ
præscribat si creditor nō petierit, & tūc si est malæfidei, nō præ-
scribit, & ideo leges quæ dicebant contrariū, sunt correctæ per
ius cano. hoc casu, si fieret statutū, quod isto modo loqueretur,
si non faceret expressam mentionē de malæfidei debitore, tale
statutū intelligeretur solū de debitore bonæ fidei, qui ignorat se
debitorē: quia nō censetur in verbis generalib. velle compre hē-
dere casum super quo nō potest disponere. vt l. fina. quæ in frau.
cred. & ff. ad municip. l. Lucius. §. penul. in fine. & quod not. in c.
eos. de immunl. eccl. lib. vi. in Nouella. & si expresse disponeret
cōtrariū, ꝗ ēt malæfidei possessor præscribat, nō valeret, & ita
intelligo dictū Bart. in d. l. omnes populi. Si verò nō dirigit ver-
ba in personā debitoris, disponēdo ꝗ pscribat, sed dirigit in per-
sonā creditoris dicēdo. ꝗ cadat a iure suo, si non petierit intra tā
tū tps. Et tūc sub correctione melius sentiētis, videt mihi ꝗ opi.
Bar. possit optime saluari: qa tūc debitor nō dicit̄ propriè præ-
scribere, & sic cessant iura disponentia malæfidei possessorē nō
præscribere, sed ipse creditor mulctatur ab ipso statuto propter
negligentiam hac pœna, & sic debet cedere lucro debitoris, vt l.
ij. ꝗ pœnæ. ff. de sol. cōstat enim quod statutū potuit afficere sibi
subiectū. & inferre sibi hanc pœnam. Ergo debitor nō peccat al-
legando peccatū statuti, quia etiā de iure cano. pœnæ peti pos-
sunt, vt no. in c. suā. de pœnis. Et qñ lex ciuilis nō nutrit peccatū
etiā in foro conscientię & pęnitētiali, est seruāda, vt no. in c. quā-
quam. de vsuris. lib. vj. in nouella. vbi allegat beatum Thomam
de Aquino in ij. ij. & ita sentio de isto articulo, licèt non reperiā
per alios ista fuisse tacta. & hæc puto vera sicut Euangelium.

ADDITIONES.

a ¶ Bona fides dicit Bal. in l. j. C. de ser. & aqua. quod tamen in dubio oīa pdia
naliter sint libera, ē psumptio cōtra pscribētē seruitutē, ideo nō psumit bona
fides, & hanc opi. simpliciter appbat Ant. de Bu. in c. si diligēti. de pscri. Pet.
de Anc. in c. fine poss. de re. iu. Are. cōs. xxx. vbi oia pdicta refert & sequtur.
b ¶ Pro euange. crēdo firmiter ꝗ Soc. quodam suo consi. teneat op. Bart. sed
nunc non habeo de quo per An. consi. v. Lud. Ro. consi. ciiij. per eūdem Pau.
cons. ccxcv. Bal. cons. cclxxix. iii. li. & consi. cccccxxxvi. Anch. consi. cxxxix. &
an contra taliter præscribētē, vel contra sententiam iud. possit recurri ad fo
rum eccle. uide per Bal. in ca. si quis per xxx. ff. de feu. fue. contr. per eundem
in l. i. §. initiū. supra de poss. & in l. contractibus. §. fi. de non nu. pec. &c.

1 *Qui occupat possessionem vacantem, non dicitur violenter possidere, & sic res non afficitur vitio reali.*
2 *Violentia quæ committitur post acquisitam possessionem in ipsa defendenda, non reddit possessionem violentam.*

1 §. Item si occupaueris. ¶ † Qui occupat[c] pos-
c sessionē vacantem, non
dicitur violenter possidere, & sic res non afficitur vitio reali. h.
d. & tene menti. Et intellige, ꝗ vacabat naturalis, & ciuilis secun-
dum glo. & ꝗ non afficitur ipsa res seu proprietas, & sic non im
peditur vsucapi, vel pręscribi respectu proprietatis, sed ipsa pos-
sessio benè est vitiosa vitio clādestinitatis, qđ dicitur vitiū quasi
violentiæ, & non afficit proprietatē sed possessionem iuxta no-
ta. supra titu. l. Pompon. §. cum quis. & effectus est, quia compe
tit pro ipsa recuperanda possessoriū. l. cū quærebatur. C. vnde vi.
tamen quia non est vitium verę violentiæ admittitur exemplo
domini. vt ibi no. quod nō est vera violētia. vt l. si quis ad se fun
dum. C. ad legem Iulia. de vi. & ita declara glo. hic dum dicit (sed
2 nihilominus &c.) † Et not. tex. ibi (deinde venientem dominum
&c.) ꝗ violentia quæ committitur post acquisitam possessionē
in ipsa defendenda non reddit possessionem violentam.

ADDITIO.

c ¶ Occupat. Sed an tunc dicatur vitiosa vide in l. fi. per Bar. C. vnde vi. & in l.
Pompo. §. i. supra de acqui. poss.

§. Libertatem ser. Contra non vtentem seruitute,
præscribitur libertas indistin-
ctè, & etiā si sit seruitus habēs causam discontinuam. licèt ista ser
uitus, tēpore nō præscribit̄, nisi tanto tēpore cuius cōtrarij me-
moria nō existat, hoc intendit iste §. Fauorabilior est ergo præ-
scriptio libertatis, quàm seruitutis, qa in prima nō distinguitur
qualis sit seruitus cōtra quā præscribitur: sed indistinctè pscribi-
tur spatio lōgi tpis per nō vsum serui. Sed in secundo casu distin-
guitur, qa lōgo tpe nō pręscribūtur seruitutes, nisi illę quæ habēt
causam cōtinuā vel quasi, sed illæ quę habēt discōtinuā vt serui-
tutes viæ secus: quia requiritur tps, cuius memoria nō existat. vt
l. hoc iure. §. duc. aquę. de aqua quoti. & æsti. & plenè no. in l. ser-
uitutes la grande. ff. de seru. ¶ In tex. ibi, (seruitutū) s. quātuncū-
que habentiū cām continuā, vel discontinuā. ¶ In tex. ibi, (quia
eā) hic tollit obiectionē, quę posset fieri cōtra hoc vltimū: quia
qñ habet causam discōtinuā prohibet vsucapio vel pręscriptio
per l. voconiā. s. lōgi tēporis, sed ad hoc respondetur, ꝗ prohibet
vsucapionē ipsius seruitutis, seu per quam seruitus constituitur,
nō autem illam, per quam inducitur, nec liberatur a seruitute.

LEX V.

1 *Si præscribens cadat a possessione, præscriptio naturaliter interrumpitur, & ista interruptio prodest etiam omnibus contra quos præscribitur, non soli interrumpenti.*
2 *Si quis incepit haberet titulum, & postea deficiat, & incipit habere bonam fidem, & postea deficiat, an interrumpatur præscriptio naturaliter.*
3 *Si res debita perueniat ad creditorem sine vitio, an interrumpatur præscriptio.*
Quid si mittatur in possessionem rei debitæ ex primo decreto.
Præscriptio ciuilis prodest soli interrumpenti: sed naturalis prodest omnibus.
4 *Præscriptio interrumpitur naturaliter, etiam per inundationē.*
Effectus interruptionis.
5 *Qualiter fiat perpetuatio actionis*
6 *Præscriptio quando dormiat, & quem effectum tunc pariat.*

1 NAturaliter. ¶ † Si pręscribens cadat a posses-
sione, pręscriptio naturaliter in-
terrumpitur: & ista Interruptio prodest etiā omnib.
contra quos pręscribitur, non soli interrumpenti.
h. d. ¶ In tex. ibi, (interrūpitur possessio.) & per cōsequēs vsuca-
pio vel pręscriptio, quę est possessionis effectus, & ideo qa dicit̄
ista interruptio naturalis, deficit vnū de substātialib. præscriptio
2 nis. s. possessio, † Quid autē si deficiant alia, vt quia cœperat ha-
bere

bere titulũ, & postea deficit, vel inceperat hẽre bonã fidẽ & po-
2 a stea deficit, & habet malã,[a] videt̃ idẽ ꝙ interrũpatur præscriptio
naturaliter: quia videtur eadẽ ratio, cũ ista sint substantialia, &
necessaria ad pręscribendũ, sed contrariũ est verius: quia nõ ita
sunt ista principaliter naturalia, & substantialia sicut possessio,
3 quod prosequere vt hic per Bar. ¶ † In glo. ii. ibi. §. vno. Docto.
dicũt, ꝙ ibi loquitur in ciuili interruptione, vel dic, ꝙ ibi loquit̃
cũ præscribitur actioni personali, quo casu si res debita perue-
niat ad creditorẽ sine vitio, interrũpitur pręscriptio quę nõ cur
rebat ratione possessionis debitoris, sed pp solã negligentiã cre
ditoris, ideo põt dici ciuilis interruptio inducta per illã l. & pro-
pter hoc his diebus consului, ꝙ si creditor mittatur in possessio
nẽ rei debitæ ex primo decreto interrũpitur præscriptio per il-
lũ tex. nec ob. ↄ. pro hærede. l. ii. & l. missio. ↄ. ꝓ emptore, quia ibi
loquitur qñ mittitur in possessionẽ ille, cõtra quẽ nõ præscribi-
tur, nã tũc nõ interrũpitur præscriptio contra dñm, cõtra quem
pręscribebatur. & vide bonã glos. in l. cũ notissimi. §. sed & si qs.
de pręscrip. xxx. an. quæ facit mentionẽ de publica interruptio-
ne, scilicet naturali, & ciuili. & ꝙ multiplex est interruptio ciui-
lis, & ꝙ illa prodest soli interrũpẽti, sed naturalis prodest oĩbus,
4 vt hic. ¶ † Et adde ꝙ naturaliter interrũpitur etiã per inunda-
b tionẽ.[b] vt s̃. tit. l. l. qui vniuersas. §. itẽ quod amari, & in l. iij. §. La-
beo, eod. tit. & qđ ibi dixi. ¶ Itẽ scias, ꝙ sunt tria, quorũ vnũ non
est aliud, sed interruptio præscriptionis, & effectus huius est, qa
tollitur & annihilatur totũ, quod vsque tũc erat factũ, & opor-
tet ꝙ de nouo inchoetur præscriptio tanti tẽporis, quanti prius
currebat, & vtrũ si cadit a possessione, & postea acquisiuit, an
possit pręscriptionẽ facere ratione tituli pręcedentis sine nouo
5 tit. dic vt no. in d. c. cũ folius. ¶ † Itẽ est perpetuatio actionis, &
ista fit per solã cõtestationẽ litis, per quã perpetuatur ad annos.
xl. si fiat cõtestatio ante finitã præscriptionẽ, etiã si actio erat an
nalis, vel minoris temporis, vt in l. fina. C. de præscrip. xxx. ann.
6 & not. gloss. iii. in d. l. cũ notissimi. circa princip. ¶ † Itẽ habemus
quod interdu præscriptio dormit, nõ dico ꝙ interrũpatur, vel
actio perpetuetur. & istud importat hoc, scilicet quod certũ tẽ-
pus deducit ipsa. & nõ computatur, & istud potest esse paruũ, &
magnũ secũdum diuersitas casuũ. & de hoc habetur in l. sicut. §.
fin. C. eod. titu. vbi de præscrip. xxx. anu. deducitur tẽpus pupilla
ris ętatis eius contra quẽ præscribitur, & dicit Bartol. quòd de
iure ciuili nõ reperitur, quod dormiat nisi in casu illius l. Tu dic
Immo reperitur in pluribus aliis, scilicèt in l. fin. 2. §. donec. C.
de iure delibe. Itẽ in l. ea quę. C. de tẽpo. in integr. rest. vbi nõ cur
rit iacente hęredi. debitoris, vel possessoris præscribentis. Item
in casu auth. si tamen in med. C. de tẽp. ap. & in cle. quandiu. de
appella. vbi tempus appellationis prosequendæ non currit durã
te cõpromisso. Itẽ nec durante pacto de non agendo facto, vt
no. in l. quoties. C. de preci. Impe. offe. per Cy. de iure aũt cano.
c reperitur i aliis scilicet ꝙ tẽpore schismatis, vel hostilitatis[c] vel
quo vacat ecclesia rectore, nõ currit, vt in c. ex trãsmissa. & c. i.
& ii. extra de præscript. Et dicit hic Bart. vnum verbum notabi-
le, quòd nec etiam tempore pestis, si ius non redderetur, quod
satis magna est hostilitas diuina, sicut humana.

ADDITIONES.

a ¶ Habet malã. Sed quid si cœpit dubitare. vide Bart. hic cuius opi. dicit Ang. Aret. Insti. de vsuc. §. i. in practica esse seruandã ꝓpter eius auctoritatẽ, & an sciẽs rẽ alienã, licèt nõ sit i malafide ꝑscribat, vide p Abb. cõs. l xxxxiii. ii. lib.
b ¶ Inundationem. Adde quod tenet Bal. in l. ii. C. de rei ven. dicit ꝙ sicut per alluuionem interuertitur possessio, eodem modo qñ quis ædificat in solo alieno, interuertit possessionem domini.
c ¶ Hostilitatis. vide eundem consi. cclxxx. & Abb. consi. proximè allegato. & an per citationẽ interrumpatur pręscri. per Bal. consi. clxvii. ii. lib. & an per legatum factum in testamento per eundem consi. cxxv. iiii. lib.

LEX VI.

1 *In vsucapionibus dies cœptus habetur pro complemento.*
2 *Licèt de mense Ianuarij noctes habeant xv. vel xvj. horas: tamen dies præcedens dicitur finiri in vj. hora noctis.*
Si fiat instrumentum post sextam horam noctis, an debeat dici factum in ista die, non in præcedenti.

1 IN vsucapionibus. ¶ † In vsucapionibus dies cęptus ha-
betur pro cõpleto. h. d. cũ l. seq. ¶ Et videt̃ debere in
telligi strictè in vsucapione trienij, quę est fauorabilis,
secus in aliis quę sunt introductæ merè in odiũ, vel partim in o-
diũ, partim in fauorẽ. Tũc enim dies cęptus nõ habet̃ pro cõple
to, sed fit cõputatio de momẽto ad momentũ. ita loquitur l. in
omnib. ↄ. de actionib. & oblig. alleg. in glo. Itẽ videt̃ debere intel
ligi tã ex parte ante. s. de die qua fuit incepta vsucapio, quàm ex
parte post. s. de die qua finitur, nã si hodie in vj. hora diei artifi-
cialis quæ incipit ab ortu solis, incipiã vsucapere, est perinde ac
si cœpissem in prin. diei. & ista vsucapio finietur reuolutis tribus
annis in prin. diei pręteritę & ẽt nãlis, quę incipit, post mediã no
ctẽ diei præteritæ, & finit̃ in media nocte proxima præcedẽte, vt
in l. more Romano. s̃. de feriis. & istud videnĩ velle istæ leges cũ
2 glo. dũ exponũt diei, scilicet, artificialis. † Et not. fm Ang. ꝙ licèt
de mẽse Ianuarij noctes habeãt xv. vel xvj. horas, tñ dies pręce-
dẽs dicit̃ finiri in vj. hora noctis proximè pręteritæ, & tñ tũc est
media nox. & ideo si fieret instrumentũ post sextam horam no
ctis, deberet dici factum in ista die, non die pręcedenti. Mihi vi-
detur hoc extraneum, & ideo puto. ꝙ iste text. habuerit respe-
ctum ad æquinoctium, & licèt loquatur de Calendis Ianuarij.
& dicat de vj. hora capiet vj. horam pro media nocte per d. l.
more Romano, quę non facit mentionem de horis, sed de me-
dia nocte.

LEX VIII.

1 *Ex causa peculiari domino etiam ignorãti, acquiritur vsucapiendi condictio, & qui non potest vsucapere per se, nec per alium potest.*
2 *Quod quis non potest per se, an possit per alium.*
3 *Ratio non debet esse eadem cum dicto.*
Testis interrogatus quomodo scit, si respondeat, scio, quia scio, non reddit bonam rationem, nec valet eius dictum.

1 LAbeo & Neratius. ¶ † Ex causa pecu
liari domino etiã
ignoranti, acquiritur vsucapiendi condictio, & qui
nõ potest vsucapere per se, nec per alium potest. h. d.
2 † Et ista regula, quod quis non potest per se, nec per alium. fallit
quando non põt per se ratione fatalis casus, vt in furioso nec ad
datur afflictio afflicto ita tenet glo. in l. Antistius. in fi. de acqui.
hęred. & etiam glo. hic in fi. hoc voluit de quo plenè per Dy. in
c. potest quis. de regu. iuris. lib. vi. quicquid dicat gloss. i. de fur. l.
3 his enim casibus. † & no. gloss. hic quæ sentit, ꝙ ratio non debet
esse eadem cum dicto, alias non est bona, & ita etiam not. in l. fi.
s̃. de offi. procu. cæsa. quod no. ad dicta testium, quia si interroga
tus quomodo scit, respondet, scio quia scio, non reddit bonam
rationem. Ideo dictum suum non valeret, ex quo fuit interro-
gatus de ratione per no. in l. solam. C. de testi.

LEX IX.

1 VSucapionem. ¶ † Res q̃ nõ sunt in cõmer-
cio nostro nõ possunt vsuca-
pi, vel pręscribi. h. d. Et illę dicũtur nõ esse in cõmer-
cio, quæ nõ possunt trãsire in dñium priuare personæ
per aliquem contractum, vt sunt res de quibus hic in tex.

LEX X.

1 SI aliena res. ¶ † Cum res vsucapitur, vel præ-
scribitur titulo pro emptore, re-
quiritur bona fides, tam tempore contractus, quàm
etiam traditionis. h. d. tex. cum glo. Sed si aliis titulis
sufficit, ꝙ tempore traditionis, licèt non fuerit tẽpore acquisiti
tituli. vt ↄ. pro emptore. l. ij. post prin. & quæ si ratio, dic vt ibi.

§. Hoc iure vtimur. Seruitus habens causam di-
scontinuam, nõ vsucapitur,
vel præscribitur longo tempore per se. Sed si præscribatur fun-
dus, cui debetur, vel acquisita est vna cum fundo, transit ad præ-
scribentem. hoc dicit tex. cum glo.

§. Scęuola libro. Partus ancillæ & fœtus pecoris fur
tiuè conceptus, & editus penes hæ-
redẽ furis bonęfidei, potest vsucapi per alium quàm per ipsum
hęredẽ. h. d. secundũ verũ intellectũ. Per ipsum aũt hęredem, li-
cèt non sit furtiuus: quia mala fides defuncti nocet sibi, vt s̃. e. l.
sequitur. §. hæres. sed nõ sic nocet singulari successori. vt ibi dixi.
¶ In tex. ibi (distractũ iumentum non posse) idest fętũ natum ex
isto boue, seu vacca de qua s̃. locutus est. Et motiuum istius for-
tè fuit, qa credidit, ꝙ dictus fœtus, sicut & partus ancillæ dicat̃
pars viscerum matris, & ideo sicut mater erat furtiua, & partus,
vel fœtus, sed hoc est verum quousque est in vtero. postea verò
non, & hoc vult tex. ibi (nec enim &c.) ¶ In tex. ibi (etiam partũ
esse) subaudi fm Dy. s. cõceptum, & natũ penes hæredẽ furis, &
tunc est verum ꝙ nõ est furtiuus, nec pars rei furtiuæ postq̃ na-
tus est, ideo põt vsucapi, & sic refertur quod hic dicitur ad secun
dũ casum supra positum, qñ concepit penes hæredes furis, non
ad primum, qñ apud furẽ: quia tunc est furtiuus, sicut mater, &
nõ posset vsucapi. vt l. qui vas. §. si ancillam. ↄ. de furtis, q̃ signa-
tur hic in glo. pro cõtraria. & ita glo. ibi intelligit istũ text. & ex-
ponit, licèt Dy. approprict ẽt hoc in partu ancillę, sed in fętu pe
coris, cũ ille sit in fructu, si sit conceptus penes hæredẽ furis bo
næfidei, nec est furtiuus, nec vsucapit, immo statim eius efficitur
pp bonã fidẽ, & sic q. Marcelli in tali fœtu nõ procedit, dũ q̃rit
an vsucapiat̃ ꝑ eũ cui hr̃s vendidit, ꝙ translatũ est dñium, cũ sit
hr̃s dñs, sed qa Marcellus reputabat talẽ fętũ debere cẽseri tanq̃
partẽ matris penes quẽcũque fuerit cõceptus, & ẽt postq̃ fuit na
tus, si hoc esset verũ, procederet quæstio: quia esset furtiuus, &
sicut mater non esset in dominio bonæfidei possessoris, ita nec
dictus fętus, sed iste Marcellus nescit quid diceret.

LEX XI.

1 SI ab eo emas. ¶ † Titulus nullus, nõ dat sciẽ
ti causam vsucapiendi. h. d.
Nec etiam ignoranti, iuris ignorantia, vt ↄ. eo. l. nun-
quam. in prin. secus si sit ignorantia facti. l. proxi. §. i.
& l. non solũ. §. i. ↄ. pro empto. ¶ Quęro ista lex habet locũ, qñ iu
dex vetuit alienare cũ auctoritate legis; qa erat prodigus, quid si
ex alia causa, vel simpliciter? respõdeo, adhuc videt̃ ꝙ alienatio
non

nõ valeat, per l. si creditor ls. circa fi. de priui. credi. & ʒ. de pollicita. l. pollicitationibus. in fi. de iure deli. l. an ꝑtor. & ſ. q & aqbus. l. prospexit, & non transfertur dñium, nec vsucap. conditio. vt l. Iul. ſ. de cura. furio. & ibi not. & de contrahen. empt. l. si sciẽs. & not. per Bar. in l. filiusfamil. ff. de lega. j. & sic videtur plus operari inhibitio iudicis ꝙ testatoris: quia prima valet etiã sine causa, secunda non, vt l. pater filium. §. Iul. Agrippa. de leg. iij. propter auctoritatẽ iudicis. Et potest intelligi ista l. ꝙ res erat istius prohibiti, & sic nõ transfert dominium, nec vsucap. conditionẽ contra se, vel ꝙ non erat eius. & sic non transfert contra alium, & adde l. manda. distrahendarum. ſ. mandati.

LEX XII.

1 Qui possidet rem tanquam dominus, eam non vsucapit vel præscribit.
2 Qualiter appareat quòd quis fuerit vsus iure suo.
3 Actio nondum nata, præscriptione non tollitur.

1 PIgnori rem. ¶ † Qui possidet rẽ tanquã dñs, eam nõ vsucapit vel præscribit. h. d. Etiã si habeat iustam causam possidẽdi, vt hic patet, & idem in iure corporali quo qs vtitur tanꝗ suo, vel sibi debito, vt in l. fi. ſ. quemadmo. serui. amit. & l. j. §. Aristo.
2 infra de aqua quotidia. & æsti. † & qualiter appareat, quòd fuerit vsus iure suo, vide per Innocen. notabiliter in capit. bone. depostu. præla. el grande. ¶ In glo. circa fin. (ibi, sed quantũ ad rei vend.) poterit ergo post xxx. an. agere rei vẽ. & obtinebit si poterit probare dominium, aliter non, sed non potest offerre debitum: vt si nascatur actio pigno. in qua nõ haberet necesse probare dominium, sed sufficeret probare, quod habuit causam ab eo, nec posset referre quæstionẽ dominij, vt C. de pign. act. l. creditores. Docto. tamẽ tenent ɔtrarium quod ẽt post xxx. an. poterit offerre, & nascitur ei pign. in qua nõ habebit necesse probare dominium, quia tale ius offerendi quando ius cõpetit pro actione nondum nata, sed vt faciat eã nasci, dicitur potius quædam facultas, cui non præscribitur, vt l. viam publicam. ʒ. de via publ. §. quamuis. sed si competeret per actionem iam natam, vt contingit qñ secundus creditor agit cõtra primum hypo. & offert illi, quod sibi debetur, tunc enim dicitur ius, non facultas mesa. & ideo sicut actio nata tollitur spatio xxx. an. ita & ius offe
a rendi. [a] quod est sequela ip ius. † Sed actio nondum nata præ-
3 scriptione non tollitur. & ita not. in l. cum notissimi. C. de præscrip. xxx. ann. circa princ. & etiam hic tangit Bart.

ADDITIO.

a ¶ Offerendi Adde quod voluit Bal. in c. j. in prin. de feu. da. in vicem. l. commisso. & in consi. cccxcij.

§. Eum qui a furioso. Titulus putatiuus iusto errore interueniẽte, tribuis iustam causam vsucapiendi. h. d. ¶ Et dic quod hic ignorabat eum furiosum, & emit rem alienam. Quid autem si suã, dic vt ʒ. pro empto. l. ij. §. si a pupillo. cum seq.

§. Si mandauero. Qui emit rem pro alio, vsucapit ad commodum illius. h. d. Et pone casum ꝙ mandaui tibi vt emeres talẽ rem pro me, tu emisti, & tpe emptionis non dixisti, ꝙ emeres procuratorio nomine meo, certũ est ꝙ si vendens erat dñs, transtulit in te dñium, sed teneris mihi restituere per actionem mandati, vt ſ. tit. ij. l. res ex mandato. & ʒ. de ver. obli. l. si ita quis. §. Seia cauit. si nõ erat dominus, transfert in te vsucapiendi condi. & vsucapis ad vtilitatem meam, vt hic. Sed si dixisses ꝙ procuratorio nomine meo, statim quæreres mihi dominium re tradita, & etiam vsucapiendi cõditionem postquam sciuero, vt ſ. titu. j. l. possessio quoque. §. & si possessio. & sic non tu, sed ego præscribam. facit l. qui alienam. & l. si aliena. in prin. ſ. de dona. cau. mor. vbi quis vsucapis ad alienum commodum, non ad suum.

LEX XIIII.

IDtempus venditoris. Singularis successor vtit accessione ex persona sui auctoris de possessione præcedente titulum, & traditionem. nõ de sequente. hoc dicit. Et pone casum, ꝙ incepi possidere, & vsucapere rem alienam per annum, postea ipsam tibi vendidi, & tu possedisti per aliũ annum. postea possessio ad me reuersa est, & ego possedi p alios sex menses, deinde reuersa est ad te. & tu possedisti per alios sex menses, nũc cum conueniris a dño, excipis de vsucapione, & vis coniungere omnia illa tẽpora quæ faciunt triennium, certè non potes: quia illi sex menses quib. possedisti post venditionẽ, tibi non proficiũt, sed annus per quem possedi ante venditionem benè proficeret tibi, si non cecidisses a possessione, sed qa cecidisti, nec ille proficit, sed necesse habes incipere vsucapionem de nouo, quia præcedens fuit interrupta, vt supra eo. l. naturaliter. ¶ In tex. ibi (possedit) supple & traditioni coniunctum fuit, alias contra, vt supra tit. j. l. Pompon. §. quæsitum, versicu. non autem. Iaco. de Aret.

§. In re legata. Legatarius vtitur accessione, ex persona defuncti sicut hæres. hoc dicit. Et semper allegatur, ꝙ in regula legatarius loco hæredis habetur.

LEX XV.

1 Vsucapionem rerum, quas quis possidet animo & corpore suo, superueniens captiuitas interrumpit, & siue reuertatur siue ibi decedat, fictio l. Corn. vel postliminij eam non restaurat.
2 Captus ab hostibus, si apud hostes moriatur (fictione legis Corneliæ) ea fingatur mortuus a prima hora captiuitatis.
3 Si reuertatur ab hostib. an recuperet possessionem ita vt non dicatur fuisse interrupta, & quid in dominio, & nu. 4.
4 Fictio postliminij, fingit captum ab hostibus nunquam fuisse captum, si reuertatur.
Fictio ad hoc vt retrotrahatur, qualiter requiratur habilitas duorum extremorum scilicet extremi a quo, & extremi ad quod.
5 In quæsitis per seruum ex causa peculiari hæreditate iacente, an possit incipi, & finiri vsucapio, & hæreditas ex ea augeatur.
6 Hæreditas verè iacens quòd non representet personam defuncti in omnibus &

1 SIis qui pro emptore. ¶ † Vsucapionẽ rerum, quas qs possidet aĩo & corpore suo, superueniens captiuitas interrumpit, & siue reuertatur, siue ibi decedat, fictio l. Corn. vel postliminij eã nõ restaurat. hoc primo. Sed rerũ quæ aĩo & corpore serui possidentur captiuitas vsucapionẽ ẽt nondum cœptã inchoari non impedit, hoc scdo. Sed Marcellus differentiã hanc nõ facit, immo tenuit ꝙ ẽt in rebus quas quis animo, & corpore suo possidebat, vel animo suo & corpore serui fictio postliminij. & l. Corn. vsucapionem restauret. & ẽt faciat vtiliter fuisse inceptã, & finitã durante captiuitate, quæ tñ opin. vera nõ est. hoc tertio & vlt. hoc dicit ista l. difficilis vsque ad §. si seruus. Et diuide in tres partes, vt in summario. secunda ibi. (quod si seruus.) tertia ibi, (Marcellus,) & ista tertia si habetur in fin. litera negatiua locum non haberet. subdiuidit in duas: quia primo ponitur opin. Marcelli vsque ibi, (quemadmodum.) Secundo ponitur reprehensio auctoris legis tenentis opin. Iulia. vsque in fi. Si verò habetur litera affirmatiua, siue non, tunc nõ subdiuiditur. immo totum ab illo versic. Marcellus, vsque in fi. est de dictis Marcelli qui primo ponit dictum suum in genere, postea ipsum probat, primo in fictione postliminij, postea in fictione l. Corn. deinde cõcludit. secunda ibi (an hæredi) tertia ibi,
2 (ideo.) ¶ † Circa primã partẽ legis notandum est, ꝙ loquitur qñ tempore quo qs fuit captus inceperas possidere aĩo & corpore suo. & ẽt vsucapere, postea mortuus est apud hostes. dubitatur vtrum eius heres compleuerit, vel compleuisse fingatur vsucapionem fictione legis Corn. quæ fingit ipsum mortuum prima hora captiuitatis, & sic fingitur eius hæreditas iacuisse ã tẽpore captiuitatis. Et videbatur ꝙ sic, qa si verè fuisset mortuus tempore captiuitatis, hæreditas eius compleuisset vsucapionẽ, vt ʒ. eodem l. cœptã. ergo & nunc fingatur mortuũ fuisse, & ita tenuit Hugolinus antiquus glossator de quo facit mentionẽ glo. fi. mag. in versicu. si verò decesserit. & clarius in l. in bello. §. factæ, infra de capti. Ad hãc quæstionem Iuriscon. hic non respondet clarè, sed præsupponit aliqua, & arguit in cõtrariũ, ꝙ fictio legis Corneliæ non sufficiat, nec habeat locum. Primo præsupponit, ꝙ captus desiit possidere, qa cũ sit seruus, & possideatur ab hostibus, ẽt põt ipse possidere. & ſ. eo. l. neque seruus. & ſ. titu. j.
3 l. quod seruus. & l. cum hæredes. §. fi. † Secundũ est quod sequitur ex illo ꝙ vsucapio fuit interrupta naturaliter. vt ſ. eod. l. naturaliter. Tertium est, & hoc non ponitur hic in tex. sed supra tit. j. l. cum hæredes. §. j. & l. denique. supra quibus ex cau. maior. ꝙ si reuertatur ab hostibus, nõ recuperat possessionẽ, & ratio est vt ibi dixi: quia possessio habet plurimũ facti, & requirit animũ, & etiã actũ corporalẽ. Vnde nisi de nouo apprehendat, nõ reacquirit, non sic in dñio quod sine actu corporali retinetur, & ideo ipso
4 iure recuperatur sicut libertas. † Et hoc sequitur quartũ, ꝙ si nõ recuperatur possessio, non reintegratur vsucapio postliminij fictione: quia oporteret fingere ipsum nunquã desijsse possidere, sicut fingitur nunquã desijsse esse dñm. & fuisse cap. sed hoc fingi non põt: quia cũ hodie reuertitur, nec reperiatur possidere, non põt fingi semper possedisse: quia ad hoc vt fictio locum habeat, & retrahatur, requiritur habilitas duorum extremorũ, scilicet extremi a quo, & extremi ad quod. Vnde quantum ad hoc, vt fingatur semper fuisse liber, ideo procedit fictio: qa hodie cum reuertitur, liber reperitur, & illud est extremũ a quo, tempore quo fuit captus, erat liber, ꝙ hoc est extremũ ad quod trahitur, merito ista extrema cõiunguntur, vt videatur semper fuisse liber. ideo procedit fictio, nõ sic in possessione: qa hodie cũ reuertitur, non reperitur possidere: ergo non põt fingi semper possedisse, & hoc probatur in simili, qñ requiritur habilitas in isto extremo a quo, ꝙ non fingitur retro in l. bonorum. ʒ. rẽ ra. ha. & in l. necessariò. §. quod si pendente. de pericu. & cõmo. rei vẽdi. & idem si esset inhabilitas in extremo ad quod, vt no. per glo. in l. ij. C. de inoffi. do. in donatione facta inter cõiuges, ꝙ licèt morte cõfirmaretur, non trahitur retro ad tẽpus donationis factæ quo ad dñium, quia tunc nec habuit illud, nec habere potuit. Ex his ergo Iurisconsultus arguit, ꝙ si fictione postliminij nõ reintegretur vsucapio, nec etiã fictio l. Corn. si ibi moriatur, debet integrari, Nã primo casu subest persona vera quæ

potest

potest verè possideri, in secundo persona ficta, quę non sic pôt. vt l.j.§.Scęuola, si quis test.libe.esse iuf.fue.ergo &c.vt in authen. multo magis. C. de sacrosan. eccl. Ad ratione autẽ allegatã per Hugolinũ respondetur, ꝙ procedit qñ quis fuit verè mortuus, non præcedẽte morte ficta suo casu, licèt perdatur possessio, nõ interrumpitur vsucapio, sed cõtinuatur vtilitatis causa: sed in casu nostro ante verã mortem pręcessit mors ficta per captiuitatẽ, per quam vsucapio fuit interrupta: quia lex ignorabat vtrum deberet redire, vel ibi mori. vnde nõ introducit, quod verè eius hæreditas iaceret ex tunc, sed expectauit euentum. Postquam ergo fuit interrupta, non reintegratur, nec completur per habitum, vt s.tit.j.l.Pompon.§.quęsitum. Bat.aũt assignat rationẽ quare nõ reintegratur per fictionẽ postliminij: quia fictio nõ inducitur cõtra æquitatẽ, scilicet vt quis lucretur cũ aliena iactura, vt in d. l. denique. quæ ratio nõ placet: quia secundũ hoc sequeretur, ꝙ etiã in reb. quæ tenebantur animo, & corpore serui, vt ex causa peculiari, nõ reintegretur vsucapio, quia subest eadem ratio, & tñ cõtrariũ est verũ. Sed in vno dubito, quare cum fictio fiat super his quæ consistunt in facto, vt quia nunquã fuerit captus, vel ꝙ fuerit mortuus prima hora captiuitatis, quare nõ fingit lex, ꝙ statim ꝙ reuertitur fingatur inuenisse corporalẽ apprehensionẽ, & sic ꝙ recuperet possessionẽ? cõstat enim, ꝙ hoc facere potuisset si voluisset, & tũc extremũ reperiretur habile, & reintegraretur vsucapio? respõdeo, quia oporteret fingere adhuc, ꝙ semper possederit, & nũquam amiserit animum possidendi, cũ tñ re vera amiserit, sed per animũ fictũ possessio non pôt retineri, vt patet in l.j.§.Scæuola.si quis testa.lib.esse iuf. & non sic in rebus quæ retinentur animo, & corpore serui: quia ibi non oportet fingere circa animũ dñi, qui nõ requiritur, vt.j. e.l.iusto.§.fi.& ideo tũc reintegratur vsucapio, licèt fuerit verè interrupta: quia posito ꝙ fingatur nunquam desijsse possidere, non tamẽ possessio censetur fuisse detenta per animũ fictũ, sed per animũ verũ ipsius serui. Quod autẽ dicitur in l.denique. procedit in restitutione quę fit per iudicem, vt non fiat ad ea quę tendunt ad lucrũ cũ aliena iactura. Nos loquimur in illa quæ fit per legẽ. Vnde pôt fieri ad tale lucrũ in casu prædicto, scilicet in rebus retentis per seruum ex causa peculiari, quia cessant rationes impeditiuę. Quid autẽ in rebus quæ tenebantur animo suo, & corpore alieno, vt per colonũ vel seruũ ex causa non peculiari. glo. & doct. videtur dicere idem per omnia, ꝙ quãdo animo, & corpore suo. Mihi videtur hoc verũ pręterquã in vno: quia isto casu qñ reuertitur, recuperat possessionem per actum corporalẽ ipsius coloni, vel serui, qui remãserunt in detentatione, nec requiritur actus corporalis ipsius reuersi, per l. qui vniuersas.§.quod per colonũ.s.tit.j.licèt enim ille actus exerceatur per eos animo continuandi possessionẽ dño, tamẽ possunt inducere acquisitionẽ de nouo, vt no.in l.iij.in princ.s.titu.j.¶ Circa secundũ casum notandũ, ꝙ loquitur qñ tẽpore quo fuit captus, non possidebat, sed durante captiuitate seruus acquisiuit ex causa peculiari, & ponamus ꝙ antequã reuertatur, retinuit per continuum trienniũ, si postea dominus reuertitur, fingitur res vtiliter fuisse vsucapta, & sic sustentatur fictio postliminij. Non tamẽ intelligas, ꝙ re vera durante captiuitate possessa, vel vsucapta: quia non suberat tunc persona, penes quam possent esse ista iura, vt s.eo.l.neque seruus. sed cũ reuertitur fingitur semper fuisse, cum fingatur nunq̃ fuisse captus, licèt glo. in l.iusto.§.fin.j.e. videatur tenere ꝙ interim verè possideatur, & vsucapiatur, qđ non est verũ, vt ratione prædicta probatur in tex.ibi, (intelligi vsucaptum &c.) qđ denotat fictionem, q.d.verè non fuit vsucaptus. Si autẽ ibi moriaẽ, & sic fingaẽ mortuus ꝑambula hora captiuitatis, & per cõsequens eius hæreditatẽ iacuisse, dubiũ est vtrũ dicta hæreditas fingatur vsucepisse, & sic iuuetur fictione.l. Cor.Iul.in hoc dubitauit & tñ fuit: qa licet hæreditas iacens possit vsucapionẽ captam cõplere, nõ tñ pôt eam inchoare, etiã in quæsitus per seruum ex causa peculiari, immo & tunc incipit a die aditę hæreditatis, vt j.eod.l.fina.in fi.tamẽ hoc non obstante idem Iul.in l.in bello.§.factæ.j.de capti.tenuit contrariũ, ꝙ immo etiã hoc casu iuuetẽ fictiõe legis Cor. sicut in ꝑcedẽti fictiõe
5 postliminij. † Et est casus in l.pe.eod.titu. & j.eod.l.iusto.§.fina. in quib. habetẽ ꝙ iacẽte hęreditate in quæsitus per seruum ex causa peculiari, potest incipi, & finiri vsucapio. & ꝙ hæreditas ex ea augeatur, & tunc oportet dicere, ꝙ adita postea hæreditate, cũ aditio trahatur retro ad tempus mortis, vt l. hæres quoque. de acquir. hęred. fingatur hæres semper possedisse, quia fingitur vero animo & corpore serui possedisse, vnde pôt induci fictio. Nec obst.l.fina.j.eo.quia debet intelligi quãdo seruus quæsiuit, nõ ex causa peculiari. Et text.qui videtur ibi expressè cõtrariũ dicere, expone vt ibi no.gl. Interim aũt antequã reuertaẽ, vel moriatur est in pendenti: quia ignoramus ex qua fictione dicta vsucapio sustentari debeat. & ita intelligitur iste tex.dum dicit, (in pendenti esse.) quidã aũt timore dicti cõtrarij. de l. fi. in fi.j.eo. dixerunt prædicta procedere, qñ illi capto vel mortuo successit hæres suus, quo casu statim a die mortis verè, vel fictè videtur fuisse hæres, cum nõ sit dare medium inter mortẽ, & aditionẽ hæreditatis in suis, vt l.si post mortẽ.de leg.j.& sic nõ fingitur cœpta vsucapio per hæreditatẽ iacentem, sed per hæredẽ, secus si extraneus. & ita loquiẽ illa l.fi.in fi.& hanc opi. recitat glo.mag. fi.in ver.si aũt post captiuitatis, sed eam reprobat, & benè. vnde tene qđ s.dixi. Circa tertiam vero partẽ in versi. Marcellus, notandum ꝙ in fi.habetur litera negatiua (locum non habere vsucapionem.&c.) ille ver. Marcellus, refertur ad proximum præcedentem casum in versi. ꝙ si seruus. nõ aũt ad primũ, quia Iul. in illo versi.ꝙ si seruus, dũ loquitur in quæsitis per seruũ ex causa peculiari durante captiuitate, ꝙ in eo procedat vsucapio fictione postliminij, & l.Com.innuit esse secus, qñ ex causa nõ peculiari a contrario sensu, sed Marcellus dicit debere esse idẽ, qñ ex causa nõ peculiari. & sic dicit fictiones prędictas plenius debere accipi. Sed Iurisc̃on.auctor legis in versi. quemadmodum. ipsum reprehendit, primo quantum ad fictionem postliminij: quia nõ debet dñs plus iuris habere in quęsitis per seruum durante captiuitate ex causa non peculiari, quàm in his quæ per seipsum possidebat, & vsucapiebat tempore captiuitatis secutæ per seruum ex causa non peculiari ante captiuitatẽ, sed cõstat ꝙ in illis per captiuitatem interrumpitur vsucapio, & non reintegratur, vt in primo casu illius l.ergo ex istis debet impediri inchoatio durante captiuitate, qđ fit facilius, quàm inchoata interrumpatur, argum.in l.patre furioso.s. de his qui sunt sui vel
6 alie.iur. ¶ † Item probat de l.Corn. quia hæreditas verè iacens,
a non[a] repræsentat personã defuncti in omnib.sed in quibusdam, vt in retentione dominij, & actionũ quæ pôt fieri sine animo vero, & sine actu corporali, nõ aũt in retentione possessionis, vel inceptione vsucapionis, quæ nõ possunt fieri sine vero animo, & sine actu corporali, qui non cadunt in hæreditate verè iacente: ergo nec in illa quæ fingitur iacuisse, ideo concluditur in illis vsucapionem locum non habere. Sed si prout habetur litera affirmatiua, locum haberet, tunc ille versi. Marcellus, refertur tam ad primum casum, quàm ad secundũ, vt Marcellus videatur voluisse, ꝙ in primo casu vsucapio reintegretur, & in secundo inchoetur, nõ distincto per acquisitionẽ ex causa peculiari, vel non peculiari, nec etiam vtrum possideat per seipsum, vel alium, & hoc verum, probat primo in fictione postliminij, ꝙ dominus nõ debet esse melioris cõditionis in quæsitis per seruũ ex causa peculiari, quàm in quæsitis per seipsum, & quę suo animo, & corpore possidebat, sed in quęsitis per seruum ex causa peculiari constat secundum Iulia.& omnes, quod vsucapio reintegratur si fuerat cæpta ante captiuitatem, & inchoatur si durante captiuitate acquisiuit, vt in præcedenti versi. ergo idem debet esse in his quæ animo & corpore suo possidebat, & vsucaperet tẽpore captiuitatis, vt licèt fuerit interrupta vsucapio, tamen reintegraretur eo reuerso fictione postliminij, & eo ficto fictione l.Corn.& si durante captiuitate quęsiuit, inchoetur, etiam si non ex causa peculiari, quia hęreditas vicem personę sustinet, & ideo locum habet vsucapio, tamẽ hęc opin. Marcelli reprobatur in d.l.in bello. §.factę. & sic tene distinctionem præcedentem.

ADDITIO.

a ¶ Et in hoc. an defuncti personam representet, vide per Bar.in l.si Titio.§.sic. de lega.ij.l.cum hæreditas.C.depo. l.hæreditas.de acqui.rer.do. Bal.in rub. C. de success.edict.& adde vt per Spec. titu.de loc.§.vi.ver. xx.

---

1 *Serui fugitiui per alium non occupati retinemus possessionem ciuilem, nisi pro libero se gerat, vel de libertate sit paratus litigare*

2 *Quid requiratur ad hoc vt perdamus possessionem serui fugitiui.*

1 §. Si seruus quem. ¶ † Serui fugitiui per alium nõ occupati retinemus possessionẽ ciuilẽ, nisi pro libero se gerat, vel de libertate sit paratus liti-
a gare. hoc dicit. ¶ † Et glo. hic dicit, ꝙ quatuor requiruntur ad hoc vt perdamus possessionẽ talis serui. Tu dic aliter, ꝙ si per alium sit occupatus, hoc solum sufficit, vt in l.j.§. per seruum qui in fuga.s.tit.j.si non est occupatus, tunc sufficit ꝙ gerat se pro libero bona fide, & ex iusta causa, & tunc statim possessionẽ perdimus, vt l.liberis. §.fi.de libe.cau. & no.per Bart.in d.§.per seruum.& ita debet intelligi primus, ideo glo. dum supplet hic, & dic.&c.non bene dicit. Si autẽ non bona fide, vel non subsistente iusta causa, tunc requiritur quod diu se gesserit pro libero, & isto casu potest saluari glo. per l. iij. §. si seruus. s.titu. j. Si vero non gerat se pro libero, tunc aut pręparat se aduersarium domino: quia fortè dicit talis tenebat me pro suo seruo, ego volo videre, an sim seruus suus, vel non, & intendo mouere litigium, & sic prouocare de statu seruitutis in statum libertatis, & tunc videtur distinguendum, sicut in casu pręcedenti ꝙ si habebat iustã causam hoc allegandi, dominus perdat possessionem, sicut si gereret se pro libero, alias non statim, sed post longum tempus, & ita intelligitur hic secundus casus. Si verò nec gerat se pro libero, nec præparet se aduersarium domino, non perditur possessio, quousque fuerit occupatus, etiã si diu steterit in fuga: quia non potest domino imputari negligentia, quia non recuperat naturalem possessionem propter malignitatem serui licèt in reb. immobilib. perdatur post decennium per obliuionem, vt no.s.tit.j.l.si id quod.in prin.

---

1 *Quanto vsucapio naturaliter interrupta reincipitur per ademptionem nouæ possessionis, debet adesse bona fides tempore quo reincipitur, aliàs non prodest*

prodest bona fides præterita.

2 *Ad hoc vt quis passis vsucapere (licèt requiratur titulus & possessio) non tamen requiratur, quòd illa possessio peruenerit ad eum occasione illius tituli.*

1 **§. Si quis bona fide.** ¶ † Qñ vsucapio nãliter interrupta reincipit p adeptionẽ nouæ possessionis, debet adesse bona fides tpe quo reincipitur, aliàs nõ pdest bona fides præterita. Hoc dicit notabiliter, & ẽt est hic no. gln. ¶ Extra gl. opp. de lege j. §. hoc pculdubio. C. de vsu. tran. vbi mala fides superueniens non noceret. sol. ibi possessio, & vsucapio nõ fuit interrupta, hic fuit, & reincipit de nouo, vnde debet adesse bona fides, tempore quo reincipit. Nec ob. ∫. eo. l. iustæ. §. & si possessionis. de qua glo. opponit, ibi non inspicit tẽpus nouæ possessionis adeptę, sed veteris, quia ibi tractatur de vsucapione rei accessorię vt partus ancillæ, q vsucapitur ex titulo q habetur in matre. Vnde sufficit fuisse bonã fidẽ tpe quo incipit possidere matrẽ, licèt tpe quo incipit possidere partũ, idest cũ nascitur, nõ adsit bona fides. Sicut ergo in illo §. & si possessionis. mala fides superueniens non noceret in vsucapione matris, si posset vsucapi: qa non esset furtiua: postquàm est ꝯnnuata possessio, ita nõ nocet in vsucapione partus, licèt adsit tpe quo partus incipit possideri, sed si desiisset possidere matrẽ & posteà reinciperet possidere, & illo tpe habere notitiã, ꝙ res erat aliena, videtur ꝙ in partu postea nato noceret talis mala fides, sicut noceret in vsucapione matris nouiter inchoanda.
2 vt hic, & ita debet limitari ille §. ¶ † In gl. ibi (ex præcedẽti titu.) no. ista glo. singulariter fm Bar. ꝙ licèt requirat vt nouiter incipiat possidere, vt possit incipere noua vsucapio, qñ fuit nãliter interrupta, nõ tñ requiritur nouus titulus, immo sufficit vetus. Et ex hoc sequitur, ꝙ ad hoc vt quis possit vsucapere (licèt requiratur titulus & possessio) non tamen requiritur ꝙ illa possessio peruenerit ad eum occasione illius tit. nam illa possessio de nouo acquisita non peruenit occasione veteris titu. de isto passu subtili tractatur j. eo. l. cum solus. & illam allegaui s. e. l. naturaliter, ad hunc articulum, non aũt allegaui hanc glosſ. quę hoc dicit expressè. Ideo eam ibi adde. & j. e. l. cum qui.

---

1 *In alio tit. quam emptionis sufficit adesse bonam fidem tempore traditionis, licèt non fuerit tempore acquisiti tituli*

2 *Si venditor & emptor sciunt rem alienam, non tamen sciunt, quòd sit furtiua, an valeat venditio, & si res euincatur, an possit agi ad recuperationem pretij.*

3 *Si stipulor a te rem alienam, & vterque nostrũ hoc sciat, an valet stipulatio.*

1 **§. Si ex testamento.** ¶ † In alio titu. q emptionis sufficit adesse bonã fidẽ tpe traditionis, licèt nõ fuerit tpe acqsiti titu. h. d. Sed in tit. emptionis requiritur vtroq; tpe, vt ∫. pro empto. l. ij. & s. e. l. si aliena. in prin. cũ ibi no. ¶ In tex. ibi (eius tpis existimationẽ.) vt si tũc adsit bona fides, licet tpe tit. quęsiti nõ affuerit, possit vsucapi, & si tũc nõ adest, licèt tpe tit. quęsiti affuerit, non possit vsucapi. ¶ In tex. ibi (qa ꝯcessum est stipulari.) pone hic casum hoc mõ: qa supra dictũ fuit, ꝙ res aliena mihi legata. vel p stipulationẽ pmissa potest vsucapi tit. pro legato, vel p soluto, si tpe solutionis habeo bonã fidẽ. Videt ꝯtriũ: qa isti tit. videnĩ nulli: qa nõ põt qs legare, vel p stipulationẽ pmittere rẽ alienã, cũ pmittat dare, & hoc facere nõ põt: qa nõ habet dñium, & dare est accipiẽtis facere, sed contrariũ est verius, ꝙ immo stipulatio valet, ꝙ licèt nõ possit dare, põt tñ se obligare ad dandũ rẽ alienã, qa nõ pmittit impossibile, cũ possit eã a dño redimere. Non ergo sunt isti titu. nulli, immo validi, & sic sufficiunt ad vsucapionẽ, & per hoc est expeditũ ꝯtrium quod hic sentit gl. mag. & eius verba nõ sunt necessaria.
2 ¶ † In gl. fi. ibi (sed differũt) qa in vẽditione si vterq; scit alienã &c. Ista rõ nihil facit ad ppositũ, qa posito ꝙ esset verũ id qđ dicit gl. tñ adhuc rõ posita in tex. ibi nõ sufficeret ad pbãdũ, ꝙ in titulo p legato & soluto sufficeret bona fides, tpe traditionis, & ideo dic, vt dixi sup tex. qa nõ intẽdit pbare illud, sed intẽdit remouere oppositũ ꝙ posset fieri, ꝙ illi tit. nõ sufficerent ad vsucapiendũ maximè stipulatio de re aliena. Nec ẽt illud qđ dicit gl. est verũ simplr, & ꝙ qñ vterq; scit rẽ alienã, non valeat emptio, sed tũc est verũ qñ vterq; scit rẽ alienã & ẽt furtiuã. vel qa furtũ fuerat prius factũ, vel qa cõmittĩ tpe emptionis. qa vẽditur res aliena mobilis, & ita loquit §. quẽ allegat glo. quę est notabilis. nã ex hoc sequit, ꝙ emptor nõ põt agere, vt res sibi tradat, neq; vẽditor, vt tradatur pretiũ, quia nulla actio oritur, ex quo contractus non valet, si spontè tradatur res & pretiũ, & postea res euincatur, non põt agi ad recuperationẽ pretij: qa imputet sibi cur scienter soluit: qa videtur donasse ex quo nõ poterat cõpelli, & isto casu procedet sine dubio, id qđ dicit in l. si fundũ sciẽs. C. de euic. ¶ Si aũt vterq; sciat rẽ alienã, nõ tñ sit furtiuã, nec cõtrahebat furtũ tpe vẽditionis: quia erat res immobilis, tũc gl. in illo §. itẽ si emptor. tenet ꝙ valeat vẽdõ p l. rẽ alienã. e. tit. & illã glo. tenẽt Doct. ex quo sequit, ꝙ emptor põt agere vt res sibi tradat. & vẽditor vt det pretiũ, vt no. per Pet. in d. l. si fundũ sciens. Sed tunc est dubiũ si res euincatur, an possit agi ad recuperationẽ pretij: illa l. si fundũ, simplr dicit ꝙ non. in ꝯtrium facit, quia si potuit cõpelli ad pretiũ soluendũ, nõ videt donasse soluẽdo, & sic non videt sibi imputandũ, cur soluit. Sed tñ adhuc stãdũ est illi legi, qa licèt sibi nũ imputet, cur soluit, ex quo erat obligatus, imputetur tñ sibi, cur emit, & ad soluendum se obligauit, postq
3 sciebat rẽ esse alienã. † Vlt. no. glo. ꝙ si stipulor a te rẽ alienã, licèt vterq; nostrũ hoc sciat tñ valeat stipulatio, & sic possum agere, vt mihi detur. Videbatur ꝯtrium pp malã fidem, & sic sum indignus agere mihi ius ex tali stipulatione, tñ hoc tollitur hic per istam gl. & idem si legatur res aliena tene menti prędicta.

L E X XVI.

1 *Qui non possidet, nec detinet, licèt habeat facultatem rei restituendę, non conuenitur rei uen. nec actione præparatoria ad illam. Item debitor utitur accessione ex persona creditoris & econuerso.*

2 *Quod tam actio ciuilis quàm naturalis possessio rei pignoratę uel obligatę sit apud creditorem (si fuit sibi res tradita) & non apud debitorẽ, & quæstio.*

3 *Rei uendicatio, & actio ad exhibẽdum, debet dari contra possessorem uel uenditorem, non autem contra illum qui non detinet, nec possidet verè, licèt fingatur quo ad quid possidere, & habeat facultatem rei restituenda.*

Creditor conuentus, qualiter poterit iudicium euitare.

1 **Serui nomine.** ¶ † Qui nõ possidet, nec detinet, licèt habeat facultatẽ rei restituẽdæ, non conuenitur rei vend. nec actione præparatoria ad illã. Itẽ debitor vtitur accessione ex persona creditoris & econuerso. hoc dicit. ¶ Et pp vltimum fa
2 cit ad titulũ pp primũ. ¶ † Not. hic expressum, ꝙ tã ciuilis q naturalis possessio rei pignoratę, vel obligatæ est apud creditorẽ, si fuit sibi res tradita, non alij, vt j. eo. l. nõ solũ. §. si rẽ. in fi. non aũt apud debitorẽ, licèt fingaĩ esse quo ad cõplẽdam vsucapionẽ p cũ inchoatã, in qua sibi pdest possessio creditoris, & ideo completa vsucapione, si creditor conueniatur a veteri dño, põt obijcere exceptionẽ vsucapionis ex psona debitoris, p quã ius creditoris fuit cõfirmatũ, quia ante ipsam cõpletã non tenebat pignus, vt l. rem alic. de pign. act. sed ex iure superueniẽti suo actori cõfirmatĩ ius eius, vt j. eo. l. cũ vir. & vtetur accessione, tpe debituris: & hoc dicit in fin. iungendo illud cũ tpe, quo ipse posse
3 dit, & econuerso. † Itẽ not. ꝙ rei vend. & actio ad exhibendum debet dari contra possessorem, vel venditorẽ, non aũt contra illũ, qui non detinet, nec possidet verè, licèt fingatur quo ad quid possidere, & habeat facultatem rei restituẽdæ, quia poterat hic debitor eã luere. Videbatur contrariũ postquam potest hoc facere, cum in rei vendic. petat quis declarari se dñm, & aduersariũ condemnari ad restituendũ, & hoc cadit in debitorẽ, qui restituere potest. Aduertendum tamen, quod creditor cõuentus, si vult euitare iudicium, poterit nominare in iudicio debitorẽ, & tũc absoluetur, dummodo trãsferat possessionem in debitorem, ita ꝙ contra illum possit dari libellus, non aliter, per l. ij. cũ ibi nota. C. vbi in rem actio. & si non nominaret, & iudiciũ agitaretur secum, sententia lata contra eum non noceret debitori, si non fuisset citatus. iuxta not. supra tit. j. l. Pompo. §. si is quã precario. in fi. mag. glo. & not. in dicta l. ij.

L E X XVII.

1 **Si per errorem.** ¶ † Auctoritas iudicis facit, vt id qđ mihi traditur tãquã meũ, cũ nõ sit meũ, vsucapere possim. h. d. Dic vt s. tit. j. l. Pomp. § si iussu. Et intelligit Bar. istã l. qñ ille cui facta fuit adiudicatio, non possidebat, sed tũc incipit possidere. Nam interueniente traditione, & auctoritate iudicis, si tradens fuisset dñs, transtulisset dñium, si nõ erat dñs, transferĩ vsucapiendi ꝯditio, ẽt in parte, quę illi traditur tanquã sua. Nam de illa quę traditur tanquam tradentis, nõ est dubium, sed si alterũ istorũ defecisset, vt quia nõ interuenisset auctoritas iudicis, sed extra iudicium inter se diuisissẽt, vel ante adiudicationẽ cõiter possedissent, non acqreret dñium, nec vsucapiendi conditionẽ in partẽ quam tenebat, vel sibi fuit tradita vt sua, vt s. de cond. ob cau. l. iij. §. subtilius. & no. in l. cum putarem. s. fam. ercis.

L E X. XVIII.

1 **Quamuis aduersus.** ¶ † In bonis vacãtib. fisco nõ denuntiatis procedit vsucapio, & præscriptio contra fiscum, titulo, & bona fide, sic vt ꝯ priuatũ, licèt in bonis iam incorporatis in fiscũ non procedat. h. d. Et distingue in ista materia. ꝙ aut erãt bona iã effecta fisci, & incorporata in fiscũ, & tũc ꝯtra fiscũ nõ possunt vsucapi, vel præscribi nisi spatio xl. an. ẽt cũ titu. & bona fide, vt in l. oẽs. C. de præscript. xxx. ann. & ita intelligitur primũ dictũ huius §. ij. C. cõia de vsucapi. Aut nõdũ erãt effecta fisci, & nec incorporata, vt sunt bona vacãtia nondũ occupata per fiscũ, tunc aut fuerunt denũtiata, & fiscus neglexit occupare, & tũc pręscribit ꝯtra fiscũ spatio quadriennij, vt l. iuxta quatuor. §. i. ∫. de diuer. & tẽpo. præscrip. & l. j. C. de quadri. præscrip. Aut nõ fuerunt denũtiata, & tunc cũ titu. & bona fide possunt vsucapi, vel præscribi eo modo, quo ꝯtra priuatũ, videlicet triennio si sunt bona mobilia, vel decennio, si sunt immobilia. h. d. ista lex notabilis, sed sine titu. pręscribuntur spatio xx. an. vt

l.in omnibus.j.de diuer.& tempo.pręscrip. & dic vt ibi per Bar. & per glo,& per Cy.in d.l.j.C.de quadr.pręscri.& in d.l.ij.C cōla dę vsucap.& per prædicta remanet glo.declarata.

LEX XIX.

1 *Resoluta vendi.tempus, quo emptor possedit, proficit venditori ad vsucapionem continuandam.*

2 *An pacto resolutiuo, transferatur dominium ipso iure sine traditione.*

1 SI hominem. ¶ † Resoluta vendi. tēpus, quo emptor possedit, proficit vēditori ad vsucapionē cōtinuandā.h.d.dic,vt s̄.l.Pōpo.§. præterea.In tex.ibi (si hominē.) & q nō erat vēditoris: aliàs nō esset tractādū de vsucapiōe:vt s̄.e.l.seq.§. lana.In tex.ibi, (retroacta venditio.)Idest venditio rescissa,& retractata virtute talis pacti, sm Dyn. & vult, dicere q sicut si venditio resolueret auctoritate legis, vt ꝑpter redhibitionem ratione morbi,posset venditor vti accessione ex persona emptoris,licèt ab illo nō videretur habere causam:vt d.l. Pompo.§.præterea.ita & si resoluatur ratione pacti. Videbatur contrariū,quia nō vtitur quis accessione,nisi ex persona illius,a quo causam habet:vt d.l.Pomp.
2 §.ex facto. & ibi no. sed responde, vt dixi in d. § præterea. † An aūt ex hoc pacto resolutiuo retrāsferatur dominiū ipso iure sine traditione, si venditor erat dñs:vt l.j.s̄.de dona.cum ibi no.& teneo q sic, licèt Bar. hic dubitet, quia similatur pacto l.commissoriæ, & adiectionis in diem, vt tenet Bal.in l.ea lege. C.dę condi.ob cau.& tetigi.s̄.tit.j.l.qui absenti.§.j. & in l.j.s̄.de dona,

LEX XX.

1 POssessio testa. ¶ † Hęres non pōt vti accessione ex persona defuncti,nisi fuerit possessio cōtinuata.h.d. Siue ergo defunctus desiit possidere ante mortē,nō pōt hæres vti possessione, quam prius habuit:siue nō ante, sed post mortem eius alius occupauit, & postea ad hæredē peruenit, nō potest hæres vti possessione,quā habuit defunctus tēpore mortis, vt hic & l. Pompo.§.quæsitū.s̄.tit.j.In tex.ibi (possessio testatoris.) supple quam habebat tempore mortis. In tex.ibi (si medio tempore) idest post mortem,& ante apprehēsam possessionē per hęredē.

LEX XXI.

1 *Qui rem, quam præscribit, locat vero domino, desinit possidere, & vsucapere: quia locatio non valet.*

2 *Casus, in quo per locationem inutilem, non retinet locator possessionem, quādo est inutilis ex, ea quia locator est dominus, & hos ignorabat.*

1 EI à quo fundum. ¶ † Qui rē, quā præscribit, locat vero dño, desinit possidere, & vsucapere: quia locatio non valet.
a h. d. ista singularis lex valde.In text.ibi.(locaui) supple & tradidi,aliàs nō transferrē in ipso possessionē:vt j.eo.l.nō
2 solū.§.si rē tuā.in fi. † Et no.hic casum, in quo per locationē inutilē non retinet locator possessionem, qñ est inutilis ex eo, quia conductor est dñs:secus si alia ratione:vt s̄.tit.primo.l.quamuis. in prin.& ibi tetigi.Quādo aūt est vtilis,nō est dubiū, q locator retinet naturalē per colonū, vel inquilinū, & ciuilē animo suo. Sed in casu huius. l.nec retinet ciuilē, licèt glo. hic in fin. de hoc dubitet, sed nō est dubitandū per istū tex.dū dicit,q desinit vsucapere circa fin.quia si nō desineret res ciuiliter possidere, non desineret pręscribere, cū illa sola sit sufficiens ad præscribendū, vt s̄.tit.j.l.j.§.per seruū qui in fuga.Et glo intelligit istū tex.qñ cōductor ignorabat se dominū, & tunc dñium,quod est apud eū, attrahit ad se possessionē,q̄ erat apud locatorē,& hoc est mirabile.& singulare in hac lege, quia hoc cōtingit præter intentionē vtriusque. Nā nec locator intendit transferre possessionē, nec cōductor acquirere, sed nudam detentionē, vt l.si quis ante.supra tit.j.& tunc transfertur absque animo cōtra cōmunes regulas.s̄.tit.j.l.quamuis. & l.si me in vacuā.& hoc operatur dñium, quod est apud cōductorē, & etiā ignorantia iusta, qa nō est quid sibi imputetur, quare cōduxit.si aūt sciuisset esse suam,est quid sibi imputetur, & ideo possessionē nō acquirit, nec perdit ille, secundū glo.& bene in hoc qualitercūque cōducat. Nā & si possessio esset apud cōductorē dñm, conducēdo a nō dño, & non possessore scienter transferret in illū possessionē, vt no.in l.si aliquā rē.supra tit.primo. in glo. ergo si nō est apud eū,sed apud locatorē,non recedit ab illo.vt in hac glo.quā ibi allegaui ad limitationē eius quod ibi no.Bar. Si autē quæritur an tunc valeat locatio,licet glo.hic dicat indistinctè, q non,tu tñ distingue, q aut conducit simpliciter,& verū dicit glo.quia dicitur conducere ratione proprietatis, aut conduxit expresse rōne possessionis,& valet,vt in d.l.si aliquam rē.in fin.quod tñ limita.vt ibi dixi per l.si in emptione. §.suæ rei.de cōtrahen.emp. In glo.magna.ibi,(hoc si cōductor fecit ignorans.) no.ergo hanc limitationem ad hunc tex.qui loquitur simpliciter, & probatur ista limitatio infra codē.l.nō solum §. si rem.in verbo(ignoranti tuā esse.) In fi.glo.ibi (per consti.) C.locati. l.si quis conductionis, quia illa nō est possessoria ad similitudinem interdicti recuper. in quo nō opponitur excep.dñij,etiā si paratus est incontinenti probare.Nā cōductor denegādo restituere, videtur quodāmmodo spoliare.Sed certè videtur,q in casu isto hoc non procedat:quia per prius seipsum spoliauerat locator:vt in hoc tex.Sed dic q nō debet audiri cōductor hoc allegans p hāc gl.si aūt ageret actione ex locato.succūberet, quia admin eretur exēplo dñi ad probandū, q locatio nō valet: vt dixi in d.l.si aliquam rem.

ADDITIO.

a ¶ Nō valet.Adde Bal. in l.ad prob.C.loc.& Ale.in l.si alienā. supra sol. mat.

LEX XXII.

1 HAeres & hæreditas. ¶ † Hæreditas non adita representat personā defuncti:adita verò ea hęreditas representat per personā hæredis, qa amplius nō est hęreditas.h.d. Nō sunt ergo duæ representationes,sed vna.Et hoc intendit hic ista lex. Adde no.in l.nam & seruus. §.qui nego.s̄.de nego.gest.

LEX XXIII.

1 *Totū integrale possidetur, non singulæ res ex quib. totum conficitur quousq; cohæret vt ipsi toto: sed postquam separatæ sunt, & totum dissolutum est, incipiunt per se possidere, & etiam vsucapi eod. tit. quo vsucapiebatur, & possidebatur totum.*

2 *Eadem res non debet diuerso iure censeri.*

Domus constat ex solo, & superficie: & quid secundum dialecticos.

3 *Actio ex empto ad interesse competit etiam pro reb. non venditis, quę tamē sunt accessoriæ venditæ, licèt non fiat pars quota ipsius: sed actio ex stipulata ad duplum non competit, nisi pro re vendita, vel parte quota, seu integrali ipsius euicta.*

1 CVm qui ædes. ¶ † Totū integrale possidetur, nō singulę res ex quib. totum cōficitur quousq; cohęret vt ipsi toto, sed postq̄ separatę sunt, & totū dissolutū est, incipiūt per se possidere, & et vsucapi eod.tit.quo vsucapiebat, & possidebatur totū,h.d.tota ista l.vsque in fin.& est pulchra. & notabilis,& maximè in hoc vlt. Et pone casum, q Titius de lapidib. & tignis Seij ædificauit domū in solo tuo, debes scire, si ipsa domus q̄ dicit totum integrale efficitur tua, quia ædificiū cedit solo,nō tñ lapides,vel tigna,sed remanēt illius Seij,quia aliud est domus,aliud lapides & tigna, ex quib.conficitur, ille tñ licèt sit dñs, non potest vendicare vsque quo cohęrent huic toto, ne ruinis vrbs deformetur,licèt possit agere actione de tigno iniuncto, vt consequat æstimationē illorū.Pone ergo q quidā tertius,puta.Sēpronius vēdidit mihi illā domū, & ego possedi ipsam bona fide per longū tps, & sic præscripsi cōtra te,postea domus ruit,ille Seius vult a me vēdicare dictos lapides, & tigna. quęritur vtrū possit, & vr q nō, qa si p̄scripsi cōtra te dñium domus, ergo & cuiuslibet rei cohęrētis domui, & sic cōtra illū Seiū vsucepi tigna, & lapides.cōtrariū hic determinatur, qa si per mille annos possedissem domū,nunq̄ vsucepi tigna, & lapides cōtra illū, qui non potuit agere domo integra existēte,qa licèt possederim domū, nō tñ possedi singulos lapides,nec tigna,& sine possessione non procedit vsucapio, vt j. eo.l.sine.& hoc intendit dicere in prin. vsq; ibi,(nā si.) Et ad probādū,q interim nō possedi lapides, nec tigna,adducit duas rationes,vnā nālem vsque ibi,(accedit.)alterā ciuilē,vsq; ibi,(si autē.) ibi remouet quandā obiectionē, quę posset fieri,nā sm ꝑdicta.Sequitur,q licèt emerim domū,& fuerit mihi tradita,nō videor emisse lapides, & tigna, & columnas, nec vñr mihi traditę.quia aliud sunt istæ res. Sed contra. qa si euincatur columna,etiā domo integra remanēte, possum agere ex empto de euict. Sed si non esset vendita,nō possem agere, vt l.naue.s̄.de eure.sed rñdetur q quantū ad vsucapiendum, nō videor singulas res emisse, nec singulæ res vñr traditæ vel possessæ vt dem est, quia tunc tracto de lucro captando cōtra dñm talium rerū singularium: Sed q̄tū ad hoc vt possim agere re euicta cōtra venditorē, benè videor emisse, & vñr mihi traditę,quia tracto de damno vitādo, cū illę receperit a me pretiū,& dr in ver. si autē.tñ gl. hic dubitat quō potuit euinci domo integra stante,vt s̄.dixi,& rñdet,q nō per rei vendi.sed per actionē,de tigno iniuncto, & sic nō fuit separata a domo, sed solui æstimationē, nec propterea videor emisse quoad hoc vt possim agere ad duplā ex stipulatu,vt d.l.naue.sed ex empto ad interesse. Tertio & vlt.quærit quid si postea domus ruat, vtrū possim ex tunc incipere possidere.& vsucapere?vr q nō.quia deficit titulus,licèt.n. habuerim titulum in domo,non videor habuisse in singulis rebus,cum sint diuersę, tñ contrarium determinatur notabiliter, quia ex tunc incipio illas res possidere de se, & vsucapio ex illo, ti.quē habui in ipsa domo.h.d.in effectu.& istud nō.pro eo qđ not.gl.in l.si is qui pro empr. §.pe.s̄.eo. q ex noua possessione, & ex veteri ti.possunt vsucapere,et ita contingit, quia possessio istarū rerū particularium est noua, quia nunq̄ illas possedi nisi nunc,licèt possederim domū, & tñ vsucapio ex veteri ti.quem habui in domo, vel pōt dici q vsucapio ti.pro suo, qa si illæ res particulares fuissent tuæ sicut ipsa domus, nunc domo dirupta essent meæ, vt hic dicit gl. quæ incipit, (id est mutare.) in uer. sed licèt non possideat, quę debet intelligi, sicut in simili in partu ancillæ furtiuę concepto,& edito penes bonæ fidei possessorem:quia vsucapitur non eo.tit. qui hr̄ in matre, sed titu.pro

suo,[v] t no.in l.si ego.§.partus.in fi. glo.magnæ.ff.de pub. In text, circa prin. ibi.(nam si singulas.) Ista rõ sic formatur: quia si uellemus dicere, ꝙ stante ædificio videar possidere singulos lapides, & tigna, oporteret ipsos uel ipsas considerare de per se, & tanq̃ separata ab ædificio; quia quousque cohærent, non dicũt pes diuersæ ab ædificio, & si hoc esset, oporteret considerare ædificium esse diruptum, & per ꝯñs ędificium me non possidere. Hoc autem est falsum, quia ædificium possideo: ergo sequitur, ꝙ non singulos lapides, quia ista simul stare non possent. Sed rõ sequens validior est fm gl. ex qua no. id ad quod sp allegat ista l. † ꝙ eadẽ res non dẽt diuerso iure [a] censeri, vt ẽt hr in
2 fi. huius l. Item, ꝙ domus constat ex solo, & superficie. sic. ff. de rei vend. l. solum. cum ibi no. sed fm dialecticos constat ex tri-
3 bus: ut in gl. † Itẽ no. in uer. sin aũt. ꝙ actio ex empto ad interesse cõpetit ẽt pro rebus non uenditis, quæ tñ sunt accessoriæ rei uenditæ, licẽt non sint pars quota ipsius, sed actio ex stipulatu ad duplũ nõ cõperit nisi ꝑ re uendita, uel parte quota, seu integrali ipsius euicta, ut si euinceretur usus fr. vt ff. de æuic. l. vacz.

ADDITIO.

a ¶Diuerso iure. hoc limita uerum secundum Bald. in l. j. in iij. opp. C. de ser. fug. non corporali consideratione, sed intellectuali sic.

LEX XXIIII.

1 *Bona fides debet aliquid operari etiam quo ad lucrum.*
2 *Prohibita alienatione alicuius rei, an in consequentiam uideatur prohibita ẽt usucapio, uel præscriptio.*

1 Vbi lex inhibet. † Ratio dubitandi ĩ hoc primo poterat esse, quia uidebatur, ꝙ prohibitio legis deberet intelligi eo casu quo possessor esset malæ fidei, uel saltẽ non bonæ, licẽt nec malæ. h.d. Si aũt bonæ fidei, videbatur cessare; qa bona fides debet aliquid operari, ẽt quo ad lucrum, quod patet: quia lucratur fructus bonæfidei possessor, ut l. sed si lege. §. scire. ff. de pet. hær. tñ ꝯrium est uerũ, ꝙ nihil operatur, stante prohibitione l. quæ dẽt intelligi eo casu, quo est bonæfidei: alias nihil operaretur, cũ malæfidei possessor non possit usucapere, vel præscribere, ẽt nõ obstãte alia ꝓhibitione legis, & ẽt res q̃ de se sunt vsucapibiles. Et põt intelligi duob. modis ista l. ut colli ex gl. s. qñ expresse ꝓhibet usucapio uel ꝑscriptio, ut rei furtiuę, uel ui
2 possessæ. † Itẽ qñ tacitẽ: ut quia ꝓhibet alienatio alicuius rei. Nã in ꝯñam vr ꝓhibita ẽt usucapio, uel ꝑscriptio, ut in l. alienationis verbo. de ver. sig. & hoc ẽ notabile, & quotidianũ fm Bar. quia statuta frequẽter ꝓhibẽt alienationes in certis casibus, ut uideat
b prohibita ẽt vsucapio vel præscriptio. [b] In hoc tamen est considerandum qualiter loquatur lex vel statutum, & utrum cesset causa prohibitionis, uel non: vt colligitur ex gl.

ADDITIO.

b ¶Præscriptio. Adde Soc. Iaẽ consi. xiii.

3 §. Interdũ etiam. † Potest hrs vsucapere id qđ non poterat defunctus, si in eius persona cessat causa prohibitionis, quæ erat in persona defuncti. h.d. facit. ff. de euictio. l. si per imprudentiã. §. non autem. ubi interdum conceditur hæredi quod nõ concedebatur defuncto; licẽt regulariter secus, ut l. hæredem. de reg. iur.

LEX XXVI.

1 Nunquam superficies. † Patet ergo per hanc l. nunq̃. ꝙ si solum non põt præscribi, nec ẽt præscribit superficies, ut. j. e. l. si solũ, ꝑ quã ista põt exẽplificari. h.d. Et si vsucapit superficies: quia solũ sit vsucapibile, vsucapitur ẽt solũ nec põt vsucapi sola superficies sine solo: qa ex illis duobus conficitur vnicũ totũ, l. cũ qui ædes. in prin. ff. e. & sic qđ iuris est de vno, est ẽt de altero tanq̃ connexo & indiuisibili. Intellige tamẽ hanc. l. respectu directi dñii, & ꝯtra directũ dñium, sed respectu dñii vtilis, põt benẽ qs usucapere superficiẽ sine solo, si illud vtile sit in esse productum: quia fortẽ est dñs directi & Titius utilis. s. superficiarius, nã potes præscribere illud utile dñium contra eũ, absq; eo ꝙ præscribas directũ dñium soli & per ꝯñs superficiẽ cõtra me, ut si possedisti tanq̃ superficiarius meus recognoscendo me in dñm directũ. Idẽ si non esset in esse productum: quia nullus erat superficiarius, & ego erã plenẽ dñs directus: tu aũt cepisti possidere superficiẽ, non tanq̃ directus dñs, sed tanq̃ superficiarius, ti. quem habuisti ab alio, licẽt de facto, & bona fide. qa dicebat se supficiariũ cũ nõ esset. Nã ꝑscribis utile dñium supficiei ꝯtra me, nõ aũt solũ dñium directũ, ut ꝓbatur in l. cũ sposus. §. ĩ uectigalibus. ff. de pub. sicut posses ꝑscribere vsumfru, ut l. si ego. §. j. e. tit. Et ita intellige. & declara gl. hic positam.

LEX XXVII.

1 *Qui non habet titulum nec iustam causam credendi se habere, non potest usucapere, uel præscribere longo tempore.*
2 *Ad usucapiendum, uel præscribendum longo tempore, requiritur titulus uerus, uel putatiuus, iusto errore interueniente.*
3 *Quid ẽt quando non subest iusta causa credendi titulum interuenisse, uel titulum ualere, si tamẽ ita credebat, licẽt sit perperã, dicatur esse ĩ bona fi.*
4 *An ista bona fides prosit ad præscribendum longissimo tempore, & an error iuris iniustus excuset a mala fide de iure cano.*
Quia non credendi subesse, talis titulus putatiuus quicunq; sit, nõ sufficit ad usucapiendũ.
5 *Quando non subest verus titulus, sed putatiuus, si non subest iusta causa putandi. Qua dicatur tunc causa non iusta.*
6 *Licẽt sufficiat putatiuus titulus interueniente iusto errore, vel iustissimo, nõ tamen sufficit putatiua traditio, etiam interueniente iusto errore.*
7 *Quid tunc requiratur traditio vera, vel putatiua interueniente errore iustissimo, qñ esset talis titulus, ex quo sine traditione non trãsferret dñium.*
8 *Quando dominium acquiritur sine traditione, vt in ecclesia, sufficit apprehẽsio iusta, & sine uitio, ut ecclesia possit præscribere.*
9 *Quot sint necessaria ad hoc ut procedat usucapio, uel præscriptio longi tpis.*

1 Celsus libro. † Qui nõ hẽt titulũ, nec iustã cãm credendi se hre, non põt vsucapere, uel præscribere longo tpe. h.d. Dyn. vel sic. Titulus putatiuus non sufficit ad prȩscribendum ẽt cum bona fide, si non subest iusta cã putandi. h.d. Si aũt subest, tunc sufficit, sicut si esset uerus, & in multis. ll. hic alleg. post prin. gl. Et põt intelligi duobus modis. Primo ꝙ nullus de istis tit. interuenerat in facto licẽt putaretur interuenisse. Secundo, ꝙ interuenerat, sed erat nullus, & putabatur valere neutro casu, sufficit hęc
2 opin. si non est iusta rõne fundata. † & sic collige ex ista l. quatuor. Primo, ꝙ ad usucapiendum, vel præscribendũ longo tpe requiritur titulus, sic. C. de rei vẽd. l. nullo. s. verus, vel putatiuus
3 iusto errore interueniente: aliàs secus, vt hic. ¶ † Secundo not. ex verbo. (bona fide.) intelligendo tex. prout dixi, ꝙ ẽt qñ non subest iusta cã credendi titulũ interuenisse, uel titulũ valere, si tñ ita credebat licẽt sit perperã, dr esse in bona fide, qđ no. & tene menti. Rõ est, quia iniustus error excusat a dolo, & sic a mala fide, ut in l. igitur. ff. de lib. cau. & no. in l. j. ff. si quis ius dicẽ. non
4 obtemp. in fi. mag. gl. † Tertio no. ꝙ isto casu ista bona fides nõ prodest ad præscribendũ longissimo tpe, sed prodest hodie de iure canonico ad præscribendum longissimo tpe, quo poterat iam præscribi sine titu. & sine bona fide. Hodie de iure canonico sine bona fide non potest, sed sine titu. sic, nisi habeat ius cõe ꝯ se, vt in c. j. de prȩscrip. lib. vj. nec requirit isto casu ꝙ bona fides sit ita iustẽ fundata, sicut requiritur ad præscribendũ lõgo tpe. & hoc est qđ voluit glo. in c. de quarta. de præscri. ꝙ titulus nullus, qui putat validus errore iuris, qui est iniustus sufficit ad præscribendũ de iure canonico; hoc ẽt mõ intellige, qđ no. Cy. in l. venditioni. C. de usuca. pro empto. & l. si quis emptioni. §. j. de ꝑscri. xxx. an. Vbi vr plurimũ dubitare, vtrũ error iuris causet bonã fidẽ, sed hic ẽ casus; ꝙ sic, ñ tñ ꝓdest ad ꝑscrip. lõ. temp. vt j. e. l. nũq̃. l prin. sed lõgissim l sic, tene mẽti; qa ẽ singulare, & aliàs habui de facto, & iterrogaui quosdã magnos canonistas, qui nesciuerunt mihi dicere unũ bonũ verbũ super hoc, sed allegabãt no. ĩ c. cũ personæ. de priui. lib. vj. tu tene qđ dixi, quia ẽ ipsa ueritas. Prodest ẽt ista bona fides non iusta rõne fundata ad faciendũ fructus suos, vt l. sed & si lege. §. scire. de pet. hær. Canonistæ dñt, & tenent ꝙ error iuris sit iniustus. & non excusat a mala fide, si cõtractus sit a iure reprobatus, & per hoc dñt, ꝙ emẽs rem ecclesiæ sine solennitate a iure requisita non põt illam præ
c scribere, [c] licẽt crediderit illam non esse necessariam, & sic si errauerit in iure, qa talis error non excusat a mala fide, vt not. gl. in c. ij. de his quæ fiunt a maio. parte capituli, & in c. apostoli. de dona. & in c. tua. de iure patro. & Abbas in c. cum non liceat. de præscri. ubi limitat Bar. in l. fi. C. qui. cau. in integ. rest. non est necess. qui dicit, ꝙ qñ lex simpliciter prohibet alienationem, vr prohibere præscriptionẽ. Sed qñ prohibet ꝙ alienatio non fiat sine certa solennitate, ut in re minoris, uel ecclesiæ, non ur ꝓhibere præscriptionẽ. Abbas aũt intelligit hoc uerũ, si præscribẽs credebat solennitatẽ seruatã, & sic errabat in facto, secus si errabat ĩ iure, qa credebat solẽnitatẽ ñ esse necessariã, qa talis error ñ excusaret ipsũ a mala fide. ita ꝙ pp malã fidẽ psũptã ꝑscribere ñ posset, ẽt ꝑ xl. an. de iure cano. & idẽ plenius dicit Abbas in c. de quarta. e. ti. de ꝑscr. & idẽ Butr. in c. si diligẽti. e. ti. & Ioan. de Imo. ĩ c. fi. e. tit. & idẽ vr tenere gl. & Bar. ĩ l. quẽadmodũ. de ag. & cẽ. ĩ l. sed & si lege. §. scire. de pe. hæ. ubi vult, ꝙ qñ lex resistit ꝯtractui, ignorãtia iuris ñ excusat a mala fide, & hoc si sit error iu. ꝙ sit clarũ, sed si sit error iuris dubii ille excusat a mala fide, ẽt đ iure ca. vt no. gl. q̃ sic dẽt ĩtelligi fm Abb. ĩ c. cũ dilectus. đ ꝯsue. sup
5 verbo. (ꝯstitutũ.) ¶ † Vltimo no. ĩtelligẽdo v gl. ĩtelligit, ꝙ Celsus velit dicere, ꝙ hic ñ vsucapit aliquo đ istis tit. singularib. nec ẽt tit. gñali ꝓ suo, ad hoc ut sit bona respõsio eius, ꝙ illi dicebãt, ꝙ vbi cessat titulus spẽalis, cessat ẽt gñalis ꝓ suo. Certẽ hoc verũ ẽ qñ cessat vr pp malã fidẽ, vel qa ñ subest iusta cã, vt patet ĩ partu ancillę furtiuę quã qs credit esse suã iusta rõne motus, nã si hoc esset verũ, ẽt partus esset suus. Sed si ñẽ verũ, part[9] ñ ẽ suus, sed usucapit tit. ꝓ suo, ñ eo. ti. q hr ĩ matre. Itẽ si qs caperet colũbas alterius, credẽs illas esse syluestres, & nullius, & sic credit esse effectas eius, sicut illa q̃ cælo terra mariq; capiunt, nã ista est iusta cã credẽdi, & licẽt cessaret alius ti. sing. hẽt locũ ti. ꝓ suo, vt j. pro
6 suo. l. ij. ¶ † Hic est vna gl. mag. multũ notabilis in aliquibus, ex qua

ADDITIO.

c Præscribere. Adde Soc. Iaẽ consi. xiij.

qua post mediũ recollige duo, vel tria in substantia. Primo, ꝙ
qñ non subest verus ti. sed putatiuus. si non subest iusta causa pu
tandi subesse, talis titu. putatiuus, quicunque sit, non sufficit ad
vsucapiendũ, dicitur aũt causa non iusta, qñ erraret in facto pro-
prio, in quo nõ est tollerabilis ignorantia, vt l. ꝗꝗ. ṡ. ad Velle. &
no. in l. fi. in fin. ĵ. pro suo in glo. Item qñ erraret in iure, cum
debeat iura ab omnib. sciri, vt l. leges. C. de legi. si vero subest iu-
sta causa, non tñ iustissima, talis titu. putatiuus sufficit sicut ve-
rus, quicunque sit, excepto tit. emp. & vendi. vt ĵ. eo. l. nõ solũ. §.
quod vulgo. versi. hoc amplius, & etiam in alijs allegatis in gl.
post princ. Dicitur autẽ iustus, non iustissimus, qñ erraret in fa-
cto proprio, licẽt tñ inductus ad errandũ suasione aduersarij, vel
alterius verisimilia sibi asserentis arg. quod habetur in l. ij. ṡ. qñ
actio de peculio est annalis. Si vero interuenit error iustissimus,
tunc sufficit etiã titulus emptionis, & vend. ſm gl. quæ mouetur
ad hoc dicendum ex eo: quia duobus temporib. requiritur bo-
na fides, vt ĵ. pro empt. l. ij. cum in alijs sufficiat tempore tradi-
tionis. Non tñ reperitur hoc bene expressum, ꝙ requiratur iu-
stissima causa, vel error, ideo no. glo. ꝓpter eius auctoritatẽ. Et
dicitur error iustissimus in facto alieno. l. fin. in §. pro suo, vt si
desiderat mandatũ procuratoris de emẽdo, & ipse diceret se e-
misse, cũ tñ non esset vel si reperit rem in hæreditate, & credi-
dit defunctũ emisse, iustè. n. potuit credere. ꝙ sine iusta causa nõ
tenebat. Secundo collige ex glo. ꝙ licẽt sufficiat putatiuus ti. in-
terueniẽte iusto errore, vel iustissimo, nõ tñ sufficit putatiua tra
ditio etiã interueniente iusto errore, sed requiritur vera tradi-
a tio,[a] & hoc sentit gl. ver. sed cur sufficit. tñ istud nõ benè reperi-
tur expressum: ideo no. gl. ꝓpter eius auctoritatẽ: quæ aũt sit ra-
tio diuersitatis, gl. ibi assignat duas rõnes, sed partũ valẽt, si benè
inspiciantur, & postea cõtra secundũ opponit gl. in versi sed cũ
in ven. etc. & quia cõtrariũ est diffi. glo. postea mutat ꝓpositũ di
cẽs, ꝙ putatiua traditio fortè sufficeret, si adesset nõ iusta tñ, sed
iustissima causa erroris, licẽt in tit. sufficiat iusta pręterꝗ in tit.
emptionis. doc. allegant ad hoc, quod dicit glo. l. iusto. §. fi-
lius. ĵ. eo. Tu potes assignare rationẽ diuersitatis, quare nõ suf-
ficit iustus error in putatiua traditione, & tñ sufficit in putatiuo
ti. qa titulus se hẽt vt causa remota ad acquisitionẽ dñij per vsu
capionẽ, sed traditio, vt causa ꝓxima. vt no. ĵ. ti. j. l. ij. §. ex pluri-
bus. in gl. & ideo traditio dẽt esse magis iustificata, tanꝗ magis
influẽs, hinc est, ꝙ in vsucapione ex quocũque tit. præcedẽte re-
quiritur bona fides tpe traditionis, & illa sufficit, licẽt nõ fuerit
tpe tit. acquisiti, vt ṡ. e. l. si aliena. in prin. excepto ti. emptionis, &
ista rõ melius concludit, licẽt doc. eã nõ ponãt, & declarat, & iu-
7 stificat dcãm gl. † Tertio, & vlt. vr̃ ex gl. ꝙ tunc requiritur tradi-
tio vera, vel putatiua interueniente errore iustissimo, ꝙ esset ta
lis ti. ex quo sine traditione nõ transfertur dñium, vt sunt regula
riter tit. inter viuos, vt l. traditionibus. C. de pac. nã tunc sicut nõ
acquiritur dñium sine traditione, si tradens est dñs, ita nec vsu-
capiendi cõditio, si tradẽs nõ est dñs, vt l. clauibus. de cõtrahen.
emp. & sicut requiritur traditio, qñ subest verus titu. vt ṡ. de publ.
l. cũ qui. §. fi. ita & qñ subest tit. putatiuus ne sit maioris efficaciæ
ꝗ verus, & hoc vult gl. in versi. vt tñ, etc. & debent fieri traditio-
nes occasione titu. illius, ad hoc vt sufficiat, in d. l. cũ qui. §. fi. cũ l.
seq. ṡ. de pub. de quo tangam eo. l. cum solus. Si aũt sit titulus ex
quo transfertur dñium sine traditione, vt sunt ti. ex causa vltimę
volun. vt pro hærede, vel pro legato, tunc nõ requiritur tradi-
tio ad vsucapiendũ, sed benè requiritur apprehẽsio possessionis
sine qua vsucapio nõ ꝓcedit, vt ṡ. e. l. sine possessione. licẽt si de-
funct⁹ fuisset dñs ad acqsitionẽ dñij, etiã apprehẽsio possessionis
non requireretur, vt ṡ. titu. j. l. cũ hęredes, in prin. & l. cũ pater. §.
surdu. de leg. ij. istud tñ, ꝙ requirat apprehẽsio possessionis quã
tũ ad vsucapiendũ est verũ, ſm Dy. qñ defunctus non cæperat v-
sucapere, & hæres vel legatarius vult incipere ex sua ꝑsona. Sed
si defunctus incæperat. non tñ compleuerat, & sic habebat quasi
dñium, & publicianã, illud ius transfertur in hæredẽ, vel legata-
riũ absq; aliqua apprehensione possessionis, & licẽt Dy. non al-
leget, tñ hoc probatur ṡ. de publ. l. j. cum seq. & ibi no. quia sicut
hæreditas iacẽs & etiã hæres potest complere vsucapionẽ cęptã
per defunctũ sine possessione, vt ĵ. e. l. cæptam. ita & legatarius,
qui in illa re legata loco hæredis hẽ, vt ṡ. eo. l. ad tẽpus in fi. ſm
8 Dy. benè eleganter. † Et ex prædictis vr̃ debere esse idem in tit.
inter viuos, qñ dñium acquiritur sine traditione, vt in ecclesia,
vt in l. fin. C. de sacrosanct. eccl. vt non requiratur traditio, sed
sufficiat apprehensio, iusta tamen, & sine vitio, ad hoc vt eccle-
9 sia possit præscribere. ¶ † Vltimo ex omnibus recollige quin-
que necessaria, ad hoc vt procedat vsucapio, vel præscriptio lõ
gi temporis. Ti. verus, vel putatiuus interueniente iusto, vel iu-
stissimo errore, & dicitur tit. i. cã habilis ad translationẽ dñi quã
tum ad propositum, licẽt alij multis modis sumatur, quod dic.
vt per Cy. in l. cogi. C. de peti. hær. Secundo requiritur traditio
facta occasione illius ti. vera, vel etiam putatiua iustissimo erro
re interueniente, nec sufficit iustus in hoc. Tertio requiritur bo
na fides, ꝙ credatur rẽ esse illius a quo habet tit. & credat titu-
lum valere iusto errore ductus, Quarto requiritur possessio,
tn aliqñ possessio alterius sufficit mihi ad vsucapiendum, sicut
auctori meo sufficiebat, si actor meus rem alienã quam bona

fide tenebat, & vsucapiebat, bona fide tibi obligauit. & tradidit
nam transtulit in te oẽm possessionẽ, tñ illa possessio proficit
sibi vt vsucapionem cõpleat, vt ṡ. e l. serui nomine. si ipse vendat
mihi, & constituat se meo nomine possidere. licẽt in me nullã
possessionẽ transferat, quia nullam habebat, nec te possessione
priuat, vt ṡ. tit. j. l. si quis. §. j. ius tñ qđ acquisiuerat. i. quasi dñium,
& publicianã transfert in me, vt possim vsucapionẽ complere
mediante possessione tua, & fuit dictũ Iac. de But. Insti. de ac. §.
tij. quod est singulare, & Bart. hic recitat ipsum. & tenet. Vltimo
requiritur, ꝙ possessio sit cõtinuata, & non interrupta, vt ṡ. eo. l.
nãliter qđ qualiter ꝓbetur vide hic per Bar. & etiã de pluribus
b alijs concernentibus prędicta in articulando in hac materia.[b]

ADDITIONES.

a ¶ Vera traditio. Vide Bal. in l. nullo C. de rei vend. & in l. super. in pe. co-
lum. C. de præsc. long. temp. & in l. quædam mulier. de rei ven.
b ¶ Materia. vide quod voluit Lud. Ro. consi. clxvi.

LEX XXIX.

2 *Ex titulo diuisionis extraiudicialis, non vsucapitur id quod alicui traditur tã quàm suum, sed benè vsucaperetur id quod traditur tanquàm tradentis, vel ex alio titulo.*
3 *Titulus putatiuus interueniente iusta errore, vel non, sufficit ad præscribendum: si præscribere volens habuit possessionem ab alio, quam ab illo a quo titulum prætendebat. Sed si habuit titulum ab eo a quo possessionem habuit benè potest præscribere.*
4 *Quando diuido rem tanquàm communem inter te, & me, cũ non sit, an transferam inte dominium, si solus sis dominus, vel vsucapiendi conditionẽ si tertius erat dominus.*
5 *Si habes titulum ab vno, & possessionem ab altero, an possis vsucapere.*

1 CVm solus hęres. † Lex ista est difficilis in
intellectu sui, & per Ba.
nõ benè declarata, licẽt dicat aliqua verba notabilia.
¶ Et vr̃ mihi posse legi quatuor modis. Primo secun-
dum intellectũ glossarũ, quę sunt hic, ſm quẽ hoc intẽdit. Titu-
lo pro herede putatiuo nõ põt res vsucapi, si post mortẽ defun-
cti possessio eius fuit per aliũ prius occupata, ꝗ per vsucapionẽ,
sed alio ti. sic h. d. Et de prima parte negatiua tractat prima
glo. ma. de secunda tractat sequens glo. mag. & ſm istum intelle
ctũ tex. dũ dicit quod ab hærede vero possessum est, dẽt supple-
ri, vel a quocunq; altero ſm primã glo. mag. quę fundat inten-
tionẽ suam per l. possessio. ṡ. e. & per l. Põpo. §. quęsitũ. ṡ. ti. j. sed
nõ placet iste intellectus: quia hoc ꝙ per aliũ fuerit prius occu-
pata. benè noceret, si vellet coniungere tempus, quo defunctus
possedit cũ suo, & ita loquuntur illa iura. Sed si vult incipere v
sucapionẽ a se, hoc non nocet, & istud benè sentit hic Bar. præ-
terea iste tex. facit vim in hoc, ꝙ tu quẽ putabam esse meũ hęre-
dẽ, nõ eras re vera, sed ſm istũ intellectũ non esset de hoc curan-
dum: ac idẽ esset, si re vera esses cohæres: quia eadẽ rõ est. & per
hoc reprehenditur gl. j. Itẽ etiã secundo videtur nõ benè loqui
dum dicit, ꝙ vsucapis ex cã diuisionis, licẽt nõ titu. pro hærede:
quia hoc est cõtra tex. ibi, (neq; aliã vllã hẽs habet cãm.) vnde nõ
vult, ꝙ vsucapias ex cã diuisionis, qñ tradidi tibi tanꝗ cohęredi,
sed benè potes vsucapere ex cã trans. quãdo tradidi tibi, nõ tan-
quàm cohæredi, sed vt recederetur a lite, & sic rẽ tanquã meã,
& ſm istã lec. glo. in prima parte nihil vsucapis. nec pro eo quod
do, tanꝗ meum. nec pro eo quod do tanꝗ tuum, & fundatur in
2 hoc solo, ꝙ possessio fuit per alium prius occupata. ¶ † Legitur
secundo modo ſm cõem intellectum. Doc. vt dicat, ꝙ ex titu. di
uisionis extraiudicialis non vsucapitur id quod alicui traditur
tanꝗ suũ, sed benè vsucaperetur id quod traditur tanꝗ tradẽtis,
vel ex alio ti. Ista lec. licẽt sit vera in se, de qua tñ dic, vt dixi ṡ. eo.
si per errorem: non tñ placet in ista l. per rõnem quã ṡ. feci: quia
hoc facit vim, ꝙ non eras verus hęres, sed ego solus, & ſm istam
lec. idem esset, si esset verus hæres. Itẽ quia tunc rõ posita in tex.
3 non aptaretur ad casum. † Vnde legitur tertio modo, & istã le-
ctu. senserunt aliqui antiqui, quos prima glo. ma. recitat in prin.
ibi. alij etc. & ista est vera, & singularis, & non est alibi, quã tenet
Bar. licẽt gl. nõ teneat, qa nescit defendere a cõtrarijs, ſm quam
h. d. Titulus putatiuus interueniẽte iusto errore vel nõ, nõ suf-
ficit ad præscribendũ, si præscribere volens habuit possessionẽ
ab alio, ꝗ ab illo a quo ti. prætendebat, sed si habuit titulũ ab eo,
a quo possessionẽ habuit, benè põt pręscribere. h. d. Et ſm hoc li
mitatur id quod fuit notatũ in l. Celsus. quod titulus putatiuus
sufficit interueniente iusto errore: quia dẽt limitari per hanc l.
dũmodo habeat possessionẽ ab eodẽ, a quo prętenditur. Secus
si ab alio. vt in hac l. fi. sed qñ quis habet titu. verũ, tunc etiã si ha-
beat possessionẽ ab alio põt interdũ pręscribere: & ita loquitur
tex. cũ gl. ṡ. e. l. si is qui pro emptore. §. si quis bona fide. de quo
§. glo. dubitauit, & ꝓpter illũ recessit ab ista lec. sed non benè. Il-
lud tñ nõ est semper verũ in tit. vero, sed distingue, vt statim di-
cã. ¶ Et ſm oẽs istas lec. oportet ponere ꝙ in hæreditate, quæ
ad meo solum pertinebat, & quam adiui, & possessionẽ rerũ ap
prehendi, erat vnus fundus alienus, nõ testatoris, diuisi tecũ om
nia bona, & sic etiã istũ fundũ, & tradidi tibi dimidiam. Certum
est, ꝙ dimidiã illius dimidię videor tibi tradere tanquã tuam, &
sic eam non vsucapis cõtra verum dñm: quia nõ videris aliquã

cām hře a me, & sicut non transferrem dñium, si essem dñs,
vt l.iij.§.subtilius.de condi.ob cau.ita nec transfero vsucapien-
di conditionē,si non eram dñs.Sed dubium est de altera parte,
quam trado tibi, vt meam,& in illa adhuc dicitur idem: quia tu
prætendis hře ti.pro hęrede, & sic a defuncto,tñ possessionem
a habes a me. Vnde non sufficit tibi ille ti.putatiuus,[a] sed suffice-
ret, si possessio non fuisset per me occupata, sed tu propria au
ctoritate occupasses, tanquā verus hæres,& haberes bonam fi-
dem: quia videris habere ab eodem a quo habes tit. quia licèt
nō sit in hæreditate,tñ hæreditas præbet tibi cām occupandi.Si ve
rò habes ti.a me,quia ego non puto te hæredem,sed tecū transi-
go,vt effugiam litem,& trado illū fundū tanq̄ meū in totū vsu-
capis ꝯ verū dñm,sed in lec.ii.licèt non vsucapias partem,quam
trado ut tuam,vsucapis tñ illam quā trado, vt meā,& in hoc dif
ferūt,& idem in j.lec.gl. Mihi vr,q posßit plenius legi hęc l.put
iacet litera,q loquatur de ipsis rebus hęreditariis.quæ fuerunt
defuncti,& tunc per aditionē hæreditatis sunt effectę meę.Ego
credo te esse meū cohęredē,cū nō sis, trado tibi dimidiā oium
rerū,quatenus trado tibi vt tuas,non transfero dñiū,& possum
vendicare:quatenus vt meas transfero,sed possum condicere,
si diuisio est facta sine iudice, vt l.cum puta rem.in fi.§.fami.er-
ci.secus si per iudicem vt ibi.Queritur ergo,qd si emisti ista bo-
na possessa per longū tps,an vsucapias ꝯ me ti. pro hęrede puta
tiuo?& dr q non siue sciebas te nō esse cohæredem meū, vt in
prin.siue crederes esse,vt in fi.& hoc ex eo: quia possessionē ha
buisti a me,qui prius occupaui: sed si propria auctoritate occu-
passes unà mecū,& sic a me possessionē nō haberes, sed a teip-
so,posses ꝯ me pscribere,si habebas bonā fidē, & iustā cām cre-
dendi,& ita loquitur,& debet intelligi glo. in l.hęreditate.C.in
quib.cau.cesset lon.tem.pręscrip.Et huic lecturæ applaudet li-
tera dum dicit,)res hæreditarias.)& sic loquitur de veris hære-
ditariis.Sed fm lec.pcedētes oportet supplere, inter quas erat
vna res non hæreditaria,& de illa quærit,& illā supplet Iaco.de
Are.qd est destruere tex.Et fm meam lect.vsucapies tñ illā por
tionē quam possum vēdicare, q̄ illam quā possum condicere.
4 † In hac l. vidēda sunt duo principaliter.primum est, qñ diuido
tanq̄ cōem inter te,& me,cū non sit,vtrū trāsferam in te dñiū,si
solus sim dñs,vel vsucapiendi conditionē,si tertius erat dñs? Et
in hoc est dicēdū,q si ista diuisio fit per iudicem,trāsfero dñiū.
si sum dñs tam in toto eo quod tradidi. vt meū,de quo non est
dubium,quia volui dñium transferre,& potui,licèt ex falsa cā,
vt in toto titu.de condi.& dem.q̄ in eo qd tradidi tibi,vt tuum,
pp auctoritatē rei iudi.licèt non intenderem dñium trāsferre,
vt j.tit.j.l.Pomp.§.si iussu.cū ibi no.nec possum condicere cō-
di.inde.similiter pter auctoritatem rei iud.vt l. cū putarem.§.
fami.erci.Si aūt non erā ego dñs sed tertius, trāsfero in te vsu-
capiedi cōditionem,ꝯ illum similiter super toto eo quod tra-
didi,vt §.e.l.si per errorē.Si aūt non tradidissē, quia ambo pos-
sidebamus:tunc in eo quod tibi dimisi. ut tuum,ēt per sñiam iu
dicis,no transfero in te dñium, vt l.excep. cum ibi no. j.de ex-
cep.rei iud.& per ꝯñs.nec vsucapiendi conditionē, & hoc sentit
Bar.in d.l.si per errorē.Idem in eo,qd diuittitur ex cā trāsac.vt
in l.si pro fundo.C.de transa. & l. pen.de vsuc.pro empto.secus
in eo,qd dimitto,ut meum,quia dimissio loco traditionis hr.
ut instit.de re.diui.§.interdū.& §.de acq.re.do.l.qua rōne.§.in-
terdū.tūc trāsferrem dñiū,& usucapiendi cōditionem. Si vero
diuido sine iudice,tunc aut trado tibi dimidiā pro indiuiso,
quia forte principio credebā me solum dñm,nunc credo te es-
se dñm vna mecu, & tūc totam illam dimidiam videor trade-
re, vt tuā,& tūc nō transfero dñiū, si solus sum dñs, nec vsuca-
piendi conditionem,si alius est dñs,& huc voluit hic secūda gl.
mag.in fin.Aut pro diuiso,& tunc videor tradere partem illius
dimidiæ, vt meam partem, & tuam.In secunda non transfero
dominium si sum dñs:quia nō intendo transferre, vt l.ii .§.sub-
tilius.de condi. ob cau. & sic possum vendicare. Si autem non
sum dñs,non transfero vsucapiendi condi. vt in hac l.fm secun
dam lec.quam tangit hic glo.ij.De altera vero dimidia, quam
trado vt meam, transfero dominium si sum dñs,& vsucapiēdi
condi.si non sum dñs, & possum condicere, vel ratione pro-
prietatis in primo casu,vel ratione possessionis in secundo, vt
no.gl.in d.c.cum putarem.in fi.§.fami.erci. tñ licet ista lectu.sit
bona in se, non tñ quo ad hanc quæ simpliciter dicit, non vsu-
capi, & fm istam lect. dēt restringi ad partem, quæ traditur,vt
tua,qd est ꝯ mentē literæ.Item quia in litera di, q non subest a-
lia iusta causā,& fm istam lect.immo subest, s.ca diuisionis.Itē
gl.ꝯriatur §.in eo quod vult in gl.præcedēti quæ tractat de pri-
ma lec.fm quam nihil vsucapis,sed fm illam vsucapis pro par-
5 te.†Secūdus passus est, vtrum si habes ti. ab vno, & possessionē
ab altero,posßis vsucapere,q est de tertia lec.tacta in j. gl. mag.
Et de hoc dic,q aut possessio præcessit,& potes,cum possis ex
iusta cā,mutare tibi cām possessionis, & hoc probatur j. eod.l.
non solum.§.quod vulgo.& no.j.pro emptore.l.ij.§.si a pupil-
lo.& hic in gl.ma.circa medium ibi:(nisi possessionem.aliàs ha
bebat.) Aut nō præcessit, & possessio est secuta ab alio,& tunc
aut alius tradidit occasione eiusdē tituli, aut non. Primo casu,
aut ille erat ti.non verus, sed putatiuus, & non sufficit ad præ-
scribendum,& iste est casus singularis huius l.qui non est alibi.
Aut erat verus, & tunc sufficit,licèt ab alio sit habita possessio,
vt patet in tit.pro legato. vbi hr tit. a defuncto, & possessio ab
hęrede.Secundo casu, qñ non traditur ab alio occasione illius
titu.sed ex alia cā,tunc si erat ti.putatiuus, multò minus sufficit
ad pręscribendū,si aūt verus,tunc aut possessio semel peruene-
rat ad volentem præscribere occasione illius titu.sed postea ce
cidit ab ea,& ad alium peruenit, deinde ab illo ad primū reuer-
sa est, tūc nō nocet quominus posßit incipere de nouo vsucape
re ex ti.pcedēti qui hr ab vno,& ex noua possessione,quæ hr ab
altero,vt §.e.l.si is qui.§.pe.a ꝯtrio sensu,& quod ibi no.in gl.Aut
nunq̄ puenerat ad illū occasione illius ti. & tūc aūt volēs pscri-
bere,putabat se ab eodē hře vtrūq;,& pt licèt nō ita esset.vt no.
gl.in l.cū nemo.C.de acq.poss.Aut sciebat se tit.habere ab vno,
& possessionē ab altero, nō occasione illis tit. & tunc nō suffi-
cit ad præscribendū,hic est casus in l.cum qui.§. fi.§.de pub.vbi
videtur,q debet fieri traditio occasione eiusdem tit.

ADDITIO.

a ¶ Fr Adde q titulus putatiuus,qui si esset verus,sufficeret ad translationem dominii,sufficit ad præscriptionē scdm Bar.in l.proprietatis. C. de pba.&c.

LEX XXX.

2 *Casus in quo usucapio procedit sine possessione.*

1 REerum mixtura. †Si rē mobilē q̄ cępi vsu
capere iūgā alicui toto
integrali cohęrēti solo nō desino vsu vsucapionē cō-
capere, si tñ decem dies, vel pauciores restabant ad
plēdā, licet desinam posidere Sed si tale totū nō cohæret solo,
sed erat p se mobile,uel erat totū vniuersale,tūc ēr si plures dies
restabāt,nec possidere,nec vsucapere desino.h.d.ista pulchra l.
erat aūt dubium:quia qñ iungitur alicui toto,non ꝯsideraī de p
se,& ideo vr q desinam posidere, & per ꝯñs vsucapere, vt §.e.l.
cum qui ædes.Sed certè illa l. loquitur,qñ nō inceperam usuca
pere,nec posidere de per se, sed vnà cu toto integrali. si aūt p
prius inceperam posidere, & vsucapere de per se,& postea iū-
gam cū aliquo toto,generaliter seruanda est distinctio huius l.
q aut loquitur de toto integrali, aut toto vli. Primo casu aut
istud totum cohęret solo,aut non.Et secundo casu, aut restabāt
2 duntaxat decē dies & desino posidere, sed non vsucapere.† Et
sic no.casum in quo vsucapio procedit sine possessione,qñ fuit
inchoata cū possessione,sic j.e.l.cęptā, Si verò plures restabāt,
desino posidere,& vsucapere,vt hic a ꝯtrio sensu.Sed si illud to
tum non cohęrebat solo,nō desino possidere,nec vsucapere,vt
hic in ver.quid ergo,quod loquitur de toto integrali, qequid
dicat hic gl.cū illud quo ad corpus cōstet ex plur.b. capitib. in-
uicem cohærentib. Item si erat totum vniuersale constans ex
plurib.capitulis separatis,vt in ver.de tertio genere.

LEX XXXI.

1 *Error iuris circa ualiditatem tit.non inducit bonam fidem,sed malam in usucapionibus,et præscri.lon.temp.*
2 *Non solum dicitur malæfidei qui scit,uel scire debet rem non esse uendentis, sed etiam,qui credit eam esse uendentis:tamen scit vel scire debet uenditionem,vel contractum non valere.*
3 *Auctoritas tutoris debet interuenire in ipso acta,nec sufficit q interuenerit ante,vel post.*

1 NVnquam. † Error iuris circa validitatē titu.
non inducit bonā fidem, sed ma-
lam in vsucapionib.& præscr.lon.temp.h.d. Et pro-
batur j.l.proxi.§.j.in fi.In tex. ibi.(error iuris possef
sorib.pdest.(quinimo nocet:qa si ꝯctus valebat, ipse tñ per errorē
iuris putabat nō valere,nō vsucapit. vt j. l.proxi.§.j.sicut nec eꝯ
si credebat valere,re vera tñ nō valebat vt hic, & tunc dr ppriè
nō pcedere. Et aduerte: qa licèt iste error iuris videat inducere
malā fidē,tñ dr mala fides ficta:iō nō nocet hędi bonæfidei,licèt
mala fides vera defuncti benè noceat hędi,vt §.eo.l.sequit.§.hīs.
ita voluit singulariter gl. in l. tutor, rerū de admi.tut. Item loqt
iste tex,qñ cū errore iuris, nō erat immixtus error facti. Alias
dicit gl. i iij. l.si vir.§.pro dona.q error iuris vincitur ab errore
facti,& pōt vsucapi,vel dic ut ibi dicam: quia hoc vr ꝯ istū tex.
nam ēt hic erat error facti:quia hic emēs credebat rem esse pu-
pilli,cū esset alienus, & in hoc habebat bonā fidem, sed in ꝯctu
habebat malā:qa credebat valere per errorē iuris.cū non vale-
2 ret.† Et sic no.q non solū dr malæfidei q sit, vel scire debet rē
non esse vendentis,sed ēr qui credit eā esse uēdentis,tñ scit,uel
scire debet uēditione,uel ꝯctū non ualere: quia ti.putatiuus nō
sufficit,non subsistente iusta cā putandi, ut §.e.l.Celsus,& error
3 iuris non est iusta cā.¶ † Item no.ex tex.seq.cum gl. q auctori-
tas tutoris dēt interuenire in ipso actu,nec sufficit q interuene-
rit ante, nel post,ut §.de auct.tu.l.obligari.§.tutor.In pscriptio-
ne aūt lōgissimi tēporis error iuris prodesset,quia facit cessare
dolum,& ueram malam fidem,ut dixi in d.l.Celsus.

2 *In omni præscriptione legali uel statutaria,regulariter tempus est continuū, nisi expresse reperiatur contrarium.*

§.In

1 §. In vſucapionibus. † Tempus vſucapionis, vel præſcriptionis eſt conti-
2 nuum, ideo non deducuntur dies feriati. h. d. in effectu. † Et
hoc eſt regulare in omni præſcriptione legali, vel ſtatutaria, ni
ſi expreſſe reperiatur ꝯrium, vt ſunt quędam præſcriptiones
prętoris in actionibus temporalib. in quib. ſunt tempora vtilia,
aliqñ a prin. tantum, & non ex poſtfacto. poſtq̃ inceperunt cur-
rere, aliquando a prin. & ex poſtfacto, qđ dic vt ĩ. de diuer. & tē
po. pręſcr. ſuper rub. vbi eſt gl. magiſtr. & ſingularis maximè cir
ca finem. in verſi. ſed hic notandum.

§. Seruus licèt. Poſtq̃ deſijt ſeruum fugitiuū poſſide
re, nec ſibi, nec mihi poſſeſſionē acq
rit, niſi eam acquireret nomine meo, & ego ratū hřem. h. d. Sed
ſi non deſijſſem poſſidere, acquireret mihi ēt ſi noĩe meo non
acquireret, ſed ſimpliciter: tūc aūt videor deſijſſe poſſidere. qñ
diu, id eſt longo tpe moratus eſt in libertate, vt ſ. ti. j. l. iij. §. ſi ſer-
uus. vel qñ per alium fuit poſſeſſio eius occupata, & tunc acqui
reret illi ſi eſſet bonæfidei poſſeſſor, vt in l. j. §. ſed per eū. ſ. tit. j.
¶ in gl. j. quæ incipit opp. ibi: (quia tunc ipſe poſſidet.) iſta gl. nō
benè loquitur ſm Iac. de Are. quia cū ſit ſeruus, ēt ſi diu ſit mo-
ratus in libertate ꝯ voluntatē dñi, & malęfidei, licèt dñs deſierit
ipſum poſſidere, ipſe tñ nō poſſidet: quia eſt incapax ad poſſidē
dū, cum poſſeſſio ſit iuris, vt l. quod ſeruus. ſ. titu. j. Intellige er-
go tex. ſimpliciter vt iacet, & ſupple, ꝙ iam ſteterat in libertate
per decenniū, & tūc vtraque pars vera: quia nec mihi acquirit,
quia non poſſideo nec ſibi, quia non eſt capax poſſeſſionis, li-
cèt ſit in detentatione, vt d. l. quod ſeruus. ſed ſi non diu ſtetiſſet
in libertate, tunc primum dictū eſſet verum, ꝙ nihil ipſe poſſi-
det, ſed ſecūdū nō. ſ. ꝙ nec per eum alius, quinimo dominus, cū
non deſierit adhuc poſſidere, vt l. j. §. per ſeruum. ſ. titu. j.

§. Si ſeruus meus. Furor ſuperueniens ei ꝑ quem
poſſideo, me poſſeſſione non
priuat. h. d. nec ēt ſuperueniens mihi, ut ſ. tit. j. l. ſi is qui animo.

1 *Per furorem ſuperuenientem iniuſta poſſeſſio non fit iuſta, nec econuerſo iuſta efficitur iniuſta.*
2 *Quando alicui exiſtenti in peccato mortali ſuperuenit furor, ꝙ illud peccatū non aboleatur, ſed uideatur in eo perſeuerare.*

1 §. Si vi aut clam. † Per furorem ſuperuenientem
iniuſta poſſeſſio non fit iuſta, nec
econuerſo iuſta efficitur iniuſta. h. d. Et ſic habet duas partes. Se
cunda ibi: (quemadmodū.) & ponitur ibi ſimilitudo ꝑ ꝯriū ſm
Dyn. ¶ In tex. ibi. (quod precario furioſus hēt.) ſupple ſm Iac. de
Are. vt benè veniat ad propoſitū ſequēs ver. ꝙ ſi turbetur in po
ſeſſione ab eo a quo poſſidebat vi, clā vel precario non aget ip
ſe, vel alius ꝑ eo vti poſſi. vt ĩ. vti poſſi. l. j. §. fin. ſed in ſeq. ver. qa
fuit iuſta ante furorē, nō prohibet poſt furorē dicto interdicto
agere: quia non efficitur iniuſta, & ſic bene ſequitur. (quemad-
modū interdicto &c.) no. ergo ſm Dy. ꝙ licèt variatur conditio
poſſidentis, non tñ variatur cauſa poſſeſſionis. Et poterat eſſe
dubiū in primo caſu: quia ꝑꝑ furorem videbatur ceſſare dolus,
qui prouenit ex animo, & ſic videbatur iuſtificari poſſeſſio q̃
a prin. ꝑꝑ dolū erat iniuſta, ſed ꝯrium eſt: quia præſumitur per-
2 ſeuerare in eo. dolo. Hoc vult iſte text. † & ſic facit ſm Dyn. ad
quæſtionem de qua tetigi in d. l. ſi is qui animo. ſ. ti. j. quādo ali
cui exiſtenti in peccato mortali ſuperuenit furor, ꝙ illud pec-
catum non aboletur, ſed videtur in eo perſeuerare. facit c. ma-
iorem. circa fi. de baptiſmo, & eius effectu.

§. Vacuum tempus. In vſucapione cępta cōplē-
da, cōputatur tps quo poſt
mortem vſucapiētis poſſeſſio ſtetit vacua, vel ante aditā hære-
ditatē, vel poſt. h. d. Et primo caſu completur per hæreditatē ia-
centē, vt ĩ. eod. l. cęptā. ſecundo per hæredem, licèt hæres non
poſſideat, vt hic, & ſupplet illā l. cęptam. per hunc §. videbatur
maius dubiū poſt aditionē hęreditatis, nam ante aditionem nō
eſt ꝙ imputetur hęreditati, quare poſſeſſionē non apprehen-
dit: quia nō pōt, cum ſit perſona repreſentata, quæ poſſidere nō
pōt, vt l. j. §. Scęuola. ſi quis teſta. liber eſſe iuſ. Et ideo ſi totū tps,
qđ reſtabat, currit hæreditate iacēte, vtilitatis cā receptū fuit, &
ꝑꝑ neceſſitatē, ꝙ vſucapio cōpleatꝰ ſine poſſeſſione. Sed poſtq̃
hrs adiuit ante ꝯpletū tps, eſt qđ ſibi imputet, quare poſſeſſionē
non apprehendit, cū poſſit: & ideo non vř ꝙ poſſit cōplere vſu-
capionē ſine poſſeſſione. Sed ꝯtriū hic patet, ideo eſt notandū.

1 *Hæres vſucapit ti. quem habebat defunctus, licet ipſe credat de alio tu. quā re vera eſſet.*
2 *Si hæredi fuit facta traditio ſimpliciter ab eo qui vēdiderat defuncto, & hę res putabat rem fuiſſe donatam, an acquirat dominiū, ſi tradens erat dominus, vel vſucapiendi conditionem, ſi non erat dominus.*

1 §. Si defunctus emit. ¶ † Hæres vſucapit titul.
quem habebat defunctus,
licèt ipſe credat de alio ti. q̃ re vera eſſet. h. d. potius ergo inſpi-
citur. qđ erat in veritate, q̃ quod eſt in opi. hæredis. h. d. ¶ In glo.
mag. ibi: (& ēt pro donato ſi iuſtus ſit error.) ſupple. & ēt pro hę
rede; quia plures ti. pñt concurrere ad eandem vſucapionem
cōplendā, ēt diuerſis temp. inchoantes, vt ſ. ti. j. l. iij. §. ex plurib.
2 ¶ † in gl. ibi: (ſed quid ſi hæredi fuit facta traditio.) ſ. a venditore
qui vendiderat defuncto, & tradidit rem ſimpliciter, & ſic ha-
bebat in animo tradere ex cā vēditionis, hæres aūt putabat fuiſ
ſe donatā, & ſic recepit tanq̃ ex cā donationis, vtrū acqrat dñiū,
ſi tradens erat dñs. vel vſucapiendi conditionē, ſi non erat dñs,
hoc voluit gl. quærere, & ſic an iſte diſſenſus noceat, & breuiter
dic, ꝙ nō nocet, ex quo re vera contractus vēditionis fuerat ce-
lebratus inter defunctum, & tradentē, & ſic transfertur dñium,
vel vſucapiendi cōditio ex vera cā, non ex putatiua, vt l. cū cor-
pus. ſ. de acq. re. do. ſed qñ cōtractus nō eſt verè celebratus, ſed
tempore traditionis veniebat celebrandus, & ſi quis tradat ex
vna cauſa, & recipiens recipiat ex altera, impeditur celebrari. &
ſic non transfert dominium, nec vſucapiendi conditionem. hic
eſt caſus in l. ſi ego. la 1. ſi cer. pet. hoc vult gl. in effectu.

LEX XXXII.

SI fur rem furtiuam. ¶ Vitiū furti pur-
gatur. ſi fur dñi vo
luntatē hře incipiat. h. d. Sed an efficiatꝰ dñs ſtatim ſi
res non erat pręſens dic vt no. ſ. de acq. re. do l. qua
ratione. §. interdum. per glo. & l. eius rei. cum l. ſeq. ſ. de rei ven
di. & ſi cer. pet. l. certi condictio. §. ſi.

2 *An po ??? inſpi ? tur id quod eſt in opinione quam quod in veritate.*

1 §. Si quis id quod. † Qui putat ſe non poſſe vſuca-
pere, cum poſſit, errando in iu
2 re dicitur malæfidei, & nō vſucapit. h. d. † Et ſic potius inſpici-
tur quod eſt in opi. q̃ quod in veritate, aliquando econtra, qđ
dic vt ĩ. pro empt. l. ij. §. ſi ſub conditione.

LEX XXXIII.

NOn ſolum. ¶ Ex quacūque iuſta cauſa habi
li ad vſucapiendum quis poſſi-
deat ancillam furtiuam. partum conceptum, & edi-
tum penes eum poteſt vſucapere. h. d. in effectu.
Hic non habetis alia.

2 *Regula ꝙ quis nō pōt ſibi mutare cām poſſidēdi, in quibus caſib. habeat locū.*

1 §. Quod vulgo. † Qui poſſidet malafide, vel deti-
net, nō pōt ſibi immutare cauſam
poſſeſſionis, nec aquirere dñium, nec incipere vſucapere, niſi
acquirat a dño, vel ab illo quē putabat dñm, ſeu ſe acquiſiuiſſe
credat. h. d. vſq; in fi. Et per iſtū tex. bū probatur qđ dixi in l. cū ſo
lus. ſ. eo. ꝙ qñ poſſeſſio præceſſit ti. licèt fuerit habita ab alio, q̃
ab eo, a quo acquiritur ti. hoc nō nocet quominus vſucapitur
concurrentib. alijs, vt patet hic in ver. idemq; iuris erit. Item per
eundē verſi. dico ꝯ Bal. qui tenet in l. alienū. C. de fur. ꝙ ſi poſſi-
des, vel detines aliq̃ rem Titij, non a me, ſed poſtea putans eſſe
meā, acquiris a me tit. ꝙ eam non videor tibi tradere, & ſic in-
nuit ꝙ non poſſis vſucapere, dicens, ꝙ tūc vř tradere, qñ habuiſ
ſes eā a me, vt quia cōmodaſſem vel locaſſem. Sed ſalua pace
ſua. hic vř tex. in ꝯtrariū, quia ſufficit, ꝙ ex aliqua cā putes me
dñm, licèt a me nullo modo habueris, & ſic mutes tibi cām poſ
2 ſeſſionis, & uidear tibi tradidiſſe, & uſucapere poſſis. † Vltimo
no. ꝙ regula, ꝙ quis non poteſt ſibi mutare cauſam poſſiden-
di, hēt locū in duobus caſib. ſ. de iniuſta in iuſtam, ut hic. in prin.
& de nulla in aliq̃. ut in fi. & ēt de iniuſta in aliā iniuſtā, ut l. clam
poſſidere. ſ. tit. j. cętera dic, ut l. cum nemo. C. de acqui. poſ.

1 *Res de qua aliquis fuit violenter deiectus non prohibetur vſucapi, ſi non fuit violenter poſſeſſa.*
2 *Quando aliquis receſſit de fundo audiens aliquos armatos venire, nec expectauit ſe deijci, an perdat poſſeſſionem, & an videatur violēter deiectus, ut habeat interdictum vnde vi contra venientes.*
Antu ic res fiat vitioſa vitio violentiæ, & ſic inuſucapibilis.

1 §. Si dominus. † Res de qua aliquis fuit uiolēter de-
iectus non prohibetur uſucapi, ſi nō
fuit uiolēter poſſeſſa. h. d. ſic. ſ. e. l. ſequiť. §. ſi tu ui me. pñt ergo
iſta duo ſtare ſimul, ꝙ ſit quis violenter deiectus, & tñ res nō eſt
violēter poſſeſſa, & lex Atilia loquiť de re uiolēter poſſeſſa. Et
pro declaratione iſtius §. & legū allegatarū in gl. pro ꝯtrarijs, &
2 gl. ibi poſitarum quæ loquuntur in uolente. † dic qñ aliquis re
ceſſit de fundo aliquos armatos uenire, nec expectauit ſe deijci
tres ſunt caſus. Nam aut quæriť, an perdet poſſeſſionē? & dic in-
diſtinctè, ꝙ ſic, ſiue erat uerum, ꝙ uenirent illuc. ſiue non. Item
ſi ueniebāt animo expellendi eū, ſiue non, ſiue fuerint ingreſſi
fundum, ſiue non, qa faciliter poſſeſſio perditur ſolo aīo, & pu
ſillanimitate, vt ſ. tit. j. l. ſed & ſi nolit. & ꝑ ꝯñs ſi vſucapiebat, in-
terrumpitur vſucapio, vt ſ. e. l. nāliter, & ita intelligit gl. iſtū tex.
ſed nō expedit ita intelligere, ſed intellige, vt in ſequēti qa iſtud
ꝓbaꝰ ꝑ prędictā l. ſed & ſi nolit. Aut quæriť, vtrū ipſe videatꝰ vio-
lenter deiectus, vt habeat interdictū vnde vi ꝯ venietes? & dic ꝙ
ſic. in duobus caſibus tñ. ſ. qñ veniebant eā ipſum expellendi. li-
cèt poſſeſſionē non fuerint ingreſſi, & tunc datur interdictū, vn-

de vi.ad dãna, & interesse, & ita põt intelligi pri in.huius §. alius casus est qñ non veniebant illoaio, tñ reperientes possessionẽ vacare fuerũt ingressi, vt ꝫ. vnde vi.l.iij.§.si quis aũt.ver.tuli possessio. Si aũt nec veniebãt illuc cã expellẽdi, nec fuerunt ingressi, tunc nec videtur vi deiectus.quo ad hoc, vt competat contra eos interdictum, vt d. §.si quis autẽ. in prin.vel actio quod me.
3 cau.vt ꝫ.quod met. cau.l.metum in prin.† Tertio vidẽdum est, vtrũ res fiat vitiosa vi no violẽtię, & sic inusucapibilis? & dicẽdũ est, quòd nõ indistinctè nisi possessio per illos fuerit occupata, etiã si veniebant cau sa ipsum expellendi, vt hic in ver.si nihilominus, sed si fuit occupata, secus, etiam si non veniebant causa ipsum expellendi, sed post mutauerunt propositum. vt d. §. si quis autem. versi. nisi.

§. Si mihi Titius. Datio insolutũ est sufficiens cã ad vsucapiendũ, vel prẹscribendũ, tit. p suo.h.d. Vel dic, ꝙ non loquitur de datione insolutũ: qa illa fit qñ pro debito pecuniario datur species insolutũ, & tũc est quędã emptio, vt l.elegãter.in prin. de pig.act. & sic prẹscribetur tit. pro emp. sed loquitur qñ species debita ex aliqua actione personali quæ non cadit in specialem tit.soluitur pro illa actione, & obligatione extinguenda, vt si debeã ex stipulatione, vel ex aliqua alia causa, vt ex permut. & tunc præscribitur ti. pro suo generali, quia non reperitur titu. specialis pro stipu. sicut reperitur pro legato, pro donato, & similib. ¶ In gl.mag. circa fi. ibi. ꝫ.eo.l.cum solus. vbi prohibetur vsucapio, vt hic pmittitur, sed quicquid dicat gl. quod ibi erat ti.putatiuus, hic verus. Item ibi habui possessionem ab alio, q̃ ab illo a quo tit. prętendebam, hic ab eodem a quo tit. verum habui.

2 *Seruus acquirit domino suo possessionem per factum iniustum, & quando.*
3 *Quando quis eandem rem primo conduxit, postea precario rogauit, vel econuerso, attenditur vltimus contractus, & per ipsum videtur recessum a primo, & quid si fiunt in eodem istanti.*

1 §. Qui pignori. † Vsq; ad fin. huius l. prosequtur vnã mãm de illo qui rẽ quã vsucapiebat tradidit alteri pignori. Nã certũ est, ꝙ trãsfert possessionẽ, & ciuilẽ, & nãlẽ, & nulla sibi remanet. Itẽ certũ est, ꝙ hoc nõ obstãte ipse non desinit vsucapere, qa fingit possidere quantũ ad hunc effectũ, & possessio creditoris sibi prodest, vt ꝫ.c.l.serui noie.in isto aũt §.cũ seq. ponunt duo casus, in quibus debitor desinit vsucapere ¶ Primus qñ creditor possessionẽ illã in aliũ transfert tanq̃ de re sua, & tũc priuat debitorẽ illa ficta possessione, sicut depositarius, vel cõmodatarius, colonus, vel inquilinus alteri tradendo rẽ tanq̃ suam priuant deponentẽ, cõmodantẽ, aut locantẽ vera possessione, & p ɔ̃ns vsucapionẽ interpellant, secus si alteri credi.nõ tradat, licèt illam rẽ alteri obliget tanq̃ suam, & ita intelligo finẽ huius §.in versi. planè.licèt gl. aliter intelligat, & eius intellectus est verus in se. Alius casus in quo debitor vsucapere desinit, ẽt ab ipso prin.cũ pignorata est qñ eã pignorauit vero dño ꝫ quẽ vsucapiebat ignoranti rẽ lnã, sicut qñ vsucapiẽs locat rẽ quã vsucapit vero dño, vt no.ꝫ.eo.l.ei a quo.nam ibi nõ intendit transferre possessionẽ, & tñ transfert, sed hic intendit trãsferre. Vnde multo magis interpellatur vsucapio, quia sicut dñium recipientis attrahit ad se possessionẽ verã locantis vt ibi, ita fictam possessionẽ pignorãtis, & hoc si debitor pignorauit, & tradidit, secus si non tradidit. & hoc dr̃ in §.sequen. ¶ Ex quo collige duas limitationes ad d.l.ei a quo.primã ex verbo, (ignorãs.) quia requiritur, ꝙ dñs ignoret se dñm, & ita voluit ista gl. licèt tex.nihil dicat ibi, sed probaĩ hic, vt ibi ẽt dixi. Alia limitatio est, qa pcedit qđ ibi dr̃, qñ locauit, & tradidit secus si nõ tradidit per istum tex.in fin.vt ẽt ibi dixi. ¶ In §.autẽ si rẽ pignori, ponuntur quatuor casus, vsq; in fin. in quib. videbatur interpella
2 ri vsucapio debitoris, & tñ non interpellatur qui sunt clari. † Et no. ex ista vltima parte in versi. sed si debitoris, vbi ponit secundus casus, ꝙ seruus acquirit dño suo possessionẽ per factũ iniustum, puta, per furtũ, qñ cõmutitur super re pertinente ad dñm suũ, nã hic nõ põt esse alia rõ. quare nõ interpellaĩ vsucapio, nisi qa seruus debitoris furripiẽdo creditori rem pignoratã, licèt priuet creditorẽ possessione, vt hic in tex. tñ facit eã reuerti ad ipsum debitorẽ, vnde si vsucapiebat prius ex ficta possessione, fortius nũc ex vera, quę sibi accessit, sed ɔ̃rium de l.qđ seruus.ꝫ. ti.j.soluiĩ ibi, qñ cõmittiĩ furtũ, vel violentia in re ad dñm suum nõ ptinẽte, tunc non acquirit dño possessionẽ, hic quando in re pertinente saltẽ iure quasi dñij, qa ipsam vsucapiebat, tene menti hãc limitationẽ ad illã l.nam idẽ põt dici in monacho, si in re pertinẽte ad monasteriũ, & per aliũ possessa cõmittat furtum, vel violentiã, ꝙ acquirat possessionẽ monasterio: qa est quædã recuperatio rei suę quę põt fieri facilius, q̃ noua acqsitio, cũ tra
3 ctẽt de damno vitãdo, nõ de lucro captando, tene menti. ¶ † Itẽ no. vltimũ casum qui est singularis, ꝙ l.si quis ante.ꝫ.tit.j.quę dicit, ꝙ qñ qs eandẽ rẽ primo ɔduxit postea precario rogauit, vel econuerso, attendiĩ vltimus ɔ̃ctus, & p ipsum vr̃ recessum a primo, qa sunt inter se ɔ̃rij, cũ ex vno non possideatur, ex altero sic saltẽ nãliter. Hoc hẽt locũ qñ diuersis temporibus, sed qñ eodẽ instanti, nõ cẽseĩ sibi voluisse ɔ̃riatij, nec seipsum corrigere, sed magis est præsumendum ꝙ voluérunt, ꝙ ex precario non possideatur, sicut nec ex cõductione. Sed quare non econuerso? ꝙ ex conductione possideatur, sicut ex precario? respõdeo, quod conductio nunquàm fit vt cõductor habeat possidere, nisi fiat in longum tempus, vt ꝫ.loca.l.non solet. & ꝫ.l.ij.quod vulgo.in fi. Sed precarium bene potest fieri etiam de sua natura, absq; eo ꝙ aliqua possessio transferatur, vt ĵ.de prec.l.& habet.§.cũ qui. cũ ibi no. Hic non habetis alia.

LEX XXXV.

a *Non potest dici res furtiua nisi illa super qua furtum committitur, seu pro qua competit actio furti.*
In re hereditaria quæ nunquã fuit possessa per heredem non committitur furtum, nec competit actio furti, sed committitur crimen expilatæ hæreditatis, & quando, & quid si res esset apud aliquem.
3 *Si hæres antequam apprehenderit possessionem rerum hæreditariarum dat licentiam ei cui legatus est vsusfructus, ꝙ possessionem apprehendat, & vtatur, licèt ille hoc faciat, & sic acquirat sibi naturalem, non per hoc hæres acquirit ciuilem, quia hoc non facit nomine hæredis, sed pro suo tantum iure. & num. 4.*
4 *Si proprietarius haberet ciuilem, & fructuarius expelleretur à naturali, an proprietarius perderet ciuilem.*
5 *Ei qui nõ possidebat tẽpore furti facti, an detur actio furti pro suo interesse.*

1 SI homo. † Pro re hęreditaria subtracta, quæ per hẹdẽ nunq̃ fuit possessa, põt cõpetere actio furti, & efficitur res furtiua, & vsucapibilis, si legatus erat alteri vsusfructus, & ille prẹstiterat satisdatione de vtendo fruẽdo arbitrio boni viri, quo casu si adhuc nõ incęperat vti frui, sibi soli, & non hæredi competit actio furti. Sed si incęperat & sic possidebat, cõpetit tam sibi, q̃ etiã hęredi. h.d.ista l.difficilis tã in tex. q̃ in gl. & malè declarata per Bar. Et primo ponitur thema & q. cũ vna rõne ad partẽ negatiuã vsque ibi, (Sabinus.) Secundo ponitur m̃sio Sabini qui primo pręmittit vnum ad euidentiã, & postea determinat pro parte affirmatiua, ꝙ efficiatur vsucapibilis vsque ibi, (quod sic.) Tertio declarat in quo casu locũ habeat determinatio Sabini vsq; ibi, (sed si vtenti.) Quarto determinat nouum casum, quia determinatio Sabini loquiĩ, qñ legatarius vsufructus nõ incæperat vti frui, & & sic incæperat possidere, & per ɔ̃ns res per neminem possidebatur, quo casu soli fructuatio cõpetit actio furti post pręstitã satisdationẽ. Quid aũt si inciperat vti frui, & sic possidebatur naturaliter tñ per fructuariũ, tũc dicit actionẽ furti cõpetere vtrique tam fructuario, q̃ hæredi, & vtroque casu efficitur res furtiua, & vsucapibilis. Si satisdatio per fructuarium non esset præstita, nec per aliquẽ possidebatur, tunc neque efficitur res furtiua, nec vsucapibilis, licèt in ea cõmittatur crimen expilatæ hęreditatis. Et hoc innuit ista lex a ɔ̃rio sensu, licèt Bart. in suo summario videatur velle. ꝙ ista lex hoc dicat expressè sed nõ est verũ, vt patet rectè intuenti. Et præmitte ꝙ l.antea quę prohibet rem
2 vsucapi, loquitur in re furtiua, vt ꝫ.eo.l.sequitur autẽ. ¶ † Non aũt potest dici res furtiua, nisi illa in qua furtũ committitur, seu pro qua competit actio furti. Item pręmitte ꝙ in re hęreditaria quæ nunq̃ fuit possessa per hęredem nõ committitur furtũ, nec
a competit actio furti. Sed cõmittitur crimen [a] expilatæ hęreditatis siue subtrahatur ante aditam hæreditatẽ, siue post, & ante possessionem apprehensam per hęredem. Fallit qñ talis res esset apud aliquem, qui teneretur ad custodiã eius, vt apud commodatariũ, vel depositarium, vel fructuarium, vt ĵ.de fur.l.hæreditariæ. quia licèt furtũ sit delictũ circa rẽ, non circa personã, vt l. itaq; fullo.eo.tit.tñ reqritur psona cui fiat, vt l. falsus.§. qui alienum.eo.ti.& si res per neminem possidetur, nec est eius custodia apud aliquem, non dicitur subesse persona cui furtũ fiat, vt in l.j.§.Scæuola.si quis test.liber.esse iuss.fuc.in tex. & gl. ideo erat hic dubium in primo casu, qñ non fuerat apprehensa possessio per hęredem, nec etiam per legatariũ vsusfructus, verũ si subtrahaĩ, cõmittatur furtum, & efficiatur vsucabibilis, videbatur ꝙ non, qa hęredi non cõpetit actio furti, nec sibi fit furtum, licèt cõmittatur crimen expilatę hæreditatis, tñ Sabinus determinat ɔ̃trariũ, dicens ꝙ res pro qua cõpetit actio furti efficitur vsucapibilis, sed hic licèt nõ competat hęredi, cõpetit tñ legatario vsusfructus, & hoc sufficit. Iuriscon. auctor legis dicit hoc verum, si legatarius poterat vti frui, quod est, si hæreditas erat adita, & ipse præstiterit satisdationem de vtendo fruendo, quia tunc tenetur ad custodiã. Vnde quod furtũ solet committi pp malam custodiã, interest ipsius hẽre actionem furti, qa tenetur hęredi ad ęstimationem totius rei, & isto casu sibi soli legatario datur, & non hęredi, sed si incæperat vti frui, & sic possidebaĩ p legatariũ, licèt nõ per hæredẽ: tunc tã legatario q̃ hæredi censeĩ furtũ cõmitti, & vtriq; cõpetit actio furti, h.d.ista l. difficilis discernẽdo rõnẽ inter casum, & casum. ¶ In gl.q̃ incipit. (ɔtra ex-

ADDITIO.

a ¶ Expilatæ. An maius sit crimen furti quàm expilatæ hæreditatis, & an statutum loquens in furto habeat locum in cri.expilatæ hæreditatis, vide Bal. in l. de his. C.de fac.

tra extraneũ.)ibi,(ſed utrunq; iſtorũ eſt falſum.) ſcilicet ꝙ res ꝓ
qua competit actio furti cõtra extraneũ nõ poſsit uſucapi, & ꝙ
illa ꝓ qua cõpetit cõtra dñm bñ poſsit, prout volũt primi, de q-
bus in prin,gl.q intelligũt iſtũ tex, in nerſ, Sabinus primo mõ
qñ poterat agi cõtra extraneũ,tñ aduertẽdũ ꝙ gl. in duobus exẽ
plis,uel caſib, quos ſtatim ſubijcit nõ probat niſi ſalſitatẽ primi
dicti.quia nõ eſt uerũ, ꝙ vbicunq; cõpetit actio furti cõtra ex-
traneũ,res ſit inuſucapibilis. Et hoc ꝓbat dnob.modis, primo ĩ
furto cõmiſſo per ipſum dñm extraneo opem præſtante, nam
cõpetit actio furti cõtra extraneũ, & tñ quia furtũ fuit cõmiſſũ
per dñm,res ñ ẽ effecta furtiua,nec inuſucapibilis, vt ſ.co.l.ſeq-
tur.§.ſi rẽ.¶ Itẽ probat in ſurto cõmiſſo per ipſum extraneũ, nã
ſi res eſt reuerſa ad dñm põt vſucapi: qa purgatũ eſt vitiũ, & tñ
adhuc cõpetit actio furti ꝓ ea cõtra extraneũ per l. qui ea men-
ſe.ĵ.de fur,ꝓpter hoc gl.ſcdm Azo.dicit dcm Sabini nõ eſſe ĩtel
ligẽdũ ſimpliciter ut iacet, ꝙ ubicunq; cõpetit actio furti,res ſit
inuſucapibilis.Sed dẽt ſuppleri in duobus,ſ,ꝙ furtum fuerit cõ-
miſſum per extraneum, non per dominum, & quòd uitium
furti non fuerit purgatum, & tunc procedit eius dictum; ꝙ aũt
ſecundũ dcm ſit falſum.ſ, qñ ɔtra dñm res ñ efficiat inuſucapibi-
lis gl.hoc non ꝓbat,& ſic male dicit hic utrunq;, ꝙ hoc dcm ñ
eſt falſum ĩmo verũ, vt d.l.ſequit.§. ſi rẽ.ſ.eo. ſcdm primũ ſim-
pliciter intellectũ bene eſſet falſum,ut patet ex prædictis. In gl,
ſeq,circa fi.ibi,(vel dic ſcdm Ioã.)iſta opi.nõ eſt uera; qa eſt cõ-
tra tex,qui vult, ꝙ hæres qui nunquã poſſedit nõ habeat actio-
nẽ furti,niſi in ultimo caſu, qñ legatarius vſusfructus incipit iã
vti frui, & ſic poſsidere,Ioã.aũt voluit ꝙ indiſtincte hæres poſ,
ſit agere.quia neſciuit videre rationẽ diuerſitatis, quare magis
poſsit agere legatarius uſusfructus, ꝗ ipſe hæres, & antequam
legatarius incipiat poſsidere. Sed certe rõ colligiſ ex his q̃ ſ. di-
xit gl.quia poſt ꝓſtitã ſatiſdationẽ per legatariũ,ipſe ꝓtendit du
plex intereſſe,ſ.ſui iuris,ſ.vſusfructus.Itẽ et proprietatis;quia te-
netur hæredi de mala cuſtodia,& ſic ad æſtimationẽ proprieta
tis.Sed hæres nõ prætẽdit intereſſe niſi rõne ſui iuris, nõ.n.tene
tur vſuſructuario ad cuſtodiã: qa ergo vſufructuarius plus gra-
uatur poſt præſtitã ſatiſdationẽ,magis ſibi ſubuenit ut habeat a
ctionẽ furti,et ſi nunquam poſſedit,ſed hæres ñ, niſi poſtquàm
fructuarius poſsidere incipit,& tũc q̃ ſit rõ, ꝙ agere põt hæres,
Dic.ut in ſeq.gl.ſuper verbo,(poterit) q̃ ponit verũ intelſm hu-
ius l.¶ In gl.pe,ſuper verbo.(poterit.)ibi, (cũ ſibi tñ naturaliter
3 fructuarius poſsidet ¶ † No.iſtã gl.q̃ vult expreſsè,ꝙ ſi hæres an
tequàm apprehenderit poſſeſsionẽ rerũ hæreditariatũ dat licẽ-
tiã ei cui legatus e vſusfructus,ꝙ poſſeſsionẽ apprehendat, & u
tatur,& fruatur, ſed ille hoc faciat,& ſic acquirat ſibi naturalẽ,
ñ ꝑ hoc hæres acquirit ciuilẽ: qa hoc non facit nomine hæredis,
4 ſed ꝓ ſuo tñ iure.† Sic in ſimili ſi proprietarius hẽret ciuilem, &
fructuarius eũ expelleret a naturali, nõ perderet proprietarius
ciuilem per eandem rõnem,vt no,per gl.in l.j,in fi.ſ,vſufru.que
mad,ca. quæ eſt ſingularis,Sicut ergo non perdit, nec per factũ
fructuarius acquirit,non ſic in colono: qa ſi hæres ante appre-
henſam poſſeſsionem locaret, ſtatim ꝙ conductor apprehen-
dit rem,acquirit ciuilem, & naturalem hæredi, quã naturalem
retinet ſibi corpore ſuo,qa nomine hæredis uſ hoc facere, vt ſ.
ti.j.l,q vniuerſas.§,ꝙ per colonũ, ſecundũ vnũ intelſm, & ipſo
colono expulſo dñs perdit ciuilem,ut l.peregrè.§.quib. explici
tis.c.tit,¶ in gl.ibi:(dic ergo.)iſta eſt uera rõ, & ĩ ver.ſe gl. ponit
verũ intelſm huius l, & melius loquitur,quàm ſeq.gl.quæ vĩ cõ
trariari huic,& in duob.malè loquit.dic ergo cõcludendo, ꝙ ſi
legatarius vſusfructus nõdũ præſtitit cautionem, nec poſſeſsio
nem apprehendit,tunc nec ſibi,nec hæredi datur actio furti:qa
neuter prætendit intereſſe niſi ſui iuris,& iõ ſeruaſ regula,quæ
eſt ꝙ rei a nemine poſſeſſe furtum non cõmittitur,vt l.i.§.Scæ-
uola.ſi qs teſt.liber eſſe iuſ.ſue. ſiue ſit adita hæreditas ſiue non,
Si uero præſtitit ſatiſdationẽ, tñ nõ apprehendit poſſeſsionem
nec ẽt hæres,tunc diſpenſaſ ɔtra iſtã regulã per iſtã l.in ver, Sabi
nus.uſq; ad uer.ſi.q in hoc nõ eſt alibi, ꝙ cõmittaſ furtũ ſoli fru-
ctuario,& ipſe ſolus agat,nõ hæres ꝓpter rõnem quã dixi in gl,
pcedenti:qa ꝓtendit duplex intereſſe,& efficiſ res furtiua, & inu-
ſucapibilis,ẽt reſpectu ꝓprietatis,cũ ꝓtẽdat ẽt intereſſe proprie
tatis.Si verò ꝓſtitit ſatiſdationẽ,& incipit vti frui,& ſic poſside-
re,tũc nõ eſt locus illi regulæ q̃ loquiſ in re a nemine poſſeſſa:
iõ tũc cõmittiſ furtũ nõ ſolũ ei cui ſubtrahiſ,ſed cuicũq; intereſ-
ſe ꝓtẽdenti,& cuilibet eorũ daſ actio ꝓ ſuo intereſſe,ut in fi.hu-
5 ius l.¶ † Super iſto aũt articulo, vtrũ ei q nõ poſsidebat tẽpe fur-
ti facti deſ actio furti ꝓ ſuo intereſſe: qa leges in hoc vñr varia-
re,diſtingue,ꝙ aut ille licẽt tũc ñ poſsideret, aliqñ tñ poſſedit,
& tũc ſibi datur actio,ut l.falſus.§.ſi iactum.ſ.de fur, Aut nec poſ
ſidebat,nec vnq̃ poſſedit,& tũc aut facto furis hoc accidit qd nũ-
q̃ poſsidere potuit,& idẽ,ut l.ſiue manifeſtus.§.tandiu.& ibi no.
ꝑ Bar.ſ.de ɔdi. fur, aut hoc accidit ex alia cã, & tunc ꝓtendebat
duplex intereſſe.ſ.iuris ſui, & iuris alterius cui tenebatur ad cu-
ſtodiã,& idẽ,ut hic in ver.Sabinus.aut non prætendebat niſi in-
tereſſe ſui iuris,& tunc aut licẽt non poſsideretur per eum,poſ-
ſidebatur per alium ad quem pertinebat cuſtodia, & idem ut
in fi.huius l.& ĵ.de fur.l.hæreditariæ.cum l.ſeq. Aut per nullum
poſsidebatur,& tunc non agit, vt in d. §. Scæuola. & l. ſi conti-
nuatam.§.fi.de præſcriptis uerbis.

LEX XXXVI.

1 *Error iuris qui eſt in perſona tradentis uſucapionem non impedit,*
2 *Quantum ad excuſandum a pœna,uel a maleficio, ſufficit quæcunque cauſa, etiam iniuſta.*

1 POteſt pluribus. † Error iuris q eſt ĩ pſona tradentis vſucapionẽ non impedit.ad hoc allegat Dy.& illud colligitur ex fi.hu
ius l.& ẽt ex gl.q̃ incipit,(error iuris) ſecus in eo qui
eſt in recipiente,ut ſ.e.l.nunq̃. Et rõ diuerſitatis eſt; quia tradẽs
rẽ mobilẽ alienã,certat de dãno uitando,i.excuſando ſe a furto,
& pœna eius, & qa ſi haberetur pro ſciente, cõmitteretur furtũ
2 contrectãdo rẽ alienã ɔtra uoluntatẽ dñi,& † quantũ ad excuſan
dũ a pœna,vel a maleficio ſufficit quæcũq; cã,ẽt iniuſta, vt l,igit.
de lib.cau.& no.per gl q̃ ſemper alleg.in l,j,in fi.mag.gl.ſ.ſi qs
ius dicen.non obtemp.¶ Sed recipiens tractat de lucro captan-
do,i de vſucapiendo,iõ requiritur cã iuſta credulitatis, & error
iuris non eſt cã iuſta,¶ Et præmitte ꝙ ad hoc,ut procedat uſuca
pio in rebus mobilibus, ẽt iure iſto requirebatur bona fides nõ
ſolũ in recipiẽte, & vſucapere volente,ſed ẽt in tradẽte:qa ſi tra
dens eſſet malæfidei,cõmitteret furtũ,vt ſ.dixi. & ſic res efficere
tur furtiua,& inuſucapibilis, nõ ſic in ꝓſcriptione rerũ immobi
liũ,in qbus nõ cõmittebaſ furtũ,unde malafides tradẽtis nõ no-
cebat,ſi res nõ erat vitioſa vitio reali,hodie ſecus,ut in auth.ma
læfidei.C.de ꝓſer.lon, temp.lex ergo iſta intẽdit declarare quõ
poſsit hoc cõtingere, ꝙ qs rẽ alienã mobilẽ tanquàm ſuam bo-
na fide,& ſine uitio furti poſsit in alium transferre.

LEX XXXVII.

2 *Longum tempus inducit obliuionem.*
3 *Vitium clandeſtinatis non afficit rem uitio reali,ſed perſonali, & quid operetur iſtud uitium perſonale.*

1 FVrtum enim. † §.fũdi quoq;. Si res cuius poſſeſsio ciuilis. & naturalis vacat clãdeſtinè occupeſ,ñ afficiſ ꝑ hoc uitioſa uitio reali,ſed pſonali,Et iõ licẽt occupãs nõ poſsit uſucapere,
vel ꝓſcribere ꝓp ſuã malã fidẽ, ꝑ aliũ tñ bonæfidei poſſeſſorem
eũ tit.poterit pſcribi.Et dĩ vacare ciuilis,& naturalis, vel per ne-
gligẽtiã cõmiſſam in recuperãdo naturalẽ. vel qa poſſeſſor de-
ceſsit ſine hærede, uel ꝑ obliuionẽ quæ inducit ꝑ lapſum longi
tpis.h.d.cũ l.ſeq.& iſte §.ꝓp iſtos modos ſp alleg. maximè ꝓp ul
3 timũ.† qa longũ tẽpus inducit obliuionẽ,vt no.in l,licet,C.de ac
quiren.poſ.per glo.& no.ſ.ti.,l.ſi id qđ. in prin.Et benè patet id
qđ hic dixi,& in l.ꝓcedenti, ꝙ in rebus immobilibus malafides
tradẽtis nõ nocebat ſingulari ſucceſſori, ſed uniuerſali, ſic.ſ.e.
3 l.ſequit.§.hæres.† Eſt ergo hic caſus expreſſus ĩ l.ſeq.ꝙ uitiũ clã-
deſtinitatis nõ afficit rẽ vitio reali,ꝙcquid dicat gl,ĩ l. vltima.C.
de aeq.poſ.Sed vitio pſonali ſic.& illud uitiũ pſonale facit vt ip
ſe non poſsit vſucapere, & ſic iit. ab alio quẽ ſcit non dñm acq-
reret,ut ſ,e. l.nõ ſolũ.§.qđ vulgo,ĩ prin,¶ Itẽ operaſ, ut ɔ ipſum
dei poſſeſſoriũ recuperandæ nõ interdictũ, unde vi. ſed condi-
ctio ex l.cũ quærebaſ.C.vnde vi, in qua admittiſ exceptio pro-
prietatis,ſi offeret ſe paratum incontinenti probare, vt ibi not.
non ſic in interdicto.vnde vi. Quod aũt hic dĩ de negligentia,&
de obliuione declara,vt dixi in l.ſi ideo.§.1.ſ.tit.j.

LEX XXXIX.

SI ſolum. ¶ Pone hic caſum, quòd quis occupauit ſolum per vim, poſtea ibi ipſe. uel alius ædificauit, deinde ad te peruenit ſolum, & ſuperficies ti.& bonafide,Certum eſt,ꝙ ſolum nõ po-
tes præſcribere : quia eſt affectum vitio reali. An ſaltem ædifi-
cium,& dicitur ꝙ non intelligo uerum reſpectu directi domi-
nii,ſed reſpectu vtilis,ſi poſſedit tanq̃ ſuperficiarius, uidetur ſe-
cus,quod dic,vt ſ.eo.l,nunquàm,& ĵ.in l,cæptam,

LEX XL.

CAeptam. ¶ Per hæreditatem iacentem vſucapio cæpta per defunctum põt compleri,& ſine poſſeſsione. h.d. Et etiam per hæredem, licẽt non apprehenderit poſſeſsionem.vt ſ.e. l. nunq̃.
§ vacuum & dic vt ibi,ſed nondum cæpta non põt incipi ab hæ
reditate iacente,ſicut nec ɔ eam,vt ĵ.eod,l,fi.in fi.de his qui ꝓ em
ptore.verſi. quemadmodum.

LEX XLI.

SI rem mihi ſurreptam. ¶ Vitiũ furti, vel violentiæ nõ purgatur, licẽt res veniat in poteſtatem procuratoris.h.d.intellige de procuratore generali, vt in gl.i.Et no.fi.huius l.ꝙ nõ debemus facere id ex quo
reſultat præſumptio fraudis,nec ẽt interpretari aliq̃ l,vel ſtatu-
tum pro ea parte,ex qua poſſet reſultare captio, ſeu fraus.

L E X XII.

2 *Maritus solus non potest alienare rem dotalem sine consensu mulieris, & quando, & nume 5.*
3 *Quid e contra si mulier alienat rem dotalem sine consensu mariti.*
4 *Differentia, an fiat venditio per vxorem, vel fiat per maritum.*
5 *Prædium datum inæstimatum dicatur propriè dotale.*
6 *Si ipsa mulier vendidit, an possit soluto matrimonio vendicare.*
7 *Si vendidisti mihi rē alienam, & sic non transtulisti dominium, si postea cōtingat ad te dominium peruenire, vt quia successisti domino vel alio modo, quia dominus postea constabat, an confirmetur ista venditio, & quid si dominus tibi succedat, & nu.8.*
8 *Ius in beneficijs acquiritur sine traditione.*

1 CVm vir. † Ex iure superueniente auctori, cōfirmat ius singularis successoris, ad hoc
semper alleg.& habet mām difficilem,& cōtinet tria
dicta.Secunda ibi, quę desuncta. Tertia ibi:(idem iu-
ris.)Et super primo dicto, non est nisi vna gl.q̃ incipit.(maximè.)in ver, aliàs, quæ format vnā quæstionē, Super secundo di-
cto sunt aliç duç gl.super tertio nulla gl.est.Posset ēt dici, ꝙ oēs
gl.concernūt secundū dictū. Et aduertēdū, ꝙ tertium, & vltimū
dictū in ver.idem iuris dēt referri ad proximè pręcedens, qđ lo
quitur de confirmatione, quia si fur qui vendidit postea succe-
dit dño, confirmatur vēditio licèt a principio fuerit nulla. Nō
aūt ad primū, qđ loquitur de inualiditate ɔ̃ctus, quia vēditio rei
dotalis nō valet in præiudiciū mulieris, siue sit facta scienti, si-
ue ignoranti rem esse dotalē, vt in prin.l. sed venditio rei furti
uæ tūc nō valet, qñ fit scienti, secus si ignorāti, vt in l.si ĩ emptio
ne.§. nē si emptor.š.de ɔ̃hen.emp. qa inualiditas resultat ex eo,
ꝙ emēdo rē furtiuā, iterū cōmittit furtum ꝑ emptorē, & hoc nō
est nisi qñ scit, Sed in re dotali inualiditas resultat ex eo, ne fiat
ꝑiudiciū mulieri, & in ista rō viget siue sciat emptor, siue igno
ret.¶ † In tex.ibi, (vir.) scilicet solus, & sine consensu mulieris,
2 nam nō pōt illi præiudicare, interest.n.sua ne remaneat indo-
tata, & maritus habeat, vnde eā sustentet. † Quid aūt eɔ̃, si mu-
3 lier alienauit rem dotalem sine consensu mariti? dic idē cum
non valeat, nec in præiudiciū sui nec in præiudiciū mariti, ut
C.de iur.dot.l.si prędium, cū consensu mariti innuit illa l.ꝙ va
leat, & ita tenet ibi Cy.sm Ia.de Ra.Cōtrariū est veri⁹, vt no. Bar.
in l.æstimatus.in fi.š.sol.ma. & dicit esse casum in l.fi.š. de iur.
dot.nec ergo alter ipsorū sine altero, nec ambo simul vēdere,
vel alienare pñt. ¶ † In hoc m̃ est dr̃ia vtrū fiat venditio ꝑ ma-
4 ritum, vel fiat ꝑ vxorē, qa primo casu qñ fit ꝑ maritū, licet non
valeat venditio in ꝑiudiciū vxoris, qa nō transfert dñium, nec
vsucapiēdi cōditio ɔ̃ ipsam vxorē, nec cōstāte matrimonio, nec
eo soluto, valet tñ in præiudiciū mariti, qa obligatur ex illo
ɔ̃ctu ad eius obseruantiam.arg.l.& si is.C.de præd.mi.& no.gl.
in l.cū lex.j̃.de fideiuss.& ēt Bar.& Dy.vñr hoc tenere, & sic o-
bligaī ad tradendū, & obligaī de euictione, si traditus ē fundus
dot.& fuerit euict⁹, ꝑ vxorē vł hēdē ei⁹, si emptor ignorauerit,
ꝙ esset dotalis, vt j̃.ēt subditur.sed si fiat ꝑ vxorē, cuius fauore
ꝓhibetī alienari, non obligatur ad obseruantiā ɔ̃ctus, qa ex quo
prohibita est alienatio, cēsetur prohibita oblo, per quā perue-
nirī ad alienationē. arg.in l.oratio.de spon. & hoc tenet Bart.in
d.l.cum lex.facit l.si ad resoluendā.C.de pręd.mi.ltē in alio dif
ferūt, qa si maritus vēdidit, & iurauit nō venire ɔ̃ tale iurm nō
valet in præiudiciū mulieris, & ipso nō obstāte pōt venire ɔ̃ ad
a vtilitatē mulieris ª ēt iure cano. quia non valet iurm in præiudi
ciū alterius q̃ iurantis, vt in c.ij.de pac.li.vj.& no.in l.cū quis.§.
Titia.de leg.iij.per Bar.& Bal.in l.j.vel ij.de inoffi.don. sed si
ipsa mulier venderet, vel consentiret, & iuraret non ɔ̃uenire,
non posset postea venire, cū iurm posit seruari sine interitu sa
lutis æternæ, & non pręiudicat alteri nisi mulieri, vt in c. licèt
mulieres. de iureiur.li.vj.& co.ti, in c.cum contingat. Posset tñ
dici, ꝙ si maritus in hoc nō consentit, possit venire ɔ̃, ēt ex ꝑso
5 na mulieris, qa iurm illius nō pñt sibi præiudicare. ¶ † In tex.
ibi.(prædium.) s.inæstimatum, & tunc est propriè dotale, si aūt
ęstimatū tali æstimatione, q̃ faceret alienationē, posset alienari
ēt sine consensu mulieris.C.de rei vxo.act. §.& cū l.in fi. Si aūt
tali q̃ nō faceret emptionē, posset cū cōsensu mulieris, & nō ali-
ter, & iste est casus q nō ē alibi in l.si æstima.š. alleg. Quid aūt in
rebus mobilib.datis in dotē, dic vt no.in auth.siue a me. C.ad
Velle.& in l.j.sol.ma.¶ In tex.ibi.(vēditio non valet.) s. quantū
ad præiudicium mulieris. Vnde non transfertur dñium, licèt
maritus sit dñs.ita dicit tex. Institu.quib.alie.licet. in princ.nec
vsucapiendi conditio, in qua requiritur titu.& hic non adest,
cū venditio sit nulla. Et ꝑꝑ hoc fuit posita ista l. in hoc tit.& ꝓba
tur expressè, in l.si fundū.š.de fun.dot.licèt si vsucapio fuisset in
cœpta anteq̃ efficeretur dotalis, posset postea finiri, & comple-
ri, vt ibi hr̃.& hoc vr̃ verum, ꝙ nō transferatur vsucapiendi cō-
ditio ɔ̃ mulierem, tam constante matrimonio, quo, casu nō est
dubiū.cū ipsa mulier possit agere & sic nec sibi debet præscri
ptio currere, q̃ ēt soluto mat.& hoc de pręscr. longi temp.sed lō-
gissimi benè posset incipere solu.ma.cum in illa nō ɔ̃quiritur
ti.Sed ɔ̃ prædicta vr̃ textus q multū facit me dubitare in lege in
reb.circa fi.C.de iure dotium, vbi tex.innuit expressè, ꝙ soluto
mat.bñ possit currere præscri.longissi.tem. Sed dic ꝙ nō loqui
tur in fundo propriè dotali, sed quasi dotali, qa fuit tradit⁹ ęsti
matus tali æstimatione quæ facit emptionē, nam nihilominus
soluto ma.mulier pōt ipsum vendicare vtili rei.vend.aduersus
quā vtilē.pōt currere pręscriptio long.temp.Sed hic qñ fuit in-
æstimatus, quo casu vēdicat directa rei vendicatio, & aduersus
6 illā nō currit illa pręscriptio.tene menti, qa est vtile. † An aūt si
ipsa mulier vendidit, possit soluto matr. vendicare? dic ꝙ sic, vt
no.Institu.quibus alie.licet.in principio. Quantū autem ad ma
ritum vendentem, benè tenet venditio, vt obligetī ad obserua-
tionem ɔ̃ctus, siue emptor fuerit sciēs sm Dyn.& Bar. vt š. dixi,
sed vt teneatur de euic.non, si fuit sciēs, secus si fuit ignorans, vt
in l.fundū sciēs, C.de euict.sunt.n.istæ actiones diuersę, & ad di
uersa cōpetunt, & a prima qua tenetī obseruare ɔ̃ctū liberaī eo
ipso, ꝙ rem tradidit, vt no.in auth.sacra. C.si aduersus vendi.&
c.cū postea res euincitur resuscitatur noua oblig.vt no.in l.cū
plures.in fi.š.de euictio.ꝑ gl.Sed opponiī ɔ̃tra id qđ š. dixi, ꝙ ɔ̃
mulierē non currit vsusfr.vel præscr.long tēpo.ex eo qa ven-
ditio est nulla.Nā sufficit venditio putatiua interueniente iustis
simo errore, vt j̃.tit.ij.l.qđ vulgo.& hic vr̃ interuenire, si igno-
rabat rem esse dotalē.Sol.ɔ̃trariū ꝓcedit in his, quæ nō sunt a iu
re prohibita alienari, aliàs secus, ꝑ hanc l.quod no.diligenter,
& per l.vbi lex.š.e.cū sua gl. ¶ Item opp.ꝙ nō valeat, ēt quantū
ad maritum, vt teneaī ad obseruantiā ɔ̃ctus, & sic ad tradendū,
vt š.dixi, vt no.in l.cū dotalē.š.de test.mili.ergo, &c. vt in l.si in
emptione.š.de ɔ̃trahen.emp.Sol.quædā sunt de quib. nō est cō-
merciū simpliciter, qa non pñt subijci dño alicuius, & in illis ꝓ
cedit ɔ̃trariū, quia non valet venditio quantū ad hoc, vt vendi-
tor obligetur ad obseruantiam ɔ̃tractus, ēt si emptor fuit igno
rans, vt est liber homo, aut sacra res, benè tñ obligatur ad inte-
resse si vēditor fuit sciēs, & emptor ignorās, vt l.qui offici.§.j.e.
ri.Quædā sunt in quib.non est cōmercium nō simpliciter, sed
sm quid, vt fund⁹ dotalis, q nō pōt subijci dño alterius, q̃ ipsius
viri constante matrimonio, & in illis ꝓcedit, qđ dixi, quia va-
let ɔ̃tractus quātū ad hoc, vt venditor obligetī ad obseruantiam
eius.& sic vt possit cōpelli ad tradendū. siue emptor sciuerit, si-
ue ignorauerit, vt hic sm intellectū Dyni, cōiuncta d.l.si is qui.
C.de prædijs minorum.sed quantū ad hoc, vt ɔ̃trahatur obliga-
tio.de euict.distinguitur, an emptor fuerit sciens, an ignorans,
7 vt š.dixi. ¶ † Vltimo in ista l. veniūt examinandi duo articuli.
Primus est, si vendidisti mihi rem alienam, & sic non transtuli-
sti dñium, si postea cōtingat ad te dominiū peruenire, vt qa suc
cessisti dño, vel alio modo, quia dñs postea constabat, vtrū con
firmetur ista vēditio, vt acquiras dominiū, de quo loquitur ista
lex, & ēt gl.sup verbo, (conuenit.) quæ format quatuor ɔ̃traria
ɔ̃tra tex.ꝙ non confirmetī.¶ Et in isto arti.dic breuiter, ꝙ aut
ad te peruenit dñium ex cā de præterito, & tunc confirmatur
venditio, tam quantum ad agendum si non possideo, quam
etiam quantum ad excipiendum, si possideo, & quantum ad
transferendum in me dominium sine noua traditione. ¶ Pu-
ta, si legata erit tibi res sub conditione, & pendente conditio-
ne illam mihi vendidisti, deinde conditio extitit, licèt enim cō
ditio non trahatur retro in vltimis voluntatibus, in l.j. §.j. ad
Silla.tamen venditio confirmatur, ut š. dixi, argu. in l. proin-
de. si cer.peta & j̃. de castren. pecu. l. pen. §. fin. & licèt Barto.
hic uideatur distinguere vtrum causa quæ nunc superuenit, re-
tro fingatur interuenisse, vel non. ego in hoc nō facio uim, sed
solum in hoc, vtrum ex causa de præterito, vel non. Si autem
non ex causa de pręterito, tunc aut quęritur, an confirmetur
quantum ad exceptionem, si possideo, & dicas quod sic, ut l.il-
licitæ.de reb.cont.n, etiam si non interest tua, quòd confirme
tur, quia mihi non sis obligatus.ut in l.j.in fi prin.š.de pig. Aut
quantum ad agendum, si non possideo, & tunc aut non inte-
rest tua, quod confirmetur, quia non es mihi obligatus, & non
confirmatur.ut d.l.j.in prin.de pigno.Quod aūt š. dixi, confir-
mari quantum ad excipiendum, si non interest, fallit in liber-
tate data a non domino, quia sicut difficilius reuocatur, ita dif-
ficilius confirmatur.Et iste est casus in l.si seruo.š.qui & a quib.
de qua gl.circa fi.super uerbo, (conuenit.) opponit. Aut quæri
tur, an confirmetur non quantum ad excipiendum vel agen-
dum.sed quantum ad hoc ut ius superueniens tibi transferatur
in me, sine noua traditione, eo casu, quo mea interest confirma
ri, tunc aut erat tale ius ad cuius translationem requirebatur
traditio, ut ius hypothecę, & illud transfertur, ut in l.rem alie-
nam. in princ.de pign.act.quia ibi quis obligauit rem alienam
ignoranti, & sic tenebatur contraria pignoratitia, ut l.tutor.§.
j.eo.tit.unde intererat sua confirmari, & erat tale ius in quo
non requirebatur traditio, vt in l.j.de pig.ac. Sed in l.de pig.pi-
gnorauit scienti, ꝑ hoc vr̃ ꝙ si eps electus ante ɔ̃firmationē, ɔ̃tu
lerit bñficiū, & postea sequaī ɔ̃firmatio, ius i bñficio trāsferaī in
eum

ADDITIO.

a ¶ Vtilitatem mulieris. In hoc articulo vide Sign. de Mediolano consi.xli. Fed.de Senis consil.ccxci. Alexan.consi.cxxiij.lib.

a eũ cui fcã fuit collõ. [a] † qa ius in bñficijs acquirit sine tradõne, in
8 c. si tibi absenti, & ius ɔferẽdi superuenit i epo ex cã de pterito. s.
suus electus, vñ licèt ante ɔfirma. nõ hñet ptãtẽ ɔferendi, & sic ex
collõne fcã: tũc licèt q̃sitũ fuerit ius, tñ p superueniẽtiã iuris ɔfe-
rẽdi vr̃ trãsferri ius sine alia collõne, p hoc no. in ɔtriũ facit c. no-
sti. de elec. vbi collõ facta ante ɔfirmanõ nẽ reuocat. Sed iõ ibi re
uocat, qa de iure nõ potuit fieri ɔfirmatio, cũ est priuatus ex eo
q͂ ante ɔfirmationẽ administrauit vt ibi, & i c. auaritię. sed si ɔfir
matio sequeret de gfa. pcedit qđ s. dixi. q͂ collõ ɔfirmaret p id
qđ dixi. Aut erat tale ius, ad cuius trãslationẽ requirebat tradõ,
vt est dñium, & tũc aut tpe, quo vẽdidisti nullo mõ eras dñs, &
tũc licèt postea efficiaris, illud ius i me nõ trãsfert sine noua tra-
dõne. Sed p hoc efficiet vt habeã publicianã ɔ te, sicut habebã ɔ a-
liũ, & est casus spãlis in quo pub. dat ɔ dñm, vt l. si a Titio. s. de rei
vẽ. & l. apud Celsũ. §. si a Titio. j. de doli. exce. & ita voluit intelli
gere illũ tex. gl. hic fin. licèt illas ll. nõ alle. Tu dic, q͂ illę loquunt,
qñ nõ eras dñs tpe vẽditionis. Si aũt eras dñs, sed reuocabiliter,
tũc loqt ista l. qa si ex postfacto efficiaris irreuocabiliter ɔfirmã-
tur simplr, vt hic dr̃ in tex. ẽt quantũ ad hoc, vt dñiũ ipso iure in
me trãsferat sine noua tradñne, & ita istũ tex. intelligo q͂cquid di
cit Bar. q vr̃ seq gl. ¶ Scđs passus est, qđ iuris, si dñs tibi succedat,
& sic icipiat mihi teneri, sicut tu tenebaris, an ɔfirmet mea em-
ptio? & in h. d. q͂ aut q̃rimus quãtũ ad finẽ agẽdi ɔ te, si nõ possi-
deo, aut quãtũ ad finẽ excipiẽdi, si possideo. i'rimo casu ɔfirmat
in duob. casib. Primus est, si vẽdidisti illã rẽ noĩ: dñi, qa tũc tenet
dñs tibi succedẽs illã vendõnẽ ratã hr̃e, vt j. rẽ ra. ha. l. fi. in pri. &
l. solutũ. §. solutã. de pig. ac. Scđs casus est, si dñs veniẽdo ɔ redar-
gueret te, cui successi, de mẽdatio, vt qa vẽdidisti rẽ vt tuã, hoc ex
presse dcõ, vt l. rẽ alienã. in fi. e. ti. alr̃s nõ ɔfirmat, vt d. l. rẽ alienã.
§. j. Scđo casu quantũ ad effectũ excipiẽdi, si iste est hr̃s tuus sine
ɔfectione inuẽtarij, ɔfirmat i totũ, sed si inuẽtario ɔfecto, ɔfirma-
tur quatenus ex hr̃ditate tua lucratur, per ea q̃ hñr in l. cũ a mr̃e.
C. de rei ven. & in l. fi. §. in cõputa. de iu. deli. ¶ In gl. super verbo.
(ɔuenit.) ibi. (vel nõ ɔualescit.) de rigore iur. iũge istã sol. cũ prę-
cedẽti, & dic, q͂ nõ superueniente aliqua iusta cã, nõ ɔfirmat solo
tractu tpis, q͂ a prin. nõ valuit, vt in l. q ab initio. de reg. iur. sed ea
superueniẽte cõfirmat de ęquitate, nõ de rigore, & ita intellr̃ hic,
supplẽdo tñ ex his q̃ s. dixi. ¶ In gl. ibi sol. qđ ibi dicit nõ abesse.
istã sol. vr̃ seq Bar. sed vr̃ ɔ mẽtẽ illius l. iõ dic, q͂ ibi vẽditio fuit
erronea, qa fuit facta ab illo qui putabat se hr̃dẽ tanq̃ ab hr̃de, cũ
adbuc nõ esset, iõ licèt postea fiat, nõ ɔfirmatur. Et ita esset hic, si
iste maritus putabat vxorẽ mortuã, & se fuisse lucratũ dotẽ, cũ
nõ esset, nã licèt postea lucraret, nõ recõualesceret. ar. illius l. sed
hic nõ fuit erronea, qa tpe vẽditionis sciebat se adhuc nõ fuisset
cratũ, & sic nõ deficit ɔsẽtus i intẽtione vẽdẽtis. ¶ In gl. ibi, (aliud
in his ɔctib.) supple, i quib. vẽditor obligat, & sic ista gl. expresse
sentit id qđ dicit Dy. q͂ hic iste maritus vẽditor obligei, licèt sim-
plr tex. dicat. (nõ valere vẽditionẽ.) & pbat i d. l. si is. C. de pđ. mi.
Sed certè istud nõ vr̃ i aliquo releuare saltẽ eo casu, quo emptor
sciuit rẽ esse dotalẽ, qa vẽditor tradẽdo liberat ab illa obligatio-
ne, qua tenebatur seruare contractum, cum non tenetur nisi ad
tradendum rem, non ad transferendum dñium, vt no. per glo.
in auth. facta. C. si aduersus vẽditionem, nec tenetur de euictio-
ne re euicta propter sciẽtiam emptoris, ergo non interest ven-
ditoris. q͂ ista venditio confirmetur, sicut nec in l. si seruo alleg.
in glo. sol. propter hoc ergo restringo illum tñi casum in versi.
qua defuncta, &c. solum ad casum, quando venditor de euictio-
ne tenebatur, vt quia emptor fuit ignorans, vel si fuit sciens, fuit
stipulatus de euictione, aliàs non video quomodo possit re-
sponderi ad illud contrarium, quia non confirmaretur, sicut
nec in d. l. si seruo.

ADDITIO.

a ¶ Collatio. Sed quid si tempore electionis, & collationis erat inhabilis, &
tempore confirmationis habilis an collatio teneat, solue, vt per Cal. consil.
i. de elect.

LEX XLIII.

2 *Bona fides haeredis non prodest, si in defuncto fuisset mala fides.*
3 *Quid in mala fide successoris singularis.*

1 HAeres eius. † In vsucap. inchoanda per hære-
dẽ mala fides eius nocet, secus in
inchoata per defunctũ. h. d. rõ huius vltimi dicti est,
qa reputatur eadẽ persona cũ defuncto, & ideo sicut
in ipso defuncto qui inchoasset vsucapere mala fides superue-
niens non interrumperet vsucapionem. vt l. j. C. de vsuc. tran-
sfor. ita & superueniens in persona hæredis, quia non censetur
mutata persona, sed iure cano. hodie secus, vt in c. ij. de reg. iur.
2 † Sic econtra bona fides hęredis non prodesset, si in defun-
cto fuisset mala fides, vt s. eod. l. sequitur. §. hæres. attenditur
ergo bona, vel mala fides defuncti, non autem hæredis.
3 † Sed in successore singulari non sic. quia non reputatur per om-
nia eadem persona, & ideo etiam in vsucapione inchoata per
auctorem mala fides successoris singularis non noceret, & im-
pediret actionem fieri, & vsucapionẽ compleri, vt j. pro empt. l.
ij. §. si eam rem & isto casu debet intelligi l. Pompo. in fi. s. ti. j. de
qua g'. opponit hic, & econuerso mala fides actoris non noce-
ret successori singulari iure isto, vt s. e. l. quare. ver. sed si alij. nisi
forte in legatario, qui licèt forte sit successor singularis, tamen
videtur idem in eo, q͂ in hærede, vt s. eo. l. id quod tempus. §. fin.
quod no. sing. Sed in vsucapione incohanda per successorem
non distinguitur successor vniuersalis, vel singularis per istum
tex. in prin. Nam si mala fides hæredis sibi nocet non obstante
bona fide defuncti, multo magis nocet singulari successori. Et
adde hic quod no. per glo. s. ti. j. l. Pompo. §. quæsitum. quæ in-
cipit. i. (vt interrumpatur.)

§. Patrem vsu. In quęsitis per filiumfa. tam mala fi-
des eius quàm etiam patris impedit
vsucapionem inchoari. h. d. & legitur duob. mo. primo, q͂ si fi-
lius emit suo nomine, vel simpliciter, q͂ idem est, & tunc de ma
la fide sua clarum est, q͂ impedit. Sed mala fides patris, ita demũ
impedit, si mandato patris expresso emit, vel etiam patre prę-
sente, & tacente. & affuit mala fides ab ipso prin. Si autem patre
ignorante, vel etiam ex postfacto superuenerit mala fides pa-
tris, non haberet nocere, per ea quæ habentur j. pro empt. l. ij.
§. Celsus. cum seq. & hoc voluit glo. hic, in prin. & in ver. super-
ueniẽs. n. Et plenius no. in l. cum mancipium. s. de ędil. edic. vbi
vide bonam gl. & magistram. Secundo modo, legitur q͂ emit
nomine patris, & tunc de mala fide patris non est dubium, q͂ im
pedit, sed q͂ mala fides filij impediat, hoc quidam non conce-
dunt, vt hic gl. in verbo, (sed quidam.) Doc. contra, si filius non
habuit mandatum de certa, & determinata re, sed generale. &
hoc casu potest procedere ista lec. hic vt in gl. ver. item si patris,
secus si de incerta, & de indeterminata re, & ita potest procede-
re opi. illorũ. quod dic vt plenius habetur in d. l. cũ mancipiũ,

LEX XLIIII.

1 *Per filium putatiuum non acquiritur vsucapiendi conditio, sed per seruum putatiuum.*
2 *In his quæ multum frequẽtantur, propter publicum vtilitatem aliquid statuitur quod non statueretur, si non ita frequentarentur.*
3 *Creditores si faciunt capi suos debitores tanquam suspectos, & fugitiuos præstito solo iurã de suspicione, & nõ facta fide q͂ causa suspicionis de nouo superuenit quid fieri debet, & si contra vnã capturã opponatur quòd non valeat, an debeat admitti querela.*

1 IVsto. † Per filium putatiuum non acquiritur vsu-
capiendi conditio, sed per seruum puta-
tiuum. hoc dicit Dyn. Et not. hanc l. pro monachis
putatiuis quod non acquirunt monasterio: quia ma
gis comparantur filijs. quàm seruis, cum non sint serui, nisi
quo ad Deum, & non acquirunt ratione possessionis, cum
monasterium, vel Abbas ipsum non possideat. sed ratione su-
biectionis, vel obedientiæ. Sed seruus acquirit ratione posses-
sionis quæ potest cadere etiam in putatiuo seruo, vt hic, & s.
2 tit. j. & l. j. §. sed per eum, & §. per seruum qui in fuga. † Not. etiã
tex. hic circa fi. quod in his quæ multum frequentãtur pro-
pter publicam vtilitatem aliquid statuitur, quod non statuere-
3 tur, si non ita frequentarentur, quod facit ad multa. † Pone
enim, quòd creditores faciunt capi suos debitores tanquàm
suspectos. & fugitiuos pręstito solo iuramento de suspicione,
& non facta fide, quòd causa suspicionis de nouo superuenit,
quod fieri debet, vt in l. si creditorem. de priui. credi. Certè si
contra vnam capturam opponatur, quòd non valeat, videtur
q͂ non debeat admitti querela propter frequentem vsum, & ne
multæ capturæ irritentur. arg. hic, & sic de singulis.

§. Constat. ¶ Vendens rem alienam præter voluntatẽ
domini, trãsfert dominium, si tempore tra-
ditionis domini voluntas adest. h. d.

1 *Quantum ad bonum fidem, tam inspicitur initium possessionis in re principali, quàm in illa quæ ex ea descendit.*
2 *Duo casus in quibus mala fides non impedit vsucapionem inchoari.*

1 §. Et Si possessionis. † Quantum ad bonam fidẽ,
tam inspicitur initiũ posses-
sionis in re principali, quàm in illa quæ ex ea descendit. hoc di-
cit. Et primo loquitur in illa quæ ex ea descendit, vsque ad
2 versicu. (idem in seruo.) secundo de ipsa re principali. † Et
sic no. hic duos casus in quibus mala fides non impedit vsuca-
pionem inchoari, licèt regulariter sit contrarium, & s. l. proxi.
in prin. Et ratio primi casus est hic. propter bonam fidem quæ
fuit a prin. in ipsa re principali, & propter continuatam posses-
sionem eius. Ratio autẽ secundi procedit ex fictione postlimi
nij quæ fingit istum seruum reuersum nunquam fuisse captum,
vnde licèt vsucapio quæ cęperat ante capturam, fuerit interru-
pta, & nunc post reuersionem habeat incipere noua, non atten-
ditur mala fidẽs, que nunc est, sed bona fides quæ fuit illa, regu-
lariter secus, quia inspicitur initium nouæ possessionis, vt s.
eod. l. si is qui. §. pen. & j. pro emptore. l. qui fundum. §. qui bo-
na fide.

§. Nondum. Tempus quo iacet hęreditas cõputatur
in vsucapione cœpta per defunctum, vel
ẽt per seruũ hæreditariũ iacẽte hæreditate ex cã peculiari. h. d.

Et sic

Et ſic licèt glo. vtrunqꝫ dcm̃ huius §. intelligat in vſucapione cœpta in vita defuncti, & dicat ꝙ iacente hæreditate, nõ poteſt incipere per ſeruum, vt ĩ. co. l. fi. iſtud eſt verum, qñ non ex cauſa peculiari. alias ſecus. vt ĩ. de captiuis. l. pen. & ĩ. ea. l. §. fi.

§. Filiusfa.

Qui putat ſe nõ vſucapere poſſe, cũ poſſit iuſto errore ductus, nihilomin⁹ vſucapit inſpecta veritate, nõ falſa opin. Item ad vſucapiendũ ſufficit putatiua traditio interueniente iuſtiſſimo errore, licèt facta nõ ſuerit, & ſic eſt caſus in fin. cũ gl. ſm̃ eius intellm̃, de eo quod no. gl. ſ. e. l. Celſus. ꝙ ſicut ſufficit putatiuus tit. ita ſufficit putatiua traditio, requirur tñ iuſtiſſimus error, vt colligiſ. hic in fi. dũ dicit, (nõ leui.) licèt in ti. aliqñ requiratur iuſtiſſimus aliqñ ſufficiat iuſtus, quod dic vt l. Celſus, & iſtũ tex. alleg. Doc. pro illa gl. & ideo gl. ſuper verbo. (nõ leui.) dũ dicit, (idẽ ſi leui ſm̃ Hugo.) reprehenditur per omnes, immo requiritur iuſtiſſimus error,

1 *Licèt per vſucapionem triennij quis acquirat dominium, ius tamen hypothecæ vel vſusfructus alteri competens non extinguitur.*

2 *Vſusfructus q eſt ius perſonale, & debetur a re perſonæ quaſi poſſeſſio retinetur per ipſam perſonã quæ habet aĩum, qui põt eſſe cõtinuus, licèt actus eius corporalis ſit diſcontinuus, & ꝙ poſſit præſcribi, ſicut res corporalis,*

1 **§. Nõ mutat.** † Licèt per vſucapionẽ triẽnij qs acquirat dñium, ius m̃ hypothecæ, vel vſusfructus alteri cõpetẽs nõ extinguitur, h. d. Et pone caſum. ꝙ rẽ meã mobilẽ. puta ſeruũ alteri obligaui, vel in eo vſum fructũ cõceſsi, poſtea tu emiſti hũc ſeruũ a Titio bonafide, & vſucepiſti, licèt acquiras dñium, & ſic ius meũ extinguatur, nõ ſic extinguitur ius creditoris, vel vſufructuarij, & ſic acquiris dñium cũ ſua cã. Sed an habeã aliquod remediũ ad recuperandũ a te rẽ illã, vĩ ꝙ ſic. ſ. vt ſoluã creditori qđ ſibi debeĩ, & faciã cedi hypothecariã, ſicut .n. ille poterat a te auocare niſi ſibi afferres. qđ ſibi debebaĩ, ita & ego ceſsionarius, de hoc no. in l. vſucapio. C. de pig. ſ. de pignori. l. j. §. cũ prædiũ. dic, vt ibi, qa hoc nõ eſt ſimpl'r verũ. licèt Ang. hoc teneat hic, Nã & ſi tu illi creditori ſolueres, vt rẽ liberares, qa ẽt liberas me ab actione perſonali, vĩ ꝙ haberes ꝯ me act. neg. geſt, ergo mihi nõ teneris ſoluere, cũ ſi illi ſoluiſſes a me recuperares, hoc tñ non dico ꝓ certo, quia hoc nõ facis principaliter aĩo gerendi negocium meũ. ſed tuũ, tñ gl. propter aliã rõnẽ in l. pe. alle. impugnat hãc practicã & tenet ꝙ nõ poſsit fieri iſta ceſſio, ¶ In gl. ibi. ſ. de ſerui. l. ſeruitus, iſta reprehendiſ per doct. qa aliud in ſeruitutib. prædialib, quæ debẽtur a re rei & ſic nõ dñr quaſi poſsideri per perſonam, ſed per rẽ quæ nõ hẽt animũ, vt ſ. quẽmadmodũ ſeruitus amittaĩ, l. qui fundũ. Et ideo ſi habẽt cãm diſcontinuã, quia ad earũ vſum requiriĩ factũ hois, cũ illa quaſi poſſeſsio cõtinuẽ interrũpat, nõ ſufficit ad præſcribẽdũ, & ideo requiritur tñ tps, cuius cõtrãrij memoria nõ exiſtat, nõ tñ dñr præſcribi illo tpe, ſed acqrũtur ex quadã ficta cõceſsione quæ fingitur a iure interueniſſe, vt l. hoc iure. §. ductus aquæ, ĩ. de aqua quoti. & æſti.

2 Sed in † vſusfructu qui eſt ius perſonale, & debetur a re perſonæ, quaſi poſſeſsio eius retinetur per ipſam perſonã, quæ hẽt animũ qui põt eſſe cõtinuus, licèt actus corporalis ſit diſcõtinuus, Et ideo dĩ quaſi poſſeſsio continuã habẽs cauſam. & per ꝯñs põt præſcribi, ſicut res corporalis, vel longo tpe cũ tit. vt l. fi. In fi. C. de præſcr. lon. temp. vbi eſt caſus ſm̃ verum intellectũ, licèt alij aliter intelligant, & in l. ſi ego. in prin. de publi. vel ſine ti. longiſsimi temp. ſicut dñium cũ ſit pars dñij, hoc not. Cy. ſm̃ Pet. in l. ij. C. de ſerui. & aqua. & per Dy. in regula malæ fidei, in quinta quæſtione, de reg. iur. in ſexto,

§. Eum qui.

In quæſitis per ſeruũ, vel filiũ ex cã peculiari, patre, vel dño exiſtente penes hoſtes, põt incipere, & finiri vſucapio pẽdẽte captiuitate, ſiue reuertaĩ, & tunc cẽſetur cœpta, & finita fictione poſtliminij, ſiue moriatur, & tunc fictione l. Corne. tunc tñ filius cẽſereĩ vſucepiſſe ſibi. h. d. Seruus verò cẽſereĩ vſucepiſſe ipſi hæreditati, vt in l. pe. ĩ. de cap. quicquid dicat hic gl. fi. Sed ſi dñs eſt reuerſus ipſe vĩ incepiſſe. & finiuiſſe pro ſe ipſo mediante aĩo & corpore ſerui. Verè tñ pendente captiuitate nõ põt dici cœpta, vel finita. qa nõ ſuberat perſona quæ poſſet poſsidere. & cui poſſet acquiri, ſed eo reuerſo intelligitur vſucepiſſe, vt ſ. l. ſi is q pro emptore, ver. nã ſi dñs. in verbo intelligiĩ. ꝓ quẽ ibi hoc tenet Bart. reprobãdo gl. quæ eſt hic ſuper verbo (inchoari) in fi. tene primã op. Hugoñ recitatã in gl. hic. ¶ In tex. ibi. (vſucaptũ diceretur. poſſeſsum foret.) .i. diceremus, ꝙ eſſet vſucaptũ, oporteret dicere ꝙ ẽt eſſet poſſeſſum, vt ſ. eo. l. ſine poſſeſsione, ſed hoc nõ poſſum⁹ dicere in his quæ acquirũtur nõ ex cã peculiari. qa in illis poſſeſſio ciuilis quæ creat vſucapionẽ, nõ retineĩ aĩo ſerui, ſed ꝓprio. licèt nãlis retineatur corpore ſerui, ſed durante captiuitate ille nõ habebat aĩum poſsidendi, nec fingitur habuiſſe, qa per fictũ animũ non retinetur poſſeſsio, ergo neceſſario ſequitur quòd non vſucapit, non ſic in his quæ ex cã peculiari, in quibus retinetur poſſeſsio ciuilis animo ſerui, q eſt verus, & ideo ipſo reuerſo benè poteſt fingi retenta per eũ, qa nõ fingitur retenta per animũ fictum. Sed eſt verum, vt plenè dixi ſ. eo. l. ſi is qui pro emptore,

L E X XLV.

1 *Loca publ. iur. gen. quæ occupanti cõceduntur longo tempore poſt occupationem non præſcribuntur, quominus ceſſante occupatione redeant in priſtinam cauſam, & iterum concedantur occupanti.*

2 *Si aliquis in flumine publico nauigabili ædificauit molendinum, & ſic occupauit aquam ad vſum, & fuit per conſequens effecta ſua, ſaltem quantum ad vſum, an poterit alius ædificare molendinum in parte ſuperiori,*

3 *Quid ſi illud molendinum fuerat impetu aquæ deſtructum.*

4 *Quantum ad hoc vt quis faciat aquam ſuam, ſaltem quantum ad vſum, an ſufficit occupatio, an verò requiratur præſcriptio,*

1 **PRæſcriptio.** † Loca pub. iur. gen. quæ occupãri cõceduntur longo tẽpore poſt occupationẽ nõ præſcribũtur, quominus ceſſante occupatione redeãt in priſtinã cãm, & iterũ cõcedant occupãti. h. d. illa notabilis, & ſingularis lex & eſt pulcher caſus.

2 ¶ † Et per iſtã l. cũ gl. ſuper verbo (aut) quæ exponit, aut, pro &. determinatur qõ pulchra, quã habui hic de facto, quia in flumine publico nauigabili quis ædificauit molendinũ, & ſic occupauit aquã ad vſum ſuũ, & per ꝯñs fuit effecta ſua ſaltẽ quantũ ad vſum, vt per aliũ volẽtẽ ædificare molẽdinũ in parte ſuperiori, nõ põt ſibi auferri, iuxta no. in l. ſi quis ex argẽtarij. ſ. §. initiũ, per gl. ſ. de eden. & in l. quominus. de fluminib.

3 ¶ † Pone quod illud molendinũ impetu aquæ fuit deſtructũ, & per lõgũ tẽpus extitit ſic deſtructũ, alius volebat ædificare molendinũ in parte ſuperiori, ille, cuius fuerat molendinũ prim⁹, prohibebat ſibi dicendo, ꝙ nõ poterat auferre ſibi cõmoditate dictæ aquæ in caſu, quo vellet molẽdinũ reficere. Certe ſi fuit adeo deſtructũ, ꝙ nihil remãſit, & flumẽ rediuit in priſtinã formã vt hic, in verbo, (funditus.) & ille cuius erat dereliquit, quia neglexit reficere per longũ tẽpus cũ non poſſet, nec aliqua ſigna apparerẽt ꝙ voluerit retinere, perdit vſum aquæ, & nõ põt illum prohibere. Et dicit Bar. quod ſufficiat annus, ut dicatur neglexiſſe, vel ſaltẽ dic ꝙ ſufficit biennium, prout in ſimili not. per eundẽ in eo qui obtinuit tenutã, & neglexit facere executionẽ fieri. ſ. de dã. infect. l. ſi finita, §. pe, & ita ponit Bar. in l. quominus. in xv. q. i. de flu. & ẽt tãgit hic, & dicit ſe habuiſſe de facto, Eſt ergo cõſiliũ, ꝙ ipſo dirupto incõtinenti proteſtetur, ꝙ nõ intẽdit hře locũ pro derelicto, ſed ꝙ reficiet cũ primũ poterit, & ꝙ ibi ponat aliquos palos, vel ſigna ad hoc oſtendendu ſm̃ Ang. dicit ẽt idẽ Ang. ꝙ licèt talia loca publica per longũ tps nõ præſcribantur, vt hic, præſcribũtur tñ longiſsimo tpe, cuius ꝯtrũ memoria nõ exiſtit per tex. cũ gl. in l. vſum aquæ, de aquæ duc. lib. xi. Et ideo dixit, ꝙ Veneti præſcripſerunt tanto tẽpore gulfum maris. ſed ſalua pace ſua nõ be-

4 nè intelligit. † quia quantũ ad hoc, vt faciat quis aquã ſuã ſaltem quantũ ad vſum, nõ requiritur præſcriptio, ſed ſufficit occupatio, qñ eſt aqua publica, nõ ad vſum publicũ, vt eſt littus maris, ſicut ſufficit in his. quæ cœlo. terra, marique capiuntur. Sed quãdo eſt aqua non publica, tũc habet locũ tex, quẽ ipſe allegat. ꝙ ſeruitus aquæ ducendæ per hauſtũ, cum non habeat cãm continuã, nõ acquiritur niſi tanto tpe, cuius in cõtrariũ memoria nõ exiſtit, vt ibi, & in l. hoc iure. §. ductus aquæ. de aqua quoti. & æſtiua, Sed hic non quæritur de hoc qñ dicatur ius aquæ acquiſitũ, ſed quæritur, poſtq̃ acquiſierit per occupationẽ, ſi deſinit occupatio per deſtructũ loci, vtrũ ille acquiſiuerit ius prohibendi aliũ occupare? & hic dico ꝙ nõ etiã ſi per mille annos duraſſet occupatio, Vnde ſi ciuitas Venetiarũ deſtrueretur (quod abſit) nõ poſſet Veneti prohibere illũ locũ alios occupare interuenientibus, de quibus ſ. dixi, & hoc vult iſta l. ¶ In glo. j. ibi. (publicè.) .i. cõrã. h. d. gl. ex eo, qa q̃dã ſunt publica, quæ nõ ſunt cõia nec cõceduntur occupanti, ſed ſunt ad vſum publicũ, vt platea, vel ſtrata publica, in illis nõ habet locũ iſta l. Quædã quæ conceduntur occupanti, quia nõ ſunt ad vſum publicũ, & illa dicuntur cõmunia, ſicut quæ cœlo. terra, mariqꝫ capiũtur, vt littus maris, & etiã aqua fluminis publici nõ nauigabilis, nec ingredientis aliud nauigabile, vt d. l. quominus. de flum. & in illis habet locum iſta l. ¶ In gl. quæ incipit, (prior poſſeſſor.) ibi, ſol. ibi erant nõ in poſſeſsione. hæc vera ſupplẽdo. ꝙ ſteterat per annũ, vel biennium, ꝙ ibi nõ fuerat piſcatus, & ſic vĩ dereliquiſſe actum piſcandi, & occupationẽ. vnde redierat aqua ad priſtinum ſtatum ſeu libertatem, ideo alius poterat occupare, nõ ſic in l. contraria.

2 *Licèt hæreditas iacens poſsit implere vſucapionem inchoatam contra defunctum, non tamen poteſt nouam inchoare,*

3 *Vſucapio cœpta contra defunctum finitur hæreditate iacente.*

1 **§. Poſt mortem.** † In acquiſitis per ſeruũ hæreditariũ hæreditate iacente, nõ ex cauſa peculij a defuncto conceſsi. ſed volẽdo peculiũ cõſtituere de nouo, non incipit vſucapio, niſi poſt aditã hæreditatẽ. h. d. ſm̃ intellectũ glo. quẽ tenent omnes, & ſic allegatur.

2 † ꝙ licèt hæreditas iacens poſsit cõplere vſucapionẽ cœptã per defunctũ, non tamen poteſt nouam inchoare, & vide ea quæ habentur in l. ea quæ. C. de reſtitu. in integ. & vide de hoc Bal. in l. licèt ſi vaſſal. ſi de feu. fue. contro, etiam mediãte ſeruo hæreditario, niſi acquiratur ex cauſa peculij a defuncto conceſsi, vt in l. ĩ. de cap. vt ſ. l. proxi. §. fi.

3 † Sic & vſucapio cœpta cõtra defunctũ finitur contra hæreditatem iacentem, ſed non cœpta non poteſt contra eam incipere. vt no. C. de temp. in integ. reſt. In l. ea quæ §. pen. vel fin. & ĩ. de ſtip. ſeruo. l. ſi ſeruus hæredi. vbi videtur caſus,

Pro soluto. Rub.

LEX PRIMA.

PRo soluto. ¶ Cũ daf res ĩsolutũ ex causa quę nõ cadit in titulũ speciale, vsucapitur titu. pro soluto. hoc dicit tex. cum gloss.

LEX II.

SI emptam. ¶ Procurator acqrit dño ignoranti possessionẽ, nõ vsucapiendi cõditionẽ. h.d. glo. hic assignat rationẽ diuersitatis, sed Dy. dicit, ꝙ ratio est, qa in acquirẽdo vsucapiẽdi conditionẽ, agitur de maiori pręiudicio illius cuius est res, & cõtra quẽ præscribit. & ideo difficilius acquirit.

LEX III.

SI existimans. ¶ Titulo pro soluto ẽt putatiuo ꝓcedit vsucapio, nõ sic tit. pro emptore. Itẽ in primo sufficit bona fides tẽpore traditionis, in secũdo requiritur etiã tẽpore emptionis. h. d. & sic in effectu dicit ista l. secũdũ gl. In aliis titulis sufficit error iustus, ad hoc vt tit. putatiuus nõ verus sufficiat ad prescribendũ. Sed in ti. emptionis nõ sufficit error iustus, vt hic. & l. Celsus. s. ti. j. sed debet esse iustissimus, vt l. qđ vulgo. j. ti. j. ¶ Circa ptin. l. ibi, (tradã). s. rẽ alienã. Nã si essem dñs, trãsferrẽ dñium, & possem repetere per condictionẽ indebiti, si verẽ non debebã, si non sum dñs, transfero vsucapiendi cõditionẽ. Et anteq̃ cõplcas vsucapere condicã possessionẽ, postea condicam ipsam rem, & sic vsucapis ad mei vtilitatem, quia causam vsucapiendi a me habuisti, vt no. in l. indebiti. §. sed si nummi. de condi. inde. & s. de dona. cau. mor. l. si alienam. & l. qui alienam.

LEX IIII.

SI quid est. ¶ Res pignorata creditori surrepta per debitorem efficitur furtiua, & innsucapibilis respectu creditoris, seu iuris sui vitiũ purgatur, si res in potestatem creditoris reuertat. h. d. sed respectu proprietatis non efficitur furtiua, & sic benè potest vsucapi. & ita loquitur cõtrarium allegatum in gl. de l. sequitur. §. rem. s. ti. j.

LEX PRIMA.

1 *Soluens æstimationem litis vsucapit ti. pro emptore.*

2 *An ille qui soluit litis æstimationem efficiatur dominus rei, si ille cui soluit erat dominus, vel acquirat vsucapiendi conditionem, si neuter ipsorum erat dominus, nume. 3.*

3 *Aliud est dicere vendo, vel concedo tibi istam rem, & aliud est dicere vendo, vel concedo tibi omne ius, quod habeo in ista re.*

4 *Eo casu quo res non erat apud soluentem litis æstimationem, postquàm soluit, an debeat sibi cedi rei vendi. contra possessorem.*

5 *Si actio non fuit cessa, an habeat ille cui soluit vtilem rei vendi. per quam possit rem recuperare.*

6 *Quid si non erat apud eum, sed apud tertiũ, tempore quo soluit litis æstimationem, postea antequã ad eum perueniret, reuersa est ad eum cui æstimatio litis fuit soluta, an possit agere ille qui soluit cõtra eũ, & qua actione.*

7 *An ei qui soluit æstimationem litis, sit cauendum de euictione.*

Pro emptore. Rub.

1 POssessor. ¶ † Soluẽs æstimationẽ litis vsucapit ti. pro emptore. h. d. l. litis. j. eo.
¶ In tex. ibi, (obtulerit). s. pro re quæ nõ erat emptoris, tñ fuit declaratum esse suã, licèt iniustè, nec erat
possessoris, sed cuiusdã tertii, contra quẽ incipit ex
tũc vsucapere, vel præscribere ti. ꝓ emptore. In istis duab. ll. ve-
niũt examinãda quã plura. videlicet septẽ passus quos plenè tan
git, & prosequit Dy. in rẽa ꝓ possessore de reg. iu. sed Iac. But. re-
petẽdo legẽ, si culpa. s. de rei ven. reprehẽdit eũ in multis, & dicit
2 ibi Bar. ꝙ melius loquitur q̃ Dy. ¶ † Primus passus est, vtrũ ille q
soluit litis æstimationẽ efficiat dñs rei, si ille cui soluit erat dñs,
vel acquirat vsucapiẽdi cõditionẽ, si neuter ipsorũ erat dñs, & in
hoc dic ꝙ sic, quatuor cõcurrentib. Primo, ꝙ nõ soluitur ex cau
sa trãsactionis, sed ex causa emptionis, vt in prin. gl. j. & dr̃ ex cau-
sa trãsactionis soluisse, qñ ius actoris erat dubiũ, & negabatur, &
poterat negari, quia adhuc nõ erat declaratũ. & tunc est duplex
rõ, quare nõ efficitur dñs, quia nõ soluit tanq̃ pro re actoris, sed
tanq̃ pro re sua, & sic nõ habet animũ acquirẽdi dñium, sed reti-
nendi, & quod credebat se habere, ergo, &c. vt l. iij. §. subtilis. de
cõdi. ob causam. Itẽ qa nõ soluit tanq̃ p̃tiũ rei, sed tanq̃ pretiũ re-
dẽptionis litis, & hoc probatur in l. si fundũ alleg. in gl. in fi. quæ
est singularis ad hoc. Et hic in re quæ dimittitur ex cã trãsactio-
nis benè transfertur dñium, & vsucapiẽdi conditio, quia tũc da-
tur tanq̃ ipsius tradentis, & vsucapitur ti. pro suo, vel pro transa-
ctione, & hic est casus, & est ẽt casus in l. pe. C. e. tit. Si aũt ius acto
ris est clarũ, & nõ negatur. vel non potest negari, quia declara-
tũ est per sententiã, tunc habet locũ quod hic dicitur qa videt so
lutum tanq̃ pretium rei, & tanq̃ pro re illius cui soluitur, non
ipsius soluentis. Dicit tñ Bar. ꝙ ẽt in casu præce. si ille qui recipit
æstimationẽ litis diceret, cõcedo tibi omne ius qđ habeo in ista
re, ꝙ tũc benè vsucaperet. hoc nõ placet. quia si nullũ ius habe-
bã, ista verba nihil operãtur, vt l. quod nulla. s. de hære. vel actio.
3 vendi. † Aliud. n. est dicere vẽdo, vel concedo tibi istã rẽ. qa tunc
etiã si nullũ ius habeã in ea, transfero vsucapiendi etiã condi-
tionẽ, quia hic aliquid est venditũ, vel concessum. s. ista res cor-
poralis. Et aliud est dicere vendo, vel concedo tibi omne ius, qđ
habeo in ista re, quia tunc si nullũ habeo, nihil vẽdo vel conce-
do. Tene mẽti quia vidi plures in hoc errare, & semel defendi
vnã causam ꝓpter hoc. Secũdo requiritur, ꝙ res sit apud eũ, qui
soluit æstimationẽ litis, & tunc hr̃ res pro tradita. s. de acqui. re.
dom. l. qua ratione. §. interdũ. ideo statim acquirit dominiũ, vel
vsucapiendi cõditio. Si autẽ nõ erat apud eũ, tũc nõ acquiritur
nisi a tẽpore, quo fuerit possessionẽ adeptus, vt in l. eius rei. & in
l. hoc si res. s. de rei vend. & ita intelligit gl. j. hic in fi. dum dicit,
vel dic, ꝙ reus hic nõ possidebat, & supple, & tũc a quo fuit pos-
sessionẽ adeptus incipit possidere pro possessore, nõ ante. Ter-
tio requiritur, ꝙ eo casu quo res erat apud soluentẽ, actor hoc
sciuerit, & potuerit facere rẽ sibi auferri, & nõ curauerit, qa tũc
vr̃ voluisse in illũ transferre dñium. Secus si ignorauerit, vel nõ
potuit facere rẽ auferri, quia erat res mobilis, & eã occultaue-
rat, ne sit in potestate alterius auferre dñium inuito, vt l. ei qui.
de fur. & no. in d. l. hoc si res. de rei ven. p gl. Et ideo tũc, qñcũq;
ad notitiã suã perueniat, & possit facere rẽ auferri, est in ptãte
ipsius actoris restituere pecuniã, quã accepit, & recupare rẽ vt
d. l. ei q furti. de fur. Quarto reqrit, ꝙ habuerit initiũ vitiosum,
aliàs secus, vt si fuit furatus, vt d. l. ei qui. in fine. & tangit Bart. in
4 ista l. litis. ¶ † Secũdus passus est eo casu, quo res nõ erat apud eũ,
postquã soluit æstimationẽ litis, debeat sibi cedi rei vẽdicatio cõ
tra possessorẽ. Et in hoc est dicendũ, ꝙ aut ipse desijt possidere
per culpã, & propterea soluit æstimationẽ litis, quia hr̃ pro pos-
sessore in sui odiũ, vt hic in gl. j. circa fi. dũ dicit. (possessor dici-
tur etc.) Et tunc est actio sibi cedẽda, vt in d. l. si culpa. aut desijt
possidere dolo, & tũc aut fuit cõuentus rei ven. & nõ est ceden-
da, vt l. is q dolo. eo. tit. Aut actione personali, puta depositi, vel
cõmodati, & tũc est cedẽda, vt l. ex depositi. j. de re iud. & q̃ sit rõ
5 diuersitatis, dic vt ibi per Bat. ¶ † Tertius passus est, vtrũ si actio
nõ fuit cessa, habeat ille qui soluit vtilẽ rei vẽ. per quã possit rẽ
recuperare suo noie, & in hoc est dicẽdũ, ꝙ aut desijt possidere
dolo, & nõ hẽt, quia cẽsetur soluisse pænã sui delicti magis q̃ pre
tiũ rei, vt d. l. is qui dolo. Aut desijt possidere culpa, & tunc si fue
rat cõuentus rei vẽ. bñ hẽt vtilẽ sine cessione, vt d. l. si culpa. si aũt
actione personali, tũc secus, sm Iac. Bu. & Bar. per gl. quæ est in l.
fullo. de cõdi. sine cã, qa vr̃ voluisse potius pretiũ culpę q̃ pretiũ
rei. Et hoc p illã l. si fullo, hoc nõ placet & est ꝯtra tex. ll. si vt cer-
to. §. fi. s. cõmo. vbi dr̃ ꝙ vr̃ soluere tanq̃ pretiũ rei. Itẽ si tali est ce
dẽda actio, ẽt si dolo desijt possidere, & nõ cõuento rei ven. &
sic magis sibi prouidetur in hoc, isto casu nõ video quare cessio
ne nõ facta nõ sit sibi magis prouidendũ, q̃ cõuento rei ven. Vn-
de cũ illi detur vtilis sine cessione, vt s. dixi, ergo & isti. Nec obst.
l. si fullo. qa licèt ibi det ꝯdõ sine cã ad repetendũ qđ soluit, nõ ne
gat quin ẽt det rei ven. vtilis ẽt ꝯtra ipsum dñs, cui soluit, ad quẽ
res reuersa est, vt d. l. si culpa. & hoc voluit Ia. Bu. & Bar. in l. in cõ
modo. in fi. s. cõ. vbi melius loquũtur q̃ in d. l. si fullo. vt patebit
6 ex seq. ¶ † Quartus arti. est qđ si nõ erat apud eũ, sed apud tertiũ
tẽe quo soluit æstimationẽ litis, postea anteq̃ ad eũ perueniret
reuersa est ad eũ, cui æstimatio litis fuit soluta, vtrũ possit agere
ille q soluit ꝯ eũ, & qua actione, & istud declarat in d. l. in cõmoda
to. §. fi. melius q̃ alibi. Si. n. desijt possidere dolo nõ põt agere, si-
cut nõ posset agere ꝯ extraneũ multo minus. Si vero culpa. tunc
aut fuit cõuentus rei ven. & põt agere vtili rei ven. vt d. l. si culpa.
& sic est casus in quo vtilis rei ven. datur nõ dño ꝯ directũ dñm.
Aut fuit ꝯuẽtus actione personali, & tũc subuenit sibi triplici a-
ctione, nã datur sibi ꝯdõ sine cã ad recuperationẽ eius, qđ soluit
dũtaxat, vt d. l. si fullo. Itẽ rei vend. & ista daf solũ ad recuperatio-
nẽ rei, vt d. l. si culpa. Itẽ actio ex illo ꝯctu, & ista datur alternati-
uè ad recuperationẽ rei, vel æstimationis, vt d. l. in cõmodato. §.
fi. põt eligerẽ quã vult de istis actionib. vt lege qđ i hr̃dem. §. eli-
gere. de trib. sed in electione ꝯuẽti erit qđ velit restituere, rẽ vel
pecuniã, & ista fuerũt verba Iac. But. q̃ Bar. apꝓbat in d. l. in cõ-
7 modato. §. fi. † Quintus arti. est, vtrũ ei qui soluit æstimationẽ li-
tis, sit cauendũ de euictione, & gl. in ista l. litis. tenet ꝙ nõ. tu dic
hoc verũ, qñ per eũ stetit, quominus rẽ restitueret, cũ posset, qa
erat penes eũ, & eã occultauit, ita loquit lex ex diuerso. §. peti-
tor. de rei ven. qa dẽt sibi imputari, vt ibi hr̃. Si aũt nõ stetit p eũ,
sed per actorẽ, qa nõ curauit auferre, vel per neutrũ stetit, qa nõ
erat apud eũ, tunc dẽt cauen, vt l. si donator. in prin. de do. inter
8 vi. & vxo. ¶ † Sextus arti. est, si sibi nõ est cautũ de euictione, vtrũ
re euicta possit agere cõtra eum, cui soluit, gl. i ista l. litis, dicit ꝙ
si soluit ex causa trãsactionis, nõ põt agere, & hoc est verũ, aliàs
põt. sed gl. in l. fi. qui. ex cau. in pos. ca. allegata per gl. tenet ꝯtriũ.
Tu dic ꝙ eo casu quo sibi nõ est cauendũ, quia per eũ stetit non
potest agere, nec ẽt illis casib. in quib. nõ esset cedenda actio, &
in quib. nõ cõpeteret vtilis sine cessione, & in istis procedit il-
la gl. Sed vbi esset cauendũ. licèt non fuerit cautũ bene agitur, vt
in l. ij. s. de euic. Idem si actio erat cedẽda, vel cõpetebat vtilis si-

ne

ne cessione, qđ qñ sit, dixi. ꝭ. & ita intelligo qđ no. Bar. in ista l.
9 lius. ¶ †Septimus, & vlti. art. est eo casu, quo nō possidebat ipe
quo soluit, & sibi cōcessa est actio, uel hēt vtilē actionē sine ces-
sione vtrū dicatur dñs saltē vtiliter. & ē dicēdū, φ nō: qa dñium
nō acquirit̃ sine traditione. Et iō sit actor cautus, cū agit φ non
dicat se dñm, sed ille cui soluit. Hoc examinat Dy. notabiliter.
in d. c. pro possessore. in fi. qui semper allegatur.

LEX II.

1 *Ad hoc, ut procedat usucapio titu. pro emptore, requiritur bona fides duob. temporibus, scilicet, tempore acquisiti, & tempore traditionis.*
2 *In datione in solutum, an sufficiat titulus putatiuus, & per consequens suffi ciat bona fides tempore traditionis, ad hoc ut usucapio procedat.*

1 PRo emptore. † Ad hoc vt procedat usuca-
pio ti. p emptore, requirit̃ bo
na fides duob. tpib. s. tpe acquisiti, & tpe traditionis.
Et ideo nō sufficit ti. pro emptore putatiuus si nō af-
fuit iustissimus error, sed requirit̃ verus, licèt ī aliis sufficiat pu-
tatiuus. h. d. in effectu. & cōcor. ꝭ. ti. j. l. si existimans. & plene in l.
Celsus. ꝭ. ti. ii. Et loquit̃ in emptione proprie & stricte sumpta.
2 †Nec hēt locū in eo, qđ pro emptione hr̃, ut si tradat̃ res in solu
tū, licèt. n, habeat vim emptionis, vr̃ sufficere φ adsit bona fides
tpe traditionis, & p ꝯsequēs sufficiat tit. putatiuꝰ īteruenīēte iu-
sto errore per istum tex. in ver. si tñ scdm Doc. & idē vr̃ in casu
l. pcedētis. qđ tene mēti. ī gl. ibi (quare dic iō &c.) ista rō magis
facit ī oppositū p l. iusto. ī pri. ꝭ. ti. ii. vbi pp frequētiā magis sub
uenit. dn̄t doc. hoc uerū ī dānis uitādis: secus ī lucris captādis cū
aliena iactura: & ita loquit̃ ista glo. hic, iūcta cū tex. Sed certe lex
iusto. loquit̃ in lucris captandis. Sed dic verum esse, sed non cū
aliena iactura. Et ideo idem, quod in damnis uitandis.

§. Separata. Licèt quis habeat ti. & possessionē, nō pro
pterea sequitur, ergo vsucapit: quia etiam
requiruntur bona fides, & h. d. in effectu.

1 *Pendente conditione contractus res non usucapitur licèt extitisse putetur, secus si extitit, licèt extitisse ignoretur.*
2 *In his, quæ nō depēdēt ex mera uolūtate alicuius, ut ē usucapere, uel dñm effici, inspicitur potius id quod est in ueritate, q̃ id quod est in opi. falsa.*
3 *Ad hoc ut quis possit usucapere, non requiritur φ sciat se habere titulum, si tamen re uera habeat, nec requiritur φ credat se nunc effectum dominum, dum tamen credat se effici posse in futurum, ex euentu conditionis.*
4 *Si facta est traditio defuncto ex una causa, hæres putat factam ex altera, an tunc impediatur usucapio.*

1 §. Si sub conditione. †Pendente cōditione ꝯtractus
res nō vsucapitur, licèt exti
tisse putet̃. secus si extitit. licèt extitisse ignoret̃. h. d. Et est aliquā
tulū difficilis. Primo loquit̃ qñ cōditio nō extiterat, licet extitis
se putaret̃ vsq; ibi: (ꝭ.) Secūdo ecōuerso vsq; ibi: (quod apertius.)
& sic in primo casu putabat se effectū dominū ex tit. emptio-
nis. in secundo putabat ꝯtrarium. Tertio loquitur. qñ putabat ꝯ-
sequi dñium ex una cā. & traditio fiebat ex altera, qui error nō
hēt vitiare, si pcesserat iusta cā tradendi habilis ad translatione
dñii secundū veram lec. & intellectū, licèt alii aliter hic dicant,
vt ī gl. q̃ incipit. (sed quæritur.) In princi. §. ibi. (emptio facta sit.)
supple ēt & traditio sub eadē conditione: quia dicit φ non intē-
debat transferre dñium, nisi conditione adueniente: nā tunc si
tradens erat dñs dñium non transiert, licèt transferatur posses-
sio: ut l. sub conditione. ĵ. de sol. ergo sic non transfertur usuca-
piendi conditio. Si aūt traditio non esset facta, iste tex. non ha-
beret dubiū, φ pendente conditione non usucaperetur. Itē si tra
ditio esset facta simpliciter, non esset verū quod hic dr̃, φ non
usucapiatur pendente conditione: quia si tunc tradēs esset dñs,
transferret dñium, ut in l. dotis fructus. in fi. cum l. seq. ꝭ. de iu.
dot. quia ad trāslationē dñii licet requiratur cā. ut l. nunq̃ nu-
da. ꝭ. de acqui. rer. do. sufficit tñ. φ illa cā subsit in spe, ut quia sit
conditionalis, ut patet in d. l. dotis fruc. in fi. quod est notandū.
Ergo si non est dominus, transfertur usucapiendi conditio titu.
pro suo. Et isto mō dēt intelligi una gl. hic posita, quæ incip. (p
emptore.) licèt seq. gl. super eo uerbo, quæ incip. (licèt tradita.)
dicat ꝯtrariū. Sed dic φ illa pōt procedere in primo casu, qñ fuit
facta traditio sub eadē conditione. Et isto modo reducuntur ad
concordiā istæ gl. Dy. & ēt hr̃ de hoc ĵ. pro dote. l. si æstimata. u-
bi si ī dote ante matrimoniū det̃ res æstimata estimatione, q̃ em
ptionem facit: si non apparet quo animo tradita fuerit. ut vr̃ in
dubio actum, φ ex illa uenditione, quæ erat conditionalis, si ma
trimoniū cōtrahatur, transferatur dominium. ideo si tradens
non esset dominus ante euentum conditionis. s. ante matrimo
nium cōtractum, usucapio pro suo locum haberet, & ita intel-
ligi debet l. illa ii. usucapio. n. pro emptore non potest hr̃e locū,
cūm emptio sit conditionalis, nec pro dote. cū res æstimata da-
2 ta sit, de pro suo sic, & ita l. illa debet subaudiri. †In secunda par
te io ver. & ꝯtrario. illud ad quod semper allegat̃, φ in his quæ
non dependent ex mera uoluntate alicuius, ut est vsucapere,
vel dñm effici, inspicimr potius id quod est in ueritate, q̃ id qđ
est in opi. falsa, ut hic. & ꝭ. de iur. & fac. ignor. l. regula. §. q igno-
rauit. secus in his quæ dependent ex mera uoluntate, in l. cū qui

3 dā. §. quod dr̃. de acqui. hær. †Itē not. & singulariter tene menti,
φ ad hoc ut quis possit usucapere, non requiritur φ sciat se hr̃e
titulū, si tñ re vera habeat. nec requirit̃ φ credat se nunc effectū
dñm dū tñ credat se effici posse ī futurū ex euētu ꝯdōnis. Nā iste,
q ignorabat ꝯdōnē extitisse, ignorabat se titulū hr̃e: qa pēdēte ꝯ-
dōne nō est emptio, vt in l. necessario. §. quod si pendente. de pe
ri & cōm. rei uen. nec credebat se effectum dñm, si traditio fuit
facta sub eadē cōditione, sed sperabat se effici in futurū, cū eue-
nerit cōdō, & tñ vsucapit: qđ pperuo tene mēti, & sic patet φ pt
vsucapere qs, licet putet se ñ posse: sed ꝭ. de l. si fur. §. j. ꝭ. titu. ii. &
ꝭ. ti. j. l. ii. Sol. si errat in iure, nō vsucapit, vt l. nunq̃. ꝭ de vsuca. Si
errat in facto, tūc aut nescit se possidere, vel detinere, cū tñ re
vera possideat. & idē in d. l ii. ꝭ. ti. j. vbi p proc. acquirit̃ dño igno
rāti possessio, & tñ nō vsucapiēdi cōditio, qa ignorat se possede
re, uel ēt detinere. Aut scit se detinere, licet ignoret se possidē-
re, cū re vera possideat, & tunc si nō crederet vsucapere pro se,
vel p alio idē, si aūt credit saltē p alio vsucapere, licet p illo ñ
vsucapiat. sed p se, bñ possit vsucapere, & tūc usucapit, ut ꝭ. ti. ii.
4 l. iusto. §. filius. & qđ ibi not. in gl. †Vltimò circa ver. qđ apertius.
dic vt no. ti. ii. l. nunq̃. §. fi. nā interdū traditio est facta defuncto
ex vna cā, sed hr̃s putat factā ex altera, & tunc nō impedit vsuca
pio tam ex cā. ex qua facta fuit, q̃ ēt ex ti. p hærede vt ibi. Inter-
dū nō fuit facta defuncto, sed vi hæredi tñ præcesserat ti. factus
cū defūcto, & tūc licet hr̃s putet sibi fieri tradōnē ex alio ti. idē
& ita intelligit̃ hic scdm vltimā opi. gl. q̃ ē vera. & hoc aliqui hn̄t
in fi. (sed mihi vsucapere posse vr̃, &c.) Et aliqni nō hn̄t, & ideo
subaudiunt, φ vsucapio cessat, sed nō bene. Si aūt nō pcessisset,
tūc error inter tradentē, & recipientē impediret titulū inchoa-
ri, vt no. in d. l. nunq̃ nuda. in fi. & iō isto mō nō posset pcedere
opinio illorū. Interdū aūt nulla fuit facta traditio defuncto vel
hr̃di, sed putauit hæres eā factā: qa repent eā īter res hr̃ditarias,
& tunc loquit̃ tex. cū gl. in l. iusto. §. filius. in fi. ꝭ. ti. ii. qa hoc suffi
cit si aderat error iustissimus.

§. Sabinus. Pactū legis cōmissoriæ vel addictionis ī diē
non reddit vēditionē cōditionalē, sed facit eā
sub conditione resolui, ideo interim pōt res vsucapi titulo pro
emptore, cūm adsit verus tit. h. d. vsq; ad §. Stichū. si tñ contin-
gat venditionem resolui, ista vsucapio proderit venditori, si-
cut in fi. dr̃ in l. qui alienam. ꝭ. de do. ca. mor. quia tenetur em-
ptor rem restituere uenditori.

§. Cùm Stichum. Si tradatur altera res q̃ empta,
non usucapitur hoc tit. nisi acce-
dat rei emptæ. h. d.

1 *Mala fides uenditoris nocet emptori sicut nocet hæredi.*
2 *Sicut petitio hæreditatis datur contra illum, qui possidet pro hærede, ita et contra illum qui emit uniuersitatem a tali, & quid si quis emisset ab hærede unam rem singularem.*

1 §. Si bona eius. † Mala fides uenditoris nocet empto
ri sicut nocet hr̃di. h. d. scdm glo. vel
dic sicut mala fides defuncti nocet hr̃di ad vsucapiendū, Ita no-
cet ei q ab hęrede emit vniuersitatē, id est hr̃ditatē, vel ēt bona
2 defuncti: qa loco hæredis est. h. d. notabiliter vide. † Et hoc pa-
tet: qa sicut petitio hr̃ditatis dat̃ ꝯtra illū, q possidet p hærede.
ita & ꝯtra istū q emit vniuersitatē a tali, ut l. nec vllā. §. sciens. de
peti. hæ. Secus ergo si qs emisset ab hęrede unā rē singularē: qa
tūc loco hr̃dis nō hr̃et̃. Vñ postq̃ ē bonæ fidei, & ēt hr̃s vēditor
fuit bonæ fidei, mala fides defuncti nō noceret sibi, cū habeat ti
tulū singularē, licet noceat hr̃di. vt ꝭ. ti. ii. l. sequit̃. §. hr̃s. istā lec. se
rit gl. q̃ incipit (nec emptio.) in fi. q̃ licèt sit notabilis ī se. & Bar.
eā sequit̃. tñ alia rō vr̃ colligi ex litera, quare iste nō vsucapit:
qa sibi fuerūt vēdita oīa bona defuncti, sed istæ res depositæ nō
erāt in bonis defuncti, ergo non fuerunt venditæ, & istud no. p
eo qđ dixi in l. j. ꝭ. eo. de illo qui vendidit quicquid iuris hēt in
re: quia si nullū ius hēt in re, nihil vr̃ vēdidisse. & ideo emptor ni
hil vr̃ usucapere, vel pscribere. & hoc iñ dic vt ĵ. e. l. emptor. tenē
do tñ istum intellm, q applaudet literæ dēt subaudiri, nisi esset
iustissimus error: quare putarētur istæ res esse de bonis defūcti.

§. Tutor ex pupil. Tutor emēs solēniter rē, quā pu-
tat esse pupilli, cū sit alterius, eā v
sucapit, sed si minoris emat q̃ ualeat, tenet̃ actione tutelæ, ēt si
minus alteri uendiderit. h. d. Et differt iste §. a §. fi. ĵ. e. ī quatuor.
Primo, qa hic emit ipse tutor: ibi emit qdā alius. Itē hic emit so-
lēniter. s. cū auctoritate tutoris, uel palā, & bonæ fidei, quo casu,
siue res esset pupilli, statī emptor efficeret̃ dñs, ibi verò emit ñ
solēniter, & sine tutore. & sic si res foret pupilli, ñ efficeret̃ dñs
statim. Itē hic erat aliena. ñ pupilli, aliàs ñ hr̃et locū vsucapio,
qa esset effectꝰ dñs, vt dixi, ibi verò pt itelligi, φ erat aliena, & ēt
φ erat pupilli. Itē hic īndistinctè vsucapit̃, ibi verò nō. Sed distin
guitur, an sciebat illam esse pupilli. an non. In tex. ibi. (tutelę iu
dicio tenebit̃.) l. quis plus valebat, vel potuisset alteri vendi, pu-
to tñ hoc verū si ad huc non esset, decretum rem esse alienam:
aliàs non uideretur pupillus damnificatus, licèt fuisset empta
minori pretio, cūm quicquid habeat, de lucro habeat, prout in
fi. no. in l. si quis fil io. §. si plures. de leg. j.

§. Si seruus meus. In quæsitis per seruum ex causa
peculiari mala fides eius impedit
vsuca-

vsucapionē, licèt dñs sit bonę fidei, & licèt ad ipsum peruenerit possessio post adeptionē peculij. Sed si vterq; est bonæ fidei acquirit vsucapiēdi ɔditio dño, & ignorāti. Si verò seruus sit bonę fidei, & dñs malæ fidei, si quidē ex postfacto post vsucapionē cęptā supuenit mala fides dñi, nō interrumpit vsucapio, sed si fuit a prin. impeditū inchoari. Sed in quęsitis ex cā nō peculiari, mala fides serui nō attendit, nisi fuerit p ipsum tradita dño, p libertate, & sic tanq̃ ppria. h.d. vsq; ad §. si a pupillo. Et primo loqtur in quęsitis ex cā peculiari vsq; ibi, (Pomponius.) Secundo in quęsitis ex causa non peculiari vsq; ibi, (qđ si peculiari.) Tertio redit ad primū casum, vt determinet dictum dubium vsque ibi. (& si quod.) Quarto redit ad fin casum, vt determinet aliud dubium.

1 *Qui non habet administrationem bonorum suorum, si iustè putatur habere licèt non transferat dñium, si sit dominus, transfert tamen vsucapiendi conditionem, siue sit dominus, siue non sit dñs. Secus si non iustè hoc putatur.*
2 *Pupillus licèt sit dominus, non trāsfert dominium vendendo sine tutoris auctoritate, nec vsucapiendi conditionem.*
3 *Quid si vendidit solenniter cum tutoris auctoritate, & cum decreto.*
4 *Quid si errabat in iure, quia sciebat minorem xxv. annis, sed credebat q decretum non esset necessarium.*
5 *Quando possessio præcedit titulum, licèt non habeatur ab eodem, a quo habetur titulus, q non impediatur vsucapio.*

1 §.Si a pupillo. † Qui nō licēt administrōnē bonorū suorū, si iuste putaī hre, licèt nō transferat dñiū, si est dñs, trāsfert tñ vsucapiēdi ɔdōnē, siue sit dñs, siue non sit dñs. Sec⁹ si nō iuste hoc putaī. h.d. cū §. seq. & reputaī difficilis ad sustinēdū ipsū a ɔrijs. Legiī i gl. duo. mo. Primo, q res nō erat pupilli, & tunc primo dicto istius §. nō ob. l. bonæfidei. ś. de acq. rerū dom. vbi dr, q res pupilli nō pōt vsucapi: qa in reb. alienis p ipsum possessis, nō hēt pupillus hoc priuilegiū: qa hoc nō pdest sibi sed dño, sed tūc extra gl. opp. de l. magis puto. §. j. de reb. eorū. vbi minor in re aliena per ipsū possessa hēt hoc priuilegiū, q nō possit alienare sine decr. Sol. pp hoc intellige istū tex. in re aliena, & mobili, in qua nō reqrebaī decr. vñ sufficit emptorē credidisse iustè, q esset maior pupillo, ad hoc vt posset vsucapere. Si aūt ē res immobilis, hoc nō sufficeret, sed deberet credere iustè, q eēt maior xxv. & sic putabat decretū requiri. Si aūt sciebat ipsum esse minorē licèt crederet esse maiorē pupillo, tunc sciebat, vel scire debebat decretū fore necessariū, & sic reputaretur malęfidei, & nō pręscriberet. Itē adhuc opp. cō. gl. ɔ primū dect.
2 † Nā si pupillus esset dñs, nō trāsfert dñium vēdēdo sine tutoris auctoritate, qa nō hēt administrōnē boorū suorū, posito q emptor crederet ipsum esse maiorē pupillo: qa ista credulitas nō facit ppea, vt habeat administrōnē rerū suarū, ergo si nō est dñs, nō trāsfert vsucapiēdi ɔdōnē, ɔ regulā l. clauib. de ɔtrahen. emp. sol. tene mēti: illa rīa nō habet locū eo casu, quo dñs nō trāsfert dñium pp defectū tit. qa nō pōt alienare in eius pręiudiciū: qa nihilominus si res est aliena, transfert vsucapiēdi ɔdōnē. Casus est hic: qa cessat cā phibitionis, cū nō tracteī de ipsius præiudicio, sed si esset sua, tūc tractareī de præiudicio suo, vnde licèt nō trāsferat dñiū, ne sibi fiat pręiudiciū, benè transfert vsucapiēdi ɔdōnē cōtra dñm, qa in hoc sibi nō pręiudicatur, & ista est rō huius §. facit l. si vir. j. pro donato. Sed qñ esset eadē rō in vtroq;, tunc pcederet illa rīa. Legitur scđo mō, q res erat pupilli, & tunc ad primū dictū obstat ɔtriū de d. l. bonęfidei. Solu. fm quosdā, qđ ibi dr, hēt locū in re immobili ipsius pupilli, in qua habet illud priuilegiū, vt nō possit alienari sine decreto: secus in re mobili, & ita intelligaī hic, & sic etiam fm istā lect. dēt intelligi in re mobili, sicut in prece. lec. & hoc idē voluit gl. ś. ea l. §. tutor. Sed ɔtriū, q lex bonę fidei loquatur etiā in re mobili, tenuit gl. j. l. ij. C. de auct. præst. & ista est verior fm Bar. qa si loquereī tm in rei mobili, non esset aliqua specialitas in pupil. cū ēt adultus habeat in illa priuilegium, ne possit alienari sine decreto. vt in toto tit. de reb. eorum, ergo nec pōt pręscribi, si facta est alienatio sine dec. per legē alienationis verbo. de verb. sig. & tñ illa l. bonę fidei vr ponere aliq̃ specialitatē i pupillo: vnde fm ista iura, ēt res mobilis pupilli nō poterat alienari sine dec. sed maioris pupilli sic p illā l. Et tūc ad ɔtiū de isto §. rñde q illa l. dēt intelligi, fm istū §. si emptor sciuit ipsum esse pupillū, secus si credidit ipsum maiorē esse. Vel dic, q ibi, qñ emit a quodā tertio rē pupilli: hic qñ a pupillo, quo casu seruāda est distinctio huius §. sed in casu precedēti indistinctè nō vsucapit.
3 † Recollige ergo, q aut pupillus vēdidit solēniter cū tutoris auctoritate, & decr. & trāsfert dñiū. si est dñs & vsucapiēdi ɔdōnē, si nō est dñs: & tunc tñ decretū nō requiritur, si erat res mobilis: vt ś. dixi. Et hoc casu loqtur §. tutor. ś. ea. l. Aut vēdidit nō solēniter, & tūc aut emptor sciuit ipsum esse pupillum, vel ēt si res erat immobilis sciuit ipsum esse minorē xxv. an. & nō trāsfert dñiū, si est dñs, nec vsucapiēdi condōnē, si nō est dñs, vt hic in versi. si scias. Aut credidit ipsum esse maiorē pupillo, eo casu, quo res erat mobilis, & sic nō credidit reqri tutoris auctoritatē, vel decretū, vel si res erat immobilis, credidit ipsū esse maiorē xxv. an. & sic errauit ī facto, & sic dcretū nō reqri, nec curatoris auctoritatē; & tūc si ē dñs, nō trāsfert dñiū, qa credebat eum habere, administrōnē, & emptoris non erat sufficiēs ad faciēdū eā hre, sed bñ trāsfert vsucapiēdi cōdō-
4 nē, siue erat dñs, & sic ɔ seipsū, vt hic in scđa lec. † Quid si errabat in iure, qa sciebat minorē xxv. sed credebat q decretū nō eēt ne-
a cessariū, pōt dici, q pręscribat [a] xxx. an. qa titulus fundatus ēt in iuris errore causat bonā fidē, quę sufficit ad præsc. xxx. an. & no. gl. in c. de quarta. de præsc. Et sic ē mirabile, q dñs non transfert dñiū. tñ trāsfert, & vsucapiēdi ɔdōnē ɔ se, qñ dñiū nō trāsfert ex eo, qa non hēt administrōnē bonorū suorū, tñ iuste putatur hre, & eodē mō transfert vsucapiēdi condōnē, & multo magis si res erat aliena, hodie per l. lex quę tutores. C. de admi. tut. Res mobiles quæ seruādo seruari pñt, ēt si sint maiores pupillo, & minores xxv. nec pñt sine decr. alienari. Tene mēti prædicta, & remanet declarata difficultas huius §. Cætera dic, vt in gl. & in seq. ɔ-
5 rio. In vet. itē opp. tene j. sol. ex qua nota q † qñ possessio pręcedit tit. licèt nō habeatur ab eodē a quo habetur tit. non impediī vsuca. qđ dic vt dixi in l. solus. de vsuc. Pōt ēt dari alia solutio, q ɔtrariū gl. loquatur de possessione rei immobilis, quā pupillus a se abdicare non potest, secus in possessione rei mobilis, quia est vilis & abiecta, vt in l. rem quę nobis. de acqui. pos.

ADDITIO.

a ¶ Quòd præscribat. vide Soc. cōs. xv. & cōs. xxvj. & cōsil. xlvij. per Lud. Ro. cōs. cxxvj. clxvj. vbi facit mētionē de gl. i c. quarta. & dicit q cōtrariū tennit in ca. Apostolicæ. extra de do. & in c. fi. de his quæ fiūt a maio. parte capituli.

§.Si eam rem. Mala fides successoris singularis interrumpit vsucapionē cęptā p auctorē, secus in mala fide successoris vlis. h.d. iste §. cū §. si defunctus. j. ea. l. qđ declara vt dixi ś. tit. ij. l. hæres. In tex. ibi (nō capiā vsu.) quia nō cōplebo vsucapionē cęptā p te, nec aliam incipere possum de nouo multo minus, sed ɔtra, qa vr debere distingui, an velim vti accessione ex persona tua, vel incipere nouā vsucapionē ex psona mea, vt l. Pōponius. §. cū qs. ś. de acquiren. possessio. Sol. illud pcedit in casu econuerso, qñ tu fuisses malę fidei, & ego bonæ, qa si volo vti accessione ex tua psona, non possum, sed si velim incipere ex psona mea possum, qa nō vtor accessione possessionis vitiosæ. Sed qñ tu eris bonæ fidei. & ego malę, neutro casu possum vsucapere, qa vitiosæ possessioni meę nō pōt accedere tua, licèt nō vitiosa, vt d. l. Pomp. §. fi. Itē adhuc cōtra, quia mala fides superueniēs post vsucapionē inchoatā eā non interrūpit iure isto. vt ś. ea. l. §. si seruus meus. & C. de vsuc. trāsfor. l. j. Solu. illud verū qñ superuenit in persona illius qui incipit vsucapere, vel successoris eius. qui reputatur eadē psona cū eo, vt est dñs. qui reputatur eadē persona cum seruo, vt d. §. si seruus. vel etiā hīs, vt j. eo. l. si defunctus. & idē vr in legatario per l. id tps. ś. de vsuc. in §. fi. secus si nō reputaī omnino eadē psona. vt est successor singularis, casus est hic. & adde qđ no. in l. Pomp. §. quęsitum. de acqui. pos. in gl. quæ incip. id est, vtq̃ interrumpatur.

§.Si defunctus. Ibi vsucapietur res scilicet si defunctus inceperat eam vsucapere, quia fuit sibi tradita, secus si non inceperat, quia fuit tradita hæredi malæ fidei, licèt defunctus bonę fidei emisset, quia non inchoauit vsucapere, vt ś. de vsucapio. l. hęres.

1 *Litis contestatio non interrumpit vsucapionē triēnij, sed solutio æstimationis litis facta dño benè interrūpit, qa efficitur dñs, vnde amplius nō vsucapit.*
2 *Præscriptio longissimi temporis qua currit sine titulo, & bona fide, de iure ciuili, tam in realibus quàm in personalibus actionibus interrumpitur per solam citationem.*
3 *Quod idem sit in præscriptione statutaria minoris temporis, introducta in dictis actionibus sine tit. & bona fide.*
Quid in præscriptionibus sui natura currentibus, vt in actionibus prætorijs annalibus.

1 §.Si rem alienā. † Litis cōtestatio nō intertūpit vsucapionē triēnij, sed solutio æstimationis litis facta dño benè interrūpit, qa efficitur dñs, vnde amplius
2 nō vsucapit. h.d. Et pp primū dictū semp allegaī. † In gl. j. ibi, (.i. motę litis.) sed pręscriptio longissimi tpis quę currit sine tit. & bona fide iure ciuili tā in realibus, q̃ in psonalib. actionib. inter-
3 rumpiī p solā citationē, vt l. sicut. C. de pręsc. xxx. an. † Et idē [b] in
b præsc. statutaria minoris tpis introducta in dictis actionib. sine ti. & bona fide, quia succedit loco pręscriptionis legalis. ar. in l. contractib. post prin. C. de non nume. pe. & tenet Bar. hic, & his diebus cōsulēdo dixi. Quid aūt in præscriptionib. sui nā currentib. vt in actionib. prætoris annalib. dic vt no. in l. fi. in prin. ś. de eo p quē fac. est. In gl. ibi, (secus quoad effectū.) qa licèt post cōtestationē cōpleaī vsucapio, & reus efficiaī dñs directus, sibi tñ nō pderit, qa cōdēnabitur ad restōnē rei, vt d. l. post acceptū. sed qualiter poterit ferri snīa cōformis libello cū actor petierit declarari se dñm, & benè petijt, tunc cū erat dñs, sed nunc cū ferī. snīa, nō est dñs, sed ipse reus? Rñdeo, poterit iudex omittere illā declarationē, & cōdēnare dūtaxat ad rei restōnē, qa ista duo in libello petunī, & primū. s. declo iure actiōis. scđm, officio iudicis illi deseruienti. Et dicit Bart. in l. ex diuerso. §. j. de rei. ven. q licèt iu-

ADDITIO.

b ¶ Et idem. Adde q hoc idē firmauit Lu. Rom. vbi multa allegat cōs. xxxviij. & quid tribuat plus præscriptio statutaria quàm illa quæ de iure communi conceditur, vide per eundem consil. cccxviij.

cet iudex omittat primũ,& duntaxat cõdemnet reũ ad restõnẽ,
no vitiatur snia. Vel dic, q ẽt põt declarari, q licet desierit esse
dominus directus,tñ statim loco illius subrogatur vtile dñium,
pro quo incipit cõpetere vtilis rei ven. vt l. electio.§.qđ si is. de
noxa.tñ restõne facta illud vtile conuertitur in directũ, quia si
mul stare non põt, vt l.mulier.§. si cũ esset.ad Velleia.& virtute
contestationis factæ in directa actione potest ferri sententia in
vtili subrogata, vt l.quãquã. §.Iulianus.de aqua pluuia arcenda.

LEX IIII.

1 *Mala fides in parte impedit vsucapionem alterius partis si est incerta ratione loci, & quota, aliàs secus.*
2 *Si dico, vendo tibi quicquid iuris habeo, uel partem quam habeo, & illã tibi trado, quæ tamen sit incerta, an transferatur dominium.*

1 EMptor fundi. †Mala fides in parte impe
dit vsucapionem alterius
partis si est incerta rõne loci, & quotæ, aliàs secus.
h.d. Et loquitur ista l. in vna re imobili, lex aũt q cũ,
§. 1. loquit. ĩ plurib. reb. imobilib. vbi codẽ mõ distin
guit ĩ effectu. Et intellige istã l. qñ totus iste fund⁹ erat alien⁹, licèt
emptor putaret q esset alienus pro parte, & p parte vẽditoris.
Tũc ergo de parte quã putabat alienã, nõ est dubiũ, q illa nõ v-
sucapit, sed dubiũ est de parte quã putabat vẽditoris. Et istud du-
biũ declarat in l. hac, q aut illa oĩno erat incerta, & nõ vsucapit.
Aut erat certa rõne loci, vel rõne quotę, & tũc vsucapitur. Si aũt
iste fundus fuisset pro parte vẽditoris, & pro parte alterius: tũc
de vsucapione nõ esset tractandũ, qa de parte quã sciebat alienã
nõ est dubiũ siue esset certa, siue incerta ppter malã fidẽ. De par-
te verò quæ erat vẽditoris similiter: qa in illa trãsfertur dñiũ, si-
ue ẽt certa siue incerta, ergo nõ vsucapitur, vt l. sequit. §. lana. de
2 vsucapio. † Sed cõtra si est incerta, nõ trãsfert dñium p l. locus.
in fi. ş. de acqui. pos. vbi dr, q nõ põt tradi, ergo &c, vt l. traditio-
nib. C. de pact. Sol. & tene mẽti illud esse verũ, si dixisset, vẽdo ti-
bi quicqd iuris habeo, vel partẽ quã habeo, & illã tibi trado. Se-
cus si dicat, & trado tibi fundũ: qa tũc nõ tradit partẽ incertã, sed
totũ fundũ. Et ita intelligit Bar. hic notabiliter, quod tene mẽti
pro eo qđ dixi in l. 1. ş eo. & in l. ii. §. eius bona. In glo. ibi, (sed qđ
si emptor.) ista qõ gl. differt a casu l. in trib. primo, qa illa l. lo qui
tur qñ totus fundus erat alienus, ista qõ loqtur qñ pro parte a-
lienus, pro parte venditoris. Itẽ text. loqtur, qñ emptor sciebat
esse alienũ pro parte: sed ista qõ, qñ sciebat totũ esse venditoris.
Itẽ text. loquit, qñ vẽdidit fundũ. Ista quæstio loquit, qñ dixit ven
do quicqd iuris habeo. Tũc ergo est quęstio duplex: vna de par-
te aliena. an vsucapiatur, ex quo emptor habebat bonã fidẽ, &
istã quæstionẽ format gl. Altera põt esse de parte, quæ erat ven-
ditoris, an dñium illius trãsferatur: & de ista gl. nõ vr loqui, & in
gl. sunt duæ opi. Doc. vĩr tenere vltimã, Bar. verò distinguit. vt
ş. dixi, quæ distinctio põt cadere in vtraq; qõ. Si. n. dixit, vendo
quicquid iuris habeo, & trado: cũ traditio nõ valeat. nec vsuca-
pitur pars aliena, nec dñium transfertur in parte venditoris. Si
aũt dixit trado fundũ: tunc licèt dixerit, vendo quicquid iuris ha
beo: & sic nõ vr voluisse vendere nisi partem suã, veruntamen,
a quia emptor credebat, q totus fundus[a] esset suus, licèt nõ fue-
rit vendita pars aliena, propter iustũ errorem vsucapitur, ac si
vendita fuisset, & de parte propria dñium transfertur. ita intelli-
go istã glo. cũ notatis hic per Bar. licèt ipse non benè declaret.

ADDITIO.

a ¶ Totus fundus. Vide Pa. in l. si sic. §. si mihi. supra de le. i. & quod voluit Anc. consil. cxxxi. vltra medium.

LEX V.

SI rem quam. Per furtũ fcm̃ a dño, nõ efficit
res inusucapibilis. h. d. Istud
verũ nisi respectu iuris illius cui fuit subtracta. Et ita
loquitur ɔtrariũ formatũ in gl. de l. fi. ş. tit. i. In fi. l. ibi:
(recuperet pa vsu.) sed cõtra aliũ cui nõ fuit subtracta, tñ habebat ius
in re, puta, hypotecæ, pręscribit. n. emptor lõgo tpe cõtra eũ per
ti. C. si aduersus cre. nõ sic aduersus illũ etc, cui fuit subtracta nisi
spatio xl. an. Quantũ verò ad dñium, nõ est necessaria vsucapio,
cũ dñs vẽdiderit, & sic ipsum trãstulerit: vt l. sequitur. §. lana. de
vsucap. posset tñ pcedere si alienaretur: postea per non dñm nõ
adhuc vsucapietur: quia non est affecta vitio reali.

LEX VI.

QVi cum pro hęrede. Qui rẽ pcario ro-
gat, desinit eã vsu-
capere. h. d. Ratio est: quia trãsfert in eũ possessionẽ
ciuilẽ, quæ faciebat eã vsucapere, vt ş. de acqui. poss. l.
interdu. in prin. Et posito q nõ trãsferret: qa sic esset actũ. tñ eã
retinet noĩe eius a quo rogat, nõ suo, & hoc vult dicere iste tex.
quod mutat sibi cãm possessionis. In gl. 1. ibi. (l. q pignori. & me-
lius. ş. de acq. po. l. q pignoris. q vr sibi ɔtrari, sic nõ ob. qa hic lo-
quitur, qñ possessor præcario rogauit a nõ possessore: sed illa l.
econuerso, qñ ille qui possidebat, vt est debitor qui pignori tra
didit, rogauit præcario a creditore, qui possidebat pro ipso debi
tore. quantũ ad effectũ vsucapiendi, vt ş. de vsu. l. serui. quo casu
nõ desinit vsucapere: qa si vsucapiebat prius cũ nõ esset posses-
sor, fortius nũc, cũ incipit possidere, vt habet in d. l. qui pignoris.

2 *Quando concurrunt duæ causæ, quarum una nocet, & altera prodest, præ-*
3 *ponderat illa quæ nocet.*

§. Si ex decem. † Mala fides in vna re certa, nõ nocet
in altera, in qua certũ est adesse bonã
2 fidẽ: secus si ambę sint incertę. h. d. Et facit l. emptoris. ş. eo. † Et
no. hic q qñ cõcurrũt duę causę, quarũ vna nocet, & altera pro-
dest: prępõderat illa quę nocet. Nã hic ĩ aliqua re habebat bonã
fidẽ, & in aliqua malã, inspicit illa in qua malã, vt neutra vsuca-
piat: de hoc brocardo dic, vt l. si qs in graui. §. fi. cũ l. seq. ad Silla.

§. Post mortem. Vsucapio cæpta per defunctum,
completur per hæredem. etiam,
possessione non apprehensa. h. d. dic vt ş. de vsucap. l. nũquam.
§. vacuam. vbi declaraui causam dubitandi.

LEX VII.

2 *Per seruos detinentes res hæreditarias, et sic etiam per colonos, et inquilinos, tempore quo aditur hæreditas, hæres adeundo non solum acquirit dominium, sed etiam possessionem.*

1 QVi fundũ. † Hic ponit idẽ casus q ponit in §.
præc. sed addit q possessionẽ serui
reliquerat Dy. Nã ş. qñ possessio rei quę vsucapiebat,
nõ fuit apprehẽsa p hęredẽ, nec detinebat per aliquẽ,
hic qui detinebatur, puta per seruos, & illi serui post aditã hære-
ditatẽ eã reliquerũt aio deserendi possessionẽ: nihilominus hic
nõ nocet hrdi, quominus vsucapionẽ cõpleat. Rõ est sm gl. qa
isto casu hrs per detentationẽ istorũ seruorũ cẽsetur acquisiuis-
se ciuilẽ possessionẽ, ẽt nãlem, & ciuilẽ retinebat aio suo, nãlem
corpore seruorũ, sicut per colonũ, vel inquilinũ. licèt ergo ser-
ui relinquẽdo possessionẽ faciãt hrdem perdere nãlem, q ipso-
rũ corpore retinebat: nõ tñ faciũt eũ perdere ciuilẽ, per ea quę
no. in l. si colonus. ş. de acq. pos. & ista sola ciuilis sufficit ad vsu-
capionẽ cõplẽdã in re ĩmobili, vt hic, & ad hoc all. Bar. istũ tex.
cum glo. sicut in re mobili, vt in l. 1. §. per seruum. de acq. pos. li-
cèt quidã dixerint ş. præterea ẽt si hæres nullã possessionẽ hret,
si tñ per aliũ nõ esset apprehẽsa, vsucapionẽ cõpleret, vt in §. prę
ce. fortius si hẽt solã ciuilẽ. hoc tñ verũ, si nunq ẽt habuisset. Sed
si acquisiuit ciuilẽ per detẽtationẽ seruorũ, & postea eã pdidit
qa serui nõ solũ discesserũt, quo casu sola nãlis perdit, sed in aliũ
trãstulerũt, quo casu pditur ẽt ciuilis, vt ş. de acq. pos. l. iii. §. qđ si
seruus, tũc interpellas eĩ vsucapio hrdis per l. nãlr. de vsuc. ita
2 intelligas istũ tex. cũ gl. † Sic ergo no. primã gl. q per seruos de-
tinentes res hæreditarias, & sic etiã per colonos, & inquilinos
tẽpore quo aditur hęreditas, hæres adeundo non solũ acquirit
dñium, sed etiam possessionẽ: nõ sic, si nullus erat in detentatio-
ne: vt l. cũ hæres. de acq. pos. quod not. & probatur etiam ex his
quæ dicũtur in l. vniuersas. §. quod per colonũ. e. tit. & tñ isti ser
ui, vel coloni nõ intendunt eam acquirere de nouo hæredi, sed
acquisitam defuncto continuare, & nihilominus inducitur no-
ua acquisitio. facit quod not. in l. iii. in prin. de acqui. poss.

§. Si fundũ. Id qđ adiicitur fundo qui vsucapitur, noua
vsucapione indiget. h. d. In text. ibi. (ei adii-
ciam habendo cãm a non dño.) & istud faciebat dubiũ: quia vi-
debatur, q propter istam adiectionem ista pars adiecta deberet
censeri tãquam accessio fundi cui adiicitur, & sic deberet sequi
naturã principalis. Vnde si ad vsucapionẽ principalis fundi non
restabãt nisi duo anni tẽpore quo adiici videbatur, q ipsis lapsis
nõ solũ fundũ principalẽ acquirã: sed partẽ etiã quam adieci. cõ
trariũ tñ est verũ: quia immo requiritur tẽpus in integrũ in par
te adiecta, & sic non habetur vt accessio quantum ad hoc. nec
ob. ş. e. l. ii. §. cũ Stichum. ver. sed si fundus. quia ibi ab ipso prin.
accedebat. hic post vsucapionem cæptam cæpit accedere.

2 *Non debet quis tradere obliuioni illud. de quo semel notitiam, vel scientiã habuit, & quid si interuenerit lõginquitas tpis, vel negotium sit perplexũ.*
3 *Debitor soluens scienter procuratori falso vel reuocato, videtur donare.*

1 §. Seruus meus. †Cum soluitur res tanq̃ debita scien
ti non esse debitã, vel scire debenti,
non transfertur vsucapiendi conditio, nisi etiam ipse soluens
sciat se indebitũ soluere. h. d. in effectu. & est aliquantulum dif-
ficilis, & notabilis. In tex. ibi: (vt fundũ ei emeret.) supple, & qui
emit a nõ dño simpliciter nõ procuratorio noĩe meo: quo ca- 2
su si emisset a dño, & traditurus ei fuisset, dñium in ipsum fuisset
translatũ, non in me. vt ş. de acq. re. do. l. res ex mandato. tenere-
tur mihi tamen actione mandati ad ipsum restituendum, quæ
actio oritur mihi ex mandato serui, vt ĩ. de ver. obli. l. si ita quis.
§. Scia. ipse tamen emit à nõ domino, & sic tenebatur mihi tra-
dere, nõ autem illi seruo etiam postea manumisso: ipse tamen
Titius ei tradidit tanquàm debitũ sibi credens peculiũ esse con-
cessum, si erat manumissus in vltima voluntate, vel si inter vi-
uos ignorans peculiũ sibi ademptũ cum ademptum esset, & sic
tradidit bona fide, credẽs sibi teneri, cũ teneretur domino, ipse
3 tamen seruus recepit malafide: quia sciebat, vel scire debebat si-
bi non deberi, cũ sciret peculiũ sibi nõ concessum. Est nũc quæ-
stio vtrũ iste manumissus vsucapiat aduersus verum dominum,
& di-

& dicitur q nõ propter malã fidẽ suã quę dicitur, nõ solũ cum scit rem esse alienã: sed etiã si credat eã esse tradentis, scit tñ aut scire debet, q indebitè sibi traditur, vt hic est casus. Et aduerte, quia licèt ipse manumissus, nõ vsucapiat propter malam fidẽ, ipse tamen Titius procurator si esset bonæfidei: quia credidisset esse vendentis: bene vsucaperet ad mei vtilitatẽ: quia teneretur actione mandati ipsum vsucaptũ mihi tradere, vt s̃. de vsuc. l. pignor. §. fi. vbi est casus. Prędicta vera sunt, si dictus Titius procurator tradens huic manumisso, tradit bona fide, vt dixi: licèt ille reciperet mala. Si aũt tradidit malafide, qa sciebat illi nõ deberi, sed mihi: tũc dicit tex. q vĩ sibi donare. & gl. hic supplet, & intelligit q tunc ipse manumissus vsucaperet cõtra verũ dñm: & benè. Et rõ est, quia tunc non reputaretur recipere mala fide, qa nõ recipit tanq̃ rẽ sibi debitã, sed tanq̃ sibi donatã, & sic sentẽtia & mala fides tradentis purgat malã fidẽ recipientis. Et aduertendũ, quia iste manumissus isto casu vsucapiet ad suam cõmoditatẽ: quia nõ tenetur per cõditionẽ indebiti illi restituere, cui soluerit indebitũ sciẽter, vt l. cuius per errorẽ. de reg. iu. tenebitur tñ ipse procurator mihi actione mãdati ad fundũ, & etiã interesse: qa nõ põt tradere sui dolo, vel culpa. Sed si ipse Titius tradidisset bona fide, credẽs se illi teneri iusta credulitate: & etiã ille recepisset bona fide, credens sibi deberi ex aliqua iusta causa, quia forte putabat sibi peculium concessum ex iusta causa, tunc iste casus nõ ponitur hic. glo. tñ ij. magna ante fi. videt̃ istũ casum
a tãgere, sed nõ declarat. Tu dic q ille manumissus vsucapit, nõ tñ ad sui vtilitatẽ, sed ad vtilitatẽ Titij tradentis, qui habet cõditionẽ indebiti, vt est casus in l. indebiti. §. si nummi. cũ sua gl. s̃. de cõ
c di. inde. & per ã∫s ad vtilitatẽ meã, qa tenetur actione mãdati illũ fundũ recuperatũ tradere mihi: & si nõdum recuperasset, liberaretur tradẽdo mihi condictione indebiti, & etiã sine cessione restã via ego haberẽ vtilem cõdictionẽ indebiti ex ęquitate, vt in illa l. difficili. s̃. si cert. pe. cũ fundus. §. seruum tuũ imprudẽs. & ca illis remanet iste §. difficilis declaratus cum sua gl. q est male declarata. ex quib. omnibus recollige tres casus, vt s̃. dixi. Nã aut vterq; sciebat indebitum solui, & loquitur finis huius §. quia vsucapitur, aut vterq; credit debitũ solui, & iste casus non ponit in isto tex. Aut tradẽs credit debitũ soluere, sed recipiens sciebat indebitũ solui: & loquit̃ primus casus huius §. vsq; ad ver. q
2 si sciuerit. † Vltimò. no. gl. j. magnã, q nõ dẽt quis tradere obliuioni illud de quo semel notitiã, vel sciẽtiã habuit. & sic si ẽtiũ facit, nõ est iusta ignorantia. hoc tñ verũ nisi ex longinquitate tẽporis, vt l. peregrè. in prin. de acq. poss. vel nisi sit negotiũ p-
a plexum, [a] vt no. in l. si res obligata. de leg. j. Item sm Dyn. & alios in isto §. vr̃ esse casus. primo de eo, qđ no. gl. s̃. eod. l. ij. §. si sub cõditione quæ incipit (& ideo.) quod io illũ qui sciẽter recipit indebitũ, non transfertur dñium, qđ patet, quia si tradẽs non erat dñs, non transfertur vsucapiendi conditio, vt in primo casu huius §. ergo si est dñs, non transfertur dñium per regulam l. clauibus, de cõtrahen. empt. & hæc est ratio quare iste cõmittit furtum, vt l. qm̃. de condi. fur. nam si efficeretur dñs, nõ cõmitteretur, vt in l. pen. de con. l. ob. cau. & in l. falsus. §. j. j̃. de fur. sed Bart. io illa l. Falsus. & in illa l. qm̃. dicit hoc esse verũ, qñ soluẽs labitur in persona, quia credit illum cui soluit esse Titium, cũ sit Seius. iuxta plene not. in l. si quis vxori. §. cum Titio. j̃. de fur. vbi vide bonam gl. vel qñ simulando se creditorẽ inducit soluentẽ ad soluendũ: secus si a semetipso soluit nõ inductus. Certè ista distinctio videtur tolli per istum tex. qui istos casus ponit tanquã pares, quòd sciat, vel scire debeat se non esse creditorem, & dicit q
3 iste est similis ei qui simulat se creditorẽ. † in fi. allegatur pro casu eius, quod determinat gl. s̃. de condi. ob. cau. io l. si procuratori falso. q debitor soluens scienter procuratori falso. seu reuocato videtur donare. Videbatur cõtrariũ: quia vbi põt subesse alia cã cessat præsumptio donationis, vt l. si cũ aurũ. de sol. Sed hic põt subesse alia cã, videlicet vt tradat ipso debitori cuius nomine recipit, licèt nõ habeat mandatum. Breuiter istud esset verum, si solueret sibi tanq̃ nõ habenti mandatũ. & sic tanq̃ gestori negotiorũ, vt l. si qs offerendi. de sol. Sed qñ tanq̃ habenti mãdatũ, cũ sciat eũ nõ hr̃e, secus. & pro hoc l. si non sortẽ. §. si filio. vbi etiã allegatur casus de isto dubio. s̃. de cõdi. indebi. gl. tñ io l. dispẽsatorẽ. s̃. de sol tenuit cõtrariũ, sed salua illã gl. vt no. p Bar.

ADDITIO.

a ¶ *Perplexum. Adde vt per Lud. Roma. cons. cclxxxiiii.*

1 *Tutor licèt habeatur loco domini, quando benè administrat, non sic quando pupillum spoliat, & idem in prælato cum spoliat ecclesiam.*

1 **§. Si tutor.** † Res subtracta pupillo per tutorem efficitur furtiua, & inusucapibilis, nisi redeat in potestatem pupilli. h. d. Videbatur contrarium: quia per furtum factum a domino non efficitur res furtiua, nec inusucapibilis, vt
2 s̃. e. ti. l. si ẽrquam. † Sed ad hoc respondet tex. q licèt tutor loco domini habeatur, qñ benè administrat. non sic quando pupillum spoliat, & ad hoc semper allegatur. Et idem in prælato
b cum spoliat [b] ecclesiam. In tex. ibi. (vsucapio nõ contingit.) nec durante pupillari ætate, nec post, quia est furtiua, sed si furtiua nõ esset, tunc durante pupillari ætate, idem vt in l. bonæ fidei, de acqui. re. do. secus post, & sic cessat contrarium glo.

ADDITIO.

b ¶ *Spoliat. De prælato spoliatore ecclesiæ, vide per Anch. cons. clv.*

1 *Mala fides superueniens, an interrumpat vsucapionem.*

1 **§. Qui bona fide.** † Tempore quo quis possessionem recuperat, debet esse bonæfidei, siue recuperet extra iudiciũ, siue in iudicio per actionẽ personalẽ, vel per interdictũ: aliàs nec vsucapio põt inchoari etiam ex veteri ti. acquisito tẽpore quo erat bonæfidei, nec inchoata ẽt non interrupta cõtinuari. h. d. vsq; ad §. qui sciens. Et primo loquitur, qñ volebat inchoare de nouo: quia præcedens fuerat interrupta naturaliter vsq; ibi. (nec.) vel nondum erat inchoata: quia traditio adhuc facta non erat, licèt interuenisset titul. vsque ibi. (quare.) secundo loquitur, qñ volebat iam inchoatam continuare, tñ ex noua possessione: & vti accessione ex persona alterius. Nam ẽt hoc facere non potest si pro tpe possessionis nouiter acquisitæ reperitur malæfidei, quod not. & hoc vsq; ibi, (idem iuris.) Nam tali possessioni vitiosæ non põt accedere altera non vitiosa ex persona alterius, vt s̃. e. l. ij. §. si eã rẽ. postea in ver. idem iuris. redit ad primũ casum quando volebat inchoare de nouo, & ille ver. allegatur, q ẽt qui habet causam a iudice, ad hoc vt possit vsucapere, debet esse bonæfidei: videbatur ɔtrariũ per l. gñaliter. s̃. de noxa. sed speciale est in
a cã noxali. de hoc not. in l. prætoris. de dam. infect. † Not. ergo hic in ver. quare, limitationẽ ad id qđ habet̃ in l. j. §. hoc proculdubio. C. de vsuca. transfor. & s̃. e. l. ij. §. si seruus meus. q ma-
c la fides superueniens [c] non interrumpit vsucapi. Nam istud est verũ, qñ fuit ɔtinuata possessio. Secus si nõ fuit ɔtinuata, vt hic, & quia iste emptor qui incipit usucapere, alteri vendidit, & tradidit, & licèt per hoc vsucapio nõ sit interrupta, si emptor erat bonæfidei, imo põt vti accessione ex persona venditoris, & eõ uerso ipse venditor si res redhibeatur, põt vti accessione ex persona secundi emptoris, si tpe quo redhibetur, reperitur bonæfidei, vt in l. si hominẽ. s̃. de vsuc. & de acq. pos. l. Pomponius. §. præterea, si m̃ reperitur tũc malæfidei, quia uult cõtinuare usucapionẽ ex noua possessione, nõ põt, si tpe ipsius recuperare, reperitur malęfidei. qa illa possessio non fuit continuata in persona primi emptoris translata in secundũ, & postea de persona secundi translata in eundem primũ. Et hoc intendit dicere iste tex. ideo casus est diuersus a præcedentib. in facto, quia in illis volebat inchoare de nouo. hic continuare inchoatam, & vti accessione ex persona redhibentis, & dr̃ q non potest, secus si fuisset bonæfidei tempore redhibitionis.

ADDITIO.

c ¶ *Superueniens. An mala fides superueniẽs interrumpat præscriptionẽ, vide per Bal. cons. cccxxxix. & ccxiiii. per Ale. cons. clvii.*

2 *Procurator excedens fines mandati, licèt non transferat dominium, q tamen transferat vsucapiendi conditionem, etiam in re quæ erat mandantis si emptor erat bonæfidei.*

3 *Non solum dicitur esse bonæfidei, qui scit rem non esse vẽdentis, vel eius cuius nomine venditur, sed etiã qui credit rem esse illius, tamen scit q non iustè vel debitè venditur.*

1 **§. Procurator tuus.** † Mala fides venditoris siue suo, siue alieno nomine vendat, nõ impedit vsucapionẽ rei ĩmobilis: secus in mala fide emptoris. h. d. in effectu. & ideo dixi ĩmobilis: quia si esset mobilis, cõtraheret̃ furtũ in alienatione: & sic efficeret̃ inusucapibilis, ad quod. s̃. de vsuca. l. põt. cũ l. seq. in prin. & qđ ibi dixi. Hodie verò vtrũ mala fides venditoris noceat, dic vt in auth. malæfi. C. de præscri. long. tem. Et gl. intelligit hunc §. vel q res erat istius dñi, qui procuratorẽ cõstituit ad vendendũ, q erat sua, sed per ipsum possessa. Itẽ intelligit. q habebat mandatũ limitatũ, vt nõ venderet minori pretio, puta, centũ, vel non erat limitatũ a mandante, tñ res tñ valebat, & sic censebatur limitatũ a iure: quia in generali mandato censetur venire, vt vendat quantũ vendi põt: & in
2 omnib. istis casibus procedit quod hic dr̃. † Et sic no. intelligendo, q res erat illius mãdantis: q licèt procurator excedens fines mãdati, nõ transferat dñium, vt l. diligenter. §. j. vel ij. s̃. mandan. transfert tñ vsucapiendi conditionẽ. etiã in re quæ erat mãdantis, si emptor erat bonæfidei: qđ tene mẽti. & probatur expressè in l. mandatũ distrahendarũ. s̃. mandati. vbi res erat mandantis. & hęres mandatarij vendidit, cũ tñ nõ posset: quia mandatũ morte mandatarij erat finitũ. & ibi dr̃ q licèt non transferat dñium, transfert tñ vsucapiendi cõditionem. Videbatur cõtrariũ: quia nõ vendidit suo noĩe sed nomine dñi, & tanq̃ procurator, vel ratione mandati, qđ nullũ haberet. Vnde hac ratione nõ transfert dñium. Secus si venderet nomine suo, tñ adhuc idẽ dr̃ ibi. facit etiã quod hr̃. s̃. e. l. ij. §. si a pupillo, vbi dñs non transfert domi-
3 nium rei suę. & tñ transfert in ea vsucapiẽdi conditionem. † Itẽ no. hic q nõ solũ dr̃ esse malæfidei, qui scit rem non esse vendentis, vel eius cuius nomine venditur: sed etiam qui credit rem esse illius, scit tamen q non iustè vel debitè venditur. vt etiam habetur in d. §. si a pupillo. Sequitur §. furtiua.

§. Furti-

§. Furtiua. Res nō dicitur reuersa in potestatem dñi qui furtum factum ignorauit. h.d.

§. Liber homo. Per liberum hominem bonafide possessum ex re possessoris, & ex opera sua, acquiritur dominium, & vsucapiendi conditio, sicut per seruum proprium. h.d.

LEX VIII.

Qualiter dicatur etiam in mala fide ille qui emit, sciens, ꝙ venditor in certum malum vsum sit consumpturus pretium.

SI quis cum sciret. † Quid si emit ab illo quē scit pretiū cōsumpturu in nō certū, & determinatū malū vsum,[a] nō cēsetur malæfidei. Ideo nō ꝓhibetur vsucapere. secus si in certu & determinatū malū vsum. h.d. notabiliter, & semp alleg.

2 † Et sic nota nouū modū inducēdi malā fidē, quia posito, ꝙ credebat rē esse vendētis, & ꝙ licitè possit vendere, quia est maior xxv. annis, & sibi non est interdictū bonis, & ēt ꝙ vēditur iusto pretio, si tñ scit, ꝙ venditor in certū malū vsum sit consumpturus pretiū, reputatur malæfidei, quod perpetuo tene menti. Idē si in vsum incertū, si tñ vendens erat minor. vt in glo. Si autem erat sibi bonis interdictum, tunc ēt si ignoraret, ꝙ in aliquē malum vsum esset conuersurus, non vsucapiet, si sciret interdictionem, vt s. l. prox. §. sciens. In gl. quę incip. (cui.) ibi, (alij dicunt) hæc vera, & distingue, vt colligitur ex his quę s. dixi. nam si erat interdictū bonis non esset seruanda distinctio huius l.

ADDITIO.

[a] Malum vsum. Adde quòd voluit Ang. hic & Ioan. And. in addi. in Spe. in tit. de ob. & so. Franci. de Are. consi. lxxxiij.

LEX IX.

QVi ob pactionem. Si pro libertate serui tradatur dño ab extraneo ancilla furtiua, nō impeditur dominus partū eius vsucapere, si erat bonę fidei tpe quo ipsum concepit, & peperit. Idem si tradatur ab ipso seruo ancilla per ipsum subtracta, tpe quo iam est effectus liber. h.d. cum l. seq. secus si durante adhuc seruitute, vt l. sequitur. §. de illo. s. de vsuc. & hic in gl. quæ solenniter distinguit.

LEX XI.

2 *Qui credit suo procuratori, vel seruo de eo quod commiserat illi fiendum, iustam causam habet credulitatis.*

3 *Quid si credat alteri cuicunque qui videatur fide dignus.*

1 **QVod vulgò.** † Titulus pro emptore putatiuus nō sufficit ad vsucapionē nisi interueniat iustissimus error. h.d. † No. sm Bartol. ꝙ qui credit suo ꝓcuratori, vel seruo de eo qđ cōmiserat illi fiendū, iustā cām habet credulitatis. idē si credit defuncto, cui ipse succedit, vt no. in l. Celsus. s. de vsuca. Itē † si credat alteri cuicunq; qui videatur[b] fide dignus inter bonos, & graues viros, vt no. per gl. in l. Titio fundus. de condit. & dem. Et istud est verum, quātū ad excusandū ipsum a dolo, vel malafide, & in his quæ non tendunt in præiudiciū alterius, aliàs vr̄ secus, vt qñ facit aliqd qđ facere nō debet, vel non facit quod facere debet, & hoc tendit in damnū alterius. Nā non vr̄ excusari licèt dicto alterius fuerit motus, quia imputatur sibi. cur fuit nimis credulus, vt l. j. §. j. de eo per quem fact. est. Nisi hoc fecerit suggestione illius ad cuius dānum tēdit, quia tunc etiam excusatur, vt l. ij. cum ibi notatis. s. qñ actio de pecu. est annalis.

ADDITIO.

[b] Fide dignus. Adde eundem Pau. consil. cxxii. Abb. consil. cxliiii. ii. lib.

LEX XII.

1 *Per missionem in possessionem ex primo decreto, non desinit quis vsucapere, vel præscribere.*

1 **MIsso legatario.** † Per missionē in possessionē ex primo decreto, nō desinit quis vsucapere, vel præscribere. h.d. concor. l. ij. j. tit. proxi. Et istud est verū, qñ alius fuit missus in possessionē ꝯtra quē nō currebat vsucapio, vel pręscriptio, & ita loquitur ista tex. Si aūt ille ꝯ quē currebat, tūc aut loquimur in pręscriptione lōgissimi tpis, & illa vr̄ statim interrumpi, per l. cum notissimi. §. immo. C. de pręsc. xxx. an. Aut loquimur de pręscriptione longi tpis, & tūc si dñs qui egit reali actione ꝯ pręscribentē, fuit missus ex primo decr. nō interpellatur statim vsucapio, quia nō statim possidet, ergo nec ille præscribens desinit possidere, licèt lapso anno benè interpellatur, qa missus incipit possidere: ergo & ille desinit, vt in l. si quis emptionis. §. sed si quis. cū ibi no. co. ti. & in c. qm̄ frequenter, vt lit. non conte. Item procedit ista l. nisi alius fuerit missus in possessionem ex cā iudicij, id est, ꝓ executione snīę, qa tūc ēt interpellař, cū iste missus statim incipiat possidere, sicut credi. habens pignus cōuentionale, & ita hr̄. & no. j. de re iudi. l. a diuo. §. si sup reb. in tex. & gl. & per Bar. In tex. ibi, (in possessione.) s. rerū quas defunctus emerat a nō dño bona fide, & sic eas pſcribat tit. ꝓ emptore, & ēt his eius. eo. ti. & ti. pro hr̄de, vt j. ti. proxi. l. ij. & neglexit hęres cauere legatario de solnēdo legato aduenięte die vel cōdōne, & pp hoc legatarius fuit missus in possessionē rerū hæreditariarū, & ēt illarum. In text. ibi, (salua prætori pignoris cā.) quia licèt hæres efficiatur dominus cōplendo vsucapionē, pignus tamen prætorium legatarij durat, & nō tenetur discedere, nisi sibi satisfiat, vel caueatur. vt in d. l. ij. j. tit. proxi. Sequitur l. alienam rem.

LEX XIII.

1 *Per nuntiationem noui operis seu protestationem extraiudicialem non interrumpitur præscriptio longi temporis.*

2 *Præscriptio longissimi temporis interrumpitur per citationem iudicialiter, & an etiam per nuntiationem noui operis.*

3 *Per solam denuntiationem extraiudicialem ꝙ hæreditas ad eum non pertinet, ꝙ videatur induci mala fides.*

1 **ALienam aream.** † Per nuntiationē noui operis seu ꝓtestationē extraiudicialē nō interrumpit pręscriptio lōgi tpis. h.d. & semp allegatur, sed nec ēt p citationē iudicialē, cū non nisi per cōtestationē litis interrumpař, vt in l. moræ. C. de rei vendi.

2 † sed præscriptio longi tpis benè interrumpiř p citationē iudicialē, vt l. sicut. & l. cū notissimi. de pręscr. p. xxx. anno. post prin. Nō sic p nūtiationē noui operis, vel p protestationē extraiudicialē factā à dño, ꝙ res sit sua, & hoc de iure ciuili. An aūt ex tali protestatione inducatur mala fides, & sic interrūpař, saltē de iure cano. dicūt doct. ꝙ non, si aliud de mala fide nō apparet. qñ facta fuit post cæptā vsucapionē, p not. in c. dile. de maio. & obe. per Inno. sed si fuisset facta antequā inciperet possidere tpe quo volebat emere, tunc benè induceret mala fides, ēt de iure ciuili. vt C. de rei vēd. l. si fundū. & l. virilis. §. si adierit. de leg. præstan. & j. quæ in frau. credi. l. ait pretor. §. si quis particeps, & hoc in habente titulū singularē maximè nō lucratiuū. Secus in eo qui possidet ꝓ hærede credēs se hæredem, ēt si iustā habeat

3 causam credendi, † nam per solam denuntiationē extraiudicialem, ꝙ hęreditas ad cū non pertinet, videtur induci mala fides. vt in l. item veniunt. §. petitam. s. de pet. hære. alleg. in glo.

LEX XIIII.

1 *Licèt emptor sciat rem alienā, si tamen credit uendentem habere mandatum uendendi a domino, non dicitur malæfidei, & potest pręscribere.*

2 *Coniuncta persona licèt censeatur habere mandatū de agendo pro cōiuncta, non sic censetur habere mandatum de uendendo rem coniunctæ personæ.*

1 **IN testatæ.** ¶ † Licèt emptor sciat rē alienā, si tñ credit vendētē habere mādatū vēdēdi a dño, nō dr̄ malęfidei, & pōt præscribere. h.d. multū notabiliter. & est casus quotidianus. Requiriť tñ, ꝙ subsit iusta causa credendi: nec puto sufficere ꝙ ille venditor ita asserebat, nisi aliqd ostēderet, pp qđ emptor verisimiliter poterat credere ita esse. Alias esset sibi imputandū, quare non fecit sibi mandatū ostendi, per ea quæ not. Bart. s. eod. tit. l. qui fun

2 dū. §. procurator tuus. † No. ēt gloss. hic ꝙ ꝯiuncta persona. licèt cēseatur habere mandatū de agendo ꝓ cōtumacia ab ipsa l. sed & hoc. in princ. de procu. non sic cēsetur habere mandatum de vendendo rē coniunctæ personæ, quia agitur de maiori pręiudicio, nec ēt de excipiendo solutionē, vt l. nō solum. s. sol. matr. & l. j. in fi. cum seq. vt leg. no. cau. Sequitur tit. pro hærede.

LEX PRIMA.

1 *Titulus putatiuus pro hærede non sufficit ad vsucapiendum, si non poterat esse hæres: quia viuebat ille cuius se hæredem putabat.*

2 *Viuens non habet hæredem.*

3 *Si aliquis decessit, & ego putans me esse hæredē illius, cum nō essem, adiui hæreditatem de facto, & apprehendi possessionē rerum hæreditariarū: licèt steterim in possessione per lōgum tempus, non efficior hæres: & an præsumar verus hæres: ut agere & conueniri possim ut hæres.*

4 *Titulus pro hærede, seu vsucapio ex isto titulo in, quibus rebus habeat locū.*

Pro hærede. Rub.

1 **PRo hærede.** ¶ † Titulus putatiuus ꝓ hęrede non sufficit ad vsucapiēdū, si nō poterat esse hr̄s, qa viuebat ille cuius se hr̄dē putabat. h.d.

2 † Vnde allegatur, ꝙ viuēs nō hēt hr̄de. Idē si non poterat esse hæres, ex quo cū eo nō erat testamēti factio. j. eod. l. fin. idē vr̄ si ex alia cā nō poterat esse hr̄s, tū qa ignorabat vel nō erat certus illū esse defunctū. cū tñ esset. & sic nō poterat hæreditatē adire, vel pēdebat cōdō sub qua erat institutus. Ita vr̄ hic colligi ex glo. in. mag. post prin. Si aūt poterat esse hæres, quia oīa concurrebāt, tamen non erat, sed iustè credebat se esse, videtur sufficere, vt s. de vsucapio. l. nō solum. §. quod vulgo. ver. amplius, Et intellige istam l. ēt si habuit iustā causam credēdi, ꝙ ille esset mortuus cuius hæreditas ad ipsum pertineret, si verum esset. & sic no. limitationem ad illā s. nō solum. §. quod vulgo. In glo. mag. ibi (dic ergo ꝙ ille.) Tu dic clarius ꝙ titulo pro hærede vsucapit verus hęres, & etiā putatiuus. Et quantum ad primum, dic ꝙ vsucapit rem, quam defunctus possidebat bona fide, non tñ meam po-

tuit

tuit vsucapere longo tempore, vel triennio, quia sibi deficiebat
titu. hæreditarius, suo nō deficit. Nam aditio hæreditatis sicut
est iusta acquirendi dñium rerum quæ erant defuncti, vt in l. cū
hęredes. de acquir. pos. Ita est sufficiens causa acquirendi & vsu
capiendi condōnē rerū, quæ non erant defuncti: & pp hoc prin
cipaliter fuit factus iste tit. vt ℑ. eo. l. pen. vbi hoc habetur. Tñ ad-
uertendū quia per solam aditionem non acquireret, nisi posses
sionem apprehēderet illius rei: licèt hęres dñium acquirat sine
traditione, per l. si possessionē. de vsucap. iuncta l. hæredes. licèt
secus in dñio rerū quæ erant defuncti, qđ per solā aditionem ac
quiritur. Item per omnia si defunctus non poterat vsucapere,
quia res erat vitiosa. tñ post eius mortē vitiū fuit sublatum, vt in
l. cū qui ædes. §. j. ṡ. de vsucap. Item vsucapit ꝑ hærede rē, quam
defunctus vsucapiebat aliquo titulo, & iste titulus nō fuit neces
sarius: nam ēt si deficeret titulus pro hęrede, & in suo, vt infra. l.
proxi. §. fin. vsucapit tñ suus hęres eodē titulo quo vsucapiebat
defunctus. Sed si sit hęres, naturalis titulus pro hęrede accumu-
latur illi quē habebat defunctus, & vtroque titulo cōpletur vsu
capio, vt l. iij. §. ex plurimis. de acquiren. la possessio. Circa sm
de hęrede priuato, dic vt ṡ. dixi, qa nō semper sufficit putatiuus
3 titulus pro hærede. † glo. ibi, (an autem totalis.) Not. ex ista gl.
ꝙ si aliquis decessit, & ego putans me esse hæredem illius, cum
non essem, adiui hęreditatem de facto, & apprehēdi possessio-
nem rerū, licèt steterim in possessione per longum tempus, nō
efficior hæres, benè tñ præsumor, si apparet alius verus hæres,
& cōueniri possum vt hęres, & agere vt l. controuer. de transac.
& ibi per Bar. qa istud ius incorporale nec possidetur, nec qua-
si possidetur, licèt alia iura incorporalia soleant quasi possideri
vt ius vsusfructus, vel vsus. vt in l. si. ℑ. vti possi, vel iurisdictio. &
hoc voluit ista glo. Item no. ꝙ licèt non efficiar hęres tñ pręscri
bo titu. pro hęrede singulares res, si erant alienæ non defuncti.
Innuit ergo glo. ꝙ si erant defuncti, ego non præscribo tit. pro
hęrede, sicut nec earum efficior dñs per aditionē. Cōtrarium
videtur voluisse glo. in l. hæreditatem. C. in qui cau. cessat longi
temp. præscrip. dicens ꝙ si habui iustam cām credendi, præscri
bo contra verū hęredem, & sic est vsus in quo peti. hæte. sui na
tura est perpetua, & durat xxx. annis, tñ tolletur long. temp. xi.
vel xx. ann. Sic ergo leges dicentes ꝙ durat xx. annis. vt est l. hæ-
reditatis. C. de peti. hære. cum si. habent locū, qñ possessor erat
malefidei, vel errabat in iure. Secus si in facto, quod est singula-
re. Hoc tñ declaraui in l. cum solum. de vsucapio. procedere,
qñ possessionem non habuit à vero hærede: alias secus per illā
4 l. secundū intellectum quē ibi dedi. † Ex dictis, & his quæ sequun
tur no. ꝙ iste tit. pro hærede, & vsuca. ex isto tit. procedit in re-
bus alienis, quas defunctus ēt præscribebat, ꝙ si quidem præscri
bebat sine titu. pro hęrede, facit eum cum titulo præscribere. Si
præscribebat cum tit. iste tit. illi accumulatur. Procedit ēt vsuca
pio ex isto tit. in reb. defunct. quas quis, vt hęres tenet, & possi-
det, quia pręscribit illas tit. pro hærede, siue essent defuncti, siue
aliæ, & illud est notādum, licèt non sit hæres. Non aūt procedit
iste tit. in ipso iure, & noīe hæredis: quia licèt qs vt hæres alicu-
ius possideat eius bona, cū non sit hæres ex præscrip. licèt ipsas
res benè præscribat, vt dixi. Et hoc si ꝑ nulla parte sit hæres. Sed
quid si est hęres pro parte, & pro parte non, vtrum possidendo
pro patre qua nō est hæres præscribat? Ecce casum, erant duo
fratres, prædecessit vnus, alius postea decessit ignorans, & sic nī
hil transmisit morte fratris relicto hęrede extraneo. Iste extra-
neus hęres pro parte istius vltimi morientis longissimo tempo
re tenuit bona vtriusque fratris, tāquam hęres vtriusque, an ef-
ficiatur hæres illius? Sequitur l. qui legatorum.

L E X II.

1 QVi legatorum. ¶ † Missio ex primo decre-
to præscriptionē non inter-
rumpit. h. d. dic vt in l. misso. ṡ. tit. proxi. In text. ibi,
(quam sit solutum ei.) scilicet eo casu quo conditio
legati iam extitit vel dies euenit, sed si non extitit, vel nō venit,
habet locum quod sequitur. Aut eo nomine satisdatum.

2 *Quòd duplex sit possessio, scilicet naturalis & ciuilis.*

1 §. Quod vulgò. ¶ † Qui detinet rem quam scit aliē
nam, ex superuenienti tit. ꝑ hęrede
nō incipit possidere, nec vsucapere, quia non pōt sibi cām pos-
sessionis mutare. h. d. Quia nō interuenit iusta causa: aliàs secus,
vt si crędebat illam ēsse defuncti, cui successit, vt l. non solum.
§. quod vulgo. ṡ. de vsuca. Videbatur hic, ꝙ si Titius deponit a-
pud me res tuas, vel commodauit, & postea sibi successi, ꝙ pos-
sim eas postea vsucapere tit. pro hęrede. quasi mutauerim cām
possessionis superueniēte noua causa, quia successi, & vbi prius
nō possidebā, sed detinebā, tūc efficior verus possessor. Sed con
trarium est si sciui eas esse tuas, quia non potui cām possessio-
nis mutare, cū illa non sit iusta causa, pp meā scientiā, & sic non
efficior possessor. Nec obst. si dicat, illa regula. ꝙ nemo pōt sibi
mutare causam possessionis, loquitur in illo qui possidebat ex
vna causa, vt non possit incipere possidere ex altera. Sed hic nō
possidebat, sed detinebat. Vnde videtur illa regula cessare: quia
dicit iurisconsultus, ꝙ immo locū habet non solū in ciuili pos-
sessione, idest, in vera possessione, quæ est duplex. s. ciuilis, & na
turalis, sed habet locū ēt in naturali, idest, in nuda detentatione
quę nō est vera possessio, licèt videatur pp actū corporalē, qui
exercet eo mō ꝑ detentorē, sicut exercetur per verū possessio
rē: vt non possit illā detētationem vertere in verā possessionē.
2 Et dicūt Doct. ꝙ iste text. solus facit mentionem de ciui. posses-
sione, & nullus alius, licèt bene faciat mētionē de naturali: licet
etiam dicat quē ciuiliter possidere per alium. Et ideo vr̄ hic ca-
sus pro opi. Ioan. & ēt Dyn. ꝙ sit duplex possessio, nō solū natu-
ralis de qua non est dubiū, sed ēt ciuilis. Non tñ iste tex. omni-
no facit, qa hic sumitur ciuilis, nō solū ꝑ illa quæ retinetur aīo,
sed ēt pro naturali quæ retinet corpore, & est vera possessio,
& dum subdit naturalis non pro vera possessione, sed pro de-
tentatione, vt hic patet, & ita dicit Bar. in l. j. ṡ. de acqui. pos.

1 *Seruus hæres siue solus cum alio succedat, non vsucapit tit. pro hærede.*
2 *Extraneus hæres quare vsucapiat tit. pro hærede rem quæ non erat defun-
cti, sed bona fide per ipsum possidebatur, & non suus hæres.*
3 *Quod remedium habebit filius qui rem in hæreditate repertam tenuit longo
tempore bona fide tanquam paternam, & ab alio molestatur.*
4 *Donatio facta per patrem filio in potestate propter merita, quòd hodie sta-
tim valeat.*

1 §. Filium quoque. ¶ † Seruus hæres siue solus, si-
ue cū alio succedat, non vsuca
pit ti. pro hęrede. h. d. Dy. & ꝓbatur. C. eod. l. nihil. Vel si filius in
potestate rem donatam a patre si erat aliena, & ipse solus succe
dit patri, non vsucapit ti. pro hęrede. Et si erat patris & succe-
dat cum alio, nō vsucapit ꝯtra illum tit. pro donat. h. d. sm intel-
lectum quem puto verū. Et sic in primo casu successit solus, &
res erat aliena. vt dicit glo. ij. in fi. Et solum quæritur, an vsuca-
pit tit. pro hærede. Sed in scđo casu, erat patris: vt patet dū dicit
(hæreditarias.) Alias nō esset hæreditaria, licèt glo. sup illo ver-
bo aliter intelligat, nec tunc tractatur de vsucapiēdo ꝯtra cohę-
redē, cuius ꝯrium vult litera in fi. sed cōtra verū dñium: nec tunc
esset tractandū, an vsucapiat tit. ꝑ hęrede. pro ea parte pro qua
ipse non est hæres, sed alius, & ideo necessario intelligit, an vsu-
capiat tit. pro donato, & dicitur ꝙ nō vt seq. tit. prox. l. j. §. j. quia
donatio valuit, tamen tunc videtur ꝙ confirmetur morte, & sic
2 acquirat dñium totius ex quasi legato. vt in glo. † In glo. ij. ibi.
(& est rō vt subijcit.) Ista rō est satis obscura, & ideo dic vt ṡ. dixi.
Nā extraneus hæres ideo vsucapit tit. pro hęred. quia aditio hę
reditatis est sufficiens cā acquirendi dñium, qđ prius non habe
bat in rebus quę fuerant defuncti, ergo similiter est sufficiens cā
acquirēdi quasi dñium, & vsucapiendi ꝯdōnem in reb. quæ fue-
rant defuncti, ergo in rebus quæ nō fuerunt defuncti, sed bona
fide per ipsum possidebantur. Sed in suis hæredibus ipsa suitas,
vel immixtio non est cā acquirendi dñium de nouo earū rerū,
quæ fuerunt patris, sed continuandi: quia filius ēt patre viuente
dicebat quodammodo dñs, & possessor, sicut ipse pater, licèt
nō plenè, sed imaginariè, vt in l. in suis. de lib. & post hu. Mortuo
aūt patre illud dñium quod habuit viuente patre, impugnatur:
qa ibi prius erat imaginariū: nūc est verum, & plenū, tñ est illud
idem. Igitur nec in reb. quę patris nō fuerant, est sufficiens causa
acquirendi quasi dñium, vel vsucapiendi condōnem, quia hoc
non est de natura ipsius suitatis, vt faciat aliquid de nouo ac-
quiri. nec ēt pōt in illis continuari, quia viuente patre in illis nō
3 fuit filius dñs. vel quasi dñs. † Quod ergo remedium habebit fi-
lius, qui rē in hæreditate repertam tenuit longo tēpore bona fi
de, tanquam paternā: & nunc ab alio molestatur, si non potest
dicere patrē habuisse tit. Nā ex proprio tit. pro hęrede non pōt
se iuuare, nec ex tit. patris: vr̄ ergo ꝙ non nisi longissimo tem-
pore pręscribat. Breuiter de hoc dic, vt no. per Bar. in l. Celsus
de vsuc. vbi dat filio remedium, & cōsilium ꝙ alleget titulū pa-
tris, quia dixit sibi ꝙ emerat: & si pōt docere per testes de hoc. li
cèt non habeat instrumentū emptionis, quia tñ iuste potuit illi
credere, vt ṡ. tit. i. l. quid vulgo. vsucapit tit. pro emptore priua-
4 to. vt d. §. quod vulgo. † In glo. ibi, (quia donauit vt extraneo.)
melius diceret glo. ꝙ aut donauit simpliciter animo trāsferen-
di dñium, quod pōt fieri dupliciter: vel donando vt extraneo,
quod præsumitur quando merita cōdigna præcesserunt ipsius
filij. vt no. in l. si donatione. C. de dona. vel vt filio qñ non prę-
cesserunt, sed sola filiatio inducit ad donandū: & tunc isto iure
neutro casū valebit donatio facta filio in potestate: sed si pater
pręmoriatur, confirmabitur, vt in l. ij. C. de inoffi. do. Et secuta
cōfirmatione valet potius vt legatū, vel donatio causa mortis,
quàm vt donatio inter viuos: ergo nec vsucap. ex titu. dona-
tionis inter viuos: nec viuente patre, quia tunc non valuit, nec
post eius mortē. Sed benè posset dici, ꝙ vsucaperet ex tit. quasi
pro legato. ita dicit glo. in fi. C. pro donato. & ēt glo. ista sentit
hic. Hodie verò quia filiusfam. pōt habere aduentitia, & acqui-
sita ex meritis sunt aduentitia, si esset facta donatio tāquam ex-
traneo pp merita, statim valeret, & trāsferret dñium si esset res
patris, vt no. in authen. vnde si parens. C. de inoffi. test. & si non
esset patris, transfertur vsucapiendi cōditio. Sed si non propter
merita, dic vt dicam infra titu. proxi. l. j. §. Aut donauit non sim-

pliciter, sed vt hēat in peculio, & tūc nō est donatio, nec ꝯfirmā
tur morte sed inter oēs filios venit diuidendū, vt in l.certum.C.
famil.ercisc. Breuiter de isto passu dic. vt statim dicā in isto §.j.

L E X   P R I M A.

2 *Donatio facta per patrem filio in potestate, an valeat, & num. 4.*
3 *Et an confirmetur morte patris.*
4 *Quid in donatione facta inter coniuges.*

Pro donato.   Rub.

1 LEge i.§. Si pater. ¶ † Lex prima.§. si
pater.h.d. Filius in
potestate rem donatā a patre nō vsucapit tit. pro
donato, nec viuēte patre, nec post eius mortē: qa
donatio non valuit, & sic caruit tit. nisi patri non
succedat, & hęres patris habeat illā donationē ra-
tā, qa tunc vsucapit ex noua donatione facta ab herede.h.d.cū l.
2 si pater.j.e.& est difficilis. Et no. † hic ꝙ donatio facta per patrē
filio in potestate nō valet: quod erat verū isto iure, ēt si sibi dona
bat vt extraneo, & pp merita, qa filius non poterat habere pro-
prium. Vnde si valuisset, & sic filio fuisset acquisitū dn̄ium, quia
res erat patris, statim reacquireretur ipsi patri.& sic esset dona-
tio rogatoria.arg.l.qui sic.j.de solu. & quod no.in l.frater a fra
tre.in fi.prima: magnę glo.s.de condi. inde. Hodie vero vt sta-
tim dixi, si fiat filio, vt extraneo pp merita statim valet, vt no.in
3 authen.vnde si parens. C.de inoffi.test. † Item no.hic, ꝙ ista do-
natio morte patris nō confirmatur, quia si confirmaretur saltē
ex tpe cōfirmationis, idest a morte patris inciperet vsucapere,
cuius ꝯrm iste text.manifestē vult. Super hoc est magna discep-
tatio, in qua laborat glo. hic & doct, quia videtur contra.l.ij.C.
de inoffi.donat.Glo. hic tenet in prin. ꝙ ideo nō ꝯfirmet mor-
te: qa nō fuit ꝓpriē donatio, sed cōcessio in peculiū quod licēt in
se sit verum, non cōgruit huic tit. qui loquit̄ de donatione pro-
priē sumpta. Ponit ēt glo. alios intellectus, qui cōtinent diuina-
tionē. vnde Bar. fatetur ꝙ ꝯfirmetur morte, tn̄ nō vsucapit filius
ex titu. donationis inter viuos, qui incipit valere potius tanquā
legatū vel donatio causa mortis, vt sentit gl.in §. filiū.s.pro hę-
rede, statim lecto.& clarius in l.fi.C.pro donato. hoc nō placet,
quia est ꝯ mentē huius literæ. quæ simpliciter dicit, cū non vsu-
capere, ēt mortuo patre, qa donatio fuit nulla. Sed ista ratio nō
esset bona, si vera esset dicta solutio, quia licēt fuerit nulla, nunc
confirmatur, licēt non vt donatio inter viuos. Cy.in d.l.fi. mul-
tū notabiliter dicit, ꝙ tunc cōfirmatur, qn̄ pater donauit rē suā.
Secus si alienā, qa lex nō debet esse iniuriosa dn̄o, vt ꝯfirmet in
præiudicium ipsius, & istud dictū esset valde æquum, quod pla-
4 cet, & tene menti, quia est limitatio ad multa iura. † Contra hoc
tamen facit l.si vir.j.eod. vbi in donatione facta inter coniuges
quæ est nulla sicut facta per patrē filio, dicitur, ꝙ si vir donauit
vxori rem alienā, valet donatio, & vsucapitur tit. pro donato, li-
cēt si donasset rē suā, no valeret, vt in seq.§. Sol. alia causa inuali
ditatis est in donatione inter coniuges, q̄ in facta per patrē filio,
prima enim tunc non valet, qn̄ donās efficeretur pauperior, &
donatarius vel donataria locupletior ne mutuo amore se spo-
lient, quæ sō locū habet si coniunx donat rem suā. Si aūt alienā,
non efficitur pauperior, ideo cessat ratio inualiditatis. Sed do-
natio facta per patrē filio, non valet pp rōnem quā s. dixi, quæ
ratio locū habet siue donet rē suā, siue alienā, quia si alienā, ac-
quireretur vsucapiendi cōdō ipsi filio & statim postea reacqui-
reretur patri, ideo non valet, ēt in aliena, nec morte confirmat̄
per rōnem Cy. Sed inter coniuges, valet in aliena statim, & nō
indiget confirmatione per mortē. Possumus ēt dicere & subtili
ter.& no. quia p alios nō tangitur, ꝙ tunc ꝯfirmatur donatio fa
cta per patrē filio, ēt de re ipsius patris, qn̄ filius patri non succe
dit, vel succedit, pro parte, quia tunc cōfirmatio est sibi vtilis &
necessaria. Si aūt succedat insolidū, tunc non confirmatur, quia
non est sibi necessaria, cū sine confirmatione acquirere possit
dn̄ium ex cā hæreditaria, quia est potētior, & prior, quia habet
originem a causa naturali. Vnde concurrentib. his duabus cau
sis eodē tpe ad acquisitionē dn̄ij, potentior cōsummat effectū,
& alia annihilatur, & ita loquit̄ hic, & si res erat aliena nō confir
matur tam ex dicta ratione, qa donatio annihilatur, q̄ per ratio-
nē Cy. & ex prædictis recollige, ꝙ aliqn̄ donatio facta per prēm
filio, valet a principio. s. si filius erat emancipatus, vt j. p suo.l.pe.
§.j. sm̄ vnū intellectū, vel hodiē facta est tanquā extraneo pp me
rita, vt s. dixi, aliqn̄ nec valet a prin. nec ex post facto confirmat̄,
vt si donauit rem alienā sm̄ Cy. vel rem propriam, & filius suus
successit patri, vel fuit p prem in eius vita reuocata, vt hic, j glo.
in ver. vel dic ꝙ hic. Aliqū non valet a prin. sed ꝯfirmatur ēt pa-
tre viuente, vt si pater filiū emācipet, vt l. donationes in cōcubi
nā. s. de donatio. l.pen. Aliqū ꝯfirmatur post mortē solamorte,
vt si donaui rē ppriā, & filius prī non successit, vel successit pro
parte, vt l.ij. de inoffi. don.& tūc ꝯfirmatur, nō valet tāquam do
natio inter viuos, nec vt trahatur retro quantum ad dn̄ium, sed
confirmatur vt ex nunc, & tanquam donatio causa mortis, vel
legatū, vt no.in d.l.fi.C.eod. Aliqn̄ confirmatur nō sola morte,
sed per cōfirmationē hæredis vt si donauit rem alienā, & filius
patri non successit, & hæres confirmauit, & tunc valet donatio
noua.& ex nunc incipit vsucapere, vt l.si pater filiæ.j.eo.

§.Si inter virum & vxorem. Donatio facta
inter coniuges
de re propria donantis, vel de aliena, si tū donans efficitur pau-
perior, non valet, nec ex ea transfertur dn̄ium, vel vsucapiendi
cōdō ꝯstante matrimonio, vel eo soluto per diuortiū, nisi post
diuortiū fuerit per donantē cōfirmata, benē tn̄ transfertur pos-
sessio. Sed si erat aliena, & donans nō efficiebat̄ pauperior, va-
let & pręstat vsucapiendi condōnē.h.d. iste §. cū l.si vir.j.eod. In
tex.ibi (vsucapionē cessare.) qa per diuortiū censetur donatio re
uocata, & sic potius est inualidandi q̄ validandi.l.sed si interim.
§.fi.s.de don.inter virū & vxo. In tex.ibi, (qn̄ nō possit.) remouet
tacitā obiectionē, qa vxor donataria facto diuortio videbatur
posse in aīo cōstituere, se velle retinere rē tanquā ex donatione
facta post diuortiū, si maritus illam expresē nō reuocauit, sed
ꝑmisit eā retinere, quasi ista patientia loco donationis nouiter
factę habeatur. Sed ꝯrium est veritas, per rōnem quæ hic ponit̄,
sed si maritus expresē illā confirmaret per diuortiū, benē dice-
retur noua donatio, & ex tūc inciperet vsucapere, quia esset va
lida.j. ver. aliās aut. Intellige enim, ꝙ tunc incipiat vsucapere, si e-
rat aliena, & ex donatione efficiebatur pauperior, nō enim va-
luit donatio constante matrimonio, vt habetur in l.si vir. sed eo
soluto benē valet ex noua ꝯfirmatione, nec transfertur dn̄ium,
quia non erat donantis, sed vsucapiendi cōditio transfertur. Si
autem foret donantis, tunc transfertur statim dn̄ium post con-
firmationē factā, facto diuortio. Vnde non est tractandū de vsu-
capione. In l.si vir. sup gl. mag. quæ multū se inuoluit in solutio-
ne contrarij. dic clarius, & intelligibilius, ꝙ hic donataria credi
dit donationē valere, & ita erat verū. Et sic opin. sua concurre-
bat cū veritate, & nullus erat error in hoc. sed fuit error in alio.
s. in causa pp quam valebat, quia ipsa putabat valere ex eo ꝙ do
natio inter coniuges esset ꝑmissa regulariter, & in hoc errabat
in iure, qa nō valebat ex isto capite. sed ex eo, qa res erat aliena,
& sic cessabat ꝓhibitio illius titul. donationis inter virū & vxo-
rē. Iste ergo error iuris in causa nō impedit vsucapionē, tūc aūt
īpediret, qn̄ crederet tit. valere, & re vera nō valebat, & sua opi
nio nō ꝯcurrebat cū veritate &c. ita loquitur l. nunquā. de vsu-
capio. Quod aūt hæc glo. dicit de mixtura erroris facti cū erro-
re iuris nō est verū simpliciter loquēdo. qa ēt in l. nūquam. erat
iustus error iuris cū errore facti, & tn̄ impediebatur vsucapio,
qn̄ erat circa diuersa, puta, error facti quantū ad rē, qa putaba-
tur res donātis, vel vendētis cū sit aliena, & error iuris circa vali
ditatē tit. quia putabatur valere, cū non valeat, tunc enim error
iuris non vitiatur ab errore facti, vt ibi patet. Sed ratio, quare,
hic non attenditur error iuris, est, quia non erat principale, sci-
licet circa validitatem, sed erat circa causam, vt s. dixi.

L E X   I I.

1 SIis qui. ¶ † Ciuilis interruptio non prodest al
teri quam interumpenti.h.d. sēd in in-
tellectu glo. & no.in l.cū notissimi. C. de præscrip.
xxx.an. In tex.ibi. (curret vsucapio) idest præscrip-
tio lōgi temporis. Nam de vsucapione triennij nō
est dubium, cum illa non interrumpatur per cōstitutionē factā,
ēt a dn̄o ꝯ quē vsucapitur, vt s. p empto.l.ij.§.fi. Sed præscriptio
lōgi tēporis benē interrumpitur per cōstitutionē factam cū ve-
ro dn̄o, cōtra quem præscribitur, vt in l.more.C.de rei ven. sed
per factā cum alio cōtra quem præscribitur, secus, & ita loqui-
tur hic, quia est similis interruptio, quę alteri, idest vero dn̄o
non prodest, secus in naturali, vt si alius quam verus dn̄s spolia
ret præscribentem possessionē, quæ interrumpitur, etiam quo
ad verum dominium, vt l.naturaliter.s. de vsucap.

L E X   V.

1 QVi pro donato. ¶ † Ante completā vsu-
capionem non est acqui
situm dn̄ium vsucapienti. Itē non dn̄s serui non pōt
ipsum manumittere. sed si de facto manumittat, ca-
dit a possessione, & ideo vsucapio interrumpit̄. h.d.

L E X   P R I M A.

2 *Potest quis transferre dominium rei suæ in personam incertam.*
Differentia inter id quod habetur pro derelicto, & illud quod spargitur in vulgus. remissiuē ad glo.

Pro derelicto.   Rub.

1 SIres. ¶ † Res habita pro derelicto a vero do-
mino statim desinit esse ipsius, etiā ante-
quam per alium occupetur, & efficitur occupan-
tis, si sciat eam pro derelicto habitam. Si autē non
erat illius, sed aliena, tunc occupans non acquirit
statim dn̄ium, sed vsucapiendi conditionē, & idē
in alio

in alio q habeat cām ab ipso. h.d. ista l. cū seq. & l. id qđ, cū prin. l. seq. ȷ. eod. Et sic istę duæ ll. primæ loquūtur qñ res fuit habita ꝑ derelicto a vero dño, & tūc nō est tractādū de vsucapione, quia statim occupās efficit dñs, & istud ēt dr̄ in l. si id qđ. §. fi. Lex autē id qđ, cū prin. l. seq. qñ fuit habita ꝑ derelicto a nō dño, q tñ tenebat eā vt dñs, & sic sicut ista esset sufficiēs cā acqrēdi dñium, si esset dñs, ita acqrendi & vsucapiēdi cōdonē, si nō est dñs. lex aūt iii. ȷ. eo. pōt loqui in vtroq; casu, siue erat dñs, siue nō. & eodē mō. l. nemo. & l. si quis merces. In tex. ibi (qa his modis.) declara sic, quia de primæuo iure gentiū occupatio erat causa acquirendi dñium in omnib. reb. iuxta illud. Quicquid calcauerit pes tuus, tuū erit. vt no. in l. j. in prin. ȷ. de acqui. pos. ergo de sententia occupationis, quę fit cū res habet ꝑ derelicto, debet esse cā dñij perdendi. † No. in l. si id qđ. §. fina. q pōt qs transferre dñium rei suæ in personā incertā, vt de acqui. re. do. l. qua rōne. §. si Et no. etiā hic glo. magistrā, quæ ponit differentiā inter id qđ habetur pro derelicto, & illud quod spargitur in vulgus, quam glo. no.
2

LEX VIII.

1 SEmpronius. ¶ † Qui denegat dare alimenta, & mandat rem alteri tradi, censetur illam habere pro derelicto. h.d. notabiliter. Et licèt loquatur in seruo, vel febrtua, potest etiā locū habere in alijs animalib. vt equo, boue, vel asino. Sed si nō mandaret alteri tradi, secus. Ita intelligo glo. fi.

LEX IIII.

2 *Qui habet causam a domino, dominus non efficitur, sed interim acquirit vsucapiendi conditionem. Et quid si ab aliquo tanquam vero hærede possideatur hæreditas, quæ ad alium pertinet, iusto errore ductus &c.*

Pro legato. Rub.

1 PRo legato. ¶ † No. hic casum in quo ille qui habet cām a dño, non efficit dñs, sed acqrit vsucapiendi condōnem facit, qđ habetur ȷ. ꝑ empto. l. ii. §. si a pupil. & ꝑ istā l. dicit glo. in l. hr̄ditatē. C. in qbus causis cessat longi tēp. præsc. q si aliqs tāquā verus hr̄s possideat hr̄ditatē, quæ ad aliū ꝑtinet, iusto errore ductus, vt qa fuerat institutus, in testamentū erat reuocatū, & ipse hoc ignorabat, vsucapit hæreditatem contra verum hæredē tit. pro hærede, & long. temp. & sic est casus, in quo periculo hęreditatis tollitur spatio long. temp. hoc intellige, vt dixi ȷ. pro hæred. l. j. super glo.

LEX V.

1 FAres. ¶ † Quantū ad vsucapiendū titu pro legato sufficit mors illius q legauit, & q paret fuisse ipsius, licèt sit aliena, & dominus eius viuat. h. d. cum l. seq.

LEX VIII.

1 *Non vbique necessaria est ad vsucapiendum traditio: quicquid in appositum dicatur.*

Interueniat enim oportet, quòd illius locum suppleat; nempe scientia, & patientia hæredis.

1 SI non traditam. ¶ † No. hic q nō semper est necessaria traditio ad vsucapiendū, licèt in contrariū videatur. l. traditione. ȷ. de publ. iod dic. q hic interuenit aliud qđ loco traditionis habet. s. scientia, & patiētia hęredis vt in secūda expositione gloss. alias secus. & ideo tertia expositio quæ incipit, (vel qa vacantem.) non est bona, quia tunc competeret interdi. quorū lega. ad reuocandum, & sic possessio esset vitiosa.

LEX PRIMA.

1 *Vsucapitur res aliena in dotem tradita vtrum ante matrimonium contractū si tradatur ex animo, transfertur ex templo, veluti dominium.*

2 *Sicut ex solo titulo sine traditione non transfertur dominium quando est super re, vel rebus particularibus: ita quando est vniuersalis super omnibus bonis.*

Quid in contractu societatis omnium bonorum.

Pro dote. Rub.

1 TItulus. ¶ † Res aliena tradita in dotē vsucapitur titu. pro dote, vel ꝑ emptore si æstimata est, sed ante matrimoniū ꝯctū si fuit tradita ex animo, vt dñium statim transferatur, qđ præsumitur, vsucapitur tit. pro suo. Si verò non eo aīo, non vsucapitur tit. pro dote, vel pro suo, siue tradatur res inęstimata, siue ęstimata. h.d. ista l. cū l. ij. Et primo loquit, qñ fuit data in dotem constante matrimonio vsq; ibi. (& primū.) & sic fuit tradita viro. Secundo qñ nondum matrimonio contracto, & sic fuit tradita sponso vsque ibi (ante nuptias.) Tertio ponit diuersitatem inter primum casum, & sm posito q vtroque casu vsucapiatur, quia in primo vsucapit tl. ꝑ dote, in scdo tit. pro suo, quousquē matrimoniū contrahatur, quia non est adhuc dos tñ subest causa iusta, quia si tradens esset dña, transferret dñium, ergo si non est dña, transfert vsucapiendi cōdonem tit. pro suo, quia cessat tit. specialis. vt ȷ. tit. proxi. l. j. in prin. Intellige tñ, qñ tempus vsucapionis fuit totū completū antequam contraheretur matrimoniū. alius tit. pro dote accumulatur tit. pro suo, & vsucapio incipit sumere nouā formā, iuxta ea quę habentur in l. iiij. §. ex pluribus. de acqui. pos. in gl. quæ incipit. & vt ȷ. Item ista l. loquitur, qñ fuit tradita res inæstimata ante contractū matrimonium. Item si res æstimata qualiscunque fuerit ęstimatio, siue vt faciat emptionē, siue non, vt si fuit actum q non trāsferatur statim dñiū, sed cum ꝯctum fuerit matrimoniū, sicut si tradēs fuisset dña, nō transtulisset dñium, ita si non esset dña, non transfereretur vsucapiendi conditio aliquo tit. & hoc dixit l. ij. sm intellectum Rug. quē tenent oēs doc. † Vltimo est hic vna glos. quæ semp allegatur. versic. vniuersæ. q sicut ex solo tit. sine traditione non transfertur dñium, qñ est super re, vel rebus particularibus. vt in l. traditionibus. C. de pac. & ȷ. de rei vend. l. si ager. ita qñ est vniuersalis super oībus bonis. Fallit in contractu societatis oīum bonorum. vt ȷ. vt pro socio. l. ij. vel iij. licèt quidā per illam l. dixerunt ꝯtrum, quod idem fit in quolibet alio contractu vniuersali. Sed glo. dicit se nō audere hoc dicere. Et dū gloss. dicit, (dñium, sine possessione &c.) Intellige sanè, id est sine traditione, nā ad acquisitionē dñij nō est necessaria possessio, sed traditio. vt patet ex his quę habētur in l. si fundū. de fundo dota. & si fuit actū, q transferatur, similiter transferatur vsucapiendi conditio. tit. pro emptore. hoc casu qñ extitit ęstimatio, quæ emptionem facit. Itē in dubio, qñ non apparet, quid sit actū ēt hoc casu qñ fuit æstimata, & actū q ex illa venditione conditionali transferatur dñium. & vsucapio pro suo locū habet. vt ȷ. pro emptore. l. j. §. si sub conditione. & vt ibi. præterea sicut qñ inæstimata data fuit ante matrimoniū, in dubio videtur actū q dñium transferatur, & vsucapio ꝑ suo locū habet. vt hic in l. j. Vlt. scias, q maritus, vel sponsus vsucapiunt ad vtilitatē suā, vt possint retinere quousque durat matrimoniū, vel sponsalia, & ēt ad cōmodū mulieris, vt ipsis solutis teneat ei restituere qa cēsetur habuisse dominiū ab vxore, vel sponsa, ex quo habunt causam acquirendi ab ea, vt l. qui alienam. & l. si alienam. ȷ. de dona. causa mortis.
2

LEX III.

1 *Si vxor tradat in dotem rem quam habet communem cum alio, cōpleto tempore vsucapionis, non est locus iudicio diuisorio.*

2 *Statutum quòd possit peti diuisio non obstāte quocunque lapsu tēporis, quia ab altero ex socijs tota res tanquam sua fuit possessa, & præscripta, an debeat intelligi, scilicet, durante communione.*

3 *Statuentes si iurauerunt seruare statuta. & non venire contra, quòd hoc intelligatur durante statuto in suo robore.*

1 DVę filiæ. ¶ † Si vxor tradat in dotē rem quā habet cōmunē cū alio, cōpleto tpe vsucapionis, non est locus iudicio diuisorio. h.d. Intellige qñ tradidit tāquam insolidū suas cū essent cōes. Nam pro parte sua transtulit dñium. & ꝑ parte socij vsucapiendi conditionē. & ea cōpleta inuito marito non posset mulier cū pristino socio diuidere, nec compelli ad diuidendū. † Et per istam legem dicit Bar. si statutū dicat, q posset peti diuisio nō obstante quocunque lapsu tēporis, qa ab altero ex socijs tota tanquā sua possessa, & præscripta fuerit, q debet intelligi. s. durante cōmunione, vt quia res cōiter semper fuit possessa. Aliàs ea finita, finitur ēt facultas petendi diuisionem. nam in l. j. C. de ann. excep. dicitur q pōt peti diuisio vsque ad xxx. ann. & prius nō præscribitē actioni cōi diuidundo. Et tñ ex ista l. patet, q si finita est cōmunio ꝑ vsucapionē triēnij, finitur & potestas petendi diuisionē, & hoc facit ad multa l. illa j. C. de ann. excep. ꝑcedit qñ durat cōis, qa cōiter possessa fuit. Sed si totā vnus ex socijs tanquā suā possedit, & præscripsit, certè restat potestas petēdi diuisionē. † Pone enim, q statuentes iurauerunt seruare statuta, & non venire ꝯ. Certè hoc intelligit durāte statuto in suo robore. possunt ergo statuta tollere, & nō tenenē amplius ad iuramentū. Et ita not. in cap. de his, quæ fiunt a præla. sine consensu capituli. in nouella.
2
3

LEX PRIMA.

Pro suo. Rub.

1 PRo suo. ¶ † Titulus pro suo est generalis & cōcurrit cū quolibet speciali, & habet locū, ēt cum specialis tit. deficit, subest tamen iusta causa acquirendi dominium, si haberet causam a dño, vnde eodē modo acquiritur vsucapiēdi condino, si habet causam a nō dño, h.d. cum l. seq. & etiam sequen.

LEX IIII.

2 *Superueniens scientia post vsucapionem captam, quando eam interrumpat.*

3 *Duę qualitates contrariæ, non possunt esse in eodem subiecto.*

1 SI ancillam. ¶ † Si post cęptā vsucapionē partus ancillę furtiuæ per bonęfidei
possessorem. superueniat scientia, ꝙ ancilla erat furti
ua, ita demū ꝓcedit, & completur vsucapio, si ignora
uit cuius esset, vel sciuit, & sibi denūciare nō potuit. vel si potuit
denunciauit, alias secus. h.d. Et non est alibi distinctio huius l. in
tex. licèt de ipsa multæ glo. faciant mentionem maximè in l. si
2 ego. §. partus. de publi. & in l. ancillæ. C. de fur. † & limitat oēs le-
ges dicentes, ꝙ superueniens scientia post vsucapio. cęptā, non
interpellat eā ēt in partu ancillę furtiuæ, vt l. iusto. §. & si posses-
sionis. cū plurib. simi. ff. de vsucapio. Nam est verū, qñ supuenit
simplex sciētia, ꝙ ancilla erat aliena. Si aūt, ꝙ erat ēt furtiua, tūc
3 seruāda est distinctio huius legis, quæ est clauis in materia. † &
allegat hic in fi. ptin. dum dicit, (neque idem &c.) ꝙ duæ quali-
tates cōtrariæ nō possunt esse in eodē subiecto. facit l. si qs ante.
de acqui. poss. & ita allegat Dyn. in multis locis. Si aūt supueni-
ret scientia ante vsucapionē, idest antequam nascat partus, tūc
etiā simplex sciētia habet impedire, nec incipiet vsucapio post-
quam natus erit, si superueniat ante ēt cōceptionē, secus si post,
vt in d. l. iusto. §. & si possessionis. & l. sequit. §. de illo. qđ dic vt
ibi. Et ad id quod hic dicit de denunciatione, qñ nō potuit fieri
ꝑꝑ absentiā, ꝙ habet pro facta, vide omnino qđ no. Bar. in l. ser-
uus. ff. sol. mat. In glo. quæ incipit (contra de acqui. pos.) vbi pos-
sessio quę a principio non fuit clandestina ex post facto nō ef-
ficitur, & hic in fine dicitur expressè cōtrariū. Solue vt ibi dixi,
ꝙ quantū ad vitiū malæ possessionis ꝓcedit qđ ibi dicit, sed hic
loquit de vitio ꝑsonali. Nā fateor, ꝙ & hæc possessio q̄ a prin-
cipio nō fuit clandestina, ex postfacto non efficitur, nec hic di-
citur contrarium. Sed quantū ad vitiū personale, idest bonam,
vel malam fidem, secus, quia ille qui cœpit possidere bona fide,
potest ex post facto incipere possidere mala fide, & hoc vult
iste tex. & ita sentit glo. sequens, dum exponit literam.

§. Si pater. Licèt filij in potestate res alienas inuētas in
hæreditate paterna non vsucapiāt ti. pro hæ-
rede, vel pro suo, vt in l. nihil. §. ꝓ hęrede. ff. l. ij. §. filium. Si tñ fue-
rūt per patrem inter eos diuisæ & traditæ, & ipsi post mortem
tenuerūt ex illa diuisione ratam ipsam habentes, vsucapiuntur
ti. ꝓ suo, & ex dicta diuisione. h.d. secundū verū intellectū. leges
ergo in contrarium allegatæ procedūt qñ per patrem non fuis-
sent inter eos diuisæ, alias habet locum quod hic dicitur.

LEX V.

2 *In facto alieno tolerabilis est ignorantia, & aliquando etiam in proprio.*
Qui credit se habere titulum, cum non habeat, ita demum vsucapit, si habet
iustam causam credendi.

1 VSucapio. ¶ † No. in ista l. duo, ad quæ sem-
per allegatur. Primo quod exceptio
vsucapionis vel pręscriptionis est exceptio litis fini-
tę, & ideo potest opponi ad impediendam litis con-
a testationem.[a] sicut exceptio rei iudi. & trans. vt l. eleganter. §. si
post. de condi. inde. & in c. j. de lit. cōtest. lib. vj. & pro hoc. l. j. in
2 fin. ff. ad Tertu. † Et de isto articulo vide Bar. allegatur etiā in
fine, ꝙ in facto alieno tolerabilis est ignorātia, secus in proprio
vt in gl. Et aliquādo etiam in proprio est tolerabilis, vt no. per
Bar. in l. si res obligata. de leg. j. Not. etiam ꝙ qui credit se habe-
re tit. cū non habeat, ita demū vsucapit, si habet iustam causam
credendi, vt hic. dic vt l. Celsus. de vsucapio.

ADDITIO.

a ¶ Lit. conte. Adde Alc. consi. ccv. ij. lib. latè Soci. consi. cciij. & ccc. & idem
dicit idem Pau. econtra. supra. in l. j. de vsuc.

2 *Quid sit sententia, & quid sit res iudicata, & quid sit effectus sententiæ.*

De re iudicata, & de effectu sententiarum. Rub.

1 ¶ † Notandum est ꝙ in Codice habemus tres titulos. f. de sen
tentijs. Item de re iudicata. Item de execut. rei iudic. Sed in his
non habemus nisi istū tit. in quo tractatur de materia omnium
illorū. Sunt enim illa tria inter se diuersa, qđ pōt, quia habēt di-
2 uersos tractatus seu tit. † Nam sententia, dicitur iudicialis dif-
finitio controuersiæ finē imponens per cōdemnationē, vel ab
solutionem, vt in Specu. de senten. §. j. in prin. Res aūt iudicata
dicitur ipsa causa per sententiam terminata, vt in l. j. huius titu.
Licèt ēt largo modo ipsa sententia dicatur res iudicata, vt ibi
no. de quo per Abbatē plenè super rubrica ista extra de re iudi.
Executio verò dicit effectus sentētiæ vel rei iudicatę. & ita in-
telligitur ista rub. dum dicit, & de effectu sententiarū. Interlo-
cutiones aūt nō sunt propriæ sentētię. ut nota. ff. eo. l. ꝙ iussit, qa
b nō diffiniunt negotium principale. Sola ergo diffinitiua[b] dici-
tur sententia, vt ibi, licèt largo modo loquendo plures sunt spe
cies sententiarum, ut in Spec. de sententijs. §. ij. in prin.

ADDITIO.

b ¶ Dicitur sententia. An appellatione sententiæ in dubio intelligatur de dif
finitiua etiam in statutis, vide do. Car. consi. lxxij.

LEX PRIMA.

1 *Res iudicata dicitur causa per sententiam iudicis terminata continens cōdem*
nationem, vel absolutionem, vel aliud æquipollens.

a *Executio sententiæ fienda est per iudicem appellationis, qui tulit secundam*
confirmatoriam, sed si appellans non prosequatur appellationem, debet
fieri per iudicem qui eam tulit.
3 *Res iudicata an etiam dicatur illa quæ per interlocutoriam fuit determi-*
nata incidenter: & quid si lata sit super aliquo emergenti.

1 REs iudicata. ¶ † Res iudicata dicitur causa
ꝑ sententiā iudicis terminata
cōtinens cōdemnationē, vel absolutionē, vel aliud
ęquipollēs. h.d. tex. cū gloss. fi. tñ prima intelligit, ꝙ
res iudicata dicat ipsa sententia, qđ nō est de mēte li
terę, dū dicit, (quæ finē controuersiarū accipit &c.) qa sentētia
nō accipit finē, sed imponit. largo tñ modo gl. dicit verū. qa re-
perit, ꝙ aliqñ sententia appellat res iudicata. in l. litigatorib. C.
de appel. Et tunc est dubiū, an illud sit verū solū post x. dies, si nō
fuit appellatū, & sic est irretractabilis: an ēt ante, & gl. hic tenet
ꝙ ēt ante, licèt alij cōtra qđ dictū pōt saluari diuersis respectib.
qa ante dicitur res iudicata reuocabilis, postea irreuocabilis, &
tūc dicit sentētia transiuisse in rē iudicatā, vt in l. si fund. §. si plu
res. de pign. in c. qđ ad cōsulationē. extra eod. tit. in gl. j. ibi, (nā
ēt interim dū pōt appellari est sentētia.) supple. & ēt dicit res iu
dicata, vt in l. litigatorib. de appel. ista reprehensio nō esset bo-
c na, quare illi nō negāt[c] qn dicat sentētia, ēt cū pōt ꝑ appellatio-
nē rescindi. Sed dicunt, ꝙ nō dicit res iudicata. Et aduerte, qa ex
hoc qđ dicit gl. patet, qa statim ꝙ lata est sentētia ēt si potest ap-
pellari, ꝓducit effectū suū, idest actionē in fact. & infamiā, si lata
est in causa famosa, vt l. fur. §. j. ff. de infam. & l. q vit. & quod ibi
not. Bar. ff. de pęnis, qđ ēt patet, qa tex. in l. j. §. fi. ad Turpil. dicit
ꝙ per appellationē rescinditur sentētia. Hoc aūt pōt referri ad
sententiā, prout in facto cōsistit, qa nō pōt fieri, quin factū fue-
rit, vt in l. in bello. §. factæ. ff. de capti. Oportet ergo ꝙ illa rescis-
sio sit respectu eorū, quæ cōsistūt in iure, & sic respectu effectus
qa rescindit actio iā nata, & infamia fm Iaco. de Are. Et ad hoc
2 qđ habet infra de pęnis. l. qui vlt. † In fi. gl. ibi, (l. fuerit.) qa ori-
tur actio ex sententia cōfirmatoria. siue ergo infirmet, siue cō-
firmet, remanet prima sentētia rescissa, & sic patet, ꝙ executio
nō est fienda ꝑ iudicē, q illā tulit, sed per iudicē appellationis, q
tulit secundā cōfirmatoriā, vt in l. tale pactū. §. j. cū ibi no. supra
de pactis. Sed si appellās nō ꝓsequatur appellationē, prima sen-
tentia reassumit effectū suū, & fingit non rescissa, & sic execu-
tio debet fieri per iudicem, qui eā tulit. & iste est effectus huius
3 gl. † Vlt. quærit an ista l. possit habere locū in eo, qđ est deter-
minatū ꝑ sententiā interlocutoriā, dic ꝙ sic, si lata est in cā ple-
naria, & super incidenti, quo casu illud quod est determinatū
incidenter, nō pōt refricari postea ꝑ se principaliter iuxta not.
in l. j. C. de origine iu. Nam ēt interlocutoria pōt dici diffiniti-
d ua[d] respectu articuli, quē diffinit, vt no. per glo. in l. si quis iusiu
randum. C. de iureiu. & trāsit in rem iudi. respectu partiū, vt in
c. cū dilectus. licèt non respectu iudicis, quin possit reuocare, vt
in c. cessante de appel. Et producit actionē in factū si continet
aliquid dari, vel fieri. vt not. Bar. in l. si postulauit. §. iuber. de a-
dulte. & ff. eo. l. a diuo, circa prin. nō sic si lata est in causa sum-
maria, quia non facit præiudicium quo minus possit refricari
illud idem in causa plenaria, vt l. si quis a liberis. §. si vel parens
de libe. agno. Vnde tunc non cadit diffinitio, de qua hic, quod
accipit finē cōtrouersiæ. Itē si lata est super aliquo emergenti,
idest super eo, quod nō concernit negotium principale, sed ip
sos actus iudiciarios iuxta not. in l. de qua re. in princip. ff. de
iud. Nam tunc non videtur cadere propria diffi. huius l.

ADDITIONES.

c ¶ Negant. dic quòd tamen propriè non dicitur sententia iuxta not. per Lud.
Ro. consi. ccxxxiiij. ubi uoluit quòd si in rescriptio Papæ dicatur, si tibi de
sententia Cardi. legitime constiterit talem non audias, nisi prius pacto iudi-
cato. quòd tale rescriptum non nocet, cum sententia est appellatione suspē-
sa. quia debet intelligi de sententia quæ transiuit in rem iudicatam.
d ¶ Diffinitiua. Adde quæ plenè scribit Franc. Are. consi. cvj.

LEX II.

1 *Iudex potest in sententia abbreuiare vel prorogare tempus quod a lege da-*
tur iudicatis, causa cognita, vel ex iusta causa: & si hoc non fecerit in sen
tentia, potest hoc facere in executione: quam regulariter facere non debet
intra tempus quod datur iudicatis, nisi ex iusta causa.
2 *Quando iudex secularis remittit articulum spiritualem ad curiam episcopi,*
nō pōt opponere terminū, intra quē Episcopus habeat ipsum terminare.
3 *Si iudex in sententia sua condemnans aliquem ad dandum intra certum tē-*
pus, an possit postea illud tempus abbreuiare, vel prorogare.
4 *Sicut iudex potest abbreuiare vel prorogare illud tempus, quod datur iudi*
catis ad soluendum, an ita possit abbreuiare vel prorogare alia tempora
legalia, quæ dantur ad alios actus.
5 *An partes de communi consensu possint prorogare vel abbreuiare tempus*
quod datur ad appellandum, vel appellationem prosequendam.

1 QVi pro tribunali. ¶ † Iudex potest in sen
tētia abbreuiare vel ꝓ-
rogare tēpus qđ a lege dat iudicatis, cā cognita, vel
ex iusta causa, & si hoc nō fecerit in sentētia, pōt hoc
facere in executione, quā regulariter facere nō debet intra tē-
pus

pus qđ daŧ iudicatis, nisi ex iusta causa. h.d. Gl. tñ prima nõ intel-
ligit primũ casũ, ꝙ hoc faciat in ipsa sententia, sed in executio-
ne. Sed tũc idẽ diceret ista l. in primo casu, qđ in secũdo, & econ-
uerso. prior intellectus melior est. In gl. j. ibi. (delegatus aũt.) nõ
hoc in delegato ab ordinario, q cũ nõ possit exeq snĩam suã, sed
fiẽda sit executio per delegãtẽ, vt j. eo. a diuo Pio. in prin. nõ põt
ꝓcedere in eo ista l. nec tenẽdo intellectũ doct. ꝙ in snĩa abbre-
uiet, vel ꝓroget tps, qa sic Iponeret legẽ superiori, qđ facere nõ
2 põt. vt in c. ex insinuatione. de appel. † Vnde qñ iudex secularis a
se remittit articulũ spiritualẽ ad curiã Epi. iuxta cap. tua. de ordi.
cognit. nõ põt apponere terminũ, intra quẽ Eps habeat ipsum
terminare per illud c. ex insinuatione. nec ẽt põt procedere iste
tex. secundũ intel. sm gl. ꝙ ista ꝓrogatio fiat p ipsum exequentẽ,
cũ ipse nõ exequatur. Sed in delegato a Principe, q põt suã snĩam
executioni mandare, vt in cap. quærẽti. de offi. deleg. bñ põt pro-
cedere ista l. In glo. quę incipit (vel arctat) in fi. ibi. (Arrianus.) cõ
cord. extra eo. c. ꝙ ad cõsultationẽ. & qđ ibi no. in pen. gl. Et dic,
qđ fit ista coarctatio causa cognita summariẽ, vt not. in Spec. de
offic. iudic. §. postremò. vers. sed nũquid a snĩa. Et hoc qñ qs con
dẽmatus est ad pecuniã, si aũt ad certã speciẽ, seu rẽ, quæ statim
põt solui, vel tradi, aut restitui, tũc aut in actione reali, & nõ vi-
deť ꝙ debeat habere tps, qđ datur iudicatis, vt in sequen. glo. Aut
in personali, & tũc secus. vt supra. dixi de vsucapi. & io l. in fidei-
cõmissis. in princ. Alij dñt idẽ in personali per l. si cũ exceptio-
3 ne. §. ꝙ si homo. s. quod met⁹ cã. dic vt j. eo. l. debitoribus. † Quę-
ro sm Dyn. qd si iudex in snĩa cõdẽnauit aliquẽ ad dandũ intra
certũ tẽpus, vtrũ possit postea illud tẽpus abbreuiare, vel proro-
gare? Et dic ꝙ nõ sm Dyn. sicut nec posset snĩam corrigere, vt s.
eo. l. Pau. qa dies seu tẽpus est pars cõdemnationis, vt supra de e-
4 den. l. editiones. † Itẽ quæro sm Bar. vtrũ sicut iudex põt abbre-
uiare vel prorogare istud tẽpus legale, qđ datur iudicatis ad sol-
uendũ, ita possit abbreuiare, vel prorogare alia tpa legalia quæ
dãtur ad alios actus, vt decẽ dies ad appellandũ, & annũ seu bien
niũ ad appellationẽ prosequẽdã, & sic de singulis? Bar. tenet hic
ꝙ sic causa cognita. Vnde glo. in cap. solet. de snĩa excõmunicat.
in vj. in verbo, octo dictũ. Bal. in auth. cleric. C. de episc. & cler.
Sed Dy. in ca. indultũ. de reg. iuris. & Io. And. in ca. in pœnis. eo.
tit. distingũt vtrũ tps detur a l. sine ministerio iudi. vt sunt prædi-
cta, de quib. dixi, & tũc iudex nõ põt abbreuiare, vel allõgare per
illud cap. indultũ. Et hoc tenuit glos. expressè in auth. offeratur.
C. de lit. cõte. & in ca. cũ sit Romana. de appel. qđ tẽpus decẽ die-
rũ datũ ad appellandũ, nõ põt per iudicẽ inuitis partib. vel altera
earũ abbreuiari, vel allõgari. Aut lex nõ dat per se, sed mandat iu
dici ꝙ det, & tunc licẽt statuat certũ tẽpus dandũ, poterit iudex
abbreuiare, vel allõgare. Bar. hic istã distinctionẽ reprobat. Sed
Bal. in auth. iubemus. C. de iudi. dicit ꝙ est ipsa veritas, & ẽt Aug.
in auth. hodie. C. de appel. reprobãdo Bart. põt dici, ꝙ tpa quæ
dãtur fauore illius, cui dãtur, vt est tẽpus qđ datur ad soluendũ,
vel quod datur ad cõparendũ, ista possunt abbreuiari, vel allon-
gari, licẽt dẽtur a lege sine ministerio iudicis, ita loquť ista lex
in qua Bar. facit fundamentũ. Et de tẽpore, quod datur ad veniẽ
,? sic de dilatione expectatoria, ꝙ possit abbreuiari, vel al-
longari ex cã. Et quę sit iusta cã, dic plenè per Inno. in cap. ad pe
titionẽ. de accusa. Hoc tñ verũ, nisi lex, vel statutũ statueret ali-
quid post lapsum triennij in fauorẽ alterius partis, vt si dicat sta-
tutũ, ꝙ bannitus habeat octo dies ad cõparendũ, quibus lapsis ha
beatur pro cõfesso, qa tũc iudex nõ posset prorogare in prẹiu-
diciũ alterius partis, cui acquiritur ius post lapsum triẽnij, ita de-
terminat Bal. i d. auth. iubemus. Si aũt tẽpus datur sine ministe-
rio iudicis non in fauorẽ illius cui datur, sed magis in damnũ ad
excludendũ ipsum a iure suo, vt est tẽpus quod datur ad appel-
dũ, vel appellationẽ prosequendã, quod datur, vt postea nõ pos-
sit sententiã irritare, tũc illud nõ põt per iudicẽ prorogari, quic-
quid hic dicat Bart. per gloss. superius allegatas, & auctoritatem
Bald. & Aug. & sic datur singulis vbi daretur tẽpus ad hunc finẽ,
5 & not. istã distinctionẽ. † An aũt ipsę partes hoc facere possint
de cõi cõcordia? Breuiter de tẽpore qđ datur ad appellationẽ
prosequendã. videť tex. cũ glo. in clem. i. appellationẽ. de appel-
lati. ꝙ sic. sed de tẽpore quod datur ad appellandũ Bar. tangit in
auth. si tñ. C. de tẽporib. appel. Bal. clarius. & tenet ꝙ nõ eo. tit.
auth. ei qui. circa fin. quia nõ possunt facere quominus senten-
tia per lapsum triennij transeat in rẽ iudicatã, quia limitarent l.
vel statutũ, & istã quæstionẽ habui de facto de ciuitate Lucanẽ.
vbi fuit contrarium factum, quia partes prorogauerunt tẽpus
appellandi, quod de facto fuit seruata prorogatio. Tene menti.

LEX I.

1 QVi condemnare. ¶ † Qui habet po-
tentiam condemnã-
di, habet etiam potentiam absoluendi, & econuerso,
& qui non habet vnum, non habet aliud. h.d. in effe-
ctu tex. cum glo. Simile qui habet adire, põt repudiare, & ecõ-
uerso & qui vnum non potest, nec aliud. vt l. is põt. de acquir. hæ
re. non tamen ista est bona consequentia, iste potest condemna
re iustè in hac causa. id est debet, ergo potest in ista eadem causa
absoluere iustè. & hoc est quod vult glo. dicere in effectu.

LEX IIII.

1 *In procuratorem qui se non obtulit liti, nec est in rem suam, non datur actio
iudicati, nec potest fieri executio. Et idem in legitimo administratore.*
2 *Contra procuratorem qui se nõ obtulit liti, nec est in rem suam in quibus ex-
pensis possit fieri executio*
3 *Quando condemnata est vniuersitas, & non habet bursam communem, vel
bona communia, seu reditus in quibus possit fieri executio: qualiter sit
procedendum.*
4 *Syndicus constitutus ab vniuersitate generali quę potest facere legẽ, vel sta
tutum: an possit pro debito vniuersitatis obligare singulas personas, sicut
posset ipsa vniuersitas.*

1 SI se non obtulit. ¶ † In procuratorẽ q se
non obtulit liti, nec est
in rẽ suã, nõ datur actio iudicati, nec põt fieri execu-
tio. Et idẽ in legitimo administratore. h. d. vsque ad
2 §. ait prętor. † Et hoc est verum in negotio principali, sed in ex-
pensis litis, si culpa ipsius fuissent factæ, posset fieri executio in
a tales, [a] & etiã condemnatio per l. non est incognitum. C. de ad-
mini. tuto. quod dic vt hic per Bar. licẽt hoc malè seruetur, quia
vt plurimũ causæ perdũt defectu procuratorũ, & tñ impunes e-
uadũt, & damnũ totũ dño remanet. In tex. ibi, (iudicati actio,)
idest in factum, vel dic, ꝙ appellatur actio iudicati non in factũ,
licẽt illa quę oritur ex iuramẽto, vocetur in factũ, vt l. actori. C.
de iureiuran. quod dic vt j. eo. l. miles. §. fi. Et supple ad textũ, ꝙ
nec iudicis officium per quod petitur executio sententiæ vt di-
cam j. proxi. §. ait prętor, quia ista duo remedia oriuntur ex sen
tẽtia, quæ transiuit in rem iudicatam. In tex. ibi, (non is.) supple
tantum, nam is qui non est procurator in rem suã potest se liti
offerre, & hoc contingit qñ non habet mandatũ, & asserit se ha-
bere, vel non habet, nec asserit se habere, sed tanquam defensor
cum satis. de iud. soluen. venit ad causam, vt l. Plautius. in fin. de
3 procu. & hoc vult hic glo. ij. † Vlt. Bar. hic in ver. actor, ponit v-
nam materiam, qñ cõdemnata est vniuersitas, & nõ habet bur-
sam communẽ. vel bona cõia, seu reditus, in quib. possit fieri e-
xecutio, qualiter si procedẽdum? & dicit ꝙ debet imponi colle-
cta per solidum, & libram, & plura alia dicit super hoc ad quem
semper recurritur hic de ista materia, vt in Specu. de sententijs. §.
sequitur. ver. sed quid si vniuersitas, & per Bal. plenè & notabili
4 ter in l. etiã. C. de execu. rei iudi. † Et dicit hic Bar. vnũ verbũ, ꝙ
syndicus constitutus ab vniuersitate generali, quę potest facere
legẽ, vel statutũ, potest pro debito vniuersitatis obligare singu-
las personas, sicut posset ipsa vniuersitas obligare per statutum,
quia talis syndicatus habet vim legis, cũ sit factus ab habente po
testatem legis, vel statuti cõdendi. l. Cæsar. s. de publica. Sed Bal.
in l. j. C. ne filius pro patre. tenet contrarium. dic vt ibi.

ADDITIO.

a ¶ In tales. Adde vt per Io. And. in addi. ad Spe. de exe. sen. §. sequitur. ver.
sed pone lite.

1 *Condemnatus ad soluendum cogitur præcisè soluere, nec euitat coactionẽ si
paratus est dare compromissorem de soluendo.*
2 *Differentia an condemnatus ad soluendum cogatur præcisè soluere iudicis of-
ficio, an per actionem in factum.*
3 *Qualiter fiat ista compulsio præcisè.*
4 *Antequam perueniatur ad capturam personæ per executionem sententiæ in
qua quis præcisè condemnatur ad soluendum, an debeat præcedere exe-
cutio bonorum.*
5 *Quid si statutum dicat, quòd fiat executio realiter, & personaliter ad volun
tatem creditoris.*
*Si creditor elegit vnam viam, quia fecit debitorem incarcerari, an possit etiã
vti alia via, vel econuerso.*
6 *Non debent ex obligationibus obligationes fieri, sicut nec ex lite lites oriri.*

1 §. Ait prætor. ¶ † Condẽnatus ad soluendũ cogitur
pręcisè soluere, nec euitat coactionẽ, si
paratus est dare cõpromissorẽ de soluendo. h.d. In tex. ibi, (con-
dẽnatus.) supple ab eo cuius de ea re iurisdictio est. j. eo. l. ait præ-
2 tor. in prin. † In tex. ibi, (extinguitur.) dic. i. pręcisè cõpellitur. ista
cõpulsio põt fieri iudicis officio nobili, & tũc proceditur sum-
mariè, & executiuè, & sine datione libel. nec admittuntur exce-
ptiones requirẽtes altiorẽ indaginẽ, vt j. eo. l. a diuo Pio. §. si sup.
& per totã legẽ in qua tractať de isto modo exequẽdi. Põt ẽt fie-
ri per actionẽ in factũ, quæ oritur ex sentẽtia, seu per actionẽ iu-
dicati, vt in prin. huius legis. Sed tũc nõ ꝓceditur summariè im-
mo ordinariè & plenariè, & dato libello, & lit. contesta. & it erũ
sentẽtiabitur. Ideo vtilior est prima via. Licẽt quidã dixerũt ꝙ e-
xecutio fit per actionẽ in factũ. quos Spe. reprehẽdit, vt no. io ti.
de exe. sen. §. breuiter. in principio. Sed tũc quæritur, quare fuit
introducta hæc via ꝙ detur actio in factũ, postquã est præcedẽs
vtilior, & expeditior? rñdeo qa actio in factũ põt intẽtari nõ solũ
corã iudice qui sententiã tulit, sed corã quocũque alio, vbi con-
dẽnatus sortiatur forũ, ẽt sine literis primi iudicis, qui snĩam tu-
lit, vt l. fi. C. de pręscri. long. tem. Sed iudicis officiũ mercenariũ
pro executione nõ põt implorari, nisi corã illo iudice qui tulit
sententiam, vel ab alio cũ literis tñ illis, nec aliter teneretur, vel
põt exequi. vt l. properandũ. §. si autem reus. C. de iudi. & j. eo.

a diuo. §.j.cũ ibi no. Sed adhuc videt, ꝙ inutiliter fuerit prodn-
cta actio ex sentẽtia, quia si ita est ꝙ ordinariè procedatur, parũ
sibi prodest sententia, nã eodẽ modo posset intentare actionem
primã.iuxta no.in l.duob.de except. rei iudica. Respondeo, quia
vtilius est sibi intentare actionẽ ex sententia, quia contra eã non
poterãt opponi exceptiones peremptoriç quç primo non fue-
runt oppositæ. Sed si intentarent actionẽ primã, possent oppo-
3 ni, vt no.in d.l.duobus.† Sed quæro, qualiter fiat ista compulsio
præcisa? glo.dicit captis pignorib.de hoc in l. a diuo.§. si pigno.
& quasi ꝑ totũ.ff. e.ti. Dic tñ,ꝙ est ali⁹ mod⁹, ꝙ capiat ꝑsonaliter
& ponat in carcere, quẽ euadere nõ põt nisi soluat, vel cedat bo-
nis, vt I l.j.C.q bo.ce.po.Sed ante ꝯdẽnationẽ nõ posset incarce
rari ad finẽ, vt soluat, sed benè posset ad finẽ, vt caueat de iudicio
4 sisti, si est suspectus per l.si fideiussor. in fin.qui satisda.cog.† Sed
dicit tñ glo.no.quæ semper allegatur in l.iij.§.tutores.ff.de suspe
ctis tuto.ꝙ ad hanc capturam personç non debet perueniri, nisi
nõ reperiatur habere bona quæ possint in causam pignoris ca-
pi, & sic debet præcedere executio, aliàs captura irritabitur, qđ
tenet ibi Bar.de iure, qa si debet fieri executio mobilium, ante
quam perueniatur ad immobilia, & etiã immobiliũ antequam
deueniatur ad nomina debitorũ, vt l.a diuo Pio. §.in vẽditione.
ff.eo. multo fortius omniũ antequam perueniatur ad personã.
Tamẽ de consuetudine & secundũ formã statutorum hoc non
seruatur, sed relinquitur electioni actoris, a quo velit incipere,
5 vel a captura personæ, vel pignorũ. † Et ita dicunt statuta vt plu
rimũ, ꝙ fiat executio realiter, & personaliter ad volũtatẽ credi-
toris, quç verba hoc important. Quid ergo si elegit vnã viã, qa
fecit debitorẽ incarcerari, an possit etiã vti alia via, vel econuer-
so? videtur ꝙ non, quasi sibi præiudicauerit.ar.in l.quod in hære
a dẽ.§.eligere.de tributoria. Contrariũ [a] est verius, qa illud in ele-
ctione actionũ. Secus in electione remediorũ tendentiũ ad exe-
cutionẽ actionis.l.j.§. quid ergo. de ventre inspi.& ita not. Bar.
in l. consentaneũ. ante finẽ. C. quomodo & qñ iudex. & Archi-
dia.super rub.de eo qui mittitur in posses.causa rei seruan.lib.vj.
Facit l.causa.§.puellæ. ff. de manumis. & qđ dicã ff. proxi.§.ver-
6 sic.quippe.† Vlt.no.tex.ꝙ nõ debent ex obligationib.obligatio-
b nes fieri, [b] sicut nec ex lite lites oriri, vt in l.terminato. C.de fru.
& lit.expen.aliàs esset abire in infinitũ, & nunquã sententia exe-
cutionem haberet, si condẽnatus audiret volẽs dare expromis-
sorẽ, nã eadẽ rõne admitteretur expromissor, & idem ipsius expro-
missoris alius expromissor, & tunc in infinitum, & hoc voluit
hic dicere tex. Item iste tex. in fi. dum dicit. (ex magna tñ &c.)
facit ad ea quæ no.in c. quia frustra.de vsur.secundum Ray.

ADDITIONES.

a ¶ Contrarium. Adde ꝙ ita in facto consuluit Lud.Rom.
b ¶ Obligationes fieri. Ideo dicit Lud. Ro. fin. huius ꝙ captus pro executione sententiæ non debet relaxari.

1 *Si sententia fuerit deducta in stipulationẽ animo nouandi, cessat executio, secus si dati fuerunt fideiussores vel pignora pro eo quod continetur in sole.*
2 *Plures casus in quibus cessat executio sententiæ.*
Cautela quòd postquam aliquis est tibi condemnatus, quòd non recipias amplius ab eo promissionem de soluendo condemnationem.
3 *Creditor si recipiat pignora, vel fideiussores pro executione sententiæ, an prohibetur executionem petere in alijs reb. & etiam per capturam personæ.*
4 *Obligatus mihi cum fideiussoribus, si postea dat mihi nouos fideiussores, an obligatio nouetur.*
5 *Si aliquis promisit mihi soluere ad certum tempus, vel dare obsides, aut pignora, & postea non vult soluere, sed dare obsides, & ego nolo recipere, sed volo ipsum compellere ad soluendum, an possim.*

1 **§. Si ex conuentione.** ¶ † Si sententia fuerit de-
ducta in stipulationẽ aĩo
nouandi, cessat executio, secus si dati fuerunt fideiussores vel pi
2 gnora pro eo quod continetur in sententia. h.d. † Et sic no. vnũ
casum in quo cessat executio sentẽtiæ. Alius ponitur. ff. ead.l.§.
pen. Plures alij ponũtur in Specu.de execut.sententiæ.§.postre-
mò. Not. ergo cautelam, ꝙ postquã aliquis est tibi condemna-
tus, non recipias amplius ab eo promissionem de soluendo cõ-
dẽnationem, quia si promissio fuit facta, præsumetur animo no
uandi, qđ ex quibusdã colligitur: & tollitur sententia, & omnis
via oriens ex ea tam actio in factũ quàm iudi. offi. & ideo si mi-
nor talẽ promissionẽ recipit, tanquam læsus, põt in integrũ re-
stitui, vt l. minor xxv. ann. cui fideicõmissum. & ita not. supra
3 de minori,† Item in versi.sed & si pignora, primo videtur casus
de eo, qđ dixi in §.j. ꝙ licèt creditor recipiat pignora vel fideius-
sores pro executione sententiç, nõ prohibetur executionẽ pete
re in alijs reb.& etiã per capturã personç, qa illa ad quç fiunt au-
gmentũ & colorationẽ sententiæ nõ debẽt inducere diminu-
tionẽ, sicut econuerso, vt l. cũ tale.§.fin.de cõditio. & demonst.
4 † Itẽ est hic casus, de eo qđ no. Bar.in l. Valerianus.in fin.de præ-
to.stip. ꝙ quãdo aliquis est mihi obligatus cũ fideiussorib.& po-
stea dat nouos fideiussores, si quæritur, an obligatio nouetur, &
sic primi fideiussores liberentur? distinguit ipse, ꝙ aut debitor
promittit iterũ illud, ad quod tenetur, & dat nouos fideiussores,
tunc fit nouatio. Si aũt illud non promittit, sed duntaxat fideius-
sores dat, qui promittunt, tunc non fit nouatio, casus est in isto
§. Nã in primo casu interuenit noua promissio debitoris, de eo
in quo fuerat condemnatus, ideo fit nouatio. Sed in versic.sed &
si pignora.nõ interuenit.sed sola datio fideiussorũ, vel pignora,
ideo nõ fit. Aduerte tñ quia licèt non fit nouatio de obligatione
prima per promissionẽ fideiussorũ, bñ tñ potest fieri de primis
pignorib. vel primis fideiussorib. si in instrumẽto diceret ꝙ de-
bitor pro primis pignorib. dat mihi talia pignora, vel pro pri-
mis fideiussorib. dat alios, aliàs secus, qa videor primos liberare.
tex.est qui hoc probat in l. si rẽ.§. casus.de pigno.actio. Secus si
c simpliciter dicat, quia tũc videt accumulare [c] nouos cũ primis,
5 & limita ita, & intellige dictũ Bar.† Vlt.not.arg.in isto ver.quip-
pe. Si aliquis promisit mihi soluere ad certum tempus, vel dare
obsides, aut pignora, postea nõ vult soluere, sed dare obsides, e-
go nolo recipere, sed volo ipsum cõpellere ad soluẽdũ, an pos-
sim? Et dic, ꝙ sic, qa illud de pignorib. vel obsidib. fuit dictũ mei
fauore, vt essem magis cautus, vñ nõ cõpellor recipere, si nolo.
arg.hic.& ita determinat Guil.de Cug.in l.quãuis.aliàs Caius.in
prin.de pig.act. Nec obst. l.plerũq.in fi.de iure dot. ꝙ in alterna
tiua elec.est debẽtis, qa ibi in alternatiua rerũ, quatũ quçlibet est
in obligatione, altera est in cautela illius fm Guil.in loco preal-
leg. qđ tene mẽti ꝑpetuò, & facit d.l.causam. §.puellç.de manu.

ADDITIO.

c ¶ Accumulare. Adde vt per Soci.consi. xviij.

2 *Iudex sine causa potest tempus legale, quod datur iudicatis, prorogare, sed non abbreuiare.*
3 *Si iudex in sententia apponit tempus legale, quòd condemnatus non censeatur illud habere a iudice, sed a lege.*
Quid in arbitro.

1 **§. Si quis condemnatus.** ¶ † Si in sentẽtia ap-
ponatur minus tem-
pus quàm detur iudicatis a lege sine causç cog. suppletur vsque
ad tẽpus legitimũ, si aũt dẽt maius, cõputetur in tẽpus legitimũ,
& vtrunq; habet tã legitimũ quàm quod est supra legitimũ.h.d.
secundũ intellectũ glo. Et hoc secundum dictũ procedit etiam si
2 sine aliqua iusta causa hoc fecerit, secundum glo.† Ex qua no. ꝙ
iudex sine causa põt illud legale prorogare, sed non abbreuiare,
& rõ ponitur in glo. quia proniores &c. tex. mñ in leg.ij.§.eo. vi-
detur innuere contrariũ, ꝙ causæ cognitio requiratur in vtraq;
In glo. quç incipit quia xx.in fi. ibi, (nã in potestate litigatoris est
statim appellare,) declara, nã tẽpus, quod datur iudicatis ad sol-
uendũ, datur pro executione sententiæ, sed sententia cõditiona-
lis nõ meretur executionẽ ante cõditionis euentũ, quia põt de-
ficere cõditio, & nõ erat sententia, merito tẽpus nõ currit ad sol
uendũ, cũ adhuc soluere nõ teneatur, sed appellatio tẽdit ad sen-
tentiã rescindendã. Posito ergo ꝙ sententia sit cõditionalis, põt
appellari statim vt rescindatur spes ipsius sententiæ, merito tem
3 pus ad appellandũ statim incipit currere.† In gl. quæ incipit, (nõ
vt ibi quadrimestre habet vt a lege.) No. istã gl. ꝙ si iudex in sen-
tentia apponit tẽpus lege, quòd condemnatus nõ cẽsetur habe-
re illud a iudice, sed a lege, & istud facit ad quæstionẽ. Quid in ar
bitro, qui condẽnauit ad soluendũ intra tẽpus legale, puta, qua-
tuor mensiũ, vtrũ illud tẽpus censeatur habere ab arbitro, vel a
lege? Effectus est magnus, qa si cẽsetur habere ab arbitro post la
psum ipsius incidit in pęnã cõpromissi, & nõ põt purgare morã,
qa dies & pęna, vt est casus in l.Celsus.in princ.ff.de arbit.sed si di
cat habere a lege, posset mora purgari, vt est casus in l.si cũ dies.
§.fi.eo.tit.l.seq.& ista glo. facit ꝙ censeatur habere a lege, & sic l.
Celsus.debeat intelligi, qñ arbiter apposuit maius tẽpus quàm le
gale, quia tũc quatenus est supra, censẽt habere ab arbitro, vt in
hac glo. fm Pet. & Cyn.in l.si arrogator.de adop.& Bar.in l.iij.de
leg.j.ante fi.dicũt contrariũ, ꝙ ista glo. loquitur in iudice.sed in
arbitro quandocũque aliquod tẽpus apponit in laudo, & si est tã-
tum quantũ est legale & nõ plus, censetur condẽnatus illud ha-
bere ab arbitro, & sic non potest moram purgare per illã l. Cel-
sus. secus si arbiter nullũ tẽpus apponeret, quia tũc licèt cõdem-
natus habeat tempus legale, potest mora purgari, ita loquitur
l. si cum dies. §. fina. Quæ autem sit ratio diuersitatis inter iudi-
cem, & arbitrum? dic vt in dictis locis not.per eos.

1 *Non dicitur quis condẽnatus, vt executio possit fieri, nisi condemnatio valeat.*
2 *Actus nullus, non dicitur actus.*
Exceptio nullitatis sententiæ an impediat executionem.
3 *Quid si condemnatus præuenit petens sententiam declarari nullam, & mandari actori, quòd lite pendente nullam faciat nouitatem, nec executionẽ, an debebit impediri executio, & an illud præceptum debeat fieri.*
4 *Bannitus an possit allegare bannum esse nullum, ad hoc, vt interim non possit impunè offendi ex forma statuti.*
5 *Quid in excommunicato, qui dicit excommunicationem nullam, an interim debebat vitari, vel sibi denegari communio.*

1 **§. Condemnatum.** ¶ † Non dicitur quis condẽ-
natus, vt executio possit fie-
2 ri, nisi condemnatio valeat. hoc dicit. & † semper allegatur, ꝙ a-
ctus nullus, non dicitur actus. facit l.j.§.quibus.ff.quod cuiusque
vniuer.nomi. & l.putauit. §. non quæuis.de contratabu. Allega
tur

tur etiam, q exceptio nullitatis sentẽtię impedit executionem. ita videtur hic casus. In text.ibi,(ritè.)Not.quia non dicit rectè, & sic refertur ad ordinem, & validitatem sctentię, non ad iustitiá, vt no.in l.si.§.de offi.quęsto. Vnde si esset ritè condemnatus, licèt non rectè dicerentur condemnatus, & mitteretur sententiæ executioni, nec admitteretur executio de iniustitia. vt l.si prætor.in prin.§.de iudi. Circa articulum not. de quo §. vtrũ exceptio nullitatis impediat executionẽ sententiæ. Doct.tangunt tres casus. Primus qñ de nullitate appareret ex tenore sententiæ, vel processus, & sic nõ esset necessaria alia probatio extrinseca. puta quando non appareret de citatione, vel contineret expressum iuris errorem, vt l.si expressim.de appel. & tunc impeditur executio per istũ tex. Adde, q si nõ est seruata forma tradita ab aliquo statuto.sed aliud statutũ diceret, q sententia mittatur executioni non obstante quocunq; statuto, nihilominus impediretur executio, quia nõ censetur per hęc verba illud statutũ correctũ, & sic illa verba debent intelligi, dummodo sit seruata forma statutorum in sententia proferenda, ita notabiliter decidit Ioan. And. in addi. Specu. in tit. de senten. execu.§.post remo. in addi. quæ incipit, (dic vt in cõtrario dixi &c.) facit quod not. in l.ata pudor. C. de adult. per gloss.& Bart. in l.j. in princ. quod vi aut clam. Secundus casus est, qñ non apparet nullitas ex inspectione sententię vel actorum, sed est necessaria extrinseca probatio, & illa offeratur incõtinenti, tũc adhuc impediretur executio fm Doct. & ita ēt põt intelligi hic. Adde istud verũ, nisi actor habeat pro se tres sententias diffinitiuas conformes. Nam tunc ēt si oẽs dicantur nullæ, & offerantur probatio incontinenti, non impedit executio, vt est casus hodie in clemen.i. de re iudic. nisi allegetur nullitas ex defectu iuris. vt no. per glo. in clemen.i. de seq. possess. & fruct. quę reputatur singularis, & vulgatis. quòd semp in generalibus verbis intelligitur excepta nullitas proueniens ex defectu iurisdic. Et idem in nullitate laudi prouenientis ex defect. compromissi, q licèt statutum dicat contra laudum non posse obiici de nullitate, poterit tamẽ illa obiici, vt etiam not. per glo. in l.iij.§.si filius. de pecu. & Bal. in l.ii. C. de excep. rei iud. Tertius casus est quando nõ offertur probatio in promptu, tunc nõ differtur executio per l. satis apertè. C. de tal. quia in executione nõ admittuntur excep. requirentes altiorem indaginem, sed reiectantur in iudicio ordinario, vt ĩ. co. l. a diuo.§. si super reb. & sic benè poterit postea post executionem factã. principaliter & ordinariè agi de nullitate, & facere executionẽ retractari. Nec obstabit except. vt ibi. & no. per Bar. in l.j. C. quando prouo. non est necesse. ante finẽ. Et hæc vera, quando ille, qui habuit sententiã, pręuenit in petendo executionem, & condemnatus per viã ex-

3 ceptionis obiicit de nullitate. † Quid autem econuerso, si condemnatus pręuenit petens sentẽtiam declarari nullam, & mandari actori, quod lite pendente nullam faciat nouitatem, nec petat executionem, vtrum debebit impedire executio, & vtrum præceptum debeat fieri. Iste casus est quotidianus, & millies vidi de fac. & multũ dubitari. Inno. videtur tenere q nõ in c. cũ in iure. de offi. dele. Specu. in tit. de libel. conce.§. nunc dicendum. in fin. circa finem. tenet expressè contrariũ, q tunc, etiam si non offeratur probatio incontinẽti, impediatur executio, quasi maioris efficacię sit allegatio nullitatis per viam actionis, quàm per viam exceptionis. quod perpetuo tene menti. Sed Bart. in l. si expressim. de app. in pen. col. nõ faciẽs mentionem de prædictis, videtur dicere idẽ in isto casu, q idẽ sit, qñ per viã exceptionis, vt distinguitur, an offeratur incontinenti, vel non. breuiter opi. Spec. videtur melior & cõmunior. maximè si factu est præceptum, & ita videtur sentire Bal. in auth. quæ supplicatio. C. de preci. Impe. offe. ante fin. Si tñ hoc nõ obst. quia facta sit executio. tunc aut postea pronuntiatur super nullitate, & retractatur, & ita loquitur qd no. per Inno. in cap. ex insinuatione. de procur. Sed si nondũ est pronuntiatũ, & quæritur, an debeat retractari per viã attentati. tunc loquitur qd no. Inno in c. cum in iure. quod not. quia licet reperiatur, q attentata pendente appellatione reuocẽtur, vt in tit. nil noua. appel. pen. non sic de attentatis pendente causa nullitatis. Et hoc expressè tenet Bal. in authen. quæ supplicatio. & in l. tale pactũ.§. qui prouocauit. de pac. Et ita intelligi dictũ Inno. in cap. cum in iure. licet Bar. in d. l.j. ante fi. C. qñ prouo. nõ est neces. videatur innuere contrariũ, q reuocentur tanquã attẽtata sicut attentata appellatione pẽdente. Item prædicta vera in executione retractabili. vt qñ fit in bonis. Si aũt petatur fieri in personam per capturam, tunc, quia ex illa infertur quædam iniuria quæ nõ põt aboleri, indistinctè impeditur executio pendente causa nullitatis, ēt per viã exceptionis, & licèt nõ offeratur probatio in promptu. ita videtur velle

4 Bal. C. de in integ. restit. postulata & nil noui fieri. l. vnica. † Itẽ pcedunt prędicta in execu. quæ fit per iudicem, sed in illa quæ fit per priuatam personã ex forma statuti, vel iuris cõis, vt si dicat statutũ q possit bannitus impunè offendi, & aliquis bannitus allegat bannũ esse nullũ, & petit ita declarari, & ipsum cancellari quatenus de facto processit, vtrũ interim liceat priuato ipsum offendere, dic vt per Dy. & Bart. in l. iii.§. quod si seruus.§. de ac-

5 qui. poss. † Vel in excommunicato, qui dicit excõmunicationẽ

a nullã, vtrũ interim debeat vitari,[a] vel sibi denegari cõmunio, dic per Inno. in c. solet. de sentent. excommunic. lib. vj. in iij. col. vbi dicit verbum notabile, q licèt pro iustitia sententiæ præsumatur, vt l. Herennius.§. Caia.§. de euic. non sic præsumitur pro validitate, qñ allegatur nulla, & agitur de pręiudicio alterius, vt est in casu prædicto, quia participantes incurrerent minorẽ excommunicationẽ, si esset vitandus, & non vitaretur, & ideo dicit non debere euitari. Vltimò pro dicto Spe. de quo §. vide Inno. in c. cũ olim. de dolo & contu. qui dicit indistinctè, q durante causa nullitatis per viam agendi intentatę, nihil noui fieri debeat, & ideo videtur, q iudex coram quo lis est mota, teneatur ad instãtiã mouentis facere præceptum. q nulla fiat executio, licèt iudices vt plurimum timeant tale præceptum facere, non tñ debet fieri nisi parte primo citata ad dicẽdũ cãm, quare fieri non debeat, vt in c. Romana.§. si vero citet. de appella. lib. vi.

ADDITIO.

a ¶ Vitari. Quando vitandus sit excommunicatus, vide per Ludo. Rom. consi. ccclxxxvij. vbi dicit, quòd ratione dubij in foro conscientiæ vitandus est.

§. Celsus scribit. Aliàs incipit,

§. Soluisse. Si condemnatus ab actione iudicati liberatus est, cessat executio, nisi executio sit retractabilis. h.d. vsque in finẽ. In tex. ibi, (posse debemus,) quantũ ad hoc, vt cesset executio sententiæ. In tex. ibi, (posse tecum adhuc agi iudicati.) Supple. & peti executio iudicis officio in quantitate ad quam soluendam fuit cõdemnatus, vel vt tradat seruũ pro noxa, ēt antequã seruus traditus per vsufructuarium ab eo auferatur, quia ille non videtur tradidisse, ex quo tradidit talẽ. qui poterat ab illo auferri, vt ĩ. de solu. l. si hoĩem. vbi iste tex. declaratur. & ibi ēt formatur ɔ̃riũ, de quo hic in gl. & dic vt ibi plenius no. & tenet sol. glo. quæ ponit ibi, (vel licet teneatur iudicati &c.) q actor habet duplex remediũ vt agat iudicati, etiam antequã seruus auferatur, vt dixi, vel expectet, q vsufructuarius agat contra eum. & tunc poterit ipsum cõpellere nisi contribuat ad æstimationẽ damni, pro rata vsusfruc. & sic loquitur ɔ̃riũ gl. de l. locũ. §. proprietarius.§. de vsufruc. tñ põt eũ repellere, nisi de nouo pbet damnũ a seruo datũ, si non fuit citatus in cã noxali agitata ɔ̃ dñm, quia sententia lata ɔ̃ illũ non facit sibi præiudiciũ, & si illũ repulerit. non aget amplius ɔ̃ dñm, nisi ad expensas litis, quas ab illo recuperare non potuisset. ita intelligo seq. sol. glo. ibi. vel fortè agit &c. Si aũt non repulerit, q forte probare non potuit, quia probationes sibi defecerũt, iterum aget contra dominum iudicati, ad totã sentẽtiam, vel vt faciat seruum perfectè suum, & ita potest intelligi hic. In gloss. ibi, (vel solue, vt ibi,) dic q ibi non fuit lata sententia condemnatoria, sed absolutoria, ab obseruatione iudicij, quia lite pendente tradidit seruum p noxa, ideo recurritur ad actionem de dolo, quia cessat alia actio. Hic fuit condemnatus diffinitiuè, ideo cessat de dolo, quia competit actio iudi. fm Iaco. de Rau. & alios. Doct.

LEX V.

1 *Sententia etiam illius qui non habet iurisdictionem sed notionem, mittenda est executioni.*

2 *Arbiter vel arbitrator non dicitur habere iurisdictionem, sed notionem.*

1 Ait prætor. ¶ † Sententia ēt illius q nõ habet iurisdictionẽ sed notionem, mittenda

2 est executioni. h.d. † & semper allegai tex. cũ gl. q arbiter vel arbitrator non dr̃ habere iurisdictionẽ, sed notione. Nam iurisdictio est potestas de iure publico introducta, ideo non datur a priuatis, ei q nullo mõ habet a publico, vt l. priuatorum. C. de iurisd. omn. iudic. Sed arbiter & arbitrator assumuntur a priuatis, ergo &c. vt in l. nõ distinguemus.§. de arbit. In gloss. ibi, (q habem delegatã,) dic q delegatus non habet ppriã iurisdictionẽ, sed hẽt vsum iurisdictionis ordinarię, q vsus dr̃ iurisdictio delegata, vt §. de offic. eius cui mãda. est iurisdictio. l. i. §. qui mandatã. de iurisdic. om. iud. l. solet. In glo. ibi, (pp arbitrũ cõpromissarium cũ pœna,) In hoc verbo. cum pœna, glo. ista reprehenditur. quia l. cum antea. C. de arbit. loquitur, qñ compromissio fuit facta sine pęna, & sine stipulatione, sed nudo pacto, quo casu laudum esset omnino inutile, quia nec esset sibi parendũ metu pęnę, nec posset agi ex stipulatione, & si petiat, ideo emanauit prouisio illius l. in subsidiũ, q tale laudũ posset emologari expressè, vel ēt tacitè per lapsum x. dierũ nulla facta contradictione, & ex tunc oritur ex eo actio in fac. & officiũ iudicis p executione fienda sicut ex sententia iudicis, si non poterat esse efficax quoquo mõ, vt quia erat apposita, vel interuenit stipulatio, vel ēt iuramẽtũ, qđ de iure cano. est seruandũ, & cessat prouisio illius l. vt ex tex. eius in princ. colligit. Et ista fuit opin. Azo. in summa quam tenet ibi gl. & Doct. reprobãt istã glo. Et ita ēt tenet Spec. in tit. de arbi.§. si. versi. assueuit. & versi. qd ergo. vbi allegat hanc glo. & reprobat. hoc ēt tenuit gl. ĩ. eo. l. a diuo Pio. in prin. Per statuta vero terrarũ in multis locis disponitũ q sentẽtia arbitri, vel arbitratoris mittatur executioni sicut sententia diffinitiua, & tunc nõ est curandũ an fuerit apposita pęna. vel non. & habet locũ ista l. põt ēt saluari ista glo. fm Bar. qñ esset opposita pena cũ clausula, rato manente pact. vt not. in l.ij.§. de arbi.

quia tunc censentur duo compromissa, quod dic vt ibi.

§. Si iudex. Paria sunt sniam esse certã de se, vel p relationẽ ad illud, ad hoc allegat. pone hic casum, q alicui fuit certa quãntas in testamẽto, vel codicillis relicta. Et fuit rogat⁹ post certũ tps vel pure ipsam mihi restituere, & ego egi, vt restituat, iudex aũt cõdẽnauit prout hic. uidebatur sentẽtia nulla, quasi incerta: vt C. de sent. q̃ sine certa quantitate p totũ. In gl. circa princ. ibi (hoc si certa quãtitas parte actorũ ptinet &c.) Sic ergo ista gl. vr velle q illud qđ hic dr̃ ,pcedit, quãdo scriptura testamẽti vel codicillorũ fuit in iudiciũ ,pducta: alias nõ valeret snia lata secũdũ formã hic cõtẽtã, qđ not. Et pro hoc vide qđ notabiliter posuit Bar. in l. j. ante finẽ. C. de sentẽ. ex pericul. reci. vbi dicit, q illa q̃ nõ sunt ,pducta pinde habenẽ, ac si nõ essent in rerũ natura. Vel si de testamẽto nõ erat cõfecta scriptura: intellige q sic fuit articulatũ de certa quãntate, & probatũ p testes. Nõ aũt sufficit cõtineri in libello, vel in articulis (licẽt sint de actis) ad hoc vt valeat snia, qa nõ sequit̃, & ita asserit ipse actor, ergo ita est, intellige istã gl. vt ẽt colligit ex not. hic p Bar. circa fi. Cętera vide hic per eum.

LEX VI.

1 *Miles armata militia habet priuilegium, ne condemnatus exigatur ab eo ultra quàm facere possit.*

2 *Miles legalis militiæ & cælestis, an habeant eadem priuilegia, quæ habeãt olim milites.*

1 Miles qui. ¶ † Miles armatę militię hẽt priuilegiũ, ne condẽnatus exigat̃, ab eo ultra q̃ facere possit h. d. glo. intelligit idẽ in milite legalis mi-
2 litię, ut sunt aduocati, & cęlestis vt sunt clerici. † Et gl. tamẽ allegat, q eadẽ priuilegia habebãt isti, quæ habebãt olim milites, sed ĩ cõtrariũ facit qđ no. J. l. j. C. de iur. & fac. igno. per Cy. in vl. q. Sol. miles armatę militię hẽt iterdũ priuilegiũ in his q̃ omittit facere p errorẽ, vt d. l. j. & tũc idẽ priuilegiũ nõ hẽt aduocatus, q talis error ĩ eo nõn ẽ excusabilis, sed in alijs in qb. põt esse eadẽ rõ, ,pcedit ista gl. Credo tñ q de fac. nõ seruaretur, etiã canonistæ in clericis videntur velle contrarium, dum dicunt, q possunt cedere bonis, vt in c. Odoardus. de sol. quęstio nõ es-
a set necessaria, si haberent istud priuilegium.ᵃ

ADDITIO.

a ¶ Priuilegium. Anto. de But. cons. xlj. dicit, puto q huic priuilegio non posset renuntiari, quia ordini clericali concessum est.

2 *Sententia intelligitur secundum naturam actionis primæ.*

3 *Quid in stipulatione.*

4 *Fideiussor non potest se in plus obligare, quàm sit principalis, sed benè potest efficacius obligari.*

1 §. Decem autem noxæ. ¶ † Si vnũ est in obligatione, aliud in solutione, illud tãtũ debet̃, & põt peti qđ est in obligatione. Sed si duo sunt in obligatione alternatiuè, põt & dẽt utrunq; alternatiuè peti. Itẽ si id qđ noxaliter debet̃, in sniã deducat̃, quãtitas est in obligatione, & noxæ deditio in solutione, sicut in prima actione, & iõ nõ põt agi, nec peti executio nisi de quãtitate. Si aũt deducat̃ in stipulatione vtrunq; est in obligatione alternatiuè, iõ vtrunque alternatiuè petẽdũ. h. d. in effectu. Et pmitte q seruus tuus dedit mihi dãnũ in decẽ, põt tñ liberari dãdo seruũ pro noxa, ipse aũt seruus ñ est in obligatione. Dubitat̃ ergo qđ fregi noxali, & fuisti cõdẽnatus ad dandũ decẽ, vel seruũ ,p noxa, vtrum possim agere ex ista snia, vel petere executionẽ fieri sup seruo? videbat̃ q sic, qa licet seruus ante sniam nõ esset in obligatione, vel actione, p sniam vr̃ in obligatione deduci ẽt in actione. Cõtrariũ respõdetur, qa illa intelligitur scd̃m naturã actionis primę, vt quãtitas sit tãtu in obligatione: & noxę deditio in solutione, licẽt nõ sic si tale debitũ fuisset deductũ in stipulatione, quia promisisses dare decẽ, aut seruũ ,p noxa, qa tũc utrunq; esset in obligatione, nec possem petere alterũ tãtũ, sed vtrunque simul alternatiuè, sicut si promitteres Stichũ, aut Pamphilũ. In casu ergo isto, ex tali snia debeo agere. & executionẽ petere in decem,
2 licẽt libereris dãdo seruũ pro noxa, & iste est effectus. † Not. ergo ex primo dicto, q sentẽtia intelligit̃ secundũ naturã actionis primę. Sed cõtra de l. Pau. J. eo. & de l. vnica. C. si plures vna senten. ubi si egi cõtra duos reos debẽdi. quoniã quilibet tenebatur mihi insolidũ, & iudex eos simpliciter cõdẽnauit, nõ cẽset quẽlibet cõdẽnasse insolidũ, sed ,p parte. Solu. ibi. q quilibet teneret̃ insolidũ nõ ,pueniebat ex natura actionis, sed qa ita fuerat actũ, inter partes, qđ si nõ fuisset, qlibet teneret̃ ,p parte, vt leg. reis. §. cũ tabulis. de duob. reis. cũ ergo in sentẽtia hoc nõ fuerit actũ,
3 cessat rõ quæ erat in actione prima. † Item not. ex secundo casu in versi. sed & is. q stipulatio nõ intelligit̃ secundũ naturã illius 1 & in leg. si legati seruũ nomine. de leg. j. Sol. est verũ quantũ ad hoc vt ,pmissor nõ cẽseat̃ p stipulationẽ voluisse se in plus obligare q̃ teneret̃ in actione prima: & ita loquit̃ ibi. Sed bñ põt videri efficacius obligatus ut hic, qa ibi noxæ deditio nõ erat in obligatione nũc erit, tñ ex hoc nullũ dãnũ resultat dbitori, qa ita põt liberari dãdo seruũ ,p noxa. sicut prius: & ẽ ĩ sua electione, So-
4 cius si ex hoc sentiret dãnũ argumẽto illorũ iuriũ. † Simile in fideiussore, q ñ põt se in plus obligare, q̃ sit obligatus principalis: sed bñ põt obligari efficacius qa principalis erat obligatus naturaliter, & ciuiliter: vt l. j. & l. fideiussor obligari. §. fideiussor. et leg. eligere. §. illud. de fideiusso. & ista contraria non formantur per Doctores.

2 *Actio oriens ex sententia, dicitur actio iudicati, & non in factum.*

Quid in illa quæ oritur ex sententia arbitri, vel ex iuramento.

1 §. Qui iudicati. ¶ † Victor nõ dẽt ,ppria auctoritate facere executionẽ snię, alias delinquit. Itẽ actio iudicati ẽ perpetua, & trãsitoria ad hęredes. licet actio prima esset tẽporalis, vel ñ trãsitoria. h. d. vsq; ĩ finẽ. Vide plenè p Dominicũ & Can. in c. cũ nostris. de ,zces. pbẽ. Primũ dictũ intellige, nisi pars habeat licẽtiã a iudice: & tũc ñ diceret̃ ,ppria auctoritate: sed esset nũcius in cã ,ppria, qđ fieri põt: vt no. ĩ l. meminerint. C. vnde vi. & l. iuste. š. de acq. possess. Adde qđ dixi in l. pen. §. fi. co. titu. Cõtra scd̃m dictũ vr̃ ,pcedẽs §. in primo casu. Solu. ipsa snia intelligit scd̃m naturã actionis primæ, idest in uñ ,zdẽnare, & taliter. ĩquãtũ & qualiter tenebat̃, & ñ vltra, vt ibi: qa iudex ñ intelligit̃ velle facere p̃iudiciũ vltra q̃ ,zdẽnatus teneat. ad qđ not. Inno. ĩ c. qm̃ frequẽter. ante fi. vt lic fi cõtest. sed actio oriẽs ex snia põt esse alterius naturę q̃ prima: vt si prima erat tẽporalis, & ñ trãsitoria: qa erat ex delic. Nã actio ex snia erat ppetua, & trãsitoria: qa ex quasi ,zctu, ut hic, & l. iij. §. si filius š. de pecu. & facit š. de cõstit. pecu. l. itẽ illa. §. qđ adijcit. vbi actio d' cõstituta, ẽ ppetua: licẽt actio prima esset tpalis. Sed cõtra de l. cũ q iniuriarum. š. si qs cautio. Sol. ibi, in actione merè accessoria ad primã: vt ẽ stipulatio de iudicio sisti, q̃ ẽ eiusdẽ materię cũ prima: hic ñ ẽ merè accessoria, nec ĩ §. qđ adijcit. sed æquè pricipalis, puta, in ea deducit̃ illud qđ debebat ex prima de directo: sed in §. q iniuriarũ ñ. sed in cõsequẽtiã. Nã principaliter ueniebat sisti in
2 iudicio, licet in ,zsequẽtiã interesse. † Vltimo not. q actio oriens ex snia, dr̃ actio iudicati: & ñ ĩ factũ. & ita dicit Pet. Sed illa quę orit̃ ex snia arbitri emologata, dr̃ in factũ. vt l. cum antea. post princ. C. de arbit. & idẽ in illa quę oritur ex iuramento: vt in l. actori. C. de iureiurando.

LEX VII.

2 *Inducta in fauorem alicuius, non debent in eius odium retorqueri.*

Quo remedio fiat executio sententiæ.

1 Intra dies. ¶ † Licet ĩtra tps qđ dat̃ iudicatis, ñ possit fieri executio snię, nec agi iudicati: põt ,zdẽnat⁹ liberari p alios modos iuris. h. d. † Et
2 io. ĩ fi. q iducta ĩ fauorẽ alicui⁹ ñ debẽt ĩ eius odiũ retorqueri & Barto. tangit hic. quo remedio fiat executio sententiæ: Aut iure actionis, vel offic. iudicis? de quo dic, vt š. eod. l. iiij. §. aut prętor.

LEX VIII.

1 *Post litem contesta. etiam in actionib. stricti iuris, tenetur reus de interitu, & etiam de fructibus.*

2 *Qualiter debeant peti fructus præteriti.*

1 Si homo. ¶ † Post litẽ ,ztesta. ẽt ĩ actionibus stricti iuris, tenet̃ reus de interitu & ẽt de fructibus. hoc dicit. Primũ dictũ intelligit gl. qñ res ẽ perẽpta culpa ipsius rei. qđ nõ placet. Illud. n. ,pcederet, si ñ esset ĩ mora vera, vel ficta: sed p cõtestationẽ efficit̃ ĩ mora ficta, idest in ficta mala fide: ergo &c. Itẽ ,pcederet ĩ actione reali, nõ in cõnẽto psonali p l. qđ te. š. si cer. peta. & ita expressè tenuit glo. in l. itẽ si verberatũ. §. fi. in fi. gl. magnę. de rei vẽdi. per d. l. qđ te. š. q cõuẽtus actione personali post litẽ cõtesta. tenet̃ indistincte de interitu. siue res sit perẽpta sua culpa, siue ñ. Itẽ siue ñ esset eodẽ mõ peritura penes actorẽ, siue sit, licet aliud in cõuento rei vẽ. Scd̃m dictũ ,pcedit, qñ petit̃ aliquid. qđ ñ ẽ nec fuit actoris quo casu ñ ueniũt fruct⁹ in actione stricti iuris, nisi post litẽ cõtesta. etiam si plus fuisset in mora per interpellationem, ut in l. cum fundus. in princip. si cert. pet. Secus si petitur id quod est, vel fuit actoris, ut in l. videamus. in princ. & §. si actione. cum ibi not. de usu. quia tunc veniunt a tempore moræ quæ committitur etiam ante lit. contest. per interpellationem, vt in l. si ex lega. causa. de uerbo. oblig. & idem in actionibus bo. fi. vt l. videamus. §. ex causa. & l. mora. § in bonæ fidei. In tex. ibi, (absolutionem non faciendam.) scilicet ab homine præstando, super immo condemnationem, & etiam de fru. interim perce-
2 ptis in acquisitis per seruum post lit. contesta. vt sequitur. † Qualiter autem debeant peti fructus præteriti. an debeant specificari, & etiam eorum quantitas? dic ut not. per Cyn. in l. cum propria. C. si quis alteri uel sibi. Ex prædictis patet quòd quæstio quam ponit hic gloss. non fuit necessaria: quia non debet fieri absolutio ab homine, sic potest fieri condemnatio in utroque tam in homine, quàm in fructibus, licet Barto. uideatur transire cum glo. tenendo vltimam responsionem gl. in versi. vel dic.

LEX

LEX IX.

1 *Sententia lata in fauorem actoris absentis, & non citati, non valet, etiam si lata sit ad instantiam, & petitionem rei petentis.*

1 FVrioso. ¶ † Sententia non potest ferri pro furioso non habente curatorem; quia nõ
est, qui pro eo petat. Et si aduersarius petat, non potest furiosus in contumacia constitui. h.d. tex. cum
glo. & dictis Doct. Et sic pone casum, quòd curator furiosi inchoauit iudicium pro furioso: & postea mortuus est, vel se absentauit remanente furioso: quæritur nunquid possit ferri sententia maximè in fauorem furiosi, si appareat ipsum fouere iustitiam? & dicitur hic quòd non. Ipse enim non potest petere,
cum in iudicio non possit constituere: & sententia est ferenda
ad instantiam petentis: vt in l. ad peremptorium. ff. de iudicijs. &
si reus petat ferri, oportet actorem citari, & in contumaciam
constitui, & tunc potest ferri in fauorem actoris absentis, & nõ
petentis. vt l. properandum. §. si quidem. de iudi. sed in casu isto
non potest in contumacia cõstitui furiosus, & ista est ratio hu-
2 ius l. Idem si non esset furiosus, † & non esset citatus, vt non valeat sententia etiam in fauorem ipsius actoris absentis, posito
quòd sit lata ad instantiam, & petitionem rei petentis, vt in l. ea
quę. cum ibi. no. C. quomodo & quando iudex. & hic in glo.
colligitur, & ad hoc semper allegatur ista l.

LEX X.

1 *Per mendaciũ perdit quis beneficiũ, ne exigatur vltra quàm facere possit.*
2 *Filiusfamilias contrahendo, an possit obligari, & si postea emancipetur, an poterit conueniri.*

1 QVi cum se patrem fam. ¶ † Per mẽdaciũ perdit
2 qs beneficiũ, ne exigat̃ vltra q̃ facere possit. h.d. † Præmitte q̃ filiusfamilias contrahendo obligat̃ insolidũ
ex oĩ actu, preterquã ex mutuo, & voto, vt ĩ. de actio. & obli. l. filiusfam. si tñ postea emancipetur, tunc qa patitur minimam capi. di. & censet nouus homo, illa obliga. perimitur per nt. de capi. di. sed de equitate restituitur in eũ vtil. actio, vt possit conueniri & exegi, nõ insolidũ vt prius, sed quatenus facere potest, vt
in alio edic. prætoris, de quo habet̃ in ti. q̃ cũ eo. Hoc verum nisi tempore quo contraxit, asseruerit se patremfam. & sic induxit creditorem ad contrahendũ, qui forte nõ cõtraxisset, tunc. n.
restituitur vtili actione insolidum, & h.d. tex. & hoc habet locum ẽt in mutuo, licet ex eo nullo mõ obligaretur, si nõ fuisset
mentitus, vt in l. ii. ad Mace. Adde ĩ. de fideiussori. l. si dubitetur.

LEX XI.

1 *Contra morosum consideratur interesse quanti plurimi fuerit à tpe moræ.*

1 SI calendis. ¶ † Contra morosum considerat̃ interesse quanti plurimi fuerit à
tempore morę. h.d. Pone hic casum, q̃ promisisti mihi in
calendis facere domum vel aliquod opus in aliquo
loco, qđ si fecisses fuissem lucratus c. ex vẽditione rerũ mearũ:
& qa non fecisti, perdidi hoc lucrũ. Egi contra te ad interesse,
qđ succedit in obligationib. facti post morã tam in obligatione, q̃ in petitione, vt ĩ. eo. l. si qs ab alio. §. fi. & tpe quo fert̃ sententia nõ interest mea in tantum, quia fortè illa vendidi, & fui
lucratus quinquaginta tantũ, & sic non interest mihi in aliis quinquaginta. Certè nihilominus condemnaberis in cẽtũ, & si plus
mea interfuit postea quam tunc tẽpore more interest. cõdemnaberis etiã in illo pluri, vt dicit gl. i. qa morosus tenet̃ quanti
plurimi fuit à tempore morę, vsque ad sententiam, vt in l. ratio.
§. si per venditorem. de actio. emp. qđ plene dic vt in l. vinum.
si certum petatur. & in l. in hac. de triti ca. Sequit̃ l. in depositi.

LEX XII.

1 IN depositi. ¶ † Etiã el qui dolo desiit possidere, si fuit conuentus actione personali, cedenda est actio. h.d. De materia huius l. dic vt dixi in l. i. ff. pro emptore. In tex. ibi condẽnato, scilicet ad rei restitutionẽ. supple, & cõpulso soluere litis
æstimationem, qa nõ poterat rẽ restituere. In tex. ibi, (actiones
suas.) scilicet rei vendicã. contra extraneũ possessorẽ. Nec obstat ff. de administra tuto. l. qui plures. vbi non cõcedit actio doloso, qa verum est contra collegam, qui fuit in codẽ dolo, sed
contra extraneum sic, vt hic Ray. l. si quis ab alio.

LEX XIII.

1 SI quis ab alio. ¶ † Qui promittit satisdare pro alio, si non satisdat tenetur ad
interesse, qđ æstimatur eatenus quatenus ille soluere
non põt, hoc dicit. In tex. ibi, (stipulatus est) supple, &
ille nõ satisdedit & sic succedet obligatio ad interesse, qđ est regulare in obligationib. facti, vt ĩ. proxi. §. quærit̃ ergo qualiter
æstimabit̃ istud interesse, & ad hoc respondet, vt sequitur. In gl.
quæ incipit, (respondet,) ibi, (l. cum qui. §. Papi.) secundum Dy.
dic q̃ in illis legibus consideratur quod euenire potest ratione
præceden. delicti, quod hic non est.

1 *In obligationibus facti post moram succedit obligatio ad interesse.*

2 *Cum qs promittit factũ, ipsum factũ, dicitur esse in promissione, & in obligatione.*

1 §. Si quis promiserit. ¶ † In obligationib. facti post moram succedit obligatio ad interesse, ad hoc sp allegatur, tñ iste textus hoc non
probat, qa nõ dr̃, q̃ succedat obligatio, sed condẽnatio. Certè ẽt
in obligationib. dãdi in quib. cõstat post moram nõ succedere
obligationẽ ad interesse, vt l. vbi aũt. in fi. de verborũ obligatio.
põt tñ succedere condemnatio officio iudicis mercenario, qñ
illud, qđ erat dandũ, dari non potest, vt no. vt l. si quis seruũ. §. fi.
eo. ti. de verb. obl. vel nõ põt solui in eadẽ æstimatione, qua solui
debet vt no. in l. vinũ. circa fin. magnæ gl. si cer. pet. ideo gl. quæ
est hic intelligit istũ tex. q̃ interesse non sit in obligatione post
morã, nec possit peti, sed debeat agi ad ipsum factũ, & fiet condẽnatio iudicis offi. ad interesse. Contrariũ tñ cõiter tenet̃ p l. stipulationes nõ dan. §. Celsus. de verb. obli. q̃ melius pbat, q̃ ille, &
ita no. gl. quæ incipit id est interesse, q̃ dicit q̃ ille q̃ stipulatur factũ, cẽset stipulatus et interesse sub cõditione tacita si nõ fiat, &
sic põt agi recta via ad interesse, & illud pet. Est ẽt in obligatione ipsum factũ, vt no. in l. ii. §. itẽ si in facto in prima gl. eo. ti. Põt
ergo incipere à petitione interesse, & tũc fiet condẽnatio in eo
qđ petitũ est. Itẽ à petitione facti. & tũc si est tale factũ ad qđ põt
præcisè cõpelli, qđ est in quibusdã casibus, similiter fiet condẽnatio in eo qđ est petitum. Sed si nõ põt præcisè cõpelli, tũc fiet cõdẽnatio iudicis off. ad interesse, & ita põt intelligi hic, nõ iure actionis, qa sunt inueniata p facto. Vnde nõ dẽt operari in vtroq;,
qa nõ debet vtrũq; simplr, sed alternatiuè, de quib. omnib. vide
2 plenissimè p Bar. in d. §. Celsus. † In tex. ibi, facit qđ promisit. Et
sic patet, q̃ cum quis promittit factum, ipsum factum dicitur
esse in promissione, & in obligatione. cõtrarium dicebant quidam Doct. Papien. quod cẽsetur interesse promisisse, non ipsum factum, contra quos allegabam istum textum.

LEX XIIII.

1 *Interlocutoria potest per iudicem reuocari, sed sententia diffinitiua, non.*
2 *Appellatione sententiæ simpliciter prolatæ, intelligitur de diffinitiua.*
3 *Sententia diffinitiua quando possit reuocari.*
4 *Iudex potest alicui inhibere, ne transeat per talem locum ex iusta causa.*
5 *Interlocutoria an, & quando, & per quem possit reuocari.*
6 *Quando iudex tulit vnam interlocutoriam, & postea tulit aliam contrariã ... videatur primam reuocare.*

1 QVod iussit. ¶ † Interlocutoria põt p iudicẽ reuocari, sed snia diffinitiua non,
h. d. & semp allegat̃ ista lex. Et no. ĩ fi. dũ dicit, licèt de
2 sententijs ff. † q̃ appellatione sentẽtię simplr platę intelligit̃ de diffinitiua. & ad hoc semp allegat̃, & vide scribẽtes
in c. cũ olim, de testi. super glo. fin. In cõtrarium q̃ ẽt interlocutoria,
vbi nõ insurgit absurditas. gl. ĩ verbo. (sentẽtias) in cle. i. de re iudi. vn⁹ ex duob. delegatis simplr, nõ põt ferre sñiam, vt ĩ c. cãmma. de off. dele. nõ pt ferre ẽt interlocu. vt no. Bar. ĩ. eo. l. si vni. &
doct. in c. qm̃ Abbas, & d. c. cãm. licèt gl. in d. l. si vni. videat̃ velle
3 cõtrariu. † Et intellige, q̃ nõ põt reuocari diffinitiua qñ est valida,
alias sec⁹, vt in l. si vt ppo. C. quõ & qñ iudex. Itẽ intellige nisi ex cã
resti. in integ. ex ti. de mino. vel qb. maioris maio. C. si aduersus
4 rẽ iudi. p torũ. † Itẽ no. hic gl. i. q̃ iudex põt alicui inhibere, ne trãseat p talẽ locũ ex iusta cã, puta, p scãdalo vitãdo, vel q̃ ad talẽ
locũ nõ accedat, & de hoc est tex. in l. fi. ff. de off. pcu. Cęsa. & in
l. i. in fi. ff. de off. pręfe. vrb. & Bar. q̃ põt imponere mulctã si ã fa-
5 cit, alias inanis esset phibitio. † Sup primo artic. de interlocutoria, licèt multę sint opi. & gl. hic recitanit duas, quarũ prima
fuit Azo. q̃ tũc possit reuocari, qñ nõ cõtinet aliquid dari, vel
fieri, alias sec⁹. Ponit exẽplũ qñ cõtinet aliud dari, vl fieri in snia
lata, sup cã momẽtaneę possessionis. quã dicit interlocutoriã,
& sic nõ põt retractari p appłonẽ, vt C. si de momẽt. pos. l. vnica.
ita nec p reuocationẽ. ista opin. peccat in duob⁹. Primo, qa talis
sententia nõ est interlocutoria, sed diffinitiua, vt gl. hic tenet, & be
ne in d. l. vnica. si de momẽt. posses. & probat in leg. post sñiam.
C. de senten. & no. in c. ad sedem. de resti. spol. Itẽ qa ratio, quare non põt appellare non est, quia cõtineat aliquid dari, vel fieri, sed qa est modici præiudicii & grauamẽ qđ ex ea infert, spparat tolli p iudiciũ petitoriũ. Alia fuit opi. Hug. q̃ tũc possit retractari, qñ nõ cõtinet decisionẽ alicuius dubii sup aliquo incidẽti
vel emergenti, alias secus vt si opponeret q̃ libel. esset ineptus,
& nõ esset sibi respondendum, vel q̃ testis esset infamis, & non
deberet recipi. Et iudex auditis partibus pronũtiaret super hoc
dubio, tũc non posset reuocari secundùm Hug. & fundat se per
a l. q̃ in diem. §. si rationem. de compensa. Sed non est [a] bonum
fundamentũ, quia ibi ideo nõ poterat reuocari, quia lata erat
sententia diffinitiua, & sic iudex erat functus suo officio. Dic ergo breuiter q̃ si est talis interlocutoria, per quam finitur iurisdictio iudicis, illa non potest reuocari secundùm Bart. hic per
l. differre. §. fina. de arbit. quia est eadem ratio quæ in diffinitiua. Bart. tamen ponit duo exempla quæ non fuerũt bona, quod
si pro.

ADDITIO.

a ¶ Sed non est bonũ. Adde quod voluit Bal. consi. lviij. iii. lib. vbi an sententia lata super dubio sit executioni man. vel non possit reuoc ri.

si pronunciauit super libello non esse procedendum, vel absoluit reum ab instantia iudicij, certè per istas interlocutorias non finitur iurisdictio iudicis ordinarij, vel delegati, vt idem not. ȷ. eod. l. iudex postquam, cum posit nouus libellus dari, & noua lis inchoari, vt l. 1. si mensor fal. mo. dixerit. licèt etiam in istis casibus sit verum, quod dicit Bart. non tamen per istam rationem, sed per aliam, vt statim dicam. Pone ergo exemplum, quando pronunciauit se non esse iudicem compe. vt in c. significantibus. de offic. delega. & hoc tenuit Cy. in l. ex quacunque. in v. q. §. quis in ius voca. non ierit. quia non potest reuocare talem sententiam partib. vel altera earum nolente, siue sit deleg. siue ordinarius, in hoc enim non est differentia. Sed quatenus ad hoc, vt posit reuocari consentientibus partibus benè cum diffinitiua inter delegatum, & ordinarium, vt ȷ. sequitur. Et aduerte, quia est verum partib. vel altera ipsarum contradicente. Quid autem si ambæ consentiunt, quod retractetur, an tunc posit reassumere causam? dic quod aut erat iudex delegatus, & non potest, vt est casus in d. c. significantibus, aut ordinarius, & tunc potest secundùm Bald. in l. si præses. C.
a quomodo & quando iudex. per illam l. quod not. perpetuò [a] ad declarationem, & limitationem illius cap. Item aduertendum, quia procedit quod dixi, nisi a tali interlocutoria fuerit appellatum, quod fieri potest, vt no. in auth. habita. C. ne filius pro patre, tunc enim videtur per appellationem rescissa, & ideo iudex non videtur omnino desiisse esse iudex. & sic poterit eam reuocare, ita habetur in decisionibus Rotæ. deci. ccxliiij. & in c. dilec. el §. & ibi per Bal. de præben. quid autem si non fuisset appellatum, sed esset intra tempus appellandi, videtur idem, ac si esset appellatum, per glo. in l. ex iudiciorum. de act. & quod not. in l. qui a latronib. §. 1. de testi. cogen. Si verò per eam non finitur iurisdictio, tunc aut est missa executioni, & non retractatur nisi consentiente parte pro qua missa est. vt l. 1. §. fi. cum ibi not. ȷ. de prætor. stipu. aut non est missa executioni per hominem, & tunc aut traxit secum executionem, & facit ne amplius speretur diffinitiua. aut fuit lata super incidenti. & idem, quia non possunt reuocari nolentib. partib. vel altera earum, sed illis consentientib. benè posset talis sententia reuocari etiam si ille sit delegatus, quia per talem sententiam non finitur iurisdictio illius. vt no. ȷ. eo. l. iudex postquam. & etiam §. tetigi. & per consequens non benè habet locum c. signi. de offic. deleg. & in hoc procedunt exempla tacta §. per Bart. si pronunciauit non esse procedendum sine libello, quia ineptus vel absoluit ab instantia iudicij, est enim interlocutoria, vt no. in l. Titia. de accu. & trahit secum executionem. quia facit vt non præparetur amplius diffinitiua super illa causa, ergo &c. sicut, quando facta est executio per hominem, arg. in l. apud aufidium. de optione leg. in ratione sui. & l. si is qui. de legat. ij. extra istos casus dic, quod aut non fuit appellatum a tali interlocutoria, poterat tamen appellari quod erat intra x dies, aut non fuit appellatum, nec poterat appellari, quia lapsi erant x. dies aut fuit appella. Primo casu dic indistinctè posse reuocari per hanc l. etiam sine aliqua causa, & partib. inuitis, vel altera earum, nec tenetur iudex ad interesse, quia committitur suo arbitrio. Secundo casu quando non fuit appellatum, nec potest appellari, tunc dicit Inno. in c. cum cessante. de appel. quod non potest reuocari, quia transiuit in rem iudicatam. Io. And. dicit ibi contrarium secundùm Host. quod non trãsit in rem iudicatam, quo ad iudicem, licèt transeat quo ad partem, & istam tenet Bart. hic. sed in vno deficit, quia tunc licèt posit reuocare, hoc est verum, causa legitima subsistente, non aliter secundum Ioan. Andr. ibidem, licet secus in casu præce. vbi non requiritur causa. & si aliter faceret, tenetur ei cui erat quæsitũ ius ex interlocutoria ad interesse, & hoc videtur de mẽte Innoc. in c. sacro. de senten. excom. Tertio casu qñ fuit appellatũ, tũc aut iudex detulit appellationi. & sic desijt esse iudex, vel nõ detulit, sed iudex appellationis sibi inhibuit, & tũc nõ põt reuocare inuito appellante, vt not. in d. c. cũ cessante. Certè in primo casu, quia desiit esse iudex, ẽt eo volẽte, videt quod nõ posit, si fuerit iudex delegatus, secus si ordinarius, per id quod §. dixi sm Bal. in l. si præses. per d. c. significantibus. Sed in secundo non desiit, licèt sint eius manus ligatę, volente appellante. Si ergo cõsentit quod reuocetur, & renũtiet appellationi, poterit. Si vero nec detulit, nec facta est inhibitio. tunc põt etiã inuito appellãte, dũmodo faciat sibi refundi expensas, si quas fecit in appellãdo. vel in faciẽdo causam appellationis cõmittũ. quia nõ debet remanere in dãno, ita colligit ex notatis ibidẽ per Doct. & pro hoc decisio Rotæ ccxliiij. §. alleg. quæ hoc casu debet intelligi. videlicet, quando non est delatum appellationi, nec facta inhibitio. Quod aũt dixi §. de secũdo mẽbro qñ non est appellatum, quod non põt reuocari sine iusta causa, procedit eo casu quo grauamẽ illatũ per interlocutoriã nõ põt retractari in appellatione a diffinitiua. & tũc vere dicitur interlocutoria in rem iudi. transire. Secus qñ potest retractari, quia si iudex appellationis a diffinitiua potest illud grauamẽ reuocare, ẽt sine causa, similiter primus iudex debet hoc posse, & ita voluit Ioan. And. in d. c. cũ cessante. qñ aũt posit retractari, & qñ nõ, habetur in c. fina. de appel. lib. vi. † Vltimò Bar. hic mouet vnã quæstio. quando iudex tulit vnam interlocutoriam, & postea tulit aliam contrariam illi, an censeatur primam reuocare, vt plenius quàm hic ipse dicat, dic vt per eum in l. si procurator. §. de oper. no. nuncia.

ADDITIO.

a ¶ Not. perpetuò. sequitur Lud. Rom. consil. ccclviij. in §. consil. & quando sententia interlocutoria posit reuocari.

LEX XV.

1 *Iudices ordinarij exequuntur sententias delegatorum ab eis. & etiam arbitrorum quæ merentur executionem.*
2 *Non sequitur, aliqua specialia reperiuntur in aliquo casu, ergo omnia alia, vel iste casus æquiparatur tali in quibusdam, ergo in omnibus.*
3 *An sit verum indistinctè quòd ille cui committitur executio alicuius negotij, censeatur commissa causæ cognitio.*
Si alicui committitur cognitio, an censeatur commissa decisio.
In casu quo censetur, vel expressè fuit commissa decisio, an censeatur commissa executio.
4 *Executio an posit specialiter committi.*

1 A Diuo pio. ¶ † Iudices ordinarii exequuntur sentẽtias delegatorũ ab eis. & etiã arbitrorũ quæ merentur executionẽ. h. d. Et hic & in §. seq. tractat, qui iudices mittãt sentẽtias executioni. In §. in venditione, incipit tractare de modo exequendi, & durat per totã l. In tex. ibi, (a se.) illud verbũ, põt determinare præcedẽtia, idest illud verbũ, (magistratibus populi Romani.) & etiã sequẽtia. i. illa verba. (hi eos qui dederũt,) & vterq; intellectus est bonus, vt sit sensus quod tã magistratus populi Romani q sunt iudices ordinarij, q̃ ẽt alij ordinarij, exequunt sentẽtias delegatorũ ab eis, & arbitrorũ, & hoc vult gl. ij in princ. In gl. mag. ibi. (& erat,) .i. per edi, sicut ordinarius, qđ nõ est in delegato ab ordina-
2 rio. † In gl. ibi. (sed licèt hæc specialia habeat,) no. istã gl. quod nõ sequit, aliqua specialia reperiunt in aliquo casu, ergo oĩa alia, vel iste casus æquiparat tali in qbusdã, ergo in omnib. vt in l. fi. C. de inoffi. do. In gl. ibi. (nec ideo,) quia cognitio mandatur, quia si cõmittitur id qđ est minus, idest cognitio & decisio causæ q̃ est de simplici iurisdictione. nõ sequit quod videat cõmissa executio, q̃ est de mixto Imperio, & sic est maius. Sed econuerso bñ sequit, si est cõmissa executio, quod est plus, ergo & cognitio, qđ minus, ita voluit dicere gl. ꝓpter quã Bar. hic examinat plures ca-
3 sus. † Primus est an sit verũ indistinctè, quod illi cui cõmittitur executio alicuius negotij, censeatur cõmissa causæ cognitio. Secundus est ecõuerso, si alicui cõmittitur cognitio, an censeatur cõmissa decisio? Tertius est eo casu, quo censetur vel expressè fuit cõmissa decisio, vtrũ censeatur cõmissa executio? Quartus est vtrũ executio posit specialiter cõmitti? de quibus omnibus vide hic plenè per Bar. & ad secundũ pũctũ, vide quod no. in additio. Spec. de iudi. deleg. §. sequit videre. & per Inno. in cap. ad hoc. circa princ. de offic. Archi. qui tenẽt, quod cõmissa audientia vel cognitione causæ cẽseatur cõmissa decisio per l. de qua re. de iud. licèt glo. dicat cõtrariũ in l. qui procur. dat. §. de procurat. quã tenet hic Bart. sed Ioan. And. in loco §. allega. distinguit, an committat per legẽ cognitio alicui ordinario, & cẽsetur cõmissa etiã decisio. Aut per hominẽ cõmittit alicui delegato, & tũc secus. & ideo dñi consueuerũt, qñ cõmittunt, dicere in signatura. Audiat talis, & iustitiã faciat, per quod vltimũ cẽsentur cõmittere etiã sententiã, secus si simpliciter diceiẽt, audiat, quia tũc debet audi-
b re, & referre [b] per gloss. quæ est in d. l. qui procuratorẽ. Quod autem dixi qñ cõmittitur per l. ordinario videtur probari §. de offic. præfect. vigil. l. 1. §. cognoscit. & ideo hoc tenet Bal. p illũ tex. Sed Inn. in d. c. ad hoc indistinctè dicit videri cõmissam decisionem per l. de qua. de re iudic. In glo. sequen. in princ. ibi, (quãdo sine pęna.) Not. istã glo. quæ melius loquitur quàm illa quę est §. eodem. l. ait prętor. vt ibi dixi. Potest etiam intelligi in arbitris, qui eliguntur ex forma iuris communis, vel statuti dicentis, quod causæ compromittantur. Nam asimilantur iudicibus delegatis, & videntur habere iurisdictionem. Vnde ab eorum sententia appellatur, & transit in rem iudi. per l. fina. C. de iu. Sed in arbitris compromissarijs. dic vt in l. cum antea.

ADDITIO.

b ¶ Et referre. Adde vt per do. Car. consil. xxv.

1 *Sententia lata ab vno iudice ordinario potest mitti executioni per alium iudicem alterius territorij.*
2 *Sententia ad hoc vt posit mitti executioni per iudicem alterius territorij, quod requirantur literæ ipsius iudicis, qui eam tulit.*
3 *Quid si ambo iudices essent eiusdem territorij, an vnus posit dare executioni sententiam alterius.*
Quid si essent eiusdem tribunalis.
4 *Instrumentum guarentigiatum confectum in vno loco, in quo est statutum, quod instrumenta guarentigiata mittantur executioni, an posit mitti executioni per iudicem alterius loci, sine alia requisitione.*
5 *Confessio facta coram vno iudice, non mittitur executioni per aliũ iudicem.*

§. Sententiam Romæ dictam.

1 † Sentẽtia lata ab vno iudice ordinario potest mitti executioni per alium iudicem alterius territorij. hoc dicit. Et istud contingit,

git,qñ in territorio illius,qui eã tulit,non reperiſtur bona. nec
pſona condẽnati, & tñ ibi ſortiebaẽ forũ ratione ſortè originis,
uel cõtractus,& fuit ibi repertus non tanquã aduena , ſed habẽs
a pergulã,uel armariũ,& fuit condẽnatus.† Vnde cõmittiẽ execu
tio iudici,Ĩ cuius territorio bẽt bona.Requirunẽ tñ literæ ipſius
judicis,q ſnĩam tulit , aliàs nõ poſſet alius iudex p uiã executiuã
ſe impedire,ut probatur in l. properandũ. §. ſinautẽ reus. C. de
iud.& in c.Roma.§.contrahentes.de foro cõpet.& l. cũ unus.ĵ.
3 de bo.auc.iu.poſsi.†Itẽ ſi ambo eſſent eiuſdem territorii,ut po-
teſtas & capitaneus,uel rector ſcholarium,qui ſententiam tulit.
Nam requiret poteſtatem,ꝙ exequaẽ,& ſine requiſitione & li-
centia eius nõ dẽt exequi. Et ſi requiſitus nollet exequi,nõ tene
reẽ exequi,nec cõpelli poſſet ad exequendũ illã,ſi ſit maior,uel
par illi,ſed ſi eſſet inferior,& eſſet illi ſubditus, benè poſſet com
pelli p illũ,& ita patet in iudice ſeculari,q tenetur exequi ſenten
tiã eccleſię , id eſt ſi ſit requiſitus ab illo, quia quatenus admini-
ſtrãdũ iuſtitiã reputatur inferior illo iudi. iuxta no.in c.j.de of-
fic.ord.vt p Abb. & alios. Quinimo ẽt ſi eſſent eiuſdẽ tribuna-
lis,vt cõtigit qñ poteſtas hẽt duos collaterales,& vnus audit cau
ſas de tali quaterno,alter de altero,nõ dẽt alter mittere ſenten-
tiã alterius executioni ſine eius licentia. argumẽ.in l.j.ſ.de offi.
cõſu.Pone ẽt exẽplũ in iudice tẽporali , vel aliàs ſeculari, & ec-
cleſiaſtico,vt in l.Epiſcopalẽ.C.de epiſco. audi. Aliquãdo tamẽ
nõ requiriẽ alia licẽtia , vt qñ petiẽ executio a ſucceſſore illius,
q ſnĩam tulit:qa reputaẽ idẽ iudex,vt ĩ l.pponebaẽ.ď iudi.Itẽ ſi ꝙ
caſibus poſitis in princip .huius l.qñ petiẽ a iudice ordinatio, Ĩ
exequaẽ ſentẽtiã delegati ſui,vel arbitri, qa cũ illi ſint functi offi
cio eorũ.non ſpectat ad eos requirere,vel ſi p ſtatutũ eſſet depu
tatus aliquis ſup executione ſentẽtiarũ , & iſta colligunẽ ex not.
4 hic p Bar. †q ẽt dicit ꝙ inſtrumẽtũ guarẽtigiatũ cõfectũ in vno
loco mittaẽ executioni p iudicẽ alterius loci ſine alia reqſitio-
ne, qa notarius fecit ꝑceptũ guarentigiæ , & functus eſt officio
ſuo ad illud inſtrumẽtũ. Certè hoc vẽ verũ qñ in loco vbi petiẽ
executio illius inſtrumẽti,eſt ſtatutũ ꝙ inſtrumẽta guarentigia
ta mittanẽ executioni. Nã dẽt intelligi ſiue ſint cõfecta in eodẽ
loco,ſiue in alio,& hoc tenet Bal.in l. j.C.ne filius p patre.ĩ iiij.
q.adde qđ ibi dixi. Secus puto ſi ibi nõ eſſet tale ſtatutũ.qa iſtru
5 mẽta de iure cõi nõ habent executionẽ paratã.† Et idẽ in cõfeſ-
ſione facta corã iudice,qa ñ mittiẽ executioni , p aliũ iudicem,
a [a] vt not.Cyn.in l.uni.C.de cõfeſſ.in x.q. In tex.ibi,(ſi hoc uiſum
fuerit.) Iſta verba poſſunt referri ad iudicẽ,q tulit ſententiam vt
poſsit alteri iudici cõmittere,ſi ſibi vẽ.Ergo ſi nõ vẽ,nõ cõpelli-
tur.Sed hoc eſt verũ , ſi nec uideri dẽt , qa ſortè in loco ſuo põt
executionẽ facere,& victor calũnioſè petit eã cõmitti alteri iu
dici.Poſſunt ẽt referri ad iudicẽ, cui cõmittiẽ,& tunc vult dice-
re, ꝙ ſi ſibi nõ vẽ mittẽda executioni , qa ſortè apparet ſibi iniu-
6 ſta, nõ cõpelliẽ mittere,ſed põt remittere ad cõmittentẽ. Et hoc
vẽ tenere Innocen.in c.j.de offi.ord. Vel oppoſita fuit exceptio
nullitatis,& probata ĩ caſu,quo nullitas impedit executionem.
Nã nõ mittet eã executioni. nec ẽt pronũciabit ſuper nullitate.
b Sed remittet [b] ad primũ iudicẽ,vt not.p Inno.in c.de cętero.ex
tra eod.& per Bar.in principio huius l. Aliàs nõ ſubſiſtente iuſta
cã,cogitur iudex vnius territorij,p ſuperiorẽ cui ſubeſt, mitte-
re executioni ſnĩam alterius iudicis.Vel ſortè etiã per illum eũ-
dẽ iudicẽ.quaſi in hoc ſit ſuperior,argumentum in Authen. vt
nulli iudi.§.ſi qs vero cõprehenſorũ. facit de admin. tu. l. Titiũ
& Mæuium.§.tutores.Et adde ad ea,quæ ſupra dixi, quæ not.in
c.paſtoralis.§.quia verò.de offic.delega.

ADDITIONES.

a ¶Alium iudicem.Adde Ioan.And.in addi.ad Spe.in ti.de confe.§.nunc uidẽ-
dum.uer.quid de confe.& quando ſententia debet mitti executioni ad lite-
ras alterius iudicis,uide per Fulg. conſ. cxl.

b ¶Remittet.Dicit Lud.Ro.conſil.[illegible] . quòd iudex non remittit,nec remittere
debet , ubi nullitas eſt notoria,per multa iura de quib. ibi per ipſum.

1 *In executione ſententiæ quis ordo ſeruari debeat.*
2 *Sententia interlocutoria poteſt ferri ſub conditione , & quid in diffiniti-
ua.*
3 *Si maritus eſt condemnatus , an poſsit capi fundus dotalis in cauſam pigno-
ris.*
4 *Quid econuerſo, an condemnata muliere fiat executio in rebus dotalibus .*
*In executione ſententiæ , an poſsit condemnatus incarcerari , ſi victor nollet
capere bona.*

c
1 §.In uenditione. [c] ¶† In executione ſententiæ de-
bet ordo ſeruari , qui habetur hic.
vt primo capiantur mobilia:& eis non exiſtentibus,vel non ſuf
ficientibus immobilia , & tertio in omnium defect. perueniã-
tur a nomina debitorum,hoc dicit. Et vide quod not. in Spe-
cu. de primo vel ſecundo decreto.§.reſtat. ver. ſed qd ergo de
2 ſnĩa.§.ſequiẽ.verſi.& ſcias.& verſi. ſi verò nũtius.†No. text. hic
cũ gl.i ver.ſic deniq;, ꝙ ſnĩa interlocutoria põt ferri ſub ꝯdõne ,
in ſentẽtia aũt diffinitiua diſtinguitur , an ſit conditio intrinſe-
ca, q̃ ĩeſt de natura:vt iſta,ſi pbatũ eſt,& tũc idem. vt l. cũ iudex.
C. de ſenten.Aut nõ eſt intrinſeca,& tunc non dẽt ferri,lata tñ te
net,vt in l.j.§.biduũ.qñ app. ſit. Et ẽt intrinſeca diſtinguiẽ , an ſit
de pręſenti,vel de pterito , an de futuro, vt ſi probabis,vel iura-
bis,& tunc debet iurari incontinenti,aliàs nõ prodeſt, vt not.in
3 d.l.cũ iudex.†No.ẽt gl.quę incipit, nullo. quia innuit dũ allegat
l.j.de fun.dot.ꝙ ſi maritus eſt condẽnatus, põt capi fun. dotalis
in cauſam pignoris.hoc reprobaẽ per Doct. quia debet deſerui-
re oneribus matrimonii , & ſic mulier admittetur ad contradi-
cendũ pro ſuo intereſſe , quia ſpeciale eſt in cã primipilli. vt C.
in qui.cau.pi.ta.cõtraha.l.ſatis.de primipillo.l.j. & facit l.ob ma
4 ritorũ.C.ne vxor pro ma.†Et ſic econuerſo condemnata mulie
re,non fit executio in rebus dotalibus,vt ſ.de do.ob cau.l.ſi do-
natarius.niſi in certis caſibus:vt in l.quinque legib.de bon.dam.
Vltimò ſi victor nollet capere bona,ſed perſonam condemna-
ti,& eam incarcerare,poſſet.vt in l.j.C.qui bon.ce.poſ. & tetigi.
ſ.eod.l.iiij.§.ait prętor.

c ¶In uenditione. An hic §.habeat locum in hypothecaria,uide Soc.conſ.clix.
& ibi etiam alia ad declarationem.§.

1 *Pignora capta in cauſam iudicati,ſi non reperiatur emptor idoneus, adiudicã-
tur victori pro debito, etiam ſi minus ualeant , nec poteſt reſiduum pe-
tere.*
2 *Pignus prætorium, an ita poſsit adiudicari creditori , quando non reperitur
emptor,ſicut pignus iudiciale .*

1 §.Si pignora. †Pignora capta in cãm iudicati,ſi nõ re-
periaẽ emptor idone⁹, adiudicanẽ victo-
ri pro debito,ẽt ſi minus valeant , nec põt reſiduũ petere. h.d.In
tex.ibi,(vtrq; ea quantitate quę debetur.)Iſtud vẽ poſſe intelligi
duob.modis,cũ gñaliter , & ſimpliciter loquaẽ.Primo ꝙ etiã ſi
plus debeaẽ,q̃ valeant pignora , fiat adiudicatio pro toto debi-
to ,& reſiduũ peti nõ poſsit: & hoc eſt qđ ĵ.ſubijciẽ. Item econ-
uerſo ſi plus valeant,q̃ debeaẽ, poſtquã emptor non reperiẽ , &
cõdemnatus nõ ſoluit , in eius odiũ abdicẽtur p ſumma debita ,
& nõ teneatur victor aliqd refundere. Hoc videẽ iuſtũ : qa ſi v-
nũ ſtatuit ꝫ victorẽ:qñ valẽt minus,ęquũ videẽ,ut aliud ſtatuatur
pro eo,ſi valent plus: licèt hoc non tangatur hic p gl. vel Doct.
Et prædicta qñ fuit ita expreſsè dictũ in adiudicatione:& ita lo-
quiẽ iſte ver.puta. adiudico tibi p quantitate debita ex ſentẽtia.
Idẽ ſi ſimpliciter facta fuit adiudicatio:& hoc eſt qđ ſequiẽ,(nã ſi
creditor &c.)Qñ tñ valẽt minus: victor põt recuſare,ne ſibi ad-
iudicenẽ : & eligere potius ea retinere in cãm pignoris quouſq;
condemnatus ſibi ſoluat : ſed tunc interim fructus percepti cõ-
putabunt in ſortẽ, vt in l.ij.C.de pigno. act. Non ſic. ſi fuiſſet fa-
cta adiudicatio:qa tunc bona eſſent ſua. Sed in caſu ꝑceden. nõ.
ſed condemnati, & tenetur eã reſtituere quãdocũque ſatisfiet ,
vel põt dicere, ego volo emere tanquã quilibet extraneus p eo
qđ valeant.ut C.ſi in cauſa iudicati. l.ii. & iſte eſt melior modus,
quẽ poſsit habere,ſic ſuperfluũ crediti poſſet petere. Econuer-
ſo ſi plus ualent,põt cõdẽnatus cõtradicere ꝙ non adiudicẽtur ,
dũmodo ſoluat id in quo cõdẽnatus eſt , uel recipiat emptorẽ.
Sed ſi neutrum facit,tunc melior uia q̃ poſsit habere uictor , eſt
ꝙ faciat ſibi adiudicari pro ſententia debita , & ita intellige qđ
2 hic habetur in gl.ii. † Sed utrum erit idem in pignore pretorio,
qñ non reperitur emptor,ut fiat adiudicatio ſicut hic dicitur in
pignore iudi. Bar. hic uidetur tenere ꝙ non,& dicit eſſe idẽ qđ
quando impetratur a principe, quo caſu adiudicantur uſque ad
concurrentem quantitatem,|& reſiduum poteſt petere uictus.
ut in l.ii.C.de iur.do.imper.Sed Specu. uidetur dicere idem qđ
hic in tit.de primo & ſecundo decre.§. nunc dicamus. ante fin.
ver.emptore autem nõ reperto &c. Nec uidetur poſſe aſsigna
ri bona ratio diuerſitatis inter pig.pretorium, & iudiciale quan
tum ad hoc , immo uideretur multo fortius in prætorio , quia
melioris conditionis debet eſſe actor,poſtquam obtinuit ſentẽ
tiã, q̃ ante.Sed ſi obtinuit,cogitur recipere p toto debito,ut hic.
ergo fortius quando non obtinuit. Quid autem ſi ipſe debitor ,
condemnatus,uel non condemnatus dat inſolutum.Certè tunc
aut exprimitur pro quanta quantitate,& clarum eſt. Aut nõ ex-
primitur,ſed ſimpliciter inſolutum traditur. Et tunc Bar.hic ui-
detur dicere,ꝙ nõ ualeat datio ſicut nec emptio nõ ſpecificato
pretio. contrarium puto uerius ꝙ immo cenſeatur facta datio
pro ſumma debita,quia ad illam refertur,& ſic ſatis uidetur cer
d tum pretium per relationem [d] ad debitum.ut ſ.eo.l. ait pretor.
§.j.& ſi minus ualet,imputet ſibi creditor, ſi plus imputet ſibi de
bitor,qui effuſo ſermone locutus eſt.argu.l.fina.C. de do. pro-
miſ.Quando autem fit per Principem , tũc mitius & humanius
agitur pro utroque.ut in l.ii. de iur. do. impe. In glo. quæ inci-
pit , (quod præſumit ,)ibi:dum dicit,ſiue uictor dicat conuicto,
& iudex non conſentiat. Ita gloſ. uidetur expreſsè ſentire illud
quod ſ.dixi. nam hoc, quod dicit glo. non poteſt contingere
niſi quando pignora plus ualent, quàm debeatur , & non repe-
ritur emptor.nec condemnatus ſoluit , tunc enim uictor poteſt
dicere volo mihi adiudicari p ſumma debita , ut nihil cogatur
ultra ſoluere, licèt plus ualeant , & debet audiri licèt victus , &
iudex

ADDITIO.

d ¶Relationem.Facit quod voluit Bal.in l.j. C. de re.alien.nõ alie. cuius dictũ
refert & ſequitur Lu.Ro.conſi.xci.in j.col.

iudex dicat cõtrariũ ꝙ nõ sit iustũ, vel dic ꝙ si victus dicat ꝯriũ,
nõ audit si iudex videat ꝙ posit ꝯtradicere per id qđ sequit in
gl.fi. Nam qñ valeat minus quicquid dicaт in isto tex.glo. vult
ꝙ iudex posit abdicare vsq; ad summã debitã, vel ꝓ certa quan-
titate, & ꝙ residuum posit petere, & ita dicit de facto obseruari
& sic illud qđ dicitur in tex.procedit, qñ cõcurrit voluntas iudi
cis, vel quando datio facta est simpliciter, aliàs secus vt in glo.
Eodem modo videtur, si valet plus vt ita demum posit habe-
re pro summa debita qñ concurrit voluntas iudi.aliàs potest di
cere, nõ videtur mihi iustum dare tibi insolidum pro summa
debiti, cum longè plus valeant, retineas ergo tibi pignori. Ta-
men victor iniuria afficietur ꝙ cogetur emere, & ideo fortè ve
tius vř quod gl.hic dicit ꝙ non cogaт recipere nec retinere pi-
gnori, sed posit petere sibi adiudicari, & imputet sibi cõdẽna-
tus, & si hoc iudex nõ faciat, tenebitur victori ad interesse, post-
quam eius contradictio non admittitur. vt in ista glo.not.

---

1 *Si per tertium contradictorem controuersia moueatur, super rebus captis in causam pignoris, summatim discutitur, & sententia vel pronunciatio facta in hac causa summaria nõ facit praeiudiciũ in plenaria, vel ordinaria postea mouenda.*

2 *Practica quando quis sentit debere fieri aliquam executionem contra aliquẽ, & in aliquibus bonis tanquam illius, si praetendit aliqua de illis ad illum non pertinere, sed ad se, & quot testes requirantur. & nu.7.*

3 *Executor sententiae in causa executionis assumit partes iudicis in his quae non opponuntur contra sententiam, sed super bonis, in quibus, fienda est executio.*

4 *In executione sententiae ꝙ sit citanda pars, vt veniat ad dicendum causam, quare executio fieri non debeat.*

5 *Summaria cognitio in quibus casibus habet locum remis.*

6 *Pronunciatio facta in causa summaria super aliquo incidenti, nõ praeiudicat quominus illud idem posit refricari in ordinario iudicio principaliter.*
Si fuit pronunciatum executionem non esse fiendam propter nullitatem sententiae, non prohibetur victor agere ordinario iudicio, & petere declarate sententiam esse validam, & qualiter.

7 *Pronunciatio facta super aliquo incidenti in causa plenaria, an faciat praeiudiciũ quo minus illud incidẽs possit refricari principaliter in alio iudicio.*

8 *Missus in possessionẽ ex causa iudicati, possidet sicut creditor cõuentionalis. Quòd per talem immissionem interrumpatur vsucapio naturaliter.*

9 *Victor si vellet immitti pro iure condemnati, salua possessione possessoris, an hoc possit fieri ita ꝙ ius proprietatis in ipsum transferatur, remanente possessione.*

1 **§.Si super rebus.** † Si per tertium ꝯtradictorẽ cõtro
uersia moueatur, super rebus ca-
ptis in causam pignoris, summatim discutitur, & sententia vel
pronunciatio facta in hac cã summaria non facit praeiudiciũ in
plenaria vel ordinaria postea mouẽda.h.d.iste §.not. & vulga-
ris, qui semper alleg.& est vtilis. In tex.ibi, (cognoscere debere
de ꝓprietate.) Hoc est verũ qñ nõ sunt alia bona, quę sine con-
trouersia capi possint, & sic est deueniendũ ad nomina debito-
rum. Nam antequã hoc fiat, vtilius est cognoscere de hac con
trouersia, quia citius expedit. Si aũt essent alia bona, quę sine cõ
trouersia capi possent, tũc executor deberet dimittere statim
ista, in quibus fit cõtrouersia, & capere alia, vt in seq.§.sed & il-
2 lud &c. † Ex isto tex.insurrexit practica, ꝙ qñ qs sentit debere
fieri aliquã executionem ꝯ aliquẽ, & in aliquibus bonis tanquã
illius, si praetendit aliquem de illis ad illum nõ ꝑtinere, sed ad se,
ꝓtestetur corã iudice, & in tali re nulla fiat nouitas ipso non re-
quisitio, & non audito, cum in illis praetendat se potius ius ha-
bere q̃ habeat ille cõdemnatus, seu in cuius bonis fienda est exe
3 cutio. † Et no. hic ꝙ executor sententiae in causa executionis as-
sumit sibi partes iudicis, in his quae nõ opponuntur contra sen
tentiam, sed super bonis quibus fienda est executio. Similiter si
condemnatus allegaret priuilegium, ꝙ non debet exigi vltra
q̃ facere posit, & victor ꝯdiceret, assumeret executor partes
iudicis in cognoscẽdo de hoc. vt ĩ.tit.j.l.pen. Et idem videndũ
in exceptionibus quę possunt opponi post sententiam, de qui-
bus in l.j.C.de iur. & fac.ign. & ĩ illis potest cognoscere, & pro-
nunciare, vt patet ex eo quod ĩ.sequitur, nec sententiam eorũ
&c. Sed si opponuntur aliqua quę impugnãt sententiã, nõ põt
4 ꝓnunciare, quod dic vt dixi s̃.co.l.j.§.i. † Ex praedictis etiã patet
ꝙ cum in executione sententiae sit adhibenda aliquando causae
cognitio, vt hic & not.in l.inter vtile.s̃.de mino. quod pars est
citanda in executione, vt veniat ad dicendũ causam, quare exe-
cutio fieri nõ debeat, aliàs videtur executio retractãda, de hoc
argu.tangitur per Barto.s̃.ea.l.§.in venditione.& in l.memine-
rint. C.vnde vi.& no.in cap.ex ratione.de appell.in nouella. &
in d.l.j.C.de iur.& fact.igno.per Cy.in viij.quaest.C. In tex.ibi (&
si cognouerit eius fuisse) supple, & pronũciauerit, vt patet ĩ.in
verbo nec sententiam. Vel dic.quod potest pronunciare hoc
modo, scilicet executionem fiendam in illis bonis tanquam
pertineant ad condemnatum, non obstante contradictione il-
lius tertii. licèt enim principaliter pronunciet super executio-
5 ne incidenter, videt pronunciare super proprietate. † In text.
ibi (summatum.) Hoc intellige duobus modis. Primo quantum
ad ordinẽ, quia non datur libellus, nec lis contestatur, Secundo
quantum ad probationem, quia sufficit probatio per vnũ testẽ
& ita expressè determinat Specul.in titu.de primo & secundo
decre.§.restat.versi.sed qualiter. & in titu.đ offic.iud.§.postre-
mò.versi.vj. in quo §.multa tractat de summaria cognitione,
in quibus casibus habet locum, & in quo dicatur summaria, &
qualiter. In tex.ibi (nec sententiam eorum debitori praeiudica-
re &c.) Supple, qui iure ordinario posit agere, & vendicare ab
illo tertio, cui fuerũt relaxata. Et econuerso, si fuit facta execu-
tio, quominus ille tertius posit agere ordinario iudicio rei vẽ
6 dicationis, & retractare executionem factam. † Et iste tex. sem
per alleg. ꝙ ꝓnunciatio facta in causa summaria super aliquo
articulo incidenti, nõ ꝑiudicat, quominus illud idẽ posit refri
cari in ordinario iudicio principaliter. vt hic & l.nõ iudex.s̃.de
his qui sunt sui vel alieni iur.& in leg.si quis a liberis.§.si vel pa-
rẽs.de li.ag.& ideo si fuit opposita exceptio nullitatis in execu-
tione, & ꝓnunciatũ fuit executionẽ fiendã.illa exceptione non
obstãte nõ prohibetᷓ cõdẽnatus facta executione principaliter
petere declarari sententiam esse nullam, & retractate executionẽ
iuxta no.per Inn.in c.ex rõne de procu. & ecõuerso si fuit pro-
nunciatũ executionem non esse fiendem ꝓp nullitatẽ sententię,
non prohibetᷓ victor agere ordinario iudicio, & petere decla-
rari sentẽtiã esse validam, quo facto mittaᷓ postea executioni,
& hęc petitio & etiam pręcedens super nollitate experiᷓ iudi-
cis officio nobili, vt per Inno.in c.fi.de offi.iudi.& per Bart.in
l.quę sub conditione.§.fi.de cõdi.insti.& ꝙ ista sint vera expres-
sè determinat Bar.in l.j.in fin.C.qñ prouo.nõ est neces. per istũ
7 §.† An aũt pronunciatio facta super aliquo incidenti in causa
plenaria, faciat pręiudicium quo minus illud incidens posit re
fricari principaliter in alio iudicio, materia est in l.j.C.de ordi.
iud.& tangitur plenè per Bart.in l.qui Romae.§.duo fratres.in
iij.col.in mag.distinctione.ĩ.de verb.oblig. per Innocen.in c.
8 fin.de ordi.cog. † In glo.ij.ibi, (quia dicat alius se possidere.)
Aduerte hic quando bona possideantur per condẽnatũ, & ter-
tius dicat illa bona ad se pertinere iure dñij, incumbit onus pro-
bandi illi tertio, & poterit probare per vnum testem quantũ ad
impediẽdã executionẽ, vt hic. Sed si possidebanᷓ per istũ tertiũ,
tunc incũbit onus probandi ipsi victori, ꝙ ꝑtineant ad cõdẽna-
tũ, & hoc probato fiet executio, si ille tertius melius probet. &
haec habentur in l.ob maritorũ. C.ne vxor pro marito. Sed vnũ
facit me dubitare, quia Specu.in tit.de primo & secũdo decre.
§.restat. ver.quid si apud eũ.cũ sequen. videtur determinare, ꝙ
qñ possessio est apud tertiũ, nullo modo debeat in illis fieri exe
cutio, & si fuit facta, debeat retractari, et si victor velit probare,
ꝙ ad condemnatũ pertinent, quod est ꝯ illa quae sentiunt Doct.
in d.l.ob maritorũ. Dic pro concordia, & tene menti, quia est
singulare, & quondianũ ꝙ aut ille tertius possessor fuit citatus
in processu, & sentẽtia, & tũc quia facit sibi praeiudiciũ, si victor
potest probare summariè ꝙ ad cõdẽnatum pertinebat, fiet exe-
a cutio in illis. Ita intelligo[a] no.in l.ob maritorum. De isto enim
articulo, an ad alium pertineret, non fuit disputatũ in illo pro-
cessu, ideo requiritur noua probatio victoris, Intellige tñ sanè
nisi ille tertius possessor melius probet. Aut ille non fuit citatus,
& tunc habet locum id quod not.Spec.in d.§.restat.versi. quid
si apud eũ.cũ seq. ꝙ nõ debeat fieri executio, etiam si velit pro-
bare ꝙ ad illum pertineant, & si fuit facta, debeat retractari, qa
ille processus non facit sibi praeiudicium nec probat illum esse
debitorem in pręiudicium istius tertij possessoris non citati,
quantum ad hoc vt possessionem perdat, & ita colligitur ex di
ctis eius si benè inspiciatur, & in dictis Bal.in dicta lege ob ma-
ritorum. Praedicta vera si ad illum peruenit possessio aliunde,
quàm ab ipso cõdemnato. Si autem ab illo in frau. credi. tũc se-
cundum Cyn.in l.j.C.de alie.iudi. põt fieri executio contra eũ.
Bar.hoc reprehẽdit hic nisi primo agaᷓ reuocatoria, & annul-
letur contractus, vt Instit.de act.§.si quis in fraudem. Bal.nota-
bilius in d.l.ob maritorum. distinguit ꝙ aut ista translatio fuit
facta in fraudem executionis, puta, post litem motam, & pro-
cedit dictũ Cyn. vt recta via posit executio fieri, non facta ali-
ter rescissione cõtractus. Debet tñ actor probare, ꝙ debitor in
fraudem alienauerit, & sic ꝙ ille in quem facta est alienatio, sci
uerit litem motam. non enim reuocatur alienatio in fraudem
creditorũ facta, nisi vterque participauerit. l.qui aũt.§.hoc edi-
ctum, de his quę in frau.cred.& hoc probato, nec expedit ali-
ter alienationẽ rescindere, & ista probatio fraudis fienda est in
hoc iudicio executionis, & ea facta fiẽda est executio. Et põt di
ci, ꝙ si creditor ꝓbauerit, ꝙ debitor nõ haberet in bonis nisi rẽ
alienã satis sit ꝓbata fraus, et si aliàs nõ fuerit ꝓbata sciẽtia illius
in quẽ fuit facta vt sic posit fieri executio aliena, aliter nõ resci-
sa gl.oẽs.§.Lucius.s̃.quę in frau.cre. Sed si alienatio facta fuit
ante litẽ motã, opponitur, quod via ordinaria, & sic acti.in fac.
agit ad recisionẽ alienationis, & probata fraude illa rescindeᷓ
vt creditor ius suũ super illa cõsequatur, & hoc est quod sequi-
tur, & primũ casum habui de facto in cã Simonis petri de cal-
mo. Aut nõ in fraudẽ executionis, sed debiti, vt si ante litẽ mo-
tã. & tũc ꝓcedit dictum Bar. hic. Vlt.no.hic in fin.tex.ẽm vo.am
lectu.glo. ꝙ missus in possessionẽ ex causa iudicati, possidet si-
cut

cut creditor conuentualis, & ideo per talem immißionem interrumpitur vsucapio naturaliter, quod declara, vt hic per Bart. Item ea quæ s. dixi, de tertio possessore, procedunt, quando eius possessio est iusta, vt non debeat de facto sibi auferri pro executione. Secus, si est iniusta, vt quia clam, vel violenter obtenta, & hoc constat. Nã sibi non prodest, sicut si per fraudem ad ipsum deuenisset. argu. in l. vis eius. C. de proba. & in hoc e-
9 tiam videntur cócordare doct. † Item procedunt quando victor vellet auferre illi possessionẽ. Si autem vellet immitti pro iure condemnati, salua possessione possessoris, an hoc posset fieri ita, ꝙ ius proprietatis in ipsum transferatur remanente possessione penes illum, fuit quæstio disputata per Martinum sil. qui determinauit, ꝙ sic. argumentum in leg. si finita. §. si de vect. de dam. infect. & in l. si fundum. cum ibi not. in glo. de fund. dota. Bart. hic dicit istud esse verum, si ille possessor confitetur ad condemnatum pertinere proprietatem, alias dicit secus. argu. infra ca. l. §. sed verum. Bald. in l. ob maritorum. truffatur de hac limitatione, & merito, nam ille §. sed verum. loquitur in nomine debitoris, a quo victor vult extorquere pecuniam. Sed hic a possessore nil vult extorquere, ideo non est curandum de sua confessione, vel negatione, licèt ista per Bald. non tangantur tamen ipse pro decisio. Mar. sil. alle. in l. quamuis. infra qui. ex cau. in possess. ea. vbi constituitur pignus prætorium absque eo, quòd quis realiter immittatur in rem, si mißio fieri nõ potest, & sic limitatur l. non mirum. de pigno. actio. Licèt hic ergo nõ posset fieri in præiudicium possessoris ipsa mißio realis, tamen non tollitur, quamuis ius condemnati posit per mißionem transferri in victorem.

2 *Comparente tertio contradictore, in quibus casibus non superfedeatur in executione.*

3 *Creditor qui habet debitorem condemnatum, quòd possit facere auferri rem debitoris alteri obligatam, licèt sibi obligata nõ sit: & facere eam vendi.*

1 §. Sed & illud. ¶ † Si est aliquid, quod sine controuersia posit capi, illud capitur, & dimittitur illud quod est in controuersia. Item si mouetur q. de iure pignoris, cessat summaria cognitio, nec supersedetur in executione. Sed fit mißio, & res venditur, si plus valet quàm illi contradictori debeatur, & primo sibi satisfit, residuum verò vi-
2 ctori soluitur. h. d. † Limitatur ergo §. præcedens. in duobus dum ibi dicit, ꝙ comparente tertio contradictore supersedetur in executione, & summatim discutitur de ipsius contradictione. Nam hoc est verum, quando non sunt alia bona, quæ sine controuersia posint capi, aliàs illa capiuntur, & sic non supersedetur, & alia admittũtur, & sic cessat summaria cognitio. intellige hic verum quando contradictio & summaria cognitio verisimiliter haberent aliquem tractum temporis. Et quando ius condemnati non erat notorium, aliàs esset in arbitrio iudicis ꝙ potius vellet facere, & quod expeditis esset, vt infra eadem l. §. item quid dicemus. & argu. in l. fina. C. de compen. Secunda limitatio est, quia procedit §. præce. quando tertius mouet quæstionem de proprietate, vel de possessione ratione proprietatis. Secus si non negaret proprietatem ad victum pertinere, sed diceret rem sibi pignoratam, nam hoc non ob. sed fit executio, nec supersedetur, quia sine eius præiudicio. Et hoc si res plus valet quam illi debeatur, nam debet vendi, & illi primo satisfieri, & residuum in causam iudicati conuertitur. Non tamen ipse tertius contradictor, & creditor compellitur vendere, sed cõpellitur ostendere, & pati ꝙ vẽdatur præstita sibi idonea cautione, ꝙ de pretio primo loco sibi satisfiet, & hoc vult iste text. iuncta l. quamuis. supra de pign. act. per quam iste §. declaratur
3 † & est speciale in cre. qui habet debitorẽ condemnatum vt posit facere auferri rem debitoris alteri creditori obligatam, licèt sibi obligata nõ sit, & facere eam vendi. Secus si nõ haberet sententiã. arg. in l. nulla. C. de solu. & qui potio. in pig. ha. l. cos. ipse etiã debitor auditur, si vult rem pig. vendi. quia valet plus quàm debeatur creditori, si fortè non potest illi soluere. licèt creditor cõtradicat. vt est casus in d. leg. quamuis. In text. ibi, (quamuis nõ cogatur creditor distrahere &c.) supple, aliàs nec etiam in casu isto, sed compellitur ostendere, & pati quòd distrahatur. Ita intellige sanè istum tex. licèt prima facie innuat, quod in casu isto cõpellitur, sed aliàs nõ compelleretur, tamen iste sensus nõ esset bonus, vt etiã ex sequentibus patet, quia non dicitur, ꝙ compellatur vendere, sed benè dicitur, ꝙ fit distractio, scilicet per executorem. In tex. ibi, (superfluum soluere sit paratus.) & sic patet, ꝙ loquitur quando res illa plus valebat, quàm illi tertio creditori deberetur, aliàs videretur cessare quod hic dicitur, quia cum ex venditione nullam consequeretur vtilitatem, ipse victor, non videtur quod compellatur ille pati, ꝙ vendatur, quia cessat causa propter quam compellitur.

§. Si post addictum. De controuersia quæ mouetur post vẽditionem, vel dationem in solutum. nõ cognoscitur summariè per iudicẽ exequentẽ, & per viam executiuã: Sed ordinariè per iudicem competentem. h. d. vsq; ad §. sed si emptor, & loquitur hic quando mouetur controuersia de proprietate, si autẽ de pretio per emptorem, loquitur sequens §. Et hic ponitur tertia limitatio ad §. si super rebus, vt loquatur quando fit controuersia antequam pignora vendantur, vel adiudicentur, vt tunc supersedeatur in executione, id est, in venditione vel adiudicatione fienda. Si verò post venditionem, vel adiudicationem, tunc executor non debet tanquàm executor de illa controuersia summatim cognoscere ad finem, ꝙ si reperiatur iusta, retractet venditionem, vel adiudicationem, sed debet dicere ego sum functus officio meo in exequendo, & executio est perfectè facta, si tu prætẽdis aliquod ius habere da libellum tuum córam me, tanquam coram iudice, si ego sum iudex competens, & non quærebam tanquam coram executore, & procedatur ordinaria via, & cum plenis probationibus, vel si non sum iudex competens, da libellum coram competenti. Nam poßibile est, quòd in executione ipse fuit competens executor, & in isto ordinario iudicio non erit competens iudex, si fortè ille cui facta est venditio, vel adiudicatio non est sibi subiectus. In tex. ibi, (periculum versetur,) dic melius quàm glo. scilicet interitus rei venditæ, quia pertinet ad emptorem post venditionem perfectam. vt l. necessario. de pericu. & commo. rei vendi. Quod autem dicit glo. ꝙ tenetur pretium soluere. Dic quòd non est verum, nisi præstito fideiussore, si res euincatur, cum immineat euictio in
a limine [a] contractus, idest, ante pretium solutum, vt in l. pen. de pericu. & commo. rei vendi. & C. de euic.

ADDITIO.

a ¶ In limine. Vel a principio ita conuentum sit, aliàs non potest venditor cogi ad præstandum fideiussorem de euictione, hoc firmat etiam Ludo. Rom. con. l. vii. in fi. consi.

§. Sed si emptor. Si emptor non soluat pretium, aufertur sibi res, ac si venditio facta non fuisset & alteri venditur, & pretium in causam iudicati conuertitur, non autem compellitur primus emptor ad solutionem pretij per captionem bonorum suorum. & venditionem, quia esset processus in infinitum, cum idem posset contingere in hac venditione, quod in prima, & ideo consulitur ꝙ executor non vendat nisi præsente pecunia, & ꝙ non facit terminum soluẽdi, aliàs venditio habetur pro non facta, cum posit de facili retractari non soluto prętio. h. d. vsque ad §. sic quoque. Et primo format quæstionem si emptor non soluit pretium, an executor poterit ipsum cõpellere ad solutionem pretij, per capturam bonorum suorum, & venditionem illorum? vsque ibi, (& non puto,) ibi determinat, ꝙ non, & ꝙ iste non esset bonus modus exequendi, nec expeditus, quia esset procedere in infinitum, quia illud idem posset contingere in bonis suis alteri venditis, emptore non soluente, quia similiter caperentur bona illius, & venderentur alteri, & illo non soluente bona sua etiam venderentur alteri, & sic in infinitũ. Et istam rationem probat in ver. quid. n. quia ita ista esset necesse facere, siue dicamus, ꝙ emptor debeat condemnari, siue ꝙ habeatur pro condemnato vsque ibi, (melius agitur.) ibi confirmat, quod dixerat, & addit aliam rationem, quia victor contra illum emptorem nullam habet actionem ad pretium, cum ipse non vendiderit, sed executor. vsque ibi (nec iniuria.) Ibi consuluit victori, cum declarat, quis modus sit tenendus. s. ꝙ executor nunquam vendat cum termino ad soluendum, sed præsente pecunia. vel si contingat contrarium fecisse. & emptor pretium non soluat, tanquam executio non sit facta, auferat ei rem, & alteri vendat præsente pecunia, quia prima venditio pro non facta habetur.

2 *Si nomina debitorum condemnati non sunt liquida, qualiter procedendum.*

3 *Casus in quo datur curator bonis præsentis, & viuentis.*

1 §. Sic quoque. ¶ † Si non sunt mobilia, nec immobilia, peruenitur ad nomina debitorum, & in illis fit mißio, si confiteantur se debitores, aliàs secus, & sic reperitur pecunia solutioni parata, licèt penes tertium, illa capiatur. nec tunc fit mißio in nomen illius, sed de facto pecunia recipitur. h. d. vsque in fi. l. Et sic facit differentiam inter nomen debitoris, apud quem non est pecunia parata, & tunc fit mißio in ipsum nomen. Nec tunc ita de facto compellitur soluere, sed fit mißio, vt in glo. habetur, & debitor est apud quem pecunia est parata, vt si erat penes eum deposita, vel commodata, & tunc non fit mißio secundum formam traditã a gl. Sed pecunia statim recipitur, & fit illi pręceptum de traden-
2 do. † In text. ibi, (discedi a nomine.) Quid ergo fiet isto casu, postquam non sunt alia bona mobilia, vel immobilia, & nomina debitorum non sunt liquida? glo. respondet in l. ij. C. quando fiscus vel priua. quòd dabitur curator bonis istius condemnati, qui mouebit actionem contra illos debitores, & faciet illos condemnari, & tunc effecta erunt liquida, & in eis poterit fieri executio. Negari tamen non potest, quin hoc sit magna retardatio executionis, sed hoc casualiter accidit, nec aliquid fieri potest, aliàs executor deberet facere quod expeditius est, vt hic. in
3 ver. Item quid dicemus. † Et not. quia iste est casus, in quo datur curator bonis præsentis, & viuentis. Regulariter secus, quia solum mortui, vel absentis vt in tit. de cu. bo. dan. & not. in l. ab hostib. in princ. §. qui. ex causa. maio.

L E X XVI.

1 *Exceptio q quis non teneatur nisi inquantum facere potest, an sit dilatoria, & possit opponi post sententiam.*

1 **SVnt qui in id.** ¶†Vsque ad l. si cõuenerit tractatur de eadem materia, videlicet: q̃a sunt quidam qui non debent condemnari vel exigi vltra quam facere possint, ex priuilegio personali. Et primo enumerantur illi qui habẽt hoc priuilegiũ vsq; ad l. inter eos. postea mouent, & soluunt aliqua dubia circa hoc vsque ad l. si conuenerit. tex. sunt faciles: vnde non expedit summare. In tex. ibi (cõuenti.) Est aũt triplex modus. Primus, q in libello actoris hoc dicatur: peto illũ condemnari, quatenus facere põt: & tunc procedit qđ hic dr̃, q conueniẽ in id qđ facere potest. Secundus modus est, q conueniatur in tota quãtitate: & petatur in tota condẽnari, sed opposita exceptione condemnat quatenus facere põt. vt Insti. de act. §. sunt preterea. Tertio, q cõdemnetur ad totã quãtitatem, sed in executione sententiæ opponatur exceptio: & non fiet executio, nisi quatenus facere potest: vt ĩ. in l. item miles. in fi. in verbo (cogitur soluere.) quia hęc exceptio cũ non impugnat sententiam, põt opponi in executione: vt est casus. ĩ. e. l. Nelennius. In l. inter eos. super gl. ii. ibi, (& đ peculio. l. ex facto.) Supple in fin. vbi habetur, q si vnus creditor habeat priuilegium, alter non in actione personali, licẽt ille qui nõ habet preoccupet, ẽt preueniendo ad sententiã, non est melioris cõditõnis: quia fit executio ꝓ eo prẽstita cautione q si appareat alius priuilegiatus cre. restituet: Debet ergo intelligi qñ neuter erat priuilegiatus, vel habebat par priuilegiũ, aliãs loquitur l. contraria. & hoc si habebat par priuilegiũ in actione personali, si aũt in reali vt in hypotheca, vt ĩ duab. dotibus, licẽt sint paris priuilegij, prefertur prima dos, nec attenditur preoccupatio pro secunda dote, vt in l. assiduis. §. ceptus. C. qui potio. in pig. ha. per regulam, ĩ. qui prior est tpe &c. q̃ habet locũ in actione reali, non in personali. vt in l. j. de priui. cre. In fi. gl. adde qđ no. ĩ. de re. iu. l. in eo qđ. Et dic secundũ Dyn. q est considerare duo tempora: scilicet tempus sententiæ, & tempus executionis. In primo dic, q in prima sententia non habetur respectus ad alteram, sed in vltima habeẽ respectus ad primam, & hoc voluit ista l. In secundo tempore non habetur respectus ad primã, nã qui concurrunt eodẽ tẽpore, & vtrique pro rata satisfiant diuersis, & primo veniens satisfit in totum eius qđ dictũ est ĩ sua sententia, non habito respectu ad aliã. Dyn. Et no. ista verba, q̃a subtiliter declarant tex. istũ cũ gl. & ẽt in l. iudicati. ĩ. eodem de qua signatur hic cõtrariũ satis difficile.

2 †In fi. astius l. inter eos. sit per glo. fi. Dic q ista exceptio non est dilatoria iudicii, sed solutionis, quia si peruenerit ad pinguiorem fortunam tenei soluere: vt no. s̃. e. l. patronus. in vlt. gl. peremptoria aũt põt dici, quia non extenuat nec extinguit debitũ, sed moderat executionem: & põt opponi post sententiã qđ non est in peremptoriis. vt l. peremptorias. C. senten. rescin. non posse. Et adde quod not. in l. ij. ĩ. de excep. & sol. matri. l. ex diuerso. §. fi. & Instit. de exceptionib. §. item temporales.

L E X XX.

1 *An pater mariti sit magis priuilegiatus respectu uxoris, quàm pater uxoris respectu mariti.*

2 *Affinitas an dissoluatur per mortem uxoris uel viri.*

3 *Statutum uel pactum de dote lucranda, quòd habeat locum, etiam in dote nõ soluta, constante matrimonio.*

1 **NOn tantum.** †Not. q põt esse iudicium inter maritum & vxorem, constan. matri. ex alia causa q̃ ex causa dotis. q̃a illa non potest constan. matri. peti. h. d. Videbatur contrarium propter societatem vitę, sicut nec inter patrem & filium. vt l. sis nulla. s̃. de iudi.

2 †Itẽ no. in l. sicut. cũ prin. l. seq. q pater mariti est magis priuilegiatus respectu vxoris, q̃ econuerso pater vxoris respectu mariti, quia primus etiam si conueniatur sol. ma. ad restitutionem dotis habet priuilegium, ne condemnetur vltra q̃ facere possit. Sed secundus si cõueniatur ad solutionẽ dotis, solut. matr. nõ habet illud priuilegiũ, licẽt bene habeat, si cõueniatur eo cõstãte. Certè quicquid hic dicatur l. tamen. penul. s̃. de iu. do. aliter determinat, quod istud sit verũ quãdo dolosè induxisset generũ ad cõtrahẽdum: aliãs gaudet priuilegio etiã solu. matri. & ita not. in leg. ex diuerso. s̃. solut. matri. Gl. tamen in ista l. sed hoc ita. quæ semper allega. dicit q rõ est, q̃a mortua vxore soluta est affinitas, quæ rõ nõ est bona. Primo quia nõ est verum simpliciter q sit soluta, imo adhuc durat quantũ ad impediendum matrimoniũ inter virum superstitem, & cõsanguineũ vxoris mortuę vsq; ad quartũ gradũ. vt Institu. de nup. §. affinitatis. & in c. non debet. de consang. & affi. licẽt quãtum ad alia priuilegia videatur finita, & hoc vult gl. in l. cui eorum. s̃. de postu. Item quia eadem ratio esset in socero ex parte viri premortuo viro. Et tñ ille socer adhuc gaudet priuilegio. Patet ergo, q isti soceri sunt pares in priuilegio, nisi socer ex parte vxoris sit ĩ dolo, vt dcm̃ est per d. l. pen. quę declarat istam.

3 †Vltimò per l. sed hoc ita. in prin. patet sm̃ Dy. q si est statutum vel pactum de dote lucranda, locum habeat etiam in dote non solu. constan. matri. Nam hic maritus solut. mat. nõ poterat petere dotem, nisi ratione lucri, quod debeat sentire ex pacto, uel ex l. municipali. facit l. Iul. de iure dõ. & l. si donaturus. §. fi. de cond. ob causam. & vide quod no. per Bar. in l. Iul. C. de sacr. san. eccl.

L E X XXVI.

1 *Si partes concordant qualiter sententia feratur, iudex debet sequi eorum uoluntatem.*

2 *Si partes concordant, quòd remittatur causa consilio sapientis, & stetur consilio illius, licèt consilium sit iniustum excusatur iudex, si ipsum sequatur. Quid si fuisset dictum, quòd committatur consilio talis, uel si simpliciter statutum dicat q cõmittatur cõsilio sapientis, non autem dicit q ei stetur.*

1 **SI conuenerit.** † Si partes concordant qualiter sententia feratur, iudex debet sequi eorum voluntatem. h. d. & semper allegaẽ. Et potest intelligi plurib. modis, puta, si concordant q condemnandus absoluatur, vel econuerso q absoluendus cõdẽnetur, vel q cõdemnandus in quantum facere põt, condemnetur in solidum. Hoc tñ vltimum non est semper verum, vt in gl. quia non semper potest ille cui competit tale beneficium ei renuntiare.

2 †Et per istam l. cõiter dicimus. si partes concordant q committatur cã consilio sapientis, & stetur consilio illius, licẽt consilium sit iniustum, excusẽtur iudex, si ipsum sequitur. Quid autem si fuisset dictum q cõmittatur consilio talis, vel si simpliciter statutum dicat q cõmittatur consilio sapientis, nõ

a aũt dicit. q stetur Bar. hic tenet q̃ ñ excusare. Ang. tenet ꝯtra[a] nisi ꝯtineat manifestã iniquitatẽ, q̃a iustã cãm hẽt sequẽdi cõsilium; maximẽ q̃i partes cõsenserunt in ꝑsonã ꝯsultoris. Et adde quod not. Bal. ĩ l. mãcipia. C. de seruis fugi. circa fi. In gl. circa prin. ibi: (ĩ arbitrio, hic ĩ iudicio,) Istã tenet Bar. & assignat rõnẽ diuersitatis, q̃a sñia arbitri nihil operaẽ, si feraẽ sm̃ q ĩter partes ꝯuenit, cũ de se ñ ꝑducat actionẽ ĩ factũ, nec officiũ iudicis, sed sibi paretur metu penæ. Superfluũ ergo esset si ferreẽ scdm̃ qđ partes cõuenerũt. Nã & ipsa ñ ꝑlata partes possent ꝯuenire, iõ vt aliquid operareẽ, statuit vt talis cõuẽtio ñ valeat, & q arbiter habeat lar

b gas[b] habenas. Nõ sic ĩ sñia iudicis: q̃ ẽt si feraẽ scdm̃ q ĩter partes ꝯuenit, hẽt effectũ actionis ꝑducẽdę, & ẽt officii iudicis ꝑ executione, ñ ẽ ergo supflua: & idẽ esset hodie in sñia arbitri, eo casu quo posset emologari, & ꝑducere actionẽ ĩ factũ, vt officiũ iudicis. & l. Cũ antea. C. de arbi. De hoc ẽt tangiẽ p Cy. & post Pe. in l. s. C. de iur. om. iudi. licẽt Bar. ñ faciat mẽtionẽ, tñ ipsi o videnẽ hãc solu. tenere: in gl. ibi (qđ ꝯuenit, vt inquãtũ facere possẽt,) Vult dicere gl. q si cõuenirẽt, vt condẽneẽ ille q erat absoluẽdus, ñ valet cõuẽtio, ita põt intelligi l. quale. de arbit. Si aũt q absoluatur cõdẽnãdus, vel cũ sit cõdẽnãdus ĩ solidũ, cõdẽnetur quatenus facere põt, benè valet, ita intelligaẽ hic, q̃a fauorabiliores, &c. tñ subtiliter cogitãdo, nõ vr̃ posse assignari bona rõ diuersitatis q̃a verũ est q sunt fauorabiliores, nisi renuntiẽt cõsensui, vt l. si quis in cõscribẽdo. C. de pact. ideo tutius est tenere istam l. generaliter, vt loquitur & sequitur sol. primam.

ADDITIONES.

a ¶Angel. tenet contra. Vide latè eius consi. cliiii. Bal. consi. cxliii. i. lib. incip. commissus suo articulus.

b ¶Largas. Ange. hic dicit secus esse in arbitratore Lud. Rom. sing. suis alle. ꝑ Ange. casum in l. i. §. & post operis supra de operis no. nuntia. de quo uide et Soc. consi. lxx.

L E X XXVII.

1 *Sententia lata contra ius scriptum, si non fuit error expressus in ea, ualet nec rescinditur per appellationem inualidam.*

2 *Sententia iniusta respectu partis ualet, & transit in rem iudicatam.*

1 **PRæses prouinciæ.** †Sentẽtia lata contra ius scriptũ, si nõ fuit error expressus in ea, valet. nec rescinditur per appellationẽ inualidam. h. d.

2 †Et alle. semper, q sentẽtia iniusta respectu partis, valet, & transit in rẽ iudic. facit l. cũ putarẽ. s̃. fami. erci. In tex. ibi. (in vsuras vsurarũ cõdemnauit.) puta q ꝯdemnauit in cẽtũ pro sorte, & in octũ ꝑ vsuris, cũ tñ vsuræ nõ ascenderent nisi ad sexaginta, sed cõputando vsuras vsurarũ benè ascẽdebãt ad cẽtũ: ipse tñ iudex nõ dixit in sexaginta pro vsura sortis, & in quadraginta ꝑ vsuris vsurarũ, sed simpliciter in cẽtũ pro vsuris. Si aũt dixisset, tunc sñia nõ valeret in illis quadraginta, cũ vsuræ vsurarũ sint prohibitæ ꝑ leg. sicut vsuræ centesimæ, ut l. si nõ sortẽ. in prin. de cõdi. inde. In fi. l. ibi. (Iudicati agi nõ possit.) supple, vel executio per iudicem qui sñiam tulit, & si opponatur de appellatione, replicabitur quod nõ fuerit legitima, vel quòd est deserta, & de hoc poterit ipse idem cognoscere incidẽter, licẽt principaliter super hoc adiri nõ posset secundum Ang. ꝑ l. si ꝯtra maiorem. & l. qm̃. C. de appel. Breuiter dic, quòd si dr̃ appellationẽ ñ esse legitimã, cognitio huius vr̃ ptinere ad iudicem appellationis, & sic ad ipsum remitteretur ille articulus, ꝑ c. Ro. de ap. lib. vi. in ver. si uero uocatis, Si aũt dicaẽ, quod tempus appel. prosequendæ lapsum est, & quòd ille ñ fecit diligẽtiam, cũ lapsus temporis manifestè possit apparere ex die latę sñiæ usque in tempus quo petitur executio, fundata esset intentio petentis executionem, nisi appellans doceret de diligen-

tia

tia, & ita probatur in d. l. ꝯtra maiorem. Et quod no. Bar. in hi. l. in fin. ſ. nil nona. appel. pen. non mi vr. ꝙ ipse iudex a quo debeat pnũciare appellationẽ esse desertã, sed ꝙ potius pertineat hoc ad iudicem appellationis, vt l. in cos. circa prin. in gl. magna. de appel. per doct. licèt gl. ibi dicat, ꝙ non habeat necesse pronunciare. doct. tñ dicunt ꝙ potest. Pronunciabit ergo iudex a quo executionem fiendam non obstante app. cum lapsum sit ips prosequendi, & de ꝓsecutione non apparet. Practica tñ est ꝙ appellãs citetur ad dicendum cãm quare sententia non debeat executioni mandati, cum sit lapsum tempus prosequendi.

LEX XXVIII.

1 *Si causa fuit commissa consulenda duobus doctoribus, qui reddiderant diuersa consilia, iudex potest sequi quod illorum magis placet, & excusatur.*

2 *Quid si non elegit, sed pronunciauit secundum contenta in consilijs, ꝙ non valeat sententia.*

3 *A quo tempore currat tempus appellandi, in casu, de quo hic.*

1 DVo iudices. † Si ex duobus legatis alter sententiam vno modo, alter modo contrario vel diuerso, vtraque sententia pendet, quousque per delegantem altera fuerit appro-

2 bata, hoc dicit † Et per hoc videtur si causa fuit commissa consulenda duobus docto. qui reddiderant consilia diuersa, iudex potest sequi quod illorum magis placet, & excusatur. Quid autem si non elegit sed pronunciauit secundum contenta in consilijs? dic ꝙ non valet p l. vbi repugnantia. de reg. iur. In gl. j. ibi. (. j. eo. l. inter pares.) per quã vr ꝙ stet sententię latę p reo, tãquam illa sit magis fauorabilis, & solue vt in gl. ꝙ illa non proferunt a duobus iudicib. ordinatis, sed a delegatis: qa tunc non attenditur fauor snię seu q̃ sit magis fauorabilis: sed quę fuerint per delegantẽ approbata, vt hic, qd tene meñ. Vel dic ꝙ ẽt si loquat in iudicibus ordinariis, põt ꝓcedere, qñ nõ constat qs magis dicat reus, q̃ alter: vt in iudicio, (vti posid.) vel diuisorio, vbi vterq; est actor, & reus, & tunc adhuc ꝓcedit quod hic dr, & est no, solutio ad intellectũ huius l. inter pares. vide no. in c. fi. de re judi. Nec obstat, ꝙ immo reus dr ille q ꝓuocatur, & actor ille q prouocat: qa hoc est verũ quantũ ad effectũ litis decidendę: & hoc vult ista gl o. tota quã no. Est & tertius casus, in quo põt ẽt intelligi ista l. qñ esset vnus ordinarius, & alter delegatus, seu adiunctus a principe: quia recurretur ad ipsum principẽ. ita sentit hic Bar. Sed Ang. tenet ꝙ pręferatur snia ordinarii tanq̃ magis digni, quod est falsum: quia dignior est, & maior delegatus a pri

a cipe,[a] vt in c. studuisti. de offi. deleg. † Vltimò quæritur a quo tẽ-

3 pore curret tẽpus appellandi: dic ꝙ a tempore electionis factę per superiorẽ, cum ante eam non sit certum a qua sententia sit appellandum. per ea quę not. s. e. l. iiij. §. si quis condemnatus. in gl. quę incipit, (quia viginti.) & sic non ob. l. j. §. biduum. qñ appel. sit, quia ibi erat certum, a qua sententia esset appellandum, ideo licèt sententia sit in suspenso, quia lata sub conditione statim tamen currit tempus appellandi.

ADDITIO.

a ¶Delegatus a principe. hoc potest procedere si esset delegatus ad vniuersitatem causarum, uel respectu personę delegantis, sed ꝙ sit fortior iurisdictio deleg. & dignior in se iurisdictione ordinaria. hoc negat Ioan. de mo. i rub. de offici. dele. pro quo facit quod voluit Imol. in l. multum interest. de cond. & dem. quem refert & sequitur Are. consi. lxviij. in ii. col.

LEX XXXI.

1 *Condemnatis & confessis datur tempus legale ad soluendum, quod ex causa potest prorogari, & abbreuiari.*

2 *Quantum tempus datur hodie iudicatis ad soluendum, & in quibus casibus detur, & cuius natura sit.*

1 DEbitoribus. † Condemnatis, & confessis dat tempus legale ad soluendũ, qđ

2 ex cã põt ꝓrogari, & abbreuiari. h. d. i effectu. † Not. principaliter in ista l. quantũ erat tẽpus, qđ dabatur iudicatis iure isto. s. duo menses, vt in fi. & ad hoc principaliter alleg. hodie quatuor: vt in gl. & de natura istius tpis, qđ datur miserationis gratia a lege, & in quo differt a tpe conuẽtionali: vide plenè & no. Bar. in l. ita stipulatus. de verb. obli. & patet vna dria i l. si cũ militi. §. cũ intra. s. de polli. iuncta l. in diẽ. e. tit. Item not. in ver. hi qui. ꝙ illud idẽ tps datur confessis coram iudice, qui ꝓ condẽnatis habent, quod datur ipsis verè cõdemnatis. gl. tñ in leg. si debitori. de iud. dicit, ꝙ de consuetudine datur decem dies: quia statim post confessionẽ fit eis pręceptum per iudicem, ꝙ intra decem dies soluant, hoc tñ ex qualitate personæ vel quantitate aliud sit dicendũ, qđ iudex moderabitur. Not. ẽt qualiter intelligatur l. a diuo Pio. quasi per totã l. s. eo. ꝙ capiãtur pignora & vendantur. s. postq̃ trãsiuit tempus, quod datur iudicatis a l. nõ ante. & si cõtra fieret, retractaretur executio tanq̃ indebitè, & perperam facta. per hanc legem.

LEX XXXII.

1 *Sententia lata contra tenorem constitutionis, si non fuit error expressus, valet mero iure.*

2 *Si sententia est lata contra tenorem alicuius reformationis, qua non erat in voluntate statutorum tradita iudici, secundum illam deberet pronunciare ꝙ non reddatur sententia nulla.*

3 *An dictæ reformationes quæ non sunt in volumine, sint allegandæ, & producendæ in termino dato ad producendum iura, sicut instrumenta.*

1 CVm prolatis. † Sententia lata ꝯtra tenorẽ cõstitutionis, si non fuit error expressus, valet mero iure. h. d. sm vnum intellectum & tunc concordat cum l. pręses. s. e. vide ad intellectum istius legis Abb. & quod ibi scriptũ est post eum in c. pastoralis. de fide instr. an sententia lata ꝯ extrauagantem, quę non est clausa in corpore iuris, expresso errore illius, an sententia sit ipso iure nulla sicut snia lata ꝯ ius cõe, quod clausum est in corpore iuris. est ipso iure nulla, si error iuris sit expressus in illa: vt in c. i. de re iud. & in l. ij. C. quorũ ap. & in l. j. §. itẽ cum ꝯ sacras. & in §. item cũ ꝯ iura. ij. q. vi. vide plenè in d. c. pastoralis. Vel dic, ꝙ ẽt si fuit error expressus, si illa constitutio non erat in corpore iuris clausa, valet. h. d. sedm aliũ intellectũ, quẽ tangit gl. post prin. ibi;

2 vel (dic conditionibus. &c.) † Et ista est magis singularis lect. per quam deciditur, si snia est lata ꝯ tenorem alicuius reformationis, quę non erat in volumine statutorũ tradita iudici, cũ secundũ illã deberet pronũciare, non reddit nulla, qđ perpetuò tenę menti. Secus si ꝯtra tenorem alicuius statuti clausi in dicto volumine, & ita vr sentire Bar. Mihi vr hoc verũ, qñ pars produceret tenorẽ reformationis a seipsa, & sine testificatione officialis deputati super reformationib quia iustam cãm, iudex habet

b ad nõ dãdũ fidẽ,[b] & ita loquitur hic tex. cũ gl. quia producebantur sententiæ latę per Imperatorẽ inter alios in fi. eiæ vnde poterat iuste ignorare iudex, an Imperator vellet illas sententias habere pro lege in omnibus alijs causis postq̃ non erant in corpore iuris clausę. Si vero sit producta reformatio cum testificatione dicti officialis dico idem ꝙ si esset lata contra formam alicuius statuti clausi in volumine, quia non potest ignorantiam pretendere, cum habeat illi credere. C. de fide instru. auth ad hæc. j. de iure fis. l. in fraudem. §. quantus. in verbo. (manu commenta-

3 riensis.) † Et ex prædictis apparet ꝙ dictæ reformationes quę nõ sunt in volumine, sunt alleg. & producendę. & in termino dato ad producenda iura sicut instrumenta, alias videtur ꝙ non possit prodesse. Et eodem modo dicendum est de consuetudine, licèt non sis de statutis clausis in volumine sicut de legibus iuris communis, quia non expedit illam vel illas producere, quia sẽper habentur pro productis, & ista patent ex not. p Bar. in l. omnes populi. in vltima quæstio. de iusti. & iu. l. præscriptione. C. si ꝯtra ius vel vti. pub. & de iura calum. l. ii. §. quod obseruari. l. ornamentorum. in fi. de auro & argento legat. Nam tale dubium in talib. reformationibus, & consuetudinibus æquiparatur dubio facti, cum sit probabile. vt no. in c. j. de postul. prælat. lib. vj. in gl. super verbo. (manifesta.) & in c. vt debitus. ante fi. de appel. Sequitur l. diuus Adrianus.

ADDITIO.

b ¶Dandum fidem. Adde ꝙ Lu. Ro. consi. cclx. idem dici in sententia lata contra extrauagantem per hanc l. & c. pastoralis. de fide instr. ibi uide.

LEX XXXIII.

1 *Sententia lata per falsos testes etiam pecunia corruptos, valet mero iure. Sed contra eam datur in integ. resti. & corrumpens criminaliter punitur.*

2 *Limitatio ad iura dicentia, ꝙ post dicta testificata super eisdem capitulis vel directa contrariis, testes non admittantur.*

a 3 *Quandocunque plura requiruntur ad probationem, ꝙ alterum non sufficiat.*

d 1 DIuus Adrianus. † Sententia lata per falsos testes etiam pecunia corruptos, valet mero iure. Sed contra eam datur in integ. rest. Et corrumpens criminaliter punitur, hoc dicit ista l. notabilis quæ declarat omnes alias de hac materia loquentes maxime titu. C. si ex fal. instr. Vbi de restitutione non fit mentio ita expresse, sicut hic. Licet dicatur ꝙ talis sententia non habeat effectum, nec auctoritatem rei iudicatæ. Nam debet intelligi impetrata restitutione, & concessa per hanc l. dum dicit in integ. restitu. & etiam in fi. dum dicit in integ. rest. Sed glo. in c. cum venerabilis, in fi. de excep. videtur velle, quod sit nulla ipso iure, & sic non requiratur restitutio, tamen ista nullitas non apparet quousque sit probata falsitas, & interim presumitur valida. Et sedm hoc semper posset allegari, & probari, sed tenendo primum intellectum qui est verior secundum communem opi. non potest allegari nisi intra tempus petendæ restitutionis, & sic olim intra annum vtile, hodie quadriennium continuum, & ita debet intelligi l. qui agnitis. j. de excep. vt ibi not. in glo. quæ incipit. (exceptione.) & in tex. ibi. (vt si tibi probauerit cõspirationem. &c.) Istud quòd debeat probari conspiratio, & corruptela dicit hic Imperator, propter id quod statim sequitur. (& rem seuerè ven.) quia si nõ interuenisset corruptela, & conspiratio, non essent aduersarii puniendi: quia non fuerunt in dolo. Non autem propter id qđ dicitur in fi. ꝙ causa in integ. resti. Nam ad illud sufficit probari solam falsitatem testium. vt in glo. quod tamen dic, vt ibi dicã,

2 Et aduerte ad tres casus, nam interdum talis sententia est ipso iure nulla, & sic non est necessaria restitutio, & hoc quando vltra ea quę continentur hic, interuenit aliud. s. quia fuit lata ꝯtra absentem,

absentē, & indefensum, vt in l. si pretor. §. Marcellus. ſ. de ind. fm cōem intellectū. Itē in casu spāli, cū est lata cōtra minorē, super excusatione tut. vel cura. vt in l. prima & ij. C. si ex fal. alle. interdum valet cum effectu. nec rescinditur per in integ. rest. s. qñ de falsitate fuit oppositū ante ipsam latam, & de ipsa plenè cognitum, posito etiā q̄ nō pronuntiatū, vt in l. fin. C. de fide instru. Interdū valet mero iure, sed cōpetit restitutio intra quadrien. s. qñ sumus extra dictos casus, vt in hac lege. Istud tñ est verum si probetur, q̄ iudex fuit secutus illas falsas attestationes, quod præsumitur si aliæ probationes non fuerunt factæ, aliàs secus, si suberant aliæ quas potuit sequi, & quæ de falsitate nō redarguūtur, non præsumitur illas secutus nisi cōtrariū probetur, & hoc probatur in l. pen. C. si ex fal. instr. & in c. cum I. & A. extra eo. tit. de re iudi. Item intellige hanc legem qñ velles probare falsitatem per iudicium, puta, quia testes dixerunt, q̄ tali mense, & tali die, in tali loco mutuaui tibi præsenti & recipienti centum, & tu vis ꝓbare per testes idoneos, q̄ in illa die, & per plurales ante, & post eras absens in loco remoto, & tūc poteris hoc facere ēt post apertas attestationes, vt in c. series. de testi. Si aūt velles probare falsitatē directo, quod in illo loco & die nō interuenit numeratio pecuniæ per testes, qui dicāt se ibi interuenisse, & nullā numerationem interuenisse, aut si primi testes dixerunt hoc fuisse factum præsente Titio & Seio, & ille Titius & Seius dicant oppositum. Isto casu post didicita testificata, & publicatas attestationes non admitteretur pars etiā ante sñiam super articulus directo cōtrarijs ad reprobandū testes, vt in auth. qui semel C. de proba. & in c. fraternitatis. de testi. & in cle. fi. eo. tit. Multo minus post sñiam. Hoc tñ intellige verum, qñ dūtaxat vellet probare falsitatem. Si aūt vellet probare corruptelam per pecuniā, tunc isto casu admitteretur quasi sit nouū argumentum, & hoc videtur de mēte Ioānis Andreæ & aliorū in c. licèt cām. de probationib. Et idem Ioan. And. in cle. fi. de testi. in gl. in verbo di-
2 recto. † vide quod scriptū est recolligēdo in ista mā in c. j. de falsis. quod est valde singulare. & limitatur ad illa iura ſ. allegata dicētia, q̄ post didicita testificata super eisdē, vel directo ꝯtrijs
a articulis testes nō admittēdos [a] & isto casu potest procedere opinio Placētini quā hic gl. reprobat, qui tenuit nō sufficere probare falsitatē testiū ad sñiam rescindendā, nisi ēt probetur corruptela, pōt. n. procedere in casu illo, qñ vellet directo probare falsitatē ēt post publicatas attestationes. Videtur etiā cōcedenda dicta restitutio, posito q̄ ille cōtra quē lata est sñia, sciuerit falsitatē cōmissam, & potuerit appellare, & nō appellauerit, quia dolus falsorū testiū, vel aduersarij prępōderat eius culpę, vt nō possit sibi imputari, cur nō appellasti, vt in lege itē si obstetrix. in fine. ad l. Aquiliā. & hoc vr̃ esse de mente doct. Aliqñ tñ denegatur restitutio si sciuit, & potuit appellare, aliàs cōceditur. s. qñ nō interuenit falsitas testiū, nec corruptela pęcuniæ, sed duntaxat dolus iudicātis, qui reprehēditur ex actis, & isto casu pōt procedere gl. quæ reputatur singularis in l. seruo inuito. §. cū prætor. ſ. ad Trebel. quæ dicit restitutionē esse cōcedendā. Sed Bar. eā limitat eo modo quo dixi tā hic q̄ ibi. & in l. vnica. C. de sen-
3 tentijs aduersus fiscū lat. lib. x. † In gl. j. magna. ibi. (sed placere ꝗ.) & pro ipso facit iste tex. quia Imperator mādauit sñiam rescindi, si ista tria probarentur, ergo nō sufficit alterū probari, quia qñcunque plura requiruntur, nō sufficit alterū. vt in d. l. cū hi. §. si pretor. ſ. de transact. Sed ad istū tex. pōt respōderi, vt dixi ſ. eo. Bal. a sñdet aliter q̄ hic, ideo Imperator voluit oīa ista ꝓbari, qa ille Iulius Tarentinus ad hoc se astringit, dū in suo libello supplicatorio de omnibus illis mētionē fecit. & ita videt hodie expressum in d. c. licèt cām. de proba. & dicit Bar. q̄ tunc videtur se astringere, qñ vnū ponitur per modū qualitatis ad aliud duntaxat, q̄ corrupti falsum dixerunt. Secus si non per modū qualitatis, puta, q̄ dixerunt falsum, & fuerūt corrupti per l. Fulcinius. §. cū autē. ff. qui. ex cau. in pos. ea. & illa verba Bar. semper alle. hic & ibi. Hosti. vr̃ tenere, q̄ videatur se astringere ēt si copulatiuè ponat per modū qualitatis. Sed Cy. in l. cū te. C. de proba. dicit fm Pet. q̄ quandocunq; quis in suo libello facit mētionē de plurib. quorū alterū tantū sufficit ad victoriā reportandā, non vr̃ se astringere, nisi ad illud probandū. & pro hoc gl. ord in c. ij. de rescrip. Bal. ēt in l. j. de condi. indeb. reprobat Bar. hic & dicit. q̄ ēt si per modū qualitatis, si illa qualitas nō erat necessaria ad victoriā, & nō alterat actionē, vel modū agēdi, nō cēsetur se ad illā ꝓbandū arctasse, & sñdet ad illud c. licèt cām, satis nota. Sed pōt dari alia respōsio, q̄ ibi accidit casus ecōuerso ad illud, de quo hic per gl. qa ibi dixit q̄ testes corrupti falsum dixerūt. & de falsitate nihil probauit, sed de corruptela sic. Nos loqnimur econuerso, quando probauit falsitatem, & non corruptelam. Nam sola falsitas sufficit sine corruptela. Sed econtra, q̄ non semper;
b sed ita demum si interuenerit corruptela per pecuniam, [b] vt in l. i. §. j. de fal. mo. & l. ij. de condi. ob. tur. cau. sic si precibus, aut gratia in testibus, quia mō vt dicant veritatem, non est curandū q̄ testificentur gratia alicuius, non testificaturi ꝑpter aliū, quia non ostendit veritatem, licèt non sic in iudice qui per gratiam mouetur alicuius, licèt non per pecuniam, quia offendit iustitiam. si dat sñiam aliter q̄ debeat, & nunc habet locum gl. ſ. all. in l. seruo. §. cum prætor. & ista opi. Bal. placet, quicquid dicat Bar. per id quod not. Cy. in loco ſ. alleg. & per glo. in d. c. ij. de rescrip. Innoc. aūt in d. c. licèt causam. videtur aliter loqui. q̄ si ante sententiā allegetur falsitas, & probetur, hæc sola sufficit, vt sententia non debeat ferri. Si aūt post eam latam, non sufficit, nisi probetur etiā corruptela, quæ opi. non placet per id quod hic not. in gl. Potest esse tñ casus in quo opi. Placen. procedit, vt ſ. dixi in tex. In gl. ibi, (vel implorato officio iudicis) Adde duo alia remedia. s. accusatio l. Cor. de fal. & ista durat xx. annis. Item exceptio cōtra sententiā, & ista est perpetua, si reus fuit cōdemnatus per falsa instrumenta, & cōtra ipsum petatur executio sententiæ. Si autē absolutus per falsa instrumenta, datur replicatio, si agat actione prima, & ista durat tantum quantū actio prima, vt hęc habētur per gl. etiā tex. in l. querelā. C. de fal. & in c. cū venerabilis. de excep. & si cōdemnatus per falsa instrumēta soluerit, & solutū repetat, & excipiatur quód soluerit, virtute sententiæ replicari pōt q̄ sentētia fuerit lata per falsa instra. & ista auxilia cōpetūt ad diuersa, nā actio in factū datur ad interesse cōtra dolosum, & sic contra testes. & si aduersarius corrupit, vel dolū cōmisit etiā cōtra eū. Sed officiū iudicis, & in integrū restitutio datur, vt sentētia rescindatur, & reponatur in pristino statu. Accusatio verò vt puniatur criminaliter, sed exceptio vt impediatur executio sentētiæ. Aduertendū tñ in hoc vltimo, quia Pet. & alij doct. nostri dicūt, nō cōpetere executionē nisi præhabita restitutione, sicut in minore & absente cā reipubli. per ea quę not. in l. nec nō. §. exceptio. & l. si is qui. ſ. quibus ex cau. ma. & l. nā & postea. §. si minor. de iureiur. & quod not. l. exceptione. la. 2. in fi. ꝗ. de excep. & hoc tenet expreſsè glo. in d. l. qui agnitis. in glo. pen. in fi, quam ſ. alleg. Cum. n. sententia sit valida de iure, nisi rescindatur per restit. in integ. non potest competere cōtra eū exceptio, nec impediri executio, sicut ex parte actoris non datur actio rescissoria. nisi rescissa sententia, vel vsucapione, vt in l. in honorarijs. §. sed cum rescissa. de act. & obl. Sed tex. in d. c. cū venerabilis. & etiā gl. videtur velle cōtrariū, q̄ detur exceptio sine aliqua restitutione, & idē Bar. in l. qui aguit. ꝗ. de excep. Petrus dicit, q̄ illa decre. malè loquitur, & facta fuit per non intelligentes subtilitates iuris ciuilis. Ioan. Andr. ibi multum laborat. Bart. sustinet illam decr. dicens, q̄ cum detur actio in factum etiam restitutione non concessa, similiter debet dari exceptio quæ est magis fauorabilis, quę ratio non placet, quia dantur ad diuersa. Nos possumus dicere, q̄ illa decr. nō ꝯtradicit. & q̄ possit intelligi secundū qđ dicit gl. l. qui agnitis, q̄ detur exceptio, & replica. s. prohibita restir. sed videtur obstare gl. in leg. querelam. quæ dicit q̄ est perpetua, sed tunc esset tēporalis, quia restitutio non datur vltra quadrienniū. Sol. ante restitutionem non est nata exceptio, & si non petatur restitutio, impeditur eius natiuitas. si aūt petatur, nascitur, & postq̄ nata est perpetuatur. vt l. purè. in fi. de doli exce. & ita intelligo istā gl. si ergo petatur executio sentētiæ, poterit reus excipere nō mittendā executioni. quia est lata per falsos testes, & petere eā rescindi, & hoc facere pōt, si est ꝗ. quadrienniū, & hęc practica probatur in l. Papinianus. §. si filius. de inof. test. & in d. l. nā & postea. §. si minor. de ꝯtab. l. si præterito. sed si peteretur executio post quadriēniū, non posset reus sic excipere, vt d. §. si minor. Ideo cautè facit actor, si non petat resti. quousq; peti pōt ne dormientē euigilet.

ADDITIONES.

a ¶ Admittendos. Adde vt per Lud. Ro. consi. cccclxix. Alex. consi. lxi. iii. lib. Anch. consi. cclxiiii.

b ¶ Per pecuniam. In hac materia vide eundem consi. cclxvi. in impressis per Asulam. quod dicitur dictum testis corrupti pecunia nō valet, limita singulariter duobus mo. vno modo vt non valeat in fauorem corrumpentis, sed in fauorem eius contra quem producitur, sic secundo modo q̄ non valet qñ specialiter data est pecunia, vt ferat testimonium, secus si generaliter vt sit auxilio parti secundum Lu. Ro. sing. suis fol. viiii.

LEX XXXV.

1 *Prætextu instrumenti de nouo reperti non rescinditur sententia, nisi lata sit contra rempublicam.*

2 *Triplex priuilegium, quod habet respu. circa sententiam.*

3 *Ille qui fuit iterum condemnatus, & iterum soluit, quia non reperit instrumentum solutionis, si postea illud reperiat, qualiter sibi prouideatur.*

1 IMperatores. † Prætextu instrumenti de
c nouo reperti non rescinditur
2 [c] sententia, nisi lata sit cōtra rempublicam. h. d. † Not. quod republica habet triplex priuilegium. Primo quod si sententia est lata contra eam, non præsente suo aduocato, non valet, vt in l. fiscus. de iure fisci. secus in priuato, vt in l. velamento. C. de postu. Aliud est, quia posito quód sententia non sit lata per falsas probationes, & sit iusta secundum acta, & probata, & respectu iudicis. Si tamē post eam latam, & postquam transiuit in rem iudicatam, reperiantur instrumenta causæ suæ, quæ si produxisset contra ea, non fuisset lata sententia, non auditur, vt hic, secus in priuato, vt hic. & l. sub specie. C. eo. tit.

ADDITIO.

c ¶ Non rescinditur. In hac materia vide eundē consi. cccxxii. an autem laudum rescindatur prætextu instrumentorum nouiter repertorum, & an sententia criminalis rescindatur prætextu instrumentorum nouiter repertorum? de prædictis omnibus vide Lu. Ro. sing. suis fol. v.

eo.tit. & intellige q auditur petendo restitu.in integrū.& intra trientuum ēt iure isto, licèt aliis daretur annus tm̄ ad restitutionem petendā,& hoc dr̄ in l.vnica. C. de senten. aduersus fiscum latis.Hodie verò non debet esse deterioris condirionis, q̄ priuatus,in tempore restiturionis petendæ,& ideo sibi datur quadriēniū ꝯnnuū,& hoc tenet Bar.ibi. Bal.aūt in d.l.sub spe. dicit q vsq; ad trientuū non est necessaria restituno, sed auditur per simplicem querelam, postea intra quartū annum est necessaria,sed securius est tenere glo.in d.l.vnica.quæ dicit necessariū semper.Tertium priuilegiū est,quia si apparet ex actis de dolo iudicis,sententia est nulla,sed qn̄ ꝯ priuatū,nō est nulla,sed datur restitutio, si non potest sibi imputari culpa in nō appellando,vt dixi in l.diuus.per gl.quę est in l.si seruo inuito. §. cum prætor. Aliquando tñ ēr lata contra priuatū per instrā de nouo reperta retractatur, licèt non sit lata per falsas probationes,vt in causa spirituali,puta,matrimoniali, quia nō transit in rē iudicatā si lata est contra veritatē, quandocunq; de ipsa apparet,rescinditur quatenus de facto processit,vt in c.lator.extra eo.tit.& quod not.in c.quia propter. de elect. & in c. fraternitatis in fi.de frigi. Item qn̄ fuit lata per probationes priuilegiatas, puta, per instrm necessarium in defectū probationis.vt in l. admonendi.de iureiur. Item & tertio, si fuit legitimè impeditus,quominus illa instrā posset producere,qa restitueretur ex clausula generali,& ita tenet Bar. in d.l.vnica.& alleg.Inno.in c.vltra tertiā.de testa. qui expresse hoc determinat. Oportet tō de isto impedimento fidē facere.& Spec.not. in tit. de execu. sentētiæ.§.postremò.versi.illud.dicit q pars debet esse cauta,vt dicat instrā sua esse deperdita,anteq̄ feratur sententia. Et postea probata noua repertione, restitueretur in integrū. Extra istos casus sententia lata ꝯ priuatū ex instrīs de nouo repertis,nō retractatur. Sed si aduersarius fuit in dolo,ꝯ ipsum agi pōt actione de dolo,vel in factum,vt hic in fi glo.& ēt puniri crimine stellionatus criminaliter,vt in l.fideiussor.§.ī om-
3 nibus.in fi.† Et vide ad prædicta quod not.Cy.in l.j.C.de condi.inde.& de illo qui soluit creditori suo,& quia nō reperit instrumentū solutionis,fuit condemnatus ad iterū soluendum, & soluit,& postea reperitur instrm̄ solutionis,qualiter sibi prouideatur? de qua ēt quæstione hr̄ in addi. Spe. de instru. edi. §. postq̄.Et ex prædictis patet quid dicendū. Etiā datur sibi aliud remediū,q repetat pecuniam primo loco solutā, quia illa solutio vr̄ redacta esse ad non causam,postq̄ creditor illā nō stetit,sed iterū egit.arg.in l.eleganter.§. si post.de condi.indebi.& hoc expresse voluit gl.ordi.in l.Iulianus.eo.tit.circa mediū primæ gl.magnæ.Et vide qd̄ not.Ang.in l.si sine.§.si procurator.j. rem rat.ha.vbi dicit se pluries participasse, qn̄ creditor fuit in dolo, quia fuit sibi facta prima absolutio, vt agatur ꝯ ipsum actione de dolo,posito q omnia remedia cessarent.

LEX XXXVI.

2 *Si ex pluribus delegatis ad vnam causam vnus moriatur, an potestas remaneat apud cæteros.*
Quid in pluribus ordinariis vel delegatis ad vniuersitatem causarum, an iurisdictio remaneat apud illos, & quid si vnus remoueatur, vel se excusset, & quid in arbitris.
3 *Si vnus eorum se absentet, & alij præsentes pronuncient, an valeat pronunciatio, & nu. 6.*
5 *Quid si, cum fertur sententia, aliquis eorum faciat.*
6 *Si decessit vnus comes relictis pluribus filiis, an iurisdictio quæ erat apud eum, & etiam exercitium, sit apud quemlibet filiorum insolidum.*
7 *Si sunt plures iudices in vna causa, an vnus eorum, vel duo poterunt ferre interlocutoriam sine aliis.*
8 *An vnus eorum vel duo poterunt cōmittere citationē ad audiendā sñiam.*

1 POmponius. † Ista lex cū l. tunc aūt. & cū l.inter pares.& cū l.duo ex tribus.tractant de vna & eadē mā, qn̄ sunt plures iudices ordinarij,vel delegan ī vna cā,& aliq pnūciāt,aliq nō,vtrū valeat pnūciatio,vel si oēs pnūciāt,& discordāt,quæ sentētia pualeat.h.d. Et possunt istæ leges intelligi in pluribus ordinariis,quorum quilibet habet iurisdictionem insolidum,q ēt exerciriū per l.j.§.de offic.consul.tñ incęperūt simul cognoscere, & sic cōmunicarunt inuicem exercitium, quo casu est idem,quod in pluribus delegatis, vt hic sentit gl. quod est notandum ad limitationē illius legis.j. de offi. cōsul. Si enim nō incępisset simul cognoscere,sed vnus præoccupasset,ille solus posset expedire, & alter nō haberet se intromittere,vt in illa l.& tunc non haberent locū istę leges.Possunt etiā intelligi in pluribus deleg. excepta l. inter pares. quæ non pōt intelligi nisi in ordinariis,quia in delegatis,discordantib. non seruatur illud quod ibi hr̄,sed quod hr̄ in l.duo iudices.§. eod. Et ista lex si vni & altæ si leges tunc loquūtur qn̄ omnes sunt præsentes,& aliquis eorum tacet,& nihil dicit,alij vero pnunciant l.aūt inter pares.qn̄ oēs pronunciant,sed sunt discordes, & sunt pares in numero.l.autem duo. qn̄ aliquis est absens et maior pars præsentes, vel qn̄ omnes sunt præsentes, et maior pars pronunciat vno modo,minor aūt alio modo, de quo ēt
2 in l.si vni.in fi. † Et quia plura iura de ista materia loquunē recolligēdo, dic q aut loquimur in pluribus delegatis ad vnam causam. Aut loqmur in pluribus ordinariis vel delegatis ad vniuersitatem causarum,quos gl. quæ est hic,æquiparat ordi-
a nariis,[a] & tene eam mēti. Primo casu dic,interdū contingit,q aliquis eorum moritur,& quæritur de potestate remanentiū, & tunc Bar.in l.duo. vr̄ velle,q sit in suspenso quousq; per superiorem alius loco eius detur. Sed male sentit,& miror q nō meminit de c.vno deleg. de offi. dele. vbi dr̄ q iurisdictio alio-
b rum expirat,[b] & sic non sufficeret dare alium loco mortui, quantū ad hoc,vt alij vnà cum illo possint cognoscere,nisi ēt alij iterum darentur. Sit ergo cautus q̄ facit causam cōmitti, q non faciat aliū solū subrogari loco mortui,sed ēt de nouo cōmitti tam illi,q̄ aliis superstitibus. Et idem esset in pluribus arbitris,si alter moreretur,qa non sufficeret alterum assumere loco mortui, sed debet fieri cōpromissum de nouo etiā in alios superstites.Interdum ꝯtingit aliquem eorum remoueri, vel se excusare,& tūc bene procedit dictum Bar.q iurisdictio aliorum est in suspenso,& sufficit aliū subrogari loco illius,vt
3 l. si longius. in prin. §. de iudi. † Interdum contingit aliquem eorum esse absentem,& alios præsentes pronunciare, & quæritur an valeat pronunciatio. Et tunc distingue tres casus. Nā
c aut fuerunt delegati simpliciter sine aliqua clausula,[c] & non valet,vt in l.duo.in prin.& l.si in tres.§. de arbitris. etiā si præsentes illū requisiuerunt,& noluit venire. Hoc verum tam in iudicibus, q̄ in arbitris de iure ciuili. sed de iure canonico in arbitris est hoc limitatū q si præsentes illū absentē requisiuerunt,& per eū stetit,valet sententia partis maioris præsentis,secus si non esset præsens maior pars,vt in c.fi. de arbi.lib. vj. qđ capitulū cū sit contrariū iuri ciuili, nō seruaretur in terris nō suppositis iurisdictioni Romanæ ecclesiæ,vt ibi notatur in gl. Item quæ dixi sunt vera,ēt si ille absens cōmisisset præscribentibus animi sui motū,& ita tenet glo. in l.sicut.supra de arbit. sed Bar.in fi.huius legis.si vni.dicit hoc verū in arbitris,etiā in delegatis ab inferiore a principe, qui non possunt subdelegare,sed in delegatis a principe q possunt subdelegare alij fortius collige qđ placet,& adde qđ not.in l.in vēditione.infra de bo. auct.iudi.possi.Itē procedūt prædicta,etiā si ille absens examinauit causam cū præsentibus, & semper fuit in cōtraria opinione,nec potuit præsentes trahere in suā sententiā,vt no.Bar. in l.duo.licèt Innoc.in c.Raynaldus. de testib. videatur dicere ꝯtriū,qa tunc cessat causa propter quā absentia illius habeat vitiare sententiā præsentiū,quia si fuisset præsens, potuisset eos trahere in suā sententiā,sed hic apparet q nun potuit,ergo absentia nocere non debet.arg.in l.si tres.supra de arbit.cū l.seq. Sed Bar.dicit,q illa non est sola rō, sed qa oēs iudicare debēt, vel pro iudicantibus haberi.Et hoc non est nisi qn̄ oēs sunt præsentes.vt in l.tūc aūt.& l.duo.ver. quippe.j.eo. tit. Interdū sunt delegati cū clausula,{q si non oēs,} de qua in iure ciuili non habemus,sed tunc in iure canonico fit mentio in pluribus locis,& tunc habet locū c.prudentiā. in princ.de offi.delega.q si absens fuit requisitus,& constet de ipsius impedimento,valet
d sententia præsentiū.Interdū cū clausula,{vos vel duo[d] aut aliquis vestrū causam expedire possit, &c.} & tunc etiā absente non requisito præsentes si sunt maior pars,vel minor,aut etiā
e vnus pōt causam expedire[e] per c. cū plures.de offi.dele. lib.vj. & probatur in l.non distinguemus.§ cū plures.§.de arbitr. qđ declara.vt not.Bar. plenius q̄ hic, licet ēt hoc tangat in l.hæredes mei.§.peto.§.ad Treb. Prædicta vera nisi partes cōsentirēt, q præsentes expedirent causam, nā sunt ēt in primo casu, qn̄ sine aliqua clausula,& etiā in secunda possent expedire, quia censetur prorogare iurisdictionē de habitu ad actū seu exercitium. Nā quilibet illorū habet iurisdictionē in soluendo,cum sit ius incorporale,quod non nisi insolidū cōpetere potest, tñ exerciuū non est nisi apud oēs simul, vt in c. causam matrimonij.de offi.deleg.Et partes possunt facere,q sit apud pręsentes siue faciat maiorē partē,siue minorē,vt patet ex not.per Innocen.in c.prudentiā.qui plus dicit notabiliter,q licèt aliàs iurisdictio non prorogatur per illū qui errat in iure,vel in facto, vt in l.si per errorem. de iurisd.om. iud. hoc est verum in illo, qui nullam habet iurisdictionem in prorogantem. Secus si habet,

ADDITIONES.

a ¶ Ordinariis. Idem facit Ioann. Monach. in rubr. de offi. deleg. in sexto. Felin. in cap. causam matrimonij. extra eodem titulo.

b ¶ Expirat. Vide Abb. & Felyn. ibi, & limita vt per gloss. in dicto capitulo duo deleg.

c ¶ Sine aliqua clausula. Adde Bal. consi. 31. & 29. secundo libro.

d ¶ Vos vel duo. De hac clausula per Card. consil. 4. & de clausula, quòd si non omnes per eundem consil. 103.

e ¶ Expedire. Sed quid si compromissum fit in tres, ita quòd ipsi tres, & duo ex ipsis habeant potestatem cognoscendi & pronunciandi, prout sibi placuerit &c. & omnes tres vsque ad sententiam cognoscant, sed duo tantum pronuncient non vocato tertio præsente tamen, & non impedito, vide per Dominos de Rota decisio. suis. &c.

habet, licèt non habeat exercitiū, quod potest dari per erraniē
in iure, quod perpetuo tene mēti, quidam tamen consentiunt
prædicta in secundo casu, qn̄ cum clausula, {quod si non om
4 nes.} secus quando sine clausula, qd̄ dic vt ibi. † Interdum cō
tingit, ꝙ sunt omnes præsentes, & tunc tres sunt casus. Nam in-
terdum omnes concordant in sententia ferenda pro actore,
vel pro reo, & tunc vnus solus potest proferre eam dummo-
do loquatur in plurali, & nominentur omnes, & iste est casus
in c. pen extra eod. titu. Interdum discordant, & ferunt diuer-
sas sententias, & tunc sunt omnes in pendenti quousque per
delegantem aliqua approbetur, vt s̄. eo. l. duo iudices. & in c. si.
extra eo. tit. Nec tunc attenditur, quæ sit magis fauorabilis. hoc
tn̄ verum si sunt pares numero, vel ēt dispares, & oēs inter se
discordant, quia qlibet ex tribus profert diuersam sn̄iam, si au
tem dispares, & non discordent oēs in se, præualet sn̄ia pluri-
morum, vt in l. duo iudices. vel duo ex tribus, circa fi. & in ista
l. si vni. in fi. In arbitris aūt si sunt pares, non valet sn̄ia alicuius
partiū, qa non est qui possit alterā eligere. vt in l. item si vnus. §.
5 principaliter. s̄. de arbi. † Interdum sunt oēs præsentes, & aliqs
eorum tacet, vel ēt plures, vel maior pars pronunciat, & tunc
glo. in l. sicut hi. de arbi. videtur dicere ꝙ valet sn̄ia quasi alij ta
centes videantur assentire, & pronunciare, in ↄ̄trium vr̄ tenere
gl. in l. cū magistratus. C. qn̄ prouo. non est neces. & hanc leḡ
Bar. hic. Tu dic hoc verum, qn̄ illi tacent, & se non excusant.
Si aūt se excusant, ꝙ nō liquet eis de causa, & iurant, tūc valet
sententia, vt est casus singularis in illa l. si vni. & hoc modo ēt
pōt intelligi l. tunc aūt. ꝙ licèt non pronuncient oēs, tn̄ haben
tur pro pronunciantibus, ex quo oēs adsunt. Item dicta excu-
satio, & iuramentum operatur aliud, quia non compellitur il
le pronunciare contra scientiam. vt hic est casus, qd̄ no. vt pos
sit compelli per superiorem, nec teneatur ex forma statuti im-
ponentis pœnam, si pronuncient, & ita sentit hic Ang. ꝙ facit
a pro iudicibus, per quos non stetit, [a] & tempus instantiæ præte
rit vt non incidāt in pœnam statuti, ꝙ iurēt sibi non liquere
per eum non stetisse, & absoluāt partes ab instantia iudicij, se-
cundum Ang. Si autem sint plures ordinarij, quid iuris sit? vt
de plenissime per modernos Cano. scilicet D. Anto. de But. in
d. c. prudentiam. vbi multa subtilia tractat. Et dic in isto arti-
culo, ꝙ interdum iurisdictio ordinaria competit pluribus, vt
vniuersis, vt puta, capitulo, vel collegio. vt in c. irrefragabili. §.
excessus. de offic. ordi. & tunc non est penes quemlibet insoli-
dum, sed penes totum capitulum, vel collegium. vt l. in tan-
tum. §. vniuersitatis. de rebus dubiis. & ideo sicut in aliis acti-
bus expediendis requiritur præsentia duarum partium, & va-
let quod agitur a maiori parte illarum, vt l. sicut supra. quod
cuiusque vniuersit. ita in sententia ferenda, glo. est ordinaria
in c. vt negotium. super verbo {vbique.} de hære. lib. vj. Inter-
dum competit pluribus non vt vniuersis, sed vt pluribus, po-
ne exemplum in pluribus consulibus mercatorum, vel alte-
rius artis, & tunc idem vt nec iurisdictio, nec exercitium sit
apud aliquem eorum insolidum: sed est apud omnes simul,
qui habentur loco vnius, vt l. cum magistratus. infra ad muni
cip. tamen sufficit maior pars præsens, & alia nō requisita per
l. rescriptum. & quod ibi not. supra de pact. & in c. quoniam.
b de iure patrona. nisi aliud per eorum statuta disponatur. [b]
6 † Quid autem si decessit vnus comes relictis pluribus filiis? an
iurisdictio quæ erat apud eum, & etiam exercitium sit apud
quemlibet aliorum filiorum insolidum? Barto. hic secun-
dum Innocen. videtur tenere ꝙ sic, sicut in seruitute quæ de-
scendit ad quemlibet insolidum, vt l. ij. §. ex his. infra de verbo.
obliga. Sed Guliel. de Cun. melius in l. j. supra de offic. consul.
quem Bar non alleg. dicit ꝙ iurisdictio est apud quemlibet in
solidum, sed exercitium apud omnes simul, & sic non poterit
vnus solus cognoscere. Debent ergo omnes simul ponere vnū
c vicarium, [c] & istum casum his diebus habui de facto de parti
bus vrbis Romæ, & hoc placet ne subditi in plures iudices di-
stinguantur, argu in l. j. in fi. cum l. sequen. supra de exer. & l.
cum fundus. in fi. de condi. & demon. Interdum competit plu
ribus, vt singulis, pone exemplum in pluribus iudicibus vnius
potestatis, si ex forma statuti habeant iurisdictionem ordina-
riam, & non distinctam in partes, vt est Florentiæ, vbi distin-
guitur per quarteria, & tunc apud quemlibet eorum est iuris-
dictio, & exercitium, & est locus præoccupationi. Et postq̄ al-
ter occupauit, alter non potest se impedire, vt in l. j. de offi. cō
sul. quæ licèt loquatur in actu voluntariæ iurisdictionis, gl. ta-
men quæ est hic notabiliter intelligit idem in actu iurisdictio
nis contentiosæ. Si autem omnes simul cœperunt cognoscere:
tūc neuter sine altero potest expedire, vt etiam habetur in ista
glo. Et multum declarat illam l. & sic erit idem. ꝙ in delegatis,
excepto ꝙ si discordant in sn̄iis, & sunt pares, seruatur id ꝙ ha
betur hic in l. inter pares. sed in delegatis id, quod habetur su-
7 pra eo. † Circa prædicta quæro, qn̄ tres fuerunt delegati cum
clausula, ꝙ si non oēs, & vnus eorum est absens, & verè impe-
ditus, non tn̄ de impedimento est facta fides duobus præsen-
tibus. An possint illi duo pronunciare sine illo tertio? Dic ꝙ
fuit quæstio disputata per Ioan. And. quam posuit in c. cū qui

certus. in merc. & vr̄ tenere ꝙ sic. Sed in ↄ̄trium quod not. Bar.
in l. multum. de condi. & dem. & in multis aliis locis, vbi dicit
d non valere, qd̄ agitur a iudice, nisi sit certū [d] de sua impeditio-
ne per legem quæro. s̄. de eo qui pe. tu. & ista pars vr̄ mihi ve-
rior per c. prudentiam. in prin. vbi vr̄ requiri nuncius spāliś cū
litera excusatoria. Item quæro dicto casu quādo dati sunt cum
dicta clausula, si sunt omnes præsentes & discordant. quia duo
pronūciant vno modo, tertius vero alio modo, & sic valet sen
tentia duorū, vtrum poterunt illi duo sn̄iam eorū mittere exe
cutioni non requisito illo tertio? dic ꝙ non, sicut nec poterant
pronunciare illo irrequisito, & absente, quia iste est articulus
nouus, nec sufficit ꝙ in pronūciatione fuerit requisitus, & fue-
rit præsens, Imo requiritur ꝙ etiam in executione. gl. est or. &
8 not. in c. pe. de dol. & contu. lib. vj. † Item quæro, eo casu quo
non valet sn̄ia duorum lata tertio absente, vel tacente, vtrum
possit validari per ratihabitionem illius? breuiter dic, ꝙ aut tu
lerunt sn̄iam in suo nomine, & non nomine illius tertij absen
tis, vel tacentis, & non pōt conualidari. ita intelligo gl. quæ est
in d. c. prudentiam. in fi. mag gl. & C. de iu. fis. l. instar. lib. x. Aut
fuit lata nomine omniū, & tunc aut ille tertius erat absens, &
idē. Aut præsens, & tacens, & postea incōtinenti ratificans, &
puto ꝙ valeat, ac si mandatū ipsius præcessisset, quia quæ incō
tinenti fiunt, &c. vt in l. lecta. si cer. pet. & ita intelligo glo. quæ
est hic in l. tunc autem. dum dicit, vel vni iudicanti cōsentiūt
vel ēt iudicato, id est, sn̄iæ. quam gl. not. quia vult ꝙ ista sunt pa
ria, consentire illis duobus ꝙ iudicent anteq̄ sn̄iam ferant, &
consentire sn̄iæ latæ, quod intellige modo quo dixi. Si aūt nō
incontinenti cōsentiret, vel approbaret, sed ex interuallo, tunc
non habet vim mandati, nec censetur inesse, & ideo tunc non
valet sn̄ia. Ita intelligo gl. ord. quæ est in d. c. pen. extra eo. tit. ij.
lib. vj. quæ requirit mandatum præcedere, & dicit non suffice-
9 re ratihabitionē. † Vltimo quæro, prædicta procedunt in sn̄ia
e diffinitiua, quid ī interlocutoria, [e] an possit per vnū, vel duos
sine aliis ferri? gl. hic magna in fi. tenet ꝙ sic. Bal. in l. cū magi-
stratus. C. qn̄ prouo. non est neces. circa fi. dicit istam gl. posse
procedere in pluribus ordinariis, qui cœpissent simul cogno-
scere, secus in delegatis, qui non pūt egredi formā mandati,
& forma est, ꝙ oēs simul, vt hic in l. duo vero quippe. vel dic ꝙ
si est talis interlocutoria, per quam finitur iurisdictio ipsorū,
saltem in illa cā siue sint ordinarii, siue delegati, non pōt ferri
per vnū, vel duos sine aliis, sicut diffi. per l. pe. C. de auct. pstan.
quam gl. allegat vt si pronunciarent se non esse iudices cōpe-
tentes, vel absoluerent partes ab obseruatione iudicij. Nam
hēt ista interlocutoria vim diffinitiuæ, quod patet, quia non
pōt reuocari, vt no s̄ c. l. quod iussit. & in hoc concordat Dyn.
& Bart. In aliis aūt per quas non finitur iurisdictio, dic ꝙ aut
loquimur de meritis cāæ, non de citatione ad sententiam au-
diendā, & illæ possunt expediri per alterum eorū, puta defer-
re iurm̄ calum. vel iurm̄ testium, vel dare dilationes ad pban-
dum. vt hic per gl. quæ est in l. sicuti. s̄. de arbi. dum dicit, {cæte-
ra causæ, &c.} ad quod facit auth. ad hoc. C. de iu. ibi dum di-
cit. {cætera possunt expediri, &c.} Et illud quotidie videmus
seruari de facto. nec ob. dem̄ Bal. quia forma rescripti refertur
ad diffinitiuā, vel vim habētē ipsius, nisi aliud appareat ex te-
nore, & quia hic non agitur de magno præiudicio. de citatio-
ne aūt ad sn̄iam audiēdam, vtrum vnus tm̄ vel duo sine alio
possint eam cōmittere, gl. hic tenet ꝙ sic. sed text. vr̄ ↄ̄trius in d.
c. prudentiam, quod citatus non tenetur cōparere. Pōt dici, ꝙ
f aut cōmittit vt compareat ad sententiam ferendam per oēs, [f]
& valebit cōmissio, & tenebitur comparere, & nisi cōpareat
si sn̄ia feratur per omnes hr̄ pro contumace. Aut citant ad sen
tentiam ferendam per ipsum, vel ipsos committentes sine ter-
tio, & tunc non valet, & non tenetur comparere, nec reputabi
tur contumax, nec valebit sn̄ia etiā si feratur per omnes tanq̄
illo non citato, & ita loquitur c. prudentiam.

ADDITIONES.

a ¶ Non stetit. Intellige, ꝙ non possit sibi culpa imputari, quia non perquisierit, quod sibi liqueat. ita tenet Pet. de Bellapert. in l. si de meis. §. fin. s̄. de arbit. quem refert & sequitur Fel. in c. causam matri. de offi. deleg.

b ¶ Disponat. Adde vt per Abb. cons. s̄. alleg. 33. & adde qd̄ voluit Soc. consi. 40.

c ¶ Vicarium. Adde Fel. in c. prudentiam. in prin. c. extra de offi. deleg. vbi latius.

d ¶ Certum. D. Car. consi. 105. sequitur dictum Bart. ad corroborationem ꝙ alleg. suspicione a lege. quòd tota iurisdictio non deuoluitur ad collegam nisi pronunciatum sit super causa suspicionis.

e ¶ Interlocutoria. Vide Felyn. in c. causam matrimonij. supra alleg. de offic. delega. in primis verbis.

f ¶ Per omnes. Dicunt Dom. de Rota decisio. suis de offi. delega. ꝙ citatus per vnū ex tribus delegatis datis insolidum, vt coram eo vel suo collega certa die cōpareret, quòd coram collega qui non citauit comparere non tenetur, & processus per eum factus non valet.

LEX XL.

1 *Clerico condemnato, an debeant accipi fructus beneficij.*

1 COmmodis. † Per hāc legē probatur, ꝙ si
aliquis doctor est cōdemna-
tus suo creditori, pōt in eā iudicari auferri sibi sala
riū suū, & fassiri seu sequestrari penes camerariū.
Et eo

a Et eodem modo, si condemnatus est stipendiarius * de suo sti
pendio. gl. tñ dicit esse verũ deficientibus aliis bonis, quã not.
& est casus l. stipendia. C. de execu. rei iud. hoc tñ vr̃ verum in
doct. & stipendiario qui stant continue ad seruitutē reip. Sed
in casu huius l. quia istud premium dabatur pro vna victoria
iam obtenta, & non pro continuo seruitio, vr̃ debere intelligi
2 tex. vt iacet, ēt si alia bona supersint. † & quid in clerico cōdem
nato, an debeant accipi fructus beneficii: dic vt in c. peruenit.
de fideiuss. & in Spe. de exec. sn̄iæ. §. sequitū. ver. quid si debitor.
& de j. & ij. decr. §. restat. ver. quid si reus. & adde quod no. in c.
pastoralis. in vlt. gl. de appel.

ADDITIO.

a ¶ Stipendiarius. sed qui l si habet sub se alios stipendiarius creditores ob stipen
dium, & alios creditores qui præferri debeant in stipendio an stipendiarij,
vel alij. vide per Anch. consi. 380.

LEX XLI.

2 *Maritus in dote dicitur hr̃e causam onerosam, propter onera matrimonij.*

1 NEsennius. † Exceptio merè psonalis q̃ erat ob-
statura delegatō, non obstat ei cui
facta est delegatio, ex causa onerosa vel lucratiua. h. d.
tex. cũ gl. Si aũt nō esset merè psonalis, dic vt l. apud Celsum. §.
itē q̃ritur. de doli exce. & s̄. de don. l. ij. ver. aliud iuris erit. & ple
2 nissimè de ista mã p Bar. in l. doli mali. j̄. de noua. † No. hic dũ
dicit, {cui filiis ē maritus} q maritus in dote dr̃ habere causam
onerosam pp onera matrimonij. de hoc j̄. q̃ in frau. cre. l. fi. §. fi.

§. Fundum quis. Donator conuentus rei ven.
ad rem donatã non habet pri
uilegium, ne conueniatur vltra q̃ facere possit, sed condem-
natur insolidum tam ad ipsam rem q̃ ad fruc. extantes, q sunt
apud eum, vel non sunt, si dolo desiit possidere. h. d. Si aũt non
sunt in rerum nã, quia consumpti, tunc in gl. sunt opi. sed con
corda eas q aut erat bo. fi. & non tenetur si non est effectus lo-
cupletior, quia lucratur eos pro cultura, & cura. Aut malæ fi-
dei, & tunc condictione sine cã, licèt gl. dicat hic q rei vendic.
sed pōt opponi. s. vtili, quæ datur ꝯ dolo desinentem posside-
re. quod dic vt plenè no. in l. certum. C. de rei vendi. Si autem
conueniretur donator actione personali, puta ex stipulatione,
vel hodie ex pact. nudo. C. de do. l. si quis argentum. tunc hr̃et
beneficium, vt s̄. co. l. cum ex causa. & fructus non venirent nisi
ex tempore lit. conte. quia actio est stricti iuris, vt l. videamus.
§. si in actione. de vsur. & l. cum fundus. in princ. si cert. peta. &
l. in ædibus. s. j. de do. s̄. eo. l. cum qui.

2 *Exceptio inuentarij si non fuit opposita ante sententiam, an possit opponi in
executione.*
3 *Exceptio ne quis conueniatur, vel exigatur vltra quàm facere possit, non li
berat debitorem in aliquo.*

1 §. Insolidum. † Exceptio quæ non impugnat sen-
tentiam, pōt opponi in executione
eius. ad hoc semper allegatur. Intellige secundum quod hr̃ in
gl. qñ ante sn̄iam non fuit opposita, vel fuit, sed super ea non
fuit excussum, alias discussum, alias non posset opponi postea
2 vt in legib. hic allegatis in glo. † & per istum tex. dñi Doctor. q
exceptio inuentarij si non fuit opposita ante sn̄iam, pōt oppo
ni in executione, de hoc no. in add. Spec. de instr. edi. §. fi. & in
ꝯrium facit, quia ista exceptio vr̃ impugnare sn̄iam. Nã hæres
hodie si confecit inuẽtarium, ipso iure non tenetur vltra quã
vires hæreditatis non ascendunt. Si ergo defunctus debeat mi-
hi centũ, & vires hæreditatis nō sufficiunt nisi ad quinquagin
ta; in illis tñ tenetur, si ergo condemnatur in centũ tanq̃ de-
bitor, & ipse post sn̄iam opponat de inuentario, iam venit ꝯ
sn̄iam, quia dicit se non esse debitorem nisi in quinquaginta
cum tñ sn̄ia declarauerit debitorē in centum. Non sic in casu
3 huius l. † quia exceptio ne quis conueniatur, vel exigatur vltra
quàm facere possit nō liberat debitorem in aliquo, quia est in
solidum obligatus, licèt non exigatur vltra q̃ possit. Quod pa-
tet, quia si peruenerit ad pinguiorē for. exigitur. Si ergo con-
demnatus ad totã summã tanq̃ debitor in tota, licèt post sen-
tentiam opponit de illo beneficio, non venit ꝯ sn̄iam, quia di
cit se esse debitorem. Non sic in casu proposito, quia dicit se
non esse debitorem. Istud dubium fecit me alias musare, &
a nō reperio tactum, licèt cōiter teneant doct. q possit opponi *
posset tñ responderi verum esse, q dicit se non esse debitorem
& venit ꝯ sn̄iam habito respectu ad dispositionem iuris, quod
eximit eum ab obligatione, non sic habito respectu ad volun
tatem defuncti, qui censetur voluisse ipsum teneri insolidũ,
sicut ipse tenebatur, & hoc respectu non venit ꝯ sententiam
diffinitiuam, aliàs tamen est oppo. Et pro prædicta opi. facit j̄.
tit. j. l. pen. vbi dicitur casus.

ADDITIO.

a ¶ Possit opponi. Dicit Anc. consi. 6. q omnis excep. quæ pōt opponi post sn̄iam,
potest opponi etiam post bannum, & ita ipse consuluit.

LEX XLII.

2 *Statutum quòd victus victori intelligatur condemnatus in expensis, adeo
quòd non possit absolui nisi iudex iurauerit, quòd absolutus habuerit iu
stam causam litigandi, an iudex poterit iurare ex interuallo postquam
absoluit victum ab expensis.*

1 PAulus respondit. † Pronunciata diffini-
tiua non possunt per
iudicem retractari, sed omissa circa pronunciata si con-
cernunt accessoria, bene possunt suppleri eadem die, hoc di-
cit notabiliter istud secundum dictum communiter intelligi
tur de accessorio fructuum, vel expensarum, vt infra patet.
sed vide modo iste tex. potest intelligi de alio accessorio ad fa-
2 cta statuta. † Exemplum in quæstione quam habui de facto,
vt si statuto cauetur, q victus victori intelligatur condemna-
tus in expensis, adeo q non possit absolui, nisi iudex iurauerit
q absolutus habuerit iustam causam litigandi, modo iudex
absoluit ab expensis victum, sed in sententia non iurauit, q il-
le habuerit iustam causam litigandi: dubitatur, an ex inter-
uallo iurare posset? & videtur q non, per istum tex. quia istud
iuramentum est accessorium ad iam statuta, videlicet, ad ab-
solutionem expensarum. Illa enim non valet, nisi iuretur, ergo
non nisi eadem die iurari potest, vt dicit iste tex. per quem ista
quæstio videtur determinari. Consuetudo tamen aliter inter-
pretata est hoc statutum, videlicet q quandocunque iurare
possit, & forte melius, quia iste tex. loquitur quando est omis-
sa condemnatio vel absolutio, sed in quæstione de qua supra
non fuit omissa absolutio, imo illa fuit facta, sed omissa fuit
qualitas requisita, scilicet iuramentum, vnde illa conditio iu-
ramenti videtur posse impleri quandocunque, secundum
communem obseruantiam. Et primum dictum procedit, vt
etiam incontinenti non possit iudex immutare, bene tamen
potest corrigere verba non mutata sententia, vt infra eodem.
l. actorum. Item procedit etiam si facta sit pronunciatio super
accessoriis, vt illa non possit immutare. licèt glo. fin. hic videa
tur sentire contrarium per fi. huius legis, sed nihil facit, quia lo
quitur in omissis, vt patet in verbo, {desunt,} si ergo condem
nauit in expensis, vel fructibus non potest etiam eadem die,
vel incontinenti absoluere. Sed si omisit condemnare, vel ab-
soluere, bene potest supplere. Secundum dictum, q potest sup
plere eadem die, & non vltra, procedit quando in sententia
nullam reseruationem fecit in omissis, si autem fecit, vt quia
dixit in fructibus vel expensis non condemno, nec absoluo,
quia mihi adhuc non liquet, sed reseruo mihi potestatem cō-
demnandi, nam tunc videtur, q quandocunque possit hoc
facere per l. terminato. & quod ibi not. in glo. secundum vnã
lecturam. C. de fructib. & lit. expen. quam tenet Bar. & etiam
Spe. tit. de dispu. & allega. §. fi. ver. quid si de fructibus. licèt Bar.
non allegat. pro quo facit quod not. per gl. paruam in l. quod
puto. supra fam. ercis. quæ dicit, { saluo quod infra dicã &c.}
sed alij doctores tenent contrarium, q non possit sibi reserua-
re condemnationem, sed si condemnauit, bene potest sibi
reseruare cassationem, & istam partem tenet Innocen. in c. fi-
nem litibus. de dolo & contuma. & Bal. in l. generaliter. C. de
episco. & cleri. in vlti. col. & Abb. in c. j. de sequestra. possess. &
fruct. vbi omnino vide.

LEX XLIII.

1 *Verba sententiæ an intelligantur secundum naturam actionis primæ.*
2 *Verba sententiæ an debeant conformari cum verbis libelli, & nu. 3.*
3 *Iudex potest condemnare in aliud quàm sit petitum, quando illud includi-
tur in petitione.*

1 PAulus respondit eos. † Si plu-
res con-
demnentur in vna sententia, non censetur quili-
bet condemnatus insolidum, sed pro parte, posi-
to q insolidum quilibet teneretur, & qđ petitum fuerit quẽli
bet insolidum condemnari. Item ex persona correi existente
non soluendo, alter correus non tenetur, & quãdo obligatio
2 est diuisa. h. d. tex. cum glo. & suppletionibus docto. † Not. er-
go mirabile ex primo dicto, q verba sententiæ non intelligun
tur secundum naturam actionis primæ, quia in prima actio-
ne quilibet tenebatur insolidum. Et ex verbis sententiæ quili-
bet tenetur pro parte. In contrarium facit l. miles. §. j. supra eo
dem. sed solue vt ibi dixi. Est etiam aliud mirabile, q verba sen
tentiæ non intelliguntur secundum verba libelli, nam dicit
Bar. q hic debet intelligi ad hoc, vt habeat aliquod dubium,
q actor petiit quemlibet eorum insolidum condemnari. Si
enim petiisset condemnari pro parte, nullum haberet dubiũ,
regulariter autem verba sententiæ debent conformari cum
verbis libelli, vt in c. licèt Heli. de simo. & in l. fi. C. de fideicom.
3 lib. † Sed dic q in eo quod non est petitum non debet iudex
condemnare, sed in eo quod est petitum, bene potest condem
nare in aliud quam sit petitum, si illud includitur in petitione.
Nam si petij condemnari in centum, potest iudex condemna
re in quinquaginta quæ includuntur in illis centum, & non
est sententia nulla, licèt non condemnauit, prout fuit peti-
tum, & ita est hic. Circa vltimum dic, quod procedit in de-

bitis priuatis,vt alter pro altero non teneatur, vt hic.& l.lega-
torum.in prin.de leg.ij.Quid autem in publicis, si aliqui repe-
riantur non soluendo, vtrum alij pro illis possit exigi? vide quod
plenè not.Bar.in l.semel. C. de apo.pub.lib.x. & adde hic quæ
not.in Spec.de senten.§.ipes.in fine.

LEX XLIIII.

1 *Gesta cum vero hærede debent seruari per alium ad quem postea hæredi-*
tas causaliter peruenit.
2 *Si agitatum fuit iudicium cum pupillo auctoritate tutoris, debet condemna*
tio concipi in personam ipsius pupilli,cum quo fuit lis contest. & an pos-
sit concipi in personam tutoris,qui non fuit litem contestatus.
3 *Quid in persona domini si lis fuit contestata cum procuratore.*
4 *Per aditionem hæreditatis quando est retractabilis per beneficium restitu-*
tionis in integrum,non expirat substitutio vulgaris, nec ius accrescendi,
immo secuta retractatione reassumit vires,ac si aditio facta non esset,nõ
tamen per omnia.
5 *Vnus casus in quo hodie bonorum possessio non est necessaria.*

1 EX contractu. ¶ † Gesta cum vero hære-
de debent seruari per aliũ
ad quem postea hæreditas causaliter peruenit.hoc
dicit in effectu,& sic est arg.quod gesta cum vero præ-
lato,licèt postea priuetur prælatura,debeant seruari per succes
sorem,secus si non erat verus prælatus,& postea hoc fuit dete-
ctum,gl.est ordi.in l.iusiu.quod ex conuentione.§.j. de iureiu.
hoc tamen dic vt no.l.si vrbana. de condi.inde.Et adde ad pri
mum dictum,quod not.per Doct.in l.si tibi.§. cum possessor.
2 supra.de pact.& l.si post.de consti.pec.†In tex.ibi,{& condem
nata est. } Not. ergo, quod si agitatum fuit iudicium cum pupil-
lo tutoris auctoritate, debet condemnatio concipi in personã
ipsius pupilli, cum quo fuit lis conte. Sed an possit concipi in
personam tutoris,qui non fuit contestatus,sed pupillo conte-
stanti auctoritatem præstitit , quæ sunt inter se diuersa, vt in l.
aliud.infra de verb.sig.videtur quod non,per no.in d.l.j.C. de sen.
In contrarium est casus notabilis in l.si ideo.supra de euic. &
contrarium loquitur in procuratore qui non reputatur ita ea
dem persona quantum ad propositum cum ipso domino si-
cut tutor reputatur cum pupillo,& sic econuerso si fuisset fa-
cta contestatio cum tutore, posset fieri condemnatio in per-
sonam pupilli,vt notat Bar.in l.stipulatio ista.§. alteri.& §.si sti
3 pulet.infra de verb. obl.†Non sic in personam domini,si fuis-
set contest. facta cum procuratore, vt no.in d.l.j.C.de senten.
& ex istis ego defendi hoc anno vnam sententiam, quæ dice-
batur nulla, quia non erat lata in personam illius, qui fuerat
a litem contestatus, & ego consului [a] contrarium,quia ille erat
legitimus administrator illius contra quem fuit lata,& admini-
4 stratorio nomine fuit contestatus,& ita fuit obtẽtum.†In tex.
ibi.{ad cohæredem peruenerunt}& sic non ad hoc allegatur
iste text. quod per aditionem hæreditatis quando est retractabilis
per beneficium restitutionis in integ. non expirat substitutio
vulgaris,nec ius accrescendi,immo secuta retractatione reassu
mit vires,ac si aditio facta non fuisset,non tamen per omnia,
quia si non fuisset facta substitutio, efficeretur hæres directus,
& de iure ciuili.nunc vero non potest effici hæres directus , cũ
ille qui adiuit remanserit directus hæres quia restitutio in in-
tegr. quæ est de iure prætorio non potuit facere quod ille desiste-
ret esse hæres directus,vt l.ij.§.sed quod Papi.C. de mino.Opor
tet ergo,quod substitutus veniat de iure prætorio , quo iure desiit
esse hæres , & sic debet petere bono. pos. intra tempus legiti-
5 mum.†Et iste est vnus de casibus in quo hodie bonorum pos
sessio est necessaria,vt no.in d.§.sed quod Papi.Bar. tamen hic
& ibi tenet,quod etiam de iure ciuili admittatur,non vt efficiatur
directus hęres,sed vtilis,id est,effectualis per l.primam.§.si quis
adita.ad Tertu.Et facit lex defunctus.C.de leg hær. & sic perpe
tuo admittetur vsque ad xxx.annos, vt l.licèt. cum ibi not. C.
de iure delib. & in hoc est magna vtilitas. In tex.ibi. {teneantur.}
videbatur quod non erãt condemnati, nec successerunt con
demnato , & sic sententia lata contra illum videbatur eis non
nocere,vt infra e.l.sæpe.in prin.Sed contrarium est verius,quia
licèt non successerint vt hæredes in hæreditate ipsius condem-
nati, successerunt tamen ibi in hæreditate , a qua se abstinue-
runt per restitutionem in integrum , & quia illa condemna-
tio fuit facta occasione illius hæreditatis, ideo censetur potius
onus ipsius hæreditatis,quàm ipsius condemnati,ideo transit
illa hæreditas ad substitutum,vel cohęredem cum eodem one
re.In tex.ibi.{actionem iudicati.}supple,& etiam officium iu
dicis per quod fit executio contra substitutum vel cohæredẽ. In gl.j.
in fi.ibi, {secundũ quosdã.} supple & malè, quia illa lex fina.
quam J allegat gl. de success. edi. loquitur in plurib. cognatis,
qui non poterant venire de iure veteri nisi de iure prætorio. Et
edictũ prætoris deferebat successionẽ gradatim, quo casu pri-
mo repudiante deferebatur sequenti,per successoriũ edictum.
Sed primo acceptante, licèt postea in integrum restitueretur,
non deferebatur amplius sequenti,sed deferebatur in fiscum,
quia prætor volebat quod postquam semel fuit vni delata cum effe-
ctu, sequentes excluderentur perpetuo ne sua dilatio esset fru-
stratoria.Nolebat.n per suum edictũ eandem successionẽ plu-
ribus deferri cũ effectu, sed si vni erat delata non cum effectu,
quia repudiauerat,bñ volebat posse deferri alteri cũ effectu.Nos
loquimur in illis , qui poterant venire de iure ciuili , vnus ex
testamento, alter illo repudiante, ab intestato , quo casu licèt
primus adiuerit,si tñ aditio est rescissa , non prohibetur alter
ab intest.succedere,vel de iure prætorio secundum cõem opi.
vel de iure ciuili vtiliter secundum opinionem Bartoli.

ADDITIO.

a ¶ Consului.Vide eius consi.318.in impressis ante Andream Asulam.

LEX LVI.

1 *De voluntate iudicis,& partium possunt acta circunduci, & cassari , vel*
cancellari,si nondum lata est sententia.
2 *Acta,dicuntur scriptura quæ fiunt coram iudice,& scripta sunt per offi-*
cialem ad hoc deputatum.
3 *Donatio excedens quingentos aureos cum requirat insinuationem,si aliquis*
notarius fuit rogatus de tali donatione, nec aliter fuit coram iudice insi
nuata , an dicatur insinuata , seu hoc sufficiat , cum notarius sit publica
persona,& iudex.
4 *Quid sit insinuare.*

1 ACta apud. ¶ †De volũtate iudicis,& par
tiũ pñt acta circũduci, & cas-
sari,vel cancellari,si nõdũ lata est sñia.h. d. Sed si-
ne volũtate iudicis,secus,quia ipse interesse prętẽdit,
cũ possit conueniri in syndicatu,si iustiũ nõ fecisset, ideo inter
est sua.Et e conuerso sine volũtate partiũ iudex facere nõ posset,
quia agit̃ de ipsarũ pręiudicio.Postquam verò lata est sñia , posset
ẽt verti pręiudiciũ publicũ,si est lata ex tali causa quod infamet ,
ideo nec de volũtate iudicis & partiũ indistincte põt hoc fieri,
ita intelligit Bar.posset ergo fieri,quando non verteret interesse pu
2 blicũ. † In gl.j.ibi,{quæ apud iudicẽ acta sunt.} Not.istã gl. quod
acta dñr scripturæ quæ fiunt corã iudice, & scriptæ sunt per officia
lẽ ad hoc depntatũ.vt J.de iure fisci.l.in fraudẽ.§.quoties.ĩ ver
bo{cõmentariensis.}& probat in l.præcipimus.C.de appel.& not.
per Bar.in l.cũ iudex.C.de sent.& sic requiruntur duæ plures. s.
3 iudicis corã quo fiãt,& notarij scribẽtis ea. † Et ista induxi his
diebus in quadã quõne,quia in donõne excedente qngẽtos au-
reos requiritur insinuatio,quidã notarius fuit rogatus de tali do-
natione,nec aliter corã iudice fuit insinuata,dicebat hoc suffi
cere,quia notarius est publica persona, & iudex ordinarius , & sic
põt tanquam notarius scribere,& tanquam iudex auctoritatẽ præstare,
arg.corũ quæ hnr in l.iubemus.C.de sac.san. eccl. & l.ij plul. de
a adop.contrarium [a] dixi. † quia insinuare est donationẽ redigere in
4 actis , vel apud acta facere, vt l.donatio fine.& in l.data. C.de
dona.sed instrumentum notarij(nisi ipse sit deputatus ad offi
cium publicum coram magistratu , & confectum in his quæ
pertinent ad officium)non dicitur esse de actis , quia non in-
teruenit duplex persona , sed dicitur simplex instrumentum,
aliàs omnia iura loquentia de insinuatione essent inania , cũ
de qualibet donatione conficiatur instrumentum.In glo.su-
per verbo{terminata.}in fi.ibi,{vel dic tunc fieri nõ potest.}
Hæc vera secundum doct. tamen alio modo cum glo. dicat,
quia glo.dicit quod non potest fieri , quominus sententia lata re-
maneat firma.Intelligit ergo gloss. quod bene valet circunductio
actorum,sed sententia per hoc non infringitur.Iacob.de Are.
tenet quod non valet circunductio,nec fieri potest , quia per hoc
infringeretur sententia per indirectum,quia nõ possunt proba-
ri ea quę sunt necessaria ad validitatem sentẽtiæ,& a sententia
non põt recedi de simplici consensu partiũ,vt not.in d.l.si di-
uersa.C.de transa.nisi deducatur innouationem , vt supra eo.
l.iiij §.ex conuentione.quod not.Bar.autem dicit,quod imo pos-
sint probare necessaria, posito quod acta non appareant , puta , si
de illis esset facta mentio in sententia,puta,lite contest. parte ci
b tata,&c.& esset lata partibus præsentibus, [b] quo casu cessaret
dictum Iacobi de Aret.& ideo ipse intelligit modo quo supra
dixi quod tunc sit verum , quod non possit fieri post sententiam la-
tam quando verteretur publicum interesse,aliàs secus.

ADDITIONES.

a ¶ Contrarium dixi.Vide eius consi.309.in impressis per Andream Asulam.
b ¶ Præsentibus.Adde Alex.consi.136.ij lib.Fe l.consi.74.Anch.consi.39.eundẽ
Pau.consi.50.in impressione prima.Ang.cõs.192.vbi dicit quod sñia lata parti-
bus præsentibus,præsumatur lata ab habente iurisdictionem.

§.Contra indefensos. Hic est casus de vno
quod glo. in l.cum
& minores.C.si aduersus rem iudicatam.dicit , quod non memi-
nit se legisse in iure,videlicet, an valeat iudicium agitatum cũ
adulto curatorem non habente . Nam contractus sine dubio
valet.Secus quando habet curatorem , & non interuenit eius
auctoritas,vt l.si curatorem habens.C.de in integrum restitu.
Ad idem si in iudicio,vt distinguatur , an habeat curatorem,
vel non,declara , vt infra eodem.l.contra pupill.quia si citatur
solus adultus,si tamen postea comparet curator,valet citatio,
& processus,vt ibi not.glo.illa de in integrum restitutio. dicit
quod non meminit se legisse.Sed hic est casus, quod non valet , & sic
non est facienda illa distinctio.

LEX XLVI.

1 *Verbum, condemno, vel absoluo, positum in scriptura sententiæ, potest per iudicem mutari antequam sit pronunciatum, postea non.*
2 *Verba sententiæ etiam postquam sunt prolata, possunt emendari, dummodo tenor & substantia sententiæ non mutetur.*
3 *Sententia an contineatur appellatione actorum.*

1 ACtorum. ¶ † Verbum, condemno, vel absoluo, positū in scriptura sententiæ, potest per iudicem mutari antequā sit pronuntiatum, postea non. h.d. secundum primam lect. gl. quæ non congruit literæ. tamen Bar. dicit eam esse notabilem. Mihi videtur, ꝙ non sit vera modo quo gl. ponit, videlicet, quòd iudex legebat sententiam, & non compleuerat eam legere, nam puto, ꝙ tunc etiam si tale verbum fuerat a iudice lectum, posset immutari, quia non habebat adhuc sententiam pro perfecta, benè est verum, quod dicit gl. Et ista distinctio probatur ex his quę habentur in l. contractus. C. de fi-
2 de instrumen. Secundum aliam lecturam, dicit, † verba sententiæ, etiam postquam sunt prolata, possunt emendari, dum modo tenor, & substāna sententiæ non mutetur. Et ista est bona in se. Et intellige de emendatione, quæ consisteret circa latinitatem, vel ineptitudinem verborum, & tunc quicunque iudex delegatus, vel ordinarius videtur ꝙ posit hoc facere, & tā incontinenti, quàm ex interuallo, quia hic non distinguitur. Si autem verba essent dubia, & sic caderet interpretatio, quæ fuerit mens pronunciantis, tunc habet locum lex ab executione. infra de appellatio. quia posset fieri per maiores magistratus ordinarios, non per delegatos vel minores. vt ibi not. & se-
3 cundum ambas istas lecturas not. † ꝙ sententia continetur ap-
a pellatione actorum, [a] & hoc tenet etiam Ioann. And. in addi. Spec. de sent. § i. licèt Cyn. aliter videatur dicere in l. ij. C. vt lite pendente. Quid autem de sententia absolutoria ab obseruatione iudicij, an contineatur appellatione actorum? vide per Innocen. in c. consuluit. de offi. deleg. Potest enim legi tertio modo, & vt litera iacet, ꝙ loquatur de aliis actis, non de sententia, vt licèt non posit circunduci, seu in totum cancellari, postq̄ lata est sententia, vt in l. præcedenti. in prin. bene tamen posiut emendari, dummodo non contra tenorem sententiæ. non sunt alia.

ADDITIO.

a ¶ Actorum. Adde Bal. consi. 281 in ij. lib. sed an delegatio contineatur appellatione actorum? vide per Lapum allega. 81. & vide allega. supra in l. Paulus.

LEX XLVII.

2 *Interlocutòria an possit ferri contra absentem non citatum.*
3 *Quid si in scriptis.*
4 *In quo ius tertij intelligitur reseruatum, non expedit illum citari.*

1 DE vno quoque. ¶ † Et ad hoc vt valeat sententia debēt esse præsentes vel legitimè citati omnes illi, quos negotium tangit, idest contra quos principaliter fuit actum, & si aliqui sunt præsentes, aliqui non, nec citati. nō valet nisi quo ad præsentes vel citatos. hoc dicit tota lex. Et primo loquitur quando aliqui fuerunt præsentes, aliqui absentes, & non citati vsque ibi, {qui apud.} Secundo vbi fuerunt citati & contumaces, & sic habentur pro præsentibus, & sententia lata tantum inter præsentes tenet. Not. ergo ꝙ si est actum contra plures simul, & lata est sententia contra omnes, potest valere quo ad quosdam, & quo ad alios non. Et propter hoc dicit Bar. ꝙ iudex posset dare sententiam contra quosdam ex eis, & quantum ad alios supersedere, & valebit illa sententia, & hoc probatur in l. non idcirco. supra de iudic. & idem ipse
2 ponit in materia duorum reorum. † Item aduertēdum ꝙ ista lex loquitur in sententia diffinitiua, sed in interlocutoria. dicit Innocen. in c. auditis. de procura. post princ. ꝙ potest ferri contra absentem, & non citatum. Tu dic, ꝙ est verum in senten-
a tia in qua non requiritur magna causæ cognitio, [a] & non est multum præiudicialis, vt l. sed interpellat. § j. supra de arbit. alis secus, vt si absoluit partem ab Instantia iudicij, quæ dicitur diffinitiua, vt not. per Bar. in l. Titia. de accusa. nam requiritur citatio etiam peremptoria, vt in l. properandum. §. & si quidē, C. de iudi. & in c. consuluit. de offi. deleg. Item si pronunciauerat appellationem desertam, vt in l. præses. C. quomodo, & qn̄ iudex. Item ista lex loquitur de personis, contra quas fuit porrectus libellus, vt si non fuerunt præsentes, vel citatæ, non valeat sententia, vt hic. & l. j. §. item cum ex edicto. supra. quę sentent. sine appel. rescin. si autem sint aliæ personæ contra quas non fuit porrectus libellus, prætendunt tamen interesse, vel p̄iudicium ex sententia: licèt illæ non sint citatæ, non redditur sententia nulla. Sed an faciat eis præiudicium, dic vt infra eo. l. sæpe. Et illa fuerunt verba Innocentij, in c. humilis. de maiorita. & obedien. & Bal. in l. si ab eo. C. quomodo, & quando iu-
3 dex. certè etiam glo. hic secunda, hoc vult expresse. † Quid autem in rescriptis, quando princeps aliquid concedit vni, quod tendit in præiudicium alterius? dic vt l. nam ita diuus. suprā de adoptio. nam requiritur ꝙ ille consentiat, & si non consentit, tunc aut principi non fuit facta mentio de iure illius, & non præsumitur voluisse illi præiudicare, vt ibi, & supra de nata. resti. l. j. & l. fin. Aut fuit sibi facta mentio, & tunc princeps non consueuit concedere nisi illo consentiente, vel citato. Si tamen concedit (quod non nisi ex causa fieri debet.) cense-
4 tur voluisse illi præiudicare, vt d. l. fin. de nata. resti. † Vltimo scias, ꝙ in actu in quo ius tertij intelligitur reseruatum, nō expedit illum citari, vt cum petitur bono. poss. quod dic, vt in l. iij. § causa cognita. de bon. poss. & plene per Bar. in l. j. C. qui admitt. ad bon. poss. possunt. ante finem.

ADDITIO.

a ¶ Cognitio. Adde Roma. consi. 72. vbi dicit in quibus interlocutoriis, requiratur citatio, & vide Socin. consi. 12. & an interpretatione rescripti sit quis citandus, vide per eundem consil. 266.

LEX XLIX.

SI exhæredatum. Filiusfa. effectus sui iuris non conuenitur ex ɔ̄tractu celebrato tpe quo erat in patria ptāte, si nō est hr̄s patris, ɔdēnat duntaxat quatenus facere potest, nec deducitur es alienum, licèt secus in donatione. h.d. De mā primę ptis summam hr̄. in tit. qd̄ cū eo. & q̄ sit rō, dic vt ibi. nā factus sui iuris pp capi. dimi. qa vr̄ nouus hō, liberat a prima oblone p tit. de cap. dimi. sed p illud edictū pręt oris qd̄ hr̄ in tit. qd̄ cū eo. restituitur vtili actione ɔ̄ cū quatenas facere pōt, si nō est hæres patris, & de hoc loquitur hic.

LEX LI.

SI quis dolo. Qui dolo suo effectus est nō soluēdo, perdit bn̄ficiū ne ɔueniat vltra q̄ facere posit. h. d. s̄m primam lect. glo. quæ est bona, & notabilis.

a *Missus in possessionem ex primo decreto, licèt non fuerit admissus per debitorem, nec fuerit data tenuta realiter, tamen potest procedi ad secundū decretum, & fieri venditio bonorum.*

1 §. Si quis creditorē. † Si creditor est ɔsecutus q̄rū sibi debet a debitore, vel ab alio, licèt nō ex causa debiti, sed pp dolū suū, qa non pmisit creditorē venire in possess. bonorū, nō pōt de æqtate amplius agere ad debitū. h.d. & est notabilis casus, & qlibet diceret ɔ̄num prima facie, qa illud qd̄ soluitur ex tali dolo, vr̄ solui in pęnā dolosi, & sic vr̄ cedere lucro creditoris p l. id, qd̄ pœnæ. §. j. de solu. Vnde licèt istud sit verū de rigore iuris quātum tū ad casum de quo hic, secus est de æqtate, vt hic patet, dum dicit, {& puto eū improbū esse, &c.} An aūt in aliis casibus, dic, vt d. l. id, qd̄ pęnæ. Et glo. legit hic quatuor modis, tene primam & secūdū. Nam s̄m tertiā & quartā, oportet impropriare tex.
2 dū dicit. {si vēditor.} & exponere, idest emptori. † Not. secūdū Bar. ex scda lect. gl. ꝙ licèt missus in possessione ex primo decr.
a nō fuerit admissus [a] p debitorē, nec fuerit data tenuta realiter nihilominus pōt pcedi ad scd̄m decr. & fieri venditio bonorū.

ADDITIO.

a ¶ Admissus. Sed an talis nō admissio obstet pscriptioni, vide Lud. Ro. sing. suis.

LEX LII.

SI rerum amotarū. Conuentus ex maleficio non habet beneficium, ne exigatur vltra q̄ facere posit. h. d.

LEX LIII.

2 *Ad hoc vt quis dicatur contumax, requiritur quòd sit citatus tribus edictis vel citationibus, vel vna pro omnibus cum peremptoriis quo ad tres effectus, extra quos sufficit vnica citatio.*
3 *Iudex qn̄ vult procedere contra aliquem ratione contumaciæ ad impositionem alicuius pœna, vel mulctæ, requiritur ꝙ iterum ipsum citet, ad dicendum causam quare ipse deberet puniri ratione dictæ contumaciæ.*
4 *Citatus a iudice incompetenti, licèt non compareat, non dicitur contumax, quando erat notorium eum esse incompetentem.*

1 COntumacia. † Lex ista continet quatuor dicta in materia contumaciæ. Ex primo dicto not. argu. ꝙ contumacia est delictum. quod patet, quia punitur, & sic ex forma statuti condemnatus pro maleficio, vel delicto, potest impune offendi, similiter poterit offendi condemnatus propter contumaciam. de hoc dic vt in l. omne delictum. §. contumacia. de remil. per Bar & per Cyn. in l. j. C de crimi. stelio. Et declara istud primū dictum vt glo. & in Spec. de contu. per totū.
2 † Ex secundo dicto not. ꝙ ad hoc vt quis [a] dicatur contumax,
a requiritur ꝙ sit citatus tribus edictis, vel citationibus, vel vna pro

ADDITIO.

a ¶ Et adde quis dicatur contumax, ac quotupliciter, per Spec. tit. de expens. §. iij ad princip. per Card. in clemen. j. de dolo & contum. i. in viij. q. alio. & per Barto. in l. fin. iij. col. versic. pro huius declaratione. ff. de in integ. restitu.

pro omnibus cum peremptoriis. Sed hoc est verum, quãtum ad tres effectus, scilicet vt posit procedi ad sententiam diffinitiuam, vel absolutoriam iudicij, vel ad misionem in possessionem ex primo, vel secundo decreto. Extra istos casus ꝙ sufficiat vnica citatio, siue peremptoria, ita not Innocen. c.ad peti
3 tionem.de accusatio. † ex tertio dicto.not. argumen. ꝙ quando iudex vult procedere contra aliquem ratione contumaciç, ad impositionem alicuius poenæ vel mulctæ, requiritur ꝙ iterum ipsum citet ad dicendum causam, quare ipse nõ debeat puniri ratione dictæ contumaciæ, quia possibile est ꝙ in actis sit positus pro contumace, & tamen re vera nõ est cõtumax, quia fuit impeditus comparere iusto impedimẽto. Et ista practica habetur ibi etiam per Bar.in l.iij.§.ti ad diem. de re mili.
4 †Ex primo casu nota ꝙ citatus a iudice incompetenti, licèt nõ compareat, non dicitur contumax, hoc est verum, quãdo erat notorium ipsum esse incompetentem, aliàs secus, quod dic vt l.si quis alic.supra de iudi.in l.ij. supra si quis in ius voca. non ierit.& quod plene not.Innocen.in c. ij. de dila. Et adde quod not.per Bal.in l.generaliter.C.de episco.& cleri.

LEX LIIII.

1 *Pupillus citatus si non compareat, an constituatur in contumacia, & an valeat citatio.*
3 *Quid in adulto.*
Quid in absente causa reipublica.
4 *Quid in eo qui non comparuit, quia fuit vocatus ad maius tribunal.*
Quando quis citatur a duobus, cui teneatur parere.

1 CONTRA PUPILLUM. † In ista l.ponuntur quatuor personç quç per citationem non constituuntur in cõtumacia, scilicet pupillus, & sic videtur casus ꝙ citatio facta de pupillo nihil valeat. Debet ergo quis facere citari tutorem. Sed Barto.videtur dicere contrarium in l.j.§. sufficit.de administra.tuto.& de tutel.l.& habet.§.si pupillus. Breuiter dic, ꝙ aut est infans & indistinctè non valet, vt not.glo.in l.iiij.in prin.supra de in ius voc. Aut est minor infante, & tunc glo.ibi dicit, ꝙ debet citari tutor, vel etiam pupillus cum auctoritate tutoris, idest simul cum tutore. Sed Bar. in locis præallegatis videtur dicere, ꝙ sufficit citatio pupilli, quia videtur citatus, vt compareat legitimè, scilicet cum tutore. Breuiter dic
2 † ꝙ aut pupillus solus citatus non comparuit, nec alius pro eo, & tunc citatio non valet, quantum ad hoc, vt posit contra eum perueniri ad diffinitiuam, & ita loquitur hic: nec etiam ad interpositionem secundi decreti, quod est prçiudiciale. Sed quantum ad hoc vt posit perueniri ad primum, bene videtur ꝙ sufficiat, quia sufficit ꝙ non defendatur, & non est magni præiudicij. Nam pupillus patitur misionem ex primo decreto.vt l.hæc autem.supra quibus ex causis in possessio.eatur. & l.apud Iulianum. Si autem comparuit, tunc talis citatio dicitur fuisse valida, licèt de tutore non fuerit facta mentio. & ita
3 intelligo, & saluo opinionẽ Bar. † Secunda persona est adultus, in quo dic idem, vt si ipse fuit citatus, & nemo pro eo cõparuit, non reputatur fuisse contumax, & sic non potest procedi ad diffinitiuam. Tertia persona est absens causa reipublicæ. & tunc gloss. dicit ꝙ tenet citatio, & valet sententia, tamen non cum effectu, quia potest in integrum restitui. Et sic licèt hic videantur comparari, tamen comparatio non est per om-
4 nia. †Quarta persona est ille, qui non comparuit, quia fuit vocatus ad maius tribulal, nam excusatur a contumacia. Adde quod not. in l. ij. infra de custodia reorum. per Barto. & vide quod notatur in Spec.de excep §.ii. Et cui teneatur citatus parere quando citatur a duobus, vide in c.pastoralis.§.ti. de offi. deleg.de appella.c.cum parati.& c.si duobus.

LEX LV.

1 *Iudex non potest suam sententiam diffinitiuam corrigere.*
2 *In sententia in qua pronunciatur non esse procedendum propter ineptitudinem libelli, an iudex delegatus desinat per eam esse iudex.*
3 *Quid si absoluit partem ab instantia iudicij, & vide alium casum remissiuè in quo desinit.*
Tabellio an posit corrigere errorem suum.
4 *Iudex si pronunciauit se non esse iudicem competentem, an posit causam reassumere.*

1 IVDEX. † Iudex non potest suam sententiam diffinitiuam corrigere.hoc dicit. Et potest intelligi duobus modis. Primo in iudice delegato, & tunc etiam si sententia sit nulla, desinit esse iudex ex toto, merito non potest corrigere. & vide Innocen. in cap.ex literis.de offi.de.c.fallit quando esset nulla, quia non seruasset formam rescripti, quia tunc non desineret esse iudex. per l.quod tamen.in principio.cum ibi not. supra de arbit. & hoc tenet etiam Floria.in c.causam quæ.extra de electio.& ibi Imol.in c.veniam.xxxv.quæstio.viij. Et sic esset idem, quod in ordinario. Secundo potest intelligi in ordinario, & tunc procedit ista lex quando sententia nõ est nulla, sed iniusta, & tũc
a desinit esse iudex [a] in illa causa, non ex toto. Si autem sententia esset nulla, tunc etiam in illa non desineret esse iudex, & posset in eadem causa sententiare, vt in l.præses.C. quomodo, & quando iudex. Quod qualiter intelligitur habetur.infra eo. l.cum quærebatur.& in l.si vt proponas.eo.tit. quõ, & qñ iudex. Et prædicta in sñia diffinitiua, & quantum ad substãtiam sententiæ, quantum aũt ad verba non mutata substantia. dic
2 vt §.eo.l.actorum.† Item quid in sententia, in qua pronunciatur non esse procedendum propter ineptitudinem libelli, vtrũ iudex delegatus desinat per eam esse iudex? dic quòd non, vt no.in Spec. de offi.iudi.§.deseruit. versi. sed quid si opponens,
3 vel obiiciens.†Item quid si absoluit partem ab instantia iudicij, dic idem vt not.Iuno.in c. consuluit. de offi.deleg. De vno alio casu quo nõ desinit, vide ĩ eodem.l.cum quærebatur. vbi præd.dixit se hic omisisse.Item quid de Tabellione, vtrum pos
b sit corrigere errorem suum? [b] dic vt in Specu. de instrumentorum editione.§.postremò.versicu.sed nunquid contrà cum, &
4 in l. si librarius.infra de regulis iuris. per Barto. † Item quid si iudex pronunciauit se non esse iudicem competentem, quæ pronunciatio est interlocutoria? Respond.aut est delegatus, & non potest reassumere causam etiam partibus consentientib. quia desiit esse iudex, vt in c.significantib.de offic.dele. Aut ordinarius.& tunc secus.vt no.Bald.in d.l.si præses.C.quomodo & quando iudex.& dixi supra eod.l.quod iussit.

ADDITIONES.

a ¶ Esse iudex. Et an idem sit in delegato a principe, vide hic per Angelum & dicit ꝙ non. Bald.verò contrariũ tenet in l.si vt proponis.C.quomodo & quando iudex.& ibi vide ꝙ in delegato ad vniuersitatem causarum, & alia ad materiam huius legis.

b ¶ Errorem suum. De hac materia, vide late Dec.in l.si librarius.ff. de reg. iur.

LEX LVI.

1 *Sententia, iusiurandum, & etiam confessio in iudicio facta, paratam habet executionem.*
2 *Si in fine instrumenti continetur, quòd debitor detulit creditori iuramentũ, qui iurauit omnia, & singula supradicta esse vera, an tale instrumentum de iure communi habeat executionem paratam.*
3 *Quid in instrumento confessionato seu guarentigiato, in cuius fine debitor confitetur omnia, & singula supradicta esse vera.*

1 POST REM IUDICATAM. ¶†Sententia, iusiurandũ, & etiam confessio in iudicio facta, paratam habent executionem. h. d. Quantum ad sententiam clarum est. Et dic vt supra eodem.l.iij.in prin. & §.si ex conuẽ-
2 tione.sed quantum ad iusiurandum non, tene menti. † quia per h.d.Bar. in l.ij.§. de iureiuran. ꝙ si in fi. instrumenti contineretur, quod debitor detulit creditori iuramentum, qui iurauit omnia, & singula supradicta vera esse, tale instrumentum haberet executionem paratam de iure communi, etiam si nullum statutum hoc diceret. Et posito ꝙ dicta clausula in instrumento non contineretur, non posset incipi ab executione, vt infra eo.l.si cum nulla.& miratur, ꝙ practica non adinuenit istum modum exequendi, cum sit iudicium, licèt inuenerit modum guarentigiæ, de quo statim dicam. Sed Bal.in l.j.C.de iureiur. tenet contrarium reprehendendo Bar. quia iuramentum non habet executionem, nisi quando est decisiuum dubij, de quo loquitur totus titulus de iureiur. Sed in casu isto, tempore contractus non erat ortum aliquod dubium, ergo tale iuramentum non potest dici decisiuum litis, quæ non deciditur nisi orto dubio. Requirit ergo Bald. ꝙ tale iuramentum
3 deferatur ex postfacto, ad hoc vt habeat executionem. † Sed
a plus placet opi.Bar. [a] quantum ad vltimum de confessione, videtur ꝙ instrumentum confessionatum, quod communi vulgari dicitur guarentigiatum, puta, quando in fine continetur clausula, ꝙ debitor confitetur omnia & singula supradicta vera esse, & notarius tanquàm iudex ordinarius faciat sibi præceptum, ꝙ debeat soluere, quandocunque fuerit requisitus, tale instrumentum habet executionem paratam, etiam de iure communi, posito ꝙ nullum statutum hoc diceret, quia continet confessionem iudicialem, cum notarius sit iudex ordinarius, & potest exercere iurisdictionem inter consentientes. Vnde sicut præceptum iudicis factum in confessum coram eo haberet executionem, vt l.si debitor, cum ibi notatis supra de iud.ita & tale præceptum notarij. Communiter tamen statuta hoc disponunt, tollendo dubium, quòd posset esse, quia videtur hic debere intelligi de confessione facta coram iudice administrationem habente, qualis non est notarius. In aliis autem locis est consuetudo, quòd in instrumento, debitor cõstituit procuratorem vnum, vel plures, quem vel quos nominaret creditor ad confitendum debitum ad instantiam creditoris. Et tunc creditor quando vult instrumentum executioni man-

ADDITIO.

a ¶ Opi.Bart.de hac eius opi.vide per Soc.consi.232.

ni mandari, eligit quem vult,& facit ipsum venire coram iudice,& confiteri debitum secundum tenorem instrumenti.Et hoc facto, petit instrumentum executioni mandari, vel dictam confessionem, & ita practicatur in curia Romana, & omnes istæ practicæ emanauerunt propter istum textum, & per alios similes dicentes,ꝙ confessio in iure habetur pro iudicato,vt infra titu.j.l.j.

LEX LVII.

1 *Quis possit cognoscere de exceptione, quòd quis non possit esse iudex propter defectum ætatis, & quando debeat opponi exceptio concernens iurisdictionem.*

2 *Quando princeps ex certa scientia concedit aliquid alicui inhabili, censetur ipsum habilitare, & secum dispensare.*

1 QVidam consulebant. † Maior xviij.ann. potest esse iudex delegatus, & ordinarius. Minor autem xviij. & maior pupillo potest esse in duobus casibus. scilicet si datus est a principe ex certa scientia, vel ab inferiore a principe de consensu partium: aliàs secus, & semper allegatur. Et ex ista lege fuit extracta Decret. cum vigesimum. de offic. delega. Illa tamen contradicit huic, quia illa vult, ꝙ minor xviij. non possit dari iudex, etiam de consensu partium, sed ista lex vult contrarium. Et glo.ibi, intelligit istam legem in quæ vult, ꝙ minor possit dari de consensu partium de minore viginti.maior tamen decem & octo, quia si esset minor decem & octo non posset dari,etiam de consensu partium,vt ibi. Et vide bonam glossam,quæ declarat istam legem in l. cum prætor.§.j.circa fin. supra de iudic. Nam sunt distinguendæ quatuor ætates. Aut enim est impubes, & indistinctè non potest esse,nec ordinarius,nec delegatus, vt in dicta l.cum prętor.in verbo, {impubes.} quod videtur verum, etiam si detur a principe,quia cum patiatur defectum consensus,qui est de iure naturali,non potest ipsum princeps supple
a re. ᵃ Aut est maior pupillo,minor tamen decem & octo,& potest esse. in duobus tamen casibus vt hic in ver.certè. cum sequentibus,& alio seq. Aut est maior decem & octo,& tunc potest esse indistinctè.vt hic in principio versiculi, nisi minor. a contrario sensu. Non tamen compellitur,vt in l.cum lege. supra de arbit. & in hoc si erat minor viginti, maior tamen decem & octo. Si tamen maior viginti, tunc potest esse & compellitur,nisi petat restitutionẽ in integrũ,vt in dicta l.cum lege.
2 † Quis autem possit cognoscere de ista exceptione,& quando debeat opponi exceptio concernens iurisdictionem, vide hic plene per Bar.& per Innocen.in cap. scissitatus. de rescriptis.
3 † Allegatur etiam ista lex, ꝙ quando princeps ex certa scientia concedit aliquid alicui inhabili, censetur ipsum habilitare, ᵇ & secum dispensare,vt si Papa faciat episcopum aliquem minorem trigesimo anno, cum non debeat esse, nisi compleuerit,vt in cap.cum in cunctis.de electio. & facit l. Barbarius.de offic.præto.& l.apud idem Vlpianus.§.primo.de excusatio.tuto.vbi sufficit sola scientia principis,vt videatur dispensare cum inhabili.Non sic in inferiori a principe,etiam in casu,in quo potest dispensare, quia non sine causæ cognitione debuit dispensare, ideo si non adhibuit eam, non dicitur dispensare,vt notatur per Innocen.in cap. veniens. de filiis presbyte.& per glossam in cap.primo.de ætate & qualitate. Cætera vide hic per Barto.& adde quod not. in Spec. de leg. §. sunt quoque.versi.principes. In fine legis ibi. {princeps enim qui ei magistratum dedit.} supple ex certa scientia,& iste versicu. venit ad declarationem versiculi præcedentis. proinde. & in versiculo certè. non autem versicu. sed & si fortè. quia ille loquitur quando datus est ab inferiore a principe,& tunc requiritur,ꝙ detur de cõsensu partium, ad hoc vt possit esse iudex. Idem tamen est dicendum,quando datus esset a principe non ex certa scientia, vt si datus esset de consensu partium, valeat non minus, quàm si ab inferiore principe. Et notandum ꝙ vsque ad versiculum certè. loquitur de minore vigesimo quinto anno, maiore tamen decimo octauo. in illo autem versi. de minore xviij.

ADDITIONES.

a ¶ Supplere. Adde Abb.in dicto cap. cum vicesimum.idem tenentem. sed Moder. contra, cum quibus etiam ibi Felin. per gloss. in cap.statutum.in verbo, canonicis. de rescriptis. qui dicunt, quod non valet commissio facta pupillo canonico, nisi princeps id faciat ex certa scientia, quia princeps licet non in totum, tamen in vna causa potest dispensare, & ei dabitur accessor.

b ¶ Habilitare. De hoc per Cal. consil. 6. de rescriptis.& per Oldr. consil. 325 vsque ad finem consiliorum.

LEX LVIII.

SI cum nulla. ¶ Ab executione non est incipiendum,hoc dicit.Facit l.i.C.de excep.rei iudica.& l.vnica.C.de prohib. sequest. pec. & tunc videtur incipi ab executione, quando præcedit sententia, vel iuramentum decisiuum, vel confessio in iure. Alias secus,vt supra eodem.l. post rem. Videtur etiam posse dici, ꝙ licèt executio fuerit male facta non præcedente aliquo prædictorum, si tamen cum petitur retractari,offeratur incontinenti probatio de debito, non sit retractanda per l.fin.supra quod metus causa. Vel dic,quòd ibi loquitur quando potuit executio fieri, tamen fuit omissum aliquid quod esset fiendum,puta,citatio partis,secus si fieri non potuit, & de intellectu illius §. not. in tractatu represaliarum. per Barto.

LEX LIX.

2 *Si fuit mihi condemnatus ad restitutionem talis fundi, & etiam omnium fructuum perceptorum vsque in illum diem, & sic non fuit declarata quantitas fructuum,an valeat sententia in fructibus, & nu. 3.*

3 *Si aliquis fuit mihi cõdemnatus ad restitutionem domus,cum massaritiis, an valeat sententia in massaritiis non specificatis.*

1 IN summa. ¶ † Sufficit ꝙ in sententia exprimatur certa quantitas per se vel per relationem ad libellum, alias non valet sententia incerta,etiam circa accessoria.Item sufficit ꝙ in ea contineatur condemnatio, vel aliquid quod ei æquipolleat.hoc dicit.not.vsque ad §. si quis ex edicto. In tex. ibi, {vel quo alio verbo hoc significauerit.} Supple posito quòd non condemnauerit, vt si declarauerit aliquem esse debitorem meum,nam videtur ipsum cõdemnare,vt in l. quid tamen.§.si arbiter.supra de arbitris.In tex.ibi, {non rectè pronunciant.} supple quantum ad vsuras, sed in sorte bene, ta
a men tenet condemnatio, si fuit expressa certa quantitas. † Et per istum tex.videtur, ꝙ si quis fuit mihi condemnatus ad restitutionem talis fundi,& etiam omnium fructuum perceptorum vsque in illum diem si non fuit declarata quantitas fructuum, non valet sententia in fructibus. Et ita dicit Richard. Malumbra,per istum textum,vt refert Bald.in l.j.C.si secundo
3 nupsc.mulie. † & eodem modo si aliquis est mihi condemnatus ad restituendum domum cum massaritiis, non valet in massaritiis,si non fuerunt specificatæ,& eodem modo in prædictis non tenet petitio,si quis petat condemnari ad rem cum fructibus,vel massaritiis ibi existentibus. & ita not. Barto. in l. iii.§.armamenta.supra de rei vendica.per illum textum.In cõ
a trarium fortiter facit ᵃ quod not.Innocen.cap. cum dilecti. in principio.de ordine cog.in cap cum ad sedem.de restitutione spoliatorum.& in cap.inter dilectos.de donationibus. ante finem. in quibus dicit, ꝙ in accessoriis procedit libellus & sententia incerta. Vnde valet condemnatio de restituendo castrum cum pertinentiis,vel cum omnibus damnis,& interesse perceptis a die spoliationis. Potest dici ꝙ aut loquimur in vsuris,& tunc propter ipsarum odium habet locum quod hic dicitur.Aut in aliis accessoriis,quæ non sunt odiosa:& tunc aut possunt de facili specificari,& habet locum l. iii.§. armamẽta. de rei vendica.Aut non sic de facili possunt specificari,vt contingit in fructibus perceptis, de quibus actor potest esse non informatus, & tunc potest procedere libellus & sententia incerta, & ita loquantur dicta Innocentii in locis præallegatis. Pro ista distinctione facit glo.in l.iii. de sententia quæ sine certa quantitate.ibi,in glo. fin. dum dicit, vel si non est possibile an. hic tamen passus non est sine dubitatione, & facit quod not.Cyn.in l.cum propria.C. si quis alteri vel sibi. facit etiam quod habetur in l.ii in emptione.in prin.de contrahen. emp. vbi in accessoriis non ita nocet dissensus, sicut in principali.

ADDITIO.

a ¶ Fortiter facit. Adde Alexan. consi. 22. ij. lib.

1 *Sententia lata contra defunctum non valet,nec ligat hæredem.*

2 *Si actor contra hæredem prosequatur litem cœptam contra defunctum, cautus sit vt eam prosequatur contra hæredem, non autem contra defunctum.*

1 §. Si quis ex edicto. † Sententia lata contra defunctum non valet, nec ligat hæredem. hoc dicit. & hoc est verum siue iudicium fuerit inchoatum cum defuncto, vt hic, & l. penultima. infra, quæ sententia sine appellatione rescindan. Siue fuit inchoatum postquam ille defunctus est, tanquam si viueret, aliquo pro illo defensionem suscipiente, vt in l. de qua re.
2 supra de iudiciis. §. primo. Licèt ergo in primo casu instantia cœpta cum defuncto transeat in hæredem, vt in l. si cum hominem.de fideius.Actor tamen debet esse cautus, ꝙ prosequatur litem ꝯ hęredem,& faciat hæredem condemnari,non
a autem contra defunctum,quod tene menti.ᵃ In tex.ibi,{quia morte rei edic.peremptorium soluitur.} Videtur ergo per istũ tex.

ADDITIO.

a ¶ Tene menti. Adde Angel. consil. 233 vbi ponit,quando valeat sententia lata contra mortuum.

tex. q tempore factæ citationis viuebat. Sed in termino quo debuit comparere, erat mortuus, & adhuc habet locum, quod hic dicitur, quia illa citatio fuit per mortem perempta, & dissoluta. Oportet ergo ex integro facere citari hæredē, & ipsum condemnari. vt hic apparet.

LEX LX.

1 *Citatio non arctat illum qui propter infirmitatem comparere non potest, & ideo sententia lata virtute ipsius non valet.*

2 *Citatio an arctet illum qui est in carceribus, si potuit mittere procuratorē, & non misit.*

1 QVæsitum. ¶ †Citatio non arctat illum qui propter infirmitatem [a] comparere non potest, & ideo sententia lata virtutē ipsius non valet. h. d. Et gl. hæc est notabilis, quæ semper allegatur, & intelligit hoc verum, quādo iudex sciebat impedimentum, alias valet mero iure, sed datur contra eam restitutio ex clausula generali, si qua mihi iusta causa, vt in l. fi. §. de in integ. resti. & est singularis intellectus ad hanc l. per quod patet, q quando iudex scit, q iurisdictio sua sit labilis aliqua exceptione, non valet processus eius contra absentē. vide Abb. in c. si duob. de appel. vbi de hoc est casus no. in ver. nisi iudex cognouerit, supplendo, vndecunque cognouerit &c. impedi-
2 mentum citati. †Et idem de quolibet alio impedimento, si citatus erat in carceribus communis, ita no. Bal. in l. ij. in fi. §. de in ius vo. Sed Bartol. in l. is qui reus. circa fin. de publicis iudi. videtur dicere contrarium, q imputet sibi quare non misit procuratorem, & istum casum pluries vidi de facto Florentiæ. Potest distingui, aut fuit sibi habile procuratorem mittere, quia ibi ampla erat copia procuratorum, & causa non erat multū ardua, & de hoc est tex. in c. ij. de procu. & procedit hoc secundū dictū. Aut alterū istorū deficit, & procedit primum dictū, & ad hoc vide l. ij. post prin. si quis cau. dum dicit, q iudex iubet diem iudicij esse diffusum, &c. i. differendum quando scit citatum impeditum fore. Cætera vide hic per Bar. Not. etiam glo. j. dum intelligit istam legem, & etiam si sententia lata sit, pro impeditio comparere. Ratio est, quia non valet etiam pro eo, si non est contumax, vt no. §. in l. furioso.

ADDITIO.

a ¶ Infirmitatem. Adde vt per Io. And. in addit. ad Spec. in ti. de procur. §. ratione constituentis. in fi. & de carcerato vide Ang. consi. 65.

LEX LXI.

IN iudicati. ¶ Legem istam declara, vt nota. per glo. supra eodem l. inter eos. & etiam per Bartolum.

LEX LXII.

CVm quærebatur. ¶ Ista lex potest intelligi duobus modis. Primo secundum Dyn. quòd hic iudicauit perperam. idest iniustè, quātum ad ius litigatoris. Erat tamen sententia mero iure valida hoc dicit. & nunc cōcordat cum l. Pau. §. eod. & limita, vt ibi habetur, q non potest corrigere eadem die etiam incontinenti, postq̄ habuit sententiam pro perfecta & absoluta, benè tamen potest supplere quæ omiserat circa accessoria eadem die vt ibi. Secundo potest intelligi, q pronunciauit perperam, idest nulliter. & ita intelligit hæc glo. & tunc dic, q si erat iudex delegatus, non potest iterum pronunciare eadem die, vel etiam alia ex eisdem actis, vel etiam aliis, quia desiit totaliter esse iudex, vt supra eodem l. iudex. nisi sibi iterum causa committeretur, vel nisi esset nulla, quia lata contra formam rescripti, vt ibi dixi, vel propter iustum er-
a rorem facti, [a] qui fuit in iudice, vt not. Innoc. eleganter in c. j. extra eodem tit. de re iudi. quia tunc non desineret esse iudex, & istum casum omisit in d. l. iudex. Secundo potest intelligi in ordinario, qui non desinit esse iudex, quando sententia est nulla, & ideo tunc debet intelligi, q non potest iterum pronunciare eadem die, supple, vel alia ex eisdem actis si defectus nullitatis fuit in sola sententia, nō in actis, sed ex aliis sic, secundū gl. & Bar quod etiam ex eisdem actis, si defectus nullitatis fuit in sola sententia, non in actis, vt fuit lata die feriata. Nam ea non obstante, non poterit citari pro alia die non feriata, & iterum pronunciari. Si autem defectus nullitatis reperiatur etiam in actis, tunc quatenus reperitur, debent acta reintegrari. Si enim reperitur in omnibus, omnia debent reintegrari, putà, si fuit inchoatum iudicium contra defunctum tanquam si viueret, nihil valent acta a principio vsque ad finem. vt in l. de qua re. §. j. §. de iudi. Oportet ergo inchoare nouum iudiciū cōtra hæredem. Si autē esset in parte actorum, quia fuisset inchoatum iudicium cō viuētem, & in medio litis mortuus est, postea fuit facta persecutio contra defunctum, certè reintegrabuntur illa, quæ facta sunt tempore mort. suæ non præcedentia, dummodo superfit de tpe instantię. Aliàs oporteret inchoari litem de nouo, ita intellige quod hic not. Bar. & in l. si vt proponis. C. quomodo & quando iudex. iuncta l. si accusatus. de adult.

Quid autem in primo casu, quando fuit defectus in sola sententia, vtrum iudex antequam iterum pronunciet, debeat cognoscere de illa nullitate, & super ea pronunciare? tangit hic Bartol. distinguendo & in dicta l. si vt proponis. & in l. fi. C. de senten. quæ sine certa quanti.

ADDITIO.

a ¶ Facti. Adde Card. cōsi. 32. & intellige dcm̄ Inn. solum procedere in collatione beneficii, nō aūt generaliter, qa contra Inno. tenet Bal. in l. si vt proponis. C. quo & qn̄ iudex. & adde Host. & D. Ant. in d. c. j. & faciunt iura alle. per Fel. in c. in literis. extra de officio deleg. vbi prædicta refert, & sequitur.

LEX LXIII.

2 *Dominium rei datæ in dotē est mariti, & ad ipsum pertinet agere rei vēdi.*

3 *Si patiatur alium tale dominium in iudicium deducere, an sententia lata contra eum præiudicet ipsi marito, & nu. 5.*

4 *Quando debeat citari tertius, de cuius interesse prætendit, ad hoc vt sibi præiudicium fiat.*

5 *Quòd aliquando sententia lata contra vnum præiudicet alteri, etiam ignoranti, & non citato.*

6 *Vbi iudicium agitur inter aliquos, quod posset præiudicare tertio prætēdēti aliquod interesse, an sufficiat, q ille tertius qui scit cām agitari, veniat ad iudiciū, & protestatur quòd illud iudiciū vel sñia nō habeat sibi nocere.*

7 *Si scio aliquem litigare nomine meo seu procuratorio nomine meo cum non sit, an sententia lata contra eum mihi præiudicet.*

1 SAepe constitutum. †Sententia lata contra vnū non præiudicat alteri etiam scienti, si alter eorum ab altero causam non habebat super eo de quo pronunciatum est. Secus si causam habebat, quia tunc præiudicat alteri scienti, non autem ignoranti. h. d. ista l. magistra & singularis, & de hoc etiam habetur extra eodē. c. quis. & ibi plene per Inno. Et primo ponitur vna rña vsq; ibi, {quod tamē.} Secundo exemplificat eam duobus modis, & ambo loquuntur, quando ille alius contra quem non fuit lata sententia volebat deducere in iudicium rem, vel ius diuersam vel diuersum ab illa quę fuerat deducta per primum, licèt procederet ex eadem causa vel fonte, & hoc vsque ad vers. sed scientib. vt in duob. hęredibus eiusdem debitoris, vel credi. Nam actio actiue & passiue diuiditur inter hęredes, igitur si vnus tantum conuenitur, vel agit, & fertur sententia contra eum in parte sua, non pręiudicat alii in parte illius, quia super illa nulla est lata sñia, & sic res diuersa. dependet tamen ab eadem causa a qua dependet illa super qua est lata, & tunc quia diuersa censetur dependere a causa diuersa, quantum ad effectum pleni præiudicii, qđ in illa non sit, bene tamen fit qualequale pręiudicium attento, q ex eadem causa vere procedit, quia iudex in secunda causa facilius mouebitur ad pronunciandum, contra secundum in parte sua, propter primam, & propter hoc potest alter appellare a sententia lata contra primum, vt j. de app. l. a sententia, & aduerte quia intelligo istum primum, & ista duo prima exempla, q non præiudicet cohęredi, etiam si fuit citatus, & voluit comparere, quia sciebat ius suum vbique durare, & non habebat se īpedire de parte cohęredis in iudiciū deducta, postq̄ sua deducta non erat. Non sic dico in casu qui ponitur circa fi. huius l. ibi. dicam secundo, in ver. sed scientib. loquitur quando alter qui non fuit in iudicio, habebat eam ab illo qui in iudicio fuit, & contra quem sententia lata est, & volebat deducere in iudiciū illud idem quod fuerat deductum in primo, & super quo erat pronunciatum pro aduersario, & contra illum a quo habebat causam, & de illo ponuntur tria exempla. Primum in debitore qui passus est creditorem experiri in re illi hypothecata, nam in hypothecaria creditor habet deducere in iudicium dominium ipsius debitoris, vt l. & si nondum. §. quod dicitur. supra de pignor. si ergo pronuncietur contra creditorē ex eo, quia debitor qui pignorauit, nō erat dominus, sed erat ipse possessor, vel aduersarius, talis sententia nocet debitori, qui sciuit creditorem super hoc litigare, & tale dominium in iudicium fore deductum, si talis debitor vult idem iterum deducere, & ita debet intelligi. Sed si fuisset contra creditorem lata ex alia causa, quæ non tangeret dominium debitoris, non præiudicaret debitor in suo dominio. Et aduertendum, quia isto casu ille alter debitor non habebat causam a debitore, sed potius econuerso, & tamen est idem, quod quando habebat causam vt in sequentibus duobus exemplis, quia siue ego habeam causam a te, siue tu a me, sententia lata contra me præiudicat tibi scienti me litigare, de eo quod ad te pertinet illud in iudicium deducere, quia poteras, & debebas in iudicio comparere & mihi assistere, & probationem inducere etiam me inuito, iuxta no. in l. si suspecta. in prin. §. de inoffi. testa. per glo. & ita intelligo istum tex. dum assignat rationem quare noceat tibi, quia poteras me prohibere, idest poteras me inuito in iudicio comparere, & mihi assistere. Nam non potes me creditorem prohibere quominus agam hypothecaria, & in iudicium deducam dominiū tuū. vt hic habetur in glo. quæ incip. {ar. pro vtroque.} Sed bene poteras me inuito assistere, & intelligendo isto modo procedit clare.

2 clarè. ¶ †Aliud exemplum de re data in dotem. ¶Nam domi
nium est mariti, & ad ipsum maritum pertinet agere rei ven.
vt in l.doce ancillam. C.de rei vend. Si ergo patitur ipsum dan
tem puta mulierẽ, vel socerum tale dñium in iudiciũ deduce-
re, snia lata ↄ eum sibi præiudicat, quod est intelligendũ, qñ est
lata taliter, ꝙ ex ea apparet dñium non fuisse translatũ in ma-
ritũ, vt quia aduersarius probauit se dñm. Et sic mulier tanꝙ
non dña tradere nõ potuit in dotẽ. ¶ Secus si alio modo suc-
cumberet, ita ꝙ ius mariti posset se compati cũ illa snia, vt qa
reus fuit absolutus, qñ mulier, vel socer non probauit dñium,
vel quia non erat dña tpe quo egit, sed maritus, & sic non per
tinebat ad eam agere, vt in d.l. doce ancillam. ¶ Nam de iure
mariti non est pronunciatũ, ideo non noceret. Idem dicas in
tertio exemplo, qñ venditor post rem venditã, & traditã, &
sic dñium translatum ageretur rei vendi. & succumberet, qa
tertius possessor probauit se dñm, vel ẽt si fuisset conuentus,
quia possessio ad eundem venditorẽ redijsset, & alius egit ↄ
eum rei vend. & pronunciatus est dñs, nocet.n. emptori volen
ti iterum in iudiciũ deducere idem dñium, secus si ex alia cã
succubuisset, quæ posset se compati cum dñio emptoris. ita sa
3 nè intellige ista exempla fm doct. ¶ † Et aduertendũ quia præ-
dicta omnia intelligo, ẽt si iste tertius nunꝙ fuit citatus, quia
sufficit sola scientia de iure suo per illum in iudicium dedu-
cto, postꝙ alter ab altero causam habebat, & hoc vsq; ibi. {cur
autem.} Ibi assignat rationem diuersitatis. Inter duo prima
exempla primæ partis, & ista tria secundæ partis, quam tamen
rationem declara, vt supra dixi, & hoc vsque ibi, {diuersa cã
est.} ¶ Ibi quarta, vel quinta pars principalis, quando alter
ab altero non habebat causam, & quando ille alter volebat
in iudicium deducere id quod fuerat deductum per primũ,
& in hoc differt iste casus a præcedentibus, quia in prima par-
te volebat deducere rem diuersam, in secunda alter ab altero
habebat cãm. In hoc igitur vltimo dr̃ idem quod in primo, ꝙ
nõ nocet sententia etiam scienti. Intelligo sane si nõ fuit cita-
tus, alias noceret, quia debuit comparere, & potuit cum sciret
ius suũ in iudiciũ deductum, & citatus fuerit, & hoc dico per
ea quæ not. in l. in causæ. la 1. §. j l.interdũ. ṡ. de minorib. & in l.
cum miles. infra quibus ex causis maio. & per l.si deserta. C. si
propter publi. pensita. & per ea quæ not. Cyn. in l.j. C. de ad
4 uo. diuers. iudicio. ante fi. ¶ † Et per c.inter quatuor, & c.fin.
de maior. & obedi. & per omnia iura dicentia ꝙ debet citari
tertius, de cuius interesse prætenditur, ad hoc vt sibi præiudi-
cium fiat, vt in l.nam ita diuus. de adop. cum similib. & supra
eod.l. de vnoquoque, vt loquantur, qñ ille tertius vellet postea
in iudicium deducere illud idem ius super quo lata est senten
tia ↄ alterum non quando diuersum ius vel diuersam rem, vt
in duobus exemplis primæ partis. Cætera dic vt hic per Barto.
5 & per Innoc. in dicto c. quamuis. extra eodem titu †Adde, ꝙ
a aliquando sententia lata ↄ vnum præiudicat alteri, [a]etiã igno-
ranti, & non citato, vt in casibus in quibus sententia facit ius
inter omnes, vt quãdo est lata super querela inoffic. testamen.
& in cã statuũ, vt in l.ingenuum. ṡ. de statu hom. Ita intelligo,
quod no. per glo. & doct. in l.j. C. quibus res iudica. non nocet.
6 ¶ †Vltimo Bart. hic dicit duo, quæ mihi non placent. Vnum
est, quia dicit, ꝙ in casibus qui continentur hic in versic. nam
scientibus sufficeret illi tertio, qui scit cãm agitari, venire ad
iudicium, & protestari ꝙ illud iudicium, vel sententiã non ha
beat sibi nocere. Mihi videt̃ ista vna nugatio, nec est de men-
te Iurisconsul. quia hic dr̃, ꝙ ideo nocet, quia potuit prohibe-
re illum agere, & non prohibuit, & ad hoc, vt ista ratio sit bo-
na, & vniuersalis ad omnes tres casus, debet intelligi, vt ṡ. di-
xi, scilicet ꝙ potuit prohibere, scilicet assistendo, & probatio-
nes inducendo. ¶Non ergo sufficit sola protestatio, sed debet
assistere & de iure suo docere, & facere pro se ferri snĩam, &
istam credo esse meram veritatẽ quicquid ipse dicat. ¶ Item
dicit aliud, ꝙ si mouetur quæstio dominij ↄ illum qui habet
vsumfruct. in re mea, per quendam tertiũ asserentẽ se domi-
num, & feratur pro eo sententia ↄ fructuarium, non nocet mi
hi etiam scienti illam causam agitari, quia videtur agitari ra-
tione possessionis naturalis, quæ est apud eum. Vnde non præ
iudicat in mea ciuili per glo. quæ est in l.Pompo. §. si is qui pre
cario. in fi. magnæ gl. ṡ. de acqui. poss. & per l.si pariter. ṡ. de libe.
cau. vbi videtur esse casus secundum eum. Mihi non placet
hoc, sed puto, ꝙ mihi scienti præiudicat sicut lata contra cre-
ditorem meum, quia videor fructuarium constituere procu.
ad proprietatem defendendam, sicut & credit. vt in l.j. supra
de oper. no. nuncia. Vnde illa sententia videtur lata cõtra me.
Nec obstat dicta glo. quia fateor, ꝙ restitutio naturalis possess.
facta per fructuarium, non nocet mihi in mea ciui. vt illam
perdam, ita loquitur glo. illa. Sed non sequitur quominus sen-
tentia noceat, & sic cogatur illam perdere, & restituere vincen
ti. Nec etiam obstat l.si pariter, quia ibi non nocet absenti, &
7 ignoranti. Nos loquimur de sciente. ¶ †Dicit etiam hic Barto.
qui semper allegatur, quòd si scio aliquem litigare nomine
meo, seu procuratorio nomine meo, cum non sit, quòd sen-
tentia lata contra eum, mihi non præiudicat, quia sumus ex-
tra casus huius l. nam ipse deducit in iudicium ius meum
de directo, hic loquitur, quando inducit per indirectum,
& in consequentiam, quia principaliter intendit deducere
ius suum. ¶ Certè Innoc. determinat hic expresse ↄtrariũ in c.
ex parte Decani. de rescrip. quem ipse non allegat. & ista pars
vr̃ verior per l.qui patitur. ṡ. mandati. Et per rationẽ istius tex.
quia postꝙ agebat meo nomine, poteram ipsum prohibere.
Et de isto argumento tangitur per Bald. in l. licèt. in fin. C. de
procu. & de fur. l.falsus. §. negotiorum.

ADDITIO.

a Quando autem sententia contra vnum lata alteri noceat, & quando non habẽs
plene p Bal. i l.ij. C. de fi.inst. in iij. no. & in ver. sed extra quæro & i l.j. §.j. &
ibidẽ p Bart. C. quibus res iudi. non nocet. in l.cũ filius. de verb. obli. & ibidẽ
Alc. doc. in c. quamuis. de re iudi. Alex. in l.I ocius. de infamib. Fel. in d. c.
quamuis. & Franc. Are. in l.eum qui. §. in popular. de iureiuran.

LEX LXIIII.

1 *Pendente appellatione frustratoria, currunt vsuræ primi contractus.*
2 *Cum pronunciatur appellationem frustratoriam, retro fingitur fuisse inutilis appellatio.*
Si citatus misit procuratorem, & super mãdato fuit diu disceptatũ & pronunciatum, non esse sufficiens, an citatus fingatur retrò fuisse contumax.
3 *An excusetur ab expensis.*

1 NEgotiorũ gestorũ. †Pẽdente appellatio
ne frustratoria, cur
runt vsuræ primi contractus. h. d. in effectu. Si autem
non esset appellatum, tunc currunt vsq; ad sententiam. postea
desinũt currere vsq; ad tps quadrimestre, & si intra illud nõ pa
reatur sniæ, ex tunc incipiunt currere vsuræ centesimæ, vt C.
de vsuris rei iudi. l.fi. in gl. circa fi. ibi, {sed in e.ti. etc.} Cum ve-
rò appellatur, perinde est acsi nõ esset iudicatũ, & ideo si cur
rebant pendente prima lite, vt in l. j. C. de iudiciis. ita currunt
pendente app. Et posito, ꝙ in prima snĩa nõ fuerit facta ↄdem
natio in eis, cũ fieri nõ potuit, & nõdũ cucurrisset iudex appel
lationis benè poterit eã facere, etiã si in libello nõ sint petitæ,
dũmodo postea petantur, ex quo lite pendente currunt. quia
in illis latũ est iudicis officium, vt l. ædiles. §. idẽ sciendũ. ṡ. de
ædilitio edicto, sed si iudex omitteret ↄdemnationẽ in eis, non
possent postea peti, qa non debentur iure actionis, sed officio
iudicis mercenario, quod extinguit̃ terminato negotio prin-
cipali, vt l. iiii. C. de postu. & hoc voluit hæc gl. in effectu, quæ
per prædicta remanet declarata. ¶In tex. ibi. { condẽnatus ap
pellauit. }. s. in sorte in vsuris currẽtib. vsq; tunc, & de illis non
est quæstio, sed dubitatur de tpe currente post illam sentẽtiam
& pendente app. & dubiũ faciebat illa l.fi. quia vsuræ primi ↄ-
tractus nõ currunt post snĩam. sed hoc est verũ, si transiuit in rẽ
iudicatã, aliàs secus, vt hic, quia fuerit appellatũ. ¶ In tex. ibi
{deducta } Hoc verbũ põt determinare verbum. {pecuniæ }
& tunc est sensus, ꝙ in cõdẽnatione fuit deducta pecunia sor-
tis per iudicẽ app. Vnde quæritur, vtrũ debeãtur vsuræ illius
pecuniæ? & tex. dicit, ꝙ sic, dũ modo in eis facta sit condẽnatio
fm gl. vel determinat verbũ, {vsuræ. } & est nominatiui casus.
Et posito pro constanti, ꝙ iudex ↄdemnauerit nõ solũ in sor-
te, sed ẽt in vsuris currentib. pendente appel. qđ põt facere, &
debuit, ideo debent̃ iure actionis orientis ex snĩa. Sed si con-
dẽnatio nõ esset facta, quousq; posset fieri deberentur officio
iudicis. Sed si non posset fieri, nullo iure deberent̃ vt ex prædi-
2 ctis patet. ¶ †Et not. ex ista leg. ꝙ cũ pronunciatur appelonem
frustratoriã, retro fingitur fuisse inutilis appellatio. Et facit ad
qõnẽ illam, si citatus misit procuratorẽ, & super mandato fuit
diu disceptatũ, & finaliter pronunciatũ non esse sufficiens, ꝙ
citatus fingitur retro fuisse contumax, & ↄ ipsum põt procedi
tanꝙ ↄ ↄtumacẽ, de qua ↄtumacia tãgitur per Cy. in l. ↄ maio
rem. C. de inoffi. testa. & per Bar. in l.ij. §. non solũ. ṡ. ad Tertu. &
de dam. insec. in l.finita. §.Iul. qui vr̃ distinguere. Aut habuit iu-
stã cãm credendi mandatũ esse sufficiens, & non est cõtumax.
Aut nõ habuit, & tunc secus. Tñ in casu huius l. ista distinctio
nõ est admittenda, quia posito, ꝙ habuisset iustã cãm credẽdi
se iustè appellare, ex quo tamẽ succubuit, dr̃ frustratoriè appel
lasse, & in vsuris medij temporis ↄdemnatur. ¶Et hoc vr̃ tenti
3 re hic glo. magna circa finẽ. ¶ †Sed quantũ ad expensas litis,
vtrum ab eis excusetur, posset distingui an habuerit iustam
cãm, vel non, & sic pronuncietur ↄ eum ex primis actis, non
vr̃ habuisse iustam causam, secus si non ex primis actis. de hoc
no. in l.generaliter. C. de iureiuran.

De confessis. Rub.

LEX PRIMA

1 *Confessus in iure, seu coram iudice, & non dato libello habetur pro condemnato & quare.*
2 *Confessio extraiudicialis non habet vim condemnationis, sed probationis, non tamen est propriè probatio, sed releuatio ab onere probandi, & admittitur probatio in contrarium, si confessus vult contrarium probare, & quòd non nocebit sibi confessio.*

3 *Quid*

3 *Quid in confeſſione iudiciali falſa ſcienter emiſſa.*
4 *In confeſſione extraiudiciali requiritur cauſa, & quid in iudiciali.*
5 *Ex confeſſione extraiudiciali an oriatur actio, ſeu obligatio, & quid in iudiciali.*

1 COnfeſſus. ¶† In tex.ibi,{confeſſus}.ſ. in iure, ſeu coram iudice, & non dato libello, & tunc habetur pro condemnato, quia non expedit aliam condemnationē facere, cum in confeſſum nullæ ſint partes iudicis in procedendo, ſed in exequendo, vt in l.proinde.ad l. Aquiliam, & ideo mittitur executioni talis confeſſio, ſicut ſententia, vt ſ.titu.j.l. poſt rem. Si vero datus eſſet libellus, & ad ipſum reſpondendo confeſſus eſſet, tunc ſi aliud non apparet, videtur confeſſus animo litem conteſtandi, quæ poteſt fieri non per ſolam negationem, ſed etiam per confeſſionem, vt l.ij.C.de iuramento calumniæ, & l.rem non nouam.C. de iudicis. Et ideo poſtquam lis eſt conteſtata, debet ſequi condemnatio iudicis, ita debet intelligi l.iij.j.eo.& l. qui Stichum. in fi.& ideo ſola confeſſio tunc nō habetet vim
2 condemnationis, nec poſſet mitti executioni. ¶† Confeſſio vero extraiudicialis non habet vim condemnationis, ſed probationis, vt l.publi.in fi.ſ.depoſiti. Non tamen eſt propriè probatio, ſed releuatio ab onere probandi, vt no.ſuper rubri.de pro-
a bationib.in nouella.[a] & admittitur probatio in contrarium ſi confeſſus vult, & poteſt contrarium probare, & non nocebit ſibi confeſſio falſa, etiam ſcienter facta, vt l.cum falſa.C.de iur.& fac.igno.niſi fuiſſet facta ad liberandum, quia tunc habet vim diſpoſitionis, id eſt pacti de non petendo, quod reuo-
3 cari non poteſt, vt l.tale pactum.in princi.ſ.de pactis. ¶† Non ſic in confeſſione iudiciali falſa ſcienter emiſſa, quia non recipit probationem in cōtrarium, vt j.e.l.iii.& l.qui Stichum, ſm verum intellectum, niſi eſſet facta circa præparatoria iudiciorum, & aduerſario etiam ſciente, ꝙ eſſet falſa, quia tunc etiam confitenti falſum ex certa ſcientia non nocet confeſſio, cum nō decipiat aduerſarium ſcienter, ſed ſeipſum decipiat,
4 vt ſupra de rei vendicat.l.is qui ſe obtulit cum ſequen. ¶† Eſt & alia differentia inter iudicialem confeſſionem, & extraiudicialem, quia in extraiudiciali requiritur cauſa quando quis confitetur ſe debitorem, aliàs confeſſio non valet, vt l.cum de
b indebito.in fine.de probatio. Sed in iudiciali[b] non requiritur cauſa, ſed ſufficit ꝙ quis confiteatur ſe teneri, dummodo exprimat certam quantitatem, vt infra eodem.l.certum.in prin. coniuncta iſta l.& l.vnica.C.eodem. quæ de cauſa non faciũt mentionem, ſed ſimpliciter dicunt haberi pro condemnato.
5 † Eſt etiam alia differentia, quia ex confeſſione extraiudiciali, non oritur actio nec obligatio, quia non dicitur diſpoſitio, ſed enunciatio, vt d.l publi.in fine. Sed ex iudiciali, oritur obligatio & actio in factum, ſicut ex ſententia, & iureiurando, vt C.eodem.l.j. Et prædicta quando confeſſio non dicitur, nec allegatur falſum fuiſſe, aliàs diſtinguitur, aut emanauit per errorem, & dic vt infra l.proxi.aut ex certa ſcientia, & dic vt ſupra dixi. ¶ Item prædicta, quando facta eſt legitimè id eſt aduerſario præſente, & per alium qui poteſt ſibi præiudicare, alias dic vt infra eo.l.certum.ſ.ſi quis abſente. cum ſeq. Cætera dic vt per glo.plenè habetur, & Doct.in d.l.vnica.C.eodem.

ADDITIONES.

a ¶ Et in hoc. Adde Ioan.And.in c.bonæ. de elect. & Paul.ipſum in conſil.173, Bald.in cap.primo.ſ ſacramentum.de conſuetud.rec.feu.Ale.in l.eum qui. ad finem princip.ff.de iureiurand.& l.publ.ſ.primo.ff.de po.Bald.in rubrica de probationib.Iaſ.in l.cum te.C.de tranſaction.Felyn.in rubr.de proba.
b ¶ De cōfeſ.iudiciali. Vide latiſſimè per doc.poſt Abb.in c. at ſi cle.in iiij.not.

LEX III.

1 *Error iuris nocet in damnis vitandis, quando committitur in iudicio, licèt ſecus quando extra iudicium.*
2 *Caſus in quibus non poteſt quis reuocare falſam confeſſionem in iudicio emiſſam.*

NOn fatetur. ¶ Iſta lex loquitur, quando confeſſio allegatur falſa per confitentem, & vult eam reuocare, dicens quòd per errorem confeſſus eſt. hoc dicit. ¶ Dicitur ergo hic, ꝙ ſi alleget errorem facti probabilem, debet admitti, quia tūc
1 non habetur pro confeſſo, ſecus ſi errorem iuris. ¶ † Et nota hoc vltimum ꝙ error iuris nocet in damnis vitandis quando
a committitur [a] in iudicio, licèt ſecus quando extra iudicium,
2 vt etiam hic habetur in glo.fina. ¶ † Et pro concluſione materiæ huius legis dic, ꝙ tres ſunt caſus, in quibus non poteſt quis reuocare falſam confeſſionem in iudicio emiſſam. ¶ Primus quando eſſet confeſſus ſcienter falſum, vt hic, & l. proxi. & l. qui Stichum. Et ſi emanauit circa deciſoria iudiciorum, non videtur curandum vtrum ignorauerit aduerſarius falſitatem confeſſionis, vel ſciuerit per illas leges, quæ ſimpliciter loquuntur, licèt quando circa præparatoria, bene diſtinguatur, ſciuerit aduerſarius, vel ignorauerit, vt ſupra de rei vendicatio.l.ſi is qui ſe obtulit.cum ſequentibus. & iſtud colligitur hic ex dictis Barto. qui licèt in præparatoriis illam diſtinctionem faciat, non ſic facit in deciſoriis. ¶ Secundus caſus eſt, quando per errorem confeſſus eſt falſum, tamen talis error cadit in latam culpam, vt ſi eſſet error iuris, vt hic. Et idem ſi facti proprij, cuius non eſſet probabilis ignorantia, quicquid dicat hic glo.j.& Bar.quia eadem eſt ratio, quæ in errore iuris. ¶ Tertius caſus, quando error non cadebat in latam culpam, nec etiam in leuem vel aliquam, tamen confeſſus fuit in cauſa in qua condemnatio creſcit per inficiationem. vt infra eodem. l. ſi is cum quo. Et quæ ſit ratio, dic vt in ſimili errore in l. ea quæ. C. de condictione indebiti. Extra iſtos caſus, puta, ſi error ſit iuſtiſſimus, vt quia in facto alieno, vt ſupra pro ſuo. l. finali. in fine. vel etiam iuſtus, vt in facto proprio, qui non cadebat in latam culpam, poſito, quòd in leuem, quod eſt, quando per aduerſarium fuit inductus ad errandū, iuxta ea quæ habētur in l.ij.ſ.quādo actio de pe. eſt an.& erat cauſa in qua condemnatio non creſcit per inficiationē, poteſt talis confeſſio facta in iure, & circa deciſoria reuocari vſque ad ſentētiam, probato errore. ¶ Et ſi hoc fiat, non nocet ipſo iure, quia non poterit ipſius virtute ſententiam ferre, ſicut ſi facta non eſſet, vt hic, dum dicit.{fatetur} ſi autem hoc non fiat ante ſententiam, ſed patiatur eam ferri virtute talis confeſſionis, ſi quidem appellauerit poteſt in cauſa appel.facere id qđ poterat in prima. Si aūt nō appellauerit, vel in cauſa appell. non reuocauerit, & ſic ſnīa trāſiuit in rem iudicatā, petat in integ.reſt. intra tp̄s debitum, qđ facere poteſt ex clauſula generali, ſi qua mihi iuſta cā, & hęc hn̄r j.e.l.pe.& iſto modo intellige glo.hic, quę videtur ſibi contrariari, dum dicit {ipſo iure, vt ſaltem ſibi reſtitutio detur, etc.} In confeſſione vero iudiciali falſa etiam ſi ſcienter fuit emiſſa. in his in quib.nō potuit ſibi nuda voluntate præiudicare, admittitur probatio in contrarium, vt l.cum falſa. C. de iu. & fac. ign. vt ſi fuiſſes confeſſus rem tuam eſſe meam, cum dominium ſine cauſa, & ſine traditione in me transferri non poſſit ſola voluntate, nec etiam a te abdicari, vt l.ſi quis vi.ſ.differentia.de acquir.poſſe. Vel ſi confeſſus fuiſti te non teneri in centum, quia non potes mihi obligari, niſi iuſta cauſa obligationis intercedente, vt ſi interuenit ſtipulatio ſine cauſa, vt l.ſecunda.ſ. circa.infra de doli exceptio. Secus ſi poteras tibi præiudicare ſola voluntate, vt ſi fuiſti confeſſus te non poſſidere cum poſſideas tunc bene amitteres poſſeſſionem, quæ ſolo animo perditur l. ſi quis vi.ſ.differentia.ſupra alleg.& l.iij.ſ.in amittenda. eodem titu. ſi fuiſti confeſſus me tibi non teneri, cum tenereris, quia videris feciſſe pactum de non petendo. l.tale pactum.in prin.ſupra de pactis. Cum vero confeſſio falſa emanauit. circa præparatoria iudiciorum, alia diſtinctio adhibetur, quam vide hic per Bar.& colligitur ex d.l.qui ſe obtulit.cum ſequen.& de l.ætate. ſ.qui iuſſo.& ſ.fin.de interrog.act. Cętera vide hic per Bar.qui multum vtiliter, & ſubtiliter legit hanc legem.

ADDITIO.

a ¶ Et Adde hoc ſecundum Dynum in regula ignorantia. libro ſexto. quòd error iuris noceat tantum poſt litem conteſtatam, non ante. Et ad idem Bar. in hac lege. Salycet. in l. error. C. de iuris & facti ignoran. & Alexan. in l. ſi per errorem. de iuriſdictione omnium iudicum. vbi plene.

LEX VI.

1 *Confeſſio facta in iudicio parte abſente, & pro ea nemine recipiente, non præiudicat confitenti.*
2 *Per procuratorem quòd non acquiratur actio abſenti extra iudicium ſine ceſſione regulariter, & quid in iudicio.*
3 *Confeſſio, iuramentum, & ſententia, qualiter æquiparentur.*

CErtum confeſſus.
1 §. Si quis abſente. † Confeſſio facta in iudicio parte abſente, & pro ea nemine recipiente, non præiudicat cō fitenti. hoc dicit. Et ſic nec inducit obligationem, nec probationem. Et idem in confeſſione extraiudiciali, vt in l. nuda. cū ibi plene nota. ſupra de don. tamen in iudiciali videbatur maius dubium, cum ibi adſit perſona iudicis, quæ dicitur publica, & pōt acquirere abſenti, ſicut notarius. Sed hoc eſt verum ſi hoc dicat expreſſe, alias ſecus, vt patet per iſtum textū, quod eſt not.& ita intelligunt doctores in l. vnica. C.eodem, vbi etiā limitatur alio modo, ſcilicet niſi abſens ſit contumax, quia tunc habetur pro pręſente, vt in l.Sabinus.de iudiciis. & ſic valeret ſententia pro contumace abſente, ſecus ſi non eſſet contumax, vt in l.furioſo.cum ibi not.ſupra tit.proxi.ita eſt dicendum in confeſſione. Et ſecundum hoc loquitur mirabile, ꝙ contumacia proderit contumaci, quia facit valere actum in
a ſui fauorem factum, qui alias non valeret. Vltimo not. † ꝙ ſi procurator abſentis eſt præſens, bene valet & acquiritur abſenti ipſo iure per liberam perſonam, ſed hoc ideo, quia eſt actus iudicialis, vt in l.in cauſæ.in fi.ſupra de procura. Sed extra iudicium non acquiritur actio per procuratorem ſine ceſſione regulariter, vt l. poſſeſſio quoque. ſ. ſi poſſeſſio. ſupra de acquirer.

3 quit.posses.¶†Not.etiam hic æquiparari ista tria, scilicet confessionem, iuramentum, & sententiam, quia ex nullo istorum acquiritur absenti nemine pro eo recipiente.

1 *Confessio legitimi administratoris, vel procuratoris generalis non præiudicat domino.*
2 *Confessio facta per procuratorem generalem, vel alium administratorem quando noceat domino.*

1 §.Sed an & ipsos. †Confessio legitimi administratoris, vel procuratoris generalis non præiudicat domino. h.d. Et istud verum quando emanat per modum voluntariæ iurisdictionis, idest spontaneæ, & non coactæ, quia tunc cõtinet quandam donationem, quæ non cadit in generali administratione, vt in l.seruus furio ff.de cur.fur.& l.ab agnato. nec in generali mandato, in l.contra iuris.§.fi.ff.de pact.& etiam dicitur continere ambitionem, vt in l.presens.C.de transac.& in l.ambitiosa.de decretis ab or di.fac.secus si per modum contentiosę iurisdictionis, idest coactę, tunc bene præiudicat, vt paret ex his quæ habentur in l.nõ solum.in prin.ff.de procur.& tunc dicitur coactè, quando confiteretur respondendo libello, quia compellitur præcisè respõdere, vt in l.j.§.quid ergo.de ventr.inspic.vel respondendo positionibus alias ad istos actus non compellitur respondere, & ideo si respondendo confitetur, non præiudicat domino, sed sibi soli, vt hic in prin.gl. quæ tota facta fuit timore contrarij, de dicta l.non solum in prin.& etiam quia tutor & curator iurauit de calumnia, & sic debent respondere positionibus cum ad hunc finem fuerit inuentum illud iuramentum, & si eorũ responsio non præiudicaret domino, frustra compelleretur respondere. Videtur etiam posse dici, ꝙ quando causa est multũ dubia, & deficiunt probationes, sicut permittitur transigere, & iuramentum deferre in pręiudicium domini, vt in l.preses C. de transac.& in l.tutor.ff.de iureiuran. ita & confiteri. Tamen alia ratio est in confessione, cum ex trans. aliquam vtilitatem consequatur dominus, & etiam ex delatione iuramenti potest consequi, si aduersarius recusat iurare, vel referri, vt in l.manifestę.de iureiur.Sed ex confessione non sequitur nisi damnũ. Si tamen esset casus ex quo posset consequi vtilitatem, vt si di-
2 minueretur condemnatio, posset idem dici. ¶†Cętera dic vt hic per glo.& per Bar.quod autem dixi supra, confessionẽ spõte factam per procuratorem generalem, vel alios administra-
a tores, non nocere [a] domino, intellige sanè scilicet absenti, & ignoranti qui possit eam reuocare, quandocunque etiam errore aliter non probato. Si autem fuisset pręsens, intellige, & tacens bene prę iudicaret, nisi intra triduum reuocaret, sicut confessio aduocati facta clientulo pręsente, & tacente, vt C.de errore aduoca.l.j.& ij.& in c.olim.de censi.& si reuocat intra triduũ, non habet necesse aliter de errore probare. Si tamen post, tunc secus, tanquam si fuisset ab ipsomet facta, probat tamen errorem eo ipso ꝙ probat rem aliter se habere, cum cõsistat in facto alieno, iuxta not.per Bar. supra eod.l.ii.& etiam dico, ꝙ in casibus in quibus nocet, vt quia facta est coactè: hoc debet intelligi, nisi reuocetur, probando tamen errorem sicut in confessione propria.vt supra eodem.l.ii.quia pro propria tunc habetur, & ita de facto alias respondi consulendo. licèt doct. hic non tangant, nec declarent, cũ tamẽ sit valde subtile. Quid autem si in respondendo libel.vel positionibus nulla interuenit coactio, videtur ꝙ tunc non noceat, quasi spontè videatur facta. Vnde videtur, ꝙ sit necesse expectare iussum iudicis, & ꝙ interueniat eius contradictio, ad hoc vt dicatur coactus respõdisse.l.ait prætor.§.permittitur.ff.de mino. contrarium tamen puto, quia sciebat vel scire poterat se posse compelli ad hunc actum, qui est de ordinario stylo iudiciorum, ideo posito ꝙ sine iussu & coactione respondeat, non videtur spontè respondisse, sed timore actionis futuræ.ar.in l.nouissime.supra quod falso tutore, & quod not.Bar.in l.iii.vel iiii.circa fi.supra quod metus causa. Nec obstat §.permittitur.quia ibi loquitur in his, quæ non sunt de ordinario stylo iudiciorum.

ADDITIO.

a ¶ Quando autem noceat, aut non noceat, vide apud Specu.de procurator.§.vt autem.versic.cęterum.& sequen.& de confessis.§.nunc videndum.Sed nunquid confessio procuratoris.& §.postremo. versic.si verò fit per procuratorẽ. Oldr.in consi.126.Corn.consi.incip.videtur in litera q. in ii.parte.& consil. 244.incip.superiorib.in litera p.& consi.175.incip.videtur in litera c.4.par.

§.In pupillo. ¶Confessio pupilli non interueniẽte tut.auct. sibi non præiudicat, nec valet confessio adulti, sine curatore tamen præiudicat, & valet mero iure. Sed aduersus eam potest restitui in integrum. Item confessis in iure datur tempus ad soluendum, quod datur iudicatis. hoc dicit vsque in fin. Et secundum intellige, quando non haberet curatorem, alias æquiparetur pupillo, vt l.si procuratorem habens.C.de in integ.resti. sed contra, quia distinctio videtur seruanda in actibus extraiudicialibus, non autẽ in iudicialibus, qui non valent facti a minore indefenso, etiam si curatorem non habeat, vt supra tit.j.l.acta.§.fin. Sol.verum est quantum ad actus, qui ordinantur ad sententiam. & quãtum ad ipsam sententiam, vt ibi, non quantum ad alios, vt hic, & sic videtur debere hic intelligi, quando minor non respondendo libello, fuit confessus se debere, & tunc valet mero iure, sed restituetur, quia talis confessio non ordinatur ad sentẽtiam, cum ipsa pro sententia habeatur, vt in l.j.supra eo. Si vero respondendo libello, quo casu necessaria est sententia, vt supra eo.l.iii.non valebit ipso iure, nec erit necessaria restitutio. Et similiter sententia non valebit lata virtute talis confessionis per illam legem acta.in fi.& tene menti, quia hoc non tangitur per doctores. Et est subtile.

LEX VII.

1 *Confessus & condemnatus quando in executione sententiæ possit aliquid dicere vel non.*
2 *Ille cui commissa est executio sententiæ potest cognoscere & pronunciare super exceptionibus, quæ possunt post sententiam opponi in executione.*
3 *Quando negotium est intricatum, cadit ignorantia.*

1 CVm fideicommissum. †Cõfessus & condẽnatus, si postea in executione vult aliquid dicere, per quod nõ veniat contra confessionem, vel sententiam de directo, nec illam impugnat, sed modificat, debet audiri, & de hoc poterit cognosci ab illo, cui commissa est executio sententiæ, & etiam super hoc pronunciari. Si verò illud expreisè contradiceret cõfessioni, & sententiæ, & eam impugnaret de falsitate, non auditur mero iure, sed per iustum errorem benè auditur, mediãte beneficio restitutionis in integr. quam tamen restitutionẽ facere non potest ille, cui commissa est executio sententiæ, sed debet ipsum remittere ad iudicem ordinarium committentem. hoc dicit ista l. sing.& diffi.in tex. Et primo ponitur thema, & quęstio, vsq; ibi, {respondi posse.} ibi ponitur responsio affirmatiua & indeterminata, & ideo nõ bona vsq; ibi. {interesse.} Ibi ponitur determinatio cum distinctione bimembri vsque quasi ad fi.ibi. {sed ex superiore.} ibi limitat primũ membrũ, dum in eo dixerat, ꝙ arbiter seu executor non debet eum absoluere. Nam benè dicit, ꝙ potest ipsum remittere ad prętorem, vt absoluat, quod est intelligendum impetrata restit.in integrum, & ex ista l.puto emanasse c.cum dilecti, extra de accusa. vbi dr̃, ꝙ confessus auditur post confessionem volens aliquid dicere, quod exponat, & declarat confessionem, non autem si contra illam veniret expreisè, & annullaret. Et præmitte ꝙ quando hæreditas non est soluendo, idest non sufficit deducto ære alieno ad soluenda legata, ꝙ etiam isto iure, licèt legata deberentur attenta dispositione testatoris, & eius voluntate, & sic de iure naturali, attenta tamen dispositione iuris non debebantur, vt in l.vniuersæ.C.de lega.& l.j.§.fi. cum ibi plenè no.ff.ad Treb. Si autem legatum non esset factum, vel esset inutiliter factum, tunc nullo iure debetur. Si ergo hæres confessus est se teneri ad legatum, & propter hoc condemnatus, & est datus executor, supple, non merus, sed mixtus, puta, commissa fuit executio alicui in magistratu consistenti, qui dicitur mixtus.iuxta notata in capit. pastoralis.§.quia verò.de officio.deleg. si confessus non dicat se non teneri, vel legatum non deberi, & ita repertum fuerit, an talis executor possit eum absoluere, & pronunciare ipsum non teneri? Quidã dixerunt ꝙ sic. Iurisconf.distinguit ex qua causa dicat nunc se non teneri, vtrum ex eo, ꝙ legatum vel fideicommissum non fuerit relictum, vel inutiliter relictum, & tunc non debet eum absoluere, quia per hoc venit de directo contra confessionẽ, arguendo ipsam de falsitate. cum ista allegatio non compatiatur se cum confessione, sed ei de directo contradicat. An autẽ dicat se non teneri ex eo quia facultates non sufficiunt, non autem quin fideicommissum fuerit relictum, & etiam solenniter relictum. Et tunc bene auditur, & hoc reperto debet ipsum absoluere, quia non contradicit confessioni. Nam inspecto ꝙ fuerit relictum, & etiam solenniter relictum, potuit confiteri se teneri, inspecta voluntate defuncti. & sic de iure naturali. Sed inspecto, ꝙ bona non sunt sufficientia, potest dicere nunc, se non teneri de iure positiuo, & ex æquitate, & sic non contradicit confessioni, sed eam exponit, vel limitat. In primo tamen casu, licèt non debeat se impedire quantum ad hoc, vt per seipsum absoluat, si tamen prætendit aliam iustam cãm erroris, propter quã æquum sit ipsum in integrum restitui ex clausula generali, si qua mihi iusta causa. debet ipsum remittere ad p̃torem restituendum. cum n.restitutio in integ.sit de mixto imperio, debet fieri per maiorẽ magistratum. Et sic no. hic limitationem ad l.ij.ff.eo.quia procedit nondum lata sententia, quo casu, si potest approbare errorem iustum, non indiget restitutione, sed ipso iure admittitur ad reuocandum, & ad probandum de errore. Postquam verò lata est sententia, quę transiuit in rem iudicatam, non admittitur, nisi mediãte restit.in integ.ita intelligit gl.fi.istum tex.notabiliter. No. ẽt pro eo quod dictum fuit §.ti.j.l.a diuo Pio.in prin.& l.iiij.§.cõdemnatum, quando coram executore sententiæ opponitur de nulli-

de nullitate, q debet causam remittere ad committentem, &
supersedere in executione. Vltimò videtur, q etiam secundo
casu huius l. quando dicit bona non sufficere, q de directo ve
niat contra confessionem, quia tunc legata ipso iure non de-
bentur iure isto, licèt hodie si non est confectum inuentariū
debeantur. Sol. vt patet ex his quæ s. dixi, & in l. Nesennius. §. si.
s. ti. j. debentur inspecta voluntate defuncti, & ideo videtur hic
casus de eo quod determinant ibi doct. q exceptio inuentarij
potest opponi in executione sententiæ, quia non impugnat
sententiam. Et ego ibi opposui, q immo impugnet, quia si cō
fecit inuentarium ipso iure, non tenetur, & tamen sententia
declarauit contrarium, licèt non sit in executione, q non con
ueniatur, vel exigatur vltra quā facere possit, quia illa non tol-
lit, quominus insolidum sit obligatus. Sed responde ad illam
oppositionem per hanc legem, vbi est casus, quia sicut hodie
confectio inuentarij facit hæredem non teneri vltra vires hære
ditarias ipso iure, & ad debita, ita olim defectus facultatum fa
ciebat ipsum non teneri, saltem ad legata ipso iure. Et tamen
illa exceptio potest opponi post sententiam, & post confessio-
nem, quia eas nō impugnat, vt hic, quod intellige, vt supra di-
xi, licèt hoc per doct. nō declaretur. In tex. ibi, {aut q hæres es.}
dic q præcedens casus in versi. si verò, potest intelligi quando
in bonis testatoris non erat tantum quantum legauerat, quia
non erant nisi centum, & legauit cc. & sic vltra vires patrimo-
nij. Hic verò quando bene erat tātum in bonis immobilibus,
tamen deducto ære alieno fingebatur non esse, & sic non lega
uit vltra patrimoniū, sicut in casu præcedenti, sed vltra vires, &
vtrobique est idem, tamen quādo ille hæres fuit confessus, cre
didit nihil esse detrahendum, quia putabat totum ęs alienum
2 fuisse detractum & solutum. ¶ †Not. ergo hic, q ille cui cōmis
sa est executio sententiæ potest cognoscere, & pronunciare su
a per exceptionibus,ª quę possunt post sententiam opponi in exe-
cutione, vt sunt multi casus, de quibus habetur per glo. in l. i.
C. de iur. & fact. ign. & in hoc ista l. est multum not. & sing. non
sic de illis, quę non possunt opponi, vt etiam hic patet in casu
3 pręcedenti. in ver. interest. ¶ † No. etiam q quando negotium
est intricatum, iusta cadit ignorantia, vt patet hic, dum dicit.
{cum controuersia & computatio difficilior esset.}

ADDITIO.

a ¶ Et adde de quibus agnoscere possit, vt hic per Bart. in l. pen. & Innoc. in cap. de cætero. de iudi. & cap. ad dissoluen. tum. de desponsa. impub.

LIBER SEXTVS.

De exceptionibus. Rubrica.

¶ Super rubri. ibi. seu prescriptionibus, ponitur pro eodem, q a
exceptiones dicūtur pscriptiones. vt j. e. l. qui agnitus. in fi. stricte aūt
loquendo illę exceptiones dicūtur prescriptiones, quæ oriūtur ex
lapsu tpis, vt j. de diuer. & temp. præscri. in rubro, & in nigro.

LEX PRIMA

1 *Sicut actor tenetur probare suam intentionem, ita & reus suā exceptionē.*
2 *Sicut actor debet intētionem suam apertè proponere, alias succumberet, ita & reus suam exceptionem.*
3 *Sicut ille qui accusat de crimine, tenetur apponere tempus, idest mensem & locum delicti commissi, ita & qui excipit de crimine.*
Actor tenetur suam actionem seu intentionem dare in scriptis, & quid in reo excipiente.
4 *Actor debet in suo libello concludere, non solum narrare, id est petere reum condemnari, vel de iure suo declarari, sed reus non habet necesse concludere, nec petere se absolui, sed sufficit quòd narret factum, ex quo resultet exceptio.*
Reus an possit excipere de iure superueniente post lit. cōte. et quid in actore.
5 *Si statuto fieret mentio de actore, vel de actione, an extendatur ad reum, seu exceptionem.*
Ratio debet esse diuersa a dicto.

1 AGere etiam. ¶ † Sicut actor tenetur
probare suam intentio
nem, ita & reus suam exceptionem. h. d. tex. cū
glo. In hoc ergo parificantur actor, & reus, sci
2 licet in onere probandi. ¶ † Item in alio, quia
sicut actor debet intentionem suā apertè pro-
ponere, alias succumberet, vt l. i. s. si ment. fal. mod. dixer. in §. i.
a & in c. examinata de iudi. ita & reus suam ª excep. vt in l. i. §. ait.
3 j. de flu & habetur in cle. fi. de appel. ¶ † Item in alio, quia sicut
ille qui accusat de crimine, tenetur apponere tēpus, idest men-
sem, & locū delicti cōmissi, vt in l. libellorum. de acc. ita & qui
excipit de crimi. vt in c. præsentiū. de testi. lib. vi. sed in aliis diffe
rūt, quia actor tenetur suam actionem, seu intentionem dare
in scriptis, vt in auth. offeratur. C. de litis contest. sed reus non
sic suam excep. vt in l. scire oportet. de excu. tut. quia potest vi-
ua voce proponere, licèt debeat redigi in scriptis per notariū
4 causæ. ¶ † Itē actor debet in suo libello cōcludere nō solū nar-
rare, idest petere reum condemnari, vel de iure suo declarari,
vt no. in l. j. s. de eden. in mag. glo. sed reus non habet necesse
concludere, nec petere se absolui, sed sufficit, q narret factum
ex quo resultet exceptio, puta, sibi fore factum pactum de non 1
petendo, vt in omnib. legib. deponentib. formam exceptionis,
puta, benè agere, nisi q a etc. vt in l. qui pendēte. de act. emp. & l. 2
ita. de proc. Item actor non potest obtinere nisi ex iure quod
habebat tempore lit. cont. non ex iure superueniente post litē
contesta. vt in l. non potest videri. de iudi. nisi habebat originē 3
ante lit. contest. vt l. si rem. §. fin. de pig. act. Sed reus benè potest
obtinere ex iure superueniente post lit. conte. vt in l. tigni. §. fi.
ad exhi. & ibi no. & l. si constante. §. fi. s. sol. matr. licèt primus
aliter distinxerit in hoc arti. sed tene quod dixi secundū Bar.
cętera dic vt ibi per eū. ¶ In gl. j. in prin. ibi {ex quo petit se ab-
solui.} Ista gl. innuit q reus habeat necesse concludere, cuius
5 contrarium s. dixi secundum Bar. & verius. ¶ † In gl. ibi, { non
autem est actoris.} sed propriè loquendo. Et sic no. q si in sta-
tuto fieret mentio de actore, vel de actione, non extenderetur
ad reum, vel ad exceptionem, de quo vide bonam gl. in l. sed
& partus. §. i. in gl. ma. s. quod met. cau. & distingue vt hic per
Bar. ¶ In fi. gl. ibi, {vt C. de pac. l. ij.} Sed certè etiam ibi habet
necesse probare pactum, ex quo resultat tacitum pactum de
non petendo. Item no. in gl. se. in fi. q ratio debet esse diuersa a
dicto, quod faciat ad dicta testium, si reddam rationem hoc
modo quia scio, q non valeat dictum eius, vt etiam no. in l.
fi. s. de offi. procur. Cęsar.

ADDITIO.

a ¶ Alioquin non pbant in expen. cōdēnari debebat vt in c. fina. de dolo & cō tu. & c. sententiam. de pœn. l. non ignorat. vbi Bar. C. de fru. & litium expen. & adde Spec. tit. de expen. §. ii. post versic. porro. & §. 4. versi. quid si reus.

LEX II.

1 *Exceptio est actionis exclusio, sed replicatio est exclusio exceptionis.*
2 *Vbi non est actio, non est proprie exceptio.*
3 *Vbi non est dare actionem.*

1 EXceptio. ¶ † Exceptio est actionis exclusio,
sed replicatio est exclusio exce-
ptionis. Item exceptio datur reo, replicatio datur
actori, tamē etiam replicatio dicitur exceptio. hoc
2 dicit vsque ad §. fina. ¶ Not. ergo ex primo q vbi non est actio,
non est propriè exceptio, quia non cadit ipsius diffinitio.
¶ Sed tunc magis dicitur exceptio facti vel intentionis, vt in
l. qui se debere. de condi. ob cau. & diceretur illa defensio ma-
gis quam exceptio, vt no. in Specu. eodem titu. §. j. ¶ Pone exē-
plum in exceptione solutionis, per quā tollitur omnis obliga-
tio, & actio, propriè ergo exceptio, est exceptio pacti de non pe
tendo, vel rei iudicatę, vel pręscriptionis per quas actio non
tollitur, nec negatur, sed eliditur gl. tamen est in l. nemo ex his.
in prin. j. de reg. iur. dicit, q talis exceptio est per illum tex. Sed
dic largo modo loquēdo, & differunt in effectu. quando est
propriè excep. vt pacti, debet proponi per reum, & nisi propo-
neretur, iudex non suppleret de facto etiā si sibi esset nota. nō
tamen vt iudici, vt no. per gl. in l. si vnus. §. pactus in gl. in op-
po s. de pactis. Sed illa, quę non est proprie exceptio, quia ne-
gatur actio etiam si non opponatur, si constat iudici, actori
actionem non competere, potest sibi denegare audientiam, vt
not. per gl. in l. vbi pactum. C. de trans. & adde quod per eum
3 Bar. no. in l. cum qui ita. §. qui ita. de verb. obl. ¶ † Item circa re
plicationem, dic illa datur ad substituendam actionem, & vbi
non esset dare actionem, non esset dare replicationem, vt in l.
sub prætextu. la t. C. de transactio.

1 *Exceptionum aliæ sunt dilatoriæ, & aliæ peremptoriæ.*
2 *Exceptio dilatoria solutionis, an differat iudicium.*

1 §. Sanè solemus. † Not. distinctionem duplicē,
quia quædā exceptiones sunt
dilatorię, quædam peremptoriæ. ¶ Item dilatoriæ quædā sunt
dilatorię iudicii, quia quędam differunt iudicium, vt sunt illæ
quę opponuntur contra personas in iudicio consistentes, pu-
ta, contra procuratorem, q non est procurator, vel non legiti
me constitutus, vel q non potest esse, vel contra actorem puta
q est excōmunicatus, vel bannitus, vel contra iudicem qui
non habet iurisdictionem, & ista dr̄ exceptio dilatoria, quæ
debet ante omnes alias proponi vt in l. fi. C. eo ti. Istæ. n. non
perimunt intentionem agentis, sed differunt quousque mate-
teria exceptionis durat. Quædam vero sunt dilatoriæ exceptio
nes; puta, pacti de non petendo vsque ad certum tempus, vel
a si a prin. promisit vsque ad certum tempus. ª An autem talis
exce.

ADDITIO.

a ¶ Quæ est de his quæ litis ingressum impediunt, & litis contestationem, licèt inter eas numerari consueuerit. in c. j. de lit. conte. lib. vj. & l. eleganter. §. si quis post. de cōd. inde. Quod intelligas tū vbi ipsa dilatoria solutionis & pacti de nō petēdo ante totū diē aut tps, vel vsq; ab initio inesset ipsi obligationi sm not. dictū Bar. in l. eū qui ita. §. qui ita stipu. j. de ver. obl. & ibid. p Ias.

excep. differat iudicium? videtur ꝙ non, & ꝙ possit agi ante diem, vt fiat condemnatio de damno aduenienti die vt per l. si in diem. de peti. here. hoc vide per Bar. in l. excep. C. de proba. Et vide quod hic habetur in Spe. de excep. §. 1. & ii. vbi ponit plura alia exempla de dila. Peremptoriæ autem sunt perpetuæ & totaliter perimunt. ¶In gl. mag. ibi. {item dubitatur de ex-
a cep. non nu. pecu.} In his duabus exceptionib. non nu. pe.[a] & non numeratæ dotis, quæ competunt illi qui confessus fuit sibi numerationem facta, quantũ ad hunc finem, vt non obstãte dicta cõfessione, incumbat actori onus probãdi numerationem factam, tales exceptiones dñr temporales, quia nisi apponatur exceptio non nu. pe. intra biẽniũ, vel nõ numeratæ dotis intra certũ tp̃s, de qua habet C. de dot. cau. non nu. authen. ibi posita, non transfertur hoc ius probandi in actorem, quia sufficit ibi confessio rei de numeratione facta, quæ confessio post illud tp̃s incipit habere vigorem, sed ante lapsum temporis non habebat. ¶Sed quantum ad aliud dñr peremptoriæ, aut ꝓponunt intra illud tp̃s, & actor non probat numerationem, vel proponuntur, & post reus assumit in se onus probandi numerationẽ non factam, & probat, tunc excluditur actor perpetuo ab intentione sua. ¶In quantum autem dicit, ꝙ istæ excep. dñr anomalę. Istud vocabulum non reperitur in iure, ꝙ illa exceptio dicatur anomala, nec est verum, quód dicit gl. ꝙ nõ sequatur rñam aliarum excep. quia rñr incumbit reo onus probandi, sed hic non. Nam illud est verum, quando excipiẽs aliquid opponit, & ita loquitur l. j. Nos loquimur quando negat, sed habet bene hanc specialitatem, quia confessio sua sibi non preiudicat intra certum tempus.

ADDITIO.

a ¶ Et Adde hic, ꝙ exceptio non num. pe. in duobus dũtaxat contractib. locum habeat, videlicet mutui, & dotis, vt p gl. in l. in contractibus. ad prin. de non num. pe. Nec omittas qđ ibidem notabiliter tradit Bal. ꝙ in aliis contractibus confessio statim preiudicet, nisi negatiua probetur, error aut simulatio.

LEX IIII.

IN pupillo. ¶Cum quæritur num agens sit effectus locupletior, inspicitur tempus litis conte. h. d. & etiam inspicitur tẽpus sententiæ quod declara vt l. litis. ff. de neg. gest. & de pet. hær. l. si pater. §. pen. allegans in gl. ¶In tex. ibi, {sine tutoris auctoritate.} Et sic non fuit soluens liberatus mero iure, vt j. de sol. l. a pupillo. Si tamẽ pecuniam habet saluã, vel est effectus locupletior, reprobatur de æquitate, si vult agere, vt iterum sibi soluatur. Dubium est ergo ꝙ tp̃s inspiciatur. pone. n. ꝙ tempore litis contesta. pecunia erat salua, sed tempore sententiæ fuit deperdita; certè sufficit ad ipsum repellendum. ꝙ tunc fuit salua, item si tunc non fuit salua, sed tempore sententiæ reperitur penes eum, quia fortè recuperauit, hoc etiam sufficiat, vt in legibus allegatis in gl. pro e contra.

LEX VI.

1 *Contra legatarium petentem rem legatã a tertio possessore, potest excipi de dolo defuncti.*

2 *Exceptio competens contra actorem competit etiam contra singularem successorem.*

3 *Exceptio competens actori, transit ĩ singularẽ successorẽ, & quid ĩ actione.*

1 SI rem legatam. †Contra legatarium petentem rem legatam a tertio possessore, potest excipi de dolo defuncti. h. d. Pone. n. ꝙ defunctus ab alió extorsit illam rem per metum, vel per dolum. Sicut si ipse peteret, vel hæres eius, possit obiici exceptio doli, vel metus, ita & legatario. ¶†No.
2 ergo hic, ꝙ exceptio cõpetens contra actorem, cõpetit etiam contra singularem successorem. ¶Sic & econtra exceptio cõpetens actori, transit in singularem suc. vt in l. hoc iudicio circa me. ff. cõi diuidũd & l. idemque. ff. pro socio. non sic actio, quia cõpetens actori non transit in singularem successorem sine cessione, vt l. omnes. §. fi. ff. vsufr. quemadmo. ca. ¶Et econuerso competens contra actorem non competit contra singularem successorem, vt in l. fi. de ꝯtrah. empt. Et adde quod plene not. per Dyn. & per Bar. supra de aqua plu. arcen. l. si tertius, & §. si quis prius.

LEX VII.

1 *Exceptiones mere personales non transeunt in fideiussorem, & quid in mere realibus.*

2 *Sicut minor læsus, antequam restituatur in integrum, non habet actionem rescissoriam, quæ incipit competere post restitutionem concessam, an ita non habeat exceptionem.*

1 EXceptiones. †Exceptiones merè personales non transeunt in fideiussorem, secus in merè realibus, & etiã in mixtis, in quibus hñ respectus ad personam, & etiam
2 lęsionem, vt est exceptio Velleia. & Macedo. & illa quæ competit minori circumuento. h. d. tota lex. ¶†Et nota hic in fine huius legis, quæ semper allegatur, ꝙ sicut minor læsus, antequam restituatur in integrum, non habet actionem rescissoriã, quæ incipit competere post restitutionem concessam, vt l. in honorani. §. sed cum rescissa. de act. & oblig. ita non hẽt exceptionẽ. hoc declara, vt l. nam & postea. §. si minor. de iureiu. & qđ no. in l. necessario. §. exemplo. ff. quibus ex causis maior. in l. si is cui, & hoc idẽ vr̃ in maiore læso, cui competat restõ, vt antequam restituat non habeat actionem, nec exceptionem per illa iura. Et in hoc illis subuenitur per restitutionẽ in integrum. Sed in illis, quib. subuenitur iure actionis absq; aliqua restitutione, vt cũ sñia fuit lata ꝯ aliquem per falsas probationes, nã licèt ꝯ illam detur restitutio in integ. vt in l. diuus. ff. de re iud. datur ẽi actio in fac. ante restitutionẽ impetratam, & ideo etiã datur exceptio, sm̃ Bar. idem per c. cum venerabili. de except Sed gl. in c. ti. l. qui agnitis. in gl. pen. in fine tenet contrarium, & videtur verior, vt dixi in d. l. diuus.

LEX VIII.

2 *Reus si succumbat in vna exceptione, & sic comprehendatur in mendacio, an debeat puniri, vt prohibeatur vti alijs, & nu. 3.*

3 *Mendacium quód debeat puniri.*

1 NEmo prohibetur. †Ista lex procedit secundum oẽs, quando exceptiones non sunt inter se contrariæ, sed possunt se ad inuicem compati, puta excep. pac. Item iusiuran. & rei iudi. Nam per nullam istarum reus liberatur ipso iure, sed ope except. Ideo posito, ꝙ sit liberatus primo per pactum, iterum potest liberari per iusiuran. & per rem iudi. quia acquirit nouas exceptio. ¶Idem tamen si adinuicem se non compatiuntur, tamen in omnib. incumbit probatio ipsi excipienti sicut in præced. vt si opponit excep. so. ¶Item pacti, & iurisiurandi, nam per primam apparet liberatus ipso iure, ideo pactum amplius ipsum non liberat, nec etiam iusiur. & sic videntur istæ quodammodo contrariæ, quia prima præsupponit actorem nullam actionem habere. Sed secunda sic. Tamen adhuc idẽ est secundum gl. & Bar. licèt Dy. videatur dixisse contrarium. in c. nullus plurib. de reg. iur. intelligit istam l. & illud c. quando nulla est inter eas contrarietas. Sed prima opin. verior est, quando sunt tales, ꝙ in quolibet casum incumbit onus pro-
2 bandi ipsi reo, & est ratio licèt doc. non declarant. ¶†Sed credo, ꝙ fuerit de mente ipsorum, quia licèt reus succumbat in vna, & sic comprehendatur in mẽdacio, tamen quia non grauauit ex hoc actorem in onere probandi, non punitur, nec ipse grauatur quominus possit vti alijs. Si autem in vna incumbat onus probandi actori, vt si opponit exceptionem intentionis, negando narrata per actorem, puta, se mutuum recepisse, & sic actor habet necesse probare. Item si opponit exceptionem pacti, vel solutionis, & in istis ipse habet necesse probare, tunc actor probat, & sic reus conuincitur de mendacio inquantum negauit, & tunc si alias exce. opposui conditionaliter, puta, nego me mutuasse, & si appareat contrarium, dico me soluisse, vel mihi factum pactum de non petendo, & tunc adhuc idem, per ea quæ habentur in l. si quidem. C. e. n. in glo. & licèt deprehendatur in mendacio actore probante vtetur alijs excep. & in hoc etiam concor. Dyn. & Bar. Si autem proponat non conditionaliter, sed simpliciter tunc Dy. in d. c. nullus pluribus, tenuit, ꝙ non potest, nec simul nisi diuersis temporibus. Et ideo tenuit, ꝙ conuictus de mendacio non poterit vti dictis exceptio. per l. cum de indebito. supra de probat. & per auth. contra qui propriam. C. de non num. pe. †& per mul-
a ta iura quæ dicunt, mendacium debere puniri[a] quæ allegantur per gl. in d. l. nemo ex his. de reg. iu. Bar. autem videtur fateri hoc, quando simul proponeret, ꝙ non debet admitti, quando proponit simpliciter, quia exceptiones peremptoriæ non debent opponi anteq̃ sit fundata intentio actoris, vt d. l. si qđẽ. sed si post eam fundatam opponere posset, quia non censetur eis renunciasse. Et posito, ꝙ a princ. opposuerit, & sic non valuit fundata intentio actoris, iterum poterit opponere, quia illas non perdidit ratione mendacij, & hoc per alias easdem ll. quas Dy. allegat in quib. est casus contra eum secundũ Bar. nam in l. cum de indebito, patet expresse, ꝙ propter mendacium non priuatur exceptione, licèt grauetur in onere probandi, & eo. modo, in authen. contra qui propriam, licèt grauetur in pœna dupli, quia negauit propriam scripturam, sed Ioan. An. in quæstione quam ponit in d. c. nullus pluribus. licèt Bar. non alleget de accusato, vel inquisito de homicidio qui negauit se cõmisisse, & de mendacio conuictus est per testes, secus si per confessionem extortam etiam in tormentis, quia tunc cessat ratio decisionis, cum non grauauit accusatorem, vel iudicem onere probandi, dixi in c. auditis. de seq. super gl. sexp. & postea

ADDITIO.

a ¶ Qđo autem puniri debeat, vide per Bald. in addi. ad Spec. ti. de exce. versi. qñ quis negat, & in l. sed & si. §. j. ff. qđ cum eo. gl. in l. cũ de indebito. ff. de probat. & l. idem Neratius. §. pen. ff. ad l. aquiliam. & eundẽ in l. vij. & viij. col. C. de fur. & in l. fi. de rei vend. & in auth. cõtra qui propriã. C. de nõ nu. pec.

postea vult dicere, ꝙ fecit ad sui defensionem, verum audiatur? vt aliter & subtilius sentire, ꝙ si audiretur, in nullo puniretur de mēdacio, & sic non prouideretur actori, vel accusatori grauato, & tunc non debet audiri, vt si loco pœnæ sit denegatio audientiæ. Aut posito, ꝙ admittatur, nihilominus in aliquo contingit eum puniri, vt est in casu d. l.cum de indebito. & authen.contra qui propriam, & sufficit ꝙ in illo puniatur. Vnde non debet in alio puniri, ꝙ perderet except. Nam in l.cum de indebito.si non negasset solutum, non habebat necesse probare debite solutum. Sed quia negauit, & conuictus est de mendacio punitur in hoc, ꝙ habet necesse probare debitē solutum. Vnde sufficit hoc, & non debet sibi negari exceptio. Similiter in authen.contra qui propriam, quia punitur in duplo. Sed si negasti me mutuasse, & conuictus de mendacio dicis te soluisse, vel factum pactum de non petendo, si admitteris, in nullo puniteris, posito ꝙ tibi incumbat onus probandi solutionem, vel pactum, qa ēt si nō negasses, habuisses necesse probare solutionē vel pactū, ex quo ergo negasti, & me grauasti in onere probandi in aliquo, debes puniri de tuo mēdacio, vt non audiaris opponens exceptionem solutionis, vel pacti, etiā si velis probare. Et idem in casu dictæ quæst. disputatæ, & hoc per iura allegata per gl. in d.l. nemo ex his, quæ voluit mēdacem in aliquo puniri, qñ ex mēdacio grauauit aduersariū, tene menti, quia ista sunt quotidiana, & per Bar. non bene declarata, qui simpliciter vult, & indistinctè, ꝙ exceptionem non perdat, etiam si in nullo puniatur de mendacio.

LEX IX.

2 *Negans exceptiones, an possit ex eis se iuuare.*

1 NOn vtique. †Pone hic casum, ꝙ petebam a te centum quæ mutuaui, tu opposuisti exceptionem solutionis, vel pacti, ego dico, proba istas exceptiones. vt supra co.l.j. dicis tu proba primo, ꝙ mutuaueris, & postea ego probabo, dico ego, non habeo necesse probare postquam istas exceptiones opposuisti, quia videris fateri intentionem meam, nisi enim mutuassem, non habebas necesse soluere, nec facere tibi fieri pactum. ergo eoipso, ꝙ opposuisti, videris fateri id, sine quo tuæ exceptiones locum habere non possunt. Breuiter hic determinatur cōtrarium. Et ratio determinationis est, quia inducta ad vnum effectum, non debent operari contra eundem, vt l.qui hominem.in fi. de solut. Sed istas excep. opponis ad me excludendum, & si videretis fateri intētionem meam, operarentur contrarium, quia facerēt me admitti, & pro me ferri sententiam, si non probares exceptiones, & tamen si eas non opposuisses, non possem obtinere
2 sentētiam, nisi probarem. ¶†Intelligit autem Dy. istam l.cum si.quando opposuisti sub conditione, negando primo intētionem meam, & in casu quo probem excipiendo. Sed certè tunc nullam haberet dubitationem ista l. ideo intellige simpliciter vt iacet, & vt posui casum, & ita dicunt Canonistæ in c.exceptionem obiiciens. de reg.iur.lib.vj. & in c.cum venerabilis. de excep. in quibus ista lex est canonizata. Bar. autem dicit hoc verum, quando tuas exceptiones non negaui, puta, confessus sui te soluisse, vel me fecisse tibi pactum de non petendo. Sed dico ꝙ tunc temporis eram pupillus, & pecunia fuit perdita, & sic non fuisti liberatus, nam tunc est vera opi. Dy. Si autem nego exceptiones tuas, tunc est vera opi. cano Vide vt hic per cum, & adde quod ipse not. in l.v. de verb.oblig. versi.omnino vide. ¶ Nam quando nego exceptiones tuas non possum me in eis fundare, ꝙ videris confessus meam intentionem, quia ex eo ꝙ negaui, non possum auxilium petere, vel me fundare, & ita loquitur & procedat opi. cano. sed si ego fui confessus te soluisse, vel me fecisse pactum de non petendo, tamen dico, ꝙ non valet, & tunc bene possum me fundare in tuis exceptionibus dicendo, ꝙ ex eis videris confessus meam intentionem, quia cōfitēdo releuo te ab onere probandi eas, ideo ex eis possum me iuuare, postquam fateor eas veras. Secus si nego vt in c.ex eo. de reg.iur. lib.vj. & est pulchrum dictum limitando tamen secundum ea quæ not. Bart. in d.l.x & vide quod ipse not. in fin. in l.post legatum. in iiij. vel iij. col. ff. de his quibus vt indig.

LEX X.

REs inter alios. Sententia lata cōtra vnū non præiudicat alteri, cui succedit ille, contra quem lata est, & potest ea non obstante prosequi hæreditariam causam. h.d. ¶In gl.ij. in prin. ibi {item vnus de duob. reis stipulandi.} Istud
a exemplum non est bonum, ᵃ quia tunc ille qui primo egisset, præoccupasset sibi debitum, & ista sola præoccupatio noceret correo, quia debitor esset liberatus ab eo. Pone ergo melius exēplum, ꝙ egisti contra me rei vendi. ad rem, quæ non erat tua, sed Titii, & fui absolutus, vel quia non probasti, vel quia de facto probaui me dominum, hæc sententia non nocet Titio. Et sicut ea non obst. Titius posset contra me agere, ita & tu si sibi succedis, poteris agere tanquam hæres, vt in sequenti exemplo gl. Quid autem si non adiisses nomine tuo, sed Titii? Certè si habuisses mandatū, sine dubio noceret Titio, quia cēseretur lata ꝯ eum, si aūt non habebas, non nocebit Titio. Si tamen tu promisisses de rato, & postea succederes Titio, non posses agere de rato, quia esses mihi obligatus, per l.vēdicantē. de euic. aliàs secus. ita intellige vltimam quæstionem Glos.

ADDITIO.

a ¶ Hoc exemplum non esse bonum, ad viuum, ratio demonstrat, vt plene per omnes doct. legist. patet qui super hunc titul. scripserunt.

LEX XI.

1 *Qui per errorē approbat instr̄a falsa, vel sniam latā ipsorū prætextu, non prohibetur de falso accusare, & sniam petere rescindi per in integ. rest itu.*
2 *An possit agi vel excipi ciuiliter de falsitate instrumenti antequam criminaliter fuerit falsarius accusatus.*

1 QVi agnitis. †Qui per errorem approbat instrumenta falsa, vel sententiā latam ipsorum prętextu, non prohibetur de falso accusare, & sententiam petere rescindi per in inte. rest. h.d tex. cum supletionib. necessariis & venit ad decisionem l.diuus. ff. de re iud. In tex. circa prin. ibi, {soluit post sentētiam iudicis.} potest intelligi de sententia diffinitiua si post lit. contest. confessus fuit, & agnouit instr̄a, & istud videtur de mente literę. ī dum dicit {& si res iudicata esset, etc.} & tunc est necessaria restitutio in integ. quia sententia mero iure valet, sicut lata per falsos testes, vt in d.l. Diuus. Potest etiam intelligi de nō diffinitiua, sed de præcepto, vt si fuit confessus, & agnouit instrumenta ante li. contes. quo casu non proceditur vlterius in in lit. sed fit preceptum de soluendo, vt in l.si debitori. de iudi. Et tunc non est necessaria restitutio in integ. Sed si non soluit, habet perpetuo exceptionem. Si verò soluitur per errorem,
2 habet condictionem indeb. iur. perpetuo vsq; ad xxx.an. †Vlt. gl. hic secūda quærit, vtrum possit agi vel excipi ciuiliter de falsitate instrumenti, antequam criminaliter fuerit falsarius accusatus? Et de ista q. quicquid dicat glo. dic ꝙ contra falsarium ipsum potest quis eligere, quam viam vult. C. quando ciui. act. l. vnica. sed contra personam diuersam, vt si notarius faciat falsum instr̄m, & alius eo vtitur ignoranter, tunc oportet illum primū accusare de falso, & facere illum condemnari quam ciuiliter agatur, vel excipiatur, vt l.fi. & ibi no. C. de īstr. & arg. in l.j. C. vbi causę fisca. ¶ No. etiā gl. fi. super verbo {præscriptioni.} in fin. ꝙ exceptio non competit nisi prohibita restitutione, qđ dic vt dixi s. l.exceptiones. ī fi. l.diuus. de reg. iur.

LEX XII.

1 *Qui opponit de litis pendentia, debet eam probare.*

1 GEneraliter. †In pręiudicialib. actionib. vel exceptionib. ille habet necesse probare qui asserit. h.d. ſm ambas le. gl. certe etiā
2 in pręiudicialib. idem est, vt in l. ei q. de prob. †Et no. gl. j in fi. ꝙ ille qui opponit de litis pendentia, debet eam ꝓbare, & ideo ista exceptio non potest opponi post conclusionem in causa, vel post lapsum terminum datum ad probādū.

LEX XIII.

1 SI post litem. †Post finitum iudicium vniuersale, non prohibētur moueri singularia iudicia, vel inter eosdem, vel inter alios. h.d. ſm primam lec. quam tenent gl. & doc. & sic dum dicit {post litem contest.} suppleri debet, & per sententiam diffinitiuam terminatam, quæ tamen suppletio facit magnam violentiam literæ, sed non potest aliter intelligi. Secunda autem lec. communiter reprobatur, quia si iudicium petitionis hære. antequam si motum impedit possessorem hęreditatis mouere iudicium singulare contra tertiū, multo magis postq̄ est motum. Dic ergo ꝙ siue non sit motū, sed ꝑparatur moueri, siue sit motum, & non determinatum, habet locū l.si bonæ fidei. ff. de peti. hære. vt non impediat moueri particulare iudicium per possessorem si erat bonæfidei, & si actio erat tempore peritura, aliàs secus. Si autem erat iudicium terminatum, indistinctè non impedit moueri per istam l. secundum primam lec. ¶ No. etiam gl. in vna sol. ibi dum dicit {vel aliter q̄ facit ad l.fi. C. de pet. hær.} ꝙ illa l. habet locū in tertio qui pendente iudicio super peti. hæ. vellet mouere singulare iudicium contra petitorem, vel contra possessorem, ꝙ hodie possit per illam l. licèt olim non posset. Non sic si ille idē qui mouit iudicium vlē, vellet mouere particulare contra eundē, quod haberet dependentiam a primo, nam tunc nihil per illam l. corrigitur de iure veteri, ſm hanc gl. quam not.

LEX XIIII.

FIliusfamilias. ¶ Si pater agit ex contractu filii, potest sibi obiici exceptio de facto eiusdem filii. h.d. in effectu, quod intellige vt in gl. quando illud factum debuit fieri. aliàs

alias filius non posset præiudicare patri etiam in actione sibi acquisita, vt C. de pactis. l. filius.

LEX XV.

Aduersus. ¶ Contra exceptionem iurisiurādi non admittitur replicatio de periurio. h. d. ī effect. quia iurm̄ decisiuū nō dēt retractari ꝑtextu periurii, cū solū Deū habeat vltorē, vt l. i. & ii. C. de iureiurando, sed bene posset retractari ex alia causa, puta, quia non iurauit prout sibi fuit delatum, vel ille qui detulit, non habebat potestatem deferendi. Et hoc vult gl. vt supra de iureiu. l. non erit.

LEX XVI.

1 *Quando duo iudicia sic se habent, quòd condemnatoria lata in secundo facit aliquod præiudicium in primo, non admittitur cumulatio secundi inuito reo, sed debet primo inchoatum expediri. Secus si condemnatio lata in secundo nullum faceret præiudicium in primo.*

2 *Qui primo intentauit iudicium rei ven. & postea eo pendente iudicium super confessoria, quòd repellatur, & quid si primo egit confessoria.*

3 *Quid si deducatur in eodem libello.*

4 *Causa ciuilis & cā criminalis an possint in eodem libello cumulari, & nu. 6.*

5 *Si vnus intentauit rei vendicationem pro aliquo fundo, an poterit conuētus mouere iudicium super seruitute, per modum reconuentionis, & nu. 6.*

1 Fundum Titianum. † Quādo duo iudicia sic se habent, ꝙ condemnatoria lata in scdo facit aliqd̄ præiudicium in primo, non admittitur cumulatio secundi inuito reo, sed dēt primo inchoatum expediri. Secus si cōdēnatio lata in secūdo nullū faceret præiudiciū in primo. h. d. ista l. cū duab. se. quę sunt uulgares, & sēper allegātur, & habēt materiā subtilem ſm Bar. & facit honorē aduocatis, bene ipsam intelligentib. Et in ista l. fundū, & l. fundi. ponūtur tres casus. s. vnus in l. fundū. & duo in l. fundi. in quib. post inchoatum vnum iudicium, volebat idem actor inchoare contra eundem reum aliud iudicium ad aliud diuersum, in quo tamen veniebat disputandum incidenter illud, quod in primo iudicio fuerat deductum principaliter, & in illis casib. reus potest obiicere pendentiam primi iudicii, & ꝙ actor non sit audiendus volens mouere secundum quousque primum fuerit expeditum, quia si primo expediretur ſm, & ferretur sententia condemnatoria pro actore, fieret præiudicium in primo contra reum, qui actor ex tali sententia fundaret intentionem suam in primo, & propter hoc illud scdm dr̄ isto respectu maius, quām primum, & principale ad primum, & nihilominus in ipso supersedetur, & proceditur super primo minori, & sic facit in contrarium l. per minorem. s̄. de iud. vbi dr̄ totum oppositum, ꝙ per minorem litem non fit præiudiciū maiori, & ꝙ proceditur super maiori, & præiudiciali, & hic dicitur contrarium, ꝙ supersedetur. Sed dic ꝙ illa l. habet locum in aliis præiudicialibus, quæ alio respectu dñr præiudiciales, vt est quæstio status, vel petitio hæreditatis quæ est maior ratione auctoritatis ad quæstiones particulares, vel causa criminalis ad ciuilem, & tunc proceditur super maiori, & supersedetur in minori, hic quando vna est præiudicialis ad alteram non ratione rei, quia de minori re in ea disputatur, ꝙ̄ in altera principaliter, & sic complectitur duo. s. rem minorē principaliter, & maiorem incidenter, sed in altera non continetur nisi vna. s. res maior. ¶ In l. autem sed si ante, ponitur casus econuerso, quando scdm iudicium non est tale, ꝙ sententia condemnatoria lata pro actore, nullum faciat præiudiciū in lite primò inchoata, quo casu non impeditur cumulatio, sed admittitur, & super vtroque iudicio simul proceditur, & de quo primo liquidatum fuerit criminaliter. Et præmitte ad euidentiam istius l. fundum, ꝙ confessoria pro seruitute debita alicui fundo non competit, nisi ei qui est dominus illius fundi, vt in l. ii. §. i. supra si serui. vendi. si ergo dico fundum tuum debere seruitutem fundo Titiano, quem dico esse meum. Si quidem fundum Titianum possideo, præsumor dominus, & vincam in cōfessoria si probabo seruitutem, nisi tu probes me non dominum, quia cum deducam dominiū fundi incidenter, possessio facit me præsumi dominū, vt not. in l. sicuti. §. si quæratur. s̄. si ser. ven. in gl. Si autem fundum nō possideo, sed tu, tunc ista l. loquitur cum seq. quia non præsumor dominus nisi probē. habeo autem duplicem viam, vnā ꝙ primo agam rei vendic. & faciam declarari me dominum, & hoc facto agam confessoria. Alia est, ꝙ recta via agam confessoria, & in hoc iudicio probem me dominum, & feratur sententia super seruitute adiecta causa, quia probaui me dominum. Si autem primò inchoaui vnum de istis iudiciis, & isto pendente velim inchoare aliud, reus autem excipiat de pendentia primi, & dicat me non audiendum quousque primum sit expeditum, an audiatur, & ego repellar? † Leges istæ distinguunt notabiliter, ꝙ aut inchoaui primò iudicium rei vendi & postea iudicium super confessoria, & repellor, quia in isto secundo venit disputandum de dominio incidenter, de quo in primo disputatur principaliter, & si ferretur sententia in hoc secundo, haberem intentationem meam fundatam in primo, quia non potest declarari seruitutem mihi deberi ad illum fundum, nisi sim dñs illius. Ne igitur reo fiat præiudicium in primo, per hoc secūdum potest me repellere, & hoc secundum dr̄ maius, vt in gl. quæ est ī l. sed si ante, non ex eo, ꝙ maior in eo vertatur, imo minor, quia principaliter disputatur de seruitute, & in primo de dominio quod est maius. Sed ex eo quia in isto secundo non solum disputatur de seruitute principaliter, sed etiam de dominio incidenter, in primo non disputatur nisi de dominio. Econtra videtur, si primo inchoaui iudicium super confessoria pro seruitute, & illo pendente velim inchoare super secundo dominio, nō possum repelli, quia posito, ꝙ ferretur sententia pro me super dominio, nullum fieret præiudicium reo in primo, quia non sequitur sum dominus huius fundi, ergo mihi debetur seruitus a fundo tuo. Sed benè sequitur, obtinui pro seruitute debita huic fundo, ergo sum dominus eius, quia non potuissem obtinere nisi dominus essem vt s̄. dixi. Et sic aduerte quod dico, ꝙ hoc solum consideratur in istis legibus, vtrum condemnatio quę fieret in secundo faceret præiudicium reo in primo, vel non, vt ex prædictis patet. Sed doct. videntur ponderare aliud, s. quia in casu istius l. fundum. absolutoria lata in primo pro reo faceret obstare exceptionem rei iudi. in secundo, quia si reus absolueretur super dominio, non possum obtinere in seruitute. Non sic in l. sed si ante, quia posito, ꝙ reus absoluatur in primo a seruitute, non sequitur ꝙ veniat absoluendus in secundo a dominio, quia ista possunt stare simul, ꝙ seruitus non debeatur in fundo, & tamen ego sum dominus eius. Mihi videtur ꝙ licèt ista sint vera, tamen non sunt ponderanda quantum ad effectum, de quo hic, sed solum sit pōderandum id quod s̄. dixi de condemnatoria lata in secundo. & ꝙ istud sit verum, patet, quia etiam in l. sed si ante. posset aliter ferri sententia absolutoria in primo, quæ faceret obstare exceptionem rei iudicatæ in secundo, vt si absolueret reus a seruitute, vel confessoria, ex eo, quia susciperat in se onus probandi de dominio istius fundi, & probauit, & nihilominus ibi dicitur. ꝙ secundum iudicium super dominio potest accumulari cum primo, cuius non est alia ratio, nisi ꝙ condemnatoria lata in secundo, nullum potest facere præiudicium in primo, licèt econuerso absolutoria lata in primo, posset esse talis, ꝙ faceret pręiudicium in secundo, & obstare exceptionem rei iudicatæ quicquid dicat Bar. qui videtur hanc oppositionem sensisse, & soluit, ꝙ istud non est secundum communem cursum causarū, ꝙ reus suscipiat in se onus probandi, vbi non expedit. sed quando esset secundum cōem cursum causarum, tunc loquitur l. fundum, in qua ponderatur, ꝙ absolutoria lata in primo, parit exceptionem rei iud. in secundo. Tu dic melius ut dixi, quia de hoc non est curandum, sed solum de eo quod s̄. dixi. Similiter in casibus qui ponūtur in l. fundi. Nam si peto diuidi fundum tanquam communem inter te & me, si tu dicis non esse cōem, sed tuum proprium, si quidem communiter possidemus, habeo intentionem meam fundatam, & obtineo in iudicio communi diui. nisi probes te insolidū dñm. per l. i. s̄. fami. ercis. si autem tu solus possides, haberem necesse probare me dominum pro parte, antequam obtineā, & habeo duplicem viam vt in casu pręcedenti dixi. Sed si volo ambas accumulare, qa primò egi rei ven. & lite pendente volo iudicium diuisorium cumulare, repellor eadē ratione, qua s̄. quia si obtinerē in eo, præsumerer dominus pro parte. Sed econuerso si primò inchoassem iudicium diuisorium, non prohiberer accumulare iudiciū ꝓprietatis. ¶ Idē si primò egi rei ven. ad fundum, & postea accumularem aliud iudicium

3 super fructib. eiusdem, eadem possum ratione qua s̄. ¶ † Recipiunt autem istę leges tres limitationes, & prima est quam ponit Dy. in c. nullus plurib. de re iur. lib. vi. ꝙ loquantur, quando diuersis temporibus vel libellis deducuntur ista duo iudicia, quę sunt inter se præiudicialia. Si autem eodē libello quis intentat rei vend pro fundo Titiano, & confessoriam pro seruitute eiusdem fundo debita, alias eidē fundi debita per aliū fundum rei, tunc tenet, ꝙ admittatur cumulatio, & procedit libellus per §. neque. in Auth. de fideius. vbi in eo. libel. cumulatur personalis & hypothecaria, & tamen sunt inuicem preiudiciales eo modo, quo hic. Bar. contra hic, & in l. edita. C. de eden. & per gl. quę est hic super verbo, {causę resolutionem.

4 etc.} in fi. quę videtur velle contrarium, ꝙ reiiciatur libel. & di

a catur actori, ꝙ intētet solā rei vend. & illā expediat. ¶ † Item[a]

ADDITIO.

a ¶ Adde tu ſm Bal. ciuilem & crimi. cumulari, quando quis ante mortem vend. condēnatur, i l. i. ii. colū. C. de app. vbi et in iii. colu. hoc addit qđ ſtā qū ciuil. act. nō habet locū in iudice inquirente. de quo vide eūdem i l. edita. xxxiij. col. C. de edē. Qñ aūt cōcurrit. vide i l. iter dū. ꝑ Bar. & Iod. de Imo. ff. de publi. iud. & Barto. in l. pen. ff. de calumnia. & l. iter dū. §. qui furē. i versi. 2. habetis no. ff. & l. j. C. quando ciuil. act. vbi decidit, ꝙ ī publicis iudiciis nō cōcurrunt, sed ī priuatis sic. vt ꝑ Bal. ī l. 1. ad fi. C. de app. & Alex. ī l. ii. §. 1. vi bo. ra.

quia in ciuili & criminali etiam eo. libello ex eodem facto nõ
poſſunt cumulari, vt C.quã. ciui.actio. l. vnica. & ratio eſt ſe-
cũdum eũdem Dy. quia ſententia lata in vna facit præiudiciũ
in altera,& ſic Dy.ſibi vr̃ contrariari. Nec ob.§.neque.quia ſpe
ciale eſt in caſu illo,& ratio ſpecialitatis eſt,quia actor,grauat̃
in vno quod habet neceſſe excutere principalem debitorẽ,an-
teq̃ perueniat ad hypothecariã, ideo releuatur in altero,ꝙ eo-
dem lib.poſſit cumulare.¶Iſta ratio nihil valet,quia verũ eſt,
ꝙ grauatur, qñ vellet intentare hypothecariã contra tertium
poſſeſſorem,nos loquimur qñ contra eundem debitorẽ,quo
caſu non grauatur,ſed poteſt intentare hypothecariam abſq;
perſonali. Ergo non deberet poſſe cumulare, & tamen poteſt,
vt d.§.neq;.dic ergo ꝙ Dy.dicit ipſam veritatem,& rõ eſt,quia
qñ cumulat in eo.libel.videtur intentare rei vend. per prius,&
ↄfeſſoriam per poſterius,ſi apparebit de dñio in fundo. Con-
ſtat aũt,ꝙ ſi diceret in libello expreſsè, peto me declarari dñm
fundi,& hoc facto declarari ſeruitutẽ deberi,talis libel. admit-
teretur,vt no.Cy.expreſsè in ſi. cum quis intentat rei vend.pro
fundo.¶Item etiam pro fructibus,vel perſonalem pro ſorte,&
aliam perſonalem pro vſuris, quæ ſunt inter præiudiciales. Di
cit etiam,ꝙ in eod.libel. poſſunt intentari modo p̃dicto, facit
quod no.in l.qui.ſ̃.de inoffi.teſt.in ſi.mag glo.Sed ego dico,ꝙ
etiam ſi dicta verba non dicant expreſſe in libel. tacite videtur
hoc voluiſſe,quia vr̃ voluiſſe meliori modo,quo poteſt.arg.in
l.miles qui deſtinauerit.de teſta mili. Nõ ſic,quando in diuer-
ſis libel. quia tunc non vr̃ dare ſecundum cum intentione, ꝙ
ſuperſedeatur.immo ꝙ procedatur, & ſi admitteretur, poſſet
procedi,& primo ſuper eo ferri ſententia,q̃ ſuper primo.Item
hoc videmus quotidie fieri,cũ quis petit fundum,& etiã fruct.
perceptos in eo.libel.vt hic not.per gl.in l.fundum.in glo.pen.
Et ratio eſt illa quã dixi,quia videtur petere fundũ per prius,&
fruct.per poſterius facta declaratione ſuper dominio fundi,&
tunc videtur peti vt res acceſſoria. Ita intellige illam gl.Sed qñ
in diuerſis libellis,& tunc non vt acceſſoria,ſed vt principalis,
cum diuerſa ſit rei ven.pro ea.ab illa quæ competit pro re. vt
no.per gl.in l.item veniunt.§.fructus.de pet.hære.Item hoc eſſe
verum probatur per rationem,quia illi tex.conſiderant quod
iſtorum iudiciorum fuerit primo motum. Sed ſi mouẽtur in
eod.libel. non poteſt perpendi quod prius moueatur, ideo dẽt
fieri interpretatio pro actore, cui fauendum eſt in primordio
lit.vt no.in l.de die.ſ̃.qui ſatiſd.cog.vt non repellatur,& iſta eſt
ipſa veritas quicquid dicat Bar.& admittentur articuli,& pro
bationes ſuper vtroque per prius,tamẽ ſuper dominio fundi,
& per poſterius ſuper ſeruitute,& eadem ſententia terminabũ
tur ſicut dicimus in cauſa conuentionis, & reconuentionis in
c.i.de mut.peti. Secunda limitatio eſt quam ponit Bart. ꝙ iſtæ
5 leges loquuntur, † quando ab eadem perſona mouentur iſta
duo iudicia contra eandem perſonam. Si vero vnum mouet̃
ab vna ipſarum, alterum ab altera per modũ reconuentionis,
tunc non eſt ſeruanda diſtinctio harum legum, vt inſpiciatur
quod prius fuerit intentatum,immo indiſtinctè iudicium rei
vend.ſuper dñio fundi,etiã ſi fuerit per poſterius inchoatũ, ꝓ-
cedit,& facit ſilere iudiciũ ſuper dñio fundi,per l.j. C.qui acc.
non poſ.quia illud iudiciũ ſuper dñio fundi cenſetur maius,
& præiudiciale ad iudicium ſuper ſeruitute,quod ab illa depẽ
6 det,ergo &c.vt in d.l.j. † Et pro hoc adduco, quæ in ſimili ha-
bentur in cauſa ciuili,& criminali, quæ non poſſunt ab eo ſi-
mul intentari,nec eo.libel.nec in diuerſis.vt in l.i.C.quan.ciui.
act.tamen ſi vnũ intentatur primo ab vno, puta ciuile, poſtea
ab altero intentatur criminale. iſtud ſ̃m facit ſilere primum,
vt in l.ſi.C.de ord.iud.& in l.per minorem,ſ̃m vnum intelſ̃m
ſ̃.de iudic.& tertia limitatio eſt, quæ etiam colligitur ex dictis
Bart. ꝙ iſtæ leges loquuntur in actionibus præiudicialibus ad
inuicem, ex eo quia in vno venit diſceptandũ incidẽter illud,
de quo in altero diſceptatur principaliter in iudicium ſuper
confeſſoria,vel ſuper diuiſione fundi,vel ſuper fructibus.Nam
in quolibet iſtorum venit diſceptãdũ incidenter de dñio fun-
di,de quo diſceptatur principaliter in rei ven. & ideo alterum
eſt præiudiciale ad alterũ hoc modo,quia ſñia lata pro actore
ſuper ſeruitute,vel diuiſione,vel ſuper fructibus facit præiudi-
cium reo ſuper dominio,licet non ſic econtra lata pro actore
ſuper dominio facit præiudicium reo,ſuper ſeruitute, vel fru-
ctib.quia poteſt actor eſſe dominus, & tamen ſeruitus non de
betur,nec fructus,quia ſunt bona fide percepti,& conſumpti.
Econuerſo iudicium ſuper dominio fundi eſt pręiudiciale ad
iudicium ſuper ſeruitute,& ſuper fru.alio reſpectu, non ꝙ ſen
tentia lata ſuper eo præiudicet in illis vt dixi,ſed quia facit illa
ſilere, ſi fuit primo inchoatum ſuper dominio, vt hic patet.
Sic ergo diuerſis reſpectib. vnum dicitur præiudiciale ad alte-
rum ratione quã ſ̃. dixi, ſed eſt dare aliud genus pręiudicialiũ
actionũ,vt ſunt actiones quæ mouentur ſuper ſtatu, de quib.
loquitur Inſti.de act.§.præiudiciales, & ſ̃.de rei vendi.l.j.§. per
hanc,& in illis non ſeruatur diſtinctio harum legum, immo
quæſtio ſuper ſtatu,etiam ſi ſecundo loco moueatur, facit ſi-
lere omnes alias particulares quæ ab illa dependent, etiam ſi
primo loco fuerunt motæ,vt in l. ordinata, circa med.ſ̃.de li-
be.can.eſt & aliud genus præiudicialium ratione auctoritatis,
vt eſt peti.hær.quæ eſt vtilis, & præiudicat particularibus, quæ
fundantur in iure hæreditario, & in iſtis ſimiliter non ſerua-
tur diſtinctio harum legum.Sed quid iuris ſit?dic vt in l.ſi qs
libertatem ſ̃.de peti.hære.& ſ̃.e.l.ſi poſt litem,& C.de peti.hær.
l.ſi. Nam etiam ſi non ſit motum tale iudicium, ſperatur ta-
men moueri de proximo, & facit ſilere particularia iudicia,
vt d.l.ſi.poſt prin.ſecus ſi fuerit motum, & terminatum,vt ſ̃.e.
l.ſi poſt litẽ.Eſt & aliud genus præiudicialium ratione maiori-
tatis, vt eſt cauſa ciuilis, & criminalis ex eodem facto deſcen-
dens, vel diuerſis, & in iſtis non ſeruatur diſtinctio harũ legũ,
ſed diſtinguitur,ſi vnum intentatur ab vno,alterum ab altero
præfertur criminale,ẽt ſi ſit poſterius, vt d.l.ſi.de ord.iud. & d.
l.per minorẽ. de iudi.& d.l.libello, & non admittitur libellus.
Aut in diuerſis, & tunc proceditur ſuper primo libello, etiam
ſi fuerit primo actum ciuiliter, & ſecũdo agatur criminaliter,
vt in l.interdum.de publi.iudi.& in d.l. vnica. C. quando ciui.
actio.quod dic vt in l.prætor. §.ſi dicatur.ſ̃.vi bo. rap. & quod
ibi not.per Bar.vbi ponit de iſta materia

De exceptione rei iudicatę. Rub.

LEX PRIMA

1 *Sententia lata contrà vnum ſuper vna re,non parit exceptio.rei iudica.contra alterum ſuper alia re.*
2 *An poſſit defendere de iure tertij.*

1 Vm res inter. † Sententia lata con-
tra vnum ſuper vna
re,non parit exceptio.rei iudi. contra alterum
ſuper alia re.h.d.primo.Nec etiam contra eũ-
dem, & ſuper eadem re, ſi cauſa propter quã
fuit lata,ceſſat,hoc ſecundo. Si verò nõ ceſſat,
tunc bene parit contra eũdem, & etiam contra alium qui re-
putatur eadem perſona, ſi iterum agat pro eadem re, & ex ea-
dem cauſa,licèt intentet actionem diuerſam, hoc dicunt in ef
fectu iſtæ leges vſque ad l.ſi quis cum totum. Et de prima par-
te ſummarij loquitur l.j. de ſecunda loquitur l.ij. de tertia lo-
quuntur alię quatuor,& in his quę dixi,conſiſtit tota ſubſtan
tia horum tex.¶In l.j pone caſum, ꝙ vnus de legatariis egit cõ
tra hęredem ſcriptum, & hęres fuit abſolutus, quia teſtamen-
tum erat nullum.Iſta ſententia non nocet aliis legatariis, con-
tra quos non fuit lata.gl. fin.h.d. ꝙ hoc eſt ideo, quia iſta fuit
ſententia declinatoria nullitatis,ſecus ſi fuiſſet reſciſſoria.vt in
querela,quia tunc noceret omnib.legatariis,etiam qui nõ fue
runt in iudicio,vt in l.Papin.§.ſi.de inoffi.teſta.Tu dic non eſſe
fiendam differentiam inter reſciſſoriam, & declaratoriam,ſed
in hoc,vtrum ſint latę cõtra illum ad quem principaliter per-
tinebat defenſio,vt contra hęredem ſcriptum, vel venientem
ad inteſt.& tunc præiudicat legatariis.An cum perſona, ad q̃
non pertinebat principaliter defenſio cum legatario, & tunc
non nocet aliis collegatariis,ita loquitur hic,& ita not.& me-
2 lius per glo.in d.l pupil.§.ſi.†In l.ij.not. ꝙ quis põt ſe defende-
re de iure tertij, quia hęres inſtitutus contra legatarium agen-
tem ſe defendit ex iure filii exhęredati, qui poteſt teſtamentũ
contratabulare,& ſibi hęreditatem auferre,& annihilare lega
tum,quia quouſque ſperatur moueri q.ſuper hęreditate, de-
bẽt ſilere particularia iudicia.Breuiter de iſto articulo, an quis
poſſit obiicere de iure tertii, ponit hic Bar. vnam longam di-
ſtin. & pulchram. Et vide omnino quod per eundem no. in l.
indebiti.§.ſed ſi nummi.ſ̃.de condi. indeb. Et per Cy.in l.cum
a ſeruum.[a] C.de ſer.fugit.

ADDITIO.

a ¶ Seruũ. Adde vt ibidem ex Fran.Are.& Bal.in l.ſi cui.ad ſi.de nõ nu.pec.vbi
dicit, ꝙ de iure tertij excipientis,illius tantum vtilitati quæſito non audiatur
iure multorum vtilitati quæſito audiatur quilibet cuius intererit. Et adde
abunde quæſt.per Spec.tit.de loc.§.vj. verſ.lxvj.& Oldrad.conſi.139.

LEX VII.

1 *Qui petijt totum & ſuccubuit,repellitur excep.rei iudi.ſi poſtea vult petere partem ex eadem cauſa,ſecus ſi ex diuerſa.*
2 *Si petij quinque, & probaui de decem, an ſit reus condemnandus in decẽ,*
3 *Qualiter ex ſententia condemnatoria poſſit oriri exceptio.*

1 I quis cum totum. ¶ †Qui petiit to-
tũ & ſuccubuit,
repellitur excep.rei iud.ſi poſtea vult petere partem
ex eadem cauſa,ſecus ſi ex diuerſa.h.d. ĩ effectu plu-
ra ponendo exempla vſque ad l.ſi a te. Allega. iſta l.ꝙ qui petit
totum,cẽſetur petere quamlibet partem eius. ¶Et ideo ſi petii x.
& nõ probaui,niſi de quinque, poteſt ſequi condemnatio in
v.quod non eſſet,ſi non viderentur petita,& ita no. Cyn.in l.ſi.
circa fin.C.de lit.conteſt. Item ſi quis iurat ſe teneri in decem,
ſi re vera tenetur in v. videtur iuraſſe de qualibet parte. Tu dic
2 de hoc,vt not.per Bar.in l.i.§.ſi ſtipulanti.de verb.obli.¶†Quid
autem ſi petii quinque,& probaui de decem. An ſit reus con-
demnan-

dẽnandus in x. vr̃ ꝙ non, quia non fit condemnatio in id, qđ non est petitum, & quia de summa debita potest peti pars, vt plene not. in l. scire debemus. de verbo. obli. Item principaliter alleg. §. planè. vbi melius ponitur, quàm alibi, qualiter dicatur eadem causa, scilicet quatenus in ea venit disceptandum id, quod fuerit determinatum per primam sententiam, etiam si agatur ad rem diuersam, vt si petij fundũ, & succubui: postea peto fructus tanquam perceptos ex fundo meo, & sic venit disceptandum de dominio fundi de quo fuit disceptatum, & terminatum in alio iudicio, certè non audior, vt hic. & iste §. declarat optimè l. cum quæritur. cum seq. infra eod. vbi habetur, ꝙ tunc obstat exceptio, quando petitur eadem res, & ex eadem causa, & per eandem personam, & ab eadem. Certè etiã si petatur res diuersa, si tamen venit disceptandum id, quod per sententiam fuerat terminatum, obstat exceptio, vt in §. no
3 tabili. in versi. & generaliter. ¶ † Not. etiam ibi, coniuncta glo. ꝙ sicut ex sententia absolutoria oritur exceptio rei iudicatæ, ita est condemnatoria, postquam fuit missa executioni, & sic condemnatoria prodest condemnato. Sed gloss. dicit {a tali prodesse liberet nos Deus &c.

LEX IX.

1 *Absolutus in actione reali, vel mixta, ex eo, quia non possidebat, si postea incipiat possidere, potest iterum conueniri, & non habet excep. rei iudi.*
2 *Respondere quis non compellitur, per quod sententia quam obtinuit aut iuramentum quod præstitit impugnatur, aut de falso arguatur.*

1 SI a te. ¶ † Absolutus in actione reali, vel mixta, ex eo, quia non possidebat, si postea incipiat possidere, potest iterum conueniri, & nõ habet exceptio rei iudicatæ, hoc dicit. Ratio est, qa cessat causa propter quam fuit absolutus, vt supra eod. l. ij. & quia superuenit noua causa agendi, ergo &c. Infra eo. l. si mater. §. eandem. ¶ In tex. ibi, {cum nihil possideres} supple, & fuisti absolutus adiecta causa, quia non possidebat. Secus si simpliciter, quia videris absolutus a toto, & ideo mihi obstaret exceptio rei iudicatæ. arg. supra eo. l. si mater. in prin. Est ergo cautela, ꝙ iudex exprimat causam in sententia, ne faciat præiudicium vltra q̃ ipse velit. Sicut in fi. not. in l. ij. §. ignominiæ. supra de infam. Et sicut quando quis venit absoluendus ab obseruatione iudicij, quia debet hoc exprimi, vt actor possit iterum agere, vt in l. properandum. §. & si quidem. C. de iudi. aliàs videretur absolutus a petitione actoris, & sic iterum non posset agere, iuxta not. in l. Iulianus. de condi. indebi. ¶ Sed oppo. ꝙ iste non debuerit absolui, sed condemnari, quia imputet sibi, qui liti se obtulit, vt in l. is qui se obtulit. supra de rei vend. sol. vt not. infra proxi. §. in fi. glo. mag. quia illud verum, si fuisset interrogatus an possideret, & respondisset, ꝙ sic. Sed hic debet intelligi, ꝙ non fuit interrogatus, vt ibi per glo. no. ¶ In tex. ibi {siue fuerit iudicatum hæreditatem meam esse.} supple, & nihilominus reus fuit absolutus, quia non possidebat, & sic erat sententia lata pro vtroque tam pro actore, q̃ pro reo, qđ fieri potest, vt infra proxi. §. secundum vltimam lecturam glo. & quod infra subiicit, siue aduersarius, quia nihil possidebat, absolutus est, supple, nec fuit pronunciatum hæreditatẽ meã esse, & sic fuit lata solum pro reo, vt infra proxi. §. in ij. lect. gl. Nam adhuc actor potest agere ex noua possessione, vt hic, in hoc tamen est differentia inter istum casum, & præcedentem, quia in præcedenti, cum sit declaratum ius actoris, si reus incipiat de nouo possidere, potest actor non solum iterum agere de nouo, vt hic, sed ẽt petere illã sententiam executioni mandari, licèt reus fuerit absolutus, quia per sententiam ius suum est effectum notorium, & per reum non potest negari, nec potest se defendere quominus executio fiat. postquam habet facultatem restituendi, vt etiam not. in sequen. §. secundum vltimam lecturam, quod est notandum & singulare. Et secundũ istam exceptionem tex. superuacua est glo. j. quæ continet diuinationem. Et ꝙ illud sit verum in primo casu & possit executioni mandari, patet, quia si reus possideret, & iudex eum non condemnaret, sed solum declararet hęreditatem, vel rem ad actorem pertinere, talis sententia mitteretur executioni cõtra reum, quia in realibus, vel mixtis sufficit sententia declaratoria, vt in l. ex diuerso. §. j. s̃. de rei vendi. & l. regulariter. de pet. hære. Ergo idem, si sit absolutus, quia nõ possidebat, & postea incipiat possidere, quia talis absolutio cessat, & sic habetur perinde, ac si nec absolutus, nec condemnatus fuisset, quo casu sententia declaratoria mitteretur executioni contra eum repertum possidere, vt dixi. ¶ In glo. ij. ibi, {Sed dicam, ꝙ huiusmodi interrogationibus non tenetur respondere &c.} Ratio est, quia dicuntur captiosæ, quia ad quamcunque partem respondeat, incidit in laqueum, quia si respondeat ꝙ non possidebat tempore sententiæ, sequitur quod cum hodie possideat, ista sit possessio noua, ergo potest de nouo conueniri, vt hic. Si dicat ꝙ tempore sententiæ possidebat, sequitur ꝙ male fuit absolutus tanquam nõ possideret, & sic adhuc iterum poterit conueniri. Potest ergo reus dicere, ego habeo intentionem meam fundatam ex sententia, si tu vis iterum agere contra me, proba ꝙ ego inceperim de nouo possidere, & nisi probes, non es audiendus, quia istud est causa, & fundamentum
2 tuę intentionis, ergo † ego nõ cogor r̃ndere aliquid, ꝑpter qđ mea sententia impugnetur, vel redarguatur de iniustitia, sicut nec aliquid, per quod iur̃m meum redarguatur de periurio, vt not. in l. qui iurasse. §. si pater. s̃. de iuretur. vbi est similis quęstio, & quod plenè no. eo. ti. l. cum qui. §. in popularibus.

1 *Exceptio competens contra auctorem transit cõtra singularem successorẽ.*
2 *Exceptio rei iudicata non solum competit reo absoluto, sed etiam actori, ex sententia condemnatoria, si illa fuit missa executioni, & postea reus condemnatus vexaret actorem, super eadem re.*
3 *Ius facilius descendit ex persona auctoris ad successorem singularem, quàm econuerso ascendat de persona successoris ad auctorem.*

1 §. Si quis autem fundum. ¶ † Legit̃ tribus modis in glo. secundum primam lect. ꝙ sententia fuit lata solum in fauorem actoris, quia reus fuit condemnatus, & ius actoris declaratum. Secundùm secundam fuit lata solum in fauorẽ rei, qui reus fuit absolutus, quia non possidebat, & ius actoris nõ fuit declaratum. Secundum tertiã lect. quæ est notabilior aliis, fuit lata partim in fauorem actoris, quia ius suum fuit declaratum, partim in fauorem rei, quia reus fuit absolutus ex eo, qa non possidebat. h. d. Secundum primam lect. not. ꝙ licèt actor obtinuerit per se sententiam ꝯdemnatoriam si nõ vult petere ipsam executioni mandari, sed iterũ reũ vexare agendo actione prima, non potest reus sibi obiicere de prima sententia dicendo, ꝙ semel fuit vexatus super ista re, & lata fuit sententia pro actore. Vnde nõ est æquum, ꝙ iterum vexetur, quia actor potest replicare, ꝙ postq̃ illa sententia non est executioni mandata, non debet prodesse reo, sed nocere. Sed si esset executioni mandata, secus, vt s̃. eo. l. si quis cum totum. §. planè. cũ ibi not.
2 ¶ † No. etiam gl. quæ semper alleg. ꝙ fatuè facit, qui habet pro se sententiam, & omittit viam executiuam, & iterum agit ordinariè actione prima, quia vexatur sumptibus, & expẽsis, & poterunt sibi obiici exceptiones peremptoriæ quæ competebant tempore sententiæ, licèt si ageret ex sententia, non possent obiici, vt in l. peremptorias. C. sent. rescind. non poss. & quod not. j. eo. l. duobus. Secunda lect. est vera in se per princ. huius l. in versi. fin. secundum quod ibi habetur, sed non congruit huic literæ, quæ dicit ꝙ actor potest replicare de re secundùm se iudicata, sed secundùm istam lecturam ad hoc vt differat a tertio, non erat iudicata pro se, sed pro reo. ¶ Ex tertia lect. gl. quæ deberet scribi literis aureis, secundum Bar. no. duo, quæ non ita
3 benè sunt alibi. † ꝙ in actione reali, vel mixta quæ competunt contra possessorem, si reus non fuit interrogatus an possideret, licet ipse venerit ad iudicium, & causam defenderit negando actorem dominum, & non negando se possidere tanquã si possideret, nihilominus reperto in calculo ferendæ sententiæ, ꝙ non possideat, debet absolui, non autem cõdemnari ad restituendum tanq̃ liti se obtulerit, quia non dicitur obtulisse nisi interrogatus responderit se possidere, ita intellige gl. in l. is. s̃. de rei vendi. Et istud intelligo verum, etiam si reus malitiose hoc fecerit, sciens se non posse condemnari, vt actor vexetur litibus, & expensis, quia imputet sibi actor quare non seruauit cautelam datam a iure, interrogando ipsum an possideret, vt in l. qui petitorio. j. de rei vendic. & de interrog. act. l. qui interrogatum, & per totum tit. Est ergo vtilis talis interrogatio, ne frustra actor litiget, per istum tex. cũ glo. quia videtur actor condemnandus in expensis, tanq̃ temere vexauerit reum, vt in
4 l. eum quem temerè. s̃. de iud. ¶ † Secundo no. ex gl. aliud, quod etiã alibi non ita benè reperitur, ꝙ licèt ex tunc appareat actorem litigasse cum non legitimo contradictore, nihilominus iudicium non est elusorium, quia ex eo potest actor obtinere sententiam declaratoriam iuris sui, licèt reus absoluatur. Et ad hoc semper alleg. iste §. cum glo. Ista tamen sententia non nocet, nisi ipsi reo, cum quo lata est, ideo poterit ex noua possessione mitti executioni contra eum, vt dixi in princip. huius legis, & ad hoc etiam alleg. ista glo. cum tex. licèt hoc non dicat, sed solum, ꝙ potest agi actione prima.

2 *Fatuè facit qui habet pro se sententiã, & omittit viam executiuam, & iterum agit ordinariè actione prima.*
3 *In actione reali, vel mixta, qua competunt contra possessorem, si reus non fuit interrogatus an possideret, licèt venerit ad iudiciũ & causam defenderit negando actorem dominum, & non negando se possidere tanquam possideret, tamen reperta in calculo ferendæ sententiæ, quod non possederat, debet absolui.*
4 *Licèt ex tunc appareat actorem litigasse cum non legitimo contradictore, ꝙ tamen iudicium non sit elusorium.*

1 §. Iulianus. ¶ † Exceptio competens contra auctorẽ transit contra singularem successorem, non sic econuerso. & eo. modo exceptio competens singulari successori, non transit ad auctorem te ad ipsum reuerla. h. d.

iste §. cum l. sequen. Sed competens auctori, bene transiret ad singularem successorem, vt j. eo. l. si mater. versi. item Iul. & sic primo, loquitur hic de excepno. passiuè contra auctorem, an transeat contra singularem successorem, vel econuerso, postea in l. sequen. de exceptione competente actiuè singulari successori an transeat ad auctorem? & dicitur ꝙ non. Sed an competens auctori transeat in singularem successorem. iste ca sus non ponitur hic, sed in l si mater. §. item Iul. †No. hic in fi.
2 ꝙ excep. rei iudi. non solum competit reo absoluto, immo etiam competit actori, & est sn̄ia condemnatoria, si illa fuit missa executioni, & postea reus condemnatus vexaretur super eadem re, text. est hic expressus in verbo. {exceptionem.} & sic inducta ad vnum finem operantur ad alium, quia condē natoria, ad fi. agendi, & tamen producit exceptionem, & sic econuerso ex sententia absolutoria, interdum datur actio in factum, si absolutus cecidit a possessione, vt patet ex his quę habentur in l. sed & si possessori. post prin. de iureiur. licèt aliqui dicant, ꝙ ibi loquitur in iuramento, secus in sententia. Sed præcedens plus placet argu. hic. ¶ †Item no. hic & ad illud sem
3 per alle. iste tex. ꝙ ius facilius descendit ex persona auctoris ad successorem singularem, quàm econuerso ascendat de persona successoris ad auctorem, iuxta illud Maro. Facilis descensus Auerni, sed reuocare gradum &c.

LEX XL

1 SI mater. ¶ † Qui egit petitione hæreditatis simpliciter vel generaliter nō expressa causa & succubuit, licèt vnam tamen causam fuerit prosecutus, ex alia tamen iterum agere non potest de rigore iuris, sed de æquitate, subsistente iusta causa, restituitur, vt agere possit. h. d. no. Et in hoc vltimò, quod ponitur in fi. huius prin in tex. est notabile, quia per ipsum limitatur sequens §. & etiam §. eandem. in fi. in quib. habetur, ꝙ ex causa non ꝓsecuta iterum non auditur in actione reali. Nam hoc est verum de rigore, sed de æquitate potest petere se restitui subsistente iusta causa, vt hic, & glo. hic intelligit, ꝙ iusta causa sit hæc, quia erat mater, & tractabat de lucrosa hęreditate filii, & ita etiam no. per glo. in seq. §. ad quod facit l. fi. de institi. & substi. quem intellectum plures doc. sequuntur, & est singularis. in seq. tamen credo ꝙ intellectus literæ fuerit alius, dū dicit, sed ex causa, & sic sentit de alia causa quam maternitatis, quia si de illa tantum sensisset, cum primo fuerit locutus de matre, non expediebat dicere, {sed ex causa &c.} immo sufficiebat dicere, {sed succurrendum erit ei &c.} Intelligo ergo istam causam, quando per errorem facti probabilem non fuit prosecutus aliam causam, quia ignorabat sibi competere. Sed fuit prosecutus eam incompetentem, & sic restituitur ex clausula generali, si qua mihi iusta causa. Et secundum istū intel. sequitur limitatio seq. §. & etiam §. cadē. in fi. quia istud procedit non solum in matre tractante de hæreditate filii, sed etiam in qualibet alia, sed in matre tractante de illa hæreditate, potest dici esse hoc plus, ꝙ si in fi. non subsit iustus error restimatur, dūmodo non fuerit in dolo, vel in lata culpa, quia sciebat aliam causam subsistere, & non fuit eam prosecuta. In alia ergo, quam matre requiritur, ꝙ non fuerit in dolo, nec in aliqua culpa. Sed in matre sufficit ꝙ non fuerit in leui, quando tractat de hæreditate filii. facit quod in fi. no. per Bart. in l. non fatetur. de confes. ¶ In tex ibi, {bona vēdicauerit. } & succubuit, quia reus fuit simpliciter absolutus, nec expressit iudex, ꝙ ideo absoluebat, quia testamentum non erat ruptum prout mater allegabat, quia si ita fecisset, non obstaret exceptio matri volenti ex alia causa agere cum iudex se restrinxerit ad certam causa absolutionis, sicut si certa causa fuisset in libello deducta, quia non noceret sententia in altera, vt j. eo. l. j. §. si quis autem. intelligo autem, ꝙ absoluit reum simpliciter, licèt fuerit motus ex eo, ꝙ matre non probauit rupturam testamenti, & ita intelligo tex. j. dum dicit, {quia testamētum patris &c.} Not. ꝙ illa verba fuerunt apposita in sententia, sed quia iudex ideo fuit motus. Talis ergo sententia absolutoria simpliciter nocet in qualibet causa ēt in prosecutione non deducta, quia verba hoc importāt, cū videbatur absolutus cā in prosecutione deducta, & tamen probata, & ēt in non deducta in prosecutione, quia saltem videtur deducta in libello, & ideo imputet sibi actor, quare in ꝓsecutione non deduxit, & ista est ratio sequen. §. & etiam §. eadem. in fi. ¶ In tex. ibi {idcir co. } Ista mater credebat ad se deuolutā hæreditatem filii ab intest. per Senatuscon. Tertul. & in hoc errabat, quia non erat in veritate, cum iste filius nullum haberet substitutum pupillarem, secus si habuisset, & valuisset, quia iste excluderet matrem, vt l. Papin. §. sed nec impuberis. ff. de inoff. rest. sed in aliis duob. errabat, quia credebat fuisse datum substitutum pupillarem, & non erat datus, vt j. in ver. postea autem. Item credebat testamentum paternum esse ruptum ex aliqua causa & nec istud erat verum. Egit ergo peti. hære. & in libello non expressit istam causam, ꝙ testm̄ esset ruptū, quia tunc posset agere ex alia causa, vt j. ca. l. §. si quis aūt. sed in prosecutione, cū aduersarius alleg. se substitutū, licèt falso replicando dicebat substitutionē fore ruptā per rupturā testamēti paterni, & nō ꝓbauit, iō iudex absoluit. Vel dic, ꝙ imo istā cām in libel. expressit, vt innuit hic dū dicit. {bona vendicauerit idcirco, quia putabat &c.} & nihilominus sn̄ia absolutoria mero iure sibi nocet. nec ob. §. si quis autem, quia ibi deduxit in libel. causam, ex qua dicebat sibi acquisitum dominium, licèt hic ista causa, ꝙ testamentum esset ruptum, & per consequens substitutio non erat illa causa, quæ faceret ad ipsum hæreditatem pertinere, sed est ipsa maternitas, & senatuscon. Tertul. Bene verum est, ꝙ illa est causa propter quam non impediebatur vti iure suo, quia si testamentum non fuisset ruptum, impediretur. Merito ergo non potest iterum agere de rigore, quia videtur deducere eandem causam in iudicio, scilicet maternitatem. Et istud puto esse verum intell. istius l. quia sicut prius dixit ad se pertinere hæreditatem, quia mater ita dicit, nunc non sic in §. si quis autem. ꝓtius dixi me dominum, quia emi a Titio, nunc dico me dominum, quia hæres sum Sempronij, quia erat dominus, vel etiam eiusdem Titij. Nam alle. nouā cām acquisiti dominij, non ita hic. ¶ In tex. ibi {postea apertis pupillaribus tabulis.} idest testamento paterno, in quo dicebantur contineri pupillares tabulę, licèt vere non essent, nam si non erat datus substitutus, quomodo poterant aperiri tabulę pupillares, vnde tex. sibi contrariatur.

1 *Qui egit rei ven. simpliciter, vel generaliter nulla causa in libello expressa, licèt vnam tantum fuerit prosecutus, si succumbat non potest ex altera non prosecuta iterum agere. Secus si vnam tantum causam in libello deduxit, quia poterit agere ex altera non deducta.*

2 *Absolutoria lata, quia actor non probauit, an pariat exceptionem rei iudicatæ ita vt actor non possit iterum agere, si probationes ad eum peruenerint.*

1 §. Denique. ¶ † Qui egit rei ven. simpliciter, vel generaliter nulla causa in libello expressa, licèt vnam tantum fuerit prosecutus, si succumbat non potest ex altera nō prosecuta iterū agere. Secus si vnam tantum causam in libello deduxit, quia poterit agere ex altera non deducta. h. d. cum §. seq. Ratio primi dicti est, quia licèt in prosecutione non sit deducta nisi vna causa in libello, tamen postquam fuit generaliter, vel simpliciter formatus, videtur deducta omnis causa, ex qua dominiū actori cōpetit, vt j. ca. l. §. eandem. in fi. Imputet ergo sibi actor postq̄ deduxit in libello, quare non fuit eam prosecutus, & non probauit. Vnde iudex videtur absoluere a prosecuta, & etiam a non prosecuta, in libello deducta. Respondeo ꝙ intelligitur, vt dixi in principio huius l. qm̄ nō restrinxit se ad prosecutā, sed simpliciter absoluit. Ex secundo dicto in §. si quis autem. confunditur vna opi. Pet. qui tenuit de directo contrarium, ꝙ etiam si expressit certam causam in libello, sententia noceat etiā in aliis non expressis, & mouebatur subtili ratione, quia in rei vendica. non expedit aliquam causam remotam in libello exprimere, sed sufficit exprimere causam primam, scilicet ꝙ dominium ad ipsum pertinet, & admittitur talis libellus incertus, vt not. in l. prima. in princ. in gl. mag. ꝟ. de eden. licèt glo. hic magna dicat contrarium. sed reprehenditur per Dyn. Potest tamen procedere in libello dato in actio. personali, vt no. in d. l. j. de eden. & etiam potest procedere in reali quantum ad prosecutionem, quia licèt admittatur libellus generalis, prosecutio tamen debet specialiter fieri, vt reus sit certus, an habeat cedere vel cōtendere. non. n. sufficit articulare ꝙ ipse sit dominus, nisi dicat, ex qua causa, aliàs probationes non possent recipi super incerto. Sed in libello sufficit bene hoc dicere, vt j eod. tit. l. & an ea. §. actio nes. ver. at cum in rem. postquàm ergo ita est, ꝙ non est necessaria expressio causæ remotæ, si exprimatur [a] vna, censentur
a omnes expressę, sicut videmus in appellatione a diffinitiua, in qua non requiritur expressio causę, sed sufficit dicere appello, & propter hoc si exprimatur vna ex abundanti, omnes alię videntur expressę, vt in l. socio. j. de app. Sed quicquid dicat Pet. casus est in isto §. si quis autem. contra eum. Distinctionem autem glo. quæ est hic ressumam in §. candē. plenius quàm glo.
a †Et no. in ista gl. ibi. {Si vero absoluitur, quia non probo, nocet in repetita &c.} ꝙ absolu. lata quia actor non probauit, pariat exceptionem rei iudi. sicut si esset lata, quia esset dominus ipse reus, vel non debitor, ergo sequitur ꝙ iterum actor non potest agere, & probare, si probationes ad eum peruenerunt, alias non esset verum, quod dicit ista glo. ꝙ sententia noceret. Vidi tamen quàm plures etiam doct. in hoc errare, credentes ꝙ iterum

ADDITIO.

a ¶ Adde tamen ꝙ qñ causa est in libello expressa, & deducta, semper est probanda, quando talis est sine qua libellus non esset bene conceptus. Bal. in l. ij. C. cōmuni diui. in j. col. ad fi. in ver. facit ad hoc theorica. alleg. in hoc Inno. in c. ex parte abbatissæ, de priui. & quod subicit de expressione causæ in cau. c. ex parte. de si appellationis. adde ꝙ secus est in interlocutoria sm̄ Ab. in c. ex parte. de ap. & vide Inn. in c. pastoralis. de off. del. & no. in l. scio. & ibid. doc. de app.

ꝙ iterum possit agere, quia non venit contra sententiam, &
mouentur per gl. quæ est in l. Iul. de condi. inde. Sed male mo-
uentur, quia verum est ꝙ si reus absolutus, quia actor non pro
bauit, & hoc non obstante soluat actori, non potest repetere
per condi. inde. & actor potest nunc probare, ꝙ debitum præ-
cessit, quia non dicit contra sententiam, & hoc probato appa
ret, ꝙ durabat debitum naturale, quia illa sententia naturalẽ
obligationem non sustulit, quæ est de iure gen. cum ipsa sit de
iure ciui. vt ibi no. Et naturale debitum solutum per errorem
iuris non repetitur, & hoc est, quod vult ille tex. cum glo. non
sic si fuisset absolutus, quia non erat debitor, quia tunc actor
etiam excipiendo non posset probare, ꝙ erat debitor, quia ve-
niret contra sententiam. Sed si reus absolutus non soluit, &
actor vellet ipsum molestare iterum, non posset, siue sit abso-
lutus, quia non debitor, siue quia nõ probauit actor, quia ista
sententia imponit actori silẽtium, ne amplius reum molestet
agendo, licèt non imponat quominus a reo possit se defendo-
re excipiendo, vt probatur per text. expressum in l. argentarius.
§. cum autem. s. de eden. & per iura quæ dicunt, ꝙ prætextu in
strumentorum de nouo repertorum sententia reſcindi nõ de-
bet, vt C. de re iud. l. sub spẽ. & per gloss. quæ est in auth. qui se-
mel. C. quomodo & qñ iud. quæ dicit istã sñiam esse diffiniti-
uam, ergo debet plus operari q̃ sñia absolutoria ab obserua-
tione iudicij, vel pp ineptũ libellum, quæ nõ impediunt iterũ
agere, vt no. in l. j. §. si mensor sal. mo. & ista est veritas.

§. Item Iulianus.

¶ Exceptio competens venditori transit in emptorẽ. h. d. dic
vt j. eo. l. si a te. §. fi. sequitur §. eandem causam.

1 *Agens rei vendicatione generaliter, vel specialiter, & succumbens, quan-
do possit ex causa denuò agere.*
2 *Cum quis egit rei vendic. uel peti. hæredi. & succubuit ex eo quia non pro-
bauit, & iterum vult agere, an sibi obstet exceptio, si volebat agere ra-
tione dominij quòd habebat tempore litis contesta.*
3 *An possit actor postea agere publicianã.*
4 *Quid si velit agere ex causa de nouo superueniente, & sic ratione dominij
postea acquisiti.*
5 *In sententia absolutoria quia actor non probauit, an reus acquirat dominiũ.*

1 §. Eandem causam.

¶ † Qui egit rei vend. generalr, vel simplr, & suc
cubuit, nõ prohibetur ex cã, seu dñio de nouo superueniente
iterum agere, nisi talis cã retro fingatur. Non aũt põt agere ex
cã, vel dñio qđ tpe primi iudicij cõpetebat, licèt cãm ex qua
competebat non fuerit actor prosecutus, sed aliam quam pu-
tabat competere. h. d. iste §. solẽnis, & subtilis quẽ diuide prin-
cipaliter in tres partes, quia primo loquit̃, qñ tpe lit. contesta.
actor nõ habebat dñium, & ideo succubuit. Sed postea super
uenit, qđ põt intelligi duobus mod. vel ꝙ superuenit post sen-
tẽtiã, & tunc est clarũ, vel ꝙ superuenit ante lit. contest. & ante
sñiam, & tunc est magis dubium. Vnde dic tunc, vt j. dicam. &
hoc vsq; ibi, {nisi fortè.} Secundo loquitur qñ tẽpore lit. con-
test. habebat dñium, sed lite pẽdẽte desijt habere, & postea re-
uersum est, vel acquisiuit de nouo vt hic vsq; ibi, {itaque.} Et
ista particula continet duos casus. Primus est, quando illud
dñium reuersum est, & fingit̃ retro nunquam deperditum vs-
que ibi, {& ideo.} Secundus est, qñ nõ idẽ dñium, sed aliud
diuersum, & ex diuersa cã, q̃ nõ retrotrahat̃ vsq; ad ver. itaq;.
Ibi tertia pars principalis, q̃ loquitur, qñ tẽpore lit. conte. habe
bat dñium, & non ipsum habere desijt, licèt non fuerit prose
cutus cãm verã ex qua cõpetebat, sed cãm putatiuã, & postea
volebat agere ex vera, certè nõ põt, vt patet ex his quę dixi in
2 prin. huius l. & in §. j. † Et recolligẽdo istã mãm, & distinctio-
nem glo. quæ est s. ea. l. denîq;. distinguendo cum quis egit rei
vend. vel peti. hære. & succubuit ex eo, quia non probauit, si ite
rum vult agere, an sibi obstet excep. dic ꝙ aut vult agere ratio-
ne dominij quod habebat tempore lit. contesta. Aut ratione
dominij acquisiti postea. Primo casu, aut in libel. deduxit cer-
tam & limitatam causam, quia dixit ad se pertinere, ex emptio
ne facta tali a tali, & tunc potest postea agere ex alia causa in
libel. non deducta, vt in d. §. si quis aũt. Aut nullã cãm specia-
lem expressit in libello, tamen benè expressit in prosecutione.
& tunc ex alia non prosecuta iterum agere non potest, vt in
fi. huius §. & in d. §. denique. hoc verum mero iure, sed ex cau-
sa resti. in inte. ratione iusti erroris, vel ignorantiæ quam ha-
bebat de mera causa, quam non fuit prosecutus, bene admit-
teretur. vt in prin. huius l. in fi. secundum vnũ intel. quia esset
mater, & ageretur de inofficiosa hæreditate filij, vt ibidem. secun-
dum alium intel. Item hæc vera, si vellet postea agere ratione
directi dominij, vel etiam vtilis, quia vellet dicere se emphy-
teutam, vel superficiarium. Nam cum primo dicit se dominũ
vel rem ad se ptinere iure dñij, videtur dixisse tam de directo,
quàm de vtili. vt in fi. huius §. in ver. qualecũq;. qđ non põt re
ferri nisi ad qualitatẽ dñij, non ad qualitates cãrum ex quib.
acquiritur, licèt id qđ postea seq̃t, {& vndecunq; &c.} referat̃
ad qualitates cãrum, quarum quędã sunt de iure nãli, seu gen.
quædam de iure ciuili. Et ita intellige hic gl. super verbo {qua
lecunq;} illã opin. tenet Dy. & Bar. licèt gl. ista in fi. sentiat ɔtriũ
ꝙ nõ videat̃ deduxisse nisi directũ & sic sñia nõ noceat volẽti
agere vtili. Sed doct. ɔ̃. Si vero ageret pub. & sic deduceret qua-
si dñiũ, tũc bene posset, qa illud nõ vr̃ in primo iudicio dedu-
ctũ, si dicit ad se ptinere iure dñij, qa hoc verbũ nõ cõprehẽdit
quasi dñiũ, p quo cõpetit pub. Et de hoc in tex. & per gl. magi
strã s. de euic. l. minor. §. si seruus. & tetigit gl. j. tit. j. l. fundi. quę
3 incip. ɔtest. † Sed si in libello dixit rẽ ad se ptinere iure dñij vel
quasi, put cõiter fieri ɔsueuit, & reus fuit absolutus, an possit
actor postea agere publiciã. dic vt no. p Bar. j. e. tit. l. & an eadẽ.
§. actiones. q alle. determinationẽ Io. An. ĩ c. Abbate sanè. de re
iud. lib. vj. pdicta, qñ reus fuit absolutus, qa actor nõ pbauit: si
4 aũt qa reus nõ possidebat, dic vt s. eo. l. si a te. in tex. & gl. † Secũ
do casu principali, qñ vult agere ex causa de nouo superueniẽ
te. Dic ꝙ aut tpe lit. ɔte. in causa in qua succubuit, nullũ habe
bat dominium, sed incipit agere post, aut habebat & lite pen-
dente illud perdidit, postea de nouo acquisiuit. Primo casu lo
q̃tur prin. huius §. ꝙ sñia non nocet, qđ limita esse verũ, nisi
postea acquirat dñium ab illo cui illa sñia noceret, puta, si il
le a quo dñium acquisiuit p prius habuit cãm ab isto actore
post latã sñiam ɔ̃cũ, deinde actor habuit cãm ab illo eodẽ, &
hoc voluit gl. mag. hic q̃ incipit {nõ ĩplicat in q.} quã format
in ver. sed quæro. Nam sentẽtia lata ɔ̃ istum actorem, nocebit
ei, qui postea causam a se habuit, vt j. eo. l. fi. ergo & nocet sibi
iterum acquirenti ab illo, qui non potuit melius ius in ipsum
transferre, q̃ prius ab eo acquisiuerit. Si autẽ ille habuisset cau
sam ab isto actore, anteq̃ lata esset contra ipsum sententia, tũc
non noceret illi causam habenti, si ignorauit ipsum actorem
agere, & ideo eidẽ actori postea acquirẽti ab illo, vel ab haben
te causam ab illo, sententia non noceret, & posset habere locũ
istud principium, & hoc voluit illa eadem gl. in vlti. q. Secun.
da limitatio est, quia procedit istud quãdo causa noua, vel do
minium requireretur post sententiam latã contra eum, quia
non põt dici, ꝙ illa sententia faciat præiudicium in causa vel
dñio, qđ tempore ipsius latæ non cõpetebat, vt l. potest videri.
de re iudi. & l. quẽadmo cũ. Nam sicut nõ posset pro actore fer
ri sententia pro causa, vel dominio, qđ tunc nõ habebat, vt in
illis iuribus, ita nec lata contra actorem, facit præiudiciũ in il-
lis, vt eadem sit ratio contrariorum. Si autem superuenit do-
minium post lit. conte. lit. pendente tunc aut ex causa deducta
in iudicio, quæ tamen tempore lit. contest. non habebat locu,
sed incœpit habere post: tunc bene noceret sententia absoluto
ria. Ratio est, quia tunc potuisset ferri condẽnatoria pro acto-
re per l. si rem. §. fi. de pig. act. Vbi si post lit. contest. superuenit
actio, quæ tempore lit. conte. non erat, si tamẽ ex causa de præ
terito, & in libellum deducta potest pro actore ferri sententia:
ergo si feratur, nocet in illa causa, vt not. per gl. in d. l. non põt
videri. de iudi. & per Bar. j eo. tit. l. & an eadẽ. §. actiones. Item
dico, ꝙ istud primũ habet locũ, qñ superuenit de nouo, et si sit
talis quæ retro fingatur, si superuenit post latam sententiam,
vt in l. grege. §. sub conditione. de pig. si tẽpore lit. cõte. nõ sub-
erat, nec habebat dñium, & hoc videtur hic Bar. sentire. Si ve-
ro tẽpore lit. conte. dominium hebebat, & post contestationẽ
ipsum perdidit, deinde acquisiuit, tunc distingue, vt hic in ij.
parte, ꝙ aut reacq̃siuerat illud idem dominiũ, & ex ea causa q̃
retro fingit̃, & obstat excep. vt hic in ver. nisi fortè, siue illa cau-
sa superueniat lite pendẽ. siue post latã sententiam. Aut illud
erat dñium nouũ, & causa noua, & tunc secus, vt hic in ver. &
ideo si forte, vbi etiam loquitur, quando causam nõ fingit re-
tro, quia in legatis ɔditio existens, retro non trahitur, vt no. in
5 in l. j. ad Sille. † In gl. mag. ibi. {rem tuam quam petisti, & vi
ctus fuisti qa non probasti,} & scire debes, ꝙ ex tali sententia
actor non probat dominium, nec reus acq̃rit, licet acq̃rat ex-
ceptionem, vt not. j. eo. l. exceptio. sicut in re quæ dimittitur ex
causa transact. vt l. si pro fundo. in fi. C. de transa. Si ergo res ad
actorem reuertatur, & sic reperiat se dominum & possessorẽ,
potest alteri vendere, & dominium transferre. Et deinde ab il-
lo eodem in quem transtulit reemere, & de nouo acq̃ritur, &
hoc est quod j. voluit glo. & quousque ipse vel emptor eius
sunt in possessione, si ille qui vicit, & fuit absolutus, vellet ip-
sum molestare, posset ipse actor & tunc possessor se defendere
& probare se dominum, licèt in alio iudicio probare non po-
terit, qa venit contra sententiam, & hoc facit se defendendo, &
hæc per ea quæ habentur in tex. & gl. in l. Iulianus. de cond. in-
debi. & tetigi supra ea. l. §. denique. sed si cadat a possessione, &
reuertatur ad eundem reum qui primo vicit, est qõ. An ipse
actor ꝙ fuit olim, non agere possit iterum ratione dominij
nouiter acq̃siti ab illo qui acquisiuerat prius ab eo post sentẽ-
tia. & glo. hic & bene, tenet ꝙ non. qa sicut nocuisset ista sen-
tẽtia ipsi actori volẽti iterũ molestare reu p viã agẽdi, vt dixi ĩ
d. §. deniq; ita nocebit actori habẽti postea causam ab eo, vt j.
e. l. §. fi. & s. prox. §. de pig. l. si paratus. §. fi. & p ɔns eidẽ actori vo
lẽti agere ex dñio acq̃sito ab illo, cui sñia nocebat, obstat exce
ptio. Secus si ille habuisset causam ab eo ante sñiam latã. vt in
vlt. q. gl. & qđ no. in d. l. si paratus. §. fi. C. de pig. l. si prætes.

1 *Seruitus itineris diuersa est a seruitute actus, ideo succumbens in prima nō repellitur a petitione secunda.*
2 *Quæ dicatur pars subiectiua, & quæ integralis.*

1 §.Si quis iter. ¶ † Seruitus itineris diuersa est a seruitute actus, ideo succumbens in prima non repellitur a petitione secundæ.h.d. ¶ In tex.ibi,{petierit} supple, & succubuerit.In tex.ibi,{actum petat,} supple, qui plus importet quàm iter, vt l.j.ꝭ.de ser.rust.prædio. ¶ In gl. mag.circa prin.ibi,{hic ex diuersa causa.} Vel dic ꝙ potest intelligi etiam quando ex eadem causa, puta in prima petitione dixi,ꝙ tali mense,& tali die,constituisti mihi seruitutem itineris de fundo tuo,ad fundum meum,& succubui, quia nō probaui,postea volo dicere ꝙ illa constitutio facta illo mense, & illo die non fuit constitutio itineris,sed actus,& sic ago ex ead. causa remota,tamen ad diuersam rem & diuersum ius,& hoc vult dicere iste tex. Sed in contrario non agebatur ad ius diuersum,sed ad idem tamen cum augmento. Certè illud non facit diuersificari substantiam, quia illa quæ differunt secundum plus & minus,non videntur differre in substantia, vt in l.fi.de fun.instr. Debet tamen hoc intelligi,quando ex ead. causa, secus si ex diuersa,vt j.eod.l.sed an eadem.in prin.& ista est vera sol.& facit l.in delictis.§.si detracta.ꝭ.de noxa. vbi obst.excep.si petitur eadem res,licèt cum diminutione, vel augmento quantitatis,vt etiam no.j.e.l.& an eadē.§.actiones. & etiam in prin.
2 gl.quæ incipit,{pro communi vtilita.} ¶ † In gl.ibi {hic pars subiectiua non integralis.} Ista gl.non bene intelligit q dicatur pars subiectiua,& quæ integralis. Nam subiectiua dicitur illa ad cuius positionē sequitur positio totius, vt est genus, quod se habet vt totū,& species quę se habet,vt pars,& ad positionē speciei,puta,hominis, sequitur positio generis,vt puta,animalis,quia si homo est,ergo animal est. sed non sic econuerso, ad positionem generis sequitur positio speciei , vt l. si quod eam interemptam.de leg.iij.Sed in parte integrali est totum,& econuerso,quia illa dicitur integralis ad cuius positionem non sequitur positio totius , vt paries , quo posito non ponitur domus,sed econuerso sic,vt no.de his in l.rectè dicimus, de verbo.sign.sed iter non se habet,vt pars ad actum,nec vt subiectiua,quia non sequitur,iter est,ergo actus est,cum sit seruitus diuersa,licèt sit verum dicere,ꝙ actus habeat in se commoditatem itineris,& etiam vltra. ¶ In gl.ibi,{perinde est ac si primo totum, & postea partem.} non quod ita sit , quia iter non est pars actus,immo est seruitus diuersa,vt hic,sed ex eo, quia minus continet,q̄ seruitus actus,& ideo assimilabitur parti. Et ex hoc sequitur , ꝙ licèt non valeat secunda stipulatio , quando primo stipulor totum , postea partem , quia nullius est vtilitatis, bene tñ valet qñ primo stipulor actū , postea iter.licèt p hanc scdam nō fiat nouatio primę.Et hoc est,qđ voluit gl.in l.qđ se gtur, & qđ no.in l.qui bis idē, & l.si dari. de verb.ob. ¶ In fi.gl. ibi.{non formalē.} si ergo primo petij fundum , & succubui, possum postea petere vsumfruc. formalē , quia videor petere rē diuersam,& nō partem eius,qđ primo petij,licèt enim fundus cōstet ex proprietate, & vsufructu. hoc est verū de vsufructu causali.Et ideo q petijt fundum,& succubuit, non pōt postea petere vsumfruc.formalē,qa peteret partē eius, qđ primo petijt,& ita loquit̄ l.si quis argentum.§.si qs fundum.j.e. secus si peto vsūfructū formalē,quia non est eadē res nec pars eius.

2 *Sententia lata contra defensorem,vel pro eo,an noceat vel prosit illi quem defendit,nisi ipsam ratā habeat, & an mittatur executioni cōtra defensorem, & quid in coniuncta persona,si agat, vel defenderet sine mādato.*
3 *Potest quis ratificare sententiam latam pro suo falso procuratore ad sui vtilitatem,sicut latam contra eum ad damnum suum.*

1 §. Hoc iure Vtimur. ¶ † Ex parte actoris dicitur in iudiciū deducere nō solum ille ad quem pertinet res,q̄ petitur, sed etiam eius legitimus administrator, vel verus pcurator. Et sñia lata ꝯ eos nocet ei ad quem res pertinet tanq̄ ꝯ ipsum lata sit.sed ex parte rei videtur in iudicium deducere etiam defensor sine mandato. h.d. secundum intel.
2 quem puto verum, † & hic no.ꝙ sententia lata contra defensorem,vel pro reo,noceat,vel prosit illi quem defendit, nisi ipsam ratā habeat, sed ex eo, qa prodest actori,ēt in re petita, qa mittit̄ executioni ꝯ defensorē,vt in l.Plautius.ꝭ.de proc. super ea re vel eius æstimatione,& hoc respectu dr̄ res in iudiciū deducta p defensorē,& ex parte actoris nō sic, qa agēt sine mandato,& feratur sñia pro eo, non prodest sibi quātū ad rē petitam, nec respectu eius, qui egit cū ad illū nō pertineat, ideo si iterū ageretur, posset reus ipsum repellere non ex virtute illius sñiæ,sed quia ius non habet,nec ēt prodest sibi quantū ad illū cuius noīe egit,quia ille non dedit mandatū, & hoc respectu non dicit̄ res in iudiciū deducta, qa sñia lata sup ea,nō pdest ei p quo lata est, & ita intelligendo cessat dubitatio glo. mag. quæ licèt multa verba dicat,tamen non satisfacit distinctioni quam iurisconsul. vult hic facere inter personas interuenientes ex parte actoris, & interuenientes ex parte rei,& vult ꝙ primæ non dicantur deducere rem in iudiciū,nisi habeant mandatū secundæ sic.Sed verba gl. non tendūt ad hoc,sed ad aliud,scilicet ꝙ ex parte actoris non admittitur quis ad agendū,nisi cōstet ꝙ habeat mandatū,& si ꝯstat,ꝙ non habet ēt cum cautione de rato non admittitur,vt l.Pōponius.§.fi.de procu. Sed ex parte rei,ēt si constet non habere mandatū,admittitur, dummodo satisdet.de iudi.sol.Certè non fuit intentio istius tex.velle facere istā differentiā,quia nec pertinet ad naturā tit.sed solum an dicatur res in iudiciū deduci , vt sic sententia noceat vel prosit ei pro quo venit ad iudiciū,ideo intellige, vt dixi, & remanet intel.clarus. ¶ In gl.j.ibi.non sic in ꝯiuncta persona, quia licet illa habeat mandatū a lege,vt agere possit pro ꝯiuncta,vt in l.sed & hę.ī prin. de pc.sicut hēt tutor, & cura. tñ nō habet administrationē legitimā bonorū coniunctæ personæ, ideo sententia lata contra eā non facit præiudiciū ei cuius nomine egit,nisi eā ratā habeat.in l.iiij.§. si fortè.j.iudi.sol.& no. ꝭ.eo.l.iiij.in gl.sed lata ꝯ tutorē vel curatorē bene nocet pupil-
3 lo vel adulto,vt hic. ¶ † In gl.iij.ibi,{noceat & prosit.} no.istā gl.in isto verbo{& prosit.} quia semper alleg.ꝙ potest quis ratificare sententiam latā pro suo falso procuratore ad sui vtilitatē,sicut lata ꝯ eum ad dānū suum, de quo vltimo nō est dubiū per l.licet.ꝭ.de iud. vide Imo.& alios in c.cū in iur. de offi. deleg.in xiij.col.& in c.mand.de procu. Sed de primo erat dubiū,quia vr̄ dare materiā malignādi, quia si sciuero aliquem agere noīe meo,& tanq̄ procuratorem meū,tacebo, quousq; sentētia erit lata, & si feratur contra eum , non ratificabo , si pro eo ratificabo,& sic est in potestate mea,facere iudiciū elusoriū,vel non.Et propterea hoc dicit Pet. ꝙ non possum ratificare,postq̄ sententia est lata pro reo. Sed debeo ratificare ante quā sit lata : & sic tēpore quo erat dubiū pro quo esset ferenda,& ita intelligebat d.l.de iudi.vt not.Cy.in l.si tuto. C.in quibus cau.in integ.resti.non est neces. Et dicit,ꝙ est ibi quædā gl. quæ videtur hoc voluisse,dū dicit, ꝙ si lata est pro falso tuto. potest pupil.de iure speciali ratificare : ergo de iure communi lata pro falso procuratore p aliū q̄ per minorē ratificari non potest,quia si ibi est speciale,ergo in cōtrariū est ius cōmune , vt l.j.§.fi.ad municip.Sed ista gl.vult expresse ꝯrium,& eā tenet Bar.hic,quia ista sententia nō deficit,nisi ex parte ꝯsensus domini,& de natura ꝯsensus est, ꝙ quandocunq; potest adhiberi tam ante,q̄ post,vt no.in l.si qs mihi bona.§.iussum.de acq. hære.& hanc partē videtur sequi Bal.in d.l.si tutor . in quibus cau.in integ.resti. nō est neces. & hoc est verum, qñ nunq̄ habuit mandatum.Si vero habuit,& fuit reuocatū, an possit ratificare sententiam postea pro eo latā ? Bar.in d.l. dispensatorem de solu.videtur tenere ꝙ sic,sed Inno. in c. ex parte decani.in fi.de rescri.videtur dicere hoc verū, nisi reuocatio peruenisset ad notitiā eius.Bal.aūt in l.falsus.C.de fur.in ij. vel iij. q. distinguit,quare fuerit reuocatio facta,an respectu actus,quia voluit actum reprobare,& postea non potest approbare,an respectu personę,vel mandati,& tunc secus,dic vt ibi.

§. Si quis Hominem. ¶ Filius in potestate potest acquirere patri excep.rei iudi.h.d. Et declara, vt in glo.secundum primam lect.gl.not.ꝙ sicut sententia lata pro principali debitore,prodest fideius.vt ꝭ.nt.j. l. exceptiones. §.rei aūt ita lata pro filio super actione qua ipse tenebatur, vt principalis,prodest patri in actione de peculio,quia loco fideiussoris habetur,vt l.cum filius.de verb.obl.Ex secunda lect gl. not.ꝙ licèt sententia lata pro defensore nō prosit defenso,nisi ratā habeat,quando non habuit mandatum,vt not.in præcedēti §.istud est verum,nisi defensor esset in potestate ipsius defensi,quia tunc ipsi acquirit, etiam sine alia ratihabitione , vt hic iuncta l.seruus vetante.infra de verb.obl.

2 *Sentētia lata pro me,an prosit illi qui causam habuit à me titulo singulari.*

1 §.Si egero. ¶ † Sententia lata contra me nocet ei , q postea causam habuit a me, super eo super quo lata est,nisi ratione noui facti. Sed ei qui causam habuit per prius,non nocet.h.d.vsq; in fi.l. & primo loquitur in venditore,& emptore,postea in debitore & creditore . cui de-
2 bitor pignorauit rem,super qua lata erat sententia ꝯ se. † Quid autem si sententia sit lata pro me vtrum prosit ei qui causam habuit a me titulo singulari ? & videtur adhibenda ea.distin. An habuerit causam ante vel post,vt not.glo.supra eodem.l.si a te.§.fin.in gl.sed contrarium est verius, nam etiam si habuit causam ante sententiam & ante litem inchoatam,si tamē interest mea,ꝙ sibi prosit,quia tenetur sibi de euictione,prodest per ea quæ plenè habentur,& not. in l. cum vir prædium . supra de vsuc.per Bar.& facit l.si tibi.§.pactum conuentum . supra de pact.Item quod hic dicitur,ꝙ si lata est cōtra me,postq̄ ille habuit cām a me,sibi nō nocet,vt in d §.itē si rē. hīc pcedit qñ ille habuit causam a me ante sententiā & ante lit. inchoa. secus si post causam inchoatā,licèt ante sñiam , qa est res effecta litigiosa,& nunc transit cū vitio, & hoc voluit hic gl.q̄ incipit{quid ergo si ante.} ¶ In tex.ibi{nō nocet} supple,& pdest, nam exceptio nocet ei qui emit ab eo,& obtinuit. ¶ In tex.ibi {itē si rem quam a te petierat Titius.} supple,& succubuerat,

LEX

LEX XXI.

Cum quæritur. ¶ Not. hic ꝙ ad hoc vt dicatur eadē causa, & sic obstet exceptio, requiritur triplex identitas, scilicet rei, vt eadem res corporalis, vel incorporalis petatur nunc, quæ fuit primò petita, & identitas causæ. Itē idētitas personarum, & altero deficiente non ob. exceptio. Adde ꝙ etiam si petatur res diuersa, tamen venit in iudicio replicatiue illud quod fuit in iudicio primo terminatum, & adhuc dicitur eadem causa, vt supra eo. l. si quis cum totum. §. planè. & §. si ancillam. & patet ex not. seq. §. per glo.

LEX XXII.

1 *Actio personalis simpliciter proposita restringitur ad causam in prosecutione deductam, secus in actione reali.*

2 *In actione reali non habeo necesse exprimere in libello causam remotam ex qua res mea sit, sed bene proximam, vt quod mea sit, & quid in prosecutione. & nu. 3.*

Quid in actione personali.

3 *Expressio causæ remotæ potest fieri per verba præteriti temporis, sed causa proxima debet fieri per verba præsentis temporis.*

4 *Si actor egit ex aliqua causa, quæ adhuc locum non habebat, sed incœpit habere locum lite pendente, an possit obtinere sententiam ex illa.*

Et an eadem. ¶ † §. Actiones. Actio personalis simpliciter ꝓposita restringitur ad causam in prosecutione deductam, secus in actione reali, h. d. in effectu iste §. subtilis, & vulgaris secundum intelligentiā glo. & docto. ¶ Et ista differentia colligitur ex alia quæ ponitur in fi. §. quia eadē res potest ab eodem, & eidem deberi ex pluribus causis concurrentibus, etiam diuersis temporibus, vt colligitur ex legib. alleg. in glo. ij. & ideo si simpliciter, vel generaliter egi actione personali ad talem rem mihi debitam, non exprimendo causam, ex qua erat debita, si postea in prosecutione, & in articulis ex primo, generalitas illa restringitur ad illam causam expressam, quia per sequentia declarantur & restringuntur præcedentia. vt l. vxori. de leg. iij. in §. fi. & l. qui nō militabat. §. Lucio. de hære. insti. & ista restitutio potest fieri commode, quia ex illa causa expressa poterat deberi, & si in ea succūbat actor poterit agere ex alia, non expressa, quia etiā ex illa poterat deberi, & ideo ad remotionem vnius non sequitur remotio alterius, vt hic in ver. nec vlla Sed eadem res non potest esse mea ex diuersis causis concurrentibus diuersis tēporibus, vt hic in fi. & l. iij. §. ex plurimis. de acquir. poss. & ideo si egi simpliciter, & generaliter pro re tanquā mea, non exprimēdo causam ex qua erat mea, videor sensisse de sola illa ex qua est mea, & ideo si postea prosequor vnam causam, & succumbo, præsumitur ꝙ ex illa nō sit mea. Si ergo volo agere ex aliena, nō admittor, qa p̄t mihi dici. Aut ex ista quā nunc intendas, es dn̄s, & illā videris deduxisse in j. lib. iō imputetur tibi quare nō fuisti eā ꝓsecutus, & non probasti. Aut ex illa nō es dn̄s, sed ex illa quā fuisti prosecutus, & tunc simpliciter non debes admitti, nec ex illa, quia succubuisti, nec ex ista, quia ex ea non es dn̄s, ideo nō sic gn̄alitas libelli isto casu restringitur ad causam prosecutā, sicut in actione personali, in qua non sic potest mihi obici, quia possum respōd. ꝙ ex illa quā fui prosecutus, erat mihi debita, & est etiā debita ex ista, & ꝙ volui in libello deducere nisi illā. Et hoc apparet ex ꝓsecutione mea, per quā declarat̄ mea voluntas, in hoc stat difficultas istius §. in qua laborat gl. mag.
2 quæ incip. {ratio est ista.} ¶ † Est tertia differentia, qa in actione reali non habeo necesse in libello exprimere causam remotā, ex qua res sit mea, puta ꝯtū, vel quasi, sed sufficit exprimere causam propriā, aīs proximā, puta, ꝙ est mea, vt est tex. hic in ver. dum dicit, {non expressa causa &c.} licèt in prosecutione debeā exprimere, vt dixi supra eo. l. si mater. §. denique. si reus hoc petat, alias procedit libellus sine expressione certæ causæ, sed in actione personali, est totū ecōuerso, quia necesse habeo exprimere causam remotā, puta, contractū vel quasi sine qua reus non posset deliberare, an vellet cedere, vel contendere, vt in l. edita. C. de eden. dum dicit {speciē futuræ litis.} & not. supra de edē. l. i. in prin. Nā sic habeo necesse exprimere causam proximā, puta obligationē, nā sufficit dicere ꝙ tibi mutuaui centū, & petā te condēnari, licèt non dixerim ꝙ ad illa sis obligatus cū hoc sequatur præsumptione iuris, ex eo qđ primo dixi, ergo &c. vt l. oēs. §. Lucius. ꝟ. quæ in frau. cre. licèt Cy. super hoc argu. multa dixerit, & alleg. in ꝯriū, ꝙ requiratur expressio causæ proximæ in d. l. edita, in ii. q. sed tene ꝙ dixi, & illud est
3 in vsu, non tamen quin possit exprimi. † Et aduertendum, qa expressio causæ remotæ potest fieri per verba præteriti tēporis, qa in præteritū locū habuit, sed expressio causæ ꝓximæ debet fieri ꝑ verba præsentis tēporis, tā in reali, quia debeo dicere ꝙ res est mea hodie. q̄ in personali, quia si volo exprimere, licet non tenear, debeo dicere, ꝙ es mihi obligatus. Si aūt fieret per verba præteriti tpis, puta, ꝙ semel fui dn̄, vel fuisti mihi obligatus, volens inferre ꝙ per cōseqnēs hodie p̄sumor dn̄s, & præterneris obligatus, si non apparet contrariū talis libellus esset ineptus, quia haberet vim cuiusdam exclusionis. nā asserēdo de tēpore præterito, videor negare de præsenti. arg. in l. pater filiū. §. fundū. de leg. iij. & ita not. per Bar. solenniter in l. certum. §. si fundum. ꝟ. de confes. & fuit originaliter dictum Pet. vt refert Cyn. in d. l. edita. in ij. vel iij. q. Et quid iuris sit in actione reali simpliciter proposita? dixi in l. si mater. §. eandē. Sed in actione personali simpliciter proposita, quatuor sunt casus considerandi. ¶ Primus est, quando etiam prosecutio fuisset generaliter & simpliciter facta, & etiam sententia fuisset generalis, & tunc nocet in omnibus causis, quæ poterant sub illa petitione includi, siue esset proposita vna actio generalis vel vniuersalis vt tute. pro soc. neg. gest. & similes. ꝟ. pro socio. l. arbiter. quia tūc nocet in omnibus capitulis quæ possunt in illa administratione includi, siue fuerit actū generaliter ad diuersas res vel sentētias, dicēdo ꝙ erat mihi obnoxius in diuersis summis & quātitatibus, aut rebus ex diuersis causis nullam specificādo, quo casu omnes videor in libello deduxisse, vt in l. fi. de anna. exce. Nam ex quo omnia sunt generalia tā libellus, q̄ prosecutio, q̄ ēt sententia, nō est dare rationē quare debeat fieri restitutio magis ad vnam, q̄ ad alteram, ideo si reus fuit absolutus, non pōt iterū conueniri ēt ex aliqua causa præcedente. iuxta not. in l. j. in prin. de eden. & ēt in fi. in transactione generali si præcessit petitio & prosecutio generalis, vt not. in l. age. C. de trans. ¶ Secundus casus est, quando prosecutio & sentētia fuit specialis, & tunc non nocet in alia, quia generalitas libelli ad illam solā restringitur, vt in hoc §. & dic ꝙ non nocet ipso iure, & ēt de rigore. Sed si vellet agere ex illa eadem bene noceret, ēt si cū adiectione nouæ qualitatis, vel etiā detractione, & ita loquitur l. in delictis. §. fi. de noxa. alle. hic in gl. ij. in fi. pro cōtraria nisi ex beneficio restōnis in integrū propter iustam ignorātiā, vt l. habebat. in prin. de institor. ¶ Tertius casus est, qn̄ prosecutio fuisset specialis, sed sententia generalis, sicut & libellus, & tūc aut omisit ꝓsequi alia ex certa scientia, & ex dolo, & perinde est ac si fuisset ꝓsecutus, & sic nocet in omnibus, vt est casus qui nō est alibi ſm Bar. in l. de rebus. ꝟ. de arbi. Et aduertendum, quia hoc non habet locum in casu præcedenti, qn̄ prosecutio, & ēt sententia fuit specialis, sed solum qn̄ ꝓsecutio specialis, & sententia generalis, & ita limita dictū Bar. Aut omisit non ex certa scientia, & tunc mero iure nocet sententia in nō ꝓsecutis, sed de equitate non, & sic datur replicatio, & iste est casus C. de iudi. l. licet. & isto modo intellige glo. j. hic, in fi. dū allegat illam l. & dicit non obstare sententiā in effectu. q. d. de æquitate, sed bene obstat de rigore. Nam procedit hoc casu non in præcedēti, qn̄ ꝓsecutio, & ēt sententia fuit specialis, quia tunc ipso iure nō nocet, vt dixi, sicut nec trāsactio specialis si ēt ꝓsecutio fuit specialis, in d. l. age. C. de trās. differt ergo iste casus in duobus a secūdo casu, vr ex prædictis patet. ¶ Quartus casus est, qn̄ libellus esset specialis, & etiam prosecutio & sententia, & iste casus non haberet dubium, quia non esset eadem causa, vt in principio huius l. & isto etiā modo potest intelligi primus casus huius §. ſm quosdā, tunc non esset bona comparatio de actione personali ad realē, ideo intellige, ꝙ personalis fuit ge-
4 neraliter proposita secundū intellectu gl. ¶ † Vltimo isti tex. loquuntur quando actor succubuit. Sed quæritur quid si adhuc nō succubuit, & agit actione personali, vel reali ex aliqua causa, quæ adhuc locū non habeat, sed incœpit habere locum lite pendente vtrū possit obtinere sententiā ex illa? & breuiter est distinguendū. Aut superuenit ex causa de præterito, & pōt, vt l. si rē. §. fi. de pigno. act. nam ibi egit ex ꝯtu præcedente, ex quo tā nō erat adhuc orta actio, quia nō erat pœna soluta, sed fuit soluta lit. pen. Et ideo si qs ageret ex ꝯtu ꝯditionali, vel ēt ex legato pēdēte ꝯdōne, & lit. pēd. existeret ꝯditio, dr̄et obtinere, licèt male egerit a prin. Nec curo trahat retro ꝯditio vel nō, qa sufficit ꝙ ex causa p̄cedente lit. ꝯte. egerit. Si aūt causa nō præcessesit, sed incœpit hr̄e originē post lit. ꝯte. & tūc aut fuit actū ex aliqua cā spāliter in libello deducta & expressa, & non pōt obtinere, licet noua interpellatione opus est, vt in l. non pōt videri. de iudi. Aut gn̄aliter nulla expressa, qa dixi me dn̄m talis rei, cū adhuc non essem, sed lite penden. peruenit ad me dn̄iū, & tūc ſm legistas, adhuc idem, qa super isto dn̄io, & super rei ven. quæ oritur ex illo, non potest dici lis fuisse contest. cū tunc non competeret per l. non quemadmodum. ꝟ. de iudi. & sentētia non potest valere super eo, in quo lis non est contest. cū sit de substantialibus, vt iu. in l. prolatam. C. de sent. sed Inn. quartus de æquitate cano. statuit contrarium in d. c. Abbate sane. de re iud. lib. vj. quod ipse compilauit, vt possit sequi sentētia pro actore, de cuius decisione Pet. trufatur, quia non est fundata in aliqua ratione iuridica. & fortè non seruaretur in terris Imperij, iuxta ea quæ in fin. habentur in c. fin. de arbi. lib. 6. de hoc per Cyn. in l. vnica. C. de alie. iud. mut. cau. fact. cætera vide hic per Bart. qui multum solennizauit illum §.

§. Si quis interdicto. ¶ Succumbens in possessorio, non prohibetur agere petitorio. h. d. & ad hoc semper allegatur, ꝙ sentētia

lata in possessorio non facit præiudicium in petitorio. Quid econtra, dic per Dy. in regula qui ad agendum. circa fi. de re. iur. & per Bar. in l. naturaliter. §. nihil commune. de acqui. pos. in iii colum. vbi distinguit inter possessorium recuperandæ & adipiscendæ vel retinendæ possessionis.

LEX XV.

Ad positionem vnius contrariorũ sequitur destructio alterius. Sed ad destructionem vnius non sequitur alterius constructio.

2 *Si egi contra te rei vend. pete. hære. pro re vel rebus quas possidebas, at non probaui me dominum vel hæredem, & sic poteras absolui, & quia absolutoria non declarat te esse dominum si caderes a possessione illarum, & ad alium peruenirent, quia non posses ex ea agere licet posses te defendere aduersus me si possideres, an poteris non solum obtinere sententiam absolutoriam, sed etiam declaratoriam quòd ad te pertineant.*

1 SI inter me. ¶†Ad positionem vnius cõtrariorum sequitur destructio alterius. Sed ad destructionem vnius non sequitur alterius constructio. ad hoc potest subtiliter allegari ista l. & ad primum concordat quod habetur in l. sed si pupillus. §. pen. de Insti. in tex. & glo. nam sciendum est, ꝙ ista duo sunt inter se contraria. s. ꝙ vna & eadem res vel hæreditas sit mea insolidum, & etiam tua, vt l. si vt certo. §. si duob. vehiculum. ſ. commo. Si ergo ponitur vnum, ꝙ sit mea, sequitur destructio alterius, ꝙ non sit tua. Ideo si pronunciatur esse mea, censetur tacitè pronunciatum, ꝙ non sit tua, vt hic, & ſ. de procura. l. Pompo. §. si is. in fi. sed si destruimus, ꝙ non sit mea, quia sic fuit pronunciatum, construimus aliud, quia non propterea sequitur, ꝙ sit tua, nec hoc censetur tacitè pronunciatum, vt hic, in fin. & istam l. allegat Inn. & Host. in c. ex conquestione. de resti. spol. qui fuerunt inter se contrarii in eo, quod statim dicam. ¶In text. ibi, {ꝙ si post rem.} s. locutus est, quando adhuc nulla snīa erat lata inter te & me, & quilibet nostrũ asserebat se hæredem insolidum, & quilibet possidebat aliquas res, quo casu quilibet nostrum potest esse actor, & reus, quia eodem tempore quilibet potest dare libellum contra alterũ super pet. hære. occasione rerum quas ille possidet, & super vtroque libello procedetur. Hic loquitur, quando primo egi, & obtinui, quia fuit pronunciatum hæreditatem meam esse, certè tunc agere non poteris occasione rerũ, quæ per me possidentur, quia illa sententia non solum prodest mihi respectu rerum quas tu possides, & rerum quarum respectu ego egi, immo etiam respectu rerum quas ego possideo, licèt earum respectu ego non egerim, quia nec habebam necesse agere, vt in l. j. §. hoc interdictum. ſ. vti possi. quia cũ illa sententia sit declaratoria super hæreditate, facit ius in omnibus rebus hæreditariis, & ideo dat mihi exceptio pro rebus quas possideo, non solum actio pro rebus quas possides. Si vero iudex pronunciauit ad me non pertinere, non propterea pronunciauit ad te pertinere, & ideo licèt ista sit lata pro te, quia videris absolutus, & per hęc verba, vt no. in d. c. ex conquestione. quod est notandum, & sic prodest tibi, quantum ad res quas tu possides, nõ propterea tibi prodest quantum ad res, quas ego possideo, vt illius virtute possis illa a me petere, vel facere executioni demandari. Benè tamen posses agere, & aliter probare ad te pertinere, & hoc vult ista l. subtilis, & malè declarata per glo. & doct. sed opp. contra primum dictum, ꝙ si adhuc nulla sentẽtia sit lata, nõ ppea admittat cumulatio istoru libellorũ, quia sic se habent, ꝙ sententia lata super vno pro actore, facit præiudicium super altero contra actorem eundemque reum, vt hic patet in ver. ꝙ si po. ergo &c. vt ſ. tit. j. l. fundũ. sol. leges illæ loquuntur, quãdo talia iudicia intentantur ab eadẽ persona ꝯ eãdem, secus si vnum ab vna, alterum ab altera ad adinuicẽ, vt hic secundum Bar. Item adhuc opp. ꝙ non procedatur super vtroque, sed super altero tantum. C. qui accu. non pos. l. i. sol. ibi quando alterum solum erat pręiudiciale, & maius altero, hic quando erant æqualia, & nullum altero maius, secun-
2 dum eundem. ¶†Vinmo quæro, pone, ꝙ egi contra te rei vẽ. vel pe. hær. pro re vel rebus quas possidebas, & non probaui me dominum, vel hæredem, & sic poteras absolui ex eo, quia non probaui, sed quia ista sententia absolutoria non propterea declarat te esse dominum vel hæredem, propterea tibi nõ prodesset, si caderes a pos. illarum, & ad alium peruenirent, quia non posses ex ea agere, licet posses te defendere aduersus me, si possideres, & assumpsisti in te onus probandi, & probasti ad te pertinere, quod sine dubio facere potes, licèt nõ tenearis, vt l. circa. ſ de proba. Quęritur, vtrum poteris propterea obtinere non solum sententiam absolutoriam, sed etiam declaratoriam, ꝙ ad te pertineant, & certe in causa status, constat ꝙ sic, vt est tex. in d. l. circa. Sed dubium est quid in aliis causis, glo. ibi tenet idem esse. Et idem sequitur Inno. d. c. ex conquestione. Host. miratĩ tã de glo. q̃ de Inno. ꝙ sic simpl'r determinauerunt. Et ipse tenet ꝙ non possis obtinere istã snĩam, nisi hoc petieris, & vr̃ sentire, ꝙ debeas hic petere p ꝓrium libellũ, sup quo fiat lit. conte. quia contest. facta super meo lib. censetur facta super meo dominio, non super tuo. Ideo non potes virtute illius obtinere sentẽtiam declaratoriam, sed debes dare aliũ lib. super tuo, & fieri lit. conte. Et ad hoc probandum adducit multa, & excipit certos casus, in quibus potes obtinere declaratoriam pro te, sine nouo libel. virtute libel. mei, vt si petij electionem de me factam confirmari, quia reperto ꝙ non sit cõfirmanda, potest virtute eiusdem libel. infirmari, quia sunt inter se ista correlatiua. Sed dominium meum cum dominio tuo non sunt correlatiua. Vel si petij sentẽtiam pro me latam confirmari. Nam reperto, ꝙ non sit confirmanda, potest virtute eiusdem libelli infirmari, vt etiam plene tangit per Inn. in c. cum contingat, de offi. deleg. & exaltat Host. vocem suam contra Innoc. & miratur ꝙ ita potuit asserere. Certè cum in causa status habeamus hoc expressum in d. l. circa. & glo. ibi dicit eãdem esse rationem, in alijs puto Inno. verius dicere, & ꝙ non requiratur nouus libel. Sed bene puto, ꝙ requiratur petitio redacta in actis, quia reus postquàm probauit se dominum, debet saltem viua voce in calculo ferendæ sententiæ petere se absolui, & declarari dominum, & facere istam petitio. in scrip. redigi per notarium causæ, & poterit absolui adiecta causa, q a est dñs, & tantum proderit sibi ista sententia ad finem agendi, quantũ si ipse egisset, & super suo libel. & dñio fuisset lis contest. & ista opin. vtilior est quàm opinio Hosti. ideo magis amplectenda. argum. ſ. de dam. infec. l. hoc amplius. in fin. priuc. dum dicit. {sententiam Iuliani vtilitas comprobat.}

LEX XVI.

1 EVidenter. ¶†Ei qui egit, & obtinuit, si iterum vult agere actione prima, non ob. exceptio rei iu. h. d. Dic vt ſ. e. l. si a te. In j. lectu. in gl. ibi. {sed contra. C. de vsu. rei iud. &c.} s. ꝙ non possit iterũ petere vel agere actione prima, vt dixerat gl. in princ. quia illa videtur sublata iure nouationis. Sed dic, ꝙ immo non est sublata, & ꝙ ista dr̃ nouatio per accumulationem nouę actionis ad veterem, non per interemptionem veteris, vt plene not. in l. j. C. de iudi. nouatur ergo ad commodum actoris, non rei. ¶In glo. ibi {item contra.} scilicet ꝙ immo nouetur ad commodum rei, vt in legib. alle. in gl. Sed respõde quicquid dicat gloss. ꝙ in illis actio prima non nouatur ad commodum rei, sed bene adijcitur actio noua per sententiam, quę magis est commoda reo quàm prima, quia virtute primę quilibet tenebatur insolidum, sed ex virtute secundæ quilibet pro parte. In gl. ibi, {item contra. ĩ. de iure annulo. aureo. &c.} s. ꝙ sententia prosit condemnato. Sed respon. ꝙ non prodest principaliter, sed in consequentiam potest prodesse. Vnde si aliquis remouetur ab administratione tute. ista sententia sibi prodest, vt non teneatur de periculo rerum administrationis. vt l. decreto. de susp. tut. ¶In gl. ibi. {item contra. C. depos. l. iiij.} s. ꝙ non possit iterum agi cuius contrarium dixerat glo. in prin. Sed solue, ꝙ non potest iterum agi officio iudi. mercenario terminato principali, cum illud per se stare non possit, vt ibi, sed iure actionis, vel officio nobili, quia possunt per se stare, vt hic.

LEX XVII.

1 *Absolutus ex eo ꝙ non possidebat, nec dolo desierat possidere, si de nouo possidere incipiat potest iterum conueniri.*

2 *Si non constat ex qua causa sit facta absolutio, præsumitur facta ex illa causa ex qua debet fieri, & qua colligitur ex actis.*

3 *Si iudex expressit duas causas, quarum vna erat magis damnosa actori quã altera, attenditur magis damnosa.*

Quando concurrunt duo, quorum vnum nocet, alterum prodest, inspicitur id quod nocet.

1 SI rem meam. ¶†Absolutus ex eo ꝙ non possidebat, nec dolo desierat possidere, si de nouo possidere incipiat, potest iterum conueniri. h. d. cum l. seq. & concordat l. si a te, in prin. ſ. eo. Ad ꝯria formata hic in j. gl. melius q̃ gl. fi. vt habetur & no. in c. pen. extra de excep. in tex. & gl. ꝙ hoc debet intelligi, quando reus tempore lit. conte. possidebat. Vnde præsumitur possidere, nisi probet contrarium, & etiam si contrariũ probet, præsumitur dolo desiisse possidere nisi contrarium probet, vt etiam not. in l. non ignorabat. C. ad exhib. per Cy. &
2 in l. siue possid. de prob. ¶†Vlti. no. gl. sing. quæ est in l. seq. quæ incipit, si quis ad exhib. ꝙ si non constat, ex qua causa sit facta absolutio, præsumitur facta ex illa causa ex qua debebat fieri,
3 & quæ colligitur ex actis, quæ gl. semper allegatur. † Item ꝙ si iudex expressit duas causas, quarum vna erat magis damnosa actori, quàm altera, attenditur magis damnosa, ad quod facit illud brocardum, quando concurrunt duo quorum vnum nocet, alterum prodest, inspicitur id quod nocet, quod dic vt l. si quis in graui. §. fin. cum l. seq. ad Silla.

LEX

LEX XIX.

DVobus diuersis. ¶ Quãdo est aliquod ius, quod põt in iudicium deduci per modum agendi, & per modũ excipiendi, si primo fuit deductum per modum excipiendi, & super illo succubuit reus, nõ põt iterũ deduci ab eodem per modũ agendi, si tendit ad eũdem finẽ cũ exceptione. h.d. ista l. subtiliter intelligendo. Si autem tẽderet ad diuersum finẽ, bene posset deduci per viã agendi, per l.vendicantẽ. cum l. seq. s̃. de euic. sed si primo fuisset deductũ per viã agendi, & succubuisset, tũc etiã si tenderet ad diuersum finẽ, non posset deduci iterũ per modũ excipiendi, quia in plus se habet actio, q̃ exceptio, ideo si succubuit in agendo, repellitur ab excipiẽdo, licèt non ecõuerso, & hoc etiã voluit Inn. subtiliter in c.fin. de ord.cog. quod etiam vr̃ de mente gl. mag. quæ est hic post prin. ibi rñdeo, ibi agendo &c. Qñ aũt esset tale ius, ꝙ non posset in iudiciũ deduci, nisi per viã excipiendi, vt sunt exceptiones peremptoriæ, pñta, pacti & solutionis, tunc si semel fuerunt deductæ & succubuit reus, deinde iterato conuenitur, & quæritur vtrum iterato possit eas obiicere? distingue, vt hic habetur in glo. ꝙ aut conuenitur ex sententia, & non potest, quia contra sñiam illæ non sunt acquisitæ. Aut ↄuenitur actione prima, & tunc põt obiici, ideo fatuus est qui actionẽ primam intentat, cũ habeat pro se sñiam, vt no. s̃. eo. l. si a te. §. j. in glo. & h.d. glo. mag. hic in ver. pona ergo. quæ est gl. no. & sing. Et dicit Dyn ꝙ non est alibi, & vide Cy. in l. peremptorias. C. sent. resc. nõ poss. ¶ Quinimo isto casu, ẽt si non fuissent exceptiones oppositæ, & sic nõ posset dici, ꝙ in eis succubuerit, adhuc nõ poterit eas opponere, si iterum ↄueniatur ex ipsa sñia, quia debuit eas opponere ↄ̃ sñiam, vt d. l. peremptorias. nisi sint tales, q̃ sñiam nõ impugnant, vt l. Nesennius. in fi. s̃ de re iudi. sed qñ est tale ius, quod põt deduci ẽt per viã agendi, tunc si non fuisset deductũ per viam excipiendi, posito ꝙ sñia lata esset ↄ̃ reum, nõ prohiberetur deducere per viã agendi, qa tunc demũ prohibet quãdo ista concurrunt, ꝙ primũ deduxerit per viam excipiendi, & ꝙ super illo fuerit plenè cognitum, & in contrarium pronunciatum, & ꝙ tendit ad eundem finem cum exceptione. Nam si non fuisset cognitum, sed exceptio repulsa, non prohiberetur deduci per viam agendi, vt in l. si nautem. §. fi. de neg. gest. Idem si cognitum, sed non plenè, vt in iudicio summario. vt in l. si iudex. s̃. de his qui sunt sui vel alien. iur. & l. si quis a liberis. §. si vel parens. de lib. agn. & vide quod circa hoc plenè no. per Bar. in l. qui Romæ. §. duo fratres. in iij. dol. de verb. oblig.

LEX XX.

1 *Petitio generalis quo ad res, restringitur ad illas de quibus facta est prosecutio, tam in actione personali, quam in reali.*

2 *In sententia & interpretatione uerborum eius attenditur mens iudicis, de qua si constat, non debet ultra illam, uel aliter extendi.*

1 SI ex testamento. ¶ † Petitio generalis quo ad res, restringitur ad illas, de quibus facta est prosecutio, tam in actione personali, q̃ in reali. h.d. cum prin. l. seq. sm̃ intellectum gl. q̃ est not. Et ista prima lex loquitur qñ actor obtinuit, sed prin. l. seq. quando succubuit. Videbatur autem esse distinguendum inter actionem personalem, & realem, vt s̃. eo. l. & an eandem. §. actiones. Sed certè illud procedit, quando est generalis respectu causæ, vel causarũ, ex quibus agitur. Sed hic est generalis respectu rerum, quia petiit oĩa quæ erant sibi legata, & non fuit prosecutus, nisi super quibusdam, quo casu non censetur petiisse, nisi illa in quibus facta est prosecutio, non distincto inter actionem personalẽ, & realem, & hoc vult in effectu gl. j. & no. istam limit. ¶ Intelligit ergo gl. istos tex. ꝙ petitio fuit generalis, ad hoc vt habeat aliquod dubiũ. Si enim fuisset specialis, nullũ dubium haberet. ¶ Item facit dubiũ, qa ista lex in fi. vr̃ loq solũ, qñ actor non probat sibi legatũ, nisi illud sup quo facta est prosecutio, nimirũ si non vr̃ petiisse nisi illud, qa generalitas libelli non põt dici, ꝙ comprehendat illud de quo non cogitauit. ¶ Innuit ergo ꝙ si sciuisset quantũ erat sibi legatum, & tamen non fuisset prosecutus nisi super parte, & obtinuisset, ꝙ ista sententia faceret præiudiciũ in altera parte, quasi videretur ab illa absolutus reus, quod vr̃ esse falsum, quia imo sententia videretur non valere in aliquo, cũ totũ videatur petitum, ex quo de toto sensit, & ideo sententia lata super parte nõ facta mentione de altera parte, vr̃ in totum nulla, vt j. de doli excep. l apud Celsum. §. itẽ quæritur si cũ eo. & ibi not. in gl. & C. si aduer. rẽ iud. l. j. pp hoc gl. 2. mag. super verbo, {putasset.} quæ voluit sentire istud contrarium. dicit ꝙ mero iure absolutus est ab altera parte isto casu, qñ sciuit quantũ erat sibi legatũ, licèt secus, qñ ignorauit. tñ de æquitate datur actori replicatio per l. licèt. C. de iudi. Sed certe per hoc non soluit ↄ̃rium, qa imo sñia vr̃ nulla in totum. Præterea illa lex, licèt loquatur in actione vl̃i, nos loquimur in non vl̃i, tñ fuit generaliter ꝑposita, iõ melius dic, ꝙ ↄ̃rium loqtur qñ petitio fuit generalis, & ẽt ꝑsecutio, & sic fuit cognitũ de toto eo, qđ cõtinebatur in libello. & tunc est verũ, qñ sñia debet ferri super toto. ꝑ l. de qua re. de re iud. si fieret ↄdẽnatio ĩ parte, & de altera nihil diceret, nõ valeret ẽt in illa pte, facit l. in hoc iudicio. s̃. fa. ercis. Sed qñ non fuit cognitum nisi de parte, valet sententia in illa parte. ita no. Bar. in l. terminato. C. de fruct. & lit. expen. circa medium. & patet ĩ d. l. de qua re. dũ dicit. {de quo cognouit iudex &c.} ergo si nõ cognouit super toto, quod erat deductum in libello, sed de parte tantum, valet sententia in illa parte. Vnde si peterem a te decem, & postea non prosequerer nisi in quinque, valeret sententia in quinque, licèt de aliis quinq; nullam faceret mentionem. Et sic in isto tex. in fi. dum dicit, ꝙ nec actor petere putasset. Supple, maximè, nã idem si putasset quãtũ esset sibi lega-
2 tum. Tene menti ista. ¶ † Vltimo [a] no. istum tex. in fi. & in princip. l. seq. ꝙ in sententia, & interpretatione verborum sententiæ debet attendi mens iudicis, de qua si potest constare non debet vltra illam, vel aliter extendi, & ad hoc multoties allegaui istos in consiliis.

ADDITIO.

a ¶ Et adde, ꝙ sententiæ interpretatio per iudicem habẽtem merum, ac mixtum imperium fieri debet non per delegatum arbitrum, aut arbitratorem, secundum Bal. & Ang. l. ij. C. de senten. ex pericu. recitan. Lanfran. in c. quoniam contra falsam in verbo, sententia. ver. vlterius dubitatur. de prob. Bal. in l. ne in arbitro. C. de arbit. Spec. eo. tit. §. fi. versi. sed nunquid. ver. obiicere. & per glo, Bar. & Bal. in l. ab executione. C. quorum appella. non. vbi dicitur posse appellari a iudice, qui male interpretatus est.

LEX XXI.

SI cum testamento.

1 §. Si petiero gregem. † Qui petiit gregem, & succubuit, non auditur volens iterum eundem petere, licèt sit auctus, vel diminutus, quia hoc non diuersificat substantiam eius. Nec etiam auditur si vult aliqua capita ipsius gregis petere. hoc dicit. ¶ Et istud vltimum videtur dubium propter contrarium formatum in gl. quia ista possunt simul stare, ꝙ grex vniuersaliter non sit meus, & tamen aliqua capita ipsius sint mea, ideo licèt succumberem in petitione gregis, nõ videor repellendus a petitione capitum singularium. Propter hoc glo. intelligit, vt in ea habetur, ꝙ grex non fuit petitus tanquã grex, sed tanquam plura capita, al's procederet contrarium. Dy. autem distinguit inter totum, quod consistit ex pluribus capitibus distinctis, vt est grex, & tunc succumbens in toto repellitur a petitione partium, vt hic, & in toto quod consistit ex plurib. partibus inuicem secũ contingentibus, vt est domus, & tunc succumbens in toto non repellitur a petitione partium, postq̃ totum est dissolutum, supra eo. l. si quis cum totum. ver. sed in cæmentis, tamen per hoc non tollitur contrarium supra signatum. & ideo prima solutio glo. videtur securior. Potest etiam dici, ꝙ hic volebat petere certa capita, ex illa eadem causa, ex qua petierat gregem, contrarium procedit, quando ex causa diuersa, vt etiam habetur in l. fi. infra ea. l. §. si fundum. & d. l. si quis cum totum. supra eodem.

§. Si fundum. ¶ Qui petiit fundum, & succubuit, non admittitur ad petẽdum vsumfructum causalem eius, quia videtur petere idem & ex eadem causa. Sed qui petiit vsumfructum formalem, & succubuit, non prohibetur petere vsumfructum causalem, vel proprietatem, quia non dicitur petere idem, nec ex eadem causa.

1 *Exceptio rei iudicatæ competens patri super actione de peculio competit ei qui fideiussit pro seruo.*

2 *Quando alteri per alterum possit acquiri exceptio.*

1 §. Si pro seruo. † Exceptio rei iudicatæ competẽs patri super actione de peculio cõpetit ei q fideiussit pro seruo, hoc dicit. Videtur contrarium, quia licèt exceptio competens principali transeat ad fideiussum, vt s̃. tit. j. l. exceptio. §. rei. Tamen competẽs vni fideiussori nõ ꝓdest alteri. Et pater in actione de peculio loco fideiussoris hr̃, vt in l. eum filius. de ver. obli. propter hoc gl. hic intelligit, ꝙ pater fuit absolutus in actione de peculio ex causa, q̃ si esset vera, liberaret principalẽ, & per cõsequens fideiussorem eius, aliàs secus, per l. egi. infra de solut. Et hoc not. & tene menti, quia per hoc videtur ꝙ si egi contra vnum ex fideiussoribus, & fuit absolutus adiecta causa, quia principalis mihi soluerat, talis absolutio prodest etiam principali, & aliis fideiussoribus.
2 † Nec obst. ꝙ alteri per alterum non potest acquiri exceptio, quia istud est verum, nisi sint personæ inuicem se contingentes occasione eiusdem debiti, vt principalis, & fideiussor. Nam pactum fideiussoris interdum prodest principali ratione contingentiæ, ꝙ non esset in penitus extraneo, iuxta illud quod habetur supra de pactis. l. si vnus. §. j. & l. idem in duobus.

LEX XXII.

SI cum vno. ¶ Siue mutetur persona, siue causa petendi, censetur alia quæstio esse diuersa, & non ob. excep. rei iudicatæ, etiam si sit eadẽ causa

causa defensionis. hoc dicit. Glo. tamen videtur dicere contrarium per l. si quis separanm. de appel. Vel potest dici, q ibi in ipsa appel. quæ facta ab vno prodest alteri, quando est eadem causa defensionis, secus in causa principali, quia sententia lata pro vno ex hæredibus, non prodest alteri, etiam si sit eadem causa defensionis, per istum tex. ibi dum dicit. { nã & si eadē qō } Pone. n. q fuit absolutus vnus ex hæredibus ex eo, quia defunctus soluerat, quod si esset verum, pdesset cohæredibus, tñ hoc hr̃ pro vero solum quo ad illum qui fuit absolutus, nō quo ad alios, nec ob. quod dixi in præce. §. quia ibi se cōtingebant occasione eiusdem debiti, cum omnes pro eodem debito tenerentur, sed hic inter hæredes debitores diuisum est debitũ, & qlibet teneret pro parte sua tãtũ, & sic nō se cōtingūt.

LEX XXIII.

SI in iudicio. ¶ Absolutoria lata super vsuris nō parit exceptionem rei iud. super sorte, hoc primo, nec etiam, super vsuris, si lata sit ex eo, q inepte fuerint petitæ, si postea aptè petantur, hoc secundo. Et ita intelligo istum tex. sed gl. non declarat. Secunda ibi { eadem eruut. } Et j. pars potest intelligi, etiam quando apte fuerunt petitæ, quia erant deductæ in stipulatione, & sic poterant per se peti sine sorte, & ita fuerunt petitæ, & lata fuit absolutoria, qa non debitæ, nam non sequitur, ergo sors non est debita. Si autem fuisset lata ex eo quia vel q sors non erat debita, & per cōsequens non poterant deberi vsuræ, tunc dicendum esset contrarium, quia faceret præiudicium in petitione sortis, eo quia replicaretur in iudicium illud quod semel fuit decisum, & sic licèt petatur res diuersa, obstat excep. vt l. si quis cum totum. §. si ancillam. s̃. eo. Econtra vero absolutoria lata super sorte indistinctè parit exc. rei iud. super vsuris, sicut lata super re, super fructibus eius parit, vt in l. fundi. s̃. nt. j. sed condemnatoria lata super sorte, non facta mentione de vsuris, faceret præiudiciũ in vsuris, si non poterant peti iure actionis, sed officio iud. mercenario, vt l. iiij. C. deposi. & in l. centum Capuæ. s̃. de eo quod cer. lo. Secus si poterant peti iure actionis, vt in l. j. C. de iudi. & in l. centum Capuę. Secundam partem in ver. eadem, intelligo, quando quis petijt de facto vsuras ex contractu bonæ fidei, nō deductas in stipulationem, & succubuit ex eo, quia inepte petijt, quia non poterat eas petere sine sorte, vt d. l. iiij. C. depo. si vult postea petere sortem vna cum eiusdem vsuris poterit, quia lata sententia propter ineptitudinem libel. non parit excep. rei iudi. vt no. s̃. eo. l. & an eandem. in princ. in j. glo. mag. nec facit illa sententia quominus continuæ vsuræ currant, & hoc dicitur hic. ¶ In tex. ibi. { velit vsuras tantum prosequi. } supple, & fuit prosecutus de facto, & succubuit ex eo, quod inepte petijt vsuras sine sorte, postea volebat petere sortem, & easdem vsuras.

LEX XXIIII.

SI quis rem. ¶ Possessor absolutus ex eo, q dominium rei ad ipsum pertineat, si a possessione cadat, & ad actorem perueniat, potest virtute dictæ sententiæ ab eo recuperare, nec ille auditur volens de dominio probare, quia veniret contra sententiam. h. d. secũdum vnum intell. gl. quam etiam tenent Doc. in l. Iul. post prin. s̃. de condi. indeb. Non tamen in text. exprimitur qualiter fuerit absolutus, sed glo. ita intelligunt, quia si fuisset simpliciter absolutus, videretur absolutus, quia actor non probauit, & sic de iure ipsius possessoris nihil videretur pronunciatum, vt s̃. e. l. si inter me. & ideo non posset virtute eiusdē sententiæ recuperare agendo etiam contra eundem, licet posset retinere excipiendo contra eundem. Et præfatus actor non possidens admitteretur ad probandum de dominio suo, quod per illam sententiam non perdidit, vt j. e. l. sextante. §. latinus. ver. q si possessor. & dixi s̃. eo. l. si mater. §. denique. & ista distinctio probatur in l. sed & si possessori. de iureiur. Aduertendum tamen, q etiam quando fuit absolutus ex eo quia erat dominus, si nō ita erat in veritate, imo actor erat dominus, adhuc actor per illam sententiam non desinit esse dominus, quia non est causa habilis ad translationem dominij, non secuta traditione secus econtra, quia si conuentus rei ven. sit dominus, & condemnatus sit ad restituendum rem actori tanquam domino cum non sit, & illam restituat, ipse desinit esse dominus, & dominium trãsfertur in actorem, licèt ei restituatur tanquam sua, & non tanquam sit ipsius restituentis, vt no. glo. Insti. de offi. iud. §. fi. & in l. Pompo. §. qui iussu. s̃. de acq. hære. Sicut in re quæ dimittitur ex causa transac. vt in l. si pro fundo. C. de transac. tamen tunc clauditur sibi os, vt nec agendo, nec excipiendo possit dicere contrarium, vel probare, quia veniret contra sententiam, licèt secus in alio casu quando simpliciter, vel ex eo q non probauit. Et si dicatur quod proderit sibi hoc dñiũ, ex quo ipsum allegare non potest, nec probare? Respondeo, posset pdesse, si reus absolutus hoc fateretur, q ipse actor erat dominus, quia licet sententia faciat præsumptionem iuris, & de iure contra quam non admittitur probatio in contrarium, hoc est verum nisi per confessionem partis, vt no. in auth. sed iam necesse. C. de don. ante nup. per Cy. & in corpore vnde sumitur per glo. Poterit autem iste olim possessor, & nunc agens tripliciter via vti in recuperando, vel q intentet rei vend. & probet dominium per ipsam sententiam, vel q agat actione in factum, ex ipsa sententia, vt d. l. si possessori, & sic inducta ad excipiendum prodorunt ad agendum, vt ibi no. sicut econuerso, vt dixi s̃. e. l. si a te. Vel poterit petere sententiam illam executioni mandari, quia licèt a princi. aliam executionem nō meruerit, ex quo ipse possidebat, nunc quia nō possidet, meretur, & hoc per ea quæ no. per doc. in d. l. sed & si possessori. Legitur alio modo in glo. q fuit absolutus ex eo, quia actor non probauit, vel simpliciter quod idem est, & tunc verum est q non admittitur ad recuperãdum virtute solius sententiæ, per ea quæ dicta sunt, sed quia habebat titulum a non domino, & etiam bonam fidem, & cũ his etiam habebat sententiam absolutoriam contra verũ dominum, ex quo admittitur ad agendum publi. etiam cōtra verum dñm, nec ille poterit eum excludere per exceptionem dominij. Nec ob. q publi. non datur ꝯ verum dñm, sed per exceptionem dominii excluditur, vt in l. fi. s̃. de publi. quia illud esset verum, si solũ haberet titulum & bonam fi. & non habuisset hanc sententiam absolutoriam contra verum dominum, vt hac l. secundum istum intell. quem teneo menti. Per hoc etiam patet non obstare ea quæ s̃. dixi. & etiam l. si inter me & te, & in d. §. latinus. ver. q si possessor, quod procederet, quando possessor qui fuit absolutus principaliter, vel quia actor non probauit, non haberet titulum a non dño: tũc. n. non hr̃et publi. & iō ex illa sñia nullo modo posset se iuuare, & sic admitteretur ille qui non possidet, & qui fuit originarius actor, ad probandum de dominio suo, non obstante dicta sententia. Sed quando habet titulum a non domino, & bonam fi. illa sentētia sibi pdest saltem, q̃tum ad hoc, vt roboret, & fortificet publicianam, licèt ex illa sñia agere non possit, & ex istis remanet ista lex clara & vtilis, & etiam gl. declarata. ¶ In gl. ibi. { vel forte aliud est in sñia. } Ista opi. est falsa, quia idem in sñia quod in iureiu. vt d. l. sextante. §. latinus. ver. quid si pos. vbi est casus.

LEX XXV.

2 *Si alius sine mandato egit nomine meo, vel defendit causam, et postea constituã cũ procuratorē in eadem, an videar per hoc ratificare prius gesta.*

1 SIis qui hęres. †Ex causa de nouo superueniente, qui primo succubuit admittitur ad agendum, hoc primo. Itē absolutoria lata in actione quãto minoris facit præiudiciũ in actione redhibitoria, quatenus ad idē tēdũt ecōuerso, hoc secundo. item sententia lata contra falsum procuratorē, non nocet domino, si factum illius non ratificauit etiam si postea ipsum eundem procuratorem constituit ad eandē litē. Et illa sñia nō obstante ille idem procurator admittetur hoc
a tertio, & vlti. dicit tota lex. † Et no. illum vltimum, per quem videtur q si alius sine mandato egit nomine meo, vel etiam defendit causam, licèt postea ipsum procu. constituam in ead. causa, non videor per hoc ratificare prius gesta, & sic illa mihi non noceret, sed ea quę postea fuerit. In contrarium facit l. Iul. s̃. qui satisd. cog. De isto artic. tangitur in addi. Spe. in tit. de procu. §. j. in addi. q incipit. { de hoc. } & non clare ibi determinat. Bñ dic, q hic primo improbauit gesta per illum, & postea ipsũ constituit procuratorem ad agendum in ead. causa de nouo, & tunc non est dubium. Si autem expresse non improbauit, tunc distingue, aut constituit ipsum ad agendum de nouo ad idem, quia per hoc tacite videtur improbare prius gesta, & ita etiam potest hic loqui. Aut constituit eum ad prosequendam litem iam cœptam, & tunc videtur approbare iam gesta propter necessariam consequentiam, quia non possent valere sequētia, nisi ēt valerent pcedētia, ergo &c. arg. in l. illud. de acq. hęr. & ita loquitur l. Iul. s̃. qui satis. cog. ¶ Cautius tamen est, q expresse ratificaret prius gesta, & ita intelligo id quod no. Ioan. And. in loco pręall. Quantum ad hoc, vt procurator admittatur ad prosequendum, quia propter dubium posset reus obijcere, nolo te admittere nisi pcedentia ratificent. ¶ In §. j. in tex. ibi. { eum qui alterutra earum gerit. } supple ad fi. redhibendi, & succubuerit, nam licèt diuersificetur actio, non diuersificatur causa, ergo &c. vt supra eo. l. vni. Sed si fuisset actum quãto minoris, non ad finem redhibendi, sed (vt sequitur expresso,) quanto minoris fuisset empturus, & succubuit, non videtur repellendus a redhibitoria, cum agatur ad diuersum finem. Et ita intelligitur contrarium formatum hic in glo.

LEX XXVI.

EGi tecum. Vbi deficit fundamentum, superędificari nō pt, ad hoc allegat Old. istã l. & ēt l. nã origo. s̃. qd vi aut clã. ¶ In tex. ibi. { egi tecum. } s. negato. ei, qa pręt̄ēdebas domũ meam dr̄e tibi seruitutē altius tollendi, & dic, quod succubui.

2 *Qui succubuit in sorte, non admittitur ad petendum vsuras.*

1 §. Item si fundo. †Qui succubuit ĩ principali nõ admittitur iterum ad agendũ
2 pro accessoriis.h.d. †No.pro eo quod dixi s̃.eo.l.si in iudicio,ꝙ ille qui succubuit in sorte, non admittitur ad petendũ vsuras, vt s̃.e.ti. l. fundi. Nec etiam insulam natam in flumine ratione cohærentiæ ipsius fundi vt hic.

LEX XXVII.

CVm de hoc. Exceptio quæ obstabat venditori, obstat etiam emptori, qui postea causam habuit.h.d. Secus, si añ, vt in l.seq.§.fi.& s̃.e.l.si mr̃.§.fi. Et pone hic casũ ꝙ possidebas fundum meum, & egi rei ven.& succubui, quia nõ probaui. Certè per hoc non perdidi dominium. Postea istum fundum vendidi Titio, quem duxi ad fundum, & in eo ipsum introduxi. Certe illud dominium in ipsum trãstuli, licèt non trãstulerim possessionem, quæ erat apud te, vt in l.si fundum. de fund.dot. Quæritur, si ille emptor agat contra te, an posses sibi obiicere exceptio. rei iud. Et dr̃, ꝙ sicut si ego agerẽ, quia non potui in illum emptorem plus iuris transferre, quã etiã apud me erat, ius esset elisum vel vulneratũ per sentẽtiam, quia licèt remanserim dominus, obstabat mihi tamen excep. Idem ergo in emptore. Sed si vendidissem anteq̃ egissem, non obstabit emptori, nisi sciuisset me agere, & neglexisset. l. vt sæpe. de re iud. Si autem caderes a possessione, reuerteretur ad emptorem, & si velles nunc cõtra ipsum agere, posset se defendere eo casu, quo si reuerteretur ad me, possem me defendere. s. si fuisses absolutus, quia non probaui vel simpliciter, & non habuisses titulum a non domino, iuxta id quod dixi in l. si quis rẽ a nõ domino. ¶ In glo. ibi {si autem pro me.} Pro euidentia glo. not. ꝙ tex. loquitur, quando sententia fuit lata pro reo, & contra veritatẽ, quia reus non erat dominus, sed actor, & dr̃ ꝙ ista sentẽtia nõ immutat veritatem, quia non facit actorem desinere eẽ dominum. Quid e conuerso, si lata est pro actore, & contra veritatẽ, quia reus erat dominus? & ista gl. videtur dicere siue non sit fcã executio, siue sit facta. Sed in hoc vltimo non bene dicit, q̃a facta est executio, licèt reus tradat vel restituat rẽ nõ tanq̃ suã, sed tanquã illius cui restituit, nihilominus propter auctoritatẽ rei iudic. si ipse erat dominus, transfert dominium, si non erat dominus trãsfert vsucapiendi conditionem, vt plene not. in l. Pomp.§.si iussu. de acq. pos. & Instit. de offic.iud.§.fi. secus si ex alio ti. transferatur, & sic loquit l.iii.§.subtilis. de cond. ob cau.

LEX XXIX.

IVdicatæ. ¶ Sententia lata pro libertate danda contra vnũ ex hæredibus alteri cohæredi non nocet mero iure, tamen fauore libertatis, debet seruari etiã in eius præiudicium, vt careat dominio serui, & efficiatur liber cum non possit effici liber pro parte, tamen conseruatur indẽnis, quia ab ipso manumisso debet refundi pretium partis suæ.h.d. in effectu tex. cum glo.

1 §. Si debitor. ¶ Sententia lata contra auctorẽ non præiudicat singulari successori, q añ illum causam habuit si non fuit citatus, vel requisitus ad causam.h.d. Supple, & si ignorauerit causam agitari, als etiam si non fuisset citatus, noceret sibi, vt in l. sæpe. de re iudi. ¶ Item dic, ꝙ habuit causam añ sententiam, & etiã litem inchoatam per authorem. Aliàs sibi noceret, sicut si habuisset causam post sententiam. vt no. s̃. eo. l. si mr̃. § fi. ¶ In tex. ibi, {nõ admonito.} No. pro eo quod dixi in l.fi. de re iud. ꝙ licèt sententia lata contra vnum, alteri non noceat, si tamen alter fuit citatus, & non comparuit, vel non defendit causam, bñ nocet, vt etiam probatur in c. inter quatuor. de maio. & obed. & in aliis iuribus, quæ allegaui in dicta l. sæpe. hoc tamen limita, vt ibi dixi.

1 *Qui in libello expressit vnam causam, puta intestati, & succubuit, an prohibeatur agere ex alia, scilicet testati.*

1 EX sextante. ¶ †Qui egit peti. hæ. simpliciter & succubuit, licèt causam intestati dumtaxat fuerit prosecutus, non auditur volens iterum agere ex testamento. h.d. secundum intell. gl. quod dic, vt s̃. eo. l. si mr̃. in prin. Et dic, ꝙ fuerunt substituti tres vnus in sextante. l. in duabus vnciis, & quilibet aliorum duorum in v. vnciis, tamen illi duo totam hæreditatem possidebãt, videlicet, quilibet pro dimidia, & ille institutus in sextante egit contra vnum illorum petendo totam dimidiam, simpliciter dicendo ad se totam hæreditatem pertinere. Et cũ ille allegaret se hæredem, ex testamento replicauit de nullitate testamenti, & dixit totam hæreditatem ad se pertinere ab intestat. & succubuit, quia testamentum non erat nullum. Vñ postea volebat agere tanq̃ hr̃s ex testamẽto cõtra eundem pro dimidia sextantis in vna vncia, dr̃ ꝙ nõ potest postquã egit simpliciter non exprimendo, an eẽt hæres ex testamento, vel ab intestato, licèt postea replicando dixerit, ꝙ ab intest. ¶ In gl. mag. post princ. ibi, {& sic non refert qua ex causa &c.} sed ad contrarium de l. post legatũ. §. j. respon. Vnde dic, ꝙ ibi loquitur quando dedit libellum principaliter non super hæreditate, sed super nullitate testamẽti, & succubuit. Nã tũc nõ reputatur indignus eorum, quæ in testõ sibi sunt relicta. Secus si accusasset testamentum de falso, vel inofficioso, quia tũc repelleretur ratione indignitatis. Sed hic dedit libellum principaliter, dicẽdo illam insolidum ad se pertinere, & non exprimendo ex testamento, & sic vtranque causam videtur in libel. deduxisse, vt s̃, eo. l. si mater. §. denique. & §. eandem. in fi. Vnde si succubuit, repellitur postea non ratione indignitatis, sed quia causam testati, ex qua vere erat hæres pro sextante, & quam in libel. deduxisse videtur, non fuit prosecutus. Vnde sibi imputet, licèt fuerit prosecutus causam intestati, ex qua non erat hæres, iõ dixi ꝙ replicãdo, allegauit de nullitate testamẽti, non principaliter agendo, vt non obstet istud contrarium, & credo ꝙ hoc fuerit
2 de mente gl. ¶ †In gl. ibi, {sed an exceptio electionis} venit ad limitationem eius quod dixerat gloss. in primo præcedenti ver. videlicet, ꝙ si ĩ libel. expressit vnam causam & succubuit, puta, intestati, non prohibetur agere ex altera. s. testati, vt in l. si mater. §. si quis autem. s̃. eo. h. d. gl. ꝙ istud est verum virtute illius sententiæ quæ non facit præiudicium nisi in causa in libel. expressa, sed benè prohibetur agere alio respectu. s. electionis, q̃a qui potest venire ex testõ, & ab inte. si eligat alteram istarũ statim facta electione perdit alteram, etiam añ quã sententia sit lata, vt in l. fi. C. de iure codi. Certe in hoc glo. non bene dicit, quia illa lex loquitur, quando quis ex eadem scriptura poterat venire duplici via contraria. s. ex testamento tanquã hr̃s directus, & ab intest. tanquã fideicom. Sed in casu isto ambæ istæ viæ non veniebãt ex ead. scriptura, sed ex sola causa testati. Causa vero intestati ex nulla scriptura veniebat. ¶ Item ibi ex vtraque via volebat venire ex dispositione defuncti. Altera præter eius dispositionẽ. Item ibi malè cõcurrebãt in origine, & erat locus electioni, hic non concurrebant, quia causa testati præcedebat causam ĩtesta. & iõ dic, ꝙ indistinctè nõ repellitur dicto casu, nec virtute sententiæ, nec virtute electionis. ¶ In glo. ibi, {alii dicunt ꝙ non, in personali autem simpliciter proposita omnia veniunt.} Ista glo. videtur expresse loqui cõtra tex. quẽ allegat. s. s̃. eo. l. & an eandem. §. actiones. quia ibi dr̃, ꝙ in personali si detur libel. generaliter, vel simpliciter, & postea psequatur vnam tantum causam, illa generalitas restringitur ad illam causam, vt ex ea dũtaxat videatur actum. Et illa tamen videat in libel. deducta. Vñ dic ꝙ glo. procedit in actione personali, puta, tute. vel neg. gesto. si fuit libellus generalis, & prosecutio specialis in vna specie, puta administratione talis, & sentẽtia generalis, quia tunc nocet in omnibus speciebus, etiam non prosecutis de rigore iuris, competit tamen replicatio, vt in l. licèt. C. de iudi. Sed si non erat vr̃s, tunc hẽt locum §. actiones. cum nec de rigore iuris noceat in prosecutis, vt ibi dixi, & quod no. s̃. eo. l. si ex testamẽto. in vlti. gl. ibi. {& sic non tanquã iudicatũ, sed tãquã repudiãs repellitur &c.} Dic verum esse, ꝙ isto casu, quando sciuit testamentum valere, & sic elegit viam intestati scienter, quæ sibi non competebat, censetur renunciasse cãæ testati, & sic ab illa repelleretur virtute tacitæ repudiationis, & si in libel. causam intestati solã expressisset, vt l. Clodius. de acq. hær. Nec tunc haberet locum hæc lex, ꝙ repellatur virtute sñiæ. Sed in casu seq. quando errauit credens testamentum esse nullum, non videtur repudiasse in causa testati, quam ignorabat sibi competere, nec virtute tacitæ repudiationis repellitur, sed bene repellit virtute sentẽtiæ, postq̃ est ꝙ sibi imputet. s. ꝙ libellum generaliter dictauit, non restringendo se ad causam intestati, quam putabat sibi competere, & ita loquitur hic.

1 *Ius pignoris non extinguitur in effectu, quando creditor efficitur dominus rei pigneratæ reuocabiliter.*
2 *Hypothecaria est istius naturæ ꝙ nõ tollitur nisi creditori sit solutum vel satisfactum.*

1 §. Latinus. †Si posterior creditor egit hypothecaria contra possessorem, & obtinuit ex eo, q̃a possessor de iure suo non opposuit, non prohibetur prior postea per viam agendi hypothecaria recuperare nõ obstã. dicta sententia, in qua licèt fuerit pronunciatum super nõ iure actoris, non videtur pronunciatum super non iure defensoris, cũ se adinuicem compatiantur, quia põt esse vtrique obligata. Et postquã de iure defensoris nõ fuit oppositum, nec discussum, non sic in rei ven. in qua si fertur sententia pro actore censetur lata super non iure defensoris, quia non potest eẽ cuiuslibet eorum insolidum. Vñ cum sit pronunciatum eẽ actoris, censetur pronunciatum non eẽ ipsius rei, non sic si lata sit sententia pro reo, quia si est absolutus ex eo, quia actor non probauit, proptérea videtur pronunciatum super non iure actoris, & iõ si possessio ad actorem redeat, nõ nocet sibi illa sententia quo minus defendendo possit probare se dominum, & excludere priorem victorem, quia ista põt simpliciter stare, ꝙ actor est verus dominus. Item posito ꝙ prior creditor efficiatur dominus rei hypothecatæ, & per hoc extinguatur pignus, quia res sua

sua non potest esse sibi obligata, non tamẽ extinguitur ius proprietatis, & sic ius retentionis, si possidet, & etiam ius agendi per hypothecariam aduersus posteriorem, si ille possidet. h. d. in effectu. vsque in fi. iste §. pulcher, & vtilis, & venit ad declarationem l. duobus. s. eod. quæ videtur contrariari. Sed non obst. quia ibi prior creditor conuentus a posteriore de iure suo allegauit, & super illo fuit cognitum, & plenè discussum, & succubuit. Vnde non potest illud postea deducere per modum agendi, quia veniret contra sententiam, cum tacite videatur super illo pronunciatum, ex quo fuit cognitum. Sed hic nõ allegauit de iure suo: Vñ non potest dici, ꝙ super illo censeatur pronunciatum, sed solum super iure actoris, iõ non venit ꝯtra sententiam. Secus in rei vendi. in qua etiam si reus non dixit se dominum, si tamen est ꝓnunciatum actorem eẽ dominũ, censetur pronunciatum eum non esse, & hoc vult iste text. loquitur tamen hic quando prior creditor ignorabat rem sibi esse obligatam, & ideo non opposuit. Quid autem si sciebat? adhuc videtur idem, & ꝙ possit postea de illo opponere non solum agendo, sed etiam excipiendo. Non solũ si agatur actione pristina, immo etiam si agatur ex sñia, quia ista exceptio non dicitur impugnare sententiam, verum est enim esse obligatam actori, vt sententia illa dicit, sed etiam sibi obligata est. Sed in ꝯriũ facit æqtas, & malitia eius, ar. in l. de rebus. s. de ar. quia postq̃ sciuit, debuit vti iure suo, & non malitiose tacere, & ista forte verior est. Dubito tamen de præsenti, ideo cogitandum est, quia docto. non tangunt. Et diuide istum: §. in quatuor partes, quia primo ponitur thema, & quæstio in agente hypo. vsque ibi {respondi.} Secundo anteq̃ respondeat altius exordiendo, ponit, quid iuris in eo, qui agit rei vend. vsque ibi. {cum autem.} Ibi redit ad primum casum, & determinat ꝙ reus victus non prohibetur agere, vsq; ibi {in proposita} Quarto contra suam determinationem facit vnam oppositionem diuersam, & eam soluit confirmando præfatam determinationem. Item secunda pars continet duos casus. Primus, quando fertur sententia pro actore rei vendi. quia censetur lata super non iure rei, etiam si de illo non per reum oppositum sit, vsque ibi, {quod si possessor.} Secundus econtra, quando fertur pro eo absolutoria, quia actor non probauit, & tunc non propterea videtur lata super non iure actoris, quia ista possunt simul stare, ꝙ actor est verus dominus, & tñ quia non potuit probare, reus veniet absoluendus. Et ideo si reus cadat a possessione, & reuertatur ad actorem, si reus agat, non prohibetur actor, & non possessor probare se dominum. Et obtinebit defendendo se licèt agendo si non possideret, non deberet audiri propter sententiam, vt etiam dixi s. eo. l. si mater. §. denique. Sed si fuisset absolutus ex eo, quia ꝓbauit se dominũ, tunc esset
2 secus, vt dixi s. eo. l. si inter me & te. ¶ † Vltimo no. in fi. ꝙ ius pignoris non extinguitur in effectu, quãdo creditor efficitur dominus rei pignoratæ, reuocabiliter tamen, quia res erat etiam alteri pignorata, & sic poterit ab eo auocari. Nam non debet effici deterioris conditionis ex eo, ꝙ dominium acquisiuit, vt not. in l. j. C. si antiquior credi. & ibi vide bonam glo. mero tamen iure extinguitur pignus, & ita innuit hic tex. Item not. ꝙ hypo. est istius naturæ, ꝙ non tollitur nisi creditori sit solutũ,
a vel satisfactum,[a] posito ꝙ ius pignoris ex quo oritur mero iure tollatur, concordantiæ sunt in glo. penult.

ADDITIO.

a ¶ Et adde, ꝙ ne per sententiam quidem, quin si satisfactio non sequatur agi possit aduersus possessorem non obstante sententia ipsa. vt in l. tua. vbi per Bal. C. de pign. & l. gregem. §. etiam si. vbi per Bar. ff. eo. de pign.

LEX XV.

PAulus. ¶ Qui egit rei vend. & succubuit non prohibetur eãdem rem petere actione personali. h. d. not. Et istud est verum nisi succubuerit ex aliqua causa, quæ concernat etiam actionem personalem, vt si legatarius egit rei vend. pro re legata, & reus fuit absolutus, quia legatum non fuerat factum, vel inutiliter factum, nam non poterit agi actione ex testamento secundum doct. quod not. & tene menti.

Prima Domini Pauli de Cast. super ff. Nouo explicit.

REGISTRVM.

a b c d e f g h i k l m.

Omnes sunt quaterniones, præter m ternionem.

Venetijs, M D LXXV.

PAVLI

[illegible]

[illegible]

[illegible]

PAVLI CASTRENSIS
In Secundam Digesti Noui partem Commentaria:

Cum multis tùm D. Francisci Curtii, tùm etiam aliorum quorundam prestantiss. virorum Adnotationibus illustrata.

Præter quod illa sedulò recognita, nouissimè ad vetustissimorum exemplarium fidem, infinita propè, quæ passim corruptè legebantur, in pristinum sensum, suumq; verum splendorem restituimus.

Recens additis ad omnes ferè ll. & §§. ijs summarijs, quæ in cæteris priotibus editionibus desiderabantur. Necnon appositis solitis cuiuspiam doctissimi viri obseruationibus ad marginem hac * nota præmonstratis.

VENETIIS, M D LXXV.

ELENCHVS RVBRICARVM HVIVS VOLVMINIS.

PAVLI CASTRENSIS DOCT. EXCELLENT.mi PATAVINÆ PRÆLECTIONES,

In Secundam Digesti Noui partem:

Cum non paucis clarissimorum & illustrium virorum adnotationib. præsertim D.Fran.Curtij, & Bern.Landriani: necnon doctissimi cuiusdam Iurisconf. per quàm vtilibus obseruationibus sub hac nota * præsignatis: ac denique cum Summarijs Hieronymi Marliani Mediol. longè satis quàm antea castigatæ atque illustratæ fœliciter incipiunt.

De verborum obligationibus. Rub.

1 *Stipulatio requirit consensum cum forma verborum.*
2 *Stipulatio quare potius nominatur a verbis quàm a consensu.*
4 *Stipulatio ad quid inducta.& nu. 4.*
5 *Stipulatio quare fiat cum solennitate verborum.*
6 *Stipulatio est contractus nominatus.*

1 ¶†Quæritur hic primo super rubrica ista, vtrũ in stipulatio-
nibus ad effectum obligandi requirat consensus? vr̃ q̃ nõ, sed
sufficit verborum forma, & sic verba postquam obligatio cõ
trahitur verbis, vt patet in hac rub. ¶ In ɔ̃rium dic, vt requira-
tur ɔsensus, vt l.j.§.pe.ff.de pac. & iõ nascit ciuilis obligatio ra-
tione verborum, & naturalis rõne cõsensus, licèt quidã dicãt
q̃ non oriatur naturalis, sed ɔ̃rium est vt l. fideiussor.de con-
2 di.inde. ¶†Secundo quæritur, quare potius nominatur a ver-
bis, quàm a consensu? Rñdeo, quia consensus gñaliter requiri
tur in omni contractu, vt l.j.§.pe. vñ non fit nominatio a con
a sensu, sed a verbis [a] quæ specialiter requirunt, sicut ɔ̃ctus non
dr̃ nominatus qñ stat in gñali noĩe, vt transactio, & permuta
tio, vt no. C. de rerũ permuta. super rub nam & hõ nõ dr̃ no-
3 minatus ex solo noĩe, sed ex proprio. ¶†Tertio quæritur, quo
iure fuit inducta? Rñdeo a iure ciuili positiuo, iõ dr̃ ɔ̃ctus iu-
ris ciuilis, cũ cæteri sint d̃ iure gẽtiũ, vt l. hoc iure.de iust. & iu.
4 ¶†Quarto quæritur, quare fuit inducta? Rñdeo pp̃ necessita-
tẽ & vtilitatẽ, nã erat necessariũ interdũ obligationẽ cõtrahe-
re in casibus non prouisis a iure gẽtium, vt in p̃missionibus
b iudiciarijs [b] & in p̃missionibus fideiussorum. liĉ ẽt in casibus
a iure gentium p̃uisis, vtile est stipl̃onẽ interuenire, & dr̃ tunc
conuentionalis, vt j.e.l.v. in prin. iũcta l. si stipulatus.ff. de vsu.
Et an tunc impediat oriri obligationem ex originali ɔ̃ctu? dic
5 vt plenè & subtiliter no. Bar. in l.fi.ff. si cer. pet. ¶†Quinto quæ-
rit, quare cum solennitate verborũ, vt præcedat interrogatio
& sequat̃ rñsio, ne ɔuertat̃ ordo? Rñdeo vt magis exprimatur
consensus, ne interdum non præcedente interrogatione mul
ti promittãt vel offerãt, nõ tñ animo se obligandi. sed gratifi-
tandi credentes alteros non acceptare, quo casu cessãt si inter
c rogatio præcedat [c] s̃m doc. ¶†Vltimo quærit, an sit cõtractus
6 nominatus? Rñdeo [d] sic, cum habeat speciale & elegans no-
d men, vt p̃batur in l. ex placito. C. de re. permuta nam ex ɔ̃ctu
innominato non oritur actio ante implementum, vt l. iuris-
gentium. post prin. ff. de pac. & tñ si deducatur in stipulatio-
nem oritur, licèt obstet exceptio ante quàm impleat pro par-
te sua qui stipulatus est, vt d.l. ex placito. & ideo dicit Bart. in
l. ij. de condi. ob cau. q̃ cũ hodie notarij in omnibus instru-
mentis apponant in stipulationibus dicentes, & prædicta om
nia & singula prædictæ partes promiserunt sibi adinuicem p̃
solẽnnem stipulationem, raro eni m potest probari cõtractus
innominatus, quia transit in nominatum.

ADDITIONES.

a ¶ Sed a verbis. Melior rõ ẽ s̃m Ale. q̃a cæteri cõtractus melius consensu sine ver bis contrahi psũt, quàm stipl̃o quæ verbis cessantibus confici nõ põt, vt j.l.j.
b ¶ Iudiciarijs. Potest etiam agi ex pacto facto in iudicio absque stipula. cum illud pactum tendit ad iuuandum iudicium secundum consilu. Bal. in rep. l. tale pactum.§.qui prouocauit. in xj. col. de pac.
c ¶ Præcedat. quia qñ aliquid fit ad interrogationẽ alterius, dr̃ fieri magis deliberatè. gl. est i l.si emẽtis. C.d̃ cõtrah. emp. iõ dicit Lud. Ro. cõs. 346. & cõs. 391. q̃ confessio fcã in hoc põni aduersarij tanq̃ erronea non põt reuocari, quia nõ censet̃ erratũ vbi p̃cessit deliberatio, locutus ẽ an iur̃m requirat verba, vide Abb. in ru. de iureiu. Cy. in auth. sacramenta pube. C. si aduer. vend.
d * Et idẽ tenet Bart. i l.fi. col. ij. sub fine. ff. de cõ. l. ob cãm. & Alex. cõs. 39. ad fi. iiij. part. & in l.j. ff. de pac. Aduerte tñ q̃ idẽ Ale. Io. ab Imo. & Lu. Ro. aiunt impropriè stipl̃onẽ cõtractũ ẽẽ i l. stipl̃onũ aliæ. ad prin. d.tit. j. & i d.l.j. de pact.

LEX PRIMA.

1 *Qui non potest loqui vel non potest audire vel intelligere, non potest stipulari, nec per stipulationẽ obligari per se, vel per aliũ, qui sit in sua p̃tãte.*
2 *In his quæ percipiũtur per visum an sufficiat percipi solo intellectu, & quid in his, quæ percipiuntur gustu vel auditu. nu. 3.*
4 *Iuramentum, quòd requirat solennitatem verborum, & an sufficiat ponere manum supra librum. Quid in matrimonio.*
5 *Mutus an possit contrahere, vel ultimas voluntates facere, seu stipulari vel stipulatione obligari. Quid in infante nu. 6.*
7 *Stipulatio an possit fieri inter absentes, & quid in alijs in contractibus.*

STipulatio non pôt.
1 Lex † ista vsq; ad finẽ ponit aliquos
casus, in q̃bus stipl̃o vitiat̃, & est nul-
la. Et primo pp̃ defectum p̃sonæ vsq;
ibi, {p̃ns.} Scd̃o, pp̃ interuallum t̃pis
inter interrogationẽ & rñsionẽ, vsq;
ibi, {si quis ita.} Tertio pp̃ defectum
rñsionis, vsq; ad §. si quis simpliciter.
Quarto pp̃ diuersitatẽ inter interro-
gationẽ, & rñsionem. Et ista quarta subdiuiditur in tres. nã pri
mo loquitur qñ est diuersitas in qualitate obligationis, vsque
ibi, {si stipulanti.} Secũdo qñ in summa, vel rebus deductis in
stipulatione, vsq; ibi, {eadem.} Tertio & vltimo qñ solũ in ver
bis, quia diuersa sunt idiomata, & tunc nõ vitiat. & ista prima
pars h.d. Qui non pôt loqui, vel nõ pôt audire vel intelligere,
nõ pôt stipulari, nec per stipulationẽ obligari per se vel p̃ aliũ,
qui sit in sua potestate. h.d. Et primo præmittit vnũ ad euiden
tiã vsq; ibi, {si ideo.} Secundo infert ad quatuor genera p̃so-
narũ, vsq; ibi, {si q̃s igitur.} Tertio & vltimo dat remedia cir-
ca illas, qñ expedit per eas stipulari, aliàs per stipulationẽ obli
gari. Redeamus ad casum. ¶ In tex. ibi, {vtroq; loquẽte.} sub-
audi & audiente, vt sit bona illatio q̃ subijcitur de surdo, qui
pôt interdũ loqui, & non audit, & etiã de absente. ¶ Item sub-
audi & intelligente. no. igitur q̃ sit bona illatio de infante, qui
pôt interdum loqui & audire, & tñ non exaudire. i. intelligere.
Et idẽ intelligas in furioso. debet enim alter alterum intellige-
re per sensum auditus, q̃ est ad hoc appropriatus, nec sufficit
intelligere per motũ labiorum, q̃ non est ad hoc appropriatus
s̃m Bar. & erat tempore suo quidã mutus & surdus, q̃ intellige
bat hoĩes per motũ labiorum. ¶ †Et idem in omnibus, vt de-
beant percipi & intelligi per sensum appropriatũ, vnde in his
quæ p̃cipiuntur per visum, puta per scripturã, non sufficit per-
cipi solo intellectu si scriptura erat cancellata, poterit tñ com-
prehendi q̃d volebat dicere, vt l.j.§.j. de his quæ in testa. delen.
3 quod no. † ad illos habẽtes rationem reddere per sensum cor
poreum, vt l. testiũ. C. de testi. vt nõ sufficiat reddere per vnum
sensum si consueuit percipi per alium. Ita colligitur hic no. p̃
Bar. quod no. Contrarium tamẽ videtur in sensu visus, qui est
generalis, vnde etiã in his quæ percipiũtur gustu vel auditu,
si talis interrogatus q̃uo scit, dicat: quia vidi, videtur sufficiens
a ratio, [a] & exponitur vidi i. audiui vel gustaui. vt no. i d.l. testiũ.
Item subaudi præcedente interrogatione, & secuta responsio-
ne, vt ff. tit. i. l. obligamur.§. verbis. C. de vsur. l. i. Item per verba
congrua: aliàs secus, posito etiam q̃ se inuicem intelligerent si
cõiter verba ad hoc non aptantur, vt no. Insti. de inuti. stipu.§.
sed hæc solennia. Item supple cum intentione cõtrahendi obli
gationem, vt ff. tit. i. l. obligationum substantia.§. fi. Item supple
incontinenti sine interuallo. quod dic vt j. proxi.§. & prædicta
in vera stipl̃one, in ficta verò vel præsumpta a iure non requi-
b ritur solennitas verborũ, sed sufficit q̃ fingatur [b] interueniſſe,
vt C.

ADDITIONES.

a ¶ Sufficiens ratio. Vide glo. iij q. viij. c. testes. Bal. in l. non omnium. ff. de leg. Bar. in l. fi. C. de peric. no. lib. xj. Can. in c. fin. de succes. ab intest.
b Fingatur. Sed quid si statutum dicat, q̃ tacita hypotheca sit, perinde ac si fieret expressa, an mulier præfertur creditoribus alijs? vide Lud. Ro. consi. 147. & de materia l. cum ostendimus. per eundem consi. 311.

vt C. de rei vxo. actio. l. j. & l. eum ostendimus. §. fi. de fid. instru.
4 Adde alium casum, in quo requiritur. s. in iuramento. vt not. Guli. de Cun. & per Bar. in l. qui iurasse. de iureiur. qui tex. mo uẽtur de manda. princ. §. sed quia. vnde non vr̃ sufficere cũ iu-
a ramentum [a] defertur ponere manũ supra librũ, nisi dicat: & ita iuro prout dr̃ cõiter, tñ ↄ̃trium seruatur. tene tñ hoc mẽti si quis vellet aliquẽ a piurio excusare, q nõ fuisset locutus, qa forte posset. Est & alius casus. s. matrimonio qñ possũt loqui ↄ̃hẽtes, als secus, vt no. in l. cũ acutissimi. in prin. C. de præscri. xxx.
5 anno ¶ †In tex. ibi. {neq; mutus.} subaudi ẽt si intelligat quid agitur, sed cæteros ↄ̃ctus q verbis nõ ↄ̃hunt̃ bene põt tunc mutus facere, vt in l. nam qa dicta. §. fi. s̃. de pac. & l. mutus. de iureiur. Dixit tñ Bar. hic vnũ verbũ, de quo est mirandum q talis mutus æquiparat pupillo: ideo reqrit̃ auctoritas curatoris in alijs ↄ̃ctibus. Sed hic reprehẽdit̃ p Ang. & Bal. qa cũ intelligit, æqparat maiori, nec reqritur auctoritas, & solus põt actum facere ẽt obligatoriũ. vt idem Bar. expresse no. in l. mutũ. de acq. hæ. & in l. ij. s̃. de bo. pos. insan. fu. &c. Sed qñ non intelligit, æqparatur infanti & furioso, & reqritur auctoritas curatoris, & act[9] debẽt expediri per ipsum curatorẽ. l. seruo inuito. §. si pupillo. in fi. s̃. ad Treb. vbi est tex. sing. Sed do. Rapha. Cu. saluat Bar. vt possit pcedere dictũ suũ qñ intelligit, sed nõ bene põt exprimere suũ ↄceptũ. sed miror de hoc, qa põt exprimere nutu, nec cõprehendo, q possit esse mutus intelligẽs, qui poterit aĩum suũ nutu exprimere. An aũt poterit facere vltimas voluntates, distinguit, aut loquimur de testamẽto, & loquit̃ l. discretis. C. q test. fa. pos. an in codicillis & legatis, & dic vt no. Bar. in l. iiij. de
6 leg. iij. ¶ †In tex. ibi, {surdus.} subaudi. oĩno, als secus vt s̃. tit. j. l. j. §. fin. ¶ In tex. ibi, {infans} hoc sine dubio pcedit qñ nullo modo põt, vt si erat vnius, vel duorũ ann. vt si erat infans. Sed si erat in vij. anno, in quo plurimi loqnunt̃ expeditẽ, vr̃ secus p l. i. §. pe. s̃. tit. i. ver. sed quoad hũc &c. & ita vñr limitari oẽs leges de hoc loquẽtes, & sic ẽt põt intelligi l. seruũ. rẽ pupil. sal. fo. vt nõ sit ibi spãlis, de qua opponit gl. Sed an requirat auctoritas tutoris? Rñdeo sic, si ipse obligat, als nõ, & hoc patet in d. l. seruo inuito. §. si pupillo. circa med. vbi infans põt hæreditatẽ adire cũ auctoritate tutoris, vt no. in l. potuit. de iure delib. nec video q poterit ibi intelligi nisi de illo q poterit expedite
7 loqui. & adde qd no. in l. donaturũ. C. de acqui. pos. ¶ †In text. ibi, {nec absens.} & dr̃ abñs q̃iũ ad ppositũ qñ nõ posset audire, als secus, ẽt si nõ eẽt in eodẽ loco, puta in diuersis cameris eiusdẽ domus, ita q se inuicẽ nõ vidẽt cũ alter alterũ audit, nõ possent stipulari, vt Insti. de inu. stip. §. itẽ verborũ. Cæteri verò ↄ̃ctus, qui verbis nõ ↄ̃hunt̃, pñt ↄ̃hi inter absentes p nuncium, vel p eplam, vt s̃. tit. i. l. ↄsensu. ¶ In tex. ibi, {p seruũ p̃sentẽ stipula.} & valeat stiplo siue ↄcipiat verba in seipsum, siue in dominũ, siue impersonalr̃ loquatur, & acquirit dño directã. vt j. de stipu. ser. l. i. in prin. secus si in persona extranei, quia nec illi acquirit, nec dño: imò est vtilis stiplo. eo. tit. l. seruus alienus. ¶ In tex. ibi, {& erat qd iussu.} Sed quid si iubeat suo procuratori, q promittat? rñdeo in ipsum iubentẽ datur actio, nõ qd iussu, quia illa tñ locũ habet in personis præsentatis subiectis, sed datur vtilis institoria, licẽt esset præpositus negotiationi, quo casu esset institor, & daretur directa. vt in tit. de institu.

ADDITIO.

a Adde tñ q sine verbis iuramentum præstat, qui. s. qui admiratur mutus est, vt per Alex. in §. j. l. q iurasse. hic alle. alioqui secus, vt ibid. per eũdẽ. & adde Abb. eo. ti. de iureiu. in rub. & Pau. ipsum & Lud. Ro. in l. iij. eo. ti. Ant. de Butr. in c. cum apud. de spon. & vide iuramẽti formã in Auth. vt oẽs obe iud. prouin. §. j. & per Inno. in c. & si Christus. de iureiu. & bonũ tex. ibidẽ Io. And. in d. c. vt circa. de elect. in not. Et Spe. in tit. de iura. dela. ac deniq; Bal. in c. ij. quid sit inuesti. & in c. item sacramenta. de pace iur. fir. in vsib. feud.

1 *Si non est secuta responsio vel est secuta parte absente, vel etiam ea præsente post longum internallum, & interueniente actu extrinseco, stipulatio non conficitur, secus incontinenti.*
2 *Discessus ante responsionem non habet vitiare stipulationem si incontinenti reuersus est, & secuta est responsio.*
3 *Quid si interuenit longum internallum, vel alius actus extraneus.*

1 §. Qui præsens. †Si nõ est secuta rñsio vel est secuta parte absente, vel ẽt ea p̃sente post longũ interuallũ, & interueniente actu extrinseco, stiplo nõ ↄficitur, secus incontinenti. h. d. Et ↄtinet duo dicta, p̃m ibi, {si verò præsens} & in vtroq; stipulatore recessit ante secutam rñsionem, & primũ dictum põt intelligi tribus modis. Primo q nõ secuta rñsione, & tũc cũ dicit, q discessit, subaudi maxime, nã idẽ si nõ discessisset p principiũ huius legis, vt requirat̃ q vterq; loquat̃. Scdo põt intelligi, q est secuta absente tñ interrogãte, & tũc ẽt si interrogãs reuersus est, stiplo non est secuta, qa stipulans debet rñdentem audire, vt in prin. huius legis, dum loqr̃ de muto & absente. Tertio põt intelligi, q secuta est rñsio post reuersionem, & sic illo præsente, & tũc subaudi, q fuit reuersus ex interuallo, secus si incõtinenti, vt seqr̃ in ver. si verò. ibi dũ dicit, mox discessit, subaudi, itẽ si nõ mox, sed in-
2 teruallo, qa fuit interuallũ añ discessum & post discessum. †Ex scdo dicto no. q discessus añ rñsionẽ nõ hẽt vitiare stiplonẽ si incontinẽti reuersus est, & secuta est rñsio. Sed ↄ̃, quia diuertit ad extraneos actus, ergo vitiat̃ stiplo, ẽt si nõ discessisset, vt in l. ↄtinuus. in prin. j. eo. Sol. & no. ibi de alio extraneo actu, quã discessu, nã discessus nõ reputat̃ oĩno actus extraneus, nisi interueniente longo interuallo, vt hic patet. ¶ In gl. fi. ibi, {vel ẽt lõgo} aliqui reprehẽdũt istã gl. qa qñ interuenit longũ interuallũ, ẽt si nõ interuenerit aliquis act[9] extraneus, vitiaret stiplo, cuius ↄ̃trium sentit gl. ista. Et dñr hoc probari in allegatis in gl. sed certẽ illæ leges loquunt̃, qñ interuenit actus extraneus, vñ gl. vr̃ tenenda, & est nota. qa si de mane fcã esset interrogatio, & de sero, vel ẽt die sequẽti fcã eẽt rñsio, si tñ neuter discessit de loco, nec diuersi sunt ad extraneos act[9], illa gl. nõ vult q stiplo nõ vitiet̃. Si aũt discessit alter, & postea reuersus, distinguitur an interuenit lõgũ interuallũ, an nõ, vt in hoc tex. sed si interuenerit alius act[9] extrinsecus, tũc ẽt si nõ discessit, & ẽt non ĩteruenit longũ ĩteruallũ, stiplo vitiat̃, vt l. in ↄ̃tria. & incõtinẽti vr̃ redijsse, si ĩtra eandẽ diem. vt l. continuus. in fin. princ. vbi hoc colligitur, secus si die sequenti, vt l. ex duobus. de duo. reis.
5 †Recollige ergo qñ alter discessit añ rñsionẽ. Aut rñsio nõ est secuta, vel est secuta illo absente, & clarum q hoc valet, aut est secuta post rñsionẽ, & tunc distinguit̃; an sit reuersus incõtinẽte, vel nõ, si aũt neuter discessit, aut nõ interuenit aliquis actus extrinsecus, & tũc non vitiat stipulatio, ẽt si ex interuallo secuta est rñsio, vt in hac gl. p hoc l. ↄtinuus. in prin. quia ↄtinuari vr̃ actus, ex quo ad extraneũ actũ non pcesserunt. aut interuenit act[9] ex̃neus, & tũc fuit fact[9] de necessitate nãæ, vel erat ptinẽs ad actũ, vt qa iuit ad vocandũ testes, vr̃ notariũ, non vitiat̃ stipulatio, vt C. de testa. l. cũ antiquitas, aut nõ erat de pertinentibus, & tũc vitiatur, vt d. l. ↄtinuus. nisi ↄstitat in solis verbis, puta. Arma virumque cano, pmitto, nã illa verba impertinentia stipulationẽ nõ vitiant. l. quæ extrinsecus. j eodem.

1 *Stipulatio inutilis an habeat vim pacti. & nu. 2.*
3 *Vbi agitur de obligatione contrahenda si non valet quod ago ut ago, non valet ut ualere potest.*
4 *Si in instrumento cõtinetur confessio mutui de qua solus notarius attestatur non aũt de numeratione, non debeo agere ex mutuo & narrare me tibi mutuasse, producendo instrumentum cõfessionis ad hoc probandum.*
5 *Quid si statutũ dicat instrumenta mutui mittenda esse executioni an potero tunc petere executionem dicti instrumẽti continentis solam confessionem.*
6 *Obligatio fideiussoria quod non possit stare sine principali.*
Officio iudicis an possit accedere fideiussor.
7 *Interrogatus an velit bona sua relinquere tali si respondeat cur non, vel cur alteri, an uideatur eum hæredem instituere.*
8 *Si causa est commissa cõsulenda tribus, & unus consuluit reum absoluẽdũ, & alter condemnandum, alius uerò dicat se non uidere cur non debeat condemnari, q iste uideatur concordare cum secundo.*
9 *Iudex si dicat in sententia se non uidere cur non debeat condemnari an videatur condemnare, & quid si dicat credo ipsum condemnandum.*

1 §. Si quis. †Rñsio fcã p verba dissimilia, idẽ tñ importãtia, non vitiat stipulationem, secus si nõ p verba, sed p signa. Itẽ ex stipulatione inutili non oritur obliga-
a tio ẽt naturalis, iõ nec potest accedere fideiussor. h. d. ¶ †In text.
a ibi {quid ni.} no. hic [a] q inutilis stipulatio nõ hẽt vim pacti, qa nõ parit obligationẽ nãlẽ. Cõtrariũ vr̃ determinare glo. in l. iurisgentiũ. §. igitur nuda. s̃. de pactis. Bart. ibi soluit, q hoc dẽt intelligi qñ apparebat partes stipulari voluisse, & non simplr̃ pacisci. als gl. qñ erat dubiũ nõ alr̃ saluari, alr̃ diceret ↄ̃istũ tex.
3 ¶ Itẽ no. & ad hoc allegat̃, q vbi agit̃ de oblõne ↄ̃henda si non valet qd ago vt ago non valet vt valere põt, cum hoc concordat l. j. §. cum qui. de constu. pecu. & hoc est verum siue non valeat pp defectũ formæ, siue pp defectũ mãæ, siue potentiæ. qñ aũt de obligatione dissoluẽda, quia hoc fauorabilius est, tunc distingue, qñ nõ valeat pp defectum formę. & tunc idem, aut pp defectum mãæ, & tunc secus, qa valet vt valere potest, vt de accepit. l. an inutilis, An vnam lect. & iõ hic no. glo. magnã. & ĩ d. §. cum qui. reddit rõnem. Bar. tñ hic examinat istud brocardum. & Cy. in l. non codicillum. C. de test. tu. vt melius retineas collige vj. casus. & in duobus primis valet, & in duobus scdis indistinctẽ non valet, & in duob[9] tertijs valet, tñ secus est qñ ↄstat de intẽtione partiũ, q noluerunt valere vt valere põt, vt hic in gl. quæ incipit, {nisi fortẽ.} & probatur in l. j. s̃. de codi.
b & vr̃ de mente partium constare si interuenerit iurm̃ [b]. vt l. cũ pater. §. filius matrem. de leg. ij. Secundus casus est qñ nõ constat de intentatione partium, tñ actus qui gerebat̃ non habebat certam formam verborum a iure determinatã, nã & tũc valet vt valere potest. vt l. si tam angusti. de serui. & in c. j. de despon. impub. lib. vi. vbi si matrimonium per verba de pñti
non

ADDITIONES

a ¶ Not. hic. An stipulatio inutilis atq; inualida hẽat vim pacti nati, vide Bald. in rub. C. de constit. pec. in vi. col. ver. sequitur videre. & gl. in l. iurisgentium. §. igitur nuda. supra de pact.
b ¶ Iuramentum. Si iuramentum habet vim clausulæ. si non valet vt ago, valet vt valere potest, vide per Lud. Ro. cons. 407.

non potest valere vt matrimonium propter defectum ætatis, valet vt sponsalia de futuro, & ibi per Io. And. in nouella. circa fi. super glo. q fundatur in hoc, matrimonium carnale non hēt certam formam, secus dicit in matrimon. spūali, quod ꝯhitur per electionem. nam si non valet vt electio, non valet vt procuratio, & sic magis c defectus formæ plusquam materiæ, vt no. in d. l. an inutilis. Alij duo casus sunt econtrario, & primus est, qñ actus habet certam formam, & tendit ad obligationem ꝯhendam. & tunc indistinctè, si non valet vt agitur, nec valere pōt, vt hic & in d. §. cum qui. & in exemplo quod s. dixi. de ele. vt no. in d. c. j. Alius est qñ partes sciunt actum nō valere vt agitur, quia tunc indistinctè non valeret vt valere pōt, qa vīr nugatoriè illum actum celebrare. ar. l. non solū. §. ꝗ. j. Et hoc probat expressè tex. in d. l. an inutilis. in ver. fingamus. Alij duo sūt cū distinctione. primus, qñ agitur de obligatione dissoluenda, quia ibi distinguitur, an sit defectus in forma, vel in materia, non sic in casibus præcedentibus, vt nnt. glo. in d. l. an inutilis. Alius est in vltimis voluntatibus, in quibus distinguitur an si valeat vt valere pōt, fieri transitus in diuersam speciē, vel valebat vt testm̄. Et quia an valeat vt codicillus, qui est diuersa species a testō. & tunc non valet, vt d. l. non codicillū. aut non fit transitus ad diuersam speciem, vt quia apparet, ꝙ volebat facere codicillū, quia non fecit institutionē hæredis, & non adhibuit nisi quinq; testes, tñ in eo fecit substitutionē pupillarē, quæ non pōt valere iure directo, nūc valet iure fideicōmis. qa tunc non fit transitus in aliā spēm, immo remanet codicillus. hic est casus in l. Scæuola. ad Treb. Sed do. Raph. Cu. non bene gustat istas differentias, & dicit esse truffas, & ꝗ ū debemus intelligere sm̄ d. l. an inutilis. in ver. fingamus. qn partes sciebant stipulationem non valere. Si aūt ignorabant, & sic errabāt in iure, tenet, ꝙ valet vt valere pōt, ēt si agatur de obligatione ꝯhenda, nec curat an sit defectus formæ vel materiæ, & an sit transitus ad diuersam speciē, vel non. Tu tene qđ dixi ne distinguamus gl. & doc. ex quorū dictis colliguntur casus, de quibus dixi. & maximè Io. And. in loco præallegato, vbi facit dfiam an actus habeat certā formā, an non. ¶ Contra pdicta op. de l. certi condictio. §. qm̄. si cer. pet. & de l. ita stipulatus. §. Chrisogonus j. e. vbi inutilis stipulatio non impedit actionem oriri ex ꝯctu sup quo est facta. Sol. non ꝯdicunt. quia hoc non est valere vt valere pōt, nam ibi non nascitur nālis obligatio, sed est dicere, ꝙ inutilis stipulatio sicut stipulatio non valet, vt valere pōt iure pacti. Itē non impedit actionem oriri ex vtili contractu, quæ tñ impediret si esset valida, vt j. de nouat. l. si ita stipulatus fuero. §. fi. cum l. seq. in j. charta. & ita no. hic Bar. in d. §. Chrysogo
4 nus. † Sed hic vltra prædicta dicit vnū verbū notabile, licèt præter ppositum, ꝙ si in instrō continetur cōfessio mutui, de qua solus notarius attestatur, non autem de numeratione non debeo agere ex mutuo & narrare me tibi mutuasse. & ad hoc probandum inducere instrm̄ confessionis, certe ista fuit qō disputata per Nico. Mat. de qua facit mentionem Ioan. An. in addit.
a Spec. in tit. de teste §. j. versic. sed pone. ꝙ egi,[a] & dico in libello meo qualiter fuisti confessus recepisse a me centum mutuo, non tñ dico me mutuasse. & peto te condemnari, & produco instrm̄ ꝯfessionis, ꝙ nō debes condēnari, sed absolui pp ineptū modum agendi, quia videor egisse ex ꝯfessione, quæ non producit actionem, vel obligationem, sed facit probationem, vt l. Publia. §. fi. s. deposi. nec Bar. allegat nec meminit. de hoc etiā
5 vide per Bar. in l. si ex cautione. in xj. q. C. de non nu. pec. † Si tamen statutum diceret instrumenta mandari mittenda executioni, benè potero petere executionem dicti instrumenti cōtinentis solam cōfessionem, inquantum autem Bar. dicit, ꝙ debeo agere ex mutuo & narrare mutuasse, & instrumentum producere ad probationē &c. & tunc obtineo. Specu. in d. §. sed pone egi. videtur expressè determinare ꝯtrium, dicens, ꝙ cùm egerim ex mutuo naturali, & probauerim de ciuili, non obtinerē. Sed dictum Bar. magis placet, quia confessio probat mutuū naturale pro quo egi. hoc etiā vr̄ sentire Bal. C. de proba. in l. nō epistolis. circa fi. fateor tamen ꝙ si post libellum datum facerē positionem de vera numeratione, & ad probandum producerē instrumentum, ꝙ eam non continet, sed confessionem. nō videor sufficienter probasse, & isto modo pōt saluari dictu Spec. debeo ergo facere articulum de confessione, qua probata habeo intentum de narratis in libello, & illo modo intelliguntur notata per Bar. quæ satis breuiter, & quæ parum percipiuntur per alios Doc. scribentes, qui non recitant nec declarant quid
6 ipse voluit. † Item no. in fi. huius §. ꝙ obligatio fideiussoria nō potest stare sine principali: intellige quando non subest nec naturalis, nec ciuilis, vt hic, nec officio iudicis, aliàs secus. nam & tali officio pōt fideiussor accedere siue sit nobilis, vt l. cū quis. § si quis pro eo. de sol. siue mercenarius, vt l. cētum Capuæ. de eo, quod certo loco. & l. fi. & l. quæro. s. locati. & no. Bar. in l. j. in fi. j. de fideiuss. Item intellige a principio, sed expostfacto potest remanere sine principali, vt si liberatur principalis per acceptilationem hoc acto expressè, ꝙ non liberetur fideiussor. nā pōt hoc fieri sicut econuerso, vt not. j. de excep. l. per iusiurandū. §. si legatorum. & l. Suchum. §. ij. per glo. & Bar. & per eundem Bar. in l. ex duobus. in ij. q. j. de duob. reis. & sic nō placet, quod dicit gl. in l. si hæres pecunia. ad Treb. ꝙ non reperiatur casus, in quo fideiussoria nō poterit stare sine principali a principio, vel expostfacto, licet reperiatur de hypothecaria, vt l. intellige-
7 re. C. de lui. pign. & de hoc ibi tetigi. & l. debitor. ¶ † Vltimò Pe.
b inducit istam l. in prin. ibi, dum dicit, quid ni. vel cur nō.[b] ꝙ si aliquis interrogatus an velit bona sua relinquere tali, rñdeat cur non? vel cur alteri relinquerem? subaudi & hæredem instituerem, vt not. in l. his verbis. in prin. de hære. inst. per gl. hoc tamen intellige sane quando vocatis & rogatis testibus fit hæres, & sic apparet, ꝙ ex deliberatione, vt l. Pamphilo. §. propositū. de leg. iij. nisi esset graui infirmitate grauatus, & ille interrogatus esset submissus ab illo. quod dic vt plenè not. Io. An. in addi. Spec. de testa. §. in primus. in add. quæ incip. t. pileus cui accidit iste casus in personam actoris. & no. in l. iubemus. C. de te-
8 sta. Inducitur etiam si causa est cōmissa consulenda tribus, & vnus consuluit reum absoluendū, & alter condemnandū: alter dicit se non videre cur non debeat condemnari, ꝙ iste videatur concordare cum secundo, & sic stabitur consilio duo-
9 rum, acsi dixisset condemnatus. † Sed quid in iudice si dicat in sñia se non videre cur non debeat ꝯdēnari, an videatur ipsum condemnare, magis est dubium, quia iudex debet loqui certitudinaliter per verba de præsenti, cum debeat cōdemnare, vel absoluere. Sed cōsultor ad quem non pertinet condemnatio, potest loqui per verba de futuro. Ange. tñ videtur idem tenere per l. quid tñ. §. si arbiter. s. de arbi. & idem si dicat, credo ipsum ꝯdemnandū, vt videatur condēnare. gl. sing. est. co. ti. l. dic̄ pro-
c ferre. §. si plures. & hoc in eo, qui pōt cōdēnare,[c] pro quo bene facit l. pe. s. de rescin. ven. vbi iudex pronunciauit venditionem rescindendam, & tñ est perinde ac si rescisset, vt ibi colligitur, secus si non poterat cōdēnare, vt si dicat statutum, ꝙ potestas nō pōt aliquam cōdemnationē facere ante finē officij sui per xv dies, vel absolutionem, nam si pronunciauit cōdemnandū vel absoluendum, non facit ꝯ statutum, nec incidit in pœnam eius. & huc not. Cynus & alij post eum in l. j. C. si aduers. liber.

ADDITIONES.

a ¶ Sed pone ꝙ egi. Vide Ange. cons. 49. Bal. consi. 123. lib. iij. & cons. 216. j. lib. & consil. 122. e. lib. vbi de dicto Spe. vbique.

b ¶ Cur non. De intellectu §. propositum. vide per eundem Pau. cons. 189.

c ¶ Condemnare. Contrariam op. dicit Alexan. filii videri meliorem quam tenet Bar. in l. j. C. si aduer. lib. Io. An. in addi. ad Spe. in ti. de exec. §. vt. ista ver. porro. cum alijs hic allegatis per ipsum. de quo vide per Ange. consil. 249. inci. d. Libertas. & cons. 275. vbi an sufficiat dicere, dico Titium de hære.

1 *Diuersitas in qualitate obligationis inter interrogationem & responsionem vitiat stipulationem, nisi talis diuersitas illico placuerit.*

2 *Statutum quòd positioni debeas respondere simpliciter: aliàs respondens habeatur pro confesso & ego pono ꝙ mutuaui tibi centum, tu negas & subdis, ꝙ si appareat me mutuasse, restituisti uel in meas utilitates expendisti, & fecisti pactum de non petendo, an talis habeatur pro confesso.*

3 *Si negasti positionem meam, & postea uides te non posse ex ea iuuari postquam negasti eam, possis eam confiteri, vt habeas beneficium cōfessionis.*

4 *Diuersitas in qualitate obligationis diuersificat substantiam.*

1 §. Si quis simpliciter. ¶ † Diuersitas in qualitate obsonis īter interrogationē, & rñsionem vitiat stipulationem, nisi talis diuersitas illico placuerit. h. d. vsque ad §. si stipulanti. Et primo ponuntur tres casus, in quib9 est diuersa, & vitiatur stipulatio. vsq; ad ve. cū adiicit. Secundo ponit vnā rlam generalē. per quā determinātur alij casus similes: vsq; ibi, {nisi stipulatori.} Tertio ponit limitatio, & sic iste versic. qū adiicit. respicit casus præcedētes, pōt intelligi vt respiciat casus, q ponūtur in se. §. si stipulanti. q positus est in medio. Et primo casu, dum dicit, vitiatam esse stipulationem, intellige in totū. Scdo casu intellige. s. quatenus interrogatio & rñsio nō ꝯcurrunt, vt in seq. §. & ita in simili vult
2 glo. insti. de inuti. sti. §. præterea. ¶ † Iste tex. in prin. in ver. {simpliciter} allegatur ad q. Si statutum dicat ꝙ positioni debeat respondere simpliciter, als̄ rñdens habeatur pro confesso. Et ego pono ꝙ mutuaui tibi centum, tu negas & subdis, quod si appareat me mutuasse, restituisti vel in meas vtilitates expendisti, vel fecisti pactum de non petendo, ꝙ habearis pro confesso, qa non simpliciter respondisti, nam simplex locutio est illa, quæ nullam habet limitationem. Istis diebus consului con-
a trarium,[a] nam hic est simplex negatio nul 3 hūs in se limitationem vel modificationē, & ēt ei connectitur confessio tacita, & illa est modificata, si apparat me mutuasse, qa dicis te restituisse, & ista inutilis non vitiat præcedentē vtilem, & hoc vult expresse Bar. in l. de ætate. §. nihil. de interrog. act. vbi consuluit qñ est tale statutum, ꝙ qs rñdeat pmissā negatione. no. in l. si quidem. C. de excep. & postea nunc reperio ꝙ do. Raph. Cu. illud idem dicit ad literam hic, licèt ego non vidissem eum. allegat Bar. in d. l. de ætate, tūc aūt hēt locū statutum si ponerē mihi pmisisse simpliciter, & tu rñdes ꝙ promisisti sub conditione,
tunc

ADDITIO.

¶ a Contrarium. Vide Alex. hic & in l. j. de vul. & pup. & Bald. consil. 239. iij. lib.

tunc tua rñsio non est simplex per illum §.sed si negas te promisisse, & in casu quo appareat dicis ꝓmissionem fuisse conditionalem, non facit ꝯstatutum vt habeatur pro ꝯfessio. pro primo dicto vide Spec. qui tenet expreßè ꝙ non videatur sufficiēter rñsum de iure cōl, si positio est de facto puro, & rñsio est ꝯdōnalis, quasi non sit de eo, de quo est positio, iō cogitur iterato rñdere, vt ipse no. per istum tex in tit.depositi §. ii. añ
3 fi.†Item Ang.inducit ver.cum adijcit in ver.{nisi stipulatori} ꝙ si negasti positionem meam, postea vides te non posse iuuare ex ea postq̄ ipsam negasti vel non hrē bñficium ꝯfessionis, vis eam confiteri, verum possis, & dicit ipse ꝙ sic, & reformantur certi casus sibi diuersi, & non meminit de eo qd not. Bart. in l.cum qui.de iureiur. qui vr̄ tenere ꝯtriū, quod me inuito postq̄ semel negasti non potes ꝯfiteri in mei præiudiciū si volo eam reprobare & excludere te a beneficio ꝯfessionis, dic vt ibi plenè no.¶ Vltimò hic est vna glo magna, quæ distinguit, sed plenior & melior Insti.de inutil.stipula.§.præterea.& Bar. istam glos. recitat in §. fi. quia ponit etiam casus illius §. & māteriam totam reassumit in §.fin.istius l. distinguēdo plenè quæ & qualis diuersitas sit illa quæ habet stipulationē vitiare. dic vt ibi & in fi.illa glo.tenet vnum, in quo reprobatur p omnes, ꝙ si stipulor a te omnes seruos tuos, & tu dicis, promitto omnes except. vno, stipulatio est in totum, quia interrogatio de omnibus censetur vna postq̄ nullus fuerit nominatus. vt l.scire debemus.§.oēs.ī.eo.ergo non licuit tibi eam diuidere, quæ ratio nihil valet. nā & cū stipulor a te xx.vna est stipulatio, tñ eam potes diuidere promittendo x. & valet in x.j.proxi.§. non est ergo stipulatio nulla, sed an sit nulla executio? Dyn.tenuit ꝙ non si fuit specificatus ille, qui stipulatur, & in hoc bene dicit, sed si non fuit specificatus, tenet ꝙ non solum executio sit nulla, sed etiam stipulatio in alijs reddatur nulla pp incertitudinem, quia nescitur quis fuerit exceptus. Bart. tenuit ꝯtrium, ꝙ immo vitiatur exceptio obscura, & non per regulam l. Titiæ textores. de leg.j. & sic valebit in oībus. tu dic hoc esse verum si apparet ꝙ partes senserunt de certo homine, & ignoratur de quo, quia dixisti, excepto Sticho cum essent plures Stichi, quia tunc est obscuritas, quæ vitiat, sed si non apparet ꝙ senserit de certo, tūc nec exceptio vitiatur, & videaī exceptua-
4 tus melior, per ea quæ no.gl.in l.si fuerit.de reb.du.¶†Vltimò no.& collige ex tex.ꝙ alia est stipulatio pura, & alia condōnalis, & ꝙ diuersitas in qualitate obligationis diuersificat substātiam, & hoc etiam tenet Bar.j.proxi.§.

---

1 *Diuersitas in summa, vel rebus in stipulatione deductis non vitiat stipulationem in eo, in quo responsio & interrogatio concordant: sed solum in eo, in quo discordant.*
2 *Si præcessit interrogatio de minori summa, & sequitur responsio de maiori: an contrahatur obligatio in tota summa maiori.*
3 *Quid econuerso si præcessit interrogatio de maiori.*
4 *In maiori summa continetur minor, & quando. & nu. 5. & 8.*
Quid si profertur negatiuè.
5 *An ratione vnius nummi non debiti possit quis negare totam positionem sine metu periurij.*
6 *Quando præcedit interrogatio de vna specie, & sequitur responsio de duabus copulatiuè, an valeat stipulatio in vtraque.*
7 *Vtile per inutile non vitiatur quando sunt separabilia.*

1 §.Si stipulanti. Diuersitas in summa, vel rebus in stipulatione deductis non vitiat stipulationē in eo ī quo rñsio & interrogatio cōcordant, sed solum in eo, in quo discordant.h.d. Et primo ponuntur duo casus qñ in stipulatione fuit deducta summa, quorū primus est qñ præcessit interrogatio de minori, & secuta est responsio de maiori. Secundus est eꝯ, & in vtroque ꝯhitur obligatio in minori duntaxat: quia in illo ꝯcordant. & hoc vsque ibi{licet enim} ibi rñdet tacitæ quæstioni quæ poterit fieri. de §. si quis simpliciter.ś.ead.l. vbi vitiatur stipulatio in totum pp diuersitatem, & rñdet ꝙ ibi qū in nullo ꝯcordant, quia diuersitas est in qualitate, quæ inducit diuersitatem in substantia: nā alia est stipulatio pura, alia ꝯdōnalis.nos loquimur qñ in aliquo concordat: quia diuersitas est in summa maiori, & minori, nam illa quæ differunt in plus & minus, non differunt in substantia, nisi ad quantitatem in qua ꝯcurrunt. vt l. fi.de fun.instru.& hic in fi.ibi {sed si mihi.} Tertio ponit alium casum qñ fuit in stipulatione deducta certa species, & rñsio fit de illa cū alia adiuncta.nam in illa ꝯhitur obligatio, in adiun
2 cta non, qa in illa nulla præcessit interrogatio.† No. ꝙ si præcessit interrogatio de minori summa: & sequitur respōsio de maiori, non ꝯtrahitur obligatio vltra summam, de qua præcessit interrogatio, istud est verum s'm glo.paruā nisi diuersitas illico placuerit, vt ś.§.proxi.in fi.& sic vult glo.ꝙ ille §.referatur etiam ad casum istius. Pet. dixit ibi ad ꝯtrium ꝙ solum ad casum §. præceden. si quis simpliciter. & quo ad istum casum nō pōt referri, qa si stipulor x. & tu dicis promitto xx.in illis x.additis nulla præcessit interrogatio, ergo nō potest reformari per nouam complacentiam: quia peruerteretur ordo, ꝙ interrogatio præcedat, & promissio sequatur, ꝯ l.j.C.de vsur. Sed hoc non ꝯtingit in casu §. præcedentis; quia si stipulor x. pure & tu dicis, promitto sub ꝯditio. in illis x. præcessit interrogatio, & secuta est rñsio, licet diuersis modis, & ista diuersitas potest purgari seu reformari per nouam complacentiam. Bar.tenet opi. glo. Nam ratio quare debet præcedere interrogatio, est, vt sciatur ꝙ promittens habet animum se obligandi. si enim non præcederet, posset alio animo promittere, vt dixi in princi.huius l.cum autem præcessit interrogatio in x.sequitur rñsio in xx. satis creditur rñdisse animo se obligandi, quia credere debet ꝙ stipulatio acceptabatur. Cum enim voluerit x.fortius xx. quod non esset si nulla interrogatio præcessisset, nec erit ordinis peruersio, quia fateor de rigore iuris stipulationem non valere: sed quia ius fingit quòd noua complacentia præcessisset interrogationem de tota summa: quia quæ incontinenti fiunt, videntur inesse, vt l.lecta.versi.dicebam, si cer.pe. de æquitate stipulatio reformatur, & hoc voluit gl.pen. præce
3 dentis §.¶†Item no.ꝙ in casu econuersō qñ præcessit de maiori, & sequitur de minori.ꝯhitur obligatio in minori. & gl.sit per verbo{non erit}intelligit & bene, etiam absque noua cōplacentia, quia in illis x.præcessit interrogatio. qui enim stipu-
4 latur xx. stipulatur etiam x.¶ †Ex hoc no.illud gñale, ꝙ in maiori summa ꝯtinetur minor.Doct.dñt, ꝙ est verum qñ profertur affirmatiuè, etiam siue in iudicio siue extra iudicium ꝯtinetur: si autem negatiue, tunc aut extra iudicium, & nō continetur, quia si non habeo xx.non propterea dicit, ꝙ nō habeo x.Si aūt in iudicio, tunc si negas te habere xx.videatis negare te hrē x.iō si fecisti positionē de xx. ꝙ ea mihi ꝓmisisti, es x. nñ, ꝙ nō es periurus, & ad hoc allegatur l.si is q ducēta §.vtrū.de re. dub.l.si quis cū totū in prin.ś. de excep.rei iud.vbi si petij xx.& fuisti absolutus, & ego postea peto x. & eadem cā obst.mihi ex
5 ceptio: qa videris secundo ēt absolutus a x. ¶ Spec.tñ tenuit ꝯtrū, ꝙ rōne etiā vnius nūmi debiti potes negare totā positionem sine metu periurij, iō cauti aduocati eligunt securiorem partē, qñ faciunt positionē de certa quantitate, dñt, & si non credit de tanta, dicat de quanta, & non poterit rñdens excusatione ꝑtēdere. Aduerte tñ qa posito ꝙ præcedens opi. verior sit,
a quam tenent Pet.& Barto.[a] licèt tenearī rñdere de summa, in qua credit se teneri, si rñdens non credit de xx. sed de x.euitetur periurium, non ꝓpterea ꝯstitueris in mora in illis x.nisi offeram me paratum illa recipere postquā sint liquida, & de residuo litigare.quia non est credendū postq peto xx ꝙ velim recipere x tantū, ideò tibi nō imputatur si offeres mihi nō petēti, secus si peto.& hoc habetur ī tex.& per Bar.no.in l.q solidū.in prin.de leg.ij.Inquantum autem dixi quod si ꝓfertur affirma-
b tiuè, ꝯtinet minor summa ēt in iudicio,[b] dicit Cy. in l.j.C.de lit.cōtest. ante fi. ꝙ si peto xx.& nō probo nisi x. debes in illis x.ꝯdemnari, quod nō esset si nō viderem ipsa petijsse. Itē ꝯ istā distinctionē facit, quia plus negat negatio, quām affirmatio, vt not.p glo.in l.hoc genus, de condi.& demon.si ergo cōtinetur qñ affirmatiue potius qñ negatiuè ēt si extra iudiciū. Sol. ꝯtrium ꝓcedit respectu temporū vel casuū, nā ꝯditio affirmatiua si nupseris Titio, intelligitur de prima vice, vt l.hæc cōditio.eo.ti.Sed ꝯditio negatiua si ñ nupseris Titio, intelligitur nō solū de prima, sed ēt de omni alia.i.si nunquā nupseris, vt ibi habet. nos aūt loquimur qñ in sūma, quo casu alia est ratio.
6 ¶†Itē nota, ꝙ qñ præcedit interrogatio de vna specie, & sequitur rñsio de duabus copulatiuè, valet stipulatio in illa, de qua præcessit interrogatio, in alio nullo modo, qd intellige nisi diuersitas illico placuerit, sed si sequeretur rñsio de duabus alternatiuè, in nulla ꝯhitur obligatio, qa esset diuersitas circa substātiā: vt j.eo.l.inter stipulantē.§.si stipulante. Nā stipulans voluit, ꝙ vna tm̄ esset in obligatione præcisè, ꝓmissor aūt ꝙ non præcisè, & ista est diuersitas circa qualitatē obligatiōis. iō vitiatur
7 in totū.¶†Vltimò not. aliud brocardū, ꝙ vtile per inutile non vitiatur, de quo per Cy.in l.Sancimus.C.de dona. quod est verū, qñ sunt separabilia, si autē inseparabilia, tunc aut erat inutile ex quadam specialitate: & tunc vtile trahit ad se inutile, & sic nullū vitiat, vt est casus in l.si spōsus.§.gñaliter.C. de dona. inter vi.& vxo.aut erat inutile de iure cōi, & tūc aut erat accessoriū ad illud, qđ erat vtile, & trahit ad se inutile, & valet vtrunque.vt in ingrediente monasteriū seruāte sibi bona, nā ingressus est principalis, & dedicatio bonorū est accessoria, nō valet reseruatio, nec vitiat ingressū, sed vitiatī ab eo, qa īgressus tenet, & dedicatio bonorū. vt no. ī auth. ingressi.C.de sac san.eccl. Si aūt vtile & īutile erāt priuilegiata, & erāt separabilia, tūc aut loquimur

---

ADDITIONES.

a ¶ Pe.& Bar. Adde ꝙ eandem opi.tenet Io.An. in c.præsentiū.in nouella. de test. & in ca.dilecti.de maior.& obe.& ibi Ant.de Bu.& Imo Paulus de Leaz.in c. ex parte.de confes.d.An.in c.j.de plus peti.Imo.in ca.nam concupiscentiā.extra de consti.Bar.in l si is qui ducenta.§.vtrum. de rebus dubiis.

b ¶ In iudicio. Quid in testibus an regula huius §.habeat locum in testibus? vide Io.An.in c.j.de arbit.in vj in nouella.Arch.ij.q ix.c.nihilominus. Bal. & Ange.in l.ex facto.§.item quæro.de vul.& pu.Imo.in l.inter pares.de re iud.Ro.& Imo.hic & Alex.Bal.cons.cccxxj.in fi.lib j.

loquimur in actibus stricti iuris, & vtile vitiatur per inutile. vt l. Pedius. ff. de arbi. & in c. sup gran[illegible] de offic. d[illegible] ibi [illegible] si lata est a duobus, quorũ vnus habeat ptatem & iu[illegible]onem, alter nõ; aut erat bonæfid[illegible] & ita notab[illegible] & tunc [illegible] tra-
a hit ad se inutile, [a] vt ff. de li. [illegible] q[illegible] d[illegible] ib. [illegible] ibi {sed [illegible] iustũ} ver. {ecõtrario} ꝑ §. [illegible] ver. ꝗ si stipulor xx. & tu pro[illegible] x. no[illegible]
b dr. l. in xx. sed in x. sic, vt hic, & [illegible] bi. not. ¶ Not[illegible] in se, qa per eã apparet, ꝗ [illegible] lata nõ ꝯtinet minor qñ appare[illegible] d[illegible] int[illegible]one [illegible] ita voluit loq de maio[illegible] ꝗ [illegible] de mino[illegible] p hoc v[illegible] in l. diẽ proferre. §. si plures. ff. de ar[illegible] & repreh[illegible] qu[illegible] in c. j. vlt. glo. de ar[illegible] lib[illegible] nã si sunt tr[illegible] arbi[illegible] quo[illegible] ꝯdẽnat in xv. al[illegible] alter in [illegible] summa ꝑualet [illegible] in hac minori [illegible] h. d. tex. [illegible] §. si plures. Sed [illegible] si primus dicat, ꝯde[illegible] in x[illegible] ꝗ [illegible] in x. nec [illegible] dicat [illegible] no in x. ita ꝗ nõ in v[illegible] ꝯd[illegible] tenet ꝗ [illegible] in v. qa vñr [illegible] ꝯtr[illegible] & impossib[illegible] Sed [illegible] ista gl. qa si nõ ꝯsent[illegible] nec [illegible] & alter nõ ꝯsent[illegible] vñr inter se diuersas [illegible]nias pferre, & in nullo ꝯcordare. [illegible] la ipsatũ valet qa in maior nõ ꝯtinet minor, qñ appa[illegible] loquẽs nõ vu[illegible] ꝯsentire, & ad hoc no. Ang. istam g[illegible] ibi loquit in ꝯtu one[illegible]oso. vũ si dico [illegible] vẽdo [illegible] & tu di[illegible]s, emo vel [illegible]onduco pro v[illegible] ꝯficit ꝯt[illegible] qa remaneret decep[illegible] nõ sic [illegible]. Si vẽdo p v[illegible] cis, emo ꝓ[illegible] nã p[illegible] us p v[illegible] ꝑsone & eã lucratiua, qua stipulator nõ remanet d[illegible] in dãno [illegible] hãt obligatio in minori summa [illegible] lucro hẽat vt in sim[illegible] §. si plures. de [illegible]

ADDITIO.

a ¶ Inutile. An vtile per inutile vitietur, vide Lu. Ro. consi. [illegible] consi. cclx.

---

1 *Diuersitas in idiomate dummodo contrahentes se intelligant vel per se vel per interpretem, non vitiat [illegible].*
2 *Verba debent esse cõgrua secundum communem vsum et intellectum ad interrogationem [illegible] responsionem, [illegible] contra[illegible]tur obligatio.*
3 *Diuersitas consistens in verbo & [illegible] in effectu vel substantia, quid [illegible] nõ vitiet.*
4 *Notarius non intelligens idioma contrahentium, an [illegible] qualiter possit conficere instrumentum.*

1 §. Eadem autem. ¶ Diuersitas in i[illegible]ate dumodo [illegible] intelligant vel per se, vel per interpretem, no[illegible] vitiat stipulationem. h. d.
2 ¶ In tex. ibi {ꝯ[illegible] inter}. No. p gl. q[illegible] de [illegible] §. sed ꝯ solẽnia. ꝗ verba debent esse ꝯgrua sm cõem [illegible] & int[illegible] ctũ ad interrogationẽ & rñsionẽ, alias nõ ꝯheret o[illegible] vt si dicã, promi[illegible] & dicas, Rex est in Francia [illegible] velit hoc dicere, ꝓmitto nõ ꝯhitur ob[illegible] qa [illegible] quẽdi nõ adapt[illegible] interrogata. ho[illegible] hoc egerint añ stipulatione, ꝗ dicendo sic inte[illegible] & hoc poterit ꝓbari p ea q no. in l. si qs [illegible] de leg. j. p gl. qñ a[illegible] li[illegible] quat de asino, inte[illegible] quo.
3 vt no. j eo l. q[illegible] unitectis. ¶ Itẽ no. ꝗ diuer[illegible] in verbo, & [illegible] in effectu vel substantia, nõ [illegible] re, [illegible] verbis obligatiuis, vt ff. c. [illegible] ver. quid n[illegible] in re de[illegible] in stipulõne [illegible] hi tot libras, & tu dic[illegible] promit[illegible] tot ducat[illegible] libras: vt d[illegible] quę extr[illegible]
4 ¶ [illegible] Bar[illegible] tractat de interpretibus, & di[illegible] ꝗ q[illegible] notar[illegible] pôt cõficere instrũm de act[illegible] dice[illegible] vẽ-
a didit tali theutonico [a] p verba [illegible] ꝓut mihi ꝯstat de ipsorũ intentione p ta[illegible] interp[illegible] ptũ de cõi ꝯsensu ipsorũ, dẽt tñ ꝯficere in[illegible] per se de [illegible] sumptione. sed Io. And. in addi. Spe. de [illegible] §. restat. dicit ꝗ nõ vr, quatr notarius poterit attestar[illegible] de actu par[illegible] dicendo ꝗ talis vendidit tali postq̃ ipsos nõ intelligebat, sed dẽt ꝯficere instrũm de verbis interpretis. certe [illegible] valet vnũ, qñtum aliud, qa si dico primo mõ, & postea [illegible] ꝓut mihi cõstat per talem interpretem, non plus op[illegible] prima verba [illegible] poterint operari verba interpretis, quare ergo [illegible] dicto solius interpretis, cùm non sufficiat vnus [illegible] C. de
b test. rñdeo verum est nisi sit assumptus de cõi consensu [b] partium sicut in mensore, vt ff. si mens. fal. mo. dixe. per totum titu. ad quod facit l. Theopompus. de dot. præle.

ADDITIONES

a ¶ Theutonica. Adde vt per Fed. consi. cxliiij. incipit lex dicit. Anto. de Butr. in ca. cum causam. extra de testibus.
b ¶ Communi consensu. Adde Spe. in tit. de teste. §. restat. Bart. in l. fi. infra. de prat. stip. & in l. in bonæfidei. C. de re. cre. dicit tamen Inn. in c. cum P. tabe[illegible]io. de fi. instr. ꝗ communi consensu partium non potest fieri ꝗ stetur priuatæ scripturæ.

LEX II.

1 *Qualibet stipulatio vel continet aliquid darĩ, vel continet aliquid fieri.*
2 *Dispositio facta in casibus simplicibus, an habeat locum in casibus mixtis & nu. 4.*
3 *Habens concessionem legitimandi adulterinos, & ẽt incestuosos, an poterit legitimare aliquem qui sit adulterinus & etiam incestuosus.*

Casus mixtus an [illegible] cum simpl[illegible], quod non.
4 *[illegible] ordine [illegible] etur [illegible].*

1 STipulationum. [illegible] libet stipulatio [illegible] & [illegible] postea [illegible] m, [illegible] net [illegible] fie- [illegible] at po
2 [illegible] temp[illegible] [illegible] verificat[illegible]
a [illegible], quæ fuit de [illegible]
3 [illegible] alium no [illegible] os [illegible] an [illegible] na[illegible] l. Ant. d. B[illegible] & [illegible] inter[illegible]
4 [illegible] ¶ [illegible] re, [illegible] fit [illegible] §. [illegible] rum. de rebus di[illegible]

ADDITIO.

a ¶ M[illegible] Ad[illegible] appe. [illegible] Signo. consi. x[illegible] Ant[illegible]

---

1 *Stipulatio qualib[illegible] dando, siue [illegible] facien[illegible] [illegible] diuidua natura [illegible] diuidua natura, sed ind[illegible] & hæc om[illegible] exemp[illegible]antur.*
2 *Decedente promi[illegible] pluribus haredibus [illegible] triplex diuisio [illegible] respectu obligationis [illegible] contractus.*
3 *O[illegible] generis & alterna[illegible] inter [illegible] pro portionibus h[illegible] tamen [illegible] ind[illegible] re[illegible] solutionis.*
4 *Retentio [illegible] recepti [illegible] parte.*
5 *In obligatione generis ut si pro[illegible] mihi hominem in genere, & soluis mihi partem Stichi, possum agere ad integrum hominẽ ac si nihil recepissem.*
Quid in [illegible] atione alternatiua.
6 *Facta an [illegible] nando [illegible] diuidua.*
Q[illegible] ratã uel amplius non agi, seu operarum.
Qui in [illegible] ulationibus aliarum seruitutum realium.
7 *In obligatione alternatiua [illegible] reditor recipiat partem in vna re, an sibi præiudicet, ut non possit petere aliam partem in eadem re & sic an poterit debitor soluere partem in alia re.*
8 *In obligatione simplici an creditor cogatur recipere partem solutionis.*
9 *Quod aliquando obligatio cesset, & tamen non sit sublata.*

1 §. Et harum. [illegible] e incipit mã diuidui & indiuidui. q[illegible] am [illegible] uido in tres articulos. Primus ꝯsistit in videndo qualiter stipulatio d[illegible]catur diui[illegible]ua vel indiuidua [illegible]o ad seipsam respectu prin[illegible]palis obligat[illegible] & de hoc tractat hic [illegible] ad §. Itẽ [illegible] in facto. & [illegible] n exec[illegible]one. & in [illegible] ones nõ d[illegible]dunt. Secud[illegible] est, qualiter comitatur stipulatio ad interesse, si vnus ex h[illegible] promissori [illegible] a ert. & sic de [illegible]bligatione secundaria. & hoc in §. Item si in [illegible] vsq. ad §. Cato. Tertio quatr cõm[illegible] ad pœnã ꝯuẽtionalẽ, & de hoc in §. Cato. Bart. tñ istos duos [illegible] mos examinat ibi, sed primus articulus exam[illegible] plen[illegible] stip[illegible] nes non diuidunt & h[illegible] d. vsq. ad §. ex his. Qualib[illegible] stipulatio [illegible] consistat in dando, siue in faciendo, vel est diuidua nat[illegible] & effe-

[illegible]

... quam mero iure competit reperi- ... acere possit, perinde est ac ... obsonegñ, vt est ... chart. Nam si promittis ... n Stichi, possunt agere ad ... nõ tamen ... Stichu ... de ... quia ... pars ... non ...

[illegible]

... & ponit ... in exemplũ, ga ...

[illegible]

... qd ... anda- ... igat ..., & de ... Sed Bar. dicit, ... tuta, sed qñ ... iure actionis, ... esset p̃sti ..., & ... bium ... q ... ditucda ... er ... i, no licet, nam §. ... lentib. in dãdo: vt ... traditionẽ rei corpo- ... ot ... ple ..., & habet cũ in initã- ... am ... aut. patientia, sed ... o & acquisita seruitus, qa nõ cen- ... nec est perfecte tradita, q ... nalis, non ... patie ... ra ... ad ... tutẽ, non ... amplius cole ... at, sed si ph ... tur vti, a ... pe ... vt cõstituatur ... & patiatur, sicut ... tas. §. cõ ... & ita ... onalis quę durat post seruitutẽ cõstitutã, to ... non vsum sicut ipsa seruitus, & iste ... cas ... in l. cu ... de ... usufr. Sed si non esset constituta, qa nunquam ... ta, tunc actio p̃sonalis p ea constituenda nõ tolle ... ipe, sed longissimo xxx. an. p l. si partem ff. quẽ- ... in prima ista fuerunt de mente gl. in l. corruptionẽ. ... iciatur, quam puto nõ bñ fuisse ponderatam p Pe ... Bar. & ... os, Bar. aũt est i opi. q̃ qui stipulat seruitutẽ simpl ... stipulatur

stipu [illegible] & [illegible] & pos [illegible]
acquisita, [illegible]
maximè [illegible]
m [illegible] do. Rapi [illegible]
tas, [illegible]
[illegible]
du [illegible] ¶ In gl sup [illegible]
m [illegible] &, [illegible] &
[illegible]
[illegible]
pa [illegible]
variare [illegible] m. §. [illegible]
in parte q [illegible]
7 ris. Ex hoc [illegible] no
locum qd h [illegible] no po [illegible]
lenti, con [illegible] liberatio, qa pot [illegible] solu [illegible]
soluendū aliam partem in eadē re, [illegible]
nec posset variare, q [illegible] creditori non co [illegible] ratio,
in d [illegible] certa si [illegible] hoc [illegible] & a
8 hoc dixi, nec reperi [illegible] qd
huc [illegible] vbi apparet de volu [illegible] state cred. [illegible] q volu [illegible]
rem liberare, p [illegible] a parte, nā hoc [illegible] cuius fauore, q non
contingat liberatio, cui pōt renunciare [illegible] q re
cep [illegible] partē in vna re, vī sibi preiudicare. [illegible] non, [illegible]
recipere cum spe, [illegible] soluatur a [illegible] pa [illegible] in eade [illegible] in
l. si patronus. §. [illegible] de [illegible] o. lib. requiritur [illegible] q
poterit soluere aliā partē in alia re, ad hoc vt [illegible]
8 ¶ [illegible] notandū, q in hoc casu creditor non cogit [illegible] re [illegible]
[illegible] ec a prin [illegible] ali de [illegible] tore, n [illegible] vno [illegible]
[illegible] ob [illegible] tione [illegible] licet [illegible] cogat [illegible] de
[illegible] non [illegible] luit tot [illegible] qd debet [illegible] po [illegible]
[illegible] nam alia rō est [illegible] a [illegible] a
[illegible] ¶ In gl mag. diuide eam [illegible]
[illegible] dua [illegible] opp. [illegible] um [illegible] o
[illegible] el alterna [illegible] &
[illegible] dicit aliq [illegible]
[illegible] mod [illegible] a co [illegible]
[illegible] pon [illegible] §. & [illegible]
[illegible] partē [illegible] lo §. in prima parte [illegible]
[illegible] hoc non [illegible]
[illegible] net [illegible]
mus [illegible] debitor soluendo partem [illegible] ra [illegible]
tunc non penderet, imo esset cert [illegible]
[illegible] la parte. Se [illegible] o, si n [illegible] &
ga [illegible] remanet in [illegible] uo effect [illegible] &
[illegible] pot [illegible] hil so [illegible]
quo [illegible], quia n [illegible]
[illegible] remanet o [illegible]
[illegible] beat eff [illegible] remanet o [illegible]
[illegible] pro [illegible] la pa [illegible]
[illegible] ratio cessat [illegible]
9 nec [illegible] acta remansisse, [illegible] & [illegible] aliq
[illegible] o [illegible], & tñ non [illegible]
tur [illegible] um de pendentia, ideo solu [illegible]
rum qd dicit gl. q cessat o [illegible]
generis, imo si soluit partem [illegible]
num ad integram spēm ac si nihil [illegible]
solu. in j. charta, procederet [illegible]
misisti Stichum, aut decem [illegible] tis li
beratus in [illegible] non tñ possum [illegible] aut [illegible] ua
soluisti partem rei debite, v [illegible] §. [illegible]
non sic in casu præcedenti, q [illegible] tione [illegible] a
spēs est debita, hoc tñ proce [illegible]
hæredibus eius si [illegible] nus ex [illegible] ge-
neris, non esset liberatu [illegible] & [illegible]
obligatio, & hoc vult gl. in [illegible]
vbi vr sibiipsi 9riari, sed [illegible] mo [illegible] p-
dicto. Item opponitur gl. in [illegible] imo [illegible]
liberatio per solu. partis, [illegible]
q ibi in stipulatione certe qu [illegible] certe speciei simplici.
hic in stipulatione generis vel alternatiua.

ADDITIO.

• ¶ Alium dic [illegible]. Adde tex. cum gl. fi. quam ibi no. Ange. in l. cum debitore. ifi. infra rem ra. habe.

---

1 *Stipulatio seruitutis prædialis inter hæredes promissoris vel stipulatoris, an diuidatur.*
2 *Legatarius non pōt variare acceptando partē legati, & partē repudiando. Quid in hæredibus legatarij*
3 *Statutum quod homicida decapitetur nisi habeat pacem ab hærede occ[isi] & occisus habeat plures hæredes & vnus solus facit pacem an euitabit pœnam capitis.*
4 *Si vnus ex hæredibus agat pro constituenda seruitute, & obtineat, an hoc prosit cohæredibus.*
5 *Quod infra q. 1.*

1 §. Ex hac ergo [illegible] qua
[illegible]

d [illegible]

[illegible]

ti [illegible] de [illegible]
te [illegible] de [illegible]
exem [illegible] um in §. Cato [illegible]
pa [illegible] facie [illegible]
tū & [illegible]
[illegible] q nō facit [illegible]
pe [illegible] a [illegible] ant [illegible]
gat [illegible] al [illegible]
do [illegible]
vo [illegible] Sat [illegible] n.
qu [illegible]
vr [illegible] ma [illegible]
& m [illegible] us in [illegible] oncre in
fund [illegible] hic
cadit eadem [illegible] lator
decesit [illegible]
scere [illegible] q
difficultas siue sit ex parte debitoris, siue creditoris, non v [illegible]
stipulatio-

stipulationem à principio, vt l. cōtinuus. §. ... nec ex post-
1 facto resoluit. Et ... ducit Bart. ... §. Cato. ... ad qōnē ista
tutū dictus, q homicida decapitetur ... habeat p...
de occiso, & si occisus habet plures hæredes, & vn... cit
pacē an euitabit pœna capitis, nā dixerunt quidā q ..., quia
dicta ptinet ad quemlibet ex hrēdibus in solidum, ... & facere
pacem & iniuriā remittere, & ita fuit determinatū ...
qd et Oldr. tenuit, sed Bar. ..., nā licēt ad quē ... perti
neat vindicta, nō tñ sequitur q vnus possit facere ... præiudi
ciū, sicut hic quilibet tenetur in solidū, & tñ ... nō
pōt seruitutē imponere in i lo. ..., nam p...
vnus ribaldus, q p mod... a pec... teret ...
in dedecus aliorū, tenet tñ Bar. q iste ... pro parti p... & ...
hæredē, in fi. cū l. sequenti ... de pac ... hoc est fauore ...
rationis a debito pecuniario ... pœna capitali, & de ...
qōne vide per Bal. in l. ... C. de ... ber ... qt ... sufficiat habe
re pacē a mortiferè vulnerato, ... de ... hered ... lo
quatur, de hoc ēt p Bar. ... dā ... ect. ... tex. ibi, quo
casu. }iste §. cōgruè refertur ad primum ... §. de oblig. ... one
generis & alternatiua, si vnus ex hrēdibus vult liberari soluat
vnā rē integrā, vt repetat æstimat... a cohæredibus p parte,
& hoc ... fuit, ...
dentē ca... subauditū ...
... & pdēnatu non potuit ...
des non ... senserūt, & ideo fuit ...
cenarū ad æstimationē totius ...
a cohæred... si re... sine ...
fortiter obst. qa licēt obligat...
libet insolidū obligatio ... ad ...
vt pcernere quemlibet pro pa... glo. ...
..., in ... & ... §. ... principio ... tam. rei. & ...
soluendo totā æstimationē ... voluntate, & ...
petat p actionem ... & licet ... Sed ... Bar. ...
q imo hic ... habet ..., quia actio sunt propo
sita ad ... & ... ebat ...
se, ... ad ... ad æstimationem, &
... æstimati tota ... tota fuit petita, hoc pba
tur ... Sed ... non peteret ... actio
tus pone exemp. ... qua ... mora suc-
cedit ... tunc habet locū ... quia
peteret ... p parte, ... dari in qua post
morā non succedit obligatio ad ...
Et tex. hoc intero vlti a Bar. in stipone fact ... post mora non
agatur ad interesse. ... ad ... succe
dit obligatio ad interesse, nō ... ad factu, ... ad
ueniat ad æstimationē ... iudicis ... ut ... gl.
expresse ... item si in facto, in gl. mag. qd ... ad ... in-
tio ad ... interesse, sicut ... factū ... p illū
tex. ita intellī ... sed si nō ageret ad fac... ad exc... ...
beret agi pro parte hereditaria, & ... in lo ... ha...
Tene menti ... pōt ēt ... & ... ad ... nō re-
peto Ang. ēt sentire q vnus de heredibus ... teneat in ... ac
stipone defuncti, pōt initiis cohæredibus imponere ... in
fundo cō. vt l. heres ... sicut fideiussor pdēnatus pō ... ad ... rena
principal. debitori & transferre dn̄ium, ... non habeat, vt
no. in §. Cato. p ... ignoran ... C. man. & p ...
priuu. C. de cpti & ... hoc ... non pō ... loqui, ga nihil
reperteret a coh... cuius ... hic dicitur, ergo &c.
4 ... in tex. ibi ... habeant actionem. }Sed qd si vnus egit
& obtinuit, an hoc p ... cohæredibus ... corpus. §.
... & §. si ... ven. Sed ... loqui qñ agitur
confessoria pro ... hic agit ... p ea ...
da, vñ non pdest alis sm oēs, sed an ... sup... seruitute,
in gl. mag. in fi. quæ inci. {valet ...} ... Azo ... lic lo.
§. Vtraq. opi... bona, prima ... commodo
seruitutis, ga aduersarius ... non pōt ipsum phibere
ire p fundū, de serui. rust. ... Sed ... quantū ad ...
tutis, ga non pōt ipiam ... volūtate alio-
3 ru, vt j statim ... {acquiri seruit' nō pōt, }
sed nec etiā stipulari pōt vnus ... seruitutem ad fundum
cōem, post ... ipse sola ... nō pōt, nec ipso iure valet ...
pulatio, ... plun... ... nus de serui. rustic. prædi.
sed oēs simul ... diuersis tēporibus, & bene possent diuer
si temporibus ... l. receptū. cōra ...
uersitatis est, ga stipso no debet stare in pēdenti, sed aut statim
valere, aut nō valere ... stipu. ter. vnde stipula
tio vnius anteq ... stipso alterius, est nulla, nec postea
reconualescit, nō sic in iure reali, qd pōt stare in pendenti, ... d. l.
receptū, circa fi. Sed vt q p mortē stipulatoris euanescat stipu-
latio, vt j c. l. si sub vna §. ii. vbi si alienat fundū ad quē stipulat'
est, euanescit, & sic heredis institutio ... alienationis est, vt l. pe
to. §. fratre, de ... Sol. aliud, qñ alienat iter suos, vt ibi, qa fit
pulatio no trāsit ... singulare successorem, & sic ... non ex
tingueretur, remaneret penes illū, qui non habet tūc ... quod
stare non pōt, cum seruitus requirat pdiū seruiens, ... cōra
prædi. Sed cum alienat titulo vniuersali, transit stipulatio in
hæredes, & ideo cessat rō ... tatis, & ... ōne ... alienans
inter viuos eodē ... cede... stipulationi vel ante tra-
ditionem fundi, & sic ... non euanesce-
ret ... post, quia non ... tanquā facta de actio-
ne extincta, & hoc voluit Bar. ... d. ... sub ... §. si.

§. Si tamen hominem. Gl non intellexerūt illū §. sm Petr. quē oēs sequuntur, & h. d. in stipone gūis vel alternatiua, licēt vnus ex hæredibus soluendo partē in vna re non possit liberari, vt. §. pro ... in prin. p ... solutoris & acceptilationem bñ potest liberari, & idē in principali debitore & fideiussoribus eius, vt possint liberari p parte, licēt soluendo non possent. h. d. qa ... cessat rō, q erat ne fiat solo ... diuersis reb. nam illud hic nō pōt pringere, qa liberatio fit sine solone partis, & tex. ... dicit ... pone, si incubuero, sed non dat aliquam bonam solone ... incipit, {vt liberatio contingat.} ibi {vt etant ... hic ... Dy. nā ibi qlibet est obligatus in so-lidum ... deo acceptilatio facta vni liberat oēs, hic quilibet ex ... erat obligatus p parte, licēt non possit liberari ... totum, vñ videbatur q haberent vt plures rei debendi ... & acceptilatio facta vni pdesset oīb. ... tñ patet hic ... pars duntaxat cæterorū obligationi superest, qa ... non solo vt operet ... in parte. ¶ in ea g... cessarent. } qa si debes mihi hoīem in gñe, non teneris nisi ad spēm, si ergo libero te ab vna specie, in x. videor illam elegisse, vt l. ... de legatis j. & cum acceptilatio tolleret obligationem ab ... la specie, tollit etiam ab omnib. alis. Sed si libero te a dimidia vt vnius speciei, remanes obligatus in alia dimidia, vt hic, & ita vult glo. in effectu.

1 *Vno ex heredibus promissoris veniente contra in stipulatione facti indiuidui, ... committatur stipulatio ad solidum interesse contra omnes.*
Fieri, ... dum ponatur pro non fieri.
2 *Stipulatio ... ire agere licere per fundum tuum: an transeat contra heredes stipulatoris vel eius singulares successores si de ... non sit facta mentio.*
3 *Quando verba sonant ... factum & stipulator habet prædium, ... dicitur stipulatio seruitutis ... regis ... vtilitas prædij ... tur.*
4 *Si aliquis propter debitum alterius fuit exactus per represalias an ab illo recuperet.*
5 *In stipulatione facti à principio & ante moram an solum factum sit in obligatione & non interesse.*
6 *Quod post moram.*
7 *Licet succedat obligatio ad interesse, an tamen factum non desinat esse in obligatione.*
8 *Quod ad factum non ... quis præcisè compelli si vult soluere interesse & ... in obligatione ... dandis.*
9 *Quod ... agi ad ... non vt præcisè actor ipsum consequatur, sed vt consequatur condemnationem ad interesse si non fiat.*

1 §. Item si in facto. †Si vnus ex heredibus promissoris veniat ... stipone facti indiuidui ... stipso ad solidū interesse ... vel ... p hæredibus ... & qd ... ab illo recuperat, sed si vni ... committitur stipso ad interesse, p parte ... sed pnā cōmitti ... insolidum quo ad oēs mero iure, ... qui ... nō interest. h. d. vsq. ad §. Cato. Et primo ... decessit pmissor pluribus hæredibus ... quo casu indistinctè cōmittitur stipso insolidū ... interesse, vt hic, & ēt ad pœnā, vt in §. Cato ... ibi ab oīb. &c. & hoc vsq. ibi: {...} Sed ... stipulator pluribus heredib. relictis: & vni soli fiat ... pmissorē: ... tenentur ad interesse, & nō cōmittit nisi p parte illius ... mero iure, aut fuit pmissa pena & cōmittitur mero iure ... quem ventū est, sed enā alis, tñ illis obstat exceptio ... non fuit offensi, & hoc vsq. ad l. seq. in ... hæc. Tertio ponit rōnem diuersita tis inter primū ... quare in primo cōmittitur indistinctè ad solidū interesse & penā, & tñ no sic in scdo, qa i pri mo vbi tñ ex hæredib. pmissoris ... facere aufertur cōmodi stipulationis ... soli ipsi stipulatori, sicut si oēs ... fecissent, ... vnū tñ ex hrēdib. alis non aufertur cō modū stipulationis ... interesse nō cōmittitur in aliquo, enim mero iure ... eorū non interest, non. n. potest habere actionē ad interesse ... cuius nihil interest, ita. n. cisent inter se ... sed pœna bñ cōmittit quo ad oēs mero iure, qui i illa nō inspicitur interesse ... deo ēt vbi interesse deficit, ... pulatur per ... vt qs stipulatur pœnā ... vult possideare, ... stipulatio ista.
2 § alteri ex æquitate ... obstat exceptio, & hoc ibi tradit. ¶ In tex. ibi, {q te non fieri.} No. ex eo qd §. dicit ... facto.} & nunc exēplificat de nō facto, q interdū fieri ponitur p non fieri, vt ēt dicit glo. in prin. l. Sed opp. fortiter, ... illa, ēt alia stipulano de qua sequitur, puta mihi hrēdiq meo ire agere licere p fundū tuū, vbi esse stipsones seruitutis, & tñ dicit cas. consistere in facto, ergo

ergo bñ dicit gl. in §. huius l. q incipit {qui viã.} q nt stipulatur
seruitutẽ, stipulatur rem, cuius ɔtrariu ibi dixi. Sol. negant pri-
mum, ꝙ istę sunt stipfones seruitutis, îmo simplicis facti ꝑso-
nalis, & hoc voluit Bar in l. stipfo ista. §. si qs ita. j c. & î l. si sub
vna. §. fi. circa fi. & in l. pe. de seru. rust. præ. vbi dicit no. ꝙ tunc
est stipfo seruitutis, qñ verba referũtur ad ius, puta ius interes-
se ire agere p fundu tuũ, sed qñ merũ factũ, vt erat hic, tunc sti
pulatio est simplicis facti ꝑsonalis, & hic est magnus effectus,
qa fm hoc non transmitteret ad hęredes ꝓmissoris vel stipu-
latoris, nisi de ipsis fuerit facta expressa mẽtio, & ita fuit hic, &
si alienaretẽ fundus ꝓmissoris vel stipulatoris, ẽt postquã stipu
lator incepisset vti cõmodo stipfonis, nõ transiret in emptorẽ
obligatio actiuè vel passiuè, qa res non est affecta vitio reali. s.
seruitutis, secus si esset stipfo seruitutis, vt l. via cõstitui. §. si fun
dus, de seru. rust. pd. sed idẽ Bar. in §. Cato. in vj. q. vř de directo
tenere ɔtrariũ, ꝙ îmo istę sint stipfones seruitutis, als non ꝓcede
ret illud, qđ dř hic in scda parte, ꝙ si vnus ex hrdibus stipula-
toris ꝓhiberet, stipfo pęnalis cõmitteret oĩbus simul de rigo-
re, & solus ꝓhibitus ageret ad partẽ pęnę, îmo tũc prohibitus
ageret ad totã pęnã, & sibi soli cõmitteret. & sic ondit, nã tũc
de nã sui non trãsmitteretẽ stipfo ad hęredes, vt s. dixi, sed trãs-
mittit, qa facta est de ipsis mẽtio, quo casu cẽseť noua stipfo
in ꝑsona hęredũ, & licet in ꝑsona defuncti fuerit vna, in ꝑso-
nis hęredũ multiplicabit, & tot cẽsent, quot sunt hęredes p il-
lum §. si qs ita intellexit Pet. cuius intellm Bar. ibi valde com-
mendat p quẽ infert Pet. ꝙ si sui stipulanis vsum î fundo tuo
mihi & hæredib. meis, qlibet hæredũ habebit vsum insolidũ
ac si quilibet eorũ fuisset stipulatus p se. Sed qñ stipfo est trãsi-
toria ad hæredes de sui nã non multiplicat, sed est vna ꝑsona
oĩum. Et ex his decidit qõ. Si duo fecerunt pacẽ, & alter alteri
p se & suos hæredes ꝓmisit alteri recipienti p se & suis hrdib.
nõ offendere sub certa pęna, & vnus de hrdib. fuerit offensus,
cõmittiť sibi soli stipfo penalis ad solidã pęnã mero iure, & cũ
effectu ac si ille fuisset solidam pœnã stipulatus, qa illa stipfo
est simplicis facti ꝑsonalis, & ad hrdes non trãsit, nisi qñ facta
est mentio. Tunc ipse oppo. ɔ hãc decisionẽ de isto §. in ij. pte,
vbi cõmittiť penalis stipfo oĩb. simul, & offensus nõ põt pete-
re nisi partẽ, ad qđ ipse rñdit ꝙ istę erant stipfones seruitutũ,
& sic transmittebant ad hrdes, ẽt si de ipsis nõ fuisset facta mẽ
tio, & sic expressio eorũ nihil operať, meritò non multiplican
tur stipfones in ꝑsonis eorũ. Sed illa q erat penes defunctũ, trã-
sit ad eos, & diuidit inter eos, cũ sit de pecunia, vñ Bart. sibi ɔ-
riat in dictis iurib. sup intellu huius §. Breuiter vř mihi dicen
dũ, ꝙ si stipulator nõ habebat fundũ, clarũ est ꝙ neutra istarũ
stipfonũ põt dici stipfo seruitutis, & tunc non haberet locum
istud qđ dř in scda parte, qa multiplicarentẽ stipfones in perso-
nis heredum, & ille prohibitus ageret ad solidam penam ipse
solus, fm ea quę Bar. ibi dicit post Pet. in d. §. si qs ita, & hoc per
l. j. cõia pd. Sed si ponim' ꝙ stipulator habebat fundũ, & sic po
terat esse stipfo seruitutis, tunc adhuc dico ꝙ nõ est seruitutis,
sed simplicis facti, de stip. ser. s. locutus est, vñ hic dari intellige
rei ꝙ istę non sint stipfones seruitutis, sed facti, qđ ẽt patet, qa
in eis succedit obligatio ad interesse, de quo interesse hic loq-
tur, qđ non esset in stipfone seruitutis, q est stipulo dandi. nec
ob. l. hrdes. §. an ea. fami. erci. & id qđ dixit gl. in §. ex his, in vlt.
gl. mag. quæ incipit, valet in fi. qa non puto eã veram, qa si nõ
stat seruitus, agat ad interesse, sed bn venit offõ iudicis merce
nario sicut in oĩbus obligationib. dãdi, & ita intelligo § an ea.
sed licẽt non sint stipfones seruitutis, qa sũ contẽplatione fun
di stipulantis fuerunt interpositæ. habent similitudinẽ cum illa
quantũ ad hoc vt transeant ad hrdes sicut transit ipse fundus,
& sic non multiplicant in ꝑsonis hrdum, ideo nõ cõmittitur
soli ꝓhibõ, sed oĩbus, nõ sic trãsiretur in singularẽ successorẽ
a postquã nõ est acquisitum ius reale, & ista sunt de apicib.[a] iu-
3 ris, & altissimę speculationis.† Adde, dicit Spec. ꝙ qñ sonant in
factũ, & stipulator habet pdiũ, nõ dř stipfo seruitutis, nisi adii-
ciatur eã, videlicet ne vtilitas pdij deterioreť, ideo si habes do-
mũ tuã iuxta meã, & ꝓmittis non facere fenestrã in tuo parie
te, nõ est stipfo seruitutis, nisi adiiceretẽ eã, ne vsus domus meæ
deterioretẽ, vt ipse no eleganter in ti. de emp. & ven. §. j. ver. sed
pone ꝙ cauit vicino.¶ In tex. ibi, {tenetur}. s. ꝓ hrditarijs por-
tionib. vt in §. Cato. post prin. Sed quare tenetẽ postquã recu-
perat a ꝓhibente, vt sequiť, nõne melius fuisset dicere ꝙ non
teneť vt vitetẽ circuitus? Rñdeo ꝓ seruando iuris rigore, qa cũ
ista obligatio descendat ex ɔtu defuncti, perinde est ac si de-
functus ꝓhibuisset, ẽt vno tñ ꝓhibẽte, q personam eius repre-
sentat, quo casu fuisset cõmissa insolidũ ɔ eũ, & postea trans-
missa ad oẽs hrdes ꝓ hrditarijs portionib. sed vt soluetẽ æqui-
tas recuperantis ab illo, quorũ facto fuerunt dãnifican, vt l. iij.
in fi. de ɔdi. ob cãm. Sed si obligatio non descenderet ex ɔtu
defuncti, ille solus teneretur qui deliquisset, vt l. de pupillo. §. si
pluriũ, de op no. nun. nunc idẽ si ex ɔtu bonæfidei, vt s depo.
l. in deposit, l. si. eũ l. seq. & s. cõmo. l. i cõmodato. §. si ex facto.
Et qđ hic dř, interesse, idẽ in pena vt in §. Cato. post prin. Item
hic loquiť qñ fcm erat indiuiduũ. sed si diuiduũ ɔ solũ ꝓhibẽ
tẽ cõmittiť tã in pœna q̃ in interesse, vt d. §. Cato. & §. at si de
eo. & hic in fi. glo. mag. & ad ipsũm aũt factu î dubiũ agitur ɔ
4 quẽ ex hrdib. insolidũ, vt î §. ex his, ver. & idem. s. ca. l. ¶ in tex.
ibi, {fecerit.} allegatur iste tex. p Iac. de Are. Si aliqs pp debitum
alterius fuerit exactus p represalias, ꝙ ab illo recuperet, qđ est
verũ si pp verũ debitũ illius, nã illum liberat, vt l. soluendo, de
neg. gest. secus si pp ptentum & non verũ, iniuria. n. facta non
debet alteri nocere. l. si p imprudẽtiã, de euic. nisi cãm pstitis-
set, vt hic, & l. exceptiones, de fideius. & patet in l. nam & Ser-
uius, de neg. gest. In secunda parte § illa, {insolidu committiť sti
pulatio}. i. quo ad oẽs, ẽt non ꝓhibitos, & cuilibet acquiritur
actio ꝓ parte ad pœnã, sed solus ꝓhibitus agit ad partẽ suam,
cęteri repellunt exceptione, vt sequitur, & sic patet, ꝙ in pœnis
cõmittendis non inspiciat interesse, qa cõmittiť ẽt ei cuius nõ
interest, sed in eis exigẽdis inspicit, qa nisi intersit remouetur
exceptione. Sed ɔ ꝙ non remoueat, vt j. eo l. stipfo ista. §. alteri.
vbi pœna cõmittit, & exigit ab eo cuius non interest. Solu. ille
erat ibi de directo offensus, vñ & hic iste ꝓhibitus ẽt si sua nõ
interesset posset agere, qa de directo offensus est per illũ §. hic
verò alij non sunt offensi. Sed ɔ ex quo nõ sunt offensi nec ẽt
ei debet cõmitti de rigore, vt l. aduersus. s. de arbi. loqnitur qñ
offensus est fideiussor q cõpromisit, nã pęna non cõmittitur
principali & mero iure. Sol. ibi non est offensus principalis ve-
rè vel interpretatiuè, hic licẽt non verè, saltem tñ interpreta-
tiuè, qa offenso cohærede q representat ꝑsonã defuncti, cen-
setẽ defunctus offensus, quẽ alij ẽt representãt. Distingue ergo
tres casus no. dum quærit an in pęnis inspiciať interesse, & dic
aut ille cuius nõ interest de directo offendit, & tunc pœna cũ
effectu cõmittiť si sint ꝓmissa sibi vel alteri, cuius ꝑsonam ipse
representat, vt d. §. alteri, & hic inquantum loquiť de ꝓhibito,
aut non fuit offensus directo, sed p indirectũ, & tunc aut non
sensit dãnũ, & cõmittiť mero iure nõ cũ effectu, vt hic, ꝓut lo-
quitur de non ꝓhibitis, aut sensit dãnũ, & tunc cõmittiť cum
effectu, vt si offendit fideiussor, qui põt recuperare a principa-
li, nã p indirectum offenditẽ principalis, & sensit dãnũ, vt d. l.
aduersus, aut nullo mõ offendit, nec verè, nec interpretatiuè,
& tunc nec cõmittiť, nec exigit. vt in ea. l. aduersus, & qđ no.
in gl. l. cum pęna c. si. in fi.¶ Vltimo Bar limitat illũ tex. nisi il-
le ꝓhibitus iret p fundũ noĩe omnium cohęredu, forte tãquã
factor vel negotiorũ gestor aliorũ absentiũ, nã tũc oẽs cẽsentẽ
ꝓhibiti, & tunc obst. exceptio. vt in l. si stipulatus fuero per te
5 non fieri, in si. j. e.† Ex gl. mag. collige plura Primo ꝙ in stipfo-
ne facti a pricipio & aũ morã solũ factũ est in obligatione, nõ
interesse, tpe aut quo studebam dñs Christophorus de Casti-
lio, dñs meus videbat dicere ɔtrium, ꝙ q promittit factum, vř
ꝓmittere interesse si non fiat ɔ, qui allegat l. si quis ab alio, de
re iudi. in §. j. vbi est tex. de directo in ɔtrũ, dum dicit ꝙ si facit
illud factũ, dř se esse qđ ꝓmisit, ergo ꝓmisit ipsum factũ, alle-
gabat ẽt hanc gl. debes tn scire ꝙ antequã trãseat tps, quo face
re potuerit, licet factũ sit in obligatione, non tñ põt agi, vt j. e.
l. si ita stipulatus essem abs te. qđ tñ vř intelligendũ. s. ad inter-
esse. Sed ad ipsum factũ vt condẽneť ad faciẽdum, non video
quare non possit agi postquam est in obligatione, vt hac gl. &
6 obligatio est pura. † Scdo collige ꝙ post morã est in obligatio-
ne interesse. s. æstimatio facti, & ad eã põt agi recta via, vt in l.
stipfones non diuiduntur, ver. Celsus. j. eo. patet in l. j. in prin. de
act. emp. licẽt secus sit in obligatione dandi, in qua solũ super-
est offm iudicis mercenariũ iuxta no. in l. vinũ, in fi. mag. gl. si
7 cer. pe.† Tertio collige ex gl. dũ dicit, {& interesse.} ponẽdo. s.
ꝓ ẽt, ꝙ licet succedat obligatio ad interesse, non tñ factum desi-
nit esse in obligatione, & sic nõ fit nouatio p hãc obligationẽ
succedaneam, q ꝓuenit ex dispõne iuris, sed vtrũq; est in obli-
gatione, quař aũt hoc sit an vtrunq; copulatiuè, an alternati-
uè, plenè examinaẽ per Bar. in l. stipfooes nõ diuidũtur, in qõ-
nibus. Quid aũt de stipfone pęnali, an p ipsam nouetur obli-
8 gatio prima? dic vt in l. ita stipulatus. j. e. † Quarto collige, ꝙ ad
factũ non põt ꝓcisè cõpelli si vult soluere interesse, sed ad dã-
dũ bõ cõpellitur, ideo nõ succedit obligatio ad interesse, vt l.
vbi aũt. §. si. j. e. illud tñ non est semp verũ, qa fallit qñ est factũ
in obligatione legali, vt no in l. stipfo. §. siue, de ope. no. nũ. vel
ex vltima volũtate, vt l. fideic. §. si. de leg. iij. & de hoc ẽt plene
9 p Bar. in l. stipfones nõ diuidunt, in qõnib.† Quinto & vltimò
collige, ꝙ põt agi ad factũ, non vt ꝓcise actor ipsum consequa
tur, sed vt ɔsequatur ɔdẽnationẽ ad interesse si nõ fiat & c. hic
tripliciter ponitur practica in l. j. de ac. emp. quã Bar. examinat
in d. l. stipulationes, & ad illũ artic. adde quæ dixi î §. ex his. ver.
sed quo casu, qõ ageretur ɔ vnũ solum ex hæredibus promis-
soris,

ADDITIO.

a ¶ Apicibus. Dicit d. Alex. ꝙ hac dicta Pau. continent magnam diuinationem: ideo ipse sequitur opi. Ang. in l. si seruus. §. si plurium. s. si quis cau. & Ange. hic Imol. in §. si quis. s. l. ij. & ipsemet id: idem Cy. post Pet. in l. veteris. C. de cõtrahen. & cõmit. stip. Gul. de Cug. Iac. But. in l. unigenitum. §. pastorum. s. de pact. Raph. & Imo. in l. si sicla ij. j. e. Si autem plures principales facerent pacem, & promitterent quilibet [illegible] non offendendo, cen-[illegible] tur certi, vt vno offenso omnes agere possint? vide per Bart. in auth. hoc ita. C. de duo. reis. in fin. infra nec Bart. in l. ij. C. de libe. & eorum liber. per ipsum Paul. in l. si id quod. infra ue. j.

soris, de materia autem istorũ tex. super glo. distinguit, sed non perfecte tangitur in Spec. de arbi. §. fi. versi. quid si plura, & ver si. an autem. vbi omnino vide, sed plenius in §. Cato.

LEX IIII.

2 *Si nomine pœnæ promissum est aliquid indiuiduum, vt domum fabricare, an vno ex hæredibus promissoris contrafaciente possit stipulator a quocunq; ipsorum petere totam pœnam. & nu. 1. & 5.*
3 *Si eam consecutus est ab illo qui non venit contra an ille recuperet omnes expensas ab eo qui contra venit & nu. 2.*
4 *Stipulatio rem restitui an diuidatur inter hæredes, & quid in stipulatione rem tradi.*
5 *In stipulatione facti indiuidui quando vno ex hæredibus promissoris contra faciente committatur stipulatio nisi pro parte contrafacientis & quando ad solidam pœnam.*
6 *Stipulatio amplius non agi, an sit diuidua.*
7 *Stipulatio an & quando committatur insolidum quando factum est diuiduũ & promissor principalis facit pro parte tantum.*
Quid in præparatoriis.
Quid si essent plura facta.
Quid si plures promiserunt.
Quid si contrafaciens fuit impeditus.
Quid in obligationibus dandi.
8 *Statutum si dicat quòd occidens decapitetur nisi habeat pacem ab hæredibus offensi, an tunc sufficiat habere pacem ab vno.*

Adem dicemus.

1 §. Cato libro. †Pœna adiecta stipulationi cõtinenti indiuiduũ cõmittitur insolidũ cõtra oẽs hæredes promissoris, videlicet quẽlibet pro hæreditaria portione, etiã si per vnũ tñ ex eis factũ fuerit cõtra stipulationem, hoc primo. Sed si stipulatio cõtinet factũ diuiduũ cõmittitur cõtra illũ solũ pro portione sua duntaxat, hoc secũdo. Sed si ipse promissor veniat cõtra pro parte, cõmittitur indistinctè insolidũ si factũ erat diuiduũ, hoc tertio & vltimo dicit totus §. quẽ diuide, quia primo ponit dictũ Catonis bimẽbre: vsq; ibi, {aut ab oĩb.} Secũdo prosequitur vtrũq; mẽbrũ declarãdo in quo casu locũ habeat quodlibet eorũ, horũ ponẽdo exẽpla, & de primo mẽbro, duo quorum vnũ est affirmatiuũ, vt ita fieri, aliud negatiuũ, vt per te non fieri quo minus mihi agere liceat per fundũ tuũ. de secũdo similiter ponit vnum negatiuum, puta si promisisti nõ agere, & hoc vsq; ibi {& diuersæ hãc esse rõnem &c.} postea in ver. {sed videamus} addit exẽplũ affirmatiuũ in stipulatione rati, vt si promisisti Titiũ hæredẽq; suũ ratũ habiturũ. Tertio in §. idẽ ponit rõnẽ diuersitatis iter primũ mẽbrũ, & secundum, vsq; ibi: {sed videamus.} Quarto in illo ver. reuocat in dubiũ verũ quod s. posuerat pro cõstanti, scilicet quod stipulatio iter fieri, & stipulatio per te nõ fieri quominus liceat tibi agere, sunt stipulationes facti indiuidui, & quærit an hoc sit verũ in stipulatione per te nõ fieri, vt sic æquiparetur stipulati. iter fieri, an autem sit stipulatio facti indiuidui, & sic equiparetur stipulationi de rato. Azo tenet quod non æquiparetur stipulationi de rato, quia illa est diuidua, sed potius stipulationi iter fieri, quæ est indiuidua, & ibi stat tota scrupulositas tex. istius §. quia cætera dicta sunt clara, & hoc vsq; quasi ad fi. ibi, {quãuis.} Quinto & vltimo, quia s. dixerat quãdo vnus ex hæredibus promissoris fecit cõtra, determinat quid iuris quãdo ipse promissor faceret cõtra pro parte, licet sit de facto diuiduo quãtum ad hoc vt euitet cõmissionẽ pœnæ, imò cõmittet pœna insolidũ cõtra eũ, etiã si in modico fecisset cõtra, dicit Spe. in loco s. proximè alleg. quod si promisisses dare centũ sub pœna etiã si non soluisses xcix. propter vnũ non solutũ, nõ cõmitteret pœna in totũ, facit auth. quæ rẽ, de sacrosan. eccl. & in l. cõi diui. in prin. s. cõi diui. quia quãtũ ad pœnã illa summa de centũ est in cõditione. l. si non solueris, & cõditio non recipit diuisionẽ, sed formaliter debet impleri, vt l. quæ hæredi. de cõdi. & demõ. Et aduerte quod iste §. fraternizat cũ §. Itẽ si in facto, quæ est de medulla istius, nã vterq; loquitur qualiter cõmittitur stipulatio secundaria ad pœnã vel interesse, nõ autẽ qualiter cõmittitur principalis ad ipsum factum indiuiduũ, de isto. n. nihil in istis tex. licet Bar. in primis trib. oppõnib. quas hic facit aggrediatur hunc artic. quæ magis cadit in l. stipulationes nõ diuiduntur, & ex his quæ ibi not. plicit, nã Bar. hic tangit oĩa, sed quædã dicta Cyn. & Pe. in l. pro hæreditariis. C. de hæredi. act. & hoc facit cã ordinãdi cõmentũ suũ, sed in tribus iste §. generalior est quã §. Itẽ si in facto, imo ille §. cũ seq. loquitur dũtaxat de quatuor stipulationib. cõtinentib. indiuiduũ, hic verò generaliter de quolibet indiuiduũ cõtinẽte. Itẽ ille §. loquitur tñ de stipulatione cõtinente indiuiduũ, iste verò etiã de cõtinẽte diuiduũ. Itẽ ille §. solũ loquitur quãdo vnus ex hæredib. promissoris facit cõtra, vel vni ex hæredib. stipulatoris fiat cõtra. iste vero etiã de his loquitur, quãdo cũ quãdo ipse promissor facit cõtra pro parte, & pro illa parte implet vt sibi hoc non placit, & hoc patet in fi. quod autẽ hic loquitur etiã quãdo vni ex hæredib. stipulatoris fiat cõtra, patet circa fi. dũ dicit quod solus aget a quo fuit petitũ licet in præcedentib. loquatur quãdo vnus ex hæredib. promissoris facit cõtra, & sic in facto diuiduo non refert an vnus ex hæredib. promissoris faciat cõtra, an vni ex hæredib. stipulatoris fiat cõtra, quia in vtroq; casu cõmittitur pœna etiã mero iure nisi pro parte illius, & hoc dixit gl. j. in fi. in §. Item si in facto, licet quãdo factũ est diuiduũ distinguatur inter pœnã & interesse, vt ibi distinguit gl. Contra vero §. generalior est quã iste in vno, quia hic loquitur solũ quãdo cõmittitur stipulatio ad pœnã si fuit promissa, ibi vero qualiter cõmittit etiã ad interesse si non fuit promissa. In prin. tex. ibi, {certe pecuniæ.}

2 ¶ †Sed quid si noĩe pœnæ promissum est aliquid indiuiduũ: vt domũ fabricare, dixit Pet. quod vno ex hæredib. cõtra faciente pôt stipulator a quocũq; ipsorũ petere totã pœnã, tñ debet offerre partẽ æstimationis per l. cũ filius, de leg. iij. Bar. sup. hoc dubitauit & in deciũm reliquit. Ange. dicit quod nihil habet offerre, quia tota domus debetur ei, sed si eam consecutus est ab illo qui non venit cõtra, recuperat ille oẽs expensas ab eo qui cõtrauenit. Illud tñ videtur verũ quãdo factum principaliter erat indiuiduũ, vt tunc possit agere cõtra quẽlibet insolidũ ad solidã pœnã, sed si erat diuiduum cõtra illũ solũ qui venit cõtra, agit ad totã pœnã cũ effectu postquã est diuidua, alias ageret ad partẽ pœnæ, vt hic. & pro hoc expẽditur quicquid dixit Bar.

3 in j q. ¶ In tex. ibi, {pro portione hæreditaria.} sed non cõtrafacientes recuperãt a cõtrafaciente, vt in §. Itẽ si in facto. versi. sed fa. ercis. per quẽ iste tex supplet, & ille per istum, cum illa verba ibi non ponantur: hoc tñ verũ cũ agitur ad pœnã diuiduã, si vero ad ipsum indiuiduũ, quod principaliter deductũ fuit in stipulatione, tunc cõtra quẽlibet agitur insolidũ, siue sit indiuiduũ naturaliter vt seruitus, vt in l. ij. §. ex his. ver. & ideo. siue accidentaliter: vt facta, vt j. eo. l. stipulationes non diuiduntur, nã multa sunt facta, quæ naturaliter possunt fieri pro parte, & in stipulatione pro parte deduci, vt insulã fabricare, fossam fodere, & fundũ tradi, sed postquã sunt deducta in totum diuersitate indiuidua, vt obligatio descendat in quẽlibet ex hæredib. insolidũ, nec ponitur pro parte fieri, vt cõtingat liberatio, & sic sunt indiuidua

4 quo ad obligationẽ & solutionẽ, non quo ad cõtractũ. †Fallit tñ hoc in stipulatione rem restitui, nam restõ ad factũ indiuiduũ, quia pro parte fieri nõ pôt etiã naturaliter si fienda est de re mobili, vt in l. si duo. s. depo. & aliquãdo de immobili. & tñ obligatio ad rẽ restituẽdã, diuidit inter hæredes, siue proueniat ex cõtractu bonæfidei, vt in l. iij. §. si heres. s. cõmo. siue sit actio stricti iuris, vt in l. in cõditione. s. de cõdi. fur. & l. si plures, de vi & vi ar. non sic in stipulatione rẽ tradi, quæ est diuidua sicut & alia facta quibus cõparatur, vt patet in d. l. stipulationes non diuiduntur, propter quod dicit Bart. & ipsam esse indiuiduã quo ad obligationẽ. Et assignat rõnem diuersitatis, quia rẽ tradi habet naturam meri facti in aliis, quia statim post morã succedit in ea obligatio, vt in ea l. patet, ideo etiã in hoc sequitur naturam aliorũ factorũ, vt sit indiuidua quo ad obligationẽ. Sed obligatio rem restitui participat de natura dationis, quia propter solam moram nõ statim succedit obligatio ad æstimationẽ, sed re perẽpta bũ succedit, & in hoc participat naturam facti, ideo in ea seruatur media via, vt sit diuidua quo ad obligationẽ, & indiuidua quo ad solutionẽ, & illud fuit de mente Dy. quia oĩa facta posuit in duo mẽbra, & rẽ restitui in alio mẽbro reiectis opinionibus multorũ, qui dicebant obligationẽ rẽ tradi non differre ab obligatione rem restitui. nec econuerso, sed quod esset fienda distinctio, ex quo cõtractu descenderet, an a bonæfidei, vel stricti iuris, & alij dicebant an ex cõtractu qui celebratur verbis, an ex eo qui celebratur re, quas oẽs opi. Bar. reprobat per illã l. in cõditione. de cõdi. fur. & hæc o a plenè per eum in l. stipulationes nõ diuiduntur. in viij. cõtrario. Sed cõtra Bar. arguo quod obligatio rẽ tradi sit indiuidua, primo quia licèt in ea statim post morã succedat obligatio ad æstimationẽ, attamen si debitor habet facultatẽ rei tradendæ pôt præcisè cõpelli ad tradendũ, & sic participat de natura dationis, vt in l. j. in prin. de act. emp. in gl. quã etiã firmat, & tenet Bar. in l. stipulationes nõ diuiduntur, in viij. q. ver. ad tertiũ venio. Præterea Bart. in tertio cõtrario illius legis dicit, quod obligatio fundum tradi nõ est indiuidua ea rõne, quod pars tradita non afferat vtilitatẽ tantã respectu partis, quanta tota respectu totius, imò affert, sed ideo est indiuidua, ne si cõtrariũ diceremus, cõtingat quod in duab. reb. fiat sol. quia si tradat partẽ, liberaretur ab illa & ad alterã non poterat præcisè cõpelli, sed liberaretur soluendo interesse, ideo dicitur indiuidua propter hoc solũ, ne in diuersis reb. cõtingat sol. fieri. Sed istud fundamentũ falsum est, imo pôt cõpelli præcisè ad alterã partẽ, si habet facultatẽ tradendi, vt s. dixi, & sic illud inconueniens non pôt resultare, & posito quod esset verũ, nõ sequitur ex eo quod esset indiuidua quo ad obligationẽ, vt patet in obligatione generis & alternatiua, quæ sunt indiuiduæ illa ratione, tñ diuiduæ quo ad obligationem, licèt indiuiduæ quo ad solutionem, vt in l. ij. §. j. in fin. & ibi no. in vlt. gl. mag. & etiã in §. ex his. in j. col. Præterea tex. habemus multos quod obligatio rẽ tradi ex vltima voluntate diuidit inter hæredes, vt l. turpia. §. fi. & l. si tibi homo. §. si fundũ, de lega. j. cũ multis si. ideo videtur dicendũ quod eiusdẽ sunt naturæ cũ obligatione rẽ restitui. Et hoc quidã dixerũt dicentes, quod licet in l. stipulationes non diui. rẽ tradi, iungit cũ aliis factis, & solũ assimilat eis in hoc, quod est indiuidua sicut & alia facta, nõ tñ per oĩa, sed quo ad sol. tñ: alia vero etiã quo ad obligationẽ, & hoc maximè videtur verum quãdo ordinatur ad traditionem dominij vel quasi dominij, vt est illa qua tenetur venditor, nã puto sine dubio eam diuidi inter hæredes, & hoc est vtile, quia non debet agi nisi pro parte cõtra aliquẽ istorũ, & cõdẽnatio fieri debet pro parte, licet traditio non possit pro parte fieri, vt in l. si duo. in fi. s. de po. & si ageretur insolidũ, puniretur tanquam plus petens, sed do. Raph. tenet econuerso, quod obligatio rẽ restitui est indiuidua, sicut

cut obligatio rē tradi, & ad hoc l.iij.§.si hæres.cōmo. Rñdit, ꝙ debet intelligi in obligatione secūdaria quæ ꝯhiť ad ęstimationem, qa res non restituiť, qd est vna trussa, & non pōt tolerari, & expresse ꝯ illā l.in ꝯdōne, de ꝯdi.furt. vbi ꝯdō furtiua diuidit inter hr̄des, posito aūt ꝙ obligatio rē restitui vel rē tradi diuidať inter hr̄des, si tñ vnus eorum habet facultatē rei restituendæ vel tradendæ, pōt insolidū conueniri, qd est mirabile vt det actio in plusq̄ sit obligatio, vt d.§ si hæres, in fin. hoc tñ qñ descenderet ex ꝯ̄tu bonæfidei. Si autem esset actio stricti iuris, distinguit an cōcurrat cū ea rei vendi. & idē, qa attrahit ad se nām illius, q̄ est vt det ꝯ possessorē, nisi fuerit lis ꝯtest. in ea, qa diuidit inter hr̄des sicut actio psonalis, vt l.ij.§.fi. de pro.stipu. Sed si rei vendicatio non cōcurrat, datur ꝓ parte ꝯ quēlibet, licēt vnus habeat facultatē rei tradendæ, & non ꝯ illū solū, vt l.si tibi homo.§.cum fundus, de leg.j. ſm Bar. q in hoc secutus est Dy. q dicit ista verba in l.si fundū.§.si tu ex parte, ad leg. falci. & sic Bar. tenuit p hoc, ꝙ obligatio rem tradi qñ cū ea cōcurrit vēdō, sit diuidua, & non det nisi ꝓ parte, cuius ꝯ̄riū voluit in l.stipłones. Ego aūt dico in hoc vltimo arti. ꝙ est in obligatione rē restitui, cū habeat similitudinē cū rei vēdi. sit verū indistincte ꝙ siue sit bonæfidei, siue stricti iuris, licēt diuidať inter hr̄des si vnus solus habet facultatē rei restituēdæ solus ipse possit ꝯueniri insolidū, ēt si cū eo non cōcurrat rei vendicatio p illum §.si hr̄s. & l.si plures, de vi & vi ar. Distinctio vero Dyn. locū habet in obligatione rē tradi. Nam ll.alleg. p eum de illa tm̄ loquuntur, vt si cū ea ꝯcurrat rei vēdicatio, det insolidum ꝯ illū, licēt sit psonalis, vt notat gl.in §.si tu ex parte, aliás secus, vt ī §.si fundus. Et p p̄dicta sunt expedita oīa q̄ tāgit Bar. in tribus primis oppositionibus p multa verba cū distinctione po-

a sita per eū satis infrascata, [a] & ēt ea q̄ not.in l. stipłones, in viij. ꝯ̄rio. & partem de his q̄ ipse no.in iij.op.eiusdem l. ¶ In tex.ibi, {veluti iter fieri vel non fieri.} dic prima stipło iter fieri, esset stipło seruitutis, scd̄a vero simplicis facti psonalis, qd tñ dic vt dixi in §. Itē si in facto. Sed tunc op. ꝙ si stipło iter fieri est stipulatio seruitutis, ergo est hic casus, q stipulať seruitutē, stipulať factū, qa si supra dicit, {factū &c.} ꝯ ea q̄ dixi in l.j. §. j. sed qd interdū stipulor seruitutē viæ vel itineris, & tunc est stipło dādi, & nullum ꝯtinet factum, nec teneť ꝓmissor nisi pati, tñ illud pati non est in obligatione, vt ibi dixi, nec tenet aliqd facere, vt l.quoties.la j.de seru. Sed si stipulor iter fieri, vel viam, tūc stipulor seruitutē, & ēt factū, puta vt sternas locū p quem habeā intrare, & ꝯcedas mihi ius itinerādi, & hoc voluit dicere gl.hic ꝙ ꝯtinet vt iter fiat & p̄ster, & tunc pōt ꝓcedere opin.

5 Ibi not. ꝙ ꝯtinet ius & factū, & vtrūq; est in obligatione. † Aduerte aūt, ꝙ illud qd hic dr̄, vt vno ex hr̄dib. ꝓmissoris ꝯ faciente in stipłone facti indiuiduū cōmittať stipło ad solidā pęnā vel interesse, recipit quadruplicē limitationē. Prima est, qñ stipulatio esset p̄toria ad factū, aliás pp æquitatē p̄toris non committiť nisi ꝓ parte ꝯfacientis, vt est casus sing. ſm intellm Bart. in l.pœnalis.§.Iul. ad leg. Falc. facit l.ij.§.incertam, de præt.stip. hoc tñ verū in hr̄dib. ꝓmissoris, sed in ipso principali ꝓmissore secus, qa ꝯ ipsum cōmitteret insolidū, licet esset p̄toria, vt in l.in stipłone. de dam. infec. & hic p Bar. in ij. q. Scd̄a ꝓcedit qñ ex ꝯfactione vnius hr̄dis auferret totū cōmodū stipłonis, vt in illa stipłone per te non fieri quominus mihi ire agere liceat, vt patet in vers. {vt in illa.} aľs secus, pone exēplū in facto affirmatiuo si qs ꝓmisit mihi facere domum sub pęna, & vnus ex hr̄dibus non vult facere, & sic venit ꝯ, alius facit totā domum, certē licēt factū sit indiuiduū, tñ nullū cōmodum mihi aufert ex ꝯfactione vnius, ꝙ in nihilū pęna committiť, & hoc dico p istum tex. a ꝯ̄rio sensu, qa cessat rō de qua hic. Tertia limitatio qñ obligatio descendit ex ꝯ̄tu defuncti, aľs solus ꝯueniens teneret, vt in l.de pupillo.§.si plurīū, de no.ope.nñ. & l.fi. ad silla. Quarto qñ descenderet ex ꝯ̄tu defuncti, in actio esset bonęfidei, qa ꝯ solū ꝯfacientem cōmitteretur insolidum, vt in l.in depositi.§.depositi, cū l.seq. & l.in cōmodato.§.si ex facto.ſ. commo. vel dic melius ꝙ ibi nō agebat ad interesse ex promissione defuncti, qa obligatio depositi ꝯhiť solū ad rē restituendā, non vt dolus malus adsit, tñ venit ex dispōne legali, ideo si vnus ex heredib. dolum cōmittat, obligatio legalis (licēt ex eodem ꝯ̄tu descendat) non ꝯhiť nisi ꝯ illū solū, sed qñ descendit ex promissione defuncti, vt qa expresse ꝓmisisset dolū malū non cōmittere in deposito, vt in prin. huius legis, tunc vno ex heredibus committente obligatio ad pœnā vel interesse cōmitteret ꝯ oēs heredes, & ita intelligo illas leges p illū tex. qa tunc de directo veniret ꝯ ꝓmissa per defunctū, & hæc est veritas licēt doc. non tangant. Sed si oēs hr̄des cōmitterent dolū, ēt non p̄cedēte illa ꝓmissione, tunc aut nō in restituēdo, & qlibet teneiur ad æstimationem ꝓ parte, aut alio mō in faciendo vel negligendo, & tunc qlibet teneť insolidū, & habent tanqnā plures rei debendi, licēt reuera nō sint, & vno soluēte alij liberanť. & hæc habētur ī l.si duo, & in l.si vt certo.§.si duob. vehiculū, in fi.ſ.cōmo. quæ sunt ll. difficiles & p ista sunt expedita oīa q̄ tangit Bar. in quarta opp. cū seq. vsq; ad distinctionē suam, quā facit post eas inclusiuē, licēt p multa verba, & sua distinctio nō est necessaria, quia per p̄dicta intellr̄ qcqd in ea boni est sine cōfusione, & iste est primus articulus principalis ptinens ad mām huius

6 §. † In textu ibi {veluti amplius nō agi.} No. ꝙ ista stipło est diuidua, sed hoc verū ſm Dy. qñ actio prima cōpetebat ad diuiduū, vt ē hic, secus si ad indiuiduū vel ad spēm, & hoc ēt tenet Bar. in v.q. Itē intellige tex. ꝙ pœna cōmittať ꝓ parte si vnus ex hr̄dibus venit ꝯ, si non fuit opposita exceptio agēti, sed si fuisset opposita, & obtinuisset opponens, non cōmitteret pęna in aliquo, qa non debet habere pęnā & restitui. vt in l. Stichū.§ si pactū.ſ.de pact. & l.apud Celsum.§ Labeo. de do. exce. nisi esset apposita cū rato manēte pacto, vt in l.q̄ fidē, de transac qd aūt dixi in stipłone amplius non agi idē ſm Ang. in stipulone de non mouendo vel faciendo ꝯtrouersiā, vel de non imbrigando vel faciendo querimoniā, de qb. in l. non solū.§ si statu, de peu. Sed in stipłone ſinū hæredēq; suū ratū habiturū, dicit Bar. hic in ii.q. ꝙ in illa stipłone cōmittit pęna ꝓ parte ꝯfacientis tm̄, ēt si actio prima (cuius occatione interposita est) erat sup indiuiduo, si talis stipło tam erat p̄toria p illū §.Iul. sed si non erat p̄toria, tunc idē qd in stipłone amplius nō agi. Vltimò qd dr̄ hic, habet locū in stipłonib. facti diuidui, sed in stipłone dādi nō, licēt actio sit īdiuidua, qa vno ex hr̄dib dāte & alio nō dāte cōmittit pęna insolidū, vt j.l. ꝓxi.§.fi. & hic in gl. q̄ īcipit. j. l. ꝓxi. qd dic vt ibi declarabo, & p p̄dicta sunt expedita alia q̄ Bar. tāgit ī sequētib. opp. post p̄dictā distinctionē secdam, vsq; ad tertia distinctionē inclusiuē vsq; ad qōnes licēt p plu-

7 ra verba. ¶ † In fi. text. ibi, {quāuis ipse dns} .i. principalis promissor. Not. ergo ꝙ ēt qñ factum est diuiduū si principalis ꝓmissor facit ꝓ parte tm̄, cōmitť stipło Insolidum, qd intellige ēt si prima stipło esset p̄toria, qa æquitas p̄toris non iuuat eū, vt possit totū facere, sed bñ iuuat hr̄des, limita tñ qñ interuenit stipło penalis, aľs ad interesse cōmitteret solū ꝓ parte, pro qua venit ꝯ, vt ĵ. rē ratā haberi. l. si ꝓcurator. Itē scd̄o locū habet hoc in extraiudicialib. vel ēt in iudicialib. decisorijs, vt ĵ l. ꝓxi.§.fi. secus in p̄paratorijs, in qb. cōmittit pena insolidū mero iure. Sed obstat exceptio de æqtate, qa in illis mitius ꝓceditur, ad hoc est casus in l.si seruus.§. si plurīū, si qs cau. qd dic vt ibi dixi. Tertia limitatio est, qñ erat vnū factū, & ipse fecit pro parte, si aūt plura, & ipse fecit vnū, & aliud nō, tūc pęna cōmittitur ꝓ parte, nisi fuerit dictū expresse ꝯ̄riū ꝙ cōmittat si p̄dicta vel aliqua p̄dictorū obseruata nō fuerint, & ita cōiter dicūt notarij, & hæc habenť ī Spec. de arbi.§.fi. ver. qd si plura. Quarta limi. qa loquiť qñ esset vnus solus debitor, sed si plures, & vnus faceret partē suā, alius non, esset idē qd in plurib. hr̄dib. vnius debitoris, vt no. in e.§. in versi. vt aūt. Vltimo limita oīa p̄dicta vbi non faciens fuerit impeditus, qa tunc de æquitate pęnā euitat tā in obligatione facti p l.si vehēda.§.idē iuris, ad l.rho.de iac. q̄ in obligatione dandi si pp paupertatē superuenientē non dedit, vt in Spe. de loca.§. nunc vero aliqua. versic. xxix. qd ēt tenuit Iac. But. in d.§. si plurium, & Bar. hic. Item illa distinctio inter dationem & factū, licēt fiat de iure ciuili, non fit de iure canonico, vt not. in c.fiñ. de pœnis. Et ex prædictis habes qcqd ē hic vtilitatis, exceptis duabus qō. vltimis, quas ponit hic Bar. de quibus tñ tetigi in §. Itē si in facto, & §. ꝯ aūt.

8 † Vltimo Ang. dicit hic aliqua bona verba qñ statutū diceret, ꝙ occidēs decapiteť nisi habeat pacē ab hr̄dib. offensi an sufficiat ipsi occidenti habere pacē ab vno: nā Bart. tenet ꝙ nō, sed requirať maior pars. Ang. vr̄ dicere, ꝙ in maiori parte non de-

a bet cōputari mulier, [b] qm ad ipsam nō ptinet vindicta sanguinis, nec manualr̄ eā facere teneat p gl. quæ est in c.j.§.hoc aut. in fi. mag. gl. q feu. dare pos. dicit ēt ꝙ si vnus ex hr̄dib. esset de familia vel consortio occisi, & alij essent extranei, ille solus p̄ferret oībus, qm̄ ad ipsum ptinet vindicta plusq̄ ad alios. arg. l.j. cū seq. de lib. cau. & l.Iul.§.si qs omis.cā testa. & remit. ad no. in addi. Spe. de treug. & pace, vbi aliquæ qōnes no. ponunt circa hūc articulū. dic & vltimo ꝙ añ ꝯdēnationē factam de crimine sufficeret habere pacē ab vno p l. si qs hac. q & a qui. & si facta esset alijs p̄sentib. & non ꝯdicentib. ēt post ꝯdēnationē sufficeret, quia viderentur alij consentire per l.consilio.§. fi. de cura. furio. & idem si essent absentes & sciuissent & potuissent prohibere, & non fecerunt nec prohibuerunt. Paulus.

ADDITIONES.

a ¶ Infrascata. D. Alex. dicit hic saluari posse opin. Barto. licēt Rom. etiam contra Bart. teneat, vide hic per eum.

b ¶ Mulier. Vide ad hoc quod voluit idem Ang. consi. 287. & vide quæ posui ſ. in § ea his.

---

§.Si is qui. Stipulationes de quibus hic, licēt ꝯtineāt factū indiuiduū, quatenus tñ cōmittuntur ad pęnā vel interesse dñr diuiduæ. h.d. facit qd no. gl. in l.ij.§.j. q incipit, q viā ſ. eo. in fi. ¶ In tex. ibi {plurib. hr̄dibus relictis} subaudi, & oībus fuit res euicta, qa vēditor non defendit, vel qa non plenè, & sic ab oībus hæredib. stipulatoris fuit ꝯfactū, & in hoc differt a p̄cedētib. §§. qui loquunť qñ vni tm̄, vel ab vno tm̄ ex hæredibus sit ꝯ, & ista stipulatio est penalis quatenus duplum excedit simplum, & continet principaľr factum indiuiduū, quia ꝓmittit de faciendo, qd non pōt fieri ꝓ parte, vt in fi. Sequētes aūt stipłones committuntur ad interesse, &

similliter ꝯtinet factum indiuiduū,vt in exēplis, qđ declara vt colli ex gl. ¶In tex.ibi,{ex parte stipulatorum recepta sunt.} iste tex. innuit ꝙ aliud sit ex parte stipulantis,vt in exēplis s̄. positis,& aliud in hæredib ꝓmissoris,vt statim sequitur. sed ista non est eius intentio, quia quæ diuidua sunt ex parte vnius, sunt ēt ex parte alterius,vt s̄.eo.l.ij.§.ex his.sed vult dicere ꝙ licèt illud qđ ꝯtinent istæ stipl̃ones secundario, vt pœna vel interesse,sit diuiduū vt in exēplis supra positis,illud tñ qđ ꝯtinet principal̃r,qđ incumbit ꝓmissori ne stipl̃o ad pœnā vel interesse cõmittatur,est indiuiduum. Et no. ꝙ defensio est indiuidua,qa non potes me defendere ꝓ parte,& ꝓ parte non,vt euites pœnā,& ita loqtur. Sĩr si cõtra te ago,non potes te defendere ꝓ parte,& ꝓ parte non,sed si sunt plures cõuenti, & vnus se defendit,alter non,pōt expediri iudiciū,& differri quo ad aliū vt l.non idcirco.s̄.de iudi.& l.de vnoquoq;.de re iudi. & vtrobiq; per Bar.sufficienter. ¶In gl.quæ incipit {stipl̃o.} ibi{ in actione in factum,idem in actione qua agiť,vt destruať qđ factū est.}imò qa agať ad interesse,qa non fuit destructū,illa eñ quæ dať ad destruendū,cõpetit cuilibet insolidum ſm Doctores,q reprehendunt hanc glossam,cū distinctio non possit fieri ꝓ parte,sed intentio gl. fuit ꝙ licèt non possit ꝓ parte ob. tñ actio ad destruēdū,quæ cõpetit cuilibet pro parte sua,sicut videmus in actione depositi & cõmodati, quæ dantur ad restõnē rei,& diuiduntur inter hæredes vtriusq;.& tñ restitutio nō pōt fieri ꝓ parte,vt l.si duo.s̄.depo.& in l.iij.§.si hæres.cõmo.sed quicqđ sit in illis,in hoc Doct.tenent qđ dixi in alia gl.mag.vel scđo hæc vera ſm oēs.¶In fi.gl.fi.ibi.{sed secus in hęredib. fructuarij.} Ista gl.non bene loqt,innuit.n.ꝙ finito vsufructu per mortē vsufructuarij hr̃des eius teneanť ad restõnē vsusfructus, qđ nō est verū,qa ille reddit ad ꝓprietarem ipso iure,sed dic ꝙ tenetur ad restõnem rei corporalis,in quam habuit vsumfructum,& de hoc loquiť tex.ꝙ non pōt fieri pro parte.

LEX V.

1 *Diuisio stipulationum ponitur.*
2 *Verbum merum quid importet.*
3 *Introducta per statuta quando dicantur ciuilia, & quando prætoria.*

1 STipulationum. † Hic ponit tertia diuisio stipl̃onum qnadrimembris: nam oīs stipl̃o siue ꝯtineat dari, siue fieri.Item siue diuidua, siue indiuidua, vel est iudicialis, vel p̄toria,vel ꝯuentionis, vel cõis, de quibus pone exēplum,vt in tex.vsq; ad §.stipl̃o.Et aduertendū,qa scđm mēbrū de stipl̃one p̄toria recipit aliam diuisionē bimembrē, qa oēs prætoriæ vel sunt iudiciales,vel ꝯuentionales,vel cões,vt j.de præto.stip.l.j.in prin.& sic iudiciales, & conuentionales, & cões,de quibus hic non sunt p̄toriæ: nā aliquando reperiūtur prætoriæ,& loqtur ibi.aliquando non,& loqtur hic,& sic soluit ꝯtrariū primæ gl.¶In tex.ibi.{q̄ a mero iudicis officio.}expone iudicis.i.p̄toris viuētis, & dic mero: qa prætor mortuus de illis se nō impedit,nec eas adinuenit p sua edicta, sed iudex q cognoscit de causa,cū debeat habere æquitatem præ oculis vt in l.ꝙ si Ephesi.de eo, qđ certo loco. facit eā interponi vbicunq; æquitas suggerit,vt est casus de dolo,in l.creditor.de pig. ac.& l.si post actū.de rei ven.ex æquitate illarum ll. & ēt si esset casus,in quo p nullā l.ꝓuidereť,& iudici videreť æquum interponi cautionē,posset facere interponi eā ex arbitrio sibi dato a lege p illā l.ꝙ si Ephesi.p̄toriæ vero sunt q̄ ꝓueniunt ex mero p̄toris mortui officio, vt sunt illæ q̄ fuerunt inuentæ p prætorē in suis edictis,de quibus j̄ de præt.stip.cū tit.seq.& in titu. de dam.infec.& in tit.vt leg.no.ca.& ideo dicunt ex mero p̄toris officio,qa p̄tor viuus seu iudex nihil ex suo arbitrio pōt augere seu minuere de eis, sed debet seq̄ formā traditā ex edicto
2 prætoris vt j̄.e.l.ex ꝯuētionalib. † & sic not.significatum huius verbi merū,nam dr̃.i.puri sine administratione alterius. s̄. de
a iurisd.om.iud.l.imperiū.p qđ dicit Ang se ꝯsuluisse, [a] ꝙ si statutum diceret ꝙ a mera interlocutoria nō poterit appellari, sed a nō mera sic, si iudex ꝓnunciauit instr̃m mandandum fore executioni,poterit appellari,qa licèt sit interlocutoria, tñ non mera,qa illa est mera,q̄ ferť inter principiū causæ,& finē,& sic post eā sperať diffinitiua,vt no.in Spe.de sen.iud.§.j.circa prin. & aliam post se non expectat diffinitiuā, licèt sit interlocutoria,qa nō seruato ordine iudiciario, q debet seruari in diffinitiua,vt l.prolatā.C.de sent.Et dicit ꝙ multi doc.Bononiæ se subscripserunt,licèt quidam Paduæ ꝯdixerunt, & placet sua determinatio.¶In gl.mag.ibi.{qa prætoriæ &c.} hæc vera,vt patet ex his q̄ dixi sup literis,aliæ duæ dr̃iæ quas gl.vr̃ ponere,nō sunt veræ, quarū vna est ꝙ prætoriæ interponanť iudicis officio nobili iudice adito principal̃r ob hoc ipsum,iudiciales verò iudicis officio mercenario iudice adito principal̃r pp aliud, nā licèt frequenter ista ꝯtingant, tñ nō semper, vt vidimus in cautione rati,q̄ est pętoria,& q̄ petiť a ꝓcuratore actoris:nā iudex fuit aditus pp aliud p ipsum ꝓcuratorē,& reus per modū exceptionis,& sic officio mercenario petit eam interponi,& econtrario.reperiť cautio iudicialis peti officio iudicis nobili, iudice adito ob hoc ipsum,vt in casu l.oīb.s̄.de iudi.nā illa cautio nō est p̄toria qū petereť ab eo,q teneť in diē, vel sub ꝯdõne ex ꝯctu inter viuos,sed est iudicialis ex ęquitate illius l.Aliā dr̃iam ponit gl.q̄ dicit ꝙ ꝓ p̄toria stipl̃one nō pōt adiri,nisi iudex ordinarius,subaudi habens imperiū, sed iudicialē pōt facere interponi qlibet iudex ēt delegatus vel magistratus municipalis, hñs simplicē iurisdõnē,illa dr̃ia dependet a p̄cedenti, qa si p̄cedens esset vera,illa ēt esset necessaria, qa q̄ expediunť iudicis officio nobili,sunt de imperio,& nō pñt expediri p aliū: quæ verò mercenario,sūt de simplici iurisdõne,& deseruiūt actioni ꝓpositæ,& ea q̄ iure actionis expediunť,sunt de simplici iurisdõne,sed qa illa non est vera, nec ēt ista. vnde dic ꝙ siue sit prætoria, siue iudicialis,si ꝓ ea interponenda principal̃r iudex adeať,debet adiri ordinarius habens impiū: si aūt incidenter, tūc ēt delegatus q de causa cognoscat, & qlibet alius inferior pōt facere ea interponi.Circa fi.gl ibi. {cões aūt sunt} nec in ista parte gl.sentit verū.nō.n.debet inspici principal̃r,vel secūdario ad cognoscendū quæ sint cões,sed est dicendū ꝙ illæ sūt cões,quæ reperiunt in qbusdā casib.ꝓuisis a prætore mortuo, & in quibusdā non,sed ab aliis legum ꝯditorib. vt patet in stipl̃one duplæ q̄ inuentione aīalium ꝓuisa fuit ab edicto ædiliū curuliū,q erant p̄tores,& in qbusdā nō,sed ab aliis,vt ꝓ rebus p̄tiosis,io sumēdo istud verbū gñal̃r, ista stipl̃o duplæ est cõis,& debet intelligi modo quo dixi. Item patet in rē pupilli saluā fore,q̄ qñ p̄stat pupillo,fuit ꝓuisa a p̄tore, & qñ præstať ꝯtutori,non fuit,sed per alios iurisconsul.vt in ll. hic allegatis
3 in gl.¶†Vltimò Bar.dicit vnū pp qđ femp allegať, ꝙ si aliqua introducanť per statuta,si quidē facta essent a populo vel ꝯsilio gñali,qđ repręsentat populū,vt no.gl.q̄ fit lon.ꝯsu.sup rub. nō diceret p̄toria,sed ciuilis.si aūt ab aliquo magr̃atu ꝑpetuō,
b vel tpali,vt a comite,vel marchione,[b] epo,vel legato de latere, diceret p̄toria.facit l.forma.C.de off.pſc.p̄to.& est hoc vtile,qa p̄toriæ reqrunt fideiussores,posito ꝙ p verbū,cautio,esset ꝓutsum.vt j̄.de pręt.stip.l prætoriæ stipl̃ones.sed ciuiles intentæ p hoc verbū,cautio,non reqrūt fideiussores vel pignora,sed simplicē ꝓmissionē solennē,vt in l.sancimus.C.de verb. sig. Item qa actiones descendentes ex edictis pretoris sunt annales,licèt edicta sint ꝑpetua,sed ciuiles sunt perpetuæ,vt l.ij.C.de ꝯsti.pecu.hoc tñ vltimum est in prętoriis pęnalib. vel quæ dātur ꝯ regulam iuris cõis ex aliqua specialitate,vt in l.honorariis.§.sed cum rescissa.de acti & obl.non in persecutoriis,& quæ dantur ſm regulam,qđ dic vt Insti.de perpe.& tempo.actio.

ADDITIONES.

a ¶ Consuluisse.Vide eūdē consi.215.Lud.Ro.cõs.74.Frāc.de Are.consi.107.
b ¶ Vel marchione. Intellige si recognoscant superiorem, secus, quia tunc sunt ciuiles,vt voluit Ange.hic,& sequitur quod autem talia statuta sint ius prætorium,tenet Ludo.Roma.consil.36.Alex.consi.44.

1 *Stipulatio quomodo sumatur, & quomodo satisdatio.*
2 *Dominus constituendo procuratorem & in instrumento releuando ipsum ab onere satisdandi,si promittat de iudicato soluendo secundum vsum cõsuetum an hoc sufficiat.*
3 *Differentia inter promissorem & fideiussorem.*
4 *Si dico,promitto tibi quòd do, an illa promissio valeat nisi contineat aliquid in futurum præstandum.*
5 *Si in instrumento dicatur talis vendidit & tradidit tibi præsenti & stipulanti,quid operetur istud verbum stipulanti.*
6 *In donatione an veniat electio.*

1 §.Stipulatio aūt est. ¶†Stipl̃o sumiť pro interrogatione & r̃nsiõe, & debet ꝯtinere aliquid in futurum præstandū. satisdatio vero sumitur ꝓ principali obligatione & accessoria,puta fideius
2 soris.h.d.vsq; ad §.si fortē.† No.in §.satis. pro illa q. quam ponit Cy.in l.j.C.de satisd.& Bar.super rub.iudi.sol. qñ quis ꝯsti
a tuit ꝓcuratorem,& in instr̃o releuando [a] ipsum ab onere satisdandi ꝓmittit de iudicato soluendo ſm vsum ꝯsuetum, vtrū hoc solū sufficiat,an ēt reqratur ꝙ ꝓcurator se obliget aduersario de iudicato soluendo,& vr̃ hæc secunda pars vera,qa cū regula sit,ꝙ qui aliū defendit eū mandato vel sine, teneatur satisdare de iudi.sol.vt in l.j.§.si seu pe. & de procur.l. mutus.§.i. nō dr̃ satisdedisse nisi interuenerit principalis satisdatio, & ēt accessoria,sed si ipse se non obligaret.non interueniret nisi accessoria ipsius dñi & istam partem vr̃ tenere Cy. & fuit prima qō quę sibi fuit cõmissa, qñ rediuit de studio ad terram suā.
3 dic vt in dictis locis hr̃.† No.ēt de expromissore,& quæ differētia sit inter ꝓmissorē,& fideiussorē no.in Auth de fideius.§.sed neq;.Not.ēt in fi.ꝙ fideiussor vel alius expromissor nō obligatur nisi in verbis,& sic p stipulationē,vt in l.blāditus.C.de fide instr̃. alias non diceretur ꝓprie fideiussor vel expromissor,sed pōt
4 dici ꝯstitutor,vt in tit.de ꝯst.pe.¶ † Vlti. gl.hic dicit,ꝙ si dico, ꝓmitto tibi ꝙ do,ista ꝓmissio nihil valet, qa debet ꝯtinere aliquid in futurum præstandū non de p̄nti vel p̄terito. nec obst. ll.allegatæ in gl.qa in illis est infinitū,qđ complectiť oē tps ſm gl.qđ no.Bar.sup ista gl.dicit plura verba,& Ang.dicit, ꝙ gl.dicit

ADDITIO.

a ¶ Releuando. Adde vt per Ioann. de Ana. consil. 27.

est verum, Intelligitur minus, in quibus loquitur qñ quis loqueretur in j. persona, vel secunda, sed qñ in tertia, vt cōtingit in instrumentis. in quib. notarius loquitur in tertia psona, locū habet verba Bar. Mihi nō placet iste modus loquendi, quia nō debet esse differentia, an in prima, vel tertia persona loquatur, vt not. Inno. in c. du
a dum. Sed dico[a] sic, q aut loquēdo per verba præsentis vel præteriti tēporis quis nō refert se ad actū suum, sed ad illud, quod dicit esse vel fuisse, puta promitto q iste seruus, quē tibi vēdo, est sanus nullū habens in se vitium, vel q non est alteri obligatus, vel venditus, vt quotidie apponitur in instrumentis, & tūc ista verba sunt obligatoria, quia vr promisisse interesse si contrarium reperiatur. & iste est casus in l. si ita quis ff. alleg. per glo. aut refert se ad actum suū, & tunc aut non apponitur verbū promitto, & pōt se obligare, licèt sit de præsenti, puta do vel dono tibi centū quæ sunt in præsentia nostra, nam ex hoc verbo orit obligatio & actio, qa videor in futurum tradere, ut l. si quis argentū. C. de dona. & hoc voluit glo. in l. ad eū: eū fi. gl. mag. ff. de don. dum dicit hodie ista rō cessat, &c. aut apponit uerbū. promitto, ut in terminis glo. & tunc nō ualet pp repugnantiā, ut in hac glo. quā no. per prædicta respōdet ad id quod quotidie cō-
5 tingit, †qa reperitur in instrumentis q talis uēdidit & tradidit tali præsenti & stipulanti. Quid operatur illud uerbū stipulanti, cum illa verba vendidit & tradidit, sint de præterito, & stipulatio requirat aliquid de futuro, vt hic. rñdetur, quia cū in vendōne veniat euictio, operatur quo ad eam vt videatur eam fuisse stipulatus. Idē si non venit euictio, esset actus, qui haberet causam successiuam, vt si dicat instrumentum, q talis fecit talem præsentē & stipulantem vsufructuarium fundi sui. nam cum proprietarius teneatur ad patientiam in futurum, vr illam promisisse, & istum casum Bart. habuit de facto & consuluit ita, sed si non haberet actum successiuum, nec veniret euictio, vt in donatione, vt si diceret dedit & tradidit ex causa donationis talem fundum tali præsenti & stipulanti, si quidem attractus fuit in fundo. & sic potuit venire realis traditio, illud verbum stipulanti, nihil operatur, qa nec in futurū pōt aliquid operari, nec de præsenti potest donatione obligari, quia si esset obligatus, liberaret tradendo. Sed si extra fundum factū esset instrumentum, & sic non posset importare traditionem iuxta no. in l. prædia. de acqui. pos. tunc importaret obligationem vt teneatur tradere. †Et istud est singulare, qa in donatione non venit euictio qñ incipit a traditione, secus si a promissione, vt in l. Aristo ff. de dona. §. fin. & ibi not. in casu aūt isto venit euictio, quia vr incepisse a promissione, & hoc perpetuo tene menti, satis hoc potest colligi per no. hic p Bar. licèt loquatur per verba obscura, nec dat bñ ad intelligendū.

ADDITIO.

a ¶Sed dico. Hæc opin. do. Alex. non placet, vt hic per eum, & pro his quæ dicunt hic facit quod voluit Io. And. in addi. ad Spec. in tit. de . b. & solu. quē refert & sequitur Ro. si. fuis, q si obligabo me tibi in futurum ad x. q iam sum obligatus nec requiritur alia obligatio.

1 *Stipulatio si contineat aliquid dari vel continet fieri, quod ordinatur ad dandum, vno ex hæredibus promissoris non dante vel faciente committitur pœna insolidum cum effectu contra omnes pro hæreditarijs portionibus, qui tamen soluerunt recuperant a non soluente, cuius culpa damnum sentiū. t.*

2 *Pœna adiecta solutioni quantitatis, an possit hodie peti, cū videatur adiecta in fraudem, & an soluta parte sortis committatur pœna in totū. et nu. 4.*

3 *Si arbiter condemnauit principalem ad dandum, qui postea decessit pluribus hæredibus relictis antequam soluerit, & vnus soluat, alter non, an pœna in compromisso contenta committatur contra omnes, & an compromissum transeat ad hæredes.*

1 §. Si fortem. ¶†Stipulatio si contineat aliquid dari vel continet fieri, quod ordinatur ad dandū, vno ex hæredib. promissoris non dante vel faciente committitur pœna insolidum cū effectu contra omnes pro hæreditariis portionibus, qui tñ soluerunt recuperant a nō soluente, cuius culpa damnum sentium. h. d. ¶In tex. ibi. (si fortem.) & sic pecuniam. Idem si certam speciem, vt j. eo. l. in executione. §. pe. tūc tñ maior est rō dubitandi, quia cum illa res sit communis inter hæredes promissoris, nullus eorum potest soluere nisi partem suam. l. si fundum. §. si libertus. de lega. j. vnde soluenti partem suam nihil potest imputari, quare non soluit portiones aliorū, & sic pœna non dicitur committi nisi pro parte non soluentiū, non sic qñ promissa fuit pecunia. Sed doct. dicūt no. q imò potest soluere partes aliorum ne incidat in pœnam propter illos, sicut & fideiussor de substantia debitoris, ne cogatur soluere de suo. vt in l. si procur. §. si ignorantes. ff. man. in auth. si captiui. C. de episc. & cle. fm Pet. Bart. & alios. ¶†In text. ibi. (pœnam.)
2 Sed an hodie posset peti pœna adiecta solutioni quantitatis, cū videatur adiecta in fraudem vsurarum, vt in l. cū allegas. C. de vsu. & vsuræ sunt hodie prohibitæ, vide plenè per Bart. j. eo. l. si ita stipulatus sum. ¶In tex. ibi. (portionem suam.) nā principalis obligatio ad sortem diuiditur inter hæredes promissoris, ideo dicit portio Sed cōditio, si non solueris sortē q soluas pœnā, non diuiditur inter eos, sed omnes loco vnius habētur, vt l. cui fundum. in fi. de condi. & demon. & hoc voluit gloss. vltima in prin. ideo ne pœna cōmittatur implendā est insolidum, & hæc est cōsideratio huius tex. ¶In tex. ibi. (pœna cōmittetur.) s. insolidum & cum effectu ꝯ omnes etiam cōtra soluentem, quod est mirabile, quia soluit quod debebat. & nō incidit in pœnam. & non fuit in mora, sed dic q ista pœna cōmittitur ꝯ eum, nō propter moram suam, sed propter moram aliorum, & ex euentu conditionis. ¶In tex. ibi. (donec portio cohæredis soluatur.) Ideo sic soluitur, quia cohæredibus soluentibus, etiam postq̄ pœna erat commissa, & ante cōtestationem factam super ea purgant moram. quo ad se, & quo ad soluentem si nō fuit apposita dies certa, vt j. eo. l. si insulam. aliàs secus si esset dies, & pœna, quæ impediunt purgationem moræ, vt l. traiectitiæ. §. de illo. de act.
3 & obl. ¶†In tex. ibi, (sententiæ iudicis.) i. arbitri qui condēnauit ad dandum ipsum principalem, qui postea decessit pluribus hæredib. derelictis antequam soluerint, & vnus soluit, alter non, vel dic q condemnauit hæredes, sed tunc debes intelligere q in compromisso fuit actum q transiret ad hæredes, aliàs non transiret, vt l. diem proferre. §. 1. ff. de arbi. gl. tamen quæ incipit. (si vnus timore huius) intellexit tex. q si duo compromiserunt, & sic vno soluente alter non tenetur. gl. illa q cōmittatur pœna etiā ꝯ ambos, doc. ꝯ q imò ꝯ illū solū. & ita determinauit Spec. expressè in tit. de arb. §. si. ver. vt autē. licèt doc. nō allegent. & dixit in §. Cato. i gl. mag. ibi, illa si quis cautio. ¶In iudicijs). i. in præparatorijs iudiciorum, in quibus mitius agitur, vt in l. stipulationes. eo. tit. hic in extraiudicialibus, vt in prima parte §. vel iudicialibus decisorijs, vt in secunda parte, in quibus durius agitur, vt ff. de arbi. l. Celsus. in prin. cum ibi no. est & alia differentia inter istum §. & illum, quia ibi stipulatio continebat factum diuiduum, vt glo. dicit j. in ver. (item contra.) vbi reperitur istud idem contrarium. hic continebat dationem vel factum, quod ad eam ordinabatur. Item ibi loquitur in ipso principali promissore implente pro parte, hic in hæredibus eius, ideo congruentius signatus est ille §. pro contrario ad §. Cato. in fi. vbi loquitur de principali promissore, & conclude, q hic committitur tota pœna & cum effectu, & q potest exigi a quolibet ex hæredibus, etiam ab illo qui soluerat partem suam, vt est hic casus circa finem ibi, (sed a cohærede ei satisfieri debet &c.) cōtra quem tex. loquebatur in arg. opp. quam glo. ibi recitauit, dum dixit non obstante exceptione pro parte soluentis. ¶In glo. ibi. (sed speciale.) tu dic q ibi factum, de quo hic ordinabatur ad dandum, q arbiter condemnauerat ad dandum, ideo reputatur potius datio quàm factum, sicut econtra datio cum ordinatur ad factum reputatur factum, vt not. in l. naturales. §. quod si faciā. de præscr. ver. in prin. glo. mag. & vide quod per hoc no. Bart. in l. enim proponas. C. de dolo. Bal. autem & Ang. dicunt inspiciendum esse per quem modum stipulator agat ad pœnam, nam si dicat quòd non est paritum sententiæ arbitri in totum, tunc quia fundat se in facto, & illud factum erat diuiduum, nō potest petere pœnam nisi pro parte, vt in §. Cato. Sed si dicat, quòd quantitas ad quam fuit condemnatus, non est tota data soluta, tunc quia fundat se in datione poterit petere totam pœnam, & ita dicit Ang. de facto in simili obtinuisse Perusii, † vbi est statutum quod pœna adiecta solutioni quantitatis non poterit peti tanquam adiecta in fraudem vsurarum, sed arbiter condemnauerat ad dandum, & condemnatus non soluerat, quærebatur an pęna promissa possit peti, & dubium erat propter hanc glo. cum dicit quod parere sententię arbitri est facti, ergo ista pęna potest peti tanquam adiecta obligationi facti. In contrarium facit iste text. vbi committitur insolidum pęna ac si esset adiecta obligationi dandi, ipse dixit inspiciendum esse tenorem libelli, quod omnino displicet, quia esset imponere l. verbis. ideo tene q non possit peti quocunque
b modo[b] agat. ¶In glo. fi. in prin. ibi. (de condi. & dem. l. cui fundum.) in fi. & sic no. q sicut conditio est indiuidua quo ad hæredes creditoris, vt non sufficiat eam impleri pro parte quantum ad consequendam partem commodi, ita nec quo ad hæredes debitoris quantum ad euitationem pęnæ. videbatur contrarium hoc casu, quia tractabatur de dāno vitando, sed in primo de lucro. ¶In gl. ibi. (item quod de sorte.) not. illū ver. pro eo quod no. Bal. C. de his quæ pę. no. ix. q. vbi dicit q si promisisti mihi decem soluere in certo termino, aliàs nomine pęnæ promisisti fundū, & soluisti nouē tñ, & sic pęna est cōmissa insolidū, vt in §. Cato. in fi. & qd no. glo. in auth. qui rem. de sac. san. ecele. si peto fundū, debeo offerre nouem & restituere, quia non debeo hr̄e sortē & pęnam, & hoc idē vult ista glo. q si pęna cōsistat in quātitate illa nouē soluta postq̄ nō proficiunt ad euitationem pęnæ conuertunt, & compensant in pęnam, licèt fuissent soluta pro sorte, & pro eius obligatione, nec est hoc nouū q solutum ex vna causa, si non prodest pro illa conuertatur in altera. vt in l. post rē. ff. de transa. in §. 1. fm Bart. ¶In glo. fi. ibi. (Itē no. q quidā dicunt.) dictū istorū expresse ꝯtra tex. in l. fi. ff. de eo quod cer. loco, ideo gl. trusatur de ipso, licèt non alleget illā l.

ADDITIO.

b ¶Quocunque modo. Adde vltra ea quæ hic ponit Alexan. adhærent Pau. q voluit Rapha. Cuma. consi. clxi. & datæ pœnæ quādo possint exigi sine sint adiectę facto, siue dationi. vide per Ludo. Rom. consi. ccccvii.

LEX XVI.

2 *Interdictio bonorum reddit quem inhabilem ad testandum, & etiam in testamento ad testificandum.*
Interdictio bonorum qualiter fiat per iudicem, & quando interdicatur per legem, & q tales alienare non possunt, & an possint se obligare. & nu. 4.
3 *Interdictus bonis, in quibus æquiparetur furioso.*
Qui non potest se obligare, non potest etiam bona alienare.
Quid in mulieribus vel filijs, si prohibeantur ex forma statuti sine consensu consanguineorum, vel patris se obligare.
4 *Interdictus bonis vel furiosus si iurauerit, an teneatur iuramentum seruare.*
5 *Interdictio bonorum si fiat non ex causa prodigalitatis, an valeat, & auferat potestatem administrandi, & alienandi.*
6 *Furioso interdicitur bonis per legem, ab vsque facto iudicis.*
Quando ei datur curator, an debeat citari.
7 *Furiosus statim & prodigus post interdictionem factam per iudicem, sunt in cura proximi agnati, & sic eorum tutela est legitima.*
8 *Interdictio sola, an sufficiat ut auferat potestatē administrandi & alienādi.*
An sufficiat sola datio curatoris.
9 *Quid si interdictio esset nulla, vel interdictus redeat ad sanos mores.*
10 *Interdictio si non est facta prodigo, sed contrahentibus cum eo, an valeat.*
11 *Pupillus si est doli capax quare obligetur naturaliter, & prodigus non.*
12 *Prodigus cui bonis est interdictum, an obligetur ex delictis.*

1 IS cui bonis. †Interdictio bonorum non red
dit quem inhabilem sibi ad ac-
quirendum, sed ad se obligandum tantū. h.d. & habet
2 materiam quotidianā, & vtilē. † Adde q ēt reddit in-
habilem ad testandum, & ēt in testō testificandum, vt in l. is cui
bonis. de testa. quod est mirandū, cū isti actus non sint sibi præ-
iudiciales, quia æquiparantur pupillo, vt in l. certi conditio. §. qn.
si cer. pet. qui non pōt testari, nec esse testis in testō. ¶ In tex. ibi.
interdictum est. (s. per iudicem) vt l. Iulia. de cura. fur. & causa co
gnita ipso citato non aliter. vt l. obseruare. §. co. sunt & alii qui-
bus interdicitur per l. vt hæretici. C. de hære. l. quoniam. & irre-
titus crimine læsæ maiestatis, vt in l. fi. C. ad l. Iul. maiest. & isti e-
tiam alienare non possunt, vt ibi, sed possent se obligare, quia
in eorum pœnam, & non in fauorem fit ista interdictio, sed hic
3 in fauorem. ¶ †In tex. ibi. (sibi acquirit.) sed contra, quia æquipa
ratur furioso, vt in fi. & furiosus non stipulatur. vt in l. in nego-
tiis. de reg. iu. Sol. tñ æquiparatur furioso qñ dissipat, & se obli-
gat, vt in l. is cui bonis. de tut. & cura. da. ab his. non cū acquirit,
sed verè furiosus est etiam inhabilis ad acquirēdum. quia caret
intellectu. prodigus verò non caret verè, sed fingitur carere cū
dissipat. ¶ In text. ibi. (tradere verò non potest.). s. quantum ad
hoc vt transferat dñiū, vel ēt possessionem ciuilem, aut natura-
lem, quia esset alienatio, sicut nec pupillus potest, vt §. de acqui.
re. do. l. pupillus. sed benè potest tradere de facto, & trāsferre de
tentionem. sed ꝯ q ēt possessionem iuris. quia ex inutili ꝯtractu
transfertur possessio, non dñiū, vt l. j. §. si vxori. de acq. pos. Sol.
verū est, qñ fit ab eo, cui non est interdicta administratio, aliàs
secus. & dicit Ange. esse notandum, q qui non potest se obliga-
re, non potest etiam bona alienare, quod no. pro statutis prohi-
bentibus mulieres sine consensu consanguineorum, vel filium
sine consensu patris se obligare, nec poterunt transferre domi
nium vel possessionem, quam habent in alium. Sed hoc est du-
bium, quia iste non prohibetur solum se obligare, sed cum sibi
interdicta est administratio prohibetur etiam alienare, statutū
aūt prædictum loquitur de obligatione tantum, vnde cū sit stri
cti iuris, non vr̄ extendi ad alium actum aduersum. Tene mēti,
4 & pondera, quia quotidianū est. ¶ †In tex. ibi (obligari.) subaudi
ēt naturaliter, ideo nō pōt accedere fideiussor, & quia furiosus
ēt naturaliter nō obligat. sed an si iurauerit teneatur iurm̄ serua
re? dicit Ang. q nō, qa si teneret seruare, obligaret saltē natura-
liter, qd̄ hic phibet, & ista rō nihil valet, nā q tenet seruare iurm̄
cōpellit offō iudicis, nō iure actionis, qa ex iurō nō orit actio,
& hoc patet ex not. p Inn. c. nouit. de iudi. & per Bart. in l. si quis
pro eo. de fideius. & posito q obligaret, istā obligationē proue-
niētē ex mero iurō nō pūt impedire l. ciuilis, cum iurm̄ nō sit de
foro seculari hodie Bart. qui tenet idē, assignat aliam rationē,
qa cōtrahendo in sui præiudiciū facit ꝯ prohibitionē huius l. &
sic peccat mortaliter, quia nō obedit superiori: ideo iurm̄ non
ligat, ex quo sequitur peccatum, vt in c. cum contingat. de iure-
iur. sed nec ista rō placet, quia ista l. nō prohibet q prodigus nō
cōtrahat, quia tūc procederet rō Bar. sed resistit effectui cōtra-
ctus, dicendo q nō obligatur: ideo cessat eius rō. & posito q p
hiberet, nō est verū q mortaliter peccaret, cū prohibitio sit fa-
cta eius fauore, & hoc tenēt moderni reprobantes opi. Bar. qui
vbique ita tenuit. Dic ergo rationem. quia prodigus non habet
rectū iudiciū, quod patet, quia æquiparatur furioso, & in iurō
requiritur rectū iudiciū & cōsensus, quæ res sunt comites iurī
vt valeat. inter quos est iste, vt no. C. de nupt. authen. Ibi posita,
& ita disputādo tenuit Fede. de Senis, in xxx. quæstione. ¶ In glo.
ibi, sed dic ꝯtra. istā eādem opi. firmat, gl. in lege prima, in prin.
de cur. fur. licet cōtrariū videatur tenere in l. is cui bonis, de te-
stamen. & illam vr̄ sequi Bald. in d. l. j. de cur. fu. quia notoriū &
snīa æquiparantur, & vbi est notorium snīa nō est necessaria, vt
l. emptorem, de act. emp. primam opi. sequitur Barto. & cōtra
tenetur, nā nō sufficit notorietas prodigalitatis, vnde si iudex
declarat aliquem esse prodigum, & sic induceret notorietas iu-
ris, hoc non sufficeret si non interueniret interdictio bonorū
vel datio curatoris, quæ habetur pro interdictione, vt colligit
in l. Iul. de cur. fur. & in l. tutores, in fi. de admini. tuto. ergo nec
sufficit notorietas facti. Bal. l. tñ in l. j. tenet indubitāter q pronū
tiatio iudicis de qua s. sufficiat, quia declarādo eū esse prodigū,
vr̄ sibi bonis interdicere, cum sentētia declaratoria habeat vim
dispositionis. vt l. quid tñ. §. si arbiter. §. de arbi. & ī hoc opi. Bal.
plus placet, sed si esset notoriū facti dūtaxat, plus placeret opi-
nio Bar. quia nullum factum iudicis interuenit, dicat tñ Bart. &
alii qui sequuntur illam opinionē, q si ꝯheret in vsum manife-
stæ prodigalitatis, posset procedere cōtraria opinio, per l. si qs
cum sciret, pro emp. & per hoc dicebam anno præterito in ar-
dua qōne de facto, cū quidā manifestꝰ prodigus (cui tñ nō erat
interdictum bonis per iudicem) fecisset cuidam donationem
omniū bonorū suorū, posset dici non valere, cum donatio sit
prodigalitatis, ideo non cadit in administratione tutoris vel cu
ratoris, qui non pñt dilapidare, vt l. ab agnato. §. de cur. fur. non
a tñ fui ausus[a] consulere, vt partes ad cōcordiam deuenirent, col
5 lige tñ ex ista gl. ꝗplura. † Primo in principio q ista interdictio
debet fieri ex causa prodigalitatis. ¶ Sed quid si fiat non ex iusta
causa, an valeat & auferat potestatē administrandi & alienandi?
b vr̄ q sic si fuit facta causa cognita. [b] text. est in l. de pollicitatio-
nib. in fi. ꝭ. de poll. & §. de priui. cred. l. creditores. in l. fi. & l. Diuꝰ,
de pe. hære. & vide quod no. Bar. in l. filiusfa. §. Diuus, de leg. i. q
vr̄ hoc tenere, q prohibitio alienationis facta per iudicē reddit
6 alienationem nullam, sicut facta per testatorē. †Itē no. q furio-
so interdicitur bonis per l. absque facto iudicis. Ex h. d. Ange. q
qñ datur curator furioso, non expedit ipsum citare, licèt secus
qñ datur prodigo, vt dixi super tex. vr̄ tñ q sint citandi propin-
qui, per ea quę no. in l. tutor, de bo. pos. non tñ dico q si non ci-
tantur, reddatur datio nulla, quia fit potius de benignitate.
7 †Item tertio collige ex glo, q furiosus statim, & prodigus post
interdictionem factam per iudicem, sunt in cura proximi agna
ti, & sic patet, q eorū cura est legitima, licèt regulariter omnis
cura sit datiua, vt no. in l. de creationib. de episc. audi. & Insti. de
curat. §. furiosi. Tutela verò regulariter reperit lrīma, vt ī tit. de
8 legiti. tuto. ¶ †Item quarto collige ex gl. dum dicit. (facta inter-
dictione) q sola interdictio sufficit vt habeat locum qd̄ hic dr̄,
absque eo q detur curator. Sic econuerso sufficeret sola datio
curatoris, quia p hoc videret facta interdictio, quod tenet hic
Bart. sed Ang. dicit q Inn. vr̄ tenere ꝯrium in c. grādi circa fi. de
supplend. neg. prælat. lib. vj. q non vr̄ datio curatoris, nisi præce
dat interdictio, mihi plus placet dictū Bart. pro quo facit id qd̄ a
§. dixi sm̄ Bal. q sola declaratio prodigalitatis sufficeret, & habe
ret vim interdictionis, nam eo ipso q dat curatorem, vt prodi-
go, declarat ipsum esse prodigum. ¶ In gloss. ibi (alii contra)
istam partem tenuit Dy. & Bart. q sicut in præcedenti quæstio
ne non inspicitur, id quod erat in rei veritate si non interuene
rit factum iudicis intercedentis, ita hic non debet inspici q verè
non est prodigus, sed inspicitur factū iudicis declarantis ipsum
esse prodigum, vt habeatur pro prodigo, qm̄ ad iudicem perti-
net hæc declaratio. nec ob. l. is cui. in contrariū alleg. quia loquit
in pupillo, vel in minore, quorum ætas declaratur per naturā,
cōtra quam non valet pronuntiatio iudicis, sed prodigalitas nō
declaratur per naturam, sed per iudicem. Hanc etiā sententiam
tenet Sali. in l. si puras. C. de peti. hr̄. & dominus Rapha. hic. con-
trarium tenuit Pet. quē sequitur hic Ang. reprehendēdo Bart.
& eius verba multum mordaciter de ineptitudine, quia non est
verū q ætas declaretur per naturam, vt dicit Bart. sed inducitur
per naturam, & declaratur per iudicē vt l. de ætate. §. de mino.
Præterea l. tutor si petitus. de tut. & cur. da. ab his, manifestè con
fundit opinionem Bart. quia ibi datur tutor pupillo habenti tu-
torem, & non valet datio, quia erratur in causa, quia datur tan-
quam nō habenti, & tamen habere vel non habere declarat per
naturam, mihi vr̄ opinio melior Bar. Primo pp id qd̄ §. dixi, qa
sicut in qōne præcedenti debet inspici factum iudicis potius q
veritas, ita hic. Scdo per id quod in simili not. Cy. C. de procu. l.
licèt in quarta qōne. q si iudex pronūtiat aliquem esse legitimū
tutorē, cū nō sit, habetur p tutore lrīmo, qm̄ ad iudicem perti-
net dare tutorē, ut patet in l. j. §. Itē Pomponius, quod fal. tut. au-
cto. & ea quæ ille faciet, præiudicat pupillo ac si esset legitimus
tutor, secus si pronuntiat aliquem esse procuratorē, cū non sit,
qm̄ ad iudicem non pertinet dare alicui procuratorem, sed q
aliquis sit prodigus, pertinet declaratio ad iudicem, & ante eā
factam

ADDITIO.

a ¶Consulere. Adde videndum eius consi. cclxvii. in impressis per Asulam, ubi de quæ hic habes in apos. ad Bar. in caracteribus de tortis.
b ¶Causa cognita. Tenuit Ro. q ad suggestionem aliquorum facta interdictio habeat nocere tantum illis, qui superiunt, & q si talis faciat testamentum, in quo sint substituti illi, qui suggesserunt q testamentum non ualeat sed ueniant ab intestato venientes, & q illi non possint probare q talis erat discretus & prudens, vide in deci. ius de test.

factam non habet pro ꝓdigo, ergo post eam factam debet ha-
9 beri † Sed tertio ꝓbo per rationē subtilem, quia iudex potest
interdicere alicui alienationem bonorum suorum, ēt si non
sit prodigus, vt s̄. dixi, si ergo interdicit vt prodigo, valet interdi
ctio vt valere pōt, non sic potest dare tutorē ei, qui non est pu-
pillus, vel qui habet alium tutorem. ꝓdicta tū intellige qn̄ cau-
sa est cognita, & imputet sibi quare non appellauit. Itē prędi-
cta vera nisi manifestum & notorium sit ꝯtrium ꝙ non erat ꝓ-
digus, quia tunc non vr̄ fuisse adhibita plena causę cognitio. di
co tū ꝙ tunc veniret interdictio rescindenda, arg. eius qd̄ habe
tur in c. ij de purg. vul & in c. in solicitudinē. §. si verò notoriū.
de appel. & quod no. Io. And. in addi. in c. qm̄ contra. de prob.
ante fin. in quibus rescinditur sententia ex eo, ꝙ reperitur noto
riè falsa causa, in qua fundata est, potest tū dici, ibi in sententia
diffinitiua, quæ valet mero iure, sed rescinditur, decretum ve-
rò ipso iure non valet, si falsa subest causa, & notoriè: aīs præsu
mitur pro decreto si fuit adhibita causæ cognitio. Vnum tū fa
cit contra, quia si fuisset verè prodigus, & facta interdictio ipso
redeunte ad sanos mores, ipso iure cessaret interdictio, vt l. j. §.
j. de cura. fur. ergo fortius si non erat, debet interdictio esse nul-
la. sed ad hoc rn̄det Sali. in d. l. si putas. ꝙ non redit ipse sine de
claratione iudicis, quia redierit ad sanos mores, ergo nec hic
cessat interdictio, nisi declaretur ꝙ non erat, nec est prodigus,
& ante istam declarationē non poterit ꝯhere obstante interdi-
a ctione. Tene menti. ᵃ quia quotidiana sunt. † Sed quid si inter
10 dictio non est facta prodigo, sed ꝯhentibus cū eo? Rn̄deo, si
per iudicem cā non cognita facit præconizari, ꝙ nullus ꝯhat
cum tali, nihil releuat, & hoc tenet hic Bar. si causa cognita, &
interposito decreto, vel per viam statuti, tūc tn̄ valet, quātum
si esset facta prodigo, & ita intellige qd̄ no. Bar. j. de nou. l. j. ante
fi. ad qd̄ facit, qd̄ not. in l. ij. C. de ind. vid. & l. j. C. de cu press. vbi
prohibitio facta emptori censetur facta venditori, & ē ꝯuerso,
vt ibi not per doc. quia sunt correlatiua. puto ēt (& hoc no. qa
nullus tangit,) ꝙ sit necessarium hanc interdictionē publicare
in locis publicis, vt habeat locum ista l. ne ꝯhentes decipiātur,
aīs valebunt gesta, dico per l. s̄. de inst. l. sed & si. §. scriptum. & §.
11 de quo. ¶ † Quæro cùm pupillus non habeat administratio-
nem bonorum suorum sicut nec prodigus, cui bonis est inter-
dictum, vt l. iusiur. quod ex conuentione. §. j. in fi. de iureiu. qua
re si est doli capax obligatur naturaliter vt l. j. de noua. & tamē
prodigus non obligatur, vt dixi super tex. & idem in adulto cu
ratorem habente? Rn̄deo vt no. per Bar. in d. l. j. j. de noua. vbi
oīno vide, nam pupillus nō habet, qa nunquā fuit sibi ꝯcessa,
sed prodigo fuit semel ꝯcessa a iure naturali & ciuili, postea
ablata per interdictionē, & hoc est plusquā primū, quia l. cuius
auctoritate interdicta est declaratio resistit actib. suis, & sic im-
pedit nālem oriri, vt l. si nō sortē. in prin. de cōd. inde. sed actib.
pu. vel aduln nō resistit, sed nō assistit, & hoc minus est, qa īpe
dit obligatio ciuilis nō postq̄ assistit, sed non nālis, q̄ nō impe-
12 dit nisi eū resistit. † Vltimò qrit an ex delictis ꝓdigus cui bonis
est interdictum obliget, gl. tenet ꝙ non, in l. si quis in tantā. C.
vn̄ vi. ꝯtrium tenēt doc. qa ꝓdigus æquiparat pupillo doli capa
ci, qd̄ patet, qa pōt sibi acquirere, vt hic in prin. fm Bar. & talis
pupillus obligatur ex delicto, vt in c. j. & ij. de deli. puc. hęc ratio
non placet, quia imò in his quæ tendunt in præiudicium ęqui
paratur furioso, vt in fi. ergo & pupillo infanti, melior est ergo
ratio, quia ista l. emanauit in fauorē prodigi ne dissipet, sed de-
linquens non meretur fauorem, hæc est vera rō, Intellige tamē
de delictis consistentibus in faciēdo, secus si in nō faciēdo fm
Ang. qui ad hoc tex. allegat in l. pupillus. §. adeo. quib. ex caus. in
po. ea. & facit vltra eum. l. fi. C. si aduer. delictū. & l. j. C. in quib.
cau. resti. in inte. non est necessaria. vbi minor nō incidit in de-
lictum, quod consistit in non faciendo, licèt secus quando in
faciendo, vt l. auxilium. §. in delictis. de mino. & ita sufficiunt.

ADDITIO.

a ¶ Tene menti. Bald. consil. 128. j. lib. tenet quòd ipso reuertente ad sanos mores non sit necesse aliquo decreto iudicis.

LEX VII.

Imposſibilis. Conditio impossibilis vitiat stipula
tionem. Sed conditio necessaria nec
vitiat, nec suspendit. h. d. Vitiat enim alios ꝯctus, vt l. non solū.
s̄. tit. j. & ibi ponitur ratio in fine, vitiat etiam liberationem, li-
cèt sit fauorabilis, nō sic in modo impossibili. quod dic vt not.
gl. l. cum donationes. C. de transac.

LEX VIII.

1 *Dies apposita conditioni valida dependenti ex voluntate promissoris, cen setur repetita in promissione: secus si conditio sit inualida vel ex volun tate promissoris non dependeat.*

2 *Tempus si fuit appositum in promissione ista, puta promittis mihi decem in Calendis si digito cœlum non tetigeris licèt ista conditio sit superflua, nec suspendat, dies tamen Calendarum appositus in promissione eam suspē dit, vt ante ipsam agi non possit, licèt obligatio sit nata.*

3 *Quando negatiua est causa actionis danda, ille qui agit, & in negatiua se fundat, necesse habet eam probare.*

4 *Negatiua qualiter probetur eo casu quo incumbit onus probandi.*

1 In illa stipulatione. † Dies apposi-
ta ꝯdōni vali-
dæ dependenti ex voluntate ꝓmissoris, censet repe-
tita in ꝓmissione, secus si ꝯdō sit inualida vel ex vo
luntate ꝓmissoris nō depēdeat. h. d. illa l. cū l. hoc iure. j. e. q̄ so-
let legi cū ista, qa sibi ꝯtrat a ꝯtrio sensu illius l. & primo loquit
qn̄ ꝯdō erat valida & dependebat ex volūtate ꝓmissoris, vsque
ibi (sed cum eo.) Scd̄o qn̄ erat inualida. Tertio in l. hoc iure.
qn̄ non dependebat ex voluntate ꝓmissoris, sed ex casu fortui-
to, non tū per eam veniebat aliquid implendū vel dandum sti
pulatori, puta si non iueris Romam intra mensem, promittis
mihi dare centū? Nam si an̄ lapsum mēsis peruenerit tibi tale
impedimentum, ꝙ ire non potes, statim agere possum nō ex-
pectato fine mensis, sicut qn̄ dependet a casu fortuito, cùm sit
eadem rō, & hoc vr̄ sentire Ang. qd placet. ¶ In gl. sup l. hoc iu-
re. ibi, quia Stichum dare sicut & decem, in eius facto consistit,
hæc vera & cōiter tenetur per oēs, limitando tū, vt s̄. dixi, ꝙ in
l. in illa. ꝯditio dandi Stichum, pendet ex facto promissoris, &
continebat aliquid dari stipulatori, sicut promissio de dando
decē: ideo pp similitudinem, quam habent inuicem, tp̄s appo
situm in cōditione, censetur repetitum in promissione, sed in
l. hoc iure. cōditio nō dependebat ex parte promissoris, & posi
to ꝙ dependeret, nō continebat aliqd dari vel fieri stipulatori,
ideo tps appositū in cōditione, nō censet repetitum in promis
sione, cū qua non habet similitudinem, ideo statim ꝙ constat
ꝯdōnem non posse deficere, agi pōt ē t ante diē appositam in
ꝯdōne. Rō vero secundi casus. l. in illa. cōsistit in hoc, ꝙ illa cō-
ditio, si in calendis digito cęlū non tetigeris, cum sit necessaria,
habetur pro non apposita, quia non suspendit dispōnem, vt s̄.
l. proxi. & eodem modo tp̄s in ea appositum, & per ꝯn̄s non p̄t
videri repetitum in promissione, & rō probatur in l. si in diē.
§. fi. de condi. & demon. cum ibi not. & idem esset in casu pri-
mo: istius l. si Stichus erat mortuus tp̄e stipl̄onis, qa illa cōdō, si
Stichum non dederis, tunc est necessaria, & hr̄ pro non apposi-
ta, nec expectaret tp̄s calēdarū, & hoc voluit gl. fi. in l. hoc iure.
¶ Sed nunc extra glo. ꝓ declaratione harū legum opp. primo ꝯ
primum casum l. in illa. de. l. cū stipulatus sim mihi a Proculo.
j. eo. Sol. breuiter stipl̄o ad decē committitur mero iure statim
mortuo Sticho, vt in l. ꝯtria. sed non p̄nt peti ante calēdas, & ita
intelligo hic, & ēt ibi no. Sed ꝯ ꝙ ēt mero iure non cōmittatur
ante diē. j. e. l. insulam. j. biduū & in cōmissum, & de cle. li. vj. in
prin. Sol. ad pęnam ꝯuentionalē cōmittit statim, vt dixi, sed ad
interesse, qd̄ dr̄ pęna legalis vel ad aliam legalē pœnā non com
mitti t, nisi elapso tp̄e apposito in condōne, vt in iuribus ꝯtris.
¶ Tertio opp. ad primū casum, ꝙ si mortuus est Stichus ante
calendas, ēt post calendas non poterit agi ad decem, vt j. e. l. si
homo mortuus. cuius ꝯtriū vult iste tex. Sol. ibi Stichus fuit pro-
missus, & si nō daret, fuit ꝓmissa pena, quo casu intelli̇r ꝓmissa
si fuit in mora dandi Stichū, sed si decessit aū morā, nō potest
amodo in morā incidere, ideo deficit ꝯdō sub qua pœna fuit
ꝓmissa, hic verò Stichus nō fuit promissus, sed appositus in cō
ditione, ideo non poterat mora cōmitti, vt non esset in obliga
tione vel petitione, & vbi nulla petitio, ibi nulla mora, vt j. e. l.
pupillus. non ergo decē p̄nt videri promissa si fuit in mora dā-
di Stichum, sed so. ū in euentū cōdōnis si nō det, & ista ꝯdō ex
titit, ideo p̄nt peti, & ꝑ hoc probat gl. in l. si decesserit. q. latilda.
eog. quæ loquit ꝯ istum, nec considerat distinctionē prædictā.
¶ Hic adhuc opp. ꝙ non expectet tp̄s, sed statim poterit agi mor
tuo Sticho ꝑ l. in lege. §. si domus. s̄. loca. Hoc non formant hic
istud contrariū, sed Bar. vr̄ ibi dicere, ꝙ hic in ꝯctu stricti iuris,
ibi in bonæfidei, qd̄ non placet, ꝑ l. Item quærit. §. si lege. in fi. e.
tit. vbi expectatur ēt in bonæfidei, vnde solue & melius, & tene
menti, ꝙ ibi facto debitoris contigerat, vt conditio non posset
existere, hic nō, & ideo vr̄ dicendum per illum tex. ꝙ si promis
sor occidisset Stichum ante calendas, posset statim conueniri
a ad decē. Tene menti, quia est singularis limitatio. ᵃ ¶ Vltimò
ad idem oppo ꝙ non expectetur tp̄s de l. si quis hæres ita stipu
latus. in pe. cliar s̄. de acq hær. Sol. ibi in hæreditate, quæ nō re-
cipit diem vt in l. hæreditas eo die de hære. instit. ¶ Contra secū
dum casum. l. in illa. op. ꝙ ꝯdō sit inutilis, tn̄ expectetur tp̄s, per
id qd habet in tex. & gl de cōdi. & demon. l. si ita legatum. Sol.
a † & tene menti, illa limitat & declarat istas leges, qa loquuntur
qn̄ tp̄s fuit appositū in cōditione, & quærit an videat repetitū
in ꝓmissione, quo casu distinguit, vt in istis ll. Sed si fuit apposi
tū in ꝓmissione ipsa, puta ꝓmittis mihi decē ī calēdis si digito
cęlū nō tetigeris, licèt ista ꝯdō sit necessaria & supflua, nec su-
spēdat, dies tn̄ calēdarū appositus ī ꝓmissione eā suspendit, vt
an̄ ipsum agi nō poterit, licèt obligō sit nata, ita loqt̄ ibi. ¶ Cō
tra l. hoc iure. op. vltimò ꝙ nō poterit agi an̄ diē licèt cōdō sit
casualis, ꝑ l. in j. d. ꝯd. & de. Sol. verū eēt si fuisset apposita dictio,
tūc, q̄ dnotat extremitatē tp̄is, vt si Titi⁹ nō venerit ī Italiā an̄ calē
das, tūc ꝓmittis mihi x. nā posset agi an̄ calēdas, licèt certū esset
cum

ADDITIO.

a ¶ Limitatio. Quæ non placet D. Alex. vt hic per ipsum.

cum nec venisse, nec amodo venire posse, nisi finitis Calendis, vt infra e. l. qui ante Calendas & l. stipʼones non diuidunt. §. pe. ¶ Ex his oībus collige distinctionem, vt no. Bar. in l. si ita stipu-
3 latus. in iiij. q. prin. j. eo. ¶ † Vltimò collige ex l. hoc iure. ad qđ semp alleg. ꝙ qñ negatiua est cā actionis dandę, ille q agit, & in negatiua se fundat, necesse habet eam probare, ꝯ regulam, quę est, ꝙ negatiua non pōt probari, & neganti non incūbit onus probandi, vt in l. actor. C. de proba. Istū articulum plenè & no. examinat Bar. hic inducendo ad plures q̄ōnes, & habuit originem a dicto Inn. in c. super his. de accus. & gl. & Cy. in l. ij. C. de iure emph. & Ang. limitat q̄dā dicta Bar. sed eius limitationes satis colligunt ex verbis & dictis Bar. sed non certo, dic vt hic p
4 eum. † Qualiter aūt probetur negatiua eo casu, quo incumbit onus ꝓbandi, Bar. hic dicit p explorationē fiendā offic. iud. l. cū quidam. in fi. cīt l. seq. de leg. ij. Ioan. An. in solutione q̄ōnis positæ in regula Infamibus, & sup regula sine possessione, in mercurialib. dicit aliqñ eam posse ꝓbari per famā viciniæ, vt si opponitur electio defectus natalium vel ætatis, dic vt ibi &c.

LEX IX.

1 *Conditio si alteri non dederis, quando videtur existere.*
2 *Ille qui non habet actionem, quòd possit agere quando sperat ipsam acquirere statim facta contestatione.*
3 *Quid è conuerso si tempore litis contest. habebam actionem, & post contestationem extinguatur.*
4 *In perplexis fallit regula Legistarum, & Dialecticorum.*

1 SI Titius. ¶ † Conditio si alteri non dederis videtur existere eo ipso, ꝙ super ꝓmissione mihi facta sub illa ꝯdōne lis ꝯtest. sit, si ēt illi erat facta similis promissio sub ꝯ̄ria ꝯditione, si nō daretur mihi. h. d. ista mirabilis l. ¶ In tex. ibi {finem dādi} i. facultatem dandi & excludendi alterum, postquam enim alter contestatus est litem super promissione sibi facta, hoc modo perdit promissor facultatem dandi alteri, & excludendi eū, quia deficit conditio promissionis alterius: vt si huic litem cōtestando fuisset datus, & purificetur obligatio istius litem contest. & debet sequi cōdemnatoria ac si obligatio fuisset a prin.
2 pura. ¶ † In glo. magna, in prin. ibi. {& tunc in ipsa contesta-
a tione incipit ei cōpetere actio.} & sic no. & ad hoc allegat ᵃ iste tex. cum glo. ꝙ ille, qui non habet actionem, nihilominus agere potest qñ sperat ipsam acquirere statim facta contestatione, vt patebit ex sequentib. & hoc siue sperat eam acquirere ad id, ad qđ nunc agit, siue nō ad illud, sed ad pœnā, vt in l. nuda. de ꝯhen. stipu. s̄m vnū intellectū, & fiat contestatio de facto, qa de iure non potest fieri, & extra istos casus qui nō habet actionem, non admittitur ad agendū, etiā de facto, quia aduersarius non tenetur respōdere libello suo, cum ista exceptio impediat lit. contest. vt not. Bar. in l. nam & postea. de iureiur. quinimmò ēt a aduersario non opponente si iudex videt eū agere sine actione, ex officio potest eum repellere, vt no. glo. in l. vbi pactum. C. de transact. sed in duob. casibus præcedentibus compellitur respondere libello: & ita intellige hanc glo. licèt extra istos casos non cōpellatur respondere: si tñ sponte respondit, valet iu-
b dicium, ᵇ & si ꝯdēnabitur licèt de facto, valebit sñia, vt in l. cū putarem. §. fam. ercis. si tñ actori superueniat ius post lit. cōtest. ex causa de præterito licèt egisset de facto, & conte. fuisset facta de facto, sñia in ꝯdēnatoriā proferretur de iure, per l. si in rem. §. fi. s̄. de pig. act. & ita contingit in casu huius l. ex quo apparet, ꝙ sine alio libello virtute primi poterat iste promissor ꝯdēnari, licèt Ray. de For. dixerit ꝯ̄rium per l. nō potest videri. s̄. de iudi. sed non obst. quia ibi qñ superuenit post litem contest. non ex causa de præterito, sed habente originem post contest. quia tunc absoluitur a primo iudicio, & poterit inchoari, s̄m quod hic non erat necesse. Est & alius casus, in quo potest sequi condemnatoria de iure, licèt non superuenit ius post lit. contesta. vt si semel habui ꝯ̄ te actionē, quæ postea fuit perempta dolo tui, vel alterius, & tu suscipis iudiciū, perinde habetur ac si nō fuisset extīcta, qa si ꝓbo me habuisse actionē, ꝯdēnaberis, licet alia actio nō supuenit, iste est casus in l. elegāter. §. pe. s̄. de dolo.
3 & in l. Iul. §. q̄siuī. ad exhibēdū. † Quid aūt e ꝯuerso si tpe lit. cōtest. habebā actionē, & post ꝯtest. illa perimit vel extinguit? Dic ꝙ si illa sit facto tuo, nihilominus ꝯdemnaberis, vt l. post acceptū. de iudi. ass absoluens, vt in l. si ꝯstante. §. fi. sol. matr. & per hoc iste articulus clarius remanet expeditus, q̄ expediat Barto. ¶ Sed quid si post datum libellum per vnum, promissor antequam respondeat, tradat alteri vel illum excludat & suam cōdemnationem deficere faciat? Rñdeo si erat iussus libello rñdere, ꝙ habeatur rñsio ꝓ facta, & nihil sibi prodest, nec nocet actori, quia per illum stetit quominus contestaret, per l. cum qui. §. munerarū. in fi. s̄. si quis cau. & per l. nō iusta. C. ad Trebel. cum simi. aliàs excludet agentem, & non cogeretur cōtestari, quia poterat grauificare cui volebat, vt in vlti. glo. ¶ In glo. ibi. {respondeo} imò potest intelligi: imò scilicet habet actionē p l. quam glo. allegat. j. eo. l. si decem cum petiero. per quam glo. sentit ꝙ illa ꝯdō, si Titio non dederis, dabis mihi, ꝙ potius intelligatur posita ad excusationem obligationis, q̄ ad suspendendum eius substantiam, sicut in casu illius l. sed tunc ista gl. ꝯ̄rariatur sibiipsi in eo quod dicit in princ. qa contestatio non fieret de facto, sed de iure, ꝑterea l. quam alle. loquitur qñ fuit apposita dictio, cum, hic qñ dictio, si. Nam & in casu illius l. si fieret promissio de dando decem si petiero, esset ꝯdōnalis, vt ibi no. dicas ergo ꝙ actio non erat nata, tñ admittitur ad agēdum, ēt aduersario inuito, per rōnem quam. s̄. dixi. ¶ In gl. ibi
4 {sol. speciale in perplexis.} hæc vera † vō allegatur iste tex. cum gl. ꝙ in perplexis fallit regula legistarum & dialecticorum. Resultat aūt hæc perplexitas, ꝙ vtriq; illorum erat facta promissio sub ꝯ̄rijs ꝯdōnibus, sed si non fuisset facta nisi vni dando fundum si non daretur alteri, tunc haberet locum l. ꝯ̄ria, ꝙ nō posset agi quousque discerneret promissorem posse alteri dare. & hæc est vera solutio, nec est curandum an sit diuersitas rerum, & identitatis personæ, vt dabis mihi decem si non dederis fundum, vel econuerso identitas rei & diuersitas personarum, vt dabis mihi fundum si eum non dederis Titio, vel diuersitas rerum, & personarum, vt dabis mihi fundum si decem non dederis Titio. Nam in oībus istis, ꝗ nō potest agi quousque desinat posse dare id, quod erat in condōne, nisi esset in vltima voluntate, vt ibi habetur, sed qñ vtriq; facta est promissio, resultat perplexitas, quam ista l. dissoluit, vt io ea habetur. Cum. n. promissor reseruauerit potestatem dissoluendi, nō est verisile ꝙ nunquam velit dissoluere, ꝙ nec alicui ipsorū obligetur, ideo lex præsumit ꝙ neutri ipsorū vnquam daret, & ex hoc resultet perplexitas, quam ista l. voluit dissoluere. Pe. autē dixit, ꝙ isti hōr vt duo rei credendi, nimirum si locus est præoccupationi per contestatoonē, & sic innuit ꝙ promissio cuiuslibet eorum sit pura, quod falsum est. ¶ Sed si quæritur an poterunt dici duo rei credendi, Barto. dicit, ꝙ non, quia non pñt concurrere eodem tpe in eadem obligatione. Contrarium vr̄ posse dici, nam promissore mortuo antequam alteri dederit, vel per alterum fuerit lis contestata, vr̄ existere ꝯdō vtriusque promissionis, quia ius implendi vel faciēdi deficere illam conditionem non vr̄ transmitti ad eius hæredem per ea quæ no. in l. si decem cum petiero. j. e. & tūc si ambæ promissiones sic purificatæ concurrunt ambo in eadem obligatione ad eādem rem, & sic erunt duo rei credendi simul & si eodem tpe fuerint stipulati, similiter tūc locus erit præoccupationi, vt j. de duo. reis. l. ij. & intelligo istam l. dum loquitur qñ non fuit appositum tp̄s dandi alteri, quo casu vt desinat possideri, oporteret expectare mortem alterius, quod est odiosum, & idem si fuit appositum tp̄s mortis, vt si non dederis Titio quousq; vixerit, sed si fuisset appositum certum tp̄s, vt si non dederis Titio intra annum, & econuerso, tunc credo l. illam nō habere locum, vt alter possit ꝑoccupare per contest. sed debebit expectare lapsum tēporis, & sic desinat posse dari, & impleatur ꝯdō formaliter, & prius agi non potest, & per hoc adduco bonum tex. cum gl. qui quasi probat ad literam, & in l. cū tale. §. Meuiæ. de cond. & demon. & elapso tpe stipulatio cuiuslibet istorum erit purificata, & quilibet eorum poterit agere de iure, & tunc si sunt duo rei credendi, quia simul fuerit sic stipulati, melior erit conditio præoccupantis per litis contest. vt j. de duo. re. l. ij. in fi. Idem vr̄ si diuersis temporibus, & vnus sciat de stipʼone alterius, quia cūm vna fiat sub cōmemoratione alterius, videtur factæ codē tēpore, & erūt duo rei, prout Pet. intelligit hāc l. sed si nō essent duo rei, nō esset melior cōditio ꝑoccupātis, sed quilibet ageret ad solidū fundū, & vni daretur fundus, alteri æstimatio, & sic ista de duobus reis nō haberēt locū, & ista nō tāgūtur p doc. mī sunt necessaria, hic nō sunt alia.

ADDITIONES.

a ¶ Iste tex. Adde aliū in l. si plurib. de lega. j. s̄m intellectum gl. si quem approbat Imo. Ange. Petr. licèt Bar. aliter sentiat.

b ¶ Valet iudicium. Intellige qñ actio fuit simul nata, sed postea extincta ipso iure, secus si nunquā fuisset nata, s̄m Mathe. not. hiis. sol. j.

LEX X.

Filius. Quid si pater non fuit reuersus? Rñdeo acquirit filio qđ dic vt plenè no. in l. ii. C. de seu. pastis.

LEX XI.

Si ita stipulatus. Quādo alternatiua cadit inter plus & minus, non facit vtrūq; esse in obligatione, sed id tñ qđ minus est. h. d. Vel sic, In alternatiua quantitatis vel tpis qđ minus est, in obligatione est. h. d. sed q̄ est rō huius l. rñdeo, cū electio sit debitoris, verisile est, & etia ius ita ꝑsumit, ꝙ debeat eligere id qđ minus est, & nō expedit inducere vt qđ maius est, sit in obligatione, qa licèt esset sup fluū post obligatio. verisil nō haberet executionē. Ex hoc sequitur, ꝙ nō sic esset si electio esset stipulatoris. Sed qd erit tūc in obligatione? vr̄ a ꝯ̄rio sensu ꝙ id qđ est maius, qa est verisile, ꝙ illud eliget. Pet. rō & Cy. in l. cū quidā. C. de ver. sig. dicit ꝙ vtrūq; erit in obligatione, p l. planè. §. fi. de leg. j. ¶ Ad rōnem factā in ꝯ̄rium rñd. vt no. Bar. j. e. l. si duo. circa fi. ti. itē limitat qñ non subest aliqua cā, pp quam debeat potius eligere quod maius est q̄ id qđ minus, alias vtrūque esset in obligatione, vt si promisisti mihi dare decem hic, vel quinque Parisijs, qa cōmodius

modius est sibi hic dare decem, q̄ ibi quinque, & idem si alter-
natiua caderet inter species, quarũ vna esset melior altera, quia
posset habere affectionē ad minorem, & potius vellet dare ma
iorē, vt j. de noua. l. si is cui, & ibi vide per glo. & Bart. & ex ista
l. colligitur ratio. l. inter stipulantē §. si stipulantis j. eo. si stipu-
lor a te decē aut quinque, & tu respōdes, promitto quinque,
valet stipulatio, licet secus in speciebus, quia si simpliciter pro-
mitteres vel etiā decē, aut quinque, non tenereris nisi in quin-
que, quasi illa videantur electa ab ipso principio, quia sic tibi
expediat. sed istud inducebā aliās ad quæstionē Bononiæ, vbi
est statutũ, q̄ si clericus agat contra laicũ in curia seculari, non
gaudeat beneficio statutorum, sed seruetur sibi ius canonicũ,
si laicus noluerit, sicut seruaretur laico agēti contra clericum
in curia spirituali, & hoc tam in causa principali, q̄ appellatio
nis. Egit clericus contra laicũ in seculari curia, & obtinuit, lai-
cus appellauit, & infra tēpus præfixũ a statuto non fuit prose-
cutus appellationē, dicebat clericus appellationē desertam ex
forma statuti, laicus dicebat velle obseruare ius cōe s̄m quod
non erat deserta. Replicabā quod hoc debuit dicere, & agere
antequam liberetur tempus statuti, cum esset in sua electione,
ar. l. j. C. de satisdan. ibi dum dicit, & vicj. cōtrariũ dicebā quia
hoc posset procedere in his in quibus posset esse dubiũ quid
magis expediret reo, sed hoc est clarũ q̄ magis sibi expedit ser-
uari ius canonicũ qđ tribuit maius tp̄s, ergo illā partē v̄r ele-
a gisse a principio præsumptione iuris, [a] arg. huius l. cum sim.

ADDITIO.

a ¶ Arg. huius. l. d. Alex. dicit quòd hic tex. nō probat deci. Pau. seq. sed quòd sua decisio est vera alia ratione, de qua hic per ipsum.

LEX XII.

1 *Promittens ante mensem Ianuarij proximè futuri, intelligitur scilicet finitũ.*
2 *Si vnus dicit ante Calendas, alter post Calendas, vel vnus dixit ante mensem Martij, alter post mensem Martij, qualiter reducātur ad cōcordiā.*
3 *Qui promisit dare ante calendas, potest dare quando vult, & quid si promisit dare Calendis.*
4 *Si datus est alicui terminus ad quid faciendum vsque ad talem diem, quod qualibet die termini poterit istud facere, & si facit ante vltimum diem, debet facere partem aduersam citari.*
5 *Si datus est terminus reo sex dierum ad comparendum, duo pro primo, duo pro secundo, duo pro tertio, & vltimo peremptorio, & reus comparuit in primo termino, actor vero non cōparuit: in secundo uerò uel tertio termino reus non comparuit, sed actor sic, quis eorum dicatur contumax.*

1 QVi ante Calendas. † Glo. s. intelligit
istam. l. quantũ
ad tp̄s, qđ est añ diem calendarum, qa illo tp̄e non
pōt agere stipulator, siue fuit stipulatus añ Calēdas
dari, siue in Calendis, sed quantum ad diem Calendarum gl.
vult q̄ sit dr̄ia, qa primo casu poterit agere in diē Calendarũ,
qa non habuit reus terminum, nisi pro tp̄e qđ est ante Calen-
das, sed in scđo casu non poterit agere nisi finito illo die, sicut
qui stipulatur hoc anno, nō pōt agere nisi eo finito, vt l. q hoc
anno. j. eo. ¶ Tu dic breuiter, q̄ ēt in primo casu non pōt agere
nisi finito die Calēdarũ, qa ista verba, añ Calendas, intelligun
tur fauore debitoris, vt maiorē habeat dilationē. s. post finitas,
& sic ēt dies Calēdarum includitur in termino, tex. est de hoc
expressus. j. eo. l. stipulationes non diui. §. si qs ita post Calendas,
2 in fi. † per hoc vĩ, q̄ q̄ si promisisti mihi añ mensem Ianuarij
pximè futuri, q̄ hoc intelligatur. s. finitum, & sic totus mensis
Ianuarij cedit in termino, & añ lapsum termini nō potest agi:
qđ ppetuo tene menti, & ad hoc qđ not. Bart. in l. ij. §. creditũ,
si cer. pe. quilibet tñ prima facie diceret ɔ̄riũ, q ergo vult men-
sem Ianuarij non contineri, dicat añ mensem Ianuarij inchoa
tum, sed si diceret ante Calendas Ianuarij, tunc poterit agere
finito primo die. Tene menti, & inducitur istud ad concordiā
testium, quorum vnus dixit ante Calēdas, alter dixit post Ca-
lēndas. Vel vnus dixit añ mensem Martij, alter post mensem
Martij, vt ideo sint isti ɔ̄rij, an poterunt reduci ad cōcordiam
hoc mō, dum primus dixit añ mensem vel añ Calendas, intel-
ligatur. s. finitum vel finitas, & dũ alter dixit post Calendas vel
mensem, intelligantur. s. inchoatum vel inchoatas, & sic viden-
tur dicere idem, quæ concordia an qñ fieri debeat, dic vt per
3 Bar. in d. §. creditum. ¶ † Sed quid si debitor vult spontè solue-
re añ terminum, an sit dr̄ia inter istas stipulationes? Bart. q̄ sic,
quia si pmisit dare ante Calendas, potest indistinctè dare qñ
vult per tex. j̄. de manu. testa. l. si ita fuerit libertas, circa fi. sed si
promisit dare Calendis. i. in die Calendarum, non potest dare
añ illam diem, si tp̄s erat appositum fauore creditoris, vt in l.
fideicom. § cum Pollidius, de vsu. & l. si ita relictum. §. Pegasus,
a de leg. ij. secus fauore [a] debitoris, & ita intelligr l. stipulatio. §. inter
4 certam. j. e. † & ista inducũtur ad q̄ōnem, si datus est alicui ter-
minus ad aliquid faciendum vsq; ad octo dies, vel vsque ad ta
lem diem, q̄ qualibet die termini poterit istud facere, si tñ fa-
cit añ vltimam diem debet facere partem aduersam [b] citari,
quia non habuit comparere añ vltimam diem, cum non esset
verisile q̄ ille vellet accelerare, sed potius congaudere toto ter
mino: sed si illud faciat vltimo die, non habet necesse facere ci-
tari alteram partem, quia illa dies interpellat eam, & h. d. Bart
in d. l. Item illa. de consti. pecu. vbi omnino vide, & etiam gl or-
5 dinaria in clem. quamuis. de appel. ¶ † Tangit etiam hic Bar.
vna quæstionem vulgarem, licet extra propositum huius l. qa
nihil faciat ad materiam, si datus est terminus reo sex dierum
ad comparendum, duo pro primo, duo pro secundo, duo pro
tertio & vltimo peremptorio, & reus comparuit in primo ter-
mino, actor verò non comparuit. In secundo verò vel tertio
termino reus non comparuit, sed actor sic, quis eorum dica-
tur contumax. & Iaco. de Are. tenuit q̄ reus, quia vltima mo-
ra nocet, vt supra de pen. & commod. rei vend. l. illud. & ita te-
nuit Spec. in tit. de citatione. §. viso. vers. quid si in primo.
Barto. tenuit contrarium, & etiam Ioann. Andr. in additio.
Specu. in d. vers. quid si in primo. licet Bar. non alleget, dicens,
q̄ secundus terminus videtur datus in defectum primi, scilicet
si reus in primo termino non comparuit, & tertius in defectũ
secundi. Si ergo reus comparuit in primo, cessat secũdus & ter-
tius, & habentur pro non datis, debuit ergo actor comparere
in illo primo, & videre an reus compareat, quod cùm non fe-
a cit, [a] circunducitur edictum citatorium, & expedit ipsum de
nouo citari, vt in l. post edictum. §. j. & ij. supra de iudi. & actor
debet condemnari in expensis, in c. j. de dolo & contum. lib. vj.
& no. in l. sancimus. C. de iudi.

ADDITIO.

a ¶ Circunducit. Adde Bal. in auth. ei qui iurat. C. de bon. auct. iud. poss. in l. cōsentaneum. C. quomodo, & quando iudex. cautela tamen est, q̄ comparens nō recedat, nisi licētiatus à iudice per iura hic alleg. per D. Alex. cui ad le q̄, si talis iniuste fuerit licentiatus per iudicem, q̄ poterit tanquam contumax excommunicari, secundum D. de Rota, decis. suis de dol. & cont. decis. incip. ubi pars est iniustè licentiata, aliqui tamen contra.

LEX XIII.

1 *Stipulatio continens factum quando committatur.*
2 *Casus in quo potest quis compelli ad factum.*
3 *Si debitor suscepit in se periculum, vel sua culpa ruit quod fecerat, an teneatur iterum reficere pro eadem pecunia, & suis expensis.*
4 *Si data est dilatio ad producendum testes, & in vltima vel penultima die produxit testes qui non fuerunt examinati, & propter hoc recesserunt, an debeat dari iterata integra dilatio.*
5 *Quando restituitur tempus impedimenti, an restituatur in totum, an pro tempore impedimenti.*

1 SI ita Stipulatus. ¶ † Stipulatio con-
tinēs factum cōmit-
tiĩ postquā transiuit tantũ tp̄s intra qđ potuit expe
diri, & non fuit expeditum. Item si pp impedimen
tum vel casum superuenientem aufert totũ cōmodum dila-
tionis, debet tota dilatio reintegrari. h. d. cum l. seq. & semper al
leg. ad hoc vltimũ. Istam prima l. intelligo qñ qs vellet agere ad
interesse, quia opus nō est factũ, quo casu distinguit. Aut vult
agere ad interesse totale, & nō potest nisi finito tp̄e, vt hic. Aut
ad interesse particulare, qa non est inchoatum, & tunc nō ha-
bet necesse expectare lapsum totius temporis, vt l. stipulationes nō
diui. §. plane. j̄. ead. l. de quo glo. opponit, sed si stipulator vel-
a let agere ad ipsum factum, quod est in obligatione, no video [a]
quare non possit agere statim ante lapsum temporis, vt con-
2 demnetur ad faciendum, cum obligatio sit pura. † & sic est ca
sus, in quo poterit præcise compelli ad factũ, & cōpelletur, alĩs
transacto tēpore quo potuit fieri, fiat executio ad interesse, per
ea quæ not glo. in l. ij. §. Item si in facto. supra e. nec sufficeret q̄
lapsum esset tantum tempus, q̄amodo certum est fieri nō pos
se, & sic poterit agi ad interesse antequam labatur integrum tē
pus, quod erat necessarium ad constructionem domus, vt in-
fra e. l. insulam. intra biennium, nec etiam committitur stipu-
latio ipso iure ad totale interesse, licet secus ad pœnam conuen
tionalem, vt infra e. l. si stipulatus sim mihi a Proculo. & dixi
supra e. l. in illa stipulatione. patet etiam ex ista l. q̄ lapsus illius
temporis taciti & legalis, quod inest in stipulatione facti, inter
pellat promissorem, & constituit ipsum in mora sine alia in-
terpellatione, vt succedat obligatio ad interesse, quod patet, qa
elapso termino statim potest agi, vt hic, & infra eo. l. si insula.
& hoc in facto habente tractum successiuum, vt facere domũ,
sed si instantaneum, vt tradere fundum vel restituere, dico, q̄
tunc inest aliquod tempus tacitum, & sic est necessaria inter-
pellatio, vt debitor constituatur in mora, & succedit obligatio
ad æstimationem, sicut in obligatione dandi non est in mora
ante interpellationē, vt infra e. l. si ex legati cā. cũ hæc sit eadem
3 rō. ¶ † Contra l. seq. gl. oppo. de l. Marius. §. locã. & soluit q̄ hic
debitor suscepit in se periculum, vel sui culpa ruit quod fece-
rat, aliàs stipulatoris esset periculũ, vt in cōtrario, & sic innuit
ista gl. quod tunc debitor esset liberatus, & non teneretur am-
plius reficere, cuius contrarium ista l. innuit. Tu dic ɔ̄trium, q̄
nō est liberatus si ruit antequam esset opus completum, quia
nondum

ADDITIO.

a ¶ Non video. Hoc non placet D. Alex. ut hic per ipsum.

nōdum fecerat qđ promiserat per l. si ff quadringenta. §. quæ-
dam. ad legem falcidiam, ideo tenetur iterato reficere siue fuit
in culpa, siue non, & debet habere integrum tēpus, & ita intel-
ligat ista l. Sed si quæritur cuius expensis debeat reficere, & an pro
eadem pecunia, quæ fuit sibi data pro opere fiendo, tūc ꝓcedit
distinctio gl. q̃a si suscepit in se periculū, vel sui culpa fuit, quia
malum fecerat fundū, vel vitio operis, tunc debebit reficere ꝑ
eadē pecunia & suis expensis: aſs expēsis stipulatoris, vt in l. ma
4 ritus. & ita Bar. ibi, melius, q̃ hic declarat. † Vltimo tex. iste sem
per alleg. ad q̄onem si data est dilatio ad producendū testes, &
in vltima vel penultima die produxi testes, q non fuerunt exa-
minati a iudice vel examinatore, & pp hoc recesserunt, ꝙ de-
beat dari iterata integra dilatio, quia impedimentū illius diei
abstulit cōmodū totius dilationis. debes tñ scire, ꝙ intra sequē
tem dilationem poterit producere illos testes, quos tunc pro-
duxerat, non autem alios de nouo, quia in illis fuit impeditus,
nō in istis, & ita singulariter not. per Doc. in l. admonēdi. de iu
5 reiu. per tex. dum ibi dicit, quibus nunc solis vsurus. ¶ † Debes
etiam scire, ꝙ qñ restituitur tempus impedimenti, seu propter
a impedimentū alicuius parui tpis si fit restitutio [a] per l. tunc fit
ad totum integrum tempus: sed si fiat beneficio restitutionis
in integrū, de iure speciali non fit nisi ad tps in quanto fuit im-
peditus, vt l. ab hostibus. §. ꝙ simplr. qui ex caus. ma. & ita elegā
ter dixit gl. ord. in c. si electio. de elect. li. vj. in vlt. glo. dicit ēt Bar.
hic vnum no. ꝙ tunc reintegratur tempus qñ opus fiendū es-
set idem factum scdo tempore facto in primo, vt io domo: aſs
secus, vt si aliquis ꝓmisit mihi seruire ꝓ vno anno ab ista die
& ipse fuit impeditus pro isto anno, & vellet mihi seruire an-
no sequenti pro eadē mercede, non teneor recipere, quia aliud
est seruitiū primi temporis, aliud secundi, cū cōstat in operis,
quæ variantur ex tempore, vt in l. si nō sortē. §. libertus. de ꝯdi.
indeb. & alleg. ad hoc tex. singularis in l. si vsusfructus mihi in
biennium. ff. de vsufruc. leg. quod no. pro potestatibus electis ꝓ
certo & speciali tempore, vt si in illo fuerint impediti, nō pote
b runt seruire virtute eiusdem electionis pro alio tpe, [b] & vide
ꝙ idem Bar. no. infra ad Turpillia. l. in sena. §. fi.

ADDITIONES.

a ¶ Restitutio. Adde quæ posui in l. fi. ff. de ferus. in apostill. ad Bartol. ibi, & hic.
b ¶ Alio tempore. Adde Bar. in l. si perius. ff. de ope. no. nunc. in x. q. & in l. si vno. §. cum quid. ff. loc. Bal. in l. liberti. C. de ope. lib. Ant. de But. in c. fi. de iudi.

LEX XV.

Si Stichum. ¶ Si vna ex rebus alternatiuè promissis
efficiatur stipulatoris, reliqua sola rema
net in obligatione. h. d. qd intellige qō efficitur stipulatoris ex
alia causa, q̃ ex illa stipulatione alternatiua, siue ab alio fuerit
stipulator consequutus dñium, siue ab eodē promissore. Si eñi
ex stiplone alternatiua fuisset sibi soluta, clarum est, ꝙ tota ob-
ligatio esset extincta, ēt quo ad alteram, quia licet stipulatio al
ternatiua videatur esse duplex, respectu rerū ambæ sunt in ob-
ligatione, respectu tñ solutionis dr̃ vna, quia sufficit vnū solue
re, vt tota obligatio extinguatur, vt no. in l. si ex toto. §. j. & l. si il
lud. de leg. ij. In tex. ibi. {reliquus debetur,} subaudi præcisè. Sed
anteq̃ alter esset effectus meus, neuter erat præcise in obligatio-
ne, & pone exemplum, ꝙ promisisti mihi Stichū, qui erat alte-
rius, tenet ergo promissio vt tenearis illum redimere si nō vis
dare Stichum, sed ego emi postea Pāphilū a vero dño, vel fuit
mihi ab eo donatus, quantū est ad hoc, qđ hic dr̃, nō refert ao
ex causa onerosa fuerit effectus meus vel lucratiua, vt in j. glo.
sed q̃tū ad aliū effectum, si postea Pamphilus desierit eē meus,
& dñō ad te puenerit, & ipsum velles soluere, an tenerer reci-
pe? de quo q̃rit gl. seq. in fi. distingueretur an stipulatio fuit in-
terposita ex causa lucratiua, & postea esset effectus meus simili
ter ex causa lucratiua, & tunc extingueretur facultas soluendi
ex prima causa, tam de rigore, q̃ de æquitate per l. qui decem. §.
Stichum. in pño. j. de solu. licèt glo. dicat de rigore non de æqui
tate per illum eundem §. in fi. sed hoc esset verum in obligatio-
ne generis, in qua nulla species est in obligatione, sed in alterna
tiua vtraq; est in obligatione. Vnde desinit semel esse in obliga
tione, quia fuit effectus meus, & ex alia causa lucratiua desinit
esse etiam in solutione per regulam de duabus causis lucrati-
uis, de qua dic vt in l. Mæuia. § duobus. de leg. ij. sed si ambæ es-
sent ex causa onerosa, vel altera illarum cessaret, & posset solui
idem Pamphilus, nec noceret ꝙ interim fuerit meus. Facit ad
hoc l. existimo. infra eodem.

1 *Stipulatio annua an transeat ad hæredes stipulatoris.*
Quid in legato annuo.

a §. Stipulatio. ¶ † Stipulatio annua est vna ꝓ oībus
annis, sed legatum annuum non est
vnum, sed tot dñr, quot annis durabit, quia primo anno est
purū, pro sequentibus ꝯdōnale, & si legatarius decedat, pro an
nis non ceptis, nō trāsmittit ad hæredes, q̃a extincta est ꝯditio.
h. d. Inuestigatio huius §. est vtilis pp plura Primo, quia in stipu
latione annua, cùm illa sit vna, & vnica actio nascatur, ab ipso
principio inspicitur conditio stipulatoris tempore stipulatio-
nis interpositæ. Vnde si tunc erat in patria potestate, acquiri-
tur patri pro omnibus annis, etiam si filius postea emancipet,
vt ff. de do. cau. mor. l. senatus. in fi. & j. eo. l. si filius, non sic in le-
gato annuo, vt ibi in prin. cuiuslibet anni nasceretur obligatio,
ideo si in prin. etiam anni filius esset emancipatus, acquireret
sibi, & non patri. Scdo est vtilitas propter præscriptionem, q̃a
in stipulatione annua incipit præscriptio a tpe stipulationis in
terpositæ; nā si postea nunq̃ soluerent per annos xxx. præscri-
a ptum esset toti obligationi, [a] non solum pro annis præteritis,
sed etiam futuris, non sic in legato annuo, quia non esset præ
scriptum nisi pro primo anno, si duntaxat xxx. essent elapsi,
& si xxxj. tunc pro primo & secundo, si xxxij. tunc etiam pro ter
tio, & sic de singulis, q̃a cum in princ. cuiuslibet anni ortā
fuit noua obligatio & actio, q̃libet per se acquirit vsum. xxx. an
no. pro futuris aūt non inceptis nulla est inchoata p̄scriptio, &
hæc hñr in tex. & gl. per doc. in l. cum notissimi. §. in hu. de p̄sc.
xxx. ann. Tertio ꝯsistit vtilitas q̃rū ad inducēdā morā, nam in
legato annuo cum a prin. cuiuslibet anni nascat̃ noua obliga-
tio & actio, licèt debitor nō soluat, non cōstituit̃ in mora sine
interpellatione, quia idē tps non debet esse causa inducēdæ ob
ligationis, & actionis, & ēt inducendi morā, vt j. eo. l. quoties in
diem. & ibi no. & hoc no. in l. j. de pe. le. si bene inspiciat̃, sed in
stipulatione annua, cū nō multiplicent̃ obligationes in. princ.
cuiuslibet anni, sed semel a principio nata fuit pro oībus, ces-
sat rō prædicta, & ideo lapsus cuiuslibet anni interpellat, & cō-
stituit quē in mora, vt patet in l. ij. C. de iu. emph. & hoc ēt po-
nit Bar. latè in l. ita stipulatus. in ii. q. prin. in qua tractat, ꝙ tps
appositum causa multiplicandæ obligationis ꝯstituit quem in
mora. Quarta vtilitas est s̃m quosdam, q̃a in stiplone annua,
cùm actio sit nata pro oībus annis, pōt agi ab ipso princ. vt ꝗs
ꝯdēnet ad dandum pro oībus annis, licet exactio non fiat nisi
pro portione primi anni, pro sequentib. aūt fiet in prin. cuius-
libet, sed in legatis cū actio nō sit nata nisi ꝓ primo anno, non
pōt agi nisi pro illo. Contrariū tñ tenēt doc. ꝙ ēt in legato idē
sit, vt rōne primi ann. incepti possit agi tā pro illo, q̃ ꝓ futuris,
b vt fiat ꝯdēnatio, non exactio [b] per l. i. C. de fideiuss. qđ dic vt no.
in l. i. & ii. C. de sen. quæ sine cer. quan. pf. & p Bar. in loco ff. alle.
qđ aūt hic dr̃ stiplo est vna, recipit triplicē limitationē, & colli-
git ex distinctione Bar. quā ponit in l. si seruus cōis Mæuii & ca
strensis peculii §. fi. j. de stip. ser. vbi oīno vide, q̃a melius ibi de-
clarat, q̃ hic. ¶ In glo. mag. post prin. ibi, {vel ēt si non fuit di-
2 ctum, tñ intelligitur.} † No. istā gl. sing. ꝙ si stipulor a te annuè
vel singulis annis, non transmittitur ad hæredes meos, nisi de
ipsis fuerit facta expressa mētio, & sic idem in stipulatione an-
nua, qđ in legato annuo secundū istam gl. In hoc tñ est dña, q̃a
stipu. annua mero iure transmittitur, sed hæredi agenti obstat
exceptio, vt j. no. gl. in ver. {item est ꝑpetua,} sed legatū annuū
ipso iure pro annis nondum cœptis. Petr. reprehendit illam gl.
q̃a non reperitur iure cautum, qđ dicit gl. ꝙ non trāseat ad hæ
redes in effectu, imò est ꝯ illum tex. dum dicit, {est perpetua.}
quia debet intelligi ipso iure, & in effectu. Bar. tenet gl. quia vel
ista stiplo interposita est per pauperē, & de modica quantitate,
& tūc censet interposita ex ca alimētorū, vt l. cū hi. §. in annos.
de transa. & alimenta morte finiuntur, aut fuit interposita per di
uitē, & de magna quantitate, & tunc adhuc dicit idē per l. Ian-
cimus. §. fi. C. de dona. vbi r̃ ꝙ non transeat ad hæredes, nisi cū
facta est expressa mentio de eis. Sed certè tex. ibi in præcedenti
ver. videtur innuere contrarium si bene inspiciatur, quia vult,
ꝙ nisi facta pro alimentis, sit ꝑpetua. Vnde de rigore iuris opi.
c Pe. videtur melior [c] per istum tex. quem sequit̃ Ang. de æquita-
te tamen ad euitandum infinitatem posset tolerari gl. ¶ In gl.
ibi {l. plurib. §. i.} glo. ibi dicit ꝙ ibi fuit facta specificatio tem-
porum, hic non. Contra quam sol. hic Bar. oppo. & tamen sol
uit, quia si promitis mihi decem singulis annis, illud verbum
singulis, quod est distributiuum, habet vim specificationis cu-
iuslibet anni, ergo deberent esse plures. Ang. dicit, ꝙ ibi fuit ap
posita dictio distributiua, ante & post, hic semel tantum, nec vi-
deo ꝙ aliter posset bene solui illud contrarium. ¶ In fi. glo. ibi
{sed arg. contra} scilicet ꝙ legatum annuum perpetuū duret.
Sed respondeo verum esse quando factum fuit personæ quæ
non moritur, vt ecclesiæ vel collegio, & ibi loquuntur ll. alleg.
in glo. secus si moriture. ¶ Ista tamen solutio non cadit ad l. de
functa. in fi. Nam illa videtur probare, quòd legatum annuum
sit vnicum, sed respondeo quòd sit sine dinumeratione tem-
porum, videlicet si legas mihi vsumfructum talis fundi, vel
quartam partem redituum talis fundi, tūc licèt videatur mihi
legatum quousque vixero, non tamen sunt plura legata, sed
d vnum, [d] quia non fuit facta expressio temporum, secus si di-
xisset singulis annis quousque vixero, vt l. i. quando dies vsu-
fruct. leg. ced.

ADDITIONES.

a ¶ Toti obligationi. Vide pulchrè Raph. Cuma. consil. 164.
b ¶ Non exactio. Adde Ludouic. Roman. consil. 178.
c ¶ Melior. Idem tenent Bar. Raph. Lud. Ro. & Alex. hic, saluo, ꝙ si sit facta pauperi.
d ¶ Sed vnum. Lud. Ro. ponit in singul. sua, ꝙ legatum fructus partis redituum dicitur annuum ex mente testatoris, per l. si defuncta. & ibi vide aliā casum fol. 8.

LEX

tionem interuenientem, etiam ex interuallo.

ADDITIO.

a ¶ De vendendo. Facit quod dicit Ro. in sing. suis, q emptor, cui res vendita non est tradita, non pōt impedire remissionē fiendā contra venditorem.

LEX XVI.

1 *Stipulatio non potest conferri in voluntatem, vel arbitrium debitoris.*
2 *Stipulatio an possit conferri in arbitrium tertij: vt promittis mihi si Titius volet.*

1 STipulatio. ¶ † Stipulatio non potest conferri in volūtatem vel arbitriū debitoris. h. d. sed an in voluntatem creditoris, vt pmittis mihi si soluam? gl. in l. Tina. infra eo. tenet q nō, ɔtriū tenent Doct. per l. si ita legatum. §. itē si volens. de leg. j.
2 ¶ † Item an in arbitriū tertij, vt promittis mihi si Titius volet? nō reperio hoc tactū per aliquē. Nam in legato certū est, q nō valet, quia esset captatorium, sed volūtas captatoria in actibus inter viuos nō reperit reprobata, sicut in vltimis volūtatibus, ideo tenui repetendo l. j. de leg. ij. Bononiæ q sic. Item an sit differentia, quia per verba importantia arbitrium boni viri, vt si fueris arbitratus, vel liberæ voluntatis, vt si volueris. Respōdeo non, vt hic patet in verb. {arbitrium,} licèt secus in vltimis voluntatibus, quia valet legatum si hæres arbitrabitur, licèt non valeat, si hæres voluerit, vt l. si sic. in princ. de leg. j. Et no. l. quod sæpe. § j. de contrahen. empt.

LEX XVII.

1 *Si plures se obligant eidem ad eandem rem, non tenetur nisi ex vnica promissione.*
2 *Si quis pluries vendidit eandem rem, an secunda venditio sit superflua.*

1 QVibis. † Si plures se obligant eidem ad eandem rem, non tenentur nisi ex vnica promissione. h. d. ista singularis l. & semper allegat in hoc, siue eodem tpe, siue diuersis vt loquatur generaliter, vt dum dicit {bis} idem si ter, vel quater. Vel sic secundū Bar. qui bis idē pmittit, nō tenet ex scda promissione, nisi prima in effectu esset inualida. h. d. & cessant ɔtia de l. si dari. ¶ Quæro tex. dicit q non tenetur nisi semel, sed ex qua stipulatione tenet, vel ex prima, vel ex scda? gl. in prin. vr̄ dicere q tenetur ex vtraq; mero iure, sed nō cū effectu, quia sufficit vna solo, qa si hoc est verū, poterit agere stipulator ex qua stiplone volet, & si obtineat & sibi soluat, debebit remittere aliā stiplonē, nō enim tolleret ipso iure, qa obligationes nascunt ex diuersis principiis, id est, diuersis stipulationib. sed qn̄ nascunt ex vno principio plures ac. & obl. so. facta ex vna tollit alias ex ipso iure, debebit ergo remittere p l. vn̄ quærit §. sed si legis. supra cōmod. & si succūberet in vna, posset ad aliā redire per hoc qd hr̄ in l. si actor. de iureiu. & C. de fur. l. j. Breuiter ista gl. non dicit verū per tex. q dicit, q ipso iure nō tenet, nisi semel, ex qua igit tenebitur? gl. in l. fi. C. da noua. vr̄ dicere q ex vltima, ut qone de illo, q in nūdinis pluries idē pmisit eidē dicēs, q p vltimā nouet pcedens, sed istud nō est verū nisi hoc expresse fuerit dictū hodie, vt in d. l. fi. vel plurimeret actū olim, vt qn̄ secunda ɔtinebat plusquā prima, vt infra e. l. q vsusfructus. Vn̄ alia gl. q̄ est infra e. l. scire debemus. q̄ incipit. i. adiecta in fi. vult econuerso, q teneat ex sola prima, & nō vltima; imò illa tanquā superflua ipso iure non valet, & ista est vera, quam et gl. sentit in seq. opi. in l. si dari stipu. infra eo. vbi tenet ex vltima, nō ex prima, sed solue, q prima erat ibi inefficax: qa ei obstabat exceptio; ideo interest stipulatoris, q valeat vltima, secus qn̄ prima ēt efficax esset, nā tūc non innuit gl. q nō teneret scda postq tenet eo casu, quo interest stipulatoris, ergo si non interest, nō tenet. Quidā m̄ dicunt, q semp interest pp præscriptionem; qa longius tp̄s oberit si īcipiat a scda, quos gl. reprobat, quia hoc interesse nō inspicit, ergo sentit q vltima nō valet propter istud interesse, & sic ista glo. sibi ɔtriatur. & hæc pars est verior nisi expresse fuerit interposita aīo nouādi, quia tūc indistincte tolleretur prima, siue scda plus ɔtineat, siue minus, alr̄ iure illo non, sū-
2 inebat nouatio. † Sed quid si pluries vēdidi candē rē? vr̄ dicēdū idē qd hic, quasi scda vēditio sit superflua. Si tn̄ vendidisses mihi qntò in p̄sentia testiū, & pmisisses facere instrm ad petitionē, & ipsum postea faceres, quo casu expedit repetere vēditionē, qa notarius nō posset attestari de p̄cedenti vēditione, putarē, q tunc illa vl. esset valida. & p̄cedētes nō essent venditio-
a nes, sed pollicitationes de vēdēdo, [a] postq̄ referūt se ad scripturā fienda, & nisi ad illā pueniat, vēditio nō est p̄fecta p l. cōtractus. C. de fid. inst. & ita diu ē, q ɔsului Florētiæ. & D. Raph. subscripsit, & ita fuit obtētū. ¶ Vltimo q̄rit, qd si sup ɔtractū iuris gētiū, vel bonæfidei īteruenit stiplo, vt quotidie videmus fieri, qa notarij dicūt ī ɔtractu vēdōnū & locationū, q p̄dca oia & singula partes pmiserūt p solēnē stiplonē, gl. hic tenet q valet stiplo, nec ob. illa l. qa loqt qn̄ ambæ oblones sunt eiusdē gn̄is & formæ. s. ex stiplone, secus qn̄ diuersarū, vt dicto casu, & in hoc gl. bn̄ dicit. Sed subdit q p istā stiplonē tollit actio ex p̄cedēti ɔtractu, & in hoc malè dicit si stiplo interuenit eodē tpe, īmo ex vtraq; poterit agi p l. si duo societatē. §. p soc. & §. e. l. v. ver. ɔuētionales. Si aūt ex interuallo Bar. in l. singularia. si cert. pe. vr̄ tenere istd qd dicit ista gl. q īducat nouatio, ego dico ɔtrariū, p l. si diuortio. j. eo. vbi est expressum ibi, dū dicit, alia aūt cētū actione de dote deberi &c. & actione de dote q̄ erat bonæfidei & contractus iurisgentium non nouatur per stipula-

LEX XVIII.

1 *Diuortium debet esse liberum a pœna conuentionali, nisi contineat idem qd legalis.*
2 *Statutum continens idem quod ius cōmune, quod valeat vt ex eo possit agi vel excipi.*
3 *An valeat promissio pœna qua fit inter eos qui faciunt pacem inuicem, & promittunt se non offendere sub certa pœna cum talis offensa puniatur per leges, vel statuta.*
Conditio si diuortium feceris, an hodie vitiet stipulationem pœnalem.
4 *An valeat promissio de dando aliquid alicui si illi nupserit.*

1 SI ita stipulatio facta. † Diuortiū debet esse liberū a pœna conuentionali, nisi contineat idem qd legalis. h. d. sic & verum matrimonium, vt j. eo. l. Ti-
2 ¶ † In tex. ibi {qa contentū} p istū tex. vr̄ q non valeat pmissio pœnę q̄ fit inter eos, qui inuicē faciunt pacē, & pmittunt se nō offendere sub certa pœna, cū talis offensa puniat p leges, vel p statuta. In ɔtrium m̄ vr̄ p gl. ordi. §. de pac. l. nō impōe, & ideo hoc tenet Bar. ad istā l. rn̄det q spāle est in casu eius pp libertatē q̄ debet esse in matrimonijs ɔhendis, & dissoluendis, & vide qd no. p Guli. de Cu. in l. illicitas. §. de offi. præsi. & qd no. in regula frustra. in mercurialib. ¶ In tex. ibi {nisi & stiplo.} qa tūc valeret stiplo, & posset ex ea peti pœna, & sic vr̄ pbari hoc s̄m Ang. q statutū continens idem qd ius cōe, valeat, & ex eo pōt agi vel excipi, & sic habet qs duplex ius seu remedium, qa pōt conuenire de iure cōi, & ex forma statuti, & hoc est vtile, qa si succūbit in vno, pōt redire ad aliud p id qd no. in l. si actor. §.
3 de iureiu. ¶ † Sed oppo. §. ista ɔdō si diuortiū feceris reijciatur, & non vitiet stiplonē, vt in l. reprehendenda, de insti. & subst. Sol. ibi qn̄ apponit in institutione vel relicto facto alteri ex cōiugibus, tunc tanq̄ turpis reijcit, & non vitiat institutionē vel relictū, hic qn̄ in stipulatione pœnali, quo casu vitiat & nō vitiatur. ¶ Sed quid erit hodie, cum diuortium per quod separatur matrimonium fieri non poterit si matrimoniū tenuit, vt no. in l diuortio §. de neg. gest. licèt possit de facto alter ab altero recedere? Rn̄deo non reperio ex hoc recessu aliquā pœnam imponi sicut imponebatur hoc iure, quo separabat matrimonium, & cogitur officio iudicis ecclesiastici redire, & ideo videtur dicēdum q cum cessat ratio de qua hic, poterit alter ab altero stipulari pœnam sub conditione si recesserit de facto.
4 ¶ † Item an valeat promissio de dando aliquid alicui si illi nupserit? dic vt. j. eo. l. si ita stipulatus fuero te sisti. §. si promissio. tamen pœna si non nupserit, non valet, vt j. eo. l. Titia.

LEX XIX.

1 *Potes te obligare ad dandum mihi id quod alius tibi debet, cum debitor esse desierit, & nu. 2.*

1 HViusmodi. † Poteris te obligare de dando mihi id qd alius mihi debet
a cum ipse debitor esse [a] desierit. h. d. s̄m pn. lec. s̄m q in litera debet esse mihi, & aduerte q si constat q fideiussorio noīe pro illo volueris te obligare, verba illa cum debitor esse desieris, impropriantur & debent intelligi. i. cum desierit esse soluendo, quo casu recurritur ad fideiussore, maximè hodie, cum primò sit excutiendus debitor, non autem possunt intelligi proprie, q desinat esse debitor ciuiliter & naturaliter, qa fideiussoria obligatio non debet incipere a casu quo si esset incepta, finiretur, nam liberato pricipali liberatur fideiussor, sed si non cōstat q aīo fideiubendi, tunc verba stāt propriè, & nō erit fideiussor, sed principalis promissor, sicut si sub qualibet alia promissione promisisses, & sic ab vtroq; potero petere, primo ab illo, & exigere postea a te, s̄m aliā lec. put est in tex. ibi. h. d. † potes te obligare ad dādū mihi id qd alius tibi debet cū debitor esse desierit. h. d. Sed qd importat hoc? Rn̄deo si promisisses simplr̄ id qd alius tibi debet, liberaris cedendo actionem ɔ illum, sicut cum qs legat mihi quod sibi alius debet, vt in l. si sic. §. j. de leg. j. sed promittēdo hoc mō, cū ille debitor esse desierit, non liberareris, sed debes agere ɔ illum, & exigere, & postea exactū mihi dare, vt habetur in fin. in l. apud Iul. §. si Titius, de leg. j. cū ibi no. per Bar. & s̄m istas duas lec. nō loquitur ista l. nisi de vnica stipulatione, licèt tex. loquatur in pluribus, dū dicit, {huiusmodi stiplones &c.} sed debet exponi. i. ista stiplo, de qua loqtur & alia similis, vt in fi. glo. j. Alij verò timore huius ɔnij, qa loquitur in plurali dicunt q tex. loquitur de duplici stipulatione. Vna q promittis mihi id quod Titius mihi debet, vel id qd debet tibi vsq. ibi, {cum debitor.} Alia q promittis mihi aliquid, puta decem vel Stichum, cum Titius

ADDITIO.

a ¶ Desierit Qui enim possessi. vel hæreditate fruitur, debet & illius onera sentire tam iure, quàm ratione naturali.

Titius debitor meus vel tuus desinit esse debitor, tene præcedentes tãquam magis no. In gl. j. ibi {qa ex præsenti tempore.} hæc solu. non est bona ad ꝯnum quod põt fieri ꝯ ꝑmam lec. quia licèt ille principalis esset debitor tẽpore conceptæ stipulationis, promissio tñ fideiussoris fuit collata in tp̃s, quo nõ erit debitor, ergo non potest vt fideiussor obligari, quia si esset pura obligatio liberato principali per se liberaretur fideiussor, nam & res non debet incipere ab eo casu, quo si esset incepta, finiretur, vt l. Titia. s̃. de vsufr. solue ergo vt colli͛ ex his quę dixi super prima lec. ¶ In gl. ibi. {idem dubiũ erat.} hic si habetur in text. spondeo. & tunc iste casus esset idem cum præcedenti. Sed si habes spondens, tunc est diuersus, vt dixi super secunda lec. gl. autem sequẽs videtur sentire primam & secundam, licèt in secũda reuocet in dubium. Quid si debitor tibi soluat, & non soluit, sed tu solue vt dixi in secunda lec.

LEX XX.

1 *Falsa causa de præterito scienter emissa etiam si sit obligatoria & per consequens finalis, non vitiat stipulationem sicut nec vitiat legatum.*

2 *Probato indebito, an videatur probatum quod quis per errorem promisit.*

3 *Sequens stipulatio conuentionalis facta super præcedenti contractu vel obligatione an habeat in se dilationem seu conditionem primæ obligationis.*

Limitatio ad iura dicentia quòd ipso iure inducebatur nouatio si secunda stipulatio continebat plus.

4 *Legatum factum pro dote futura an sit cõditionale si matrimonium sequatur, an autem sit purum.*

5 *Stipulatio facti sine causa an valeat.*

1 SI diuortio. †Falsa causa de ꝑterito scienter emissa ẽt si sit obligatoria & ꝑ ꝯñs finalis, non vitiat stipłonẽ sicut nec vitiat legatũ. h. d. s̃m Bart. Supplet in plurib. qa ipse nimis breuiter summat, & s̃m suum summariũ nõ esset verũ qđ ipse dicit, fuit aũt ꝓpriè loquendo potius demonstratio falsa, q̃ quia perimebat substantiã, habebat vim cãæ. Maritus facto diuortio cũ nullã dotẽ recepisset, ꝓmisit vxori restituere centum q̃ in dotẽ recuperat, nã istud relatiuũ q̃ receperat &c. demonstrationẽ facit, vt patet in l. si sic. §. j. de leg. j. sed perimebat subiectũ, qa nihil receperat & habet vim cãæ, quasi dixerit, qa recepi, nõ tibi ꝓmitto, tñ nec falsa demõstratio, nec falsa cã vitiat ꝓmissionẽ, qa vr̃ donare, & hoc si scienter ꝓmisit sciens se non recepisse, nec teneri, & hoc constat: sed si ꝯstaret ꝙ p ignorantiã facti vel iuris, non valeret ꝓmissio saltẽ in effectu, qa obstaret exceptio vt s̃. sol. mat. l. pe §. mulier, & hic in pe gl. Si aũt dubitaĩ an sciuerit vel ignorauerit, & an errauerit vel non, glo. & doc. hic non tangunt. Bal. in l. gñali͛. C. de nõ nu. pe. dicit ꝙ ĩ casu huius l. pp honorẽ, bñ trãsacti matrimonij ꝑsumit ex certa sciã ꝓmisisse vt valeat ꝓmissio ex casum huius l. ꝓbato ꝯrio, ꝙ nihil receperat vel ad nihilũ tenebaĩ ꝓmissor, eo ipso ꝑsumiĩ p errorẽ ꝓmisisse, cũ ista cã si esset vera, esset obligatoria, qa tenereĩ soluere vel restituere, & ita not. in l. cũ de indebito,

a de ꝓba. ¶ †In gl. q̃ dicit, ꝙ probato primo. i. ꝙ sit indebitum, eo ipso ꝓbaĩ scđm. i. ꝙ ignorauit & p errorẽ ꝓmiserit, sed si cã ob quã qs ꝓmisit, esset vera, non esset obligatoria, vt si promittis mihi centũ, qa gessi negotia tua, nã si postea cognouisses, non esses mihi obligatus ad cẽtũ, & ꝓmissio intelli͛ facta sciẽter in dubio, & sic valet, nã non scit, & scire debeat se nõ esse obligatum, & sic soluẽdo ex iusta cã cũ repetis vt in l. damus, de ꝯd. inde. & ita si ꝓmittis, exceptionẽ nõ habes, m̃ solo & ꝓmissio paribus passib. ambulant l. si ad le. Fal. & l. si patronus, de don. & ibi vide q̃ no. Bar. ¶ In tex. ibi. {centum tm̃ in obligatione venire}. i. dicere ꝙ illa centũ q̃ non fuerũt in dote data, pñt peti solũ ex ista stipłone, nõ aũt actio de dote, ẽt si ista stipło nõ interuenisset, sed ẽt s̃m Doc. pñt peti ex ista stipłone, qa qñ sup ꝯctu iurisgentiũ vel bonęfidei interuenit stipło, obligaĩ debitor ẽt ex stipłone, vt decidit glo. in l. q bis idẽ, in ver. illud constat, licèt secus qñ ꝑcessit stipło sup eo, qa põt iterũ p stipulationẽ obligari ad illud idẽ, vt in illa l. nisi scda interuenerit aĩo nouandi, & erit vtilitas, qa si agaĩ ex ista stipłone, nõ habebit maritus dilationẽ annalẽ, sicut non haberet hæres eius si ipse dotẽ ꝑlegasset, qa tenet ꝑlegatum pp cõmodũ repræsentationis, vt in ti. de do. ꝑle. & hoc tenet Bar. hic. Ex quo no. ꝙ sequẽs stipło conuentionalis facta sup ꝑcedenti ꝯctu vel obligatione, non habet in se dilationẽ seu ꝯdõnem primæ obligationis, vt ẽt ꝓbat in l. si dari. j. e. secus in ꝑtoria stipłone, q̃ interponit ex necessitate, & sic nihil vr̃ qs ꝓmittere, q̃ ipse teneatur, & iste est casus ĩ l. prima. §. si qs sub ꝯdõne, vt leg. no. ca. adde no.

3 in l. aliã, de noua. p Bar. ¶ †In tex. ibi. {alia aũt centum actione de dote deberi.} hic est casus ꝯ gl. q̃ est in l. qui bis idem, in illo versi. illud constat, q̃ tenet ꝙ si sup ꝯctu bonęfidei interueniat stipło, moueri actio ex ipso ꝯctu, & sic nõ poterit agi nisi ex stipulatione, qđ ẽt vr̃ tenere Bar. qñ ex interuallo, in l. singularia. si cer. pe. sed hoc est expresse ꝯ istum tex. Intelligo ꝙ ipse intelligit, ꝙ ẽt ista centũ q̃ fuerunt in dotẽ data, pñt peti ex ista stipulatione, & tñ pñt ẽt peti actione de dote, ergo non est facta

a nouatio, posito ꝙ ista stipło cõtineret plusquã obligatio[a] prima, vt hic est tex. expressus, p quam limitanr oẽs ll. dicentes, ꝙ ipso iure ĩducebaĩ nouatio si scda stipło cõtinebat plus, vt j. eo. l. si vsusfructus, qa debent intelligi qñ ꝑcedebat obligatio, vel ꝯctus, & sic erant eiusdẽ gñis, & formę, secus qñ diuersi vt

4 hic, qđ no. quia nullus tangit, & tñ est hoc necessarium. ¶ †In tex. ibi. {sicuti cũ filiæ.} si iste ver. intelligatur, ꝙ pr̃ reliquit filiæ noĩe dotis futuræ, & ꝙ valeat legatũ, ẽt si matrimoniũ non sequatur, prout prima facie vr̃ loqui, est hic casus ꝯ opi. Bar. qui tenuit in l. Titio centũ. §. Titio genero. de ꝯdi. & demõ. ꝙ lega-

b tum factum pro dote futura sit ꝯdõnale[b] si matrimoniũ sequaĩ, sicut & stipło. vt l. talis. de iur. do. Sed alij tenent ꝯrium p illum §. in ver. sed cum añ nuptias, vbi vr̃ tex. dum dicit, quia purum legatum est, & ꝑ ista ẽt opi. vr̃ casus hic, vt sicut cã de pterito falsa non vitiat stipulationẽ, vt in ꝑcedenti, ita & cã de futuro, puta matrimonium de futuro, licèt non sequaĩ, nõ vitiat legatũ, ergo nec facit ꝯdõnem, quia tunc vitiaret sine dubio. Propter hoc Bar. intelligit istum finem, vt conueniat ꝑcedentibus, ꝙ loquatur in cã de præterito, quia pater legauit cẽtum filiæ nomine dotis, quæ dicit se recepisse a marito ipsius filiæ, vel eius hæredibus, & tñ non receperat, nec filius matri, vel frater sorori, quia legando scienter vr̃ velle, ꝙ habebant iu-

5 re legari, vt in l. j. C. de fal. cau. adie. leg. ¶ †Vltimo debes scire ꝙ Cy. alleg. istam l. C. de non nume. pecun. l. generaliter, in xiij. q. qua quærit vtrum stipło facta sine cã valeat, text. in l. ij. §. circa, de doli excep. dicit, ꝙ valet mero iure, sed obstat exceptio. Quidam intelligunt illum §. qñ continebat causam falsam, & fuit per errorem facta promissio. Si autem ex certa scientia ab eo qui sciebat se non teneri, tunc valet, quia vr̃ facta ex causa donationis, & ad hoc alleg. Cy. istam l. quæ salua pace nihil facit, quia hic continebat causam licèt falsam, tunc. n. bene distinguitur, an ex certa sciẽtia, vel per errorem, & an esset causa, vel non, vt s̃. dixi. Sed quæstio est, quando nullam continet causam, vt promitto tibi centũ, quo casu multæ fuerunt opi. quas Cy. ibi recitat, & Ioan. An. in addi. Spec. in ti. de confes. §. nunc videndum restat. & Breuiter dic, ꝙ si cõstat, ꝙ hoc fecit ex cer-

c ta scientia, quia continetur in instrumento talis sciens[c] se ad infrascripta nõ teneri, promisit, &c. tunc valet, & vr̃ promittere ex causa donationis, arg. in l. campanus, de ope. li. & ita intellige glo. quæ est in illo §. circa, licèt illa glo. dicat vnum mirabile, ꝙ istud est verum si stipulator ignorabat causam non subesse, secus si sciebat, sed certè potius econuerso debet dici, quia si ignorabant, dissentiunt in causa, quia ꝓmissor intelligit donare, & stipulator non recipit vt donum, quia credit causam subesse, & ideo donatio non perficeretur, sed qñ scit, tunc consentiunt, & sic perficitur, & hæc probãtur in l. si ego. ff. si cert. peta. Si aũt nõ constat, ꝙ ex certa scientia, tunc standum est illi §. circa, cui non potest rñderi ꝙ stipulatio non valet. Et dicit Bal. in illa l. generaliter, quod ideo non valet, quia censentur facta ex stultitia, non dico per errorem, hoc tñ verum nisi sit facta sub ꝯõne, & ꝯdõ eueniat, quia solus euentus ꝯdõnis habetur pro causa per l. a Titio. j. eodem. & ita no. ¶ In glos. ibi {vel dic} ista glo. potest procedere si matrimonium solueretur morte mariti, quia tunc donatio facta constante matrimonio per hanc stipulationem scienter emissam cõfirmaretur si aliquid loco traditionis interuenijsset, quod dic vt in l. quod de suo, alleg. in gl. sed si morte mulieris, vel diuortio non confirmatur, immò reuocatur, vt in l. sed interim. §. fi. de don. inter vi. & vx. & ita intellige glo. istam in fi.

ADDITIONES.

a ¶ Plusquã obliga. Primã quando inducatur nouatio vide Fran. de Are. consil. v. Alex. latè consil. 12. ij. lib.

b ¶ Conditionale. Adde Arch. consil. 324.

c ¶ Talis sciens. Adde Socin. consil. 159. & consil. 214. La. Ro. consil. 423.

LEX XXI.

SI id quod aurum. Error in qualitate substantiali non vitiat stipulationẽ, sed decepto succurritur. h. d. ¶ In tex. ibi. {ex doli mali clausula}. i. ex stipulatione ꝑdicta si fuit apposita clausula doli. i. dolum malum tñ abesse, vt s̃. eo. ti. l. eadem. in prin. aliàs possum agere actione de dolo, vt l. & eleganter. §. non solum. s̃. de dolo. non ex certa scientia, cũ sit stricti iuris & nõ veniant illa de q̃bus expresse actum non est, vt j. e. l. quicquid astringendæ, sed in contractu bonæfidei ratione doli in eo contractu, cum in eo veniant etiam illa, quæ est æquum venire, licèt expresse non fuerit actum, vt dicit l. & eleganter, in prin. cuius rei causa. Bar. hic non examinauit hunc articulum quando agitur ad rescissionẽ ꝯctus bonæfidei, qua actione potent agi, & breuiter si cõtractus est validus, & subest causa qua debet rescindi, agitur ex ipso ꝯctu, actione, vt in l. exempto §. si quis virginem. s̃. de act. emp. Idem si ꝯctus semel valuit, & postea de cõsensu partium fuit rescissus, & agitur ad repetitionem datorum, vt ea l. §. 13 q. Idem si nunquam tenuit, & agitur ad interesse de receptis, vt l. si sterilis. §. quãuis. c. ti. Sed si ageretur ad repetitio. rei traditæ, tunc ageretur de dol. & hoc dicit Bal. per elegantia verba, præcessit venditio, vt infirma, sequuta est traditio vt infirmanda per actionem de dolo, vt no. per gl. in d. l. & eleganter. de quo dic

dic vt ibi. ¶Vltimò gl. intelligit hãc l.in stipulatione quæ erat stricti iuris, secus dicit in bonæfidei contractib. qui vitiantur pp errorem consistentem in qualitate substantiali, vt l.in venditionib. de contrahen. emp. Doc. dicunt non esse differentiã inter bonæfidei & stricti iuris, sed inter 9ctũ ex cã lucratiua, & illi non vitiant, qa quicquid habet stipulator de lucro habet, ita loquit hic, & 9ctum onerosum, quo casu loquitur 9trium ẽt si esset stricti iuris, vt pmutatio.si.n. pmutarẽ tecũ massam auream cũ alia massa quã asserebas esse aureã, & non erat, valeret pmutatio, ne remanerẽ deceptus. Tu dic breuiter, ꝙ etiam si sit 9ctus onerosus, valet si deceptus vult valere, & põt agere vt decipiatur. i. ad interesse deceptionis, & si non vult valere, tunc voluit gloss. expressa in l.& eleganter, in prima gl. magna ante finem s.de dolo, & in l.j.de pig. act.

LEX XXIII.

1 *Per interitum vnius ex alternatiuè debitis, an liberetur debitor. & nu. 1.*
Quid si debeatur aliquid in genere sub alterno, vt vnus ex seruis meis.
Genus perire non potest.
Species debita si post moram pereat, an debeat ipsa peti, & in ea condemnatio fieri, & eius executio in æstimatione.
3 *An talis debitor constituatur in mora per interpellationem extraiudicialẽ.*
Quid in mora irregulari.
4 *An valeat citatio de pupillo sine tutore.*
5 *Euentus conditionis, an constituat debitorem in mora.*
6 *Adultus habẽs curatorẽ, an possit solus interpellari vt cõstituatur in mora.*

1 SI ex legati cã. †Debitor speciei p eius interitum liberat si prius nõ fuerit in mora nec in culpa, & eius facto perit, &
2 mora 9hitur [a] p interpellationem quæ põt fieri pupillo cũ tutoris tñ auctoritate. h. d. cũ l.seq & mã huius l.plenè expediũ per gl.& doc. in l.qđ te.s.si cer.pe. ideo ẽ repetibilis, & mã moræ plenè p gl. in l.mora.s. de vsu. & multæ sunt leges in hoc ti.de ipsa tractantes, spãlr l.si seruũ.j.eo.¶In tex.ibi, {aut ex stipula.} vel ẽt ex quacunq; alia cã, puta ex venditione, vt
2 l.qđ sæpè.§.si res.s.de 9hen.emp.¶†In tex.ibi, {certum.} & sic in specie, secus si in gñe ad hoĩem, quia genus perire non põt, sed si in genere subalterno, vt ad vnũ ex seruis tuis, tunc oĩb. perẽptis liberaris, si vno remanẽte non liberaris, licèt alij sint perempti, vt in l.in naue saufelli.s de loca. Quid aũt si alternatiuè ad Stichũ, aut Pamphilũ, & alter sit peremptus? dic vt in l. Stichus, de sol.in prin.¶ In text.ibi, {post mortẽ eius teneberis.} sicut ergo mora ppetuat obligationem, vt nõ extinguatur p rei interitũ, & sic adhuc poterit res peti, licèt tradi non poterit, & in ea fieri 9dẽnatio, sed executio fiet in æstimatione, põt ẽt in constitutum deduci, & in aliã stipulonem aĩo nouandi ac
5 si esset in rerum nã, vt j.e.l.si seruũ.§.effectus, & §.nouari. ¶†In tex.ibi.{interpellatus} subaudi ẽt extra iudicium, vt not.j.e.l. qui Romæ.§.cohæredes, & l.si pęnam, in prin.qñ di.leg ced.& hoc in eo q tenebat iure obligationis, sed ille qui tenet solum offõ iudicis nobili, non 9stituit in mora p interpellationẽ extra iudicium, sed requirit litis contest.vt s.de dam.infec.l. cũ postulassem, in prin.cum ibi no.& fortè alibi non est, sed si non interuenerit stiplo iudicialis, non constituit in mora ille qui non tenetur iure obligationis. Nec per solam porrectionem libelli & receptionem copiæ, sed p trãsionem factam ad eum, & sic per lit.contest. vt not.in l. vinum, si cer.pe.& l.fi.& l.in hac, de triti. p Doct. ¶ Item intellige tex.in mora regulari, sed irregularis mora 9hitur reipsa sine interpellatione vera vel ficta in certis casib.qui not.per gl.in l.mora.in fin.magnæ gl. & in l. sciențer.§.fi.cum l.seq.de vsu.¶ In tex.ibi.{occidisti.} Sed quid si neglexisti infirmum cum posses medicum adhibere? dic vt
4 j.eo.l.qui seruum. in princi.¶†Vltimo l.sequens facit, vt non valeat citatio de pupillo sine auctoritate tutoris, sed debeat citari ipse tutor vel pupillus ipso tutore præsente & auctorante. Contrarium tñ determinat Bar.in l.prima.§.sufficit.s.de adm. tu licèt Spe. tenuerit primam partẽ, & de hoc vidi pluries dubitari. In gl.secũda.ibi,{aut occidisti.} ꝙ si occidisti ẽt añ euẽtum diei vel 9dõnis, illa postea eueniẽte diceris esse in mora, vt l.qui seruum, in princ. infra eodem, quia interuenit dolus vel culpa tua, sed per solam interpellationem ante euentum diei 9dõnis, non constitueris in mora, quia non est facta congruo tpe, vt d.l.cum filius.§.primo.j.eodem, & de sol.l.si solu
5 turus, cum soluere non tenearis tunc. ¶†in gl.ibi. {Item tunc dies interpellaret.} ¶Not.ꝙ cautè loquitur dum dicit.{diem} & non 9dõnem, & sic sentit ista gl.sm Doct. ꝙ euẽtus 9dõnis non constituat debitorem in mora, qđ est verum, quia cum faciat obligationem oriri, non inducit moram, quæ nõ debet 9hi eodẽ tpe, quo nascitur obligatio. vt l.qđ Titius.j. de solo. & de hoc not.in l.quoties in diem.j. eo. sed euentus diei bñ interpellat, vt l. magnam.C.de 9hen.stipulo quia non facit obligationem oriri, licèt qñq; faciat oriri actionem, qa nõ semp actio nascitur añ diei euentum, licèt obsit, vt plenè not.j.eo.l. ita stipulatus, per Bar. ¶ In gl.l.seq.ibi{ sic dictum. §.fi.} dic ꝙ ibi loquit de denunciatione, q̃ fit pupillo potius ad eius commodũ q̃ incõmodũ, ideo põt fieri sine tutore; hic de interpellatione q̃ fit ad eius incõmodũ, ideo põt fieri sine tutore, vt 9sti
6 tuat in mora. ¶†In ea.gl.ibi. {Idẽ adulto habente curatorẽ.} Sed qd si nõ habet? dicunt Doc. ꝙ aut in obligatione erat res q̃ seruando seruari non poterit, tũc quia poterat eã alienare, põt solus interpellari: sed si poterit seruando seruari, vel erat res immobilis, tunc qa non põt eam alienare sine iudicis decreto, non poterit interpellari solus, vt 9stituat in mora. Sed si hoc est verũ, tunc pupillus ẽt cum tutoris auctoritate vel adultus cũ auctoritate curatoris qñ tenebat ad talẽ rẽ, non poterit interpellari, qa nõ sufficit auctoritas in alienatione, sed requiritur decretũ iudicis: tñ illa l. pbat 9trium dum gñaliter loquitur, ita puto 9trium dicẽdum, ꝙ poterit solus interpellari indistinctè & ĩ mora cõstitui, qm̃ habet administrationẽ bonorũ suorũ, licèt restituat in integ. si lędat, non sic si habet curatorẽ, sic nec pupillus, vt l.iusiuran. qđ ex conuentione.§.j in fi.de iureiur.nec ob.ꝙ tradere non põt, vt dñium transferat sine iudicis decreto, qa saltẽ debet offerre, & oñdere se paratũ, & creditor diligẽtiã adhibebit, ꝙ interueniat decretũ iudicis, als minus posset constitui in mora adultus curatorem non habens. Non.n. requirit iudicis decretũ interpellatione, qa penes eum non est administratio bonorũ eius sicut est penes curatorem.

ADDITIO.

a ¶ Interpel. Limita secundum Soci. cõs. 108.in vlti.col. & quando contra pupil. possit deueniri ad primum & secundum decretũ, vide Abba.cons.47. & 84. per Lu.Rom. cons. 454. & de materia interpel. per Franc. de Are.cons.150. & ibi quid si interpel.est facta in iudic. nullo, an valeat tanquam extraiudicialis, & an interpel.l.vel consuetu.per diei appositionem æquiparatur interpellationi hominis. per Old. cons.181.

LEX XXIIII.

Si dari. Si prima stiplo est inutilis, valet sequens stiplo super eodem, quia continet vtilitatem. h d. Sed si esset vtilis sequẽs nõ valeret, quia esset supflua in l bis.s.e. Nec attẽdit cõmodũ pscriptionis, qa minori tpe pscribit prima q̃ secunda, vt ibi no.gl & est tex.sm doc.in l. pr̃ q castrense.de ca. pec.sufficit.n. ꝙ agere poterit, qa actio nõ est pscripta. nec sibi dat mã negligentiæ q̃ ẽt valeret pp cõmodum tpis. ¶ In text. ibi,{exceptione.} puta pscriptionis vel pacti de non petendo, cui vr̃ renunciare postea se obligando, qđ intellige si sciens eã sibi cõpetere iterũ promisit, alr secus.j.de fideicõ l. si postquã, cum ibi no. & l. si qs delegauerit, de noua. cum ibi no. & vr̃ ꝙ non obliget ex ista noua stiplone, sed prima sustentet, cũ non esset extincta ipso iure, & sic debeat agi ex prima, & si obiiciatur exceptio, replicetur ex scda, vt s. de pac.l.si vnus §.pactus. Istud 9trium voluit gl.formare, & nõ rñdit clarè. Vñ dic ꝙ ibi loquit in pacto nudo de petẽdo facto post primũ pactũ de nõ petẽdo, qđ nõ inducit actionẽ p se, sed facit vt actio ex primo 9ctu, q̃ non erat sublata, sed eius effectus erat impeditus pp exceptionem, sortiat effectum qñ eludit exceptionem mediante replicatione, hic verò loquitur de stipulatione, quæ potens est per se actionem pducere, ideo non iuuat actionem primam, nec ex secunda poterit agi, & ex ista replicari, sed debebit agi ex ista. Tene menti, qa est subtile. ¶ Sed opp. ꝙ in hac secunda inest eadem exceptio q̃ in prima, vt l.j.§. si quis sub 9dõne, vt leg.no.ca.dixit Bar.ꝙ ibi in prętoria stiplone, hic in conuẽtionali. Certè idem dr̃ in conuentionali, vt l.q sic stipulat.j. eod. ideo dic melius, ꝙ aut primæ stiploni obstat exceptio ppetua, & tunc illa non obstat secundæ, nec censet in ea repetita, quia ex hoc redderet secunda inutilis, arg.in l. q filio. de leg.j.& iste est casus hic. Interdũ nõ ob.exceptio ppetua, sed tpalis, vt quia stipulo erat in diem, vel sub 9dõne, & postea facta est secunda super eodem simplr, tunc aut secunda est ptoria, & indistinctè eadem dies vel 9dõ inest secũdæ, quia cum ptoria interponat ex quadam necessitate, non est dicendum, ꝙ promissor voluerit in se plus obligare, vel aliter, q̃ esset obligatus, & iste est casus in d.l.j.§.si quis sub 9dõne. Si verò erat conuentionalis, & sic sponte facta erat, & tunc distingue. Aut in scda non exprimit certa q̃titas, sed pmittis mihi illud qđ als pmisisti aĩo nouandi, als non teneret pmissio, vt in l.qui bis, & tunc videris promittere sub eadẽ 9dõne, vel dic vt j.eo.l. qui sic. Aut exprimit certa quãntas, vt centũ quę tibi pmisi sub 9dõne vel die, pmitto aĩo nouandi, & tunc non vr̃ repetita 9dõ vel dies, & hoc voluit gl.j.de noua.l. in diẽ, & istam distinctionem ponit Bar.co.ti.l.si Stichum.§.legata. vbi gl. vr̃ tenere 9trium eius qđ dixerat in l.in diem, & probat ista distinctio in tex. & gl s. sol. mat.l.si pretor, & ista in his q̃ nõ sunt de nã obligationis, sed de accidenti, quia sic partes exptesserunt, sed in his quæ sunt de natura & dispositione legali, dicerẽ ꝙ censerentur repetitæ in sequenti stipulatione vt colligitur ex not. per Bart. in l. si quis cum aliter.j.eod. & adde quod no. idem in l.aliam.j.de noua.

LEX XXV.

1 *Non valet stipulatio continens aliquid turpe improbatum a iure vel per bonos mores.*
2 *Stipulatio si non continet in se aliquid turpe, quia promisisti mihi centum nec fuit turpiter facta, quia non per dolum, vel metum, sed fuit facta ex turpi causa, an valeat.*

Quid si quis promittat meretrici,
3 *Stipulationem habere turpitudinem, quibus modis contingat,*

1 Eneraliter, † Non valet stipulatio ɔtinēs
aliquid turpe improbatū a
iure vel per bonos mores, h.d. cū l. seq. ¶ In tex. ibi,
{& ex hmōi quoq; obligationibus.} primo ex hu-
iusmodi stipulationibus. & dū subdit {denegan} supple, etiā
oblig. nasci. vt patet p l. pcedentē, q̄ dicit stipulones nullius es-
se momēti, & sic nec pariūt actionē, nec obligationē. ¶ In gl.
2 ibi, {sed turpiter factæ valent.} † Sed qd si stipulatio non con-
tinet in se aliqd turpe, qa pmisisti mihi cētū, nec fuit turpiter
fcā, qa nō p dolū vel metū, sed fuit fcā ex turpi cā. Istū casum
glo. hic nō tangit, & fuerunt plures opi. quas Bar. hic tāgit. Tu
dic, q aut turpitudo cāe versabaī ex parte promittentis & sti
pulātis, vt qa pmisisti mihi cētū, vt hoīem interficerē, & tūc
ipso iure nō valet pmissio: & sic loqī tex. cū gl. in l. iurisgētiū.
§ si ob maleficiū. ff. de pac. iō si promisisti p homicidio facto
p me, vt est tex no in l. si plagij. j. co. in ver. facti. Aut turpitu-
do versabaī solū ex parte stipulatoris, vt pmisisti mihi decē,
vt tibi restituā depositū qd teneor restituere, & nolebā. vt l. fi.
de cōdi. ob tur. cau. & tunc mero iure, sed obstat exceptio tur
pitudinis, & ista pbaī in l. pe. eo. ti. & illo casu pcedit opi. Pet.
quā hic Bar. refert. & cā ponit Cy. in l. dolo. C. de inuti. stipul.
Quid aūt si versaī ex parte promittentis tm̄; vt cū qs promit-
2 tit meretrici?[a] dic vt no. in l. iiij. §. sed qd meretrici. de cōdi. ob
3 tur. cau. ¶ † No. sm Bar. q q̄dā est stipulatio quæ hēt turpitudi
nē, & ɔtingit tribus modis, qa aut in stiplone venit turpe, vt
promittis facere homicidiū, & est nulla, vt hic. Qn̄que in ipsa
stipulatione nō venit turpe, sed turpiter facta, qa dolo vel me-
tu, & tunc valet, sed danī remedia a iure, vt in stip. qd me. cau.
& de dolo. Quædā sunt q̄ hn̄t turpē cām, sed qd pmittiī non
est turpe, qa pmitto cētū, si feceris homicidium, & hic est du-
biū, & glo. tenet hic, q est ipso iure nulla ibi, dū dicit {sup tur
pibus rebus interpositas &c.} & idem tenet glos. in d. §. si ob
maleficium. in l. iuris. ff. de pac. & vide hic per Bar.

ADDITIO.

a ¶ Meretrici. In hac materia vide Bald. consil. v. iiij. lib. cuius veba habes per me in apostill. ad Bartolum hic in characteribus de Tortis, & vide per eundem consil. 152. ij. lib.

§. Si stipulatus. Quousque potest cōditio defice-
re, non potest agi. hoc dicit in ter
minis, & in summa &c.

LEX XXVII.

Si rem tradi. Stipulatio rem tradi continet me-
rum factum. h.d. In tex. ibi {proprie-
tatem.} dic sed nec possessionem ciuilē vel naturalē, quæ iuris
est, sed duntaxat nudam & asininam detentationem, quia
nō plus importat hoc verbū, tradere, nā & ille qui nec posses-
sionē nec pprietatē hēt, sed solā detentationē, pōt rē tradere
& illā trāsferre, ergo stipulatio nō plus īportat q̄ verbū sonat,
sed licèt nō teneat in plus virtute stipulationis, interdū tn̄ ex
tali traditione trāsferī dn̄iū vel possessio, si erat obligatus ex
cā, ex qua solet dn̄ium & possessio transferri, puta ex venditio
ne, non eīm venditor ad dn̄ij translationem, sed solum ad tra
dendum teneī, vt l. j. de rerū permu. attamē si erat dn̄s traden-
do transfert dn̄ium, si nō erat dn̄s, trāsfert vsucapiēdi ɔdōnē.
Isto tn̄ casu bn̄ teneī ad translationē possessionis vacuæ, vt in
l. iiij. de act. emp. & plenè no. in l. cū res. C. de proba. Et per p̄di-
cta tolliī contrariū formarū in glo. de l. in conuentionalibus.
§. si. j. e. vt ibi no. gl. quia loquitur quando ex causa ex qua trās-
ferebatur dominium erat obligatus.

LEX XXVIII.

2 *Si promiseras mihi decem ex causa donationis, postea promisisti mihi eadē decem, & quinq; similiter ex causa donationis, an per hanc secundam sublata sit prima ipso iure.*
3 *Si primo promisisti decē, & postea decē & quinq;, ex qua stipulatione potero petere decē et quali debeat cōcipi secūda stipu. ad hoc vt noue. prima.*
4 *Si petij x. in libello, & postea ante lit. conte. uolo addere quinque, an dicetur nouus libellus, & sit soluenda noua gabella.*
5 *Quæ sit utilitas q tot sint stipula. quot res, vel summæ sint in ea specificatæ,*
Per solā specificationē rerū vēditarū an dicātur plures uēditiones si unicū tātū pretiū esset statutū pro oībus, & an ppter uitiū vnius possim &c,
6 *Stipulatio quando est de pluribus rebus, uel una summa, an possint petere unā de pluribus rebus, uel partem summæ.*

1 Cire debemus. † Tot sunt stipulatio-
nes, quot res vel sum-
mæ sunt in ea specificatæ, licèt vna sit cōceptio ver
borū, sed si nō fuerūt specificatæ sed sub vno vn̄ no
mine cōprehensæ, cēseī vna ɔtinēs plura corpora. Itē sequens
stiplo ɔtinēs idē qd prima, eā nō nouat, licèt et adiungat alia
stiplo ɔtinēs aliā rē vel summā. h.d. vsq; ad §. si a fure. & inci-
pias casum a ver. sm qd pmittendo vnū, q iure isto sequēs sti-
pulatio ɔtinēs illud qd prima & ex eadē cā ɔtinebat aliquid
plus, nouabat primā, vt no. in ver. q vitiatur & sic hic colligi
tur, licèt hodie non nouet ipso iure, nisi loquaī expressè, vt in
l. fi. C. de nou. sed nouat ope exceptiōis p id qd no. in l. ij. C. de
noua. q̄ dicit q vbicūq; iure veteri īducebatur tacitè nouatio
ipso iure, hodie non inducitur ipso iure: sed inducitur in effe-
2 ctu, qd an sit verū, dic vt ibi not. † Si ergo pmiseras mihi decē
ex cā donōnis, postea pmisisti mihi eadē decē, & quinq; sic
ex cā donōnis, est dubiū vtrū p hāc secūdā sublata sit pria ip-
so iure, vr̄ q sic, qa hæc scda ɔtinet plusq̄ prima. Contrariū tn̄
determinatur, qa ista scda non est vna stiplo, sed sunt duæ, vna
de decē, altera de qnq;, postq̄ ambæ summæ fuerūt specificatæ
& neutra ipsarū ɔtinet plusq̄ prima, sicut eēēt duæ si pmisis-
ses Stichū & Paphilū, nō sic si summæ & res nō fuerūt specifi-
catæ, sed sub vno noīe cōprehesæ, de quo ponit tria exempla,
primū, si pmittis mihi vnū aceruū nūmorū pn̄ū, nā est vna
stiplo pluriū corporū. Itē cū qs stipulaī ab hr̄de sibi solui oīa
legata sibi scā, nam licèt legata sint plura, stiplo tn̄ est vna, qa
nullū fuit in ea specificatū. Tertiū cū sub nomine vn̄i familiæ
3 vel quadrigæ. ¶ † In tex. ibi. {non fiat nouatio.} Sed ex qua sti-
pulatione potero petere decem si primo pmisisti decē, postea
decē & qnq;, put ponit gl. sup ver. mixta. Rn̄deo ex prima tm̄
q̄ firma manet, vt ca gl. in fi. nō ex scda scā de eadē re, quia illa
nō valet, p l. q bis. ff. eo. qd ēt innuit sequēs glo. sup ver. in præ-
cedēti, licet illa loquaī qn̄ prima ɔtinet plus, scda minus, vt in
exēplis, q̄ ponunt in ea, tn̄ eadē rō est qn̄ ɔtinet tātūdē, vt in d.
l. qbus. in fi. nisi appareat expsse q animo nouādi, & tūc etiā si
ɔtineaī minus, nouaret primā. Sed illa quinq; petā ecōuerso
ex secūda stiplone qnq;, nō ex prima de decē. & sic hēo xv. &
xxv. ¶ Sed ɔ, q īmo xxv. s. decem ex prima. Itē xv. ex duabus se-
cundis quātit. ista multiplicabilis est. Et sic vn̄t tres stiplones
de tribus summis sicut in legato, vt l. planè. §. j. cum ibi no. de
lega. j. Sol. qd primo dixi, intellige verum qn̄ apparet q in scda
stipulatione facta de decē & qnq;, sentit de eisdē decē, aliàs p-
cedet ɔriū. Qualiter ergo debeat ɔcipi hæc secunda stiplo ad
hoc vt noueī prima? Rn̄deo vt ɔtineat xv. nō x. & v. sic sit vna.
& q appareat q in eis voluit includi x. primo per præmissa, qa
ex cā stiplonis ex qua mihi pmisisti x. pmittis xv. als si simpli-
citer primo x. ponamus, postea xv. possem petere vtrāq; quā-
titatē, nec esset prima abrogata per secundā, qa essent diuersæ
cāæ & diuersæ donationes. & hoc innuit glo. sequēs super ver.
in p̄cedēti. dū dicit {ex eadē cā} & hoc in summis q̄ sunt mul-
tiplicabiles, nō sic in speciebus. nā si primo promisisti Stichū,
postea simplr̄ pmisisti duos seruos tuos, quorū vnus erat Sti-
chus cū ista secūda sit vna stipulatio, & ɔtineat plus prima, li
cet de ipsa non sit scā mentio, sufficit q in secunda sit deducta
eadē res q̄ in prima nō poterit multiplicari, vt l. Lucius §. im-
4 puberē. de leg. ij. † & facit arg. iste tex. cū r dictis ad mām l. edi-
ta. C. de eden. q si petij x. in libello, postea ante lit. conte. volo
addere v. si qdem ex eadē cā, nō diceretī nouus libellus nec erit
soluenda noua gabella ex forma statuti dicentis, ex quolibet
libello debere solui. si volo addere ex diuersa cā erit nouus li-
bellus, & noua soluetī gabella. & ita intellige nota. hic p Ang.
5 licèt nō sic clare. † Vltimò q̄ro cuius vtilitatis sit innestigatio
huius l. an vna vel plures stiplones. In text. ponitur vna vtilitas
quantum ad effm̄ nouationis. In glo. not. quæ incipit. vt cū le-
gauerat, ponunī tres aliæ. Prima de legato. & illa clara, q si est
vnū legatum nō pōt p parte, vt l. neminem. cum l. seq. de leg.
ij. secus si plura, qa potest vnum acceptare, & aliud repudiare.
Alia de redhibitione, qa si vna est vēditio pluriū rerū, & etiam
vnica stipulatio super ea interposita pp vitium vnius pōt fieri
redhibitio de omnibus, secus si sint plures, qa tunc de illa tan
tum. Aduerte tn̄, q hic non dicerenī plures venditiones ppter
solā specificationē rerū venditarū, si vnicū tātū esset statutū p̄-
tium p omnibus. Imo esset vna, vt l. q duos. de ɔhen. empt. &
tunc plures qn̄ p qualibet esset statutū certū pretium, & in l. si
stipulatus. de vsur. sed qn̄ ex causa donationis, locū habet qd
6 hic dr̄ vt sola specificatio rerum facit censeri plures. † Tertia
vtilitas colligitur ex si. quæ loquiī obscurè, sed intentio eius est
dicere, q qn̄ stipulatio est vna de pluribus rebus, vel vna sum-
ma, & ego volo petere partē, puta vnā solā rē, vel partem sum-
mæ gl. p̄supponit q possum: qd tene mēti, sed dicit q non de-
beo petere tanq̄ mihi pmissa, sed tanq̄ mihi debita ex promis-
sione scā de maiori summa, vel de pluribus rebus. Nā sicut si
vendis mihi domū, non videris mihi vēdere quodlibet lignū,
sed m̄ deducta domo per emptionem possum petere quodli-
bet lignū nō tanqnā emptū, sed tanq̄ mihi debitū, quia super-
est ex re empta, ita in proposito. & istam glo. multum no. doc.
dicentes quòd aduocati & procuratores ita obseruant. Nam
dubitantes de probōtibus testium, nolunt petere totam sum-
mam, sed petunt modicam, & si videbunt probari per testes,
petent residuum, si vident testes non probare, & sic se succum
bere, procurabunt alias probationes, & cum sic faciunt, obser
uant practicam huius gl. quia non petunt illam modicā sum-
mam tanquam promissam, sed tanq̄ debitam descendentem
ex ma-

a ex maiori summa, ad hoc semper [a] alle. ista glos. dicit tamen Bart. quòd posito quod fieret contrarium deberet sustineri libellus, & improbari uerba. Sed certè imò vr̃ q etiam de rigore libellus pcedit, qa q pmittit decem, promittit etiā quinque,
b hinc est q si petij x. & nō pbaui nisi de v. debeo ɔdēnari, [b] qa petendo x. etiam & v. peto, vt dixi s̃. eo. l. j. §. si stipulanti. ergo si dico peto v. mihi promissa, non videor inepte loqui. Inquantū aūt glo. & Doc. volunt q possum petere partē, intellige verū otsi aduersarius opponat q petā tota, quia nō vult restringi per plura iudicia. vt no. Guil. de Cu. in l. quidā existimauerunt. si cert. pet. Item intellige verū qn̄ separatio illius partis a toto nō corrumperet subiectū, vt in pecunia vel pluribus rebus separatis per vnam stipulationem pmissis, vel in vna specie si peterem partem dnij, si verò partem corporis vnius speciei, cuius separatio a toto corrumperet, vt si debes bouem, peto cornua vel corium, vel debes quadrigam quæ ɔstat ex quatuor equis, & ego peto vnū, quo separato non remanet quadriga, tūc admittit petitio si partes cohærēt corpori: sed si sunt seperatæ vt boue mortuo, bn̄ admittitur, & ita no. in l. in commodato. §. duabus. s̃. commo. & in l. eū qædes. in fi. s̃. de vsuc. quam alle. gl. in fi. Adde extra gl. aliā vtilitatē, qa qn̄ vnica est stipulatio, debitor non pōt soluere partem creditore inuito, vt l. tutor §. Lucius. de vsur. secus qn̄ plures, vt l. fin. quib. mod. pig. vel hypo. sol. Item quo ad effectū insinuationis, qa si est vnica donatio excedens summam quingentorū, indiget insinuatione, sed si essent plures, quarum nulla excederet, sed omnes simul coadunatæ excederent, tūc nulla requireret insinuationem, vt no. in Spec. de instru. edi. §. porrò. in ij. col. Sed aduerte hic, qa si eodē instrūo fieret donatio de diuersis summis, quarū nulla excederet, sed oēs simul sic, licèt viderent esse plures donōnes pp specificationē diuersarū summarū, vt in hac l. tn̄ q̃tū ad mām insinuanōis reputarent vna, quasi scā in fraudē, & sunt plures ll. de insinuatione loquentes. & hoc tenet ibi Rapha. & Bar. in l. Modestinus. in fi. de dona. non sic qn̄ diuersis tpibus scā essent, nec esset sic in speciebus ēt si eodē tpe donarent plures species eas specificando, qa licèt oēs simul coaceruatæ excederent summā, si tn̄ nulla earū p se, requireret insinuatio postquam sunt plures eodē tpe factæ, qa specificatio
c specierū [c] nō sic pt videri facta in fraudē sicut specificatio summarū. potuit. n. fieri ad aliū effēm, vt redderent magis claræ qđ non expediebat facere in summis, & hoc addo ad dicta præiatorum doctorum, & est vltima vtilitas in condemnationibus, quia condemnatus in his speciebus non dicitur condemnatus in centum, vt sic poterit offendi ex forma statuti, q bannitus & condemnatus in centum poterit impunè offendi, vt nota. j. de fideiuss. l. vt fideiussor.

ADDITIONES.

a ¶ Semper allegatur. Hic stylus Venetus seruatur vt plurimum, licèt leges imperiales non seruent.

b ¶ Condemnari. Vide Bal. consi. 333. & vide Ang. consi. 130. Ant. de Bu. in c. j. de lit. conte. Bal. in l. si constante. §. fi. sol. mat. per do. Ant. in c. constitutus. de reli. do. & in c. examinata. extra de iudi. Bar. in l. qui vas. circa prin. j. de furt.

c ¶ Specierum. Reprobatur per Ale. per l. tancinus. §. si quis per diuersa. cum glo. & ibi per omnes. C. de don. quod expressius firmat Bar. in l. Modestinus. in fi. s̃. de do. lo. An. in addi. ad Spec. in titu. de instru. edi. §. porrò. quæ additio fuit Oldrad. consi. 234.

1 *Quare non valet stipulatio rei meæ. & nu. 2.*

1 §. Si a fure. ¶ †Non potest quis stipulari rē suam sibi dari etiā a fure, sed eā sibi restitui sic, qđ facere non vr̃ stipulādo simplr, sed quicquid illū ex causa furtiua dare facere oportet, quo casu per talem stipulationē purgatur mora furis, ideo per interitū rei postea subsequutū liberatur fur si alia mora nō interuenisset. h. d. & est pulcher & subtilis §. Et primo formatur qō vsq; ibi, {si vero.} Scdo arguitur ad partem negatiuā, q stipula. non valeat, vsq; ibi, {& ɔstat.} Tertio rñdetur cū distinctione, q aliqn̄ valet, aliqn̄ non, vsque ibi, {quod si postea.} Quarto circa primū mēbrū eo casu quo valet, declaratur vnum dubiū satis subtile, & pulchrū, & sic ille ver. {quod si postea.} debet referri ad ver. {& ɔstat.} non ad proximū pcedentē, {si vero hoīem &c.} quia ibi stipso nō valet, ideo nō purgaretur per eā mora furis, vt colligitur ex glo q̃ incipit {quā stipulatus sum &c.} ¶ In tex. ibi, {an stipulatio.} dic & est vtilitas huius qōnis pp id, quod hr̃ in fi. videlicet purgarur per eam mora furis, ideo per interitum postea subsequutū si alia mora non interuenit liberatur fur, vt ibi: sed si nō valet, tunc secus si non fuisset interposita, quo casu tunc semper dicitur esse in mora, vt in l. j. C. quod me. ca. & sic p interitū nō
a liberaretur, vt s̃. e. l. si ex lega. causa. ¶ †In tex. ibi {vbi quis rem suam stipulatur est.} subaudi pure, secus si sub ɔditione, vt j. e. l. si rem meā. Item subaudi qō erat sua pfectè, qn̄ non poterat ab eo aduocari, aliàs secus, sicut posset tunc sibi legari, vt l. non quacunq;. §. si ex bonis. de leg. j Est aūt rō quare non valet stipulatio rei meæ, quia vr̃ continere impossibile, nā videor stipulatus eam mihi dari. i. dñium transferri, sed hoc fieri non pōt si mea est inspecto pn̄ti statu, quia qđ meū est amplius meū fieri non pōt, vt in l. sequitur. §. lana. de vsuca. ¶ In tex. ibi, {stipulationē valere,} quia hoc casu potius videor stipulatus eā mihi restitui, licet sit appositum verbū, dare, postq retuli me ad causam furti, & adiunxi verbū, facere, dicēdo dare re & facere oportet, quam videor stipulatus dari, sed in casu sequēti qn̄ simplr stipulatus sui dari nō referendo me ad causam furti, nec adiungendo verbū, facere, non pōt fieri talis interpretatio. Sed ɔ̃, q ēt tunc pōt fieri, quia cū rem peto a fure, possum concludere ad dandū, vt no. Insti. de act. §. sic itaq;. in glo. ergo possum simplr mihi dari. & vtroq; casu odio furis exponūtur dari & tradi. Solu. fatendū est fm̄ docto. q si esset facta mentio de causa furti, idem esset in secundo, quod in primo, puta talem hominem, quē mihi subtraxisti dare promittis, licèt non fuissem vsus verbis præcedentibus, sed hoc debet intelligi, qn̄ de furto nō fecit mentionē fm̄ Pet. & alios Docto. Mihi vr̃, q nec in libello possum ɔcludere ad dandū, nec possum stipulari dari, licèt de furto mētionē faciam. & hoc sentit gl. j. q̃ dicit {quē mihi furatus est} & sic fuit facta mentio. Nec ob §. sic itaq;. nam intentio illius est dicere, q licèt regulariter oīs ɔdītio detur ad dandum, non ad restituendum, vt no. in gl in l. certi conditio. si cert. pet. fallit in fure, ɔ̃ quem conditio furtiua cōpetit ad restituendū, & similiter aliæ condictiones, quæ possunt concurrere cū condictione furtiua, vt condictio ob causam, vel indebiti, quia cōtra furē degenerat omnis condictio, vt l. si procuratori falso. de condictione ob causam. dantis ad restituendum, non dandum contra propriam naturā eorū, & hoc voluit gl. in d. §. sic itaq;. quæ incipit. i. ad hoc ergo vt valeat stipulatio si apponitur verbum, dari, debet fieri mentio de furto, & adiungi verbum, facere, & tunc non solum a fure, sed a quolibet alio, qui tenetur mihi ad restitutionē rei meæ possum ipsam stipulari, vt quod ex causa depositi vel cōmodati te mihi dare facere oportet, pmittis, & videor stipulatus restitui, sed si dico dari simpliciter, valet vt in ver. si vero & ita intelligo istum textum. ¶ In tex. ibi, {quod si postea sine mora} supple, alia Interueniente super stipulatione, qa nulla interuenit, & prima fuit ablata. ¶ In text. ibi {quandiu enim viuit condici poterit.} Contra istud op. p declaratione glo. vltimæ. q ēt quousq; viuit, non poterit cōdici, qa condō furtiua fuit sublata per stipulationem, de qua s̃. iure nouationis. Sol. tex. potest intelligi duobus modis. Primo, q illa stipulatio nō fuit īterposita animo nouandi, & tūc non ob. ɔ̃rium, qa ɔdō furtiua nō est subla. & iō quousque viuit pōt condici, sed mora bn̄ est sublata, & iō ipso mortuo nō pōt cōdici, qa condō p morē extincta est, licèt non esset extincta per stipulationem. Sed ɔ hoc extra gl. oppo. si non fuit sublata ɔdō furtiua, ergo nec mora ei cohærens. Sol. mora tollitur licèt non condō virtute cuiusdam tacitæ obligationis, q̃ fingitur interuenisse, cum talis sit promissio, vt l. patui. de cōdi. fur. iō, vt ista fictio procedat, oportet intelligere tunc q res furtiua erat præsens. si eīm absens, tunc qa verè non poterat offerri, non fingit taciè obligata, vt hic est casus in l. qui decem. §. j. ff. de solutio. & ista stant simul, q actio remanet, & tn̄ mora tollitur per obligationem. Non eīm liberatur debitor sola obligatione, nisi etiam consignet & deponat. vt in l. obsignare. C. de solu. sed liberat interitu postea sequuto vel ipso iure vel ope exceptionis, vt j. de sol. l. qui decem. & intelligo isto modo tex. cum dicit {condici poterit} expo. scilicet condictione furtiua. pōt intelligi secundo, q facta fuit animo nouandi, & tunc obstat ɔ̃riū. Sed tunc fatendum est, quod etiam ipso viuente non posset condici ɔdictione furtiua, cū sit sublata statim, & in ɔsequentiā mora, sed potest condici ex illa stipulatione certi ɔdōne generali, & de illa debet intelligi tunc tex. dum dicit {condici poterit,} sed tunc non refert si fuerit præsens res tempore stipulationis vel absens, quia non tollit mora solum virtute tacitæ obligationis, sed ex eo, quia tollit actio cui inhæret, & iō no. in l. patui de condi. fur. & hæc est intētio gl. quæ loquitur obscurè, & dicit unum uerbum, in quo reprehendit q per mortē non tollit actio q̃ orit ex stipulatione, sed sola condictio furtiua in primo casu, quod est falsum, qa interitum rei in moram omnis tollitur actio quę competebat ad illā rem, & hoc uoluit gl. in fi. quæ cōtradicit sibijpsi in eo quod dixerat s̃. sed ex stipulatu agitur.

LEX XXIX.

2 *Quando præsumatur quis se obligasse per stipulationem, et an admittatur probatio in contrarium, & nu. 3.*

3 *Si quis patitur se scribi ut fideiussorem alicuius, an, & quando obligatur efficaciter absque eo quod aliquid dicat.*

4 *Fideiussor an possit obligari ante principalem, uel post.*

5 *Ad positionem facti non sequitur positio alterius facti.*

Ad positionem facti sequitur positio iuris.

1 SCiendum. ¶ †Solennitas intrinseca præsumitur. ad hoc allega. & dr̃ intrinseca qn̄ natura verborum prolatorū in aliqua scriptura necessariò eam comprehendit, siue sit scri-
2 ptura publica, siue priuata, vt hic & l. j. C. e. † Nā fideiussor nō
· obligat nisi p stipulationē, vt l. v. §. satis acceptio. s̃. e. si ergo re-

peritur

peritur in scriptura, q talis fideiussit, necessariò sequitur si hoc
est verũ (qđ præsumitur si scriptura est publica, vt C. de prob.
l. precibus. vel priuata manu ipsius, vt l. generaliter. C. de non
nu. pecu.) q per stipulationẽ se obligauit, & sic ĩ scriptura cõ
tinet q talis per stipulationẽ se obligauit cum stipulatio non
fit nisi pcedẽte interrogatiõe & rñsione sequuta, sequit necesse,
q ita sctũ fuit. Item si naturã verborum est apta cõprehen-
dere, licèt non necessario, vt in ver. promisit. quod põt intelli-
a gi per stipulationẽ vel per pactũ, ᵃ & in dubio sumitur in po-
tiori significa. vt Insti. de inuti. stip. §. si scriptũ. hoc dico verũ
nisi appareat ɔ̃triũ, puta q altera pars erat absens tempore
quo dicta verba sunt scripta: quia est præsumptio iuris, nõ de
iure, & sic recipit pbatiõẽ in ɔ̃triũ, & ita intellige gl. in ver.
{Item an admittatur} in dubio psumitur partes fuisse præsen-
3 tes, vt no. j. eo. l. Titia. §. fi. † in quodam tñ casu si partes fuerũt
præsentes, licèt constet, q nulla verba interuenerint inter pmis-
sorem & stipulatorem præsumitur interuenisse, & nõ admitti
tur pbatio in ɔ̃triũ, vt l. cum ostendimus. §. fi. de fidu. tu. & est
speciale ibi in iudicijs, qñ aliquis patitur se scribi pro fideiusso
re alicuius corã iudice. Alij dicunt ibi esse spãle fauore pupilli:
sed primũ magis placet & est singulare, quia frequẽter ɔ̃tingit
q inquisitus vel accusatus qñ cõparet ad rñdendum inquisi-
tioni & accusationi, ducit secum fideiussores, vt moris est, nec
aliter mittetur ad rñdendũ, & iudex interrogat vbi sunt fide-
iussores tui? isti qui sunt hic præsentes. iudex facit scribi p no-
tarium, nec illos iudex interrogat, nec illi qui dñt, tenẽ ex sola
patientia obligatur efficaciter, quod perpetuò tene mente. Sed
ɔ̃ de l. lecta. §. conuenit. si cert. pet. Sol. ibi, in ver. conuenit, quod
est magis generale, & nõ psumitur per stipulationem, vt ibi not. p
Bar. ¶ Item adhuc ɔ̃ quod idẽ in ver. promisit, vel in ver. stipu-
latus est, vel in ver. iussit. vt C. de vsur. l. j. Sol. ista l. cũ simi. loquũ
tur, qñ ista verba reperiuntur in aliqua scriptura, sed si profe-
rantur a testibus, non probatur stipulatio nisi deponãt, q præ-
cessit interrogatio, & secuta fuit responsio, vt no. in l. ɔ̃tria. Rõ
diuersitatis postpositis alijs est, qa scriptura fit de volũtate vtri-
usq; partis si est scriptura publica, qa est approbata ab vtraque
parte: & si est priuata, & tu scripsisti, & ego vtor illa, similiter
interuenit cõsensus vtriusq; partis, sed testes producũtur ɔ̃ in-
uitũ, ideo qñ deponunt super his, quæ consistunt in iure, vt est
stipulatio, non statur dicto ipsorum, nisi etiam non interroga
ti reddant rõnem sufficientem, sicut cũ deponunt super dñio,
qđ non percipitur sensu corporeo, quia nõ statur nisi reddãt
rõnem sm Inno in c. cum cãm. de test. nõ sic qñ deponunt su-
per his, quæ consistunt in facto, quia nisi interrogẽtur, tenẽtur
reddere cãm, vt no. in l. solã. C. de testi. si ergo testes deponerẽt
de ɔ̃sensu vtriusq; partis, videretur idẽ dicendũ, qđ in scriptu-
4 ra, cætera circa hoc vide p doct. in d. l. j. ¶ † In glo. ibi, {si cm in
alia charta. {gl. in hoc reprehenditur, quia fideiussor põt obli-
gari antequã principalis, & etiã diu post, vt l. si stipulatus. §. ad-
hiberi. j. de fideius. ergo nõ requiritur, q in eadem charta, sed
sufficit, q de principali obligatione appareat sm Dyn. & alios.
& istud dictum dicit Ange. se practicasse cũ peteretur executio
instrĩ cõtra fideiussorem ex forma statuti, in quo non appare-
bat de obligatione principalis debitoris, & fideiussor excipie-
bat, q primo de illo heret fides. dicit Ang. q non erat fiẽda, sed
in instro renunciauerat beneficio excussionis, quia satis est, q
appareat certa quantitas, pro qua fideiussit ɔ̃fessus principalẽ
teneri in illa quantitate, & statur in hoc instro ɔ̃ eum, vt l. ma
gnam C. de contrah. stipu. ¶ In glo. ibi {põt esse emptio de fa-
cto sine auctoritate tutoris. } dicas breuius. vt j. colligit ex gl.
q ibi loquitur de solennitate extrinseca, quam nã verborũ ne-
cessario nõ cõprehendit, nec est apta cõprehendere, & illa nõ
psumit, qa consistit in facto & ad positionem vnius facti non
sequitur positio alterius facti, vt in l. in bello. §. factæ. de capti.
5 sed solennitas intrinseca consistit in iure. & † ad positionẽ fa-
cti sequit positio iuris, sm Dy. cuius sunt hęc verba, hoc tamẽ
verũ si de tali solẽnitate extrinseca nulla fiat mentio in instro,
vt in alijs exẽplis q̃ j. ponuntur in gl. de renun. velle. & de iuro.
sed si in instro fieret mẽtio, & tunc distinguit aut erat talis so-
lennitas q̃ poterat interuenire tpe confecti instrĩ, & psumitur
interuenisse, vt si dicat minor cum auctoritate tutoris pmisit,
b vel q aliena sit cũ decreto iudicis, ᵇ & instrm erat factũ in pa
latio, vbi erat iudex, & hoc p l. j. cum ibi no. C. de fide instr. &
iu. hastę fisca. lib. x nec est curandum tunc q minor est talis p-
sona quæ non põt renũciare huic solẽnitati, qa statĩ verbis no-
tarij, & ita sentit Bar. licèt Ang. malè ponderando verba Bar.
videatĩ hic dicere ɔ̃triũ. Nec ob. ista gl. in ver. {licẽ l. hæc locũ
hẽt. } qa loquit qñ in instro nõ fieret mentio de talibus. Si ue-
ro illa solẽnitas nõ potuit tpe instrĩ interuenire, tũc nõ statur
instro in prçiudicium tertiæ psonæ q̃ instro non ɔ̃sentit p no-
ta. in l. cum aliquis. C. de iure delib. per glo. de finibus pleba.
sed in prçiudicium ɔ̃hentium bñ statur si erat talis quæ pote-
rat sibi præiudicare, & solẽnitatẽ remittere. vt l. optimam. C.
de ɔ̃hend. stipu. aliàs secus. vt in authen. si quis in aliquo. C. de
eden. vt si ɔ̃tineretur in instro scõ per minorem vel ecclesiam
sup alienatione rei suæ quod factus subhastationibus non re-
peritur vltra tantam quantitatem. Nam subhastationes non
poterunt fieri in illo actu qñ confectum est instrm, cũ requi-
rantur q̃ plures dies, vt in authen. hoc ius porrectum. de sacro-
sanc. eccle. nec huic solennitati põt ecclesia vel minor renun-
ciare. Vñ non staretur instro sic narrãti, sed dẽt apparere aliud
instrm de subhastationibus. prædicta fallunt in sententia lata
parte præsente, nam si narratur in ea, q lis fuit ɔ̃testata, datus
libellus & c. et tñ ista nõ apparent p acta, pars quę fuit pręsens
si nõ ɔ̃dixit, non põt postea hoc allegare, imo statur narratio-
ni contra eã si snĩa transiuit in rẽ iudicatã per ea quæ not. In-
no. in c. innotuit. de eo qui fur. ord. susce. & in c. cum in iure.
de offi. dele. & Bar. in l. si qñ ap sit. Sed si non fuisset psens, tunc
c intra modicũ tẽpus ᶜ audiret, post longum vero interuallum
secus, ex quo snĩa transiuit in rem iudicatam; licèt non appa-
reant acta, & ita debet intelligi quod no. Cy. in l. emancipatio-
nes. C. de fide instru. & Imo. in c. bonæ de elect.

ADDITIONES.

a ¶ Per pactum. Adde quæ posui in apostillis ad Alex. & Bar. in characteribus de Torris. ex his adde inquantum. d. Alex. dicit in ij. limita. q verbum, promitto, in contractu innominato non importat stipulationem, & Franc. de Are. aliud dictum Bal. sequitur, & limitat nisi in præcedentibus facta fuerit promissio p stipulationẽ, ne contractus claudicet. ita voluit eius cons. 113. vbi refert aliud dictũ sing. Bal. in l. ex placito. C. de rer. permu. i xij. q. vide paplum ne sim plixior.

b ¶ Decreto iudicis. Adde q̃ habes, vt in loco primi alleg. & illis locis adde quod voluit Sig. de Lo. col. 87. Soc. cons. 50. d Card. cons. 123. Frã. Cur. col. 50.

c ¶ Modicum tempus Old. cons. 183. videtur velle, q etiã post modicum tempus non præsumatur pro snĩa lata in absentia partis, prout in casu dicti consilij, q non præsumatur pro snĩa lata absente parte. allegat Compo. in d. c. bonæ memoriæ Maguntino. extra de elect. in gl. quæ incipit, immo præsumitur.

LEX XXXI.

SI rem meam. Glo. in prin. intelligit hanc legem siue conditio sit intrinseca, puta si nauis ex Asia venerit, & benè dicit, licèt contrarium no. gl. q hoc scdo casu nõ ualet, sed hæc uerior. deinde format tres oppo. ex quibus colliget talem distinctionem, cum aliquis stipulatur sub conditione, an inspiciatĩ tps stipulationis, uel existẽtis cõdõnis, nam aut quantum ad acquirendum alteri per me, & inspicit tps stipulationis, vt j. eo. l. si filius. aut quantum ad valorem stipulationis, & tunc aut erat defectus in persona stipulatoris. & inspicit tps stipulationis, vt non ualeat nõ existente conditione, licèt tunc defectus cesset, vt l. si vsusfructus. de stipu. ser. aut erat defectus in re deducta in stipulatione, & tũc aut erat perpetuus, & idẽ, vt j. l. inter stipulantem. §. sacram. aut temporaliter, & tunc inspicitur tps condõnis euenientis, & si tũc cesset defectus, valeat, interim stet in pẽdenti, nõ autem est nulla pp defectum stipulationis, quia non reconualesceret. ¶ In gl. ibi. {aut ex causa lucratiua & non tenetur. } hoc intellige qũ ẽr stiplo fuit interposita ex cã lucratiua, aliàs secus pp secundam de duabus causis lucratiuis. Sequit l. ij in nomine, quæ breuis est. & in ea nõ expedit scribere, quia nihil est.

LEX XXXIII.

a *Si aliquis tenetur ad bouem qui mortuus est non interueniente dolo, culpa, uel mora, an teneatur ad corium & carnes.*
3 *Si tertius occidit, an teneatur debitor cedere contra illum actionem.*

1 SI Stichus. † Quid si moriatur ante diẽ? rñdeo, teneĩ, qa dies interpellat &
ɔ̃stituit pmissorẽ in mora, ergo & c. vt s. e. l. si ex le-
gati cã. Itẽ in quo differt ista l. ab illa quæ ẽt probat
qđ hic dĩ? rñdeo q ibi stipulatio fuit pura, iõ non est in mora
nisi interueniat interpellatio, & illa ɔ̃stituit in mora, hic fuit ĩ
diẽ, & posito q interuenisset interpellatio añ diem, non esset
constitutus in mora, & haberet locũ quod hic dĩ, vt j. eo. l. cũ
filius. §. fi. Sed quid si ante diem ipsum interficeret? Rñdeo tunc
benè teneĩ, vt j. l. si seruum. in princ. & hoc sentit gl. illa. plus er-
2 go nocet scm suum q̃ interpellatio. Sed † qđ si aliquis tenetur
ad bouẽ, q mortuus est non interueniẽte dolo, culpa, vel mo-
ra, an teneatur ad coriũ & carnes? Bar. examinat hic istum ar
ticulũ. & Cy. in l. nõ moriturũ. C. de contrahen. stip. & dicit ali-
ter q̃ Bar. q si tenetur ex contractu bonæfidei, puta ex vendito,
põt ɔ̃ueniri ad coriũ & carnes, qa tenet venditor non solum
ad rẽ, sed etiam ad quicquid superest. text. est in l. venditor. in
fi. de heredi. vel acti. ven. & l. tenetur. §. i. ĩ ti. de act. emp. sed si te-
a net ex ɔ̃ctu stricti iuris ᵃ secus, per l. mortuo boue. cum ibi no.
de lega. ij. nec ob. l. si seruos. §. boue. de condi. fur. qa ibi tenetur
ex noua ɔ̃trectatione, & ex noua condõne furtiua, non ex pri-
ma. vt no. Cy. in l. nõ moriturum. qđ añt superest ex re mea benè
3 possum vẽdicare indistinctè. vt l. solũ. de rei uend. † Item qđ si
tertius occidit, an teneatur debitor cedere ɔ̃ illum actionem l.
Aquiliæ? Cy. examinat in ea l. & Bar. hic dicit, vt hĩ in l. arbi-
trio. §. fi. cum l. seq. s. de dolo. & in l. legis. circa finem tit. ad leg.
Aquil. & j. eo. l. mora. & c.

ADDITIO.

a ¶ Stricti iuris. Dicit do. Alex. se putare i omni cõtractu, q opi. Bar. possit sustineri, vt hic per eum.

LEX XXXIIII.

1 *Stipulator si non habet commercium rei in stipulationem deducta non valet ipso iure, secus si habet, licèt promissor non habet.*
2 *Si forensis qui non potest acquirere immobilia ex forma statuti, stipuletur a ciue rem immobilem, an valeat stipulatio in æstimatione, & quid si ciuis stipuletur a forensi.*
3 *Quo ad valorem stipulationis plus inspicitur persona stipulatoris, quàm promissoris.*

1 MVltum interest. †Stipulator si nõ hẽt cõmerciũ rei ĩ stipulationem deductæ nõ valet ipso iure, secus si habet
2 licèt promissor non hẽt. h.d. †Et pone exẽplũ clarũ si forensis q nõ põt acqrere ĩmobilia ex forma statuti, stipuletur a ciue rẽ ĩmobilẽ, nã nõ valet, nec debet sibi æstimatio, secus si cõ stipulet a forẽsi, põt hoc facere p aliũ ciuẽ hñtẽ illã rẽ, ecce casus. glo. hic sibi ꝯriant, qa prima gl. intelligit primum dictũ qñ stipulator nõ hẽbat cõmerciũ pp suũ delictum, si verò sine suo delicto pp aliã cãm, vt in forensi, tũc intelligit ꝙ non sit oĩno inutilis stipło, qa saltẽ debet æstimatio sicut dicimus in legato, vt in l. alie. in alia gl. q̃ incipit aliter. dicit aliud eẽ in legato, aliud in stipłone vel ꝯ̃ctibus, in quibus indistinctè dicẽdũ est nõ valeret ẽt quo ad æstimationẽ, qa ista l. gñaliter. &
3 simplr loqt. & istã partẽ tenet Iaco. de Are. & Bart. ¶ † No. ergo ex ista l. plus inspici psonam stipulatoris, q̃ ꝓmissoris quo ad valorẽ stipłonis, & hoc facit ꝯ gl. q̃ est in l. iiij. § sed qđ meretrici. de ꝯd. ob tur. cãm. q̃ tenet, ꝙ si p stipłonem ꝓmitut meretrici, nõ valet ipso iure, ĩmo vr̃ valere qa ĩ meretrice non ẽ turpitudo stipulatoris postq̃ meretrix est, vt ibi dr̃, licèt sit turpitudo in promittente, & potius inspicitur persona stipulatoris, sic & in iudiciis inspicitur psona petẽtis plusq̃ rei, quia licèt reus nullum ius habeat, si tñ petens etiam non habet, non obtinet, vt in l. j. circa princ. si pars hæredi. peta.

LEX XXXV.

Si stipuler. Stipło ꝯtinẽs aliquid ĩpossibile de nã vel de iure non valet ipso iure, & in contractibus qui ꝯsensu ꝯ̃hunt non inspicitur ordo verborũ, sed sufficit partes inuicem ꝯsentire. h.d. tota l. glo. quæri si aliquis stipulat aliq̃ sibi in vxorem, an valeat stipło, de hoc dic melius vt no. ĵ. e. l. Titia. valet. n. in vim sponsaliorũ de futuro nõ vt pcisè cõpel. vrsi nõ vult, licèt perdat arras, vt l. j. C. de sponsalibus.

LEX XXXVI.

2 *Machinatio stipulatoris, qualiter probetur.*
3 *Dolus, an vitiet stipulationem ipso iure.*
4 *Stipulatio interueniens super contractu emptionis & venditionis non tollit remedia istius legis.*

1 SI quis cum aliter. †Dolus stipulatoris non reddit stipulationẽ nullã, sed facit aduersus ea cõpetere doli exceptionem. Idẽ in dolo re ipsa. h.d. & de isto dolo, q re ipsa cõmittit melius hr̃ hic q̃ alibi, quia nõ venit ex ꝓposito ꝯ̃hẽtiũ, sed causatur ex læsione, q̃ si est magna vt vltra dimidiã, facit cõpetere exceptionẽ, sicut cõpetit remediũ l. ij. C. de rescin. ven. nõ sic si nõ vltra dimidiã, cũ sit licitũ ꝯ̃hentibus se
2 decipere. l. in causæ. la ij. §. pe. de mi. ¶ †In tex. ibi, {per machinationẽ} f. stipulatoris. de dolo ꝓmissoris dic vt s̃. e. l. si id qđ aurũ. Itẽ intellige qñ ista machinatio ꝓbat, qđ qualr fiat dic vt l. dolum. C. de dolo. sed si nõ ꝓbat, tuc licet partes aliter conuenissent de ꝯ̃hendo, & aliter postea ꝯ̃xerint, non pp hoc solũ ꝓbaret dolus, vt hic colligit, qđ est no. fm Bar. & Ange. maximè qñ apparet ꝙ aliqs petijt pecuniam mutuo, & obtulit se velle pignorare rẽ aliqua immobilẽ, & postea apparet instrm vẽditionis, ꝙ pp hoc solũ nõ ꝓbaret ꝯ̃ctus vsurarius, & factus in fraudẽ vsurarũ & pignoris nisi ẽt aliæ ꝯiecturæ ꝯcurrãt, vt qa vẽdidõ fcã sit lõge minori ꝑtio q valeat, licèt nõ vltra dimidiã iusti ꝑtij, & fuerit appositũ pctũ de reuẽdẽdo, vl ꝙ emens fuerit solit' fenerari, vt in c. illo vos. de pig. & in c. ad nostrã. de empt. & vẽd. & adde q̃ no. Bal. in l. emptione. C. plus valere qđ agit. ¶ In tex. ibi, {sed doli exceptiõe vti põt.} Quid si non fuit vius & soluit? dicit Azo in summa, ꝙ nõ ꝑt petere, quia hoc solo auxilio iuuat sicut alibi. s̃. de cond. inde. l. si pœnæ. §. fi. Bar. ꝯ per l. si id qđ aurũ. s̃. eo. qa si dat actio stipulatori decepto, fortius ꝓmissori. sed ista rõ nihil valet, qa ibi aliter nõ poterat ꝓuideri, hic habuit exceptionem & omisit, vñ vr̃ sibi imputandũ, & hãc partẽ tenuit Ange. qa exceptio doli est odiosa, & si omittat p ignorãtiã iuris nõ inducit repetitionem, vt l. qui exceptionem. de ꝯd. inde. Tu tene opinionẽ Bar. nõ p rõnẽ suã: sed qa exceptio nõ est odiosa, cũ cõpetebat fm nãlem æquitatẽ, q̃ prouidet deceptis dolo alterius, & id qđ dicit Ang. procederet qñ daret ꝯ nãlẽ æqtatem, vt est illa q̃ succedit loco exceptionis Macedoniani, q mero iure cõpetit ꝯ nãlem æquitatẽ, q̃ succedit loco exceptiõis Macedoniani, & quæ mero rigore iuris cõpetit ꝯ æqtatem, suadet vt mutuũ receptũ restituatur. & hoc voluit Cyn. in addi. in l. ij. C. qđ me. ca. ad qđ vide no. in l.
3 q se debere. de cond. ob cau. in gl. & per doc. ¶ †In text. ibi. {per dolum obligatus est.} subaudi siue dolus inciderit in ꝯ̃ctu, vt s̃. siue dederit ei cãm, qa per dolũ fuit inductus ad ꝓmittẽdũ, alś nõ ꝓmissurus. Nã ẽt talis dolus non vitiat stipłonem ipso iure, vt in l. dolo. C. de inuti. stipu. sed bñ vitiat ꝯ̃ctum bonæfidei, vt l. & eleganter. in prin s̃. de dolo. fm verã opin. quam ibi tenet Bar. licèt Bal. consi. 96. j. lib. & ꝯs. 299. Ludo. Rom. ꝯs. 410. & Pet ꝯ̃. vt refert Cy. in d. l. dolo. & in l. ij. C. de rescin. vendi. & hoc in dolo ꝯ̃hentis, secus in dolo tertij, vt d. l. & elegãter. ¶ In tex. ibi, {nullus dolus intercessit, idem est & si} scilicet verus, & ex ꝓposito, sed vna pars læsa est, & sic dr̃ res in se hr̃e dolum vt sequit. nã si postea ex illa agatur, tunc verus dolus cõmittit in agẽdo q tunc causat exceptionẽ doli, q̃ prius nata non erat vt s̃ de dol. exce. l. ij. §. circa. eũ l. seq. sed qñ in ꝯ̃hendo fuit verus dolus, statim orta est exceptio. & quis sit effectus inter istos casus, vide Bar. in l. Iulianus verũ debitorẽ. de condi. indeb. in magna distinctione. Gl. exẽplificat primũ dictũ, qñ ꝯuenit de promittendo fundũ sine vsufructu, & postea fuit promissus pleno iure cum vsufructu, vel pactũ, qđ ꝯuenerat ꝯ̃here in diẽ vel sub ꝯditione, & postea purè ꝯtraxerunt falsa suasione stipulatoris. Sed op. extra glo. qa dicta in ꝑcedentibus, censentur repetita in sequentibus, vt ĵ. e. l. Titia. §. idem rñdeo. & sic ipso iure promissor videtur tutus. sed dic, ꝙ illud verum si verba hæc patiũtur, sed hic debet intelligi, qñ non patiebantur repetitionẽ de primo tñ dic vt plenè not. Bar. in l. si ita stipulat. §. Chrysogonus. ĵ eo. ¶ In gl. ibi. {sed Hugo.} Ista opin. Hug. est vera in se, vt dixi super tex. l. dolo. non quo ad hanc l. quæ loquitur qñ dolus incidit in ꝯ̃ctu, non aũt dedit ei cãm, vt colligitur ex ver {aliter.} ¶ In gl. ibi, {alij dñt.} Isti sentiunt, ꝙ stipulatio apposita super ꝯtractu bonæfidei sit stricti iuris, & non vitietur ipso iure ex dolo, licèt ipse ꝯtractus bonæfidei bene vitietur ex dolo dante sibi cãm. Sed gl. sentit ꝯtrariũ, ꝙ põt intelligi, vt vitietur ipso iure sicut ipse ꝯtractus, cũ sortiatur eius nãm, vt in l. si stipulatus. s̃. de vsur. nõ rñ ꝙ sit bonæfidei, ĩmo est stricti iuris, prout in fi. not. in l. lecta. si cer. pe. de actiõe præscrip. verbis, q̃ oritur ex pacto in continenti apposito iuxta ꝯtractum bonæfidei, quia nõ est bonæfidei, sed stricti iuris, vt ibi not. gl. q̃ vult ꝙ d. l. habeat locum inquantũ vult, ꝙ ipso iure non vitietur ꝯtractus, qñ stipulatio est apposita super ꝯtractu stricti iuris, vtputa donatione, certè cũ loquatur de dolo nõ dãte cãm ꝯtractui, sed incidẽte põt ꝓcedere ẽt in ꝯtractibus bonæfidei, q nõ vitiãtur ipso iure ex tali
4 dolo. vt hr̃ in d. l. eleganter. ¶ †In sequẽ gl. ibi, {quã emi mint' dimidia iusti ꝑtij.} pp hoc exẽplũ Bar. format plures qõnes tangentes mãm l. ij. C. de rescin. vẽ. quia nõ potuit eas alibi melius collocare, ideo semper ad dicta sua recurritur hic, & collige ex ista gl. ꝙ stipulatio interueniens super ꝯtractu emptionis, & vẽditionis non tollit remedia istius l. ad hoc allegatur ista glo.

LEX XXXVII.

Si certos. Si certum corpus nummorum promittitur idem est in eo, quod in qualibet alia specie, vt per interitum eius liberetur debitor. h.d. facit l. talis scriptura. circa med. & l. si certos nummos. de leg. j.

LEX XXXVIII.

2 *Promittens alienum factum, in quibus casibus obligetur.*
3 *Stipulatio facti committitur tunc ad interesse, etiam si non sit promissum, quando est de se valida, & quid si non sit valida.*
4 *Si venditor dixit, quòd nolebat teneri, nisi de facto suo tantum, an teneatur ex facto defuncti cui succedit.*

1 STipulatio ista. †Stipulatio habere licere, simpliciter interposita secũdum rigorem verborũ cõmittitur ex facto cuiuslibet extranei, sed fm interpretationẽ iuris cõmittitur solũ ex facto ꝓmissoris, & successorum suorũ, hoc primo. Sed si non simplr, sed de se tm̃ quis ꝓmisit ẽt de rigore verborũ nõ cõmittitur ex facto extranei, sed ex facto ꝓmissoris, & successorũ suorũ. Hoc secundo. Si verò promisit expressè de facto alieno, nõ valet, nec committitur ex facto illius, nisi interuenerit ꝓmissio pœnæ vel interesse. h. d. vsq; ad §. si quis fortè. Et diuide in tres partes vt ĩ summario. prima durat vsq; ibi, {sed si sc.} & debet coniungi ver. {sed quatenus.} vbi rñdet ad qõnem formatã. nã vsq; ad ver. {sed si loqtur arguendo. Scda, vsq; ibi, {sed si quis.} Tertia ibi, {at si qs.} & est difficilis ista l. in tex. & gl. maximè in ipso prin-
2 cipio, & in duob. §§. sequentib. ¶ †In tex. ibi, {nemo aũt alienũ factum promittendo obligatur} gl. Insti. de inuti. stip. §. si quis alium. dicit hanc regulã fallere in quinq; casibus, & non ponit veros casus. Tu dic ꝙ fallit in quatuor. Primo, in stipulationibus ꝑtorijs, nã si promittis, Titiũ ratũ habiturũ, vel ipsum iudicio sisti vel sistere, valet ꝓmissio, & valeris ꝓmittere te facturũ & curaturũ, ꝙ ita faciet, & iste est verus intellect' l. quoties quis. ĵ e. de qua opp. gl. q̃ incipit {.i. ꝑsumitur.} & ponit bonam solutionẽ, & vide no. p Cy. in l. j. vj. q. C. de procur. Secundo fallit, qñ ista stipło fuerit super ꝯ̃ctu venditionis, in quo vẽditor de euictione tenetur. nã ẽt ex ista ꝓmissione tenetur de facto extranei euenĩẽtis, ergo & de illo põt ꝓmittere, ꝙ nullus euincet, vel faciat quominus me habere liceat, vt s̃. de ac. emp. l. emptorem.

ptorē.§.qđ aūt.de qna op.gl.quæ incipit{nisi}& ita loqtur ſm vnū intellm l.inter stipulantē.in prin.j.c.de qua op.gl.sup ver.{vr̄.}in fi.& non soluit. Tertio fallit,qñ factū alterius tenderet ad corroborationē obli.factæ per ꝓmissorē,vt si es mihi obli.ī centū,& ꝓmittis mihi,ꝙ Titius fideiubebit ꝓ te,nō valet,& vi deris ꝓmittere te facturū & curaturū te cū eo. & Doct.not.per Bar.s.de consti pec.l.quod aūt.§.sed & si quis.Quarto fallit,qñ ꝓmitteretur factū alienū nō tanq̄ factū personæ,sed tanq̄ qualitas rei in stipsone deductæ, vt si vēdis mihi seruū,& ꝓmittis, ꝙ bñ comedit & bñ bibit,& ꝙ est sanus, vt s.de euic.l.si ita qs.
a extra istos casus non valet promissio de facto alieno,ª nec aliq̄ obsonem inducit,licet gl.in illo §. si quis aliū. & etiā hic super ver.{vr̄.}ante fi.videatur dicere, ꝙ semp valet de æquitate, qa semp vr̄ ꝓmittere se facturū & curaturū, & sic potius de facto proprio.p l.inter stipulantē in prin.j eo. & sic ille tex. loquitē de rigore,& non de æquitate,qđ est ɔ̄mentē literæ, & cōiter reprobatur,nec obstat illa l.qa alium habet intelsnt,vt s.dixi, & colligendo breuius,q̄ Bar.distinguat, dic si quærimus cuius facto stipulatio cōmittitur?dicendū est,ꝙ si præcessit ɔ̄ctus,de cuius nā veniat vera euictio cōmittitur ex facto cuiuslibet etiā extranei,siue fuerit stipso impersonaliter interposita, vt in prin. l.siue specialiter in personā ꝓmissoris,vt in ver.{sed si se.} siue expressa in psonā extranei,vt in ver.{sed si qs} & siue sit interposita stipulatio penalis,siue nō. Sed si ɔ̄ctus ille non præcessit, tunc si interuenit stipulatio pœnalis, vel aliud interesse cōmittitur ex facto extranei,siue de illo fuerit expressa mēno, vt in §. sed si quis.siue impersonaliter fuerit interposita seu concepta, & sic verba pñt cōprehendere,secus si de se tm̄,qa verba cōprehendere non pñt extraneū,si verò penalis stipso nō interuenit, tūc cōmittitur ex facto tm̄ promissoris, & successorū suorum vniuersaliū,ēt successorū singulariū habētiū ab eo cām, cuius factū reputatur esse ipsius ꝓmissoris,vt l.Titius.de ser.expor.circa med.& ēt ex facto illius,quē prohibere pōt.puta serui vel familiæ,vt l.fluminū.§.quanq̄.de dā.insec. ꝓ facto verò extranei non cōmittitur,nisi in casibus fallentiæ, de quibus supra dixi. Sed opp.cū sufficiat stipulari pœnā vel interesse ad hoc ne cōmittatur pro facto extranei, vt hic dr̄ in ver. {at si quis velit.} quare cōmittitur ēt si talis stipulatio pœnalis, vel ad interesse nō interuenit,cū stipso facti de sui natura cōmittatur ad interesse,ēt si nō fuerit expresè ꝓmissum, vt l.si quis ab alio. de re iudi. & constat stipulatoris interesse non ꝓhiberi ab extraneo, sicut nec a promisso,vt s.e.l.iij.in fi.Sol.& tene mente,dicit Dy.
3 ꝙ† tunc stipso facti cōmittitur ad interesse, ēt si non sit ꝓmissum,qñ est de se valida,sed hoc casu est inualida,vnde non cōmittitur,nisi fuerit expresè ꝓmissum, quæ verba singulariter no.¶Sed quare nō valet ꝓmissio de facto alieno? Respondeo, nō rōne impossibilitatis,nec pro eo,ꝙ stipulatoris nō intersit, licēt gl.q̄ incipit {in pęnali.} videatur sentire,ꝙ pp istā cām, & non bene,sed ideo,qa promittēs vr̄ voluisse illū obligare,quod facere nō pōt,vt d.l.inter stipulantē. penalis aūt promissio valet.licet nō principalis,qm̄ ad validitatē eius nō requiritur, ꝙ valeat principalis,qñ l.eis non resistit,licēt non assignat,vt ea.l.§.alteri.nec ꝓpterea talis stipulatio pęnalis roborat principalem,qa hoc eē nō pōt,ut patet in l.nuda.C.de ɔ̄h.stipul.& de pactis.l.si pacto quo pœnā. sed facit ut metu pœnæ ꝓmissor curet,& faciat vt ille extraneus faciat, & hæc est intentio illius gl.q̄ inci.{pęnali.}in fi.¶Quarto† qđ si venditor dixit,ꝙ nolebat teneri nisi de facto suo tm̄, an teneatur ex facto defuncti, cui succedit? vr̄ ꝙ sic cū repręsentet eius personā,& factū defuncti reputetur factū eius,& ita dicunt doct.in l.si seruus. la ij. de cōdi.furt.in prin.per gl.q̄ est ibi,quæ incipit.non ergo.in fi. pro quo facit tex.hic in ver.{sed si se.}vbi ꝓmisit ꝓ se tantū, & nō
b cōmittitur ex facto hæredū ᵇ¶Vltimò ɔ̄cludendo debes scire, ꝙ ista l.debet intelligi,qñ in re per me possessa, in qua nullam cām habebā a te,promisisti habere licet gratis, & nullo tibi dato,& ita intellexit gl.hanc l.in emptorē.§.quæ aūt.de act.emp. circa med.Si enim haberē in ea cām a te,puta emptionis, non procederet,quod hic dr̄,ꝙ non cōmittitur ex facto extranei,vt s.dixi.nec ēt procederet vnū quod colligitur ex §.si quis fortè. ꝙ statim mota per te ɔtrouersia,mihi ēt ante litis ɔtes.cōmittatur ad pœnā.vel ad aliud interesse,immo nō cōmitteretur nisi lata per te snīa,per l.vendicantē.cum l.seq.s.de euic. & no e.ti. l.habere licere,& sensit gl.in illo §.si quis fortè, quæ incipit, & cū effectu.in fi.dū dicit vel verius. Itē si nō gratis aliquo dato, tunc censetur trāsactio,quæ posset fieri super re aliena, & non procedat qđ hr̄ j ea.l.§. quæsitū. ꝙ nō cōmittit ista stipso ex cōtrouersia,quæ fieret de facto super re,in qua nullū ius haberes vt ibi habetur,quia transactio fit pp litē motam de iure,uel de facto,seu quæ speratur moueri,ut l.ij. C.de trāsa. ideo uidetur actum,ꝙ nec facto fieret controuersia,& cōmittatur pœna.& hoc uoluit glo.magna uer.{sed quatenus.}post princ.ibi,{lrē uidetur hæc stipulatio idem continere,quod transac.} & glo. uenit recitanda in sequentib.§§.quia illos respicit.

ADDITIONES.

a ¶ Facto alieno. Adde vt per do.Car.consi 85.& consi.109. vbi de eo quod dicit hic Alex.ex mente Bal.in l.fi.C.de spon.ꝙ in matrimonio & sponsalibus ille, qui promittit factum alienum obligatur,quia videtur obligare se facturum & curaturum.de quo vide etiam per Soci.consi.3.vbi multa allegat de qua materia ampliando vide per do.Ant.c.ex literis.el 2.de spon.

b ¶ Facto hæredum.Nisi promissor vtatur dictione taxatiua, quia tunc non teneatur de facto hæredum secundum d.Alexan.qui alleg. Bal.l.qui se patris. in x. colum.C.vnde libe.Bar.in l.si sic.la grande.j.eo.

1 *Controuersia dicitur fieri etiam ante litem contestatam porrecto libello, et parte citata.*

3 *Quando diminuitur aliquid de plenitudine quam credebam habere, videtur mihi non licere rem habere.*

4 *Stipulatio habere licere,ex qua controuersia committatur. & nu. 3.*

1 §.Si quis fortè. †Hæc stipulatio cōmittit ex controuersia,quam facit ꝓmissor rōne alicuius iuris qđ hēbat tpe promissionis vel postea adeptus est,siue illud sit ius dnij,siue intra dnium, secus si nullū ius habebat in re,qa tunc nō pōt mouere ɔtrouersiā nisi de facto, & pp illam ista stipulatio non cōmittit.cū dicat ius continere.h. d. cum §.seq.& gl. q̄ sunt hic,& etiā glo. mag.q̄ ē in §. sed quatenus. quæ venit hic retractanda,formāt aliquas oppositiones valde difficiles. Et pone hic casum, ꝙ q̄dam rē immobilē emi a Titio,q̄ erat sua,tm̄ aduersus eum hēbas aliqđ interdictū possessoriū, puta recuperādę quia te expoliauerat, vel hēbas in ea vsumfructum vel aliā seruitutē,ego dubitās a te mihi ɔtrouersiam moueri sup dictis iuribus, stipulatus sui a te me hr̄e licere sub pęna, vel sine pęna, postea mouisti mihi ɔtrouersiā super possessione vel super vsufructu,seu super illis iuribus, quæritur an stipso sit cōmissa,qa sup dnio rei super quo videbatur prima facie fuisse interposita, qa de illis iuribus non fuit facta mentio?Et bř determinat, ꝙ sic, qa satis vr̄ mihi non licere habere si diminueres de iure qđ prius habebam, qa emeram rē pleno iure,& ita credebā hr̄e sine quacunque diminutione. Sed qd si nullū ius habebas? dr̄ ꝙ nihilominus stipulatio non erat nulla si postea ius acquisiuisti, rōne cuius moues mihi litē, adhuc cōmitut.secus si nullū ius acqsiuisti, qa nō cōmittit ex ɔtrouersia, quā faceres mihi de facto:sed si eēt pœna ꝓmissa,cōmitteretur,qđ gl.sup verbo. {adiecta.} intelligit qñ ɔtrouersia fieret per aliū, de quo specialiter ꝓmisisses, & sic ponit eundem casum,qa ponit s.circa fi.princ.in versi. ꝙ si quis. Sed pp ɔtrouersiam,quā faceres de facto nō cōmittit pœna,etiam si esset promissa,qa nō extaret ɔditio,sub qua videretur ꝓmissa.nam stipulatio intelligitur ꝙ non facias mihi controuersiā rōne alicuius iuris quod tūc hēs vel in futurū acquires, & si ɔ̄ facias, committas pœnā, sed nunc licēt ɔtrouersiam moueas de facto hoc non facis rōne alicuius iuris, qđ hēs tpe promissionis, vel qđ postea fueris adeptus, sed de facto, ergo non impletur ɔditio sub qua pœna fuit ꝓmissa, & hoc etiam voluit glos.illa magna in §. præcedenti circa med. ibi dum dicit. nec est ɔ̄ in eo qđ dicit de pœna.vt j.eo.§. quæsitū. vt ibi not. sup-
2 ple l.in gl.quæ incipit,ita.s.sup ver.adiecta.¶†In tex. ibi. {controuersiā fecerit.}Et dr̄ fieri ɔtrouersia etiam añ lit.ɔtest.porrecto libello & parte citata,vt no.in l.non solū. §. si status. de
a procu.& in l.amplius.rem ra.ha. per Bar. ª ¶ In tex. ibi {committi stipulationē}.s.ad pœnam si fuit promissa, aliàs ad in-
3 teresse si qđ ɔ̄tendis pp hoc solū. ¶†In tex.ibi.{habere enim.} No.hanc regulam ꝙ qñ diminuit aliqd de plenitudine,quam credebam hr̄e, vr̄ mihi non licere rē hr̄e. ¶ In §. seq ibi. {promissoris esse cœperit}puta res quā emi a Titio non erat tua sed Sempronij, qa Sempronius eam tibi legauit post promissionē mihi factā ¶ In glo.ibi sup ver. {& cum effectu.} in fin. ibi. { vel verius} qa hic loquitur qñ fuit mota ɔtrouersia p ꝓmissorē. Vñ expectat ꝙ rē auferat vt cōmittatur stipso, sed in l.hr̄e licere.de qua glo. voluit opponere, ɔtrouersia fuit mota per tertium, & tñ non cōmitti stipulatio duplex ɔ̄ vēditorē tu qui promiserat hr̄e licere nisi re ablata vt ibi patet.Sed ɔ̄ ex gl. quia idem si fuit mota ɔtrouersia per venditorem,q promiserat duplam,vt no.glo.in d.l.hr̄e licerę.in fi.& l.vendicantē. cū l.seq.eo.tit.Solu. ibi quando fuit interposita super ɔ̄ctu venditionis,hic secus, vt s. dixi, nam in aliud sonat ista stipulatio & eius verba hoc casu, q̄ qñ super ɔ̄ctu venditionis,vt not.gl.in §. sequen.quæ incipit, qđ hic dr̄ in fi. ¶In glos. quæ incipit {his ergo casib.{ibi dū dicit,immo est suum ius. Ex quo patet, ꝙ ꝓcedens gl.sup ver,{distractum.}dum dicit.{per promissorē. } nō bñ dicit, qa si fuisset distractum a promissore & stipulatore, istud ius non esset ꝓmissoris, cuius ɔ̄riū dicit hic gl. & concludę ꝙ sicut si res esset ꝓmissoris, & moueret qōnem de dominio cōmitteret stipulatio,ita & si non est,sed aliquod ius in ea suum est,& rōne illius facit ɔtrouersiam, cōmittit, ꝓa facit eam

ADDITIO.

a ¶ Et adde eundem in l.diuus.ad prin.not.j. ff.de petit.hæred. & not.in l.qui fidem.de transact.& l.causas.C.eo.tit.Et in hoc vide Abb.in c.& si Christus.de iureiuran.& Alexan.in l.stipulatione.§.si quis fortè.hoc titu. Et adde ꝙ contra & sine iudicio,& sine lite fieri potest,vt per Bal.in d.l.causas.Et per Bar in l.Lucius.§.tres hæ.in j.quæstio.ff.ad Trebellian.

eã de iure & non de facto, non sic de seq. §. quæsitum. In gl. se. in fi. ibi. {l. quod ad seruitutes.} qa qñ vendidit mihi rẽ, censet vendere rõne dñij, & ꝓmittẽdo me habere licere, vĩ ꝓmittere de dñio, cũ reguletur ſm naturã ɔtractus p̄cedẽtis, si ergo re ipsa non euincitur dñium, nec qđ est pars dñij, puta vsusfructus licẽt euincatur seruitus per dñium incõmodatur, & nõ aufertur nec stipſo cõmittitur, sed si in re a qua nullã habeo a te cãm ꝓmittis me habere licere, ista ꝓmissio nõ regulat̃ ab aliquo cõtractu p̄cedenti, ideo verba latius intelliguntur. s. ꝙ mihi nõ diminuetur aliquid de eo, qđ habebã tpe stipſonis. Vnde si tunc tenebã, & possidebã rẽ tanq̃ meã pleno iure, & tanq̃ liberã, & moueanir mihi qõ de seruitute, diminuitur de eo, qđ habebã, & hoc vult dicere tex. in §. seq. q̃sitũ. ¶ In gl. j. in §. quæsitũ. q̃ incipit {alioquin.} ibi, {ɔtrouersiã mouere põt} subaudi ratiõe alicuius iuris, qđ hr̄es tpe stipſonis, vel postea acquisiuerit, ideo stipſo nõ cõmittitur, qa non venit cõmittenda, nisi tali modo moueatur, vt gl. mag. ver. {sed quatenus.} circa med. de facto vero benè mouetur ɔtrouersia, & hoc nõ põt negari, cum poterit de facto & de iure moueri, aliàs ista gl. nõ bene loqueret̃. ¶ In gl seq. ibi, {Itẽ ɔ.} subaudi, ꝙ licet res non esset ꝓmissoris tpe stipſonis, nec postea sit effecta sua, poterit tñ cõmitti stipulatio habere licere, taltẽ ex facto alterius euincẽtis, vt l. inter stipulantẽ. in prin. ſm vnũ intellm. j. eo. & ad idẽ. tũc die ɔtrariũ de l. emptorẽ. §. qui añt. de act. emp. Sed solue, ꝙ ibi qñ nulla stipulatio fuit interposita super ɔctu venditionis, hic vero nullus p̄cesserat alius ɔctus, & dicit gl. ꝙ aliud important verba istius stipulationis primo casu q̃ secundo. Nam primo casu cõmittitur stipulatio ex facto extranei, scdo non, & in hoc primo casu latior est, q̃ secundo, sed in alio strictior, vt dixi in alia gl. quia primo casu cõmittitur pp̄ ɔtrouersiã factã super seruitute prædiali, sed in secundo non, vt ibi dixi. ¶ Opp. nunc extra gl. ɔtra §. quæsitum. ꝙ si tpe stipulationis promissor nullũ ius habebat in re, stipulatio statim sit nulla, nec inspicit̃ quod postea possit acqrere, postquam stipulatio est pura. & nõ committitur nisi pp̄ ɔtrouersiã, q̃ fit de iure. i. rõne iuris quod habet promissor: & hoc per id quod no. s. e. l. si rem meã. in fi. mag. gl. Solue ſm Ang. ibi, qñ stipulatio habebat cãm instantaneã, quo casu inspicitur tp̄s stipulationis tantũ, hic qñ successiuã. Vnde inspicitur etiã futurũ, quod est not. ſm eum, & addendũ ad id, quod ibi no. Nunc venit hic recitanda gl. mag. quæ est in §. {sed quatenus.} quã diuide in duas partes, quia primo ponit quædam quæ inspiciunt dictum §. quæsitum. qui loquitur quando fit controuersia, ponamus de facto, quia nullum ius habet per hoc, vsque ibi. {Item si rem meam.} Ex ista parte colliguntur tres oppoſi. vsque ibi, sed postea duæ quæstiones vsque ad illum ver. {Item si rem.} Secundo firmat duas opp. quæ respiciunt §. si quis forte. & §. sed quatenus. qui loquunt qñ fit controuersia partim de iure inspecto iure residente in personam facientis, qa erat dñs vel habebat aliquod ius in re. & per prædictã stipulationem non ꝑdidit, nec trãstulit in stipulatorem. per l. siue apud acta. in fi. C. de tran. & partim de facto inspecta exceptione facti, quæ datur stipulatori ex ista stipulatione ꝑ quã põt promissorẽ compellere. Et hi postposita recitatione glo. quã per teipsum vide. & ẽt per Bart. incipies tres ɔclusiones in ista materia, cum quærit ex qua ɔtrouersia committat̃ ista stipulatio, aut ex illa quæ fit tantum de iure inspecto iure residente in parte, licẽt dicatur de facto respectu exceptionis, an ẽt ex illa quæ fit penitus de facto ab illo, qui nullum ius habet. ¶ Prima est, qñ ista stipulatio interponeret̃ sup ɔctu transactionis, & tunc dic ꝙ siue promissor veniat ɔ de iure, siue de facto, cõmittit̃, quia tunc vĩ factum vt ad nullã ɔtrouersiã redeat ꝓmissor, cum fiat transactio tam pp̄ controuersiam iuris quàm facti, vt l. ij. C. de transac. & hoc voluit gl. ista magna. in ver. {Itẽ vĩ.} sed si fieret controuersia per aliũ indistinctè, non teneret̃ promissor, qa super re quã dimisit penes stipulatorem nullum iuũ vĩ dedisse, ex quo teneatur de euictione, vt est casus sing. in l. si pro fundo. C. de transact. ¶ secunda conclusio est qñ interponitur super ɔctu venditionis, vt videmus quotidie fieri, qa venditor promittit emptori rem venditam non tollere, nõ molestare, nec controuersiam facere, sed pati ipsum habere licere &c. & tunc si moueanir controuersia ab ipso venditore, tũc siue de iure, siue de facto cõmittit̃ ɔ eum, qa vĩ promisisse ius, qđ transtulit in emptorem, remanere penes eum, & nullo mõ molestare, & si erat dñs trãstulit dñiũ, & sic nõ põt postea molestare, nisi de facto, si nõ erat dñs transtulit quasi dñium. i. vsuc. conditionẽ, & idẽ vt nõ poterit mouere nisi de facto, nisi postea dominiũ acquirat, vt quia verus dñs ipsum hr̄dem instituit, vel legauit; & tunc posset de iure, sed obstaret sibi exceptio. & quolibet istorũ casuum committitur ɔ eum stipulatio ẽt ad duplam, re tñ ablata, & non plus nisi ad expensas litis, vt in l. vendicantem. cum l. seq. de euic. & no. eo. ti. l. hr̄e licere. in fi. gl. magnæ. Sed si fieret ɔtrouersia per tertium, tũc si de iure, qa ille erat dñs similiter cõmittit̃ re ablata, & nõ ante, vt d. l. hr̄e licere. Si aũt de fcõ, tunc non committit̃ ẽt re ablata, qa nõ tenet̃ venditor de iniuriosa sententia. vt l. si per imprudentiam. de euict. & si scienter obtinuisset, nõ teneretur venditor ad expensas, nisi eas promisisset ſm quosdã. licẽt Bart. aliter dicat, vt j. eo. l. venditores. & nisi promisisset defendere de iure, & de facto, [a] quia illud verbum de facto põt intelligi si illa res antegatur de iure, qđ dic vt not. Bart. in prin. huius l. in vlt. q. ¶ Tertia & vlt. conclusio, qñ ista stipulatio interponitur gratis, & sic nõ ex cã transactionis & super re in qua stipulator non hẽt cãm a ꝓmissore, quo casu loquunt̃ isti tex. & tunc verba eius hic important, ꝙ ratione iuris quod habet ꝓmissor tunc, vel qđ in futurum acquiret, non mouebit ɔtrouersiã, & sic ꝙ non vĩ et iure illo, non tñ ipsum ius remittit, sed remanet adhuc penes eum, licẽt aduersus ipsum pateret exceptio, si ergo nullum ius hẽbat nec postea acquisiuit faciendo ɔtrouersiam, nõ vĩ venire ɔ stipulationem, qa non facit eam rõne iuris qđ nunc haberet vel postea acquisiuerit, & iõ licẽt plus videat̃ relinquere q̃ si haberet aliquod ius, nihilominus stipulatio nõ committit̃, cum eius ɔdõ non existat, & ista fuit mens glo. & dico ꝙ nec ad pœnam, nec ad expensas litis rõne prædicta, licẽt poterunt recuperari expensæ alio mõ. Sed Pet. non bñ ɔsiderans hanc rationẽ, dixit ꝙ imo pp̄ ɔtrouersiam facti multò magis cõmittit̃, ɔsiderans ꝙ plus delinquat. & dicebat ipse ꝙ diabolus esset si diceremus ɔtrium. & ad §. quæsitum. rñdebat ꝙ non intendit dicere, ꝙ si moueat ipsum de facto, non cõmittitur, sed vult dicere ꝙ si nullum ius habebat, nec postea acquisiuit, non est verisimile ꝙ cõtrouersiam moueret. & pp̄ hoc quia nihil faciet ɔ stipulationem nõ committit, vt patet in fin. dum dicit {neq; per successorẽ eius quicquid factum sit} qui tex. a ɔtrio sensu facit ɔ opin. glo. qa innuit ꝙ si factum sit, bene cõmittet̃. Sed docto. cõiter tenent opi. glo. & tex. dum dicit {quicquã factum sit,} expone. s. occasione iuris, qđ hr̄et tpe stipulationis vel postea acquisiuerit, licẽt de facto bñ factum sit, & ꝑ hoc etiã facit text. dum dicit {nisi pœna adiecta sit.} nam vult ꝙ committatur pœna, ergo dẽt intelligi ꝙ aliqđ fcm̃ sit. Contra qa si nec de fcõ aliquid fcm̃ esset, prout Pet. intelligit nõ bñ diceret {nisi pœna &c.} posset tamen rñderi pro Pet. ꝙ ille ver. {nisi} referatur ad controuersiã quæ fieret ꝑ tertium de quo specialiter fuit promissum nõ ad illam quæ fieret ꝑ ꝓmissorẽ, qa pp̄ illã nõ cõmitteret̃ pœna si conditio stipulationis non est impleta, ꝓut intelligit glo. sup illo ver. {nisi.} Super hac igit̃ cõclusione aduerte tres casus. ¶ Nã aut ꝓmissor q mouit ɔtrouersiam obtinuit, aut succubuit, aut lis pendet. primo casu nõ est curãdũ an obtinuerit de iure, vel de facto, qa p̄sumit̃ pro iustitia sententiæ, vt l. Herennius. §. Caia. de euic. & in c. in p̄ñtia. de renun. ideo fundata est intentio stipulatoris agentis ad pœnã vel interesse, nec põt promissor allegare se iniustè obtinuisse, quia nullũ ius hẽbat ad excludẽdũ agentẽ ꝑ l. si seruus plurium. §. j. de leg. j. & hoc voluit gl. in ver. {sed ubi rem alienã.} ¶ Secũdo casu aut succubuit, qa non probauit se aliquod ius hr̄e, qđ in dubio p̄sumit̃ si reus fuit simpliciter absolutus, vt not. in l. Iul. de cond. indeb. & tunc hẽt locum opi. gl. & doctorũ tenentium ꝙ pp̄ ɔtrouersiam factã de fcõ ista stipulatio non cõmittitur, nec ad pœnam, nec ad expensas, sed recuperabit eas officio iudicis per l. ꝓperandũ. circa med. C. de iudi. & hoc ꝑ rationem quã s. dixi, quia condõ non extitit, sed si de iure suo ꝓbasset & stipulator fuisset vsus exceptione pacti, & pp̄ illam agẽs succubuisset, tunc cõmittet stipſo, qa extitit ɔdõ, cũ appareat ipsum venisse de iure inspecto iure suo, licet venerit de facto inspecta exceptiõe, nec põt ꝓmissor imputare stipulatori quare exceptionem nõ opposuisset, vt dicit gl. in ver. {Item si rẽ.} sed ille ver. non põt hoc casu locũ hr̄e, qa posuit ꝙ vsus sit exceptione, sed fortè intentio glo. fuit ꝙ si vsus est exceptione, & sic eum repulit, nõ debet ẽt pœnã hr̄e, vt in l. raptũ. §. patiẽtia. s. de pac. sed tunc demũ qñ ꝓbauit de iure suo, & reus non est vsus exceptione, & sic obtinuisset, certè ẽt si non probasset de iure suo & ꝑ iniuriam obtinuisset, idẽ cẽt, vt s. dixi. ¶ Tertio casu qñ lis pendet notãdũ ꝙ qui mouet ɔtrouersiam necesse hẽt dicere si vult obtinere, se ius hr̄e de p̄nti. si hoc ergo dixit, posito ꝙ non hr̄et reus si vellet pœnam petere, posset cedere liti & fateri, & petere pœnã q̃ pp̄ solam motionẽ ɔtrouersiæ commissa est, vt no. gl. j. rẽ ra. hab. in fin. glo. mag. per istum §. si quis fortè. sed si negat illum ius hr̄e expectabitur finis iudicij, & tunc erit dicendũ vt s. dixi, qa prius non potest constare an ille egerit de iure, vel de facto, vt in ista glo. ver. {illud certum est.} & ex his remanet ista materia satis obscurè declarata & posita in practica.

ADDITIO.

[a] ¶ De iure & de facto. Adde Bal. cõsi. 276. inter consilia Ange. Anch. cons. 86. vbi dicit ꝙ nõ tenetur cum armis nisi sit Princeps, clericus tñ suam ecclesiã de iure & de facto defendere tenetur, vt idem voluit consi. 86. & an qui promisit habere licere sub pœna teneatur siue de iure, siue de facto res euincatur, vide per Abb. cõs. 42. ij li. & qñ qs dicat̃ mouere ɔtrouersiã, & an requiratur s̃ria, vide per Ale. cõs. 50. iiij. li. qđ ait in cõpromisso ꝙ possit procedere de iure, & de facto, vide ꝑ Bar. cons. 72. per Lud. Ro. cons. 86. & in rub. de arbit.

§. Sicut autem. Ista stipſo cõmittit̃ hæredi stipulãti, sicut ɔ hæredẽ promissoris si venit ɔ, vt s. in d. ver. {sed si se.} & in ver. {sed quatenus.} h. d. in effectu

effectu.& hoc totum cōtingit, qa ista stipl'o cōtinet ius qd transmittit ad hrdes, secus qñ cōtineret merū fcm personale, vt licere ire agere,qa non transmitteret ad hrdes,vt l.idem Iul.§.quis alicui.de leg.j.iuncto §.seq. cum ver.cum verò stipuletur. ¶ In tex.ibi. {stipulatori cęterisque quicunque ei succedunt}. s. si ipsis moueat cōtrouersia, si.n. fuisset mota stipulatori, clarum est q̄ eēt cōmissa, & eā trāsmitteret ad hrdes. Sed dubium est qñ molestat hrs:de quo nulla mentio fuit facta in stipulatione, sed solum dixit mihi, vt in fi.Sed rō est illa quam dixi qñ transmissio iuris ad hrdem facit ēt stipulationē trāsmissibilē, vt in l.seruus si hrdi.de stat.li.gl.h.d.q̄ ad hoc ēt cōpellit successor singularis, vt emptori illius rei hrē liceat, qd intellige sanè non vt ille habeat actionem ex ista stipulatione, nisi fuerit sibi cōcessa per l. omnes.in fi.ff. vsufru.queād. caue.sed pp impedimentum illatū sibi committit stipulatio isti stipulatori,& ipse pōt agere,si sua interest,qa de euictione tenetur,aliàs sec⁹,vt no. in l. quam alleg.gl.ff.de euic.l.si pro re pupilli.§. i. sic ecōtrario ex fcō singularis successoris non cōmitit stipul. cōtra ipsum vt in l.fi.de cōtra. em. sed cōmitti cōtra pmissorem, & factum illius reputatur factum suum,vt in l. Titius.de ser.expor.& no in l.iij. §.apud.ff.de alie.ind.in glo.& adde quod no. per gl. in l. fluminum.§.adijcitur.de dani.infect.

1 *Hæc stipulatio refertur ad ius si potest,aliàs refertur ad factum.*
2 *An dicatur quis habere rem, licèt eam de facto non teneat,nec possideat.*
Quid in possessione.& nu. 3.
3 *Stipulatio possidere licere,uel licere ire agere seu licere tenere,cuius utilitatis sit,& an contineat ius uel factum.*
4 *Verba sicut intelliguntur secundum qualitatē personarum ad quas referuntur.ita & secundum qualitatem personarum a quibus proferuntur.*
Quid in depositione testium rusticorum deponentium quod talis tenuit & possedit,cùm ipsi non intelligant quid sit possessio.
Verba statutorum cùm interdum fiant ab imperitis in iure,debent intelligi secundum usum vulgarem.
5 *Verba testium quando reducuntur in scripturam per notarium, uerba notarij intelliguntur secundum dispositionem iuris.*

1 §.Hi qui. †Hæc stipulatio referē ad ius si pōt , aliàs refertur ad factum.h.d.Bar.Vel aliter& vtilius notandū est,q̄ vsque ad §.si quis ita.de facto continetur ius & fcm, & aliæ duæ non cōtinent nisi merū fcm, prima est illa stipulatio hrē licere. †Nam hrē dr̄ qs rem si hēt dñiū , licèt eā de fcō non teneat,nec possideat,& in hoc cōtinet ius. & ecōuerso hrē dr̄ qs rē, licèt in ea nullū hēat nec dñium nec possessionē, sed dūtaxat detinet , & istud verbū hrē est ęquiuocū comprehendens ius & fcm.& h. d. Iurisconsultus in ver . habere. Alia †est stipulatio possidere licere, nam possessio pōt sumi pro vera possessione ciuili vel naturali,quia dr̄ eē ius sicut dñium, vt l.peregre. in prin.de acq.pos. & pōt sumi pro nuda detentatione,quā ēt iura appellant naturalē,& ista est facti.si ergo seruus interponit has stipulatiōes . si quidē se referē ad psonā dñi , vt dominum suum hrē licere vel possidere licere,quia est capax, tunc stipl'o dr̄ cōtinere ius si sumitur primo mō , sed si refert se ad personam suā,vt mihi hrē licere vel possidere licere,& tunc stipl'o dr̄ continere merum fcm, qa ipse est incapax iuris . aliæ duę cōtinēt merū fcm , vt licere ire agere. Item licere tenere . & istæ siue referant ad dñm, siue ad personam serui , dñr cōtinere factū & nō ius.h d.ī effectu vsq; ad §.si qs ita. Quidā tñ ī primis duabus dicebāt q̄ si seruus eas cōferebat in suam personā nō valebāt, qa ipse est incapax iuris,& istæ stipl'ones continent ius, sed de secundis duabus fatebant , q̄ valebant etiam si in psonam serui concipiebant,qa est capax facti. Iurisconsul. vult q̄ ēt in primis duabus ualeat, qa licet cōtineāt ius , cōtinere pñt ēt factū, vt ff.dixi.& idō debēt intelligi s̄m personas,ad quas referunt, & si ad psonā dñi cōtinēt ius , si ad personā serui cōtinent fcm. Sed in quo stat vtilitas huius inuestigationis? Rñdeo qñ referunt ad psonā dñi, & sunt tales q̄ cōtinent ius, tūc trāsmittunt ad hrdes dñi,& cōmitterent non solū si dñs molestaret , sed ēt si hrs eius vt ff.pxi.§. sed si sunt tales q̄ nō Importāt ius, tunc nō cōprehendunt nisi personā dñi , si molestaretur eius hæres non committerentur nisi de hrdibus fuisset fcā expressa mentio,vt in d.l.idem Iul.§.si quis alicui. de leg. j. Itē in primo casu cōmitterentur solū pp cōtrouersiā q̄ fieret de iure. i. rōne iuris cōsistentis penes promissorē,nō pp illam q̄ fieret de fcō,sicut & ipsa stipl'o facti est,& hoc sentit Bar. in d.§.si quis ita.j.e. l.cū vero stipl'o.cōcipitur in personā serui,quo casu indistinctè cōtinet merū factū,tūc cōmittit solū pp impedimētū qd fieret ī psonā serui,nō dico q̄ cōmittat ipsi seruo,qa ē īcapax obl'onis & actiōis,sed cōmittit ipsi dño, cuius interest seruū nō impediri,& hoc voluit gl.Insti de stip.ser.§.sed cū factū.sed si molestaret ipse dñs, nō cōmitteretur stipulatio, & hoc vult dicere in illo § sed cū factum,qñ seruus stipulatur factum, explicando p sciptum seruū nō acquirit dño.i. quia nō committiī pp impedimentū illatū dño,vt sic nō debeat ipsum impedire,sicut nec seruus,sed solū pp illatum seruo cōmittiē ipsi dño,qa illud merū factū est personale, & non egreditur eius personā

4 & nunc intelligis istos tex. ¶ †Vltimò gl.inducit ad q̄ōnem testium rusticorū deponentium,q̄ talis tenuit & possedit. Nam ipsi nō intelligūt qd sit possessio, & s̄m dispōnē iuris vñr testi
a ficari de nuda detentatione· quā ipsi p se intelligere, vt sic sicut verba intelligunē s̄m qualitatē psonarū,ad quas referunē vt in hoc tex.ita & s̄m qualitatem psonarū,a qbus pferunē, & eodē mō verba statutorū, cū fiat interdum statutū ab imperi
b tis iure , debēt intelligi s̄m cōem vsum vulgarem . [b] vt ēt not. ff.de sti.ser.in l.seru⁹ meus. ī gl & Bar.sed licèt deponere videantur testes de nuda detētatione : q̄ intelligūt,ex hoc tñ resultat p̄sumptio iuris,q̄ apud illum sit vera possessio.& hoc voluit Inno.in c.cum olim.de priuil.in glo.quæ incipit {sua per portā-
5 riū.}& sic tamen resultat probatio veræ possessionis.†Adde quæ dicit Bar.ff.de testa.tute.l.si quis filiabus.q̄ qñ verba testium reducuntur in scripturā per notariū,verba notarij intelliguntur secundū dispositionē iuris.argu.l.sciendū.ff.co. quod no. quia est nouum dictum,hic non sunt aliæ glo.alicuius vtilitatis.

ADDITIONES.

a ¶ Detentatione. Adde Bal.consi.205.iij.lib.& consi.314.5.no. in c. cum ad sedem. de resti. spol.facit tex.19.q.iij.c.j.probatur viij q.j.c. Pontifices. d.Ant.de Bu.& Ioan.And.c.licèt causam.de proba. & vide Soci.consi.254. vbi sequitur opi. Alex.hic quæ fuit Bal.in l.j.ff.si cert.peta.

b ¶ Vulgarem. Adde Lud.Rom.consi.4.& consi.32.vbi reprobat Bal. alibi dicentem,quòd statuta facta a peritis debent intelligi secundum peritos , a vulgaribus autem secundum communem vsum loquendi.

1 *Stipulatio super iure vel actu personali non trāsit ad hæredes stipulatoris, nisi de ipso sit facta expressa mentio,& tunc in persona hæredis erit noua stipulatio,uel nouum ius.*
2 *Sicut usufructus constitutus finitur morte,ita & actio personalis competens pro vsufructu constituendo.*
3 *Stipulatio promittis uti frui mihi licere , an sit stipulatio vsusfructus , an meri facti personalis.*
4 *Non potest quis facere , q illud quod de sui natura non transmittitur ad hæredes,transmittatur.*

1 §.Si quis ita. †Stipulatio super iure vel actu personali non transit ad hæredes stipulatoris,nisi de ipso sit facta expressa mentio,& tunc in persona hæredis erit noua stipulatio vel nouū ius.h.d.& est singularis iste §.& maximè in hoc vltimo.¶ In text.ibi,{ stipulatio ista non pertinet }& sic no.q̄ vsusfructus cōstitutus finitur morte,ita & actio personalis cōpetens pro vsufructu cōstituēdo, ne efficacior sit spes q̄ res.facit l.Sēproni⁹ Attalus.de vsufruc. & eodē modo capitis diminutione.l.j.in prin.ff.qui.mo.vsusfr.amit. non sic per cursum longi tēporis.Nā vsusfructus constitutus per non vsum tāti tēporis perditur,sicut & alia seruitus, vt l.sicut.C.de serui.& aqua. non sic actio personalis pro vsufructu cōstituēdo: sicut nec pro alia seruitute cōstituenda, vt in l.si partē.in princ. ff.quēad.ser.amit.non enim imputatur, q̄ nō fuerit vsus iure adhuc nō cōstituto.constituitur aut per traditionē expressam, vt l.iij.§.dare.de vsufr.vel patiendo q̄ vtatur,vt in l.quoties.de serui.¶ In tex.ibi,{ ad hæredē transire.} videbatur prima casu,postq̄ non dicit sibi, sed impersonaliter locutus est quasi cōprehendatur et persona hæredis.l.necessarias.§.de venden. de pig.ac.& l.si pactū.de proba.sed illud in rebus transmissibilibus ad hæredē,alias sibi soli videtur stipulatus, vt hic in glo. ¶ Sed cōtra,q̄ ista stipulatio non valeat propter impersonalitatē, vt in auth.si qñ C.de consti.pec.allegata in gl.pro cōtra,dic q̄ ex parte stipulatoris nō vitiat, & ad hoc allegat iste tex. quia semper subauditur persona ipsius,vt in §.Chrysogonus allegato in gl. Sed ex parte promissoris siquidē est in verbo obligatiuo, vitiat, vt in d.auth.si qñ.sed si in executiuo, secus,vt in l.si.ff.si cer.pet.
3 ¶†Not.hic tex.dū dicit { stipulationē de vsufructu. } per quē videtur confundi opi.Bar.qui tenet hic,q̄ ista stipulatio, promittis vti frui mihi licere,nō sit stipulatio vsusfructus,sed meri facti personalis,& sic non cōtineat ius,nisi dicatur expresse promittis mihi ius esse vti frui licere, quia tunc secus, vt in l. vti frui.in prin.ff.si vsusfructus pet.& si hoc est verum, sequeretur q̄ nō possē agere cōtra te vt patiaris me vti frui : nec habeo ius in re,licèt vsumfructū habeā,sed solū cōtra personā : & ex hoc sequeretur,q̄ si alius q̄ tu impediret me vti frui,non haberem cōtra illū confessoriā,cū non habeā vsumfructū,nec actionē personalē,quia non promisit:sed si haberē vsumfructū, tunc haberē confessoriā cōtra quemcūq; turbantē, vt in l.vti frui.§.1.sequeretur etiā,q̄ possem stipulari hoc modo etiā ab eo, qui nō esset dñs,sed non sic vsumfructū, quē solus dñs pōt cōstituere, vt in d.l.vti frui.§.1.quę oīa falsa reputo per istū tex.qui apponit stipulationē de vsufructu: & sic possum petere q̄ vsumfructū cōstituat vt habeā cōfessoriā cōtra quēcunq;,ita q̄ verba vti frui sonāt ī ius,sicut illa verba licere possidere, qa possessio est ius, & vsusfructus est ius,licet sonent etiā in factū, nā pōt qs de facto vti & frui,licèt non habeat vsumfructū,sed cōmoditatem eius,vt l.necessario.§.fi.de peri.& cōmo.rei ven. tū ex quo verba referuntur ad illū qui est capax iuris,debet intelligi de iure non de facto,secus si referuntur ad seruū,vt ff.ea.l.§ hi qui nō in stipulatione ire agere licere,quia verba sonant potius in facto,

cto,vt dicam super gl. ¶In tex.ibi , {licèt diuersi sint fructus.}
glo.exponit.i.vsusfructus,vel dic.i.stipulationes, cũ §.de stipu-
latione locut⁹ sit. Alia est.n.ista stipulatio in persona hæredis,
alia in persona defuncti,& sic si essent plures hæredes , plures
essent stipšones ĩ personis eorũ. qa stipšo defuncti finitur eius
morte,& in personis hæredum incipiũt nouæ,si tñ ius erat di
uisibile,vt vsusfructus,non cõpeut actio cuilibet ad solidum
vsumfructũ.licèt sint diuersi,sed ad vnũ vsumfructũ ĩter oẽs.
Si aũt esset indiuisibile,vt vsus,tunc cuilibet ex hæredibus cõ-
peteret actio ad solidũ vsum,& sic fiet deterior ɔditio ꝓmisso
ris per mortẽ stipulatoris,& hoc voluit Pet. & Bar.in §.Cato.
in vj.q.vbi oĩno vide,maxime ad quæstionẽ not.ad quã indu
cit ꝑdicta.Quantũ vero ad expositionem gl debes tenere,ꝙ si sti
pulatur post stipulationẽ inter positã faciat constitui vsumfru
ctũ sibi recipienti ꝓ se,& heredibus,tunc bona esset expositio.
gl.nã actio pro vsufructu constituendo vr̃ sublata per solutio
nẽ , & vnus vsusfructus erit in persona stipulatoris, & alius in
ꝑsona hæredis,nec indigebit hæres noua ɔstõne,cũ defunctus
recepit ꝓ se & hæredibus,sed si recepisset ꝓ se solo,tũc indige-
ret hæres noua ɔstõne,& sic secũda expositio melior esset , qa
noua esset stipšo , ratione cuius peteret nouã ɔstitutionẽ : sed
si defunctus non fecisset sibi constitui,tunc secunda expositio
indistincte melior est,qa non põt dici nouus vsusfructus in ꝑ-
4 sona hæredis,cũ nõ fuerit adhuc in ꝑsona defuncti.¶ †Et not.
hic,ꝙ non põt qs facere vt illud,quod de sui natura non trãs-
mittitur,ad hæredes transmittatur, licet de illo faciat mentio-
nẽ,ita ꝙ quis põt stipulari heredi suo sicut sibi, & acquiri sibi
dictã actionẽ,vt not.in l.auus.§.de pac.¶In fi. tex.ibi {idẽ pro-
bamus.} gl.dicit, ꝙ ĩmo sunt multæ dñæ inter istã stipulatio-
nẽ & præcedentẽ,& præsupponit gl. ꝙ præcedens sit stipulatio
vsusfructus,sed ista sit stipšo seruitutis ꝑdialis:& tũc illæ diffe-
rentiæ veræ sunt Sed re vera licèt præcedens sit stipšo vsusfru-
ctus,vt dixi,ista tñ nõ est stipulatio seruitutis, sed meri facti ꝑ-
sonalis,vt est tex.expressus.§.ea.l.§.hi qui . ver.cũ vero.& dixi §.
e.l ij.§. itẽ si in facto, & etiã tenet hic Bart. & bene quantũ ad
hoc,nisi dixisset ius sibi esse ire agere licere,sed idẽ Bar. in §.Ca
to.in vj.q.vr̃ expresse dicere contrariũ , ꝙ sit stipšo seruitutis,ꝓ
ista opi.facit illa l.ij.§.si.inducẽdo eã vt ibi dixi. sed rñde vt ibi
dixi , ꝙ est stipšo meri facti personalis: si tñ stipulator habeat
fundũ vicinũ,habet similitudinem cũ stipulatione seruitutis.

§.Si quis dolum. De dolo suo , & suorũ hære-
dũ põt qs ꝓmittere absq; eo
ꝙ ꝓmittat pœnã vel interesse,non sic de dolo tertij.h.d.In tex.
ibi.{stipulati.}subaudi absq; eo , ꝙ stipulatus fuerit pœnã vel
interesse si ɔ̃ fiat , sed in sequẽti casu non valet nec cõmittitur
ad interesse,nisi esset promissum,vt §.ea.l. post prin. sed si pro-
misisti dolũ malũ abesse,& pœnã vel interesse si ɔ̃fecerit, an ĩ
ista stipulatione cõprehẽdat dolus tertij?Bar.hic tenet ꝙ nõ,ni
si de illo fuerit facta expressa mentio:qa si non esset pœna pro
missa,nõ cõprehenderet,vt in princi. huius l.& stipulatio pœ
nalis intelli² ĩn principalẽ. Cõtrariũ vr̃ dicendũ ꝑ istũ ver. {si
verò.}vbi vr̃ casus ꝙ sufficiat stipulari pęnã vel ĩteresse ad hoc
vt cõprehendat dolus tertij.Nã tũc posset ſpãliter de dolo ter-
tij stipulari ẽt fm Bar. ergo cõprehendit in gñali stipulatione,
qa de virtute verborũ cõprehendit,licet nõ per interpretatio
nem quando non est apposita pœna , vt in prin.huius l. & ita
ibi tenuit,& etiam do.Rapha.idem sentit ibidem.

§.Suæ personæ. Quæro hic qñ quis stipulat̃ sibi
& hr̃dibus suis aliquid, qđ sit ad
hæredes transmissibile,verũ in ꝑsona hr̃dũ erit noua actio vel
stipulatio?nam qñ nõ erat transmissibile constat ꝙ sic,vt in §.
si quis ita.vt Petr.refert ibi. Bart. tenet ꝙ stipulatio defuncti &
eius actio transit ad hr̃des , & ꝙ hr̃s ẽt hẽat aliã actionẽ nouã
ex persona sua,qđ eẽt vtile si eẽt verũ, qa in illa non inciperet
præscriptio viuente defuncto, qa ad hoc nõ est nata, ɔ̃nũ sen-
tit glo.in §. si quis ita.in fi.gl.magnæ,dũ dicit,ꝙ hic non est, &
sic innuit quòd stipulatio seruitutis prædialis cũ transmittat̃
ad hr̃des,non est noua in persona hæredis,licèt de illo sit facta
mentio,& hanc partem tenet ibi Bar.& sic mentio facta de hę
rede superflue facta est,vt ĩ.e.l.eum qui.§.Item si Titium. si er-
go præscriptum est contra defunctum,non poterit hæres age-
re ex sua stipulatione.Tene menti.

1 *Dies certa an & quando stipulationem non suspendit & potest per debi-*
torem præueniri,secus in die omnino incerta.
2 *Dies omnino incerta scilicet,an & quando, ẽt in cõtractibus facit condõnẽ.*
3 *Quando autẽ dies est certa an, sed incerta quando , in ultimis uoluntatibus*
(quantum ad transmissionem legati) an faciat conditionem , & quid in
contractibus.

§.Inter certam. Dies incerta an & qñ stipšonẽ
nõ suspẽdit,& põt per debitorẽ
præueniri,secus in die omnino incerta.h.d.In text. ibi {statim
dari põt.}subaudi ẽt inuito creditore : & si recusaret recipere
posset deponere & ɔsignare , & esset liberatus debitor,non sic
in casu sequenti:& si non consignaret,nec deponeret,licèt nõ
esset liberatus,tñ creditorem ɔstitueret in mora.& si postea res
periret,liberaretur:nõ sic in casu sequẽti, qa nõ cogitur credi
tor recipere,& si spontè recepit , nõ dr̃ debitor soluisse qđ pro
miserat, vt sequit̃.Nã interim creditor nõ hẽt ex promissione
sed ex quadã donõne , sed adueniẽte postea ɔdõne & die mu
tabit tibi cãm possidenti,& hẽbit ex promissione iuxta ea quę
a hñr in l.fundo.ad l.fal. ¶†In tex. ibi. { si aliquid factum fuerit
vel cũ aliquid fcm̃ sit.}No.ꝙ dies omnino incerta.l.an & qñ ,
a ẽt in ɔ̃ctibus facit ɔditionem , ᵃ quia non refert vt promittas,
an aliqđ factũ fuerit.ĩ.eo l.quodcunque.§. pe.& ad hoc allegat
Bar.istũ tex.in l.ita stipulatus.ĩ.e. in ij. q. principali dũ tractat đ
3 die ĩcerta.†Qñ aũt dies est certa an, sed ĩcerta qñ, vt dies mor
tis.tunc in vltimis voluntatibus quãtum ad trãsmissionẽ lega
ti distinguit. Aut certum est ipsam euenturam uiuente legata-
rio,vt si erat collatum in tp̃s mortis ipsius legatarij,& nõ facit
ɔditionẽ q̃tum ad impediẽdam transmissionẽ . Si aũt nõ erat
certũ illã euenturã viuente legatario, vt si erat collatum in tp̃s
mortis hr̃dis vel tertij,& tũc ɔdõnem facit, vt l. hæres meus. in
prin.de ɔd. & dem.In ɔtractibus verò fuerunt opiniões , quas
Bart.refert in d.l.ita stipulatus.in ij.q.& tenet ꝙ facit ɔdõnem,
præterquã quo ad repetitionẽ.in l. nã si cum moriar. de cõdi.
inde. ver. qui tenet cum moreret , & si soluit etiam per errorẽ
non repetit cũ omnino sit debiturus, & tñ interim nõ vr̃ obli
gatus ꝑꝑ incertitudinem q̃titatis, & tp̃s diminuit de summa ꝓ
missa,& qa est incertũ,similiter summa censetur incerta,& ꝑꝑ
hoc Bar.vult ꝙ nõ sit nata actio,ꝑ l.j.C.de acq. here. & ɔ̃nũ hr̃
in gl illa. In uer. grã stipulatoris. Istud procedit qñ certa die ꝓ
miserat soluere , puta die Calẽdarum vt posset diem præueni
re, vt si sua grana posita erat , secus si grana creditoris. Si verò
vsque ad diem Calendarũ, tunc indistinctè põt soluere quan-
docunq; vult,& ita no.§.eo.l. qui añ Calendas. ꝑ doc. & ibi di
xi.¶In gl.se.ibi{ nec repeti solutũ. } subaudi ẽt si soluit per er-
rorẽ iuris vel facti , cũ certus sit omnino illud deberi. hoc aũt
loquit̃ qñ spontè soluit,quo casu nõ est dubiũ. ¶ Quid aũt si
debitũ erat ɔdõnale , & pendente conditione fuit solutũ per
errorẽ?dic vt in sequenti gl. quæ incipit . {alia dñia . } ¶In gl.
quæ incipit{alia dñia.}in fi.ibi,{solutũ}an{põt repeti . }hoc
uerũ sine dubio qñ per errorẽ iuris vel facti , quia præcedente
ɔditione vel die incerta nullo iure debet , & sic quilibet error
repetitionẽ inducit.Quid aũt si spontè sciens se teneri sub con
ditione?Quidã dñt ꝙ vr̃ donare, & sic non põt repetere, & ad-
ueniente ɔditione vel die iterũ tenebit soluere , quia no fecit
id qđ ꝓmisit vt hic in tex. & vr̃ gl in l. q te dñe. de ɔdi. ob cau.
Tu dic ɔ̃, quia vbicunq; subest alia cã , cessat præsumptio do-
nationis,vt in l. si cum aunim. de solu. sed hic subest ꝓmissio
ɔditionalis, vñ vr̃ soluisse eo animo vt adueniente condõne
vel die computet in debitum , & interim hẽat ex quadam do
natione.facit l.post mortẽ.cum ibi no.C.de fideicom.

ADDITIO.

a ¶ Conditionem . Et tu in hoc uide ꝑ Bar.ĩ l.si pecuniam.§.fi.de leg.ij.aduerte ta
men ꝙ dies dispositioni adiecta iuxta materiam subiecta intelligi debet l.si ve-
rò.ad princ.ff.loca.& l.si stipu.ĩ vsu.quot aũt modis dies certa ant incerta di-
catur habes per Bal.in l.j.in col.c.vt actio ab hær.& contra.hæ.inc.p.

2 *Ad hoc ut ualeat stipulatio pœnalis,non est necesse quòd ualeat principalis*
quando non est a iure reprobata.
3 *Qñ pœna apponitur contemptus cõmittitur ẽt si stipulatoris nihil intersit.*
4 *Pœna adiecta obligationi quantitatis præsumitur adiecta in fraudem usura*
rum,& quid si stipulator non sit usurarius.
5 *Pœna conuentionalis an possit excedere duplum.*
9 *Cum quis stipulatur alteri dari uel fieri,an & quando ualeat obligatio,&*
cui acquiratur. & nu.1.

1 §.Alteri. †Si stipulor alteri dari vł fieri, nõ valet stipu-
latio,nisi sit in illi⁹ ꝑtate,quo casu valet & ac
quiritur illi tñ actio nisi mea intersit,stipulatio vero pęnalis
si ille nõ det vel nõ fiat, bñ valet etiam extra dictos casus. h. d.
iste §.cũ §.si stipulet.& §. si quis insulã.in quibus ponunt̃ plu
ra exẽpla qualiter mea poterit interesse. ¶In tex. ibi {sed quæ
sit quantitas}.i.an in stipšone pœnali sit expressa certa q̃titas,
vel non, qa primo casu cõmitteret,licèt stipulatoris nõ inter-
sit.Secundo nõ si fuisset stipulatus quanti ea res est, quia non
posset cõmitti nisi ad interesse, & dñ subdit { quæque ɔdõ . }
idest dicere ; ꝙ inspiciet̃ ɔdõ an sub qua pœna fuit ꝓmissa ex-
titerit , qa non dederit vel non fecerit . Nam cõmittit̃ ex euen
tu ɔdõnis,licet non poterit in mora ɔstitui, quia non est obli-
gatus ad dandum vel faciendum , & per hoc cessat oppositio
glo.q̃ incipit{vt non immodica.} & alterius gl sequẽtis,& ẽt
a tollit opp.quam facit gl quæ incipit.{nihil interest.} ² †Nota
ergo hic ꝙ ad hoc ut ualeat stipulatio pœnalis non est neces-
se ꝙ valeat principalis qñ nõ est a iure reprobata, sed iõ nõ ua
let,qa ius sibi nõ assistit,& ad hoc allegatur iste tex.sec⁹ si eẽt re
probata a iure,vt ĩ.eo.l. stipulatio hoc mõ. & per hoc tollitur
3 ɔ̃rium formatum in gl.quæ incipit, qñ prima.¶ †Itẽ no.ꝙ qñ
pęna apponitur loco ɔ̃tẽptus,cõmittitur etiã si stipulatoris ni
hil intersit,& dr̃ apponi loco contẽptus, qñ apponitur in ma-
teria,in qua stipulator nullũ prætendit interesse,vt hic: sed qñ
prætendit

ꝓtendit, vel ꝓtendere pōt, dr̄ apponi loco interesse, & ad illud li
mitādū, & tūc an cōmittat̄ ei cui interest, dic vt s̄. e. l. ij. §. fi. & j.
de pręto. stipu. l. fi. ¶ In gl. quę incipit. {qn̄ prima} in fi. ibi {pa
cto deducit.} s. incōtinēti apposito, iuxta ꝯctū vestitū, & qua-
re, an vestiet vt possit agi ad pęnā, nam nō vestit̄, nisi paciscen-
tis intersit odio pœnæ. Sed qn̄ pęna deducit̄ in stipl̄one, cū il
la sit de se vestita & nō indigeat vestimēto alterius ꝯctus, agit̄
ad pœnā ēt si stipulatori nō intersit, & hoc vult dicere glo. sed
Pet. dixit ꝙ ēt in primo casu agi pōt, licèt paciscentis intersit:
p l. in initio. C. de pac. inter empto. & vend. sed nihil facit, quia
loquit̄ in vsura deducta in pacto incontinenti apposito, quo
casu si in pecunia fœnebri nō vestit̄ pactum a ꝯctu, nec pōt pe
ti nisi deducatur in stipl̄onē, vt l. quamuis. C. de usuris. Sed si
in mutuo alterius rei q̄ pecunię, secus vt d. l. in initio. sed ī pœ
na dic vt s̄. dixi. & sic alterius naturæ est pęna q̄ vsura, licèt lar
go mō vsura dicat̄ pęna, vt l. lecta. s̄. si cer. pet. de quo dic vt j.
e. l. si stipulati sumus. posset tn̄ dici quod in l. seruus. ea rō vesti
tur nisi intersit, quia tenebat in præiudiciū tertij, als locū hēat
dictum Pe. ¶ In glo. quæ incipit {interest} ibi {cui naturalis est
q̄sita obligatio.} Ang. tenet ꝯ, ꝙ ēt obligatio nālis no. a nasca-
tur, p tex. in l. j. §. ꝙ seruus meus. in si. j. de stipu. ser. vbi dr̄, ꝙ sti
pulatio nullius eēt momenti, ergo nullū effectum ꝓducit. Bar.
tn̄ vr̄ sequi glo. vt nascat̄ pp consensum, sed huic consensui lex
non assistit. & iō opi. Ange. vr̄ verior, & hoc est vtile, qa si na-
scat̄ obligatio nālis, solues per errorem facti, posset repetere, se
cus si per errorē iuris, si aūt nulla, tunc etiam p errorē iuris re
peteret. iuxta no. in l. j. s̄. de cond. ind. ¶ In glo. ea. ibi {de facto
sit ꝯtestata.} Innuit ista gl. ꝙ ista pœna nō cōmittat̄ nisi facta
ꝯtestatione litis de facto. qd̄ non est verū, īmo sufficit requisi
tio vel interpellatio extraiudicialis, ꝙ detur vel fiat & transiue
rit tp̄s quo dari vel fieri potuit, licèt per illā interpellationem
non fuerit ꝯstitutus in mora, vbi nulla petitio, ibi nulla mora,
j. eo. l. pupillus. Nam qn̄ præcedit ꝯuentio efficax, tunc bn̄ ve
rū est quod pęna vr̄ ꝓmissa si debitor fuerit in mora, sed qn̄
inefficax, nō vr̄ habitus respectus ad morā, quæ nō pōt cōmit-
ti, sed solū ad euentū conditionis. hoc vult tex. hic in fi. & s̄. e. di
xi. l. nunquam nuda. de ꝯh. stipu. loqui in alio casu, qn̄ præce-
dens ꝯuentio erat inefficax, qa nuda, & sic pariebat obligatio
nem nālem, sed hic erat inefficax non rōne nullitatis, quia erat
stipulatio, sed alia rōne vt in tex. Vñ non requiritur ꝯtestatio,
& hoc tenent doc. ¶ In glos. quæ incipit {vt non immodica}
4 ibi, {si est vsurarius.} †Not. istam glo. ad intellectum l. cū & al-
legas. C. de vsur. quæ dicit, ꝙ pęna adiecta obligationi quanti-
a tatis ꝓsumitur adiecta in fraudē vsurarū, [a] & ideo nihil de ea
posset peti, olim vero poterat peti vsq; ad legitimum modum
vsurarū, de quo in l. eos. C. de vsur. Nam vult gl. ꝙ illud ꝓce-
dat qn̄ stipulator erat vsurarius, als indistinctè non præsumit̄
adiecta in fraudē vsurarū, & ēt hodie posset peti. quod est no
ta. de hoc articulo uide plenè per Bar. j. e. l. si stipulati sumus.
5 †Si autē quæritur an pœna conuentionalis poterit excedere du
plum, distingue aut refert ad certam quantitatē, vt si debeban
tur centū, & sic pęna posset excedere duplū & quadruplum,
siue apponatur per ista verba multiplicatiua, siue p verba nu-
merata, vt si nō dederis promittis mille nomine pœnæ. Nam
tm̄ est dicere mille, quantū decuplum. Si verò ad quātitatem
incertam, puta ad interesse, tunc non posset excedere duplum,
& iste est casus ī l. j. C. de sen. quæ p eo qd interest. s̄m intellm̄
Bar. quē ponit ibi, & ēt hic ī hoc articulo, licèt gl. ibi alr̄ loqua
6 tur. ¶ †Et recollige istam mām, quæ confusè tradit̄ per glos. &
b doc. cū stipulat̄ alteri dari vel fieri, an valeat, [b] & cui q̄rat̄ obli-
gatio. Nā aut sum in illius potestate dominica vel paterna, &
valet, vt in prin. huius §. qualitercunq; verba concipiam, siue
in personam illius, siue impersonaliter sim locutus. j. de stipu-
la. seruo. l. j. in princip. & l. siue mihi. & acquiritur illi actio, &
mihi nulla hoc iure. & idem hodie in seruo, sed in filiofami-
lias distingueretur an stipulatur patri: & idem videtur quod
olim, an sibi, & tunc aut ex causa profectitia & idē, quia iura
vetera nō sunt immutata in profectitijs, aut in aduentitijs, &
tunc acquiritur sibi quo ad proprietatē, non tamen quo ad
vsumfructum. Sed si essem sub potestate illius non dominica,
vel paterna, sed ratione reuerentiæ, vt libertus patrono, vel iu-
risdictioni vt subditus domino, hoc non sufficit vt possit illi
quærere. vt j. eod. l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. & ibi nota.
Si vero non sum in illius potestate, aut sum eius legitimus ad-
ministrator, vt tutor vel curator, vel syndic⁹ vniuersitatis, vel
actor, & tunc stipulando illi, cuius administrationem gero, si-
militer valet. & qualitercunque verba concipiantur, & in hoc
idem quod in præcedenti casu, & acquiritur illi vtilis, & non
directa, & in hoc aliud. & ita loquitur l. cum qui. §. si actori. s̄.
de cond. pen. de quo opponit glo. quæ est in §. si quis insulam.
in fin. glo. ibi, quod tamen est verum, quando in negotio per
tinenti ad illum & suam administrationem, aliàs secus. facit
l. filiæ. infra de solution. licèt Iacob. de Are. aliter intellexit illū
§. si actori. sed eius intellectus reprobatur a docto. Interdum
nec sum in illius potestate, nec eius legitimus administrator.
Et tunc aut concipio verba obligatiua & exequutiua in per-
sonam illius, vt promittis Titio dare sibi centum vel domum
facere, & non valet stipulatio, etiam si mea interesit pp vitium
conceptionis per l. quæcunque gerimus s̄. ti. proxim. & hoc in
glo. quæ est in §. si quis insula. ibi dum dixit, sed si dixisset &c. Si
vero concipiam verba obligatiua in personam meā, & execu-
tiua in personā illius, vt promittis mihi quod dabis illi vel fa-
cies, tunc autē quæritur an valeat quātum ad hoc vt illi acqui
ratur obligatio & actio, & est dicendū ꝙ nō regulariter p aliā
regulam quę non hr̄ hic, sed in l. j. C. per quas perso. no. acqui.
& per l. solutum. §. p liberam. de pign. act. ꝙ per liberam per-
sonam non pōt alteri liberē acquiri actio vel obligatio. ¶ Fal-
lit hoc in pluribus casibus. Primo quādo esset persona publi-
ca, vt notarius, vt no. in l. nō quasi. rē pupil. sal. fore. l. nō alicu-
ius. de adop. Et quotidie videmus fieri, ꝙ notarius stipulatur
tāq̄ p̄sona publica noīe oīum, quorū interest. & valet vt acq̄-
rat actio licèt incerta fuerit p̄sona, qa impersonalitas ex par-
te stipl̄onis nō vitiat & hoc no. Ang. in §. si quis ita. e. l. Secun-
do fallit in patre, q pōt stipulari filio existenti sui iuris vel com
ferre in casu, quo erit sui iuris & acq̄rit sibi vtilē, vt j. eo quod
cunq;. §. si quis ita stipulatus. Tertio fallit in ꝓcuratore q pōt
stipulari dn̄o in certis casibus vt acq̄rat illi actio sine cessione
vt cū stipulat̄ dn̄o pñte, vt j. e. l. si procuratori pñti. vr̄ cum sti-
pulat̄ super re ipsius dn̄i, vel ex re. vt C. ad exhi. l. pe. & s̄. de pro-
cu. l. ꝙ procuratur ex re. Itē si prætoria est stipl̄o dum tn̄ iudi-
cialis, & idē in quacunq; iudiciali, & sic est ꝓpāle fauore iudi-
ciorū, vt l. in cautæ. in fi. & l. seq. s̄. de proc. extra istos casus non
ꝓt dn̄o acquirere, sed sibi sic, & requirit cessio, vt in l. possessio.
§. & si possessio. de acq. pos. dūmō concipiat verba tā obligato
ria q̄ executiua in p̄sona ꝓcuratorio nomine, & ita dēt intel-
ligi glo. q̄ est in l. hi nōi. in prin. de leg. j. Si verò executiua in per
sonam dn̄i extra dictos casus, nec dn̄o acquireret, nec sibi, nisi
sua interesset, hoc voluit glo. singu. in l. j. j. de stipu. seru. in j glo.
magna. ver. sed in procuratore. Rn̄deo fallit qn̄ stipulor alte-
ri re meā quæ durat mea, nam acquirit illi vtilis actio, vt s̄. de-
po. l. Publia. in prin. & vide Bar. in l. si mercedem. §. si habitato
ribus. de act. emp. vbi possim stipulari alteri in traditione rei
meæ quę nō durat mea. Quinto qn̄ rē meam quæ non durat
mea, in casu tn̄ ꝓpāli. C. de do. quæ sub modo. l. quoties. fauore
libertatis, vt cū dono tibi pacto apposito vt post mortē tuā ꝑ
ueniat in Titium. Nā si ex pacto acquirit̄ illi, potuit ex stipul̄o
ne fauore exercentis liberalitatē. Sexto fallit fauore dotis cum
quis dat dotē ēt pro extranea p̄sona, & stipulat̄ eam illi reddi,
vt s̄. sol. mat. l. Caius. qa etsi nō stipularet, acquireretur illi, vt l.
vnica. C. de rei vxo. act. Si autem quærit̄ an valeat q̄tū ad hoc vt
acquiratur actio ipsi stipulatori non alteri, tunc valet si sua in
terest illi dari, vel fieri, vt in isto §. si stipuler. & §. si quis insulā.
Itē si stipulor illi adiecto, puta promittis mihi aut Titio dare
cētū & sic a principio, nā acquirit mihi vt des mihi vel illi, vt
in l. vero ꝓcuratori. de solu. & ille hr̄ vt ꝓcurator meus. Itē ēt
si alio mō eēt meus procurator, vt in §. si quis insulā. circa fin.
Itē si stipularer rē meā vel mihi debitā dari Titio, vel restitui,
qa videor stipulatus vt procuratori meo, oībus istis casibus te
nēt mihi restituere, vt j. de sol. l. cum Cornelius, & j. e. l. Iul. §. j.
Extra istos casus nō valet ēt vt mihi acquiratur actio, vt in isto
§. alteri. Cætera vide p Barto. qui diffusè loquit̄, sed ex prædictis
q̄quid vtilitatis est, patet clarius quam ipse loquatur.

ADDITIONES.

a ¶ Vsurarum Adde Lu. Roma. consi. 410. Ang. consi. 183. an autem pœna conuen
tionalis possit exigi per clericū, vide Soc. cōsi. 254. vbi alleg. con. Ro. s̄. allega.
& an possit exigi vltra duplum. vide per Ancha. cōsi. 146. Bal. cōsi. 377. ij. lib.
vbi dicit tenendam gloss. & consi. 30. ij. li. idem dicit. de quo etiam per Ange.
cons. 4. & consi. 119.

b ¶ An valeat, Vide Bar. cōs. 71. inci. Gelus et n̄issim. latissimè p Lu. Ro. cōs. 443.

§. Si quis ita stipulatus.

Sed qd si ꝓmisisti illū sisti ī passiuo, tūc eēt aliqua dubitatio, quasi videaris ꝓmisisse sem̄ illius, id est vt ille sistat nō, vt illū sistas. tn̄ idē est. qa p̄toria est stipl̄o, & videris mihi ꝓmisisse te facturū & curaturum, vt j. e. l. quoties.

§. Aedem sacram,

Opponit̄ hic de l. iter stipulātem. §. sacram. j. eo. Sol. ibi qn̄ fuit stipulatus ædē sacrā mihi dari. qd fieri nō pōt, cū non sit in cōmercio, & sic nō pōt fieri donatio alicuius priuati, hic verò vt ipsam ædificet, & postq̄ erit ædificata, non est in dn̄io meo. h. d. Sed ꝯ. qa tunc vr̄ non valere ex alia cā, quia mea non interest cū nullā vtilitatē ex hoc ꝯsequar. Solu. īmo rōne religionis, cū ius publicū consistat in sacris, eo ꝙ publicū & vtile est, & q̄libet de populo vtilitatē ꝯsequit̄, vt l. j. §. ius publicū. de iusti. & iure. Itē ꝯ ꝙ non sit bona argumētatio de stipl̄one ad alios ꝯctus, qa non possum stipulari rē sacrā, & tn̄ possum eā emere, vt s̄. de ꝯhen. emp. l. sed & loci. Sol. qn̄ stipulatio nō tendit ad subijciendū re sacrā dn̄io priuatorū, bona est argumentatio de ipsa ad alios ꝯctus vt hic, secus qn̄ tendit ad subijciendū dn̄io, & al⁹ ꝯctus nō valeret. Nā licèt valeat emptio, non valet vt acq̄rere possit dn̄ium vr̄ vsucapiendi ꝯdōnē, sed vt hēat actionē ex empto ad īteresse ꝯ vēditorē q decepit emptorē.

LEX

LEX XXXIX.

DOminus. Primum dictum huius l. procedit qñ dominus stipulatur seruo aliquid quod poterit acqri ipsi dño, puta dominiũ vel aliquod fctũ expediendũ ab aliquo in psonam serui, vt rem illi tradi vel restitui, si verò fctũ expediendum a seruo puta q licеat seruo ire & agere, non valet stiplo, nisi domini intersit peculiariter, q seruus possit ire & non impediri, sicut in patre & filio, vt j.eo.l. quod dicitur. Secundum dictum potest intelligi duobus modis, q pr pôt stipulari filio existenti sui iuris vel ɔferendo in illud tps quo erit sui iuris, & tunc valet stipulatio vt acquiratur filio cum erit sui iuris vtilis actio, vt j. eo l.quodcunq;.§.si quis ita. & est casus spãlis ɔ̃ regulã, q per liberã personã nõ pôt alteri actio acquiri, vt dixi in §.alteri. Potest ẽt intelligi q stipulat̃ filio existẽti in ptãte, & tũc iure isto dic idẽ qd ŝ dixi in dño & seruo, vt in d.l.qd dr̃. & idem hodie si ex cã ,pfectitia peculij, & vt filio stipulat. Si verò ex causa aduẽntia vel vt extraneo pp bñ merita, tunc quia in illis pr̃ est legitimus administrator & hẽt vsumfructũ, valebit stipulatio, tanq̃ interposita a legitimo administratore, & acquiret̃ filio vtilis, & hoc vult tex. dũ dicit{ sm leges permittuntur. }Cætera dic plenè in fi.d.l.quod dicitur, per Bar.

LEX XL.

1 *Si quis stipulatur dare Calendis, intelligitur stipulatum de proximis sequentibus in dubio, si aliter expressè vel tacitè actum non est.*

2 *Si promittis mihi in diebus illis, videris promittere usque ad biduum.*

1 CVm qui. ¶†Si quis stipulat̃ dare Calendis, intelligit stipulatum de proximis sequẽtibus in dubio, si aliter expressè vel tacitè actũ
2 nõ est. h.d. †No.glo.in fi.q si promittis mihi decem in diebus illis, videris ,pmittere vsq; ad biduũ. qd ẽ mirãdum, vt in l.inter illum.de ver.sig.facit l.libertas.§.fi. de manu. testa. Nam sm vulgare cõe ista verba hñt tractũ infinitũ.q.d. nunq̃, vt semel audiui a quodã incantatore interrogante diabolum qñ soluat, qui respondit in diebus illis.q.d.nunquam.

1 *Stipulatio in dubio intelligitur pura nisi dies sit apposita, vel tacitè subintellecta, & ante euentum diei non debetur efficaciter, & dies in dubio præsumitur apposita fauore debitoris.*

2 *Stipulatio licèt sit pura & nata sit obligatio ciuilis & naturalis, & etiam actio, inest tamẽ tempus quod datur a lege miserationis gratia ad solutionem fiendam, quod est tempus diuersum secundum diuersitatẽ casuũ quia in constituto est x.dierum, in dote verò est annus, & ubi aliter nõ reperitur expressum de consuetudine, sunt decem dies.*

1 §.quoties. ¶†Stipulatio in dubio intelligit̃ pura nisi dies sit apposita, vel tacite subintellecta, & añ euentum diei non debetur efficaciter & dies in dubio præsumitur apposita fauore debitoris.h.d. & ad hoc vltimũ sem-
2 per alleg. iste §. †In primo casu licet stipulatio sit pura & nata sit obligatio ciuilis & naturalis & ẽt actio inest, tñ tps qd datur a lege miserationis grã ad solutionẽ fiẽdam, est tps diuersum sm diuersitatẽ casuum. Nã in ɔstituto est decem dierum, vt l.promissor.§.fin.de constitu.pecu.in dote verò est annus, vt C. de rei vxor. act.l.j.§.exactio, & vbi aliter non reperitur expressum de ɔsuetudine sunt x.dies. vt not.in l.si debitori.ŝ. de indi. & istud tps, qd dat̃ a lege miserationis gratia in multis differt a tpe, qd apponitur per partes vt de ipsorum mente tacitè subintelligitur, qd prosequere plenè per Bar j. cod.l. ita stipulatus. in j.q. Circa sm dictũ debes scire, q euentus diei appositæ per partes vel tacitè subintellectæ de mente ipsarũ nata est obligatio ciuilis & naturalis, vt j eo.l. centesimis.in princi. Sed an sit nata actio, longa fuit disputatio, quam posuit Cy. sm Pet.in l. j.C.vt act.ab hære.& ɔ̃ hære.& Barto.reassumpsit & finaliter distinguit satis vtilr̃ in d.l.ita stipulat⁹.in ij.q. Ex tertio dicto colligitur ratio l.stipulatio ista.§.inter incertam ŝ.eo. quare debitor pôt præuenire diem certam inuito creditore, quia eius fauore præsumitur apposita, nisi appareat ɔ̃trium ex aliquibus coniecturis, vt in l.fideicom.§.cum Polidius.de vsuris.

LEX XLI.

1 *Quoniam tempus apponitur causa differendæ solutionis, agi non potest nisi toto tempore elapso.*

2 *Si promittis mihi quolibet anno dare decẽ, an in principio cuiuslibet anni potero petere.*

1 QVi hoc anno. ¶†Qm̃ tempus apponit̃ cã differẽdę solutiõis agi non pôt nisi toto tpe elapso.h.d. videbatur contrarium, quia de proprietate verborum, qui promittit dare hoc anno, videt̃ ,pmittere dare quolibet die anni; quia si assignaret̃ terminus ad faciendũ aliquid hoc anno, qualibet die anni posset facere, vt dixi ŝ.e.l. qui ante Calẽdas. sed illud est quo ad fauorem facientis. Vñ bñ posset soluere qualibet die anni inuito creditore, ẽt si tps fuisset appositum fauore ipsius creditoris, vt ibi dixi, non quantum ad eius præiudicium, vt ante lapsum totius anni possit compelli ad soluendum, vt hic.qd ẽt no.ibi. ¶Opponit̃ de l. liber homo.§.decem.j. eo. vbi si promittis mihi hodie dare decem, statim debentur, & mero iure pôt peti nõ expectato q labatur dies. Sol. ibi illud verbum hodie, censetur appositum potius gratia demonstrationis, vt demonstretur dies, in qua facta est promissio ñ causa differendæ solutionis, sed aliud tps præsumitur causa differẽdæ solutionis in dubio, qa istud est vtilius debitori, & tps censetur appositum in fauorem debitoris, vt ŝ.proxi.§.in fi. ¶Item opp. qa si ,pmittis mihi quolibet anno dare decem, in principio cuiuslibet anni possum petere, vt l.j C.qñ dies leg.ced. Solu. hic vnica tm̃ solutio erat fienda, ibi plures. Ratio diuersitatis, qa primo casu tps ɔ̃setur appositum fauore debitoris, & sic cã differendæ solutionis. In scdo casu fuit appositum causa multiplicandæ obligationis vel solutionis, & sic fauore stipulatoris. Vnde fit interpretatio pro eo. Nam & si vnica tm̃ solo esset fienda, & tps esset appositum fauore creditoris, nõ teneret̃ creditor illud expectare, sed statim agere posset si esset talis, q posset suo fauori renunciare. facit l.Aquil.§.aliq ñ.ad treb. ¶Item ɔ̃ extra gl. q imo elapso anno non poterit, sed solum durante anno. vt supra manda.l.si fideiussor.§.fi. & j.eo.l.cũ q.§.ita. Sol.ibi tps fuit appositum cã limitandæ obligationis, qa vltra illud tps noluit debitor obligari. hic aũt noluit ante teneri, postea sic. In dubio aũt si promittis mihi vsq; ad Pascha, vel vsq; ad annum, an videatur tẽpus appositum cã differendæ solutionis, vt sic postea possis ɔueniri, an cã limitandæ obligationis, vt sic non possis. Sed obstat mihi exceptio, qa mero iure durat obligatio & actio etiam post tempus, cum tempus non sit modus tollendæ obligationis, vt l.obligationum ferè.§.placet. supra ti.i. vide p Bar. in l.eum qui.§.q ita. vbi examinat hunc articulum.

LEX XLII.

2 *Compromissum in quas personas fieri non possit.*

3 *Laudum an possit fieri parte absente non citata.*

4 *Quid si partibus præsentibus fuit negotium examinatum.*

5 *Si arbitrator requisitus nolens arbitrari, an sit finita potestas arbitrandi, & quando finiatur. & nu. 1.*

6 *Si arbitrator fuit assumptus super contractu perficiendo, an possit ab eius persona recedi, & quid in accidentalibus contractus, si talis arbitrator non arbitretur.*

7 *Quid si fuit arbitratus sed iniquè, & an teneat contractus.*

8 *Quid in vltimis voluntatibus.*

1 SI quis arbitratu. †Si arbitrator fuit assumptus super ɔ̃ctu faciẽdo nisi sequat̃ arbitramentum ɔ̃ctus non perficitur, nec ab eius persona recedit̃. i. non recurritur ad arbitrium boni viri, & sm eius arbitrium perficitur. h.d. cũ l.seq. & est vna de famosioribus legibus huius tituli, pp eius materiam quæ est quoudiana, & in qua multæ dubitationes occurrunt, de quibus quãplures ponit hic Bar. & Bal. eas reassumpsit, & posuit aũ in l.fi. C.de ɔ̃hen. emp. vbi oĩno vide quamplura bona. Et primò loqtur qñ stetit p stipulatorem vsq; ibi. {qd ergo.} Secũdo, qñ per illum, q debebat arbitrari vsq; ad §. & ideo. Tertio, qñ per casum ɔtingentem in eius personam, vt qa mortuus anteq̃ arbitraret, vel aliud impedimentũ superue-
2 nit, & in ppetuũ non poterit arbitrari. ¶†In tex.ibi{si qs arbitratu.} hæc verba ius important non merũ factum, vt j. de verbo.sig.l.illa verba. & ideo arbitramentum sup cõtractu, vel religiosa non cadit in seruũ, q nõ est capax eorũ, q̃ iuris sunt vt
2 ibi, nec in deportatũ, nec in fratrem minorẽ, q hi ,p mortuo,ᵃ & in talibus personis non pôt fieri compromissum de iure, & de facto, q vltimum verbum importat arbitramentũ. ¶In tex. ibi, {deide ipse stipulator morã fecerit.} Sed qũo pôt morã facere p quã ĩpediat arbitrator arbitrari? Rñdeo sm Pet. qa fuit absens, & noluit adesse arbitramẽto, & ipso absente nõ potuit arbitrari, sicut videmus in arbitrio iuris in l.diẽ ,pferre.§.si qs.ŝ. de arbi. sed ista non est bona cõparatio, qa arbiter iuris ,pcedit ad similitudinem iudicis, vt in l.i.de arbi.excepto in vno, quia corã eo non ɔtrahit heremodiciũ, nec poterit fieri parte absente ẽt tacita. & p ɔñiam, vt ibi nisi hoc fuerit expressè actum in compromisso, secus in iudice, qa pôt ferre parte rea absente tacita, vt l.& post edictum.§.i.supra de indi. Sed arbitrator nõ ,pcedit ad similitudinẽ iudicis, imo nullę solennitates coram eo requiruntur, nec datio libelli, nec litis contest. & ideo vr̃ q pp absentiam partis nõ impediat ferre laudũ, qm̃ illud est quoddã implemẽtũ ɔditionis sub qua contractus fuit celebratus, & in implemento cõditionis partis præsentia nõ est necessaria. Vnde alij, vt Ang. vñr intelligere, q fuit absens, nec ,pmisit se cita-
3 ri. †Nam licèt poterit fieri laudũ parte absente, requiritur tñ eius

ADDITIO.

a ¶ Pro mortuo. Firmat Spe.in ti.de arbi.§.fi.ver.sed quid de simplici monacho. q abbas potest esse arbiter, vt voluit Spec.in d.§.versi.sed quæro diligenter. firmarunt Bar. Salyc. D.Cardi.Zabarel.D.Signor. de Homod.Bened. de Plumbi. Rapha.Fulg col.vlti.in consiliis D.Petri de Anch.& ibi etiam dicitur, q monachus sine licẽtia abbatis pt eẽ arbiter si l monast. hẽet permẽ, qa vr manumissus.

a eius citatio [a] sine qua laudum fieri nõ potest, & hoc tenet hic
Bar. sequendo Pet. & dicunt esse casum hic, & ita cõsuluit Bar.
in consi. quod incipit. Ptolemeus manente. quod etiam tenuit
Cy. in d. l. fin. de contrahen. emp. in antiqua lect. licèt postea in
quadam additione quã ibi fecit ex dictis Guil. de Cu. quã Bar.
non habebat in libro suo, tenuerit contrarium per plures ra-
tiones, & etiam quidam alius quem Bartol. refert & ad suas ra
tiones respondet, & istum casum frequenter vidi de facto. An-
ge. tenet opi. Bart. qñ agitur de præiudicio absentis qui põt ex
laudo ɔsequi damnum. Si vero solum lucrum perderet, tenet
ꝙ non sit necessaria citatio, vt si datum est arbitrium eligẽdi
vnum de pluribus qui habebat legatum, non põt eligere vnũ
alijs non vocatis, quod patet quia põt facere electionem istam
in vltima voluntate, in qua non requiritur partis præsentia, vt
patet in l. vnũ ex familia. in prin. & §. j. & ij. de leg. ij. Bal. autem
in d. l. fi. dicit sufficere ꝙ partes vocatæ & pñtes sint in exami-
natione negocij, & si hoc non eẽt fcm, laudum nõ valeret, qa
arbitrator p̃sumitur eẽ in dolo, vt si non habita informatione
vel cognitione cãę dederit laudũ, ergo &c. vt l. arbitratorum.
4 C. de arbi. † Sed si partibus pñtibus fuit negotium examinatũ,
licèt postea in prolatione laudi partes non fuerint præsentes,
nec tacitè laudũ valet, pro quo. C. de adul. l. quãuis indubita-
ti. cũ ibi no. Et si dicat̃ ẽt in s̃nia iudicis requirit̃ ꝙ partes non
solũ fuerint præsentes in examinatione negotij, sed requiritur
ꝙ sint citatæ ad sententiã, aliàs sententia non diceret̃ lata causa
cognita, sed eẽt nulla & nõ valeret, vt no. in l. platã. C. de sent.
Imo ẽt requiri ꝙ spãliter citet̃ ad s̃nĩam audiendam, aliàs nõ
valeret vt dixi. Et no. in auth. iubemus. C. de iud. & habet̃ i cle.
sæpe. de ver. sig. in ver. s̃nĩam ãt. Rñdetur, ꝙ illud fuit introdu-
ctum potius ad quãdam solennitatẽ q̃ ad examẽ negotij, cùm
iam conclusum sit in cã. Et alia examinatio nõ debet fieri, sed
coram arbitratore nulla solennitas requirit̃, vt dixi. Vñ sufficit
ꝙ interuenerit id qđ est de iure nãli. s. ꝙ ptes fuerint pñtes in
examinatione negotij, & istã partẽ puto verã quicquid ibi di-
cat Bar. licèt Bal. nõ dicat ea q̃ dixi pro substentatiõe suæ opi.
sed maximè procedit qđ dixi qñ latũ esset laudum vltima die
cõpromissi, si hẽt certũ terminũ non solũ censet̃ datus arbitra
b tori ad arbitrãdum, sed ẽt partibus [b] vt interessent arbitramẽ-
to, & hoc elegãter voluit Inn. in iudice delegato ad certum ter-
minũ in c. sup eo. de app. & Spe. refert & tenet in tit. de app. &
Bar. in l. si de meis. ais inci. Itẽ Põpo. §. recipisse. & §. fin. cum l.
seq. s̃. de arbi. & in l. admonẽdi. de iureiu. post duas colum. &
Bald. expresse in auth. ei qui. C. de tempo. appe. vbi oĩno vide.
¶ In tex. ibi {non tenet̃,} quia ɔ̃ctus nõ est pfectus cũ videatur
factus sub ɔdõne si ille arbitrabitur, vt hic & l. si. s̃. pro socio. &
in d. l. fi. de ɔ̃hen. em. nõ dico ꝙ finita sit ptãs arbitratoris quo
minus adhuc possit arbitrari si ex alia cã non impedit̃, qđ dic
5 vt j. subijciam ¶ † In tex. ibi {morã fecerit,} quia requisitus no-
luit arbitrari, sed an tũc sit finita ptãs arbitrandi, & sic ɔ̃ctus ir
ritus factus? vr̃ ꝙ sic p l. hæc vẽditio. i fi. in prin. s̃. de ɔ̃h em. sed
ibi loqt̃ qñ arbitrium fuit cõmissum in psonã ipsius debitoris
qđ põt fieri circa accidẽtalia ɔ̃ctus, non circa non accidenta-
lia, vt l. qđ sæpe. §. j. eo. ti. nisi in dote eius fauore, vt l. cum post.
§. gener. s̃. de iure dotium, & tũc illo nolente arbitrari finit po-
testas eius arbitrãdi, nõ dico ꝙ ɔ̃ctus irritet̃, imo purificatur, &
hr̃ ɔdõ p impleta cũ p eũ stet. ar. in l. Labeo. eo. titu. & recurrit̃
ad arbitrium boni viri vt circa illa accessoria arbitretur, sed
quando committitur in arbitrium tertij, licèt requisitus dicat
se nolle arbitrari, non finitur eius arbitrium, cùm poterit cõ-
pelli ad arbitrandum, postquàm semel acceptauit, vt l. ij. s̃. de
c arbi. Qñ ergo finietur ptãs eius? Bar. tenuit per lapsum anni [c] p
l. fi. §. sed & si quis. C. communia. de le. quod p̃t procedere qñ
arbitrium comissum est circa res, vt ibi. sed si circa personam
eligẽdam, finit cũ primũ potuit arbitrari & nõ fuit arbitrat',
vt i l. cũ qdã. de leg. ij. ſm eundem Bar. & Ang. Bal. aũt in illo §.
sed & si qs. reprehẽdit Bar. inq̃tũ dicit, ꝙ finit̃ anno p illum §.
qa ibi i vltima volũtate, i qua p lapsum anni nõ extinguit̃ le-
gatũ sed deuoluit̃ electio i legatariũ, sed hic in alijs casibus si
ɔ̃ct' vel cõpromissum irritat finito anno, & sic est magnũ pe-
riculũ, dicẽdũ ergo ꝙ durat ppetuò postq̃ nõ fuit tps apposi-
tũ. ar. in l. Iurisperitis. §. cũ oriũdus. de excu. tuto. nisi sibi per iu-
dicẽ fuit assignat' termin' intra quẽ dr̃et arbitrari, & postea
nõ posset iux̃ no. i fi. in l. quã diu. de ac. hę. & hoc placet, sufficit
6 p nũc, che nõ ve voglio piu grauare. ¶ † In tex. ibi {a persona
nõ eẽ recedẽdũ} & illud hẽt locũ qñ arbitrator fuit assumpt'
sup ɔ̃ctu pficiẽdo, qđ ɔtingit qñ i ipm cõmitit̃ tota substãtia ɔtra
ctus, & ipsum cõmerciũ vt hic. Idẽ si alius de substãtib' vt præ-
tiũ. vt i l. fi. C. de ɔ̃h. emp. secus si aliquod accidẽtale, puta de fi-
deiussoribus dãdis arbitrio, talis vl̃ d̃ diminutiõe p̃tij, si appa-
reat rẽ vẽditã dr̃e seruitutẽ vel eẽ emphyteuticã, nã cũ p̃cedat
ɔ̃ctus purus & pfect', licèt arbitrator nõ arbitraret̃ in illis ac-
cidẽtalibus, non resoluit ɔ̃ctus, ne pp defectũ accessorij vitiet̃
principale, vt in l. si in emptione. in princip. de ɔ̃hen. empt.
ideo recurrit̃ ad arbitriũ boni viri, ita dicit Bar. se ɔsuluisse de
facto p l. domũ. & l. suæ rei. eo ti. in quibus dicit eẽ casum. Ange.
dicit hoc uerũ i terminis p̃dictis qñ agi de diminutione p̃tij

propter aliquã qualitatẽ superuenientẽ, qa si nõ esset cõmissum
in arbitriũ alterius recurreret ad iudicẽ per illas ll. secus dicit ip
se vbi ageretur de augmento in quo ad iudicẽ non recurreret,
vt si vẽdidisses rem mihi p centũ, & p illo pluri qđ Titius arbi
trabit̃. nã illo nõ arbitrante nõ receditur a psona, qa nec ad iu-
dicẽ recurreretur si in illũ non fuisset cõmissum. l. hæc vẽdi-
tio. in fi. de ɔ̃h. emp. q̃ tñ parum facit si bñ inspiciatur, sed Bal.
in l. fi. p plures rõnes subtiles vr̃ decidere, ꝙ tunc vẽditio redda-
tur nulla illo nõ arbitrãte, qa preciũ reddit incertũ, dicẽs, ꝙ paria
sunt, esse totũ icertũ, vel partẽ incertã, & ɔstat ꝙ pp incertitudi-
nẽ pretij vitiatur venditio, vt d. l. hæc vẽditio. §. pe. & l. si fundũ.
Sed vna l. facit me dubitare. s. l. si ita. s̃. pro socio. nã ibi fuit com
missum aliquod accidentale. non substantiale per partes in so-
cietate, qa contraxerunt pro illis partibus quas Titius arbitra-
bitur. Nam societas põt contrahi nulla facta mentione partiũ,
qa intelliguntur esse æquales, vt l. si fuerit. eo. tit. & sic expressio nõ
d est de substantia societatis [d] eo modo quo pretiũ de substantia
venditionis, vt l. pacta cõuenta. de contrahen. emp. & tñ ibi dici
tur ꝙ illo non arbitrãte ɔtractus redditur nullus cognita rũsio
ne, ɔ̃ eõem Doct. opi. de quibus j. in l. seq. in fi. ibi {nec ipsa qđẽ
cõmittatur,} hoc verũ nisi per promissorẽ steterit quominus
ille fuerit arbitratus, & fuerit resolutus per l. s̃. de arb. ſm Bar. &
7 Ang. ¶ † In gl. magna. ibi {sed contra.} illa glo. soluit tertiũ con
trarium de l. si libertus. de ope. liber. qa in illa l. societatem. §. ar-
bitrorum. ille fuit arbitratus, sed iniquè, & sic contractus fuit
purificatus & orta actio ex eo, & etiam officium iudicis ratio-
ne cuius recurritur ad iudicem tanquam bonum virum, vt j.
eo. l. Continuus. §. i. vt corrigat iniquitatem laudi, sed hic non
fuit arbitratus, & sic conditio non fuit impleta, & contractus
non fuit purificatus, nec actio orta. nec officium iudicis ratio-
ne cuius poterit illud fieri. Intellige tamen vt ibi recurratur p
magna læsione non pro parua, quoniam videtur dictum arbi-
trum posse lædere alteram ex partibus in modico, vt l. iidẽ i bo-
nus. §. recepisse. cum ibi no. s̃. de arbi. In magna vero læsione ẽt
si iurauerit non venire contra laudum, poterit venire, quia in-
telligitur si fuerit æquè arbitratus, vt d. l. si libertus. & c. quintã-
uallis. de iureiur. etiam si expresse renunciauerit reductioni ad
arbitrium boni viri, vt not. Dyn. infra eo. l. quidam cum filiũ.
p illum tex qa subintellige eadem conditione, secus si expresse
dixisset etiam pro magna vel maxima læsione, quo casu Bart.
tangit in § arbitrorum. Sed Io. And. in addi. Spec. in ti. de arbi.
§. fi. in additione magna, quę incipit, clarius sic formas. Ista clau
sula recitat dispõnem Io. Cald. factam sup hoc puncto qñ in-
teruenit iusm & promisit non venire contra rõne magnæ vel
maximæ quantitatis. Et aĩs distinguit, & plures vidi in arduis
qõnibus, dic vt ibi, & p Host. & Io. And. in d. c. quintauallis. Mo
derni doc. vt Ant. de Bu. videntur tenere, ꝙ illa verba parum
operentur, & ꝙ videantur prolata ex quadam magna confidẽ
tia, quam habebat de arbitratore, & qa sic consueuerunt con-
cipi instrumenta, nõ tñ ꝙ intentio eorum fuerit ꝙ lædat ali-
quẽ in magna q̃tate, & eam aliqñ sim secutus in ciuitate ista, &
sufficit habere auctoritatem tanti viri, qa res de se æquitatem ha
8 bet, licèt verba antiquorũ Doc. sapiunt contrariũ. ¶ In † gl. ibi
{sed ibi speciale} s. vt recurratur ad arbitrium boni viri in vlti
mis voluntatibus, etiam si arbitramentum non fuerit secutũ,
qa nõ censetur vltima voluntas esse condõnalis si arbitramen
tũ sequatur, vt l. i. in fi. de leg. ii. licèt secus in ɔ̃ctu. vt hic & d. l. si
ita. & d. l. fi. & hoc qñ non fuit cõmissum cõdõnaliter, sed fuit
dictũ arbitratu talis. Si verò ɔdõnaliter, vt si talis arbitrabit̃. tũc
idẽ qđ in cõtractibus, vt illo non arbitrante non valeat vltima
voluntas, vt d. l. i. in prin. ſm vnam lect. de leg. ii. nec recurritur
ad arbitrium boni viri, vt arbitretur & pficiatur, vt ibi no. nisi
fuerit cõmissum in arbitrium hæredis, nam tunc ẽt si cõdõna
liter ipso nolente arbitrari, purificatur vltima volũtas, & recur
reretur ad arbitriũ boni viri circa quantitatẽ, & aĩs quæ essent
declarãda, vt l. si sic. in prin. d̃ le. i. & d̃ le. iii. l. fideicõ. §. q̃q̃. secus
fortè si non fuisset in mora arbitrãdi, & ante arbitramentum
præcessisset, q̃a tunc cessat ratio, qa per eum nõ stetit, & idem p
oĩa in contractibus qñ aliquid fuit cõmissum in arbitrium il
lius, ꝙ potuerit cõmitti vt aliqđ accidentale, vt d. l. hæc vẽditio.
in fi. prin. vel aliqñ aliqđ substantiale, vt in l. dotis. & l. cũ post.
§. gener. de iure dotium. ſm Angel. differt etiam in alio. s. nul
ẽta. Idem dico in vltima volũtate quantum ad commissionẽ
pœnæ nõ receditur a psona, ẽt si non ɔdõnalr̃ fuit cõmissũ,
vt l.

ADDITIONES.

a ¶ Citatio. de hoc arti. vltr. nouiss. vide Bald. consi. 362. inci. in Christi nomine. nunquid arbiter. &c.

b ¶ Partibus. Idem dicit Ludo. Rom. cõs. 176. ubi alle. Bar. & Bal. in locis hic non alle. sequitur & Soc. i cons. 124.

c ¶ Lapsum anni. vltra nouiss. vide Bald. cons. 362. li. j. & 138. lib. ij. cons. 476. 4. li.

d ¶ Ea. n. & tacitè contrahi potest reqs ipsa vt egregiè traditur per Io. Lupum in rep. rub. de don. inter virum & vxo. colum. 21. sub medium. Adde tamen ꝙ hmõi tacita societas non comprehẽdit alia quàm que in actibus socia. obueniunt vt eleganter traditur per Alexan. cons. 36. iiij. parte. §. fi. nisi aliud dictum sit. l. iij. §. cum spãliter. eo. titu. Et denique adde ꝙ ea intelligatur contracta in dubio secundum loci consuetudinem, Barto. in l. j. ij. dal. C. pro soc.

vt l.multa. de ɔd.& dem.In his ergo duobus caſibus quoad cō miſſionē mulctæ vel pœnæ,& qñ ɔdōnaſr ſuit facta cōmiſtio in arbitriū tertij,nō differt vltima volūtas a ɔ̄ctu,nec ēt qñ ɔdō naſr in arbitriū pris.Sed extra iſtos caſus differt,qa in ɔ̄ctib. nō recedit,ſed ɔ̄ctus irritat̄,vt hic & in vltimis volūtatib. ſecus rōne qua ſ.dixi.¶In fi.gl.ibi-{ſed ibi fuit arbitratus}-certè imò ibi nō tũt,iō ſolu.ꝙ ibi ſunt cōmiſſum in arbitriū alterius ex parti bus,hic in arbitriū tertij,vt patet ex p̄dictis. Vltra debes ſcire ꝙ iſta l.& aliæ ſimiles,de qb.s̄.loquunt qñ arbitrator aſſumit̄ ſup ɔ̄ctu perficiendo,vel perfecto a partibus.ſed aliqñ aſſumit̄ ſup lite vertēre,ſeu vbi verti ſperat̄ inter partes,vt ɔtingit qñ cōpromiſſum in aliquem tanq̄ in arbitratorē.tunc dr̄ aſſumi ſup cōtractu pficiēdo ab ipſo arbitratore,qa laudū eius dr̄ eſſe q̄dam tranſactio,vt in auth.ſi verò.C.de iudi.in qua partes cōpromittendo vñr in cū ɔ̄cenſiſſe. Et iſto caſu multæ occurrunt dubitationes, & oēs iſtæ ll. q̄ loquunt̄ in alijs terminis adducunt̄ etiā ad iſtum caſum & ad iſtam mām,quā plenè examinat Bar. in repetitione l.ſi ſocietatem.§.arbitrorū.ſ.pro ſoc.& illa eſt ma-
a gis quotidiana,q̄ materia harum legum,dic vt ibi.[a]

ADDITIO.

a ¶ Dic vt ibi.Vide ēt quæ ibi poſui in apoſtillis ad Bar. in characteribus de tortis.

LEX XLIII.

Qvodcunque. Nō refert an per ſeipſum qs ſtipulet̄,an filius vel ſeruus eius quo ad acqſitionē ei fiendā,nec refert an illi ſtipulent̄ expreſſe pr̄i,vel dño,an ſibiipſis, qa vtroque caſu acqrit illis.h.d.ſm ambas lect.¶In tex.ibi-{in alterius ptāte.}-ſ.dari patri vel dño:nam eſt perinde,acſi ipſe pater, vel dñs ſtipulatus eſſet ſibi dari vel fieri,vel dic eſt perinde acſi ipſe filius vel ſeruus fuiſſet ſtipulatus ſibiipſi,quo caſu acqreret̄ pr̄i, vel dño.Et eſt maior dubitatio,qa ſtipulatio nō videtur peccare in forma,cū ɔcipiat verba in ſuā perſonā,ſecus qñ in perſonā patris vel domini,vt l.quæcunque gerimus.ſ.tit.j.

§.Sicuti. Subiectus alienæ ptāti p̄t ſtipulari cū ipſe morietur ſicut non ſubiectus.h.d.Ratio dubitandi poterat eſſe,qa videbatur ſtipulatio nō valere quaſi nec patri poterit acqri,cum ɔferatur in tempus quo exit de patria poteſtate,q̄ eſt cā acqrendi.nec ſibi,qa illo iure non erat capax, & qa cōfertur in tp̄s mortis,q̄ omnia ſoluit, ſed certè imò acqrit̄ patri vel dño inſpecto initio.i.tpe ſtipulationis interpoſitæ, argu.j.eo.l.ſi filius.§.fi.& hoc voluit dicere glo. hic.

1 *Pater poteſt ſtipulari filio,vt filio conferendo in tempus, quo ille erit ſui iuris,& acquirit illi vtilem actionem,quam intentare poteſt, etiam ſi nō ſit hæres patris.*

2 *In his quæ deſcendunt in filios vt filios,non eſt neceſſe quòd adeant hæreditatem paternam.*

Quid ſi quis recipiat emphyteuſim vel fundum pro ſe, & filiis ſuis deſcendentibus.

1 §. Si quis ita. Pr̄ p̄t ſtipulari filio vt filio,ɔferendo ī tp̄s quo ille erit ſui iuris, & acqrit illi vtilē actionē,quā intētare pōt,ēt ſi nō ſit hæres pr̄is.h.d. not. & ſemp alle.Aliqñ aūt ſtipulat̄ filio vt hr̄di,aliqñ vt extraneo,qđ dic p gl.in l.ſi tibi decē.§.ſi pactus.ſ.de pac. ¶In tex.ibi-{vtilis.}-ſed quare nō directa? pp rām q̄ eſt,ꝙ alteri p alterū actio nō pōt acqri,vt in l.ſoluū.§.p liberā.ſ de pig.act.hic pp affectionē pſonarum,ſed ne ſcd̄a ex toto tū patir, acqritur vtilis nō directa.Et qđ hic dr̄ in patre,idē in quolibet aſcēdēte p lineā paternā,non ſic in materna,qđ dic vt ſ.ad Treb.l.debitor.§.fi. niſi ī cā dotis.l.Caius.ſol.mat.Sed opp.fortiter de l.gñ.C.de iur.do. vbi pater nō pōt ſtipulari filio emācipato ſicut nec alteri cuiq; extraneo.Sol.vt ibi colſr ex gl.q̄ intelligit illud de rigore,& quo ad directā actionē,ſecus quo ad vtilem,p quo eſt caſus hic,qa poſt mortē patris eſt ſui iuris ſicut emācipatus. Ideo aūt hic dr̄ poſt mortē,qa ſi ſtipulatur ei eo viuēte dari filio, videretur ſti-
a pulatus ſibiipſi,vt ſ.eo.l.dñs.qd dic vt j.eo.l. ꝙ dr̄. ¶ † In tex.ibi -{licèt hæres ei nō exiſtat.}- ¶No.ꝙ in his q̄ deſcendunt in filios vt filios,non eſt neceſſe ꝙ adeant hæreditatem paternam, vt ſi qs recipiat emphyteuſim vel feudum pro ſe & filiis ſuis deſcendentibus,p̄nt illi venire abſq; eo,ꝙ adeāt hæreditatē patris,niſi fuiſſet dictū pro ſe & filiis ſuis hæredibus,qđ dic vt no.in l. iuſiurandū.§.ſi liberti.de ope.lib.per Bar.Sed ɔ̄,ꝙ ad feudū nō vocetur,niſi ſit hæres patris.vt in tit.an agna.vel filius. Sol. ibi, qñ recipit ſimpſr non faciendo mentionem de filiis & deſcendētibus.Nā ēt tunc ad eos non trāſit,vt in c.j.§.cum verò Conradus.q feu.date poſ.Sed ita demū ſi ſint hæredes,facit l. ſi patroni.ad treb.in prin.& in §.1 ¶In gl.ibi.-{ſol.vt ibi.}-Solu.ꝙ in illa l.cū dos.pater non fuit ſtipulatus filio, ſed ſibi iō non prodeſt filio,vel filia erat in poteſtate, hic conferebatur in tempus quo eſſet ſui iuris. ¶In gl.ibi-{hic vt filio}- dic quia fecit mentionē de filiatione ibi,ſed non ideo vt extraneo videtur ſtipulatus.

§.Non ſolum. Tempus mortis promiſſoris ſiue deducat̄ in ſtipſonem cōditionaſr per ſi, ſiue tpaſr per cū,facit ɔdōnem,ſicut tp̄s oīno incertū,an & qñ,licèt ſit certū an, & incertū qñ. h.d.in effectu.& ſic vr̄ hic caſus expreſſus de opi.Bar.quam poſuit in l.ita ſtipſatus.in ij.q. prin.qñ apponit̄ tp̄s mortis. An interim ſtipſo ſit ɔdōnalis vel pura,& an naſcat̄ actio.ſup quo ſunt gl. ɔ̄nę. & ipſe tenet ꝙ ſit ɔdōnalis,& ꝙ nō naſcat̄ p l.j.C.vt act.ab herede.vel ɔ̄.ſed hic vr̄ tex. expreſſior q vult ꝙ paria ſint ſtipſo cū morieris,& ſtipſo ſi morieris,& ſic ſtipulādo pinde ſit ɔdōnale actū ſtipuler ſi veneris,vel cū veneris,quo caſu tp̄s eſt oīno incertū,& ſine dubio facit ɔdōnalē,vt l.ſtipſo iſta.§.inter certā.in fi.ſ.eo.¶Oppo.ꝙ iſta ɔdō ſi morieris,nō reddat ſtipſonē ɔdōnalē,cū oīno ſit extitura,& ſic vr̄ ſtipſo pura,vt l.pupill[9].§.ſi ſub cōdōne.j.de do. Sol. licèt gl.ibi videat̄ verificare illū tex.in hac tñ ɔdōne nō eſt bonū exēplū p iſtū §.ſed dēt verificari in ɔdōne oīno neceſſaria,q̄ vera eſt de p̄ſenti,& nō habet aliqđ tp̄s incertū,vt ſi digito cœlū nō tetigeris,ſed iſta.ſi morieris eſt ɔdōnalis,ēt in ɔ̄ctibus,fortius in vltimis voluntatib. Vñ Bar.reprehendi quādā opi. quā refert Cy.in l.extraneū.C.de hær.inſti.q̄ diſtinguebat inter conditionē ſi talis morier̄,vel cū morier̄.Primo caſu dicebat legatum vel inſtōnem ɔditionalem.Scdo caſu eſſe purā, & conditionē haberi p non adiecta,qđ eſt ɔ̄ iſtum tex.& ɔ̄ l.quibus diebus.§.quidā Titio.de ɔd.& dem.Item adhuc opp. ꝙ iſta verba, cū morieris,nō reddant pmiſſionē condōnalem,quia ſi ſolueris añ mortē, nō repetis ſicut ſi deberes in diē oīno certū, vt l. nā ſi cū moriar.de ɔd i.inde.Sol.vera ɔdō eſt,vt hic,ſed nō quo ad effectū repetitionis,vt ibi,& ita videt̄ ſentire Bar.in loco pręalleg.gl.no.in illa l.cū filius.§.ſi ſub ɔdōne.videt velle,ꝙ iſta ſtipulatio ſi morieris,nō ſit ɔdōnalis,ſed in diē, quia nō poſſum petere añ mortē tuā ſicut ſi ſtipulatus eſſem cū morieris: ſed iſte tex.vult ꝙ ſit condōnalis, cū dicat ꝙ nō ſit differentia inter vnā conceptionē & alterā.Sed ɔ̄,ꝙ imo ſit,vt l.ſi Titio. qñ dies leg.ced.Sol. nō eſt differētia quātū ad inducendā condōnē vt hic,ſed quantū ad modū inducēdi ſic,quia dictio,ſi,principaliter conditionē facit,ſecūdario tp̄s.Sed dictio,cū,ē ɔ̄rio,& iſta differentia eſt vtilis. Vnde opp.vltimo de l.eq.§.fi.vbi fit differentia inter ſi,& cū.Sol.hic conditio erat extrinſeca,ibi intrinſeca,quia circa voluntatē promittentis, quæ neceſſaria eſt in pmiſſione,ſed hic non erat neceſſaria ſm Dyn.

LEX XLV.

CEnteſimis. ¶Nota hic ꝙ dies ɔuētionalis ſeu tēpus certū an,& qñ, nō īpedit oriri obligationē ciuilem & nālem,& ad hoc principaſr alleg. Sed an impediat oriri actionē, dic vt in l.ita ſtipulatus.in ii.q.p Bar.Itē p iſtum tex dicit Angel. ſatuā eſſe qōnē q̄ fit per doc.an ſi pmittis mihi centum poſt xxx. annos,poſſim ipſa petere lapſis annis xxx. ad quā quidā dñt ꝙ non,quaſi ei ſit præſcriptū. Alii ɔ̄, quia non pōt præſcribi antē q̄ peti potuerint,& hæc vera.vt no.Cy.in l.quoties. de prec. Impe. offe. ſed hic eſt caſus expreſſus dū dicit,centeſimis calendis, & ſic poſt cēntum ann.ſi ageret̄ de certis calēdis vnius menſis.

1 *Stipulatio poteſt conferri in voluntatem promiſſoris per dictionem, cum, iunctam futuro ſubiunctiui modi,ſi tamen non ſequatur declaratio voluntatis ex poſtfacto efficitur inutilis,ſed per dictionem, ſi, non poteſt committi cuicunque tempori adiungatur.*

2 *Vltima voluntas an poſſit conferri in voluntatem hæredis.*

3 *Eo caſu quo contractus poteſt conferri in arbitrium iudicis,etiam ſi conferatur per verba importantia liberam voluntatem, an tamen debeat reſtringi ad arbitrium boni viri.*

4 *Dictio,cum,principaliter denotat tempus,ſecundario conditionem,& quid in dictione, ſi.*

5 *Sententia iudicis an comparetur contractui vel vltimæ voluntati.*

1 §. Si ita ſtipulatus. † Stipſo pōt cōferri in voluntatē pmiſſoris p dictionem, cum, iunctam futuro ſubiunctiui modi, ſi tamen non ſequatur declaratio voluntatis ex poſtfacto efficitur inutilis, ſed per dictionem,ſi,non poteſt committi cuicunque tempori adiungatur,hoc dicit tex.cum glo.¶ In tex.ibi -{inutilem eſſe ſtipulationem aiunt.}- ſcilicet ab initio.& hoc ideo fortè, quia de natura obligationis eſt vt debitorem inuitū aſtringat poſtquam eſt contracta, vel ſit apta aſtringere, alś non poteſt dici obligatio,vt l.ſicut.C.de act.& obli.& ſ.ntu.i.l. ſub hac. ſed certè iſta eſt h mōdi,quia ſi ſemel declarat ſe velle, ſtatim aſtringitur,nec poteſt poſtea pœnitere,vt infra e.l.ſi quis ſtipulatus ſit Stichum.& hoc propter naturam ſubiunctiui futuri, vt ſi voles,quòd deriuatur a præterito, & primam voluntatem ſignificat.nō ſit in futuro indicatiui, vt ſi voles, qđ deriuat̄ a p̄ſenti, & tūc exponitur ſi volēs feceris.Vnde reqritur perſeuerātia in voluntate vſq; ad ſolonē,& poſſet pœnitere. Vñ non fieret ab obligato vel ab inuito,ſed a ſponte conſentiente,& ideo non valet illo modo ɔcepta,vt in gl.Quid aūt ſi declarauit ſe nolle? reſpōdeo nō ppea irritat̄,qa pōt volūtatē mutare,vt C. de fideic.
a lib.l.liberi.† ¶ In tex.ibi{ſi anteq̄ cōſtituas morieris.}-& ſic moriēs non videt velle,non ſic in vltima voluntate ſi fuiſſet legatū relictū cū hæres voluerit,qa ſi decederet anteq̄ declararet ſe velle,deberet̄ legatū,vt in l.fideicom.§.hoc aūt legatum.de leg. iii.dummodo viuente adhuc legatario, alś ſecus, vt ibi, & ſic moriendo videtur velle ſm gl.ibi. vel dic ꝙ illa non eſt ratio ꝙ

videat velle moriendo, sed est qa fauore vltimæ voluntatis tale relictū censet factū post mortē hæredis, vt probat in l.tutorē. §.relictū.eo.tit.nō sic in ɔtrctibus, vt hic. Est & alia dr̃ia, qa stipl̃o facta cum voles, nō valet, vt hic in gl. sed legatū factū cum hæres volet, bñ valet, & similr̃ censet relictum post mortem hæredis, vt l. vxorem. §. pe. sed qñ ɔfertur per dictionem, si, sicut nō valet stipl̃o, vt hic, ita nec legatū cuicunq; tpi apponat dictio, si, vt in d.l.fideic.§.quanq̃.de le.iij. hoc tñ verū qñ iungit verbo significanti liberā voluntatem, vt est verbum volo. Sed si verbo significanti arbitriū boni viri, tunc pōt ɔferri in voluntatē hæredis ēt per dictionē, si, vt si examinauerit, si arbitratus fuerit, vt §.q̃q̃. & l.si sic.in prin.de lega.j. & ibi Bar. ponit quæ sint verba denotantia arbitrium boni viri, sed in ɔtrctibus non refert inter verba prædicta, qa ēt per importantia arbitrium boni viri non pōt conferri substantia cōtractus, vel aliquid substāt̃iale in voluntate vel arbitrio futuri debitoris, vt l.qđ sæpe.§.j.s̄. de ɔtrah. emp. & hæc est differentia inter contractū & vltimam voluntatem.

3 † Adde quartā eo casu quo contractus ɔferri pōt in arbitrium alterius, ēt si ɔferat per verba importantia liberam volūtatē, tñ debet restringi ad arbitriū boni viri. Vnde si duo cōmittunt cōtractū in voluntatē tertij promittētes facere prout ille voluerit, debet intelligi arbitrio boni viri, per gl. quæ est in l.pe.de arbi. & qđ no. Cy. in l.si cū ea. C.de dons promis. & Bal. in l.fi.C.de ɔhen.emp. non sic in vltimis voluntatibus, qa esset captatoria si in liberā volūtatē tertij cōmitteret, & esset nulla, vt l.captatoriæ.de leg.j. & si nō substantia legati sed electio personæ vel rei cōmitteret per verbum liberæ voluntatis, non restringeretur in arbitrium boni viri, vt in l.cū quidā.de leg. ij. Et not. qa non reperies ista sic distinctè posita & per modum intelligibilem. ¶ In tex.in fi. ibi-{inutilem esse.}- & si constituas te velle. vt no.s̄.in.j.l.sub hac per gl. Sed quid si promisisti sub cōditione, si declaraueris te velle? tenet Ang.hic valere, qa nō dependet a mera voluntate, sed a facto tuo. sed postquam semel

a declaraueris, non poteris pœnitere qđ not.ᵃ In gl. ibi. {non ipsum dare}-sed certè ipsum dare, qa si nunq̃ declararet se velle, non debet dare: ideo tene aliam rōnem diuersitatis quam po-

4 nit gl. seq. quæ incipit-{sed quæ est}-quia † dictio, cūm, principaliter denotat tps, secundario conditionem, dictio, si, è cōuerso, & ex hoc multæ resultant differentiæ, quas ponit Bar. in l. si. de condi. & demon. vbi omnino vide, & sic patet q̃ est differentia inter si, & cum, qñ apponitur ēt ad id, qđ est extrinsecū in actu, vt est voluntas in ɔtrctibus, sic ēt qñ circa id, qđ tacitè inerat, ēt si non fuisset expressum, vt j.l. proxi. in tex. & gl. secus si circa extrinseca quæ non inerāt, vt s̄.l. proxi.§.pe. Cætera circa hūc articulū vide hic p Doct. in quibus sit differentia inter si, & cum. Et Bar. inducit ad qōnem istā mām de posito ad ɔfinia, & sic

b quousq; iudex voluerit.ᵇ † Iudice enim mortuo vel remoto fi-

5 niuntur confinia, & an sñia iudicis comparet cōtractui vel vltimæ voluntati, vide hic per eum, parum tñ facit ad propositū ista mā, quia hic voluntas viuo ob. In dicta verò qōne apponitur fini & durationi, & videtur q̃ morte finiatur, quia finitur voluntas, vt l.iiij s̄.loca. & c.si gratiose.de rescrip.lib. vj.

ADDITIONES.

a ¶ Quod not. Imol. hic tenet contrarium quem sequitur d.Alex. vt hic per eum.

b ¶ Voluerit. Vide Ang. & Imol. hic Bal. in l.fin.C.de contrahen.emp. & in l. j. C. de postula. Bar. in l.post dotem. infra solu. matri.

LEX XLVI.

Qui sic. ¶ In stipl̃one nouāte cēset repetita dies, vł ɔdō, q̃ erat ī stipl̃one nouata si ī nouata nō fuit certa q̃titas expressa, sed simplr̃ relata ad qđ debebatur ex prima. h.d. secus si fuisset expressa, sed dic vt no. Bar. in l.si Stichū. §. legata.j.de noua. & l.in diē.cū ibi no. & in l.si prior.sol.ma. & tetigi supra co.l.si dari. ¶ Opp. qa fm hoc ista seda erit supflua cōtra l.j.in fi.ad munic. dic q̃ imò non est, sed multū operat, qa tollit primā, & incipit ex nūc obligatio & noua p̃scriptio. Item cōtra l.q bis.supra eo. sed dic q̃ hic qñ ɔstabat q̃ animo nouādi, alš locū haberet l.ɔtraria. nec in dubio p̃sumeret nouatio: etiam in isto iure postq̃ non continet plus q̃ prima.

LEX XLVII.

Si decem. ¶ Verba ista cū petiero nō reddūt stipl̃onem ɔditionalem, sed potius quandam admonitionem in se continent. h. d. Rō est, qa ēt si non fuissent apposita, sed promisisses decem mihi simplr̃ dare, intelligitur cum petiero, nec anteq̃ petam teneris dare, qđ patet, qa si tenereris, esses semper in mora, & tñ non es nisi petā: non ergo aliqđ operat expressio eius qđ tacitè inest, vt l.iij.de leg.j. ¶ In tex. ibi-{quam conditionem}- videbatur contrariū, qa qñ stipl̃oni adiicitur tēpus omnino incertum an & qñ, ēt per dictionem, cum, tale tempus reddit cā cōditionalem, sicut si per dictionem, si, vt supra eo.l.stipl̃o ista. §.inter certā.in fi. & sic videbat ɔcta sub ɔdōne, si petiero, sed illa conditio est personalis, & refertur ad factum personæ meæ, & sic videbatur per mortem meam extingui ista, & non posset impleri per hr̃dem, & sic stipulationes euanescerēt, & ista erat rō dubitandi, sed dic q̃ istud pcederet in tpe quod tacitè non inerat si non fuisset expressum, vt cum Titius ɔsul factus fuerit, vel cum ego venero ad talem locum, & tunc facerem ɔtrū sed hic inerat, vt s̄.dixi, sed si promisisses sub conditione si, vt si petiero, tunc ēt isto casu esset ɔditionalis vt in gloss. & si decederem anteq̃ peterem, non posset ista ɔdō impleri per hæredē meum, & hoc tenuit ille tex. a ɔrio. ¶ Vnde alleg q̃ sicut in vltimis voluntatibus potestas implendi ɔditionē nō transmittitur ad hr̃dem. quia ipsa vltima voluntas ɔditionalis non transmittit, vt l.a testatore. cum ibi no. de ɔdi. & dem. Et ita in ɔtrctibus, licèt de sui nā ēt ɔdōnales ɔctus ad hæredem transeāt, seu transmittant, vt Insti.e.§.conditio. sed hoc qñ conditio nō dependet ex facto ɔhentis, & sic nō est ɔdōnalis sed casualis, si vero potestatiua & in facto suo ɔsistens, cum factum hr̃dis sit diuersum a facto defuncti, non transmittit, & sic ɔctus euanescit. De hoc articulo vide hic plenè per Bart. de quo etiā per Cyn. post Pet. in l.si plures. C.de condi. inser. Fallit tñ hoc si ille qui hr̃et implere condōnē obtulisset in eius vita, & per alterā partē remansisset, nā tunc transmittitur ēt in vltimis voluntatibus, vt l.cui fundum. in fi.de cond. & de. fortius in contractibus. ¶ Vltimo queritur de qua petitione hic intelligitur? dic q̃ ēt de extraiudiciali, p id qđ no.j. eod.l.qui Romæ. §.cohæredes. nec ob.j.rem rat.habe.l.amplius. qa ibi quando refertur ad illū a quo petitur, vt si promitto a te non petere, non enim videor petijsse vt incidam in pœnam nisi post lite. contesta. hic vero refertur ad habentem petere, & sic intelligit de qualibet petitione secundum Doc.

LEX XVVIII.

a *Pater ex contractu filij tenetur de peculio accessoriè ad similitudinem fideiussoris & ipse filius habetur vt principalis.*

Mora principalis nocet ei qui tenetur accessoriè, non sic econuerso. & vide nume. 1.

Extincto principali an extinguatur accessorium.

3 *Cōtumacia filij an debeat nocere patri, si statutum dicat, quòd pater teneatur soluere cōdemnationem pro filio delinquente & condemnato de maleficio, & fuerit processum contra filium absentem ex forma statuti & positus fuit in banno: & habitus pro confesso & condemnato.*

4 *An tale statutum valeat, & de quo filio intelligatur, an ēt de non legitimo.*

1 Cum filiusfamilias. ¶ † Mora illius q principaliter tenetur, pperuat obligationem etiam quo ad illum, qui tenet accessoriè vt per interitum speciei debitæ non extinguat, sed mora illius qui tenetur accessoriè non perpetuat quo ad principalē, sed solum quo ad se, non quo ad directam actionē, quia sublata principali accessoria directa necessariò tollit de rigore, sed quo ad vtilē actionē ex æquitate.

2 h.d. facit l.mora j.eo. ¶ † Not. qa semper allega. q̃ pater ex ɔctu filij tenet de peculio accessoriè ad similitudinem fideiussoris, & ipse filius hr̃ vt principalis. Itē q̃ mora principalis nocet ei qui tenet accessoriè, non sic econuerso. Itē q̃ extincto principali extinguitur accessorium mero iure, licèt ex æquitate si accessoriè obligatus fuit in mora subroget loco illius extincti vtilis actio. Gl. super verbo-{vtilis actio}-opponit quòd imo detur actio de dolo ɔ patrem vel fideiussorem ppter eius moram, non autem vtilis, vt s̄.de dolo.l.si fideiussor, & non soluit, dicas quod hic obligatio erat pura: & sic pater velut fideiussor potuit in mora constitui, ibi verò erat in diem, & sic non potuit in mora constitui per interpellationem, vt in fi.huius l. & iste fideiussor interemit rem debitā, idō tenet de dolo & cessat vtilis. Item ista æquiparatio de patre ad fideiussorem est bona quantum ad id qđ hic dr̃, sed in multis alijs differūt, & maximè: quia ɔ fideiussorem non potest hodie agi nisi excusso principali, vt in auth. præsente. C.de fideius. sed in patre no requitur excussio filij, ut no. in l. iij.§. sed vtrum. s̄. de mino. Itē sententia lata ɔ principalem nō mitteretur executioni ɔ fideiussorē, nisi eēt fideiussor de iudicato soluendo, sed requirit nouum iudicium & noua sententia, vt no. in l.fi. C.de vsur. rei iudi. & in l.j.j.iudica. solu. per Doctor. & c.j.de iniur. lib. vj. & tñ benè mitteretur executioni ɔ patrem in peculio profectitio, vt in §. sed vtrum. & ibi nota. Alias differentias vide per Barto.

3 hic. † Vltimò inducit ista l. inquantum dicit q̃ mora filij tanq̃ principalis nocet patri quantum ad perpetuandam actionē de peculio, ne per interitum rei extinguatur, q̃ similiter cōtumacia filij debeat nocere patri si statutū dicat, q̃ pater tenea-

a tur soluere ɔdemnationem pro filioᵃ delinquente & ɔdemnato de maleficio, & si fuerit processum ɔtra filium absentem ex forma statuti & positus in banno & habitus pro confesso & ɔdemnato, quam posuit hic Dy. & Bar. eam disputauit, & hic

ADDITIO.

a ¶ Pro filio. Sed qđ si filius sit illegitimus, an habebit locū statutū vide Io. And. in addi. Spe. in rub. qui fi. sint legi. & vide ad q. Bar. in addit. ad Spec. in ti. de prola. sententiæ. Bal. & Ange. in l. qui repudiantis. §. j. de inof. test. Ange. in l.ij.i.si ex nox. causa agatur Abb. consi. 66. Ro. consi. 154. & vide Alex. in l. sæpe de re iud. vbi aliquas limitationes ponit.

hic recitat decisionẽ suã, quã fecit distinguẽdo not. de qua etiã q̃õne tangit Bal. & iõ vide oĩno C. ne fil. pro pat. l. j. Et aduerte q̃a q̃õ hẽt dubiũ q̃n pater nõ fuisset citatus ĩ ꝓcessu, quo cã rña est ꝙ processus agitatus ꝯ absentẽ & nõ se defendentẽ, sibi soli, & nõ alteri debet nocere, q̃a sñia præsumit lata potius pp defensionem nõ factã q̃ pro veritate, vt patet in l. qui repudiãtis. in fi. ẜ. de inoffi. test. & l. si iõ decreuerit. cũ fi. sed si fuit citatus, iura illa non hñt locum, q̃a non absentia illius nocet sibi, sed propria, debuit enim cõparere pro suo interesse, & assistere liti & probationes facere postq̃ erat citatus. iuxta not. in l. si suspecta. ẜ. de inoffi. testa. q̃d si nõ fecerit sibi imputet, & sñia sibi nõ nocet per ea q̃ not. Cy. post Pet. in l. j. añ fi. C. de aduo. diuer. iud. & p c. inter quatuor de ma. & obe. & C. si pp publ. pen. l. si deserta, & q̃d no. in l. in causæ. §. j. de mino. & l. cum miles. in fi. quib. ex cau. maio. Ex quibus similiter in q̃õne de facto feci remanere confusum quẽdã magnũ aduocatum, q̃ nõ ꝯsiderabat p̃dicta. Nam ego faciebam procedere ꝯ principalem absentem q̃d fieri poterat ex forma statuti in singulis actibus, feci citari tertium possessorem bonorum illius, quæ erant obligata: aduocatus eius de illis citationibus truffabatur, & protestabatur ꝙ non citaretur amplius, quia nihil habebat agere de cã illius, & considerabat ll. primo loco allegatas, quia procedebat ꝯ absentem, & se non defendentem, & sic p̃ocessus & sententia cõtra eum lata non poterat facere præiudicium suo clientulo, sed lata sñia pro meo petij sententiam executioni mandari ꝯ possessorem, qui opponebat de illis iuribus, & ego respõdi sibi ꝙ fuit male auisatus, & non ꝯsiderauerat effectum citationũ sui clientuli, & finaliter obtinui per tres suĩas ꝯformes, licèt cum difficultate pp ignorantiam multorum quibus cã fuerat cõmissa, qui dicebantur valentes & non erant, & iõ Bal. cõsiderans prædicta in l. j. C. ne filius pro patre. non sine ministerio intellexit quæstionem Bar. hic q̃ñ pater fuit citatus, licet Bar. non dicat hoc expresse, bene tñ sensit in quibusdã verbis dum dicit cautum esse patrem requiri.
4 † Et ibi etiam Bal. ponit an valeat tale statutum, de quo filio intelligatur an etiam de non legitimo vide in addi. Spec. in tit. qui filij sint legit.

§. Si stipulatus.

Factum fideiussoris non facit stipulationem cõmitti ꝯ principalem. sed è conuerso factum principalis ꝯ se & fideiussorem cõmitti facit. h. d. & loquitur q̃n stipulatio continet factũ negatiuum, vt quia ꝓmisisti per te nõ fieri quominus ire agere mihi liceat, & dedisti fideiussores. Nã videris promisisse de eodem facto. s. ꝙ per te non fiet, si ergo ipse facit ꝯ, non venit ꝯ promissa, quia de facto suo non promisit, sed de tuo. Glo. hic tangit vnã difficultatem, q̃n in obl. principaliter est factum q̃uo potest accedere fideiussor. Nam aut promitur fideiussor ꝙ principaliter illud faciet, & tunc promittit factum alienum, & sic nõ valet, ẽt si fideiussorio nomine promittat, vt l. sicut reus. de fideiuss. aut ꝓmisit se facturum & curaturum, ꝙ ille faciet, & tunc aliud factũ promittit q̃ promiserat principalis. Vñ non põt dici fideiussor, cũ principalis & fideiussor debeãt esse obligati ad idem, non ad diuersa, vt l. Græce. §. si qs. de fideiuss. Br̃ primum fateor esse verũ per illam l. sicut reus. Secundum non, quia cũ factum suum. s. de faciendo & curãdo, vertatur circa idem, circa q̃d vertitur factum principalis, non censetur diuersum, sed idẽ cũ illo, & istud voluit hic gl. potest ẽt intercedere alio modo s. promittendo interesse, & tunc elatum est, quoniam ad illud est principalis ẽt obligatus post moram & cessant opp. prędictæ. Item & tertio modo potest intercedere, ꝙ promittat illud idẽ factũ q̃d promisit principalis, non dico ꝙ ipse principalis illud faceret, q̃a tũc promitteret factũ alienũ, sed ꝙ ipse faciet si est eiusdem industriæ vel melioris, q̃a tunc reputabit̃ factum illius principalis, aliàs secus, vt l. nemo est q̃ nesciat. j. de duo. reis. & ibi ẽt de hoc tangit̃, & l. si quis ꝓ eo. de fideiusso.

§. In hac.

Factũ hæredis facit cõmitti stip̃lonẽ interpositam a defuncto, ẽt si illã ignorabat, nisi sit pupillus. h. d. subaudi. & faciens sine tutoris auctoritate, aĩs idem in eo. per l. si stipulatus. ẜ. eod. ¶ In glo. ibi {sed restituit ex clausula gñali} de qua in l. j. quibus ex cauf. maio. nam l. qui in alterius. non dicit cũ esse restituẽdũ, sed ꝙ hẽt iustã cãm ignorantiæ, & hoc sufficit vt ꝯcedat̃ restõ, vt d. l. fi. intellige tñ gl. q̃n hæres venit ꝯ defendẽdo, vt q̃a possidebat fundum quẽ defunctus promiserat alteri habere licere, & ille volebat ire & hæres impediuit, si aũt venit ꝯ molestando, vt q̃a ille possidebat, non hæres, tunc non haberet restõnem, quia ignorantia de facto defuncti non præstat hæredi cãm iustam molestandi alterũ, sed solum se defendendi, debuit enim explorare anteqũ alterũ molestaret s̃m gl. & alios per illam l. qui in alterius. si ergo fecit diligentiam in explorando, esset idẽ ꝙ in cã præcedenti. ¶ In glo. seq. in fi. ibi {& ipso nihil faciente tenet̃} puta ꝓmisisti aliquid facere sub pœna ĩtra certũ tp̃s te mortuo añ elapsũ tp̃s & existẽte tibi hærede pupillo labit̃ tp̃s, non sic certè committitur pœna ꝯ pupillum, q̃a committit̃ pp non fieri, & sic pupillus non obligatur ex facto suo, sed ex ꝯctu facto cũ defuncto ipso nihil faciente, & aduersus gesta defuncti pupillus nullum priuilegiũ ex sua persona habet, vt ibi not. & in l. si cum militaribus. C. de de testa. mili. Nam cõmitteret̃ ẽt ꝯ hæreditatem iacentẽ, vt est casus. j. eo. l. ad diem fortius ꝯ pupillum hæredem. Sed an hoc casu ꝯcedat̃ pupillo vel alteri hæredi postea existenti rest. in integrum. glo. in l. ij. C. de iure emphy. tenuit ꝙ sic in hærede emphyteotæ q̃ nõ soluit pẽsionẽ intra tp̃s. Nam dicit istum incidere in pœnã amissionis, sed restituit in integrum. Pet. ꝯ, cùm nihil sit gestum cũ eo, sed totum cũ defuncto. Et aduersus gesta cum defuncto hęres ex sua persona nõ habet priuilegiũ. Tu
a tene primam partẽ vt restituat̃ ex clausula [a] generali, non ex priuilegio ætatis suę, & sic soluit ꝯrium, & idem est dicendũ in casu l. ad diẽ. j. eo. s̃m Dy. & Bar. & si prima stipulatio non ꝯtineret diẽ, & sic mora veniret cõminẽda ex interp̃lone, & fuisset pupillus interpellatus, & tunc si sine tutoris auctoritate, non cẽt in mora ꝯstitutus, vt ẜ. eo. l. sed si ex stipulatu. & sic ipso iure non cõmitteret̃ pęna, sed si cũ tutoris auctoritate ꝯstitueret in mora, pęna mero iure cõmitteret̃ sed restitueret̃ ĩ ĩtegrũ ẽt ex priuilegio ætatis, q̃a cũ aliq̃d sit gestum cũ eo, obligatur ex facto suo, & sic habet priuilegiũ ex ꝓpria persona, ẽt si sciebat factũ defuncti: sed q̃n nihil est gestum cum eo, tũc ad hoc vt habeat restitutionẽ in integrũ ex clausula generali, necesse est vt ignoret factum defuncti, aliàs non subesset iusta cã, tunc autem caderet scientia q̃n esset maior pupillo, vel si esset pupillus & haberet tutorẽ qui sciret, vt l. iij. in fi. ẜ. de tribu. aliàs non diceret̃ pupillus scire, quia id, q̃d videt, ignorat iuris fictione, vt l. j. §. impuberes. C. de falsa mo. & ex prædictis cognoscit̃ q̃n dicat̃ contumacia dñi, & q̃n ꝓcuratoris. Nã si nihil est gestũ cum procuratore, sed cũ dño, q̃a fuit dñs citatus & misit procuratorẽ, q̃ non cõparuit, non dr̃ ꝯtumacia procuratoris, sed dñi. Sed si aliquid esset gestũ cũ procuratore, q̃a ipse fuisset citatus & nõ cõparuit, diceret̃ contumacia procuratoris. Constat autẽ ꝙ plus nocet propria contumacia q̃ procuratoris, vt not. in l. iij. C. de procu. & in c. j. vt lit. non contest. per Innocen.

ADDITIO.

a ¶ Clausula gñali. Adde Bar. in l. Aemilius. ẜ. de mino. Ang. in l. si insulã. infra eo. Bal. in l. fi. C. si pen. appel. Pet. de Anch. & Imol. in c. potuit. de loca. & facit q̃d voluit idem Paul. consi. 197. ꝙ licèt præscriptio currat ignoranti, ꝙ tñ def. restitutio ex cẽa gñali, & ꝙ hæres emphy. ignorans non cadat, in effectu voluit Anchar. consi. 173. & dictum Dyn. sequitur Bal. cons. 205. & 275. iij. lib.

§. Si promissor.

Interpellatio facta añ lapsũ diei nõ ꝯstituit quẽ in mora. h. d. nã dẽt fieri ꝯgruo loco & tp̃e, aĩs in mora nõ ꝯstituit, vt in l. si soluturus. de sol. & no. in l. mora. de vsu. bñ tñ põt ꝯstitui in mora rõne doli vł culpæ, vt si rẽ debitã ĩterimeret añ lapsum diei vel añ ꝯdõnis euentum vt no. j. eo. l. cũ qui. §. fi. per gl. & docto.

LEX XLIX.

1 *Qui promittit per se non fieri tenetur etiam ne aliquis (quem potest prohibere) faciat. Item paria sunt ad aliquem peruenisse, & per ipsum factũ esse quominus perueniret.*

2 *Si feceras procuratorẽ ad agendum contra me, postea venis ad transactionem mecum & promittis amplius non agere vel me nõ molestare & procurator tuus agat, & me molestat, an committatur contra te pœna.*

1 IN illa stipulatione. † Qui promittit per te nõ fieri, tenet̃ ẽt ne aliqs (quem põt prohibere) faciat. Item sunt ad aliquem peruenisse, & per ipsum factum esse quominus perueniret. h. d. ¶ In tex. ibi {non hoc significat,} subaudi duntaxat. ¶ In tex. ibi { sed curaturum vt facere possim} s. aduersus illum quem potest prohibere, puta filium vel seruum, vel procuratorem tuum, nam ista stipulatio committitur ex facto prędictorum, sicut ex facto suo & hæredũ morũ, vt dixi supra eo l. stipulatio ista. & hoc si sciuisti & potuisti prohibere & non fecisti. Sed quid si ignorasti? Rñdeo inspici an fueris in culpa ignorantiæ vel non. Nam postq̃ promiseras, debebas curare scire, non solum sciens prohibere, vt est casus no. l. in lege. supra loc. & hoc in illo, q̃ tenet̃ ex suo ꝯctu vt sufficiat ꝙ potuerit scire & obuiare, licèt tunc cum impedimẽtum fuit illatum ignorauerit, vel non potuerit prohibere, secus qui tenetur ex dispõne legali si tp̃e quo ꝯctus fit non potest prohibere, non nocet sibi, ꝙ aĩs potuerit, vt in l. iij. supra de noxa. & hoc
2 colligitur hic ex verbis Bar. † quod no. & per hoc deciditur q̃õ si feceras procuratorem ad agendum specialiter contra me vel gñalr̃, postea venis ad trãsactionẽ mecũ, & promittis amplius nõ agere, vel me nõ molestare, & ꝓcurator tuus agit & me molestat, an cõmittat̃ cõtra te pena? & Bar. hic variat in hac q̃õne. Breuiter dic ꝙ sic, si ꝓmisisti sibi inhibere & non fecisti per hãc l. aĩs secus, vt si eras in loco remoto a procuratore, qui postea te ignorante venit contra, hic non sunt alia.

LEX L.

Is qui. ¶ Debitor speciei liberatur si ante moram species illa desinit esse in commercio, hoc dicit: quia perinde est ac si esset perempta, neutro enim casu potest solui, vt supra eo. l. si ex legati causa.

LEX LI.

1 *Verba obscura in stipulationibus prætorijs debent interpretari secundum mentem dicti prætoris, sed in conuentionalibus secundum mentem contrahentium.*

2 *Si promisisti emendare omne damnum, quod contingeret ex ruina domus, q debeat intelligi de illo, quod contingeret uitio operis, uel soli.*

1 IN conuentionalibus. ¶ † Verba obscura in stipulationibus prætorijs debent interpretari secundum mentem dicti prætoris, sed in conuentionalibus secundum mentem contrahentium. h. d. secundum vnum intellectum, quod loquatur in stipulatione
2 iam contracta in qua sit aliquod verbum obscurum. † Pone exemplum in stipulatione damni infecti, si promisisti emẽdare omne damnum quod contingeret ex ruina domus, nam debet intelligi de illo quod contingeret vitio operis, vel soli, quia dictum prætoris de illis tantum mandat caueri vt supra de dam. infec. l. fluminũ. §. vitium. cum seq. nec debet inspici generalitas verborum, quia dixisti de omni dãno, sed si stipulatio esset conuentionalis, recurreretur ad mentẽ partium quæ colligitur ex verbis, & multis alijs. vt no. in l. semper. de regu. iur. potest etiam poni casus in stipulatione contrahenda, si aliqua dubitatio occurreret. Nã si est prætoria, recurritur ad dictũ prætoris. Si conuentionalis, debent partes concordare, aliâs se inuicem impediunt, vt supra. de vsufructu. l. quoties. ¶ In glo. super verbo {detrahere} ibi {nisi ipsi prætori,} subaudi in his quæ sibi committantur per edictũ prætoris mortui, nam quædam specialia & expressa statuuntur per edictũ, & in illis etiam prætor nihil immutare pôt, quia non debet prætoris factum iuri publico derogare, vt l. j. §. j. supra de ferijs. Quædam enim committuntur prætori viuenti, vt supra de dam. infecto l. si finita. in princip. & in illis potest prætor viuens statuere, quòd facit hoc auctoritate dicti prætoris mortui, & tunc erit prætoria stipulatio ac si illud quod prætor viuens statuit, fuisset expressè statutum in edicto prætoris mortui, vt C. de vete. iure enucle. l. j. §. omnia. n & l. vnum ex fami. §. j. de leg. ij. ¶ In glo. ibi {vel non licet} dicas in cõtrario, quòd in stipulationibus prætorijs non licet addere vel minuere, vt hic nisi de consensu vtriusque partis, vt in contraria glo. Et si quæras, an tunc erit prætoria vel cõuentionalis, distingue, an addat vel minuat circa qualitatem quæ diuersificat substantiam, & erit conuentionalis, argu. de iustitia & iure. l. ius ciuile. & supra eod. l. j. § si quis simpliciter, an circa quantitatem, & tunc remanebit prætoria, quia quæ differunt secundum plus & minus, nõ differũt in substantia, vt patet in ead. l. §. si stipulanti.

§. Si quis vacuam. In obligatione rei tradi nõ solum venit nuda traditio sed etiam interesse si non tradatur vel male tradatur, hoc dicit secundum vnam lectu. & etiam dñij translatio si præcessit contractus, de cuius natura illa veniat. h. d. secundũ aliam lectu. vide quæ not. Barto. j. eod. l. si filius. §. fina. pro declaratione istius §. cum gl.

LEX LII.

1 *Vtile est in stipulationibus & contractibus specificare quæ partes uoluerũt fieri, & propter illa quæ specificari nõ possunt apponatur clausula generalis, quæ ad specificata non refertur.*

2 *Consilium pro notorijs ut non debeant reprehendi de multiplicatione uerborum.*

3 *Scriptores si promittunt scribere librum quod de proprio atramento & cũ calamis suis teneantur scribere, & etiam de die, non autem de nocte per substitutum.*

1 STipulationes. † Vtile est in stipulationibus & contractibus specificare quæ partes voluerunt fieri, & propter illa quæ specificari non possunt apponatur clausula generalis, quæ ad specificata non refertur. h. d. & ad hoc vltimum ista l. semper alleg. & l. doli clausula. j. e. & de vulga. & pupill. l. cohæredi. §. quæ prem. & de pœn. l. Sãctio legũ. & de ali. & ciba leg. l. alimenta. §. Basilicæ. & l. Suchus nutricis. istas. ll. alleg. Bal. & dicebat quod ista allegabat Doctor suus Ioan. Palariensis de Senis qui fuit magnus tex
2 tualis. † Not. bonum consilium Iurisconsulti, quod facit pro notatijs vt non possint reprehendi de multiplicatione verbo borum, vt si multas clausulas apponant, quia melius est abun
3 dare, quàm deficere. ¶ † Not. etiam exemplum positum per gloss. ex qua patet ad quid teneantur scriptores cum promittunt librum scribere, quia de proprio atramento & cum calamis suis. & quod non debent scribere de nocte, quia melius scribitur de die, nec debent ponere substitutum secundum Angel.

LEX LIII.

1 *Stipulatio specierum diuiditur per quotas. Sed stipulatio generum diuiditur in numeros, ut idem in stipulatione operarum.*

2 *Qui ad factum tenetur, potest de uoluntate creditoris alteri delegare ut ille faciat illud factum.*

Quid in illo qui tenetur ad dandum.

1 IN stipulationibus. † Stipulatio specierum diuiditur per quotas. Stipulatio generum diuiditur in numeros, & idẽ in stipulatione operarũ. h. d. ¶ In tex. ibi {partes corporũ} s. indiuiduorũ, quæ sunt in corporibus, non. n. si debes Stichũ quilibet ex hæredib. stipulatoris debet petere partẽ corporis Stichi, quia sic diuisio corrũperet subiectũ, nec possunt partes peti quouisque cohærent toti. vt l. in cõmodato. §. duabus. supra cõmo. cũ ibi not. & dixi supra eo. l. scire debemus. ¶ In fi. l. ibi {si æstimationẽ.} Iste tex. principaliter alleg. quod in obligationib. facti nõ pôt debitor præcise cõpelli ad factũ si habet facultatẽ soluẽdi æstimationẽ, licèt dixerim contrariũ. quod dic, vt in l. stipulationes nõ diuidunt. in quõnib. per Bar.
2 ¶ In fi. l. ibi {cõiter operæ dant} † No. quod ille qui tenet ad factũ, pôt de voluntate creditoris delegare alteri vt faciat illud factũ. vt in l. si non sortem. §. libertus. in fi. de condi. indeb. Quid in illo qui tenetur ad dandum? dic vt in l. ij. in prin. sol. matri.

LEX LIIII.

Cum quis. Facultas soluendi adiecta non transit ad hæredes eius. h. d.

LEX LV.

CVm qui ita. ¶ Stipulatio certæ summæ licèt concipiatur in persona duorũ, non intelligitur nisi de summa. h. d. ¶ Quæro a quo differt a l. stipulatio ista. §. cũ qui. supra eo.? Rñdeo in duob. i. in terminis & in iure, quia vnica tantum summa fuit specificata, ibi duæ, puta mihi x. & Titio x. & tamen quantum ad illud de quo hic, idẽ est ibi quod hic, vt intelligatur de eadẽ summa, nõ de diuersa. licèt in iure, quia ibi in persona cuiuslibet fuit tota summa concepta, hic cõiter in personis amborum, ex quo sequitur, quod hic videor stipulatus mihi quinque, & Titio quinque, & prima stipulatio valet, secunda non, si mea nõ interest vt in §. alteri. nec mihi accrescũt illa quinque, vt j. e. l. si mihi & Titio. quia in contractibus nõ habet locũ ius accrescẽdi. Sed in §. cũ q. videor stipulatus vtranque summã insolidũ vtrique nostrorum, iõ valet stipulatio in decem quo ad personã meã, & in persona Titij nõ valet in aliquo, nec habebat per ius accrescendi, sed per ius non accrescendi, quod habet locum in contractibus, vt no. in l. proprium. supra communia prædiorum.

1 *Non potest quis facere in obligatione passiua, qua se obligat, ut non transeat ad quemlibet ex hæredibus eius pro hæreditaria portione, etiam si unum tantum nominauerit, ideo talis superflua est.*

2 *An per contractum poterit quis unum ex hæredibus suis obligare insolidum, & non alios, ita quod in eum solum descendat obligatio passiua.*

3 *Quid in obligatione actiua.*

An uni soli poterit acquirere exceptionem.

1 §. Te & Titium. ¶ † Non pôt quis facere in obligatione passiua, qua se obligat vt nõ transeat ad quẽlibet ex hæredibus eius pro hæreditaria portione, etiam si vnũ tantum nominauerit, iõ talis superflua est. h. d. Et ista materia est aliquãtulũ difficilis, quã plenè examinat Bar. in l. Continuus. §. fi. j. eo. ¶ In tex. ibi {pro superuacua.} per hunc tex. Bar. in l. stipulatio ista. §. si quis ita. reprehẽdit Pet. qui tenuit, quod in his quæ trãsmittuntur ad hæredes mẽtio de hæredib. nõ est superuacua, imò vtilis, quia facit vt in persona hæredũ incipiat noua obligatio actiua, vel passiua, quæ nõ fuerat in persona defuncti, vt dixi ea. l. §. suæ personæ. quod est contra illũ tex. quia hic loquitur in his quæ transmittuntur ad hæredes de sui nã, & tamen dicit quod est superuacua, nõ ergo est verũ, quod in personis hæredum incipiat noua obligatio, sed solũ illa quæ erat penes defunctũ in eos descendit, secus in nõ transmissibilibus, vt d. §. si quis ita. per hoc etiam vĩr quod illud quod quotidie faciũt notarij, cũ dicunt quod talis per se, & suos hæredes promisit tali recipienti pro se & suis hæredibus, nõ sit necessariũ quod fiat mentio de hæredibus, vt hic, & in l. si necessarias. §. de vendẽdo. de pig. act. & de prob. l. si pactum. cõmendo tamen prædicta per l. stipulatione cõmodissimũ. supra eo. ¶ In tex. ibi {siue enim} probat quod sit superuacua, quia ista quæ sequuntur, locũ habent etiam si de Titio hærede non fuisset expresse facta mẽtio. ¶ In tex. ibi {& quamuis.} Rñdet tacitæ obiectioni, quæ posset fieri contra id, quod immediatè procedit {quo cæteri cohæredes eius &c.} Nam hæredes non videntur teneri cum effectu, imo quod eis cõpetat exceptio taciti pacti, quod resultat ex mẽtione facta de Titio, nam per hoc videris voluisse, quod ab alijs hæredib. non petat, argu. supra de iudi. l. cũ prætor. in princ. & constat, quod potest quis prouidere vni vel quibusdã ex hæredibus suis, paciscendo quod ab eis non petatur, & acquiritur illis exceptio, non alijs, vt supra de pact. l. auus. & sic videtur quod vel iste Titius insolidum teneatur, vel si non tenetur nisi pro parte hæreditaria ab ipso solo poterit peti, & non ab alijs, obstante pacti exceptione. Iurisconsultus rñdet, quod licèt prima facie videatur actum, quod ab alijs non petatur, hoc tamen pactum alijs non prodest, sed tunc obst. illa l. auus. glo. rñdet duobus modis. iunge ambas rñsiones, & dic quod ibi loquitur in pacto de non petendo ab aliquo ex hæredibus, quod principaliter tendit ad liberationem illius, iõ sibi prodest & parit exceptionem, hic loquitur in conuentione quæ principaliter tendebat ad obligandũ istum solum Titium, & licèt prima fa

cie

cie videat ex hoc resultare tacitum pactum, q ab aliis non pe-
tatur ex eo, qa qui vult vnum obligare censet velle alios non
obligare. Re tñ vera nõ resultat tale pactum, cum illa conuen
tio principaliter ad hoc nõ fuerit facta, sed potius ad obligan
dũ. Vñ si non potuerit operari in hoc q illum solum obliget,
nec ẽt operaẽ in tacito qd ex eo resultat. ar. l. si in diem. §. fi. de
condi. & demon. & p regulã, qa si non valet expressum, nõ va
let tacitũ, vt l. iij. §. qui hẽt haustum. de serui. rusti. prædio. vt si
non valet quod in prin. agiẽ, nec ẽt id qd in ꝯñam, vt quia li-
cẽt expresserit Titium, non tñ posuit dictionẽ taxatiuã, & sic
non cẽsetur alios exclusisse, qa nõ intelligit, vt l. cum furti. de
in litẽ iurã. nec ob. l. cũ prætor, qa illud in his quæ sui natura
non respiciebant plures, nisi quatenus exprimebantur. Vnde
si exprimitur vnus, alii censentur exclusi. hoc in obligatione
ꝯtracta per defunctum, quæ concernit de sui natura omnes
hæredes, ẽt si de eis non fuerit fcã mentio, iõ mentio fcã de vno
non excludit alios, sed si fuisset apposita dictio taxatiua, benè
resultaret tale pactum, & hẽret locũ ꝯñum, pp naturã dictiõis
taxatiuæ, quæ est in excludendo. vt no. in l. omnes. C. de proba.
nisi appareat expresse q illam opposuerit solum quo ad effm
obligationis, qa noluerit in illũ solũ obligationem descende-
re, & non in alios, qa cũ hoc facere nõ potuerit, ar. in l. nemo
potest. de leg. i. & j. ea. l. §. qui ita. nec ẽt tacitum pactum de nõ
petendo resultat per rõnes primo tactas. & hoc vr de mente
Bar. in l. continuus. §. fi. j. ea. de quo. §. glo. quæ incipit {imo}
2 in fi. opponit. †Tu distingue tres casus. Nã aut quærimus verũ
p ꝯctum poterit qs vnũ ex hæredibus suis obligare insolidum,
& nõ alios, ita q i illũ solũ descẽdat obligatio passiua, & dicẽ-
dum est q nõ indistinctè, vt hic, ne fiat præiudicium creditori,
qui ex dispõne iuris hẽt omnes hæredes obligatos. Aut quæ-
rimus an per ꝯctum poterit qs puidere vni ex hæredibus suis
vt in illũ solum descẽdat sua obligatio actiua, & distingue vt
in illo §. aut obligatio consistit in dando, aut in faciendo. Nã
3 in hoc debitor, nõ grauatur, & sic non est eadẽ rõ quæ s. †Aut
quæritur verũ p ꝯctum poterit puideri vni ex hæredibus suis
exceptionẽ ei soli acquirendo per pactũ de nõ petendo, & di-
cendum est q sic indistinctè. vt l. auus. s. de pact. dũmodo fiat
principaliter & expresse ad hũc finẽ, aliàs secus, vt in fi. huius
§. Rõ diuersitatis est inter istum casum & præcedentem, quia
obligatio tam actiua q passiua de sui nã est perpetua, tã rõne
temporis, quàm transmissionis ad hæredem, & hanc nãm a le
ge datam priuati non pñt immutare, sed exceptio pacti de sui
natura non est trãsmissibilis ad hæredes, nisi quatenus actum
est, quia potuit fieri pactum personale, ne a se solo petatur, &
non datur hæredi actio, vt l. iurisgẽtium. §. pactorum. s. de pac.
& eadem ratione potest fieri ne petatur ab vno ex hæredibus
& illi soli acquiritur exceptio.

1 *Filio adiecto ad solutionẽ potest solui, etiã si post contractum & ante solu-
tionem emancipetur: secus si fuerit appositum ad acquirendũ ipsi patri.*
2 *Si stipulor mihi aut alteri disiunctiuè, persona illius censetur apposita ad so-
lutionem recipiendam & mihi soli acquiritur actio: sibi verò potest fie-
ri solutio etiam me inuito.*
Quid si stipulor mihi & alteri copulatiuè.

1 §.Qui sibi aut filio. ¶ †Filio adiecto ad solo-
nẽ põt solui, ẽt si post ꝯ-
ctũ & añ solonẽ emancipetur, secus si fuerit appositum ad ac-
quirendũ ipsi patri. h. d. in effectu. ¶ In tex ibi. {Nec ad rem p-
tinet} Rñdet oppõni quæ posset fieri ꝯ determinationẽ præce
dentẽ, quia si stipulor dari filio meo non apponendo psonã,
non põt ei solui, vt in fin. huius §. ergo multo minus si appono
personam meam stipulando mihi, aut filio. Iurisconsultus rñ
det ꝯrium. Nam qñ appono personam meam, volo acquirere
mihi obligationẽ per memetipsum non mediãte psona filii,
ideo tunc adiiciendo psonã filii vr ipsum adiecisse ad solonẽ
recipiendam duntaxat, ergo poterit sibi solui, licet fuerit emã
cipatus, quia non mutauit ꝯdõnem in deterius, ita loquitur l.
cũ quis. in prin. j. de solu. de qua gl. opponit, sed qñ non appo-
sui psonam meam, nõ videor voluisse acquirere obligationẽ
mediante persona filii, vt primo loco acquiratur sibi eodẽ in-
stanti mihi, vt s. e. l. dñs seruo. Vñ persona filii vr apposita ante
obligationem acquirendam mihi, non autem ad solonem re
cipiẽdã, ergo non põt sibi solui quantũcũq; sit coniuncta per
sona, vt l. j. in fi. cum l. seq. vt leg. no. ca. & no. in l. non solum. s.
so. ma. quia ista obligatio non puenit ex ꝯctu ipsius filii, sed ex
meo, secus si ex suo, vt i l. quod senius. j. de sol. & l. si vnus, post
2 prin. s. de pac. & hæc est intentio literæ. †Ex qua no. q si stipu-
lor mihi, aut alteri disiunctiuè, persona illius censetur apposi-
ta ad solonẽ recipiendã, & mihi soli acquiritur actio, sibi ve-
rò põt fieri solo ẽt me inuito, quia hanc facultatẽ habet debi-
tor ex forma ꝯctus, quã ego immutare non possum, vt l. aliud.
j. de sol. & l. fi. nisi mutet ꝯdõnem suam in deterius, vt d. l. cum
quis. quia vr actum vt sibi possit soluere ipso remanente in eo
dem statu, non aliter nisi mutet in melius, vt hic. Si autem sti-
pulor mihi, aut alteri copulatiuè, non vr ille adiectus ad solu-
tionem, sed ad obligationem, & mihi acquiriẽ obligatio p par

te, illi verò in nihilum, vt j. eo. l. si mihi & Titio. & primum di-
ctum locum habet nõ solũ in alternatiua aut, sed in qualibet
alia, puta vel, aut seu, vt j. de stipu. seru. l. j. §. si fructuarius. & ibi
Bar. Item habet locum siue præponã personam meã, vt mihi
aut Titio, siue suam, vt Titio, aut mihi qñ illi nõ poterã acqui
rere actionẽ, vt j. e. l. j. Sed si acquirere poteram, vt in dote, qa il
le qui cã dat pro muliere, põt illi mulieri stipulari, & acquire-
re sibi actionẽ fauore dotis, vt in l. Caius. solu. mat. & tunc aut
non habebam mulierẽ in ptãte mea, & tũc distingue, aut quæ-
rimus quantũ ad directã actionẽ, & idem p oĩa, vt s. q persona
mea videaẽ apposita ad obligationem, & psona illius ad solo-
nem. Aut quærimus qtũ ad vtilem actionẽ quã illi possum ac-
quirere, & tunc dicendũ est è conuerso, q siue præcedat perso-
na mea, siue sequaẽ psona illius, censeẽ apposita ad obligatio-
nem sibi acqrendã, & psona mea ad solonẽ, vt est casus singu-
laris in d. l. Caius. circa fi. Sed si habebã illã mulierem in ptãte,
vt filiã pro qua dedi dotẽ, & stipulatus sui reddi eã mihi aut il-
li, vel e cõuerso, tunc videor stipulatus sm ordinẽ cõionis quã
habui secũ in actione de dote, & sic mihi per prius, si tpe solu ti
mõi sit in ptãte mea, quia tunc ego solus habeo exercitiũ
licẽt actio sit cõis. Si verò tunc non sit in ptãte mea, & sic actio
sit in ea consolidata, tunc persona illius censetur apposita ad
obligationem sibi acquirendam, & etiam ad solonem facien-
dã. Ita singlr determinat Bar. in l. vxorẽ. §. testamto. de leg. iij. vbi
oĩno vide p eũ. Aliæ gl. sunt dispositiuæ, ideo videans per vos.

1 *Tempus appositum causa finiendæ obligationis, vel aliud ius sui natura
perpetuum non facit ipsum vel ipsam finiri ipso iure, sed ope exceptionis.*
2 *Si stipulor a te decem quousque viuam, an videar stipulari quolibet anno
dari decem, an semel tantum.*
3 *Si promittis mihi decem vsq; ad tres calendas, vel vsq; ad finem illius
anni. an non tenearis vsq; ad illas calendas, vel finem anni, & postea nõ.*

1 §.Qui ita stipulatur. †Tempus appositũ cã
finiendæ obligationis,
vel aliud ius sui nã ppetuũ, nõ facit ipsum vel ipsam finiri ipso
iure, sed ope exceptionis, qd trib. pbat exẽplis. h. d. & est subtile
sm Bar. ¶ In tex. ibi, {quo ad viuã dare spõdes,} hoc põt intelli
gi duob. modis. s. q det decẽ quolibet anno, vł quolibet mẽse,
& ita itelligit gl. ista, vł q det decẽ semel tm, & ad illa dãda sit
obligatus quousq; viuat, non post mortem, & vtroq; casu du-
rat obligatio mero iure post mortem, sed hæredi meo obstat
exceptio, vt sequiẽ, qa nõ potuimus mutare nãm obligationis,
2 q est vt sit ppetua, vt l. obligationũ ferè. §. placet. s. tit. j. †Sed qd
si in dubio stipulor a te decem quousq; viuam, an videar stipu
lari quolibet anno dare decem? an semel tantũ, vt illa possim
petere quousq; viuã, & hæres meus non? dic q legatũ sic factũ
a pnumeret annuũ. ᵃ l. legatũ. de annu. leg. sed stiplo, vel ꝯctus qui
non sunt ita fauorabiles, non sic, sed decem tãtũ intelliguntẽ se
mel soluenda sm Pet. vt ibi no. Bar. in d. l. legatũ, qd est not. hic
tenet idẽ, sed dicit se dubitare, & q illa decẽ veniunt soluenda
paulatim quolibet anno quousq; vixero arbitrio iudicis diui
dendo, de quo Ang. truffat, & merito, quia cũ sit incertum tps
vitæ meæ nõ posset ꝯgruè fieri diuisio de illis decẽ, & deducere
tur ad nihilũ obligatio pp tã minutas ptitiones, dicẽdũ est er-
go q statim possum petere illa decem, vt hic in ver. {ꝯtestim}
intelligendo istũ tex. in hoc qd dicit gl. j. intellige qñ fuit actum
expresse q dares quolibet anno, vel mense, aħs decem tñ essent
3 soluenda ¶ In tex. ibi, {quẽadmodũ,} hic vr casus mirabilis,
q si promittis mihi decẽ vsq; in tres calendas, vel vsq; in finem
istius anni, q istud tps censeaẽ appositũ cã obligationis finien-
dæ, vt sit sensus q non tenearis nisi vsque ad illas calendas, vel
finẽ anni, & postea nõ sic possem agere qñcũque añ calendas,
vel finẽ anni, & postea nõ obstat exceptio. Sed ꝯ, imo econuer
so nõ possum an agere, sed postea sic, qa tps vr appositũ causã
differendæ solonis. vt s. e. l. q hoc anno. & l. q an calendas. & l. cũ
q calendis. in fi. sed ibi fuerunt apposita alia verba, hic dictio,
vsque, vel dictio, quo ad, q vñt alterius esse naturæ, qd est singu
lare. Vel dic vt videẽ sentire Bar. q iste tex. debet intelligi qñ cõ
stabat de intẽtione partiũ q ad illũ finẽ voluerũt apponere tps
vt finireẽ obligatio, aħs in dubio censeẽ voluisse apponere solũ
vt differat solo, & haberet locũ ꝯriũ, nisi apponeret sup eo qd
habet actũ successiuum, vt sup obligatione annua, vt si pmit-
teres decem annua vsq; ad decẽ annos, vel faceres mihi pactũ
de nõ petendo vsque ad decem annos. Istis casib. illud tps cen-
setur cã finiendæ obligationis in primo casu, vel exceptionis in
scdo, & hoc magis placet, & adde qñ tempus apponiẽ cã finien
dæ obligationis, interrũpi p solã interpellationem extraiudi-
cialẽ, qñ apponit a ꝯhentib. vt est casus singlis cum gl. i l. si mã
dato Titii. §. ille. s. mand. secus qñ statuiẽ a l. vt in l. alienã. de vsu
ca. p emp. & hoc diligenter not. Vnde si vis mihi teneri vsque
ad decem annos, & non vltra, si te interpello q soluas, & non
soluis teneris etiam vltra. qd tene menti, ne sit in tua potestate
facere

ADDITIO.

a ¶ Annuum. Vide Lud. Roma. singul. suis. fol. xj. ubi aliqua ponit.

facere ius meū finiri. ¶ In tex. ibi, {sed exceptione pacti.} & sic vr̃ q debitor necesse habeat opponere exceptionem, alias condēnabitur, licèt iudici non cōstet ex forma instrumenti q obligatio est finita, qa noluit teneri nisi vsq; ad Calēdas, vel quousq; viueret, & Calendæ sunt trāsactæ, vel stipulator mortuus est, Bart. aū hic tenet ɔ̃riū hoc casu, qn̄ ex forma instri, vel ɔ̃ctus apparet de exceptione, & sic ɔ̃stat iudici, vt iudici. Vn pōt supplere de facto, & id qđ s. dixi pcederet, qn̄ nō ex forma instri vel ɔ̃ctus producti, qa stipl̃o fuit pura, & postea fuisset factum pactū q post tale tp̃s nō teneretur, nam tunc esset opponenda exceptio per partē, nec sufficeret q Iudex haberet de hoc notitiam, q̃ non debet suppleri de facto in his q̃ non sunt nota vt iudici, & ita intell̃r gl. q̃ est in l. si vnus. §. pactus, q̃ incipit opponendo. s̄ de pac. & dicit Bart. nūc intelligis pacta incontinenti apposita inesse ɔ̃ctui, tu qui nunquā intellexisti. hæc sunt verba sua, q̃ semp alleg. & ista pcedut in exceptione ppetua. Sed qđ in tpali, puta eris mihi obligatus ad diē certū, & sic añ diē non possum agere, sed postea sic, vt l. q hoc anno. Egi ante diē, sed nō opposuisti exceptionē, qđ debet facere iudex, hic est casus in quo añ diē nō fit nata actio, qđ qn̄ fit, dic vt no. Bart. j. in l. ita stipulatus, q debet te absoluere, qa malè & nulliter egi añ diē, sed postea adueniente die iterū agere potero, & nō obstabit exceptio rei iudi. qa ago ex noua superueniēte cā, vt not. in l. boue. §. si sub ɔdōne. s̄. de ędil. edi. Si verò erat casus in quo erat nata, tūc licèt si exceptionē opposuisses, debuisset te absoluere, qa malè egi añ diē, & me ɔdēnare in expensis, vt insti. de act. §. plus. & l. j. in fi. qn̄ dies vsusfr. leg. ced. ex quo tñ nō opposuisti, nec te absoluet, nec te simplr̃ ɔdēnabit, sed ɔdēnabit ad dandū adueniente die, p l. qđ sin diem. in prin. de peti. hæred. & p id qđ no. Bar in l. exceptionem. C. de prob. & hic ēt sentit licet confusè loquatur, & in hoc Iudex supplebit, qa sibi constat, vt iudici q ante diem fuit malè actum, & q post diem erit omnino debendum, ideo seruat mediam viam. Tene mentē.

§. Qui ita stipulatur ante.

Declara istū tex. vt dixi ī l. q añ Calendas. s̄. e. & tene s̄m intell̃m glo. in ver. {Vel dic s̄m lo.} q istę stipl̃ones non differunt ēt quantū ad diē Calendarum, qa neutro casu possum agere nisi illo die finito, quia ista verba {ante Calendas} intelliguntur. s. finitas, vt patet. īfra. eo. l. stipl̃ones non diuidunt. §. si quis ita. & hoc quantum ad stipulatorē, si quærit an agere potest, sed quantum ad promissorem si sponte vult añ soluere, bñ differunt istę stipl̃ones, quia si promisisti añ Calendas potes indistinctè, vt s̄. e. l. stipl̃o ista. §. inter. sed si pmisisti Calēdis, distinguit, an in illa dies fuit apposita fauore creditoris, an debitoris, vt ibi dixi. hic ñ sūt alia.

§. Qui proprietatē.

Qui hēt rē ñ plenè pt stipulari, q sibi deest h. d. Certè vr̃ q pp id qđ deest poterit ēt stipulari rē, sicut pt sibi legari, & vr̃ legatū qđ sibi deest vt l. nō quocūq;. §. si ex bonis. l. & si tibi. in prin. de leg. j. & ita vr̃ stipulatus qđ deest, ecce ergo §.

1 *Secunda stipulatio continens minus quàm prima etiam cum interuētu nouæ personæ non nouat primā, si non fuit expressè actū: et si plures sunt obligati ad diem ex diuersis causis lucratiuis, vno soluente alter liberatur.*

2 *Stipulatio secunda continens idem quod prima, an nouet primam. & nu. 4.*

3 *Si promisisti mihi fundum simpliciter pleno iure proprietatis & vsusfruct. & postea tradas fundum detracto vsufructu, an libereris in aliquo.*

4 *Duæ causæ lucratiuæ non debent in eadem re concurrere.*

1 §. Si a te.

†Secunda stipl̃o continens minus q̃ prima ēt cū interuentu nouæ psonæ nō nouat primā, si non fuit expressè actum, & si plures sunt obligati ad diē ex diuersis causis lucratiuis, vno soluente alter liberat. h. d. in effectu. Et primo ponit dictū vsque ibi, qa. Secundo ponit eius rōnem
2 vsq; ibi. {quid ergo,} Tertio soluitur noua qō. ¶ †In text. ibi. {prior stipl̃o non nouabitur.} quia secunda continet minus. Nam & idē esset si contineret tantūdē, vt colr̃ s. l. scire debemus, post prin. nisi fuisset actū expressè q nouare, vt j. e. l. qui vsūfru. in fi. valet tñ stipl̃o scđa pp interuentū nouæ psonæ, vt patet in fi. in ver. {liberabit,} qa si non valeret p stipl̃onem factam a te, non liberaret, qa non teneret, cuius ɔ̃rium dr̃, & hoc no. p intell̃u l. q bis. s. e. & l. q vsumfructū, ver. ecōtrario. j. e. in qbus dr̃, q nō valet scđa stipl̃o ɔtinens idē, vel minus q̃ prima. qa hoc verū quādo cū eadē persona facta est, secus si cum diuersa, vt est casus hic, sed cū diuersa, licèt primā non nouet: sed quādo ɔtinet plus, valet. & nouat primā ēt si cū eadē, vt dr̃ l. q vsumfructū, in prin. s̄m cōem intell̃m, & hoc iure isto: hodie secus, nisi sit expressè actū, vt l. fi. C. de noua. sed licet nō fiat ipso iure, bene fit ope exceptionis, vbicūq; olim fiebat ipso iure, vt no. in l. ij. j. de noua. de iure vero vetustissimo ante iura de gestorū fiebat, si ɔtinebat idē qđ prima cū interuētu nouæ personæ, vt insti. q. mo. tol. obli. § præterea. de qbus oīb. vide Bar. j. de
3 præt. stip. l. Valerianus. ¶ †In tex. ibi, {qa nec soluendo.} forma istam rationē si non debet plus operari secunda stipulatio ad tollendū primam iure nouationis, q̃ operetur solutio ad tollēdū eā iure solutionis. Sed si pmisisti mihi fundum simplr̃ pleno
a iure, pprietatis & vsusfructus, & postea tradideris fundū detracto vsufructu, non liberaris in aliquo, quia non videris soluisse fundū, q constat ex proprietate & vsufructu tradēdo solā proprietatē, & non obstāte solōne possum petere vsumfructū: nō dico pprietatē, licèt ab illa non sis liberatus, ergo & si a me pmisit mihi eūdē fundū detracto vsufructu, ista pmissio non debet tollere mā in aliquo iure nouationis, ex quo sua solutio simili modo facta nō tolleret eā iure solōnis, & tñ solutio potentior est ad tollendū q scđa stipl̃o, vt Insti. qui mo. tol. obli. in prin. ¶ Sed op. contra gl. q imo vr̃, q si soluis fundū detracto vsufructu, liberaris saltē a proprietate, qa q tenetr̃ ad fundū, vel ad aliā spēm, soluendo partē liberat ab illa parte, vt j. de sol. l. si stipulatus. §. qui decē. sed pprietas & vsusfructus dr̃r partes fundi, ergo &c. Sol. & tene mentē, ɔ̃rnū procedit qn̄ soluit pars in tota, quia tunc tantā vtilitatem affert illa pars respectu partis, q̃ tam affert totū respectu totius, qa soluit proprietas & vsusfructus, nō sic qn̄ soluit pars integralis, qa proprietas & vsusfru-
b ctus nō dr̃r partes quotę, sed integrales,[b] & solo solius proprietatis nullā quasi affert vtilitatē, & hoc voluit tex. cum gl. in l. si stipulatus fuero. §. j. cum gl. si. j. e. qđ no. & hoc fuit de mente huius literæ, alš ista ratio non esset sufficiens ad probandum id, qđ Iuriconsultus vult probare. ¶ Item ad hoc oppositum oppo. soluendo fundum detracto vsufructu non liberaris etiam a proprietate, debet ideo posse petere totū fundū ratione vsufructus, vt j. de solu. l. ēt. & j. eo. l. Iul. & tex. hic dicit q petam solum vsumfructum in ver. {sed adhuc} glo. magna in prin. fatetur ɔ̃rium, & exponit tex. dum dicit {vsumfructū} i. fundum occasione vsusfructus, vt illum solum consequar, non proprietatem cum eam habeam, licèt ab ea nō sim liberatus, sed hoc est destruere tex. hic, & in l. Meuius. § fundum. de leg. ij. & ibi gl. tenet ɔ̃rium, q non debeo petere nisi vsumfructum, simile in l. si non fortè. §. fi. ff. de condi. Ad leges ɔ̃rias respondetur, q loquunt qn̄ deficit ius cautionis, q̃ debuit pstari, & non fuit præstita, q̃ cautio cōcernebat totam rem, & sic partem soluta. Vñ non videbat soluere, ex quo non perfectè, & cum cautione debita, vt l. fi. in fi. de cōdi. ob cau. hic vero deficiebat vsusfructus, qui nō cōcernit proprietatē. Vnde proprietas vr̃ plectè soluta, ex quo nō pōt peti, & si peteret fundus simplr̃, vr̃ peti proprietas, petendus est ergo solus vsusfructus, vt hic, & in d. § fundu.
4 cum ibi no. ¶ †In tex. ibi, {liberabitur} pp regulam de duabus causis lucratiuis, quæ non debēt concurrere in executione in p eadē re, vt l. oēs. s. tit. j. Sed si istæ stipulationes essent impositæ ex cā onerosa, vel saltem altera ipsarū, tunc vno soluente alter non liberaret, qa tenent ex causis diuersis, vt in l. q. s. tit. j. licet teneant ad eandē rē. Si enim vendis mihi fundū, & Titius sibi eundem fundum p traditionē tuā non liberatur Titius, q n possit conueniri & condēnari ad interesse. Facit l. nō est nouū. de actio. emp. Pro declaratione glo. q̃ incipit. {petēdo.} in ver. {sed oppo.} ¶ Oppo. q fiat nouatio, qa de iure veteri qn̄ secūda stipl̃o continebat idem qđ prima, & interueniebat noua psona fiebat nouatio, vt Insti. quib. mod. to. l. obl. § præterea. Sed si promisisti mihi fundū simplr̃, & sic pprietatē & vsumfructū, deinde Titius eūdē fundū detracto vsufructu, & sic proprietatē solam in ista scđa stipl̃one cōtinetur idē qđ in prima, ergo deberet prima nouari saltē in proprietate, gl. ad infringendū illud ɔ̃rium dicit non esse verum q illa scđa stipulatio cōtineat id, qđ prima, quo ad pprietatē, & sic non obstat ɔ̃riū qđ loquit qn̄ continet idē. Ad hoc; aūt probandū q non cōtineat idē, alia gl. q̃ incipit {petendo} in ver. {sed rñdeo fictitię.} nitit probare duobus modis. Primo, qa qui promittit fundum, promittit vnū totum corporale, sed proprietas & vsusfructus dr̃r incorporalia, ergo non possūt esse verę partes fundi. Sed dr̃r fictitiæ. Ergo scđa stipl̃o quę non pōt continere nisi solam proprietatem, cū contineat ius īcorporale, & prima cōtineat rem corporalem, dr̃ continere rem diuersam. Certè istud esset verū sumendo fundū pro re corporali, sed interdū sumit p quodā toto intell̃uali, puta pro pleno dn̄io, & tūc proprietas & vsusfructus sunt veræ partes illius dn̄ii, vt l. recte dicimus. de verb. sig. nihil ergo valet ista ratio. Vñ gl. ibi. {qa ratione &c.} nitit probare alio modo satis exqsito. Nā si promisisti fundū simplr̃, & postea tradidisti fundū detracto vsufructu, non liberaris in aliquo, vt dixi sup tex. & possum petere adhuc fundū, vt dixit gl. ī prin. licèt non bene. vt s̄ dixi. sed posito q non bñ diceret gl. arguit hic, si possū petere adhuc fundū simplr̃, sic etia & proprietatem. Ista proprietas q̃ peto, necesse est dicere quòd sit diuersa ab illa qua habeo, nā illam petere nō possem, vt eodē modo si stipulor

ADDITIONES.

a ¶ Pleno iure. Adde q hoc verbū importat subiectionē directā secūdū Bal. i auth. nec usus. C. de sacrosan. eccl. Ba. in l. Centuri [illegible] do pi [illegible] de uulg. & pup. Old. cons. 248. incip. praesupposita consuetu. sine ciuitatis Parisien.

b ¶ Et in hoc. Vide per Bar. & Alex. in l. qui usum h[illegible] tit. & gl. in l. recte dicimus. ff. de uer. sig. Sit item usufructus dominij pleni pars, qđ et propr. etiam ipsa ip so q. mut. probatur per Bar. in l. usuf. hoc tit. & l. [illegible] de tarm. & Spe. tit. de procur. §. ratione quoque continuentis, uer. & nos.

stipulor ab illo fundum detracto vsufructu, videor stipulatus aña proprietate. Breuiter istæ sunt truffæ, & fantasiæ. Et veritas est, quod illa secunda continet idem quod prima quo ad proprietatem, nec obstat ibi contrarium de §. præterea, quia loquitur de iure vetustissimo ante iura digestorum. sed de iure isto non sufficiebat quod contineret idē etiam cum interuentu nouæ personę, sed debebat continere plus ad hoc vt fieret nouatio, & hoc est veritas, & remaneant istæ gloss. declaratæ quæ sunt obscuræ.

2 *Si sequens stipulatio facta super eadem re, est interposita animo nouandi, & est pura, tunc tollitur mora commissa in prima. ... nu. 1.*

3 *Quid si non fuit interposita animo nouandi, vel fuit interposita sub conditione, & conditio pendeat, & quid si res fuit præsens.*

1 §. Si hominem. ¶ Stipulatio cōditionalis, & aīo nouandi interposita mora præcedētē non purgat. Itē cum incipit esse certum secundam stipulationem aīo nouandi interpositā cōmitti nō posse, statim potest agi ex prima, quæ sperabatur nouari. Item perēpta re añ cōditionis euentum, stipulatio cōditionalis ēt si cōdō existat cōmitti non pōt. Sed si res non est perēpta, licēt actio quæ sperabatur nouari perēpta sit alia ratione, tñ potest committi secunda stipulatio, si eueniat cōdō licēt non operatur effectum nouationis, h. d. iste §. valde subtilis, & dicit Bart. quod est horribilis, & quod vix vr̄ posse de ipso extrahi sanus intellectus, sed salua pace satis clarē apparet intellectus eius subtiliter speculantib. Nec est aliqua horribilitas, licēt sit subtilitas. Et primo ponit vnū, in quo pōt agi ex prima stipulatione pura, non ex secūda cōditionali, etiā si cōditio existat, vsq; ibi, {at si Titio.} Secundo ponit aliū casum contrariū econuerso, in quo non pōt agi ex prima, quia sublata est per acceptilationē, sed bñ pōt agi ex secunda, si cōditio existat, vsq; ibi, {idcirco.} Tertio ponit rationē diuersitatis inter primū casum & secūm, quare in principio cōditionis euentus, nō facit posse agi ex prima, in secunda sic, quia in prin. res non extabat tpe cōditionis euētus. Vnde poterat cōmitti, in secunda sic, licet non extaret obligatio, & actio ex prima, & sic non poterit fieri nouatio, tñ secundus promissor obligatur. ¶ In tex. ibi, {confessim cū illo agere potero.} videbatur cōtrarium duplici rōne. Prima, quia seruus pmissus iam erat perēptus, ergo ad ipsum agi nō pōt. secūda, quia posito quod nō eēt perēptus, prima stipulatio licet fuisset pura a prin. tñ pp secundā conditionalē factam animo nouandi redit, & est cōditionalis, & ex ea agi non pōt, quia sperabatur nouari in cōditionis euentu, vt s̄. si cer. pe. l. pecuniā. sed ad primā rñdetur quod res promissa perempta fuit post moram promissoris, vt s̄. dixi. sic per interitum rei promissor nō est liberatus, quia mora perpetuabit obligationē, vt s̄. e. l. si ex legati causa. & l. quod te. si cer. peta. Sed cōtra, quia illa mora fuit purgata per sequentē stipulationē interposita aīo nouandi, vt l. parui. de cōdi. fur. Sol. verū esset si fuisset pura, quia statim abstulisset primā obligationē, ergo & morā illi cohærentē, quæ sine principali stare non pōt, sed hæc fuit conditionalis, & cōditione pēdente prima obligatio nō est sublata, ergo nec mora, hæc est rō huius text. Sed cōtra tertio, quod idē hoc casu, posito quod sit cōditionalis, vt j̄ de noua. l. quoties §. vñ Marcellus. qui de directo cōtrarium huic tex. & de l. qui decē. §. si cum mihi Stichū, in prin. & secundo casu. j̄. de solu. de quo gl. opponit, & dicit in fi. illius §. sed nō bene, quia ille finis cōcordat cum isto tex. & primus & secundus cōtratur super cōtrario illarū legum. gl. magna multū laborauit, & posuit i effectu sex solutiones, quæ licēt sint bonæ in se, vera tñ solutio fm Iac. de Are. & Raph. colligitur ex fi. illius §. si cū mihi. & sic iste tex. intelligitur fm distinctionē illius §. Si in tēpore secundæ stipulationis cōditionalis res non erat præsens, & sic mora nō pōt dici purgatione factæ obligationis, quę etiā vere non potuisset fieri, non fingitur fuisse facta, nec ēt fuit sublata iure nouationis, quia nouatio adhuc non erat facta pendente cōditione, vt s̄ dixi. Si vero res fuisset præsens, tunc fuisset mora purgata virtute tacitę obligationis, nō virtute nouationis, sicut qñ stipulatio secunda fuisset interposita non aīo nouandi, quo casu siue esset cōditionalis, siue pura, non purgaret morā, nisi res fuisset præsens, & isto casu loquuntur leges cōtrariæ. Sed qñ est interposita aīo nouandi, tunc distinguitur an esset pura an cōditionalis, vt dixi in l. scire debemus. §. fi. s̄. e. ad secundā obiectionē de l. pecuniā. s̄. si cert. pet. rñdetur, quod procederet si seruus promissus viueret, nā tunc quia prima stipulatio sperat nouari per secundam, adhuc pendente cōditione secundæ non potest agi ex prima, quia videtur facta sub eadē cōditione, sed hic erat mortuus, & sic secunda non poterat cōmitti, & per cōns nec prima sperabatur nouari: & ideo remanet ad primā naturā suā, & erat pura, & ideo ex ea pōt agi. Vnde nō sine mysterio tex. ponit quod decesserit, quasi dicat si nō decessisset, agi nō posset ex ea, ex hoc sequitur quod iste §. non pōt intelligi, quod secunda stipulatio nō fuerit interposita aīo nouandi, quia tunc poterit agi etiā viuente seruo, cū non speretur nouari, cuius cōtrarium innuit a cōtrario sensu. ¶ Ideo quarta solutio glo. quæ fuit Roge. non est bona. Præterea tunc etiā si secūda esset pura, non tolleretur mora, nisi res fuisset præsens. & iste tex. facit vim, quod erat cōditionalis: ergo fuit interposita animo nouandi. ¶ In tex. ibi, {obligari pōt,} videbatur cōtrarium duplici rōne. Prima, quia ista secūda fuit interposita aīo nouandi, sed si primus promissor fuit liberatus per acceptilationem, actio fuit ipso iure sublata: ergo amodo per nouationē tolli non pōt, etiā si existat conditio secundæ, cū ergo secūda nō poterat operari effectū ad quē facta est, vr̄ quod euanescat. Item secundo, qñ plures sunt obligati ad eādem rem, acceptilatio facta vni, liberat alios, vt l. in §. nunc de effectu. de lib. leg. Sed ad primā rñdetur, quod licēt secunda fuerit facta ad finē tollēdi primā, quod fuerit etiā facta ad finem obligandi secundū promissorē, & vterq. effectus est æque principalis, licēt ergo primus non poterit sequi, quia sequitur secundus. Ad secundū rñdetur, quod procederet qñ essent obligati insolidum ad eādē rem tanquā duo rei debendi, sed primus & secundus promissor non poterant dici duo rei debēdi quia non concurrunt eodē tpe in obligatione eiusdē rei. Nam anteq̄ existat conditio secundæ promissionis erat obligatus primus, & nō secundus, & ea existēte veniebat obligatus secundus, & liberandus primus iure nouationis. Acceptilatio ergo facta primo, nō liberat fm ab obligatione cōdōnali, ideo existente cōdōne incipit obligari. In tex. ibi. {desinit esse res in quam Seius obligaretur,} & sic non pōt obligari, licēt n. exñs cōdō retrahatur ad tps promissionis, quo tpe res extabat, hoc tamē est verum qñ ēt extat tpe cōdōnis existentis, quia tunc posset de nouo fieri obligatio. ergo pōt fingi retro cōtracta, quia extrema sunt habilia, sed si tūc non extat, inhabile est extremum a quo, ideo non fingitur retro cōtracta. facit l. qui balneum. §. Titio prædium. qui po. in pigno. ha. & l. si

2 cōia præd. ¶ Vltimo collige tres cōclusiones. Si quærit an sequēs stipulatio facta super eadem re tollat moram cōtractam in præcedēti

a stipulatione, reiectis longa distinctione Bartoli, & ēt verbis[a] Ange. qui non recte considerauit. Prima cōclusio est, quod si sequēs stipulatio est interposita aīo nouandi, & est pura, ita quod concurrant ista duo, tunc indistincte tollitur mora cōmissa in prima, vna rōne, quia cum tollat prima obligatio & actio, nō poterat remanere mora, quæ est accessoria q̄dā, & hoc dico verum ēt si fuisset actū quod non tollat, quia hoc pñt partes tacere quod remaneat illa accessio sine principali, licēt Ang. sentiat hic cōtrarium, & nō bñ. ideo dico hoc verū siue secunda sit interposita cum eodē, siue cū alio. & cū ille alius promiserit cōtēplatione debitoris, siue creditoris, quia vtrobiq; subest eadem rō. Item siue mora fuerit cōtracta p interpellationem, siue per factum promissoris, qui

3 rem debitam interemisset, vel letaliter vulnerasset. † Secunda cōclusio est, quod si alterū deficiat, vel quod sit interposita nō animo nouandi, vel nouandi aīo, tamē sub cōditione, & cōditio pendeat, non est sublata mora præcedens, nisi res tpe secundæ stipulationis esset præsens, quia tunc tollitur, & vr̄ oblata tacite, vt l. qui decē. §. j. in fi. a cōtrario sensu. j̄. de solu. sed si secunda esset purificata, idē esset dicendū per oīa quod in prima cōclusione. Tertia cōclusio est, quod si res fuit præsens in aliquo de supradictis casibus, licet regulr mora purgetur, fallit tamen in tribus casibus. Primus, quādo esset expresse actum cōtrarium, quod non purgetur, vt hic in tertia solutione glo. quæ sic debet intelligi. Nā in prima cōclusione non pōt hoc habere locū vt dixi, & in secūda si non fuisset res præsens, nō fuisset hoc necessariū, quia nō tolleretur ēt si nō fuisset expresse actū. oportet ergo necessario intelligere dictum Rogerii in casu prædicto, quado res erit presēs, et sic fuisset mora purgata, si non fuisset expresse actū; & hoc no. quia bene possunt partes hoc facere, quod non tollatur iure tacitæ obligationis, non sic quod non tollatur iure nouationis. Secundo fallit, quādo secūda promissio facta esset ab illo, nō cōtemplatione debitoris, sed creditoris, vt in prima solutione gl. dū dicit in l. quoties. Secundus noīe primi promiserat &c. Et illud idē repetit, & plenius ante fin. in ver. respōdeo. illud quādo ipse idē promisit &c. quod est singulare, & doct. nō reprobant, immo videtur hoc tenere, & est magna limitatio ad ista

b iura. Tertio & vltimo fallit, si prima mora[b] fuisset cōtracta p maleficium, quia seruū promissum mortiferē vulnerauit, nam licēt ipso præsente ipsum promiserit, postea sub cōditione non purgat moram præcedentē, & sic eo mortuo ex illo vulnere poterit cōueniri, licēt secus si fuisset mora per interpellationem tñ, & hoc voluit vltima solutio, quarta ponit gl. in fi. quæ est singul. ¶ Vltimo no. gl. in secunda solu. quæ vr̄ placere gl. etsi eam defendat a duplici impugnatione. Et postea idē repetit in ver. {Itē op.} & in ver. {vel dic quod hic postea.} quod licet pendente cōditiōe, vel die non poterit debitor in mora cōstitui per interpellationē, vt s̄. e. l. cum filius. §. fi. bene pōt cōstitui p factū suū si debitā rem interemit, vel letaliter vulnerauit. Sed tunc opp. fortiter, si sic est, sequitur ergo, quod adueniente postea cōditione poterit conueniri ex illa stipulatione, quia fuit perpetuata pp illā morā. Sed cōtra quod imō non pōt tanq ella fuerit extincta, sed bene pōt conueniri actione de dolo, vt l. si fideiussor s̄. de dolo. Solu. & tene mēti. Bar j̄. e. l. mora. subtiliter soluit istud cōtrarium, dicēs quod ista gl. debet

ADDITIONES.

a ¶ Verbis Angel. Reiectis controuersiis & opinionibus varijs super hoc passu sa ... mecum ... intellectum ... &c.

b ¶ Prima mora. quot modis purgatur mora debitoris, vide per Pau. de Ca. in l. subtracto. super glo. C. de iur. & fac. ignoran. ... corrupto.

gl. debet intelligi, quãdo per interitũ rei purificabaɫ obligatio. nam hic prima stipɫo fuit originaɫr pura, & postea pp secũdã reddita est ꝯdõnalis, qa speratur nouari p eam extãte ꝯdõne secundæ, si ergo primus promissor interemit rem, secũda nõ põt cõmitti, & sic nec prima nouari, ideo recurritur ad suam pristinam nãm, & purificatur p interitũ, & si originaliter fuisset ꝯdõnalis non purificaretur, & haberet locum ꝯrium, quod per interitũ non constitueretur in mora, nec ob hoc perpetuaretur & ageretur de dolo. Tene mẽtı, qa subtilissima sunt illa.

LEX LVI.

Si quis si Titius. ¶ Obligatio ꝯdõnalis transmittitur ad hæredes promissoris. h. d. certè etiã ad hæredes stipulatoris, vt Insti. eo. §. ex ꝯditionali. non sic in vltimis voluntatib. vt l. a testatore. de condi. & dem. i. ex parte honorati, sed ex parte grauati secus, qa idem quod in contractibus, vt per mortem grauati nõ extinguatur legatum condıtionale, vt l. publius. §. j. de condi. & demon.

LEX LVII.

1 *Secunda stipulatio continens plus quàm prima valet, & nouat primam, etiam si non fuisset expressè actum: si continet minus nõ valet, nec primam nouat, nisi fuerit expressè actum.*
2 *Iter & actus, qualiter differant.*
3 *Si debes mihi centum, & mandas alicui cãpsori quòd mihi soluat, vel promittat pro te, et ipse promisit, an sis liberatus a me, et sic an sit facta nouatio.*
4 *Quid si mandasti quòd mihi solueret, ipse autem promisit, et non soluit, et eras debitor tuus, an fiat nouatio.*

1 QVi vsumfructum. ¶ † Secũda[c] stipɫo ꝯtinẽs plus q̃ prima valet, & nouat primã, etiã si nõ fuisset expressè actum, si continet minus nõ valet, nec primam nouat, nisi fuerit expressè actum. h. d. sñi verum intellm, ad hoc allegatur ista l. & l. si pupillus. §. fi. j. de noua. & primo ponit, qñ
1 ꝯtinet plus, vsq; ibi, {ecõtrario.} de quo ponit solũ vnũ exemplum. Secundo, qñ ꝯtinet minus, de hoc ponit quatuor exempla, vsq; ibi, {nisi.} Tertio limitat quod dixerat in hoc secũdo casu, nam ille ver. ad primum casum non refertur. ¶ In tex. ibi, {sifis est ei,} istud verbũ sifis facit pro dña gl. quæ tenẽt, q vsusfructus non sit verè pars fundi: nã si esset verè non diceretur similis, qa nullum simile est idẽ, vt l. quod Nerua. cum ibi no. ſ. deposi. sed tu dic vt dixi ſ. eo. l. cum qui. §. pen. q põt dici pars fundi verè sumendo fundum p quodam toto intellectuali, & dr̃ pars dñij, vt l. iij. ſ. de vsufru. nec ob. l. rectè dicimus. de verbo. sig. vbi dr̃, q non est pars dñij, nã respondeo vt ibi no. in gl. Et aduertendũ hic, q nõn dr̃ an ista stipɫo secũda, q̃ ꝯtinet plus valeat vel non, nec etiam an nouet primã. Sed gl. iij. q̃ incipit, {aduersarij,} tenet q valet, nisi quatenus ꝯcurrit cum prima, & hoc vltimum dicit pp l. qui his. Tu dic, q imò valet in totũ, etiam in eo, in quo non ꝯcurrit, nec ob. l. q bis. qa loquitur qñ non ꝯtineret plus & ista gl. sentit, q in l. qui his, secunda stipulatio nihil valeat, licèt ibi teneat ꝯrium. Item quantum ad nouationem gl. fi. tenet, q nouat primã, & illa videtur ꝯtraria huic, quia si nouat imò valet in totum, aliàs non tolleretur prima. ¶ In tex. ibi, {deinde partem,} nec hic Iurisconsultus declarat, an ista secunda, quæ cõtinet minus, valeat, & an nouet primã, sed illa ea. gl. quæ incipit, {aduersarij.} ante fin. ibi, dum dicit. {valet.} tenet q non valeat, sicut nec in sequẽti exemplo, sicut de actu & itinere, vbi Iurisconsultus dicit, q secunda nihil valet, & subdit, q in vtroq; est intelligendũ, q nihil valeat. s. quantum ad vtilitatẽ, sed bene valet mero iure, & ex ea oritur actio, & idem dicit gl. sequens in fi. & alia q̃ incipit, {quo ad vtilitatem,} & habuerũt respectum istæ gl. ad illud no. gl. in d. l. q bis. Tu dic q ipso iure non valet. Nam si non valet qñ continet tãtundem, vt dixi in dic. l. qui his. multo minus quando continet minus. Si autem quæritur an nouet primam. gl. fin. ponit exemplum inter istum casum & sequentem, & vult q in illo casu quia vsusfruc. est pars fundi, saltem interpretatiuè fiat nouatio, quia secunda continet idem quod prima saltem in vsufructu, secus in sequenti casu, qa iter non est pars actus secundum gl. nec verè, nec interpretatiuè, sed est seruitus diuersa, vt infra de noua. l. si pupillum. §. fi. & nouatio non fit nisi secunda contineat idẽ, & ex eadem causa. Sed certe in primo dicto q fiat nouatio qñ primo stipulor fundum, postea vsumfructũ glos. loquitur ꝯ l. cum qui. §. pen. vbi qñ continet plus, non fit nouatio ẽt cum interuentu nouæ psonæ, multo minus qñ cõtinet minus, vt est casus in l. fere debemus, circa prin. ſ. eo. nisi ẽt qñ continet tantũdem non fit. Illud aũt qđ gl. dicit poterat procedere de iure vetustissimo añ iura digestorum, vt dixi in d. §. penul. per §. præterea, insti. qui. mo. toll. obli. ideo glo. fi. in
2 fi. vr̃ postea se corrigere, dũ dicit† q iter non est pars actus, nec vere, nec interpretatiuè, procedit si concederetur tanquam ser
a uitus p se. Nam fateor q sint diuersæ seruitutes,[a] vt l. j. de serui. rusti prædio. sed si consideretur tanquam cõmoditas actus dr̃ pars integralis eius. Nam actus eundi & agendi. i. iumentum oneratum ducendi, sed nõ põt duci nisi ipse vadat, ergo actus sine itinere esse non põt, sed ex his duabus cõmoditatib. componitur vnum totum qđ dr̃ actus, sicut in proprietate & vsufructu cõponit plenũ dñium. In hoc tñ differt, qa proprietas & vsusfructus pñt adinuicem separari, & vnũ esse penes aliũ, alıer penes alterum, sed cõmoditas eũdi prout inest actui nõ separatur a cõmoditate agendi, nec põt vna esse penes vnum, altera penes alterum, & pp hoc gl. quæ incipit, {aduersarij.} dicit q est impoõe, q interiit pars, quia partes recipiunt interdum separationem adinuicem, & interdũ inseparabilẽ, vt partes hoĩs, & partes domus, quarum separatio corrũperet subiectum. Sed separatio vsusfructus a proprietate non corrumpit subiectum, nec facit desinere esse dñium, imo adhuc dr̃ esse dñium, & potius penes proprietarium q̃ vsumfructuariũ. Vñ proprietarius rectè dicere põt, ista res est in totum mea, licet vsusfructus sit alienus, & h. d. l. rectè dicimus, non sic põt dicere fructuarius, vt j. l. suos, de lega. iij. licet poterit dicere se habere dñium. iurisconsultus, vt l. j. si vsusfructus petatur, & no. in l.
3 nàliter, de acqui. posses. ¶ † Vltimo quæro de vtili qõne quæ quotidie de facto contingit, debes mihi cẽtum, & mãdas cui-
b dam cãpsori[b] q mihi soluat vel promittat pro te, & ipsè promisit. Quærit an sis liberatus a me, & sic sit facta nouatio. Bar. in l. singularia. ſ. si certum peta. circa mediũ, tenuit q sic, si secuta est promissio ẽt de iure hodierno, secus si secuta non esset promissio, sed solum mandatum, nec rñdet ad l. fi. C. de noua. vbi vr̃ esse casus in ꝯrium, q etiam interuẽtu nouæ personæ non fiat nouatio, si ergo post promissionẽ campsor efficeretur cessans & fugitiuus, non possem ad te redire ſm opinionem Bart. Ange. hic non allegando Bar. tenet ꝯrium per hãc l. quia ista secunda promissio nõ continet plus quam prima, licet dicat de consuetudine seruari ꝯrium in quibusdam locis, vt Florentiæ, sed melius allegasset illam l. fi. & pro isto dicto vidr̃ tex. cum gl. singulari, in authen. de fideiu. circa fi. in versic. argentariorum, qui vult q qñ isti argentarij promittunt p alio, sit in electione creditoris an velit agere ꝯ principalem, vel ꝯtra argentarium, ẽt principali non excusso, pp fidem quę adhiberetur talibus argẽtarijs seu campsorib. licet ꝯ alium fideiussorem nõ poterit agi nisi excusso principali, ergo sequit q principalis non fuit liberatus. Breuiter debes aduertere not. q aut ille campsor non habebat pecuniam tuam, & sic nõ erat tuus debitor, & tunc non fit nouatio, & illo casu debet intelligi ille ver. argentariorum, cum sua gl. quę non est alibi. Aut habebat pecuniam tuam, & sic erat debitor tuus iussit tuo, m̃ promisit & procedit dictum Bart. quia ista fuit quædam delegatio quæ non dr̃ fieri nisi fiat de debitore iussu creditoris, vt no. in l. mulier. §. quãuis. ſ. ad Vellcia. in gl. p quam delegationem tã olim iure isto q̃ ẽt hodie fit nouatio. vt l. si quis delegauerit. j. de noua. quam Bar. ibi dicit esse correctam per illam l. fi. & debet intelligi qñ alius nõ debitor tuus se obligaret pro te ęquè principaliter, vel iussu tuo, vel sine iussu, secus qñ erat debitor tuus, & tãquam debitor iussu tuo promisit mihi, & hoc reperio Bal. tenuisse, licet Bart non faciat mentionem nec declaret, vt ſ. dixi. C. de execut. rei iudi. l. ij. vbi oĩno vide. & ẽt not. in l. fru
4 stra. C. de non nu. pecu. ¶ † Sed quid si mandasti q mihi solueret, ipse aũt promisit & non soluit, & erat debitor tuus an fiat nouatio? Idem Bar. vr̃ sentire in d. l. singularia, q sic, & q ille potuerit promittere, sed tu dic, q in præiudicium tui, vt ipse liberetur a te, non potuit hoc facere, vt est casus j. de noua. l. si debitorem meum, & in l. si Stichum. in § fi. sed in fauorem tuum, vt tu liberareris a me bñ potuit hoc facere, si hoc fecit eo aĩo, vt in l. solutionẽ vel iudicium. j. de solu. tñ illa non est propria delegatio, quia per delegationem tu liberaris a me, & ipse a te, & incipit mihi obligari, ideo isto casu puto requiri q expressè agatur vt promittat aĩo te liberandi, aliàs non libereris, per illam l. fi. C. de noua. Tene mẽti, qa ista sunt quotidiana, & malè declarata per Doctores, & pluries videtur dubitari.

ADDITIONES.

a ¶ Quòd sint diuersæ seruitutes. Adde Barth. Cepo. Veroné. in tractat. de serui.
b ¶ Mandans cuidã capsori. Adde gl. in authen. de fi. iustru. § argentariorũ. Bald. in l. frustra. C. de non nume. pecu.

LEX LVIII.

1 *In æstimatione quæ venit officio iudicis mercenarij, habetur respectus ad tempus & ad locum quo debuit fieri solutio, & non fuit facta.*
2 *Statutum, quòd instrumenta mittãtur executioni sicut sententia diffinitiua: an statim quòd quis obligatur per instrumentum, dicatur constitutus in mora, si non præcessit interpellatio.*

1 QVoties. ¶ † In æstimatiõe quę venit officio iudicis mercenarij, habetur respectus ad tempus & ad locum quo debuit fieri solutio, & non fuit facta. h. d. cum l. sequenti, & intellige quando postea tempore quo petitur, vel alio loco in quo petitur res, non tantum valebat quãtum tpe vel loco quo debuit solui. Nam morosus tenetur quanti plurimi fuit a tpe moræ si æstimatio decernit, & ideo dãnabitur in tanto pluri quantũ tunc plus valet, vt l. vinum. ſ. si cer. peta. & l. in hac, de triti. in quibus plene examinabit mã huius legis. ¶ In tex. ibi, {stipulat.} subaudi, & debitor nõ soluit

uit die statuta, & sic fuit in mora, vñ inspicitur quantum plus valebat illa die qua debuit soluere. ¶In tex. ibi, {dies obligationis.} hoc sine dubio pôt referri ad id qđ sibi dixerat ad diẽ certum cuius lapsus interpellat. Sed dum dixit, {vel sub ꝯdône,} & sic ad die incertũ nô vĩ ꝙ poterit referri, quia euentus ꝯdônis nô interpellat, nec in mora constituit, cum faciat oriri obligationem & actionẽ, & eodem tpe non debet oriri obligatio & induci mora, vt ĩ l. qđ dicimus. j. de sol. & sic nô inspiciebat quantum plus valebat tpe ꝯdônis eueniendis, sed quantũ plus valuit tpe quo fuit in mora constitutus per interpellatio-
2 nem. ¶†Sed quid si statutũ dicat ꝙ instr̃a mittantur executioni, sicut sñia diffinitiua, an statĩ ꝙ quis obligatur p instr̃m dicatur cõstitutus in mora, cum illud instrumentũ habeat vim sententiæ per consequens etiam cõstitutionis, per quam quis constituitur in mora si nô præcesserit interpellatio, vide Bar. qui de hoc tangit in l. eum qui. s. de iureiurando.

LEX LX.

1 *Non valet stipulatio per quam aufertur libero testamenti factio, etiam per indirectum.*

2 *Stipulatio per quam aufertur libero testandi facultas, an firmetur iuro.*
Si quis instituit me hæredem, & in testamento dicat quòd vult quòd illud testamentum sit irreuocabile, & quòd in casu quo reuocetur donat mihi omnia bona sua: an talis donatio valeat.

3 *Donatio omnium bonorum præsentium & futurorum, an valeat.*

1 STipulatio. ¶†Nô valet stipulõ per quam aufertur libera testamẽti factio, ẽt per indirectum. h. d. & semper allegat. In text. ibi, {si hæredẽ me non feceris.} pôt intelligi ꝙ ꝑmisisti me facere hæredẽ, & ista ꝑmissio aufert tibi directò liberã testamenti factionem. Item qđ non ꝑmisisti, sed solum ꝑmisisti pœnam si non feceris, & sic incipit a præcedenti ꝯdône, & ista aufert per indirectum, quia timore ne incidas in pœnam inducens ad me instituẽdum, cũ fortè velles potius alium insti-
a tuere. ¶†In tex. ibi, {ꝯ bonos mores [a] est hæc stipulõ.} & sic non
a firmatur iurõ, vt in regula non est obligatoriũ, de reg. iur. li. vj. & p istam l. plura determinant. Primo determinat Bar. ꝯ Dy. q tenuit ĩ capitulo qđ semel, de reg. iur ꝙ si instituis me hæredem, & in testõ dicis, ꝙ vis ꝙ illud testm̃ esset irreuocabile, & ꝙ in casu in quo reuocet ex tunc donas mihi oĩa bona tua, ꝙ illa donatio valet, quia pôt fieri in actu vtili meæ voluntatis, & non vitiat testm̃, vt no. in l. hæredes palã. §. fi. s. de testa. Bar. ꝯ qa per hanc donationem aufert tibi libera facultas reuocãdi testm̃, quę debet esse libera sicut facultas conficiendi testm̃, & hoc ẽt si non esset facta de bonis præsentibus & futuris, qñ est facta sub turpi ꝯdône si contingat te mutare testm̃, & hoc cõsuluit Dy. licẽt in illo c. notauerit ꝯriũ. Bal. in l. sancimus. circa fi. C. de testa. tenet istud dictũ qñ dixit si mutaret institutionẽ vlem, non sic si esset legatum particulare, & si legas mihi fundum. Et in casu quo reuoces ipsum, mihi dones, quia per hoc non aufertur libera testamenti factio in alijs, & licẽt Bal. allegет, tñ reperitur Bar. idem tenuisse in quibusdam antiquis recollectis in l. iubemus. in fine. C. de sacrosan. eccl. p illum text. cum gl. & ista est singularis limitatio. Nam oĩs vltima volũtas siue cõsistat in instituendo, siue in legando videbatur ꝙ deberet esse libera, vt l. i. C. de sacrosan. eccle. in versic. liber sit stylus. ¶Item p hanc l. determinatur, ꝙ si iurauerit non reuocare testamentum, licẽt reuocet, non est periurus, qa illud iurm̃ ipsũ nô obligat ad id qđ erat ꝯ bonos mores, licẽt Io. An. videatur tenere ꝯrium ꝙ valeat reuocatio, tñ est piurus, vt in d. c. qđ se-
3 mel, de quo vide Bar. in l. si quis cum filio. de le. iij. †Tertio determinatur ꝙ non valet donatio omnium bonorũ præsentiũ & futurorũ, qa per eam aufertur p indirectum libera facultas testandi, cum non est reperire qui velit esse hæres, sed si non diceret futurorũ, valeret, quia posset alia acquirere, nisi vt s. dixi. in prima dône qñ fuisset facta sub turpi ꝯdône si reuocaret testm̃. Sed Ange. hic tenet ꝯ Bar. ꝙ imò valet ẽt si dicat futurorũ, quia poterit alia acquirere vt non veniat in donatione, vt si sibi relinquerentur bona, vel donarentur cum hac ꝯdône ꝙ donatori non acquiratur. vt in authen. excipitur. C. de bo. quę libe. tñ quia istud raro contingit, tutius est sequi opi. Bart. quã cõiter vidi teneri nisi aliqua sibi ꝓseruauerit, velut vsũfructũ, & fructus pcepti non caderent in donatione, quia reseruãdo vsumfructũ vĩ seruare fructus qex eo pcipient, & de illis poterit testari, nisi fortè essent ita tenues ꝙ vix sufficerent ad vitam. Non sunt alia. cœtera vide per Bar. & Bal. plenius in l. fin. C. de pac. circa materiam huius legis.

ADDITIO.

a ¶ Contra bonos mores. Adde ꝙ boni mores præferantur dignitati, vt est glo. in l. ij. ff. de testi. & quot modis quis dicatur esse contra bonos mores. vide per Baldum in l. pactum. in xxx. quæst. C. de col.

LEX LXI.

1 *Seruus, an obliget dominum inuitum.*

2 *Monachus vnius monasterij, qui detinetur per aliud monasterium cui acquirat.*

1 SEruus. ¶†Sed an eodẽ modo obliget dñm inuitũ? dic ꝙ sic de peculio, si hẽt, alr secus, vt in toto titu. de pecu. ¶Itẽ pone ꝙ dñs non possidebat seruũ, sed alius, an in stipulando vel alr ꝯhendo acquirat dño? dic ꝙ sic, qñ nominatim in personam dñi. Idem si non noĩatim, si tñ extra rem bonęfidei possessoris vel operam suã, vt s. de acqui. re. do. l. hô liber. §. fi. & l. arboribus. §. de illo. s. de vsufr. & qđ no. j. de stipula. seruo. l. si cõis seruus,
a circa fi. tit. p gl. & Bar. quis dicit. †Inducunt ad dônem [a] de mo
a nacho vnius monasterij, qui detinetur p aliud monasterium cui acquirat possessionem, tñ dño non acquirit, nec acquisita per eum detinent, ex quo ab alio possidetur, immò etiam si nô possideretur, sed esset fugitiuus, & sic ciuiliter possideretur per dominum, vt l. i. §. per seruum qui in fuga, de acqui. pos.

ADDITIO.

a ¶ Ad qõnẽ de monach. Adde Ang. cõs. 224. inci. cũ talis est. Iac. de Vbercel. Ca. cõs. xxiij. & cons. 27. in ti. de reg. Bar. cons. 20. inci. vbi Christus. in uj. vol.

LEX LXII.

a Si ita quis. ¶Ad veritatẽ alternatiuẽ [a] sufficit alteram partẽ esse veram, & stipulõ semel cõmissa ad pœnam amplius non committit. h. d. secus si ad interesse, vt in legib. allegatis in gl. pro ꝯnis, sed dic vt j. e. l. si sic. sir & ad pœnam si hoc esset expresse actũ ꝙ toties cõmittatur, quoties ꝯfactum fuerit, vt l. si duo. in fi. cũ ibi no. de arbi. ¶In text. ibi, {vltra prius.} Istum tex. alr alleg. Bal. satis pulchrẽ, ꝙ ex duab. cãis ad idem, vel eũdem finẽ concurrentib. celerior consumit effectum, vt ipse no. in l. i. de seruis fugit. Et loquitur hæc in alternatiua connnẽte facta affirmatiua, si vero facta negatiua, tunc requirit concursum vtriusq;, vt in l. si is qui ducenta. §. si ita, de rebus dubiis. & l. Lucius, de hæredibus instituendis.

ADDITIO.

a ¶ Ad veritatem alternatiuẽ. Adde Socin. consi. 52. incip. vt veram testatoris intentionem. in j. volum.

LEX LXIII.

1 *Potest expresse agi inter partes, ꝙ adueniente conditione retro debeatur, & pro tempore præterito ac si stipulatio fuisset purè interposita.*

2 *Illa verba, ex nunc prout ex tunc, & ex tunc prout ex nunc, quæ per notarios apponuntur in instrumentis, quid important.*

1 HViusmodi. ¶†Potest expresse agi ĩter partes, ꝙ adueniẽte ꝯdône retro debeatur, & pro tpe præterito ac si stipulõ fuisset purè interposita. h. d. ¶In tex. ibi, {dena dare}. i. decẽ, sed ꝓpriè loquendo dena significat bis decem, sed dic qđ no. Bar. s. e. l. stipulõ ista. §. eum qui ita. ¶In textu ibi, {non immerito dubitabitur.} ĩmo vĩ ꝙ frustra dubitatum fuit, ꝙ ꝯdô casualis in ꝯctibus retrotrahatur ad diem ꝯctus, ac perinde habetur ac si ꝯctus fuisset purè celebratus ab ipso prin. ẽt si fuerit expresse actum, vt l. qui potior, & l. balneum, qui po. ĩ pig. ha. sed certè illud procedit in stipulõne simplici nô annua, quo casu non grauatur promissor ꝙ ꝯdô retro trahaĩ, sed efficitur ꝯdô stipulatoris melior respectu illorũ qui postea ꝯhunt cum eodem promissore, vt in dictis legib. hic loquit in stipulõne annua, in qua grauatur promissor si habet soluere pro tpe ꝓterito añ ꝯdônis existẽtiam, nam tunc verè non fuit debitũ, licẽt exñs ꝯdô fingat fuisse debitũ, & hæc fictio videbatur non debere grauare debitorẽ, vt pro illo tpe ille habeat soluere, & in
2 hoc forte erat dudũ. †Not. istã l. ꝓ verbis q̃ apponunt p nota-
a rios ꝙ ꝑmisit ex [a] nunc prout ex tunc, & ex tunc ꝓut ex nũc.

ADDITIO.

a ¶ Et adde ꝙ particula in dispositione posita temporis initiũ denotat, Bar. in l. ex hoc iure. ff. de iust. & iure. l. j. §. dies. ff. de libe. l. j. de inne. actuque priuato. & Oldra. in consi. 49.

LEX LXIIII.

1 *Superfluitas verborum stipulationem non vitiat, si adsunt verba necessaria: nec etiam diuersitas inter interrogationem & responsionem, si in effectu idem important.*

2 *Si dico promittis mihi hunc bouem, cum sit asinus: et tu dicis promitto hũc equum, referendo te ad idem corpus, quòd ista varietas non noceat.*

1 QVę extrinsecus. ¶†Superfluitas verborum stipulõnem nô vitiat, si adsunt verba necessaria, nec ẽt diuersitas inter interrogationem & rñsionem, si ĩ effectu idem important. h. d. ¶Oppo. ꝯ primum dictũ, qa actus extraneus vitiat stipulõnem, vt j. eo. l. continuus, in prin. Sol. illud qñ contingit in facto, vel ẽt verbis si haberent impedire cõtextũ verborum stipulõnis, vt si dico ꝑmittis mihi decẽ, tu rñdes, dimittamus ꝓ nunc, vis mihi vendere talẽ rẽ, & ego rñdeo sic, & facimus venditionẽ, postea rñdeo, ꝑmitto, crederẽ ꝙ vitiaretur stipulõ, quia non fuit contextus verborũ inter interrogationẽ, & rñsionem. hic vero sic, & idẽ in testamẽtis in casu quem te
a tigi. s. eo. l. stipulõ hoc mô. ¶†Contra sm̃ dictum oppo. quia varietas in noib. appellatiuis vitiat, vt in l. si quis in fundi vocabulo, de lega. j. sed illud qñ significant res diuersas, hic non, qa

t. n

tm velent aurei valoris tot librarum, quantum tot libræ auri, cum pecunia recipiat inter se functionem. Vnde vulgariter dr̃, tm valent duo solidi, quantum xxiiii. denarij, vna tn̄ glo. quæ est hic, & quæ semper allegatur, dicit, ꝙ ēt significarent rem diuersam, si aũt constat de corpore per demonstrationem factā ad oculum, vt si dico, ꝓmittis mihi hunc bouē cũ sit asinus, & tu dicis, promitto hunc equum, referendo te ad idem corpus, ista varietas non noceret, licèt sit in nominibus appellatiuis, qđ no. ad declarationem l. si quis in fundi. Item si cōstaret de corpore ex cōuentione expressa facta inter partes, quia si egimus inter nos, ꝙ cum nominauero bouē sentero de equo, vt no. in d. l. si quis in fundi. & ꝙ cum nominaueris asinũ, sentero sibi de equo vt ibi loquit̃, ergo illa lex, qñ aũt per ɔiecturas posset constare, vt qa egimus ꝙ mitteres mihi equum, & incontinenti reperit̃ instrm̃ factum de boue. nam verisil̃e est ꝙ fuerit e tratũ, tn̄ iste error non ꝓdest ad cōseruandũ stipl̃onem, Imo cā vitiat, secus si esset in nomine ꝓprio tm̄, vt in illa. l. in prin.

LEX LXV.

Si minor. ¶ Quod quis non pōt facere per se, nec per alium. h. d. ſm vnum intelł̃m gl. tn̄ nō est verum simpl̃r, sed dic vt plenè no. in l. ij. §. i. de admin. rerum ad ciui. pt. dic ergo aliter, ꝙ sicut minor xx. annis non pōt manumittere seruum proprium, nisi cā cognita coram iudice, vt in tit. de manu. vindi. Ita non pōt consentire vel stipulari, vt seruus sibi debitus manumittatur, licèt adhuc non sit proprius, quia vr̃ esse cum sit futurus, & hoc no. ad intell̃m in t. de rebus eorum, vt sicut minor sine decreto iudicis non pōt alienare rem suam immobilem, ita nec rem immobilē sibi debitam actione personali, licèt anteq̃ tradatur non sit sua, facit quod no. in l. j. C. si aduer. transa. Hic non sunt alia.

LEX LXVI.

Illa stipulatio. ¶ Stipulatio prætoria nō uitiat̃, licèt non ɔtineat factum promissoris. h. d. facit j. eo. l. quoties quis, casus est iste, dubium faciebat hic l. v. §. stipl̃o. s. e. qa in stipl̃one debet quis promittere se aliquid daturũ vel factutũ, sed hic neutrũ ꝓmittebat, sed impersonalr̃ ꝙ res pupilli salua erit, sed subintell̃r se facturũ & curaturũ ꝙ erit salua, sicut si ꝓmittit hoīem sisti in iudicio, vt ī d. l. quoties quis, & hoc qa est p̄toria, aɫs nō semp esset hoc verum.

1 *Promittens facere quòd habeam decem, an teneatur dare.*

§. Eum qui decem. ¶ †Qui promittit curare ꝙ habeam decem, non potest ɔueniri vt decē det, qa liberatur dando idoneum promissorem h. d. gl. ¶ †Opp. de l. si hæres iussu. de leg. 1. Sol. si promitteres facere ꝙ habeam decem, non videris hoc fecisse nisi des, vt in ɔ̃rio: secus cum promittis curare, & hoc qñ ista verba nō referuntur ad certam & determinatā personam, alias idē importat vnũ quod aliud: vt si promitteres curare, ꝙ Titius mihi dabit. nam tantũ importat quantũ si promitteres facere ꝙ Titius dabit: & ideo notarii dicunt ꝓmittit se facturũ & curaturũ, apponendo vtraq; verba ſm Doctores, vt hic in prima gl.

LEX LXVII.

Si pœnam. ¶ Stipulatio dandi qñ datio non est simplex nec perpetua, sed reuocabilis, dr̃ potius stipl̃o faciendi: & ideo si nō detur cōmittitur ad interesse, qđ est icertũ, nisi sit apposita certa pœna. h. d. & no. istā l. Opp. mutuũ est, qñ fit de tuo meum, vt l. ii §. appellata. s̃. si cer. pet. si ergo promittis mihi mutuare centum, videris promittere dare. sed stipl̃o dandi non cōmittitur ad interesse, si nō detur, sed præcisè ad dandum, vt j. e. l. vbi aũt non apparet, in fi. & hic dr̃ ɔ̃rium. In fi. gl. super ver. incerta. dicit ꝙ hic non promisit mutuare, sed tradere, & ꝙ liberaret̃ tradendo pecuniā alienā, & sic cōtinet factũ, arg. s̃. e. l. si rē tradi, hoc non placet Doc. quia idē est tradere ꝙ mutuare, dic ergo ꝙ ɔ̃rium loquit̃ in stipl̃one dādi simpl̃r continentis dationem irreuocabilē, hic non est simplex, sed continet dationem ad tp̄s, & irreuocabilem. Vñ non interest mea in tota quantitate, sicut in præcedenti interest, cũ habeam ipsum reddere, sed interesse pōt per aliam cām, quia soluam creditori meo, & euitabo pœnam vel venditionē pignorum, & interesse pōt esse minus, q̃ centum, & ad hoc committitur. Sed ɔtra, qa istud est interesse extrinsecum, cuius non debet haberi rō, vt l. si sterilis. §. cũ per vēditorem. s̃. de ac. emp. Sed dic ꝙ istud est verum, nisi posset cadere intrinsecum, vt in rebus æstimabilib. puta vino, vel frumento, quorum pretia variantur ex tpe. Vñ in eis non habetur cōsideratio, nisi de pretio crescente, & decrescēte, qđ dr̃ interesse intrinsecũ, vt in contrario. Nos loqmur in pecunia cuius æstimatio semp est vniformis. Vnde cadit interesse intrinsecũ, ideo venit intrinsecũ, vt hic in tex. & gl. j. eo. l. liber hō. §. fi. & ibi no. hic nō sunt alia.

LEX LXVIII.

Si homo mortuus. ¶ Stipulatio pœnalis non cōmittitur si principalis stipulatio continebat aliquid impoł̃e a principio, vel ex postfacto nō interueniente culpa vel mora promissoris. h. d. ¶ Opp. s̃. de l. in illa stipulatione si Calendis, vbi cōmittitur, licèt mortuus sit q dare debebat. gl. vr̃ dicere, ꝙ hic erat mortuus tpe stipulationis, ibi post. & isto vltimo casu dicit esse distinguendũ inter iudicia & cōtractus. Tu dic verius, ꝙ illa lex loquitur qñ stipulatio pœnalis incipit a præcedenti ɔdōne, vt si Stichũ nō dederis, dabis mihi centum, quæ committitur ex solo euentu ɔdōnis, nō tōne moræ. Idē siue erat tpe stipulationis, siue post, ēt sine mora vel culpa cōmittitur, hic vero præcessit stipulatio de sistēdo, quo casu illa ɔdō si nō steteris intelligitur. i. si fueris in mora sistendi, siue ergo erat mortuus tpe stipulationis, siue post nō īteruenīēte mora vł culpa, ista ɔdō nō pt desistere ꝙ sit in mora, ideo non cōmittitur tanquā apposita rei impossibili. & hoc qñ difficultas superueniēs ex postfacto contīgit circa rē promissam. Si aũt circa personā promissoris, tũc non facit quo minus stipulatio cōmittatur mero iure. sed ob. exceptio. vt s̃. si qs cau. l. ii. §. si qs in iudicio, & adde q̃ dicā j. e. l. ad diem.

LEX LXIX.

a Mulier. ¶ Infans* non pōt stipulari. h. d. dic vt s̃. e. l. i. in prin. Casus est iste. Non sunt alia. Sequitur l. cũ qd, & hic non expedit aliquid scribere, & prætermitto ꝓ nũc. l. stipulationes non diuiduntur. & legetur j. & hoc pp breue tēpus, quia sumus propè festiuitates natiuitatis Domini.

ADDITIO.

a ¶ Infans non potest stipulari. Adde Bar. in l. 1. ff. de noua.

LEX LXXII.

Interdum. ¶ Licèt stipulatio ſm sui formā sit pura, tn̄ interdũ habet tacitā ɔdōnem, & interdũ tacitū diē. h. d. in effectu vsq; ad §. fin. ¶ De primo ponit tria exempla vsq; ad ver. {sic qs Carthagini &c.} & q̃ tēdũt ad idē videlicet cũ promittitur aliqd quod nō est in rerũ natura, sed esse speratur. nā habet in se tacitā ɔdōnem, videlicet si erit in rerũ natura. Aliud exemplũ ponit in ver. {Item si operas,} qa si qs promittit operas certas vel incertas non cedit dies nisi stipulator declaret locum vbi vult operas certas pręstari, vel promittit incertas quousq; stipulator declaret quas operas vult p̄stari, & istud dr̃ operas incidere. Aliud exēplum ponit in ver. {si seruus} qñ seruus hrēditarius stipl̃atus est hæredi futuro nō expresso proprio noīe. Nā non acqrit hæreditatem, qa nō fuit ei stipulatus, nec hæredi futuro quousq; sit adita hæreditas, qa ignoratur quis erit hæres in oībus prædictis exemplis, nec obligatio, nec actio nascitur anteq̃ dictę ɔdōnes tacitæ existant, & ita suspendit tacita ɔditio sicut expressa, vt hr̃ in l. i. de cond. & demon. in tex. & gl. de die autem tacita, q̃ inest, ponit exemplũ in ver. {sic q} quando qs promisit dare certo loco. nam inest tps, q poterit ad locum peruenire, & hoc casu nascitur ciuilis, & naturalis, & ante euentũ diei, vt s̃. e. l. centesimis. in prin. Sed an nascat̃ actio, dic vt in l. ita stipulatus. j. e. in scđa qōne p Bar.

1 *Debitor offerendo debitum, purgat moram & euitat rei periculum, de quo tenebator propter moram.*

2 *Post litis contestationem an vltra oblationem requiratur consignatio, & depositio vt debitor purget moram, & euitet rei periculum.*

§. Stichi promissor. ¶ Debitor offerendo debitũ, purgat moram & euitat rei periculũ, de quo tenebatur pp moram. h. d. Adde & tertium effectũ, qa constituit creditorē in mora, vt no. j. eo. l. si seruus. §. sequr. qa vltima mora nocet & attenditur, vt l. illud. de peric. & cōmo. rei vend. Casus est iste, & primo loquitur in eo q promisit certam specīe, qui liberatur ipso iure si species interierat ante morā, vel post morā purgatā, postea de illo qui promisit certā quātitatē, qui liberatur ope exceptionis, si quātitas oblata pereat post obligationem, qa non perit res debita, cùm in obligatione quantitatis vel generis nulla species vel q̃titas certa sit in obligatione, & sic de rigore iuris nō deberet liberari, qa genus perire non pōt, vt in l. incendiũ. C. si cer. peta. Sed liberaretur de æquitate ne mora creditoris noceat debitori, sed in primo casu perit res debita. Itē id quod dixi de quantitate procedit in oblata, deposita, & ɔsignata, qa tũc esset liberatus statim, ēt anteq̃ pecunia pereat, vt ī l. obsignatione. C. de solu. Itē si solũ oblata, sed in iudicio, vt l. si rem. §. fi. de pig. act. debet ergo intelligi iste tex. in fi. qñ extra iudicium, & qñ non fuit deposita & ɔsignata, vt ꝓcedat, dũ dicit, {exceptio nocebit.} Hic est vna glo. q̃ cōiter per oēs reprobatur, vult. n. ꝙ iste tex. dum permittit debitori, ꝙ offerat purgari moram, debet limitari tribus modis, vt in ea. Sed Doct. dicunt, ꝙ leges allegatę in gl. loquuntur qñ oblatio fit ad finem vt offerens liberet se a pęna, vel interesse qđ incurrit pp morā in obligationib. facti. Sed qñ offert ad hunc finem vt purget moram cōmissam in re debita, & vt euitet periculũ interitus, tunc qñcunq; offerat ēt post litis cōtest. debet audiri. vt hic, & Instit. de perpe. et tēp. act. §. fi. vbi pater, ꝙ euitat iudiciũ, & debet absolui ab obseruatione iudicii, quia non cogitur litigare qui vult soluere, vt in l.

reus

reus paratus.§. de procu.licèt leges allegatę in gl.vnum petunt, puta pœnā vel interesse, & aliud offerunt.i. illud qđ erat promissum, vt non ꝯdēnetur ad pœnam vel interesse.Sed si offer tur id qđ petitur, vt si promisisti Stichum vel centū, & fuisti in mora, postea peto eudē Stichū, vel centū potes offerre qñcūq; añ inīam, & euitas iudiciū ſm Pe.& alios antiquos Doc. Ray. de Forli.vt refeŗt Bar.aliquo tpe fuit secutus hanc opi. postea mutauit ꝓpositum & adhęsit gl.hic positæ,qa ēt hoc casu cum offert id qđ petitur, non admittitur simplex oblatio post litis contestationē, nisi ad finem euitandi iudiciū, sed quantū ad finē purgandi periculum post litis contestationem nō sufficit sola oblatio per l. sed & si alia.§. de consti.pecu.Bart. aliqñ impugnabat dictum Ray. magistri sui, qđ Ray. habuit valde
a molestum, & rñdebat ad rōnes Bart.†& postea Bart. volens defendere opinionem magistri sui ampliauit eā,&dixit ꝙ post litis contestationē non sufficiat sola oblatio, sed requiratur con
a signatio & depositio, non solū quantū ad purgationem * moræ & euitationē periculi, sed quantum ad euitandum iudiciū per illam l.sed & si alia,& ita intelligit dictum suū, qui vr̄ velle aliquid dicere vltra Rayn. & nisi ita intelligat nihil diceret vltra, Mihi vr̄ ꝙ quantum ad euitandum iudiciū sufficiat sola oblatio prout dicit Ray.ad qđ ĵ.iudi.sol.l.ex iudicatū.Quantum verò ad euitandum periculū dico ꝙ si res perit postq̄ fuit absolutus ab obseruatione iudicij liberatur, licèt non consignauerit, nec deposuerit, sed dūtaxat obtulerit, pp absolutionem, quæ debet sibi prodesse. Sed si pereat antequam absoluatur, tenenda sit opi.Bart.ꝙ non liberatur per solam oblationem, subaudi factam extra iudicium, secus si in iudicio, vel ēt extra, si facta fuit consignatio & depositio per illam l. sed & si alia. Tene menti, quia hæc malè declarantur per alios.

ADDITIO.

a * An autem oblatio sola moram purget, vide abundè per Doct. in l. si maior.C. de transa.vbi no.Et per Bar.in l.acceptam. C.de vsur. & l.si seruum.§.de illo.& §.sequitur.hoc ti.& Alex.in l.insulam.ij.colum.de verb.oblig.

LEX LXXIII.

1 *Stipulatio tunc dicitur certa, quando cōtinet aliquid certū in substātia qualitatis, & quantitatis, & si quodcunq; istorum deficiat, dicitur incerta.*
2 *Si stipulor fundum sine propria appellatione an valeat stipulatio.*
3 *Si stipulor modia centum tritici empti, & non dico de pretio, an stipulatio dicatur continere certum.*
Quid si stipulor centum modia tritici melioris, & non dico optimi.
4 *Omne comparatiuum retinet significatum positiui.*

1 STipulationum. ¶†Stipulatio tunc dr̄ certa, qñ cōtinet aliqd certum in substantia qualitatis & q̄ntatis, & si quodcunque istorū deficeat, dr̄ incerta.h.d.cum prin.l.seq. vsq; ad §.fundi.& ista inuestigatio est necessaria, vt sciatur quę actio detur, quia qñ continet certum, datur certi ꝯdō, vt l. certi ꝯdō.in prin. si cer.peta.sed qñ incertū, datur actio ex stipulatu.co.ti.l.si quis certū.Item quia qñ certum, statim pōt agi:sed qñ incertum, differtur quousq; certificatū fuerit, vt §. l. proxi. in prin. & est aduertendum ꝙ ista tria non semper requirunt̄ vt concurrant, sed solū cū quis stipulatur q̄ntitatem consistentem pondere, numero, vel mensura, vt vinum, oleū, vel frumē tum: qñ aūt stipulatur spēm, sufficiunt duo, videlicet, ꝙ sit certa in substantia & qualitate, vt fundus est substantia. Tusculanus, ecce qualitatē, non aūt requiritur certificatio quantitatis, quia quantitas consistit a capite vsq; ad pedem, quia vr̄ stipulatus totum ſm Pe.& idem in habentib. quādam determinatam formam a nā, vt homo, ecce substantia. Stichus, ecce qualitatē, nec expedit de quantitate mēnonem facere. Item cum quis stipulatur pecuniā, & sic genus consistēs numero sufficit expressio substātiæ vt aureos, vel argētarios quātu. puta decē. Nec expedit exprimere qualitatem, quia licèt sint diuersatum qualitatum aurei, si tñ tm̄ valent aurei vnius qualitatis quantum alterius, hoc sufficit, qa inspicitur valor extrinsecus. Si aūt aliqui plus valent q̄ alij, intellige actum de minus valentib. vt in l.nummis.de lega.iij.& ista fuerunt de mente gl quę est in l. vbi aūt, quæ incipit nō ergo, in ver. sed certè illud. licet ineptè
2 loquatur.¶†Circa l.seq. quæro.& primo. An valeat stipl̄o si stipulor fundum sine propria appellatione, text.hic innuit ꝙ sic, dum dicit ꝙ stipulor incertum, sed dic ꝯ, vt in l.cum post.§.gener de iur.dotium, & l.ita stipulatus, in prin.cum ibi not.§.co. & ad istum tex.rñdeo ꝙ stipulor.i.volo stipulari incertum, sed non stipulor, quia non valet. Vel dic ꝙ stipulor de facto, non de iure. Nam quædam certitudo vitiat stipl̄onem, qñ est omnimoda vt in casu isto, q̄dam non vitiat, qñ non est omnimoda, sed sufficit stipl̄onem dici incertam, & hoc voluit gl ĵ. ca. l.
3 §. q fortem. ¶†Item q̄ro qđ si stipulor modios centum tritici empti, & non dico quo pretio, an dicatur continere certum? tex. hic innuit ꝙ non. Ray. ꝯ. qa intelr̄ de eo qđ frequentatur in patria vbi venit fienda solo. i. de eo qđ ibi nascit, vel si non nascitur vt Venetijs, de his q̄ consueuerūt ibi portari p mare. Sed Angel. vr̄ dicere ꝙ non valeat stipl̄o pp incertudinem,
4 qđ non placet. ¶†Item quæro, qđ si stipulor centum modios tritici melioris, & non dico optimi? Rñdeo adhuc continet incertum, sicut si dixissem boni, quia sicut reperitur triplex bonum, vnū qđ est bonū, sed non melius, & sic stat in significatu positiui. Aliud qđ bonum & melius, & sic cōparatiui. Aliud quod est bonum & optimum, & sic superlatiui, & pp hoc dr̄ continere incertum vt hic, ita cum dixi meliores, quia reperitē melius qđ non est optimum, & melius quod est optimū. Sed optimum non distinguitur in plura. Sed quare non dr̄ continere certum, ēt si simpliciter dixit tritici, cum reus liberetur ēt soluendo de triticis, vt no.in l.fideiussor.§.mand. Rñdeo, quia pōt soluere ēt bonū & melius, & optimum, & fortè sibi expedientius est, & si est variabilis obligatio ex potestate debitoris, vnde redditur incerta: vt ĵ.ead.l.§.qui illud.& not.tex. ꝙ omne comparatiuum retinet significatum positiui, & ꝙ bono melius reperitur, & semper ad hoc allegatur.

LEX LXXIIII.

1 *Stipulatio non dicitur certa quando continet aliquid, quod est variabile secundum rei naturam.*

VBi autem.

1 §.Fundi. ¶†Stipulatio nō dr̄ certa qñ cō tinet aliqd, qđ est variabile ſm rei nām.h.d.vsq; ad §.sed qui vinum.Idē si est variabile ex potestate debitoris, vt in §. qui vero. & sic non sufficiunt illa tria, de qbus in l.præcedenti, vt dicat ꝯtinere certum, imo requirūtur alia duo, ꝙ id quod deducitur in stipulatione nō sit variabile ſm sui nām, nec ex ptāte debitoris. Et de primo ponuntur hic duo exempla, cum stipulatur vsusfructus. nam cū finiatur morte, & capitis diminutione, dr̄ variabilis, qa ignoratur quātum debeat durare. Item Arethusæ stipulor partū, vel fructus nascituros, qui an nascentur ignoratur. In gl.q̄ incipit, deduxisse.hæc vera, nā qui stipulatur vsumfructū quantitatis, q̄ vsu cōsumitur, censetur stipulatus dūium illius quantitatis, sine quo non potest habere vsumfructum, & sic est vsusfructus impropriè, vt de vsufr.ea.rerum, quæ vsu consum.l.ij. ¶Sed quid si stipulatur dari certam quantitatē? dicitur stipulatus certum, vt in l.pcedenti.hic verò poterat haberi vsusfru.sine dñio fundi.

1 *Sufficit rem esse certam etiam per relationem ad aliud.*
2 *Si quis coram notarijs & testibus dicat quòd ipse testatur in omnibus, & per omnia prout continetur in quadam schedula sua manu facta, quæ est penes talem religiosum an tale testamentum valeat.*

§.Sed qui vinum. ¶†Sufficit rem esse certā etiā per relationē ad aliud. h.d. cum §.seq. Dubitatio erat hic, qa debet esse certum ex ipsa promissione, vt in l.pcedenti, sed non sic hic, certe si non haberemus istū tex.per illā l. dicendū esset ꝯrium, sed Iurisconsultus hic interpretatur, vt vr̄ certū ex ipsa pronunciatione postq̄ refertur ad corpus qđ est certū in rerū nā, licèt non sit penes nos vel licèt non specificet̄ expresè. & aduerte ꝙ in ver.{q vero.} qdam dicebant ꝯrium in casu q ibi ponitur, vt ibi patet vsque ad ver.{quis.} sed ibi Iurisconsultus illam opi.corrigit, dicens, ꝙ non videt rōnē diuersitatis inter casus positos in versic. illo {sed q vinum.} & casus positos in sequēti, & inducit Ang. istū tex. ꝙ cū in appellatione ab interlocutoria sint expressæ causæ grauaminum, vt in cle.appellati.de appella. satis videantur exprimi, si appellans refert se ad acta, sed hoc non est verum, qñ nulla fieret omnino certificatio, vt si diceret appello ex causis grauaminum, q̄ comprehenduntur ex actis, vel si diceret, qa grauasti me in exceptionibus per me positis, sed debes specificare quas exceptiones, puta pacti, vel pręscriptionis, & postea sufficit dicere, vt apparet ex actis. Tu vide no p Bal. de hoc passu, & singulariter in l.minoribus. C.de his qb.vt indi. vbi dicit
2 aliqua satis singularia. † Facit etiā ille tex.ad q̄stionem not.per Bar in l.si ita scripsero.de cond.& demon de illo qui dixit coram notariis & testib.ꝙ ipse testabat̄ in oīb.& p oīa, put ꝯtinetur in quadā schedula sua manu facta, q̄ est penes talē religiosum, ꝙ illud testamentum valet, licèt leges dicant, ꝙ saltem hæredis institutio debet specificari coram testibus, vt eā audiant, & intelligant, vt in l.hæredes palam.de testi. C.& l.iubemus. qa hoc potest fieri explicitè, quod tantundem valet, vt hic patet, iuncta l.præcedenti.

1 *Quando stipulatio continet aliquid variabile ex potestate debitoris dicitur contineri incertum.*
2 *In obligatione alternatiua si creditoris est electio, nō habet necesse formare libellum alternatiuè, sed potest alterum de alternatiuis petere.*

1 §.Qui illud quod. ¶†Qñ stipl̄o continet aliqd variabile ex potāte debitoris dr̄ ꝯtineri incertū.h.d.cū §.se.& ponit duo exēpla. Vnū quando cōtinet factum, nā est in potestate debitoris, vel illud facere, vel soluere æstimationē eius, vt §.e.l. in stipulationibus. in fi. Aliud est exēplū in stipulatione alternatiua, qñ ipsius promissoris

missoris est electio. nã põt variare, vt j.e. l. eum q certarum. §. fi:
2 No. in §. illud. † φ in obligatione alternatiua si creditoris est ele
ctio, non habet necesse formare libellum alternatiuè, sed põt
alterum de alternatiuis petere, vt patet circa fi. dum dicit, {cũ
ei liceat, vel hoĩem tantũ &c.} non sic quando est electio debi
toris: qa videtur petere plus, ideo debet libellũ dictare alterna-
tiuè, vt Insti. de act. §. curare. & l. iij. s. de eo quod cer. loco.

1 *Potest vna stipulatio continere certum & incertum respectu diuersarum rerum promissarum.*
5 *Si aliquid contraxerunt inuicem societatem pro certo tẽpore cũ pacto, quòd ille qui administrabat societatem teneretur quolibet anno reddere rationem lucri, an hoc pactum stipulatione vallatum dicatur continere plures stipulationes.*

1 §. Qui sortem. ¶ † Põt vna stipulatio ɔtinere certũ
& incertũ respectu diuersarũ rerũ
promissarũ. h. d. ¶ In tex. ibi, {qui sortẽ stipulatur.} s. certã, pu-
ta centũ, & dum dicit {vsuras quascunq;.} põt intelligi duob.
modis, vt ĩ gl. & primo mõ nõ valet stip̃lo vsurarũ pp oĩmodã
incertitudinẽ. Scdo sic, qa p̃t certificari ¶ In tex. ibi. {tot stipu
a lationes.} [a] sed ɔ̃ de l. si Stichũ. §. stip̃lo. s. e. Sol. ibi, qñ stip̃lo an
nua & mẽstrua non cõferebaĩ in certum euentũ futurũ, quo
casu est vnica p oĩ tpe: hic secus, in casu quo nõ solueret sors,
& illud erat incertũ an, & qñ solueret: ideo reddunt stip̃lones
plures, & hoc voluit Barto. in l. si seruus cõis meus & castrensis
2 peculij. de stip. seru. † & hoc anno inducebam in casu de facto,
cũ plures cõtraxissent adinuicẽ societatem p certo tpe cum pa
cto, φ ille q administrabat societatem quolibet anno, deberet
reddere rõnem lucri. An hoc pactum stip̃lone vallatum dicaĩ
continere plures stip̃lones: an vnã pro oĩbus annis, qđ erat ne-
cessariũ scire, ad sciẽdũ an p lapsũ cuiuslibet anni esset ɔstitu-
tus in mora, qa si sunt plures, nõ est ɔstitutus. cũ tp̃s apponaĩ
cã multiplicandę obligationis, vt no. Bar. in l. ita stipulatus. j. e.
& certè cũ confert in futurũ euentum. s. si erit lucrum, vñr esse
plures, quia erat incertum, an erit, vel non: hic non sunt alia.

ADDITIO.

a ¶ Tot stipulationes. Quare inuenta sit stipulatio. vide p Alex. de tmo. ĩ. in ista ru. & ibi Iason diffusè.

§. Hæc stipulatio. Stipulatio dandi non est va-
riabilis ex p̃tãte debitoris, qa
non liberatur soluendo æstimationẽ, vel interesse, sed põt præ
cisè compelli ad dandũ, ad hoc semper allegatur iste §. & etiã
quod dari, est accipiẽtis fieri. ¶ In tex. ibi, {certi esse.} qa nõ est
variabilis ex natura rei, vel potestate debitoris, sicut stipulatio
facti, vt s. ea. l. §. q id quod, & cõtinet certitudinẽ, de qua in l. p̃-
cedenti. ¶ In tex. ibi, {dñium oĩmodo efficiatur stipulatoris.}
Fallit in tribus casibus, in qbus in obligationib. dandi post mo
rã succedit obligatio ad interesse. Primo, qñ descendit ex ɔ̃ctu
innoĩato, vt in l. nãlis. §. j. de præscri. ver. Scdo, qñ nõ est de sim
plici & perpetua actione, sed ɔpali, vt s. e. l. si pęnam. Tertio, cũ
qs stipulatur dari non sibi, sed alteri, qa potius reputatur stipu
latio facti, & si nõ detur, agitur ad interesse, vt j. e. l. liber homo.
§. fi. & s. eo. l. stipulatio ista. §. si stipuler. & §. si quis insulam.

LEX LXXV.

1 *Si stipulor à te seruum quem elegerit Titius, facultas eligendi quam habet Titius non transmittitur ad eius hæredes, cum nõ habeat actionem quã transmittat.*
2 *An transeat in cessionarium, cui ceditur illa actio.*
3 *Si fui stipulatus aliquid fieri arbitrio meo, an facultas arbitrãdi transeat in hæredem meum.*

1 SI stipulatus. ¶ † Facultas eligẽdi collata in
p̃sonã serui vel filijfamilias,
non acqritur patri, vel dño, sed remanet apud eos,
licèt obliga. & actio, super qbus cõpetit, acquiratur,
bene tñ transmittiĩ ad hæredes eius cui cõpetit, sicut trãsmittiĩ
ipsa obligatio, & actio. h. d. ¶ In tex. ibi, {& ideo.} mutat casũ,
qa s. qñ ego fui stipulatus, hic qñ seruus meus, vel filius meus
quẽ ipse elegerit, & in primo casu locũ habet, qđ ibi subiicieĩ
in ver. in hæredes. tñ in scdo, qđ dr̃ hic. Sed opp. φ in personam
serui nõ possit ɔferri hæc electio, p l. illa verba j. de ver. sig. Sol.
hic loqĩ in electione liberæ voluntatis, q̃ dr̃ potius esse facti q̃
iuris, ibi, in electione non libera, sed q̃ confert in arbitriũ, & sic
tanquã in bonum virum, q̃ dr̃ potius iuris q̃ facti. si ergo ser-
uus stipulaĩ aliqđ fieri arbitrio suo, nõ valet stip̃lo, p illam le-
gem ſm Bar. hic, alij ɔ̃, quasi videaĩ collata in arbitriũ boni vi-
ri, subducta eius p̃sona, vt I l. j. de leg. ij. sed Bar. dicit, nõ valere,
qa in arbitriũ incertæ p̃sonę, p l. si merces. s. loca. in prin. cuius
opi. vr̃ verior, non p suam rõnẽ, sed quia ipse non põt arbitra-
ri, & ab eius p̃sona nõ est recedẽdũ siue noluit, siue nõ possit,
vt s. e. l. si qs arbitratu. In gl. ij. in fi. ibi, {dic ergo.} hæc est opti
ma solo per quam oñditur rõ diuersitatis quare magis trans-
mittitur ad hæredem, q̃ transeat in patrem, vel dñm, qa si ad
hæredes nõ transmitteret, cũ sit mortuus, ille cui competebat
ista facultas eligendi perderet, qa non esset q eligeret, sed non
sic licèt nõ acquiraĩ patri vel dño, qa superest p̃sona filij, vel
serui q possent eligere, & interesse debitorem, vt ipsi eligant po-
tius q̃ pr̃ vel dñs, quia possum aliqñ eligere, ex quo sequitur φ
si serui essent mortui, vel ẽt exirent p̃tãtem p emancipationẽ
vel manumissionẽ, & sic pr̃ vel dñs nõ posset eos cõpellere ad
eligẽdum, posset ipse pr̃ vel dñs eligere, ne electio reddaĩ inu-
tilis, & probaĩ in l. si Pãphilo. de opti. lega. Itẽ sequiĩ, φ qua rõ-
ne transit in hæredẽ, transire põt in legatariũ, cui ẽt legata est
illa actio, p qua cõpetebat, vt l. si sic. §. si quis ita, de leg. j. ¶ Sed
opp. φ in hæredẽ transeat, argu. s. e. l. cũ quis sibi. Sol. hic in ele
ctione q̃ competebat p executione iuris transmissibilis in hę
redẽ. s. actionis quã habebat defunctus. Vñ sicut actio trãsmit-
tiĩ, ita & facultas eligendi, arg. opti. mũ. s. de sta. lib. l. seruus si hę
redi. ɔ̃riũ loquitur in facultate facti, quæ non cõpetebat p exe
2 cutione alicuius iuris transmissibilis ad hæredem. † Vñ si stipu
lor a te serui quem elegerit Titius, facultas eligendi quam ha
bet Titius, non transmitteret ad eius hæredes, cũ non habeat
actionẽ in qua transmittat per illã l. cũ quis sibi. Sed an trãseat
in cessionarium cui ceditur illa actio? dic ſm doc. φ sic, si fiat
cessio ex cã necessaria, vt quia capiat illud nomẽ debitoris in-
solutum p creditorem, sicut trãsit in heredem, in quo dr̃ alie-
natio necessaria, vt in l. prima. de fun. dota. Si vero cessio fiat
ex cã voluntaria, tunc aut semel fuerat in alium transmissa, pu
ta in hæredẽ vel legatariũ, & tunc est effecta trãsmissibilis, ẽt
in cessionarium, ar. eius qđ dr̃ de mero imperio semel delega-
to p Principẽ, vt no. in l. p. filium. §. xv. de leg. iij. & facit l. si ipsa.
§. qđ me. cau. & hoc voluit Bal. in d. l. si sic. §. si qs ita, licet hic nõ
tangaĩ, al's in cessionarium non transferretur sola actione ces-
sionis, põt tñ specialr̃ sibi ɔcedi facultas eligendi, & p̃t cõstitui
procurator ad hoc, dũmodo detur mandatum de certa eligẽ-
da, nam p generale mandatũ hoc fieri non posset, quia vr̃ ele-
cta industria eligere debentis, Ideo nõ põt alteri cõmitti per
l. si. §. j. s. de diuer. & temp. p̃scri. non sic in electione prælati ec-
clesiastici, nam põt vnus de canonicis constituere p̃curatorẽ
ad eligendũ illum qui sibi videbitur eligendus, vt in c. si quis
iusto, de ele. lib. vj. quia illud ius eligendi cõpetit sibi a iure p̃-
scripto, & sic ordinario, hic vero ex facto ɔ̃uentiuni. Vñ non
3 debet fieri p̃iudicium debitori. §. sequit. † Et quarto quid si fui
stipulatus aliqđ fieri arbitrio meo. An facultas arbitrandi trã-
seat in hæredem meum? vr̃ φ sic p hunc tex. ɔ̃rium dicit, quia
hic loquitur in facultate eligendi, q̃ est libera, nõ submissa iu-
ris regulis, & sic est facti potius q̃ iuris, sed hoc arbitrium iu
ris est, vt in l. illa verba, de verb. signi. & in eo non receditur a p̃-
sona, si nõ arbitror, vt s. e. l. si quis arbitratu, hic non sunt alia.

1 *Verba præsentis temporis ad futura non trahuntur.*
2 *Verbum oportet quòd importet necessitatem.*
3 *Si quis iurat seruare statuta, an teneatur seruare non solum præsentia, sed etiam futura. & nu. 4.*
4 *Clausula non obstantibus quibuscunque statutis in rescripto apposita, an intelligatur etiam de statutis futuris.*
5 *An ratione eius quod debetur de præsenti possit peti fieri condemnatio etiã pro futuris annis.*

1 §. Cum stipulamur. † Verba p̃sentis tp̃is ad
futura nõ trahuntur. ad
2 hoc alegatur. & j. cod. l. si a colono. ¶ † In tex. ibi {dare facere
a oportet.} No. φ illud verbum [a] importat necessitatem, nimirũ
si non veniunt debita ɔdõnalia, vt in diem, cum ad illa nõ po
terit compelli. Idem tñ si apponitur aliud verbum de præsen-
ti, vt tu promittis dare quod mihi debes, nã intellr̃ debes sim-
pliciter, & de præsenti p l. si ita. de auro & ar. le. quia conditio-
nalia vel in diem, tu non debes cum effectu. Si vero esset ver-
bum præteriti temporis, sed essent verba indefinita, secus.
¶ Vnde consuluit Io. An. si testator grauat hæredem suũ φ sol-
uat oĩa debita Titij, tenetur soluere ẽt debita cõditionalia, vel
3 in diẽ, ar. in l. si seruitus. de ser. vrba. prædio. † & si quis iurat ser-
uare statuta tenetur seruare non solũ p̃sentia, sed quæ fient in
futurum, dũmodo sint licita & honesta, alias secus, vt in c. j. de
iureiuran. lib. vj. nec ob. c. pe. eo. ti. in antiquis, quia ibi erat ver
4 bum, edita, qđ est p̃teriti tp̃is. † & si in rescripto cõtineĩ cl'a, nõ
obstantibus quibuscũque statutis, intellr̃ ẽt de futuris. No. Dy.
& Bar. in l. si mihi & tibi. §. in legatis, de leg. j. Sed ɔ̃, quia illud
verbum debita, & istud verbum statuta, vel statutis, vñr de præ
terito, ergo multo minus trahuntur ad futura. Sol. nõ capiunĩ
in vim participij, puta, debitus, debita, debitum, vel statutus,
statuta, statutum, sed in vim nominis, puta, hoc statutum, sta-
tuti, & hoc debitum, debiti, & isto mõ põt seruari hæc opi. &
inducuntur ad cl'am codicillarem, si dicat, si non valet iure te
stamenti, &c. & tũc valebit, sed postea rũpitur natiuitate post-
humi, φ illa cl'a nõ operet, dicat ergo si non valet, vel valebit.
5 ¶ † In tex. ibi, {non vt in iudicijs ẽ futurum.} quia in iudicijs
possunt

ADDITIO.

a ¶ Istud Verbum. Adde Barto. in l. Celsus. ff. de vsucap. & per Bald. in l. in dicia. C. de rei vendic.

possint deduci interdū ēt ea q̄ non debentur de præsenti, sed
sperant deberi in futurū, ſm vnā expositionē gl. & bonā, regu-
lariter ꝯ. vt in l. non quēadmodū. ſ. de iudi. Sed qn̄ est, ꝙ pote-
rint deduci futura? dic in obligationib. indiuiduis, qa ratione
eius qd debet̄ de p̄ſenti, pōt peti condēnatio, ēt ꝓ futuris an-
nis, siue descendat ex vltima voluntate, siue ex ꝯctu, ne quoli-
bet anno teneat de iure suo litigare, vt in l. nam & si agit. C. de præ
scrip. ann. & hoc tenet gl. in d. l. non quemadmodū. & Bart. ſ. l.
pxi. §. pe. & hoc in obligatione principali, sed in accessoria vsu
rarū, aut creditor exigit sortē. i. petit, & tunc idē, vt poterit pe-
tere ꝯdēnationē fieri ad sortem, & vsuras futuri tpis quousq;
sortē soluerit, vt in l. j. C. de sen. quæ sine cer. quanti. ſm verum
intellēm, licēt gl. ibi multū vacillet, aut nō petit sortem, & vult
petere ꝯdēnationē fieri pro vsuris futuri tpis, & non debet au-
diri, cum sit in p̄tāte sua impedire cursum vsurarū petendo, &
consequendo sortem, & iste est casus in l. j. §. j. ſ. de vsu. ¶ Quid
aūt de fructibus futuri tpis, an poterit petere condēnari ad re-
stitutionem fundi, & ēt fructuū percipiendorum post sētiam
quousq; fundū restituat̄ dic, vt nō. Bald. in auth. ꝙ locum. C. si
secundo nup. muli. pōt ēt deduci in iudicio tps futurum, vbi
non cadit de præsenti perfecta tradō, vt in confessoria & nega-
toria, in quibus præstat̄ patientiā, quæ tractum futuris tpis ha-
bet, vt l. hactum. ſ. si seruj. vendi. Item rōne delicti quod est de
præsenti, vt si delcuisti chirographum, vel instr̄m meum con-
tinens debitum conditionale, nam delictum est de præsenti,
sed interesse meum est de futuro, & ex primo oritur actio l.
Aquil. quam de præsenti possum intentare, & petere ꝯdēnari
ad interesse meū, cū ꝯdō, vel dies euenerit, & fit ꝯdēnatio, sed
differtur exactio, vt in l. Aquiliana si delictū. ſ. ad leg. Aql. & aliqn̄
fit exactio de præsenti. l. locum. §. condēnatio. de tab. exhi.

LEX LXXVI.

1 *Per lapsum diei appositi ad solutionem, committitur pena, etiam contra hereditatem iacentem.*
2 *Paria sunt dicere promitto tibi tale quid sub pena centum, & dicere si nō soluero promitto centum.*
Quid in precepta iudicis, si mandat aliquid fieri sub tali pena, an videatur condemnare ad penam si non fiat.
3 *Episcopus si mandat fieri aliquid sub pena excommunicationis, an ille sit excommunicatus eo ipso quod non facit.*

1 AD diem. ¶ †Per lapsū diei appositi ad solo-
nem, cōmittitur pena, etiam cūtra
hæreditatem iacentem. h. d. ista singularis l. quæ ad
2 hoc semper allegatur. ¶ In tex. ibi. {sub pœna.} al-
legatur iste text. ꝙ paria sunt dicere ꝓmitto tibi tale quid sub
pœna centū, & dicere si non soluero promitto cētum, quia il-
lud verbū sub pœna importat ꝓmissionē pœnæ, & de hoc est
gl. in l. rescriptum. in §. si pacto. ſ. de pac. non sic in præcepto iu
dicis, si mandat aliqd fieri sub tali pœna, nā non vr̄ cōdēnare
ad pœnā si non fiat, sed ꝯdēnare de ꝯdēnando, ideo licēt non
fiat, nō pōt exigi pęna, sed debet citari ad dicendū cām quare
non debeat ad pęnā ꝯdēnari, qa forte habuit iustum impedi-
mentū pp qd pęnā euitaret, & hæc habent̄ in l. iij. §. si ad diē. j.
3 de re mili. & ibi per Bar. & p gl. in l. j de sagit. †quæ dicit idem,
si eps mandat fieri aliquid sub pœna excōicationis, qa non est
excōicatus eo ipso ꝙ non faciat, ideo consueuerunt addere, ꝙ
ex nunc, put ex tunc proferimus in his scriptis, & tunc erit ex-
cōicatus, pro quo vide in c. relatū, de iure patro. & in c. sicut,
de sim. ī gl. Sic & ei qd̄ hic dr̄ habemus in pignore, qa paria sunt
si reperit ī instr̄o, ꝙ talis mutuauit sub tali pignore, & mutua-
uit centū, & recipit tale pignus, vel pro quibus fuit talis res pi-
gnorata, vt no p Bar. in l. fundus, de annuis leg. & ī l. codicillis.
§. instituto. de le. ij. ¶ In tex. ibi. {pecunia ꝓmissa.} & sic pœna
apposita dationi pecuniæ, non vr̄ apposita in fraudem vsura-
rum, & ꝑt peti, sed dic, de hoc, vt no. Cy. in l. cum allegas C. de
vsuris, & Bar. j. e. l. si stipulati sumus. ¶ In tex. ibi. {mortuo pro-
missore.} subaudi nō soluta pecunia. ¶ In tex. ibi. {omittetur
pœna.} Sed ꝯ, qa defūctus non fuit in mora, si non soluit ante
aduentum diei, vt ſ. e. l. cū filius, in fi. nec hæreditas iacens vr̄ in
mora cōstitui posse, qa nō posset cōstitui in vera mora p inter
pellationē, vt l. is cui. § cessatū, vt in pos. leg. ergo nec innuitur p
lapsum diei, & istud faciebat dubiū. Est ergo dicendum, ꝙ ista
pœna cōmittit lapsu diei potius q̄ rōne moræ, vel ꝙ hic plus
operatur mora ficta, qa venit & descendit ex ꝯctu defuncti, q̄
possit operari mora vera, qa illa non posset induci. Sed adhuc
ꝯ, qa difficultas vel impossitas superueniens ex facto, facit pœnā
non cōmitti, vt ſ. e. l. si homo mortuus. Sol. ibi qn̄ accidit in re
ꝓmissa. hic vero in persona ꝓmissoris. Sed ꝯ. ꝙ idem sit in pso-
na eius, vt in l. si vehenda. § idem iuris, ad legem Rhod. de ia-
ctu. & in l. ij. §. si quis in iudicio. ſ. si quis cau. vbi dr̄, ꝙ licēt cō-
mittatur de rigore, ob. exceptio. quidā, vt refert gl. hoc fatent̄,
& limitāt istā legē per illa iura, quos gl. reprobat, & bn̄. Nec ob
stāt illa iura, qa loquunt̄ in obligationib. facti, in quib. difficul
tas superueniēs magis excusat debitorē, hic in obligatione dā
di ſm Dy. qd̄ ēt Bar. sentit in l. qd̄ te. si cer. pet. & in l. cōtinuus.
§. illud. j. eo. dixit tñ Dy. in c. cum quis in ius, de regu. iur. li. vj.
ꝙ licēt nō detur exceptio mero iure, cōpetit tñ heredi postea
a adeūti restō in integrū ex cl'a, si qua mihi iusta causa.[a] qd̄ ēt te
net Bar. hic. Sed ista fuit antiqua qō quā refert Spe. in ti. de loc.
§. nunc vero aliqua. ver. xix & ver. seq. & ibi refert opi. ꝯriam, ꝙ
nō detur restitutio, nisi dies fuerit elapsus post aditā hæredita-
tem, & hærede ignorante, qa tunc cū mittitur ꝯ ipsum hæredē,
q pp suam ignorantiā iustam pōt restitutionē implorare, vt ēt
dixi in simili casu, qn̄ hæres esset pupillus, vel minor & igno-
rans. ſ. e. l. cū filius. §. in hac. secus si hæreditate iacente, q̄ repre-
sentat personam defuncti, & sic vr̄ cōmitti ꝯ defunctū, cui nō
cōpeteret restitutio in integrum, si tenebatur ex sua promissio
ne, sed bene potuisset competere si tenebatur ex facto eius, cui
successit, & tunc etiā si liberetur, iacente hæreditate cōpeteret,
& vide ibi pulchras rōnes, licēt Bar. & alij non allegent. ¶ Vlti-
mo opp. de l. pecuniam. in fi. ſ. de vsu. Sol. ibi est casus econuer
so, qn̄ decessit creditor ante diem, & postea dies eueniat hære-
ditate iacente, tunc non cōmitatur contra debitorem q non
habuit cui solueret, qd̄ intellige sane, si fecit debitū suum, offe-
rendo coram publicis personis, & protestando, ꝙ per eum nō
stat quominus soluat, aīs cōmitteret, & hoc per l. mulier fun-
dos. ſ. de leg. commis. vbi probantur hæc prędicta, qd̄ ēt inter-
dū prodest creditori, vt cōmittatur ꝯ hæreditatem iacentē, etiā
si non erat appositus dies, vt in pecunia traiectitia, quam pro-
misit dare ad stipulationē creditoris. ſ. de naut. fęn. l. ij. seu iij.
aliàs regulariter, si non erat apposita dies ꝯtra hæreditatem ia-
centem non committetur pęna, nec etiam contra debitorem
absentem sine dolo vel malitia, vt d. §. cessatum. & l. sciendum.
§. fi. de vsuris. & ista no. quia plura dixi, quæ doct. non dicunt.

ADDITIO.

a ¶ Ex clausula si qua mihi iusta causa. Adde Vitalem de Campania in tractatu clausularum.

LEX LXXVII.

1 *Quantum ad acquisitionem fiendam inspicitur tempus stipulationis interpositæ, non tempus quo euenerit conditio.*

Si filiusfamilias. ¶ Quantū ad acquisitionē fiē-
dā inspicitur tps stipulationis
interpositæ, non tempus quo euenerit conditio. h. d. ¶ In text.
ibi, {& sub ꝯdōne.} si extrinseca, secus si intrinseca, puta cum
ero mei iuris, vt in l. & hæredi. §, filiafa. ſ. de pac. & j. de stip. ser-
uo. l. fi. & dic vt ibi. ¶ In gl. magna. ibi, {secus in legatis.} Et est
ratio, quia in legatis conditio etiā casualis, vel mixta nō trahi-
tur retro, vt l. j. § j. ad Silla. & ibi no. acqritur ergo actio ex testa
mento, vt ex tunc, vnde cū non reperiatur sui iuris, acqritur ip
si filio, licēt tpe mortis esset in patria potestate. ¶ In gl. ibi, {sed
fuit subsecuta numeratio.} dic clarius, ꝙ hic loqtur in ꝯditio-
ne casuali vel mixta, q̄ retrotrahit̄, vt in l. potior. & l. q balneū.
q pot. in pig. ha in l. ꝯtrarius, ꝯditio erat potestatiua. nam si sti
pulor a te centum, q̄ tibi numerabo, & sic est ꝯditionalis si se-
quatur numeratio, in potestate mea est numerare vel non nu-
mera, & etiā tuam recipere vel non recipere, & non incidere ī
obligationē, si ergo recipis, obligaris, vt ex nunc recipis, non vt
ex tunc, vt promisisti: sed qn̄ est casualis vel mixta, obligaris in
titus, & hoc patet in l. fi. qui e res pig ob pos. & l. i. qui potio. in
pig. hab. unde si tempore stipulationis erā in potestate p̄ris, &
tempore numerationis eram mei iuris, acquiritur mihi actio
etiam ex stipulatione. ¶ In gl. ibi. {si vero non remunerandi.
§. si filiosa.} ille §. ob. in duobus. Primo, quia dicit acquiri filio
& non patri, vt in præcedenti contrario. Secūdo, quia dicitur
dari filio actionem in factum, non mandati directam, & tñ in
præcedenti casu daretur directa ex stipulatione, sed illud ibi,
quia mandatum fuit factum tempore quo erat in patria po-
testate, vel ibi datur actio ex quadam æquitate, vt ibi no.

1 *In stipulatione fundum dari, non veniunt fructus qui erant in fundo tempore stipulationis.*
2 *In venditione fundi veniunt fructus existentes in fundo tempore venditionis, & quid si in contractu venditionis fuit interpositio. & nu. 4.*
3 *In stipula. fundum dari, an veniant fruct. qui reperiuntur postea pendere.*
4 *Stipulatio interposita super contractu bonæfidei, an sit bonæfidei, & intelligatur secundum naturam contractus.*
5 *Si venditor locauerat fundum ad pecuniam, an pensio ipsius fundi cedat emptori, an vero remaneat apud venditorem.*
6 *In actione reali, an veniant fructus etiam percepti.*

1 §. Cum fundum. ¶ †In stipulatione fundū da
ri, nō veniunt fructus q erāt
in fundo tpe stip'lōnis. h. d. ¶ No. hic mām difficilem ēt pessi-
mè declaratam p doc. videre meo. ¶ In tex. ibi. {futurum}. s.
pēdentes vt habeat dubium. si. n. essent separati a fundo, & ibi
adhuc essent, nulla esset dubō, quia esset res alta ab ipso, cum
fundi nihil sit, nisi qd̄ terra se tenet, vt l. fundi. in prin. de actio.
emp. licēt gl. mag. hic in fi. videatur intelligere de fructibus se
paratis a fundo. doc. transeunt sicco pede, & non declarant. In
pendentib. aūt magna erat dubō, quia videbant̄ esse pars fun
di, vt l. fructus pēdētes, de rei ven. & l. seruus cōis. §. locari. versi.
& enim

2 & enim. ff. de fur. †Sed iste tex. vult in stipulatione quæ est stricti iuris, videantur fructus exceptuati, & videatur promissus fundus sine fructib. & ita intelligo istum §. non sic in venditione, vt l. Iul. §. si fructibus. de actio. emp. & istud est subtile, & nõ decla-
3 ratur per doct. ¶ †Oppo. in gl. pluribus modis. Primo, q ueniunt fructus saltem a tpe lit. contesta. vt l. videamus. i. §. si actionem. ff. de vsu. & l. cũ fundus. i. in prin. si cer. pe. gl. hoc fatetur, & cũ ea transeunt doc. qđ non placet. nam intelligo tex. vt dixi super eo qđ fructus pendentes tpe stipulationis videantur exceptuati, & promissus fundus sine fructib. sequitur q super fructib. nõ possum litem contest. factam super fundo. Nec ob. leges contrariæ, qa illas intelligo in fructibus q non pendebant tpe stipulationis, sed inceperunt postea pendere, qa promissor fundi sciuit, & nunc si post litis conte. pertinent ad stipulatorẽ, si ante, secus, ẽt si post moram extraindicialiter cõmissam, quod est singulare. Sed contra, q veniant post moram ẽt ante litis contest. vt ff. eo. l. si fundum certa die. gl. soluit duobus modis. iunge ambas solutiones, & dic q ibi loquitur in stipulatione rem tradi, quæ est facti, & in obligatione facti post morã, succedit obligatio ad interesse, vnde ibi post moram venit interesse damni, quod si stipulator recepit pp moram, quod non recepisset si facta non esset, veniat ẽt interesse lucri, qđ recepisset si mora facta non esset, & sic veniunt fructus sati post morã promissoris, nõ vt fructus, sed vt interesse. Et differunt ista, qa si peterent vt fruct⁹, peterent illi q sati & recollecti sunt p promissorẽ, sed qa petunt vt interesse petũtur illi q sati & recollecti fuissent p stipulatorẽ si fundus fuisset traditus, q possunt esse plures vel pauciores, & istud ẽt vr̃ sentire Spe in ti. de fruct. & interes. §. cõc. in prin. hic verò loqtur in stipulatione fundum dari, in qua post morã non venit interesse: vñ nec vt fructus, nec vt interesse possunt peti, sed si sunt sati post litem contest. possunt peti vt fructus, si actor vult, alias vt interesse si magis sibi expedit, qa fortè plures ipse seuisset. Quidã tñ dicunt, q ẽt possunt peti pro tpe ante litis contest. non directo vt fructus, sed per indirectũ, qa morosus tenetur quanti res plurimi fuit a tpe moræ si ergo tpe moræ contractæ fundus erat vacuus, & valebat cẽtũ quinquaginta, põt petere ipsum condemnari ad dandum fundum vacuũ si vacuus est, & in tanto pluri, quãto plus valuit a tpe moræ pp fructus, qđ mihi nõ placet, qa illud plus non erat æstimatio fundi, sed fructuũ, & iura in quibus se fundant, loquuntur in æstimatione rei debitæ, quæ creuit post
4 moram, vt in l. bac. de triti. cum sim. ¶ †Sed tertio opp. de l. Iul. §. si fructibus de act. emp. Sol. ibi. in contractu bonæfidei, in quo plenior fit interpretatio, vt videatur venditus cũ fructibus, & censetur plus emptus pp fructus, vñ dico, q venditor non potest detinere expensas quas fecit in colendo & serendo, cũ censeatur habere maius pretiũ, & sic veniunt citra oẽm morã. Nos loquimur ĩ stipulatione, q̃ est stricti iuris, vñ ẽt si fuisset apposita super contractu emptionis & vẽditiõis, nõ veniret in ea fructus pendentes, sed esset necesse recurrere ad actionem ex empto, vt est casus in l. rem. §. primo. de actio. empt. nisi promisisset dare fundũ vacuamq; possessionem tradere, vt l. si stipulatus. de vsuris, & ex hoc patet, q stipulatio interposita super contractu bonæfidei nõ est bonæfidei, vt est casus in d. l. iõ §. j. nec intelligitur fm nãm contractus quãtum ad fructus, licèt quantũ ad alia fortè secus, vt
5 l. si legati serui noĩe cum ibi no. de leg. j. †Quid aũt de pensione, si venditor locauerat ad pecuniã, an cedat emptori, vel remaneat penes venditorẽ, tangitur in tex. & in d. §. si fructibus. sed plenè vide per Bart. in l. fin. ff. de iure fisci. Sed si fructus non erãt sati, nec pendentes tpe venditionis, sed seruntur post p venditorem, an sint restituendi emptori? dic q si emptor solueret pretium sic, qa eo ipso vẽditor fuit in mora, vt l. curabit. C. de actio. emp. Si verò non solueret, ẽ in ptãte emptoris petere fructus, & soluere pretiũ cum vsuris a tpe contractus, vel dimittere fructus, & soluere pretium sine vsuris, ita intelligo id qđ no. gl. in l.
6 Iulia. §. ex vendito. de actio. emp. ¶ †Vltimò oppo. de l. fructus pendentes, de rei vendic. breuiter ibi loquitur in actione reali, & quãdo fructus pẽdebãt in re mea. Nam si essent a solo separati, venirent mihi restituendi si extant, vel si non extant, & possessor erat malæfidei, vel bonæfidei, & factus est locupletior, quod dic, vt plenè no. in l. certum. C. de rei vendica. & ista est mãt nr̃a, quę loquitur in actione personali, vt d. l. uideamus. §. si actionem. & quę dicitur ad rem dandã, si aũt ad rem restituẽdam quę olim fuit nostra, uel ẽt nunquam fuit, ut in Fauiana, tunc in ea ueniunt fructus citra omnem conte. & moram siue extabant tempore quo actio nata fuit, siue inceperunt extare post, vt d. l. videamus. in princ. & §. i & §. in Fauiana, ex quibus omnibus collige distinctionem per teipsum. Si quæritur an veniant fructus, & an ualeat condemnatio super fructibus perceptis non expressa certa quãntitate, uide Bal. in auth. q locum. C. si secun. nupserit mulier. & Cy. in l. cum propria. si quis alteri uel sibi, & Inn. in c. inter dilectos. de dona.

ADDITIO.

a ¶ Et in quo etiã plura veniũt, q̃ de quibus actũ est, vt habetur egregiè, & diffusè per Spe. ti. de loca. §. j. ad fi. & ver. locat. q perinde non est in stricti iuris contractibus in quibus non veniunt alia q̃ de quibus actum est, & habetur per eundem Spe. ut. de cessi. act. §. j. Et adde q in illis tantum venit habet bonæfi-des, vt si i stipulationẽ deducatur nihilo minus bonęfidei permanent, vt tradit Bar. in l. si quis cum alter. in j. co. versic. & quæri, circa secum. ff. hoc ti. & l. ij. C. de rei vendi. vbi vide Pet. de Susar.

1 *Procurator stipulando præsente dño quærit ei vtilẽ actionẽ sine cessione.*
2 *Licèt dñs sit præsens, potest actus expediri per procuratorem procuratorio nomine, & quando tunc non acquiratur actio domino sine cessione.*
3 *Protestatio, an debeat fieri domino si est præsens, & non procuratori.*

1 §. Si procuratori. ¶ † Procurator stipulando præsente domino quærit ei vtilem actionem sine cessione hoc dicit. & est casus specialis in quo per liberam personam alterius potestati non subiectam quæritur alteri actio. Sunt & alij actus de quibus Instit. de inutil. stipula. §. si quis alij, per glos. & tetigi in §. alteri. ¶ In gl. ibi, {nam in prætorijs etiam si esset absens &c} Tu dic non esse drĩam inter prætorias, & non prætorias, sed inter iudiciales & extraiudiciales, nam in iudicialibus siue sint prætoriæ, siue non, procurator stipulando dño etiam absenti quærit ei vtilem sine cessione, vt l. in causæ. §. fi. de procu. & in tali iudiciali debet intelligi l. in omnibus. quæ est l. v. quam allegat gl. sed in extraiudicialibus secus regulariter, nisi dominus sit præsens, vt hic. vel nisi stipuler ex re dñi, vt in l. procurator
2 ex re. ff. de procu. ¶ †In glo. ibi. {Item hoc valet in stipulatione} l. verba obligatiua & executiua. Tu dic q qñ vtraque verba conferunt in personã procuratoris procuratorio noĩe, tunc actio nõ acquiritur domino etiam pręsenti, sed sibi procuratori, quam tenetur cedere domino, & in subsidium ipso procuratore absente, vel mortuo quæretur sine cessione. l. j. in fin. de Instit. ff. de dam. infec. l. damni. §. fi. cum ibi no. per gl. Si verò obligatoria in personam suam, & executoria in personam domini, tunc non habet locum ista lex. si verò vtraque verba in personam domini, tunc non valeret stipulatio per l. quæcunque. ff. tit. i. & hoc sentit ista gl. in eo qđ sequitur, licèt contrarium senserit gl. in d. l. omnibus. in j gl. dum assimilat procuratorem tutori vel curatori, qui possunt concipere vtraque verba in personam domini, vt l. cum qui. §. si actori, cum seq. de consti. pecun. sed illa gl. reprobatur, & ista tenetur per illum §. si actori. cum seq. vbi fit drĩa inter procuratorem & tutorẽ, & not. hic q licet dominus sit præsens, potest actus expediri per procuratorem procuratorio noĩe, facit l. si dictum. §. si præsente. ff. de euict. vide Bart. hic superfluum, & ipsemet dñs deberet actu gerere postquam est præsens, ad qđ vide, quod no. Io. An. in c. ii. de dol. &
a contu. in nouel. vbi videtur dicere, q protestatio ᵃ non debet fieri procuratori, sed domino quando est præsens, sed in contrarium videtur casus in d. §. si præsente, hic non sunt alia.

ADDITIO.

a ¶ Quòd protestatio. Adde Bart. in l. j. ff. de libe. agn. & in l. non solum. ff. de no. oper. nun. & per Innoc. in c. cum in iuuentute. de præsum.

LEX LXXIX.

Quoties. In re dubia sumitur ille sensus qui facit rẽ realem, & respuitur ille qui reddit actũ inutilem. h. d. qđ dic vt hic in gl. fi. & ff. e. l. stipulatio ista. §. in stipulationibus, per gl. & de figuris & fallentijs, de quibus in glo. j. vide in Spe. de disput. ad vota. §. j. hic non sunt alia.

LEX LXXX.

Quoties quis. In stipulationibus prætoriis potest quis promittere factũ alienum, & videtur promisisse se facturum & curaturũ, & in stipulatione facti post moram succedit obligatio ad interesse, & cum procurator stipulatur, videtur habuisse respectum ad interesse domini. hoc dicit. de prin. vide Cy. in l. j. in vlt. q. de procur. & dixi in l. stipulatio ista, in prin.

LEX LXXXI.

Nemo rem. Non põt quis stipulari rem suã sibi dari, seu restitui sic, & etiam ęstimationẽ eius. h. d. sed qd si stipulor simplr talem fundum, q erat ipsius stipulantis? vr̃ stipulatus dari, & sic non valet, vt hic dicit text. licèt gl. innuat contrarium, & probat in l. si ita distrahatur, de contrahen. emp. sed contra in l. quoties in stipulat. ff. e. Sol. si promissor habebat facultatem rei restituendæ, putarem per illam legem q videatur magis stipulatus eam restitui, sed si non habet facultatem rei restituendæ, locum habet quod ff. dixi.

2 *Si res debita fuisset eodem modo peritura penes creditorem, an teneatur debitor morosus de interitu.*

1 §. Si post moram. †Periculũ interitus post moram pertinet ad debitorem, & in mora dicitur qui litigat sine causa iusta. hoc dicit glo. hic
2 † tangit vnũ articulum, si res fuisset eodẽ modo peritura penes creditorem, an teneatur debitor de interitu, in quo fuerũt diuersę opi. Bar. tenuit q sic, quia morosus, & fur æquiparantur, vt ff. prox. §. pe. sed in fure non distinguitur, ergo nec in moroso. eius dictum puto verum in re dubia, sed si constaret standum esset certo. per l. si Alia. & l. si plures. ff. deposi. & dixi in l. qđ te. ff. si cert. peta. dicitur ergo hic quod potest.

LEX

LEX LXXXII.

1 *Promissio facti alieni quando valeat, & quando non.*

1 INter stipulantem. † Promissio facti alieni non tenet, sed si impersonaliter fiat, extenditur etiam ad factum alienum, si præcedit contractus ratione cuius ex illo teneatur, vel sit talis quem promissor poterit prohibere. h. d. cum gl. & primo loquitur quando expresse promisit factum alienum, vsq; ibi. {& qui spondet.} Secundo quando impersonaliter fuit locutus, & hoc voluit Mar. in tertia solutione, gl. ibi. {secundum Mart.} qui dixit verum, in hoc, tamen simpliciter, quia secundum dictum debet limitari, secundum quod limitatur in prima, & secunda solutione gl ¶ In tex. ibi {negotium contrahitur}. i. contrahi debet, quasi dicatur stipulatio ad hoc vt valeat, debet continere factum, vel donationem ipsius promissoris, & tunc videtur negotium contrahi inter eos, & sic valet. Si autem continet factum vel donationem tertij, non videtur negotium contrahi inter eos, & sic non valet, nec vt ipse promissor obligetur, nec vt ille tertius obligetur, cum quo nihil est actum. ¶ In tex. ibi. {non simplex abnutiuum sponder}. i. nõ factum negatiuum concludas, sed etiam affirmatiuum. s. Petrum facturum, & curaturum ꝙ dolus malus aberit, vel ꝙ alius nõ impediet me quominus habere liceat.
2 †Et pro declaratione text. & glo. recollige ꝙ tres sunt casus, nam interdum quis refert verba ad personam suam super facto alieno, vt quia promittit se facturum & curaturum ꝙ tertius dabit, vel faciet, & tunc sine dubio valet promissio, quia non promittit factũ alienum, sed proprium, etiam si non præcedat contractus de cuius natura teneatur, & etiam si non sit talis quem poterit prohibere, & ita loquitur hic. Sexta solutio quam ponit glo. in ver. {vel hic promisit se curaturum.} Interdum confert verba expresse in personam extranei, quia promittit ꝙ ille dabit vel faciet, seu ꝙ non faciet, & isto casu loquitur primus casus huius l. quia non valet promissio, & nõn tenetur etiam curare ꝙ ille det, quia peccat in forma, & hoc voluit dicere Mart. in tertia solutione ibi. {an expressum per me & per alios.} Fallit in stipulatione prætoria in qua etiam dicto casu videtur promisisse se facturum & curaturum, vt s. e. l. quoties quis, in ver. nam qui alium. Item fallit quando ipse promissor tenebatur ad illud idem, vt si tenebaris mihi in centum, & promisisti ꝙ Titius fideiubebit pro te, vel constituet se soluturũ, nam tunc etiam videris promisisse te facturum & curaturũ, vt in l. quod aut. §. 1. & ibi per Bar. de consti. pecu. Potest dari tertia fallentia quando iurasses, quia iuramentum habet vim, vt videaris promisisse meliori modo quo valere pôt, vt in l. cum pater. §. filius matrem, de leg. 2. quod etiam tenet hic Ang. Interdum promissio facta est impersonaliter, quia promisisti me habere licere, vel dolum malum abesse, vel rem a me non euinci. isto casu loquitur secundus casus huius l. qui tamen debet limitari per primam & secundam solutionem gl. s. ꝙ tenearis, ꝙ tertius nõ impediat, si præcedit contractus ex cuius natura tenearis de facto tertij, vt venditionis, vel si ille tertius est talis quem potest prohibere, quia est in tua potestate, vt in l. fluminum §. quanquam, de damno infect. tamen aduertendum ꝙ illo tertio faciente contra, non teneris, tanquam tu ipse feceris, sed ex eo quod non curasti, ꝙ ille nõ veniret contra & ita loquitur quinta solutio. Io. ibi, {vel secundum Io. &c.} vbicunque aũt dixi te teneri ad faciendum, & curandum ꝙ tertius non faciat, tunc videris non curasse, quando sciuisti illum contrafacere, & non curasti, & ideo cautum est tibi significare. idem si pôt tibi imputari cur non adhibuisti diligentiam in sciendo, vt in casu l. in lege §. loca. vel si pôt tibi imputari cur a prin. nõ promisisti, vt si fiat côtra per tuum procuratorem generalem, vt. s. eo. l. in illa stipulatione. per Bart. vel per illum qui habet a te causam, sed tunc videris teneri potius tanquam tu ipse feceris per l. Titius, de seru. expor. & quod not. Cy. in l. ea lege. C. de conditio. ob causam. videtur ergo ex prædictis, ꝙ licet præcedat contractus venditionis, de cuius natura est, quod tertio euincente tenearis, si tamen promisisti expresse, ꝙ tertius nõ euincet, non valeat promissio per primum casum huius l. sed satis videtur mihi durum, licet tex. cum gl. & Doc. hoc innuant. Nã Imò videtur ꝙ valeat, & exponatur secundum subiectam materiam quòd facies & curabis. & sic distinctio quæ ponitur in tex prima facie est, ꝙ verba non videantur attendẽda, sed solũ an præcedat contractus, de cuius natura tenearis, vel an sit talis quem possis prohibere, & tunc indistinctè tenearis, qualitercunq; verba sint concepta, an non, & tunc secus.

---

2 *Dissensus vitiat stipulationem, & quando habeat locum.*
3 *Iudiciũ nõ vitiatur, si reus in litigãdo senserit de alia re quã senserit actor. Quid si apparet de dissensu in ipsa contestatione.*
4 *Iudiciũ redditur in inuitũ, & qualiter possit quis cõpelli ad litẽ contestãdũ.*
5 *Verba libelli debent interpretari secundũ intentionem agentis, et verba exceptionis secundum mentem rei.*
6 *Declaratio uerbi obscuri prolati in libello si non est facta per actorem, an possit fieri per eius hæredem.*
7 *Quid in uerbo obscuro prolato à iudice, an possit declarari p eius successorẽ*

1 §. Si Stichum. †Si promissor sensit de alia re quàm senserit stipulator, non valet promissio, sed si reus senserit de alia re quàm senserit actor, non vitiatur iudicium. h. d. iste §. singularis, maximè in hoc secundo dicto, & a semper allegatur. ¶ † No. primo, ꝙ dissensus vitiat stipulationem, & redditur ratio. j. ibi. {nam stipulatio, &c.} quam not. pro eo, quod dixi s. eo. l. stipulatio ista. §. si quis ita. Et aduerte, quia istud est verum, quando apparet ꝙ stipulator sensit de vno, & promissor de altero, & postea apparet duobus modis. s. ex verbis prolatis tẽpore stipulationis, vt si fui stipulatus Stichum album, & tu promisisti Stichum nigrum, vel ex verbis prolatis ante, vt quia dixeras inter amicos, ꝙ intendebas promittere Stichum, sed non album, ad quod probandum debes admitti, vt l. Fulcinius. §. quid sit latitare. s. quib. ex cau. in poss. ea. & l. apud Celsum. in prin. de doli excep. & hoc apparente non valet stipulatio, etiam in illo de quo sensisti, sed hic non apparet, & tu diceres te sensisse de nigro, & ego de albo, valebit in eo de quo sensisti. s. eo. l. stipulatio ista. §. in stipulationibus. non ergo credo verbo tuo vt in nihilum tenearis, si non probas de dissensu, sed tenearis in minus. Item habet locum quod hic dicitur, quando erat dissensus in re principali, nam quo ad accessoria non vitiatur ex toto, sed debetur illa de qua sensit reus, vt in l. si in emptione. in prin. de contrahen. emp.
3 a ¶ † Nota secundò, ꝙ iudicium [a] non vitiatur si reus in litigando senserit de alia re, quàm senserit actor. Istud tamen non est verum, secundum Doct. quando apparet de dissensu in ipsa contesta. vt si dico te teneri ad Stichum album, & tu respondendo dicis te non teneri nisi ad Stichum nigrum, nam in nullo istorum facta est contesta. & ideo in nullo potest sequi sententia, quia cõtestatio est similis attestationi. habet ergo locum quando ex forma contestationis non apparet de dissensu, quia dixi te teneri ad Stichum album, tu negasti, probaui, & nunc dico iudici ꝙ te condemnet ad Stichum album, tu dicis te non pensasse de illo, sed de nigro in contestando, & in neutro factam esse contestationem, & per consequens te non posse condemnari ad aliquem, certè etiam si velis hoc probare, non debes audiri, quia præsumptio iuris, & de iure est ꝙ senseris de illo, de quo ego sensi per rationem positam in litera, & sic condemnabitur reus ad Stichum albũ, de quo dico me sensisse, & ita intelligit Bar. hoc verũ, nisi ego confitear te sensisse de nigro, quia contra præsumptionem iuris, & de iure non admittitur probatio in contrarium per confessionem partis, vt not. in Auth. de æqual. do. §. sed aliud. secundum Ang. Si tamen fuisti admissus ad probandum, cum nõ deberes admitti, dicit Bar. ꝙ debeo in integrum restitui. Ang. contra, quia nihil releuat probatio ex quo non debuit admitti. Tu dic, aut fuisti admissus me volente, & tũc iudicium redditur nullum, nec est necessaria restitutio, arg. in c. j. de resti. spol. aut me tacente, & idem, quia videor assentire ꝙ possis probare dissensum, per id, quod no. in c. cũ Bertoldus. de re iud. in gl. & no. post diffinitiuam &c. Aut me contradicente, & nõ redditur iudicium nullũ, nec debeo restitui vt annulletur, & ita procedit dictum Ange. sed bene deberet restitui ad faciendã defensionẽ, quam omisisti facere in eo de quo ego sensi. & ita loquitur dictum Bar.
4 b ¶ † No. tertiò ad id, quod semper allegatur, ꝙ iudiciũ redditur in inuitũ. [b] Ex quo sequitur, ꝙ pôt quis præcise compelli ad lit. contesta. captis pignoribus, & mulcta indicta, vel eo retento in palatio quousque contestetur, hoc verum nisi offerat se paratũ soluere, vel confiteatur intentionem actoris aĩo declinandi iudicium, vt in l. si reus paratus. s. de procur. gl. tamen in authen. qui semel. C. quõ, & quando iudex. in glo. magna videtur dicere ꝙ non possit compelli præcise, sed ꝙ poterit procedi contra eũ ad missionẽ in possessionem ex primo decreto, propter contumaciam in non rñdendo, sicut in non comparendo. Sed illud est verum quando per missionem actori plene est consultum, vt in authen. quam glo. ibi allegat, alias reprehenderetur gl. per l. i. §. quid ergo. de ventre inspi. & in l. quoties, in princ. §. prætor. supra de noxa. & per istũ text.
5 ¶ † Not. ergo ꝙ verba libelli debent interpretari secundum intentionem agentis, & eodẽ modo verba exceptionis debẽt interpretari secundum mentem rei, vt l. si quis intẽtione. supra de iudi. licèt ergo in contractib. fiat interpretatio contra proferentẽ, vt d. §. in stipulationib. in iudicijs fit pro proferente, & ad hoc allegatur iste tex. & d. l. si quis intentione. Si aũt non agitur de interpretatione verbi obscuri, tunc in præparatorijs fauetur actori, vt admittatur. In decisorijs fauet reo, vt absoluatur in medio vtrique. iuxta not. in l. de dic. in prin. qui satisdare cogantur. & ideo si facta esset contestatio per confessionẽ, quia illa prodest etiam ad probandũ intentionem actoris, non fieret condemnatio in illo de quo actor sensit, si reus negaret se de illo sensisse in confitendo, & actor alio modo non probasset sibi deberi, quia hic cõcernit mediam, ita tenet hic Bart. singulariter.
6 ¶ † Vltimò, est hic vna glossella quæ semper allegatur, quæ incipit. {viticẽti & eligere nolẽti.} quæ tenet ꝙ declaratio verbi obscuri prolati in libello si non est facta per actorẽ, non pôt fieri per eius hæredẽ, per l. idẽ Pomponius.

ADDITIONES.

a ¶ Quod iudicium. Adde ꝙ iudicium interdum ponitur pro sententia diffinitiua secundùm Paul. de Cast. in l. j. in iiij. not. C. si aduer. rem iudica.

b ¶ Iudicium redditur in inuitum. Adde glo. in c. j. extra de iudi. & ibi D. Archid. in c. in primis ij q. j.

nius scribit. §. fi. de rei vē. licèt secus sit in electione alternatiua, q̄ transmittit ad hæredes, vt s. eo. l. si stipulatus. post princ. Est & alia drīa, qa declaratio semel facta amplius non pōt fieri, vt j. eo. l. quicquid astringendæ. sed est in electione in ꝯctibus, vt j e.
7 l. cum qui certarum ¶ †Istum articulum vide hic per Bar. q dicit vnum, ꝙ declaratio verbi obscuri prolati a iudice non pōt fieri per eius successorē, sed ꝯ ipse determinat, in l. ab executore. j. de app. & illa verior, quia reputatur eadem persona plus q̄ hæres, & sic est idē iudicium, vt l. proponebatur. de iudicus. & in c. innotuit. extra de electionibus. hic non sunt alia.

§. Si stipulante.

In speciebus si stipulanti duas alternatiuè rn̄det de vna, nō valet stipłō ēt in illa, sed in summis si fiat interrogatio de maiori, vel minori, bn̄ valet in illa, & silr in speciebus valet, si præcessit interrogatio copulatiuè. h. d. primum dictū procedit, nisi diuersitas illico stipulatori placuerit, vt s. eo. l. j. §. cum adiicit. quod nō est necessarium in secundo casu, vt hic in gl. Item ratio secundi casus est, qa cum in summis nō cadat affectio, si stipulor maiorem aut minorem, non videor stipulatus nisi minorem, & sic vt simplr rn̄derit, de illa tm̄ videris rn̄disse: nimirum si rn̄dendo expresè di minori valet, quia videris ad interrogata rn̄disse, & hoc vult dicere tex. hic, & ēt gl. in versi. {vel tertio est ratio.} & sic nota ꝙ in alternatiua summarum minor tm̄ est in obligatione. Sed in alternatiua specierum vtraque, qa in eis cadit affectio. & posset arbiter potius soluere maiorem q̄ minorem, & pp hoc ēt in summis si posset dari affectio, esset idē, vt j. de noua. l. is cui. Ex his sequtur, ꝙ si debitor eligeret maiorē summam, creditor quatenus recipiendo excedit minorē diceretur habere potius ex donatione q̄ ex debito, ita not. Doc. C. de verbo. signi. l. pe. & Bar. in l. si ita relictū. §. fi. de leg. ij. per hoc ēt dico, ꝙ si fui stipulatus x. aut v. & tu promittis x. vr̄ ꝙ valeat solū in v. quasi nō præcessent interrogatio nisi de v. per supradicta. Item hæc vera qn̄ electio erat rei. Quid aūt si stipulatoris, an summa maior cum sit in obligatione, quasi verisimile sit ꝙ illam tm̄ elegerit? vr̄ ꝙ sic, vt contrariorum sit eadem disciplina, sed ꝯrium est. Nam imò tunc vtraq; est in obligatione ꝑ l. planè. la prima. de leg. j. §. pen. quia non fit interpretatio pro actore sicut pro reo, & ita not. Doct. in locis præallegatis.

a *Non inspicitur quod euenire potest, quando præsens status rei ad illud non tendit, secus si ad illud tenderet.*
3 *Illud qd̄ impedit obligationē iā contractā, fortius impedit eā contrahēdā.*
4 *Obligatio semel extincta propter aliquam causam non reconualescit, licèt cesset causa annullationis.*
Regula, cessante causa cessat effectus, non habet locum in causa inductiua annullationis.
5 *Non semper est eadem ratio contrariorum.*
6 *Si nauis resoluē ea intentione, ꝙ reficiatur ex eadem materia, perinde est, acsi nō esset resoluta: si postea reficiatur, nec eius obligatio extinguitur.*
Quid in re qua postea efficiatur sacra.
7 *Quid in domo destructa si reficiatur. & nu. 1.*
8 *Casus in quo id, quod factum est in tempore prohibito non valet, licèt conferatur in tempus permissum.*

1
§. Sacram rem.

†Stipulatio de re quæ non est in cōmercio nostro, non valet, ēt si ꝯferatur in tps quo erit in cōmercio, & si post stipłonē desinit esse in cōmercio, stipłō euanescit, si sine culpa promissoris, nec reuiuiscit in primo vel secundo casu, licet postea incipiat esse in cōmercio, hoc primo. Item res mobilis ꝯsistēs ex mā & forma, vt nauis, si resoluat ea intentione, vt ex eadem mā reficiat, postq̄ fuerit refecta reputatur eadē nauis esse: & ideo stipłō re ipsa interposita interim non fuit extincta, sed reuiuiscit eius effectus, & postq̄ fuerit refecta reassumit vires, secus si fuit resoluta non ea intentione vt ex eadem mā reficiat, cū penitus reputatur diuersa, & ideo stipłn re ipsa interposita ꝑ resolutionem fuit extincta, nec reuiuiscit, hoc secundo, non sic in domo destructa vsq; ad fundamenta. nam ēt si ea intentione vt ex eadē mā reficiat, reputatur tn̄ diuersa, & erit idē qd̄ in proximo precedenti casu, non sic si non fuit in totū destructa, sed ligna, vel tigna duntaxat remota, & postea deposita, quia reputatur eadē. Item si stipulor certā quantitatē percipiendā ex certo fundo, dr̄ stipłō habere tps, non aūt ꝯdōnem, & ideo licèt ibi fructus non nascanī in primo, vel secundo anno, vel nascanī, & pereant sine culpa promissoris, non extinguiī obligatio, sed expectaī quousq; nascanī, & durent, adeo ꝙ poterunt solui. h. d. totus iste §. in effectu, & est difficilis in tex. pp eius longitudinē, quē diuide in sex partes, nam primò ponit tria dicta de re q̄ nō est in cōmercio, vel esse desiit post stipłonem, vsq; ibi, {qm̄ quidem.} Secundo in illo ver. ſm primū intellm gl. ponit rationē dubitandi circa tertium dictum, qd̄ est in ver. {nec reuocaī.} ꝑ quā videbatur dicendum esse contrarium, sed ea non obstāte locum habet tertium dictū, ſm alium intellm gl. poniī ratio decidēdi ipsius tertij dicti, & hoc vsq; ibi {nam & si nauem} In secunda in qua Iurisconsultus ꝯ illud tertium dictū opponit de duobus exēplis. s. de naui ꝓmissa & postea resoluta, dein de refecta, qa reuiuiscit obligatio, q̄ durāte resolutione cessauerat, & in tertio dicto dr̄ ꝯriū. Itē de alio exēplo, vt si fui stipulatus certā quātitatē vini ex tali fundo, qa si nascaī ibi vinum, & sic obligatio incepit sortiri effectū, deinde sit ꝯsumptum siue culpa ꝑmissoris, desinit habere effectū, qa nisi ex illo fundo dare tenetur, & dare nō pōt absq; sui culpa, vñ nō pōt ꝯueniri, si postea iterū nascaī obligatio resumit vires, & hoc vsq; ibi, {sed hec dissimilia.} In quarta, in qua Iuriscōsultus rn̄det ꝙ isti sunt casus dissimiles primo casui, qn̄ in stipłone fuit deducta res q̄ nō erat ī cōmercio, vel q̄ postea desiit esse, & primò declarat diuersitatē inter istū casum & illum vini. vsq; ibi. {& nauis.} postea declarat diuersitatē īter istū, & illū de naui vsq; ibi {sicuti.} Quinto ponit vnū casum in quo videbaī dicēdū idē qd̄ in naui, vt distinguaī qua mēte fuit facta resołō, & tn̄ determinat ꝯriū, ꝙ imo nō distinguaī quo aīo, sed an fuerit facta resołō in parte, vel in totū, vsq; ibi. {hic tractatus.} Sexto & vltimo ponit vtilitatē huius inuestigationis ad qd̄ sit vtile hoc scire, & an sit
2 eadē res, vel diuersa. †No. primo, ex primo dicto, ꝙ nō inspicit qd̄ euenire pt̄, qn̄ pñs status rei ad illud nō tēdit, secus si ad illd̄ tēderet, sic s. de dam. insec. l. q bona. §. cū inter. de hoc brocardo vide hic p Bar. & vide Bar. hic ꝙ ista stipłō nō esset nulla, sed esset in pēdēti quousq; efficiaī res ꝓphana, vel liber efficiatur ser
3 uus, qd̄ remouet dicēs, ꝙ nō debet illud spectari. † Not. secdo in ver. {nā & cū.} ꝙ illud qd̄ resoluit obligationē iam ꝯctam, fortius impedit eā ꝯtrahendā, de hoc brocardo tāgit in l. patre fu-
4 rioso. s. de his, q sunt sui vel alie. iur. & hoc ꝑ Bar. ¶ † Not. tertio in ver. {nec reuocatur.} ꝙ obligatio semel extincta pp aliquā cām nō reconualescit, licèt cesset cā annullationis, regula ergo illa, ꝙ cessante cā cesset effectus, nō habet locū in cā inductiua annullationis, de quo brocardo tangitur in l. gñalr. C. de epis.
5 & cle. ¶ †Not. quarto in ver. {qm̄ qdē.} ſm primā lect. gl. ꝙ non semp est eadem rō ꝯriorum, requirit secus, vt in l. & si ꝯ. de vulg. & pup. & in l. fi. de leg. iij. hoc est dicere ꝑ ꝯrium, qa si vnū de ꝯtrarijs inducit vnū effectum, alterū contrariū debet inducere ꝯrium effectū, sed hic non inducit, qa qualitas ista ꝙ res sit sacra, vel publica, vel homo sit liber, inducit hūc effectū ꝙ faciat stipłonem non valere, inualidā resoluit, cessatio aūt [illegible] qualitatis, q̄ est recte ꝯria, non inducit ꝯtrariū effectū, ꝙ faciat reui-
6 uiscere. Rō patebit ex sequentib. ¶ †No. quinto in ver. {nā & si nauē.} iuncto ver. {& nauis.} ꝙ si nauis resoluīr ea intentione ꝙ reficiatur ex eadem mā, perinde est acsi non esset re[illegible]ta, si postea reficiat, & ex hoc seqī ꝙ obligatio non extinguiī [illegible] declaraī non fuisse extincta, postq̄ nauis fingit nō fuisse ext[illegible]a, sed cessauit interim effectus, sed si ea intentione vt non reficiat ex eadē mā, tūc licèt postea fuerit refecta reputaī diuersa, & sic obligatio esset extincta & non reuiuisceret, sicut si homo liber efficeretur postea seruus. Sed quare in libero hoie, & in re sacra nō distinguitur, sicut in naui, qua mēte &c. Rn̄deo, ꝙ nūq̄ seruus manumittit ad hunc finē, vt postea reueniat in seruitutē, nec res efficit sacra ad hūc finē vt postea efficiaī ꝓphana, quia istud eēt ciuile, & nō nāle expectare, vt in ver. {& casum.} non
7 sic in naui. ¶ †Itē quare in domo nō distinguit sicut in naui? Rn̄deo, qa nauis est res mobilis, & res mobiles sequūtur ꝑsonā vt in l. j. de impo. lucr. delet. lib. x. Et ideo aīus ꝑsonæ multū operatur in ea, & idē esset in qualibet re mobili ꝯsistente ex mā, & forma, sed domus cohæret solo, & nō sequiī ꝯdōnem ꝑsonæ, vnde nō tn̄ opatur aīus, si ergo fuit tota resoluta vsque ad fundamenta, ēt si ea intētione reficiēdi ex eadem mā reputaretur, postq̄ esset refecta domus diuersa. nō rediret in obligationē, q̄ fuisset extincta, & sic eēt idē qd in hoīe effecto libero, sed si nō tota, sed solūmodo tigna deiiciūtur tex. circa fi. ī ver. {sicuti.} vr̄ dicere ꝙ sit distinguendū qua mēte. Tu dic, ꝙ si postea fuerint reposita tigna, siue illa eadē, siue alia. Itē siue fuerit remota aīo reficiendi, siue nō, tn̄ reputatur eadē domus, qa remāserūt duæ partes principales. s. fundm̄, & paries q̄ attrahunt ad se tertiā partē, nec iste tex. vult dicere ꝯrium, sed dicit ꝙ tigna remota ea intētiōe vt ibi iterū reponant nō eiciuntur remota, sed adhuc eadē sunt. Et effectus est, ꝙ si testōr legauit talē domū mihi de qua remouerat tigna ea intentione, vr̄ debeānīr mihi illa tigna, sicut si non esset remota, sed si alia intentione, nō deberētur, vt l. granaria. §. fi. de act. emp. & no. in l. cætera. §. fi. de lega. j.
8 ¶ †vltimo not. in ver. {vt nec qdem stipulatio. &c.} Casum in quo id, qd̄ factū est tpe ꝓhibito, licèt ꝯferat in tps ꝑmissum, nō valet, & hoc qn̄ in ciuile, & non nāle est expectare. l. in tps. de hęre. insti. Item ꝙ illa dūr non esse in cōmercio q̄ nō psūt subiici dn̄io nostro. Item tex. ibi, {& casum &c.} q semp allegatur. Circa illū vero articulū, de illo, q tenetur ad certā quātitatem perci-
a piendā ex certo fundo, si in primo [a] anno non nascānīr, an debeat expectari annus sequens, vide ꝑ Cy. in l. si qs argentum. C. de dona. & per Bar. hic in gl. q̄ incipit {ex libero.} in fi. dic melius ad l. chorus. §. fi. de leg. iij ꝙ ibi debetur ille seruus ex noua voluntate, in qua testator vr̄ perstitisse. Non sunt alia.

ADDITIO.

a ¶ Si in primo anno non. Adde Io. de Imo. in c. potuit. de loca. Paul. de Cast. cons. 54. incip. quia exceptiones.

1 *Stipulatio ex causa lucratiua euanescit, si res in ea deducta efficiatur stipulatoris ex alia causa lucratiua, dum tamen irreuocabiliter, secus si reuocabiliter.*

2 *Quando lite pendente deficit ius actoris, an reus absoluatur.*

1 **§. Si rem quam.** ¶ †Stipulatio ex cā lucratiua euanescit, si res in ea deducta efficiatur stipulatoris ex alia cā lucratiua, du tñ irreuocabiliter, secus si reuocabiliter. h.d. vsque ad §. Stichū. & primò loquit̃ qñ irreuocabiliter, vsq; ibi. {si vero.} postea qñ reuocabiliter, & de vtroque ponit duo exempla, vt patet ex tex. In tex. ibi. {stipulatus sim.} puta a te ꝙ non eras dñs: nam nihilominus valet stipulatio, cū possis redimere, & soluere, & si non redimas, saltē tenearis ad æstimationem, vt l. non dubiū in ff. de leg. iij. ¶ in tex. ibi. {nactus fuero ex cā lucratiua.} puta ab eo ꝗ erat dñs, ꝗ mihi donauit vel legauit, & possessionem adeptus sum, vt colligit ex verbo, {nactus.} ex solo aūt legato facto a dño, licet acquisierim dominium, non euanescit stipſo, qa non sum adhuc nactus, & ita intellige tex. & est tex. in c. si tibi. de præben. in vj. ¶ In tex. ibi. {sed & si hæres extitero.} hic maior dubitatio, qa causa hæreditaria non est lucratiua, imò interdū onerosa, maxime hoc iure quo tenebatur hæres insolidum creditorib. etiā si hæreditas non erat soluendo, vt l. q̃ dotis. sol. mat. Sed intellige hunc tex. qñ deducto ære alieno res ista mansura erat penes me ex causa hæreditaria, & sic lucratiua. qa nihil mihi aderat pp eam, alś non haberet locū qd hic dr̃, ita habetur in l. si seruus legatus. §. Stichus. de leg. j. & ibi not. & ita intelligit l. q. s̃. ti. i. fin Iac. de Are. ¶ In tex. ibi. {cā legauit.} dic vt habeat dubiū. l. in diem certam, quo casu adeundo efficior dñs illius rei, cum in legatario ante euentum non transeat dominiu. l. Sempronius Attalus de vsu. leg. cū ergo habeam ex cā lucratiua videbatur euanescere stipſo. Sed ꝯ est, qa adueniente die recessurū est a me dominiū, possem ergo statim agere ex stipſone, saltem vt consequar æstimationem, sed si fuisset res pure legata, non haberet dubiū, qa per aditionem non ꝯsequerer dñium, cū directa via transeat in legatarium, vt l. a Titio. de fur. vnde nō essem cōsequutus ex causa lucratiua, vnde non esset dubium, ꝙ possem agere ex stipſone: si autem fuit a me legata sub conditione tunc est maius dubium, quia poterit conditio deficere, & sic penes me remanebit, vnde videbatur stipſo extingui. Sed adhuc dicit ꝯtrium io seq ver. quia etiam poterit existere, & sic a me recedit dñium, & hoc attento stipſo non euanescit, sed est in pendenti, & nihilominus ex ea possum agere [illegible] conditione pendente, vt sequitur, sed si lite pendēte [illegible] deficiat, & sic

2 penes me remaneat, iudiciū euanescit vt in fine. ¶ Ex [illegible] colligo, ꝙ quando lite pendente deficit ius actoris, reus absoluit, vt s. sol. mat. l. si constante. §. si. & l. si seruus. in prin. ff. de condi. fur. siue deficiat ex cā de præterito lite mota, siue ex causa habente originem post litem motā vt dictis [illegible] sed si post litē mota ius superueniat actori qd ipe litis motæ non erat, an sufficiat ad ꝯdemnationem? distinguitur an ex cā de præterito ante motam litem, & tunc sufficit, vt l. si rem. §. [illegible] de pig. act. an post litem motā, & tunc secus, quia noua interpellatio sic opus est, vt l. non pōt videri. supra de iudi. Sed quid si pendente conditione egi ex stipſone, & obtinui? æstimationem restituā, qa fingitur tanquā fuisse legata. l. necessario. § i de peric. & commo rei vend. & l. pecuniaria. supra si cer. pet. cum &c. supra eo. §. ver. sed & si hæres. quia tunc apparet indebita fuisse æstimationem. Et aduerte quia pendente conditione licet hic dicat̃ ꝙ agere possim, intellige non vt consequar integram æstimationem, sed quantum minus valeat, attento eo qd euenire pōt si conditio existat, puta si non fuisset legata, valeret decem, sed quia legata est sub conditione, reputatur valere quinque, quia tm̃ posset vēdere, & reperitur qui emeret intuitu futuri euētu, quia potest deficere & existere, agam ergo & consequar quinque, sm̃ Iac. de Are. & sic non ob. qd notat in l. non quocūque. supra de leg. i. vbi gl. dicit ꝙ non possum agere conditione pēdente, qd videtur contra illum tex. cum [illegible]. quæ est penul. sed reducas ad concordiam modo prædicto.

1 *Res quæ non est in rerum natura, si tamen esse fingitur ratione delicti, vel moræ potest in stipulationem deduci.*

2 *Morosus & fur æquiparantur.*

1 **§. Stichum qui.** ¶ †Res quæ non est in rerū natura, si tamen esse fingitur ratione delicti, vel moræ potest in stipulatione deduci. h. d. concordat l. si seruum. §. nouan. j. eo. potest etiam deduci in iudicio, & peti in libello, vt j. ea. l. §. effectus. & §. fi. & in iuramentum, vt ex eo oriat actio in factū, vt l. eum qui. §. i. de iureiu. effectus huius §. est, ꝙ sicut mortuo Sticho post morā fingit̃ adhuc viuere quantum ad hoc vt obligatio, & actio q̃ pro eo cōpetebat non extinguat, puta ꝯdictio furti, vel certi cōdictio ex stipſone, ita fingitur esse quantum ad hoc, vt noua obligatio & stipſo potest super eo ꝯhi. vt̃ ꝯtrium, quasi facilius cōseruetur in esse q̃ erat, q̃ de nouo in esse ꝑducatur, arg. l. patre furioso. de his, qui sunt sui vel alie. iur. & no. hic in ver. {qa.} ꝙ illud qd extinguit stipu-

2 lationē interpositam, fortius impedit eam ꝯhi. ¶ †Item no. in fi. tex. cum gl. & ad hoc Bar. [illegible] inter [illegible] ꝙ morosus & fur æquipatantur, & ideo [illegible] Bar. in [illegible] nemo rem suam. §. fi. supra eo. & l. qd te. supra si cer. pet. [illegible] ꝙ sicut in [illegible] re perempta non distinguitur [illegible] fuisset eodem modo peritura penes dominum, vel non, imo indistincte tenetur de interitu, [illegible] l. i. §. rectissime. de vi & vi arma ita rec [illegible] iungiatur in moroso.

§. Si quis ancillam. ¶ Licèt ancilla desinat esse prægnans, nihilominus debet sisti in eadē cā. h. d. præmitte qd sr̃ in l. r̃. §. si ex noxa causa. qa si ꝑmisisti mihi aliquē sistere in iudicio sub pena, debes eū sistere in eodē statu, & cā q̃ [illegible] at tpe stipſonis, alś nō prodesset sistere: si ergo ꝑmisisti sistere ancillā q̃ erat ꝑgnans tpe stipulationis, & postea illas cū desi [illegible] se prægnās, nihilominus videris sistere in eodē statu & ca, vt [illegible] qa ius meū ex hoc non est effectus deterius, nec ēt ipsa ancilla, tu aūt diceretis nō sistere in eadē cā. qñ est deteriorata, vel ius meū esset effectum deterius, qa actio mea esset perēpta post morā cōmissā in sistendo.

LEX LXXXIII.

2 *Lapsus taciti temporis legalis, ita interpellat et in mora constituit sicut lapsus temporis expressi, & conuentionalis.*

Quòd lapsus talis temporis non impedit prorogationem moræ, & quid in tempore expresso. & nu. 1. & 4.

3 *Stipulator qualiter post moram possit petere, sed tamen ille qui tenetur ad factum habet facultatem faciendi vsque ad litem contestatam, & an habeat facultatem soluendi interesse vsque ad sententiam si no vult facere.*

4 *Actor an possit purgare moram ad aliquem consequendam.*

Reus an & quando possit moram purgare, vel non. & nu. 5.

5 *An possit eam purgare in præiudicium fisci, vel communis.*

1 **Si insulam.** ¶ †Debitor ante lit. contesta. pōt moram purgare, & euitat solutionem penæ vel interesse, non sic post litem ꝯtest. super [illegible] vel pena. h. d. ista lex famosa, & primo ponitur regula q̃ locum habet ante litem contest. vsq; ibi; {qd si litem.} postea ponitur exceptio, quæ locum habet post li. cōtest. sunt & aliæ plures exceptiones a regula, quas j. subiiciam, & quę ex aliis legibus colliguntur, quę si. istam supplent, & limitant, & ista l. est repetibilis, qa materia eius est valde subtilis & lōga, & pōt intelligi ista l. in tribus casib. ¶ Primo, qñ in stipſone non fuit appositum certū tps, neq; certa pœna, tñ tacite subintelligebatur tps intra qd cōmmode posses ædificare, vt s. e. l. si ita stipulatus essem abs te. Scdo, qñ fuit appositum certū tps intra qd fieret, nō tñ pena, nam etiā tunc locū habet purgatio moræ, vt j. e. l. si ita gs. §. Seia. ¶ Tertio, pōt intelligi ecōuerso qñ fuit apposita pena, & non dies, qa etiā tunc locū habet, vt j. eo. l. qui Romæ. §. Flauius. Sed in quarto casu non potest procedere qñ esset apposita dies & pena, qa tūc etia lite non contesta. post lapsum diei cōmittitur pena efficaciter, nec habet locū purgatio moræ sm̃ cōem intellm̃ gl. Dy. & Bar. & per l. traiectitiæ. de illo. s̃. tit. prox. & per l. magnā. C. de contrah. stipu. licèt Pe. tennerit contrariū. ꝙ ēt tūc locū habeat dummodo intra paucos dies per l. & si post tres. supra si q. cau. & ad l. supra allegatam contrariū rn̄det, ꝙ non ꝓbant opinionē prædictam, qa in § de illo. alia erat causa quare non poterat purgari, qa ibi pena poterat peti vna cum principali. sed qñ nō pōt peti cū principali, dicit ipse locū habere, & ad l. magnam rn̄det, ꝙ illa non prohibet morā purgari, licēt dicat pena cōmitti solo lapsu tēporis sine alia interpellatione. Bar. reprehendit Pet in vtroq; dicto, qa etiam cum pena potest peti vna cū principali, locum habet purgatio moræ, vt qñ esset apposita clausula, rato manē te pacto, vt ipse plene disputando probat hoc in qōnibus suis. Item etiā cū non potest peti vnā cum principali, locum tamē non habet purgatio moræ, vt in d. §. de illo. in exēplo quod ponit de pacto l. commissoriæ. & sic tene opi. Dy. sed ad suas rōnes pōt de facili rn̄deri, ꝙ potius loquuntur in primo dicto, qñ pena erat apposita loco particularis interesse, qd pōt peti vnā cū principali, nec habet locum purgatio moræ nisi interesse illud soluat, vt hic in gl. secunda, in prin. quæ de tali interesse debet intelligi, sed Bar. loquit̃ qñ loco totalis interesse, ideo non recte Pet reprehendit, qui intelligit sm̃ §. de illo Ad secundam rōnem Bar. pōt rn̄deri ꝙ ibi post lapsum tpis commissum fuit pactum l. commissoriæ, qd tradit tectum executionem, & facit rem haberi pro intercempta, & in creditorem facit transferri dominium ipso iure, [illegible] l. commissoriæ. C. de pactis inter emp. & vendi. Si non habet locum purgatio. nimirum non ex eo ꝙ esset dies & pena, quia illud pactum loco pœnæ habetur, sed ex eo quia facta erat executio a lege, quo casu secundum etiā eūdem Bar. cessat moræ purgatio per l. si is qui. de leg. ii. & per l. q ob rem. s̃. de ꝯdi. indeb. & ista opi. Pet humanior esset, licet præcedens cōtter teneatur. Bal. in l. cum all. gas. C. de vsur. limitat eam vt habeat locum in ꝯtractibus stricti iuris, secus in bonæfidei per l. Lucius. cum sua gl. de act. emp. & tñ habui de facto Florētiæ in qōne valde ardua, & non potui obtinere vt pronunciaretur sm̃ opi. Bal. in tex. ibi. {& si transierit tps quo potuisti facere,}

re }& sic fuit cōmissa stipło ad interesse. i. ad æstimati onē fa-
cti, & illud interesse debetur, promissor aūt eum nō solueret,
2 nolebat. ¶ † Not. ergo fm primum intellectū q lapsus tacii tē
poris legalis ita interpellat, & in mora ɔstituit sicut laps⁹ tem
poris expressi & ɔuentionalis. Item no. q lapsus talis tem poris
non impedit purgationem moræ, secus in tpe expresso, si pę-
na esset apposita, vt s. dixi, & sic in hoc non æquiparant tēpus
3 tacitum, & expressum. ¶ † In tex. ibi, {quādiu litem ɔtesta non
sim. } dic si super interesse vel pena. Et sic no. q post morā pōt
stipulator petere interesse, durat tñ facultas faciēdi vsq; ad lit.
ɔtest. super eo. pōt ēt peti ipsum factum, vt no. s. e. l. ij. §. Item si
in facto, & reus habet facultatē soluēdi interesse vsq; ad sentē-
tiā, qñ est casus in quo præcisè nō cōpelleretur ad factū, vt no.
in l. stipłones nō diuidunt. s. e. rō diuersitatis est, quare plus du
rat hoc casu q in præcedenti, qa interesse post morā est in obli
gatione & solone ex dispositione legali, & qñ aliqd est in solu
tione ex dispōne legali, durat facultas soluendi vsq. ad sñiam,
imo ēt post vsq; quo ɔuenitē actione iu di. vt s. de pet. hæ. l. itē
veniūt. §. idem recte. sed ipsum factū est in obligatione & solo
ne ex dispōne ɔhentium, quo casu durat facultas soluēdi vsq;
ad lit. ɔtest. & nō vltra, vt l. si qs stipulatus fuero decem in mil-
le j. de solu. ¶ In tex. ibi. {posse te faciendē liberari. } posuerat il
lud verbū qđ denotat rem, prout est in fieri, nō prout est in fa-
cto esse, per qđ dico vnum qđ est valde subtile hic, & per alios
nō tactum si ante lit. ɔtest. incepit facere, & adhuc non perfe-
cerit, q morā purget, nec debet compelli ad litem ɔtesta super
interesse, sed si antequā inceperit facere, datus fuit libellus sup
interesse, & fuit ei responsum, & sic lit. contest. non pōt postea
incipere vt morā purget. vt in fi. Sed quid si adhue non rñdit li
bello. & offert se paratū incipere, & complere, puto adhuc eū
admittēdū, qa nondum lis est ɔtest. & sufficit q operet cū esse
ētū, non ergo requiritur q cōpleuerit opus ante litem contest.
4 ¶ † Vltimo aduerte ad tres casus, recolligendo hanc māni in
paucis verbis, q aut loqr in actore an posset purgare moram
ad actionē ɔsequendā, & est dicendū q nō, vt in l. Thais §. in-
tra. de fideicōmis. liber sed ad ɔsigā ɔseruandā bene pōt purga
re, vt j. eo. l. si ita quis §. Scia. nisi esset dies & pęna expresse appo
sita. s. q postea non audiret, vt C de transa. l. si de possessio. aut
loquir in reo, & tunc aut vult offerre, aut vult purgare ad finē,
vt euitet periculum rei debitæ, qđ incurrit pp morā, & tūc pōt
ēt post litis ɔtesta. vsq; ad sñiam, vt not. s. eo l. interdū § fi. tunc
enim offerret illud idē qđ petit, qđ declarat ibi dixi: aut vult
purgare ad finem, vt euitet solonem pœnæ, vel interesse, & sic
vnum petit. s. pęna vel interesse, & aliud offertur. s. id, qđ erat ɔ
missum, & ista est materia huius l. in qua ponit regula affirma
tiua q sic, quā intellige de ęquitate, & nō de rigore, vt j e. l. si ser
uū. § sequit. Item ponitur exceptio negatiua. s. qn lis esset con-
testa. super pęna vel interesse, & huius exceptionis ratio est fm
Bar. pp duplicem morā, quarū vna fuit cōmissa in faciendo,
altera in ɔtesta. litis, quæ rō non placet, qa istæ moræ sunt cō-
missæ super diuersis rebus, vna super pacto, altera super interes
se vel pęna, & sic vna debet augere effectum alterius, argu. s. de
calum. l. pen. & qđ in simili no. in l. siscus j. de iure fisci per eū-
dem Bar. Itē si hæc ratio esset vera, sequeret q ēt si ɔtest. esset fa
cta super pęna vel interesse, sed sola interpellatio, qa illa sufficit
ad cōstituendum quē in mora, vt no. in l. ij penū. § qñ dies leg.
ced. purgatio impedit pp duplicē moram, nō est ergo illa ra-
tio nisi q per contest. ius actoris super pęna vel interesse forti
ficatum est, sicut officium procuratoris, quia efficitur dñs litis
per cōtest. & non poterit reuocari sine cā. Aduertendum tñ q
ista exceptio procedit qñ mora purgaretur ad euitandum pę-
nam ɔuentionalē, vel ēt legalem prouenientem ex conuentio-
ne partium vt est interesse, secus si esset pęna mere legalis, quia
tunc posset purgari vsque ad sñiam, & ita loquitur l. hoc edi-
cto. de public. alic. in vltima gl. pro ɔria, & l. si in maior. §. accu
sasse. de bo. lib. & in l. qui cum seruitutē. §. peruisse. eo tit. & de in
ius voc. l. quāuis. & no. in l. in criminali. C. de iur. om. iud. quia
mitius agitur cum lege q cum hoīe, vt no. in l. Celsus. in prin.
s. de arbi. ¶ Item procedit hæc exceptio quando mora est com
missa extra iudiciū, siue vero in iudicio, vt quia ɔmisisti sis-
te certa die, vel simplr in iudicio, & citatus non stetisti, nā de-
bes scire q statim cōmittitur stipło ad totale interesse, licet ista
fuit mora particularis, qa cōmissa in vno actu, vt l. iam tamē.
§. in hac j iud. solui. secus qn cōmittitur extra iudicium mora
particularis, quia non cōmittitur stipło ad totale interesse, sed
ad particulare, vt l. stipulationes non diuiduntur. § plane. s. eo.
Ideoq; in iudicus ita rigorose agitur in vno, mitius agitur q in
alio, vt poterit mora purgari ante lit. ɔtest. & in quacunq; par-
te iudicij saluū sit ius actoris, vt l. iij. §. ñ. iudi. sol. & ita not. per
Cy. fm Pet. in l. si per alium. §. metū. s ne quis eū qui in ius voc.
est vi eximat. Item habet locū dicta exceptio nisi mora sit com
missa post lit. contest. quia tunc posset purgari vsq; ad sñiam,
vt C. de transact. l. si maior. & l. siue apud acta. in fi. & ibi no. in
gl. quia contestatio præcludit vlam moræ præcedentis, non au
tem sequentis. Alia exceptio ɔ regulam colligitur ex glo. ij. l. qñ
ɔctoris interesset, quia tunc non posset mora purgari, vt l. si ita
quis. §. Scia. infra eo. quæ exceptio vr esse ɔ hāc l. nam interetat
actoris, & ad euitandum solu. huius interesse admittitur pur-
gatio moræ. Solu. intellige hoc qñ interesse actoris nō excedit
æstimationē facti, ita q facto impleto remanet actor sine dam
no. exceptio aūt quā gl. ponit debet intelligi qñ excedit, ita q
facto impleto actor adhuc remanet in dāno, vel rei ɔditæ, vel
lucri nō facti, & tunc nō admittitur purgatio, subaudi nisi illud
dānū reficiat, vt no. s. de arbi. l. si cū dies. §. fi. cū l. seq. Est & ter-
tia fallētia vel exceptio, qñ ius actoris esset effectū deterius, ita
q ex purgatione moræ nullam vtilitatē ɔsequeret actor. vt si
fuisti in mora sistēdi, & tūc vis sistere cū actio mea sit tpe pē-
pta: nā nihil mihi ɔdesset sistere, qa non possem tecū experi-
ri, & ita intellr l. & si post tres. s si qs cau. qđ intellige nisi offe-
rat se paratū sub illa actione iudiciū suscipere, perinde ac si nō
esset extincta, vt euitet pœnā vel interesse, qđ facere posset, vt l.
Iul. §. qrtū. ad exhib. & l. & elegāter. §. pe. s de dolo. & ideo deter
minat Bar. hic, q si ɔmisisti insulā facere i fundo meo, & post
morā tuā alienaui fundū, nō potes morā purgare, qa nihil mi
hi ɔdesset nūc fieri insulam in fundo nō meo. Est & quarta ex
ceptio seu fallentia, si lapsum esset modicum tps post morā, ēt
si lis nō esset ɔtest. vt in d. l. si ita quis. §. Scia. & in d. l. & si post
tres. & in l. si in lege §. colonus. s loca. qđ remittit arbitrio iudi-
cis quantū sit, vt in eis not. ex quo dixit Bar. istā l. debere intelli
gi qñ ɔtestatio fuit facta intra modicū tps: secus si post, qa tūc
non duraret facultas vsq; ad cōtest. lit. sed vsq; ad lapsum mo-
dici temporis. hoc non placet, quia raro hoc cōtingeret, q fie-
ret intra modicum tēpus contest. & sic raro, vel nunq impedi-
ret purgatio pp contest. sed semper pp lapsum modici tempo-
ris, vnde Bal. in d. l. & si post tres. dicit q ille §. Scia. loquitur in
actore, aliæ duæ loquuntur in reo. Ideo dic breuiter, & ista est
veritas, quia inspicitur lapsus modici temporis qñ stipło, vel
obligatio habebat certam diem expressam, ita loquitur l. & si
post tres. & § Scia. Idem si non habebat, & mora fuit cōmissa
in malefaciendo, vt d. l. si in lege. §. colonus. extra istos casus di-
co nō debere inspici, imo morā posse purgari, ēt post lapsum
modici temporis, dummodo non sit lis contest. & ita intelligo
hanc legem, & ista est veritas. dico ēt q in præcedentib. duob.
casibus, si cōtestatio esset facta ante lapsum modici temporis,
adhuc impediret propter ipsam contestationem. Quinta exce-
ptio seu fallentia est qñ esset facta executio, vel ab homine, vel
a lege, vt l. qui ob rem. de condi. inde. & de lega. ij. l. si is qui. fm
Dy. & Bar. & ex hoc sequitur q si fuit iuratum, non habet locū
purgatio, quando ipso iure facta esset executio virtute iuramē
ti, vt l. si quis maior. C. de transac. est & sexta & vltima fallen
tia, quando esset apposita dies, & pœna, vt dixi in principio le-
gis, qd intellige de die expressa & conuentionali. secus de tacita
& legali per hanc legem, vt dixi super tex. & per l. si cum dies. §.
fi. de arbi. & qđ dixi de expressa, & in hac lege etiam si in tacita il-
la inhæret per l. vt expressio hic operetur, qđ est not. vt l. Celsus.
in prin. s. de arbi. Item procedit hoc in extraiudicialibus, vel iu
dicialibus decisoriis per d. l. Celsus. secus in præparatoriis, in q-
bus admittitur purgatio, etiam vbi est dies & pœna, dummo-
do intra modicum tempus, & iste est casus in l. & si post tres. se
cundum intellectum Doct. qui tenent hanc opinionem vt q-
uis sit ibi dies & pœna, non admittatur purgatio moræ. sic cū
illi respondent ad l. quia in præparatoriis minus agitur, vt in
d. l. si seruus. §. si plurium. Item intellige de die apposita causa
differendæ solutionis, secus si causa multiplicandæ obligationis
quæ non impedit solutionem, vt in l. j. de pen. leg. Quidam au
tem habebant alias duas fallentias vel exceptiones. s. quādo sti-
pulatio esset concepta in personam vnius, & pœna in personā
alterius, pone exemplum in l. j. in fi. de stipu. seruo. dicunt enim
q in præiudicium illius tertij cui erat ius quæsitum nō admit-
5 titur purgatio, & hoc esset verum. Nam quotidie in instru-
mentis apponitur q promisit sub certa pœna, cuius medietas
applicetur actori alia communi vel fisco, pro quo notarius sti
pulatur tāquam persona publica, & sic statim illi acquirit sti-
lem, vnde non potest purgare in præiudicium communis Tu
dic contrarium, quia illa promissio habet in se conditionem
si fecero intra tempus debitum, vel intra illud tēpus intra qđ
licitum est moram purgare, & sic non acquiritur ius fisco pu-
re & simpliciter, sed sub ɔditione si nō purgetur mora. Idem
dico in sequenti quæstione, nam dicunt quidam q etiam vbi
potest peti pœna vnā cum principali propter clausulam rato
manente pacto, non admittitur purgatio. per id, quod no. in l.
id, qđ pœnæ. infra de sol. qđ Bar. reprobat per plures rationes,
quas tñ Bal. impugnat. Sed puto Bar. verum dicere ratione pre
dicta qa illa cā intellr mō ɔdicto, nisi mora purgetur intra tps
debitu, sed si pp aliā cām posset pęna peti vnā cū principali, vt
qa esset apposita loco particularis interesse, opinio illorū esset
vera, & ita intelligit Pet. l. traiectitiæ. §. de illo. s. tit. proxi. & dixi in
pri. l. cætera. vide hic p Bar. cui⁹ dicta sunt p ɔdicta enucleata.

LEX LXXXIIII.

1 *Stipulatio dandi regulariter diuidua est respectu obligationis, & solutionis.*
2 *Si testator mādat fieri capellam, potest vnus ex hæredibus insolidum compelli*

pelli ad faciendum, sed postea recuperabit partem impensarum ab alijs cohæredibus.
3 *Quid si testator reliquit mille pro capella fienda.*
4 *Facta qualiter cognoscantur quòd sint diuidua, vel indiuidua.*
5 *Stipulatio per te non fieri quominus ire agere liceat: quando dicatur stipulatio seruitutis, & quando simplicis facti personalis.*
Stipulatio generis vel alternatiua, quare dicatur indiuidua respectu solutionis
6 *Quando quilibet ex hæredibus condemnatus pro parte non liberetur soluendo partem, sed totum.*
7 *An liceat hæredi quòd non licet defuncto.*
8 *Mota lite, emptori debet denunciari & eius hæredib. vt possit agi de euictione, & quid denunciet, & sumptibus cuius teneatur venditor defendere.*
9 *Non sufficit denunciare vni ex hæredibus debitoris, vel aliquibus, sed debet denunciare omnibus, & an omnes debent assistere & defendere: an verò mittere vnum procuratorem nomine omnium.*
10 *Defensio est indiuidua, & vno defendente pro parte sua committitur stipulatio duplæ contra omnes pro hæreditarijs portionibus.*

1 IN executione. ¶ † Stipulatio dandi regul'r diuidua ē respectu obligationis, & solutionis h. d. primo. Stipulatio verò facti affirmatiui vel negatiui & ēt seruitutis regulariter est indiuidua prędictis tribus modis. Stipulatio vero generis & alternatiua diuidua est respectu obligationis & petitionis, sed indiuidua respectu solutionis. Stipulatio verò de euictione econuerso est indiuidua respectu petitionis. i. denunciationis, qa quilibet ex hæredib. promissoris denūciare debet in solidū, sed est diuidua respectu obligationis & solonis, quia de re euicta ꝯ quēlibet ex heredib. cōmittitur pro parte, & quilibet pro parte soluendo liberat. h. d. vsq; ad §. pe. qui incipit. Itē
2 si ita. §. ij. no. tria. ¶ † Primo, dū dicit {singuli hęredes in solidū}
a ꝙ si testator mandat fieri capellam,[a] pot vnus ex hæredib. insolidum cōpelli ad faciendū, recuperat tñ a cohæredibus partem impensarum, vt in l. fideicōmissa. §. pe. de leg. iij. & plus vr̄ velle ille tex. quē not. ꝙ non poterit vnus solus cōpelli, nisi ēt alij fuerint requisiti. & sint in mora, quem text. alibi nescio, & multum facit ad pdicta l. stipfones non diuiduntur. ī. e. ꝙ licèt stipulatio facti sit indiuidua, & quilibet ex hęredib. insolidum poterit compelli, attamen non nisi alijs existentibus in mora.
3 Sed quid si testator reliquit mille pro capella fienda, vr̄ ꝙ quilibet teneatur pro parte, arg. ea. l. §. insolidum, ī fi. & qd no. s. e. ti. l. ij. §. ex his. in gl. quæ incipit ꝯ. Ang. verò tenet hic ꝯrium ꝙ, imò quilibet insolidum, ne opus differatur, de hoc vide text. in §. pen. si nō cauilletur. in prin. dum loquitur qñ aliquid fuit relictum pro opere fiēdo, non aūt mandauit opus fieri, & tñ dicit quemlibet teneri insolidū. Sed Dy. ibi sentit ꝯrium, licèt Ange. non allegat, quia intelligit ꝙ mandauit opus fieri, non quod reliquerit pecuniam. pro opinio. Ange. facit, quia dans ordinatur ad factum sicut econuerso, vt not. in l. nāli. §. ꝙ si tantam. de pręscrip. verbis in prin. gl. mag. & in l. cum proponas. C. de dolo. per Docto. & tetigi in l. v. §. si furtum. supra eodem. dic tñ ꝙ in practica non seruatur, sed quilibet ꝯdemnaretur ꝑ
4 parte sua, licet ille §. multum faciat. ¶ † Secundo not. ibi. {qa operis effectus & c.} per quem Bar. in l. stipulationes non diuiduntur. in iij. q. dat cognosci, quæ sint facta indiuidua, quia qñ effectus facti est indiuiduus, ibi factum dr̄ indiuiduum, vt fabricare domum: nam effectus fabricandi est ipsa domus, quę dicitur indiuidua respectu effectus: quia si pars domus est sine alia parte, non affert tantam vtilitatem respectu ipsius partis, quātam respectu totius, secus si afferret vt in stipulatione rem ratam habe. & de non agendo, vt in §. Cato. ¶ † Item tertio not.
5 ibi. {promissoris} qa vt hic t. x. ꝯ Bar. in l. stipulatio ista. §. si qs ita. supra eo. vbi dicit, ꝙ illa stipulatio per te non fieri quominus ire agere liceat, non dicitur stipulatio seruitutis, sed simplicis facti personalis, qd est magni effectus, quia sic non transiret ad hæredem stipulatoris, secus si esset stipulatio seruitutis, iste autem tex. videtur probare contrarium iuncto tex. pręcedenti, quia dicit ꝙ ille qui sic promittit dr̄ promissor vi. e. I u distingue, vt dixi in l. ij. supra eo. an stipulator haberet prædium vicinum, vel no. in §. pro parte. ¶ No. rationem melius q alibi, quare stipulatio generis & alternatiua dicuntur indiuidua respectu solutionis. s. ne contingat fieri solutio in diuersis rebus.
6 ¶ † Item not. mirabile, ꝙ quilibet ex hæredibus tenetur ꝑ parte ꝯ eum agere, & pro parte ꝯdemnatur, & tñ non liberat soluendo partē, sed totum. hoc est verū qñ ad debitorē pertinebat electio, secus si ad creditorem, qa non posset illud cōtingere, nam vno soluente partē in vna re, posset alium compellere ad soluendum aliam partem in eadē re, qd non est qn pertineat
7 ad debitorem. ¶ † No. ēt ꝙ non licet hæredi, qđ nō licebat defuncto, sed aliqñādo ꝯriū est, vt plus ꝑmittat hæredi q̄ defuncto, vt l. si per imprudentiā. §. non mirum. s̄. de euictio. & facit iste tex ꝙ sicut defunctus inuito creditore non poterat soluere partem debiti liquidi, vt l. si tutor. §. Lucius. de euictio. ita nec vnus ex hæredibus eius, licèt obligatio sit diuidua, & transiuerit ad quēlibet pro parte, tñ in ꝯrium est veritas, qa alia rō est in personis hæredum q̄ fuerit in pſona defuncti, vt dixi in l. ii.
8 §. ex his. supra eo. & per Cy. in l. iij. C. de neg. gest. ¶ † In gl. {insolidum.} No. ꝙ mota lite emptori debet denunciari venditori, & eius hæredibus, vt possit agi de euictione, sed quid denūciatur, rñd. non solum litem motam, sed ēt debet requiri vt veniat ad defendendū, vt l. si plus. §. fin. s. de euic. & l. qui absentē. de procur. & ideo ēt scienti litem esse motā, debet denūciatio fieri, vt not. Bar. in l. denunciasse in prin. de adul. qđ nō esset si solum denunciaret litem esse motam, quia scienti non esset amplius notificandum, vt in l. i. §. i. de actio. emp. licèt glo. ibi, hoc
b sentiat, sed non bene. ¶ Item cum defensio[b] possit fieri dupliciter. s. assistendo emptori, & testes & instrumenta producendo, iuxta ea quæ habentur in l. si suspecta de inoffi. testa. & totā litem in se suscipiendo, & emptorem releuando ab hoc onere ad quam defensionem tenet, dicit Bal. no. in l. qui absentem, de procura. ꝙ ad primam, non ad secundam per l. si parentes. de euic nisi expressè ꝯtrarium promiserit, & ita vt plurimum dicunt infra. l. ꝙ promisit defendere suis sumptibus & expensis & litem motam in se suscipere, quod non sine ministerio fuit inuētum, & hoc est vtile propter expensas, ad intellectum
9 eius quod no. ī. e. l. venditores. ¶ † Item no. ꝙ non sufficit denūciare vni vel aliquibus ex hæredibus debitoris, sed debet denūciare omnib. alias non haberet regressum ꝯtra illum cui non denunciasset. Item no. ꝙ omnes debent assistere & defendere, dic tñ ꝙ si aduersarius vult qui litem mouerit, ne distinguatur in plures tenentur dare vnum procuratorē qui defendat noīe
10 om. vt infra. iu. solui. l. iam tñ. §. penul circa finem. ¶ † Vltimò no. ꝙ defensio est indiuidua, & vno defendente pro parte sua cōmittitur stipſo duplæ ꝯ oēs ꝑ hæreditarijs portionibus, facit l. eadem. §. fin. s̄. eodem. illum tñ arti. declara per Barto. in §. Cato. in ij. vel iij. quæstione, quia est difficilis.

ADDITIONES.

a ¶ Si testator mandat fieri capellam. Et quid si talis capella non potest ædificari sine licentia Papæ, an tale legatum possit commutari a solo episcopo, vide per Do. de sancto Ge. in c. gratia in pe. col. de rescri. lib. vj.
b ¶ Cum defensio. Adde Ang. de Are. Instit. de excep.

---

2 *Si debitor soluit partem rei promissæ, an etiam committatur stipulatio pœnalis in totum, an pro parte non soluta.*
3 *Quo in to id quod est solutum non prodest ad illum finem ad quem solutum est, scilicet vt euitetur pęna si post petitur, debet vel restitui, vel in pœna computari, ne creditor habeat vtrumque.*
Quid si esset apposita clausula, rato manente pacto.

1 §. Item si ita stipulatio. ¶ † Stipulatio dandi etiam certam speciem, licèt sit diuidua quo ad se, vt in principio l. est tamen indiuidua quo ad commissionem pœnæ, quia nisi totum detur, stipſo insolidum cōmittitur. h. d. & est verū, tam in ipso promissore, q̄ in eius hędib. vt non sufficiat uni eorum dare partem suam, licet non teneatur vltra partem, nisi ēt alij dent quo ad hoc, vt pęna non committatur. & si vnus nūmus deficeret, cōmittitur pęna insolidū. Et rō est: quia stipſo, quo ad cōmissionē pęnæ continet ꝯdōnē. l. si non det, & oīs ꝯdō regulr est indiuidua, vt l. cui fundus, de condi. & demon. ¶ In tex. ibi. {si fundus.} istud verbū no. nā si promisisset pecuniā, tunc si vnus ex hæredib. solueret partem suam, & non partem aliorū, sibi imputatur, cū poterit ēt pro alijs soluere, iō cōmittatur pęna insolidum ēt ꝯ eum, sed si promisit fundū, vel aliā spēm, non vr̄ posse imputari vni ex hæredibus quare non soluit ēt pro alijs, cū non habeat dñium in partib. aliorū, & tamē iste tex. vult ꝯrium intelligendo ipsum, vt s̄. dixi tā in ipso promissore, q̄ in eius hędib. & ad rōnem factam in ꝯrium rñde, vt dixi in l. quinta. §. si sortem. s̄. e. Item aduerte, quia iste text. potest intelligi, siue stipſo pęnalis incepit a pcedenti dispōne, quia promisisti fundum, & si non dares promisisti centū, siue ēt a pcedenti ꝯdōne, qa fundū promisisti, sed si eum non dares promisisti centū quantū ad effectū, de quo hic, & facit ad no. in l. cōi di. s̄. cōi di. & per gl. in auth. qui rem, de sac. san. eccle. Quòd si emphyteuta deficeret in soluendo in vno numero de pensione incidat in cōmissum acsi nihil soluisset. Si tñ dñs vult uti cōmisso, restituere dēt, qđ percepit ꝑ id qđ no. hic
a gl. † Pro declaratione gl. magnæ. opp. ꝙ si debitor soluit partē rei promissæ duntaxat non cōmittatur stipſo pęnalis saltem pro illa parte, qa creditor spontè recipiendo videtur a pęna recedere, vt l. ij in prin. si qs cau. & l fi. de eo quod cer. lo. gl. fatetur sm lo qñ creditor spontè recepisset, & non deceptus, secus si fuit deceptus, qa soluens dedit sibi ad intelligendum ꝙ incontinenti solueretur sibi altera pars, ar. in l. iii. supra de pign. act. Ista gl cōiter reprobatur, quia est contra istum tex. qui simpliciter loquitur. Nec ob. ll. contra. quia loquuntur quando post commissionem pœnæ creditor spontè reciperet partem rei, secus quando ante commissionem pęnæ, qa non videtur renunciare iuri de futuro, sed iuri præterito sic. cum enim poterit petere pęnam omissa re, si recepit rem, vel partem eius, videtur
3 pęnam remittere. ¶ † Not. tñ gl. in ver. {tñ in ea &c.} qñ id, qđ est solutum, nō prodest ad illum finem ad quem solutū est. s. vt euitet pęna, si post petitur, debet vel restitui, vel in pęna cōputari,

putari, ne creditor habeat vtrũq;, facit l. vel possessorẽ. §. j. de transa. Hoc verũ nisi esset apposita clausula, rato manente pacto, vt j. e. l. cũ stipulatus sum mihi a Proculo. hic nõ sunt alia.

2 *Si promisisti mihi aliquid si te vicero ad brachia, vel in ludo scacborum, et per te stet quominus ludamus, an habeatur perinde, acsi te vicerim.*

1 §. Quicunq;. ¶ † Hic no. optimã regulã, ꝙ qñ stat per eum qui futurus est obligari per euentum ꝯdõnis, quominus cõditio eueniat, pinde teneẽ acsi cõditio euenisset, qđ puto verum, siue pendebat cõditio ex potestate eius, siue creditoris, siue tertij, vel quocũq; alio mõ, qa nõ debet esse in sua ptãte se eximere ab obligatione, facit l. Labeo scribit si mihi &c. s. de ꝯhen. emp. & siue veniebat implenda in personam eius, siue non, vt in l. iure ciuili. de ꝯdi. & dem.

2 † Gl. dicit hoc fallere in ludentib. si aliquid mihi ꝓmisisti si te vicero ad brachia, vel in ludo schacorũ, nam licitũ est tibi facere quicquid possis, vt te non vincam, & faciendo non teneris ad promissum, hoc intellige dummodo ludas mecum, sed si nolles ludere, & pp hoc te vincere nõ possem, habereris pro victo, quia per te stat, & non per virtutem tuam quominus te vincam, & gl. debet intelligi qñ per virtutem tuam stat. & hoc voluit gl. in l. si rem. §. fi. supra de præscrip. vbis.

LEX LXXXVI.

Nemo rem suam. ¶ No. ꝙ sicut nõ valet stipulatio rei meæ, vt s. e. l. nemo rem suã. ita nec rei q̃ nõ est mea, sed ꝯferaẽ in tps quo erit mea arg. l. in tps. de hær. inst. quia paria sunt aliqd fieri in tpe prohibito, vel in illud cõferri. Sed opp. s. de l. si rem meam. Solu. ibi, sub illa cõditione fuit cõcepta stiplo, & gl. hic prima exemplificat in legatario cui relicta est res in diem, vel sub cõditione, nã interim non est dñs si stipuleẽ, si dies vel conditio euenerit, quo casu erit dñs. Sed tũc ꝯ, quia imò stiplo est valida, vt in toto tit. vt leg. no caue. dicunt illi, q ita exẽplificant ꝙ dum hic dicitur, ꝙ non stipulatur vtiliter, non debet intelligi, ꝙ stiplo nõ valet, imo valet, non tñ continet vtilitatem, quia non plus cõsequitur ex ea q̃ per actionẽ ex testamẽto. Sed hoc non placet, quia imo põt cõtinere vtilitatẽ propter fideiuss. qui datus, imo est ꝯ intentionẽ literæ quæ non vult ꝙ valeat ipso iure a principio, nec conualescit, ideo dictum exemplum non est bonũ, ideo non habeat locũ ista l. qñ stipula. interponitur pro executione alterius obliga. ex qua sperat effici stipulatoris, debet exẽplificari qñ simpliciter stipulor rem q̃ non est mea, cùm erat mea, & ita exemplificat gl. ij. super ver. vt stipu. ¶ Sed tunc opp. vt de l. si is qui Stichum. s. iti., vbi licèt efficiatur mea, stipulatio non est inutilis, si tñ ex causa nõ lucratiua effecta est mea. propter hoc quidã limitant legem vt procedat qñ efficeretur mea ex causa lucratiua, tñ hoc non placet, quia sic esset in pẽdenti, an valeret vel non, & tex. vult ꝙ ab ipso principio sit inutilis & inualida, dic ergo ꝙ interdum stiputor rẽ quæ erat mea tpe stiplonis, & tũc non valet stiplo, siue erat mea ex causa lucratiua, siue nõ lucratiua, vt d. l. nemo rẽ suã. supra e. Interdum stipulor rẽ quæ non erat mea, & tunc aut purè, & valet, sed tñ postea efficiet mea ex alia causa, & quęritur an euanescat stipulatio, tunc distinguiẽ an efficiatur mea ex causa lucratiua, & vitiatur, vt s. e. l. inter stipulantem. §. si rem. aut ex causa nõ lucratiua, & tunc secus, vt in d. l. si is qui Stichum. secundum intellectum gl. si vero stipulor sub ꝯditione, si erit mea, vel cùm erit, indistinctè non valet sicut in primo casu, & iste est casus huius l. siue ex causa lucratiua, siue non lucratiua efficiatur mea, qa ab ipso principio est nulla, hic non sunt alia.

LEX LXXXVII.

2 *Si duo tenentur ad idem æquè principaliter, an mora vnius noceat alteri.*

3 *Re perempta post moram, qualiter fideiussor interdum teneatur directa, interdũ vtili, interdum de dolo, & interdum nullo modo, sed solus reus.*

1 Mora rei. ¶ † Mora principalis debitoris ppetuat obligationẽ suã, & ẽt obligationẽ fideiussoris, nisi fideiussor p prius offerẽdo constituerit creditorẽ in mora. Sed mora vel factũ fideiussoris nõ ppetuat obligationẽ principalis debitoris, sed suã duntaxat. h. d. ¶ Not. primo loquiẽ qñ solus principalis fuit in mora vsq; ibi, {sed si fideiussor.} postea qñ fideiussor. & prima pars ꝯtinet regulã & exceptionem a regula, & ista exceptio non est alibi ſm Dy. & alios. ¶ In tex. ibi, {fideiussori quoq; nocet.} Idẽ in quolibet alio qui teneẽ accessoriè ad instar fideiussoris, vt patet in actione de peculio, vt supra eod. l. cum filius.

2 ¶ † Sed qd si duo teneñẽ ad idẽ æquè principaliter, an mora vnius nocet alteri? vide plenè Bar. in l. ex duobus. in xj. q. infra de duo. reis. vbi distinguit an non sint duo rei debendi, & non nocet, an sint, & tunc quãtũ ad interpretationẽ pscriptiõis nocet, qa interruptio facta ꝯ vnũ extẽdiẽ ad alterũ, vt in l. fi. de duo. reis. aut q̃tum ad hoc, vt obligatio nõ extinguaẽ per interitum, vel vt faciẽ venire vsuras vel interesse, & tunc distinguatur an sint socij, & tunc non nocet, vt j. de duob. reis. l. penul. an non sint socij, & tunc secus, vt in l. in mora. in fi. & ibi not. p glo. supra de vsur. ¶ In tex. ibi. {nocet.} gl. intelligit quantũ ad hoc, vt ꝓducatur obligatio, idest perpetueẽ, non solum quo ad ipsum principalem morosum, sed ẽt quo ad fideiussores, non autem vt fideiussoris obligatio augeaẽ. primũ dictum intellige ꝙ producitur & perpetuatur. s. ne extinguaẽ per interitum rei debitę, ita loquitur hic, non aũt respectu tpis, qa si erat tpalis durat similiter & tpalis non efficitur perpetua. gl. est. j. eo. si seruum. §. sequitur, q incipit quantum ad hoc, & est glo. ij. nec ẽt nocet q̃tum ad hoc vt interruptio præscriptionis facta ꝯ principalem extendaẽ ad fideiussorem, tex. est cum glo. quæ non est alibi in l. cum quis. §. si quis ꝓ reo. j. de sol. licèt facta ꝯ vnum correum extendatur ad alterũ, vt s. dixi per l. fi. C. de duo. re. dum autem glo. dicit ꝙ non nocet vt augeaẽ obligatio fideiussoris, intelli. gl. s. vt teneaẽ vltra sortẽ ad interesse pp morã rei, quod veniat pp naturam actionis, vt in arbitrarijs. ita loquitur l. centum Capuæ. allegata in glo. & teneatur ad vsuras prouenientes ex obsequio ꝯtractus vt bonæ fidei, vt in l. si postea. j. rẽ pu. saluam fore. & l. q̃ritur. s. loca. & ibi no. in gl. ¶ In tex. ibi, sed si fideiussor. circa istũ ver. sunt duo intellectus in gl. ij. Primus, ꝙ intelligaẽ siue fideiussor obtulit, & creditorẽ in mora ꝯstituit añq̃ reus eẽt in mora, siue post. Secundus, ꝙ intelligaẽ qñ post, non qñ añ, qa tunc p morã rei postea subsecutã tolleret mora actoris præcedens, & ꝓduceret obligatio quo ad vtrũq;, qa vltima mora nocet, vt j. e. l. si seruum. §. sequiẽ. sed neutra istarum est vera, imo dẽt intelligi solũ qñ obtulit añ, nõ qñ post, qa intentio huius ver. est ponere casum in quo mora sibi soli reo nocet, & non fideiussori, qa nõ ppetuat obligatio quo ad eum, sed solũ quo ad reum, & hoc ꝯtingit in dicto casu, & tunc iste ver. non est alibi ſm Dyn. si aũt fideiussor offert post morã rei, purgaret morã, & obligatio nõ ppetuaẽ nec quo ad reũ, nec quo ad fideiussorẽ, qa in obligatione dãdi quilibet admittiẽ ad dandũ ꝓ alio, & iste est intellectus doc. ¶ In tex. ibi. {hominẽ occiderit.} quæ occisio loco moræ hẽ, licèt propriè nõ sit mora, sed culpa vel dolus, vt j. eo. l. si seruũ. Itẽ si nõ occidisset, sed fuisset in mora, & post eius moram seruus moreretur, qa perpetuaret obligatio quo ad ipsum fideiussorẽ duntaxat, nõ quo ad reũ, & hẽt locũ qđ sequiẽ. ¶ In tex. ibi. {reus liberabit.} p rõnem q̃ ponitur s. eo. l. si ex legati cã. qa per interitũ rei debitæ non interueniente mora, vel culpa debitoris liberaẽ debitor, dic tñ ꝙ hẽt actionẽ l. Aquil. ꝯ fideiussorẽ interficientẽ, si ipse reus erat dñs, vt l. item Mela. §. j. ad l. Aquil. quã teneẽ cedere creditori q erat debitor ex causa onerosa. vt l. qđ sæpe. §. si res. de ꝯh. empt. secus si ex causa lucratiua, qñ est interfectus, & sic est liberatus: si autẽ est vulneratus, tunc non est liberatus, sed tenetur ipsum tradere & pro deteriorationc cedere actionem l. Aquil. vt in l. huic scripturæ. ad l. Aquil. & de isto passu vide Cy. in l. nõ moriturũ. C. de ꝯh. & cõ. stip. & Bal. s. e. l. Stichus. ¶ In tex. ibi. {conueniri põt.} sed ꝯ, qa liberato reo liberatur in ꝯñiatu fideiussor. gl. fateẽ de rigore, & sic nõ ꝯueniẽ directa actione, sed vtili, ex æquitate, & hoc ꝯtingit culpa vel dolo suo, & hic est text. in l. mora. in fi. supra de vsu. sed ꝯ, qa nec directa nec vtili ex stipulatu, sed de dolo quę ꝯcurrit cũ alia, vt s. de dolo. l. si fideiussor. glo. fi. soluit tribus modis, & nulla est vera. dic ergo ꝙ hic loqẽ. qñ obligatio erat pura, quæ sit in rerũ nã ꝓducta, vnde potuit cõueniri pp morã fideiussoris saltem quo ad vtilẽ actionem, q̃ subrogatur loco directæ quæ periuit, ꝯrium loquiẽ qñ erat ꝯdõnalis, & sic non erat in esse producta, nec postea producitur, licèt ꝯditio existat, qa nõ reperit res quæ poterit in eam deduci, & sic nec ꝯ reum, nec ꝯ fideiussorem cõmitti, sed quia hoc ꝯtingit facto fideiussoris deficientis alia actiõe, recurritur ad actionẽ de dolo, vt ibi no. Sed ꝯ, qa qñ mora committitur pp maleficiũ, põt cõmitti ẽt ꝯdõne pendente, licèt per interpellationẽ secus, vt s. eo. l. cũ filius. in fi. & hoc voluit gl. in l. cũ qui. §. pe. s. e. & sic existente postea ꝯdõne committiẽ stipulatio perinde ac si res eẽt in rerũ natura. Solu. illud procederet q̃do stipulatio ꝯdõnalis fuisset interposita animo nouãdi purã precedentem, quo casu reddit illã cõditionalem sub ꝯria cõditione, & per interfectionẽ factam condõne pendẽre, & tunc scda non poterit cõmitti, & si non põt nouare præcedentẽ reuertitur præcedens ad suã puritatẽ pristinã, & sic per interitũ purificaẽ obligatio, ita loquitur ibi, secus qñ eẽt interposita principaliter pp se, qa tunc p interitum nõ purificaretur obligatio, nec posset postea committi adueniente ꝯditione, ita subtiliter

3 not. hic Bart. in fin. quẽ allegaui. in d. §. fi. ¶ † Recollige ergo, ꝙ re perempta post moram interdũ fideiussor tenet directa, vt si post morã rei, nõ præcedente mora creditoris quo ad fideiussorẽ, vt hic in princ. l. Interdũ teneẽ vtili, vt qñ post moram suam nõ interueniẽte mora debitoris, vt in hoc ver. fi. Interdũ tenet de dolo, vt in casu quẽ s. posui, q hẽ in l. si fideiussor. de dolo. Interdũ nullo mõ tenetur fideiussor, vt in casu vers. pen. {sed si fideiussor &c.} Sed solus reus, ſm intellectum quem ibi dedi, sed qũo rñdetur ad motiuum illorum qui dñt illum ver. debere intelligi qñ fideiussor obtulit post moram rei, qa si añ morã rei, postea subsecuta noceret fideiussori, vt in prin. l. quia vltima mora nocet dic verũ eẽ respectu eiusdem personæ, nõ respectu diuersarum. nam hic creditor fuit primò constitutus, in mora per fideiussorẽ, & si postea creditor ꝯstitueret

in mo-

in mora eundem fideiuſſorem,tolleretur prima mora credito
ris,& fideiuſſor ꝯſtitueretur in mora.ita loquitur §. ſequitur l.
ſi ſeruum.j.eo.& l.illud.de peti.& commo.rei ven. ſed ipſe nõ
cõſtituit fideiuſſorẽ in mora,ſed eum,& ſic non habet locum
illa regula,& iſta mora rei hoc caſu non nocet fideiuſſori pro
pter præcedentem moram in qua fideiuſſor conſtituit credito
rem,vt hic,quod eſt ſingulare,& alibi non reperitur.

LEX LXXXVIII.

Si a colono. ¶ Verba præſentis temporis ad futura non trahuntur.h.d.dic vt ſupra eo. l. ſi ſtipulatus.§.cum ſtipulamur.hic non ſunt alia.

LEX LXXXIX.

1 *Lite pendente ſuper ſorte non impeditur curſus vſurarum.*
2 *Vſura dicitur pœna,& quando.*
3 *Pœna adiecta obligationi quantitatis, quando præſumatur adiecta in fraudem vſurarum.*
4 *Vſura de iure canonico non eſt permiſſa.& quid in pœna.*
5 *Pœna adiecta obligationi facti,an dicatur vſura.*

1 **Cum ſtipulati.** ¶ † Lite pendente ſuper
ſorte nõ impeditur cur-
ſus vſurarũ.h.d.& examina, vt plenè no.in l.j.C.de
iudi.Dubium erat hic,quia per lit. ꝯteſta. ſeu iudi-
ciũ inducitur quædam nouatio,& ſic videbatꝰ impediri curſus
vſurarũ, ſed dic ꝙ nõ inducitur nouatio per quam obligatio
priſtina & actio tollatur,ſed per quam alia obligatio illi accu-
mulatur. Nam per lit.ꝯteſt.ob.quis inſtantiæ & iudicio,vt in l.
iij.§.item ſcribit. de pecu. & habet locũ iſta l. tam durante in-
ſtantia principalis cauſæ ꝗ appellationis,vt in l. negociorum.
j.de appel.& ſupra de re iudi.l.fi. Finito verò iudicio per ſentẽ-
tiam,quæ tranſiuit in rem iudicatã intra tpſ qđ datur iudica-
tis ad ſoluendũ,vr̃ ceſſare curſus vſurarũ ꝯuẽtionaliũ, qa poſt
lapſum quatuor menſium veniũt grauiſſimæ vſuræ,vt in l.fi.
C.de vſu.rei iudi.& hr̃ in l.fideicõmiſſi.ſupra de vſu.& no. hic
arg.ꝙ licèt debitor nolit ſoluere vſuras cõtinuò,non prohibetꝰ
creditor petere ſortẽ,de hoc eſt caſus in l.fi.in fi.C. de iure dot.
2 ¶ In tex.ibi.{pœnam in ſingulos menſes.} ¶ † Not.ꝙ vſura di
citur pœna,vt l.lecta.§.ſed ſortis.ſupra ſi cer. pet. qđ eſt verum
qñ ſoluitur rõne moræ.ſecus ſi nõ propter morã, ſed pp ſtipu
lationẽ,vt ꝯtingit in fœneratoribus,qui non curant,imo par-
uipendũt ꝙ ſors non ſoluatur dũmodo ſoluant vſuræ, nõ er-
go oĩs vſura eſt pœna, ſed nec omnis pœna eſt vſura, quia ſi
adiiciatur obligationi facti,vel ſpeciei, non eſt vſura ſed pęna,
qñ autem obligationi quantitatis interdum dr̃ pœna, inter-
dum non.nam ſi per dinumerationem tpis,dr̃ vſura, vt eſt ca-
ſus hic dum dicit.{In ſingulos menſes.} Idem ſi non per dinu
merationem tpis, & obligatio erat ex cauſa mutui in quo ſor-
maliter ꝓhitur,etiam ſi ſtipulator non erat conſuetus fœnera-
ri in hoc præcedendi caſu, ita not. ponit Ang.ſ.eo. l.ſtipulatio
3 iſta.§.alteri. † ſi vero ex alia cauſa, & non ſit appoſita per dinu
merationẽ tpis,tunc diſtinguitur an erat ꝯſuetus fœnerari, &
tunc pęna adiecta obligationi quantitatis pręſumitur adiecta
in fraudẽ vſurarũ,aſs ſecus ſm Bar.hic.& no.in l.cum allegas.
C.de vſur.& hoc eſt vtile,quia vſura de iure canonico non eſt
a permiſſa,[a] quia vſura non poteſt peti [b] nec in ſoro ciuili, nec
b canonico,ſed pœna ſic in vtroq; foro.vt no.in c.ſuam.de pœ
4 nis. † Si aũt pœna ſit adiecta obligationi facti,diſtinguitur,aut
illud factum nõ ordinabatur ad dationẽ ꝗntatis, & dr̃ pœna,
& nõ vſura: aut ordinabatur ad illã, & tũc aut fuit hoc actũ a
principio obligationis, & cenſetꝰ adiecta in fraudẽ vſurarum,
aut ex poſtfacto & interuallo,& tunc ſecus.ita no.per Bar.in l.
cum ſeruus.de ꝯdi.& de.& in l.ſed & ſi quis.§.fi.ſ. ſi qs cautio.

ADDITIONES.

a ¶ Vſura de iure canonico non eſt permiſſa. Adde tex.in c.quia in oĩbus. de vſu
ris.& in c.ſuper eo.& in c.conſuluit.& in c.quoniam multi.46. & 47.diſtin.
b ¶ Vſura nõ põt peti. Adde Gui.de mõtelau.in cle.j.de vſu.Do.in c.poſt miſe-
rabilẽ.e.tit.Barb.conſi.106.inci.clementiſſimum Deum.in ij.col.in iiij. vol.

LEX XC.

2 *Si res debita pereat ante moram debitoris,an liberetur debitor indiſtinctè.*
3 *Qui aliquem reprehendit de negligentia eo quòd non adhibuit medicum, vel quòd adhibuit malum,cum poſſet adhibere bonum, qualiter debeat capitulare.*
4 *Si quis promiſit nõ ædificare in aliquo loco ſub pœna,et poſtea alienauit, & emptor eo ignorãte ædificauit,an faciat quòd vẽditor incidat in pœnam.*
5 *Si debitor curauit ſeruum debitum,an recuperet expenſas a creditore.*

1 **Si ſeruum.** ¶ † Si res debita deſijt poſſe præ
ſtari facto debitoris,ẽt ſe debito
rem ignorãtis,vel facto eius q cãm habuit a debito
re,non liberat.Idẽ ſi negligentia debitoris cõmiſſa
in non curando,vel cuſtodiendo,ſecus ſi facto tertij nõ habẽ-
tis cãm a debitore,licet debitor ab illo cãm habuerit ſi nulla
culpa vel mora debitoris interueniat. h. d. in effectu vſque ad
§.ſequit.iſtud tñ qđ dixi debet ſanè intelligi qñ ſciebat ſe debi
torem, & in hoc iſte caſus differt a primo, qa maior eſt culpa
in faciendo ꝗ in non faciẽdo.vnde in primo nõ curatꝰ ſi ſciue
rit ſe debitorẽ, vel non,vt in §.de illo.in ſcđo ſic, qa ſi ignora-
bat ſe debitorem negligentia cõmiſſa in re ſua,ad quã nõ cre-
debat ſe teneri, non eſſet culpanda nec punienda, ſicut ſi eſſet
cõmiſſa in re aliena, vt eſt caſus in l.Stichi promiſſor.§.ſic.
ſ.de pet.hær. per quẽ declarat iſte ver.{ſin autem negligat.} &
differt, qa primo loquitur qñ deſijt poſſe præſtari, quia deſijt
eẽ in rerũ nã vſque ibi,{ſed & ſi ſit.} Secundo qñ deſijt poſ-
ſe præſtari,quia deſijt eẽ in cõmercio noſtro,quia de ſeruo fa-
ctus eſt liber, & eſt in rerũ natura, & prima pars ſubdiuidit in
duas. Prima, qñ deſijt eſſe in rerum nã facto debitoris vſque
ibi,{ſi autem.} Secunda, qñ eius negligẽtia. Itẽ ſecunda ſub-
diuidit,quia prima qñ deſijt eſſe in cõmercio fcõ debitoris vſ-
que ibi,{idẽ.} Secundo, qñ facto illius qui habuit cãm a de-
bitore,cuius factum reputat eſſe ipſius debitoris vſq; ibi.{ſin
aũt alienus.} Tertio,qñ fcõ alterius qui non habuit cãm a de-
bitore, nec debitor ab illo vſque ibi,{Item ſi homo.} Quar-
to, qñ debitor habuit cãm ab illo vſque ibi.{de illo.} Quin-
to & vltimo decidit vnũ dubiũ circa primũ caſum primæ par
2 tis principalis, & eſt no. † In iſta l. declaranꝰ aliqua dubia de l.
ſi ex legati cã.ſ.eo.in eo qđ illa l. vult ꝙ ſi res debita pereat ante
moram debitoris,liberatur debitor,nam quæritur an iſtud ſit
verũ indiſtinctè? rũdetꝰ ꝙ non, ſed eſt diſtinguendũ, vt hic vſ-
que ad §.ſequit. Item inquantũ illa l. vult ꝙ ſi pereat poſt mo-
ram, debitor nõ liberetꝰ, qa mora ꝑpetuat actionẽ, declaranꝰ
tria dubia, & primo, an illa mora poſtꝗ eſt commiſſa poterat
purgari, vt ſic deficiat illa perpetuatio quæ reſultabat ex mo-
ra & hoc vſq; ad §. nunc videamus. Secundo, qui ſint illi qui
poterint pp moram ſuã obligationẽ perpetuare, vt non extin-
guatur per interitũ rei, & quibus noceat hæc ꝑpetuatio vſque
ad §.effectus. Tertio quis ſit effectus huius perpetuationis ſi res
debita poſt moram pereat. ¶ In tex. ibi{& nulla mora interue-
niente,} & ſic patet ꝙ interemptio facta per debitorem non
eſt propria,ſed hẽt vim moræ, qa mora ꝯſiſtit in non facien-
do, & illa dicit potius culpa in faciendo. ¶ In textu ibi,{ſi qui-
dem occidat,} ſubaudi, ſine iuſta cã, quo caſu culpa illa eſſet
reprehendenda, & punienda: aut ſi ad illũ ſeruũ non teneretꝰ,
quia non debet in eũ ſeruire, vt l.ij. de his qui ſunt ſui vel alie.
iur. & ſi eẽt alia res inanimata vel animata, vt animal irratio-
nale,eẽt reprehendenda, licèt non puniẽda, ſi non tenebatur
eã dare alteri,vt in l.ẽt.§.licet.ſolu. matrim. ſed cum teneretur
eam dare alteri,licèt anteꝗ det ſit ſua,eſt reprehendenda & pu
nienda, tanꝗ cõmiſſa in re aliena, ſed ſi ſuberat iuſta cã,quia
nec eſt reprehendenda, nec punienda, vt j.eo.l.qui ſeruũ. & l.
qđ ergo.§.qui hæres.de le.j.& perinde liberatꝰ ac ſi ſine fcõ ſuo.
3 ¶ † In tex.ibi{negligat infirmũ} qa cũ poſſet cõmodè medicũ
adhibere,nõ adhibuit, & cũ potuit adhibere bonũ, adhibuit
malũ,de vtroq;.n.tenetꝰ.vt l.ꝙ ſi nolit.§.ſi mãcipiũ.de ædil.edi.
ſed ſi nõ potuit nõ eſt ſibi imputãdũ,ar.l.ideõq;.ſ.ꝓ ſocio.ĩõ q ali
quẽ de hac negligẽtia reꝑhẽdit,dẽt capĩtare & ꝓbare ꝙ ibi erãt
medici, qđ ꝓſumitur ſi erat ciuitas.not.in c.ſtatutũ. de reſcri.
lib.vj. ¶ In tex. ibi,{ſi neglectus a poſſeſſore fuerit.} ſubaudi
ſciente hominẽ eſſe alienum, aliàs licuiſſet ſibi negligere eum
tanquam ſuũ,& iſta culpa licèt eſſet reprehendenda,nõ tñ pu-
nienda.& hoc probat in l.ſi quis poſſeſſor.§.ſicut. de pet. hær.
& eodem mõ intelligi dẽt qđ hic dr̃ de debitore actione perſo
nali,licèt nõ dicatꝰ in tex.nec in gl. nec per doc.& tñ eſt ſubſtã-
tiale. ſecus in caſu præcedenti cum ipſe occidit,vt in §. de illo.
In tex. ibi.{in faciendo quidẽ accipienda ſit.} interrogatiuè
lege, & iũge hoc ver.{quia qui dare.} vbi ponitur ratio quare
videbatꝰ dicendum pro iſta pte, ꝙ non eẽt cõſideranda culpa
niſi in faciendo, an aũt ſit ꝯſideranda ẽt in non faciendo, &
hanc partẽ approbat Iuriſconſu.in ver.ſeq.ſed ꝯ de l.venditor
ij.circa med. de hæred. vel act. vendi. vbi venditori qui tenetur
actione perſonali licitũ eſt negligere rem venditam, & impu-
tet ſibi emptor quare nõ petit ſibi tradi, quia non tenetur eſſe
eius procurator, vt l.ſi poſtulante in ff.ad Treb.pp illam l.qui
dam recedebat ab illo intellectu, & dicebat illu text. velle di-
cere ꝯtrium eius qđ ſ. dixi & ille verſicu.{quod magis ꝓban-
dum.} iungi debet cũ iſtis verbis{in faciendo quidẽ accipien-
do ſit.} gloſſ.hoc reprehendit per d.l. ꝙ ſi nolit.§.ſi mancipiũ.
de ædil.ędic.vbi probatꝰ primus intellectus ad §. quamuis. non
reſpondet, ſed tu dic ſm doc. ꝙ debitor in actione perſonali
q ſcit ſe eẽ debitorem, tenetꝰ de negligentia & culpa commiſ-
ſa in non faciendo,qñ per eam res debita perijt, vel ſubſtantia
eius deterior efficit,vt d.l.qđ ſi nolit.§.ſi mancipium,ſed ſi non
perit, nec deterior efficitꝰ, ſed ex ea fructus nõ colligunt, q ptĩnẽt
ad creditorem pertinere ſi fuiſſent recollecti. Sed ſi quæritur
an de illa teneatur? diſtinguitur. Aut creditor erat in mora, &
tunc debitor non tenetꝰ, niſi talis negligentia cadat in dolum
vel latam culpam. caſus eſt no.in l.ſi mora.ſol.mat. Aut credi-
tor nõ erat in mora, & tunc aut habebat actionẽ perſonalem
ad rem reſtituendã quæ ſemel ſuit actoris, & tenetꝰ de tali cul-
pa debitor,ẽt ſi ſit leuis, vel leuiſſima ſm nãm ꝯtus,quia non
licuit ſibi negligere, & hoc probatꝰ in l.videamus.poſt princ.ſ.
de vſuris,aut tenebatur ad rem tradendã vel dandam, & tunc
de tali culpa non tenetꝰ, & iſte eſt caſus in d.l.venditor, ſed qđ

si cōmissa fuerit in peremptione, vel deterioratione fructuum
pendentium vel perceptorū? rñdeo, teneri, quia circa interitū
rei commissa est, qđ etiam supra dixi, procedit qñ in colendo,
vt percipiantur secundum Ang. qđ ipse reputat not. Idem di-
co si non coluit vineam, quia per hoc deterioratur substantia,
sic qñ coluit fundum non vineatū. Et ista tene menti, quia nō
4 ita bene declarantur alibi q̄ hic. ¶ † In tex. ibi. {Idemq; fiet.}
Not. istum ver. cum glo. pro quæstione quæ ponitur in l. iij. §.
opus. de alie. iud. de illo qui promisit non ædificare in aliquo
loco sub pœna, qui postea alienauit, & emptor eo ignorante
ædificauit: nam facit venditorem incidere in pœnam acsi ędi
casset, quia factum eius qui habuit causam a me, reputatur fa-
5 ctum meum. vt hic. & in l. si Titius. de ser. expor. ṽ. ¶ † Vltimò
quæritur, si debitor curauit seruum debitum an recuperet ex-
pensas a creditore, & distingue, aut erant paruæ & non recupe
rat, quia sicut debet operas serui debiti antequam tradat, ita
debet subire hoc onus, sicut & onus alimentandi. vt in l. in re-
bus. §. possunt. supra commo. aut erant magnæ, & ad perpetuā
rei vtilitatem, quia fuisset mortuus, nisi factæ fuissent, & tunc
recuperat, vt supra solu. matri. l. diuortio. §. impendia. & l. iij. §.
nos. ff. de impensis in rebus dotalibus factis.

---

1 Si res desiit esse in rerum natura, non potest mora purgari, sed si non desiit esse, potest purgari de æquitate, non de rigore.
2 Omnis moræ purgatio fit de æquitate, non de rigore.
3 In pari causa potior est conditio Rei.
An vltima mora noceat.
4 Res debita si pereat post moram, tamen intra tempus quo potest mora purgari perit periculo debitoris.
Si nunc creditor petat pœnam, & debitor velit soluere æstimationem rei ꝑemptæ, an admittatur.
5 Mora quæ committitur per malefieri, an possit purgari.
6 Si vna pars tractat de damno vitando, altera de lucro captando, cuius conditio melior erit.

1 **§. Sequitur.** ¶ † Si res desiit esse in rerum natura,
non potest mora purgari, sed si nō de-
siit esse, potest purgari de ęquitate, non de rigore. h. d. vsq; ad §.
nunc videamus. ¶ In tex. ibi. {quemadmodum sit intelligen-
dum.} subaudi an possit per oblationem dicta culpa purga-
ri, & dicta perpetuatio tolli, vt patet ex seq. ¶ In tex. ibi. {expedi
tum intellectum.} quia non est tractandum de purgatione,
cum fiat per obligationem, & nunc obligatio fieri non potest
cum est perempta. ¶ In tex. ibi. {hic hæsitatur.} & causa hæsita
tionis est, quia si debitor semel fuit in mora tradendi, acquisi-
tum est ius creditori super actione personali, & effecta est alte-
rius naturæ q̄ primo esset. s. vt per interitum rei non extingua-
tur, vnde non videtur ꝙ reus postea offerendo poterit credito
ri præiudicare, & alterare naturam quam ob hoc acquisiuit
a eius culpa. Sed breuiter est verum de rigore, sed æqtas [a] dictat
contrarium, postq̄ offertur tempore quo ius actoris nō est effe
ctum deterius. Nam malitia potest sibi imputari quare nō re-
cipit, quia si reciperet, posset vendere, & eius periculo amodo
non staret, vel custodire admodum, qđ cum non faciat, æqui
tas dictat vt sibi debeat imputare, licet rigor dictet contrariū.
quem multi in hoc & aliis casibus similibus sequi volūt, post-
posita omni æquitate, vnde contingit frequenter, & a peritis
vehementer errari. Est & alia ratio pro debitore, quia sunt in
pari causa, vterque enim tractat de damno vitando, & tunc
vterque fuit in mora, ergo debet esse melior ꝯditio rei, si actor
rem peremptam post eius moram petat, tanquam perpetuata
fuerit ob hoc virtute primæ moræ, & hoc est quod infra sequi
2 tur. ¶ † Not. ergo & tene menti ꝙ omnis morę purgatio fit de
ęquitate, non autem de rigore, ita ꝙ si rigor iuris est ex vna par
te, & ex altera æquitas, debemus seruare æquitatem, & hoc est
verum, quando æquitas reperitur scripta iure, aliàs non esset
semper verum. vt patet in l. prospexit. qui & a quib. vbi lex quā
tuncunque dura seruanda est, & ab ea non est recedendum ꝓ-
pter æquitatem fabricatam a nobis, hoc autem declara, vt ple
3 nè no. in l. j. C. de legib. & de iudi. l. placuit. ¶ † Not. etiam ꝙ in
pari causa potior est conditio rei, & ad hoc semper allegatur.
vnde vtilius est in iudiciis tenere partem rei q̄ actoris, & ꝓpter
hoc facta est l. in tribus. supra de iudi. dicit autem hic Bar. ver-
bum vnum not. ꝙ vltima mora nocet quantum ad duplicem
effectum, quia tollit moram præcedentem, & cōstituit quem
in mora, de primo clarum est per istum §. Secundum probat
per l. illud. supra de peric. & commo. rei vend. & hoc est vtile ꝓ
pter illud qđ dixi in principio huius l. quia quādo actor est in
mora recipiendi, debitor non tenetur de negligentia commis
sa in non colendo fundum, nisi cadat in dolo, vel culpa, per l.
si mora. sol. matr. Pone ergo ꝙ reus primo fuit in mora, dein-
de offert, & actor nō vult recipere, si dicamus ꝙ actor sit ꝯsti
tutus in mora, locum habet illa l. sed si dicamus ꝙ non sit con
stitutus, sed duntaxat purgata sit mora rei, tūc tenebitur etiam
de leui vel leuissima culpa, si tenebatur ad rem restituendam,
sicut si nulla mora fuisset contracta, vt l. videamus. de vsuris. &
istam partem videtur sentire glo. in l. semel mora. sol. matr. ta-
men Bar. tenet primam partem, & respondet ad illam gl. Ang.
dicit tamen contra opi. Bar. videri esse tex. in l. qui decem. infra
de solu. vbi reus primo fuit in mora soluendi pecuniam, post-
ea obtulit, & creditor noluit recipere, dicitur ibi, ꝙ si postea eā
perdidit sine dolo & culpa rei, liberatur reus ope exceptionis.
In quantum dicit culpa, facit contra Bar. quia in dubio intel-
ligitur de leui, cum appellatione doli veniat dolus & lata cul-
pa, sed si actor esset constitutus in mora, nō teneretur reus de
leui, vt in d. l. si mora. sed certè Bar. in illa l. qui decem. sentit il-
lud contrarium, & subtiliter & optimè respondit, vnde nō cu
ro de dicto Ang. q non debuit vidisse Bar. ibidem. nam ibi loq
tur in debitore quantitatis, q tenetur de casu, vnde satis est, ꝙ
mora creditoris releuat ipsum a casu, & facit ipsum teneri de
leui, sed in debitore speciei nō tenet de casu, sed de leui culpa,
& mora creditoris, vt aliqd operetur, releuat ipsum a leui, & fa
cit teneri de dolo & lata culpa. ita loqtur in l. si mora. ¶ Vlti-
mo hic sunt duæ glo. not. vna supe verbo, {perpetuari.} quæ
est glo. ij. quæ intelligit perpetuationem, quæ fit propter morā,
non etiam respectu temporis quo actio erat duratura, qa ni-
hilominus remanet temporalis, sed esset solum respectu interi
tus, vt per illum extinguatur. quam glo. allegaui supra eo. l. mo
ra. Alia est glo. super verbo, {bono.} quæ incipit, {quamuis
enim.} quæ intelligit illum §. in purgatione moræ, etiam quæ
fit ad euitandam pœnam per quam gl. dico contra Dy. quem
4 sequitur Bar. in l. si insulam. supra eo. videlicet † ꝙ si promisi
Stichum sub pęna, & fuisti in mora tradendi, tamen adhuc es
intra tempus purgandi moram, decedit Stichus. debes scire, ꝙ
perit tuo periculo, licèt sit intra tempus purgandi moram. Ca
sus est singularis q non est alibi. in l. sancimus. C. de fideiuss. Po-
ne ergo ꝙ peto pęnam, tu vis soluere æstimationem Stichi, q̄
minor est, quia adhuc es intra tempus purgandi moram, di-
cunt ipsi ꝙ deberes admitti, sed in contrarium facit glo. relata
ad text. quæ distinguit an res in quam mora est commissa sit
perempta, & non est locus purgationi moræ, an non sit perē-
pta, & tunc secus, vnde si intelligimus istum §. in purgatione,
q̄ fit ad euitandam pœnam, vtrunque membrum debes serua
re. Præterea non satisfit ad plenum creditori si soluatur ęstima
tio sicut si traderetur res ad quam fortè habet affectionem ma
gis charam q̄ sit communis æstimatio, & sic impeditur purga
tio, sicut quando interest actoris, qa facta purgatione remane-
5 ret in damno, vt ibi dixi, & istam partem veriorem puto. ¶ † Vl
timo q̄ro, vtrum mora q̄ committitur per male fieri, poterit
purgari. tex. in prin. ꝙ non, & etiam Bar. in suo summario. sed
ista non est intentio literæ facere differentiam inter male fieri,
& non fieri. Sed an res debita extat, vel non, & est casus in con-
trarium in l. fi. in §. colonus. ṡ. loca. dummodo fiat intra modi-
cum tp̄s, etiam si ob hoc non habebat diem. vt dixi in l. si insu
6 lam. ¶ † Item quæro circa fi. qd si vna pars tractat de damno
vitando, altera de lucro captando? Respondeo melior est con
ditio primæ, etiā si sit actor. vt in l. fi. §. licentia. C. de iure delibe.
facit l. & si quis. §. ij. supra de relig. & sumpt. fune.

ADDITIO.

a ¶ Rigore, sed æquitas. An rigor præferatur æquitati vel è contra, vide per Ant. de But. in c. dilecti. de iu. Car. zaba. in c. in literis. in ij. not. de resti spol.

---

2 Mora principalis debitoris an perpetuetur obligatio fideiussoris dati a suo fideiussore.
3 An sit verum indistinctè quòd mora principalis perpetuet obligatio fideiussoris.

1 **§. Nunc videamus.** † Iste potest post morā
obligationē perpetua-
re, qui est obligatus principaliter, vel accessione, sed primus per
petuat quo ad se, & accessiones suas, secundus non perpetuat
quo ad principalem, sed quo ad se & accessiones suas, respe-
ctu quarum dicitur principalis, licet alio respectu dicatur ac-
cessorius. h. d. vsque ad §. effectus. aliàs autem qui non est obli-
gatus non perpetuaret obligationem quo ad obligatos, vt su-
pra, post principium huius §. ¶ In glo. super verbo {causam.}
ibi {non plenè prosecutus est.} quia solum dicit ex parte debi
toris cuius mora perpetuat obligationem. & non dixit ex par-
te creditoris, cuius interpellatio constituit quem in mora. vide
glo. in fi. in ver. cōtra hoc declarat ꝙ interpellatio principalis,
& de hac non est dubium, & etiam procuratoris, qđ intellige
specialis & generalis ad negotia, qui habet potestatem recipiē-
di solutionē, & tūc etiam si interpellat vt soluatur sibi, ꝯstituit
quē in mora & ad id, qd dixi de gñali, facit l. actione. §. renun-
ciare. ṡ. pro socio. si habeat mandatum solum ad litigandum,
& sic nō poterat recipere solutionē ante litis contest. factā per
eum, cōstituat debitorē in mora. Bar. tenet hic ꝙ sic. & dicit ꝙ
ista mora durabit quousque durat iudicium per l. qui Romæ.
§. Seia. ṡ. eo. Sed de hoc miror, qa effectus est iam in esse produ-
ctus, vnde non debet tolli, licèt iudicium sit finitum. vel instan
tia sit perempta, ad quod vide qđ not. in l. ij. iudi. sol. subdit gl.
ꝙ etiam negotiorum gestor sine mandato interpellando con
stituit debitorem in mora per l. si quis solutioni. in fine. de
vsuris.

vſuris. Alij hoc reprobant, quia non habet poteſtatem ſolutio
nem recipiendi. Barto. hoc tenet duobus modis concurrentib.
ſ. vt interpellet vt ſoluat dño cuius negotia gerit, nõ vt ſoluaẽ
ſibi, ita ꝙ debitor, & creditor ſint eiuſdẽ fori, ita ꝙ debitor te-
neaẽ ire ad domũ creditoris, alias ſecus, per no. in l. item illa. de
conſti. pec. Ang. addit idẽ ſi eſſent diuerſi fori, & eſſet caſus in
quo debitor teneret accedere ad forũ creditoris. iuxta not. in l.
item illa. Item limitatur niſi debitor petat a geſtore ꝙ oſtende
ret, non. n. teneretur ſibi rñdere per l. ſi quis inficiatus. ẽ. depoſi
ti. certè, hoc eẽt verũ ſi interpellaret vt ſolueret ſibi, ſed Barto.
loqẽ qñ interpellat vt ſoluat creditori, vñ tunc non oportet ꝙ
oſtẽdat mandatum, & hæc eſt intentio Bar. Ego addo alias li-
mitationes, dũmõ dñs cuius negotia gerant ratũ hoc hẽat, &
tunc ratificat, & hr̃ pro mandato: ſed ſi non ratificat, nullum
ius ſibi acquireretur per ea quæ not. in l. ſi ego. de nego. geſt.
a ¶ † Itẽ quæro, an mora principalis debitoris perpetuat obliga-
tionem fideiuſſoris dati a ſuo fideiuſſore? rñdeo non, ſm Ang.
& benè, q̃a ille nõ eſt fideiuſſor ſuus, ſic nec ſocius mei eſt mi-
hi ſocius, ſed ꝑpetuat ſolã obligationem principalis fideiuſſo-
ris. & illa non extendiẽ ad ſm fideiuſſorem. ¶ Item quæritur
an hoc ſit verũ indiſtinctè, ꝙ mora principalis perpetuat obli-
gationem fideiuſſoris: Ang. videẽ hic dicere ꝙ nõ. ſ. qñ fideiuſ-
ſor non poterat interpellari, quia principalis non erat excuſ-
ſus. & dicit hoc eẽ de mẽte Barto. ſed ſalua pace. vnde dico, ꝙ
iſtud procederet in interpellatione fideiuſſoris, ſi quæritur an
ille conſtituat eũ in mora, quia dicendum eſt ꝙ non de iure
authenticorum, ſi principalis non fuit excuſſus, vt in Auth. de
fideiuſſo. §. j. ſed iure iſto ſic, quia poterat creditor incipere a
quo volebat, vt l. non rectè. C. de fideiuſſ. Sed ꝙ interpelletur
principalis debitor, ſua diſtinctio non habet locum, imo indi
ſtinctè ꝑꝑ moram ſuã ꝑpetuaẽ obligatio ẽt fideiuſſoris. dicit
etiam Ange. hic vnum verbũ nota. ꝙ in duobus reis debendi,
licèt interruptio præſcriptionis fcã ꝯ vnum extẽdaẽ ad alterũ,
vt in l. fi. C. de duo. reis. tñ non ſic in principali & fideiuſſore
vt dixi in l. mora. ẽ. e. Attamẽ dẽt iſtud intelligi ꝙ nõ ꝑ ſimpli-
cẽ miſſionẽ nuncij, licet regulariter illa ſufficiat ad interrum-
pendum præſcriptionem xxx. anno. ẽt ſi libellus non erat da-
tus. nec mittatur eius copia citato per l. ſi cur. C. de præſcr. xxx.
annorũ. ſed in hoc caſu ad hoc vt extendatur ad ꝯtrariũ, opor
tet ꝙ ſit datus libellus, & ꝙ mittatur cum citatione eius copia
per illam l. fi. quod dicit eſſe ſingulare.

a *In obligatione dandi poſt moram, & etiam poſt interitum rei, an ſuccedat obligatio ad æſtimationem, vel ad intereſſe.*
Quid in obligatione rem reſtitui.
3 *Stipulatio ſequens interpoſita animo nouandi, tunc tollit moram præcedentis obligationis, quando res erat in rerum natura tempore ſecundæ ſtipulationis, aliàs ſecus.*

1 §. Effectus. † Res debita perempta poſt moram, fin-
gitur nõ perempta, vt duret eius obliga-
gatio directa, & etiam vt poſſit deduci in aliam obliga. nouã,
& iudiciũ & acceptilationẽ. h. d. ĩ effectu. facit ẽ. e. l. inter ſtipu-
lantem. ¶ In tex. ibi, {pecuniã quæ non debeẽ, ſtipulari poſſu-
mus.} ſ. aĩo nouandi, q̃a nouatio reqrit obligationẽ p̃cedere,
& poſtea tolli ꝑ aliã, ſed æſtimatio hominis mortui poſt mo-
rã nõ debeẽ. ergo ſup ea nõ põt ꝯhi noua obligatio aĩo nouã
di primã. Cõtrariũ tñ rñdet, & ſic ſiue ſecunda ſtiplo interpo-
ſita aĩo nouandi ꝯtineret hoĩem iã mortuũ qui fingitur viue-
re, ſiue æſtimatio eius, nouaret obligatio p̃cedens, q̃ erat ſuper
hoĩe, nõ ſup æſtimatione, hæc eſt intentio lr̃æ, quia æſtimatio
licèt ſit debita ſuccedit loco rei debitæ, & fingiẽ quaſi debita
q̃tum ad hoc vt in gl. quã tene menti ſm Angelũ. Nã rr̃ dici-
mus, ꝙ illud qđ eſt ĩ offõ iudicis nõ eſt in obligatiõe ciuili, vel
nãli, vt in l. qui ꝑ colluſionem. §. pretij ſonc. de act. emp. & tan
2 tum põt dici eẽ quaſi debitũ per iſtã gl. † & hic eſt tex. expreſſus
in obligatione dãdi poſt morã, & ẽt poſt interitũ rei non ſuc-
cedit obligatio ad æſtimationẽ, vel ad intereſſe, & ad hoc ſem
per allegat iſte tex. nõ ſic ĩ obligatione rẽ reſtitui, q̃a poſt mo-
ram & poſt interitũ rei bñ ſuccedit, vt poterit peti, vt in l. in re-
furtiua. ẽ. de ꝯd fur. ſed in obligatione alterius facti ſuccedit ſta
tim poſt morã, nõ expectato alio interitu, vt l. ſtipulatiões nõ
diuiduntur. §. Celſus. ẽ. e. Quid ergo debet peti in libello? rñdeo
ipſa res perẽpta, & tñ poterit fieri ꝯdẽnatio in æſtimatione,
nõ aũt dẽt peti ipſa æſtimatio de directo tanq̃ debita, q̃a libel-
lus eẽt inepᵗ ꝑ iſtũ tex. de quo vide oĩno qđ no. Spe. de obli-
ga. & ſol. §. ſequit. ver. ad vberiorẽ. cũ ſe. vbi decidit practicam
iſtam, ſed & plura bona dicit. ꝑt ẽt fieri ꝯdẽnatio in ipſa re per
empta, ſed executio fiet in æſtimatione, & hoc voluit glo. in l.
fi. ĩ q̃ ſen. ſine appel. reſcin. per illũ tex. & ſi nõ fingeret eẽ in re
rum nã non valeret ſnĩa, nec fieret executio in æſtimatione.
¶ Vltimò opp. fortiter, ꝙ licèt fingaẽ ẽt in rerum nã, non poſ-
ſit in ſecunda ſtipulationẽ deduci aĩo nouãdi, q̃a ſi fuiſſet de-
ducta añq̃ eẽt perempta ẽt poſt morã, ſecuta perẽptiõe extin-
gueret ſi erat pura, vt in l. ſcire debemus. §. fi. ẽ. eo. & ſi erat con-
ditionalis ſimiliter, q̃a exiſtens cõdõ non faceret eã committi, vt
in l. eum qui. § pen. ẽ. eo. Sol. fateor illud, tñ ꝯñia non eſt bona,
q̃a ſi fuit deducta in ſcđa oblig. poſt morã, & añ q̃ eẽt perem
pta, tolleret mora p̃cedẽtis obligationis, & ſecuta poſtea pem
ptione, q̃a nulla mora ſupereſt, extingeretur ſcđa obligatio, &
ita loquunẽ ꝯria, ſed qñ poſt morã, & poſt interitũ deducitur
ĩ ſequentẽ oblõnẽ, nõ tollit mora p̃cedẽs q̃ iam ſortita ẽ effe-
ctũ ſuũ, & obligationẽ ꝑpetuã facit, & cenſeẽ in ſcđa obliga-
tione habitus reſpectus ad ſuperexiſtẽtiam rei fictã, & hoc vo-
3 luit hic Dyn. † qđ Ang. reputat ſingulare valde, videlicet ꝙ ſe-
quens ſtipulatio interpoſita aĩo nouadi, tunc tollit morã p̃ce-
dentis obligationis qñ res erat in rerum nã tpe ſecundæ ſtipu
lationis, aĩs ſecus per iſtũ tex. qđ eſt valde ſubtile, & ſingulare.

LEX XCI.

Si ita ſtipuler. ¶ Ex ſtipulatione ꝯtinẽte factũ per-
ſonale ſtipulatoris, põt hr̃s agere ſi
de ipſo fcã eſt expreſſa mentio. h. d. erit tñ tunc noua ſtipula-
tio, vt in l. ſtipulatio iſta. §. ſi quis ita. ẽ. eo. gl. verò hic vr̃ idem
dicere, ſi non fuiſſet fcã expreſſa mẽtio, & non placet q̃a factũ
erat merè perſonale per l. apud Iulia. §. ſi quis alicui. de legat.
j. hoc tñ examina per Cy. in l. veteri. C. de contrah. ſtip. & per
Bar. j. eo. l. ſi ſic ſtipulatus. hic non ſunt alia.

LEX XCII.

Si ſic ſtipulatus. Quando verba executiua refe-
runtur ad ſtipulatorem, ipſius
eſt electio. h. d. ſi vero ad promiſſorem eſſet promiſſoris. ſi ad
neutrum, in contractibus. Idem in vltimis voluntatibus eſſet
legatarij, vt l. Lucio. de lega. ij. & ibi vide bonam glo. & l. ſi ita.
diſtrahatur. de contrahen. emp.

LEX XCIII.

1 *Incertitudo vitiat ſtipulationẽ, niſi ex probabilibus coniecturis declaratur.*
2 *Illud quod tacitè agitur ab utraque parte, habetur pro expreſſo, ſecus ſi ab alterutra tantum, & ab utraque parte cenſetur actum id quod erat de natura contractus.*
3 *Stipulatio ſine cauſa non valet ſaltem ope exceptionis, niſi in præcedenti cõtractu appareat cauſa.*
4 *Si mutuaui tibi certam quantitatem frumenti, & poſtea conficitur inſtrumẽtum ex interuallo in quo continetur quòd promittis mihi reddere x. corbes frumen. quas tibi mutuaui, intelligitur de illo de quo apparet primum inſtrumentum.*
5 *Verbum triticum, quid importet, & quid de blado.*
6 *Si tradam rem, non exprimendo ex qua cauſa, ſed dicam me expreſſurum in futurum, non transfero dominium ſi poſtea non exprimam.*

1 TRiticum. ¶ † Incertitudo vitiat ſtipulatio-
nem, niſi ex probabilibus ꝯiectu
ris declareẽ. h. d. & pone caſum, ꝙ ſi ĩ aliquo inſtrõ re
peritur ꝙ tu promiſiſti mihi per ſolẽnẽ ſtipul. reſti-
tuere triticum meũ, & non dr̃ q̃tũ nec quale, an valeat hęc ſti-
pu. & rñdet vt in tex. ꝙ ꝯſiſtit in ſcõ, q̃a ſi aliquibus coniectu-
ris põt ꝯſtare de qualitate & quantitate, puta poſſum probare
per aliud inſtrm̃, vel teſtes ꝙ tibi mutuaui x. corbes frumenti
talis gñis, tunc valebit. intellige hoc ſm de illo, aĩs non valet, ſi
forte omiſſa fuit ſpecificatio qualitatis & quantitatis per erro-
rem, vel ex certa ſcientia, & non præcedit alius ꝯctus, ad quem
2 poterit referri. ¶ † No. ergo hic ꝙ illud, quod tacitè agiẽ ab vtra
que parte hr̃ ꝑ expreſſo. concor. l. cum quid. ſi cer. pet. ſecus ſi
ab alterutra tñ, vt l. ſi repetendi. C. de ꝯdi. ob cau. & ab vtraque
parte cenſeẽ actum id quod erat de nã ꝯctus, vt d. l. cum quid.
vel id, quod colligebatur ex præcedenti contractu. vt hac l.
3 ¶ † Item no. limitationem ad hoc qđ hr̃ in l. ij. §. circa. de doli
exce. ꝙ ſtipulatio ſine cauſa non valet ſaltem ope exceptionis.
nã hoc eſt verũ, niſi in præcedenti ꝯctu appareat cã, vt hic ſm
4 poſitionẽ quam ẽ. feci. & hr̃ in glo. i. & pe. ¶ † Item no. ꝙ ſi tibi
mutuaui certã q̃titatẽ frumen. & poſta ꝯficitur inſtru. ex inter-
uallo in quo ꝯtineẽ ꝙ promittis mihi reddere x. corbes frum.
quos tibi mutuaui, ꝙ intelligit de illo eodem de quo apparet
primum inſtru. licèt mutuum ſit ꝯctᵘ reiterabilis. & poterunt
eẽ duo mutua, licèt in hoc ſecundo non dicaẽ ꝙ in eo conti-
neaẽ eẽ aliud de quo apparet aliud inſtrm̃. quia in dubio non
præſumiẽ pluralitas, ita vult hic Bar. ad quod facit qđ no. per
Iaco. But. & Bal. in l. ij. C. de erro. aduo. & vide hic aliqua bo-
5 na dicta Bar. ad quæ ſemper remittitur. ¶ † Not. ẽt gloſſ. ſuper
ver. {triticum} de ſignificatu huius ver. & ꝙ per excellentiam
ſumiẽ pro frumento, licèt latiorem habeat ſignificationẽ. iõ
ſi quis accuſeẽ de ablatione tritici, & probaret de hordeo, vel
alio tritico, ſuccũberet accuſator, q̃a verba accuſationis debent
intelligi in potiori ſignificatu. l. ij. §. qui iri perpetuum, ſi ager
vecti. ſm Ang. Not. etiam glo. de blado aliter dicit bladum. ſi
ſtatutum dicat ꝙ nullus debeat extrahere blada de comita-
tu, an intelligaẽ de frumẽto dumtaxat, an autem de hordeo,
vel ſpelta, vel ſemine lini. quod Bart. h. d. habuiſſe de facto, &
6 vide hic per eum. ¶ † Vltimo no. gl. fi. q̃ vult, ꝙ in effecto ſi tra-
dã rẽ non exprimẽdo ex qua cauſa, ſed dico me expreſſurũ in
futurum,

futurum, non transfero dominiũ, si postea non exprimã sicut
si non dixissem me expressurum, vt in l. nunq̃. supra de acquir.
rer. do. vbi sufficit ad translationem dominii, ꝙ subsit spes fu-
turæ causæ, licèt non adsit tempore traditionis. Sed responde,
ꝙ ibi quando constabat quæ causa erat, illa tamen erat ꝯditio
nalis, & erat sufficiens ad translationem dominii existente con
ditione, sed hic non constabat, quia tradens reseruauerat sibi,
& potuisset exprimere causam non habilem ad trãslationem
dominii. ¶ In tex. ibi, {facti quæstio est.} sed in quo est quæstio
facti? nam imo videtur ꝙ iuris per ea quæ sequuntur. respon.
in hoc si essent aliæ coniecturæ ex quibus posset apparere de
quo senserint partes. nam istud consistit in facto, an præcessis-
set alius contractus vel nõ: sed præsupposita certitudine huius
respon. consistit in iure, quia in primo casu valet stipul. ii. non.

LEX XCIIII.

1 *Si quis mandaret fabricari ecclesiam, vel capellam, vel hospitale, licèt non exprimas ea de quibus hic, an valeat relictum.*

1 QVi insulam. ¶ † Ad hoc vt valeat stipulatio ali
cuius operis fiendi, requiritur, ꝙ
exprimatur locus in quo debet fieri, & quòd intersit sti
pulatoris ibi fieri. h. d. requiritur etiam tertium, ꝙ appareat de
qualitate, & quantitate operis tantæ longitudinis, vel latitudi-
nis, & sic de aliis, ita ꝙ reputetur certum, aliàs vitiatur, vt infra
eo. l. si ita stipulatus. in prin. secũdum Ang. qui etiam dicit not.
hoc non habere locũ in vltima voluntate ad piam cãm, vt si
quis mãdaret fabricare ecclesiã, vel capellã, vel hospitale, an ua
leret, licèt ista nõ exprimantur. & deberet intelligi qđ ĩ loco do
micilii, & vbi cõmode posset fieri per l. quæ cõdõ. §. fi. de con-
di. & de. Dico ẽt ꝙ hẽr locũ in opere cohærente solo, alias nõ
est hoc necessariũ, vt si stipulor rẽ tradi, vel restitui. Itẽ dico ꝙ
illud vltimũ decis. pcedit in stipulatione pura, quę nõ valet, si
non interest stipulatoris tpe stipulationis in loco illo fieri, qa
ad eum nõ pertinet, nec ex postfacto reconualescit, licèt inci-
piat postea pertinere, vt no. in. l. stipulatio ista. §. alteri. per eũ-
dẽ Ange. secus si erat conditionalis, quia inspiceretur an sua
intersit tpe conditionis euenientis. per l. extimo. j. eod.

LEX XCV.

1 *Si debitor occidit seruum debitum ex iusta cã, perinde est ac si alius occidisset sine sua culpa vel dolo, si prius non erat in mora.*
2 *Debitor licèt teneatur ex natura obligationis rem debitam non interimere, tamen ex iusta causa superueniente potest hoc facere impunè.*
3 *Si duo fecerũt pacem inuicem, & promiserunt se non offendere sub certa pœna, & alter postea committat aliquam causam propter quam offendatur poterit offendi, & non tenetur offendens de pace rupta. & nu. 4.*
4 *Treuga an possit rumpi ratione causa superuenientis.*

1 QVi seruum. † Si debitor occidit seruũ de-
bitum ex iusta causa, perinde
est acsi alius occidisset sine sua culpa vel dolo. si pri
us nõ erat in mora. h. d. ¶ In tex. ibi, {in facinore} in
quo licèt potuerit eum occidere, aliàs secus. vt l. si promissor.
§. fi. ad Syl. & l. ii. de his q sunt sui vel alie. iur. sm Iaco. de Are.
¶ In tex. ibi {vtilis actio.} i. efficax. nã si non liberaret, teneret
2 actione directa, non vtili, vt s. e. l. mora. ¶ † No. ergo hic, ꝙ licèt
debito teneat ex nã obligationis rẽ debitam nõ interimere, vt
l. si seruũ. in princi. s. eod. Attamẽ ex iusta cã supueniente põt
3 hoc facere impunè. † & hoc allegat ad q. Si duo fecerũt inuicẽ
pacẽ, & promiserunt se non offendere sub certa pœna, si alter
postea cõmittat aliquã cãm pp quam offendat, puta adultera
uit vxorẽ alterius, poterit offendi, & nõ tenebitur offendẽs de
pace rupta, quia non vr̃ eam rupisse. Sed ꝯ de no. per Barto. in
l. verũ. de fur. Sol. ille q adulterauit vxorẽ alterius post factam
pacẽ, non vr̃ rupisse pacẽ, vt teneat ad pęnã pacis ruptæ, quia
hoc nõ facit aĩo iniuriandi rõne primæ causæ per quam fuit
facta pax, sed fecit hoc cã libidinis, & ita loquit quod ibi not.
per Bar. sed nihilominus alter poterit ipsum offendere absque
eo ꝙ dicat rumpere pacẽ pp iustã cam superuenientẽ, ar. hic.
& in l. de ætate. §. ex cã. de interro. act. & adde no. per Bar. in l.
aut facta. §. ex causa. j. de pęnis, vbi dr̃, ꝙ non rũpitur pax nisi
fiat ad offensionẽ rõne primæ iniuriæ super qua pax fuit fcã,
sicut non venit ꝯ transactionẽ, nisi qñ venit rõne primæ actio
4 nis qua fuit transactum, vt l. si de certa. C. de transact. ¶ † Sed
treuga vr̃ ꝙ non possit rũpi ratione cãæ superuenientis, vt not.
Io. An. in addi. Spe. de treu. & pa. super rubrica, & est vulgare
eõe, sed treuga nõ põt rũpi, sed pax sic. qđ intellige mõ quo di
xi, ꝙ pax poterit rũpi ex ca superueniente, non aũt, sed treuga
a ẽt ex illa nõ põt. Rõ deuersitatis est, quia treuga [a] fit ad tempus
quo finito poterit ipsum repetere ex cã superueniente, idõ ex-
pectatur tps lapsum, sed pax fit perpetuo, vñ si non posset ve-
nire ꝯ rõne cãæ superuenientis incontinenti, nunq̃ posset ve-
nire sibi, qđ no. in l. nisi finita. §. fi. de iur. & rõ. dist. qa officiales
ppetui pñt conueniri durãte administratiõe, secus in tpalibus
ratione pdicta, vt in l. senatus. de offi. præsi. & l. pars literarũ. s. de
iudi. & adde, ꝙ si alter rũpit pacẽ, qa sine iusta cã superuenien-
te offendit rõne primę iniurię, si postea offendatur ab altero,
non dr̃ alter pacem rũpere q̃ semel rupta est, nec incidit in pę
nã pacis ruptæ, ẽt si erat ibi cla, rato manẽte pacto q̃ nihil ope-
ratur in fauorẽ rũpentis, vt not. in addi. Specu. loco s. allega-
to, & per Bar in l. cum pr̃. §. libertis. in fi. de lega. ii. per istam l. ẽt
Old. disputando in ista ciuitate determinauit, ꝙ si alter ex fa-
cientibus pacem fuit postea bannitus, hic ex forma statuti põt
impunè offendi, si aũt ipsum offendat, non dr̃ sibi rũpere pa-
cẽ, qa hoc facit statuto pmittẽte, ar. in l. quęro. §. inter locato-
res. s. loca. qđ tenet Bar. hic & in qõne sua quæ incipit Lucanę
ciuitatis. sed Bononiæ fuit disputatũ ꝯtrã p rõnẽ. qa ille bani-
tus ex suo ꝯctu hẽbat securitatẽ ab aduersario, sed aduersari⁹
hẽbat liñiam a statuto sine sua ꝑuisione. Ius aũt primũ quod
qs hẽt ex suo ꝯctu & ꝑuisione potẽtius est q̃ sm, vel. si filius.
j. de fideic. li. erit ergo in banno. & no. in l. Iul. in j. char. de le. j.
ad qđ bñ facit qđ hr̃ in l. Aũpe. j. de cap. in gl. sed Bar. truffat de
ista rõne, qa ĩ pace & pmissiõe de nõ offendẽdo subintellige-
b bat ꝯdõ, nisi lege, vel statuto [b] pmittẽte, vt d. §. inter locatorẽ.

ADDITIONES.

a ¶ Treuga. An tempore treugæ possit fieri tractatus de pace, vide per Barb. consil. incip. magnus. in 26. col. in 3. vol.
b ¶ Vel statuto. Adde an ex causa noua superueniente possit pax rumpi. Lud. Ro. consi. 84. Alex. consi. 46. iii. lib.

LEX XCVI.

SI ita stipulatus. ¶ Stipulatio inutilis non nouat
pręcedentem vtilem. h. d. sm gl.
¶ In text. ibi, {hypocenthaurum.} subaudi & non stetit, vnde
q̃rit an ista stipulatio de sistendo sit nouata p sequentem stipu-
lationẽ pęnalẽ, vt sic ex ea non possit agi saltem ope exceptio-
nis. videbat ꝙ sic, vt l. obligationũ ferè. in fi. s. tit. j. sed ꝯrium est,
nam illa loqnit qñ sequens stipulatio pœnalis erat valida, hic
non, qa cõiuncebat vnũ qđ non reperitur in reũ nã. s. hypocen
thaurũ, & sic hr̃ p non facto, & poterit agi ex prima ad scm, vł
ad interesse, hodie verò dicit gl. ꝙ ẽt si eẽt valida non nouaret
c primam, nisi eẽt expresse dcm̃ [a] per l. fi. C. de noua. quod falsum
est, & p ꝯñs reprobatur, qa illa loqt in stipulatione coæquęua,
non autem in pœnali, in qua iura vetera non corriguntur per
illam l. vt no. j. co. l. si ita stipulatus. hic non sunt alia.

ADDITIO.

a ¶ Expressè dictum. An nouatio fiat nisi sit dictum vide per Lud. Ro. consi. 103. per Raph. Fulg. consi. 153. per Alex. consi. 84. ii. lib.

§. Possum. ¶ Qui promittit soluere noĩe debitoris, nõ
dicitur fideiussor, nec potest conueniri si
debitor est soluendo, sed demum in subsidiũ. h. d. iste singula-
ris casus. ¶ In text. ibi, {noĩe Titii.} subaudi qui erat debitor
meus pone in centum. ¶ In tex. ibi. {neq;. n.} Opponit, ꝙ ista
stipulatio non valeat, qa nec valeret sic si promitteres mihi da
re cẽtũ Titio si mea non intersit. vt l. stipulatio ista. §. alteri. sed
rñdeo ꝙ isti casus non sunt similes. ¶ In text. ibi. {nihil ex hac
stipulatione consequi possumus.} sed ꝯ de l. non rectè. C. de fi-
deius. vbi est in electione mea ꝯuenire quem volo, ẽt fideius-
sorem omisso principali, posito ẽt ꝙ sit soluendo principalis
iure isto, licèt hodie secus, nisi principali excusso, vt in authen.
pñte. q̃ ibi signatur. Sol. ibi in fideiussore, sed iste qui sic promi
sit non est fideiussor, sed quare ñ hic ẽ difficultas. gl. intelligũt
ꝙ pmisisti te facturũ & curaturũ ꝙ Titius mihi solueret, licèt
in tex. hoc non dicat, & nisi hoc faceres promisisti soluere noĩe
suo, & idõ non es fideiussor, qa principalr te non obligasti ad il-
lud ad qđ tenebat Titius. sed ad scm̃ tuũ, sed fideiussor est ille
qui se obligat ad illud idem ad qđ tenetur principalis, vt j. de fi
deius. l. si cum reus. & iste intellectus non placet. Primo, quia
de hoc non fit mentio in tex. & sic est diuinare. Secundo, quia
licèt rõne primæ partis te facturum & curaturum non esses fi-
deiussor, saltem tñ rõne secundæ partis inquantum promisisti
soluere pro eis, videris fideiussor. vñ Dyn. dicit ꝙ ratio est, quia
Titius tenebatur dare, tu aũt non pmisisti dare, sed soluere, &
istud est factum potius q̃ datio, sed hęc est vna frustra, quia da-
tio non fit sine solutiõe, & ista solutio licèt sit factũ, qa tñ ordi
natur ad dandũ reputatur datio, vt dixi s. eod. l. cum stipulati
sumus & l. v. §. fi. dic ergo ꝙ idõ non es fideiussor, qa pmisisti sol
uere noĩe Titii, sed fideiussor nõ sic pmittit, sed simpliciter vł
noĩe suo, & p sua obligatione, licèt ad vtilitatẽ Titii, & postq̃
pmisisti, potest soluere vel noĩe principalis, & tunc illum libe
rat ipso iure, vel in ꝯñiam etiam seipsum, vel nomine pprio
& p sua obligatione, & tunc liberat se ipso iure, sed principa-
lem non, sed duntaxat ope exceptionis, & in dubio censetur no-
mine suo soluere, & pro sua obligatione, & pp hoc qđ prin-
cipalis remanet obligatus mero iure, quia creditor tenetur ce-
dere fideiussori soluẽti actionem ꝯ principalem ẽt ex interual-
lo. & non obstabit fideiussori exceptio q̃ obstabat cedenti, qa
non subest eadem cã vel æquitas, sed si soluisset noĩe principa-
lis, nõ posset cedi actio ex interuallo, nisi fuisset expresse actum
tpe solutionis ꝙ deberet fieri. & hęc hñt in l. Papi. s. mã. & ple-
nissime

niſſime in l. Modeſtinus. ȷ̃. de ſol. iſte ergo noluit eſſe fideiuſſor ſic ꝓmittẽdo. ¶ Ex quo ſeqtur, ꝙ ẽt iure iſto neceſſaria erat excuſſio principalis anq̃ poſſet ↄueniri, qđ eſt ſingulare hic, & forte alibi non reperit. iõ diligenter attende ad verba inſtri, quia notarius non hñs de hoc notitiam de facili poſſet errare, & aduerte, qa iſta ſtipſo ẽt valet ſi a principio Titius erat ſolnendo, & ſortiẽ effectum cũ deſierit eẽ ſoluendo, & hoc etiã ſenſit gl. fi. ſed qñ ſtipulor dari Titio, niſi mea interſit ab ipſo principio non valet, ẽt ſi poſtea incipit intereſſe, vt not. in d. §. alteri. & iſti caſus ſunt difficiles, vt dr in ver. neque enim.

1 *Matrimonium non debet contrahi propter pecuniam, ſed iuſtis affectionibus nec etiam metu pœnæ. & nu. 3.*
Quid ſi tertia perſona leget vel promittat ſi tali nupſero.

1 **§. Si tibi nupſero.** ¶ † Non valet promiſſio de obliquo danda ſub conditione ſi ſtipulator ↄxerit matrimonium cũ promiſſore, niſi appareat iuſta & honeſta cã, vel niſi fiat ex cauſa dotis, vel dona-
2 tionis ꝓpter nuptias. h. d. no. valde. ¶ † In text. ibi {cauſa cognita.} puta mulier erat nobilis, licẽt pauper, & ille nõ merebatur eam habere rõne natiuitatis, certè licitum fuit mulieri compẽſationem huius aliquid ſtipulari ab illo, vt l. ſi voluntate. C. de dotis promiſſ. aliàs ſi non apparet iuſta cauſa non valet, quia præſumit inhoneſta cã libidinis, arg. ȷ̃. titu. j. l. fi. & quia p hoc matrimonium redditur quomdammodo venale, qđ eẽ nõ debet, vt l. j. & ij. de dona. inter virum & vxo. nõ enim propter pecuniam ↄhi debet, ſed iuſtis affectionibus ſubſiſtentibus. Sed
3 † ↄ de l. Titio cẽtũ. §. j. de ↄdit. & de. vbi ſub ſpe p̃mij poteſt quis deduci ad ↄhendum. & in l. vter ex fratribus. ȷ̃. de condit. inſtit. Sol. verum eſt ꝙ a tertia pſona legãte, vel ẽt promittente ſi tali nupſero, vel in vxorem recepero, ſed ab ipſo coniuge ſecus, vt hic, ſicut nec metu penæ. vt ȷ̃. eo. l. Titia. quod diligenter nota.

LEX XCVII.

1 *In ſtipulatione conditionali non inſpicitur defectus exiſtens tempore ſtipulationis, vel poſtea ſuperueniens, ſi tempore conditionis ſtipulationis exiſtentis reperiatur deficere.*
2 *Duæ cauſæ lucratiuæ ꝙ in eadẽ re poſſint concurrere diuerſis temporibus.*

Exiſtimo. † In ſtipulatione ↄditionali nõ inſpicitur defectus exiſtens tempore ſtipulatiõis, vel poſtea ſuperueniens, ſi tpe conditionis ſtipſonis exiſtentis repeniaĩ deficere. h. d. & eſt verum qñ defectus ↄcernebat rem in ſtipulationem deductã, vel concernebat rem & perſonam mixtim, ſecus ſi dumtaxat defectum pſonæ ſtipulatoris, qa tunc inſpicereĩ tẽpus ſtipulationis ↄctæ, & reddet nullam, licẽt poſtea ceſſaret, vt ȷ̃. de ſtipul. ſer. l. vſusfructus. & hic in gl. ij. Et primo ponit duos caſus in qbus ſuberat defectus tpe ſtipſonis vſque ibi, {aut ſi hoc.} ſubaudi, & tñ ceſſabat tempore ↄditionis exiſtẽtis, & poſtea ponit alios duos caſus, in quibus non erat defectus tẽpore ſtipulationis, ſed ſuperuenit ea pendente & ſiſr ceſſauit, ita ꝙ tpe cõditionis euenientis non ſuberat, & ſic medium tps non curatur vt in l. ſed & ſi ſub condõne §. ſolemus. de hær. inſti. ¶ In tex. ibi, {aut ſi,} ꝓbat determinationem ſuã per reductionem ad abſurdum, nam ſi in caſibus præcedentibus inſpiceretur defectus qui ſuberat tpe ſtipulationis interpoſitæ vt redderet eam nullam, licẽt ceſſaret tpe ↄditionis euenientis, ſequereĩ ꝙ tunc ille defectus qui tpe ſtipulationis non ſuberat, ſed ſuperuenit poſtea conditione pendente ſimiliter debet inſpici, & dr̃et ſtipulationẽ vitiare, licẽt reperiaĩ ceſſare tpe ↄdõnis euenĩẽtis ꝓpter regulam iuris, quæ eſt, ꝙ qñ res peruenit ad caſum a quo non potuit incipere, anteq̃ perueniat ad ſuam vltimam perfectionem vitiaĩ, ſicut ſi fuiſſet ab ipſo principio, vt ȷ̃. eo. l. pluribus. §. & ſi placet. & hic añ conditionis euentũ ſtipulatio non erat ſortita vltimatũ effectũ, & ſic ſequereĩ, ꝙ ſi fui ſtipulatus a te fundum Titii ex cauſa lucratiua ſub conditione, & ea pẽdente ↄſecutus eum ſui a Titio ex cã donationis, euaneſceret ſtipulatio, licẽt tẽpore ↄditionis euenientis deſiiſſet eſſe meus, quia ſic accideret ſi ſtipulatio eẽt pura, vt ȷ̃. eo. l. inter ſtipulantem. §. ſi rem. hoc eſt aũt falſum, quia non euaneſci ſtipulatio,
2 ſed ex ea agere poſſum, & iſte tex. † ſemper allegatur in materia de duabus cauſis lucratiuis, ꝙ in eadem re poſſunt concurrere diuerſis temporibus, vt vna incipiat poſtquã altera deſiit. & ita no. per gl. in l. Meuius. §. duobus. de leg. ii. licet iſtam l. nõ allegent, ſed Bart. dicit hic eſſe caſum. Sequereĩ etiã ꝙ ſi fui ſtipulatus ſeruitutem ad fundũ meũ ſub ↄditione, & ea pendente deſiit eẽ meus, euaneſceret ſtipulatio, nec reconualeſceret, licẽt tpe ↄdõnis exñtis eẽt meꝰ, qa ſic contingeret ſi ſtipulatio ſeruitutis eẽt pura, vt in d. §. & ſi placeat, & hoc eſt ſimiliter falſum, ergo ↄcluditur ꝙ ſi non debet attendi defectus ſuperueniẽs poſt ſtipulationẽ & ↄdõne pẽdente, vt reddat ſtipſonem nullam, eodẽ mõ nec defectus q fuerat tpe ſtipulationis interpoſitæ, dũmõ reperiaĩ ceſſare qñ dies ſtipulationis cedit, licet in ſtipſone inſpiciatur defectus exiſtens tpe ſtipulationis vt vitiet, & licẽt poſtea deficiat non recõualeſcat, vt not. in l. ſi rem

meam. ȷ̃. eo. in fi. gl. mag. hic non ſunt alia pro nunc.

§. Ex hac ſtipulatione. Stipulatio facti habentis factũ ſucceſſiuum cõmittiĩ ad particulare intereſſe ſtatim ꝙ quis fuit in mora inchoandi, licẽt nõ tranſiuerit totũ tp̃s quo potuit perfici. h. d. & concor. l. ſtipulationes non diuiduntur. §. fi. ȷ̃. eo. & pone exẽplũ ſi ꝓmiſiſti reficere domũ q̃ minabatur ruinam, ad quam refectionem totalem erat neceſſarius annus, & cùm eſſes in mora inchoandi cecidit vnus paries, qui nõ cecidiſſet ſi inchoaſſet, pp qđ damnificor in maiori expenſa, puta x. volo ſtatim illa decem petere, opponit mihi, ꝙ non poſſum agere niſi finito anno, vt ȷ̃. eo. l. ſi ita ſtipulatus eſſem abs te. certe non poteſt opponi niſi qñ vellem agere ad totale intereſſe, qa tota domus ruiſſet, qa non fuiſſet refacta, ſed ad hoc particulare ſtatim agere poſſum, qd fuiſti in mora inchoandi, ſed ſi nõ fuiſſes in mora qa ſtatim poſt promiſſionem cecidit anq̃ poſſes præparare, tunc ſecus, & hoc innuit, vnde expone in fi. dum dicit. {fulcire.} .i. inchoare fulcire.

LEX XCVIII.

1 *Stipulatio ſi eſt omnino obſcura, ita ꝙ nullam recipit interpretationem, nõ valet, & pro non facta habetur: & quid ſi non eſt omnino obſcura.*
2 *Si quis appellat ab interlocutoria viua voce, & faciat ſcribi in actis per notarium, licèt dicat ipſe, vel iudex quòd habetur perinde ac ſi eſſet appellatum in ſcriptis: quòd hoc nihil releuet.*
3 *Solennitas non poteſt committi de voluntate partium.*
4 *Tacitum an habetur pro expreſſo.*
5 *Statuta quæ ſunt ſtricti iuris ſicut ſtipulatio, non recipiunt interpretationem extenſiuam vltra vim verborum.*
6 *Statuta nõ recipiunt interpretationem reſtrictiuã vltra quàm patiatur verborum proprietas.*
7 *In facultate declarandi rem obſcuram poſtquàm declaratio ſemel eſt facta, non eſt licitum pœnitere.*
Differentia inter difficultatem declarandi & eligendi.
8 *Stipulatio an etiam extendatur ad alias res quàm expreſſas.*
Statuta recipiunt interpretationem extenſiuam quando eſſent inutilia in perſonis; vel rebus expreſſis, niſi hoc fieret.

Qvicquid. Principium huius l. reputaĩ difficile, quia ↄtinet tria dicta, quę videnĩ in ſe ↄria, & quodlibet eorum legitur plurib. modis in gl. quæ procedunt valde inordinatè, &
1 ↄfuſè ſm verum intellectum, quẽ tenet Dyn. & alij. h. d. † Si ſtipulatio eſt omnino obſcura, ita ꝙ nullam recipit interpretationem, non valet, & pro nõ facta hr̃: ſed ſi non eſt oĩno obſcura, ſed põt interpretari vel pro reo, vel pro actore, valet, & fit interpretatio pro reo: ſed ſi verba ſunt clara pro actore, non reſtringitur, licẽt reus aſſerat ſe aliter, vel ſtrictius intellexiſſe, quã verbi proprietas expoſtulat. h. d. in effectu, & diuide in tres partes, vt in ſummario, ſcunda ibi, {aut certẽ} tertia ibi, {nec rurſus.} Glo. tñ quæ ſunt hic, legunt iſta reſponſa etiam aliis modis, nam gl. illa quæ fuit additio in prin. dicit, ꝙ vult dicere, ꝙ ſi aliquid fuit ſtipulatione vallandum, & poſtea non fuit vallatum, nihilominus valet, licẽt appareat de ↄuentione partium, ꝙ voluerunt peruenire ad cõuactũ ſtipulationis ſuper tali re, & tñ non peruenerunt, nõ enim poterit agi ex illa conuentione, quia nuda, nec ex ſtipulatione, qa non eſt confecta. Item intellige etiam ſi dixerunt, ꝙ volebãt ſtipulationẽ haberi pro facta ſi contingit eam fieri, quia non pñt hoc agere inter ſe. at. l. codicillis. §. fi. de leg. ij. non. n. poſſum remittere ſolẽnitatẽ a iure requiſitam, quæ conſiſtit in verbis, cũ ſit de iure publico, vt in l. Meuio. de leg. j. ¶ † Vnde dicit Ang. ꝙ ſi qs appellat ab interlocutoria viua voce, & facit ſcribi in actis per notarium, licẽt dicat ipſe vel iudex ꝙ habeatur perinde ac ſi eſſet appellatum
2 in ſcriptis, hoc nihil releuat, quia non potuerunt hoc facere. a l. j. §. j. de feriis, vbi prætor non poteſt derogare iuri publico. Et
3 † ſm iſtũ intellectum, & lecturã allegatur iſta l. per doct. in multis ad hoc, ꝙ ſolẽnitas non põt omitti de voluntate partiũ. facit l. teſtium. C. de teſt. poſtea illa eadem glo. in fin. in ver. {vel dic} ponit ſecundam lect. ſm quam poſuit ſummarium, & aduerte, quia illa lectura poſtea in glo. ſequenti exẽplificat in ver. {vel fundum, vel vinum in genere.} deinde ↄtra eandem lect. gl. fi in fi. opponit de l. cum quid. ſi cer. pe. Sed rñdeo, ꝙ ibi rõne ↄtractus præcedentis apparebat de quo partes ſenſerunt: ſed ſi non apparet, tunc ſtipulatio vitiaĩ, vt ſupra e. l. triticũ, & propter iſtud ↄrium Bar. ponit hic vnam longam diſtinctionem
4 ſuper illo articulo, † an tacitum habeaĩ pro expreſſo, quã omnino vide. Legitur tertio mõ primum dictũ in gl ii. qñ fuit deuentum ad ſtipulationem, & in hoc differt a prima, & verba erant clara, & in hoc differt a ſcđa. Sed ſi ſtipulator dicebat ſe latius intellexiſſe quàm verba importent, certè non auditur, & impu-

ADDITIO.

a ¶ Hoc facere. An valeat appellatio facta viua voce cũ declaratione, ꝙ redigatur in ſcriptis. vide Dominos de Rot. in deciſ. 250. de app. in antiquis.

& imputet sibi quare illud non dixit, quia hr̃ pro non dicto,
postq̃ verba non plus important, ponit ergo exemplum in eo
qui stipulatus est a nouo magistro sua brocarda, quia non ve-
niũt sub hoc verbo aliæ suæ rões. i. alia opera sua legalia, nã
debes scire q̃ antiqui faciebant multa opera. s. gl. distinctiones,
brocarda & similia, & iste stipulator dicebat se intellixisse de
5 omnibus, sed hoc nõ importat istud vocabulum. †Et ex hoc
not. q̃ statuta quæ sunt stricti iuris sicut stipulatio, vt l. consti-
tutionibus ad munic. non recipiunt interpretationem exten-
siuam vltra vim verborum, & ad hoc allegatur ista l. hoc de-
clara, vt in l. omnes populi. ff. de iust. & iure. & s̃m primam le-
cturã, dũ dicit primum, dictum exponit. i. dicendu, & eodem
modo s̃m tertiam dum dicit astringendum, s̃m primũ expo-
nitur. i. pficiendum. s̃m tertiam exponit l. extẽdendæ seu am-
pliandæ. Item s̃m dictum in ver. {aut certè.} gl. legit duobus
modis, primo vt posui casum in summario q̃ loqnař dñ sti-
pulatio nõ erat omnino obscura, sed poterat interpretari tam
p reo quàm pro actore, vt hoc hr̃ in glo. j. ibi. {aut certè si ob-
scurum est.} deinde exẽplificař in glo. vlt. magna post princi-
pium. ibi, {quia vnus dicit se sensisse de albo &c.} & hoc est
bonum exemplum, vt s̃. eo. l. stipulatio ista. §. in stipulationib.
Item exemplificat in obligatione gñis. sed hoc exemplũ non
est bonum, qa in illo non est obscuritas, sed incertitudo, quia
partes nõ senserunt de certo corpore, sed qñ senserunt, & non
apparet de quo, tunc est obscuritas de qua loquitur hic, po-
stea illa eadem glo. in ver. ibi. {Item ad id quod dicit stari.}
¶ Opponit tribus modis ad istam lecturam, & ad hoc s̃m di-
ctũ, & solue vt in ea, ꝯcludendo, q̃ hẽt locũ qñ s̃m vtrunq; in
tellectũ põt eẽ valida, si aũt s̃m vnum tm̃, ille intellectus debet
sumi siue sit pro reo, siue pro actore, vt nota. in d. §. in stipula-
tionibus. per l. quoties in stipulationibus. s̃. e. ita habet locum
in extraiudicialibus, sed in iudicijs aut obscuritas prouenit ex
verbis ꝓlatis ab aliqua partium, & statur interpretationi pro-
ferentis siue sit actor, vt l. inter stipulantem. §. j. siue reus. vt l. si
quis intentione, de iud. Aut prouenit aliunde, & tunc recur-
riř ad no. in l. de die. q satisd. cog. vt in prin. litis fauc atur acto
ri, vt ĩ dubio admittat, ĩ medio fauet vtriq; vt veritas reperiař,
vt l. si eum. §. j. si quis cau. in fin. fauetur reo, vt in dubio ab-
soluatur, vt l. Arrianus, de actio. & obl. & fuerunt verba Azo.
in summa. Alio mõ legit glo. in ver. {vel dic secundo.} q̃ s̃m
dem corrigit primũ, sed ille reprobat arg. eorum quæ no. in l.
nam. de condi. & dem. Tertium & vltimũ dictum in ver. {nec
rursus} similiter legit in glo. duobus modis. Primò, s̃m qd
dixi in summario, q̃ loquat qñ verba erant clara p stipulato-
rem, vt qa sui stipulatus omnia vasa mea, vel oẽs seruos tuos,
vel simpliciter, qa indefinita æquipollet vli, cum hẽt argen-
tea vasa & vitrea, & volebam oĩa. Tu aũt dicebas te intellexisse
de vitreis tm̃, vel deterioribus seruis, quare quæ vel quos mi-
hi hře expedit, non statur dicto tuo de proprietate verborum.
6 †Et s̃m hoc no. q̃ statuta nõ recipiunt interpretationẽ restri-
ctiuam vltra q̃ patiatur verborum ꝓprietas, quod declara, vt
d. l. omnes populi. & per Bar. in l. non dubium. C. de legi. & ad
istam lect. venit ver. {non tñ talem} in fi. gl. si. legit eãdẽ gl. in
ver. {Item} & qd dicit {alio mõ} loquit in casu præcedentis
ver. qñ stipso erat obscura, nõ tñ ex toto, sed poterat interpre-
tari pro actore & pro reo, nam ibi dr̃ q̃ statur interpretationi
rei. Sed pone reus semel interpretatus est, qa dicit se sensisse de
albo, postea vult pęnitere & dicere de nigro: dr̃ in hoc vltimo,
q̃ non debet audiri. Sed ꝯ. de l. cum q. §. fi. supra c. vbi licitũ est
a variare* vsq; ad sniam. Solu. clarius quã gl. ibi loquit in eo q
7 habebat electionẽ in alternatiua, vel in electione generis. †Nos
loquimur in facultate declarandi rẽ obscurã, quæ declara-
tio postquã semel facta est non est licitũ poenitere, ad hoc sp
allegař ista gl. & istud est melius qd sit in hac l. & forte ista glo.
non est alibi. Est & alia dr̃ia inter electionem, & declaratio-
nẽ: qa facultas eligendi cõpetens iure ꝓprio transmittiř a ł hę-
rede in præiudicium alterius, vt no. gl. parua. supra eo. in l. in-
8 ter stipulantẽ. §. j. quę incipit vincenti, & eligere nolenti. ¶ †Op
ponit, q̃ illud exẽplũ de brocardis, q̃ stipulatio non sit ita stri
cti iuris quin extendař etiam ad alias res, quàm expressas,
& licèt proprium significatum verborũ importet: qa video q̃
extẽdiř ad alias personas, vt infra eo. l. si stipulatus fuero per
te nõ fieri. Sol. ibi esset inutilis in personis expressis si nõ extẽ-
dereř ad alias de qbꝰ ibi, & hoc inducit Bar. in l. oẽs populi. ad
statuta, vt recipiãt interꝑtationẽ extẽsiuã, qñ essent inutilia in
rebꝰ vel ꝑsonis exꝑssis, nisi hoc fieret. Itẽ opponit q̃ ĩmo extẽdi
tur ad oĩa q̃ ęquũ est euenire, licèt significatũ verborũ nõ ĩpor
tet, vt in l. empto. de ac. emp. Sol. ibi in ꝯctibꝰ bonæfidei, cuius
nã latior est vñ actio emp. dař insolidũ, non solũ vt impleař
ꝯctus, sed interdũ ẽt vt rescindař, licet hoc non fuerit de intẽ-
tione partium a principio, nec verba hoc importent, vt ea. l.
§. is qui vinum. dař ẽt ad interesse qñ vẽditio est nulla ex qua-
litate rei, & venditor hoc sciebat, vt in l. fi. & ibi vide optimũ
tex. circa fi. s̃. de ꝯd. ob tur. cau. & adde q̃ no. ĩ. e. l. si qs cũ aliter.

ADDITIO.

a ¶ Variare. An, & quando licita sit variatio. vide per Anch. consi. 115.

1 *Non dicitur quis non fecisse quousque fieri est tempus, intra quod fieri põt.*
2 *Negatiua totum destruit quod reperit.*
Plus negat negatio quàm affirmat affirmatio.

1 §. Si stipulatus. †Non dr̃ quis non fecisse quous-
que fieri est tp̃s, intra qđ fieri põt.
h. d. ¶ In tex. ibi {non nisi præterito biennio.} subaudi quasi p
totum biennium q̃ non ascenderis, si supersunt duo vel tres
dies, intra quos possis ascendere, qa nõ est adhuc verũ te incõ
mutabiliter non ascendisse, alias sequeretur q̃ qualibet die de-
beres ascendere ad hoc, vt illa cõditio nunquam compleatur,
qa ẽt si per vnam diẽ ascendisses, verum eẽt dicere te non ascẽ
disse aliqua die, sed nõ sic intelligit, immo si nulla die biennij
2 ascenderes, †& sic negatiua totũ destruit quod non reperit, &
vltius ponit, vbi dr̃ q̃ plus negat negatio quàm affirmat affir-
matio, quam affirmationẽ not. in l. hoc genus. in fi. gl. de con-
di. & dem. & in c. cum dilectus. de consuc. per glo.

LEX XCIX.

Conditio. ¶ Conditio de prætetito vel de pñti non
suspendit actum, sed vel ipsum reddit nul-
lum si est falsa, vel purum si vera est. h. d. & sic non est propria
ꝯditio cuius natura est actũ suspendere, & facit q̃ possit haberi
ad esse, & non esse, de quo in l. cum in secundo. de iniusto rup.
& irrit. test. & l. cum ad præsens. ff. si cert. peta.

LEX C.

1 *Adultus non habens curatorem naturaliter & ciuiliter potest obligari.*
2 *Pupillus proximus pubertati naturaliter obligatur, & an tunc indigeat re-
stitutione.*

1 PVberes. †Adultus non hñs curatorem natu-
raliter & ciuiliter potest obligari. h.
d. restituitur tñ in integrũ si lædiř, vt in glo. sed si ha
bet curatorem sine ipso non põt obligari ciuiliter,
sicut nec pupillus sine tutore siue ipsum habeat siue non, vt in
l. si curatorem hñs. C. de in integ. resti. Sed an poterit obligari
nãliter? quidã q̃ non, quasi per dationem curatoris censeatur
sibi interdicta administratio sicut prodigo, ergo non obliga-
tur naturaliter sicut nec prodigus, vt in l. is cui bonis. s̃. eo. Sed
ꝯ̃rium est, quia non magis sibi vř interdicta administratio per
dationem curatoris, quàm sit pupillo per dationem tuto-
2 ris. †Sed pupillus proximus pubertati naturaliter obligatur, vt
in l. i. j. de noua. ergo & adultus, ne melioris conditionis sit q̃
pupillus, quod dic plene vt ibi no. per Barto. in vlt. colum. &
eo casu quo non obligatur nisi naturaliter, non indiget resti-
tutione, qa illa non nocet, cum non pariat actionem. Sed ꝯtra,
q̃ imo nocere poterit si soluat, qa impedit repetitionem de sui
natura si solutum est per errorem iuris. Breuiter de hoc arti,
an propter hoc intersit poterit peti restitutio aduersus natu-
ralem obligationem, vide per Doct. in l. ista difficilis. supra de
condi. & demon. l. interdum.

LEX CI.

1 *Promissio facta per venditorem emptori de soluendo sumptus facto in lite,
debet intelligi de lite mota per aliũ super proprietate, vel alio iure rea-
li contra emptorem, non de mota per ipsum venditorem super pretio.*
2 *Promissio facta per venditorem de soluendis expensis factis in lite, cuius
vtilitatis sit.*
3 *Si venditor nõ promiserit expressè refundere sumptus litis, an tamen tenea
tur. & nume. 5.*
4 *Venditor mota lite, & facta sibi denunciatione tenetur ad litem venire &
emptorem defendere, & quid si lis est iniusta.*
5 *Qualiter possit fieri ista defensio.*

1 VEnditores. ¶ †Promissio fcã per vendito
rẽ emptori de soluendo sum-
ptus factos in lite, debet intelligi de lite mota p aliũ
super proprietate, vel alio iure reali ꝯ emptorem,
non de mota per ipsum venditorem super pretio. h. d. no. ¶ In
tex. ibi, {quãn sua interesset,} Dic de hac promissione nihil ad
propositum, sed solum de sequenti. ¶ In tex. ibi. {si in lite mo
ta} dic istud faciebat dubium, qa nõ dicebatur per quem, nec
super quo, vñ videbař posse apprehendere litem motã per vnũ
ex venditoribus super pretio. ¶ In tex. ibi. {pretium sibi debe-
ri dicens} subaudi & succubuit, qa probatum fuit per hęredes
emptori illud pretium fuisse solutum. Itẽ subaudi, q̃ iste actor
nõ fuit ꝯdẽnatus in expensis, licèt ꝯdemnari debuerit, vt in §.
sin autẽ alterutra. l. properandũ. C. de iudi. circa mediũ, vñ isti
hæredes nõ poterant amodo implorare iudicis officiũ merce-
narium, in quo fit ꝯdẽnatio in expensis, qa illud non durat li-
te finita per sententiam, vt in l. iiij. C. de po. volebat ergo recu-
perare virtute stipulationis de qua s̃. & sic iure actionis, quæ
non tollitur lite finita, & pp hoc vtilius est expensas posse pe-
ti iure actionis q̃ officio iudicis, vt not. glo. in simili, in l. nõ so-
lum. de rei vend. & in l. iij. §. j. de leg. iij. Quæritur ergo quid iu-
ris? Rñdeř vt sequitur. ¶ In tex, ibi, {quæ ob litem de propieta-
te.} dic & sic p aliũ, nõ p venditorẽ sup precio, sed certè non
habet dubium, vnde glo. dicit q̃ in dubio hoc pręsumiř, vt vi-
deatur promisisse solum de sumptibus factis in lite per alium
super

super ꝓprietate,non per vēditorem super pretio,& sic non po
tuerunt isti hæredes recuperare. Ex hac stipulatione Barto. vř
reprehendere gl. inquantū innuit venditorem non teneri de
euictione,nisi emptori fuerit mota lis de proprietate,qđ tamē
est falsum, qa idē si de iure reali,& ratione hypothecæ vel vsus
fructus, certe gl. nō habuit istū intellectū, sed solum voluit ex
cludere litē motā per venditorē super pretio,non motam per
alium siue super ꝓprietate, siue super alio iure reali, & est glo.
praua super ver. {factæ essent.} ꝗ dicit ꝙ in dubio ꝑsumitur.
a ¶†Pro declaratione gl.ij. quæro, primo cuius vtilitatis sit hęc
ꝓmissio fcā per venditorē de soluendis expensis factis in li-
te? Rñdeo, qa tunc sine dubio recuperat emptor ab eo expen-
sas,siue succumbat in lite mota super euictiōe, siue obtineat,
& si fuerit mota de facto,etiam primo casu recuperat nō solū
expensas factas per ipsum emptorē, sed p aduersariū qui litem
mouit, si ipse emptor fuit in eis condēnatus, & hoc tanquam
interesse. In scđo vero, qñ obtinuit non recuperat expensas p
aduersarium, quia in illis nō ꝯdēnar, sed fcās per ipsum em-
ptorē recuperat,si eas nō potuit recuperare ab aduersario qui
litē iniustā mouit sine culpa ipsius emptoris,vt quia petijt ip-
sum condēnari, & Iudex noluit qa fortè iustam cām habuit
litigandi,siue ꝯdēnauit, & erat nō soluēdo. Si autē emptor ꝓ-
misisset culpam,qa nō petijt ipsum ꝯdēnari, & tunc vellet re-
cuperare a venditore, nō poterit per l.singularē.ſ. de act. emp.
l.Idemq;. §.1. licet ille §. loquat qñ res fuit euicta, & loquat de
expensis factis in re vendita, puta quia in ea ædificauit, vt ille
tex.vult, quas in re emptiōis poterat recuperare ab euincente,
quia erant vtiles,vñ non recuperat a vēditore,& sibi imputet,
nisi venditor sciuerit rem esse alienā. In casu autē nostro non
est tractandum de ista scīa, quia præsupponitur ꝙ res nō fue-
rit euicta, & sic venditor non fuit in aliqua culpa cum vendi-
dit rē suam, vñ eadē rō est vt non recuperet ab eo dictos sum-
ptus postquā potuit recuperare ab illo q iniustè litē mouit.
3 ¶†Scđo quæritur, quid si venditor nō promiserit expressè re-
fundere sumptus litis? glo. hic vř dicere idē, vt vtroque casu re
cuperet. postea remittit ad no. in l.ij. C. de eui. & ibi distinguit
an succubuerit, & recuperat vt interesse, qa tunc apparet ven-
ditorem fuisse in culpa, quia vendit rem vt suam, & erat alie-
na, qđ in dubio præsumitur postquā ita fuit iudicatū.l.& hæc
distinctio §.1.ſ.loca. Aut obtinuit, & tunc non recuperat post-
quām nō fuerunt sibi ꝓmissæ, qm̄ apparet ꝙ lis fuit mota de
facto, & sic venditor nō fuit in aliqua culpa, iō vtile est ꝙ pro
mittantur pp istum casum,& istam opinionē vř tenere Spec.in
4 ti.de emp.& vendi.circa fi.vij.col.†Bar.tenet hic ꝯtrium, dicens
ꝙ venditor mota lite, & facta sibi denunciatione tenet ad litē
venire, & emptorem defendere nō inspecto an lis sit iusta, vel
iniusta,vt l.si plus.§. mota. ſ. de euict. & si hoc fecisset, & obti-
nuisset, expensas quas fecisset non recuperaret ab emptore, qa
qui tenetur facere mihi aliqd, debet illud facere suis expensis,
& illud addo ad dcm̄ Bar. vt in l. suo victu. de ope.libe.ergo si
non facit & emptorē oportuit expendere,poterit recuperare,
quia hoc non fecisset si venditor fecisset qđ debebat. Nec obst.
ꝙ lis fuit mota de facto, qa ēt aduersus istam litē tenebatur de
a fensionē suscipere, licet si eēt euicta de facto p iniuriam [a] iudi
cis non teneret, vt l.si per imprudentiā.de eui.C.sed bñ tenet, si
non venit ad defendendū, & non facit taliter ꝙ de facto non
euincatur. Ista est opinio sua in effectu melius declarata q ipse
5 declaret. †Tu aduerte ad vnum diligēter, nam fateor ꝙ tenet
defendere,sed ista defensio poterit fieri dupliciter, vel assisten-
do sui, ita ꝙ ipse emptor agitet litē principaliter in sua perso-
na, & venditor administret sibi testes & instra. vel pōt etiā fie-
ri suscipiendo in se totam lite, ita ꝙ emptor nō habeat se im-
pedire, certè tunc dico, ꝙ si venditor teneret ad hanc vltimā
defensionē, verissima eēt opi.Bar.sed tex.vř velle ꝙ teneatur so
lum ad primā,vt l.si parētes.C. de euic. & hoc tenuit Bald. ſm
Iaco de Are.in l.qui absentē.ſ.de procu & tenuit s.co.l. in execu
tione.§. insolidū. nisi expressè ꝓmittat in se litē totā suscipere,
& si hoc est,vř ꝙ non teneat facere nisi illas expensas q̄ incum
bunt in his q̄ ipse venditor ministrat,vt in producendo testes,
vel colligendo instra,& alias expēsas debeat facere emptor, &
ista vř verior, & sic reducent ad ꝯcordiam dictæ opi.& hodie
notarij dāt ꝙ lite mota ꝓmittunt defendere,& litē in se suscipe-
re omnibus suis sumptibus & expensis, quā formā tradit Spe-
cu.in d.tit.de empt & vend. Tene menti, qa quotidiana sunt,
& per alios modernos non ita benè declarata.

ADDITIO.

a ¶ Iniuriam. Adde quod late volunt Ang.consi.282. vbi multa dicit.

LEX CII.

1 *Liber homo non potest in stipulationem deduci, & si deducatur etiam æsti-
matio non debetur, quoniam æstimationem non recipit.*

2 *Res hostium an possit legari.*

1 Liber homo. †Liber homo non pōt in sti-
pulationem deduci, & si de-
a ducatur etiam æstimatio non debet, [a] qm̄ æstima-
tionem non recipit.h.d.hic sunt duæ glo.quę repro
bantur.s.prima & vltima. Nam prima dicit,ꝙ licèt non posset
deduci in stipulationem liber hō, pōt tñ vendi,vt in l.liberi.de
ꝯhē.emp. Tu dic ꝯ ꝙ non possit vendi,nisi id quod est in com
mercio nostro,& liber hō non est huiōi,dic ergo ꝙ quantum
ad hoc vt possit agi ad interesse contra venditorem vel promisso-
rem q vendidit velut seruū, cū eēt liber,& sciebat ipsum esse
liberum, tunc valet, & est dña quia in emptore cum sit bonæ
fidei, dat actio ex empto ad interesse, sed in stipulatione datur
actio de dolo,facit id qđ no in l.si cum aurū.ſ. cod. Sed si em-
ptor vel stipulator sciuisset ipsum esse liberum, etiam ad inte-
resse non posset agere, vide per Bart.in l. cum lex. de fideiusso.
2 ¶†Vltima gl.ꝙ licèt res hostiū non poterit in stiplonem dedu
ci,pōt tñ legari. Tu dic,ꝙ res fuit aliqñ nrā licèt nunc sit hostiū,
& qa sperat redire iure postliminij, pōt legari, & in stiplonem
deduci, & hoc casu loquunt ll allegatæ. in gl.sed si nunquam
fuit nostra, tunc nec legari nec in stiplonē deduci pōt purè, &
ita loquit hic,sed sub ꝯditione si quidē intrinseca, & cū desierit
eē hostium bñ pōt legari, & in stipulationē deduci per eū Ab
bate sanè de sen.& re iud.lib.vi & p l.gñaliter.§.ii. de fideicom
mis.lib.sed si erat ꝯditio extrinseca, vt si nauis ex Asia venerit,
non pōt legari nec in stipulationem deduci, sicut nec purè, vt
no.in d.l generaliter.§.secundo.& colligit a contrario sensu. nec
ob.l.existimo.ſ.e. & l.si rē meā sub ꝯditione, qa ibi qñ res erat
in cōmercio, & superat ꝯdōnalis aliquis defectus tpe stipula-
tionis, q pōt cessare tpe ꝯditionis, & tunc nō refert an ꝯditio
sit intrinseca vel extrinseca, nō sic qñ non est in cōmercio, &
hoc vř de mēte Ang. qđ no & tene menti, & istud qñ expecta-
re ꝯdōnem non est turpe,nec reprobatū, als valeret ēt si sub
ꝯdōne intrinseca, vt si stipulatur rem sacram cū erit propha-
na, vel liberū hominē cū erit seruus, vt ſ.eo.l.inter stipulantē.
§.sacram.ver.sed hæc dissimilia sunt,rem aūt desinere esse ho-
stium,non est turpe expectare,sed laudabile.

ADDITIO.

a ¶ Non debetur quando debeatur æstimatio rei, cuius non habemus commer
cium, vide per Lud Ro.cons.40.

LEX CIII.

1 *Sufficit ad conseruandam actionem ꝙ quis compleuerit contractum per se,
vel per alios eius nomine, vel eius opere.*

2 *Si testator mandauit hæredi quòd faceret fieri aliquas picturas in aliqua ec
clesia sub certa pœna, reperiuntur illæ picturæ factæ, sed non apparet
quod hæres fieri faceret, an euitet pœnam.*

1 Cum seruus. ¶†Sufficit ad cōsequendam
actionem ꝙ quis compleue-
rit ꝯtractum p se, vel p alios eius nomine, vel eius ope-
re.h.d. ſm glos. ¶ In tex.ibi. {pactus est} sibi cū dño
ſm vnam lect. hoc mō, promitto tibi quinquaginta si me ma
numiseris,vel vt me manumittas,vel simpliciter, & ille promi
sit manumittere,& super hoc dedit seruus expromissorem, nā
iste est ꝯtractus innominatus.l.do,seu dabo,vt facias,ex quo non
potest agi per alteram partem nisi impleuerit ꝯtractum, vt ſ. de
pac.l.iuris gen.post prin.si ergo dominus nō manumiserit, sed
alius,videbat ꝙ dñs nō posset agere ad pecuniam, qa ipse non
impleuit ꝯtractum,& quia ꝯditio debet impleri in forma. & ver-
ba fuerunt relata ad personam dñi,& sic non est impleta ꝯdi-
tio.pp hoc glo.intelligit ꝙ ille alius non erat omnino alius,sed
reputabat idē cum dño,vt hæres eius supple, vel eius procura-
tor de mandato suo, vt l.iij.& l pater. de manu. vind. vel eius
singularis successor cui alienauit cū pacto ꝙ ipsum manumit-
teret,facit quod no.in l.nō erit.§.dato.de iureiu.in gl.sed si alie
nasset sine hoc pacto,& emptor ipsum sponte manumisisset,
& sic nō hēt libertatē ab ipso dño verè, vel fictè procederet
ꝯtriū,& non hēt locū qđ hic dř,qa dñs non impleuit ꝯtū, vel
dic scđo,ꝙ pactus est cū extraneo, quia ꝓmisit operā dare ꝙ dñs
eū manumitteret,& ita fecit,& istā lec.ēt sentit gl.j. Si aūt non
ꝓmisisset sub ꝯditione si manumitteret a dño, ille nō est ꝯtꝰ
innominatꝰ, qa nihil veniret implēdū ab illo extraneo cui ꝓmis-
sio fcā est,sed diceret ꝓmissio ob cām de futuro, vel sub ꝯdo-
ne casuali, & secuta manumissione ēt sine opera illius extranei
posset ille agere,vt j.eo.l.a Titio. qa ꝯdō hř p cā. de isto autem
expromissore in quo differat a fideiussore,vide gl.in auth.de fi
deiussor.post prin.in gl.j. incipit no.dñiam.& hř de ipso in l.&
elegantèr.§.seruus pact.ōis.ſ.de dolo. ¶ In gl.ij in princ. ibi, {&
sic non benè colligit hic illud gñale,nō refert a quo fiat dum-
a mō fiat, [a] } qa illud gñale dēt intelligi indistinctè ēt si ille qui fe
cit non reputet eē eadē ꝑsona cū illo q facere debet, sed in ca-
su illius l. non est ita.nisi enim reputet eadē, ꝯtūs non habe-
ret ꝓ impleto in prima lectu. & nō posset agi,vt ſ.dixi. Sed in
hoc brocardo distingue tres casus. Nam aut qrit quo ad actio
nem acqrendā,& tunc bñ refert,qa nisi ille qui debet implere
ꝯdōnis ptātem adimpleat,& scienter vt actionem ꝯsequat,vel
alius

ADDITIO.

a ¶ Dummodo fiat. Adde quod volunt Bald.consi.274.lib.j.incip.verba Dyn.di-
cunt.

alius eius nomine,& ad hūc finē nō reputat̄ impleta,& actio-
nem non acquirit,vt l.ij.de ɔdi.& dem. Vñ si promisisti mihi
aliquid si ubi dedero decē,& alius non meo noīe dei, actionē
non consequor,sicut si meo nomine,qa tūc ego videor dedis-
se,cū ista ɔditio,poterit impleri per aliū,vt l.fi.de ɔdi.insti. aut
quantū ad pœnam euitandā, & tunc dicit Dy.& Bar.ꝙ non re
fert per quē fiat,dūmodo fiat illud ꝑꝑ qđ euitat̄ pena.per l.fin.
C.si man.ita alie.sit.& certè ibi loquit in dispōne legali, q̄ suc-
cedit loco dispositionis hominis,& eā representat, & ideo fa-
cit cessare pœnam,vt l.si pecuniā.§.j.de ɔd.ob cau.non sic vr̄ in
dispositione alterius hominis, vt si vendidi seruū cum pacto,
vt eū manumitteres intra annū sub certa pena, ni alienasti pu
rè & simplr̄ sine pacto manumittēdo. Ille manumisit ipōte,
& ex sua liberalitate , nō puto ꝙ ꝑꝑ hoc euadas pœnam : qa
seruus illius nō reputat̄ seruus tuū q̄nī ad hoc:qa nec manumisisti,
nec cām dedisti manumittendi : īmo per te non stetit quomi-
nus ɔditio deficeret,licèt seruus illius reputetur tuum quoad tui
præiudicium.vt s̄.e.l.si seruū. post prin. in vers. Idemq; fiet, cū
his quæ ibi dixi.non autem ad tui ꝓficuum,nisi cū eo operam
2 dederis. Et ꝑ hoc respondet ad q. Testator mandauit hr̄di ꝙ
faceret fieri aliquas picturas in aliqua ecclesia sub certa pœna,
repériunturillæ picturæ factæ,sed non apparet ꝙ hrs fieri fece-
a rit,an euitet pœnam? Bar. ꝙ sic,[a] quia non refert per quem fue
rint factæ,certè si apparet ꝙ post moram heredis fuissent factę
per alium non de mandato hæredis dicerem ꝙ non euitaret
pœnam,& si non apparet per quem, tunc euitet ex eo qa præ-
sumuntur factæ per eum,vel eius mandato, cum istud onus si
bi incumberet,& onus est ɔsumptū,ar.l.ij.C. de alimen.pupil.
præst. si autem hrs fuisset ꝑuentus ab eo,non esset sibi imputā-
dū arg C.de his qui.vt indig.l.si iō. Aut quærit̄ quantū ad cō-
seruationē iuris sui , & tunc aut q̄rimus de iure reali , & refert
ꝑ quē fiat,vt l.nō satis.in prin.& l. si fundū.quēad.seruit.amit.
ꝑ quas ll.patet,ꝙ si quis tyrannus occuparet castrum, vel ciui-
tatem,vt vteret iurisdōne cōpetenti ciuitati , ɔseruaret ius ipsi
ciuitati, & eo expulso nō poterit ciuitati obijci exceptio ꝑscri-
ptionis ꝙ nō fuit vsus iure suo longissimo tpe , quia satis est ꝙ
alius fuerit vsus,& vide no ꝑ Bart.in l.sequit.§ si via.de vsuca.
Sed si q̄rit̄ de iure ꝑsonali ɔseruando bn̄ refert,quia alius vten-
do nō ɔseruat ei cui cōpetit, vt l.Pomponius.quib.mo.vsusfr.
amit.& adde circa istud brocardū quod no. Bar.in q. quā ha-
bui de facto in l.ij de condi.& demon.

ADDITIO.

a ¶ Bart. quòd sic. Adde quod dicta Bar. sequitur simpliciter Bal. cōsi.336 li.ij.
vbi dicit ꝙ si reperiatur hospitale constructum,& nescitur a quo, ꝙ præsumi
tur constructum ab eo qui tenebatur construere.

LEX CIIII.

1 *Si una de rebus alternatiuè debitis pereat post obligationem, liberatur de-*
bitor ipso iure.
2 *Verba legis vel statuti quantumcunque sint præcisa recipiunt limitationem*
per alias leges, vel statuta.

1 STipulatus. †Si vna de rebus alternatiuè
debitis pereat post obligatio-
nem, liberatur debitor ipso iure.h.d.tex cū glo.¶In
tex.ibi,{damnam dares.}.i. dare velles, & realiter of-
ferebas nō solo verbo , qa hoc non sufficeret ad constituendū
creditorem in mora.vt in l.prætor.§.si reus paratus.de ope.no.
nun.& ibi Bart. ¶ In tex. ibi{actionē ex stipulatu hr̄e,}subau-
di saltē ad errorē q mortu⁹ nō erat , & videbat̄ ꝙ sic ꝑ l.Stichū
aut Pāphylū,in prin.j.de sol.sed ibi qn̄ neuter fuit obligat⁹, &
sic creditor n̄ fuit in mora,ađ liberat̄ ab vtroq;,ita intellr̄ hic.
¶ In tex ibi , {si ꝑ debitorē mora nō eēt}subaudi, sed ꝑ credi-
torē,ađ non liberaret̄ ab vtroq;,vt s̄.dixi.¶In tex.ibi , {ɔtinuò
eū debito liberari.}Intellige tn̄ cū moderatiōe de qua s̄.s. post
2 obligationē mortuus est,vt in gl.†Ex qua no.sm̄ Bar. & Ange.
ꝙ verba l. vel statuti q̄tuncunque sint ꝑcisa, recipiunt limita-
tionē ꝑ alias ll. vel statuta . Nā istud verbum ɔtinuo,prima fa-
cie innuit eum liberari statim obligatione facta,& ad hoc alle
gat ista l.s̄. de acqui.pos.l.iij.§. in amittenda,per glo. sm̄ Ange.
sicut in verbis rescripti quantumcunq; sint præcisa , vt in ca.ex
parte . de offic. delega. Sed hic dubitatur an ipsa liberatio fiat
ipso iure,vel ope exceptionis.glo. ꝙ ipso iure, sicut si solus Sti-
chus fuisset promissus , quia postquam fuit obligatus ipse so-
lus hr̄ ꝓ promisso, arg.j̄ e.l. si quis stipulatus sit Stichū aut Pā-
philum.circa principiū l.ibi,& is erit solus in obligatione &c.
secus in obligatione generis. sm̄ gl. in qua fit ope exceptionis
liberatio,sed in ɔ̄triū facit.quia in obligatione gn̄is ille solus
vr̄ esse in obligatione q postea soluit , vt in l.cū seruus.de lega.
j.sed certè non sic in eo,q solum offert,non tn̄ soluit . nam ad
hunc debitor pōt mutare voluntatē,& alium soluere,& ex hoc
inferas ad obligationē alternatiuam, ꝙ si debitor poterat mu
tare voluntatē , qđ ɔtingit qn̄ hēt electionē a lege, qđ est regu-
lariter,vt l.plerunque. in fi.de iur. do. vñ pōt mutare quousq;
soluat.j̄.l.proxi.in fi.& l.eum qui certarū. cum ibi no.j̄.co.§.fi.
& tunc liberat̄ ope exceptionis sicut in obligatione gn̄is , quia
non dr̄ ꝑempta præcise res debita , sed si non poterat mutare
voluntatē,qđ est qn̄ sibi reseruauit electionem per verbū præ-
teritu temporis , vt promitto Stichum aut Pamphilum quem
elegero , Stichum ipsum elegit , & amplius mutare voluntatē
nō pōt.vt in d.l.si qs & stip. tūc censet ꝑempta res præcise debi
ta , & ɔtingit liberatio ipso iure sicut si ille solus fuisset ꝓmis-
sus. Vtilitas aūt huius inuestigationis ɔsistit in his q̄ not.in l.si
vnus.§.pactus.in gl.opponendo.s̄.de pac hic non sunt alia.

LEX CV.

1 *In obligatione generis subalterni electio est debitoris, in qua potest variare*
quousque soluat.
2 *In obligatione alternatiua , vel generis subalterni electio est debitoris , &*
quid in vltimis vo luntatibus.

1 QVi ex pluribus. †In obligatione gene-
ris subalterni electio ē
debitoris,in qua potest variare quousq; soluat.h.d ,
¶In tex.ibi,{ quibus idem nomen impositum fue-
rat. } hoc pōt intelligi dupliciter.Primo, ꝙ isti fundi erant se-
parati per diuersas regiones. Secundo,ꝙ de vno fundo,puta Se
iano facti fuerint plures,& sint contigui, & remāserunt sub eo
dem nomine, & tūc oportet intelligere ꝙ appareat ipsum vo-
luisse facere plures fundos ꝑ appositionē terminorū , qđ face-
re potuit,vt l.si quis duas §.ij.uel iij. cōia prædio. si autē gra-
tia vberioris culturæ diuisisset eundē fundum Seianum, vide-
retur totum promittere sicut in legato,vt in l.Caius.de lega.ij.
& non hr̄et locū ista l.sia intelligit Bar.in l.j.s̄.de re.du. vbi op-
no vide ¶In glo.quæ incipit{alia}ibi, { promittit fundum Se-
ianum}certè si ita dixisset,apparet ꝙ sensisset de certo licet nō
specificasset,& ideo non esset locus tunc electioni sed declara-
tioni,quia semel facta nō posset variari,vt no.s̄.e.l.qcquid astrin-
gendæ, cuius ɔ̄triū hic dr̄ in fi iō melius dic, ꝙ dixit promit-
tis mihi fundum ex fundis Troianis, & sic apparet ꝙ nō sense-
runt de certo , & per ɔñs locus est electioni in obligatione ge-
neris gn̄alissimi,vel in alternatiua & [illegible] locu finis, & illo nō
limita & intellige glo. seq q̄ postea in fi. opponit, ꝙ electio sit
2 creditoris per l.qui duos.de leg.j. & nō sol [illegible] e aliud eē in
legatis fauore vltimæ voluntatis vt in obligatione alternatiua,vel etiā gn̄is subalterni electio fit l[illegible] tarij in dubio,vt not .
in l.Lucio.de leg.ij. sed in ɔ̄tctibus est d[illegible] itoris, vt l.plerunque.
in fi.de iure dotium hic non sunt alia.

LEX CVI

1 *Valet promissio facta patri per filium de aliquo dando sub cōditione si ipsū*
emancipet.
2 *An & quando pater cogatur emancipare filium, & quid econtra si pater*
velit filium emancipare, & ipse non vult.
3 *Parentes qui aliquid habent magis curantur, & timentur a filijs.*
4 *Seruus an possit recusare manumissionem.*
5 *Pater potest recipere pretium pro emancipatione, & an pro adoptione.*

VTrum. Valet ꝓmissio factā patri per filium de
aliquo dando sub cōditione si ipsum
1 emancipet. h. d. †per hanc l. patet,ꝙ pr̄ nō pōt [illegible]
emancipare filium,quia si posset, [illegible] recipere
pecuniam ꝓ emancipatione.vt l.fi.de ɔdi ob tur.cau. [illegible]
hoc in quibusdam casibus no. [illegible] de adop.l.non pōt per g[illegible] &
vna glo.quæ est hic,q̄ incipit. {Sponte} nūc adde casum, qn
recepisset promissione a filio de aliquo dando si em[illegible]pet, vt
in casu huius l.sed falsum est, qa nō cogei iste pater ni[illegible] actua
liter recepisset quod sibi promiserat , & tūc cogeretur officio
iudicis,vt l.serui. de condi. & dem. sed ꝑꝑ solam promissionē
non compelleret,quia per illam non est obligatus ad aliquid ,
2 sed alter libi ¶ †Quæro ergo an pater poterit cogi filiū eman-
cipare?tex.vr̄ ꝙ non.in auth.quib.mod.natu.effi.sui.§. genera-
liter.Bar.j̄.co.l.quidam cū filium, dicit hoc verum. nisi subsi-
stente iusta cā, non tamen sunt causæ specificatæ a iure , & sic
staretur arbitrio iudicis per illam l. Ang. hic exprimit causam
si filius esset rixosus , & esset statutum in loco ꝙ pater tenere-
tur soluere condēnationem pro filio , vel alter propter filium
3 redderetur suspectus in statu ¶ †Vltimò no. tex in fi. ꝙ parentes qui aliquid hn̄t,magis curantur & timentur a filijs, ideo co
nari debēt aliquid ꝓ se retinere. Adde ad id qđ s̄.dixi, ꝙ seruus
nō pōt recusare manumissionē,nisi in casu, vt hr̄ in l. fi. C. de
manu test. qa ꝑ hoc ad.pisci ciuilitatē Romanam quā recu-
4 sare non pōt,vt ibi hr̄.¶ †No.ēt hic, ꝙ pater potest recipere ꝑ-
a mium [a] pro emancipatione,sed an pro adoptione? dic vt no.
5 in l.vxorem.§ heres.de leg.iij.†qđ facit ad q. de monasterio si
talem receperint in monialem,vt ibi no.per Bart.

ADDITIO.

a ¶ Premium Adde vt per Fran. de Are.consi. 42.& de eman.vide per Ange.con
si.145.& an sicut emancipatio fieri potest eodem modo feudum,& an proprię
sit feudum.vide hic per Ale.cum adde Bal.consi.252.j.lib.& cōsi.287.iij.lib.

LEX CVII.

1 *Conditio stipulationis potest conferri in factum personæ incertæ.*
2 *Potest quis promittere dotem pro incerta persona seu muliere, et an videa*
tur illi donasse, vt sic soluto matrimonio competat illi repetitio .

3 Quid

3 *Quòd naleat ista promissio, scilicet promittis mihi decem si hodie pulsabitur ad uesperas.*
Quid in pronosticatione quod talis dominus morietur hoc anno, & si morietur promittis mihi decem.
4 *Ubi est eadem ratio, est idem ius.*

1 A Titio. ¶ Conditio stipulationis pōt ꝯferri in fcm psonæ incertæ. h. d. & ponit tres vel
2 quatuor casus. ¶ † Not. primo ꝙ potest qs promittere dotē p incerta psona seu muliere, sed an tunc videatur illi donasse, vt sic sol. ma. competat illi repetitio? dubiū faceret, quoniā ad illā nō habuerit affectionē, tñ puto ꝯnū fauore dotis, & matrimonij, vt C. de rei vxor. actio. l. j. §. accedit
3 ¶ † Itē no. in ver. {nam eum} ꝙ valet ista pmissio, pmittis mihi decē si hodie pulsabitur ad vesperas, & secuta pulsatione debentur absq; eo ꝙ subsistat alia causa promissionis, sed ꝯ de l. ij. §. circa. de doli except. dñi Doc. valde not. ꝙ ille §. loquit in stipulatione pura, sed in ꝯditionali solus euentus ꝯditionis hr̄ p cā, vt in multis ll. huius ti. quod ppetuò tene menti. & p hoc vidi terminari q. Florentiæ in qua tñ nolui ꝯsulere, nā ibi vtūtur pnosticari de futuro, ꝙ talis dñs morietur hoc anno, & si moriat promittis mihi decē, & si nō moriat promitto tibi centū, mortuus est anq̄ possim in iudicio petere illa decē, qa non vr̄ subsistere aliqua iusta cā promissionis, sed potius ꝯtineret turpitudinem, sicut in ludo taxillorū. quamplures Doc. consuluerunt p prima parte, & ita fuit iudicatum pp frequentem vsum mercatorum tam hic q̄ alibi, & tene menti, & principaliter pp hanc l. qa sufficit euentus ꝯditionis, & nō est qrendum
4 de alia cā. ¶ † Vltimo allegat ista l. ꝙ vbi est eadē ratio, est idem ius. facit l. j. de sur. & l. illud. ad l. Aql. ¶ In tex. ibi. {nulla pmissio} intellige istum §. ex postfacto. nā a principio nulla promissio potest esse valida, nisi promissio pueniat ex voluntate promittentis. vt l. j. s. de pac. & C. de act. & ob. l. sicut. & pone hic casum per l. sub hac. s. ti. j. Item est verum de voluntate expressa, sed in velata bene potest committi, vt tu promittis si nō ascenderis capitoliū. vt s. e. l. qcqd. §. si ad qd. l. nōnūquā. de condi. & de. l. tē loqt qñ p dictionē, si: si āt p dictionē cū, cōmittat ī voluntate promissoris, dic vt s̄. e. l. cēresimis. §. fi. Est aūt ratio hui⁹ §. qa non debet eē in arbitrio pmissoris postquā semel est obligatus se eximere ab obligatione, nisi p modos a iure statutos vt l. iii §. j. de iureiu. Sed an in volūtate stipulatoris poterit cōmitti? Glo. parua. hic tenet ꝙ non. Doc. ꝯ. sicut videmus in legato, ꝙ licet non posset pendere ex voluntate hæredis libera, bñ pōt cōmitti in voluntate legatarij, vt in l. si ita. §. illi si volet. de leg. j. vel dic, ꝙ aut est ꝯctus vltro citroque obligatorius. & tunc in neutrius voluntate cōmitti pōt, vt in l. in vendentis. C. de ꝯhen. em. Nā si obligatio, qua debes mihi teneri, posset committi in mea voluntate, puta vēdis mihi si volā, vel si voluero tūc in ꝯñiam obligatio qua debeo tibi teneri, cōmitteret̄, quia vna resultat ex altera, & hoc eē nō pōt, vt hic, sed in stipulatione in qua solus pmissor obligat̄, pcedit id qd dñt Doct.

LEX CVIII.

Si ita stipulatus. ¶ Alternatiua posita inter plus & minus facit vt ipsorum sit in obligatione, quod minus est. h. d. & declara, vt dixi. s̄. e. l. si ita stipulatus. als regulariter vtrunq; est in obligatione, vt in l. illud. de ꝯsti. pec. ¶ In tex. ibi. {decem debeni} subaudi tantum. ¶ In tex. ibi, {sic si ita} supra quando inter plus & minus quātitatis, hic temporis.

LEX CIX.

1 *In contractibus seu actibus inter uiuos non habet locum ius accrescendi.*
2 *Utile per inutile non uitiatur in his quæ sunt separabilia.*
Ius accrescendi quando habeat locum in contractibus.
3 *Si concessa est emphyteusis duobus uel uni & postea sit peruentū ad plures & deficiat in persona unius, an eius portio reuertatur ad concedentem.*

1 SI mihi & Titio. ¶ In contractibus seu actibus inter viuos nō habet locū ius accrescendi, ad hoc semp allegat̄. & concor. l. aquam. qūemad. ser. ami. & l. si duo patroni. de iureiur. in priu. & l. seruus. §. cum seruus. de acqui. rer. do. ius autē non decrescendi hēt locū vt in l. propriū. cū ibi no. s̄. coīa præd. & iō si in l. ista fuisset bis repetita quātitas, puta promittis mihi decem, & Titio decē, licēt intelligeret̄ de eisdē decē, qa sub vno verbo, vt in l. stipulatio ista. §. cum q. s̄. eod. Attamen nō valente in psona Titij, valeret in personam meam in tota quantitate p ius non decrescendi, qa eadē q̄titas tota censetur collata in psonam cuiuslibet de per se, licet facerent sibi partes p concursum, si valeret in personā vtriusq;, sicut si legaret tibi decem, & mihi eadē decē, & nō valente in psona vni⁹, alter totum habet per ius nō decrescendi, qa ille nō facit partem, nec diminuit, vt in l. si separatim. de condi. & demonstr. ¶ In tex ibi {mihi & Titio} & sic per copulatiuam q̄ attribuit quantitatē cuilibet p parte. vt j. de duob. reis. l. reos. §. cum in tabulis. sed si p alternatiuā quæ attribuit cuilibet insolidum, vt l. si ex toto. §. j. cum ibi nota. de leg. j. & l. si Titio. de lega. ij. tunc deberētur mihi decem per ius non decrescendi. sicut in casu,
2 quē s̄. posui. ¶ † In tex. ibi, {inutiliter} & no. ꝙ vtile per inutile non vitiatur in his, q̄ sunt separabilia, vt s̄. eo. l. j. §. si stipulanti. Item ꝙ non haberet locum ius accrescēdi in ꝯctibus. Fallit in vsufructu, in quo locū habet tā ex impedita acqsitione a prin. in psonā vnius, q̄ ex resoluta ex postfacto, vt l. j. §. interdum. de vsufru accresc. non sic in proprietate, in qua etiā in vltimis voluntatibus post acquisitionem semel factā, licēt ex postfacto, resolutam locū non habet, vt vbi videtur & not. & sic duo sunt specialia in vsufructu. Item fallit in liberalitate principis. vt C. si socius libe. imperiali. li. x l. vnica. & per hoc vr̄. & tene menti, ꝙ si concederetur duobus fratribus ab Imperatore feudū nouum, vno ipsorum repudiante, vel etiam ex postfacto deficiente succedit alter: licēt secus, quando ab inferiore a principe, vt in c. j. de duo. frat. de nouo benefi. inuest. in vsib. feud. qa ita vr̄
a esse limitatum. [a] Item procedit in stipulatione ex causa lucratiua, qa pmissoris interest, vt alteri nō accrescat, sed in ꝯctu oneroso, vel stipulatione super eo interposita secus est, ne fiat præiudicium venditori, vt si vendis mihi & Titio absenti rem pro decem, nullo pro eo recipiente, quia licēt sit inualida in persona illius, valet tñ in totū in psonā meā, qa fortè partem nō fuisset venditurus, quod in dubio p̄sumit, vt in l. tutor. §. i. s̄. de mino. & hic in gl. Item fallit in assignatione libertorum, vt l. fi. de assig. li. Item fallit in donatione causa mortis, licet habeat vim contractus, quia ēt sapit de natura vltimæ voluntatis, vt in l. i. §. fi. de cadu. tol. & in mortis causa capione, vt in l. Thais. §. Sn-elius. de fideicō. lib. hic est vna gl. q̄ est expositiua ¶ In ista materia inducit hic per Bat. ad q. si concessa est emphyteusis duobus ex vno, & postea sit peruentū ad plures, & deficiat in personam vnius, quia fuit concessa pro se, & filiis, & ille decessit sine filiis, vtrum reuertatur eius portio ad ꝯcedentē, an aut accrescat alteri & in effectu Bat. vr̄ esse hic in ista opi. ꝙ debeat distingui sicut in feudis in o[mni]bus & p omnia hoc modo, ꝙ aut est emphyteusis noua, aut paterna, seu antiqua. ¶ Primo casu, puta fuit concessa duobus fratribus præsentibus, & acceptantibus, & sic sumpsit initiū in persona ipsorū, alter postea moritur sine liberis, tunc portio sua reuertitur ad ꝯcedentē, & non accrescit fratri Tū qa in contractibus non habet locum ius accrescendi, vt hic tū quia etiā in vltimis voluntatibus similiter nō habet locū post acquisitionem semel factā, & ex postfacto resolutam, nisi in vsufru. vt in §. interdū supra alleg. tū qa sicut videmus in feudo cui ista emphyteusis assimilat, vt i c. i. de duo. fra. de no. bene. inuest. Idē tenet ipse, qa ab ipso prin. in personā vnius nō valeret, qa ꝯcessit mihi & fratri meo absenti nullo p illo recipiente, vt hic, vel me recipiente illius noīe, & illo postea ratū non hñte. Si vero sit paterna, vt ꝯcessa vni pro se & liberis suis, q decessit duobus filiis relictis, qui diuiserūt emphyteusim qd facere potuerunt, ꝙ licēt in extraneos alienare non poterint, & licēt diuisio sit alienatio, vt no. in l. si dñs. §. fi. de lega. i. per Bar. & ēt no. in l. eum hi. §. si vni. de transa. & facit l. voluntas. C. de fideicō. postea vnus eorū moritur sine filiis, tenet ipse ꝙ eius portio deuenit ad aliū p ius accrescendi, sicut ꝯtingeret in feudo paterno, vt in c. i. §. cum vero Cōradus. & in c. l. de succe. feud. & aduerte, quia p hoc est dicendū, ꝙ ēt si frater nō succedit fratri in eius hæreditate, nihilominus habebit partē emphyteusis, qa nō hēt cā ut hæs, sed per ius accrescendi. pbat ēt per pulchram rationem, qa isti filii uidentur post mortem patris habere ex quadam mortis cā capione, in qua locū habet ius accrescēdi, vt s̄. dixi. & qa si fuit ꝯcessa vsq; in tertiā gñationem vt est moris, vt in emphyteusi ecclesiastica illa dictio vsq;, inducit repetitionē in singulis personis filiorū, & descendētiū, & sic illo mortuo alter venit ex ista tacita repetitione p l. sicut in annos. qb. mod. vsusfruc. amitt. & qa ipse Bar. vr̄ eē in hac opinione ꝙ idē sit in emphyteusi, ꝙ in feudo, vr̄ cōcludēdum ꝙ sicut in feudo ꝯcesso alicui non fcā mentione de filiis vel hæredibus, nihilominus succedunt descendentes vsque in infinitū, vt in d. §. cū vero Conradus. ita sit dicendū in emphyteusi, vt succedant si est ecclesiastica vsq; in tertiā gñationē, sicut solet dari emphyteusis illa, vt in auth. de alie. & emphy. §. emphyteusis. & si nō est ecclesiastica, vel ꝯsueuit dari in ppetuū, veniant descendentes vsq; in infinitū. Item ꝙ sicut in feudo alicui ꝯcesso nō fcā mentione de liberis, ita demū succedunt liberi patri si sint eius hēdes, nō tñ p hēditarijs portionibus, sed vtiliter, qa nō succedūt vt hæs, sed quia sunt hæredes, vt l. vt iurisiurandi. §. si liber. de oper. liber. iuncto c. j. an agna. vel filij. ita sit dicendū in emphyteusi ꝯcessa simpliciter nō facta mētione de liberis. Sed Bar. vr̄ sentire ꝯtrium in d. §. si liberi. ꝙ nō requirat vt sint hēdes nisi in ꝯcessione fuerit dictū pro se &

ADDITIO.

a ¶ Limitatum. Facit quod voluit Lud. Ro. consi. 172. & Anch. consil. 181. & an in contractu emphyteutico habeat locum ius accrescendi. vide Philip. Cor. consi. 165. ij. lib. Federi consil. 218. & 77. Anch. consi. 216. pulchrè per Bal. consil. 251. li. iij. ubi quando habeat locum ius accre. & an idem sit in feudo quod in emphyteusi, & de qō. hic posita an in emphyteusi habeat locum ius accre. vide per Lud. Ro. consi. 19.

se & heredibus, dicēs ꝙ in feudo est illud introductū p ꝯsuetu
dinē, q̃ non reperit in emphyteusi, sed certe ipse hic æq̃parat.
vñ vr̃ dicendū qđ s. dixi, sed si fuisset fcā mētio de liberis, tunc
nec in fundo, nec in emphyteusi vr̃ necessarium ꝙ sint hr̃des
qa veniunt vt liberi, vt s. eo. l. quodcunq;. §. si quis ita. in fi. Sed
si dixisset ꝑ se & hr̃dibus, qđ intelligitur de liberis, vel ꝑ se & li
beris & hr̃dibus, tunc requirit ꝙ essent hæredes saltem in mo-
dicum per illum §. emphyteusis. vr̃ etiam ꝯcludendum fm̃ di-
ctam opi. ꝙ sicut in feudo succedunt nō solū liberi, sed etiam
agnati propinquiores deficientibus liberis, qđ est antiquum,
vt in d. c. j. de succ. feu. ita & in emphyteusi ꝑpetua, vel etiā tē-
porali quousq; durat tp̃s, nisi forma ꝯcessionis aliter īportet
q oĩa singulariter tene menti, licèt p alios nō tangant, Bal. aūt
in q. Bar. alr̃ loquit in auth. si quas ruinas. C. de sacrosā. eccles.
qa nō ꝯsiderat nām feudorū, sed nām iuris accrescendi, & te-
net in effectu, ꝙ si in persona vnius ab ipso principio non va-
luit ꝯcessio, ꝙ portio illꝰ accrescat alteri. An si qs recipit em-
phyteusim ꝑ se, & vxore, si vxor nō vult acceptare, ꝙ tota erit
mariti, licèt sit emphyteusis noua p l. si absentis. C. si cert. pet.
sed si acqsitio semel fuit fcā, & ex postfacto resoluta, licèt sit pa
terna nō hēat locū ius accrescēdi, & dicit ipse, ita teneo, sed te
neat qcquid uoluit plus placet doctrina Bar. p suas rōnes ma
ximè in emphyteusi paterna ꝯcessa sibi & liberis eius quia oī
actū quousq; aliquis de liberis remaneat apud eos, & hoc ex
vi uerborum. Sed in casu quē ponit de marito recipiente pro
uxore nolente acceptare, forte uerum dicit p l. quam allegat,
& sic dcm̃ Bar. debeat intelligi extra illum casum, ut si fuisset
ꝯcessa mihi & fratri absenti. me pro illo non recipiente, secus
si recepi eius nomine, & ille non uult acceptare. Tene menti,
si benè consideretur ista, sunt satis subtilia ad inuestigandum.

1 *Quando verba sunt clara secundum proprium significatum, non admitti-*
tur interpretatio restrictiua.

2 *Quæ dicatur vestis muliebris:*

3 *Si quis legat iocalia muliebria quid veniat in hoc legato.*

§. Si stipulatus fuero.

†Qñ uerba sūt clara
fm̃ ꝑpriū significa-
tū, non admittitur interpretatio restrictiua h. d. fm̃ gl. quæ est
2 in l. quicquid astringēdæ. s. eo. †Vel sic, uestis muliebris dr̃ pro-
priè q ad vsum mulieris sint principr̃ destinata, licèt vir inter
dum ea vtat, nec iste vsus immutat propriū significatū a quo
non est recedendū in ꝯctibus. h. d. qa dependent ex voluntate
vtriusq; sed in legatis recederet, quia dependet ex voluntate so
lius testatoris, & ipse cēset habuisse respectum magis ad vsum
suum q̃ ad id, quod principaliter destinauerat, & iste est casus.
vt in l. inter vestem. de aur. & arg. lega. & hic in gl. fi. ¶ In tex. ibi.
a {uestē tuā.ᵃ} Istud verbū {tuā} poterit referri ēt ad vestē vxo-
ris q̃ erat mariti si erat ꝑtiosa, & ēt ad vestē ipsius mariti prin-
cipaliter ad ipsum destinatā. Sed p verba q̃ sequunt {quæcun-
que muliebris est} restringit ad significatū huius dictionis, vt
intelligat de tua. q̃ tñ sit muliebris, i. ad vsum mulieris princi-
paliter destinata. ¶ Sed dubiū erat, quia ista vestis quam stipu-
lator petebat, licèt eēt ꝑmissoris, & ad vsum muliebrē princi-
paliter destinata, ex quo tñ ipse maritus cœperat ea vti, vide-
bat ꝙ desijsset eē muliebris, & diceret virilis. & sic cū nō veni-
ret in stipulatione, & ita putabat vir. sed stipulator putabat cō
trariū, & dr̃ hic standū eē menti stipulatoris, qa non desinit eē
muliebris, & sic stat ꝑprio significatui, nō sic in legato, qa non
3 veniret in legato scd̃o de ueste muliebri. †& hoc not qa frequen
ter pōt hoc contingere in iocalibus, ut in anulis & corrigijs, &
si quę fuerint destinata ad usum uxoris, & nihilominus uir in-
cœpit uti eis, ꝙ si legat iocalia muliebria, illa non uenient in le-
gato, ut in d. l. inter uestē. licèt ueniāt ī ꝯctu, si postea hr̃des trāsi-
gerēt inter se, & fieret mētio de iocalibus muliebribus, qa ue-
nirent licèt testator incepisset eis uti. Tene mēti, qa aliqū ista
uertunt, & nō inueniunt ita de facili, qa sunt casus peregrini.

ADDITIO.

a ¶ Tuam. De ista possessiua tuus, & suus, vide per Fran. de Are. consi. 141.

LEX CXI.

1 *Vnus ex socijs habentibus eandem domum poterit ducere amicum suum*
inuito socio dummodo sit persona honesta.

1 **S**I stipulatus. ¶ †Licèt stipulatio sit stricti
iuris, tñ extendit ad alias ꝑ-
sonas, ad quas si non extenderet, eēt inutilis in ꝑso-
na expressa. h. d. Idem dicit Bar. in statutis per l. om
2 nes populi. de iusti. & iure. per hanc l. fm̃ Dyn, †& est argm̃,
ꝙ unus ex socijs hn̄tibus eādem domum poterit ducere ami
cum suū inuito socio, dūmodo sit ꝑsona honesta, aliàs secus,
vt no. p gl. in l. non aliter. de vsu. & hab. & facit l. ij. cum seque.
eo. tit. & idem tenet hic Barto. & Ange.

LEX CXII.

1 *Habēs electionem per futurum subiunctiui postquam semel elegit, uariare*
nō potest, sed si per futurum indicatiui potest uariare usq; ad lit. contest.

2 *Quando ad actorem pertinet electio non est dictandus libellus alternatiuè,*
secus quando ad reum.

Quòd tunc actor petēdo unū uideatur illū eligere, & quis effectus resultet.

3 *Tenor instrumenti vel contractus debet inspici & considerari cum occurrit*
aliqua dubitatio circa illud.

1 **S**I quis stipulatus. †Habens electionē
per futurū subiun-
ctiui postq̃ semel elegit, variare nō potest, sed si per
futurū indicatiui pōt variare vsq; ad lit. conte. h. d.
in effectu. & hoc vltimum procedit in auctore, seu creditore,
sed in reo vel debitore durat etiam post contesta. lit. immo ēt
post sententiam quousq; soluat, vt s. e. l. qui ex pluribus. in fin.
quod dic vt plenè not. j. eo. l. cum qui. §. ti. Item prædicta proce-
dunt in ꝯctibus, sed in legatis indistinctè non potest variari. vt
s. de leg. ij. l. statu liberorum. & de ope. leg. l. apud Aufidium. &
est speciale fauore vltimæ voluntatis vt non pendeat. Et ex his
sunt expedita ꝯria, q̃ formantur in fi. gl. mag. & recipiunt vlti-
mū dictū. ¶ †In tex. ibi, {quem elegerit.} q. d. non debet petere
vtrunq, alternatiuè postq ad ipsum pertinet electio, sed ipsum
solum quem vult habere & eligere, & sic not. ꝙ qñ ad actorē
2 pertinet, electio libellus non est dictandus alternatiuè, ᵃ secus
qñ ad reum, quo casu si nō dictaretur alternatiuè, videretur
actor plus petere, vt not. s. de eo quod certo loco. l. ij. & Insti. de
act. §. plus. & vide s. eo. l. vbi aūt. in fi. ¶ Itē no. ꝙ petendo vnum,
vr̃ actor illū eligere. Itē ꝙ ille electꝰ solus est ī obligatione, licèt
ante electionem ambo essent in obligatione, vt l. illud. de con-
stit. pecu. Ex quo sequitur, ꝙ illo mortuo post electionem sine
mora, & culpa debitoris liberatur debitor ab vtroq;, vt s. e. l. si
stipulatus sum dāmā. vel ꝑprius dic, ꝙ p electionē iam erat li-
beratꝰ ab vno, & p mortē liberat ab alio. hoc tñ ītellige qñ ele-
ctio nō erat variabilis, qđ qn sit, patet ex sequētibus, aľs secus,
vt dixi in d. l. si stipulatus fm̃ Bar. qa non censetur facta electio
3 quousq; potest variari. ¶ †In text. ibi, {respiciendus erit sermo
stipulationis} iste tex. semper allegatur, ꝙ tenor instrī vel ꝯtra-
ctus debet inspici & ꝯsiderari, cum occurrit aliqua dubitatio
circa eum. facit l. fideiussores magistratuum. §. pro Aurelio. j.
de fideius. sic & tenor priuilegij, ut in c. porro. de priui ¶ In gl.
mag. ibi, {q autem de præteritis sunt, certiora sunt.} quia præ-
teritum post electionē semel factam, non habet tractum in fu-
turum, nec requiritur perseuerantia uolūtatis, cum sit uerum
dicere ipsum semel uoluisse istum, licèt hodie nolit, nō sic in
futuro quod deriuat a pōti, qa requiritur perseuerantia in uo
luntate, non enim uerū est dicere ipsum uelle istū, licet semel
noluerit, si hodie non vult, quia requiritur ꝙ semper velit nisi
lis sit ꝯtest. quia tūc consumpta est, & ꝑfecta electio, ante verò
declarationem voluntatis etiam futuri subiectiui habet tractū
in futurū quousq; vixerit, nisi declaret per mortē, finit, vt s. e.
l. centesimis. §. si ita. ibi, si anteq̃ ꝯstituas morieris hoc tñ in cō-
tractibus, secus in vltimis volūtatib. vt l. fideicō. de le. iij. & dixi
in illo §. si ita. ¶ †In gl. ibi, {sed s.} s. ad finem huius l. dū dicit,
{mutādi potestatē habebit.} ¶ In gl. ibi, {statim dominiū lega
tarij.} Ista ratio non est bona, quare in legatis non sit locus va
riationi. Quid enim si non legauit testator alternatiuè res non
suas scienter, nam cessat ista rō, qa nō transfertur dñium rei le
gatæ in legatariū, & tñ nō est locus variatiōi, ut in l. allegatis in
glo. ꝑ ꝯrijs quæ gn̄aliter loquuntur, dic ergo, vt s. dixi, ꝙ hoc
est fauore vltimę voluntatis, ne stet in pendenti.

ADDITIO.

a ¶ Alternatiuē. Qñ libellus alternatiuus admittendus sit, vide eundem Pau. con
sil. 152. & Ang. consi. 25. Lu. Ro. consi. 260. & ibi quid de petitione alternatiua.

2 *Quis dicatur idoneus fideiussor.*

§. Si quis ita stipulatus.

¶ †Qui promittit,
pro alio satisdare,
si hoc non fecit, tenetur ad interesse. quod qutum sit, æstimatur
ex persona debitoris principalis, an sit soluendo in totum, &
tunc nihil vr̃ interesse. An pro parte, & tūc in alia parte. an in
nihilum, & tunc in totū interesse vr̃. h. d. & gl. ponit casū plu
ribus modis, & planior posito est ꝙ promisisti satisdare. i. da-
re fideiussorē, vel expromissorē ꝑ Titio, q tenebat mihi in cē
tū & nō dedisti, & ex ista ꝑmissiōe, quia ꝯtinet factū, succedit
obligatio ad interesse. & si quęritur quantū sit, inspicit an Ti
tius nō sit soluendo in aliquo, & tunc tota centum potero a
te petere: an sit soluendo vt quinquaginta tm̃, & tunc solū 50.
an in totum. & tunc nihil a te potero petere, quia non interest
mea habuisse fideiussorem, vel aliū promissorē postq̃ a Titio
a possunt totū ꝯsequi. ¶ †No. singulariter finem huius §. ꝙ cum
q̃ritur an aliquis sit idoneus fideiussor, nō tantū inspiciunt fa
cultates eius quantū probitas, & fides, nā sunt multi, qui nihil
habent aut parū, nunq̃ tñ deficiunt in ꝑmissionibus eorū, &
est pulchra vox & fama, & isti tales dñr hr̃e creditum, ex quo
credito multi in immensum ditati sunt sine aliquo capitali,
certè talis nō pōt recusari tanq̃ non idoneus, licet careat facul-
tatibus, quod no. qa in multis casibus necesse est dare fideius-
a sorē. & sunt in multis locis deputati approbatores cōis, ᵃ qui
debeant

ADDITIO.

a ¶ Approbatores communis. Sed an in tali sententia approbationis fideiusserit
pars citanda, vide Lud. Rom. consi. 72.

debeant approbare, vel reprobare fideiussores q offerunt, certè tales debēt approbare: sed si approbarēt vel reprobarēt, & pars recusaret, posset agere actione iniuriarū, vt l. si vero. §. q pro rei qualitate. s. qui satisd. cog. & è conuerso multi sunt abundantes in facultatibus, m̄ in ore ipsorū non reperit veritas, nec curant rumpere promissa euntes semper per cauillationes & diffugia, certè tales non pūt dici idonei, & etiam istud probatur p istū tex. ibi. non tam patrimonio, q̄ fide &c.

LEX CXII.

2 Prorogatio termini an impediat pœnam committi, & an commissam perimat. & nu. 1.

3 Si terminus fuit assignatus per iudicem vel arbitrum an pars ad cuius instantiam fuit datus, poterit illum prorogare absq; iudice vel arbitro.

4 Pœna conuentionalis committitur mero iure ante lapsum termini, quando incipit esse certum intra terminum fieri, vel dari non posse id, quod erat fiendum, vel dandum pro euitatione pœnæ. & an possit peti ante lapsum termini. & nu. 6.

6 Quid in pœna legali, & quæ dicatur pœna legalis, & quæ conuentionalis.

6 Mater si neglexit petere tutorem, vel tutelam assumere vsque quasi ad finem anni, ita quòd non restabant tot dies intra quos non possint seruari solemnitates requisitæ ex forma statuti, an poterit habere hæreditatē pupilli.

1 CVm stipulatus. † Prorogatio termini facta anteq̄ pœna sit cōmissa, facit vt non cōmittaī, licèt in primo termino non fiat, vel non deī, sed si facta est postq̄ pœna est cōmissa, eā non resoluit h. d. ista est singularis l. & difficilis, & forte non ita bene reperiī alibi in casu suo. Diuide in quinque partes. Nam primo poniī thema, & qō vsq; ibi. {proculus.} Secūdo distinguunī duo casus pro solutione qōnis vsq; ibi {nā si tunc.} Tertio soluit declarando qđ iuris sit in secundo casu distinctionis, quid aūt iuris sit in primo non declarat, sed ponit pro constante, q totum ɔ̄rium sit in primo vsq; ibi, {nec ad rem.} Quarto mouet vnum dubiū circa decisionem, & ipsum soluit per rationem, postea per reductionem ad absurdū vsque ibi. {& prope modum} ibi. & quinto ɔcludit decisionē veram fore, venio ad casum in terminis. ¶ In prima parte in principio ibi. {si opus} subaudi, qđ ipse Proculus facere ꝓmiserat vsq; ad calendas Iunias sub certa & determinata forma, in qua stipulator ipsum volebat, & promissor obtulerat se facturum taliter q sibi placeret, aliter promiserat pœnam, & sic incepit pœnalis stipulatio a p̄cedenti dispositione, sed Pe. intelligit vt litera iacet, q incepit a præcedenti cōditione, & q opus non fuerat promissum fieri, & in hoc dicit ɔsistere rōnē quare iste stipulor habebat opus, & ēt pœnam in casu qui ponitur in ver. {nā si tunc.} quia pœna fuit apposita loco contēptus. Bar. reprobat & tenet q iste tex. poterit intelligi vtroq; modo, & q ratio quare debeat habere vtrūque sit illa quam ponit gl. mag. fm Roge. ¶ In tex. ibi. {arbitratu meo.} Iste arbitratus versabaī circa qualitatem operis cū esset specificata certa forma, sed si fuisset appositus ad formam specificandam, tunc non secuto arbitramento pœna non esset cōmissa per l. inulcta. de condi. & demon. & per hoc rñde ab obiectionē quæ fit ī in ver. {nec ad rem.} qa videbat, q postq̄ stipulator nō fuerat arbitratus pœna non fuisset cōmissa, qa non habebat arbitrari hoc casu, nisi postq̄ fuit specificata forma: ergo si opus non est factū, non nocet stipulatori quo ad pœnā, qa nō fuit arbitratus, & hoc vult dicere in illo ver. ¶ In tex. ibi. {protulit.} dicit subaudi in calēdis Augusti, vt patet. Item subaudi, q Proculus fecit opus in primo termino, vnde dubitaī an poterit ab eo pœna peti, qa non seruauerat promissa in primo ɔ̄ctu, nam in prorogatione termini de pœna nihil fuit dictū, vnde videbaī q licèt recessū fuerit a termino, non tū fuit recessum a pœna, & sic q indistinctè poterit peti, tñ distinguit vt in ver. {Proculus.} ¶ In tex. ibi. {ꝑ promissorem mora non fuisset.} Intellige vt colligiī ex sequēti ver. quia tēpore prorogationis supererat tm̄ tempus intra qđ opus poterat inchoari, si non erat inchoatum poterat perfici, & hoc casu pœna non erat commissa, vt s̄. eo. l. stip. nō diui. §. si quis ita. nec ob. finis illius l. vtrū stiplo cōmittatur pp morā cōmissam inchoandā, vt s̄. e. l. existimo. §. fi. quia verū est ad interesse particulare qñ pœna non fuit apposita, sed ad totale, vel etiam ad pœnam quæ loco totalis apponiī nō est cōmissa, nisi postq̄ transiuit totum tēpus appositum in stiplone, si erat tale quid fiendū, qđ poterat fieri vsque ad vltimā moram, vel quousque trāsiuerit tm̄ tēpus, qđ intra residuū pfici nō pōt, si erat tale qđ habebat tractū successiuū, & nō poterat vltima mora explicari. vt ī. in ver. {nam si tunc.} isto casu postq̄ pœna non erat cōmissa, ꝓgatio termini facit vt nō cōmittaī, licet ī primo termino nō fiat, quia ab illo fuit recessū de cōi ɔsensu partiū, & alius terminus loco eius subrogatus, vñ ꝑinde est acsi ille solus fuisset a principio appositus, & sic nō ob. q nō fuit facta mētio pœnæ, quia imò tacite recedēdo a termino censeī recessum a pœna quæ veniebat cōmittenda, si in termino illo non fieret, & sic pp moram, & ista ꝓgatio facit vt non sit in mora, & hæc hñr in l. lecta. §. sed cum fortis. si cert. peta. ¶ † Sed hic q̄ro qđ si non fiat in termino ꝓgato, vt in Calendis Augusti an pœna cōmittaī? vr q non, qa nō fuit ꝓmissa si nō fieret in Calendis Augusti, sed Iunij, nec in prorogatione fuit repetita. ɔ̄trarium vr terminare Bal. in l. acceptam. C. de vsur. in vij. q.
3 q censeatur repetita, & allegat Inno. in c. j de appel. † Itē quid si terminus fuit assignatus ꝑ iudicē, vel arbitrū, an pars ad cuius instantiā fuit datus poterit illū ꝓgare absque iudice, vel arbitro? dic q sic, & facit ne aduersarius incidat in pœnam, & hæc hñr per Bar. in l. j. §. & post operis. de no. ope. nuncia. Tene mēti. In tex. ibi. {pœnā eē cōmissam.} subaudi & non resolu-
4 tam ꝑ ꝓgationem termini. Et sic no. q istud non ita bene reperitur alibi, q pœna ɔuentionalis cōmittiī mero iure ante lapsum termini, qñ incepit esse certū amodo intra terminū fieri vel dari non posse id qđ erat fiendum, vel dandum pro euitatione pœnæ, quia frustra quantū ad hoc expectaī lapsus termini, qui nihil plus operari pōt. l. aliqñ. in fi. s̄. ad Velle. non tñ pōt peti aū lapsum termini, qa quantum ad hoc satis operatur in fauorē debitoris, vt nō prius cogaī soluere, vt s̄ eod. l. in ista stipulatione si Calēdis. Sed an possit peti post lapsum termini? dic q si terminus non fuisset hic prorogatus, sine dubio posset ꝑ illam l. in illa. sed ex quo fuit prorogatus si debitor intra fm terminū facit opus, an poterit peti pœna vt sic stipulator habeat vtrunq;. ¶ In glo. mag. sunt opi. quidā q non pōt peti pœna postq̄ eligit hre opus, & hēt, & sic aduersus petitionem pœnæ datur exceptio, vt l. ij in princi. si quis cau. & l. apud Celsum. §. Labeo. de doli exce. Alij vt Roge. hoc fatentur si nō fuit apposita clā rato manente pacto, sed si fuit apposita nō obstabit exceptio, & sic habebit vtrūq;, & ita intelligit illū tex. dū dicit {eē comissa.} s. cū effectu, vt nec sit resoluta per ꝓgationē. nec ob. exce. licet opus fuit fcm̄ intra fm terminū. ista cōiter teneī. & ista gl. allegaī cōiter ꝓ glos. Rog. & Bal. eā inducit ɔ̄ Bar. q tenet in l. si insulam. s̄. e. q ēt qñ est apposita clā illa locum habeat purgatio moræ, nam si hoc eēt verum, stipulator hēt rem, & non pœnam, quoniam ad nihil aliud fit purgatio, nisi vt euiteī pœna, sed ista glo. vult q hēat vtrunque certè cum reuerentia nihil facit ɔ̄ Bart. qm̄ Bar. intelligit hanc gl. & benè q ista clā tunc incipiat operari suum effectum qñ lapsum est tp̄s intra quod pōt mora purgari, & tunc habebit
5 vtrunque, & ante non habet effectū si mora purgaretur. † Pœ-
a na vero legalis nō committiī ante laspum termini, [a] licet certum sit in termino fieri non posse, vt est casus e. l. insulam, quę loquiī quando fuit apposita pœna conuentionalis, & sic stipulatio facta committenda post moram ad interesse, quod interesse dr̄ pœna legalis, & non cōmittitur, anq̄ labatur totus terminus, quod est verū ēt si fuit deducta in stipulatione, puta ꝓmisisti facere opus intra Calendas Martias, qđ si non feceris promisisti quāti mea interérit, nā añ Calendas Martias non cōmittiī ēt mero iure ad interesse. Casus est s̄. e. l. stipu. non di. §. si qs ita. dst dicit, q nō cedit dies añ Calendas, & sic nō debetur. vt l. cedere diem. de verb sig. quia nō plus operaī stiplo expressa hoc casu, postq̄ non fuit specificata q̄titas, quia non pōt dici pœna ɔuentionalis quā operaī dispositio legalis, si nō interuenisset stipulatio, sed qñ exprimit q̄titas, quia potest eē maior q̄ sit interesse, tunc dr̄ pœna ɔuentionalis, & ista not qa ꝑ alios nō tanguntur, & pōderāt illum §. si quis ita. in hoc ēt q pœna legalis nō cōmittaī añ lapsum termini, licet inceperit eē certum fieri non posse, hr̄ in c. commissa. de ele. li. vj. ī prin. qđ induciī ad plures qōnes, quas vide hic ꝑ Barto. Et ꝓ̄paliter statutū dicat bānitus poterit impunè offendi, & iudex aliquē citauit vt cōpareat intra tres dies aīs posuit ipsum in banno, & ipse stetit ꝑ duos dies q non cōparuit, in tertia comparere nō pōt tm̄ distat a loco iudicij. vtrum in illa tertia die poterit impunè offendi? dicit q nō, quia ista est pœna statuti quæ non infringiī añ lapsum totius termini. Et addit q illud esset verū si iudex exprimeret hāc pœnam in sua interlocutoria dicendo, q posset īpunè offendi si nō cōpareat īntra tres dies, qa nō plus operaī expressio fcā per iudicē q operaret statutū si fcā nō esset, vt in l. iij. de lega. ij. & ego dico q de hoc est casus subtiliter intelligendus, in d. §. si quis ita, qa facta est expressio per eum modum ꝑ quē inerat, vt l. nō rectè. C. de fideiuss. similiter non
6 incurreretur periurium, qa est pœna legalis. † Ego aūt alias in
b ducebam ad qōnem de matre [b] quæ neglexit petere tutorem, vel tutelā assumere vsq; quasi ad finē anni, ita q nō restabant nisi octo dies intra quos eā assumere nō poterat pp certas solennitates q̄ requirebāī ex forma statuti, & nō poterāt seruari intra illos octo dies, q̄rebant an possit hre eius hęreditatē, nā si mortuus esset post in pupillari ætate clarum esset q non. vt l. ij. §. si mater. ad Tertul. & si mortuus eēt añ, cū tñ superesset tātū tēpus intra quod poterat eā assumere, clarū eēt q sic, qa tanquam

ADDITIONES.

a ¶ Termini. Do Car. sancti Ambrosij in c. personas. de app. dicit q si terminus assignetur ab homine loco termini iuris, q vltima dies termini est expectan. all. d. c. personas. Io. An. Bal. & Panor. ibi.

b ¶ De matre, vide per eundem Pau. consi. 383. & consi. 175. & vide per Io. monachum in d. c. cōmissa.

quam ꝑuenta mortalitate filij nõ põt dici fuisse in mora, nec in culpa cũ haberet totũ annũ, vt Insti. ad Tertul. §. fi. licẽt; Bar. dicat ꝙ nõ hẽt totum, imò q̃ primũ põt, debet hoc facere, vt in l. ij. §. ꝯfestum. ad Tertul. Bal. ꝯ. & eius opi. humanior est, quia ꝑsupposita restat dubiũ de eo, qđ s̃. dixi, inducebam qđ superius dixi, ꝙ ista mater repellitur ab hæreditate filij, cũ illa sit pœna legalis quæ non infringitur ante lapsum totius anni, & sic poterit adiri sine dubio. Sed dubiũ est an lapso postea anno auferatur sibi hr̃ditas, qđ vr̃ per illud c. cõmissa. vbi auferẽ bñficiũ. Sed in ꝯ̃riũ, qa per aditionẽ acqrĩ sibi de nouo qđ prius nõ habebat, & sic vr̃ ꝙ acquisitio debeat esse ꝑpetua, aĩs esset delusoria, sed in illo c. cõmissa. nihil acquirit de nouo, sed retinebat qđ prius habuerat, & ista pars humanior mihi vr̃, & tene menti ꝑpetuo, qa hoc quotidianũ est, & de pane lucrando. ¶ In tex. ibi. {nec ad tẽ.} posset quis dicere ꝯ̃ determinationem præcedentem, ꝙ imo pœna non sit cõmissa, licẽt opus non posset fieri intra residuum termini, qa veniebat cõmittenda sub duplici ꝯditione si non fieret opus, & si non fieret arbitratu stipulatoris, & licẽt prima conditio videaĩ extitisse, secunda tñ non, si stipulator non fuit arbitratus opus arbitrio suo non esse factũ, cũ hoc facere poterit intra tp̃s qđ restabat, arg. l. si heredi plures. de condi. insti. & ad hoc rñdetur, ꝙ illæ conditiones videbãtur esse disiunctiuè positæ. l. si opus nõ fieret, vel fieret, non tñ arbitrio stipulatoris, quia sibi non placet, tunc ergo necessariũ erat arbitrari vt pœna cõmittaĩ si opus fuisset factum, qa tunc defecisset prima ꝯditio, vnde fuisset necesse vt extaret scđa ad hoc vt committeretur, vt s̃. co. l. si ita quis stipuletur, siue nauis. Sed si ex primo opus non fuit factum, illa sola cõditio sufficit, nec fuit necesse arbitrari, & si aliud diceremus, sequeretur ꝙ si die præcedente calendas mortuus esset stipulator, cum opus fieri non posset, qui nec fuit arbitratus, nec amodo potest arbitrari, ꝙ pœna non esset commissa, qđ esset absurdum, & hæc est intentio istius ver. vsque ad ver. {& prope modum.} in quo maior est difficultas q̃ in altera parte huius l.

§. Cum venderet.

¶ In stipulatione facti post moram debetur interesse. hoc dicit, cum l. sequen.

LEX LXXII.

2 *Stipulatio dicitur diuidua, vel indiuidua secundũ naturã rei in ea deducta.*
Actio dicitur mobilis vel immobilis secundũ naturam rei pro qua cõpetit.
3 *Seruitutes prædiales sunt indiuidua. & tribus modis. & nu. 6.*
4 *Quæ facta dicantur indiuidua, & quæ diuidua. & nu. 9.*
5 *Qui stipulatur seruitutem, non stipulatur fieri, sed dari.*
6 *Vsusfructus quare sit diuiduus.*
7 *Stipulatio seruitutis, an possit cedi alteri.*
8 *Diuisio quotuplex sit, & in quibus rebus cadat.*
9 *An possim stipulari insulam fabricari in fundo meo, & quid in alieno.*

STipulatiões nõ diuidũtur.

1 ¶ † Stipũlo ꝯtinens seruitutem vel factum regulariter dr̃ indiuidua, hoc primo. Et si ꝯtinet factũ post morã cõmittitur ad interesse, & in hoc est indiuidua. hoc scđo, & ad interesse totale non cõmittitur nisi transacto tp̃e in stipulatione apposito, vel intra, qđ fieri poterat & debebat, sed ad particulare cõmittitur statim ꝙ cœpit esse in mora. hoc tertio, & vltimo dicit tota l. quã diuide in tres partes, vt in summario. Secunda ibi. {Celsus.} Tertia ibi. {si quis ita.} & secunda pars venit ad declarationem & limitationem primæ, vt quod ibi dicit intelligatur de primitiua obligatione competente ad seruitutem, vel ad factum, non aũt de secundaria, quæ post moram incipit competere ad interesse in obligatione facti, qa illa est diuidua, cũ ꝯtineat quantitatem. Tertia vero venit ad declarationem secundæ partis, dum ibi dr̃, ꝙ post morã incipit deberi interesse. Nã hoc põt intelligi post morã completã, cum lapsum est totum tp̃s, & post morã inchoatum, tunc adhuc nõ est lapsum totum tp̃s quo potuit fieri, sed bene est totum tempus lapsum quo potuit inchoari, & non fuit inchoatum, quando ergo habebit locum id, qđ dr̃ in secunda parte? Rñdetur, ꝙ q̃rum ad hoc vt debeatur totum interesse, ẽt in stipũonem deductum, necesse est ꝙ totum tp̃s lapsum sit, & antequã sit lapsum non cedit dies quoad interesse. i. non incipit debere, subaudi, ẽt si non restat tantum de tp̃e intra qđ poterit opus compleri, nã adhuc non committitur ipso iure, vt dixi in l. cũ stipulatus sim mihi a Proculo. quãtum ad hoc vt debeatur interesse particulare sufficit transiuisse tantum tp̃s intra qđ potuit inchoari, & non fuit ichoatum. Pone exemplum & declara, vt dixi in l.
2 existimo. §. ñ. ĵ. eo. Ex prima parte not. tres regulas. ¶ † Prima ꝙ stipulatio dicatur diuidua, vel indiuidua ſm naturam rei in ea deductæ. Simile habemus ꝙ dicantur mobiles, vel immobiles actiones ſm naturam rei pro qua competunt, vt not. in l. j. C. si aduer. trãlac. & in Auth. de non alie. per gl. & per Doct. in l. po-
3 test. de aucto. tut. ¶ † Secunda regula est, ꝙ seruitutes prædiales sunt indiuiduæ, & ista regula non patitur aliquã exceptionem, imo ampliationem, quia idem in seruitute vsus quæ non est ꝑdialis, sed personalis, vt s̃. de vsu & hab. l. vsus pars. sed secus sit in seruitute vsusfructus, vt in l. j. §. si vsusfructus. ad leg. Falc. Sũt autem seruitutes prædictę indiuiduę tribus modis scilicet quo ad contractum, qa nõ possunt deduci in stipũonem pro parte, & si deducerentur stipũo non valeret, quia non est reperire partes seruitutis, & hoc probat in l. viç. s̃. de ser. ru. gñali. & hoc vult dicere tex. in ver. {horũ enĩ.} prout referĩ ad seruitutem, dũ dicit corrũpit. i. nullã reddit stipũonem. Item sunt indiuiduæ quo ad obligationem tã ex parte promissoris, q̃ stipulatoris cũ trãseat stipũo ad quemlibet eorum insolidum, vt in l. ij. §. ex his. s̃. eo. Item quãtum ad solutionem, quia pro parte non possunt præstari. vt infra eod. l. in executione. §. u. vers. ꝙ si stipulatus.
4 ¶ † Tertia regula est, ꝙ facta dñr indiuidua, sed illa regula patitur exceptionem, qa sunt quædã facta quæ diuidua sunt, vt in l. ea. §. Cato. & gl. in l. ij. quæ incipit q viã. dicit, ꝙ hic ponit regula, ibi ponit exceptio, vel dic ꝙ sunt regulæ diuersæ, & hæc verior. Et quædã facta cadunt sub vna, quædam sub alia, & ista facta non sunt indiuidua quo ad ꝯ̃ctum, quia bene possunt deduci pro parte in stipũonem, possum enim stipulari partem domus fieri, vel partem fossæ fodi, vel rem immobilem tradi pro parte, vt l. locus. de acqui. pos. sed sunt indiuidua quo ad obligationem, qa stipũo facti transit ad quemlibet ex hæredibus insolidum tam actiuè quàm passiuè, & etiam quo ad oblig. quia si fiant pro parte, non contingit liberatio etiã pro illa parte, & isto modo intelligiĩ ille ver. {horum enim.} prout referẽ ad facta, & dum dicit. {corrumpitur.} i. facit vt liberatio non contingat ad stipũonem, vel obligationem. Nunc est difficultas in vidẽdo rationes quare seruitutes prædiales sunt ita indiuiduę, & quare etiam facta, super quo laborat prima gl. mag. & ponit tres rõnes in seruitutibus, & tres in facto, sed per eã non declaratur iste articulus, quia illa quæ dicit gl. potius concernũt effectum indiuiduitatis, quia ex eo ꝙ sunt indiuiduæ sequuntur illi effectus qui ostendunt cãm quare indiuiduæ sunt. Nunc recitemus gl. in voce. Collige etiam ex tex. dũ dicit. {si quis fa-
5 ciendum aliquid stipulatus sit.} iuncto principio, † ꝙ qui stipulaĩ seruitutem, non stipulaĩ fieri, sed dari, vt hic ponat differentia inter stipulatorem seruitutis & facti, qđ est contra glo. & Bar. in l. j. in prin. s̃. eo. ¶ In gl. j. mag. Not. ꝙ diuidiĩ in tres partes principales. ¶ Prima, format vnam op. ꝯ̃ id, qđ hic dr̃ de seruitutibus vsq; ibi {qualiter} Secundo tenitur ostendere tribus modis qualiter seruitutes prædiales sunt indiuiduæ vsque ibi, {sed hoc.} Tertio, aliis tribus modis qualiter facta sunt indiuidua, in prima parte gl. in princ. dũ dicit. {prçter vsumfructũ.} dic melius, ꝙ regula quæ hic ponitur loquitur de seruitutibus prædialibus, vnde illa exceptio quam facit glo. non est bona. qm̃ non est regula sicut esse debet, vt not. in l. j. de re iud. & in l. in his. s̃. de leg. j. de contentis sub regula, cum sit seruitus personalis. ¶ In gl. ibi. {sed inter hæredes promissoris non recipit diuisionem.} q. d. secus inter hæredes stipulatoris. & glo. male loquiĩ. Primo, qa ꝯ̃ reg. positã in l. ii. §. ex his. s̃. eo. ꝙ illa q̃ sunt indiuidua ex parte promissoris, sunt etiam ex parte stipulatoris, & è cõuerso. Secũdo, inquantũ dicit, ꝙ est indiuiduus ex parte promissoris, loqĩ contra tex. in l. v. ver. reo s̃. de vsufr. Tertio inquantum innuit ꝙ sit indiuiduus ex parte stipulatoris quo ad eius hæredes, inepiè loqĩ, qa stipũo vsusfr. ad hæredes non trãsit, nisi de his sit facta mentio, vt s̃. eo. l. stipulatio ista. § si qs ita.
6 † Quare aũt vsusfructus sit diuiduus, dic duplici ratione. Primo, quia est pars dominii, vt in l. iii. de vsufruct. & do. re. corp. ergo & q̃libet eius pars integralis. Secundo, qa ordinaĩ ad acquisitionem fructuũ, q sunt diuidui. Tertio, qa continet qđ certũ, qa ad ipsum pertinent oẽs fructus, licet sit incertũ, qui fructus erũt, & est ẽt incertũ quantũ durabit vsusfructus, vt j. ead. l. vbi aũt nõ apparet. §. fundi. sed seruitutes ꝑdiales ꝯ̃tinẽt incertũ, qa ordinant ad necessitatẽ ꝑdii, q̃ põt ex tempore variari, & idẽ in seruitute vsus q̃ sic ordinaĩ ad necessitatẽ hominis, & iõ diceĩ indiuidua, vt in l. vsus pars supra de vsu & ha. ꝑt tñ saluari illa gl in vno casu postq̃ vsusfructus est ꝯstitutus, nã teneĩ ꝯstituẽs pati illũ vti frui, vt in l. iii de vsufr. & C. e. ti. l. corruptionẽ. cũ ibi not. & aĩr nõ vr̃ plene ꝯstituisse, vt dixi in l. ii. supra eo. Ista aũt obligatio ad patiẽdũ vr̃ indiuidua, quia quilibet hr̃dũ ꝯstituentis teneĩ insolidũ, & si ꝑmissa eẽt si nõ pateret, vno ex hr̃dib. ꝯ̃facient cõmittiĩ insolidũ ꝯ̃ oẽs, qm̃ aufert totũ cõmodũ vsusfru. vt s̃. e. l. iii. & l. v. §. Cato. in prin. qđ ẽt voluit Bart. in ista l. in fi. iii. q. In scđa parte dũ dicit. {vel ꝑmittat alii fundo.} in hoc ver. do. Rap. de Cu. dicit ꝙ putat gl. errasse. nã licẽt multæ ll. dicant ꝙ vnus de sociis fundi cõis ꝑ indiuiso nõ poterit stipulari seruitutẽ ad fundũ, vt in l. ꝑ parte. de ser. & in l. si vnus. de ser. rusti. præd. nulla tñ l. dicit ꝙ non poterit ꝑmittere, hoc idẽ vr̃ sentire Bar. qui dicit ꝙ nõ est ꝑhibitũ vnũ de sociis fundi cõis esse obligatũ ad seruitutẽ in eodẽ fundo, vt patet in l. per fundũ. de ser. rusti. prædi. nam & põt quis esse obligatus ad seruitutem, licet nullũ ꝑdiũ habeat, & sic ad fundũ alienũ, vt in l. hæredes. §. pen. fam. ercis. Et si quæras, quare nõ sic ex parte stipulatoris? Rñdet ipse, qa stipulator debet ius metiri ex sua persona, illud est nihil dicere. ꝑterea sicut vnus de sociis põt hr̃e aliũ obligatũ ad seruitutẽ imponendã ad fundum cõem, nõ tñ poterit imponi, nec erit seruitus quousq; alij ꝯsentiant, tex. est in

l. fi.

l. fi. cõia prædi. & illa l. & l. p fundũ. de ser. rust. præd. faciunt me valde dubitare sup hoc articulo, qa si vnus de socijs imponit seruitutẽ fundo cõi, vel acquirit. impositio vel acqsitio non est nulla, sed pẽdet ex futuro euentu, & si alij postea ꝯsentiant ex tũc impositio, vel acquisitio hẽbit effm̃, vt in illis ll. quare ergo stipulatio vel ꝓmissio est nulla, vt vult illa gl. & ẽt tex. vñr vellet nullus hoc tangit. Vñ poterit dici salua veritate, ꝙ idem sit in stipulatione vel promissione, qđ est in ꝯstõne, vt non valeat, vel sit nulla, si socij postea nõ ꝯsentiant, aliás secus, & sic erit ĩ pẽdẽti, qđ ergo dr̃ in l. si vnus. in ij. rũso. de serui. rusti. præ. ꝙ si oẽs stipulant, valet stipulatio, põt intelligi simul vel diuersis tpib. p illã l. fi. sed si intelligerẽ ꝓut intelligũt gl. & doct. tũc oporteret ꝙ simul stipularetur, sed si diuersis temporibus nullius stipulatio valeret, quia prima esset nulla a princi. & per sequentẽ non reconualesceret, & ecõuerso, multũ tñ dubito, qa vñr violari tex. p̃dicti, sed necessitas vr̃ cogere ad hoc dicendũ. Rõ aũt quare vnus sine alijs nõ põt stipulari, nec ꝓmittere, est, quia nec ẽt põt imponere vel acquirere, vt d. l. si vnus, & sic stipulatio & ꝓmissio essent inutiles, qa non possent effectũ sortiri. Rõ autẽ quare vnus sine alijs nõ põt hoc facere, est, qa seruitus se hẽt ad modũ characteris, q imprimit cũ ferro ardẽte, vt no. Bar. in l. iiij. §. de seruit. si ergo vnus sine alio acquirit vel imponit, aut dicimus ꝙ ille character imprimat ĩ pti sui dñij, & hoc stare nõ p̃t, qa illa est inuisibilis & incorporalis, & magis intellu ꝑcipit, vt in l. Meuius. §. duobus. de le. ij. & ista ĩpressio non põt fieri nisi rei corporali. Aut dicimus, ꝙ imprimatur parti suæ rei corporalis, & hoc stare nõ põt, qa non posset demonstrare partẽ suã in aliquo minimo cõcipite, in quo ẽt non eẽt pars socij. & sic imprimẽdo in sua, ĩprimeret in partẽ socij qđ facere nõ p̃t, qa mitteret falcẽ ĩ messem alienã, vt in l. licenti. §. Aristo, si ser. vend. Sed ꝯ istam gl. ꝙ iterato nõ sit sufficiens, & iõ nõ valeat stipl̃o vnius, qa ipse solus nõ posset imponere. Nã si stipl̃or viæ decedat pluribus hr̃dibus relictis, trãsit stipulatio ad quẽlibet eorũ insolidũ, & tñ nullus eorũ sine alijs põt acquirere, vt s̃. e. l. ij. §. ex his, cũ ibi no. ergo dr̃et stipulatio per mortem vitiari & euanescere. Sol. Iurisc̃osultus hoc dubium sensit, & voluit tollere in l. pluribus. §. & placeat. j̃. e. l. sed non bñ declarat, vñ dic ꝙ stipulatio defuncti transit ad oẽs hæredes, vñ non põderat tũc ꝙ nullus sine aliis põt eã mittere executioni, sed satis est ꝙ oẽs habeẽt actionem, sed nõ sic, si vnus stipulatur, sua stipulatio transit ad alios socios, iõ nõ valet, qa ipse solus eẽt q nõ põt, sed ꝯ ipse põt cedere socijs, & sic transibit. Sol. penes eum nõ remaneret si cederet, & sic non erit dare casum in quo oẽs habeant actionẽ. ¶ In glo. ibi, {& postea partem eius,} subaudi ꝓ indiuiso, secus si pro diuiso, vt in l. si qs duas. §. j. cõia præd. Primo enim casu ꝑuenit res ad casum a quo nõ põt incipere ante negociũ perfectum, iõ vitiat, vt in d. §. & si placeat. & per Dyn. in regula factum, de reg. iur. ¶ Secundo no. qa remanet penes eum pars pro diuiso, in qua nullus habebat communionem, in qua parte ipse solus posset acquirere, & imponere de nouo ergo non vitiatur stipulatio p

9 alienationẽ alterius partis. † Quid autem si stipulator seruitutis ante ipsam cõstitutam totum fundum alienat? dic eodem mõ stipulationem vitiari, vt j̃. ea. l. si sub vna. §. fi. nisi tempore alienationis cedat ius stipulationis, vt ibi no. per Bal. & idem si prius cessisset, secus si postea ex interuallo, qa stipulatio fuisset annullata per alienationẽ, vnde non posset cedi s̃m eundẽ ibidem, vbi omnino vide, nisi fuisset stipulatus pro se, & pro illis quibus cederet iura sua s̃m Ange. hic quod dicit esse not. Sed licẽt posset cedere vni, nõ sic pluribus, vt in plures alienaret, qa sine iniuria ꝓmissoris hoc fieri nõ posset s̃m eundẽ, cũ de vno peruenirent ad plures. Sed ꝯ, nam & hoc contingit, cum stipulator decedit pluribus hæredib. relictis, & tñ nõ vitiat stipulatio. Rñdeo ꝙ hoc euenire posse ꝓmissor prospicere debuit, sciebat enim se moriturum, & posset plures hæredes relinquere, & dispositionem iuris talem esse, vñ non potest cõseri ꝙ grauetur ꝑꝑ suum propositum, nam sic poterat imaginari ꝙ alienaret inter viuos, & in plures. breuiter per ista quæ dicit glos. non datur intelligi quare seruitutes sint indiuiduæ,

8 sed bñ declarat quædã natura ipsarum, † iõ aduerte, ꝙ diuisio quædam est naturalis, quædam ciuilis s̃m iuris dispositionẽ. prima fit per partes discretas & separatas ab inuicẽ, & nõ cadit in reb. corporalibus, & nõ fit ꝑ legẽ, sed ꝑ hominẽ, de qua loquitur ti. fa. ercis. & cõi diuid. & ista cadit in qualibet re corporea. Aliqñ per ipsam destruitur subiectũ, vt si fieret in re animata. Nam si homo vel animal diuideret per frustra, subiectum destrueret si anima ex toto abiret, aliás secus, vt per amputationem manus vel pedis, qa destruitur illa pars cum qua anima non trãsit, sed aliqñ non destruit in aliquo, vt in diuisione fundi vel domus. Ista diuisio nãlis nõ cadit in seruitutibus, & huius est sola rõ, qa sunt iura incorporalia, vnde nãliter non cadit in eis, nõ enim posset homo diuidere quod nec videt nec tangere p̃t. Ista aũt diuisio licẽt cadat in qualibet re incorporali, nõ tñ semp audit q petit eã fieri per iudiciũ fam. ercis. vel cõi diui. ĩmo in multis casibus denegat, vt no. in l. fi. C. cõi diuid. Diuisio aũt iuris fit dupliciter. s. p partes integrales, vt proprietatẽ & vsumfructũ. Itẽ ꝑ partes totas, quas gl. hic in sequẽti parte appellat multiplicatiuas. vt iii. & iiii. dimidia, & sic de singulis, & ista cadit tam in rebus corporalibus q̃ in iuribus incorporalibus, vt patet in dõio & actionibus, & primo casu põt fieri per hoĩem. s. in rebus corporalibus. Secundo nõ nisi per l. & neutra ipsarum cadit in seruitutibus, prima q̃ fit per partes integrales nõ cadit, qa fierent ꝯ rõnem q̃ est, ꝙ non est dare seruitutẽ seruitutis, vt in l. i. de vsufr. leg. & hic esset dare, qa proprietas esset ista seruitus prædialis, & vsusfructus sic est seruitus personalis, ergo non reperit vsusfructus seruitutis. Secunda similiter non cadit. i. per quotas, qm̃ ordinantur ad tollendã necessitatẽ prædii dñantis. vt in l. i. de ser. rust. præd. & ista non põt tolli ꝓ parte, qa non afferret tantam vtilitatem respectu partis, quantam tota respectu totius, sicut enim si homo indigeret ad sustẽtationẽ vitæ quatuor panib. in die, & darent duo tantũ, citò deficeret, ita per p̃diũ, vt in certa mensura ponamus aquę necessaria est, si daret minor citò aresceret, & ea ratione seruitus vsus dr̃ indiuidua. Tertio procedit ista indiuiduitas rõne subiecti. s. fundi dñantis, vel seruientis sine qbus stare non põt, vt in l. i. cõmunia p̃di. & hoc dupliciter, primo qa non cadit in parte fundi ꝓ ĩdiuiso, & rõnẽ s̃. dixi, & ex hoc sequunt effectus de qb. in gl. Scđo, qa tota est in toto, & tota in qualibet parte totius postquã est cõstituta. Ex quo sequit ꝙ si p̃dium diuideret in plures partes, non diuideret seruitus: imo cũ qualibet parte trãsit insolidũ, vt l. in via. §. fi. & l. si partẽ. de serui. rusti. præd. qa per diuisionẽ nõ destruit subiectũ, sed q̃libet pars fundi efficit fundus, sic & anima hoĩs est tota in toto, & tota in qualibet pte totius, s̃m Philosophos, non tñ sic transit cũ qualibet parte si diuideretur corpus hoĩs per frusta, vt s̃. dixi. licẽt aũt seruitus non recipiat partes, recipit tñ modũ in l. iiii. § fi. de ser. & post ꝯstituit renun. ad certam partẽ prædii, nec ꝓpterea videret diuidi, sed restringi eius virtus, sicut cũ homini extraherent oculi, non diuideret aĩa, sed restringit eius virtus, vt qa primo habebat virtutẽ visiuã, nũc non habeat, & de istis modis (qđ melius fieri p̃t) datur intelligi ista subtilis materia, in qua quantũ quis stipulatur, tantũ plus reperit de difficultate, nec possunt oĩa exprimi, sed melius intellectu percipiunt. Quia sufficit pro isto manc.

9 ¶ † In tertia parte gl. ibi. {inanis sit stipulatio.} dic ꝙ D. Raph. mirat valde de illa gl. & de doc. q eam sequunt. nã ego possum stipulari insulã fabricari in fundo penitus alieno, & valet stipulatio si mea interest quoquo modo, vt l. stipl̃o ista. §. si quis insulam. supra e. quãto magis debet valere si stipulor fieri in fundo in quo habeo partẽ, licẽt pro indiuiso, qa mea interest, iõ dicit illã gl. falsã eẽ, & hoc eẽ clarissimũ, sed salua pace gl. dẽt ĩtelligi qñ socius nõ ꝯsentiret. Idem si alius in cuius fundo stipulatus fuit opus fieri nõ ꝯsentiret, qa stipl̃o est inanis, licẽt mea interesset fieri. Sed iura quæ ipse allegat loquunt qñ ille ꝯsentiret, & tunc si promissor nõ faceret ageretur ad interesse, ita loquit §. si quis insulam. Præterea ipse non negat quin si stipulor seruitutem ad fundum cõem, stipl̃o non valet, & idem si in fundo penitus alieno, quare ergo vult ꝙ bene valeat si stipulor insulã fieri, cũ sit eadẽ rõ. Ipse rñdit, ꝙ id est stipl̃one seruitutis, & stipl̃one dandi, in qua succedit obligatio ad interesse, vnde nõ p̃t valere ꝑꝑ meum interesse: sed nos loquimur in stipl̃one facti in qua succedit, & sic põt valere ꝑꝑ meum interesse, sed certè cum stipulor alteri dari q̃ mihi, bene succedit obligatio ad interesse, vt j̃. eo. l. liber homo. §. fi. & sic sua rñsio nihil valet. Dic ergo s̃m doc ꝙ ista gl. dicit verũ in eo qđ dicit, sed non ꝑfectè, qa dicta sua ꝓcedunt in facto coherente solo, sed ille tex. loquitur ẽt de non cohærente, vt est stipl̃o fundum tradi, qđ factum non fit in solo, sed fit de solo. & ista sunt diuersa s̃m Bar. hic, similiter & opera potest præstari extra solũ. vnde rationes gl. nõ ostendunt quare ista facta sunt indiuidua. ¶ Oppo. in gl. de l. Continuus. §. fi. j̃. eo. vbi possumus stipulari insulam fabricari vni ex hæredibus meis, ita ꝙ non aliis, ergo ẽt posset ipse, & tñ ipse nõ est solus dominus fundi hæreditarii, & responde ꝙ ibi debet intelligi quãdo in fundo ipsius hęredis aliunde q̃ ex causa hæreditaria, vel in fundo sibi prælegato, aliás non posset fieri vtu quin non fieret oĩbus, & non valeret. ¶ In gl. ibi, {non põt dici ꝓmissor in aliqua parte &c.} dic istud dictũ gl. põt procedere in duobus casibus. Primo, quãdo factũ haberet certã formã, vt insulã fabricari, nã forma non dr̃ adesse quousq; opus sit ꝑfectũ, vt in l. si is qui quadringenta. §. quædam. ad leg. Falci. Item põt ꝓcedere quãdo nõ habet certam formã, tamẽ si fiat ꝓ parte non ꝯseqt stipulator vtilitatẽ ꝓ illa parte sicut ex toto respectu totius, vt librum scribi, vel ire Romã, & tunc scribendo ꝓ parte, vel eundo vsq; ad mediũ itineris, non liberat in aliquo, & ꝑꝑ hoc dr̃ istud factum indiuiduũ. Isti duo casus sunt clari, ꝙ vbicunq; aliquod istorum duorum subest, ibi factum dr̃ indiuiduum tam respectu obligationis, & sic descendit ad quemlibet hæredum insolidum tam ex parte stipulatoris, q̃ ꝓmissoris, q̃ etiam respectu solutionis, quia non ꝯiungit liberatio pro parte, sed certe reperit factũ in quo neutrũ istorũ adest, vt fundũ tradi, nam hoc non habet certã formã, & traditio facta pro parte tantam affert vtilitatem pro illa parte quantam totũ respectu totius, & tamen dr̃ indiuiduum istud factum, vt

hic,ergo ista rō nō est sufficiens.Bart. rñdet ꝙ non est dare tertium casum in quo factum est indiuiduum,alia rōne.s.ne contingat solutionem fieri in diuersis rebus, nam stipło fundum tradi esset diuidua,& si fieret traditio partis,liberaretᷣ tradens ꝑ illa parte,& si conueniretur ad aliam partē non posset ad illam præcise compelli,sed liberaretᷣ soluendo interesse,vt s.eo.l.in stipulationib.§.operarum.in fi.& sic fieret solutio in diuersis rebus,qđ est inconueniens,vt j.eo.l.in executione.§.pro parte.Sic ergo ꝯclude,ꝙ vbicunq; aliquod istorum trium interuenit,ibi factum dr̃ indiuiduum; sed vbicunq; nullum istorum interuenit,tūc dr̃ factum diuiduum,& ita loqtur l.ea §.Cato.s.eo. Sed ꝯ,ꝙ ēt ibi subsit ista vltima ratio,nā loquitur in stipulatiōe de non agendo vel de rato: si ergo ꝑ parte non agis, vel ratum hī,habeo partem facti:si pro altera parte agis, vel non hr̄ ratū, habebis interesse pro parte,& tñ illæ stipulationes sunt indiuiduæ vtroq; respectu. dicit Bar. ꝙ ipse intelligit illum §. qñ illæ stipulationes interuenerunt super obligatione competente ad pecuniam,quo casu si pro parte fiat habeo factum , cuius effectus est ipsa pecunia,ꝑ altera verò parte pro qua nō fit, habeo interesse,qđ ēt ꝯsistit in pecunia,& sic nō videor habere in diuersis rebus,secus dicit ipse si debebatᷣ species,arg.huius tex. dū loquit in stipłone fundum tradi.D.Raph. dicit ꝙ Bar. destruit illū §.restringendo ipsum illo modo,& verū dicit, in hoc tñ ipse subdit,ꝙ alia rōne factum de quo ibi,dr̃ diuiduū,& alia fundum tradi dr̃ indiuiduū, quicquid dicat Bar. qa promissio de non agendo vel de rato dnr ꝯtinere factum inuisibile: ideo pt fieri ꝑ parte inuisibili.s.hæreditaria, quilibet eñ ex hæredibus est hæres pro parte inuisibili,& ꝑ illa nō pōt agere vel ratū habere,sed fundum tradi est actus visibilis,& non pōt fieri ꝑ parte inuisibili,sed hæc est vna fantasticatia, nam & sołō pecuniæ est actus visibilis,& tñ vnus ex hæredib. pōt eā facere pro parte sua inuisibili,& siliter vni ex hæredibus pōt fieri, ad ꝯriū, sicut de §.Cato. die vt dicā in sequenti ꝯrio.nā Bat. secūdo loco opponit,si stipło fundum tradi est indiuidua illa rōne,ne ꝯtingat fieri sołonem in diuersis rebus,debet esse diuidua dūtaxat quo ad sołonem,ne ꝯtingat illa ratio si soluatᷣ,vel fiat pro parte,nō quoad obligationem,imò dr̃ diuidi inter hæredes,put videm⁹ in stipłone alternatiua vel gñis , q̄ sunt indiuiduæ illa ratione, & tñ inter hæredes diuidit,vt in l.ij.§.j.supra eo. Sed ille tex. vr̄ ꝓbare,ꝙ stipło fundum tradi sit indiuidua,ēt respectu obligationis,qa ponitᷣ ad paria cū aliis factis.s.postq̄ ponit & insulam fabricari quæ sunt indiuidua,ēt respectu obli. Sol.obligatio alternatiua vel gñis ꝯsistens in dando est indiuidua respectu solutionis,& nō obligationis,vt dictum est, sed stipulatio fundū tradi ꝯsistens in facto est indiuidua vtroq; modo,vt hic. Ratio diuersitatis,qa si in ea posset fieri sol.in diuersis rebus fieret variatio ēt in obligationibus,qa ipsum factū .s. tradi debet actione in factū,sed interesse debet certi ꝯdictione,sed in obłone generis & alternatiua ꝯsistentibus in dando, in quo non succedit obligatio ad interesse fieret variatio dūtaxat in rebus,& non in actionibus,qa si soluatᷣ pars Stichi & pars Pamphili,ambæ soluerentᷣ ex eadem obligatione ſm Bar.d.Raph.dixit se nō intelligere quid Bar.velit,& ꝙ ipse non reputat multo minus inconueniēs ꝙ fiant solutiones diuersarum rerum,& diuersis obligationibus q̄ ex vna: ergo stipulatio gñis, vel alternatiua in qbus fit ex vna,est diuidua respectu obligationis, multo magis stipulatio fundū tradi debebat esse diuidua respectu obligationis,qa fit sol.diuersarum rerū,& diuersis obligationibus, & ideo reiecta doctrina Bar.ipse reuertitᷣ ad suā,de qua supra dixi. sed certè dictū suū ꝓcederet in diuersis obligationibus ꝯctis ad diuersas res,quarū vna non succedit loco alterius, sed obligatio ad interesse succedit loco facti , & ideo magis est inconueniens ꝙ actor cōpellatur variare in rebus,& in actionibus,cum sua intētio fuerit vnā rē stipulari,& vnā obligationē acquirere, licèt l.subroget ēt alterā,& sic potest sustentari dictū Bar. Q̄ūo ergo rñdetᷣ ad §.Cato.volēdo ipsum intelligere largius q̄ faciat Bar. vt loquatur ēt qñ actio,super qua stipulationes illæ factæ sunt, cōpetebat ad speciē,& sic habetis partem speciei,& partē interesse,nihilominus illæ stipulationes sunt omnino diuiduæ? Rñdeo verū est q̄tum ad distributionē inter hæredes, cū distribuātur pro hæreditariis portionibus , & idē potest dici in stipłone fundū tradi , sed quantum ad ipsum principalem promissurē illæ stipłones sunt indiuiduæ,vt patet in fi.illius §. & eodē modo intellr hic in stipłone fundū tradi ꝙ sit indiuidua respectu principalis promissoris, licèt respectu hæredum non, ergo reputatur inconueniens respectu hæredū variare in rebus , & in actionibus,sed respectu principalis sic, sed in obligatione gñis & alternatiua in qua est vnica tñ variatio sicut sunt indiuiduę respectū solu.tñ quo ad principales ꝯlientes,ita & quo ad hr̄des eorū,vt in l.ij.§.ex his.supra e.Vltimò opp. ꝙ stipło fundum tradi sit diuidua respectu obligationis, qa hoc videmus ī obłone rē restitui s.cōmo.l.iij.§. qm̄ heres. In hoc sūt tres opi. Vna vt fateamurᷣ contrarium, & ille tex.intelligatur ſm illum, vt non sit dare bonam rōnem diuersitatis, & hanc tenet Petr. alia est,ecōuerso ꝙ ille s.intelligatur ſm istum, ꝙ obligatio rē restitui sit indiuidua,ēt respectu obligationis, & hanc tenet d. Raph.dicens,ꝙ si obligatio fundum tradi est oīno indiuidua, multo fortius rē restitui,cū ista restō sit meri facti, maximè qñ fit a cōmodatario,vel depositariu,q non habuit dominiū,nec possessionē,sed nudā detentationē: sed traditio potest fieri ab hñte dñium vel possessionem,& vtrunqꝫ pōt transferri, vt s. eo.l.in ꝯuentionalibus.§.si.cum ibi not. nec ob.ille §.hæres.dū dicit quēlibet teneri ꝑ parte, nam ipse intelligit.s.obligatione secundaria,q̄ datᷣ ad interesse si nō restituitur,nō primitiua, q̄ datᷣ ad restōnem rei. Vr̄ istud est ꝯ mētem illius §.q nō patit istū intellectum re vera,sed loquitur de restōne rei,præterea tex.est cui nō pōt rñderi in l.in ꝯdictione.de ꝯdi.fur. Sed ꝯdictio furtiua re extante datur ad ipsam rem restituendam, non ad æstimationem , qa non restituitur , quoniā non succedit obło ad æstimationem nisi re perempta,vt in l.in re furtiua.§.j.de cōdi. fur.& tñ in illa l.in ꝯdictione.dicitur, ꝙ si sunt plures hæredes furis, qlibet tenetᷣ ꝑ parte.s.ad restōnem rei,vñ fuit tertia opi. Dy.quā sequtur Bar.ꝙ obligatio rē restitui sit īdiuidua,dūtaxat respectu solutionis,sed rē tradi ēt respectu obligationis, per illū tex.& rō est diuersitatis,qa rē tradi est meri facti, & non hēt similitudinē cū obłone dādi, cū statim post morā succedat obło ad interesse,sed obligatio rem restitui habet similitudinem cū obligatione dandi,qa nō succedit statim post morā,sed dumtaxat re perempta,vt d.l.in re furtiua.§.j ideo in ea seruat media via,vt sit diuidua respectu obligationis,& indiuidua respectu solutionis,sicut obligatio faciendi,& istam tene menti,qa cōis est,maximè postq̄ eam tenuit Dy.plus tñ placet in puncto iuris opi.Pet.ꝙ stipulatio rem tradi , sit diuidua quo ad distributionem inter hæredes, sicut obligatio rem restitui,vt dixi s. Rñdeo ad §.Cato.nec aliqd ob.huic opi.ista æqparatio quā facit tex.ad alia facta. sed de facili rñdetur,ꝙ non est per oīa , nā & hæc facta æquiparantur seruitutibus, & tñ æqparatio nō est per oīa,cū seruitutes indistinctè sint indiuiduæ, & facta non. Itē seruitutes sunt indiuiduæ etiam quo ad ꝯtractum , & non sic facta , vt dixi s. ad rōnē dñi Raph.ꝙ restō rei sit meri facti, rñdetur , ꝙ ꝑdit qñ restituis mihi rē meā , sed pōt dici restō ēt cū restituis rē quæ non est mea,sed aliqñ fuit,vt in eo q tenetur ꝯdōne indebi.vel ob cām,in qua fuit translatū dñium , & restituendo rē transfert,& sic non est meri facti, vt ēt patet in l. Iul.in prin.cū seq.de vsu.& dixi in §. Cato. Præterea etiā traditio rei est aliquādo meri facti,vt supra eo.l.si rem tradi.

1 *In obligationibus facti statim post morā interesse incipit esse in obligatione.*
2 *In obligatione rem restitui,an possit quis præcise compelli ad restitutionē, & quid in obligatione rem tradi .*
3 *Quid in obligatione dandi .*
4 *In obligatione facti cùm sit in mora, & succedat obligatio ad interesse, an ante moram ipsum factum sit in obligatione.*
5 *An ista stipulatio ad interesse sit diuidua.*

1 §.Cellus. ¶ †No.ex isto §.duo. Primò,ꝙ in obligationibus facti,statim post morā interesse incipit esse in obligatione,vt colligit ex ver.{dari oportere.}& etiā in petitione, vt in fi. & sic pōt peti ꝑ se absq; eo ꝙ petat ipsum factū,sed gl.in l.si quis ab alio.supra de re iudi.§.ii. & supra eo. tit.l.cū stipulatus sim mihi a Proculo.§.si.tenet ꝯriū,ꝙ sic,duntaxat in officio iudicis mercenario, & sic non poterit peti ꝑ se, sed debet peti principalr̄ ipsum factum vt fiat ꝯdēnatio in interesse si nō pōt,vel non vult facere,quæ gl.reprobatur per istū tex.& per l.si insulā.j.eo.vbi patet ꝙ super interesse sit lit.ꝯtesta. ergo petitur principalr̄,alšs non fieret super eo.ꝯt.ꝭst. & si sic est in obligatione,& in actione,ergo per se non posset peti,vt in l. iiii.C.de pol.& ista prouisio fuit vtilis,qa regulariter ad factum quis non potest ꝑcise compelli,vnde si non posset interesse petere de directo, cōpelleretur petere factū, & iudicium esset elusorium super facto,& dicit gl.hic, ꝙ ista obligatio , & datio ad interesse oritur ex tacita,& ficta stipulatione legali, qa qui stipulatᷣ factum,censet stipulari & interesse si non fiat,& ꝓcedit hoc ēt in obligatione rem tradi,vt in l.j.in prin.de act emp.licèt ad tradendū potest qs præcise compelli qñ tenet ex ꝯctu bonæ fidei,& habet facultatem rei tradendæ.vt ibi not.in glo. ſm opi. Mar.quæ cōiter tenetur.no.Cy.in l.si ita traditio.C.de act.emp. & ēt Dyn.& Bar.hic in viij.q art. iij. & sic actor post morā pōt vel agere præcise ad tradendum,vel (si magis vult) agere ad interesse,sed in obligatione rem restitui,non succedit incontinēti post moram si res extat,imo debet præcise restitutio fieri,sed secuto interitu cum mora ꝑcedenti bene succedit vt possit de directo peti æstimatio ſm Dyn quem sequitur Bar. per l. in re furtiua.§.j.de condi.furt.& nihilominus adhuc potest peti ipsa res licèt perempta.eo.tit.l.iii.& j.eo.tit.l.inter stipulantem.§.pe. licet gl.in d.l.in re furtiua.tenuerit ꝙ ēt re perempta , non sit in obligatione,sed duntaxat in officio iudicis, & ita intellexit illū tex. sed gl.in l.vinum.ante fi.mag.gl.supra si cer.pet. dicit, ꝙ ibi est speciale odio furis vt interesse sit in obligatione post interitum,& sic innuit ꝙ extra illum casum in obligatione rem restitui nō succedat,ēt post interitū,sed gl.in l.diuortio.§. ob donationes.sol. mat. sentit ꝙ indistinctè in obligatione rem restitui re perempta succedat,nō ante,& istā tenet Dyn. & Bar. sed

quare

quare nõ añ ſicut in obłone rem tradi? vt in d.l.j. in princi.de
act.emp.cũ poterit qs præciſe cõpelli ad tradendum re extãte.
vt ſ.dixi,ſicut ad reſtituendũ.difficile eſt rõnẽ videre, ſed Doct.
2 hoc nõ tangunt.& ſemp dubitaui.† Eſt tñ verũ, ꝙ in obligatio
ne rem reſtitui,ſiue ſit bonæfidei,ſiue ſtricti iuris,põt qs præciſe
cõpelli ad reſtõnẽ ſi res extat,& habet facultatẽ rei reſtituendi,
qa aſſimilaȓ rei vend.in qua res auferẽ manu militari, vt l.q re-
ſtituere in fi.de rei vendi.Sed in obligatione rem tradi ita tene
ſi eſt bonæfidei,ſecus ſi ſtricti iuris,& iſta eſt ſñia Bar. hic in 8.
q.in arti.iij.tñ iſtud non ſatisfacit ad plenũ, qa ſaltem eo caſu
quo põt præciſe cõpelli ad tradendum,deberet eſſe idem qd in
obligatione rem reſtitui,vt non ſuccedat obligatio ad intereſ-
ſe,ſed deberet agi præciſe ad rem tradendam, & tñ ille tex. in l.
j.in prin.cũ gñaliter loquitur,vȓ indiſtincte velle ꝙ ſtatim ſuc-
cedat,niſi reſtringamus illum tex.ad caſum quo nõ habeat fa-
cultatem rei tradendæ,& ſic non poterit præciſe cõpelli, aliter
neſcirem qd dicere in iſto articulo, niſi dicamus ꝙ in obliga-
tione rem reſtitui,ſi res extat poterit agi præciſe ad reſtõnem,ẽt
ↄ illum,q nõ habet facultatẽ rei reſtituendæ,ſi reuei tõne doli,
vel culpæ,ſeu moræ,& ↄ eum iuratur in litem ſi non reſtituit,
licẽt ſumma ope nixus reſtituere non potuerit.ſicut in rei ven.
& hypothecaria,vt d.l.q reſtituere.& l.ſi fundus. §. in vendica-
tione.de pig.& l.ſi poſſeſſor.§.fi.de pet.hær. ſed ad traditionem
rei non põt præciſe quis compelli, nec ↄ eum iurari in litem,
niſi habeat facultatem rei reſtituendæ,nec ſufficit ꝙ res ſit in re
rum natura,tñ iſta rõ adhuc non vrget,quare nõ ſuccedat, qa
quantum iuratur ↄ eum qui tenet ad reſtõnem rei, tanto ma-
gis deberet ſuccedere incontinenti poſt moram,vt ſic actor ha
beret duplicem viam,qđ eſt durius reo.Præterea non vȓ ꝙ op-
ponere poſſim actori,non potes agere ad intereſſe, quia res ex-
tat,ſed debeo agere vt præciſe cogatur reſtituere, qm allegaret
turpitudinem ſuam,& culpam de qua tenuit lucrum, quod fa
cere non poteſt,vt l.cum in fundo.§.ſi de iure dot. Breuiter fa-
teor non videri bonam rationem diuerſitatis inter iſtas ratio-
nes,& non ſine cauſa,cum doctores trãſiuerint ſicco pede ſu-
3 per hoc,& nullus eſt q tangat nec declaret. † In obligatione au
tem dandi nec poſt moram,nec ẽt poſt rei interitum ſuccedit
obligatio ad æſtimationem,ſed debet agi ad ipſam rem, & qa
non põt dari officio iudicis,fit ↄdemnatio in æſtimatione, vt
j.eo.l.ſi ſeruum.§.fi.& l.vbi añt.in fi.j.eo. niſi in tribus caſibus,
quos ibi notaui,& ẽt in quarto,qñ obligatio eſſet ↄcta ↄ ꝓpoſi
tum ↄhentium,quo caſu ſuccedit,& põt fieri æſtimatio re per-
empta,vel ſi dari non poteſt,ita loquitur l.ſi filio.la prima.ſ.de
do.cau.mor.Quæ aũt ſit ratio diuerſitatis inter obligationem
dandi,& obligationem facti. Doct.multas aſſignant, & nulla
eſt quæ vrgeat,tñ iſta magis placet, qa dari ſemper noſtra inter
eſt cum ſit accipientis fieri, ſed aliquid fieri non ſemper noſtra
intereſt,vñ ſi fuiſti in mora dandi, & poſtea das adhuc vtilita-
tem ſentio,ſed ſi fuiſti in mora faciendi,& poſtea vis facere,po
teſt eſſe,ꝙ mea nõ intereſt fieri,ſed bene intereſt tpe quo fuiſti
in mora,vt patet in l.& ſi poſt tres. ſi quis cau. vnde qa hodie
nullã vtilitatem ſentirem, iuſtum eſt, ꝙ agere poſſim ad illud
quod mea interfuit aliqñ fieri.Super primo articulo occurrũt
quamplures qõnes qñ ille qui promittit factum,fuit in mora,
& ſic ſuccedit obligatio ad intereſſe. quas Bart. hic examinat.
4 † Sed quæro de vna quã ipſe nõ tangit, an ante moram ipſum
factum ſit in obligatione. D.Chriſtophorus de Caſtigliono re-
nebat ꝙ non,qa qui ſtipulatur factum cenſet ſtipulatus ſolum
intereſſe ſi non fiat ſm eum,per l.ſi pœnam.in fi.ſ.eo. & per l.
inſulam.j.eo.ideo ll.dicunt ꝙ ex tali ſtipulatione nõ poteſt agi,
niſi poſtq tranſiuit tñ tempus quo fieri potuit.ſ.eo. l. ſi ita ſti-
pulatus eſſem abs re, ſed ſi factũ eſt in obligatione, & actione,
poterit agi etiam ante lapſum tempus,quia eſſet obligatio pu-
ra,& iſta iura ſatis faciunt pro eo.Item ratio, quia ad factũ nõ
põt quis præciſe compelli, & ſic obligatio, & actio eſſent fru-
ſtratoriæ.Breuiter gl.tenuit expreſſe ↄnom in l.ii §. item ſi in fa
cto.in prima gl mag.ſupra eo.Item allegabam ↄ ipſum text. in
l.tenetur.§.i.de act.emp vbi qui promiſit ædificare, põt ↄueni-
ri vt ædificet, & ſic agitur ad factum qđ eſt in obligatione &
actione.Item allegabam l.ſi quis ab alio.§.ſi de re iud.vbi dȓ,ꝙ
qui promiſit factum,ſi facit,vȓ facere qđ promiſit, ergo eſt in
promiſſione & in ſtipulatione,male ergo dicebat ille q nõ vi-
debatur ſtipulatus niſi intereſſe ſi non fiat.Præterea ſm eũ om
nis ſtipulatio facti eſſet ſtipulatio ↄdõnalis,& non pura, & illã
opi.quam dico ſentiunt oẽs doct.& ꝓſupponũt factum eſſe in
obligatione,& D.Raph. recitat opi.illius,& eam nõ tenet. Nec
ob.ꝙ obligatio erit fruſtratoria.nam arg.non ſequiȓ, ergo non
agitur nec oritur obligatio.nã & ſi teſtãtor legat mihi penum,&
ſi hæres non dederit legat x.penus eſt in legato,& etiam in ob-
ligatione ante moram hæredis,& tñ vȓ ꝙ ſine effectu, quia nõ
poſſum agere præciſe ad penũ. imò ſtatim ꝙ erit in mora oriȓ
obligatio ad penum,& transfunditur in x.vt in l.i.de penu.leg.
Præterea poterit eſſe ꝙ non eſſet inutilis, ſi conuentus ad factũ
non offert intereſſe,nam condemnabitur ad ipſum factum,&
ſi poſt condemnationem ſiȓ non offerat ante litem ↄteſta. in
actione iudicati,cõpelli poterit præciſe ad factum, qa facultas
ſoluendi intereſſe nõ durat vltra, vt in l.Item veniunt.§. idem
recte ſ. de pet. hær. Iſta aũt obligatio cõpetens ad factum non
tollit, nec nouaȓ p ſequẽtẽ obłonẽ q̃ ſuccedit ad intereſſe, ſed
illa ſibi accumulatur vt actor agere poſſit ad qđ velit.Quod ẽt
probatur ex conuentione duarum ll.ſ.l.iij. de condi.fur.vbi põt
dari ad ipſam rem poſt interitum, & l.ſi pro fure,& l in re fur-
tiua.§ j.e.ti. vbi põt agi ad intereſſe, ſed per ſtipłonem pœnalẽ
bñ nouatur interdum actio.qđ dic vt.ſ.e l. ita ſtipulatus, in ſi.
& accumulantur alternatiuè, tñ eſt alternatio rerũ & actionũ
ideo actoris eſt electio, vt in l.iii. de eo qđ cer.loco, licẽt qñ eſt
rerum,tñ electio ſit rei.l. plerunq;, in fi.de iure do. põt ẽt dici
ꝙ accumulantur copulatiuè, nec per hoc ſequitur inconue-
niens,ꝙ aliqui dicebant ꝙ poterit petere vtrũq;, qa negatur ꝙ
intereſſe ſuccedat loco facti, & pro ipſo facto habeaȓ,& ſi plu-
res actiones competerent ad eandem rem,ſufficeret exactio fa-
cta ex vna, ita & cum cõpetunt ad factum & intereſſe quæ re-
putantur eadem res. Ad factum aũt præciſè non cõpellit quis,
quia liberatur ſoluendo intereſſe, vt. ſ.e.l. in ſtipłonib §. ope-
rarum,circa ſi.niſi ſit in obligatione ex diſpõne legali,vel hõis
ſuccedentis in locum legalis vt no.in l.ſtipło.§ ſiue.de no.ope.
nun.& habeȓ in plurib.ll.quas allegabat Mar de ſano.in quib.
quis præciſè cõpellitur ad factum, & oẽs loquunȓ in dicto ca-
ſu,de quib.vide hic per Barto. Fallit ẽt qõ eſt in obligatione ex
diſpõne teſtatoris quæ pro l habetur,vt in authen.de nup §.di
ſponat iuncta l fideicommiſſa. de leg. iij. vbi caſus fallit ẽt ſm
Ange. qñ eſt in obligatione virtute ſñiæ iudicis, vel decreti ne
ſit illuſoriũ.l.fi. ne quid in loco publ. & l. ſi ꝑtor.in princ.ſ. de
iudicijs. Quaȓ aũt deducatur in practica, gl.tãgit in l.i.de act.
emp.tres modos quos Bar.hic plenè examinat,& Spe.in tit. de
5 ſtu.& intereſſe,ver.viſo, & ver.ſi aũt factum.cum ſeq. ¶†Vlti-
mò no.ꝙ iſta ſtipło ad intereſſe eſt diuidua, licẽt prima ſit in-
diuidua.Sed ↄ,ꝙ imo eↄ dici debebat,vt l.ſi duo.ſ.depoſi.& in
l.ſi vt certo.§.ſi duob vehiculum.in fi.ſ. commo. dic ꝙ hic lo-
quitur de illa q̃ ſuccedit ad intereſſe ꝑ moram cõmiſſam in
non faciendo,ille loquitur de delicto cõmiſſo in faciendo,qđ
nõ cõmittitur p aliquẽ niſi inſolidum, & ſic ſi ſunt plures hæ-
redes vnius depoſitarij vel cõmodatarij, vno cõmittente do-
lum circa rẽ oritur obligatio inſolidum ↄ eum,aut ↄ alios. dic
vt ibi,& in l.j.§.ſi apud duos,& in l.in depoſiti.ff.depoſiti.

2 *Si promiſiſti aliquid fieri ante Calendas, debet intelligi ſcilicet finitas.*
Si promiſiſti dare, vel facere ante menſem May, intelligitur ſcilicet finitũ.

1 §.Si quis. ¶†Iſte §.vſq; in finẽ venit ad declarationẽ §.
præcedentis vbi dȓ,ꝙ in ſtipłone facti ſucce-
dit obligatio ad intereſſe poſt morã, ſiue intelligaȓ poſt morã
cœptam,ſiue poſt cõpletam, & continet duos caſus. Secundus
ibi.{planè.}& differunt inter ſe in plurib. vt in gl.in terminis,
quia primus caſus loquitur qñ fuit appoſita dies, & pœna ſm
doct. ¶Scđs qñ nec dies nec pœna, hoc nõ placet vt in princi-
pio fuerit appoſita pœna,qa pœna eſt qñ ꝓmittiȓ certa q̃titas,
ideo releuat ad ꝓbõnem intereſſe,vt l.fi.j. de præto. ſtip. & põt
eſſe maior & minor q̃ ſit intereſſe,ſed hic promiſit q̃titatem in
certam.ſ.quanti id opus eſt,& ſic eſt neceſſe hoc probare.Item
dic ꝙ in primo caſu ꝑ appõnem diei non cõmittitur ſtipło
ad intereſſe promiſſum niſi de præterito nõ ſolũ ad totale in-
tereſſe, ſed nec ẽt ad particulare. Sed in ſcđo caſu,qñ nõ eſt ap
poſita dies,cõmittit ad particulare ſtatĩ ĩcepta mora, & iſtud
eſt de mente Bar.hic, ſed primum dictum nõ placet Ang. qui
dicit appõnem diei non impedire, ſtipłonem cõmitti ad par-
ticulare intereſſe,ſed duntaxat ad totale, ſed pro Bar.facit l.in-
ſulam.j.eo,plus tñ placet dictum Ange.ſed ſi eſſet appoſita pę-
na quæ ſuccedit loco totalis intereſſe,benè impediret ſtipłonẽ
cõmitti ad intereſſe particulare, ita voluit.Dy. in l.cõtinuus.§.
Item qui inſulam.j.e.qđ ẽt vȓ ſentire Bar.in v.q.princ. huius l.
vbi ponit vnam longam diſtinctionem quæ reſpicit totalẽm
iſtius §.& iſtud eſt no.Item differunt,quia in primo caſu ince-
pit ſtipło a præcedenti ↄditione. In ſcđo vero a præcedenti di-
ſpõne,ſed nec hoc placet in primo caſu,cum ibi fuit locatum
opus fiendum, vt patet in tex. dum dicit. {non ex quo locatũ
eſt opus.}& ſic conductor promiſit opus facere, gl.rõ quæ in-
cipit.{ſcilicet finitas.}in fi.benè ſentit ꝙ ĩ prin.primi caſus in-
ceperit a ꝑcedenti ↄdõne,ſed poſtea cum dicit.{quia nec con-
uenim &c.}ad hoc vt illa rõ ſit bona, & non ineptè loquatur
qñ a præcedenti diſpõne,ſed non curo de hoc,quia in puncto
iuris non eſt vis quãtum ad hoc inter vnum caſum & alterũ.
Item quarto differunt,quia primus caſus loquitur de totali in
tereſſe,ſecundus de particulari,nam ad primum non cõmitti
tur niſi lapſo toto tpe in ſtipłone appoſito, & ſi non eſſet ap-
poſitum t.ẽr nõ cõmitteretur,niſi lapſo toto tpe intra qđ poſ-
ſet opus cõpleri, vt ſ.e.l.ſi ita ſtipulatus eſſem abs te, qđ intel-
ligo ẽt ſi tranſiuerit tñ tps qđ intra reſiduũ qđ reſtat fieri non
põt.Nec ob.l.cum ſtipulatus ſim mihi a proculo,quia ibi loq-
tur qñ fuit promiſſa pœna certæ q̃titatis, quo caſu committiȓ
mero iure ante lapſum totius tpis,ſed non exigitur, vt ibi not.
hic qñ fuit promiſſum intereſſe,nam ẽt ſi promiſſum nõ fuiſ-
ſet,non committeretur ex tacita diſpõne legali niſi finito toto

tempore, licèt incepisset esse certum amodo fieri non posse, vt ibi not. per l. insulam. j. eo. iste tex. vult idem esse si sit promissum, quia promissio eius qđ tacitè inest nihil operaṫ, & ꝙ hoc sit verum, patet ex tex. dum dicit, {diem promissionis cedere.} & sic non incipit deberi interesse nisi post calendas Martias, vt in l. cedere diem. de verbo. signi. sed si cōmitteretur stipulatio, statim ꝙ inciperet esse certum deberet cedere dies mero iure, licèt exigi non posset, & hoc not. propter id, qđ dixi in l. cum stipulatus. istud dictum ꝙ ad interesse totale non committatur nisi transacto toto tempore, siue sit tempus appositū, siue nō, procedit quando venit committenda stipulatio ad interesse ꝓpter moram in non faciendo. Si verò venit committēda propter male fieri, quia stipulatio continebat non fieri: tunc si factum non erat reiterabile statim committitur ad totale interesse, nō expectato vlterius lapsu temporis, vt in l. si procurator. j. rem rat. habe. Item si erat reiterabile, tamen istud factum extē debat effectum suum ad totum tempus, vt in l. si in lege. §. colonus. supra loca. secus si non extendebat, quia tunc committiṫ ad particulare interesse, & deinde pluries committetur quoties contrafieri, etiam si erat stipulatio iudicialis, vt l. nouissima. iudi. solui. j. eo. l. si sic. cum ibi not. Item procedit quando erat factum habens clausulam successiuā, & per ꝯñs ēt moram similiter habebat, & sic causam instantaneam, cū inter principiū moræ & finem non sit differentia, vt in stipulatione rem tradi, qa statim mora commissa committereṫ ad totale interesse, vt j. eo. l. si fundum certa die. Item procedit, qō factum veniebat explicandum extra iudicium. Si verò in iudicio, vt cū quis promisit sistere, tunc statim ꝙ est in mora sistendi ēt in principio iudicij, & citatus vt rñdeat libello, si non cōparuit, cōmittitur ad totale interesse, & ad æstimationem totius litis, non expectato tempore quo lis poterat finiri, vt l. v. §. j. s̄. iudi. solui. quia per hanc moram aufertur stipulatori cōmodum totius litis, vt nō possit ad sñīam perueniri, & propterea quia rigorosè agitur ꝯ reum, in alio recompensatur, quia pōt moram purgare etiam post lit. ꝯtest. super interesse. vt no. in l. insulam. j̄. eo. §. pen. & no. Cyn. in l. si per alium. s̄. ne quis eum qui in ius vo vi exi. Quantum autem ad interesse particulare siue quis promisit reficere, siue de nouo facere, statim ꝙ incepit esse in mora, cōmittiṫ, vt in §. Cato. & §. planè. qđ est verum sine dubio qñ non est apposita dies, neq; pœna, & ita loquitur §. planè. si ergo pœna, tunc secus, vt supra dixi, s̄m Dyn. in l. Continuus. §. item qui insulā. etiam si non fuisset apposita dies, licèt pœna non committeretur ad interesse particulare, vt in primo casu, secus s̄m Ange. vt supra dixi. Et ex his patet in substantia intellectus ad totam di-
2 stinctionem quam ponit Bar. in v. q. ¶ † Vltimò. dum hic tex. dicit primo. {ante calendas.} & post dicit, {sed post calēdas.} patet ꝙ si promisisti aliquid fieri ante calendas debet intelligi, scilicet finitas, & sic tota dies calēdarum est de termino, & per consequens illa die non pōt agi, vt ēt hic dr̄, sed si intelligeretur ante calendas, scilicet inchoatas, dies calendarum non esset de termino, & sic de illo die poterit agi, vt dixi in l. qui ante calendas. supra eo. & istud est fauore debitoris, vt maiorem habeat dilationē, vnde vr̄ ꝙ si promisisti dare vel facere ante mēsem Maij, intelligitur. s. finitū, & sic totus mensis sit de termino, qđ est singulare, nec alibi melius probatur q̃ hic, circa quod vide per Bar. in l. ij. §. creditum. supra si cer. pet. Hic non sunt alia.

LEX CXV.

1 *Qui se obligat in defectum principalis debitoris non tenetur, nec potest cōueniri nisi illo excusso & reperto non soluendo: ideo nō dicitur correctus, nec dicitur liberari illo conuento, vel etiam soluente, cùm ad hoc obligatus non fuerit.*
2 *Ad positionem priuationis, an sequatur positio habitus. & nu. 1.*
3 *Exceptionem obiciens, an videatur fateri intentionem actoris, & illum releuare ab onere probandi.*
4 *Petens se absolui ab excõicatione, an videatur fateri se excommunicatū. Producens instrumētū legitimationis, an videatur fateri se illegitimè natū.*
5 *Excussio qualiter fiat.*
6 *Excussione non facta si quis agat contra secundum expromissorem, vel cō tra fideiussorem pignoris, & obiiciatur exceptio ante litem non contest. an poterit repelli.*

1 DEcem. ¶ † Qui se obligat in defectum principalis debitoris nō tenetur, nec pōt cōueniri nisi illo excusso & reperto nō soluendo, ideo non dicitur correus, nec dicitur liberari illo conuēto, vel etiam soluente, cum ad hoc obligatus non fuerit h. d. Et primò determinat tres quæstiones vsq; ibi. {igitur.} postea ponit tres illatiōes. Et allegatur principaliter ista l. in fi. ꝙ ad positionem priuationis sequitur positio habitus, vnde nō potest dici quis liberari, qui nunquam fuit obligatus. ¶ In tex. ibi. {sine dubio Meuius periculum potest subire.} & sic obligatur ex ista promissione, licet non contineat certam quantitatem, & istud poterat facere dubium, sed satis est, ꝙ ex postfacto quantitas poterit declarari facta excussione, vt in fi. huius l. Et intellige qđ hic dicitur ipsum posse subire periculū, nisi Titius principalis semel fuerit soluendo, & creditor neglexerit ipsum conuenire & excutere, qđ est not. & est casus j. de fideiuss. l. si fideiussores in id. ¶ In tex. ibi. {petieris a Titio.} etiam si Titius fuerit condemnatus. nam non propterea liberatur Meuius, cū etiā si esset fideiussor vel correus non liberaretur, nisi secuta solutione. vt C. de fideiuss. l. si. Ratio autem quare non liberatur per iudicium cęptum contra Titium, ponitur in l. fi. s̄. si cer. pet. quia si liberaretur, nunquam ex promissione posset conueniri Meuius, nam ante Titium conuentum conueniri non potest, vt j̄. circa fi. in ver. {Item nec Titio conuento.} quia iam esset liberatus, & sic frustra receptus est in promissorem. ¶ In text. ibi. {non erit solutus caut.} dum dicit solutus, & non dicit liberatus cum nunquam fuerit pure obligatus, sed conditionaliter, & de conditionali obligatione non cadit liberatio, sed quædā solutio seu expeditio s̄m gl. Et ideo postea no. approbādo modum loquendi assignat rationem ex qua colligitur id, qđ dixi, vel si exponatur solutus. i. liberatus. Paulus not. reprobādo modum loquendi, quia liberatio non cadit etiam Titio soluēte, vt sequitur, & hoc vult gl. in effectu quæ incipit. {i. expeditus.} Sed opp. ꝙ ab obligatione conditionali cadat liberatio, vt in l. sub conditione. j. de sol. Sol. propter defectum conditionis non liberatur, sed soluitur seu expeditur, ita loquiṫ hic, sed si ꝯditio extat ex pacto vel solutione præcedente factis cōditione præcedente, dicitur ex nunc liberari, non vt ex tunc, nam quousque ꝯditio pendebat, solutio & pactum non liberarunt eum cum non esset obligatus. Sed existente postea ꝯdōne vno & eodem momēto fingitur per prius obligari & postea liberari, & ita intellige l. contrariam. ¶ In tex. ibi. {non eñ sunt duo rei.} subaudi nec ēt ipse principalis, & Meuius fideiussor, quia tūc esset in arbitrio stipulatoris incipere a quo vellet ipsorum saltem illo iure, vt in l. non rectè. C. de fideiuss. sed hic nō pōt incipere a Meuio, sed habet necesse primo ꝯuenire Titium & excutere, vt
2 in fi. huius l. ¶ † Vltimo in hac l. tanguṫ duo articuli, primus
a est an ad positionem priuationis sequaṫ positio habitus.[a] Et circa istum dic, ꝙ si ponitur priuatio a legislatore cuius est ꝓpriè loqui, & tunc sequitur necessario positio habitus per hāc l. vbicunq. eñ lex diceret quem liberari, necessariò sequitur ꝙ prius fuisset obligatus, aliquādo tñ fallit causa ꝓriciatis tollendæ, vt verba ponanṫ impropriè, pura definiti. nō incepit, vt s̄. quibus mod. vsusfr. amitt. l. iii. §. desinere. & quod supra cod. l. conditio in præteritū, in gl. fi. dū exponit permit. i. ꝯsistere non ꝑmittit. Aut priuatio ponitur ꝑ hominē, & q̃ritur an videatur ꝯfiteri habitū præcessisse, tunc aut ad sui cōmodum, & cēsetur ꝯfiteri, qa qui vnū dicit, censetur aliud dicere sine quo illud esse non poterit, vt in l. illud. de acq. hær. aut ad sui incōmodū, vt sic videaṫ ꝯfiteri intentionē aduersarij, vt releuetur ab onere ꝓbādi, & tunc quātum ad effectū repellēdi ipsum a testimonio, vel a iudicio vr̄ ꝯfiteri, vt si oppono ꝯ aliquē ꝙ nō est legitimus testis, vel agere non pōt, quia est seruus, vel excōicatus, vel bānitus, ipse replicat, ꝙ fuit manumissus, vel absolutus, vel rebānitus, statim vr̄ fateri intentionē meam, & sic non habeo necesse probare ꝙ sit seruus, vel excōicatus, vel bannitus. imo ipse repellitur nisi probet manumissionem, vel absolutionem, vel re-
3 bannimentum, hoc probatur in auth. si testis. C. de testib. † Aut quærimus quantum ad hoc vt ipse ꝯdēnetur, si ago ad cētum, tu opponis ꝙ feci tibi pactum de non petendo, vel ꝙ soluisti, vtrum videaris confessus intentionē meam, vt non habeā necesse probare te debitorē, ꝙ habeam necesse si simpliciter negasses te debitorē, & hoc distinguitur, aut ego nego pactū, vel solutionē quam tu allegas, & tunc non possē ex illis me iuuare dicēdo, ꝙ videaris tacitè ꝯfessus, postq̃ illas impugno, vt in c. ex eo. de reg. iur. lib. vi. Ideo posito ꝙ non ꝓbes solutionem, vel pactum non debeo ꝯdēnari nisi ꝓbem te debitorē, ita intelligitur l. non vtique. de excep. aut ego ꝯfiteor solutionem vel pactum, sed impugno, quia dico me fuisse minorē, & non potuisse pacisci vel pecuniam perdidisse, & tunc potero me iuuare ex tacita ꝯfessione, nisi ꝓbes pactum vel solutionem esse efficacem, arg. hic, qđ tō vr̄ verum si poteris inducere veritatem, aliàs secus, vt si excipio ꝙ sis seruus, & tu dicis te manumissum, cum non potēs inducere seruitutē, non videris illam fuisse ꝯfessus. Et idē si dixi te excommunicatū, & tu dicis te absolutū secūdū Bar. qđ Ang. non placet, & bene, qa licèt non possis tibi præiudicare inducendo veritatem, potes tñ præiudicare ꝯfitendo, qa si confitearis te seruum, præiudicas tibi quo ad te, licet ex hoc non efficiaris seruus, & vide Bar. in d. l. non vtique. qui per prædictam distinctionem quam asserit esse suam, reducit ad concordiam Dy. cū Canonistis, quia Dy. tenuit indistinctè, ꝙ obiiciens exceptionem facti, solutionis, vel ꝓscriptionis, vel sīls, purè
b & simplr̄ videatur fateri intentionē[b] actoris, & illum releuare ab onere

ADDITIONES.

a ¶ Habitus. Adde an priuatio præsupponat habitum, Oldr. cons. 173.
b ¶ Intentionem actoris. Lud. Ro. cons. 78. consuluit cùm vnus peteret residuum salarij, & aduersarius opponeret compensationem, ꝙ tacitè videretur debitum confiteri allegando c. excep. de reg. iur. in vj. & Dyn. & Bar. in l. non vtique. ff. de excep. Ioann. And. & Canonist. in cap. cum venerabilis. de excep.

ab onere probandi, quia leges dicunt ꝙ tenetur quis probare
exceptiones quas oppo. vt l.j. de excep. & de proba. l. in exceptio
nib. & si intentio actoris non esset fundata, non teneretur reus
suas exceptiones probare, vt no. in l. si quidem. C. de exce. De-
bet ergo eas obijcere ꝯdinonaliter, præmissa negatione ꝙ non
est debitor, nec vnquā ꝯxit. Et in casu quo ꝓbetur ꝯtrium, ꝙ fa-
ctum est sibi pactū, vel ꝙ soluit, vel p̄scripsit, & istā practicā po
nit gl. in d.l. si quidē. q̄ sine dubio securior est. Et si ita facit, tūc
habet locum qđ dr̄ in d.l. nō vtiq;, s̄m Dy. Canonistæ vero in-
distinctè dicunt ꝯtriū, per c. exceptionē obiiciens, de regu. iur.
lib. vj. Bart. distinguit vt. s̄. an actor confiteaī exceptiones veras
in facto, sed eas impugnat de iure, & procedit opi. Dy. aut ne-
gat eas veras in facto, & ꝓcedit opi. cano. Bal. in l. alia. C. de his
quib. vt indig. tenet indistinctè opi. canonistarū impugnando
Dy. & Bar. qa verba non debent operari ꝯtrium effectum eius
ad qđ prolata sunt, vt l. legata inutilr, de leg. j. & l. cum talis. §.
fi. de ꝯdi. & demon. sed per exceptiones intendit reus actorem
repellere, ergo non est dicendum, ꝙ p eas fundetur intentio
actoris rōne tacitæ confessionis. licē quia actor posito ꝙ fateaī
eas veras in facto, quia tñ impugnat eas de iure, non pōt ex his
se iuuare, qa non confitetur eas prout opponunī tanquā veræ
in facto, & efficaces in iure, pro quo facit qđ hic no. Bart. in fin.
Et istud idē vr̄ esse de mente Ang. licèt loquatur obscurè, & p
inepta verba, q̄ opi. mihi vr̄ ipsa veritas, & sic illa l. non vtique
4 simplr̄ intelligaī, vt iacet, & silr̄ c. exceptionē. obiiciens. ¶ † Ex
p̄dictis paret an ille q petit se absolui ab excōīcatione, videaī
fateri se excōīcatum, & dico ꝙ sic, qa hoc tendit ad eius fauo-
rem, vt obtineat absoīonē, non ad eius damnū, vt cōdēnetur
vel repellatur, & de hoc est tex. cum gl. in c. vetum, de elec. Item
an ille qui ꝓduxit instr̄m lrīmationis videatur fateri se fuisse
illegitimè natum, & Bal. dicit ꝙ sic, in l. ij. C. de iure annu. aure.
Sed in ꝯtriū, quia producit ꝯ aduersarium. breuiter si non pro-
duceret instr̄m, sed diceret se lrīmatū, non fateretur se ꝑpea il-
legitimè natū tacitè p iam dicta. Et qñ producit, tūc fundatur
intentio aduersarij ex ipso instr̄o, nō ex tacita ꝯfessione, qa vt
plurimum in talib. instr̄is continetur confessio eius qui fecit
se legitimari, ꝙ non est natus de lrīmo matrimonio, & ista est
confessio expressa quæ nocet. pro distinctione aūt Bar. vr̄ face-
re l. cum de indebito, de probat. vbi reus q confiteī numera-
tionem factam p actorē veram esse in facto, & transfert onus
probandi in aduersariū, secus si negat. sic vr̄ ecōuerso qñ actor
confiteī exceptiones oppositas p reū veras esse in facto, nō in
iure, sed non ob. qa ibi transferī onus ꝓbandi in actorem, non
rōne tacitæ confessionis q̄ resultat ꝯ eum ex narraris p eū, sed
ex nā negotij, qa dicit se voluisse tanq̄ debitum, & non erat de-
bitum, vnde nec tacitè nec expressè pōt dici, ꝙ fuerit confessus
esse debitū, cum diceret ꝯtrium, si reus fatetur numerationem
fundatur eius intentio ꝙ sit debitum ex nā negotij, & ex p̄sum-
ptione iuris, quæ est ꝙ quis non p̄sumiī iactare suas pecunias
& indebitè soluere, ideo teneī ꝓbare ꝙ indebitè, secus si reus
negasset numerationem q̄ postea esset probata, qa ꝑ menda-
cium grauareī reus in ꝓbando, ꝙ pecunia fuisset debitè solo-
5 ta, & sic re uera nihil facit p Bartolū, si bñ ꝯsidereī. † An iste ar-
ticulus q examinaī hic, sit sup excussione quā tex. in fi. requirit.
& de qua in multis ll. reperit q̄ allegātur p Iac. de Are. in quo-
dā tractatu quē fecit sup primo articulo, & primo dubitatur
qualr̄ fiat. Circa qđ dicit, ꝙ debet dari libellus ꝯ principalem
super ꝑsonali actione, & facere eū ꝯdemnari, & postea debent
mitti bauli ad ꝑquirendū de bonis suis, & stabit eius relatio-
ni, vt l. magis puto. §. non passim. de re. co. & ista practica poniī
in Auth. de fideiuss. §. j. nam expedit liquidare debitū principa-
lis debitoris anteq̄ veniatur ad expromissorem, de quo hic, vel
ad fideiussorē, vel ad tertiū possessorē pignoris, de quib. ibi, &
hoc si principalis negaret debitū, sed si confiterēī vel compare
ret nō expedit dare libellū, nec facere fieri ꝯdēnationem, sed
duntaxat ꝑquirere de bonis suis, & poterit ipse idē principalis
cōpelli ad assignandū bona sua, vel ēt vicini s̄m Iac. de Are. sta
tuta tñ cōiter dant certas formas quibus seruatis volūt haberi
bona ꝓ legitimè excussis, vt possit ad p̄dictos ꝑueniri, & satis
est vtile ꝓuidere, qa de iure cōi satis est dubiū s̄m eundē Iaco.
qui dicit in hoc pendere ll. & ꝓphetas qualr̄ fiat. Item an req-
a raī pronunciatio [a] iudicis ꝙ excussio habeaī pro lrīme facta, &
vide de hoc Bar. in l. stipl'o. §. habet aūt s̄. de no. op. nun. qui te-
net ꝙ sic p illum text. non tñ ꝙ sit necesse dicere posse ad p̄di-
ctos deueniri, sed sufficit ꝙ dicaī excussionē lrīmè factā, quo
p̄suppposito illud sequi ex dispōne iuris, sicut sufficit pronun-
ciare quem cōmisisse se tale delictū, qa statim succedit dispō l.
sup pœna, vt no. in l. j. ad Turpil. & ꝓ hoc glo. q̄ est in l. Sanci-
mus. C. ad Trebel. & idem Iac. tangit in illo tractatu. & Ang. in
l. exitus ꝯtrouersiæ, de acq. pos. Itē an sit necesse citari in ꝓces-
su excussionis istos, ad quos pōt deueniri ea facta, qdā ꝙ non,
sicut non sunt citandi legatarij eū agiī querela. Breuiter si quę
ritur an sint citandi quantum ad validitatē ꝓcessus, dicēdum
est ꝙ non, sed duntaxat ipse principalis ꝯ quē agiī, quia ille so-
lus est citandus ꝯ quē dirigit iudiciū quātū ad eius valorē, sed
quantū ad eius præiudiciū qđ illis resultat, bñ sunt citandi, qa

nisi citenī, talis excussio eis nō p̄iudicat, sed oporteret de nouo
eū ad eos ꝑueniretur liqdare de debito, & de paupertate debitoris
principalis. Et istā opi. tenet Bar. p l. cū miles. §. fi. cū ibi no. quib.
ex cau. maio. & p l. ii. C. si ꝑ pupil. pensit. in fi. facit c. inter qua-
tuor. de maio. & obe. & qđ not. Inno. eo. tit. c. fi. vbi ponit dictā
distin. quā supra dixi. licèt Bar. non ponat, & ēt Bar. infert, in l.
ab eo. C. qūo, & qñ iudex. Nec ob. qđ dixi de legatarijs, qa ibi
in sn̄ia rescissoria testamēti q̄ dr̄ facere ius, cū de aliquo faciat
nullū, vñ sufficit citari hr̄dē absq; legatarijs. l. Papin. in fi. cū ibi
not. de inoffi. testa. Et idē in sn̄ia lata sup statū hoīs, licèt sit de-
fraudatoria, qa ēt illa dr̄ facere ius quoad oēs ēt non citatos, vt
in l. ingenuus. de sta. ho. & l. i. in fi. de lib. agno. sed ista nō est de
sn̄iis q̄ facit ius, & sic solū præiudiciū faceret eis ꝯ quos lata est,
non alijs nō citatis, nisi in casib. in qb. faceret p̄iudiciū sciētib.
& nō deficiētib. vt l. sæpe. de re iudi. Dicit aūt Bart. hic vnū ver-
bū in quo reprehendiī p Ang. in multis locis, ꝙ sufficiat gn̄alis
b citatio p ꝓclama, [b] p l. si eo tpe. C. de remis. pig. Ang. ꝯ. qm̄ ista
excussio ordinaī principalr̄ ad præiudiciū istorū ad quos de-
ueniri pōt, ergo sunt spāīr citādi, si sciī q sint, vt not. in auth. si
6 oēs. C. si ut se ab hære. absti. qđ placet. ¶ † Vltimò q̄riī, qđ si ex-
cussione nō facta incepit quis agere ꝯ istū scđm expromissorē,
vel ꝯtra fideiussorē pignoris? dic ꝙ si opponiī exceptio añ lis
ꝯtest. de excussione nō facta debet repelli a limine iudicii, quia
nō est aperta via agendi, vt hic in fi. & in Auth. de fideius. §. i. Et
ista exceptio impedit vlterius procedi, sicut illa nō cōpetit tibi
actio. vt no. Bar. in l. nā & postea. in prin. de iureiu. Sed si nō fuit
opposita exceptio, & lis fuit ꝯtest. ꝙnt quæriī an ꝯtestatio sit nul
la, & dicendum ꝙ nō, qa peruersio ordinis de vno iudicio ad
aliud nō reddit ꝓcessum nullum, vt no in l. si mācipiū. §. si cōi
diui. s̄ de euict. & l. i. C. de appell. licèt secus qñ in eodē iudicio
peruertiī ordo, vt no. in l. ꝓlatam. C. de sen. Et si q̄riī an poterit
repelli actor a victoria, dicendū est, ꝙ si nō ꝓbaret principalem
nō habere bona, repelleretī sed si ꝓbat, hoc sufficit, licèt debuit
fieri per prius, & antequam ageret ꝯtra istos, hoc voluit Bar. &
Bal. in l. ii. in fi. C. cōi diui. & not. p Bar. in auth. hoc ita. de duo.
reis. & in auth. item possessor. q fo. in pig. hab. & Iac. de Aret. in
eodem tractatu vr̄ idem sentire. Et prædicta limita qñ non est
notorium ipsum esse non soluendo. alś etiam ante lit. ꝯtest. nō
posset actor repelli, quia excussio non est necessaria, & ita intel
lige gl. fi. q̄ est hic, & in l. fi. si cer. pet. D. Rapha. dicit vnum ver-
bū, ꝙ in fideiussore, qui est obligatus pōt ꝓcedere qđ supra di-
xi, ꝙ valeat iudiciū, secus in expromissore de quo hic, quia ille
non obligaī antequam fieret excussio. certè hoc non facit iudi
ciū esse nullum p l. cū putarem. fa. mi. ercis. & licèt in quacunq;
parte iudicii iudex possit ipsum repellere ex officio, si videt eū
agere sine actione. vt not. gl. in l. vbi pactum. C. de transact. si tñ
ipse vult liquidare ꝙ non reperiunī bona illius, debet audiri,
& hoc facto incipiat sibi actio competere post lit. ꝯtest. tamen
qa est ex causa, & promissione de præterito, sufficit sibi ad victo
riā obtinēdam ex eodem iudicio p l. si rem. §. fi. de pig. act. licèt
secus qñ non est ex causa de præterito, vt in l. non potest vide-
ri. de iudi. & ista fuit intentio prædictorum Doct.

ADDITIONES.

a ¶ Pronunciatio. Adde Lud. Rom. cons. 93. & cons. 216. vbi multa ad materiā de qua ēt per Bal. cons. 168. iij. lib. per Abb. cons. 23. & 73. quid aūt si fideius. promisit liberē soluere, & nulla exceptione obstāte vide per Lud. cōs. i. allegata.

b ¶ Proclama. An generale proclama sufficiat, & quando, vide eundē Pau. cōs. 50. melius per D. de Rota decis. suis. de do. & contu. & per Lud. Ro. eius cōs. 110.

LEX CXVI.

Si centum. ¶ Effectus istius l. stat in hoc, quia ante ele
ctionem non poterit quilibet istorū hæ-
redum agere ad centum dimidias seruorum, sed quilibet eo-
rum deberet agere ad quinquaginta seruos postquam promis
sio facta fuit de plurib. speciéb. eiusdem gn̄is vniformib. Si aūt
de vno tm̄ seruo, tūc quilibet deberet agere ad dimidiā vnius
serui. Idem si de pluribus postq̄ facta esset electio. & sic certa, &
determinata corpora seruorū debent, nā quilibet debebat age-
re ad centum dimidias in quolibet de prædictis seruis, qđ intel
lige si electio erat irreuocabilis, alś haberetur pro non facta, vt
in fine not. supra eo. l. stipulatus sum damam.

LEX CXVII.

2 *Seruus quando non obliget dominum de peculio. & quid in homine libe-
ro. nume. 1.*

1 Liber homo. ¶ † Liber homo bona fide
possessus promittendo pos-
sessori ēt ex re illius, vel ex opera sua sibi obligaī ciui
liter, & naturaliter, secus è conuerso si postea ex di-
ctis causis illi ꝓmittit, sed seruus fructuarius, vel alienus bona fi-
de possessus ꝓmittendo fructuario, vel possessori ex dictis dua-
bus causis non obligat verū dominū ēt de peculio. h. d. vsq; ad
§. decem. In duobus ergo æquiparantur isti tres. s. liber homo,
bona fide possessus, & seruus alienus similiter bona fide pos-
sessus

sessus, & seruus fructuarius, nam oēs isti stipulando ab alio ex re possessoris vel fructuarij, vel ex opera sua acquirunt illis. Itē si possessor vel fructuari⁹ ꝓmittit eis ex istis duab. causis, nō obligatur eis, vt hic in ver. hoc itaq; latē. Sed in tertio differt liber homo bona fide possessus ab alijs duob. q̄a primus si ꝓmittat possessori indistinctè obligat̄ ciuil̄r & nāliter siue ex his causis, siue ex alijs vt in principio huius l. sed alij duo, nec ipsi obligātur ciuil̄r, q̄a non pn̄t obligari cùm sint serui, nec obligāt verū dn̄m de peculio ex istis duab. causis, q̄a quo ad illas non censēt habere alium dn̄m q̄ ipsum possessorē bonæfidei seu fructuariū, & hoc dr̄ in ver. {seruus aūt.} & hoc voluit gl. in effectu super verbo {cōparabit.} ¶ In tex. ibi, {quemad modū} dic, Ista fuit regula Iuliani q̄ ponit in l. sed & si q̄d. §. ij. de vsusfruc. q̄ ex qua cā seruus fructuari⁹ vel alien⁹ bona fide possessus stipulando a tertio, acq̄reret fructuario vel possessori, puta ex re fructuarij vel ex opera sua, ex eisdē causis stipulādo a fructuario, vel a possessore ille non obligat̄, subaudi ciuiliter. Et ratio est in prōptu, q̄a si obligaret̄, illa ciuilis non pōt remanere penes illū seruum, cū sit incapax talis obligationis, sed eodē momento reacquireret̄ ipsi possessori vel fructuario, sicut si fuisset stipulatus a tertio, ciuilis obligatio eidem fructuario vel possessori acq̄reretur, & sic esset dicere q̄ p̄dicti essent obligati ciuiliter sibiipsis, q̄d esse non pōt, vt noi. in l. frater a fratre. in fi. magnæ gl. de ꝯdi. inde. Hoc idē dicit Iurisconsultus hic esse in libero hoīe bona fide possesso, q̄ in hoc cōparat̄ fructuario, vel seruo alieno, vt si stipulat a possessore ex p̄dictis duabus causis ille ei non obligetur, subaudi ciuiliter, q̄a reacq̄ritur eidem possessori. In obligatione aūt nāli hoc nun ꝓcedit, q̄a ēt verus dn̄s potest nāl̄r obligari seruo, & illa naturalis nō reacq̄ritur dn̄o inspecto iure naturali, quo oēs hoīes erāt liberi. vt d. l. dn̄s. de ꝯd. inde. & sic non resultat incōueniens de q̄no s̄. vn̄ oēs isti obligant̄ naturaliter. s. possessor liberi hoīs, & possessor alieni serui, & fructuarius promittēdo p̄dictis obligant̄ natural̄r, licèt non ciuil̄r, ita declarat Bar. ī d. l. frater a fratre. ¶ In tex. ibi {seruus aūt} aduersat̄ ad principiū legis, vt licèt liber hō ꝓmittendo possessori obliget̄ indistinctè ciuiliter, & naturaliter, non sic seruus alienus bona fide possessus, vel fructuarius seruus obligāt dn̄m verū vel proprietarium ex illis duab. causis, q̄a nō cēsent̄ habere alium dn̄um
2 In illis, sed in alijs bn̄ obligarent. † Et no. hic limitationem ad totum titulum de peculio, vbi seruus obligat dn̄m de peculio. nam hoc est verum nisi cōtrahā cum ipso tanq̄ cū seruo meo, q̄a bona fide possideo, & sup re mea vel opera sua, q̄a tunc contra verum dn̄m non habeo actionem de peculio, vt hic.

1 *Dies stipulationis interpositus licèt exprimat̄ in stipulatione, non facit eā censeri in diem factam: ideo debitor potest eadem die etiam conueniri, q̄a etsi censeretur in diem facta, non possit conueniri nisi transacta illa die.*
2 *Creditor an possit cōuenire debitorē eadē die qua celebratus est cōtractus.*
3 *Citatio sine expressione diei, seu sine certo termino, an valeat.*

1 §. Decem. † Dies stipl̄onis interpositus licèt exprimat̄ in stipl̄one, nō facit eā cēseri in diē factā, ideo debitor pōt eadē die ēt cōueniri, q̄a & si censeret̄ in diem facta, non posset ꝯueniri nisi trāsacta illa die. h. d. & non est alibi iste casus f̄m Doct. Et primò ponit̄ vnū dictū vsq; ibi, {nec videri.} postea ꝯ illud n̄pp. de l. q̄ hoc anno. cū si. s̄. eo. vbi q̄n̄ apponitur t̄ps in stipulatione, nō pōt agi nisi illo finito. Et r̄ndet verū esse in alio t̄pe q̄ die interpositæ stipulationis, vnde si ꝓmitteres cras dare decē, nō possum agere nisi finita crastina die, sed in die stipulationis interpositæ non ꝓcedit, q̄a non censēt apposita cā differendæ solutionis vel actionis, sed cā demōstrationis, sed hoc vr̄ mirabile, q̄a illa demōstratio est superflua, nā & si non esset facta expressè, intelligeretur stipulatio pura postq̄ non est t̄ps appositū, vt s̄. c. l. interdū. tn̄ iste tex. vult q̄ potius tolleretur ista supfluitas q̄ q̄ censeatur stipulatio facta ī diē. Et sic nō ob. q̄ t̄ps q̄d pōt intelligi appositum cā demōstrationis, & causā differendæ solutionis in dubio præsumatur appositum causa demonstrationis, etiam si ex hoc reddatur superfluum, vt l. talis scriptura. versi. quamuis. de lega. j. bene facit l. fi. §. Titia. in fi. de libe. lega. vbi verba possunt intelligi apposita causa demōstrationis, & causā dispositionis, in dubio præsumitur apposita primo modo, & ita alleg. Bart. illum tex. in l. Centurio. de vulga. & pupilla. in iij. q. prin. ver. sed quæro iuxta
2 prædicta. ¶ † Not. etiam & istud nun reperitur alibi, q̄ eadem die qua celebratus est contractus, potest creditor debitorē conuenire. sed contra del quod dicimus, infra de sol. Sol. agere potest eadem die, quia obligatio ciuilis & naturalis, & etiā actio ortæ sunt incontinenti contractu perfecto, vt not. per Bar. in l. si ita stipulatus. supra eo. in i. q. Sed si debitor cōpareret, & fateretur debitum, non posset compelli eadem die soluere, sed daretur sibi tempus miserationis gratia arbitrio iudicis inspecta qualitate personæ, & quantitate debiti, vt ibi, quia in dubio de ꝯsuetudine alio nō apparēte est x. dierū, vt no. in l. si debitori. s̄. de iudi. & istud t̄ps nō suspēdit exercitium actionis, & ita tenet Bar. nec hēt illos effectus quos hēt t̄ps ꝯuentionale appositū cā differēdæ sol̄onis, nec impedit inchoari p̄scriptionē, posteaquā nō īpedit exercitiū actiōis, & ita tenet Bar. ī d. l. si ita stipulatus.

p. l. in reb. in fi. C. de iur. do. & C. de rei vxo. act. l. j. §. exactio. & tn̄ p̄scriptio incipit currere statim, sol. nia. Et p p̄dictū tex. q̄dā determinauit q̄onē, si iudex monuit ptes q̄ hodie venirēt ad audiēdā sn̄iam, n̄ hēt necesse expectare vsq; ad vltimā horā diei, imò pōt de mane sn̄iam ferre, q̄d Bar. reprobat, q̄a f̄m hoc ista monitio nō haberet t̄ps, q̄a istud verbū hodie, nō poneret̄ pro t̄pe dilationis, sed cā demōstrōnis, & sic nō valeret monitio sicut nec citatio sine die, vt l. ant q̄ alr̄. §. i. s̄. q̄d vi aut clā, iō potius cēsetur apposita illa dies ꝓ termino ad hoc vt valeat. Nec ob.
3 iste tex. q̄a stipl̄o bn̄ pōt valere sine die. † Tenet ergo hic Bar. nō
a valere citationē sine exp̄ssiōe diei, seu sine certo termino. ᵃ Cōtrariū vr̄ determinare Spec. in ti. de cita. §. seq̄tur. vers. q̄d si non p̄fixi. q̄ tenet q̄ valet, & dēr cōparere q̄ primū p̄t, ad q̄d de sen. excōi. c. eos. lib. vi. dicit q̄ Ang. primā istam partem esse veram quantū ad hoc, vt aliq̄d possit fieri ꝯcitatum ad instantiā partis aduersæ. Secundā verò partem esse verā quantum ad hoc, vt possit puniri de ꝯtemptu si nō cōpareat, & allegat ad primam partē l. ij. C. vbi in rē actū. & l. fi. C. de iure dot. impetran. vbi debet ꝯtinere certū terminum. dicit ēt Ang. hic, q̄ ille tex. loq̄tur quātum ad hoc, vt stipulatio dicatur habere diē in seipsa, & sic nō poterit agi illa die, q̄a non censēt habere quātū ad hunc effectū. Sed quātū ad aliud extrinsecum bn̄ dr̄ habere diem, & dicit esse casum in d. l. talis scriptura. §. i. cum gl. de leg. i. Et ex hoc infert, q̄ si esset apposita pœna, vt promittis mihi hodie dare x. sub pœna, q̄ ista pœna non cōmitteretur nisi lapsa tota die, & q̄ ea lapsa cōmitteret̄, & nō posset mora purgari, sicut si ꝯtineret aliud t̄ps appositum cā differēdæ solutionis f̄m cōem opi. p l. magnam. C. de ꝯhē. stip. q̄a hic agitur de alio extrinseco. s. de pœna p illū tex. cū gl. certe ille text. potius facit in ꝯnū, q̄a vult, q̄ licèt dicatur habere diē quātum ad effectū extrinsecū. s. illius clæ, de qua ibi, tn̄ illa dies non vr̄ apposita cā differendæ sol̄onis, sed potius cā demonstrationis, sicut hic. Attamē facit vt illa clā legata q̄bus dies apposita non est, debeātur annua bima trima die nō operetur in tali legato, q̄a diem non habet, licet demōstrationis gr̄a. q̄a illa verba clæ q̄b⁹ dies appositus nō est, pn̄t intelligi tā de die apposita cā demonstrationis, q̄ differendæ sol̄onis, vel multiplicadæ obl̄onis, vt patet ex illa l. & ex hoc dico, q̄ per lapsum diei non cōmittitur pœna, sed per interpellationē secuto modico spatio, iuxta id quod habetur in l. j. de penu le. & q̄ non impedit moræ purgatio, sic si non esset dies apposita, & ista est benignior pars, & verior, & hoc sentit Bart. hic. dico ēt q̄ iste tex. debet intelligi, q̄n̄ illud verbū hodie, pōt referri ad verbum spondes, vt patet hic, & hoc tunc est, quado præcedunt illa verba, vt hic erat, vel q̄n̄ post verbū spondes, & ante verbū dare, si verò pōt, vt ꝓmittis mihi dare hodie decē, tunc apponeretur ad differendam solutionem, & non posset agi ante lapsum diei, & lapsus eius interpellaret & impediret purgationem moræ, & tunc haberet locum dictum Ang.

1 *Quando datio cōfertur in personam stipulatoris, dicitur stipulatio cōtinere certū: sed si in persona alterius, dicitur continere incertum. s. interesse.*
2 *Quando dandum est alteri quàm stipulatori, succedit obligatio ad interesse. sicut in obligationibus facti.*
vbi non est dare interesse intrinsecum, vt est pœna propter moram debitoris, potest peti interesse etiam extrinsecum, vt hic.
3 *Si dicatur mihi aut Titio, vtrum ego velim, an iste Titius dicatur adiectus vt possit etiam illi solui me inuito.*

1 §. Decem. † Q̄n̄ datio ꝯfertur in personā stipulatoris, dr̄ stipl̄o cōtinere certū, sed si in personā alterius, dr̄ cōtinere incertū. i. interesse. h. d. tn̄ obligatio respectu interesse dr̄ quid certum, q̄a venit certificandū per declarationem iudicis: ideo pro eo datur certi ꝯdō, vt l. certi ꝯdō. in prin. cum ibi notatis. s̄. si cer. pet. ¶ In tex. ibi, {ex eo, q̄ mihi dandum est} i. dicere. si eligo mihi dari, & tu non das, pp̄ hanc moram non possum aliud petere, q̄ ipsa decem, q̄a non succedit obligatio ad interesse in obligationibus dandi, sed si eligo dari Titio & non das, possum petere ēt plus si mea interest in plus, vt q̄a promiseram dare sibi decē in termino sub pœna maiori, & q̄a non dedisti, pœnā incurri: certè potero facere ipsam pœ-
2 nā, vt j. subiicit. † Et sic succedit obl̄o ad interesse sicut in obligationib. facti, q̄n̄ dādū est alteri, q̄ stipulatori. Et ad hoc alleg. iste tex. vt dixi supra e. in l. vbi aūt nō apparet. in fi. Allegatur ēt, q̄ vbi non est dare interesse intrinsecū vt est pœna pp̄ morā debitoris, pōt peti interesse etiam extrinsecū, vt est hic de ista pœna quam incurri, secus q̄n̄ esset dare interesse intrinsecū, vt in l. si sterilis. §. cum per venditorē, de act. emp. certè ista distinctio ꝓcederet q̄n̄ dandum vel fiendū esset mihi, & nō daretur, vel non fieret, quando autem alteri, tunc, etiam si esset dare interesse

ADDITIO.

a ¶ Certo termino. Lud. Ro. cōs. 369. tenet nō valere citationē Papæ procedētis via ordinaria si citat aliquē ad vidēdū imponi finē liti, q̄a pōt imponere finē liti p viā diffinitiuæ sn̄iæ, & per viā transactionis & amicabilis cōpositionis, & sic talis citatio tanq̄ nō specificata, sed īdeterminata & obscura, nō valet, alle. Spe. in tit. de citatio. contra. vers. Itē q̄ facta est indeterminata. & ver. seq. D. d Ro. dci. 230. & viā ēt sing. suis, intelligit tn̄ q̄n̄ citatio tal̄r sit ad diffin. sn̄iam.

esse intrinsecum, veniret extrinsecum, vt si pmitteres mihi dare decem modios frumēti Titio, non est dare extrinsecū. s. çstimationem frumenti, & tñ si non das possum petere pœnam quã incurri, & oẽ aliud interesse, vt. s. e. l. stipło ista. §. si quis in-
3 sulã, & hoc tenet do. Raph. qđ placet. ¶ †Sed quærit hic, an iste Titius dicat adiectus, dicit ipse ꝙ nõ, qa fuit dictũ mihi aut Titio, vtrũ ego velim, qa si ista verba vtrũ ego velim non essent apposita, tunc ille diceret adiectus, vt l. cũ qui. §. qui sibi. s. e. & posset illi solui me ẽt inuito vt. j. de sol. l. aliud. circa fin. tñ. & teneretur iste Titius mihi restituere actione mãdati, vel neg. ge. vt. j. e. l. Iul. §. j. licẽt ipse ista non tangat. Mihi vr̃ ꝙ ista verba nõ habeant operari, vt non dicatur adiectus, sed solum facere ꝙ me inuito non poteris illi soluere. ¶ Sed si quærit an sit adiectus, dico ꝙ aut non interrerat mea illi solui vt apud eũ remaneret, qa nihil illi pmiseram, nec incurro aliquã pœnam quo ad eũ, nec aliquod damnum, & tunc dr̃ esse adiectus ad solutionẽ, & tenebitur mihi restituere, nõ tñ poterit solui me inuitonem, & tenebitur mihi restituere, nõ tñ poterit solui me inuito si sunt apposita ista verba, sed me volẽte, si fortè mãdaueram Titio ꝙ de illa pecunia aliqd emeret mihi, & tũc si elegi vt illi soluas & non soluisti, agam ad interesse: si aũt interat mea illi solui pp illum, quia fortè sibi promiseram, tunc nõ dr̃ adiectus ad solonẽ, nec teneretur mihi restituere. ¶ Vltimò oppo. quia ista stipło vr̃ cõtinere certum ex quo reseruaui mihi electionẽ, vt l. vbi autẽ. §. qui illud. s. eo. Sol. illud verum, quando in vtraq; parte alternatiue continetur aliquid certum, in altera incertum fm Bar. ideo dicatur diuersimode.

LEX CXVIII.

1 *Clausula generalis non refertur ad specificata.*
2 *Si testator legauit cuilibet fratrum prædicatorum cappam, et Priori bibliã, an Prior debebit etiam habere cappam.*

1 **DOli clausula.** †Clausula gñalis, nõ refert ad specificata. ad hoc alle. pcedit ista l. qñ cla gñalis ponit post specificata. Si verò añ, tũc refertur ad oĩa subsequentia, ẽt illa in quibus spãlr fuit puisum, vt. j. de sti pu. ser. l. si seruus cõis sibi, & ibi no. p Bar. & plenius in l. qsitũ. §. fi. de fun. instru. p qđ de-
2 terminat qõ. †Si testator legauit cuilibet ex fratrib. pdicatorũ cappam, & Priori bibliã, vtrũ Prior debebit ẽt habere cappã? & dicunt Doc. ꝙ si primo gñalr reliqt fratrib. debebit habere. sed ɔ̃, si Priori reliqt bibliã & cuilibet ex fratrib. reliquit cappã non debebit hr̃e, qa istud gñale relictũ non includit Priorẽ, cui spãlr fuerat legatũ, Barto. in l. Titia §. qui Marco. de annu. leg. & Bar. in d. l. si seruus cõis sibi. Itẽ pcedit ista l. qñ in eadem dispõne continetur gñalis & spãlis puisio, si aũt in diuersis, tunc aũt loquimur in dispõnib. legalib. & tũc gñalis & specialis simul ɔcurrunt, & habet locũ gñalis ẽt in casib. in quib. spãlr fuit prouisum, & sic competet duplex via, vt. s. de no. op. nun. l. j. §. j. Et ibi no. per Dy. & Bart. vbi oĩno vide, & in l. senatus. de accus. & l. sanctio legũ. de pœn. Si vero in dispõnib. testatoris, vt in testõ & codicillis, tunc p gñalẽ dispõnẽ postea subsecutã in alia dispõne censẽ recessum a speciali cõtẽta in alia, sed si ex eadẽ cã emanauerũt, & iste est casus in l. quã gl. alle. p õria de ali. & ciba. le. l. liberis quos §. j. alias secus, vt ibi not. & in l. cum cennim, de adi. lega. & l. quinquaginta, de proba.

LEX CXIX.

Si ita stipulatus. Condõ de p̃senti non est ppriè ɔdõ, sed demõstratio, posito ẽt ꝙ sit falsa dispõnẽ non perimit, vt l. demõstratio. de ɔdi. & demon. sed effectus ɔdõnis bñ perimit, ideo videbar ꝙ non poterat dici demonstratio qñ perimit, sed potius ɔdõ, sed nõ est verum. qm̃ ad hoc vt sit ɔdõ debet suspendere dispõnem, sed hic nõ suspendebat, sed a principio perimebat, vñ nõ põt dici ɔdõ, qa esset ɔ̃ propriã nãm ɔdõnis, sed non sic est ɔ̃ propriam nãm demonstrationis, qa illa regulr non perimat, licẽt sit falsa, aliq ñ tñ perimit q ñ non reperitur subiectũ demonstrabile, vt in l. ũ sic. de leg. j. Idem qñ apparet de mente ɔ̃hentiũ, vt hic. ¶ †In tex. ibi, {& si maxime}. i. dicere, posito ꝙ ɔ̃ltet de intẽtione partium, ꝙ noluerunt valere stipulationẽ, non sit integra summa çenni aureorũ, & illa verba {centũ aureorũ est.} exponuntur. i. si ẽst adhuc, nõ tñ vr̃ stipło ɔdõnalis, posito ꝙ nõ sit integra summa, & sic non valeat, qa nec demonstratio q̃ fit p relatiuũ qs, vel qui, iuncto verbo p̃ntis ipis, nec ɔdõ q̃ fit per si. si est de p̃enti vel præterito, põt dici propriè ɔdõ. vt. s. e. l. si ɔdõ in p̃teritum, sed si nõ constaret de intentione partiũ, licẽt non esset integra summa, non ppea stipło esset nulla, sed valeret in illa q̃ est, & ita loquit l. quã gl. alle. de leg. j. l. si seruus. §. q quinque, & habet locũ illa regula, ꝙ falsa demonstratio non vitiat.

LEX CXX.

1 *Ex stipulatione dolum malum abesse, datur actio ad interesse si contra fiat.*
2 *Qui promisit facere instrumentum ad sensum sapientis, & non facit tenetur ad interesse.*
3 *Sapiens quid possit declarare apponi in tali instrumento.*

1 **EX ea parte.** †Ex stipulatione dolum mali abesse datur actio ad interesse si ɔ̃ fiat. h. d. fm primum intellum, & tũc exponitur
2 {interponẽdæ}. i. interpositæ, † vel sic qui pmisit facere instrũm ad sensum sapientis, & non facit, tenetur ad interesse. h. d. fm alium intellum, & tũc verbum {interponendæ.}
3 stat propriè, & †dicit gl. ꝙ sapiens põt declarare ꝙ apponatur
a pœna. Doc. dicunt hoc esse verũ, si est de cõsuetudine [a] p l. qđ si noluit. §. restitu. de ędil. edi. aľs nõ põt aliqd addere qđ a partibus non fuit expressum, sed solum circa solẽnitatem eorum quę expressa sunt vt taliter scribantur ꝙ habeant afficaciam, quod dic vt plenè no. in l. illa institutio. de hæ[...]insti. per Bar.

ADDITIO.

a ¶ De consuetudine. Ideo dicit Old. consi. 76. ꝙ sapiens põt declarare, ꝙ in contractu venditionis apponatur constitutum ex quo ita consuetum fieri.

1 *Potest maritus se obligare vxori ad pœnam si tenuerit concubinam.*
2 *Amicus alicuius magni lusoris, vt ipsum refrænet a ludendo, an possit stipulari ab eo pœnam si luserit.*
3 *Vxor an possit compellere maritum ad dimittendum concubinam.*

1 **§. Mulier.** †Potest maritus se obligare vxori ad pœnã si tenuerit concubinam. h. d. no. quia interest vxoris ꝙ non teneat, & intendit ad conseruandũ mores, & dicit Bar. ꝙ esset idem si stipulatoris non interesset, sed ponus
2 promissoris, †vt si aliquis sit magnus lusor, quidam eius amicus vt refrænet ipsum a ludendo stipulatur ab eo pœnam si luserit. ¶ Nam dicit se consuluisse p illũ tex. ꝙ valeat promissio, quia tendit ad conseruandum bonos mores, licẽt stipulatoris non intersit, sed pmissoris, & sic videaĩ non tenere, quia stipłones inuẽtæ sunt, vt quis stipulatur qđ sua interest, vt ĩ l. stipło ista. §. alteri. supra eo. Sed certè nos loqmur de stipłone pœnę in qua non requirit interesse, sed si solũ stipulatur ꝙ nõ luderet, procederet ɔ̃rium, qa non posset agere ad interesse, qđ nullum
3 est. †Sed an poterit vxor cõpellere maritum ad dimittendum concubinã? dic ꝙ sic p iudicem ecclesiasticũ sub pœna excõicationis, vt in c. si cõcubinæ, de sen. excõ. & not. e. tit. c. Romana. li. vj. facit qđ habet ĩ Auth. vt hce. mat. & auię. in §. si qs sua domo. Posset ẽt Iudex secularis, compellere remedijs secularib. cũ ad eius officiũ ptineat vt hoĩes honestè viuãt, vt ĩ l. iustitia, de iusti. & iur. non tñ põt maritus accusari p vxorẽ de adulterio, qa maritus non violat thorũ vxoris, cum thorum non habeat, licẽt secus econuerso, vt l. j. & ibi plenè no. C. de adul.

§. In insulam. Stipulatio collata in tp̃s mortis, cõmittitur p mortem nãlem, non p ciuilem. h. d. Sic ẽt non fit mẽtio de morte p testatorẽ, vt l. cum pr̃. §. hęreditatẽ, de leg. ij. si aũt p l. tunc inspicit an mors ciuilis habeat per oĩa eundem effectũ quem mors nãlis, vel non, qđ dic vt not. in authen. si mulier. C. de sac. ec. ¶ In tex. ibi. {committitur.} ɔ̃ quem committet ex quo promissor erat deportatus, & bona eius publicata, vr̃ ꝙ ɔ̃ fiscum, tanquam eius vsem successorem. l. inter eos, in fi. de fideius. licẽt i. ɔ̃rium faciat l. quones, in fi. j. de noua. põt ẽt deportatus aliqũ habere hæredem si fiscus non vult bona, vt no. j. de re. iur. l. ea sola. vbi glo. no. & tunc committitur contra hæredem.

§. Ex facto rei. Quando dolus purgatur per actionem ex ɔ̃ctu, dat actio ɔ̃ hæredem ẽt añ lit. cõtest. h. d. & ɔcor. l. si hoĩem. §. si dat. s. depositi. & hoc contingit in ɔ̃ctibus bonæfidei, vt ibi. & etiam stricti iuris, qñ interposita est cła dolum malum abesse, vt in prin. huius l. aľs daretur actio de dolo, vt l. & elegãter. §. non solum. s. de dolo, & illa non daretur ɔ̃ hæredem dolosè añ bi. contest. nisi quatenus ad eum peruenisset, sicut nec aliæ actiones ex delicto, vt C. ne ex deli. defunc. l. vnica, & l. hæredibus. s. de dolo.

LEX CXXI.

1 *Qui promisit certo loco vel termino, non potest alio loco vel ante terminum soluere, si interest stipulatoris non solui, & oblatio facta nõ congruo loco vel tempore, non prodest offerenti.*
2 *Oblatio verbalis recusata, facta congruo loco & tempore, ꝙ sufficiat.*
3 *Debitor si offert nõ solum sortem, sed etiam emolumenta quæ creditor haberet, si solueretur in loco & termino apposito in stipulatione, an creditor compellatur recipere in alio loco, & ante terminum.*
4 *Si debitor vult soluere vsuras pro tẽpore futuro, an creditor cogat recipere.*
5 *Si debitor dedit fundum pignori, an valeat tunc pactum quòd nõ possit luere & quòd creditor lucretur fructus.*
6 *Pactum quòd non liceat ante terminum soluere, an valeat.*

1 **QVi romæ.** †Qui promisit certo loco vel termino, non põt alio loco vel ante terminũ soluere, si interest stipulatoris nõ solui. & oblatio facta non congruo loco vel tpe, nõ pdest offerenti. h. d. in effectu vsq; ad §. Callimachus, & tota ista l. est pulchra, & ponit casus valde singulares. ¶ In tex. ibi, {spoponderat} subaudi cum vsuris, puta decẽ p quolibet mense & incontinenti soluit eidẽ vsuras p duob. mensib vt. j. dum dicit. {detracta

6 {detracta ea summa &c.} ¶ †In tex.ibi. {paratum se esse.} dic
qa sorte mutaui: ꝓpositũ de non eundo ad aliã prouinciã, &
dic ꝙ obtulit se paratum non solum verbo, sed ẽt cũ pecunia
in manu.alr non haberet dubiũ ꝙ verbalis oblatio nõ sufficeret.l.pror.§.si qs paratus.ff. de no.ope.nun. & ibi no.per Bar. vel
a dic ſm d.Raph. ꝙ imo sufficeret, si creditor ɔdixit a & recusauit recipere,qa non expedit realr offerre, postquam apparet ꝙ
non vult recipere,& hoc si oblatio esset facta congruo loco &
tpe,& ita limitat qđ no.in d.l.ꝑtor.§ si quis paratus,qđ placet,
nã & cum citatus tñdet se non venturum,non expedit ipsum
amplius citari. licèt si nihil dixisset amplius esset citandus, vt
no.in l.diuus.§.fi.ff.de in integ.rest.hic aũt facta fuit oblatio nõ
congruo loco nec tpe,ideo nõ refert qualr facta fuerit,nec nocet creditori qui recusauit recipere, vñ ẽt pecunia postea ꝑdita sine dolo & culpa offerentis adhuc põt creditor conueniri.
nec ob.l.qui decẽ. de sol.qa ibi congruo loco & tpe facta fuerat. ¶ in tex.ibi.{detracta ea summa.}.i.cõputata illa summa,
vt in gl.q̃ incipit{cõputato eo.} ¶ Quæro primo, quæ sit rõ ꝙ
ista oblatio non valuit. Dicunt quidã, qa facta añ tp̃s, cũ promiserit post tres menses,q̃ rõ non est bona,quia tp̃s regulr apponitur fauore debitoris,& põt ꝑueniri, vt in l.stipꝰo ista §.inter certam ff.e.dic ergo rõnem, qa ꝓmisit soluere alio loco, &
poterat creditoris interesse potius ibi recipere q̃ Romæ. Item
quia ꝓmisit vsuras pro illo tpe, & intererat creditoris illos habere,& sic tp̃s fuisset appositum gratia vtriusq;.s. debitoris, ne
prius cõpellat̃ soluere,& creditoris,nec prius cõpellatur recipe
3 re, & hoc voluit in effectu gl.fi. †Sed qđ si debitor offert nõ solum sortem,sed ẽt oĩa ꝑdicta emolumenta q̃ creditor haberet
si solueretur in loco & termino apposito in stipulatione? Rñdeo
creditor cõpelleret̃ recipere,cũ sua nõ intersit recusare,& h. d.
gl.mag.q̃ incipit. {nec ꝑstat.} in princ.& l.is,qui.ff.de eo quod
cer.lo.Sed d.Ra.dicit se dubitare in hoc, qa creditor compelleretur docere de suo interesse rõne loci, qa est incertũ, licet nõ
de interesse vsurarũ,q̃ sunt certæ,& sic grauabit̃, qđ nõ esset si
solueret̃ in loco debito. Sed dic,ꝙ de hoc erant ɔcordes, vel si
b nõ erant,si postea vult soluere,tenebat̃ stare iur͠o b illius de interesse loci.Postea gl.format quatuor qõnẽs,q̃ differunt a tex.
qui loquit̃ qñ ꝓmisit soluere in alio loco, & post certum terminum,& qõnes hic loquuntur qñ in eodem loco, licet post
certum terminũ.Item loquuntur qñ promisit soluere vsuras,
& ſm ista iura ſm quæ erant promissa.Et primo an valeat pactum,ꝙ non potest soluere añ terminũ,& tenet ꝙ sic,& non
potest nisi soluat vsuras totius tp̃is, qđ no. ꝓ mercatorib. qui
faciunt cãbia,& dicunt esse ꝑmissa, & eis redditur ius inter eos
4 si tale pactum esset appositum. ¶ †Item quærit.si debitor vult
soluere vsuras pro tpe futuro,an creditor cogatur recipere? &
gl. sentit ꝙ sic,qa sua non interest recusare, & Doct transeunt
cum ea. Sed miror, imò sua interest non recipere, qa recipendo vr̃ facere pactum de non petẽdo sortem de illo tpe ꝓ quo
solutæ sunt vsuræ,vt l.q futurum. ff. de pact. hoc facere non tenetur,sed põt petere sortẽ,licèt debitor velit soluere vsuras,vt in
l.fi.§.fi.C.de iure do.& si dicatur põt recipere cum protestatio
c ne. Rñdetur c ꝙ nec cũ illa, quia vsuræ pro futuro tpe debent̃
sub ɔdõne, si sors remanebit penes debitorẽ, ergo inuitus nõ
5 põt prius recipere,vt d.§. inter certũ. ¶ †Tertio quærit̃, si debitor dedit fundum pignori pacto apposito ꝙ nõ possit luere,&
ꝙ creditor lucret̃ fructus.Glo.distinguit, aut fuit appositũ certum tp̃s & valet, sicut in prima pena: aut ꝙ nunquã possit luere,& tunc non valet, qa vr̃ pactũ l. cõmissoriæ, qđ in pignoribus est reprobatũ, vt l.fin. C. de pact. pig.sed certè tunc est pactum l.commissoriæ qñ a principio agitur, ꝙ nisi soluat̃ intra
certũ tp̃s res pignorata remaneat penes creditorẽ ꝓ pecunia
mutuata,& sic pp moram debitoris,sed hic non sic, imò nunquam poterit luere,& sic nũquam erit in mora, vñ vr̃ valere,
quasi videatur res vendita pro illa q̃titate, licèt simulatus fuerit alius ɔctus,ita dicit do. Raph. sed tu tene gl.qa debet intelligi qñ debitor voluit posse petere sortem,& restituere pignus
qn sibi placeret,sed ꝙ debitor nõ posset luere eo inuito, & sic
remansit ɔctus mutui & pignoris. Nec obstat ꝙ nõ est pactũ l.
commissoriæ rõne qua.s.qa saltẽ habet siĩtudinẽ cum eo, nã
debitor indigens pecunia de facili apponit hoc pactum, p qđ
ipse vr̃ se obligare ad ppetuam seruitutẽ,cum debitor dicatur
seruus creditoris seu cliens ipsius,vt in l.fideicõmissa.§.si rem,
circa fi.de le.iij.& C.de noua.l. iij. ideo no. istã glo.Sed si fieret
tale pactũ ad obuiandũ fraudib. debitoris,vt si dubitet̃ de mutatione monetæ, & debitor sentiens monetã argenteã debere
mutari,vult mihi soluere de illa moneta,& sic mutatio veniat
in damnum meũ, non pp hoc possum pacisci ꝙ non poterit
soluere me inuito,sed qñ mihi placebit,ar.ff.e.l.a Tito. in fin.
d vbi possum stipulari si voluero,nec ante d potest mihi soluere,
6 ¶ †Vltimò quæritur quid si est appositum pactum ꝙ non liceat tibi añ terminum soluere,& debitũ erat vsurariũ,an possis soluere añ terminum?gl.arguit ꝓ,& ɔ.& vr̃ tenere secũdam
partẽ,ꝙ non possis, quasi terminus sit appositus fauore vtriusque,postquã interueniunt vsuræ. Dy. dicit ɔtrium, qa in dubio
censetur apponi fauore debitoris.l.cũ q.§.fi. ff. eo. Sed illud est
verũ qñ non interuenerunt vsuræ.Bart. vult in effectu, ꝙ si tp̃s
est appositum circa solonem vsurarũ, posses soluere qñcũq;
vis ipsam sortem, & facit cessare cursum vsurarũ, vt in l.accepta.C.de.vsur.Si aũt circa sortem,tunc est aduertendũ ad verba instri,aut concernunt ipsum ɔctum, puta mutuo tibi centum pro duobus annis,& tunc istud tp̃s nõ solum tui fauore,
sed etiã mei censetur appositum, vt non cogat̃ prius recipere
nisi possem alteri æquè commodè mutuare sub eisdẽ vsuris,
& ita intellr ista gl. Aut fuit appositum circa solonem.vt mutuo tibi centum restituenda vsque ad duos annos, vel mutuo
vsq; ad duos annos vel intra duos annos, & tunc censent appositum tui fauore tm̃, & potes præuenire. Ego dico istã dist.
procedere qñ eram solitus fœnerari, idem si nõ eram solitus,
tñ tu eras mihi extraneus, ita ꝙ non est verisile ꝙ fuerim motus tui cõtemplatione, sed solum propter vsuras. Si verò esses
domesticus amicus, ita ꝙ sit verisile vt potius pp amicitiã fuerim motus,licèt incidenter ꝓmiseris vsuras, censetur ɔctus celebratus tui tm̃ fauore, & sic potes præuenire per l. si quis nec
causam,cum ibi no.per l.rogasti.in fi.prin.ff.si cer.peta.

ADDITIONES.

a ¶ Contradixit.Adde Bal.in l. vnica. in 3.colum .C.ne li. in vna eademq; causa tertio prouo.vbi pro hoc alle.l.si residuum.C.de distra.pi.& l. fundus.ff. de rescin.vend.facit gl.in c. pastoralis. de of.or.facit etiam l.qui solidum.ff. de leg.ij.& c.eum qui.de do.& contu.li.6.

b ¶ Iur. hoc non placet Alex. quia cùm non appareat de dolo debitoris non debet contra eum probari interesse per iuramentum solum.l. semper. §. in hoc interdicto.& ibi gl.ff.q vi aut clam.& lollit.eo.§.fi. & no.in l.vna.C.de sen. qua pro eo quod interest,profe.

c ¶ Respondetur.Adde ꝙ Alex.transiuit cum gl.non ob.obiectum Pau.quia debet gl.intelligi secũdum terminos alterius quæstionis quando actum fuit ꝙ pecuniæ retinerentur vsque ad annum vel aliud tempus.

d ¶ Nec ante. Adde videndum quod idem scripsit in l. Item quia.ff.de pactis. & eius consi.181.

---

1 *Qui positus est ad solutionem mihi fiendam,non potest terminum solutionis prorogare,neque locum mutare,nisi circa locum vel tempus habeat arbitrium.*

2 *Conuentio facta de nauigando de tali loco ad talem intra talem terminum: an intelligatur de incipiendo nauigare,an de perficiendo iter.*

3 *Si aliquis procurator habeat generale mandatum cum libera in aliqua causa: an poterit compromittere, & transigere, licèt de istis non sit facta mentio specialis.*

4 *Quid operetur ista libera circa instantiam.*

5 *Statutum si daret arbitrium potestati super criminibus,an poterit prorogare tempus instantiæ præfixum à statuto in causis criminalibus.*

1 §.Callimachus. †Qui positus est ad solutionem
mihi fiendam,nõ potest terminum solutionis prorogare, neq; locum mutare, nisi circa locũ vel tp̃s habeat arbitrium.h.d.in effectu totus iste §. & nõ est
in toto volumine Digest.tex.qui ponat ita longum thema, &
habeat minus de substantia,vnde Dy. qñ disputãtes proponebant longum thema,dicebat ꝙ erat longius q §.Callimachus.
& ita etiam solet dici de nimis verbosis. Et diuide in v. partes.
nam primo ponitur vna conuentio facta inter mutuãtem &
recipientem,vsq; ibi,{conuenit,} postea ponitur alia conuentio facta incontinenti ſm gl.vel melius dic ex interuallo, quia
ɔtrariatur primæ,quod non est verisimile incontinenti fuisse
factum,nam in prima fuit actum ꝙ pecunia mutuata in ciuitate Berito restitueretur in ciuitate Beritensium intra ducẽtos
dies.In secunda continetur, ꝙ si debitor potius vellet illam pecuniam in mercibus emendis in ciuitate Beritẽsium,& eas reprobare Berito,& ibi restituere, ꝙ hoc posset facere, dummodo intra breuius tempus.s.intra idus Septembris proximè futuri, qui dicuntur a principio mensis vsque ad medium emere
merces,& onerare nauim:& tamen recederet versus Berito.&
si hoc non faceret statim post idus restitueret pecuniam in eadem ciuitate Beritensium cuidam seruo Beriti misso cum eo,
2 qui habebat mandatum recipiendi pecuniã & reasportandi
Romam, & hoc vsque ibi. {sed cum ante.} ibi ponitur factũ,
& contingens quia ille benè emit merces, & potuit intra terminum,sed incepit nauigare post terminũ, & hoc fecit de voluntate & licentia illius serui qui fuerat missus ad solutionẽ
recipiendam,& in itinere nauis submersa est,& hoc vsque ibi,
{quæsitum.} Quarto quæritur ad quem pertineat periculum,
nam pecunia erat nautica, in qua creditor suscepit in se periculum maris,& pp hoc licitũ est sibi stipulari centesimas vsuras,quæ quodammodo æquiparantur sorti,vt in ti.de nau.fœno.Et breuiter rñdet,ꝙ hoc casu periculum ad creditorẽ non
pertinet,quia contingit culpa & mora rei, qa non incepit nauigare in termino prout fuit actũ. Fortè.n.si hoc fecisset, hoc
periculum non accidisset,nec sibi aliquid prodest consensus illius serui, qui non habebat mandatũ nisi recipiendi solutionem,& hoc vsque ibi.{Item quæro.} Quinto & vltimo repetit decisionem vt addat rationẽ & eã limitet. ¶ In tex.ibi, {aut
si intra diem}dic illud fuit appositũ loco pœnæ, & sic ista conuentio habebat diem & pœnam,vnde vr̃ hic casus ſm Ange.de
cõi opi.q̃ est, ꝙ vbi est dies & pœna nõ habeat locum purgatio
moræ,

moræ: si enim haberet iste Callimachus, licèt transacti essent idus potuisset morã purgare in nauigando, & in euitando pœnam, vt non teneretur restituere in ciuitate Beritensium etiam seruo illo Berotis nõ consentiente, fortius eo ꝯsentiente cuius ꝯrium hic patet. Sed posset rñderi, ꝙ ista purgatio non admittitur nisi intra modicum tempus, vt patet in l. & si post tres. ff. qs cau. In qua fundant se illi qui tenent ꝯrium, sed hic non dr̃, ꝙ intra modicum tp̃s post terminum ipse incepit nauigare.
2 ¶†In tex. ibi, {& nauigauit} i. nauigare incepit, tamen post terminum, ita intelligit gl. & infra colligitur ex tex. Et no. ꝙ conuentio facta de nauigãdo de tali loco ad talem intra talem terminum, intelligitur. i. de incipiẽdo nauigare, non aũt ꝙ perfecerit iter: hoc tñ puto ꝯsiderandum ex distantia itineris, si erat tanta ꝙ intra terminum non potuisset perficere: aliàs secus, & eodem modo si fuisset dictũ, ꝙ intra terminum aliquis exñs Romæ deberet venire Venetias. nam si non poterat intra ter-
a minum perficere iter, debet exponi venire. i. iter atripere. ᵃ In tex. ibi. {quocunq; tp̃e in quemuis locũ reddi.} Sed quid si de loco vel tp̃e non fuit facta mentio, sed solum fuit datum arbitrium circa istã pecuniam? Rñdeo, adhuc poterit ꝓlõgare terminum solonis & locum, quia tñ valẽt gñalia verba quo ad oĩa, quantũ spẽalia quo ad quædam ſm Bar. facit c. qui ad agẽ-
3 dum. de procu. lib. vj. † Nam si aliquis ꝓcurator habeat gñale mãdatum cũ libera in aliqua cã, põt transigere & cõpromittere, licèt de istis non sit facta mentio specialis, vt l. procurator cui gñalr libera. ff. de ꝓcu. Aduertendum tñ ꝙ bñ debet habere liberam in illa cã, vel ad oĩa negotia, non sic si haberet liberam circa instantiã, qa tunc sup negotio principali non posset transigere vel cõpromittere, ita no. Bar. in l. mãda. ff. de ꝓcura. Qñ aũt videatur habere super negotio principali, & qñ super instãtia tñ. Bar. hic dicit aliqua verba satis obscura q̃ d. Raph. intelligit vno mõ, qui mihi non placet, sed intẽtio sua est ista, ꝙ si lis adhuc non est incepta, & ego constituo ꝓcuratorem in cã quam habeo cum tali, & sic per verba de p̃senti, & in ea do sibi liberã, videor dare sup negotio principali, non super instantia q̃ non est adhuc incepta, vñ in ea non posset verificari illud uerbũ habeo, sed in negotio principali sic. Si aũt lis erat cœpta, vel fui vsus verbo futuri tp̃is duntaxat, puta in cã quam habiturus sum cũ tali, tunc videor dare liberam circa ipsam instantiam, non super principali. Idem si constituerem ipsum ad agendum vel litigandum, libellum dandũ, litem contestandam &c. put notarij consueuerunt apponere, tunc solum circa
4 instantiam videor dedisse liberam ſm eũ. †Sed quid operatur ista libera circa instãtiam? vidi quosdam procuratores errare, quia volentes prorogare tp̃s instantiæ faciunt de instantia cõpromissum, & sic prorogant p indirectũ, vt in authen. si tñ in medio. C. de tempo. app. sed certè non cadit compromissum super instantia de qua non erat litigium inter partes, sed erat de negotio principali, ideo dicendum ꝙ debet prorogare recta via postquam hñt liberã, & pñt, vt hic, qđ tñ sanè intellige in instantia causæ appellationis q̃ põt prorogari per indirectũ faciendo cõpromissum de negotio principali, & ẽt directo, vt dicta authen. & cle. sicut. de appel. dũmodo fiat per principales, vel per ꝓcuratores habentes liberã super ea, non sic in instantia causæ principalis quæ non põt ꝓrogari directò, vel per indirectum ẽt a principalib. vt no. in l. properandũ. C. de iudi. quia non tñ vetatur piudicium, non. n. perimitur negotium principale, licèt pereat instantia, non sic in instantia causæ appellationis. Vlti. op. ꝙ licet quis habeat arbitriũ, nõ poterit prorogare terminũ, vt in l. si in lege, in prin. ff. loca. Sol. ibi habebat
5 arbitriũ circa qualitatem operis duntaxat, non circa tp̃s. ¶†Et hoc no. si statutũ daret arbitriũ potestati super criminibus, an
b poterit prorogareᵇ tp̃s instantiæ præfixum a statuto in causis criminalib. nam si habet arbitrium in puniẽdo, non põt si ẽt in procedendo põt, qa licèt videatur habere circa qualitatem processus, & modum ꝓcedendi dũtaxat, attamen sub his verbis cõprehenditur ẽt tp̃s, quia illud pertinet ad modũ & qualitatem potius q̃ ad substantiã, tex. est. & ibi Bald. not. hoc tangit in authen. quæ supplicatio. C. de preci. Impe. offer.

ADDITIONES.

a ¶ Iter arripere. do. Ale. dicit ꝙ Pau. restrictio & limitatio sibi non placet, quia diuinatio & violatio tex. est rationibus de quib. hic per ipsum.

b ¶ Prorogare. vide Bal in l. j. § j. ff. de iu. del. Pet. de Anc in rep. c. canonũ statuta. de consti. Ang. in l. milites. C. de test. milit. & ibi Ful. Bar. in l. j. eo. tit. & in l. obseruare. §. proficisci. de offi. proconsu. & leg.

---

1 *Per stipulationem pœnalem non nouatur obligatio præcedens ex cã onerosa.*

2 *Casus in quo præcisè quis compellitur ad factum fauore libertatis.*

3 *Si donaui tibi aliquam rem cum pacto quòd post mortem tuam perueniat ad ecclesiam, an potero illud pactum reuocare te viuente.*

1 §. Flauius. †Per stipulationem pœnalem non nouatr̃ obligatio præcedẽs ex cã onerosa. h. d. primo. Et ibi, vbi est pœna & non dies, admittitr̃ purgatio moræ. hoc secũdo. Et ex hoc pacto apposito in donatione põt agere tertius in cuius fauorẽ fuit appositũ. hoc tertio, & vltimo dicit iste §. ſm intellm̃ Bart. maximè in primo dicto, & ponitur tertius casus vt patet ex summario. Et in primo casu donans non curabat de pœna, licèt ipsam petere posset, sed volebat sibi seruari promissa, & quærebatur an posset agere, ad hoc videbatr̃ ꝙ non, quasi nouata esset obligatio, & actio per commissionẽ pœnæ. Et deberet agi dũtaxat ad pœnã. l. obligationũ ferè, in ṗ. de act. & obli. Contrarium tñ rñdetur, & sic non est facta nouatio. Quæ aũt sit rõ, & qũo rñdeatur ad illam l. diuersæ sunt opin. Quidam dicunt ex eo qa prima conuentio concernebat fauorem libertatis. Bart. dicit ꝙ erat ex cã onerosa, Ang. ꝙ ẽt si esset ex cã lucratiua nõ nouaret, & in hoc bñ dicit, & ego semper tenui hoc, sed assignat vnã rõnem falsam, qa si nouaretur, nõ posset postea mora purgari. cuius tñ ꝯrium est verum, sed falsissimum est, qm̃ nouatio p̃dicta non tollit purgationẽ moræ, licèt. n. tollat obligationem primam, nõ tñ facit quominus id qđ erat primo in obligatione remaneat ĩ solutione quo ad purgationẽ moræ, vt est casus expressus ꝯ cũ in l. j. de pe. le. & expressa determinatio Dy. & Bar. in l. si insulam. supra eo. in iij. opp. & miror ꝙ Ang. tantũ errauit, nã l. quam ipse alleg. nihil facit in secũdo dicto, qa donans non curabat sibi seruari promissa, sed agebat ad pœnã, & sic econuerso ad casum p̃cedentẽ, & donatarius volebat seruare & morã purgare, vt euitaret pœnã, dr̃ ꝙ põt. in tertio casu donator de neutro curabat, nec agebat vt seruarentur promissa, sed ẽt ad pœnã. Sed seruus in cuius fauorem pactũ manumissionis fuit appositũ, volebat compellere donatariũ ad manumittendũ, q̃rebatur an posset? videbatr̃ ꝙ non, qa ex pacto facto inter donantẽ & donatariũ nõ videbatur seruo aliquod ius q̃situ, cum quo nihil erat gestũ, & tñ ꝯrium est, qa speciale est fauore exercentis libertatẽ, ꝙ ex pacto facto inter donantẽ & donatariũ in fauorẽ tertij super re donata acqreretur illi tertio ius vtile, vt in l. quoties C. de dona. q̃ sub mõ, qa si ille est liber homo, acqrit vtilis actio, vt ibi: si est seruus, acqrit̃ officiũ iudicis nobile, qm̃ actionis est incapax, ita debet ĩtelligi hic per l. pe. §. illo. C. de neces. ser. & per l. vix certis. ff. de iud. ¶ In tex. ibi, {spopondit Claudius.} subaudi, & postea Claudius fuit in mora manumittendi, & sic fuit pœna cõmissa, vt patet in ver. seq. dũ dicit. {pœna liberetur &c.} & hoc faciebat dubiũ. In tex ibi, {cur non possit.} dic, & sic no. tria. s. ꝙ obligatio prima ad manumittendum non est nouata. Item ꝙ agitur ad factum, & sic in obligatione ꝯ do. Christo. q tenebat
2 ꝯrium, vt dixi in l. stipulationes non diui. ¶†Item no. casum in quo præcise qs cõpellitur ad factũ fauore libertatis, quẽ adde ad alios quos tetigi in l. stipulationes. ¶ In tex. ibi, {rñderi posse.} dico dũmodo super pœna non sit adhuc lis ꝯtes. aĩs secus, vt in l. si insulam. ff. eo. ¶ In tex. ibi, {nolit agere.} dic, sed quid si vult agere ad pœnã, seruus aũt vt manumittatur, & donatariᵃ non curat ꝙ istorum faciat, quis præferatur. Dicit dñs Raph. se credere seruũ præferendum fauore libertatis. Sed in ꝯrium vr̃, si erat donator iste qui agebat ad pœnam, nam ipse põt pœnitere, & facere ꝙ non manumittat & auferatur ius quæsitũ illi seruo licèt nõ sic in hærede ipsius donatoris, vt est casus ĩ l. iij.
3 ff. de ser. expor. Et hæc est verior, & per illam l. dicit Bar. hic†ꝙ si donaui tibi rem aliquam cũ pacto ꝙ post mortem tuam ꝑueniat ad eccliam, licet ex hoc pacto acquirat̃ ecclĩæ vtilis actio, possum tñ istud pactũ reuocare te viuente. do. Raph. miratur de hoc, & dicit se valde dubitare quaꝛ̃ poterit auferri ius quæsitum. Certè Io. An. ĩ add. Spe. de instr. edi. §. nunc verò aliqua. in add. quæ incipit ꝑ superiora, quam ipse non alleg. tenet ex-
a pressè ꝯrium ᵃ recitando disputationẽ cuiusdã. Et idem tenet do. Frã. de Alberg. nãlis aduocatus Florentinus qui fuit discipulus Bar. in d. l. iij. de ser. expor. Nec ob. illa l. quia loquitur in seruo cui ius p̃fectè nõ acquiritur, ideo de facili põt reuocari, nõ sic in ecclĩa vel libero hoĩe, quibus acquiritur ius actionis, sed volendo sustinere Bar. posset dici ꝙ illi tertio acquirit̃ ius reuocabilr̃, qa iste vr̃ quidam ꝯctus innoĩatus habita relatione ad donationẽ ad cãm explicandã p donatarium. s. dono vt facias vel des, in quo habet locum pñia re integra, vt in l. si pecunia. de condi. ob cau. & sic illi tertio non põt acquiri ius alr̃ q̃ fuerit acquisitum donatario, sed illi fuit acquisitũ reuocabiliter. s. nisi donatoris pœnituerit, & sicut põt pœnitere de toto, ita de parte. Tñ adhuc dubito, quia si dono simplr̃ cũ pacto ꝙ post mortẽ ꝑueniat ad eccliam, non moueor ad donãdum ꝑꝑ hoc principalr̃ ꝙ ꝑueniat, quo casu esset ꝯctus innoĩatus, sed illud venit in ꝯnam, vnde tutius vr̃ tenere cõtrarium eius quod dicit Bart. licet ex verbis appareret contractus innominatus, quia fieret pro vt, puta dono, vt sic facias, quia tũc illud est causa inductiua ad donandum.

ADDITIO.

a ¶ Contrarium. In hoc ambiguo casu vide Bal. in consi. 138. j. lib. & consi. 502. eundem Paul. consi. 161.

---

1 *Qui tenetur alteri vendere sub pœna, si ille requisitus negligat emere, potest sine metu pœnæ vendere cui vult.*

2 *Si testator prohibeat rem alienari extra familiam, & vnus de familia prohibitus requirat alios de familia, & illi negligant emere, an poterit postea alienare extra familiam & an post negligentiam possit mora purgari. & numero 6.*

3 An talis res poterit alienari ex causa necessaria.
Si requisitus non vult tantum pretium dare sicut volens alienare reperit ab
alio extraneo, sed offert dare iustum pretium, an teneatur vendere vo-
lens ei dare pro isto iusto pretio.
4 Quid si statutum dicat quòd volens vendere teneatur requirere vicinum,
vel propinquum & illi prius vendere.
5 Ad constituendum quem in mora sufficit interpellatio etiam extraiudicialis.
Quòd reperiatur conuentio etiam extraiudicialis.
6 Interpellatio seu protestatio facta tutori afficit pupillum.
7 Si res est prohibita alienari alteri, et tñ alienatur, an trãsferatur dominium.
8 Si promisisti non vendere nisi mihi an possum te compellere ad vendendum.

1 §. Cohęredes. ¶ † Qui tenetur alteri vendere sub
pœna, si ille reqsitus negligat eme
re, potest sine metu poenę vendere cui vult. h.d. & non est alibi
2 secundum Dy. & † limitat oẽs leges in materia vltimarum vo
luntatum loquentes de prohibitis alienare extra familiam, si
reqram alios de familia, & illi negligant emere, possint aliena-
re ex familiã, qđ ita non bene reperiatur alibi. Subdit tñ Bart.
ꝙ si testator expressisset cãm, qa voluisset rẽ in familia, rema
nere, tunc non posset alienare ex familiam, etiã alijs requisi-
tis & negligentib. postq̃. n. post mortẽ illius debet ad alios deue
nire gratis, non coguntur emere si nolunt. do. Raph. dicit, ꝙ ẽt
si istam clausulam non adiecit, sed solũ prohibuit extra fami-
liam alienari, non censeri hoc fecisse nisi ob cãm vt in fami-
lia remaneat, & sic inducitur tacitum fideicommissum ex tali
prohibitione, & nõ poterit alijs etiam requisitis alienare extra
familiã, & sic innuit, ꝙ inductio quã faciunt Dy. & Bar. nõ sit
bona, & ꝙ hic loquatur in conuentione inter viuos, ex qua nõ
resultat tacitum fideicõmissum vel grauamen de restituendo
gratis post mortem, & alleg. Bal. in l. voluntas. C. de fideicom.
Mihi vr̃ ꝙ primum dictum sit verum, vt sola prohibitio cõti-
neat cãm, vt in familia remaneat postq̃ eius contemplatione
facta est, vt in l. filiusfa. §. Diui de leg. j. sed ꝙ non poterit aliena-
re aliis de familia reqsitis, nec dictum eius, nec Bar. placet, imò
poterit & valebit alienatio quousque vixerit, ipso autem mor
tuo aut reliqt hæredem de familia, & similiter valebit ant ex-
traneũ, & tunc reuocabitur per l. vnum ex familia. §. sed si vno.
cum seq. & §. ꝙ si talia. & l. peto. §. prædium. de leg. ij. qa videtur
cessare prohibitio alienationis, & remanere duntaxat fideicõ-
missum post mortem alienatoris, postq alij requisiti emere ne
a glexerint, & ita intelligo dictum Dy.[a] ob l. autem, ꝙ si non es-
set facta expressa prohibitio de alienando extra familiam, sed
solũ vt res remaneat in familia, valeret alienatio in vita aliena
toris, & retractaret eo mortuo, qa tũc extat ꝯdõ fideicõ. sicut
in qualibet re sub ꝯdõne relicta, vt ĩ l. seruo legato. §. j. de le. j &
ibi no. & l fi. §. siuautem sub ꝯdõne. C. cõia de leg. sed prohibi-
tio expressa facit, vt si fiat aliis non reqsitis statim poterit retra
ctari, qa ꝯcurrit duplex prohibitio, legis, & testatoris, sed in p̃ec
denti l. tñ. vt not. in l. cum pr̃. §. libertis. in gl de leg. ij. & in l. pe-
3 to. §. fratre. † Sed si requirit, & ipsi negligũt cessã ꝓhibõ, quasi
testõr ꝓhibuerit alienari sub ꝯdõne, si alij emere nolunt, sic ẽt
ꝯtingit si alienatio fieret ex cã necessaria pp̱ debitum ꝓhibiti,
nam valet in eius vita et si facta sit aliis non requisitis, vt in d.
§. prædiũ. sed hic cũ sit sponte dicta requisitio, tñ opetaĩ quan
tum necessitas alienandi, & tunc intelligit istum arti. & indu-
ctionem Dy. licèt p̱ scribentes malè declaretur, & tene menti.
¶ In tex. ibi, {cxxv.} dic, sed qd si non fuit specificata quãtitas,
& iste volens vendere reperit a quodam extraneo istam quanti
tatem, sed cohæres reqsitus non vult tantum dare, qa dicit, ꝙ
non tantum valet, & offert se paratum dare iustum pretium,
an teneatur iste sibi dare pro minori, q̃ ab alio reperiat. Io. An.
in addi. Spe. tit. de emp. & vend. §. ingrendum restat. in vlt. add.
refert disputationem cuiusdam q determinauit, ꝙ non tene-
tur dare pro minori, q̃ ab alio reperiat, & reprobat gl. q̃ est in
l. ij. ante fin. mag. gl. C. de rescin. ven. q̃ dicit non debere attendi
ꝙ alius offert vltra illud pretium. Contrarium videtur hic de-
terminare Ang. licèt alleget Io. An. pro se. sed dicit ꝯtrium. præ-
terea si hoc esset, de facili cõmittetur fraus: qa submittetur qdã
tertius q offertet longè plus iusto pretio, & fraudabitur ille cui
4 vendi debet. † Et istud no. pro statutis dicentibus, ꝙ volens vẽ-
dere teneatur reqrere vicinum vel propinquũ, & illi prius ven
dere si vult emere, vt est hoc Venetiis, vel Florentiæ, vt vicinus
vel propinquus non teneatur dare vltra iustũ pretium, nisi sta
tutum aliter disponat, licèt plus inueniat ab alio. ad qđ bene fa
cit l. ad officiũ. in fi. C. cõi diui. eum ibi no. vbi non debet attẽ-
di animosior licitator, sed cõiter statuta vñr dicere ꝯtrium, ꝙ
pro eo. p̃tio qđ reperiatur ab alio debeat prius vẽdi vicino, sed
hoc debebit considerari an fiat fraus, vel non. d. Raph. dicit, ꝙ
istud est verũ, etiã de iure qñ statutũ ita disponit, vt teneatur
vendere potius isti q̃ illi: sed si simpliciter aliqs esset obligatus
b ad vendendum,[b] teneretur dare pro iusto pretio & nõ vltra,
licèt vltra reperiret ab alio, qđ satis placet. ¶ In tex ibi, {sæpius
testato ꝯuenerit,} dic. Not hic tria, primo in verbo, {sæpius.}
qa videt innuere, ꝙ non sufficiat vnica interpellatio ad consti-
tuendum quem in mora, sed debeat sæpius reiterari, ꝯtrium te-
nẽt oẽs, vt ẽt no. p̱ gl. in l. mora. in prin. de vsu. hic denotaĩ facti
5 accidentia, non iuris ministerium. ¶ † Item no. in verbo. {te-
stata} iuncta glo. q̃ semper alleg. ꝙ ad constituendum quẽ in
mora sufficit interpellatio, ẽt extra iudiciũ, facit ꝟ. eo. l. si ex le.
cau. ¶ Item not. in verbo. {conuenerit.} qđ exponit. i. requisi-
nerit, ꝙ reperitur conuentio ẽt extraiudicialis. hoc vide p̱ gl. in
l. si tullo. de condi. sine cau. quæ alle. dictum Aug. vos conue-
6 nio inquam, o Iudęi. i. requiro. ¶ † No. ẽt quarto in tex. p̃ceden-
ti, ꝙ interpellatio seu protestatio facta tutori afficit pupillum,
facit l. sed & stipulatus. ꝟ. eod. ¶ In tex. ibi {aut venderet.} dic
c istud fuit additum ex superabundãti,[c] sufficiebat. n. requirere
ꝙ emerent si vellent, quia de hoc tñ loquebatur cõuentio, &
illa verba. {fm conuentionem.} referuntur ad verbum eme-
rent, non ad verbum venderent. ¶ In fi. tex. ibi. {obstaturam
doli mali exceptionem.} dic, & est exceptio intentionis, quia
pęna ipso iure non est commissa, vt ꝯ conuentionem non vi-
deatur fecisse. Sed quęro extra gl & doc quid si post requisitio-
nem & negligentiam ante tñ q vendantur extraneo, offert co
hæres se paratum emere? Rñdeo auditur & põt moram purga
re re integra per l. sicut. §. si voluntate. qui. mo. pig. vel hy. so. sed
post alienationem rei non est integra, & sic nõ põt mora pur-
gari. ¶ Vltimò, pro declaratione gl. oppo. ꝙ ẽt requisitione nõ
facta poterit iste alteri vendere, vt ꝟ. de pact. l. nemo. circa fi. tit.
& l. si creditor. §. fi. de distra pig. fm vnam lec. quæ tñ non tene
tur Sol. fateor hoc, ꝙ potest fieri venditio, & valet & transfertur
dñium, quia conuentio & prohibitio ꝯhentium non põt ta ſt
afficere dñm quin possit in aliũ dñm transferri, licèt secus sit
7 in prohibitione † testatoris vel legis, vt plenè no. in l. ea lege. C.
de ꝯdi. ob cau. sed incurrit pœna, vt hic, vel tenetur ad interesse
8 si pœna non fuit promissa, vt not. in d. l. Quid autem † si pro-
misisti non vendere nisi mihi an possum te compellere ad vẽ
dẽdum? vide per doc. in l. eum qui §. iniuriarum. ꝟ. si quis cau.
& per Cy. in l. actione. C. de transac.

ADDITIONES.

a ¶ Dy. Adde quæ posui in l. §. Dat. in characteribus de tortis in apostillis, & in isto art. Pauli, ipse reprehenditur ab Ale. hic per ipsum.
b ¶ Ad vendendum, sed quanto tempore debeat expectare post requisitionem de emẽdo, vide l. ii. l. Ro sing. sus. & ibi vide an qui promisit vendere nulli alij nisi mihi, possit per me cogi.
c ¶ Ex superabundanti, reprehenditur per Alex.

§. Augerius. Qui promittit soluere quicquid talẽ
debere mihi constiterit vel constabit
ad hoc vt teneatur, debet constare in vita illius, aliàs nõ tenet
si post mortem constat. h.d. iste casus mirabilis, quẽ si nõ habe
remus, quilibet diceret ꝯtrium. Et rõ istius §. cõsistit in hoc, qa
istud verbum debere, qđ est infinitiui modi iunctum cũ ver-
bo, constitisset, licèt sit pręteriti tpis imperfecti habet significa-
tum futuri, vt l. debitor. §. verlise de ꝯhẽ. emp. & sic exponit. i.
constabit, vel constiterit in futurum, intelli fm ipsi illius ver. i.
ꝙ tpe quo constabit verum sit dicere istum debere, & sic req
ritur ꝙ constet in eius vita, nam post mortem non põt consta
re ipsum debere sed debuisset, & sic non impletur ꝯdõ in tot
ma. ideo non tenetur iste ex illa promissione quæ fuit conce-
pta in personam patris illius Augerij, & non fuit in ea imple-
ta, sed in persona hæredis qui benè constat hæredem eius de-
bere, sed ius implendi ꝯdõnem non transit de persona defun
cti in hæredem, & hoc voluit hic dicere Bat. ĩ suo luminario.
¶ Et no. istum casum, quia quondie potest de facto continge-
re, nam Florentiæ in curia mercantiæ quotidie capiunt mer-
catores, comparent amici & extrahunt cum de carceribus, &
ꝓmittũt soluere, & stare pro eo de oĩ eo qđ apparebit ipsum
debere facto calculo, nam si cautus ille qui fecit capi, vt faciat
hoc declarari ipso capto viuẽte, quia si post mortem illius, ꝓ-
a missores non tenerentur. Casus est, [P]eregrinus[a] in isto §. quẽ
perpetuò tene menti. d. Raph. dicit se valde dubitare de isto
intellectu, quia fm hoc si illud debere intellr. s. tpe quo constite-
rit, vel constabit, & tpe factæ promissionis, sequeretur incon-
ueniens, ꝙ si post promissionẽ ille ꝯhat cum eodem de nta
alia, & postea in eius vita cõstet, seu liquidetur ipsum habere
ducenta, cum tempore promissionis non deberet nisi cẽtum,
tenebuntur promissores ad omnia ducenta, qđ vr̃ absurdum.
Sed rñde ꝙ intellr hoc modo quicquid constabit ipsum debe
re tpe quo constabit. s. ex cã de præteriti, non ex ca de nouo su
perueniente, & sic cessat inconueniens, facit qđ no. in l. quod
seruus, de condi. ob cau. & quod not. Bart ĵ. ea. l. §. duo fratres,
determinatio tñ istius §. videretur valde extranea sapienti. igno
rantibus iura & ꝯ oẽs rationes, & ꝙ potius deberet intelligi, ꝙ
promiserit quicquid futurũ constabit ipsum debere ex nunc,
licèt tunc non posset dici debere si mortuus est, sed debuisset,
& ista esset magis secundum mentem contrahentium, sed a
tex. recedere non possumus, hic non sunt alia.

ADDITIO.

a ¶ Peregrinus. Sed quod si quis promittit pro aliquo debito pro toto eo quod declarabit Titius ipsum debere, an Titio mortuo vel non arbitrante, sit promissor liberatus. vide Ro. consi. 502.

1 *Si non stat per debitorem quominus soluat, sed per creditorem, non currunt vsuræ, & dicitur stare per creditorē, eo ipso quòd litigat impugnando obligationem ex qua veniebat fienda solutio.*
2 *Valet appellatio ad iudicem competentem, licèt eius nomen non exprimaē.*
3 *Forma appellandi in causa appellationis, quando appellatio est iniusta.*
4 *Mora an possit contrahi sine interpellatione vel tolli.*
5 *Impugnans transactionem si succumbat, an possit ad eam redire.*

§. Seia. †Si non stat per debitorem quominus soluat, sed
ꝑ creditorē non currunt vsuræ, & dr̄ stare per cre
ditorem eo ipso ꝙ litigat impugnando obligationē ex qua ve
niebat fienda soĺo. h. d. iste singularis §. & Bar. reddit ipsum sin
2 gularem in intellu quem dat. ¶ †In tex. ibi. {apud competen-
tem iudicem.} alle. ꝙ valet ista appellatio ad iudicem cōpetē-
a tem,[a] licèt nomen eius non exprimatur, & de hoc est gl. l. cū
proponas. C. de bo. autho. iu pos. & Bar. ponit in l. j. §. si quis ꝓ-
uocationē, de app. qd vr̄ esse verū de iure ciuili, vbi certum est
qs sit iudex cōpetens, qa ĩmediatus superior cum non poterit
appellari ad prĩcipē omisso medio, sed de iure canonico quo
ꝑt appellari, & sic vterq; est iudex cōpetens, vr̄ non valere rōne
incertitudinis, sicut dicimus in appellatione alternatiue facta
ad Archiepiscopū vel Papam, qđ dic vt not. in regula in alter-
3 natiuis, in mercurialib. ¶ †In tex. ibi. {& iniusta quoque &c.}
Not. formā pronūciandi in cā appellationis qn̄ appellatio est
iniusta, vt sufficiat hoc ꝓnunciare absq; eo ꝙ ꝯdēnet vel absol
uat, qa remanet prima snĩa ꝯdēnatoria, vł absolutoria, firma,
sed qn̄ appellatio est iniusta, & sic rescĩdit snĩam, tunc si reus
fuisset absolutus cū debuerit ꝯdēnari, non sufficit ꝓnunciare
appellationē iustā nisi ꝯdēnet, cū ꝯdēnatio adhuc facta nō sit,
sed si fuit ꝯdēnatus & debuit absolui, bn̄ sufficit, qa ꝯdēnatio
rescindiē, & remanet in primo statu, de hoc no. ĩ l. eos, in prin.
C. de appel. & in Spe c. ti. §. nūc tractemus, ver. sed quid si qs, &
de sen. §. vt aūt adhuc. qui incipit ibi, de hoc, &c. ¶ In text. ibi,
{pronunciata est.} subaudi nunc hæres pupillæ videns se suc-
cubuisse in actione prima venit ad transactionem, & petit a
Seia hærede tutoris reliquum quod restat soluendum virtute
transactionis, vnà cum vsuris medij temporis quo durauit liti
gium, de istis vsuris est quæstio an debeantur. Et tex. respon-
det, quòd si Seia non cessauit offerre, non debentur, & sic in-
nuit quod debuerit offerre etiam durante litigio, aliàs currūt
vsuræ, sed qđ ista obtulit, & ita intelligit gl. praua super verbo,
{ex mora.} Sed Bar. no. intelligit ꝙ nō obtulit, nec habuit ne-
cesse offerre, postquam ille impugnando transactionem egit
actione prima, quia non erat verisile ꝙ recepisset si oblatio fa-
cta fuisset, ideo non arctabatur ad offerendum, facit pro eo
qđ dixi in prin. huius l. limitando Bar. in l. prætor. §. si quis pa-
ratus, de noui ope. nun. facit ēt l. qui solidum. in princ. cum ibi
4 no. ꝑ Bar. de le. ij. Et subdit Bar. †ꝙ ista mora dr̄ irregularis, qa
ꝯhitur sine interpellatione ex ipso litigio, ideo non durat nisi
quousq; durat litigium, & eo finito cessat mora creditoris ꝑ
l. Titia. §. vsuras, de le. ij. quia sicut irregulariter ꝯhitur sine in-
terpellatione creditoris, ita & irregulariter tollitur sine inter-
pellatione debitoris, qđ non esset si fuisset ꝯcta regulr̄ ꝑ inter-
pellationem, qa non tolleretur nisi interueniēte ꝯ̄ria interpel-
latione, finito ergo isto litigio bn̄ habuit necesse illa Seia of-
ferre, aliàs diceretur pro residuo tpe esse in mora, vt currerent
vsuræ sicut currebant aū litigium inchoatum. Et isto casu de-
bet intelligi iste finis, dū dicit. {si Seia non cessasset.} post liti-
giū finitū, & quātū ad tp̄s futurū, qa pro ꝑterito nō habuit ne-
cesse offerre, vt dictū est, & hoc videmus in simili ĩ eo q appel
lat ab interlocutoria, nā si iudex non defert, nō habet necesse
amplius eum citare, sed poterit procedere ad reliqua eo nō ci
tato, qa non est verisimile, ꝙ si ipsum citaret, compareret, sed fi
nita causa appellationis, & ipso reuertente ad primum iudicē
per remissionē debet citari ad reliquos actus, qa ꝯtumacia, in
qua cēsebatur esse per appellationem ipsa finita, finitur, vt hic
5 habetur, & in c. cum q. de dol. & cōtu. lib. vj. ¶ †Vltimò no. sin
gulariter, ꝙ licèt ille impugnauerit trāsactionem & succubue-
b rit, attamen pōt ad eam redire[b] & ex ea niti. Sed ꝯ de c. ex eo
qđ. de re. iu. lib. vj. & de l. post legatum, de his qui. vt indi. Sol.
spāle est in impugnante vltimam voluntatē, vt si succūbat tā-
quam indignus priuet cōmodo ipsius, vt d. l. post legatum. In
alijs hoc nō reperit s̄m Bar. ibidē, ꝑ quo vr̄ esse casus hic, licèt
ipse non alleget, sed ad c. ex eo. qđ loquit gn̄alr̄, nō sufficit ista
ratio, sed rn̄de ꝑ ea quæ ibi not. ꝑ Dy. qui distinguit in mō im
pugnatiōis an redarguat de falso, vel de solēnitate omissa, nec
ob. huic §. l. cum stipulatus sim. s̄ eo. vbi durante litigio currūt
vsuræ, quia ibi litigans non impugnabat obligationem ꝑ qua
vsuræ currebant, sed potius tēdebat ad ipsius executionē, hic
aūt impugnabat transactionem agendo actione prima.

ADDITIONES.

a ¶ Competentem. An valeat talis appellatio. vide Alex. consi. 42. Bal. consi. 220. 4. li. & per Lud. Ro. consi. 360.

b ¶ Redire. An ex eo ꝙ quis impugnat, possit quis se iuuare, vide Bal. consi. 276. & 281. 2. lib. Lud. Ro. consi. 41.

1 *In sententia qua pronunciatum est aliquem venisse contra diuisionem vel pactum, etiam si sit iniusta, si tamen in rem iudi. transiuit, facit committi pœnam promissam in dictum casum.*
2 *Sententia iniusta quæ transiuit in rem iudicatam, an habeatur pro iusta.*
3 *Rogati restituere hæreditatem, possunt eam inter se diuidere.*
4 *Quid in duobus emphyteutis, quibus fuit res concessa cum hoc quòd altero præmoriente portio sua perueniat ad superstitem.*
5 *Illud in quo quis succubuit agendo in vno iudicio, an possit in dubium refricari in alio per modum exceptionis. & nume 7.*
Promissio pœnalis de non producendo laudum ad arbitrium boni viri: sub certa pœna, an intelligatur si laudum erit æquum.
6 *Per pactum de non veniendo contra diuisionem an censeatur fideicommissum conditionale remissum.*
Illud in quo quis succubuit excipiēdo, an possit agēdo replicari ĩ alio iudicio.
Rem sibi legatam emit antequam eam consequatur ex causa legati: an per hoc videatur legatum repudiasse.
Sententia lata ex falsa causa, an valeat.

1 §. Duo fratres. †Iste §. est valde famosus, & habet
mām vtilē & Bar. ipsum repetiit. &
h. d. In snĩa qua ꝓnunciatū est aliquē venisse ꝯ diuisionem vel
pactum, ēt si sit iniusta, si tn̄ in rem iudi. transiuit, facit cōmitti
pœnā promissam ĩ dictū casum. h. d. iste famosus §. & subtilis &
vtilis in sui mā. quā Bar. hic vult explicauit. ¶ In tex ibi. {hære-
ditatē,} subaudi paternā, in qua erant æqualr̄ instituti, & inui-
cē ꝑ fideicōmissum substituti, si cōtingat aliquē eorum prius
decedere sine liberis, vt eius portio deueniat ad aliquē super-
stitem. ¶ In tex. ibi. {diuiserunt.} subaudi, & vni, puta Titio
obuenerūt bona q̄ erāt citra Rhenū, alteri q̄ erāt vltra Rhenū,
vt ꝯformemus nos cū gl. mag circa mediū. ¶ In tex. ibi. {& sibi
cauerūt,} dic ꝙ in hoc pacto Dy. hic & alij cōcordāt excepto
Bar. Io. An. in add. Spec. in titu. de testa. §. in primis, vbi tractat
de mā huius §. faciunt vim, vt ꝑ ipsum videat fideicōmissum
ꝯdōnale remissū, & sic snĩa de qua ibi, fuerit iusta: Alij faciunt
vim in verbo nihil, qđ sequiē. & de hoc in gl. Alij faciunt vim
in sola diuisione, vt ꝑ eā videat remissum, sed oēs malè dicunt
s̄m Bar. qa ex nullo ꝓdictorū ꝑt dici remissum, vt ipse ꝓbat ꝑ
2 multas rōnes. †& sic snĩa fuit iniusta, tn̄ postquā trāsiuit in rē
iud. habet ꝓ iusta, & de ipsius iniustitia non pōt amplius alle-
gari, ēt in alio iudicio in quo agiē de pœna, q̄ est accessoria, qa
snĩa lata in principali facit ꝑiudicium in accessorio qđ ab illo
dependet, & quo errore lata fuit in principali, & nihilominus
sustinetur pp authoritatē rei iudicatæ, eodem nōie ius facit in
accessorio, & hoc voluit iste §. ꝓ quo facit l. ex diuerso. §. j. s̄. de
rei ven. ibi tn̄ fuit lata pro actore sup re, & erat iniusta, & nihi-
lominus facit ius super fructib. pro eodem, hic lata fuit ꝯ acto-
rem pro reo, & facit ius ꝓ ipso reo in pœna. ¶ In text. ibi. {post
mortem alterius,} puta Titij q decessit sine liberis, & cui ego
successi, & sic extat ꝯdō substitutionis fideicōmissariæ in par-
te sua q̄ nunc a me hærede eius petiē actione ex testō per alium
fratrē qui superuixit, & ego alleg. istud petere non posse, quia
fuit remissum ꝑ diuisionē vel pactū de quo. s̄. Ille aūt replicat
ꝯ̄rium, vel non replicat, & Iudex ꝓnunciauit ꝓ me adiecta cā,
licèt non tenereē adijcere, qa fideicōmissum videbat remissū,
q̄ snĩa sine dubio fuit iniqua, cū ꝑ gn̄alia verba non videatur
remittere qs ius futurū, & pro quo actio incipit postea cōpete
re, vt s̄. de trāsa. l. qui cū tutorib. §. fi. & ēt in prin. de quo ꝓnnc.
gl. hic opponit, & multū laborat in soĺone hic, & ibi, sed con-
gruentior oppō fuisset de fine, nā in princ. illius l. veniebat ex
ꝑsona alterius ad aliā portionē q̄ ad eam de qua fuerat transa
ctum, hic vero venit ex ꝑsona ꝓpria, & ad illā eandem portio-
nem sup qua fuerat facta diuisio, & ēt pactū de non veniendo
ꝯ quo casu loquitur casus illius l. & vult ꝙ si venit ex iure, vel
actione oriente post transactionē, possit venire nō obstante ge
nerali trāsactione ex verbis eius q̄ nō extenduntē ad futura, &
iste tex. innuit ꝯ̄rium, volēdo tenere ꝙ snĩa fuerit iusta, nec de
iniusta snĩa fuerit facta l. certè s̄m cōem opi. fuit iniusta, & sic
ꝯcordat cū illa, & l. ista fuit facta non pp ipsam iniustā snĩam,
sed pp dubium qđ resultabat circa pœnā, an faciat eam com-
mitti, sed si volebat tenere ꝙ fuerit iusta, tunc ille text. ꝯ̄riatur
huic, & ideo glo. ponit quā plures sol. hic, & ibi, sed oēs repro-
bant, ideo necessariò oportet tenere primā opi. ꝙ fuerit iniu-
3 sta. ¶ †Not. ēt ex illo §. ꝙ rogati restituere hr̄ditatē pñt ea inter
se diuidere, & hoc qn̄ erat rogati inuicē. Idē si cuidā extraneo
sub ꝯdōne, & pñt ea pēdēte diuidere. Et idē si vnus tm̄ erat ro-
gatus vt possit diuidere cū suo cohærede, in fideicō. venit tota
pars q̄ illi obuenit ex diuisiōe, nā pars quā habuit a cohærede
succedit loco partis quā ipse dedit cohæredi, & hr̄ in l. cū pr̄. §.
4 hr̄ditatē, lo. ij. de leg. ij. †& hæc inducunt ad q. de duob. emphy
theutis, qbus cōcessa fuit res cū hoc, ꝙ altero ꝑmoriente por-
tio sua ꝑueniat ad superstitē, vt potuerint inter se diuidere, ēt
dn̄o irrequisito, cū ꝑ hoc nō fiat sibi aliqđ præiudiciū, licèt in
ꝯ̄riū faciat l. cū hi. §. si vni. s̄. transa. & hoc tenet Bar. hic, & vide
qđ nu. idem in l. si domus. §. si. de lega. j. Vnū tn̄ dicit qđ mihi
non placet, ꝙ si ēt in diuisione renunciarēt adinuicē oĩ iuri qđ
hn̄t, vel habere sperant in futurū alter in portione alterius per
mortem

mortē illius, & contingat alterū postea mori sine liberis,nihi-
lominus poterit alter superueniens portionem illius petere ex
cła apposita in concessione non obstante dicto pacto vel re-
nunciatione, qa illud nō ꝓdest dño,sed ecclesiæ a quo habēt,
cum non interfit eoꝝ qđ illi ꝓsit,nec ēt ꝓdest hæredi desuo-
cti q est extraneus,& p ꝯñs non recedit ius ab ipso renuncian-
te p l.nec vtilē, q.ex cau.ma. Ego dico ꝙ ĩmo ex nā rei portio
illius defuncti reuerti ad ecclesiā postquā a se abdicauit, non
rōne pacti vt ex eo acquirat actio vel exceptio , qa non inter-
erat sua alteri acquiri , vt in l. stipulatio ista alteri, & in tit. per
quas pso. no. ac. Sed rōne abdicationis factæ a se, nā etsi tu ha
beres vsumfructū in fundo Titij, & ipsum vsumfr. renūciares
mihi,licèt nō īterfit tua acqri dño, tñ qa a te abdicas reuertit
ad dñm de sui nā,& consolidat cum ꝓprietate,vt Insti.de vsu
fruc. §.finiē. & ꝓbatur si bñ inspiciat in c.i. de eo qui fidē fecit
agnato. de feudo paterno. vbi si fit renunciatio oĩno prodest
5 alteri agnato licèt absenti. ¶†No. ēt hic ꝙ illud in quo qs suc-
cubuit agendo in vno iudicio,non pōt refricari in alio iudi. p
modū exceptionis, qa si agit ad pœnam non pōt dicere se bñ
egisse in alio iudicio,qa fideicō. non censebat remissum cum
sup hoc succubuerit in primo iudicio agēdo, & nūc illud idē
deducit excipiēdo,de hoc per Inn.in c. fi.de or.cog. ¶Sed istud
inducit ad q.Fecimus cōpromissum, & promisimus nō ꝓdu-
cere laudū ad arbitriū boni viri sub certa pœna, ista ꝓmissio
intelłr si laudū fuerit ęquū,si aūt iniquū eo non obst. pōt peti
reductio & nō incidit ĩ pęnā,vt l. si libertus. de oper.li.& in e.
quintauallis.de iu.iur.Pone ergo ꝙ laudum latū est ꝯ te,& erat
iniquū,petijsti reduci ad arbitriū boni viri,& succubuisti.Nūc
peto pęnā, qa fecisti ꝯ promissionē,in hoc iudicio tu vis alleg.
ꝙ laudum illud erat iniquum , & sic potuisti petere reductio-
nem. Consuluit Dy. ꝙ non debeas audiri postquā in illo suc-
cubuisti,quia laudum hr pro æquo,& nō pōt amplius dici ini-
quū.Et dicit Bar.ꝙ hic est casus de ista q. sed in l.Iul.de condi.
inde.distinguit p illum tex.cū glo.ꝙ aut succubuisti, quia fuit
pronunciatū illud laudum esse æquū, & tunc ꝓcedit dicta de-
terminatio,& ita fuit hic dū dicit.{quasi de hoc &c.}Aut suc-
cubuisti, qa non ꝓbasti intra terminū de iniquitate, & ego sui
absolutus,quia non ꝓbasti, & tūc illa licèt absolutoria, faciat
ius agendi in via, vt amodo non posset agendo amplius dice-
re iniquum , non tñ facit ius in via excipiēdi si ago ad pęnam
quominus possis dicere & probare de iniquitate , ne ꝯdēneris
ad pęnā.Sed do.Ang. dicit,ꝙ cū iste casus contigisset de facto ĩ
vita Bar.& magnum resultaret inconueniens,ipse Bart.consu-
luit ꝯrium , ꝙ ēt in primo casu qō pronūciatum est laudū esse
æquum excusatur a pœna, si pōt probare ꝙ erat iniquum tali
rōne, nam si re vera erat æquū,& sic fecit ꝯ promissionem , si
tñ fuit motus ex aliqua iusta cā penam euitat, vt no.Io.An. in
addi.Spe.ti.de arbi.§.fi.& fuit opi.legistarum, vt ipse ibi refert,
quanto ergo fortius si erat iniquum , quia iustissimā habuit
cām allegandi ipsum iniquū,& hoc idē tenet Ang.hic, li.d nō
ppendit ꝙ alia est penitus rō,nam si laudū erat æquum.& ha-
buisti iustam cām dicendi iniquum,licèt succubueris,quia est
æquum , super illa tñ cā quę mouit nihil est pronunciatum ,
nec impositum tibi silentium,ꝙ nō esset bona . sed si laudum
est iniquum , & pp hanc iniquitatem moueris ad dicendum
ipsum iniquum,licèt habeas iustissimam cām,si tñ pronūcia
tur ꝯ te ꝙ est æquum,iam ꝓnunciatur super illa cā ex qua mo
tus fuisti , & est illa cā reprobata , & sic non habetur pro iusta
& super ea impositum est tibi silentiū , qđ tñ valet quantum
si re vera esset æquum , postquam non potes ꝯriū allegare. l. q
habebat.in fi.de manumis.test.cum ibi not. Non ergo potens
in iudicio quo petitur pęna allegare ꝙ iniustā cām habuisti
petendi reductionē , qa laudū erat iniquū.& ideo tene distin-
ctionem Bar.in d.l.Iul.& ēt in l.ex diuerso.§.j.de rei vend.¶Su-
per gl.mag.diuide eā in quatuor partes,nā primo colligit duo
notabilia,vsq; ibi,sed in prīo . secūdo ꝓsequtur primū notabile
vsq; quasi ad fi.ibi.{ad scđm qđ dr &c.}Tertio ꝓsequtur scđm
no.vsq; ibi. {Item ex eo.} Quarto colligit tertiū not. & in scđa
parte reformat tria ꝯria in effectu ꝯ illud qđ innuit iste tex.ꝙ p
istā diuisionē fuit remissum fideicōmissū ꝯdōnale , primū de
l.q cum tutoribus.in prin.§.de transa. sed melius dixisset in fin.
Et super primo multum laborat gl.hic,& ibi colliguntur octo
solones quas Bar.hic per ordinē recitat.aliud ꝯriū est de l. tres
fratres.de pac.& non soluit, & tñ ponitur diuersus casus,qa lo
qtur de iure de p̄senti,qđ non vr remissum ab ignorante, cenè
nec hic vr remissum,nec ab ignorante, nec a sciēte per simpli-
cem diuisionē , vel per pactū de non veniendo ꝯ , qa hoc non
important de necessitate tenendo verū intelłm,ꝙ hic fuit ma-
lè iudicatū, sed qñ est de præsenti, & sic ꝓprietas verborū im-
portat,tunc distinguit inter scientem & ignorantē,vt ibi . Ter-
tium ꝯrium est de l. Paulo Callimacho.§.j.de lega.iij.vbi verba
testatoris,ꝙ oĩ relicto qđ fecerat tali , vult eū esse ꝯtentum tali
re, non referuntur ad ꝯdōnalia relicta,sed ad pura dūtaxat. ita
nec hic.Sol.eodē modo,qa nec hic referuntur ad fideicō.ꝯdō-
nale verba diuisionis,vel pacti de nō veniendo ꝯ,sed si vlterius
fuisset dictū rōne alicuius iuris,qđ habeā in illa parte, si habe-
ret aliquod ius de p̄nti,ad illud tñ referent ista verba,& nō ad
ius fideicōmissi ꝯdōnalis p istum tex.no. sed si nō habet aliqđ
ius de p̄nti,tunc ne ista verba oĩa operentur, bene importāt re
missionē fideicōmissi ꝯdōnalis, qm aliud est ꝓmittere de non
veniendo ꝯ diuisionem duntaxat, aliud est adijcere etiā actio-
ne alicuius iuris qđ habeam,qa ista verba plus important , qa
debet distingui vt dixi per illum §. ¶ Conclude ergo ꝙ per so-
lam diuisionē non censetur remissum ꝯdōnale,qa vnus actus
non importat alium q de necessitate non sequtur ex illo,sed illa
p̄nt simul stare,ꝙ bona diuidant inter vos, & qlibet hēat par-
tem suam quousq; extat ꝯdō fideicō.& ea exñte portio vnius
reuertatur ad alterū,nec sequtur necessariò, ꝙ perpetuò debeat
remanere penes vnumquenq; , & istud non habeat aliquod
dubiū ſm Io. An. in ti.de testa.§.in primis, sed si fideicōmissū
esset purum,vt si tibi fuit prælegatus vnus fundus purè,& alter
mihi,& nos scientes diuidimus inter nos istos fundos, dico ꝙ
alter alteri vr remittere ius prælegati,qđ se non cōpatitur cum
diuisione, nam p̄legatum fuit ꝙ qlibet habeat suum fundum
integrum,& diuisio facit ꝯ illum. & per hoc bene facit l.Titius.
q.mo.pig.vel hyp.sol.allegat in gl.vbi duo habentes eandem rē
obligatam,& eam cōiter ementes à dño , censetur alter alteri
6 ius hypothecæ remittere. ¶†Sol.ꝯclude,ꝙ nec per pactū de nō
veniendo ꝯ diuisionem censetur tale fideicōmissum ꝯdōnale
a remissum [a] ſm Bar. qa tale pactum intelłr ſm nām diuisionis
super qua fit,vt l.si legati serui noīe.de leg.j. Si ergo per diuisio
nē nō cēsetur fideicom.remissum, ergo nec per pactum quod
tendit duntaxat ad obseruantiam diuisionis , & non extendit
vires suas vltra q̄ extendatur ipsa diuisio,nam si petendo fidei-
com.non facit ꝯ diuisionem,ergo nec ꝯ pactum de non veniē
do contra eum,& istæ sunt ita fortes rōnes, ꝙ ad eas nō potest
rñderi licèt Dy.tenuerit ꝯrium: & ēt Io. An. in p̄alleg.loco si
partes sciebant fideicō.& ēt Ang. hoc vr tenere.Sed Bart. dicit
hanc opi.falsissimam,& tenet in vtroq;casu non esse fiendam
dr̄iam inter scientem & ignorantē , qa verba de sui nā hoc nō
importāt. tunc aūt videretur remissum qñ vlterius adderetur
in pacto ꝙ non veniret ꝯ diuisionem , ēt rōne fideicom. reli-
cti in testō paterno,dummodo adderetur visis & cognitis ver-
bis testamenti,sine quo nec pactum nec transactio valet super
contentis in testō,vt l. de his.§. de transac. sufficere ēt apparere
ꝙ vidissent,& notitiam plenam habuissent,licet nō nuoc,nec
ad hoc ſm quod no.sentit hic Bart.ēt si nō diceretur expresse,
si aūt non diceretur remitti in testō paterno , sed simplr rōne
fideicom . vel diceretur ꝙ renunciauit omni iuri quod habet
vel habere sperat alter in portione alterius, quid iuris sit, vide
hic per Bart. ¶Et prædicta in substitutione fideicommissaria ,
sed in pupillari directa, vel in successione ab intestato directo
deferenda , si duo fratres diuiderent & promitterent de non
veniendo ꝯ ēt rōne alicuius substitutionis factæ in testō pater-
no,vel alicuius speratę successionis, ista verba nihil operaren-
tur,etiam si a scientibus fuissent prolata, & eis nō obstantibus
posset alter alteri succedere directò , quia esset pactum de fu-
tura successione omittenda,quod non valet,vt in l.qui super-
stitis.de acqui.hær.& in l.pactum.C. de colla.nisi interuenien-
te hodie iuramento, vt in c.ij. de pac.lib.vj. quia nō debet esse
quis sollicitus de hereditate viuentis directo deferendo , vt in
l.ij.§ adeo.seu interdum,de vulg. & pupil.nec de illa subest alt
qua spes probabilis in iure illo viuente , vt in l. p emancipa-
tionem,de lib.le.non sic de fideic.condōnali,quod patet,quia
pro eo potest peti cautio.vt in l.cum Archimedoram. C. vt in
pos.leg.ergo subest spes probabilis , quia non est de hæredi-
tate viuentis , sed mortui , deferenda tñ post mortem alterius
viuentis,vt no.in l.j.C.de pac. ideo potest remitti per pactum .
Et ex hoc determinatur qō, in qua ꝯcludit Bar.ꝙ quātūcūque
verba essent lata inter diuidentes , si postea alter solum nō im
plet voluntatem defuncti,& sic venit priuandus sua portione
deferenda cohæredi p authen. hoc amplius. C. de fideicō. po-
terit eam cohæres petere non obstante quocūq; pacto appo-
sito in diuisione,qa istud ius oritur post diuisionem,& ex cā ha-
bente originē sibi post eā , & verba diuisionis non p̄nt extendi
ad tale ius,vel ad cām, sed ad illam q̄ suberat tpe diuisionis, &
in effectu ex p̄dictis tene ꝙ hic fuit malè iudicatum . ¶Restat
declarare duos arti.de quib. confusè simul tractat hic Bartol.
7 ¶†Primᵘ est, an sit verū ĩdistinctè ꝙ illud de quo qs semel suc
cubuit agendo in vno iudicio in quo agebat ad vnum, nō po
c terit replicare in alio iudicio excipiēdo [c] in quo agit ad aliud,
& in

ADDITIONES.

a ¶ Distinctionem Bart. Adde ꝙ cum illo transit hic d. Alex.de qua q.vide eun-
dem Pau.consi.230.& an pro laudo præsumatur,vide eundem Pau.cōsi.73.
Bal.consi.73.v.li.& consi.197.& consi.244.4.lib.

b ¶ Remissum.In hoc quotidiano arti.vide Lud.Ro.consi.403.Fran.Cur.cōsi.75.
&consi.75.Signo.de Me.consi.117.& ibi etiam de q.ibi in ver.vlt. glo.tacta
per hunc doc.per ipsas glo.alia quære in locis vulgarib.& maximè in apostil
lis ad Bar.hic & ad Alex.& in §.diui.

c ¶ Excipiendo.vide do.Sig.consi.205.Alex.consi.15.v.vol.Bal. consi.263. Lud.
Ro.consi.238.

& ĩ hoc dic, si sec̃dm iudiciũ est accessorium ad primũ, seu sup
accessorio, vt sup pœna vel fructib. & tũc distinguitur qualiter
succubuit, an ex eo qa non fouebat iustitiã, & nunc in alio nõ
põt replicare, vt hic. & hoc voluit gl. ma. circa fi. ibi dũ dicit, {&
sic qđ fit in principali ꝓiudicat ĩ accessorius.} aut succubuit, qa
non ꝓbat, & tũc secus p ea q̃ hñtur in text. & gl. in l. Iul. de ꝯd.
ind. aut sec̃dm iudiciũ est æquè principale, & tũc aut in primo
iud. fuit deductum principalr̃, & in sc̃do inducitur incidẽter,
8 & tunc idem, pone exẽplum, si egi ꝯ te rei vendica. ad fundũ,
nam deducto dñio principalr̃ succubui, vel quia nõ probaui,
vel quia probasti fundum esse tuũ, & in hoc ille casus differt
a ꝓcedenti, volo postea agere confessoria ad seruitutẽ debitam
eidem fundo p alium fundum tuum, hic deduco idem dñiũ
incidenter, nam principalr̃ deduco seruitutem, tñ oportet ꝙ
asseram me dñm illius fundi pro cuius seruitute ago. vt l. sicu
ti. §. sed si quæratur, & ibi no. si ser. vẽ. & l. vti frui. §. j. si vsusfru. pe.
certè obstabit mihi exceptio rei iud. in primo iudicio, vt pro-
batur in l. fundi. & l. fundum. s̃. de excep. vbi nõ admittitur cu-
mulatio istorum iudiciorũ eodem tpe, quia sunt talia ꝙ abso
lutoria lata in primo parit exceptionẽ rei iudi. in sc̃do, qđ est
vnum de impedientib. cumulationem, vt plene no. p Dy. in c.
nullus plurib. de re. iu. lib. vi. & p Bar. in l. edita. C. de eden. aut
econuerso in primo iudicio deduxi incidẽter agendo ꝯfesso-
ria & ꝓ seruitute, & asserendo me dñm illius fundi & succu-
bui, qa non ꝓbaui dñiom, vel qa tu probasti te dñm, volo po-
stea agere rei vẽdi. ad eundẽ fundũ, certè possũ, & nõ obstabit
exce. rei iudicatæ in iudicio ĩ quo deduxerã ĩcidẽter, ideo hoc
casu amittit cumulatio, hic est casus in l. sed si ante. eod. tit. de
excep. Et hoc est qđ voluit Inn. c. fi. de ord. cog. dicẽs, ꝙ q. prin
cipalis p modũ agendi se habet in plus ad q. accessoriam per
modũ excipiendi, ideo q succubuit in prima, repellit in sc̃da,
qa prima est tanquã fundamentũ ad secũdam. ¶ Scđs arti. est
ecõuerso, qa aliqs primo loco succubuit excipiẽdo, & postea
idem illud in alio iudicio vult replicare agendo, & tunc pro-
priè loquit̃ dist. Bar. quam ponit hic, & in l. i. C. de ordine iud.
Inn. in d. c. fi. vr̃ velle indistinctè ꝙ hoc poterit facere, qa q suc-
cubuit in minori, non prohibet̃ a maiori, secus ecõuerso. Tu
dic plenius, nam aut illud erat tale quid qđ de sui nã noo po-
terat deduci p viam agendi, vt exceptio pacti de non petẽdo,
& si ses, & tunc ꝯstat ꝙ non poterat deduci. Et ita loquit̃ quod
not. Cy. in l. peremptoria. C. sen. rescin. non pos. aut poterat
de sui nã deduci, ẽt agendo si non succubuisset excipiendo, &
tũc si succubuit aut illud iudiciũ, in quo succubuit, fuerat sũ-
mariũ, & non ꝓhibet̃ deducere in alio plenario, vt in l. a diuo
Pio. §. si sup reb. de re iud. & l. si qs a liberis. § si vr̃ parens, de lib.
ag. & de his q sunt sui vel alie. iur. l. pe. & p Inno. in d. c. fi. añ fi.
aut illud iudiciũ in quo succubuit, fuerat plenariũ, & tũc vult
deducere in alio plenario, & tũc aut victoria quã aduersarius
meus habuit ꝯ me in illo iudicio concernit fauorẽ status, tũc
non potero in alio iudi. deducere agẽdo, vt in l. ii C. de ordin.
cogni. & nota. in l. i. de ordi. iud. p gl. aut non concernebat fa-
uorẽ status, & tũc aut volo deducere in alio iud. ad fin. diuer-
sum, & possum, vt l. vendicantẽ, cũ ll. seq. s̃. de euict. aut ad finẽ
eundẽ, & tunc aut succubui, qa exceptio mea fuit reprobata
tãquã nõ vera, & nõ possum postea illud deducere in alio iu
di. p viã agendi, & si non fuit expressè reprobata, sed non ad-
missa vel repulsa, & tunc possum, vt in l. sin aut. §. fi. de neg. gest.
& in l. qd iu dic̃. §. si rõnem, de cõpẽ. ¶ Vlti. gl. mag. q̃ est hic tã
git aliqua, & non ꝑfectè, & aliqua in quib. reprobat̃, & primo
in quarta sol. ad ꝯriũ. de l. q cum tutorib. in vers. {sed hæc so-
lutio.} tenet in effect. ꝙ frater superuiuens poterit bene agere
ꝯ hæredẽ fratris præmortui ꝓ dimidia illius dimidiæ q̃ obue-
nit ex diuisione fratri ꝑmortuo, quã ipse frater ꝑmortuus ha-
bebat iure suo, qa in illa nõ tenebat̃ sibi de euict. si tertius eui
cisset, cũ non haberet ab eo cãm, & in hoc fuit malè iudicatũ,
& quantũ ad hoc bñ dicit, & ꝓ altera dimidia illius dimidiæ
frater ꝑmortuus habuit ab eo, non poterit agere, qa pro illa te-
nebat̃ sibi de euict. & in hoc fuit bũ iudicatũ. Et ꝙ ẽt potuerit
agere ad æstimationẽ dimidiæ alterius quam ipse frater viuẽs
habuit a ꝑmortuo, eo qa existẽte ꝯdõne fideicom. vr̃ illã sibi ipsi
euincere cũ amodo nõ habeat ex diuisione, sed ex fideic. & q̃-
tum ad hoc in totũ malè dicit, nã ẽt ad illã dimidiã dimidiæ
quã frater ꝑmortuus ab ipso habuit, agere potuit, & nõ ad æsti
mationẽ dimidiæ alterius dimidiæ quã ipse habuit a fratre ꝑ-
mortuo, p l. cũ pr̃. §. hr̃ditatẽ. de le. ij. qa ius fideicõ. est persona-
le cũ pariat actionẽ ex testõ, & iura psonalia remanẽt in parte
obueniente tantũ ex diuisione, vt l. Iul. §. Celsus. de actio. emp. Item
inquantũ vult ꝙ teneat̃ de euic. falsum est, qm̃ tunc qs tenetur
qñ res euincit̃ sine scõ illius a quo euincit̃, vel sui auctoris, als
non tenet̃, vt s̃. de euic. l. si seruũ, sed in casu illo euincit̃ ab hæ-
rede istius ꝑmortui ex facto testatoris q portionẽ ꝑmortui re-
linquit p fideic. huic fratri viuo, & ẽt ex facto ipsius fratris præ
mortui qui adeundo hæreditatẽ illius qui ꝯxit cum isto fratre
superueniente, & se vr̃ obligasse ad oẽ illud in quo fuerat gra-
uatus a testatore, de quorũ authorũ facto iste hæres ꝑmortui
tenet̃, qa reputat̃ factũ suũ, vt no. in l. si seruus. in prin. de cond.
fur. Et sicut si ex facto illorũ fuisset res euicta a quodam tertio
iste frater superuiuens non teneret, ... & si euincit ab isto fratre
superuiuente, non potest ipse repel... p... exceptionẽ, quem de
euictione tenet actio, eũdẽ agentẽ repellit exceptio, de qua in l.
vendicantẽ. s̃. de euic. Præterea dñs Azo vr̃ velle ꝙ mero iure
nõ potuerit agere, sed repellat̃ exceptione ista, & hoc est ꝯ istũ
tex. q dicit istũ fratrẽ succubuisse, nõ pp illã exceptionem, sed
quia fideicom. fuerat remissum, & sic potius exceptione pacti.
8 ¶ † hĩc eadẽ glossa, qđ melius in vers. {item patet.} inducit ad
q. de illo qui rẽ sibi legatã emit antequã eã ꝯsequeret̃ ex cã le-
ga. an p hoc videat̃ legatũ repudiasse, & non solum, sed non vi-
deo vñ sumat illud arg. nec Doc. declarãt, in hoc tñ pũcto gẽ
no. Dy. ponit longã dist. Ex qua recollige tres casus, in qb. non
vr̃ repudiasse, sed adhuc agere põt vel ex legato, vel ex empto
ad recuperationẽ pretij, primus est qõ eã emisset non ab eo a
quo fuit legata, sed a vero dño, qa fuit legata res aliena. Et tũc
ẽt si sciebat sibi legatã non ꝑiudicat sibi quominus agere pote
rit ꝯ hæredẽ, vt ꝯsequat̃ quatenus sibi abest pp emptionẽ, vt l.
plane. la prima. §. si rem. de legat pri. Scđs est, qõ emisset ab hæ-
rede, qa erat hr̃ditaria, & legata fuerat sub ꝯdõne, & ea pẽdẽte
emit, nã & tũc ẽt si sciebat sibi legatã nõ ꝑiudicat sibi, sed adue
niẽte ꝯdõne qua sibi ipsi vr̃ euincere cũ mutet sibi cãm dñij,
& habeat nũc ex legato, vbi primo habebat nũc ex emptione,
& tũc agere põt ex empto ad recuperationẽ ꝑtij. So. vt in l. fun-
do. ad l. fal. Tertius casus est, qñ legatum erat purũ, & ipse emit
ab hærede ignoranter, vt in l. huiusmodi. §. q seruum. de leg. j.
Si vero sciebat sibi legatam, tunc tenet Dyn. ꝙ vr̃ legatũ repu-
diasse p l. Titius, in rõne sui. q. mo. pig. vel hypo. sol. Bar. in hoc
a tertio casu dubitat, [a] & vr̃ tenere ꝯ Dyn. ꝙ non ꝑiudicat, & ꝙ
poterit recuperare pretium per l. fin. §. pen. cõia de lega. vbi
si aliquis emit rem quam scit alteri legatam, non præiudicat
sibi quominus poterit recuperare pretiũ, ergo idẽ si scit, sibi
9 legatã, dicit iõ esse cogitandum super hoc. ¶ † Postremò vide-
tur hic tex. in fine, ꝙ valeat sentẽtia lata ex falsa causa, quia hic
expressit cãm falsam, ꝙ videbatur fideicommissum remissum
per diuisionem. contra de leg. qui testamento. de executio. tut.
Sol. qñ est falsa in iure reddit sententiam nullam, vt si pronun
ciaret pupillum potuisse testari, vel pronunciasset hic fideicõ-
missum fuisse remissum per solam diuisionem, sed non sic fe-
cit, & ista causa posset esse vera aliter quam per diuisionem, si
interuenisset pactum expressum, & sic potius dicitur falsa in fa
cto quàm in iure, quo casu non reddit sentẽtiam nullam, sed
facit vt posset rescindi in causa appellationis, vt nota. in l. si is
ad quem, de acquir. hæreditate, & per Inn. in c. qm̃ contra fal-
sam, de probat. qui dicit valere sententiam, licet iudex dicat
fore probatum per testes, cum nulli testes fuerint inducti, vel
nihil probent. Vel dic secundum Bart. & nota, ꝙ tunc causa
falsa in iure, & expressè in sententia reddit eam nullam qõ est
b ius apertum, [b] de quo nulla est dubitatio. ita loquitur tex. in l. j.
§. Item cum contra sacras, quæ sen. sine ap. res. & l. si express. de
appe. secus quando essent diuersæ opi. doc. & Iudex eligeret illã
quæ cõiter non tenetur, quia sibi plus placet, nam non senten
tia propterea est nulla ꝙ sit lata contra communem opi. & ap
probatam, per ea quæ no. in l. prolatã. C. de sen. Et ita fuit hic,
nam licèt cõmuniter teneatur ꝙ nec per diuisionem simpli-
cem, nec p pactũ de non veniendo ꝯ eam videatur fideicõmis
sum remissum, fuerunt tñ opi. ẽt inter glossatores, vt patet hic
in gl. Et iste iudex elegit deteriorem, & quæ hodie communi-
ter reprobatur, & ita tenendum est ꝙ olim fuerit inter iuris-
consultos. Cætera vide hic per Bar. qui vtiliter procedit, & or-
dinatè valde, hic non sunt alia.

ADDITIONES.

a ¶ Dubitat. Vide hic latè per Alexan. multa pulchra dicentem.
b ¶ Apertum. In hoc articulo vide practicam doc. do. Fran. Cur. consi. 20. Alexan. consi. 55. ij. lib. d. Car. consi. 30. Signo. consi. 105. d. Bal. consi. 122. j. lib.

LEX CXXII.

1 *Non valet promissio pro maleficio futuro, vel iam facto.*
2 *Promissum ob turpem causam si soluatur an possit repeti.*

1 SI Plagij. ¶ Non valet promissio pro male-
a ficio [a] futuro, vel iã facto. h. d. ¶ In
text. ibi, {vel facti cã.} dic ille tex. est singularis, pp
hoc semper allegatur ista l. ꝙ dispõ remuneratiua
maleficij iam commissi non valet, sicut si fieret pro malefi-
cio cõmittendo, & hoc sine sit ꝯhẽtiũ vt hic, siue testatoris vel
2 statuti, qa statuta debent esse honesta. ¶ † In text. ibi, ab initio i.
ipso iure non valet, qa vertitur turpitudo ex vtraq; parte, sed si
ex parte recipientis tñ promissionem valet mero iure, sed ob.
exceptio. vt in l. pe. de ꝯdi. ob turp. cau. & in exemplo qđ ponit
glo. in vers. {alij dicũt.} Mirandũ tamen est de hoc, qa tũc multo
magis vr̃ dici nulla in odiũ recipientis promissionem, cum
eius tantũ turpitudo verset. Et licet promissor habeat exceptio
nem, si tamen ea omissa soluit, purgatur turpitudo, & non re-
petit,

ADDITIO.

a ¶ Maleficio. Sed an valeat depositum factum pro turpi causa. per Ang. vide Bal. consi. 88. ij. libr. & vide ad materiam consi. 5. iiij. lib.

petit, vt d. l. per. sed si ꝓmissio nõ ꝓcesserit, & daret ob cãm turpem ex parte recipientis tantũ, repeteret, vt l. fi. co. tit. ¶ In gl. in prin. ibi, {si feceris plagiũ,} vel dic vt facias plagiũ, nam vtroque casu dicitur promissio facta ob turpem. & idem si ꝓmitterem centũ, & in eodem instãti promitteres plagiũ facere, qa mea promissio præsumit̃ facta contemplatione tui, vt collĩr in l. quæro. §. inter locatorem. s̃. loca. Interdum verò dicit̃ turpis qñ fit de re turpi, vt si promitto tibi facere plagiũ vel furtũ, & tunc adhuc est nulla ipso iure, vt s̃. co. tit. l. generaliter. Interdũ non est turpis, nec ob turpẽ cãm facta, sed turpi modo, vt per metũ vel dolũ, & tunc regulariter valet, sed rescinditur ꝑ actionem de dolo vel metus causa, vt in ti. quod met. cã. & de dolo. ¶ In gl. ibi, {hæc secũda est magis dubitabilis,} nam sicut põt remitti dolus ꝑteritus, licèt non futurus, vt l. si vnus. §. si cũ nulla. s̃. de pact. Ita videbatur valere promissio ꝓ maleficio præterito, licèt non pro futuro Et hoc tenuit Pet. vt no. C. de cond. ob tur. cau. super rub. Sed hoc est ꝯ illum tex. nam & cum qd pro remuneratione delicti iam cõmissi tribuit, dat materiã iterũ delinquendi, nam si impunitas maleficij hoc facit fortius remuneratio. Et hæc est cã huius l. q̃ in hoc est not. & fortè alibi non reperitur. ¶ In ea gl. ibi, {promitto centum si Titius fecit plagium, valet.} dic, Doct. dicunt hoc esse verum, si Titius erat amicus meus, nam tunc videor me obligare ad pœnam si ipse delinquat, & verisimile est, ꝙ abstinebit a delicto, ne incidam in pœnam. Et idem si erat mihi coniũctus, vt in l. hæres meus. §. fi. de condi. & demon. sed si erat amicus vel coniũctus tuus, tunc secus, quia induceretur ad delinquendum vt tu lucreris, ergo &c. l. conuenire. de pac. dot. supra. sed qd si erat penitus extraneus tam mihi q̃ tibi? tũc videtur valere sicut sub alia qualibet conditione facta, & ita potest intelligi glo.

LEX CXXIII.

INsulam. ¶Stipulatio facti continens certũ tps, nõ cõmittitur ad interesse nisi transacto tempore, etiam si cœperit esse certũ intra id qd restat fieri nõ posse. h. d. no. ¶ No. tex. ibi, {neque. n.} ad quem facit supra de dam. insec. l. damni. §. si is q. Et ꝙ inspiciat initiũ temporis in stip̃onib⁹, hr̃ j. e. l. continuus. §. cũ qs. in fi. glo. hic format tria contraria, & nullũ soluit, qa tendũt ad diuersa. Opp. primo, ꝙ statim committat̃ cũ effectu vt possit peti ex quo cœperit esse certũ, vt supra eo. l. hoc iure. Sol. ibi ꝯdõ continens factũ non pendebat ex potestate promittentis, ideo tps appositũ in condõne non censet̃ repetitũ in promissione, hic pendebat ex potestate eius, vt insulam fabricari, & sic censet̃ repetitũ in tacita stip̃one ad interesse, sicut in expressa stip̃one pęnali, vt in l. ĩ illa stip̃one si Calẽdis. supra. eo. ¶ Item opp. ꝙ saltem committat̃ ad interesse particulare eo ipso ꝙ cępit esse in mora inchoãdi, vt supra eo. l. stip. nõ diui. §. fi. Sol. ibi, qñ stip̃o facti non habebat certũ & determinatũ tps expressum a contrahentib. licèt subintelligerent de iure quantũ est necessariũ, hic qñ expressum fuit a partib⁹, quo casu ille tex. non habet locũ, qa etiã ad particulare non committit̃, sed ad totale tantũ demũ lapso toto tempore per hanc l. nõ, vt ibi dixi. & hoc tenet Dy. in l. continuus. in §. item q insulam. j. e. C. Tertio opp. ꝙ committat̃ etiã ad totale saltẽ mero iure statim cum incipit esse certum &c. vt supra. e. l. cũ stipulatus sim mihi a Proculo. Sol. ibi qñ fuit commissa certa pęna seu certa quantitas loco pęnæ, quo casu committitur, sed non exigitur, vt ibi no. hic quando non fuit commissa, & cõmittitur ad interesse qd est pęna legalis, ideo requiritur lapsus totius tpis, vt in c. cõmmissa. in prin. de elect. lib. vj. quod fuit extractum ab ista l. in ratione sui, & de illo no. in d. l. cum stipulatus.

LEX CXXIIII.

1 *Verbum præsentis temporis ad futurum non extenditur.*
2 *Clausula codicillaris si non valet iure testamenti valeat &c. si potuit operari in præsenti: an si testamentum postea rumpatur nihil operetur & an trahatur in futurum.*
3 *Si testator mandauit solui debita sua de pecunijs quas habebat in tali mõte et illud quod restaret solutis pecunijs reliquit alicui hospitali, et tempore testamenti restabant tria mille, & postea tantum superuixit, quod solutis debitis restabant tria millia, an totum dabitur illi hospitali.*
4 *Legatum factum illi filiæ quæ vidua fuerit, an comprehendat illam quæ erat vidua tempore testamenti.*

1 CVm stipulamur. †Verbum præsentis tpis ad futurũ non extendit̃. h. d. s̃m vnã lect. put habet̃ in tex. ibi, oportet, & tunc intellige ẽt si in præsenti nihil posset operari, vt differat a sequenti lectura, qa ꝓprietas verbi hoc nõ patitur, vt ad futurum quoquomodo trahatur, vt s̃. e. l. si stipulatus fuero. §. cum stipulamur, cũ simi. Alij habent oportere, & tunc dic, ꝙ stip̃o concepta ꝑ verbum ꝑteriti tpis subiunctiui modi si põt aliqd operari ꝓ pñti, non extendit̃ ad futurũ. h. d. s̃m doc. sed si posset aliquid operari in pñti, bñ tunc traheret̃ ad futurũ, vt l. si debitor. §. verisile, de ꝯhen. emp. ẽt si esset verbum ꝑteriti plusquam ꝑfecti, vt s̃. e. l. qui Romæ §. Augerius,

2 in versi. ꝯstituisset. s̃m Ange. †Et per hoc determinatur qõ de clã codicillari, si diceret si nõ valeret iure testĩ, valeat iure codicil. qd si põt aliud operari pro pñti, vt qa testm̃ erat nullum ꝑteritione iam nati, licet postea confirmet, qa mortuus est viuẽte testatore, & erant instituti venientes ab intestato, s̃m ea q̃ habentur in l. posthumus. §. Idem & circa, de iniusto testa. deinde postea iterum rũpatur ꝑteritione posthumi post mortẽ testatoris, & ruptũ remaneat, ꝙ illa clã nihil operabitur, qa potuit operari in pñti, vñ non trahit ad futurum, secus si in pñti non potuisset operari, qa solus posthumus fuisset ꝑteritus, & sic testm̃ a principio nõ esset nullũ, vt l. iij. §. sed & si stan. s̃. de iniu. testamen. Ad qd vide oĩno Bart. in l. prima. de iure codi.
3 in vij qõne. †Semel ẽt consului per ꝑdicta, cum quidam testator mãdasset debita sua solui de pecunijs quas habebat ĩ mõte Florentiæ, & postea dixit ꝙ illud qd restaret solutis debitis de dicta pecunia relinquebat cuidã hospitali. Pone ergo ꝙ tẽpore testĩ solutis debitis restassent mille, testator superuixit ꝑ plures annos, & plures alias pecunias in monte acqsiuit ita ꝙ solutis debitis restabant tria millia, an totũ hoc debeat̃ illi hospitali? Et vr̃ per ꝑdicta dicendum ꝙ non, sed mille tãtũ, in quibus potuit operari tpe testĩ pp verbũ restarent, qd est præteriti imperfecti subiũctiui. & præsentis tpis optatiui ꝑ istam l. sic in
a tellectam per doc. secus si tempore testamenti nihil restasset[a] ꝑ illam l. si venditor §. versile, & id qd no. Bart. in loco s̃. alleg. ¶ Sed op. ꝙ imo verbum qd reperitur in ꝑterito, & in pñti si põt referri ad futurũ, ad illud testamentũ refert̃, vt in l. sulem⁹. s. de condi. & demon. cum ibi no. Sol. illud verũ in verbo qd reperitur in præterito subiũctiui, & ẽt in futuro eiusdem subiunctiui, vt si diceret, id quod restiterit, nam reperitur in ꝑterito vt restiterim, tis, rit, & in futuro vt cum restituero, ris, rit. Nã isto casu loquimur in vltimis voluntatib. & tunc intellĩr in futuro indistincte, dummodo poterit actus valere, & nõ in præsenti, licet in illo possit aliquid operari, vt in cõtrario, secus in contractibus, vt ibi no. per Bar. Nos loquimur in verbo qd reperitur in præsenti optatiui, & in præterito subiunctiui, nõ autem in futuro, quod est alterius naturę, vt patet ex ꝑdictis. †Et
4 vide per illud quod no. Bar in l. hoc articulo. de hæredi. instit. de legato facto filiæ quę vidua fuerit, an comprehẽdatur illa quæ erat vidua tempore testamenti, an duntaxat illa quæ postea viduabitur. Et Bart. videtur hanc secundam partẽ tenere per illam l. solemus, quia verbum fuerit reperitur in preterito & futuro subiũctiui. Tu dic vt ibi dixi in d. l. hoc articulo vbi credo tenuisse contrarium per alias rationes.

ADDITIO.

a ¶Restasset. Adde eundem consi. 181. & verba que possunt trahi ad presens & futurum qualiter trahantur, vide Roma. consi. 333.

LEX CXXV.

SI ita stipulatus. Principium huius l. idem dicit quod l. huiusmodi. s̃. eo. ꝙ in annua ꝯdõnali potest agi, vt existente conditione debeantur pensiones etiam annorum præteritorum, hic non sunt alia

§. Titius. Qui ꝓmisit proprietatẽ per se, & vsumfructũ per se, tradendo vsumfructũ liberatur a promissione ipsius, & licet postea ad eundem reuertat̃ in eandem obligationẽ non incidit, sed tenet̃ duntaxat ad nudã proprietatẽ, sed qui promittit fundũ pleno iure, & sic proprietatem & vsumfructum simul tradendo vsumfructũ nõ liberatur in aliquo. Ideo si ad eundem postea reuertitur, tenebit ad vtrũq;. s. ad proprietatẽ & vsumfructũ causalem. h. d. Et est pulcher casus, ꝑ quẽ patet ꝙ licet debitor soluendo partem quotam rei quam ꝓmisit, si stip̃o erat diuisibilis oĩ respectu liberet̃ ab illa quota, vt j. de sol. l. si stipulatus sum. §. j. ver. Item si Stichum, non sic liberatur soluendo partẽ integralẽ, nam proprietas & vsusfructus sunt partes integrales fundi ꝓmissi, & tñ ꝑ solonem vsusfructus nõ liberatur debitor in aliquo. vt patet ex tex. & glo. q̃ sentit hic ꝯriũ, & eam sic declara, & iõ diuersitatis est, quia q promittit fundum, ꝓmittit quãlibet eius partem quotam, quæ separata a toto eiusdẽ qualitatis est cũ toto, sed non sic promittit quãlibet eius partẽ integralẽ, quoniã esset alteri⁹ qualitatis sępararata a toto, q̃ vt iũcta cum eo, nam vsusfructus iunctus cum ꝓprietate dr̃ cãlis, & non finitur morte, nec capitis dimi. sed ab eo separatus dr̃ formalis, & finitur morte, & capitis dimi. promittendo aũt fundum pleno iure vr̃ promittere vt causalem. i. iunctum cum proprietate, sed si ipsum separat, facit eum formalẽ, & sic nõ soluit qd ꝓmiserat: secus qñ ꝓmittit propnetatẽ per se, & vsumfructũ ꝑ se, qa ꝓmittit vt formalẽ & talem tradidit: ergo ab illa obligatione liberat. ¶ Quæro, an in secdo casu qñ ꝓmisisti fundũ pleno iure, & tradidisti vsumfructum tñ, & sic non es liberatus in aliquo, vt hic patet in fi. qd est not. an possum a te petere fundũ pleno iure antequam vsusfructus finiatur in persona? Iste casus nõ ponit̃ hic, sed dũtaxat qñ agerem eo finito, quia tunc bene possem, vr̃ ꝙ ẽt tunc possum, postquam non est liberatus in aliquo, ꝯrium dic per no. in l. si non sortem. §. pen. de condi. inde. vbi non agitur nisi ad id, quod restat soluẽdum quousq; illud quod est solutum,

est penes

est penes agentem, licèt soluens non fuerit ab eo liberatus, & hoc qñ deficit pars rei, sed qñ deficeret aliquod ius concernẽs totum, puta cautionis, posset agi ad totum, vt consequatur id quod deficit, vt j.eo.l.Iul.& j.de solu.l.etiam.

---

1 *Per liberam personam natura potestati non subiectam, quando acquiratur nobis uel non.*
2 *Qui se subscribit alicui scripturæ, an censeatur contenta in ea approbare.*
Quid si quis prius se subscripsit in schedula uacua.
3 *In instrumento debet esse signum notarij ut faciat fidem.*
In schedulis mercatorum debet esse signum societatis.
Qui confitetur se accepisse, & promittit reddere, licèt illud verbum sit præteriti temporis, tamen nõ intelligitur quòd acceperit dudum ante, sed tẽpore confessionis & promissionis.
4 *Confessio facta in contractu inualido an probet numerationem.*
Quid si fiat in processu nullo.
5 *Subditus duntaxat ratione iurisdictionis uel alterius subiectionis ut uasallus, an potest stipulando acquirere suo superiori.*
6 *Administrator alicuius an uideatur acquirere ei cuius est administrator.*
7 *Per numerationem nostro nomine factam facilius nobis acquiritur actio, q̃ per stipulationem.*
8 *Ei qui positus est ad obligationem sibi acquirendam, si non acquiritur, solui non potest.*
Stipulatio si interuenit incõtinenti ante numerationem uel post, an impediat oriri actionem ex numeratione.
9 *Inutilis stipulatio non impedit oriri actionem ex numeratione.*
Si quis in libello dicat se numerasse centum ex causa mutui, & ideo petat aduersarium condemnari, & producat instrumentum in quo continetur numeratio & etiam stipulatio, an debeat succumbere.
10 *Quid si in libello dixi me numerasse.c. ex causa mutui, & produxi instrumentum in quo continetur tua confessio tantum, non attestatur notarius de numeratione facta in eius præsentia, & transactum sit biennium, vel renunciatum sit exceptioni non numeratæ pecuniæ.*
11 *An in una persona possit esse obligatio & actio pro sorte.*
Quòd nunquam intelligatur repetitũ quod habet uitiare.
12 *Si aliquis incipit agere procuratorio nomine Titij, licèt postea in sequentibus actibus non repetat illa uerba procuratorio nomine, an tamen censeantur repetita.*
Dicta in præcedentibus, an censeantur repetita in sequentibus.
Si quis promisit sub pœna aliquem non offendere, & postea offendit fratrẽ illius, an incidat in pœnam.
Inimicus fratris mei, an dicatur inimicus meus.

1 §.Chrysogonus. †Iste est famosus §.& pulcher.
h.d. Per liberam personã nostræ potestati non subiectã non põt nobis acquiri actio ex stipulatione, sed ex numeratione nr̃o noĩe facta sic. Et stip̃lo inutilis non impedit actionẽ oriri ex vtili numeratione, licèt si stip̃lo esset vtilis bñ impediret. Erg stipulatur simplr̃, censetur stipulatus sibi, non alteri, licèt in pcedentib. fuerit alteri stipulatus, qa nõ subintellr̃ repetita eadẽ persona maxime quæ haberet vitiare stip̃lonẽ. h.d. iste pulcher & singularis §. & famosus, quẽ diuide in duas partes principales, qa primo ponit thema, ex quo resultant tres q. vsq; ibi. {spopondit} scdo ad quã libet earũ p ordinem rñdet ponendo in qualibet earũ rõnem dubitandi, licèt gl. dicat q in prima non ponit, sed ɔ̃rium patet ex tex. & ista scda subdiuiditur in tres, qa primo loquit de actione personali oriente ad sortẽ ex stip̃lone, & determinat q illa nec aquiratur liberto stipulẽti, nec patrono cui stipulatus est, qa stip̃lo est nulla, nam sibi non acquirit, qa noluit: patrono, qa non potuit, & hoc vsq; ibi, {superest.} Secũdo de actione psonali q oritur ex numeratione facta noĩe patroni, & ista oritur, & acquirit̃ patrono, nõ aũt liberto postquã stip̃lo erat nulla. si aũt valeret, non orirẽt ex numeratione, sed ex sola stipulatione, vt j. de dona. l. si ita fuero. §. fi. cum l. se. & hoc vsque ibi, {sequens.} In tertia in qua loqtur de actione psonali oriẽte ex stip̃lone vsurarũ ad ipsas vsuras, & illa oritur & acquirit̃ soli liberto, qa sibi soli vr̃ fuisse stipulatus simplr̃ stipulando, non patrono cui fuerat stipulatus sortẽ, nec subintellr̃ eius psona repetita, maxime, qa ex hoc vitiaret̃ stip̃lo vt in primo casu, sed ẽt si non vitiaret, licet interdum tp̃s, & ɔdõ apposita in pcedentibus intelligat̃ repetita in sequentib. psona in alterius nunquã. Et ista regula tradit̃ hic, & alibi, ideo tene eam mẽti.
2 ¶† In prima parte gl. in qua ponitur thema. no. primo in verbo. {subscribente.} q ille q se subscribit alicui scripturæ, cen-
a setur contenta in ea approbare.[a] ad qđ §. de pig. l. si fideiussor. §. j. & quib. mod. pig. vel hypo. sol. l. sicut. §. non vr̃. qđ est verũ, nisi se subscribat vt testis, vt l. Titia. §. Luci. de leg. ij. Item est verum si legit, & intellexit contenta in ea, als secus, vt in l. fin. C. plus va. qđ agitur. Et sic q se scribit in schedula vacua, non approbar q postea in ea scribent̃, vt no. in c. ij. de fide instr. p Inn. Item adde tertio, q si schedula contineret aliqđ qđ cõcerneret fauorem subscribentis, & aliqđ qđ cõcerneret odium, non censetur approbare hoc secundũ p simplicem subscriptionẽ, sed requiritur q faciat de illo spãlem mentionem, solum. n. vr̃ approbare primũ, ita singulariter no. Bar. in l. Diuus. §. item senatus. j. de falsis. Sed Ang. dicit q hoc nõ reperit̃ iure cautũ, & rñdet ad aliũ tex. in quo Bar. se fundat. Item adde q ille q subscribit se, perinde tenet̃ acsi totã scripturã ipse scripsisset, quo casu alia subscriptio sua necessaria nõ esset, vt no. in l. emptor. §. Lucius. §. de pac. p Bar. Ideo si statutũ diceret q scriptura facta manu debitoris mittat̃ executioni ɔ̃ cũ, sicut sñia diffinitiua, ita mittet̃ scriptura subscripta manu debitoris, sicut si tota
b esset de manu sua[b] sm Ang. qđ no. Scdo† no. in verbo {assignã-
3 te.} arg. q in instr̃o debet esse signũ notarij, & in scedulis mercatorũ debet esse signũ societatis, ad hoc vt faciãt fidẽ, facit l. fi. C. de offi. asses. ¶ Tertio no. in verbo {accepisse,} q qui ɔ̃fitet̃ accepisse, & pmittit reddere, licèt istud verbũ sit p̃teriti tp̃is, tñ nõ intellr̃ qđ acceperit dudũ ante, sed tp̃e ɔfessionis, & pmissionis, & hoc est vtile, vt j. eo. lr̃ sm Bar. qa si maritus cõfitetur se recepisse a patre vel extraneo centum noĩe dotis, q̃ promittit reddere vxori, acqritur actio ipsi vxori, tanq̃ tunc tp̃is receperit: sed si pbarent ista verba receptionẽ dudũ ante factã nõ acqrent, si appareret ɔsensus patris, vel extranei, quib' p prius fuerat actio acqsita vt l. auia. de iure dot. & §. sol. mat. l. quotes.
4 Et no. p Bar. in l. post dotẽ. in j. q. §. sol. ma. p istũ tex. ¶ †Quarto no. qa ista fuit q̃dam confessio de recepto, & fuit facta in ɔ̃ctu stip̃lonis inualido, q non pp hoc est ipsa confessio inualida. imò pbat numerationẽ, vt patet in ver. {superest.} vnde Bar.
c colligit q licèt ɔ̃ctus sit inutilis, confessio tñ põt esse vtilis.[c] Simile habem' q licèt pcessus criminalis vel ciuilis sit nullus pp defectũ alicuius solennitatis, nõ ppterea nulla est ɔfessio, imò probat maleficium vel debitũ, vt in l. si confessus. cum ibi no. p Bar. j. de cust. reo. & in c. Pisanis. de rest. spo. & ibi per Io. And.
5 in nouel. ¶† In ij. parte gl. super j. q. super verbo {rñdendi per liberam.} no. primo, q licet libertus sit subditus patrono quoad quædam obsequia, ista tñ subiectio non facit vt p ipsum possit actio acquiri patrono, sed requiritur q qs sit subiectus rõne patriæ, vel dominicæ potestatis. ista eñi est maior subiectio, & idem si ratione professionis vt monachus, qui potest acquirere monasterio, in cuius est potestate cùm æquiparetur seruo, vt not. Inno. in c. cum olim. de priuil. Subditus ergo duntaxat ratione iurisdictionis, vel alterius subiectionis, vt vasallus, non põt stipulando acquirere suo superiori, & ad hoc alleg. iste tex.
d & eodẽ modo ciuis[d] non põt acquirere reipublicæ suæ ciuitatis, licèt sit ei subiectus sm Bar. Sed do. Raph. tenet ɔ̃rium, qa nõ minor est illa subiectio q̃ filialis, vt in l. veluti. §. de iusti. & iure. & nõ minus quis nascitur suę reipub. q̃ patri. vt l. j. de ven.
6 in poss. mitten. qđ satis potest toleran. ¶ †Secundo not. q licèt ille libertus esset procurator sui patroni, hoc tñ non facit vt posset ei acquirere, licèt secus in tutore, vel alio legitimo administratore, vt in l. eum qui. §. item tutori. de consti. pecu. sed an saltẽ acquirat sibiipsi, vt teneatur actionẽ cedere dño? videt̃ q sic, vt in ver. seq. {ideoq; in libertini persona valet &c.} Bar. hic sentit q sic, si in stip̃lone suam personam expressisset. quia dixisset, pmittis mihi restituere patrono meo, sed si nõ expressit suam personam in verbo promissiuo, sed duntaxat personam patroni in verbo executiuo, dicendo promittis restituere hanc pecuniam patrono meo, nec illi acquirit, quia non põt, nec sibi, quia nõ censet̃ voluisse, sicut enim verbũ executiuũ contulit in personã patroni, ita censet̃ cõtulisse verbũ promissiuum, postq̃ impersonalr̃ locutus est in verbo promissiuo, & sic est inutilis oĩno. & ita loquit̃ iste tex. & ẽt glo. quæ incipit. {incõtinenti.} d. Raph. impugnat eũ, qa si valeret in primo casu vt sibi acqrat, simlr̃ valeret in scdo, quia ĩpersonalr̃ loquẽdo subintellr̃ sua psona in verbo pmissiuo, nõ in psona patroni, qa vitiaret̃, vt in ver. seq. ideo dicit, q nec primo casu valet, vt sibi acqrat̃, nisi sua interfit, certè de hoc est gl. ordi. j. de stip. ser. l. j. in prin. quæ h. d. expressè, & sic qñ sua non interest, non refert an stipulator sit oĩno extraneus, aut sit pcurator illius cui stipulat̃, neutro enim casu acqrit̃ actio sibi, licèt concipiat verba pmissiua in suã psonã, & executiua in personam dñi, sed si vtraq; in suã personã, tunc valeret, & acquireret̃ sibi, & teneretur cedere ẽt si aliud interesse non p̃tendat, & ita debet intelligi gl. q̃ est in l. hmõi. in prin. de lega. j. & est tex. j. in ver. ideoq;
e qa vtrũq; verbũ cẽset̃ collatũ in suã psonã, postq̃ impsonalr̃[e]
7 locutus fuerat. ¶† Tertio no. in verb. {plane.} q p numerationem meo noĩe factam facilius nobis acquirit actio q̃ per stipulationẽ, qa numeratio est actus nãlis, & stip̃lo est actus ciuilis, & primus est potentior, vt no. in l. ea q̃ ciuilr̃. §. e. tit. Sed Bar. in l. certi ɔdõ. §. si nũmos. §. si cer. pe. vr̃ velle, q istud qđ dr̃ hic, & ĩ §. qñ

ADDITIONES.

a ¶ Approbare. Vide eundem consi. 350. & consi. 330. Ludo. Roma. consi. 303. & consi. 304. & ibi an sigillum inducat consensum & ratihabitionem.
b ¶ De manu sua. Adde q hoc dictum Ang. sequitur Socin. consi. 162.
c ¶ Esse vtilis. Hæc dicta melius declara vt per Ludo. Roma. consi. 294.
d ¶ Ciuis. Faciunt not. per Old. consi. 206. vbi dicit q superior non potest agere pro vexatione subditi, nisi cùm sua interesset, ipsum non vexari, nec est subditus pro vexatione domini, nisi cùm sua interest.
e ¶ Impersonaliter. Clarius vide quæ in hoc arti. dic̃ per Lud. Ro. consi. 462. vbi ponit vnã solu. Bar. & oro ea alleg. tex. sing. vide ẽt p D. Frã. Cur. col. 49.

§. qñ illius l. certi ɔdõ, corrigatur hodie per l. fi. C. ꝑ quas pso.
no. acqui. nã cũ actio mihi acquiratur ex numeratione, vt j. in
ver. {superest.} sic debet acquiri hodie ex stipłone, q̃ venit ac
cessoriè ad numeratione, per illã l. sed certè illa loquitur in hy
potheca, q̃ est accessoria, vt qa numerat noĩe meo sicut acqrit
actionẽ ex numeratione ad sortẽ, & ita si recipit hypothecam
& obligationẽ bonorum, acquirit mihi hypothecariam: sed
sic illa stipło nõ est accessoria, ideo æquè principalis, qđ patet,
quia si valeret non oriretur actio ex numeratione, sed ex ipsa
stipłone tanq̃ solenniori & validiori ɔ̃ctu, vt patet in seq. ver.
{superest.} j. de noua. l. & si ita fuero. §. fi. cum l. seq. ſm Bar. &
Ang. & sic non est verum ꝙ corrigatur. Est aũt speciale in mu-
tuo ſm doc. vt ex numeratione meo noĩe facta acqraĩ nobis
actio, ꝑꝑ eius frequentiã, sed mihi alr visum fuit, hoc est verũ
in quacunque numeratione, vel sołone noĩe meo facta, vt di
xi in d. §. nummos. ꝑ l. licèt. de iure dot. acquiriĩ nobis ẽt igno-
rantibus, reuocabilr tñ, quia si ratum nõ habemus, fingit nũ-
quam agsita, vt in l. ꝑinde. supra si cer. pe. & tñ ex receptione
meo noĩe facta nõ acqriĩ nobis dñium vel possessio, nisi ꝑces
serit mandatũ, vel ratum habeamus, vt no. in l. si ego. de nego.
gest. sed difficile est videre rõnẽ diuersitatis. Et si non habemus
ratum, in casu isto actio nõ acquiritur ipsi numeranti, vt l. ab-
sentis. C. si cer. pe. qđ aũt hic dicitur, {vel suã vel nostram.} dic
ꝙ qñ suã statim nobis actio acquiriĩ, qa mutuũ statim efficiĩ,
cũ transferat dñium qa põt, sed si nostrã, demũ secuta ɔsum-
ptione vel ratihabitione, quia prius dñium non transtulit, vt
8 l. id, qđ nr̃m. de iureiu. ¶ † Vltimò not. in ver. {sed qđ.} ꝙ ei q
positus est ad obligationem sibi acquirendam, si nõ acquirit
solui nõ põt, sic j. eo. l. si duo. & s. eo. l. cũ q. §. sibi. & hic in ver.
{superest.} dum tex. dicit. {ipse qui ɔ̃xit.} expone i. patronus,
qui ɔ̃xit per liberum. ¶ Et no. ex illo ver. ꝙ qñ per suam nume
rationem interuenit stipło incõtinenti ante vel post, impedit
oriri obligationẽ ex numeratione, qñ incontinenti nõ fit sup
cõtractu qui ɔsensu celebratur, vt l. societatem. s. pro socio. Et
istũ arti. plene, pulchre, & subtiliter examinat Bar. in l. singula-
9 ria. supra si cer. pet. ¶ † Item not. ꝙ inutilis stipło non impedit
oriri actionẽ ex numeratione per primũ dictũ, dicit Bar. ꝙ si qs
in libello diceret se numerasse cẽtũ ex causa mutui, & ideo pe
tit aduersarium ɔdemnari, & producat instr̃m in quo cõtine
retur numeratio, & ẽt stipło, deberet succumbere, quia egit ex
numeratione tanq̃ ex ea orta sit actio, cũ nulla orta sit, & non
egit ex stipulatione ex qua est orta, postq̃ de illa mentionẽ nõ
fecit, sed si in libello dixisset se mutuasse centum, tunc qa mu-
tuũ aliud est ciuile, aliud nãle, istud verbum posset verificari
in stipłone per quam contrahiĩ mutuum ciuile, vt l. ij. in fi. s.
10 si cer. pe. & deberet obtinere. † Ex scđo dicto dicit Bar. ꝙ si in li
bello dixi tibi me numerasse centũ ex causa mutui, & produxi
instr̃m in quo ɔtinet tua ɔfessio tñ, nõ aũt attestat notarius
de numeratione facta in eius pñna, debeo obtinere si transa-
ctum est bienniũ, vel renunciatũ est exceptioni non numera-
tæ pecuniæ, qa ista ɔfessio ꝓbat verã numerationẽ, vt colr̃ hic
iuncto prin. §. vbi patet, ꝙ solã ɔfessionem ɔtinebat scriptura,
sed ɔ̃rium tenuit Spe. quẽ Bar. non alleg. in ti. de testa. §. j. ver.
a sed pone egi,[a] sed dictũ Bar. magis placet de quo ẽt tetigi in l. j.
§. si qs ita. s. e. nõ tñ debeo agere ex ɔfessione, vt si dicerem ꝙ tu
fuisti ɔfessus recepisse a me centum mutuo, quare peto te con
dẽnari, & debeo succumbere, qa videor intentasse actionẽ ex
ɔfessione orientẽ, cum tñ nulla oriat. Et hoc voluit Nico. Ma.
in quadã disputatione quã refert Io. An. in d. ver. sed pone egi.
sed vide q̃ dixi in d. §. si quis ita. vbi Bar. hoc vr̃ sensisse, licèt nõ
11 alleget ea q̃ dixi. ¶ † In vlt. parte not. mirabile, ꝙ in vna perso-
na põt esse obligatio, & actio pro sorte, vt erat hic in persona
patroni ex numeratione, vt in ver. p̃ced. & in persona alterius,
puta liberti obligatio & actio ꝓ vsuris, quã tñ tenet cedere pa
trono, sic & pricipalis põt esse in ꝑsona vnius, & hypothecaria
in ꝑsona alterius, cũ poterit cedi hypothecaria sine principali,
vt no. in l. vsuca. C. de pig. Et plene not. per Bar. in l. fideiussor
obligari. in prin. j. de fideiut. ¶ Scđo not. ꝙ nunq̃ intelr̃ repeti-
b tio q̃ haberet vitiare,[b] vt s. de le. j. l. si quis a filio. ¶ † Tertio no.
12 inquantum dicit ꝙ cogitur eã cedere, ꝙ licèt non subintelli-
gatur ꝑsona patroni in qua substãtiẽr obligatio, subintelligiĩ
tñ qualitas in persona liberti, vt censeatur procuratorio noĩe
patroni stipulatus vsuras, alś nõ teneretur cedere. Et ideo dicit
Bar. ꝙ si aliquis incepérit agere procuratorio noĩe Titii, licet
postea in sequentibus actibus non repetat, verba illa procura-
torio noĩe cẽsentur tñ repetita, cautius tñ est scđm, i. ꝙ dicat
in prin. se agere, & agere velle procuratorio noĩe talis, & nõ po
terit obiici de isto tex. in fi. ꝙ persona extranea non subintelli
gatur repetita. ¶ Vltimo vide hic pulchram distinctionẽ quã
dicit Bar. super isto articulo, an dicta in præcedentibus, intelli-
gantur repetita in seq. Item Dy. inducit istum tex. in fi. ꝙ si qs
promisit sub pœna aliquem non offendere, & postea offendit
fratrem illius, ꝙ non incidat in pœnam, quia non subintelligi
tur persona fratris. Bar. dicit ꝙ hoc ideo, quia iniuria facta vni
c fratri, non censetur facta alteri,[c] quia non est de personis enu-
meratis in l. j. in fi. cum l. seq. de iniuriis. & hoc no. ad qõnem,
an inimicus fratris mei dicatur inimicus meus, & facit ꝙ sic.
l. j. cum seq. de libe. cau. Sed in cõtrarium facit dictum Bar. hic
& vide quod no. Bar. in l. iij. §. si tutor. de susp. tu.

ADDITIONES.

a ¶ Sed pone egi. Adde ꝙ Bald. consi. 53. & 202. Ang. consi. 49. & consi. 155. simpli
citer sequuntur dictum Spe.
b ¶ Vitiare. Adde Sig. consi. 183.
c ¶ Alteri. Adde quod Bal. consi. 136. j. li. tenet, ꝙ occidens fratrem domini feudi
odio ipsius priuatur feudo, & ꝙ talis occidens potest de curiali foro bãniri
& in executione sententiæ criminalis sibi feudum auferri per c. j. in tit. de il-
lo qui interfe. fratrem domini sui.

§. Si ita stipulatus. Inutilis stipulatio pœnalis nõ reddit inutilem stipula-
tionem sortis, nec ipsam nouat. h. d. sicut s. eo. l. si ita stipulatus
fuero te sisti. hic non sunt alia.

LEX CXXVI.

Si pupillus. Interpellatio quæ non ɔstituit principa-
lem in mora, non nocet fideiussori. h. d.
¶ In text. ibi. {Stichum promittat.} dic ex qua promissione si
erat doli capax fuit naturaliter tñ obligatus, vt s. de noua. l. j.
cũ ibi no. sed si non erat doli capax, nec naturalr, nec ciuiliter,
fideiussor autẽ datus ab eo in primo casu tenetur ciuiliter &
naturaliter quousq; viuat seruus promissus, vel post eius mor-
tem interueniente sua mora, vt in fi. huius l. sed mortuo seruo
sine mora pupilli, & etiam fideiussoris, liberareĩ pupillus a nãli
obłone & fideius. a ciuili & natura. & hæc est intentio huius l.
¶ In tex. ibi. {post moram.} idest post interpellationem quæ
solet constituere quem in mora, sed nunc constituit, quia pu-
pillus non erat efficaciter obligatus, & sic nulla ɔ̃eum erat pe-
titio, ergo nulla mora, vt j. sequitur, quod semper alleg.

LEX CXXVII.

1 *Persona vel res posita in obligatione si obligatio in ea non contrahitur sibi,*
vel de ipsa solutione fieri non potest.
2 *Quando sunt rei credendi, an duæ sint obligationes diuersæ.*
Solutio facta contemplatione unius obligationis, an tollat alteram si ambæ
sint contracta ad eandem rem, vel quantitatem.
3 *Si ĩ alternatiua stipulatiõe nõ teneat obligatio, nisi ĩ vna, an diceĩ simplex.*
4 *Posita vel inducta ad vnum effectum an possit operari contrarium.*

1 SI duo rei. † Persona vel res posita in obliga-
tione, si obligatio in ea nõ ɔ̃hitur
sibi, vel de ipsa sołone fieri non põt. h. d. Præmitte ꝙ
si sunt duo rei credendi, sołõ facta vni liberat solue
tem ab altero, vt j. tit. j. l. ij. sed hic qñ vterq; vtilr stipulatus est.
& h. d. ista l. quia sołõ non est facta contẽplatione illius obliga
tionis q̃ valida est, sed alterius inualidæ, & sic non tollit illam
ipso iure, nec ope exceptionis. Item p̃mitte, ꝙ si duæ res alter-
natiuè ꝓmittũtur, vtraq; est in obłone, sed si altera soluaĩ, libe-
raĩ soluens ab vtraq; hoc verũ si tenet oblatio in vtraq;, sed si ĩ
altera tñ, quia altera erat stipulatoris tpe stipłonis, i sic licèt de
sinat esse sua, & redeat ad promissorẽ, non põt ꝓmissor solue-
re inuito creditore, quia illa stipło censebat potius simplex, &
nõ cõtinere tusi alterã quæ non erat stipulatoris, & sic soluere
tur vna res ꝓ altera, qđ esse non debet, vt l. ij. §. j. s. si cer. pet. &
hæc est intentio huius l. ¶ In tex. ibi, {nõ rectè soluitur}. i. quã-
2 tum ad hoc vt soluens libereĩ ab altero. ¶ † In tex. ibi {sed suæ
obligationis.} & sic patet, ꝙ qñ sunt duo rei credendi, duæ sunt
obligationes diuersæ. Sed ɔ̃ j. ti. j. l. iij. §. fi. Sol. vt ibi in glo. ¶ Item
no. ꝙ sołõ facta contẽplatione vnius obligationis non tollit al
teram, licèt ambæ sint ɔ̃ctæ ad eandem rem vel q̃titatẽ. Sed ɔ,
ꝙ imo tollat vel ope exceptionis vel ipso iure, ſm ea q̃ hr̃ in
l. Modestinus. j. de sol. & l. Papi. s. man. So. ibi ambæ erant vali-
dæ, quo casu si vna sit principalis, altera erit accessoria, & si sol
uaĩ ꝓ principali, tollit accessoria ipso iure, si vero vtraq; æque
principalis, tunc ambo tollunt ipso iure, vt patet ex illis ll. & l.
Stichum. §. si mandato, de sol. hic qñ altera erat inutilis, & eius
contẽplatione facta est sołõ. vñ non tollitur nec ipso iure, nec
3 ope exceptionis. ¶ † In tex. ibi. {non rectè soluit} dic ꝙ glo. ɔtra
hoc opponit, de l. qui decem. §. Stichum, de sol. & non hñ sol-
uit. dic ergo ꝙ hic loquitur ĩ alternatiua stipłone, in qua si nõ
tenet obligatio in vna de alternatiuis, nõ dr̃ alternatiua stipło
in effectu, licèt fuerit quo ad conceptionẽ verborũ, sed dr̃ sim-
plex, & sic est perinde ac si vna tñ fuisset deducta in stipłonẽ:
sed si ita fuisset, non posset altera pro illa solui ꝑ rõnẽ quam s.
dixi, quia aliud pro alio solui non põt creditore inuito. ibi ve-
rò loquiĩ in obligatione gñis in qua nulla species est in obliga
tione, sed q̃libet spẽs est in sołone, quæ tñ solui poterit. licet er
go vna spẽs non poterit solui tpe stipłonis, quia erat stipulato
ris, adhuc tñ remãsit stipło ĩ eadẽ qualitate gñus. ideo si postea
desinat esse stipulatoris & redeat dñiũ ad promissorẽ, poterit
4 illã soluere inuito creditore, si habet electionẽ. ¶ † In tex. ibi in
fi. {quia vtraq. res ad obligationẽ poniĩ, nõ ad sołonẽ.} & sic
no. ꝙ posita vel inducta ad vnũ effectũ nõ operaĩ aliũ diuer-
sum, posito ꝙ non sit ɔ̃rius sicut nec ɔ̃rium, vt in l. legata inuti
liter, de leg. j. & l. cũ talis. §. fi. de ɔdi. & demõ. Sed ɔ̃ de illa secta,
si nõ

si nõ valet qđ ago vt ago, valet vt valere põt, in l.si tã angusti.§.
de ser.Sol.ibi, ilic effectus ſm quẽ põt valere, nõ erat oĩno alius
sed cõprehendebatur sub alio, ſm quem non potest valere, pu
ta iter sub seruitute viæ, quæ non in plus se habet, & ꝯtinet cõ
moditatem itineris, hic verò erat oĩno alius, & sub alio nõ cõ
prehẽdebat: nam aliud est obligatio, aliud solutio, qđ ergo po
nitur ad obligationem si ad hoc nõ valet, nec ẽt valet quo ad
solutionem, vt in l.cum qui.§.qui sibi.supra eo.& in §. Chriso
gonus.circa medium.in ver.sed quod patrono.

LEX CXXVIII.

Si quis ita stipulatus. ¶ Ad veritatem copulatiuę requirit cõ
cursus vtriusq; copulati, sed ad veritatem disiunctiuę sufficit
alteram partem esse veram.h.d. Et primũ dictum procedit qñ
copulantur ad vnum effectum, sed si non respectiuè ad aliud,
sed quodlibet per se, tunc ponitur cõtinuatiuè, & in quolibet
de copulatiuis verificatur, vt l. j. supra de insa. quod dic vt ple-
nè per Bar.in l.si is qui ducenta.§.vtrum.de reb.dub.

LEX CXXIX.

1 *Pater stipulando filio in potestate, quando valeat stipulatio.*
2 *An sit verum indistinctè, ꝙ qñ pater stipulatur filio aliquid quod consistat in facto, stipulatio sit inutilis quantum ad hoc vt acquiratur patri.*
3 *An sit verum indistinctè quod si stipulatur aliquid consistens in dando, acquiratur ipsi patri.*
4 *Quid si pater stipulatur domum fieri in solo filij, vel in solo patris.*

1 **Quod dicitur.** † Si pr̃ stipulet̃ filio ĩ ptãte
illud qđ sibi acqreret̃ si fi-
lius fuisset stipulatus, valet stipľo, & hr̃ perinde, ac-
si filius patri fuisset stipulatus. Si verò illud qđ pa-
tri non acqreretur si filius sibiipsi stipulatus fuisset, tunc patri
non acquirit̃. Si verò filius stipulatur patri, tũc indistinctè sibi
acqrit̃, ẽt si sit tale ꝙ si filius fuisset sibiipsi stipulatus patri non
acquireret̃ h.d. in effectu, & est difficilis, & subtilis in sui mã.
Stat ergo dr̃ia an filius stipuletur sibiipsi, vel stipulet̃ patri: nã
primo casu si illud qđ stipulat̃ sibi acqreretur patri, vt si consi
stat in iure, tunc eodẽ modo acqrit̃ si pater illud idem stipula-
tur filio, acsi ipsemet filius fuisset sibiipsi stipulatus: sed si sit ta
le qđ non acqreret̃ patri, vt si consistat in facto cohærente per
sonæ filij, & explicando per eũ, vt Insti.de stip.ser.§. sed cum fa
ctũ.& l.si id, qđ.j̃.tit.j. tunc si pater stipulat̃ filio acquiritur ipsi
patri, qa perinde est, acsi ipse filius fuisset sibiipsi stipulatus, qñ
aũt filius nõ stipulatur sibiipsi, sed stipulatur pr̃i, tunc indistin
ctè acquirit̃ patri, ẽt si sit tale ꝙ si fuisset stipulatus sibi non ac
quireret̃ pr̃i, vt factũ suum: nã tũc nõ stipulat̃ pr̃i factũ ipsius fi-
lij, sed factũ ipsius pr̃is, vt liceat pr̃i ire agere, & aliud est factũ fi
lij, aliud est factũ pr̃is. ¶ In tex.ibi. {vtiliter stipľari.} s. qñtũ ad hoc
vt valeat stipľo, & acqrat̃ ipsi patri, pinde acsi ipse filius stipu-
latus fuisset, qa stipľo patris fingitur esse stipľo filij, cùm censea
tur eadem psona. l.fi. C.de impub. & hoc patet ex seq. dum di-
cit {quasi sibi} s. filio, ille s. filius stipuletur, vt sicut si verè filius
stipulatus esset, acqreret̃ patri, & ita, si fictè videat̃ stipulatus, &
vtroq; casu dicta obligatio, & actio primo loco acquiritur ip-
si filio, & eodem instanti facit transitum ad patrem, & nihil re
manet penes filium, vt not. per Bar.in l.cum filio.de leg. j. licèt
Ange. hic ſm Iac. de Aret. videatur dicere ꝙ directa remaneat
apud filium, qđ falsum est, vt Insti.per quas perso.no. acqui. li-
cèt enim in alijs hoc procedat non suppositis nostræ potesta-
ti, in casibus in quibus possunt nobis acquirere actionem, vt
acquirant vtilem, & apud eos remaneat directa, de quibus ca-
sibus tetigi in l.stipľo ista.§.alteri.supra eod. non sic in his qui
sunt in nostra potestate, alr̃s non esset differentia, cum tamen
leges magnã videãtur facere. ¶ In tex.ibi, hoc in his verum est,
quasi dicat, tunc est verum, ꝙ ex facta stipľone filij acquiritur
patri, qñ ex vera acquireretur, qđ quando sit infra ostẽdit, sed
si ex vera non acquireretur, nec etiam ex ficta interposita per
patrem quę fingitur esse filij, vt in ver. {alioquin.} nec plus ope
retur fictio q̃ veritas, vt in l.qui ad certum.supra loca. ¶ In tex.
ibi, {inutilis erit stipulatio.} s. quantum ad hoc, vt pater pos-
sit ex ea agere, vt sibi liceat tenere, ire, vel agere, tanquam si fa-
ctum suum reputetur idem cum facto filij, sed benè est vtilis
quantum ad hoc vt ipse pater possit agere, vt liceat ipsi filio te
nere, ire, vel agere, si interest ipsius patris hoc fieri, & ita voluit
gl. sing. in §. sed cum factum. Insti. de stip.ser. quam omnino vi
de, non dico vt ipsi filio acquiratur actio, & penes eum rema-
neat, qđ isto iure esse non poterat, & ita intelligit gl. super ver-
sio {tenere.} quam ita declara, licèt Bar. videatur dicere, ꝙ imo
acquiritur filio vtilis per l.si quis operas.de ope.li.& per l.quo-
cunque.§.j.supra eo. scilicet qñ esset filius sui iuris, & sic posset
penes eum remanere, alr̃s competit ipsi patri, non vt ipse pater
poterit agere, sed vt ipse filius. Et ita etiam videtur intelligere
do. Raph. licèt obscure loquatur, & quia difficultas huius l. ma
le declaratur per Doct. pro eius declaratione vt gl. melius sibi
2 liqueat, quæritur in ea de trib. ¶ † Primo, vtrum sit verum in-
distinctè id, qđ hic dicitur in ver. {alioquin.} qđ quando pa-
ter stipulatur filio aliquid qđ consistat in facto, stipulatio sit
inutilis quantum ad hoc, vt acquiratur patri. Glo. ꝙ non, sed
tunc est verum quando stipulatur factum explicandum a fi-
lio, secus si explicandum a tertio in personam filij, vt rem tra-
di filio, nam in hoc idem est quod in stipulatione dandi, quia
res tradita potest ad patrem peruenire. Bart. contra hoc oppo-
nit de l.stipulatio ista.§.hi qui.ver.cum vero. supra eo. vbi erat
explicandum a tertio, & tamen reputatur stipulatio meri fa-
cti, vt non acquirat̃ patri, ideo ipse dicit non esse fiendam diffe
rentiam q̃ facit gl. sed aliam, an sit factum cohærens personæ
filij, & tunc non acquiratur patri, siue veniat ad explicandum
per filium vt hic, siue per alium, ergo filium, vt ibi si stipulatur
ꝙ tertius non impediat filium ire agere, & non poterit pater
ex hoc agere, vt non impediat seipsum, sed si non cohæret per-
sonæ filij, tunc a quocunq; veniat explicãdum, est idem qđ in
3 stipulatione dandi, vt acquiratur patri. ¶ † Secundo quæritur
an sit verum indistinctè ꝙ si stipulatur aliquid consistens in
dando acquiratur ipsi patri, & respondet ꝙ non, sed solum est
verũ eo casu quo si filius fuisset stipulatus sibi, acquireret̃ pa-
tri, puta ex causa profectitia ex qua tam olim, q̃ hodie si filius
stipularetur sibi, acquireret̃ patri, qa in profectitiis nihil est ho
die immutatum. Sed si ex tali casu ex quo acquireretur ipsi fi-
lio, & nõ patri, vt ex castrensi vel quasi, tam olim, q̃ hodie, tũc
si stipulatur filio, non acquirit̃ ipsi patri per rõnem quã supra
dixi, nec plus operetur ficta stipľo filij q̃ vera. Et si stipularetur
ex causa aduentitia, ex qua ipse filius stipulando sibi, non acq-
rit patri proprietatẽ, sed vsumfructum, eodẽ modo, si pater sti
pulatur filio non acquirit sibi, nisi vsumfructũ, sed acqrit filio
ꝓprietatẽ, & vsumfructũ in castrẽsi vel quasi, vel in aduẽtitio
proprietatẽ. Glo. hic sentit ꝙ sic, dum vult ꝙ in aduentitio ac-
quirat sibi vsumfructũ, nam hoc esse non põt nisi ẽt filio acq-
rat proprietatem, cũ non debeat habere vsumfructum nisi de
bonis filij. Sed Aug. dicit hic ꝯrium & miror, quia non bene
intellexit, nec ꝯsiderauit. dicit enĩ ꝙ filius in illis habetur vt ex-
traneus, & qñ pater stipulatur filio vt extraneo, nihil sibi acqui
rit, vt no. gl. in l. si tibi.§. si pactus. supra de pact. sed male logt̃,
nam si pater stipularet̃ filio emãcipato, acquireret sibi vtilem
actionẽ, vt supra e. l.quodcũq;.§.i.& tñ est vt extraneus, qa oĩa
acquirit sibi, non patri. nec ob. ꝯrium, nam aliud est dicere ꝙ
filius habeat̃ vt extraneus quantũ ad hoc vt sibi quærat, & nõ
patri, vt in casibus prædictis, aliud est ꝙ pater stipulatur sibi vt
extraneo, nam tunc est hoc qñ merita filij sunt impensa patri,
& pater mouetur a stipulandum filio ꝓpter dicta merita, non
propter filiationẽ, qa idem faceret si esset quidam extraneus, q
talia impendisset, & tunc loquit̃ glo. in ꝯrium alleg. Sed qñ me
rita filij non sunt impensa patri, licèt sint impensa cuidam ter
tio q mouet̃ ad promittendum patri propter merita filij, tunc
pater non mouet̃ propter merita, sed propter filiationẽ, licèt
promissor moueatur propter merita, & sic stipulatur sibi vt fi
lio, & per ꝯñs q̃rit sibi vtilem actionem per eadem gl. q̃ est in
§. si pactus. & istud declarat l.istam, & dicitur illud aduentitiũ,
quia prouenit propter merita filij, & patri acquiret̃ vsusfruct⁹
3 filio verò proprietas. ¶ † Tertio q̃ritur quid si pater stipulatur
domũ fieri in solo filij, vel in solo patris? gl. tenet ꝙ acquiritur
patri, sed hoc est verum qñ in solo patris traditur forte filio in
peculium, sed qñ in solo filij, non põt acquiri patri proprietas
ædificij q̃ cedit solo qđ nõ est suum, acquiretur ergo actio vti
lis ipsi filio, & ẽt patri posset acquiri directa si sua interest pecu
liariter ibi ædificare sicut si in solo cuiuslibet extranei, vt supra
eo. l.stipľo ista.§. si quis insulã. ¶ Vltimo recolligendo hãc ma
teriã debes scire, ꝙ pater põt stipulari filio altero de quatuor
modis, primo tanq̃ sibiipsi patri, & vt sibi acquirat̃, & hoc ca-
su loquit̃ ista l. vt valeat, & vt acquirat̃ sibi eo casu quo si filius
esset vere stipulatus, sic̃ acquireret̃ patri, vt ex cã profectitia, &
qñ non ꝯsistit in facto cohærente ꝑsonæ filij, vt in dicto casu,
penes filiũ nulla remanet actio ẽt directa, sed acquirit̃ pr̃i, sed
si id, qđ ꝯsistit in facto cohærente ꝑsonæ filij, licèt ex cã ꝓfecti-
tia, quid iuris sit s̃. declaraui, quia sic̃ apud filiũ nulla remanet
actio, nec pr̃ põt agere ꝓ facto suo, sed bñ põt agere ꝓ facto fi-
lij, si sua interest. Interdũ stipulat̃ filio vt filio, non vt acquirat̃
ipsi patri, sed ipsi filio, qđ ꝯtingit qñ stipulat̃ in aliquo casu in
quo olim poterat acqri filio, & nõ acquirebat̃ patri, vt in dote
vt in l. Põponius Philadelphus. supra sa. erc. vel in castrensi, vel
quasi castrẽsi peculio, vel ẽt hodie in aduẽtitio quo ad ꝓprieta
tẽ, & nõ mouetur ad hoc faciendũ pp merita sibi impensa p
filiũ, sed solũ rõne filiationis, vel si filius erat emãcipatus, & sic
oĩa acquirebat sibi, & tunc pr̃ stipulãdo filio acquirit illi vtilẽ
actionẽ. l. vxorẽ.§. testamẽto. de leg. iij. & l.qđcũq;.§.i.supra e. &
§. si qs ita. & qđ no in l. pactũ. & l. pater. C. de pac. dot. & l. cum
dos. c. ti. ff. & p gl. ĩ d.§. si pactus. Interdũ stipulatur vt extraneo,
a qñ mouetur pp merita [a] sibi impẽsa p filiũ, & tunc gl. in d.§. si
pactus. & Bar. & Ang. hic vĩr tenere ꝙ nulla obligatio acquiri
tur

ADDITIO.

a ¶ Merita. Vide hic per Alex. qui in aliquibus reprehendit hunc Doctorem, & ea quæ hic scribit Alex. vide eius consi. 8. iij. lib. & consi. 44.

tur filio,qa tūc stipulatur sibi vt penitus extraneo, cui nullā posset acqrere actionē,d.Raph.refert vnū dictū Bal.in d.§.si pactus,qđ multū placet,φ īmo multò fortius acqrat̄ isto casu vtilis actio qa nō debet esse filius deterioris ꝯdōnis pp merita q̄ impendit patri q̄ si nō impēdisset pp solam filiationē, qa hic concurrūt filiatio & merita,illud qđ dr̄ in §.si pactus,in tex.& gl.φ nō valet pactū, intellige quo ad directā actionem , sed bn̄ valet quo ad vtilē,vt in iurib.s. allega. ¶Quarto & vltimo mō stipulatur pr̄ filio vt hæredi,& tunc si est hr̄s acquirit̄ sibi directa, & ille ē casus in l.anus.s̄. de pac. Quid aūt sit in dubio, dic vt no.ī d.§. pactus, & hic per Bar. quem vide in quibusdā alijs q̄ ipse tangit,sed confusè,quæ melius tibi liquent ex prædictis.

LEX CXXX.

Iulianus. Persona hæredis ꝓmissoris in his quæ ꝯ hæredes trāseunt , supuacua adijcit̄ in stipl̄one. Ideo licèt tm̄ vnus fuerit noīatus , oēs tenentur.h.d. concor.l. cum qui.§.re & Titium.s̄.eo. illa tn̄ loquitur in stipl̄one dādi , sed ista in stipulatione faciendi vel non faciēdi , & sic ex parte promissoris non est differentia inter istas obligationes , secus ex parte stipulatoris,vt j̄.eo.l. continuus , in fin. & ibi plenè per Bar.de ista materia.¶In tex.ibi.{si prohibeat}.f.ipse Titius, & idem si quilibet aliorum prohiberet, aliàs ex prohibitione facta Titio ipse solus teneretur,argu.l.in depositi.s̄.depositi.

1 *Qui tenetur ad dandum,si det adiecto & euictione non caueat , potest conueniri a principali creditore,ac si non reddidisset,vt consequatur cautionē si sua interest,quia posset ab abiecto repetere,aliàs secus.*
2 *Si deficit aliquod ius, an agetur ad illud quod deficit, an ad totum vt illud deficit consequatur.*
3 *Fundum mihi a te venditum & pro quo de euictione promisisti si donaui Titio,& ab eo euincatur,an potero contra te agere de euictione, & an ipse Titius poterit.*

1 **§.Qui fundum.** †Qui tenetur ad dādum , si det adiecto & de euictione non caueat, potest conueniri a principali creditore , ac si non reddidisset,vt consequatur cautionem si sua interest,quia posset ab adiecto repetere , aliàs secus.h. d. ¶In tex. ibi. {quamuis Titio traditus sit.} subaudi , & ēt dn̄ium translatum sit , qa tradens erat dn̄s,& sic no.singulr̄ q ille q tenet̄ ad dandū,licet det,non liberat̄ nisi de euictione caueat , qa adhuc posset euinci p hypothecariā vel seruianā actionē,vt l.si rē meam.j̄.de sol.& hoc siue teneat̄ in genere , vt l.cum quis.§. si hoīem.eod.tit. siue in spē,vt hic, & ꝓbat̄ in l.fi. in fi.de ꝯdi. ob cau.& si facit ista duo qa dn̄iū trāsferat,& de euictiōe caueat , liberat̄ ab obl̄one qua tenebat̄ dare. Et si postea res euincat̄ p hypothecariā , in illam non reincidit,sed ꝯ eū agitur ex cautione.Si aūt dat, & non cauet,pōt conueniri ac si non dedisset, vt hic, & d.l.si rē meā , & vide Bar.in d.§.si hoīem,in fi.sed cū qs tenet̄ ad tradendū , tūc distinguit an in gn̄e,& idē:an ī spē,& tūc aut ex onerosa cā,& idē vt teneat̄ cauere de euictione, aut ex cā lucratiua, & tūc secus.Itē no.p Bar.in l.si a substituto.§.fi.cum l.seq.s̄.de leg.j. vbi oīno vide. ¶In tex.ibi. {petere fundū pōt. } dic non vt ipsum consequat̄,cum habeat , sed vt ꝯsequat̄ cautionē de qua seqr̄, & sic vnum petit , & aliud consequitur . Sed quare non agitur directo ad cautionē omissam? Rn̄deo qa ꝯtus est stricti iuris, & in eo non venit iure actionis , nisi illud qđ in eo fuit deductū,sed cautio deducta non fuit, & sic venit dūtaxat offō iudicis mercenario , qđ per se non pōt intentari,ideo conseruatur actio ex stipl̄one ad ipsum fundū,& poterit stipulator cautionem consequi,alias nō posset,facit l.ij.§. Item Iulianus, de eo quod certo loco, sed si ꝯtus esset bonæfidei vt emptionis, tūc facta tradōne & omissa cautiōe ageret̄ recta via ad ipsam cautionem q̄ venit iure actionis, vt in l.ex empto.§.fi. de act.em.&
2 in l. ij. de euic. †Quid si deficiat aliud ius , an agat̄ ad illud qđ deficit,an aūt ad totū,vt illud quod deficit consequat̄?distingue vt hic in gl.sed plenius dic φ aut deficit pars quota, & agit̄ ad illam tm̄,quia in illa tm̄ durat obligatio & actio. vt j̄.de sol. l.si stipulatus. §.j. aut deficit pars integralis , vt vsusfructus , & tunc idem,vt agatur ad illud tm̄,non tn̄ ex eo φ in illo tm̄ durat actio & obligatio,īmo durat in totum , vt s̄.e.l.si stipulatus fuero.§.j.in fi.& ibi dixi,& ideo hoc dixi per l.si non sortem.§. fi.de condi.indeb.aut non deficit pars quota,vel integralis, sed aliud ius,& tunc aut est tale p qđ pōt tota res aduocari,vt quia erat alteri obligata, & tunc si est ꝯtus stricti iuris agit ad totū, ac si datio vel tradō facta non fuisset, vt d.l.si rem meam.s̄. de sol.aut bonæfidei,vt emptionis, & tunc ad nihil agitur, sed expectat̄ φ euincatur,dum tn̄ cautio fuerit p̄stita,nā sufficit venditori rē tradere,& de euictione cauere,vt liberet̄ ab obligatione qua tenetur tradere,licèt res poterit euinci,quia non potest euinci nisi secuta euictione,vt in l.habere licere , de euic. si verò erat tale ius pp quod res tota nō poterat euinci , sed quod de soluto diminuebat,vt quia traditur res deteriorata,vel cum seruitute cum deberet tradi libera,tunc si tradens tenebatur ex ꝯtu bonæfidei, pōt conueniri vt tradat , acsi non tradidisset , vt consequatur qđ deficit,vt l.ij.§. si reddita.s̄.cōmo. Idē si stricti iuris,sed habebat instar bonæfidei,vt l.hmōi §.ædes. de leg. j.Idem si actio erat arbitraria rōne loci,vt l. iij. §. item Iulia. s̄. de eo qđ cer.loc.Extra istos casus agitur actione de dolo, vel in factum,vt C.ad exhib.l.exhibitionis.& ibi vide qđ no.Cy.& ēt qđ not.in l.eleganter.§.non solū.s̄.de dolo.& est articulus difficilis,qui tibi patet p p̄dicta,vide istud qđ no. Bar.in l.qui sibi.j̄. de sol. ¶In tex.ibi.{nā interest eius}.f. cautionem de euictione præstari qn̄ consecuturus est rem traditā ab ipso adiecto per adiectionem mandati,vt sequitur,& sic no.Et ad hoc semper alleg.φ adiectus in stipl̄one ad solutionem recipiendam dicit̄ procurator stipulatoris,& tenetur actione mādati rem quam recipit restituere,& hoc est verū si præcessit mandatū , vel fuit pn̄s tpe stipl̄onis,al̄s dicitur neg.gestor, & per illam actionem pōt compelli ad restituendū: non ergo recipit ad suam vtilitatem,& nihilominus non pōt stipulator ipsum reuocare inuito ꝓmissore,qui cū habeat facultatē illi soluendi ex forma stipl̄onis,non pōt sibi auferri,vt j̄.de sol.l.aliud.secus si ex post mandaret ꝓmissori φ illi solueret: nam posset mandatū reuocare,vt l.fi.eo.tit.& l.si cum Cornelius . hæc tn̄ vera nisi fuisset stipulatus hoc modo mihi aut Titio cui voluero, qa tunc Titius non est propriè adiectus , nec recipit ad vtilitatē meā , sed suā,vt supra eo.l.liber homo.§ fi.s̄m intell̄m d.Raph. ibidem,
3 qđ dic vt ibi dixi ¶In tex.ibi.{traditione protinus reū liberari.}& sic nō pōt ꝯueniri a stipulatore ad ip̄m fundū vt caueat, quia non interest sibi cauere,cum fundus sit penes donatariū remāsurus,ēt si a donatario euincat̄, vt hic colli̅t per qđ determinatur qō. Si mihi vendidisti fundū,& de euictione promisisti,& ego ipsum fundum donaui Titio , licèt euincat̄ a Titio, non agam ꝯ te de euictione,qa nō teneor Titio de euictione, al̄s secus,vt si donatio incepisset a promissione si sibi vendidissem.Et hoc voluit glo.in l.si pro re pupilli.§.j.de euict. Nec etiā ipse donatarius agere poterit ꝯ te, nisi ego donassem sibi rem
a cum omnibus iuribus & actionibus mihi competentibus[a] occasione illius,quo casu non ego,sed ipse agere posset . & recta via sibi denunciare, vt probatur in l.si res.supra de euic. Ideo notarij in instr̄is semper apponunt dicta verba , & ēt pinguiora,qđ est vtilissimum,vt vitetur circuitus , al̄s cum sibi cuā tenear de euictione,non ageret ipse de directo contra te, & ego tibi,& contra te.Et tene menti,quia quotidiana sunt.

ADDITIO.

a ¶ Competentibus. Quid operetur translatio iurium in donatarium,vide Francisc.de Are.consil. 27. Signo. consi. 175.

LEX CXXXI.

1 *Qui promisit aliquem tractare vt filium sub pœna,ipsum emancipare , vel exhæredare tenetur de iure.*
2 *Bartolus cuius ætatis erat quādo incepit audire leges, & doctoratus fuit. Bartolus audiuit leges sub Cyn.Perusii.& Bononiæ disputauit, & repetiit sub Iacob. Butr.*
3 *Sufficit de facto fieri ad euitationem pœnæ quando non pōt fieri de iure,& an etiam sufficiat ad faciendum quem incidere in pœnam.& nu.4.*
Quid ad consequendam actionem .
4 *Exhæredatio an cadat in extraneos.*
5 *Qui filium adoptatum expulit de domo , vel nihil sibi reliquit , an dicatur eum tractare vt filium.*
6 *Quid si pater vellet filio dare alimenta extra domum.*
Si filius vellet a patre recedere , & vellet φ pater daret sibi , & familiæ suæ alimenta extra domum,& petat sibi restitui dotem vxoris,an pater cogatur hoc facere.
7 *Pōt quis se obligare alicui ad tractandū aliquē tanquā filium,ēt extraneo, & an possit se obligare ad recipiendum eum in filium adoptiuum.*
Ciuitas potest se obligare ad tractandum aliquem vt ciuem,non tamen efficitur ciuis.
8 *Pater qui filium emancipauit , vel exhæredat etiam iniustè , dicitur ipsum tractare vt filium .*
9 *Si communitas quæ recepit aliquem fœneratorem,& promisit eum tractare vt ciuem,postea facit vnam legem specialem contra eum , quòd non possit conuenire suos debitores nisi vsque ad biennium,an videatur fecisse contra promissa .*
10 *Pater an possit filium inuitum emancipare .*
11 *Qui promisit filium emancipare si exhæredat , an incidat in pœnam.*
12 *Ille qui succubuit in principali , non potest cùm pœna petitur , replicare quòd iniustè succubuit.*

1 **Quidam cum filium.** †Qui ꝓmisit aliquē tractare vt filium sub pœna,ipsum emācipare vel exhæredare tenet̄ de iure,vt qa datus erat sibi in adoptionē,& sic cadebat in eo emācipatio & exhr̄datio,siue de facto,vt qa nō erat datus in adoptionē,& sic nō cadebat.Itē siue iustè,siue iniustè,nō vr̄ facere ꝯ ꝓmissa: iō nō incidit in pœnā, nisi specialr̄ ꝓmisisset ēt ista nō facere,qa tunc incideret si faceret sine iusta causa,si verò expellit ipsum de domo,vel in testamēto prætereat,tūc vr̄ contra stipl̄onem facere, & in pœnā incidit,siue illū adoptauerat,siue nō.h.d.ista mirabilis lex,cuius casus

2 casus alibi nõ reperit̃, & refert Bar. † ꝙ qdã frater Pet. de Assi-
sio qui docuit ipsum grãmaticalia postea ꝯstrusit quẽdã lo-
cũ piũ Venetiis, qui vocabat̃ locus Pietatis vbi recipiunt in-
fantes expositi, & ꝙ ipse multos de illis infantibus postq̃ creue
rant tradidit diuersis personis cũ publico instr̃o ꝙ deberent
eos tractare vt filios, & nõ aliter: vñ ipse q̃rit de pluribus qõni-
bus circa hoc, qualiter dicant̃ tractari vt filij, & qualr̃ non, &
hinc sumpta occasione narrat quo anno suę ętatis incepit au
dire leges. i. xiij. ann. s. sub d. Cy. Perusij. & in xx. ann. Bononiæ
sub Iac. But. disputauit & repetiit. & in xxj. doctoratus est. & tã-
quã gratus filius non satiarat̃ bonum dicere de illo magistro,
q tale cum reddidit, dicens ꝙ cũ de illo loquebatur lachrimæ
abundabãt. Diuiditur hæc l. in quatuor partes vsq; ad §. fi. nam
primò format tres qõnes vsq; ad §. {rñdetur.} quarum duæ
sunt de illo q in adoptionẽ non recepit, & tertia est de illo qui
recepit in adoptionem, & in primis duabus nõ exhæredauit,
nec emancipauit, qa inepta sunt illa in penitus extraneo, in ter
tia verò emãcipauit, vel exhæredauit. Scdo anteq̃ soluat pmit-
tir duo ad euidentiã, ex qbus colligit̃ sol. ii. q. vsque ibi. {sed vi-
deamus.} Tertio soluit tertiam qõnem vsque ibi. {in eo aũt.}
Quarto soluit primã, & sic remanent oẽs solutæ. Itẽ illa tertia
pars subdiuidit̃, qa primo ponitur sol̃o qõnis ꝓ parte negati-
ua ꝙ nõ incidit in pęnã, qa non facit ꝯ ꝓmissa vsque ibi. {er-
go.} Scdo circa dictam sol̃onem declarat vnũ dubium vsque
ibi. {quare sic debuit.} Tertio dat ꝯsilium qualr̃ debeat conci
pi stipl̃o ad hoc vt exhæredando, vel emancipando incidat in
pęnã vsque ibi. {quo tñ casu.} Quarto circa dictũ cõsiliũ mo
uet & soluit vnũ, vel duo dubia. ¶ In tex. ibi. {an stipl̃o cõmit-
tat̃.} Dic ista q. j. soluitur j. ver. {in eo aũt.} ꝙ sic, qa nõ debuit
ipsum expellere & præterire si volebat pęnam euadere, qa sic
faciendo nõ tractat cũ vt filiũ, sed debuit ipsum exhæredare,
vel emancipare, & licèt isti actus essent inepti in ꝑsona penitus
extranei, qm emãcipatio est liberatio a patria ptãte, & ille nõ
erat in eius ptãte. Et exhr̃datio est priuatio ab hæreditate debi-
ta, & huic nõ erat debita, qa nõ erat filius, & sic nõ operant̃ isti
actus illud ad qđ principalr̃ sunt inducti, si tñ iste eos exercuis
set erga illũ, sic de facto fecissent illum nõ incidere in pęnam,
qa videretur vsus patrio iure erga illũ, cùm parentes talib. acti-
3 bus vtantur erga filios. & h. d. in illo ver. in effectu. † Et sic no. &
ad hoc alleg. ꝙ sufficit de facto fieri ad euitationem pęnæ qđ
non põt fieri, & sic ẽt sufficit ad ꝯsequendam actionẽ, vt in l.
mulier. §. i. s̃. de cõd. insti. An aũt sufficiat de facto fieri ad faciẽ
dũ quẽ incidere in pęnã, dic vt j. eo. l. Cõrinuus. §. cũ qs. & l. vbi
4 pactũ. in fi. C. de transa. ¶ † Itẽ no. ꝙ exhr̃datio non cadit in ex-
traneo, hoc est verũ qñ erat penitus extraneus, secus si nõ peni
tus, vt filius emãcipatus, q licèt sit extraneus, tñ põt exhr̃dari eo
respectu quo sibi debet̃ hæreditas de iure ꝑtorio, vt l. nõ puta-
uit. §. nõ quę vis. s̃. de ꝯtab. Item si extraneus esset institutus ad-
huc caderet in eum exhęredatio largo sumpto vocabulo. i. pri
uatio ab hęreditate nõ tñ debita, in qua propriè cadit exhære-
datio, vt in l. paterfam. s̃. de hær. insti. & l. si eodẽ. de testa. mili.
¶ In tex. ibi, in fi. vbi rñdet̃ ad hanc primã qõ. Not. ꝙ qui tenet̃
sub pęna aliquid facere qđ de iure fieri non põt, debet illud fa
cere de facto ad hoc vt in pęnam nõ incidat. Sed ꝯ, qa qđ non
põt fieri de iure vr̃ impossibile, cũ impossibilitas dicat̃ nõ so-
lum sm̃ nãm, sed ẽt de iure, vt s̃. eo. l. gñalr̃, & hoc plene habet̃
in l. i. s̃. de ꝯd. inst. ergo nõ cadit in pęnã si illud facit vt s̃. eo. l. si
homo mortuus. Sol. sm̃ Dy. illud qñ nõ põt fieri de iure, quia
ius resistit & reprobat, secus si non reprobat neque resistit, li-
cèt nõ assistat, vt hic qđ Bar. dicit esse no. ¶ Sed q̃ro iste primus
5 casus loquit̃ in eo qui nõ adoptauit. † Quid si adoptauit, & il-
lum filiũ adoptatũ expulit de domo, vel nihil sibi reliquit. Iste
casus nõ ponit̃ in hoc tex. sed solũ qñ ipsum exhæredauit, vel
emãcipauit. Dic br̃ ꝙ si expulit ipsum de domo, idẽ in eo qui
non adoptauit, quia tractat ipsum vt filiũ, sed si nihil reliquit,
aut fecit testamentũ, & ipsum præteriit, & idẽ, quia parẽtes nõ
pręterire, sed instituere vel exhæredare, filios debẽt, vt l. inter cę
tera. de lib. & posth. aut exhæredauit, & ille casus determinatur
in tex. in ver. {sed videamus.} ꝙ non incidit in pęnã cũ vtatur
patrio iure, vt in fi. aut testamentũ nõ fecit, & tunc sicr̃ in pęnã
non incidit, quia ille succedit ab intestato vnà cũ alijs si quos
habet, & tacitè vr̃ sibi reliquisse, vt l. si quis cum nullum. de iu-
re cod. sed qñ nõ est adoptatus ab intest. non admittit̃ ad suc-
cessionẽ, ideo pœna cõmittitur tunc sicut si foret in testamẽ-
to ꝑtentus, & in hoc differunt isti casus, nõ alij de quib⁹ s̃. Sed
an statim ꝙ fecit testm̃, & præteriit, pęna sit cõmissa? cùm po-
terit adhuc testm̃ mutare, & ĩstituere, vel exhr̃dare. hoc tñ tãgi
tur per gl. vel doct. puto ꝙ nõ, sed ita demum, si cum illo testa-
6 mento decedat, & sic cõmittit̃ ꝯ hr̃des. † No. ergo ex ꝑdictis, ꝙ
pater non põt filium de domo expellere, etiã si vellet sibi dare
alimenta extra domũ, & recipere dotem vxoris, quia fortè ha-
bet nouercam quę stat in cõtinua rixa cum illo sm̃ Angel. &
posset implorare iudicis officium, vt pater cõpellat̃ ipsum reti
nere, nisi fortè iudici videatur ꝯtrium ꝓ bono pacis & familię,
& hoc addit do. Rapha. quod placet, arg. l. ęquissimum. supra
de vsufr. Sic ꝯ si filius vellet a patre recedere, & ꝙ daret ali-
menta extra domũ sibi & vxori, & familiæ suæ, & peteret sibi
restitui dotem vxoris, prout ego vidi als̃ de scõ Senis, non co-
gitur pr̃ hoc facere, sed poterit retinere dotem, & offerre se vel-
le sustinere onera matrimonij ipsius filij, nisi pater emancipas-
set ipsum volentem, qa inuitus regulariter non cogit emanci-
pationẽ recipere, vt in Auth. quib. mod. natu. effi. sui. §. & gña-
liter. nã tunc posset & patrem compellere ad restituendũ dotẽ
vxoris, & ita determinauit Cyn. & Bal. in l. ij. C. fam. ercis. Idẽ si
a non emancipasset, sed de sui voluntate filius [a] recessisset, argu.
eius quod no. glo. in l. si longius. §. si filius. in fi. mag. gl. s̃. de iu-
di. & ita determinat Bal. & Ang. in l. si cum dotem. in princ. s̃.
sol. mat. Et ex his est expeditus ille primus casus vnà cum vlti-
ma parte huius l. in ver. {in eo.} sm̃ intellectum Azo. positã
in gl. magna ver. {vel verius.} qui cõiter tenet̃ per Doc. reiectis
alijs de quibus in glo. quæ non conueniunt literæ. ¶ In tex. ibi,
{& quid intersit.} dic ad istam secundam qõnem non vr̃ Iu-
riscõsultus rñdere. glo. tñ & Doc. dicunt ꝙ colligit̃ in versic.
{rñdet̃ stipulatio &c.} quod tñ nõ placet si bñ consideretur.
Videbat̃ autem referre an iste q tradebat̃ esset filius alumnus,
vel cognatus tradentis, vt tunc valeat stipulatio ꝓpter interesse
actionis fundatæ in iure nãli, an esset penitus extraneus, & tũc
nõ valeret, quasi stipulatoris nõ intersit nisi ex voluntaria af-
fectione. Sed contra, dic ꝙ etiam hoc casu valet, cum in pœnis
non inspiciatur interesse stipulatoris, & quia in præcedẽti ca-
su, nõ iõ valet ꝙ intersit sua rõne affectionis, cum illa non cõ-
sideretur in ꝯtractibus stricti iuris, sed duntaxat bonæfidei, vt l.
cum seruus. s̃. man. sed valet quia ius non repugnat, nec est ꝯ
7 bonos mores. † Et sic not. ꝙ potest qs se obligare alicui ad tra-
ctandum aliquẽ tanquam filium etiam extraneo, non solum
illi quẽ ꝓmittit tractare vt filiũ, nõ sic vr̃ ꝙ poterit se obligare
ad recipiẽdũ eũ in filiũ adoptiuũ, vt ĩ l. adoptiuũ. & l. vxorẽ. §.
hęres. de leg. iij. quia plus tũc astringeret̃ pp patriã potestatem:
sed si spontè ipsum adoptat, bñ põt se obligare ad tractandũ
eum vt filium, nam & sic facere tenetur, licet se non obligaret,
qa ius ipsum obligat, & hoc hr̃ in seq. versi. sic & ciuitas potest
se obligare ad tractandũ aliquẽ vt ciuẽ, nõ tñ per hoc efficitur
ciuis, cum aliud sit eẽ ciuẽ, aliud dr̃e tractari vt ciuẽ, vt not. in
l. si maritus. j. de adult. per Barto. hic in versi. {sed videamus.}
8 ¶ † Not. primo mirabiliter ex hoc tex. ꝙ pr̃ qui filiũ emãcipat
vel exhæredat etiam iniustè, dr̃ ipsum tractare vt filium & non
aliter, & sic non incidet in pœnam promissam, qa non venit ꝯ
ꝓmissionẽ, & ꝙ loquatur ẽt cũ iniustè, patet in versi. {ergo ex-
hæredatus.} vbi dr̃ ꝙ datur sibi querela, sed istud vr̃ falsum, li-
cet. n. parentes nõ ꝯsueuerint filium exhæredare, nõ tñ debent
exhæredare iniustè, qđ patet, quia testm̃ subiacet querelæ: si er-
go exhr̃dat iniustè, vr̃ pœna cõmitti, quasi videatur habitus re-
spectus ad id qđ parentes facere debent, non ad id qđ de facto
faciunt, arg. eius quod no. s̃. ad Maced. l. sed Iulianus. §. qđ dr̃.
in glo. quid ergo. & l. inter omnes. §. rectè. j. de fur. vbi exponit̃
solet. i. solere dẽt. Et quod no. in l. iij. §. j. de adi. leg. Præterea si
ꝓmitteret expressè non exhæredare, intelligeretur de exhr̃datio
ne iniusta, non de iusta, vt j. in ver. {quare.} cum glo. ibi posi-
ta, ergo idem vr̃ qñ gñaliter promittit tractare, vt filium, & tñ
iste text. ponit drĩam ĩter istos casus. pp hoc si liceret dicere ꝙ
determinatio Iurisconsulti non fuerit æqua, nec bona, sed de-
buerit facere drĩam an iustè exhæredet, & non incidat in pœ-
nã, siue ꝓmiserit expressè exhæredare, siue duntaxat tractare
vt filium, an iniustè, & tũc nõ tractat vt filiũ, qa cũ nõ facit qđ
debet incidit in pęnã, ẽt si dũtaxat promisit tractare vt filium,
sicut cum promisit non exhæredare. Doc. hanc difficultatem
9 non tangunt, nec a tex. possumus recedere. † Et Barto. dicit per
illum tex. rñdisse, cum quędã cõmunitas recepisset quendam
fęneratorem sicut recipiunt̃ iudæi, vt fęnerentur, & promisit
ei tractare eum vt ciuẽ, postea fecit vnã legẽ specialẽ ꝯ cũ ꝙ nõ
posset cõuenire suos debitores vsque ad biennium, vtrum vi-
deat̃ fecisse ꝯ promissa? dicit ꝙ non, qa cõitas ꝯsueuit, & hoc
potest facere ꝯ originarios ciues. s. inducendo ꝯ eos tempora-
lẽ exceptionem non perpetuam, vt l. quoties. dę precib. imper.
offerr. licèt non subesset aliqua iusta cã quare hoc fecerit, & li-
cèt facilius fecerit cõtra eũ, quasi verisimile ipsam fecisset ꝯ ꝓ-
prios ciues. Sed si promisisset ipsum tractare vt alios ciues, tũc
si talem. l. non fecit ꝯ alios, similiter nec ꝯ istum facere debet.
Eodem mõ in casu huius l. si iste adoptator habebat alios fi-
lios, quos non emancipauit vel exhæredauit, adhuc si promi-
sit duntaxat istũ tractare vt filiũ, nõ ꝓpterea facit ꝯ promissa
emãcipãdo vl̃ exhr̃dãdo, sec⁹ si ꝓmisisset ipm̃ tractare vt alios
filios, quod no. quia multũ declarat intellectũ huius ver. Simi-
liter si ipsum non indueret ita benè vt alios filios, non dicere-
tur fecisse ꝯ ꝓmissa, nisi promisisset ipsum tractare sicut alios,
nam hoc facere põt licitè in ꝑsona vnius de filijs, ergo in ꝑso-
10 na istius. ¶ † Item not. in ver. {vel emancipauerit.} quod pa-
ter ꝑt

ADDITIO.

a ¶ Filius recessisset. In hoc articulo in facto consuluit Pet. de Anch. consil. 3 a 8. ideo ibi uide Alex.

a ter põt filiũ inuitum emancipare.[a] & sic malè dicit gl. in §. generaliter. ī. alleg. & Insti. quib. mo. ius pat. pot. sol. & l. non põt. de adop. ꝙ licẽt in quibusdã casibus pater cogatur emancipare filium, non sic reperit ꝯ, ꝙ filius cogatur recipere emancipationẽ, nã imo cogit subsistẽte iusta cã, & tetigi s. eo. l. vtrũ. vt si erat rixosus, & poterat ponere in periculo. ¶ Sed oppo. fortiter, si iste filius fuit emãcipatus ex iusta cã, pr̃ nõ incidit in pœnã: istã opp. facit do. Raph. sed frustra, qa hic non dr̃ ꝙ cadat in pœnam, imo dr̃ ꝯtrariũ, ꝙ non incidat, si expresse non ꝓmisit nõ emancipare, sed si promisisset bñ distingueret ex iusta cã, vel
11 nõ, vt supra in ver. {quare.} ¶ † In tex. ibi, in ver. {quæro.} Nõ. ꝙ q ꝓmisit filium non exhæredare, si exhæredat incidit in pœnã, & gl. dicit ꝙ istud est verũ si exhæredat iniustè, secus si iustè qa nõ censet se obligasse de nõ exhr̃dãdo illũ qui meret, ne detur materia illi delinquẽdi ꝯtra patrẽ, & illũ tex. inducit Dy. si aliquis ꝓmisit parere sniæ arbitri, & nõ petere eam reduci ad arbitriũ boni viri, intelr̃ si laudũ fuerit æquũ, nõ si iniquũ, ne detur arbitro mã delinqnẽdi, & sic nõ obstante ꝓmissione poterit petere reduci, sed ex futuro euentu apparebit an bene petierit, vel male, qa si ꝓnunciabit laudũ iniquũ, bene petiit, & in pœnam nõ incidit, per istam glo. si æquum male petiit, & in pœnam incidit nisi habuerit iustam cãm petẽdi, & ita cõsuluit Dy. in ꝯl. qd̃ incipit, Prolomeus manentis. & ꝑ ipsum in
12 a c. scient. de reg. iu. lib. vj. ¶ † An aũt cũ pœna petit, poterit dicere malè fuisse ꝓnũciatũ, quia re vera erat iniustũ? dic vt dixi in l. qui Romæ. §. duo fratres. supra eo. Iste tñ tex. dum ibi subdit in ver. {& an victo.} vr̃ ꝯ intelim gl. quia dicit, ꝙ filius victus in q̃rela, & sic vr̃ fuisse iustè exhr̃datus, cũ p̃sumat ꝓ snĩa, & tñ vult ꝙ iste pr̃ in pœnam inciderit, postq̃ ꝓmisit expresse ipsum nõ exhr̃dare, sed dic ſm Iac. de Are. quẽ alij sequunt, ꝙ succubuit ꝑ iniuriam iudicis, qa iniustè erat exhr̃datus, & de ista iniustitia poterit doceri cũ pœna petit. Sed ꝯtra de §. duo fratres. sol. & tene mẽti ꝑpetuò, ille qui succubuit in pncipali, nõ põt cũ pœna petit replicare ꝙ iniustè succubuit, quia snĩa sibi nocet, & hr̃ ꝓ veritate quo ad eũ, & ita loquit ibi, sed alius qui nõ succubuit, cui snĩa p̃iudiciũ nõ facit, nõ ꝓhibetur allegare de ipsius iniustitia. Et ita loqt hic, qa filius succubuit, & pr̃ suus nãlis cui promissio facta erat de pœna agit ad ipsam. Et idẽ si ageret ipse filius tanq̃ hr̃s ipsius pr̃is nãlis, vt si allegeť snĩa ꝑ quã apparet patrem iustè exhæredasse, poterit allegari ꝑ modũ replicationis ꝙ illa snĩa fuit iniusta, & ꝓbari, quia agit ex diuersa cã, & ad rem diuersam, qd̃ perpetuò tene menti, & ideo in cã euictionis si lata esset snĩa cõtra emptorem q̃ nõ præiudicaret venditori, quia nõ fuit sibi denunciatũ, & agereť de euictio
b ne, posset allegari ꝑ venditorem ꝙ illa snĩa fuit iniusta,[b] & sibi non præiudicat, quod tene menti perpetuo.

ADDITIONES.

a ¶ Emancipare. Ad hoc videndum Franc. Curt. consi. 4. & consi. 93.
b ¶ Iniusta. In hoc artic. vide Ange. consi. 278.

§. Filiusfamilias. In ꝯditione potestatiua quo ad acquisitionem inspicit tẽpus cõditionis existentis, non tp̃s stipꝉonis. h. d. Ratio est, qa nõ trahitur retro, secus in casuali, vt supra eo. l. si filius. ¶ In tex. ibi, {qui quantã pecuniã Titio credidero.} Illa verba faciunt ꝯditionem. i. si credidero, quia relatiuũ quantitatis vr̃ facere sicut relatiuum substantiæ, vt l. si Titius. de leg. ij. ¶ Et ista conditio fuit impleta post emancipationem, intellige aũt qñ conditio pendebat ex potestate debitoris, vt erat hic, nam iste ꝓmissor non cogebat in pecuniam recipere si nolebat, & sic erat in sua ptate incidere vel non incidere in obligationem, merito cũ recipit, incidit, & nõ fingitur retro incidisse, secus si nõ erat in sua potestate, sed creditoris, vt si ꝓmisisti mihi centum si ascendã capitolium, nam non est in tua potestate in obligationẽ non incidere, sed in mea, ideo qñcunq; ascendero retro fingis obligatus, sicut si esset ꝯdõ casualis, ita declarat gl. in clem. j. de ꝯcel. præb. in glo. mag. quæ melius declarat ll. loquentes de hac mã q̃ aliqua alia de iure ciuili, vt est l. si. quæ res pig. obli. poss. & l. j. supra qui pot. in pig. hab. qd̃ not. pro intellectu l. potior. & l. qui balneum. eo. tit. & sic primo casu si ante numerationẽ obligasses bona tua alteri, ille præfertur mihi, sed vltimo casu post promissionem, & ante ascensum obligasset alteri, debeo præferri illi, hic non sunt alia.

LEX CXXXII.

1 *Stipulatio semel commissa ad interesse potest iterum committi, si factum erat reiterabile, nisi fuerit expresse actum contrarium.*
2 *Qui promittit pro se, an videatur etiam promittere pro harede.*

1 SI sic stipulatus. † Stipꝉo semel cõmissa ad interesse põt iterum cõmitti, si factũ erat reiterabile, nisi fuerit expresse actũ cõtrariũ. h. d. in effectu. Primo ponit dictũ vsq; ibi. {nam & ex ipsius.} Postea probat per rõnem vsq; ibi. {nam sicut.} Tertio illam rõnem oñdit ꝑ aliam rõnẽ vsq; ibi, {aut si sic.} Quarto ꝑ reductionem ad absurdum vsq; ibi, {ergo} Quinto ponit quid iuris si fuerit cõtrariũ actũ, vsque in finem ibi. {qd̃ non est verũ.} Ibi dicit, ꝙ qñ non apparet cõtrariũ esse actum, non cõfundit ex vna violentia. Et intellige ꝙ pluries cõmittatur ẽt ad interesse totale, sed si factũ nõ est reiterabile bene põt cõmitti pluries, primo ad particulare, postea ad totale, vt s. eo. l. stipulationes nõ diuidunt. §. fi. & l. ex iure eo. §. fi. Et in totali computabitur particulare, vt no. in l. ex empto. §. fi. de act. emp. sed ad interesse totale nõ poterit pluries cõmitti, vt in l. si procurator. ī. rem rat. hab. Sed si semel est cõmissa ad pœnam, an iterum ad candẽ pœnam cõmittat? dic ꝙ nõ, si erat mera pœna. i. apposita loco ꝯtemptus, nisi fuerit expresse actũ ꝯtrarium, vt l. si duo. §. fi. supra depo. sed si loco interesse, poterit iterũ cõmitti quatenus interesse pœnam excedit, vt in l. prædia. de act. emp. Si aũt q̃rit an semel cõmissa ad id, qd deuenit principaliter in stipꝉonem, iterũ ad idem cõmittat, dic ꝙ non, vt supra eo. l. si quis ita stipuletur a me si nauis. & l. cũ q̃rebatur. supra iudi. solui. & l. venditor. de hær. ven. Et per hæc sunt expedita cõtraria q̃ tangantur in mag. gl. primum aũt tẽdit ad declarationem literæ, cuius intellectus patet ex diuisio-
2 ne quam feci. ¶ † Vltimo est hic vna gl. super verbo {hæredis.} quæ dicit, ꝙ hic ẽt si non fuisset facta mentio hæredis veniret factũ hæredis, quia qui ꝓmittit ꝓ se, vr̃ ꝓmittere ẽt pro hærede suo, qd̃ est contra determinationẽ Petri, qui tenuit, ꝙ in ꝓmissione facti negatiui, vt si promittis pro te non fieri, nõ venit ꝑsonã hæredis, nisi fuerit dictũ expresse. vt no. Cyn. expresse. in l. veteris. C. eo. tit. & hinc sumpta occasione Bar. examinat hic illum passum multum plene, an veniat persona hæredis tam ex parte stipulatoris q̃ ex parte promissoris, recitando opi. de quibus per Cy. in d. l. veteris. de quo etiam in l. iurisgentium. §. pactorum. supra de pac. dic vt hic per Bar. &c.

LEX CXXXIII.

1 *Stipulatio pœnalis per quam restringitur libertas matrimonij cõtrahendi, vel contracti, non valet ipso iure tanquam contra bonos mores.*
2 *Non debet quis compelli, nec induci ad matrimonium contrahendum, vel ad persistendum in eo metu pœnæ conuentionalis, & quid in matrimonio spirituali. & nu. 3.*
3 *Quid si inducatur sub spe premij.*
4 *Quid si dedit arrhas.*

1 TItia quæ. † Stipꝉo pœnalis ꝑ quam restringitur libertas matrimonij ꝯtrahendi, vel cõtracti, nõ valet ipso iure, tanq̃ ꝯtra bonos
2 mores. h. d. † & alleg. ꝙ nõ debet quis cõpelli vel induci ad matrimoniũ cõtrahendũ, vel ad ꝑsistendũ in eo metu pœnæ ꝯuentionalis, qa sufficiunt pœnæ legales, vt supra eo. si tia stipꝉo facta, q̃ sunt de ꝑdendo dotem, vel donationem ante nuptias si sine iusta cã diuertat, vt l. ꝯsensu. C. de repud. vel pditio aĩani si sine causa recusat cõtrahere, vel testamẽto cõfũdẽ cũ duplo vel quadruplo in eo qui recipit, si sine iusta causa recusat, vt in l. fi. C. de sponsa. ¶ † In tex. ibi. {si quis eorũ nuptiis impedimento fuisset.} dic certè si non fuissent alia verba quã ista, non dr̃ ꝙ ista stipꝉo debeat reprobari, tanquam cõtra bonos mores, quia nõ arctatur ꝓmissor ad faciendũ filiam contrahere matrimoniũ, sed nõ ad impediendũ ipsam cõtrahere si spõtè ꝯtrahere voluit, dic ergo ꝙ ꝓmisit se facturũ & curaturũ, ꝙ filia sua cõtraheret, & ꝙ fuit interpellatus ipso viuẽte, vel dic ꝙ ipse non fuit in mora, sed hæres eius, qui nõ fecit nec curauit, nam si ꝓmissio teneret, ẽt hæres obligaretur, & incideret in pœnam si esset in mora. ¶ In tex. ibi {exceptionem doli.} dic ista est exceptio facti seu intentionis, quia stipꝉo est nulla ipso iure sicut supra eo. l. stipꝉo hoc modo. ¶ In tex. ibi {matrimonia obstringi.} {sed cõtra, quia ista ꝓmissio non fuit facta per filiam istius Caij Seij, sed ꝑ patrem, & sic non arctabatur, sed dic ꝙ imò videbatur arctari, nam si valeret timore ne pater incideret in pœnam, induceret ad cõtrahendum cõtra suam voluntatẽ, & idẽ si alius eius attinens vel intimus amicus ꝓmisisset, arg. in l. hæres meus. §. fi. de condi. & dem. secus si penitus extraneus, de quo verisilr̃ nõ habet curare an incidat in pœnã, & ita intellige gl. quæ contracta. dum dicit, {sed an inter extra-
3 neos.} & no. in fi. supra eo. l. si plagij. ¶ † In gl. in ver. {obstaturam.} {oppo. de l. Titio. §. j. de cond. & dem. Sol. metu pœnæ non debet quis induci ad matrimoniũ cõtrahendũ vt hic, sed sub spe premij sic, vt ibi, & sic si legatur vel promittitur alicui sub cõditione si matrimoniũ cõtraxerit cum tali, debet illa conditio impleri ad hoc vt cõsequatur istud cõmodum, & sic non reiicit tanq̃ cõtra bonos mores. vt ibi. & l. vter ex fratribus. de condi. inst. hoc tñ verũ qñ promissio fit a tertio, secus si ab altero ex cõiugibus, vt promitto tibi si mihi nupseris, qa non valet ꝓmissio, vt supra e. l. si ita stipulatus fuero. §. fi. qd̃ tñ dic vt ibi. Itẽ est verũ in matrimonio carnali, secus in spirituali. Ad qd̃ ẽt sub spe p̃mij non debet quis induci, vt si fiat promissio abbati de aliquo dando, si receperit talẽ in monachũ vel monialem, quia esset simonia, vt in c. nimis. de simo. & per Bar. in l. vxorem. §. hæres. de leg. iij. & in d. l. Titio. §. i. Similiter ad instituendum quẽ hæredem nõ solum metu pœnæ, sed nec spe p̃mij debet induci, qa esset dispõ captatoria, vt l. illæ institutiones. de hæred. insti. & l. j. de his quæ pro non scri. hñr. & qd̃ no.

in l.

4 in l.cum donationis.C.de transa. ¶†In seq.glo.ibi,{& hoc exceptis arris.}super hoc argu. de arris.Bar.tangit aliqua quibus Ang.hic.& etiam Bal.alibi ꝯdicunt.& inter alia,qa l.fina.C.de sponsa.loquitur qñ constat de vera numeratione arrarum aliter q̄ per confessionem patris. Quid si aliter non constat,puta vir confessus est se recepisse centum noīe arrarum,postea non vult cum illa ꝯhere,illa petit arras duplicatas vel triplicatas, si fuerunt promissæ.Vir nidit ꝙ re vera nunq̄ aliquid recepit, licèt fuerit confessus.Contrarium dicit Bar.ꝙ ista confessio pro
a bat ª contra eum,& sic si non recepit habebit dupliciter damnum,qa soluit centum acsi recepisset, & vltra hoc ēt alia centum loco pœnæ.Ang.contra per tex.illius l.q loquit de arris verè receptis,& ēt dicit ꝙ extra diffinitionem ipsius l. non debet pati aliā pœnam,sed in casu isto pateretur duplicem pœnam, & illa vult ꝙ non patiaī nisi vnam.l.de duplo.Item qa ista cōfessio fit inter personas suspectas, quia l. prohibet interuenire pœnam,& ista confessio posset fieri in fraudem legis,vt si confiteatur recepisse arram loco pœnæ, ad hoc l. qui testamentum. de probatio. & l.cum quis.§.Titia.de lega.iij.sed Bal.in l. ij. C. quando liceat ab emp. disce. videtur tenere idem quod Bar.ꝙ confessio probet numerationem,& reprobat Bar. in se quē q.dicēs ꝙ somniauit.Et inhoneste loqiur salua pace.Mihi plus placet opi.Ang.idem dicit Bat.scdo ꝙ ista pœna perditionis arrarum,vel dupli aut quadtupli, non debet transcendere q̄ntitatem dotis,vel donationis propter nuptias,quę perduntur si fiat diuortiū sine causa,qa non est dicendū ꝙ in plus debeat puniri q recedit a sponsalibus de futuro,q̄ qui recedit a matrimonio iam contracto. Ang.contra,quia illa l. fi. non taxat aliquam quantitatem,vnde quantūcunq; arra sit magna, & duplum vel quadruplū transcenderet dotem, pōt istam pœnā pati qui recusat,& sufficit ita statutū esse. Tertio dicit Bar.hic, ꝙ si ambo sponsi ꝯfiteātur inuicē recepisse arras, puta centū alter ab altero,ꝙ ista cōfessio præsumitur fraudulenta, arg. l.g sic.de solu.& ēt si re vera alter alteri tradidisset, haberetur traditio pro non facta,per illam l.qui sic. & sic nullam pœnā incurreret recusans cōtrahere,acsi nulla arra data fuisset,quo casu nullam pœnā patiunī,vt d.l.fi.de spons.nisi fortè periurij si iurassent,vt in c.iurauit.de spons.in hoc Bal. in d.l.fi.dicit Bar. somniasse.ꝙ imo cōfessio probat, & sic qui recusat cōtrahere duplicē pœnam patietur,qa restituet qđ ꝯfessus est se recepisse,cū non receperit. vel posito ꝙ receperit eodē instanti restituit,& vltra hoc soluit ēi duplū. Ego habui istum casum de facto,quia quotidianus est,& tenui opi.Bar.quæ verior est,& in mēte cuiuslibet discreti hoīs cadere debet, cætera vide hic per ipsum Bar.Pau.& quia tenēdo opi. Bar.quia patiatur duplicē pœnam,esset ꝯtra illā l.fi.q̄ vult ꝙ extra diffinitionē ipsius nullam pœnā pati debeat.Dicit etiam quarto Bar.vnum aliud,ꝙ illa l. fina. non habet locum si loco arrarum traderet aliqua species,quia species non duplicatur,vt in l. Lucius.§. impuberem.de leg.ij.certè si Bar.intellexit, ꝙ ille qui dedit speciem recuset cōtrahere,& non perdat illam speciem, non bene loquitur,qa pœna perditionis ei qđ datum est ita cadit in specie sicut in quātitate: sed si intellexit ꝙ ille qui recepit si recusat cōtrahere solum restituat speciem, & non duplū, dictū eius habet colorem,m̄ Bal.adhuc tenet contrarium in d l.fi.quia poterit solui pro duplo æstimatio illius speciei, & sic bene cadit, arg.ad hoc infra de noua.l.fundum eorum.

ADDITIO.

a ¶ Confessio probat.Vide Feder.de Senis consi. 169. & 194. vbi ponit qualiter se defendere debet ille qui confessus est arras accepisse, & in prædicta materia arrarum vide Socin.consil.77.

---

a *Repetitio quæ habet vitiare, nunquam subintelligitur, & qđ in relatione.*

1 §.Idem respondeo. †Dicta in præcedentib⁹ censentur repetita in sequentibus,nisi repetitio vitiaret sequentia.h.d.& semp allegatur.¶Opp.de l.ita stipulatus.in prin.supra eo. Sol.hic illa quæ fuerūt dicta in præfationibus fuerūt specificata,puta ꝙ ꝓmitterent mihi centum modios frumenti de tali loco,& hoc in ꝑsentia testiū,sed postea notarius cum recepit instrm̄ non fecit mentionem de illo loco,sed in ꝯrio dicta in præcedentibus nō fuerant specificata,& sic rōne incertitudinis non censentur repetita,sed potius per errorem omissa.& vitiatur stipulatio.Itē hoc quando incontinenti secuta est stipulatio, alˀs censentur partes recessisse ab illis,& stabitur solum verbis cōtentis in instrumento,& ita intellige gl.per l.per retentionē.C.de vsu.hoc tm̄ intellige verū,nisi actum esset inter partes,& posset probari qñcunq: ex interuallo intelligeret facta repetitio,vt no.Iac.Butri.& Bar.post eum in l.pacta nouissima.C.de pac. & de isto articu. an dicta in ꝑcedentibus intelligant repetita in sequentibus,vide plenam distinctionem Bar.in l.si ita.§. Chrisogonus.
2 ¶ † Vltimo not.in fi. ꝙ repetitio quæ habet vitiare,nunquam subintelligitur,sic & relatio,vt l.talis scriptura.& ibi not. de lega.i. Est aūt repetitio,qū appet aliqđ dictū in vno capl'o tm̄,& q̄rit an intelligat repetitū in altero in quo nō fuit dictum. sed relatio est,qñ aliquid dictum est de per se, & sunt plura capitula præcedentia vel sequentia, ad quæ illud potest referri, & etiam ad quædam ex eis, an referatur ad omnia vel ad quædā? de quo in l.si idem cum eodem. de iurisd.omn.iud.in fi.& ad de l.si quis a filio.de lega.i.

---

a *An possit agi ex scriptura priuata in qua aliquis confiteatur se recepisse cētum a tali, & promittat restituere ad omnem eius voluntatem.*
3 *Præsentia an in dubio præsumatur.*

1 §.Idem respondeo. † Verbum promisit conscium etiam in scriptura priuata, intelligiī per stipulationem.h.d.& no. dicit Ange.se
a multas pecunias fuisse lucratus de isto casu, †quia frequenter reperiunī scripturæ priuatæ in quibus aliquis confitetur se recepisse centum a tali, & ꝓmittit restituere ad omnem eius voluntatem; vtrum ex illa scriptura poterit agi,qa non apparet ꝙ fuit ꝯfecta ī ꝑsentia partis, & ꝙ interuenerit stipulatio. Et ego vidi Florentiæ dubitari q̄ plurimū, nam plerunq; contingit, ꝙ pars non est præsens, sed aliquis in camera sua facit scripturam,& mittit eam sibi,de hoc est casus hic, ꝙ in dubio præsumitur facta inter pñtes, & interueniēte stipulatiōe, text.tm̄ iste vr̄ probare ꝯrium dū dicit. {si inter pñtes.}& sic vr̄ esse necesse probare pñtiam,& tunc resultabit præsumptio stipulatiōis pp hoc Florētiæ fuit scm̄ statutum nouum, in quo ego interfui ꝙ stetur scripturæ in eo qđ ꝯtinet, ac si eēt instrm̄ publicū, & sic non sit disputandum de pñtia. ¶In tex.ibi. {literis suis.} non intelligas.i.epl'a,qa illa mittitur rīr ad absentē,sed in sche-
3 dula scripta manu debitoris.¶†In text.ibi. {inter pñtes actum est.} dic ꝙ gl.in l.j.C.de inuti.stipul.dicit ꝙ hic præsumiī in dubio.Et idē tenet Bar.hic,ꝙ pōt esse verū si scriptura facit mentionē de stipulatione, vel continet aliquod verbum ꝙ intelligitur ꝑ stipulationem,vt verbū promittit,vt s̄.eod.l.sciendum. qa stipulatio non dr̄ inter pñtes. vt l.j.s̄.eod. Idem si diceret in-
a strumētū ꝙ talis Inuestiuit ª talē de tali feudo, vel emphyteusi, inuestitura non fit nisi in pñti, secus qñ ꝯtinet aliqđ aliud, & posset fieri inter absentes, quia tunc præsentia nō præsumiī nisi probeī,ita sentit Io. And.in addi. Spe. titu. de emp.& ven. §.sciendum.circa fi.Et iō alias dicebam,si contineī in instrō ꝙ talis donauit tali, & non dr̄ præsenti & recipienti, cum donatio possit fieri inter absentes, non præsumitur præsentia.Et si non apparet de acceptatione illius, donatio non valet, per id quod not.glo.in l.illud.de sacrosl.eccl. Tene menti, quia lucraberis adhuc si recordaberis,hic non sunt alia.

ADDITIO.

a ¶ Inuestiuit.An præsentia præsumatur.vide Lud.Ro.cons.509. Old. cons.247.a quo Io.And.in prædicta addi.habuit.

---

§.Idem respondeo. Licèt vnic⁹ sit cōceptus verborum,tot tm̄ dnt̄ stipulationes quot præcesserunt ꝯctationes, ad quarum roborationem venit stipulatio.h.d.nota. Et facit l.scire debemus.s̄.eo Sed ibi in speciebus singulariter specificatis, hic in diuersis ꝯctationibus, vt plerūq; faciunt notarii, nam dnt̄,ꝯuenerunt partes de tali re & tali. Item de alia re, & plura capitula ponūt diuersa,postea subiiciunt generalem stipulationem, dicentes, Quæ omnia & singula dictæ partes inuicem promiserunt per solennem stipulationem, nam tot sunt stipulationes quot capitula. Et ad qđ hoc prosit,dic vt d. l. scire debemus.

LEX CXXXIIII.

Si ita quis promiserit. Terminus solutionis vsurarum cedit a die stipulationis interpositæ,qñ stipulatio est pura, & vsuræ debentur nō propter moram,sed ꝓpter stipulationē, & verba {qua die petieris.} non reddūt stipl'onē ꝯdōnalem, sed faciūt monitionem. h.d. Et præmitte ꝙ si stipulor a te centum sub ꝯdōne,& ēt decē quolibet mense pro vsuris, non Incipiunt vsuræ currere nisi post euentū ꝯditionis,qa prius nō est nata obligatio sortis,& cū ꝯdō extiterit,& nō debenī nisi ꝑ futuro tpe,nisi fuisset dem̄ expresse ꝙ ex die stipulatiōis, vt s̄.e.l. hmōi.& i.si ita.in princ. hic ergo erat dubiū si ꝓmisisti mihi sortē qua die petiero, & tm̄ pro vsuris quolibet mense, qñ incipiant currere vsuræ, & si ista stipulatio esset ꝯditionalis Incipient currere post petitionem,sed qa nō est ꝯditionalis, sed pura, incipiunt statim currere,& hoc intendit in effectu.¶†In tex.ibi.{qua die petieris.} dic istud faciebat dubium, quia relatiuum quis vel qui,iūctū futuro tpi facit ꝯdōnem, vt l.Stichus qui meus erit. de lega. j. vñ nō videbaī oriri obligatio sortis nisi post petitionem, & per ꝯñs nec cedere stipl'onē vsurarū,sed hoc nō est verum in verbo petiero,qa siue apponaī dictio, cum, siue relatiuum qs vel q, nō faciunt ꝯdōnē, secus si dictio si, vt s̄.eod.l. si decem cū petiero, & sic relatiuū qs vel q,magis assimilatur dictioni cū,q̄ dictioni si, & per ꝯñs nō facit ꝯdōnem expressam, sed tacitā,vt no.in l.j.de ꝯdi.& dem. nec facit principalr̄ cōditionē, sed tps, sicut dictio cū,vt in l.si Titio. qñ dies lega. ced. ꝟm Bar. qui dicit hoc ꝓbari in illo tex. sed certè hic, nec expssam nec tacitam ꝯditionē facit, nec principaliter nec secūdario,

rio, sed duntaxat monitionem qñ iungitur cũ verbo petiero, & sic Barto. non bene colligit hic. ¶ In text. ibi. {in dies xxx.} singulis xxx. diebus, & sic singulis mensibus, non rõne moræ, qa tunc non inciperent currere nisi a die interpellationis, sed quousq; sors erit penes debitorē, vt in l. lecta. in fi. iuncto vers. sed cũ sortis. ff. si cert. peta. ¶ In tex. ibi. {qñ pecuniam reddere debebo.} i. qñ oritur obligatio ad sortem, & dicitur quod die stipulationis interpositę, & sic est pura, & hic redditur & appa ret ratio præcedentis dicti.

1 *Ex parte actoris ubi est dies & non pœna, & non agitur de iure quæsito cõseruando, admittitur purgatio moræ intra modicum tempus si aduersarij non interest.*
2 *Vendidisti mihi rem pacto apposito quòd debeam pretiũ soluere intra certum tempus, & non soluo, & postea post longum interuallum uolo soluere, an cogaris tradere.*
3 *An ex parte actoris ad actionem consequendã habeat locum purgatio moræ, sicut ex parte rei ad consequendam exceptionem.*
4 *Quid in malè faciendo, an possit negari intra modicum tempus.*
5 *Quantum dicatur modicũ uel magnum tempus remittitur arbitrio iudicis.*

1 §. Seia cauit. †Ex pte actoris vbi ē dies & nõ pœna, & non agitur de iure q̄sito ɔseruãdo, admittit̄ purgatio morę intra modicũ tp̄s si aduersarij nõ interest. h. d. i. non remanet in dãno purgata mora, sed si remaneret, nõ admitteret̄ nisi refuso illo dãno, sicut ɔtingit ex pte rei, qñ ipse est in mora, & actoris interest. vt l. si cũ dies. in fi. cum l. seq. & ibi no. ff. de arbi. sed Ang. tenet ɔ̄rium, ꝙ ex parte actoris nullo mõ admittat̄ si rei interest, ēt si actor vellet illud interesse refundere per illũ tex. in fin. qui simpliciter vr̄ denegare purgationē moræ, licèt secus ex parte rei, quod mihi non placet, nam & multa iura dn̄t reũ non posse purgare morã si actoris interest, & tñ oĩa limitant̄ ꝑ gl. q̄ est in loco. ff. alle. s. nisi re⁹ velit id refundere actori, ergo & ēt iste text. licèt præcisè videatur loqui. ¶ In tex. ibi. {mandante eo hortos emisset,} Dic cum tamē emit, non dixit se emere nomine Lucij Titij, sed simpl̄r, & sic noīe suo, & ꝑp hoc dñiũ fuit trãslatũ in eã, & nõ in Luciũ Titiũ vt ĩ. patet. & ff. de acquir. rer. do. l. res ex mãdato. sed si dixisset se emere noīe Lucij Titij, & eodē noīe recepisset hortos dñium recta via, & ēt possessio eēt trãslata in Lucium Titiũ. vt ff. eo. l. si ꝓcurator. la j. C. de acquir. pos. l. per procuratorem. ¶ In tex. ibi. {se in eum ꝓprietatē hortorũ translaturam.} certè ēt si ꝓmissio hæc non fuisset facta, poterat ista Seia conue-
a niri [a] ad hoc actione mãdati, postq̃ Seia mandatũ acceptauerat, nec posset dicere se velle retinere pro se, & ꝙ pro se emisset, qa fidem falleret. Ad qđ vide qđ no. Bar. in l. q in aliena. §. si is q. ff. de acq. hære. & in l. iiij. §. si ab ignoto. de manu. facit l. cũ duobus. in prin. ff. ꝓ soc. & quod in fi. hr̄ in l. j. C. de dolo. & ad istam actionē mandati ɔseruandã tendit ista stipulatio seu ꝓmissio, quæ de se est ɔditionalis, qa collata in tempus incertũ scilicet cũ pretium fuerit solutũ, quod illa Seia solueret de sua
2 bursa. ¶ †In tex. ibi. {si non multo post obtulisset,} dic si ergo multo post, non potest, vt hic patet a ɔ̄rio sensu. Per quod dicit d. Rapha. hic colligi vnũ valde singulare, ꝙ si vendidisti mihi rem aliquã apposito pacto ꝙ debeã pretiũ soluere intra certum tempus, si non soluo, & postea post longum interuallum volo soluere, non cogeris tradere, & sic vr̄ recessum a ɔtractu, hoc non placet, qa est certum ɔ̄ctũ fuisse perfectũ, & illud tempus est appositum ad ɔstituendũ me in mora, vt postea tenear ad vsuras, vnde non debet induci resolutio ɔ̄ctus, sed hic erat rõ, qa Seia non emerat nomine Lucij Titij, vñ poterat dicere post terminũ se velle retinere pro se sicut emerat, & istud est valde singulare, sed si terminus non fuisset appositus, nõ pos-
3 set hoc dicere. †No. ergo ꝙ ex parte actoris ad actionē ɔsequē-
b dam habet locũ purgatio moræ [b] sicut ex parte rei ad ɔsequēdam exceptionē, & ad hoc principaliter allegat̄ iste §. itē ꝙ qñ obligatio hēt diē, nõ admitit̄ purgatio nisi intra modicũ t. s. & idē ex parte rei, vt in l. & si post tres. ff. si quis ca. ¶ Sed oppo. de l. si super possessione. C. de transa. vbi non hēt locũ purgatio ex parte actoris. Sol. ibi erat dies & pœna, qa fuit dictũ ꝙ si intra terminũ nõ faceret, postea nõ audiret̄, & hoc est loco pœnæ, vñ ēt intra modicum tempus nõ poterit sicut nec reus, vt l. magnã. C. de ɔ̄ben. stipu. hic autē erat dies & nõ pœna, quia non fuit dctũ ꝙ postea non audiret̄. Sed adhuc ɔ̄, ꝙ etiã tunc non audiatur, vt in l. Thais ancilla. §. intra. de fideicom. libert. Sol. vt in summario, ꝙ tunc admittit qñ agitur de iure quæsito ɔseruando, qa hic quæsita erat actio mandati, ad cuius conseruationē tēdebat stipulatio, ibi autem de iure nouiter quærendo dñtaxat. Alij dicũt ꝙ ibi ꝓmissio erat ɔditionalis, quia esset collata in diem incertũ. s. cum pretiũ fuerit solutũ, qui facit cõditionem etiam in ɔ̄ctibus, vt l. stipulatio ista. §. inter certã. ff. eo. & hoc qñ mora actoris fuit commissa in nõ soluēdo.
4 ¶ †Quid autē si in male faciendo? dic idē vt poterit purgari intra modicũ tp̄s, vt in l. si in lege. §. si colonus. supra loca. ¶ Vltimo gl. fi. quæ est hic, requirit tertiũ vt possit mora purgari. s. ꝙ lis nõ sit contesta. per l. si insula. ff. eod. docto. ɔ̄, quia illa loquit̄ ex parte rei, cui debet nocere ɔtestatio, & præcludere viã morę purgandæ, hic ex parte actoris, cui nõ debet nocere ɔtestatio, sed prodesse, vt l. nõ solet. de reg. iur. tenendo ꝙ cõtestatio fuerit facta per ipsum de hortis. sed Bal. in l. & si post tres. si quis cau. nitit̄ defendere gl. vt iacet, dicens ꝙ si non soluerat pretiũ, malè fuit per eũ facta contestatio, qa non habebat in effectu ius agendi, & ꝙ intentio huius gl. fuit, ꝙ si perseuerauit in male agendo vsq; ad contest. percludat sibi via purgãdi moram, hoc est falsum expresse per l. si rem. §. fi. de pig. vbi si reus antequã solueret debitũ egit pignoratitia ad pignus restituendũ, & sic malè egit, vt ea. l. §. oēs. Attamen in quacũq; parte litis offerat vel soluat, ɔsequit̄ sñiam pro se, qa incipit sibi oriri actio ex cã ꝑcedēti, licèt post ɔtest. & sic põt purgare morã, & nõ est necesse nouũ iudiciũ inchoare, ſm qđ dr̄ in l. non põt videri.
5 de iudiciis, qa ibi qñ non ex cã de præterito. † Item est hic tex. in fi. de eo, qđ communiter dicunt Doct. ꝙ quantum sit modicum vel magnum tempus, remittitur arbitrio iudicis.

ADDITIONES.

a ¶ Conueniri. Dicit Lud. Ro. consi. suo vlti. ꝙ a simili cum Papa est scandalosus ecclesiæ ꝙ potest moneri, vt se corrigat, & se non corrigente, denudari Papatu, sicut procurator negligens in cessione actionis quæ habetur pro cessa postquam recusat cedere. An autem qui habet mandatum præsumatur facere nomine mandantis si hoc non expressit. vide Alex. consi. 25. 2. lib.

b ¶ Moræ. Quando admittatur moræ purgatio. vide Franc. de Are. consil. 195. & consil. 144. Ludo. Roma. consi. 427. sing. consi. 297. & 256.

1 *Pactum de non alienando factum etiam in traditione rei suæ, non impedit alienationem fieri, sed facit ut agi possit ad interesse si contra fiat.*
2 *Prohibitio contrahentium non est tanta potentia ꝙ reddat alienationem nullam, sicut prohibitio legis, vel testatoris.*
3 *Prohibitio alienationis facta a contrahentibus, quando impediat eã fieri.*
4 *Quando prohibetur alienatio in certam personam, an etiam prohibeatur illius institutio. & nu. 5. 6. 7.*
5 *Statutum quòd maritus lucretur totam dotem uxoris præmortuæ, an habeat locum si illa uxor habebat filios ex alio primo marito.*
6 *Statutum ꝙ non possit quis alienare immobilia in forensem nõ allibratum, si decedat ab intestato, & aliquis forensis non allibratus est ei propinquior consanguineus, cui debetur hæreditas ab intestato, de iure communi poterit sibi succedere, & non fiet contra statutum.*
7 *Prohibitus alienare, an possit alienare in ecclesiam.*

1 §. Ea lege. ¶ † Pactũ de nõ alienãdo factum, etiam in traditione rei suæ, nõ impedit alienationē fieri, sed facit vt agi possit ad interesse si ɔ̄ fiat. h. d. & sem
2 per allegat̄. †Et ꝓhibitio ɔ̄hētiũ non est tãtæ potentiæ ꝙ reddat alienationem nullã, secus in ꝓhibitione l. vl testatoris. qđ dic vt plenè not. in l. ea lege. C. de cõdi. ob causam. ¶ In tex. ibi. {hæredes reliquit Seiam & fratrem. s. ipsius Titij donatarij.} Et præsupponit iste tex. ꝙ iste frater adeundo hæreditatem pro dimidia efficiatur dñs illius serui pro dimidia, & sic non est ɔ̄ præmissa, qa Seia noluit ad illum quoquomodo peruenire, & per ɔ̄ñs illa prohibitio nõ impedit alienationē fieri. Vnde quærit̄ an ista Seia quæ est hæres ꝓ altera dimidia, poterit agere ex illa stipulatione ad interesse ɔ̄ dictum fratrem eius cohæredē, & dr̄ ꝙ sic. Et not. ꝙ interesse est æstimatio ipsius serui, vt no. in d. l. ea lege. posset ēt agere isto casu hęc Seia ɔdõne ob causam ad ipsam dimidiã serui, & eam ɔsequi, postq̃ ipse frater cohæres habet facultatē restituendi, vt d. l. ea lege. sed si non haberet facultatē, adhuc posset agi dicta ɔdõne, sed ɔdēnaret̄ ad interes-
3 se ¶ †Nunc oppo. ꝙ ꝓhibitio alienationis facta a ɔ̄hentib. impediat eã fieri, vt C. si manc. ita fuerit alie. l. ea qdem. Sol. verũ est in alienatione irreiterabili, vt in datione libertatis q̄ nõ põt solui: ideo facilius impeditur hic in alienatione reiterabili, q̄ facilius permittit̄. Sed mihi vr̄ ꝙ ista sol. non valeat vnam festucam, qa imo maiori rõne debet valere alienatio in casu cõtrario fauore libertatis. Sed vera solutio est, qa hic trãsit cum vniuersitate, sicut & aliæ res prohibitæ alienari transeunt, vt res religiosa & sacra, vt est tex. in l. in modicis. ff. de ɔ̄hen. emp. & in l. quædam. ff. de acqui. rer. do. Sed in d. l. ea quidē. pro contrario allegata fiebat venditio de re prohibita alienari titulo singulari, & iõ non potuit seruus adipisci libertatē, & ista vr̄ melior solutio. ¶ Item adhuc opp. d. l. si creditor. in fi. de destr. pigno. ſm vnam literã. Sol. ibi qñ prohibēs reseruasset sibi aliquod ius in re, puta pignoris, quæ reseruatio reddit alienationē ipso iure nullã, secus si nullũ ius in se reseruauit, vt hic, & l. nemo. supra de pact. Et ex solutione primi ɔ̄rij determinat Bar. si vendo tibi fundum vel domũ cũ pacto de non alienando, si velles ibi eligere ecclesiã nõ potes, qa esset alienatio irreiterabilis. Ex solutione sedi ɔ̄rij determinat idem, ꝙ cũ cõiter in instrumētis apponat̄ obligatio omniũ bonorũ si ɔ̄ fiat, hodie ꝓhibitiones ɔ̄hēnũ impediēt alienationē fieri ꝑ illã l. si creditor. in fi. & l. ij. de iure emph. q̄ loqt̄ qñ reseruauit sibi directũ dñium. Idem si vsumfructum q licet sit seruitus ꝑsonalis, attñ est ius in re. Adde tertiũ modũ per quē prohibet alienatio, si fuisset dictũ ꝙ q̄ cito perueniet ad actũ alienationis, dñium reuertatur ad tradentē, & in dictum casum emptor vel donatarius constituit se noīe venditoris, vel donãtis possidere, vt no. Bart. in l. q absenti.

ti.§.ij.de acq.po.sed si nõ ɔstituerunt se illius nomine possidere, verba illa, ꝙ reuertatur dñiũ ipso iure, nõ sufficerent, vt no. in l.j.ſ. de dona.qa non inducunt pactum l. cõmissoriç, secus si diceretur ꝙ venditio vel donatio vel traditio hñtur ꝑ non factis, qa tunc eẽt pactũ legis cõmissoriç, & statim quod peruenitret ad actũ alienationis et añq̃ ɔtus eẽt pfectus, reuerteret dñium ad venditorem vel donantẽ, vt l.cõmissoriç.C. de pac. inter emp. & vend.& sic non transiret in tertiũ, secus si fuisset dictũ si alienaueris, quia tunc ɔferret in tps perfectç alienationis,& sic nihil operaret, vt est casus singularis in l.Stichus ser-
4 uus meus.ſ.de manumiſ. testa. ¶†No. vlterius, ꝙ qñ prohibet alienatio in certam personã, prohibetur etiam illius institutio. Sed ɔ de alie.iudi.l. ex hoc edicto.§. sed hæredẽ.Sol.si prohibetur alienatio rõne fraudis, nõ ɔtinetur hæredis institutio, in qua non præsumit fraus,& ita loquit ibi,sed si ꝑhibet simpliciter, ɔtinet et hæredis instituito, vt hic, sed quid si prohibitus non instituit illũ hæredem, sed decessit intestatus, & ille ab intestato sibi successit, an videat factum ɔ prohibitionẽ? glo.mag.hic notabiliter dicit ꝙ sic, & nõ allegat tex ubi est casus in l. codi-
5 cillis.§.mater.de leg.ij. †Et per istum tex. & istã gloſſ. quidã disputando tenuit.Si statutũ dicat ꝙ maritus lucret totam dotẽ vxoris præmortuæ, & vidua, quæ habebat filios ex primo matrimonio nupsit secundo viro absq; aliquo pacto de dote lucranda,
a non lucrabit secundus vir in preiudiciũ [a] filiorum primi matrimonij,ɔ dispõnem l.hac edictali.C. de sec. nup. quæ prohibet dari plus secundo viro, cum pacto de lucrando quàm vni ex filijs primi matrimonii, qa ista mulier sic prohibita debuit curare ne ad fm virum plus perueniat, vel non nubendo, vel si nubit, cũ pacto quòd nõ lucretur nisi tãtã partem ita ꝙ nõ fiat ɔ illam l. ¶Sed ɔ istã gloſ. fortiter oppo. de l. cum pater. §. inter. de leg. ii. vbi in personam in qua non debet fieri alienatio pt res prohibita alienari peruenire ab intestato. Sol.no. interdum quis prohibetur alienare in certas & determinatas personas, vt fuit in isto §. & tunc habet locum ista glo. ꝙ non põt in illas alienare inter viuos, vel in vltima voluntate titulo singulari, vel vñi quinĩmo ẽt dẽt curare ꝙ in illas ꝑsonas res non perueniat ab intesta.licèt illa alienatio nõ fiat a se, sed a lege. & in d.§.mater.interdum quis ꝑhibetur alienare gñaliter in omnes excepto certo gñe personarum, vt in prohibito alienare extra familiam, quia põt intra familiã, sed extra familiam gñaliter prohibetur, & tunc extra familiã non potest alienare alienatione prima inter viuos, vel in vltima voluntate, etiam titulo vñi institutionis, vt in l.peto.§.fratre de le. ii. sed si ipse nõ alienat, sed decedit intestatus, & quidam extraneus non de familia sibi ab intestato succedit, poterit illam rem prohibitã hře, & nõ vř factum ɔ prohibitionem, & hic est casus singula-
6 ris in illo §. cum inter. Ideo si statutum dicat, †ꝙ non possit qs alienare immobilia in forensem non allibratũ, sed si decedat ab intesta. & quidam forensis non allibratus est ei ꝓpinquior consanguineus, cui debetur hæreditas ab intestato de iure cõi, poterit sibi succedere, & non fiet ɔ statutum ſm Bar. hic, qđ ꝑ-
b petuò tene menti. [b] & istum casum vidi de facto. non sic si prohibitio dirigeretur in forensem. l. ꝙ non poterat acquirere immobilia, qa tunc ẽt isto mõ non posset: si aũt ꝑhibõ est simpřr & gñalř facta quo ad oẽs nemine excepto, vt patet in alienatione rei dotalis.C. de rei vx. actio.l.j.§. cum lex. tunc intelřr ꝑhibita alienatio titulo singulari inter viuos, vel in vltima voluntate, nõ vñi, nec ex testõ nec ab intesta. vt.l.j.ſ. de fun. dot.& vide qđ not. Bar.in d.§.fratre, de hoc articulo an prohibita alienatione videatur prohibita hæredis institutio. ex quibus patet
7 solo ad qõ. gl. † An ꝑhibit' alienare, possit alienare ĩ ecclesiã, nam distingue plenius ꝑ gl. quia si expresse fuit dictum de ecclesia, nullo modo poterit ẽt ingrediendo monasteriũ, si non fuit dictum expresse, tunc aut ingreditur monasterium, & trãsit dominium rei prohibitæ in ipsum, qa illa est alienatio legalis, non hoĩs, per illum §. cum inter. sed si non ingrederetur, & ecclesiã institueret, vel sibi legaret, non valeret alienatio &c.

ADDITIONES.

a ¶ In præiudicium. De hoc vide in l.hac edictali.C.de secun.nup. vbi adde Bar. in characteribus de Tortis.

b ¶ Tene menti. Sequitur Lud. Rom.consi.456. vbi de materia, de qua etiam per Fran.Cur.consi.41.& consi.46.per Signo.consi.21.& consi.35.& ibi an possit alienare in ecclesiã, vide etiam Abb.consi.12.lib.2.& consi.3.q.17.

§. Filia quæ. Trãsactio facta ex vna cã, non impedit quẽ agere ex alia.h.d. Et de casu istius §. disputauit gl.fi.l.si de certa.C.de transa.q̃ de ipso nõ meminit, determinauit ɔ casum istius §. ideo tene primam opi. ibi recitatam in gl. ¶In tex. ibi. {transigit postea cũ hæredib.} subaudi, & promisit amplius non venire ɔ testm̃ sub pena subiecta doli clã,& tñ postea venit ɔ agendo de falso. Et videbatur commissa poena vel stipſo doli tanquam fecerit ɔ transactionem. Sed ɔrium rñdetur, qm̃ illa generalis promissio de non veniẽdo ɔ, restringitur ad cãm intentatam l. rõne inofficiositatis, sicut facta super vna re restrĩgitur ad illã, & ad aliam diuersam non extenditur, vt in illa l.si de certa.& hoc est de quo dubitauit ibi glo.an qđ ibi dř de vna re ad alteram, locum habeat de vna cã ad alteram, intellige tñ dummodo verba possint commodè restringi, vt in casu prędicto, qa fuerunt simpřr prolata, secus si non possent, vt quia fuisset dictum ꝙ amplius non veniet ɔ testm̃ quæ dici vel excogitari poterit, vt l. emptor.§. Lucius, de pact. & qđ no.doct.in d.l.si de certa. & Cy.C.de excep. l.si ex maiore, sic ergo trãsactio eiusdem naturç est cum sñia, quç lata est ex vna cã, & non parit exceptionem rei iudi. si agat ex altera, vt l.cum quæritur, cum l.seq. de excep.rei iudi.

LEX CXXXIII.

Si sub vna. ¶Diuersitas vocabulorum inter interrogantem & rñdentem circa rem in stipulationem deducta, non vitiat si non variatur substantia, sed idẽ importat.h.d.ſ.eo.l.quç extrinsecus, hic non sunt alia.

1 *Stipulatio vitiatur si ante rem perfectam res peruenit ad eum casum a quo non potuit incipere.*
2 *Venditor an teneatur cedere emptori actiones sibi competentes occasione rei venditæ non solum ad ipsam rem, sed etiam ad illud.*
3 *Qualiter cognoscatur an sit stipulatio seruitutis, vel simplicis facti.*

1 §. Si quis viam. ¶†Stipulatio vitiatur si ante rem perfectã res peruenit ad eum casum a quo non potuit incipere.h.d.& hoc verum qñ casus ille tendit ad ɔrium effectum, secus si ad eũdem, vt l. verbis, ad l.falc. Item secus si post negotium perfectum, vt ibi no.& l. pluribus.§.& si placeat.j.eo ¶In gl.fi.ibi.{licèt in eum casum perueniat.} sed qũo peruenit ad eum casum, a quo non potuit incipere in istis terminis quos ponit gl. Rñdeo, quia si sunt plures dñi vnius fundi pro indiuiso, nullus eorum põt stipulari vel acquirere seruitutem ad fundum cõem sine aliis, sic ergo si stipulor seruitutem ad fundum meum, & anteq̃ constituat decedo plurib. hæredibus relictis. Et sic fundus efficitur cõis inter eos, nec tñ euanescit stipſo, Imò ad quẽlibet eorũ transit actio insolidum, & tñ nullus eorum sine aliis posset seruitutẽ acquirere, ẽt ex præcedenti stipſone, vt l.ii.§.ex his, cum ibi no. ſ. eo. ideo videbatur extingui, sed ɔriũ est, vt in gl. qa hic loquimur cum fit alienatio in successores vřes, in quos põt transire vnà cum dñio actio ꝑsonalis cõpetẽs defuncto: hic vero loquitur in successore singulari in quẽ non transit actiuè vel passiuè, vt ſ.vsufr.quẽadmo.ca.l.iii.§.fi.& de ɔhen.emp.l.fin.§. fi. nisi mediante cessione, vt sequitur in gl. ¶In gl.fi. in fin. {rñ. facit sibi cedi a vẽditore.} Ista gl. vř loqui ɔ istum tex. qui dicit ꝙ stipſo euanescit, qũo põt ergo cedi? Dicunt doc ꝙ tex. loquitur in eo qui fuit stipulatus seruitutem, & sic ius in re ɔstitui, & tũc est verum ꝙ euanescit, qa postq̃ alienauit in totum vel pro parte, non põt facere illud ius in ista re constitui, gl. vero loqtur qñ fuit stipulatus factum personale absq; cõstitutione aliqua seruitutis, vt cum promittis nõ impedire me aquam ducere de fundo tuo, nam ista nõ est stipulatio seruitutis, sed simplicis facti, vt no.ſ.e.l.stipſo ista.§.si qs ita. vñ ẽt post alienationẽ interest stipulatoris stipſonem non extingui, quia tenetur actionẽ cedere emptori, & qa interest vt ẽt emptor nõ impediatur, & ad hoc põt agere venditor ẽt post alienationẽ. Quid aũt si donauit? certè cum non teneatur de euictione, non tenetur ẽt si impediatur ducere donatarius: & ideo tunc euanesceret sicut stipſo seruitutis: qa nec põt donans agere, vt liceat sibi ducere ad fundũ quem alienauit, nec ẽt vt liceat donatario ſm do. Rapha. sed põt dici, ꝙ ĩmò interest postquam donatarius habet cãm ab eo, vñ nec posset esse testis rõne istius interẽ Ad
2 qđ facit qđ not.in l.si tibi.§. si pactus.ſ.de pact. †An aũt venditor teneatur cedere emptori actiones sibi cõpetentes occasione rei venditæ, non solu ad ipsam rem, sed ad aliud, vide plenè per Dy.& Bar.in l.si Titius.ſ.si qs prius. de aqua plu. arcen.
3 ¶†Itẽ qualř cognoscatur, an sit stipſo seruitutis vel simplicis facti, vide oĩno quæ no. Bar.in l.j.ſ. de ser.rust.pd. & in l.pater. de seruit.leg.& in Spe.de emp. & vend. §.j. versic. Item pone P. cauit vicino &c. Et tetigi in l.ij.§.fi. supra eo. Et aliqd hic ꝑ Bar. & est necessarium scire ꝑꝑ prædicta, & qa seruitus postquã est constituta transit ad quemlibet singularem successorẽ, vnà cũ dñio rei. non sic in stipſone facti cõpetentis occasione rei, nisi cedatur, vt in gl. Sed qũo valet cessio, cũ actio sit inutilis cedẽti postquã rem alienauit? Rñdeo, non est inutilis ipso iure, sed ope exceptionis si ageret, vt liceret sibi aquam ducere, quia posset dici, tua non interest, sed illa ratio cessat in cessionario, cuius interest: ideo licèt sit inutilis cedenti, non est inutilis cessionario, vt in l.fi. cum ibi no. C. de iure do.& no.in l. Papinianus.ſ.manda.& l.Modestinus, de solu. hic non sunt alia.

LEX CXXXVI.

1 *Inter interrogationem, & responsionem non debet interuenire actus omnino extraneus, aliàs stipulatio vitiatur.*
2 *Incontinenti non dicitur esse factum quando interuenit extraneus actus.*
3 *Quòd aliud sit dicere aliqd debet fieri incõtinẽti, et aliud intra paucos dies.*
4 *Sententia potest ferri sub conditione intrinseca, dummodo illa conditio incõtinenti impleatur.*

Continnus

1 **C**ontinuus. ¶†Inter interrogationẽ, & rñ-
sionem non debet interuenire
actus oĩno extraneus, aĺs stipŀo vitiatur. h.d. Intellige
nisi sit de pertinentib. ad stipŀonem, vt calefactio
ceræ, vel vocatio testium, aut notarij, vel nisi sit de necessitate
2 naturæ, arg. in l.cum antiquitas. C.de testa. ¶†Nota. ꝙ tunc dr̃
non esse factum incontinenti, quando interuenit extraneus
actus, aĺs licèt esset interuallum tp̃is inter interrogationem &
rñsionem, non videretur vitiari, quia non impedit continui-
3 tas, de hoc dixi in l.j.§.c.§.i.†& no. ꝙ aliud est dicere aliquid de-
bere fieri incontinenti, quia intelĺr cum non diuertit ad extra
neos actus. aliud intra paucos dies, quia intelĺr arbitrio iudi-
cis, puta tres vel quatuor, vt in l. & si post tres. § si quis cau. &
4 ideo istis diebus dicebam ꝯ quẽdam, nã Doct. dicunt†ꝙ sñia
pōt ferri sub ɔdōne intrinseca, dummodo illa ɔdō incōtinẽti
impleat̃. Pone ergo ꝙ Iudex cōdẽnauit te mihi si probauero,
an valeat ista sñia? ego dicebã ꝙ non, qa illa ɔdō non pōt im-
a pleri ᵃincontinenti lata sñia, quia incontinenti dr̃ antequam
diuertam ad extraneos actus, vt hic. Et si habeo inducere te-
stes, vel instr̃a, hoc non pōt fieri. sed si ɔdẽnaret sub condōne
si iurauero, bñ valet, quia istam ɔdōnem possum implere in-
continenti, & ita expressè voluit Bar. in l.cum Iudex. C. de sen.
Quidã aduocatus alterius partis dicebat, ꝙ ista erat noua ex-
positio incontinenti. i. antequam diuertat ad extraneos actus,
ꝙ immò valebat, quia sufficit impleri posse intra decẽ dies,
sed malè loquebatur, & æquiuocabat, quia aliud est dicere in
continenti, aliud intra paucos dies, vt patet ex prædictis.

ADDITIO.

ᵃ ¶ Impleri Vide eundem consi. 140. Alex. consi. 75. iij. lib.

§.Si hominem. ¶ Dissensus inter stipulatorẽ &
promissorem circa rem, vitiat sti
pulationem. h.d. Et hoc qñ constat, aliàs dic, vt § c. l. stipulatio
ista. §. in stipulationibus, in tex. & glo.

1 *Si solutio confertur in certum locum, tacitè inest tempus quo poterit ad il-*
lum locum perueniri.
2 *Casus in quo ex stipulatione purè interposita, non potest statim agi.*
3 *Tempus legale non determinatum a lege committitur determinandum iudi*
ci, qui est minister legis, & Iudex dicitur bonus vir.
Petitio reductionis ad arbitrium boni viri si debet fieri coram iudice ordina
rio. quis erit Iudex competens, an actoris, an rei.
4 *Extremitates sunt vitiosæ.*
Medium tenuere beati.
Nimis delicati sunt reprehensibiles.
Iudex in his quæ sunt commissa arbitrio suo, non debet iudicare de propria
capite pro libito voluntatis.
5 *Interesse lucri venit quando est certum: & quando dicatur esse certum, &*
quo modo possit certificari.
6 *Si solutio conferatur in certum locum, & Iudex assignauit debitori termi-*
num duorum mensiũ, & debitor ex aliquo impedimento superueniente,
non potest ad locum accedere, an poterit conueniri lapsis duobus mensi-
bus in alio loco.
7 *Si veniat ad talem locum intra talem terminum, an poterit ibi conueniri*
antequam labantur dicti duo menses.

1 §.Cum ita stipulatus. ¶†Si soŀo confertur
in certum locum, ta
citè inest tp̃s quo poterit ad illum locum pueniri. h.d. primo.
Et tale tp̃s committitur arbritrio iudicis declarandum, qui de-
bet declarare attentis plurib. coniecturis, de quib. in text. hoc
secundo, & ipso tp̃e elapso si non fuerit solutum in loco illo,
pōt pmissor in alio loco conueniri, hoc tertio. Et si añ lapsũ
illius tp̃is casualiter pmissor reperiatur in loco destinato, pote
rit statim conueniri non expectato ꝙ labat̃, hoc quarto & vlti
mo vsq; ad §. Item q insulam, & diuide in quatuor partes, vt ĩ
summario, secunda post principiũ ibi, {qđ autem} tertia ibi;
a {eoq; transacto} quarta ibi. {ꝙ si duplomate &c.} ¶†Not. ex
primo dicto casum in quo ex stipŀone purè interposita nō p̃t
statim agi ꝯ id qđ hr̃ §. eo. l. liber homo. §. decem. s. qñ soŀo col-
lata est in certum locum expressè, qa inest tacitè tp̃s quo pote
rit ad illum puenire, non sic si non conferat̃ expressè in alium
locum, licèt res promissa sit in alio loco. nam nihilominus p̃t
cōueniri statim, & ɔdẽnari, vt patet ĩ. e. l. §. illud. ver. alioquin,
qđ tñ declara, vt ibi dicã. Sed ĩ primo casu si agerẽ añ lapsum
tp̃is, possem repelli a limine iudicii, ẽt si vellẽ ꝙ fieret ɔdẽna-
tio de dando cum poteris puenire ad illum locum, & qui agit
ante diem, malè agit, vt l. j. in fi. qñ dies vsufr. leg. ce. & ɔdẽna-
retur in expensis, sed in scđo casu bñ ago, & nō possum repel-
li, sed postquã fueris condẽnatus, dabitur terminus pro execu
tione quousq; possis ad illum locũ peruenire, & istud est tp̃s
legale quadam miserationis gratia, sed aliud qđ tollit̃ ex ap-
positione dici est tp̃s conuentionale. Et inter ista multæ sunt
drĩę, qđ dic p Bar. in l. ita stipulatus. §. c. est alius casus in quo ta
citè inest tp̃s, vt qñ stipŀo continet fcĩn habẽs cãm successiuã,
vt ĩ. §. proxi. & hoc voluit Iurisconsultus in §. Chrysogonus, in
fi. dum dicit, ꝙ in stipŀonib. interdum inest tp̃s, interdum autẽ
3 ɔdō, vt §. e. l. interdum, sed persona nunquã subintelĺr. ¶†Ex se
cunda parte no ꝙ tp̃s legale non determinatum a lege, cōmit-
titur determinandum iudici, q est minister legis, ɔcor. l. j. de iu-
re deli. ¶ Item scđo no. & ad hoc semp allegat, ꝙ Iudex dr̃ bo-
nus vir. ɔcor. §. iud. sol. l. vir bonus. Petitio ergo reductionis ad
arbitrium boni viri debet fieri corã iudice ordinario p illum
a tex. sed quis sit ille Iudex cōpetẽs an rei, vel actoris? ᵃdic vt no.
4 Bar. in l. arbitrorũ. C. de arbi. & C. vbi & apud quẽ. l. ij. ¶† Ter-
tio no. illud vulgare ꝙ extremitates sunt vitiosę, & ꝙ mediũ te
nuere beati, ꝙ nimis delicati sunt reprehẽsibiles, & ꝙ Iudex in
his q sunt cōmissa arbitrio suo nō debet iudicare de pprio ca-
pite pro libito voluntatis, sed sequendo coniecturas q resultãt
5 ex diuersis, aĺr diceret grauare partem. ¶† Item no. fm Ang. ibi
dum dicit {eiusdem ɔdōnis} pro eo quod no. gl. ĩ l. iij. §. fi. de eo
qđ certo loco. qđ interesse lucri venit qñ est certũ, vt no. ĩ l. j. C.
de senten. quæ pro eo. ¶ Qñ dr̃ esse certũ, & qũo pōt certifica-
ri, dic. s. probãdo ꝙ hoĩes eiusdem ɔdōnis cuius est ipse credi-
tor, si habuissent pecuniã fuissent tñ lucrati, & ita dicit se pra-
cticasse Florentiæ. Ex tertia parte no. ꝙ transacto tp̃e quo cōi-
ter potuisset ad locũ puenire, pōt ɔueniri in alio loco, suban-
di idoneo, in quo sortiat̃ forũ, aĺs secus, vt l. j. cũ ibi nota de eo
6 qđ certo loco. ¶† Sed q̃ro, pone ꝙ Iudex assignauit terminum
duorũ mẽsiũ, quia tñ visum ẽ expedire, pmissor tñ ex aliquo
impedimento supueniente non p̃t ad locũ accedere, an pote-
rit ɔueniri lapsis duob. mensib. in alio loco, hic vr̃ tex. ꝙ sic in
ver. {vel qm̃ p alium,} qa poterit aliũ mittere, sit ergo cautus,
vt supueniẽte impedimento recurrat ad iudicem, & faciat sibi
prorogari tp̃s ex cã, parte citata. No. hic pro limitatione practi
cæ quã ponit d. Ang. in l. fi. de dila. §. de prorogatione termini,
ꝙ in tali prorogatione debet pars citari, vt hic. No. ẽt ꝙ licèt po-
terit aliũ destinare intra tp̃s, tñ hr̃ ɔsideratio qualitatis suę pso
næ, vt si est senex, vel infirmus, detur sibi maius tp̃s, qa non de-
7 bet arctari ad mittendum alium si ipse vult ire psonaĺr. ¶†Ex
vltima parte no. ꝙ si Iudex dedit terminũ duorum mensiũ, &
ipse puenit ĩtra mẽsem vel cuius, nō expectat̃ ꝙ labat̃ residuũ
tp̃is, sed statim pōt ibi conueniri. ¶ Sed ꝯ de l. in illa stipŀone
si calendis. § c. Sol. si tp̃s esset appositum a ɔhentib. non posset
añ lapsum illius termini ɔueniri, licèt iam pueniss et ad locũ,
at. ibi, licèt illud tp̃s fuerit appositũ ad illum finẽ, vt ad illu lo-
cum poterit pueniri, sed hic fuit appositũ a iudice, cuius taxa-
tioni non stat postquã ad locum puenit, nam difficilius debi-
tori tollit̃ dilatio quã acqsiuit ex pprio ɔctu q illa q data est a
Iudice ex verisiĺib. coniecturis, quib. non statur qñ res est cer-
ta, vñ allegatur ꝙ in incertis, non certis locus est coniecturæ,
& facit quod habetur in l. id quod, de leg. i. in prima char.

ADDITIO.

ᵃ ¶ Vel actoris. Vide Fe d. de Senis. consi. 218. Sig. de Medio. consi. 163.

2 *Ille qui promisit per seipsum ædificare vel aliud opus facere, non minus dici*
tur fecisse per seipsum si adhibuit operarios & fabros qui totum fecerit
prout ille dictauit, licet ipse non apposuerit manum, & an tunc dictamen
fabricæ possit fieri per substitutum.
3 *Datus est modus in rebus in eligendo mediũ secundum bonam discretionem.*
Propter moram commissam in inchoando, an possit statim agi ad particula-
re interesse.

1 §.Item qui insulam. ¶†In stipŀone continẽ-
te factũ successiuũ, taĺr
inest tp̃s, intra qđ cōmodè fieri poterit, qđ taĺr relinqt̃ arbitrio
iudicis. ¶ Item ex mora inchoandi p̃t agi ad interesse particu-
lare. ¶ Item transacto tp̃e pōt mora purgari si lis non est ɔtesta
ta. h. d. vsq; ad §. illud. & continuat cũ p̃cedenti, qa sicut in obli
gationib. dandi qñ cōfert datio in certum locũ, inest tacitum
tp̃s, & añ lapsum illius non pōt agi, ita & in obligatione facti
habentis tractum successiuũ, & taĺr añ lapsum illius non pōt
agi, vt §. c. l. si ita stipulatus essem abs te, & lapsus illius tp̃is in-
terpellat, & constituit quẽ in mora, vt patet ex fine, vbi habet̃
ꝙ pōt mora purgari, & ẽt probat in l. si insulã. §. e. Sed si fcĩn es-
set instantaneũ, vt rẽ tradi, non inest tp̃s, nisi esset collatum in
aliũ locum, sicut in obligatione dandi, vt ẽt dixi in illa. l. si ita
2 stipulatus. ¶†No. primo, ꝙ ille qui promisit per seipsum ædi-
ficare, vel aliud opus facere, non ideo minus dr̃ fecisse per se-
ipsum ædificare, si adhibuit operarios & fabros qui totum fe-
cerunt, licèt ipse non apposuerit manum, sed fecerunt put il-
le dictauit. nam magistri non consueuerũt manus apponere,
sed dictare. Tunc. n. non videretur fecisse per seipsum qñ com-
misisset alteri fabricã & ẽt dictamen, ita ꝙ ipse te non impedi-
uit in aliquo. Et isto casu vertitur dubiũ, an ille qui pmittit fa-
a cere poterit seruire per substitutũ, ᵃ ille. n. dr̃ substitutus seu vi-
carius, vt ĩ. de leg. l. vicarius, non aũt fabri & operarij q faciunt
ad ius-

ADDITIO.

ᵃ ¶ Substitutum. dicit Lud. Ro. sing. suo ꝙ ille cuius industria est electa non po
test alium substituere nisi filiũ, vt faciebat Bal. Papię. Fallit nisi electus sit ab-
sens ex causa vtili & necessaria.

ad iuſſum alterius. Et ſic nō ob. hic oppō quam quidā faciūt, de l. inter artifices. j. de ſol. ꝙ videat electa induſtria pſonæ, & ſic nō potuerit p alios facere, nam ēt ſi eſſet electa, poſſet alios facere dictando eis qđ erat fiendū, de illo aūt articulo an poterit p ſubſtitutū facere, dic vt j. ea. l. §. ſi ab eo. & p Cyn. & alios
3 in l. qſqs. C. de epiſ. & cler. ¶ †Itē not. ibi. in verſ. {ſed modus} pro eo qđ no. gl. ſ. eo. in l. ſi ita quis. §. & lege, in gl. fin. ꝙ datus eſt modus in reb. ſ. non eligendo extremitates, ſed mediū ſm bonam diſcretionē inſpectis his de quib. in tex. ¶ Item no. in ver. {Item ſi inchoetur.} in dius ꝗ alibi, ꝙ pp moram commiſſam in inchoando pōt ſtatim agi ad particulare intereſſe, qđ eſt verum, qñ fuit appoſita pœna ſm Dyn. nec tps expreſſum ſm Bart. ut dic, vt dixi in l. ſtipulationes nō diuiduntur. §. fin. quia appoſitio tpis non facit quominus nō poterit agi ad particulare intereſſe ſm Ang. ſed appoſito pœnæ bñ facit, ſm Dyn. quia illa apponit loco totalis intereſſe, & vīr partes voluiſſe ꝙ ad illam tm̄ comminanti ſtipulatio, ſed Bar. intelligit hoc verum qñ ſtipulatio pœnalis nouaret pcedentem, ſecus ſi non nouaret. Ange. ꝯ, imò indiſtinctè, qa partes apponēdo pœnam loco totalis intereſſe vīr voluiſſe ꝙ non cōſideretur particulare, & iſta rō locum habet vtrobiq;. ¶ Vltimò hoc, qđ dr̄ moram poſſe purgari poſt lapſum taciti temporis, limita & declara pluribus modis, vt in l. ſi inſulam. ſ. eo. &c.

1 *Difficultas præſtationis nō impedit obligationē oriri, ſed impoſſibilitas ſic.*
2 *Argumentatio de impoſſibili ad difficile, an ſit bona.*

1 ## §.Illud inſpiciendum.

¶ †Difficultas pſtationis nō impedit obligationē oriri, ſed impoſſibilitas ſic. h. d. I effectu ſm Doct. Vel dic continuandum cum pcedentib. ꝙ in ſtipulatione dandi ſi nō confertur datio in certū locum, non ineſt tacitū tp̄s, intra qđ promiſſor dare poſſit ſi fortè non pōt de pſenti, ſed ſtatim pōt cōueniri & condēnari. h. d. In hoc ergo differt a pcedentibus §§. quia in illis cū inſit tacitū tp̄s ex tacita voluntate ꝯhentium, non pōt agi añ illud tp̄s finitum, & ſi ageret poſſet repelli, & ꝯdēnaretur in expenſis temerariæ citationis, ſed hic non repellitur, & pōt peruenire ad ſniam ꝯdēnatoriā, qua tñ lata dabitur tp̄s miſerationis gratia intra qđ detur, videlicet illud qđ datur iudicatis ſi ꝯdēnatus eſt ad q̄titatē, vt quatuor menſes. l. ij. C. de vſu. rei iudi. quibus lapſis ēt ſi non potuit pecuniā reperire poterit capi, & carcerari niſi cedat bonis, ſed ſi fuit cōdēnatus ad ſpēm q̄ erat fortè in lōginquo loco, ſine eius dolo vel culpa, & ſciebat vbi erat, dabit ēt maiꝰ tp̄s ſi expedit, vt l. a it prætor. l. ſi. cū l. ſe. de re ind. ſed ſi neſcit vbi ſit, & an ſit in rerū nā vel non, dic vt l. cum ſeruus, de leg. j. Et ſi certum eſt eam non poſſe haberi, deuenietur ad æſtimationem offō iudicis. l. non dubiū. §. fi. de leg. iij. ex quibus apparet, ꝙ difficultas præſtationis nō impedit obligationē oriri, nec ea exerceri. ¶ Sed an impediat exactionē fieri, dic, vt ſ. dixi, & an impediat moram committi, & ēt pœnam: dic vt hic p Bar. qui plixè tractat, & p multa verba, & prædicta qñ difficultas eſt ex parte pmiſſoris, ſic ſi eſt ex parte ſtipulatoris, non impedit obligationē oriri, vel ortam conſeruari, vt ſ. e. l. ij. §. ex his. in fi. Et diuide tex. qa eſt infraſcriptus. nam primo format qōnem vſq; ibi, {quid ergo.} Secundo arguit pro parte negatiua ꝙ non teneatur, & ſic impēdiat obligationem oriri vſq; ibi, {ſed hæc recedūt,} ibi arguit pro parte affirmatiua ꝙ teneat, & rñdet ad rōnem factam in ꝯrium vſq; ibi, {alioquin} quarto pro illa parte adducit incōueniens qđ ſequeretur ſi ꝯtrariū diceretur vſq; ibi, {& gñaliter} quinto & vltimo ꝯcludit p iſta ſecunda parte. ¶ In prima parte ibi, {an verò ceſſet obligatio} dic hoc pōt intelligi duobus modis, videlicet ꝙ non ſit obligatus anteq̄ cōgregauerit pecuniam, & hoc vr̄ colligi ex verbo præcedēti, dum dicit {teneat.} & tunc procedit ſummariū Doctorū, ꝙ difficultas præſtationis non impedit obligationem oriri. Secūdo pōt intelligi, an ceſſet obligatio i. executio obligationis, qa de ipſa obligatione modicum dubium eſt, quin ꝯhatur, ſed eſt dubiū an poterit agi ſtatim, an verò inſit tps intra qđ poſſit ꝯgregare dandū arbitrio iudicis, & dr̄ ꝙ nō, & tunc procedit ſummatiū qđ ego dedi, & ꝯtinuat cū pcedētib. §§. & differt, quia in proximo præcedenti ſtipulatio continebat factum, hic dationem. Item differt a §. cum ita, quia ibi datio fuit collata in certum locū, hic non, ſed ſimplr̄ facta fuit promiſſio de re, tñ quæ non erat in illo loco vel apud illū, ſed fortè alibi, & inter iſta duo debet eē dr̄ia, & hoc voluit tex. in ver. {alioquin.} ¶ In tex. ibi, {neq; inueniat creditorē} ſubaudi, qui ſibi mutuet, & forma iſtam rōnem ſic, nā ad impoſſe nemo tenetur, vt l. impoſſibiliū, de reg. iu. vñ ſi quis promitteret rem, quæ non eſt in rerum nā, & ſic nec in præſenti pōt ſolui nec in futurum poterit, non tenetur nūc, nec in futurū tenebit. Eadē rōne vr̄ ꝙ ſi promittat res quę eſt in rerū natura, promiſſor tñ de pñti eam ſoluere vel tradere non pōt, ſed bñ poterit fortè in futurum, ꝙ interim nō te-
2 neatur in effectu. Sed ad hoc rñdet in ſeq. ver. †ꝙ argumētatio non eſt bona, qa ſit de impoſſibili ad difficile, inter quæ lōga
a eſt differentia,[a] nam impoſſibilitas eſt illa, q̄ concernit rē in ſtipulatione deducta, qa per neminē tradi pōt, cūm non ſit in rerū natura, & illa impedit obligationē oriri, ſed difficultas concernit cōmodū vel incōmodū promiſſoris, qa res eſt in rerum natura, & per aliū poſſet dari, ſed non p pmiſſorem, & illa nec impedit oriri obligationē, nec ēt ipſius obligationis executionē fieri, aliàs ſequeret̃, ꝙ ſi quis promitteret mihi Stichum ſimpliciter, & vellemus ſcire an ſit obligatus vel non, & an poterit conueniri, haberemus perquirere an Stichus ſit in loco pmiſſionis vel alibi, & ſic nō eſſet differentia pmittere dare Stichū Romæ, vel promittere ſimpliciter Stichū qui eſt Romæ, quod eſſe non debet, & iſtud no. qđ tñ intelligo verum ſi non fuit dictū tpe ſtipſonis, ꝙ eſſet Romæ, & ſtipulator hoc ignorabat, ſed ſi dixit pmitis Stichum q̄ eſt Romę, vel ſimpliciter, & ſciebam ipſum ibi eſſe, videtur actū ꝙ ſoluatur Romæ, & ſic erit perinde ac ſi ſolutio fuiſſet ibi collata, vt videmus in ſimili, cū legatur res quæ alibi eſt, nam heres non tenetur eam tradere, niſi in loco vbi erat tempore teſtamenti, & ita videtur fuiſſe mens teſtatoris, vt in l. quod legatur. ſ. de iudi. Cętera vide hic per Bar. & gl. quę ſunt hic, tendunt ad declarationem literę, & ſatis patet expedita per prædicta, hic non ſunt alia.

ADDITIO.

a ¶ Longa eſt differentia. Vide Signo. de Med. conſi. 197. vbi de hac materia.

§.Si ab eo ſtipulatus.

¶ Valet ſtipulatio facti, licèt illud a pmiſſore nō poſſit expediri, dūmodo poſſit expediri p alium. h. d. Et intellige iſtum tex. qñ verba fuerunt imperſonaliter prolata, vt quia promiſiſti librum mihi ſcribi, & nō dixiſti per quē, vel domum mihi fabricari, cū neſcires ſcribere, vel fabricare. nam vr̄ actum, ꝙ ſcribatur per aliū, & illa imperſonalitas nō habet vitiare ſtipulationem, quia non eſt in verbo obligatiuo vel promiſſiuo, ſed in verbo executiuo, vt ſ. e. l. ſtipulatio iſta. §. ſi quis ita. ¶ Secundo modo pōt intelligi qñ perſonaliter locutus eſt, non per infinitiuum paſſiui, ſed actiui, vt quia promiſiſti ſcribere vel fabricare, nam ſi nō poteras per te, vr̄ actū ꝙ per aliū, & q per alium facit, per ſeipſum facere vr̄, ſed ſi ſciebat ſcribere vel fabricare, tunc aut fuit electa induſtria perſonæ, & nō pōt per aliū facere, vt l. inter artifices. j. de ſol. Qñ aūt videatur electa induſtria, dic vt no. in l. Titio. j. tit. j. ſi nō fuit electa induſtria, tunc quod non potes, per te expedire pp aliquod impedimentum ſuperueniens, permittitur tibi expedire per alium, vt C. de decu. l. nullus. li. x. dummodo ſit eiuſdē peritiæ, & approbatus vt ibi, & hoc facias periculo tuo, qa culpa illius noceret tibi, vt C. de murilegulis. l. ſi quis ex corpore. li. xi. ſm Ang. aut poteras per te ipſum expedire, & tunc non potes p illum hoc facere, niſi per filium tuum qui ſit approbatus in eodem magiſterio. vt j. de lega. l. iiii. §. legati. An autē te mortuo, hæres tuus poſſit hoc facere, tunc eſt qō quæ formatur in gl. de conceſſione alicuius rei facta per monaſterium alicui aduocato rōne patrocinii, qđ impendebat monaſterio, vel alicui medico. rōne ſeruitii qđ impēdebat alicui dño, & eo mortuo remanſit filius non eiuſdem peritiæ, an poterit illud ſeruitium impendere per alium, vt ſic res ſibi nō auferatur, an aūt poterit ſibi auferri quaſi videatur conceſſio facta ad vitā, vide hic per Bar. & Cy. & Bal. in l. quiſquis, de epi. & cle. Et Barto. vr̄ hic tenere, ꝙ ſi conceſſio ſit facta in feudum, nō tranſit in hæredem, imò ſit reuocabilis ad nutum poſt annum, quia vr̄ feudum guardiæ vel caſtaldiæ, eo quia datur pro mercede laboris, vt in tit. de feudo guardiæ & caſtaldiæ. Sed Ange. dicit iſtū tex. debere intelligi in terminis in quibus loquitur qñ datur caſtaldioni, non qñ Doctori ſeu medico. Vltimò dicit hic do. Raph. ꝙ ſi per errorem facta fuiſſet iſta promiſſio, quia ſtipulator audiuerat de peritia alicuius cum nulla in eo eſſet, & pp
a hoc ſtipulatus fuit ab eo opus fieri, ꝙ iſta ſtipuſo non valet,[a] quaſi ille videatur elegiſſe induſtriā pſonæ, & voluerit p illūmet fieri, & non p alium, debet ergo intelligi qñ ſciebat ipſū p ſe non poſſe facere, quod ſatis poteſt dici. hic non ſunt alia.

ADDITIO.

a ¶ Non valet. Voluit Lud. Ro. conſi. 417. reprobando Io. An. in rub. de præben. ꝙ ſi prælatus concedit ſcholari reuerſo de ſtudio fundum ad vſufructuandum vt patrocinetur eccleſię, ꝙ detecta eius imperitia erat locus repetitioni, quia ceſſat cauſa finalis conceſſionis.

1 *Non ſufficit de facto fieri quantum ad hoc vt pœna committatur.*
2 *Illud quod eſt impoſſibile attento præſenti ſtatu, an debeat reputari eſſe impoſſibile perpetuo.*
3 *Res ſacra, an & iuſſu cuius poſſit effici prophana.*
Res deputata ad uſum publicum ꝙ poſſit fieri priuati iuris & cuius iuris.
4 *Communitates non recognoſcentes ſuperiorem, an poſſint alienare plateam communem, vel ſtratam publicam.*
5 *Impoſſibile reputatur illud, quod nō poteſt fieri niſi iuſſu principis, & quid ſi princeps conſueuit concedere.*
6 *Stipulatio debet regulari ſecundum præſens tempus, nec debet ſtare in pendenti, nec vitiari ex poſtfacto, & quid in alijs actibus requirentibus ſolennitatem.*

1 ## §.Cum quis.

¶ †Non ſufficit de facto fieri quantū ad hoc vt pœna cōmittatur, ad hoc ſemper allegatur, ſed quantum ad hoc vt euitetur pœna, dic vt dixi

vt dixi s.e.l. quidam cum filium. & similiter quantum ad hoc vt actionem cõsequat, dic vt in l. mulier. §. j. de cõdi. insti. ¶ Op. postquam ista non poterant vendi de iure, vr actum si vendatur de facto. ar. l. hæredibus. s. ad Treb. ergo ista stipulatio põt cõmitti. Ista est substantialis oppõ, & per Bar. & per Ang. non fit, de quo miror, & pp hoc dico illum tex. debere intelligi qñ stipulator errabat in iure, & credebat ista posse de iure vendi, & ad talem venditionem vr habuisse respectum, & quia hoc non põt contingere, stipulatio est nulla, quia cõdõ non põt existere: si autẽ sciebat ipsa non posse de iure vendi, vr stipulatus si vendatur de facto, & hoc est satis rõnabile, & sic poterit cõmitti si de facto vendantur. Sed cõ q ẽt primo casu cõmittatur p l. vbi pcm. C. de transa. Sol. si ex eo quod fit de facto læditur, & incommodatur stipulator, committitur stipulatio sicut si fieret de iure, vt ibi. Si aũt non incommodatur nec læditur, tũc secus, vt hic, qñ habuit respectum si fieret de iure, nam ex sola venditione cum sit nulla, non incommodatur stipulator, sed si sequeretur tradõ, licèt incommodaretur, hoc tñ nõ fuit appositum in cõdõne. Sed adhuc cõ. de l. ex ea parte. §. i s. c. Sol. q̃dam sunt quæ de sui nã pñt fieri de iure vt venditio, & alij cõtus, & tunc vr habitus respectus ad istũ casum si de iure fiant, non de facto, vt hic. Quædam sunt quæ non pñt fieri nisi de facto, vt maleficia, vel ea quæ sunt cõ bonos mores, & tunc stipulatio committitur si fiant de facto, vñ si stipulor a te centũ si feceris furtum vel homicidium, cõmittiĩ stipło si ipm feceris, & tñ non de iure, sed de facto facis. & hoc probaĩ in l allegata in cõrium. & vide Cyn. in l. ea quidẽ. C. si man. ita fuerit aliena. ¶ Quæro op. de l. cum pater. §. libertis. de le. ij. vbi pena imponiĩ pro alienatione fcã de facto, licèt de iure non valeat. Veritas est omissis solonib. doc. q̃ nõ placẽt, dic q ibi loquiĩ ĩ pena legali. nã si res prohibeĩ alienari p testatorẽ, lex imponit hãc pœnã, q statim q alienaĩ, possit alienatio reuocari, licèt nõ extitisset cõdõ fideicõmissi, & ideo in l. nõ cadit error iuris. vñ cũ lex sciat alienationẽ non valere pp prohibitionem testatoris, censeĩ illam pęnã apposuisse pro alienatione facta de facto. vt
2 per gl. pe. q̃ est hic super verbo {vendiderit.} ¶ † Ex fine istius §. no. q illud quod est impossibile attento præsenti statu rei, reputaĩ debere eẽ impossibile pppetuo, licèt poterit ẽt dici possibile, quod est verum, qñ erat possibile pp prohibitionẽ iuris, qa non expectaĩ q esset talis prohibitio. s. e. l. inter stipulantẽ. §. sacram. secus si pp impedimentum naturæ. vt si qs promittat partum a retrusis nondũ natum. nã licèt attento præsenti statu sit impossibile q deĩ, qa tñ impossibilitas põt cessare cũ nascetur, stipło non est inutilis, sed expectatur q cesset. vt s. co.
3 l. interdum. ¶ † Item not. q res sacra põt effici prophana iussu principis. & res deputata ad publicũ vsum, põt fieri priuati iuris. in primo dic iussu principis ecclesiastici vt Papæ. in secundo Imperatoris, vel alterius q nõ recognoscat superiorẽ, qui
4 locũ principis tenet. † vnde dicit Bar. hic q cõitates non recognoscentes superiorẽ pñt alienare plateam cõem, vel stratam publicã, & facere eã priuati iuris. facit l. quominus. s. de flumi. sed si recognoscat superiorem dicit, q per prius debent facere statutũ q talis platea, vel locus sit priuati iuris. Et postea poterunt vendere, certè si recognoscunt superiorẽ, non pñt facere sine licentia superioris apud quem est administratio reipublicę. vnde cõitas Paduæ non põt tale statutũ facere vel alienare sine licentia dñorum Venetorũ, apud quos est cõis administratio. vt l. j. de cõstit. princi Et posito q possent, q sit necesse p prius facere statutum p quod acquirant potestatem vendendi. do. Rapha. reprehendit, qa ẽt statuto non facto possent vendere. & venditio haberet vim legis, vel statuti, quia cõtus factus ab illo qui habet potestatem legis condende vim legis habet, vt in l. Cęsar. de publica. & in l. donationes. C. de do. inter vi. & vxo. & no. Bar. in l. ciuitas. s. si cer. pet. Aliqñ necesse est statutũ tollere, vel suspendere anteq̃ perueniaĩ ad actum cõrium statuto. & hoc videmus continuo obseruari qñ vniuersitas vult aliquid facere cõ formã statutorũ suorũ, qa primo suspendit sta-
a tutum, & postea facit actum. de quo vide omnino Bal.[a] in l. j.
5 C. ne filius pro patre, quem do. Rapha. non allegat. ¶ † Itẽ no, ex tex. & gl. q impossibile reputatur illud quod non põt fieri
b nisi iussu principis.[b] sic s. de lega. j. l. si tibi. §. fi. qd est verum, si princeps illud regulariter non consueuit concedere, licèt possit ex plenitudine potestatis, secus si consueuit concedere per l. quidã relegatus. de re. du. fm eundem. quod placet. Et limitatur, quod coiter Bar. consueuit dicere. & facit l. interdit. de cõdi.
6 & demon. ¶ † Vltimo no. regulam, q stipulatio debet regulari fm præsens tempus, nec debet stare in pendenti, nec variare ex postfacto. vt s. e. l. insulã intra biẽnium. non sic semper in aliis actibus requirẽtibus solennitatem. vt in l. per fundum. de serui. rusti. prædi. & l. fi. cõia prædiorum.

ADDITIONES.

a ¶ Omnino Bald. Vide eundem consi. 404. j. lib. vbi qualiter & quando res vniuersitatis vendi possint.

b ¶ Iussu principis. Vide quod propter hoc voluit Franc. Curt. consil. 63. & Signor. de Medio. consi. 39.

§. Si vt aliquid.

¶ Quando præcedit cõuentio affirmatiua, stipulatio pęnalis debet concipi negatiuè. & econuerso si præcedit conuentio negatiua, debet concipi affirmatiuè. h. d.

1 *In obligationibus dandi non põt quis per contractum vni tantum ex hæredibus prouidere, vt illi soli actio acquiratur, immo acquiritur omnibus licèt vnum tantum nominauerit. secus si stipulatio contineat factum.*
2 *Si stipulor dari centum mihi & hæredi meo, quòd tunc stipulatio sumat originem in persona mea, & mihi acquiratur obligatio, & actio, & post mortem meam faciat transitum ad hæredes.*
3 *An per contractum poterit quis vni ex hæredibus prouidere actionem acquirendo. & num. 5.*
4 *Quid in acquirendo exceptionem. & nu. 5.*
5 *An poterit unum tantum ex hæredibus grauare obligando.*
An poterit prædicta facere per vltimam voluntatem.

1 **§. Præterea.** ¶ † In obligationibus dandi non potest quis per cõtum vni tantum ex hæredib. prouidere, vt illi soli actio acquiratur, ĩmo acquiriĩ oĩbus, licèt vnũ tantũ noĩauèrit. secus si stipulatio cõtineat factũ. h. d. & habet materiam subtilẽ. & sic loquiĩ hic ex parte creditoris: sed ex parte promissoris nõ distinguitur inter dari, & fieri, nã vtroq; casu per cõtum nõ põt vnũ tantũ ex hæredibus obligare qñ obligat oẽs, etiã si vnum tantũ noĩauerit, vt s. eo. l. cum qui. §. te & Titium. quæ loquiĩ qñ cõtinet dari, & l. Iul. in prin. quæ loquitur qñ continet fieri, vel nõ fieri. ¶ In tex. ibi, {vni ex
2 hęredibus acquiri.} quia si stipulor dari centũ mihi, & hæredi meo Titio, stipulatio sumit originẽ in persona mea, & mihi acquiritur obligatio & actio, post mortem aũt meã facit transitum ad hæredes, qui representant personam meam. si ergo sunt plures, oẽs similiter personam meam insolidũ representant: nullus aũt eorum representat nisi pro parte, & vltra illã partem quilibet reputatur extraneus, vt no. in l. cum a matre. C. de rei vend. & l. ij. §. fi. de præt. stip. j. non ergo põt facere transitum insolidũ ad vnum tantũ noĩatum, quia alteraretur natura obligationis, quod demum facere nõ potuit, & vltra quã ille sit hæres, cũ reputetur extraneus, qa si sibi acquireretur, esset dicere, q qs posset stipulari extraneo, & acquireretur sibi cõ regulam, quod per liberã personã, & c. nominatio ergo facta de vno superflua est, & pro non facta habetur, & oĩbus acqriĩ pro hæreditaria portione. Dicit tñ hic glo. magna prima circa fin. q in diuisione hæreditatis ille nominatus percipiat añ partem totũ illud debitum ex præsumpta volũtate defuncti, qui noluit ad illũ solum pertinere, licèt nõ potuerit hoc facere eo modo quo volebat, qa nõ potuit facere q leges nõ habeant locũ in actibus suis, vt l. nemo põt. de leg. j. Bart. cõ quod plus placet. nã si noĩatio haberetur pro non facta, & in quantum non est hæres quo ad eum est nulla, nõ debet percipere, qa perciperet de portione aliorum. non sic si aliquis emeret aliquã rem pro se & vno de filiis, & eã sibi traderet, vt l. filiæ. C. fami. ercis.
3 qa videreĩ sibi donasse. ¶ † Sed quid si stipulator nõ apposuit personã suam in stipłone, sed personam vnius ex hæredibus, vt pmittis centũ Titio hrẽdi meo? & Pe. dixit nõ habere locũ istũ tex. sed illi soli oblĩonem acqri. nam qñ apposuit personã suã acqriĩ primo sibi, & illa eadẽ facit trãsitũ ad hæredes, ẽt si nõ fuerint noĩati, noĩatio ergo vel oĩum, vel vnius non attendiĩ, qa hrẽdes non veniunt ex propria persona, nec ex iure in eis radicato, sed ex persona defuncti, radicato in eo. vnde non pñt venire nisi pro parte, pro qua sunt hęredes: sed qñ persona sua non fuit specificata, tunc noĩatus venit ex propria persona, & ex iure in ipso radicato, qm obligatio põt incipere hodie ab hærede, vt l. j. C. vt ac. ab hære. & cõ hęredes incip. & sic cessat rõ de qua s. Bart. cõ, qa subest alia rõ prohibitiua, de qua s. dixi, q cum ipse non representet psonam defuncti, nisi in portione qua est hæres defunctus, non potuit in plus illi stipulari, quia si posset, eẽt dicere q posset stipulari extraneo. Præterea ẽt tũc cum incipit ab hrẽde dr debitum hæreditarium, quia prouenit ex cõtu defuncti, vt l. hrẽditariũ. s. de bo. auc. iudi. pos. & sic debet reputari perinde ac si obligatio fetè habuisset originẽ in persona defuncti, vt transeat ad oẽs, & sic noĩatio vnius oẽs comprehendit, hæc tñ vera in his quæ sui natura trãseunt in hrẽdes, ẽt si de hrẽdib. non sit facta mentio, secus in his quæ nõ transeunt, vt in stipulatione vsusfructus. vt s. e. l. stipulatio ista. §. si quis ita. nam tunc hrs noĩatus nõ venit ex persona defuncti, nec ex iure radicato in defuncto, sed ex propria, & radicato in eo, & non reputatur debitũ. ideo ille solus noĩatus veniret fm eundem Bar. quasi quilibet in hoc representet psonam defuncti insolidum in his, quæ a defuncto non descendunt, sicut in stipulatione continente factum indiuiduũ. nam transit
4 ad quemlibet insolidũ, & sic quilibet insolidum representat defunctum. Ideo tunc vni soli, & non alijs põt prouidere. vt sequitur in tex. & cessant regulæ prohibitiuæ. ¶ In glo. quæ incipit {immo.} in prin. ibi, {Sol. vt ibi.} dic q per cõtũ non possum obligationẽ & actionem acquirere vni ex hrẽdibus quin acquiram omnibus. vt hic, per rationem quam s. dixi. sed per

vltimam voluntatem sic. vt ibi, nam possum vni tm̄ ex hr̄dib. prælegare noīa debitorū meorum, & illi tantū acquirent vtiles actiones ex prælegato. vt in l. ex legato nominis. C. de leg. Sed actiones directæ transibunt ad oēs hr̄des pro hr̄ditarijs portionibus, ēt si ille solus fuisset in contractibus noīatus, vt hic: qui ergo vult illi soli acquiri, non stet contentus sola oominatione facta in ɔtractu, sed postea in vltima voluntate illi prælegat istud nomen, & habebit intētum, vt ibi. sufficit in ista parte gl.

4 ¶Veniamus ad aliam partem ibi, {Item cōtra supra de pac. l. auus.} ibi, {vel melius} dic immo peius. Et præcedens solutio est vera, ꝙ licèt actionem & obligationem non potent per cōtractum vni tantū ex hr̄dibus acquirere vt hic, bn̄ m̄ possum quærere exceptionem, vt in l. auus. in contrarium allegata. Ratio diuersitatis est, quia actiones radicatæ in persona defuncti regulariter sunt in hæredes transitoriæ, & non pn̄t transire in vnū tantū. & vbi non esset transitoria benc possem acqrere, vt s. dixi in vsufruc. sed exceptio pacti de non petendo noo est de sui nā transitoria ad hæredes, sed accidentaliter s̄m intentionē ʒhenniū, ga pōt fieri pactū ꝑsonale de non petendo a me duntaxat, vt in l. qui in futurum. s̄. de pac. & pōt fieri in rem de nō petendo a me, nec ab hæredibus. si ergo paciscor, ꝙ non petat a me, nec a Tirio hærede meo, videor voluisse, ꝙ in quantum dixi a me. pactum sit personale, & ex ista parte nō transeat ad hr̄des. Et in q̄mm dixi, nec a Titio, ꝙ sit ꝑsonale respectu personæ suæ, & habeat exceptionē non illā quam ego habebā, sed ex sua propria persona. nec offendit hic aliqua regula, ga istud pactū non operatur nisi in portione hereditaria, pro qua est hæres, & sic acquiret obligatio insolidū, tunc acquiretur vltra portionē hereditariā. ¶Præterea interest creditoris ooo repelli exceptione ab alijs non noīatis, sed noīato tantū. cum aūt stipulor mihi & vni ex hæredibus, non interest debitoris an ɔueniat Insolidū ab illo solo noīato, an aūt ab oībus. & sic trāsitus fit ad oēs sine præiudicio ꝓmissoris, sed transitus exceptionis ad oēs non pōt fieri sine damno & præiudicio creditoris. & ideo ea quæ sequuntur in gl. non sunt vera. dū vult istum limitare, ꝙ licèt mero iure transeat oblō. & actio ad oēs, tm̄ non in effectu, ga nō noīati repellent̄ exceptione, sed hoc est falsū, quia intentio stipulatoris censetur fuisse velle alios non noīatos excludere, ga credebat soli noīato acquirere. Sed ga nō acquirit, ga non potuit, nec ēt censet̄ voluisse alios excludere. ar. in l. nec vtilē. qui. ex ca. ma. Et est casus de hoc, licèt sit ecōuerso ad istū in hæredib. ꝓmissoris. s̄. e. l. cū g. §. j. io fi. dū dicit, ꝙ pactum est inutile respectu nō noīatorum, & ibi tetigi. aliud ēt quod dicit gl. ꝙ ille noīatus ꝑcipiet, reprobat̄, vt s̄. dixi. licèt Ange. videat̄ tenere.

5 † Ex ꝑdictis Bar. examinat hic quatuor articulos. Primus est, ao per ɔ̄tum poterit qs vni ex hæredibus prouidere actionē acquirendo Secundus, an poterit ꝓuidere acquirendo exceptionē. Tertius. an poteti vnū tm̄ ex heredibus grauare obligādo. Quartus, an poterit prędicta facere per vltimā voluntatē, quos prosequere vt hic per eū, quorū intellectus satis patet ex paucis, q̄ s̄. dixi. ¶In glo. fi. q̄ritur de ratione diuersitatis inter stipulaoonem ɔtinentē dari, ex qua non possum acquirere actionem vni ex hæredibus qn acquiram oībus, & stipulatioocm ɔn nētem fieri, in qua bene possum. Glo. rūdet, ꝙ primo casu oībus acqritur, ga ex ista acqsitione qlibet eorum sentiet cōmodum. Sed in secūdo casu si acquiritur omnibus, posset esse casus io quo ex ista acquisitione nullum cōmodū ɔsequerent̄ illi non nominati, sed solū nominatus. & cū stipulatio facti interponat̄ pp interesse, & ad illud cōmittatur, non posset tūc cōmitti. Et ponit duo exēpla de facto satis impertinētia, quia si fui stipulatus aliquid fieri in tali fundo meo, vel seruitutē ad illum fundū, & postea illū fundum ꝑlego vni ex hr̄dibus meis, nō interest aliorū qui non hēant dn̄ium fundi ꝙ fiat, vel acquiratur seruitus, sed illius tantū cui ꝑlegaui. Sed quid ad propositū hæc exēpla? nā tex. loquit qn̄ in ipsa stiplōne nominaui vnū tantū ex heredibus, & ista exēpla sunt qō in stipulatione non nominaui personā, sed nominaui fuodū, & postea illū fundum ꝑlego vni. vnde transit ad ipsum cū iure cohærente illi fundo, vel pro illo fundo. & ista nominatio nō est facta in ipsa stipulatione, sed in actu legaodi. nec ex ipsa stipulatione acquiritur sibi immediatę, sed ex legato. vnde nihil faciūt ad propositū. ¶Pone ergo exēplū in facto personali, vt si fui stipulatus a te non impediri me, neq; Titiū hæredē meū ire agere per talē fundū. nam isto casu eadem est ratio q̄ est in executione q̄rēnda. nā si Titium non nominassem, ista stiplō nō egrederet personā meā, ga est personalis. iuxta ea q̄ dixi in l. stipulatio ista. §. si quis ita. s̄. co. meritò ga ad hæredes noo trāsit actio mihi q̄sita, sed extinguitur cum persona, cessat ratio, q̄ est in stipulatione dandi transitoria ad hæredes, ga incipit noua obligatio in ꝑsona hæredis nō oominati, ga in non transitoriis quilibet hæredum videtur reputare insolidū personam defuncti. & hic est verus intellectus, quem ēt sequitur Raph. reprobando exempla gl. tanquam impertinentia. ¶Vltimū, cōtra quod format gl. de l. quod dicitur, nihil facit ad propositū, ga ibi loquitur an stipulādo filio meo acquiram mibi, hic loquitur an stipulando vni ex hęredibus acquiram sibi filio.

LEX CXXXVII.

Eum qui certarum.

¶Qui promittit in nundinis, non pōt conueniri nisi cis finitis. h. d. Rōnē dubitandi ponit gl. & illa haberent locū si posset constare ꝙ stipulator illam pecuniā vellet expendere in nundinis, & tūc posset agere prima die, aliàs statur proprietati verborū, q̄ est vt q ꝓmittit in certo termino nō possit ɔueniri nisi eo finito. vt s̄. co. l. qui hoc anno. hic nō sunt alia.

1 *Debitor alternatiuus habens electionem ex dispositione legali potest variare quandocunque vult ante factam solutionem, non sic semper in eo qui habet electionem expressa conuentione contrahentium.*

2 *In obligatione alternatiua, quæ sit differentia inter actorem & reum circa facultatem eligendi.*

3 *Si fui stipula. decē dare mibi aut tibi, an possit debitor tibi soluere me inuito.*

4 *Adiectus dicitur habere mandatum tacitum a stipulatore.*

1 ## §. Cum purè.

¶†Debitor alternatiuus habēs electionē ex dispōne legali pōt variare qn̄cunq; vult ante factam solonem, nō sic semp in eo qui habet electionē expressa ɔuentione ɔ̄hentium. h. d: nam ille aliqn̄ nullo mō pōt variare postq̄ semel elegit, aliqō vsq; ad lit. ɔte. & non vltra, sed bn̄ pōt ēt post sn̄iam. vt in secunda gl. qd̄ dic, vt j̄ declarabo sup gl. iij. ¶In tex. ibi, {quoties,} dic. s. ante tradōnem s̄m Dy. ēt si millies hoc facies. ¶In tex. ibi, {quia diuersa,} hic rn̄det tacitę oppositioni quæ potest fieri de l. si qs stipulatus sit Stichū aut Pamphilum. s̄. e. vbi vel nullo modo pōt variare, sed consumitur facultas eligendi per primam electionem, vel durat vsq; ad lit. cōte. & non vltra, & rn̄det ꝙ ibi habet facultatem eligendi ex expressa dispōne ɔ̄hentium, hic a ex tacita dispōne legali. ¶In gl. ij. ibi, {Rn̄deo ° æstimabitur.} Dic, vult gl. dicere, ꝙ quia nō pōt executio fieri in altera de rebus alternatiuè debitis ꝓpter facultatem variandi quam l. dat huic ɔdemnato. & hoc ɔtingit facto ipsius cōdemnati variantis, debet deueniri ad æstimationē, sicut ɔtingit in alijs casib. qn̄ non pōt fieri executio in re. vt ga perempta post morā. vt s̄. e. l. si seruū §. fi. sed certè grauabitur creditor vt facto debitoris recipere compellatur rem pro re. Ideo dicūt Doc. ꝙ Iudex pōt illi assignare terminū intra quē præcisè eligat, & si hoc faciat, fiet executio io illo electo, nec poterit variare, ne iudicis præceptū sit elusorium. vt l. si pretor. de iud. Et sic iste tex. intelligit qō non eligeret ad maodatū iudicis: si aūt intra terminū non eligat, trāsfertur electio in creditorē per l. j. j̄. de sol. Et fiet executio in electo per eum. nam tūc ꝓmittitur sibi variare qn̄ moram oon est facturus, nec impediturus executionem, vt l. cum res. §. pe. de le. j. ¶Item illa gl. loquitur qn̄ fuit condēmnatus alternatiuè, ga ante snīam nullum elegit, sed si elegisset, & in electione perstitisset, & ad electum fuisset ɔdemnatus, non poterit postea variare eadem rōne. & ideo remedium est ꝙ interroget ante snīam. vt no. gl. in l. si qō. §. hæres. de leg. j. non tm̄ cogetur eligere si non vult, sed pōt dicere se velle deliberare quousq; extiterit tp̄s compellendi ipsum ad soluendū, qd̄ est post snīam, quousq; durat tp̄s quod datur iudicatis. ¶In fi. gl. ibi, {hic non pōt plus.} quasi dicat tunc Iudex debet dare certam snīam qō est in sua potestate dandi, sed hic non est ꝓp facultatem ɔcessam reo de variando vsq; ad tp̄s de quo s̄. vnde sicut libellus fuit ɔ̄ceptus alteroatiuè, & debuit concipi, ita & snīa concipiet̄ alternatiuè vt s̄. dixit glo. ibi. {si fuit damnatus a ad hoc vel illud &c.} ¶†In gl. fi. Notandū est, ꝙ ponit tres intellectus circa tex. dum dicit {diuersa cā est volūtatis expressę, & eius quę inest,} primus est vt velit facere dr̄iam inter actorem seu stipulatorē, qui oon habet facultatē eligendi nisi expressa cōuentione ɔ̄hentium, & promissorē seu reum, qui habet ex dispōne legali, si aliud non est actum. vt in l. plerunque. in fi. de iure do. Iste intellectus non est ꝑfectus, quia interdum actor habet ex dispōne legali. vt in legatis. vt no. l. Lucio. de lega. ij. et interdum habet reus ex dispōne ɔ̄hentium. Alius intellectus est, vt non velit facere dr̄iam inter reū & actorem, sed in facultate eligendi, quia aut cōpetit ex dispōne legali, & tunc siue reo, siue actori poterit variare qōcūq;: aut ex expressa conuentione, & tunc distinguit̄, an ꝑ futurū subiūctiui, & nō pōt variari, an indicatiui, & pōt variari vsq; ad lit. conte. Item iste intellectus non est verus, vt parebit ex sequentibus. dic ergo ꝙ est dr̄ia inter actorē & reum in duob. casib. I. qn̄ facultas eligendi cōpetit ex dispōne legali. Itē qn̄ ex expressa ɔuentiooe ɔ̄hentium ꝑ futurum indicatiui, vt quem volam vel voles. Et est differētia in hoc, ga actor qn̄ hēt electionē, nō pōt variare post lit. ɔte. rō, ga in ipso libello & lit. ɔte. habet necesse eligere. nō enim dēt petere alternatiue postq̄ ad ipm̄ ꝑtinet electio, sed alterū tm̄. vt s̄. e. l. vbi aūt. §. pe. ideo non pōt variare ne iudiciū reddat̄ elusoriū, & ga desideriū apud acta publicatū est irreuocabile. vt C. de oī agro deser. l. rura. & ibi no. lib. xj. sed reus qn̄

ADDITIO.

a ¶ Respondeo. Do. Bart. ponit hic tria remedia contra eum qui variat in executione, quem hic vide.

qñ ipse habet electionẽ põt variare q̃ñcũq; ẽt post sñiam, qa
tpe const. non elegit. nam tunc dictatur libellus alternatiuè, &
ipse contestatur alternatiuè, ideo cessat ratio de qua s̃. si autem
a electio ꝯferat̃ per futurum subiunctiui, *vt quẽ voluero vel vo
lueris, tunc non est dr̃ia inter reum & actorẽ. imo statim facta
electione ꝯsumpta est facultas eligendi. & q̃ sit rõ, dic vt in d. l.
si quis stipulatus sit Stichum aut Pamphilũ. s̃. eo. Et hæc vera, &
recolligendo distingue, ꝙ aut loquimur in declaratione, & in
illa postq̃ semel fuit facta non admittitur variatio. vt not. eo. l.
ꝯquid astringẽdæ. aut loquimur in electione q̃ cõpetit in al-
ternatiua obl̃one vel gñis, & tunc aut in vltimis voluntatibus.
& idẽ siue competat reo, siue actori. vt l. hmõi. §. Stichũ. de le. j.
& l. apud Aufidium. de op. leg. & est speciale fauore vltimę vo-
luntatis. aut loquimur in ꝯtctibus, & distingue vt s̃. dixi. & vide
qđ no. in l. si vnus. §. & gñaliter. s̃. de pac. ¶ In ea. gl. ibi, {rectè
tibi soluitur ẽt me inuito.} dic vt j̃. de sol. l. fin. Sed aduerte, qa
hoc non ꝯtingit rõne expressi mandati, sed ex eo qa tibi acqui
sita est actio, & obl̃o de voluntate mea, vnde non potero eam
tibi auferre, sed si non fuisses stipulatus de mandato meo, licèt
haberes mandatum expressum ad recipiendum qđ mihi debe
tur, possem illud mandatũ reuocare tam expressè q̃ tacitè. l. si
cũ, Cornelius. e. ti. de sol. & sic ista non est bona inductio. Intel-
lige tñ primum dictum gl. qñ de mandato meo stipulatus fui
sti aĩo donandi inter viuos, vel ex alia cã ex qua volui remane
re penes te, si aũt tanq̃ procurator meus, & vt mihi restitueres
non posses me inuito exigere, immo te inuito possem illum li
berare, qa de illa obl̃one quam habes ad mei vtilitatẽ non po-
tes facere vltra q̃ ego velim. vt l. Idemq;. §. si tibi. s̃. man. & not.
in l. apud Celsum. §. mandaui. de doli except. & l. mulier bona.
3 s̃. de iure do. & s̃. de pac. l. si eũ emptore. p Bar. ¶ † In ea. gl. {&
l. aliud.} Dic illa l. dicit totũ oppositũ, ꝙ si fui stipulat' decẽ da
ri mihi, aut tibi, põt debitor tibi soluer̃ me ĩuito, sed fortè gl. vo-
luit dicere, ꝙ licèt debitor poterit, qm̃ hẽt facultatem soluendi
ex forma ꝯctus quam sibi auferre non possum, tñ tu adiectus
non potes me inuito qm̃ habes mihi restituere. vt s̃. eo. l. Iul. §. j.
4 ¶ † No. tñ ex gl. ꝙ adiectus dr̃ hr̃e mãdatũ tacitum a stipulato-
re, ergo ẽt si non sit præsens tpe stipl̃onis, qa mandatum potest
ꝯferri in absentem & ignorantẽ, ergo si acceptat non tenebit̃
actione neg. ge. sed mandati, qa mãdatũ pręcessit. sed neg. gest.
actio competit, quando non præcessit mandatũ, sed præces-
sit gestio, & secuta est ratihabitio: non ergo vr̃ dicendũ quod
dñt doct. in d. l. Iul. §. j. ꝙ si fuit præsens dat actio mandati, si ab
sens, neg. gest. imo semper mandati p istam gl. ¶ In glo. ibi, {sic
in sñia arbitri.} dic dicit Ang. se nũq̃ amplius aduertisse istam
gl. q̃ determinat dubiũ de quo inter doct. fuit ꝯtentio. vt no. in
l. iij. s̃. de le. j. si arbiter ꝯdẽnat aliquẽ ad dãdũ mihi ĩtra tps qđ
dat iudicatis exprimendo ipm tps, & ille non det, & sic incidit
in pęnã, an poterit postea purgare morã? Et dubiũ facit, quia
si nõ expssisset dictũ tps tacitè inerat ex dispõne legali, nec tũc
lapsus eius impediret purgationẽ moræ. vt est text. in l. si cum
dies. §. fin. de arbi. licèt tps appositũ ab hoĩe impediat. vt l. ma-
gnam. C. de ꝯhen. stipu. qa mitius agit̃ cũ lege q̃ cum hoĩe. ex-
pressio ergo facta in arbitrio de eo qđ tacitè inerat vr̃ haberi p
nõ facta, & ꝙ nõ impediat morę purgationẽ, ꝯriũ tñ vult gl. ꝙ
si exprimit̃, non intelligat̃ eẽ tps legale, sed potius hoĩs, & im-
pediat morę purgationẽ. & sic l. apud Celsũ, ĩ prin. q̃ dicit mo-
ram non posse purgari, dẽt intelligi ẽt si arbiter apposuit illud
idem tps quod inerat. vide Bar. post Pet. in d. l. iij. &c.

ADDITIO.

a ¶ Subiunctiui. Variatio si quidem huiusmodi causatur varietatem inter causam Actoris & rei.

LEX CXXXVIII.

1 *Conditio emptoris grauatur in hoc propter mortem venditoris, quia vbi illo viuente non habeat denunciare litem motam nisi vni, nunc habebit denunciare pluribus, & an hoc sit verum.*

1 CVm ex causa. ¶ † Defensio est indiuisibi
lis, ideo si fiat p parte tm̃,
p nõ facta hr̃ quantũ ad cõmissionẽ pęnæ, qa con-
mittit̃ insolidum ꝯ oẽs ẽt qui defenderũt ptes suas.
2 h. d. ¶ † No. in tex. ibi, {conueniendi sunt.} i. denunciandi fm
gl. & in hoc grauat̃ ꝯdõ emptoris pp mortẽ venditoris, qa vbi
illo viuente non habebat denunciare nisi vni, nunc habebit
denunciare pluribus, qa oẽs prætendunt interesse, sed non hẽt
de hoc ꝯqueri, quia hoc euenire posse prospicere debuit. ¶ In
tex. ibi, {subsistere nihil pdest.} Sed ꝯ, nã aut isti q subsiterũt
& defenderunt, probauerunt reni fuisse defuncti. & p ꝯñs nõ
fuit euicta, & tunc stipl̃o duplæ non cõmimit̃, licèt hoc nõ fue-
rit oñsum p oẽs, sed p aliquos. l. habere licere. de euic. aut non
oñderunt fuisse defuncti, & sic fuit in totũ euicta Et tunc non
pp culpã duntaxat non venientiũ ad defendendum, sed pp de
fectum ẽt venientiũ, & defendentiũ stipl̃o duplæ cõmittitur.
Iste aũt tex. innuit ꝯriũ ꝙ pp culpã non defendentiũ, & vult
ꝙ illa noceat cohr̃dibus. Sol. dic, ꝙ non fuit euicta pro parti-
bus illorũ qui defenderunt, sed pro parte illius q non defen-
dit. Et si dicat̃ quõ potuit hoc ꝯtingere si illi probauerunt fuis
se defuncti? Rñd. ꝙ ponas ꝙ lis fuit mota non occasione dñij,
sed hypotecæ, quia erat obligata ei q litem mouit, & isti hære-
des q venerunt, soluerunt portiones suas debitas, & sic partes
liberauerunt, aliter nõ liberauit, & pp hoc potuit p hypothe-
cariam tota euinci per l. quandiu. C. de distract. pig. nõ tñ vr̃
euictæ partes soluentium, sed non soluentis tm̃, qa illo postea
soluente emptor recuperabit totã rem, vel pone, ꝙ fuit euicta
rõne dñij, qa alij non probauerunt fuisse defunctũ, tñ transege
runt cum mouentibus litẽ partib. eos tangentib. & ille q lites
mouit euincit partem non transigentis, & nihilominus stipl̃o
duplæ cõmittitur insolidũ. ¶ Sed ꝯ oppono fortissimè, ꝙ imo
non insolidũ, sed pro parte, vt l. ex mille. s̃. de euic. & plenè no.
eo. ti. l. j. Sol. ista lex loquit̃ qñ pp culpam vnius non defenden
tis, sed qñ non pp culpã defensionis non factæ locum habet l.
ꝯria. ¶ Vltimò adhuc op. ꝙ non cõmittatur nisi pro parte, qa
ista stipulatio est prætoria descendens ex ædilitio edicto, & in
prætorijs hoc est regulariter, vt non cõmittatur pœna nisi pro
parte ꝯfacientis, vt l. pœnales. §. Iul. ad l. fal. & dixi in l. eadem. §.
Cato. s̃. eo. Sol. fm Bar. tunc stipl̃o duplæ dr̃ prætoria, qñ inter
ponitur pro euictione aĩalium: sed si aliarum rerum pretiosa
rũ, nõ est prætoria, sed ciuilis, quia non descendit ex edicto illo
quod loquitur tantum de animalibus.

LEX CXXXIX.

Pluribus. ¶ Quod hic dicitur habete s̃. eo. l. Titia. §. si.
quod tot dicuntur stipulationes quot præ-
cesserunt cõuentiones distinctæ. Idem dr̃ in §. seq. in pluralita-
te temporum, ꝙ si distinguitur per duplicem dictionẽ gemi-
natam, tot censerur stipulationes quot tempora. Et de illius in
tellectu dic vt in l. Stichum. §. stipulatio. s̃. eo.

1 *Regula quæ est, quando res peruenit ad casum a quo non potuit in cipere, vitiatur, non habet locum in tribus casibus, de quibus hic.*
2 *Exceptio & fallentia debent esse de regula.*
3 *Si uxor fecit sibi consignari dotem, quia maritus incepit uergere ad inopiã, & postea maritus efficitur diues, an cessabit consignatio.*

1 §. Et si placeat. ¶ † Regula quæ est, ꝙ qñ res pue-
a nit ad casum a quo nõ potuit in
cipere, vitiat̃, non habet locũ in trib. casib. de quib. hic. h. d. Et
primus casus, qñ nõ propriè nec in totũ peruenit ad talem ca-
sum, sed quo ad quid. Secũdus & tertius sunt, qñ peruenit ad il
lum casum post negotiũ pfectũ & ꝯsumatum, habet ergo lo-
cum illa regula qñ peruenit ante pfectũ & ꝯsumatũ, & sic in-
telligit̃ l. æstimatio. in fi. principij. s̃. e. vbi ponit̃ illa regula. ¶ In
gl. j. ibi, {§. sacram} vel pone proprius ad literam exemplum
s. eo. l. si sub vna. §. fin. in fin. glo. sic econtra, dic scilicet ꝙ si nõ
valuit a principio, licèt ex postfacto perueniat ad casum a quo
potuit incipere, non reconualescit, hoc tñ dic per Dy. in c. non
a firmatur. de reg. iur. lib. vj. ¶ † In gl. quæ incipit {inconueniẽs}
pro eius declaratione opp. ꝯ primam fallentiam quæ hic po-
nitur a regula. Nam ad hoc, vt exceptio & fallentia sit bona,
debet esse de regula. vnde si diceretur oĩs homo currit præter
asinum, ista exceptio non est bona. vt not. in l. in his. s̃. de legi.
sed ista prima fallentia nõ est de regula, si enim stipulator viæ
decedat pluribus hr̃dibus relictis, res non peruenit ad casum
a quo non posset hodie incipere. nam fundus ad quem stipu-
latus est peruenit cõiter ad ambos hr̃des, & ambo simul põt
hodie stipulari, & acquirere seruitutẽ ad illum fundum, vt l.
si vnus. de ser. rust. præd. si ergo stipulatio defuncti non extin-
guitur, sed transit ad ambos, regula non offenditur, ergo ma-
lè positus est ille casus tanquã exceptuatus a regula, & hoc vo-
luit dicere gl. quæ fatetur ꝯriũ, ꝙ istud exemplũ, seu illa ex-
ceptio est inconueniens, sed pro tanto Iurisconsultus eam po-
suit, qa stipulatio defuncti, ideo valuit, qm̃ defunctus poterat
acquirere seruitutem illi fundo. si non potuisset, nõ valuisset,
nunc aũt post mortẽ eius transit ad plures hr̃des, & tñ nullus
eorum posset seruitutẽ acquirere sine alio, & hoc respectu vi-
debatur peruenisse ad casum a quo nõ potuisset incipere, sed
certè non propriè. nam propriè diceretur peruenisse si transi-
ret ad vnum solum ex hr̃dibus, vel ad omnes diuersis tempori
bus, quia neutro casu posset hodie incipere, vt d. l. si vnus, sed
postquam transit ad oẽs simul secus, quia omnes simul pos-
sent hodie stipulari. & hæc est intentio gl. Sed opp. cõtra regu-
lam de §. ex contrario. Insti. de leg. gl. non soluit. dic ꝙ tunc re-
gula locum habet quando casus ad quem deuenit tendit ad
contrarium effectum eius, ad quod tendit actus celebratus,
secus si tendit ad eundem effectum, vt in contrario, & in l. ver
3 bis. ad l. fal. per qđ determinat Bart. ¶ † Si maritus incipit ver-
gere ad inopiam, & pp hoc vxor fecit sibi consignare dotem,
postea

ADDITIO.

a ¶ Non potuit. De hac regula ponit Old. cons. 63. vbi ponit an si tpe ĩpetrationis beneficium erat certi valoris, non tempore vacationis alterius valoris, an debeatur impetranti.

postea mantus efficitur diues, vtrum cessabit consignatio? vř q sic, qa peruenit ad casum a quo hodie non posset incipere nec pen. contrarium determinat, qa iste casus tendit ad idē cū consignatione, nam consignatio facta est ad securitatem mulieris, & diuitiæ superuenientes tendunt ad idem. ideo nō debent operari contrarium effectum, vt faciat cessare consignationem. sic & in cautione pstita de iudicio sisti, qa non possidebat immobilia, nam licet postea incipiat possidere, non vitiatur satisdatio, vt l. sciēdum. §. antepe. s. qui satis. cog. Ad hoc do. Raph. tenet cōtra Bar. q cesset consignatio, qa cessat causa ob quam facta est, sed rūdit ad illam l. sciendum & ad rationem suam, idem securius est tenere cum Bar. cætera circa istū articulum examinat hic Bar. per quatuor combinationes, qñ est defectus in causa efficiēti materiali, vel formali. dic vt hic per eū. sufficit. In alia gl. q incipit, {prima remanet.} Dic q format similem oppositionem cum gl. præcedenti, q alij duo casus fallentiæ non sunt boni, qa non sunt de secunda, nā secūda est de oblone cōtra peruenit ad casum a quo hodie nō posset cōtra vel inchoari, vitiat, & extinguit. Sed isti casus nō sunt de obligatione personali, sed de iure reali. si enim pmisisti seruitutem ad fundū meum, & eam cōstituisti, & ego postea partē illius fundi alieno in tertium, q est vnus casus, vel alieno in te, qui est secundus casus. Tex. iste vult q seruitus cōstituta nō extinguatur & tñ si non esset cōstituta, nō posses mihi ipsam cōstituere rōne partis quam retinui pro indiuiso, vt hic. & l. p parte. de serui. Ecce ergo, q non qritur seu dicit de oblone psonali, q nō extinguit, sed de ipso iure reali. Sol. duob. modis. primo q licèt hic regula illa tradat in oblone personali, alibi tñ trahitur gñalius in quacūq; re, quia dicitur, q ea, quæ rectè cōstituta sunt, resoluunt, si ad eū casum &c. in d. l. existimo. in fi. prin. s. e. sub qbus verbis cōprehendunt etiā iura realia, vel dic q licèt loquat de iuribus realibus hic, attamē etiā de personali videt log, qa licèt videaris cōstituere seruitutem, adhuc tñ nō es liberatus ab obligatione personali, qui tenebaris cōstituere. cū in istis non cadat perfecta traditio, & sic teneris adhuc ad patientiam præstandā prima obligatione, si ergo non extinguit seruitus cōstituta, nec et extinguit illā obligatiōem, quæ remāsit, & hęc est intentio gl. qualiter aūt hoc intelligatur, dic vt in l. ij. s. e. Et notandum q gl. subdit aliqua, ver. {hinc est q exempto &c.} quæ nihil faciunt ad propositum si bene inspiciatur l. in vendendo. quam gl. allegat de contrahenda emptione.

LEX CXL.

a Sicut non receditur a persona, sed vitiatur contractus quando tertius (in cuius arbitrium collata est substantia contractus vel aliud substantiale) non eligit, ita & si collata est electio de rebus alternatiuè promissis.

1 a SI seruus. †Facultas eligendi [a] collata in seruū vel filiumfamilias, nō transit in dominum vel patrem, licèt transeat ipsa obligatio super qua collata est. Item si conferatur in tertiū, & ille non eligat, vitiatur stipulatio, nec receditur a persona. h. d. ¶ In tex. ibi. {sed filius seruusve destinare, &c.} sed qd si nō destinarūt & mortui sunt, vř vitiari stiplo p id qđ statim sequtur in cōtriū, quia ipsis venientibus, ideo nō acquirit pñ, vel dño, qa supsunt ipsi q pñt eligere, & cogi ad hoc, sed ipsis mortuis vř transire facultas ad patrē, vel dñm sicut transit ad hrdem & legatariū, vt s. eo. l. si stipulatus fuerim illud, aut illud. circa prin.
2 ver in hrdes. & l. si sic. §. fi. de leg. j. dic vt ibi. ¶ †In text. ibi {vtrā earū Titius elegerit.} No. singulariter q sicut non recedit a psona, sed vitiatur cōtus qñ tertius in cuius arbitriū collata est substantia cōtus, vel aliud substantiale, & non elegit, vt l. fi. C. de cōtrhen. & l. si qs arbitratu. s. e. ita & si collata est electio de rebus alternatiuè promissis, vt hic videbatur non vitiari, sed tālitem pertinere electionem ad debitorē, si de tertio non fuisset facta mentio, per l. plerunq;. in fi. de iure do. cuius cōtrium hic patet. quod reputo singulare, non sic in vltima voluntate. vel. fi. §. sed & si quis. C. communia de le.

ADDITIO.

a ¶ Domi. Bar. istam legem repetit bono ordine. & ideo si vis eam pectori tuo inscribere, vide eum cum do. Pau. & habebis quod optas.

1 Patria potestas non supplet defectum ætatis in filio.
2 Pupillus & impubes, an & qualiter differant.
3 Patria potestas quare fuit inuenta.
4 Filius impubes qualiter possit obligari, & an sufficiat auctoritas patris, & quid in iudicio.
5 Quid si statutum dicat quòd minor xviij. annis non possit obligari sine consensu curatoris.

1 §. Pupillus. †Patria potestas non supplet defectum ætatis in filio. h. d. notabiliter, & semp alleg. ¶ In tex. ibi, {ac si paterfa.} idest ciuiliter, & naturaliter sicut obligaretur si non haberet patrem, nec etiam curatorem, licèt poterit petere restitutionem in integ. vt l. si curatorem habens. C. de in integ. restit. & dic q obligatur hic ciuiliter & naturaliter, siue contrahat cum consensu patris, siue non, sed impubes non obligatur ciuiliter, siue cum consensu patris, siue non, sed posset obligari naturaliter si esset doli capax, vt j.
2 de noua. l. j. ¶ †In gl. ibi, {dic q impropriè.} quia pupillus non dicitur propriè nisi qui patre caret. vt in l. pupillus. de verbo. sign. Si vero habet, dicitur impubes, non pupillus. & hoc vult gl. in prin. & sic istud verbum latius est quàm verbum pupil-
3 lus. ¶ †In ea. ibi, {cum etiam sexagenarius.} Dic q patria potestas non fuit inuenta ad supplendum defectum ætatis, quia si hoc esset, cessante defectu ætatis, cessaret patria potestas, sicut cessat potestas tutoris, tamen contrarium est, quia etiam sexagenarius potest esse in patria potestate, fuit ergo inuenta fauore ipsius patris, vt per filiū sibi acquiratur. & vt possit eam
4 exercere circa personam filij in ipsius patris fauorem. †Qualiter ergo obligatur, cū tutorem habere non poterit stante patria potestate? Rñdeo, debetur sibi curator ad hunc actū, non personę postquā est in patria potestate, sed bonis. vt C. de bonis quæ libe. l. fin. §. sin aūt patre recusante. & de hoc iure isto. hodie vero, quia in aduentitijs in quibus patri quæritur vsusfructus, ipse pater est legitimus administrator ad instar tutoris, potest in illis obligari cū auctoritate patris, vt est casus in l. si infanti. in fi. C. de iure delib. sed vbi esset legitimus administrator, quia ageretur de aliquo acquirēdo filio, de quo pater poterit hre vsumfructū, remanet adhuc hodie dispositio huius §. fin Bar. qui dicit p hoc patere, si filius pupillus est in iudicio, an eius psona poterit legitimari per auctoritatē patris. vt distinguatur, an sup causa pr sit legitimus administrator, & poterit legitimari, an vbi non sit, qa non tractatur de aliqua acquisitione fienda pri, vt in bñficialibus, & tunc nō legitima-
5 tur, sed est necesse sibi dari curatorem ad litem. †Et de hoc est casus in c. fi. de iudi. lib. vj. eodem mō si statutum diceret q minor xviij. an. non poterit obligari sine auctoritate curatoris, & minor habet patrē, an sufficeret pris auctoritas. & distingue, vt s. q aut se obligat in causa aduentitij peculij vbi patri quæritur vsusfructus, & sufficit, aliàs nō, sed debebit dari curator ad hunc actum. hic non sunt alia.

§. Si ita stipulatus fuero. ¶ Non vitiat stipulatio, licet in respōsione nō sit facta mētio de adiecto, de quo fuit facta ī interrogatione. h. d. Ratio satis colligitur ex his que habētur in §. fi. j. e. l. ¶ In fi. tex. ibi, {soluitur.} dic etiā si in responsione non adijciatur, Dyn. quod puto verum si simpliciter secuta est responsio. vt in §. fi. j. ea. l. post medium. ibi, alioquin &c. Sed si expressit psonā stipulatoris tm vt hic fuit, nō vř q possit solui adiecto. & illa sola adiectio vitiatur, non principalis stipulatio, sicut si stipularē decem, & tu promitteres quicunque, quia in illis tantum obligaris. vt l. j. §. si stipulanti. s. e. & ita limito & intelligo glossellam hic positam.

§. Si inter eos. ¶ Angustia temporū vel locorū nō vitiat stipulationem, si præsentia negotiorū gestoris supplet absentiam principalium. h. d. Si ergo hodie existens hic promitteres centum soluere Romę, non valeret stipulatio, tanquam promitteres impossibile. vt l. iij. §. si ita. de eo qđ cer. lo. nisi haberes Romæ factorem tuū qui posset soluere, & ego meū qui posset recipere. nā isto casu & hoc probato, stipulatio esset valida, quia potuisses per prius auisare tuum q solueret, & ego meum q reciperet. h. d.

§. Cū mihi. ¶ Non vitiatur principalis stipulatio, licèt diuersitas in rebus tēporibus vel qualitate sit inter personā stipulatoris & adiecti. Et idē si sit defectus in persona adiecti, & non stipulatoris, sed econtra, si sit in stipulatore bñ vitiat adiectio tanq̄ accessoria. h. d. Et sic defectus in principali extenditur ad accessoriū, sed non econuerso. h. d. vsque ad finem ti. Et ponit de quadruplici diuersitate. Primo, qñ in rebus. vsq; ibi, {tēpora} Secundo, qñ in tpibus. vsq; ibi, {sed rursus.} Tertio, quādo in qualitate. & hoc dupliciter. primo, qñ in personā vnius purè, in personā alterius sub cōdōne. vsq, ibi, {ex hoc,} alius, qñ in ambabus tñ sub cōdōne tñ conditiones erant diuersæ. & not. q in prima diuersitate licet non vitietur stipulatio, attamen si soluatur adiecto res collata in illius persona, nō liberatur soluens ipso iure a re collata in persona stipulatoris, sed ope exceptionis. In secunda aūt diuersitate si soluat adiecto in tēpore collato in eius psona, liberatur ipso iure a stipulatore, qa soluit eandem rem quæ in stiplonem fuit deducta, & quæ erat in oblone, sed in precedēti casu non. ¶ Sed opp. q ēt in præcedenti liberatur ipso iure, licèt soluat res quæ non erat in oblone, qa aliud pro alio solui potest creditore volente, & cōtigit liberatio ipso iure. rñdet q illud esset si solueret eidem stipulatori. sed hic soluit alteri. Illa solutio non est bona, quia ēt soluendo alteri de voluntate stipulatoris contingit eodem mō liberatio. Dic ergo q si voluntas stipulatoris interueniret post oblonē cōtam solum ad hūc finem, vt alteri solueretur, et etiam aliud pro alio contingeret liberatio ipso iure, quia voluntas est omnino libera, non coacta: sed hic interuenit tpe stipulationis, & tunc fuit libera, postea verò est coacta, qa debitor pōt soluere inuito stipulatore. vt l. aliud. j. de sol. vnde non tantum operatur, &c.

LEX

LEX CXIIII.

1 *Omissio diei an vitiet stipulationem. & nu. 7.*
2 *Fundus cum promittitur, necesse est specificare quis fundus.*
3 *Stipulatio fundi in genere an valeat. & nu. 6.*
4 *Quid in genere subalterno.*
5 *Quid si partes senserunt de certo fundo, & non apparet de quo.*
6 *Quid in alijs rebus quę habent certos & determinatos fines a natura.*

ITa stipulatus sum. ¶ Lex ista diuidi pōt cōmodè in tres partes omissa diuisione aliorū. Primo n. tractat vtrū stipl'o principalis, & ēt pęnalis reddant̄ nullæ pp incertitudinē existentem in principali vsq; ibi, {nec ante} Secundo tractat posito ꝙ non sint nullæ qō cōmitatur stipulatio pęnalis, an cum hoc desijt posse fieri, vel dari id qđ erat deductum in principali, an aūt postq̃ illud potuerit fieri, & non est factū. Et ista durat vsq; quasi ad fi. in ver. {ꝙ sine du{'oiq Tertio posito, ꝙ sit cōmissa qualiter exigatur, an vnā cū
3 principali debito, an ipsa sola pęna. & in prima parte. h. d † Si in principali stipl'one versat̄ incertitudo circa diē qua debuit fieri, quia fuit omissus, reddit̄ nulla tā ipsa q̃ ēt pęnalis, si per errorem vel obliuionem partium hoc accidit, secus si ex certa scientia, & tunc neutra redditur nulla, si verò pp incertitudinem quantitatis in stipl'one deductæ vel loco vbi fiendum erat opus in stipl'one deductū, vel ēt substantiæ rei in stipl'one deductæ vitiat indistinctè tā principalis q̃ pęnalis, siue sciēter, siue ignoranter omissa fuit specificatio, h. d. in effectu. & sic loqtur de quadruplici incertitudine. s. tpis seu diei, in qua fiendū erat id quod erat deductum in stipulatione, & ista non dr̄ esse circa substātiam stipulationis, quia stipl'o potest fieri sine appositione diei, & subintelligitur dies qua placuerit actori. vt no. in l. de die. qui satis. cog. ideo in ista distinguitur, an partes proposuerint in animo diem apponere conuentione facta anteq̃ peruenerunt ad stipulationem, & postea cū peruenerunt per errorem omiserunt, & tunc vitiatur vtraq;, quia intentio rei non fuit se obligare ad diem incertā prout placuerit actori, sed ad certam & determinatam, in quo ēt ipse actor cōsentit, meritò vitiantur ex tacita voluntate vtriusq;: qa illa cōuentio habet vim protestationis, quia non intēdit aliter ꝯhere, vt in prin. huius l. secus si non proposuerunt specificare diē, nec erat necesse, nec specificarūt, & sic cessat ratio supradicta. ideo neutra vitiatur, sed tenebitur facere ea die qua placuerit actori. & nisi faciat, cōmittitur stipulatio pęnalis sicut q̃libet alia conditionalis existente conditione. Alia est incertitudo circa quantitatem, alia circa locū, alia circa substantiā rei. Et istę indistinctè vitiant, quia sunt circa substantiam stipl'onis. cum. n. permittitur quantitas necesse est specificare eam, aliàs non valet stipl'o qualitercūq; omittatur, nisi appareat de qua sēserit. vt s̄. e. l. triticum. Item cum promittitur opus cohærens solo, necesse est specificare solum seu locū, vt in l. iij. §. si quis ita. de eo
2 quod cert. lo. & s̄. e. l. q insulam. ¶ † Item cum promittitur fundus, necesse est specificare quis fundus. vt in l. cū post. §. gener. de iur. do. aliàs pp incertitudinem vitiatur stipulatio principalis. & per ꝯńs pęnalis, quæ venit committenda pp moram, & reus non pōt constitui in mora, si nescit quantum debeat, vel quis debeat, vel in quo loco facere debeat, & hæc est rō huius l. veniamus ad casum ¶ Super ista prima parte sunt tres gl. & prima gl. concernit illud quod hic dr̄ de omissione diei, quod vitiat stipulationem, ꝯ quod opponit trib. mo. Primo, ꝙ non vitiat, sed intelligatur repetita de l. cum quid. si cer. pet. Secundo, ꝙ non vitiat, sed subintelligatur dies consuetus de l. si finita. 10 prin. de dam. infec. Tertio, ꝙ non vitiet, sed Iudex habeat declarare. de l. de die. in prin. qui satis. cog. Et Bar. format alias, pro quorum iurium declaratione distingue, & apparebit ꝙ loquentur in diuersis casibus, nam interdum est contentio inter partes quis dies debet apponi in stipl'one de iudicio sisti. & tunc Iudex reducit partes ad concordiam fauendo potius actori q̃ reo in primordio litis, non tñ ꝑ oīa, sed vt æquum sibi vr̄. & iste est casus in d. l. de die. sed dic s̄m vnam lec. quæ nihil facit ꝯ istam l. interdum stipulatio iam est interposita sine appositione diei, & dubitat̄ an valeat, & tūc aut partes a princip. non cogitarunt ꝙ aliqua dies deberet apponi, & hoc constat, tunc omissio non vitiat, & qua die debeat sistere similiter iudex habet declarare, postq est iudicialis, & est casus ī d. l. de die. s̄m aliam lec. Et hoc non obstat, quia hic congitarunt, & ꝑ errorem omiserunt, qū igitur cogitarunt de apponenda certa die, & postea omiserunt. Aduertendum ꝙ aut cogitarunt tpe stipl'onis interpositæ, aut ante. primo casu, puta ꝓmisisti mihi ꝑ stipl'onem sistere in iudicio die quam postea declarabimus vel declarabo, si non declaramus stipl'o iam interposita & perfecta non vitiatur, sed perinde est ac si illud non fuisset dictū. arg. in l. cum partes. §. vicos. & est 9. fi. de leg. ii. & C. de insti. & substi. l. pen. & s̄. de hære. instit. l. ii. Secundo casu, quandu fuit actum inter nos ante stipl'onē interpositā, ꝙ in ea q̃ postea interponetur specificabimus diem, tunc aut tpe quo fuit actum inter nos illa dies fuit specificata, sed postea in stipl'one non fuit specificatio repetita, & tunc non vitiat̄ stipul'o, sed censet̄ tacitè repetita, ita procedit primum ꝯrium gl. de l. cum quid. si cer. pet. & patet in l. Titia. §. idem r̄ndet j. e. quia poterit commodè intelligi repetita. Prima aūt solutio glo. ad illud ꝯriunt nihil valet, quia si solus stipulator hoc egisset in aīo, nihil operaret̄ animus in mente retentus. vt in l. si repetendi. C. de ꝯdi. ob cau. l. & ꝙ quis. s̄. de condi. inde. & sic ꝑinde eēt ac si a neutra partium fuisset hoc actū. & non variaret stipulatio. vt in d. l. de die. s̄m vnam lec. de qua s̄. dixi. Similiter secunda sol. gl. est obscura, & non bñ pōt perpendi quid voluit dicere, tñ no. illā solutionem per quā glo. vr̄ velle ꝙ si promisisti mihi illud dare vel facere tali die, vel vsq; ad talem diem sub pęna, cum pacto ꝙ ante illā diem deberem te certificare forte per tres, vel quatuor dies ante, ꝙ lapsus illius diei, qua debebas facere non cōstituit te in mora, sicut si non esset apposita certa dies, & ideo locū haberet purgatio moræ ꝑinde ac si stipulatio pœnā ꝯtineret, & nō diē pp illud pem. & in h. d. ipse se cōsuluisse cū statutū Florentinum dicat ꝙ istr̄m debiti hñs certū terminū, ipso lapso poterit executioni mādari, ēt ꝑ capturā ꝑsonæ absq; alia requisitione, si in instr̄o alijs se obligauit ad certum terminū cum pacto, ꝙ ante aduentum termini debebit reus certificari nō habebit locū statutū, vt lapso termino poterit capi non facta certificatione. & hoc satis placet, qa actor vr̄ renunciare prouisioni statuti, tale pactū apponendo. si vero dies nō fuit specificata in ꝯuētione ꝑcedente stipl'onē, sed fuit actū, ꝙ tpe stipulationis specificaret̄, tūc loqt̄ iste tex. & tūc distingue tres casus, & tunc aut constat ꝙ per errorem facti omissa fuit specificatio, & vitiatur vtraq; stipulatio, vt in prin. huius l. aut ꝯstat ꝙ ex certa sciētia, qa licèt partes hoc egerint postea pęnituerūt, vel in ꝯuentione fuit dictū ꝙ sisteret qualibet die, qua placeret actori, vel ipsi reo, & tunc omissio non vitiat̄. vt hic ī ver. {ꝙ si ab initio.} s̄m diuersas lecturas. aut dubitatur an per errorē, vel ex certa sciētia, & tūc aut incontinenti vel intra modicū interuallū post primā ꝯuentionē secuta est stipl'o, & præsumit̄ ꝑ errorē omisisse, qa non est credendū ꝙ ita cito pęnituerunt primæ voluntatis. vt l. non ad ea. cum ibi no. de ꝯdi. & demō. aut ex interuallo, & tunc potius vr̄ pęnituisse, & stipl'onē purè concipere. arg. l. cum in plures. §. locator horrei. s̄. loc. & no. in l. per retentionem. C. de vsu. & in d. l. Titia. §. Idem rñdet. j. e. Restat ꝯrium de l. si finita. qđ ꝑ prędicta nō est solutū. doc. vidētur velle ꝙ ēt gl. hic sentit ꝙ ibi fuerit error iuris, hic facti. vel dic ꝙ casus sunt valde diuersi, nā hic loquitur de die in quo promissor debebat facere quod promiserat. ibi de die vsq; in quem deberet existere conditio sub qua promiserat, videlicet reficere damnū si domus rueret, & non fuit dictum vsq; in quod tempus. nam si consuetudo erat in loco ꝙ tales promissiones fierent si rueret vsq; ad decēnium, & promissor per errorē se obligauit perpetuo qñcunq; rueret, tunc talis ꝓmissio fuit indebitè facta, quia se obligauit in plus q̃ teneret, sic posset condici, sed absq; condictione iudex supplet prouidendo reo ꝙ non teneatur, nisi vsq; ad tempus consuetum, & ille est casus ibi valde diuersus ab isto. sufficit. Alia glos. super ver. {nomine} opponit contra id quod dicitur s̄. eod. l. qui ex
3 pluribus. † Dic pro solutione huius contrarij melius quàm gl. ꝙ aut stipulor a te fundum, non expresso noīe, & sic in genere gñalissimo, & incerto de incertis, & tunc indistinctè non valet stipulatio, etiam si habeas fundos in patrimonio. Et ita debet intelligi dū dicit, {vel fundū dari non adiecto noīe.} vt l. cum post. §. gener. de iur. dot. quia cum fundi non habeant certos & determinatos fines a natura, sed sola destinatione patrisfa. qui potest de vno fundo facere plures, vt l. quod in rerū. §. j. de le. j. si valeret dando palmum terrę liberaret, & sic esset stipulatio
4 elusoria. † Sed si stipulor in genere subalterno, & sic incertum de certis, vt vnum de fundis tuis, vel Scianis, vel simpliciter nō dicendo Scianis, & tunc valet, & electio est debitoris. vt in l. ꝯ ria. & sic prima solutio glo. ꝙ ibi fuit expressum nomen, hic non, nihil valet, fallit si aute stipulationē fuisset actū inter ptes de specificando certū fundum, & postea per errorē fuisset omissum, tunc eēt idem qđ in dic. & ita pōt procedere secunda
5 solutio gl. ¶ † Item fallit si partes senserunt de certo fundo, & non apparet de quo, vt si dixi ꝓmittis mihi fundū tuū Scianū, cū haberes duos vel plures Scianos, non aūt dixi vnum de Scianis, vel de tuis fundis, quia tunc nō senriremus de certo. hoc ergo casu qñ sensimus de certo, & non appareat de quo, non valeret stipulatio, sed bñ valeret legatū. vt l. si qs a filio. §. si plures. & l. legato gñalr. §. j. de leg. j. rō diuersitatis, quia in legatis declaratio voluntatis defuncti obscura cōmittit hr̄di, q reputat̄ eadē persona, licèt electio cōmittat̄ legatario. vt in d. §. si plures. sed non sic in ꝯctibus qui dependent ex voluntate vtriusque partis, qa non debet plus pertinere ad vnum q̃ ad alterum. &
6 istud vr̄ uoluisse Bar. hic, † quod no. in alijs aūt rebus quæ habent certos & determinatos fines a natura, vt homo, vel bos, valet stipulatio incerti hominis de incertis. vt in l. ii. de optio. lega. hic allega. in gloss. non sic si fieret in supremo genere, vt si promitteres animal uel substantiam, quia soluendo muscā, liberareris, ut no. in d. l. legato generaliter. Nec obst. si dicatur, ꝙ etiam

ꝙ ẽt fundi habentes certos fines, vt ĩ. de verb. sig. l. locus. §. fi. q̃a verũ est non sñ a natura, sed destinatione patrisfa. quę variabilis est. si verò res sint quæ habent fines a natura, nec sola destinatione patrisfa. sed facto ipsius interueniente, vt domus. nam non põt de vna domo facere plures sola destinatione ɔsistente in voluntate, vel verbis, sed requiritur factum. vt interiectio parietis, vt l. si qs duas. §. j. cõia prædio. licèt vna domus stante vnitate poterit possideri a pluribus pro diuiso. puta vnus ab oriente, alter ab occidente. vel vnus ex parte inferiori, alter ex parte superiori. vt no. Bar. in l. stipl̃ones nõ diuiduntur. ĩ eo. qđ est no. hoc ergo casu distinguit, an promissor habeat domos in patrimonio, & valebit promissio, & intelligeť de vna illarũ. aut non habet, & tũc non valet sicut distinguit in legatis, vt in l. si domus. in prin. de leg. j. & ista fuit sñĩa glossatum. quam ẽt sequitur Bar. Pe. aũt non videns bonã dr̃iam inter fundum & domum, dixit vtroq; casu distinguẽdũ, an habeat in patrimonio vel non. & sic restringit istũ tex. ad casum qñ non habebat cuius opi. mihi plus placet, licèt Bar. eam reprehendat, nam licèt in diuisione fundi non reqrať tm̃ factũ, qñantũ in diuisione domus, attamẽ aliquale factũ requiriť, puta appositio terminorũ, vel ẽt sulcus per mediũ. & sola destinatio verbalis nõ sufficeret, vt patet ex no. in d. l. qđ in rerũ. §. j. Præterea rõ in qua fundat se Bart. non vr̃ vera, ꝙ q̃ ꝓmisit fundũ, si habet fundos in patrimonio, põt de vno facere plures, & dare palmã terræ: nam hoc non pòt in præiudicium stipulatoris, sed debet dare vnũ de illis quos habet non facta alia variatione. argu. eius qđ hr̃ in l. cætera. in fi. de leg. j. & hoc ẽt placet d. Raph. qui vlterius dicit, ꝙ in legatis putat verã opi. Pet. ꝙ tam in domo q̃ in fundo distinguať an habeat in patrimonio, vel nõ: in ɔctibus aũt tã in domo q̃ in fundo, siue habeat in patrimonio, siue non, stipl̃o non valeat propter incertitudinẽ, & q̃a non est ita fauorabilis sicut vltima voluntas: nam qñ legat censeť legare de rebus suis si habet, vt l. Tinia. §. j. de aur. & ar. leg. non sic qui ꝓmittit in gñe, & fortè bene loquiť, & placť sua distinctio. ¶ Vltimò gl. in fi. op. de l. vbi aũt. post prin. ĩ. e. Sed solue ꝙ intellr̃ ſm istũ tex. dum ibi dicit, ergo si quis fundũ sine ꝓpria appellatione, vel hoĩem gñalr̃, &c. nã inquantũ dicit de fundo, stipl̃o est incerta, & inutilis. vt hic, inquantum dicit de hoĩe, est incerta, sed
7 non inutilis, vt patet ex his q̃ ĩ. dixi. ¶ † Restat vlti. gl. istius particulæ super ver. ꝙ si ab initio. q̃ incipit nõ ergo. & q̃a est difficili, pro eius declaratione opp. ɔ tex. quia hic fuit omissa dies in stipl̃one, sed quia ex certa sñĩa dicitur in tex. ꝙ stipl̃o valet ɔ, quia si fuit omissa verbis, habetur pro omissa. vt ĩ. e. l. quicqd. ergo non valet stipl̃o. ita arguit gl. & sic innuit ꝙ stipl̃o quę est de sistendo sine specificatione diei non valet, timore huius cõtrarij. in gl. sunt duæ opin. vna fuit cuiusdam Ottonis antiqui glossatoris, qui hoc fatetur q̃tum ad ipsam principalem stipulationem de sistendo, ꝙ illa sit nulla, & non pariat actionem, & habeatur pro non facta. sed stipl̃o pœnalis bene valet. & ita intelligatur hic, & sit dr̃ia an omittatur per errorẽ, & tunc nec principalis, nec pœnalis valeat, vt in prin. an ex certa scientia, & tunc non valeat principalis, sed pœnalis sic, vt hic, & ex hoc dicit patere rõnem in ver. seq. {nec ante, &c.} vbi habetur ꝙ stipulatio pęnalis hoc casu non cõmittiť nisi postq̃ cępit esse certum non posse sisti: nam istud non vr̃ verum postq̃ incepit a præcedenti dispositione, vt in ea. l. ver. itaque. ¶ Rñdet, verũ esse si dispositio illa esset valida, & ita intelligať ibi, sed qñ est inualida habeť ꝓ non facta, & sic est perinde acsi incepisset a præcedenti ɔditione, quo casu non cõmittitur nisi cũ desiit posse fieri, vt ĩ. in ver. item si quis. Ista opi. falsa est, & fundatur in falso fundamento. s. ꝙ stipl̃o de sistendo non valeat nisi exprimatur certa dies, qđ est contra l. de die. ſm vnã lect. qui satisd. cog. Et posito ꝙ fundamentũ esset verum si principalis stipl̃o vitiaretur ex hac incertitudine, similiter & pęnalis, siue per errorẽ, siue ex certa scientia, siue vitiať propter incertitudinem quantitatis, vel loci, vel substantiæ, vt ĩ. in ver. non secus. & ibi dixi, & vitiatur actus propter omissionem solennitatis, siue per errorem, siue ex certa scientia omittať. vt not. glo. in l. ambiguitatis. C. de testa. Aliam sol̃onem ponit gl. ꝙ hic non fuit omissa dies, sed posita in arbitrio ꝓmissoris propter tex. qui dicit {vt quacunque die sisteres.} subaudi qđ tibi placuerit, & sic non obst. ɔtrium in primo loco formatũ: nam illa dies censeť specificata, quam promissor declarabit, secus si in arbitrium alicuius eorũ non fuisset cõmissa, & tunc vitiareť. Istam scđam videntur doc. seq. quæ mihi plus displicet q̃ præcedens cum ꝓprium reorũ sit fugere, ven sitr̃ nunquam declarabit, & sic fiet contra nãm iudicij, quæ est vt exerceatur in inuitum, vt ĩ. eo. l. inter stipulantem. §. j. vnde puto ꝙ non valeret si ita fieret. Præterea ista sol̃o fundatur in eodem falso fundamento: ideo dico ꝙ oĩno dies fuit omissa, & ꝙ non vitiatur principalis, nec pœnalis rõne huius incertitudinis postq̃ ex certa scientia factũ est, quia intellr̃ de die quæ placuerit actori, licèt qñ per errorẽ secus per rationem q̃ ĩ. dixi. nec ob. ɔtriũ de l. quicquid. quia fateor ꝙ habet pro omissa postquã non verbis expressa, non tñ sequitur ꝙ stipl̃o vitietur, cùm non sit de substantia eius, licèt bene sit de substantia declaratio quantitatis, loci, vel substantiæ rei promissæ, & hæc est ipsa veritas. ¶ Vltimo extra gl. opp. contra principium l. ꝙ licèt stipulatio principalis sit nulla, nõ propterea stipulatio pęnalis, quia non est nulla ex eo ꝙ lex sibi resistat, sed quia non assistit. ergo, &c. vt supra eo. l. stipulatio ista. §. alteri. cum ibi no. Sol. qñ non assistit propter hãc solam causam, quia non interest stipulatoris, fateor ɔtrium, quia ista ratio cessat in pęna in qua non inspicitur interesse, secus qñ nõ assistit rõne incertitudinis & voluntatis tacitæ ɔhentiũ: Casus est hic, quia tunc est nulla, secus si expresse resisteret, vel esset impossibilis de natura, vt supra e. l. si homo mortuus. &c.

1 *Stipulatio pœnalis, quando committatur, vel non.*
2 *Qualiter committatur stipulatio pura.*
Qualiter & quando committatur stipulatio in diem.
Quid in stipulatione conditionali.
3 *Quid in stipulatione pœnali incipiente a præcedenti dispositione vestita.*
Quid si incipit a præcedenti dispositione nuda.
Quid si a præcedenti conditione.
4 *Si promisisti mihi sistere cùm volueris, vel qua die volueris, et decedas antequam declares, an stipulatio euanescat.*

r §. Nec ante. † Stipulatio pœnalis non cõmittitur nisi cũ desiit posse fieri, vel dari id, qđ erat fiendum, vel dandum, ad hoc vt non committeretur, siue inceperit a præcedenti dispositione, siue a præcedenti ɔdõne. hoc primo ſm Pegasum, sed ſm Sabinum vtroq; casu cõmittitur, cũ potuit facere vel dare, & per ipsum stetit quominus faceret, vel daret hoc scđo. Sed ſm Papin. auctorẽ huius legis, si incipit a p̃cedenti conditione, vera est prima opi. Pegasi. Si vero a p̃cedenti dispositione, vera est scđa Sabini. h. d. vsq; ad ver. {ꝙ sine dubio.} Et diuide in tres partes. vt in summario. secun
2 da ibi. {Sabinus.} tertia ibi, {Itaq;.} ¶ † Et illa pars huius q̃ tractat de cõmissione stipl̃onis pęnalis difficilior est, & magis vtilis q̃ aliæ partes huius l. quã gl. magistra. q̃ est in l. & si post tres. si qs cau. alrius exordiendo materiã examinauit per sex q̃ões principales, quarum tres ɔcernunt stipl̃onem simplicem, & aliæ tres stipl̃onem pœnalem, & q̃a loquitur breuiter, Bar. reassumpsit hic illa sex membra. Et multum eleganter, & copiose, & vtiliter ea ꝓsequiť declarãdo qualiter cõmittatur stipl̃o pura. Secondo, qualiter & qñ stipl̃o in diem. Tertio, qñ & quali-
3 ter stipu. conditionalis. † Quarto, qualiter stipu. pœnalis incipiens a præcedenti dispositione vestita. Quinto, quando a p̃cedenti dispositione nuda. Sexto & vlt. qñ a p̃cedẽti condõne. de quo vltimo, & antepe. tractat iste tex. sed de penu, quãdo a nuda, tangiť in gl. & semp recurriť ad eius dicta, & q̃a nihil omittit qđ in toto corpore iuris reperiať circa p̃dictos articulos recitando opi. oĩum qui vnq̃ locuti sunt, & est mare magnum. Et prima pars istius particulæ vsq; ad ver. {Sabinus.} continet tres casus. Primus, qñ a præcedenti dispositione incipit vsque ibi, {sed & si ita stipulatus.} Secundus, quãdo a p̃cedenti ɔdõne cõsistente in nõ faciendo vsq; ibi, {Itẽ si qs.} Tertius, quando a p̃cedẽti ɔdõne ɔsistente in non dando. Sufficit, veniam' ad casum. ¶ In tex. circa prin. ibi, q̃ fuerit declaratũ, non intelligas per sñĩam iudicis, sed in rerũ natura, vt q̃a mortuus vel impeditus ꝑpetuo impedimento, vt in glo. ¶ In tex. ibi, {sisti non posse.} subaudi, vel nõ expeditè, vt si actio quam volebam intentare tpe perempta est, vt in ea. gl. circa principium. ¶ Sed oppo. ꝙ imo ꝑꝑ mortem promissoris qui debebat sistere, non dicať extare cõditio, nec cõmittať pęna, sed potius deficere, & pęnalem stipu. effici inanẽ, q̃a impossibile factum est id, qđ erat fiendũ, vt ĩ. e. l. si hõ mortuus. vbi casus. Sol. intellige si iste qui debebat sistere, interpellatus nõ stetit, & sic fuit in mora, nec tñ ista mora sufficit ſm Pegasum. Et adhuc reqritur ꝙ desinat posse sistere: si aũt anteq̃ esset in mora, locũ haberet ɔtriũ. vt ĩ. q satis. cog. l. si decesserit. cũ ibi no. sed in sequentib. casib. qñ incepit a p̃cedẽti condõne, tunc non reqriť ꝙ fuerit in mora ad hoc vt stipl̃o cõmittať, q̃a venit cõmittẽda ex euentu cõdõnis, non rõne moræ, q̃a non põt cõmitti in eo qđ est in cõdõne, & non in dispõne, cũ ꝓ illo non deť petitio: ergo &c. vt ĩ. e. l. si pupillus. & ideo per mortẽ cõmitteretur stipl̃o, vt supra eo. l. in illa stipl̃one si calendis. ¶ In tex. ibi, {sed & si stipulatus.} No. qđ dicit {sed ita.} & sic significat diuersitatẽ in facto, & nõ in iure, vnde Pegasus non fecit differentiam, an stipl̃o pęnalis incipiat a p̃cedenti dispõne, vt in ver. p̃ceden. an a conditione, vt in sequenti, sed in primo non bene dixit, in hoc scđo sic, vt in ver. {Itaque.} licet Guarnerius cuius opi. recitauit gl. j. in ver. {Sabinus.} dixerit ꝙ Pegasus nec ẽt in isto scđo verum dixit, quia nec expectať ꝙ desinat posse fieri vel dari, nec ẽt ꝙ potuerit facere, vel dare, & p eum steterit ad hoc, vt stipl̃o pęnalis cõmittať, imo cõmittit ab ipso initio, & statim pęna debetur, licèt habeat facultatẽ faciendi, vel dandi quousque lis sit ɔtesta. sup pœna, sicut ẽt in actione noxali, cuius opi. somniũ est, nam cũ stipl̃o pęnalis sit interposita sub ɔdõne si non fecerit, vel si nõ dederit, nulla rõ subest quare statim debeatur, acsi purè fuisset interposita cũ facultate m̃ dandi vel faciendi, iõ nõ meruit recitari, & sic est dicẽdũ ꝙ Pegasus bene dixit hoc casu. ¶ In tex. ibi, {quamuis capitoliũ ascendere, vel Alexandriã peruenire

{potueris.} subaudi, & non feceris, nam cū adhuc possis: licèt hucusq; nō feceris, non est verū dicere te incōmutabiliter nō ascendisse, vel non puenisse, & illa verba, si non ascenderis, vel non pu.neris debent intelligi s.incōmutabiliter. vt s̄.co.l. quicq̄d adstringēdæ.§.fi. Sup ista particula est vna glo.tm̄, q̄ incipit, {vel morte.} & est posita in prin. pro cuius declaratione opp. de ver. {Itaq;.} ī.e.l. nam hic stipso pęnalis incepit a præcedenti dispositione, q̄a promisisti sistere, vt patet in ver. {ꝙ si ab initio,} cū quo ꝯtinuatur iste ver. nec anie: ergo deberet pęna cōmitti statim ꝙ fuit in mora sistendi, vt in ver. {Itaque.} cuius ꝯtrium hic dicitur, ꝙ demum postq̄ fuit declaratum ipsum sisti non posse. gl. soluit quatuor modis. Primò, ꝙ istud principium corrigat per ver. {Itaq;.} & statim reprehendit & sol. Secundo, ꝙ ideo contingit hic, q̄a dies sistendi fuit cōmissa arbitrio ipsius promissoris. & sic nō poterit in mora constitui per interpellationem: vnde perinde est, acsi incepisset a præcedenti conditione, quo casu non pōt ēt in mora constitui, ideo expectatur, ꝙ desinat posse, vt committatur ex conditionis euentu. ꝯtrium loquitur q̄n in arbitrium promissoris non esset collata dies. nam tunc posset in mora ꝯstitui. & istam tenent doc.

4 ¶ † Sed cōtra eam opponitur extra gl. nam si promisisti mihi sistere cū volueris, vel qua die volueris decedendo anteq̄ declares te velle, stipso euanescit. vt supra eo.l. centesimis.§.fi. in ver. alij ita inutilem, &c. Et hic dr̄, ꝙ committitur ad pęnam. Bar. super hoc contrario musauit, & non bene declarat, sed diuinat. d. Raph. vr̄ dicere & reputat esse notandum, ꝙ euanesceret si nō fuisset promissa pęna, sed quia fuit promissa, non euanescit. ꝙ immissio pęnæ imo committetur. & ista opin. alſ mihi placuit, licèt ipsum non vidissem. Nunc aūt non video q̄n poterit præcedere, nam pęna censetur promissa si nō steterit die qua sibi placuerit, aut ergo decessit anteq̄ declaret qua die, & tunc non extat conditio sub qua fuit promissa, ergo non cōmittitur, q̄a decedēdo vr̄ nolle in ꝯtibus, licèt secus in vltimis volūtatibus, ibidem dixi, aut decessit postq̄ declarauit qua die volebat sistere, & tunc aut post lapsum illius, & pęna erat commissa per lapsum diei, q̄a tūc erat in mora ꝯstitutus, vnde amplius nō committit̄ p mortem, iuxta ea q̄ dixi infra eo.l. si sic. aut decessit ante lapsum diei, & tunc debet stipso pęnalis extingui sicut principalis per l. si decesserit. s̄. qui satis. cogā. Ideo ista sol. non placet, & ēt pp id, q̄d dixi in p̄cedenti, vnde gl. soluit in fi. ꝙ hæc promissio de sistendo erat nulla, q̄a non ꝯtinebat diem. p l. quicquid adstringendę. s̄. eo. idē cōmimī acti nō p̄cessisset dispositio, sed ꝯdō, ꝓut ēt tenuit gl. p̄cedēs. sol ista opi. nō ē vera, vt ibi dixi. iō plus placet prima solō. ꝙ hic loquit̄ s̄m opi. Pēga. q nō curauit an īcipiat a p̄cedēti dispōne, vr̄ a p̄cedenti cōdōne, imo vtroq; casu voluit non cōmitti per solā morā, sed expectare ꝙ desinat posse fieri. quæ opin. reprobatur per anctorem legis in ver. {Itaq;.} eo casu quo incepit a præcedenti dispositione. & approbat̄ opi. Sali. ꝙ nō expediat hoc expectare, sed sufficit ꝙ fuerit in mora. ¶ Vltimo opp. ꝙ neutra opi. sit vera. vt supra eo.l. quicquid. §.fi. Solu. ibi. loqtur q̄n dies fuit apposita ad id, q̄d erat dandū, vel fiēdū, quo casu siue incipiat a præcedenti ꝯdōne, siue p̄cedēn dispōne cōmittit̄ per solum lapsum diei, vt ibi, hic q̄n dies non fuit apposita.

2 *Sicut in vltimis voluntatibus plus attenditur mens testatoris quàm propeietas verborum, an idem sit in contractibus.*

1 ## §. Sabinus.

In ver. {Sabinus} † Notandū q̄d refertur ad ver. ꝓximū præcedentē, qui loquitur quando stipso pęnalis incipit a præcedenti cōditione, vt si Stichū non dederis promittis pęnam mihi? & voluit ꝙ si potuisti dare, & per te stetit quominus dares, statim cōmittatur stipulatio pęnalis absq; eo ꝙ desinas posse dare, & tn̄ hoc casu non potuisti in mora ꝯstitui, q̄a Stichus nō poterat peti, cū eēt in ꝯdōne tm̄. vt l. si q̄s sub ꝯdōne. si q̄s omit. cau. test. tn̄ potuisti ꝯstitui in quasi mora si interpellatus si dare volebas nō dedisti, cū dare tn̄ posses, multo ergo fortius q̄n incepit a p̄cedēti dispositione, q̄a Stichū promisisses, nā tunc potuisses cōstitui in vera mora, probat aūt Sabinus primū dictū per id, q̄d hr̄ in l. j. § itē si ita. ad leg. fal. vbi dr̄, ꝙ si testator grauat hæredem de dando mihi penū, & si non dederit grauat ipsum loco pęnæ de dādo mihi centū, statim ꝙ interpellatus non dederit mihi penum, cū lapsu tn̄ modici t̄pis a die interpellationis, q̄d relinq̄tur arbitrio iudicis, cōmissa est pęna, & amplius nō debet̄ pen˚, nec est in legato, sed debetur quantitas in quam legatum penoris censetur trāsfusum. & postea in fi. in ver. {Idemq; erit.} subdit ꝙ idē erit si testator non grauauit hæredē de dando penū, sed de dando pecu. si non tradiderit penū, & sic incipit a præcedēti condōne. Idē ergo debet esse in stipsone ex præsumpta volūtate ꝯtrahentiū, tn̄ id argumētū tollit̄ p istud q̄d ipsemet Sabinus dicit in fi. huius ver ꝙ illud q̄d dictū est de penu, saltē in scd̄o casu receptum est ob vtilitatē publicam, q̄ versat̄ circa vltimas voluntates, quas publicè interest exitum habere. l. vel neg. gest. ff. quemad. test. aper. & ēt propter nāturam penoris quæ consistit circa quæ ordinata sunt ad æsum, & potum hoīs, ꝯtinet enim pertinentia ad alimēta, q̄ fauorabilia sunt, sed illæ rōnes cessāt in ꝯtibus. ideo postea anctor legis determinat contrarium eo casu quo incepit a præcedenti conditione, dicens tūc non habere locum opinionem Sabini, sed solum q̄n a præcedenti dispositione. Et aduertendum ꝙ q̄n a præcedenti dispositione sicut nō expedit expectare ꝙ desinat posse dari, vel fieri ad hoc vt pęna cōmittat̄, imo statim ꝙ fuit in mora cōmittitur, vt dixit Sabinus & bene in hoc. ita & si non fuit in mora, licèt desinat posse dari vel fieri non cōmittitur pęna, imo euanescit stipulatio per l. si homo mortuus s̄. eo. vbi casus, ergo illud non requirit cū interuenerit mora, ita & non prodest cū nō interuenit vt stipso pęnalis cōmittatur. 2 ¶ † Et no. in prin. huius ver. dū dicit. {ex sn̄ia cōtrahentium.} vnà cum glossella, ꝙ sicut in vltimis voluntatibus plus attenditur mens testatoris q̄ proprietas verborum, vt in l. quis. C. de fideicō. cum si. ita & in ꝯtibus, licèt videatur secus, q̄a pendent ex voluntate vtriusq; partis, tn̄ si pōt constare ex aliquibus coniecturis de sn̄ia, receditur a proprietate verborū, vt hic. & l. semper. de reg. iur. & in l. in venditione. in fi. & ibi. no. cōia prædio. & l. fi. C. quæ res pig. obl. pos. ¶ Quæritur hic, q̄a tex. dicit ꝙ s̄m Sabinum non expedit expectare ꝙ desinat posse dare vel facere, & hoc est clarū, sed sufficit ꝙ poterat dare vel facere. Ecce vnum per quē steterit quominus dederit vel fecerit, ad hoc vt pęna cōmittatur, q̄n dicatur per eum stetisse. gl. quæ incipit non ergo. recitat duas opin. vnam ꝙ tunc cū fuerit in mora constitutus. ad q̄d non sufficit ꝙ potuerit dare, vel facere, & non dederit vel non fecerit, sed ēt requirit̄ ꝙ fuerit interpellatus & ꝙ sciuerit se teneri. l. ꝙ te. s̄. si cer. pet. Alia opi. est, ꝙ non requiratur mora, & sic nec interpellatio, sed sufficiat ꝙ potuerit dare si sciuerit se teneri. Primam opi. tenet Dy. & Bar quam puto sine dubio veram, q̄n incepit a præcedenti dispositione. nam tunc pōt in mora cōstitui, iō non dr̄ per ipsum stetisse quousq; fuerit in mora constitutus. Et ista duo sunt paria fuisse in mora, vel per eum stetisse, vt in l. si duo. §. fi. de consti. pecu. & ideo hoc not. Bar. per tex. illum, sed dubium est q̄n incipiat a præcedenti conditione, quia tūc non pōt in mora constitui. Superest ꝙ in conditione, vnde nō vr̄ requiri interpellatio, quæ fit ad constituendum quē in mora, & tunc non vr̄ procedere secunda opi. glo. Sed adhuc idem dico hoc casu postq̄ Sabinus adhuc noluit expectari ꝙ desinat posse dari, sed dixit sufficere ꝙ potuerit dare, & per eū steterit. nā debet intelligi ꝙ requisitus non dedit, & licèt requisitio nō constituerit eum in mora, constituit tn̄ in quasi mora, & facit existere conditionē sub qua pęna fuit promissa. & hoc esse verū patet manifestè in d. l. j. §. item si ita ver. idemq; ad leg. falci. nam in præcedenti casu constat ꝙ ibi requiritur interpellatio, cū lapsu modici t̄pis, quia incipit a præcedenti conditione, & postea subijcit. Idemq; &c. ponendo casum. q̄n a præcedenti conditione, patet ēt in l. si peculium. §. fi. de sta. lib. Et ēt q̄n præcedit conuentio nuda. nam nec ibi pōt proprie in mora constitui, & tn̄ pęna cōmittitur, vel per lit. ꝯtest. s̄m vnam opi. vt l. nuda. de ꝯtrahen. stipu. vel p solā interpellationem extraiudicialē s̄m intellectum Pe. quem seq̄tur Bar. q̄a promissio pęnæ facta sub ꝯdōne si non dederit, vr̄ intell. s. cū petero, tūc enim diceris non fecisse. si enim nō petis nō videris nō dedisse, vt l. ratio. §. si per venditorē. ver. mora. de act. emp. ¶ Vltimo vna gl. hic q̄ incipit {pendet.} vr̄ formare vnam opp. ꝙ nullo casu debeat expectari ꝙ desinat posse dari, vel fieri ad hoc vt dicat̄ non dedisse vel fecisse, per l. Mutianæ. s̄. de cond. & dem. Sed non meruit signari hoc ꝯtriū, q̄a ibi q̄n ꝯditio negatiua apponit̄ creditori, seu onerato, quo casu non dr̄ impleri eoipso ꝙ potuit implere & non impleuit, q̄a tunc non esset necessaria cautio Mutiana. hic q̄n apponitur grauato seu debitori. In quo distingue vt hic, q̄d aūt dr̄ de penu, idē de alia re si testator grauaret hæredē si non dederit Stichum, q̄a statim ꝙ req̄situs Stichum non dat cōmittitur pęna fauore vltimæ volūtatis. Et hoc voluit gl. in l. & si post tres. si q̄s cau. licèt q̄dā dicant speciale in penu. p illū tex. dū dicit ipsius rei nāturam, q̄a ꝯtinet p̄tinentia ad æsum & potū. sed certè ēt alia rō assignatur, sed de publica vtilitate q̄ gn̄alis est in qualibet re relicta. & in vltima voluntate. & hæc est cōis opi. & sic distinctio huius legis non habet locū in vltima voluntate per illū §. item si ita. & per illam l. si peculium.

2 *Si debitor ante moram contractam desinat posse dare vel facere, an stipulatio pœnalis annihiletur.*

3 *Quid si promittis mihi decem si non dederis Stichum quousque tu viuis, & etiam Stichus.*

1 ## §. Itaq; potest.

† Super illo ver. vbi ponitur tertia particula secundæ partis principalis gl. ponit hic duos casus. Primus est q̄n stipulatio pœnalis incepit a præcedenti dispositione, & tunc habet locum opi. Sabi. vt cōmittatur pęna, cū per promissorem stetit quominus daret vel faceret, & non sit necesse expectare ꝙ desinat posse dare vel facere. Sed contra istud glo. opp. duob. modis. Primo, ꝙ non sufficiat, imo ēt requiratur litis contestat. per l. nuda. C. de contrah. stipul. Et soluit, ꝙ hic, q̄n præcessit conuentio vestita, quo casu debitor constituitur in mora per interpellatione

nem extraiudicialem si potuit dare vel facere, & sciuit se ad
hoc teneri, quia contracta mora dicitur per ipsum stetisse, cō-
trarium verū, qñ præcessit cōuentio nuda, quo casu non con-
trahitur per solam interpellationem, sed requiritur lit. cōtest.
Et si dicatur ꝙ talis contestatio nō poterit fieri, nec super nu-
da cōuentione, qa ex illa non est orta actio, nec speratur oriri
sīr super pœnali stipulatione, qa nec ex illa est orta actio ante
existentiam conditionis, licèt speretur oriri. Rñdetur verum
esse de rigore iuris, sed nunc cōtestabitur lis de facto, & talis
contestatio faciet cōmitti pęnam acsi de iure facta fuisset, sed
remanet dubium sup quo debeat fieri, an sup ipsa nuda con-
uentione, an sup stipulatione pęnali, & qdā tenent vnum, qui
dam aliud p diuersas rōnes quas Bar hic ad plenū recitat. & si
oaliter tenet ſm Pe. ꝙ non requiratur contestatio, sed cōmit-
tatur per interpellatione extraiudicialem, sicut si esset cōuen-
tio vestita, & fundat se principaliter per l. si pacto quo pęnam.
C. de pac. dum ibi dr̄ ꝙ pœna cōmittit̄ more aliorum iudicio
rum, & sic non vult esse aliquid speciale cū præcessit nuda cō-
uentio. Item per l. si cum dies §. fi. de arbi. vbi præcessit cōpro-
missum factū nudo pacto, & tñ pœna cōmittitur absq; lit. cō
testa. facta super eo qđ arbiter laudauit. Itē per rationem, qa si
promittis mihi Stichū nudo pacto, & si nō dederis promittis
decē, videris ꝓmisisse si non dederis eum petiero ēt extra iudi
ciū. Nec obst. ꝙ istud verbū intelligit̄ lit. contesta. vt l. amplius
non peti. rem ra. ha. qa illud est verū, qñ ponit̄ ad cōmissionē
pœnæ, vt qs petendo incidat in pœnā cū promiserit non pe-
tere, qa illud est odiosum, & non dr̄ fecisse contra, nisi perseue
ret vsq; ad cōtesta. Nos loqmur qñ ad euitationē pœnæ, quo
casu intelligitur vt s. dixi. Nec ēt obst. ꝙ vbi nulla petitio, ibi
nulla mora, vt j. e. l. si pupillus. quia hic ꝯtrahit̄ quasi mora, de
qua sola vr̄ actum inter partes postq̄ verè non poterat ꝯhi. nec
obest l. nuda. qa debet intelligi qñ nō præcessit interpellatio,
& tūc ꝯhit̄ per cōtestationē factā de facto super nuda cōuētio-
ne, sicut alibi cum ꝯhitur ad finē transferendi periculū rei in
morosum. l. fi. & l. in hac. de triti. cū ibi not. & hæc opi. placet.
¶ Item opp. glo. de §. ꝙ si ab initio. versic. nec ante, sed solue,
vt ibi dixi tenendo ꝙ ibi loquatur ſm opin. Pegasi. qui repro-
batur in isto versi. hoc casu. ¶ † Vltimò, circa illum articulum
2 scias, ꝙ si debitor ante moram contractam desineret hoc casu
posse dare vel facere, pœna non committeretur, sed stipulatio
pœnalis annihilaretur per l. si homo mortuus. s. eo. & per l. si
decesserit. s. qui satisd. cog. non sic in sequenti casu qñ incepit
a præcedenti conditione, quia tunc non cōmittitur pp mo-
ram, sed pp euentum conditionis. & tunc conditio existit in-
cōmutabiliter. & hoc ꝓbat̄ in l. in illa stipu. si calēdis s. e. Secun
dus casus quem colligit gl. est, qñ incipit a præcedenti cōditio-
ne, & tunc tex. dicit nō habere locū opi. Sabi. vt cōmittatur cū
per eū steterit. Sed an habeat locum opi. Pegasi vt cōmittatur
cū desijt posse dare vel facere. tex. hic non aperit. sed Guar. te-
nuit ꝙ non, glo. verò tenet cōtrarium in præcedenti ver. Sabi.
in j. gl. in fi. & hæc vera. ¶ † Si ergo promittis mihi decem si nō
3 dederis Stichum quousque tu viuis, & ēt Stichus, licèt ipsum
tradere non possis, qa est in loco remoto, non cōmittitur pę-
na de decem, quia possibile est ꝙ aliqñ poteris, nec etiam si
habes facultatem dandi, & requisitus a me noluisti dare. sed
tunc cōmittetur cum vel tu morieris, vel Stichus. primo. n. ca-
su hæres tuus non pōt soluere vt faciat conditionem deficere,
sicut non pōt conditionem implere, quia facultas conditio-
nem implendi vel faciēdi eam deficere non transmittitur ad
hæredes, vt plenè not. in l. si decem cum petiero. s. e. & j. e. l. qui
Romæ. §. Augerius. ſm intellectum Bart. nec est necesse ad hoc
vt cōmittat̄ pœna p mortē alterius ꝙ te interpellauerim post
quam interpellatio non sufficeret ad pœnam committendā.
Nec obstat quod dixi s. versi. {ante committitur.} quia illud
procedit qñ præcessit cōuentio de dando, hic non, nec ēt ob-
est quod dixi ver. {Sabinus.} super gl. quæ incipit {non ergo.}
qa illud procedit retenta opi. Sabini qui tenuit pœnā cōmit-
ti cū per eū steterit quominus daret vel faceret, ēt si incipit a
præcedenti conditione. Nam si ista opi. esset vera, requireretur
interpellatio hoc casu, sicut si inciperet a præcedenti disposi-
tione, vt vbi dixi, qa nō cōmitteret tunc pp euentū conditio-
nis tm̄, sed rōne quasi moræ. vt ibi dixi. Sed qa illa opi. non est
vera hoc casu, qa nō cōmittitur nisi cum desijt posse dari vel
fieri. verū est dicere ꝙ cōmittit̄ ex euentu condōnis, & non rō-
ne moræ vel quasi, vnde nec illa requirit̄, nec si interuenisset
ꝓficeret ad faciendā pœnā cōmitti. Contra istū casum gl. for-
mat quatuor oppositiones quas gl. breuius in l. & si post tres.
reducit ad quatuor fallentias. Bart. hic eas ꝓseqt̄ multū plenè
sequēdo quasi gl. in oīb. excepta tertia opp. de l. libertas. §. j. de
manu. test. dicēs ꝙ nō meruit signari hic pro ꝯria, qa loquitur
in cōdōne negatiua apposita onerato, q̄ tēdit ad acquisitionē
actionis. & regulariter non hr̄ pro impleta eo ipso ꝙ potuit fa
cere vr̄ dare, & nō dedit nec fecit, quousq; adhuc pōt dare vel
facere, ideo regulariter reqrit̄ cautio Mutiana, p quā vr̄ imple-
ri, vt in l. Mutianæ. de condi. & demō. Fallit in legato liberta-
tis relicto sub illa condōne, nā eo ipso ꝙ potuit facere & non
fecit, vr̄ impleta. & sic non requiratur cautio Mutiana, vt d. l. li-
bertas. §. j. quæ melius signatur pro contraria ad illam l. quàm
ad istam, quia hic loquit̄ in negatiua quæ apponitur grauato
seu obligato ad finem faciendi ipsum incidere in illā obliga-
tionē pœnalē, nō aūt vt sibi acquiratur actio, ideo nihil ad ꝓ-
positum istud contrarium. Cætera vide hic per eum.

2 *Si fui stipulatus minores vsuras, & si eas non dederis sim stipulatus maiores, & sic loco pœna, & non dedisti, & sic stipulatio secunda fuit cōmissa, an tamen possim agere ex prima.*

1 §.Quod sine dubio. † Iste vers. vbi est tertia
pars principalis, legitur
duobus modis. Primo vt circa opin. Sabini limitatam per ver.
præcedentem formetur vna quæstio diuersa. nam qñ pœnalis
stipulatio incepit a præcedenti dispositione, si promissor non
dedit, sed per eum stetit, statim pœna est cōmissa, vt in ver. p̄ce-
denti. Sed dubitatur vtrum poterit peti vnà cum principali, &
respondetur ꝙ sic, si fuit hoc expressè actum als non, sed sola
pœna potest peti, licèt homo qui promissus fuerat, poterit sol
ui, subaudi ante li. ꝯtest. super pœna vt euitet̄ pœna, & sic post
moram commissam, seu ꝯctam in homine dando desinit ho
mo esse in obligatione & petitione, licèt remaneat in solutio-
ne, & incipit deberi pœna: & illa sola pōt peti. Ex quo seqtur,
ꝙ per stipulationem pœnalem postq̄ est commissa nouatur
stipulatio præcedens ipso iure, & transfunditur in pœnalē, an-
te verò q̄ sit commissa non est nouata, & debet̄ homo, & non
pœna: postea verò è conuerso debetur pœna, & non homo,
etiam si homo plus valeat q̄ pęna. & ad hoc allegatur iste tex.
& in l. obligationum ferè. §. fi. s. titu. j. & istum modum legendi
sentit hic gl. illa, ſm quam debet exponi ꝙ pro. Sed alio mo-
do legit̄, vt quæratur qñ locum habeat opi. Sabini, & ꝙ pœna
cōmittatur statim ꝙ promissor hominis fuit in mora, & non
expectet̄ ꝙ desinat posse dare. & rñdetur ꝙ tunc locum habet
sine dubio, qñ fuit actū ꝙ pęna cōmissa debeatur tam pęna q̄
homo. qđ ꝯtingit qñ apposita fuit clausula rato manente pa-
cto. nam tunc cum partes voluerint vtrunq; peti posse tā pe-
nam q̄ ipsam rem, apparet ꝙ voluerūt expectari debere, ꝙ de
sinat homo posse dari, quia tunc non posset deberi vtrunque.
vt si desineret posse dari per mortē serui. Sed dubium est quā-
do hoc nō fuit actum, & sic sola pęna venit petenda, tunc ma-
ius est dubium, quia cessat ratio prædicta. tō adhuc dicitur idē
ꝙ statim ꝙ fuit in mora, commissa est pęna, non expectato ꝙ
desinat posse dari. & istum intellectum habuit gl. fi. in secunda
expositione dum dicit, vel dic vt statim post moram agi pos-
se &c. vtraq; est bona lectura, & ēt ſm istam colligitur hic qđ
s. dixi, stipulationem principalem nouari per commissionem
pęnalem. ¶ Sed ꝯ istud fortiter opp. de l. prædia. de act. emp. &
de l. si quis a socio. supra pro socio. In quibus patet ꝙ non sol-
uitur obligatio principalis, licèt pęna sit cōmissa. imò pōt agi
ex vtraq; quatenus vna plus continet q̄ altera. super hoc ꝯrio
fuerunt infinitæ solutiones quas Bart. hic recitat. & sunt septē
anquorum. ipse autem ponit viij. ꝙ ꝯria loquuntur, qñ pręces
sit conuentio ex causa onerosa, ista, & l. si quis a socio. qñ ex
causa lucratiua, quo casu ēt si principalis plus contineat q̄ sit
pęna tollitur in totum, & sola pęna pōt peti. & sic appositio
pęnalis stipłonis non solum censet̄ facta fauore stipulatoris,
qñ ꝯtinet plus, sed ēt fauore promissoris qñ ꝯtinet minus, sed
ipse hoc probat per l. j. de penu. leg. & l. j. §. item si ita. ad leg. fal.
vbi in vltima voluntate hoc est clarum, quia si testator graua-
bit hæredem de dando penum, & si non dederit de dando de-
cem, si fuit in mora dandi penum sola decem possunt peti,
2 etiam si penus plus valebat. ¶ † Contra illam opinionē Bar.
oppo. de l. quamuis. C. de vsu. vbi si fui stipulatus minores vsu-
ras, & si eas non dederis sim stipulatus maiores, & sic loco pę-
nę, si nō dedisti, & sic stipłō secūda fuit cōmissa, nihilominus
possum agere ex prima, & sic non est nouata, & tñ ambæ sunt
ex cā lucratiua. doct. non ponderauerunt illam l. videre meo.
Ideo vr̄ mihi dicendum ꝙ in vltima voluntate vera sit opin.
Bar. sine dubio. cum enim pendeat ex mera voluntate testato-
ris, qui potuit primum legatū tollere, & transfundere in secū-
dum. & hæc transfusio vel censet̄ facta fauore legatarii si plus
continet q̄ primum, vel fauore hæredis si continet minus, &
vtrūq; facere potuit sine iniuria cuiuslibet eorū, cū possit de
bonis suis testari vt vult. sed in ꝯctibus qui pendet ex volunta-
te vtriusq; partis, dic, ꝙ licèt pręcedat cōuentio ex causa lucra
tiua per cōmissionē pęnalis stipłonis, nō ęst statim sublata ip-
so iure, ideo pōt agere ex qua vult. vt d. l. quāuis. & si eligit age-
re ex prima, non poterit ex secunda. nec è cōuerso, etiam ante
exactionem factam ex illa quam elegit. Sed si præcessit cōuen-
tio ex causa onerosa, tūc ēt post exactionē factam ex vna, pōt
agere ex altera quatenus plus continet, vt in ll. ꝯriis. Et sic non
fit per electionem, nec ēt per exactionē nouatio, licèt contin-
gat liberatio quatenus exactū est. In casu aūt pręcedenti fit per
solam electionem, sed in primo casu in vltima voluntate fit ꝑ
solam commissionem, & non pōt alteram eligere, & ista est
dīa inter istos casus. & hoc est quod voluit tex. in l. obligatio-

num ferè. §. fi. dum dicit ꝙ fit quasi nouatio. j. quia non tollitur ipso iure per commissionem pœnæ, sed cũ postea pœna eligetur. prædicta vera quando non est opposita clausula, rato manente pacto: tunc enim nullo modo fieret nouatio per primum casum huius §. cum glo. Item si pœna esset apposita loco particularis interesse. nam & tũc posset peti vnà cum principali, vt l. traiectitiæ. §. de illo. de actio. & oblig. Idem si ratione contemptus, nam & tunc eodem modo posset peti, vt l. si quis rem. š. de arbi. Et prædicta quando præcedit conuentio obligatoria, si autem liberatoria indistinctè non nouatur, vt patet in l. rescriptum. §. si pacto. š. de pact. vnde non potest obiicere exceptionem, licèt commissa sit pęna. qđ facere non potest si esset nouata, sed sola pœna deberet peti. Ex prædictis patet hic intellectus ad vnam magnam distinctionem quam facit hic Bar. breuius ꝙ ipse loquatur: hic non sunt alia.

De duobus reis stipulandi &c. Rubr.

LEX PRIMA.

Vis stipulatur. In hac l. j. non expedit scribere, quia tex. & glo. satis clare loquuntur, ideo dominus meus noluit aliquid hic scribere.

LEX II.

a *Qualiter constituantur duo rei debendi vel credendi. & nu. 3.*
3 *Si Titius & Sempronius promittant mihi centum, & non dicatur ꝙ tanquam duo rei, nec quòd quilibet insolidum, quòd tunc quilibet censeatur promisisse pro parte.*
4 *Si vnus ex correis credendi liberat debitorem per acceptilationem, an tollatur obligatio, & actio alterius.*
5 *Quid in pacto de non petendo.*

a Cum duo. † Tunc dicitur duo rei promittendi, vel duo rei stipulandi, qñ eadem pecunia vel res promittitur a quolibet eorum insolidum eidem, vel cuilibet insolidum ab eo. Et natura eorum est ꝙ petitio vel acceptilatio vnius tollit
2 obligationem alterius. h. d. † Et in hac l. tractat Bar. primũ articulum istius materiæ qualiter constituantur duo rei debendi vel credendi, quæ per pauciora verba expediam super glo. j. de secunda parte summarij tractat Bar. j. co. l. ex duobus. vtrũ pactum vnius præiudicet alteri, vel prosit, venio ad casum. ¶ No. ergo duo requiri ad hoc, vt dicantur duo rei debendi. Primo, ꝙ se obligent ad eandem rem vel pecuniam. si enim ad diuersas, non essent duo rei debendi, nec vno soluente alter liberaretur, similiter ꝙ stipulentur eandem rem vel pecuniam. Secundo requiritur ꝙ promittat vel stipuletur quilibet insolidum alias non essent duo rei, vt j. e. l. reos. §. cum in tabulis. Et quando stipulantur vel promittunt in solidum, an sit vnica tantũ obligatio & actio, an plures, dic vt j. eo. l. eandem. §. si. & j. l. proxi. §. fi. in vlt. gl. ¶ In gl. j. ibi. {actum ẽt tacitè vel expresse} dic tunc, autem dicitur actum expresse ꝙ sint duo rei qñ hoc continet in instrumento ꝙ se obligant vt duo rei, vel stipulantur, & tũc etiam si aliud non appareat, quilibet censet se obligasse insolidum, & ad idẽ quia ista est natura duorum reorum. tunc autẽ videtur tacitè actum, quando non dixerunt hoc expresse ꝙ tanquam duo rei promittebant vel stipulabantur, tñ quilibet se obligauit insolidum ad eandem rem vel quantitatem. & hoc potest contingere altero de quatuor modis, vel quia hoc dixerunt expresse ꝙ quilibet insolidum. vel quia inter eos fuit posita dictio alternatiua quæ actum attribuit cuilibet insolidũ, vt C. de consti. pec. auth. si quando. & l. si ex rota. §. j. de leg. j. vel dictio distributiua quæ similiter attribuit insolidum, vt in l. si ex pluribus. de leg. ij. & l. non distinguemus. §. cum in plures. de arbi. vel quia etiam est apposita dictio eadem, & orationes fuerunt diuersæ, vt quia Titius promisit mihi centum, & Sempronius eadem centum in diuersa oratione incontinenti vel ex interuallo, vt infra l. proxi. sed si non esset apposita dictio eadem, & orationes essent diuersæ, quilibet teneretur ad sua centum, & non essent duo rei debendi, quia non tenentur ad ad idem, cùm summa sit multiplicabilis, secus si esset promissa species. arg. in l. planè. §. si eadem. de leg. j. sed si vnica esset tantum conceptio verborum, tunc si pluries fuit eadem res repetita, vt si Titius promisit mihi centum, & Sempronius cẽtũ, & sic non est nisi semel verbum promisit, tunc licèt nõ esset positum verbum eadem, intelligeretur ꝙ essent duo rei debendi,
3 vt l. stipulatio ista. §. cum qui. š. titu. 1. † Sed si esset vnica conceptio verborum, & res non fuisset pluries repetita, vt si continetur in instrumento, ꝙ Titius & Sempronius promiserũt mihi centum, & non dicitur ꝙ tanq̃ duo rei, nec dicitur ꝙ quilibet insolidum, tunc quilibet cẽseretur promisisse pro parte, & nõ essent duo rei debendi, vt infra eo. l. reos. §. fi. nec haberent locum in eis iura loquentia de duobus reis. & prædicta ex parte promissorum, sed ex parte stipulatorum si inter eos cõtineret dictio alternatiua, siquidem vni tantum eorum posset acquiri obligatio, non essent duo rei credendi, quia illi tñ acquireret, & alter censeret appositus ad solutionẽ. vt j. ut. i. l. 1. §. si fructuarius: si aũt aliquid posset acqri obligatione, tunc si collata fuit electio in debitorẽ essent duo rei stipulandi, vel credendi. vt š. de leg. ii. l. si Titio aut Seio. sed si in neminem collata fuisset electio. iure isto non valebat ista stipulatio propter incertitudinem illius cui acquirenda sit, vt in d. §. si fructuarius. ver. j. sed hodie iure codicis valet, & alternatiua resoluit in coniunctam. l. pe. C. de verb. sig. non tñ sunt duo rei, sed cuilibet acqritur pro parte, vt in d. §. cum in tabulis. & dic de hoc, vt j. ti. i. l. ꝑ inde. Ex his paucis patet ille articulus expeditus. ¶ Et prædicta quando in stipulatione deducit res diuisibilis: si aũt indiuisibilis, vt seruitus, licèt quilibet teneatur insolidũ, & ẽt acquiratur cuilibet, non tñ dicuntur plures rei debendi vel credendi, quia hoc prouenit ex natura rei, non ex eo qđ actum fuerit. & hoc patet, quia vno corũ lit. contest. non prohibet alter agere: imò quilibet eorum põt agere & exigere insolidũ, vt in l. ii. §. ex his. š. tit. i. qđ non ↄtingit in pluribus reis credẽdi, vt in fi. huius l. & l. seq. in fi. & sic iura loquentia de pluribus reis debendi vel credendi, locum non habent in eis. & hæc est cõis opinio doctorũ. quicquid sentiat gl. & qdam eã sequentes in d. § cũ in tabulis. q̃ vult ꝙ iure isto essent plures rei debendi vel credendi, secus hodie nisi sit expresse actũ, sed certe nec hodie, nec olim vt dictum est. In eadẽ gl. ibi, sed hodie secus. Doctores oẽs ↄ, qa per Auth. de duobus reis. nihil est hodie immutatũ in modo constituendi plures reos, sed solũ in modo exigendi, quia ꝑsupposito ꝙ sint plures rei debendi, poterat olim creditor eligere quem volebat exigere insolidum. vt infra l. proxi. §. fi. hodie vero si ambo sunt præsentes, & soluendo, non põt conuenire alterum eorum, nisi pro sua parte, qa locum habet inter eos beneficium diuisionis, non intelligas tamen ꝙ actio, & obligatio sint ipso iure diuersa, sed diuiduntur mediante exceptione opposita, si aũt est dubium vtrum alter sit soluendo vel non, nõ põt alter conueniri insolidum nisi prius illo excusso, & reperto nõ soluendo. & ista duo addunt per illam auth. ad iura vetera. & sic onus incumbit creditori in probando ꝙ alter nõ sit soluẽdo per excussionem iam factã, & aliter non est aperta sibi via agendi insolidum ↄ alterum qñ ambo sunt præsentes, secus si alter abest extra territorium ius dicentis, sed in fideiussoribus in quibus isto iure dabatur beneficiũ diuisionis ex epistola diui Adriani, incumbebat onus ipsi fideiussori cõuento insolidum probando ꝙ alter sit soluendo, & nisi probet, non auditur si petat alterũ excuti nisi offerat, & promittat ꝙ excutiat suo periculo & impensa. vt infra de fideiuss. l. si dubitet. in princ. ¶ In gl. sequenti. pro ipsius euidentia præmitte, ꝙ si ista verba posita in tex. l. {petitione & acceptila.} intelligant actiuè ex parte reorũ credendi, clarum est, ꝙ vnus eorũ petendo, & litem contestando præocupat sibi debitũ, & confirmat suã oblĩonem, sed oblĩonem correi extinguit, ac si ipse solus fuisset stipulatus. siue sint socij, siue non, vt est casus no. in l. fideicommissa. §. plerũq. in fi. š. de leg. iij. teneat tñ cauere debitori de defendẽdo eũ aduersus alterũ correũ. vt ibi, licèt nõ teneat cauere ꝙ correus habebit ratũ, vt no. gl. singularis in l. iij. solu. mat.
4 circa fi. in gl. mag. ¶ † Itẽ si vnus ex correis credendi liberat debitorem per acceptilationẽ, nõ tollit sua oblĩo & actio, sed ẽt oblĩo & actio correi ipso iure similiter, siue sint socij, siue nõ, vt in l. iij. §. nunc de effectu. de libe. lega. qm̃ acceptilatio habet vim solutionis, & solutio vni facta liberat quẽ ab vtroq;. sed si ista verba referantur ad duos reos debendi, & sic capiant passiuè, tunc ꝓut tex. loquit de acceptilatione clarum est, ꝙ liberato vno per acceptilationem alter intelligitur liberatus sicut, siue sint socij, siue non, vt est casus in d. l. iij. §. nunc de effectu. & j. de accepti. l. si ex pluribus. sed cũ loquit in petitiõe, est magis dubium. nã tex. hic innuit idem vt lite ↄtestata ↄ vnũ liberet alter. Et pro hoc facit ratio, quia litis contest. habet vim iuramenti. vt l. qui iurasse. §. fi. de iureiuran. & iurm̃ habet vim solutionis vt ibi ẽt hr̃, & solutio vnius liberat alterũ. In ↄrium est casus in l. fi. C. de fideiusso. vbi ẽt per iniam latam ↄ vnum non liberat alter nisi secuta sit exactio. & ẽt per rõnẽ, quia litis contest. non debet nocere actori, sed ꝓdesse, vt in regula iuris. nemo. & hæc vera. Et ideo inquantum iste tex. intelligat passiuè, debet intelligi de petitione effectuali ex qua secuta sit solutio. vt in secunda solutione gl. quæ est vera ibi, vel dic cum effe-
5 ctu &c. † Quid autem in pacto de non petendo facto ab vno ex correis debẽdi, an alteri noceat sicut nocet acceptilatio, tũc distinguit an sint socij, vel nõ. quod dic vt. š. de pact. l. si vnus. in prin. qa nõ habet vim solutionis, cętera an pactũ vnius noceat vel ꝓsit alteri, vide plenè per Bar. in d. l. ex duobus.

LEX III.

1 In duobus reis. † Qñ plures se obligãt vt duo rei, licèt ex interuallo, per secundam oblĩonem non tollit prima iure nouationis, quia cẽset actum ↄtrarium. h. d. ¶ Not. hic casum expressum de eo de quo dubitauit gl. i l. si ex duobus. j. e. ꝙ si primò interrogaui te an ꝓmittas mihi centum, & tu promisisti, postea ex interuallo interrogo Titium

Titium an promittat mihi eadem centum, & ipſe promittit, ꝙ iſtud interuallũ inter promiſſionem vnius, & ꝓmiſſionem alterius non habeat vitiare cõſtõnem duorum reorũ, nec ob. infra eo. l. duos. §. fi. qa ibi de interuallo qđ eſt inter interrogationẽ & rñſionẽ. hic non ſic. Sed inter interrogationem & reſponſionẽ vnius, & interrogationẽ & reſpõſionẽ alterius, hoc tñ vr̃ verum, qñ hoc actũ eſt expreſſe inter partes, quia ſcđus ſe obligat vt correus primi, & ſic eſt intentio partium ꝙ prima obligatio non tollatᷣ per regulam iuris nouationis. Et hoc vult iſte tex. aꝉs ſi non eſt actum hoc expreſſe, tunc ſi ex interuallo, per ſecundam tolletur prima iure nouationis hoc iure, ſm ꝙ propter interuentum nouæ perſonæ (licèt nihil adderetur in re) fiebat nouatio. hodie ſecus, vt in l. fi. C. de noua. & ſic hodie ẽt ſi non eſſet expreſſe actum, ꝙ non eſſetis duo correi, tamen eiñs, qa vna obligatio cedit alteri. ſi autem incontinenti, tunc etiam iure iſto non præſumetᷣ nouatio. arg. eorum quæ no. in l. nam ad ea. de cond. & demon. quia non eſt veriſimile, ꝙ voluerint vnam per alteram tolli incontinenti.

1 *Creditor poteſt unum ex reis debendi quem uult conuenire & exigere inſolidum, poteſt etiam quemlibet eorum conuenire pro parte. Item uno ſoluente liberatur alter.*

2 *Si tota utilitas contractus peruenit ad unum ex reis debendi, an alter qui æquè principaliter ſe obligauit, poſſit petere quòd ille prius excutiatur.*

3 *Rei debendi an hodie habeant beneficium diuiſionis.*

4 *An creditor poſſit quemlibet eorum inſolidum conuenire.*

5 *Pendente iudicio contra unum, an poſſit agere inſolidum contra alterum.*

6 *Plures an poſſint in eodem libello conueniri uel accuſari, & ſi conueniant ſeparatim, an tunc poſſint cogi ad inſtantiam creditorum unum tantum dare libellum.*

7 *Si creditor agit contra quemlibet ex correis pro parte, an uideatur actionem diuiſiſſe.*

8 *Si debes mihi centũ poſſum petere quinquaginta, & qualiter debeã petere.*

Quòd poſſim petere partem à fideiuſſore, & partem à principali.

Si unus ex reis ſoluit partem, an pro reſiduo poterit æqualiter conueniri cũ altero.

1 §. Vbi duo. † Creditor põt vnum ex reis debẽdi quẽ vult ꝯuenire & exigere inſolidum: põt ẽt quemlibet eorum cõuenire pro parte. Item vno ſoluente liberatur alter. h. d. vſq; ibi {partes autem.} ſecundo quãdo quẽlibet pro parte vſq; ibi, {vtique} tertio quando vnus ſoluit totum an liberetᷣ alter. & præmiſſa ratione determinat ꝙ ſic: venio ad caſum. ¶ In gl. j. ibi. {arg. contra infra iudi. ſol. l. iam tamen.} dic iſtud contrarium venit ad ſcđm caſum huius §. Et reſponde ꝙ contrarium loquitur in reo qui volebat diuidere defenſionẽ, & non põt inuito actore, qa intereſt actoris ꝙ nõ diuidatᷣ. hic loqtur in actore qui volebat diuidere petitionẽ. & hoc põt inuito reo, cũ ex hoc reus non ſentiat dãnũ, ſed vtilitatẽ. ſufficit ſuper iſtis gl. non habeo plus dicere. ¶ Opp. contra primum dictũ ꝙ non poterit vnus ſolus conueniri inſolidũ, vt in Auth. de duob. reis. Sol. illud de iure nouiſſimo. vt dixi in l. j. Sed contra ſecundo qđ idem eſt de iure antiquo, vt inſta de fideiuſ. l. & ſi dubitet. C. de conſti. pec. l. fi. Sol. illa iura loquuntᷣ in his quæ tenentur acceſſorie pro alio, vt fideiuſſores, ꝯſtitutores, & mandatores, in qbus ẽt de iure veteri mitius agebatur, q̃ cum illis qui tenebantur pro ſeipſis nã licèt qs teneatur inſolidum mero iure, vt Inſti. de fideiuſ. §. ſi plures. tamen habebant beneficium diuiſionis ex epiſtola diui Adria. de qua in l. ſi dubitetur C. de fideiuſ. ¶ Sed contra tertio ꝙ idem in illis qui pro ſe tenebantur, vt in pluribus tutoribus, aut curatoribus, vt l. j. §. nunc tractemus. de tu. & ra. diſtra. Sol. ibi tenebantur rõne officij neceſſarij, cum quibus ẽt mitius agebatur, q̃ cum his, qui ex cauſa mere volũtaria tenebantᷣ. ¶ Sed quarto ꝙ idem in his qui ex cauſa mere voluntaria, vt pluribus apud quos depoſita eſſet eadẽ res, & ꝑ culpam vel dolum ipſorum fuiſſet deteriorata, nã qlibet tenetᷣ inſolidũ, vt in l. ſi duo. ſ. depoſi. & eſt cauſa mere voluntaria, & tamen ꝯueniuntᷣ exẽplo pluriũ tutorũ, vel curatorũ, vt in l. j. §. ſi apud duos eo. ti. depo. ergo habebãt beneficiũ diuiſionis ſicut & illi. qđ ẽt tenet hic Bar. ſed reſpõde hic ſuſtinẽdo hãc opi. ꝙ tenent ex obligatione legali. ſed hic loqtᷣ in his, q tenentᷣ ex proprio ꝯctu, & obligatione ꝯuentionali. nã in ſecundario obligato ꝑuenit ex obligatione legali ad inter-
2 eſſe & mitius agitᷣ cũ lege, q̃ cum hoĩe. ¶ † Vltimo oppo. ꝙ idẽ in his q̃ ex proprio ꝯctu & obligatione ꝯuentionali, vt l. vnde q̃ritur. ſ. cõmoda. Sol. & tene menti. ſi cõueniebant vnũ ex reis debendi inſolidum hoc iure, & ipſe dicebat cõueniri ſe ꝓ parte tm̃, & alterũ pro altera parte, qa erat ſoluendo, nõ audiebatᷣ hoc iure. vt hic, ſed ſi dicebat ad alterũ ꝑueniſſe vtilitatẽ ꝯctus, & nõ ad ſe, & parat' erat hoc oñdere, & ẽt ꝙ ille excuteretᷣ ſuo periculo, & impẽſa, ẽt iure iſto debebat audiri ꝑ l. ꝯria. qđ etiã not. & ideo ſi hodie tota pecunia ꝑueniſſet ad vnũ tantũ, licèt alter ſe obligaſſet æquè principaꝉr, poſſet petere, ꝙ ille prius excuteretur. Ita vr̃ ſentire hic Bar. tamẽ ipſe intelligit hoc verũ, quãdo ita eſſet actũ inter creditorẽ, & illos duos obligatos, ꝙ ad vnũ tantũ ꝑueniret tota pecunia. ſed ſi hoc non cõueniret cũ creditore, licèt illi inter ſe hoc fecerint: maius eſt dubiũ, qa factũ illorum nõ debet nocere creditori. tñ adhuc idem tenet ꝑ illã l. no. ſed Guil. de Cu. vr̃ ſentire in l. ſed Iul. ſ. ad Mace. ꝙ ẽt in primo caſu, quando fuit actum inter creditorẽ, & illos, ex quo creditor tamẽ voluit, ꝙ vterq; ſe obligaret æquè principaliter ad hoc, vt iſtud aliqd operetᷣ, nõ habeat ille ad quẽ pecunia nõ ꝑuenit beneficiũ excuſſionis. qđ ego intelligo verũ, qñ fideiuſſor vellet hoc opponere dicẽs, ꝙ licèt nõ ſe obligauerit principaꝉr, ex quo ad ipſum nulla vtilitas ꝑuenit, debet reputari vt fideiuſſor nã tũc nihil oparetᷣ cautela aſſũpta, ꝙ obligaretur æquè principaꝉr. ſed ſi vult opponere tanq̃ correus, puta ꝙ alius cõueniatur ꝓ parte ſua, nõ dico inſolidũ, licèt ad alium inſolidum ꝑuenerit, & ipſe pro ſua, licet ad eũ nihil ꝑuenerit, tũc hoc poterit opponere. & ita intelligo opi. Bar. niſi fuerit renũciatũ beneficio diuiſionis, & ſic in effectu nõ poterit opponere beneficiũ excuſſionis, ſed diuiſionis. ſic ſufficit ꝓ iſta ma-
3 ne. ¶ † Quod aũt dixi plures reos debendi habere hodie beneficiũ diuiſionis ſi oẽs ſunt ꝑſentes, & ſoluẽdo, vel beneficium excuſſionis, ſi dubitatur an alter ſit ſoluẽdo, procedit in his, qui obligati ſunt ex ꝓprio ꝯctu, vt patet ex d. auth. nõ ſit ſi ex cõtractu alieno. vt plures mercatores habentes vnũ inſtitorẽ, nã ex contractu celebrato cũ illo qlibet eorũ tenetᷣ inſolidũ, vt in l. j. in fi. de exerci. ne in plures ꝑſonas diſtinguatᷣ q cũ vno ꝯtraxit. vt in l. ne in plures. q̃ ibi ſeqtur, & dicũtur plures rei debẽdi, vt no. Bar. j. eo. l. eadẽ. in prin. & ĩ iſtis nihil eſt immutatũ ſm Bar. quoniã adhuc durat eadẽ rõ. & ſic nec olim, nec inter iſtos locus erit beneficio diuiſionis ſm Bar. qđ ſatis placet licèt Ang. videatᷣ tenere ꝯtrariũ. j. e. l. reos. Itẽ ꝓcedit quãdo inter correos ſubeſt altera fideiuſſio, vt patet. ex d. auth. quæ de hoc facit mẽtionem, aꝉr nõ eſſet locus dicto beneficio diuiſionis ſm Bar. tũc aũt eſt altera fideiuſſio, quando ſunt obligati ex contractu oneroſo, ex quo cõſtet ad vtrũq; ꝑuenit vtilitas, iõ ſi vnus ſolueret totũ, recuperaret a correo ꝓ parte, q̃ ad illũ ꝑuenit. vt no. in l. j. C. e. & plene j. e. l. reos. ideo dictat æqtas, ꝙ ſi ille eſt ꝑſens, & ſoluendo, ꝙ cõueniatᷣ ꝓ rata ſua a creditore ꝓ qua poſſet cõueniri a correo ſi totũ ſolueret, vt vitetur circuitus, ſecus ſi ex cã lucratiua, qa tunc ſi vnus ſolueret totũ, nihil recuperaret a correo, vt no. in l. ſi Titio. de leg. ij. & plene j. e. l. reos. vnde nõ dicuntᷣ inuicẽ fideiuſſiſſe, & ꝑ ꝯſequẽs nõ habẽt beneficiũ diuiſionis ſm Bar. & ſm hoc ſi tota vtilitas ꝑueniſſet ad vnũ, & alter cõueniretᷣ, poſſet petere ꝙ ille prius excuteretᷣ, & nõ eſſet beneficiũ diuiſionis, ſed excuſſionis in totũ, quod ẽt tenuit Bar. vt ſ. dixi per l. vñ q̃rit. cõmoda. Sed ego. ſ. dixi ꝯrium, quia intẽtio partiũ vr̃ fuiſſe, ꝙ quilibet ꝯueniretᷣ æquè principaliter, poſtq̃ quilibet ſe principaꝉr obligauit. & ſic vr̃ renũtiaſſe beneficio excuſſionis ſm Guil. de cu. ideo vr̃, ꝙ ẽt inter illos, qui ſunt obligati ex cã lucratiua, & ſic nõ vñr inuicẽ fideiubere locũ haberet beneficiũ diuiſionis. & hoc vr̃ tenere do. Rapha. hic qđ placet. Nec ob. l. vñ q̃ritᷣ, quia ibi cõueniebantᷣ extra id de quo fuit actũ a principio. hic ad illud de quo fuit actum, vnde non ſubeſt eadẽ æquitas excuſſionis, ideo non habet locũ ꝯ intentionem partium, quia nõ reperitᷣ iure cautum ſicut reperitur
4 de beneficio diuiſionis. ¶ † Vltimo circa iſtũ articulũ q̃ritᷣ. qđ ſi creditor vult cõuenire quẽlibet reum debẽdi inſolidum an poterit? ſi n. vult cõuenire ꝓ parte, cõſtat ꝙ ſic. vt hic. In ſecundo caſu Bar. tenet ꝙ poterit duob. ꝯcurrentib. primo ꝙ ſimul eos conueniat eodẽ libello, vel diuerſis eodem tpe porrectis.
a licẽ ꝙ dicatur in libello ꝙ erit vnica ſolutione ꝯtentus.[a] & hoc ſententia ſit conformis libello, aꝉs non poſſet cõdemnari. Itẽ probatur in l. j. C. ſi plures vna ſnĩa. vbi patet ꝙ poteſt condẽnari per iudicẽ quilibet inſolidũ, ergo a quolibet inſolidũ põt peti, vt patet ex no. in l. j. C. de fideiuſ. in gl. parua q̃ dicit ita exigi, ꝙ illa ꝓſtatio eſt neceſſaria. Sed Bal. in l. ſi plurib. de lega. ij. tenet ꝙ non ſit neceſſaria. quia tacite ineſt, ſi conuenit eos tanquã correos, vt patet hic in fi. vbi ſufficit vna ſolutio. Et hoc nota pro ſuſtentatione libelli, quia ſecundũ Bar. reijceretᷣ libellus tanq̃ ineptus, ſi non eſſet illa proteſtatio, & proceſſus agitatus ſuper eo non valeret, & quãdocunq; poſſet opponi de ineptitudine, & nõ valeret ſnĩa, vt no. Inſt. de obli. in prin. & ꝑ Bal. in l. actori. C. de iureiu. quæ oĩa ceſſant retenta opi. Bal. Si aũt primo cõuenit vnũ, poſtea ex interuallo dat libellum contra al-
b terũ, an ille poterit ſe tueri exceptione litis pendẽtis[b] cõtra primũ vt nõ cogatᷣ reſpondere? Tres fuerunt opi. Prima ꝙ ſic, vt no. in Auth. de duob. reis in corpore. & fuit opi. Azo. Secunda fuit Dy. ꝙ in prima inſtantia poſſit, per l. quoties. §. ſi creditor. de pecu. ſed pẽdẽte cauſa appellationis ꝯ primũ bene põt agi ꝯ ſm per l. creditor. in prin. ſ. manda. Tertia eſt opi. Bar. qui nõ videt rõnẽ diuerſitatis inter primam inſtãtiam & inſtãtiã cãæ appꝉonis, ideo tenet indiſtincte, ꝙ lite pendente ꝯ primũ ꝯuentum

ADDITIONES.

a ¶ Contentus. Adde Bal. in l. j. C. de fideiuſ. tu. & dicit Bal. in l. fi. in fi. C. ꝙ cũ eo. ꝙ procedit libellus ſimpliciter contra dominum de peculio, licèt nõ dicatur quatenus eſt in peculio, quia Iudex habet poſtea moderare quod not. & vide quod not. gl. & doct. in l. ſemper. §. in ſepulcro. ĩ. quod vi aut clam.

b ¶ Litis pendentia. Vide Bal. in l. fi. C. de fideiuſ. & in l. fin. C. de duobus reis. Inno. in l. hoc amplius. §. fi. cum ſe. de dam. inſe.

tum non prohibetur creditor agere ↄtra alium correū per il-
lā l.creditor. in prin. nec ille potest se tueri exceptione litis pen
dētis. & rīdet ad l.quoties. §. si creditor. quia loquit̄ in actioni-
bus q̄ per electionē tollunt̄, hic nō sic. Illud dictū Bart. proce-
dit sine dubio, si primus cōuētus esset ↄtumax in primo iudi-
cio, nā tunc secundus cōuentus nō pōt opponere exceptionē
litis pēdētis ↄ̃ alterū, q̄ est contumax, sicut posset opponere de
alia lite pēdēte ↄ̃ seipsum sup eodē corā alio iudice, postq̄ in
illa est cōtumax, vt idē Bar. not. in l. sepulchri. de sedul. viol. &
in l. vbi cœptū. ff. de iudi. Et ita expresse determinat Bar. in casu
nostro. ff. de dam. infect. l. quāuis alienus. cū l. præcedē. q̄ inci-
pit hoc amplius, vbi hoc colligit: sed si nō est ↄtumax ī prima
lite, vr̄ dicēdū ↄ̃riū, qm̄ primū iudicium sic se habet, q absolu
toria lata pro primo cōuēto, pōt parere exceptionē rei iudica
tæ secūdo cōuēto, vt si esset lata super facto, prout determinat
Bar. in l. ex duobus. j. eo. in iiij. q̄one. per l. duobus. §. j. de iureiu-
rā. ergo nō admittit̄ ↄcursus, & cumulatio dictorū iudiciorū.
per l. fundi. & l. fundū. ff. de exceptio. & sine dubio si determi-
natio Bar. in d. l. ex duobus esset vera, determinatio sua quam
ponit hic esset falsa p dictā rōnē. sed puto illā non esse veram,
sed potius istā, quia dū in iur̄o distinguit̄ an sit iuratū super fa
cto, an sup actione, vt d. l. duobus. §. j. in s̄nīa tñ non distinguit̄,
Imo lata pro vno nō prodest alteri ēt fideiussori. & ēt si sit la-
ta sup facto, prout Bar. determinat in d. §. j. & in l. adulter. §. fin.
de adult. & ita fuit disputando determinatū per Richar. Mal.

5 ¶ † Tene ergo q pēdēte iudicio ↄ̃ primū, pōt agi ↄtra aliū inso-
lidū obligatū s̄m Bar. sufficit tñ vna solutio. & istud no. nā ass
habui de facto cōsulere qñ erāt plures obligati ad idē. an lite
pēdēte ↄ̃ vnū, posset inchoari iudiciū ↄ̃ alterū, & oportuit me
recurrere ad hic no. Et prædicta de primo casu huius §. & sub-
dit Bar. hic q si factum fuit ↄ̃ quēlibet īsolidū eodē libello, vel
diuersis simul traditis, dēt negotiū cōiter examinari & simul
terminari. vt colligit̄ ī auth. p̄dicta. Et si ↄ̃ fieret, posset appella
ri, sed olim hoc nō erat, īmo poterat terminari qtū ad vnū, &
quātū ad alterū supsederi p l. nō idcirco. ff. de iudic. & illud est
tertiū quod addit̄ p illā authē. dicit ēt, q nō expedit oppone-
re diuisionis bñficium, nisi in executione s̄n̄tarū, sed qñ vnus
solus cōuenit̄, debet opponi añ latā s̄nīam. & nisi opponatur,
postea nō posset opponi, Imò mittet̄ s̄nīa executioni insolidū
ↄ̃ ↄdēnatū. quod tene menti per ea q̄ no. in l. si dubitet̄. j. de fi-

6 deius. † Quod aūt in eodē libello plures obligati ex eadem cā
poterint cōueniri, patet p l. si qs cū procuratorio. §. vnius litis.
ff. de procu. nā & accusari pñt ex eodē delicto vnico libello, vt
l. j. C. si reus vel accus. mor. fue. & quod not. in l. eo quod. C. si
cer. pet. & vide in Specu. de libel ↄcep. §. fi. vers. Itē pone. p. agit
rei vēdi. ↄ̃ quatuor, & nullus pōt petere sibi dari libellū sepa-
ratū, posset ēt creditor dare plures libellos. Sed ad instātiā con
uētorū pōt cogi vnū tm̄ libellū dare, ne distinguant̄ in plura

7 iudicia. & hoc sentit Bar. hic. ¶ † Circa s̄m casum debes scire,
q si creditor agit ↄ̃ quemlibet ex correis pro parte, vr̄ statim
actionem diuisisse hoc iure, quo inter eos nō erat locus bene-
ficio diuisionis, & sic nō cōpellat̄ agere pro parte. & agēdo vo-
luntariè vr̄ diuidere, & cuilibet eorum vr̄ facere pactū de non
conueniēdo ipsum, nisi pro illa parte, ideo posito quòd alter
ipsorum repetiat̄ nō soluēdo, nō poterit pro parte illius ad al-
terum recurrere. p l. liberū. C. de fideius. sed si vnū tm̄ conueni-
ret pro parte, nō videret̄ diuidere. & illo reperto non soluēdo
posset alterū insolidū cōuenire per l. reos eo. tit. hodie verò cū
hēant bñficiū diuisionis, si sunt pñtes & soluēdo, nō videretur
diuidisse agendo ↄ̃ quēlibet pro parte, quia hoc facit necessa-
riò. nā si egisset ↄ̃ vnū insolidū, potuisset repelli exceptione di-
cti bñficii. & ideo si alter reperiret̄ nō soluēdo posset pro par-
te illius ad alterū recurrere. nā alterius naturæ est diuisio quā
creditor facit sua voluntate, q̄ illa quā facit coactus ex disposi-
tione legali? & de his vide q̄ no. Bar. in l. si creditores. C. de pac.

8 & j. de fideius. l. inter eos. §. i. Nō sunt alia. ¶ † Not. ēt hic, q si de-
bes mihi cētū, possum petere quinquaginta. sed qualiter de-
beā petere. dic vt no. plenè in l. scire debemus. ff. tit. i. ¶ Item no.
q possum partē petere a fideiussore, & partē a principali qđ
raro alibi reperies. ¶ In vltimo casu dic, q loquit qñ vnus eo-
rū soluit totū, vt alter liberet̄. Quid si soluit p̄tē? vide no. in l. in
ter eos. §. i. de fideius. an pro residuo poterit æqualiter conueni
ri cum altero.

LEX IIII.

Duo rei. Cōstitutio duorū reorū nō vitiat̄, licèt p̄cedat interrogatio p verbū pluralis numeri, & secu-
ta sit rñsio p verbū singularis numeri, vel ecōuerso. h. d. Quæ
aūt diuersitas habeat vitiare, & q̄ nō, dic p Bar. j. eo. l. fin.

LEX V.

1 *In obligatione operarum uel alterius facti possunt constitui duo rei debendi. sicut etiam potest dari fideiussor.*
2 *Opera unius, an censeantur eadem cum operis alterius.*
3 *An in obligatione facti poterit interuenire fideiussor.*

1 Nemo est. † In oblōne opatū vel alterius facti pñt ↄstitui duo rei debēdi, si-
cut ēt pōt dari fideiussor. h. d. in effectu. & est singu
laris l. Gl. tñ q̄ sunt hic sunt valde verbosæ, & tēdūt
ad vnū solū finē. & p̄mittit primo duo ad euidētiā vsque ibi.
{Ideoq;.} postea determinat illud de quo dubitat, an poterūt
ↄstitui duo rei debēdi vel credēdi. ¶ Venio ad casum, hic sunt
tres gl. magnæ. & q̄libet earū circa fi. opp. de l. inter artifices. j. de
sol. vbi patet, q si p̄missor opatū dedit fideiussores, solō opa-
rū facta p fideiussorē nō liberat debitorē, nisi stipulator ↄsen
tiat. b̄r dic, q illa pōt intelligi qñ nō erat eiusdē peritiæ, & tunc
clara est solō, q̄a nō sunt eiusdē operæ verè, vel fictè, & hic sic.
vel si erat eiusdē peritiæ, loq̄t in fideiussore, hic loquit̄ in cor-
reo. nā tūc creditor recipiendo correū eiusdē peritiæ, vr̄ tacitè
egisse q possit præstare operas suas. & sic pp ista duo operæ ip
sius fingunt̄ eædem cū operis alterius, nō sic īn fideiussore qui
recipit̄ pro obligatione oparum, ēt si ipse nesciret eas præstare.
nam censetur obligasse ad interesse si non præstantur a princi
pali. ad qđ interesse ēt ipse principalis obligatur, si non p̄stat,
vt in l. stiplones nō diuidunt. §. Celsus. ff. titu. j. Non ergo sic vr̄
actum in fideiussore, q debeat p̄stare operas suas pro illis, si-
cu vr̄ actum in correo. & ad qđ vide qđ dixi in l. cum filius. §. j.

2 ff. tit. j. & hæc est vera solō. † Nunc pro declaratione primæ gl.
opp. ij. ff. eo. vbi duo rei debent esse obligati ad eandem rem, &
hic erūt obligati ad diuersas gl. voluit in effectu q imò hic nō
sit diuersitas in rebus p̄missis, q̄a operæ vnius censent̄ eædem

a cū operis alterius * fictione iuris pp illa duo, q̄a sunt eiusdem
peritiæ, & q̄a tacitè vr̄ actum q operæ vnius possunt solui pro
operis alterius, sed est diuersitas solum in solone, q̄a actus sol-
uendi vnius, nō est actus soluendi alterius. sed istud non habet
vitiare ↄstōnem duorum reorum: nam si promittis mihi Su-
chum, & Titius eundem Stichum, estis duo correi, & tamen
actus soluendi tuus non est idem cum actu soluēdi ipsius Ti-
tii, res tñ est eadem re vera, siue soluatur per te, siue per Titiū,
sed in opis nō est identitas realis, sed ficta. & hoc vult glo. illa.

3 † Pro declaratione gl. vide omnino Bar. in l. si qs pro eo. j. de fi
deius. in prin. vbi plenè tractat an in obligatione facti poterit
interuenire fideiussor, & per quæ verba debeat se obligare, ad
hoc vt valeat fideiussio. & reiugi in l. cum filius. §. i. supra tit. j.

ADDITIO.

a ¶ Operis alterius. An qui promisit legere librum possit illum legere per substitutum. vide per Bar. in l. pen. de var. & extraor. co. Bal. in l. parabolani. C. de episc. & cle. Bar. in l. j. C. de agen in re. Bal. in c. j. §. si quis decessit. & de feud. defun. contr. inter do. & agn. vbi dicit q officia solennia sicut potestaria, & capitaneatus per alium non possunt explicari nisi in casu necessitatis. vt in Auth. de col. §. ad hoc. & dicit idem Bal. in c. j. §. mutus. Episcopum, vel abbatem, q qñ iniunctum est alicui qđ personaliter exequatur, non potest alteri committere, etiam de partium voluntate.

LEX VI.

Duos reos. Si ex duobus simul interrogatis alter tñ rñderit, vel ex duobus interrogantib. al-
teri tātū sit rñsum, ille solus obligat̄. Et illi soli acq̄rit̄ obligatio
& nō cōstituuntur duo rei. ¶ Itē pōt vnus ex duob. reis debēdi
dare fideiussorem, licèt alter nō det h. d. vsq; ad §. duo rei. ¶ In
tex. ibi. {si vtrūq; interrogauero.} Dic hoc tñ solum non suffi
cit nisi vterq; respondeat ad hoc vt ↄstituant̄ duo rei, sed bene
sufficit ad obligandū rñdentem tātū, & hoc ē qđ sequit̄. ¶ In
tex. ibi, {neq; enim} dic q videbat̄, q postq̄ fuerint simul inter
rogati censetur inesse conditio in interrogatione cuiuslibet,
vel responsione, si alter similiter responderit, cuius ↄ̃rium hic
dr̄, sed cōtra hoc gl. opp. de l. stiplō. §. siue. de no. ope. nunc. vbi
inest tacita cōditio, & nō respondet, sed dic s̄m Dy. q inest de
eo qđ naturalr̄ ad stiplōnem pertinet, vt ff. tit. i. l. interdum. nō
de his quæ sunt merè accidentalia. vt hic. Hic non sunt alia.

2 *Instrumentum vel scriptura confessio non dicitur actus extraneus, sicut nec datio fideiussoris.*

1 §. Duo rei. † Modicū interuallū inter interrogationē & rñsionē nō vitiat stiplōnē, si nō inter-
ueniat actus oīno extraneus, nec vitiat ↄstōnem duorū reorū, &
datio fideiussoris non dr̄ actus oīno extraneus, nec ēt dr̄ indu-
cere longū interuallum. h. d. in effectu. Et loquitur hic in pluri
bus simul interrogantibus quorū vni statim fuit rñsum, alteri
nō statim, sed cū aliquo interuallo, & dr̄ q nihilominus valet
stiplō quo ad illū, & ↄstituunt̄ duo rei credendi si nō interue-
nit longū interuallū, nec actus oīno extraneus: si aūt lōgū in-
teruallū, secus, vt j. eo. l. si ex duob. q̄ loquit in casu ēcōuerso ī
pluribus simul interrogatis, quorū vnus statim rñdit, alter ve-
rò ex longo interuallo, nā ille nō obligat̄, sed solus primus, &
nō ↄstituunt̄ duo rei. Et sic lōgū interuallū inter interrogatio-
nē & rñsionē vitiat stiplōnē, sed gl. ī l. i. §. i. ff. ti. vr̄ dicere ↄ̃riū, si
nō interuenit ēt actus extraneus. Et ibi tenui illā gl. & p illa fa
cit tex. in d. l. si ex duobus. ibi cū actor ad alia negotia &c. q in-
nuit non sufficere longū interuallū, nisi ad alia negotia extra-
nea diuersum fuerit. Si aūt non fuerunt interrogati simul, sed
diuersis tēporibus primo vnus, q̄ rñdit, postea alter, qui simi-
liter

liter rñdit incontinēti, an hoc interuallū inter interrogationē & rñsionē vnius, & interrogationē & rñsionem alterius hēat vitiare cōstitutionem duorū reorū, nā stipłonē ɔstat ꝙ nō habeat vitiare, & ꝙ ambo sint obligati. Sed an sint duo rei, vt in eis habeant locū iura de duob. reis promittēdi, puta l.fi. C.eo. tit. q̄ vult ꝙ interruptio pscriptionis facta ɔ̄ vnū prosit cōtra alterū, vel ꝙ acceptilatio vni facta, psit alteri, vt s̄. eo. l.ij. & multa alia quæ locū habēt qn̄ propriè duo rei, & nō qn̄ non sunt, licèt quilibet insolidū teneat. de hoc habuisti casum, supra eo. l.in duobus. in prin. ꝙ nō vitiat ɔditio duorū reorū dūmodo sit certū, ꝙ eo animo se obligarūt, alś * si nō sit certū, tunc si ex interuallo per secundā stipłonem tolleret prima iure noua tionis hoc iure, sm qđ propter interuentū nouæ psonæ, licèt nihil adderet in re, fiebat nouatio, * vt ibi dixi, licèt hodie secus. ¶ In tex. ibi. {duo rei.} subaudi stipulandi. vt colligitur in-
a fra, dum dicit. {vtriq; rñdeatur.} †Et no. in gl. pe. ꝙ sicut datio fideiussoris non dr̄ actus extrinsecus, ita nec instm̄ vel scripturæ cōfectio. vnde si interrogo te an promittas mihi decem, & tu dicas cōficiatur scriptura de hac interrogatione, & fuit cōfecta, postea seqnat rñsio, nō vitiat stipło. & idē si inter rñsio-
a nē primi, rōsionē sedi. & dicit Bar. ꝙ ista glo. est singularis.[a] & Ang. dicit se audiuisse ab eo viua voce. quod est notandum.

ADDITIO.

a ¶ Singularis. Et eam singulariter alleg. Bal. in l. in bonæfidei. C. de pac. & ibi vide Sali. plenius ad dicta per Bar. in repe. auth. hoc ita. eo. tit.

LEX VII.

Ex duobus reis.

Imparitas obligationis q̄ sperat̄ reduci ad paritatē, non vitiat ɔstōnem duorum reorū. h.d. sm intellectum gl. q̄ est j. eo. l. eandē. §. sed si qs. super ver. suscepta. in fi. secus si non speraret̄ reduci ad paritatē, vt in illo §. sed si quis. & vide plenè de istis imparitatibus q̄ sint illæ quæ habent vitiare, & quæ nō p Bar. j. eo. l. fi. ¶ In fi. l. ibi. {petatur.} Dic hoc procedit sine dubio iure isto, quo nō habebant beneficium diuisionis. cōiter tenetur ꝙ non, pendente cōditione obligationis alterius vel tpe. nam si non pōt obiici illo absente, quia non pōt effectualiter conueniri eadem ratione, nec ipso præsente similiter ɔueniri pōt, propter pendentiam conditionis vel diei, de hoc no. infra eo. l. si ex duobus. §. a Titio. sm Iac. de Aret. & Rayn. & vide hic qđ not. infra de fideius. l. si plures. in prin. gl. ij. nec etiam est locus beneficio de fideiussorib. &c. hic non sunt alia.

LEX VIII.

His verbis.

Si non valet obligatio ex persona vnius ex promittentibus, & alter tenetur insolidum, si promiserunt vt duo rei, alś teneretur pro parte. h.d. casus est iste. ¶ No. hic gl. de ista dictione quæ reperitur abbreuiata & longa. & primo casu ponitur q; pro &, & est coniunctio. secundo casu est relatiuum substantiæ.

LEX IX.

1 *In quolibet gñe obligationis possint constitui duo rei debendi vel credendi, nō solū cū contrahitī verbis, sed ēt cum re, vel consensu, vel testamento.*

2 *In actione depositi vel commodati, qualiter altero de tribus modis possint constitui rei debendi.*

Eandem rem.

1 †In quolibet gñe obligatiōis pñt ɔstitui duo rei debendi vel credendi, nō solū cum ɔ̄hit̄ verbis, sed ēt cū re, vel cōsensu, vel testamēto. h.d. ¶ No. in tex. ibi. {vtriusq; fidē insolidū secutus.} Dic quia dixi, ꝙ qñcūque vellē rehabere rem meā, quilibet eorū insolidum teneret̄ eam mihi restituere, & a quolibet eorū insolidum possem eam petere. nā qlibet eorum tenet̄ actione depositi, vel cōmodati insolidū. sed si hoc nō esset dictum, qlibet teneret̄ pro parte, & non possem agere ad solidā rē cōtra vnū tm̄. & hoc voluit gl. in l.j. §. si apud duos. s̄. depositi. vbi dr̄ ꝙ quilibet eorū tenet̄ insolidū. nā gl. intelligit qn̄ fuit hoc actū expresse, alś quilibet teneret̄ p parte. nam si diuidit̄ illa obligatio inter hæredes vnius depositarij vel commodatarii, vt l.iii. §. si hæres. supra commo. eadē rōne inter plures depositarios vel commodatarios: ergo est hic casus cōtra opin. Raph. qui vt defenderet cōtrariū de l. stipłones nō diuidunt̄. vbi dr̄ ꝙ obło rē tradi est indiuisibilis qđ intelłr cōiter quo ad hæredes debitoris, voluit ꝙ idem esset in obligatione rem restitui, non videns drīam inter eas, & illā l.iii. §. si hæres. intellexit in obligatione secūdaria, q̄ ɔ̄hit̄ ad q̄ntatē ex eo ꝙ restitutio per defunctū non fuerit facta, sed certè si hoc est spāle qn̄ fuit expresse actū, vt hic patet: ergo in ɔ̄riū est ius cōe. qđ est diuisibile si actū non fuit expresse. vt hic colligit̄ a cōtrario sensu, sed ipse reprehendēs de hoc cōtrario exposuit illum tex. dū dicit. {vtriusq; fidē insolidū secutus.} subaudi, ꝙ in dubio præsumit̄, sed truffa est. vnde tene cōem opi. ꝙ obligatio rem restitui est diuidua inter plures principales, & inter hęredes vnius principalis, nisi fuerit expresse actum in cōtrariū, ꝙ quilibet teneatur insolidū. vt hic & in d. gl. §. si apud duos. ¶ Sed opp. cōtra illū tex. ꝙ ēt si fuit expresse actum, non posset quilibet eorū teneri insolidum actione depositi vel cōmodati, qnia isti casus non oriunt̄ verbis, nec ɔsensu solo, sed re. & obłones quæ re ɔ̄hunt̄, non plus ɔ̄hunttur q̄ res peruenerit, vt l. si tibi. in prin. s̄. de pact. & l. rogasti. §. si tibi. si cer. pet. In hoc stat dubium istius legis. & Mar. sil. fatetur ɔ̄rium, dicens, ꝙ prius possent stellæ cadere de cœlo, q̄ ꝙ obłones q̄ re ɔ̄hunt̄ possint in plus cōtrahi q̄ res peruenerit. Constat aūt hic, ꝙ eadem res nō potuit ad quēlibet eorū insolidum peruenire. vnde intellexit istum text. ꝙ interuenerit, pmissio per stipłonem, sed tūc nihil adderet ista lex ad alias leges istius tituli. Et est hoc ɔtra istum casum q vult, ꝙ duo rei cōstituātur ēt in alijs actionibus, & sic ꝙ aliæ actiones dent̄ ɔ̄ quēlibet insolidum. ¶ Ad oppositionem formatam rñdet̄ dupliciter. Primo, ꝙ verè non possit ad quēlibet peruenire insolidū, fictè tm̄ pōt, si tradatur vni de voluntate alterius, vel dic, ꝙ cum effectu vt apud quēlibet remaneat insolidum, nō pōt peruenire insolidū ad quēlibet, sed vt primo perueniat ad alterum bene pōt ēt verè. & ita not. per doct. in l. si non singuli. C. si cer. pet. Conclude ergo, ꝙ in obłone quæ re ɔ̄hitur, si re ɔ̄hatur ad tantundem in genere vt in mutuo possunt constitui plures rei debendi vel credendi, vt agatur ɔ̄ quemlibet certi ɔdictione ex mutuo insolidū, si hoc fuit actum, vel ꝙ quilibet agat insolidum, vt in d. l. si nō singuli. & erunt propriè rei debēdi, quia tenetur quilibet insolidum pp hoc solum, quia sic fuit actū inter eos expressè vel tacitè. & sic nō fuisset actum, qnilibet teneretur pro parte, siue ɔ̄hatur ad eandem rem, vt in actione depositi, vel commoda-
2 ti, vt hic. †Et aduerte diligenter, quia in istis actionibus altero de tribus modis pñt cōstitui plures rei debēdi propriè loquēdo, vt sic habeant locum iura loquentia de duob. reis. Primo, in obłone primitiua quæ ɔ̄hitur ad rem restituendam, & de hoc loquitur ille tex. quia nō ɔ̄heret̄ ɔ̄ quemlibet insolidum, nisi quia sic fuit actum inter partes. Secundo in obłone secundaria quæ ɔ̄hitur ad interesse rōne doli vel culpæ, si dolus vel culpa committeretur per vnum tm̄. nam ille solus teneretur si non fuisset actum, ꝙ essent duo rei, vel ꝙ quilibet teneretur insolidum, vt d. §. si apud duos. in fi. sed si fuit actum ꝙ quilibet teneretur insolidum, licèt alij q non cōmiserunt dolum vel culpā, possint repetere a committente. Tertio, pñt cōstitui cū dolus vel culpa cōmitteretur per oēs simul, tm̄ res erat diuisibilis, vt pecunia, nam quilibet teneretur pro parte si non fuisset expressè actum ɔ̄rium. vt in l. si duo. s̄. deposi. sed si fuit actum contrarium, quilibet tenebitur insolidum, & erunt propriè duo rei debendi ex hoc solo, quia sic fuit actū: sed si quilibet teneretur insolidum, non ex hoc solo ꝙ actum fuit inter partes, vt si erat species deposita quæ est quantum ad hoc indiuisibilis, & oēs simul commisissent dolum in ea, nam quilibet dr̄ committere insolidum, & quilibet tenetur insolidum, licèt vno soluente alij liberentur, vt d. l. si duo. & l. si vt certo. §. si duobus vehiculum. in fi. s̄. cōmo. ēt si nō fuit actū expresse pp naturā rei, tunc non sunt propriè plures rei debendi, quod etiā patet, quia conueniunt exemplo tutorū & curatorum, vt d. §. si apud duos. & hñt beneficiū diuisionis sicut tutores sm opi. Bar. quod non hēbant iure isto illi qui erant propriè duo rei debendi. vt dixi s̄. e. l. iij. §. fi. ideo iura loquētia de duobus reis, locum non hñt iure isto, puta ꝙ interruptio facta ɔ̄ vnū prosit ɔ̄ alterum, per id quod no. gl. sing. in l. cum quis. §. si qs. j. de sol. & idē dicas gñaliter vbicunque plures tenent̄ insolidū ad idem, non ex eo ꝙ ita fuit expresse actum inter partes, sed alia rōne, quod pōt pluribus modis contingere, vel rōne rei q̄ sit hodie in obłone, vt si erat indiuisibilis, vt seruitus, vel quia tenentur accessoriè, vt plures fideiussores, nam quilibet tenetur insolidum ēt si non fuit hoc actum expresse vel tacite inter creditorem & eos, sed ex l. dispositione, vt Insti. de fideius. §. si plures. Idem in plurib. mandatoribus, vt in gl. super ver. {cōmo.} quam no. licèt gl. in fi. s̄. quod iussu. dicat ɔ̄rium. ꝙ quilibet teneatur pro parte saltem hodie, sed ista non tenet̄, imo & olim & hodie quilibet ex fideiusso. & manda. tenentur insolidum quia accessoriè, nō tm̄ sunt plures rei debendi, qa nō tenentur, quia ita fuit actū inter creditorē, & eos, non sic in plurib constitutorib. vel plurib. alienam obłonem in se suscipientib. aīo nouandi, quia licèt teneantur accessoriè, quia pro alio, non tm̄ quilibet tenetur insolidum, sed pro parte, vt no. C. ad Velle. l. si paternam. & in authē. si qn̄. C. de consti. pecu. Pōt ēt cōtingere plures teneri insolidum, non tm̄ ꝙ ita fuerit actum expresse in pluribus mercatorib. hñtib. vnum institorem, nam ex ɔ̄ctu celebrato cū illo qlibet eorum tenet̄ insolidū, non ex eo, ꝙ ita fuerit actū, sed ex dispōne legali, ne q cum vno ɔ̄xit, necesse habeat plures cōuenire, vt l. j. in fi. cū l. se. s̄. de exer. & similr̄ duo erūt correi debēdi. & sic licèt vno soluenti alij liberent̄, nō tm̄ interruptio facta ɔ̄ vnum nocebit alteri. Cætera prosequere, vt hic per Bart. qui multa bona dicit, quem nō intelligeres ad quem finem ipse tendit, nisi haberes prædicta.

1 *Disparitas, qua non speratur reduci ad paritatem, impedit constitutionem duorum reorum, si fuit a principio, secus si ex postfacto, & pactum factum vni ex correis debendi socijs, prodest alteri.*

a *Substitutio reciproca facta inter duos pupillos continet vulgarem, & pupil*

larem: & quid ſi alter ipſorum ſit vel efficiatur maior? an non comprehendat niſi vulgarem.

1 §. Sed ſi quis. †Diſparitas,quæ non ſperatur reduci ad paritatem,impedit cõſtitutionẽ duorũ reorũ, ſi fuit a principio, ſecus ſi ex poſtfacto,& pactum factum vni ex correis debendi ſocijs, prodeſt alteri. h.d. in effectu. Et continuaꝫ cum prin. l. qñ res fuit depoſita penes duos, hoc acto ꝙ quilibet teneretꝫ inſolidum ad reſtitutionẽ, ſed vnus teneretur de culpa leui,alter nõ,& ex nã depoſi.n non teneretur niſi de lata,& ſic diſpariter ſunt obligati,vñ nõ ſunt duo correi,& tñ quilibet tenet inſolidũ.vñ non ſequiꝫ, plures tenenꝫ inſolidum:ergo ſunt correi,vt dixi in princ.l.& effectus eſt,qa interruptio facta ꝯ vnum,non proderit ꝯ alterũ per glo. ſing.quæ eſt in l.cum quis §.ſi quis pro reo.j.de ſolu.ſecus ſi eſ

2 ſent correi.vt C.de duo.reis.l.ſi.¶ † In tex.ibi.{mutare nõ pt.} Dic ad hoc ſupra tit.j.l.inſulam. intra bienniũ. & inducit alibi iſte tex.ad qõnẽ de ſubſtitutione reciproca facta inter duos pupillos,quæ ꝯtinet vulgarem & pupillarẽ, qa ſunt pares, ſed ſi alter ipſorum eſſet pupillus,alter maior,non cõprehenderet niſi vulgarem,vt l.quãuis.C.de impu.& alijs ſubſti.pone ergo, ꝙ vnus de illis impuberibus citius efficiatur pubes, ꝗ alter, & ſic extinguitur pupillaris in eius perſona, an ẽt extinguatur in perſona alterius,& determinatur ꝙ non,per iſtum tex.quoniã aliud eſt imparitatẽ eſſe a principio,aliud ſuperuenire ex poſtfacto,quia tunc non immutat ſtatum ſubſtitutionis, quem aſ ſumpſit a principio,vt hic.& d.l.inſulam.¶ In fi.tex.ibi.{cum altero factũ proderit.} Dic quia ſi non prodeſſet,nec ẽt illi cui factum videretur prodeſſe per indirectũ. Licẽt enĩ non poterit cõueniri a paciſcente ſi ꝯueniretꝫ alter, cui pactũ nõ eſt factũ, quicqd ſolueret, recuperaret pro parte a correo per actionem pro ſocio,qđ non eſſet,ſi nõ ſunt ſocij, facit in rõne ſui l.qđ dictũ.§.de pact.& de hoc eo.tit.l.ſi vnus.in principio.ſufficit.

1 *Si conferatur ſolutio in certum locum ex perſona cuiuslibet correorum,habetur ratio proprij temporis.*

2 *Ex pluribus reis debendi plures & diuerſæ ſunt actiones & obligationes.*

3 *Longum interuallum an habeat vitiare ſtipulationem, ſi non interuenit actus extrinſecus.*

1 §.Cum duos. † Si cõferatur ſolutio in certum locum ex perſona cuiuslibet correorum,hꝛ ratio proprij tpis.h.d.Et pone caſum (& eſt dubitatio glo.) ꝙ vnus Mediolanenſis exiſtens in ciuitate iſta,ſtatim rediturus Mediolanum vnà cum quodam Paduano, promiſerũt mihi dare centum Romæ,certum eſt ꝙ debet haberi ratio tẽporis intra qđ poterat illuc accedere,vt l. cõtinuus. §. cũ ita.ſupra tit.j.Cuius tpis habebitur ratio hoc caſu? Breuiter quo ad Paduanũ quãtũ eſt neceſſariũ de Padua vſq; Romã,ſed quantum ad Mediolanenſem,eſt neceſſarium de Mediolano,& ſic nõ obſtat oppoſitio,ꝗ vꝛ poſſe fieri ꝯ iſtũ tex.ꝙ iſta ſtipľo & ꝓmiſſio fuit facta in diuerſis locis,& ſic interuenerit interuallũ, & per ꝯñs vitietur reſtitutio duorum reorũ: nam imò põt poni,ꝙ in eodem loco modo quo dixi,& poſito ꝙ in diuerſis,tñ interuallum inter interrogationeam & rñſionem primi,& interrogationem,& rñſionem ſecũdi, qñ fuerunt diuerſis tpib⁹ interrogati,non habet vitiare,vt dixi ſ.eo.l.duos.§.fi.per l.iij.in prin.ſupra eo.glo.tñ timore huius cõtrarij ponit, ꝙ eodẽ tpe, vel ꝙ non interuenit longum interuallum, exẽplificãdo, vt in

2 ea hꝛ,per l.fi.§.ſi inter eos.ſupra tit. j. ecce caſum. † Not.ſi. ꝙ ex pluribus reis debendi plures & diuerſæ ſunt actiones & obligationes,nec ob.ſupra eo.l.iij.§.fi.vt ibi no. gl. qa licẽt ſint plures in ſubſtantia,vna tñ reputaꝫ in effectu, qa vnica tãtũ res exigiꝫ per eas,& ſi nõ eſſent plures & diuerſæ in ſubſtantia non procederet id,qđ dꝛ.j.eo.in l.reos.ꝙ alter poſſet fide.ubere pro altero,qa in vna & eadẽ obligatione nõ põt qs teneri vt principalis,& vt fideiuſſor: inquantũ ergo vnus eſt fideiuſſor alterius, iſta fideiuſſio accedit obligationi,qua ille alter tenetur, nõ illi

3 qua ipſe teneꝫ.¶†Et not. hic gl.ꝗ incipit, {iſti facti ſunt.} in fi. qa ſentit expreſſe ꝙ longũ interuallum non habeat vitiare ſtipulationẽ ſi nõ interuenit actus extrinſecus,qđ ẽt ſentit in l. j. §.j.ſupra tit.j. Et vt ego ꝓbaui in l.ſi ex duobus. infra eo. ver. eũ auctor.licẽt cõiter videaꝫ teneri ꝯrium. per l.duos.§.fi. ſupra e. & per l.Cõtinuus.ſupra tit.j.Sed rñde vt ibi dixi,qa debet ibi ſumi arg.a contrario ſenſu.aliæ gl. ſunt declaratæ per prædicta.

LEX X.

Si duo rei. Non põt alter ex duob.reis debendi ꝯuẽtus obijcere exceptionem cõpenſationis de eo quod debetur alteri,niſi ſint ſocij.hoc dicit.

LEX XI.

2 *Si duo fuerint capti pro maleficio,pro quo venit imponenda pœna pecuniaria,& ſic veniunt relaxandi cum fideiuſſoribus,an alter poſſit pro altero fideiubere,vel ſint relaxandi.*

3 *An poſſit quis teneri tanquam fur:& tanquam præſtans opem furto.*

4 *Duo rei debendi an videantur inuicem fideiubere.& nu.1.*

5 *Si vnus de pluribus reis credendi totum exigat,an teneatur communicare cum alio correo.*

1 REos promittendi. † Poteſt agi, vt duo rei mutuò videãtur inuicẽ fideiubere, & tũc poterit creditor diuidere actionẽ inter eos,tã quo ad quantitatẽ ꝗ quo ad modũ agendi, qa poterit quẽlibet eorum cõuenire ꝓ parte vt principalẽ,vel quẽlibet eorũ pro parte vt fideiuſſorem alterius.poterit ẽt vnum ſolum conuenire inſolidum partim vt principalem,partim vt fideiuſſorẽ, & tãtũ ꝯſequetur ab ipſo ſolo ꝑ vnã actionẽ,quantum cõſequereꝫ ab vtroq; per diuerſas actiones.h.d.in effectu.& eſt tex.aliqualiter obſcurus. & gl.i.ponit caſum,& ẽt aliæ tendũt ad idẽ vt literã declarẽt. Venio ad caſum, primo poniꝫ vnũ dictum, ꝙ licẽt duo ſe obligent vt duo rei,tñ põt agi expreſſe, ꝙ quilibet eorum teneatur partim vt principalis,partim vt fideiuſſor.videbaꝫ cõtrarium, quaſi iſta ſint inter ſe cõtraria, qa duo rei ſunt,qñ qlibet teneꝫ inſolidum vt principalis.ideo differt iſte titulus a ti.de fideiuſ. ſed hic vꝛ eſſe quædam mixtura,ſed certè ſufficit,ꝙ quilibet teneꝫ vt principalis in dimidia,vt dicanꝫ duo rei. nec ex hoc vi-

2 tiaꝫ,licẽt teneatur vt fideiuſſor in altera dimidia.¶ †Et inducit Ang.iſtum tex. vt ſi duo fuerint capti pro maleficio, pro quo venit imponenda pœna pecuniaria, & ſic veniũt relaxandi cũ fideiuſſorib.ꝙ alter poſſit fideiubere pro altero,& ſint relaxandi.de hoc hꝛ in l.pe.quæ incipit.Romanus Attalus. de tuto.& cura.da.ab his.Iſte tñ tex.non multũ facit, quia loquiꝫ qñ creditor conſentit in hoc,ꝙ mutuo fideiuberent, ſed an curator

3 teneaꝫ conſentire,hoc nõ probatur hic,dic vt ibi not.¶ †Item inducit Ang.cõtra Bar.q dicit in l.qui ſeruum.de furt.ꝙ nõ pt quis teneri tanꝗ fur,& tanꝗ præſtans opẽ in eodem furto, ſed cõtrariũ dicit Ang. ſi duo furati ſunt. nam quilibet eſt principalis,& quilibet præſtat opẽ alteri,nec eſt inconueniens,ꝙ pro eodem furto teneaꝫ vt principalis,& vt acceſſorius.arg.huius l. Et quotidie practicatur qñ formatur inquiſitio ꝯtra plures ſimul delinquentes,quia iudices ponunt in inquiſitione, ꝙ alter alteri præſtitit auxilium & fauorem. quæ verba aggrauant inquiſitionẽ,cũ qlibet inquiraꝫ de duplici maleficio. l. de ſuo, & de eo qđ facit ſocius in præſtando illi auxilium. & hoc vſq; ibi.{poterit itaq;.}Ibi dꝛ ꝙ dicto caſu cùm ſic fuit actum,põt creditor diuidere actionẽ in eos cõueniẽdo quẽlibet ꝓ parte, non tñ tenetur ſi non vult.Ex hoc ſequiꝫ,ꝙ non dñr duo fideiuſſores in eadẽ quantitate:nam ſi eſſent,haberent bñficiũ diuiſionis ex epiſtola diui Adria.& ſic creditor cogeretur diuidere,& hic non cogiꝫ,nã in vna dimidia, in qua vnus eſt principalis,alter eſt fideiuſſor,& in altera,in qua eſt alter principalis, ipſe eſt fideiuſſor.& ſic in diuerſis dimidiis qlibet eſt principalis,& fideiuſſor.¶ Intelligit aũt gl.iſtum tex.hoc modo,ꝙ poterit diuidere nõ ſolum in ſumma,ſed in modo petendi,vt conueniat quẽlibet in dimidia vt principalẽ.vt ſupra eo.l. iii. §. fi. ver.partes aũt.vel quẽlibet in dimidia vt fideiuſſorẽ:nam cõuenit eos in diuerſis dimidiis, ſed ſi vnum cõueniret in dimidia vt principalem,& alterum vt fideiuſſorem,non poſſet,quia videretur cõuenire ambos in eadẽ dimidia,cũ illa, in qua prius conuentus eſt principalis,alter eſt fideiuſſor.& hoc voluit glo. ſuper ver.{diuidere.}in fi. & hoc vſque ibi. {ſed poterit.}ibi dicitur tertio,ꝙ ſi non vult diuidere,põt vnũ cõuenire in vna dimidia vt principalem,& eundẽ in alia dimidia vt fideiuſſorem.in ver.{Item eum qui.}Gl.ſic intelligit vt loquatur de eodem,de quo loquitur ꝑcedens ver.{ſed poterit.}& hoc vſque ibi.{non ſecus.}ibi dicit,ꝙ tantum valet ſibi cõuenire vnum modo prædicto,ꝗtum ſi conueniſſet ambos,quẽlibet pro parte,vt in præcedenti caſu ſm vnum intellectum,qui ſatis eſt bo

4 nus.& ex his patet litera clara.¶ † Reſtat videre de vno dubio, qñ non fuit expreſſe actũ inter eos, ꝙ nõ videnꝫ inuicẽ fideiu

a bere,ᵃ an non præſumatur de iure. & iſta eſt qõ obſcura & ardua,quam.gl.multum ſolenniter diſputauit in l. vir vxori. ad Velleia.& dicebat Bal.ꝙ illa glo.melius docet diſputare, ꝗ aliqua,quæ ſit in corpore iuris,& illa quæ eſt in l.ſi quis in tantũ. C.vnde vi.docet cõmentare. Iac.de Bel. ſimiliter eam diſputauit,& obſcurè loquitur.Bar. in effectu diuidit qõnem in duos articulos.Primus eſt an videantur inuicem fideiubere quo ad præiudicium creditoris,vt ſi creditor agat cõtra vnũ inſolidũ ipſe poterit dicere, ego teneor vt principalis in dimidia, & in altera dimidia vt fideiuſſor correi. In illa ergo dimidia excutias primo correum, qui hꝛ vt principalis, & ego vt fideiuſſor propter beneficiũ de fideiuſſorib.qđ hodie datur eis per Auth. de fideiuſſor.licẽt olim non haberent quo ad excuſſionẽ principalis,quia poterat creditor inchoare à quo volebat,vt C. de fideiuſſorib.l. non rectè. licẽt inter ſe plures fideiuſſores haberent beneficium diuiſionis ex epiſtola. Et an poterit dicere in ea parte,in qua ſum fideiuſſor,nõ valet obligatio,qa ſum mulier,

ADDITIO.

a ¶ Fideiubere. Vide Bal. in l.j. C.eo.l. titu. & in l. in duobus.§.vbi duo.ſupra eodem.

lier, & non possum pro alio intercedere. & quantum ad istos
effectus tenet, ꝙ nisi fuerit expreßè actum, vel nisi fuerit color
quæsitus in fraudem legis, non dicant̄ inuicem fideiubere, &
sic nō poterit vti beneficio discußionis aduersus creditorem,
postquam se ambo principaliter obligarūt. Et istud not. quod
vr̄ ↄtrium ei, quod Bar. no. in l.ij.§.fi.s̄.eo. dum dicit, ꝙ si vtilitas
ↄtus peruenit ad alterū tantum, pōt petere, ꝙ ille prius excu-
tiatur, & hic vr̄ dicere ↄtrium, ꝙ non habet beneficium excus-
sionis, nisi qñ fuit actum, ꝙ essent fideiussores adinuicem. sed
certè ibi loquitur qñ cōuentus petit alium excuti suo pericu-
lo & impensa, & offert se paratum oñdere, ꝙ ad alium puenit
vtilitas, nam fideiussor cum objicit beneficiū excußionis, non
habet necesse ista offerre, immo creditori nō est apta via agen-
di ↄ eum, nisi facta excußione de principali, tūc aūt dr̄ color
quæsitus, qñ alter ipsorū esset mulier, quæ non pōt intercede-
re, licèt poterit pro se obligare, & creditor ad fraudandum se-
natusconsultum voluit, ꝙ se obligaret principaliter, licèt vtili-
tas ad eum nō peruenerit, sed ad correum, nam hoc probato,
non valebat eius promißio, quia dr̄ color quæsitus, & hoc pro
batur in d.l.vir vxori. Si aūt quæritur an videant̄ inuicem fide-
iubere, non in præiudicium creditoris, vt possint illi objicere,
sed in beneficium cuiuslibet eorum, vt si contingat alterū eo-
rum insolidum soluere, poterit repetere partem a correo tan-
quam soluerit pro illo, & fideiussorio nomine, dicendum est
ꝙ sic in trib. casib. Primo, qñ sunt obligati ex causa onerosa,
puta ex mutuo eis facto, nā quatenus vtilitas puenerit ad cor-
reum, vr̄ pro illa fideiubere, quia eatenus potest ab illa repete-
re, & sic insolidū si ad illū peruenit, p parte. Secūdus casus, in
quo vr̄r inuicem fideiubere, vt alter ab altero poßit repetere,
qñ essent obligati ex cā lucratiua, cū essēt socij oīum bonorū,
vel illius obl̄onis, iuxta no. in l.si duo.si qs cau. & tūc si vnus sol
uit totū, poterit repetere a correo p parte, quā ipse hēt in socie
tate per actionē p socio, sed in casu pcedenti p actionē mādati
si simul pmiserūt, quasi alter alteri videat̄ mādasse, vel negotio-
rū gestorū, si nō simul. Tertius casus, qñ nō essent socij, & fuis-
set hoc expreßè actū, extra istos casus, si sunt obligati ex cā lu-
cratiua, & vnus soluit totū, nō repetit aliquid a correo, vt satis
colligit̄ in l.in lege falci. hoc esse obseruādū. j. ad l.falci. de qua
5 †Bart. facit magnum fundamentum in ista mā, econuerso, si
vnus de plurib. reis credendi totū exigat, an teneat̄ cōmunica-
re cū alio correo? distingue eadem mēbra, ꝙ in illis, in quibus
pōt repetere si est correus debēdi, tenet̄ cōicare si est correus
credendi p eādem l. & in l.j.C.e.tit. & j. de sol.l. qui hominem.
§.j. & de leg.ij.l. si Titio aut Seio. per gl. licèt illa gl. reprehēdat̄,
& in l.frater a fratre, in j.gl.mag. post prin. de cōdi.inde. Cætera
q̄ plura pertinentia ad prædicta vide hic per Bar. Ang. aūt re-
colligit hic quædam dicta Bar. in ista mā, maximè in l.ij.§.fi.s̄.
eo. & omnia reprehendit & impugnat, & quia in quibusdā nō
bñ dicit, dic ꝙ primo reprehendit Bart. inquantū ibi vult, ꝙ si
sunt plures commodatarij vel depositarij, qui tenentur oblo-
ne secundaria rōnē doli vel culpæ, ꝙ in illa habent inter se be-
neficium diuisionis sicut plures tutores vel curatores, vt l. i.§.
si apud duos. depositi. Inquantum ibi dr̄, ꝙ cōueniunt̄ exēplo
plurium tutorum, vt l.iii.§. nunc tractemus, de tut. & ra. distra.
Ipse tenet ↄtrium, quia doli, & culpæ nulla est inter eos socie-
tas. & ideo si alter solueret totum, non esset sibi cedēda actio
ↄ alterum, nec haberet vtilē actionē, sicut nec tutores. allegat
l.si ex duobus. de tut. & ra. dist. sed malè loqnit̄. & Bar. melius,
quia licèt plures tutores & curatores qñ ↄueniunt̄ rōne doli,
vel culpæ cōiter commisse, non hēant inter se beneficium ces-
a sionis [a] nec vtilis actionis, per quod possint repetere a ↄtutore
si soluit: bene tñ hñt beneficiū diuisionis si adhuc nō soluit,
& conuentus, & contutor est soluendo. tex. est de quo Ang. nō
meminit, & qui confundit dictum suum, & probat dictū Bar.
in l.si plures. in fi. cum l.seq. de admi. tut. & no. in l.i.C. de tran-
sac. Vn non est bona ↄseqnentia non esse cedendam actionē,
nec daretur vtilis actio si soluisset, ergo nō habet beneficiū di-
uisionis. nā illud facilius conceditr̄ q̄ prima duo, quia res est in-
tegra, vt ibi patet, iuncto §. nunc tractemus. Item reprehendit
Bar. inquantum vult in loco prædicto, ꝙ ex ↄtu institoris plu-
rium mercatorum quilibet eorum obligetur insolidum. p l.j.
in fi. cum l.seq. s̄. de exerci. nā dicit Ang. ꝙ speciale est ibi p rō-
nem, q̄ ponit̄ in prin. illius l. in negotiatione maritima, secus si
in terrestri, quæ geritur per institorem, aliàs sequeret̄ ꝙ si pro-
curator plurium nomine omnium ↄheret, quemlibet obliga-
ret insolidum, quod est falsum, cum oēs videant̄ simul ↄxisse,
quo casu quilibet teneret pro parte in dubio, vt j. §. proxi. Tu
dic idem in terrestri, & in institore præposito vni negotiationi,
qui cum ↄhit, non nominat principales socios, quorum est in
stitor. & frequenter ↄtingit ꝙ plures sunt socij, & tñ solus vnus
nominat, & alij sub noīe gñali, puta talis & socij. tunc. n. ne cō
trahentes decipiant̄, qui ignorant qui sint, & quot sint, statuit̄
illud, ne in plures distinguat̄, qui cum vno ↄxit. facit l.iustissi-
mè. de ædil.edi. cū sua gl. Et pro opi. Bar. est tex. quē fortè Ang.
non vidit cū reprehēdit Bar. ꝙ idem statuit̄ in institore, quod
in exercitore, ꝙ quilibet dñorum teneat̄ insolidū. vt l. hēbat.
§. pe. in fi. cum prin. l.seq. s̄. de insti. quē omnino vide ad corro-
borationem Bar non sic in procuratore, qui nominat pro q-
bus ↄhit, pcuratorio noīe, nominando eos, quorum est procu
rator: nam tunc procedit dictum Ang quia cessat rō, de qua s̄.
cū ↄhentes sciant cum quibus ↄhere vr̄r, & ista est veritas, &
tene menti. Tertio reprehendit Bar. inquantum vult, ꝙ si cre-
ditor agat ↄ omnes reos insolidum eodem libello, vel diuer-
sis porrectis, in eodem tempore, ꝙ hodie per Auth. debet nego-
tium cōiter examinari, & simul terminari, aliàs ex hoc solo
posset sñīa retractari in causa applōnis, sicut videmus in causa
ↄuētionis. in l.j.§.fi. q̄ sent. sine app. rescin. secus olim. qa poterat
expediri quo ad vnū, & quo ad alterū supersederi per l. idcirco.
s̄. de iudi. & quod not. per eundem Bar. in l. contra pupillum.
de re iudic. Ang. dicit verum esse hoc in primo casu, quādo eo-
dem libello, quia tunc est vna instantia tantum, vnde debet di
uidi, vt in l.ex hoc iudicio. famil. ercifcun. secus in secundo, qñ
in diuersis libellis, quia tunc essent diuersę instantiæ, & pos-
sent diuersis temporibus terminari, etiā hodie. Istud dictum
satis placet, & rationabile est. Quarto reprehendit inquātum
Bar. dicit, ꝙ agitur simul ↄ plures, & quemlibet insolidum, cū
protestatione, ꝙ erit vnica solutione cōtentus, ꝙ isto casu nō
est necesse objicere beneficium diuisionis litis pendentis, sed
sufficit ꝙ lata sñīa, & facta ↄdemnatione de quolibet ī solidū
objiciatur in executione, si creditor petat fieri ↄ vnum solum
pp protestationem factam in libello. Ang. ↄ, ꝙ nisi ante sñīam
objiciatur, postea in executione non pōt objici, & sic poterit
fieri executio ↄ quem vult insolidum cōdēnatus, quia illa ex-
ceptio est perēptoria, vt ēt tenet idem Bar. & sic post sñīam
nō pōt objici. Nec ob. illa protestatio facta in libello, ꝙ erit cō
tentus vnica solutione, nam propterea vr̄ actor actionem di-
uisisse, cū ↄtrium appareat ex tenore libelli, in quo petit quem
libet insolidum condemnari, & ista ratio est satis bona & de
monstratiua. vnde puto ipsum melius dicere, quàm Barto. in
hoc. Tangit etiam quædam alia, de quibus vide hic per eum,
quia quæ s̄. dixi, principalia, & vtiliora sunt.

ADDITIO.

a ¶ *Diuisionis. In hac materia, vide Fran. de Are. consi. 28.*

1 *Si duo copulatiuè se obligant ad idem, vel idem copulatiuè stipulantur ab vno, censetur quilibet eorum pro parte promisisse, vel stipulatus fuisse, nisi sit expreßè actum contrarium, quod quilibet teneatur insolidum.*

2 *Copulatiua attribuit actum cuilibet pro parte, et qualiter hoc intelligatur.*

3 *Maritus & vxor si vendant simul rem dotalem, & confiteantur in instrumento pretium recepisse, quòd censeatur ad quemlibet eorum peruenisse pro dimidia.*

§.Cum in tabulis.

†Si duo copulatiuè se obli
gant ad idem, vel idem co-
pulatiuè stipulatur ab vno, censetur quilibet eorum pro par-
a te promisisse, vel stipulatus fuisse nisi sit expreßè actum ↄtriū,
ꝙ quilibet teneatur insolidum. h.d. & semper allegatur. †ꝙ co
pulatiua attribuat actum cuilibet pro parte. Qualiter aūt hoc
sit intelligendum, dixi s̄. eo. l.ij. qñ in vna oratione, & sine plu-
rali repetitione rei promissę, vt si dicat instrūm, ꝙ Titius, & Se
ius promiserunt mihi centum, aliàs dic vt ibi. ¶ In tex. ibi {in
partes viriles.} & interdum quatenus eorum interest, vt s̄. de
dam. infec. l. plures. vel dominicis portionib. si stipulatio fuit
interposita per seruum plurium, vt j. tit. j. l. cōis seruus. & inter
dum insolidum cōtra quemlibet, vt in casu l. iustissime. §. j. de
3 ędil. edic. †per illum tex. consuluit Bar. in consi. quod incipit
dña mea, ꝙ si maritus & vxor vendant rem dotalem, & con-
fiteātur in instrumento pretium recepisse, censetur ad quem-
a libet eorum peruenisse pro dimidia, [a] & ideo soluto matrimo
nio non potest vxor vel eius hæres repetere a marito, vel eius
hærede nisi vnam dimidiam. glo. hic quærit qualiter dicatur
constare de ↄtrio, ꝙ voluerunt eos esse plures reos debendi. &
dicit ꝙ isto iure potest constare quando fuit actum expreßè
vel tacitè, quod qualiter intelligatur, dixi in l.ij. s̄. eo. hodie ve
ro fm quosdam, nisi dicatur expreßè, ꝙ sint duo rei, nō erūt,
& fm hoc etiam si esset actum, ꝙ quilibet teneretur insolidū,
quo casu tacitè vr̄ actum, ꝙ sint duo rei, tñ nō erunt, licet qui
libet insolidū teneat̄, quia ista duo pñt simul stare. vt s̄. eo. in
l. eandem. §. sed si quis. vel dici melius fm gl. ꝙ in modo cōsti
tuendi duos reos nihil est immutandum per authē. & sic siue
dictum fuerit expreßè, siue tacitè fuit actum, dicendo ꝙ quili
bet teneatur insolidum, erūt duo rei, sed in modo exigēdi est
immutandum, quia hodie habent beneficium diuisionis, nisi
alter ipsorum sit inops, vel nisi sit absens, vel nisi fuerit ei re-
nunciatum, vel nisi vnus teneatur efficaciter, alter non, vt dicā
in l. proxima. §. si a Titio. & hæc vera. hic non sunt alia.

ADDITIO.

a ¶ Pro dimidia. De hac q. vide ēt p Fed. consi. cccliij. & facit ad quæstionem no. per doc. i l. si cum dotem. §. transgrediamur. ff. so. ma. an si pater & filius confessi sunt eodem instrumento recepisse dotē, an quilibet teneatur insolidū vel pro parte, de qua latius ibi vide per doct.

LEX XII.

Si ex duobus. Si alter ex duob' simul interrogatis responderit statim, alter vero ex interuallo, interueniente actu medio extraneo, solus primus tenetur, & quantum ad 2m non valet stipl'o, ideo non dñt duo rei debendi. h.d. Dic vt dixi in l.duos.§. final.s. e. casus est iste. ¶In gl.mag.ibi. {sed quid si hodie,} Dic, sed in quo differt ista quæst. a tex. Rñde, quia text. loquitur qñ duo fuerunt simul interrogati. & tex. in l.duos. §.fi.s.eo. qñ simul interrogauerint, & vnus in primo casu statim rñdit, alter ex interuallo, vel vni statim, & alteri similiter ex interuallo. Ista qõ glo. loquitur qñ post interrogationem & rñsionem vnius facta fuit interrogatio alterius & rñsio. & gl. dubitat in hac qõne, & vr sentire ꝙ non sint duo rei, nec sint vt principalis, & fideiussor, etiam si fuit actum, ꝙ secundus promitteret vt correus, quia nec vt correus potest teneri pp interuallum temporis, nec vt fideiussor, quia nõ sic promisit, certè nulla est ratio quare nõ debeat secundus teneri sicut primus, cùm quęlibet stipl'o habeat sua substantialia, posito ēt ꝙ nõ essent correi, cum ista possint simul stare, vt s.c.l.eandem.§. sed si quis. Dic ergo ꝙ imo si fuit actũ expresse ꝙ essent correi, quia tale interuallum non vitiat cõstitutionẽ, & multo minus stipl'onẽ alicuius eorũ, vt est casus in l.ij.in prin.s.eo. sed si non fuisset expresse actum p secundam stipl'onem, tolleretur prima iure nouationis iure isto, qñ secunda facta est ex interuallo, aliàs secus, vt ibi dixi, & adde quod no. Bar. in l.si.j co. in primo membro distinctionis.

§. Seia Titio. Si ex duobus ꝓmissoribus alter ciuiliter, & naturaliter obligatur, alter vero nãliter tantum, quantum ad naturalem obl'onem possunt dici duo correi, m̃ non propriè, quia primus solus obligatur efficaciter, secundus non, si tñ ex obligatione secundi resultaret efficax obligatio in personam cuiusdam alterius, possent dici duo rei ꝓprie, ille qui ciuiliter & naturaliter obligatus est, & ille in cuius personam resultat obligatio efficax. h.d. in effectu. Et ponit duo exempla. primum quando stipulor a maiore, q ciuiliter & naturaliter obligatur a pupillo sine tutoris auctoritate qui obligatur naturaliter tatum, si erat doli capax. vt l.j.de noua. Aliud exemplum est qñ stipulor a Titio maiore. Item a seruo cuiusdam tertij, qui non obligatur nisi nãliter, & sic respectu illius obligationi inefficacis non possunt proprie dici duo rei debendi, cum non poterit peti nisi a primo. Sed si resultet actio de peculio ꝯtra dominum, quia peculium habebat, & ex causa peculiari promisit, cũ illa sit efficax ꝯtra dominum, licèt sit difformis in exactione, quia non dat nisi vsq; ad vires peculij, attento ꝙ potest dari insolidum, si vires in tantũ ascendunt poterit dominus cõueniri sicut primus promissor, & erunt duo rei debendi, ac si ipse promisisset. h. d. in effectu, & est aliqualiter obscurus, & istud vltimũ dictum satis est no. cum istæ sint diuersę actiones, qualiter possint dici duo rei debendi, sed attenditur obligatio serui, quæ est vniformis, cum obligatione alterius promissoris, licèt non sit ita efficax, ex qua descendit actio de peculio, quæ est prætoria, & sic interruptio facta contra vnum proderit contra alterum. casus est iste. ¶In tex. ibi. {& seruo.} subaudi, non habente peculium, & sic ipse solus obligatur naturaliter, & non dominus, vt differant ab vltimo casu. in ver. {quanquam} qui loquitur, qñ habebat peculium, & promisit ex causa peculiari, & sic ēt dñs obligat efficaciter. Sed oppo. ꝯ primum, ꝙ nec naturaliter obligat seruus. vt s. de fideiuss. l. seruus. Sol. cum l. seq. ibi quando promitteret ex causa fideiussoris, hic non, & hoc vult gl. ij. ¶Item contra secundum op. quod dominus non teneatur de peculio, cum donõ nõ cadat in administratione peculij, sicut nec ĩ administratione tutoris, vel curatoris, vt l. ꝯ iuris. §. si filius. s. de pac. pp hoc glo. super verbo spoponderit, dicit, ꝙ ista promissio non fuit facta animo donandi, sed ex causa peculiarij, & pro vtilitate peculij. ¶ Sed tertio opp. ꝙ in primo casu non possunt dici duo rei debendi, cum dispariter teneatur. arg. s. eo. l. eãdem. §. sed si quis. propter hoc vna glo. hic super ver. cõstitui. dicit, ꝙ sunt duo rei, vt dicitur in text. quantum ad destinationem, quia stipulator volebat duos reos constituere. non quantum ad veritatem, sicut quando vnus solus obligatur, & alter nullo modo, vt in casu s.c.l. duos. in prin. & l. his verbis. Alia gl. si. vult, ꝙ sint duo rei ĩpropriè. vel dic ꝙ illa gl. loqĩ eo casu, quo resultat actio de peculio, qualiter possũt dici duo rei, cũ vnus teneat actione ciuili ex ꝯctu, alter prætoria, & sic legali. Istam difficultatem non tangit gl. sed respõde per id quod s. dixi. & disparitas circa executionem non habet vitiare, cum sit possibile esse paritatem si vires peculij suppetunt ad solidã executionem. argu. eius quod no. in l. eandem. §. sed si quis. in gl. sup verbo suscepta. in fi. s. eo. An aũt ille qui tenetur efficaciter in primo casu si conueniatur. habeat hodie beneficium diuisionis, postquam correus est tãtum naturaliter obligatus, si in personã alterius nõ resultat efficax obl'o? Bart. hic tangit, sed melius & clarius per eundem in repetitione Authen. hoc ita. C. de duob. reis. in ix. q. principa. q. x. vbi omnino vide.

LEX XIII.

1 *In personis vnius possunt concurrere plures obligationes æquè principales ad eandem rem, tam actiuè, quàm passiuè, sed ex persona diuersorum, et altera per alteram non confunditur: sed si sit vna principalis, altera accessoria, secunda per primam confunditur.*

2 *In pluribus reis debendi, vel credendi tot obligationes oriuntur, quot sunt personæ.*

Quando non est dare rationem, quare vna tollatur per alteram magis, quàm econuerso, an neutra tollatur, & an exactione facta ex vna poterit agi ex altera.

Si reus promittendi. † In persona vnius pñt cõcurrere plures obl'ones ęquè principales ad eandẽ rem, tam actiuè, q passiuè, sed ex persona diuersorum, & altera per alteram non confunditur: sed si sit vna principalis, altera accessoria, secunda per primam cõfundit. h.d. in
a effectu. Venio ad casum. ¶ † No. hic in prin. ꝙ in plurib. reis debẽdi, vel credẽdi tot obl'ones oriunt. quot sunt ꝑsonę, licet videatur vna, quia tendunt ad vnũ effectum, vt s.c.l.iij.§.fi. Item no. ꝙ qñ nõ est dare rõnem quare vna tollatur per alterã magis q̃ ecõuerso, debemus dicere, ꝙ neutra tollatur. ¶ Sed tunc quæritur, an exactione facta ex vna, poterit agi ex altera? Gl. ꝙ non. & benè, qa si essent penes diuersas personas, vno soluente alter liberaretur. vt d.l.iij. in fi.s co. Et sic nõ hñt effectum solidę exactionis. s. per se in personis diuersorum, ergo nec in persona eiusdem, quia quando plura iura ex personis diuersorũ concurrunt in persona vnius, idem est dicẽdum de eis, quod diceretur si essẽt penes diuersos, vt l. tutorem. de his qui. vt ind. sed si quęlibet existens penes diuersos, haberet effectum solidę exactionis pluries fiẽdę, eodem modo in personam vnius, vt l. non est nouũ. de act. emp. & no. in l. si mihi & tibi. in prin. de leg. j. & j. de fideiuss. l. generaliter. circa fi. Item no. ꝙ principalis obligatio, & accessoria nõ pñt in eiusdem persona concurrere, immo accessoria confundiẽ per principalem, quia hic est dare rationem quare magis hic q̃ econuerso, cum principalis potentior sit dignior, sed si principalis eēt minus efficax, puta naturaliter tñ q̃ accessoria, quod esse potest, licèt non possit accessoria esse in plus q̃ principalis, tunc accessoria per principalem non tollereẽ, quia interest creditoris, ꝙ accessoria remaneat. vt j. de fideiusso. l. hæres a debitore. §. ꝙ si hic seruus. ¶ Ad quid aũt sit vtilis hęc inuestigatio, ꝙ duæ principales in eadem persona cõcurrant, & neutra per alteram tollatur, dic vt no. j. de fideius. l. qui cõtra. & de solu. l. si duo.

LEX XV.

1 *Diuersitas rerum in stipulatione deductarum, vel etiam diuersitas causarum impedit constitutionem duorum reorum.*

2 *Si accepturus vxorem fui stipulatus a patre ipsius centum nomine dotis, et eadem centum fuit stipulatus Titius animo, vt simus duo rei credendi, an cuilibet nostrum debeantur insolidum.*

3 *Si promisisti mihi decem, aut Stichum qui meus erat, & sic non valet stipulatio in Sticho, & teneris præcisè ad idem tantum, & eadem decem, aut Stichum promisisti Titio, & sic sibi teneberis alternatiuè, an sit diuersitas causarum, seu stipulationum.*

4 *Si plures cum pluribus faciunt pacem de eadem iniuria, & promittunt se non offendere sub certa pœna quilibet insolidum, an possint dici plures rei debendi, vel credendi.*

1 **Si id quod.** † Ista lex est breuis, & non expedit aliquid scribere. h.d. Diuersitas rerum in stipulatione deductarũ, vel etiã diuersitas causarum impedit cõstitutionẽ duorum reorum. h.d. in effectu, & est aliquantulũ fortis. Et gl. sunt hic verbosæ, & nõ habuerũt bonum intellectũ. Ponit aũt ista lex tres casus. Primus est, si ego & Titius stipulamur a te vsumfructũ fundi tui, quilibet insolidum, aĩo vt simus duo rei credendi, tiam videmur stipulari res diuersas, quia vsusfructus qui traderetur mihi, finiretur ex persona mea capitis diminutione, sed qui tradereẽ Titio ex persona ipsius Titij, vñ sicut alius est vsusfructus in persona mea, alius in persona hæredis mei, si sui stipulatus pro me & hæredibus meis, vt l. stipl'o ista. §. si quis ita. s. tit. j. ita & fortius in caso isto, & sic non sumus ꝓpriè duo rei credendi. Ex quo vr, ꝙ per solutionem factam mihi, nõ liberetur a Titio, nec econuerso, quod est verum de rigore, tamẽ de æquitate, qa intentio nostra facta fuit in ꝯrium, cũ vsusfructus eiusdem fundi non poterit eodem tempore esse insolidum penes diuersos, de æquitate per solutionem factam vni liberareris ab altero, vt in fi. huius l. Ex hoc patet, ꝙ gl. quæ incipit, {puta} non bene posuit casum in primo exẽplo, scu lectura, sed tene secundam per rationem quam dixi. non tñ ꝙ cuilibet nostrum tenearis pro parte, prout glo. vr sentire, sed insolidũ hoc
2 fuit actum. † Secundus casus, si accepturus vxorem, fuit stipulatus a patre ipsius centum nomine dotis, & eadem centum fuit stipulatus Titius, animo vt simus duo rei credendi, licet cuilibet nostrum debeantur insolidum, & sit eadem quãtitas,

tñ qu.a

tñ quia mihi debentur ex cã dotis, Titio aũt non põt deberi ex illa cã, cũ vxorem non ducat, & dos sine matrimonio non poterit esse, simiľr non erimus duo rei credendi pp diuersitatem causarum, sicut nec in præcedenti pp diuersitatem rerum. Et per solonem factam vni, non liberaris ab altero de rigore, sed de æquitate.
3 †Tertius casus, si pmisisti mihi decem, aut Stichũ qui meus erat, & sic non valet stipľo in Sticho, & teneris præcisè ad decem tñ, & eadẽ decẽ aut Stichũ pmisisti Titio, & sic sibi teneris alternatiuè, vŕ diuersitas causarum siue stipľonum. nam diuersa est stipľo alternatiua a stipľone simplici. vt l.j.§.si quis simpliciter ĩ.tit.j. & l.inter stipulantem.§.si stipulante. iõ si soluas Titio Stichũ, aut decem, liberaris ab eo ipso iure, sed a me non liberaris, nisi soluas sibi decem, ad quæ mihi teneris sicut & illi: sed si solueres Stichũ ad quẽ teneris illi, & nõ mihi, nõ liberaris a me mero iure, sed de æquitate attenta voluntate nřa, quæ fuit vt alteri nostrum soluendo liberans. h.d. ista singularis l. per quã patet, q si stipulamur operas ɔcernẽtes psonas nřas, vt seruire in camera, vel operas familiaritatis, nõ sumus duo rei credendi propriè loquendo, & aliæ operæ sunt exhibẽdæ mihi, aliæ Titio pp diuersos mores, & nãs hominũ. Et habebunt locum ea, quæ dicta sunt de liberatione fienda. & non ob. l. nemo. ĩ. eo. quia ibi nõ cohærebant personis. & loquiť ex parte reorum debendi.
4 ¶ †Item dicit Bar. in l. fi. j. eo. per hanc l. q si plures cum plurib. faciunt pacem de eadem iniuria, & pmittunt se non offendere sub certa pena quilibet in solidũ, nõ possũt dici plures rei debendi, vel credendi, tam in principali, q̃ in pena. alia est offensa, q̃ fit vni, vel per vnum, q̃ altera quæ fit per alium, vel alteri. Et quid iuris sit si vnus tñ offenditur, an stipľo pœnalis cõmittať cuilibet ex alijs in solidum, & an si vni soluať, cõtingat liberatio ab altero, dic vt ibi per eum. ¶ Contra illud exemplũ de dote. oppo. de l. ii. C. de dote cau. non nume. Sol. ibi ex parte pmissorũ, põt plures rei debendi constitui in dote, hoc ex parte stipulatorum, qñ vnus erat ɔcturus matrimonium, alter non, per rationem de qua ĩ.

LEX XVI.

1 Per litis contestationem alter ex duobus reis credendi præoccupat sibi debitum & extinguit obligationem alterius, & facit, vt nec illi possit solui quantum ad hoc, vt liberetur a præoccupante.

2 Si lata est sententia absolutoria pro vno ex correis debendi super facto, an proderit correo.

3 Quando sunt socij, an pactũ vnius minus noceat socio, quàm quãdo nõ sunt.

1 EX duobus. †Per litis cõtestationem alter ex duobus reis credendi præoccupat sibi debitum, & extinguit obligationẽ alterius, & facit, vt nec illi possit solui quantũ ad hoc, vt liberetur a præoccupante. h.d. casus est iste. ¶ In gl. ibi. {& iureiurendo ab vno delegato.} & no. q in istis tribus. s. in contest. facta ab vno de correis credẽdi, vel in acceptilatione iurĩ cũ ista noceant correo, non distinguiť an sint socii vel nõ, pec l. fideicommissa. §. plerunq;. de leg. iii. qui tñ loquitur in cõtestatione. Sed idem in acceptilatione & delatione iuri, q̃ habẽt vim contestationis & solutionis, nam in vera solutione facta vni simiľr non est distinguendum, quia vtroq; casu liberatur ab altero, sed in pacto de non petendo facto ab vno eorum, quod non habet vim cõtestationis, nec solutionis distinguitur an sint socij, & tunc non nocet alteri, an non sint socij, & tunc nocet. l. si unus. in prin. ĩ. de pact. Ratio primi est, quia postq̃ sunt socii, debitum dicit esse cõe, & quicquid alter solus exigeret, teneretĩ cõicare cũ altero actione p socio, iõ non põt illi præiudicare per pactũ: sed qñ non sunt socii, debitũ nõ dŕ esse cõe, sed illius qui præoccupat, & ille qui facit pactum, vŕ præoccupare, hoc tñ intelligit qñ essent correi ex cã lucratiua, vt quia debitor pmisit ex cã donationis, nã nunq̃d vnus exigeret, nõ teneť alteri cõicare, iõ si præoccupat, efficit suum pprium, & per pactũ põt illud remittere, & paciscendo præoccupat, & remittit: sed si essent ex cã onerosa, vt quia mutuasset pecuniam cõem, tunc esset idem quod in primo casu, quia cẽt societas incidens, licèt nõ cõuẽtionalis pp cõem pecuniam, & si alter ipsorum totũ exigeret, teneť alteri cõicare, quatenus de sua pecunia mutuatus est, & sic esset debitũ cõe. Et hoc colligit ex his quæ hñr in l. in lege fal. hoc esse seruandũ. ad l. fa. & ita no. in d. l. si vnus. in prin. & Gui. de Cu. Et ex his apparet, q si vnus ɔtestatus est litem, & sic præoccupauit debitũ, quæcũque sñia sequať, siue condẽnatoria, siue absolutoria, nihil ad rem quantũ ad correũ, quia nec cõdẽnatoria prodest, cum debitor ab illo fuerit liberatus per contest. & absolutoria nocet, vel proprius non nocet, quia nocuit cõtesta. & amplius absolutoria nocere nõ põt, & ita potest intelligi quod subiiciť in fi. gl. ibi. {vel secundo, hic egit vnus & succubuit &c.} Cætera vide hic plenissimè per Bar. qui quærit de multis, an noceat vel prosit correo debendi vel credẽdi. Et est vtilior passus, q sit in
2 ista mã, quẽ ipse hic examinat per singulos casus. ¶ †Vnum tñ dicit, qđ mihi nõ placet, q si lata est sñia absolutoria p vno ex correis debendi, & lata sit sup facto, vt quia pnunciať illum ɔtractũ nõ fuisset celebratũ, q ista sñia pderit correo, sicut & iusiurãdum p̃stitũ super facto p vnũ ex correis. vt l. duobus. §. fideiussore. & §. j. de iureiu. sed vult expresse ɔtrarium, q aliud sit ĩ iurãto quod præstat ex voluntate partis, aliud in sñia, in qua pars non consentit, cũ fert ɔ eã, & est magis stricti iuris, vt indistinctè non psit alteri, & ita disputando tenuit Richa. Malum. vt ipse refert ibi, & in l. adulter. de adulter. Et tetigi ĩ. eo. l. iij. §. fin. ¶ Itẽ ɔ istã
3 gl. & id quod ĩ. dixi. q †qñ sunt socii pactum vnius minus noceat socio, q̃ qñ non sunt, facit id quod hř j. eo. l. pen. in glo. & l. mora. §. fi. de vsuris. vbi dŕ totum econuerso, & magis nocet, cum sunt socii q̃ qñ non sunt. Solu. casus sunt diuersi, quia ibi in reis debendi & in mora. hic in reis credendi, & in pacto, vbi subest alia ratio, si rectè consideretur.

LEX XVII.

Siue acertis. Hærędes tenẽtur ad onera legatorum pro hæreditariis portionibus, siue omnes, siue aliqui eorum sint grauati, dum tñ non per propria nomina, quia tunc tenerentur viriliter. h.d. text. cum gloss. ¶ In tex. ibi. {nominatim.} i. expressim, non dico nominibus propriis expressis, sed appellatiuis, vt quia instituerat tres, vnum in dimidia, & quemlibet ex aliis duobus in quarta, & dixit vt duo, quos primo instituerat, soluerẽt tali cẽtum, nã vult glo. fin. in fin. q licèt in primo expressisset eorum nomina, istud tñ relatiuum quos, nõ censeť eadem ppria nomina repetiisse, quia tũc tenerent viriliter, sed censeť relatum ad verbum instituerat, ex quo resultat nominatio per nomina appellatiua, quam gl. tenet menti. facit l. si plures. de vul. & pup. & C. de impub. & ali. subst. l. fi. teneniĩ ergo isti p hẽditariis portionib. Sed ɔ, quia si hoc est, non tenebunť ad totam summam, immo institutus in dimidia tenebitur ad dimidiã de cẽtum, institutus in quartam tenebiť ad quartam alterius dimidiæ, & remanebit altera quarta, q̃ a nullo debebiť, cuius ɔtrium patet j. in verbo. {in totũ.} Sed imo tenebunť ad totã summã p illũ tex. hoc tñ mõ, quia sicut institutus in dimidia habet duplum plus q̃ institutus in quarta, ita & facta diuisione de cẽtu in tres partes, institutus ĩ dimidia debebit duas, & institutus in quarta dẽbit tertiã. Ita intelligo istũ tex. ar. l. si testõ. §. i. de leg. i. & l. Marcellus. ĩ prin. ad Treb. licèt gl. & doct. non declarent, illud sufficit.

LEX XVIII.

1 Mora vnius ex reis debendi, an noceat alteri remissiuè. & nu. 2.

1 EX duobus. †Mora vnius ex reis debẽdi alteri nocet. h.d. ſm intellectum gl. & sic ponitur hic factum pro nõ facto, quia mora cõmittiť in non faciendo. Sed ɔ istum tex. vŕ tex. expresse ɔtrius in l. mora. §. fi. de vsuris. Gl. dicit q hic loquitur qñ erant socij. ibi qñ non erant, & sic magis nocet factum socii, q̃ factum non socii, cuius ɔtrium dixi ĩ. in l. ex duobus. sed
2 dic vt ibi. †Ista tñ distinctio nõ procederet in mora commissa circa interruptionem præscriptionis, qm̃ interruptio facta ɔ vnum per citationem, præiudicaret alteri, siue essent socij, siue non, per l. fi. C. eo. quia si non præiudicaret, socius lucraretur, vñ cũ tractet de lucro captando, facilius sibi præiudicat, & intellige quantũ ad effectũ pp̃etuãdi obľonem, ne p interitum rei extinguat, vel quãtũ ad vsuras, & tũc pcedit pdicta distinctio. qđ dic vt hic p Bart. & plenius in l. ex duobus. ĩ. eo. in x. q. vbi tractat de hoc articulo, an mora vnius noceat alteri.

LEX XIX.

Cum duo. Cũ alter ex reis debẽdi eximiť ab oblatione, non propterea alter liberatur. Aliud ergo est vnũ soluere, quia alter liberatur tunc, vt ĩ eo. l. iii. §. fi. in fi. Aliud est, q eius persona eximatur ab obľone, puta cum deportatur, nam obľo ciuilis & nãlis, qua ipse tenetur, trãsit in fiscum, & ab illius persona recedit, sicut si verè mortuus esset, ideo non dicitur propriè liberari, sed ab obľone eximi, vt j. de fideiu. l. si fideiussori deportato. ſm intellectum. & no. in l. i. C. de fideius. vnde correus remanet obligatus, & pro ipso põt accedere fideiussor. & sic not. casum in quo obligatio & actio personalis, quæ inhæret ossibus, recedit ab eis, & in alium transit viuente obligato, sed fingitur non viuere, cum deportatus mortuo comparetur, vt l. decem. §. deportatus. de bo. lib.

De fideiussoribus & mandatoribus. Rub.

1 Differentia inter mandatorem, fideiussorẽ, constitutorem & expromissorẽ

Super gl. rubricæ ibi. {nã semp fideiussor sequiť obľonem.} Dic hoc est verũ quantum ad effectum, nõ quãtũ ad ɔctum, quia ɔctus fideiussoris põt præcedere ɔctum, & obľonem principalis debitoris, vt j. e. l. põt. & l. si stipulatus sum. §. si. sed man
1 datũ ɔferť semp añ. †Et de dñis inter mandatorẽ & fideiussorẽ vide gl. pleniorẽ in §. si post creditã. allegato per gl. & in Authen. e. tit. de fideiusso. in prin. & inter alias fideiussor nõ obligatur nisi verbis, vt l. blanditus. C. e. sed mandator obligať solo ɔsensu.

ꝯsensu.Itē prima obl̄o est stricti iuris, secunda bonæfidei. Habemus ēt cōstitutorē, qui tenet̄ accessorie sicut & prædicti. de quo in tit.de cōsti. pecu.& ille obligat̄ solo pacto ēt nudo,& tenet̄ actione prætoria, nō ciuili. & in omnib.istis oportet præcedere principalem. Habemus ēt promissorē, qui principal̄r se obligat,ēt ꝑ eo q nec est obligatus,nec sperat̄ obligari, de quo in l.& eleganter.§.seruus pactionis.s̄.de dolo.& per gl. in auth. e. ti.in prin. q̄ incipit no. dn̄iam, & licèt de mandatorib. tractet̄ principal̄r ti.mandati.atm̄ ēt hic incidenter tractat̄ in aliquib. legib. ideo dicit rubrica de mādatorib. licèt Rogerius dixerit, ꝙ dū dicit mādatorib.loquit̄ de principalib.debitorib.q mandant fideiuberi, sed nō est verū, de illis. n. loquitur ti. mandati, qualiter ꝯhat̄ obligatio intereos & fideiussores. sed hic lo-
a quitur de mandatorib. qui tenentur accessorie.ᵃ nam si mandes mihi, ꝙ mutuē Titio teneris mihi pro eo, ac si fideiussisses.

ADDITIO.

a Accessoriè. Sed quid si non apparet, quis prius & quis posterius? vide per Bartol.in l. si prius. de vul.& pup. & an fideiussor de iudicio sisti, vel de aliquo præsentando dicatur propriè fideiussor. vide per Bal.in rub.C.eo.

LEX PRIMA.

1 *Lex ista, quòd duplicem habeat intellectum.*
2 *In ciuili obligatione tātum, an possit accedere fideiussor, & quid in naturali.*
3 *Fideiussor an possit promittere pœnam, licèt principalis non promisit.*
Fideiussor an possit accedere pro officio iudicis, quod obligationem non præsupponit.

1 OMni obligationi. †Lex ista duobus modis intelligitur. i.siue obl̄o oriatur ex ꝯctu, vel quasi. Itē si oriat̄ ex ꝯctu, siue ꝯhat̄ re, siue verbis, siue ꝯsensu, siue rei interuētu, pōt accedere fideiussor, si ē obl̄o efficax ad agēdū, & de obl̄one ex delicto est casus. licèt gl. nō alleget j.c.l.Græcè.§.sed & si ex deli-
2 cto. secūdo modo pōt ītelligi, †ꝙ poterit accedere nō solū n̄ali & ciuili simul iūctis, quæ pariūt actionem, sed ēt n̄ali, & soli ciuili, licèt non pariant actionem. de n̄ali patet j.l.si stipulatus.§. fi. de ciuili sunt duæ glo. ꝯriæ. nam in l.quod enim. j. cod. tenet oppositum, ꝙ pro sola ciuili non poterit accedere. de hoc no. per Cyn. in l.si cui. C.de non num. pecu. ¶Breuiter debes scire, ꝙ ciuilis interdum solam parit actionem, vt patet in oblatione literarum. Insti.de literarum obli. & tunc non est dubiū, ꝙ pro ea pōt accedere, & ita intelligatur ista gl. Interdum no parit actionem, & tunc non solet ēt impedire repetitionem soluti, quia vt plurimum contingit, ꝙ sola ciuilis quæ remāsit sine n̄ali, & elisa per exceptionem, vt in illa quæ remanet post pactum de non petendo, vt l.si vnus.§.pactus.s̄.de pact. vel post iusiurandū, vt in l. fi. de iureiu. & pro illa non pōt accedere cū effectu, quia exceptio competēs principali, competit ēt fideiussori, vt in l.exceptione.s̄.de excep. & hoc quādo ante elisionē fideiussisset, vel ēt post ignoranter, aliàs videret renunciasse exemplo. & teneretur efficaciter. vt j.c.l.si quis postquam. ¶Pro n̄ali verò ēt sola pōt accedere fideiussor, posito ꝙ actionē non producat, si tn̄ per exceptionē non est elisa, quia saltem solet impedire repetitionem soluti per errorem iuris. & hoc sufficit vt fideiussor poterit accedere, vt est casus in l.quod enim. j.eo. sed si esset elisa per exceptionem, vt in illa quæ remanet post præscriptionem, q̄ tollit ciuilem, cum sit de iure ciuili, & elidit n̄alem, vt no. j. rem ra. ha. l.fi. dic vt s̄. dixi in sola ciuili, patet ergo ꝙ licèt fideiussor non poterit in duriorē casum intercedere, nec ī plus se obligare q̄ principa. vt l.græce.§.illud. j.e. pōt tn̄ obligari efficacius, q̄a principa. n̄aliter tm̄, & fideiussor ciuiliter & n̄aliter. & sic principalis nō pōt ꝯueniri, & fideiussor sic, nec hēbit tunc beneficium excussionis, sicut si esset inops vel absens, de quo tetigi s̄.de duo. reis. l.si ex duobus.§. si a Titio.
3 †Pōt ēt fideiussor ꝓmittere pœnam, licèt principalis non ꝓmisit ꝑ l.fi. & ibi Bar.s̄. de eo quod cer.lo. ¶Sed an possit accedere fideiussor pro officio iudicis. quod obl̄onem non præsupponit, vt in l.qui per collusionē.§.fi.de ac.emp. Rn̄deo sic tam mercenario, vt d. l.fin. & l.centū Capuæ. de eo quod cer.lo. & l. quæro.s̄. loca. q̄ ēt nobili, vt j. de sol. l.cum qd.§.si quis pro eo.

LEX II.

Et commodati. Ego intelligo istam l. vt loquatur de obl̄one secundaria, quæ ꝯhitur in commodato, vel deposito ratione doli vel culpæ, ad interesse, vt pro illa poterit fideiussor accedere, qn̄ depositum vel commodatum fit pupillo sine tutoris auctoritate vel seruo. qui non obligatur nisi n̄aliter, & tenetur fideiussor, dūmodo interueniat illorum dolus vel culpa. nam si interuenit dolus, pupilus reputatur maior, & obligatur ciuiliter & n̄aliter. vt in l.j.§.an in pupillum.s̄. deposi. & quod dixi de dolo, idē est in lata culpa. gl. est in l.fi.§. si pupilus.s̄. de procur. De leui autē in deposito nullo modo obligat̄, quia non venit in tali ꝯctu. Et si esset maior, de illa non teneretur ciuiliter vel n̄aliter. vn̄ nec nunc n̄aliter tm̄, sed in ꝯctu commodati, in quo venit leuis culpa, pupillus obligaret̄ n̄aliter tm̄, q̄a si esset maior obligaretur ciuiliter & n̄aliter, & illa est culpa leuis, quæ non facit illum censeri maiorem, sicut facit dolus & culpa. seruus autē ciuiliter non potest teneri, quia non est capax, etiam ꝑ dolo, vel lata culpa, sed n̄aliter tm̄. Si autem loquitur de obl̄one primitiua, quæ ꝯhitur ad rei restitutionem, si rem non haberet penes se, nec dolo vel culpa fecisset quominus hēret, non teneretur ipse, nec posset accedere fideiussor. sed si habet rem, & sic est locupletior, tunc tenetur sicut tenetur rōne doli. Sed si quæritur qua actione, dic aut erat doli capax, qn̄ depositū vel commodatum factum fuit, & tunc quia oritur obl̄o n̄alis ex ꝯctu teneri actione ex eo ꝯctu. & dūt gl. ꝙ tenetur ciuiliter postquā est locupletior, sed ego dico, ꝙ n̄aliter tantum, tamen ex illa datur actio ex rescripto diui Pii, quæ est vtilis non directa. sed tunc non erat doli capax, quia tunc non fuit orta naturalis, & non tenetur ex illo cōtractu, sed datur actio in factum ex æquitate, vel actio ad exhib. Et hæc habentur in l.j.in fi. & sequent. in prin. seq.s̄. commo. Ex his remanent declaratæ glo. quæ sunt hic, quæ non perfectè loquuntur.

LEX III.

Qui satisdare. Qui tenetur satisdare, nō liberatur si dat fideiussorē, qui efficaciter nō obligatur, vel posito ꝙ obligetur attento pn̄ti statu, nō habet bona, nec speratur habere, nisi statum mutet, secus si dat fideiussorem, qui efficaciter obligatur, licèt non habeat bona, tm̄ speratur habere etiam statu non mutato. h. d. Et pone in eo q promisit satisdare, vel qui tenetur ex dispositione l. vel statuti, quod in multis casib. contingit. & aliqn̄ in iudicio, tunc etiam aliud requiritur vt videat̄ idoneè satisdedisse, quia ille fideiussor non habet exceptionem fori illius iudicis coram quo satisdat. alias nō est idoneus nisi ei renunciet, vt l.j. si quis in ius voca. non ierit. & l.si fideiussor. qui satisd. cog. veniamus ad casum. ¶In tex. ibi. {aut filium.} sed certè iste ciuiliter & naturaliter obligatur etiam isto iure, præter quam in mutuo & voto. vt l.filiusfa. de ac. & obli. & pōt cōueniri & cōdemnari, vt in l. si condemnatus. s̄. de noxa. & etiam executio fieri ꝯ eum per capturam personæ & incarcerationem, nisi cedat bonis, vt in l.j.C. qui bo. cede. pos. Quare ergo non dr̄ idoneus fideiussor, & quare non liberatur promissor ipse dando? Rn̄deo, quia nec habet bona, nec speratur habere statu mutato, secus si statu non mutato, vt in fi. quia sola carentia bonorum non redderet eum minus idoneum. ¶In tex. ibi. {non esse impletam satisdationis stipulationem.} Dic ex hoc sequitur, ꝙ perinde poterit conueniri, ac si nullum fideiussorem dedisset in omnib. casib. s̄. dictis, sicut qui promisisset hominem vel equum dare & tradidisset alienū, vt j. de sol. l.cum quis.§. qui hominem, quia non fecerit quod promisit, nam promissio de satisdando intelligitur de dādo fideiussores idoneos, & nō dn̄r idonei in casib. supradictis, ergo non fecit quod promisit, non est ergo in aliquo liberatus, sed in vltimo casu huius l. liberatus est ꝓmissione, tn̄ si erat non soluendo, & creditor ignorauit & iustam habuit causam credendi, ꝙ reputabatur diues, poterit agi ad interesse, non dico vt detur fideiussor, quia datus est. & ita intelligit tex. cum gl. in l.si quis stipulatus sit Stichum aut Pamphilum.§.fi.s̄. de ver. obli. Sed quæritur qualiter intelligantur casus huius l. Gl. intelligit vtrunque casum tā qn̄ creditor ignoranter recepit, q̄ qn̄ scienter, & primo casu qn̄ recepit ignoranter, clarum est. Sed si scienter, maius est dubium, quia vr̄ sibi
a imputandumᵃ quare recepit minus idoneum, qui efficaciter non obligabat̄, tn̄ gl. q̄ incipit, sic s̄. vult sibi non esse imputandum postquam nō fecit ſm formam promissionis, ex qua vr̄ concludendum, ꝙ si promisisti dare hominē in gn̄e, & tradis seruum alienum me etiam sciente, quia non facis quod promisisti, possum te cōuenire vt des, ac si nullum tradidisses. Nec ob. l.si fundum. cum ibi no. C. de euic. quia ibi in venditore, qui non tenetur dominiū transferre, sed tradere, vn̄ tradendo licèt alienū, facit qd̄ ꝓmisit, & imputet sibi emptor si scienter recepit, vt nec poterit agere de euictione, nec vt iterum tradat tāquam nō fecerit quod promisit, secus in eo qui tenetur dare. i. accipientis facere, quia si nō facit accipientis, non facit quod ꝓmisit, ideo pōt cōueniri ēt ab eo qui sciuit. vt no. Bar. verū nisi creditor fuisset in dolo per l.si Titius. j.c. ¶In vltimo q̄r. nō erat idoneus facultatib. si recipit ipsum scienter, clarū est ꝙ sibi præiudicat, licèt recipere non teneret, quia vr̄ ipsum approbare ꝑ idoneo, vt hic, & in l.inter causas.§. abesse. s̄. manda. sed si ignorauit, & credebat ipsum diuitem, tunc maius est dubium. Glo. tn̄ adhuc idē dicit, ꝙ sibi præiudicat, vt patet in gl. h. dum subaudit, maximè cum sciuit. Doct. eam reprehendunt

ADDITIO.

a ¶ Imputandum. An hæc distinctio locum habeat, vide Bart. in l.si cum dotem.§. si mulier.s̄. sol. mat. Sed quid si mulier vel minor accepit fideiussorem scienter inhabilem, an succurratur eis. vide gl. in §. de die.§. si seruus. qui satisd. co. gl. in l.in omnibus. j. de reg. iur. Bart. & doct. in d.§. si seruus. & quid de debitorib. qui dant alios debitores suos, quos sciunt de proximo fallituros, vide Imo. post alios docto. in l.si cum dotem.§. si mulier. vbi limitat dicta doc.

dunt per id quod hr̄ in d.l.si quis stipulatus sit Stichū. Bat. reduci ad concordia modo quo s̄.dixi,ꝙ sibi præiudicat quantum ad hoc, vt nō possit agere ꝙ alius dcī, quia debitor est liberatus, sed non præiudicat sibi quominus possit agere ad interesse, vt in ꝯrio. Ego puto, ꝙ nec ad interesse poterit agere, nisi interuenerit dolus dantis, quia affirmauit ipsum esse idoneum facultatib. vel iustissima ignorātia, qa cōmuniter reputatur idoneus, aliàs imputet sibi creditor quare nō exploraut ꝑ d.ꝗ. abesse. vbi vr̄ casus, si bn̄ cōsidereī, & ita intellige istū text. aliàs nō haberet aliquod dubium si intelligereī de sciēte ipm non idoneum & videmus de facto seruari, vnde solent dari approbatores per communitates, qui approbant eorum periculo. caueat ergo qualiter quis recipiat fideiussorem &c.

LEX IIII.

a **Potest accipi.** [a]Hic non expedit scribere, quia clarissima est, iō ponam casum. i ca &c.

ADDITIO.

a ¶ Potest. Promissor indēnitatis, propriè appellatur sponsor, de quo vide gl. in l.j. C. de conue. fisci. debito, lib. x.

LEX V.

Generaliter. Idē dicit ista l.ī effectu cū seq. qd l.si reus.s̄.de duo reis.& hic adde quæ ibi dixi. Casus est iste.& adde alium quē ibi dixeram. & si post lit. contesta. contra fideiussorem succederet fideiussor principali, vel ecōuerso, non extinguetur fideiussoria, īmo super ea daretur sententia, quia in-
a terest creditoris, ꝙ non extinguaī [a] ne habeat nouum iudiciū inchoare, vt probat in simili in l.seruus.s̄.de insa. ſm Auge. & Idē vbicunq; interest creditoris, ꝙ non extingua: accessoria, vt l.debitor s̄. de sepata. & l.hæres a debitore.§.quod seruus.j.eo. Vnde si hæreditas hic principalis debitoris esset non soluēdo, & fideiussor eius hr̄s faceret inuentariū, eatenus extingueretur fideiussoria, quatenus de bonis hæreditariis posset creditor cō
b sequi, sed quantenus non posset, durat fideiussoria ſm Dy. & vide circa mām huius l. [b] bonam gl. quæ est in l.debitori. C.de pac.& Bat. in l.Stichum §.quod vulgo j̄ de so. ¶ In l.si reus glo. pe. de l. Item illa. in fi. de cōstit. pecu. s̄. vbi per electionē vnius altera non tolli. Sol. hic in duab. oblōnibus actiuè concurrentib. in persona eiusdem, quo casu iō vna electa, altera tollit, qa si essent penes diuersos, vno agente & lit. cōte. tolleretur altera, vt s̄. de duo. reis. l.ij. & l.ex duobus.& Idem iuris esse debet in psona vnius, quod esset in personis duorum. vt l.tutorem. de his qui vt indi. Contrarium loquitur in plurib obligationib. passiuè concurrentib. in persona eiusdem, & ex diuersis causis, quo casu si essent in personis diuersorum per electionem vnius, altera tolleretur, nisi secuta solutione, vt in l.fi.C.eo.& dixi in d. l.j. eadē rōne si cōcurrant in psona vnius vt in ꝯrio. hīc oppo. de l.si is qui. de act. & obl. Sed dic ꝙ ibi ex diuersis causis, hic ex eadem.& ibi ēt per solutionem altera per alterā nō tolleretur.

ADDITIONES.

a ¶ Non extinguatur. quid in cessionario succedente post li. contes. cedenti. vide Bal. in l.j. C. de act. & obl. & quid econtra.

b ¶ Materiam huius l. Adde Bal. in l.si vxor. de bo. aūo. iu. pos. & Sal. in d.l. debitori, & eundem Paul. ibidem.

LEX VIII.

Quod enim. In l.quod.n. No. de eo qd̄ dixi in l.j.s̄. ꝙ tunc ꝓ nāli sola oblōne pōt accedere fideiussor, qn̄ est omnino inefficax, sed saltem est efficax. vt impediat repetitionem indebiti soluti per errorem iuris, vt l.error. C.ad l. fa. quod contingit quando non est elisa per exceptionem, aliàs secus, vt in illa quæ remanet post præscriptionem. vt l.si.j̄.rem ra. ha. & ibi no. nam tunc distingueret, an intercederet fideiussor ex certa sciā, an per errorem. vt j̄.e.l.si quis postquā. sed in præcedenti casu indistinctè tenet fideiussor, ēt si credat illū teneri ciuiliter & nāliter, & intelligitur hic. qn̄ aut est elisa, ēt si esset ciuilis & nālis simul, vt in muliere quæ est tuta exce. Vellei. solutum per errorem iuris repeteretur, licet secus in exceptione Macedoniani, quæ est odiosa. vt l. qui exceptionem. de cond. inde. ¶ Item gl. hic tenet ꝙ pro sola ciuili non potest fideiussor accedere, tu dic, vt dixi in l.j.s̄.eo.

LEX IX.

Grecce fideiussori. In ista l.vsq; ad §. & post litē nō dabo in scriptis, qa nihil est in effectu.& tex. est clarus. hic non sunt alia.

1 *Etiam post litem conte. potest obligationi pristinę fideiussor accedere, & si sit fideiussor iudicij, tūc aut de iudicio sisti, & liberaī lata sñia, aut de iudicato soluendo, & tunc non liberatur, immo tunc incipit obligari cum lata est condemnatoria.*

2 *Fideiussor de iudicio sisti, an libereī lapsis quatuor mēsib. a die cōtestatiōis.*

3 *Si a sententia fuit appellatum, an tenebitur fideiussor sistere.*

1 **§. Et post litem.** †Etiam post litem conte. potest obligationi pristinę fideiussor accedere, & si sit fideiussor iudicii, tunc aut de iudicio sisti, & liberatur lata sententia: aut de iudicato soluendo, & tunc non liberatur, immo tunc incipit obligari cum lata est condemnatoria. h. d. Et in secundo dicto, ꝙ fideiussor de iudicio sisti nō teneat, nisi vsq; ad sñiam exclusiuè. tex. iste nō est alibi ſm doc. ex quo patet ꝙ satisdatio de iudicio sisti nō cōtinet clām iudicati, & qui promittit sistere in iudicio se vel alium, nō vī promittere soluere iudicatum, sed solum perseuerare in lite vsque in finem, & finis imponitur per sñiam, sed econuerso satisdatio de iudicato soluendo benè continet clām de sistēdo, quia continet clām de defendendo, & qui promittit defendere, promittit sistere. & ideo qn̄ recipiuntur fideiussores de iudicio sisti, vt plurimum additur, & de iudicato soluendo, vt enitetur iste §. quod no. qn̄ dantur fideiussores ꝓ forensi, parum .n. valeret stetisse in lite vsq; in fi. si lata sñia aufugeret, nā fideiussor non teneret. facias ergo addi, & de iudicato soluendo. Itē qn̄ relaxat captus ꝓ debito tanquam fugitiuus sub fideiussorib. de iudicio sisti, facias addi, & de iudicato soluendo, venio ad casum. ¶ In tex. ibi. {quia ciuilis & nālis subest oblō} Subaudi, nec tollitur per contest. sed noua obligatio illi accumulatur, nā reus incipit in ꝯtestatione teneri ad persistendū in iudicio vsq; in fi. fit enim nouatio necessaria per conte. nō voluntaria, iuxta no. in l. j. C. de iud. Et sic loquitur hic de fideiussore, qui accedit primę oblōni, super qua facta est cōtestatio, sed sequens casus loquitur de illo, qui accedit secundæ oblōni, quæ ꝯhitur in contestatione ad persistēdum in iudicio vsque in finē. Tertius casus loquitur de illo, qui accedit oblōni quæ oritura est ex sñia condemnatoria. Primus autem obligatur statim, & non liberatur per sñiam. Secundus obligatur statim, & ꝑ sñiam liberatur. Tertius, non obligatur purè, sed sub condōne si sequaī cōdēnatoria, & per sñiam purificaī oblō.
a ¶ †Sed opp. ꝯ ſm casum, ꝙ fideiussor de iudicio sisti non teneatur vsq; ad sñiam, sed liberatur lapsis quatuor mensib. [a] a die contestationis. vt in l.Sancimus. C. de iudi. Dic breuiter, ꝙ loquitur qn̄ actor negligebat prosequi litem, hic verò prose-
a quebatur. ¶ †Sed quæritur quid si lata sñia fuit appellatum, an tenebitur fideiussor sistere coram iudice appellationis? dic ꝙ non, quia non censetur sensisse, nec se obligasse nisi pro prima instantia, vt not. in authen. de his qui ingre. ad ap. per. gl. & idem in fideiussoribus de iudicato soluēdo, vt l. cum apud Sempronium, cum ibi notatis. j̄. iudi. solui.

ADDITIO.

a ¶ Quatuor mensibus. Sed quid si promisit sistere quoties placuerit, quousque durat ista promissio, vide Bar in l.si quis reum. j. de cu. tr. & dicit Bar. in addi. ad Spe. in tit. de oper. no. nunc. ꝗ si fideiussor de iudi. sisti, promisit reum exhibere & parere mandatis curiæ. ꝙ non tenetur etiam post sententiam.

§. A tutore. ¶ Sequitur §. a tutore. & quia clarus est, non expedit aliquid scribere.

1 *Fideiussor non potest se obligare in duriorem casum, quàm sit obligatus principalis, nec etiam in casum, aut rem diuersam.*

2 *Si principalis erat obligatus alternatiue, an fideiussor possit se obligare simpliciter ad vnam de alternatiuis tantum.*

1 **§. Illud commune est.** ¶ †Fideiussor nō potest se obligare in duriorē casum, quàm sit obligatus principalis, nec ēt in casū, aut rem diuersam. h. d. in effectu vsque quasi ad finem. Dr̄ aūt durior, qn̄ in plus se obligat aliquo de quatuor modis. re, loco, tempore, & causa. vt Insti. de act. §. plus. de hoc ponuntur exempla hic qn̄ in maiori summa. Item quando causa, vt si principalis erat obligatus in diē, vel sub cōditione, & fideiussor se obligat purè. Item quando intercedit in causam diuersam, vel rem, ponitur exemplum quādo principalis erat obligatus obligatione simplici ad vnam rem, & fideiussor se obligat alternatiuè ad illam rem, vel alteram, quia diuersa est obligatio alternatiua a simplici, ponitur ēt exemplum qn̄ in plus se obligat cā, qn̄ vterq; esset obligatus alternatiuè, sed principalis hēret electionem quo ad se, sed creditor haberet electionē quo ad fideiussorem, nam tūc fideiussor durius est obli-
a gatus. †Quid aūt si principalis erat obligatus alternatiue, & fideiussor se obligat simpliciter ad vnā tm̄ de alternatiuis, tūc tenetur fideiussor, licèt sint diuersæ oblōnes, quia tunc obligatur in minus, & de hoc hr̄ in l.hi qui j̄. e. & ibi plenissime ꝑ Bar. de ista mā, q ꝓsequiī vnā distinctionem Dyn. quam fecit in l.Marcellus j̄.eo. in prin. §. ibi. {vniuersis qui ꝓ aliis obligantur.} Dic ꝙ gl. ꝑꝑ istā regulā ita gn̄alē dicit idē esse in mādatorib. & sponsorib. quod in fideiussorib. sed in ꝯriū vr̄ esse tex. in l.sed & si citeriori. s̄. de ꝯsti. pe. vbi oblō consti. ꝗ est accessoria, pōt ꝯhi citeriori die ꝗ sit ꝯcta principalis, & sic durius, & in plus cā. Gl. ibi tñt soluere, de hoc vide Bat. in l.hi qui. j̄. eo. in fi. vbi tenet ꝯ istā glō. ꝑ illā l. & per l. in diem. j̄. de noua. Sed qūo rn̄deī ad illū tex. qui ponit regulā ita gn̄alem? pōt dici ꝙ hēat locū in mādatore, qui est simplr̄ accessorius, nō in sponsore, qui se obligat principlr̄, licèt ꝓ alio. In ꝯstitutore verò dic, ꝙ pōt se obligare in plus tpe, vt in illa l. sed & si citeriori, sed non

& nõ re, vt in l.hactenus.in fi.e.ti. ¶In tex.ibi,{omnimodo.} dic ꝙ pp hãc dictionẽ dñt Doc.& ẽt gl.hic, ꝙ in nullo obligat̃ fideiussor, ẽt vsq; ad ꝯcurrẽtẽ quãtitatẽ, & sic vtile p inutile vitiat̃, qa peccat̃ in forma. qđ ẽt tenuit hic Dy. secus in cõstitutore, vt d.l.hactenus.in fi. Vel dic ꝙ illę ll. loquunt̃ qñ qs cõstituit p seipso, sed qñ p alio, locũ hẽat gñalis regula hic posita, vt in nihilũ obliget̃ cõstitutor sicut nec fideiussor, & pdicta locum hñt in oblõne principali, sed accessoriè benè põt se obligare fideiussor in plus q̃ principalis, puta ad pęnam, vel vsuras.vt l.centum Capuę.& ibi Bart. de eo quod cer. lo. & j̃. e. l. sicut reus, in fi.gl.& l.ij.§.fi.qui satis.co.& ibi per gl. sufficit.

LEX XI.

1 *Quando dubitatur an confideiussor sit soluendo, conuentus insolidum nõ habet beneficium diuisionis, nisi sit paratus, quòd alter excutiatur suo periculo, Et de hoc det fideiussorem, & confideiussor sit præsens.*

2 *In duobus reis debendi, qui hodie habent beneficium diuisionis, si agatur cõtra vnum insolidum, & ipse opponat de illo beneficio, & est dubium an aliás sit soluendo, an debeat seruari practica huius legis.*

3 *Si vnus de fideiussoribus conuentus insolidum soluat totum, an videatur emere nomina aliorum.*

1 SI dubitet. †Qñ dubitat̃ an confideiussor sit soluendo, conuentus insolidum non habet beneficium diuisionis, nisi sit paratus, ꝙ alter excutiat̃ suo periculo. Et de hoc det fideiussorem, & cõfideiussor sit pñs. h.d. Et est notandum, ꝙ istud nõ puenit ex epistola diui Adri. q̃ loquit̃ solũ qñ cõstat, cõfideiussorem esse soluendo, & tunc vnus ex eis cõuẽtus insolidũ habet beneficium diuisionis, & põt petere aliũ cõueniri p parte, & ista exceptio põt opponi in vim dilatorię ante lit.contest. & in vim peremptorię post lit.ꝯte.vsq; ad sñiam, sed post sñiam nõ põt opponi.vt l. fideiussor. C.eo. licèt secus in bñficio cessionis, vt j.eo.l.si fideiussores.§. fi. ¶Qñ aũt dubitat̃, tũc epistola nõ loquit̃, sed recurrit̃ ad puisionem legis, ꝙ trib. concurrẽtib. cõuentus insolidum audiat̃, vt non conueniat̃ nisi pro parte, sed ꝙ velit aliũ excuti suo periculo & impensa p alia parte. Et de hoc det fideiussorem de indẽnitate, qui tenebit̃ si excutit aliũ, & repertus ẽ non soluendo. nec potuit ab illo recuperare expẽsas litis, vñ recuperabit̃ a primo conuento, & a fideiussore de hoc dato. Tertio requirit̃, ꝙ ille ꝯfideiussor sit pñs, nã si esset absens, ẽt si esset soluendo, nõ posset iste conuentus vti beneficio diuisionis, sed & quartũ vr̃ eẽ necessarium, ꝙ iste cõuentus insolidum asserat alium esse idoneũ, vt hic colligit̃, dũ dicit, circa fi.{qui idonei esse dñt &c.} si. n. hoc non assereret, sed dubitaret an esset soluendo, vr̃ ꝙ non esset audiendus, si peteret illos prius excuti & istud nõ tagit per doc. venio ad casum. ¶In tex.ibi,{paratus sit offerre cautionẽ.} i.offerat cautionẽ cum fideiussore, vt j̃.in ver.{ita tñ.} .i.verbo.{satisdationẽ.} Et dicit Ang. ꝙ nõ sufficit offerre verbo, sed debet secum ducere fideiussores, vt l.prætor. §. si quis paratus.cũ ibi not. de no.ope.nũ. Et si actor nolit recipere, adhuc nõ sufficeret hoc, sed facit eos recipi per iudicem vel notarium causæ, si vult ꝙ ꝯ eum nõ pcedat nisi pro rata sua. iuxta no ĩ Auth. de his qui ingred.ad ap.§.j.per gl.nec ob.l.qui decem.in prin.j̃. de sol. vbi dr̃ ꝙ sufficit sola oblõ, quia verum est quantũ ad euitandum periculum morę, sed ad excludendum actorem ab agẽdo requirit̃ consignatio & depositio.& hæc præstatio, seu satisdatio quę fit penes iudicẽ vel notarium, loco consignationis habet̃. ¶Sed opp. ꝙ fideiussor non habet necesse ista facere, Imo nõ sit apta via agendi, nisi facta excussione aliorum, vt in Authẽ. de fideius.in prin. Sol.illud in beneficio nouę cõstõnis, qđ hodie cõcedit̃ fideiussorib. respectu principalis debitoris, vt non poterint cõueniri nisi excusso principali, nam tenet̃ creditor illum excutere suis impensis & periculo, & si reperiret̃ nõ soluendo, non posset ab illo recuperare impensas litis, nec ẽt a fideiussore, & illud bñficium non datur fideiussoribus illo iure, sed solum beneficium diuisionis quo ad alios fideiussores in quo seruandus est iste tex. qñ est dubiũ an sit soluẽdo, nec in hoc est aliquid immutatum per illam nouã constitutionẽ.

2 ¶†Sed quid in duobus reis debendi, qui hodie hñt bñficium diuisionis per Auth. de duo. reis. si agat̃ ꝯ vnũ insolidum, & ipse opponat de illo bñficio, & est dubiũ an alius sit soluẽdo. Dicit Ang. debere seruari practicã huius l. sed malè dicit ꝙ illud bñficiũ diuisionis inter reos fuit introductũ ad exẽplum bñficij excussionis inuẽti p illã cõstitutionẽ de fideiussorib. vt ibi patet. Et iõ creditor necesse habet aliũ excutere suis impẽsis & periculo, & alias non est sibi apta via agẽdi ꝯ vnũ insolidũ, sicut nec ꝯ fideiussorẽ, nõ excusso principali si cõuẽtus de hoc opponat. Et ita declarat Bar.in l.iij §.fi. de duob.reis. in vj. q.& ẽt hic tãgit, sed Ang. nõ ppẽdit. Si aũt nõ opponeret̃, pcederet iudiciũ tã in duob.reis, q̃ in fideiussorib.& fieret cõdemnatio insolidũ, quia actio nõ est diuersa ipso iure, vt j.e.l. inter

3 fideiussores. ĩ prin. ¶†In fi. tex.ibi.{nominis emptio.} Dic per hunc tex. vr̃ ꝙ si vnus de fideiussorib. cõuẽtus insolidũ soluat totũ, vr̃ emere noĩa aliorũ.ex quo sequit̃, ꝙ ẽt si ꝯ alios nõ cedat̃ actio hẽat vtilẽ actionẽ ad recuperandũ partes illos tãgentes per l.ij. C. de act. & oblig. ¶Sed in ꝯrium est casus in l. vbi fideiussor.j̃ de sol. ꝙ nisi cedat̃ actio, nõ põt recuperare a fideiussorib. licèt secus a principali debitore, cuius nomine benè vr̃ emere soluendo Et ad hunc tex. tñ dc, ꝙ loquitur impropriè quantum ad fideiussores. vel dic ꝙ habuit respectum ad cessionẽ, quæ venit fienda, ex qua vr̃ prima facie resultare quædã emptio nominis, quia creditor cedit pro pecunia quam recepit.arg.in l.si is.j̃.de sol tñ propriè non est emptio.

1 *Propter mendacium perditur beneficium diuisionis.*

2 *Casus, in quo mendax priuatur iure suo.*

3 *Casus, in quibus non competit beneficium diuisionis.*

4 *Aliud est negare narrata prout narrantur, & aliud est negare se fideiussisse expresse.*

1 §.Ita demum. †Propter mendacium perditur beneficiũ diuisionis, h.d. venio ad casum. ¶In tex.ibi.{inficiant̃.} .i. se fideiussisse, & postea de mendacio sunt ꝯuicti, & volũt recurrere ad beneficium diuisionis

2 & nõ pñt, sic no. †casum in quo mẽdax priuat̃ iure suo, aliqñ nõ priuat̃, sed grauat̃ onere pbãdi, vt l.cũ de indebito. de proba. Et in authẽ.qui ppnã. C.de nõ nu. pe. Regulariter aũt non punit̃ nisi in expensis.fallit tñ in aliquib. casib. quos plenè enumerat Bal.quẽ omnino uide in l.i.C.de fur.ĩ v. seu vi. col. Posset tñ iste pœnitere ante lit.cõte.& cõfiteri se fideiussisse, & cui

3 tare hoc damnũ, vt l.lectio.§.neque.s̃.de noxa.ſm Ange. ¶†Et no.hic casum, in quo non cõpetit bñficium diuisionis. adde alios, qui no.Insti.e.§.si plures. Itẽ qñ esset ei renunciatum, vt no.ĩ l.nisi.s̃.de pac.& j̃.c.l.si stipulatus.§.si ex duobus. in gl. Addit Ang. alium casum qñ essent obligati per instr̃m guarentigiæ, ꝯ ꝙ ex forma statuti non posset obijci exceptio, per quam impediretur executio, cum per hanc exceptionem impediatur. & ita dicit se tenuisse de facto Florentiæ, non sic in beneficio cedendarum actionum, quia illud non impedit executionem ſm eundem. Sed ꝯ, ꝙ immo impedit, vt j̃.e. l. si fideiussores.in fi.So.verum est si creditor non vult cedere, sed tunc censetur impediri de facto suo, ideo sibi imputet, cùm sit facile cedere, sed nõ sic aliũ excutere. Dñt aũt quidã p tex. hoc beneficiũ non posse opponi post lit.cõtest. factã per negatiõnẽ quos

4 Bar. reprehẽdit.†nã aliud est narrare narrata put narrantur, [a]

a aliud est negare se fideiussisse expressè. nam põt esse ꝙ fideiusserit, & tñ non tenetur, vel quia soluit, vel quia pactum factum est de non petendo.

ADDITIO.

a ¶ Prout narrantur. Vide de clausula per Imo.hic, per Bar.in l.&t.§.licet.ff.so. ma. Barto.in l.si prius.de ope.no.nũ. Ange. Are.in §.æquè.Insti.de act.Bar.in l.j. C. de ædi.ac.Bar.in l.si cui.de le.j.Imo.in c.super literis.de rescr.

1 *Filius potest fideiubere pro patre.*

2 *Filiusfa. an possit obligari, & in quibus bonis possit fieri executio? & an possit incarcerari nisi cedat bonis.*

3 *An poterit fieri executio in bonis patris quatenus sibi dētur pro legitima.*

1 §.Filiusfamilias. †Filius põt fideiubere pro patre, hoc primo. Et pater ei, qui mutuat filio vt soluat pro se, tenetur quod iussu, vel de in rem verso.hoc secundo, & si ipse filius de suo soluat, vel emancipatus, vel in potestate constitutus de peculio castrensi, habet ꝯtra patrem vtilem actionem. hoc tertio, & vltimo, secundum intellectum gl. ¶In tex.ibi.{pro parte.} Dic, scilicet qui tenebatur dare fideiussores, vt habeat maiorem vtilitatẽ, & plus dubitationis, & sic creditor tenetur recipere filium, nam si reciperet spontè, nulla esset dubitatio, nec vtilitas. Sed ꝯ de l.iij.s̃. c. vbi qui tenet̃ dare fideiussorẽ, nõ liberat̃ dando filiũfa. nec creditor tenet̃ illũ recipere. Sol. verum est de filiofa.alieno, sed de pprio secus, & est ipãle in patre, vt sic possit releuari p filiũ vt hic.& l.3.§.filiũ.q sani.cog.qđ ppetuo tene mẽti, qa do.hoc nõ declarãt. Et prima facie videret ꝯrium, cum reputetur eadẽ persona cũ patre, & sic pr̃ dãdo ipsum, neminẽ dare vr̃, ex

2 quo creditor poterit releuari, & tñ ꝯriũ est. ¶†In tex.ibi.{condẽnari põt.} Dic.s.insolidũ, & sic in plus cõdẽnatur existens in

a patris ptãte, [a] q̃ effectus sui iuris, quia tũc nõ cõdẽnat̃ nisi quatenus facere põt per ii.qđ cũ eo.& q̃ sit rõ, dic vt ibi. Sed qđ pdest hęc cõdẽnatio, licèt insolidũ fiat, cũ no põt fieri ꝯ eũ executio, qa bona nõ hẽbat isto iure? Rñdeo, poterat hẽre castrẽse peculiũ vel quasi. Itẽ pfectitiũ, ĩ qua poterat fieri executio, licèt ppꝛietas pertineret ad patrẽ, postquam ad ipsum filium ptinebat administratio, vt not.in l.iij.§.sed verũ.s̃. de mino. ſm doc licèt gl. videat̃ ibi dicere ꝯrium.& no. in l.& si cõdẽnatus.s̃.de noxa.& in l.si filio.sol. ma. Põt ẽt hodie hr̃e peculiũ aduẽtitiũ, in quo si quærit̃ an possit fieri executio, vide p Bar. in l. si finita.§.si de vectigalibus.de dam.infect. & posito ꝙ nulla bona

ADDITIO.

a ¶ Patris potestate. Ideo dicit Bal. in l.si pro alio. C.quod cum eo.not. pro filiis mercatoribus, vt si nolunt detrudi in carcerem faciant se emancipare.

na hêret, poterit fieri executio vt capiaẽ, & incarcereẽ, nisi cedat bonis, vt in l.iij.C. qui bo.ce. pos. & forte aliquẽ amicũ in-
3 ueniet, qui soluet ꝓ eo. †An aũt poterit fieri executio in bonis patris quatenus filii dentur pro legitima? tangit Guido in l. si qua pena.de his qui sunt sui, vel ali.iur.& Spe in tit.de sen. execu.§.seq.ver.qd si filius. In tex.ibi. puto ad omnes ꝯctus quod iussu ẽt. Sed op. ꝯ tex. istũ, quia nõ põt qs teneri vt principalis & fideiussor, et ꝯ.e.l.gñaliter, sed actio qd iussu, & de in rẽ verso sunt accessoriæ, vñ cũ pr̃ teneaẽ vt principalis, non debet teneri vt accessorius in actionib. prædictis. pp hoc glo. intelligit istũ tex. ꝙ nõ teneaẽ eidẽ creditori, cui tenetur vt principalis actionib. istis, sed teneẽ alteri creditori, q mutuauit filio pecuniã. vt solueret ꝓ patre. & ita ẽt sequũt doct. & sic no. ꝙ põt qs teneri vt principalis, & accessorius diuersis psonis, & diuersis respectib. vt j.e.l.hẽs a debitore.§. ꝙ si hic iterius. Quasdã alias op. facit Dy.hic, quas ꝓsequere, vt p Bart. quia non sunt magnæ vtilitatis. Sequitur l.qui contra senatusconsultum.

LEX XII.

Qui contra. Vbi nõ est oblo vel actio, nõ põt accedere fideiussor, secus si subest actio, licẽt obest exceptio si dẽt a sciẽte. h.d. cũ l.se. & vide l.creditorẽ. ꝯ.ad Mace. p quã ista l. declaraẽ. Venio ad casum. Præmitte, ꝙ ex mutuo facto filiofa. sine volũtate patris, ipse filius ciuiliter & nãliter obligaẽ, & ẽt datur actio mero iure, sed ob. exceptio Macedoniani. Sir ꝯ patrẽ mero iure daẽ actio de peculio, tñ ob. exceptio eadẽ. Secũdo pmitte, ꝙ filiusfa. hoc iure nõ hẽbat hẽdẽ abintestato, ẽt si hẽbat bona castrensia, vel quasi, sed eo mortuo pr̃ occupabat oĩa iure peculij, vt in l.ij.j. de castrẽ. pecu. Tertio præmitte, ꝙ qñ quis nõ habet herede, de iure oblões psonales residẽtes in eius psona actiuę vel passiuę per eius mortẽ extinguunẽ, qa nõ superest psona ficta, in qua trãseaẽ, mors oĩa soluit, nõ sic qñ habet hẽdẽ, & hẽditatẽ, quia trãseũt in hẽditatẽ, q̃ repñtat psonã defuncti. dr̃ ergo hic ꝙ mortuo filio, oblo principalis, qua ipse tenebatur ex mutuo, est extincta, cũ nulla subsit eius hẽditas. iõ ꝓ ea non põt accedere fideiussor, sed oblo, qua tenebaẽ pr̃ de peculio, non fuit extincta, ideo pro illa benè põt accedere fideiussor, quia pr̃ dando ipsum vr̃ ratificasse ꝯctũ, & sic facit cessare senatuscõsultũ, vt l.sed Iuli.§.pe. ad Mace. sed nõ põt fieri quo ad actionẽ extinctã, quia res non est integra. ar. in l.bonorum. rem ra.ha. Intellige ergo istas ll. ẽt si pr̃ sciens dedit fideiussores ꝓ oblõne filij, vt non teneaẽ fideiussio ratione prædicta. licẽt Dy. intellexerit qñ ignorãter. & ita dicit Ray. & Bar. Quid aũt si viuente filio accessit fideiussor, an ei deẽ exceptio Macedoniani, sicut datur ipsi filio & patri? dic vt l.sed & si pr̃fami.§.nõ solũ.ad Mace. ¶Sed op. ꝙ p mortem filij nõ extingnaẽ hoc iure actio, quia ipse tenebaẽ, ideo trãseat in patrẽ tãquam in vlẽm successorẽ. vt l.tã ex ꝯctibus.ꝯ. de iudi. Sol. immo non transit ipsa actio, quia extinguit, vt dixi, sed si sup ea fuit lis inchoata, tunc instantia litis sup actione extincta transit in patrem quo ad actionẽ de peculio, & fit cõdẽnatio vsq; ad vires peculij. licẽt si filius viueret, fieret insolidum, & iste est casus mirabilis in l.ꝯria. Hic non sunt aliã.

LEX XIIII.

1 *Electo mandatore non liberatur reus principalis, nec econuerso.*
2 *Exceptio cedendarum, an & quando possit opponi.*
3 *Pendente lite contra mandatorem, an poterit agi contra principalem debitorem.*

1 SI mandato. ¶†Electo mãdatore nõ liberaẽ reus principalis, nec econuerso. Itẽ ei qui cõuenit pro alio debet cedi actio ꝯ prĩcipalẽ, & aliter nõ debet cõdẽnari. h. d. ¶In tex. ibi.{nõ liberabitur Titius.} Dic pp hoc solũ, ꝙ egerit ꝯ me, & litem fuerit cõtestatus, nisi sim cõdẽnatus, & soluerim tibi, & hoc verũ qñ plures tenent eidẽ ad eãdẽ quãtitatẽ insolidũ, siue vnus vt principalis, alter vt accessorius, vt hic, siue vterque vt principalis, vt duo rei debendi. vt l.si.C.de fideius. siue ambo teneanẽ purè, vt hic, & in d.l.fi. siue alter purè, alter in defectũ illius, vt in l.decẽ.ꝯ.de ver.ob. & in l.fi.si cer.pe. secus si vnus sit obligatus plurib. ad idẽ cuilibet insolidũ tanq̃ duob. reis, quia tunc vno agẽte, & lit.cõtest. debitor liberaẽ ab altero, vt l.
2 ij. & l.ex duobus.ꝯ.de duo.re. ¶†In tex.ibi.{nõ aĩr cõdemnari debitor} dic & sic no. ꝙ exceptio cedendarũ põt opponi ante sñiam ad ipsam ĩpediẽdã, & si nõ fuit tũc opposita, poterit opponi post ad impediẽdã ipsam executionẽ, vt j.eo.l.fideiussorẽ. in fi. quia nõ impugnaẽ sñiam de iniqtate, alias non posset opponi post sñiam l.peremptorias.C.sen. rescin. nõ pot. iũcta l.ex diuerso. in fi.so.ma. & l.Nesennius. in fi. de re iud. & quod plenè no. in l.j.C. de iur. & fac. ign. Nõ est ergo perẽptoria ista exceptio, nec dilatoria, quia non posset opponi post lit.cõtest. sed põt dici anomala. sunt tñ plures casus, in quib. nõ põt op-
3 poni, vt not.j.eo.l.si stipulatus.§.si ex duobus. ¶†Vltimo quæro hic, an pendente lite contra mandatorem poterit agi contra principalem debitorem? dic ꝙ sic, vt l.creditor. in prin.ꝯ. manda. & dixi in l.iij.§.fi.de duo.reis.

LEX XV.

Cum reus. ¶Si reus principalis succedit fideiussori, sicut extinguit oblo fideiussoria, ita & exceptio psonalis, q̃ cõpetebat fideiussori. nec põt opponi ex persona eius. h.d. Præmitte, ꝙ sunt q̃dã exceptiones cõpetẽtes fideiussori, q̃ nõ trãseũt ad principalẽ, q̃dã q̃ trãseũt, vt l.si fideiussor.§.q̃dã.ꝯ.mã & ista l.loquiẽ de illis, q̃ nõ trãseũt. De aliis aũt q̃ trãseũt, licẽt sit extincta oblo fideiussoria, & ex persona fideiussoris non possint opponi, poterit tñ reus illas opponere ex ꝓpria psona, ex qua posset opponere ẽt inuito fideiussore si viueret, sicut ecõuerso, vt l.pxi. ĩ fi. & ar.l.si post mortẽ.ꝯ ꝯta.§.fi.

LEX XVI.

SI stipulatus. ¶Fideiussor põt opponere exceptionẽ sibi competentem ex persona rei, etiam reo inuito. h.d. nam opponit ex ꝓpria psona. facit l. si post mortem.§. fi.de ꝯtab. & sic iure quod habes a me potes vti ꝯ alium me inuito, sed ꝯ me nõ, vt l.si iudex circũuẽto.de mino. & l.amicissimo.de excu.tut. Vñ si mihi reo data est dilatio, qua tu actor ẽt potes vti, vt l.petẽde.C. de tẽp.in integ.rest. si volo ei renunciare ne vtaris ꝯ me, possum ẽt te inuito, vt ibi no. sm quosdã p dictas ll. dic vt ibi p Bar. casus est iste. ¶In text. ibi.{sine cã.} Dic, & sic cõpetit exceptio doli, vt in l.ij.§.circa.de doli excep. q̃ trãsiuit ẽt ad fideiussorẽ, vt l.exceptiones.ꝯ. de except. Et intellige sine cã de pñti, q̃ tñ sperabaẽ in futurum, puta spe futuræ numerationis, vt in gl.j. Et tunc ẽt si fideiussor sciebat eam de pñti, & a prin. nõ subesse, habet exceptionẽ sicut ipse reus. l.si cui.C.de non nu. pec. vel nõ sperabaẽ subesse, sed putabatur esse de pñti, & non erat. immo erat falsa, & tũc intellige ꝙ fideiussor ẽt ignorabat, alias sibi non dareẽ p l.si qs postquã j. eo. nam ẽt mihi reo nõ dareẽ, si sciebã eã falsam, quia viderer donare. si aũt nec speraẽ in futurũ, nec credebaẽ esse de pñti, nec fuit datũ ob cãm, q̃ subest, si simpliciter ꝓmisi centũ, nec dicit ob quam cãm, tunc Bar. & Ang. dicunt stiplõnem valere, quia sola liberalitas hr̃ pro cã, & vr̃ facta ex cã donationis, vt ipse Bar. no. in d.§.circa. Alij ꝯ, quod puto verius, vt præsumatur facta ex stultitia, vt no. Bal. in l.gñaliter.C. de nõ nu. pe. & tũc tam reo, q̃ fideiussori, etiam scienti, dareẽ exceptio doli. de hoc tetigi, in l.si diuortio.ꝯ.de verbo.obl.

1 *Pactum de non petendo factum vni ex fideiussoribus, alteri non prodest, quominus possit ad totum, quod restat soluendum conueniri.*
2 *Creditor quòd non possit liberare vnum ex fideiussoribus in præiudicium alterius.*
3 *Quatuor casus, in quibus ille cui teneor actionem cedere contra alterum, licèt illam perdiderim facto meo, non possum me repellere ab agendo per exceptionem cedendarum.*
4 *Renuncians beneficio de fideiussoribus, vel duobus reis, quòd non intelligitur renunciare beneficio cedendarum.*

1 §.Si ex duobus. †Pactum de non petendo factũ vni ex fideiussoribus, alteri non ꝓdest, quominus possit ad totum, quod restat soluendum cõueniri. h.d. veniamus ad casum. ¶In text.ibi,{alter ne ab eo peteres.} dic ꝙ ista verba modalia habent vim pacti de non petendo sm glo. mag. circa medium. ibi.{sed certe satis est pactum.} qua diligenter no. sm Bar. quia sicut in vltimis voluntatib. modus habet vim dispõnis, vt l.ij.C. de his quæ sub mõ, ita & in actib. inter viuos. vnde si reperit in instro, quod talis soluit v. ne cõueniaẽ in plus, licet aliud pactũ de non petendo nõ ꝯtineaẽ in eo, illa tñ verba, ne conueniaẽ in plus, hñt vim
2 pacti, quod tene mẽti, & ad hoc no. istã gl. ¶In tex.ibi.{quinque tibi dederit.} dic ꝙ in istis quinq; vterq; fuit liberatus vel ipso iure, vel ope exceptionis, iuxta ea quæ plenè hñr in l. Modestinus.j.de sol. Vñ licet text.in fi. dicat, ꝙ illa v. non poterint peti ab eo qui soluit, debet tñ suppleri, ꝙ nec ẽt ab altero, qui non soluit. & dũ dicit exceptionẽ doli obstare. dic ꝙ loquiẽ de exceptione intẽtionis quãtũ ad soluentẽ, qui liberatus est ipso iure, cum soluit pro sua oblõne. quãtũ aũt ad nõ soluentẽ, ꝓ cuius oblõne principaliter non est facta solutio, si dicimus eũ liberari ipso iure, quia tenẽtur eodẽ gñe oblõnis ambo, idem dicas, si dicimus liberari ope exceptionis secundũ notata in d. l.Modestinus. tunc text. staẽ proprie dum dicit,{exceptione doli mali summoueris.} ¶Restat ergo dubium de aliis xv. quæ restant soluenda, & quãtum ad illu qui soluit clarũ est ꝙ ab illis liberatus est p pactũ de nõ petẽdo ope exceptionis, vñ non põt cõueniri, ẽt si alter qui nõ soluit, nõ sit soluendo. quantũ aũt ad alterũ, qui non soluit, clarũ est ꝙ vsq; in decẽ. nec ipso iure, nec ope exceptionis est liberatus, qm̃ illa decem tangũt ipsum, ẽt si alius qui soluit, erat soluendo, quia in illis nec habet beneficiũ diuisionis, nec cessionis, nec pactũ alteri factum ad ipsum extendit, sed ad alia quinq;, q̃ restãt de xv. Adhuc clarũ est, ꝙ virtute pacti si est liberaẽ, nec ipso iure, nec ope exceptionis, sed vr̃ liberatus duplici alia exceptione. s. diuisionis, & cessionis. nã si alter qui soluit erat soluendo, nõ poterat iste conueniri

ꝯueniri in illis v. opposito bñficio diuisionis, sed cōueniēdus erat ille vñ creditor nō potuit illū liberare in illis qnq. in preiudi. alte. & sibi imputet quare liberauit. Itē siue sit soluendo, siue nō, si iste solueret illa qnq;, cedēda erit sibi actio in illis ꝯ fideiussorē, q soluerat x, quia ipsum tāgebant decē ex bñficio diuisionis. cū ergo nō possit cedere pp pactū de nō petendo, vř repellendus exceptione cedēdarū, vt j. de sol. l. Stichum. §. si creditor. & tñ text. vř dicere ꝯriū, ꝙ poterit ꝯueniri ad solida xv. nulla exceptione obstāte, & in hoc stat difficultas huius §, pp hoc gl. dedit plures solones ad tollēdū hoc ꝯriū, & ꝙ plures sunt verę in se, tñ ꝯtinēt diuinationē. Sed qa siue eo nō pōt solui intelligendo tex. gñaliter dū dicit {nulla exceptiōe} doc. tenēt solonē Marti. q ponit in gl. ver. {Martinus.} qđ ꝯrium loquitur qñ simul fideiussisset, quia tūc qlibet ipsorū cēsetē fideiussisse cōtēplatione alterius & futuri beneficij diuisionis, vel cedēdarū, iō iputet sibi creditor, quare ademit sibi potētiā cedēdi, qa ille nō fideiussisset si sciuisset nō debere sibi cedi actionē. Si aūt diuersis tpib. tūc primus ignorās de secūdo fideiussore nō cēsetē fideiusisse cōtēplatione dictorū bñficiorū, q sperabat hēre ꝯ illū, iō ñ potent dictas oblones obijcere, ob quarū spē nō fideiussit, pbat ista solutio in l. si Titius. j. e. Sed Ia. de Are. dicit ꝙ illa verba {nulla exceptione.} dēnt restrīgi ad exceptionē pacti, q sibi nō cōpetit, sed excep. cedēdarū q dat a lege. vt j. e. l. fideiussorib. bñ dabit ꝯ creditorē agētē ad xv. saltē quo ad illa v. i qb. actio erat cedēda, nō i x. in qb. cedēda nō erat, vt no. i d. l. fideiussorib. & tūc tex. pcedit clarē, & sine diuinatiōe.

3 ¶ †Ex solonib. aūt gl. collige iiij. casus, i qb. ille cui teneor actionē cedere ꝯ alterū, licēt illā pdiderim facto meo, nō pōt me repellere ab agēdo p exceptionem cedēdarū. Primus est, qñ illa actio erat inutilis pp exceptionem posito ꝙ eā p pactū factā in utiliorē, vt in j. solone, gl. p l. quis. §. Marcellus. ad Velle. nā ēt si non fecissem, inutilis eēt cesio, vñ nō pōt ꝯqueri, ꝙ eā fecerim inutiliorē. Secūdus casus est, qñ ille cui debebas cedere, consentit mihi ꝙ illā actionē tollere, vt in ij. solone gl. Terti9 casus qñ renūciauit bñficio cedēdarū, vt i gl. in ver. vel dic. & dicit Ang. no. ꝙ nō sufficit renūciare bñficio de fideiussorib vel de duob. reis, qm bñficiū cedēdarū nō solū cōpetit illis, sed cuicunq; alteri soluenti p altero, vt neg. gestori, pcuratori, & mādatori. vt s. eo. l. si mādato meo, vñ in illis verbis gñalib. nō cōprehēderetē, quia intelligunī de cōpetētib. vel fideiussorib. vel duobus reis. ita ꝙ non alijs. facias ergo apponi spāliter & expresē ꝙ renūciauit bñficio cedēdarū. Quartus casus est qñ diuersis tpib. fideiusserint, quia primus nō vř fideiusisse ꝯtēplatione cesionis sibi fiēdę ꝯ scđm de quo ignorabat, secus si fuisset actū de scđo dādo, sed scđs vere vř fideiubere ꝯtēplatione primi si sciebat ipsum dari, iō bñ hēret exceptione cedēdarū, sed primus nō, si creditor facto suo potētiā cedēdi sibi abstulisset. Cętera dic, vt hic p Bat. q circa pdicta determinat aliquas alias qōnes.

LEX XVII.

1 *Fideiussor non potest intercedere penes illū, apud quē nō est obligatio actiuè, licēt intercedat pro obligato.*

2 *Sicut fideiussor non potest intercedere pro eo, qui nullo modo est obligatus, ita nec potest intercedere penes illum, apud quem obligatio nō est actiuè.*

1 Fideiussor. †Fideiussor non pōt intercedere penes illū, apud quē nō est oblo actiuè, licēt intercedat p obligato. Item alternatiua posita inter duos, quorum vni pōt acqri oblo, alteri non, facit vt primo oblo acqrař, & alter hēaī vt adiectus ad solutionē. Itē adiectio pōt solui ēt inuito creditore, si lis p credi-

2 torē nō erat ꝯtestata ꝯ soluētē. h. d. ¶ †In tex. ibi. {obligatus nō est.} No. ergo ꝙ sicut fideiussor nō potest intercedere p eo, qui

a nullo mō est obligatus, qa deficiēte principali, ᵃ nō pōt in esse pduci accessoriū, vt s. e. l. q ꝯ. Ita nec potest intercedere penes illum, apud quē oblo nō est actiuè, licēt intercedat p obligato alteri. Si ergo es debitor meus, & vis dare fideiussorē, non pōt fieri, vt iste fideiussor se obliget alteri q mihi. Tene menti, & inducitur ꝙ non poterit cedi fideiussoria vel hypothecaria sine principali, quia sequeretī incōueniēs, de quo hic, ꝙ principalis esse penes vnum, & accessoria penes alterū actiuè, cuius ꝯrium vult iste tex. Bar. tñ hic plene disputādo determinat ꝯrium, qa licēt a principio non poterit sumere originē in psona alterius, vt hic, si tñ sumpserūt originē in psona creditoris, apud quem est principalis, pñt p cessionē in aliū transferri. Et ad hoc allegat gl. in l. vsucapio. C. de pigno. & e. nt. s. l. j. §. cū pdium. & l. grege. §. cū pignori. facit l. pe. de distr. pig. vbi hypothecaria semel ꝯcta pōt remanere sine principali, & licēt non potuerit a principio ꝯhi. ¶ l. a tex. ibi. {nominatim Tiio dari stipulat9 fuerit} & sic illi soli acquisiuit principalem oblonem, vt s. ti. j. l. seruus communis sit. versi. licēt autem. &c.

ADDITIO.

a ¶ Principali. vide glo. & Bal. in l. cum notissimi. C. de praescrip. xxx. ann. Ang. & Bal. in l. fin. C. de haere. vel ac. ven. & an cessa personali videatur cessa hypothecaria. vide Bar. in l. si haeres pecuniā. j. ad Treb. & l. haeres a debitore. j. eo. Bar. & glo. in l. si pignori. s. famil. ercis. Bal. in l. cum oportet. §. fi. de bon. quae lib. & in l. si insolutum. C. de act. & oblig.

§. Qui certo loco. Appositio loci in oblone fideiussoria, facit videri ipsū in duriorē cām intercessisse, si in pricipali nō erat locus appositus, vel nō idē locus. casus est iste. ¶ In gl. super ver. {siue.} in fi. in §. qsitū. Dic prima vera fm Dy. tñ nō declarat qualiter dicaī obligari in duriorē cām, qñ locus appositus in oblone fideiussoris est propinquior, sed dic ꝙ vř durior tpe potius quā loco, quia cū hēaī rō tpis ex psona cuiuslibet de per se, citius cedet dies oblonis fideiussoris. & sic citius poterit conueniri q principalis, sed qñ nō est remotior, tūc dř durior potius loco q tpe: Si aūt aequaliter distaret, teneret oblo fideiussoria, quia nec loco, nec tempore reputaretur durior secundum Ang.

2 *An ex sola naturali oriatur actio.*

3 *Statutum si loquitur de debito, an cōprehendat ēt debitum naturale tantū.*

Si testator mandat solui debita sua, an teneatur etiam mandatarius soluere naturalia tantum.

1 §. Fideiussor. †Pro sola nāli oblone pōt accedere fideiussor, siue ex ea onař actio, siue non, dūmodo pp eam impediatur repetitio soluti h. d. venio ad casum. ¶ In text. ibi. {ciuilis.} subaudi sola vel nālis sola. qñ n. simul sunt iunctę nō est dubium. Dicit tamen glo. illa, ꝙ qñ suberat sola ciuilis, licēt obligetī fideiussor mero iure, datur exceptio. vt l. si cui. C. de non nume. pec. Vel dic, ꝙ hic loquiī de fideiuss. qui effectualiter obligaī. & iō intellige de ciuili q producit actionē, vt ꝯtingit in chyrographo post biēnium, si numeratio nō fuit secuta, vt j. si. de si. ob. vel de illa ex qua nasciī actio de peculio, in qua dñt qdā nō esse nāle, vt no. in l. frater a fratre. de ꝯdi. inde. qñ aūt esset talis ciuilis, cui obstaret exceptio, vt est illa q remanet post pactū de nō petēdo, tūc quia illa ēt cōpeteret fideiussori, nō loquiī iste tex. qa nō obligareī effectualiter si ignoranter fideiussisset, secus si sciēter, vt j. e. l. si qs

2 postq. ¶ †In tex. ibi. {si actio aliqua eorū.} innuit hic tex. ꝙ interdū ex sola nāli oriaī actio, sed ꝯrium vř tenere gl. in l. naturales. s. de ac. & ob. sed illud verū regulariter, aliqn tñ oritur, vt hic innuit, & glo. ponit exēplū p l. si qs argētū. C. de don. qđ exēplū nō est bonū, quia ibi nō oriī actio ex nāli oblone, sed datur actio ex illa l. pp pactum, & nālem oblonem. pone ergo exemplum per l. ēt. s. de vsur. C. e. ti. l. frumenti, & illa quae oriī ex constituto, vt s. de cōst. pe. l. j. §. debitum. pōt ēt poni in pupillo, qui ꝯxit sine tutoris authoritate, & effectus est locupletior. vt l. nāliter. de cōdi. inde. vel dic ꝙ tunc idē, qđ in primo, qa nō oriī ex nāli oblone, sed daī ex rescripto diui Pij. de quo in l. iij. in prin. s. cōmo. licēt doc. cōiter videanī tenere, ꝙ tunc subsit nālis & ciuilis. qđ nō placet, vt dixi in l. interdū. de cōdi. inde. ¶ In tex. ibi. {cū soluta pecunia.} subaudi nāliter tantum debita, & sic vř solutū indebitū respectu ciuilis oblonis. & tñ nō pōt repeti, siue scienter fuit solutū, siue per errorem iuris. secus si p errorē facti, vt l. error. C. ad l. fal. sed debitū ciuile tñ & nāliter indebitū, ēt solutū per errorē iuris repetiī, vt plenē no. in l. cū quis. C. de iuris & fac. igno. & sic efficacius est nāle tñ debitū, q ciuile tñ. intellige tñ de tali nāli, q non est elisa p exceptionē, aliās repetereī solutū p errorē iuris, vt est illa q remanet post praescriptionē, vt l. si. j. rē ratā hab. Et no. istum text. p eo quod dixi in l. quod. n. solutum. s. e. nam qñ obstaret exceptio, fideiussor obligareī efficaciter, & tūc non loquereī iste

3 tex. ¶ †In tex. ibi. {nimius propriè.} dic no. & tene menti, quia si in statuto fieret mētio de debito, cū eius verba debeāt intelligi pprię, vt not. in l. iij. §. haec verba. de neg. gest. nō cōprehēderent debitū nāle tñ. Quid aūt si testator mandat solui debita sua, an teneatur mandatarius soluere nālia tñ debita? vř ꝙ sic, quia verba testatoris latius & pinguius intelliguntī fauore vltimae voluntatis. vt in l. in testamētis. de re. iur. Tñ in ꝯriū vř tex. in l. si is cui. §. Flauius. j. de sol. & ibi per Dy. ¶ In text. ibi in fi. {debitum sibi recepisse.} q. d. nō donū, quia non dř donatio nisi ea quae fit nullo iure cogēte. vt l. donari. s. de dona. sed hic cogit saltem nāle ius. & hoc no. quia ex quo non est donatio, non requiritur insinuatio, etiam si transcendat summam quingentorum aureorum. facit l. j. C. ad l. falcidiam.

1 *Si propter futurum euentum est dubium an fideiussor sit receptus in duriorē causam, expectatur ille euentus, & interim fideiussio est in pendenti.*

2 *Stipulatio potest esse in pendenti quantum ad eius substantiam, non quantū ad acquisitionem.*

3 *Exitus acta probat.*

Dispositio purificata aequiparatur dispositioni purè factae.

1 §. Stipulatione. ¶ †Si pp futurum euentū est dubiū an fideiussor sit receptus in duriorē cām, expectaī ille euentus, & interim fideiussio est in

2 pendēti. h. d. †Et sic no. ꝙ stiplo pōt esse in pendenti quantum ad eius substantiā, nō sic quātū ad acquisitionē. vt s. de stipul. ser. l. vsusfruc. & l. si seruus cōis Meuij, & castrensis peculij. §. fi.

3 casus est iste. ¶ †No. hic illud vulgare, ꝙ exitus acta pbat, & ꝙ ex futuro euentu aliquid declarat. facit s. de vsur. l. si quis, & j. de iure fis. l. nō intelligiī. §. qñ aūt. in fi. Itē no. ꝙ dispositio purificata

ficata æqparatur dispôni purè factę & h.d.gl.in Auth.de sanc.
epi.§.seu & hoc præsenti.sicut enim si principalis esset obliga
tus in diem,& fideiussor se obligaret pure,non valeret fideius-
sio,vt l.græce.§.illud.š.eo.ita si se obligat sub ꝯdône,& ꝯditio
existat anteꝗ veniat dies principalis obligationis. &c.

1 *Fideiussor quando se obligat sub conditione si reus soluerit, non tenetur nisi reo const.tuto in mora,vel decedente antequam soluat.*
2 *Conditio,si reus non soluerit,sicut impletur propter moram principalis debitoris quo ad purificandam obligationem fideiussoris, ita si in nulla mora fuit: tamen desijt posse soluere per mortem, & quando.*
3 *Si quis decedat sine hærede,an stipulatio fideiussoria possit committi.*

1 §.Cum fideiussor. ¶†Iste est bonus §. & frequẽter allegat̃ hic.Qñ fide
iussor se obligat sub ꝯdône si reus soluerit,nô tenet̃ nisi reo ꝯ-
stituto in mora,vel decedẽte anteꝗ soluat.h.d.not.& semp al-
legat̃ pp ca ꝗ statim dicã.casus est iste. ¶In tex.ibi.{si reus qua
draginta,ꝗ ei credit,nô soluerit.}illa verba intelligunt̃,idest si
fuerit in mora soluẽdi, seu per eũ steterit quominus solueret.
vt l.si duo.§.fi.de ꝯst.pec. Nô aũt vt prima facie sonãt,ga tunc
si potuit soluere,& nô soluit p plures mẽses, nô tñ fuit in mo-
ra,diceret̃ impleta ꝯditio,cuius ꝯtiũ j.paret. ¶In tex.ibi,{vt cũ
appellatus}i.interpellatus expresse, vel tacite per lapsum tpis
appositi in obłone pricipali, seu qualitercũq; in mora ꝯstitua
tur,forte ẽt si re ipsa,vt l.Tina.§.vsuras. de leg.ij. non sufficit ꝙ
reus sit in mora,vt illa ꝯdô impleat̃,& purificet obłonẽ fide-
2 iussoris.¶In fi.tex ibi.{quasi hoc quoq; casu &c.} †No.ergo,
ꝙ sicut illa ꝯdô impletur pp morã principalis debitoris, ita si
in nulla mora fuit,tñ desijt posse soluere p mortẽ, & sic nô re
quirit̃ interpellatio hæredis,licèt illo viuẽte reqreret̃ eius inter
pellatio. ¶Oppo.primo extra gl.ꝙ creditor poterit incipere a
quo vult,vel a principali,vel a fideiussore hoc iure, ẽt si princi
palẽ nô interpellauit.vt l.nô rectè.C.de fideius.Sol.verũ est,qñ
fideiussor simplr & pure se obligasset ad illud , ad qđ tenebat̃
reus. Et ita regulr fieri debet,sed hic se obligauit sub ꝯdône si
reus nô soluerit,& anteꝗ côditio sit impleta,nec ciuilr,nec na
turalr est obligatus,vt l.cedere diẽ.de ver.sig. Gl. tñ scđa vr̃ hic
dicere,ꝙ ista obło nô sit ꝯdônalis p l.decẽ.de ver. obl.qđ verũ
nô est postꝗ ꝯdônalr fuit côcepta , & illa l.loqr̃ in alijs termi-
nis. ¶Itẽ opp.scđo,ꝙ nô sufficiat reũ interpellari,vt fideiussor
teneat̃,imo reqrat̃ ꝙ excutiant̃ bona eius.vt i Auth.de fideius.
Sol.fateor hoc hodie,sed isto iure sufficiebat reũ fuisse ꝯstitutũ
i mora,& obłonẽ fideiussoris fuisse purificatã p illã l.nô rectè.
¶Sed tertio opp.in gl.ꝗ incipit.{teneret̃.} ad idem ꝙ illo iure
nô sufficiat interpellatio principalis, sed reqrat̃ ꝙ principalis
desinat posse soluere post mortẽ,cũ obło fideiussoris incepit a
pcedẽti ꝯdône negatiua, & in eius psona nulla pcessit disposi
tio.vt š.de ver.obl.l.ita stipulatus.post prin.& ver.itaq; Glo.illa
rñdet,ꝙ istud côtingit ex eo,ga mora principalis nocet fideius
sori,sed nô placet , nã tũc hoc est verũ,qñ vterq; est obligatus
pure,& tũc nocet,vt p interitũ rei redditæ non extinguat obło
fideiussoris iã ꝯcta.sed hic erat obligatus sub ꝯdône, vñ nô no
cet quãtũ ad faciẽdũ ipsum obligari pure , ga istud difficilius
est ꝗ côseruare iã natam obłonem. Dic ergo,ꝙ hic licèt nô prę
cesserit dispositio pura in psona fideiussoris, tñ præcessit in p-
sona principalis,& sicut si pcessisset in eius psona , cômitteret̃
stipło ꝯdônalis statim,eo ꝯstituto in mora,vt in d.l. ita stipu-
latus.ita cũ pcessit in psona alterius principalis,vt est hic casus
not.per quẽ ista l.extendit̃ & declarat̃,nã cũ mora vtroq; casu
potest cômitti,verba illa intelliguntur mô quo supra dixi,sed
qñ nô pôt cômitti,ga nulla præcessit dispositio in psona sua,
vel alterius,tunc verba intelligunt̃ vt iacent,cũ incômutabili-
ter verũ erit ipsum nô soluisse.l.qcqd astringendæ.§.fi.de verb.
obl. ¶Vltimò op.ꝯ scđm, ꝙ nô sufficiat reũ esse mortuũ si nô
præcessit interpellatio ꝗtum ad purificandum obłonẽ fideius
soris,nisi ẽt interpellaret̃ hæres eius : nã causa quare in perso-
na principalis requirebatur interpellatio,erat,ga ipse erat obli
gatus,& non potuit in mora ꝯstitui,sed certe ista obło ad hæ-
redes trãsmittitur,& similiter nô pôt in mora ꝯstitui,cuius ꝯ-
triũ innuit iste tex.gl.fi.fatet̃ ꝯtrariũ si decessisset cũ hærede, sed
dicit hunc tex.forte intelligendum fore,qñ decessit sine hrde.
Pet.in l.fi.C.de ꝯdi.inser.dicit ꝙ forte diabolus reuelauit glo.&
eã reprehẽdit,& intelligit illum tex.ẽt cũ decessit cum hrde.Et
ad ꝯtrariũ rñdetur,ꝙ pcedit in duabus personis , vt si pmisis-
ses mihi Stichum,& si non solueris pmisisti x.noie pœnæ : nã
pœna committitur per interpellationẽ.Et si decessisti ante in-
terpellationem,requiritur interpellatio hæredis , & prius non
cômittitur pœna,ga facultas soluendi Stichum, quam habe-
bas ad euitandum pœnã côtra te transmittitur ad hr̃dem tuũ.
Et ista facultas tũc sortitur effectum,cũ interpellaris tu, vel hæ
res tuus,sed in tribus personis non pcedit vt hic,quia facultas
soluendi,quam principalis habet, vt faciat obłonem fideius-
soris nô cômitti,non transmittitur ad eius hæredem in fauo-
rẽ alterius,licèt trãsmittatur in fauorem ipsius hr̃dis, & iste est
3 casus no.hic.¶†Et per hoc rñdetur ad qô.quã hic format glo.
ꝗ loqtur in duab.psonis,& pbatur in l.diem pferre.§. nec vti-
mur.supra de arb.Et istã solonẽ seqtur Bar.reprobãdo gl. quæ
nô solũ diuinat,sed ẽt falsum dicit,ꝙ si hic decessisset sine hæ-
rede stipło fideiussoria nô posset cômitti, quia tpe quo com-
mitteretur,non subesset obło principalis, cui posset accedere,
qm̃ aliquo decedente sine hærede eius obligationes quibus te
nebatur,extinguuntur,vt supra eo.l.qui contra.& alleg. l.post-
quam.vt leg.nomi.caue.sed in contrarium ꝙ non extinguan-
tur facit,quia tunc bona eius transeunt in fiscum,vt C. de bo.
vacan.l.pen. & transeunt cum eorum onere creditorum . vt l.
tutoris.C.ad leg. Iul. de vi . & istud facit me dubitare circa di-
ctum suum , cũ ibi loquitur quando transeunt per confisca-
tionẽ,& sic eo viuente. Bar.loqtur qñ post mortẽ,& qñ bona
inceperunt pdere nomẽ hæreditatis,& incipiunt dici bona va
cantia. Tene menti dictũ Bar.quia non est sine dubitatione.

LEX XVIII.

1 *Fideiussori soluenti insolidum cedenda est actio contra fideiussorem.*
2 *Si fideiussor non sint cõuentus,sed ipse sponte agit contra creditorẽ,offerens sibi totum debitum,& petens sibi cedi actionem contra fideiussores , & etiam pignora quæ habebat sibi tradi,an creditor compellatur .*

1 Fideiussoribus. ¶†Fideiussori soluenti
isolidũ cedẽda ẽ actio
ꝯ fideiussorẽ.h.d.Et fortius ꝯtra principalẽ,vt š.e. l.
mãdato meo.nã ꝯtra illũ cedit̃ insolidũ , sed ꝯtra
fideiussores p partib. eos tangen tib. ex beneficio diuisionis,vt
hic in gl.de quo per Bar.in l.Modestinus.j.de sol. ¶In tex.ibi so
lidum.dic,sed quare soluebat solidum , cũ habebat beneficiũ
diuisionis? Rñdeo,ꝙ forte ꝯfideiussores erãt nô soluendo,vel
erãt absentes,& sic non poterat eo vti . Item quare ista cessio
fit ꝯtra côfideiussores , cũ ipse poterit recuperare a principali
debitore? Rñd.ga forte ille nô est soluẽdo, vel de facili nô pôt
ab eo exigi,ga potẽs,vñ interest sua recuperare a fideiussorib⁹.
Sed côtra,nam si côfideiussores nô sunt soluendo,vel sunt ab-
sentes,nô habent beneficiũ diuisionis : ergo si soluit totũ,non
debet posse recuperare ab illis,ga soluit pro sua obligatione ef
ficaci,nec vr̃ gerere negotiũ côfideiussorũ. Sed rñdeo , ꝙ imo
gerit per indirectũ,ga liberat principalẽ, & in ꝯtitiam ẽt con-
fideiussores.Sed côtra,nã si sic est,deberet agere côtra eos actio
ne neg.gest.ẽt si actio nô cedatur,vt l.ex facto.de neg gest.& tñ
côtrariũ est,vt j.e.l.vt fideiussor.¶Ad hoc rñdc,vt no.rñdet gl.
in d.l.ex facto.in gl. mag. in fi. ga gerit non officio gestionis. i.
prĩcipalr,sed ex natura obłonis.& declara vt supra dixi. Et ista
gestio non sufficit ad dandũ sibi vtilem actionẽ , sed bene suf-
ficit ad faciendum sibi actionem cedi,vt hic. Sed quærit̃ ista l.
sine dubio pôt intelligi qñ iste fideiussor, qui soluit solidum,
fuit côuentus a creditore,& tunc creditor compellitur causa-
tiue si vult sibi totum solui. † Sed qd si non fuit côuentus, sed
2 ipse spôte agit côtra creditorẽ,offerens sibi totum debitum,&
petens sibi cedi actionẽ côtra fideiussores, & ẽt pignora ꝗ ha-
bebat sibi tradi vtrũ creditor côpellitur præcise? videt̃ ꝙ non.
per l.nulla. C.de sol.Côtrariũ tñ determinat hic Dyn.per istã l.
ꝗ generalr loquitur.& arg.j.e.l. Paulus.quę als incipit fideius-
sorẽ.& C.de his qui in priorum credi.loco succe.l.fi. nec ob. l.
nulla.ga loquit̃ in penitus extraneo , ꝗ ad illud debitũ nô erat
obligatus,& poterit côpellere creditorẽ ad talem cessionem,li
cèt poterit sibi offerre debitum,& liberare debitorem,vt l.sol-
uendo.supra de neg gest.nos loquimur in eo,qui erat ad illud
debitum obligatus,cui plus côceditur.& idem tenet Cy.in l.i.
C.eo.tit.vbi omnino vide,& idem tenet Bar.hic.

LEX XIX.

Vi debitorẽ. ¶Ficta soło fideiussoris pa
rit sibi actionẽ ꝯ principa
lẽ debitorẽ.h.d.casus ẽ iste.In fi.tex.ibi.{ꝯfestim.}
subaudi,ẽt anteꝗ delegatus vere soluat, ga solutio
cẽset̃ ficte facta p solã delegationẽ,eo ga delegans liberat̃ a fi-
deiussore,& sic abest fideiussori illa obło,vñ videt̃ ẽt abesse pe
cunia,vt in l.inter cãs.§.abesse.supra mãd. ¶Sed opp.ꝙ ista fi-
cta soło nô sufficiat sibi,vt possit agere mãdari.p l. si vero non
remunerandi.š.mand.& per id,qđ legitur,& no. in l. duobus.
§.a fideiussore.supra de iureiur. Sol. verũ est qñ ex tali ficta so-
lutione nihil abesset fideiussori, nec aliquid abesset creditori,
vt si delato sibi iuramẽto a creditore iurauit debitũ non subsi
stere,nam iuramentum habet vim sołonis,& liberat principa
lem,& ẽt se,& tñ non pôt a principali repetere acsi soluisset,
sed hic aberat sibi obło,qua sibi tenebat̃ debitor suus,vt l. de-
legare.j.tit.) & aderat creditori noua obligatio côtra delegatũ.
¶Sed pone , ꝙ creditor ꝯfessus est se recepisse debitũ a fideius-
sore,nec ẽt de vera solutione apparet, an ista côfessio & instru
mẽtũ sufficiant fideiussori,vt possit repetere a principali debi
tore? Bar.in illo §.a fideiussore.videt̃ tenere ꝙ nô,dicẽs, ꝙ ista
est ficta solutio,ꝗ non sufficit ad repetendum , sed ista rô non
est bona per hãc l.vbi sufficit ficta solutio.& no. in l. inter cãs.
in prima gl.§.præterea supra manda. Præterea nô est verum ꝙ
sit ficta solutio,imo est probatio veræ sołonis.vt l. Publia.§.fi.
supra deposi.Vnde ꝯ Bar.consului als Florentiæ, & reperio ita
Pau.de Cast.ij.super ff.Nouo. Hb consul

consultum per do. Franc. Tigrini, dummodo non possit opponi exceptio nō nu. pec. nā & istud instrm̄ cōfessionis ꝓdesset debitori ꝯ creditorem petentem: ergo debet sibi nocere cōtra fideiussorem repetentem, aſs certaret de lucro, quia nec creditori soluetur, nec fideiussori, & ista rō multum viget. facit c. ij. extra de fideius. & qđ no. ī l. desideriū. C. depositi. nā & pactū fideiussoris ꝓdest reo qñ fideiussoris interest. vt l. fideiussoris. ſ. de pac. ergo & ꝯfessio facta fideiussori debet ꝓdesse reo contra creditorem. & si prodest, ergo nocet contra fideiussorem.

LEX XX.

1 *Seruus extra causam peculiarem non potest pro alio fideiubere. Item nec potest transferre dominium pecuniæ dominicæ, sed peculiaris sic.*

2 *Si procurator meus soluat pecuniam meam in causa quæ me non concernebat, nec cadebat in mandato sibi dato, si tamen iusto errore ductus putabat cadere in mandato, ꝙ transferat dominium.*

1 Eruus. ¶ † Seruus extra cām peculiarē nō potest ꝓ alio fideiubere. Item nec potest transferre dñium pecuniæ dñicæ, sed peculiaris sic. Itē solutio facta pro fideiussione inualida non liberat principalem debitorē, ideo ab eo repeti nō pōt, sed repetit ab illo cui facta est. h. d. cū l. seq. Et primo ponit thema, & qō vsq; ibi {rñdi.} Scđo ponit rñsionem qñ fideiussit in causam peculiarē, & sic valeret fideiussio vsq; ibi. {si vero.} Tertio qñ in causam nō peculiarē, & sic nō valet, nec obligat seruū naturalr̄, nec ēt dñm de peculio. & ista tertia subdiuidit, qa primo loquit̄ qñ ipse seruus q fideiussit, soluit ꝓ sua fideiussione. secūdo qñ soluit ipse dñs, & hoc in l. seq. ¶ Pro intelligentia istorum textuū tria vel quatuor sunt vidēda. primū est an seru⁹ ꝑter volūtatē dñi possit ꝓ tertio fideiubere. & ī hoc distīgue an fideiubet ꝓ cā respiciente vtilitatē dñi, vł peculij, & val. ꝑ fideiussio, & obligat se naĺr, & dñm de peculio, aut ꝓ cā nō ꝯcernente vtilitatē dñi vel peculij, & nō valet ipso iure, nec ipse obligat̄ naturalr̄, vt l. seq. qa l. resistit obłoni p l. cū res. ĵ. eo. nec ēt obligat dñm de peculio. ¶ Secundo videndū est si ipse seruus soluat ꝓ tali fideiussione, vtrum transferat dñium pecuniæ, q̃ soluit. Et hic est distinguendū. Aut soluit pecuniam dñicā non peculiarē, & tūc dominiū nō transfert, siue soluat ꝓ fideiussione valida, siue inualida, cū nullā habeat in ea administrationē p regulā l. id, qđ nr̄m. de reg. iur. & l. eius qui in ꝓuincia. ſ. quas vero. ſ. si cer. pe. Aut soluit pecuniā peculiarē, quæ ēt est dominica, tñ in ea habet administrationē, & tūc si soluit pro fideiussione valida, transfert dominiū, si vero pro inualida, tunc aut ductus errore credebat esse validā, & tunc idē, qa iste iustus error habetur pro veritate quantū ad hoc vt possit dominiū trāsferre, ꝯcurrente legitima administratione sibi data a dño.

2 † Et hoc no. voluit gl. sup verbo, poterit. ī fi. q̃ ꝑpetuo tene mēti. nā ex hoc apparet, ꝙ si ꝓcurator meus soluat pecuniā meā in causa, q̃ me nō ꝯcernebat in mādato sibi dato, si tñ iusto errore duct⁹ putabat cadere in mādato, trāsfert dominium, & istud nescio alibi. si aūt sciebat vel scire debebat fideiussionē nō valere, nō trāsfert dominiū, licèt administrationē habeat, qa istud est extra administrationē per l. ꝯ iuris. ſ. fi. ſ. de pact. & istud voluit illa ea. gl. ¶ Tertio videndū est an dicta pecunia soluta possit repeti a domino qñ est soluta p seruū. Et hic distingue, aut nō fuit trāslatū dominiū, qđ quādo sit ſ. dixi, tūc indistinctè pōt p dominū vēdicari quousq; extat, ēt ꝓ fideiussione valida, nec pōt obiici aliqua exceptio p l. si filiusfa. ſ. si cert. pet. postq̃ aūt esset consumpta, dicēdū est idē, qđ esset si a principio fuisset dominiū trāslatum, qa ꝯsumptio reconciliat solutionē, & facit haberi pinde acsi trāslatum esset a principio, vt l. non oēs. ſ. si pupillus. ſ. si cer. pet. hoc ergo casu quādo est consumpta, vel dominiū fuit a principio trāslatum, aut fuit soluta ꝓ fideiussione valida, & tūc nō repetit, nā nec vendicat, nec ꝯdicit, sed cedit in solidū, & liberat seruū, & ēt dñm, aut ꝓ fideiussione inualida, & tūc ꝯdicit̄ ꝯdōne indebiti, vel sine causa. si aūt ꝯdō esset facta p dominū, non distinguit̄ de qua pecunia, qa ipse potuit dominiū trāsferre indistinctè, sed distinguitur an fideiussio esset valida, vel non. Quarto, & vltimo quæritur eo casu quo pōt repeti, a quo repetit. Et respōde, ꝙ nō ab eo, pro quo fideiussit, qa ex tali solutione nō fuit liberatus, nā eadem solutio non pōt parere liberationē & repetitionē, vt l. cū is. ſ. j. de ꝯdi. inde. sed repetitur ab eo cui soluta est, & hic est casus in l. seq. ¶ In gl. q̃ incipit. {sine causa.} ibi, {nulla ipso iure sit obligatio} ista ratio nō est bona, quia ēt vbi nulla subest obligatio, si putatur subesse, nō impeditur trāslatio dominiū, vt in toto tit. de ꝯdi. inde. sed sequēs ratio bene est bona, qa paria sunt non habere administrationē, vel habere, & ad hūc casum nō extēdi, vt patet in l. aſs. de iureiur. & not. in l. i. ſ. fuit quæsitum. ad Treb. ¶ In ea. gl. ibi, {puta a fure.} dic vt qa ille, qui recepit, sciebat esse indebitū, & sic cōmisit furtū, vt l. qin. de ꝯdi. fur. & a fure pōt quis ꝯdicere rem suam, vt Insti. de act. ſ. sic itaq;. Tamen ista responsio non est bona, quia tunc non esset differentia inter dominicam pecuniam, & peculiarē, quia in neutra fuisset translatum dominium, cuius ꝯriū tex. vult. tene ergo ꝙ fuit trāslatū, ideo ꝯdicit, & nō vendicat, & ad ꝯriūm de l. ꝯ iuris. responde vt sequtur in gl. ꝙ licèt non caderet ibi administratio, putabatur tamen cadere, & error erat iustus. qđ perpetuo tene menti propter id, qđ supra dixi.

LEX XXII.

Aeres a debitore. Actiones quæsitę per hæredē, ēt occasione rerū hæreditariarū, vel debiti hæreditarij, nō trāseunt in fideicōmissarium vſem per restitutionem hæreditatis, qa non sunt hæreditariæ, debent tñ cedi. h. d. tex. cū gl. dic, vt plenè habetur in l. si hæres pecuniam. ſ. ad Treb. ¶ In tex. ibi. {in suo statu manere} dic sed ꝯ, quia postq̃ transiuit principalis obligatio saltem quo ad vtilē actionē, qa est hæreditaria, vt l. ij. in prin. ad Treb. debet ēt trāsire fideiussoria, cū cessa principali, censeātur cessa ēt accessoria, & trāsit simul cum ea, vt l. si insolutum. & l. si a creditore. C. de ac. & ob. & melior tex. est in l. fi. C. quādo fisc. vel pri. Solu. verum est in hypothecaria, non sic vř fideiussoria obłone. cū cōcernat præiudicium tertiæ personæ per istū tex. vbi vř casus. & videt̄ ꝓbari in l. venditor ex hæreditate. & l. qui filiusfa. de hær. vel act. ven. Bar. tñ videtur terminare ꝯriūm in d. l. si hæres pecuniā. ꝙ idē sit in fideiussona, & ad illum tex. respōdetur, ꝙ loquitur qñ transit principalis auctoritate legis sine expressa cessiōe, vnde ideo nō trāsit accessoria, qa quantum ad illa auctoritas senatusconsulti sic non extendit, cū loquatur solum de hæreditariis actionibus, sed quādo principalis trāsit per cessionem, trāsit ēt fideiussoria, sed primū dictum mihi plus placet, per rationē, quā dixi, & illud videtur tenere Bar. in l. filio. sol. mat.

1 *Potest quis teneri ex pluribus fideiussoribus, siue habeant originem in propria persona, siue diuersis.*

2 *Sicut duæ obligationes æquè principales tendentes ad idem possunt concurrere in eadem persona, & neutra per alteram tollitur, et ita duæ accessoriæ ad idem tendentes.*

1 §. Non est nouum. † Pōt quis teneri ex pluribus fideiussionib. siue habeant originem in propria persona, siue in diuersis. h. d. casus

2 est iste. No. † ꝙ sicut duæ obligationes æquè principales tendētes ad idem, possunt concurrere in eadē persona, & neutra per alterā extinguit. vt ſ. de duo. reis. l. si reus. ita & duæ accessoriæ ad idem tendentes. Sed opp ꝯ primū exēplum. de l. qui bis idē. ſ. de verb. obl. Sol. ibi vtraq; promissio fuit pura, vnde nō valet secūda, cū vtilitatem nō ꝯtinet, sed hic prima fuit in diem, secunda pure, & sic ꝯtinet vtilitatē: ideo valet secunda ab ipso principio, nec tñ tollit primā, qa non fuit interposita aīo nouādi, & licèt postea dies existat, & sic scđa incipiat esse inutilis, nō ꝓpterea vitiatur, sed vtraq; remanet valida, & pōt creditor agere ex qua vult. & si agit ex vna, & succumbat, poterit agere ex altera, qa prouenuint ex diuersis causis. vt ſ. de iureiuran. l. si actur. Nec ob. ꝙ ꝑuenit ad casum, a quo nō potuit incipere, vt l. plurib. ſ. & si placet. de ver. ob. cū tendat ad eundē effectū. vt l. debitor. in prin. de leg. ii. & l. verbis. ad leg. fal. secus si ad ꝯrium effectū, & ita loquitur ꝯrium. ¶ Vltimo glo. hic recolligit plures casus, de qb. ĵ. e. l. ſ. ꝙ si hic seruus. cum seq. Sed plenius dic per Dyn. & Bal. in l. Stichum ſ. quod vulgo. infra de solutio.

§. Seruo tuo. ¶ Potest quis fideiubere pro alio, etiā tpaliter obligato, sed pro seipso nō, ēt si fideiussoria esset efficacior, q̃ principalis. h. d. Præmitte, ꝙ ex contractu serui datur actio de peculio contra dominum perpetuo quousq; est in potestate eius, sed eo manumisso actio de peculio extinguitur, sed loco eius reintegratur ex edicto ꝑtoris alia actio de peculio tpalis vsq; ad annum, vt ſ. qñ actio de peculio est annalis, per totum. sic cōtingit in similib. in tit. supra qđ cum eo. venio ad casum. ¶ In tex. ibi. {obligari eum ait} dic, & non finiet eius obligatio per lapsum anni, licèt finiat actio de peculio per l. item illa. ſ. qđ adiicitur. de const. pe. ¶ In tex. ibi. {nihil agatur.} Dic, sed contra de l. j. ſ. fi. de consti. pec. vbi pōt quis constituere pro seipso, & tenebitur actione principali, & ēt de constituta. Sol. aliud in constituto, quia nō est ita accessoriū sicut fideiussio, vt hic patet, ꝯiuncto illo tex. & sic fideiussio semper requirit diuersam personā constiturā.

1 *Quādo fideiussoria est efficacior q̃ principalis obligatio, non confunditur si principalis succedat fideiussoria vel e cōuerso, sed vtraq; firma remanet.*

2 *Seruus naturaliter obligatus ex suo contractu, licèt manumittatur, non tamen obligatur [illegible],*

1 §. Quòd si hic seruus. ¶ † Quando fideiussoria est efficacior, q̃ principalis obligatio, non confunditur si principalis succedat fideiussori, vel è conuerso, sed vtraque firma remanet, hoc dicit, & ad hoc semper alleg. iste tex. & hoc quia interest creditoris, ꝙ non extinguatur. facit l. debitor. supra de separa. tunc autem extinguitur accessoria quando non interest creditoris ꝙ remaneat, venio ad casum. ¶ In tex. ibi, {& tamen nihilominus naturalem obligationem mansuram.} dic videbatur contrarium, quia licèt principalis tanquā minus potēs nō poterit

terit ꝯfundere accessoriā magis potentē, cū tñ ipsa accessoria deberet ꝯfundere principalē, sed nō est verū, qa licèt sit potentior, est tñ accessoria, & illa est principalis, & sic se habent vt excedentia, & excessa: ideo altera per alteram nō tollit. Et si qrītur ad quid est vtile ꝙ remaneat naturalis tātū, q̄ est principalis postq̄ adest ciuilis & naturalis, licèt accessoria, cū creditor per principalem non potent ꝯsequi debitum, sed ꝑ accessoriā sic. rñdet in ver. seq. qa posset tolli accessoria, vel lapsu temporis, vel alio mō. vnde remaneret principalis, quæ saltē pōt esse vtilis, qa impediet repetitionem solutionis per errorem iuris. ¶ In tex. ibi, nec his. dic rñdet oppositioni, quæ posset fieri ad primū dictū de l. gñaliter. supra eo. ꝙ ibi loquitur qñ vtraque est efficax, vnde nō expedit ꝙ duret accessoria. hic verò princi-
2 palis non erat efficax. † No. ergo, ꝙ seruus naturaliter obligatus ex suo ꝯctu, licèt manumittat̄, nō ꝑpea obligatur ciuiliter, quoniā obligatio quæ non nascitur a principio, nō nascitur post, quando ꝓmissio est pura. vt l. serui & filij. de fur. & C. an seruus ex suo facto. per totum. hic non sunt alia.

2 *Licèt obligatio principalis minus potens quousq; est in rerum natura, iam non tollat accessoriam magis potentem, si tamen non durat, sed extinguitur ipso iure per confusionem, benè tollitur accessoria, licèt magis potens, & quare.*

3 *Licèt perempta principali pereat accessoria, non tamen fit è conuerso. Si mercator cessauit, & creditores statim omnia bona capiunt, an ipse principalis liberetur, vel fideiussor.*

1 **§. Quòd si stipulator.** † Si re⁹ succedat creditori, extinguit̄ principalis oblō, & ēt fideiussoria tñ, sed si succedat creditori fideiussor, extinguitur fideiussoria tñ, si vero neuter, licèt creditor mittat̄ in possessione oīum bonorū debitoris ex primo decreto, neutra illarū ꝯfundit̄. h. d. vsq; ad §. cū tu. & sic in §. ꝑcedēti neutra oblō ꝯfundit̄. in isto §. ꝯfundit̄ vtraq;. in ver. seq. {ꝙ si idē.} ꝯfunditur accessoria tātū. in ver. argumētū. neutra ꝯfundit̄, sicut nec in primo casu. & pōt hoc intelligi vt ꝓsequat̄ eosdē terminos, de qb. s̄. l. in seruo, cū quo fuit inuitus ꝯctus, & sic erat principalis debitor, nō tñ erat obligatus vt fideiussor, & fuit manumissus, & dedit fideiussorē. licèt. n. si ipse successisset fideiussori, vel è ꝯtra, neutra oblō tolleret̄, vt in ꝑcedēti §. si tñ ipse succedat creditori, tollit̄ vtraq;, nam sua principalis tollit̄ ne ipse sibiipsi vt hæredi reperiat̄ obligatus naturalr̄. nam hoc stare non pōt, vt not. in l. frater a fratre. in fi. j. gl. magnæ. de ꝯdi. inde. sublata ergo principali per ꝯfusionē tollitur accessoria, & sic per indirectum fit qđ principaliter nō fieret. nō sic tolleretur, si sublata esset principalis per lapsum temporis, vt dixi in §. seruo tuo. per l. itē illa. §. qđ aducit. de ꝯsti. pec. qa tunc nō tollitur ipso iure, cū tēpus sit modus tollendi obligationē. sed
2 hic sic. veniamus ad casum. ¶ † In tex. ibi. {fideiussoris obligationem perimit.} Not. quia licet obligatio principalis minus potens quousq; est in rerū natura iā nō tollat accessoriā magis potentem, vt in ꝑced. §. si tñ nō durat, sed extinguitur ipso iure ꝑ ꝯfusionem, bene tollit̄ accessoria, licèt magis potēs, qa nō tollitur a minus potente, sed ꝑꝑ defectum fundamenti, cū ꝑ se stare nō poterit. ¶ In tex. ibi. {solā fideiussionis obligatio-
3 nem perimit.} † No. ꝙ licèt perempta principali pereat accessoria, nō tñ sic è cōuerso, quia principalis nō regulatur ab accessoria. facit l. qđ per manus. de iure codi. nec ab eo depēdet. ¶ In tex. ibi. {argumentū.} Dic, hæc argumentatio parum vr̄ ꝯgrua, quia in ꝑcedenti vna tollit̄, & altera remanet. hic vero neutra tollit̄. Et no. perpetuo istū ver. ꝓ istis mercatoribus cessantibus, nā creditores statim capiunt oīa bona, certè per hoc
a nō liberantur [a] ipsi principales, nec ēt fideiussores. casus est singularis hic, videbatur ꝯtrium, quasi per hanc capturā videātur eis succedere, sicut succedit̄ ꝑ causam hr̄ditariā, quo casu vtraque tollit̄. vt s̄. ver. {ꝙ si stipulator.} sed certe ꝑ causam hr̄ditariā efficit̄ successor dñs oīum rerū hr̄ditariarū, sed ꝑ hāc īmissionē nō efficiuntur creditores dñi, nisi dentur bona insolutum, & tunc bene liberarentur quatenus data essent.

ADDITIO.

a ¶ Non liberantur. Adde quod voluit Bal. in l. consentaneum. C. quomodo, & qñ iud. & in l. etiam. C. de fideicom. & in l. fi. eo. tit. & quod idem not. in l. creditor. supra si cer. pet. bene facit ad prędicta cap. quoniam frequenter. §. fi. vt lit. non contest. & facit quod voluit Lud. Rom. in consil. 404. vbi ponit si creditor incepit executionem in bonis, an possit redire ad capturam.

1 *Potest quis fideiubere pro pluribus reis debendi, & pro quolibet eorum tenetur, & extincta vna fideiussione per successionem remanet altera.*

2 *Potest quis teneri ad eandem pecuniam vt principalis, & vt fideiussor ex diuersis personis.*

1 **§. Cum tu & Titius.** ¶ † Pōt quis fideiubere pro pluribus reis debēdi, & ꝓ quolibet eorū tenet̄, & extincta vna fideiussione ꝑ successione remanet altera. h. d. si ergo pñt ꝯcurrere in eadē psona plures oblōnes accessoriæ ꝓ eadē re vel pecunia. vt s̄. ea. l. §. j. & ibi not. ad qd est vtile hr̄e plures actiones ad idē ex diuersis causis, quia vna sublata aliter q̄ per solutionem remanet altera, nō sic si ex vna & eadē cā obligent̄, qa tunc ꝑ solā electionem vnius, altera tolleretur, vt l. quod in hr̄dem §. eligere. de
2 trib. & l. i. §. in tutela. de tute. & ra. distra. ¶ † Not. ēt in h. quod pōt quis teneri ad eandem pecuniam vt principalis, & vt fideiussor ex diuersis personis, nam ex persona eius, cui successit tenetur vt hr̄es, & sic vt principalis, & ex persona sua tenetur vt fideiussor. nō sic ex eadem ꝑsona, vt l. gñaliter. s̄. e. Casus est iste, Titius & Seius &c. hic non sunt alia.

§. Cum fideiussor. Successio nō hēt vim solōnis q̄tum ad lucrū succedētis, & onus alterius. h. d. sed q̄tū ad euitandū onus sic. Et ita loquit̄ ꝯtrariū formatū in gl. de l. si ei. § fi. de euict. & adde quod no. j. e. l. Vrannius. casus est iste. lucraret̄. n. hic fideiussor, si haberet vim solōnis sua successio. s. actione mādati, quā habere nō pōt nisi soluat, vt l. indebitū. s̄. de ꝯdi. indeb. & hoc cū onere debitoris. iō nō hēt vim solōnis. Aliud est ergo extingui obligationē iure ꝯfusionis, qa parit actionē mādati, vt hic. aliud extingui iure solōnis, sed certè ēt si extingueret̄ iure fictæ solōnis, cū sibi nihil abesset, nō haberet actionē mādati, vt no. in l. duob. §. a fideiussore. s̄. de iureiurā. Et tetigi s̄. l. qui debitorem.

LEX XXIII.

1 *Pro persona ficta non potest quis fideiubere.*

2 *Hæreditas & etiam vniuersitas municipij, seu collegij obtinent vicem personæ fictæ.*

Quòd aliud sit hæreditas, aliud bona hæreditaria, aliud vniuersitas, & persona vniuersitatis.

3 *Si missis bannimentis an aliquis velit esse hæres, non est repertus qui velit esse, & sic desijt dici hæreditas, & incipiunt dici bona uacantia, & non representat personam defuncti, an tunc poterit intercedere fideiussor.*

1 **Mortuo reo.** ¶ † Pro ꝑsona ficta nō pōt qs fideiubere. h. d. † & semp alle-
2 gat̄ ista l. quod hr̄ditas, & ēt vniuersitas municipij
a seu collegij obtinēt vicem personę fictę. [a] Aliud est enim hr̄ditas, aliud bona hr̄ditaria. Itē aliud vniuersitas, aliud ꝑsonæ vniuersitatis, vt l. i tñ. §. vniuersitas. de re. di. fingit enim ius quandā ꝑsonā inuisibilē, quæ resultat ex ꝯgregatione multorū. differunt tñ, qa hr̄ditas representat ꝑsonam mortui. s. defuncti. vt l. hr̄ditas. de acqui. re. do. Sed vniuersitas representat ꝑsonā viuentē, ideo in prima non cadit possessio, quæ requirit actum verum corporalem. vt l. j. §. Scęuola. si quis testa. lib. esse iussus fuerit. sed in secunda bñ cadit, vt in l. iii. §. fi. de acqr. pos. qa pñt exercere actum verum. Item seruus hr̄ditarius non pōt stipulari vsumfructum qui requirit actū verum vtentis, secus in seruo vniuersitatis, vt j. tit. i. l. vsumfructū. casus est iste. ¶ In tex. ibi. {ante aditam hr̄ditatē.} Dic hoc verum, qñ defunctus poterat habere hr̄ditatē iacentē, sed quid si non poterat? vt erat filiusfamilias isto tpe, qui ēt in castrensi peculio nō haberet hr̄ditatem iacentem, ēt si de ipso fuerit testatus. vt s̄. titu. j. l. si seruus cōis Meuij & castrensis peculii? Ange. vr̄ dicere, ꝙ non possit intercedere fideiussor anteq̄ adeat̄ hæreditas ꝑ hæredem scriptū, qa nō subest ꝑsona vera, nec ficta, sed post aditam hr̄ditatē poterit, quia subest vera ꝑsona hr̄dis, pro qua pōt obligari. vel dic ꝙ erit in pendenti hæc fideiussio, & si adit hæreditas per scriptum, valebit, alias secus, per l. in eo. s̄ de acqui. re. do. nam pōt quis fideiubere pro oblōne futura, vt s̄. eo. l. si
3 stipulatus sum. §. fi. ¶ Item quid si missis bannimentis, an aliquis velit esse hæres, & non est repertus qui velit esse, & sic desijt dici hr̄ditas, & incipiunt dici bona vacantia, vt no. Bart. s̄. e. l. fideiussor obligari. §. fi. & non representat ꝑsonam defuncti, an tunc poterit intercedere fideiussor? Ang. adhuc sentit, ꝙ nō eadem rōne, qa nō reperit̄ ꝑsona vera vel ficta. hoc satis mihi vr̄ durū, ideo vr̄ distinguendum an fiscus acceptet illa bona, & tunc transeunt in eū cum obligatione defuncti, & ex tunc valebit fideiussio. si aūt nō vult acceptare, qđ facere pōt. vt l. j. §. an bona. de iur. fisci. vr̄ procedere dictum Ang. qa nō subest ꝑsona vera vel ficta, penes quam sit obligatio personalis passiuè, sine qua non pōt fideiussoria a princi. l. postquam. cum ibi nota. vt in possessio. lega.

ADDITIO.

a ¶ Personæ fictæ. Adde ꝙ do. Ant. in c. grauem. de præben. dicit, ꝙ statutum loquens de persona, non habet locum in collegio. & in c. j. §. conuenticulā. de pace tenē. probatur ꝙ appellatione personæ non venit collegium qđ fallit vt ꝑ Bal. in c. j. de noua forma fidel. & vide Lu. Rom. consi. 25.

LEX XXIIII.

Si mihi aut Titio. ¶ Fideiussor nō pōt accedere penes adiectū, apud quem non est obligatio, licèt sibi possit solui. h. d. sic s̄. eo. l. fideiussor obligari. Illa tñ loquit̄ gñalius de eo penes quem non est obligatio, nec etiā facultas sibi soluendi.

LEX XXV.

1 *Si debitor succedat mandatori, vel fideiussori pro parte, pro illa tantū confunditur obligatio accessoria, & pro alijs poterunt cohæredes conueniri.*

2 *Dicitur quis interuenire pro altero non solum fideiussorio nomine, sed etiam mandatorio.*

3 *Qui per literas commendauit alicui puta fratrem suum de bonitate & legalitate, & quòd seruat promissa, an per hoc tenebitur actione mandati si ille mutuauit sibi pecunias confisus de tali litera.*
4 *Quid si erat litera credentiæ, vt puta credatis latori præsentium in his quæ vobis dixerit.*
5 *Limitata causa, limitatum producit effectum.*
6 *Licèt ex pluribus fideiussoribus simul intercedẽtibus relictis quilibet teneatur insolidum, si tamen unus decessit pluribus hæredibus relictis, nõ obligatur quilibet eorum insolidum, sed pro parte hæreditaria.*

1 LVcius Titius. ¶ † Si debitor succedat mandatori vel fideiussori pro parte, pro illa tñ ꝯfunditur obligatio accessoria, & pro alijs poterunt cohæredes conueniri. h.
2 dicit in effe. casus est iste. Quidã Lucius Titius &c. ¶ † In text. ibi {interuenire.} No. quòd dr̃ qs interuenire pro altero non solum fideiussorio noĩe, sed ẽt mandatorio & vide bonã gl. in l. in pſonã. §. j. ff. de pact. quæ dicit ꝙ plures sunt modi interueniendi & intercedendi pro alio. s. mandatorio, fideiussorio, cõstitutorio noĩe, & ẽt cũ oblĩonem alterius principaliter in se suscipit. & oẽs isti modi sunt interdicti mulierib. cũ Senatusc. Velleia. interdicat eis, ne pro alijs interueniant. Auth. dicit. ne
3 pro alijs fideiubeant. ¶ † In text. ibi. {peto des ei nũmos &c.} Dic, sed quid si hoc expresse non dixit, sed fratrem suum illi commendauit de bonitate & legalitate, & quòd seruat promissa, an per hoc tenebitur actione mandati, si ille mutuauit sibi pecunias ꝯfisus de tali litera? dic ꝙ non, vt l. si verò non remunerandi. §. cũ quidam. ff. mãdati. & C. qđ cum eo. l. fi. vbi
4 sunt boni tex. † Sed qd si erat litera credentiæ [a] puta credatis la-
a tori præsentium in his quæ vobis dixerit. Adhuc dicas idem, nisi subiungat, fide & periculo meo. arg dictorũ iuriũ. non. n. pp talia generalia verba vr̃ datũ mãdatũ de faciendo aliquid cũ illo, per quod scribens obligetur. & de hoc tractat hic Bar. quem vide, & ẽt Bal. tangit in l. fi. C. quod cũ eo. ¶ In text. ibi. {cum cohæredibus eius agere insolidũ possit.} videbat ꝙ in nihilũ, qa qñ debitor principalis succedit fideiussori, obligatio fideiussoria extinguit, vt s. eo. l. gñaliter. Et idem debet esse si succedit mãdatori, sed hic est hmõi. Sed ad hoc rñdei verũ esse, ꝙ extinguitur pro ea parte, pro qua succedit, pro alijs nõ, qa cessat rõ extinctionis, quæ est, ne quis pro seipso teneat vt principalis, & accessorius, nam hic nõ ipse, sed alij cohæredes tenebuntur vt accessorij. Et sic no. illud vulgare, ꝙ limitata cã limitatum producit effectum, nã successio est cã extinctionis, & extinctio nõ fit nisi quatenus quis successit. facit l. ita autẽ. de admi. tuto ¶ Poterat ẽt dici, ꝙ cũ pro parte pro qua successit iste debitor, nõ possit in eius persona durare obligatio mandantis, ꝙ ꝑ illa parte accresceret cohæredibus, vt tenerent insolidũ mandatorio noĩe, sicut in simili cũ grauat̃ hæres, & qdã extraneus, nam cũ nõ teneat in ꝑsona extranei, totũ onus pertinet ad hæredes, q poterant insolidũ grauari. vt l. si duob. §. i. de leg. i. sed aliud in dicto casu, qa testãtor poterat hæredes insolidũ grauare, aliud in casu isto, vbi principalis succedendo ꝑ parte mandatori non põt in personam cohęredũ transfundere onus ꝑ illa parte. ꝯfundit ergo, & non trãsfundit, & hoc vo-
6 luit iste tex. ¶ † No. ergo, ꝙ licèt ex plurib. fideiussorib. simul intercedentib. qlibet teneat insolidũ, vt Inst. eo. §. si plures. si tamẽ vnus decessit plurib. hæredib. relictis, non obligat quilibet eorum insolidum, sed pro parte hæreditaria.

ADDITIO.

a ¶ Credentiæ. Vide Bal. in rub. C. de consti. pec. & quæ dicantur literæ credẽtiæ, vide per Bal. in tit. de pace constan. in verbo, in nomine Christi. & hic adde no. per d. Ant. in c. post cessionem. de proba. Bal. in add. ad Spec. in tit. de sol. versi. quid si mercator. quid autem de literis commendatitiis, vide Bal. in l. si literas. C. manda. Bal. in l. institor. ff. de insti. & in rub. de consti. pec. & in l. j. §. j. supra qđ iussu. & vide gl. in clem. j. de iure pa. in verbo, dictorũ. de literis credentiæ, de quibus supra facta est mentio. vide Bal. & Imol. in c. fraternitatis. de cleric. non residen.

LEX XXVII.

1 *Fideiubens pro pupillo prodigo vel furioso, naturaliter tantum obligatis, tenetur efficaciter, & si soluat, non habet actionem mandati contra principalem.*
2 *Beneficium restitutionis competens principali, an etiam competat fideiussori, & an poterit repetere a pupillo illud quod soluit.*
3 *Si prodigus contrahat sine curatoris auctoritate, an obligetur, & an valeat fideiussio.*

1 MArcellus. ¶ † Fideiubens pro pupillo ꝓdigo vel furioso, naturaliter tantũ
a obligatis, teneť efficaciter, [a] & si soluat, non habet actionẽ mãdati ꝯ principalem. h. d. no. & est difficilis pp ꝯtra, q̃ colliguntur ex glo. venio ad casum, casus est iste. qdã pupillus sine &c. ¶ In tex. ibi. {qm̃ is.} Gl. hic dicit, ꝙ illa ꝑt eẽ rõ recta, & remotiua. qd sic declara: nã videbat, ꝙ huic fideiussori deberet succurri aduersus creditorem, vt non possit cõpelli per illud ad soluendũ, qa si cõpellereť, & solueret, posset recuperare a principali per actionem mandati, & sic nihil ꝓderit principali ętas pupillaris, vel defectus furoris, aut ꝓdigalitatis, pp quẽ ipsi principali succurriť, ne a creditore cõpellat̃: ergo eadẽ rõne debet succurri fideiussori. Sed rñdet ꝙ ista rõ cessat, qa fideiussor soluẽs a principali nõ recupat. & ista est rõ recta, ꝑ qua l. qđ dictũ est s. de pac. vel dic ꝙ videbat fideiussori succurrẽdũ aduersus creditorẽ, nec ab eo poterit cõpelli, qa si solueret, nõ recuparet a principali, & sic ꝑderet pecuniã suã, qđ vr̃ iniquũ, sed rñdeť qd ista nõ est sufficiẽs rõ, vt sibi succurrat̃ aduersus creditorẽ, sed ĩputet sibi quare ꝑ talib. fideiussit, & ista est rõ remotiua. mõ sufficit. ¶ Veniam[b] ad gl. Gl. magna diuidiť in duas partes. nã primo ꝓsegt primũ casum de pupillo vsq; ibi. {qđ aũt de furioso.} postea ꝓsegt scdm, & tertiũ sit de furioso & ꝓdigo. & ex prima parte recolligunt gnq; opp ꝯ tex. tẽdẽtes ad diuersa, sicut ex tex. diuersa colligunt, sed recolligẽdo distĩgue iiij. casus. nã aut qs fideiubet ꝑ pupillo ciuiľr & nãľr obligato puta cũ auctoritate tutoris, & nõ læso, & sic nõ hẽt bñficiũ restõnis, & tũc nõ hẽt locũ ista l. inquãtũ vult, ꝙ talis fideiussor soluẽs nõ recuperat a pupillo p actionẽ mãdati, nã imo recuperat, qa vtiľr gestor negotiorũ est. vt l. si pupilli. ff prin. de neg. gest. & hoc hr̃ in gl. post prin. in ver. {& caue.} vsq; ad ver. {Itẽ nec potes.} Sed inquãtũ ista l. vult ꝙ tali fideiussori nõ succurrat aduersus creditorẽ, bñ habet locũ isto casu, qa efficaciter est obligatus. Interdũ qs fideiubet ꝑ pupillo nullo mõ obligato, nec ciuiľr, nec nãľr, vt si ꝯxit cũ tutore. vt l. v. de auct. tut. vel cũ alio sine tutoris auctoritate. & nõ erat doli capax, qa infans vel ꝓximus infantiæ, & tũc similiter nõ habet locũ ista l. inquantũ vult fideiussorẽ efficaciter obligari, & sibi nõ succurri aduersus creditorẽ, qa imo nullo mõ obligať, cũ nõ subsistat principalis obligatio, cui accessit. vt ff. e. l. q ꝯ senatuscon. & hoc vult gl. in isto ver. {nec potes dicere.} vsq; ad ver. {hoc ergo casu.} Interdũ fideiubet ꝑ pupillo ciuiľr. & naturaľr obligato, vt si ꝯxit cũ auctoritate tutoris, tñ læso, & sic habet bñficiũ restõnis in integrũ, quo casu ẽt fideiussor ciuiľr & natura-
a liter obligať. ¶ † Sed q̃rit an beneficiũ restõnis cõpetens principali, cõpetat ẽt fideiussori, & tũc similiter nõ habet locũ ista l. sed l. in causę. in prin. la prima. ff. de min. & l. j. & ij. C. de fideiuss. mino. in qb. dr̃, ꝙ nõ cõpetit fideiussori aduersus creditorẽ, & sic habet necesse soluere. ¶ Sed quæriť, an poterit repetere a pupillo? dicendũ, ꝙ mero iure põt, tñ cõpetit pupillo restõ aduersus eũ in actione mãdati, sicut aduersus creditorẽ. ll. tñ illæ loquunť in adulto, sed eadẽ rõ est in pupillo ciuiľr & naturaliter obligato. hæc tñ vera nisi ĩteruenit dolus creditoris, quo casu glo. hic in illo ver. {hoc ergo casu} vr̃ sentire, ꝙ ẽt in casu huius l. qñ erat pupillus naturaľr tm̃ obligatus cõpetat sibi, & ẽt fideiussori bñficiũ restõnis, qa cõpeteret ẽt adulto, vt in d. l. ij. C. de fideiuss. mi. in fi. hoc nõ est bñ dictũ, qa si pupill[9] nõ est obligatus nisi naturaľr, non indiget restõne, cũ sit tutus de iure cõi per l. in causæ la seconda. eo tit. de mino. qa nõ põt conueniri, & aduersus dictam naturalẽ non datur restõ, qa nõ læditur si adultus non soluit, vt est gl. supra de verb. ob. l. puberes. & l. si pupillus. de arb. Sed si soluisset, bñ læderet, qa impedit repetitionẽ de iure cõi. vt l. error. C. ad leg. fal. & aduersus hãc læsionẽ bene restitueret, vt plene no. in l. interdũ. de ꝯdi. indeb. Præterea ẽt adulto non datur restõ hoc casu qñ interuenit dolus creditoris. nã si dedit causam ꝯctui, & erat bonæfidei reddit ꝯctũ nullum. vnde restõ non est necessaria, & si incidit in ꝯctũ, vel erat contractus stricti iuris, datur actio de dol. vel excep. & sic nullo casu necessaria est restõ. vt d. l. in causæ. Et ita debet ĩtelligi ista l. ij. in fi. ꝙ sit tutus ipso iure, tam ipse q̃ eius fideiussor, nõ aũt per restõnem, licèt gl. ibi, voluit ꝯtrium, sicut hic interdũ, & est quartus casus, qa fideiubet pro pupillo naturaliter tm̃ obligato. qđ ꝯtingit pluribus ꝯcurrentib. s. qa erat doli capax, & proximus pubertati, & ꝯxit cũ alio q̃ cum tutore, & sine tutoris auctoritate, tunc loqt ista l. qa fideiussor obligatur ciuiľr & naturaliter cũ effectu. nec sibi succurriť aduersus creditorẽ, nec aduersus pupillũ ad recuperãdũ. nã aut fideiussit sine mãdato, vel ẽt cũ mãdato solius pupilli, & tũc pupillus aduersus eũ est tutus ipso iure, qa naturaľr tm̃ obligať sibi, sicut & creditori. aut fideiussit de mãdato tutoris, licèt nõ ĩteruenerit in ꝯctu pupilli; & succurriť pupillo p restõnẽ in integ. qa pp interuẽtũ tutoris obligať fideiussori ciuiľr & naturaľr, licèt creditori nõ esset obligatus nisi naturaľr, qa nõ interuenit tutor, tñ sibi dať in integrũ restit. aduersus fideiussorẽ. ita sensit Bar. hic, licèt iste tex. loquať qñ auctoritas tutoris nõ ĩteruenit, nec respectu creditoris, nec respectu fideiussoris. ¶ Sed nunc op. ꝯ istum tex. ꝙ fideiussori succurrať aduersus creditorẽ, nam pupillo naturaliter tm̃ obligato cõpetit exceptio peremptoria ꝯ creditorẽ, ergo & fideiussori cõpetit eadem exceptio per l. exceptiones. la ij. §. intercessionis. ff. de exce. Gl. in ver. {& eo mo.} voluit probare istud ꝯtrium, & soluit obscurè. Et intendit dicere, ꝙ si pupillo competeret talis exceptio perẽptoria, quæ cõpeteret

ADDITIO.

a ¶ Efficaciter. Sed adde si statuto caueatur ꝙ filiusfamil. non obligetur ex contractu, an fideiussor obligetur, vide Bal. in l. j. C. eo. ꝙ sic. & Cyn. in l. decretum. C. qđ cum eo.

peteret ēt maiori, puta pacti de non petendo, præscriptionis, vel iusiurandi, vel rei iudicatæ, tunc ēt cōpeteret fideiussori, quia non est deterioris condōnis pupillus, q̄ maior, imo melioris, sed cōpetit talis exceptio, quæ non cōpeteret maiori, vt in casu isto, q̄a non interuenit auctoritas tutoris, tunc illa exceptio vr̄ p̄sonalis, & fauore ætatis sibi cōpetens, quæ non cōpeteret maiori, in quo non requirit auctoritas alterius. Vel melius dic, q̄ aut cōpetit exceptio iuris, vt sunt illæ de qbus s̄. dixi, & illæ transeunt in fideiussorem. siue loquamur in pupillo, siue in maiore, aut cōpetit exceptio facti, seu intentionis, vt in isto casu, q̄n quis est natural̄r tm̄ obligatus, & sic non est orta actio, ergo nec est proprie exceptio, cum sit actionis exclusio, & præsupponit actionem subesse, sed eliditur per eam, vt l. si vnus. §. pactus. supra de pact. Et tunc siue loquamur in pupillo, siue in adulto, siue ēt in maiore adulto natural̄r tāntum obligato, puta per pactū nudum, talis exceptio facti non transit in fideiussorē, imo obligatur ciuil̄r & naturaliter, & non succurritur ei aduersus creditorē. nam soli naturali pōt accedere fideiussor, vt supra eo. l. fideiussor obligari. §. ij. ergo debet intelligi cū effectu, ne illa l. sit ludibrio. Sed quæritur an soluens repetat. distinguit̄ inter maiorē, & pupillū, q̄a primo casu si mādato maioris, recuperat ab illo. sed in secūdo nō, imo datur ꝯ eū restitutio si interuenerit auctoritas administratoris, vel si nō interuenit, pupillus est tutus ipso iure aduersus eum, vt s̄pra dixi. ¶ Sed extra gl. opp. contra tex. de l. gñal̄r. supra eo. Sol. fideiussor non pōt obligari in plus q̄ sit obligatus principalis altero de quatuor modis. vt ibi not. sed efficacius bñ pōt obligari, vt hic s̄m Dy. Itē adhuc ꝯtra, nā saltem hodie nō pōt ꝯueniri fideiussor, nisi primo ꝯueniat̄, & ꝯdemnetur principalis, & excutiat̄, vt in Auth. de fideius. §. j. sed hic non pōt ꝯueniri principalis, nec ꝯdemnari, ergo nec fideiussor. Sol. s̄m eundē. tunc habet locū illa Auth. q̄n principalis esset efficaciter obligatus, al's pōt incipi a fideiussore, ēt principali non excusso, qd̄ est singulare. & sic ista l. non corrigeretur in hoc. Sed vltimo ad idem opp. q̄a ex quo principalis est tutus, si ꝯueniatur fideiussor, pōt principalis in se iudiciū suscipere, tanq̄ procurator in rem suam, & opponere exceptionem ex sua p̄sona & sic defendit fideiussorē, vt non ꝯdemnetur, per l. idemq;. §. gñal̄r. s̄. mand. vbi casus singularis. Sol. s̄m eundem istud esset verum, si fideiussor esset habiturus regressum ꝯ principalem, nam tūc principalis pōt obiicere exceptionē ex sua p̄sona, quæ tñ exceptio non transibat ad fideiussorē, vt ibi est casus, & hoc quia sua interest, sed si nō est habiturus regressum, secus vt innuit ista lex, quæ vult fideiussori non succurri aduersus creditorem. nam saltē hoc modo succurreretur per indirectum, qd̄ ista l. vetat. & ista est singularis limitatio ad illum §. gñaliter. s̄m Dynum & Barto.

3 ¶ † Circa secundam partē gl. formatur vna difficilis opp. de l. is cui bonis. de verb. obl. vbi prodigus ꝯhens sine auctoritate curatoris, ēt naturaliter non obligatur, nec ēt valet fideiussio, vt ibi dr̄ in fine. & iste tex. vult ꝯrium in vtroq;, dum assimilat p̄digum pupillo. & de l. in negociis. de reg. iur. vbi furiosus nullo modo obligatur cum careat intellectu. per ꝯñs non tenet fideiussio deficiente principali. & ille tex. vult ꝯrium in vtroq;. Gl. soluit quatuor modis. Et primæ tres solutiones reprobātur & cōiter tenet̄ quarta & vltima in ver. {Alij dicunt q̄ hic fideiussit} licèt oponeat diuinare, vt ille tex. intelligatur q̄n ante p̄digalitatem vel furorem erat obligatus naturaliter tm̄, puta per pactum nudum, q̄a postea non posset obligari. sed si post p̄digalitatem & furorem intercessit fideiussor de ipsorum mādato sine curatore, vel ēt sine mandato, vt talis fideiussor ciuiliter & natural̄r oblige̅t, nec sibi succurri̅t aduersus creditorē, nec ēt aduersus principalē, & imputet sibi cur p̄ tali fideiusserit, q̄a nō gessit vtil̄r negotium eius. sed si nō est effectus prodigus vel furiosus, & fideiussisset de mandato eius, tunc bene recuperaret ab eo, q̄a licet nō esset obligatus creditori nisi naturaliter, fideiussori tamen obligat̄ ciuiliter & natural̄r mandādo. vnū tñ sentit gl. in prima solutione dum dicit {nam si haberet actionē mandati, subueniret̄ ei per in integrū restōnē.} q̄ prodigus & furiosus eo casu, quo efficaciter obligant̄, si læduntur, habent in integrū resti. sicut minor. & hoc idem voluit gl. clarius. C. de cura. fur. super rubrica, puta si ꝯhunt cum auctoritate curatoris, licèt in furioso male posset. h. d. q̄a non habet aliquem consensum, & ista gl. ad hoc semp allegat̄, & cōiter tenet, q̄a si ꝯceditur restitutio maiori ex iusta causa, vt in titu. quib. ex cau. ma. fortius prædictis p̄sonis, in quibus subest causa iustissima s̄m doc. Quæ rō non placet, q̄n maioribus p̄ illum tit. non succurrit̄ aduersus facta, & gesta p̄ eos, sed aduersus neglecta vt d. l. a patre. ibi no. C. de resti. mil. & sic non aduersus cōtractū. dic ergo meliorē rōnem, q̄a oēs illi q̄ regūtur consilio administratoris legitimi æquiparat̄ minorib. vt si læ-
a dantur, in integrū restituant[a] tam in neglectis, q̄ in gestis p̄ tit. de mino. & vide Bal. in l. si curatorē habens. C. de in integ. resti. & in l. ij. de bo. pos. & Bar. in l. si infanti. C. de iure deli. & Ioan. And. in addi. Spec. tit. de præscr. super rubr. vbi dicit q̄ eo casu quo præscriptio non currit ꝯ minorē. vt l. fi. in quib. cau. in integ. resti. non est necessaria, non currit ēt aduersus prodigum, cui bonis est interdictum, q̄a si curreret, daretur restitutio, & melius est ante occurrere &c. vt in d. l. fin.

ADDITIO.

a ¶ Restituantur. Adde Bal. in l. si procurat. rem habens. de in integrum resti. & in l. fina. in fi. C. qui admit. Bal. in l. j. supra de bon. poss. furio. & infa. dela. Cyn. in l. si infanti. C. de iure deliberan.

LEX XXVII.

Inter fideiussores. ¶ Si alter ex fideiussoribus efficiatur non soluēdo, vel sine herede decessit antequam actio sit inter eos diuisa, per beneficium epistolæ diui Adriani, potest alter insolidum conueniri, & non habet beneficium diuisionis. h. d. in effectu. venio ad casum. ¶ In tex. ibi. {sed ex epistola.} dic certè si diuiditur ex epistola, videtur diuidi ipso iure, quoniam epistola principis ius facit. vt l. j. de constitu. princip. Sol. intentio tex. est ista, q̄ per solam epistolam non diuiditur, sed tunc demum, cùm quis fuit vsus beneficio epistolæ, quia fuit actum insolidum, & opposita fuit exceptio diuisionis. & hoc vult glo. illa. & etiā super ea pronunciatum, q̄ non possit conueniri nisi pro parte, vt not. infra l. proxima. in prin. ¶ In tex. ibi. {ante exactam a se partem.} subaudi, & ante diuisionem prædictam. aliàs illa ratio non esset bona. nam si post diuisionem sic factam alter decederet sine hærede, vel efficeretur non soluendo, hoc periculum pertineret ad creditorem, quia non posset alterum conuenire nisi pro parte, vt est casus infra eo. l. inter eos. §. cum inter. Et hoc vult glo. fin. licèt illum §. non alleget. facit l. ij. §. penult. ad legem Rhodiam de iact. & in l. i. C. si plures vna sententia. secundum Iacob. de Aret. facit etiam l. legatorum. in princ. de lega. secundo. vbi quando actio est diuisa ipso iure, paupertas superueniens vni, non nocet alteri. Idem ergo est quando est diuisa actio per iudicem, hic autem nullo modo erat diuisa. ¶ Sed pone creditor negligit agere, & sic non potest opponi exceptio vt sequatur diuisio, vnus de fideiussoribus de[illegible] creditori, q̄ agat, vt possit opponere exceptionem, & facere diuisionem fieri, quia dubitat quòd alter efficiatur non soluendo, creditor adhuc neglexit, & ille effectus non est soluendo, an ista protestatio illi proderit, vt non possit conueniri nisi pro parte? puto quòd non, per l. si fideiussor creditori. infra eodem. Quomodo ergo consuletur sibi? Respondeo agat ipse, & imploret iudicis officium aduersus creditorem, & petat actionem diuidi. text. est cum glo. singulari. infra eodem. l. si contendat. non autem confidat de sola protestatione. ¶ Vltimo oppo. contra tex. quia videtur sufficere q̄ fideiussor fuerit soluendo a principio, & imputet sibi creditor quare ipsum non ꝯuenit. vt l. ij. C. de prob. Sol. ibi loquitur in pluribus obligatis insolidum ex officio necessario, vt tutelæ, vel curæ habentibus beneficium diuisionis, vel excussionis quibus magis consulitur. argum. l. si fideiussor. §. si necessaria. qui satisd. cog. hic in pluribus obligatis ex contractu voluntario, in quibus hoc non sufficit, sed requiritur, q̄ sit soluendo tempore quo agitur & opponitur exceptio. ¶ Adhuc posset opponi, quod idem esset dicendum hodie in duobus reis debendi, quibus competit beneficium diuisionis ex noua constitutione de duobus reis. quod hic dicitur in fideiussoribus.

LEX XXVIII.

1 *Fideiussor purè acceptus propter acceptum in diem, vel sub conditione, habet beneficium diuisionis, si ille non est soluendo, vt interim non conueniatur nisi pro parte, sed si adueniente conditione vel die reperiatur ille non soluendo, actio diuisa reintegratur in eodem purè acceptum.*

2 *Condemnatus pro parte, an censeatur absolutus.*

Per solam propositionem exceptionis peremptoriæ, an tollatur actio.

1 SI plures sint. ¶ † Fideiussor purè acceptus propter acceptum in diem, vel sub cōditione, habet beneficium diuisionis, si ille non est soluendo, vt interim non conueniatur nisi pro parte, sed si adueniente conditione vel die reperiatur ille non soluendo actio diuisa reintegratur in eodem purè acceptum. h. d. Not. istud principium. quod est subtile. ¶ Opp. q̄ iste purè acceptus non poterit vti beneficio diuisionis nam si fideiussor non esset soluendo, & sic non posset conueniri de facto, non haberet illud beneficium. multo ergo minus si non potest conueniri de iure pendente conditione, vel die, licèt sit soluendo, cū hoc nihil prosit debitori. Sol. ista erat ratio dubitandi, propter quam quilibet dixisset contrarium, si non haberemus istum textum. sed dic, quòd epistola concessit beneficium diuisionis propter fideiussorem, qui sit soluendo, nec curauit qualiter sit obligatus purè, vel sub conditione, vel in diē, vt hic probatur. & sic debet hic intelligi quando obligatus sub conditione, vel in diem erat soluendo, aliàs non posset procedere, licèt tex. nō dicat. ¶ Contra s̄m dictum opp. extra gl. nam si actio diuisa est, licet fideiu[illegible]or tempore cōditionis existentis reperiatur non soluēdo n[illegible] vt hoc nocere il-

li, qui purè acceptus fuit, qa habet exceptionem rei iudicatæ si conueniatur pro parte illius, qui effectus non est soluendo, per d.l. inter eos. §. cum inter. infra eo. & dixi in l. præcedenti. Sol. illud procederet si fideiussor fuisset purè acceptus, & sic creditor post diuisionem potuisset ipsum cõuenire: nam sibi imputatur cur non conuenit, sed hic non potuit conuenire, qa fuit acceptus sub conditione, vel in diem, vnde sibi non est imputandũ. ¶ In gl. j. ibi. {infra e. l. si a Titio.} tu dic sm Dy. & oẽs alios, q ibi loqtur in plurib. qui fideiusserunt pro diuersis personis ad idem obligatis, puta duobus reis debendi. vt supra eo. l. hæres a debitore. §. cum in. quo casu non sunt fideiussores, nec habet inter eos locũ beneficium diuisionis, ẽt si eodẽ tempore fideiussissent, qđ est no. hic qñ pro eadẽ persona, quo casu ẽt si ex interuallo, dñr confideiussores, & habet locum beneficium diuisionis, vt pbatur a ꝯrio sensu. j. eo. l. si Titius. quæ loquitur qñ ille qui secundo loco fideiussit, non poterat effectualiter ꝯueniri. vnde a ꝯrio sensu si poterat conueniri, locus esset beneficio diuisionis, vt ibi no. per Bar. ¶ Sed ꝯ hoc oppo. de no. s. e. l. si stipulatus. §. si ex duobus. in opi. Mar. recitata in gl. q̃ cõiter tenetur, vbi fit ista differentia, an eodem tpe, vel diuersis. Bar. in d. l. si Titius. vr dicere, q quantũ ad beneficium diuisionis nõ debet fieri illa differentia, sed quantũ ad beneficium cessionis sic, vt in ꝯrio. hoc non placet, qm̃ beneficiũ cessionis ꝯ illum, qui non est soluendo, subrogatur loco beneficij diuisionis, qđ habet locum si esset soluendo. ideo dico rñc esse verum, q habeat locum beneficium diuisionis & cessionis ꝯ secundo fidejubentem, qñ tpe quo fideiussit primus, fuit actum de dando secundũ, & primus hoc sciuit, qa vr fideiussisse contẽplatione secundi, & ita debet intelligi qđ hic, & in d. l. si Titius. no. Doc. altero aũt deficiente, neutrũ istorum locum habet, non ex eo q sint fideiussores, sed quia primus non censet̃ fideiussisse cõtemplatione secundi, & hoc quantũ ad primũ. secundus autẽ locũ haberet respectu primi, quẽ sciret fuisse datum, vt ibi no. ¶ In gl. seq. ibi. {l. ex duobus.} Dic, hoc est verũ sine dubio iure isto, quo plures rei debendi non habebãt beneficium diuisionis, sed hodie cũ habeant ex noua cõstõne. de duobus reis. dicunt quidam esse idem in pluribus reis debendi, vt si vnus promisit purè, alter sub conditione, vel in diem, purè acceptus si conueniatur pendẽte condõne, vel die, poterit vti beneficio diuisionis, si alter est soluendo. & sic illa l. corrigatur hodie. Sed Bar. in l. si ex duobus. §. si a Titio. de duo. reis. tenet ꝯtrariũ, quia illud beneficium in duobus reis fuit introductum ad similitudinem illius, qđ datur fideiussoribus, cũ duo rei inuicem videbantur fideiubere, vt l. reos. eo. ti. sed si sit dare casum, in quo videantur inuicem fideiubere, tunc esset secus, qa cessaret dicta similitudo. Sed ꝯstat, q ille qui purè se obligauit, non põt dici q videat̃ fideiussisse pro quo se obligauit sub condõne, vel in diem, qa obligatio nõ valeret, cũ obligatus esset in causam duriorem. vt l. græcè. §. illud. supra eo. & sic tene illam l. ex duob. nõ esse hodie correctam, & qđ purè obligatus poterit effectualiter conueniri insolidum. Tene menti. ¶ Pro declaratione gl. seq. opp. ꝯ sm dictũ huius l. Et vr, q si reperiat̃ non soluendo tẽpore condõnis euenientis, non poterit primus conueniri pro parte illius conditionis, quia per diuisionem factã a iudice, qui commodauit illum purè acceptũ p parte, censetur ab altera parte absolutus, & sic fuit actio extincta pro altera parte, quæ actio extincta non resuscitat̃, vt l. qui res. §. aream. de sol. pp hoc gl. vr fateri, q mero iure non reuiuiscit actio pro illa parte, sed mediante beneficio restõnis in integ. & sic de iure ꝑtorio reuiuiscit vtilis, quia restitutio est de iure prætorio. oportebit ergo implorare intra quadriennium. Sed si reuiuisceret

a ipso iure, vel non esset extincta, tunc perpetuò. ¶ † Contra illam glo. oppo. primo inquantum dicit in fi. q ex quo fuit condẽnatus pro parte, censetur absolutus, vt no. in l. j. C. si aduer. rem iudi. & l. apud Celsum. §. itẽ quæritur. la prima. de excep. dol. Solu. & tene menti perpetuo, illud esse verũ si pro altera parte non fuisset apposita exceptio, nam tunc debuisset super toto pronunciare, vel in totũ cõdẽnando, vel in totũ absoluendo, vel partim condẽnando, partim absoluendo, al's nõ valeret, vt in l. in hoc iudicio. fa. ercis. Sed hic fuit apposita exceptio p altera parte, in qua non fuit cõdẽnatus, nec absolutus. & exceptio erat vera & cõpetens, vnde censet̃ tacite absolutus, & valet snĩa gl. est hic singularis, q̃ tene menti, per quam declaratur & limitatur qđ no. in d. l. j. ¶ Item fortiter opp. ꝯ gl. q illa restõ non sit necessaria, quia posito q videatur ab altera parte absolutus, actio tñ pro illa parte non fuit ipso iure sublata, licẽt fuerit elisa, qđ patet, quia talis absolutoria parit exceptionem rei iudicatæ, & exceptio præsupponit actionem extare. poterit ergo intentari pristina actio, & si excipietur de re iudicata, replicabitur, q causa propter quam fuit ab illa parte absolutus, defecit. nam fuit absolutus propter spem, q conditio alterius existeret, & q tpe quo extaret ille esset soluẽdo, & posset cõueniri, siue ergo non extitit, siue extitit, & ille tunc nõ fit soluendo, deficit absolutoria. pp hoc quidã reprehendũt gl. & tenent q perpetuo audiatur sine restõne, & p modũ replicationis, q̃ reprehensio sine dubio esset bona si in snĩa fuisset dictũ q ille primus non posset conueniri pendẽte condõne nisi pro parte, nam videretur actum a ꝯrio sensu, q eo deficiẽte, vel eo existente tunc non soluendo, cũ extabit conditio, nõ sit ab illa parte absolutus. Sed si fuit condemnatus simplr ab altera parte, tunc est maius dubium, & adhuc vr idem dicẽdũ per id, qđ supra dixi. & ẽt per rõnem, quia licẽt snĩa absolutoria tollat ciuilem obligationem, non tñ tollit naturalem, vt l. Iul. de cõdi. indeb. nec ẽt actionem, quæ fuit orta ex ciuili & naturali, & potuit remanere in sola naturali, licẽt non pduci a principio, sicut in pacto de nõ petẽdo, qđ tollit naturalem, & nõ ciuilem. nec ẽt actionẽ quæ potest remanere in sola ciuili vt l. si vnus. §. pactus. & ibi no. supra de pact. & ita tenent doct. specialr Bar. q per snĩam absolutoriam non tollatur actio, licẽt sit de iure ciuili sicut snĩa. Et licet tollatur ciuilis obligatio. in d. l. Iul. ergo non expedit restõnem impetrare, sed poterit agi illa actione, & ꝯ exceptionẽ replicari, facit l. sub prætextu. la prima. C. de transa. tñ quia tex. iste dicit restituendam. & gl. ita intelligit, vt sustineamus tex. & gl. respõde q ea quæ dicta sunt, procedunt in snĩa absolutoria lata, ex eo quia non est probatum. Vel alio modo, non ex eo q fuerit opposita aliqua exceptio peremptoria, sed si fuit opposita, nunc per talem snĩam tollitur actio ipso iure. tex est hic cum gl. sm Bar. in d. l. Iulianus. ad qđ facit l. si oleum. §. j. supra de dolo. quæ loquitur in interlocutoria ab ob-

3 seruatione iudicij, fortius in diffinitiua. † Et sic vr hic casus p opin. Iacob. de Are. quem refert Cy. in l. exceptionem. supra de proba. qui dicit, q licẽt exceptio peremptoria non tollat actionem antequam fuerit in iudicio opposita, & peruentũ ad cõflictum, imo præsupponit eam extare, cũ ꝯ exceptionem detur replicatio. postq̃ tñ peruentum est ad conflictum, & exceptio vincit actionem, & eam interficit, & extinguit, sicut in duobus armatis inimicis antequam perueniãt ad conflictum, alter alterum non interficit, postea sic. Sed Pe. tenuit ꝯtrarium, vt ibi refert Cy. Bar. concordat istas opi. q per solam propositionem exceptionis actio non tollatur, sed si super ea fuerit pronunciatum ꝯ actorem, & reus pp eã absolutus, tunc actio est sublata & extincta. Et de hoc dicit esse casum in isto tex. cũ gl. in opin. Pet. vr verior, quia intentio iudicis absoluentis pp exceptionẽ non vr fuisse in dando reo plus iuris q̃ prius haberet, sed illud solum declarare. iuxta no. in simil. l. in l. ij. de excep. rei iudi. vbi distinguitur inter snĩam declaratoriam, & dispositoriam, vt est illa quæ fertur in querela, quia prima non rumpit, sed declarat ruptum, secunda rumpit. Sed ante snĩam reus hoc solũ habebat, scilicet exceptionem, ergo & nunc non plus habebit. & ad hunc tex. respon. q debet intelligi de restitutione, non respectu substantiæ actionis, quia illa non est sublata, sed respectu effectus, primo non habebat effectum, cũ sibi obstaret exceptio, nec nunc habebit, quia datur replicatio. vnde videtur quodammodo de nouo restitui. & sic perpetuo potuit agere. & ita mihi videtur. & ista sunt vtilia.

---

1 *Beneficium epistolæ competens fideiussori, transmittitur ad eius hæredem.*
2 *Si dedisti mihi fideiussorem, qui renunciauit beneficium excussionis, & ipsum conuenio insolidum, sicut non potest obiicere mihi beneficium excussionis, cui renunciauit, ita nec beneficium diuisionis, vt ipse conueniatur pro parte, & tu pro altera cum sis soluendo,*

1 **§. Præterea.** ¶ † Beneficium epistolæ competens fideiussori, trãsmittit ad eius hęredẽ. h. d. sm primã lect. sm quam in tex. debet esse, extitit hæres, & tũc supple istum §. per ver. {sicut.} j. ea. l. nam hic loquitur qñ vnus fideiussor successit alteri, cũ essent tres vel quatuor, vt si ille qui successit ꝯueniat̃, habebat bñficiũ ex ꝑsona sua, & illi' cui successit ꝯ tertiũ, vel quartum. Idẽ si successit quilibet alius extraneus, vt in ver. {sicut.} ista ergo exceptio est peremptoria, quia transit ad hęredẽ, sm aliam lecturam dicit, q beneficium diuisionis cõpetens fideiussori põt opponi, ẽt per fideiussorẽ datũ ab eo ꝯ confideiussorẽ illius, a quo datus est, tunc in litera nõ debet esse illud verbũ, hæres. istud tñ postea limitat in §. si fideiussor datus a fideiussore, si ꝯueniatur insolidum, non habeat hoc bñficium aduersus eũ, qui ipsum dedit, qm̃ ille loco rei hr̃ quantũ ad eum. inter reum & fideiussorem non habet locum dictũ bñficium, sed habebit quãtum ad fideiussorẽ illius, pro quo ipsẽ fideiussit. venio ad casum. ¶ In tex. ibi, {extitit hæres fideiussori.} cũ essent tres vel quatuor fideiussores, & cõueniebatur iste vt hæres illius, cui succedit ad totam quantitatẽ, certe poterit opponere bñficium diuisionis cõtra alios confi-

2 deiussores. † No. in §. si fideiussor. q si dedisti mihi vnum fideiussorem, qui renunciauit beneficio excussionis, & ipsum cõuenio insolidũ, sicut nõ põt obiicere mihi beneficiũ excussionis cui renunciauit, ita nec beneficium diuisionis, vt ipse cõueniatur pro parte, & tu pro altera, cũ sis soluendo, licẽt huic beneficio non renunciauerit, & licẽt sint beneficia diuersa, quia illud beneficium nunq̃ sibi competit, cũ non habeat locum inter reum, & fideiussorem, sed inter plures fideiussores.

§. Præterea si quęratur. ¶ In facultatib. fideiussoris ab eo dati, com-

a ti cōputantur facultates [a] confideiussoris, licèt ergo fideiussor
meus non sit soluendo: si tō fideiussor ab eo datus soluendo
est, & ego conueniar in solidū, possem petere actionem diuidi
inter me & illū, & sic ille reputabit͂ ɔfideiussor meus, sicut ille
pro quo fideiussi, aſs nō haberē hoc beneficiū. vt ſ. eo. l. si a Ti-
tio. Et facit iste tex. ꝙ si maritus dedit fideiussorem de dote re-
stituenda eo cā in quo date pōt, puta ɔsanguineū vel attinētē,
vt l. ij. de do. cau. nō nu. vel qa est ɔsuetudo, vt Florentię, vel de-
dit correū, qui se principaliť obligauit, ꝙ ipso vergente ad ino
piā nō poterit vxor petere cōsignationē dotis, qa satis reputat
idoneus si fideiussor ab eo datus est idoneus, & soluendo. Cō-
trarium tñ determinat in l. si cōstāte. sol. ma. quia cognatio fit
vt mulier ex dote se suosq; alat, qđ hic non contingit, &c.

ADDITIO.

a ¶ Facultates. In bonis principalis computantur facultates fideiussoris ſm Bald. in auth. licèt hodie. C. de act. & obli. & in l. mulier. C. de iure dot. vbi dicit idem contra. sed an in bonis alicuius computentur alienata in fraudem, vide de Bar. in l. bona. §. eum. de iure fisci.

LEX XXIX.

1 *Officium iudicis imploratur vt silentium imponatur.*
2 *Si essem in possessione alicuius rei, in qua non haberem ius, & dubitarem in ea molestari a te, quem etiam scio nullum ius habere in ea, an possim agere ad declarandum te nullum ius habere in illa re.*

SI contendat. ¶ Ista l. semp allegatur pp
vnā gl. singularē, decidētē
illam qōnem hic, quæ colľr ex illa dictione, etiam,
1 q̄ est implicatiua, vt l. ɔuenticulā. & † ibi not. C. de
epis. & cler. ꝙ reus qui habet exceptionē, si actor differt agere
forte vt moriant͂ testes, qui pōt exceptionem probare, correus
pōt ipsum ad iudicium ꝓuocare, implorando iudicis officiū,
& petendo declarari sibi exceptionē competere, & illi imponi
silentium sup actione, & sic nō solū petere examinari testes ad
ęternām rei memoriam. vt l. ij. C. de vsur. pu. & l. in lege Aquil. si
deletum. ad leg. Aquil. & in c. qm̄ frequenter. vt lite nō cōtesta.
licèt actor non poterit, nisi cum timetur de ꝓximo testes mo-
rituros, vel de proximo absfuturos, sed ēt pōt petere ꝓnunciari
a super exceptione sua aduersario imponi silentium. [a] & ad hoc
allegat͂ l. Aurelius. §. si cētū. de lib. lega. Ad qđ ēt vide bonū tex.
cum glo. fi. in l. si duo patroni. in prin. de iureiur. q̄ dicit quem
posse agere ad declarationē iuris sui qn̄ dubitat molestari. fa-
cit l. diffamari. C. de inge. ma. Sed contra de l. j. C. vt nemo inui
tus. Sol. nō dico ꝙ possim te cōpellere ad agēdū ɔ̄ me inuitū,
sed dico, ꝙ licèt actionē nō habeā sed exceptionē, posse agere
2 ɔ̄ te inuitū officio iudicis vt declaret͂ me tibi nō teneri. † Adde
Inn. in c. Abbate. post prin. in j. col. ver. sig. q dicit, ꝙ si essem in
possessione alicuius rei, in qua nō haberē ius, & dubitarē in
ea molestari a te, quem ēt scio nullū ius habere in eadē, non
possem agere ad declarandū te nullū ius habere in illa re, sed
tunc demū possum agere qn̄ prætendo me ius habere vt illud
declaretur, qđ est singula. not. quia limitat & declarat illud, ad
qđ ista lex allegatur, pro quo dicto vř casus in l. j. circa princ. ſ.
si pars her. per. vbi dř, ꝙ ius agendi metimur ex persona nostra,
non aūt ex non iure aduersarij. facit l. milites. §. veteranus. de
testa. milit. Non ergo possumus agere quando non habemus
ius ad declarationem non iuris aduersarij, licèt possideamus.
Sed quādo habemus agere, possumus si dubitamus ab alio mo
lestari, licèt actionem non habeamus. Tene menti.

ADDITIO.

a ¶ Silentiū. Adde Bal. in l. fi. C. ne fil. pro pa. & in rub. C. de cōd. ex l. in j. col. Bal. & Sal. in l. uj. C. de cel. bo. & Ant. de Bu. in c. si aūt. de rescr. Lu. Rom. cōs. 59.

LEX XXX.

Si sub impossibili. ¶ Per istam l. dicit Dy. in re
gula impossibilium, ꝙ ex
ɔ̄ctu facto sub condōne impossibili nulla nascit͂ obligatio ci-
uilis, vel naturalis, qa si nasceret͂, posset fideiussor accedere, vt
hoc probat͂ hic, iuncta l. si cui bonis. ſ. de ver. obl. Et sic debet ī-
telligi id, qđ hř in l. impos. eo. ti. & l. non solū. de actio. & obl. Et
hoc est vtile, qa solutū quocūq; errore pōt repeti, qđ nō esset si
oriret͂ naturalis, iuxta no. in l. j. de ɔdi. indeb. Hic non sunt alia.

LEX XXXI.

Fideiubere. ¶ Sed an ꝓ inuito poterit qs fideiube-
re? Dic ꝙ sic. tñ repetere non pōt ab eo
qđ soluit. vt l. si ꝓ te. supra māda. secus qñ ꝓ ignorāte, quia re-
petit per actionē negotiorum gestorū. vt l. uj. §. fi. de neg. gest.

LEX XXXII.

Si fideiussor. ¶ No. hic ꝙ fideiussor non pōt omit-
tere exceptionem dilatoriam in præ-
iudicium debitoris, sed exceptionem fori, vel aliam persona-
lem, quæ ipsum tantum cōcernat bene pōt omittere, vt l. si fi-
deiussor. §. quædam. ſ. manda. dic vt ibi, & in §. fi.

LEX XXXIII.

Ex persona rei. ¶ Ista l. debet intelligi de excep.
rei cohærentibus, quæ transeunt
in fideiussores, vt supra de excep. l. exceptiones. §. rei autem. se-
cus in personalibus, vt in prin. illius l. licèt reus potest etiam in-
uito fideiussore deuenire ad defensionem fideiussoris, & obij-
cere exceptionem ex sua persona, etiam si sit talis, quę ad fide-
iussorem non transeat, vt l. idem q;. § generaliter. supra mand.
si tamen fideiussor esset soluendo, haberet regressum contra
reum. aſs secus, vt supra eo. l. Marcellus. & ibi per Dyn. & Bar.
& ibi tetigi. in fine.

LEX XXXIIII.

2 *Instātia incepta cū defuncto trāsit in eius hæredē, sicut et alia bona, & iura ipsius defuncti, & qualiter procedet contra ipsum hæredem. & nu. 1.*
3 *Conuentus suo nomine, an hodie satisdet de iudicato soluendo.*
4 *Satisdatio iudicatum solui committitur si causa non defendatur, cùm conti neat clausulam de defendendo.*
Clausula de defendendo an contineat clausulam iudicatum solui.
5 *Si aliquis instituat seruum, quem putat suum, cum sit meus: non tamen insti tutio vitiatur, sed valet, & iussu meo potest adire hæreditatem, et mihi acquirere, & quid si credebat ipsum liberum.*
6 *Si satis dedisti mihi de iudicato soluendo, & postea vis cedere liti, & ego velim prosequi vt declaretur ius meum, an tenearis.*

1 SI eum hominem. ¶ † Instantia cę-
pta ɔ̄ defunctum
transit in eius hęredem, quo non defendente, & tū
ɔtendente stipso iudicatum solui cōmittit͂ ex clau
sula de defendendo ɔ̄ fideiussores, secus si non contendat, sed
cedat, quia tunc æquitas non patit͂ vt causam defendat postq̄
non vult litigare. h. d. no. & est aliquātulum difficile, & primo
loquitur qn̄ seruus institutus hæres a defuncto, ɔ̄ quē lis erat,
mota sup eodē seruo, cōmittitur cū eo qui litem mouerat ne-
gando illum esse dn̄m ipsius, & dicēdo se fuisse seruum illius
defuncti, & nunc esse effectum liberū, & hæredē, & tñ causam
cęptam ɔ̄ defunctum non defendebat, vsq; ibi. {si aūt.} postea
loquit, qa non contendebat, imo ɔfitebatur se esse seruum il-
lius, qui litem mouerat, & nō illius defuncti, q ipsum institue-
rat, & sic nolebat litigare, sed cedere liti. Et qlibet istarum sub-
diuidit͂ in duas, sicut duos ponit casus, nā in prima parte pri-
mus casus ponitur qn̄ re vera fuerat seruus defuncti, & sic erat
effectus liber, & contendebat de iure, tñ causam non defende-
bat, vnde ꝑinde est, ac si de facto, & non de iure contenderet, vt
cōmittatur stipso ad interesse pp rem non defensam, & puto
ꝙ istud interesse sit de æstimatione totius serui, qa postq̄ per ip-
sum stat quominus declaretur per sñiam quis habeat ius, cen
setur ius non habere, sed actor ꝑ quē non stat. & hoc vsq; ibi.
{si aūt homo.} ibi qn̄ re vera erat actoris, & sic contendebat
de facto, & non de iure. vnde multo magis nō defendendo fa-
cit cōmitti stipulationem. Secunda ēt pars ponit duos casus. Pri-
mus est qn̄ fatebatur se esse seruum illius actoris, & iussu illius
adiuit hæreditatem illius defuncti. vnde non expediebat ꝙ cau
sam defenderet, cū actor habeat intentum sine defensione. s.
seruum, & hæreditatē, & hoc vsque ibi, {planè.} Secundus ca-
sus est, qn̄ ille ɔfitebat, & erat paratus adire eius iussu, sed dn̄s
nolebat iubere, ꝙ adiret quousq; causa esset finita & expedita,
& pronunciatū se esse dn̄m. certe licet causa non defendatur,
stipso ɔ̄ fideiussorē non cōmittitur, qa æquitas non patitur cum
actor poterit habere intētum sine lite, & sine defensione, nec
expediebat litē prosequi. venio ad casum. ¶ In tex. ibi. {Titium
liberum hæredemq; reliquerit} subaudi, & ego volebam ꝓse-
qui litem cęptam ɔ istum seruum, qui prætendebat se hęredē
& liberum, vt declaretur me esse dn̄m ipsius, ipse aūt nolebat
causam defendere, & nihilominus negabat me esse dn̄m, & di
cebat se esse liberū & hřdē, certè siue diceret verum, committ-
etur stipso, siue diceret falsum, vt sequit, hoc enim ex futuro
euentu veniebat declarandum per sñiam. vñ male facit cām
non defendere. sed si fatet se esse seruū meū, non tenet͂ defen-
dere. & hoc in ver. {si aūt adierit.} siue ego non intēdam ꝓse-
qui litē, sed iubeo ꝙ adeat, siue velim ꝓsequi, sed superuacuū,
a & ista dant intelligere tex. huius l. q est obscurus. † collige ergo
multa ex hac l. Primo, illud ad qđ vulgariter allegatur, ꝙ instā
a tia cępta cū defuncto transit [a] ad hæredē, sicut & alia bona, &
iura ipsius defuncti. facit l. si seruus. de inſam. & loqtur hic ex
parte rei. Idē ex parte actoris, vt l. si operarū iudicio. de ope. lib.
Aduerte tñ, qa tūc debet fieri prosequutio ɔ̄ hæredē, & in eius
ꝑsonam ferri sñia, & ipse citari, sed si fieret prosequutio ɔ̄ de-
functum, non valeret processus, nec sñia, vt in l. de qua re. §. cū
me absente. supra de iudi. ſ. quæ senten. sine app. rescin. l. pen.
transit ēt in fideicommissariū vniuersalē per restitutionē hæ-
reditatis. vt l. cum hřditas. ad Treb. Itē in alium successorē vni
uersal. in.

ADDITIO.

a ¶ Transit. Sed an sola citatione dicatur instantia cępta, vt transeat ad hæredē, vide Bal. ꝑ sic, in l. j. C. si pen. appel. mors interue. & si defunctus ratione cōtumaciæ veniebat condemnandus in expensis, an hæres eius possit dānari, vide tex. in l. j. §. fi. iuncta glo. in verbo, pœnam. ſm primam lect. ſ. si quis ius di. non obtēp. & Bal. in l. si pater. C. si pend. app. & instātia cępta cōtra defunctū trāsit ad hæredē, cùm est cœpta corā iudice nō corā arbitratore, ſm Imol. c. ex parte. de rescr. Et an si impetratum sit rescriptum contra Titium, & antequam citetur Titius moriatur, an hæres eius possit citari vigore talis rescripti, vide Imol. in c. significasti. de rescri. Docto. in l. si decesserit. qui satisd. cog.

uersalē. vt l. tam ex ↄctib. ī. de iudic. vbi cœpta cum filio trāsit ↄ
patrē occupantem bona filij iure peculij, & tñ non est hrs, &
ↄ cœpta cum patre ēt sup his q̄ transeunt in filium vt filium,
non vt hęredē. vt est casus singularis in d. l. operatum iudicio.
quod not. si pr̄ recepisset fundum pro se & filijs, & litem super
ipso mouisset, an trāsitet in filiū, licèt non eēt hrēs. qđ est singu
lare. dr̄ aūt nedum incęptra ꝑ ↄte. lit. sed ēt si non eēt ↄtest. si tñ
ꝑstita eēt satisdatio de iudi. soluēdo, haberet̄ ꝓ cępta quantū
ad hoc ꝑ l. si defunctus. ī. de procura. ſm Ang. Transit ēt in sin-
gularē successorē ex cā necessaria, vt l. in hoc iudicium. cōi di-
ui. non sic si est voluntaria, vt l. ij. §. non solum, in fi de hær. vē-
di pōrtñ sibi cedi, vt l. in causæ. §. fi. cū ibi not. de procu. ¶ † Itē
3 allegat̄ iste tex. ꝙ iure isto ↄuentus suo noīe in actione reali, te-
neatur satisdare de iudi. sol. non sic in actione ꝑsonali, ī. de no
xa. l. si plurium. §. j. & l. hoc aūt §. fi. qui. ex cau. in pos. ea. & not.
in l. Iulianus. qui satisd. cog. hodie verò nemo suo noīe ↄuen-
tus satisdat de iudi. sol. vt Insti. de satisda. §. sed hodie. Et de isto
4 articulo dic vt ī. iud. sol. sup rub. ꝑ Bar. ¶ † Tertio no. ꝙ satisda-
tio iudicatū solui cōmittit si cā non defendat̄, qa ↄtinet clau-
sulā de defendendo. sic econuerso clausula de defendendo ↄti
net clausulā iudi. solui, quia non dr̄ rectè defendere nisi soluat
iudicatū. tex. est no. in l. rectè defendi. ī. de iudi. nec ob. l. græce.
§. & post litē. ī. eo. qa ibi stipulatione de iudicio sisti, quæ non
importat vt soluat iudicatū, ī mo lata snīa finit̄, & solū impor
tat vt sistat in iudicio ꝑsonaliter, si tñ non sistat, pōt defende-
re, & facit vt illa stipło nō cōmittat̄, nisi cū p̄ntia ꝑsonæ est ne
cessaria, vt l. si cū in prin. ī. si quis can. Ex his patet, ꝙ ista l. non
debet intelligi in stipulatione de iudicio sisti, quia non conti-
net clausulam de defendendo, nisi velit defendere, licèt gl. in-
nuat ↄnum. tene ergo ſm intellectū glo. ꝙ loquitur in satisda-
5 tione de iudi. sol. ¶ † Item no. & perpetuo tene menti, ꝙ si ali-
quis instituat seruū, quē putat suū, cū sit meus, non ꝑpea insti-
tutio vitiat̄, sed valet, & iussu meo pōt adire hr̄ditatē, & acqui
ri mihi. Quid aūt si credebat ipsum liberū? Dic vt in l. cū alij.
6 C. de iure delibe. ¶ † Vltimò no. in fin. ar. ꝙ si satisdedisti mihi
de iudi. soluen. postea vis cedere liti, ego aūt volo prosequi vt
declaret̄ ius meū, non teneris prosequi, nec cōmittitur stipula
tio ob rem non defensam, qa æquitas non pati vt cogaris liti
gare, ex quo vis cedere, vt hic. & l. si reus paratus. ī. de procur.
Itē ꝙ iacente hr̄ditate non cōmitit̄ stipulatio ob rē nō defen-
sam, ſm Bar. & hoc verū qñ iacebat de iure, & de facto, secus
si saltē de facto non iaceret, vt in secūdo casu l. in ver. {si aūt
homo.} iuncta gl. vbi de facto adiuit hr̄ditatē, cū tñ non fuis-
set seruus illius defuncti, & tñ si non defendit, committitur sti-
pulatio, & nihilominus hæreditas de iure iacebat.

LEX XXXV.

Hi qui accessionis. ¶ Leuior dicitur obliga-
tio, cum quis potest solue
re duobus, q̄ si vni tñ. Itē leuior est cum quis tenet̄ ad vnam
tñ speciem certā, q̄ ad duas alternatiuè. h. d. casus est iste. ¶ In
tex. ibi, {hi qui accessionis loco.} sed cum multis modis dica-
tur quis accessonè teneri, vt no. in l. in petionā. §. j. supra de pa-
ctis. An in oībus illis habebit locum qđ hic dr̄? in glo. ꝙ sic. in
l. græcè. §. illud. supra eo. Bar. ↄ hic in fi. nā cōstitutor pōt ī plus
se obligare loco vel tpe, q̄ principalis, vt in l. sed & si citeriori.
de consti. pe. l. non re. & l. hactenus. §. fi. eo. tit. non tñ reddit̄ ex
toto nulla obligatio, sed ad quantitatē, qua tenet̄ principalis,
vt ibi. tñ secus in fideiussoria, vt in d. §. illud. no. sed si principa
liter se obligat, vr̄ ꝙ ēt si in re plus cōtineat, valeat ꝑ l. si diuor-
tio. de verb. oblig. Sed quid si negotiū re vera pertinet ad fide-
iussorē, vt interdū fit quæsito colore. vt l. sed Iulianus. ī. ad Ma-
ced. Dic ſm Bart. adhuc qđ hic dr̄, qa hoc concernit formā fi-
deiussionis, & sufficit ꝙ promittat vt fideiussor, ad hoc vt fide
iussio non valeat si contineat plus, licèt re vera ipse sit princi-
palis, sed in his quæ concernunt effectum, inspicitur veritas,
& non forma, vt d. l. sed Iulianus. ſm eundem. quæ verba tene
menti in fi. l. ibi. {quod verū est.} Dic sed ↄ, ꝙ non valeat fide-
iussio, si principalis est obligatus alternatiuè ad duas species,
& fideiussor ad alteram tñ earum, non ex eo ꝙ secūda sit du-
rior, sed qa est diuersa, vt est casus in d. l. græcè. §. illud. ver. si qs
Stichū hoc ↄriū est difficile. & Bar. sup eo pirāsit, & finaliter di
cit ꝙ iste fideiussor poterit liberari dādo aliā speciē sicut prin-
cipalis, sed ꝑ hoc nō tollitur ↄriū formatū, qa est obligatio di-
uersa, vnde possumus ↄrium fateri, nec enim hic dr̄ ꝙ valeat
fideiussio, sed dr̄ ꝙ in leuiorē cām est obligatus, & hoc fateor,
sed quia in diuersam cām reddit nulla per l. ↄriam.

LEX XXXVI.

Cū fideiubeat. ¶ Fideiubens ꝓ naturali obliga
tione serui tenet̄ quatenus est ī
peculio. h. d. ī dubio puto, ꝙ fideiubēs ꝓ ↄctu serui videa
tur fideiubere in oēm cām, idest pro vtraq; obligatione argu.
ī. eo. l. si quis pro eo. §. si nūmos. & l. si postea. rem pupil. saluā
fore. & ī locati. l. quęro. in prin. & hoc si sciebat eū seruū, si aūt
credebat eū liberum, & sic posset habere regressum ↄ eū, non
tenetur in effectu, ne remaneat in damno, sed cum quis fideiu
bet pro libero homine, quem putat esse efficaciter obligatum
& non est nisi naturaliter, tunc non curatur error suus si fide-
iussit de mandato illius, quia habet regressum, sed curatur er-
ror illius. vt ī. eo. l. si quis postquā. casus est iste.

LEX XXXVII.

Cum is, qui. ¶ Vni ex fideiussoribus soluen
ti totū, pōt cedi actio tā ↄ prin-
cipalem, q̄ ↄ fideiussores, quia non est sublata mero
iure, licèt sit sublata ope exceptionis, tamē exceptio,
quæ obstat cedenti, nō obstabit cessionatio, quia cessa rei. h. d.
in effectu text. cum gl. & doct. & intellige, ꝙ poterit cedi etiam
ex interuallo, licèt gl. dicat ↄrium ecce casum. ¶ In tex. ibi, {præ
stat actiones.} subaudi ex interuallo, aliàs nō haberet dubium.
vt ī. de sol. l. Modestinus. & subaudi. Quæritur an valeat cessio?
& arguit ꝙ non, quasi per solutionem vnius, omnis obligatio
competens creditori pro illo debito sit sublata ipso iure, ergo
non potuit cedere actionem, quam non habebat, sed ↄrium
est. nam habebat plures actiones diuersas, & ex diuersis promis
sionib. orientes, tam ↄ principalem, q̄ contra quemlibet ex fide
iussoribus. illa ergo pro qua tenebatur soluens bene est sublata
ipso iure, quia pro illa censetur facta solutio, & illa non potest
cedi alteri ex ī teruallo, nisi tempore solutionis hoc esset actū,
vt d. l. Modestinus. sed aliæ non, qa ꝓ eis non censet̄ facta prin-
cipaliter solutio. obstaret tñ creditori exceptio si ageret ↄ prin-
cipalem debitorē, vel confideiussores, ne bis idem cōsequatur,
quę rō cessat in persona cessionarij, & illud quod est solutum,
non solum censet̄ solutū pro obligatione soluentis tollenda,
sed ēt vt cedantur actiones ↄ principalē, & confideiussores, &
sic tñ pretium earū, non vt tollātur, quia cedi non posset, sed
vt cedant̄. creditor ergo recipiens hoc respectu est obligatus ad
cedendum, ergo illæ actiones remanent vt poterit cedi. Et hoc
intendit dicere tex. sequens, qui est aliquātulū obscurus, & sic
dū dicit, {insolutū.} subaudi tantū, qa pro sua obligatione sol
nit vt debitū, & si cedit insolutū pro obligationib. aliorum, nō
soluit̄ vt debitū, & sic non cedit insolutū, sed soluit̄ vt ꝑtiū ea-
rum, & sic eas non tollit, & hoc in his, q sunt accessoriç obliga
ti, vt videant̄ soluere ꝓ sua tātū obligatione, nō ꝓ obligatione
principali, nisi hoc dicat̄ expresse, & tunc illa tolleret̄ ipso iure,
& in ↄnam, aliæ ēt accessoriç sic̄ tollerent̄, vt hr̄ in l. Papinia-
nus. ī. manda. & l. Stichū. §. si plures. ī. de sol. sed in plurib. prin-
cipaliter obligatis eodē gn̄e obligationis, dic vt l. Modestinus.
allegata, qa si vnus soluit, censet pro sua, & ēt aliorum obl̄one
soluere, & sic oēs tollunt̄ ipso iure, & ex postfacto non pōt fie-
ri cessio, nisi fuisset actū tpe solutionis. Et per hæc remanent ex
positæ gl. quæ non bene loquuntur.

LEX XXXVIII.

1 *Fideiubens per errorem pro eo qui liberatus est tempore, non tenetur.*
2 *Fideiubens ex certa scientia pro eo qui est liberatus tempore, an teneatur.*

Si quis postquàm. † Fideiubēs per er
rorem pro eo qui
liberatus est tpe, nō tenet̄. h. d. ecce casum. ¶ In tex.
ibi, {liberatus est.} subaudi a ciuili obligatione nō
a naturali, q̄ remanet etiā in actionibus tpalibus post lapsum
tpis, vt l. atqui natura. in prin. de neg. gest. ī non aūt pōt intelli-
gi hic in actionibus ꝑpetuis, quæ hodie iure codicis tolluntur
præscriptione xxx. annorum, qa illa præscriptio hoc iure non
erat inuēta, vt no. in l. qui occidit. supra ad l. Aquil. sed nec ꝑ il
lam præscriptionem tollitur hodie naturalis, sed eliditur eius
2 effectus, vt no. in l. fi. ī. rem ra. ha. ¶ † In tex. ibi, } fideiussorem de
derit. {subaudi per errorē, credens se non esse liberatū. Si autē
ex certa scientia, censeret̄ renūciasse exceptioni pręscriptionis,
arg. l. si qs delegauerit. ī. ti. j. & vterq; teneretur cum effectu: loq-
tur ergo hic, qñ ille qui dedit fideiussorem errauit, & tunc non
curo an fideiussor errauerit, vel nō, nam ēt si sciebat illum esse
liberatum, si fideiussit mandato illius, vr̄ tutus exceptione, qa
si non esset, posset ab illo recuperare, & sic error illi nō prodes-
set, & versaretur in damno, sed si sine mandato fideiussisset, be
ne attenderem errorē ipsius fideiussoris, qa si non errauit, ab il
lo non recuperat, qa nō vtiliter gessit negotiū eius, & vr̄ donas
se, sed si errauit, & nō versetur in damno, erit tutus. ¶ In tex. ibi,
{erroris.} dic gl. intelligit de errore facti. Dy. intelligit etiam de
errore iuris, qui non nocet in damnis vitandis, nam & si solue
ret errore facti, vel iuris, qui tutus est exceptione ꝑscriptionis,
repeteret, vt no. in d. l. fi. rem ra. ha. ergo & si promisit, vel fide-
iussorem dedit similiter debet esse tutus, cùm solutio, & ꝓmis-
sio paribus passibus ambulent quo ad hunc effectum. l. fi. C. ad
l. fal. & l. si patronus. de dona. ¶ Sed ↄ Dy. opp. de l. j. in princ. vt
in pos. leg. vbi fit dña an dederit per errorē facti, vel iuris. Solu.
& no. ibi loquit̄ qñ ille, q erat efficaciter obligatus, non tñ tene
bat̄ dare fideiussorē, ipsum dedit, quo casu si ex certa scīa, valet
datio, vt l. sed et si qs. ī. ti. si qs cau. si per errorē facti, nō valet, et
repetitur, seu ↄdicit̄ liberatio tā respectu principalis, q̄ respectu
fideiussoris: si aūt per errorē iuris, repent̄ duntaxat quo ad fi-
deius-

deiussorē, quia solum petitur, vt ille liberet. & ille tex. in l. 𝔠tra sm intellectum Dy. & Bar. idē. hic aūt loquit qn̄ ille q nō erat efficaciter obligatus, q erat tutus præscriptione, fideiussorem dedit, quo casu si ex certa scientia, vr̄ exceptioni renunciasse, vt dixi, sed si per errorē facti vel iuris, secus, & non tenuit fideiussio, & ita voluit gl. in d. l. j super verbo exceptione. ¶Sed adhuc oppono fortiter, q ēt si ex certa sciētia dedit fideiussores, non teneat fideiussio, vt in l. si mulier 𝔠 senatuscon. §. fi. ad Velleia. & l. sed & si paterfami. § non solū. ad Maced. ¶Sol. hic loquitur in eo, qui erat tutus tali exceptione, cui poterat renunciare saltē simpliciter, & tūc distinguit an ex certa sciētia, vel per errorē. ibi qn̄ nō poterat renunciare saltem simpliciter, & tunc non distinguit an ex certa sciētia, vel p errorē, sed bn̄ distinguit inter exceptionē Velleia. & illa cōpetit indistinctè fideiussori, ēt si fideiussit aīo donandi, vt d. l. si mulier 𝔠. §. fin. & exceptionem Macedoniani, & illa distinguit, an fideiussit aīo donandi, vel non. vt d. §. non solum. & rōnem diuersitatis ponit gl. in d. l. si mulier 𝔠 §. fi. ¶Vltimo adhuc opp. q tex. iste nō procedat dum dicit in fi. q fideiussio erroris nulla est, intelligēdo sm q gl. intelligit, nam aut p præscriptionē sublata erat oīs obligatio, & tunc procedit glo. dum distinguit an ex certa scientia, vel p errorē, qa ēt si ex certa scientia, eēt nulla, cū non subsit principalis cui poterit accedere. vt supra eo. l. qui 𝔠. & j. l. proxi. §. fi. aut non fuit sublata saltem naturalis, & tunc non vr̄ procedere tex. dum dicit q est nulla, qa īmo eēt aliqua saltem quo ad naturalē obligationem, vt sic teneat eo mō, quo principalis. Bart. multū dubitauit in hoc 𝔠rio, & primo dixit se intelligere tex. eo casu quo oīs obligatio est sublata, sed ego nescio casum, in quo poterit esse sublata, qa tps non est modus tollendi obligationē saltē naturalē, si est tps legale, & si conuentionale, & sic habet vim pacti, nō est modus tollendi ciuilē. l. obligationum fere. §. placet. de act. & oblig. iuncta l. cum q ita. §. qui ita. de verbo. ob. vn̄ idē Bar. dicit, q volendo intelligere qn̄ non est sublata oīs obligatio, debet exponi tex. dum dicit, { nulla. } subaudi quantum ad effectū, non aūt ipso iure. sed hoc est destruere tex. & gl. in d. l. j. vt in pos. leg. sup verbo exceptione. Intellige ergo istū tex. vt iacet, q sit nulla ipso iure. Ad 𝔠trium ergo r̄nde, q licēt remanserit naturalis, qa tn̄ sunt oīno inefficaces, cum sint elisę per exceptionē, nec habeant effectū impediendi repetitionē soluti per errorē iuris vel facti, vt no. in l. fi. rē ra. ha perinde est ac si essent in rerum natura, quo casu fideiussio eēt ipso iure nulla deficiēte principali. ita & hic, qa paria sunt non eē, vel eē inutile. vt l. j. §. quibus. s. quod cuiusq. vni. nomi. Nec obst. l. Marcellus. s. eo. cum si. qa ibi qn̄ quis fideiussit pro sola naturali non elisa p exceptionē, qa non fuit coniuncta cum ciuili, nec peperit actionē, & illa est potentior. hic qn̄ semel fuit iuncta & actionē produxit, & postea p exceptionē eliduntur. & illa est inefficacior. Et adde hic quod not. Bar. plene distinguēdo in l. si patronus. de dona. qn̄ ille qui tenetur dare fideiussorē, ipsum dedit & teneat. & cum illis iunge quæ s. dixi, quæ dant magis illa intelligere.

LEX XXXIX.

SI Stichum. Si in obligatione principali cōpetit electio debitori, nō pōt in fideiussoria dari electio fideiussori. h. d. quia posset discordare, & sic eēt assumptus in alia re q̄ debetur quæ a principali casus est iste. stipulatus sui a te Stichum, aut Pamphilum. &c. ¶In tex. ibi. { quia futurum eēt. } dic sed cum posset 𝔠cordare in eligendo, quare non valet fideiussio saltem in hunc casum, vt innuit tex. s. dum dicit { non possum &c. } r̄ndeo, q ius potius præsumit q discordent pp naturalē conditionem hominum aptam potius ad dissentiendum. vt l. Itē si vnus. §. fi. s. de arbi. & qa qn̄ 𝔠currunt duo, quorū vnum prodest, aliud nocet, inspicit id quod nocet, vt l. si qs in graui. §. fi. cum l. seq. s. ad Sil. Ex discordia aūt sequeret q eēnt obligati ad res diuersas, vt l. græcè. §. si quis Stichum. s. eo. ¶Sed contra de §. idē Iulianus. eadē l. Sol. ibi sunt casus diuersi. nā hic loqt qn̄ dat electio principalis in oblōne principali, & ī fideiussoria dat fideiussori. ibi quando in vna dat debitori, in altera creditori, vel in vna creditori, in altera fideiussori, licēt gl. allegetistū tex. p 𝔠cordantia, sed magis est 𝔠. hic non sunt alia.

§. A Titio. Fideiussor acceptus pro obligatione conditionali non tenet, si tpe 𝔠ditionis aduenientis non reperit psona, vel res pro quibus obligetur. h. d. casus est iste. si n. iste fideiussor obligaret, obligaret pro ipso creditore, tanq̄ herede debitoris apud eundē tanq̄ creditorem. & hoc stare pōt. vt j. eo. l. si quis pro eo. §. j. nec retrotrahit conditio, quia res non est in eisdem terminis, quibus erat tpe fideiussionis factæ, & sic deficiunt extrema.

LEX XL.

VT fideiussor. Fideiussor soluens, contra confideiussorem non habet actionem nisi cedatur. h. d. no. licēt ergo habeat beneficium diuisionis, & etiam cessionis, non tamen habet bn̄ficiū vtilis actionis ad recuperādū partē eius, quam soluit a fideiussoribus vt hic, secus in tutorib. & curatoribus, quorū vnus soluit, qa habet vtilem actionē 𝔠 alios, licēt sibi non sit cessa. & etiam supradicta alia beneficia, vt in il. alle. in gl. & quæ sit ratio diuersitatis, gl. hic ponit, sed reprobat. iō dic melius, vt no. gl. in l. ex facto de neg. gest. & tetigi s. eo. l. fideiussorib. venio ad casum. ¶In tex. ibi, { danda non est. } videbatur 𝔠trarium, qa si cōfideiussor erat præsens, & soluendo, poterat petere diuidi actionē, & illum pro sua parte 𝔠ueniri, si hoc non fecit: sed si totū soluit, vr̄ illius negotium gessisse, & illū ab illa parte liberasse, vnde vid: batur dari actio neg. gest. Sed contrarium est, qa negotiū ad fideiussorē nō ptinet principaliter, sed ad reū, & illius negotiū dr̄ gessisse principaliter, licēt in consequētiam liberato reo fuerit liberatus etiā 𝔠fideiussor. & hoc vult dicere gl. ī d. l. ex facto. q potius ex nā actiōis liberat, q̄ officio gestionis, id est, quia obligatio sua est accessoria, & tollitur sublata principali, non ex eo, q soluens voluerit gerere negotium illius. ¶In tex. ibi, { actiones. } ad quod creditor tenetur, vt s. eo. l. fideiussorib. & pōt compelli vel ope exceptionis, vt in gl. & s. eo. l. si mandato. s. antequam cōdemnetur vt soluat, vel etiam officio iudicis agendo postquā soluit, vt in l. si res obligata. in fi. & ibi no. de leg. j & etiā ex interuallo, licēt glo. hic dicat contrarium, & nō bene, vt s. eo. l. cū his. & ibi dixi. Sufficit &c.

LEX XLI.

CVm duo rei. Ab vno ex duobus reis debendi potest dari fideiussor pro tota quantitate. h. d. ratio dubitandi poterat esse, quia si sunt obligati ex causa onerosa, puta propter mutuum eis factū, & conuersum in vtilitatē vtriusq;, debitum videbatur esse cōe, & ad quēlibet eorum pertinere p parte. hinc est, q vno soluente totum potest recuperare a correo partem sibi tangentē, vt in l. j. C. de duo. reis. & hodie etiā si sint ex causa lucratiua, habēt beneficium diuisionis, licēt non vtilis actionis, & sic quilibet videatur in effectu teneri pro parte, vnde pro illa tātū videbat, q posset dare fideiussorē. & si daret pro toto, fideiussio esset nulla, quasi in duriorē cām eēt obligatus. sed 𝔠trariū est, quia non obstantibus prædictis quilibet est obligatus insolidū mero iure, licēt posit recuperare vel petere diuidi. hoc nō facit quominus posit dare fideiussorē in totū, nam & fideiussor pōt recuperare a principali, & tn̄ pōt dare fideiussorem pro se, vt s. eo. l. si plures. §. præterea. casus est iste.

LEX XLII.

1 *Fideiussor acceptus pro eo, quod a principali non poterit exigi, non tenetur, si principalis semel fuit soluendo, & creditor neglexit ab eo exigere.*

2 *Si aliqui contraxerunt inuicem societatem, & præposuerunt vnum ex eis negotiationi, & ille neglexit exigere a debitoribus societatis cum posset, & illi effecti sunt non soluendo, an ille teneatur de negligentia in exigendo commissa.*

1 SI fideiussores. †Fideiussor acceptus p eo, qd a principali non poterit exigi, non tenetur, si principalis semel fuit soluendo, & creditor neglexit ab eo exigere. h. d. notab. casus est iste. ¶In tex. ibi, { & post impleta legitimam ætatem. } & sic tpe depositi officij Dy. & hoc iō dicit, quia iste minor durante officio non potuisset illū curatorē 𝔠uenire, vnde si tunc fuisset effectus nō soluendo, posset agere 𝔠 fideiussores, qui se obligauerunt in subsidium, cum nihil sibi posset obijci, post finitum autē officiū potuit ipsum 𝔠uenire. vnde si neglexit hoc facere, cum ille eēt soluendo, si postea desijt eē, non recuperat a fideiussorib. qa verba illa. { q a curatore seruari nō possint. } intelliguntur. l. cessante oī culpa & negligentia dicti quondā minoris. & no. hic limitationem ad l. decē. s. de verb. ob. vbi dr̄ q fideiussor isto modo acceptus in subsidiū potest subire periculum si principalis reperiat non soluendo. nā debet intelligi, vt hic, nisi aliqn̄ fuerit soluendo, & creditor neglexit ipsum 𝔠uenire. ¶Sed contra de l. si fideiussori. j. eod. vbi ēt si denunciauit creditori vt cōueniat principalem, qa dubitat q non efficiatur soluēdo, & ipse creditor neglexerit, nihilominus recuperat a fideiussore. Sol. ibi fideiussor se obligauit simpliciter, vn̄ creditor non tenebat obtemperare protestationi, sed poterat eligere quem volebat illo iure, hic se oblgauit in subsidium. ideo hodie cum non poterit incipere a fideiussore nisi excusso principali, idem esset in præcedēti denunciatione sibi facta, vt 𝔠ueniat principalem, cum sit soluendo, & dubitat vt efficiatur non soluendo, & creditor neglexit, hēret locum ista l.

2 †Ex his dictis inducebam hanc l. qa quidam contraxerunt inuicem societatem, & præposuerunt vnum ex eis negotiationi, ille neglexit exigere a debitoribus societatis, cum posset, & illi effecti sunt non soluendo, q ille teneatur de negligentia in exigendo commissa, quod ēt probat expresius in tex. & gl. in l. tutores qui post. §. periculo. s. de admi. tu. & C. eo. tit. l. debitorib. & arbi. tute. l. ij. facit l. si seruus. §. cum quid. de lega. j. In tex. ibi. { q̄ ab hæredibus } iste tex innuit, q si eo mortuo hæredes sunt soluendo, debeat prius excuti q̄ perueniat ad istos fideiussores. sed cōtra,

ↄ,im mo poterit puniri,etiã antequam concutiantur statim ſſlo mortuo, vt s̃.co.l.fideiussor obligari.§.fi.Sol. breuiter quicquid dicat Bar.dic ꝙ ibi fideiussor se obligauit sub condõne, si principalis non soluerit,& ista conditio existit coipso ꝙ moritur.hic se obligauerunt isti in eo quod exigi non potent, & sic verba sunt prolata potius in rem, q̃ in personam & debet intelligi,poterit exigi iam a principali, q̃ ab hrẽdib. eius, vt hic patet.sequit̃ §.Idem rñdet,alias,& si insolidum.

1 *Beneficium cessionis etiam post sententiam potest implorari.*
2 *Sicut quilibet ex pluribus fideiubentibus teneatur insolidum,ita & quilibet ex pluribus mandatoribus.*
3 *Mandatores habent inter se beneficia,quæ habent fideiussores scilicet cessionis, & etiam diuisionis.*
Beneficium cessionis an possit opponi quando plures fideiussores sunt obligati per instrumentum. & statutum dicat, ꝙ instrumenta mittantur executioni sicut sententia.

1 §.Idem respondit. †Beneficium cessionis et post sñĩam põt ĩplorari, h.d.& ẽt ante sñĩam, vt non condemneĩ nisi prius cedat, vt s̃. co.l.si mandato meo. ¶Quando aũt opponiẽ post sñĩam, opponitur vt non cogaĩ soluere anteq̃ cedat, sed certe postq̃ soluit põt per offm̃ iudicis implorari.vt no.in l.si obligat. in fin. de le.j.& dixi s̃. co. l. vt fideiussor. Est ergo anomala hæc exceptio.nec sequitur naturalem peremptoriam,qa non posset opponi post sñĩam, nec habet naturalẽ dilatoriã, qa non posset opponi post litem contest.vt l.ita demum. C.de procu. iuncta l.peremptorias. sen.rescind. non pos. ideo aũt põt obijci post sñĩam,qa eam nõ impugnat de iniustitia, sicut & alia, de quibus in l.Nesennius.de re iudi.& l.ex diuerso.in fi.sol. mat. alias, nõ posset obijci post,vt d.l.peremptorias.vt no.in l.j. C.de iur.
2 & fac.ignoran.casus est iste.¶. In tex.ibi. {vnus ex mandatoribus.}no. ꝙ sicut quilibet ex pluribus fideiubentib. teneẽ insolidum,vt Insti.eo.§.si plures.ita & quilibet ex pluribus mandatoribus, quia tenentur accessoriè, non sic quilibet ex plurib. principaliter se obligantibus, nisi fuerit expresse dcm̃, vt not.
3 in l.si paternã.ad Velle.C.& s̃.de duob.reis.§.fi.¶ Item not ꝙ mandatores habent inter se illa bñficia quæ hñt fideiussores, scilicet cessionis, & ẽt diuisionis, vt C. de consti. pec. l.fi.¶Sed quæriẽ, qd si plures fideiussores sint obligati per instrm̃, & statutũ dicat ꝙ instrumenta mittanẽ executioni, sicut sñĩæ quantum ad hoc vt possit incipi ab executione, qd non est de iure cõi, ĩmo oportet libellũ dari & sñĩam ferri,vt l.si pacto.C. de pac.nõ aũt habet vim diffinitiuæ q̃tũ ad hoc vt præcludat viã opponendi exceptiones pemptorias quascũq;, licèt vera sñĩa diffinitina hoc habeat, qa tunc habuit tp̃s eas ꝓponendi ante sñĩam, vñ sibi ĩputet si nõ opposuit, sed isto casu cũ est obligat⁹ p istrm̃,nõ habuit tp̃s opponẽdi, nã añ oblõnẽ nõ,qa nõ cõpetebãt,postea ↄcta non, qa sñĩa hẽ pro rata, vñ si non posset opponere in executione, priuaret iure suo, quod esse non debet.& ad hoc allego Inno.in c.cũ olim.de cau.pos. & propr. in j.col.vbi in simili ita determinat.& Bart.in l.j. qd vi,aut clã. in prin.in fi.sui cõmenti,& Bal.in l.ij.C.de constit.pecu.

LEX XLIII.

1 *Pro eo qui tenetur ad pecuniam non potest accipi fideiussor, qui promittat speciem vel aliam rem,licèt secus econtra.*
2 *Per pecuniam cęteræ res æstimentur,non econuerso.*
Aestimatio succedit loco rei,& censetur esse eadem.
An vna pecunia æstimetur per aliam.
3 *Fideiussor an possit se obligare ad aliam rem,quàm sit principalis.*

1 SI ita fideiussorem. †Pro eo, q̃ teneẽ ad pecuniã non põt accipi fideiussor, q̃ promittat spẽm vel aliã rẽ, licet secus eõ.ita vr̃ innuere litera,q̃q̃ gl.videatur dicere ↄtrium, quam ẽt seq̃ Bar. sed tunc ille vers. {qa nõ vt æstimatio &c.} non bñ veniret ad ꝑcedentia, nec adaptareẽ ad illa,iõ magis placet qd s̃.dixi.casus est iste.¶In tex. ibi. {quia nõ vt æstimatio.} dic, rñdet tacitæ oppositioni, qa ↄ si aliqs ẽ obligatus ad frumentũ, põt dare fideiussorẽ q se obliget ad æstimationẽ eius.Sed rñde, ꝙ iõ hoc, qa pecunia est inuenta, vt p eã aliæ res æstimẽẽ,& succedat loco aliarũ rerum. vñ q habet æstimationẽ,censeẽ habere rẽ, ergo fideiussor nõ censet se obligasse ad rẽ diuersã, puto tñ fideiussorẽ teneri ad æstimationẽ eo casu, quo ↄ principalẽ deueniret ad æstimationẽ officio iudicis mercenarii, vt in obligationib. dandi post morã rei perempta re,vel si aliàs haberi nõ põt iuxta no.ĩ l.vinũ,in fi.mag.
2 gl.si cer.pet.& s̃.de ver.ob. l. si seruũ. §.fi. †Et no. hanc l. quæ sæpe alleg.ad hoc ꝙ cęteræ res æstimanẽ p pecuniã, non econuerso, & ꝙ æstimatio succedit loco rei, & censeẽ eẽ eadẽ: an aũt vna pecunia æstimeẽ p aliã,dic vt not.Bart j. de sol. l. Paulus rñdet creditorẽ.in vltima charta,qa pecunia grossa æstimaĩ p minutam,non econuerso,vt floreni p solidos.¶
3 †No. ẽt ĩn prin. huius l.ꝙ fideiussor nõ põt se obligare ad aliam rem,q̃ sit obligatus principalis,vt s̃.co.l.græcè. §. si quis Stichum. Sed ↄ de l.stipulatus es opus.j.eo. vbi pro eo qui teneẽ ad factũ põt fideiussor promittere interesse.Solu.non propterea dicit obligatus ad aliam rem,cum ille qui promittit factum fictione iuris,fingat etiam interesse promisisse si fuerit in mora faciendi,vt l.stipulationes non diuiduntur.§.Celsus.de verb.ob.

LEX XLIIII.

SI a Titio. Fideiussores dati a diuersis obligatis ad idem debitum, non dicunt, ↄfideiussores.h.d.not. & sic habent beneficium diuisionis ex epistola,quia non datur nisi inter ↄfideiussores, & ex ꝑsona propria ipsorũ ↄfideiussorum, sed hodie cũ duo rei debendi habeant inter se beneficiũ diuisionis ex noua ↄstitutione,& exceptio cõpetens principali, cõpetit ẽi fideiussori,poterit fideiussor vnius conuentus ad solidũ opponere bñficiũ diuisionis ex noua ↄdõne.& ex ꝑsona illius ꝓ quo fideiussit.& hoc voluit Dy.& Bar.j.eo.l.inter eos.§.duo rei.

LEX XLV.

1 *Pro obligato ad factum potest accipi fideiussor, qui se obliget ad interesse. Itẽ contractus cui non statur, habetur pro nõ facto, & cõdõnẽ non implet.*
2 *Si aliquis aduocatus agitauit causam propriam, & pro seipso allegauit & obtinuit,an possit in condemnatione expensarũ petere salarium aduocati.*
3 *Conditio contractus debet impleri.*
Si quis promiserit stare laudo talis sub pœna, & laudum illius fuit petitũ reduci ad arbitrium boni viri,qui reduxit, & ille non stat reductioni, an poterit ab eo peti pœna.

1 STipulatus. †Pro obligato ad factũ põt accipi fideiussor,qui se obliget ad interesse.Itẽ contractus cui non statur,habetur pro non facto,& conditionẽ non implet.h.d.& Bal.ↄsueuerat allegare hanc l. ad vnũ. de quo j.dicã.& ad idẽ allegabat l.cũ ĩ plures.§.lege dicta.s̃.loc. ¶ In tex.ibi.{ante certã diẽ fieri.} puta pro xx.dandis.¶ In tex. ibi{quãti vt efficiatur.} id est,dicere quatenus plus alteri locaueris, vnde quia illa fuit in mora,tu locasti alteri pro xxv.& qa ille fideiussorẽ non dabat, iumet opus fecisti,& tunc a primis fideiussorib.illa quinq. quib.plus alteri locasti,videbatur ꝙ benẽ peteres,quia conditio pro qua fideiusserunt, videtur impleta.Sed cõtrarium dicitur, quia licèt fuerit impleta verbaliter. non tamen realiter, cum huic secundæ locationi non steteris, vnde habetur pro non facta,& cum feceris per te ipsum opus, non potes petere perinde ac si per secundum conductorem
2 factum esset,vnde † inducitur ad q.Si aliquis aduocatus agitauit causam propriam,& pro se ipso allegauit & obtinuit,non potest in cõdemnatione expensarum petere salarium aduoca-
2 ti,postquam aduocatum non habuit nisi seipsum. [a] facit l. habitatores.s̃.loca.Doct. tamen dicunt,ꝙ si propter hoc perdidit lucrum alterius aduocationis,poterit illud petere tanquam interesse.de hoc in Specu.de expensis.§.postremo.versicu quid si
3 victor.& versi.sequen.¶ †Not.etiam ꝙ conditio contractus debet impleri,& inducebat Bal.si quis promiserit stare laudo talis sub pœna,& laudum illius fuit petitum reduci ad arbitriũ boni viri, qui reduxit,& ille non stat reductioni, non poterit ab eo peti pœna,quia non promisit pęnam si non steterit arbitrio reducentis, sed si non steterit laudo primi proferentis. pro hoc ille §.lege dicta.Sed Inno in c. præterea.de appel.videtur tenere contrarium.& etiã Bar.in l.j.§.& post operis de nouo oper.nunc.& vide Inno.in d.c. præterea. de appel.& Pa. ca. l.i.de his quæ pęn no.in x.q.& in l.fi.de cõtrah. emp. de quæst. s̃.dicta.ad quam Bal.allegabat istam l.hic non sunt alia.

ADDITIO.

a ¶ Seipsum.In hac q.vide Do.de Rota deci.sua de dolo & contu.in antiquis de ol. 360.vbi ponunt an procurator possit petere impensas,quas facere potuisset,si in causa sua procuratorem alium conduxisset.

LEX XLVI.

FIdeiussor. Fideiussor cõdemnatus etiam antequam soluat, agere potest
a vt liberetur, vel indemnis conseruetur.[a] h.d.casus est iste.si autem non esset condemnatus, tunc antequam soluat agere non posset,nisi diu stetisset in obligatione,quod dic vt l. Lucius.s̃.mand.& C.eo.tit.l.si pro ea.quia videtur dedisse fidem de soluendo,vt l.indebitam.de condi.ind. & sic antequam soluat non est functus officio suo.dicit tamẽ hic Bar.ꝙ si esset obligatus per instrumentum,quod ex forma statuti haberet exceptionem paratam, sicut sententia, ꝙ tunc esset idem quod hic. quod Ang.reprobat,& bene, quoniam a principio sciebat posse incipi ab executione, & nihilominus fidem dedit de soluendo,vnde deciperetur debitor si statim ab eo posset molestari ipso adhuc a creditore nõ molestato, ideo
b dicit eum non posse agere,nisi diu steterit[b] in tali obligatione.

ADDITIONES.

a ¶ Conseruetur.Vide Bal.in l.facere.supra sol.mat. Spe.in tit.de iudi.§.specialia. ver.fideiussor.Bal.in l.si pro ea.C.man.& in l.Lucius.s̃.mand.in repe.l.antiquæ ad Velle. & in l.si C.de vsu. rei iudi. & in l.si mandato.§.in iudicio.s̃. mand.& in l.per diuersas. C.eodem.
b ¶ Diu steterit.Adde quod voluit Ludo.Ro.sing.sua.fol.13.

LEX XLVII.

1 *Fideiussor pro contractu per l. reprobato effectualiter non tenetur.*
2 *Ex cõtractib. per legẽ reprobatis, in q̃bus casibus nulla oriatur obligatio.*

1 CVm lex. †Fideiussor pro ꝯctu per l. reprobato effectualiter non tenetur. h.d. & est l. vulgaris. venio ad casum. ¶ In tex. ibi. {fideiussor quoq; liberatur.} i. ipso iure non obligatur, q̃ ex tali contractu nulla nascitur obligatio, etiam naturalis, q̃d quando fit, statim dicam, quia tunc deficiente principali non potest contrahi fideiussoria, vt supra eo. l. qui contra. vel dic. {liberatur} s. ope exceptionis quando ex tali contractu oritur obligatio, & actio, obstat tamen exceptio, nam transit ad fideiussorem. quod etiam quãdo sit infra dicam. ¶ In tex ibi, {co magis} dic, probat per rationem talem. nam neutro prædicto rum casuum potest principalis venditor compelli ad obseruã tiam contractus directo, ergo nec debet posse compelli per indirectum, vt in c. cum quid vna. de reg. iur. lib. vj. sed si fideiussor efficaciter teneretur per indirectum, compelleretur, quia
a contra principalem rediret. ¶ † Sed quomodo sciam, an oritur aliqua obligatio, vel non? Bar. hic examinat, & in effectu dic, q̃ in tribus casibus nulla oritur obligatio, etiam naturalis. Primus quando lex resistit contractui dirigendo verba in actũ hominis, vt si dicat statutum, q̃ nullus ciuis vendat rem immobilem forensi, vt C. nõ licere habitatoribus Metrocomiæ. l. j. lib. xj. & quæ res vend. non pos. per totum & l. si in emptione. §. j. de contrahen. emptio. Idem si dirigeret verba in emptorem: nam cum emptor, & venditor sint correlatiua, censetur & alter prohibitus, vt l. ij. in fin. C. de indi. vidui. & de cupressis ex lu. Da. l. j. & ij. lib. xj. Secũdus quando lex resisteret potentiæ, vt si diceret q̃ nullus forensis possit vendere, vel mulier, aut minor, non poterint vendere sine certa solennitate. Tertius quãdo resisteret obligationi, vt si diceret q̃ non possit minor obligari, vel mulier sine tali solennitate. argum. supra ead. l. sed si serui dominus. ibi. obligari non possit, &c. Nam in illis casibus ẽt obligatio naturalis non oritur, cum illa sit de iure gentium, & præceptum iurisgentiũ est, vt obediat superiori, vt in l. veluti. de iusti. & iu. & sic talis ꝯctus tanq̃ celebratus contra p̃ceptum iurisgentium non habet ab ipso iure fundamentũ, vt obligationẽ aliq̃ ab ipso inuentam producat, vt etiã probatur in l. si non sortẽ. de ꝯd. inde. & l. eos. C. de vsur. aliquãdo aũt lex nõ resistit alicui de dictis tribus, sed resistit actioni, & sic effectui ꝯctus, vt q̃a dicit actionẽ nõ dabo, vt in Velleiano, & Maced. & tunc orit̃ obligatio ciuilis & naturalis, sed ob. exceptio. vt l. sed naturalis. §. ad Maced. & ista exceptio an ꝓsit fideiussori, dic vt dixi §. e. l. si q̃s postq̃, q̃a est dña inter exceptio. Velleia. & Maced. vt not. in l. ij. ad Vellean. Interdum lex dicit, q̃ gestũ est, ratum non habeo, & tunc idem, vt oriatur obligatio ciuilis & naturalis, sed ob. exceptio, vt in edicto, q̃d met. cau. & de dolo. huic tamen exceptioni põt sponte renunciari. & ideo si fideiussor ab ipso principio intercederet, q̃a eodem metu vel dolo vr̃ intercessisse, tũc cõpeteret sibi exceptio: sed si ex postfacto cessante dolo vel metu, nõ haberet fideiussor hanc exceptionem. imò dolus vel metus censeretur purgatus per l. pen. de ꝯdi. ob tur. cau. Interdum lex dicit ꝯtũ talẽ non valere, & tũc si pp defectum solennitatis, vel alterius rei existẽtẽ a principio ꝯctus, nulla orit̃ obligatio, vt patet in tit. de do. inter vir. & vx. p qua donatione non põt fideiussor accedere, q̃d nõ esset si oriretur naturalis, patet in l. non dubium. C. de legi. si aũt propter aliquẽ defectũ ex postfacto superuenientem, vt si dicat statutum, q̃ ꝯctus debeant insinuari intra mẽsem postq̃ fuerint celebrati, alś non valeant, intellr̃. i. ope exceptionis. ar. in l. vniuersa. cũ ibi no. C. de prec. Imp. offer. Aliquãdo & quarto l. resistit alienationi. vt l. Iul. de fundo do. & in tit. de præd. mi. quæ non possunt alienari. i. dñium trãsferri sine decreto. & tũc aduertẽdũ, q̃ aut hoc introducit̃ fauore illius, cuius est res, vt in casib. p̃dictis, & tunc si ꝯctus fieret p illũ, cuius est res, sit̃ nulla orit̃ obligatio, q̃a ꝓhibita alienatione, censet̃ ꝓhibitus ꝯtractus per quẽ ad alienationẽ peruenit, vt l. si ad resoluendã. C. de p̃di. min. & ar. l. oratio. de spons. & sic non posset intercedere fideiussor. & habet locũ ista l. Sed si fieret p aliũ, cuius fauore nõ emanauit ꝓhibitio, vt per tutorẽ, curatorẽ, vel maritum, tũc quo ad eũ & eius p̃iudiciũ nõ cẽset ꝯtractus ꝓhibitus. & iõ orit oblo ciuilis & naturalis, & ẽt actio ad interesse, cui possent accedere pignora, & ẽt fideiussor. & iste est casus in l. & si is. C. de p̃di. mi. de qua gl. illa opponit. & per hæc ẽt soluit̃ q̃o formata in vlt. gl. in fi. an aũt in illis casib. ꝯctus firmet iuro, adhibet alia distinctio, q̃d dic p Bar. in l. si q̃s p eo. in prin. j. eo. Sed si ꝓhibitio alienationis fieret propter qualitatẽ rei, vt sacræ, vel religiosæ, quę non est in cõmercio, tunc non refert a quo fieret, sed in alio est dña, q̃a si debitor ignorat, & emptor scit vel vterque, nulla oritur obligatio, ẽt ad interesse, & sic non posset accedere fideiussor, & hoc modo posset exemplificari hæc l. s̃m gl. illã. sed si venditor sciret, & emptor ignoraret, vel vterq; ignoraret, licèt in tali re non daret̃ titulus, nec transferretur dñiũ, & sic nõ valet quo ad rẽ, tñ oriret oblo & actio ꝑsonalis ad interesse ꝯ vẽditorẽ, vt l. & liberi. de ꝯhen. emp. & ita intelligo glo. si in ver. {& cau tibi.} & tunc posset accedere fideiussor & pignora, licèt gl. videatur dicere contrarium, q̃ tunc fideiussor succurreretur propter se, non propter venditorem. quod nihil est dicere.

LEX XLVIII.

1 *Pro obligatione non extincta, sed in fiscum translata, non potest fideiussor accipi si se obligat pro primo debitore liberato.*
2 *Accusatus vel inquisitus qui dedit fideiussores de præsentando se ad mandata sua [illegible] estatis, & de soluendo omnem condemnationem, si postea fuit cõdemnatus, & eius bona confiscata, an fideiussores sint liberati.*
3 *Confiscatio [illegible] orum, an extendatur ad bona postea quæsita.*
Deportatus quo casu habeat hæredem ab intestato.

1 SI debitori. †Pro obligatione nõ extincta, sed in fiscum translata, nõ põt fideiussor accipi si se obligat pro primo debitore liberato. h.d. text. secus si pro fisco. h.d. glo. & bene. ¶ In text ibi, {extincta.} sed melius diceret, q̃ eius persona est ab obligatione subducta, vt l. j. §. de duo. reis. sed vult dicere, q̃ sicut q̃ñ est oĩno extincta, non põt ꝓ ea intercedere fideiussor, ita & q̃ñ est in fiscũ translata, non põt accedere ꝓ primo debito. i. ab obligatione subducto, quantũ ad eũ hr̃ ꝓ extincta & ꝑ hanc l. dicit Dy. & Albertus Papiensis fuisse terminatã q̃onem
a Bononiæ de quoda accusato vel inquisito, †qui dederat fideiussores de p̃sentando se ad mandatũ potestatis, & de soluẽdo oẽm ꝯdemnationẽ, q̃ si postea f[illegible] it cõdemnatus, & eius bona confiscata, fideiussores sunt liberati, sicut q[illegible] credito[illegible] cedit debitori, vt §. e. l. hæres a debitore. §. q̃ si stip[illegible] tor. [illegible] loco creditoris est, & per ꝯfiscationem succedi[illegible] S[illegible] cit. ¶ In gl. ibi, {q̃a oĩs oblo ciuilis & natura[illegible] fiscum.} No. istam gl. q̃ dicit verum. sed gl. [illegible] dicit [illegible] in fiscum nõ transire nisi ciuilẽ, sed natura[illegible] remanere. Gl. aũt in l. [illegible] C. e. dicit neutrã in fiscũ [illegible] penes eũ remanere, & obstare exceptionẽ, in §. [illegible] aut. §. [illegible] reis. doc. tenent [illegible] quories. in l. j. eo. ii. & [illegible] istũ text. [illegible] non trãsiret in fiscum, posset accedere fideiussor pro deportato, vt l. fideiussor obligari. §. fideiussor. §. eo. ¶ In gl. [illegible] {ex[illegible] tu facto post deportationẽ.} quod intellige de [illegible] iurisgentium, quem põt deportatus celebrare, cũ ea q̃ iurisgentium sunt, non sint ei interdicta, ideo ẽt põt acquirere dñium ex ꝯctu iurisgẽtium. vt l. si tibi mandauero. §. is cuius bona. §. man. secus si ex ꝯctu iuris ciuilis. † Confiscatio aũt non extenditur ad postea q̃sita vel ꝯcta, vt not. ꝑ gl. in l. nõ ad ea. de condi. & dem. sed eo postea moriente in deportatione, transeunt in fiscum [illegible] in hr̃dem. vt l. ij. C. de bo. dam. & no. in d. §. is cuius bona. facit [illegible] si deportati seruo. cũ ibi no. de leg. iij. sed si fiscus nollet, veniunt venientes ab intestato, & hic est casus, in quo deportatus posset habere heredem ab intestato, licet heres sit de iure ciui[illegible] ita hr̃ in tex. & gl. j. de reg. iur. l. ea sola. quam no. Non sunt alia.

§. Si filiusfamilias. Si filius numerat post emãcipationẽ, acq̃ritur actio sibi de æquitate, licèt tpe quo erat in patria potestate fuisset stipulatus. h.d. de rigore aũt acquireretur patri, vt hic innuit. & ista æquitas procedit ex eo, quia ista numeratio non trahitur retro, cũ debitor potuisset eam non recipere, & sic tacere obligationem non oriri, vt l. si pecuniam. §. si cer. pet. iũcta l. si quæ res pig. ob. pos. Cætera vide per Bar. in l. si filius. §. de ver. obli.

LEX XLIX.

1 *Fideiussor inefficaciter obligatus, facit vt confideiussori non detur beneficiũ diuisionis, si ipse hoc sciebat, vel scire poterat, & debebat, [illegible] interuallo acceptus fuerit, nisi creditor fuerit in dolo, quia tunc [illegible] casibus locus est diuisioni, & idem si verisimiliter poter[illegible] ignorare.*
2 *Duo casus, in quibus cessat beneficiũ diuisionis ẽt si fideiussor sit [illegible].*
3 *Quando creditor est in dolo, inducendo illum qui inefficaciter o[illegible] tur ad fideiubendum, perdit beneficium quod haberet contra confideiussorem in conueniendo ipsum insolidum, si non fuisset in dolo.*

1 SI Titius. †Fideiussor inefficaciter obligatus, facit vt ꝯfideiussori nõ detur beneficium diuisionis, si ipse hoc sciebat, vel scire poterat, & debebat, vel ipse ex interuallo acceptus fuerit, nisi creditor fuerit in dolo, q̃a tunc dictis casi[illegible] locus est diuisioni, & idem si verisimiliter poterat ignorare. h. d. ista [illegible] gularis l. & primo loquitur q̃ñ simul fideiu[illegible] minoribus & [illegible] mina, vsq; ibi, {huic similis.} Secundo, q̃ñ ma[illegible] erat maior, & alter minor vsq; ibi, {q̃ si d[illegible]} [illegible] ponit vnã limitationẽ ad sc̃dm casum singulare, [illegible] primo.
2 mo. venio ad casum, casus est iste, & c. ¶ [illegible] ergo hic duos casus, in quibus cessat beneficiũ diuisi[illegible] fideiussor sit soluendo. ¶ Primus, q̃ñ ille ine[illegible] citer fuit obligatus, & alter qui conuenitur, hoc sciuit, vel scire potuit & debuit, q̃a tunc non censetur fideiussisse cõtemplatione actionis diuidendę inter se, & illum, secus si verisimili[illegible] r poterat ignorare, vt si fideiussit maior & minor. nã maior poterat ꝓbabilr̃ ignorare an fideiussor eẽt minor vel non, & posito q̃ esset minor,

nor, an haberet bñficium restitutionis in integ. vel non, qa si negotium pertinebat ad eum, non lædebatur, & sic nec restituebat. ideo tunc daretur hoc bñficium fideiussori, secus si sciuisset ipsum minorem, & posset petere restitutionē. & ita intellige fm casum. Similiter in primo si habuisset iustā ignorantia, vt qa mulier induit se veste virili, similiter daret fideiussori hoc beneficium. non est ergo dña inter primum casum & secundū nisi in hoc, qa in primo nō sic ꝓbabiliter ignorat mulierē inefficaciter obligari, sicut in secundo ignorat maiorē efficaciter obligari, sed positis terminis. par̃ ib. idē est in vno qd in alio ¶ Scd̃s casus, qñ vnus fideiussisset primo, & alter post ex interuallo, nā & tunc primus si ignorabat de secundo, vr̃ fideiussisse ꝯtēplatione secundi. iō non habet bñficiū, & ita intellige ver. {sed ita demū.} si aūt sciebat, tunc secus, vt no. s̄. eo. l. si stipulatus. §. si ex duobus. hic ergo nō, qa minor, sed quia ex post facto intercessit, nō dat̃. primo intercedenti hoc bñficiū. nam ēt si cēt maior, non daret̃, ita intelligo istū tex. & ita ēr intelligit gl. in l. si plures in j. gl. s̄. e. Sed doc. vidētur aīr intelligere, ꝙ hic ꝑꝑ duo non dat̃ primo bñficium diuisionis. s. qa ex interuallo fideiussit scd̃s, & qa inefficaciter obligat̃ cū sit minor, sec⁹ si efficaciter, qa tunc adhuc dn̄r confideiussores, vt hic colligitur circa fi. in ver. {ꝯfideiussorē.} & inter confideiussores locum habet, sed hæc tō non placet nā nō semꝑ locu habet, vt in primo casu huius l. & iō dic, vt dixi in d. l. si plures nā Doc. tenent ꝙ primus fideiubens non habet bñficiū cessionis ꝯ scd̃o fideiubentē, ꝑ id qd no. in l. si stipulatus. §. si ex duob. s̄. e quare nō idem in bñficio diuisionis? ideo in vtroq; distingue an sciret
3 vel ignoraret, vt dixi in d. l. si plures. † Itē no singulariter, ꝙ qñ creditor est in dolo, inducendo illū q inefficaciter obligat ad fideiubendum, ꝑdit bñficium qd̃ haberet ꝯ ꝯfideiussorem in ꝯueniendo ipm insolidū, si nō fuisset in dolo, & non pōt ipm ꝯuenire nisi pro parte, & sic non solū punit̃ aduersus illum, ꝯ quē cōmittit dolum, sed ēt aduersus alterum ꝯ quem non cōmisit, qd̃ est mirabile, & adducit similitudine de alio casu simili. nā si habeo debitorē, & ꝑ dolū induco minorē ad promittendū mihi aīo nouādi quod ille debebat, si restituat minor, non restituit mihi vtilis actio in pristinū debitorē, & tñ si non fuissem in dolo restitueretur ꝑ tit. C. de repu. quæ fiunt in iudicio, qa restituto minore, restituit aduersarius eius, & oīa debent reponi in pristinum statum. l. qd̃ si minor. §. restitutio. de mino. & cum ista l. ꝯcōdat l. q res. §. huic applicat. j. de solu. fm intellectum gl. q tex. limitant singulariter illū tit. de repu. quæ fiunt in iudicio. & qd hic dr̃ in illo, q induxit ꝑ dolū minorē, locū haberet ēt in primo casu si induxisset mulierē, vt nō possit ꝯuenire fideiussorē nisi pro parte, qd̃ est valde notandū, & sic dolus creditoris ꝓponderat ignauiæ fideiussoris, & sibi prodest, & in his ꝯsistit substantia huius l. ¶ No. ēt ex princ. huius pro intellectu l. iij. s̄. eo. vt ibi non distinguat inter scientem & ignorantē, qa ibi loqt̃ qñ ille q tenebat̃ dare fideiussorem, dedit mulierē, & dr̃ ꝙ non est liberatus, qa non fecit qd̃ debuit, & nū creditor sciebat vel scire debebat illā inefficaciter obligari, vt hic. & ita sentit gl. vt scientia creditoris non prosit debitori vt liberet. sufficit. ¶ In gl. q incipit {nesciebat. n.} ista glo. vult in effectu, ꝙ iste dū dicit. {ꝑꝑ incertū ætatis.} determinet verbum {intercesserit.} creditor dubitans de ętate minoris voluit alterum primo intercedere, & minorem postea, vt primus non haberet bñficium diuisionis, nec possumus dicere ꝙ melius determinent verba superius posita, dū dicit. {onus totum alteri irrogandū.} qa primus non ꝑdit bñficiū diuisionis, & hoc si simul fideiusserunt, secus si ex īteruallo. ¶ Itē quærit gl. quid ecōuerso si primo minor, postea maior, & dicit idem, vt maior teneat̃ īsolidū multō magis. Tu dic hoc verū si ignorabat de primo. si aūt sciebat, tūc aut ēt sciebat illū inefficaciter obligatū, & idē. nam his duob. casib. non censet̃ fideiussisse cōtēplatione illius, si aūt credebat illū inefficaciter obligatū, tūc ille secundus haberet bñficium diuisionis, si iustā habuit cām credendi sicut si simul fideiussissent, vel ipse primo, & minor postea, ipse hoc sciuisset & credidisset ipm efficaciter obligari.

LEX L.

Si testamento. Exceptio cōpetens principali transit in fideiussorem. h. d. ēt inuito principali, vt s̄. eo. l. ex ꝑsona. & l. si stipulatus. nisi fideiussisset aīo nouandi, tunc nō semper sic cēt, vt in l. sed & si pr. § non solum. ad Macedo. licèt aliqn idem esset, vt in l. si mulier ꝯ. §. fi. ad Vellei. & l. quod dictum. s̄. de pac. quædam tamen sunt exceptiones, quæ non trāseūt, vt l. exceptiones. s̄. de excep. & l. idemq;. §. gñaliter. s̄. man. quod dic vt plenè no. in l. fideiussor. §. qda. eo. ti. ecce casum. testator, &c. ¶ In tex. ibi. {liberatū.} dic, qa legauit testator liberationē, non m̄ hr̃s adhuc ipm liberauerat ꝑ pactū vel acceptilationē. ad qd̃ pōt cōpelli, vt l. iij. §. nūc de effectu. de lib. leg. & sic est adhuc ciuilr̃ & nālr̃ obligatus, m̄ hēt exceptionē doli. l. si creditoris. C. de fideicō. & l. si non sortē. §. adeo. cum ibi not. de condi. inde. postq̄ aūt hr̃s liberasset per pactum, sublata cēt naturalis, si vero per acceptilationē, vtraq;, & semper haberet locum quod hic dicitur multò magis.

§. Ex duobus. Indebitum oī iure solutū ꝑ errorē iuris non facti, non repetit, secus si ex certa scientia. neutro tñ casu liberationē alterius q soluens inducit. h. d. vsq; ad §. qd̃ si duo. venio ad casum. ¶ In text. ibi. {ꝑ errorē.} subaudi iuris, vel facti, cū actio cēt diuersa inter eos ꝑ l. xij. tab. & sic qlibet tenebat̃ ad dimidiā, & nō vltra. nec ciuiliter, nec naturaliter. iō quocunq, errore solutū repetitur, vt no. in l. j. de ꝯdi. inde. secus si ex certa scientia. non ergo liberat̃ cohr̃s, cū eadē solutio non debet parere liberationē, & repetitionē, qa sunt ꝯrij eff. ctus, vt l. cū is. §. j. cū ibi no. de ꝯdi. inde. Sed ꝯ, ꝙ nō possit repeti ista dimidia indebitè soluta, qa creditor recipit debitum, licèt soluens soluerit indebitè. vt l. repetitio. de ꝯdi. inde. Sol. vt ibi no. nā hoc esset verū si soluisset noīe cohr̄dis, q erat verus debitor, sed ipse soluit noīe suo, credens se cē obligatū ad totū, vt l. si pęnæ. §. fi. eo. ti. ¶ In text. ibi. {ꝯdōe quoq; cessante.} q. d. nō solum in casu ꝓcedenti qñ soluit ꝑ errorē, & sic pōt repetere, nec liberatur cohęres rōne de qua s̄. sed ēr qū soluit scienter, & sic non pōt repetere, quia vr̃ donasse, silr̃ non liberat̃ cohr̃s, non ꝑꝑ rōnem de qua s̄. qa illa cessat, sed ꝑꝑ aliā, quia si creditor q recepit tanq̄ donum, reputans se obligatum benefacienti bñfacere. i. redonare, cū tñ efficaciter ad hoc non teneret̃ eandē dimidiā indebitè solutam eidem soluenti restituere, non posset repetere, impediente repetitione naturali obligatione, quæ orit ad antidora, sicut ergo si primus soluens posset repetere, non liberaret̃ cohr̃s, ita & si non pōt, tñ pōt retinere ꝑ errorē solutum. silr̃ nō liberat̃ qñ per hunc modum dicta solutio vr̃ retractabilis ꝑ modū retentionis, licèt non fuerit ꝑ modum actionis. h. d. ille tex. difficilis, q semper allegat̃, ꝙ naturalis obligatio q̄ ꝯhitur ad antidora in genere, vt benefacienti bñfaciamus, non ad aliquid specialiter impedit repetitionē soluti per errorē iuris, sicut naturalis obligatio, quæ ꝯhit ad certā rē, vel quātitatē. vt l. error. C. ad l. fal. ꝯrium tñ determinauit gl. in l. ex hoc iure. s̄. de insti. & iur. ꝙ non impedit repetitionem soluti. Sed rn̄de, ꝙ aut soluit in eodem gn̄e, & impedit, vt hic. nā hic idē qd̃ fuit solutū primo aīo donandi, fuit postea eidem solutū, qui donauerat, si autē in alio genere, vt qa mihi bñfecisti in vno, puta, in verbis, ego putans me obligatum bñfacio tibi in alio, qa si soluo xx. ꝑ errorem iuris, bñ possum repetere, ita intelligitur illa gl. & adde no. in l. si non sortem. §. liberatus. de ꝯdi. inde. & l. sed & si lege. § consuluit. de peti. hæred.

1 *Lex xij tab. diuidit actionem inter hæredes ipso iure. ideo quatenus alter ipsorum soluit vltra portionem hæreditariam quocunque errore repetit, sed epistola diui Adr. non diuidit ipso iure, ideo solutum antequam fiat diuisio per iudicem quocunque errore, non repetitur.*

2 *Tutus exceptione diuisionis soluens per errorem, an repetat.*

1 §. Quòd si duo, † Lex xij. tab. diuidit actionē inter hr̄des ipso iure. ideo quatenus alter ipsorum soluit vltra portionē hr̄ditariam quocunq; errore repetit, sed epistola diui Adri. non diuidit ipso iure, iō solutum anteq̄ fiat diuisio ꝑ iudicē quocunq, errore, non re-
2 petit. h. d. no. † Et sic est hic casus de eo, de quo dubitauit gl. In sum. eo. §. si plures. & nō meminit de isto tex. s. vtrum tutus exceptione diuisionis soluens ꝑ errorē repetat, & licèt in alijs exceptionib. peremptorijs distinguat̃ inter fauorabiles, & illæ inducunt repetitionē soluti quocunq, errore, & odiosas, & illæ inducunt repetitionē soluti ꝑ errorē facti, vt l. fi. ad Mace. non ꝑ errorē iuris, vt l. qui exceptionem. de ꝯdi īde. in ista tñ nō distinguitur, īmo nunq̄ inducit repetitionē, siue ꝑ errorē iuris, siue facti. ita debet intelligi iste tex. sicut videmus in exceptione compensationis. l. qui inuicem. de ꝯdi. inde. & in exceptione tpali. vt l. in diem. eo. tit. & est ratio, qa non tangit obligationem, vel actionem tollendo, vel eligendo aliquam ipsarum, sed moderatur ex actione, licèt sit peremptoria. & sic non seqt̃ naturam aliarum. hoc tū verum ante factam diuisionem ꝑ iudicē, sed post eam factam, secus qa vel tollit ipso iure actionē fm opi. quam tenet Bar. in l. si plures. s̄. eo vel elidit ope exceptionis rei iudicatæ. & tunc qa cēt fauorabilis, quocunq; errore solutum repeteret̃. veniamus ad casum. In tex. ibi. {habebit quidem ꝯdōnem in x. quæ ipso iure non debuerit}. s. pro ponendi diuisionem l. xij tabu. ¶ In tex. ibi {& alia quinq;.} subaudi quæ poterat euitare opponēdo bñficium diuisionis ex persona defuncti ad ipsum transmissum, vt s̄. eo. l. si plures. §. præterea. & dicit Bar. in præcedenti dicto probari dictū Pet. quod ponit in l. ij. C. de neg. gest. ꝙ licèt defunctus non possit soluere partem debiti liquidi inuito creditore, vt l. tutor. §. Lucius. de vsur. vnus tamen ex hæredibus eius benè potest soluere partem ipsum tangentem, & sic ex persona hæredum cōditio obligationis videtur īmutari cōtra l. ij. §. ex his. de verb. obligatio. dic vt ibi dixi.

§. Quæsitum est. Fideiussor non pōt prius ꝯueniri q̄ reus, vel q posset si ipse cēt reus, h. d. in effectu vsq; ad fi. vel dic ꝙ fideiussor habet dilationem

lationem tam ex persona principalis debitoris, q̃ ex ꝑsona ꝓpria qñ solutio est collata in locum certum, vt non possit conueniri anteq̃ labatur tm̃ tp̃s, quo tam ipse, q̃ principalis debitor poniet illuc accedere. h.d. in effectu, casus est iste. ego habebam quendam debitorem meum Capuæ, &c. ¶ In tex. ibi. {nec ad rem pertinere.} dic obiicit contra comparationem quã sibi fecit de casu, cũ principalis eẽt Romæ, & fideiussor Capuæ, vbi collata erat solutio, qa non põt fideiussor ꝯueniri anteq̃ labat̃ tp̃s, quo reus poterit accedere Capuã. ad primum casum positũ, q fuit econuerso qñ reus Capuæ, & fideiussor Romæ existunt, nã isti nõ sunt similes. in primo est, clarũ, qa fideiussor nõ põt ꝯueniri anteq̃ principalis, qa diceret̃ durius obligatus, sed in alio non ꝯuenit anteq̃ poterit ꝯueniri principalis, qa cũ ipse sit Capuæ, põt ꝯueniri statim, & ẽt anteq̃ labatur tp̃s quo fideiussor poterit Capuam accedere, ergo & fideiussor Romæ existens debet similiter posse ꝯueniri statim sicut principalis, postq̃ sua obligatio regulat̃ ab obligatione principalis. Sed r̃ndet̃ verum eẽ hoc, & isti casus non sunt similes in rõne, tñ adhuc vera est determinatio prima, ꝙ fideiussor non põt ꝯueniri anteq̃ labat̃ tp̃s, quo poterit accedere Capuã. licet ipse principalis existẽs Capuæ statim ꝯueniri potest, qa si aliud diceremus, sequeret̃ absurdũ, ꝙ deterioris cõditionis eẽt iste qui promisit pro alio, q̃ si promisisset pro se, nã si ipse eẽt principalis reus, q Romæ existẽs promisisset dare Capuæ, non posset prius ꝯueniri q̃ transiuerit tm̃ tp̃s, vt l. ꝯtinuus. §. cũ ita. s. de ver. ob. ergo & idẽ si promisit pro aliquo quo casu sibi magis debet subueniri, & ꝯcludit vt habeat dilationẽ ex ꝑsona propria, qñ ipse est Romæ, & principalis Capuæ, & ex ꝑsona rei bñ ecõtra ipse est Capuæ, & reus Romæ, si illud hoc casu diceret̃. reperiret̃ obligans ĩ duriorẽ casum.

LEX LII.

1 *Pro ea parte, pro qua creditor succedit debitori, tollitur obligatio principalis & fideiussoria, sed pro ea pro qua fideiussor succedit debitori, tollitur fideiussoria non principalis.*

2 *Cessio, an habeat vim solutionis.*

1 SI debitori. †Pro ea parte, pro qua creditor succedit debitori, tollit̃ obligatio principalis & fideiussoria, sed pro ea pro qua fideiussor succedit debitori, tollitur fideiussoria nõ principalis. h.d. ĩ effectu. & fuit casus, qa debitori succedit creditor ꝓ dimidia, & fideiussor ꝓ altera dimidia, certè ꝓ prima tollit̃ obligatio principalis, & fideiussoria ĩ eius ꝯfusiõem iure cõfusionis, seu solutionis. pro altera tollit̃ fideiussoria, nõ enim possum ipsum nunc cõuenire vt fideiussorẽ pro illa dimidia, postq̃ possum ipm ꝯuenire vt hr̃dem principalis debitoris. & sic principalis obligatio pro illa parte stat firma, & fideiussoria tollit̃. ecce casum. debitor meus q tenebat̃ &c. ¶ In tex. ibi. {obligatio.} subaudi tã principalis, q̃ fideiussoria ſm Iac. de

2 Are. sed in sequenti fideiussoria tm̃. ¶† In tex. ibi. {solutionis potestate.} No. ꝙ cessio habet vim solutionis. Sed ꝯ de l. hr̃s a debitore. §. fi. s. eo. Sol. nõ ſꝑ habet vim solõnis, sed aliqñ, videlicet cũ hoc non tendit in lucrũ eius, & dãnũ alterius. & ita loquitur hic, aliàs secus, vt in ꝯtrio, si bene inspiciatur.

LEX LIII.

INter eos. Beneficium diuisionis locũ habet inter fideiussores, qui tenẽtur insolidum, non inter illos, qui tenent pro partib. h.d. in effectu. ¶ In tex. ibi, {diuersum.} dic. si copulati sic se obligatunt quilibet insolidum, & etiam pro parte, & sic sunt duæ promissiones, & creditor potest vti qua vult, & si vtitur prima, locus est diuisioni per epistolam, sed hic alternatiuè insolidum, aut pro parte, & qñ alternatiua ponitur inter quantitatẽ, & maiorẽ, & minorẽ, sola minor est ĩ obligatione, vt s. de ver. ob. l. si ita stipulatus fuero x. aut xv. postq̃ igit̃ ex forma sola actio est diuisa, non expedit ꝙ amplius diuidat̃ per epistolã. ¶ Sed ꝯ de l. si testamẽto. §. ꝙ si duo. s. eo. vbi actio semel diuisa ꝑ l. xij. tabu. iterũ diuidit̃ ꝑ epistolã, sed ibi sunt diuisiones diuersæ. hic essent vniformes, & ad idẽ tendẽtes. ¶ Itẽ ꝯ primũ casum posset opponi, ꝙ secunda promissio de parte no valeat, quia vtilitatẽ nõ ꝯtinet ꝑ l. qui bis idem. de verb. ob. Sol. possumus fateri, & tunc adhuc clarior est rõ quare in primo casu locus est diuisioni fiendæ ꝑ epistolã, qa creditor nõ posset vti prima promissione facta a quolibet insolidum.

§. Fideiussor. Id quod solutũ est ante factam diuisionẽ, in cõputatione diuisionis nõ venit de rigore iuris, sed residuum tm̃, secus de æquitate. h.d. no. videatis bonũ casum. ¶ Pone casum, ꝙ pro debitore meo, qui tenebat̃ in xx. tu & Titius fideiussistis postea anteq̃ te conuenirem, soluisti mihi decem, postea te conuenio ad alia decẽ, tu dicis te nihil teneri soluere de illis x. quia soluisti decem, quæ te tãgunt opposito bñficio diuisionis, nã si prius egissem, & tu opposuisses bñficium, non cõpellebaris soluere nisi x. ergo ex quo prius soluisti, non vr̃ ꝙ tenearis vltra soluere. Iurisconsultus dicit, ꝙ de rigore illud solũ venit diuidendũ, qđ repertitur eẽ debitũ tp̃e quo agitur, & sic vr̃ ꝙ cũ decem reperiantur debita illa debeãt diuidi, vt tenearis in v. & fideiussor ĩ aliis quinque, nam si totum soluisses, non posses repetere, & sic pro desset cõfideiussori, vt s. e. l. si testamẽto. §. si duo. ergo si soluisti partem debet confideiussori prodesse, vt illa non veniat in diuisione & contributione, sed dumtaxat altera pars de æquitate. tñ determinat ꝯtrium, ꝙ non tenearis soluere aliqd de illis x. & ꝙ uidearis soluisse x pro parte tua, & perinde tibi prosit ac si post exceptionẽ propositã & diuisionẽ factam soluisses, quod est singulare, & sic licet solutio totius debiti ẽt ꝑ errorem facta ab vno prosit alteri, quia nihil restat soluendũ, & nihil est diuidendum, solutio tñ partis non prodest alteri, sed duntaxat soluenti, vt videat̃ soluisse ac si actio eẽt diuisa. ¶ Sed contra illũ textum opponit̃ fortiter, & videtur ꝙ ẽt de rigore idẽ, quia eo ipso ꝙ soluit partem, videtur actio diuisa, quia creditor vr̃ sibi tacitè pactum fecisse de non conueniendo ipsum in altera parte, per l. si creditores. C. de pac. ergo nec de rigore propter tacitũ pactum potest ipsum vltra conuenire. Sol. secundum Oldr. quem Bart. sequitur. ibi loquitur in pluribus reis debendi, qui hoc iure non habebant beneficium diuisionis, vnde creditor non compellabatur recipere partem, recipiendo ergo spontè, vr̃ actionẽ diuisisse, hic loquitur in duobus fideiussoribus, qui habebant beneficium epistolæ, & ambo erant soluendo, vnde creditor tenebat̃, & poterat compelli recipere partem ab vno, ẽt per modum actionis. vt s. c. l. si ꝯtendat. vñ recipiendo partẽ ex necessitate non vr̃ actionem diuisisse, qa nemo in necessitatibus existit liberalis. vt l. rem legatam. de adimen. lega. ſm Ange. ꝙ ibi loquit̃ quãdo soluens dixit, soluo pro parte mea, quo casu siue sint duo rei debendi, siue sint fideiussores, creditor sic accipiendo vr̃ actionem diuidere, & pactum facere soluẽti de nõ petendo plus ꝑ illam l. quæ licèt loquitur in duob. reis. locum haberet in fideiussorib. sed si soluat simpl̃r, tunc tenẽ distinctionem Bar. & Oldr. vt distinguat̃ inter reos debẽdi, & fideiussores hoc iure, sed hodie quia plures rei debendi hñt locũ diuisionis ex noua constitutione, idem esset quod in fideiussorib. vt recipiẽdo partẽ non videat̃ fecisse pcm̃ de non petendo plus. & sic de rigore posset conueniri ad alterã partem, & illa tãtũ deberet diuidi, sed de æquitate non, vt hic. Ista opi. in primo casu fuit Iac. de Are. quam Bart. hic reprehendit per istum tex. dum dicit. {suo noĩe, vel rei promittẽdi.} & sic non vr̃ fienda illa dr̃ia, sed certè aliud est dicere soluo pro p̃te mea, quo casu creditor recipiendo vr̃ diuidere, vt in l. ꝯria. aliud soluo pro mea obligatione, vt hic, non placet reprehensio Bart. ¶ Sed adhuc op. ꝙ de æquitate pars soluta non veniat in contributione ꝑ l. reos. C. eo. Sol. hic loquit̃ in soluẽte, ibi loqt̃ in non soluente, sed conuento, si enim vnus cõueniatur pro parte, si non sequatur solutio, non censet̃ actio diuisa, sed electio facta, & ista electio non præiudicat creditori, etiã de æquitate, quominus si ille reperiat̃ non soluendo, poterit ẽt pro illa parte recursum habere ꝯ alterum. diuisio ergo præiudicat, non autem electio. qñ aũt dicat̃ facta diuisio, dic vt s. dixi. & ẽt censet̃ fieri in alio casu qñ creditor quemlibet conueniret pro parte, & sic si alter ipsorũ reperiret̃ non soluendo, posset pro parte illius recurrere ꝯ alterũ, qui vr̃ fecisse pactum de nõ petendo per solã ꝯuentionẽ, ſm Bar. hic. Cætera vide hic ꝑ eum.

1 *Fideiussores diuersarum personarum, etiam ad idem obligatorum inter se habent beneficium diuisionis.*

2 *Sicut creditor potest diuidere actionem inter plures reos debendi conueniendo quemlibet pro parte, & inter fideiussores eorum.*

1 §. Duo rei. † Fideiussores diuersarum personarum, etiam ad idem obligatarũ inter se habẽt beneficium diuisionis. h.d. s. eo. l. si a Titio. & ibi ponitur ratio quia non sunt confideiussores hodie. sed ex persona principalium existentium soluendo haberent bñficium diuisionis, nõ ex epistola diui Adriani, sed ex noua constitutione ſm Dyn. vt etiam ibi tetigi. In text. ibi, qui pro singulis. dic. i. inter plures q fideiusserunt pro vno, quia illi sunt confideiussores, etiam si diuersis temporibus, vt s. c. l. Titius. ¶ Sed quid si plures fideiusserunt pro pluribus ad idem obligatis? dic ꝙ sunt confideiussores sicut si pro vno secundum Dyn. qui allegat ad hoc l. si

2 duo. in prin. de admi. tuto. ¶† In tex. ibi non magis. Nota ꝙ sicut creditor potest diuidere actionem inter plures reos debendi conueniendo quemlibet pro parte, vt s. de duo. reis. l. ij. §. fi. ita & inter fideiussores eorum, vt hic.

§. Creditor. Creditor põt ꝯuenire fideiussorẽ omisso principali, & ẽt pignore. h.d. hodie secus, vt in Auth. de fideiuss. §. j. vbi prius debet excuti principalis, & ideo si haberet pignus sufficiens non posset cõuenire fideiussorẽ, dicit tñ Dy. quẽ sequit̃ Bart. ꝙ si non posset pignus cõmodè vendi, adhuc haberet locũ iste §. qđ dem reputo singulare, qa ꝑ hoc limitat̃ illa auth. vt si facta excussione reperiãtur bona ĩmobilia ipsius principalis sufficientia: si tñ non p̃nt cõmodè vendi, & creditori debetur pecunia, perinde poterit conue-

conueniri fideiussor ac si non reperiretur bona, quod perpetuo tene menti, quia nescio alibi istud dictum.

§. Cum inter. Si post diuisionē factā alter ex fideiussorib. efficiat̄ non soluendo, periculū ꝑtinet ad creditorē. h. d. sed ↄ̄ de l. si plures. in fi. princ. s. e. Sol. ibi. fideiusserat sub ↄdōne, vel in diē ille ꝗ factus est post diuisionē non soluendo, & ea pendente factus est, vñ non est ꝙ imputet̄ creditori quare ipsum non ↄuenit, ꝗa nō poterat, hic verò purè, & potuit ipm̄ ↄuenire, vñ sibi imputat̄, vt s. e. l. si fideiussores, & ideo vr̄ dicendū, ꝙ ēt hoc casu bñ purè, si tñ non pōt creditori imputari, ꝗa statim facta diuisione factus ē non soluendo anteꝗ̄ haberet cōmoditatē ↄueniendi, eēt idem quod ibi. ¶ Item op. de l. inter fideiussores. s. eo. Solu. ibi ante factā diuisionē ꝑ iudicē, hic post. ecce casum, dr̄ hic ꝙ creditor egit ↄ̄ vnum ex fideiussorib. insolidum, &c. ¶ In text. ibi, {post litem contestatam.} videtur dicere text. ꝙ ista exceptio debet opponi ante lit. contesta. sed fateor ꝙ potest opponi, & sic in vim dilatoriæ, & non cogetur fideiussor ↄuentus lit. ↄtest. nisi sup ꝑte debiti facta pronūciatione ꝑ iudicē, vt nō possit ī plus ↄueniri, & tūc statim facta est diuisio, & ita intelligo istū text. ¶ Pōt ēt opponi post lit. cont. sup toto debito in vim ꝑemptoriæ, & tunc operat̄, vt licèt sit ↄuentus insolidū, & super insolido fuerit lis ↄte. non tñ fiet ↄ̄dēnatio nisi pro parte, & valet, licèt de alia parte non fuerit absolutus, vt dixi in l. si plures. & tunc ēt si post lit. ↄte. ante tñ sniām eēt effectus alter non soluēdo, ↄdēnaret̄ ille ↄuentus insolidū, posito ēt ꝙ opposuisset exceptionē, ꝙ actio adhuc nō eēt diuisa quousq; ꝑ iudicē non sit pronunciatū. & pro hoc j. l. proxi. §. inter fideiussores. vbi not. diffinitiua snīa, & hic no. ↄtest. ¶ In tex. ibi. {nec auxilio defendet ætatis actor.} subaudi minor, ꝗa non dr̄ læsus sui fragilitate ꝑ rōnē, quæ sequit̄, ꝗa vsus est iure cōi cum habuerit necesse acquiescere diuisioni, sicut quilibet maior.

§. Bonis damnati. Bñficiū diuisionis pōt opponi ēt ↄ̄ fiscū, qui ꝑ ↄfiscationē successit fideiussori, sicut ↄ̄ hrdē illius. & sic patet ꝙ creditor pōt fiscū ↄuenire ī quē transeūt bona cū onere creditorū, vt l. tutoris. C. ad l. Iul. de vi. hoc in creditis vel debitis puris, ↄditionalia vero non transeunt, vt j. ti. j. l. quoties. in fin. qđ est singulare, & in hoc est drīa inter fiscū & hrdē, in quē transeunt actiones passiuæ ↄdōnales, vt Insti. de verb. ob. §. si ex cōditionali. & iō dicimus, ꝙ fiscus non est propriè hrs, sed vlis successor, vt ēt tangit hic gl. quā ita declara vt dixi. casus ē iste. ¶ In tex. ibi. {damnati.} s. de crimine capitali, nō de debito, in quo fideiusserat, & ita ꝓcedit casus quē s. posui. quidā vero intelligūt, ꝙ erat dānatus de illo debito, & tūc eēt hic casus ꝙ bñficiū diuisionis poterit opponi ēt post snīam diffinitiuā ī executiōe eius, sicut bñficiū excussionis, vt s. e. l. si fideiussores §. fi. cuius ↄ̄riū tenet ibi glo. ꝑ l. fideiussor. C. eo. & illa vera, ꝗa est exceptio peremptoria, & sic vsq; ad snīam pōt opponi, & nō vltra, vt l. peremptorias C. sen. resci. non pos. ꝗa impugnaret sententiā latā in toto, non sic impugnat exceptio cedendarū. ideo ista lect. non est vera. ¶ Item gl. quæ est hic, dicit vnū verbū in quo reprehenditur. s. ꝙ iste fideiussor damnat̄ de crimine, & ↄfiscatur, si superest, pōt ↄueniri & cōdemnari, quod est falsū, cum per ↄfiscationē iam sit exemptus ab oī obligatione tam ciuili, ꝗ̄ naturali, & trāslata sunt in fiscū, vt s. e. l. si debitori deportato. & ibi no. in glo. debet ergo conueniri fiscus pro obligatione præterita ante confiscationem.

LEX LIII.

1 *Perditio pignoris contingens sine culpa creditoris ei non nocet, sed debitori, & eius fideiussori.*

2 *Residui appellatione, an contineatur totum.*

1 Amissi. †Perditio pignoris ↄtingens sine culpa creditoris ei non nocet, sed debitori, & eius fideiussori. h. d. intellige quòd eis non nocet, non vt in plus vel aliter teneant̄ ꝗ̄ prius, sed ꝗa pñt effectualiter ↄueniri, & ipsi non pñt excipere ↄ̄ agentē de perditione pignoris, nec obijcere compensationē de exceptione eius, cū ad illam non teneat̄, secus si eius culpa perditum eēt.
2 ar. l. diuortio. §. si fundū. sol. matr. cū ibi no. casus est iste. †No. in fi. ibi. {ēt totū.} no. istū tex. cum quo ↄcor. l. ij. C. de hrd. inst. vbi appellatione residui totum comprehenditur.

§. Inter fideiussores. Damnū ↄtingens pupillo culpa tutoris recuperat ab illo ꝑ actionē tutelæ, sed si sine eius culpā, recuperat ꝑ restōnem in integrū aduersus aduersariū eius, si læsus est. h. d. ecce casum. ¶ In tex. ibi {actione diuisa}. s. inter ↄfideiussores ꝗ erant soluendo, & sic pupillus non est lesus, ꝗa vsus est iure cōi, vt s. l. proxi. §. pe. vñ nō pōt petere restōnem ex priuilegio ætatis. vt ibi dr̄. s. aduersus ↄfideiussorē, qui soluendo est. agat ergo ↄ̄ tutorē, qui neglexit aliū ↄfideiussorē conuenire, vel exigere cū potuerit. Sed quid si tutor non fuit in negligentia, & sic ab eo nō pōt recuperare? Rñ. adhuc puto idē, si alius commodè potuisset exigere, ꝗa iste casus potius debet nocere pupillo, ꝗ̄ alteri ↄfideiussori, sed si nullos potuisset exigere, quia statim actione diuisa effectus est alter nō soluēdo, dic vt dixi ī d. §. pe. sed in seq. casu pupillus fuit læsus, ꝗa actio fuit diuisa iniuria iudicis, vel ēt negligentia tutoris nō allegantis ↄfideiussorem non esse soluendo, & sic diuidi non debere, ideo restituit̄ vt agere possit ↄ̄ illū, qui reperit soluēdo in totū, ēt ꝓ parte illius, qui est nō soluendo, & dat̄ ista restitutio aduersus absolutionē, quia ille ꝗ est hodie soluēdo, fuit ꝓ parte ↄdēnatus & ꝓ parte absolutus, cū absolui nō debuerit. hic nō sunt alia.

§. Fideiussores. Fideiussores dati ab īquilino vel colono tenent̄ etiā ad ↄ̄stōnem īstrumentorū prædij, si ꝑdant. h. d. no. videbatur eos non teneri nisi ad pensionē, quasi de illa tm̄ censeant̄ sensisse partes, sed certè cū ex natura locationis veniant quædā instrumenta, vt l. sed addes. s. loca. censet̄ fideiussor in oēm casum prouenientē ex natura ↄ̄ctus se obligasse. & ita innuit iste text. vnde vr̄ ꝙ si dñs ↄcessit aliqua instrumenta, quæ non veniebant ex natura ↄ̄ctus, ad illa non censeat̄ fideiussor se obligasse. ar. j. eo. l. si pignore. & hoc innuit tex. dū dicit. {cū ea quoque} exponendo {cū} idest qñ. ¶ In tex. ibi datos. gl. in rel. l. simpliciter. & sic in oēm casum prouenientē ex natura ↄ̄ctus censetur se obligasse, vt j. eo. l. si ꝗs pro eo. §. si nummos. & l. si postea. rem pup. sal. fo. & l. quæro. s. loc. secus si ꝓ pēsione tm̄. ¶ In tex. ibi instrumentorum. dic. nā instrā prædij dicunt̄ dotes prædiorum, vt l. ij. §. dotis. de fun. instru. alij intelligunt ꝓpriè, ꝙ ista prædia locata erant dotalia, sed melior & vtilior est præcedens intellectus.

1 §. Plures eiusdem. Electio vnius ex plurib. obligatis ad idē debitū, & etiā absolutoria, eius alteri non prodest. h. d. concor. l. fi. C. de fideiussor. sed sola exactio ab vno facta. Casus est iste, &c. ¶ In text. ibi. {mandatores.} subaudi, vel fideiussores. & item in alijs obligatis ad idē debitū. l. decem. de verb. ob. & s. eo. ti. l. si mandato meo. In tex. ibi. {absolutione quoq; sequuta.} dic, ꝙ Barto. intelligit istum text. de absolutoria data, quia actor non probauit, vel ꝗa ille nō fideiusserat, sed si eēt lata ex eo, ꝗa principale debitū non fuerat ↄ̄ctū, cui accesserāt, tunc dicit eā ꝓdesse alijs sicut iurm̄ vnius ex mandatorib. vel fideiussorib. prodesset alijs si esset reale sup debito principali. vt l. duob. §. fideiussore. & l. fi. de iureiu. & idem ēt no. in l. ex duob. s. de duob. reis. sed miror, ꝗa ipse idem tenet ↄ̄riū in d. l. fin. de iureiur. & l. adulter. §. si eo tpe. de adul. ꝙ aliud sit in iurō, qđ defert̄ ex voluntate partis, aliud in snīa quæ fertur ↄ̄ partis voluntatē, quæ magis restringit̄, vt qualitercunq; lata sit absolutoria, non præiudicet creditori, nisi ↄ̄ illum pro quo lata est per titulū res inter alios acta. & ita disputādo tenuit Richar. Malū. ēt in criminali, vt absoluto principali malefactore, non propterea videatur absolutus mādans, vel ali⁹ accessorius, sicut absoluto adultero non censetur absoluta adultera, & tñ alter sine altero nō potuerunt delictum committere. & hæc vera.

LEX LIIII.

1 *Licèt bona principalis debitoris sint confiscata facto creditoris, non tamen prohibetur creditor fideiussorem conuenire.*

2 *Si duæ familiæ fecerunt inuicem pacem, & promiserūt se inuicem non offendere sub pœna, & dederunt fideiussores, postea aliqui de una familia interfecerunt aliquos de alia familia, & illi de familia offensa accusauerūt occisores, & fecerunt eos decapitari, & bona confiscari, an postea possit peti pœna a fideiussoribus.*

1 Capitis rei. †Licèt bona principalis debitoris sint ↄfiscata facto creditoris, nō tñ ꝓhibet̄ creditor fideiussorē ↄuenire. h. d. videbatur ↄ̄riū, ꝗa creditor tenet̄ cedere fideiussori quē ↄuenit actione ↄ̄ principalem, & contra fideiussores. vt s. eo. l. fideiussoribus. & l. cum is. sed nunc facto suo accidit, ꝙ cedere nō potest, cum per confiscationem principalis debitor sit ab eo liberatus, vt s. eo. l. si debitori deportato. & l. fin. de duob. reis. ergo pōt repelli per exceptionem cedendarū, vt j. de solu. l. Stichū. §. pe. sed certè licèt principalis sit liberatus, actio tamē creditoris non est extincta, sed transiuit in fiscum, & ↄ̄ fiscum poterit cedere, ad quod s. eo. l. inter eos. §. fi. ecce casum ¶ In tex. ibi. {circa vllā præscriptionē}. i. ꝗa nō poterit obijcere creditori, ꝙ eius facto accidit quominus si sibi soluerent, possint recuperare a principali, cuius oīa bñficia sunt ↄfiscata, & etiā accidit eius facto, vt creditor non possit cedere actionem, ↄ̄. n. ipm̄ principalē ↄfiscatū exceptiones nihil valent, nec prosunt istæ fideiussori, ꝗa pōt recuperare a fisco, & actio pōt ei mādari
2 ↄ̄ fiscū, & ꝑ illū tex. determinat Dy. †qōnē de facto, cū duę familię fecisent inuicē pacē, & ꝓmiserunt se inuicē nō offendere sub pœna, & dederunt fideiussores, postea aliqui de vna familia interfecerunt quosdā de alia familia, illi de familia offensa accusauerunt occisores, & fecerunt eos decapitari, & bona ↄfiscari, postea petebant pœnā a fideiussorib. ipsi dicebant se liberatos ꝑ ↄfiscationem. arg. s. eo. l. si debitori. sed illa loqtur de fideiussorib. intercedentib. ꝓ ↄfiscato post ↄfiscationē. nos

loquimur

loquimur de illis q intercesserunt ante ꝯfiscationē. Itē ꝑ eis faciebat tex. in l. in fraudē. §. si principalis, ſm vnā lectu. j. de iure fisc. sed dic, ꝙ ibi loquit̄ de fideiussorib. datis a ꝯfiscato ipsi fisco, nā illi bñ liberant sicut qñ creditor succedit debitori, vt ſ. eo. l. hæres a debitore. §. ꝙ si stipulator. q̄a vr̄ succedere vniuersaliter p ꝯfiscatione, vt ēt tetigi in d. l. si debitori. Itē facit pro fideiussorib. exceptio, q̄ incipit cōpetere principali debitori, si concernit debitū, trāsit in fideiussorē, vt in l. exceptiones. §. rei aūt. de exce. sed huic ꝯfiscato incipit cōpetere exceptio pp̄ ꝯfiscationē, q̄a liberat̄, sed r̄nde ꝯriū procedere in alijs exceptionibus incipientib. cōpetere pp̄ mutationē status, qm̄ illæ elidūt oblōnem, & actionē, & aliqñ tollunt oblōnem, sed illa quę incipit cōpetere pp̄ mutationē status, nō elidit, nec tollit actionē, vel oblōnem, sed eas transfert de ꝑsona ꝯdēnata in ipsum fiscū, ideo fideiussores non liberant̄, sed vbi primo tenebant̄ pro ꝯfiscato, nunc tenent̄ ꝑ fisco tāq̄ eius successore, & ita no. in l. j. C. eo. cōcludit̄ ergo dictos fideiussores posse ꝯueniri ad pœnā, & ita fuit terminatū Bononiæ p hanc l. in q. Mutinēsi. Sufficit. Itē facit ꝑ fideiussorib. ꝙ liberent. l. q decesserit, qui satisd. cog. & l. sed & si qs. in prin. si qs cau. sed dic, ꝙ loquit̄ in fideiussore de iudicio sisti, qui liberat̄ p deportationē illius, qui sistēdus est, q̄a nō pōt ammodo sisti, si tū prius nō fuerat ī mora, cū requirat̄ præsentia ꝑsonæ, & hic interuenire nō pōt, nos loquimur de fideiussore qui promisit dare vel soluere pœnā, quod facere potest reo deportato.

LEX LV.

SI in pignore. Fideiussor contractus non tenetur ad interesse proueniēs ex deceptione, de qua non fuit cogitatum. h. d. Hic non sunt alia.

LEX LVI.

SI ita stipulatus. Quādo verba sunt apta ad infinitatē, toleratur infinitas. h. d. & ad hoc alle. qñ aūt infinitas sit vitanda, & quādo toleranda. no. in l. si finita. in prin. de dam. infec. Ecce casum, &c.

LEX LVII.

1 *Si alius quàm libertus iurat præstare operas, non potest huic iuramento accedere fideiussor.*

2 *In promissione facti, an possit accedere fideiussor.*

3 *Ex iuramento de futuro informiter præstito, id est nullo præcedente contractu vel promissione, an oriatur actio vel obligatio.*

4 *Quid si præcedit contractus, uel promissio? & an ualidat contractus nullus. & num. 5.*

5 *An transeat ad hæredem iurantis.*

6 *Quando contractus firmatur iuramento, qui de sui natura non est illicitus, nec respectu creditoris, nec respectu debitoris, non potest peti absolutio a iuramento, nec debet concedi.*

7 *Statutū ꝙ mulier, uel minor non possit se obligare, uel alienare sine certa solennitate, & mulier uel minor alienauit, uel se obligauit cum iuramento non seruata solennitate statuti, an cogatur ad ipsius obseruantiam.*

8 *Quid si statutum expresse dicat de iuramento, ꝙ non ualeat contractus etiā iuramento uallatus, an tunc tenebitur seruare iuramentum.*

1 SI quis pro eo. †Si alius q̄ libertus iurat p̄stare operas, nō pōt huic iur̄o accedere fideiussor. h. d. Et rō est, q̄a si alia promissio non præcedit ex tali iur̄o, qđ dr̄ informiter præstitum, orit̄ oblō ēt naturalis, nō. n. vr̄ aliqđ ꝑmittere parti, sed Deo cui iurat, vnde si teneret fideiussio, ipse eēt obligatus Deo, & fideiussor parti, & hoc esse non pōt, vt ſ. eo. l. fideiussor obligari, ī prin. sed qñ est libertus, & iurat patrono, tūc iur̄m habet vim ꝑmissionis factæ parti, & orit̄ actio, q̄a talis ꝑmissio ēt stiplōne non vallata vestitur iur̄o. l. auxilio. & l. iurisiurandi. in prin. ſ. de oper. lib. & hoc de iure ciuili, licèt aūt in alio quam in liberto non habeat vim ꝑmissionis factæ parti, non producat aliquam oblōnem, vt dixi, attamen, si non seruat iur̄m, extra ordinē castigat̄ ꝑsonaliter pp̄ contēptū diuini numinis, vt l. si duo patroni. in fi. de iureiur. non tñ vr̄, ꝙ possit cōpelli ad eius obseruantiā, ēt offō iudicis nobili, q̄a si posset cōpelli, posset ēt fideiussor accedere, cū accedere potest etiā iudicis offō, vt dixi in l. j. ſ. e. cuius ꝯrium hic dr̄, de iure aūt canonico si pōt seruari sine interitu salutis ęternæ, cogit̄ obseruare, vt in c. cū ꝯtingat. de iureiur. & c. ij. de pactis. in vj. ¶ Sed q̄ro, quo iure, an offō iudicis, an iure actionis? Inno. tenet primā partē, ꝑ rōnē quam ſ. dixi, q̄a nō obligat se parti, sed Deo, vt ipse no. in c. innotuit, de ind. Alij ꝯ, ꝙ iure actionis, q̄a cum Ius canonicū dicat ipm cōpelli ad obseruandū, vr̄ actionē inducere & exceptionē, vt in l. status. de acq. re. do. & no. in auth. sacramenta, in gl. sup ver. custodiant̄. C. si aduer. ven. & erit cōdictio ex canone, nō actio oriens ex ꝯctu, sed ex canone ꝑpter iur̄m, sicut ꝯdō ex l. dat interdū pp̄ pactū, non ex pacto, vt l. si qs argentū. C. de don. & istā partē tenet hic Bart. Venio ad casum, & non miremini si dixi ista præambula, q̄a ista dabunt

2 vobis intelligi istam l. ¶ †In princ. istius l. veniunt examinandi tres articuli, quorū vnū examinat glo. q̄ est hic, videlicet an in promissione facti possit accedere fideiussor, & dubiū facit ꝙ nō, ar. a sufficienti partiū enumeratione, q̄a quocūq; mō fideiussor se obliget, vr̄ non valere pp̄ ea, quæ hic tangit glo. nā in obligationib. dandi clarū est, ꝙ fideiussor pōt dare illud idē, ad qđ est obligatus principalis, q̄a illud non verificaret̄ ex ꝑsona dantiū, īmo a quocūq; fiat datio, res data est eadē, sed ī obligatione facti non est sic, q̄a factū hoīs ꝑuenit ab actu eius, & actus est ꝑsonalis, & sicut actus vnius non est actus alterius, ita & factū vnius, non est factū alterius. Br̄ de isto artic. tangitur in l. nemo. ſ. de duo. reis. & in l. cū filius. §. j. de ver. obli. Br̄ recolligendo q̄ tangunt̄ hic p Bar post alios, dic, ꝙ pōt accedere quatuor modis. Primo qñ simpl̄r dicit, fideiubeo ꝑ tali, q̄a censet̄ ꝑmisisse eo mō quo melius fieri pōt, qđ patebit ex sequentib. argu. l. cū oīdimus. in fi. de fideius. tu. Secundus casus est qñ ꝑmitteret interesse si principalis non faceret, vt est casus ſ. eo. l. stipulatus es opus, & hoc ēi voluit gl. hic in fi. nec vr̄ ꝑmittere rem diuersam, nam etiā principalis videtur tacite promittere Interesse si non facit, vt l. stipulationes non diuidunt̄. §. Celsus. de ver. ob. Tertius casus est, qñ promitteret illud factū, qđ promisit principalis, non tñ habendo respectum ad illud, qđ erat explicandū p principalē, sed ad illud, quod erat explicandū ꝑ ipm fideiussorē, dū tñ sint eiusdē peritiæ, quia licèt re vera sint facta diuersa, attamen reputat̄ idē factū pp̄ duo. s. oīmodā peritiam, & q̄a ita vr̄ actū inter partes, ꝙ factum huius, habeat̄ pro facto alterius postq̄ creditor recepit duos, q se obligāt, siue vt principalis, vt l. nemo. de duo. re. siue vnus vt principalis, alter vt fideiussor, vt in casu nr̄o. Quartus casus est, qū ꝑmitteret se facturū & curaturū, ꝙ principalis faceret. licèt. n. videat̄ ꝑmittere factū diuersum ab eo quod promisit principalis, attamen q̄a factum suū ordinat̄ ad factum ipsius principalis, non reputat̄ diuersum, vt no. d. l. cū filius. §. j. si vero diceret, promitto ꝙ talis faciet illud, qđ facere ꝑmisit sine dolo, nō valeret fideiussio pp̄ defectū formę ꝑmittendi, quoniā etiā fideiubendo nō pōt qs ꝑmittere factū alienū, vt est casus j. e. l. sicut reus. licèt gl.

3 illā non alleget. ¶ †Secundus art. est ille, de quo tetigi in princ. vtrū ex iur̄o de futuro informiter præstito. i. nullo præcedente ꝯctu vel promissione, vt cū quis iurat se aliqđ facturum vel daturū oriat̄ actio vel obligatio. nā istud appellat̄ per doc. iur̄m promissoriū, vel inductoriū, quoniā habet similitudinē cum promissione, & tēdit ad obligationem inducēdā, sed an indi-

4 cat, est q. & de hoc dic, vt ſ. in prin. dixi. ¶ †Tertius art. est, q̄d iuris si præcedit ꝯctus vel promissio, & qs iurauit obseruare eam, & ꝯ non venire, & istud doct. appellant iur̄m cōfirmatorium. ¶ Est ergo qō, an cōfirmet & validet ꝯctus nullos, vel qui pñt rescindi. & iste articulus quotidie est in frequenti vsu, de quo non loquitur iste tex. & in eo varietas est inter ius ciuile & canonicum. Est etiam aliud iur̄m, quod appellatur decisoriū, & præstatur super eo, quod est de præterito, præcedentia verò super eo quod est de futuro. de isto dic, vt in tit. de iureiu. qm̄ ꝑducit actionem in factum, & etiam exceptionē. vt l. actori. C. de iur. iu. & nihil ad propositum nostrum. In confirmatorio ergo debes scire, ꝙ de iure ciuili tria fuerūt tp̄a. s. ius digestorū & ēt C. antiquum. & ſm illud si ꝯctus erat inualidus, vel poterat inualidari, tale iuramentū nō reddebat ipm validum, nec etiam remouebat remediū inualidādi, q̄a cū sit accessorium, nō videbat̄ rōnabile, ꝙ ꝑ ipsum ꝯfirmaret̄ principale, immo non valente principali, nec ēt accessoriū. & ita est casus in l. nō dubium. C. de legi. & in l. iurisgentium. §. fi. de pac. & l. si qs inquilinos. §. i. de leg. i. & hoc si actus non valebāt vt ferebat̄, nec alio mō valere poterat: sed si poterat quoquo mō valere, iu-

a ramētum operabat̄, vt valeret eo mō quo valere pōt, [a] vt l. cū pater. §. filius matrem. de leg. ij. Secundum fuit tp̄s de iure C. moderniori. & in hoc iure reperit̄ auctus effectus iuramenti, q̄a si ꝯctus erat validus, sed poterat inualidari priuilegio minoris per restōnem in integ. tale iur̄m remouebat talem modū impugnandi, vt l. i. C. si aduer. vend. si aūt erat nullus, vel alio modo poterat impugnari, & non reperiebatur hoc cautū, & sic erat standum iuri veteri. d. l. non dubium. Tertium fuit ius Authenticorum, de quo in Auth. sacramēta. ibi posita. & hoc iure adhuc auctus est effectus iuramenti, vt etiā si contractus sit nullus, si tñ hæc nullitas proueniebat ex priuilegio ætatis, puta venditio rei īmobilis minoris sine decreto, ꝯfirmat̄ iur̄o per illam Auth. quæ gñaliter loqtur, dūmodo sit maior pupillo, & hoc addit l. C. ſm intellectum Mar. qui cōiter tenet, licèt Bal. dixerit ꝯrium, vt ibi not. si aūt nullitas aliunde proueniebat, q̄ ex priuilegio ętatis, non reperit̄ de iure ciuili, ꝙ per iuramētū tollatur. Superuenit ius canonicū, quod vult indistinctè iur̄m seruari quatuor ꝯcurrentibus, primo ꝙ possit seruari sine peccato ipsius iurantis, secūdo ꝙ nō sit ꝯ publicam vtilitatem principaliter, tertiò, ꝙ non sit ꝯ bonos mores, quarto ꝙ non tendat in præiudicium tertii, quibus concurrentibus iur̄m est obseruandum, & ēt ad obseruātiam pōt iurans cōpelli

ADDITIO.

a ¶ Valere potest. Adde Alexan. conf. 47. & habet etiā iuramentum vim clausulæ codicillaris, vt voluit Bar. in l. si. C. de fide. lib.

pelli tam per iudicem secularem, ꝗ̃ ecclesiasticũ, vt in c. fin. de
fo. compe. lib. vj. & in c. fi. de except. & vltra hoc, ẽt confirmat
ɔ̃ctum, quia de nullo facit aliquem, quasi cum iuřo liceat cõ-
trahere. & sic ll. annullãtes intelliguntur qñ contraxit sine iu
5 ramento, sed qñ ɔ̃xit cum iuřo, cessant istæ ll. †Ex hoc sequitur
ꝙ effectus talis iuři transit ad hrẽdem iurantis sicut effectus cõ-
tractus, non tñ quantum ad periuriũ, qa quantũ ad hoc est ꝑ-
a sonale. [a] nõ enim hæres incurreret periculum si veniret ɔ̃ iu-
ramentũ defuncti, licèt defunctus incurreret, vt in c. veritatis.
de iureiur. per Inn. ad qđ vide quod not. Bal. in l. fi. C. de pact.
altero aũt illorũ deficiente, ẽt de iure canonico, nec est seruan-
dum, nec ɔfirmat ɔ̃ctus, & ideo non est necessaria absolutio
fiẽda per episcopum, Imo ẽt Iudex secularis põt declarare iu-
ramentum illud esse nullum, vt no. Bal. in l. i. & l. ne patronus.
C. de ope. lib. Tu dic, ꝙ si hoc vertatur in dubium, declaratio
non pertinet ad iudicem secularem, imo tanꝗ̃ specialis articu
lus remittit ad curiã ecclesiasticã, vt l. omni nouatione. C. de
sacrosan. eccle. & quod no Bal. in l. j in fi. C. de iureiur. de pri-
mo qñ non posset obseruari sine peccato iurantis, patet in c.
cum contingat. de iureiur. ideo si mulier primo iuraret nõ cõ
sentire in alienationem rei dotalis, postea consentit, & iurat
b non venire contra, hoc secundum non valet, [b] qa non posset
seruari sine peccato periurij, vt nota. in c. licet mulieres. de iu-
reiur. lib. vi. de secundo patet in c. si diligenti. de for. cõp. & iõ
pactum de prorogando instantiã non vallat iuřo, qa ɔ̃ publi-
cam vtilitatem, pro qua fuit limitatum tp̃s instantiæ, vt l. pro-
perandum. C. de iudi. de tertio qñ est ɔ̃ bonos mores hr̃ in c.
non est obligatorium. de reg. iur. lib. vi. ideo pactũ, per qđ tol
litur libera facultas testandi non firmatur iuramento ẽt de iu
re canonico. per l. stipulatio hoc modo. de verb. ob. Et eodem
modo vr̃ de donatione facta inter coniuges, quia reprobatur
pp malos mores, vt l. i. ij. & iij. de dona. inter virum. & vxo. ita
vr̃ ibi tenere Bar. licet hic in fi. videatur tenere ɔ̃rium. de quar-
to qñ tendit in præiudicium tertij, habetur in c. ij. de pactis. li.
vi. & ideo cõuentio facta ɔ̃ dispositionem l. hac edictali. C. de
sec. nup. non firmatur iuřo vxoris, quia tenderet hoc in preiu-
diciũ liberorũ primi matrimonij. & ad hoc vide Bar. ĩ l. cũ qs
decedens. §. Titio. de leg. iij. & Bal. in l. i. seu ij. C. de inof. dona.
Adde quintum casum, in quo ẽt de iure cano. non est seruan-
dum, nec confirmat ɔ̃ctum. s. qñ fuisset contractus simulatus,
quia non habet cõsensum partium, & eodẽ mõ nec necessa-
rium censet habere, ideo dr̃ carere aĩa tale iuřm, & hoc not.
Bal. in d. l. i. & l. ne patronus. C. de ope. lib. & est gl. in l. emptio-
ne. C. plus vale. quod agi. & eũ Bart. hic sentit, aliqñ autem
iuřm est seruandũ de iure cano. tñ ɔ̃ctum nõ ɔfirmat, & hoc
cõtingit qñ contractus est reprobatus odio creditoris, qa tunc
nõ põt seruari sine peccato ipsius creditoris, licet possit seruari
sine peccato iurantis, pone exemplum in mutuo facto contra
Senatusconsultum Mace. vt l. tã & si. ad Mace. & in ɔ̃ctu vsu-
rarum, vnde filius iurãs reddere pecuniam mutuatã, vel debi-
tor soluere vsuras, obligantur ex iuřo, & si nõ soluerent, essent
periuri, debent ergo soluere, & qa ɔ̃ctus per tale iuřm non est
confirmatus, dr̃ pecunia esse penes recipientẽ sine iusta cã. iõ
põt repeti, & hic est casus in l. debitores. de iureiu. potest ẽt peti
6 absolutio a iuřo, vt in c. i. eo. ti. ẽt ab ep̃o. †Sed qñ ɔtractus con
firmat iuřo, qa de sui nã non est illicitus, nec respectu credito-
ris, nec respectu debitoris, non põt peti absolutio a iuřo, nec
debet ɔcedi pp aliqđ accidens, qd alleg. s. ab ep̃o, sed bñ pos-
set concedi ꝑ Papam ex plenitudine potestatis. & no. ꝙ multi
in hoc errant nõ intelligentes prædicta, & ꝑ oĩ re credunt pos
se petere exactionẽ a iuřo per ep̃m. & multos vidi in hoc erra-
re, qa tunc iuřm de iure canonico esset vacuũ si semꝑ posset
peti. vnde non petit nisi qñ reprobat odio creditoris, quia ob
seruantia iuři facit ip̃m cadere in peccatũ, vt ẽt põt poni exem
plũ in ɔ̃ctu celebrato ꝑ dolũ, vel metũ creditoris, & illa rõne
vltra summã quingentorũ in donatione facta sine insinuatio
ne, qa reprobat odio recipientiũ occultas donationes, vt l. da-
ta. C. de don. vnde dico ꝙ firmat iuřo, tñ põt repeti solutum, ꝑ
id qđ dixi, & ẽt peti absolutio, licèt de hoc articulo fuerit anti-
quitus dubitatũ. de quo ꝑ Bar. in l. Modestinus. circa fi. de do-
7 na. per Bal. in l. illud. C. de sa. san. ecc. & in addi. Spe. ¶†Sed quę
rit, & iuxta p̃dicta, pone dicit statutum ꝙ mulier, vel minor nõ
possit se obligare, vel alienare sine certa solẽnitate, mulier vel
minor non seruata solennitate se obligauit, vel alienauit cum
iuřo de nõ veniendo ɔ̃. ꝗ̃ ɔstat ꝙ si iurasset, nõ valeret iure. Sed
an iuřm faciat valere, vel cogat ad ipsius obseruantiam? vr̃ ꝙ
sic, qa hic non sumus in aliquo de casib. prædictis. ista enim ꝑ
hibitio statuti nec est ɔ̃ bonos mores, nec ɔ̃ publicam vtilita-
tem, nec tendit in præiudiciũ alterius, ergo iuřm est obseruã-
dum saltẽ de iure cano. ɔ̃riũ determinat Bart. dicens ꝙ sumus
in primo casu, qa obseruantia iuři induceret peccatũ iurãtis,
cũ. n. l. municipalis, cui tenet̃ parere, dirigit prohibitionẽ in ꝑ
sonã minoris, vel mulieris, si nõ parerent, peccant mortaliter,
iuxta illud. qui nõ obedierit principi, morte moriat̃, facit l. ve-
luti. de iusti. & iur. & quod hr̃ in epistola Petri. Subditi estote
principi tanꝗ̃ p̃cellenti. nã patria locũ principis tenet. ex hoc
insert Bar. ꝙ si detur fideiussor de dote restituenda, cũ fiat ɔ̃ ꝑ-
hibitionem l. directã in personã. C. ne fideiu. do. dent, in rubro
& nigro, nõ valebit fideiussio, nec firmabitur iuřo, & idem si
prohibitio dirigatur in personã ɔ̃hentis cũ minore, vel cũ mu
liere, vt nullus ɔ̃hat cum eis sine certa solennitate, vt censeatur
etiã dirigi in ipsum minorẽ, vel mulierẽ, qa sunt correlatiua.
arg. in l. ij. C. de indi. vidu. ꝗ̃ oĩa salua pace nõ puto vera, & plu
ries ɔsului in ɔ̃riũ. nam primũ fundamẽtũ nõ vr̃ verũ, qñ ꝑhi
bitio legis vel statuti emanat in fauorem ꝑhibiti, vt in casibus
p̃dictis. nã dico ꝙ si fiat ɔ̃, nõ peccat mortaliter, qa sic ĩduceret
odiũ eius, qđ esse non debet, sed solũ inducit nullitatẽ actus, qa
illud tendit in eius fauorẽ, vt l. qđ fauore. C. de legi. liĉ tale p̃ce-
ptũ dicit̃ potius ɔsiliũ, vt l. ij. circa fi. §. man. & posito ꝙ eius di
ctũ eẽt verũ deberet intelligi, qñ ꝑhibitio fit circa ipsum ɔ̃ctũ,
vel actũ ɔ̃hẽdi, puta ꝙ nullus minor, vel mulier ɔ̃hat, vl̃ vẽdat,
cũ. n. ɔ̃here & vẽdere sint facti, poterit ad tales actus facti proce
dere, ẽt vetãte statuto, & iõ dñr facere ɔ̃ statutũ, qa facta nõ pñt
dici nõ facta: sed in casu p̃dicto qñ dicit, ꝙ nõ poterint se obli
gare, vel alienare, dirigit̃ ꝑhibitio in effectũ actus, nõ in ipsum
actũ. vñ si ɔ̃hunt, cũ ɔ̃ctus nõ valeat, ex eo nõ sequit oblĩo, nec
alienatio, vt l. cũ lex. s̃. e. ergo non dñr fecisse ɔ̃ statutũ, ꝑ hoc ꝙ
de facto ɔ̃xerũt, postꝗ̃ statutũ non ꝑhibet factũ, sed ꝑhibet ef-
fectũ, & postꝗ̃ nõ est secutus effectus, nõ debet incidere in pę-
nã peccati, ex eo ꝙ fecit defectũ, sicut non incideret in pęnam
pecuniariã, vt s̃. de ver. obl. l. ɔtinuus. §. cũ quis. Et not. istã rõnẽ
subtilẽ & verissimã, qa Bar. vsquequaq; nõ bene ɔsiderauit, ne
que põderauit modos ꝑhibitionis. Præterea illatio, quã fecit e
fideiussore de dote restituenda, non est bona, qa per illum titu
lũ non dirigit ꝑhibitio in fideiussorẽ, sed in maritũ, ne ipsum
det, vel in vxorẽ ne recipiat. posito ergo ꝙ fundamentũ Bar. es-
set verũ, fideiussor nõ peccaret mortaliter, postꝗ̃ nõ est ꝑhibi-
tus, qa nõ facit ɔ̃ l. Et si dicat̃, ꝑhibita est vxor recipere, rñdeo
hoc non reddit fideiussionẽ nullã, nam & vsurarius ꝑhibetur
vsuras recipere, & ẽt promissionẽ de vsuris, & tñ debitor iuran
do sibi soluere obligatur iuramẽto, & tenet̃ ipsum obseruare,
licèt postꝗ̃ obseruauerit, poterit repetere, vt in c. debitores. de
iureiur. & licèt poterit petere absolui, tñ anteꝗ̃ sit absolutus, est
ligatus, & per hoc ẽt reprehendo aliam illationẽ Bar. dũ dicit
idẽ esse si ꝑhibitio dirigat̃ in ɔ̃hentẽ cũ ipsa muliere vel mino
re, ex hoc apparet falsitas fundamenti, qa si fundamentũ esset
verum, ꝙ in obseruantia induceret peccatũ, illatio Bar. eẽt ve-
ra, qa vno prohibito, censetur alius prohibitus, vt d. l. ij. in fi. de
indi. vidui. sed qa videmus ꝑhibitionẽ directã in vsurariũ, nec
facere debitorẽ incurrere peccatũ, immo ligat̃ iuramento de
p̃standis vsuris, patet ꝙ talis prohibitio facta in fauorẽ ꝑhibi-
ti, non inducit peccatũ in eo, licèt inducat in personã credito
ris, cuius odio ꝑhibet̃, & reperio ẽt modernos ꝗ̃ plures tenere
8 ɔ̃ fundamentũ Bar. †Sed pone, ꝙ statutũ expressè dixit de iura
mento, ꝙ nõ valeat ɔ̃ctus ẽt iuramẽto vallatus, an tũc tenebit̃
seruare iuramẽtũ. In multis locis sunt talia statuta, & maximè
hic. Bal. in auth. sacramẽta. C. si aduer. vend. videt̃ tenere, ꝙ va-
leat statutũ, & per ɔ̃ñs nõ valeat iuramentũ, si emanauit statu-
tũ ex iusta causa, qa lex habet vim apostolici, idest, ꝙ sicut Pa-
pa põt annullare iuramentũ, ita & lex cõis, vel municipalis, ꝑ
id qđ habetur in l. adigere. §. quãuis. de iure patr. & in l. fi. qui sa
tisd. cog. Bar. in l. oẽs populi. ff. de iust. & iur. dicit, ꝙ statutũ nõ
põt hoc facere directo, vt in casu p̃dicto, sed per indirectũ sic
statuendo, ꝙ ɔ̃ctus celebratus sine tali solennitate p̃sumatur
dolo celebratus vel simulatus, nam hoc stante in veritate, iura-
mentũ ẽt de iure canonico non est seruandũ, vt s̃. dixi. & patet
in c. ij. de pact. lib. vj. ergo & idẽ hoc stante s̃m fictionẽ inductã
a statuto. Et pro hoc, qa video, ꝙ lex interpretatur iuramentũ,
& facit vt cõditio, quæ inest ɔ̃ctui, censeatur inesse ẽt iuramen
to, qua non impleta iuramentũ non ligat, etiã de iure canoni
co, vt in casu l. si cui. C. de non nu. pec. Sed in cõtrariũ videtur
veritas, ꝙ nec directo, nec per indirectum statutum laicorum,
vel etiam l. Imperialis possit annullare iuramentũ, cũ non sit
de foro ipsorũ hodie, sed de foro ecclesiastico, vt in c. fi. de foc.
compe. & sic nullã habent potestatẽ, vt in c. ecclesia sanctę Ma
riæ. de consti. iuncto c. cum quid vna. de reg. iur. lib. vj. olim au
tem bene procedebant prædicta, quia leges ciuiles annullabãt
iuramentum, vt l. non dubium. C. de legi. sed hodie sunt abro-
gatæ, quia inducũt peccatũ iuxta not. in c. ij. de regu. iur. lib. vj.
nec ob. quod dixi de conditione, nam fateor ꝙ conditio, quæ
inest ɔtractui ex p̃sumpta mente ɔ̃hentium, inest etiam iura-
ento ex eadẽ p̃sumpta mente, ideo licèt sit impleta, iuramentũ
non ligat, ẽt de iure canonico, quia caret substantia, cũ debeat
habere tres comites, & etiam vt not. in authen. quod eis. C. de
nup. posita super l. Imperialis. non sic quando nõ prouenit ex
præsumpta mente contrahentiũ, sed merè ex dispositione sta-
tuti, ꝙ contractus præsumatur simulatus, vel dolo celebratus,
& hæc est veritas, licèt assessores cõmuniter nolint tales exce-
ptiones admittere, immo de facto talia statuta obseruãtur.

ADDITIO.

a ¶ Personale. Adde Fed. de Senis consi. 257.
b ¶ Non valet. Limita secundum quod voluit Bal. consi. 260. li. ij.

§. Item

§.Item si filius. Pro oblone naturali, qua pater vel dominus obligatur filio vel seruo, non pôt accedere fideiussor, secus ɔconuerso ꝓ illa, qua filius vel seruus obligantur patri vel dño. h. d. venio ad casum. ¶ In tex. ibi, {stipulet,} dic, & sic pater, vel dñs eidem filio, vel seruo obligant naturalr, vel ciuiliter, vt s. de ɔdi. inde. l. frater a fratre. cum ibi not. nam obligatio naturalis fuit introducta a iure gentium primæuo, quo adhuc nõ erat cognita patria potestas, & ēt ciuilis, non potuit irritare naturalem obligationē introductam a primæuo iure gentium, qđ reputatur naturale, sed ciuilem obligationem sic. ¶ In tex. ibi. {nec fideiussor acceptus tenetur} gl. dicit, ꝙ rõ huius est, quia talis obligatio naturalis qua pater, vel dñs filio, vel seruo obligati sunt, statim, & eodem instanti reacquiritur ipsi patri, vel dño per l. placet. cũ sim. de acqui. hær. & eadem rõne obligatio ciuilis & naturalis, qua fideiussor tenereĩ filio, vel seruo, reacqritur ipsi patri, vel dño, & si ex persona filij, vel serui pater ageret ɔ̃ fideiussorē, & fideiussor expiret, nõ pôt agere, qa si tibi soluerem ex persona illorũ, possem a te repetere ex persona tua per actionem mandati, qa tuo mandato fideiussi. Bñ primum dictum gl. falsum est, ꝙ illa obligatio naturalis, qua pater, vel dñs tenentur filio, vel seruo, reacqratur ipsi patri, qa sic obligatus reperitur sibiipsi, qđ esse nõ pôt. vt no. in d. l. frater a fratre. in fi. primę gl. mag. ideo qñ debitor succedit creditori, vel ɔcõuerso, obligatio extinguitur, ne sibiipsi reperiaĩ obligatus. Præterea ista reacquisitio fit dispositione iuris ciuilis, ergo non debet fieri in illa obligatione naturali, quæ sustentatur de iure gentium primæuo. Remanet ergo illa penes filium, vel seruum actiue, si dicuntur capaces illius obligationis, sed in quantum dicit gl. ꝙ obligatio ciuilis, & naturalis, qua fideiussor teneretur, acqreretur ipsi patri vel dño, verum dicit, quia hic cessat incõueniens, de quo supra, quia non reperit se pater obligatum sibiipsi, sed subest aliud inconueniens, quia si hoc est, reperitur fideiussor obligatus patri, vel domino, pro ipso patre, vel domino, & hoc esse non potest, & hoc vult dicere tex. ꝙ non potest quis pro eodem eundem esse obligatus, sed hoc inconueniens non sequitur in sequenti casu. Cætera vide per Bar.

1 *Si mutuum non contrahitur ab initio, fideiussor pro eo acceptus nõ obligaĩ, sed si ex postfacto reconciliatur consumptione, fideiussor dicitur teneri.*
2 *Fideiussor censetur se obligasse in omnem cãm, quæ sit natura cõtractus.*

1 §.Si nummos. †Si mutuum non ɔ̃hitur ab initio fideiussor pro eo acceptus non obligatur, sed si ex post facto reconciliatur ɔsumptione, fideiussor dr̃ teneri. h. d. sic ergo patet ex primo dicto, ꝙ si mutuo tibi pecuniã alienam, ante ɔsumptionem nulla nascitur oblo ciuilis, aut naturalis ad restituendum, qa si nasceret, fideiussor statim obligaretur, cuius ɔ̃rium hic dr̃. Quid ergo fiet si non vis ɔsentire ad hoc, vt nunquam possit a te repetere? dic vt no. in l. si a furioso. ff. cer. pet. nam & posito ꝙ tunc aliqua nasceret ex æqtate, qa per te stat, fideiussor tñ non retineret, qa illi obligationi non accessit, sed ei quæ nasceretur ex numeratione, vt hic patet. Itẽ per illũ tex. in fi. dicit ibi gl. ꝙ secuta ɔsumptione non nascitur actio ex ipsa ɔsumptione, sed ex præcedenti nu-
2 meratione. & hic est tex. expressus. ¶ Item no. † ꝙ fideiussor cẽsetur se obligasse in oẽm causam, subaudi quæ sit de natura ɔ̃ctus, siue circa rem principalem, vt hic, siue circa accessoria, vt ad vsuras in bonæfidei ɔ̃ctibus, vt l. quæro. s̃. loc. & l. si postea. rem pupil. sal. fo. secus si non sit de natura, sed de accidẽti, vt est interesse ratione loci in ɔ̃ctibus stricti iuris, & arbitrariis, vt l. centum Capuæ. & l. fi. de eo quod certo loco. Sufficit.

§.Pro furti actione. Pro obligatione, q̃ nascitur ex delicto, pôt accedere fideiussor, non sic in actione populari anteq̃ sit alicui appropriata, & sua effecta. h. d. casus est iste ¶ In tex. ibi, {accipi pôt.} dic, qa tenetur ciuiliter & naturaliter. qui enim delinqt, videtur in pœnam consentire, vt l. j. §. bestias. & ibi not. de postu. Et posito, ꝙ non adesset consensus, adhuc nasceretur naturalis obligatio ex æquitate iurisgentium, quæ est vt delicta puniantur, qa sic expedit reipublicæ, vt j. eo. l. si a reo. §. fi. iuncta l. hoc amplius. §. is natura debet. de reg. iur. ¶ In tex. ibi. {popularium actionum} quæ nõ sunt alicuius de populo antequam per aliquem lis super eis contestetur, licèt quilibet de populo poterat eas intentare, sed ipsius populi bene videtur esse, vnde apud totũ populũ bene vr̃ posse accedere fideiussor, nõ apud singularem personam antequam eam sibi appropriauerit. Pone exemplum in l. si id, quod. de iurisd. om. iud. nisi prætendat quis singulare interesse, vt hic dicit gl. & bene.

LEX LVIII.

Fideiussor. Ista lex non indiget de summario propter suam breuitatem, & materiam huius l. declaraui supra eo. l. si testamento. §. quæsitum. &c.

LEX LIX.

Si a colono. Stipulatio annua est vna pro omnibus annis. h. d. dic vt ĩ l. Stichũ. §. stipulatio. de verb. obl. Casus est iste. ¶ In tex. ibi. {tenetur,} scilicet statim licèt exactio differatur, vt supra l. proxima. Iaco. de Are.

§.Cum facto suo. Pactum rei principalis perpetuat obligationem, etiã quo ad fideiussorem. h. d. dic vt in l. mora. de verborum obli. ¶ In glo. ibi, {de eo quod cer. loco. l. centum.} dic ꝙ mora principalis non auget obligationem fideiussoris in eo, quod venit de natura obligationis, vt ibi, sed bene conseruat eam in esse, vt non extinguatur per interitum rei debitæ. vt hic. & facit supra eodem. l. si in pignore.

LEX LX.

1 *Licèt principalis non dederit pignora, tamen fideiussor potest ea dare.*
2 *Fideiussor si soluit creditori, tenetur creditor sibi tradere omnia pignora, quæ habet pro debito etiam si habuit a principali debitore, & potest ea retinere loco pignorum.*

1 PAulus respondit. ¶ †Fideiussor q totum soluit, & pignora recipit a creditore, non censetur illa emere, sed luere: ideo tenetur illa restituere ei, ad quẽ pertinet, restituto sibi eo quod soluiĩ. h. d. concor. l. j. C. de do-
2 lo. & dic vt ibi: venio ad casum. ¶ † in tex. ibi, {a con fideiussoribus,} dic vt not. secundum Ang. ꝙ licèt principalis nõ dederit pignora, fideiussor tamen dare potest, nec dicitur per hoc in grauiorem causam intercessisse, eodem modo posset promittere pœnam, licèt principalis non ꝓmisisset. vt no. j̃ eo. l. si cum reus. in gl. & in l. centum Capuæ. de eo quod cer. loc.
3 ¶ † In tex. ibi, {translata sunt.} Not. ꝙ si fideiussor soluit creditori, tenetur creditor sibi tradere omnia pignora, quæ habet pro debito, siue habuit a principali debitore, vt in d. l. j. de dolo. siue a soluente (de quo non est dubium) siue a confideiussore, & potest ea retinere loco pignorũ (cũ succedat in locum creditoris) quousque sibi restituatur pecunia, vel tota sibi data essent a principali debitore, vel pro parte, si data erant a confideiussore, sicut pro parte cedenda erat actio contra fideiussorem, vt no. supra eo. l. fideiussoribus. Sed quam actionẽ habebit confideiussor ad recuperandum pignora ab eo, cum ea sibi non tradiderit, sed creditori? Dicit Ang. ꝙ habebit actionem in factum per l. si cum venderet. de pig. act. quia creditor tacitè vr̃ pactus cum illo fideiussore, ꝙ restituat illa pignora ei ad quẽ pertinẽt, ex quo tacito pacto, datur illi actio prædicta, quia in hoc censetur eius procurator ipse creditor. sans placet. posset ẽt dici ꝙ detur pignoratitia, sicut daretur ɔtra creditorem, cũ iste loco creditoris succedat, vt in tex. patet.

LEX LXI.

1 *Si tollitur ciuilis obligatio, remanente naturali in personam principalis debitoris, fideiussor in nullo liberatur: sed si tollitur vtraque, liberatur fideiussor, vel ipso iure, vel ope exceptionis.*
2 *Deportatus & confiscatus, an remaneat tantum naturaliter obligatus, & non ciuiliter.*
Quid in capite diminuto.
3 *Quid in eo qui cessit bonis.*
4 *Si facta est concessio aliquibus bannitis de nouo reuersis ad ciuitatem, ꝙ non possint conueniri a suis creditoribus vsque ad quinquennium, an eorum fideiussores poterunt conueniri.*

1 VBicunque. ¶ †Si tollitur ciuilis obligatio, remanente naturali in ꝑsonam principalis debitoris, fideiussor in nullo liberatur, sed si tollitur vtraque, liberatur fideiussor vel ipso iure vel ope exceptionis. h. d. Et est lex difficilis ad intelligendum, quia gl. exemplificat multis modis, ad hoc vt defendat eam a contrariis, & omnia exempla reprobantur, excepto vno quod ponitur ante medium glo. in ver. {Item in eo debitore.} veniamus ad casum. In tex. ibi, {teneri fideiussorem respondi,} subaudi ciuiliter & naturaliter, & cum effectu, licèt principalis remanserit naturaliter tantum obligatus, & ꝑ consequens sine effectu, quoniam actio licèt non sit sublata: imò remansit in virtute nãlis, sicut econuerso sublata nãli remanet in virtute solius ciuilis, vt no. in l. si vnus. §. pactum. s̃. de pac. est tñ elisa, sed qa sola nãlis a principio fuit in esse ꝓducta, per ɔ̃ns sine aliqua actione sufficiens erat ad faciẽdũ fideiussorẽ ciuilr & nãliter, & ẽt efficaciter obligari, vt s̃. eo. l. fideiussor obligari. §. fideiussor. ea. rõne & fortiori si fuit in esse ꝓducta vnà cum ciuili, & ẽt actio, licèt ex post facto sublata sit ciuilis actio vulnerata sufficiens ad cõsidetandum fideiu. in suo statu, & hæc est intentio huius l. ¶ In tex. ibi, actio expresse ꝑ quã tollitur vtraque obligatio ipso iure, vel tacite, per quam tollitur ope exceptionis, nam eo. modo tunc tolleretur fideiussoria vel vtraq; ipso iure, vel vtraq; ope exceptiõis, iuxta no. ĩ l. ij. j̃. ut. j. & sic istius alternatiuæ, quæ in fine poniĩ, vtraq; pars est vera diuersis casib. sm̃ Ang. licèt gl. fin. dicat ꝙ prima tm̃ pars, quod placet, veniamus ad glo. ¶ Nunc opp. fortiter pro declaratione gl. ꝙ dictum fundamentum nõ sit verum, & per ɔ̃ns non possit procedere ista l. nam qñ a principio sola naturalis

naſcit̃, illa ſubſiſtit in ſuis vitib. nullo mõ eliſis, pp q̃d impedit repetitionẽ ſoluti per errorem iuris, & iſte effectus reddit eam efficacem ad ſuſtentandũ obligationem fideiuſſoriam. vt l. q̃d enim. ſ. eo. ſed qñ producitur ineſſe ſimul cum ciuili, & ambæ ſimul pariunt actionem, tunc ſublata poſtea ciuili, vulnerat̃, & eliditur actio. & per ɔ̃ñs ẽt naturalis, quæ remãſit, q̃d patet, quia ꝓducitur exceptio aduerſus actionem, vt patet in liberato per ſnĩam iniquam. l. Iul. de cõdi. inde. nam habet exceptionem rei iudi. & in liberato per præſcriptionem, non habet exceptionem præſcriptionis, q̃ ſunt ꝓpriæ exceptiones, cũ præſuponant actionem, non ſic in primo caſu, quia non habet niſi exceptionem intentionis, præfatæ aũt exceptiones tanq̃ rei cohærentes tranſeunt in fideiuſſorem, vt l. exceptiones. §. rei. ff. de excep. ſicut econuerſo ſi tollatur naturalis, & remaneat ciuilis, vt in liberato iurein. vel per pactum, qui habet exceptionem pacti, vel iuriſiurandi, & tranſit in fideiuſſorem, & ſic in effectu fideiuſſor non tenebitur; cuius ɔ̃rium hic tenuit litera. Gl. mag. fatetur totũ hoc, & volens ſoluere ɔ̃trium in fi. eius dicit, ꝙ iſte fideiuſſor tenebitur mero iure, tñ habebit exceptionem ex perſona principalis, ſed hoc eſt contra mentem literæ, quia tunc nõ eſſet dĩa inter primum caſum, & ſcd̃m, in quo ſecundo datur fideiuſſori exceptio. vnde tenendum eſt, ꝙ in primo nulla exceptio cõpetit ad cõtrarium, ergo r̃ndet gl. in prin. ꝙ cõtrarium ꝓcedit qñ talis exceptio, quæ induceretur ex ſublatione ciuilis, eſſet rei cohærens, ſed iſta l. debet intelligi qñ erat mere perſonalis, & ſic non tranſibat ad fideiuſſorem, ſed diffi
2 cile eſt ponere exẽplum, gl. ponit in deportato, † & ſic innuit ꝙ deportatus & cõfiſcatus remaneat tm̃ obligatus nãlr, & nõ
a ciuiliter, & ſic vult ꝙ naturalis obligatio nõ trãſit in fiſcũ.[a] Cõtrariũ tenuit gl. & melius in l. ſi debitori deportato. ſ. e. Iõ iſtud exemplum nõ eſt bonum, maxime in relegato, cuius bona nõ confiſcantur. Aliud exemplum ponit in capite diminuto, vt in filiofa. debitore, qui per emancipationem liberatur a ciuili, ſed nec hoc eſt bonum, qm̃ reſtituit per edictum de capitis di-
3 minutione. † Sequens ẽt exẽplum de eo, qui ceſſit bonis non eſt bonum, quia ille nõ liberatur a ciuili, vel naturali obligatione, q̃d patet, quia ſi poſtea peruenit ad pinguiorem fortunam, põt conueniri, vt in l. is qui. C. qui bo. ced. poſ. tene ergo exemplũ q̃d ponitur in ver. {Item in eo.} in debitore, qui impetra-
b uit reſcriptum [b] a principe, ꝙ non teneretur ſoluere creditori ſuo perpetuo, non tollit ciuilis, quã princeps tollere poteſt, cũ ſit de iure ciuili: naturalis aũt nec tollitur, nec eliditur pp iniq tatẽ reſcripti. nec ẽt actio, licèt ſit de iure ciuili, cũ fuerit producta a ciuili, & naturali ſimiliter, & remanet in virtute naturali, quia ſicut naturalis non tollit, ita nec actio. & in tm̃ remanet efficax naturalis obl̃o, ꝙ ſolutum quocũq; errore iuris vel facti non repetitur, nec obſt. l. error. C. ad leg. fal. quia ibi in naturali, quæ nunquam fuit coniuncta cũ ciui. vnde licèt ſit efficax ad impediendum repetitionẽ ſoluti per errorem iuris, nõ ſic ſi per errorem facti, ſed iſta ſemel fuit ꝓducta cum ciuili, & ſimiliter cũ ea ꝓduxit actionem, vnde remanet adhuc efficacior ſublata ciuili, & ipſa naturali non eliſa, hoc voluit Bar. in ſimili in abſoluto per iniquam ſnĩam, vt remaneat naturalis in nullo eliſa, & ꝙ impediat repetitionẽ ſoluti quocunq; errore in l. Iul. in mag. diſtin. de condi. inde. & ad l. error. reſpondet vt ſ. dixi. & ideo põt dici, ꝙ iſta l. poſſet ẽt exemplificari in abſoluto per iniquam ſnĩam iudicis latam, quia non ꝓbatũ, tñ non eſt iniqua quo ad iudicem, ſed quo ad partem, & erit notabilis ſuppletio ad illam l. Iulianus. vt ſicut talis obligatio naturalis remanet efficax ad impediendum repetitionem ſoluti quocunq; errore: ita etiam ad ſuſtentandũ obligationẽ fideiuſſoriam, & ſic exceptio rei iudicatæ hoc caſu cõpetens abſoluto pp eius odium non traſit ad fideiuſſorem, & creditor agẽs cõtra fideiuſſorem poterit ꝓbare debitum, q̃d non ꝓbanit cõtra eum. Et ſi dicatur, fideiuſſor ſoluens repetit a reo, & ſic non proderit reo ſciẽtia, vel reſcriptum. R̃ndeo, ꝙ remediũ habet, vt fideiuſſore ɔuento veniat ad iudicium, & ipſum defendat pro ſuo intereſſe, & opponat exceptionẽ ꝓ perſona ſua quam fideiuſſor opponere non poteſt, vt l. idemq;. §. genera. ff. ſ. mand. & fideiuſſor ɔuentus ſi habet notitiam de reſcripto, vel de ſnĩa, debebit ipſi principali denũciare, aĩs non habebit regreſſum, quia vr̃ fuiſſe in dolo vel culpa, ſecus ſi ignoraſſet. Modo limito illud, q̃d habetur in princ. gl. quæ vr̃ tenere contrarium, ꝙ exceptio rei iudicatæ tranſit in fideiuſſorẽ tanquã rei cohærens, quia hoc non eſt verum in ſnĩa iniqua, quando ſubſiſtebat verum debitũ, & fuit lata. quia non probatum, & tunc poteſt probari. poteſt ẽt poni exemplum in debitore, qui liberatus eſt in pęnam creditoris. vt l. ſi pęna. de ɔdi. ind. quod exemplifica per plures ll. ibi no. in fi. gl. nam eodem modo exceptio ſibi competens eſt adeo odioſa, ꝙ non egreditur perſonã debitoris, & tollit̃ ciuilis, & naturalis nullo modo tãgitur, & ideo impedit repetitionem ſoluti quocunq; errore, intellige tamẽ exẽplũ gl. quãdo in reſcripto ɔiunctur non obſtante l. quoties. C. de preci. Impe. offe. aĩs cum abſorbeat in totũ ius creditoris, nõ valeret per illam l. ſecus ſi ad tempus. Et per hoc videtur hic terminari quæſtio, quam diſputat Cy. in illa l. quo
4 ties. in vj. q. & dicit fuiſſe de facto tpe ſuo. † Quia communitas Piſtorij conceſſit quibuſdam banitis de nouo reuerſis ad ciuitatem, ꝙ non poſſent conueniri a ſuis creditoribus vſq; ad quinquennium. Quærit ipſe an poterunt conueniri fideiuſſores eorum, & videtur mihi, ꝙ nõ alleget hanc l. vbi eſt caſus. tñ tunc, quia generale eſt reſcriptum ɔ̃ omnes creditores, fideiuſſores ſoluentes non habebunt regreſſum ɔ̃ principales, cũ iſti ſint de numero creditorum, & ſic poterit vti reſcripto aduerſus eos, ſicut in ſimili in fideiuſſore minoris, vt l. j. & ij. C. de fideiuſ. mino. Sed ɔ̃ prædicta exempla opp. de eo qui liberatus eſt præſcriptione tp̃is: nam tollitur ciuilis, & remanet naturalis, vt l. at qui natura. in prin. de neg. geſt. & illa impedit repetitionem ſoluti per errorem iuris non facti, vt not. in l. ſi. j. rem rat. hab. & tñ eſt odioſa, cũ oĩs præſcriptio ſit odioſa, vt no. in l. ſoluitur. in prin. quib. mo. pig. vel hypo. ſol. per ɔ̃ñs non habebit locum iſta l. quia exceptio præſcriptionis tranſit ad fideiuſſorem, vt vult iſta gl. in prin. Et idem in exceptione Macedoniani, quæ ſimiliter eſt odioſa, & tñ tranſit in fideiuſſorem, vt l. ſed ſi patri. §. non ſolum. ad Macedo. ſed reſpondeo, fateor, tñ iſtud odiũ eſt introductum per l. ſcriptam ob publicam vtilitatem. ob quam omnes ll. fiunt, ne homines vel dominia ſemp ſint in incerto. l. j. de vſuca. Et ne detur filiis materia interficiẽdi patrem: ideo tales exceptiones non ſunt ita odioſæ ſicut illæ de quibus ſ. in quibus odium generatur ab homine, nõ ob publicam vtilitatem. In iſtis ergo, in quibus generatur a lege, ſolum diſtinguitur, an fideiuſſit animo donandi, vel non, vt in d. §. non ſolum. Sed in aliis, de quibus hic non diſtinguitur, imo etiam ſi non animo donandi, tales exceptiones odioſæ ad fideiuſſorem non tranſeunt. Et per prædicta remanet iſta l. multo melius declarata, q̃ declaretur per Bar. vel alium. ſequẽtia tñ exempla reprehenduntur, q̃d dic vt hic per Bar. Quando aũt exceptio eſt fauorabilis, eliditur naturalis, in tm̃ ꝙ impedit repetitionem ſoluti quocunq; errore, ſicut ſi nullo modo eſſet debitum. vt l. qui exceptionem. de condi. inde. ideo indiſtinctè tranſit ad fideiuſſorem, non m̃ video poſſe reperiri exẽplum, in quo tollatur ciuilis, & remaneat naturalis eliſa, & inducatur exceptio fauorabilis, imo ſemper inducitur odioſa, tñ aliquando odio legis pp publicam vtilitatem, aliquãdo hominis, vt ſ. dixi. ſed bene reperit̃ econtra qñ tollitur nãlis, & remanet ciuilis, vt in exceptione pacti & iuriſiurandi, vel neutra tollitur, vt in exceptione Velle. ſed vtraque eliditur.

ADDITIONES.

a ¶ In fiſcum. An deportato vel bannito remaneat naturalis obligatio, vide Bar. in l. j. C. eo. Bal. in l. cum quis. in viij. col. C. de iur. & fac. igno. l. tam mandatori. C. de non nume. pecu.

b ¶ Reſcriptum. Adde not. per gl. & doc. in l. ſi ſeruus. & in l. ſi cum reo. de pact. vbi deciditur alia quæſtio, de qua habetur per Can. in c. conſtitutus. de fideiuſſ. per Spe. in tit. de appell. §. j. ver. alludꝙ aũt. & per Ioan. And. & Bal. in add.

LEX LXII.

1 *In loco collatæ ſolutionis cenſetur contraxiſſe mandator vel fideiuſſor, ſicut ipſe principalis. & vterque ſortitur ibi forum.*

2 *Si aliquis exiſtens Florentiæ mandet Titio quòd aliquem interficiat, & ille interficit eum Paduæ, an ipſe mandator Paduæ repertus poterit ibi puniri ſicut ipſe principalis occiſor.*

1 **S**I vt proponitur. † In loco collatæ ſolutionis cenſetur cõtraxiſſe mandator vel fideiuſſor, ſicut ipſe prin-
2 cipalis, & vterq; ſortitur ibi forum. h. d. ño. † Et ſemper alleg. maximè ad quæſtio. Si aliquis exiſtens Florentiæ mãdet Titio, ꝙ aliquem interficiat, & ille interficit eum hic Paduæ, ꝙ iſte mandator hic repertus poterit hic puniri ſicut ipſe principalis occiſor, & ſi eſſet locus in quo eſſet fiẽda remiſſio, quia ſubeſſent ambo loca vni ſuperiori, poſſet peti vt remittatur huc puniendus ſicut principalis, vt in Auth. vt nulli iud. §. ſi quis verò comprehenſorum. & ad hoc vide q̃d not. Bar. in l. & ſi amicis. j. de adul. de illis qui fecerunt tractatum in vno loco de aliquo interficiendo, & in alio loco ſecutum eſt homicidium, an ſortiantur ibi forum. Caſus eſt iſte.

LEX LXIII.

1 *Creditor non cogit̃ ad denunciationem fideiuſſoris conuenire debitorẽ, imo põt denunciationem ſpernere, nec per hoc incurrit periculum, ſi poſtea debitor efficiatur nõ ſoluendo, quominus fideiuſſorem conuenire poſſet.*

2 *Si vnus de confideiuſſoribus denunciat creditori, quòd conueniat confideiuſſorem in parte, cùm ſit ſoluendo, & dubitatur effici non ſoluendo, & creditor hoc non facit, & ille efficiatur non ſoluendo, an poterit illum cõuenire inſolidum.*

3 *Si aliquis fecit mihi promiſſionem de reſtituendo centũ, quæ confeſſus eſt a me recepiſſe, licèt non receperit, ſed fecit ſpe futuræ numerationis, & dedit fideiuſſorem, qui poſtea ante quàm numerem, denunciat mihi quòd nõ numerem, quia ille incipit malè facere facta ſua, & creditor vult implere fidem, quã illi dedit, licèt fideiuſſor dicat ſe nolle teneri, quid iuris.*

1 **S**I fideiuſſor. † Creditor non cogit̃ ad denunciationẽ fideiuſſoris cõuenire debitorem, imo põt denunciationem ſpernere, nec per hoc incurrit periculũ, ſi poſtea debi-

tor

tor efficiatur non soluendo, quominus fideiussorem conuenire posset. h.d.no. Ratio erat in promptu illo iure, quia creditor poterat incipere a quo volebat, vt l. non rectè. C. de fideiusso. vnde fideiussor per suam denunciationem non pōt creditori hanc facultatem adimere, & ipsum compellere ad conueniendum principalem, sed si non potuisset incipere a quo volebat, sed erat necesse inchoare a principali, vt in casu l. si fideiussores in id. ṡ.c. & l.decem. de verb. obli. tunc secus esset, quia teneretur ad denunciationem eius illum conuenire, & si hoc non faceret, & post denunciationem ille efficeretur non soluendo, imputaretur creditori, nec posset conuenire fideiussorem, sed si non denunciasset, tunc esset distinguendū, an potuerit illum commodè conuenire, vel non. vt in d.l. si fideiussores, & an sciuerit vel non ipsum debere effici non soluen
2 do, ecce casum. ¶ †In gl. j. ibi. {Item hodie.} dic, sed quid olim si vnus de confideiussorib. denunciat creditori, ꝙ conueniat confideiussorem in parte, cum sit soluendo, & dubitatur effici non soluendo, & creditor hoc non facit, & ille efficitur non soluendo, an poterit illum conuenire in solidum? Rñdeo nō, qm̄ habebat beneficium diuisionis, per quod poterat ipsum compellere ad conueniendum confideiussorem pro sua parte, & sic est eadem rō, quæ in l. si fideiussores in id. ṡ. c. si m̄ esset dubium an ille erat soluendo vel non, non teneretur credere denunciationi, nisi ēt offerret, vt ille conueniatur suo periculo, & impensa. vt ṡ. e. l. si dubitet. non sic habebat beneficium quo ad principalem, vt ille primo excuteretur, nisi qn̄ fideiu-
3 bebat in subsidium, vt in iuribus ṡ. alleg. ¶ †In glo. ea. ibi. {an aūt ante numerationem.} dic istam q. sic intelligi, ꝙ aliquis fecit mihi promissionem de restituendo centum, quæ confessus est a me recepisse, licèt non receperit, sed fecit spe futuræ numerationis, & dedit fideiussorem, postea fideiussor antequam numerem, denunciat mihi ꝙ non numerem, quia ille incipit male facere facta sua. & dubitatur ꝙ efficiatur non soluendo. vnde dicit fideiussor se nolle teneri pro illo, creditor aūt vult implere fidem quam illi dedit, & dicit imputetur tibi, quia fideiussisti, quæritur quid iuris gl. in fi. rñdet vt in ead. Breuiter dic, ꝙ si cā superuenit de nouo, debet creditor abstinere a denunciatione fideiussoris. nam etiam si non denūciasset, debe-
a ret abstinere, ne fiat fideiussori præiudicium[a], quia ille cēsetur fideiussisse ꝯtēplatione recuperādi a prīcipali, nō a fideiussore non fideiussurus si ꝯtrium sciuisset, & sic rebus sic permanentibus vel stantibus, vnde creditor sciens cām superuenisse de nouo, vr̄ dolo facere. arg. j. de solu. l. Cornelius. & l. cum quis. in princ. & hoc siue creditor non erat obligatus ad numerandum, siue etiam erat, quia promiserat. nam talis promissio debet intelligi sub eadem conditione si permanebis in statu in quo es, sed si causa non superuenit de nouo, non cogitur stare denunciationi fideiussoris. ar. l. si is a quo in fi. vt in pos. le. siue erat obligatus ad numerandum. arg. l. verum. ṡ. de consti. pec. & l. Papi. de publiciana. siue non erat obligatus, quia saltē recipiendo promissionem illius, vr̄ dedisse fidem de numerādo, quam fallere graue est, vt l. j. in fi. de consti. pec. & saltem eū obligat verecundia. ar. bonum. ṡ. locati. l. Quintus. & sic habebit regressū ꝯ fideiussorē, nisi appareret, ꝙ hoc fecisset in perniciem fideiussoris, quod poterit probari si coram aliquib. hoc dixisset, per no. in l. apud Celsum, in prin. de do. excep. & l. Fulcinius. §. quid sit latitare. quib. ex cau. in pos. ea. Pone enim, ꝙ tempore promissionis iam erat non soluēdo, & fideiussor neglexit inuestigare de qualitate illius, & postea denunciat creditori, ꝙ non numeret, & creditor poterat sine verecūdia abstinere, nā dēbat hoc facere, qa sibi non nocebat, & alteri proderat. vt ṡ. de aqua plu. ar. l. j. §. deniq;. & l. ij. §. pe. Et ita puto dicendū in hac quæstione, quicquid dicat Bar. non sunt alia.

ADDITIO.

a ¶ Præiudicium. Adde docto. in c. cum pro quo. extra de fideiuss. vbi d. Abb. aliquid dicit in hac materia.

LEX LXIIII.

1 INter creditorem. Fideiussor simpliciter fideiubēs censet̄ eodē mō se obligare, quo erat obligatus principalis. h.d. in effectu. ¶ In tex. ibi, {liceret ei vēdere} pōdera istud verbū, {liceret,} nā istud pactū videbat̄ factū in fauorē creditoris, vt posset vēdere pignora statim facta prima requisitione, & debitore nō soluēte. Imo videbatur ꝙ posset huic pacto renūciare, & eo nō vti, sed ageret ꝯ debitorē, & ꝯ fideiussorē ad totā summā pignoribus etiā nō vēditis. ar. in l. ij. ṡ. de l. cōmisso. tn̄ iste tex. vult ꝯtriū, ꝙ nō possum agere nisi prius venditis pignoribus, & in eo quod restabit soluendū, si pretium nō sufficeret, qa ita vr̄ tacite actum ex eo ꝙ postea sequitur in pacto. {& si quo minoris venissent. &c.} ¶ Et pp illud rñdei ad ꝯtrium, quia istud pactum continet duo. vnum in fauorem creditoris, vt statim posset vēdere pignora si vult. aliud censetur continere in fauorem debitoris, pp verba sequentia. ꝙ non conueniatur nisi pignoribus prius venditis, & sic non potest conuenire debitorem, ita nec fideiussorem, qđ perpetuò tene menti, sed si non essent apposita nisi ista verba, ꝙ liceret ei vēdere pignora, procederet ꝯtrium. si in pignora non possent vendi sine culpa creditoris, posset conuenire fideiussorem, & etiam principalem. vt ṡ. eo. l. amissi.

LEX LXV.

FIdeiussor. Fideiussor, qui pecuniam obtulit creditori, nō tn̄ soluit ex ista cā, sed cōsignauit, & deposuit, perinde pt̄ a debitore recipere ac si soluisset. h d. si autē non consignauit, tn̄ condemnatus est, pōt agere non præcisè ad pecuniam, sed vt liberetur, vel vt pecunia sibi soluatur, l. Lucius. ṡ. manda. Casus est ille &c.

LEX LXVI.

1 *Forma fideiussionis.*

1 SIcut res. †Etiam fideiubendo non pōt quis alienum factū ꝑmittere. h. d. Et de eo quod hic tāgit gl. dic vt plenè dixi. supra e. l. si qs ꝑ eo. in princ. ¶ In tex. ibi. {sicut reus principalis.} i. dicere, sicut qn̄ quis promittit ꝑ seipso non ꝑ alio obligato,
2 nō pōt ꝑmittere factum alienum,[a] puta ꝙ Titius mihi dabit, aut aliquid faciet, ita & cum ꝑmittit ꝑ ipso Titio mihi obligato ad dandum vel faciendum, non debet promittere, ꝙ ille dabit, vel faciet, qa sic esset promissio nulla, sed debet promittere, ꝙ ipse dabit, aut faciet illud, ad quod Titius mihi dandum
2 vel faciendum est obligatus. †No. ergo hic formam fideiussionis, & no. gl. in fi. ad illud, quod alias dixi, ꝙ fideiussor pōt promittere pęnam, licèt principalis non ꝑmiserit. nec per hoc dicitur in duriorē cām intercessisse, non tn̄ illam recuperabit a debitore, quia eam soluit pp moram suam: sed si principalis cādem pęnam promisisset, benè recuperaret, vt etiam tenet tex. cum glo. in l. si mandato. §. pen. ṡ. man. & adde quod no. Bar. in l. centum Capuæ. de eo quod certo loco.

ADDITIO.

a ¶ Factum alienum. Adde. in l. si. ṡ. si cer. pet. & Bart. in l. si quis pro eo. ṡ. eo. & in rubr. ṡ. iud. solut.

LEX LXVII.

SI seruus. Qui agit ex ꝯtractu alterius, cēsetur illum ratificare. h.d. facit l. j. C. de furtis. Casus est ille. ¶ In tex. ibi. {ꝑ Titio fideiusserit.} i. sine cōsensu dñi, & sic non valuit fideiussio, & si soluit de pecunia peculiari, pōt dñs repetere ab eo cui soluit, vt ṡ. eo. l. seruus inicio. cū l. seq. si ergo eligat agere actione mandati ꝯ illum, pro quo fideiussit, recōciliatur solutio, quia cēsetur eam ratam habere, & sic amodo non pōt repetere ab eo, cui soluit, posito etiam ꝙ nec ab eo, pro quo fideiussit, possit eam consequi, quia fortè est non soluendo, & imputet sibi cur illum elegit, & tn̄ ille ex nunc liberat ꝑ illā solonē, cū prius liberatus non esset, qa solo erat retractabilis, nūc facta est irretractabilis. hæc est ītētio huius l.

LEX LXVIII.

1 *Sententia iniustè lata contra fideiussorem sui culpa nō præiudicat principali debitori, ut possit ab eo recuperare quod soluit uirtute talis sententiæ.*

2 *Iniuria facta uni an noceat alteri, ut ille cui facta est aduersus alterum agētem habeat exceptionem.*

1 EXceptione. †Sñia iniustè lata ꝯ fideiussorem sui culpa nō pręiudicat principali debitori, vt possit ab eo recuperare qđ soluit virtute talis sententiæ. h.d. no. Et pone exemplum in reo, qui liberatus erat per pactū, vel iusiurandum, vel præscriptionem, & sic ex persona eius competebat exceptio fideiussori, qui fideiussor conuentus exceptionem opposuit, & probauit, hoc tn̄ non obstante, Iudex condemnauit ipsum ad soluendum, licèt iniustè, cùm huic iniustitiæ casum dederit, vel quia prouocauit Iudicem ad iracundiam, vel quia cum Iudex esset imperitus, non duxit bonum aduocatum, qui sciret cām suam defendere, certe non recuperat a debitore, ne culpa sua sit reo dānosa, si ergo in nulla culpa fuisset, bn̄ recuperaret, vt hic colligitur a ꝯtrio sensu, quia tunc fideiussor in
a effectu gerat plus negotium alienum q̄ suū, iniuria sibi[a] facta sine sui culpa potius debet nocere illi ꝑ quo fideiussit, q̄ sibi. sicut videmus in procuratore, ꝯ quem si lata est sñia iniusta sine sui culpa, nocet dño, & nō sibi, vt l. etiam. C. manda. & l. si procurator. §. si ignorantes. ṡ. man. & ita voluit gl. in l. si ꝑ imprudentiam. de euic. quæ dicit veritatem. licèt glo. hic dicat ꝯtrium, & male sm̄ Bart. s. ꝙ etiam si sine sui culpa non noceret debitori, sed sibi: quod falsum est. In emptore aūt, ꝯ quem latā eēt sñia iniusta sine sui culpa, & res ab eo euicta, bn̄ posset procedere ista gl. quia emptor gerit negotium suum principaliter, & ad ipsum pertinet periculum post emptionem perfectam, & sicut

ADDITIO.

a ¶ Quàm sibi. Adde Cy. in l. defuncto. C. loca. & no. in l. fin. C. de act. emp. & vide no. in c. si. de empti. & vide Bal. in l. pignus. C. de pig. & in l. si pro ea. C. man. Io. And. in regula, damnum. in merc.

sicut si res empta periret post perfectam emptionem, damnũ
esset ipsius emptoris, ita & si sibi auferẽ iniuria iudicis, vel alte
a rius de facto,[a] & ita debet intelligi l. si per imprudentiam. vñ
in casu illius l. melius dicit gl. hic posita q̃ illa. ſm Bar. qui me-
lius intellexit q̃ alij. ecce casum. ¶ In gl. ibi. {iniustè esset dãna-
tus.} ſm Io. dic vt d. l. si per imprudentiam. de quo voluit glo.
opponere ꝯ id quod innuit iste tex. a ꝯrio sensu, sed non benè
soluit, vt supra dixi. ¶ In ea. ibi. {vel quia nõ appellauit.} Istud
non est bonum exemplum, quia tex. dicit, ꝙ dedit cãm iniu-
stæ dãnationi, sed tunc si nõ appellauit, nõ dedisset huic cãm,
sed ꝙ iniusta sñia nõ fuerit retractata, sequentia ẽt exempla re
probanĩ per doct. quod dic vt hic per Bart. qui exẽplificat ſm
2 Ia. de Are. vt s̃. dixi. ¶ † In ea. ibi. {sed ar ꝯtra in eo. ti. l. si fundus.
in fi.} dic, iste articulus, an iniuria facta vni noceat alteri, vt il-
le cui facta est aduersus alterum agentem habeat exceptionẽ,
examinatur plenè per Cy. post Pet. C. loc. l. si de fundo. an au-
tem noceat alteri, vt ille cui facta est, posset ꝯ alterum agere ac
si nõ esset iniuriosa sñia, sed iusta, tangiĩ hic per Bar. q dicit ꝙ
Pet. in hoc arti. non perfectè locutus est, immo distinguit vt
s̃. dixi. an ille ꝯ quem lata est iniusta sñia gereret negotiũ alie-
num, & sic non sperabat lucrum, an proprium, & hoc qñ sine
sui culpa, qñ aũt culpa sui clarum est ꝙ ẽt tunc alteri non no-
cet, sed sibi, cui iniuria facta est, vt ĩ hac l. an aũt iniuriosa sñia
poterit nocere ei ꝓ quo lata est, non dico alteri. dicendũ est, ꝙ
si lata est ꝓ eo, & ad eius vtilitatem, vt si per iniustam sñiam
obtinuit aliquam hẽditatẽ, vt possit conueniri ac si esset verus
hæres, quia non põt allegare iniquitatem illius sñiæ, quæ pro
eo lata est. vt in l. si seruus plurium. §. j. de le. j. sed si lata est pro
eo, non tñ ad eius vtilitatem, sed ad vtilitatem publicam, pu-
ta, aliquis accusauit aliquem de vulnere, Iudex condemnauit
illum de homicidio, & decapitari fecit, an sñia noceat accusa
tori, vt per hoc efficiat irregularis, quia præstitit cãm mortis,
dicendũ est ꝙ non, quia Iudex trãsgressus est eius petitionem,
& hoc ꝓbaĩ in simili in l. q cum maior. §. accusasse. de bo. li. fa-
cit c. plaris. de homi. li. vj. Cætera vide p Bar. Non sunt alia.

ADDITIO.

a ¶ De facto. Vide Ang. consi. cclxxxiij. Bal. in l. j. de pig. act. & in l. falsus. C. de fur. & in l. domus. §. de euictione. s̃. de leg. j.

LEX LXIX.

1 *Fideiubens pro magistratu, censetur se obligasse duntaxat ad indẽnitatẽ rei publicæ, non ad pœnã si quam incurrerent ex suo delicto in officio cõmisso.*

2 *Statutum si imponat pœnã centum pro vulnere, & mille pro homicidio: & aliquis accusatus vel inquisitus de vulnere dedit fideiussores, & relaxatus est, quia pœna est pecuniaria, & postea ille vulneratus mortuus est, Iudex condemnauit accusatum in mille, an teneantur fideiussores.*

1 FIdeiussores. † Fideiubens ꝓ magistratu,
censeri se obligasse duntaxat
ad indẽnitatem reipublicę, nõ ad pęnam si quã in
curreret ex suo delicto in officio commisso. h. d. no
tabiliter. Et no. hic ꝓ fideiussorib. qui dantur Florẽtiæ ꝑ dñis
priorib. qñ intrant officium, nam nihil ciues fideiubent, si er
go dãnificarent rempub. tenerenĩ in hoc fideiussores. sed si cõ-
mitterẽt aliquam baratariam, pro qua incurrerẽt pœnam pe-
cuniariam, ad illam non tenerentur, vt est hic casus, & l. liber-
a tus. ad munici. † Inducitur ad q. per Dy.[a] licẽt faciat multum
a a longe. Si statutum ꝓ vulnere imponit pœnam centum, pro
homicidio imponit pęnam mille, & aliquis accusatur vel inq
ritur de vulnere, qui dedit fideiussores, & relaxatus est, quia pę-
na est pecuniaria, non debet retineri in carceribus datis fide-
iussoribus, vt no. in l. j. de cust. reo. postea ille vulneratus mor-
tuus est, & iudex condemnauit accusatum in mille, vtrum te-
neantur fideiussores. & hic est arg. ꝙ non, ipse tñ distinguit an
vulnus tpe fideiussionis appareret mortale, vel nõ. Bar. distin-
guit aliter, an loquamur de iure cõi, vel ex forma statuti, & nõ
clarè loquit. de hoc ẽt tangit per eum in l. dãni. §. Sabini. de dã.
infec. Breuiter mihi vr̃ præsupposito dicto statuto, ꝙ aut inqui
ritur vel accusatur simpliciter de vulnere, & tunc virtute dictę
inquisitionis vel accusationis non põt damnari, nisi de pœna
vulneris, ẽt si secuta sit mors, quia non est inquisitus vel accu-
satus de homicidio. & si ꝯfiat fideiussor non in plus tenetur, si
aũt fuit accusatus de vulnere mortali, tunc ꝑꝑ adiectionem
huius qualitatis cẽsetur accusatus vel inquisitus ẽt de morte,
quæ ex vulnere põt sequi, & in omnem cãm censetur obliga-
tus fideiussor, quæ ex vulnere sequi põt. arg. s̃. eo. l. si quis pro
eo. §. si nummos. de iure aũt cõi non inspiciam an in accusa-
tione vel inquisitione dicatur de vulnere simpliciter, vel de
vulnere mortali, sed quo animo vulnerauit, quia si animo oc
cidendi, tenetur de occiso, licẽt mors non sit secuta, vt in l. si
quis cum telo. C. ad l. Cor. de sica. si aũt non animo occidendi
(quod in dubio præsumitur dictum, nisi ex verbis appareat ꝯ
rium, quia semper in benigniorem partem debet interpreta-
ri accusato vel inquisito, vt l. si præses. de pęnis.) tunc si nõ est
secuta mors, clarum est, ꝙ non debet condemnari nisi de vul-
nere, si autem est secuta, tunc de homicidio, non tñ ad mortẽ
sed mitius debet puniri. Et ita tenuit Gandinus in opere suo
de homicidiariis, qñ homicidium committitur sine dolo. &
Bald. no. in l. lata. C. qui ac. non pos. Hoc anno ita consului in
b ciuitate Brixiæ.[b] & ita fuit iudicatum.

ADDITIONES.

a ¶ Per Dyn. Adde Bal. & post ipsm Lu. Ro. in l. ij. cũ l. seq. s̃. qui satis. cog.
b ¶ Brixiæ. Vide eundem do. Pa. consi. ccxvij. in vltimis characteribus.

1 *Fideiubens pro sorte non tenetur ad vsuras, etiam in contractibus bonæ fidei. Item quod redigitur ex venditione pignorum, prius cõuertitur in vsuras debitas, & quod superest, conuertitur in sortem.*

2 *Creditor licẽt occupet omnia bona debitoris pro debito, tamen fideiussores non liberantur.*

3 *Semper debet inspici tenor scripturæ, vel instrumenti ad sciẽdum qualiter & inquantum quis sit obligatus.*

1 §. Pro Aurelio. † Fideiubens pro sorte non tenetẽ
ad vsuras, etiam in ꝯctib. bonæfi-
dei. Item qđ redigitur ex venditione pignorum, prius conuer-
titur in vsuras debitas, & quod superest, conuertitur in sortẽ.
h. d. ¶ In tex. ibi. {fideiusserant.} & sic in sortem tñ, vnde non
ob. l. quæro. s̃. loc. & l. si postea. rem pupil. sal. so. quia loquunẽ
qñ fideiussit in omnem cãm, vel simpliciter. quia tunc tenere
tur ad vsuras prouenientes ex nã ꝯctus bonæfidei. ¶ In tex. ibi.
{occupauerat vt obligata sibi.} subaudi tacitè ꝓ isto debito
conductionis, cum fiscus habeat tacitam hypothecariam ex
suo ꝯctu, vt l. auferẽ. §. fiscus. de iure fisci. & no. in l. rescriptũ. s̃.
a de pact. † Et not. hic, ꝙ licẽt creditor occupet omnia bona de-
bitoris pro debito, tñ fideiussores non liberantur, vt etiam est
tex. s̃. eo. l. hæres a debitore. §. ꝙ si stipulator. ver. argumentum,
nisi ea reciperet insolutum, sed si fiscus occupasset ista bona
non pro isto debito, sed ꝑꝑ delictum istius debitoris ea con-
fiscasset, fideiussores liberarẽtur, sicut qñ creditor succedit de-
bitori, vt dixi s̃. eo. l. si debitori deportato, & adde qđ hr̃ ĩ. de
3 iure fisci. l. in fraudem. §. si principalis. ¶ † In text. ibi. {lecta sub-
scriptione fideiussionis.} dic Bal. no. istum text. ꝙ semper debet
inspici tenor scripturæ vel instrumenti ad sciendum qualiter
& inquantum quis sit obligatus. sic inspicitur tenor priuilegij,
vt in c. porro. de priuil. & tenor stipłonis, vt s̃. de verb. obli. l. si
quis stipulatus sit Stichũ. & l. si ita stipulatus. §. Crisogonus. in
fi. ¶ In tex. ibi. {in vsuras non teneri.} dic hoc tñ parum pro-
derit eis, si quid redactum fuit ex venditione bonorum non
transcendit summam vsurarum, quoniam fiscus illud tenebit
pro vsuris, in quas primo loco debet conuerti, & agere pote-
rit ꝯ istos fideiussores pro sorte, ad quã sunt obligati, & hoc
est quod sequitur. {sed quicquid ex bonis. &c.

LEX LXX.

1 *Tutor sicut tenetur exigere a seipso illud in quo tenetur pupillo, aliàs puniẽ de negligẽtia, ita & illud, in quo pupillus tenebatur, potest & debet sibi ipsi soluere, si intereat sibi, ut quia debitum erat vsurarum, aliàs sibi imputatur, & ex tempore moræ vel negligentiæ desinunt vsuræ currere.*

1 TVtor datus. † Si fideiussoria obło sit in
aliam transfusa, quod soluiẽ
ex illa perinde repetitur a debitore principali, ac si
fuisset solutum ex fideiussoria, & perinde liberat
principalem. h. d. in effectu. & est difficilis text. & continet tres
partes principales. Prima vsque ibi. {& quamuis.} Secunda
vsq; ibi. {licẽt enim.} Tertia vsq; in finem. ¶ In prima parte
ponitur casus, ꝙ aliquis fideiussit ad tempus, puta vsq; ad an-
num, & vltra annum noluit teneri. postea creditor reliquit ip
sum tutorem filij sui, qui tutelam acceptauit, tñ intra annum
a se non exegit debitum, ad quod tenebatur pupillo ex causa fi
deiussoria, & sic obło fideiussoria sublata est tpe, saltem ope
exceptionis, vt l. cum qui ita. §. qui ita. de ver. obl. Quæriẽ vtrũ
potuerit conueniri ad illud debitum finita tutela? & dr̃ ꝙ sic,
quia debuit a se exigere, & hoc non faciendo illud debitum
fuit transfusum in actione tutelæ, quæ est perpetua, vnde põt
conueniri vt tutor, non vt fideiussor. ¶ In secunda parte quæ-
ritur pone ꝙ post lapsum anni. i. postquam liberatus est a fide
iussoria obłone, & incepit teneri actione tutelæ, soluit pupillo
durante tutela, an poterit recuperare per actionem mandati
a debitore principali? & videbatur ꝙ non, quia non soluit vt
fideiussor sed vt tutor, & non ꝓ obłone fideiussoria ꝓ qua nõ
vr̃ habere actionem mandati. Contrarium dr̃, quia in vtraque
obłone subest eadem cã, s. debiti principalis, sicut enim fide-
iussoria nõ esset sublata, & si solueret vt fideiussor solueret ad
extinguendum debitum principale, vt liberaret reum, ita &
nunc licẽt soluat pro obłone tutelæ, ergo æquum est ꝙ ab eo
recuperet, quia non debet attendi titulus actionis ꝓ qua sol-
uit, sed cã ob quam dedit, quæ erat antiquior. ¶ In tertia par-
te rñdetur cuidam obiectioni, quæ posset fieri, nam tunc fide-
iussor soluendo recuperaret a reo, qñ principaliter se liberat,
quia soluit pro se & sua obłone, & in ꝯñam liberat principa-
lem reum ope exceptionis, sed in casu isto, cum ipse sit tutor
creditoris, non vr̃ ꝙ poterit se liberare ab eo sua met authori-
tate, quia non põt authorari in cã propria, vt in l. j. de autho.
tutor. Sed rñdetur, ꝙ licẽt aliquis non soluendo pupillo non
puto-

poterit se ab illo liberare sua ꝓpria authoritate, vt sic faceret si
bi fieri pactum de non petendo, vel liberari per acceptilatio-
nem, quia in hoc læderetur pupillus, vt ipse lucraretur soluen-
do, tñ maxime ꝓ principali debitore liberat ipsum principali-
ter, & se in ꝯñtiam, qđ facere pôt se authore, licèt principaliter
non posset, vt d.l.j. & sic ꝓpter duo nõ ob. ꝯtrium. Primo, quia
fr soluit pro reo, cum ipsum liberet principaliter, & se in ꝯse-
quentiam, non authoratur in facto suo principaliter, sed in cõ
sequentiam. & hoc non prohibet. vt d.l.j. Sol. ꝙ liberat se soluẽ
do non per alium modum nociuum pupillo, & illud facere
pôt, ẽt sua propria authoritate, quia facit ex necessitate sibi in
cumbente a lege, quæ vult ꝙ debeat a se exigere, & in rõnibus
pupilli ponere illud, in quo sibi tenetur. & si aliter facit, ipsum
punit, vt patet in prin. l. & in l. diuortio. de neg. gest. & iste est
casus clarus. allegatur iste tex. ibi, {& non titulus actionis.} ꝙ
inspicitur potius cã remota, q̃ proxima, aliqñ tñ ẽ cõtrario vt
in l. pe. de ꝯd. ob tur. cau. ¶ Gl. oppo. de l. iii. §. idem scribit. ff. de
pecu. vbi potius inspicitur causa proxima, & titulus actionis, q̃
remota: nam ex delicto serui vel filiifamilias nõ datur actio de
peculio ꝯ̃ patrem vel dñm, sed si super actione ex delicto agita
tum est iudiciũ, & cõdemnatus fuit filius, quia in iudicio qua-
si contrahit. d. §. idem scribit. bene datur actio de peculio cõtra
patrem per hanc secundariã obligationẽ, quæ potius inspicit,
q̃ originaria, quæ est ex delicto. Sed rñde, ꝙ ibi mutatur ratio l.
non actio oriens ex maleficio, ideo non datur actio ꝯ̃ patrem
de peculio, quia concedendo peculium non censetur consen
sisse ꝙ delinqueret, sed bene vr̃ consensisse ꝙ ꝯ̃heret, vel quasi
cõtraheret: si ergo iudicium agitauit, & condemnatus est, quia
quasi contraxit, & sic ex voluntate patris incipit teneri noua
actione, iõ datur contra patrẽ de peculio, licèt prima nõ det,
sed hic per mutationem actionis non mutatur actio l. Cætera
2 dic vt in l. diuortio. de neg. gest. quantum ad prin. huius l. † Et
scias ꝙ tutor tenetur exigere a seipso illud, in quo tenetur pu-
a pillo, aĺs punitur de [a] negligentia. ita & illud, in quo pupillus
tenebatur, potest & debet sibiipsi soluere si intererat sibi, vt qa
erat debitum vsurarium, aliàs sibi imputatur, & ex tempore
moræ vel negligentiæ deficiũt vsuræ currere. vt l. quoties. §. itẽ
si temporali. & §. sicut. de administra. tuto.

ADDITIO.

a ¶ Quin ẽt & tanq̃ suspectus remouetur, vt l. nisi. C. de admin. tut. Et in hoc qđ
subiicit, ꝙ tutor pôt & tenetur sibiipsi soluere, qđ a pupillo sibi debet, adde
Bal. in l. impub. de tut. & cur. dat. ab his. Quid aũt de hoc sentiat Bart. vide
eũ in l. quoties. §. item si tpali ff. de admi. tut. & in d. l. impuberi. & gl. in l. nõ
licet. in ver. ex os. & in l. fistulas. §. fundũ. in verbo, possed. ff. de contrahẽ.

LEX LXXI.

Si à reo. Pro obligato sub vna ꝯdõne pôt reci-
pi fideiussor sub duab. ꝯdõnib. copu-
latiue positis. s. illa, & q̃dã alia, qa vr̃ fideiussisse in
cãm leuiorẽ: sed si ponat disiunctiue, vr̃ fideiussisse
in cãm grauiorẽ, tñ ex futuro euentu apparebit an valeat fide-
iussoria. & idẽ si sub diuersis ꝯdõnibus sunt obligati, vnus sub
vna, alter ab altera. h. d. vsq; ad §. si reo. ¶ In tex. ibi, {Il mõ eas
ꝯiungã,} qa tũc non vr̃ in duriorem, sed in leuiorem causam
intercessisse, ꝓpter id, qđ sequitur, {nisi enim &c.} secus in ca-
su sequenti, vers. {ꝙ si eas &c.} ¶ In tex. ibi, {nec ob id obliga-
tur,} sed hic innuit, ꝙ statim fideiussoria obĺo sit nulla qñ dis-
iunctim positæ sunt conditiones, quasi videatur in duriorem
causam intercessisse, cũ poterit incipere obligari, vel ex euentu
vnius, vel ex euẽtu alterius, vt in ver. {aut quod.} distinguit q̃
prius conditio eueniat, quæ si sit cõis sibi & reo, obligabitur fi
deiussor, cũ obligetur etiam principalis, si aũt propria, quę nõ
erat apposita in obligatione principali, secus, quia sequeretur
ꝙ fideiussor obligaretur priuſq̃ principalis, & hoc esse non po
test. supra eo. l. fideiussor antequam. nõ ergo inspicitur forma
fideiussionis s'm quam vr̃ in duriorẽ causam intercessisse, sed
inspicitur futurus euentus, quia illa forma licèt prima facie es
set durior, tñ erat sub incerto, & propter incertũ euentũ, & id
quod sequi poterat debemus illud expectare. & sic non ob. l.
græcè. §. illud. supra eo. de qua gl. opponit, quia ibi forma erat
durior, & erat in certo non in incerto, nec ꝓpter incertũ. ¶ In
tex. ibi. {sub diuersis quoque.} in præcedenti casu ab ipso prin
cipio fideiussoria obligatio videbat durior, & sic valere, tñ qa
hoc non ꝯtingebat propter id, qđ poterat euenire, nõ erat nul
la a principio, sed inspicitur ꝙ eueniat, hic verò ab ipso princi
pio non poterat discerni an esset durior vel leuior, sed ex futu-
ro euentu potest declarari, ideo ille expectatur, & tunc appare-
bit an fideiussoria obligatio teneat vel non. ¶ In tex. ibi. {tanq̃
si statim ab initio.} nota tex. ꝙ dispositio purificata perinde ha
bet ex tũc, ac si ab initio fuisset pura. & hoc dicit gl. in Auth. de
san. episc. §. sed & hoc præsenti. Contra istud no. opponit in gl.
de l. verbis. ad leg. fal. nam si debitor qui tenetur pure, legat cre
ditori qđ debet, non valet legatũ, quia non ꝯtinet vtilitatem:
sed si erat debitor sub conditione, valet, quia vtilitatem conti
net, cũ poterit peti legatum, ẽt pendente conditione. Sed pone
ꝙ ꝯdõ existat anteq̃ petat, an efficiat nullũ? vr̃ ꝙ sic ꝑ istũ tex.
ex quo dispositio purificata æquiparat puræ, cuius ꝯ̃riũ ibi dr̃, qđ
nõ redditur nullũ, & sic adhuc ꝯtinet actionẽ ex testamento. gl.
nõ soluit, dic ꝙ habetur ꝓ puro quantum ad tp̃s, qđ sequitur
post purificationem, & quantum ad effectum eius, non pro tẽ
pore præcedenti, nec quantum ad effectum illius: nã quia erat
debitor ꝯditionalis, valet legatũ, & incipit cõpetere actio ex te-
stamẽto, si postea purificat non desinit illa actio cõpetere, nec
hr̃ perinde ac si a principio fuisset purũ debitũ. Nõ sunt alia.

§.Si reo in fundum.

Pro obligato ad totum
potest accipi fideiussor,
qui se obliget ad partem integralẽ ¶ In tex ibi. {quasi aliud.}
Ista pars videbatur verior, nam principalis qui ꝓmiserat fun-
dum, videbatur promisisse vsumfructum causalem, qui est cõ
iunctus cum proprietate, cum videatur promisisse tam pro-
prietatem q̃ vsumfructum, ex quibus fundus conficitur, sed fi
deiussor, qui solum vsumfructum promisit, videbatur promi
sisse formalem, cum solus vsusfructus sine proprietate non
possit esse nisi formalis. isti autem sunt diuersi inter se, vt patet
in l. si ita stipulatus. §. j. supra de verb. obl. ꝯtrarium tñ determi
natur in fi. & ad hoc contrarium rñde, ꝙ licèt ꝓmiseris solum
vsumfructum, non tñ videris promisisse formalem, sed illum
tantum quem promiserat reus, s. causalem, & imo sicut reus
soluendo solum vsumfructum, & sic formalem in nullo libe-
raretur, quasi nõ soluerit qđ promisit, vt d. l. si stipulatus. §. 1. ita
nec iste fideiussor. Sed ad quid ergo proderit si non promisis-
set totum, sed partem postquam non poterit soluere nec se li-
berare nisi soluat totum, sicut nec ipse reus? Respondeo, ꝙ si
ex postfacto deueniret ad æstimationem, quia fundus solui
non posset, contra reum fieret æstimatio integri fundi, sed cõ-
tra ipsum fideiussorem solius vsusfruct.

§.Adeo a seruo.

Pro obĺone naturali qua tenet
seruus, ẽt ipsi dño pôt accede-
re fideiussor, ẽt seruo ab eodem stipulante. h. d. in effectu. Sed
pro eo, qui nullo modo est obligatus, quia contractus est in-
ualidus, non potest accedere. & h. d. sequens §. si a furioso.

*1 Pro pœna maleficij soluenda potest accedere fideiussor ei, cui pœna debe-
tur, sed malefactori pro conseruatione indemnitatis non potest fieri pro-
missio, nec dari fideiussor.*
2 Publica vtilitas suadet maleficia puniri.
*3 Unus socius maleficij non potest ab altero socio stipulari, nec fideiussorem
recipere de communicando rem furtiuam, vel alienam, in qua maleficiũ
commiserunt.*
*4 Syndici communitatis tenentur denunciare maleficia sub certa pœna, & si
ad instantiam malefactorum non denunciant, sed faciunt sibi caueri a
malefactoribus de indemnitate, an ista promissio valeat.*
*Si vnus ex sociis qui fecerunt inter se obligationem, quòd si vnus eorum cõ-
mittat maleficium, quòd omnes participabunt de solutione pœnæ, si to-
tam pœnam soluerit, an poterit ab aliis recuperare.*
*5 Iudex qui dat iniquam sententiam ad postulationẽ alterius, si fecit sibi caue-
ri de conseruando eum indemnem tpe syndicatus, an talis cautio valeat.*

1 §.Illud quod vulgò.

† Pro pœna maleficij
soluẽda pôt accedere
fideiussor ei, cui pęna debet, sed malefactori pro ꝯseruatione
indẽnitatis nõ pôt fieri promissio, nec dari fideiussor. h. d. not.
2 in vtroque dicto. ¶ † No. ex primo casu illud ad quod semper
alleg. ꝙ publica vtilitas suadet maleficia puniri, nisi ergo pu-
nirentur daretur materia delinquendi. facit l. ita vulneratus. ad
3 leg. Aql. ¶ † In secũda parte in ver. {sed ita.} No ꝙ vnus socius
maleficij ab altero socio non pôt stipulari, nec fideiussorem
recipere de cõicando rẽ furtiuam, vel aliam in qua maleficiũ
4 cõmiserũt, per rõnem quæ ponit in fi. ¶ † Itẽ in ver. {& q alie-
no.} not. sing. ꝯ̃ syndicos cõitatis, qui tenent denũciare malefi
cia sub certa pęna, & si ad instãnã malefactorũ nõ denũciant,
a faciunt tñ sibi caueri de indẽnitate. [a] i. de soluendo oẽm pœ-
nã, quã syndicus propter hoc incurreret, qa illa ꝓmissio nihil
valet, nec posset a promissore peti si quã ille syndicus solueret.
¶ No. ergo ꝯ̃ socios, qui faciunt inter se obĺonem, ꝙ si aliquis
ipsorum cõmittat maleficium, oẽs participabũt in solutione
pœnæ, ne ista societas maleficij quæ non tenet, nec in virtute
talis promissionis posset ille qui pœnã soluisset, ab aliis recipe
5 rare. ¶ † No. ergo ꝯ iudices qui dant iniquam sñiam ad postu
lationem alterius, & faciunt sibi caueri de ꝯseruando eum in-
demnẽ tpe syndicatus, qa non valet Sed in contrariũ facit qđ
no. in l. si seruus. §. fugitiuum. j. de fur. vbi Bar. vr̃ dicere, ꝙ va-
leat talis promissio facta iudici, sed illud quando non faceret
rem sui natura illicitam, vel quando erat dubium, secus quan
do erat certum, licèt ipse non allegat ibi istum tex.

ADDITIO.

a ¶ De indẽnitate. Adde Bar. in auth. sed nouo iure. C. de pœna iud. q male iud.

LEX LXXII.

2 Successio an habeat vim solutionis, vel confusionis. & nu. 1.
*3 Si ne obligatio principalis tollatur iure solutionis, siue iure confusionis, ac-
cessoriæ tamen obligationes, quæ in illa fundabantur, tolluntur indistinc-*

&c sicut & ipsa principalis.
4 *Conuento principali, vel etiam condemnato, nō tamē liberatus est fideiussor.*
5 *Ea qua impediunt aliquid incipere si erant in principio, an similiter si po-*
stea superueniunt impediant remanere.
6 *Qui fideiussit vel mandauit pro duobus insolidum obligatus, licèt alter eo-*
rum sit liberatus. i. ab obligatione exemptus, & etiam ipse fideiussor vel
mandator ex eius persona, si remaneat obligatus ex persona alterius, &
propter hoc soluat, an illud quod soluit, possit etiam repetere ab illo qui
fuit liberatus, & qualiter possit repeti ab illo, vel eius harede.
7 *Qn̄ sunt duo rei debendi socij, an successio facta vni prosit alteri. & nu. 9.*
8 *Si non sunt socij, an id quod vnus soluit, possit ab altero correo recuperare.*
9 *Sicut duo rei debendi si sunt soluendo, habent inter se beneficium diuisionis,*
si conueniantur a principali creditore, ita si conueniantur a mandatore
vel fideiussore ipsorum, qui de mandato ipsorum intercessit, & sic soluen
do a quolibet ipsorum iudicium, potest repetere, tamen hodie habent be-
neficium diuisionis.

1 VRannius Antonius. †Si creditor succedat vni
ex duob. reis debendi, vel etiam tertius succedat cre-
ditori, & vni ex reis debendi, persona tantū illius cui
succeditur ab oblōne eximitur, & illi qui pro eo tenentur, ac-
cessoriè liberantur, sed correus remanet mero iure insolidū
obligatus, & ēt illi qui pro eo tenētur accessoriè, sed de ęqui-
tate hn̄t exceptionem si cōueniātur a succedente eatenus qua-
tenus si ei solueretur, possent ab eodem recuperare per actio-
nem pro socio, vel mādati: si autem creditor succedat fideius-
sori vel mandatori, per hoc reus non liberatur. h. d. vsque ad §.
sed ponamus, & est valde pulcra & subtilis l. quam diuide in
vj. partes vsq; ad illum §. nam primo ponitur thema, ex quo
resultat quæst an fiscus succedit creditori, & etiā vni ex reis de-
bendi, nam certum est q̄ ille reus debendi ab obligatione exē-
ptus est. Sed dubitatur de mandatore vel fideiussore ipsius an
sit liberatus. vsque ibi. { & quidem. } Secundo antequam ad
istam q. rn̄deat, præmittit ad euidētiam alium casum, qn̄ esset
vnus tm̄ debitor, & creditor ei succederet, nam tunc sicut ex-
tingueretur oblō in persona principalis debitoris, vt solonis
vel confusionis, qm̄ hoc casu successio habet vim solutionis,
ita etiam liberaretur fideiussor vel mandator ipsius, quia non
superest aliqua oblō principalis, in cuius virtute dicta accesso-
ria sustentetur, & hoc vsque ibi. {sed cum duo. } In tertia in
qua redit ad casum propositum, qn̄ erant duo rei debendi, &
creditor vni tm̄ eorum succedit, & præmitōt alium casum, vi
delicet vtrum per hoc liberetur correus principalis, & constat
q̄ si successio haberet vim solonis, hoc casu liberaretur, quia
solutio facta per vnum ex reis debendi liberat se, & ēt alterū,
tm̄ hoc casu non habet vim solonis, sicut in casu præcedenti,
sed tollitur oblō eius cui succedit vi confusionis, quia illius p-
sona ab obligatione eximit̄, sed correus remanet obligatus, &
etiam fideiussores & mandatores, qui tenētur in eius persona,
cum subsistat obligatio pr̄icipalis, in qua pn̄t accessoriè sustē-
tari, & hoc vsque ibi. {igitur,} licèt ille cui successit, & ēt obli-
gati pro eo sint liberati. Ex is quarto loco infertur in ver. {igi-
tur.} ad casum primo loco formatū, q̄ per successionem illā
factam vni ex reis debendi, mandator vel fideiussor, qui con-
templatione vtriusque mandauit vel fideiussit, non est libera-
tus, quia sua oblō sustentat̄ in oblōne correi, qui non est obli-
gatus. & hoc vsque ibi. {plane.} In quinta, in qua dicit̄, q̄ licèt
correus, & etiam mandator, qui contemplatione vtriusq; mā
danit, liberati non sunt mero iure, & sic possint conueniri a
succedente, attn̄ hn̄t exceptionem quatenus ab ipso succeden-
te si ei solueretur posset recuperare, sed vltra non, vt ecce in
correo, nam si erant socij, quicquid alteri solum solueret cre-
ditor, posset a socio per actionem pro socio recuperare partē,
eodem modo ab hærede eius, si ergo hæres eius agit ad totum,
obstat exceptio pro illa parte, sed si non erant socij, quod ille
solueret non posset etiam pro parte recuperare a correo, nec
ab hærede eius, ergo si conuenitur insolidum ab eius hęrede,
qui est creditor, in nullo habet exceptionem, in mandatore
verò qui mandatum vtriusque mandauit, & fidem cuiuslibet
eorum secutus est, constat q̄ si soluisset creditori, si non suc-
cessisset, posset in solidum petere a quocunque ipsorum reo
rum debendi si vellet, & sic si creditor vni eorum successisset,
posset eligere illum tanquam hæredem defuncti, si ergo ab eo
dem hærede conueniatur similiter actione mandati, habet ex-
ceptionem insolidum dicendo, si tibi soluerem, possem a te
postea recuperare totum quod soluerem, quia de mandato il
lius, cui successisti, ego tibi mandaui q̄ mutuares, nō ergo po-
tes a me petere, quod si soluerem, restituturus es, vt in regula
dolo facis. & hoc vsque ibi. {q̄ si creditor. } ibi est sexta pars,
in qua deciditur noua qō. Sed quid iuris qn̄ creditor succedit
fideiussori, vel mandatori, an liberetur principalis, sicut econ-
uerso, quia quando succedit principalis, liberatur fideiussor. Et
rn̄det q̄ non, quia principalis non pendet ab accessoria, sed
2 ecōtra sic, hic est casus in hac l. pulchra. † Ex ista l. collige plu
res regulas. Prima, cum quæritur an successio habeat vim so-
lutionis, vel confusionis tm̄, quia iura aliqn̄ dn̄t vnum, aliqn̄
aliud. In ista l. traditur talis doctrina, q̄ si erat vnus creditor, &
vnus debitor, si alter alteri succedat, habet vim solonis, vt hic
in ver. { & quidem. } sed si duo sunt rei debendi, & creditor
vni tm̄ eorum succedit, non habet vim solonis, sed confusio-
a nis.[a] vt in ver. {sed cum duo. } & idem ecō si essent duo rei de-
bendi, & alter eorum succederet debitori. facit l. si. s. de duob.
re. Ratio diuersitatis esset, quia primo qū est vnus tm̄ debitor
& vnus creditor, si creditor illi succedat, vel econuerso, habet
vim solonis, vt sic omnis effectus solonis tollatur, quia succe-
dens ex hoc non consequitur damnum, nec consequenter lu
crum. non n. interest eius q̄ habeat vim cōfusionis, & non so-
lutionis pp aliquam cām vel respectum, sed qn̄ sunt duo de-
bitores ęquè principales, & creditor vni eorum succedat, in-
terest eius q̄ non habeat vim solonis, sed duntaxat confusio-
nis, quia si haberet vim solonis, liberaretur correus, & sic pate
retur damnum, non sic si habet vim confusionis, quia tunc
persona tm̄ illius cui succeditur ab oblōne eximitur, & alter
remanet obligatus. Eodem modo si tractaret de lucro captan-
do, nō haberet vim solonis, ēt si esset vnic⁹ debitor, & vnicus
3 creditor. vt s̄. e. l. hæres a debitore §. fin. ¶ † Item collige q̄ siue
oblō principalis tollatur iure solonis, siue iure confusionis, ac
cessoriç tn̄ oblōnes, quæ in illa fundabantur, tolluntur indi-
stinctè sicut & ipsa principalis, ne sequatur inconueniens, q̄ p
eodem apud eundem reperiatur quis accessoriè obligatus, vt
in ver. {& quidem.} in fine, qui loquitur qn̄ habet vim solu-
tionis. & in ver. sed cum duo. in fi. ibi, {quia non possunt &c.}
4 qui loquitur qn̄ habet vim confusionis. ¶ † Tertio no. in ver.
{quidem.} ibi, { quamuis enim } q̄ conuento principali, &
subaudi, etiam & condemnato, non propterea liberatus est fi-
deiussor, quia per hoc non est sublata principalis oblō, sed alte
ra sibi accumulata, si autem absolueretur principalis debitor,
tunc exceptio rei iudi. transiret ad fideiussorem vel mandato-
5 rem. quod tenent doc. vt dixi in l. vbicunque. s̄ eo. ¶ † Quarto
collige ex §. {sed cum duo. } in fi. ibi. { vt quemadmodum }
q̄ ea q̄ impediunt aliquid incipere, si erant in principio, simi-
liter si postea superueniunt, impediunt remanere. Sed ꝯ, quia
multa impediunt ꝯhenda, quæ non dirimunt iam ꝯcta. vt l. a
tre furioso. de his qui sunt sui vel alie. iu. & in l. pluribus. §. sed
si placet. de verb. obl. Sol. dic. vt ibi plene per Bar. l isto art. qui
distinguit an superueniat defect⁹ causæ finalis, & loquitur hic,
an alterius causæ, & dic vt ibi. & inducitur iste tèx. per Cyn. q̄
sicut existente accusatore a principio non debet procedi per
viam inquisitionis, ita post inquisitionem inchoatam si super
uenit accusator, debet silere inquisitio. de hoc Bar. in iij. §. si
publico. j. de adul. ¶ Allegatur ēt si statutum dicat q̄ querelæ
bannitorum non audiantur, si post inchoatum iudicium per
aliquem superueniat bannum in personam alterius, non po-
terit pcedere iudicium sicut si fuisset a principio non debuis-
b set admitti. Bar. tn̄ determinat ꝯrium[b] per l. is qui reus. de pub.
iud. in fi. vbi dicit esse casum. & per l. neganda. C. q acc. nō pos.
Ang. dicit Bar dicere verū, si statutū diceret, q̄ bānitus nō ad-
mittat ad agēdu vel accusandū, qa statutū denotat principiū
iudicij, & cum principium iudicij fuerit bene inchoatum, qa
non erat bannitus, admittatur ad prosecutionem quæ per sta-
tutum non est prohibita. Sed si dicat q̄ querelæ non audiant̄,
vel simpliciter, q̄ banniti non audiantur, tunc vr̄ prohibitum
non solum principium, sed ēt psecutio, quia in quolibet actu
iudicij dr̄ audiri vel querelari, sicut videmus in excōicato, qui
non dbet audiri, nam in quacunque parte iudicij superue-
nit excōicatio, prohibetur prosequi, quia semper diceretur
audiri si posset prosequi, primo tn̄ gesta non irritantur. vt in
c. j. de excep. lib. vj. Et vide quod no. idem Bar. in l. eleganter. §.
6 si qs post. de condi. inde. ¶ Quinto collige ex versū. {plane. } q̄
ille qui fideiussit vel mandauit pro duob. insolidum obligatis,
licèt alter eorum sit obligatus. i. ab obligatione exemptus, & ēt
ipse fideiussor vel mādator ex eius persona, si tn̄ remanet obli-
gatus ex persona alterius, & pp hoc soluat, illud quod soluit,
pōt repetere non solum ab illo pro quo remansit obligatus,
sed etiam ab illo qui fuit liberatus ex persona illius, & etiam
pōt ab hr̄de eius, immo si conueniatur ab hærede, habet exce-
ptionem ꝯ eum de hoc miratur gl. quæ incipit, { qui debitori
successit } qualiter pōt repeti ab illo, vel hr̄de eius, cum p eo
non soluat, sed pro quo remansit obligatus. Et similiter dicit,
q̄ ille non est liberatus ipso iure, sed ope exceptionis, sed hoc
est falsum p §. & quidem. dic ergo, q̄ licèt non soluat pro illo,
quia est liberatus, tn̄ soluit pp mandatum factum ab illo, qui
censetur mandasse, q̄ se obligaret pro vtroque insolidum, nā
illa pnt simul stare, q̄ non soluam pro te, sed pro Titio, & tn̄ a
te repe-

ADDITIONES.

a ¶ Confusionis. An successio habeat vim solutionis vel confusionis. vide per eundē Paul. cōsi. cclviij. ici. nodotādū Bar. in l. si vltra. C. de bo. aut. iud. poss.
b ¶ Contrarium. Vide eūdē in l. elegiter. §. si quis post. de cōdi. inde. Pet. de Anch. in c. cum inter. extra de excep. Io. de An. in c. j. extra de accus. Ang. in l. is qui reus. de pu. iud.

te repetam,quia mãdasti ꝙ pro Titio soluerem . & hæc est ve-
ritas.l.item hodie.cum duo rei debendi habeãt beneficiũ diui
sionis per nouam ꝯstõnem,non habebit hic iste mandator ex
7 ceptionem nisi ꝑ parte,ſm gl.seq.¶†Vltimo in ver. {cũ alte-
ro aũt.} recollige duo.Primo,ꝙ qñ sunt duo rei debẽdi socii,li
cèt pactum factum vni prosit alteri insolidum, & ẽt acceptila
tio,tñ successio facta vni prodest alteri, nisi pro parte . de hoc
miratur gl.quę incipit {mirabile hoc vr̃ &c.} sed Bar. dicit ꝙ
imo pactum vni factum alteri prodest in totum , quia si non
prodesset,quicquid ille solueret,etiam si vnum nũmũ,repete
ret a socio pro parte , & sic non prodesset ei cui factum esset,
quia factum est societate durante,sed successio fit societate fi-
nita per mortem,quo casu cessat rõ prędicta,dic vt hic per eũ,
8 qui subtiliter loquitur.† No.ẽt ꝙ qñ non sunt socii, id, quod
vnus soluit,ab altero correo nõ recuperat , sed hoc verum qñ
essent correi ex causa lucratiua,vel si sunt ex causa onerosa,to
ta vtilitas cõtractus peruenit ad illum qui soluit,vnde nec sibi
est cedenda actio cõtra alterũ,nec habet vtilem actionem sine
cessione,sed si vtilitas peruenisset ad vtrũq;, tunc quatenus ad
alterum peruenit,ille qui soluit,totum posset repetere p actio-
nem mandati,vel etiam neg gest.vt no.in l.i.C.de duo. reis. &
posset petere sibi cedi actionem , iõ hoc casu si cõueniretur a
creditore,qui alteri succedit,haberet exceptionem ꝑ eo qđ ab
eodem agente posset repetere,sicut qñ essent socii,vel haberẽt
exceptionem cedendarum,quia non põt cedere actionem cõ
tra seipsum,& isto modo intellige & limita illud,qđ voluit gl.
quæ incipit,ex hoc,circa fi.¶In gl.quæ incipit.{qui debitori}
in fi.ibi,{per exceptionem,nõ ipso iure.}hoc est falsum, quia
omnino ipse defunctus est liberatus , & etiam eius fideiussor,
& mandator eius, eum obligatio penitus sit extincta per suc-
cessionem,vt infra de sol l.iii omnibus.Et posito , ꝙ esset verũ
istud quod dicit gl.tamen adhuc obstaret ꝯtrarium, quia nõ
vr̃ soluisse ꝑ eo,qui liberatus est ope exceptionis,sed ꝑ correo
superstite,qui nullo modo est liberatus , ergo ab illo solo põt
repetere,nõ ab hærede defuncti,pro quo nõ soluit,ergo cõtra
eum non habet exceptionem dolo facis. dic ergo verum esse,
ꝙ nõ soluit ꝑ defuncto,sed soluit de mandato defuncti , licèt
pro correo, ergo habet actionem contra eum , & hæredem
eius,nã quilibet istorum correorum censetur illi mandasse,ꝙ
mãdet creditori tam pro se, q̃ pro correo.& ista possunt simul
stare,ꝙ soluas pro Titio,tñ habes actionem man.cõtra Sẽpro
nium, qui tibi hoc mandauit. & in hoc ꝯsistit intellectus hu-
ius §.seq.q incipit ponamus &c. qđ enim hic dicitur in libera
9 to ipso iure,dr̃ ẽt in liberato per pactum.¶ † In gl.seq. {sed cũ
hodie pro parte debeat agere.} Not. istam gl.quæ vult,ꝙ sicut
duo rei debendi si sunt soluendo,habent inter se beneficiũ di-
uisionis, si ꝯueniãtur a principali creditore , ita si ꝯueniantur
a mandatore vel fideiussore ipsorũ,q de mãdato ipsorũ inter-
cessit,& sic soluendo a quolibet ipsorum insolidum põt repe-
tere,vt colligitur in hoc ver.{planè.}tñ hodie habẽt beneficiũ
diuisionis qđ reputo singulare, licèt doct. non ponderent istã
gl.¶In gl.seq.ibi. {Item qđ hic dicit.} s. ꝙ si creditor, qui suc-
cessit vni ex reis debendi agat cõtra alterum, qui non est libe-
ratus,si non erant socij, põt ab eo insolidum ꝯsequi , quia ille
nõ habet ꝯ agẽtem exceptionem dolo facis , quia si defunctus
viueret,nihil posset ab eo repetere : ergo nec a creditore hære-
de eius. ¶Sed ꝯ, quia ſm hoc iste creditor bis idem consequi-
tur,nam ex eo ꝙ successit vni , videtur ab illo semel ꝯsecutus,
cũ successio habeat vim solutionis, vt ver.equidẽ . Sed ista rõ
nihil valet,quia hoc casu qñ erãt duo rei,non habet vim solu
tionis,vt in §.sed cũ duo.¶Item adhuc ꝯ,quia qñ creditor agit
ꝯ vnũ ex correis , si ille soluat, tenetur creditor cedere actionẽ
cõtra correũ,vt not.in l.j.C de duo.reis. Sed nunc iste creditor
non põt cedere ꝯ correum defunctum,nec cõtra seipsum tan
quam hæredem illius , ergo repellet per exceptionẽ cedenda-
rũ.Præterea ẽt non facta cessione põt soluẽs repetere a correo,
quatenus in vtilitatem illius versa est pecunia mutuata, vt no.
in d.l.j.ergo iste cõuentus habebit exceptionem ꝑ illa parte,si-
cut qñ erant socij.vnde ista distinctio an essent socij vel non,
videt̃ non esse bona. Roge. hoc fatetur esse idem vtroq; casu,
tamẽ quãdo sunt socii multo clarius est, q̃ quãdo nõ sũt. Bar.
reprehẽdit hũc intellectũ Roge.qa nõ est credendũ, ꝙ Paulus
Iurisconsultus ita stulte loqueret̃ ſm eum. Solue ergo cõtrariũ
vt supra dixi in positione casus.Nã quãdo sunt socii , indistin-
cte qđ vnus soluit,repetit a correo ꝑ parte,ideo indistincte ha-
bet exceptionem,sed quãdo nõ sunt socii, non repetit , nec ẽt
põt petere sibi actionẽ cedi,nisi quãdo sunt correi ex cã onero
sa,& ad vtrunq; peruenit vtilitas,& tũc ꝓcederet contrarium,
& esset idẽ qđ quãdo sunt socii.Si aũt sunt ex cã lucratiua, vel
sunt ex cã onerosa,tamẽ vtilitas non ꝑuenit nisi ad aliũ ꝯuen
tum,tunc nihil ab altero repetere põt.Ex his duob. põt intelli-
gi iste tex.vt in ver. altero , vt tunc nullam habeat exceptionẽ,
& in eisdẽ casib. procedit qđ dr̃ in prin.gl. vt nõ videãtur inui
cẽ fideiubere,sed in primo casu sic, quatenus alter soluẽs pos-
set ab altero repetere , ẽt accessione non facta. ¶ In gl.seq.ibi,
{ non ergo veræ vel fictæ solutionis vim obtinet &c. } Sol. nihil
valet . Nam & pactum de non petendo habet vim solutionis,
& tñ factum vni ex eis insolidum, prodest alteri in totũ,vt l. si
vnus.de pact.Quare ergo successio facta vni, cum sit liberato-
ria illius,& sic saltem habet vim pacti, non ꝓdest alteri nisi ꝑ
parte ? dicit Bar. qa pactum fit durante societate , vnde si non
prodesset alteri insolidum,similiter nõ ꝓdesset ei cui factũ est,
eo ꝙ si ille vnum nummum solueret , posset ab altero cui fa-
ctum est pactum repetere per actionem ꝑ socio, sed successio
fit post mortem alterius , & sic finita societate , vnde cessat rõ
prædicta.Ex quo infert,ꝙ si ambo viuũt , & finita est inter eos
societas,pactum,vel acceptilatio vni facta,illi soli prodest , nõ
alteri,quia videtur facta pro parte illius tantum, quod nota.

§.Si ponamus vnum.

¶Pactũ de nõ peten
do factũ vni ex reis
debendi, non impedit mandatorẽ soluentẽ ꝑ altero repetere
ẽt ab illo cui factũ est.h. d. Dubitatio erat hic, quia mandator
nõ vr̃ soluisse ꝑ eo,qui liberatus erat p pactũ,sed per alterũ:er-
go ab illo debebat posse repetere,sed solue,vt dixi s.e. ver. pla-
ne.quia licèt soluat p altero,nñ soluit de mãdato illius,cui fa-
ctũ est pactum,qlibet eñ illorũ vr̃ mandasse,ꝙ intercedat pro
se,& pro correo,& in hoc stat intellectus istius §. Et sic intelli-
ge istũ tex.in mãdatore,q mãdato vtriusq; mãdauit creditori
vt numeret,secus si mandato alterius tñ cui pactũ non erat fa
ctum,vel etiam mandato illius solius cui factum erat.

§.Placet mandatorem.

¶Mãdator tenet̃,
siue mandatarius
impleat mandatũ p se,siue p aliũ.h.d.in effectu tex. cum gl.

LEX LXXIII.

S I fideiussori.

¶Acceptilatio fcã fideius-
sori q in oblõnẽ nõ icidit,
nõ ꝓdest reo.h.d.Sed si icidisset bñ ꝓdesset,vt ʃ. de
accept.l.& p insin rãdũ.§.& si fideiussori.ẽt si eodẽ
instãti quo nata est,tolleret̃ virtute acceptilationis,vt hic no.i
gl.¶In fi.tex.ibi.{iã mortui efficere,}qa si fuisset ꝯcta i vita,eo
moriẽte finiret̃ pp pactũ,ꝙ vltra vitã suã nõ teneret̃,ergo non
debet incipere ab eo casu,quo cepta finiret̃.si aũt ꝯditio extite
ret fideiussore viuẽte,tũc vno & eodẽ instãti inciperet oblo in
eius ꝑsona,& p acceptilationẽ tolleret̃ ipso iure, & in ꝯñtiam
ẽr obligatio principalis debitoris,nõ eñ põt acceptilatio opa
ri sup obligatione ꝯdõnali,nisi ꝯdõ existat,& oblo nascat̃, cũ
fiat ad obligationẽ tollendã,quæ nõ põt tolli si non nascatur,
& qa natiuitas ꝓcedit,ideo eodem instanti nascitur per prius,
& tollitur per posterius,secundum intellectus ordinem.

LEX LXXIIII.

C Vm procurator.

¶Pęnã, quã qs suo
facto, vel culpa in-
currit a fideiussore indẽnitatis nõ recuperat . ¶ In
tex.ibi,{cũ ꝓcurator.}idest ꝓcurans , qa nõ habe-
bat mãdatũ,vel de ipso mãdato nõ ꝯstabat,ideo ꝓmisit cautio-
nẽ de rato,& succubuit,qa reus fuit absolutus,postea dñs non
hũs ratũ egit,& obtinuit,& qa reus , & possessor noluit posses-
sionem restituere , iuratum fuit in litem ꝯ eum in multo plus
q̃ res valeret,& coactus est soluere,certe illud plus nõ recupe-
rat a fideiussorib.qui ꝓmiserũt dñm ratum habiturum, quia
damnum passus est reus culpa sui,& veram ęstimationem rei
bene posset ab aliis ꝯsequi , quia si dominus ratum habuisset
factum ꝓcuratoris,res illa remansisset penes eum &c.

LEX PRIMA

1 *Obligatio per nouationem ex toto non perimitur, cùm in aliam transfunda-
tur, vnde videatur prima subsistere, quia subsistit secunda.*
2 *Nouatio denominatur ab obligatione nouante , quæ dignior & potentior
est quàm nouata .*
3 *Licèt per acceptilationem non possit tolli obligatio quæ erat verbis cõtra-
cta: tamen per nouationem potest tolli qualitercunque fuerit contracta.*
4 *Obligatio noua debet verbis contrahi, & an fiat nouatio , nisi per stipula-
tionem.*
5 *Sola naturalis obligatio sufficiens est ad tollendum primam iure nouatio-
nis, quæ esset ciuilis & naturalis.*
*Pupillus contrahens sine tutoris authoritate, an obligetur naturaliter tan
tum,an autem nullo modo. & nu 6. & 7.*
6 *Quando dicatur proximus pubertati. & nu.7.*
7 *Proximus infantiæ quis dicatur.*
8 *Adultus contrahens sine curatore , an obligetur ciuiliter & naturaliter.*

De nouationibus & delega. Rub.

N Ouatio.

¶Primo ponit̃ diffinitio noua
tionis,vsq; ibi,{nouatio.}Secũ
do allusio vocabuli,vsque ibi,{illud.} Tertio
qnãt debet esse oblo nouans,& hoc sufficit ꝑ
1 summatio.†Ex diffinitione no.ꝙ p nouationẽ
nõ ꝑimit̃ ex toto obligatio,cũ in aliã trãsfun-
dat̃,vnde vr̃ etiam prima subsistere , quia subsistit secũda eius
loco subrogata.facit l.cum filius.§.hæres meus.de leg. ij. p quẽ
pat.t,ꝙ adhuc põt dici ipsum deberi ex prima cã, cum ab illa

a ꝓcesserit secunda oblõ. facit l. nepoti. de fund. instru. ¶ † Ex secũdo dicto no. ꝙ nouatio denominatur ab oblõne nouãte, q̃ dignior est q̃ nouata, & potẽtior, vt patet in fi. q̃a ẽt si sit nãlis
3 tãtũ, tollit primã, q̃ erat ciuilis & nãlis. ¶ † Ex ver. {illud.} not.
4 ꝙ licẽt per acceptilationẽ nõ possit tolli nisi obligatio, q̃ erat verbis ꝯtcta, vt l. an inutilis. §. acceptum fieri. j. de accep. per nouationem tñ põt tolli qualitercũq; fuerit ꝯtracta, siue verbis, siue ꝯsensu, siue re, siue alio mõ. Rõ diuersitatis, quia acceptilatio ꝯtrai obligationi, ideo maior est resistẽtia ex parte obligationis, sed nouationis nõ, quia nõ tendit principaliter ad perimendũ, sed ad trãsfundẽdum, & in hunbus symbolum facilior est transitus. ita no. Insti. qui. mo. tol. obl. §. item per acce-
4 ptilationem. ¶ † Item no. dũ dicit {nouari verbis põt} ꝙ obligatio noua debet verbis ꝯhi, & sic nõ fit nouatio nisi per stipu
a lationẽ, a licẽt in stipulatione nouata nõ sit ius qualitercũque fuerit ꝯcta. Bar. tñ dicit esse vnum tex. quem alibi nescit, in l. si mandati. §. fi. s. mand. ꝙ ẽt per alium ꝯctum q̃ per stipłonẽ potest fieri nouatio, si tñ hoc est actũ expresse, vt ibi, als secus, vt l. item illa. §. fi. de ꝯsti. pecu. sed per stipłonẽ fiebat ẽt tacite hoc iure, qñ in secunda interueniebat noua persona, vel quando secunda ꝯtinebat plus q̃ prima, licẽt hodie nõ fiat ẽt tunc nisi
5 expresse agatur. vt l. fi. C. eo. ¶ † Itẽ no. ꝙ sola naturalis obligatio sufficiens est ad tollendam primam iure nouationis, q̃ esset ciuilis & naturalis, & hoc ꝑꝑ voluntatem ꝯhentium, quã habet secunda, & incipit deficere in prima. ¶ Vltimo not. & ad hoc semper alleg. ꝙ pupillus ꝯhens sine tutoris authoritate obligatur naturaliter tãtũ, sed quędam ll. dñt, ꝙ nullo mõ obligat ẽt naturaliter, vt l. pupillus. s. de ac. & obl. & l. qđ pupillus. de ꝯdi. inde. & l. pupillus. nec velle j. de reg. iur. ꝑꝑ hoc multæ fuerunt opi. quarũ quasdam recitat hic gl. & quasdam Bar. sed finaliter Bar. tenet distinct. hic positam, in l. pupillus. de regul. iur. ꝙ tunc obligatur naturalr̃, qñ erat ꝓximus pubertati, & sic doli
6 capax. † Et dr̃ proximus, b qñ habet decem annos cũ dimidio
b vel vltra. nam infantia durat per totum septennium, & vsque ad xiiij. annos est aliud septennium, qđ si diuidatur per mediũ quælibet medietas ꝯtinet tres annos cum dimidio. & sic in x. anno cum dimidio appropinquat pubertati, requiritur ẽt aliud ꝙ contrahat cum alio q̃ cum tutore, nam si cũ tutore, ẽt tunc nõ obligatur naturaliter, quia tutor ꝓhibetur secum cõtrahere, vt l. non licet. in fi. de ꝯtrahen. emp. & sic impeditur obligatio naturalr̃ per l. cum lex. s. tit proxi. Requiritur & tertium, ꝙ ꝯtractus non sit a iure prohibitus, als similiter non obligatur naturaliter, vt si vendat rem immobilem sine decreto iudicis, q̃a sicut ꝓhibetur translatio dñij, vt in tit. de reb. eo. ita & obligatio quæ ad illam ordinatur, vt l. si ad remouendã. C. de ꝓdiis
7 minor. & arg. in l. orano. supra de spon. ¶ † Super gl. mag. fi. ibi, {sed tu dic si est infans.} supple vel proximus infantiæ, vt vsq; ad annum decimum cum dimidio, quia qđ iuris est de infante, debet esse de proximo infanti, vt in prima opi. recitata ꝑ gl. sed in materia excusationis tutorum ꝓximus pubertati dr̃ esse qui appropinquat ꝑ sex menses, vt l. non solum. §. j. vel ij. de excu. tu. ¶ In gl. ibi. {peruenit aliquid ad eum vel non.} Dic, intelligitur hoc ꝙ infans non obligaĩ ex ꝯctu ẽt naturalr̃, posito ꝙ ad eum aliquid perueniat, & sit locupletior, quia caret consensu præsumptione iuris, & de iure, & sic ꝯtractus est funditus nullus, qui valere nõ põt sine cõsensu, sicut est cum furioso, vt l. in negotiis. de reg. iur. sed bene obligaĩ ex æqtate naturali si factus est locupletior, ne cũ aliena iactura locupletetur, & ita ꝓbatur in l. j. §. fi. cum seq. supra cõmoda. ¶ In glo. ibi. {alij vero ꝓmittẽdo obligaĩ naturalr̃.} supple dũmodo nõ ꝯhat ꝯ ꝓhibitionem iuris, vt supra dixi, & sic tria requirunt. Sed opp. ꝙ ẽt naturalr̃ nõ obligetur, q̃a pupillus æqparatur ꝓdigo, cui bonis est interdictum, vt l. certi ꝯdõ. §. quoniã. si cer. pe. Sed ꝓdigus ꝯhẽs sine tutoris authoritate nõ obligatur, vt l. is cui bonis. de verb. obl. Sol. æquiparatio non est bona per oĩa, nam ꝓdigo interdicitur administratio expresse, vel ẽt tacite per dationem curatoris, & sic l. resistit obligationi suæ: ideo impediĩ nasci naturalis, vt l. cum lex. supra tit. i. sed pupillo non interdicitur, ẽt si datur sibi tutor, q̃a sibi nunq̃ a iure fuit ꝯcessa interdictio, & ꝓsupponit ẽt aliquando ꝯcessam, ꝓdigo aũt ante interdictionem
8 ꝯcessa erat. ¶ † Sed contra, nam & adulto statim cõceditur administratio bonorum suorũ, hinc est ꝙ si non habet curatorem, obligatur ciuiliter & naturaliter, qđ non esset, si concessa non fuisset, vt l. iusiurandum qđ ex conuentione. §. i. de iureiu. si ergo detur sibi curator, vr̃ tunc administratio interdicta sicut ꝓdigo, ergo contrahens sine tutore non obligatur ẽt naturaliter, qđ vr̃ absurdissimum, vt magis possit obligari pupillus sine tutore, q̃ adultus sine curatore. Quidam fatentur hoc absurdum. sed Bar non. Et ad ꝯrium rñde, licẽt Bar. male declaret, ꝙ licẽt adulto ꝯcedatur administratio, tñ non perfecte, qđ patet, q̃a si læditur, restituitur: ideo tanq̃ si non esset concessa, ex quo non perfecte ꝑ dationem curatoris nõ vr̃ intercidi, sed potius dari ad supplendam ætatem. sed prodigo ante interdictionem concessa erat & perfecte, q̃a nec restituebatur si lædebatur. ¶ In fi. glo. ibi, {tenebitur etiam ciuiliter si locupletior est.} Dic & hæc est cõmunis opi. gl. & Doct. ꝙ quãdo pupillus effectus est locupletior, licẽt sine tutoris authoritate cõtrahat, obligetur ciuiliter & naturaliter. Mihi aũt vr̃, ꝙ ex hoc non obligetur ciuiliter, sed naturaliter tantum. per l. naturaliter. de ꝯd. inde. ꝑꝑ istam tñ naturalẽ datur ꝯ eum actio in factum ex rescripto diui Pii quæ est datiua, & non natiua, per l. iii. in princ. supra commo. qđ non esset, si non esset factus locupletior, & per hoc tollitur contrarietas, quæ est inter l. interdum. de cõd indeb. & l. si eius. ad Trebel. vt in vtraque dixi.

ADDITIONES.

a ¶ Per stipulationem. An etiam nouatio fieri possit per pactum nudum ex interuallo appositum, vide tex. & ibi Bar. in l. si ex pretio. C. si cer. pet.

b ¶ Proximus. Quis dicatur proximus pubertati, vel infantię, vide Cano. in c. cõtinebatur. de despon. impub. Bal. in l. si quis in tantam. C. vnde vi. &c.

LEX II.

1 *Nouatio tunc fit cum hoc agitur expresse vel tacite.*

2 *Qualiter olim vel hodie fiat nouatio per stipulationem conquentam.*

1 OMnes res. ¶ † Nouatio tunc fit cum hoc agiĩ expresse vel tacite. h. d. tex. cũ gl. als nõ. vt j. e. l. si ita fuero. in prin. Venio ad casum. ¶ In gl. quæ incipit {expresse vel tacite.} Dic hoc qñ fiebat per stipłonem, si aũt per aliũ ꝯctum, tunc ẽt iure isto regrebatur, ꝙ esset expresse actum, vt l. si mandato. §. fi. supra mad. & dixi in l. præcedenti. ſm Bar. ¶ Item tacite tũc videbatur fieri qñ secunda stipło continebat plus q̃ prima, secus si tantũdem, vel minus, ẽt si noua persona non interueniebat, vt l. qui vsumfructũ. de verb. obl. vel qñ interueniebat noua persona in secunda, & continebat saltem tantumdem, secus si minus, vt supra de verb. obl. l. cũ qui ita. §. pen. & hoc de iure ffõrũ, sed de iure vetustissimo ante ius ffõrũ fiebat, ẽt si secunda stipło continebat minus, & illud ius tollitur per d. l. fi. C. de noua. ſm Doct. Sed in hoc semper dubitaui, nam ad qđ expediebat ꝙ tolleretur per illam l. nouam, cum illis derogaĩ, quia iura fforum, quæ requirunt alterum prædictorum! non video. & ideo vr̃ melius dicendum, ꝙ illa l. corrigat iura ffõrũ, vt in dictis casibus, in quibus fiebat tacitẽ, hodie non fiat, sed requiritur ꝙ agatur expresse. Et ex hoc infero contra gl. quæ tenet, ꝙ in casibus in quibus olim de iure fforum fiebat tacite ipso iure, hodie non fit ipso iure per illam l. sed saltem fit ope exceptionis, per l. pen. de præt. stipu. quam gl. doct. dicunt nõ esse alibi, & ipsam valde notant. Mihi vr̃, ꝙ non sit vera, nam ſm hoc illa lex finalis seruiet nobis de vento. Nec ob. lex, in qua gl. se fundat, quia ibi loquitur in stipłone prætoria, q̃ ponitur ex quadam necessitate, vnde per illam etiam iure fforum non fiebat nouatio ipso iure, sed ope exceptionis quãdo tacitẽ agebatur, sed in stipulatione mere voluntaria fiebat ipso iure, sicut quando agebatur expresse. nos loquimur de iure nouo C.
a & istam puto veritatem. ¶ † Cætera circa istum articulum vide plene per Bar. in d. l. pe. qualiter olim vel hodie fit nouatio per stipulationem coęquentam, nam qualiter fit per stipulationem pęnalem, no. per eundem. in l. ita stipulatus. de verb. obli.

LEX III.

CVibonis. ¶ Qui nõ põt alienare, nõ põt etiam nouare, nisi ꝯditio sua efficiat melior h. d. Et ratio est, quia in nouatione fit quædam alienatio de obligatione prima, q̃ creditor a se abdicat. Ecce casum.

LEX IIII.

2 *Obligatio proprie dicitur quando id, quod mihi debes mandato meo promittis creditori meo, quo casu duplex obligatio perimitur.*

3 *Quid sit quasi delegatio.*

4 *Qui in vno grauatur, in alio releuatur.*

5 *Vsusfructus in persona mea constitutus, vel obligatio personalis pro ipso constituendo, non potest per me in alium transferri sine voluntate domini, vel debitoris.*

1 SI vsusfructus. ¶ † Obligatio ꝯtinẽs aliquod ius cohærẽs ꝑsonæ ꝑ delegationẽ vel quasi, nõ põt nouari ipso iure, sed nouatur ope exceptionis. h. d. notabiliter, &
2 est subtile. ¶ † Dr̃ aũt obligatio ꝓprie sumpto vocabulo, qñ id, qđ mihi debes, de mandato meo ꝓmittis creditori meo, quo casu duplex obligatio perimitur. s. illa qua mihi teneris, & illa qua ego teneor meo creditori, & vna tãtum ꝯstituit de nouo.
3 † Et ideo ista est principalior species quę sit sub ipso genere nouationis, iõ in rubrica posito gñe de nouationib. subiicitur de ista specie, sicut in tit. de seru. & aqua. Quasi delegationem aũt appello, qñ id, qđ debes mihi, promittens alteri, nõ creditori meo, vel non tanquam creditori, iuxta not. in l. quamuis. §. i. ad Velleia. supra per gl. & tunc vna tantũ obligatio perimitur, & in ambobus casib. dico ꝓcedere hanc l. quia si teneris mihi ad aliqđ ius cohærens personæ, vt vsusfructus, vel vsus, sicut ipse vsusfructus, vel vsus constitutus in persona mea cohæret adeo meę personæ, ꝙ idem vsusfructus numero non põt trãsferri in alteram personam, vt s. de duobus re. l. si id, qđ. imo esset vsusfructus nouus, qui finiretur morte illius, non mea, & sicut ex diuersitate ꝑsonarũ diuersificarẽ ius, ita & obligatio,
vt l. sti-

vt l.stiplo ista.§.si quis ita.de ver.obl. ita & obl'n competens ꝑ
tali vsufructu cōstituendo. vnde si debes mihi vsumfructum,
& de mandato meo ipsum promittis Titio, non censeris pro-
misisse illum eundem, quia impossibile esset, ꝙ illum illi tra-
deres, sed quendam alium ei similem, quia meus finiretur ex
persona mea, & tuus ex persona illius. ideo non fit nouatio
ipso iure, sed benè fit ope exceptionis, quia non esset æquum,
ꝙ remaneres mihi obligatus, ex quo de mandato meo alteri
ꝓmisisti, licèt non eundem, sed alium similem ei. & istam ex-
ceptionem habes ēt si ille prius moriatur, q̄ ego, nā cū si ego
prius, durior esset ꝯdō tua q̄ si mihi tradidisses, quia tunc esset
ad te reuersus, & tunc non reuertitur. vnde sicut habes hoc in
commudum, ita debes sentire commodum in casu econuer-
so, si prius ad te reuertatur per mortem illius q̄ reuerterec̄ per
mortem meam, si mihi tradidisses. & hoc intendit illa l. si autē
fieret nouatio non per delegationem, vel quasi, vt contingit
qn̄ id quod mihi debes, iterum mihi promittis animo nouan
di, vel alius pro te, tunc puto non habere locum hanc l. quia
nō diuersificarec̄ vsusfructus mihi debitus ex ꝑsonis ēt diuer-
sorū ꝓmissorū, licèt diuersificarec̄ ex ꝑsonis eorū, cui detur, &
sic fieret ipso iure nouatio. Et nō hic in ver. {qa et hoc incom
4 modū.} ꝙ † q̄ in vno grauat, in alio reuelat, & ꝙ nō debet quis
postulare id qđ in ꝯtriū nō esset postulaturus. vt l. fi. C. de solu.
Sufficit. In gl. ij. ibi. {vel dic} hæc vera, nā tūc ꝑ delegationē fit
nouatio, qn̄ illud idē, quod debet vni, ꝓmittit alteri de man-
dato creditoris, sed hic nō illud idē, sed aliud diuersum. In fi.
gl. ibi. {de iu. doti. l. si mulier. §. ex asse.} ille §. vr̄ ꝯtriari inquan-
tū hic dr̄, ꝙ fit ope exceptiōis, nā nullo mō, sed dic ꝙ ibi nihil
aberat debitori ex secūda ꝓmissione. vñ nō subest æquitas, ꝙ
exceptionē hēat. hic aberat, qa obligatus erat alteri, licèt ad di-
uersū vsumfructū, & sic nō poterat illi & isti p̄stare eodē tpe.
5 ¶† Vltimò in gl. in fi. opp. ꝙ ēt ope exceptionis nō fiat. Instit. de
vsusf. §. finit. Gl. soluit, ꝙ ibi ē spāle. dic hæc ē truffa. Dic ergo ꝙ
vsusfructus in ꝑsona mea ꝯstitutus, vel obl'o personalis ꝓ ipso
ꝯstituendo non pōt per me in alium transferri sine voluntate
dñi, vel debitoris, immo si cederem alteri illum vsumfructū,
non transferrec̄ in eum, sed a me abdicaretur, & reuerteretur
ad proprietatem. vt in d. §. finitur allegato ꝓ ꝯtrio, sed de volun
tate dñi vel debitoris alteri promittentis benè potest transfer-
ri, non tamen erit idem per omnia, vel eadem obl'o, sed diuer-
sa pp ea quæ s̄. dixi. ita loquitur hic in glo. in l. necessario. §. fi.
de peri. & commo. rei vendi. dic ꝙ ibi non fuit alteri conces-
sus vsusfructus, sed commoditas eius. vnde non finitur ex per-
sona illius, sed ex persona eius apud quem remansit vsusfru-
ctus, sed si transferet ipse vsusfructus de voluntate domini, tūc
finitur ex persona illius, in quem est translatus.

LEX V.

In diem. ¶ Obl'n in diem certā potest per purā statim
nouari, & econuerso, non tñ pōt agi añ diē.
h.d. s̄m primum intellectum gl. qui ꝓbatur. j. eo. l. si Stichum.
§. j. & sic ponit duos casus. Primus est qn̄ prima obl'o erat in
diem, & secunda nouās erat pura, vsq; ibi. {& gn̄aliter.} Secun
dus econuerso. Gl. tñ secundo loco ponit alium intellectum,
ꝙ tota l. ponat solum istum s̄m casum qr̄. prima erat pura, &
secūda in diem. nam licèt hæc secunda tollat primam statim,
tñ ex ea non pōt agi. sed in primo casu, si prima esset in diē, &
secunda pura, dicit gl. ꝙ ex secunda posset statim agi, ideo non
tenet primam lecturam. ¶ Sed ꝯtrium huius notat glo. in d. l. si
Stichum. §. j. ꝙ etiam tunc non posset ex secunda statim agi,
quia dies appositus in prima censeretur repetitus in secunda.
Br̄ istud est verum qn̄ secunda fuit simpliciter interposita, pu-
ta quod mihi debes ex tali stipl'one ꝓmittis: si aūt exprimere
tur certa quantitas, tunc dies non censeretur repetitus, quia il-
la dies diminuit de quantitate. vnde si debes x. in diem, non
cēsenē esse integra x. pp interusuriū medij tpis. si ergo postea
stipulor eadem x. videor stipulari sine die, aliàs non essent x. Et
hęc probantur per ea q̄ hñr in l. si prior. solu. mat. Potest ergo
sustentari primus intellectus, quia probatur expressè in d. §. i.
Venio ad casum. ¶ In tex. ibi. {pōt nouari.} Dic qn̄ ēt añ diem
nata erat obl'o ciuilis & nālis, iō pōt tolli per secundam purè
conceptam seu simpliciter, licèt ex secunda non possit agi ob-
stante exceptione s̄m primum intellectum. ¶ In tex. ibi. {ex sti
pl'one.} s. secunda in diem facta &c. videbat̄ ꝯtrium qn̄ prima
erat pura, quasi sit potentior q̄ secunda, quæ erat in diem, &
sic videbatur per eam non posse nouari, sed verum est ꝙ est
potentior quantum ad effectum agendi, non quātum ad sub
stantiam, qn̄ cum dies sit certus, an & qn̄, hr̄ pro pura quan-
tum ad hoc vt producat substantiam obl'onis, per quam tolli-
tur substantia primæ, licèt non habeat exercitum.

LEX VI.

Si ita fuero. ¶ Per stipl'onem fideiussoriam non tolli
tur principalis iure nouationis. h.d. con
cor. j. eo. l. si Stichum. §. idem Celsus. Casus est iste. Titius tene
bat̄ mihi in centum &c. ¶ In text. ibi. {quia non hoc agitur}
Dic, & hoc patet, quia ꝓmisisti quātominus a Titio exegero.
& sic volui posse a Titio exigere. Sed si obl'o, qua Titius tene-
bat̄, esset nouata, hoc facere nō possem, certè ēt si simplr̄ fide-
iussisses, & promisisses illud, ad quod mihi tenetur, ex hoc so-
lo, ꝙ fideiussorio noīe fideiussisti mihi, vr̄ actum ꝙ prima du-
ret, & secunda ei succedat ꝓ eius securitate. Et sic nō fiebat no-
uatio ēt isto iure, licèt interuenerit noua ꝑsona. nā illud ꝓce-
debat qn̄ æque principaliter se obligabant. Non sunt alia.

1 *Ex numeratione non nascitur actio, quando interuenit stipulatio incontinenti ante uel post, ideo non potest dici quòd fiat nouatio, quia non est nisi unus contractus. s. stipulationis, & in nouatione requiruntur duo. s. nouatus, & nouans.*

2 *Qn̄ una cū uenit ad īplemētū alterius, nō agitur ex implēte, sed ex impleta.*

3 *Quando super aliquo contractu interuenit stipulatio, an oriatur actio ex ipso contractu, an ex stipulatione tantum.*

1 **§. Cum pecuniam.** ¶† Ex numeratione non
nascitur actio qn̄ interue
nit stipl'o incōtinēti añ vel post. iō nō pōt dici ꝙ fiat nouatio,
qa nō est nisi vnus ꝯtus. s. stipl'onis, & in nouatione requirun-
2 tur duo. s. nouatus, & nouans. h.d. cum l. sc. † & semp allegant̄,
ꝙ qn̄ vna cū venit ad implemētū alterius, nō agit̄ ex implēte,
sed ex impleta. Item ꝙ qn̄ interuenit stipl'o & numeratio incō
tinenti, dr̄ mutuum ciuile, quia nascitur actio ex stipl'one, quæ
est de iure ciuili, non ex numeratione, tñ dr̄ ciuile, cui natura
cooperatur pp interuentum numerationis: si autem non in-
teruenisset numeratio, lapso biennio diceretur ciuile tm̄, cui
nā non cooperat̄, & ageretur ex stipl'one efficaciter, nec posset
opponi exceptio non numeratæ pecuniæ nisi excipiens susci-
peret in se onus ꝓbandi, & de vtroq; istorum hr̄ in l. ij. §. fin. si
cer. pet. nāliter aūt dr̄ qn̄ stipl'o non interuenit, quia tunc orit̄
3 ex ipsa numeratione. † de isto aūt articulo qn̄ super aliquo ꝯ-
ctu stipl'o interuenit, an oriatur actio ex ipso ꝯctu, an ex stipl'o
ne duntaxat, vide subtiliter & plene per Bart. post Iac. de Are.
in l. singularia. si cer. pet. Venio ad casum, casus ē iste. Ego mu-
tuaui &c. ¶ In tex. ibi. { & ex cōtinenti. } i. antequam ꝯhentes
habeant ꝯctum ꝓ perfecto & absoluto s̄m Iaco. de Are. si aūt
ex interuallo, tūc fuissent duo ꝯctus. Primus, qui fuit celebra-
tus re, & produxit actionem. Secundus, qui celebrat verbis, &
tūc prima actio & primus ꝯctus tollitur per scđm, & fingitur
actio ex numeratione non nata, & ita intellige gl. positam in l.
seq. qn̄ enim incontinenti, nō vr̄ fuisse intentio partium, ꝙ ex
numeratione nascat̄ sed ex sola stipulatione, & hoc vult l. se-
quens, nec expedit ꝙ hoc dicatur expresse, licèt gl. ibi sentiat
ꝯtrium, & non bene. qn̄ ex interuallo, tunc secus, nisi ꝯtrium ex-
pressè ageretur, ꝙ ex numeratione non nascatur. & ita intelli-
ge glo. aliàs non benè diceres. ¶ In glo. l. cum enim. in princi.
ibi. {obligationem ex numeratione nasci.} dic hoc est clarū,
quòd si actū fuit expresse inter partes, ꝙ ex numeratione non
nascatur, sed ex stipulatione, non nascitur ex numeratione,
siue incontinenti, siue ex interuallo stipulatio sequatur. sed
qn̄ non fuit actum expresse, & quæritur quid in dubio videa-
tur actum, tunc distinguitur an incontinenti fuit secuta stipu-
latio, vel incontinenti præcessit, & tunc vr̄ fuisse actum ꝙ ex
numeratione non nascatur, secus si ex interuallo, vt dixi. Item
2 si fuisset actum, ꝙ nascat̄ ex numeratione, tūc nasceretur ēt si
incontinenti secuta esset stipl'o, & postea fingerec̄ non nata se-
cuta stipl'one. ¶ In fi. gl. ibi. {ex numeratione dat̄ mihi certi cō-
dō.} dic videbatur ꝯtrium, quia postquam stipulaturum nu-
merani vr̄ fuisse actum ꝙ ex numeratione non nascat̄, licet er-
go stipl'o non sequatur, vr̄ ꝙ ex numeratione nō nascatur. arg.
l. serui & filij. in princ. j. de fur. & hæc erat rō dubitandi in hac
q. ꝯtrium tñ vult gl. & bene. nam verū est ꝙ ita vr̄ actū si stipl'o
sequatur: sed si non sequatur, non vr̄ actum. & sic intentio par
tium censet̄ hr̄e in se ꝯdōnem, vt si sequat̄ stipl'o, non nascatur
ex numeratione, aliàs sic. nam & cū interuenit stipl'o inconti-
nenti, vr̄ agi ꝙ non nascat̄, & tñ si stipl'o postea reperiatur inu-
tilis, patet ꝙ fuit nata pp eandem rōnem, quia intentio ꝑtium
vr̄ ꝯdōnalis, vt non nascatur si stiplo valeat. aliàs secus.

LEX VIII.

Si Stichum. ¶ Per secundam stipl'onem interposi-
tam animo nouandi non solū tollitur
prima, sed etiam tollitur mora ꝯcta in ea. h.d. Rō est in promp-
ptu, quia sublata substantia non pōt remanere accidens. Qui-
dam tñ dixerunt, quos gl. hic recitat, ꝙ hodie sicut non tollit̄
substantia primæ nisi agatur expressè, ꝙ tollatur per l. fi. C. eo.
ita posito ꝙ tollatur, non tñ tollitur accidēs sine mora, sed cē
setur repetita in sequenti. quod est truffa. Vnde tene, ꝙ ista l.
in hoc non corrigitur per illam. Quid autem si secūda nō fuit
interposita animo nouandi, an per eam tollat̄ mora præcedē-
tis obl'onis? distingue an res erat præsens tpe secundæ stipula-
tionis, vel non. quod dic, vt in l. scire debemus. §. fi. de ver. obli.
& l. eum qui. §. fi. eo. tit. & j. eo. l. quoties. vers. vnde Marcellus.
& p l. iij. de ꝯdi. fur. Venio ad casum. ¶ In tex. ibi. {eundem sti-
pulatus fuero} subaudi animo nouandi. & hoc ꝯstat, aliàs n.
isto

isto iure non præsumebat nouatio, cum secunda stipulatio nō cōtineat plus q̃ prima, nec interueniat noua psona. Sed qdā volunt dicere ɔtrī, ꝙ ex eo ꝙ tollit mora primę, vr aliquid plus continere q̃ prima. q̃ rō nō est bona, quia mora tollitur si prima tollitur, sed in hoc est quæst. an prima tollatur si non fuit expressè actum. ꝑterea nec pōt dici secundam plus continere, sed minus si tolleret mora, qa prima pp morā non perimebatur interitu rei, sed secunda perimitur. Præterea non expedit distinguere an res sit præsens, vel non, ex quo rōne moræ existentis in prima semp secunda psumeretur animo nouādi.

§. Legata vel fideicommissa.

¶Oblo pura, vel in diem certū potest statim nouari ꝑ aliam puram. & econuerso pura, vel in diem pōt aliam puram statim nouare, sed condōnalis non potest nouari, vel alias nouare nisi condōne adueniente. h. d. Et rō patet ex his, quæ dixi in l. in diem. quia oblo in diem habet in se substantiam, cum oblo ciuilis & nālis sit nata, vnde pōt tolli, & ēt aliā tollere, sed in ɔdōnali non est nata. vnde nec tolli pōt nec aliā tollere. Casus est iste. In tex. ibi. {& hoc est actum,} subaudi expressè, aliàs non fieret nouatio, quia secunda stipulatio non continet plus q̃ prima, erat ergo dubium an posito ꝙ fuisset actum expressè, statim fieret nouatio primæ, maximè de oblone de legatis factis in diem, vel sub ɔdōne. & dicit ꝙ sic de factis in diem, non de factis sub ɔdōne. nā nisi ɔdō existat, non nascit actio ex testō, ergo nō pōt tolli per stiplonem purè factā aīo nouandi. ¶Sed qd si fuisset actum, ꝙ illa ɔdōnalis put est, ita tollat, & nō nascat actio ex testō si ɔdō existat, sed dūtaxat ex stiplone? certè hic nō video quare hoc non posset fieri, quia licèt ɔdōnalis non hēat interim pfectā substantiā, aliqualē tn̄ habet, quia debitor legatus est, licèt non obligatus, nec est in sua ptāte se eximere ab hoc ligamine, pōt ergo hoc ligamē tolli per stiplonem ɔdōnalem. nec video quid repugnet.

1 *Conceptio stipulationis nouantis potest præcedere conceptionem stipulationis nouatæ, sed eius effectus confertur post illam.*

2 *Illa verba eodem instanti, vel eodem tempore, quid important.*

1 §. Si quis ita. ¶†Cōceptio stiplonis nouāntis potest præcedere conceptionē stiplonis nouatę, sed eius effectus ɔfertur post illā. h. d. Dy. ¶In tex. ibi. {nouationē fieri,} videbat ɔ̃num, quia in nouatione debet præcedere oblo nouata, & seq oblo nouans, vt s̄. eo. titu. j. in prin. Ideo dr̄ nouatio a noua oblone nouante, sed hic ɔtingit ecōuerso, quia nouans præcedit. sed dic verū esse, ꝙ præcedit quo ad ea quæ facti sunt. s. cōceptione verborū, sed quo ad ea quæ sunt iuris, sequit, & altera præcedit, nam stiplo primo loco cōcepta est ɔdōnalis. s. si postea stipulabor a Titio, cū aūt a Titio stipulor mihi, ipsū statim obligo, & ista oblo & stiplo īpleuit sibi ɔdōnē primę stiplonis. ɔstat ēt ꝙ implementū ɔdōnis ꝑcedit effectum stiplonis ɔdōnalis, nam nisi secuto implemento illa ɔdōnalis non pareret oblonem, implemētum ergo ꝑcedit, sed istud implementū nihil aliud est q̃ ortus oblonis ex secunda stiplone. i. secundo loco cōcepta, ergo sequit, ꝙ ex illa prius nascit oblo q̃ ex primo ɔcepta, tū statim & incontinenti ꝙ est orta, tollit pp stiplonem primo cōceptā, quod no. pro his quæ dixi s̄. tit. j. l. pe. ¶Sed opp. gl. ꝙ ista stare non poterint, ꝙ eodē instanti oblo nascat, & tollat, vt s̄. quib. mod. vsusfru. amit. l. si cum. §. pe. & l. Titio cū moriet. de vsufru. gl. notabiliter dicit, ꝙ eodem instanti non pōt oblo nasci & tolli, & istud verbum eodem instanti, importat, ꝙ natiuitas non præcedat sublationem, nec econuerso, sed simul fiant. & hæc stare non pōt, quia sunt inter se ɔ̃ria, sed benè pōt eodem tpe oblo nasci, & tolli, †quia istud verbum eodem tempore non importat, ꝙ simul ista fiant, sed ordine successiuo. quam gl. no. & signa. facit l. a noqui. si pars hære. petatur. Cætera quæ sunt in gl. remanent declarata per ea quæ supra dixi.

2

1 *Actio iudicati non nouatur per stipulationem iudicatum solui.*

2 *Illud quod quis facit ad maiorem cautelam, nō debet inducere nocumentū.*

1 §. Idem Celsus. ¶†Actio iudicati non nouatur per stiplonem iudicatum solui,

2 h. d. ¶†In tex. ibi, {cautum sit.} No. ꝙ illud quod quis facit ad maiorē cautelā, nō debet inducere nocumētū. iuxta illud abūdās cautela nō nocet. facit l. cūm. §. puellā. s̄. de manumis. & l. q̃uis. de pig. act. lō si ꝓmisisti mihi soluere in tali termino, vel saltem portare pignora, vel dare fideiussores, & in termino non vis soluere, sed dare pignora vel fideiussores, an possim te cōpellere ad soluendum? vr ꝙ non, quia in alternatiua electio est tua, vt l. plerunq;. in fi. de iu. dot. ɔ̃trium dic, quia illa pars alternatiuè de dando pignora, vel fideiussores, ponit vt mihi magis cautū sit, ideo nō debet mihi ꝑiudicare, cū si non fuisset apposita, potuissem te cōpellere ad soluendū lapso termino. Contrariū non ob. quia habet locū qn̄ ponit inter res principaliter debitas. hic ponit inter rem debitā & cautelā. eadē rōne si feci te capi ꝓ debito, & adhuc nō soluis, possum petere me mitti in tenutā bonorum tuorum, & econuerso, quia electio vnius remedij non præcludit viā ad aliud, vt l. j. §. quid ergo. de ven. in spi. & no. in l. ɔsentaneū. quō & qn̄ iudex, per Bar. & Arch. super rubrica. de eo qui mit. in pos. lib. vj.

§. Si decem, quæ.

¶Si mihi ꝓmittis alternatiuè quod mihi debet Titius, aut quod debet Seius, neuter ipsorū liberat iure nouationis, sed potes eligere pro quo soluas. h. d. Intelligo, ꝙ neuter liberatur antequam eligas, nā debet vnus tn̄ liberari, quia non ꝓmisisti copulatiuè, sed alternatiuè, & nō ɔstat ꝓ quo velis soluere & si liberaret vterq; fieret ɔ̃ intētionē priū, secus si copulatiuè, vt j. eo. l. a te. sed postquā elegeris ꝓ quo vis soluere, ēt antequā soluas, puto illū liberari, qa ꝓ illo tn̄ videris ꝓmisisse, nec poteris postea pęnitere, quia executio facta est. arg. in l. si is cui. de leg. ij. & in l. apud Aufidiū. cū ibi no. de op. lega.

1 *Potest quis alium inuitum liberare soluendo pro eo, vel etiam promittēdo animo nouandi, sed non potest alteri inuito actionem auferre, & eam in se transferre.*

2 *Si soluisti pro debitore meo inuito contradicente, & sic ipsum liberas, an poteris ab eo repetere.*

1 §. Si ab alio. ¶†Potest quis alium inuitum liberare soluendo pro eo, vel etiam ꝓmittendo animo nouandi, sed non pōt alteri inuito actionem auferre, & eam in se transferre. h. d. in effectu. & ad hoc allegatur. ¶In text. ibi, {ab vxore dotis nomine stipulatus sit.} Dic hoc mō. centum q̃ mihi ꝓmisit talis ꝓ dote tua, tu ēt ꝓmittis? si. n. non fieret mentio de ꝓmissione illius, cū quantitates sint multiplicabiles, nulla esset rō quare non vr̄ dos duplata, & sic maritus posset ab vtroque exigere. facit l. plane. §. j. de lega. j. ¶In text. ibi. {si hoc actū est.} Dic ꝙ vr̄ in dubio actum tacite hoc iure pp interuentum nouæ personæ, qn̄ ex interuallo fuit acta ꝓmissio secunda, aliàs non, per ea quæ plenè not. per Bart. in l. singularia. si cer. pet. sed glibet ꝓmissor esset obligatus. sicut si eadem persona eodem instanti faceret alium ɔ̃ctum interueniente stiplone, quia ex eo nasceret actio, tam ex illo q̃ ex stipulatione, vt quotidie videmus fieri, vt quia dr̄ talis vendidit & postea subiecit, & promiserunt per stiplonē seruare prædicta, & probat in l. duo societatem. s. ꝓ socio. non sic qn̄ ꝑcessit

2 ɔ̃ctus, qui re ɔ̃hitur. vt s̄. eo. l. si ita suero. §. fin. cū l. seq. ¶†Quærit hic gl. fi. si soluisti ꝓ debitore meo inuito & ɔ̃dicente, & sic ipsum liberas, an poteris ab eo repetere, & tenet ꝙ non per l. fin. C. de nego. gest. Guil. de Cu. tenuit ɔ̃trium, ne ille locupletetur cū tua iactura. Et rn̄det ad illam l. quod loquitur qn̄ faciendo ɔ̃ ꝓhibitionem alterius delinquis, vt quia impedis te de negocijs suis eo inuito, intrando possessionē suam. vel domum suā, licèt bn̄ agas & vtiliter, sed in casu nr̄o nō delinqs. Br̄ ꝓ gl est casus ɔ̃ determinationē Guil. in l. si ꝓ te. s̄. manda. de qua ipse Guil. non meminit. nec ob. ꝙ locupletet cum tua iactura, quia hoc contingit propter tuam culpā, qui fecisti ɔ̃ prohibitionem. & sic non est hoc inconueniens.

LEX IX.

1 *Per stipulationem interpositam a pupillo sine tutoris authoritate non fit nouatio actionis sibi cōpetentis, nisi eam ratificet postquam factus est adultus, cum non possit nouare.*

2 *Debitor soluendo licèt sit liberatus, tamen potest adhuc petere se liberari per publicum instrumentum.*

1 SI pupillus. ¶†Per stiplonem interpositā a pupillo sine tutoris authoritate non fit nouatio actionis sibi cōpetentis, nisi eā ratificet postquam factus est adultus, cū nō possit nouare. h. d. ¶In glo. j. ibi. {in duobus est duplicatus.} Dic, vult dicere quod in hoc tex. sunt duo, quorum quodlibet potest intelligi duobus modis. Primum dum dicit, ꝙ fuit stipulatus sine tutoris authoritate, & tunc si non habebat nisi vnum tutorem, & tunc intellige ꝙ fuit stipulatus a quodam tertio sine authoritate illius, & sic innuit ꝙ si cum illo bene ɔtingeret nouatio, & iste tutor liberaretur ab actione tutelæ. Sed nūc q̃ro, cū iste authoretur in cā propria. So. dic ꝙ nō directè, sed per indirectum. s. in stipulatione interposita cum illo, & hoc lace repōt, vt l. j. de autho. tut. Si autem habebat plures tutores, ꝙ fuit stipulatus ab vno sine authoritate alterius. Si autem cum illa sitr fiet nouatio, nec tunc obstaret ɔ̃trium, quia ille nec directo, nec per indirectum authoratur in causa ꝓpria, cum ipse non liberaret, sed solum ille a quo pupillus est stipulatus. ¶Item aliud hic dr̄, ꝙ fuit stipulatus rem suam saluam fore, hoc pōt intelligi ante ceptam administrationem, & sic super actione vel oblone futura. Item post cœptam & finitā administrationem, durante pupillari ætate propter aliquam causam superuenientem ipsi tutori, & sic super obligatione iam nata ad interesse, quæ non nascitur nisi finita tutela. †Vltimo

2 not. gloss. fin. quæ semper allegatur, ꝙ debitor soluendo licèt sit liberatus, tamen potest adhuc petere se liberari per publicum instrumentum, quia hoc est sibi vtile, & facilius poterit probare liberationem, & potest ad hoc iudicis officium implorare,

implorare, vt creditor compellatur de solutione facere publi
cũ instrũm. facit l. dissoluté. C. de ꝯd. ex lege. & facit qđ no. Bar. ĩ
l. iii. §. nũc de effectu. de li. leg. quaľr dẽt hoc ĩtelligi & limitari.

1 Conditio extitura non reddit dispositionem conditionalem, sed puram.
2 Conditio omnino extitura si ignoratur quando, licèt non faciat conditionem, facit tamen diem incertum, & quid si dies esset incertus an & quãdo.

1 **§. Qui sub condi.** ¶ † Conditio extitura nõ reddit dispositionem conditionalem, sed puram. h. d. & semper allegatur. Ex hoc intellige quando erat certum, ꝙ erat extitura. vt si promittis decem si hinc ad annum orietur sol. nam perinde est pura, ac si illa cõditio nõ esset apposita, vt possim statim petere, & sic non hẽr ẽt diem. Vel pone vt in vltimo exemplo glo. vt quia ꝓmisisti si digito cęlum nõ tetigeris vsq; ad annum. nam ista ꝯdõ est necessaria, cùm eius ꝯ̃ria est impossibilis. & differt hoc exemplũ a præcedenti, quia præcedens loquitur quando cõtinet aliqđ de futuro, quod tamẽ de præsenti adhuc non est, sed bene est certum ꝙ erit. In isto aũt ꝯtinet aliqđ de futuro, quod etiã de præsenti est certũ, qa nec tangere poteris in futurum. nec hodie potes. Si aũt esset certa an, sed incerta qñ, vt qa ꝓmisisti, si Antichristus nasceretur, vel si Titius nasceretur, vt in duobus exemplis gl. bene est verum, ꝙ est pura quantum ad hoc vt statim nascatur obligatio, & sic dies cedat, & non habeat ꝯditionem, tñ non est pura quantum ad diem, qa non põt agi antequam ꝯdõ eueniat. & hoc dicit gl. hic no. ad hoc s̃. de ver. obl. l. quodcunque. §. pen. & vide no. per Bar. in l. ita stipulatus. eo. ti. in illo arti. qñ cõmittatur stipulatio in diẽ, & qñ stipulatio ꝯdõnalis.

2 † Recollige ergo ex gl. singulari, ꝙ ꝯdõ omnino extitura si ignoratur quando, licèt non faciat ꝯditionem, facit tamen diẽ incertum. Sed si dies esset incertus an, & quando, tunc etiam in contractibus haberet vim cõditionis, & impediret nasci obligationem, puta cũ Titius cõsul factus fuerit, vt l. stipulatio ista. §. inter cætera. in fin. de verb. oblig.

§. Qui actum. ¶ Si secũda stipulatio ꝯtinet minus q̃ prima, non fit nouatio. Idẽ si continet plus, tñ ꝯtinet aliud, seu rem vřem h. d. ẽm intellectũ glo. & ponit duo, & in primo sunt duæ rõnes, quare secunda non nouat primam. Prima est, quia continet minus. Secunda, quia continet aliud, cum aliud sit seruitus actus, & aliud itineris, vt patet in secũdo dicto. Iurisconsultus tñ ponderat primã cãm tm̃, qa continet minus, nam illa sola sufficeret, etiam si super eodem facta esset secunda. In secundo vero casu erat vnica tñ rõ, qa secũda stipulatio ꝯtinebat aliud, non aũt suberat prima ratio, ꝙ contineret minus, Imuo cõtinebat plus, qa in plus se habet actus, q̃ iter, licèt neutro casu fiat nouatio. tñ stipulatio
a valet etiã in primo, licèt non contineat vtilitatem, qa stipulator per primam poterat consequi etiam id quod continebať in secunda. Et ista est intentio gl. in effectu. Doct. aũt aliter vñr intelligere, ꝙ secũda stipulatio dicatur continere aliud, sed vel minus vel plus, & in prima non fit nouatio, nec in secũda, per l. qui bis idem. de verb. obli. in secunda fit nouatio isto iure, &
3 etiam valebit stipulatio, qa continebat vtilitatem, & hoc vt cõ
a gruat huic tit. Sed certe sans ꝯgrueret etiã ẽm intellectum glo. q videť esse magis de mẽte literæ. Dic tamẽ vt dixi in l. q vsumfru. de verb. obl. Et consideratio doct. consistit in hoc, quoniã seruitus actus continet in se cõmoditatẽ itineris, sicr & vsusfructus ꝯtinet vtilitatẽ vsus. q ergo stipulatur actũ, deinde iter, non vř stipulatus seruitutẽ diuersam, sed cõmoditatẽ primæ, & sic vř stipulatus primo totum, secundo partẽ integralem. & idem in secundo exemplo, ideo merito non valet secũda stipulatio tanquam inutilis. per d. l. qui bis idem. nã etiã si tantundẽ esset stipulatus, non valeret, vt ibi. sed ecõtra videtur stipulatus primo partem, secundo totum, & valet, & nouat primam.

LEX X.

Qui rectè sol. Qui potest recipere solutionem suo nomine, põt etiã nouare, secus quando alieno nomine. h. d. in effectu. Sed si non posset etiam suo nomine, vt pupil-
4 lus sine tutoris authoritate, vel prodigus, cui bonis est interdictum sine authoritate curatoris, non posset eõam nouare. vt s̃ l. proxi. in prin. & s̃. eo. l. iij. Quãdo enim potest alio nomine, tunc nõ potest nouare. exemplum patet in adiecto, qui recipit non pro se, sed pro stipulatore, cui tenetur actione mandati, vel neg. gest. vt l. Iulianus. §. j. de verb. obli. Et in procuratore, qui habet mandatum ad recipiendam solutionem, nõ tamen habet liberam administrationem, vel generalem, vel super illa solutione, nam non potest nouare. vt C. eo. tit. l. non abstulit. sed si haberet liberam administrationem, tũc secus, vt l. procurator cui generaliter libera. de procur. & l. qui Romæ. §. Callimachus. in fi. de verb. oblig. & idem in legitimis administratorib. vt in tutore & curatore, qui habent liberam ab ipsa lege. ¶ In tex. ibi. {excepto eo.} Dic ista non est proprie exceptio, cum debeat esse de secunda. quod hic not. nam secunda secundũ verum sensum loquitur de illo, qui potest recipere solutionem suo nomine, quia sibi debetur. Sed exceptio de illo, qui potest alieno nomine, quia sibi non debetur.

LEX XI.

1 Delegatio fit per stipulationem, & quid sit propriè nu. 1.
2 Si campsor habet pecuniam meam, & sic est meus debitor, & ego mando, quòd promittat tibi centum, in quibus tibi teneor, & ipse de voluntate tua scripsit in libro, ponendo te pro creditore, an sit facta nouatio.
4 Si dixi campsori, quòd tibi soluat, non autem dixi quòd promittat, licèt ipse promiserit etiam per stipulationem, non liberatur a me, nec fit delegatio.
Si autem campsor efficiatur fugitiuus, cuius erit damnum.
5 Sicut per stipulationem non potest fieri delegatio nisi consentiente creditore, cui facta est delegatio, & etiam consentiente delegato, cum non cogatur creditor rationem suam nouare, nec debitor alteri se obligare, quam ei cui est obligatus, ita non potest fieri per lit. contest. nisi consentiente creditore qui agit.
6 Eoipso quod cessionarius contestatur litem cum eo, contra quem facta est cessio, liberatur sibi a cedente.
An ille qui cessit actionem vni, poterit eandem actionem cedere alteri ante factam examinationem.

1 **Delegare est.** ¶ † Ista lex pp suam breuitatem non sumatur. Ex primo dicto huius l. no. illud quod dixi s̃. e. in l. si vsusfruc. ꝙ delegatio propriè est qñ debitor vnius debitorẽ suum delegat suo creditori. Et sic requiritur duplex debitor, quia delegatus est debitor eius, cui fit delegatio: & delegatus est debitor delegãtis, & loco delegantis datur. adde aliud quod requirit gl. in l. quamuis. §. j. ad Velle. ꝙ ille delegatus ꝓmittat tanquam debitor delegantis, alias posito ꝙ esset debitor, non esset propriè delegatio: si autem nõ est nisi vnus debitor, adhuc potest dici delegatio largo modo, vt si debitorem meum delego tibi, qui non es creditor meus. vt colligitur ibi. {vel cui iusserit} & econuerso, si delegans non est debitor meus, & tamen ipsum delego tibi creditori meo. adde, dicit Bal. in l. ij. C. de execu. rei iudi. ꝙ si delegatus dicat creditori meo, promitto tibi loco talis, licèt nõ dicat vt debitor talis siue sit debitor meus, siue non, & promittat meo creditori, dř delegatio per istum text. dum dicit {vice sua.} & est vtilis hæc inuestigatio, quia per delegationem fit nouatio, ẽt hodie, posito ꝙ nõ agať expresè. nec ob. l. fi. C. eod. quia loquitur & debet intelligi qñ non interuenit delegatio, & tũc requiritur ꝙ agatur expresè ẽm Bar. qui ita tenet hic, licèt dubitet gl. tñ in l. ij. C. eo. vř expresè tenere ꝯ̃rium. ꝙ etiam in delegatione requiratur vt expresè agatur, quam gl. Bar. no. alle. Ang. aũt dicit hoc esse vali
a dum dubium, & indigeret declaratione Cæsarea. † Ex secundo dicto no. ꝙ delegatio fit per stipñonem. q. d. non per pactũ nudum, posito etiam ꝙ pareret exceptionem, vt in pacto de constituta vt l. item illa. §. fi. de constit. pecu. subaudi nisi agať expresè etiam isto iure. vt l. si mandato meo. §. finã. s̃. man. &
3 hoc tene menti. † nam per hoc apparet, ꝙ si campsor [a] habet
a pecuniam meam, & sic est meus debitor, & ego mando sibi, ꝙ promittat tibi centum, in quibus tibi teneor, & ipse promittat non per stipñonem, sed per simplex pactum, non est delegatio. & per consequens ipse non liberatur a me, nec ego a te. si ergo post promissionem efficiatur cessans & fugitiuus, periculum est meum, & potes agere ꝯ̃ me, quia non est facta nouatio. sed si promisit per stipñonem, tũc est delegatio, & facta est nouatio, & ipse liberatus est a me, & ego a te, & si postea efficiatur cessans, periculum est tuum, nec habes ꝯ̃ me regressum. Sed quid si de volũtate tua scripsit in libro, vt fieri solet, talis debet habere tř., nec de alia promissione apparet, sed solum ꝙ posuit te pro creditore? Rñdeo, puto nouationem non esse factam. nam hoc potest fieri etiam non interueniẽte stipulatione, secus si scribit in libro se tibi promisisse, qa istud verbum etiam in scriptura priuata intelligitur per stipñonem. vt l. j. de ꝯ̃hen. stip. & l. sciendum. de verb. obli. Idem multo magis si in scriptura publica. & ẽm prædictam distinctionem videtur debere intelligi id quod no. Bar. in l. singularia. circa med.
4 s̃. si cer. pet. Vnum tamẽ scias, ꝙ si dixi campsori, ꝙ tibi soluat, non aũt dixi, ꝙ promittat, licet ipse promiserit, etiam per stipulationem non liberatur a me, nec fit delegatio, vt est casus not. j. ca. l. si debitorem. ideo possum adhuc sibi inhibere, ꝙ soluat, quia simplex mandatum potest reuocari re integra, vt j. tit. j. l. cum Cornelius. Et hic videtur res integra postquam nõ soluit licèt tibi promiserit, quia hoc sibi non mandaui, secus si mandassem, per l. vtrum. §. de consti. pec. & l. Papinianus. de public. Tene mẽti prædicta, quia quotidiana sunt. Et ex hoc sequitur, ꝙ si

ADDITIO.

a ¶ Campsor. Adde no. per Bar. in l. cum duobus. §. idem respondit. s̃. pro soc. Bal. in l. commissoriæ. C. de pac. inter emp. & ven. in l. j. C. de his quæ poe. no. & quod ipse no. in l. si quando. C. de inoff. test. & in l. j. in ij. col. de publ. iud. & Bar. in l. j. de præto. stip. & in l. singularia. Bal. in l. si pecuniam. ff. si cer. pet.

ꝙ si, eā ipsor efficiatur fugitiuus, damnum est meum, & tu potes ad me redire, quia non est facta nouatio nisi esset expressè dictum. Vltimò, quia iste tex. ponit istos duos casus tanquam
5 pares. s. qñ fit delegatio per stipłonem, & qñ fit per cōtestationem, patet ꝙ sicut per stipłonem non potest fieri nisi consentiente creditore, cui facta est delegatio, & etiam consentiente delegato, quia non cogitur creditor actionem suam nouare, vt l. si mādato meo. in fi. prin. s. man. nec debitor alteri se obligare, q̄ ei cui est obligatus. vt in l. j. C. co. & l. nec creditoris. nisi in casu l. ij. in prin. so. ma. & eodem modo non potest fieri p lit. contest. nisi cōsentiēte creditore qui agit. Vnde si cōuenio te debitorē meum, & quidam cū mandato, vel etiam sine mādato compareat in iudicio volens istud iudicium in se suscipere animo nouandi, & te liberandi, non cogor ipsum admittere hoc modo si nolo, & iste tex. exemplificatur per gl. hoc modo debet intelligi qñ consensi, tunc fit nouatio virtute cuiusdam delegationis, aliàs non cogor consentire. Et isto mō inducit Bar. istum tex. in l. solutionem & iudiciū. j. titu. j. vbi ita determinat. quod etiam voluit gl. in l. nō solum. in prin. in fi. mag. gl. s. de procu. licèt ꝯtrium sentiat in l. liberto. §. fi. de nego. gest. Si autem ille suscipere iudicium nō vult animo nouandi, nec te liberandi, tñ vult suscipere tanquam ꝓcurator in rē suam, & ꝓ suo interesse, cum hoc ꝙ lata sñīa ꝯ eum fiat in eo executio, tunc teneor ipsum admittere, nisi persona principalis debitoris sit legalior, vel melius sciat veritatem. & iste est casus in l. si actor. s. de procu. & poterit opponere exceptionē ex sua persona, quam principalis opponere non potest, vt in l. idemq́;. §. generaliter. s. man. Si verò vult suscipere iudicium tanquam simplex procurator, non ꝓ suo interesse, nec vt fiat in eā executio, tunc indistinctè teneor ipsum admittere si est ꝓcurator idoneus, vt l. j. §. vsus. s̄. de procura. Nec tūc pōt obijcere exceptionem ex sua persona. In his tñ articulis, in quibus erit necessaria præsentia principalis, vt in rñdendo positionibus, debebit facere principalem comparere, iuxta no. in l. fin. C. de procura. & vide quod no Cy. circa prædicta in l. j. C. vbi in rem actio. Sufficiant ista. ¶ In glo. i. ibi. {dic illa vtilis, quę ꝯ debitorem datur directa.} dic hoc tenet expresse Cyn. p istā gl. & nihil aliud allegat in l. j. C. de iud. Sed an poterit ferri sententia sup hac vtili? vr̄ ꝙ nō, quia oritur post ꝯtestationem factam, & sic in ea nō est facta lit. contest. Contrarium determinat Bar. hic, nam sufficit ꝙ in contestatione nascatur, vt possit ad sñīam peruenıri. facit quod not. in l. si Titius & Seius. s̄. de ver. ob. Nā interdum fit contestatio in actione directa & trāsfertur sñīa super vtili, si directa post ꝯtest. pereat. & loco eius detur vtilis, vt l. si post acceptū. s. de rei vend. & in l. quanquā. §. j. s̄. de aqua plu. arcen. ¶ In gl. ibi, {vel sic.} Dic illud exemplum non est bonum, quia delegare est alium reum loco sui dare, sed in hoc exemplo loco vnius creditoris datur alter creditor, sed magis est exemplum de cedente & cessionario
6 fm Bart. ¶ †No. tñ gl. ꝙ eo ipso ꝙ cessionarius contestat litē cū eo, ꝯ quem facta est cessio, liberatur ille a cedēte, ante ergo cōtestationem per solam cessionē nō erat liberatus, vt patet in l. iij. C. eo. quia poterat adhuc conueniri a cedēte, vt ibi. Et ex hoc vr̄ rñderi ad qōnem, an ille qui cessit actionem vni, poterit eandem cedere alteri ante factam exactionem, nam vr̄ distinguendum, an lis esset contesta. per cessionarium, vel non. De hac quæstione vide quod no. in l. si duos. de lega. ij. & l. nō quocunque. §. qui Caium. de leg. i. In fin. glo. ibi {vel illud} hęc vera. fm Dy. Non sunt hic alia.

LEX XII.

1 *Qui patitur se delegari, videtur renunciare exceptioni sibi competenti, si eam sciebat, secus si ignorabat, sed tunc ei cōtra delegantē succurritur.*

2 *Remittere exceptionem est quadam donatio, & an procurator possit eam remittere.*

3 *Exceptio quæ competebat delegato contra delegantem, an competat sibi contra eum, cui facta est delegatio.*

1 SI quis delegauerit. ¶ †Qui patitur se delegari, vr̄ renūciare exceptioni sibi competēti, si eam sciebat, secus si ignorabat, sed tunc ei ꝯ delegātem succurritur. h. d. cum l. sequen. & ista loquit in exceptione ꝓprie sumpta. lex aūt sequens in exceptione facti vel intentionis, qa delegatus non erat in aliquo obligatus delegāti. Venio ad casum. ¶ In tex. ibi, {simili, videbit ei qui donat.} Dic, & p ꝯñs hoc casu nō poterit repetere a delegate, secus in casu sequēti qñ per errorem. & hęc est dña inter istum casum, & illū, sed quantum ad creditorem cui facta est delegatio, non est dña, immo ueutro casu pōt aduersus eum vti exceptionē, qua potuisset vti ꝯ delegantem si ipse egisset. nam illa exceptio competebat in actione, quæ dabatur deleganti, sed nunc ille cui facta est delegatio, habet aliam actionē ex noua ꝓmissione, in qua non competit illa exceptio, etiam qñ ignorabat eam sibi
2 competere. †Et no. hic ꝙ remittere exceptionem est quædam donatio, & ideo procurator etiam habens liberam adminia strationē non pōt remitere[a] exceptiones peremptorias dño competentes, cum non possit donare, vt l. ꝯ iuris. §. si filius. s̄. de pact. vide Bar. in l. fi. in fi. prin. quæ in fran. cred. & Inno. in c. cū olim. de offi. deleg. ¶ In tex. ibi, {sed si per ignorantiam} subaub di facti probabilis,[b] & tunc non refert an illa exceptio esset fauorabilis vel odiosa, vt l. fi. s̄. ad Maced. & j. e. tit. l. doli mali. Vel dic {ignorantiam.} s. iuris. & tunc distingue an esset fauorabilis, & habet locum quod hic dicitur, & inducat repetitionē: an odiosa, & tunc secus, vt l. qui exceptionem. de condi. inde. non tamen ab eo, cui delegatus est, sed a delegante cui proficit solutio, qa ipsum liberat ab eo, cui delegatus est, vt j. ver. {sed is.}
3 ¶ † In text. ibi, {quia ille suum recepera} de isto articulo an exceptio, quæ competat delegato contra delegantem, competat sibi contra eum, cui facta est delegatio. Dic plenissime per Dyn. & Bar. post eum, qui supplet omnia membra distinctionis. Dy. j. eo. ti. l. doli mali. ¶ In tex. ibi, {vel incerti si non pecunia soluta esset.} subaudi ad factum, vt liberetur ab illo per illum delegātem, ne habeat illi soluere, sed si soluit, repetat per condictionem sine causa, vel forte per actionem mandati, vt in fi. licèt glo. intelligat illum fi. in eo, qui non fuit delegatus, sed non video quare hoc sit necesse.

ADDITIONES.

a ¶ Remittere. Adde Bal. in l. pactum curatoris. C. de pact.

b ¶ Facti probabilis. Adde Bar. in l. si tutor. C. de peti. tuto. & in l. qui fundum. §. seruus meus. s̄. de vsucap. pro empto. & quid si sit factum de longinquo, vide per Lud. Rom. consi. 374.

LEX XIIII.

1 *Stipulatio conditionalis quando nouat puram, vel econtra.*

2 *Stipulatio cōditionalis pendente cōditione, an producat aliquā obligationē.*

3 *An per sequentem stipulationem purgetur mora commissa in præcedenti.*

Promissor si tpe conditionis aduenīētis reperiatur deportatus, & bona cōfiscata, an tñ stipulatio conditionalis cōmittatur & producat actionem.

4 *Conditionalis actiuè vel passiuè non transeunt in fiscum per confiscationem, sed potius pereunt vt euentus conditionis non illa purificet.*

Fiscus per confiscationem non est propriè hæres.

Quid si succedat in bonis mortui, pp defectum agnatorum, vel cognatorum.

1 QVoties. ¶ †Stipulatio ꝯdōnalis nō nouat puram, nisi postq̄ extiterit ꝯdō, dūmodo etiā tunc sit in rerum natura res in stipłone deducta: aliàs etiā existente ꝯdōne non nouaret, qa stipło non cōmitteretur, bene tñ purgat morā in prima obłone cōmissa, etiam in continenti, si res tūc erat præsens. Ecōtra vero stipło pura non nouat ꝯdōnalem, nisi postq̄ extiterit cōditio, licèt statim producat obłonem. nec etiam sufficit conditionē extare, nisi etiam tunc extet persona, quæ poterit obligari h. d. illa magistralis. & l. vulgaris. maximè in versi. {vnde Marcellus.} & etiā in fi. & primo, loquitur qñ prima obło erat pura, secunda vero interposita animo nouandi, erat condōnalis vsq; ibi {sed si id.} Secundo loquitur econuerso, quando prima erat ꝯditionalis, secunda pura. & neutro casu ante ꝯdinonis euentū fit nouatio, tamen in primo casu benè inducit statim vnus effectus, quia purgatur mora præcedentis obligationis, & in secundo casu inducitur alius effectus, quia promissor statim obligatur postq̄ stipulatio est pura, licèt non fiat nouatio, quia i. ō subest obligatio adhuc, q̄ nouet. & in vtroq; casu requiritur ad hoc, ꝙ cōmittatur stipulatio ꝯdōnalis per euentū ꝯdōnis, ꝙ res sit in eodē statu, in quo erat tpe stipulationis interpositæ. Si. n. mutatus est status, quia res in stipłone deducta sit perempta, non cōmittitur stipło, quoniā hodie nō posset interponi super re, q̄ non est in rerū natura. ideo existens cōditio non trahitur retro, quia extrema non sunt habilia. & hoc hr̄ hic post prin. ver. {& ideo.} similiter si tpe euenientis ꝯditionis nō superest persona, q̄ poterit obligari, quia promissor est deportatus, & bona publicata similiter stipulatio non cōmittitur, nec fingitur retro conditio per eandem rationem, quia extrema non sunt habilia. Tria ergo requiruntur ad hoc vt cōmittantur. scilicet, ꝙ conditio existat, & ꝙ res deducta in stipulationem sit in rerum natura tempore existentis cōditionis, & ꝙ etiam persona ꝓmissoris sit talis ꝙ poterit obligari, & altero deficiente stipulatio non committitur, & per consequens nec potest nouare, vt j. eod. l. nouatio. nec potest noua-
2 ri, vt hic in ver. {sed si id.} ¶ †In glo. j. ibi {tantūmodo spes est dèbitum iri.} vult dicere ꝙ stipło conditionalis pendente conditione non producit aliquam obłonem ciuilem & naturalē, ideo non pōt nouare primā, cum alterum istorum requirat, vt fiat nouatio. vt s̄. eo. l. j. habet tñ in se aliquā subsistentiā, qa ligat ꝓmissorē, a quo ligamine se nō pōt dissoluere vel liberare. tñ hoc nō sufficit, licèt prima facie videatur sufficere. ar. s̄. eo. l. si Stichū. §. legata, & l. in diem. vbi secunda stipło in diem ꝯcepta ēt añ. euentū diei nouat primam puram, sed ibi nata erat obło ante diem, licèt non acto. hic neutra. ¶ In eadem ibi. {sed ꝯ.} dic. s. ꝙ ēt post euentū ꝯdōnis nō nouat primā, quia vr̄ fuisse inualida ab ipso principio quātū ad effectū nouationis, qui est actus legitimus. & sic non vr̄ recipere ꝯdōnem expressam, immo vitiat pp eam ab ipso principio. vt l. actus legitimi. de

reg.

reg. In. sed dic vt in gl. quia ibi loquitur in quibusdam actib. legitimè enumeratis ibi in text. de quib. nouatio non est. similiter multi alij sunt actus legitimi, qui recipiunt expressam conditionem & diem. vt ibi no. in gl. ¶ In gl. sequenti, ibi. { de exce. in prin. } Dic per quam videtur, quod etiam adueniente conditione secunda non nouet primam, sed solue. vt in gl. quia hæc secunda erat valida & efficax, quia interposita ex certa scientia. ibi inefficax, quia per errorem, & sic obstat exceptio. ¶ Super versi. {Marcellus} quæritur primo, quando fuit mortuus Stichus, in quo fuit mora commissa, an ante secundam stipulationem conditionalem vel post? vna gl. super versi. Stichus. dicit, quod ante. sed hoc non est verum, quia tunc per sequentem stipulationem conditionalem non purgaretur mora commissa in prima, quia illa purgatio contingit virtute cuiusdam fictæ oblationis, quæ videtur fieri cum postea sub conditione promittitur, vt no. in gl. sequenti sed si erat iam mortuus, non poterat vere offerri. ergo nec fingitur obligatus, quia fictio non fit super impossibili. vt no. in l. Gallus. §. si eius. de liber. & posth. Dic ergo quod mora benè erat commissa ante secundam stipulationem, sed Stichus non erat mortuus, sed moritur post. vnde quia mora fuit purgata per sequentem stipula. liberat debitor a prima obligatione per solum interitum rei debitæ. vt in l. si ex legati cà. de verb. obli. Non ergo expedit quod amplius liberetur per nouationem. Item quia si res non est in rerum natura tempore conditionis euenientis, secunda stipulatio non committitur, quia tunc non posset de nouo interponi super re quæ non est. vt l. si homo mortuus. de ver obli. ergo nec fingitur retro contracta obligatio, quia deficit extremum habile. non ergo potest nouare, ex quo non committitur, etiam si prima non esset sublata per interitum, vt infra e. l. nouatio. Si autem erat Stichus mortuus ante secundam stipulationem interpositam, & post moram, tunc obligatio prima non fuisset extincta per interitum, sed perpetuata propter moram, & sic fingebatur esse in rerum natura. vnde secunda stipulatio conditionalis non purgat moram, quia non potest purgare, vt dixi. An autem tunc nouet primam, & sic committatur postquam fingitur esse in rerum natura? dic vt not. infra e. l. si rem alienam. ¶ In gl. sequenti ibi. { vel solue vt ibi } dic tu solue istud contrarium vt soluitur sequens in versi. { vel ibi in absente } nam illa solutio est vera ad vtrunque contrarium formatum in gl. vt dicamus quod hic loquitur quando tempore secundæ stipulationis interpositæ res promissa erat in rerum natura, & etiam erat præsens tempore secundæ stipulationis. unde quia poterat verè offerri, fingitur tacitè oblata, & ratione huius oblationis mora purgatur: si autem erat absens, tunc non fingitur oblata, quia nec poterat, & per consequens nec mora purgatur. Et ita loquuntur contraria formata in gl. & probatur ista solutio in l. qui decem. §. j. in fi. infra tit. j. per quem datur intellectus ad ista iura quæ videntur contraria.

3 †Cętera super isto articulo an per sequentem stipulationem purgetur mora commissa in præcedenti, dic vt plene distinguit Dy. & Bar. post cum in d. l. si rem alienam. & ibi dicam, quod habet difficiliora contraria secundum Bar. ibi, quam aliqua quæ sit in corpore iuris. ¶ Contra finem huius l. opp. fortiter, quod licet tempore conditionis aduenientis promissor reperiatur deportatus, & bona confiscata, attamen stipulatio conditionalis committatur, & producat obligationem, quia licet non reperiat subiectum habile in persona ipsius deportati, qui habetur pro mortuo, reperit tamen in persona fisci, qui loco hæredis habetur, vt supra. ti. j. l. inter eos. in fi. & in quo potest fundari obligatio ciuilis & naturalis sicut in persona veri hæredis, vt infra eo. l. nouatio. Dicunt quidam, quod istud procederet si tempore euentus conditionis fiscus iam agnouisset bona, sed hic non agnouerat, quæ solutio nihil valet, nam & in vero hærede si existat conditio ante aditam hæreditatem, committitur stipulatio contra hæreditatem iacentem, & illa incipit obligari. Dic ergo quod aliud in hæreditate, quæ representat personam defuncti, aliud in bonis confiscatis, quæ non ita representant confiscatum. nec fiscus est proprie hæres per confiscationem, cum confiscatus adhuc viuat naturaliter, & viuens non habet hæredem, licèt in quibusdam idem sit in fisco quod in hærede, vt d. l. inter eos. §. fi. s. quantum ad illa iura, quæ erant in esse producta tempore confiscationis, non quantum ad illa quæ postea producuntur, vt est casus singularis hic,

4 †vnde allegatur primo iste tex. quod conditionalia

a actiue vel passiue[a] non transeunt in fiscum per confiscationem, sed potius pereunt, vt euentus conditionis non illa purificet. & istud non ita bene habetur alibi. ¶ Item, quod fiscus per confiscationem non est propriè hæres, sed si succederet in bonis mortui propter defectum agnatorum vel cognatorum, satis potest dici quod sit hæres, quoniam edictum successorium continet quinque capita hæredum. Primum liberorum, secundum agnatorum, tertium cognatorum, & quartum viri & vxoris, quintum fisci, vt in titu. de succes. edicto. & sicut præcedentes habent iura hæreditaria, ita videtur dicendum in fisco. In hoc tamen est differentia, quoniam quousque potest perueniri ad præcedentes, dicitur hæreditas iacens. sed postquam non potest perueniri, desinit esse hæreditas, & incipiunt dici bona vacantia, vt in tit. de bon. vacan. si postea agnoscuntur per fiscum, non propterea potest dici hæres, quod non fuerit hæreditas iacens, vt videmus in milite filiofam. qui testatus est de castrensi peculio, nam quousque adeatur hæreditas, non dicitur hæreditas iacens, & tamen postquam fuerit adita, dicitur ille verus hæres, vt l. si seruus Monli, & castrensis peculii, circa princ. de cast. pec. Ante autem quam fiscus apprehendat, postquam constiterit alios deficere, dicitur decessisse sine hærede. & ita debet intelligi l. sine hærede. de administ. rer. & quis sit effectus eius, vide per Bar. supra tit. j. l. fideiussor obligari. §. fi. Potest etiam allegari iste text. ad aliud, quod licèt deportatus post deportationem possit facere contractus iuris gentium, & ex illis obligari naturaliter, & etiam dominium ex illis acquirere, quia non est priuatus his, quæ sunt de iure gentium, vt patet in l. si tibi mandauero. §. is cuius bona. supra man. & colligitur in l. si deportati seruo. de le. iii. Non sic potest facere contractus iuris ciuilis, vt est stipulatio. & ex ea non obligatur naturaliter, quia si obligaretur per euentum conditionis saltem naturaliter, illa naturalis posset ex tunc nouari per secundam puram, cuius contrarium hic dicitur in fi. Tene mentem, quia ista sunt vtilia. & ista l. ex hoc redditur valde famosa. Et dicit Ang. quod non est canis in palatio, qui eam ignoret, tam in isto fine, quam in ver. vnde Marcellus, &c.

ADDITIO.

a ¶ Vel passiuè. Adde Bal. in l. fi. C. de contrah. empt. & adde quod voluit Bar. per istum tex in l. si quis arbitra. de ver. obl. gl. in l. non ad ea. de condi. & dem. Bal. in l. iij. §. si ex causa. ff. de iure fis. gl. in l. j. C. de oper. lib. quæ dicit, quod ad fiscum non transit nisi quod transit ad extraneum hæredem. an autem iura naturalia transeant in fiscum, vide Bal. in l. tam mandatori. in ij. col. C. de non nume. pec. An autem fiscus qui succedit in locum filij banniti possit dicere testam. nullum si filius fuit præteritus a patre. vide Bal. in l. si qua pœna. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. in l. si finita. §. si de vectig. ff. de dam. infect.

LEX XV.

SI creditor. ¶ Sublata principali obligatione per nouationem tollitur accessoria pœnalis, & etiam hypothecaria & vsuraria. h. d. ista l. cum l. nouatione. infra eo. & sic istæ accessoriæ non censentur repetitæ in obligatione nouante, si non fuit dictum expressè. quod dic, vt infra eo. l. aliam.

LEX XVI.

SEruus. ¶ Etiam obligationem quæsitam domino per seruum non potest ipse seruus nouare sine voluntate domini. h. d. licèt ergo poterit non acquirere, non tamen potest acquisitum auferre, vt l. seruus. C. de pact. facit in ratione sui l. fi. C. de acquir. poss.

LEX XVII.

DElegare scriptura. ¶ Not. hic quod licèt delegatio requirat stipulationem, vel lit. contesta. inter delegatum, & illum cui fit delegatio. supra eodem l. delegare. & C. eodem. l. j. non sic inter delegantem & delegatum, cum solum requiritur voluntas delegantis, quæ potest declarari per epistolam, et etiam nutu.

LEX XVIII.

1 *Exceptio quæ poterat opponi deleganti, non potest opponi regulariter ei, cui facta est delegatio, nisi subsit eadem causa opponendi.*

2 *Mulier intercedens non potest renunciare exceptioni Velleiani, & quid ex internallo.*

3 *Minor non potest renunciare beneficio restitutionis in integrum.*

Tempus quod datur post minorem ætatem ad petendam restitutionem in integrum quod hodie est quadriennium continuum non est priuilegiatum quantum ad hoc, vt si intra illud tempus contraheret, & læderetur, possit petere restitutionem in integrum.

4 *Exceptio quæ poterat opponi deleganti, quando & quare non possit opponi ei cui facta est delegatio.*

5 *Non debet quis esse curiosus de factis alienis.*

6 *Si constitutus est procurator ad recipiendam pecuniam mutuo in negotiis domini, an ego qui mutuo, debeam esse curiosus vt conuertatur in vtilitatem illius, ad hoc vt dominus mihi obligetur.*

DOli mali exceptio. ¶ †Exceptio, quæ poterat opponi deleganti, non potest opponi creditori ei cui facta est delegatio, nisi subsit eadem causa opponendi h. d. in effectu tota lex. Et primo ponit regulam prædictam vsque ad ver. { diuersum. } quam extendit ad omnes exceptiones rei cohærentes, etiam si sint odiosæ. Et limita, vt habeat locum quando non subest eadem ratio, & declara, vt ex quo exceptio est odiosa, non reperiatur solutum, intelligo nec a delegante, nec ab eo cui facta est delegatio. non sic quando fauorabilis, vt supra e. l. si quis delegauerit in fi. Secundo, Iurisconsultus ponit duos casus, in quib. subest eadem ratio opponendi exceptionem contra illum, cui facta est delegatio, quæ subest in opponendo contra ipsum delegantem, & idem esset vbicunque eadem ratio subsisteret vsque ibi, { ideo autem. } Tertio declarat secundam, ponendo rationem eius duplicem, quare non potest opponi regulariter ei cui facta est delegatio, & est solennis l. & multum allegatur in ver. { diuersum. } iam in primo, quam in secundo, & etiam

2 in fi. veniamus ad casum. ¶ †Allegatur iste tex. principaliter in j. versic. { diuersum. } quod mulier intercedens non potest renuncia-

a re exceptioni Velleiani.[a] quia qua fragilitate intercedit, eadem videtur

ADDITIO.

a ¶ Velleia. Adde gl. & quæ ibi no. Doc. in c. si dili. extra. de fo. comp. Io. An. in add. ad Spe. in ti. de rest. in inte. §. quali. ver. Item quod si minor. & Io. An. in c. dilecti. de emp. & ven. Bar. in l. cum minor. infra de reb. cre. & adde quod no. dixit Bar. per istum tex. in l. fi. §. pe. de cond. ind.

vr renunciare per iſtum tex. & eſt hoc veriſſimũ de iure, ſi in
eodem inſtr̃o, vel eodem tpe, & ex̃ iudicium hoc faciat. ſecus
ſi ex interuallo poſt biennũ.arg.l. ſi mulier.C. ad Velle. & ſ. e.
tit.ad Velle.l. fi. §. pe. & eodẽ modo ſi aliquis per errorẽ ꝯhit,
vel ꝓmittit & renũciat exceptionib. vt fieri ſolet, eodem erro-
re cenſet̃ facta renũciatio, & non valet.l.fi.§.idem queſiuit.&
3 ibi not.de condi.inde.¶†Item allegatur ver.{Idemq́.} ꝙ mi-
nor non pốt renunciare beneficio reſtõnis in integrum, quia
ita lędit in renũciatione, ſicut iuit lęſus in primo ꝯctu. ¶Itẽ
allegatur ſequens verſi.{diuerſum.}ibi,{quauis adhuc &c.}
ꝙ tempus, quod datur poſt minorem ætatem ad petendã re-
ſtitutionem in integrum, quod olim erat annus vtilis, hodie
quadriennium ꝯtinuum. vt l.fi.C.de tempo.in integ.reſti. non
eſt priuilegiatum quantũ ad hoc, vt ſi intra illud tẽpus ꝯhe-
ret, poſito ꝙ læderetur, poſſit petere reſtitutionẽ in integrum,
ſed benè poteſt petere aduerſus ꝯtractus celebratos tpe mino-
ris ætatis. vnde dñt doct. ꝙ illud tempus non eſt priuilegiatum,
ſed priuilegiatæ rei datum per iſtum tex. qui non eſt alibi Fal-
lit tñ illud dictum in caſu ſingulari, in quo eſt eodem modo
priuilegiatum ſicut tempus minoris ætatis. C.de repu.hær. l.fi.
4 ¶†Vltimò not. duas rationes quare exceptio, quæ poterat op-
poni delegãti, non pốt opponi ei cui facta eſt delegatio. Eſt
& alia rõ, quæ colligit in l.ſi quis delegauerit. ſ. eo. & quę ꝓce-
dit ex perſona delegantis, quia ſi ſciebat exceptionem ſibi cõ-
petere, videtur ei renũciaſſe, ſed illæ duæ rõnes, de quib. hic, ꝓ-
ueniunt ex perſona eius cui facta eſt delegatio, & ſuper iſto arti
culo, quia plura sũt iura de hoc loquẽtia. Dy. poſuit hic vnã
longam diſtinctionem, & Bart. ſupplet hic in quolibet mem-
bro. Sed tu poteris breuiter dicere, ꝙ iſta regula habet locũ qñ
illa exceptio erat merè perſonalis, puta ne quis conueniat̃ vl
tra q̃ facere poterit, quia delegatus erat ſocius, vel maritus de
legantis, vt ſ. de don l. qui id quod. §. ſi cum primus. ¶Itẽ qñ
ſciebat exceptionem ſibi cõpetere. vt d. l. ſi quis delegauerit.
Extra iſtos caſus ſecunda eſt vera, vt hic, ſed recipit quatuor
fallentias. duæ colligunt̃ ex l.Iuli.ſ. de doli exce. ſ. qñ fit delega-
tio ex cã lucratiua. Item qñ putatiuo creditori, non vero. ter-
tia colligitur ex iſta l. in verſic.{ diuerſum. } qñ ſubeſt eadem
ratio. quarta colligitur ex l.apud Celſum.§. apud Iulianum. &
l.purè. §. pen. de excep. doli. qñ pecunia ſoluta ei cui facta eſt
delegatio, eſſet reuerſura ad delegantem, vt ſi delegans erat
mulier, & delegatus maritus, & facta eſt delegatio ex cauſa do-
tis. Cætera vide hic per Bar. ¶Sed quæro circa prædicta, pone
ꝙ eram debitor Titij, tamẽ habebam exceptionem. delegaui
te eidem Titio, cui promiſiſti eandem quantitatem, quã ego
debebam, an poteris aduerſus eum vti illa exceptione, qua ego
vti poteram? hic loquitur de exceptione, quæ competebat tibi
contra me, ego quæro de illa quæ mihi ꝯtra illum. Breuiter ſi
ſciebam exceptionem mihi competere, videor ei renunciare
delegando te per l.ſi quis delegauerit. ſ. eo. nam & ſi ego pro-
mitterem, videret renunciaſſe ſicut ſi ſoluerem ſcienter. ſi aũt
ignorabam, tunc vr̃ diſtinguẽdum. aut tu eras verus debitor
meus, & non potes vti exceptione ꝯ illum quia tua non inter-
eſt, cum ſemel habeas ſoluere, & cuicunque ſoluis liberaris:
ſed ſi non eras debitor meus, tunc habes exceptionem, quia
intereſt tua potius non ſoluere, q̃ ſolutum repetere. & iſta di
ſtinctio vr̃ ꝓbari, ſ. quarum rerum actio non dat.l.j. §. pen. in
tex. & gl. quæ incipit. ſed cur, ſecus in fideiuſſore, & eſt text. in
5 l.ſi ſtipulatus.in fi.prin.ſ.tit.j. ¶†No. ẽt in fi. tex. qui ſemper al-
legatur, ꝙ non debet eſſe quis curioſus de factis alienis. ¶Sed
gl.opp.de l.iii.§.pen.de in rem verſo.& ſoluit notabiliter. nam
ſi ꝯho tecum, aut volo duntaxat te obligare, & tunc non ha-
beo eſſe curioſus in quam cãm expendas pecuniã, ſi habes ad
miniſtrationem bonorum tuorum. ſi aũt non haberes, ſecus.
Et idem ſi volo aliũ obligare ex illo ꝯctu, vt conuertatur in vti
litatem illius. facit l.qui cum alio.de reg.iur. & l. ciuitas.ſi cer,
9 per. ¶†Quid ergo ſi conſtitutus eſt procurator ad recipiendã
pecuniam mutuo in negotiis domini, an ego, qui mutuo, ha
a beam eſſe curioſus,ᵃ vt conuertat̃ in vtilitatem illius, ad hoc
vt dñs mihi obligetur? videtur ꝙ ſic per prædicta, ſed hoc eſſet ve
rũ ſi non haberes expreſſum mandatũ ad hoc, ſed gñale man-
datum ad negotia, & tunc poſſem ꝓbare non ſolum directò,
ſed per coniecturas. de quib. in l.fi.ſ. de exer. ſed ſi habebas ex-
preſſum mandatum de recipiendo pecuniam mutuo, hoc ſo-
lum mihi ſufficit ad obligandum dñm. & ſi mandatum erat
limitatum ad recipiẽdum in talem cãm, ſufficit mihi hoc, cũ
ꝯfeſſione tua, ꝙ recipias in illam cã, ſm Bar. q hoc tenet per l.
i.§.1. ver. ſi quis vel ꝙ pretii. de exerci. & dicit fuiſſe opinionẽ
Azo. in ſumma. & idem tenet in d. l. ciuitas. ¶Vltimo opp. in
i.glo. de l.apud Celſum. §. pe. de doli exce. Quidam dñt, ꝙ ibi
loquitur in exceptione metus, quæ eſt in rem, hic in exceptio
ne doli, quæ eſt in pſonam, ꝓ quo l.ii.§.i. de doli excep. Glo. te-
net idẽ eſſe in exceptione metus, quia qui eam habet patien-
do ſe delegari, videtur ei renunciaſſe, quod facere pốt ceſſante
metu, vt in l.ii. quod me cã. ſm hoc ſi ignorabat ſibi compete-
re, ſecus cẽt. Tu dic ꝯ, vt in gl. ſed & ꝯtium quod glo. non ſol-
uit, rñde ꝙ interdum alius, qui habet cãm a me, non vult age-
re ex obligatione p me ꝯtracta dolo vel metu, & tunc non eſt
differentia inter iſtas exceptiones, & ita loquitur hic. nã ſiue te
induxi per dolũ, ſiue per metũ ad te mihi obligandum, ſi po-
ſtea delego te Titio, ille Titius nõ agit ex oblõne p me ꝯcta, ſed
ex ꝯtracta p eum ſine dolo & metu. ſi aũt non delego, ſed ce-
do Titio actionẽ meã, tunc ex dolo, vel metu per me cõtracto
potes illi exceptionẽ obijcere, qa non potui plus iuris in illum
transferre, q̃ haberẽ penes me. Ille.n. intentat actionem meam,
vel directam noĩe meo, vel vtilem nomine ſuo deſcẽdentem
ex directa, & ſic eiuſdẽ naturæ. Sed ſi dolus vel metus non fuiſ-
ſet illatus p me, ſed per quẽdã tertiũ, tunc fit differẽtia inter ex-
ceptionẽ doli & metus, quia ſi dolo Sempronij fuiſti inductus
ad ꝓmittendũ mihi non habes exceptionẽ doli ꝯtra me, q do-
lũ nõ cõmiſi, ſed ꝯtra cõmittentẽ tãtũ, & iõ dicit̃ pſonalis, ſed
ſi te induxi p metũ, habes exceptionẽ ẽt ꝯtra me, qa illa eſt in
rẽ ſcripta. & ſicut actio qđ met. cã dat̃ ꝯtra ſingularẽ ſucceſſo
rẽ, licẽt metũ nõ cõmiſerit, ita & exceptio, & ita intelligo ꝯtũ.
Sed ſi nõ intentat̃ actio acqſita p metũ, vel dolũ, ſed rei vendi-
catio, qa dicat quis rem pſcripſiſſe ex titulo habito ab illo, qui
cõmiſit metũ, vel dolũ, tũc ẽt de dolo proprij authoris nõ ex-
cipitur. vt d.l.apud Celſum. §. de authoris. & §. metus cauſa.

ADDITIO.

a ¶ *Curioſus.* Adde Inno. & doct. in c. pro quibuſdam. de fideiuſſ.

LEX XX.

NOuare. ¶Qui habet adminiſtrationẽ bono-
rũ ſuorũ pốt nouare per ſe vel aliũ.
Idem ſi habet liberam adminiſtrationem bono-
rũ alterius, ſecus ſi nec ſuorũ, nec alterius. h.d. in ef
fectu tota Lecce caſum. ¶In tex. ibi. {ſi ſui iuris.} Dic & tũc ẽt
ſi aĩo donandi alium adhibemus ad ſtipulandũ aĩo nouandi
fit nouatio, ſed ille qui non eſt ſui iuris, non pốt qñ aĩo nouã-
di, vt j.e.l.fi. in prin. & ſ. eo. l. ſeruus. etiã ſi habebat liberã admi-
niſtrationẽ peculij, quia ꝯtinet donationem. l.iuris. §.fi. ſupra
de pac. ¶In tex ibi. {voluntate noſtra.} aliàs ſecus. vt ſupra eo.
l.Stichum.§.fi. ¶In gl.fi.ibi. {ſed dic, ꝙ poteſt eſſe dubiũ.} Dic
hæc vera ſm doct. & ſic no. tres caſus. nam interdũ conſtat, ꝙ
nouatio tẽdit in vtilitatẽ pupilli, & tunc non eſt differentia in
ter pupillum, & tutorem, quia vterq; pốt nouare. interdũ con
ſtat ꝙ tendit in damnum, & tunc ſimiliter non differunt, quia
neuter poteſt. interdum eſt dubium, & tunc habet locum iſte
tex. ꝙ pupillus non poteſt, tutor ſic, & tunc dum tex. dicit. {ex-
pediat} ſupple, vel dubitetur. ¶In glo. ibi. {vel poteſt eſſe.} dic
hoc reprobatur per Dy. per ea, quæ no. ſupra eo. l. cui bonis.

LEX XXI.

1 *Mandatum de ſoluendo non extinguitur vt poſſit mandatarius promitten-*
do nouare.
2 *Ante ſolutionem factam quòd poſſit mãdans reuocare mãdatũ de ſoluendo*
non obſtante quòd mandatarius promiſerit ſoluere creditori mandantis.
3 *Si tunc debitor meus efficiatur non ſoluendo, antequam ſoluat, licẽt tibi cre*
ditori meo feciſſet promiſſionem, an damnum erit meum.
4 *Si aliquis habet mandatum ad recipiendam ſolutionem a debitore, & ad*
quietandum, & liberandum eum, & non apparet de ſolutione realiter
facta, ſed ſolum de confeſſione ipſius, an mandans poterit redire ad de-
bitorem, & num. 5.
5 *Quid ſi habet mandatum de recipiendo pecuniã, & de recepto confitendo.*

1 SI debitorem. ¶†Mandatũ de ſoluendo
non extẽdit vt poſsit man
datarius ꝓmittendo nouare. Et habeo caſum huius
l. p ſingulari & quotidiano, quem declara, vt dixi ſ.
2 e.l.delegare. Caſus eſt iſte. ¶† In tex.ibi. { id nouare poſsis } ex
hoc ſequit̃, ꝙ añ ſolõnẽ factam poſſum mandatũ de ſoluẽdo
reuocare, qa res dr̃ integra nõ obſtãte noua ſtiplone, vel ꝓmiſ-
ſione, ſup qua mandatũ non dedi. aliàs ſecus, vt dixi in d.l.de-
3 legare.† Ex hoc ẽt ſequit̃, ꝙ ſi debitor meus efficiat̃ non ſoluẽ-
do antequã ſoluat, licẽt tibi creditori meo feciſſet ꝓmiſsionẽ,
cum actio mea nõ ſit nouata, nec ipſe erat liberatus a me, nec
4 ego a te, dãnũ erit meũ, & tu potes ad me redire.†Et inducit il-
le tex. ꝙ ſi aliquis habet mãdatũ ad recipiendã ſolõnẽ a debi-
tore, & ad quietãdũ & liberandũ eũ, ſi non apparet de ſolõne
realiter facta, ſed ſolũ apparet de ꝯfeſſione ipſius, quia ꝯfitet̃ ſi
bi ſolutũ, & liberat debitorẽ, ꝙ hoc nõ nocet mãdato, quomi-
nus adhuc poterit ꝯuenire debitorẽ nõ obſtãte liberatione fa-
cta, qa mandatũ debet intelligi, ꝙ liberet debitorẽ vere ſoluẽtẽ
i. facere inſtr̃m ſolonis & liberationis, ſed hic non apparet de
vera ſolone. & eodẽ mõ ſi habet mãdatũ a me de recipiendo,
non ſufficit Titio hęc ꝯfeſſio, vt poſſit agere ꝯ me, ſed reqrit̃, ꝙ
inſtr̃m dicat, qualiter ubi fuit facta numeratio. & habet locũ
quod dixi in l.doli. in fi.ſ.e. ꝙ quicquid facias de pecunia, ego
remaneo obligatus poſtquã hẽbas expſſum mandatũ ad hoc,
bñ tñ ſufficeret tua ꝯfeſſio, quo ad cãm, ꝓ qua recepiſti, ſi de
5 certa cã tãtũ dedi mãdatũ, †plus dicit Bar. in l.ij.§.fi.ſi cer. pet. ꝙ
ſi dedi mandatũ de recipiẽdo pecuniã, & de recepta ꝯfitendo,
adhuc idẽ erit quod ſ. quia ꝯfeſſio nõ pˀiudicat mihi, niſi appa
reat de vera numeratione. & alia l.j.§. ꝙ ſi mutaui. ſi qd in frau.
patro.

patro. Ego semp dubitaui in istis dictis, & nunc reperio ꝙ Ange. tenet hic ɔ̄riū, & quasi ꝑ illas ll. q̄ me mouebant, ꝙ īmo confessio tua mihi præiudicet, vt ꝑinde sit ac si eēt mea ɔfessio, & possē obijcere exceptionē nō nu. pecu. intra tp̄s debitū, sicut si ego fuissem ɔfessus, sed illo trāsacto ꝑiudicat mihi, nisi ꝓbē ɔ̄riū. nā non video qualiter melius poterit ꝓbari q̄ ꝑ cōfessionē illius ꝓcuratoris. si. n. in iudicio examinaretur, videret sibi soli stādū de hoc, cū testificet de facto suo, ꝑ l. q̄ro. §. fi. de ędil. edic. alleg. Ang. l. in ɔ̄ctibus. §. j. C. de nō nu. pecu. in gl. sup verbo penitus. & l. si ꝓcurator. de iure fis. & l. ij. circa fin. C. de præscri. & adde quod no. ꝑ eūdem Bar. in l. Lucius. §. tutelę. de admi. tut. vbi vr̄ illud idem dicere, quod s̄. dixi. & ibi vr̄ casus secundum vnum intellectum, sed non potest cadere in capite meo.

LEX XXIIII.

NOuatio. ¶Per mortem ꝓmissoris non extinguitur stipulatio ɔditionalis, sed adueniente ɔditione committitur ɔ̄ hæredem, vel hæreditatem iacentem. nec ob. s̄. tit. j. l. pe. quia ibi ideo non committitur, quia si in vita fuisset commissa, propter pactum fuisset per mortem finita, hic non, quia tale pactum non interuenerat, licèt finiatur postea per nouationem. Casus est iste. &c.

LEX XXV.

1 *Non omnis, cui potest solui, potest nouare.*

2 *Ex contractu celebrato per filiū in ptāte pōt sibi solui, & liberatur soluens.*

1 NOn ideo. ¶1 Non oīs, cui pōt solui, pōt nouare. h. d. Declara vt dixi s̄. e. l. cui
2 rectè. Casus est iste. ¶2 No. hic, ꝙ ex ɔ̄ctu celebrato ꝑ filiū in ptāte, pōt sibi solui, & liberatur soluens, licèt oblonem acquisiuerit patri. vnde nō soluit tanquā sibi debitū, sed tanquā patri debitū, & hęc est rō quare nō pōt nouare, sicut videmus in adiecto. vt d. l. cui rectè. Idem in seruo, vt l. qd̄ seruus. s̄. deposi. & j. tit. proxi. l. quod seruus.

LEX XXVI.

SI is, cui decem. ¶Qm̄ in summis alternatiue positis cadere poterit affectio, vtraque summa est in oblone, tā minor, q̄ maior, sicut in speciebus, & ad hoc allegaī, sed si nō posset cadere affectio sola, minor esset in oblone, vt s̄. de ver. obl. l. inter stipulātē. §. si stipulāte. & l. si ita stipulatus fuero decem aut xv. de quib. gl. op. & non bene soluit. & vide Cy. in l. cum quidam. C. de verb. signi. & declara hanc legem vt dixi s̄. e. l. Stichum. §. pe. quia hic non fuit nouatio vtriusque a principio, sed facta electione de vno, statim ille erit liberatus.

LEX XXVII.

Emptor. ¶In stipulatione nouante non veniunt vsurę futuri temporis, licet innonata venirent si nouatio non esset facta. h. d. secundum vnam lect. & ratio est in promptu, quia est stricti iuris, in qua non veniunt vsurę nisi expresse fuerint promissę per stiplonē, vt s̄. de vsuris. l. quāuis Sed actio prima pōt esse bonęfidei, in qua veniunt vsurę officio iudicis. l. mora. §. in bonæfidei. de vsuris. Secūdū aliā lecturā loquit de vsuris præteriti tp̄is, quæ ɔcurrunt ante factā nouationē. & dr̄ ꝙ illę non censent deductę in stiplone nouāte, quia veniunt officio iudicis mercenario, sed solum sors, quæ veniebat iure actionis. Ista lectura est vera si in stiplone nouante fuit dictū, ꝓmittis illud quod mihi debes actione ex vendito? quia tūc iō non veniūt vsuræ, quia non debent iure actionis. sed si fuisset dictum, promittis mihi quicquid ex cā emptionis te dare facere oportet, vt tex. ponit, tunc venirent vsurę, quia verba sunt magis gn̄alia, & pñt res cōprehendere, cū debeant occasione actionis. facit in si. quod hr̄ in l. scire debemus. §. si a fure. s̄. de verb. ob. Venio ad casum. ¶In tex. ibi. {emptor.} subaudi, qui rē emptā receperat, & pretium nō soluerat, & sic ɔ̄ cum ɔcurrebant vsuræ officio iudicis, vt in l. curabit. de act. emp.

LEX XXVIII.

Fvndum. ¶Stiplo continens æstimationē rei deductæ in prima non nouat primam, nisi fuerit expresse actum. Sed ex vtraq; debetur cum effectu, & per solutionem factam ex vna tollit altera. Item qn̄ æstimatio debetur iure actionis, si q̄rit quanta sit, inspicit tp̄s oblonis ɔ̄ctæ, nec postea crescit, vel decrescit. sed qn̄ debet officio iudicis mercenarii, inspicit tp̄s petitionis, seu moræ, & debet quantiplurimi fuit ab illo tp̄e. h. d. & semper allegaī tanquā magistra. Ecce casum singularem. ¶In tex. ibi. {cessat nouatio.} subaudi, ēt si interuenit in secunda noua persona, q̄ ꝓmisit æstimationem, licet. n. qn̄ secunda stiplo ɔtinet idē quod prima ꝑꝑ interuentū nouæ ꝑsonæ iure isto tacitè fieret nouatio, vt dixi s̄. e. l. ii. licèt non ɔtineret plus q̄ prima, qn̄ tn̄ ɔtinebat rem diuersam, nō fiebat nouatio, nisi exp̄ssè ageret, vt hic, & l. scire debemus. ī prin. de ver. ob. sed hic ɔtinebat rem diuersam, nam alia res est fundus, alia æstimatio eius, si tn̄ ageret expresse, hoc non impediret nouationē fieri, vt hic innuit a ɔ̄rio sensu. & ī l. si seruus. in fi. de ver. obl. Potuit ergo hic ex vna exigi fundus, & ex altera æstimatio, siue ꝓmisit vtraq;, siue diuersę personæ. ¶In tex. ibi. {denique} Dic. circa prædicta quærit quantum debeatur pro ęstimatione, ponamus. n. ꝙ variata extitit ęstimatio, quia tp̄e secundę stiplonis fundus valebat centum, postea deterioratus est sine culpa & dolo promissoris, & non valet nisi quinquaginta in quantū condemnabitur reus iure ɔtractus? Rn̄det, ꝙ aut agitur ex prima ad ipsum fundum, & quia non traditur, deuenitur ad ęstimationem officio iudicis, tunc ɔdemnatur in illa ęstimatione, quę erat tp̄e petitionis, vt si tunc valebat quinquaginta, in illis condemnabit, non in eo quod prius plus valuerat si culpa vel mora sua non interuenit, nec ēt consideratur si postea minus incipit valere, quia tp̄e petitionis fuit in mora. vnde debet condemnari quanti plurimi fuit tp̄e morę, vt l. in hac. & l. fi. de trit. sed si agatur ex secūda stiplone ad ipsam æstimationem promissam, tunc condemnatur in illa æstimatione, quæ erat tempore stiplonis interpositæ, & sic in centū. Cætera dic vt plenè no. in l. vinum. si certum petatur. &c.

LEX XXIX.

ALiam causam. ¶Per nouationē volūtariā pōt creditor suā ɔdōnē facere deteriorē, sed ꝑ necessariā, q̄ fit ꝑ lit. ɔtē. deteriorē eā nō facit. h. d. & est clauis in ista mā. venio ad casum. ¶In tex. ibi {nouationis volūtarię.} dic ꝙ ista volūtaria fit ex iudiciū, qa nemo cogit creditorē, vel debitorē nouare actionē si nolūt. & ēt fit per lit. cōtest. volūtariè factam animo nouādi, vt s̄. eo. l. delegare. in fin. sed qn̄ actor necessitat lit. cōtest. ɔ̄ reū, qa nō vult spōtè soluere, & tūc dr̄ necessaria nō necessitate præcisa, sed causatiua, si vult cōsequi suū. ideo non facit cōditionē suā deteriorē, qa nec tollitur actio prima, sup qua fit contestatio, vt s̄. de verb. oblig. l. cum stipulati sumus, & C. de iudi. l. j. nec etiam eius priuilegia, immo additur noua qualitas ad primam actionem in fauorem actoris, quia de tēporali efficitur perpetua, & de non transitoria ad hæredem efficitur transitoria, & perpetuatur. adijcitur etiam noua oblo, qua reus tenetur prosequi iudicium, quia in contestando quasi contrahitur, vt in l. iij. §. idem scribit. de pecu. & secuta sn̄ia condemnatoria adijcitur noua actio iudicatus remanēte prima. ¶In text. ibi. {si id specialiter actum est.} dic ꝙ gl. hic dicit ꝙ nisi specialiter sit actum, priuilegia quæ habebat actor in prima actione, non sunt sublata per l. ij. §. paruique. s̄. de priui. credi. Sed tunc non vr̄ esse dr̄ia inter nouationem voluntariā, & necessariam, nā si in necessaria ageretur expresse, ꝙ tollerentur priuilegia, primæ viderentur tolli, quia statur earum voluntati. vñ quidam dūt ɔ̄rium, ꝙ in dubio in nouatione volūtaria videt hoc actū, nisi appareat ɔ̄riū, ad hoc vt sit bona ista diuersitas, quā hic Iuriscōsultus facit, & pro hoc s̄. eo. l. si creditor, & l. nouatione. & l. emptor. Bar. tn̄ & Angel. tenent gl. per l. quam allegant. & ad ll. in ɔ̄rium allegatas rn̄dent ꝙ l. si creditor. & l. nouatione. loquuntur de his quæ erant in prima actione, non ex ꝑꝑia natura actionis, sed ex conuentione partiū, vt pignora, stipulatio pœnalis, vel vsurarum, vel fideiussores. Ista enim tollunt sublata principali, licèt expresse non fuerit actū. Idem si eueniebant ex nā actionis, nō tn̄ erant introducta in fauorem actoris, sed in odium rei, vt vsuræ currentes ꝑꝑ moram in actionib. bonæfidei. vt l. emptor. si aūt erāt introductæ in fauorē creditoris, vt priuilegia, quæ habet actio de dote in fauorē mulieris, de qb. in l. j. so. ma. & illa q̄ habet actio tutelæ in fauorē pupilli, vt in l. ꝓ officio. C. de admin. tut. illa nō tollūtur nisi fuerit expresse actū ꝑ l. quā gl. alleg. Sed adhuc remanet ɔ̄rium, de quo s̄. qa de illis loquit iste tex. & tn̄ facit dr̄iam inter volūtariā, & necessariā, & qn̄ esset expresse actū nō videret bona dr̄ia. Præterea gl. illa l. ij. §. paruiq;. de priui. cre. videtur alr̄ sentire. s. ꝙ sufficiat fuisse actū, ꝙ oblo principalis nouet, vt tunc videat habuisse animū tollendi priuilegia, secus qn̄ non fuisset actū expresse vel tacitè, ꝙ nouet, & tunc remanent priuilegia remanēte principali, sicut cum fit nouatio necessaria. ita sentit ibi glossella super verbo obijciendi, & ista forte verior est in iudicando. tn̄ securius est sequi opi. doct.

LEX XXX.

Paulus respondit. ¶Res semel liberatę per nouationem sine nouo cōsensu dn̄i non reobligant. h. d. facit l. cum q̄rit. §. qui impleto. s̄. lo.

LEX XXXI.

2 *Stipulatio secunda si fuit interposita animo nouandi, ut est pura, & res est in rerum natura, & mora iam erat commissa, tollit primam indistinctè, & moram in ea commissam.*

3 *Si secunda stipulatio est conditionalis, uel pure, non tamen interposita animo nouandi, an per eam purgetur mora commissa in prima.*

An committatur secunda stipulatio per euentum conditionis.

4 *Si mora*

Si mora non erat commissa tempore secundæ stipulationis conditionalis, non potest committi post per non fieri, sed per male fieri sic, & an purgetur hoc casu per secundam stipulationem, & an committatur secunda adueniente conditione.

6 *Si mora erat contracta ante secundam stipulationem, & etiam res perempta per secundam stipulationem conditionalem mora non purgatur, & an adueniente conditione committatur secunda stipulatio.*

1 **SI rem aliquam.** ¶†Per secūdā stipłonē ꝯdōnalē nō nouat prima, si tpe ꝯdōnis euenientis res ꝓmissa nō erat in rerū nā, nisi pp morā fingeretē esse, nec purgat mora ꝑcedentis stipłonis, si tpe secūdæ stipłonis res ꝓmissa non erat pñs. h. d. fm verā lec. & habet difficillimā ꝯ̄ria, vt dicit Bar. plus quā aliqua q̄ sit in corpore iuris. Casus est iste. ¶In text. ibi. {vt nouationi locus sit.} nā si nō est in rerū nā, duplici rōne non fit nouatio. prima qa ꝯcernit obłonē primā, q̄ veniebat nouāda, quia illa est sublata ꝑ interitū rei debitoris, nō interueniente mora vel culpa debitoris. vt l. si ex legati cā. de ver. ob. non ergo pōt amplius tolli ꝑ secūdā. vt l. nā & si sub ꝯdōne. §. post de secū. de iniu. test. alia qa ꝯcernit secūdā, q̄ hēbat nouare, quia stipło q̄ nō cōmittiť, primā nō nouat. vt s. l. nouatio. sed hæc secūda nō cōmittiť ex quo tpe ꝯdōnis euenientis nō reperitur res, in qua possit cōmitti: nā & si fuisset cōmissa, per interitum rei extingueretē, sicut s̄. dixi de prima pura. ergo nō debet nunc ꝑ euētū ꝯdōnis īcipere ab eo casu, quo cępta finiretē. vt l. Titio cū moriet. de vsuf. hæc aūt locū hñt qñ nec erat ī rerū nā, nec eē fingebať, sed si fingebať eē pp morā debitoris, cessant ambæ rōnes ꝑdictæ, qa nec prima est sublata ꝑ interitū, & secūda pōt cōmitti, quia res, q̄ non est in rerum nā, si fingiť esse pp morā, pōt nunc in stipłonem deduci aīo nouandi, vt in l. si seruū. in fi. de ver. ob. ergo si erat deducta prima, esset verè in rerū natura, & super ea pōt cōmtti stipło, licēt nunc cū cōmittitur, in rerum nā nō sit, qa facilius cōseruať res in esse, q̄ de nouo deducať, vt no. ī l. si test. s̄. de testa. & hoc ē quod sequiť ī ver. {nisi} vsq; in fi. ¶In tex. ibi. {& si priusq̄.} dic q̄ gl. hic laborat, qa sibi vř q̄ iste ver. repetat idē, qđ s̄. dixerat, & sic vř superfluus, sed nō est verū, immo infert ex his quæ s̄. dixerat hoc modo, quia si per debitorem stetit quominus traderet Stichum debitum, et Stichus postea mortuus est, debitor adhuc remanet obligať, & sic fingitur Stichus viuere. Ex hoc sequit, q̄ si fuit deductus in stipłonē secundam aīo nouandi, & sub ꝯdōne anteq̄ moreretur, & postq̄ mortuus est, extat ꝯdō secūdæ, fit nouatio, quia superest prima obligatio, q̄ pōt nouari, & secunda cōmittitur, & sic pōt nouare. Modo sufficiat super tex. Hic est vna gl. valde difficilis, q̄ format vnum principale contrariū & difficile. d. l. quoties. §. vnde Marcellus. s. e. ad istam secundam partem l. & in ver. {nisi.} qa videtur per secundā stipulationem purgata mora cōmissa in prima, & sic est peride ac si nō fuisset cōmissa, ꝑ ꝯñs intercepta post morā, nec est ī rerū nā, nec esse fingiť, ergo nō pōt fieri nouatio, qa prima est extincta, & secunda nō pōt cōmitti. & hoc in gl. vsq; ibi. {solutio.} Pro cuius cōtrarij solutione gl. videtur dare tres intellēs ad istā l. Primus, q̄ loquat qñ mora erat cōmissa in prima stipłone anteq̄ interponereť secunda, res tñ non erat perempta, sed peremiť post, & iste est verus intellectus, vt patet in ver. {& si priusq̄.} & tunc ob. fortiter contrarium. Gl. soluit, q̄ hic debet intelligi qñ fuit expresse actū, q̄ mora nō purgaretur, sed deduceretur in sequentem stipulationem cōditionalem. in contrario non fuit actū expresse. hoc in gl. vsq; ibi. {sed oppo}. Et cum hac parte iunge ver. {Item cum tpe.} vbi gl. dicit, q̄ postq̄ fuit actum vt nō purgaretur mora, licēt res sit perempta, fingitur tamen adhuc stare pp moram. vnde posset secunda stipulatio cōmitti, & sic fieri nouatio. Ista sol. vera est in se, tamen est diuinatio ad hanc legem. vnde tenendo istū primum intellm, qui est verus, solue istud ꝯtrariū, vt no. in d. §. vnde Marcellus. ī gl. q̄ incip. immo. circa fi. q̄ ista debet intelligi qñ tpe secundæ stipłonis res non erat pñs. ibi erat pp rōnem, quā ibi dixi, quia primo casu non pōt fingi oblata, cū offerri nō posset, secūdo sic, & purgatio fit virtute tacitæ oblationis. & ista sołō ꝓbať in l. qui decem. § j. in fi. j. tit. j. Alius intellectus est, q̄ hic mora fuit contracta post interpositā secundā stipłonem, & tunc ꝯ̄rium de §. vnde Marcellus nō ob. quia ibi erat cōmissa ante, vnde potuit tolli & purgari per interpositionē secundæ stipłonis. hic nō, vnde non potuit purgari a principio, nec purgat expostfacto, & illū intellm gl. nō ponit expresse, sed format vnā oppositionē in ver. {sed opp. cum ꝯdōnalis.} q̄ venit ad illū intellm. & sic satis colligiť ex illa, q̄ gl. habuit hunc intellectum. ¶Sed nunc np. in illo ver. nā licēt, per hnc ꝯ̄rium de §. vnde Marcellus, incidimus ī aliud difficilius. nā si nō erat mora ꝯ̄cta ante secundā stipłonem, nō potuit ꝯ̄hi post. quod sic ostendiť, qñ stipło pura deducitur in ꝯdōnalē aīo nouādi, tūc quia speratur tolli adueniēte ꝯdōne, nō pōt ex ea agi, quia obstat excep. vt est casus in l. pecuniam. si cer. pet. & vbi non est petitio, nō pōt esse mora. vt l. pupillus. de ver. ob. pp hoc gl. in illo ver. {sed opp.} videtur recedere ab isto intellectu, et redit ad primum, q̄ hic erat cōmissa mora ante secundam stipłonem. postea in vers. sustinēdo hunc intellectū dat sołonem ad istud ꝯ̄rium de l. pecuniam. vt verum sit, q̄ nō pōt agi ex prima, obstante exceptione. & ꝑ ꝯñs nec mora cōmitti pp nō fieri, sed benè pōt committi pp male fieri si ꝓmissor rem ꝓmissam interimat. Et istā eandem sołonem posuit. in l. cum qui. §. fi. de ver. ob. q̄ est singularis in sc. & cōiter teneť ꝑ doct. licēt quo ad hanc l. sit diuinatio. & istud idē repeuit gl. circa fi. postea gl. antequā ponat tertiū intellectū, format vnā aliā opp. ꝯ̄ ver. {& si priusquā,} quia vř repetere idem quod s̄. dixerat in ver. {nisi.} & sic vř superfluus. & non soluit hic, sed in fi. quod nō est absonum, vt idem repetat gřa maioris euidētię. tu dic vt dixi super tex. q̄ nō sufficit. immo infert ex his q̄ s̄. dixerat in ver. {nisi.} deinde gl. in ver. {vel potest.} transit ad tertium intellectum, q̄ iste text. in ver. {nisi.} loquitur qñ mora erat commissa añ secundam stipłonem, & etiā res erat perempta, & sic perpetuata erat prima obło, & res fingebatur esse in rerum nā, si postea interponatur secunda ꝯdōnalis, nō pōt dici, q̄ per eam purgeť mora postquam res nō est in rerū nā, & sic non pōt offerri, & secunda stipło cōmittiť, & fit nouatio, quia reperit primam non sublatā; & ēt subiectū sup quo pōt cōmitti s. res q̄ fingiť esse in rerum nā. Ista sołō est ēt vera in se, tū est ꝯ̄ illum tex. in ver. {& si priusqnam.} ubi expresse dř, q̄ secunda fuit interposita priusqnā moreretē. Alij dñt ꝯ̄, q̄ hic antequā moreretē. ibi post. & hāc tenet gl. sed falsa est quo ad illam l. quia ibi dř, q̄ mora purgať, & hoc esset falsum si res nō erat in rerum nā. Tene ergo oēs istos intellectus tanquam veros in se, tñ quo ad hanc l. primus est verus, & ꝯ̄rium solue, vt s̄. dixi. ¶Sed nunc ex gl. forma aliud ꝯ̄rium difficilius de l. cum qui. §. fi. de ver. ob. ad secūdū & tertium intellectum, dum dixi, q̄ stipło secūda cōmittit si mora nō fuit purgata, licēt res nō esset in rerū nā tpe quo extat ꝯdō secūdę. ibi dř ꝯ̄riū, q̄ non cōmittit. ¶Sol. hic qñ fuit interposita cū eodē, ibi qñ cū alia
2 persona, quod est mirabile. †Ex his omnib. recollige quatuor ꝯcłones. Prima, q̄ si stipło secunda fuit interposita animo nouādi, & est pura, & res est ī rerū nā, & mora iā erat cōmissa, ita q̄ ista quatuor ꝯcurrāt, tollit primā indistinctè si res erat pñs siue nō, & in ꝯ̄niā tollit mora in ea cōmissam, & sic licet res postea pereat, debitor liberať. Itē siue fuit interposita cū eodē siue cū alio. vt l. scire debemus. §. fi. de ver. ob. & l. parui. de ꝯdi.
3 fur. †Secūda ꝯcło est, q̄ si secunda stipło est ꝯdōnalis, siue etiā est pura, non tñ interposita animo nouādi hoc casu, sed in primo nō curo. ¶Sed si quęriť an per eam purgeť mora cōmissa in prima, debet distingui an tpe secūdę stipłonis res erat pñs vł nō. ¶Sed si q̄riť an cōmittat secūda stipło ꝑ euētū ꝯdōnis, debet distingui an res erat in rerū natura, vel eē fingebať, qa mora non erat purgata, & cōmittiť, vt in hac secunda parte l. aut non erat nec eēt fingebať. qa non erat ꝯcta vel purgata, & tunc
4 non cōmittiť, vt in prin. l. †Tertia ꝯclusio, q̄ si mora non erat cōmissa tpe secundæ stipłonis ꝯdōnalis, nō pōt cōmitti post ꝑ non fieri, sed ꝑ malefieri sic, & si quæriť an purgeť hoc casu ꝑ secundā stipłonē, dicendū est q̄ non, postq̄ tunc non erat ꝯ̄cta. ¶Sed si quærit an cōmittatur secunda adueniēte ꝯdōne, tunc distingue an erat interposita cū eodē, & tunc cōmittiť, vt hic, an cū alio, & tunc secus, vt d. l. cū q. §. fin. scdm vnū intelle
5 ctū. †Quarta ꝯclusio est, q̄ si mora erat ꝯ̄cta ante secundam stipulationē, & ēt res perempta ꝑ secundam stipłonem ꝯdōnalem, mora non purgať, qa non pōt fingi tacite obligata, cū nō sit in rerū natura. ¶Sed quæriť an adueniente ꝯdōne cōmittať secūda stipło. distingue, vt s̄. aut est interposita cū eodē, & cōmittiť, vt hic secundū tertiū intellectū. aut cū alio, & tunc secus, vt d. l. cū qui. §. fi. & ita vř limitari l. si seruū. ī fi. e. ti. vbi post interitum rei post morā, obligatio quæ est perpetua, pōt nouari, nam vř debere intelligi qñ stipulatio nouans interponitur cū eodem, secus si cū diuersa ꝑsona. In hoc tñ multū dubito, qa malè potest videri ratio diuersitatis.

§.Si duo rei. ¶Vnus ex duob. reis stipulandi non socijs pōt in præiudicium alterius debitorem liberare sołonem accipiendo, vel accepto ferēdo, vel ēt nouando. Itē pōt actionē præoccupare, & in se solū appropriare & transferre litē ꝯtestando. Item pōt transferre delegādo vel cedendo. h. d. vsq; in fi. Sed si essent socij, non possent liberari per pactū vel ꝑ donationē, & ita debet īntelligi l. si vnus. in prin. s̄. de pac. secundū verū intellectū Guil. de Cu. qui originaliter fuit Azo. vt refert gl. in l. ex duob. s̄. de duob. reis. la prima. qa rōne societatis debitū est cōe, vñ non pōt altera alteri ꝑiudiciū afferre. Sed qñ nō sunt socij debitū nō est cōe. & qđ alter insū exigit, alteri cōicare nō teneť, si erat ex cā lucratiua, ideo quilibet eorū pōt ꝑoccupare, & melior est ꝯdō præoccupantis, sed si cēnt ex causa onerosa quæ conseruaret vtrunq;, tunc idem eēt quod in primo casu, quando erant socij, quatenus veniret cogitandum. Sufficit.

LEX XXXII.

A Te hominem. Si stipulor ab vno quod mihi debetur a duobus animo nouandi, vterque liberatur si copulatiue, vel eo casu quo

quo alternatiua ponitur pro coniuncta. h. d. Ecce casum quē habuistis.supra co.l.si is cui. Non sunt hic alia.

LEX XXXIII.

Si Titius. ¶ Exceptio cohærens personæ quæ poterit opponi deleganti non potest opponi ei, cui facta est delegatio. h.d. Hic ponit plures casus, quos not. & dic vt supra co.l.doli. Casus est iste &c.

LEX XXXIIII.

Dubitari. ¶ Habēs administrationem liberam peculii potest nouare per se stipulando, sed faciendo alium stipulari animo donandi non potest, quia in tali administratione non cadit donatio. h.d.cum §.j. facit l.contra iuris.§. fin. de pactis.

§.In summa. ¶ Per vnam stipulationem possunt nouari plures obligationes.h.d.

De solutionibus & liberationibus. Rubrica.

1 *Differentia inter solutionem & liberationem.*

1 ¶ † Super gl.rub.ibi.{ ꝫ.eo.l.solonis.} dic de ista l. voluit gl.opponere ꝯ rubricā de superfluitate dū dicit. {de liberationib.} qa videbatur sufficere prima pars. {de solonibus.} cūm istud verbum, solo, comprehendat oēm actū p quē quis liberatur, cū liberatio sit solo ab oblone. Gl.voluit respōdere, ꝙ istud est verum de largo significatu huius verbi, sed de stricto dr̄ia est inter solonem & liberationē, tanq̄ inter causam, & effectū, qa solo eius qđ debetur est causa, & liberatio eius est effectus. Itē solo ꝯsistit in facto, sed liberatio in iure, qa iste effectus a iure inducitur. Item solo fit de re corporali, sed liberatio fit de iure incorporali, quia qs liberatur ab oblone, quæ est ius incorporale. Alii timore dicti ꝯtri, intellexerunt primā partē rubricæ de solutionibus, p quas tol.ob Secundam vero dum dicit. {liberationibus.} de illa liberatione, per quā obligatio non tollitur, sed persona ab illa eximitur, vt l.fi.§.de duo.re.vt in debitore deportato, nā liberaī a creditorib.tamē oblones nō tolluntur, sed in fiscū trāsferūtur. Gl.nō placet, qa de tali liberatione non tractaī in hoc tit. sed in aliis allegatis in gl. tene ergo præcedentē, & adde ꝙ in hoc tit.tractaī nō solū de liberationibus quæ proueniunt ex vera solutione eius, qđ debetur, sed ēt quæ aliunde ꝯtingunt, licēt non principaliter, sed incidenter in tit. de pact. vel per iusiurandū, vel per acceptilationē, de quibus principaliter in tit.de iureiur.& in tit.seq.&c.

LEX PRIMA.

2 *Aliquo nō eligente cū potuerit eligere, trāsfertur electio in aduersā partē.*
3 *Non debet aliquis ab alio requirere, quod ipse nollet per alium a se requiri.*
4 *Si creditor accepit solutionem debitore non eligente, & postquam habet in manibus dicit velle cedere in vnam causam, & debitor qui soluit contradicit, quid fiet.*
5 *In dubio censetur quis actum facere suo nomine potius quàm alieno.*
6 *Solutum simpliciter non facta electione a debitore, vel creditore, in quam causam conuertatur.*
7 *Quid si debitor eligit incontinenti, & creditor tacet: & quid si debitor non eligente creditor eligit incontinenti, & debitor tacet. & nu. 9.*
Quid si alter eligit incontinenti altero contradicente, & quid si neuter eligit, vel eligit ex internallo.
8 *Culpa interdum toleratur in facto proprio, & in sui præiudicium, quæ non toleratur in præiudicium alterius.*
9 *Depositarius si erat talis quòd in propriis rebus frequenter committebat latam culpam, an ista culpa toleretur in re deposita.*

1 **Quoties.** † Lex ista cum sequentib. ꝯtinuatur vsq; ad l.in his.§.si duos. debitor in diuersis summis, & ex diuersis cāis, cū soluit vnā summā, pōt eligere in quā cām velit eā cedere, & si hoc facit, & creditor tacet, cedit in illā solā, si aūt ꝯdicit: se inuicē impediūt, qa creditor recipere nō cogit, & sic in nullā cedit, si aūt nō eligat, vel eligat, sed nō incōtinēti, creditor pōt eligere in quā cedat dūmodo eligat sit incōtinēti, & in illā cām, in quā verisilr ipse eligeret p se, si esset debitor.l.in grauiorem, & si hoc facit, & debitor tacet, similiter cedit in illam. si aūt ꝯdixit, in nullam cedit, sed cogit restituere. si aūt nouiter eligat, cedit ī cām duriorē, & q̄ sit durior hic declaratur, sed si neutra durior est, cedit in antiquiorem. h.d.tex.cum gl.supplentib. istos tex.& declarantib. vsq; ad illum §.si duos.& reputātur infrascari & difficiles ad intelligēdū.& de hac mā tractaīn d.l.in his.§.Imparot.& §.apud Marcellū. In hoc ēn differūt, qa istæ ll. loquunī qn̄ quis tenebaī ex plurib.causis æque principalibus, in illis qn̄ vna erat principalis, alia accessoria, vel partim principalis, partim accessoria, & multę alię ll. huius ti.tractāt de ista mā, quas finalr Bar.recolligit p longā distinctionē ꝫ.eo.l.nō ex plurib.& p Cy.in l.i.C.eo.tit. Et diuide istas ll.in quatuor partes, nā primo loq vr, qn̄ debitor soluēs eligit, & creditor tacet, vsq; ibi. {quoties.} Scđo qn̄ debitore nō eligēte eligit creditor, & debitor tacet, vsq; ad vers.fi.huius l.j.ibi.{sed ꝯstituere.} Tertio declarat qn̄ debeat fieri ista electio ad hoc vt pcedat, & qđ iuris si altero eligēte alter ꝯdicit. vsq; ad l.cæterū. versi. ꝙ si forte. & sic ista tertia pars est cōis ad ambas supradictas qn̄ eligit debitor, vel eo nō eligēte eligit creditor. Quarto & vltimo, in versi. ꝙ si fortè declarat qđ iuris qn̄ neuter eligit. Veniamus ad casum. ¶ In prima parte ibi. {in arbitrio soluentis est dicere.} hoc limita vt no. hr̄ ꝫ.e.l.si ex plurib.§.j.in gl & p Doc. ¶ In tex.ibi, {id erit solutum} intellige qn̄ creditor tacuit. si aūt ꝯdixit. dic vt in l.seq.& ita glo.limitat istam primam partem. ¶ In text.ibi, {possumus enim certā legem dicere ei qđ soluimus.} dic hoc quantū ad effectū, de quo hic, non sic possumus adiicere l. per quam creditor recipiens ad aliquid obligetur, cū solutio sit ex necessitate vt no.in l.in traditionib.§.de pact.in gl. ¶ In secunda parte ibi, {quoties verò nō dicimus.} subaudi, vel dicimus, non tn̄ incontinenti cū soluimus, sed postq̄ diuertimus ad extraneos actus.& sic non ꝯsideratur nostra electio, sed remanet
2 in dispōne iuris, de qua ꝫ.eo.l.cæterū.§.ꝙ si fortè. ¶ † In tex.ibi, {in arbitrio accipientis.} No. regulā, ꝙ aliquo nō eligente cū potuerit eligere trāsfertur electio in aduersam partem. Et hoc ēt dicit gl. in l.legato gn̄aliter. de leg.j.sic & non eligente capitu
3 lo, transfertur electio in superiorē, vel econuerso. ¶ † In tex.ibi. {æquissimū enim.} ¶ No. moralē tex. ꝙ nō debet quis ab alio requirere, qđ ipse nollet per aliū a se requiri. vn̄ dicimus, ꝙ non debet audiri qui petit id, cuius ꝯtrium non esset postulaturus. vt l.fi.C.eo.& qđ tibi non vis fieri, alteri ne feceris. ¶ In tertia parte ibi. {hoc est statim atque solutum est,} hoc quidam verum intelligunt in primo qn̄ debitor eligit, non in secūdo qn̄ ipso non eligente eligit creditor. nā dicūt ꝙ pōt eligere qn̄cunque quousq; viuat. Sed gl.sentit ꝯtrium in l.cęterū. super verbo dictū sit, in gl.magna.in prin. ꝙ referaī ad vtrūq;. & ꝙ ēt creditor habeat eligere incontinenti, als nō statur suæ electioni, sed
4 relinquitur in dispōne iuris. ¶ † In l.seq.ibi. {liberum sit nō accipere.} Sed quid si accipit debitore nō eligente, & postq̄ habet in manibus dicit velle cedere in vnā causam, debitor aūt q soluit ꝯdicit, quid fiet? gl. quæ incipit. {hæc exempla.} in fi. dicit ꝙ debitor pōt repetere solutū, nec ille pōt retinere postquā non ꝯcordant, sicut non cogeretur soluere si nō soluisset. Sed ꝯ, ꝙ poterit retinere per l.si non fortē.§.si centū. de ꝯdi.inde.& l.eleganter.§.qui reprobos.de pig.act.& ꝫ.eo.tit.l. si cum aurū. Sol. illud, qđ prouenit a debitore occasione debiti, licēt de se non esset debitum, bene pōt retineri per creditorē quousq; sibi soluatur debitū, & ita loquūtur illa iura, sed ista pecunia nō fuit hic soluta pro isto debito, in qđ creditor volebat eam retinere, qđ colli ex ꝯdictione debitoris: ideo non pōt detineri p
5 illo debito quousq; illud soluatur loco pignoris. ¶ † Vltimo. l. & magis semper allegatur ꝙ in dubio censet quis potius actū
a facere suo noīe, q̄ alieno, * licēt iste tex. re vera hoc non probet, sed bene dicit, ꝙ censetur in dubio soluisse potius in eo, in quo tenetur suo nomine, q̄ in eo ad quod tenetur pro alio.
6 veniamus ad glo. ¶ † Opp. contra quartam partem in l. cæterum. ver. ꝙ si fortè. ꝙ solutum simpliciter non facta electione ab aliquo eorum, non conuertatur in causam duriorem, vel antiquiorem, sed in leuiorem, & posteriorem. vt C.eo.l.j. vbi conuertitur in vsuras, & constat, ꝙ debitum sortis est grauius, quia parit vsuras, & non econuerso, & etiam est antiquius, qa vsuræ currunt post obligationem sortis, & ppter hoc facta est prima gl.mag. quæ fuit additio noua. & ēt sequēs gl. quæ incipit principalibus. dicit enim gl. ll.istas habere locum in duob. casib. ¶ Primus, qn̄ debitor erat obligatus ex pluribus causis æque principalibus, quarum nulla erat vsuraria, vel qn̄ vna erat vsuraria, altera non. si aūt ex vna principali, & ex altera accessoria.l.vsuraria, non habet locū qđ dr̄ in illo ver.& si fortè. imo habet locum ꝯtrium. Sed quare hoc? dicūt qdā, ꝙ debitū vsurarū reputaī grauius q̄ sortis, quia durius vr̄ soluenti soluere vsuras quas nūquā recepit, q̄ soluere sortem quam recepit, & hoc hr̄ circa fi. primæ gl. mag. Alij dicunt (& hæc verior) ꝙ imo debitum sortis est durius & grauius, propter rationem prædictam, quam supra dixi, quia parit vsuras, & non econuerso. Quare ergo solutum simpliciter conuertitur primo in vsuras quam in sortem, ipsi non declarant, sed doctores dicunt hoc contingere odio debitoris, qui permisit contra se vsuras currere. & eadem ratione idem videtur in debito pœnali, si quis esset obligatus ad sortem, & etiam ad pœnam cum clausula, rato manente pacto, ita quòd vtraque posset exigi, vt solutum simpliciter primo conuertatur in pœnam quàm in sortem. quod tene menti. Quantum verò ad duos casus

ADDITIO.

a ¶ Quàm alieno. Vide Bald. in l. post dotem. supra soluto matrimo. Barto. in l. j. §. nunciatio. supra de oper. nou. nunciatio. Bar. in l. si pœnæ. §. j supra de condi. indeb. & limita vt per eundem in l. mater. vers. extra glo. supra de rei vendica. & ibi vide Bal. in l. fin.

casus primos, in quib.loquuntur istæ ll. glo. recollegit distin-
7 ctionem plenius supplẽdo tex. istos in plurib. †Sed alia gl.in l.
cæterum.sup ver.dem̃ sit,in fi.recolligit breuius dicẽdo ll.istas
non habere locum,qñ debitor & creditor expressè ꝯcordãt in
q̃ cãm cedãt,sed in alijs quatuor casibus. Primus, qñ debitor
eligit incontinenti, & creditor tacet. Secundus econuerso qñ
debitore non eligente creditor eligit incõtinẽti, & debitor ta-
cet,vt in secunda parte.Tertius est, qñ alter eligit incõtinẽti al-
tero ꝯ̃dicente,vt in tertia pte.Quartus, qñ neuter eligit, vel eli-
git ex interuallo,vt in vltima parte. Istos aũt casus prosequere
vt in gl.j. & plenius hic p Dyn. in longa distinctione, q̃ cõiter
hr̃ in libris, & plenius p Bar.in loco s̃.alleg.¶Opp. secundo &
fortiter ꝯ̃ secundã partẽ,nã vr̃ ꝙ debitore non eligente incon-
tinenti parum ꝓsit creditori,ꝙ in eum transferat̃ electio, p illũ
text.postq̃ ipsa translatio ita restringit & limitatur,ꝙ debet eli-
gere in cãm grauiorẽ, in quam eligeret ꝓ se, si esset debitor &
solueret,nã si in eum non esset electio translata, hoc idẽ esset,
vt in l.cæterũ.ver.ꝙ si fortè. Timore huius ꝯ̃rij factæ sunt duæ
gl.vna sup vers.{in id debitũ.} q̃ incipit.{hæc exẽpla.} & alia
in l.cæterum.sup ver. {dem̃ sit.} q̃ volunt in effectu s̃m Azo.ꝙ
ĩmo ꝓsit ĩ duob.Primo, qa si creditor posset ꝓbare vel p testes
vl̃ p ꝯfessionẽ ptis,ꝙ si ipse eẽt debitor,& soluisset,erat ita libe-
ralis & munificus, ꝙ potius soluisset in cãm leuiorem q̃ durio
rẽ.poterit silr̃ eligere hoc casu qñ est creditor, qa gerit nego-
tium debitoris eo mõ quo gereret suũ. nec ob.iste tex.in secun
da pte,q vr̃ dicere ꝯ̃rium.nam gl.intelligit hoc ĩ dubio qñ nõ
põt aliter ꝓbari,qa sic est verisimile ꝙ eligeret ꝓ se, si ipse esset
8 debitor.nos loquimur qñ ꝯstat de ꝯ̃rio, ꝙ nõ sic eligeret.†Sed
ꝯ̃ extra gl.qa posito ꝙ de ꝯ̃rio ꝯstet, tñ fatuitas in facto suo nõ
debet nocere debitori, qa ĩterdũ culpa tolerat̃ in facto ꝓprio,
& in sui præiudicium tm̃, quæ non toleraret̃ in præiudicium
alterius,vt in l.si ꝯstãte.§.si maritus.ff.sol.ma.Sol.dicit Bar.no.
hoc esse verum nisi negotiũ alterius sit cõmissum in arbitriũ
eius, vt hic cõmittit̃ p l.debitore non eligente, qa tunc culpa
a quæ tolerat̃ in proprijs,tolerat̃ ẽt in alienis sub arbitrio [a] com
missis,vt in ista opi.Azo.qd est singulare. Et p hoc declaratur
qd no.in l.qd Nerua.s̃. depo. nã depositarius tenet̃ de lata cul-
9 pa.†Sed pone,ꝙ ipse erat talis, ꝙ in proprijs frequenter cõmit
tebat latã culpã,an ista culpa tolleret̃ in re deposita?glo.ibi di-
cit ꝙ nõ,p illũ §.si maritus.sed hoc est limitandũ s̃m pdicta,ni
si deponens cõmisisset custodiã eius arbitrio,vt hic,qd est sin-
gulare.Est & alius casus,ĩ quo ꝓdest hæc electio, qa si cãæ sunt
pares & nulla est durior altera, nec angor, poterit eligere in
quã ipsarũ velit ꝯuerti, & tñ si non haberet electionẽ vel non
eligeret incontinenti,ꝯuerteret̃ in oẽs pro rata. vt j.e.ti.l. illud.
Extra istos fateor ꝯ̃rium. Quidã aũt dixerũt, & vr̃ fuisse opin.
Gui.de Cu.ꝙ ꝓdest in alio,qa põt eligere cãm,in qnã non ha-
bet ꝓbõnes. qd displicet, qa tũc nõ gereret negotiũ debitoris
tanq̃ propriũ.Et qa paria sunt non esse debitum, vel non pos-
se ꝓbari. & per ista expeditæ sunt ambę istę glo.excepta cauda
vtriusq;.¶Sed tertio & vltimo op.circa finẽ primæ glo.q̃ inci-
pit.{hæc exẽpla} ꝯ̃ istã secundã ptẽ.nã adhuc vr̃ ꝙ nõ ꝓcedat̃.
si.n.debitore non eligente,creditor eligit incontinenti. nã aut
debitor ꝯsentit, & tũc si elegisset ẽt in cãm leuiorẽ,cederet in
illã,qa ll.istæ non hñt locũ vtroq; ꝯsentiente.vt s̃.dixi:aut ꝯ̃di-
cit,& tũc ẽt si eligit ĩ grauiorẽ, nõ cedit in illã, Imo tenet eidẽ
debitori restituere p l.ij. Quo ergo casu loqt̃ ista pars secunda,
q̃ vult,ꝙ electio teneat,dũmõ sit facta de cã grauiori?glo.dicit
ꝙ habet locum in tertio qñ nõ ꝯsentit expressè, nec ẽt ꝯ̃dicit,
sed tacuit,certè tacendo vr̃ ꝯsentire.ar. in l.fin.§. Itẽ si pdixerit.
cũ ibi.no.s̃.nau. cau. sta. vbi vr̃ qs ꝯsentire ꝓstationi qñ non
ꝯ̃dicit,& sic adhuc vr̃ ẽt ꝙ si eligat in cãm leuiorẽ,debet tene-
re electio pp ꝯsensum.pp hoc ego fateor istud eẽ verum si de-
bitor soluit p seipsũ, & erat pñs q̃do creditor elegit,sed põt es-
se ꝙ soluat p aliũ, & non est pñs quãdo creditor elegit,& tũc
dico habere locũ istũ tex. ꝙ valet electio dũmõ eligat in cãm
duriorẽ vel leuiorẽ,eo casu quo ꝯstat se idem fuisse facturum.
Cętera dic,vt in d.l.cum ex plurib.j.eo.per Bar.

ADDITIO.

a ¶ Arbitrio.Adde Bal.in l.j.C.eo.facit tex.& quod ibi glo.in l.in venditione.§.j. de bo.auth.iud.pos.& vide Imo.omnino hic.Bal.in l.in oppo.C. de his quæ pœnæ nomine.

LEX V.

IN his verò.

§.Si duos. Pone hic casum ꝙ debebas mi
hi centũ, & dederas duos fide-
iussores.postea soluis mihi quinquaginta, cum hoc pacto,
quòd in alijs quinquaginta tu remanes obligatus, & etiam
vnus de fideiussoribus,alter autem liberetur ex toto,vtrum po
a terit hoc fieri?Respõdet̃ ꝙ sic.qd est not.[a] h.d.Sed ꝯ̃,qa non po
tes soluere ptẽ me inuito.Sol. intellige ꝙ ꝯsensi in solone ptis.
vel dic ꝙ me inuito potes soluere ptẽ,dũmõ nõ soluas princi-
paliter ꝓ te, sed ꝓ illo fideiussore, quẽ vis liberare in totũ,dũ-
mõ qlibet eorũ teneat̃ ꝓ pte tm̃,qa sic fideiusserũt,vel habeant
beneficiũ epistolæ,qa ambo sunt soluendo,& sic in effectu qli
bet vr̃ teneri ꝓ parte,ideo si soluas ꝓ vno, nõ soluis ptẽ debiti,
sed totũ debitũ qno ad illũ. vñ teneor recipe velim nolim,aĩs
potes ꝯsignare & deponere,& tm̃ erit q̃tũ si recepissem,vt l.ob
signatione.C.e. sed si solueres pro te,& ꝓ tua oblone, quod in
dubio p̃sumit̃.ar.s̃.l.pxima. tunc nõ cogor recipere, & posito
ꝙ spontè recipiã,non liberat̃ ille solus, imo tu libereris in qn
quaginta, & in eisdẽ qlibet aliorum silr̃, & liberatus remanet
obligatus in alijs qnquaginta, si fideiusserũt simplr̃, & nõ hñt
bñficium diuisionis, vel si hñt, qlibet liberat̃ in xxv. qa subla-
ta principali ꝓ dimidia,tollit̃ q̃libet accessoria silr̃ ꝓ dimidia,
& ex p̃dictis remanet gl.declarata. Conclusio est ergo, ꝙ iste §.
locum habeat duob. ꝯcurrentib.s. ꝙ qlibet ex fideiussorib. te-
neat̃ ꝓ parte ipso iure,vel in effectu. Itẽ ꝙ soło fiat pricipalr̃ ꝓ
vno ex fideiussorib.& sic tollit̃ eius obło ipso iure, & in ꝯ̃nam
obło principalis,ope exceptionis, sicut si ipse fideiussor solue-
ret ꝓ seipso,qd in dubio p̃sumit,vt no.in l. Papinianus.s̃.mãd.
nã soło facta p debitorẽ illius noĩe censetur facta ab eo, altero
aũt istorum deficiente, non habet locum qd hic dr̃,qa si quili
bet teneret̃ insolidum, ꝯtingeret liberatio ꝓ dimidia cã, tã de
principali q̃ de fideiussorib.ĩ hoc tñ eẽt dr̃ia,qa ille ꝓ quo sol-
ueret̃,liberaret̃ ipso iure,pricipalis aũt, & alter fideiussor ope
exceptionis, & pro altera dimidia quilibet remaneret obliga-
tus insolidum.silr̃ si solueret ꝓ se, & pro sua obłone,toleretur
sua ipo iure ꝓ dimidia,& ĩ ꝯ̃nam tolleret̃ obło cuiuslibet fide
iussoris silr̃ ꝓ dimidia adhuc ipso iure, & in altera remaneret
quilibet obligatus,ẽt si essent obligati quilibet pro dimidia,vt
patet ex prædictis. Vltimò opp.ꝙ creditor pro altera dimidia
non poterit ꝯuenire alterum fideiussorẽ, qa non põt ei cede-
re actionem ꝯ̃ illum liberatum,qd facere tenet̃,vt l. fideiussori
bus.s̃.ti.ij.& sic ob. exceptio cedendarũ.vt j.e.ti.l.Stichum.§.pe.
gl.in l.si stipulatus.§.fi.s̃. ti.i. soluit ꝙ hoc non ꝯtingit facto ip-
sius creditoris, ideo nõ ob.excep. vel dic melius,ꝙ tunc obsta-
ret qñ peterem totum debitum. quia tũc teneret̃ cedere actio
nẽ pro dimidia ꝯ̃ fideiussorẽ,vt not. in d.l.fideiussorib. sed hic
non petit nisi partẽ suã, in qua non est sibi cedenda actio ꝯtra
confideiussorem,& non obstat exceptio.

ADDITIO.

a ¶ Quod est no.Ideo dicit Bal.in l.pro hæreditarijs.in j.col.C.de here.ac.& sequitur Inno.in l.si stipulatus.§.j.s̃.eo.

1 *Pecunia redacta ad venditionẽ pignoris, an conuertetur in usuras debitas*
2 *Solutum simpliciter quando primo conuertitur in vsuras, & si quid superest in sortem.*
3 *Copulatiua posita inter plura, inter qua sit ordo iuris, non derogat illi ordini, sed intelligitur secundum ipsum.*

1 §.Imperator. ¶†Pecunia redacta ad venditionem
pignoris,ꝯuertitur in vsuras debitas,
non solum ciuiliter & naturaliter,sed ẽt naturaliter tm̃,ꝓ qui
bus erat obligatus,& æqualiter,non ꝓ rata,licèt summæ.s. vsu
rarũ sint ĩæquales,& qđ superest, ꝯuertit̃ in sortẽ, sed pecunia
simplr̃ soluta p debitorẽ,non ꝯuertit̃ in vsuras ciuiliter nõ de
bitas,licèt naturaliter tm̃ debitas,sed in sortẽ:si aũt sunt debi-
tæ,& ciuiliter & naturaliter,tunc prius in vsuras,& si qd supest
cõuertit̃ in sortẽ, ẽt si creditor copulatiuè dicat se recipere tã
ꝓ sorte, q̃ pro vsuris.h.d.vsq; ad l.si qd ex famosa. Et diuide in
tres partes, qa primo loqt̃ de pecunia redacta ex vendõne pi-
gnoris vsq; ibi.{sed si forte.} Secunda de soluta simplr̃ per de-
bitorẽ vsq; ibi.{apud Marcellum.} & qñ vsuræ non erant de-
bitæ nisi naturaliter tm̃.Tertio silr̃ de pecunia soluta,etiã non
simplr̃,sed ꝓ sorte & vsuris, & vsuræ erãt debitæ ciuiliter & na
turaliter. in primo ergo casu quædã vsuræ debebant̃ ciuiliter
& naturaliter, sed quædã erant debitæ naturaliter tm̃, qa pro-
missæ p nudũ pactũ. In tertio verò casu erant quædã ciuiliter
& naturaliter debitæ,nõ aũt aliæ debitæ naturaliter tm̃. Et ista
diuisio facit intelligere text. q est aliqualiter obscurus & intri-
catus.venio ad casum. ¶No. ex prima parte, ꝙ redactũ ex pa-
cto pignoris, quod erat obligatum tm̃ pro vsuris debitis natu-
raliter tm̃,non magis couertit̃ in primas, q̃ in secundas,cũ il-
lud pignus posset pro secundis detineri sicut ꝓ primis, & pe-
cunia ex ea redacta debet ita proficere pro secundis, sicut pro
primis & æqualiter cõuertit̃ non ꝓ rata, licèt summæ vsurarũ
sint dispares.Sed ꝯ̃ hoc opp.gl. de l.pupilli.§. pe.j. eo. Et solue,
ꝙ ibi erant diuersæ summæ principaliter debitæ & dispares.
hic vna tm̃ summa principaliter debita, licèt plures aliæ dispa
res inæqualiter debitæ. vñ non inspicit̃ tunc hic inæqualitas ĩ
2 accessorijs, sed bñ inspicit̃ in principalibus. ¶†Ex secũda par-
te no.limitationẽ ad id,qd hr̃ in l.i.C.eo.vbi dr̃ ꝙ solutum sim
pliciter primo ꝯuertit̃ in vsuras, & si quid superest in sortẽ. de
quo fit hic mentio ibi.{gñaliter constitutum est &c.} nã istud
est verum si vsuræ erant debitæ vtroq; iure, secus si naturali-
ter tm̃. & h.d. hic Iuriscõsultus expsse,ibi. {ad eas vsuras &c.}
Sed si solutio non esset facta simplr̃ pro vsuris naturaliter tm̃
debitis,in illas conuerteret̃, & non possent repeti. sed qñ non
expsse pro eis,non vr̃ facta nisi ꝓ sorte, Et hoc vult dicere text.
dũ dicit.{& sicut ex pacti ꝯuentione datæ &c.} vñ si aliqd sup-
est

est vltra sortē, posset illud repeti tanꝗ̃ debite solutū, nec cōuer
teretᷣ in vsuras nāṁ tantum debitas postꝗ̃ pro eis nō censetur
3 solutū. ¶†Vltimo no. ex vltima parte, ꝙ copulatiua posita in-
ter plura, inter quæ sit ordo iuris, non deroget illi ordini, sed
intelḹr secundum ipsum qđ singulariter no. ad qđ facit qđ ha
betur in l. cū pater. §. pc. de leg. ij. & l. j. cū ibi no. de lib. & posth.

LEX VII.

Si quid ex famosa. ¶ No. hic tres casus, in qui
bus vna causa dr̃ grauior al
tara. Et in fi. huius l. est casus de eo quod dixi in l. j. supra eo. ꝙ
sicut solutum simpliciter plus conuertitur in vsuras, ꝗ̃ in sor-
tem odio debitoris, ita & prius in pœnam.

LEX VIII.

Illud. ¶Hanc l. intellige, quādo neuter eligit incōtinēti,
sed si debitore nō eligēte creditor incōtinēti elige-
ret, posset eligere vnam tantum. h. d. Et in hoc est vtile ꝙ in eū
non transferatur electio, vt dixi in l. j. supra eo. in secunda op.

LEX IX.

1 *Ea, quæ sunt facti, concepta in personam serui, non transeunt in dominum.*
3 *Si debitum est liquidum, an creditor cogatur partem recipere.*

1 SI stipulatus. ¶ †Ea quę sunt facti conce
pta in psonā serui, non trā-
seunt in dominū. Itē in oblone quantitatis vel cer
tæ speciei p solonē partis ɔtingit liberatio ꝓ parte,
secus in oblone generis. h. d. tota l. & pp ledm dictū l. ista sem-
2 per allegatᷣ. Casus est iste. ¶†In §. q dece. ibi, {partē soluendo.}
scilicet volente debitore, als non cogitᷣ recipere partem si to-
tum debitū erat liquidū, vt in l. tutor. §. Lucius. de vsur. secus si
pro parte liquidū, ꝓ parte nō. vt l. qdā existimauerunt. si cer. pe.
In tex. ibi. {parte Stichi data.} dic, non intelligas de parte cor-
porali, quia non debet scindi subiectum, sed intelligas de par-
te dnīj, & sic remanet cōis inter dantē & recipientē. Itē intelli-
gas de pte quota, puta dimidia tertię, vel quartę. si aūt soluatᷣ
pars integralis, puta solus vsusfructus, non contingit liberatio
in aliquo, vt s̄. de ver. obl. l. si ita stipulatus fuero. §. si Titius. in
fi. & rōnem ibi dixi. ¶In tex. ibi. {qui aūt hoīem debet.} subau-
di in genere, & idem si in specie deberet alternatiue Stichum,
aut Pamphilum, quia istæ oblones sunt indiuiduę respectu so
lutionis, vt in l. executione. §. pro parte. supra de ver. obl. & in l.
ij. §. j. eo. tit. & in materia illarum legum allegatur ista lex. §. j.

LEX XI.

SI stipulatus. ¶ Not. hic ꝙ tutoris aucto-
ritas nō reqrit̄ i iis, q̃ gerūt
cū pupillo, nō ad ipsius vtilitatē vel dānū, sed alte-
rius adulti, q ad hoc ɔsentit. & ꝓ hoc l. sed & si pu-
pillus. de institto. vñ si facio pupillū ꝓcuratorē meū ad negotia
vel institorē in his q̃ gerūtur cū eo, non reqrit̄ tutoris auctori-
tas, nec pudicat mihi, secus si ad ipsius vtilitatē fieret ipsa so-
lutio. Et ita intelḹr l. alleg. in gl. pro ɔ̄ria. j̄. eo. l. si seruus decem.

LEX XII.

1 *Solutio facta vero procuratori, vel etiam adiecto ad solutionem recipien-*
dam, liberat soluentem.
2 *Generale mandatum ad negotia, importat vt possit recipere solutionem a*
debitoribus, etiam si non habeat liberam, sed nouare vel delegare non
potest nisi habeat liberam.
Donare non cadit sub libera.
3 *Procurator ad lites non potest solutionem recipere, etiam si habeat genera-*
le mandatum.
De mandato debet constare, alids non compellitur quis soluere, etiam si vel
let cauere de rato, etiam si esset coniuncta persona.
Adiectus an dicatur procurator.
4 *Mandatum si est directum ad vnum ꝙ soluat, tamen reuocatio mandati po*
test dirigi ad alterum.
Mandato facto alicui quòd soluat Titio, si mutetur conditio Titij in dete-
rius, an censeatur mandatum esse reuocatum.
5 *Dictio, mox, quid importet.*

1 VEro procuratori. †Solō facta vero
ꝓcuratori, vel ēt
adiectio ad solonē recipiendā, liberat soluentem.
Idē si ei, q semel fuit ꝓcurator, sed postea fuit reuo
catus, si soluens ignorabat reuocationē, secus si sciebat, pote-
stas tamē data adiecto ex forma ɔ̄ctus reuocari nō pōt. Itē fa-
cta ei q nunꝗ̃ fuit ꝓcurator adhuc liberat, si habeatᷣ rata p cre-
ditorē, & ad hoc vt nō incidat in pęnā ille q de rato ꝓmisit, de
bet incōtinēti ratā hr̄e postꝗ̃ sciuit eā factā cū moderamine ta
mē, qđ iudicis arbitrio relinquitur. h. d. l. seq. cum princ. seq. ve-
2 nio ad casum. ¶†In tex. ibi, {vel cui oīum negotiorū.} No. ꝙ
generale mādatū ad negotia, īportat vt possit solonē recipere
a debitorib. & gl. intelligit. no. ēt si nō haberet liberā, sed noua
re vel delegare nō pōt, nisi habebat liberā, vt in l. non abstulit.
C. de noua. si ēt habeat, non pōt hęc facere ex causa donōnis,
ꝗ̃ nō cadit sub libera, vt s̄. tit. j. l. fi. in prin. & l. ɔ̄. iuris. §. fi. de pac.
3 †procurator aūt ad lites non pōt solonē recipere, ēt si habeat
gnale mandatū, vt j̄. e. l. hoc iure. Requiritᷣ aūt, ꝙ de mandato
ɔ̄stet, als non cōpellitᷣ qs soluere, ēt si vellet ille de rato cauere,
vt in Auth. de colla. §. nos aūt & no. s̄. de ꝓcu. l. non solum. §. si
alieno. secundū Ray. nec ēt pōt solui ɔiunctæ psonæ nō habē-
ti aliter mandatū ab hoīe, licet habeat mandatū a lege ad agē
a dū. vt l. sed & hæ. de ꝓcu. ēt si velit de rato cauere.[a] vt l. ij. vt leg.
no. caue. & in l. iij. §. sed & si forte. s̄. iudi. sol. ¶In tex. ibi. {& nō
ꝓcuratori.} dic, sed nōne adiectus dr̃ ꝓcurator, cū teneatᷣ actio
ne mandati restituere stipulatori qđ recepit, vt l. Iulianus. §. j. cū
ibi not. de ver. ob. Rñdeo si fuit p̄sens tpe stiplonis sic, qa vr̃ si-
bi mandari, secus si absens, nā tunc tenetᷣ de actione neg. gest.
& adhuc pōt sibi solui vt hic. vel dic, ꝙ nō est ꝑprie ꝓcurator,
qa actus non geritᷣ inter stipulatorē & ipsum, sed inter stipula-
torē & ꝓmissorē, tūc aūt est ꝓcurator, vt cū do alicui manda-
tum, siue p̄senti, siue absenti, & sic actus geritᷣ inter me & illū,
fateor tñ ꝙ licet adiectus non sit ꝑprie ꝓcurator rōne p̄dicta,
tñ qa recipit solonē de volūtate stipulatoris, siue fuerit p̄sens,
siue absens tpe stiplonis vr̃ posse ɔueniri actione mandati, quę
pōt ēt dari ɔ̄ non ꝓcuratorē, tūc aūt datur actio neg. gesto. qñ
actus geritᷣ a principio sine voluntate dñi, tñ postea seqtur rati
habitio, vt j̄. in ver. {sed si nō verò.} licet n. illa ratihabitio mā
dato cōparetᷣ, tamē nō parit actionē mādāti, vt no. in l. fi. C. ad
4 Maced. ¶ †In tex. ibi, {deinde vetuerit eū accipere.} Not. ꝙ si
mandatū est directū ad vnū, ꝙ soluat, reuocatio tñ mandati
pōt dirigi ad alterū. s. ad illum, cui debebat solui, ꝙ non reci-
piat, qa isti actus sunt correlatiui: ideo si mando tibi, ꝙ soluas
Titio, videor mandare Titio, ꝙ recipiat, videor ēt tibi inhibe-
re ne soluas, vt hic patet. qđ est not. secūdū Bar. & no. ꝙ si mā-
datū factū est alicui, ꝙ soluat Titio, & mutetᷣ ɔdō Titij in dete
rius, censetᷣ eoipso reuocatū mādatū, & soluens non liberatᷣ, si
hoc sciebat. vt j̄. e. l. si cū Cornelius. & l. cum quis. in prin. qa in-
erat ɔdō si ꝑmanebit in eodē statu. ¶In tex. ibi. {liberabor.}
dic. s. ope exceptiōis de æqtate, ne iusta ignorātia mihi noceat,
non de rigore postꝗ̃ est reuocatus, & liberor incōtinenti ēt si
dñs non habeat ratā solonē. & in hoc differt iste casus, quādo
semel habui mādatū a casu sequenti, quādo nunꝗ̃ habui, quę
oīa dic, vt j̄. eo. l. cū qs. §. j. ¶In tex. ibi. {qa certā ɔdōnem habuit
stiplo, quā mutare nō potuit stipulator.} qa ex forma stiplo-
nis fuit acqsita facultas debitori soluēdi adiecto, & se liberādi,
vt j̄. eo. l. aliud. circa fi. ti. Sed quādo ex postfacto creditor cōsti-
tuit ꝓcuratorē ad recipiendā solonē, vel dat mandatū debito
ri de soluendo, nullum ius acqritur ipsi debitori, licet soluere
poterit, iō pōt mandatū reuocari. Et idē si p viā pacti hoc fie-
ret ex interuallo inter debitorē & creditorē, ꝙ illi poterit sol-
5 uere, vt est casus no. i illa l. si cū Corneli'. ¶ †In l. seq. ibi, {mox
cū primū certior factus est.} hoc intellige s̄m gl. quātū ad hoc
ne cōmittatur pęna ɔ̄ recipientem, qui ꝓmisit dñm ratū habi
turū, sed quantū ad hoc vt soluens liberetᷣ, & qñcunq; habeatᷣ
rata solō, liberetᷣ. vt in l. quo enim. §. j. j̄. rē ra. ha. cū ibi no. & sic
de significatu ipsius verbi mox, & aliorū aduerbiorū & p̄posi
tionū, vide in Spe. de dispu. & alleg. §. post hęc. ver. hęc aūt cl̄a.
¶In tex. ibi. {cū de repellēdo q̄reretᷣ.} dic, exēplifica p l. j. de pe-
nu leg. qa si testātor legat mihi penū, & si hr̄s nō dederit in eius
pęnā reliquit mihi centū, a principio in legato est ipsa penus,
sed si hæredē interpello, & ipse non tradat penum, desinit pe-
nus esse in legatis, & transfertur in legatum de centum, & sic
repellitur primum, nam ibi dr̃, ꝙ hoc non fit statim ꝙ est in-
terpellatus, sed transacto modico tpe intra qđ potuit tradere
& non tradidit, qđ iudicis arbitrio relinquitur. ¶ In l. seq. ibi.
{conditio ei qui soluit competit.} intellige. {conditio.} i. re-
petitio ēt per actionem præscriptis verbis, quæ oritur ex pacto
incontinenti apposito de restituendo si non habeatur ratū, vt
in l. ij. in prin. & ibi not. de ɔdi. indeb. sed si hoc pactū non esset
appositū, non daretur actio præscriptis verbis, sed ɔdictio ob
causam, vel sine causa, quæ est generalis, & cū illa ɔcurrit sicut
cum aliis, nam fuit facta solutio ob causam de futuro. s. vt cō-
tingeret liberatio, & non ɔtingit. vt j̄. eo. l. si quis offerrenti.

ADDITIO.

a ¶ De rato cauere. Quòd coniunctæ personę non possit solui regulariter est tex. & ibi Bar. in l. cum maritum. C. de sol. Spec. in tit. de coniuncta persona. in prin. & vide Bal. in l. siue autem. supra de neg. gest. Bal. in l. j. C. quib. res iud. non nocet. & an coniunctæ personæ furiosi prodigi, vel minoris possit solui, vide tex. in l. patri pro filio. supra de mino. & per notissi. in l. ij. supra sol. ma.

LEX XIIII.

1 *Solutio facta tutori, qui non administrat (potest tamen administrare si*
vult) liberat soluentem: secus si non potest administrare, quia est sibi
interdicta administratio per legem, aut per iudicem vel testatorem, solu
tio verò facta ei qui potest ab administratione repelli, non tamen est re-
pulsus, adhuc liberat soluentem.
2 *Tutor si accusetur vt suspectus, an aperiatur via impediendi eius admini-*
strationem.
3 *Tutor licèt sit positus ad confinia, vel fuerit bannitus, non tamen desinit*
esse tutor quousque alius loco eius subrogetur.
4 *Postquā alicui subrogatus est alius, eoipso videtur sibi interdictū officium.*

Q Vòd si fortè.
1 §. Sunt quidam. † Solo facta tutori, q oon administrat
(pōt tñ administrare si vult) liberat soluentē, secus si non pōt
administrare, qa est sibi interdicta administratio p legē, aut p
iudicē vel testōrem, solo verò facta ei qui pōt ab administra-
tiooe repelli, non tñ est repulsus, adhuc liberat soluentē. h.d. in
effectu vsq; ad §. fi. Et diuide in tres partes, vt colli ex summa-
rio. secūda ibi. {nā si īterdicta.} tertia ibi. {qd ergo si soluat.}
venio ad casum. ¶ In prima parte ibi, {vt vnus puta gerat.}
dic, p hoc nō cēset inhibuisse alus q nō gerant, vt hic patet, iū-
cto ver. {nā si interdicta.} a ɔ̄rio sensu. Sed ɔ̄, q imo cōmitten-
do vni administrationē, censeat eā aliis denegasse, vt l. cū præ-
tor. in prin. supra de iudi. Sol. hic loqtur in testōre. si aūt iudex
vni cōmitteret, si qdē cā cognita, videret eā aliis denegasse, vt
in ɔ̄rio. secus si oō cognita, & sic intellr qđ infra subiicit. {vel
ptor ita decernit.} fm Bar. q ita oo. in l. & si plurib. s̄ de auct. tu
to. pdicta vera oisi testōr, vel iudex apposuisset dictionē taxati
uā, q vnus tm gereret, de cuius nā est alios excludere, vt no. in l.
rōnes. C. de pba. addit Bar. in eadem l. vnū verbum oot. q iste
tex. debet intelligi qñ huic tutori dato, gratia honoris erat de-
creta administraoo p iudicē, & ɔficiat inuentariū, licèt reali-
ter non administraret, nec cogebat administrare, quia fuerat
actū, q vnꝰ administraret. sed si nō fuisset decreta administra-
tio, vel non ɔfecisset inuentariū, noo posset sibi solui fm ea, q̄
hōr in l. legitimos. de legi. tu. & adde aliā limitaoonē, quā fa-
2 cit Bar. ad hunc tex. in l. pupillo. j. eo. ¶ † In tex. ibi. {nā his inte-
rim vr interdicta administratio.} l. p l. eo ipso q suot accusati
de suspecto, vt C. de suspe. tut. l. eū qui. qđ est oot. uā p hoc ape
rit via impediēdi administratione tutoris, accusando ipsum
de suspecto, qđ faciūt aliqñ malitiosi aduocati fm Bar. nō sic
io plato accusato de suspecto, nā ei dat coadiutor, non aūt in-
terdicit administratio, vt in c. venerabilis. de off. deleg. qa ēt p-
bata cā suspicionis de dilapidatione, nō remouet a prælatura.
vt in c. licèt heli. de simo sed tutor sic, vt in tit. de suspe. tu. si tñ
a esset talis tutor, qui nō remoueret vt ɔinnctus, ᵃ idē esset in eo
qđ io plato fm Bar. vt pendente accusaoone suspecti non in-
terdicat sibi administratio, sed alius adiungat. vt in l. si tutor.
de suspe. tu. ¶ In tex. ibi. {q si iā remoto.} dic, sed quærit, nōne
eo ipso q interdicitur sibi administratio, censetur remotus, &
sic iste casus vr supfluus? dic q nō. vt not. gl. quam oīno vide
in l. & si pluribus. de aucto. tu. ¶ In tex. ibi. {vt puta relegato in
3 ppetuū.} † No. q licèt tutor positus fuerit ad ɔfinia, vel fuerit
bannitus, non ppea desinit esse tutor quousq; alius loco eius
subrogetur. Item ēt tunc non desinit ipso iure, qa tunc daret
alius tutor. sed hic dr, q datur curator, q pōt dari hñti tutorē,
4 sed impeditum. tutor aūt ooo pōt dari hñti tutorem, † & not.
hic q postq̄ alicui subrogatus est alius, eo ipso vr sibi interdi-
ctū officiū: & ideo si pcurator habēs ptātem substituēdi sub-
stituat, vr statim desinere esse procurator. vt in c. is cui. de pcu
ra. lib. vj. Et adde qđ not. Bar. in l. si procurator. §. j. supra man.

ADDITIO.

a ¶ Vt coniunctus. Bal. in d. l. eum qui. videtur indistinctè tenere, q sit interdicta administratio. de quo vide Pet. de Anch. in c. Deus omnipotens. de accusa.

LEX XV.

1 *Pupillus soluendo sine tutoris auctoritate non transfert dominiū, et quare*
2 *Pupillus sine tutoris auctoritate non potest alienare, etiam si vtilitatem cō sequatur.*
3 *Debitor soluendo non liberatur, nisi transferat dominium in creditorem.*
Sicut pupillus sine tutore non potest alienare res corporales, etiam pecuniam, ita non potest abdicare actionem, quam habet recipiendo solutionem nouando, vel delegando.
4 *Pupillo non fauetur quando tractat de præda, quia habet pecuniam solutam sibi, & tamen adhuc eam petit.*

1 P Vpillo. ¶ † Pupillus soluēdo sine tutoris au
ctoritate nō trāfert dōiū pecuniæ,
qa noo pōt alienare: ideo non liberat nisi pecunia
postea ɔsumat, qa tunc cōsolidatur solo, & vr fuis
se a principio trāslatū. Itē pupillo sioe tutoris auctoritate non
a pōt solui, vt soluens liberet ᵃ ipso iure, sed si pecunia est salua
vel ɔuersa in vtilitatē pupilli, liberat ope exceptionis. h. d. cum
2 l. seq. Casus est iste. ¶ † Quidā pupillus erat debitor meus &c.
Not. q pupillus sine tutoris auctoritate non pōt alienare, ēt si
ēx hoc non ɔsequatur dānū, sed vtilitatē, qa soluendo credito
ri suo liberat, & ad soluendū pōt cogi. eodē modo nec obliga
tur, licèt faciat suā ɔdōnē meliorē, vt si adeat hrditatē locuple
tē, in qua sunt debitores. vt l. obligari. §. tutor. de aucto. tuto. &
tñ bene pōt stipulari vel sibi acqrere, qñ nō interuenit obliga-
3 tio vel alienatio rei suæ. † Itē no. q debitor soluēdo nō liberat,
nisi transferat dñium in creditorem, vt j. eo. l. fugitiuus. Itē no.
in l. seq. q sicut pupillus sine tutore nō pōt alienare res corpo-
rales, ēt pecuniam, vt in §. præcedenti. ita non pōt a se abdica-
re actionem, quā habet recipiendo solonem, oouādo, seu dele
4 gando, quia esset quædā alienatio. † Not. ēt, q pupillo nō faue
tur qñ tractat de præda, quia habet pecuniā sibi solutā, & tñ
adhuc eā petit, nā licèt rigor iuris sibi faueat, quia soluēs non
fuit liberatus, æqtas tñ non fauet, quia certat de lucro & præ-
da, vt in l. si minoris actum. in fi. de admi. tut. Sufficit.

ADDITIO.

a ¶ Liberet. Iste §. nō habet locū in adulto. fm gl. no. in l. j. §. fuit q̄situ. j. ad Treb.

LEX XVI.

2 *Acceptilatio potest fieri ei qui est obligatus sub conditione, licèt nulla sit adhuc nata obligatio. & nu. 1.*
Priuatio non potest esse nisi præcedat habitus.
3 *Obligatio potest eodem tempore nasci per prius, & tolli per posterius, & sic secundum ordinem intellectus, licèt non temporis.*
Fictiones plures possunt concurrere circa idem, quando vna subordinatur ad alteram.
4 *Alienata per debitorem non possunt reuocari per creditores acquisitos post alienationem, & quid si incontinenti eos acquisiuit.*

1 S Vb conditione. † Debitor cooditio
nalis per acceptila-
tionem, vel solonem factam ɔdōne pendente ɔse-
quitur liberationē, demum adueniente ɔdōne fm
veritatē, quæ tñ retrotrahitur a die solonis vel acceptilationis
factæ, vt tunc fingatur fuisse liberatus. h.d. & est subtilis l. cum
2 gl. venio ad casum. † Not. q acceptilatio pōt fieri ei, qui est ob
ligatus sub ɔdōne, licèt nulla sit adhuc nata oblo, & sic nō ha-
bet interim effectum, sed habet in se tacitam ɔdōnem, si ɔdō
postea existat. & sic patet q pōt recipere tacitā ɔdōnem, licèt
non expressam, vt j. iu. j. l. in diem. Item oot. illud gñale, q non
pōt esse priuatio nisi præcedat habitus. nā liberatio est priua-
tio oblonis, & nisi illa præcedat, fieri noo pōt. s̄. de verb. obli. l.
3 decem. † Not. ēt q eodem tempore pōt nasci obligatio p prius
& tolli per posterius, & sic fm ordinem intellectus, licèt nō tē-
poris, oon tñ dicuntur ista fieri eodem momento, vel instan-
ti, quia tuoc non denotaretur ordo inter ipsa. vt not. s̄. rit. j. l. si
Stichum. §. si quis ita stipulatus. in gl. Item not. q possunt con-
currere plures fictiones circa idē, quarū vna subordinetur ad
alteram. oō sic, si non subordinarentur. vt no. in l. j. C. de dot.
promis. nam existens ɔdiōo facit vt fingatur a principio ɔ̄ctæ
stipulonis obligatus, vt cū conditio retrofingatur, & q a tempo
re factæ acceptilationis vel soloois fingatur fuisse obligatus, li-
cèt re vera cū extitit cōditio, tunc nascatur obligatio & tolla-
tur, vt colligitur circa fi. ibi. {existente ɔdōne liberari eū.} Suffi
cit. In glo. j. op. de principio l. dū dicit, q intelligatur iam olim
liberatus ad finē, dum dicim q liberatur existente ɔdōne. q.d.
non prius. Sol. principium intellr fm fictionem: finis aūt fm
veritatē. ¶ Item opp. q illa fictio nullius sit vtilitatis. Gl. oñdit
4 q imo est in duobus, & no. ipsam. † Et ex primo not. q aliena
ta per debitorē non possunt reuocari per creditores acquisi-
tos post alienationē factā, quia nō censetur facta in fraudē eo-
rū, sed illorum duntaxat, quos habebat alienans tpe alienatio
nis. hoc verū, nisi ex aliquibus ɔiecturis appareat ɔ̄rium, q de
ipsis cogitauit, vt si incōtinenti eos acquisiuit. vt l. ventri. in fi.
s̄. de priui. cred. & not. in auth. sed iā necesse. C. de do. ant. nup.
¶ Vinmò opp. quia hic fingitur super impossibili, qđ esse non
pōt. vt not. io l. Gallus. § si eius. de lib. & posth. Glo. non soluit,
sed dic q super eo, qđ est impossibile in sua specie, si est in gñe
nō pōt iotroduci fictio, sed sup eo qđ est possibile in suo gñe,
licèt in specie sit īpossibile, bene pōt fictio ītroduci. nā hic fuit
possibile, q prima oblo fuit ɔ̄cta pure, & tūc potuisset tolli tē-
pore acceptilationis, sed quia fuit ɔ̄cta sub ɔdōne, non potuit
tolli secundū veritatē tpe accepolationis, qa non erat orta ob-
ligatio, sed bene pōt fingi, q tunc fuerit sublata ɔdōne adue-
oieote, licèt fingatur super impossibili in sua specie. ¶ Io fi. gl.
fi. ibi. {vel hic voluit facere pecuniam statim eius.} dic, hæc ve
ra per l. dotis fructus. in fi. de iure dot. vbi est casus, q debitor
conditionalis soloēdo peodente conditione videtur in dubio
voluisse statim transferre dominium, nisi appareat contra-
rium, & transfertur, licèt non cedat in solutum antequam cō
ditio existat, & hoc vult iste tex. in fi. lex autem in contrarium
allegata loquitur quando constabat de contrario. nam bene
potuit transferri sub conditione, vt ibi. Noo obst. si dicatur q
imo in dubio oon videtur translatum statim per l. nunquam
nuda. de acqui. rer. do. nam tunc dicitur ouda traditio quādo
nulla subsistit causa obligatoria, nec in re, nec in spe, & tunc
ex ea non transfertur dominium, vt ibi. sed quando subest in
spe, licèt oon in re, vt in obligatione conditionali, conditione
pendente, tunc illa sufficit ad translationem dominii, vt est ca
sus. in d. l. dotis fructus. in fi. nec dicitur tunc nuda traditoo. oō
tamen sufficit ad transferendum vsucapiendi ɔdōnem, si tra-
dens non erat dominus, vt ibi not. Cætera vide hic per Bar.

LEX XVII.

1 *Si procurator pecuniam domini soluat suo nomine, neuter liberatur nisi consumpta pecunia, & tunc liberatur ipse, non dominus.*

2 *Consumptio*

1 *Consumptio reconciliat solutionem,& facit videri a principio trãslatum dominium si fiat bona fide.*

1 CAssius. ¶ † Si procurator pecuniã dñi soluat suo noîe,neuter liberaẽ nisi ꝯsumpta pecunia,& tunc liberat ipse,non dñs.h.d.potius ergo cõsideraẽ ille, cuius noîe facta est solutio, q̃ ille cuius est pecunia. Ecce casum. ¶ In tex.ibi,{alicui.} qui sibi tenebatur creditori meo sicut & ego, vt j.patet. & hoc si nõ transtulit in eum dñium, alias statim liberareẽ,qbia tradendo suo nomine,cum habeat dñium,posset in illũ transferre,& sic nõ expectareẽ consumptio pecuniæ, vt s. de donat.l. hoc iure.§. si
2 qs dederit.cum ibi no.† In tex. ibi {sine dolo malo.} dic, hoc ideo dicit, qa si dolo, videreẽ pecunia adhuc extare, vt j. de re. iur.l.parem.& sic no.limitationẽ ad iura dicentia, ꝙ consumptio recõciliat solutionẽ,& facit videri a principio fuisse dñiũ translatũ, qa hoc verum si fiat bona fide, alias secus, vt hic, & l.rogasti.§. si.s. si cert.pet. diceref hæc facta dolo,si iste creditor sciebat istam pecuniã fuisse traditam a dño istius procuratoris,vt pro eo solueret,& procurator soluit noîe proprio. Nam posset dñs condicere ab ipso creditore, sicut & anteq̃ cõsumeret, posset vendicare.sed si consumpta est bona fide, non põt ab illo repetere, sed a procuratore p actionem mandati, & sic in primo casu,cum inducat repetitionem, nõ põt parere liberationem soluentis.l.enim 15.§.1.s.de condi.indebi.&c.

LEX XVIII.

1 *Mandatũ factum seruo de exigendis pecunijs domino ex contractu nõ peculiari,an finiatur per manumissionem serui et quid ex cõtractu peculiari.*
2 *Exigere,an sit ab inuito extorquere,& sic in iudicio.*
3 *Si aliquis est constitutus procurator ad exigendum, an poterit recipere solutionem a sponte soluentibus.*
4 *Mandatum datum seruo, censetur per dominũ tacitè reuocatũ eo ipso quòd seruus manumittitur.*
5 *Seruus cum sciret, & tamen simulauit mandatũ esse reuocatum, et pecuniã receptam non portauit ad dominum,sed in usus suos consumpsit,an committat furtum an domino,an alis soluenti.*
6 *Si mando tibi quòd soluas Titiu quod mihi debes, & postea mando Titio,ꝙ non recipiat,licèt tibi non inhibeam,quòd nõ soluas, & tamen scias me inhibuisse Titio,quòd non libereris soluendo.*

1 SI quis seruo. † Mandatum factum seruo de exigẽdis pecunijs domino ex ꝯtu non peculiari, finiĩ p manumissionem serui, sed si ex ꝯtu peculiari non, nisi peculiũ fuerit ademptum. hoc primo.Itẽ soluens ei, cuius mandatum est finitum, seu reuocatum, liberatur ita demum si hoc ignorat, secus si scit,aut scire debuit.hoc secundo. Item ille,cuius mandatum est reuocatum recipiendo malo aîo,puta lucrandi, cõmittit furtum. hoc tertio & vltimo dicit ista l.in effectu.venia-
2 mus ad casum. ¶ † No.in tex.ibi. {exigendis.} dic ꝙ cum exigere sit ab inuito extorquere,& sic in iudicio,vt l.fideicommissa §.si rẽ.de leg.iij.& seruus non põt esse in iudicio,nec suo nomine,nec alieno.vt l.seruus.C.de iudi.qsio potuit hic dari sibi mãdatum de pecunijs exigendis? Sol.ex qualitate psonæ ad quam hoc mandatum dirigit, verbũ exigendi,improprie sumit pro exactione fienda extra iudicium, sic ad recipiendam solonẽ a sponte soluentibus . ita voluit Bar.j.c.l. hoc iure,p hãc l.& fuit dictũ originaliter dñi Francisci de Pisis.de cuius dictis Bart.fecit sibi multum honorẽ, & parũ ipsi dño Francisco , qa nun-
3 quã ipsum allegabat,vel raro,vt hic inquit Ang.† Et hoc facit ad illam q. si aliquis est cõstitutus procurator ad exigendum , an poterit recipere solonem a sponte soluẽtibus ? de qua Bar. in d.l.hoc iure.Et si erat talis,q non poterat esse in iudicio, clarũ est ꝙ sic vt hic,alias vr secus,quasi hoc nõ includaĩ in mandato.dic vt ibi p eum.& no.in l.non solũ.s.sol.ma.¶ In tex.ibi. {si quidẽ ex ꝯtu dñi.}subaudi , erat debitor , & idẽ vr si ex ꝯtu celebrato cũ seruo , non tñ ex cã peculiari , p id qđ statim
4 subiicit a ꝯrio sensu.No.†ergo hic,ꝙ mandatũ datum seruo p dñm,tacite cẽseĩ reuocatũ eoipso ꝙ seruus manumittiĩ, ideo soluens sibi sciens manumissionem non liberaĩ, vt hic in gl.i. Sed ꝯ,qa datum filio non finit emancipatione , vt s.de verbo. ob.l.cum qui.§.qui sibi.ibi dum dicit {vel emãcipatione.} nã p manu.mutat statum suũ in melius.Sol.hoc contingit ex eo, qa p manu.dñs pdit fiduciam, quam primo habebat ĩ seruo, cum soleant manumissi ceruices erigere ꝯ priores dños , non sic pdit fidu.filii p emancipationẽ sm Ang.Põt ẽt dici, ꝙ contrariũ loquiĩ in filio, cui poterat solui ex forma ꝯtus , qa fuit appositus vt adiectus, cuius mandatũ non ita de leui reuocaĩ, vt s.eo.l.vero procuratori.ver. alia cã.præcedẽs tñ solutio magis placet,vt distinguamus , aut procurator mutat statum suũ in deterius , & mandatũ censeĩ reuocatũ , ẽt si ex forma ꝯtus ipsum habebat,vt j.e.l.cum quis.in prin.aut in melius , & tũc aut loquimur in seruo , aut in filio p iã dicta. ¶ In text. ibi, {si tñ ignorauerit ademptũ,}& sic erat finitum mandatũ pp hæc duo,qa manumissus, & qa peculiũ erat ademptũ, licet isto casu seruus ipse videreĩ habere mandatum ab ipsa l. postq̃ ꝯtus erat secum celebratus , vt in l.si vnus.in prin.s de pactis.& j.eo.ti.l.ꝙ seruus. Attamen adhuc pp hæc duo finitũ erat,vt hic innuit nec requiriĩ ꝙ soluens ignorauerit vtrunq; quantum ad hoc vt liberetur , sed sufficit ꝙ ignorauerit vnũ .s. peculiũ fore adẽptum,qa credere potuit iuste non fore adẽptũ, quia nec in dubio psumiĩ adẽptum,cum manumittit inter viuos, licet secus ĩ vltima voluntate, vt hic in gl.ij. Et constat, ꝙ si nõ fuisset adẽptũ,transiuisset in manumissum cum oĩ iure suo, & sic cũ isto debito,vel actione,q̃ ptineret ad ipsum manumissum, iustam ergo cãm habet soluendi sibi , & ideo liberaĩ ipso iure si manumissus recipit bona fide,ita debet intelligi, sed si malafide,liberaĩ ope exceptionis,vt in casu sequenti,iuncta l.cũ quis.
5 §.1 j.ti.i. ¶ † In text.ibi {si interuertendi cã id fecerit.}dic , quia sciebat mandatum reuocatũ, & tñ simulauit non esse reuocatum,& pecuniã receptã non portauit ad dñm , sed ĩ vsus suos consumpsit,dr.n.hic ꝙ cõmisit furtũ dño, & teneĩ furti actione.Sed ꝯ,ꝙ ĩmo dicto casu cõmittat furtum ipsi soluenti,& ei cõpetat ꝯdõ furtiua,licet eã teneaĩ cedere dño serui, si vult aduersus eum vti exceptione, vt in l. si vendidero.§.si Titius.j. de fur.Quidam, quos gl.recitat, fatentur ꝯrium, & exponunt tex. dũ dicit{dño}.s. pecuniæ. Sol. nã hoc casu dñium illius pecuniæ non acquiriĩ dño serui,nec recedit a soluẽte, ergo sibi committitur furtum,& daĩ ꝯdõ furtiua.Sed si recepisset bona fide, tunc dñium acquireret dño serui,& liberareĩ soluens ipso iure,& si postea mutaret ꝓpositũ, & in suã vtilitatẽ conuerteret, tunc cõmitteret furtum dño ipsius serui.Breuiter gl. nõ placet ista distinctio,qa locũ habet in ꝯdõne furtiua, q̃ nõ datur nisi dño,vt in l.i.de condi. furt.vnde tunc debet distingui,vt s.dixi. Sed hic in fi.dr de actione furti,q̃ datur ad pęnã,& illa cõpetit non solum dño rei subtractæ, sed ẽt ei,q non est dñs, si tñ sua interest , sed hic intererat istius dñi serui , ꝙ iste seruus reuocatus non reciperet,qa recipiendo a bonafide soluente , ille liberatur,& tũ dñium pecuniæ ipsi dño nõ acquiriĩ, ergo ipse habet actionem furti ꝯ hunc seruum manumissum,& hæc est intentio gl.licèt aliquãr obscurè loquaĩ,qđ dic,vt d.l. cum quis.
6 §.1 ¶ † In tex.ibi {deinde Titium vetuero accipere.}No. pro eo qđ dixi s.eo.l.vero procuratori.ꝙ si mando tibi,ꝙ soluas Titio qđ mihi debes,si postea mando tibi, ꝙ non recipiat, licet tibi non inhibeã ꝙ nõ soluas, si tñ scis me inhibuisse Titio,nõ liberaris soluendo,nec potes te iuuari, ꝙ semel tibi mãdaui,& mãdatum postea nõ reuocaui, qa ĩmo satis reuocaui inhibendo Titio,sicut si tibi inhibuissem,qđ perpetuo tene menti, & vulgares fortè ꝯrium putarent,quasi mihi sit imputãdum , ꝙ tibi non inhibuerim postquã tibi mandaui.No.hoc diligenter.

LEX XIX.

1 *Debitor meus ex cõtractu celebrato cum seruo meo si soluat sibi bonafide, liberatur a me,licèt a me mandatum non habeat ad recipiẽdum,secus si alteri soluat de voluntate sua, nouando verò,uel delegando non potest seruus illum a me liberare.*
2 *Per seruũ fugitiuũ acquiritur domino obligatio,& actio , & etiã dominiũ.*

1 FVgitiuus. ¶ † Debitor meus ex ꝯtu celebrato cũ seruo meo si soluat sibi bona fide,liberatur a me,licet a me mandatum non habeat ad recipiendũ , secus si alteri soluat de voluntate sua , nouando verò , vel delegando non põt seruus illum a me liberare.h.d. & est pulchra l. & primò loquitur de seruo fugitiuo,q ꝯxit cũ alio post fugam arreptam vsq, ibi,{& ideo.}Secundo loquiĩ de seruo non fugitiuo. Et pmitte,ꝙ regulariter ex ꝯtu celebrato cum seruo vel filiofamilias põt debitor illius soluere , qa censetur habere mandatũ a lege ad recipiendum, vt l.si vnus , de pactis, post prin.& l.quod seruus.j.eo.Istud tñ mandatũ licet legale , finitur si seruus fugam arripiat,& faciens eum fugitiuum,& soluens nõ liberaĩ, vt s.eo.l. q hoĩem.§.si nullo.in fin.& l.rogasti.§.si cẽ.si cert.pet.& hoc qñ ꝯtus pcessit fugam ; sed hic loquiĩ de ꝯtu celebrato post fugam,in quo ẽr esset idem, vt soluens sibi scienter nõ liberetur, sed hic credebat eum liberum qñ ꝯxit , quia erat in possessione libertatis, & sic soluit bona fide credens se esse debitorem suum,non dñi libertatis, & actionẽ acquisiuit dño, qa re vera erat seruus, licèt esset ĩ possessione libertatis, vel ẽt occupatus per alium non dñm, qm adhuc acquirit dño,non possessori, nisi ex re & opera sua,& ille sit bonæfidei, & hoc si soluat ipsi seruo fugitiuo. Si autẽ alteri de suo mandato, non liberatur , quod est singulare , & ratio ponitur in text. quia primo casu dñium pecuniæ solutæ seruo acquiritur dño. Secundo casu non , sed illi cui soluiĩ , qđ intellige sanè qñ ille recepit suo & ꝓprio noîe,secus si noîe illius serui hoc mandantis,quia tunc acquireretur dño si ipse seruus recepisset , & liberatur , veniõ
2 ad casum. ¶ † In tex.ibi,{obligari te mihi.}Not.ꝙ per seruum fugitiuum acquiritur dño obligatio & actio,& ẽt dñium , qm non obstante fuga dñs retinet dñium eius rõne cuius sibi acquirimr , retinet ẽt possessionem eius quousq; p alium occupetur, vel nisi se gesserit pro libero hoîe longo tpe, quibus ca-

ſibus perdo poſſeſſionē,& tūc non pōt mihi acquirere poſſeſſionem,ſed dñium & obligationem ſic, & hoc vult gl.prima in effectu per ll. quas allegat,& vide circa hoc l.arbor.b.§.de il lo.ſupra de vſufr.nam ꝑ hoc Bal.in l.i.C.de ſer.fug. dicit ꝙ per ſubditū facientē actum noīe dñi ſuperioris, licèt per aliū occupetur,retinet dñs quaſi poſſeſſionē ſuperioritatis, ſiſr vr̄ ꝙ per monachum fugitiuum acquiratur monaſterio.argu. hic. Quid añt ſi fuit a monaſterio expulſus? dic vt in Spec.de ſtatu mona.vbi mouet iſtam q.& Bat.tangit in l.ꝙ ſeruus.de ſti.ſer. ¶ In tex.ibi,{liberari a me.}quia iuſtam cām habes credēdi te eſſe debitorem ſuum,nō meum,licèt re vera ſis meus.¶ In tex. ibi,{ſed & ſi alii ſoluiſſes.}dic non recipitur ꝓcuratorio noīe ſm Iac.de Are.¶ In tex.ibi.{& ideo ſeruus meus.} ſubaudi nō fugitiuus,& vult hic probare qđ ſupra dixerat, ꝙ ſi ſoluis alteri de mandato ipſius,non liberaris a me,licet ſoluendo ſibi liberaris: nam hoc eſſet in ſeruo nō fugitiuo cum quo ꝯxiſſes, quia ſibi ſoluendo liberareris a me,vt d.l.qđ ſeruus. & tñ ſoluēdo alteri ex delegatione ſua nō liberareris, qa nec delegare, nec nouare pōt: licet poterit ſoľonem recipere, fortius ergo idem in fugitiuo. Adde ꝙ ēt iſtud mandatum legale finitur ꝑ manumiſſionem ſi admittitur peculium,alś ſecus, vt ſupra l. proxi. & hoc ſi ex cā peculiari ꝯxerat, alś vr̄ ꝙ ſola manumiſſio ſufficiat,vt ibi dixi,& colligitur a ꝯrio ſenſu. ¶ In glo.i.in fi. Ibi.{per ſeruū quātūcunq; fugitiuum} ſubaudi ēt ſi eius poſſeſſionem non retineas, quia diu ſtetit in quaſi poſſeſſione libertatis,vel ſit per alium occupatus,licèt non acquirat poſſeſſionem,& hoc vult dicere gl. intellige tñ ꝙ obľonem acquireret ex re poſſeſſoris bonæfidei, vel ex opera ſua, quia tunc acquireret poſſeſſori.¶ In gl.quę incipit,imò.ibi{ſeruo}hęc bona, & ēt ſequens ſm quoſdam, & ad hoc tendit alia ſolutio, quæ infra ſubiicitur in ver{alii dicunt.}vel pōt dici,ꝙ ibi ſoluit malafide ſciens ipſum eſſe ſeruum,& ſic per conſequens ſe eſſe meum,& non illius.Item ſciebat ipſum eſſe fugitiuum,& ſic non habere mandatum.Sufficit.Non ſunt alia.

LEX XX.

1 *Qui tenetur rem dare vel tradere, & eam det vel tradat obligatam, an re euicta teneatur de euictione, & nu. 2.*

3 *Si promiſiſti mihi Stichū ex cauſa donationis, & tradidiſti, & poſtea euincatur a me ex cauſa precedente promiſſionem, an tenearis de euictione.*

1 SI rem meam.†Qui tenetur ad dādum, licèt det,& dñium transferatur, ſi tñ taliter ꝙ poſſit auocari res a creditore, nō eſt liberatus.h.d.no.& ex hoc ſeqr̄,ꝙ pōt ꝯueniri acſi non dediſſet,& ꝯſequitur creditor vt debitor ſic faciat ꝙ non auocetur,puta,ꝙ liberet eam a creditore, cui erat obligata,ecce caſum.In tex.ibi.{ſoluam.}ſubaudi,& de euictione non caueam aliis,licèt auocari poterit,liberor,quia dedi,i.dominiū trāſtuli vt tenebar,& ꝑfecte videor dediſſe poſtq̄ de euictione caui,& ita colligitur in l.fi.ſ̄.de ꝯd.ob cau.& ita limitat ibi Bar.iſtum tex.vbi oīno vide.¶ Opp. ꝙ debitor liberetur dādo rem obligatam,quia nō tenetur dare niſi talem qualis eſt, vt ſ̄.de ver.obl.l.ſi ſeruum.§.ſed & ſi ſit quidem.in fi.& in §.itē ſi homo.Sol.fateor,ꝙ ſi res erat obligata tpe quo promiſit, qa tunc videor ipſam promiſiſſe talem qualis eſt, ſed hoc debet intelligi,quia tunc non erat obligata, & talem videor promiſiſſe,vnde ſi obligo eam poſt,non ſoluo talē qualem promiſi. Sed ꝯ,ꝙ iſta diſtinctio non ſit adhibenda,vt ī.eo.l.cū quis. §. q hoīem.Sol.diſtinctio prædicta procedit,qñ quis promiſit certā ſpeciē,ſi aūt incertam, vt hoīem in gñe, videor promiſiſſe hoīem alteri non obligatum,ideo ſi ſoluam obligatum, ſiue eſſet obligatus ante ꝓmiſſionē,ſiue poſt, non liberor, vt in ꝯrio,hæc eſt intentio gl.Sed ꝯ,extra gl. nam vr̄ ſufficere ꝙ tradiderim,vt in l.i.de rer.permu. & l.habere licere. de euic. Sol.ibi in eo,qui tenetur ad tradendū,vnde tradendo liberatur,dummodo caueat de euictione,hic in eo,q tenebaẗ dare,vnde nō ſufficiebat tradere,niſi ēt dñium transferret, & taliter ꝙ auferri non poterit,vel cauendo de euictione,vt ſ̄. dixi. Item ꝯ,ꝙ in diſtincte teneatur ſi tradit rem obligatā,vt ſupra de act.emp.l. rō.in prin.& l.creditor.§.i.Sol.ſi q̄rit an quis dando vel tradēdo liberetur ſtatim ab obľone,qua tenebaẗ dare vel tradere,&
2 tunc diſtingue.vt ſupra dixi.¶ † Sed ſi quæritur an re euicta teneatur de euictione,& ſic poterit ꝯueniri poſt euictionē, non ante,tūc adhibetur talis diſtinctio, an eſſet obligatus ex cauſa oneroſa.& tūc teneẗ, ſiue euincaẗ ex cauſa p̄cedēte obľonem, ſiue orta poſt.ſi aūt ex cauſa lucratiua, tunc recurrendum eſt ad diſtinctionē primo loco factā.aut euincit ex cauſa pręcedēte obľonem, aut poſtea ſecuta. Item an eſſet obligatus in ſpecie,an in genere.non ſunt alia.& vide qđ not.Bar.in l.ſi a ſub-
3 ſtituto.§.hęres.de leg.i. ¶ † Quæro ergo,pone ꝙ ꝓmiſiſti mihi Stichū ex cauſa donationis, & tradidiſti, poſtea euincit a me ex cauſa p̄cedente ꝓmiſſionem,an tenearis de euictione? vr̄ ꝙ non,ꝑ iſtam gl.& per l.quam allegat.de ver.obl.l.ſi ſeruum.§. item ſi homo.In ꝯrium,qa qñ donatio incipit a p̄cedenti ꝓmiſſione,teneẗ donator de euictione.iuxta plene not.in l.i.C. de iure do.& ſupra de do.l.Ariſto.Breuiter dico,ꝙ aut euincit rōne dñij,qa nō erat tua,& tñ aſſeruiſti eam tuā, poſito ēt ꝙ ignores,& tunc teneris ꝓpter temerariā aſſertionē per l.& hæc diſtinctio.§.i.ſupra loc.aut erat tua,ſed euincit ex alia cā,puta,rōne hypothecæ,qa alteri erat obligata, & tunc aut hoc ſciebas, vel ſcire debebas,& idem:aut ignorabas, & iuſtā cām ignorātiæ habebas,quia erat obligata anteceſſori tuo,cuius factū poteras ignorare,tūc hñt locū ea q̄ ſupra dixi.& iſtā gl.& l.quā allegat,tene menti,quia iſta declarat oīa ſupradicta,ſed ſi ꝓmiſſio eſſet facta in genere,nō eſt diſtinguendum an ſcieueris, vel ignoraueris,imo vtroq; caſu teneris de euictione,quia videris promiſiſſe rem,quæ non poteſt auferri per hanc gl.in l.fi.

LEX XXI.

SI decē ſtipulatus. Qñ duo tenētur eidē ad idē debitū,vno ꝯuēto,& ēt ꝯdēnato,ſi adhuc nō ſoluit,nō liberat alter.eo aūt ſoluēte ſi alter tenebaẗ in ſubſidiū,ſimiliter nō ꝓprie liberat,ſed ī obľonē nō incidit.h.d.dic vt ſ̄.de ver.ob.l.decē.qa ponit eundē caſum. ¶ Gl.quærit,qđ ſi Seius promiſſor ſecundus,qui ꝓmiſerat ſub ꝯdōne,& ſic non tenebatur,nec poterat ꝯueniri anteq̄ Titius eſſet excuſſus,conuentus de facto,& poſtea ꝯdemnatus ſoluit,an libereẗ Titius? & vr̄ ꝙ non,& ſic debet cedere lucro creditoris,cū habeat hoc ex ſua induſtria,& per iniuriam iudicis.ar.in l.debitor. in fi.ad Treb. & l.Iunem.ad leg. fal.Contrariū tñ determinat, & ad rōnem iſtam non rñdet.Breuiter dic, ꝙ in caſu quem ponit, qa fuit ꝯdemnatus,bene dicit gl.quia ſententia hr̄ pro veritate,& pro iuſta,& non pōt repeti ſolutū,quia facit debitum. vt l.fideiuſſor.§.in oībus.ſ̄.mand.ſed ſi ſoluiſſet extra iudicium ſpōtè, aut ex certa ſcientia ſciens ſe non teneri ante excuſſionem Titij,& idem,quia non pōt repetere ſolutū, nō dico ꝙ videatur donaſſe,qa tunc cederet lucro creditoris, cùm poterit ſubeſſe alia cauſa.ſ.animus liberādi Titiū,& pro illius obľone,vt l.ſi cum aurum.ī.eo.ſi aūt per errorē, tunc quia pōt ſolutum repetere tanq̄ indebitè ſolutū,non liberaret Titius,cū eadē ſoľo non debeat parere liberationē & repetitionem.vt l.cū is.§.i. ſ̄. de cond.inde.& ſupra de fideiuſ. l.ſed & ſi ſerui dominus. in fi.& quod not.in l.ſub conditione.de cond.inde.

LEX XXII.

1 *Lex iſta quomodo intelligatur.*

2 *Filius ſi liberauit de facto debitorem paternū per pactū vel acceptilationē, & poſtea patri ſuccedit, an poterit hoc non obſtante ipſum conuenire.*

1 FIliusfamilias. ¶ † Intellige hāc l.in debitore p̄rno, qui ꝯxerat cū ipſo patre,& tunc filius non pōt eū liberare, ēt ſoľonem recipiendo,qa quantūcunq; ſit ꝯiuncta pſona,& poſſit agere ꝓ patre,nō tñ pōt ſoľonē ꝓ eo recipere. vt l.i.in fi.& l.ij.vt leg.no.cauę.& no. in l.non ſolum.ſol.matri. Sed ſi erat debitor patris ex ꝯtu celebrato cū filio, & tunc intellige,ꝙ non pōt eum liberare nouādo,vel ipſum alteri delegando,ſicut nec ſeruus,ſed ſoľonem recipiendo ſic,vt ſ̄.eod.l.
2 fugitiuus.in fi.& l.ſi vnus.poſt prin.de pac.¶ † Quærit hic Dy. qa ſi filius liberauit de facto debitorē paternū ꝑ pactū vel acceptilationē,& poſtea patri ſucceſſit,an poterit hoc nō obſtāte ipſum ꝯuenire? vr̄ ꝙ ſic,qa p̄r poſſet, ergo & ipſe tanq̄ hr̄s p̄ris.nec pōt ſibi opponi exceptio pacti, qa liberatio nō valuit a principio. In ꝯrium, qa ex iure ſuperueniente auctori meo ius meū ꝯfirmat,& conualeſcit,vt in l.cū vir prædiū.de vſuc.& l.filiam fratribus.ad Treb. ſed huic filio,qui fuit auctor ipſius liberati,ſuperuenit ius hæreditariū, in qua hęreditate erat illa obľo,ergo liberatio cōfirmat.& hoc vr̄ tenere Dyn. Bar. dicit hoc eſſe verū ſi liberauit eum ex cā oneroſa aliquid accipiendo pro liberatione,qa tunc liberatio non ꝓdeſſet, teneretur filius illud reſtituere debitori,& ſic pōt repelli per exceptionem quem de euictione tenet actio.l.vendicātē.de euic. ſi aūt ex cā mere lucratiua, & ſic non tenetur ſibi, poſito ꝙ liberatio reſcindatur,& etiam ſi fuiſſet reſciſſa per patrem, & tunc etiam ipſe tanquam hæres patris reſcinderet,nec poteſt ſibi obiici dicta exceptio per l.ſi ſeruo.ſupra qui,& a quib.& not.in l.ſi alienam.de pig.actio.ſupra,& hæc vera quando filius in illo debito nullum ius habebat viuente patre,ſed ſi habebat,vt filia in dote profectitia,cuius actio eſt communis inter patrem,& eā, etiam ipſo viuente,tunc poteſt filia remittere ius ſuum patre viuente illi debitori, & ſibi poſt mortem patris agenti obſtabit exceptio.vt l.& hæredi.§.ſi filia. ſupra de pact. & vide quod idem not. in l.Stichus.ſupra de pen.leg.

LEX XXIII.

1 *Poteſt quis alium inuitum liberare ſoluendo pro eo, vel iudicium ſuſcipiendo animo nouandi.*

2 *Si auctor vult admittere tertiū, qui compareret non aīo nouādi, ſed vt procurator in rē ſuā, & debitor contradixit, an ſit admittendus, quòd non.*

3 *Debitor per ſeipſum offerendo, conſignando, & deponendo ſi creditor non vult recipere, liberatur ipſo iure acſi ſoluiſſet incontinenti, & quid ſi aliquis tertius hoc faciat pro debitore.*

Solutionem.

SOlutionem. † Pōt quis aliū inuitum liberare soluendo pro eo, vel iudicium suscipiendo aīo nouandi. h. d. & est l. vulgatis & famosa. venio ad casum, q talis est &c. ¶ In gl. ibi, {nam nemo eum agere cogit.} dic hoc est clarum sed remanet dubium ¶ Quid si agit vel agere vult cōtra debitorem, & cōparet tertius volens in se suscipere iudiciū aīo nouandi & liberandi debitorē, & q̄ snīa mittat executioni ɔ̄ eū, an teneat creditor ipsum admittere? de hoc sunt gl. ɔ̄rariæ, qa in l. liberto. §. fi. de neg. gest. gl. tenet q̄ sic. in l. aūt nō solum. in prin. in fi. gl. mag. sol. mat. tenet q̄ non, & illa vera per l. si mādato meo. in fi. prin. supra mād. & p l. delegare. supra titu. j. vbi delegatio, & iudicij susceptio ponunē vt paria, sed creditor nō cogit delegare suū debitorē. l. Stichū. §. fi. supra ti. j. sicut nec ipse debitor inuitus delegat. vt l. j. C. de noua. ergo nō cogit suscipere in se iudiciū aīo nouādi, vt dixi in d. l. delegare. sed si nō vult suscipere aīo nouandi, nec illum liberādi, vt procurator in suā rē, & tūc ɔ̄tra eum fiet executio, tunc loqtur l. si actor. supra de proc. qđ tenet admittere, nisi principalis sit legalior pso na, vel melius sciat veritatē. Si aūt vult admitti vt simplex ꝓcurator, & sic ad dānum & vtilitatē dñi, reguł'r tenet ipsū admittere, licēt dñs sit legalior, vel melius sciat veritatē, per l. i. §. vsus. de proc. tñ dñs, tenet venire ad iudiciū qñ erit rńdendū positionibus, vel iurandū de calūnia, nisi dederit speciale mandatū ad hoc, & qualiter rńdeat, dic vt in l. fi. C. de procu. ¶ † Sed
2 quæro, quid si actor vult admittere illū qui cōparet non aīo nouādi, sed vt procurator in rē suā, debitor aūt ɔ̄tradicit, an sit admittēdus? gl. in l. ꝓcurator ad exhibēdū. §. i. rem ra. hab. vr̄ tenere q̄ nō, qa ista l. loquit qñ aīo nouādi. qđ est singula-
3 re, & est limitatio ad illam l. si actor. ¶ † In gl. ibi. {& sic inuito creditore.} dic ista gl. decidit vnū, de quo dubitat in l. obsignatione. C. eo. tit. nā ista l. vult q̄ debitor per seipsum offerendo, consignando, & deponendo si creditor non vult recipere, liberatur ipso iure, acsi soluisset incontinenti. Quid si quidam tertius hoc facit pro debitore? gl. ibi dubitat, sed hic affirmat q̄ idem, & est verum, vt est casus j. eo. l. qui decem. §. j. ver. quēadmodū. fm̄ Bar. ¶ In gl. ibi, {§. si vero alter.} hic posita. C. vbi de cri. agi opor. auth. qua in prouincia. sed solue vt in gl. q̄ ibi loqnitur in procuratore simplici qui venit ad iudiciū ad vtilitatem & damnum dñi, non suū, quia snīa mittitur executioni cōtra dñm, nimirum si domino inuito non debet admitti, qđ tñ intellige ante lit. ɔ̄testa. postea verò sine iusta causa nō posset inuitus reuocari, nec inuito creditore agere. l. post litē. de ꝓcu. hic in eo, qui venit aīo nouandi ad suum dānum, nō dñi seu debitoris, imò potius ad vtilitatē, ideo non reqrit eius voluntas. ¶ In gl. ibi, {vel verius dic} tu distingue in hoc passu, nam aut in hac susceptione iudicii ɔ̄sentiunt oēs tres. i. debitor, creditor, & ēt ille qui iudicium suscipit, & tunc clarum est q̄ contingit liberatio ipso iure, qa ista est quædā delegatio. vt l. delegare. supra tit. i. & ɔ̄stat q̄ per delegationē fit liberatio ipso iure, aut debitor non consentit, & tūc nō est proprie delegatio, q̄ non pōt fieri eo inuito, vt l. j. C. de noua. tūc ergo si q̄rit an liberetur ipso iure, vel ope exceptionis, dic q̄ aut datur libellus ɔ̄ principalē debitorē, & ille tertius venit ad defendēdū assistendo, & tunc non habet locū ista l. qa non liberat ipso iure, nec ope exceptionis, aut datur libellus ɔ̄ istū, q suscipit in se iudiciū, & tunc liberatur primus debitor ope exceptionis, & iste est casus in l. ij. C. de pact. hoc intellige si ille qui suscipit in se iudicium, sciebat alium esse principalem debitorē, & se inuitum non posse ɔ̄ueniri. Sed si credebat se inuitum posse cōueniri, tunc alius non liberat ipso iure, vel ope exceptionis. & iste est casus in l. q ex parte. de interro. actio. alleg. in gl. Item eo casu q̄ scit se non posse conueniri inuitū, adhuc limitatur qđ s̄. dixi, debitorē liberari ope exceptionis, qñ illud debitū finaliter pertinet ad eū, q iudiciū suscipit, vt in emptore hęreditatis, qui licēt non poterit a creditorib. ɔ̄ueniri, sed hæres: si tñ hæres soluit, repetit ab emptore, & ita loqt illa l. Si aūt nullo modo istud debitū ptinebat ad eū, tunc suscipiendo iudiciū ꝓ debitore tanq̄ procurator in rem suā, videtur suscipere aīo nouādi, & ɔ̄tingit liberatio ipso iure. ita dicit Bar. in d. l. ii. not. p hāc l. sed in pcedenti casu qñ ad istū ptinebat, in dubio præsumit suscipere aīo nouādi. Recollige ergo si ɔ̄stat q̄ aīo nouādi, indistinctè liberat, ipso iure, sed si non ɔ̄stat, distingue vt s̄. dixi. Aut credebat se debitorem cū non esset, & nullo modo alius liberat aut sciebat se esse debitorē, & tūc liberat alter ope exceptionis, aut sciebat se nō esse debitorē, & tunc liberat alter ipso iure, & ista sunt subtilia. Cætera hic vide per Bar.

LEX XXIIII.

1 *Qui pro pluribus obligatus existit, potest soluere pro quo vult, in dubio verò videtur soluisse pro eo, pro quo prius se obligauit.*
2 *An xx. & bis decem sint diuersa.*
Si aliquis est condēnatus in quinquaginta ex vno maleficio, & in quinquaginta ex alio, & est bannitus, an videatur bānitus in centū vt habeat locum statutum dicens quòd bannitus in centum possit impunè offendi.

1 VBi fideiussor. † Qui ꝓ pluribus obligatus existit, pōt soluere ꝓ quo vult, in dubio verò vr̄ soluisse ꝓ eo, pro quo prius se obligauit. h. d. ecce casū. In gl. ibi, {sed Hugolinus.} hæc vera, quia nō est rō diuersitatis inter scientiam æqualē, & inæqualē, solū ergo debet distingui, aut soluit quātū debet vterq;, & tunc non est quæstio, qa liberat vterq; vt in primo casu, aut minus, & tunc aut ɔ̄stat ꝓ quo soluit, & ille liberat, & non alter, aut non ɔ̄stat, & ille liberat ꝓ quo se obligauit. & not. quia hoc verū vr̄ ēt si debitū alterius sit grauius. nec obst. s̄. eo. l. in his. qa loquit qñ idē tenebat ad diuersa debita, & tunc primo cedit in grauius, postea & antiquius. Sed qñ diuersi, tenent vt primo, & antiquius. vt est casus hic, licēt do-
2 cto. hoc non tangant, quia iste tex. simpliciter loquit. ¶ † Vltimò inducit iste tex. cum gl. q̄ cùm ista sint diuersa. l. xx. & bis x. si aliquis est condemnatus in quinquaginta ex vno maleficio & in quinquaginta ex alio, & est bannitus, non vr̄ bannitus in centum, & sic non habet locum statutum, q̄ bānitus in centū poterit impunè offendi, fm̄ Bar qui ita dicit se ɔ̄suluisse, nisi illa maleficia sint cōmissa eodē instanti, puta plura vulnera simul illata, pro quorū quolibet imponit pœna l. nam cēset esse vnicū maleficiū, qa simul cōmissum. p glo. not. quæ est in l.
a i. C. vnde vi. circa fi. glo. magnę. ideo qa cumulatio summarū[a] fm̄ Ang. qui dicit ita se ɔ̄suluisse per l. si plures. supra de pac. de quo vide ibi p eū. & in l. si idem cū eodē. s̄. de iuris. om. iud. vbi ponit aliā limitationē, q̄ istud dictū Bat. habeat locū nisi fuisset ɔ̄dēnatus hoc modo in qnquaginta, & si nō soluerit intra xv. dies, tunc in centū, nā tunc fiet cumulatio fm̄ eū, qđ nō vr̄ verū, quia alia quinquaginta quæ adueniunt non sunt pœna maleficij, sed contumaciæ in soluendo p l. j. de in lit. iuran.

ADDITIO.

a ¶ Summarum. Vide nouissimè in l. fere debemus. de verborum obligat. & in l. si idem cum eodem. supra de iurisd. om. iudi.

LEX XXV.

EX parte hæres. Qui soluit plus sua parte ꝓ hęditaris portiōe, repetit illud plus, nisi portio cohēdu sibi accreuerit. h. d. ¶ In tex. ibi, {ɔ̄dicet.} s. ab eo cui soluit, nō aūt a cohēde, qa ipsum nō liberat, & sic credebat se esse hędē insolidū errore facti, vel ēt iuris, qa tūc noīe ꝓprio vr̄ soluisse, & ꝓ sua obłone, sed si sciebat se hre cohęredē, vel ēt dubitabat, & cohęres moueat ei litē, soluēdo totū, vr̄ partim soluere ꝓ se, partim ꝓ cohęrede si ɔ̄tingat ipsum obtinere. iō nō repetit ab eo cui soluit, qa ille recipit sibi debitū, sed a cohærede actione negotiorū gestor. vel fam. erc. & ita debet intelligi. de ɔ̄dō inde. l. si pœnę. §. j. & l. de hęreditate. C. de peti. hær. cū his q̄ ibi not. gl. q̄ distinguūt an soluerit noīe ꝓprio, vel hęreditario, licēt docto. male declarēt illas gl. de quib. ll. gl. ij. opponit. Sufficit.

LEX XXVI.

SI creditor. ¶ Pretiū pceptū ex vēdōne pignoris verè vel fictè liberat debitorē, nisi vēditio retractabilis sit. h. d. & declara vt in l. rescriptū. §. i. s̄. de distr. pig. Casus est talis. ¶ In tex. {ibi, sed & si seruus pignoratus.} dic cuidā alteri priori creditori, & postea secūdo creditori, q secundus postea vēdidit, & hoc est qđ seqt { a creditore venierit.} subaudi, scdo. nam pōt auocari ab emptore p primū creditorē, & iste scds habebit necesse restituere pecuniam, quam recipit ab emptore: ergo videtur iustum, q̄ recuperet a priori creditore, sed qualiter iste qui vendidit creditori tenetur de euictione. vt l. in creditore. supra de euictione? dic vt dicta l. rescriptum. §. j.

LEX XXVII.

1 *Qui tenetur ad dandum, & dederit, ad quid expediat cauere de euictione, cū etiam si non cauerit de euictione possit conueniri, & nu. 2.*

ETiam circa. † Qui tenet dare, licēt dederit tñ si de euictione non cauit, adhuc pōt ɔ̄ueniri ad dādū acsi nō dedisset, vt ɔ̄sequat cautionē. h. d. & est subtilis, & sp allegat. ¶ In tex. ibi, {& ex testō actionē.} dic q̄ ē stricti iuris, sicut actio ex stipulātu, & hoc faciebat dubiū, qa in eis nō videbat venire nisi illud qđ expressē fuerit in eu deductū. vt l. qcqd astringēdę. de verb. ob. Sed nō fuit deductū q̄ caueret, sed solū q̄ daret, tñ ius astringit eū ēt ad cauēdū, nō iure obłonis vel actionis, sed offō iudicis mercenario huic actiōi deseruiēti, & iō pp cautionē nō p̄stitā ius ɔ̄seruat totā obłonē & actionē, vt licet dederit adhuc remaneat obligatus ad dādū, & poterit ɔ̄ueniri ad hoc vt ɔ̄sequat qđ sibi deficit. nā si liberet ab obłone, qua tenet dare, nō posset postea ɔ̄ueniri ad cauēdū, qa iudicis offm̄ mercenariū esset extinctū, actione extincta, vt C. deposi. l. iiij. nō sic in eo qui tenet tradere actione bonæfidei, vt est vēditor, qui ēt tenet cauere, nec liberat tradēdo nisi caueat, vt l. ij. supra de rerū pmu. Nam verū est q̄ non liberat a p̄statione cautionis, sed ab obłone, qua tradere tenetur, bñ liberatur, & non pōt ɔ̄ueniri ad tra-

ad tradendū, sed cauendū, vt l. ij. §. de euict. qa venit iure actionis & obl'onis, cū sit bonæfidei, in qua veniūt non solū illa de quibus specialiter actū est, sed oīa q̃ æquū est venire. l. ex empto. §. fi. de act. emp. & l. fin. de cōdi. ob tur. cau. & ibi est bonus
2 tex.† Sed ad quid expedit cauere, cū ēt si non cauerit de euictione pōt ꝯueniri? Rñdeo p̄ id qđ no. gl. §. rit. j. l. si pupillus. in prin. q̃ incipit vr̄ supflua. non dico ꝙ teneat̄ dare fideiussores, sed nudā cautionē promittere p̄ stipl'onē, & facere instrm̄. & creditor habeat paratā ꝓbationē, nā spālc est in qbusdā casibus, vt denr̄ fideiussores. vt no. in l. illud. de euict. non expedit ergo cōseruare totā obl'onē & actionē, vt quis poterit ꝯsequi cautionē qñ erat obligatio bonæfidei, sicut qñ erat obligatio stricti iuris. facit qđ hr̄ in l. iij. §. Iulianus. de eo quod cert. loc. ¶ In glo. ibi. {Solu. hic non satisfecit.} dic clarius ꝙ hic deficiebat ius cautionis qñ ꝯcernit totā rē traditā, ideo tota obligatio conseruat̄. ibi verò fuit tradita res deteriorata, & illa deterioratio sola deficiebat. aliud aūt erat pfectè traditū, ideo tota obligatio prima est extincta. Et rōne deteriorationis dat̄ actio de dolo, qa obligatio erat stricti iuris, & aliqñ actio in factū, vt l. exhibitionis. C. ad exhi. si aūt bonæfidei, dat̄ actio prima. qđ dic vt in l. iij. §. si reddita. §. cōmo. & plene p̄ Cy. ī d. l. exhibitionis. ¶ Sed op. extra gl. ꝙ cū iste creditor recipiendo rē sine cautione, p̄iudicauerit sibi, videat̄ cautionē remisisse postq̃ non petiit, p̄ ea q̃ no. in l. in hac. de triti. & gl. parua breuiter ibi loqtur, qñ tradit̄ res deteriorata creditori scienti, non sic vr̄ remittere ius cautionis, vt est hic casus. de hoc ēt no. j. e. l. q sibi. §. fin. & adde qđ hr̄ in l. Iulianus. §. j. de ver. ob. Non sunt alia.

LEX XXVIII.

Debitoris. Soluētes falso administratori liberant̄, si pecunia cōuertat̄ in vtilitatē creditoris. h. d. facit l. non solū. cū l. se. sol. ma. ¶ In fi. tex. ibi. {per uenerit.} ergo si non puenit secus. Sed contra, qa p̄p iustā ignorantiā, qa credebat illū verum tutorē, vident̄ liberari, vt s. eo. l. fugitiuus. & in l. si qs seruo. & j. eo. l. cū qs. §. j. Sol. ibi, in eo, qui semel fuit verus administrator, licèt postea fuerit reuocatus, vñ p̄p reliquias p̄cedentis mandati liberant̄ q soluunt bona fide. hic in eo q nunq̃ verum habuit mandatū. Sed adhuc contra, ꝙ idem sit in isto, vt liberet̄ ope exceptionis, vt in l. cū fundus. §. seruū tuū. §. si cer. pet. Sol. verū est in debitore certæ speciei, q sicut liberat̄ interitu rei debitæ interueniente dolo vel culpa, ita & tradōne rei facta bona fide. nō sic in debitore q̃titatis vel gñis, qui nō liberatur per casum fortuitum, vel interitum rerum. vt in l. incendium. C. si cer. per. Et hæc solutio colligitur ex his, quæ habentur in tex. & glo. l. si quis vxori. §. apud Labeonem. j. de fur. vbi omnino vide.

LEX XXIX.

CVm Stichus. Obligatio spērū diuidit̄ p̄ quotas. Sed obl'o gñis vel q̃titatis diuidit̄ numero. h. d. in effectu. & primo loqtur de obl'one certarum specierū vsq; ibi. {nā ambigua.} vbi facit trāsitū ad obl'onem generis vel quantitatis. sic supra. de ver. obl. l. in stipulatiotib. §. operarum.

LEX XXX.

SI debitor. Creditori, qui pecuniā debitā oblatā sine iusta cā noluit accipere, denagat̄ actio. h. d. Casus talis est. debitor obtulit creditori quod debebat, ipse recusauit, quærit̄ nunquid poterit postea agere? dicit Iuriscōsultus ꝙ nō. ¶ Pro declaratione gl. op. ꝙ licèt debitor obtulit, & creditor recusauit recipere sine iusta cā, ꝙ possit adhuc debitor ꝯueniri, & vltima mora nocet. vt j. eo. l. qui decē. & l. illud. de peri. & cōm. rei vend. p̄p hoc ista l. intelli̇r tribus mo. in gl. Primo ꝙ obtulit, subaudi & ꝯsignauit, & deposuit, & tunc statim est liberatus ipso iure, nec pōt amplius ꝯueniri, ēt pecunia extante. vt l. obsignatione. C. eo. Scđo, ꝙ dūtaxat obtulit, qa tex. de ꝯsignatione & depōne mētionē nō facit, & tūc intelli̇r ꝙ obtulit. i. in iudicio. nā & tūc statim liberat̄, ope tñ exceptiōis fm̄ gl. p̄ l. si rem. §. fi. de pig. ac. do. tñ hoc reprobant, qa licèt liberetur pignus vt possit agi pignotaritia, non tñ liberat̄ debitor ab obl'one psonali, p̄ talē obl'onem in iudicio factā, & tñ pōt adhuc conueniri. vt in l. acceptam. C. de vsur. dic ergo tūc quod in seq. Tertio modo intelligitur, ꝙ obtulit extra iudicium, & cum dicitur ꝙ denegatur actio, subaudi, pecunia postea perēpta, quia debitor liberatur ope exceptionis qñ erat debitor in gñe, vel quantitate, sed si in specie, tunc ipso iure. Pecunia verò non perdita, non denegaretur actio, vt in contrarijs.

LEX XXXI.

1 *Qui promisit aliquid facere, & nō potest facere per se, an poterit facere per alium. & nume. 1.*

1 INter artifices. †In obligatione facti cohærētis personæ alius faciendo q̃ promissor, ēt si sit fideiussor, si nō est eiusdem industriæ, non liberat debitorē. Idē in obligatione facti negatiui, in qua p̄ ꝯuentionē alterius cōpromissoris nō cōmittit̄ pœnalis stipulatio. h. d. & primo loquit̄ in facto affirmatiuo vsq; ibi. {quare} secundo in negatiuo. casus ē iste. Quidā promisit mihi insulam fabricare, & dedit mihi fideiussores &c.
2 ¶ †In gl. ibi quæ incipit, {vr̄ autem} dic si quæritur an per alium poterit fieri, aut promissor nō poterat facere qđ ꝓmiserat attenta condōne & qualitate suæ psonæ, & non vr̄ ꝓmisisse facere per se, sed per alium, vt §. de ver. ob. l. cōtinuus §. si ab eo. aut poterat facere, & tunc aut duo se obligarunt ad faciendum vel tanq̃ duo rei, vel vnus tanq̃ principalis, alter tanquā fideiussor, & tunc vr̄ actum ꝙ quilibet eorum possit facere, & obligationē dissoluere si sunt eiusdem peritiæ. vt in l. nemo est qui nesciat. de duo. reis. si autem non sunt, tunc secus. ita intelligitur ista l. in quantum loquitur de fideiussore. si aūt vnus tantum se obligauit, tunc alius non obligaretur, ēt si sit eiusdem peritiæ, non pōt opus facere, nec liberare debitorem, vt in hac gl. & ita etiam potest intelligi hęc l. inquantum loquitur de alio quam de fideiussore. Non sunt alia.

LEX XXXII.

SI seruus. Debitor soluēs ei cui erat ablata potestas recipiendi, liberatur, si ignorabat cām ablationis. Itē procuratori, qui exequitur mandatum, postq̃ est reuocatum, non imputatur si reuocationē ignorabat. h. d. in effectu, & de primo dicto pouit duos casus vsq; ibi. {sicut} Casus est iste. ¶ In tex. ibi. {cum ignoraret dñm mortuū esse.} & sic putabat durare mandatū legale de recipiendo, vt j. e. l. ꝙ seruus. Idem si sciebat mortuū dñm, tñ ignorabat huic seruo relictam libertatē. nam adhuc legale mandatū duraret si non eēt relicta libertas, si aūt sciebat relictā libertatē, tunc p̄p hæc duo puta, qa dñs est mortuus, & seruus mutauit statum, finitū est mandatum, ideo sciens hoc, & soluens non liberatur, si tñ peculium non fuit huic seruo legatū (nam nec hoc præsumitur, cum relinquitur libertas in vltima voluntate) sed qñ manumittitur inter viuos peculium censetur donatum, nisi expressè sit ademptum. vt l. j cum ibi not. C. de pec. eius qui lib. meruit. & iō licèt soluens sciuerit ipsum manumissum, si tñ ignorauerit peculium sibi ademptum, licèt re vera ademptum fuerit, qa non habeat diuinare, adhuc ignorabat cām donationis mandati, qa p̄p solam manumissionem nō esset reuocatum, si peculiū esset sibi concessum. Imo istud debitū esset effectū proprium ipsius manumissi, & sic posset recipere noīe suo. vt s. eo. l. si quis seruo. & per hoc declaratur sequens casus.

LEX XXXIII.

QVi sibi. ¶ Si res soluta adiecto euincatur, agit̄ actione psonali. h. d. Casus est iste. Tu promisisti mihi aut Titio dari, dedisti Titio istū fundū, cui fuit euictus, qritur quo remedio mihi ꝯsulatur? dicit Iuriscōsultus ꝙ prima actione. qđ si promisisti Stichū, postea puenit ad libertatē &c. ¶ In tex. ibi, {Titio datus fuerit,} sed si fuit datus fundus, & sic dñium translatū, quō potuit postea euinci? Sol. expone {datus}. i. traditus. vel dic propriè, ꝙ fuit euictus iure hypothecæ, & vtroq; casu si ante euictionē ꝯstabat fundū esse alienum, vel alteri obligatum, potuisset agi ac si traditus nō fuisset, ēt anteq̃ euinceret̄, vt s. eo. l. si rem meā, sed hic nō constit nisi post euictionē. & per hoc qa non semper est certū, ꝙ ille qui tenetur dare cum tradidit, tenetur ēt de euictione cauere, & nisi caueat, non liberatur. vt s. eo. l. etiam. siue re vera trāsferat dñium, qa pōt euinci cautione hypothecæ, & tunc præstita cautione liberatur, nec pōt conueniri, licèt sit certū alteri fundum esse obligatum. siue non transtulit, & tunc non est ꝓpterea liberatus, quia cauit, īmo pōt adhuc conueniri si certū est fundum esse alienum, qa nō fecit qđ debuit. tenetur enim ad duo. s. ad transferendū dñium, & ad cauendū, & in primo casu fecit vtrunq;, in secundo alterū tm̄. & per hoc declarat̄ illa l. ēt. ¶ In tex. ibi, {habet actionem.} dic. i. primā, a quo non fuit liberatus, qa tenebatur dare, secus in venditore q tenetur tradere, qa si tradit & cauit, liberatus est, vt no. in authen. sacra puberum. C. si aduer. vendi. & si postea euincatur, resuscitatne actio. vel dic ꝙ datur actio noua, non prima extincta, vt no. in l. cum plures. in vltima gl. in fi. §. de euict. & per Bart. in l. si domus. §. de euictione. in fi. de leg. j. & l. Aristo. in fi. de dona. Sufficit, ¶ In gl. fi. ibi. {nā secus cōtingeret si certus homo promissus eēt.} qa videretur promissus talis qualis erat, ideo si postea euinceret se in libertatē, non teneret̄ debitor qñ est cā de præterito, vt dixi in l. si rem meam. §. eo. vel dic ꝙ promiserat ī specie, sicut in casu præcedenti no. in prima gl. & ꝙ sciebat illum esse statuliberum, vnde tenetur sicut qñ sit in genere, vt dixi in d. l. si rem, qa donatio incepit a præcedenti promissione.

1 *Qui tenetur in specie, siue simpliciter, siue alternatiuè, non liberatur soluendo vel offerendo rem a se deterioratam.*
2 *Creditor recipiendo rem determinatā, an uideatur deteriorationē remisisse.*
3 *Scholaris, qui conduxit roncinum ad uecturam, si postea reducat ipsum deterioratum, & locator non uult ipsum recipere sine pretio deteriorationis,*

nis, & scholaris in praesentia testium ligat equum ad domum locatoris, et recessit, deinde aliquis tertius equum surripuit, an scholaris teneatur.

1 **§. Qui Stichum.** ¶ †Qui tenet̃ ĩ specie, siue simpliciter, siue alternatiuè, nõ liberatur soluendo vel offerendo rem a se deterioratam. si verò ĩ genere, tunc idem, siue a se, siue ab alio, siue sui culpa fuerit deteriorata. h. d. Et primo qñ in specie, vsque ibi. Item qui hominem. Secũdo qñ in genere. In primo enim casu si fuisset deteriorata per alium sine sui culpa vel mora, non teneret̃, quia si esset perempta p aliũ liberaret, vt l. si ex legati cã. de ver. ob. & l. si seruũ. sed in secundo casu non liberaret per interitũ, cũ posset dare aliam rem eodẽ mõ, nec p deteriorationem subleuatur, cum poterit dare rem non deterioratam. Veniamus ad casum, & ille ver. {sed & si ab alio.} debet referri ad fm casum qñ in genere tenebatur. ¶ In tex. ibi. {non magis eũ dando liberatur.} dic gl. op. ꝙ ĩmo liberatur ab obligatione, qua tenebat̃ dare, cum det, licèt rem deterioratã, sed contra eum pp deteriorationem det actio de dolo qñ dolo deteriorauit, vel in factũ qñ culpa. vt l. eleganter. §. non solum. de dolo. & l. exhibitionis. C. ad exhib. ¶ Glo. soluit quatuor modis. tene secundam solu. in ver. {vel aliter.} ꝙ contrarium loquitur qñ tradidit, & sic dominium transtulit. Iste aũt text. debet intelligi, qñ
2 nondum tradidit, sed obtulit. ¶ †Sed contra vtrunq; mẽbrũ opp. ꝙ non procedat, qa si tradidit creditor recipiendo, vr̃ deteriorationẽ remisisse, sic nec actionẽ de dolo debet hr̃e, quasi super hoc transigeret. vt in l. ij. in prin. s. si quis cau. Sol. verũ est si scienter recepisset, sed ll. alle. in contrarium debent intelligi qñ ignorãter, & hoc voluit gl. in l. in hac. de trit. sed primũ dictum qñ scienter debet limitari tribus mo. primo s̃m Iaco. de Are. quod etiam Bar. tenet, licèt ipsum non alleget, nisi debitor in perniciem creditoris deteriorasset, quia tunc etiam scienter recipiendo sibi non praeiudicaret, & ita põt intelligi. Qñ aũt in perniciem, tunc habet locum distinctio quam s. dixi. Secũdo modo limitatur, quia procedit qñ interesse veniret officio iudicis mercenario, vt in casu l. centum Capuae. & l. fi. s. de eo quod cer. loco. si autem iure actionis, tunc etiã sciẽter recipiendo non vr̃ remittere, cum poterit actio ad deteriorationẽ per se stare, vt in casu l. iij. §. si reddita. s. comm. & s̃m hoc qñ p determinatione daretur actio de dolo, vel in factũ, nõ videtur procedere illa distinctio, sed solum qñ offõ iudicis. Tertius casus est, qñ recipiens scienter ptestaret, ꝙ recipiebat saluo iure petendi deteriorationẽ, nam tunc ẽt si interesse venit offõ iudicis, remanet ius saluum, qa per hanc protestationem ꝯseruat actio prima, sine qua iudicis officiũ nõ poterat implorari. & istã limitationẽ ponit Bar. no. in d. l. fi. Est & quartus casus, qñ solutio vel traditio non esset facta ipsi principali creditori, sed adiecto, qui non potuit creditori praeiudicare, nam & tunc ꝯseruatur actio prima pp interesse. vt in l. iij. §. Iulianus. eo. ti. de eo qđ cer. loco. & ibi vide Bar. oĩno in d. l. fi. ¶ Cõtra secundum membrũ op. qa nullum habet dubium ꝙ p solam oblationẽ non liberatur debitor. vt j. e. l. qui decẽ. & dixi s. eo. l. si debitor. & sic iste tex. esset de indubitabili dum dicit {non liberabit̃.} Sol. intellige qñ vltra obligationẽ interuenit aliqd aliud, pp quod liberatur, si res nõ fuisset deteriorata, vt quia consignauit & deposuit, vel quia res postea fuit perempta. nã ẽt in dictis casibus nunc nõ liberatur, quia creditor habuit iustam cãm nõ recipiendi. s̃m gl. per quam limitatur l. obsigna-
3 tione. C. eo. & l. qui decem j. eo. tit. †& per hoc determinat̃ quęstio de scholari, qui conduxit roncinum ad vecturã, postea reducit ipsum deterioratum, locator non vult ipsum recipere sine pretio deteriorationis, scholaris in praesentia testium ligat equũ ad domũ locatoris, & recessit, & quidã tertius surripuit ipsum, scholaris dicit se nõ teneri, vr̃ dicendum pro locatore p istã gl. qa iustam habuit cãm non recipiendi sine pretio deteriorationis, aliàs secus esset. & hãc partem tenet hic Bart. sed Ange. vr̃ sentire ꝯtrium eo casu quo deterioratio põt peti iure actionis, vt in casu prędicto, qui est contractus bonaefidei, in quo veniunt oĩa quae est ęqnum venire, & no. in d. §. si reddita. nam hic sunt duo debita. vnum de restituendo rem, aliud de soluendo pretiũ deteriorationis, & constat ꝙ debitor põt offerre vnum debitum sine alio, & tenetur creditor recipere, aliàs sibi imputet, vt l. fi. s. qui. mo. pig. vel hypo. sol. & no. ĩ l. qdam referebant. s. si cer. pet. & hoc dcm̃ multũ placet, de alijs solutionibus gl. non est curandum. Non sunt alia.

LEX XXXIIII.

1 **Qvi hominem.** Si solutum adiecto ex postfacto apparet in debitum, repetitur a creditore. h. d. ¶ In tex. ibi. {non Titio, sed tibi} i. a te. & ratio est, quia Titius videtur recepisse nomine tuo, & constat ꝙ indebitũ pcuratori habenti speciale mãdatũ, repetitur a dño, non a procuratore. vt l. si procurator. de ꝯdi. indeb. ad fi. & sic vr̃ hic casus s̃m Ange. ꝙ adiectus aequiparetur pcuratori habenti speciale mandatũ, licèt ꝯtrium faciat tex. in l. si vero pcuratori. ver. interdum. s. e. vbi vr̃ dici, ꝙ non sit procurator, sed dic vt ibi dixi, qa aliquo respectu põt dici procurator, aliquo non.

1 *In obligatione generis solutione partium in diuersis rebus non contingit liberatio, etiam si fiat diuersis personis, vel a diuersis.*
2 *Licet vnus ex duobus reis credendi litem contestando totũ debitum sibi pręoccupet, ita vt si postea solueretur alteri, indebite solueretur, non sic pręoccupat per partis receptionem.*
3 *Creditor sicut potest quemlibet ex duobus reis conuenire pro parte, ita & debitor potest cuilibet ex duobus reis credendi soluere partem debiti.*
4 *Si soluit totum vni, an ille teneatur communicare cum altero.*

1 **§. Si duo rei.** ¶ †In obligatione gñris solutione partium in diuersis rebus nõ ꝯtingit liberatio, ẽt si fiat diuersis personis, vel a diuersis. h. d. Casus est iste.
2 ¶ †In tex. ibi, {sed si eiusdem.} dic istum ver. singulariter not. Bar. in materia duorum reorũ, ꝙ licèt vnus ex duo. reis credẽdi litem ꝯtestando totum debitũ sibi p̃occupet, vt s. de duob. reis. l. ij. & ideo si postea solueretur alteri, indebite solueretur, vt in l. ex duob. la prima. eo tit. non sic pręoccupat per partis receptionẽ, quia si debitor partem debiti soluat, põt alterã partem soluere alteri. & hic est casus, & liberat̃ ab vtroq;. sed si videret̃ p̃occupasse primus, non posset solui alteri altera pars. qđ ppe-
3 tuò tene menti. †No. ẽt ꝙ potest creditor quemlibet ꝯuenire ex duob. reis debendi pro parte, vt l. iij. §. fi. de duo. reis. ita & debitor potest cuilibet ex duo. reis credendi soluere partem debiti.
4 Quid autẽ si soluit totum vni, an ille teneat̃ cõicare cum altero? gl. hic super ver. {cõis,} quae semper allega. tenet ꝙ sic, qñ erant socij, subaudi eiusdem obligationis, vel oĩum bonorũ. & idem si non erant socij, sed erant creditores ex cã onerosã, qa pecunia mutuata erat vtriusq;, nam eatenus tenet̃ cõicare, quatenus ab illo processit, & his duob. casib. potest intelligi haec gl. & alia quae est in l. frater. de ꝯdi. inde. post prin. gl. mag. Si verò est causa mere lucratiua, & erãt socij, tunc secus, & hęc est cõis opi. do. p l. in lege falcidia hoc esse seruandũ. ad l. fal. & gl. quae in hoc vltimo sensit contrarium in l. si Titio. de lega. ij. cõiter reprobatur. & de hoc no. in l. j. C. de duob. reis.

§. Stipulatus. Solutio facta adiecto de eo quod ẽ in solutione, liberat soluentẽ a principali creditore, ẽt de eo quod est in obligatione. h. d. praemitte ꝙ si stipulor a te decem mihi, aut hoĩem Titio dari, ꝙ non est stipulatio alternatiua, quantũ ad hoc vt decem, & homo sint in obligatione, qa illud qñ vtraque pars alternatiuè cõciperet̃ in personam stipulatoris, sed hic prima in personam eius, & secunda in personã adiecti. ideo decem tñ sunt in obligatione, homo verò ĩ solutione, tñ hic dr̃, ꝙ si homo soluatur adiecto, liberaris a me in decem, quia soluis de voluntate mea. & aliud pro alio creditore volente solui põt, etiam alteri quàm creditori, vt in l. solutam. j. eo & gl. dicit, ꝙ liberaris ope exceptiõis, non ipso iure, & bene dicit per l. quam allegat. Sed cõtra, ꝙ immo ipso iure, qa si volente creditore soluatur aliud pro alio, vel etiã soluatur alteri q̃ creditori, cõtingit liberatio ipso iure, vt in ll. s. allega. Sol. verum est, qñ soluisti aliud pro alio ipsi creditori, vel si soluisti alteri, non soluisti aliud pro alio, sed illud quod debebatur, hic vero soluisti alteri, & non id quod debebatur, sed aliud. Sed cõtra, quia illud aliud erat in solutione, & paria sunt soluere id quod erat ĩ obligatione, vel illud qđ erat in solutione. vt l. si quis stipulatus fuerit decẽ in mille. j. eo. Sol. verũ est, si soluat ipsi creditori, secus si adiecto, vt hic. Sed quare hoc, cum adiectus recipiat de voluntate creditoris? Rñdeo, voluntas fuit a principio, sed ex postfacto subest necessitas, qa debitor põt sibi soluere inuito creditore, vt l. aliud. j. eo. Sed si poneremus, ꝙ creditor consentiret tpe solutionis, ꝙ solueret adiecto, non video quare non deberet contingere liberatio ipso iure. Recollige ergo, ꝙ si soluis mihi creditori aliud p alio liberaris ipso iure. Idẽ si soluis alteri quàm mihi me volẽte id quod debes, non aũt aliud. Idem si soluis aliud me tunc volẽte cum soluis, si autem soluis alteri, & non id quod debes, sed aliud me semel volente tempore cõtractus, postea autem me recusante vel ignorante liberaris ope exceptionis, vt in hac gl.

1 *Generali procuratori constituto ad negotia potest solui, etiam postquã fuerit reuocatus, si soluens reuocationem ignorabat.*
2 *Qualiter fiet reuocatio mandati generalis.*

1 **§. Si Titium omnibus.** †Generali procuratori constituto ad negotia põt solui, ẽt postq̃ fuerit reuocatus, si soluens reuocationem ignorabat. h. d. ¶ In tex. ibi. {ignorantibus debitoribus.} qui tñ per prius habuerant notitiam de mandato istius Titij, & sic habuerunt iustam causam sibi soluendi, cum etiã eis videatur fuisse factũ mandatũ de soluẽdo, vnde debuit creditor eis notificare reuocationem mandati factam Titio, sed si isti debitores non habuissent notitiam de mandato Titij, & post reuocationem mandati, quã etiã ignorabant, soluerunt, putarem secus dicendum, qa nullam iustã causam habebãt credẽdi se posse illi soluere, vt j. prox. §. & cũ reuera soluere non possent

sent pp reuocationem, imputetur eis. & pro hoc est vna gl. in
1 tit. de procur. lib. vj. c. ij. in ver. reuocari. † Sed qualiter fieri ista reuocatio? Rñdeo non expedit inculcare auribus quibuscúq; specialiter, sed sufficit mittere proclama, q nullus soluat tali, qa reuocatus est, vel solū notificare q ē reuocatus, & de hoc est tex. s. de instito. l. sed & si pupillus. §. primo. & §. proscriptū. & ita faciunt mercatores qn dissoluunt societatem, ne ex contractu socij postea teneantur.

§. Si nullo mandato.

Soluens falso procuratori, qui nunquam habuit mandatum, non liberatur ēt si soluat bonafide, credēs ipsum habere mandatum. Idē si habuit mādatū, & fuit reuocatū, & soluēns hoc sciebat vel scire poterat. h. d. scda pars ibi, {& cum fugitiuus.} nam ibi semel habuit mandatum a lege, qa erat debitor ex contractu celebrato secum, & fuit finitum pp fugam. Casus. ¶ Op. s. proxi. §. Sol. ibi semel habuit mandatum, & postea fuit reuocatū, ideo prodest soluenti bona fides, quoniā huic bonæfidei cām dedit ipse creditor, qui mādauit, & sic pōt sibi imputari quare reuocauit, vel saltē reuocationē non notificauit, hic nunquā habuit mandatum, & sic bonafides soluentis, non debet nocere creditori, qui causam ei non dedit. Item cōtra. s. eo. l. debitores. Sol. intellige secundum illā, nisi pecunia postea fuit conuersa in vtilitatem domini, vel nisi dominus postea ratum habuerit. vt j. proxi. §. ¶ Tertio opp. q liberetur ope exceptionis, vt l. cum fundus. §. seruum. cum ibi not. in vlti. glo. s. si cer. pet. Sol. ibi, in debitore certæ speciei hic in debitore quantitatis. rōnem dixi in d. l. debitores. per l. si quis vxori. §. apud Labeonē. j. de fur. si ergo falsus procurator produxit instrm falsum, cui debitor verisir credere poterat, & iustissimam causam habuit non credendi, nō ppca liberatur ab obligatione generis, vel quantitatis, sed speciei sic ope exceptionis, non ipso iure. Tene mēti. ¶ Sed ꝯ opp. quarto loco de l. si vrbana. s. de ꝯd. ind. Sol. intellige qn̄ quis erat debitor meus ex ꝯctu celebrato mecū, si aūt cū falso procuratore, ēt q nunq̄ habuit mandatū, si soluit bonafide, liberatur, vt ibi. secus si malafide, sciens ipsum non esse ꝓcuratorē, vt in secundo casu huius l. & no. per Bar. j. eo. l. filiæ. quod autem dico liberari qn̄ bonafide, intellige ope exceptionis, vt no. s. eo. l. fugitiuus. in gl. q̄ incipit. immo. in ver. alij dicunt. non ipso iure, vt in secundo casu huius §. secundum alium intellectum, q loquatur in eo,
a qui soluit bonafide, ignorans istum esse fugitiuum.[a]

ADDITIO.

a ¶ Ignorans istum esse fugitiuum. Adde quis dicatur fugitiuus. ff. de ædil. edict. & in l. j. §. seruum. ff. de acquir. pos.

§. Si gener.

Restituens dotem ꝓfectitiā patri sine voluntate filiæ, non liberatur a filia, iō pōt repetere. h. d. venio ad casum. ¶ In tex. ibi. {ignorāte filia.} subaudi, & cām ꝯdicendi habēte, qa pater erat turpis ꝑsona,[a] & sic
a absentia & ignorantia filiæ vna cum iusta ca habent ꝓ ꝯdōne, & sic nō poterit soluere in præiudiciū filiæ, quominus ea effecta sui iuris possit repetere ab ipso soluente, ideo repetit a patre, ne bis habeat soluere. Si aūt nō haberet cām ꝯdicendi, vel posito q haberet, & fuisset pñs, & tacens, haberetur ꝓ cōsentiēte, & liberaretur soluens, vt s. sol. mat. l. dotē. quinimo qn̄ non habet cām ꝯdicendi, ēt si expresse ꝯdicat, non attendit eius cōtradictio. vt l. si cū dotem. §. eo aūt tpe. eo. ti. & hoc quatū ad sołonem fiendam patri, quantū vero ad repellēdum ipsam ab agēdo, sufficit filiam ignorare, licèt cām ꝯdicendi nō habeat, vt pater nō admittat, nisi caueat ipsam ratā habituram, vt l. ij. §. volūtate. eo. ti. ¶ In tex. ibi, {q absentis ꝓcuratori.} i. fundiitus falso, qui nunq̄ habuit mandatum, vt s. proxi. §. ¶ In tex. ibi. {& quia.} dic, posset qs dicere, immo vr̄ q liberetur, qm̄ pr̄ in actione de dote ꝓfectitia habet exercitium solus sine filia. sed verū est ad agendū, tn̄ actio nō est ꝓpria ipsius patris duntaxat, sed est cōis cū filia, vnde nō pōt recipere in præiudicium filiæ qn̄ habet cām ꝯdicendi: Sufficit de eo quod hic dicit gl. vide plenius in l. non solum. solu. mat. nam rō q̄ ponitur hic in fi. literæ, videtur potius facere ꝯ decisionē Iurisconsulti, qa si filia & pater sunt socij in actione de dote, vr̄ q sołō facta patri liberet soluentem ab vtroq;, sicut in duobus reis credēdi socijs. vt l. iij. §. fi. de duo. reis. Sol. nō est talis societas qualis inter eos. ibi. n. sunt duæ obłones & actiones, & quilibet eorum habet actionem insolidū, & etiā exercitiū. hic aūt est vna tantū, in qua iō dñr socij, quoniā habēt beneficiū ꝯsolidationis, de quo in gl. & pater solus habet exercitium, filia non ꝯtradicente, vel cām contradicendi non habente. Cætera dic, vt in d. l. non solum.

ADDITIO.

a ¶ Turpis persona. Quæ dicatur persona vilissima vide in l. humilem. & ibi doct. C. de incest. nupt.

§. Si debitorem meum.

Soluēs alteri de mandato creditoris liberatur, licèt ille non recipiat eo aīo quo creditor sibi solui mādauit. h. d. venio ad casum, ¶ In tex ibi, {liberabitur.} subaudi, licèt dñium pecuniæ nec in Titiū sit translatū, qa nō recepit eo aīo, sed vt ad creditorē portaret. nec in creditorē, qa non fuit eius intētio q acquireret sibi, sed Titio. & cū in translatione dñij necessarius sit ꝯsensus recipientis, vt l. si ego. s. si cert. pet. neutri istorū acquirit, qa neuter ꝯsensit, sed remanet adhuc penes soluentē, sm̄ rei veritatē. vt no. in l. si ego. s. de nego. ge. qa natura dñij est, q nō abdicat ab eo cuius est, nisi abdicet alteri, vt in l. nec vtilē. qui. ex cau. ma. licèt secus sit in possessione, vt l. qđ meo. §. si furioso. de acq. pos. alleg. in gl. quæ tn̄ determinat ꝯrium in dñio, & malè, q sm̄ eā dñium volabat per aera, ex quo recessit a soluente, & in nullum est translatū, qđ est falsum. videbat enim q soluens non est liberatus, postq̄ ab eo non recessit dñium. vt l. qđ si fortè. §. fi. s. eod. & postq̄ in creditorē, vel in alium non est translatū. vt s. e. l. fugitiuus. vers. sed & si alij, sed certè hoc faciunt vt non liberet ipso iure, sed ope exceptionis ex æquitate postq̄ paruit creditori. vñ si creditor ageret, non posset ille vti exceptione, nisi creditori cedat rei vendicationē, quam habet ꝯ Titiū, sm̄ Iac. de Are. Argu. in l. si vendidero. §. si Titius. de fur. sed si nummi p Titiū soluant creditori, ex tūc efficiunt eius, & ꝯtingit liberatio ipso iure. Idē vr̄ si cēnt ꝯsumpti p Titiū. sed an poterit ipse creditor a Titio repetere, vel rei vendicatione, vt in casu præcedenti, vel ꝯdōne sine cā qn̄ ꝯsumpsit? vr̄ q sic, postq̄ donatio nō est ꝑfecta non ꝯcurrente aīo illius, quod puto verū, nisi mutet propositū, & velit retinere pp aīum creditoris, q voluit ab illo non repetere, vt est casus in l. si ego. s. si cer. pet. & l. qui mihi donatum. s. de donatio. Nec ob. huic tex. l. q si forte. §. fin. nā ēt ibi licèt pupillus soluens non sit liberatus ipso iure, qa non transtulit dominiū, si tn̄ creditor ageret, obstaret sibi exceptio cum habeat pecuniā penes se, sicut & hic. Nec obst. l. fugitiuus. versi. sed & si alij. qa ibi creditor nō ꝯsensit q alteri q̄ tertio solueret, vnde ēt ope exceptionis non liberat: hic aūt ꝯsensit, & ista sunt subtilia. ¶ In gl. in fin. ibi. {vt diximus s. de neg. gest. l. si ego.} dic Imo ibi no. ꝯrium, q non recedit a soluente quousq; in alium transferatur. & illa vera. Non sunt alia.

§. Quidam filium.

Si debitor succedat creditori, liberant fideiussores, licèt hrditas momento penes eum non remaneat, sed acqrat patri, in cuius est potestate. h. d. in effectu sm̄ verū intellectū, q tangit in gl. in ver. vel aliter. venio ad casum. ¶ Pro declaratione gl. op. q isti fideiussores non sunt liberati, qa nō est verum dicere hoc casu, q debitor successit creditori, nā debitor ē ipse filius, & ipse poterat ꝯueniri ēt hoc iure & ꝯdēnari, vt l. si condēnatus. de noxa. pr̄ aūt non erat debitor, si filius sine eius iussu ꝯxit, & pecunia ī rē pr̄is non est ꝯuersa, nec hēt peculiū. qb. casib. pōt ēt loq iste tex. sed ista hæreditas non est apud filiū, sed apud pr̄em, ergo vr̄ succedere, nō ipse filius. pp hoc qdā fatent ꝯrium de plano, q nō liberant, & pñt ꝯueniri a patre. & quod hic dr̄ in ver. {dici} nō dr̄ vt velit determinare qōnē, sed vult dicere, q tunc liberent fideiussores qn̄ debitor successisset creditori, ꝯ rōnem quam hic ponit. sed hic non sic, per id qđ. s. dixi. ergo non liberantur. Certe non est credendū, q Iurisconsultus noluerit ad q. rñdere, ideo dic melius, q liberant. Nec ob. ꝯriū. qa cū filius adit iussu patris, successio principiat in eius ꝑsona, licèt postea statim faciat transitum in patrē, sed adhuc remanēt reliquæ in ꝑsonā filij. hinc est q pater tenet legatariis, & fideicommissariis ex persona filii. l. cum filio. de lega. j. hæc ergo erat causa dubitationis, q̄ tollitur p hūc §. vt ꝯfundat obligatio principalis & fideiussoria, perinde ac si hrditas penes ipm remansisset, postq̄ est apud patrem eius noīe, & hoc vult gl. in effectu, licet nō ita clare in ver. {vel aliter.} Alij vero timore huius ꝯrij dñt, q pr̄ erat debitor, qa filius eius iussu ꝯxerat. vel in rē eius erat cōuersa pecunia, vel haberet peculium. sed hoc non placet, qa isti īnuunt, q si pater non teneret quoquo mō, nō haberet locū qđ hic dr̄. qđ est falsum, per ea quæ s. dixi. Prætera posito q pater teneat, teneī accessorie, & filius principaliter, vñ posito q pater esset institutus, & adiret, non extingueret obligatio principalis ipsius filij, nec fideiussorū datorū ab eo, vt l. hæres a debitore s. de fideius. §. q stipulator.

1 *Soluentes falso hæredi liberantur, si pecunia peruenit ad uerum hæredem.*
2 *Vnus & idem actus non debet parere contrarios effectus.*

1 §. Si prędo.

¶ † Soluentes falso hrdi liberant, si pecunia peruenit ad verum hæredē. hoc primo. Item in obligatione generis vel alternatiua nō potest fieri solutio in diuersis rebus, etiā a diuersis debitoribus ad idem obligatis. hoc secundo Et solutio quæ parit repetitionem, nō parit liberationem soluentis vel alterius. hoc tertio & vltimo vsque in fi. l. casus est iste. Cum primo dicto concordat l. debitores. s. eo. Cum secundo concor. princ. §. huius. Tertium dictū intellige qn̄ debitor tutus exceptione perpetua soluit per errorem talem, qui inducat repetitionem. puta facti, vel iuris, si erat fauorabilis, vel facti tantum si erat odiosa, iuxta ea quæ habētur in l. qui exceptionē. supra de cond. indeb. Et est quęstio an liberet ipso iure per talem solutionem, nā adhuc mero iu-
2 re est obligatus, licèt habeat exceptionem. † & semper allegat iste §. i. q vnus & idem actus non debet parere contrarios effectus,

fectus, concor. de condi. & demon. l. cum tale. §. si.

LEX XXXV.

Quod seruus. ¶ Debitor meus ex contractu celebrato cũ seruo meo, soluendo
liberaretur a me, etiã si erat alienatus vel manumissus, dummodo hoc ignoret, vel saltem peculij ademptionem.
h.d. ¶ In tex. ibi, {nisi aliqua causa.} puta notitia alienationis.
vt s. de cõh. emp. l. quoties. vel notitia ademptionis peculij quãdo erat manumissus inter viuos, posito etiam ꝙ sciret manumissionem, vt supra eod. l. si quis seruo. Si autem in vltima voluntate, tunc sufficit notitia mortis domini, & relictæ libertatis ad hoc vt soluere non possit, nec debeat, quia censetur peculium ademptum, vt supra eod. l. si seruus. & quod ibi no. in gl. j. Sola autem scientia mortis domini non sufficeret, quia mandatum quod habet seruus ad recipiendum ex suo cõtractu non finitur sola morte domini, sed gl. j. hic innuit cõtrarium. sed melius sentit in d. l. si seruus. in gl. j. licèt mãdatũ qđ haberet a dño ad recipiendũ ex cõtractu celebrato cum dño, finireẽ morte dñi, sicut & mandatũ cuiuslibet liberi hoĩs. & hæc est veritas.

LEX XXXVI.

1 *Sententia absolutoria præiudicat actori in eo, quod ex postfacto apparebit ipsum petere potuisse, alteri verò non præiudicat.*
2 *Si pater meus decessit ab intestato me relicto, & etiã vxore prægnante, lex facit me hæredem etiam ignorantẽ in ea portione quæ apparebit ex post facto ad me pertinere, secundum numerum liberorum, qui sunt in vtero.*
In vtero quot possint esse liberi.

1 **SI pater.** ¶ †Sententia absolutoria præiudicat
actori in eo, qđ ex postfacto apparebit ipsum petere potuisse, alteri verò non ꝑiudicat
2 h.d. in effectu, & est difficilis l. † Præmitte, ꝙ si pater
meus decessit abintestato me relicto, & ẽt vxore prægnante, lex
facit me hrẽdẽ, etiã ignorantẽ in ea portione, quã ex postfacto
apparebit ad me ptinere secundũ numerũ liberorũ qui sunt
in vtero, vnde si est vnus tm̃, efficior hr̃s suus, & necessarius in
dimidia, si sunt duo in tertia, si sunt tres in quarta, & sic possunt eẽ quinque ſm naturã, vt dicunt Philosophi, de quibus
hic, & tunc essem hr̃s ĩ sexta, tñ anteq̃ hoc appareat quot sint,
licèt sit certũ in rerum natura, & ꝑ cõñs penes l. quæ est certa de
oĩ eo, qđ est certũ in rerum natura, & q̃tum ad effectus legales
q sunt vt efficiar hr̃s ipso iure sine meo facto vel volũtate, quia
tñ non est certũ penes iudicẽ, non admittitur ad petendũ hr̃ditatẽ, vel debitum hr̃ditarium nisi pro quarta parte, qa l. in dubio interpretaĩ in mediam viam, vt tres sint in vtero, vt s. si ps
hrẽd. pe. l. antiqui. iuncta l illud. & l. cum quidam. §. suum hrẽdẽ.
s. de acq. hær. Sed pone ꝙ petij totũ debitum tanq̃ tota hr̃ditas
ad me pertineat, & tanq̃ si nullus esset in vtero, & de facto fui
admissus, nec fui repulsus, cũ potuissem repelli vltra quartam,
& lata eẽt sñĩa absolutoria cõ me, quærit an ꝑiudicet in toto debito, & qdã distinxerunt, aut aliquis nasciĩ, & non ꝑiudicat in
aliquo, aut nullus nasciĩ, & tunc ꝑiudicat in totũ. Iurisconsultus Iulianus reprehendit primũ membrũ, & dicit ꝙ qñ aliquis
nasciĩ, verius est dicere, ꝙ ꝑiudicat ĩ illa parte, quã apparet me
petere potuisse, vt si nascanĩ tres, ꝑiudicet in quarta, si quinq;
in sexta, ergo si vnus ꝑiudicat in dimidia, in altera verò nullũ
facit ꝑiudiciũ, cũ ptineat ad posthumũ, cui sñĩa non debet ꝑiudicare tãqnam inter alios lata, hic est casus clarus, licèt Angel. se inuoluat, & reputet valde difficilem casum. Sed certe ſm
gl. nec distinctio Iul. nec istud qđ dicit Iulianus est verũ, quia
non debuit admitti, nec petere potuit nisi quartã partẽ in dubio. vt s. dixi ergo in illa sola ꝑiudicat, posito ꝙ vnus tm̃ nascatur, & esset iste hr̃s in dimidia, & vĩ de hoc casus expressus ſm
alios Iurisconsultos. in l. sed & si restituaĩ. §. fin. s. de iudi. & sic
ista l. seruit nobis de vento, & eodẽ mõ si nullus nascatur, licèt
agens eẽt hr̃s insolidũ, non ꝑiudicabit sibi, nisi in quarta parte, licèt gl. hic sup ver. {quia illam recte.} videaĩ dicere ꝙ in totum, & ꝙ prima distinctio in secundo membro eẽt vera, & sic
videtur cõtrari alteri gl. si. Bar. vr̃ dicere, ꝙ si tpe latæ sñĩæ nondũ erat certum an aliquis nascaĩ, vel quot nascerenĩ, & tũc sit
verum id qđ dicit gl. si. ꝙ non ꝑiudicet nisi in quarta, & ratio
põt esse, (licèt ipse non dicat) qa in sñĩa inspicit mens iudicis,
vt l. si ex testã. in prin. de excep. rei iud. sed intentio iudicis non
vr̃ fuisse ferre sñiam, nisi sup eo, ad quod de iure petendũ poterat admitti, sed non poterat nisi ad quartã. si aũt iam erat effectum certũ, tunc qa fecerat abortiuũ, vel vnus tm̃ erat natus
tũc Iudex censetur habuisse respectum ad id qđ postea euenit,
nõ ad id quod tpe petitionis poterat peti. & sic in primo casu
præiudicat in totum, in secundo in dimidia, & habebit locum
op. Iulia. de qua hic. & hoc satis põt tolerari tam de iure, q̃ de
æquitate. Sufficit. ¶ In tex. ibi, {quidã existimant.} subaudi qñ
aliqs natus est vt differat a casu seq̃ti, quasi vtile p inutile viticetur. ¶ In tex. ibi. {recte me egisse.} subaudi, & totũ cõsumpsisse. ¶ In tex. ibi, {Iulianus notat.} subaudi reprehendẽdo in primo solo mẽbro qñ aliqnis natus fuit, nõ in secũdo ſm Doct.
¶ In tex. ibi, {qa tres nasci potuerunt.} subaudi si ẽt nati sunt,
quia tunc est verũ, ꝙ erat hæres in quarta parte, idem subaudias in seq. casu, si autem nullus, tunc in totum, qa in totum
erat hæres, vt supra in ver. {sed, si nemo.} Sufficit. Nõ sunt alia.

LEX XXXVII.

QVoties. ¶ Si vnus ex fideiussorib. soluat partem, quæ ipsum tangit pro se solo, se
tm̃ liberat, non fideiussuĩẽ, nec ẽt reũ mero iure in
aliquo, licèt pro parte soluta liberet ope exceptionis h.d. ſm verũ intellectũ, & idẽ eẽt si principalis debitor soluisset pro vno ex fideiussorib. vt s. eod. l. in his. §. si duos casus.
¶ Oppo. fortiter, ꝙ ĩmo solutio facta p vnũ ex fideiussorib. de
parte debiti proficiat non solum sibi, sed fideiussori, & ꝙ reliquã partẽ poterit vterq; cõueniri de rigore, licèt non de æquitate si erant soluendo, vt s. de fideius. l. inter cos. §. j. glo. timore
huius cõtrarij se inuoluit. vera solutio est ꝙ hic loquiĩ. qñ in soluendo dixi, soluo pro parte mea. ibi. qñ simpl̃r solui. Vnde in
primo casu tã de rigore, q̃ de æquitate non prodest nisi sibi,
& ipse liberaĩ ipso iure, fideiussor vero remanet obligatus solus ad alteram partem, sed reus principalis mero iure in totũ,
quia solutio non est facta pro obligatione ipsius principalis,
sed ipsius fideiussuris, vnde nõ tollit eã in aliquo mero iure, licèt habeat exceptionẽ in parte soluta, ne bis idem exigatur, per
ea q̃ no. in l. Papinianus. s. man. & hoc vult tex. dum dicit. {sed
tñ vt nõ ex sorte decedat}. i. ex oblĩne principalis debitoris.
& hæc vera, siue fideiusserit quilibet eorum pro parte, & tunc
est clarũ, siue simpl̃r, & sic qlibet teneĩ insolidũ, si tñ sunt soluendo, & habent bñficiũ diuisionis, vnde quilibet vr̃ in effectu teneri pro parte. si ergo vnus soluit partẽ suam dicendo se
soluere pro se, alter teneĩ ad alterã partẽ ac si ista solutio fuisset facta p diuisionẽ factã a iudice, vt ea. l. ĩter eos. §. cũ ĩter. sed
qñ nõ dixit pro parte sua, tũc mero iure vr̃ soluisse ꝓ tota obligatione, qa in diuisione non venit nisi id qđ debeĩ tpe quo
opponiĩ de dcõ bñficio, vt ibi hr̃. nec ob. ibi. dñ dicit. nõĩe suo,
nã aliud ẽ dicere, soluo noĩe meo, aliud soluo pro parte mea,
vt ibi dixi, & hic ꝓbaĩ. vnum aũt hic dicit Bart. qđ non placet,
videlicet ꝙ dicendo soluo ꝓ parte mea, cẽsetur facta diuisio per
ipsam solonem, sed hoc est cõ no. ꝑ eum. in d. l. ĩter eos. §. j. q dicit istud non ꝓcedere in fideiussorib. q habebant bñficiũ diuisionis tpe harũ ll. cũ creditor inuitus teneat recipere ptem,
vnde recipiendo, non vr̃ diuidere, sed procedebat in duobus
reis debendi, q iure veteri non habebant bñficiũ diuisionis,
& sic creditor non tenebat recipere, & recipiẽdo partem mõ
ꝑdicto cẽsetur diuidere, & ita loquiĩ l. si creditores. C. de pac.
non ergo quod hic dr̃ contingit ex eo ꝙ recipiẽdo hoc modo
creditor videaĩ diuisisse, sed ex ĩterpretatione huius l. ꝙ videatur actio diuisa per epistolam diui Adria.

LEX XXXVIII.

1 *Adiecto non potest, nec debet solui, si post contractum mutauit conditionem suam in deterius.*
2 *In verbis dispositionis relatio ad certam personam, vel certum tempus, semper subintelligitur tacita conditio, si res perseuerat in eodem statu.*
3 *Si aliquis sit constitutus procurator ad exigendum, postea ignorante domino effectus est vnus lusor, & vnus ribaldus, an debitores hoc scientes liberentur sibi soluendo.*
4 *Si adiectus vel procurator ad exigendum efficiatur postea monachus, an poterit sibi solui.*

1 **CVm quis.** †Adiecto non põt, nec debet solui, si post cõtractum mutauit cõdonẽ
suam in deterius. h.d. & ad hoc alleg. secus si in melius, vt dicit gl. p l. cũ q. §. qui sibi. de ver. ob. & vide
qđ in sũi no. gl. q̃ reputat singularis in l. j. §. exigit. de bon. pos.
2 ſm tab. Casus est iste. ¶ †No. tex. q semper alle. ꝙ ĩ verbis dispõnis relatis ad certã ꝑsonã, vel ad certũ tps, semp subintelligitur
tacita cõdõ, si res ꝑseuerat in eodẽ statu, ad qđ vide bo. gl. in l.
qđ seruus. de cõdi. ob. cau. ¶ Sed opp. qa potestas soluẽdi adiecto data ex forma cõtractus non põt reuocari. vt j. e. l. aliud. & l. vero ꝓcuratori. s. e. Sol. verũ est p ipm stipulatorem, & sine cã de
nouo supuenientẽ, sed hic reuocat per l. & ex cã de nouo superueniente, vñ & p stipsonem ex illa posset expsse reuocari per rõnẽ de qua s. qa nõ censeĩ cõsensisse vt illi soluaĩ, nisi remaneat
in eo. statu, & non mutet in deterius. nã & sine expssa reuoca-
3 tione hoĩs fit reuocatio p l. vt hic & p hoc dicũt doc. † ꝙ si aliqs est cõstitutus ꝓcurator ad exigẽdũ, & postea ignorante dño
effectus est vnus lusor, & vnus ribaldus, ꝙ debitores hoc scientes nõ liberenĩ sibi soluẽdo, quasi tacitè censeaĩ mãdatũ reuocatũ ex cã de nouo superuenientẽ, quã a pri. dñs ignorauit, & de
hoc ẽ casus j. e. l. si cũ Cornelius. facit l. in cõfirmãdo. & l. vtilita-
4 tẽ. de cõfir. tut. dñt ẽt doc. † p istũ tex. ꝙ si adiectus, vel ẽt ꝓcurator ad exigẽdũ efficiaĩ postea monachus, nõ põt sibi solui, qa
licèt mutet statũ in melius quo ad se & aĩam suã. non sic quo
ad creditorẽ, q non posset ipm sic de fac. li cõuenire, & hoc solũ debet attendi an dicaĩ mutasse in melius, vel nõ. Et ista est
ẽt rõ quare seruo fugitiuo nõ põt solui ex cõtractu prius celebrato cum

to cū eo, qa licet habebat mandatū legale ad recipiendū, cēse-
tur tñ reuocatum pp nouā cām deteriorē, vt s. e. l. q hoīem. §.
si nullo. in fi. intellige a scientibus ipsum esse fugitiuum.

1 *Quando procurator reuocatus recipit solutionem bona fide, an si solués sciebat reuocationem, videatur donare. & nu. 2*
3 *Qualiter recognoscatur quòd procurator receperit bona fide.*
4 *Si a principio receperit bona fide, sed postea mutauit propositum, & conuertat in vsus suos, an debitor qui soluit, remaneat obligatus. & nu. 6.*
5 *Dominium non abdicatur a domino per traditionem, etiam si habeat animū abdicandi, & in alium transferendi, nisi translatio subsequatur.*
6 *Debitor per solutionem nunquam liberatur ipso iure quando dominium rei solutæ ab eo non recedit.*

1 ## §. Si debitorem meum.
† Soluens procuratori reuocato li
beratur ipso iure, si soluit bona fide ignorans reuocationē, &
ille etiā accepit bona fide, non aīo sibi lucrandi, sed portandi
ad dñm. Si aūt accepit mala fide, tunc liberatur ope exceptio
nis si reuocationem ignorabat, dūmodo cedat creditori actio
nem quam habet aduersus dictū procuratorē. h. d. in effectu,
& est subtilis §. & clauis in materia l. si ꝑcuratori falso. s. de ꝯd.
ob cā. & l. falsus. C. de fur. Et primò loquit qñ pars soluit bona
fide, & ille siīr bona fide recepit, vsque ibi. {alioquin.} Secun-
do qñ ille recepit mala fide, vsq; ibi. {sicuti.} Titio adducit si-
milem casum de marito volente donare vxori, & mandante
debitori suo ꝙ illi soluat, nam soluendo non transfert dñium
sicut in casu præcedenti qñ ille recepit mala fide, non trāsfert
dñium, sed remanet penes soluentē. in alio tñ non est similis
casus, qa ꝑcedens loquit qñ mandatū non durabat, ille qñ ēt
durabat, sed erat factū sup eo, qđ a iure erat improbatū. vnde
nō curat ꝙ duret, sed in ꝑcedenti bñ curaret. venio ad casum.
Circa primum casum qñ ꝑcurator reuocatus recepit bona fi
2 de. † Quæro qd si soluēs sciebat reuocationem? Rñdeo vr̄ do-
nasse, nec liberaī, vt no. in d. l. si ꝑcuratori falso. in ij. col. & est ca
sus in l. si non sortē. §. si filio. de ꝯd inde. nisi traderet cū hac cō
3 ditione, ꝙ portet ad dñm non obstante reuocatione. ¶ † Item
q̄ro, qualiter cognosci ꝙ recepetit bona fide? Rñdeo si igno-
rabat reuocationem. Itē si statim cū potuit, ad dñm portauit,
secus si ꝯuertit in rē suā, vt no. in d. l. si ꝑcuratore. ¶ Item ter-
tio quærit an dñium pecuniæ sit translatum in dñm? vr̄ ꝙ nō,
postq̄ reuocauerit mandatum, & sic eius voluntas non ꝯcur-
rebat, quæ erat necessaria ad hoc. vt s. eo. l. fugitiuus. ver. sed &
si alij. ꝯrium determinat hic glo. & bñ postq̄ liberaī ipso iure.
& hoc ꝯtingit tribus ꝯcurrentib. s. reliquiis ꝑcedentis manda-
ti, & ideo non ob. l. fugitiuus. qa ibi nunq̄ fuit datum manda-
tum, & fauore liberationis. secus si de ea non tractareī, vt not.
in l. si ego. de neg. ge. & j. eo. l. dispensatorē. & bona fide soluen-
tem. his enim cōcurrentibus censeī mandatum durare. & ad
4 hoc alleg. semper iste text. ¶ † Quarto quæro quid si a prin. re-
ceperit bona fide, sed postea mutauit propositum, & cōuertit
in vsus suos? Rñdeo debitor remanet liberatus, cum ipse falsus
procurator ex tunc cōmittit furtum ipsi dño, & ille tenet ꝯdō
ne furtiua, & actione furti postq̄ in illum translatū erat dñiū.
Sed in casu seq. qñ recepit mala fide a principio, cōmittit fur-
tum ipsi soluenti, penes quem remanet dñium pecuniæ. vt j.
patet. & scias ꝙ hoc casu qn concurrit bona fides soluentis &
recipientis, non habet locū l. si procuratori falso. nec l. falsus.
5 C. de fur. sed solum in casu seq. qñ mala fide. † Ex isto aūt casu
no. primo illud qđ dixi in l. q hoiem. §. si debitorē. s. eo. ꝙ dñiū
est illius naturæ, ꝙ nō abdicat a dño p traditionē, ēt si habeat
aīum abdicandi, & in alium transferendi, nisi translatio subse
quat, quia vr̄ habuisse aīum ꝯdōnalem abdicandi a se, ita de-
mū si in alium transeat. facit l. nec vtilem. s. quib. ex cau. ma. nō
sic in possessione. vt l. qđ meo. §. si furioso. de acq. pos. alleg. hic
6 in gl. pro ꝯria. † Item no. in ver. {& ideo.} ꝙ debitor p solonē
nunq̄ liberatur ipso iure, qñ dñium rei solutæ ab eo non rece-
dit. ¶ Tertio no. ꝙ licet non libereī ipso iure, si tñ soluit bona
fide, & de voluntate creditoris, quæ saltem semel affuit, bñ li-
beratur ope exceptionis de æquitate. nec ob. d. l. fugitiuus. quia
ibi nunq̄ affuit, ideo ēt de equitate nō liberatur. Item no. ꝙ re-
cipiens mala fide cōmittit furtū ipsi soluenti. Item ꝙ soluens
non pōt vti exceptione nisi cedat actionē quam habet in reci
pientē, aliàs creditor versareī in dāno, quia debitor ab eo libe-
raretur ope exceptionis, & nihilominus repeteret pecuniam a
falso ꝑcuratore, & sic esset in lucro, ergo dictat æquitas, ꝙ non
ipse repetat, sed creditor postq̄ habet commodum exceptionis
ꝯ creditorem. ¶ Sed op. ꝯ tex. dum dicit, ꝙ cedit ꝯdōnem. nam
ipse est domin', vt s. dr̄ ibi, {mansuros eos debitores,} ergo nō
ꝯdicit, qa nemo ꝯdicit rē suam. pp hoc glo. quæ incipit. {erat
enim.} intellr̄ qū pecunia erat ꝯsumpta, alias haberet rei ven-
dicationē, & nō ꝯdōnem. Tu dic ꝯ, qa fallit in ꝯdōne furtiua,
quæ datur dño, īmo non nisi dño vt l. j. de ꝯdi. fur. sic habet lo
cum iste tex. ēt pecunia extante, sed plus dico, ꝙ ēt dicto casu
cōpetit ꝯdō ob cām, qa liberatio ipso iure pp quam ꝯñtiam
dedit, non est secuta, & ēr ꝯdō sine causa, licet illę non soleant
competere dño, sed fallit qū datur ꝯ furem, ꝯ quem degeno.

raret oīs ꝯdō, & iste est casus not. in d. l. si ꝑcuratori falso. in fi.
a ¶ Vltimo quæro quid si dūs ratam habuit [a] illam solutionē,
licèt ille mala fide receperit? Rñdeo ex tunc liberatur debitor
ipso iure, & ꝯdictiones prædictę quæ sibi competebant, extin-
guuntur, & hic est casus in l. si vendidero. §. si Titius. in fi. j. de
fur. Sed an tenebiī cedere actionē furtiuā sicut ꝯdōnem furti
uam? puto ꝙ non, qa illa cōpetit ad pęnā, vnde æquius est, ꝙ
illa sit penes illum, cui furtum est cōmissum, q̄ penes aliū, ar.
in l. rescriptum. §. j. s. de distra. pign. & debet sufficere creditori
ꝯdō furtiua, per quam conseruabitur indemnis.

ADDITIO.

a ¶ Quid si dominus ratū habuit. Adde Dy. i regula ratihabitio. de reg. iur. lib. vj.

§. De peculio.
Per solutionem dissoluitur oīs ob
ligatio. & actio ꝯcta pro resoluta,
siue ꝯ vnum, siue plures, nisi solutio sit retractabilis. h. d. in effe
ctu. ¶ In tex. ibi. {liberari respondi.} subaudi, & etiam ipsum
seruum ab obligatione naturali. & intelligo ꝙ liberantur ope
exceptionis, quia dūs tenebat accessorie de peculio, & princi-
palis obligatio erat penes seruum, sicut ergo qñ fideiussor sol-
uit simpliciter, vel etiam mandator, nō tollitur obligatio prin
cipalis ipso iure, sed ope exceptionis, vt not. plenè in l. Papi. s.
man. & j. eo. l. Stichum. §. si mandato. & per ꝯñs etiam alij fide
iussores non liberantur ipso iure, sed ope exceptionis, ex per-
sona dñi, ex quo in eos transit exceptio. Eadem rōne & soluē-
te patre vel dño, quia cēsenī soluisse pro sua obligatione, quia
loco fideiussoris habentur, vt l. cum filius. s. de ver. ob. & adde
qđ dixi in l. cum is. de fideius. ¶ In tex. ibi, {sed etiam ex stipu-
latu.} subaudi, & etiam actio prima, quę non erat sublata per
inīam. l. aliam, s. tit. j. similiter tollitur. ¶ Pro declaratione vlti-
mæ gl. op. contra vltimum ver. dum dicit. {& magis simile es-
se.} quia inter istum casum, & præcedentem non est similitu-
do, īmo oīmoda dissimilitudo, vt ī casib. ꝑcedentib. vna solu
tio dissoluat plures oblōnes, & in isto casu nullā dissoluit, im
mo inducit ꝯdōnem indebiti ꝯ creditorem hr̄ditarium, vt ī fi
ne. So. quidam habent dissimile, & tunc nō ob. ꝯrium, vt in fi.
gl. sed si habes simile, tunc etiam in isto casu pōt induci simili
tudo non a principio, sed ex postfacto, si anteqnā possessor
hr̄ditatis repetat a creditore cui soluit, verus hæres agat ꝯ eum
petitione hr̄ditatis, & ipse restitueret hr̄ditatē retenta pecunia
soluta de voluntate veri hr̄dis, qa nec retento dissoluit ꝯdō-
nem indebiti, quam habebat ꝯ creditorem hæreditarium, &
actionem hr̄ditariā, quā hæres tenebatur illi creditori s̄m pri-
mum intellectum gl. sicut præcedētibus vna solutio similiter
dissoluit. Alij ponunt alio modo, quòd si ipse possessor repe-
tat ab eo cui soluit per condictionem indebiti, ista repetitio
dissoluat condictionem indebiti, & etiam ius retentionis, qđ
ipse possessor habebat contra verum hæredem agentem pe-
titione hæreditatis. non enim amodo poterit retinere, si reha
buit ab eo cui soluit.

1 *Qui tenetur ad dandum in genere soluendo, seu dando rem, quæ potest auocari, non liberatur, & pōt conueniri etiam antequam res ipsa auocatur.*
2 *Si debitor qui tradidit statuliberū, repetat per cōdictionem indebiti, quod potest si non est liberatus, an creditor poterit retinere loco pignoris quousque alius homo rectè soluatur.*
3 *Quid si debitor tradens statuliberum cauit de euictione, an sit liberatus.*

§. Qui hominem.
¶ † Qui tenetur ad dandum
in gñe, soluendo, seu dādo
rē quæ pōt auocari, non liberaī, & perinde pōt cōueniri etiā
antequam auoceī, ac si nihil dedisset, vel soluisset, teneī enim
restituere qđ recepit; sed si re soluta extāte cesset spes reuoca-
tionis, reconciliaī solutio, & contingit liberatio, secus si ea iā
perempta, vel ēr eodē instanti quo perit. h. d. & est ēt subtilis.
¶ In tex. ibi. {illud.} Quæro hic, quę sit ratio ꝙ si soluisti mihi
statuliberum, & pendente condōne libertatis moriatur, & po-
stea ꝯdō deficiat, & sic ex tūc apparet, ꝙ a me nō pōt auocari,
quare non reconciliaī soło, vt videaris retro rectè soluisse? Rñ-
deo, qa tunc cū ꝯdō deficit, non posses rectè soluere, cū mor-
tuus sit, ergo nec pōt fingi retro rectè solut', qa deficit extremū
a quo, & oīa debēt eē integra, & ī eodē statu, ad hoc vt existēs
ꝯdō faciat retrotrahi, vt s. tit. j. l. quoties. in fi. perit ergo tibi, &
non mihi. ¶ In tex. ibi. {alioquin}. Quæro, quæ sit differentia
inter istum casum, & præcedentem? Rñdeo, in præcedenti po-
terat re soluta auocari in totū rōne pleni dñij, quia existente
ꝯdōne creditor perdebat ex toto dñiū tā rōne proprietatis q̄
vsusfructus, hic vero ab ipso principio, cū fuit solutus poterat
auocari rōe partis integralis. s. vsusfructus, q pertinebat ad ter-
tium, & sicut in casu ꝑcedēti nō ꝯtingit liberatio, ita nec hic,
quod no. Item hic moriente seruo eodē instanti finitur vsus-
fructus, & sic spes auocationis, certè non ꝑdest soluenti, sicut
nec prodest in casu pręcedenti quando finiī post rē peremptā,
& sic soluens poterit hic ꝯueniri ac si nihil soluisset, nec recō-
ciliaī solutio, sicut si dedisset seruū cōem inter se, & alium. hoc
tñ vr̄ debere intelligi quādo creditor qui recepit, nō ꝑcepit vsū
fructum serui, sed vsufructuarius; si aūt percepit, tunc vr̄ ꝙ ni-
hil

hil perdiderit, nam & si vsusfructus ad tertium non ptinuisset, iste seruus moreret huic creditori, ergo & tunc vr idē dicē dum postq̃ vsumfructum habuit, nisi dicamus (& hoc verius) ꝙ idem sit, ꝙ vsufructuarius poterit repetere ab isto credito-
2 re vsumfructū indebitè perceptū ꝑ ꝯdōnem sine cā. ¶ † Circa primū casum quæro si debitor, qui tradidit statuliberum, repetat per ꝯdōnem indebiti, quod pōt si non est liberatus, an creditor poterit retinere loco pignoris quousq; alius hō recte soluatur? Rñdeo sic, cum ad eū peruenerit occasione hui⁹ debiti, vt est casus s̄. de condi. inde. l. si non sortē. §. adeo aūt. & facit j. eo. l. si cum aurum. & s̄. de pig. ac. l. eleganter. §. qui repro bos. nam si habet actionē, vt hic dr, ibi {sed & creditorē &c.}
4 ergo & retentionē. vt l. j. §. quod ait. de superficie. ¶ † Item quæro circa eundem casum, quid si debitor tradens statuliberum cauit de euictione, an sit liberatus? vr ꝙ sic, per l. fi. in fi. de con di. ob cau. & dixi s̄. eo. l. si rem meam. Ꝯnum dic, quia illud ꝓcederet qn̄ posset auocari alia ratione q̃ dñij, puta iure hypothecæ, & idem si per Paulianam actionē, quæ est personalis. Si aūt pōt auocari rōne dñij, quia res soluta aliena erat in totum, vel pro parte quota, vel etiam ītegrali, vt in casu qui hic ponitur in fi. vel erat soluentis, & sic transtulit dñium, qđ pōt abdicari existente cōditione libertatis, & tunc non liberatur præstando cautionē, qa tenebat date ꝑfectè & ītegraliter: iste aūt ꝑfectè non dedit si non erat dominus, vel non integraliter si erat alienus pro parte integrali, vel quota, vel non ꝑfectè, vt in vltimo casu, qn̄ pōt auocari ad libertatē. vn̄ tunc non sufficit cautio. ita no. declarat hic Bar. debere intelligi l. illam fi. in fin. & qđ dixi in d. l. si rem. Tene menti, quia ista sunt subtilia.

---

1 *Si quis tenebatur actione de dolo, quæ durat biennio, & tēpus est continuū, quòd illud tēpus currat etiā impedito agere propter absentiam debitoris tamē potest eo reuerso restitui aduersus cursum tēporis, sicut si impedimentum constitisses in persona, & quid si tempus esset utile.*

2 *Interruptio, an etiam cadat ibi in præscriptione completa.*

4 *Interruptio facta contra unum ex duobus reis debendi, an censeatur facta contra alterum.*

An facta contra principalem, censeatur facta contra fideiussorem.

1 §.Si quis pro reo. ¶ † Pro debitore liberato tpe contra quem pōt impetrari resti. in inte. ad rescindendum præscriptionem, pōt intercedere fideiussor, sicut pro non liberato, & transacto tpe petendæ restitutionis, tam ipse q̃ fideiussor liberatur. si tn̄ contra fideiussorē non fuit potestas experiendi vel agendi, restituitur in ipsum actio vtilis ex æquitate, sicut in fideiussorē q rē debitā interemit, qa licet debitor ipso iure liberet, & ēt fideiussor in ꝯn̄tiam, de æquitate tn̄ ꝑꝑ eius dolum vtilis actio ꝯ eum datur. h. d. iste §. valde solennis, & difficilis in tex. & gl. & Bart. dicit ꝙ est solennior, q sit in isto tit. tn̄ mihi vr ꝙ nec ꝑ ipsum, neque ꝑ gl. ꝑfectè declaret, licet dicat multa bona. Et diuido hoc mō, qa primo ponitur vnum dictum Iuliani vsq; ibi, {& quidē.} Secundo ponitur ipsius dicti restrictio, vel limitatio vsq; ibi, {sed hoc casu.} Tertio ponit ipsius dicti reprehensio quo ad quid, non tn̄ ex toto. pono casum. ¶ In tex. ibi, {fideiusserit.} subaudi ante restitutionem petitam sm̄ gl. vel sm̄ Iac. de Are. post petitam restōnem, & ꝯcessam intra annum vtilē, quo durat rescissoria. i. vtilis actio quæ restituitur. vt in l. in honorarijs. §. sed cum rescissa. de actio. & obli. & tunc ea quæ sequunt ꝓcedunt clarè. Sed tenendo intellectū gl. quæro ad quid obligatur fideiussor? gl. & doc. hoc non declarant, dico ꝙ non obligatur ad id qđ erat in offō iudicis rescindentis. s. ad restōnem in integ. concedendā, cū non sit in potestate fideiussoris illam concedere, sed iudicis, sed obligat ad illud qđ principalis debitor erit debiturus ꝯcessa restōne ꝑ actionē vtilē rescissoriam, q̃ restituit loco directæ sublatæ, & sic ad q̄ntitatē prius debitam ꝑꝑ præscriptionē, sed in futurum debēdā præhabita restōne, vn̄ de non propriè alle. iste tex. sed fideiussor poterit intercedere ꝓ eo qđ est in officio iudicis nobili, sicut pro eo qđ est in obligatione naturali & ciuili, vt no. Bar. in l. j. in fi. supra de fideiuss. per hunc tex. quia hic non obligatur ad illud, vt dixi, sed ad id qđ erit in actione futura post habitam restitutionē, puto tn̄ illud verū eē in se eo casu quo iudicis offm̄ nobile ꝓponit, vt aliqs ꝯdēnet ad aliquid dandū vel faciendū, puta ad cauendum de dam. infec. qa tūc loco actionis proponit, vt in c. fi. de offi. iud. nō aūt qn̄ ꝓponit vt iudex aliquid faciat, non aūt pars, vt in casu isto, ꝙ rescindat præscriptionē. ad illud. n. nō pōt obligari fideiussor, sicut nec ipse debitor principalis ad illud tenet, & ꝑpicta, qn̄ restitutio pōt peti de iure scripto per ti. de mi. vel qui. ex cau. ma. secus si de gratia tm̄, vt illa q̃ concedit ex tit. de sen. pas. & restit. q̃ petitur a principe, nam pro eo qui pōt petere talem restōnem, non pōt accedere fideiussor. vt s. de fideiuss.
2 l. si debitor deportato. sm̄ Barto. & bn̄. ¶ † In tex. ibi. {actione qua.} i. aliqua tpali, vt si tenebatur actione de dolo, quæ durabat anno, hodie biennio, vt l. fi. C. de dolo. & ips est ꝯtinuū, ideo currit ēt impedito agere ꝑꝑ absentiam debitoris, tn̄ pōt eo reuerso restitui aduersus cursum tpis, sicut si esset impeditus agere impedimento consistente in sua persona, vt hic in prima glo. mag. circa princ. ibi {& no. quòd hic præsens &c.} si autem tempus esset vtile, non continuum, non curreret impedito agere, vt in l. j. de diuer. & temp. præscri. ¶ In text. ibi, {annus præterijt,} dic gloss. & docto. hic videntur intelligere de anno vtili, intra quem isto iure poterat peti restitutio, & intelligunt, ꝙ restitutio non fuit concessa, sed si sic est fideiussor nondum incepit obligari, quia actio vtilis rescissoria non fuit nata, in qua videtur fideiussisse, vt supra dixi. ergo nō pōt liberari, quia non fuit obligatus, vt in l. decē. in fin. de ver. oblig. sed tex. infra dicit fideiussorē non liberari. ergo erat obligatus. Et sic iste intellectus non poterit procedere videre meo. licē infra dicit in ipsum restituendā actionē ex edicto, si cū eo non fuerit potestas experiūdi, & sic īnuit ꝙ semel īcepit actio ꝯ eū, & postea sit extincta, & restituit. Intelligo gn̄aliter, ꝙ restitutio fuit ꝯcessa intra annū, & sic incepit dari vtilis actio accessoria ꝯ principalē debitorem, & in ꝯn̄tiā purificata est oblo fideiussoris. & incepit teneri ex sua promissione, postea intra annū vtilem rescissoria nō fuit intentata ꝯ principalē, cōtra quē fuit potestas experiundi, & sic est extincta quo ad eū, vt in d. l. ī honorarijs. §. sed cū rescissa. ¶ Queritur ergo an etiam fideiussor liberetur liberato principali. videbat ꝙ sic, vt s̄. de fideiuss. l. vbicunque. cū multis si. Iul. dixit contra itū. & postea in ver. {& quidem.} limitat hoc esse verū, si cum fideiussore non fuit potestas experiundi, licet fuerit cum principali. Sed Iurisconsultus in vers. {sed hoc casu.} dicit hanc esse iustā causam, vt actio contra fideiussorē restituatur, non aūt vt liberetur. vnde de rigore iuris liberato principali, liberatur fideiussor mero iure, sed ꝑꝑ dictū impedimentum actio vtilis restituitur aduersus eū, sicut propter eius culpā, vel dolū restituitur, vt qn̄ seruum debitū interemit fideiussor, nā principalis liberatur, qui nō fuit in culpa vel mora, & in eius cōsequentiā de rigore liberatur etiam fideiussor, sed eodē instanti restituit vtilis actio ꝯ eum ꝑꝑ eius factum vel dolum. vt s̄. de ver. obli. l. mora, in fi. & s̄. de vsur. l. mora. §. fin. Et aduertendum, quia gl. hic intelligit, ꝙ ista restitutio fiat per edictum, qui. ex cau. maio. & sic esset necessariū factum iudicis, quod est falsum, qa in dicto casu restituitur ꝯ fideiussorem ipso iure propter æquitatem, vt dictis iuribus. Idem ergo debet esse hic, postquam isti casus assimilātur, intelligo ergo ex edicto qđ non hēmus, sicut in simili in l. vētre. de acqui. hære. dū ibi dicitur directo, & ista nō declarātur per doc. tn̄ sunt ne-
3 cessaria. Sufficit. ¶ † Sup glo. quæ incipit {reuerso & liberato.} ibi. {vel dic.} no. singul. hanc solutionē, quæ verissima est in se. l. cū notissimi. §. sed & si quis. alleg. in gl. vbi dr, ꝙ ꝑ recognitionē debiti præscriptio interrūpitur, locū habet in ꝑscriptiōe nondū cōpleta tēpore cognitionis, in illa enim ꝓprie cadit interruptio, sed si erat iā cōpleta, talis cognitio eam non extinguit ꝑ rōem, q̃ hic ponit in gl. qa leuius ꝯseruat actio nōdū extincta vel elisa, q̃ resuscitet iā extincta, tn̄ quo ad hūc §. ista so. nō ē bona, qa verū est hic, ꝙ ꝑscriptio sup actiōe prima, a qua debitor fuit liberatus, erat decursa tpe dati fideiussoris, sed præscriptio annalis, q̃ currit sup restōne in inte. cōcedēda, nō erat decursa, qa ītra annū vtilē dat⁹ est fideiussor, & de illa loquimur de ꝑsenti. Tene ergo aliā solutionē in ver. {vel dic.} q̃ est singularis & vera. ꝙ ꝯriū loquit de ꝑscriptione, q̃ pōt interrūpi per lit. cōt. nā illa interrūpit ēt ꝑ recognitionē debiti, ista verò annalis non interrumpit per lit. cōtest. quia olim intra annū vtilē debebat peti restitutio, & quæstio terminari, & si nō terminabat, licet lis esset contestata, annus labebatur, & excludebat a restitutione, & idem hodie intra quadriennium cōtinuū. vt in l. fi. C. de temp. in inte. resti. Est ergo hic casus sm̄ istum intellectū, ꝙ recognitio debiti nō interrumpit talem præscriptionē, & est magna limitatio ad illū §. sed & quis. dat ēt gl. in fi. aliam solutionem, quæ est singularis in se, ꝙ ille §. dēt intelligi q̄do simpliciter, & pure recognoscit, secus si ꝯdōtaliter, dicendo ꝓmitto illud qđ apparebit in futurū me nunc debere, qa ꝑ hoc nō interrūpit præscriptio, quæ est ēt valde singularis limitatio ad illū §. tene mēti hac gl. qa semper ad eā recurrit ꝓ limitatione istius §. ¶ Super alia gl. mag. ibi. {sed tūc op.} dic ꝓ declaratione huius gl. quæ difficilis est, & ēt sequētis, op. trib. mo. Primo ꝯ text. dū dicit, ꝙ annus ꝑterijt, nam vr ꝙ Iul. male dixit in hoc, qa ipse statim in seq. ver. {& qdē} restringit seipsum, dicēs hunc locū dictū suū, dum dicit fideiussorē non liberari, q̄do cū eo non fuit potestas experiundi. sed si sic est, ergo male dixit, ꝙ annus præterijt, qa cū sit vtilis, non præterijt, nisi sit potestas experiundi ex parte actoris & rei, & ēt iudicis. vt l. j. s̄. de diuer. & temp. præscri. Timore huius dicunt quidā ꝙ in prin. huius §. vsq; ad vers. {& quidē.} fuit potestas experiundi tam cū principali, q̃ cū fideiussore, ad hoc vt ꝓcedat illud quod dr, quod annus præterijt, sed in præcedenti ver. {& quidē.} mutat casum, quia cum dicat non fuisse potestatem experiundi, debet subaudiri, & ꝑ ꝯn̄s annus non præterijt, sed ꝯ, qa sm̄ hoc Iul. male dixit, aut in primo dicto annus ꝑterijt, aut in secundo, ꝙ fideiussor non liberet, nam si fuit potestas experiundi, bene dixit in primo ꝙ annus ꝑterijt, sed male dixit ī secūdo, ꝙ fideiuf

for

a sor nō liberet, qa liberato principali [a] liberat fideiussor, si aūt non fuit potestas experiundi, bñ dixit in secundo dicto, ꝙ fideiussor non liberat, sed in primo dixit malè, ꝙ annus ꝑterierit, qa non potuit præterire. quidā fatentur hoc, ꝙ male dixit. Azo. nō fuit visum hoc bñ dictū. Idē vr̃ sentire Bar. vide Az. vt
b saluaret Iul. in vtroq; dicto intellexit tex. nō de anno vtili, [b] qui non potuisset currere si non fuit potestas experiundi, sed de anno cōtinuo, & tunc est clarū ꝙ ꝑ lapsum anni ɔtinui quinimo ēt decennij, si non fuit potestas experiundi ꝑ integrū annū, non tollit̃ bñficiū restōnis in inte. vnde nec liberat principalis, nec fideiussor. certè tunc nō haberet dubiū, & salua fuisset determinatio Iuliani. dicas ergo, ꝙ imo loqt̃ de anno vtili, & ꝙ fuit potestas experiundi cū principali, non cū fideiussore, certè tollitur bñficiū restōnis quo ad principalem, sed quo ad fideiussorē Iu. dixit non tolli, & Iurisconsultus dixit ꝙ imo tollit̃, sed restituit̃ actio. & hic est verus casus, de quo gl. quæsiuit ĩ ver. {Itē si potuit.} & nō perpēdit ꝙ iste erat verus casus huius §. Intelligendo ergo vt intelligunt doct. quō restituit̃ actio ɔ̃ fideiussorē, si restitutio nō fuit intra annū ĩplorata, cū actio rescissoria ounq̃ fuerit nata. iō quicquid dicat gl. & Bart intellige, vt s̃. dixi, ꝙ imo fuit cōcessa, & ꝙ fuit nata vtilis, & postea intra annū vtilē nō fuit intentata, & oīa clarè procedunt, nec aliquis scribens tetigit medullam istius §. clare. vt s̃. dixi, nec sine ꝑdictis posset vnquam bñ intelligi. ¶Vltimò opp. fortiter pro declarādo finē gl. cū se. si nos intelligimus mō quo dixit, ꝙ hic fuit potestas experiundi ɔ̃ principalē, licèt non fuerit ɔ̃ fideiussorē. Op & tunc non debet actio restitui in fideiussorē, cuius ɔ̃rium hic dicitur, quia fuit in potestate creditoris agere ɔ̃ principalē, & interrumpere ꝑscriptionem ɔ̃ eū, & in ɔñam ĩterrupisse ɔ̃ fideiussorem. & si hoc est, non subest æquitas restituendi actionem ɔ̃ fideiussorem, sicut nec ɔ̃ principalē, ꝙ aūt fuisset interrupta ꝑscriptio ɔ̃ fideiussorem, probatur in l. fin. C. de duo. reis. vbi interruptio facta ɔ̃ vnum ex correis debendi, prodest ɔ̃ alterum. gl. in fi. hoc fatet̃. & ꝑꝑ hoc ĩtellexit istum §. & ad eius intellectū vacillauit, & voluit ꝑꝑ hoc quod hic dr̃ actionē restituendā, ꝙ loquat̃ qñ non fuit potestas experiūdi ɔ̃ principalē, aliàs non restitueret, sed tunc annus nō cucurrisset, ideo remanet gl. imbrataria, & ɔfusa in seipsa. †vnde gl. seq.
4 in fi. multum singulariter, & no. dicit illā l. fi. hr̃e locū dūtaxat in duob. reis debēdi, vt interruptione facta ɔ̃ vnum, censeatur facta ɔ̃ alterum, quia tenetur eodem gñe obligationis. s. æquè principaliter. non sic in reo & fideiussore, qui tenētur diuerso gñe, vnde interruptione facta ɔ̃ principalem non censet̃ facta ɔ̃ fideiussorem, & sic fideiussor posset præscribere, licèt principalis non poterit, & istam gl. tene menti, qa semper alleg. Et ɔcludc finaliter, ꝙ aut fuit potestas experiundi ɔ̃ vtrunq;, & cucurrit annus, & vterq; liberat̃, & ɔ̃ neutrū fit restitutio, aut nō fuit potestas experiundi ɔ̃ aliquē eorū, & nō cucurrit annus, nec aliquis eorum liberat̃, & per ɔñs nec restitutio est necessaria, nec habet locū in istis duob. casib. iste §. Aut fuit ɔ̃ principalē, & nō ɔ̃ fideiussorem, & cucurrit annus, & vterq; liberat̃ de rigore, sed de æquitate restituitur ɔ̃ fideiussorem, licèt egisset ɔ̃ principalem. ideo eius negligentia nocet, si duntaxat contra principalem, contra quem fuit commissa, nō contra fideiussorem, ɔ̃ quem cōmissa non fuit, & habes nunc clarū intellectum tex. & gl. Cętera vide hic per Bar. qui aliqua bona tangit, licèt omittat declarare medullā huius §. vt s̃. dixi.

ADDITIONES.

a ¶ Liberato principali. Adde c. peruenit. de fideiuss. & ibi do. ꝑ Do. in c. j. & in c. Odoardus. de solut.
b ¶ De anno vtili. Quō accipitur, vide gl. in l. annus. & ibi doc. ff. de calumniato. Cy. in l. fi. in 13. q. C. de temp. præscript.

§. Qui pro te apud.

¶Si debitor succedat fideiussori, extinguit̃ obligatio fideiussoria tam primi quàm secūdi fideiussoris, sed nō obligatio pignoris. h. d. & est casus singularis secundum Doc. Intellige ēt si fuit datum a fideiussore, & hic erat ratio dubitādi, qa extincta fideiussoria personali, quæ se habebat vt principalis ad hypothecam, vel pignus datum per eū, videbatur extingui fideiussoria secundi fideiussoris intercedentis pro eo, & tñ ɔ̃rium est. Glo. ponit duplicē rōnem diuersitatis, tamē secūda non placet, qa sicut primus fideiussor nō tenet̃ nisi pro pecunia, pro qua intercessit, ita nec pignus datum ab eo pōt retineri, nisi pro illa pecunia, licèt datum ab ipso debitore poterit retineri ēt pro alio chyrographario debito ab eodē, licèt ꝓ illa non fuit obligatū. dic ergo subtilius, & clarius rōnem diuersitatis, qa principalis & accessoria nō pñt ɔcurrere in eodem subiecto, sed requirunt̃ diuersa subiecta. Si ergo vtraq; est personalis, cum subiectum ambarum sit ipsa persona, si incipiūt ɔcurrere in eadē ꝑsona, nisi extingueret̃ accessoria, reperientur esse in eodē subiecto, conuenientius est ergo ꝙ extinguatur accessoria & remanet principalis q̃ econuerso. Sed si principalis est personalis, accessoria vero realis, vt pignus, tunc subiectum personale est ipsa ꝑsona, subiectū vero reale est ipsa res, si ergo fideiussori, qui dedit pignus, debitor succedat, licet extincta sit fideiussoria, ne in eadē ꝑsona reperiant̃ eē ambæ, non sic extinguitur hypothecaria data a fideiussore, qa non reperiret̃ esse in eodem subiecto. Rō aūt quare extinguit̃ secunda fideiussoria, est, qa illa est personalis, & sapit naturā ꝑsonæ ꝑsonalis, cui accedit, iō illa extincta extinguitur secunda. est ēt alia rō, qa non interest creditoris, ꝙ duret ꝑsonalis accessoria in eadem persona, cū per principalem poterit tantū ɔsequi quantū per accessoriā, sed bene interest, ꝙ duret hypothecaria, quia per illā poterit plus consequi si res obligata reperiretur penes tertiū possessorem. nam contra eum non haberet creditor personalem, & tamen habet hypothecariam, quæ est in re. vt l. si fundus. §. in vendicatione. de pig. & propter esse creditoris conseruatur interdum actio etiam personalis & accessoria, vt in l. hæres a debitore. §. ꝙ si hic seruus. de fideiuss. Non sunt alia.

LEX XXXIX.

v *Oblatio facta non congruo loco, vel tempore, non prodest, sed habetur perinde ac si facta non esset, & creditor habet iustam causam recusandi.*
3 *Emptor an possit petere rem, nisi soluat pretium.*
4 *Debitor quantitatis offerendo, assignādo, & deponēdo statim est liberatus ipso iure.*

1 Si soluturus. ¶†Si pecunia deponitur per debitorem penes electum ꝑ creditorē, periculum est ipsius creditoris, sed si ipse debitor eligit, ita demum est periculum creditoris si ipse fuit in mora recipiendi, secus si debitor fuit in culpa offerendi, vel neuter fuit in mora vel culpa, qa tunc pertinet ad ipsum debitorē. sed in debito speciei hoc vltimo casu qñ neuter fuit in mora vel culpa, periculū pertinet ad ipsum creditorem, cum per interitum speciei debitæ debitor liberetur. h. d. in effectu, & est magis difficile q̃ appareat. Et primo loquitur qñ creditor eligit, vsq; ibi, {cum tñ.} secundo qñ eligit ipse debitor, vsque in finem, licèt glo. intelligat hanc secundā partem etiam in casu, quo creditor eligit, sed tunc non haberet dubiū, & ista secunda continet casus. in primo qui durat, vsq; ibi, {in qua specie.} fuit in culpa ipse creditor, vel in tardando recipere solutionem, vel oīno eam recusando recipere sine iusta cā. In secundo qui incipit {in qua specie.} & durat vsq; ibi, {his ɔñs} fuit in culpa ipse debitor offerendo non ɔgruo loco, vel tpe. & creditor nullo mō est in culpa. In tertio qui incipit {his ɔñs} neuter fuit in culpa, & continet duos casus; vnus in debitore quantitatis, vt est emptor, qui tenet̃ ad ꝑtiū, alius in debitore speciei, qui tenetur ad speciem venditam. Venio ad casū. primum dictum intelligo verum, etiam si creditor qui depositarium elegit in nulla fuit mora vel culpa malæ electionis, quia electus penes quemlibet erat idoneus. nec etiā in differendo solutionem, qa iustam cām habuit retardandi, vt pecunia approbaret̃, dū tñ debitor sibi non fuerit in culpa, sed si fuisset ĩ culpa, qa obtulerat non ɔgruo loco, vel tpe, & creditor dixit sibi ꝙ deponeret penes talē, qa tūc non poterat recipere, & ille erat idoneus, & postea casualiter perdita est pecunia, tūc ꝑꝑ ꝑcedentē culpā debitoris ex quo creditor in nulla fuit, si perdita est casualiter, pertineret periculum ad debitorem s̃m Iaco. de Are. & Rayn. qui alleg. s̃. de fideicō. li. l. sed si alienare. quod satis rationabile vr̃. Scdm dictū in ver. {cū tñ.} dico esse verū, qñ debitor q elegit, caret oī culpa, qa elegit illū quem quilibet diligens elegisset, si casualiter perdat, licèt ipse elegerit, ex quo creditor fuit in culpa recipiendi, periculū ꝑtinet ad creditorē & liberat̃ ope exceptionis, vt j. eo. l. q decē. secus si fuisset in culpa malæ electiōis, & ꝑꝑ illā culpā ꝑderet, qa licèt creditor fuit in culpa vel mora recipiendi, ipse tñ debebat esse diligēs in deponēdo ꝓ creditore, sicut si deposuisset ꝓ se. at. in l. j. circa fi. s̃. e.
2 ¶†In tertio casu in ver. {in qua specie.} No. illud, ad qd̃ sem-
a per alle. ꝙ [a] oblatio facta non ɔgruo loco vel tpe, non ꝓdest, sed hr̃ perinde ac si facta nō esset, & creditor habet iustā cām recusandi, nec ɔstituit ĩ mora, ideo periculū pertinet ad debitorē, etiam si in nulla culpa fuit, qñ tenebat̃ in genere vel quātitate, quātum ad personā depositarij, qa elegit ꝑsonā idoneā. nā sufficit ꝙ fuerit in culpa offerendi, & sic hr̃ oblatio ꝓ non
3 facta. ¶†In quarto casu in ver. {his ɔñs.} Not. limitationē ad id, qd̃ hr̃ in l. Iulianus. §. offerri. de act. emp. vbi habetur, ꝙ emptor non pōt petere rem, nisi soluatur pretiū, nec econuerso debitor pretium, nisi tradat rem. qd̃ si inuicem non ɔfidant, & neuter vult incipere, remediū est ꝙ fiat depositum, & tunc neuter est in culpa deponendi, qa neuter tenetur deponere, in hoc tamen differunt, qa si pecunia deposita ꝑdat, licèt debitor non

ADDITIO.

a ¶ Quando autem oblatio facta, & quomodo releuet, atque prosit, & item per quos fieri habeat, vide elegantissime per Phil. Corn. in consil. 55. incip. videtur in litera F. & G. in quarta parte. & in consil. 169. incip. quæritur. in litera P. I. in prima parte. Et adde ꝙ oblatio loco & tempore congruo facta de re debita ab ipsius interitu, reum liberat. l. illud. de commo. & peri. rei vend. & vide Bal. in l. fi. C. de cond. inser. & l. qui decē. de solu. aliàs secus, vt l. quis Romæ. de verb. obli. ff. vbi per doct. & postlimium per Alex. & qualiter id intelligatur, vide Bar. in l. cui fundus. ff. de cond. & dem. & Alex. in d. l. qui decē.

non fuerit in culpa nec in deponendo, nec in eligẽdo, ex quo tñ nec ẽt aduersarius fuit, periculũ pecuniæ ptinet ad ipsum debitorem, q tenet in quantitate, & sic casus ipsum non liberat. sed Bar. vr̃ sentire ɔ̃triũ, ꝙ si elegit psonam idoneã penes quam glibet diligens deposuisset, non ptineat periculum ad eum, argu. in l. argentum. s. commo. & l. cum qui. sed ibi in debitore certę speciei, qa cõmodatum erat argẽtum in vasis, vt ẽt hic dr̃ in venditore, q tenet in specie, sed in debitore quantitatis non puto verũ dictũ suũ, per rõnem quam dixi, nisi eo casu, quo creditor fuerit in culpa recipiendi, vt in secundo ca

4 su huius l. ¶ †Sed opp. qa debitor quantitatis offerendo, assignando, & deponendo statim est liberatus ipso iure, vt l. obsignatione. C. eo. ergo licet postea pareat, non debes reincidere in obligatione iam extincta, licẽt neuter ipsorũ sit in culpa. Sol. & tenementi perpetuò. illud est verum qñ pecunia deponit̃ & consignat̃ cum libera potestate credẽdi data de recipiẽdo qñcunq; vult, & ad eius bñplacitum, sed si non dat̃ libera potestas, sed ita demũ si aliã rẽ tradit, tunc p depositionem & consignationẽ non liberat̃ debitor ipso iure ante interitũ pecuniæ, nec ẽt post, vt est casus sing. hic quẽ perpetuo tene mẽti s̃m doct. Est ẽt alius casus, in quo licet deposuerim simplr̃ cum libera potestate recipiẽdi, tñ remanet obligatus, & si postea reciperet depositum a depositario, ipse depositor deponens non reincideret in obligationẽ iam sublatã vtilem, tanq̃ non directã. vt in l. acceptã. circa fi. C. de vsur. non sunt alia hic dicenda, qa satis in materia oblationis s̃. dictum est.

LEX XL.

SI pro me quis. Etiam si tertius soluat debitum, liberatur pignus tam conuentionale quàm prætorium, & nascitur & acquiritur debitori pignoratitia, vel aliud remedium ad recuperationem pignoris. h. d. Non intelligas, ꝙ istæ actiones acquirant̃ sibi per factũ tertij, cũ per liberam psonã non poterit alicui quæri actio, sed pp factum illius tertij acquiritur pignoratitia, quæ orit̃ ex traditione pignoris facta per eum. Et sic oritur ex ɔ̃ctu debitoris, licet pp factũ tertij, cùm non oriatur nisi facta solutione, vt l. si rem. §. oĩs. de pig. act. ecce casum. non sunt alia.

LEX XLI.

REo criminis. Accusato vel inquisito de crimine, de quo veniant bona publicanda, non videtur interdicta administratio bonorum suorum pendente accusatione vel inquisitione, quominus debitores sibi soluendo liberent̃, & ipse etiam alij soluere poterit. h. d. cũ l. seq. An autem poterit bona alienare? dic vt in l. post ɔ̃ctum. de dona. Nam qđ hic dr̃, contingit fauore liberationis. Fallit tñ in casibus hic not. p gl. posito ergo ꝙ ɔ̃fiscatio subsequat̃, non poterit fiscus iterũ cõuenire debitores, & si scientes accusationẽ propositam sibi soluerunt, qa liberati sunt p rõnem de qua hic, qa si aliud diceremus, posset cõtingere ꝙ ille moreret̃ fame, tñ erat innocens, & secuta fuit absolutio; qa nullus pendente accusatione vellet soluere timore, ne sequat̃ condemnatio.

LEX XLII.

IN omnibus. Quãdo principalis obligatio tollit̃ ipso iure, tollunt̃ ẽt accessoriæ, tã psonales, q̃ reales. Itẽ subaccessoria p confusionẽ nõ tollitur principalis, nec ipso iure, nec ope exceptionis. h. d. Et sic ponit duo dicta ęquè principalia. Primũ qñ tollit̃ principalis, an tollant̃ accessoria. & vult ꝙ si tollit̃, ipso iure tollantur, si añt ope exceptionis. gl. j. dicit ꝙ non semp tollunt̃. qđ dic, vt in ll. alle. p eã. s̃m dem ecõuerso qñ tollit accessoria ipso iure, an tollat̃ principalis. & dr̃ ꝙ si tollit iure ɔ̃fusionis, vt qa creditor successit fideiuss. nõ tollit principalis, subaudi, nec ipso iure, nec ope exceptionis, vt s̃. de fideiuss. l. hẽs a debitore. §. ꝙ si idem stipulator. sed si tolleret iure solutionis verè vel fictè, tunc tolleretur principalis ope exceptionis, non ipso iure, p id qđ plenè no. in l. Papinianus. s̃. man. ꝙ in hoc differt a primo casu, in quo sub

a lata pricipali [a] ipso iure, tolluntur accessorię ẽt ipso iure, sed sublata accessoria ipso iure, nõ tollit̃ principalis ipso iure, sed bñ tollit̃ ope exceptionis in casu p̃dicto qñ ita tollit̃ iure solutionis, & de rõne dic vt no. in d. l. Papinianus. Et iste est verus itellẽs, licet gl. hic tã prima q̃ pen. videant̃ sẽtire ɔ̃triũ, dicentes ꝙ istud ver. {p̃ter quã.} venit exceptiue, & sic innuit, ꝙ sicut pricipali sublata ipso iure, tollit̃ accessoria ipso iure: ita ecõuerso, p̃terq̃ i casu de quo hic, qñ tollit̃ iure ɔ̃fusiõis, sed hoc est verum, salua pace gl. p no. in d. l. Papinianus. & dicas ꝙ hic non venit exceptiue a regla prima, sed ponit̃ aliud dcm̃ æquè principale. Qñ aũt principalis tollit ipso iure, qualitercunque tollat̃ siue iure solutionis verè, vel fictè, siue cõfusionis, tolluntur accessoriæ ipso iure. vt si creditor succedat debitori, nã liberantur fideiussores, & pignora data a debitore, ne p eodem apud eundẽ remaneant obligata, qđ esse non debet, vt not. in l. si qs pro eo. §. j. s̃. de fideiusso. nec ob. s̃. eo. l. cũ qs. §. fi. quia creditor nõ successit, sed debitor successit fideiussori: & principalis non erat ibi extincta ibi sic. Itẽ ibi in pignore dato a fideiussore, non in dato a principali, sed ẽt si a fideiussore, idem est.

ADDITIO.

a ¶ Sublata principali. Adde doct. in regula accessorium. de reg. iur. lib. vj.

LEX XLIII.

1 *Eadem numeratio, vel vnus & idem actus potest parere diuersos effectus non contrarios, quòd quatuor probatur exemplis.*

2 *Cum arbiter condemnauerit partem ad vendendum vel locandum alteri, & illa vendidit vel locauit, postea non seruat contractum, sed venit contra, an poterit ab ea peti pœna compromissi.*

3 *Si aliqua communitas fuit condemnata propter rebellionem ad destructionem murorum, & ipsa destruxit, an poterit postea reponere.*

IN numerationibus. †Eadem numeratio, vel vnus & idẽ actus põt parere diuersos effectus non cõtrarios, qđ quatuor pbat̃ exẽplis. h. d. in effectu. contrarios verò non, vt s̃. e. l. qui hoĩem. §. fi. qa si ibi induceret liberationem, censeretur solutũ vt debitũ, & si inducit repetitionem, videtur solutũ vt indebitũ, & ista duo sunt contraria, ideo si inducit vnum, nõ inducit aliud, sed in exemplis de quibus hic nulla est cõtrarietas, si bene inspiciatur. casus est iste. ¶ Et no, ꝙ in primo exemplo vnus & idem actus. i. traditio, vel dimissio pignoris, tollit plures obligationes. ¶ In secõdo eadẽ solutio liberat ab obligatione naturali, & parit soluenti actionem ex testamento ad legatũ, quia ɔ̃dõ eius purificatur In tertio similiter liberat ab vna obligatione, & obligat recipientem ad restitutionem. & sic inducit repetitionem, liberationem nõ tanq̃ de indebitis solutis, immo erat debitum. & per hoc non ob. l. qui hoĩem. §. fi. ¶ In vltimo exemplo similiter liberat ab actione ex testamẽto hæredẽ, & obligat aduersarium actione ex contractu. Et inquantũ dicit, ꝙ liberat ab actione ex testõ, patet, ꝙ si facta venditione vel locatione non traderet rem, non posset ɔ̃ueniri actione ex testamẽto, sed actione ex vendito, vel

2 locato. † p p h. d. Bar. se consuluisse, cũ arbiter cõdẽnauerit partem ad vendendũ vel locandum alteri, & illa vendidit vel locauit, postea non seruat ɔ̃ctum, sed venit ɔ̃tra, vtrum poterit ab ea peti pœna cõpromissi, quæ erat magna si veniret ɔ̃ laudũ, an pęna quæ erat apposita in cõtractu vẽditionis, quæ erat parua. & dicit ꝙ hæc scda, nõ prima, quoniã ab illa fuit liberatus eo ipso ꝙ vendidit, vel locauit, per istum tex. Et istam qõnẽ plenius ipse examinat in l. si fideiussor. de leg. i. & Ang. alle. pro dicta decisione l. si eum fundus. de cõtrahen. empt. & de pac. l. ab emptione. in gl. mag. & quod no. in auth. sacramenta puberũ. C. si ad uer. vendi. in gl. fi. & in Spe. de arb. §. sequitur. ver. sed po

3 ne arbiter. In contrarium alleg. † quod not. Cy. in l. seruus. C. de pœnis. in qõne illa, si aliqua ciuitas fuit cõdẽnata pp rebellionem ad destructionem murorũ, & ipsa destruxit, an poterit postea reponere: nam videtur ꝙ sic, qa destruẽdo fuerit liberata a ɔ̃dõne s̃m decisionẽ Bar. sed ɔ̃triũ determinat Cy. & dicit ꝙ fuisse determinatũ per illam l. quia nõ videret̃ destruxisse, si destructio non duraret: sicut non dr̃ versum, si nõ durat versum. vt l. si pro parte. §. versum. de in rem verso. nec videretur vendidisse vel locasse, nisi perficiat contractũ, & in perfectione perseueret. & pro hoc bene facit l. si hæres. in prima chana. de actio. emp. & l. si quis missus. ne vis fiat, quia non sufficit quem misisse in possessionẽ, nisi missum tueatur prætor. vnde dicit Ange. se valde dubitare de decisione Barto. sed ipse Bar. benè vidit ista, & etiam alia, ideo dic vt per eum in d. l. si fideiussor.

LEX XLV.

1 *Conuentio de dando pignus insolutũ pro debito, etiã in factis ex internallo, nõ valet ad agendum, si debitor possidet, quia ea non ob. potest retinere & debitum soluere.*

2 *Pro dote restituenda, an possint dari pignora.*

1 **QVamuis.** ¶ †Conuentio de dando pignus in solutũ pro debito, etiã facta ex interuallo, nõ valet ad agendum, si debitor possidet, quia ea non ob. põt retinere & debitum soluere. h. d. & alibi non reperitur. & intellige etiam si sit stipl̃one vallata, aliàs non haberet dubium, sed si creditor non esset in possessione, bene valeret ad retinendum postquam est facta ex interuallo, vt l. Titius. de pig. act. all. in gl. pro ɔ̃ria: secus si a principio, quia esset pactum legis commissoriæ, quod in pignorib. est reprobatum, vt l. j. & ij. C. de pac. pig. Ecce casum. & p̃dicta qñ agitur vt sit in solutum pro debito, cùm possit longe plus valere, nam nunc distinguitur. aut a principio cum pecunia recipitur, non valet nec ad agendum, nec ad retinendum, quia ɔ̃ publicam vtilitatem, vt d. l. j. & ij. de dac. pig. aut post pecuniã receptam̃. & valet ad retinendum, non ad agendũ. sed si ageretur ꝙ esset venditum pro iusto pretio, valeret ẽt a principio, & quantũ ad agendum, vt si esset stipl̃one vallata, vel vestita, & quãtum ad retinẽdum. l. si fundus. §. fi. de pig. ¶ Item prædicta qñ ista conuentio sit inter creditorem, & debitorem, si aũt inter,

ter debitorem & fideiussorem eius, tunc ēt si a principio fiat
ꝙ iste fideiuss. soluat, & ꝙ possit retinere pignus ꝓ debito inso
lutum, valet. vt in l. si. in prin. de ɔhen. emp. vbi est casus singu-
laris. si aūt nō apparet an voluerit, vel ꝓ iusto pretio, vel ꝓ de-
bito creditor retinere, recurrēdum est ad verba, quia fuit di-
ctum, ꝙ debitor non soluat intra certū tempus, pignus intelli-
gatur venditum creditori, & tunc intelligit pro iusto pretio,
& valebit. Si aūt dicatur, ꝙ habeat insolutum, vr̄ actum ꝙ ꝓ de
bito, & tunc valebit si a principio hoc fuit actum s̄m Bar. hic
3 ¶ † Vltimo inducit̄ iste tex. ꝙ ꝓ dote restituenda possint dari
pignora, & eodem mō potuerunt dari fideiussores, & non ha-
bebit locum titulus, ne fideiuss. do. dentur, sed solum qñ dātur
ꝓ dote ɔseruanda, certè non puto illum debere sic intelligi,
immo qñ ꝓ dote restituenda. Non ob. hic, quia non dr̄ ꝙ præ
dia essent pignorata, sed dr̄, ꝙ erant obligata, idest hypotheca-
ta, & sic erunt penes maritum. & nō est dubium, ꝙ bona eius
tacitè obligant pro dote restituenda, sed si traderentur pigno-
ri retinendas, non puto hoc valere, quia induceretur quædā
perfidia inter vir. & vxo. quia vxor non cōfideret de viro, ista
est rō quare nō valet datio fideiussoris, de ista qōne vide per
Bar. in l. si constante. § quoties. solu. ma.

1 *Per processum criminalem inchoatum contra tutorem vel alium admini-*
stratorem, non interdicitur sibi administratio.
2 *Notarius si est cōdēnatus ex delicto nō cōcernēte officiū notariatus, an inter*
dicatur sibi officium, vt nō valeant postea instrumenta per eum confecta.
3 *Si esset remotus ab officio, & hoc ignorabatur, & publice tenebatur pro*
notario, an instrumenta valeant.

§. Idem Frontoni.

¶ † Per processum crimina
lem inchoatum ɔ̄ tutorē
vel alium administratorem, non interdicitur sibi administra-
tio. h. d. Et hoc, quia non tangit officium tutelę, sed si illud tan
geret, vt quia accusaret̄ de suspecto, secus, vt l. eum quē. C. de
2 suspect. tuto. Et dixi. s̄. co. in l. ꝙ si fortè. Ecce casum. † & ista fa-
a ciunt ad qōnē de notario, ꝙ si est ɔdemnatus[a] ex delicto nō
cōcernēte officium notariatus, nō interdicit̄ sibi officium, &
valent instr̄a postea per ipsum ɔfecta. secus si ex delicto ɔcer-
nente officium, vt quia fecit falsum instr̄m, nam vr̄ interdictū
officium notariatus, etiam si non fuit dictum expresse in
sn̄ia, nec valebunt instr̄a per eum postea ɔfecta. Contrariū tñ
vr̄ tenere Spec. in tit. de instru. edi. §. restat. ver. quid si tabellio.
& Bal. in l. iubemus. §. sanè. C. de sac. san. ec. & Bart. in quodam
consilio, quod incipit. Ser lo. ꝙ nisi expressè sit remotus ab of-
ficio, valeant instrumenta postea. de hoc vide per Bart. in l.
eadem. ī. ad l. Iul. repe. ꝙ & per Inno. in c. fraternitatis. de hęre.
3 & per Bal. in l. ij. C. de sen. & in l. ex militari. de test. mi. † sed ēt
postquam esset remotus ab officio, si hoc ignorabat̄, & publi-
cè tenebatur ꝓ notario, videntur instrumenta valere per glo.
sing. in Authen. de tabel. circa fin. Bal. tamen in d. l. ij. intelligit
illam quando esset priuatus per legem vel statutum, si autem
per sententiam hominis non valent, etiam si ignoretur, quæ
est optima limitatio, & adde quòd ipse idē no. i l. j. C. de testa.

ADDITIO.

a ¶ De notario, qui est condemnatus. adde Bal. in l. depositum. C. deposi. Bar. in l. si quis. in prin. §. fi. de leg. iij. & in l. ex militari. C. de testa. mi.

LEX LXVI.

1 *Si datur in solutum species pro specie, illa euicta in totum vel pro parte agi*
tur actione prima insolidum, quia ex tunc apparet debitorem non fuis-
se liberatum.
2 *Si duo vendiderunt simul cum pacto de retrouendendo, si intra certum tem*
pus venditores restituerent pretiū, & alter illorū offert partē suā, alter
vero nō curat, nō tenetur emptor reuendere partē, & alteram retinere.
3 *Quid si ille paratus est totum reemere, & offert totum pretium.*
4 *Si datur species insolutum pro quantitate seu pecunia, & euincatur, an pos*
sit agi actione prima si expressè hoc vel non fuit actum, & quid si vale
bat plus, vel minus.
5 *Quid si soluitur species pro specie, vel genus pro genere, species pro gene-*
re, aut genus pro specie.

1 **S**I quis aliam. ¶ Summarium istius l. col
ligitur ex vers. {tūc ergo.}
& dicit, ꝙ si datur insolutum species ꝓ specie, illa
euicta in totū vel pro parte agitur actione prima
insolidum, quia ex tunc apparet debitorem non fuisse libera-
tū. h. d. & est singularis l. & famosa, venio ad casum. In tex. ibi,
{& euicta fuerit res.} subaudi, & illi debitori danti fuit denun
ciatum, ꝙ veniret ad defendendum, aliàs non posset creditor
agere, sicut quando res vendita euincitur. ¶ In tex. ibi, {in ꝓ so
lido oblō durat.} dic, si tñ agat actione prima ad solidum pri-
mo debitum, debet restituere aliam partem non euictā. ar. j. c. l.
is cui. & l. si cum aurum. & de pig. act. §. si reprobos. & l. cum ali
2 ter. §. si quis alienū. circa fin. de fideicō. lib. ¶ † In tex. ibi. {nam
non accepisset,} præsumptione iuris, & not. hanc rōnem. per
quam Bar. dicit se ɔsuluisse, si duo vendiderūt simul cum pa-
cto de retrouēdendo si intra certū tempus venditores restitue-
rent pretium, & alter illorum offert partem suam, alter verò
non curat, ꝙ non teneat̄ emptor reuendere partem, & alteram
retinere, quia non est verisimile ꝙ a principio emisset vnam
3 partem sine altera, facit l. tutor. §. j. ff. de mu1o. ¶ † Sed quid si
ille paratus est totum reemere, & offert totum pretium, sed
emptor non vult recipere, dicens ꝙ non est obligatus vtrique,
& si volunt rem hr̄e, ambo veniant. Br̄ puto, ꝙ bn̄ dicat, nisi
consentiret alteri, & cederet sibi ius suum, quia licèt nunc cu-
ret, poterit mutare ꝓpositum, vt l. deberi. C. de fideicom. libe.
vnde non debet alter præoccupare ius suum sine sua volunta-
te. ¶ In text. ibi. {sed & si quis per dolum,} subaudi debitoris
tradentis. Et no. ꝙ hic res data insolutum non fuit euicta in to
tum vel ꝓ parte, sed minus valebat q̄ res sibi debita, & si cre-
ditor scienter accepisset, imputandum esset sibi. Idem si igno-
ranter, & non interuenisset dolus debitoris, eo aūt interueniē-
te locum habet quod hic dr̄, cum non dicatur liberatus ab
actione prima, & poterit conueniri ad fundum primo debi-
tum nisi refundat quatenus minus valet. ¶ In gl. prima ibi, {li-
cèt esset alij obligata,} vult dicere glo. in effectu, ꝙ si euincitur
rōne dn̄ij, pōt agi actione prima, vt hic secus in actione hypo-
thecę, vt in ɔ̄rio. quæ solutio non est bona, per l. si rem meam,
s̄. eo. vbi agitur actione prima, licèt sit euicta iure hypothecæ.
quia tenebatur ad duo. s. ad transferendum dn̄ium, & taliter
ꝙ euelli non posset, & licèt fecerit primum, non fecit s̄m. ideo
non est liberatus, tene ergo solonem positam in fi. gl. quæ est
bona ad vtrunq; ɔ̄rium formatum in gl. quia hic loquitur qñ
fuit data insolutum species ꝓ specie, quo casu censet̄ quædam
permutatio, in qua venit translatio dn̄ij, & nisi trāsferat̄, non
perficit̄ permutatio, si ergo est euicta, apparet ꝙ non fuit trans
latum, vel nō perfectè, vt l. j. de rerū permu. iō nō est recessum
ab actione prima. ɔ̄riæ verò gl. loquunt̄ qñ fuit data insolutū
species ꝓ pecunia, quo casu est quædam emptio, in qua vendi
tor nō pōt transferre dn̄ium, sed solum rem tradere, si tradi-
dit, licèt postea euincat̄, ex hoc apparet vēditionē non fuisse
perfectam, immo fuit & per ɔ̄s fuit recessum ab actione pri-
ma, & debitum primū fuit ɔuersum in causam scdam, & in
pretium istius rei, merito re euicta non est redeundū ad actio-
nem primam, a qua fuit recessum, sed agendum ex hoc secun
do ɔ̄ctu. s. vtili ex empto ad recuperationē pretij & interesse. gl.
4 † tñ ponit aliam solutionem, quæ est ēt bona in se, & singula-
ris, & ꝓcedit ēt in isto casu, qñ species pro quantitate. ꝙ si fuit
actum expresse, vt nō recedat̄ ab actione prima, nisi fuerit effe
cta perfecte creditoris, non recederetur, qđ not. pro dationi-
bus insolutum, quæ quondie fiunt, quia cautum est appone-
re dictum pactum, per quod conseruatur actio prima, in qua
fortè sunt fideiussores, vel pignora, & non sunt in secunda. &
illa gl. semper allega. & alia quæ est in l. libera. C. de seni. ¶ Est
ēt vnus casus specialis fauore dotis, in quo ēt cū datur species
pro pecunia, non receditur ab actione prima, nisi res efficia-
tur perfecte accipientis, ēt si non fuisset expresse dictum, vt in-
fra eo. l. qui res. in prin. & vnum scias, ꝙ qñ ex ɔ̄ctu transactio
nis datur species insolutum, ea euicta indistinctè non agitur
actione prima, sed præscriptis verbis, vel alia actione, odio li-
tiū, a qua semel fuit recessum, ne amplius ad eam redeat̄, ēt si
fuit data species pro specie, vt l. si pro fundo. C. de transact. Cæ
tera vide hic per Bar. qui ponit vnam longam distinctionem.
¶ Adde tertium casum, in quo data est insolutum species pro
pecunia, & tñ non recedit ab actione prima, nec ɔ̄hit̄ emptio,
quę ponit̄ in fi. huius l. qñ fuit data pro maiori ęstimatione, q̄
valeret interueniente dolo debitoris, nisi refundatur credito-
ri quatenus minus valet, q̄ sibi debeatur, & sic est in ptāte debi
toris facere, vt actio prima tollatur, & ɔ̄hatur emptio ex inter-
uallo, licèt nō fuerit cōtracta a principio, nam ille finis gn̄alr̄
loquitur, & sic pōt intelligi ēt hoc casu. sed si non interuenis-
set dolus debitoris, tunc esset distinguendum an interuenisset
deceptio vltra dimidiam iusti pretij, vel non, vt primo casu
poterit rescindi, secundo non, & creditor habebit damnum,
quia pro tāto vr̄ emisse. ¶ Adde quartum casum, de quo hr̄ in
l. si non sortem. §. si centum. s̄. de ɔdi. ind. qñ est data res maio-
ris æstimationis, q̄ esset debitum per errorē, vt si putabat se te-
neri in ducentis, cum non teneretur nisi ad centum, & dedit
rem valentem ducenta: nam non fit confusio partis rei ꝓ de-
bito, sed redditur datio nulla, & pōt debitor rem cōdicere, &
soluere debitum. Et antequā soluatur, nō tenetur creditor re-
stituere, & si creditor vellet soluere residuum pretij, vt haberet
rem, non puto ꝙ debitor teneretur rē dimittere, quia si a prin
cipio sciuisset se non teneri nisi in centū, verisimiliter hanc rē
non dedisset, sed potius pecuniam procurasset. arg. hic in ver.
{nā non accepisset.} in rōne sui, & in hoc differt a casu præce
denti, in quo est in ptāte debitoris facere ꝙ creditor retineat
rem, & non agat actione prima, & istud in quo debitor est de
ceptus, quia non est in ptāte creditoris impedire eius repeti-
tionem: & ista no. singulr̄ ꝓ dationib. in solutum, quę quoti
die fiūt, qa si in aliquo est erratū, vel ex parte creditoris, vel de-
bitoris, reddit datio nulla, per hāc l. in fi. & ꝑ illū §. si centū. s̄m
Bar. ibi. ¶ Quid aūt si nō est erratū, quia tenebat in centum, &
sciebat

sciebat se non teneri in plus, & dedit in solutum rē valentem
minus, nec fuit erratum in faciēdo æstimari quid iuris, vel qd
si valebat plus? Bñ, aut dilatio facta est per debitorem, & tunc
ꝯhit emptio statim, sed an poterit rescindi, dic ꝙ aut est dece-
ptio vltra dimidiā, vel nō, si verò facta est per principem, dic
vt in l.fi.§. si aūt minus.C. de iure do.l. Impetrando. si vero per
iudicem, dic vt l. a diuo.§. si pignora. de re iud. per Bar. & tene
menti ista, quia quotidiana sunt, & ista l. redditur famosa pp
5 ista. Non sunt alia. ¶†Vltimò in l. si quis aliam. distingue ſm
Bart. aut vnū soluitur ꝓ alio ex cā transactionis, aut ex alia cā.
Primo casu re euicta nō agitur actione prima fauore minuen
darum litium. vt l. si fundo. C. de transac. Secūdo casu aut sol-
uit spēs ꝓ spē, aut genus ꝓ gñe, aut spēs ꝓ gñe, aut genus pro-
specie. Primo casu aut euincit ex cā dñij, & sine dubio potest
agi actione prima, siue ab initio non fuit facta accipiētis, siue
ex postfacto desinat per alicuius ꝯdōnis euentum, vt hic & ſ.
eo.tit.l. cum quis.§. qui hominē.& C. de sen.l. libera. aut euin-
cit per hypothecariam, vel aliqua actione ꝑsonali, & tunc aut
ille qui soluit, de euictione ꝓmisit, & est liberatus actione pri-
ma, & debet agere de euictione, vt l.fin. de ꝯdi.ob cau. aut de
euictione non ꝓmisit, & debet agi actione prima, a qua non
fuit liberatus. vt l. si rem.ſ.e. Si vero dat genus ꝓ gñe, idē quia
debet agi actione prima, ſm distinctionē præcedentē, vt l. de-
ferre.§.fi.& l. se.ſ. de iure fisci. ¶ Tertio casu qñ species pro gñe,
aut illud genus ꝯsistebat in pecunia numerata, & re euicta nō
pōt agi actione prima, sed vtili ex empto. vt l. si prædium. C. de
euic.& l. elegāter. in prin.ſ. de pig.ac. si vero nō ꝯsistebat in pe-
cunia, tūc nō pōt esse emptio, ideo ageretur actione prima, a
qua non fuit liberat', vt l. q ꝯcubinā.§. si hrs.ſ. de le.iij. ¶ Quar-
to casu qñ soluit genus ꝓ specie, tunc indistinctè tenet sacere
rem accipientis, vt l. si a substituto.§. si hæres. de leg.j.& d.l. qui
cōcubinā.§. si hrs. ideo si non facit, debet agi actione prima.

LEX XLVII.

In pupillo. ¶ Qñ aliquem esse locupletem est causa
actionis dandæ vel denegandæ, inspicit
a an sit locuples tpe lit. ꝯtest. Item locuples dr ª ille, qui ex eo qd
solutū est, emit rem sibi necessariā, licèt postea illa sit perēpta.
h.d. venio ad casum. ¶ In tex. ibi. {tps quo agit.} dic, qa si tunc
non est locupletior, licèt primo fuerit, nō ꝓsit agenti vel exci-
pienti ꝯ eum, & se fundati in hoc, ꝙ locupletior est. si aūt nūc
esset, licèt prius non fuerit, videt sufficere agenti vel excipienti,
dummodo ēt duret vsq; ad sniam inclusiuè. & hoc mō intel-
ligitur ꝯrium formatum in gl. d.l. si a patre.§. quo tpe. de peti.
hrdi. Vel dic ſm Bar. ꝙ ibi erat cā ꝯdēnationis moderandæ, iō
inspicit tempus sniæ, vtrunq; dictum pōt sustineri. De secūdo
pone, vt l. Nesennius. de re iudi. ¶ In tex. ibi. {quam necessario
de suo erat empturus.} Si autem non erat necessaria, licèt es-
set vtilis, & sic fuit effectus locupletior a principio, sed hodie
tpe litis ꝯtesta. non est, qa est perdita, locū habet quod dictum
est ſ. quia non sufficit agenti vel excipiēti, sed in casu, isto suf-
ficit, & istud dat intelligere hanc legem, quia si istam pecuniā
nō accepisset, tāndē de suo erat expēsurus, nō sic qñ non erat
necessaria. ¶ In tex. ibi. {locupletior.} dic ꝙ hoc fallit inter cō
iuges sibi inuicē donantes, nā reuocata donatione pōt reperi
quatenus donatarius factus est locupletior, nec ꝓdest volenti
repetere, ꝙ in rem sibi necessariā expēderit hodie non extat,
qa inter eos tanquā inter infestos agēdū est. & sic loquit aliud
ꝯrium gl. de l. si spōsus.§. ꝯcessa. de don. inter vir. & vxor. ¶ In
tex. ibi. {mutuā pecuniā acceperit.} subaudi & anteq̄ ꝯuerte-
ret in illā pdita est, nā sufficit primū, vt cesset senatusꝯsultum
Macedonianū, quod est odiosum, sed nō daret actio vel exce-
ptio ꝯ pupillū in casu præcedenti, si antequā esset consumpta
in illā cām perderet, vt in glo. fi. sed requirit ꝙ in illam expen-
datur, & postea non curatur, ꝙ illa deficiat.

ADDITIO.

a ¶ Locuples dicitur. Adde glo. in auth. præterea. C. vnde vir, & vxor. & in l. vbi
adhuc. C. de iur. dot.

LEX XLVIII.

1 *Fructus percepti ex pignore prætorio conuertuntur in usuras, & postea in
sortem debitum.*
2 *Ille qui percipit fructus ex re, censetur eam in dubio tenere & possidere tā
quam dominus.*
3 *An hoc sufficiat ad probationem dominij. quòd tenuit & possedit.*
4 *Creditor, quòd aliquando lucretur fructus pignoris prætorij.*

1 Titia. † Fructus pcepti ex pignore prætorio ꝯuer-
tūt in vsuras, & postea in sortē debitā. h.d.
In tex. ibi. {omnia ꝓ dña cepit.} dic ꝙ iste tex. sem-
2 per alle. per aduocatos. † ꝙ ille q percipit fructus ex
re, censet eā in dubio tenere & possidere tanquā dñs, licèt iste
actus sit indifferens, quia pūt pcipi ꝑ colonū vel inquilinum
sicut per dñm, & sic noīe alieno, & tñ in dubio censet pcipere
3 ꝑ se, & suo nomine. † An aūt hoc sufficiat ad ꝓbationē dñij, ꝙ
tenuit & possedit, dic vt plenè no. per Bar. in l. pe.ſ. de ꝯdi. in-
sti. ¶ In tex. ibi. { pro soluto. n. magis habendum est.} dic po-
tius q̄ vt cedant lucro eius sicut & fructus percepti ex pigno-
re ꝯuentionali, vt l.j & ij. C. de pi. act. & hoc postquā sunt con-
sumpti, quia cōpensant cū debito, prius aūt nō vr facta cōpē-
satio, iuxta no. in l. diuortio.§. ob donationes. sol. mat. & in d.l.
4 j.& ij. † Aliqñ tñ creditor lucrat fructus pignoris prætorij, licet
non ꝯuentionalis pp nimiam ꝯtumaciam debitoris, vt l. Ful-
cinius.§. fi.ſ. qb. ex cau. in pos. eat. ¶ In tex. ibi. {vsurarū noīe.}
dic ꝙ istæ vsuræ debebant olim vxori finito tpe dotis restituē-
dæ quod erat olim annua, bima, trima die. hodie annus, vt C.
de rei vxo. ac. l.j.§. exactio. sed durante illo tpe non dēbantur
vsuræ, sed alimenta, vt ibi no. in l. sicut. de ope. lib. hodie idē in
alimentis, sed in vsuris secus: qa transacto tpe nō debent vsu-
ræ mulieri, ēt moram passæ de iure canonico, vt no. Bart. in l.
insulam.§. vsuras.ſ. sol. mat. nec etiam alimenta, quia pōt dotē
repetere. de hoc articulo, dic, vt in l. diuortio. sol. mat. per Bar.
a per statuta tñ ꝓuidet mulierib.ª vt quousque dos reddat, aliqd
annuū debeat, puta viij. vel x. ꝓ cētenario, quod quasi vbique
seruatur, licèt sit dubium an valeat, quia permittit vsurā, sed
quia ꝓprium patrimoniū est mulieris, ex quo viuere debet, &
pp fragilitatem sexus, vbiq; tolerant talia statuta, & reddit ei
ius de tali commodo. ¶ In gl. super verbo. {magis habendum
est.} ibi. {vt hæres.} subaudi putarunt. hic non subaudi, sed
vt creditor, & hæc vera, quia qñ vt creditor percepit, voluit si-
bi soluere, non qñ vt creditor, sed vt dñs, vt ibi.

ADDITIO.

a ¶ Prouidetur mulierib. Adde diffusè per Docto. in c. post miserabilē. de vsuris.

LEX XLIX.

1 *Verbum, solutam, iunctum cum uerbo, pecuniam, quid importet. Itē quid
de verbo satisfacio.*
2 *Quando uerbum solutio iungatur cū uerbo obligationis, uel ponitur simpli-
citer sine adiuncto, ponitur pro omni liberatione ab obligatione.
Qui liberatur per acceptilationem, non dicitur propriè liberari per solutio-
nem, sed per satisdationem.*
3 *Promittens soluere intra certum terminum sub pœna si non soluat. sed per
acceptilationem liberetur, an euitet pœnam.*

1 Solutam. † Verbum solutam, iūctum cum
verbo, pecuniam, importat verā
& nālem soſonem, per quam debitor liberatur ip
so iure, si soluat creditori, siue eius legitimo ad-
ministratori, siue cuicunq; alteri de voluntate creditoris, sed
verbum satisfacio, importat ēt soſonem fictam, q̄ fit per acce-
2 ptilationem. h.d. tota l. † Sed qñ verbum soſo, iungit cū verbo
obſonis, vel ponitur simplr sine adiuncto, ponitur ꝓ omni li-
beratione ab obſone. & h.d.l. soſonis.ſ. eo. q̄ debet iungi cum
ista no. in fi. ꝙ ille qui liberatur per acceptilationem, non dr ꝓ
priè liberari per soſonem, sed per satisdationem. & hoc induci
3 tur per Dy. † si aliquis ꝓmisit soluere intra certū terminū sub
pœna, & intra illū non soluit verè, sed per acceptilationem libe
ratur, an euitet pœnam? iste tex. innuit ꝙ non, quia nō fecit qd
ꝓmisit. Dy. tñ determinat ꝯrium, quia odio pœnæ largius su-
mitur, vt comprehendat soſonem ēt fictam. Bar. tenet decisio-
nem Dy. ꝙ non incidat in pœnam, sed non tenet rōnem eius,
ꝙ ideo non incidat, quia videat soluisse. ar. huius text. sed ex eo
qa per creditorem stetit quominus solueret, cum ipsum libe-
rauerit ꝑ acceptilationē. Ang alle. Dyn. in l. iiij.§. soluisse. de re
iudi. facit l. Iul. de condi. & demō. nā ꝯdō debet impleri in for
ma, & sic ēt ꝯdō soluendi vr impleri compensando, vt ibi pa
tet, licèt non sit vera solutio, sed ficta.

LEX L.

1 *Si soluitur pro creditore ignorante, non liberatur soluens, & si fuit sciēs,
non repetit per modum agendi, sed per modum excipiēdi recuperare pōt
si creditor agat ad debitum.*
2 *Soluens scienter indebitum, etiam eo casu, quo uidetur donare, non repetit
per modum agendi.*
3 *Vbi subest alia causa quàm donationis, non præsumitur donatio.*

1 Si cum aurum. † Si soluitur aliud ꝓ alio
creditore ignorante, nō
liberatur soluens, & si fuit sciens, non repetit ꝑ mo
dum agendi, sed per modum excipiēdi, recuperare
2 pōt si creditor agat ad debitum. h.d. ¶ In tex. ibi. {quod sciens
feci.} ¶ No. scienter soluens indebitum, ēt eo casu quo vr do-
nare, non repetit per modū agendi, nam hic donare nō vr. qd
patet, quia per modum excipiendi recuperat, quod non esset
si videret donasse, & tñ non repetit, quia scienter soluit. quod
no. & sic debet intelligi l.j. de condi. inde. & l. cuius per errorē.
3 de reg. iur. ¶ † Item no. & ad hoc allegat ista lex, ꝙ vbi subest
alia cā q̄ donationis, non præsumit donatio. hic. n. suberat de
bitum, ꝓ quo tollendo videbatur soluisse. Iō nō præsumit ꝙ
voluerit donare, sed quando non subesset verum debitum,
tunc scienter soluendo videretur donasse, & ita loquit l. cuius
per errorem, quia nō pōt dici ꝙ soluat vt se liberet, cum sciat
se non teneri. facit l. Papinianus. de ope. lib. & l. eleganter.§. qui
reprobos. de pign. actio.

LEX LVI.

Qui sic soluit. Soło q̃ dēt durare momēto ex pacto habito inter ptes, nō liberat soluentē. h.d. & hoc qñ nulla vtilitas resultat recipiēti, aliàs secus, & ita loquunt ɔ̃ria alle. in gl. si verò non esset actū inter partes, adhuc posset operari liberationē, vt j. e. l. si qs duos hoīes. in fi.

LEX LVII.

1 *Facultas soluendi aliud pro alio competens ex contractu, & etiā facultas soluendi adiecto finitur per lit. contest. factam super eo quod est in obligatione, vel factam a creditore.*

2 *Si promittis mihi centum libras in florenis auri, an possim petere aurum.*

1 **SI quis stipulat. fuerit.** †Ista est singularis lex. & non est alibi. & h. d. facultas soluendi aliud pro alio competens ex ɔ̃ctu, & ēt facultas soluēdi adiecto finitur per lit. contest. factam super eo quod est in obłone vel factam a creditore. h.d. Et non est alibi in vtroque dicto. & dicit Bar. se nunq̃ intellexisse nisi tunc cum scripsit. veniamus ad casum. ¶ In tex. ibi. {sed si semel actum sit.} subaudi ad x. tm̄, vel simpliciter non facta mentione de melle. Sed si dixissē peto a te x. in pecunia vel melle, tunc posses offerre mel etiam post litem ɔtestatam, quinimo ēt post sñīam, quia ita debet ferri sñīa sicut petij. s. quia debes condemnari ad x. soluenda, seu mel. ergo in executione sñīæ habes facultatem soluendi mel ex ipsa sñīa. & ita voluit hic Bat. & benè. ¶ In tex. ibi. {quāuis ante lit. conte. possit} subaudi ēt me ꝓhibente, vt s. eo. l. vero ꝓcuratori. §. j. & j. eo. l. aliud. & sic plus operatur lit. ɔtest. ad impediendum solui adiecto q̃ expressa ꝓhibitio. & est rō ſm Ray. quia contestatio fit ex necessitate, ꝓhibitio verò ex voluntate. ad qđ s. de noua. l. aliā. & de re. iur. l. nō solet. licèt ɔ̃ hoc videat gl. in l. eum qui. de ver. obl. Ray. plus ēt operatur contestatio, q̃ ɔstitutum simpliciter factum creditori, per quod nō tollit facultas soluendi adiectio. vt j. e. l. si ita stipulatus sim mihi. & ēt plus partis pceptio. vt j. e. l. cū x. mihi. in prin. licèt aliàs tm̄ valeat partis pceptio, quātū ɔtestatio. vt l. iij. C. de noua. venio ad gl. ¶ In gl. ibi. {idest aut mel.} & sic vult gl. in hoc exēplo, ꝙ

a ista dictio in,* ponitur pro aut, & quòd in stipłonem non fuit dictum, in: sed fuit dictum, aut, & nunc ɔuenit cū sequēti casu vbi fuit dictum mihi, aut Titio. ¶ Sed op. ex gl. quia si fuit dictum, aut, vtraq; est in obłone, vt in l. si duo s. de verb. obli. So. ſm Bart. notabiliter ibi illud esset verum, qñ quodlibet de alternatiua eēt certū, ita ꝙ stipło facta de illo valeret, vt ꝓmittis Stichum, aut Pamphilum, vel x. florenos, aut x. cados olei, sed si alterum est certum, alterum incertum, vt l. libtas. Aut mel, non expressa quantitate, tunc mel non est in obłone, quia si solum mel esset deductum in stipłone, non expressa quantitate, non valeret stipło, vt l. triticum. & l. ita stipulatus. de ver. ob. Nunc aūt valet pp certitudinem quantitatis pecuniæ, & mel censetur adiectum ad sołonē fauore debitoris tm̄, & si esset in obłone, & electio esset debitoris, posset variare ēt post litem ɔte. & post sñīam. quod dic, vt l. eum qui certatum. §. si. de ver. ob. Sed nunc non pōt post litem ɔtest. super quantitate offerre mel. ¶ In gl. ibi. {l. miles. §. decem. & de pet. hære. l. item veniunt. §. cum prædiximus.} dic ꝙ illæ leges potius ɔ̃dicūt ſm Bat. quia dicūt facultatē soluendi durare ēt post sñīam quousq; actum sit actione iudicati. Sed rñde ſm eum, ꝙ ibi qñ facultas soluendi cōpetebat ex legis dispositione, nam quantitas ibi erat in obłone, & facultas dandi seruum ꝓ noxa erat in soluóne ex dispositione legis, & benignius agitur cum lege, q̃ cum homine. Quæritur quid aūt si competebat ex dispōne testatoris, q̃ æquiparatur legi? dic vt l. si qñ. §. hæres. de le. j. & ibi vide per Bart. ¶ Sed opp. ꝙ ēt qū ex dispōne ɔ̃hentium poterit offerre post litem ɔtest. vt C. de transac. l. si maior. cum ibi no. Sol. ſm Ange. ibi ɔ̃ctus ex quo competebat hæc facultas. s. transactio, fuit facta post lit. ɔtest. super actione prima, vnde ɔtestatio præcedens non aufert facultatem soluendi, immo durat vsque ad sñīam sequentem, vt ibi not. & in l. siue apud acta, in fi. gl. C. de transac. hic verò factus fuerat ante cōtesta. Addo legem, sed & addes §. si dñs. s. locat. ¶ In ea. glo. ibi. {vel pōt dici.} hæc vera, vt verba stipłonis fuerint ɔcepta sicut dr̄ in text.

2 †Ex qua rō. si ꝓmittis mihi centū libras in florenis auri, non possum petere aurum, quia non est in obłone, sed in soluóne, tm̄ potest aurum offerre. Bar. tm̄ dicit hoc exemplum hic ꝓcedere, qñ non fuit expressa quantitas mellis: sed si fuisset expressa, puta promittis x. in melle ad rōnem vnius ꝓ qualibet mensura, & sic x. mēsuras, vtrunque esset in obłone, sicut fuit dictum in primo exemplo. Qñ etiam non exprimitur quantitas, non vr̄ illud dictum esse fauore creditoris. Ange. vero vult ꝙ vtroq; casu videat dictum fauore debitoris, nam & pretiū mellis, & florenorum auri variatur ex tpe, & sic vult ꝙ neutro casu mel, vel aurum sit in obłone, vt si fuisset dictum centum libras in xx. ducatis, sed in sołone tm̄. Mihi vr̄, ꝙ siue quātitas exprimatur, siue non, poterit dici fuisse dictū fauore vtriusq;, nam & potest interesse creditoris habere in auro, vel in melle, vel in alia specie potius q̃ in pecunia, & nihilominus ꝓpter modum conceptionis verborum non sit in obłone, sed in solutione duret facultas vsq; ad litem contest.

ADDITIO.

a Dictio in. Adde Alb. de Rosa. in dictionario, in verbo, in.

LEX LVIII.

Si quis offerenti. Soluens ei, qui nunquam habuit mādatum a creditore, nō liberatur nisi secuta ratihabitione creditoris, & si credidit se statim liberari, pōt statim repetere condictione ob cām, quia non est secuta cā ob quam dedit, sed si non credidit statim se liberari, sed cum creditor ratum habuerit, nō pōt statum repetere, sed postq̃ transiuit tempus, quo potuit ratum habere, & non habuit. h.d. Et de distinctione huius l. facit Bart. magnum festum. in l. si procuratori falso. de cond. ob cau. ¶ In text. ibi. {tunc liberari.} subaudi ipso iure, siue ille receperit bona mēte, vt ad me portaret, siue mala vt sibi retineret, vt j. de furt. l. si vendidero. §. si Titius. in fi. Sed Ang. j. e. l. dispensatorem. dicit ipsum liberari ope exceptionis, per l. quo enim. §. j. in fi. j. rem ra. habe. Sed salua sui pace errauit, quia ibi non loquitur de liberatione de debito soluto, sed ab interesse, vel a pœna ꝓmissa, & loquitur de ipso ꝓcuratore vel gestore recipiente, & promittēte de rato, quia si dñs non habet ratum, incidit in pœnā. sed si postea ratum habet aduersus promittentem, bñ habet exceptionem. Ipse aūt soluens liberatur ipso iure, vt ēt patet j. circa fi. ibi. {tunc demū extingui.} ¶ In tex. ibi. {vt statim debitor liberaret.} dic ꝙ est quando credebat illum habere mandatum, quia si esset verum, liberaretur statim soluens, ideo si nō esset verum, repetit per ɔdictionem ob cām, quia non est secuta cā ob quam dedit. Et ēt per ɔdictionem furtiuam, si ille recepit mala mente, vt in l. cum quis. §. si debitorem. s. eo. Istæ tm̄ conditiones extinguntur secuta ratihabitione, quia soluens liberatur, vt j. ea. l. in versi. {& tunc demum.} & in d. §. si Titius. sed si sciebat ipsum nō hēre mandatum, non vr̄ soluisse hac intentione vt statim liberetur, sed demum ratihabitione secuta, ideo non statim repetit, sed transacto tpe quo potuit ratum haberi, & non fuit habitum, vt sequitur. Sed ɔ̃, ꝙ ēt tunc non poterit repetere, quia si sciebat ipsum non hēre mādatum, vr̄ donasse, vt dixi in §. si debitorem. & no. in d. l. si ꝓcuratori falso. in gl. prima. Solu. verum est qñ soluit sibi tanquā habenti mandatum, cum sciat eū non habere: secus si tanquā non habēti, & sub spe ꝙ faciat ratum hēri. Et iste est casus hic limitans illam glossam, quod ēt colligitur ex dictis Bar. j. eo. l. dispēsatorem. Idem Bar. in l. si procuratori. intelligit istū tex. etiam si erat verus ꝓcurator, si soluens non soluit sibi vt ꝓcuratori vero, sed cum pacto ꝙ faciat ipsum ꝑ dñm liberari, nā tunc soluit, vt secum ɔ̃henti, & vr̄ ɔ̃ctus innominatus, do vt facias. & si non facit repetitur per condictionem ob cām. Et de hoc facit magnū festū ꝑ istā l. tm̄ re vera loquit in nō hñte mādatū, puto tm̄ eius dictū esse verū ꝑ rōnem, quam dixi s.

1 *Gesta nomine prælati, an poterant rata haberi per successorem.*

3 *Gesta noīe unius canonici, an possint haberi rata ꝑ aliū, q postea ei successit.*

1 **§. Si creditor.** †Facultas habēdi ratū trāsit in vl̄em successorē eius, qui debet ratum habere, & sufficit ratihabitio illius. h.d. & sic patet quòd transit in monasteriū, & ēt in hr̄dem, qui pōt ratum hēre gestum nomine defuncti, vt notat Dy. in regula ratum. de reg. iur. & Bar. j. rem ra. ha. l. bonorum. ¶ In tex. ibi. {ꝓcuratori.} idest procuranti, seu gestori sine mandato, vt in prin. l. Dy. Si n. esset verus ꝓcurator, non esset necessaria alia ratihabitio, vt in l. si ꝓcurator. de ɔdi. inde. nisi se expressè obligasset ad hoc ipse ꝓcurator, vt in casu quem dixi s. ꝓxi. ſm Bat. ¶ In tex. ibi. {rata soło est.} & non tenet ꝓcurator ad pœnam, quam ꝓmisit, si creditor non hēret ratum, quia hic licèt creditor non ratificet, ratificat tm̄ pr̄ adoptiuus, qui loco eius succedit. Et idem in hr̄de

2 eius, si mortuus erit antequam ratum hēret. ¶ †Vlnmò q̃ro vtrum gesta nomine prælati poterunt rata hēri per successorem? Dy. in c. ratum. de reg. iur. in vj. dicit ꝙ sic, in vlti q. si fuit gestum nomine prælati tanquam a prælato, & sic contemplatione ecclesiæ vel dubitat. ar. l. annua. §. vlt. de annuis leg. secus si nomine prælati tanquam priuatæ personæ, ꝙ aliter ratum hēri non pōt quod ecclesiæ nomine non est gestum. quod sa-

3 tis placet Bar. in l. bonorum. j. rem ra. hab. †An aūt gesta noīe vnius canonici poterint hēri rata ꝑ aliū, qui postea ei successit? Inn. dicit ꝙ non. nam in iurib. canonici succedit Capitulū, licèt alius succedat in præbenda. ita no. Inn. de cleri. coni ug. c. sicut. in gl. in ver. pp bonum. quod est no. Adde no. in c. fin. de testa. li. vj per Io. An. in gl. fi. in ver. quid ergo.

§. Et si duo rei. Prās ratificandi non perdit facto alterius q̃ debētis ratū hēre. h. d. in effectu. & loquitur in terminis præcedentis tex. qñ nō erat verus ꝓcurator, sed negotiorū gest. venio ad casum. In tex. ibi. {in pendenti est posterior solutio,} quia si ille, cuius gestori solutum est, ratum hēat, perinde est ac si a principio gestor habuisset mandatum, quo casu sołō illi facta liberasset debitorē,

& sequen:

& sequens solo tanquam indebite facta retractaret, ita & nūc retractabitur: sed si non habeat ratum, tunc retractatur prima solutio, & repetitur ab illo gestore. ¶ Sed ꝯ, quia postquam alteri solutum sit antequā ille ratum hēat, non vr̄ ꝙ postea poterit ratum hēre, quia nunc post solonē alteri factam nō posset alteri solui in præiudicium illius, qui primo recepit, cū sit liberatus ab vtroq; per primam solonem, ergo nec ista de qua hic pōt fingi retro legitimē facta. ar ꝟ. rem ta. hab. l. bonorum. §. Solutio, ibi prædicta erat facultas ratum habendi pp lapsum temporis, & sic pp tacitam renunciationem debemus ratū habere, hic verò in nulla culpa vel negligentia fuit ratum habēdi. vnde non debet sibi auferri facto debitoris alteri spōtè solnentis, sm Doc. quod est subtile, ibi ergo per lapsum tpis erat exclusus a potentia gerendi actum. iō excluditur etiam a potētia ratificandi, hic verò non erat exclusus. Non sunt alia.

LEX LIX.

1 *Facultas soluendi adiecto, non perditur per constitutū factum creditori, & competit ei qui tenetur accessoriè, & solutum adiecto censetur solutum principali, & ab eo repetitur si erat repetendum tāquā indebitè solutum.*
2 *Fideiussor vel mandator poterit soluere adiecto sicut principali, licèt in obligatione ipsorum de adiecto non fuerit facta mentio.*

1 SI ita stipulatus. † Facultas soluēdi adiecto, non perditur p ꝯstitutū factū creditori, & cōpetit ei q tenet̄ accessoriè, & solutū adiecto cēset̄ solutū principali, & ab eo repetit̄ si erat repetēdū tanquam indebitè solutum. h. d. ¶ In tex. ibi. {se mihi soluturum.} subaudi simpliciter. & per hoc tollitur ꝯrium formatū in gl. j. quia ibi dixi mihi tm̄, vel soli, quo casu censetur renunciasse facultati soluendi adiecto. In tex. ibi {. f. si suo, non filij nomine soluere velit. } gl. intelligit, ꝙ tunc pōt soluere quatenus est in peculio, nisi sit tm̄ quātum est debitum, quia non dr̄ pater soluere partem, sed totum quod debet. Si autē vellet soluere nomine filij non admitteretur inuito creditore ad soluendum nisi totum. vt l. tutor. §. Lucius. de vsuris. vel expone si, p quamuis sm Ang. & est sensus, ꝙ licèt pr̄ soluat noīe suo nō filij, tm̄ admittat̄ ad soluēdū adiecto sicut ipse filius. videbat̄ ꝯriū, cū adiectio non fuerit facta in oblōne de peculio, qua tenet̄ pr̄ de iure p̄torio, sed in oblōne qua tenet filius ex suo ꝯctu, q̄ est ciuilis, vnde videbatur, ꝙ nisi soluat nomine filij & totum debitum, non posset soluere adie
2 cto. cuius ꝯrium hic terminat̄. † Et sic not. arg. ꝙ fideiussor vel mandator poterit soluere adiecto sicut principalis, licèt in obligatione ipsorum de adiecto non fuerit facta mentio, Sufficit.

LEX LX.

Is, qui alienum. Qui dedit cām acquirēdi dn̄iū, censetur dn̄ium dedisse. h. d. Et not. hic ꝙ vsucapione reconciliatur solutio.

LEX LXI.

QVoties. Si res debita mihi ex cā lucratiua, & ab vno perueniat ad me ex alia cā lucratiua, & ab alio reuocabiliter, debitor liberatur. h. d. & hoc pp regulā de duabus causis lucratiuis, quæ non possunt concurrere circa eandem rem. vt l. omnes. §. de act. & ob. eatus est iste.

LEX LXII.

1 *Debitum contractum per seruum cum domino postquam ipse seruus consecutus est libertatem non minuit peculium secus si ante consecutam libertatem, licèt speraret eam consequi.*
2 *Peculium dicitur deducto eo quod seruus debet domino.*
3 *Per mortem domini vel mutationem status an finiatur mandatū generale.*
4 *Verbum, exigit, quòd interdum ponatur impropriè pro sponte soluentibus.*
5 *Quando dominus legat seruo peculium, cui reliquit libertatem, quid debeat deduci de illo peculio.*
6 *Id quod semel reprobaui, amplius approbare non possum ad mei commodū, vt consequar actionem, vel exceptionem, & quid per indirectum.*
Gesta per procuratorem reuocatum an possint haberi rata.

DIspensatorem. † Debitum ꝯctum per seruum cū dn̄o postq̄ ipse seruus consecutus est libertatem nō minuit peculium. secus si ante ꝯsecutam libertatem, licèt speraret eam consequi. ¶ Item negotium pertinens ad aliquem ratihabitione si semel est reprobatum ab illo, nō pōt amplius approbari quo ad commodum illius, seu actionem consequēdam ꝯ gestorem. h. d. & est difficilis & subtilis, & pp hoc vlrimum semper allegatur, quia non ita benè reperitur alibi, & diuide, qa primo ponit̄ thema, ex quo resultat qō, postea ponit̄ rn̄sio cū distinctione, secūda ibi. {& si quidem.} Et hæc secunda subdiuiditur, quia primo loquitur qn̄ debitum ꝯctum est post secutam libertatem, quia erat adita hęreditas ex testō, in quo erat relicta libertas, vsq; ibi. {cum verò.} secundo qn̄ ante consecutam libertatem, quia nōdum erat adita hr̄ditas, & ista secunda sīr subdiuidit̄, quia primo loquit qn̄ soluētes erant liberati, quia ignorabant reuocationem mandati, vsque ibi. {si vero,} secūdo quādo non erant liberati, quia sciebant.

2 † Et p̄mitte ad euidentiā, ꝙ peculiū dr̄ deducto eo, qđ seruus debet dn̄o, vt in l. peculiū. & l. sed si dānū. §. de pecu. & ista lex probat, ꝙ hoc intelligat̄ non solum de eo, quod seruus debet dn̄o ex cā peculiari, immo ēt ex non peculiari. ¶ Item ex eo quod dixi, sequitur ꝙ si dn̄s relinquat hr̄ditatem seruo, & eidem legat̄ peculium suum, hæres pōt deducere de peculio illud, qđ seruus debebat dn̄o iam mortuo, cum peculiū non dicat̄ nisi illo deducto, & non cēsetur dn̄s voluisse legare. Ista autem lex p̄bat no. ꝙ potest hęres deducere ēt illud, quod nunquam debuit defuncto dn̄o, sed post eius mortē incepit deberi hæreditati, & in ꝯnīam hæredi postea adeunti, vt patet in ver. {cum vero ante aditam hr̄ditatem. } illud aūt quod incepit deberi post aditam hr̄ditatem, & post secutam libertatem nō pōt de peculio deduci, quia desiit esse peculium. Et hoc dr̄ in ver. {& si quidem. } illud antē quod nunquam debuit dn̄o, nec post mortem incepit deberi hr̄di, vel hr̄ditati, licèt illud dēat alteri, sit non deducit̄ de peculio, & hoc dicitur in vers. {si vero nō liberant̄.} & in his consistit substantia huius l. difficilis. venia-
3 mus ad casum. ¶ † In tex. ibi {liberum esse iussi.} dic & pp hoc finitum est mandatum gn̄ale pp duo. s. pp mortem dn̄i, & p mutationem status vt l. eius qui in p̄uincia in prin. si cer. pet. Sed si nō esset status mutatio, sed sola morte dn̄i nō finiret mādatum gn̄ale, vt l. si quis mancipijs. §. si impubes. de insti. secus si spāle. vt in l. mandatum. C. mandati ¶ Aduerte deligenter, qm̄ ante aditam hr̄ditatē mutauerat iste adhuc statum, & tn̄ finitum erat mandatum. vt j. innuit in ver. {cū verò.} & ver. {si verò.} sed hæc erat rō, quia sperabat mutare. quod no. pro intellectu l. eius qui in p̄uincia. & quod ibi no. doc. ꝙ pp mortem dn̄i, & mutationem status finitur mandatum gn̄ale, vt intelligat̄ siue iam status sit mutatus, siue infallibiliter speretur mutari, vt hic. Per prædicta apparet, ꝙ soluentes, ēt si sciuerint dn̄m esse mortuum, si tn̄ ignorauerunt relictam libertatem, & ꝙ est cā reuocationis mandati, adhuc liberant̄. Tunc autē liberantur qn̄ sciunt vtrunq; Et ita debet suppleri glo. quę incipit, {quia ignorauerūt } in prin. ¶ In tex. ibi. { a debitorib. } subaudi non peculiarib. & sic tenet illam pecuniam restituere hr̄di, qm̄ ad se non pertinet si debitores soluendo sunt liberati, aliàs non, sed illis soluentib. sm illam gl. in fi. quod est verū si errauerint in iure, quia sciebant mortem dn̄i, & relictam libertatem, credebant tn̄ mandatum non esse finitum. & sic nō videbantur donasse. hoc mō pōt sustineri gl illa. Sed si sciebāt factum, & ius, tunc viderent̄ donasse, vt no alia gl. quæ ꝯriatur huic in l. si p̄curatori falso. de cond. cā data, & cā non se. p l. si non sortem §. si filio de condi. inde. & l. si fundū. §. seruus me⁹. ff. p empto. sm Dy. & sic ambę istæ gl. q̄ sunt ꝯriæ, pn̄t sustineri. Si vero exegisset a debitorib. peculiarib. clarum esset ꝙ non teneretur illam pecuniam restituere hr̄di. qm̄ p̄tinet ad se pp legatum peculij, & sic non esset de eo deducenda, nec hērent locum quæ sequūtur. & istud ēt fuit de mente eiusdem glos. quæ incipit. {quia ignorauerunt. } in ver. { Alij intelligunt } vbi reprehendit opi. illorum, qui intelligebant in peculiarib. debitorib. Sic ergo no. ex prædictis, ꝙ cum dn̄s legat peculium seruo, censetur legare id quod superest, deducto eo quod seruus sibi debebat, non solum ex cā peculiari, sed ēt ex illā cām. de illo. n. loquit ista lex, & vult ꝙ aliqū deducat, vt in ver. { cū vero.} tanquam minuens peculium. ¶ In tex. ibi. {exegit. } dicit Dy. s. a sponte soluentib. non enim pōt intelligi propriè in iudicio, & ab inuitis, cum in iudicio esse non poterit antequā
4 ꝯsequatur libertatē. & sic no. † ꝙ istud verbum interdum, ponitur impropriè, vt dixi s. e. l. si quis seruo. ¶ In tex. ibi, {qui de peculio. } subaudi consistente in specieb. si autē in pecunia, tunc licèt non posset de illo retineri tanquam minuens peculium, posset tm̄ retineri loco compensationis tanquam de liquido ad liquidum, cum teneatur ciuiliter & nāliter actione negotiorum gestorum illam pecuniam restituere hr̄di, quā exegit post adeptam libertatem, vt ꝟ dum dicit, { quia liber fact⁹ incipit debere. } sed si posset retineri tanquam minuens peculium, tunc ēt si non esset liquidum debitum aduersus petentē peculium, posset obijci & peti liquidari, & in hoc est dr̄ia, an poterit retineri tanquam minuens peculium, vel iure compēsationis. ¶ In text. ibi. {nihil dēbat. } subaudi indistinctè, siue soluentes sint liberati, vt per rōnem quę sequitur, quia licèt teneant̄ hr̄di restituere, tn̄ istud est debitū, & oblō ꝯcta est postquam cępit esse liber. ideo non minuit peculium, cum nō minuatur nisi ex eo, quod seruus debet dn̄o, siue non sint liberati multo minus, quia tunc non tenetur eam restituere hæredi, sed pōt, vel eam sibi retinere si fuit donata, vel si nō fuit, tenet̄ eam restituere soluentib. Constat aūt ꝙ illud non debet dn̄o, sed alteri, iō peculium nō minuit, vt ꝟ. patet. vers. {si vero nō
5 liberantur. } ¶ † In tex. ibi. { quia incipit dēre hoc hr̄di. } glo. dicit & bn̄, ꝙ prius hr̄ditati, & postea hr̄di. Et dic, ꝙ incipit debere nāliter tm̄, cum sit adhuc seruus ante aditam hr̄ditatem. & no. dic diligenter, ꝙ qō dn̄s legat seruo peculium, cui reliquit libertatē, debes de illo peculio deduci non solū illud qđ debuit dn̄o defuncto, sed ēt illud quod incipit dēre post eius mortem hr̄ditati, & per ipsam hr̄di futuro, quia nō plus vr̄ le-

gasse dñs, quã quod superest deductis dictis debitis, quod no. quia doct. non ponderant. quod autem infra subijcit, {negotiorũ gestorum vel mandati actione.} nõ intelligas ꝓpriè vt iacet, quia non obligatur ciuiliter, sed nãliter tm̃, vnde nõ põt teneri talibus actionib. q̃ non oriuntur ex nãli tm̃, sed tenetur ex illa sola quæ oritur ex negotio gesto, vel ex mandato, & ita intelligo tex. licèt glo. non declarent. ¶ In tex. ibi. {si vero non liberantẽ.} quia soluentes sciuerunt mandatum reuocatum, & hæres non habuit ratam exactionem, si enim habuisset, liberarentur, licèt sciuissent reuocationem. vt l. si vendidero. §. si Titius. in fi. j. de fur. & s̃. eo. l. si quis offerenti. tunc ergo non liberatur, quia non tenetur eam restituere hrẽdi, sed põt retinere pro se si fuit donata, vel si non fuit, tenetur restituere soluẽtibus. Et si dicatur, licet hr̃s a principio non habuerit ratũ, poterit hẽre ratum ex post facto, quod facere vr̃ eo ipso ꝙ aduersus petentem peculium vult deductionem facere de illa pecunia, ergo vr̃ ꝙ poterit eam facere, quia tunc approbat exactionem. arg. s̃. de fideiusso. l. si seruus alienus. in pen. cha. & ex tũc liberantur soluentes, licèt a principio non fuerint liberati. Ad hãc difficilem opp. voluit rñdere Iurisconsultus per id quod sequitur. {illa qõ est &c.} ꝙ immo si hr̃s a principio non habuit ratam exactionem, non põt postea eam ratam hẽre ad sui commoduui, vt consequatur potentiam deducẽdi, quam a principio non fuit cõsecutus, sicut in casu quem subijcit in libero homine gerẽte negotium meum sine mandato, & exigente a debitorib. meis, nam istud negotium non dr̃ meum nisi ratihabitione. si ergo cum sciuero, ratum nõ habeo negotium, a me abdico perpetuo, & licèt postea velim ratum hẽre non efficitur meum, vt consequar actionem nego. gest. aduersus gestorem. eodem modo in casu isto, hæres iste non facit negotium suum, vt consequatur potentiam deducẽdi aduersus istum gestorem. Et hoc mõ vult probare Iuriscõsultus subtiliter. & istud est principalius, & notabilius dictũ, quod sit in hac l. & fortè nõ est alibi, ꝙ qñ negotium est nostrum sola ratihabitione, requiritur ꝙ a principio cũ scitur, ratum habeatur, & tunc efficaciter efficitur nostrum, aliàs abdicatur a no-
6 bis. †Item alle. ꝙ id quod semel reprobaui, amplius approbare non possum ad mei commodum, vt ꝯsequar actionem vel exceptionem, vtrunq; enim ꝓbatur hic, si benè inspiciatur. licèt Specu. in ti. de defensore, dicat ꝙ non possim approbare vt ꝯsequar actionem, sed exceptionem sic. Bar. aũt tenet quod dixi. quod tñ limita vt ꝯsequaĩ directo, sed per indirectum p̃t approbare semel reprobatum, vt actionem & exceptionem cõsequatur, vt etiam ꝓbatur j. rem ratam hab. l. ꝓcurator ad exhibendum. §. j. in fi. Et ibi no. Ang. licèt Bar. non alleget. Per hoc dñt quidam, ꝙ gesta per ꝓcuratorem reuocatum, nõ pñt rata haberi, quia semel sunt reprobata. Doct. ꝯ, quia aliud est reprobare personam ꝓcuratoris, aliud reprobare negotium. quod dic vt hic per Bar. & per Inno. in c. ex parte decani. in fi. de rescrip. vbi not. loquitur. sed ad commodum alicuius, vel ad mei præiudicium, quod semel reprobaui, benè possum approbare. vt l. quo enim. §. j. rem ratam habe. alle. hic in gl. antepe. ꝓ ꝯria. & s̃m hoc si gestor negotiorum meorum exigit a debitorib. meis, & ꝓmittit de rato sub pęna, & ego cum sciui, ratum nõ habui, & sic ille incidit in pœnã, & ego perdo actionem neg. gest. quia non nasci, vt hic dr̃, si postea ratũ habeo, ꝓdest illi vt liberetẽ a pœna. & nocet mihi, vt soluẽtes liberentẽ. vt in d. l. quo enim. §. j. sed mihi non ꝓdest vt consequar actionem neg. gest. ad recuperandam pecuniam exactam. Quid ergo erit de illa pecunia, remanebit ne penes gestorem? dic ꝙ non, sed condicam per ꝯdictionem sine causa, vt l. si me & Titium. s̃. si cer. pet. ¶ Vltimò oppo. ꝙ immo ẽt ad mei commodum, quod semel reprobaui, possum approbare, vt in c. si tibi absenti. de præben. lib. vj. vbi si confert mihi absenti beneficium, & ego cum sciui, non acceptaui, & postea volo acceptare, possum. sed si ad notitiam conferentis non peruenerat adhuc, non valet acceptatio mea, vt in c. si quem. de procura. eo. lib. Sol. ibi negotium adhuc non erat perfectum. nam pendebat eius perfectio ex voluntate conferentis, & eius cui ꝯferebatur, quo casu tene quod ibi habetur. licèt enim a principio non acceptet, quousq; tñ conferens permanet in eadem voluntate, põt mutare ꝓpositum, & reperitur concursus eiusdẽ voluntatis in idem. Nos loquimur de negotio iam gesto & ꝑfecto, quia consistebat ex voluntate gerentis, & alterius cum quo gestum erat, & vtraque ꝯcurrat. Erat tñ in pendẽti actio, & acquisitio quo ad eum, cuius nomine gestum erat. ideo requiritur, vt efficiatur suum, ꝙ ipsum ratificet a prin. aliàs a se abdicat, & non est amplius suum, nec fieri potest.

LEX LXIII.

Si debitor sit. Seruus, in quo habeo vsumfructum põt mihi liberationẽ acquirere. hoc primo. & eadem soło põt liberare soluentem a creditore, & creditorem ab altero. hoc secundo. Et si pr̃ est furiosus, dos debet restitui curatori suo cum consensu filij vel filię, & cum cõsensu curatoris. hoc tertio. Et pupillus sine tutoris authoritate non põt liberare suum debitorem. nec se alteri obligari efficaciter. hoc quarto, vsq; ad l. si quis duos.

LEX LXVII.

1 *Res cuius dominium sæpius ad debitorem reuertitur sæpius potest solui.*
2 *Quòd vtilius sit quòd conficiatur instrumentum de vera solutione, quã de confessione. & quomodo istud fiet si creditor vellet liberare gratis, vel si debitor in centum, non haberet ad manus nisi decem.*

1 SI quis duos. †Res cuius dñiũ sæpius ad debitorẽ reuertiẽ sæpius p̃t solui. h. d. s̃m Rav. vł in eli⁹ d̃bitor ĩ gñe ad duas res ex cã lucratiua si soluit vnã ꝓ parte oblig. põt ẽt eãdem ad se reuersam soluere ꝓ alia parte. Item in nummis nõ habet locum secunda de duab. causis lucratiuis. h. d. s̃m Bart. prætermitte secundã de duab. causis lucratiuis, quæ sunt plures. licèt Doct. non videantur ponere nisi vnam, vt dixi in l. Meuius. §. duob. de leg. ij. quarum vna est, ꝙ si duo tenenẽ mihi ex diuersis causis lucratiuis similib. in gñe, puta hominem, & vnus soluat mihi Stichum qui postea desinat esse meus, & reuertaẽ ad alterum, ꝙ ille me inuito non põt eũdem Stichũ mihi soluere, vt liberet a me, sed debet soluere alium hominem, cui secunda ꝯdicit principium huius l. quod tñ loquiẽ in vno & eodem debitore, qui tenebatur ad duos homines ex cã lucratiua, & soluit vnum, & dr̃ ꝙ si ille postea redeat ad eundem, põt eũdem soluere me inuito vt liberetur ab altera parte obl̃onis. gl. dicit ꝯtium loqui de stricto iure. Istam verò de æquitate, & ista communiter tenetur ꝓ minus mala solõne, qm aliæ sunt peiores. sed in nummis ẽt de rigore pñt illi idem nummi, qui semel sunt soluti, iterum solui, ideo dicimus, ꝙ in eis non habet locum secunda, postquam nec de rigore, neq; de æquitate impediẽ solutio. Cætera dic vt d. §. duo-
2 bus. Venio ad casum ¶ †Et not. hic mirabilem practicam, qñ debitor vult ꝙ cõficiatur instr̃m de vera solutione, quod vtilius est q̃ de cõfessione. si. n. creditor liberat suum debitorem gratis, vel confitendo sibi solutum, potest illa confessio seu liberatio retractari per suos creditores, tanquam facta in eorũ fraudem. per ti. quæ in frau. credi. Sed si debitor soluat creditori, qui illam pecuniam postea cõsumat, creditores illius creditoris non pñt rescindere liberationem illius soluentis. Est ergo remedium si creditor vult liberare gratis, & tñ vult ꝙ cõficiatur instr̃m de vera solutione, ꝙ debitor numeret pecuniam in pñtia testium, & notarij, & postea ab eodem recipepiat, & poterit notarius securè hoc non obstan. conficere instrumẽtum de vera solõne facta in pñtia sui, & testium p hãc l. & si esset debitor in centum, & non hẽret ad manus nisi decem, posset sæpius soluendo & recipiendo numerare vsque ad summam debitã. Et nihilominus licèt notarius, & testes hoc videant, pñt deponere & instr̃m conficere, ꝙ numerauit cẽtũ, absq; metu falsitatis. quod perpetuo tene menti, videbatur ꝯrium, quasi esset res ficta. Sed aduertendum, quia hoc proderit soluenti si notarius & testes non fuerunt interrogati qualiter res processit, quia fortè mortui sunt, sed si fiet articulus ꝙ licèt pecunia fuerit numerata, statim fuit retro reddita, & notarius & testes dicant hoc esse verum, licèt notarius nõ redarguatur de falso pp hoc, ꝙ scripserit centum numerata vr̃ ꝙ nõ ꝓficiat debitori, p ea quæ no. Bart. in l. singularia. an fi. s̃. si cer. pet. qñ tenderet in præiudicium alterius, aliàs dicendum est ꝙ creditor restituendo censeatur donasse, nisi appareat fuisse actum inter eos, ꝙ deberet incontinẽti restitui, quo casu non censetur soło prima esse valida. vt l. qui sic. s̃. eo. sed hoc nõ apparente præsumitur valida & translatum dñium, vt creditor restituendo videatur donasse, vt in hoc tex. cum gl. fi. in secunda sołõne, quam tenet Bar. Sed Ang. dicit ꝙ immo vr̃ donasse, nisi fuerit dictum expressè per l. cum de indebito. de proba. & iõ debitor sit cautus vt faciat dici per creditorem, restituo tibi hanc pecuniã animo tibi donandi. Et tunc poterit iterato solui, & eidem restitui eodem modo. & ita intelligit istũ text. Sed verior vr̃ opi. gl. & Bar. cum tex. loquaẽ hic in dubio. Et dicit has solutiones valere, sed non valerent nisi fuisset restituta animo donandi, quia non esset translatum dominium, & sic reciperet postea suam pecuniam. Non sunt alia.

LEX LXVIII.

1 *Conditio dandi si fuit collata in personam adulti non poterit impleri in personam curatoris sine adulto. & nu. 1.*

1 SI seruus decem. †Cõditio dandi collata in personam pupilli vel furiosi non põt impleri in personis eorundem sine authoritate tutoris vel curatoris. sed in ꝑsona tutoris vel curatoris sic, ẽt sine pupillo vel furioso. cõdõ verò facıẽdi benè põt impleri in personis ipsorum sine legitimo administratore. h. d notabiliter. Rõ diuersitatis, quia ea q̃ soluuntur, pñt perdi, non ea quæ fiunt. & intentio apponentis ꝯdõnem censetur fuisse, vt ea quæ dantur, ꝯuertantur in vtilitatem eius, cui dantur. per hanc l. no. videbatur ꝯrium, quia in ꝯdõnib. inspicitur merum factum, non effectus iuris, vt l. Meuius. de condi. & demon. sed illud est verum qñ non pñt hẽre effe-

effectum iuris, sed qñ pñt, censetur cogitatum de illo effectu potius q̃ de facto.& ita soluitur ꝯtrium de illa l. hic alleg. in gl. fi.¶In gl. fi.ibi, {vel verius,ibi erat adiectus.} dic & sic recipiebat pro stipulatore,non pro se,ideo sibi imputet stipulator, ꝙ illum adiecit:sed hic recipiebat ꝑ se & ad suam vtilitatem,vñ taliter debebat sibi solui, ꝙ in eius vtilitatem conuerteretur.
2 †Sed quid si ꝯdõ dandi fuit collata in ꝑsonam adulti, an poterit impleri in personam curatoris sine adulto? tex. est notabilis ꝙ non.ʃ.de manumis.test.l.Lucius. in fi.licèt secus in pupillo,vt hic.simile no.in l.potuit.C.de iure delib.ꝙ solus tutor sine pupillo infante pôt adire, sed non sine pupillo proximo pubertati, vnde ẽt vr̃ ista lex restringenda ad pupillum infantem, vel proximum infantiæ, vt tunc nõ requiratur eius præsentia si soluatur tutori,secus qñ est ꝓximus pubertati,& multo magis qñ est adultus. ¶Item scias, ꝙ si stat per tutorem vel curatorem quominus impleatur ꝯdõ,ꝙ habeatur pro impleta.vt ʃ.de statu libe.l.iij.§.non solum.

LEX LXIX.

SI hominem. Qui tradidit pro noxa seruũ alteri obligatũ, vł in quo vsusfructus ad aliũ pertinet,nõ liberatur a noxa, sed pôt ꝯueniri perinde ac si non tradidisset etiam antequam a recipiente fuerit ablatus.h.d.facit ʃ.eo.l.cum quis.§.qui hominem, & l.si rem meã. sicut enim ille,qui tenetur ad dandum, tenetur taliter dare ꝙ auelli non possit a recipiente, aliàs non videreĩ dedisse, vt ibi. Ita & qui teneĩ ad quantitatem, sed habet facultatem soluendi speciem, debet illam taliter soluere, ꝙ auelli non possit, & in hoc differt ab aliis, quia ibi soluit id quod erat in obłone. hic illud,quod erat in sołone, nam in obłone erat quantitas dandi,sed in sołone erat seruus pro noxa.venio ad casum. ¶In tex.ibi. {vel qui erat pignori Titio obligatus.} dic pôt intelligi, ꝙ ista pignoris obło, vel ꝯstitutio vsusfructus fuerit facta per dñm serui, postquam seruus dederat alteri noxam, & tunc ꝓcedit clarè quod hic dr̃.qñ verò ante noxam, vr̃ ꝙ dñs liberetur dando seruum talem qualis est, quia non debet in plus obligari ex facto secundo, q̃ ipse seruus valeat. Et non vr̃ plus valere q̃ valet inspecta dicta qualitate obłonis, vt dicto casu locum habeant leges alleg.in gl.pro ꝯtriis,& ea quæ gl.tãgit.¶In text. ibi {sed si vsusfructus interierit.} subaudi aliter q̃ per mortem serui.ʃ.e.l.cum quis.§. qui hominẽ.in fin. Ray. ¶In tex. ibi. {pignoris obło} subaudi seruo viuente, aliàs secus,vt d.§.qui hominem. Ray.sufficit.¶In gl.magna.ibi. {vel sol.vt ibi.} dic,ꝙ hic dñs serui fuerat condemnatus ad æstimationem damni, & post condemnationem dedit seruum pro noxa.in l.aut si olcum.§.j.dedit ipsum ante condemnationẽ, vñ non fuit ꝯdemnatus, sed absolutus ab obseruatione iudicij,nimirũ si seruus reperiaĩ postea obligar᷑.nõ.n.pt agi actione iudicati,cũ nũquã fuerit ꝯdẽnatus,sed absolutus.vñ recurriĩ ad actionẽ de dolo. quãtũ ad alia q̃ sequunĩ in gl. dic, vt ʃ. dixi,licèt Bar.multum se fanget in istis ꝯtriis gl.

LEX LXX.

QVod in diem. Debitor in diẽ certum,potest diẽ præuenire in soluendo,ẽt inuito creditore.h.d.Non intelligas,ꝙ creditor cõpellatur præcise recipere si non vult,sed ꝯstitui in mora, vt periculũ postea ad debitorẽ non pertineat.vt j.eo.l.qui decẽ. in prin. Cætera dic,vt ĩ gl.&in l. stipło ista.§.inter certã,de ver.ob.ecce casum.¶In fi.gl.ibi.{Item ꝯ.} subaudi. ꝙ poterit ꝯueniri ante lapsum termini, & sic non sit sibi liberum.vt hic dr̃ in tex. sed solue vt in gl. ꝙ hic tempus fuit appositum cã differendæ solutionis, vnde debitor non pôt ante lapsum termini ꝯueniri, licet soluere poterit, sed duntaxat post.In l.alleg. in ꝯtrium fuit apposita cã finiẽdæ obligationis, vnde pôt conueniri ante lapsum termini,non post.Et sic se habent vt ꝯtria ista tempora.

LEX LXXI.

Cum decem mihi. Per partis sołonem factã creditori nõ tollitur facultas soluẽdi adiecto alterã ptẽ. h.d.No.ergo ꝙ tñ opaĩ pñs sołone quantũ lit.ꝯrestatio. vt hic iuncta l. si quis stipulatus fuerit decem in melic.ʃ.c.licèt aliqñ secus,vt in l iij.C.de noua.ecce casum.Hic non sunt alia dicenda sup hac materia huius l.

1 *Potest quis ratum habere gestum nomine suo, si ius non erat extinctũ contra principalem,licèt esset extinctum contra fideiussorem soluentem.*
2 *Ratihabitio an trahatur retro si non fiat rebus stantibus in eisdem terminis in quibus erant tempore actus gesti.*

1 a §.Si fideiussor. †Pôt quis ratum hẽre ᵃ gestũ nomine suo, si ius eius non erat extinctum ꝯ principalem,licèt esse extinctum cõtra fideiussorem soluentem. h.d. secus si fuisset extinctum ꝯ principalem,vt l.fi. §.fi.ʃ.rẽ ratã hab.& in l.bonorum.e.tit.ecce casum. Et notetis, ꝙ hic fideiussor ille cum pacto,ꝙ vltra annũ nõ teneretur.postea intra annũ soluit neg.gestori creditoris, qui habebat mãdatũ, & sic nõ fuit liberatus nisi ratum hẽrem, vt ʃ.e.l.si quis offerẽti.post annum volo ratũ hẽre, & ꝙ ille gestor mihi tradat si fideiussor dicit ꝙ non possim ratũ hẽre, & vult ꝙ ille sibi restituat,
2 †quia ratihabitio non trahiĩ retro,nisi qñ fit reb.stantib. in eisdem terminis,in quibus erant tpe actus gesti.Sed hic non fuit,quia tpe actus gesti ipse erat obligatus,nunc cum volo ratum hẽre, ipse est liberatus lapsu tpis, tñ determinaĩ ꝯtrium ꝙ possum,& retro trahaĩ. ad ꝯtriũ rñde,ꝙ sufficit actũ posse geri tpe quo hr̃ ratum,licèt nõ illo mõ quo fuit gestus,nam hic licèt liberatus tpé,posset spontè soluere,licèt non soluat vt obligatus, sicut qñ primo; sed si actus non posset hodie geri, tunc non posset ratihabitio retrotrahi, vt l.bonorum. rem ratã hñ. Item est alia rõ hic, quia ius ratum hñtis ꝯ principalem debitorem erat saluum, licèt non ꝯ fideiussorem, aliàs non posset ratum haberi, vt l.fi.§.fi.eo.tit. Non sunt alia.

ADDITIO.

a ¶ Potest quis ratum habere. Adde Pe.de Anc.in regu.ratum. de reg.iur.lib.vj.

1 *Actus medius gestus ab eo,qui debet habere ratum,non impedit ratihabitionẽ fieri,& etiã retrotrahi in præiudicium eius, qui primo actũ gessit.*
2 *Si quis habeat filium ex concubina, & postea recipiat vxorem, & habeat similiter ex illa filium,postea mortua vxore contrahat matrimonium cũ concubina,an filius natus ex ea legitimetur.*

1 §.Item si ignorans. †Actus medius gestus ab eo,qui debet hẽre ratum, non impedit ratihabitionem fieri, & etiam retrotrahi in præiudiciũ eius, qui primo actum gessit.h.d. notabiliter. ecce casum. Continuatur cum præcedenti casu, & est pulcher casus. In tex.ibi. {cõfirmatur sołõ.} videbaĩ hic ꝯtrium, quia per acceptilationem interim factam videbaĩ acquisita liberatio soluenti, quæ per solutionem non erat adhuc acquisita. vnde nõ videbatur ꝙ ratum habẽdo posset sibi illa liberatio auferri. Et tamẽ ꝯtrium hic dr̃, quia hoc nõ tendit in præiudicium tertij, vt si rem meam alteri obligasti,& ego postea obligo alteri, puta Sempronio, cui statim acquiritur ius, deinde ratam habeo obłonem tuam, certe nõ tollitur ius acquisitum Sempronio, vt ille,cui tu obligasti,sibi præferatur.vt no.j.rem ratam habe. l.si indebitum.per gl.& Bar. & Spec.in tit.de obl.& sol.§.j. ver.
2 †Item pone, obligasti. & ver. quid si l. Et inducitur iste textus
a ad illam qõnem, si quis habeat filium ᵃ ex ꝯcubina, & postea recipiat vxorem, & habeat similiter ex illa filium, postea moriatur vxor,& ꝯhat matrimonium cum cõcubina,ꝙ filius natus ex ea legitimetur non obstante matrimonio intermedio, & fingitur retro fuisse legitimus. Sed an præferatur in prima genitura,fuit qõ disputata, quam vide in mercurialib. in regula sine culpa.Et per Guil.de Cug.in l.si pr̃.de adoptio.

ADDITIO.

a ¶ Si quis habeat filium. Adde doc.in c.tanta.qui fil.sint legi. & per doct. in c.j. de eo qui dux.in matr.quam pol.per adulte.

LEX LXXII.

1 *Debitor quantitatis, vel in genere per obligationem secuto interitu, postea liberatur ope exceptionis,sed debitor speciei ipso iure, & si erat debitor causa dotis,etiam si quantitatis vel in genere,liberatur ipso iure.*
2 *Oblatio debitoris purgat moram præcedentem, & constituit creditorem in mora, & liberat a periculo.*
Si creditor postea petit, & debitor non soluit,an tollanĩ omnes isti effectus.

1 QVi decem debet. †Debitor quãtitatis,vel in gñe ꝑ oblationẽ secuto interitu, postea liberatur ope exceptionis,sed debitor speciei ipso iure, & si erat debitor ex cã dotis, ẽt si quantitatis,vel in gñe, liberatur ipso iure. h.d. Et principaliter in ista mã allegatur iste tex. ¶In prin. glo. j.ibi. {detulit.} dic non,quia non sufficit verbalis oblatio,nisi pecuniam actualiter haberet in manib.vt no.de op.no.nunci. l.prætor.§.si quis paratus. ad impediendum venditionem pig. vt ʃ.de rescin.ven.l.fundus qui Lucij Titij.& C. de remis.pig.l. si eo tpe.¶In tex.ibi,{& ille sine iusta causa.} aliàs secus, vt si obtulisset non congruo loco & tempore, vt ʃ.e.l.si soluturus. vel non totam quantitatem,cũ debitum esset liquidũ, vt l.tutor.§.Lucius.de vsur.vel rem deterioratam sine pretio deteriorationis,vt ʃ.eo.l.qui sibi.§.qui Stichum.nã his casib.non constitueretur creditor in mora,nec offerens euitaret periculum. ¶In tex.ibi,{ea sine culpa.} subaudi etiã leuissima,& sic euitat casum fortuitum duntaxat, de quo tenebatur debitor quãtitatis,vt l.incendium.C.si cer.pet.Tutor de casu nõ tenebatur, vt quia erat debitor speciei,sed duntaxat de culpa, tunc si tenebatur de leuissima.per oblationẽ liberatur ab illa, & tenetur de leui. Si autem de leui tantũ,tũc liberatur ab illa, & tenetur de dolo & lata culpa duntaxat.vt l.si mora.sol.mat.quæ est singularis ad hoc.¶In text.ibi. {perdiderit.} dic quia fortè domus eius fuit combusta cum illa pecunia, si aũt fuisset pecunia deposita, & postea dolo vel culpa depositarii perdita esset, tunc qd iuris sit?dic,vt ʃ eo l.si soluturus.¶In tex.ibi, {doli mali exceptio.} subaudi de æquitate.nam de rigore non liberatur ipso iure,cũ non sit perdita res debita, quia in obligatione quã-

titatis vel gñis nullum corpus vel species est in obł one. Ratio
2 aũt ęquitatis colłr ex tex. sequẽti. ver. {etenim.} ¶ † In tex. ibi. {quanq̃ aliquando interpellatus.} dic. Et sic nota, ꝙ obligatio debitoris purgat moram præcedentem, & ꝯstituit creditorem in mora, & liberat a periculo, & sic tres parit effectus. Sed quid si creditor postea petit, & debitor nõ soluit? Rñdeo, oẽs isti effectus tolluntur, & iterum ꝯstituitur debitor in mora, qñ vltima mora nocet, vt l. illud. de peric. & cõmo. rei vend. nisi creditor peteret indiscrete, puta postq̃ debitor pecuniam oblatã expendisset, vel perdidisset, vt not. in l. si per emptorem. in fi. s. de act. emp. vbi est tex. & gl. singularis: & tñ si nunquam obtulisset, hoc sibi non prodesset quin constitueret in mora, ꝙ ad manus pecuniam non haberet, vt l. cõnnuus. § illud. & ibi not. de ver. obl. ¶ Item iste tex. loquitur qñ non fuit pecunia deposita & ꝯsignata: tunc enim ẽt ante interitum esset debitor liberatus ipso iure. vt l. obsignatione. C. eo. nisi pecuniam a depositario recepisset, vt l. acceptam. in fi. C. de vsur. In tex. ibi. {pro soluto.} dicit Ray. s. quo ad effectum, non quo ad liberãdi modum, cũ aliqñ ipso iure, aliqñ ope exceptionis, cũ tñ vera soło sẽper liberet ipso iure, Insti. qui. mo. tol. ob. in prin. Sufficit. venio ad gl. ¶ In gl. ij. ibi. {nisi in casu.} dic ꝙ ista non est bona receptio, quia in illa l. pecunia nõ erat in obłone, sed solum in ꝯdõne, vnde sufficit sola oblatio, vt purificetur conditio, nec amplius tenetur offerre, licet pecunia non sit perdita. Nos loquimur qñ erat in obłone, a qua non liberaĩ nisi secuto interitu. ¶ In gl. pe. {ne fauore dotis.} hæc vera ſm doct.

1 *Stipulatio conditionalis interposita animo nouandi cum eodem debitore, vel cum alio purgat moram commissam in præcedenti obligatione si res debita erat pñs, vel parata solutioni, qñ hẽt vim oblationis, aliàs secus.*
2 *Oblatio tertij vera vel ficta, purgat moram debitoris, ẽt ipso ignorante.*
3 *Mora commissa per non fieri sicut tollitur per oblationem veram vel fictam, ita & per male fieri.*
4 *Stipulatio conditionalis ita demum habet vim fictæ oblationis quando posset interuenire vera.*

1 §. Si cum mihi Stichum.

† Stipło ꝯdõnalis interposita aĩo nouãdi cum eodem debitore, vel cum alio purgat morã cõmissam in pręcedenti obłone, si res debita erat pñs vel parata solutioni, qm habet vĩ obłonis, aľs secus. h. d. Et nõ est alibi ista distinctio, & p quã plures leges difficiles, q̃ vñr inter se ꝯnę reducuntur ad ꝯcordiam, vt s̃. de noua. l. quoties. & l. si rem. & de ver. ob. l. cum qui. §. si. dic vt ibi. Et primo ponitur thema & qõ, vsq; ibi. Sed in ꝓmptu. Scdo ponit sołõ vsq; ibi. {sed qd.} Tertio circa illã determinat duo dubia vsq; ibi. {si tñ.} Quarto & vltimo determinationẽ, quam fecerat restringit & declarat, & ista restrictio est illa, quę alibi nõ reperitur in tex. venio
2 ad casum. ¶ † No. ergo, ꝙ ista stipło ꝯdõnalis habet vim oblationis, & hæc est causa quare purgat morã, vt in prĩ. huius l. ¶ Item no. in ver. {sed quid si ignorante.} ꝙ oblatio tertij vera vel ficta purgat moram debitoris, ẽt ipso ignorante. & dicũt doc. esse casum hic in ver. {quemadmodum.} de eo qd dubitat gl. in l. obsignatione. C. eo ꝙ oblatio, consignatio, & depositio facta per tertium liberat debitorem ipso iure, sicut si facta esset per seipsum. qđ ẽt sensit gl. in l. sołonem vel iudiciũ s̃. eo. Iste tñ tex. non vř bene ꝓbare, quia loquitur dũtaxat de mora quæ purgatur per illam oblationem tertij, nõ de liberatione ipso iure, quæ fit per depositionem & ꝯsignationem: tñ ea-
3 dem vř esse ratio. ¶ † Item no. in ver. {Idem responsum.} ꝙ sicut mora commissa per non fieri tollitur per oblationem veram, vel fictam, ita & per male fieri, licèt maius sit delictum cõmissum in faciendo, q̃ in non faciendo, vt not. in l. ij. supra ad
4 Sylle. † Vltimò singułr not. si. ꝙ tunc demum stipło ꝯdõnalis habet vim fictæ oblationis, qñ posset interuenire vera, vt quia res erat præsens, vel parata solutioni, aľs secus, qa vbi non põt interuenire veritas, nec ẽt fictio. vt not. in l. Gallus. §. et eius. supra de lib. & posthu. ¶ Vltimò circa materiam huius ver. vide gl. in l. parui de ꝯdi. furt. & plene per Dy. & Bar. in l. si rem. de nou. & ibi dixi. Sufficit. ¶ In tex. ibi. {an qa nouari prior obło non põt.} dic, quia secunda stipło non põt committi, cùm nõ reperiret subiectum, super quo fundaret. ergo &c. vt supra titu. j. l. nouatio. & ideo videbaĩ agi posse ex prima stipulatione, puta in qua fuit mora commissa per l. cum qui. §. fi. de ver. ob. vbi vř esse casus, qui ꝯriatur huic tex. ad literam, sed certè licèt isto capite non ꝓhibeatur agere, ꝙ speretur prima obło nouari, ex alio tamen prohibetur, quia prima obło est extincta per interitum rei debitæ, & sic dicatur, nõ est extincta, quia mora præcessit. Respõdetur, ꝙ illa fuit purgata per fictam oblationem, quæ resultam ex hac stipłone. Et si dicatur, imo non fuit purgata per illum tex. in §. fi. quod est difficile contrarium. solue, vt ibi no. plenius q̃ hic. Non sunt alia.

2 *Si promittis mihi vnum de seruis, quos reliquit Titius tempore sua mortis cùm tres reliquisset & tempore stipulationis vnus erat meus, qui postea desinit esse meus, an possis ipsum tradere mihi inuito.*
3 *Sicut in obligatione generis generalissimi quando stipulor incertum de incertis nulla species est in obligatione, sed qualibet in solutione, ita & in obligatione generis subalterni.*

1 §. Stichum aut Pamphilum.

† In stipłone alternatiua, si altera de reb. alternatiue ꝓmissis erat stipulatoris tpe stipłonis, censeĩ altera tñ ꝓmissa: ideo nec obło, nec solutio tenet in ea, quæ erat stipulatoris, ẽt si postea desinat esse sua. Sed in stipłone gñis generalissimi põt solui, quæ erat stipulatoris tpe stipłonis, si postea desinat esse sua. In obłone verò generis subalterni idem si desijt esse sua antequam obło totaliter extinguat, secus si postea. h. d. Et est subtilis §. & sic patet, ꝙ habet tres partes, vt in summario secunda ibi. {sed ei.} tertia ibi. {fingamus.} Ecce casum. ¶ In tex. ibi. {Pamphilum dando.} i. dare volendo si enim dedisset, & creditor spontè recepisset, liberaretur, sed non cogitur recipere, quia daret aliud ꝓ alio: cũ enim in obłone alternatiua species quælibet de alterna. cẽseatur apponi ad obłonem, & in illa quæ erat creditoris tpe stipulationis non poterat oblatio ꝯhi, vt l. si rem meã. s̃. de ver. obl. similiter non põt solui creditore inuito, quia cuius rei ad obłonem appositã non ꝯhiĩ obligatio, quę est principalis, eiusdem rei non admittiĩ solutio creditore inuito, quæ est accessoria. vt s̃. de ver. obig. l. si duo. in fi. & hoc voluit tex. sequẽs. ¶ In tex. ibi. {dando ꝓmissor liberabitur.} idest dare volendo, quia creditor cogitur recipere hoc casu. rõ diuersitatis inter istum, & præcedentem, quia in obłone gñis generalissimi nulla species opponiĩ ad obligationem, licèt quælibet apponatur ad solutionem. vt l. Meuius. § duobus. de leg. ij. Non ergo debet inspici tempus stipulationis, nã tunc illud inspiciĩ, qñ obligatio ꝯsideratur, quia illa tunc nascitur, vt in præcedẽti casu, sed debet inspici tp̃s solutionis, sed illo tpe reperitur cessare impedimentum, quia desierat esse stipulatoris: ergo põt solui eo inuito. Sed ob. fortiter ille §. duobus. qui vř dicere ꝯrium. Doctores dñt, ꝙ ille ꝓcedit de rigore, hic de æquitate. non põt da-
2 ri melior solutio. ¶ † In tex. ibi. {fingamus ita.} dic, ꝙ iste est difficilior casus. nam si promittis mihi vnum de seruis, quos reliquit Titius tpe suæ mortis, cũ tres reliquisset, & tpe stipłonis vnus erat meus, qui postea desijt esse meus, & tu vis ipsum mihi tradere inuito, an possis? videbatur ꝙ non, sicut in primo casu, cũ perinde videatur acsi ꝓmisisses illum vel illum. Sed ꝯrium rñdetur, ꝙ imò potes, sicut in ꝓximo præcedenti casu, qñ in gñe gñalissimo, quia cum nullus sit specificatus, nullus est in obłone, licèt quilibet in solutione, sicut in obligatione gñis gñalissimi: & ideo tp̃s solutionis inspiciĩ. hoc tñ verum si desijt esse meus anteq̃ stipulatio extinguaĩ, quia tũc viuebant alij duo. si aũt erant mortui oblatio erat extincta, quia nõ suberat alia species, super qua posset ꝯsistere, non sic in illo, q erat meus, cũ ẽt de nouo non posset contrahi, nec in illis mortui sunt. non ergo est tractandum amplius de solutione, cũ debitor sit iam liberatus, & hæc est intentio literæ. per qđ patet istũ tertium casum nõ contrariari primo, licèt quibusdam videretur contrariari: ideo primum intelligebant ſm istum vltimũ,
3 vel econuerso, vt patet in gl. j. & in glo. si. † Tu tene qđ dixi. & sic not. singulariter, ꝙ sicut in oblatione gñis gñalissimi quando stipulor incertum de incertis, nulla species est in obligatione, sed q̃libet in solutione. Ita & in obligatione gñis subalterni, quando incertũ de incertis. In alio tamen differunt, qa genus generalissimũ non põt perire, sed subalternum sic. vt in l. in ratione, la ij. §. in certis. ad leg. fal. & in l. naue saufelli. s̃ loc.

§. Qui hominem.

Debitor in genere nõ liberaĩ si tradat rẽ, quę põt auocari: secus si auocari non põt, licèt non soluerit vt debebat. h. d. hic enim vltimo liberatur ab obligatione prima, tamẽ potest ꝯueniri ad interesse ratione doli. vt l. eleganter. §. non solũ. de dolo. casus est iste. Non sunt alia.

§. Promissor serui.

Istum tex. inducit Guli. de Cu. in l. qđ te. si cer. pet. ꝙ q
1 tenetur † quolibet anno dare alteri vnum par caponum, a. te-
a netur eos dare viuos non mortuos, vt possit eos ad libertatem perducere, parum tamen facit, quia non solent ad libertatem perduci eo modo, quo seruus.

ADDITIO.

a ¶ *Vnum par caponum.* Adde Bar. & doct. in l. quod te. ff. si certum peta. Bar. in l. j. §. planè. si quadrupe. paupe. fecisse dicatur.

LEX LXXXIII.

OB triginta. Pecuniã redactã ex vẽdõne pignoris põt creditor ꝯuertere in quã cãm vult, ẽt in leuiorẽ. h. d. Sed ꝯ de l. pupilli. §. pe. j. e. Sol. ibi, pignus tenebaĩ ꝓ plurib. cãis diuersis. hic ꝓ parte vni⁹ tñ, & est pulcher casus. ¶ In tex. ibi. {vtrũ ex vniuersitate} i. ex oĩb. xxx. ꝓ rata, & sic ꝓ duab. partib. decedat de summa xx. pro quo datus erat fideiussor, & pro tertia parte summa x. pro quo non erat datus fideiussor, sed pignus. & ꝓ ista parte facit l. Illud. s̃. eo. sed in ꝯrium cedat ista quantitas tota in illis xx. ꝓ quibus datus erat fideiussor, quia illa pars debiti videbatur grauior q̃ altera, pro quo nõ erãt dati. vt supra eo. titu.

tit.l.& magis.in fi. Sed finaliter neutram iſtarum opin. appro-
bat, ſed determinat ꝙ creditor poterit conuertere totum, &
illam partem debiti pro quo erat obligatum pignus, & non
fideiuſſores, & ſic ſolus reus in illis tenebatur, & ipſe ſolus li-
beratur in x. & remanet obligatus in xx. & ſimiliter fideiuſſor
in xx. & ſic nullam ſortiuntur vtilitatem ex hac pecunia reda-
cta ex pignore. Et eſt caſus, in quo liberatio cõtingens reo non
tranſit in fideiuſſores. regulariter ↄ̄ ſ. eo.l. in omnibus.

LEX LXXIIII.

ID quod pœnæ. ¶ Iſta lex pp ſuam breuitatem
non ſummatur. intẽtio huius
Leſt, ꝙ illud quod ſoluitur nomine pęnę, non computet in
ſortem, & ſic poterat peti ſors, aliàs non diceretur cedere lucro
creditoris. h. d. Sed tunc ↄ̄ de l. apud Celſum. §. Labeo. de doli
except. cum multis ſimi. in quib. dr̃ ꝙ creditor debet eſſe alte-
ro contentus, vel pęna, vel ſorte. pp hoc gloſ. intelligit primo
iſtam l. in pœna legali, quæ põt peti vnà cum ſorte. in l. ſi ꝓ fu-
re. de ↄd. fur. pone exemplum vt in gl. ↄ̄rium loquit̃ in pœna
ↄuentionali. vel dic, ꝙ põt ẽt intelligi in ↄuentionali, eo tñ ca-
ſu quo ſit appoſita cl̃a rato manente pacto. vt l. ita ſtipulatus.
circa fi. de ver. ob. & l. q fidẽ. ſ. de trãſac. aliàs ꝓcederet ↄ̄rium. Et
ꝑ iſtũ tex. cũ gl. qdã dixerunt, ꝙ vbi eſt appoſita illa cl̃a, nõ ha-
bet locũ purgatio moræ, quos Bar. in l. inſulam. de verb. ob. re-
prehendit. dicens ꝙ iſta lex cũ gl. nihil facit. nam tunc cedit lu-
cro creditoris, qñ mora non eſt purgata. Et tunc debet intelli-
gi iſta lex. ſed poteſt purgari, & ceſſabit illa clauſula.

LEX LXXVI.

1 *Ceſſio facta poſt ſolutionem debiti ex internallo contra correum principali-*
ter obligatum, & eodem genere obligationis non valet, niſi ante ſolutio-
nem interuenerit conuentio vel pactum de ceſſione fienda.
2 *Vnus ex pluribus tutoribus ſi ſoluat debitum, an poterit petere a pupillo ce-*
di actionem contra contutores. & nu. 3. & 4.
3 *Quid in duobus obligatis, quorum vnus eſt obligatus principaliter, alter*
acceſſoriè, & quid in fideiuſſoribus. & nu. 6.
4 *Quid in duobus reis debendi.*
5 *Ceſſio cui ſit fienda de neceſſitate.*
6 *Ceſſio quando ſit fienda.*
7 *Quo iure quis compellatur cedere, & quatenus. & nu. 3.*

1 MOdeſtinus. †Ceſſio facta poſt ſolõnẽ de-
biti ex interuallo ↄ̄ correum
principaliter obligatum, & eodem gñe oblõnis nõ
valet niſi ante ſolõnem interuenerit conuentio vel
pactũ de ceſſione fienda. h. d. & eſt famoſa lex, & principalior
quàm habeamus in mã ceſſionis actionũ, quã Bart. hic plenè
examinat, & ẽt Spe. in tit. de ceſſione actionis, vbi format plu-
res qõnes. & Io. And. in addi. ¶ In text. ibi. {poſt aliquod inter-
uallum.} ſubaudi magnũ, vel paruum, ſi ſolutio fuit habita ꝓ
abſoluta & perfecta, qa partes diuerterũt ad extraneos actus,
ſm̃ Iac. de Aret. Pet. & alios. ¶ In tex. ibi {cũ nulla actio ſuper-
fuerit.} qa ſolõ ſimplr̃ facta tenet̃ facta pro tali oblõne, & no-
mine oĩum obligatorum ad hoc debitum, facit ſ. eo. §. cũ qs.
de peculio. ¶ In tex. ibi. {vel cum cõuenuſſent vt mandarent.}
dic. ſ. ante ſolõnem factam, & idem ſi fiat ſolõ ſub ↄdõne vel
modo, vt actiones debeant poſtea cedi, nã iſte modus habetur
pro conuentione ſm̃ doct. ¶ In tex. ibi, {pretium magis,} dic
ꝙ vult dicere, ꝙ tunc ſolutio non videtur fieri nomine oĩum
obligatorum, & pro tollẽdo omnem obligationẽ, ſed potius
pro pretio actionis cedendæ, cũ iſta cõuẽtio faciat videri actũ
de vendendo actionẽ cõtra contutores pro pecunia ſoluẽda,
& ſic conſeruat actionem contra alios vt poterint cedi ſoluen-
ti, non vt creditor poterit eos in iudicium deducere poſtq̃ ſe-
mel ſibi ſolutum eſt totum debitum, & ſic contutores hoc ca-
ſu ſunt liberati ope exceptionis, non ipſo iure, ſed in primo
caſu ipſo iure. ¶ Itẽ exceptio, quæ obſtaret cedenti, nõ obſtat
ceſſionario, qa ceſſat cauſa pp quam obſtabat cedenti in pſo-
na ceſſionarij. vt in l. fi. in prin. C. de iure do. cũ ibi not. venio
2 ad glo. ¶ †In glo. quæ incipit {. ſ. actori.} ibi, {in rem vtilem.}
dic iſtud verbum. {in rem,} non bñ ſtat in glo. & fuit appoſi-
tum vitio ſcriptoris ſm̃ Doc. dic ergo, ꝙ vnus ex pluribus tu-
toribus ſoluendo totum debitũ habet vtilẽ actionẽ cõtra con
tutores, etiam ſine ceſſione, vt in l. alleg. in gl. & nihilominus
põt petere a pupillo ſibi cedi, ſed ad quid eſt vtilis iſta ceſſio,
cũ per eam non trãsferatur niſi vtilis, quam habet iã? Rñdeo
tranfert̃ ẽt exercitiũ directæ, quod intentare põt ex pſona ce-
dentis, & ſic cũ priuilegio illius. ſ. hypothecę oĩum bonorum.
vt C. de admini. tuto. l. pro officio, ſed ſine ceſſione habet ex
pſona ſua & ſine priuilegio hypothecæ vtilẽ intellige tñ præ-
dicta qñ tutores cõi culpa damnificaſſent pupillum, quo caſu
quilibet tenet̃ inſolidũ, & vno ſoluẽte totũ debitũ, habet di-
cta beneficia ceſſionis, & vtilis actionis, & ẽt diuiſionis anteq̃
ſoluat, ſi ſunt ſoluendo, vt in l. j. §. nunc tractemus. ſ. de tut. &
rõ. diſtra. ſi verò cõi dolo, non habẽt beneficiũ ceſſionis, nec
vtilis actionis, licèt diuiſionis ſic. vt in l. ſi plures. de admi. tut.
& ſi ex culpa ſoluentis dũtaxat ſunt obligati, non aũt ex cõi, ſi-
militer non eſt ſibi cedenda actio cõtra contutores, ĩmo con-
tutoribus ſoluentibus cederet̃ ↄ̄ illum, vt plenè no. in l. j. C. de
3 tranſact. ¶ †In gl. mag. ibi, {§. ſi mandato.} dic iſtud ↄ̄riũ cũ ſe-
quentibus ſolue melius q̃ gl. hic. vt colligit̃ ex fi. gl. ibi. {In tu-
toribus aũt,} ꝙ hic loquit̃ in pluribus æquè principalr̃ obli-
gatis, & eodẽ genere obligationis, quo caſu qui ſoluit ſimpli-
citer, cenſet̃ ſoluere noĩe oĩum, & vt obligationes tollat ipſo
iure. Et ita tolluntur, niſi interueniat pactum de ceſſione fienda
ex poſtfacto, ſi verò vnus tenet̃ principaliter, alter acceſſoriè,
tunc ſi ille qui tenet̃ acceſſoriè, ſoluat ſimpliciter, cenſet̃ ſolue-
re pro ſua tantum obli. & illam tñ ſoluit ipſo iure, ſed obliga-
tionem rei non, quia pro illa non vr̃ ſoluiſſe, licèt tollat eam
ope exceptionis, ne creditor bis idẽ conſequatur, ideo ẽt ex in-
teruallo & nulla præcedente cõuentione põt fieri ceſſio, vt in
legibus hic in ↄ̄riũ allegatis. & l. cũ is. ſ. de fideiu. Item ſi nullo
modo erat obligatus pſonaliter ille qui ſoluit, tñ ſoluebat, vt
liberaret rẽ ſuam, vel pro alia eius vtilitate, vt l. ſi res obligata.
in fi. de leg. j. Et plenè no. in l. Papin. ſ. mãd. ¶ In gl. fin. ibi. {ſed
an inſolidũ.} declara iſtam glo. ſic pone ꝙ erant tres tutores, &
cõi culpa dãnificauerunt pupillũ in xxx. clarũ eſt, ꝙ quilibet
eorũ tenet̃ inſolidũ, pone ergo ꝙ vnus ſoluit integra xxx. an ce-
dat̃ ſibi actio ↄ̄ tutores ſiſr̃ in integris xxx. q̃ ſoluit? & gl. finaliter
tenet ꝙ nõ ſm̃ Ioã. qa ſi hoc fieret, ille lucraret̃, qa nihil ſolue-
ret de ſuo, cũ totũ qđ ſoluit recuperaret ab illis, cedetur ergo
actio dũtaxat in xx. nõ in alijs x. q̃ ipſum tãgunt, qa hoc debi-
tũ eſt cõe, & qlibet debet ſoluere partẽ ſuã, licèt pupillus cõtra
quẽlibet agere poterit ĩſolidũ, & ſoluẽdo ſolidũ, partẽ cenſet̃
ſoluere ꝓ ſe, partẽ ꝓ ↄtutorib. quatenus eos tãgit. Et idẽ tenet
gl. ĩ duob. correis. Sꝫ quantũ ad tutores verũ eſt qđ dixi eo ca-
ſu quo actio eſt cedẽda, qa cõi culpa dãnificauerunt, ſecus qñ
nõ eſt cedẽda, vt qñ cõi dolo, vel qñ ꝓpria culpa ſoluentis. vt
4 l. ſi plures. de adm. tu. & l. vñ q̃nt̃. ſ. cõmod. †Sed ĩ duob. reis de-
bẽdi aliter dicẽdũ eſt. Nã interdũ cedit̃ inſolidũ, interdum in
nihilũ, interdũ ꝓ parte, ĩſolidũ cederet̃ qñ tota vtilitas ↄ̄ctus
perueniſſet ad alterũ, vt ſi mutuaui duob. cẽtũ, q̃ cõuerſa ſunt
in vtilitatẽ vnius tm̃ eorũ, & tñ qlibet eorũ ſe mihi obligauit
inſolidũ, & ille in cuius vtilitatẽ nõ ſunt cõuerſa, totũ ſoluit,
non vr̃ ſoluere pro correo, q totũ ab illo recuperaret per actio-
nem negoti. geſt. ſi actio non eſſet ceſſa, vt no. in l. j. C. de duo.
reis. Eodẽ ergo modo debet cedi. In nihilũ aũt cedit̃ ſi ille, in
cuius vtilitatẽ eſt cõuerſa, totũ mihi ſoluiſſet, nã totum videt̃
ſoluiſſe ꝓ ſe, & ſi actio nõ eſſet ceſſa, nihil ab altero recupera-
ret, ergo nõ debet cedi, qa eſt debitũ ꝓpriũ ipſius, & alter cen-
ſet̃ fideiuſſiſſe ꝓ eo, licèt principalr̃ ſe obligauerit. vt not. Auth.
de fideiu. ĩ gl. ma. & principalr̃ ↄ̄ fideiuſſorẽ actio nõ cedit̃, ſed
econuerſo ꝓ parte aũt fit, qñ ad quẽlibet eorũ perueniſſet vtili-
tas, & tũc catenus quatenus ꝑuenit, cedit̃, & hoc ſi ſunt correi
ex cã oneroſa, ſi verò lucratiua, vt qa ꝓmiſerũt aĩo donãdi, tũc
in nihilũ cedit̃, qa debitũ nõ eſt cõe, ſed ꝓpriũ cuiuslibet, qui-
libet n. vr̃ ꝓmiſiſſe de ſuo, & alter eorũ ſoluẽdo gerit ꝓprium
ſuũ negotiũ, nõ negotiũ correi, niſi eſſent ſocij illius oblõnis,
qa tũc eſſet debitũ cõe. Et qcqd alter ipſorũ ſolueret per actio-
nẽ ꝓ ſocio poſſet ꝓ parte recuperare, ꝑ ea q̃ hñr in l. lege falci-
dia hoc eſſe ſeruãdũ. ad le. falc. & dixi in mã duorũ reorũ. Sed
circa primũ paſſum de tutorib. q̃nt̃ ſcđo circa fi. gl. retẽto the-
mate de quo ſ. ꝙ debeant cedere in xx. tm̃, an in illis xx. debe-
bo cedere ↄ̄ quẽlibet ex alijs duob. inſolidũ, an verò ↄ̄ quemli-
bet ꝓ parte, & vr̃ hæc ſcđa pars verior, qa quẽlibet eorũ tãgũt,
ergo nõ eſt ĩ plus cedẽda, ſed ↄ̄riũ eſt, qa talis eſt cedẽda qua-
lis eſt apud cedẽtẽ, ſed ſi primus ſoluiſſet decem tm̃, remanet
pupillo actio ĩ xx. ↄ̄ quẽlibet aliorũ inſolidũ, ergo & eodẽ mõ
debet cedere, & ita no. C. de duo. re. l. i. & Spec. de ceſſio. actio.
§. j. verſi. ſed nũqd. & verſi. ſed pone emptor. Et ſi agat ↄ̄ vnum,
& ille ſoluat xx. debebit ſibi cedi actio ↄ̄ alterũ ĩ x. ab illo pri-
5 mo ceſſionario, & ſic ĩ effectu qlibet ſoluet x. de ſuo. ¶† Vlti-
mò ꝓ declaratione mãæ videndũ eſſet primo, cui ſit fienda ceſ-
ſio de neceſſitate. Itẽ ſcđo qñ ſit fienda. Itẽ tertio quo iure qs
cõpellat̃ cedere, quatenus aũt ſit fiẽda dictũ eſt ſ. ¶ Circa pri-
mũ debes ſcire, ꝙ illi eſt fiẽda de neceſſitate q ſoluit, non ꝓ ſe
ſed ꝓ alio. Et q ad ſoluẽdũ pro alio eſt obligatus, vel ipſe, vel
res ſua. Si n. q ſolueret ꝓ ſe, nõ eſſet ſibi cedẽda ↄ̄ alium, pone
exẽplum in pluribus mihi obligatis, ex diuerſis cauſis, nã vni
ſoluenti non eſt cedẽda ↄ̄ alterũ. vel pone ex eadẽ cauſa, tñ q-
libet pro parte erat obligatus, nã ſoluẽti partem ſuã nõ eſt ce-
dẽda ↄtra alios, qa ſoluit pro ſe, vel pone in pluribus obligatis
inſolidum ex eadẽ cauſa, vt in principali. & fideiuſſore. Nam
principali ſoluenti non eſt cedẽda ↄ̄ fideiuſſores, ſi autẽ ſunt
obligati ex eadẽ cã, & qlibet inſolidũ, tunc ſi vnus ſoluat to-
tã partẽ, ſoluit pro ſe, partim ꝓ altero, niſi ſit acceſſoriè obli-
gatus, qa tũc totũ ſoluit pro altero, & idẽ ſi principalr̃, tñ repu-
tat̃ fideiuſſor, qa vtilitas ad eũ non ꝑuenit. Itẽ dico ꝙ ad hoc
vt ceſſio de neceſſitate ſit fiẽda, oportet ꝙ ille qui ſoluit ex ne-
ceſſitate ꝑciſa vel cauſatiua ſoluat, vt quia ipſe vel res ſua erat
obligata, aĩs nõ eſt obligatus, & ſi ſpõte ſoluat mihi ꝓ debito-
re meo, nõ cogor ſibi actionẽ cedere, nec pignora tradere, ſi
nolo, licèt cogar ſolõnẽ recipe, vt no. C. e. tit. l. nulla. & qđ not.

Cy. de fideiuſ. l. ij. in fi. Eſt tñ vnus caſus, in quo qs nõ ſoluit ꝓ alio, & tñ ꝯ illũ põt petere ceſſionẽ, vt ſi vnus ex pluribus fideiuſſorib. ſoluat totũ, nã nõ ſoluit pro ꝯfideiuſſorib. ſed pro ſe, & tñ põt peti ſibi cedi ꝯtra fideiuſſores, vt ſ. de fideiuſ. l. fideiuſ-
6 ſorib. ¶ † Circa ſcdm, qñ ſit cedenda, dic ꝙ anteq̃ ſoluatur, vel in actu ſoluendi, qa tũc cedẽs habet actionẽ, & non cliſam, vt hic in ver. {ꝙ ſi ante.} Si verò poſt ſołonẽ habitam pro perfecta, tunc diſtinguit, an erant principałr obligati, & eodẽ gñe obłonis. Et habet locũ iſta lex. vt nõ valeat ceſſio niſi prçceſſerit ꝯuẽtio de ipſa fiẽda, vł niſi fuerit ſoło facta ſub ꝯõne vel mõ, vel cũ ꝓteſtatione de ipſa fiẽda. Si vero ſunt obligati diſpariter vnus principałr, alter acceſſonẽ, & ſoluat ille q acceſſorie eſt obligatus, tũc ẽt ex interuallo, & nulla ꝑcedente ꝯuẽtione poterit fieri ceſſio. vt l. Stichũ. §. ſi mãdato. j. e. & l. Papin. ſ. mãd. Idẽ ſi ſoluẽs nõ erat obligatus ad illud debitũ, ſed erat obligata res ſua. vt l. ſi res obligata. in fi. de leg. j. qa cẽſet ſoluiſſe principałr ꝓ liberatione ipſius rei, nõ ꝓ obłone principalis debitoris, vt eã tolleret. Sed qd in fideiuſſoribus plurib. qui vñt teneri eo gñe obligationis acceſſorie, licèt non principaliter, an vni ſoluẽti poterit ex interuallo cedi cõtra ꝯfideiuſſores, ſicut cõtra principalẽ? vł ꝙ nõ arg. hic doc. hoc nõ tãgũt, & ꝯtriũ puto, qa cũ non ſit ſublata principalis ipſo iure, ſimiliter nec aliorũ ꝯfideiuſſorũ ipſo iure, ſed ope exceptionis cõpetẽtis principali, & trãſeũt ad eos. ergo idẽ erit qđ in principali. Et ꝑdicta locũ hñt qñ qs ſoluit ſimpłr, nec apparet ꝓ qua obłone ſoluit: ſi verò appareret, tũc ẽt ſi fideiuſſor ſoluẽdo dixiſſet, ſoluo ꝓ obligatione principalis debitoris, & ipſius noĩe, illam tolleret ipſo iure, & ſic ex interuallo nõ ꝑcedẽte ꝯuẽtione cedi nõ poſſet, & ecõuerſo ſi vnꝰ ex principałr obligatis cũ ſoluit diceret, ſoluo ꝓ me tñ, & meo noĩe, non tolleret obłone alterius correi ipſo iure ſed ope exceptionis. Et poſſet ex interuallo cedi, ẽt ꝯuentione nõ ꝑcedẽte. nec habet locũ iſta l. cũ aliis dictis ſup prima gl. qa locum habet ſolũ qñ nõ ꝯſtat cuius obligationis noĩe ſolutio facta ſit, vt in dubio ꝑſumat. ſm qđ ſ. dixi. Et iſta
7 vñr de mẽte Dy. & Bar. hic diſtinguẽtis. ¶ † Circa vltimũ q̃ro, quo iure cõpellat, vide hic ꝑ Bar. qñ aliquãdo ope exceptiois ſi petit ante ſolutionẽ, vt l. ſi minori ꝑactũ. de admi. tu. & ſ. de fideiuſ. l. fideiuſſores. in d. §. fi. Aliquãdo officio iudicis nobili. vt cũ petit poſt ſolutionẽ factã eo caſu quo põt peti. vt d. l. ſi res obligata. & aliquando iure actionis ſi prçceſſit ꝯtractus bonç fidei. quæ proſequere, vt hic no. per eum. Non ſunt alia.

LEX LXXVIII.

Si alieni. In nummis eſt hoc ſpeciale, ꝙ ſola cõmixtio hř pro ꝯſumptione, & reconciliat ſolutionẽ. h. d. Et ad hoc allegatur per gl. & doc. & in l. ſingularia. ſupra ſi cer. pet. non ſic in frumento, & aliis ꝯſiſtentibus pondere, numero, & menſura. vt l. idem Pomponius ſcribit ſi frumentũ. de rei vendi. ecce caſum. Non ſunt alia.

LEX LXXIX.

Si pecuniam. Solo aſpectu acqrĩ poſſeſſio & dominiũ ſine alio actu corporali interueniẽte ꝯſenſu tradẽtis, & acqrere volẽtis. h. d. ałs ſecus. vt no. in l. j. de acq. poſ. l. iij. ĩ prin. l. qđ meo. §. ſi vẽditorẽ. ecce caſum. In tex. ibi. {liberis.} dic videbat ꝯtriũ, quia debitor non liberatẽ niſi dñium pecuniæ quã ſoluit, in creditorẽ transferatẽ. vt ſ. eo. l. ꝙ ſi fortè. §. fi. & l. fugitiuus. ſed hic videbatẽ nõ eſſe tranſlatũ, qa dominiũ ſine poſſeſſione nõ acquiritẽ, & poſſeſſio nõ acqritur ſine apprehenſione. & hic non interuenit apprehenſio, tñ cõtrariũ determinatẽ, ꝙ imo acqrĩ dominiũ, & poſſeſſio ſolo aſpectu oculorum, interueniente ꝯſenſu vtriuſq; partis.

LEX LXXX.

Prout quiſque. Vnumquodque diſſoluitur eo vinculo quo ligatur. ad hoc allegatur. ecce caſum. Non ſunt alia.

LEX LXXXI.

Si ſtipulatus. Facultas ſoluendi adiecto nõ tranſit ad hřdem eius. Itẽ depoſitarius certç ſpeciei ſi reſtituat rẽ vni ex hřdib. deponẽtis bona fide, liberatẽ ab oĩbꝰ. h. d. tota lex. dat tamẽ ꝯſiliũ, ꝙ hoc faciat cũ authoritate iudicis: ſed ſi depoſita eſſet pecunia, nõ deberet reſtituere niſi ꝓ parte illum tangente, vt in l. ſi pecuniã. ſ. depo. ałs teneretẽ. Sed qd ſi depoſitarius nõ vult reſtituere vni ex hřdibus? Reſpõdeo nõ teneẽ, niſi ille caueat de defendẽdo eum aduerſus alios. vt in d. §. ſi pecuniam. in fi. caſus eſt iſte. Non ſunt alia.

LEX LXXXII.

1 *Pactum factum inter creditorem & debitorem quòd alteri ſoluatur debitum, habet vim mandati, & poteſt reuocari expreſſe vel tacite: Et ſi poſt reuocationem fiat ſolutio a ſciente, non liberatur.*

2 *Mandatum licèt non fuerit reuocatum expreſſe, ſi tamen ſuperuenit noua cauſa, propter quam veriſimile eſt quòd ſi mandans eam ſciret mandatum reuocaret, habetur pro reuocato.*

1 **Si cum Cornelius.** Pactũ factũ inter creditorẽ & debitorẽ ꝙ alteri ſoluatẽ debitũ, habet vim mãdati & põt reuocari expreſſe vel tacite, & ſi poſt reuocationẽ fiat ſoło a ſciẽte nõ liberatẽ. h. d. & ſemꝑ alleg. iſta l. caſus eſt iſte. ¶ Opp. de l. aliud. j. eo. & l. vero ꝓcuratori. §. j. ſupra e. vbi facultas ſoluendi tertio cõpetens reo ex forma ꝯtractus nõ põt ſibi auferri ꝑ creditorẽ, ſed hic erat hmõi, qa mulier creditrix ꝯuenit cum marito debitore, vt fundum reſtitueret illi Cornelio. Et tñ hic dř, ꝙ põt poſtea ꝓhibere. Sol. in legib. cõtrariis ꝯuentio facta fuit ab ipſo principio obligationis ꝯtcť, hic ex poſtfacto, vnde tũc habet vim ſimplicis mãdati, qd põt reuocari. Et ad hoc ſemꝑ alleg. iſta l. ẽt ſi eſſet ſtipulatione vallata. Itẽ ꝯtra de l. ſi fundum. ſ. de pact. vbi ex interuallo interceſſit, & tamẽ nõ põt reuocari. Sol. tene mẽti. hoc quãdo nõ ꝯtẽplatione debitoris interuenit dicta ꝯuentio, ſed creditoris. Si vero appareret, ꝙ ꝯtẽplatione debitoris, locum habet l. ꝯtraria. ꝙ ſi eſſet paratus tradere illi tertio, nõ poſſet reuocari. ¶ Item adhuc opp. de l. vtnim. ſ. de ꝯſti. pec. & de publiciana. l. ſi quis ꝓhib. ałs incipit Papin. Sol. hic loqĩ quãdo iſte debitor non ſe obligauit adhuc illi marito ad reſtituẽdum iſtum fundũ, & ſic põt obtẽperare reuocationi mandati ſine eius damno, ſecus ſi ſe obligaſſet, vt in legib. cõtratiis, quia tũc eſſet aſtrictus, & reuocatio fieret cum dãno. facit l. ſi mandaſſet. ſ. man. plus dicit Io. And. in add. Spec. in tit. de depoſi. ꝙ ſi iſte debitor ſignificauit illi tertio, qualiter habebat mandatum de ſoluẽdo ſibi illud debitum, & ille tertius acceptauit, licèt adhuc ſe nõ obligaſſet ad tradendũ, nõ põt mandatum reuocari in verecundiã ipſius debitoris, qui iam dederat illi tertio fidẽ. Tene mẽti: nam & ꝯſueuerũt mercatores hoc ſcribere in libris eorũ, & hoc ſufficit, ſi ad notitiã illius tertij peruenit, & acceptauit. ¶ Vl. ſemper alleg. iſta l. circa fi. dum dicit {nec cãm habuiſ-
2 ſet &c.} a cõtrario ſenſu, ꝙ licèt mandatum nõ fuerit † reuocatũ expreſſe, ſi tñ ſuperuenit noua cauſa, ꝓpter quã veriſimile eſt, ꝙ ſi mandãs eam ſciret, mandatum reuocaret, hř ꝓ reuocato, vt ſi ille effectus eſt vnus ribaldus, vt dixi ſupra eo. l. cum quis. in prin. ſecundum Dyn. & omnes.

LEX LXXXIII.

Si tuo ſeruo. Debitum naturale ſolutum non repetitur. h. d. intellige ex certa ſciẽntia, vel ꝑ errorem iuris, ſecus ſi facti. vt l. error. C. ad leg. fal. & l. cũ quis. C. de iur. & fac. ign. ¶ In tex. ibi, {redemero,} dic, hic oriebatur dubiũ quaſi per hoc ſit extincta nãlis obligatio, qua mihi prius tenebat, ſicut cũ creditor ſuccedit debitori. Sed cõtrariũ eſt, quia poſſet tunc mihi naturaliter obligari. ergo & ꝑcedens obligatio ꝯſeruari, licèt ſit in mea poteſtate. qđ nõ ꝯtingit in herede, & defuncto. In tex. ibi. {& is manumiſſus.} dic, ex hoc ẽt poterat oriri dubitatio, quaſi per hoc illa obligatio extinguatẽ capitis diminutione, ſicut & obligationes, qbus teneẽ filiusfa. extraneus, quia per emancipationẽ extinguiẽ, vt in tit. de capi. dimi. l. licèt vules reſtituant, vt in tit. quod cum eo. ſed aliud in ſeruo, qui non dř capite minui, cũ manumittiẽ, licèt ſecus in filiofam. cũ emancipatur. vt l. iij. ſupra ad Maced.

LEX LXXXIIII.

Egiſti de peculio. Ex duob. obligatis ad idẽ debitum vno ꝯuento, alter non liberatẽ, ſed vno ſoluente ſic. h. d. facit ſ. de ver. obl. l. decem. ¶ In tex. ibi. {cũ dño.} ſubaudi, & fuit lis ꝯteſ. vel ẽt ꝯdẽnatus, & non tñ ſoluit. vt C. de fideiuſ. l. fi. Sed ſi ſoluiſſet, eatenus eſſent liberati fideiuſſores dati a ſeruo, & in reliquo ſi nõ erat in peculio tñ, quod ſufficeret ad debitum, remanent obligati fideiuſſores ſerui. ¶ In fi. tex. ibi. {liberatos eſſe.} Intellige ſi ſoluit integram quantitatem debitam, aliàs remanerent obligati in reliquo, vt dictum eſt. Non ſunt alia.

LEX LXXXV.

2 *Qui cito dat, bis dat.*

Creditor ante diem cogitur recipere.

1 **Solidum.** † Qui tardius dat, minus dare vř. h. d. Effectus huius eſt, qa creditor non tenetur recipere niſi debitor ſoluat intereſſe vel pœnã, quã incurrit ꝑꝑ morã, vt in ſimilib. dixi ſ. eo. l. qui ſibi. §. j. ¶ In tex. ibi. {qua die.} dic vel ẽt loco, vt l. is
2 qui. de eo qđ cer. lo. ſic ecõtra ꝓuerbiałr dř. ¶ † Qui cito dat, bis dat, & plus dat: ideo ante diem bene cogitur creditor recipere, vt in l. ſtipulatio iſta. §. inter certam. de verb. oblig.

LEX LXXXVI.

1 *Procurator ad lites tantum, non poteſt ſolutionem recipere. Et ſi obtinet ſententiam non poteſt agere iudicati, vel petere ipſius executionem, niſi ad hoc habeat mandatum.*

2 *Procurator ſi eſt cõſtitutus ad exigendũ, tunc tam exercitium litis, quàm etiam*

etiã executio censeť sibi cõmissa, et an poterit recipere a sponte soluente,
3 *Procurator constitutus ad agendũ & defendendum, an lata sentẽtia pote-*
rit petere ipsam executioni mandari, & sic an sit finitum eius officium.

1 HOc iure vtimur. ¶ † Procurator ad lites tantùm, non
põt solutionẽ recipere. Et si obtinet sñiam nõ põt
agere iudicati, vel petere ipsius executionẽ, nisi ad
hoc habeat mandatum. h. d. no. & semper alle. & concor. l. sed
si ratũ. ſ. de pac. & sic paret, ꝙ talis procurator in libello debet
petere partem ꝯdẽnari sibi ad dandũ dño, nõ aũt sibi, ga ine-
ptè peteret, licèt procuratores huius ciuitatis seruent cõtrariũ,
quos multoties reprehendi. verba. n. condemnationis bene de
bẽt referri ad eum, sed verba solutionis ad dñm. casus est iste.
¶ In tex. ibi. {vt litis procuratori.} vt qũ constituitur ad agen-
dũ & defendendũ, litẽ cõtestandũ, & iurandũ de calũnia &c.
vt cõiter in instr̃is procurationũ dr̃. nam solum exercitũ iu-
dicij sibi cõmittitur, & nihil aliud, & lata sentẽtia finiť officiũ,
excepto, ꝙ põt appellare, sed non prosequi si seruat cõtra eũ.
2 l. inuitus. cum ibi no. C. de procu. † Sed si esset ꝯstitutus ad exi-
gendũ, tunc tam exercitiũ litis, q̃ ẽt executio censetur sibi com-
missa, vt in l. iiij. C. de noua. & l. inductum. C. de sol. sed an tunc
poterit recipere a sponte soluente? Bar. hic examinat. & breui-
ter tenet ꝙ sic. per l. non solum. sol. ma. licèt exactio non dicať
fieri nisi ab inuito, nã si voluit extorqueri ab inuito, fortius re
cipere a sponte soluente. qđ maxime verũ est qñ mandatum
referť ad seruum, vt ſ. eo. l. si quis seruo. licèt Spec. vr̃ tenuisse ꝯ-
3 rium in tit. de proc. §. vt autem. ¶ † In text. ibi {cui & iudicati a-
ctio non dať.} subaudi ẽt illius sñiæ quã ipse obtinet, vt quia
dixi, statim lata sñia, est finitum eius officium, vnde nec põt pe
tere ipsam executioni mandari. Fallit tñ hoc in tribus casibus
hic no. in gl. & Bar. vr̃ addere duos alios, videlicet qñ esset con-
stitutus ad lites p̃sentes & futuras pp illud verbũ futuras. nam
p verbũ p̃sentes, non põt comprehendi actio iudicati, q̃ tunc
erat orta: nec ẽt iudicis officiũ, quo perit executio, sed sub illo
verbo futuras, bñ cõprehendũť. Idẽ tenet Bar. no. ꝙ si habe-
bat mandatum gñale ad oẽs lites, & tunc dñs haberet aliquas
sñias ꝯ suos debitores, bñ poterit talis ꝓcurator ẽt simpl̃r con-
stitutus, vel ad lites p̃sentes petere illas executioni mandari,
ga quo ad illa bene erat ortum iudicis officium, & ẽt actio iu-
dicati, iõ cadunt sub mandato gñali. Sed op. ꝙ imo procura-
tori deť actio iudicati ex illa sñia, quam ipse obtinet, vt in l. si
procurator meus. ſ. de proc. Sol. bñ dať directa mero iure, sed
ga vtilis daŕ dño, ẽt sine cessione pp authoritatẽ iudicialẽ. vt
l. in causis. in fi. eo. tit. de procu. ob. procuratori exceptio, quia
vtilis hoc casu competens dño, ad quem p̃tinet negotium, prę
ferť directæ, licèt aliqñ est econuerso. de quo dic p Bar. in l. iiij.
C. de noua. Et isto respectu, ga obstat sibi exceptio, videť hic de
negari actio iudicati, sicut econuerso procurator condemna-
tus procuratorio nomine teneť directa actione iudicati, & do-
minus vtili. vt l. iiij. §. si ex ꝯuentione. & ibi no. in vlt. glo. de re
iud. Et si agať ꝯ procuratorem directa, habet exceptionẽ, quia
negotium ad eum non pertinet, nec dicit se liti obtulisse postq̃
habebat mandatum, & huius respectu, ga exceptionẽ habet,
dr̃ ꝯ eum actio iudicati non dari. vt d. l. iiij in prin. s̃m Bart. qui
ita voluit in effectu, sed ego dico verum esse, ꝙ sibi agenti iudi
cati obstat exceptio, si dominus expresse ꝯdicit & hoc ꝓbat il-
la l. si procurator meus. sed si non ꝯdicit expresse, tunc vr̃ dari
cum effectu, dummodo caueat dominũ ratũ habiturum, ẽt
si ꝯstat ipsum non habere speciale mandatũ quo ad hoc, quia
satis est ꝙ sibi competit mero iure actio, & hoc vr̃ probari in
l. non solum. §. interdum. de procu. vbi hoc dr̃ in actione in fa-
ctum, quæ datur ex iure præstito p procuratorem, ꝙ competit
ipsi procuratori directa, & domino vtilis, & s̃m istã limitatio
nem vr̃ intelligenda hæc lex, videlicet ꝙ hic dñs expresse ꝯdice-
bat, vel si non expresse, non cauebat de rato; alias daretur sibi
actio & officium iudicis cũ effectu, ga ex facto suo, & lite p se
agitata orta est dicta actio, & sic ex quasi suo cõtractu, sicut qñ
oritur ex suo vero contractu, quia per ipsum potest in iudiciũ
deduci sine alio mandato, vt in l. solutum. in fi. de pig. act. tunc
tñ nõ videtur necessaria cautio de rato, quia dño datur vtilis
sine cessione ĩ extraiudicialib. vt in l. possessio. §. & si possessio.
de acq. pos. Et illud, qđ facit cautionẽ necessariam, est, ga dño
datur vtilis, pp qđ actio directa nõ vr̃ esse plena iure suo. Tene
menti, quia sunt subtilia, & per alios scribentes non tanguntur.

LEX LXXXVII.

1 *Generalis procurator ad negotia potest soluere creditoribus domini, nec re*
quiritur alia ratihabitio domini.
2 *Clausula apposita in instrumẽtis procurationum, ꝙ dominus promittit se ra-*
tum & gratũ habiturum quicquid procurator gesserit, an sit necessaria.

1 QVodlibet. † Generalis procurator ad ne-
gotia potest soluere creditorib.
dñi, nec requiritur alia ratihabitio domini. h. d. In
tellige de debitis efficacibus, nam ad inefficacia ta
le mandatum non extendiť. vt ĩ. eo. l. is cui. §. Flauius. sic & ge-
nerale mandatum ad negotia importat, vt possit solutionẽ re
cipere. vt ſ. eo. l. qui hominem. §. si Titium. & l. vero procura-
tori. Importat ẽt vt possit agere, vt l. si procuratorem. §. j. ſ. mã
da. & in c. cui generaliter. de procu. li. vj. nam & agere de nego-
3 tijs dñi est. ecce casum. † No. in fi. ꝙ illa verba, q̃ apponunt in
instrumentis procurationum, ꝙ dñs promittit se ratũ & gra-
tum habiturum quicquid procurator gesserit, non videntur
necessaria, quia sufficit dedisse mandatum, nec alia ratihabi-
tio requiriť in illis, ad q̃ mandatum extendiť, vt etiam habeť
in l. si procurator. de ꝯdi. inde. ad illa verò, ad q̃ mandatũ non
extenditur, etiam verba ista non extenduntur.

LEX LXXXVIII.

1 *Soluẽs gestori, qui nunquam habuit mandatum, ex contractu celebrato cum*
isto gestore liberatur, si credebat negotium pertinere ad gestorem, vel
sciebat pertinere ad alium, sed gestor erat soluendo, aliàs secus. Item ex
contractu eius, qui non est tutor, pupillo non quaritur actio, etiam ex re
ipsius pupilli, nisi in subsidium.
2 *Soluentes matri gestrici, an sint liberati a pupilla.*

1 FIliæ intestato. † Soluens gestori, q nun-
quã habuit mandatũ,
ex ꝯctu celebrato cum isto gestore liberať, si crede-
bat negotium p̃tinere ad gestorem, vel sciebat per-
tinere ad aliũ, sed gestor erat soluendo, aľs secus. Item ex ꝯctu
eius, q non est tutor, pupillo nõ q̃riť actio, ẽt ex re ipsius pu-
pilli, nisi in subsidium. h. d. Et istã secundã partẽ summarij po
2 nit Bar. tñ vr̃ ꝯ mentẽ literæ, q̃ q̃rit an soluentes matri gestrici
sint liberati a pupilla. nã si ex ꝯctu celebrato cũ matre gestrice
non erat q̃sita actio pupillę, superflua est hęc qõ, nam potius
vr̃ dicendum, ꝙ sit q̃sita. qđ intelligo qñ noĩe pupillæ mr̃ ꝯxis-
set, & sup re pupillæ. Si verò noĩe ꝓprio, tenerẽ dcm̃ Bar. ꝙ nõ
q̃rať nisi in subsidium. Et p hoc saluať qđ hic no. Bar. & id qđ
no. in l. si vrbana. de ꝯd. inde. in fi. vr̃ dicere oppositum, & sibi
ꝯriari, sed salua tñ ista distinctione, & lex ista est singularis val-
de. ecce casum. ¶ In text. ibi. {negotia mr̃ gessit.} subaudi sine
aliquo mandato hoĩs vel legis, nam non sumpserat tute-
lam, nec poterat assumere hoc iure. ¶ In tex. ibi, { p argenta-
rios dedit} sub. & ab eis fuit stipłata p̃tiũ, qđ redigeť, sibi reddi.
vt patet. ibi. {qm̃ non ipsa &c.} circa mediũ. ¶ In tex. ibi, { in
codice rõnum.} subaudi ipsorũ argẽtariorum, vel ẽt matris.
¶ In tex. ibi. {p̃tium venditionis soluerunt.} subaudi, ipsi ma-
tri, non pupillæ, q̃ mr̃ non ꝯuertit in vtilitatẽ pupillæ. si. n. con
uertisset, clarũ esset ꝙ essent liberati. l. nõ solũ. cũ l. seq. sol. mat.
¶ In tex. ibi. {& post soĺonẽ.} dic, ea q̃ sequitur vsque ad ver.
{q̃tiñ.} nõ denotãt iuris ministeriũ, sed facti ꝯtingentiã. ¶ In
tex. ibi {quoniã nõ ipsa stipulata sit.} dic hoc faciebat dubiũ,
ga p hoc videbať pupillæ nulla actio acq̃sita ex stipĺone ma-
terna. vt in l. debitor. §. fi. ad treb. non obst. l. Caius. sol. mat. ga
speciale est in dote, vt p mr̃em vel ascendentẽ p lineã mater-
nã possit acq̃ri actio, vr̃ ergo, ꝙ isti argentarij fuerunt liberati
soluẽdo matri, cui soluere tenebanť indistinctè. & ꝙ nõ pote-
rint a pupilla ꝯueniri quoquomodo, cui nõ tenebanť ẽt si sci
uerunt res illas esse pupillæ, postq̃ cũ pupilla non ꝯxerunt, sed
cũ matre. vt l. si vrbana. de ꝯdi. inde. & ſ. eo. l. qđ Titius. & ita
qdã r̃nderunt, vt in seq. ver. Sed Claudius aliter respõdet distin
guendo ꝙ si credebant res esse ipsius mr̃is, & sic bonafide sol-
uerunt, vel sciebant esse pupillæ, & tñ matris erant, tunc sol-
uendo sunt liberati, & non p̃nt a pupilla ꝯueniri, postq̃ solue-
runt ex ꝯctu celebrato cum matre. Si vero non esset soluendo
nunc ipsa mr̃, tunc ex quo sciuerunt ad pupillam p̃tinere, non
sunt liberati, & sic limitať illa l. si vrbana. vt hẽat locũ qñ sol-
uentes credebant negotiũ p̃tinere ad illũ, cũ quo soluentes ꝯ-
xerunt, & cui soluerunt, vel qñ sciuerunt ad aliũ p̃tinere, tñ il
le erat soluendo. secus si sciebat ad aliũ p̃tinere. vt in hac l. sin-
gulari, q̃ declarat illã. Sed ꝯ, ꝙ indistinctè non liberenť postq̃
nunq̃ habuit mandatũ. vt ſ. eo. l. q hominẽ. §. si nullo. Sol. ve-
rum esset si soluisset mr̃i debitũ non ꝯctum cũ matre, sed cum
pupilla, vel p̃re pupillæ, vt ẽt probať p glo. in l. ꝯtra. alle. de ne-
go. ge. l. q alienã. §. qq̃. Et ẽt tex. in d. l. si vrbana. facit hãc dr̃iam.
In ꝯrium de l. Marcello. ſ. eod. Sol. ibi habuit mandatũ ad ꝯ-
hẽdũ, vñ vr̃ ẽt hr̃e ad soĺonẽ recipiẽdã, & soluẽs indistinctè li-
berať. hic verò non habuit mandatũ ad ꝯhendum, & tñ ꝯxit.
Itẽ op. quia ex ꝯctu matris vr̃ actio q̃sita pupillę, maximè cele
brato super re pupillæ. vt l. si post mortẽ, qñ ex facto tuto. er-
go soluendo matri non habenti mandatũ non liberanť a pu-
pilla. Solu. qñ ille, qui non est tutor, non acq̃riť pupillæ actio,
nisi in subsidium illo recipiente & non existente soluendo, vt
hic. tu distingue. vt ſ dixi, ĩmo si noĩe pupilli vel pupillæ con-
traxit, & super re ipsius acquiriť vtilis fauore ętatis. & idem in
intruso in prælatura, fauore ecclesiæ. vt no. Bar. ĩ d. l. si vrbana.
tñ non intr̃abat eam nisi in subsidiũ, vt hic, si solutio facta
est ei, cum quo debitor contraxit.

LEX LXXXIX.

1 *Si verba liberationis possunt restringi salua ratione recti sermonis, potius*
restringuntur quàm amplientur.

1 *Si debebas mihi centum, & ego cõfiteor me recepisse x. pro reliquo vel resto eius quod mihi debebas, ista confessio praiudicat mihi in toto.*
Quid importent illa verba, accepisse & habere.
3 *Si confiteor te non esse debitorem meum, an hoc habeat vim pacti de non petendo.*
4 *Quid si confiteor me liberasse te per acceptilationem vel pactum.*
Quid si confiteor me recepisse centum quæ debes.

1 SI ex pluribus. †Si verba liberatiōis pñt restringi salua rōne recti sermonis, potius restringunt q̃ amplient. h. d. not. & ad hoc alleg. Et vide oīuo Cy. in l. si ex maiore. C. de excep. sed si non pñt restringi, generaliter intelligeretur, vt l. emptor. §. Lucius. de pac. in tex. & gl. & est mirabile, cū liberatio sit fauorabilis. vñ in dubio videbaĩ potius amplianda. vt in c. odia. de reg. iu. lib. vj. Sed rñdeĩ, φ ampliatio posset hic esse odiosa si liberatio extenderet vltra id, qđ solutum est, quia nemo p̄sumit iactare suum. vt in l. cū de indebito. de prob. venio ad casum. ¶In tex. ibi. {reliquū oẽ} dic, istud verbum faciebat dubiū, quia videbaĩ cōprehēdere principaliter omnia debita contracta cū isto debitore, tā cū eo principaliter, q̃ cū seruo eius, & ab oībus videbaĩ liberatus. Sed certè istud verbū pōt restringi p id qđ j̃. sequiĩ. {eius pecuniæ quā mihi Stichus &c.} ad debitū solū ɔ̃ctū cū seruo, vt sic illa verba {eius pecuniæ.} determinẽt verbum. {reliquū oẽ.} posset ẽt post inīam determinare verba ĩmediatẽ p̄cedentia {post rōem ꝓpositam &c.} Et esset sensus, φ rō fuit habita de gestis cū seruo, non de gestis cū dño. & φ post ꝓpositam rōnem p̄dictam ipse habuit & recepit oẽ reliquū, in quo sibi tenebaĩ debitor, & tunc extenditĩ ad oīa debita & infra, ẽt cum dño ɔ̃cta. sed in dubio potius assumiĩ prima pars, vt determinent verbum {reliquū oẽ.} postq̃ pōt hoc fieri salua rōne recti sermonis.
2 ¶†Et no. gl. sup verbo {reliquū.} q̃ dicit, & importat solōnem p̄cedentis partis, vñ p aliam gl. patet not. & tene menti perpetuò, φ si debes mihi centum, & ego ɔ̃fiteor me recepisse x. pro reliquo seu resto eius, qđ mihi debebas, ista ɔ̃fessio p̄iudicat mihi in toto debito, quia nō posset dici restum vel reliquum, nisi aliæ partes essent solutæ, & hoc vtunĩ mercatores, qa semp faciūt apponi pro resto vel reliquo. Tene menti, qa abunde de facto Florentiæ & quotidie occurrit, nec istam gl. reperies alibi. ¶Sed q̃ro, qđ importent illa verba, accepisse & habere. vna gl. q̃ incipit. {l. dño.} ibi dū dicit. {& no.} vr̃ intelligere, φ hẽant vim pacti de non petendo p l. tale pactū. in prin. s. de pac. Et sic statim p̄iudicarent, qa licèt sint enunciatiua, fauore liberationis inducunt dispōnem. ad hoc alle. illa l. tale. Sed gl. fi. q̃ incipit {proponit,} vult ɔ̃riū, dū dicit φ non p̄iudicat nisi post xxx. dies, intra quos pōt ꝓponi exceptio de non nu. pec. & illa melius loquiĩ, si nō esset appositum hic illud verbum {accepto tulisse.}
3 ¶†Nec ob. tale pactū, quia aliud est cōfiteri te non esse debitorem meū, & tunc bñ hẽt vim pacti vt ibi, & statim p̄iudicat: aliud ɔ̃fiteri te mihi soluisse, vel me a te recepisse qđ debes, qa tunc non habet vim pacti, sed simplicis cōfessionis sub spe futuræ numeratiōis, & pōt opp. exceptio ĩtra xxx. dies, non vltra, qñ tendit ad liberandū. vt l. in ɔ̃ctib. C. de nō nu. pec. licèt qū ad obligādū ĩtra bienniū. vt ibi. sed qa fuit appositum verbū. {accepto tulisse.} dicit Bar. φ non pōt dici facta ista ɔ̃fessio sub spe futuræ numerationis, cū acceptilatio fiat ei, q non soluit: si. n. solueret, non esset necessaria. vt j̃. tit. j. l. acceptolatū. §. j. & sic collige tres casus, & no. φ aut ɔ̃fiteor te
4 non esse debitorẽ meū, & statim mihi p̄iudico, & hẽt vim pacti de non petendo, aut ɔ̃fiteor me liberasse te p acceptilationẽ vel pactū, & idẽ vt statim mihi p̄iudicẽ, tanq̃ non fecerim hoc sub spe futuræ numerationis, non tñ ista verba inducunt
5 pactū de non petendo, sed probant. iō reciperent probationẽ in ɔ̃triũ, & non ꝓdessent tibi, si ɔ̃fiteris me nunq̃ fecisse, secus in casu p̄cedenti, qa inducūt, licèt nō p̄cessent. aut ɔ̃fiteor me recepisse centū q̃ debes, & tunc nō p̄iudico mihi statī, nec inducunt pactū de non petendo. nec ẽt probant receptionẽ, nisi transacto tpe proponendæ exceptionis. Tene menti.

§. Lucius Titius. ¶Procurator habens mandatum ad recipiendū debitū ex vna cā, non pōt recipere ex altera. ideo solutio sibi simpl̃r facta cedit in illā, & non in cā, quā vellet debitor h. d. not. ¶Op. in gl. de l. j. s̃. eo. vbi electio primo loco ꝑtinet ad debitorẽ, in qđ debitū velit soluere. gl. dicit & bñ, φ ibi loquiĩ qñ creditor erat p̄sens, quo casu si debitor elegit soluere in vnam cām, & creditor recusaret in illā recipere, ɔ̃stitueret in mora, quia primo loco pertinet ad debitorẽ electio, non tñ compelleret præcisè recipere. hic vero erat absens, & misit procuratores & nuncios ad recipiendū in vnam tñ cām, vñ in aliam recipere non poterat. si ergo debitor a principio voluisset soluere in aliā cām, cū isti non possent, non ɔ̃stitueret creditor absens in mora. si ergo soluit simpl̃r, vr̃ soluisse in illā, in quā hẽbat mandatum. iō ex postfacto non pōt debitor eligere aliā. Et istud dat intelligere istū text. & ẽt gl. quæ loquiĩ breuiter, & obscurè. & illum tex. alle. in d. l. j. & tota vtilitas consistit in eo, qđ dixi de mora, sed si isti non habuissent mandatum limitatū, tunc posset iste debitor ex postfacto dicere se voluisse in talẽ cām, licèt non dixerit a principio, secus si creditor fuisset præsens, vt in l. j. Tene menti, quia ista multum limitant quæ j̃. habentur.

1 *Quando duæ obligationes contrahuntur eodem die, illa dicitur antiquior, cuius dies primo cessit, licèt posterius fuerit contracta.*
2 *Illud debitum dicitur antiquius, cuius dies primo cessit.*

1 §. Lucius Titius. ¶†Qñ duæ obligationes ɔ̃hūtur eodem die, illa diciĩ antiquior, cuius dies primo cessit, licèt posterius fuerit ɔ̃cta. Idem
2 qñ sunt duo debita vsuraria,[a] & in vno ɔcurrūt maiores vsuræ, in altero leuiores, solutio simpl̃r facta cedit in antiquiorẽ, licèt ĩ ea sint maiores vsuræ & sic fit leuius debitū. h. d. iste mirabilis §. ad declarationẽ & limitationẽ eius qđ hr̃ in l. iij. §. fi. cum seq. s̃. eod. venio ad casum. ¶In fi. ibi. {magis id accipi ex vsu esse,} & sic cedẽt in debitū de xx. videbaĩ ɔ̃triū, φ in debitū de xv. duplici rōne. primo qa illud primo loco fuit ɔ̃ctū, licèt eadem die, quod enim iuris est de ɔ̃ctis diuersis dieb. illud de-
2 bet esse de ɔ̃ctis eo. die, diuersis tñ horis, cum sit eadẽ ratio. †Secundo, qa illud erat grauius, cū ĩ eodẽ ɔcurrerẽt grauiores vsuræ, ergo &c. vt s̃. eo. l. in his. in prin. sed ista procederent in debitis puris, sed in ɔ̃ctis in diem, vel sub ɔdōne si sunt ɔ̃cta eadem die, licèt diuersis horis, vult iste tex. φ illud diciĩ antiquus, cuius dies primo cessit, quod ppetuò tene menti, & sic nō ɔ̃sideraĩ prioritas & posterioritas in ɔ̃hendo postq̃ eadem die. sed si diuersis, tunc putarẽ attendi prioritatem in ɔ̃hendo, quia postq̃ dies vtriusq; cessit, perinde esset ac si vtrūq; fuisset purè ɔ̃ctū, quo casu induceret prioritas ĩ ɔ̃hẽdo. Tene mẽti singulariter. ¶Item opp. φ saltem cedat in debitum de xv. tanq̃ in grauius. nam potius inspicit grauitas q̃ prioritas. vt d. l. in his. & sic posito φ debitū de xx. dicaĩ prius, quia primo dies cessit, quia tñ leuius, debet cedere primo in grauius. Solu. si illud debitū de xv. fuisset vsurariū, & debitū de xx. nō, faceret ɔ̃riū: sed qa vtrūque erat vsurarium, & cum debito de xx. ɔcurrit prioritas, & etiam grauitas, isti duo præferunĩ maiori grauitati illius de xv. ¶Item opp φ primo cedat in vsuras, postea in sortem. vt in l. j. C. eo. Et hic dicitur econuerso. Sol. hic pecunia quæ soluebatur, sufficiebat ad vtrunq; debitum tam sortis q̃ vsurarum. ibi non, s̃m Iac. de Are. & tene menti singularem §. & mirabilem in ista materia, quem si non haberemus, quilibet respiraret in decidendo. Non sunt hic alia.

ADDITIO.

a ¶ Duo debita vsuraria. Adde doc. in c. j. de vsur. lib. vj. doc. in cle. j. eo. tit.

LEX XC.

1 *Licèt hæres aduersus aditionem fuerit restitutus, debitores tamen hæreditarij, qui sibi soluerunt, remanent liberati.*
2 *Minor sicut posset restitui in integrum aduersus soluentem, an ita poterit restitui curator nomine hæreditatis.*

1 FIlius. ¶†Licèt hr̃s aduersus aditionẽ fuerit restitutus, debitores tñ hr̃ditarij, q sibi soluerūt, remanent liberati. h. d. quia tunc erat verus hr̃s, & habebat administrationẽ bonorū, & sic gesta cū eo debent esse rata, vt in l. ex ɔ̃ctu. de re iud. venio ad casum. ¶Opp. φ iste non sit liberatus soluendo huic filio, q erat minor & fortè pupillus, vt s̃. eo. l. φ si fortè. §. fin. timore huius gl. j. dicit hanc l. debere intelligi, vel qñ soluit iussu iudicis, vel qñ pecunia erat salua, quib. casib. soluẽnti succurrebaĩ ɔ̃ ipsū minorẽ volentẽ agere. eo. mō succurriĩ aduersus curatorẽ hæreditatis. Sentit ergo gl. a ɔ̃rio sensu, φ si soluisset sine iussu iudicis, & pecunia nō esset salua, sicut sibi nō succurreret aduer-
2 sus minorem, ita nec aduersus curatorẽ hr̃ditatis. †Et sicut ipse minor posset restitui in integ. aduersus soluentẽ, ita poterit restitui curator noīe hr̃ditatis. qđ ppetuò tene menti, qa est casus, in quo maior restituiĩ, nō qa succedit minori, nā iste curator & hr̃ditas iacens nō succedūt minori, sed minor ab ea eximiĩ, & tñ hñt restōnẽ ex p̃sona minoris, relinq̃t ergo minor restitutus aduersus aditionẽ bñficia, q̃ ipse haberet aduersus eos, cū qb. negotia gessit in ipsa hæreditate. qđ ppetuo tene menti, quia doc. non ponderant. & mihi videtur multum not.

LEX XCI.

SI debitor. ¶Creditor potest debitorem inuitum liberare submittendo alium, qui promittat animo nouandi, & tunc tali promissori competit exceptio. h. d. ¶Opponitur ɔ̃ istum text. in fi. dum dicit. {te doli mali præscriptio excludet.} quia per nouationem perimitur prima obligatio ipso iure, vt in l. j. s. de nou. Sol. principium huius l. vsq; ibi. {qđ etiam.} loquitur de ipso primo debitore meo, & in illo fateor φ ipse liberaĩ ipso iure a me p promissionẽ factā a secūdo ꝓmissore, vt in ɔ̃rio, sed illa ver. {qđ ẽt.} loquitur de isto secundo ꝓmissore, & illi ɔpetit exceptio aduersus me, sed mero iure tenetur. ¶Sed ɔ̃. qa imo teneat cū effectu. vt Insti. qb. mo. tol. ob. §. præterea. Sol. hic pactus fui cū eo, φ ipsum liberarẽ per acceptilationem,

nem, vñ ēt ãtequã liberem, habet ꝯ me exceptionē. arg. l. si nō sortē. §. adeo. cu ibi no. de condi. inde. Et ista colligunt ex glo. si. Sed Bar. notabilius dicit, ꝙ ēt si non sui pactus ipsum, ex quo tamen ad mei instãtia & iussu meo se mihi obligauit, habet ꝯ me exceptionē, qa nō vr̃ se obligasse aīo soluẽdi, sed aīo implē- di intentionē meã, q̃ erat de liberando debitorē meũ gratis, nam hic de illo pacto fit mentio, & hoc est no. qd m̃ intellige qñ ꝯstabat de ista intentione, alias non puto, qa eo ipso ꝙ qs ad instantiam meã se obligat mihi ex iussu meo, hẽat ꝯ me exceptionē, tenendo tñ id qd dicit glo. ¶ Opp. ꝙ si te obligas mihi cũ pacto, ꝙ te debeã liberare gratis, nō valet obl̃o, & p ꝯñs non fiet nouatio, cũ nullã vtilitatē ꝯsequat ex illa obl̃one, & stipl̃ones non sunt inuentæ vt qs stipulet qd̃ sua non interest. vt l. stipulatio ista. §. alteri. de ver. obl. Sol. satis interest mea. & vtilitatē consequor si impleo meã voluntatem, q̃ est in liberã- do illum vt in simili no. j. e. l. Paulus. sed si nec hoc appareret, faterer contrarium s̃m Ang. Non sunt alia.

LEX XCII.

SI mihi. ¶ Si res promissa desinit posse solui, vel ꝯdō- nē suã mutet in deterius quo ad creditorē si- ne culpa, & mora ꝑmissoris, in primo casu liberat̃ ꝑmis- sor ex toto, in secundo verò liberat̃ dando rē talē qualis est. h. d. Et hoc qñ ē debitor ex cã lucratiua. facit l. si seruu. s̃. de ver. obl. si aũt ex cã onerosa, dic vt dixi in l. si rem. s̃. e. venio ad ca- sum. ¶ Oppo. ꝯ ff. de l. qui decem. §. qui hoīem. s̃. eo. vbi non li- berat̃ dando statuliberum. & de ꝯd. inde. l. Neratius. Sol. ibi qñ obligatus est in genere ad hominem, hic in specie: vel quãdo promisit seruum suum, & suo facto mutauit conditionem. hic sine suo facto in d. l. si seruum. post prin. Non sunt alia.

LEX XCIII.

2 *Cessionarius agens iure cesso an teneatur declarare in libello an agat dire- cta ex persona cedentis, an vtili ex persona sua, si reus hoc petat.*

1 **SI duo rei sint.** ¶ † Duę obl̃ones ęquè pri- cipales ad idem pñt ꝯcur- rere in ꝑsonam vnius. s. vna ex sua, altera ex ꝑsona alterius, & vna alterã non ꝯfundit, debet tñ eligere ex qua agat, cũ in altera posset obstare exceptio, in altera nõ, qa interest rei vt deliberare possit, an cedat vel ꝯtendat, sed si vna est principalis, altera accessoria, prima ꝯfundit scdam qñ ꝯcurrũt in eiusdē ꝑsona. h. d. tota l. sic. s̃. de duo. re. l. si reus. de fideiuss. l. gñaliter. & de act. emp. l. non est nouũ. Et loq̃t ista l. qñ cõpetebãt sine effectu solidæ exactionis, qa exactione facta ex vna, altera tollebat: quid aũt si cũ effectu solidæ exactionis cõpetebant? Dic idē vt d. l. nõ est nouũ. & dic vt ibi, & qd̃ no. in l. si mihi & tibi. §. j. de leg. j. ¶ † Vlt. allegat̃ iste tex. p Dy. post
a prin. ibi, {qd si intendat dari &c.} ꝙ cessionarius agens iure cesso teneat̃ declarare ĩ libello, an agat directa ex ꝑsona cedē- tis, an vtili ex ꝑsona sua, si reus hoc petat. Bar. dicit se nõ ꝑpen- dere qualiter poterit non ꝯstare ex narratione libelli, quã in- tendit. Ang. dicit, ꝙ ĩmo põt non ꝯstare, & ꝙ in dubio vr̃ intē- tare illã q̃ magis sibi expedit. Spec. in tit. de ꝑeti. §. n. ver. quid ergo. seu ver. sed quare. dicit ꝑcedere libellu, si dicat, ago iure cesso. Et ꝙ in dubio videat̃ intẽtasse directã. & si in illa succũ- bat, põt redire ad vtilē, ꝑ l. minor. §. j. de eui. Et hoc ꝑcedit reo non op. sed eo opponente de obscuritate libelli teneret actio- nem declarare, & ita procedit d. Dy. facit l. fi. C de ann. excep.

LEX XCIIII.

1 *Soluens nummos alienos non liberatur ipsis extantibus, si tamen conuenitur habet exceptionem, nisi sibi restituantur.*
2 *Quando quis ex solutione non liberatur, licèt mero iure remaneat obliga- tus, & poterit conueniri, habet tamen exceptionem quousque restituatur quod soluit.*
3 *In nummis fit diuisio per quantitatem magis, quàm per quotas.*

1 **SIis cui.** ¶ † Soluens nũmos alienos nõ libe- rat̃ ipsis extantibus, si tñ ꝯuenitur hẽt exceptionē, nisi sibi restituant̃. Itē soluens nũmos cões ꝑ sua parte liberat̃, vel actionē acqrit. secuta vero ꝯsumptione vel si dño satisfiat, reconciliat̃ sol̃o. h. d. Item secutã vsucapione. vt s̃. e. l. is q alienũ. & l. si alieni. ecce casum.
2 ¶ † No. ꝑ eo qd̃ dixi s̃. e. l. cũ qs. §. q hoīem. & l. si cum aurum. ꝙ qñ qs ex sol̃one nõ liberat, licet mero iure remaneat obligatus & poterit ꝯueniri, hẽt tñ exceptionē quousq; sibi restituat qd̃ soluit. facit l. si nõ sortē adeo. §. si cētũ. ver. agere aũt. de ꝯd. id.
3 † In tex. ibi. {siue in singulis &c.} No. ꝙ in nũmis fit diuisio ꝑ q̃titatē magis, q̃ ꝑ quotas, quia commodior est. Non sunt alia.

1 *Solutum similiter cedit in causam efficacem, & in illam quæ est inefficax ope exceptionis. Item mandatum generale de soluendo debita intelligitur de efficacibus, non de inefficacibus.*
2 *Si testator mandat executoribus suis ꝙ soluant omnia debita sua, non pote- runt p hoc soluere debita præscripta, vel alia in quibus obstat exceptio.*

1 **§. Flauius.** ¶ † Solutum sil̃r cedit in cãm efficacē, & ĩ illam q̃ est inefficax ope exceptionis. Item mandatũ gñale de soluendo debita intelligit̃ de efficacib. non
a de inefficacibus. h. d. † & ad hoc vltimũ sp alle. ꝙ si testõr man- dat executorib. suis ꝙ soluant oĩa debita sua, non poterunt ꝑ hoc soluere debita ꝑscripta, vel alia de qb. obstabat exceptio, licèt prima facie videret, secus fauore aĩæ, quasi videat voluis- se dictas excep. omittere, tanq̃ sint ꝯ ꝯscientiã, sed non est ve- rum si ipse nõ cõmisit dolũ vel fraudē. non. n. in foro ꝯscĩæ te- net̃ soluere postq̃ iure ꝑmittente tutus est. Ad quod vide no. in c. q̃q̃. de vsuris. lib. vj. in nouella. Casus est ille. & audiui a Bald. ꝙ Dy. fuit interrogatus semel de isto casu a quodã rustico, cui dixit. porta mihi vnũ par caponũ, & dabo tibi casũ legis. Sed circa primũ casum q̃rit̃, si debeã x. ciuiliter & nãliter, & alia x. nãliter tñ, & soluã xv. an possim repetere v. si solui ꝑ errorem itiñs vr̃ ꝙ non, qa satis est ꝙ x. cedant in debitũ efficax, & alia pñt cedere in debitum inefficax. vt s̃. eo. l. in his. §. ĩperator. sed ibi loq̃t ex pretio redacto ex pignore, quod erat obligatum ex vtroq;: vnde dico ꝯrium, ꝙ potero repetere ꝯdõne inde. etiã si dixi ꝙ soluebam pro vniuerso debito. Ista. n. verba non faciũt quominus solutio prima cedat in cãm grauiorem, vt hic pa- tet. quod not. etiam si debitum inefficax esset prius tempore, quia primo loco inspicitur grauitas.

LEX XCV.

1 *Si pereat vna ex rebus alternatiuè debitis, sine mora culpa & facto debi- toris, num altera remaneat obligata. & quid si pereat facto debitoris.*
2 *Si pereat una ex rebus alternatiuè debitis, aliquãdo sola superstes põt peti, quandoque sola quæ perijt, interdũ utraq; alternatiuè, & interdũ nulla.*

STichum, aut Pamphilum.
1 ¶ † Si peat vna ex reb. alternatiuè debitis sine mo- ra, culpa, & facto debitoris, altera duntaxat rema- net in obl̃one præcisè, siue sit electio debitoris, siue creditoris, hoc primo. Si vero pereat facto debitoris, tunc ꝑdit facultatē soluendi æstimationē rei ꝑemptæ, si erat creditor, quã habuis- set si sine eius facto, & mora fuisset ꝑempta. h. d. scdo, & altera postea ꝑempta si sine eius mora culpa vl̃ facto, remanet libe- ratus in totũ de rigore, sed de æqtate restituit ĩ eũ vtilis actio ipso iure, ad illã, q̃ prius ꝑierat scō suo, vt actor ꝯsequat̃ æstima tionē ꝑp dolũ in illã cõmissum, sicut restituit in fideiussorem ꝑimētē rē debitã añ morã rei, vel qñ reus decessit sine hr̃de. q bus casib. de rigore liberat̃ ipso iure, sed de æqtate restituit̃ in eũ vtilis. hoc tertio & vlti. dicit ista l. in effectu vsq; ad §. adiuo. sequẽdo potius ordinē intell̃s q̃ tex. qa est infrascatus, & diffi- cilis. qa licèt prima gl. dicat, ꝙ in ea ponant̃ quatuor casus, di- cas melius ꝙ ĩmo ponunt̃ duo casus, prim⁹ qñ creditoris erat electio, vsq; ibi. {ꝙ si ꝑmissoris,} scdo qñ ꝑmissoris. Itē prim⁹ subdiuidit̃ ĩ duos alios casus. primus loq̃t qñ debitor non fuit in mora, vsq; ibi. {nisi.} scdus qñ fuit in mora. Itē scdus prin- cipalis ꝯtinet tres casus. prim⁹ qñ debitor nõ fuit in mora, nec in culpa, qa eius facto non est ꝑempta. vsq; ibi. {enimuero.} scdus qñ facto eius perit altera tñ, vsq; ibi. {tamen.} tertius qñ postea perit ēt altera sine eius facto vel mora, vel culpa. ve- niamus ad casum. ¶ In j. parte ibi. {solus petet.} dic ꝙ in mor- tuo ꝯsumpta est obligatio, & vbi primo erat alternatiua, nunc effecta est simplex. & tota remanet in supstite. Sed ponamus, ꝙ supstes est melior, vtrũ iste debitor postq̃ nõ fuit ĩ mora, po- terit soluere æstimationē mortui? vr̃ ꝙ sic de le. j. l. cũ res. §. qua rõne. ꝯriũ dr̃, qa illa loq̃t qñ electio erat ipsius rei. hic qñ cre- ditoris, vñ põt eligere supstitem meliorē. ¶ In tex. ibi. {solus il- le q decessit, debetur.} Sed ꝯ qa postquã electio erat creditoris, & debitor fuit in mora, & sic est ꝑpetuata actio in eo q deces- sit, vr̃ ꝙ creditor possit alternatiuè petere supstitē, vl̃ iam mor- tuũ, forte. n. interest sua petere supstitē, qa ē melior. Sol. intelli- ge qñ creditor elegerat iã mortuũ & ampli⁹ variare ñ poterat, qa super eo litem fuerat contestatus. vt s̃. de verbo. obl. l. si quis stipula. sit Stichum aut Pamphilum, vel qa debebatur ex vlti- ma voluntate, quo casu nõ admittit variatio. vt l. huiusmodi. §. Stich. de leg. j. nam tunc ille solus erat in obliga. ante mortē ac si a principio ille solus fuisset deductus, merito ipso mor- tuo ille solus põt peti, & non superstes. Ita debet intelligi hic. sed si poterat variare, qa lis non erat contestata, & debebat ex ꝯtu, tunc habet locum ꝯrium, quia põt petere vel superstitē,
a vel iam mortuum, in quo perpetuata erat obligatio. † & sic re- collige tres casus, ꝙ interdu solũ superstes põt peti. vt in princ. l. qñ nõ fuit in mora. Interdum solus mortuus, qñ in illo fuit mora, & non poterat creditor variare, vt in hoc secundo ca- su. Interdum vterq; alternatiuè qñ poterat variare, & debitor fuit in mora constitutus. Adde quartum, quia interdum neu- ter potent pet, si debitor non fuit in mora, sed creditor, quia postquã elegit viuum, debitor illum sibi obtulit & recipere no- luit, deinde ille mortuus est. Nam liberatus ē debitor ab vtro- que. vt s̃. de verb. oblig. l. stipulatus sum damam. & habebis ex- pedi. istos duos primos casus.

§. Quod si promissoris. ¶ In tex. ibi. {q su- perstes æquè peti pote-

poterit.} subaudi, dūtaxat postq̄ debitor nō fuit in mora, qa ille solus remansit in obligatione, sicut in prin. huius l. qn̄ creditoris erat electio. In hoc tn̄ casu est aliud, q̄ in illo, qa debitor pōt offerre æstimationē mortui si erat deterior postquā fuit ī mora, vt d. l. cū res. §. qua rōne. & hoc in gl. quæ incipit. {si ergo stipulator,} sic licet ille mortuus desierit esse ī oblōne, ei° tn̄ æstimatio remanet in oblōne, non sic qn̄ electio erat creditoris, vt dixi in prin. Et tūc bn̄ sequitē qd̄ j. subijcitē ibi. {enimuero.} Ibi. n. pp factū suū pdit facultatē soluēdi æstimationem mortui. In tex. ibi. {q̄uis interim nō alius peti possit, q̄ qui solui ei pōt.} .i. ille vnus. Sed ꝯ. postq̄ debitor interficit alterū, nā vr̄ ppetuari oblō ī illo, & sic ꝙ poterit vterq; peti alternatiuè. p l. si seruū. de ver. ob. Sol. ibi. qn̄ res erat ī oblōne præcisè, qa vna tm̄, hic qn̄ nō pcisè qa duæ alternatiuæ,ᵃ & electio erat debitoris. quo casu nec pp morā, nec pp culpā vel factū debitoris ppetuatē oblō ī pempio, vt hic est casus. Sed si electio eēt creditoris, & sic præcisè posset debitor cōpelli ad illū, quem interfecit, tunc ppetuatē ab illo oblō, vt in prin. l. versi. {nisi mora.}

1 ¶† In tex. ibi. {qm̄ hic p petitore.} No. qa in fauorem creditoris, & in odiū debitoris occidentis, perdit debitor facultatem soluendi æstimationem mortui, qn̄ erat deterior. Sed qd̄ si erat melior? dicit Bar. ꝙ tunc creditor pōt petere mortuū, qa electio quā hēbat debitor, pp eius factū, vel culpā transferē in creditorē, eius fauore, sicut pdit debitor facultatē soluendi æstimationē mortui qn̄ erat deterior. & dicit hoc eē de mente gl. q̄ incipit. {si ergo.} Sed istud vr̄ ꝯ text. dū dicit {quāuis interim non alius peti possit q̄ qui solui ei pōt.} sed ipse intelligit qn̄ erat deterior ille mortuus, qd̄ est diuinare. vn̄ puto ꝯriū. nec aliud qd ipse dicit fuit de mēte gl. sed vult gl. dicere, ꝙ licèt debitor non possit offerre æstimationē mortui, creditori nolenti, ipsi verò volenti accipere bn̄ pōt offerri. non tn̄ dicit ꝙ ipse poterit petere mortuū, vt ꝯsequatē æstimationē eius, si melior erat. Sufficit. & habetis istum secundum casum expeditum.

ADDITIO.

a ¶ Duæ alternatiuæ. Adde ꝙ alternatiua bis posita in text. ponitur. & secundum Pau. de Ca. in l. vbi pactum. in prin.

---

1 *Debitor, qui habebat electionem dādi unum ex duobus seruis, si interficiat unum, deinde moriatur alter sine mora & culpa sua, an remaneat ab utroque liberatus.*
2 *Quādo debitor decessit sine harede, an liberetē fideiussor de rigore. et nu. 3.*
3 *Qualiter dicatur quis decessisse sine harede.*

1 ## §. Tametsi.

¶† In tex. ibi. {tametsi.} No. istum casū, ꝙ si debitor qui habebat electionem, interficiat vnum, & sit liberatus ab illo, qa (vt dixi) non est perpetuata oblō, qa ille non erat pcisè in oblōne, deinde moriatur alter sine mora & culpa sua, & sic etiā liberetē ab illo, remanet ab vtroq; liberatus, de rigore tn̄, quia non est æqnum, ꝙ creditor damnificatus remaneat facto illius, quia si non interfecisset primū, fortè hodie viueret, & posset peti, licèt extincta fuerit oblō in eo quousq; alter viuebat, qa succurrebatē creditori ī illo supstite. nūc verò qa destitutus est oī remedio & rigore, restituitē actio vtilis ad primum interfectū, ne maleficiū debitoris remaneat impunitum. h. d. Et dat duos casus similes, de primo habuistis s̄. eo. l. cū quis. §. si quis p reo. in fin. Et hr̄ in l.
2 mora. §. fi. de vsur.† Alius casus est singularis, qn̄ debitor decedit sine hr̄de, qa liberatē fideiussor de rigore, eo quia principalis oblō non pōt subsistere, cum requirat subiectum personæ veræ vel fictæ, sed hic nec est vera, qa mortuus est principalis, nec ficta, quia non dr̄ hr̄ditas, sed bona vacantia, quæ non re-
3 præsentant defunctum eo modo quo hæreditas,† dicitur autē decessisse sine hærede qn̄ missis bannimentis non reperitē aliquis qui velit habere hr̄ditatem, nec ēt fiscus vult, vt not. Bart. in l. postq̄. in prin. vt leg. no. cauea. & Bart. in l. sancimus. C. ad treb. Et per eundem Bar. s̄. de fideiuss. l. fideius. obligari. §. fin. in ꝯntiam ergo tollitur accessoria, quæ sine principali non pōt stare. vt no. in l. hæres. ad treb. per gl. verūtamen de æquitate restituitur vtilis in fideiussorem. eo. instāu. ¶ Sed ꝯ de l. sine hærede. de admi. tut. vbi tenetur fideiussor licèt decesserit sine hærede principalis. Sol. intellige f̄m istum tex. ꝙ teneatur vtili, non directa. Item vr̄ ꝙ nec vtili. vt d. l. postq̄. Sol. hic semel fuit orta directa ꝯ fideiussorē, vnde facilius conseruatur in vtili. in l. contraria non erat orta, quia sub ꝯdōne se obligauerit fideiussor, & postea ꝯdō extitit tpe quo non supererat persona principalis, nec vera nec ficta. vt s̄. n. j. l. quoties. in fi. Et per prædicta declaratæ sunt gl. quæ sunt hic, si bn̄ inspiciantur. Et Barto. ponit vnam longam distinctionem, quam vide per te.

---

2 *Postquā hares, qui restituerat hareditatem successit fideicommisso uniuersali, & sic directa, qua ipse prius tenebatur inefficaciter efficitur efficax, et ista successio insufflat in eam spiritum uita, an poterit conueniri etiā utili actione, qua tenebatur fideicommissarius.*
3 *Modi intercedendi quot sunt.*

1 ## §. Aditio hæreditatis.

¶† Successio interdū extinguit obligationem iure cōfusionis tm̄, vt cum creditor succedit debitori efficaciter obligato. Interdum iure solutionis, vt cum succedit naturaliter tantum obligato, & habet ponere rationem cum creditorib. & legatarijs, aut cum fideicōmissario vniuersali. Interdū obligationē directam inefficacem reddit efficacē, cum ille qui tenetur directa inefficaciter, succedit ei qui tenetur vtili & efficaciter. de quo duo ponuntur exempla. h. d. io effectu. vsque ad §. quod vulgo. Ratio primi casus est, quia non interest creditoris succedentis, quod successio habeat vim solutionis, quia nullū damnum patitē, nec timet pati. Nam etiā si habeat ponere rationē cū creditoribus & legatarijs, pōt aduersus eos retinere quod sibi debebatur a defuncto. cū esset debitum efficax, & posset peti si debitor viueret, ergo & retineri. Ratio secundi casus est, quia nō posset peti, si debitor viueret, naturale debitum tm̄, ergo nec retineri aduersus creditores & legatarios, nisi habeatē pro soluto, quia naturale debitū postq̄ est solutum pōt detineri, sed si non est solutum, non pōt peti. Non enim pōt retineri aduersus illos, nisi pro soluto haberetur. sed si nō haberet ponere rationē cum illis, qui non essent creditores vel legatarij vel fideicōmissarij vniuersales, aduersus quos vellet retinere, non expediret dicere, ꝙ haberet vim solutionis, ideo tolleretur illa naturalis iure confusionis tm̄, nō enim habet vim solutionis, nisi cū interesset creditoris ne damnū consequatur. Circa tertiū casum, de quo duo ponunē
2 exempla. ¶† Quæro enim, an postq̄ hæres, qui restituerat hæreditatem, successit fideicōmissario vniuersali, & sic directa qua ipse prius tenebatur inefficaciter, efficitur efficax, & ista successio insufflat in eā spiritum vitæ, an poterit conueniri etiam vtili actione, qua tenebatur fideicōmissarius? tex. videtur velle ꝙ non. in l. si hæres institutus. in princ. ad Trebellian. dicit ēt ꝙ sufficit actio directa, & sic directa & vtilis nō pnt simul concurrere ad idē, & in eadē persona, immo directa etiā inefficax attrahit ad se oēm vtilitatē, vtilis etiā illam vtilem reijcit & extinguit. ¶ In ꝯrium videtur esse tex. & casus expressus in l. quāuis. §. si mulieri. in fine. ad Velleia. qui loquitur de secundo exemplo hic posito, qn̄ mulier alienam obligationem in se suscipit principaliter animo nouandi. Et sic liberatur debitor ipso iure. mulier aūt obligatur ciuiliter & naturaliter, tamen inefficaciter propter exceptionem Velleiani. Nam idem Senatusconsul. ne creditor perdat debitum, restituit vtilem actionem in veterem debitorem. Et ibi dicitur, quod si mulier illi succedat, perdit exceptionem Velleian. & sic potest conueniri directa ex sua promissione, & etiā vtili restitutoria, tanquam hæres illius. Docto. non perpendunt de hoc, nec examinaut. pōt dici, ꝙ ex personis diuersorum, qui tenentur, diuersimodè ad idem pōt vtilis & directa concurrere in eadem persona, vt ibi. Nam mulier tenetur vt intercedens pro alio, sed primus debitor tenetur vt principalis, & pro se. si autem æquè principaliter tenentur, tunc habet locum primum dictum, vt in hære-
3 de, & ī fideicomissario. Sufficit. ¶† In gl. I ver. {intercesserat.} opp. contra vltimū exemplum, qa si ista mulier quæ intercessit, successit veteri debitori, nō vr̄ ꝙ sua obligatio roboretur, īmo ꝙ extinguatē, vt j. proxi. §. ī prin. & l. generaliter. de fideius. Sol. verū esset si intercessisset accessoriè, quod trib. mod. fit, videlicet fideiubendo, mandando, vel ꝯstituendo, sed hic intercessit æquè principaliter se obligando, qa promisit aīo nouādi, quo casu ipsa, & ēt debitor q̄ teneē restitutoria actione, hn̄r vt duo rei, licet ille sit obligatus efficaciter, & ipsa inefficaciter. Et ꝯstat ī duo. reis debēdi, ꝙ si alter succedat alteri, neutra oblō tollitē. vt s̄. e. l. si duo. Quinīmo si altera erat inefficax, p hoc efficit efficax. & hoc addit iste §. Et si dicatur, Imo est dare quintū modū intercedēdi. s. expromissorio noīe, gl. dicit, ꝙ ille non est intercessor, qa ille dr̄ expromissor, q̄ promittit pro eo, q̄ nunq̄ fuit obligatus, vt si volebas te obligare mihi, & ego nolui tuā obligationē, sed ꝙ dares alium promissorē. Ille. n. dr̄ principalis, & non intercessor f̄m gl. quā no. & de hoc hr̄ in l. eleganter. §. seruus. de dolo. Et no. per gl. magistraū in Auth. de fideius. circa prin. & adde aliam gl. in l. in persona. §. j. s̄ de pact.

---

1 *Fideiussor an possit dici reus.*

1 ## §. Quod vulgo.

2 ¶† Si fideiussorᵃ succedat debitori efficaciter obligato, extinguitur oblō fideiussoria. hoc primo. Idē si erat īfficaciter oblīatus, tn̄ ista inefficacia non transibat ad hr̄dē eius, q̄ habebat exceptionē mere psonalē. hoc secundo. Idē si tpe successionis erat efficaciter obligatus, sed sperabatur effici obligatio inefficax bn̄ficio restōnis in īteg. licet tale bn̄ficiū ad hr̄des trāseat. hoc tertio & vltimo dicit iste §. aliquantulū difficilis f̄m intellectū Dy. ꝙ ponat tres casus, vt in sūmario. primus vsq; ibi, {nam si minori,} quem ītellectum habuit gl. sup ver. {defensionē.} q̄ dicit ꝙ in seq. ver. {nā si minori.} addit nou° casus similis. Sed

lo. &

ADDITIO.

a ¶ Si fideius. Adde ꝙ fideius. dicitur secundus debitor. Bar. in l. j. vlt. col. ff. si cert. pet. & in l. si spadonem. §. qui si tu. ff. de excu. tut.

Io. & ēt gl. præcedens vr̃ intelligere, ꝙ duo nõ casus ponant. Primus ibi. {& ccontrario.} fed ꝯs ponit in gñe, vsq; ibi. {nã si minori.} & postea exemplificat in illo verſ. & sic non ponat nouũ casum. sed lectura Dy. magis placet. & in illo ver. {& econtrario.} hr̃ duplex lec. nã qdã hñt duplicē negatiuã {non pōt dici non tolli.} quæ habēt vim affirmatiuæ. Et sic vult dicere, ꝙ tollat fideiussoria. & sc̃dm istã posui casum. Alij non hñt nisi vnã. s. pōt dici non tolli. Et tunc vult ꝯriũ de directo, qa fideiussoria non tollat. & istã tenuit Rogerius, quē gl. recitat, quæ incipit. {s. enim} in fi. {sed qdã vt Rogerius,} Et sic sunt lecturæ directè ꝯriæ. quas Bar. reducit ad ꝯcordiam cũ distinctione. Modò ponamus casum, & postea recitabo distinctionē cũ breuiorib. verbis, q̃ ipse dicit. ¶ In primo casu ibi {fideiussor liberabit,} subaudi, sed si principalis esset inefficax, illa inefficacia trãsiret ad hr̃des, & non haberet locũ dicta rñ a ꝯtrario sensu huius tex. Et est casus in l. hæres a debitore. §. ꝙ si hic seruus. s̃. de fideiuſ. qa tũc interest creditoris, ꝙ fideiussoria nõ extinguatur, & p h. d. Dy. ꝙ licet principalis esset efficax de iure, tñ non de facto, qa nõ soluēdo, & fideiussor hæres eius fecisset inuentariũ, nõ extinguit fideiussoria, qa si extingueretur, creditor perderet debitũ, qñ aũt prĩcipalis est inefficax de iure, & de facto, non interest creditoris illã non extingui, iõ extinguitur. ¶ Sed opp. ꝯ tex. dũ dicit. {nã si re° dũtaxat fuit obligatus.} & postea subdit {fideiussor liberabit.} nam non pōt liberari si ipse non erat obligatus, sed reus duntaxat, vt l. decem. de ver. obli. ꝓpter

a hoc gl. exponit trib. mo. †Et ex secũda expositione no. ſm Ang. ꝙ etiã fideiussor pōt dici reus, nõ tñ duntaxat reus, qa illud sumitur ꝓ principali debitore. sed est reus. i. debitor pro alio. Si ergo statutũ dicat, ꝙ reus non possit capi, nec etiã fideiussor capi poterit. Sed in ꝯrium, qa istud verbũ simpl'r assumptũ debet assumi in potiori significatu, vt l. ij. §. qui in perpetuum. si ager vect. Sol. distingue, an statutũ sit ꝯ ius cõe, qa tollat capturam ĩ casu a iure cõi pmisso, & hēt locũ hæc secũda pars, qa debet restringi an sit ſm ius cõe, & tene primam partem ſm eundem. ¶ In secũda parte. ibi. {propriã & ꝑsonalē.} dic. s. quæ nõ transit ad hr̃des, nec ad fideiussorē, vt exceptio, ꝙ non cõueniatur vltra q̃ facere poterit, vt l. verũ. in prin. s̃. pro soc. cum. n. p mortem extinguat, fideiussor sibi succedens reperit principalē obligationē efficacē. & cũ illã in se trãsferat, liberat a fideiussoria. sed in seq. ver. {Nã si minori.} adducit alius casus fortior, tñ similis, qa restitutio in integ. est bñficiũ ꝑsonale, quantũ ad hoc vt nõ transeat ad fideiussores. C. de fide. mino. l. j. & ij. & l. in causæ. in prin. de mino. bene tñ trãsit ad hæred. vt l. non solũ. de in integ. rest. Et tñ dr̃ idē, vt fideiussoria extinguat, licèt reus haberet tale beneficiũ, qđ non pōt habere fideiussoriam obligationē quin extinguat. Ratio est, qa anteq̃ restitutio sit obtenta, prĩcipalis obligatio ē efficax, licèt speret effici inefficax. Et ista spes, qa est de iure speciali, non ꝯsiderat ꝙ potest eu enire, & sic retinet fideiussoriã obligationē, ne extinguatur, vnde cũ in actu succedendi reperiat fideiussor eam efficacem, extinguit fideiussoria, & postea ipse vt hæres pōt petere restitutionē & extinguere principalē, & sic creditor pdet debitũ. & hoc dr̃ in fi. sed si debitor obtinuisset restitutionē ante mortē eius, tũc fideiussoria non extingueret, qa reperiret principalē inefficacē, cum eã in se transfert. Roge. aũt qui non habebat in litera nisi vnam negatiuam, tenebat ꝙ fideiussoria nõ tollat, & tex. dum dicit {retinere} exponebat. i. impedire. Bar. dicit, & valde pulchre, suam opi. posse ꝓcedere si fideiussor intercessit aĩo repetendi a principali. Nã tunc si principalis viueret, & ꝯueniret fideiussor, posset principalis in iudicio cõparere ꝓ suo interesse, & opponere beneficiũ ex ꝓpria ꝑsona, & sic annihilare obliga. fideiussoriã. eo. modo poterit si ipsemet fideiussor est hr̃s, quia tanq̃ hæres poterit annihilare, & isto mõ ꝓcedit opi. Io. & gl. & non Rog. sed si intercessit aĩo donandi, tunc nõ posset minor si viueret cõparere ꝓ suo interesse, qa sua non interest. & sicut ipse non posset annihilare fideiussoriã, ita nec fideiussor eius hæres ex sui persona. & ideo non extingueret, & tunc ꝓcedit opi. Roge. sed non ꝯsiderauit Bar. ꝙ etiã in primo casu nõ videtur ꝙ minor potuisset cõparere ad defensam fideiussoris ꝓ suo interesse, qa sua nõ ĩterest. Nã sicut hēt bñficiũ restõnis aduersus creditorē principalē, ita & aduersus fideiussorē repetētē ab eo. vt no. ĩ iurib. s̃. alle. Et sic attēta sua rõne nunq̃ fideiussoria extingueret. Ideo tene indistinctè eã extingui, non p rõnem Bar. sed p illam quã s̃. dixi, qa cũ succedit, reperit principalē efficacē. & ex hoc sequit, ꝙ alia gl. super ver. {saluũ erit} superflua sit, inquãtum distinguit, an ꝯueniatur vt fideiussor, an vt principalis, quoniã vt fideiussor ꝯueniri nõ potest, cum illa obligatio sit extincta, & illa gl. habuit respectum ad opi. Roge. quæ non est vera.

§.Naturalis obligatio.

Nãlis obligatio solo ꝯsensu tollit. ad hoc alle. nã & solo ꝯsensu ꝯhit. ergo &c. s̃ c. l. ꝓut q̃sq;. Et ēt ĩterdum ꝑter ꝯsensum ex æquitate naturali. i. iuris gētiũ. vt in eo, cuius absentis vel ignorantis negotia geruntur, qa obligat naturaliter ex ista æqtate. & plura alia pñt dari exēpla. ecce casũ. ¶ In tex. ibi, {naturalis obligatio.} subaudi, vel sola, vt in casu, qui ponit in fi. in pupillo q ꝯxit sine tutoris authoritate, vel iũcta cũ ciuili: nã & illa tollit per pactũ, licet ciuilis non tollatur, sed elidat, vt no. ff. de pac. § pactus ne peteret. l. si vnus. ¶ In text. ibi. {liberari dr̃.} Sed ꝯ de §. ꝑcedēti. vbi beneficiũ restõnis competens minori non transit ad fideiussores. Sol. ibi est priuilegiũ

a ꝑsonale, sed pactũ vel iusiuran.ᵃ sunt de iure cõi. iõ exceptio oriens ex iis minori vel pupillo transit ad fideiussorē. Sed adhuc ꝯ, si restituatur minor in integ. vel venit postea ad pactũ, & liberat a creditore iussu iudicis. Sol. si creditor pp restõnem ꝯcessam minori compellitur ipsum liberare per pactum, pōt opponere clausulam, ꝙ non trãseat in fideiussorem sicut resti. in integ. quia tale pactũ nõ facit spontè, sed coactè ſm Bar. & tunc nõ trãsibit, vt no. in l. iusiurandu. §. j. & §. si legatorũ. de iureiur. per ipsam aũt restõnē solã sine pacto non tolleretur naturalis obligatio, cũ restõ iure tantũ positiuo ꝯcedatur, & illa naturalis oritur ex iure positiuo, ita tenent in effectu doct. qđ tangit hic Bar. & plenius per eũ in l. Iul. de ꝯd. ind. ¶ In glo. ibi. {qđ fieri nõ pōt ipso iure.} dic, qa p pactũ de petendo non resuscitatur nãlis oblĩo sublata p ꝑcedens pactũ de non petēdo, nec tollitur elisio facta ad ciuilē, & ēt ad actionē p dictũ pactũ. Et per ꝯñs nec exceptio pacti resultans ex illa elisione, sed aduersus eam paratur replicatio. & hoc vult §. pactus ne peteret.

ADDITIO.

a ¶ Iusiuran. sunt de iure communi. An sit de iure diuino, vide in c. si Christus. de iureiur. & Ias. in l. j. in ij. no. ff. de iureiuran.

---

2 *Quando pater stipulatur sibi, aut filio, an possit solui filio tanquam adiecto: & quid si stipuletur a filio tantum.*

1 §.Quæsitum est.

¶ †Quãdo filiusfa. stipulat, tũc pōt patrē adijcere ad solutionem, cum sibi filio obligatio acquiritur, & nõ patri, sed econuerso qñ pater stipulat, indistinctè potest adiicere filium, quia semper ipsi patri quæritur. h. d. In tex. ibi, {cum stipulatio ei.} scilicet patri, sed sibi filio. si enim esset casus, quo acquireretur ipsi patri obligatio non dicitur pater adiectus, sed principalis. Ipse aũt filius, cui non acquireretur, diceret adiectus, licèt ꝑsona sua ꝑcederet in ordine. vt l. j. §. si fructuari°. de stip. ser. Et no. ĩ l. Caius. sol. mat. per Bar. & hoc voluit gl. hic sup ver. {stipl'o.} in fi. licèt Roge. dixerit, ꝙ tunc nõ valet stipl'o p l. Titē si seruus. in fi. de stip. ser. Sed non ob. quia loquitur quando vtriq; posset acquiri insolidum, & tunc nõ valet propter incertitudinē, licèt hodie valeat, & alternatiua ponitur pro coniuncta. vt C. de ver. sign. l. cum quidam. nos loquimur quando vni tantum poterat acquiri, quo casu ille cēsetur principalis, & alter adie-

a ctus, non attento ordine verborum stipulatoris. ¶ †In tex. ibi, {cum toties.} dic rñdet tacitæ oppositioni, quæ posset fieri ꝯ ꝓximum casum, qñ pater stipulatur sibi, aut filio dũ tex. vult ꝙ filio pōt solui tanquam adiecto: nam in ꝯrium videtur, qa qñ pater stipulatur filio, non potest filio solui. vt l. cum qui. §. ita. in fi. de verb. obli. Sed rñde illud esse verum, qñ non adiicit personam suam, sed filij tantũ, quo casu censetur personã filij adducere ad obligationem quærendam, primo loco filio, & postea patri, non autem ad solutionem, nimirum si non potest filio solui: sed qñ adiicit suam personam, non potest dici, ꝙ adiiciat personam filij ob causam de qua s̃. quia vult oblĩonē acquirere directò per seipsam non mediante persona filij, videtur ergo filium ꝓpriũ adiecisse ad sol'onem, meritò potest sibi solui. Et hoc totum etiam habetur in illo §. qui sibi. alleg. in gl. sufficit. ¶ in gl. fi. ibi, {distingue.} s. circa casum. s̃. tactum per gl. qñ pater stipulatur filio, non apponendo suam ꝑsonã. Nam gl. dicit, ꝙ obl'o acquiritur patri mediante persona filij & qđ filio nõ pōt solui, vt l. cum qui ita. § qui sibi. in fi. de verbo. obli. primum dictũ gl. hoc limitat esse verum qñ stipulatur tale quid, qđ poterit patri acquiri. puta aliquid dari. Si verò factum concernens personam filij, vt ꝙ filio liceat ire per talem fundum, tunc non valet stipulatio, vt l. quod dicit. de verb. ob. quod qualiter intelligatur, dic vt ibi dixi.

---

1 *Adiecto quando possit solui.*

2 *Iura loquentia de seruis & dñis, an locũ habeãt in monachis, et abbatibus.*

1 §.Vsumfructum mihi.

¶ †Adiecto potest solui etiam si post stipulationem fuerit capite diminutus, minima capitis diminutione, & contingit liberatio. Idem si non soluatur adiecto, sed suo legitimo administratori. hoc primo. Item, ꝙ soluendũ est alicui gratia ꝯditionis implendæ, ita demum potest solui eius legitimo administratori, vt seruo eius, & cõditionem implet si conuertatur in vtilitatem illius, qui fuit in conditione expressus, & non aliter. hoc secũdo Si vero soluatur ei, ĩ cuius est potestate, vt dño siue gratia ꝯdõnis implendæ sit solutum, siue adiecto, ita demum rectè soluit, vt contingat liberatio & ꝯdõ impleatur, & ille cõsentiat, qui fuit ꝯdõne vel actione nominat°. hoc tertio & vltimo, vsq; ad §. si creditor. Et est aliqualiter infrascanis, & etiam singularis in casib. quos ponit quē diuide in tres partes, vt in summario. & in prima parte quæ durat

rat vsque ibi. {sicuti.} loquitur de eo, quod est soluendū alicui tanquam adiecto. Et sic illud erat in oblone quantum ad principalem stiplonem, licèt non quantum ad adiectum. in secunda parte q durat vsq; ibi. {cęterum.} loquitur dūtaxat de eo, quod erat soluendū alicui gr̄a ꝯdōnis implendę, quod nullo modo est in oblone, vt in l. si quis sub ꝯdōne. §. si quis omissa cā testamen. In iij. parte loquitur de vtroq; tam de eo quod erat dandum gr̄a ꝯdōnis implendæ, q̄ etiam de eo quod erat soluendum vt adiecto, nam isti duo casus æquiparantur in eo, quod ibi dī, licèt in secundo casu non ęquiparentur, vt sensit gl. quæ incipit {cum datur.} In fi. venio ad casum. ¶ In tex. ibi. {idque.} refertur ad casum, qui ponitur in verb. {sicut condōnis implendæ.} Et illum limita vt tunc sit verū, ꝙ dandum alicui cā ꝯdōnis implendæ poterit dari eius legitimo administratori, & impleat̄ ꝯdō, postea ꝯuertat̄ in vtilitatē illius, & non aliter. & idem si soluerei seruo eius, non aūt refertur ad casum, qui ponit in ver. {Nā & si furiosi vel pupilli.} qn̄ erat dandum alicui vt adiecto, quia tūc pōt dari eius legitimo administratori, & ꝯtingit liberatio, ēt si non ꝯuertat̄ in vtilitatem illius adiecti, & hoc voluit illa gl. q̄ incipit {cum dat̄} in ver. {Item secus in casu superiori.} Sed q̄lit ratio diuersitatis, difficile est videre. Ang assignat rōnē satis pulchram, quia illud qđ est dandum alicui vt adiecto, est in oblone. Ideo si soluat̄ tutori, statim ꝯtingit liberatio, quia licèt postea non ꝯuertat̄ in vtilitatem illius, illi succurritur per beneficium restōnis in integ. vt liberatus reponat se in pristinam oblonem si non ꝯuerteretur in suam vtilitatem, sed qn̄ est dandum gr̄a ꝯdōnis implēdę, si postea non posset restitui, vt ille qui soluit se reponat in oblone, in qua nunquam fuit, & sic damnificaretur, quia testator voluit in suam vtilitatem ꝯuerti. vt in l. si seruus. §. c. quā l. limita & intellige fm̄ illum §. no. & ex hoc ēt apparet rō quare si debitor pupilli soluat tutori, statim liberat̄, ēt si non ꝯuertat̄ in vtilitatē pupilli, & tn̄ ille qui habet soluere gr̄a ꝯdōnis implendæ ipsi pupillo non implet ꝯdōnem soluendo tutori, nisi postquā ꝯuerterit ī vtilitatē pupilli. de quo eadē gl. mirat̄. Sed solue vt dixi, qa primo casu ꝓuidebit̄ pupillo p restōnem. in secundo non posset ꝓuideri. ¶ †In tex. ibi, {q̄ si ex voluntate serui dederit.} dic per li. d. Ang. ꝙ soluendo monacho tanquam adiecto, vel gr̄a ꝯdōnis implendæ, non pōt solui abbati vel monasterio, vt impleatur ꝯdō vel contingat liberatio, nisi soluatur de voluntate ipsius monachi, cū iura loquentia [a] de seruis & dn̄is locum hēant in monachis & abbatibus. vt not. Inn. in c. cum olim. de priuileg. quare aūt requirit̄ eorum voluntas cum videantur voluntatem non hēre? Rn̄de, quia tales solones potius ꝯsistunt in facto q̄ in iure, & ipsi benè hn̄t voluntatem facti, non iuris. Sufficit. ¶ In gl. ibi {vel hic capite minutus in meliorem statum.} hæc vera fm̄ Dy. & tunc lex est clara. sed Bart. tenet præcedētem, ꝙ sit ſpāle in vsufr. & assignat duplicem rōnem ſpālitatis. prima, quia alius est vsufr. constitutus in persona stipulatoris, alius in persona adiecta. arg. de ver. ob. l. stiplo ista. §. si quis ita. & sic debitor habet duplicem facultatem soluendi, primo circa personas, quia pōt soluere adiecto, cui non est obligatus & liberatur. Item circa res, quia pōt soluere aliam rem, q̄ illā quæ est in oblone, cum in oblone sit vsusfructus constituendus in personam stipulatoris ne ergo ꝑdat hanc duplicem facultatē p minimā capitis diminutionē, nō curat̄ an mutet im meli⁹, vel in deterius, sed qn̄ illud idem quod est in oblone esset in solone fienda adiecto, tunc qa nō habet nisi circa personam, facilius perdit si mutet ꝯdōnem in deterius. vt l. cum quis. in prin. §. eo. Secūda ratio est adhuc melior & vtilior, nā tūc ꝑdit̄ facultas soluendi adiecto per minimam capitis deminutionē mutādo statū in deterius, qn̄ adiectus recipit ꝓ stipulatore tanquam eius ꝓcurator, quod est qn̄ illud quod soluit̄, pōt acquiri stipulatori. nā statim acqrit̄ quo ad dn̄ium, sed in casu isto non fuit stipulatus vsumfr. sibi, aut Titio, iō nō pōt dici ꝙ Titius fuerit adiectus vt ꝓcurator, & vt recipiat ꝓ stipulatore. nec pōt acquiri stipulatori cū cohęreat personæ ipsius adiecti. Recipit ergo pro se, vnde mutatio status non habet sibi nocere, si ex eo non redditur incapax, sed in eo quod recipit ꝓ alio mutatio status posset alteri nocere. Istæ sunt pulchræ rationes subtiles. Sufficit.

ADDITIO.

a ¶ Iura loquentia de seruis & dominis. Adde ꝙ monachus æquiparatur seruo. vt est glo. in l. cum hæredes. in §. fin. ff. de acqui. pos. l. Pedius. ff. de arbi. gl. in c. parochianos. de sent. excō. Ab. consi. cuius inci. pro euidentia quæstionis. in ij. col. in j. volu.

§. Si creditor debitoris.

¶ Licèt ad creditorē ꝑueniat de bonis debitoris tn̄, quod ascendat ad debitum, si tn̄ non ex cā solonis non extinguitur debitum, nec quo ad principalē, nec quo ad fideiussorem. h. d. no. & posset de facili cōtingere. ¶ In fin. tex. ibi. {neq;. n. ipsum sibi soluisse pecuniā.} Dic qa non percepit illos fructus tanquam creditor, sed tanquam hæres. vnde cum hæres non esset. & sic restituit vero hæredi, licet ipsos posset retinere iure compensationis, non nocet sibi dicta perceptio, quominus poterit conuenire fideiussorem. videbat ꝯtrium, quasi sibi esset imputandum, & sic ꝙ deberet repetere a vero hr̄de quatenus poterat retinere pro debito. certè non vr̄ ꝙ poterit ab hr̄de repetere id quod poterat iure cōpensationis retinere per l. qui inuicem. §. de ꝯdi. indeb. Nec sibi pōt imputari per fideiussorem cur nō retinuit, quia nō fideiussit contemplatione huius retentionis. ar. §. ea. l. §. quod vulgo. circa fi. ibi, sine cōtemplatione &c. & l. Titius. de fideiuss. sed si non restituisset hr̄di, benè posset cōpensare. & tunc facta cōpensatione debitum extinguet̄, non aūt quia non fit, ipso iure, & p hoc declarat gl. hic posita, q̄ incipit, {sed nonne.}

§. Dolo fecisti.

¶ Per restōnē rei factā a possessore, vel eius ęstimationē liberatur ille, q̄ dolo desijt possidere, nō sic ecōuerso. h. d. & semp all. de cuius mā vide per gl. in l. nec vllā. in fi. de peti. hære. Et plenius & subtilius p Bar. in l. quoties. §. si fam. fur. se. dicat. & pręmittit, ꝙ ille qui dolo desijt possidere, tenet̄ vtili rei ven. ad interesse. vt §. de nox. l. electio. §. si n. Si ergo possessor restituit rem, desinit interesse, ergo desinit oblo. l. si procuratorem. §. mandati. §. manda. Sed soluto interesse non perdit dn̄s dn̄ium, iō nō tollitur rei ven. ꝯ possessorem. Et est rō huius §. hic.

1 *Solutio facta per vnum ex pluribus obligatis ad idem debitum diuerso genere obligationis, aliū vel alios non liberat ipso iure, neque etiā ex interuallo, & nulla pracedēte cōuētione poterit actio cedi soluēti cōtra alios.*

a *Potestas si indebitè relaxauit debitorem meum pro debito carceratum, an in syndicatu debeat mihi condemnari ad pecuniam debitam. & ego debeam sibi cedere actionem contra debitorem meum.*

§. Si mandato meo.

¶ Solo facta p vnum ex plurib. obligatis ad idē debitū diuerso gn̄e oblonis, alium vel alios nō liberat ipso iure, neq; ēt ex interuallo, & nulla præcedente conuentione poterit actio cedi soluēti ꝯ alios. h. d. sic §. de fideiuss. l. cum is. & §. man. l. Papinianus. secus si eodē gn̄e siue omnes teneant̄, vna actione, vt plures tutores vel curatores, siue diuersis vt plures rei debēdi. vt §. e. l. Modestin⁹. iūcta l. eādē. ī ff. de duo. rei. Et sic remanet expedita tota gl. mag. quæ format contrarium de d. l. Modestinus. & soluit multis modis. dic vt ibi plenè not. ¶ In tex. ibi, {credidisses.} supple & me postea conuenisses, & tibi soluissem, vt j. ver. {& ideo} postea ex interuallo peto ꝙ cedas mihi actionem ꝯ illum. Quęro an possis cedere? videbat̄ ꝙ nō quasi p solutionē meā ille fuerit liberatus. Sed ꝯtrium determinatur, qa nō est veru, ꝙ ille liberet subaudi ipso iure, licèt habeat exceptionē si ꝯueniat a te, ne bis idem ꝯsequatis, sed illā exceptionē non potuit obijcere ꝯ me cessionariū, cū in ꝑsona mea cessat rō prædicta. ¶ †In tex. ibi {ob id ꝙ debitorē eius nō conuenit.} ꝑ illum tex. dicit Ang. ꝙ si potestas indebite relaxauit debitore meū ꝓ debito carceratū, dēt mihi in syndicatu cōdemnari ad pecuniā debitā, & ego debeo sibi actionē cedere ꝯ debitorē meū. Et iō semel vidi de facto Florentiæ. & ego fui primus cōsultor, & postea cōsuluit totū collegiū Florentinū & hoc si debitor nō pōt de facili rehaberi. Sed qđ si pōt, & sic saluum est ius meum ꝯ ipsum? vr̄ distinguendū tunc an fecerit dolsè, & idē vt §. ne quis eū qui in ius voc. est vi exi. l. pen. §. j. an non dolose, & tunc secus, qa cessat interesse, nisi fortè ad interesse impensarum. arg. §. ea. l. §. dolo. sufficit.

§. Si creditor.

¶ Qui tenet̄ cedere si culpa sua, vel facto perdit ius debendi, repellit̄ ab agendo p actionē cedendarū. ad hoc semp alle. iste tex. qđ tn̄ limita, & declara, vt plenè no. in l. si stipulatus. §. j. §. de fideius. & qđ no. in l. nisi. §. de pac. & in Spe. de cessi. ac. §. j. ver. sed pone habeo, venio ad casum. ¶ In tex. ibi. {culpa sua.} dic vt qa traxit ipsum in vetito examine, & sic fuit priuatus iure crediti. vt C. de iur. om. iu. l. in criminali. quæ tn̄ exceptio cōpetens debitori non transit ad mandatorē, vel fideiussorem, qa illi nō deliquerūt ꝯ eos. ideo illi solū iuuant̄ aduersus creditorē per exceptionē cedendarū. si aūt sine delicto agentis debitor eēt absolutus, tunc exceptio rei iudicatæ cōpetens debitori trāsiret ad fideiuss. vel mandatorē, vt in l. exceptiones. §. rei aūt. §. de excep. ideo iuuarent̄ etiā alio remedio q̄ cedendarū, licèt ēt illo possent iuuare. vt in l. nemo ꝓhibetur. de reg. iur. sufficit.

§. Si inter emptorem.

¶ Contractus qui solo cōsēsu cōtrahit̄, solo ꝯtrio dissensu re integra dissoluit̄, quo ad naturalē & ciuilē oblonē, iō ēt fideiussor ipso iure liberat̄. h. d. plus ergo operat̄ ꝯuentio resolutiua ꝯtus, qa facit ipm̄ haberi ꝓ non facto, & oēm oblonē tollit, q̄ operat̄ ꝯuentio liberatoria, qa illa tollit naturalē tm̄, & nō ciuilem. vt l. si vnus. §. pactus. §. de pactis. qđ dic plenè. vt l. ab emptione. eo. ti. casus est iste.

LEX XCVI.

1 *Debitor pupilli soluens alteri de mādato tutoris bonafide liberatur a pupillo, secus si malafide, et si ille qui recepit, participauit cū eo fraudē, potest conueniri ad restitutionem interdicto fraudatorio.*

a *Debitor*

a Debitor pupilli soluens tutori, an liberetur a pupillo, si sciat ipsum tutorem non debere conuertere in vtilitatem pupilli.
De interdicto fraudatorio, quod non habeamus specialem titulum, sed solum incidenter in ista lege fit mentio de eo.

1 PVpilli debitor. ¶†Debitor pupilli soluẽs alteri de mãdato tutoris bonafide liberaĩ a pupillo, secus si malafide, & si ille qui recipit, participauit cũ eo fraudem, põt ꝯueniri ad restõnem interdicto fraudatorio. h. d. & alibi non repetit in tex. de isto interdicto secũdm doc. licèt gl. alle. aliquas leges, quæ re vera non loquunẽ de isto interdicto, sed de edicto q̃ in frau. cred. qđ est diuersum ab illo. vt ĩ dicã. Et not. quia tota ista lex ponit duos casus notabiles. venio ad casum. ¶ In tex. ibi {liberatio ꝯtingit,} sed ꝯ ſ. eo. l. fugitiuus in fi. vbi licèt soluens bonafide fugitiuo liberet a dño, si tñ soluit alteri de mãdato fugitiui recipientis ꝓ se, & non noĩe dñi, nõ liberaĩ a dño, & ita erat hic, qa non soluit tutori, sed alteri de mãdato tutoris, q non recipiebat ꝓ pupillo So. aliud in tutore, q hẽt lĩtmã administrõnẽ, qa siue soluat sibi siue alteri đ mãdato suo bonafide, liberaĩ a pupillo, sed ibi fugitiuus non hẽbat legitimã administrationẽ, aliàs esset ĩdẽ ibi qđ hic. Tene mẽti ad declarationẽ illius l.

2 ¶ †In tex. ibi, {si malo ꝯsilio.} vt qnia sciebat illũ, cui soluebat non esse creditorẽ pupilli, sed tutoris & sic pecunia non conuertitur in vtilitatẽ pupilli, vnde tũc nõ liberatur. quod no. Sed ꝯ, qa si soluisset tutori, liberareẽ, licèt sciret ipm tutorẽ non debere ꝯuertere in vtilitatẽ pupilli, sed ꝓpriam. vt l. Lucius. §. tutelæ. de admi. tut. Sol. in hoc est notab. iste tex. vt aliud sit in eo, qui soluit alteri de mandato tutoris, sed licèt in præcedenti casu liberetur a pupillo mero iure, pupillus tñ restituitur in inte. aduersus eum si pecunia non est in eius vtilitatẽ ꝯuersa, licèt quidã ꝯ. ꝙ restitutio non cõpetit nisi aduersus actũ gestũ cũ pupillo, vel minore, secus si cũ tutore, quod est falsum. vt C. si aduer. rem iu. l. fi. cũ plurib. si. Et ꝑ hoc est expedita gl. ij. q̃ incipit. {cũ debitore.} ¶ In tex. ibi, {sed etiã interdicto fraudatorio.} sed ad qd expedit ꝙ agat ꝯ illum, cui solutũ est, postq̃ põt agere ꝯ suũ debitorẽ, qa non est liberatus, vt in præcedenti? Rñdeo, si fortè ille debitor factus est non soluendo, vel abest, aliàs primo loco debet illum conuenire. ar. C. si ven. pig. aga. l. j. & sic in subsidiũ tñ agitur contra istum recipientẽ, vt ibi patet. sed quod interdictũ est istud de quo hic? quidã dicunt ꝙ est interdictũ, q̃ in frau. cred. qđ non est verũ, quia illud loquitur quãdo debitor alienat bona sua in fraudẽ creditoris. Istud aũt interdictum loqtur, quãdo alienantur bona ipsius creditoris per illũ, qui habet potestatẽ alienãdi, nam nomen ipsius debitoris erat pupilli, & fuit alienatum per tutorem fraudulenter, qui delegauit ipsum suo creditori, sicut cũ creditor qui habet potestatem vendendi ex pacto pignus, vendit ipsum fraudulenter minori pretio, q̃ valeat. nam succurrit debitori domino hoc interdicto aduersus possessorem & emptorem in subsidiũ. vt in d. l. i. C. si ven. pig. aga. & in l. si minori. quæ est in l. ii. & ibi no. C. de iur. fi. lib. x. & ibi no. per glo. & Bar. & de isto interdicto nõ habemus ti. ſpãlem, sed solum incidẽter in ista l. & no. in dictis iurib. sicut de ĩterdicto. de rud. iol lẽdis, & de pastu pec. de qb. fit mentio in qbusdã ll. non tamen habemus speciales in tit. de dam. insec. de præscri. ver. Sufficit.

1 Transactio facta per tutorem in causa pupilli bonafide seruãda est, nec potest per pupillum retractari inuito aduersario, sed eo uolẽte potest ab ea recedi, etiam per solum tutorem, & tunc restituitur actio aduersario utilis, si prima directa fuit in totum extincta.
2 Si solus tutor in causa pupilli põt transigere quando expedit pupillo, ita solus tutor põt a transactione recedere, licèt recessus nõ expediat pupillo.
3 Rescissa transactione, quòd omnia reponuntur in pristinum.

1 §. Si cum pupilla. ¶†Transactio facta per tutorẽ in causa pupilli bonafide seruãda est, nec põt ꝑ pupillum retractari inuito aduersario, sed eo volente põt ab ea recedi, ẽt ꝑ solũ tutorẽ, & tunc restituiĩ actio aduersario vtilis, si prima directa fuit in totũ extincta. h. d. no. ¶ In tex. ibi. {transegerunt,} dic cũ cã esset dubia, & sic expediebat pupillæ ꝙ transigereĩ, qa adolescens probauerat læsionem, secus si esset clara pro ipsa pupilla, qa nihil ꝓbauerat adolescens, nam tunc ipso iure non valet transactio, qa ꝯtineret gratiam vel donationẽ. vt C. de transact. l. ꝑses. & ſ. de iureiur. l. tutor. in prin. Itẽ non fuit læsa ista pupilla, aliàs restitueretĩ in integrũ aduersus eam. vt C. si aduer. trãsact. ꝑ totũ.

2 ¶ †In tex. ibi, {restituere tutori.} No. ꝙ sicut solutus tutor in cã pupilli põt transigere qñ expedit pupillo, ita solus tutor põt a transactione recedere, licèt recessus nõ expediat pupillo. qđ est singulare. nã si hæc transactio expediebat. ergo recessus nõ expediebat, & tñ sicut tutor potuisset a principio abstinere a transigendo, ita põt ex-postfacto a transactione recedere, qđ mihi videtur satis singulare.

3 ¶ †Item no. ꝙ rescissa transactione oĩa reponunt in pristinũ statum. vt C. si aduer. transa. l. i. & ii. & de repu. quæ fiunt in iudi. l. vnica. illę tñ leges loquuntur qñ recedit a trãsactione ꝑ restitu. in integ. sed idẽ si recedit de ꝯsensu partiũ. vt hic & l. si diuersa. C. de trãsa. ¶ In tex. ibi {nec vtilem,} sed quare non agit iste adolescẽs directa actione, quæ sibi cõpetebat ante transac. & si obijciat de transa. replicet ꝙ ab ea recessum est? Rñdeo, qa illa directa fuit ipso iure sublata ꝑ pactũ, cũ esset ex maleficio magistratus, vt in tit. de magistra. ꝯuenien. iuncta l. si tibi. §. quædam. ſ. de pac. & actio directa extincta non resuscitat. vt ĩ. e. l. q res. §. aream. sed si nõ fuisset extincta ipso iure, fareret ꝯñsũ. vt l. sub ꝑtextu. la prima. C. de transac. Item quare restituit ipso iure? vt patet ꝑ istum tex. nam ĩmo vĩ ꝙ debeat agi cõdõne sine cã, vt se reponat ĩ pristinam obligationẽ, vt ſ. de ꝯdi. ob cau. l. si qs accepto tulerit? Rñdeo, illud procederet in actione, vel in obligatione cõpetẽte ex ꝯctu, nã illa extincta põt altera per ꝯctũ de nouo creari, sed hic erat ex maleficio, vnde non põt alia ex maleficio creari per ꝯctum, ideo expedit ꝙ ipso iure restituaĩ, & ista fuerunt hic de mente Bar. subtiliter. ex quibus patet ꝙ gl. sup verbo {liberata,} nõ bene sentit, ꝙ hic fuerit, liberata per exceptionem, quia tunc non ageret ille adolescens vtili, sed directa & aduersus exceptionem haberet replicationem, quia (vt dixi) illa erat ex maleficio, quæ tollitur ipso iure per pactum.

§. Soror, cui. ¶Periculũ noĩs cessi cõtingens post cessionem, ꝑtinet ad cessionarium. h. d. notabiliter. Si aũt tpe cessionis erat nõ soluendo, dic vt in l. iij. ſ. de fideius. Ecce casum, & tene menti. ¶ In tex. ibi, {non peteret} dic non tñ recedit illud nomen insolutũ, qa tunc a primo debito liberatus esset frater ipso iure. ꝯtium patet in fine, ꝙ habet exceptionem. hoc est ergo, quod faciebat dubiũ hic, qa ista soror solum recepit cessionẽ istius nominis, non tñ dixit ꝙ insolutũ haberet, nec liberauit fratrẽ ꝑ acceptilationem, nec habuit ꝓmissionẽ ab illo debitore, qa oĩbus istis casib. frater eẽt ipso iure liberatus. vñ videbat, ꝙ istud pactũ, ꝙ non peteret a fratre, deberet intelligi cũ ꝯdõne si poterit ꝯsequi ab illo debitore cuius nomen erat cessum, ꝯrium tñ est verum, vt hic patet, qa istud pctũ non hẽt illã ꝯdõnem, Imo est purum, & periculum postea contingens ad eam pertinet.

1 Si idem pignus pro duobus debitis eodem tempore sit obligatum, pretium ex eo redactum cedit in vtrumque pro rata. Si verò diuersis temporibus, primo cedit in antiquis, & si quid restat, cedit in posterius.
2 An sit in arbitrio creditoris, in quod debitu conuertat pretium pignoris.
3 Si vnum pignus fuit obligatum diuersis personis pro diuersis debitis, qualiter intelligaĩ obligatũ, an cuilibet insolidũ, an ꝑ parte, et quis præferaĩ.

1 §. Cum in eodem. ¶†Si idem pignus ꝓ duobus debitis eodẽ tpe sit obligatum, ꝑtium ex eo redactũ cedit in vtrunq; pro rata. Si vero diuersis tpibus, primo cedit in antiquis, & si quid restat, cedit in posterius. h. d. vnde si debeas mihi decem ex vna cã, & xv. ex altera, & pro vtroque debito obligasti mihi rem valentẽ x. & decem pcepi ex vendõne, si codẽ tpe obligasti ꝓ vtroque, licèt vnum esset antierius altero, non cedit primo in illũ, sed in vtrũq; ꝓ rata, & sic decẽ diuident in tres partes, duæ cedent in debitu de xv. & tertia in debitũ de x. sed si diuersis tpibus, tunc tota cedent primo loco in antiquis, & si aliquid restaret, cedet ĩ posterius, vt si eẽt illud de x. & in illud cederẽt x. ĩ aliud duo tãtũ. ecce ergo casũ. ¶ In tex ibi. {ꝓ mõ pecuniæ.} ꝯ istum tex. op. de l. in his. §. Impator. ſ. eo. vbi cedit æqualiter, non pro rata. Sol. ibi. debita principali erant æqualia, licèt vsuræ essent inæquales, hic vero erant sortes inæquales, vt ẽt ibi notaui.

2 ¶ †In tex. ibi, {nec in arbitrio.} Contra illũ tex. opp. de l. ob xxx. ſ eo. vbi est in arbitrio creditoris, in qđ debitum conuertat pretium pignoris. Sol. vt ibi dixi, qa hic fuit obligatum ꝓ vtroq; debito. ibi vero pro parte vnius debiti, & non pro altera parte. vnde põt eligere illã partẽ, ꝓ qua erat obligatum, & ĩ illam tãtũ ꝯuertere, licet ẽi posset eligere alterã partẽ si vellet. ¶ In tex. ibi. {prius debitũ}. Sed pone, ꝙ primo fuit obligatũ pro debito posteriori, & postea pro antiquiori, in qđ prius cedet? an inspicit prioritas debitorũ, an aũt prioritas pignorationum? Tex. iste non declarat. & ista verba {prius debitum.} põt intelligi vtroq; mõ, vĩ pro nunc dicẽdũ, ꝙ inspiciaĩ prioritas pignorationũ, vt cedat in illum, pro quo primo loco fuit obligatũ, & residuũ in aliud, nã & si pro primo tñ fuisset obligatũ, in illud cederet, vt d. l. ob xxx.

3 †Quid aũt si vnum pignus fuisset obligatum diuersis ꝑsonis ꝓ diuersis debitis, qualiter ĩtelligaĩ obligatũ, an cuilibet insolidum, vel pro parte, et quis ꝑferet: vide ſ. de pign. l. si debitor. & l. si fundus. §. penul.

§. Cum institutus. ¶Si debitum solutũ sit ei, ad quem non ꝑtinet, non repetitur si postea cępit ad illum pertinere, aliteŗ repeteretur. h. d. casus est iste. Non sunt alia.

LEX XCVII.

Cum ex pluribus. ¶Solutum simpliciter cedit primo in cãm duriorẽ, Et quæ sit durior, hic declaratur. si nulla est durior cedit ĩ antiquiorẽ. h. d. & hic Bar. recolligit plenissimè hanc materiam, de

qua

qua plures leges huius tituli loquunt̄, & est īsrascata. ¶ In tex.
ibi.{ quæ sub iure hypothecæ vel pignore. } subaudi vel fide-
iussore. nam oībus his modis dr̄ debitū grauius cā satisdatio-
nis, vt s̄.eo.l.& magis.& l.ob xxx.vide hic Bar.

LEX XCVIII.

1 *Prior creditor in tempore præfertur posteriori, licèt ipse habeat generalē hypothecam, & posterior specialem.*

1 QVi res suas. ¶† Vsq; ad §.mihi decē ꝓseq̄t
vnam mām qn̄ datur insolu-
tū res ꝓ q̄titate, & illa postea euincit̄, an poterit agi
de euictione, & qua actione? Et primo loquit̄ qn̄ iā
erat euicta vsq; ad ver.rem aūt castrēsis peculij. postea qn̄ nō-
dum erat euicta, sed poterat ēuinci. Item prima pars subdiuit-
dit̄ in tres partes, qa primo loqt̄ qn̄ creditor non fuit in culpa,
nec in dolo, vsq; ibi, diuersum. Secundo qn̄ fuit in culpa, vsq;
ibi.huic applicat̄. Tertio qn̄ fuit in dolo. & in primo casu age-
re pōt de euictione, in duobus seq. non, sed qua actione potest
agere? I primo dr̄ hic ꝙ actione prima quæ non erat sublata.
Sed in ɔ̄rium, qa īmo erat sublata, quia si fuit soluta res pro pe-
cunia, fuit ɔ̄cta quædam emptio, & sic est perinde ac si debitor
soluisset debitum, & creditor postea sibi restituisset pro pretio
rei.qđ si verè factum fuisset, nulli dubiū est ꝙ actio prima fuit
extincta, & re postea euicta agerēt vtili ex empto, vt in l.elegā-
ter. in prin.de pig.ac. ꝑꝑ hoc Dy. reprehendit hic vnā gl.secun-
dam, quæ dicit, ꝙ hic fuit data res pro pecunia, qa tunc obsta-
ret ɔ̄rium. vnde ipse tenet ꝙ fuit data res pro re, qa tunc actio
prima non tollit̄ nisi efficiat̄ recipientis. vt s̄.eo.l.si qs aliā. Bar.
tenet gl.& ita vr̄ esse de mente literæ si benè inspiciatur, & dicit
hoc eē spāle in actione prima, quæ cōpetebat ꝓ dote danda ad
pecuniā, vt illa non tollat̄, licèt species ꝓ illa det̄, & sic non ɔ̄hit̄
emptio. & hoc fortè fauore dotis, qa fauorabilior est prima a-
ctio competens ꝓ dote, q̄ actio ex empto. vt in l.j.C. de rei vxo.
act. iō dicit istū casum nō esse alibi. ponamus casum in ista pri
ma parte. ¶ in tex.ibi {promittendo dotē} dicit Dy. in specie,
nō in pecunia, & pro ista ꝓmissione obligauit aliā spēm, dein
de illā obligatā tradidit insolutum ꝓ promissa. sed gl. intelligit,
ꝙ promisisti pecuniā. ¶ In tex. ibi, { si ea res a creditore }.i.per
2 creditorē primū. Et sic no.† ꝙ prior creditor in tp̄e ꝑferī poste-
riori, licèt ipse hēat gn̄alē hypothecā, & posterior spālem. vt s̄.
qui po.in pig. hab.l.qui gn̄aliter. hoc ergo casu spēs non dero-
gat gn̄i, qa non fuit in ptāte debitoris post gn̄alē hypothecam
(in qua comprehendunt̄ oīa sub illo gn̄e) eximere speciem ali
quā in ꝑiudiciū illius creditoris, licèt secus sit ī legato gn̄ali fa-
cto vni si postea fiat alteri spālis, qa in ptāte testōris benè est de
primo gn̄e eximere speciē. vt in l.vxorē.§.felicissimo. de le.ij.

§.Diuersum. ¶In hoc §. ponit̄ casus dupliciter. pri
mo in cā lucratiua, secūdo in cā one
rosa secūdū intellectū.h.d. si ab illo q hēt cām lucratiuā, euin-
cit̄ res ꝑ extraordinariā viā, non agit ille de euictione, ēt si do-
natio cępit a ꝓcedenti ꝓmissione.h.d. Sed ɔ̄.de l.minor. ī prin.
s̄. de euic. vbi agit̄ etiā si via extraordinaria euincat̄. Sol. ibi qn̄
ab eo, q habēt cām onerosam, hic qn̄ lucratiuā. Et in hoc iste
tex. est singularis, & non est alibi. Si aūt via ordinaria. tūc si in-
cepit a ꝓcedēti ꝓmissione, agit̄ de euictione ēt ab habēte cām
lucratiuā, vt l.Aristo. de dona. Venio ad casum scd̄m istū intel
lectū. sed scd̄m aliū debet poni, ꝙ iste creditor ꝓtendebat cām
onerosam, qa libertus sic vendidit, vel insolutū dedit ꝓ debi-
to. Sed tūc op. de d.l.minor. qa dēret posse agere de euic. licèt
via extraordinaria sit ablata. Sol. hic iō nō agit, qa est in culpa,
cum sciret illum esse libertū, & alienare in fraudē patroni, se-
cus si ignorasset cōdōnem eius. Sed tūc oportet ponere, ꝙ fuit
data insolutū ꝓ minori ꝓtio q̄ valeret, aliàs patronus nō pos-
set reuocare. vt in l.non vsq; adeo. s̄.si qs a paren. fuerit manu.
& sic non reuocat nisi quatenus res plus valebat, & in illo ha-
bebat cām lucratiuā. vn̄ idem vr̄, qđ in casu pręcedenti. vt ēt si
ignoraret ɔdōnem liberti, postq̄ euincitur extraordinario iu-
re non habebat regressum de euictione.

§.Huic applicatur. ¶Restituto minore ad rē
non restituit̄ aduersarius
eius ad pecuniā si fuit in dolo inducendo minorē ad dandū
insolutū. h. d. singulariter, nec alibi ita bn̄ reperitur, licèt pro
hoc faciat s̄. de fideiuss.l.si Titius. Et per istū §. limitat̄ titulus. C.
de repu. q̄ fiunt in iudicio, cum multis si. in quibus dr̄, ꝙ resti-
tuto minore restituit̄ aduersarius eius. Casus est iste.

§.Rē aūt castrēsis peculij. ¶Si dat̄ in
solutū res, q̄
pōt euinci. & ēt pōt nō euīci, ex futuro euētu apparebit an de
bitor fuerit ꝑfectē liberatus, vel non, qa si non euincat̄, erit ꝑ-
fectē liberatus, aliàs secus. h. d. ī effectu. pręmitte ꝙ res castrēsis
peculij est filij, & non pr̄is filio viuente, sed eo mortuo si non
fecit testm̄, acquirit̄ pr̄i iure peculij ꝑinde ac si a principio fuis
set sibi acquisita, vt l.seruum filij. in prin. de le.j. ecce casum. Gl.
mag. hic in fi. q̄rit an in casu huius §. creditor, qui recepit rē fi-
lij in solutum, poterit statim agere ɔ̄ pr̄em, ēt anteq̄ euincat̄. &
vr̄ tenere ꝙ sic, & ꝓ hoc s̄.eo.l.cum qs.§.qui hoīem. Tn̄ dic, ꝙ
aut pr̄ dedit in solutū ꝓ pecunia, & tunc qa fuit ɔcta q̄dā em-
ptio, sublata fuit actio prima, & non pōt agi ɔ̄ partē quousq;
res sit euicta, qa sic videmus in venditore, vt in l.j. de rerū per-
mu. & l.habere licere. de euic. licèt enim pater non transtulerit
dominium in creditorē, sufficit ꝙ tradiderit rem, sicut sufficit
venditori vt liberetur ab actione ex empto, & re postea euicta
agerēt vtili ex ēpto. Si verò fuit tradita pro debito alterius spe-
ciei, & sic fuit quædā ꝑmutatio, in qua nō liberat̄ tradens nisi
transferat dn̄ium. vt d.l.j. de rerum permut. & l.si quis aliam.
s̄.eo. tunc hēret locū gl. ꝙ posset statim agere creditor actione
prima, dūmō restituat rē, quam recipit, vt d.§.qui hoīem. Iste
aūt tex. dn̄ dicit esse in pendenti, an sic liberetur pater vel non,
debet referri ad id qđ euenire pōt, non ad ꝑsens tp̄s. qa inspe-
cto ꝑsenti statu, vel est liberatus statim, vt in primo casu, licèt
re euicta poterit teneri noua actione, vel non est liberatus. vt ī
secundo casu, & sic pōt statim ɔueniri, sed si antequam cōue-
niatur dn̄ium acquirat̄ patri, desinit posse conueniri.

§.Mihi decem. ¶Licèt stipulatio contineat plus
vel minus causa, vel tp̄e in perso-
nam principalis, q̄ adiecti, nō ꝑꝑea vitiatur, & facta solutione
vni, liberat̄ ab altero. h. d. Et eandē materiam ꝓsequit̄ in §. seq.
& seq. nā sequēs loqt̄ qn̄ ɔtinebat plus vel minus. de quo hoc
casu maior est dubitatio, an ꝑ solonem vni factā liberet̄ ab al-
tero, alius §.mihi Romæ. loqt̄ qn̄ ɔtinebat̄ plus loco. ¶ In text.
ibi.{ pōt dubitari. } dic.ī.magis q̄ in principali obl̄one, vt in l.
græce.§.illud. s̄. de fideiuss. qa non valet fideiussio si ꝓmisit sol-
uere citeriori tp̄e q̄ ꝓmiserit principalis. ergo nec adiecto hic
vr̄ valere si citeriori tp̄e solutū sit adiecto q̄ principali. Sol. quia
ibi in accessoria ex parte debitoris. hic ex parte creditoris. Pre-
terea nec accessoria dr̄ in persona adiecti, cum ibi nulla com-
petat actio, nec sibi sit acquisita obligatio. Et per hoc est expe-
dita gl. quæ incipit. facit s̄. &c.

2 *Si stipulor quinque mihi, aut decem Titio, & soluis Titio quinque, quare non liberaris a me in quinque.*

1 §.Qui stipulatur. ¶† Iste §. ꝓmò loqt̄ qn̄ stipso
plꝰ ɔtinet ī ꝑsona stipulatoris
& minus in ꝑsona adiecti, vtrum tunc soluto minori ipsi adie
cto liberet̄ debitor a pluri. vsq; ibi { ɔ̄ si mihi. } Scd̄o loqt̄ ecō
uerso, qn̄ ɔtinet minus in ꝑsona stipulatoris, & plus in ꝑsona
adiecti. Et quærit̄ de duob. primo si soluat̄ adiecto nō tota q̄-
titas collata in sua persona, sed pars vtrum liberet a stipulatore
in minori. Item si soluit totā quantitatē adiecto, vtrum stipula
tor poterit ab illo totam petere ꝑ actionē mādati, an verò dū-
taxat tm̄ quātū fuit collatū in ꝑsonā suā, & dr̄ qđ prius dictū
verius est. & est difficilis §. venio ad casū. ¶ In primo ergo casu
si stipulor x. mihi aut v. Titio, & soluas Titio v. an libereris a
me in x. ponūtur tres casus. primus qn̄ stipulatio de decem fuit
ɔdōnaliter facta, puta si Titio non solueris quinq;, dabis mihi
x. & tunc solutis v. Titio, liberaris a me in x.i. in obligationem
non incidis, qa deficit ɔdō. aut non fuit expressa ɔdō, sed stipu
latus fui x. pure, aut Titio v. & tunc aut constat de intentione
nostra, ꝙ illa x. fuerunt apposita loco pęnæ si nō solueris v. Ti
tio, & tunc idem, quia licèt non fuerit expressa ɔditio, tacite tn̄
inerat ex natura pęnæ, quæ cōmittit̄ ꝑꝑ moram. aut de hac in
tentione non constat, & tunc liberaris a me in alijs quinque,
sed possum illa petere, & non plus, quia v. soluta Titio dimi-
nuunt de summa maiori. ¶ Sed op. ɔ̄ dictum, ꝙ non valeat sti-
pulatio de x. si constat ꝙ loco pęnæ fuit apposita, qa pœna ad-
iecta solutioni quantitatis censet̄ apposita in fraudem vsura-
rum. vt in l.Iul.§.Idem Papi. de ac.emp. & in l.cū allegas. C. de
vsur. Et vsuræ centesimæ non poterant in stipulationē deduci,
etiam hoc iure, vt in l.si nō sortem. de condi.inde. & dicuntur
vsuræ centesimæ qn̄ ascendunt ad summā sortis, sed hic tran-
scendunt in duplum. So. si stipularer mihi v. si non solueris x.
loco pęnæ ꝓcederet ɔ̄rium, sed hic loquit̄, qn̄ v. alteri. & x. mi-
hi. nā pōt mea interesse ꝙ soluantur alteri v. potius q̄ mihi x. vt
l.liber homo.§.fi. de ver.ob. Et loco illius interesse censetur poe
na ista apposita in fraudem vsurarū, vt est hic casus, quem no.
perpetuo. Nā ꝑ hoc aperit̄ via vsurarijs stipulando restitutio-
nem sortis alteri. & nisi fiat, pęnā sibi maiorē acquirunt ꝑ istū
tex. s̄m Bart. nec possumus huic obuiare. Item ɔ̄ vltimū dcm̄,
ꝙ soluendo quinq; Titio liberaris a me in x. op. qa in alterna-
tiua soluto vno de altera, contingit liberatio ab altero, ēt si sit
maius. sed hic est stipulatio alternatiua, & solutū est vnum de
alternatiuis, & tn̄ dr̄ hic ꝙ non liberat̄ ab altero maiori. Sol. ɔ̄-
rium ꝓcedit in vera alternatiua rerū, in qua vtraq; est in obli-
gatione, sed hic maior summa est in obligatione, & minor est
in solutione. Sed adhuc ɔ̄ fortius, qa soluto eo qđ est ī solutio-
ne, ɔtingit liberatio ab eo qđ est in obligatione. vt s̄.eo.l.si sti-
pulatus fuero x. in melle. Cogita super hoc ɔ̄rio, qa doct. non
tangunt. & in hoc videt̄ stare cōsideratio subtilis huius text. &
2 difficile est rn̄dere. ¶† Circa secundū casum, principalē versi.
{cōtra.} q̄rit̄ q̄ sit rō si stipulor v. mihi aut x. Titio, & soluis Ti
tio v. ꝙ non liberaris a me in v. Rn̄deo, quia neutrū de alter-

na

na. fecisti, debebas enim vel mihi v. soluere, vel illi x. & neutrũ fecisti, vnde non possum agere vt mihi v. soluas, vel compleas soĺonem in p̃sonã Titij, vt d. l. liber homo. §. fi. Sed quid si soluisti Titio octo? adbuc videtur idem, vt possim agere, ꝙ mihi quinque soluas, aut compleas solutionem in personam Titij: possum enim interesse prætendere, vt potius compleat̃ solutio in duobus, q̃ ꝙ mihi dentur quinque.

1 *Diuersitas locorum, rerum, aut factorum inter stipulatorem, & adiectũ, stipulationem non vitiat, & solutione facta adiecto liberatur debitor a stipulatione.*
2 *Pœna adiecta solutioni quantitatis censetur adiecta in fraudem vsurarum. & non potest hodie peti, sed adiecta obligationi facti secus.*
Quid si in instrumẽto apponatur, quòd debitor in termino solutionis debeat vel soluere, vel portare pignora, vel præsentare se coram iudice, & recipere præceptum de soluendo sub certa pœna.
3 *Diuersitas locorum non diuersificat dationem, & quid in factis.*

1 §. Mihi Romæ. ¶†Diuersitas locorũ, rerũ, aut factorum inter stipulatorem, & adiectum, stipĺonem non vitiat, & solutione facta adiecto liberatur debitor a stipĺone. h. d. & ponit tres casus: primus, quãdo stipĺo cõtinebat mixturam dationis, & facti. secundus qñ cõtinebat diuersitatem rerum. tertius, quando diuersitatẽ factorum. Et aduertendũ, ꝙ in primo casu nõ erat diuersitas circa rem in stipĺone deductam. Eadem enim quãtitas collata erat in personã vtriusq;, sed erat diuersitas locorũ, quæ non diuersificat rem quę soluitur. Eadem enim res est siue soluat̃ in vno loco, siue in altero: & ideo isto casu solutione facta adiecto, in loco collato in suam personam cõtingit liberatio a stipulatore ipso iure. dicitur aũt continere mixturam dationis & facti, quia in accessu ad loca continetur factum, sed in executione cõtinetur datio, & hoc potius inspicitur q̃ primum. vt in tex. vnde alleg. ꝙ vbi factum destinatur ad dationẽ reputatur potius datio q̃ factum. per qđ determinatur pulchra qõ. † Nam
2 pœna adiecta solutioni quantitatis, censetur adiecta in fraudem vsurarum, & non potest hodie peti. sed adiecta obligationi facti, secus. vt no. in d. l. cum allegas. C. de vsur. ideo vsurarij volentes huic obuiare, faciunt apponere in instrumento, ꝙ debitor in termino solutionis debeat vel soluere, vel portare pignora, vel præsentare se coram iudice, & recipere præceptũ de soluendo sub certa pœna, & postea pœnam petunt, dicentes se posse, quia fuit apposita obligationi facti, quia non præsentauit pignora, vel cõparuit, certè hæc facta ordinantur ad dationem, ideo pro datione habentur, & pœna in fraudem vsurarum censetur apposita de hoc vide per Bar. in l. cum ꝓponas. C. de dolo. & in l. sed & si quis. §. fi. si quis caut. & l. cum seruus. supra de cond. & demon. Et iste principaliter ad hoc alleg. In secundo aũt & tertio casu, quia est diuersitas rerum vel factorum, per solutionem factam adiecto, non contingit liberatio a stipulatore ipso iure, sed ope exceptionis de ęquitate, vt est casus in l. fi. de verb. obl. per quem declaratur iste tex. venio
3 ad casum. ¶† In tex. ibi. {nam si diuersa facta sunt.} dic. arguit ꝙ nõ liberetur, quia ista stipulatio vr̃ continere diuersa facta ꝓpter accessum ad diuersa loca, sed qñ continet diuersa facta, si fiat adiecto, non contingit liberatio a stipulatore infra ver. {at vbi,} vbi tamen determinat ↄ̃trium, quia præualet causa dandi, cũ ista facta ordinentur ad dationẽ, & eadem res vel quantitas est, vbicunque soluatur, licèt non sit idẽ factum in vno loco, qđ est factum in altero. vt ꝓbatur infra. Et hic not. ꝙ diuersitas locorum non diuersificat dationem, sed facta sic, ideo si accusaui te de homicidio cõmisso in personam Titij, in tali loco, & postea ꝓbo, ꝙ ipsum interfecisti in alio loco, vr̃ diuersum maleficium, & sic debeat sequi absolutio, quia nõ probaui illud qđ in accusatione deduxi, & idem in diuersitate temporum. de quo vide per Bar. in l. denunciasse. §. quid tamen. de adul. & in l. Pantonius. §. rei perduellionis. de acquir. hær. in gl. & per Bar. in qõne disputata per eum, quæ incipit, per Italiam cõiter sunt statuta. ¶ In tex. ibi. {liberaretur enim & si mihi Stichum, illi Pamphilum &c.} subaudi non tamẽ eodem modo, quia supra ipso iure, hic ope exceptionis, vt in d. l. fi. circa prin. de ver. obl. ¶ In tex. ibi, {pro facto soluto liberationem contingere} subaudi de æquitate, & ope exceptionis sicut in præcedenti, non de rigore. ¶ In tex. ibi. {quia non factum pro facto.} nam tunc diceretur solui factum pro facto, qñ vnum tãtum factum est in obligatione, alterum verò nec in obligatione, nec in solutione, sed hic est vnum in obligatione, alterum in solutione, & electio pertinet ad debitorem. vnde non soluit factum pro facto, sed eligit qđ eligere poterat. ¶ Sed opp. ꝙ contingat liberatio ipso iure, quia factum pro facto, & res pro re potest solui creditori volenti, & ↄtingit liberatio ipso iure sicut si solueret alteri volente debitore. vt sup. eo. l. solutum, sed hoc creditor voluit sic stipulando. Sol. ista volũtas, quæ fuit a principio, & tp̃e solutionis redacta est ad necessitatem, vt j. eo. l. aliud. & nõ facit liberationem ↄtingere ipso iure postq̃ est diuersitas rerũ vel factorũ, & ẽt p̃sonarũ: sed si adesset voluntas libera tp̃e solutionis faterer ↄ̃trium. & idem si non esset diuersitas personarũ, licèt esset rerum, vel factorum.

§. Si seruus. Stipulatio ↄcepta in p̃sonã duorũ alternatiuè non valet, si cuilibet eorum põt obligatio acquiri: sed si vni tm̃, valet, & illi acquirit̃, & alter cẽset ad soĺonẽ appositus. h. d. Præmitte, ꝙ seruus in quo habeo vsumfructũ, nõ põt mihi stipulari nisi ex re mea, vel ex opera sua. sed ꝓprietario põt stipulari ex re cuiuscunq;, & acq̃rit sibi obĺonem. si ergo ex re mea, vel ex opera sua stipulat̃ mihi, aut ꝓprietario nõ valet stipulatio, q̃a cũ poterit acq̃rere mihi, quia ex re mea, & ex ꝓprietario, reddit̃ stipulatio incerta cui acquirat̃, & rõne incertitudinis vitiat̃. vt l. ꝓinde. cũ ll. seq. de stipu. ser. sed si ex re ꝓprietarij, valet, q̃a mihi non põt acquirere, sed illi tm̃, ideo videor adiectus, & ille dr̃ stipulator hodie ẽt ĩ casu p̃cedẽti, vel quia alternatiua posita inter personas oneratas resoluitur in coniunctam. & sic acq̃ritur cuilibet ꝓ rata. vt in l. cum quidam. C. de verbo. sign. tenebitur tamen proprietarius restituere fructuario per conditionem sine causa, ad hoc s̃. de stip. ser. l. j. §. si fructuarius. & §. j. ecce casum qui clarus est.

1 §. Aream promisi. †Si species promissa sine mora vel culpa debitoris desinat esse in cõmercio, vel in rerũ natura sine spe redeundi, liberat̃ debitor, q̃a obĺo extinguit̃, & licèt postea casualiter redeat, nõ resuscitat̃. Si verò cũ spe redeundi nõ extinguitur, sed stat in suspenso quousq; redeat, nec debitor liberat̃, licèt cõueniri non poterit quousq; redeat. Si verò non desinit esse in cõmercio, nec in rerũ nã, licèt non poterit solui, nec extinguitur obĺo, nec ẽt suspenditur. & sic põt agi, non vt quis ↄsequat̃ rẽ, sed eius ęstimationẽ. h. d. in effectu vsq; in fi. de primo qñ desinit eẽ in cõmercio sine spe redeũdi ponit̃ exemplũ in seruo alieno promisso & manumisso p dñm, non enim cõsiderat̃ ꝙ poterit ad seruitutem redire. Item qñ desinit esse in rerũ nã, ponit exemplũ de naue dissoluta, non cũ intentione reficiendi eã, quo casu non ↄsiderat̃ ꝙ mutato proposito poterit refici quominus obĺo extinguat̃, nec reuiuiscat, licèt reficiat̃. de secundo qñ desinit eẽ in rerũ natura, cum spe redeũdi, ponitur exemplũ in naue destructa, cũ intentione reficiendi. Item qñ desinit esse in cõmercio, cũ spe redeũdi, ponitur exemplum in seruo promisso & capto ab hostibus pp̃ spẽ postliminij, quousq; n. est apud hostes, nõ hẽmus eius cõmercium. de vltimo qñ non desinit esse in cõmercio, nec in rerũ natura, non tñ p̃t solui, ponit̃ exemplũ in area aliena ꝓmissa, in qua superædificatũ fuit p dñm, de qua principal̃r qõ ꝓponit̃, an debitor ex hoc sit liberatus. Nam non desinit eẽ in cõmercio, cũ poterit vendi vnà cũ ædificio non sine eo, nec desinit eẽ in rerũ nã, cum sit pars domus, & quidem maxima, non tñ põt solui, q̃a non debet ædificiũ destrui. iõ debitor nõ liberat̃, sed p̃t ↄueniri, vt ↄdẽnet̃ ad æstimationẽ. ad qđ inducit̃ casus tit̃s de tigno alieno iniuncto ædib. Nã non dẽt illud separari, ne ↄtingat ruina ædificiorũ, verũtñ põt vendicari. & q sciẽter imponit, ↄdẽnat̃ ad æstimationem p l. xij. tab. Et hic est clarus casus huius §. In primo format qõnẽ vsq; ibi. {respondi.} Scđo arguit ꝓ parte affirmatiua, vsq; ibi. {nec diuersum.} Tertio tollit quoddam dictũ Celsi. & ẽt arg. ad probõnem dicti qđ veniebat ↄ̃ dcm̃ argumentũ factũ ꝓ parte affirmatiua. vsq; ibi, {nõ est.} Quarto soluit qõnem pro parte negatiua rñdendo obiectis, vsque ibi, {diuersum.} Quinto ponit casum, in quo põt ꝓcedere dictũ Celsi. vsq; ibi. {area aũt.} vltimo ↄcludit & ꝓbat, & ẽt declarat determinõnẽ suã, veniamus ad casũ, q̃a clarus est. Nõ sũt alia.

LEX XCIX.

1 *Si mutuaui centum ducatos venetos, & vis mihi restituere florenos Florentinos, qui valeant centum ducatos venetos, non cogor recipere si aliquod damnum sum passurus.*
2 *De qua moneta seu pecunia, intelligatur obligatio contracta.*
3 *De qua moneta possit fieri solutio.*
4 *Quid si mutatus est valor monetæ, quia florenus vel ducatus valet plus, aut minus tẽpore solutionis, quàm valuerit tẽpore cõtracta obligationis.*

1 PAulus respon. †Pone exẽplum. Si mutuaui cẽtũ ducatos Venetos, & vis mihi restituere floren. Florẽtinos, q valeãt cẽtũ ducatos Venetos, nõ cogor recipere si aliqd dãnũ sum passurus, puta sũ nauigatur⁹, & ibi nõ expẽdunt̃ floreni Florẽtini. h. d. vel pone mutuaui tibi Bononiæ c. libras Bononien. vis mihi restituere c. libras solidorum vel grossorũ Venetorũ non cogor recipere, si dãnum sum passurus, vt q̃a rediturus Bononiã, & ibi non expendit̃ illa moneta: sed si non possum oñdere de aliquo interesse, cogor recipere, quia pp̃ vicissitudinẽ, quã habet vna moneta cum altera & functionem, 5
q̃a fungit̃ vice alterius, non videris soluere aliud pro alio. Illud est verum si vis soluere in eadẽ materia, puta aurũ pro auro, & argentũ ꝓ argento. Si aũt in diuersa, vt argentum pro auro, vel econuerso, non cogor recipere, etiã si de illo dãno nõ ostẽdo, quia tunc solueret aliud pro alio, & hoc de iure scripto, sed de ↄsuetudine ↄ̃trium seruatur, & tũc recurrendũ est ad hanc l. vt

si poterim oñdere de dãno, nõ cogor recipere. & ita intellr cõ
suetudo, aliàs secus eadẽ rõne. Idẽ si in eadẽ materia, nõ tñ in
eadẽ bonitate, qa aurũ est deterius, & nõ est eiusdẽ ligæ, vel ẽt
est deterius argentũ p l.cũ qd. supra si cer. pe. qa nõ est eadẽ bo
nitas intrinseca, sed in primo casu de quo posui hoc exemplũ
est eadẽ, licèt diuersa sit forma. Et ita vr intelligere Bar. hanc l.
& p istũ modũ reducunt ad ↄcordiam opi. q̃ sunt in gl. qa qui
dã dñt, ꝙ nõ habeo necesse ꝓbare damnum, sed ipse, qđ mihi
nõ placuit, qa dicor habere damnũ, & hoc in fi. subaudi maxi
me. Alii dicunt ↄ̃rium. Tu distingue, vt ex prædictis colligitur,
& circa mãm huius l. Bar. format aliquas q. & loqtur obscure.
2 & in multis libris reperit incorrectũ id, qđ scribit. † Tu aduer-
te bř ad tres qõnes principales. pǒma est de qua moneta seu
pecunia intelligaĩ obligatio ↄ̃cta, pone ꝙ in ciuitate sunt duæ
monetæ, puta florenus currens, & florenus nouus, vt est Floren
tiæ, q valet plus, ꝓmisisti mihi centũ florenos, de qb. intelligit?
Rñdeo, inspicitur ↄsuetudo vel verisimilitudo, quib. apparen
tibus intelligiĩ de currentib. seu minorib. vt in l. nũmis. de leg.
iii. & l. apud Iul. §. scio. de le. i. & qđ not. in l. semper. de reg. iur.
vel pone ꝙ in ciuitate reperiũtur libræ grossæ, & libræ minutæ
seu solidi, vt est Florẽtiæ, nõ vocanĩ solidi ad florenũ, & isti di-
cuntur grossi, qa xxix. faciũt florenũ, ꝓmisisti centũ solidos vel
libras, inspicitur ↄsuetudo. Nã in mercantiis capiunt solidos
grossos ad florenum. Istud voluit Bart. & hoc si pôt apparere
in qua moneta fuit oblatio ↄ̃cta, vñ si mutuaui florenos no-
uos, licèt instrm dicat simpliciter, ꝙ ꝓmisisti reddere mihi cẽ-
tũ florenos, intelligiĩ de talibus, quales mutuaui, vt l. cũ qd. si
3 cert. pet. ¶ † Scđo q̃ritur de qua moneta poterit fieri solutio?
puta promisisti mihi centũ libras, vis soluere in moneta ęrea,
puta quattrinos, vel hic paruos nummos, ego volo in auro, vel
in ære? Respondeo in eodẽ modo: si pôt apparere in qua mo
neta fuit obligatio contracta, bene quidem, quia de illa debe-
bit solui. si non potest apparere puto seruandam viam medio
crem, maxime si damnu sum passurus, & sic saltem argenteã
4 debebit soluere. arg. l. legato gñalr. de leg. j. † Tertiò & vltimo
quæritur, quid si mutatus est valor monetæ, puta quia flore-
nus vel ducatus valet plus, aut minus tpe solutionis, q valuerit
tẽpore ↄ̃ctæ obligationis? Rñdeo, hic nõ ↄsideraĩ si mora nõ
interuenit, si aũt nõ interuenit, ↄsideratur quãtum ad inter-
esse damni, non quantum ad interesse lucri. Ad cuius intelli-
gentiam sciendum est, ꝙ moneta grossa æstimatur per minu-
tã, non econuerso. ¶ Item interesse propter moram considera
tur circa valorem rei, qñ post moram decreuit æstimatio, vel
creuit, iuxta ea quæ plene hñr in l. vinum. supra si cer. pet. & l.
in hac. de triti. Nunc ergo ad propositũ. aut debes mihi mone
tã grossam, puta florenos aureos, & fuisti in mora soluendi, &
tpe obľonis ducatus valebat qnq; libras, postea incepit valere
quatuor, tunc non liberaris soluendo cẽtum ducatos, sed de-
bes dare tm̃ plus quantum decreuit æstimatio, & econuerso,
si ego fuissem in mora recipiendi, & tpe ↄ̃ctæ obligationis vel
moræ ducatus valebat quinq; libras, postea incepit valere qn-
que cum dimidia, nõ cogeris dare centũ ducatos aureos, quia
solueres plus, sed tanto minus quantum creuit æstimatio, &
habeo de facto, & hic per ea quæ hñr in d. l. vinum. & in hoc
econuerso, si debes mihi monetam minutam, puta centum li
bras, & tpe moræ de centum libris potuissem acquirere centũ
ducatos, quia non valebat ducatus nisi quinque libras. postea
creuit æstimatio, & non possum habere xx. ducatos, vtrũ pos-
sim petere interesse, vt des tm̃ plus q̃ possim xx. ducatos acqui-
rere? Bar. mouet istum dubium in l. nummis. in fi. de in lit. iu-
ran. & non determinat. hic videtur determinare, ꝙ non, quia
istud non est interesse dãni, sed lucri extrinseci, cuius nõ habe-
tur ↄsideratio, vt in l. si sterilis. §. cum per venditorem. de acti.
emp. & ꝙ nõ sit damni, sed lucri ipse probat, quia tunc est dã-
ni, qñ creuit vel deteriorauit æstimatio eius qđ debetur, sed
hic non sic, nõ enim creuit æstimatio librarũ, quæ debent, qa
libræ non æstimant per florenos vel ducatos, sed ecõuerso. &
sic est circa æstimationem alterius q̃ eius qđ debetur hæc est
intentio sua licèt per verba longa & obscura, quia subtiliter
imaginatus est. & ad eius dicta frequenter recurritur.

LEX C.

1 *Administrator vnius loci, pôt expresse stipulari sibi solui in alio loco, in quo administrationẽ nõ habet, et qd si simpliciter stipulaĩ sibi solui.*

2 *Potest fieri prorogatio iurisdictionis de loco ad locum, & an de re ad rem, vel de persona ad personam, seu tempore ad tempus.*

3 *Quando confertur solutio in alium locum, non inspicitur locus vbi est celebratus contractus vt ibi sortiatur quis forum ratione contractus, sed locus vbi est collata solutio.*

1 QVæro. ¶ † Administrator vnius loci potest
(cum stipulatur) stipulari sibi solui in
alio loco, in quo administrationem non habet, &
tunc in illo poterit sibi fieri solutio. sed si non sti-
pularetur sibi fieri solutionẽ, sed simpľr solui in alio loco, in
quo administrationẽ nõ haber, non posset sibi fieri solutio in
illo, sed deberet fieri administratori illius loci, vbi collata est
solutio. h. d. in effectu ista lex quæ prima facie vr obscura. ve-
nio ad casum. In tex. ibi. {vt Romæ solueret.} No. ꝙ qõ propo
nitur qñ hic fuit dictũ, ꝙ soluereĩ Romæ, & q̃ritur vtrum istis
tutorib. sic stipulantib. poterit solui Romæ, cũ ibi administra-
tionẽ nõ habeant? Iurisconsl. rñdit cũ distinctione dicẽs, ꝙ so-
a lutio debet fieri Romæ illis, q ibi hñt administrationẽ. † Illi
aũt ibi nõ habebãt nisi fuerint stipulati expresse solui Romæ,
quia tunc bene posset eis solui, & sic pñr ꝓrogare eorũ officiũ
de ꝓuincia in Romã per expressam ꝓrogationẽ. vnde alle. ista
a l. ꝙ pôt fieri ꝓrogatio [a] iurisdõnis de loco ad locũ, sicut de re
b ad rem, vel de psona ad psonã, vel de tpe ad tps, [b] de qb. tribus
habemus plura iura, sed de loco ad locũ de iure ciuili parum
reperiĩ, licèt ista l. ad hoc allegeĩ. De iure aũt canonico reperiĩ
in c. statutũ. §. illo. de rescr. lib. vj. ꝙ iurisdõ delegata p expressũ
ↄsensum partiũ pôt ꝓrogari de loco ad locũ, sed aliæ ꝓroga-
tiones possunt fieri p ↄsensum tacitũ scienter litigãdo, & non
opponẽdo de incõpetentia, iuxta plene no. in l. j. s. de iudi. cum
l. seq. hic ẽt ꝓbaĩ per istã l. ꝙ requiraĩ expressus ↄsensus qñ fit
3 de loco ad locũ per tex. in l. fi. † Sed ordinaria iurisdõ, quæ ha-
bet locũ certũ & deputatũ p ↄsuetudinẽ, vel statuta, q vocatur
locus maiorũ. vt s̃. de iust. & iur. l. pe. nõ posset ↄsensu priuato-
rũ mutari, qa esset ↄ̃ publicã vtilitatẽ. delegati aũt nõ habẽt cer
tũ tribunal. Alle. ẽt ista l. ꝙ qñ ↄferĩ solõ in alium locum non
inspicit locus vbi celebratus est ↄ̃ctus, vt ibi sortiaĩ qs forũ rõ-
ne ↄ̃ctus, sed rõne loci, vbi collata est solõ. nã hic solõ deberet
fieri Romæ & administratoribus ibi existentibus, nõ aũt in lo
co ↄ̃ctus, parũ tñ hoc facit Nã aliud est quærere de solõne vbi
est fienda, aliud est quærere de foro. Illam tñ partem tenet gl.
in l. cõtraxisse. de act. & obli. & in l. hæres absens. §. fi. de iudi. li-
cèt alij not. cõtrarium in l. j. vbi ↄueniatur qui certo loco da-
re ꝓmisit, vt supra de bon. auct. iudi. possi. l. iij.

ADDITIONES.

a ¶ Quòd potest fieri prorogatio. Adde Ang. in l. ii. ff. de iur. om. iudi. Abb. in c. cum olim. el primo. in j. col. de offi. deleg.

b ¶ De tempore ad tempus. Adde Doct. in c. de causis. extra de offic. deleg.

PAulus respondit. ¶ Solõ quæ parit repeti
tionẽ, nõ parit liberatio
nẽ. hoc primo. Itẽ pretiũ redactũ ex vẽdõne pignoris, pôt
creditor ↄuertere ẽt in debitũ nãle tm̃, si ꝓ illo erat obligatũ.
h. d. tex. cũ gl. vsq; in fi. l. ecce casum. ¶ In tex. ibi, {in quã cãm
soluerit.} dic, & ipso nõ eligente creditor nõ posset eligere, vt
cederet in debitũ naturale tm̃, qa nõ gereret negotiũ debitoris
sicut ꝓpriũ, vt plene not. in l. j. s̃. e. Sed in casu isto si nõ vẽdidit
pignus, pôt creditor eligere, vt cedat in debitũ naturale tm̃, vt
seqt. qđ intellige fm gl. qñ ꝓ illo erat obligatũ, sed ꝓ illo tãtũ,
nõ est dubiũ, sed ẽt si ꝓ illo & alio ciuili & naturali, ꝓ rata tñ
vtriusq;, vt s̃. eo. l. pupilli. § pe. sed si pro illo nullo modo esset
obligatũ pignus, tunc esset idem qđ in solutione simpliciter
facta, vt non possit consistere naturale tantum &c.

LEX CII.

1 *Periculũ pecuniæ cõtingens post oblationẽ, non pertinet ad creditorẽ, sed ad debitorẽ si per oblationẽ non fuit creditor in mora constitutus. similiter periculũ pecuniæ deposita per creditorem ad prædiorum comparationẽ, non pertinet ad tutorem, si non fuit in aliqua culpa, sed ad pupillum.*

2 *Si commune compulit debitores aliquorum exititiorum ad soluendum in cõmuni illud quod debeaĩ illis exititiis, an sint ab illis liberati, vt si postea redeant, non possint illos conuenire.*

1 CReditor. ¶ † Periculũ pecuniç ↄtingẽs post
oblationẽ, nõ ptinet ad creditorẽ
sed ad debitorẽ si per oblationem nõ fuit creditor
in mora ↄstitutus similiter periculũ pecuniç depo
sitæ per creditorẽ ad prædiorũ cõparationẽ, nõ pertinet ad tu-
torem, si nõ fuit in aliqua culpa, sed ad pupillum. h. d. in effe-
ctu. venio ad casum. ¶ In tex. ibi, {vt alia die accepturus distu-
lit.} subaudi debitore dilationẽ ↄsentiente, sed obtulit nõ cõ-
gruo loco nec tpe, & sic creditor iustã habuit causam nõ reci-
piendi, vnde nec fuit in mora ↄstitutus. vt s̃. eod. l. si soluturus.
meritò periculũ pertinet ad ipsum debitorẽ, cui teneĩ in gñe,
vel ad qñãtitatẽ, vt l. incendiũ. C. si cer. pet. aĩs pertineret ad cre-
2 ditorẽ, vt supra e. l. qui decẽ. de qua opponit gl. ¶ † In tex. ibi,
{iussu p̃sidis sublata est,} subaudi, nõ tñ in iniuriã creditoris,
qa tũc culpa eius censeret sublata, & tunc periculũ ad ipsum
ptineret, vt in l. si merces. §. culpæ. supra loc. & inducit iste tex.
ad illã qõnẽ. si cõe cõpulit debitores aliquorũ exititiorum ad
soluendũ in cõi illud, qđ debebaĩ illis exititiis, an sint ab illis li-
berati, vt si postea redeãt, nõ poterint illos ↄuenire? & iste tex.
facit ꝙ nõ sint liberati. sed in ↄ̃rium, qa hoc factum est in odiũ
& necem creditorũ, nõ aũt debitorum, de hac qõne vide hic
plene per Bar. post Dy. & per Bar. C. de iure delib. l. si te bonis.
& fuit antiqua qõ Spe. & aliorum antiquorum. & ꝙ sint libe-
rati, facit l. Paulo Callimacho. §. fi. de leg. iij. Sufficit.

§. Cum de sorte. ¶ Pecunia simpľr soluta cedit
in sortem, nõ aũt in vsuras ef-
ficaciter non debitas; hoc primo. & soluta simpľr in antiquio
rem

rem cedit. hoc secundo. & solutũ ꝑ errorẽ in cãm inefficacẽ, ꝯ
uertit in cãm efficacẽ. hoc tertio & vltimo vsq; ĩ fi. l. Ecce casũ.

LEX CII.

1 *Debitor qui mandato creditoris se obligauit alteri ad soluendum, potest illi soluere creditore mortuo vel inuito. & quid si se non obligauit, sed simplex mandatum de soluendo recepit.*

2 *Cum aliquis scholaris haberet pecuniam penes campsorem, & in infirmitate constitutus volebat ipsam legare quibusdam fratribus, & fecit eam eis promitti ipso viuente, & postea conualuit, & legatum reuocauit, an fratres ex illa stipulatione potuerunt agere.*

3 *Mandatum & effectus mandati, si confertur in vita, an & quando re integra morte non finiatur.*

Quid si mandatum & etiam effectus eius conferantur post mortem?

1 EI qui mandato. ¶†Debitor q manda
to creditoris se obli-
gauit alteri ad soluẽdum, põt illi soluere creditorẽ
mortuo vel inuito, q̃a ꝓmissio morte mãdãtis vel
expressa ꝯdõne non finiť cũ alteri sit ius quæsitũ. hoc primo.
Sed si se non obligauit, sed simplex mandatũ de soluendo rece
pit, nõ põt creditore mortuo vel inuito soluere, q̃a tale mãda-
tũ vtroq; mõ finiť, cũ ex illo altero non sit ius quæsitum. h. d.
ista l. difficilis in sui mã, quã tractat Cy. in l. mandatũ. C. man.
Bar. in l. hoc iure. š. de don. Ego illã l. repetij Senis iã sunt anni
xxx. & credo plenius tradidisse q̃ ipsi faciant. Scđa ibi, {ei aũt.}
Et est notãdũ qđ in primo casu mãdatũ fuit directũ ad stipula
torẽ, tñ in ꝯñtiã directũ vr̃ ad debitorẽ. In scđo ecõuerso fuit
directũ ad debitorẽ, & in ꝯñtiam censeť directũ ad illũ tertiũ,
qui debebat recipere, vt patet supra eo. l. si q̃s seruo. cũ plurib.
aliis. venio ad casum. ¶ In tex. ibi, {stipulatus est.} s. si solui post
mortẽ meã, & sic stipłõ facta fuit me viuente, sed solutio fuit
collata post mortem meã, & aduertendũ, q̃a hoc nõ denotat
iuris ministeriũ, sed facti accidentiã. Nam idẽ si fuisset stipula-
tus simplr̃ sibi solui, & ego simpliciter mandassem stipulari.
Ideo dic, ꝙ non fuit stipulatus tanq̃ procurator meus, q̃a tunc
possem illam stipłõnem reuocare, q̃a ille teneť de illa stipłõne
facere quicquid mihi placet postq̃ stipulatus est ad mei com-
modũ, vt l. interdum. §. si cui. supra mand. ꝑ quẽ Bar. ita dicere
ꝯsueuit. vnde possem liberare debitorẽ ẽt inuito stipulatore. l.
mulier bona. §. fi. de iure do. & l. apud Celsum. §. mandaui. &
ibi no. per gl. & Bar. de doli exce. Nec esset dicendũ, ꝙ fecerim
ipsum stipulari aĩo donandi, quia tunc censetur donatio cau
sa mortis postq̃ fuit facta mẽtio mortis, vt l. Seia. de dona. cau.
mor. quæ posset ẽt reuocari per expressam ꝯdictionẽ, & finire
tur stipłõ. l. cum quis decedens. §. nuptura. de leg. iij. debet ergo
intelligi, ꝙ fuit stipulatus pro se, & nõ ex causa lucratiua quia
erat creditor meus in tãtũdem vel vltra, vt procedat qđ ĩ sequi
tur. ¶ In tex. ibi, {q̃a talis est lex obligationis} i. natura, vt postq̃
in eam reducta est stipłõ, non poterit mandans pœnitere, vt su-
pra eo. l. aliud. nec auferre poterit ius stipulatori quæsitũ. ¶ In
tex. ibi, {post mortẽ meã,} dic ista verba determinãt verbum
{soluitur} qđ est ĩ. nõ verbum {soluere} s̃m gl. vt sit sensus, ꝙ
mandaui simpliciter debitori meo ꝙ solueret Titio, & nõ di-
xi in vita, vel post mortem meã, dr̃ hic ꝙ post mortem meã ei
non rectè soluit, q̃a tale mandatũ re integra morte finiť. & sic
verba {post mortem meã} trãsponuntur, & hoc iõ q̃a si man-
dassem sibi soluere post mortẽ meã, nõ esset verũ qđ in fine di
ciť, tale mãdatũ finiri morte, cũ sit collatũ post mortẽ, q̃a non
debet finiri ab eo capite, quo debet incipere, vt est casus in l. si
verò nõ remunerãdi. in fi. cũ l. seq. š. mãd. & de don. cau. mort.
l. mortis cã. §. Titia. sed ista trãspositio destruit literã iõ alii le-
gunt rectè ꝓut iacet, ꝙ mãdaui tibi ꝙ solueres post mortem
meã, & dũ subditur ꝙ ei nõ rectè soluiť, debet intelligi. s. me in
uito. sicut dixerat š. in ver. {ideoq;} q̃a licèt tale mãdatũ nõ fi-
niatur morte, finitur tñ expressa reuocatione, quæ fortior est.
vt l. iiii. in prin. de manu. vind. & patet in l. fundi. §. item si ami
cus. de acq. pos. & subditur ibi in fi. {q̃a mãdatũ morte dissol-
uitur} nõ debet referri ad casum prædictũ qñ fuit collatũ post
mortẽ, sed simplr̃ in gñe debet intelligi, ꝙ rr̃t simplex manda
tũ re integra morte finiť: hoc est ẽt destruere literã. iõ aliàs di-
cebã, ꝙ tex. debet intelligi ꝓut iacet. Et istud mandatũ fuit col-
latum post mortẽ, & tñ finiť morte. Et rõ est, q̃a fuit collatũ su
per iure, & re ipsius mandãtis. Istud tñ creditũ ad mandantẽ ꝑ
tinebat, & si ille nõ soluit in vita mandantis, istud ius transit
ad hr̃dem mãdantis, & sic ad nouũ dñm. vnde requiritur nouũ
mandatũ illius, a quo non põt euelli eius voluntate. & istud ꝓ
bat ad literam in l. si ego. §. si res. š. de iure do. sed l. si verò nõ re
munerãdi. §. fi. quę vult vt nõ finiatur morte, loqtur qñ fit nõ
sup re vel iure mãdantis, ꝙ trãsmittatur ad hr̃des, vt si mãdaui
tibi ꝙ post mortẽ meã faceres mihi sepulchrũ, vel emeres aliq̃
rẽ ꝓ meo hr̃de: tunc. n. nõ fit sup aliquo iure, qđ sit in hr̃dita-
te, & iõ cessat rõ supradicta. sed si mandarẽ tibi ꝙ venderes rẽ
meã post mortẽ meam, non posses virtute huius mandati vẽ-
dere post mortẽ meam sine noua volũtate hr̃dis mei, ad quẽ
transiuit dñium, & tunc iste tex. est singu. & declarat istã mate
riã, & ꝑ alios Doct. hic non tangiť, & saluať tex. ab improprie-
tate. veniamus nũc ad gl. ¶ In gl. mag. q̃ ponit casum, circa pri
mũ casum nullam format oppositionẽ. Sed tu opp. primo de
l. si cum Cornelius. š. eo. vbi ẽt qñ interuenit ꝯuẽtio seu stipu-
latio, põt mandatũ reuocari. So. ibi, interuenit ꝯuẽtio ĩter cre
ditorẽ, & debitorẽ, & sic hẽt vim simplicis mãdati, q̃a ex hoc
non est q̃sitũ aliqđ ius tertio, hic verò interuenit inter debito
rẽ & tertiũ, cui erat q̃situm. Sed ꝯ, ꝙ idẽ in primo casu, vt š. eo.
l. aliud. So. ibi qñ a principio stipłõnis ꝯcte, sed qñ ex postfa-
cto, locũ hẽt d. l. si cum Cornelius. vt ibi dixi. Item ꝯ. ꝙ licèt in
ter debitorẽ & tertiũ, adhuc poterit reuocari, vt l. cũ quis dece
dens. §. j. de le. iij. So. ibi, non erat debitor mandãtis, sed spera
bať effici ꝑꝑ legatũ sibi factũ & fideicõmissum sibi iniunctũ,
vñ si viuente testatore se obligauit fideicõmissario, & postea
testator reuocet legatũ, obligatio finiť, q̃a se obligauit ꝯtẽpla-
tione futuri emolumenti, qđ ad eũ nõ peruenit. Sed hic erat
debitor, & se obligauit cõtẽplatione eius, ad qđ tenebať, nec
cessabat hic cã obligationis sicut cessabat ibi. & ꝑ hoc fuit so-
2 luta q. †Bononiæ. Cũ q̃dam scholaris hr̃et pecuniã penes cam
psorem, & in infirmitate ꝯstitutus volebat ipsam legare q̃bus-
a dã fratrib.[a] & fecit eã eis ꝓmitti ipso viuente. Ipse postea ꝯua-
luit & legatũ reuocauit, certè fratres ex illa stipulatione non
pñt agere, q̃a facta fuit contẽplatione legati futuri qđ non fuit
effectũ sortitũ s̃m Bar. In ea. glo. ibi. {So. speciale ibi in dote.}
Tu dic, ꝙ ibi non fuit simplex mandatũ, q̃a finireť morte, sed
fuit datio ob cau. dotis futuræ, ex quã resultabat ꝯctus innoĩa
tus, in quo locũ hẽt pœnitentia re integra tã ꝑ principalem ꝯ-
hentẽ, q̃ ꝑ eius hr̃dẽ. vt l. si pecuniam. de ꝯdi. ob cãm. Fallit qñ
cã de futuro eẽt pia, vt dotis, vel libertatis, tunc. n. licèt princi-
palis posset pœnitere, si non pœnituit, non potest pœnitere eius
hr̃s vt ẽ ibi casus no. & in l. iij. š. de sep. expor. ¶ In ea. gl. ibi {vt
post mortẽ meã daret Instrã,} & sic fuit collatũ post mortem.
Sed ꝯ extra gl. ꝙ tale mandatũ non teneat, qđ patet, q̃a non ꝓ-
ducit actionem mandati. vt š. de relig. l. & si q̃s §. si cui. So. & si
mandatum collatum post mortem sit super eo quod fieri nõ
potest in vita, puta mando tibi ꝙ post mortem meam facias
funus meum, idest expensas funeris (non enim fit funus nisi
post mortẽ) & tunc hẽt locũ contrarium, sed si super eo quod
posset fieri in vita, vt ꝙ facias monumentũ vel aliã rẽ, tunc va
let, & durat post mortẽ. vt ĩ §. Titia. alle. ĩ gl. & l. si vero ñ remu
3 nerandi. §. fi. š man. qđ declara, vt š. dixi. ¶†In ea. gl. ibi {sed tñ
hẽt effectum irreuocabilẽ demũ post mortẽ,} & sic distingue
tres casus, nã aut mandatũ & effectus mandati ꝯferť in vita, &
rr̃t morte re integra finiť. vt l. si q̃s alicui. §. morte š. mandati. l.
inter causas. in prin. & l. mãdatũ. C. man. Fallit si fieret sup eo,
qđ mandans hr̃et necesse facere. vt si vendidi rẽ Titio, & tibi
mando, ꝙ eã sibi tradas, nã durat post mortẽ, nisi hr̃s meus re
uocet mandatũ. vt l. fundi. §. itẽ si amicus. de acq. pos. & in hoc
fundať c. si super. de offi. dele. lib. vj. aut mandatũ & ẽt effectus
mandati ꝯferunť post mortẽ, & tunc distingue, aut illud non
poterat expediri in vita, & non valet, aut poterat, & tunc aut
fit sup iure vel re mandãtis, qđ, vel quæ ad hr̃dẽ transmittitur,
& finiť morte. vt hac l. s̃m intellectũ quẽ š. dedi. aut nõ sup iu-
re vel re, qđ vel q̃ transmittať ad hr̃dẽ, & tunc durat post mor
tẽ. vt d. l. si vero. §. fi. nisi posset tẽdere ĩ præiudiciũ hr̃dis. vt ibi
no. in gl. vt si tibi mãdarẽ, ꝙ emeres talẽ rẽ ꝓ maiori ꝑtio q̃ va
leat, nã si post mortẽ meam emeres sciens me mortuũ, non te-
nereť hr̃s recipere, ꝑ ea quę ibi no. secus qñ non ꝯcerneret ꝑiu-
diciũ hr̃dis. Si vero mãdatũ ꝯferť in vita, & effectus post mor-
tẽ, tũc hẽt locũ d. l. cũ pater. §. Mæuio. de leg. ij. vt si mãdatarius
sciebat ꝙ morte mandãtis sit finitũ, secus si ignorabat ꝙ non
sit finitũ, certe Bar. ꝯ hanc distinctionẽ facit aliquas oppositio
nes in illo §. Mæuio. & dicit aliqua quæ non placent, & sibi vi-
detur contrariari si bñ ꝯsideretur, vñ ego dico, ꝙ in illo §. mã
datũ fuit finitũ morte postq̃ fuit collatũ in vita, licèt effectum
ꝯsequať post mortẽ. Nã scĩa, vel ignorantia mandatarij non
debet esse cã finiendi, vel non finiendi. Sed voluntas ipsius mã
dantis, tñ licèt sit finitũ, mandatarius hoc ignorans, liberať sol
uendo, vt š. eo. l. q hoĩem. §. si Titio & si dicať, ibi dr̃ ꝙ donatio
perficitur, si mandatarius ignorauit. ergo mandatum nõ erat
finitum, quia si fuisset finitum, non fuisset perfecta donatio.
Respondeo istud procederet si dominum rei traditæ non fuis
set penes mandatariũ, sed penes mandantẽ, nã tũc ẽt ignoran-
ter soluendo non potuisset in illum transferre. vt in l. eius qui
in pecuniam. §. quas vero. si cer. pe. Sed quia erat penes man
datariũ, potuit trãsferre, vt de don. l. hoc iure. §. si q̃s dederit. &
donatio ꝑficiť, q̃a fingit mandatũ durare ꝑꝑ hæc duo. s. iustã
ignorantiam mandatarij, & translationẽ dñij, & aliquo isto-
rũ deficiẽte, non fingereť durare, nec ẽt durat re vera, & iste est
verus casus illius §. per gl. & Doc. non tactus. Bal. aũt in l. id qđ
pauperib. in fi. de epi. & cle. vr̃ dicere in illo §. Mæuio. ẽt ꝑ expres
sam reuocationẽ mandatum non eẽ finitũ, & miror valdè de
dicto suo, quia falsum est, si bñ consideraret. hic non sunt alia.

ADDITIO.

a ¶ Volebat ipsam legare quibusdam fratrib. Vide de hac materia per Doctores in auth. ingressi. C. de sac. sã. eccle. & per doct. in c. in pñtia. extra de proba. Pau. de Cast. ij. super ff. nouo.

De acceptilationibus. Rub.

LEX PRIMA.

A Cceptilatio. ¶ In ista l. ponit potius effectus acceptilationis, q̃ eius diffinitio. Nam liberatio est effectus, acceptilatio vero qdã distractus verbis solennibus celebratus ad similitudinẽ stipłonis, in qua debet præcedere ĩterrogatio debitoris, & responsio creditoris inconuniens, & per eam tollitur ciuilis & naturalis obligatio, cum per pactum de petendo non tollatur nisi sola naturalis, hoc tamen verum si precedit obligatio verbis contracta: si autem re, vel ꝯsensu, tũc acceptilatio nõ valet iure acceptilationis, vt tollat ciuilem, sed iure pacti, vt tollat solã naturalẽ. vt j. eo. l. an inutilis. in prin. cũ gl. & l. si vnus. §. fi. s̃. de pact. Sed quare non põt acceptilatio tollere tales obłones ꝯtus de iure gentiũ, sed solum de iure ciuili, cũ stipło quæ ẽ de iure ciuili, poterit eas tollere iure nouationis? vt l. j. s̃. de noua. Rñdeo vt ibi dixi, quia acceptilatio de directo ꝯriatur obłoni, cum tendat ad perimendum, vñ maior fit ei resistentia, sed stipulatio non ꝯriatur de directo, qa tendit ad transferendum in se priores obligationes. & in habentib. symbolũ facilis est transitus secundum Philosophum. Sufficit.

LEX II.

PVpillum. ¶ In ista l. dr̃, q̃ pupillus põt p acceptilationẽ liberari sine tutoris auctoritate. h. d. tex. dubitatio istius l. ꝯsistit in eo, qd̃ gl. tangit. qa si pupillus erat obligatus aliqua obłone iurisgẽtiũ, nõ poterat liberari p acceptilationẽ, si deduceret in aqlianã stipłonẽ, & deducere nõ põt solus sine tutore. Gl. dicit, q̃ ĩmo põt, qa nõ deducit eo fine, vt remaneat obligatus, sed vt liberet, quã glo. no. ſm Ang. q̃ vbicunq; pupillus se obligat ad hunc finẽ vt liberet, non est necessaria tutoris auctoritas. vñ dicit ipse, q̃ si est institutus hr̃s, & rogatus de restituendo hr̃ditatẽ, põt adire sine tutoris auctoritate, qa adit vt non remaneat obligatus, sed vt obłones transferat in fideicommis. Ego dico hoc verum si fideicommissarius instant, & hoc petat, quia tunc non potest pupillus remanere obligatus. Nam etiam si fideicommissarius recusaret postea sibi restitui, non teneretur pupillus. vt l. postulante. in princip. ad trebellia. Sed si non instaret nec peteret, posset ramanere illaqueatus si fideicommissarius postea nollet recipere, quia nec teneretur. ideo tunc adire non posset sine tutore. Non sunt hic alia.

De prætorijs stipulationibus. Rub.

LEX PRIMA.

P Rætoriarum. ¶ Lex ista diuidit̃ in qtuor pres ſm Doc. Primo eñ diuidit stipłonẽ ꝑtoriã in tres species. vsq; ibi {Iudiciales} Secundo quãlibet earũ ꝓseqt̃ declarando vsq; ibi, {Stipulationũ.} Tertio declarat qualiter debeant interponi, an cũ fideiussoribus vel sine, & sic an sint satisdatiões, vel nudę cautiones, vsq; ibi {q̃ si sit.} Quarto & vltimo, qñ occurrit aliqua dubitatio, an sint interponẽdæ vel nõ, vel an aliquid debeat addi, vel minui ad id, qd̃ statuit ꝑtor mortuus vel viuus, cuius sit cognitio. vsq; in fi. & ista diuisio fit pro summario, qa alia nõ cadit. ¶ In prima parte ibi. {ꝑtoriarũ stipłonũ.} dic. i. largè sumẽdo ꝓ his quæ ab inuito extorquerent. Dy. ¶ In tex. ibi {cautionales} dic no. quare nõ dicit ꝯuẽtionales? qa illę nõ extorquẽtur ab inuitis, sed ꝓcedũt ex mera volũtate ꝓmissoris, & stipulatoris, & de illis loquit̃ d. l. stipłonũ. s̃. de verb. ob. licèt ẽt illæ largo mõ possint dici cautionales, qa reddũt stipulatorẽ cautũ & securũ. vt j. pxi. §. in fi. ibi. & sciẽdũ est &c. ¶ In prima gl. ibi {prætoria stipło dr̃ duo. mo. &c.} Sol. Doc. dñt q̃ ista gl. ꝓsequit̃ errorẽ suũ, in quo fuit in multis locis, non bñ intelligẽdo diuisiones stipłonum, nec scit extrahere dentes de isto ꝯno. vñ dñt q̃ in ꝯtio diuidit̃ stipło in gñe gñalissimo sũpta, & tũc habet quatuor species, vt ibi, hic verò vna de illis spẽbus subdiuidit̃ in tres, & sic nõ obstabat. & hoc est bñ dictũ, tñ ad huc clarius dic, q̃ stipło in gñe gñalissimo sumpta re vera hẽt sub se duas spẽs tm̃ principales. Nam oĩs stipło, aut est ciuilis, aut ꝑtoria. Itẽ pria spẽs hẽt sub se alias tres spẽs. nã oĩs stipło ciuilis, aut est iudicialis, aut ꝯuẽtionalis, aut cõis, quæ spẽs iunctæ cum ꝑtoria videntur facere quatuor spẽs. ita loquit̃ l. ꝯria. Sed ẽt ista scd̃a spẽs. s. ꝑtoria hẽt sub se alias tres spẽs similes illis alijs trib. quæ sunt sub ciuili, quas Iurisconsultus ibi nõ specificauit, qa positurus erat hunc titulũ, in quo magis cadit. vñ hic dicit q̃ ꝑtoria stipło sił vel est iudicialis, vł cautionalis, vel cõis, & sic illæ duæ spẽs principales cõprehẽderũt sub se alias sex. s. q̃libet earũ tres, quasi similes ad inuicẽ. In hoc est dissimilitudo quo ad vocabula, qa scd̃a spẽs ciuilium vocat̃ ꝯuẽtionalis, sed scd̃a spẽs ꝑtoriarum vocat̃ cautionalis pp id qd̃ dixi in tex. Item iudicialis aliter sumit̃ in l. ꝯria q̃ hic, qa ibi ꝓ omni ea quæ ponit̃ in iudicio p iudicis officiũ mercenarium, vt cautio de dolo. sed hic solũ ꝓ illa quæ iudicis officio nobili, & quæ interponit̃ ꝓ sententia, vt rata sit similiter cõis: aliter sumit̃ ibi pp cõionẽ, qñ habet cõionẽ cũ iudiciali, & ꝯuentionali, sed hic solum ꝓ illa quæ interponitur rõne ꝓcessus & instãtiæ, vt stipło de iudicio sisti. sunt ergo similes istæ species quasi in nominibus, sed habent differentiam in substantia.

1 *Stipulatio iudicialis prætoria quæ sit.*
2 *Officium iudicis nobile proponitur loco actionis, & tunc datur libellus, lis contestatur, & ordinariè proceditur, sicut in actionibus.*
3 *Promittens facere me cautum, & securum, an teneatur dare fideiussores.*

1 §. Iudiciales. ¶ † Iudicialis stipło prætoria est illa, quæ interponit̃ pp sñiam, vt rata sit & sortiat̃ effectũ. Cõis verò est illa quæ interponit pp ꝓcessum & instantiã, vt ꝓcedat̃, & ad sñiam perueniat̃, & sic habet cõionẽ cũ iudiciali, qa nisi ꝓcessus expediret̃, ad sñiam non perueniret̃. Cautionalis verò est illa, quæ nec pp sñiam interponitur, nec pp processum, sed pp aliam cãm æquitatis. h. d. vsq; ad §. stipłonum. & de prima s. iudiciali. ponit duo exẽpla. vsq; ibi. {cautionales.} de cautionali ponit quatuor vsq; ibi. {cões.} de cõi ponit vnũ vsq; ibi. {Et sciendum.} Ibi remanet vnum dubiũ, qd̃ fieri posset ꝯ dictã distinct. venio ad casum. ¶ In tex. ibi. {vt ratũ fiat iudicatũ solui.} dic. s. in quantũ respicit dũtaxat clam, quã verbum sonat, non in quantũ ꝑtinet clam doli, vel de defendendo, qa illæ clæ non ꝯcernunt sententiam, vt rata sit, & executioni mandetur ſm Dy. ¶ In tex. ibi. {quæ instar actionis hñt.} s. in hoc, q̃ extorquent̃ ab inuitis, Dyn. vel melius dic in hoc, qa põt implorari iudicis officiũ nobile, vt aduersarius cogat̃ eã prestare, qd̃ officiũ dr̃ ꝓponi loco actionis, non. n. cõpetit, qa nec subest obło, sed subest æquitas, quæ parit iudicis officiũ. 2 a † Et ex isto tex. sumptũ fuit c. fi. de offi. iud. vbi dr̃, q̃ officiũ iudicis ꝓponit̃ interdũ loco actionis (qd̃ intellige de nobili) & tunc dat̃ in illis libellus, & lis ꝯtestat̃, & ordinariè ꝓcedit̃, sicut in actionib. vt patet in l. Papinianus exulš. de min. circa fi. in illo qd̃ ꝓponit̃ ꝓ resti. in integ. in quo lis ꝯte. non fit officio iudicis mercenario. vt no. gl. rubricæ. s. de interro. actio. ¶ In tex. ibi. {Et sciẽdũ est.} dic posset quis dicere, q̃ distinctio non erat fienda, cũ oĩs stipło dicat̃ cautionalis, qa per eã stipulator reddit̃ cautus & securus. Sed rñdet̃ hoc esse verũ ꝓut cautionalis sumitur gñalr̃ tam ꝓ ciuili, q̃ prætoria, & tã ꝓ iudiciali, q̃ ꝓ cõi, quæ hñt speciale nomẽ: sed interdũ sumit̃ strictè ꝓ illa quæ nõ habet aliqd̃ speciale nomen de prędictis. vnde retinet sibi duntaxat nomen gñis, vt in casib. s̃. positis, in ver. {cautionales.} sicut dicimus in emptione, & in permutatione. Nã omnis ꝯtus largo modo põt dici permutatio, ẽt emptio, & venditio, qa permutat̃ res cũ pecunia, sed strictè sumit̃ ꝓ illa, quę nõ habet speciale nomẽ, vt in tit. de rer. permu. ff. & C. ¶ In gl. mag. ibi. {secdo} no ꝓ declaratione istius ver. opp. ꝯ tex. dũ dicit, q̃ cautionales sunt q̃ hñt instar actionis. i. quę possunt peti iudicis officio nobili ad ĩstar actionis. & sic principalr̃ & postea inter alia exempla ponit de cautione rati. certè illa non petitur principalr̃ ex iudicis officio nobili, sed incidenter ex iudicis officio mercenario, nec petitur, nec extorquet̃ ab Inuito si vult ab agendo desistere. Nam ista petit̃ per reũ ab illo, q agit ꝓcuratorio nomine alterius: si nõ oñdit mandatũ, vt aut repellatur a iudicio, aut caueat, vt in l. mutus. §. pęna. de procur. non añt posset agi ꝯ eũ vt caueat. Br̃ gl. fatetur ꝯrium, dicẽs q̃ istud, qd̃ dr̃ in tex. q̃ habent instar actionis, nõ procedit in isto exẽplo de cautione rati, sed in alijs. Sed istud est destruere text. & dicere q̃ Iurisconsultus male dixit, cũ primo dicat gñalr̃, q̃ habent instar actionis, & postea ponit exẽplum de illa cautione. Præterea iste tex. non põt intelligi de illa cautione rati, quę petitur in iudicio a ꝓcuratore actoris, quia illa potius caderet sub tertia specie cõium stipłonum, quę interponuntur pp ꝓcessum, sed debet intelligi de illa quę interponitur pp actus extraiudiciales. vnde dicit Iac. But. & Bar. debere exemplificari in eo, qui vt procurator creditoris recipit pecuniam a debitore, non ostenso mandato. Nam debitor põt ex interuallo iudicis officium implorare ꝯtra eum, vt caueat sibi de rato, vel nõ dat mandatum. cũ. n. receperit vt procurator, debet de hoc docere, sicut qñ quis vendidit rem vt creditor, tenet̃ docere se creditorẽ. vt s̃. credi. euict. pig. non debere. l. j. & sic istud qd̃ dr̃ in tex. q̃ hñt instar actionis, põt verificari in quolibet exẽplo, qd̃ hic ponit̃. ¶ In gl. ibi. {Tertio not.} dic pro declaratione istius ver. oppo. ꝯ tex, qui dicit & cautionalis interponit̃, vt fit nouatio. ꝯ, qa cũ stipłones ꝑtoriæ extorqueant̃ ab inuitis, & sic ex necessitate interponant̃, non fit nouatio saltẽ ipso iure, vt est casus j. eo. l. Valerianus. & no. gl. in l. nõ solũ. in prin. circa mediũ mag. gl. s̃. de ꝓcu. & no. in l. si Stichũ. §. legata. s̃. de noua. Gl. rñdet duob. mo. primo fatendo ꝯrium, q̃ hic non loqtur de nouatione peremptiua veteris actionis vel remedij, sed additatiua, qa p eam addit̃ actio noua ad veterẽ, sicut videmus in illa, quæ fit p sñiam. vt s̃. de noua. l. aliam. & ista est vera, vel dic ſm

gl. q̃

gl. ꝙ loquit̃ ſm iura vetera, ſm quæ fiebat nouatio pemptina, ſed aliquid addebat̃ in ſecunda, hæc non eſt vera. nã d.l. Valerianus. eſt de iure veteri, & ẽt l. ſi Stichũ. §. ſi lega. & tñ dñt nouationẽ nõ fieri. poſſet aũt ꝑdere iſta ſi fuiſſet expreſsè actũ, ꝙ vetus actio vel remediũ tollat̃, & hoc ꝓſuppoſito locũ hñt ea q̃ ſequunt̃ in gl. ĩ ver. {ſic ergo ꝑ ſtipľonem legan.} ¶ Quæritur. n. qd nouetur in iſtis exẽplis, quæ ponũtur in tex. ꝑ iſtam ſtipľonẽ prætoriã. & gl. ꝑſegtur quodlibet exẽplum ꝑ ſe, & eſt clara, ſi bene inſpiciatur. Nouat enĩ. i. tollit̃ illud remediũ, qđ cõpeteret ſi talis ſtipľo non fuiſſet interpoſita, & in primis exẽplis quæ remedia cõpetebant, clarum eſt in vltimo exẽplo de ſtipľone dãni infecti magis eſt dubiũ, & gl. ponit de qbuſdã. tene primũ, ꝙ nouetur interdictũ, qđ vi aut clam, qđ cõpeteret ſtipľone nõ interpoſita, & ſecuto dãno. & no. gl. in ver. {Alij dicunt.} in vno exẽplo, qđ dicit ꝙ nouetur exceptio. ſuper quo Bar. inſiſtit. nam iſta non põt dici ꝓprie nouatio, cum non ſit vnius obľonis in alterã trãſfuſio, ſed dicitur impropriè. & di-
3 cit † Bar. ꝙ tollit̃ æquitas, ex qua induicit̃ exceptio, & in ꝯñiam ipſa exceptio, ſicut in ſimili nouari põt rei ven. vt ſ. tit. ꝓxi. l. & vno. §. j. & tñ ibi non eſt dare obľonem, & ſic non põt dici ꝓprie nouatio, ꝓut eſt vnius obľonis in alterã transfuſio. Sufficit. doct. no. iſtũ tex. ĩ fi. dũ dicit. {vt qs cautior ſit,} & ſeqtur, ꝙ iſta duo æquiparãtur. ſ. facere quem cautũ & ſecurũ, & ꝙ dicitur quis eſſe cautus per ꝓmiſſionem ſolẽnem abſq; fideiuſſorib. vnde ſi qs promitteret me facere cautũ vel ſecurũ de eo qđ mihi debet, nõ tenetur dare fideiuſſores, & ſufficit ꝙ ꝑ publicũ inſtrm ſolenniter ſe obliget. & ſi dicatur, iſte tex. non ꝓbat, qa rŕr ſtipľones prætoriæ intelligũtur cũ fideiuſſorib. vt ĩ. ꝓx. §. & l. ꝑtoriæ. Rñdeo iſte tex. loquitur gñaŕr, dicens, ꝙ oẽs ſtipľones poſſunt dici cautionales, qa quis ꝑ eas redditur cautus & ſecurus, & ſicut de ciuilibus, ſic de ꝑtorijs, ſed cõſtat ꝙ ciuiles rŕr nõ requirũt fideiuſſores. vt l. ſancimus. C. de ver. ſig. & tñ ꝑ eas fit qs cautus & ſecurus. ideo inductio vr̃ bona, qua ſequit̃ Bar. ſed Ang. dicit & bene, ꝙ iſtud eſt verũ, niſi promiſſio redderet̃ ſuꝑflua. Quid enim ſi poſtq̃ quis ſe obligauit ꝑ publicũ inſtrm ſolenniter feciſſet banc ꝓmiſſionẽ, vel ẽt in ipſo inſtrumẽto, in quo ſe obligauit. Nam ſi intelligat̃, ꝙ iterũ ſe obliget ſolenniter, nullius vtilitatis hoc erit. ideo vt aliquid importet promiſſio, debet intelligi ꝙ dent̃ fideiuſſores, vel pignora. Si aũt de debito non apparet per inſtrumentum, poſſet procedere inductio ſupradicta. facit l. mandato. §. fi. ſ. man.

1 *Stipulationes prætoriæ regulariter reqrũt fideiuſſores, et ſic ſũt ſatiſdãnes.*
2 *Venditor qui tenetur cauere de euictione, non habet neceſſe præſtare fideiuſſores, niſi fuerit expreſſe actum.*
3 *Venditor in quibus caſibus teneatur dare fideiuſſores.*

1 §.Stipulationum. † Stipľones prætoriæ regulariter reqrũt fideiuſſores, & ſic ſunt ſatiſdationes. Fallit in tribus caſib. qui hic ꝯnnẽtur, vſq; ad §. ꝙ ſi ſit. h. d. venio ad caſum. ¶ In tex. ibi {quædam nudã repromiſſionẽ.} intelligit̃ a fideiuſſorib. cũ ſolennitate verborum, qa debet ſe per ſtipľonem ſolenniter obligare, & per publicũ inſtrm, prout eſt moris. ¶ In tex. ibi, {qđ in priuato factum erit.} dic gl. intelligit in priuato loco nuncianris, vel etiã ipſius ædificantis ꝯ debitam ſeruitutẽ ipſi nuncianti, quib. caſib. nuncians prætendit ꝓprium intereſſe. ideo nõ habet ſtare ꝯtentus ſola promiſſione volentis ædificare, de deſtruendo opus ſi apparebit iniuſte ædificatum, ſed põt petere fideiuſſores. qñ aũt ædificat in publico, & ſic cuilibet de populo permittitur nunciare, talis nunciator nõ prætendit ꝓprium intereſſe: ideo debet remanere cõtentus ſola ꝓmiſſione, vt ſ. de ope. no. nunc. l. non ſolum. §. ſi cũ iure. & ibi in fi. reddit ratio. ¶ In tex. ibi. {ſed & hi.} dic iſte ver. limitat qđ ſ. immediate dixerat ſufficere ꝓmiſſionẽ qñ ædificat ĩ publico. Nam hoc eſt verum, qñ ꝓprio noĩe cauet, qa proprio noĩe ædificat. ſi verò alieno nomine, debet ſatiſdare, & eodẽ modo limita ſequentem caſum de ſtipľone damni infecti, quæ præſtat̃ ꝓ ædibus, & tunc ſufficiat ſola repromiſſio qñ præſtatur noĩe ꝓprio, ſecus ſi alieno, & ita ẽt patet in tex. hic alleg. per gl. ¶ In tex. ibi. {de ædibus autem.} gl. intelligit publicis, & priuatis. Cy. reprehendit per l. ſi finita. §. de cęteris. de dam. infect. dic, vt ibi qualiter hoc intelligatur. ¶ In tex. ibi, {Stipľo duplæ} i. de euictione, ſiue promittatur dupla eo caſu quo debet promitti, vt in venditione ſeruorum, & ẽt rerũ pretioſarũ, vt gẽmarũ, vel ẽt ad intereſſe extra iſtos caſus. vtroq; enim caſu locum habet, qđ hic dr̃ in gl.
2 quæ incipit. {prætor de dupla.} ¶ † Et not. iſtũ caſum, qui ſemper alleg. ꝙ venditor, q tenet̃ cauere de euictione (vt dñt multa iura) nõ habet neceſſe præſtare fideiuſſores, niſi fuerit expreſſe actum, vt hic. Eſt & alius caſus qñ imminet euictio in limine ꝯtractus. i. quia mouet̃ qõ ante ſolutũ pretium. nã tunc nõ tenet̃ ſoluere niſi dent̃ fideiuſſores. vt ſ. de peri. & cõmo. rei ven. l. pe. & C. de euic. l. ſi poſt. & ſm hoc aperit via emptorib. extorquẽdi fideiuſſores ſi nõdum ſoluerũt pretiũ, ſubmittẽdo aliquẽ q ꝯtrouerſiã moueat, tñ huic fraudi poterit remediari ꝑ iudicis officiũ, ad quẽ ꝑtinet ꝓuidere, ne fraudes cõmittant̃. arg. l. hæc aũt. in prin. ſ. ſi cui pluſq̃ ꝑ l. fal. plus vr̃ dicere Io. And. in addi. Spe. ti. de emp. & vẽd. ꝙ ẽt ſi poſt ſolutũ pretiũ moueat̃ qõ emptori, poterit petere fideiuſſores ſtatim, licẽt nõ poterit agere de euictione niſi re euicta, qa non debet eſſe deterioris ꝯdõnis ex eo ꝙ ſoluit, ſed melioris. Qđ ergo dñt iura nõ teneri vẽditorẽ dare fideiuſſores rŕr de euictione, vt hic & l. illud. de euic. de-
3 bet intelligi niſi poſt litẽ motã. † Et qđ dñt alia iura non poſſe agi de euictione, niſi re ablata. vt in l. hẽre licere. de euic. dẽt ĩtelligi ꝑterq̃ quo ad fideiuſſores dandos. qđ eſt valde ſingulare, ſi verũ eſt, tñ dubito, & forte in ꝯriũ eſt veritas, ſi bñ ꝯſiderent iura. Adde aliũ caſum, in quo pręſtant̃ fideiuſſores ꝑ venditorẽ, qñ ita eſſet ꝯſuetudo. vt l. qđ ſi nolit. §. q aſſidua. de ędil. edi. Itẽ aliũ, qñ pater vendidit rẽ filij aduentitij peculij, vt in l. j. C. de bon. mater. Itẽ aliũ in caſu l. ſi vniuerſa. C. de prec. Impe. offer. ¶ Vltimò dicit Dy. ꝙ qñ qõ mouet̃ ante ſolutũ pretiũ, debent dari fideiuſſores nõ ſolum de euictione, quæ poſſet fieri ab illo qui mouet qõnem, imò etiam gñaŕr de illa, q̃ poſſet fieri a quocunque alio, etiam qui qõnem non mouet, & dicit eſſe caſum in l. fi. §. fi. ſupra de retein. ven. Alij contra, quod dec per Cyn. in d. l. ſi poſt perfectam. Sufficiant iſta.

1 *Quando vertitur dubium an ſtipulatio prætoria ſit de neceſſitate præſtãda, cauſa eſt ſummaria, & pertinet ad prætorem viuum hoc diſcernere.*
2 *Reſtitutio in integrum, an imploretur officio iudicis nobili.*
3 *Si aliqua lex, vel ſtatutum dicat in aliqua cauſa ſummatim eſſe cognoſcendum vel ſummarie, qualiter hoc intelligatur.*

1 §.Quòd ſi ſit aliqua. † Qñ vertitur dubiũ an ſtipľo ꝑtoria ſit de neceſſitate præſtanda, cauſa eſt ſummaria, & ꝑtinet ad pretorem
2 viuum hoc diſcernere. h. d. vſq; ibi {ſed & ſi quid.} † Iſtud eſt mirabile, qa imploratur iudicis officiũ nobile, & ſic vr̃ ꝙ debeat ꝓcedi ordinarie dato libello. & lit. ꝯte. & alijs ſolennitatib. ſicut cũ intẽtatur actio. ꝑ c. fi. de off. iud. & per l. Papinianus exuli. circa fi. ſ. de mino. vbi hoc dr̃ in reſti. in integ. quę implorat̃ iudicis officio nobili. Sol. verũ eſt, ꝑterq̃ in caſu iſto, vbi imploratur ꝓ cautione ꝑtoria præſtãda, qa tunc iudiciũ nõ eſt ordinarium, ſed ſummariũ. qđ ꝑpetuò tene mẽti, qa limitat illud c. fi. ¶ In tex. ibi. {ſummatim.} dic. i. circa ſolennitatẽ iudicij ordinarij Iac. de Are. & ſic nõ dato libello, nec lit. ꝯte. ſed poſſet intelligi aliter. ſ. quantũ ad dilationẽ, qa nõ adhibet prætor magnã cãę cognitionẽ, ſed ſummariã, abbreuiãdo dilationẽ. & ꝑp hoc Bar. hic ponit aliqua verba bona circa mãm ſumma-
3 riæ cognitionis. † Si aliqua lex vel ſtatutũ dicat in aliqua cauſa ſummarim eẽ cognoſcẽdũ, vel ſummarie, qualŕr hoc intelligatur? & tenet in effectu, ꝙ ſi agit de magno ꝑiudicio, & ꝑpetuò debet intelligi quãtũ ad dilationes, qm̃ debent abbreuiari, nõ aũt quãtũ ad ordinẽ, vt debeat omitti ordo neceſſarius niſi di-
a cat ſummariè[a] & de plano ſine ſtrepitu & figura iudicij, vt in cle. ſæpe. de ver. ſig. Si verò agat̃ de paruo ꝑiudicio tñ aliquali, debet intelligi ẽt quo ad ꝓbões, vt ſufficiãt leuiores ꝓbões, puta ꝑ vnum teſtẽ vel ꝑ aliquas ꝯiecturas, vt in caſu l. ſi qs a liberis. §. ſi vel parens. de lib. agn. Si verò quaſi de nullo ꝑiudicio ſufficiat iuſm vt l. theſaurus. ad exhi. ꝯiũcta l. iij. §. ibidẽ. de quo ꝑ eundem in extrauag. ad repri. & in Spec. de off. iud. §. poſtremò. vſq; in fi. & in d. cle. ſæpe. Sufficit. & gl. quæ incipit. {prætor de dupla.} opp. ꝙ hic non ſufficiat ſummaria cognitio. ſupra de dam. infec. l. iij. §. ſi forte. & ſolue vt in gl.

ADDITIO.

a Summariè & de plano. Adde clemen. ſæpe. & ibi Doct. de verb. ſignifi. & per Lanfr. in rep. c. quoniam contra falſam. de proba.

1 *Iudex poſtquam tulit ſententiam diffinitiuam, an poſſit eam reuocare, vel immutare. & nu. 2.*
3 *Quid in interlocutoria.*
4 *An ſit in arbitrio iudicis immutare ea, quæ per leges ſtatuta ſunt.*

1 §.Sed & ſi quid. † Pro declaratione iſtius tex. & ẽt gl. difficilis q̃ eſt hic. ¶ Opp. ꝯ tex. de l. Paulus. ſ. de re iu. vbi dr̃ ꝙ iudex poſtq̃ dedit ſnĩam diffinitiuã, nõ põt eã immutare, nec ei aliqđ addere vel minuere, & hic tex. innuit ꝯriũ dũ dat iudici cognitionẽ, & ꝑ ꝯñs diffinitionem. Sup hoc an ſit addendũ vel minuendũ vel immutandũ de eo qđ dixerat, vt l. de qua re. in prin. ſ. de iudi. Sol. iſte tex. poteſt intelligi altero de tribus modis. primo ꝙ iudex adhuc nullam dederat ſentẽtiam, ſed erat quæſtio qualiter debebat dare, & differt a præcedenti, quia ibi erat dubium an eſſet præſtanda, vel non, hic fatebatur pars eam eſſe pręſtandam, ſed erat dubium in qua forma, & ſic an deberet præſtari ſecundum ꝙ diceret edictũ prætoris mortui, an aũt eſſet aliquid immutandũ, aut addendũ, vel minuendũ ad ipſum edictũ ex iuſta cã. Et tunc non obſtat ꝯrium. ¶ Sed opp. de l. in ꝯuentionalib. de ver. ob. vbi nihil eſt immutandũ circa prætorias ſtipľones de eo qđ continet in edicto prætoris. Sol. verum eſt per partes, ſed ꝑ iudicẽ cauſa cognita põt fieri, vt hic, vel dic nihil eſt immutandũ quantum ad hoc vt remaneat ſimpŕr prætoria: ſi enim aliquid immutatur, additur, vel minuitur, non remanet ſimpŕr prætoria, ſed in illo põt dici ꝯuentionalis. Scdo modo põt intelligi, ꝙ prætor iam dederat ſnĩam, iubẽdoq; ſimpŕr ea

ueretur, & postea petitur, ꝙ addat cum fideiussoribus, vel econ
uerso, ꝙ liberenꝰ fideiussores, & dētur pignora loco ipsorum,
vel econuerso, & tunc obstat ↄ̄rium de l. Paulus. sed rn̄de ꝙ il-
la loquitur in diffinitiua. hic verò erat interlocutoria, quę pōt
2 mutari. vt l. quod iussit de re iud. † Istud non vr̄ bene dictū, pri
mo si fuit petita principaliter officio iudicis nobili, sn̄ia non
est interlocutoria, sed diffinitiua, sicut lata super restitutione ĩ
integrū. Bar. dicit debere intelligi qn̄ fuit petita incidenter, &
tunc erit interlocutoria. vel dicit ipse, posito ꝙ sit diffinitiua,
adhuc pōt ĩmutari. Nec ob. l. Paulus. q̄a non hĩerlocum qn̄ fer
tur super eo, quod fuit ꝓpositum per iudicis offm̄ nobile, quia
tunc durat eadem æquitas post sn̄iam sicut ante. certè si illud
esset verum, posset iudex immutare sententiam diffinitiuā la-
tam super restitutione in inte. qd̄ videtur falsissimū, nā iudex
functus est officio suo, siue fuerit intētatum nobile officium,
siue mercenariū, licèt Bar. sentiat hic, ꝙ in nobili nō dicat fun
gi offō per diffinitiuam sn̄iam, qd̄ est mirabile, si esset verum.
Ang. sentit ꝙ sit interlocutoria, etiam cū fuit intentatū nobile
officiū, & petita sit principaliter, & dicit esse speciale hoc casu
qn̄ illud officium imploratur ꝓ cautione p̄toria pręstanda, si-
cut est speciale, ꝙ in illo procedatur summariè, vt in p̄cedēti §.
& si dicaꝰ posito, ꝙ illud esset verū, attamē postquā ista inter-
locutoria non expectat post se diffinitiuam, non debet posse
reuocari, sicut nec diffinitiua, qm̄ hēt vim diffinitiuæ. qd̄ pa
tet quia potest ab ea appellari, sicut a diffinitiua, vt not. in l. añ
sn̄ię tp̄s. de ap. reci. Ipse rn̄det, illud posse procedere, qn̄ fertur
iudicis offō mercenario implorato, vt si iudex aditus in cā or-
dinaria ꝓnūciet se iudicem incōpetētē, nā hoc facit iudicis of
ficio mercenario, & non potest reuocari, vt in c. significantib.
de offi. dele. nō sic qn̄ iudicis offō nobili, quia illud magis du-
rat, tn̄ poterit se implorari. ar. l. iiij. C. deposit. Ista sunt noua di-
cta, & securius vr̄ tenere qd̄ primo loco dicit Bar. ꝙ debet hoc
intelligi qn̄ incidēter, & tūc est clarum, ꝙ est interlocutoria, &
sic pōt mutari re integra, non facta adhuc executiōe. nec obst.
ꝙ sperer diffinitiua, quia immo sperer, postquā incidēter. Ter-
tio mō pōt intelligi, ꝙ res erat integra, quia iudex pronuncia-
uerat sic præstandā, & ita fuerit pręstita, & postea petebaꝰ mu-
tari, sed tunc obstabat, quia interlocutoria est si sit talis, quę de
sn̄i nā poterit immutari, si tn̄ esset executioni mādata, non pōt
immutari, sicut nec pōt mora purgari post executionem factā
vt l. si is cui. de lega. ij. gl. mirabilis q̄ semper alleg. dicit hic, hoc
esse verū, nisi partib. cōsentientib. vr̄ nisi ꝑ errorem fuerit lata,
& executioni mādata. ¶ No. magnas limitationes ad l. qd̄ ius-
sit, secus in diffinitiua, q̄ ēt ex dictis causis nō pōt immutari. vt
l. si diuersas. C. de transa. & ibi no. vbi vide ꝑ gl. & Bart. & ꝑ istā
gl. determinat Bar. ꝙ si iudex ꝓnunciauit quē habuerit pro ↄ-
fesso, q̄a noluit rn̄dere positionib. ista interlocutoria non pōt
per iudicē reuocari, q̄a trahit secum executionē. nō. n. alia exe
cutio est necessaria, sed statim acqritur ius alteri parti. & istū
casum habui de facto Bononiæ, & tene mēti quia semper alle.
ista gl. quæ tn̄ loquitur ↄfuse, & inordinate & inuolupat verba
sua, aliqn̄ tangēdo vnū intellectum, aliqn̄ alterū de prædictis.
3 ¶ † Vltimo recollige ex primo intellectu, ꝙ licèt rr̄ non sit in
arbitrio iudicis immutare ea quę statuta sunt per l. vt patet in
l. j. §. j. ff. de pęnis. & l. diuus. de in inte. rest. Fallit in his, quæ statu
ta sunt per prętorem mortuum ex æquitate, quia prætor viuꝰ
habet arbitrium ex ista causa immutādi, addēdi, vel corrigen-
di ad edictum prętoris mortui, hoc tn̄ fortè restringitur ad sti-
pulationes pręrorias, & ista fuit intentio horum tex.

LEX II.

1 *Si prætoria stipulatio continet factum indiuiduum, non diuiditur inter hære
des stipulatoris vel promissoris, sed transit ad quemlibet ipsorum actiuè
et passiuè, secus si continet quantitatem certam vel incertam.*
2 *Bonorum possessio, & possessio bonorum, an sint idem.*
3 *Promissio de iudicato soluendo, et promissio de soluēdo iudicatū, an sint idē.*

1 PRætoriæ stipulationes. † Si p̄to
ria sti-
pulatio continet factum indiuiduum, nō diuidiꝰ
inter hæredes stipulatoris vel promissoris, sed tran
sit ad quēlibet ipsorū actiuè & passiue, secus si cōtinet quātita
tē certā vr̄ incertā. h. d. in effectu vsq; ad §. sed & si vnus. casus ē
iste. ¶ In tex. ibi {incertā quāntatē.} sub. certā, non curo quan-
tū ad effectū, de quo subijcit. vtroque. n. casu est diuidua. ¶ In
text. ibi, {sicut stipło.} dic, exemplificat de primo, qn̄ ↄtinet fa
ctū indiuiduum. s. destructionē operis, vt verbū {restituaꝰ.} po
2 natur ꝓ destruaꝰ. ¶ † In tex. ibi. {incertā quātitatē ↄtinet stipula
tio solui iudicatū.} dic, istū tex alle. Pet. vt refert Cy. C. vn̄ vi.
l. fi. an sit idē ꝓmittere iudicat. sol. vel promittere soluere iudi
catū. & vr̄ ꝙ nō; sicut nō est idē bonorū pos. & possessio bo-
no. prima. n. est iuris. scd̄a est facti, idō vr̄ ꝙ si istro ꝓcurationis
ↄtinerꝰ, ꝙ dn̄s ꝓmisit ꝓcuratori soluere iudicatum, iste ꝓcura-
tor nō dicaꝰ sufficiēter releuatꝰ a dn̄o ab onere satisdādi, & ꝑ
ↄn̄s teneaꝰ satisdare ꝑ aliū modū, & aliter nō admittaꝰ. Ipse tn̄
Pet. allegabat istū tex. ĩ ↄ̄riū, q̄a ista verba solui iudi. ponūꝰ ꝓ sti
3 pulatione iudicatū solui, vt patet ex gl. † dicit tn̄ Ang. securius
esse ꝙ notarius vtatur verbis formalib. a iure statutis, dicendo
ꝙ ꝓmisit de iudicato soluendo, nō aūt de soluendo iudicatū,
ad tollendū omne dubium. In tex. ibi. { in ꝑsonas hæredum.}
sub. siue sint cōmissæ cōtra defunctum, & sic obło qua defun-
ctus cępit teneri, diuidiꝰ inter hr̄des, siue veniāt cōmittendæ ↄ̄
ipsos hr̄des, q̄a cōmittanꝰ contra quēlibet ꝓ parte. Sed circa pri
mum occurrit dubitatio, q̄a si erāt cōmissę contra defunctū,
non admittebaꝰ defunctus ad soluendū ꝓ parte creditore in-
uito, vt l. tutor. §. Lucius. de vsur. ergo idē vr̄ in ꝑsonis hr̄dū, vt
vnus eorum admittaꝰ ad soluendū ꝓ parte sua, cū ex personis
hr̄dum cond̄ō obłonis non debet immutari. vt l. ii. §. ex his. de
ver. ob. & istud dubium voluit tollere iuriscōsul. in ver. se. {q̄-
uis posset dici &c.} Et eo non obstāte determinat cōtrariū, nō
tn̄ soluit, sed tu solue, vt dixi, in d. §. ex his. q̄a verū est illud, vbi
vertiꝰ eadē rō in personis hæredum, sed hic nō sic defunctus
est, ideo nō admittebatur ad solōnē partis, q̄a tenebatur ad to
tum, sed vnus hr̄dum bene admittiꝰ, q̄a nō tenetur nisi ꝓ illa
parte. vnde nō dr̄ soluere partem, sed totum quo ad eum, qd̄
dic vt not. per Cyn. in l. ii. secū ni. C. de neg. gest.

2 *Rei vendicatio si est cœpta contra defunctum, an hæres virtute eiusdem li-
belli porrecti contra defunctum condemnabitur.*
3 *An alij cohæredes qui non possident, debeant etiam ipsi condemnari pro
portionibus hæreditariis. & nu. 4.*
4 *Quid si defunctus tenebatur mihi ad dandum.*
*An actor debeat renunciare instantiæ inchoatæ contra defunctum & in-
choare nouam.*

1 §. Sed & si vnus. † Si possessor cōuentus rei ven
dicatione decedat ante lit. cōt.
& post satisdationē p̄stitā de indicato soluendo, plurib. hr̄dib.
relictis, & ad vnū tm̄ ꝑuenit possessio, de qua agitur, ille solus
cōdemnaꝰ ad restōnem totius rei, licèt de stipłone iudicatum
solui dubiū sit, an cōtra eū cōmittaꝰ. si verò decesserit post lit.
cōt. nō ↄdemnaꝰ nisi ꝓ parte, licet rē insolidū possidebat. h. d.
iste §. difficilis & speculatiuus in tex. & gl. & sic ponit tres casus,
primus est qn̄ decessit ante lit. ↄte. & q̄riꝰ in quantū ↄdemne-
tur ille, penes quē reperitur possessio vsq; ibi. {inquantū.} Se-
cūdo q̄ritur de stipłone iudicatū solui, an ↄ̄ illum cōmittatur
dicto casu? & sic ille ver. {inquātum.} refertur ad primū ca-
sum s̄m Mar. & eius sequaces. sed s̄m Az. refertur ad sequentē.
Tertius casus est, qn̄ decessit post lit. ↄt. & ad hoc q̄ritur inquā
tū sit ↄdēnatus ille possessor rei vendicatiōe intentata, s̄m eū-
dē Mar. cuius op. gl. seq̄tur, sed s̄m Az. & eius sequaces loquiꝰ
de stipłone iudicatū solui, inquātū sit ↄdēnatus ĩ ea, & sic s̄m
eos nō est fienda dr̄ia in rei ven. qn̄ quæritur inquantū sit cō-
demnatus in ea, vtrum decessent añ lit. cōt. vel post, q̄a vtroq;
casu cōdēnatur insolidū, & alii in nihilū tenent, sed est fienda
dr̄ia inter rei ven. & stipłonē iudicatū solui, q̄a licèt in prima
fiat cōdēnatio insolidū. In hac scd̄a nō fit nisi ꝓ parte s̄m Az.
& vterq; mouetꝰ rōnib. subtilib. ad ꝓbandū suā opi. Et istæ di-
uersitates sunt in vltimo casu huius §. q̄a circa primū oēs con-
cordāt, & ēt vr̄ cōcordare in scd̄o, vt patet ex fi. mag. gl. venia
mus ad casum. In primo casu ibi. {insolidū eū dānandū Iul.
scribit.} sub. & alii nō possidētes nullo mō cōdemnātur s̄m
oēs. & in vtroq; dicto oēs cōcordant & gl. q̄ sunt hic circa pri-
mū casum nō insistūt, sed solū circa vltimū. tn̄ ego q̄ro extra
gl. virtute cuius rei ven. cōdemnabit iste, qui solus possidet, an
virtute illius q̄ fuit intentata cōtra defunctū? Rn̄. nō, quia illa
fuit extīcta ꝑ eius mortē, cū eñ rei ven. requirat duo extrema.
s. dn̄inm ex parte agētis & possessionē vel detentationē ex ꝑte
cōuenti. vt l. vnica. C. de alie. iud. si cōuentus desinit possidere,
desinit rei ven. petere. & debet absolui. vt l. finaū. §. l. de rei ven.
sed post mortē iste desiit possidere, & incepit rei ven. cōpetere
cōtra illū solum hr̄dē tanq̄ ↄ̄ possessorē, nō tanq̄ ↄ̄ hr̄dē. vt l. de
eo. §. fi. ad exhib. & virtute illius ↄdēnatur, nō virtute alterius
2 extinctæ. † Sed tunc scd̄o q̄ritur, an ↄdēnabitur virtute eiusdē
libelli porrecti ↄtra defunctū? & vr̄ ꝙ nō, q̄a est extincta rei ven
di. deducta in eo. ergo & ipse libellus vr̄ extinctus, & ꝙ sit neces
se formare nouū libellū. Bar. not. tenet ↄtrarium, ꝙ virtute li-
belli porrecti ↄtra defunctum inchoabit instantia ↄtra istum
possessorē. in alia rei ven. orta post mortē, fienda tn̄ est fides ꝙ
ad illū solū ꝑuenit possessio. si emēdaretur nouus libellus, nō
hr̄et iste tex. aliqd̄ dubium. Præterea vltimus casus loq̄tur qn̄
fertur sn̄ia virtute eiusdē libelli, q̄a ponitur aduersatiua, sed,
quæ aduersatur ad factū, tn̄ in eisdē terminis debet intelligi, &
sic erit mirabile, ꝙ virtute libelli dati in actione ↄtra vnū in-
choabitur instātia in alia actione ↄtra alium eius hæredē, licèt
nō tanq̄ cōtra hæredē, sed Ang. hoc nō tenet, imo dicit neces-
sariū nouū libellū, qm̄ ante lit. conte. non dicebatur inchoa-
ta instātia, & sententia nō debet ferri sine ĩstātia. Sed ista rō pa
rum valet, q̄a nō dico ꝙ feratur sine instantia, sed cū instantia
ĩchoata post mortē, licèt virtute primi libelli dati ↄ̄ defunctū.
Præterea ēt s̄m eundē Ang. licèt ante lit. ↄte. nō sit ꝓpriè instā-
tia. si tn̄ est præstita satisdatio de iudicato soluēdo, dr̄ quasi in
stantia, vt l. si defunctus. de ꝓcu. vt ipse idē Ang. no. in l. si seruꝰ.
de infa.

de insa. Et ista sunt vtilia, q̃a interdũ soluit̃ gabella de libellis ĩ ciuitate Lucanæ, & ẽt in curia mercãtiæ Florẽtiæ. vñ si esset necessarius libellus, noua solueret gabella. & in his ɔsistit vtilitas huius inuestigationis. ¶ In scđo casu ibi. {Et vidẽdũ esse ait ne nõ cõmittat̃.} In scđo casu ɔcordant oẽs, ꝙ ista q̃o nõ soluit̃ ꝑ Iuriscõsultũ. Sed si q̃rit̃ qualiter sit soluenda. Az. soluit, vt h̃r in fi. mag. gl. vbi ẽt dicit, ꝙ oẽs in illa soĺone ɔcordãt, videlicet vt cõmittat̃ stip̃lo insolidũ ꝯ illũ possessorẽ ĩsolidũ ɔdẽnatũ. Sed si agat̃ ex ea, nõ ɔdẽnat̃ nisi ꝓ parte qñ decessit añ lit. ɔte. sed si post, nõ cõmittit nisi ꝓ parte, & ꝓ parte fit ɔdẽnatio, & vtroq; casu ẽt alij ɔdẽnant̃ ꝓ parte. ista decisio nullã habet in se rõnẽ. Nã si cõmittit insolidũ ꝯ illum possessorẽ in primo casu nulla subest bona rõ, q̃a nõ debet ẽt insolidũ in ea ɔdẽnari. Itẽ si alij nõ possidẽtes nõ debẽt ɔdẽnari s̃m Azo. in rei vẽ. siue decesserit añ lit. ɔt. siue post. nec ẽt põt dicta stip̃lo cõmitti ꝯ eos, cũ nõ cõmittat̃ nisi sup eo, qđ fuerit iudicatũ. vñ b̃r ista decisio satuissima est. Bar. dicit eã cõmitti eatenus quatenus fit cõdẽnatio in rei vẽd. & sic in primo casu qñ decessit añ lit. ɔt. cõmitti ꝯ possessorẽ ɔdẽnatũ insolidũ. ꝯ alios nullo modo. In scđo vero casu qñ post lit. ɔt. tũc q̃a oẽs cõdẽnant̃ ꝓ hæreditariis portionib. s̃m opi. Mar. ꝯ quẽlibet cõmitteretur ꝓ parte. B̃r ego sum in alia opi. ꝙ in primo casu qñ decessit ante lit. cõtes. nullo mõ cõmittat̃ ꝯ illũ possessorẽ, ẽtsi ɔtingat illũ ɔdẽnari: & multo minus ꝯ alios, q̃ nõ ɔdẽnant̃, & hoc viua rõne, q̃a ille nõ ɔdẽnat̃ virtute rei vẽ. intẽtatæ ꝯ defunctũ, sed virtute nouę rei vẽ. q̃ habuit ortũ post mortẽ, sed illa satisdatio fuit cõmissa virtute primę, nõ virtute scđæ, & est istius nãę, ꝙ vbicũq; cõtingit variatio vel in ꝑsonã iudicis vel in actione intẽtata, stip̃lo illa non cõmittit̃, vt l. iii. in prin. & l. cũ apud. & l. si ante acceptũ. s̃. iud. sol. & hoc voluit Iurisconsul. hic re vera, dũ dicit, {videndũ esse ait ne nõ cõmittat̃.} nã tenẽdũ est ꝙ voluit hoc dubiũ decidere. & ideo ista q̃o formatur circa primũ casum, non circa sequentẽ si non decessit post lit. cotest. tunc fit condemnatio virtute actionis intentatæ ꝯ defunctum, quasi illa sit effecta transitoria ꝑ lit. cont sicut efficitur transitoria vtilis rei vend. q̃ datur ꝯ dolo desinentem possidere. s̃. de rei vend. l. cum aũt. ideo tunc tenẽda esset distinctio Bar. vt cõminatur eatenus quatenus fit condẽnatio. Sed tunc aduertendũ, q̃a si possessor condemnetur ꝓ parte, vt hic h̃r, similiter stip̃lo cõmittitur ꝯ eum ꝓ parte. De aliis aũt non possessorib. nihil dicitur, & vera esset opi. Mar. ꝙ si illi ẽt ɔdẽnarentur, sit̃ ꝯ eos cõmitteretur. Sed in hoc ista opi. non placet, q̃a si non possidẽt sine dolo & culpa ipsorũ, non debent condẽnari, sicut non condẽnaret̃ ipse defunctus si post lit. cont. sine dolo & culpa desineret possidere. vt l. fina ũt. §. i. de rei ven. sed aduersus obĺonem ꝑsonalem, q̃ oritur ex quasi ɔ̃ctu celebrato incontinenti h̃nt exceptionem, & sic non committeretur ꝯ eos hæc stip̃lo: sed si facto ipsorum vel defuncti, qđ eis nocet, peruenisset potius ad vnum solum, haberentur ꝓ possessorib. per ea q̃ hic not. circa fi. mag. gl. in ver. {vel posset distingui.} & tunc ɔ eos non committeretur, & ita possunt deduci istæ opi. ad concordiam.

§.Sed si lite. In ver. {sed si lite.} opp. ꝯ istum ver. de primo casu huius §. vbi possessor cõdẽnatur insolidum, & hic ꝓ parte h̃ditaria. Pro soĺone huius ɔ̃rii tres fuerunt opi. gl. mag. circa quam ẽt aliæ gl. resoluuntur. prima fuit Mar. & sequacium, qui intellexerũt istum ver. in rei ven. sicut loquitur principium §. & soluunt, ꝙ ibi decessit ante lit. conte. hic post, & q̃a tex. non loq̃tur nisi de possessore, q̃d erit de aliis cohæredibus, qui nihil possident? Ipsi dicunt, ꝙ ẽt condemnantur ꝓ portionibus hęreditariis, & ꝙ ista distinctio sit fienda in rei ven probãt primo per l. si possessor. s̃. de rei vẽ. & per illũ tex. dum ponit aduersatiuã lite. ¶ Item assignat rõnẽ diuersitatis, q̃a in primo casu ante lit. conte. nulla subest obligatio, cum rei ven. non supponat obĺonem, vt Insti. de obl. in prin. vnde non est ꝙ ad hæredes transmittatur, q̃a non est obligatio, cũ non subsit. nec rei vend. q̃a illa datur rõne possessionis, & possessio non trãsmittitur ad hæredes, imò in personis eorum est noua possessio. & ideo ẽt incipit noua rei ven. ꝯ possessorem tñ, non ꝯ alios, sed post lit. cont. subest obligatio personalis, quæ oritur ex quasi ɔ̃ctu celebrato in contestatione, ꝑ quam alter alteri obligatur ad persistendũ, in instantia. vt in l. iii. §. idem scribit. de pec. & illa transmittitur ad hæredes ꝓ hæreditariis portionib. etiam ꝯ illos, q̃ non possident. Nam & si aliq̃s teneatur mihi ad fundum, & decedat plurib. hæredib. relictis, quilibet tenetur ꝓ hæreditaria portione: licẽt vnus solus possideat, facit l. si tibi homo. §. si fundus. cũ ibi not. de leg. i. ergo q̃libet debet cõdẽnari ꝓ parte, ꝓbat ẽt subtiliter ꝑ l. cũ aũt. de rei ven. vbi h̃r in rei ven. vtili, ꝙ si cõuentus, qui dolo desiit possidere, decessit ante lit. cõt. illa vtilis extinguit̃, & actio noua in factũ datur ꝯ illum, ad quẽ aliq̃d peruenit. Sed si post lit. cõte. tũc nõ extinguit̃, sed cõtra quẽlibet ex h̃dib. datur ꝓ h̃ditaria portione, licẽt nullus possideat. Idẽ ergo dicẽdũ in directa, q̃ datur ꝯ possessorẽ, vt si decedat añ lit. cõt. illa extinguatur & noua rei vẽ. det̃ cõtra illũ, q̃ reperit possidere, nõ ꝯ alios. si verò post, nõ extinguetur, sed effectu fit trãsitoria, & dat̃ ꝯ quẽlibet ex h̃dib. ꝓ portione h̃ditaria ẽt ꝯ illos q̃ nõ possidẽt, q̃a qđ iuris est in omnib. qñ nullus possidet in vtili rei vẽ. idẽ debet esse in quibusdã in directa, qñ vnus possidet, alij nõ. Secunda fuit opi. Azo. & sequaciũ, qui dicunt ꝙ in rei ven. directa non est distinguendũ, an decesserit ante lit. ɔte. vel post, q̃a sicut in primo casu solus ille, qui possidet, ɔdẽnat̃, & nõ alij, ita ĩ scđo, & tũc ad principiũ huius §. r̃ndẽt, ꝙ ibi loquitur in rei ven. nec ibi fit mẽtio de ɔtestatione litis, vñ intelligunt istũ primum casum, siue possessor decesserit añ, siue post. Istũ ver. intelligũt in stipulatione iudicatum solui, de qua loquitur p̃cedens ver. in quo dicunt distinguendum, an decesserit ante lit. ɔte. vel post, q̃a in primo casu cõmittitur ꝯ possessorẽ insolidũ. sed condẽnatio fit ꝓ parte. Post litẽ vero contestatam cõmittit̃ ꝓ parte, & sit̃ fit cõdẽnatio, & sic referunt istũ ver. ad casum subauditũ. Illud aũt qđ mouit Azo. principaliter fuit l. si in autem §. j. de rei. vẽ. vbi patet, ꝙ respectu possessoris si queritur an debeat ɔdemnari, vel absolui, non inspicit̃ an tpe lit. cõt. possideret, vel nõ possideret, sed inspicit̃ tẽps sñĩæ. vñ si tpe li. ɔte. non possidebat, si tñ post incipit possidere, cõdẽnat̃. & ecõuerso si tũc possidebat, si postea desijt possidere sine dolo & culpa, absoluit̃, licẽt respectu extremi qđ req̃ritur ex parte agentis, puta dñij, inspiciat̃ tps lit. ɔte. q̃a si tũc non esset dñs, licẽt postea dñium acq̃reret, non obtineret, sed noua interpellatione opus esset. vt l. nõ potest videri. de iudi. sicut ergo in ipso principaliter conuẽto inspicitur tps sñĩæ, ita & in personis hęredum suorũ debet ĩspici, q̃ reputãtur eadẽ ꝑsona cũ eo. cùm igitur ꝑ mortẽ eius extinguat̃ sua possessio, & incipiat noua in persona vnius tñ. & non aliorũ, ille dẽt cõdẽnari, & non alij, & licẽt lis fuisset cõte. cum defuncto, q̃a in persona ipsius hoc nõ inspiceret̃, vt dcm̃ est. ergo nec in personis h̃dũ. & ista ẽt est vtilis inductio. Sed gl. quãtũ ad illũ possessorem, ꝙ non ꝑpea debeat insolidũ ɔdemnari. R̃ndit ad hãc rõnem, ꝙ non est bona cõparatio de persona defuncti ad personas h̃dum. Si n. defunctus tpe conte. non possidebat, & postea incepit possidere, ꝙ poterit condemnari virtute libelli dati cõtra eũ, nõ est inconueniens, sed ꝙ virtute libelli dati ɔtra defunctũ vnus ex hæredibus, qui reperit̃ solus possidere, possit condemnari insolidum, est incõueniẽs, q̃a ipse non representat personã defuncti, nisi pro ea parte ꝓ qua est h̃s, ꝓ alijs verò reputatur extraneus, vñ ille libellus non potest videri datus contra eum, nisi ꝓ parte ꝓ qua est hæres. pro aliis nõ, cũ sit datus contra defunctum. ergo non debet posse cõdẽnari insolidum, sed duntaxat pro parte h̃ditaria. hoc vult glo. singulariter & subtiliter, quæ semper alleg. ꝙ h̃s non representat personam defuncti nisi pro parte, ꝓ qua est h̃s. pro aliis reputatur extraneus. & sic gl. quantum ad possessorem tenet opi. Mar. ꝙ post lit. contest. vnus ex hæredib. nõ debet condẽnari nisi ꝓ parte, licẽt possideat insolidũ, & de hoc est casus hic. quãtũ vero ad alios, qui nõ possidẽt, nec dolo vel culpa desierunt possidere. gl. videtur retinere opi. Azo. ꝙ illi nõ sint cõdemnandi, licẽt cõtra eos sit transmissa obligatio in litis ɔt. q̃a debitor speciei certæ si sine mora vel culpa desiit possidere, habet exceptionẽ re extãte. tñ tenetur cedere actionem, quã habet contra possessorẽ. vt l. qđ sępe. §. si res. de ɔ̃h. emp. & si res eẽt perẽpta, esset liberatus ipso iure. vt l. si ex legati cã. de ver. ob. & ita posset dici, ꝙ alii habeãt exceptionẽ, tñ cedere teneri actionẽ fam. et. vel si quã aliã h̃nt ꝯ illũ qui occupauit rẽ, sed in vno casu posset ꝓcedere opin. Mar. qñ dolo vł facto ipsorũ cohæredũ possessio ꝑuenisset ad illum, q̃a illi haberent ꝓ possessorib. & deberẽt ɔdẽnari. Idẽ si facto defuncti, vt q̃a forte sibi p̃legauit, q̃a factũ defuncti nocet aliis cohæredib. q̃a reputat̃ scm̃ eorũ. Sed extra istos casus verior est ꝓ opi. Azo. ĩ hoc ẽ tñ d̃ria, si decesserit añ lit. cõt. vł post. q̃a primo casu alii, q̃ nõ possidẽt nec dolo fecerunt quominus possiderẽt, ipso iure nõ tenentur. Sed si post litẽ ɔtesta. tenentur mero iure, sed habent exceptionẽ. & ista vr̃ fuisse tertia opi. Accursii, quæ est ipsa veritas. sed vnũ facit ꝯ Mar. q̃a fundat se ĩ obligatione ɔ̃cta, tñ istud vr̃ ꝯ l. iii. §. h̃s. cõmo. vbi erat ɔ̃cta obligatio ꝯ cõmodatariũ, & tñ si decedat plurib. hæredib. relictis, & vnus solus reperitur possidere, ille condemnatur insolidũ, & tñ obligatio vr̃ transmissa ꝯ quẽlibet ꝓ parte, vt ibi patet in tex. Mar. soluit, quia ibi decessit ante lit. cont. Sed nihil valet hæc r̃nsio, quia procederet in rei vẽ. vbi nõ subest obligatio, non in actione cõmodati. Ideo dic, ꝙ ibi est speciale in actionib. bonę fidei. & licẽt ꝯ quẽlibet ex hæredib. det̃ actio ꝓ parte, tñ poterit fieri ɔdemnatio insolidum de vno, q̃ solus possideat. Alii vero habent exceptionem, qđ intellige vt s̃. dixi. si sine eorum culpa vel facto, sed adhuc ɔ̃ de l. si plures. de vi & vi ar. vbi idem d̃r in stricto iure. Sol. ibi cum obligatione stricti iuris concurrebat rei ven. q̃ operat̃ illud, iuxta not. per Dyn. in l. qui fundum. §. si tu ex parte. ad l. fal. & plenè de hoc no. in l. ea. s̃. de ver. obl. §. Cato. sed ista solutio vr̃ destrui per hunc tex. Nam & hic cum obligatione stricti iuris ɔ̃cta in iudicio ɔcurrit rei vend. & tñ non operatur vt possessor condemnetur insolidum. Sol. qñ iste ɔcursus fit a principio natiuitatis obligationis, locum habet l. ɔ̃ria. nã tũc non ɔ̃hitur obligatio ad instantiam principaliter, sed ad rei restitutionem. vñ nõ regulat̃ ɔdẽnatio s̃m ea, sed s̃m nãm rei vẽ. hic vero primo orta fuit rei vendicatio ꝯ possessorẽ, & postea in iudicio ɔ̃-

hitur obligatio personalis, non principaliter ad rei restitutionē, sed ad persistēdū in instantia, & ista magis regulat sñīam, qm̄ instantia ad sñīam ordinatur, q̄ regulet rei vendicatio dudum orta. & per ista saluam t iste tex. a tot & tantis ꝯrietatibus. Postremo ostēdo, ꝙ istud non poterit tolerari. Nā s̄m hoc per litem conte. efficitur conditio actoris deterior, qd̄ esse non debet, vt l. nemo. de re iudi. primum probo: si. n. lis non esset contestata, actor prosequēdo libellū datum ꝯ defunctū posset obtinere sñīam insolidū, saltem contra possessorem, faciendo fidem, ꝙ ipse solus possidet, vt in primo cīsu huius §. cum his q̄ ibi dixi. sed post li. ꝯtest. prosequendo libellū datū contra defunctum, non pōt obtinere sñīam nisi pro parte contra illum possessorem, & cōtra alios nullo mō, si sine eorū facto vel culpa, & sine facto defuncti peruenit ad illum possessio. † Breuiter fateor de plano, & istud cōtingit pp̄ iuris rigorem & mutationem casus. ideo ꝯsulo actori, ꝙ qn̄ ille casus contingit, renunciet instantiæ inchoatæ cōtra defunctū, & inchoet nouam instantiā, & det nouū libellū contra illum possessorem in noua rei vend. Nec ob. auth. qui semel. C. quo. & qn̄ iu. vbi quis cogitur persistere in libello dato per eum. nā nō est verū, qn̄ vellet illi renunciare, & etiā instantiæ. sed solū qn̄ differret, vel alium daret, & illi non renunciaret, secundum Bar. in plurib. locis. & istū casum habui de facto Florentiæ de ciuitate Ianuæ. Et quidā valens aduocatus ita fecit, & allegauit solenniter hic no. & ego ꝯsulēdo multū cōmendaui prudētiam suā, & ēt scientiā.

LEX III.

GEneraliter. Stipulatio p̄toria potest interponi per procuratorem, & p ipsum queritur actio dño, ēt sine cessione, in subsidiū tñ. h. d. ista l. cū l. in omnibus. la. j. ĵ. c. Casus est iste. nō est ergo speciale in p̄toriis stipulationibus, vt acquiratur actio dño per procuratorem. nā etiam in non p̄toriis causa cognita. i. in subsidiū dño acquiritur, puta si procurator, qui debet cedere, non reperiat̄, vel absens sit, vt l. j. in fi. s̄. de instito. & hoc si interponatur ex̄ Iudicium. si verò in iudicio, similiter non est speciale. Nā etiā in non prætoriis acquiritur vtilis actio, etiā non in subsidiū, vt l. in causis. §. fi. s̄. de procur. glo. tñ in l. in omnibus. vī sentire vnum speciale in prætoriis, ꝙ procurator stipulando poterit concipere verba obligatiua in personam dñi, dicendo ꝓmittis dño meo, ad similitudinem tutoris, vel curatoris, licèt in non prætoriis non poterit hoc facere, sed debet concipere in suā personam, puta promittis mihi, licèt executiua poterit conferri tam in personā suam, q̄ dñi, iuxta no. in l. j. in prin. de stip. seruo. & in §. alteri. l. stipl̄o ista. de ver. obl. sed ista glo. reprobat̄ per doct. & ꝯrium no. in l. dāni. §. fi. de dam. infe. qa ista ſpālitas non reperitur in prætoriis, dic ergo idem in eis, quod in aliis.

LEX IIII.

PRætoriæ autem stipulationes.

Prætoria stipl̄o pluries est interponenda cū expedit. h. d. & hoc, qa interponitur ex necessitate, & sic quousq; durat necessitas, interponenda est, si prima interpositio non durauit, nō sic qn̄ stipl̄o interponitur ex voluntate. vnde si ꝓmisisti dare fideiussores, & dedisti, licèt illi postea mortui sint sine hæredibus, non cogeris amplius dare, quia obligatio, qua tenebaris, est extincta per primam dationem. arg. s̄. de solu. l. in numerationibus. in fin. Ecce casum. &c.

LEX V.

IN omnibus. In stipulationibus prætoriis potest apponi pœna, licèt in edicto prætoris hoc non dicatur. h. d. fortè erat dubitatio, quia stipulatio prætoria vel continet factum, vel incertam quantitatem. vt s̄. eo. l. ij. Sed pœna continet quantitatem certam. Breuiter illud habet locum in principali stipulatione, non in accessoria.

LEX VI.

PRætoriæ. In stipulationibus p̄toriis tenet̄ qs dare fideiussores, non aūt pignora. h. d. s̄m vnū intellm, sed si vult dare, pōt, quia plus est dare pignora, q̄ fideiussores. ¶ In gl. ibi, {& hoc est regulare}. s. vt in stipulationibus prætoriis dentur fideiussores. Sed fallit in tribus casibus, vt s̄. eo. l. 1. §. stipulationum. ¶ In ea. ibi. {vel tertio aliud est pignus.} hæc est vera, & sic ꝓmissor tenetur dare fideiussores, & etiam hypothecare bona sua, non autē tenetur dare pignora.

LEX VIII.

PAulus notat. Institutus sub ꝯditione, si ea pēdente petat bonorum possessionem s̄m tab. cogitur satisdare substituto vulgari, ad quem ꝯdōne deficiente peruentura est hæreditas, de restituendo, & ēt de bene administrando. h. d. s̄m verū intellectū. pōt. n. talis petere bon. poss. ꝯdōne pendēte, q̄ nō tribuit tus, sed administrationē facti, vt l. ij. §. sub ꝯdōne. & l. si sub ꝯdōne. de bo. poss. s̄m tab. & hoc ex edicto p̄toris. Sed hoc edictū nō dēt esse alteri iniuriosum, vel nociuū ad quē hr̄ditas est ꝑuētura ī ꝯdōnis euētum, & hoc vult iste tex. Sed nōne erat prouisum per tit. vt leg. no. ca. Rñ. non, qa loquitur in legatis & fideicom. ꝯditionalib. vel in diem ad quæ hæres, qui adiuit, est obligatus in diem vel sub ꝯditione, hic nō adiuit, nec poterat, cū esset institutus sub conditione, & sic non erat obligatus substituto vulgari, nec venientib. ab intestato, vnde erat necessaria prouisio huius legis.

LEX X.

1 *Secunda stipulatio prætoria cōtinens plus tempore quàm prima, nouat primam ope exceptionis, non ipso iure.*

2 *Secunda stipulatio prætoria continens maiorē dilationē q̄ prima, et super codē facta, nō nouat primā ipso iure, sed circa illam exceptionem inducit.*

3 *Si iudex cōpellit aliquē ad cauendū de aliquo nō offendendo (quod pōt fieri quādo subest suspicio,) potest apponere longum tempus, puta decennium.*

4 *Si primo aliquid promisisti in foro Maij, & postea illud idem in foro Augusti, an per hanc secundam tollatur prima ope exceptionis.*

5 *Si debitor dedit primo fideiussores vel pignora, postea dat alios fideiussores vel pignora, an liberentur primi, vel prima.*

1 VAlerianus. † Secunda stipulatio prætoria continens plus tempore q̄ prima, nouat primam ope exceptionis, nō ipso iure. h. d. s̄m Ang. Istud summariū non placet, qa hic secunda stipulatio dicebatur continere minus tpe nō aūt plus, qa continebat maiorē dilationē, qui. n. promittit dare vel facere vsq; ad decennium, minus ꝓmittit q̄ ille, qui vsq; ad triennium. vnde Ang. errauit. Bar. aūt summat sic, ꝙ secunda stipl̄o p̄toria pp̄ interuentū nouæ personæ non nouat primam ipso iure, sed ope exceptionis. certè nec hoc placet, quia hic non interuenerat noua persona principalis, sed ille qui primo ꝓmiserat, ꝓmisit secundo, licèt fortè interuenerint noui fideiussores. sed hic non inducebat nouationem iure isto, sed solum interueniebat noua persona principalis, quia quod vnus ꝓmiserat primo, alter ꝓmiserat secundo. † dic ergo sic, ꝙ scd̄a stipl̄o p̄toria continens maiorem dilationem q̄ prima, & super eodem facta non nouat primam ipso iure, sed circa illam exceptionē inducit. h. d. Continebat ergo hæc secūda minus tpe q̄ prima, & sic non poterat se compati cum prima. nihil etiā prodesset secunda dilatio maior ꝓmissori si post terminum appositum in prima posset agi. ideo prima tollitur ope exceptionis, sed si posset se cōpari, tunc nullo modo tolleretur prima, sed adderetur actio noua ad eam, vt s̄. e. l. j. §. cautionales. & ibi tetigi super gl. mag. in ver. tertio no. s̄. de noua. l. si Stichum. § legata. & no. in l. non solum. in prin. de ꝓcur. Quare aūt hic fit nouatio ope exceptionis, & nō ipso iure? quia stipl̄ones prætoriæ interponūtur ex quadā necessitate, vt in d. §. cautionales. licèt in cōuentionalibus, quæ ex voluntate interponuntur eo casu quo fit nouatio, siue per voluntatē expressam, siue tacitam, fiat ipso iure, vt l. j. & ij. s̄. de noua. venio ad positionē casus. ¶ In tex. ibi, {caueri iusserat.} subaudi cum fideiussorib. & ita factū fuit, vt patet in ver. {obligatis.} ¶ In text. ibi. {postea in longum tp̄s.} Sed qualiter potuit hoc facere prætor, cū prima ei sentētia fuerit executioni mandata, intelligendo vt dixi, & sic poterat reuocari, etiam si erat interlocutoria, vt no. s̄. eo. l. j. in fi. per glo. mag. quæ est hic in fi. & sentit istud contrarium, & non bene soluit, quia dicit ꝙ erat interlocutoria, sed per hoc non soluit̄ contrariū postq̄ erat executioni mandata. dic ergo, ꝙ etiā tunc interlocutoria pōt reuocari ex iusta causa, si prima fuit lata p errorem. & ita potest intelligi hic, ꝙ prætor prima vice putauit triennium sufficere p errorem. pōt. n. reuocari de consensu partium, sed tunc ista secunda non interponeretur ex necessitate: sed ex mera volūtate, ideo videretur tolli prima ipso iure postquam cum illa se non poterat cōpati sicut in conuētionalib. cōtingebat, qn̄ secunda ꝯtinebat plusq̄ prima re, vel cōtinebat tātundē, sed interueniebat noua p̄sona, vt l. fi. C. de noua. & di-
3 cit Ang. p istum tex. † ꝙ si iudex cōpellit aliquem ad cauendū de aliquo nō offendendo, (quod pōt fieri qn̄ subest suspicio. vt no. Gui. de Cu. in l. illicitas. de offi. præsi.) potest apponere lōgum tp̄s, puta decenniū. ¶ In tex. ibi, {præceperit caueri} subaudi ab eodem, & cum nouis fideiussoribus, per quod dicitur dilationem primam prorogasse. ideo ex prima obstat exceptio. arg. in l. lecta. §. sed cum fortis. si cer. pet. & s̄. de ver. oblig. l. cum stipulatus sim mihi a Proculo. Sufficit, quia gl. hic confusè tradit hanc materiam. pro eius declaratione opp. primo, ꝙ per secūdā tollat̄ prima ipso iure postq̄ p̄tor a prima voluit prorsus discedere, vt dicit lite. p tex. Insti. quib. mod. tol. obl. §. pe. & s̄. de noua. l. ij. Sol. contrariū procederet qn̄ istæ partes, vel ipse stipulator voluissent a prima recedere, sed hic non stipulator, sed prætor voluit. nam stipulator fuit compulsus recipere secundam promissionem cum longiori termino, & in necessitatibus nemo liberalis existit. vt in l. rem legatam. de adimen. lega. vt voluerit promissorē liberari a prima: sed si sic est, quare liberatur etiam ope exceptionis contra intentionē stipulatoris?

Rñ.

Rñ.ga illa neceſſitas inferẽ ſibi ex l.diſpoſitiõe, & iuſſu iudicis
volẽtis hoc facere ex iuſta cã. vñ licèt nolit, ſpõtè cõpellitẽ velle,
& ſi dicatur, nõ debet ſtari ſuæ volũtati, cũ ſtipſones ꝑtoriæ iu
dicũtur ex volũtate ꝑtoris, vt ĩ l.in ſtipſonib. de ver.ob. Rñ. ve-
rũ eſt interponẽdo, ga ꝑtor cõpellit, tñ ſubſtantiã ſumũt a vo-
lũtate ꝯhenniũ, & ſic partim inſpicit volũtas ſtipulatoris, q no-
luit a prima recedere, vt nõ dicatur receſſus ipſo iure. partim
intẽtio ꝑtoris, vt inducatur ope exceptionis. ¶ Scdo opp.in gl.
in uer. (ſed vr̃.) ꝙ iſta ſcda ſtipſo nõ valeat, nec tollat primam
ope exceptionis per l.qui bis idẽ.de verb.ob. Rũdet, ꝙ ibi hoc
non dr̃ ꝙ nõ valeat ſcda, ſed ſolũ ꝙ non põt peti niſi ſemel. vñ
gl. intelligit illã ſm iſtã, ꝙ ambæ valeãt, & ꝓducant obſonẽ, ſed
ꝑ ſecũdã inducaĩ exceptio ꝯ primã, & ſic agitur ex ſcda, non ex
prima. hoc eſt falſum, qa imo ibi non valet ſcda, & agit ex pri-
ma, non ex ſecũda, niſi prima ſit inefficax, vt in l.ſi dari.c.t.dic
ergo ꝙ ibi ſecunda ꝯtinebat idẽ ꝑ oĩa qđ prima, & ſic erat inu
tilis. iõ valet, hic verò nõ, idẽ ꝑ oĩa, qa ꝯtinebat maiorem di-
lationẽ, & ſic erat ſuperflua. ¶ Sed tunc opp. extra gl. ſi ſic eſt, er-
go ꝯtinebat ſecũda minus q̃ prima, & per ꝯñs debet eſſe nul-
la, vt l.qui vſumfruct.eo.ti. & ſ. de noua. l.ſi pupillus. §.fi. ſm ve
rum intellectum. Sol. illud verum, qñ cõtinebat minus re. Nã
tunc ſecunda eſt ſuperflua multò magis quàm qñ continet i-
dem per omnia. hic vero continebat minus tempore, quo ca-
ſu iura illa nõ habẽt locũ per hãc legem ſingularẽ. tunc enim
valet ſecunda, ſicut ſi ꝯtineret plus re, & tollit primã ope exce-
ptionis qñ ſunt pretoriæ, licet ſi eſſent ciuiles, tollerent primã
ipſo iure, vt ĩ.dicã. ¶ Vnde opp. tertio de l.fi. ſupra de nouat. ꝑ
quã vr̃, ꝙ nec ope exceptionis tollaĩ prima, niſi fuerit expreſ-
ſe actũ. Gl. timore huius ꝯrij intrat vnam diſtinctionẽ trimem
brem. & prima duo mẽbra qñ conſtat de intẽtione partiũ nõ
faciũt ad ꝓpoſitũ, qa tunc nõ eſt differentia inter iura vetera,
& noua, ſed in tertio mẽbro, qñ non conſtat de intẽtione par-
tiũ expreſſa, quo caſu loqtur iſta l. & ẽt illa, & illa vult ꝙ nõ in
ducatur noua, Iſta vult, ꝙ inducatur ope exceptionis. Gloſſ. vr̃
ſoluere, & ad ꝯcordiam reducere hoc modo, ꝙ ille intelligitur
qñ de intentione partiũ nõ põt ꝯſtare expreſsè nec tacite per
aliquã ꝯiecturã de tacita voluntate, vt in caſu huius l. quando
ſcda ꝯtinet maiorẽ dilationẽ q̃ prima, tũc inducaĩ nouatio o-
pe exceptionis per hanc legẽ, quã vult gl. nõ eſſe correcta per
illam. Et vlterius addit, ꝙ licèt iſta loquatur in ſtipſonib. prætO
4 rijs, idem eſſet in conuentionalibus, quia † ſi primo aliquid
promiſiſti in foro Maij, & poſtea illud idẽ in foro Auguſti, ꝑ
hanc ſecũdam tollitur prima ope exceptionis, etiã hodie, & ſic
in hoc caſu habeat locũ iſta l. q nõ vult tollere hãc cõiecturã
ĩ hoc caſu, ſed bñ vult tollere alias, quæ erant de iure veteri. ꝙ
qñcumq; ſecunda continebat aliquid, nõ inducebaĩ nouatio
primæ, ẽt ſi ſecunda cõtinebat minus, & interueniebat noua
ꝑſona. Nã hoc hodie tolliĩ, qa nullo modo inducitĩ nouatio,
nec ipſo iure, nec ope exceptionis, ſed ꝯiecturam reſultãtem ex
hac l. qñ ſecunda ꝯtinebat maiorẽ dilationẽ nõ vult tollere il
la l. hęc eſt intentio gl. licèt obſcurè loquat. & Bar. trãſit cum
glo. & abſq; aliqua declaratione ꝑtranſit, gl. vr̃ ꝯnari ciꝰ qđ di
xerat ĩ prin. ĩ oppoſitionib. & hic vult, ꝙ adſit voluntas tacita
Itẽ nõ vr̃ bñ dicere, ꝙ per tacitã voluntatẽ nõ fiat nouatio ip
ſo iure, ſed ope exceptionis, ĩmo qñ de tacita poterat conſtare
hoc iure, vt ſi ſecunda continebat plus re, q̃ prima fiebat ipſo
iure, ſicut per expreſſã. vt l.ij. cũ ibi no. de noua. ꝑterea glo. vr̃
loq ꝯ illã l.fi. Nã inter alios caſus ponit iſtũ, qñ ꝑ ſcdam ſtipſo
nẽ adijciebaĩ dies ad primã, q̃ erat pura. Nã dicit, nõ ĩducitĩ no
uatio hodie, licet olim induceretĩ. Idẽ ergo erat ſi prima ſtipſo
ꝯtinet diẽ breuiorẽ, & ſcda lõgiorẽ, cũ ſit eadẽ rõ. vr̃ ergo di-
cẽdũ ꝙ illa l. loquit in ꝯuentionalib. in quib. olim per ſcdam
ꝯtinẽtem maiorẽ dilationẽ tollebatur prima ipſo iure. hodie
nullo mõ niſi agaĩ expreſſè, & ſic poterit ſtipulator agere, vel
ex prima poſt lapſum primi termini, vel ex ſecũda poſt lapſũ
ſecundi. & ſi dicat. fatuũ erit agere ex ſecũda. Rñdetur, ꝙ pote
rit ſua intereſſe potius agere ex illa, qa ĩ ea forte habet fideiuſ-
ſores, & ĩ prima nõ. In prætorijs ãt ſeruãda ſit iſta, quoniã illa
ꝯiecturat intentionẽ partiũ. Et ſic ſit intelligenda ſolũ in ꝯuẽ
tionalib. non in ꝑtorijs. in quib. conſideratur etiam intẽtio ꝑ-
toris. vñ gl. nõ vr̃ bñ dicere in qõ. quã format. Iſta ſunt dubia
& difficilia. Cætera vide hic per Bar. qui diſtinguit circa iſtam
materiã tria iura. Ius antiquiſſimũ ante ius ſt. Et ſm illud ſolꝰ
interuentus nouæ pſonæ inducebat nouationẽ, etiã ſi ſecũda
continebat minus quàm prima. Itẽ ius ſt. & ſm illud ſi ſecũda
ꝯtinebat minus, non inducebatur nouatio. etiã cũ interuẽtu
nouæ perſonæ, vt ſ. de verb.ob. l. cũ qui. §.pe. Si verò ꝯtinebat
plus, inducebat ẽt ſine interuentu nouæ perſonæ, vt l. q vſum-
fru. & ſic in iſtis duobus caſib. parũ operabaĩ interuentus no-
uæ perſonę ſi vero ꝯtinebat tantũdẽ, tunc operabatur, & indu
cebaĩ nouatio ipſo iure. hodie ſecus per illã l.fin. quæ facit ter
5 tiũ ius, ſeu tps. ¶ † Vltimo dicit hic Bar. vnũ verbũ no. ꝙ ſi de-
bitor dedit primo fideiuſſores, vel pignora, poſtea dat alios fi-
deiuſſores vel alia pignora, non liberãtur primi, vel prima, ſed
noua eis adijciuntur, ſi non interuenit noua promiſſio prin
cipalis debitoris, ſed ſi interueniret, poſſet induci nouatio. Bñ

primũ dictũ debet intelligi, niſi conſtet de intentione partiũ,
ꝙ loco priorũ voluerint alios dari, qa tunc primi liberarẽtur,
vr̃ prima pignora. tex. eſt in l.ſi rem. §.omnis. ver. ſatisfactũ. ſ. de
pign. act. In ſcdo caſu ꝑ nouã promiſſionẽ nõ induceret ho-
die nouatio, etiã cum interuẽtu nouarũ perſonarũ, niſi agerẽ
expreſsè. vt in d. l. fi. Non video ergo ad qđ ſit vtilis hæc diſtõ.

LEX XI.

1 *In ſtipulationib. quæ committitur ad intereſſe propter difficultatem probã-
di intereſſe, vtile eſt apponere pœnam certæ quantitatis, quæ loco illius
ſuccedit.*
2 *In dubio ſemper iudex debet facere condemnationem in minori quantitate.*
3 *Caſus in quibus compellitur quis promittere certam pœnam.*
4 *Si reus promiſit alicui ſtipulatori de ſtando iuramento eius ſuper intereſſe,
an teneatur ſtare huic pacto?*
5 *Statutum ſi dicat, ꝙ de expenſis vel damni ſtetur ſimpliciter iuramento dã
num paſſi, an intelligatur niſi aduerſarius probet contrarium.*

1 IN huiuſmodi. † In ſtipulationib. q̃ cõ-
mittũtur ad ĩtereſſe ꝑꝑ
difficultatẽ ꝓbãdi intereſſe, vtile eſt apponere pęnã
certæ q̃titatis, q̃ loco illiꝰ ſuccedit. h.d. venio ad ca-
2 ſũ. † No. fin. ꝙ in dubio ſemꝑ iudex debet facere ꝯdẽnationẽ,
in minori quantitate, vt hr̃ in gl.fi. & in minori pœna, vt l.ſi prę
3 ſes. ĩ. de pœ. ¶ † In fi. gl. mag. dic ſm Doc. ꝙ quatuor ſunt caſus,
in quib. quis compellitur ꝓmittere certã pœnã. Primus qñ in
tereſſe eẽt inæſtimabile, ſeu qñ ſuper re inæſtimabili ſtipſo in-
terponeretĩ. vt ĩ. rẽ ra.ha. l.ꝓcurator ad exhibẽdum. §.pe. Scdus,
qñ quis releuaretur a datione fideiuſſorũ, qa eos nõ reperiret
vr̃ ex alia cã, qa ĩ hoc grauabiĩ, ꝙ ꝓmittat pęnã. vt l.niſi. §.quã
uis ſi eni pluſquã per l.fal. & eſt ibi bona gl. Tertius, de quo ha
betur per gl. in l.uij. §.fi. de alie. iudi. qñ vellet euitare moram,
vel aliam actionem. Quartus, qñ ita eſſet de cõſuetudine. vt l.
ꝙ ſi nolit. §.qui aſſidua. de ædi. edi. Extra iſtos caſus regulariter
non cõpellit, niſi ex iuſta cauſa, & hoc totũ remittit arbitrio
iudicis in ſtipulationibus prætorijs ſicut & alia remittũtur, vt
4 l.j. §.fi. ſ. e. & in l.antepe. ¶ † Vltimo Dy. format hic vnã qõnẽ.
Si reus promiſit ſtipulatori de ſtando iuramento eius ſuper ĩ-
tereſſe, an teneaĩ ſtare huic pacto? & tenet ꝙ ſic, ſed ſi iniquè, vr̃
enormiter iurauit, põt peti reductio ad arbitrium boni viri. vt
in l ſi quis in conſcribendo. C. de epiſ. & cle. in fi. tenet ꝙ hæc ꝯ-
uẽtio nõ valeat, qa induceret quem ad delinquendum, vt in l.
ꝯuenire. de pact. dota. & idẽ Spe. in ti. de ꝓba. §.videndũ. ver. qd
ſi ibi. Bar. tenet ꝙ valeat conuentio, dicit tñ ꝙ põt reuocari re
integra antequã iuramẽtũ ſit præſtitũ per l. ſi qs iuſiurãdũ. C.
de re. cre. Sed ſi non fuit reuocata, ſtabiĩ iuřo, niſi petatur redu
ctio ad arbitriũ boni viri, aut dicit, ꝙ reuocare non põt niſi ex
cauſa de nouo interueniente, ſi præſupponimꝰ ꝙ valeat, & ita
5 loqnĩ illa l.ſi quis iuſiurandum. † Et adde, ꝙ intelligiĩ niſi reꝰ
ꝓbet ꝯriũ. Nã & ſi ſtatutũ diceret, ꝙ de expenſis vel dãnis ſteĩ
ſimplici iuramẽto dãnũ paſſi, debet intelligi niſi aduerſarius
ꝓbet ꝯriũ, qa hoc eſt de na ꝓbatiõis, ꝙ vna ꝓbatio recipit aliã
ꝓbationẽ meliorẽ in ꝯriũ. l. cũ de indebito. de ꝓba. ita not.
Iac. But. eleganter in l.j. C. de re iud. Et adde ꝙ tutor qñ contra-
hit pro pupillo, non poteſt tale pactum apponere, per l. iuſiu-
randi gratiã. & ibi no. per Bart. ſ. de iureiu. Solet etiã quæri an
valeat cõuẽtio, ꝙ non poterit reus probare ſolutionẽ niſi ꝑ ĩ-
ſtru. debiti cancellatũ. de quo vide Spe. in d. §. videndum. ver.
ſed pone. & qđ Bal. in l.ſi. C.ſi cer. pe. vbi dicit ꝙ probationib.
non põt renunciare, qa ſunt introductæ ad publicam vtilitatẽ.
& ſic non poteſt quis ſe aſtringere ad certũ modum probãdi.
de hoc etiam no. in l.pactum inter hæredem. ſ. de pact.

Rem pupilli vel adoleſcentis ſaluam fore. Rub.

¶ Super rub. dic ꝙ hæc ſtipulatio eſt prætoria, qñ præſtatur pu
pil. vel vni ex tutorib. ꝓ pupillo recipiẽti, & ita loquiĩ iſte titu-
lus. ſed aliqñ præſtaĩ ab vno tutore alteri tutori volenti ſe ab
adminiſtratione exonerare, & eam totã cedere pręſtanti hanc
ſtipulationem, & tunc non eſt prætoria, qa eã nõ recipit ꝓ pu
pillo, ſed pro ſe, & pro ſua ĩdemnitate qa de mala adminiſtra-
tione illiꝰ teneĩ ille, qui eã ſibi ceſſit. l.ita ãt. §.geſſiſſe. de admi.
tut. & ita no. ſ. de ver.ob. l.v. in gloſſ. mag. ibi cões autem ſunt.

LEX PRIMA.

1 *Hæc ſtipulatio committitur finita tutela, & non ante.*
2 *Tutela vt dicatur legitime decreta, debet etiam tutor iurare benè admi-
niſtrare, & quòd defenſionem pro pupillo non omittet.*

1 CVm pupillo. † Hæc ſtipulatio com-
mittitur finita tutela,
& nõ añ. h.d. hoc declara, vt ĩ. co. l.iiij. §.hãc ſti-
pſonẽ. In tex. ibi (cũ & tutelæ ꝑt.) quia ꝑ eã vr̃
promiſſũ illud, qđ deueniet in actione tutelę,
ſed actio tutelæ non naſcitur niſi finita tute. vt
l.niſi finita. de tute. & ra.diſt. ergo nec iſta ſtipu. poteſt cõmitti.
¶ In

¶In gl. ibi. {vel datus cum inquisitione.} Intellige. s. a maiori iudice, vt præside, vel superiore. si autē a minore, etiam si cum inquisitione, satisdat. vt no. in Anth. vt hi qui obligatus. §. fi. & per Cy. super rub. C. de tut. & cura. qui satis non ded. In eadem ibi. {antea. n. administrare non debet.} sed nec potest, nisi etiā alia concurrant, de quib. plenè no. in l. legitimos. in prin. de legi. tut. & hoc in his, quæ possunt esse præiudicialia pupillo, secus in his quæ non possunt esse. vnde scientia tutoris, qui non satisdedit, nec alia fecit propter quæ poterit administrare, inducit transmissionem iuris deliberandi in hæreditate delata pupillo, & nō adita per eum ac si posset administrare, licèt alr non habeatur pro tutore antequam illa impleuerit, quia trāsmissio non concernit damnum, sed vtilitatem. & ita not. Bar. in l. qui duos. de rebus dub. & l. cum in antiquiorib. C. de iure
a deliberan. ¶†In fi. glo. ibi {quia iurat benè administrare.} & etiā debet expreisè promittere, ꝙ defensionem pro pupillo non omittet, aliàs tutela non esset legitimè decreta. vt l. fi. §. defensionem. C. de admi. tu. Non sunt alia.

LEX II.

1 Si pupil. potest fari debet ipsemet stipulari rem pupil. saluam fore. sed si nō potest, debet adhiberi seruus eius ad stipulandum si ipsum habet, vel habere potest, aliàs debet interponi per notarium de mandato iudicis, & tunc acquiretur pupillo vtilis actio.

2 Notarius, quare dicatur seruus publicus.

3 Ex stipulatione alterius publici officialis quā notarij non potest alteri actio acquiri, nisi sit actio interposita super eo quod pertinet ad eius officium. Quibus uerbis debeat tunc uti notarius, ut possit alteri actio acquiri.

1 SI pupillus. †Si pupil. potest fari debet ipsemet stipulari rem pupill. saluā fore, sed si non potest, debet adhiberi seruus eius ad stipulādum si ipsum habet, vel habere potest, alias debet interponi per notarium de mandato iudicis, & tūc acquiretur pupillo vtilis actio. h. d. cum l. seq. & principio sequē. & l. seruum pupilli. j. eo. quæ debet coniungi cum istis. In text. ibi. {vel fari non possit.} si autem esset præsens, & posset fari, ipsemet deberet stipulari, licèt esset infans. i. intra septēnium, & sic non haberet intellectum. vt l. seruū pupilli. & est spāle ī hac stipulatione, vt possit interponi p infantē, alr secus. vt l. j. in prin. & l. mulier. §. de verb. obl. & no. ex illa l. seruū. ꝙ licèt infans dicatur, q fari nō pōt, ab in, qđ est nō, & fari. A namē verificaī ēt in eo, q potest fari, dūmodo sit intra septennium, quia nō cū intellectu. vñ nō vr posse fari quo ad iuris dispositionē, licèt de facto loquaī. ¶In tex. ibi. {seruus ei emendus est.} subaudi a ppinquis, cū authoritate iudicis, argum. eorum quę no. in l. tutor. de bono. pos. in gl. Sed quare hic seruus, postq̄ notarius pt hoc facere? vt in seq. rñ. Quia p seruū acqreret directa ipsi pupillo, sed notario acquiritur vtilis, & melior est directa actio, q vtilis. qđ dic vt plenè not in l. quoties. in prin. de admi. tut.
2 ¶†In tex. ibi. {seruum publicū}. i. notariū, q iō dicitur seruus
a publicus: ᵃquia postquam acceptauit officium notariatᵉ, tenetᵉ cuiq; indigenti de illo seruire, & pōt cōpelli iudicis officio ad recipiēdū instrm vel rogitū, de ꝯctu tñ licito, & nō simulato. l. Iubemus. §. sanè. de sac. san. ecc. & not. ꝙ hoc debet fieri corā p̄tore, vel eiᵘ mādato, qa ē stipulatio p̄toria, & iudicialr īterponitur. Sed doc. q̄runt, qđ in ꝯuētionali, an ex stipulatiōe poterit acquiri vtilis actio? Inn. tenuit ꝙ nō in c. dndum. de ꝯuer. ꝯiuga. qa oēs ll. de hoc loquētes loquuntur in p̄torijs, seu iudicialibus. Glo. verò iuris ciuilis sentiunt ꝯriū, dū ponunt istū casum inter alios spāles Insti. de inuti. stipu. §. Item ci. & ita etiam tenet Dy. Guil. de Cu. & Bar. qui ēt dicit, ꝙ nō solū p notariū, sed per quēlibet publicū officialē pōt alteri actio acquiri. arg. in l. seq. dum dicit dare aliquem debet ꝑtor &c. puta militem
3 suum, vel vicarium. Ang. dicit & bñ. †ꝙ ex stip. publici officialis alterius q̄ notarii nō pōt alteri actio acquiri, nisi sit actio īterposita super eo qđ ptinet ad eius officiū. & ita no. in c. quāquam, de vsu. lib. vi. sed officiū nō est gñale super receptionib. instrorum. vñ semper ad eius pertinet officiū, & debet recipere tanquā publica persona vel tanquā notarius, vt alteri possit actio acquiri. & ita seruat cōsuetudo, qa stipulaī pro omnibᵘ, quorum interest, vel interesse poterit in futurū. facit l. nō aliter. de adop. cum ibi no. per Guil. de Cu. nec requiritur authoritas prætoris in extraiudicialibus. & vide qđ no. in Spe. de satis. §. viso. versi. sed & si quis. & formā istius stipulationis vide Insti. de satisda. §. si quis aliam. & in dictis casibus quæritur vtilis sine cessione, vt in l. ii. C. de magi. conue.

ADDITIO.

a ¶ Publicus. Adde l. non. n. ff. de adop. c. ad audientiam. de rescrip. gl. in ca. quamquam. de vsu. lib. vj.

LEX IIII.

1 Qui tutelam administrauit, etiam si non erat uerus tutor, sed ut tutor agebat, hac stipulatione tenetur, sed ille qui nullo modo gessit, etiā si erat uerus tutor non tenetur hac stipu. licèt teneatur utili actione tutela.

2 In hac stipulatione non uenit damnum illatum propter omissam administrationem, quando in totum est omissa.

3 Tutor quare compellatur iudicis officio præcisè ad administrationem inchoandam, non autem ad prosequendam præcise, sed remouetur ab administratione tanquam suspectus.

1 NOn quasi. §. Illud sciendum. †Qui tutelam administrauit, etiam si non erat verus tutor, sed vt tutor agebat, hac stipulatione tenetur: sed ille qui nullo modo gessit, etiam si erat verus tutor, non tenetur hac stipu. licèt teneatur vtili actione tutelæ. h. d. Et sic in effectu ista stipulatio vel satisdatio intelligitur interposita super eo, quod veniet in actione tutelæ directa, vel in actione pro tutela, nō autem super eo quod veniet in vtili: & sic cum sit stricti iuris, non extenditur de directa ad vtilem. hæc est ratio huius §. sm Bar. casus est iste. ¶ In tex. ibi. {qui pro tutore negotia gessit.} quia putabat se tutorem, cum nō esset: & fecit sibi decerni tutelam. & hanc satisd. prestitit, nā tenetur actione pro tutela, vt in tit. de eo qui pro tut. & hoc assimilatur actioni tutelæ, vt in hac stipulatione deuoluatur id, quod venit in dicta actione, sicut id quod venit in directa actione tute
a læ, non sic id quod venit in vtili. vt infra sequitur. ¶†In tex. ibi. {omnibus.} No. quia tunc est verum, ꝙ in hac stip. non venit damnum illatum propter omissam administrationē, qñ in totum est omissa, si autem cœpisset gerere, & postea omisisset, tunc damnū illatū ꝑpter omissionem bene veniret in hac stipulatio. per istum tex. & ꝑpter hoc cōpellitur incipere administrare, vt in hāc actionem deuoluatur. vt in fi huius § quia hæc est vtilis pupillo, cum habeat fideius. vt s. prox. ibi. {caueatur au
3 tem &c.} Sed † in actione vtili tutelæ non habet fideius. & ista est vna de rationib. inter alias, quare tutor compellitur iudicis officio præcise ad administrationem inchoandam. l. j. in prin. de admi. tut. postq̄ aūt inchoasset, si omitteret, non cōpelleretur præcisè, sed remoueretur ab administratione tanq̄ suspectus. Sufficit. & cū isto §. iunge §. fi. in prin. j. e. l. quia sicut ꝯ tutorē, q nullo mō gessit ita hęc stiplo nō cōmittiī ꝯ cur. vt ibi. Sufficit.

§. Hāc stipulationem. Hæc stipulatio ꝯtra verū tutorē ꝯmittiī demū finita tu. sed ꝯ ꝑcu. & ꝯ curatorē cōmittiī stati ꝙ res cępit male geri. h. d. & cū isto §. iūge §. gñaliter. & ver. illud secᵘ. j. ea. l. & §. fi. casus est iste. ¶ In tex. ibi {finita demū tutela.} dictā ꝑ reddēda admīistratiōe gñali, q̄ ēt ꝑ emēdatione alicuius dāni particularis. Neutro. n. casu pōt agi nisi finita tutela, ergo nec ista stiplo cōmittiī, sed ꝯ eum qui non est verus tutor statim pōt agi ꝑ vtroq;, qa nō est expectādus finis tutelæ, cum tutela non subsit, ꝯ curatorē verò ꝑ reddēda gñali administatione silr nō pōt agi nisi finita cura, nec silr ꝑ illo cōmittiī hæc stiplo, sed ꝑ emēdatione alicuius dāni particularis posset agi ēt cura nōdū finita, & ꝑ illo pōt ista stipulatio committi. Et hæc est dña inter tutorē, & curatorem, quam iste tex. voluit notare & hoc totū colligiī ex glos. super verbo. {aliud est.} & quę sit rō diuersitatis, ꝙ ꝯ tutorē nō pōt agi durante tutela ꝑ emēdatiōe dāni particularis, sed ꝯ curatorē sic, poniī j. p gl. in §. illud. sup verbo cōmittitur quæ incipit. Sed q̄ est rō. & de ista materia vide plenè in l. ij. C. de admi. tuto. quę longa est. Sufficit.

§. Illud secus est. Iste ver. loquitur in gerente & sic nō continuaī cū pręcedēti, qui loquiī in non gerēte, & dicit ꝙ ꝯ curatorē datū adulto vel ēt pupillo, vel quicūq; īdigēti curatore, pōt cōmitti hęc stipulatio, ēt durāte administatiōe. qđ intellige ꝑ emēdatiōe alicuius dāni particularis, nō aūt ꝑ reddenda rōne administationis, vt dicit gl. in §. hanc stipulationem. super verbo, aliud est.

LEX VII.

DAtiuus. Tutor datus cū inquisitione, vel testamētarius nō teneī satisdare pupil. sed si sibi offerī satisdatio a cōtutore volente in se totā administrationē recipere, debet eā recipere, vel offerre. h. d. Casus est iste. In tex. ibi. {datiuus.} s. cū inquisitione, & a maiori iudice datus, als secus, vt dixi in l. j. s. eo. qa istorū fides est electa, vel a iudice, vel a testatore, ideo nō grauantur satisdatione. ¶ In text. ibi. {nō petet satis. a collega suo.} s. noīe pupilli, sed pōt offerre nomine suo proprio si vult solus administrare, & tūc ista satisdatio nō est pretoria, vt dixi supra, & tunc contutor vel debet recipere, & illi administrationē concedere, vel econuerso satisdet illi, & ipse administatonē suscipiat. sed si quilibet vellet, & non ꝯcordarent, Iudex eliget meliorē. ar. in l. si plures. j. de act. & hoc quando non commode ambo administarent.

LEX VIII.

ET si species. Not. hic, ꝙ pōt dari curator ad vnū actū. facit s. de iut. dot. l. q̄ro. vbi daī ad ꝯstituēdā dotē, nō ad aliud. sic ēt tutor aliqñ, puta ad adeundā hrēditatē, vt in l. cū in vna. §. tutor. de app. alr ꝯ in tut. qa hēt vlem admi. vt l. si certarum. de testa. mili. & per hanc l. dicunt

dicunt quidam, quod si est curator ad vnam litem datus, tenetur facere inuentarium. de hoc in Spe. de actore. §. j. ver. quid de.

LEX IX.

1 *Etiam nomina debitorum comprehenduntur app. rerũ, ideo cadunt sub uerbis istius stip.*
2 *In generali obligatione omnium bonorum cadunt nomina debitorum.*

1
a **CVm pupillus.** †Etiã noĩa debitorũ cõprehẽdũtur [a] app. rerũ, ideo cadunt sub verbis istius stip. h. d. Est. n. vocabulũ gñale s. res, vt in l. j. §. fi. si cer. pe. casus est iste. In tex. ibi. {nõ solũ q̃ in patrimonio habet.} innuit quod nomina debitorũ non sint in pr̃imonio, sed nõ est verũ. dic quod hẽt in patrimoniũ. i. quo ad dñiũ, vt sunt res corporales, sed noĩa debi-
2 torũ sunt iura corporalia, & tñ in pr̃imonio dicunt̃ eẽ. vñ† in gñali ob. oĩu bono. cadũt noĩa debitorũ. vt ĩ l. hr̃dẽ. C. de hr̃di. act. si ergo peunt culpa tutoris, poterit agi ꝯ fideiuss. datũ a tutore, sed an teneat fideiussor d̃ vsuris? Dic vt j. l. prox. & hic ĩ gl.

ADDITIO.

a ¶ Comprehenduntur. Adde Cy. in l. j. ff. de statu homi. Pau. de Cas. in l. licèt inter priuatos. in vlti. col. C. de pa.

LEX X.

SI postea. ¶Fideiussor simpl̃r datus nõ solum tenet̃ ad sortem, sed etiam ad vsuras quę veniũt ex natura actiõis, sup qua intercessit. h. d. & ad hoc allegat̃ de quo dic vt l. quæro. §. loca. nõ sic ad interesse in arbitrarijs actionib. qđ nõ venit ex natura actionis, cũ sit stricti iuris, sed pp quoddã accidens. s. appositionem loci, vt in l. cẽtũ Capuæ. & l. fi. de eo quod certo loco. ¶In tex. ibi {in restituenda tutela.} i. pecunia, quã habebat de bonis pupilli, in quo committitur mora re ipsa, etiam sine interpellatione fauore minoris, & est mora irregularis. l. in minorum. C. in quibus cau. in integ. resti. nõ est necessaria. de qua vide per glo. l. mora. in fin. mag. gl. de vsur. & de leg. ij. l. Titia. la ij. in §. vsuras.

LEX XI.

Cùm rem saluam. ¶ Licèt res pupil. sint in se saluæ, si tamen sunt penes tut. & non restituantur, committitur contra eum hæc stipl̃o, quia non videntur saluę quo ad pupillum. h. d. casus est iste.

LEX XII.

SI plures. ¶Inter plures fideiuss. vnius tut. datos pupillo nõ est locus bñficiũ diui Adria. i. vt diuidat actio, secus in plurib. tutorib. existẽtib. soluẽdo, & ẽt in plurib. fideiuss. datis alteri q̃ pupillo. h. d. & est pulchra l. & aliquantulũ scrupulosa in textu, q̃ primo loquit in fideiussorib. datis pupillo. vsq; ibi. {nec quisquã,} postea in plurib. tutorib. vsq; ibi, cẽtũ. postea in plurib. fideiuss. datis alteri q̃ pupillo. & reddit iõ diuersitatis, casus est iste. Ratio diuersitatis inter plures tutores, & plures fideiuss. vnius tutoris est ista, qa plures tutores ex necessitate assumũt officiũ. vñ dictat æquitas, & arbitriũ boni viri, quod si cõi negligẽtia dãnificauerint pupillũ, nõ sit vn⁹ deterioris ꝯdõnis q̃ alter, vt solus cogat̃ totũ soluere si cæteri sunt soluẽdo, iõ habẽt bñficiũ diuisionis. Sed plures fideiussores vnius tut. obligant̃ ex mera volũtate, iõ sibi imputẽt si sibi non pspiciũt, quod quilibet teneat̃ p parte, ne pupillus cogatur ire per diuersa litigia, vt in fi. Ratio aũt diuersitatis inter fideiussores plures datos alteri, q̃ pupillo, & datos pupillo, est, quia alter potuit prospicere faciendo illos renunciare beneficio diuisionis, sed pupillus non sic, quia interdum recipiuntur fideiuss. ipso ignorante, vt l. ij. j. eo. cũ ipse etiã inuitus incidat in tutores. & posito, quod ipso sciente, non est sibi ita imputãdũ si sibi nõ psp̃exit. ideo fauore ætatis statuit̃ hoc, ne habeat sequi diuersos iudices, & statuere diuersa litigia, vt in fine.

Iudicatum solui. Rub.

1 *Verba ista iudicatum solui, plus sonant in ius, quàm in factum.*
2 *Satisdatio iudicatum solui quando debeat præstari.*
3 *Satisdatio iudicatum solui a quo præstetur.*
4 *Defensor si habeat mandatum, quod etiam tunc præstet istam satisdationẽ. & cuius utilitatis sit tunc ista satisdatio.*
5 *Quos fideiussores debebit iste defensor, uel procurator.*

1 ¶†Super rub. formã istius satisdationis vide in Specu. de satisda. §. expedito. ver. satisdatio igit̃. & p̃stat̃ ex parte ꝯuenti; sed illi de qua j. tit. pxi. præstatur ex parte agẽtis. & not. quod ista verba iudicatũ solui, sonant plus in ius, q̃ in factũ, nã nõ solũ cõprehendũt id quod verbũ sonat, sed etiã vltra. s. clausulã de defendendo, & clausulã de dolo. qđ absit, vt j. e. l. iudicatũ solui. qđ potius ex interpretatione iuris pcedit, q̃ ex significatu verborũ. Nã s̃m illũ sẽsũ ꝯtineret qđ primũ sonat, iõ qdã dicunt, quod si ꝯuertãtur verba, & dicat̃ solui iudica. solui nõ importat nisi qđ verbũ sonat, & sic potius est facti q̃ iuris. & ideo si I Istro p curationis dñs pro suo pcuratore pmitteret soluere iudicatũ, non videretur procurator sufficienter releuatus a satisdatiõe, & sic nõ admitteretur nisi de nouo satisdaret cum nouis fideiussoribus de iudicato soluẽdo, vt not. Dyn. in l. fi. C. vñ vi. sed Pet. dicit ꝯtriũ per l. ij. §. i. j. ti. i. in ver. solui iudica. & ibi. tetigit
a glo. Rubrica format quatuor quæstiones. ¶†Prima est, qñ dẽt præstari. & dicit quod ante lit. cont. debet peti & præstari, si petat̃, postea non potest peti, vt cogatur eam præstare, quia legitimata est persona defensoris, sicut ex parte procuratori actoris si non fuit petita cautio rati, vt in l. Pomponi. §. ratihabitionis. s̃. de procur. de hoc est tex. quem gloss. non allegat, in l. j. in fi. C. de satisdan. dum dicit in ipso litis limine. Intellige tamen gloss. nisi quando procurator vel defensor venit post lit. contest. vt in l. j. & ij. C. de consor. eiusdem litis. & no. in l. nihil. C. de pcu.
3 ¶†Secundo quęritur, a quo præstetur. & gl. respondet, quod hodie non præstatur nisi ab illo, qui conuenit alieno nomine, vt a p curatore vel defensore, & in hoc bñ dicit. vt Insti. de satisdatio. §. sed hodie: olim non etiã ab eo, qui conueniebat̃ proprio nomine, & in hoc etiam bene dicit. & quacunque actione ꝯueniret, vł reali, vel personali, s̃m gl. sed in hoc vltimo male dicit, immo solũ qñ reali, non qñ personali. qđ dic vt plene no. in l. cum hominem. s̃. de fideiuss. & no. in l. Iul. qui sati. cog. Sed mirandum est, quare hic non videtur magis necessaria, cum agebatur personali sorte ad quantitatem, quàm quando reali sorte ad rem immobilem, in qua erat expedita executio. nunquã
4 sciui videre bonam ratiõe. †Tertio quærit, quid si defensor habebat mãdatum. gl. dicit quod etiã tũc præstat istã satisdationẽ licèt secus in procuratore actoris, quando cõstat de eius mandato. vt j. ti. proxim. l. ne satisdatio. & rationem diuersitatis dic vt in l. vnica. C. de satisd. quia in primo casu non est plenè consultũ actori super exceptione sñiæ. Scđo casu, qñ bene est consultũ reo per exceptionẽ ꝯ dñm, qui mãdatum dedit. ¶Sed ex gl. quæro, cuius vtilitatis est tunc ista satisdatio? vł̃ quod nullius: nam postq̃ constat de mãdato, sñia condẽnatoria poterit executioni mandari ꝯtra dñm, ẽt nõ p̃stita satisdatione, vt l. Plautius. de pcur. R̃ndeo. ĩmo est, qa nõ esset p̃stita, licèt poterit fieri executio ꝯ dñm, nõ sic ꝯ pcuratorẽ, de cuius mãdato ꝯstat. vt in d. l. Plautius. & ibi no. & l. iiij. in prin. de re iu. sed pp hãc satisdationẽ, ĩ qua pcurator se obligat principal̃r, poterit fieri executio etiã ꝯ eum, & ꝯ fideiussores datos ab eo, & p hoc deci-
5 dit qõ, de qua statim dicam. ¶†Quartò & vltimò q̃rit in gloss. quos fideiussores debebit dare iste defensor, vł pcu. glo. dicit quod si dñs est p̃sens, dẽt dare ipsum dñm, & non cogit̃ dare alios. si ãt est absens debebit sibi inuenire alios fideiussores. Circa primũ vł̃ esse vtile dare dñm, qa ẽt si nõ daret, ꝯ dñm posset peti. sed põt dici satis esse, quod poterit peti ꝯ pcuratorẽ, & sic releuet̃ ab actione aliorũ fideiussorũ postquã dñs fideiubet pro eo, & vtilitas eius fideiussionis quo ad dñm colligit̃ ex his quæ not. gl. de noua. l. si pupill⁹. post prin. in gl. q̃ inci. vł̃ superflua. Quãtũ ad s̃m qñ dñs est absens, quod teneat̃ pcurator alios inuenire, dic hoc verũ, nisi dñs in instro procurationis satisdedisset notario recipienti tanq̃ publicæ personæ p illis, quorũ interest de iudic. soluẽdo. put introduxit ꝯsuetudo, vt hr̃ Insti. de satisda. §. si vero aliqui. tũc non tenet̃ pcurator alios dare. Sed tunc est quæstio, an valuerit illa satisdatio facta p dominum, non p̃cedente promissione pcuratoris. Nã vł̃ quod non, qa dñs se obligat vt fideiussor. & pmissio pcuratoris dẽt esse vt principalis, sine qua fideiussoria non potest stare. Ista fuit magna qõ inter antiquos doct. de qua per Cyn. in d. l. j. C. de satisda. qui dicit fuisse primam quæstionẽ, quæ sibi fuit cõmissa qñ rediuit de studio Bononiæ. & vł̃ tenere quod non valeat, & idẽ Bar. hic licèt de cõsuetudine contrarium seruetur, nec admittitur hæc exceptio s̃m Bar. Ang. ꝯ qđ etiã de iure valet, qa tũc dñs non est vt fideiussor, sed potius vt principalis expromissor, quod esse potest, per ea quæ not. in l. ij. §. j. in fi. mag. glo. qui satisda. cog. sed Bar. dicit quod illa loquitur in fideiussore de iudicio sisti, q põt se obligare sine principali, & non est ppriè fideiussor. non sic reperitur in fideiussore de iud. soluendo. Et pro ista opi. ego adduco id, quod supra dixi. Nam si non esset obligatus nisi principalis, ipsa satisdatio esset superflua, cum contra eum posset fieri executio, etiam sine ea. nec video aliam vtilitatem in hac satisdatione, qñ dominus fideiubet p suo procuratore, nisi illam de qua supra dixi, quia procurator se obligat, & contra eũ potest fieri executio. quod non esset si non satisdaret.

LEX PRIMA.

1 *Dies huius stipulationis cedit lata sententia, postquam transiuit in rem iudicatam, licèt exactio differatur in tempus, quod datur iudicatis ad soluendum.*
2 *Cedere diem, & diem venire, & exactionem posse fieri, an differant.*
3 *Quid mittatur executioni, an sententia, an stipulatio de iudicato soluendo.*
4 *An ista stipulatio mittatur executioni contra fideiussores sine nouo processu.*

1 IN ſtipulatione. ¶†Dies huius ſti-
pulationis cedit
lata ſententia, poſtquam tranſiuit in rem iudi
catam, licèt exactio differatur in tp̄s, quod da-
tur iudicatis ad ſoluendum. h.d. Caſus eſt iſte.
¶In tex. ibi. {poſt rem iudicatã.} No. ſm Ang.
quia non dicit poſt ſententiam: nam tunc etiam intra tẽpus
appellandi cederet dies, & obligarentur fideiuſſores, ſed nõ ita
eſt. Nam non oritur actio ex iſta ſnīa anteq̃ tranſeat in rem iu
dicatam. ergo nec ex iſta ſtipulatione, quæ eſt acceſſoria ad il-
lam, q̃ naſcitur ex ſnīa. requiritur ergo, ꝙ trãſiuerit in rẽ iudica
tam, quia lapſum ſit tempus appellandi, & non fuerit appella
2 tum. ¶†In tex. ibi. {ſtatim dies cedit.} gl. j. dicit ꝙ cedit, ſed nõ
venit, p id qđ ſtatim ſeqĩ, {ſed exactio &c.} ſed non bene loqĩ,
qa licèt differaĩ exactio, nõ tñ impedit diẽ venire, ſicut nec ce-
dere. ſunt. n. tria. ſ. diẽ cedere, qđ ſignificat obligationem oriri
cùm ante nõ ſit orta. vt l. cedere diẽ. de ver. ſigni. et diem veni-
re, quod ſignificat actionem oriri, cum interdum licèt ſit orta
obligatio ante diem, non tñ actio, iõ nõ dr̃ veniſſe. liẽ exactio-
nem poſſet fieri. nã licèt orta ſit obligatio & actio, põt differri
exactio. vt C. de rei vxo. actio. l. j. §. exactio. Et quæ ſit differẽtia
inter diem obligationis, & diem exactionis, dic vt l. ſi cũ mili-
te. §. cum intra. de cõpen. & per Bar. in l. ita ſtipulatus. de verb.
obli. in j. q. prin. Intellige aũt hanc l. quantũ ad clauſulam, quã
verbũ ſonat, ſed quãtũ ad clauſulã de defendẽdo vel de dolo,
põt cõmitti hęc ſtipl̃o, ẽt añ latã ſnĩam. ſm Ia. de Are. & in iſta
3 l. formantur duo prima dubia. primum eſt. †Quid mittaĩ exe-
cutioni, an ipſa ſentẽtia, an autem ipſa ſtipulatio de iudicato
ſoluẽdo? & Bar. hic tenet in effectu, ꝙ ipſa ſtipl̃o pp̄ ſnĩam. ſed
Ang. hoc reprehendit, qa non reperit in iure, ꝙ ꝯctus habeat
executionem. iõ reperit ꝯñum, ẽt ſi factus ſit ſuper ſnĩa, vt pa-
tet in l. minor annis xxv. cui fideicom. in tex. & glo. ſ. de mino.
& l. iij. §. ſi ex conuentione. de re iudi. Certè pro Bar. facit text.
in l. tale pactum. §. qui ꝓuocauit. ſ. de pac. vbi ſm cõem intelle
ctum ipſa cõuentio partiũ mittitur executioni, nõ ſnĩa, & hoc
magis placet, qñ ꝯctus ſit ꝓ ſententia futura, licèt ſecus ꝓ iã la-
ta, quę tranſiuit in rem iudicatã. & ita loquunĩ allegata p Ang.
4 †Secunda quæſtio eſt, an mittatur executioni ꝯ fideiuſſores ſi-
ne nouo proceſſu. Conſtat enim, ꝙ contra fideiuſſores contra-
ctus non fit executio ſententiæ latæ contra principalẽ ſine no-
uo proceſſu. Sed quæſtio eſt de fideiuſſorib. iudicij de iudica-
to ſoluendo. Et cõmuniter tenetur, ꝙ contra omnes fiat execu-
tio ſine nouo proceſſu, ne res in infinitum habeatur. & proba-
tur per l. fi. C. de vſu. rei iudi. & per gl. in c. j. de iniurijs, & dãno
dato. lib. vj. & hic plenè p Bar. & no hic in fi. ſm Ia. de Are. ꝙ di
lationes quæ proſunt principali, proſunt fideiuſſorib. de quo
dic vt no. in l. quoties. C. de preci. Impera. offe. Et adde qđ no.
in Spe. tit. de ſententijs. §. quid ſi ſententia.

LEX II.

1 *Perempta instantia perimit hac ſatiſdatio, & liberantur fideiuſſores.*
2 *Litis appellatione, quid contineatur.*
3 *Perempta inſtantia, quid cum ea pareat, & quid remaneat.*

1 CVm lite. ¶†Perempta inſtantia perimitur
hęc ſatiſdatio, & liberantur fideiuſ
ſores. h.d. no. & eſt l. famoſa. maximè ꝓpter ea quę
tãgit hic Bartol. multum vtiliter. venio ad caſum.
2 ¶†No. dum dicit. {lite mortua.} ſm ſummariũ, quod dedi.
quòd appellatione litis continetur ſola inſtãtia. quod facit ad
intellectũ l. cauſas vel lites. C. de tranſac. Nam aliqñ iſtud ver-
bũ lis, potitur pro tota cauſa, non ſolum inſtantia. Item quod
finito tempore inſtantiæ lis ſeu inſtantia dicitur moti. Itẽ ꝙ ſo
la variatio inſtantię facit ſtipulationẽ hãc nõ cõmitti, etiam ſi
non variaretur iudex. ſit & ſola variatio iudicis, licèt non eſ-
ſet variatio inſtãtiæ & vt j. l. proxi. in prin. & fortius qñ eſt in-
ſtantia iudicis. vt j. eo. l. cũ apud Semproniũ. Itẽ variatio actio
nis. vt ſ. de præto. ſtipu. l. ii. §. fi. & ibi tetigi. & etiã alia variatio,
vt j. e. l. ſi ante acceptũ. & ex his ſequiĩ, ꝙ fideiuſſores in hac ſa-
tiſdatione cẽſenĩ ſe obligaſſe dñtaxat ad ſnĩam, q̃ ferĩ ex illa in
ſtãtia, & ex illa actione, & ab illo iudice corã quo fideiuſſerũt.
¶Venio ad gl. ſuper gl. in princ. ibi. {triẽnii lapſu.} & ſic eſt
perempta inſtantia. & nõ cauſa, quia poteſt iterato inchoari
noua inſtantia, ſed in ſequentibus exemplis perimiĩ inſtantia
& cauſa, quia nec põt de nouo inchoari. vt l. poſtquã liti. C. de
pac. primũ ergo exemplum eſt vtilius, quia poterat dubitari ſi
inchoetur noua inſtantia perempta ſi non fuit repetita in ſe,
& iſta vult ꝙ non, ſed exempla ſequentia non haberẽt dubiũ.
Et adde ſm Ia. de Are. ꝙ iſta l. intelligitur quãtum ad clauſulã,
quam verbum ſonat, ſed quantum ad clauſulam de defendẽ-
do, vel de dolo ſi ſtipulatio eſſet cõmiſſa; qa cauſa non fuit de
fenſa. vt j. l. prox. §. ſi reus. licèt poſtea inſtantia periret, nõ extin
gueretĩ obligatio iam ꝯcta, ſed benè impedit ꝯhenda per ſen-
tentiam ad id qđ verbum ſonat. ¶ In fi. glo. ibi. {non valeant
prima acta.} hoc intellige ſm doct. de illis actis duntaxat, quæ
pertinent ad litis ordinationem, vt eſt libelli datio, & litis ꝯte-
ſtatio, & iuramentum de calũnia. nã oportebit in noua inſtan
tia nouum dari libellum, & nouã conteſt. facere. & ſiĩr nouũ
iuramẽtũ præſtare, qa ꝑterita ꝑterierũt, ſed effectus inductus
p lit. ꝯteſt. puta ꝙ reus ſit effectus malæfidei ſaltẽ ficte, vel ꝙ ſit
res effecta litigioſa. ¶Itẽ, ꝙ teneaĩ reus de fructib. perceptis &
ꝑcipiẽdis, tales effectus non pereunt, qa iã ſunt in eſſe produ-
cti. & ſimiliter ꝙ ſit interrupta ꝑſcrip. vt no. in l. ꝓperãdum. §.
j. C. de iudi. de ꝑſcri. long. tẽp. l. i. & l. fiſcus. in q. t. de iure fiſc. C.
de fruc. & liũ expẽ. l. ij. & ibi omnino vide Bar. Iſta tñ fuit ve-
ra qñ inſtantia fuit perẽpta per lapſum triennij. Si verò per re-
nunciationem, vel tranſactionem, tunc etiam dicti effectus in
ducti ſoluuntur, licèt trãſactio nõ ſortiaĩ effectũ. vt hĩ C. de
tranſac. l. mota. & ibi hoc tangit Barto. ſimiliter ſi talia acta nõ
pertinebat ad litis ordinationem, ſed ad litis deciſionem, vt
ſunt atteſtationes teſtium, & confeſſiones, illa enim nõ pereũt
perẽpta inſtantia, ſed poſſunt in noua inſtantia ꝓduci, vt not.
in d. §. i. & in Spe. de oſti. dele. §. reſtat. ver. ſed nũqd. añ fi. §. iſtud.
tñ verum in atteſtationibus iam publicatis tam per iudicem,
q̃ per notarium, q̃ alteri pereunt, nec faciunt fidem in noua
inſtantia, vt no l. j. ſeu ij. ſ. quæ in frau. cred. & ibi etiam tãgiĩ p
Bar. per l. geſta. C. de re iudi. ſi tñ inſtantia non eſſet perempta,
licèt faceret trãſitum ad ſucceſſorẽ, vel ad iudicem appellatio
nis, tunc etiam ſi non eſſet publicata, facerent fidẽ corã eo ſi-
cut corã primo iudice, iuxta no. in l. ij. C. de edẽ. & per Bar. in
l. prolatam. ante fi. C. de ſen. Cætera vide hic per Bart. qui ple-
a nè examinat, [a] an acta facta coram vno iudice, faciant fidem
coram alio. de quo etiam per eundem in d. l. ii. C. de eden.

ADDITIO.

a ¶ An acta facta coram vno iudice. Ad le Bar. in l. cum lite mortua. ff. iud. ſolui.
Barto. in l. diuus. ff. de cuſto. & exhibi. reo.

LEX III.

1 *Si ſententia non eſt lata per illum iudicem, coram quo fuit præſtita contra fideiuſſores, ſed per alium, non committitur hæc ſatiſdatio.*
2 *An per iſtam ſatiſdationem præſtitam coram uno iudice intelligatur renunciatum priuilegio fori.*
Lis quòd dicatur pendere per ſolam citationem.
3 *Quòd aliquando ille qui trahit ad aliũ iudicẽ, puniatur in perditione cauſę.*

1 SI quis apud. ¶†Si ſnĩa non eſt lata per il
lum iudicem, corã quo fuit
præſtita, ꝯ fideiuſſores, ſed per alium, non commit-
tiĩ hęc ſatiſdatio. h.d. Intellige etiam ſi nõ ſit noua
inſtantia, qa corã primo non erat inchoata cã. Itẽ nõ eſſet co-
ram eo conteſt. ſed fuit inchoata corã ſcđo, & ſic fuit dũtaxat
mutatio iudicis, vt aliqđ addat ad l. ꝑcedentẽ. Caſus eſt iſte.
¶In tex. ibi {iturus.} expone. i. acturus. quia iam iuerat, & li-
bellũ dederat corã primo, & fecerat reũ citari, & cõparuit ip-
ſe vel eius defenſor hoc iure, & ſatiſdedit. ſi enim nõ iuiſſet. &
libellum nõ dediſſet, talis ſatiſdatio corã iudice primo ꝑſtita
non fuiſſet, non tñ videbaĩ iuiſſe, qa nõ fuerat corã eo litẽ cõ-
teſtatus arg. j. c. l. amplius. iõ dicit {iturus.} ¶In tex. ibi {ſtipula-
tus eſt iudicatũ ſolui.} dicit Ia. de Are. expreſſo noĩe ꝓprio il-
lius iudicis, puta ꝙ fuerit per ptãtẽ iudicatũ, ſecus ſi ſimplr̃, nõ
expreſſo ꝓprio noĩe ſm Spe. q hoc tenet in tit. de iudice dele-
gato. §. excipit. ver. qđ ſi plagas. ſed ipſe Ia. de Are. Ray. & alii di-
cũt indiſtinctè ẽt nõ expreſſo ꝓprio noĩe qa ſubintelligiĩ. ſed
dictũ Spe. poſſet habere locũ qñ ſnĩa dareĩ per ſucceſſorẽ illi⁹
iudi. corã quo ꝑſtita fuit ſatiſdatio, q reputaĩ eadẽ ꝑſona cũ il
lo, qa idẽ hẽt officiũ, nã tũc ꝯmitteret adhuc ſtipulõ, niſi in ea
fuiſſet expreſſum ꝓpriũ nomẽ illi⁹ iudicis ꝑdeceſſoris. ar. in l.
proponebaĩ. ſ. de iudi. & in c. innotuit. de elec. ¶In text. ibi { &
egit apud alterũ.} ſed qualiter potuit agere poſtquã dederat li-
bellũ corã primo, nã reus poterat petere ſe remitti ad primũ
iudicẽ, corã quo fuerat ꝯuẽtus, vt ſ. de qui. re. apud eũdẽ iudi.
caĩ. p totũ. & no. Cy. in l. nulli. in fi. C. de iudi. Sed dic, ꝙ nõ fuit
oppoſita exceptio, vĩ ꝙ pri⁹ fuit adit⁹ p errorẽ, cũ non eſſet iu-
dex cõpetẽs. vĩ ꝙ reus erat priuilegiatus, vt ſcholaris, q petiit ſe
remitti ad rectorẽ, cũ adhuc lis nõ eſſet cõteſtata corã ptãte.
2 †Dubiũ tñ hoc caſu vĩ, an p ſatiſdationẽ ꝑſtitã corã ptãte re-
nũciauerit priuilegio fori. de quo dic vt ĩ l. ſi fideiuſſor. in pri.
q ſatiſ. cog. & l. i. ſi qs ĩ i⁹ voc. ñ ierit, aĩs bñ poſſet opp. exceptio
litis pẽdẽ. corã alio iudice. cũ dicaĩ pẽdere ẽt p ſolã citationẽ,
vt in cle. i. vt lite pẽdẽte. iũctis his q̃ not. in l. Iul. in prin. de ꝯdi.
3 Inde. †& aliqñ ille q trahiĩ ad aliũ iudicẽ, puniĩ in perditione
cauſæ, vt in l. i. ĩ fi. C. de aſſer. tol. & no. ĩ c. ex tenore. de reſcrip.

2 *In caſibus, in quibus per uerum procuratorem poteſt mihi acquiri actio ſine ceſſione, ſimiliter poteſt acquiri per geſtorem, ſi ratum habeo.*
3 *Quæ ſint perſonæ quæ agere poſſunt pro alio ſine mandato.*
4 *Licèt illæ perſonæ habeant poteſtatem agendi ſine mandato, non tamen dicuntur procuratoria, uel procuratrices.*
Procurator non dicitur niſi ille qui habet mandatum a domino.
5 *Perſonæ coniunctæ ſicut non poſſunt præiudicare coniunctæ, ſi non ſequatur ratihabitio, ita nec poſſunt ei actionem acquirere, nec recipere ſolutionẽ pro coniunctis.*
*Procurator actoris q nõ plenè probauit de mãdato, ſi cauit de rato, an poſ
ſit*

sit cõpellere aduersarium ad præstandum hanc satisdationẽ de iud. sol.
6 *Tutor uerus, qui tamen non administrat, an possit acquirere pupillo actionem, uel obligationem.*
7 *Quid in falso tutore, qui gerat se pro tutore.*
8 *Quid in eo qui ignorat se tutorem, & an dicatur gerere ut tutor. Ignorans se iudicem, an uideatur facere ut iudex, licet sit iudex.*

1 **§. Stipulationem.** ¶† Ista stipulõ cõmittitur si fuerit interposita ꝑ verũ ꝓcuratorẽ, aut ꝑ verũ tutorẽ, aut curatorẽ, q possũt acqrere obligationẽ & actionẽ dñis, quorũ negotia administrãt, secus si ꝑ eũ q ñ erat ver⁹ procu. licèt hẽret ptãtẽ agendi a lege nisi fuerit secuta ratihabitio dñi. Itẽ sec⁹ si ñ erat ver⁹ tutor, vł erat, tñ ñ hẽbat administrationẽ ipse, sed ali⁹, vł ñ hẽbat in loco illo, sed alibi. h. d. vsq; ad §. si re⁹. Et primo loqͥ de trib. generib. ꝑsonarũ. s. de ꝓcuratore, tutore, & curatore q pñt stipulari ꝓ dño vsq; ibi {ꝓcuratorẽ.} Scdo mouet tria dubia circa id, qđ dixerat. de ꝓcu. vsq; ibi {sed & qđ de tutore.} Tertia alia tria circa id, qđ dixerat de tutore, vsq; ibi {sed & curatorẽ.} Quarto alia circa id qđ dixerat de curatore vsq; ibi, {si tutor.} Quinto determinat vnũ bonũ, qđ põt ɔcernere tã tutorẽ q̃ curatorẽ. veniamus ad casum. Circa primã partẽ in ver. {& si ratũ fue-
2 rit habitũ.} † No. ſm doc. ꝙ in casib. in quib. per verũ ꝓcuratorẽ põt mihi acquiri actio sine cessione, vt in iudiciis. s. de ꝓcu. l. in causis. §. fi. ibi etiã ꝑ nõ ꝓcuratorẽ, sed ꝑ gestorẽ sistr pi acq
3 ri, si ratũ habeo ſm Old. ¶† Item in ver. {sed & si forte} Not. plura. primo quæ sint personæ quæ possunt agere pro alio sine mandato, qa liberi ꝓ parentib. & ecõuerso, & vir ꝓ vxore. & dicit Inn. ꝙ liberi ẽt nõ legitimi, si tñ sunt naturales, sec⁹ si spurij, vt ipse no. in c. nõnulli. de rescri. lib. vj. sunt ẽt aliç ꝑsonç cõiunctç, de quib. in l. sed & hç. in prin. de ꝓcur. & per Cyn. in l. exigẽdi. C. de ꝓcu. & in Spe. de cõiũcta ꝑsona. qđ aũt dixi sine mandato, intellige idest posito, ꝙ constet eos non habere mãdatũ, dũ tñ caueãt de rato, secus si appareret de ɔ̃ria voluntate dñi, vt in l. Põpo. in fi. s. de ꝓcur. Itẽ secus in alijs, q non possunt agere, qñ ɔstat eos nõ habere mãdatũ, ẽt si velint de rato cauere, sed tunc demũ qñ semiplenè cõstat, & cauet, vt in l. j. C. de
4 ꝓcu. ¶† Itẽ not. ꝙ licèt tales ꝑsonæ habeãt ptãtem agendi sine mandato, nõ tñ dicunt ꝓcuratores, vel procuratrices illorũ, ꝓ quib. agũt. & ad hoc allegaĩ sp iste tex. & sic ꝓcurator non dr̃, nisi ille q hẽt mãdatũ a dño. vt l. j. ĩ prin. de ꝓc. s. nõ q habet a lege. & effectus huius est, qa ille qui habet a domino, põt dño præiudicare, & sententia lata contra eum nocebit domino. sed ille qui habet a lege, secus: nisi sequatur ratihabitio. & ideo in criminali admittitur interdum defensor sine mandato, quia non potest præiudicare, & tamen procurator vt ꝓcurator nõ admittitur. vt not. in l. seruum quoque. §. publicè. de procu.
5 ¶† No. etiã ꝙ tales coniunctæ personæ sicut non possunt præiudicare coniunctæ si non sequaĩ ratihabitio, ita nec pñt eis actionem acquirere. & dicũt Doct. ꝙ nec pñt accipere solutionẽ pro coniuncta, qa hic nõ posset esse præiudicialis. Itẽ dixit Iac. de Are. per illũ tex. ꝙ si procurator actoris, q non probauit plenè de mandato, cauit de rato, & sic admittitur ad agendũ inuito aduersario, non potest aduersarium compellere ad præstandam hãc satisdationẽ. sed alij dicunt ɔtrarium per l. inter quos. §. pe. de dam. infec. quod placet in dicto casu, quia postquam cauit, præsumitur habere mandatũ. nam ista cautio succedit loco alterius semiplenæ probationis, sed in coniuncta ꝑsona, quam constat non habere mãdatum, licèt admittatur inuito aduersario ad agendum, non tñ videtur ꝙ poterit aduersariũ cõpellere ad satisdationẽ istã præstandam per istum tex. & sic potest saluari opin. Iac. de Are. qđ perpetuò tene menti.
6 ¶† In ver. {sed & quod de tutore.} Not. ꝙ ille, qui est verus tutor, non tamen administrat, nõ potest acqrere pupillo actionem vel obligationem. Sed contra de eo quod habeĩ in l. qđ si forte. in principio. de solu. Sol. bñ potest recipere solutionẽ fauore liberationis, & hoc introducitur poti⁹ pro debitore q̃ pro pupillo. sed aliud præiudiciũ nõ ꝑt facere pupillo, & sicut non potest præiudicare, ita nec obligationem acquirere. qđ te
7 ne mẽti perpetuo. ¶† Itẽ no. ibi, {sed & si cum tutor.} ꝙ falsus tutor, licèt gerat se pro tutore, non potest acquirere pupillo, ẽt si tute. de facto gerat. sic & falsus hr̃s, licèt hæredi. possideat, nõ potest acquirere vero hæredi. vt l. si tibi. §. cũ possessur. de pac. & idem videtur in falso præla. Sed in contrarium facit qđ ha-
8 betur in l. filiæ. s. de solu. sed ibi in liberatione. † Itẽ not. in vers. {sed & si tutor.} ꝙ ille qui ignorat se tutorem, non dr̃ gerere vt tutor, & sic nec acqrit pup. vñ inducit, ꝙ iudex q ignorat se iudicem, non videtur facere vt iudex. posito ꝙ sit verus iudex & acta coram eo facta non valent. Facit l. quæro. s. eo. qui ꝓ tutore. & qđ no. Bar. in l. multũ. de cõdi. & de. si aũt sciret se tuto. tunc aut constat ꝙ actus non facit vt tutor, & idẽ per istũ text. aut facit simpli. & tunc aut facit mentionem de officio, qa debet tutor &c. & dicitur facere vt tutor. l. cũ post. §. j. de adm. tu. fa. l. fin. de exer. aut non facit mentionem de offi. tunc aut facit super re pertinẽte ad pupillum, vt qa locat res suas, & vr̃ facere vt tutor, vt l. post mortẽ. §. primo, qñ ex facto tutoris. aut nõ super re pupilli, & in dubio videtur facere proprio nomine. argumen. l. magis. s. de solu.

1 *Si causa non defendatur, committitur hæc stipulatio propter clausulam de defendendo, licèt diffinitiua non sit adhuc lata.*
2 *Quid requiratur ad hoc vt dicatur quis sine hærede decessisse.*

1 **§. Si reus.** † Si causa non defendatur, committitur hæc stipulatio propter clausulam de defendẽdo, licèt diffinitiua non sit adhuc lata. h. d. sed propter clausulam quam verbum sonat, non cõmittitur lata sñia. vt l. j. s. e. & l. ij. Et incipit hic tractare de dicta clausula de defendẽdo. & durat vsque ad l. iudicatum solui. Et no. ꝙ postq̃ esset cõmissa stipulatio ex ista clausula, licèt periret instantia, non extingueretur stipulatio, & ista obligatio iam nata ad interesse vel pœnam. vt dixi in l. ij. qa illa loquitur quo ad clausulam, quã verbũ sonat, pp quam adhuc non erat cõmissa, sed veniebat cõmittenda. venio ad casum ¶ In tex. ibi. {absens factus sit.} subaudi, & citatus non cõparuit, nec aliquis pro eo, & requisiti fuerũt amici, & attinẽtes per generale proclama, si esset aliquis qui vellet eum defendere per §. seq. ob rem non defensam &c. Ante. n. q̃ ista facta sint stiplõ non cõmitti, qa non diceret res vel causa non defensa, quousque potest aliquis venire ad defensionem, vt ibi, sed postea cõmittitur vel ad pœnam si fuit promissa, vel ad interesse. i. æstimationem litis, si non fuit promissa, primo tamen casu actor petendo pœnam a fideius. non habet aliter ꝓbare de iure suo, sed in secundo casu habet necesse probare ꝙ reus tenebatur sibi ad quantitatem, quam petebat per l. ij. §. fi. cum ibi not. s. q satisd. cog. non sic quando agit contra dolosũ eximentem reũ per violentiam, ne ad iudicium veniat, qa tũc sufficit iuramentum in litem. vt in l. pe. §. j. ne quis eum q in ius voca. est vi eximat. Nimirum ergo si non cogitur reus certam pœnam promittere regulariter, ne releuet actorem ab onere huius probationis, vt no. in l. fi. s. de præt. stip. Et est notandum, ꝙ statim pp primam contumaciam in non cõparendo committitur hæc stipulatio, etiam nõ expectato tempore, quo posset instantia durare, licèt aliud sit in eo, q promisit factum extraiudiciale, quia non cõmittitur stipulatio ad interesse totale quousque lapsum sit totum tempus, quo potest factum expediri, licèt ad particulare bene cõmittatur, vt i l. si ita stipulatus essem abs te. & l. stipulatio ista. §. fi. de verb. obl. sed hic cõmittitur statim ad totale interesse. & propter hoc reus in alio releuatur, ꝙ poterit purgare moram etiam post lit. contे. vsq; ad sententiam. vt in §. si. istius l. cum l. seq. ſm Pet. vt no. Cy. in l. eũ. §. si qs. s. ne qs eũ qui in ius vo. est vi exi. & Bar. j. §. fi. ¶ In seq. §. ibi. {quandiu.} Sed cõtra, qa semper põt aliquis comparere quousque lata sit sententia, vt j. proxi. ergo nunquam cõmittetur pendente lite, cuius contrarium innuit s. proximè. pp hoc glo. intelligit ꝙ debeat mitti proclama, vt si sit aliquis, q velit defendere, compareat intra tot dies, quibus elapsis, & nemine cõparente, dicetur amodo non posse aliquem existere qui defen-
2 dat. Simile in eo, qui decedit sine hærede. † Nam dicitur sine hærede quis decessisse quousque factum sit tale proclama, si sit aliquis qui velit eius hæreditatem adire. vt not. in l. fideiussor obligari. §. fi. de fideius. & l. Stichum. in prin. de solut. & per Bar. in l. sancimus. C. ad Trebel. Non sunt alia.

2 *Stipulatio de iudicato soluendo si committitur ob clausulam de non defendendo, an habeat executionem paratam contra fideiussores.*
3 *Laicus condemnatus in maleficio, si fiat clericus post condemnationem, an eximatur a iurisdictione iudicis secularis quo ad solutionem pœnæ.*

1 **§. Si plures fuerint.** † Mora cõmissa in non de
a fendẽdo, ꝑt purgari[a] quousque lata sit sñia vel solutio facta de pœna vel de interesse, ad qđ stipulatio erat cõmissa ẽt post lit. ɔtest. h. d. cũ l. seq. & prin. seq. & sunt tex. singulares. In tex. ibi. {si plures fuerint fideius.} Idem si vnus tñ. non est vis quantũ ad ea quç sequunt. In tex. ibi. {postea q̃ cum vno lis ɔtest. est.} subaudi super interesse vel pœna, ad quæ fuit stipulatio cõmissa pp contumaciam de
2 non defendendo, de quo s. dixerat. † & sic no. ꝙ ista stipulatio qñ cõmitti ob clausulam de non defendendo, non habet executionẽ paratã ɔ̃ fideius. quia hic dr̃, ꝙ lis contestaĩ ɔ̃ eos, & sic ordinarie procedit, secus qñ cõmittit ex clausula, quã verbũ sonat. Sed Bar. dicit hoc ideo esse, quia non erat expressa certa quantitas. ideo erat necessaria liquidatio, sed si fuisset expressa, secus. certe hoc non habet impedire executionem, quia in illa summaria cognitione, quæ adhibeĩ in executione, põt fieri hæc liquidatio ſm eundẽ Bar. in l. j. s. e. vnde Ang. tenet ɔ̃ eũ per plures rationes, quod satis placet. nec ẽt concedit Ange. ꝙ ista stipulatio mittatur executioni, dicens ꝙ non reperitur in iure, ꝙ ɔ̃ctus habet executionem, sed in hoc ego dixi ɔ̃rium in l. j.

ADDITIO.

a ¶ Mora purgari potest. quia tandem partib. ignotum est. mora nec sit vsquequo per iudicem fuerit declaratum interesse deberi ex mora commissa, quod est notandum pro intelligentia eorum quæ hic dicuntur.

l.j. ¶ In l.seq.ibi, {absolui debet} subaudi ab obseruatione in-
dicij. & sic est snia interlocutoria, vt no. in l.harũ. s. si serui. ven.
¶ In seq.ibi. {ceteram.} gl. exponit. {idest alioquin.} probat
enim quod dixerat post condemnationem factam de fideius-
sore super interesse vel pœna nõ admitti defensionẽ rei ad pur
gationẽ moræ, vt ab illa snia liberetur, quia si admitteret post
sniam, admitteret etiã post solutionem, ɔñs est falsum, ergo &
antecedens. falsitas consequentis probatur, quia post executio-
nẽ factã ab homine, vel a lege, nõ admittit purgatio moræ, vt
l.qob rẽ non defensam. s. de ɔdi.inde. & l.si is q. de leg.ij. ergo
nec post sniam, qa postq̃ est ɔdẽnatus ad dandũ, cum poterit
pcise compelli executiue, perinde est ac si iã dedisset. hinc est φ
fideiussor potest statim repetere a principali ac si iã soluisset. vt
in l.Lucius. s. manda.bñ ergo hic pbat id qd s. dixi, φ post exe-
1 cutionem non habet locũ purgatio moræ. †Et diuidit iste tex.
p Spe.in tit. de reo. § j.ver.quid si pẽdentis. & ver. seq. φ si laicus
a ɔdẽnat[a] in maleficio fiat clericus post ɔdẽnationẽ, nõ eximi-
tur a iurisdõne iudicis secularis, quominus cõpellat ad solutio
nẽ pœnæ, si est pecuniaria, sicut si iã soluisset, nõ posset repetere
ex eo φ factus est clericus. Sed op. pro declaratione istorũ text.
primo de l.si insulam. de verb.obl. vbi post lit. ɔte. sup interesse
vel pœna nõ admittit moræ purgatio. gl. non soluit istud ɔrist.
Sed tu dic vt dixi in s. pcedenti. fm Pe. & ẽt tetigi in l. ɔria. Sed ɔ
illã solutionẽ opp. de l.& si post tres. si qs cau. vbi ẽt in iudicio
nõ admittit purgatio moræ, nisi vsq; ad paucos dies. & iste tex.
vult φ vsq; ad sniam. Sol.& no. ibi loquit qñ erat apposita cer
ta dies in stipulatione, hic nõ. Itẽ ibi erat apposita pœna, sed in
hoc non est vis. Nam ẽt hoc põt intelligi qñ erat pœna apposi-
ta. solũ.n. dẽt attẽdi an sit appositum certũ tps, intra quod de-
bet sistere vel non. sed ɔ adhuc, φ etiam tũc qñ erat appositũ,
admittatur purgatio post modicum tps. vt l. Sancimus. C. de
fideius. Solu. ipse morosus non admittitur post modicũ tps, vt
d. l. & si post tres, sed alius non morosus, vt fideiussor q sistere
promisit, bñ admittit. vt in l. ɔria. s. vsque ad quotuor menses.

ADDITIO.

a ¶ Condemnatus. Adde tex. & ibi doc. in c.j. de obliga. ad ratioci.

LEX V.

IAm tamen.

§. Vnus ex fideiussorib.

Supra i §. fi.

dicit φ ipse reus q fuit i mora, admittit ad defensã vsq; ad sen
tentiã, vt mora purget. hic dicit φ etia vnus ex fideius. datis in
hac stip & etiã si reus decessit plurib. hæredib. relictis, vnus so-
lus potest suscipere defensionẽ pro omnib. & purgare morã.
Aduertendum tamen, φ in alio est differentia, an veniat ipse
reus, vel eius hæres ad defensam, an ueniat fideiussor uel extra
neus, quia primo casu non habet necesse dare alios fideiusso-
res, secundo sic, ut j. c. l. nunc uideamus. Ecce ergo casum &c.

1 *Si hęc stipulatio commissa est ex vna clausula ad totale interesse, amplius ad idem non committitur ex alia.*

2 *In extraiudicialibus postquam stipulatio est semel cõmissa ad totale interesse vel ad pœnam, amplius non committitur etiam solutione non facta, licèt secus quando ad particulare interesse.*

1 §. In hac stipulatione. †Si hæc stipulatio cõmissa est ex vna
clausula ad totale interesse, amplius ad idem non committi-
tur ex alia. h.d. sed hoc videtur contra l.cum quærebatur. j.eo.
& ɔtra l.fin. & l.nouissima. ideo dic, φ hoc debet intelligi quã-
do fuit commissa, & etiam solutio facta, aliás dic, vt in ll. ɔriis.
2 †sed in extraiudicialib. postquam stipulatio semel est cõmissa
ad totale interesse, vel ad pœnam, amplius non committitur,
etiam solutione non facta. vt l.si duo. in fi. s. de arbi. licèt secus
quando ad particulare interesse. vt s. tit. proxi. l.iiij. §. fi. ibi dum
dicit. {sed in se reuoluitur.} & glo. exponit i. sæpius cõmittitur.
quod prosequere, vt no. Bar. in l.si sic. s. de verb. obl. Ecce casũ.

§. Nunc videamus. Si defendatur causa per aliquem ex illis, qui pro
miserunt defensionem, vel qui aliquem ex hæredibus illorũ,
non requiritur φ detur alius fideiussor, & stipulatio non com
mittitur ex clausula de defendendo, sed si alius a prædictis cau
sam defendat, etiam si sit ex fideiussoribus datis, requiritur φ
det fideiussores nouos, aliás actor non tenetur eum admittere,
si tamen admisit, dicitur causa legitimè defensa, & stipulatio
ob rem non defensam non cõmittitur. h.d. vsque ad §. in hac.
secundum verum intellectum. ¶ In tex. ibi, {& quarum perso
narum.} dic ad istam qõnem directè non respondit, sed in re-
sponsione, quam facit ad primã, colligitur. Respondeo, φ non
solum ille, qui defensionem promisit, admittitur ad defendẽ-
dum, vt stipulatio nõ cõmittatur, vel vt commissa resoluatur,
sed etiam quilibet alius qui defensionem non promisit, siue
sit penitus extraneus, siue sit vnus de fideiussoribus datis. nam
illi non promittunt defensionem, sed promittunt pœnam, vel
interesse si causa non defendatur, vt in §. In hac stipulatione.
j. ea. l. ¶ In tex. ibi. {& si quidem.} hic soluit primam qõnem.
qualis debet esse ista defensio, ad hoc vt dicatur legitima, & fa
ciat stiplonem non cõmitti. Et respondit, φ si veniat ad defen-
sionẽ aliquis de enumeratis in defensione, sufficit φ eã assu
mat & defendat subaudi, nec reqritur, φ det alios fideiussores.
Qualiter aũt intelligant ista verba de enumeratis in defensio-
ne gl. j. exponit. duob. mod. primo vt intelligat de enumeratis
in ver. {vnus ex fideiussorib. } s. ea. l. Scdo de enumeratis in l.
iij. s. ti. j. Tu dic melius de enumeratis in defensione. i. de his q
pmiserunt defensionẽ, vt reus principalis, q satisdationẽ istam
pstitit, siue sit vnus, siue plures. Nã vr promittere defensionẽ, q
cõmitt sub hac stiplone, siue sit defensor cũ mãdato, vel sine
mãdato, qa satisdationẽ istã pstitit. hodie nõ põt esse nisi talis
defensor, qa ɔuentus suo nomine hanc nõ pstat. si veró sit de
alijs, qui defensionẽ nõ pmiserunt, tunc non admittit si actor
nõ vult nisi iterũ satisdet, & nouos det fideiussores pp regulã,
q̃ est φ nemo idoneus defensor alterius est sine satisdõne de
iudicato soluẽdo, vt l.minor. i fi. s. de pcu. si tñ actor admittat,
legitimat eius psona. sed postea i §. si ex fideiussorib. mouet du
biũ, nã qd s. dixi, põt pcedere si erat alius penitus extraneus,
qui nec pmiserat defensionẽ, nec fideiusserat, sed quid si erat
vnus ex fideiussoribus? Rñdetur φ põt admitti multo magis.
& hoc est clarũ, sed quantũ ad alia quæ supradicta sunt, subau
di de nouis fideiussorib. dandis. & de noua satisdatione pstã-
da. idẽ est in eo qd in penitus extraneo fm verũ intellectũ, quem
sensit gl. magna i prin. relictis alijs, q̃ incipit. {Iudicatũ solui.}

a *Qui fideiubet, videtur promittere soluere.*
Si mando φ fideiubeas, uideor tacitè mandare φ soluas.

1 §. In hac stipulatione. †Fideiussores dati in hac stiplone nõ tenẽ
tur defendere si nolũt, qa nec pmiserunt, sed dũtaxat pœnã &
interesse si cã non defendat: sed si defendant & succũbãt, recu
perant sortẽ, quã soluunt, expensas vero nõ. si aũt obtinent, ex-
pẽsas recuperant per vtilẽ actionẽ mandati, non p directã, qa
nõ fecerunt id, qd mandatũ erat, cũ defensio non esset eis mã
data, vt dictũ est, sed fecerunt iuxta mandatũ. h.d. no. vsq; ad §.
si tñ plures. Et istud vltimũ no. qa est tex. peregrinus fm Ange.
φ põt qs agere vtili mandati, qñ facit iuxta mandatũ, licèt nõ
fm mandatũ. pone exemplũ in l.fi. s. mandati. Si qs mandauit
vt fideiuberes pro Titio, & tu nõ fideiussisti, sed p eo soluisti,
φ habeas ɔ me vtilẽ actionẽ mãdati, licèt nõ seruaueris formã
2 mãdati, quasi feceris iuxta mãdatũ. †Nã & qui fideiubet,[a] vr p
a mittere soluere. vt l.indebitũ. de ɔd.ind. ergo si mãdo, φ fideiu
beas, videor tacitè mã dare φ soluas. ¶ In tex. ibi {si defensio-
nẽ} subaudi rei principalis citati, & non cõparentis, nã ppria
nõ est dubitatio. ¶ In tex. ibi {teneant} dic, φ si nõ defendunt,
& pp hoc cõmittit stiplo ad pœnã & interesse, vt soluãt, etsi ve
lint repetere a reo nõ defenso actione mãdati, qa fideiusserũt
p eo, poterunt repelli p exceptionem, φ in tantundẽ teneant ei
pp omissam defensionẽ. & in hoc stat vtilitas huius quæsiti,
& certè nõ teneri, qa de hoc mãdatũ non receperunt, sed so-
lũ de soluẽdo pœnã vel interesse, si reus nõ defendat, sed si re-
cepissẽt, tenerent. ¶ In tex. ibi. {qd ob rẽ iudicatã pstiterũt, cõse
quunt} sed ɔ, qa si vtiliter nõ gesserunt, qd patet, qa sumptus
litis nõ recuperãt, vt sequit. & ẽt hr in gl. q incipit {hoc ideo }
vr φ nõ debeãt recuperare qd soluerũt ob rẽ iudicatã. So. non
gesserũt vtiliter litigãdo, qa nõ expediebat dño litigare, quod
ex snia lata ɔ eũ apparet, vt in eadẽ gl. in prin. sed vtiliter ege-
runt soluendo, qa reus tenebat ad illã quantitatẽ, & sic cum li
berauerũt, vnde hñt actionẽ negotiorũ gestorũ, & habebũt ne
cesse pbare, φ ille verè tenebatur soluere, nec ei sufficeret hæc
snia, qua ɔdẽnati sunt, qa illa nõ piudicat reo, qui nõ dedit eis
mãdatũ ad litigandũ: sed si dedisset, illa sola sufficeret, qa snia
lata ɔ pcu. habentẽ mandatũ nocet dño. & in his ɔsistit vtili-
tas illius tex. sine quib. nõ bñ intelligeret. qd ẽt fuit de mente
illius gl. & ẽt pcedentis, si bñ inspiciat q̃ incip. {nõ qa iudica-
tũ.} vult.n. φ nõ repetãt qd soluerũt ex eo φ fuerit cõmissa sti
pulatio in sol. qa nõ est cõmissa postq̃ res fuit defensa, nec eo
φ sint ɔdẽnati, qa ɔdẽnatio nõ nocet reo postq̃ sine mãdato
defenderunt. vt in l.iiij. in prin. de re iudi. sed ex eo φ ille tene-
bat soluere, & ab illa obli. eũ liberauerunt. ad quod s. de iudi.
l.de qua re. §. fin. quod declara vt s. dixi. ¶ In tex. ibi {sumptus
litis minimè petẽt.} subaudi indistinctè, quia nõ vtiliter litiga
rũt. si aũt expediebat reo φ litigaret vsq; in fi. vt fortè haberet
actionẽ de euictione, vt l. vtiq;. s. de rei vẽ. licèt succubuissent,
expensas repeterent. p ea q̃ no. in l. ex parte. in princ. fa. erc. qd
ẽt tenet Bar. hic, & plene distinguit tres casus, qd dic vt hic per
eũ. sed pcurator qui defendit cũ mandato. bñ recuperat expẽ-
sas, ẽt si succumbat. vt in gl. & C. mãda. l. ẽt. ¶ In tex. ibi {quasi
iuxta mandatum. } dic, nam postq̃ obtinuerunt, & vtiliter
gesse-

ADDITIO.

a ¶ Qui fideiubet. Adde Dec. in c.peruenit. & in c. Odoardus. de sol.

geſſerunt, licèt non habuerint mandatum expreſſum de hoc, tñ finguntur habuiſſe. & iſtud eſt dicere {iuxta mandatum.} vnde habent vtilem actionem, non directam.

1 *Ad defendendum cauſam captam contra unum, etiam ſi de illo peruentum ſit ad plures hæredes, nõ admittuntur plures defenſores, ſed debent unũ cõſtituere, licèt ex parte actoris plures procuratores admittantur.*

2 *Defenſio non poteſt diuidi.*

Iudex in his quæ concernunt utilitatem partium, non debet interponere officium ſuum niſi ad partis petitionẽ uel poſtulationem, ſecus in his quæ cõcernunt utilitatem publicam, uel decorem.

3 *Plures procuratores an poſſint dari ab uno in una cauſa, & quid in eius hæredibus.*

1 §. Si tamen plures. ¶ Ad defendendũ cãm ceptam ꝯ vnũ, ẽt ſi de illo ꝑuentũ ſit ad plures hr̃des, nõ admittunt̃ plures defenſores, ſed debẽt vnũ ꝯſtituere, licèt ex parte actoris plures ꝓcuratores ad

a mittant̃. h. d. ſingulariter.† & ſemp allegat̃ ꝙ defenſio nõ põt diuidi. caſus eſt iſte. ¶ In text. ibi. {deſiderante. ſ. hoc actore.} No. ſm Doc. ꝙ Iudex in his quæ ꝯcernunt vtilitatẽ partiũ, nõ debet interponere officiũ ſuũ niſi ad partis petitionẽ vel poſtulationẽ. facit l. ad peremptoriũ. ſ. de iud. & l. iij. §. hoc aũt iudiciũ. de dã. infec. & ibi plene p Bar. ſecus in his q̃ ꝯcernunt vtilitatẽ publicã, vel decorẽ, vt l. quos ꝓhibet. ſ. de poſtu. certe etiã in his q̃ ꝯcernunt vtilitatẽ partis, ſi ſunt ſibi nota vt iudici, q̃a ꝯſtant ex actis factis corã eo, poſſet interponere partes ſuas, ẽt parte nõ petẽte. ad qđ vide qđ no. Bar. ĩ l. cũ q ita. §. q ita. de ver. obl. ¶ In tex. ibi {nã & plures hr̃des.} ſub. re iam ꝯuenta, & ſic erat lis inchoata ꝯ vnum, & de illo peruentũ eſt ad plures. Ita debet hoc intelligi. Si aũt lis inchoet ꝯ hr̃des, quilibet eorũ pt̃ dare ſuũ defenſorẽ. & ita loquit̃ ꝯriũ formatũ in l. iij. de l. ſi qs

3 cũ ꝓcurator. §. vnius ſ. de ꝓcu.† Et no. hic ſingl̃r ꝙ licèt in caſu huius §. q̃ñ erat inchoata ꝯ defunctũ quilibet ex hr̃dib. poſſet ſe defendere p procuratores, nõ pñt plures ꝓcuratores ꝯſtituere, ſed debẽt ꝯcordare in vno. qđ perpetuò tene mẽti. Sed q̃d ſi aliqui velint ſe defendere p ſeipſos, aliqui p ꝓcuratores, puto ꝙ primi pñt, & ſecundi hñt in vnũ ꝯcordare. ¶ Sed op ꝙ ẽt defunctus potuerit dare plures ꝓcuratores, fortius eius hr̃des, vt l. oĩum. ſ. de ꝓcu. Sol. verũ eſt ſi pl̃es actiones fuiſſent intẽtatę ex diuerſis cauſis ꝯ vnũ, & in eodẽ libello. & ita loquit̃ illa l. vt hic in glo ij. quã no. ſed hic fuit intẽtata vna tm̃. ¶ Itẽ adhuc op. de l. iij. §. vbi aũt. ſ. de duo. reis gl. ſup ver. {p plures.} in fin. nõ ſoluit, ſed hic ꝙ ibi intelligit̃ actore volente, hic eo inuito ſm Doc. ¶ Sed extra gl. op. de l. plurib. ſ. de ꝓcu. vbi patet ꝙ plures ꝓcuratores pñt dari ab vno in vna cã, fortius a plurib. hæredibus eius. Sol. vt quilibet defendat ꝓ parte, dari nõ pñt. ita loquit̃ hic & eo. tit. de ꝓcu. l. nõ m̃. {aſs ſi tm̃.} q̃ ſequit̃ poſt illã l. oĩum. Sed ꝙ oẽs ſimul & vnus ſine alio nõ poſſit, bñ pñt ꝯſtitui, q̃a tunc nõ ꝓ parte, ſed inſolidũ defendunt. limitã ꝙ quilibet inſolidũ, q̃a melior erit ꝯdõ occupantis, vt in ꝯrio. m̃ adhuc reſtat mihi dubiũ, q̃a actor grauabit̃ in pluralitate defenſorũ, cũ expediat oẽs facere citari & ꝯcordare. vnde forte melius poſſet dici, ꝙ actore volente teneant̃ plures procuratores conſtituti vnũ ex eis eligere, qui ſolus ſit citãdus, nec actor grauetur, aliàs procedat l. contraria. Quid aũt ſi vnus confiteatur alter negat. dic vt no. per gl. in c. ſi duo. de procur. lib. vj.

§. Illud ſciendum. Defenſor neceſſarius hẽt neceſſe defendere in foro in quo lis inchoata eſt. h. d. Et ſic ſi eſſet clericus vel ſcholaris non poſſet petere cãm remitti ad iudicẽ ſuũ, vt l. venditor. §. fi. ſ. de iudi. ¶ In tex. ibi {vt rectè defendat.} ſubaudi & ſtipſo nõ cõmittat. ¶ In tex. ibi. {vbi debet agi.} ſubaudi ꝯtra ipſum reũ, nõ vbi deberetur agi ꝯ defenſorem, qui fortè eſt alieni iuris.

LEX VI.

Iudicatum ſolui. ¶ Sed an cõtineat clauſulam de iudicio ſiſti? videtur ꝙ nõ, quaſi hoc ſit ſuperfluum, q̃a comprehẽdatur ſub clauſula de defendendo, ſed certè defenſio põt fieri de abſente, ſed ſiſtere in iudicio requirit præſentiam, vt l. ij. §. ſi quis in iudicio. cum ſeq. ſi quis cau. ſed certè vbi præſentia opus eſt pura, vt reſpondeatur poſitionibus per abſentem. q̃a melius eſt informatus, non videt̃ rectè defendi niſi ſiſtatur. ideo ſatis videtur comprehendi. vt l. ſi cum. in prin. cum ibi no. ſi quis cau. Sufficit.

LEX VII.

1 *Mutata conditione defenſoris quia de uero procuratore efficiatur non uerus, ſtipulatio iudicatum ſolui non committitur ſi actor ſciuerit, ſecus ſi ignorauerit.*

2 *Si defenſor ſine mandato ſatiſdedit, & poſtea mandatum ſuperuenit, & actor proſecutus eſt litem, & obtinuit eum condemnari, an cõmittatur hæc ſtipulatio.*

3 SI ante acceptum. ¶† Si ꝯtingat mutatio in perſona defenſoris, q̃a de vero ꝓcuratore efficiat̃ nõ verus vel de ſimplici ꝓcuratore vel defenſore efficiat̃ dñs litis, q̃a ſuccedat principalis ſtipſo iudicatũ ſolui ex clauſula q̃ verbũ ſonat, nõ cõmittit ſi actor iſta ſciuerit. Et hoc nõ obſtate fuerit litẽ ꝓſecutus cũ eo, ſecus ſi ignorauerit. h. d. iſta l. ſingularis & difficilis plusq̃ alia, q̃ ſit in hoc titulo ſm Bar. q mul ta verba effundit, inſiſtẽs in recitatione gloſſatũ p ſingula verba. & Ang. multò magis p multa inutilia, ſed in paucis cõſiſtit vtilitas, vt j. dicã. & diuide ĩ tres ptes, q̃a primo ponit̃ vna deciſio trimẽbris, vſq; ibi. {nã vt cõmittat.} Scdo ſoluit̃ quædam obiectio quæ poterat fieri ad ſm membrũ. vſq; ibi, {& ideo.} Tertio ex illa ſolone infert ad deciſionẽ aliorũ duorũ caſuum diuerſorũ principio, ꝙ ſic in effectu tres ponit caſus. In primo fuit facta mutatio de vero procuratore in nõ verũ. Et no. ꝙ diſtinctio q̃ ponit in primo caſu, an actor ſciuerit vel ignorauerit, locũ habet ẽt in ſcdo & tertio ſm Iac. de Are. & Rayn. licèt Bar. hoc non tangat. venio ad caſum. ¶ In tex. ibi, {ſi ante acceptũ iudiciũ} .i. ante litis ꝯteſt. cũ ꝓcurator qui ſatiſdedit de iudicato ſoluendo, dedit fideiuſſores quoſdam extraneos, licet gl. dicat ꝙ ipſe principalis dñs fideiuſſit pro procuratore, ſed primus intellectus vtilior eſt pp illa q̃ ſequuntur, vt apparebit ex inferioribus. & ideo dicit {ante acceptũ iudiciũ,} q̃a tunc põt indiſtinctè reuocari. poſtea vero nõ ſine iuſta cauſa, vnde non ꝑderet qđ j. ſequit. {prohibitus fuerit &c.} ſed ẽt tunc ſi iuſta cauſa affuiſſet, locũ haberet q̃d hic dr̃, & multo magis, q̃a maior dr̃ mutatio poſt litẽ ꝯteſtatã, q̃ ante, mutat n. non ſolũ ꝯdõ ꝓcuratori, ſed litis inchoatę. nõ ſic ſi nõ erat inchoata, q̃a illa non mutat, cũ non haberet principiũ. & p hoc eſt expedita gl. illa. ¶ In tex. ibi, {egerit.} ſubaudi, & obtinuent ſn̄iam ꝯ eum, & tunc agit ex ſtipſone iudicatũ ſolui ꝯ fideiuſſores, q ſe defendunt ꝙ iſta non eſt illa ſn̄ia ad quã ſe obligauerñt, nã tempore quo ſe obligauerunt, ille habebat mandatũ, qđ mandatũ ſi duraſſet ſn̄ia lata ꝯ illũ ligaret dñm, & ad hãc ſe obligauerũt nunc. ſed q̃a non durauit mandatũ, ſn̄ia lata ꝯ illũ ꝓcu. non liberat dñm ſed ipſum ſolũ ꝓcu. tanq̃ ſimplicẽ defenſorẽ ſine mandato, qui ſe obtulit cũ mandatũ nõ haberet, vt l. Plautius. de ꝓcur. ad quã ſn̄iam ſe non obligauerunt. Ad hoc rñdetur cũ diſtinctione, ꝙ ſi actor ignorauit reuocationẽ, mandatũ licèt re vera fuerit finitũ, fingit nõ finitũ. ſed durare, vt l. j. C. de ſatiſ. & ſ. de ꝓcu. l. ſi ꝓcuratorẽ abſentẽ, & ligat dñm, vt in dictis iurib. & ſic iſta vr̃ illa ſn̄ia, ad quã illi ſe obligauerunt. Si aũt ſciebat reuocationẽ, ꝓcedit oppoſitio, & ĩputet ſibi actor, quare poſt reuocationẽ mandati proſecutus eſt litem cum illo. poterat. n. eũ nõ admittere, niſi de nouo promitteret de iudicato ſoluendo. tanq̃ ſimplex defenſor ſine mãdato, & de nouo det fideiuſſores eoſdẽ, vel alios, q̃a prima ſatiſdatio extincta eſt. ¶ In tex. ibi. {nã vt cõmmittat.} videbat, ꝙ nõ eſſet extincta, ĩmo cõmiſſa, poſtq̃ actor iudiciũ accepit & finiuit cũ illa perſona, quę promiſit de iudicato ſoluendo. Sed rñdet, ꝙ hoc nõ ſufficit, ĩmo requiritur, ꝙ duret eadem cauſa & qualitas ꝑſonæ defenſoris, quę erat tẽpore ſtipulationis interpoſitæ. qđ hic non eſt, quia tunc erat verus procurator, poſtea factus eſt non verus. ¶ Et ex hoc infert ad alios datos caſus magis dubios, quia ſi procurator ſucceſſit reo, & ſic eſt extinctum mandatũ, q̃a non põt eſſe ꝓcu. ſui ipſius, & poſtea fuerit ꝯdẽnatus, nõ cõmittit hæc ſtipulatio, nec ꝯ eũ, nec ꝯ fideiuſſores, qui nõ eſt ꝯdẽnatus vt procurator, ſed vt dñs. & fideiuſſores non ſe obligauerunt niſi ad ſn̄iam, quæ ligaret procuratorẽ, & etiã dñm. iſta aũt ligat dñm non procuratorẽ, quia finitũ eſt procuratoris officiũ, ſicut in caſu præcedenti, vbi ligat procuratorẽ. i. de

a fenſorẽ, non dñm.† Item alius caſus dubitabilis eſt. ſi defenſor ſine mandato ſatiſdedit, & poſtea mandatũ ſuperuenit, actor proſecutus eſt litem, & obtinuit eum cõdemnari, ad hoc non cõmittit ſtipulatio, q̃a fuit interpoſita ſup ſn̄ia, quæ ligaret ipſum ſolum defenſorem, & non dñm. nam ita eſſet ſi mãdatũ non ſuperueniſſet. vt l. Plautius. de procuratorib. ſed quia ſuperuenit, ligat dñm ſuum, nõ aũt defenſorẽ, & huic ſn̄ię ſe nõ obligauerunt. in his conſiſtit tota ſubſtãtia huius legis abbreuiando verba & diminuẽdo ſuperflua, limitando tñ ſm Iac. de Are. & prędicta, vt oĩa iſta procedant ſi actor ſciuit has mutationes. & ſic eſt ꝙ ſibi imputet quare litẽ fuit ꝓſecutus, & non

3 fecit ſibi de nouo ſatiſdari.† Et prædicta q̃ñ mutationes ꝯtingunt ex parte rei de defenden. ſi aũt ex parte actoris, q̃a de falſo ꝓcura. factus eſt verus, non impedit cõmitti hęc ſtipſo. vt l. Iul. q ſatiſ. cog. & l. in cauſæ. §. fi. de ꝓcu. de q̃b. gl. mag. fi. opp. & multũ laborat in ſol. hic & ibi. ſed hæc eſt vera ſolutio, quã tangit gl. ibi. {uel aliter hic ex parte rei.} & rõ eſt in promptu, q̃a non variat ille reſpectus, pp quẽ facta eſt ꝓmiſſio, nã fuit facta ad vtilitatẽ dñi, cuius nomine agebat, ſed nunc poſt ſuperuenientiã mãdãtis multo magis adeſt vtilitas dñi, q̃a ſn̄ia lata ꝓ eo dño prodeſt, ergo & debet prodeſſe ſtipſo. ſed ſi non perueniſſet, nõ prodeſſet, vt ſ. e. l. iij. § 1. in fi. cũ ſeq. Et in hoc ſtat tota vtilitas, & quaſi oẽs gl. remanẽt declaratæ. & hoc putiſta l. ſm verũ intellm redditur cl̃a de defendendo, alij in cl̃a de dolo. vt in gloſſell'a ſup ver. {committat.} ſequẽs gl. ꝯ quẽlibet intellectũ op. & ſoluit, & finaliter dicit, ꝙ quilibet pt̃ ſuſtineri in hac l. ſed doctores ꝯ, quos ꝓſequere, vt hic per Bar. q̃a ſolus primus intellectus põt ſuſtineri. ſ. de cl̃a, quam verbum ſonat. ſufficit.

LEX

LEX X.

Si ad defendendum. Pro defensore cū mādato satisdat dñs, sed defensor sine mādato a Iuenire debet sibi fideiussores. h. d. ſm Dy. Alij intelligunt totam legē in defensore cū mādato, quem dñs in instrō ꝓcurationis nō releuauit, nec ꝑ eo ꝓmisit, certè si dñs est pñs & de facili pōt haberi, ipse debebit promittere procuratorem, & dabitur procuratori terminus ad faciendū ipsum comparere. Sed si esset absens in longinquo, non debet sibi iste terminus assignari, sed ipse procuratori debet ꝓmittere, & fideiussores inuenire ſm Iaco. de Are. & vterque intellectus est bonus.

ADDITIO.

a ¶ Et ita mandatum vim satisdationis habere vr̄ qñ ex illius variatione fit vt interdum domini satisdatio sequatur, interdum extranei, vt ex verbis tex. & gl. colligi potest hic.

LEX XI.

Si seruus. Perempta re deducta in iudiciū, perimit̄ stipulatio, nisi iudiciū nō perimatur, vt si erat necessaria ad hoc sententia propter accessiones. h. d. Et de hoc dic, vt ſ. de rei ven. l. non vtique.

LEX XII.

Si reus. Si post p̄stitam satisdationē reus acquirit priuilegiū psonale, ꝑ qđ inuitus nō cōpellat̄ litigare, nihilominus si cā non defendat̄, cōmittit̄ stipl̄o ista ex clā de defendēdo ꝯ fideiussores. h. d. ¶ No. qa istud priuilegiū nō egredit̄ eius ꝑsonā. & ideo est imputandū fideiussorib. quare non defendūt. quis ergo vocabit̄ hic? nā si ipse reus eo ꝙ citatio sit nulla ꝑ l. ij. ſ. de in ius vo. si est nulla, nō pōt dici res nō defendi, qa tunc dr̄ res nō defendi qñ actor nō ꝓsequit̄, & nō est q rñdeat. Istud facit me multū dubitare hic. & si nō eēt p̄stita satisdatio, sine dubio stipl̄o non valeret, sed postq̄ est p̄stita, pōt dici ꝙ valeat, nō ꝙ ille act̄ ei ꝑsonalr̄ cōparere, sed vt cōmittat̄ stipl̄o, si nec ipse ꝑ se, nec ꝑ ꝓcuratore, aut alius ꝑ se defendit.

LEX XIII.

a *Quando sunt duæ actiones, quæ sic se habent, ut lata sententia condemnatoria in una facta executione obstaret excepti. rei iu. in alia, an admittatur cumulatio.*

1 **CVm querebatur.** †Si cā nō defendit̄ cōmittit̄ stat̄ī stipl̄o ex clausu. de defendēdo ad totale interesse. sed si hoc nō obstante actor nihilominus litē prosequit̄ ꝯ ꝯtumacē, & obtineat sn̄īam, fingit̄ stipl̄o ex prima clā nō eē cōmissa. si nō erat sup illa facta litis ꝯtest. & cōmittit̄ ex clausula quā verbū sonat. Similiter fingit̄ nō cōmissa si lis fuerit finita solutione, vel trāsactione, vel acceptilatione. h. d. multū notabiliter. istis tñ vltimis casibus nō cōmittit̄ ex alia cā, cū sn̄īa nō sit secuta. Et primo format̄ thema vsq; ibi. {dicebā.} Scđo arguit, ꝙ postquā est cōmissa ex vna clausula de defendēdo ad totale interesse, amplius nō cōmittit̄ ex alia quā verbū sonat, qa licèt cōtineat tres clās, oēs tñ tēdūt ad vnū effectū. s. ad cōsequendū interesse totale, qđ nisi semel ex vna clā ꝯsequi pōt, vsque ibi. {ꝓinde} ibi determinat ꝯriū, ꝙ cōmittat̄ ex clā, quā verbū sonat, & desinit esse cōmissa ex prima, nisi lis super illa non erat ꝯte. ergo si erat ꝯtestata secus vr̄. vel pōt dici, ꝙ nunc nō desinit, neq; fingit̄ esse cōmissa ex prima, si erit cōtuissa ex vtraq;, tñ non nisi ex vna agere poterit, vt patet in lege ꝓxi. §. quoties. & istud plus patet. & hoc vsq; ibi. {ꝓinde.} ibi ponit casum, in quo licèt fuerit cōmissa ex clā de defendendo, tñ desinit esse cōmissa, & extinguit̄ nec alia cōmittit̄. rō determinationis huius legis est, qa clā quā verbū sonat, est principalior, & de defendēdo de dolo sunt accessoriæ, vt de accep. l. si acceptolatū. Itē prima est vtilior, qa hēt executionē paratā, sed ex alijs duab. non: Imo oportet ꝙ lis ꝯtestet̄ sup illis, & ordinariè agat̄, vt ſ. e. l. iij. §. fi. & ibi tetigi. meritò nō obstāte ꝙ fuerit commissa ex clā de defendēdo, nō fit quominus si fortè sequat̄ diffinitiua, cōmittat̄ illa quā verbū sonat, & ꝯfundit̄ prima ꝓmissio. Intellige aūt hāc l. ꝙ lis fuit ꝯte. cū reo post præstitā satisdationē, aliás ꝯ cū absentē nō potuisset ad diffinitiuā perueniri. isto namque inreq̄hebat̄ heremodiciū reo absente post lit. ꝯt. vt l. & post edictū de iudi.

2 ¶ †Inducit aūt Ang. istā l. ꝯ vnam determinationē. Bar. in mā cumulationū in l. edita. C. de edē. vbi tenet ꝯ alios, ꝙ qñ sunt duę actiones q̄ sic se hñt, vt lata sn̄īa cōdēnatoria in vna facta executione obstaret exceptio rei iudi. in alia, ꝙ nō admittat̄ cumulatio ꝑ l. j. ſ. si fa. fut. fecisse di. ꝯ q̄ determinationē vr̄ casus hic, qa lite pēdente sup negotio principali si reus nō defendit, & sic cōmittat̄ stipl̄o ex clā de defendēdo, p̄t actor illa lite pēdēte agere ex illa clā, & cumulare nouā actionē, lite nihilominus ꝑseuerante in suo statu. qđ patet qa pōt ēt illā litē ꝓsequi, & obtinere sn̄īam, & nihilominus sic se hñt istæ actiones ꝙ facta executione ex vna earū obstaret exceptio rei iudicatę ex altera, cū non debeat bis idē ꝯsequi. vt l. ꝓxi. §. fi. sed pōt rñderi, ꝙ hic ꝯ diuersas ꝑsonas fit ista cumulatio, quia prima lis pendebat contra reum, vel defensorē absentem, & non defendentem. nihilominus inchoauit contra fideiussores super interesse. Bar. autem loquitur qñ contra eundē, sua tamen inductio est satis pulchra, & subtilis. Non sunt alia.

§. Si fuero. ¶Mutatio actionis facit istā stipulationē non cōmitti, & sic est casus hic de intellectu, quem tetigi in l. ij. §. fi. ibi quantū. ſ. de præto. stipu.

LEX XIIII.

SI ex duobus. ¶Licèt facta fuerit solutio ꝓ parte de interesse ex clā de defendendo, pōt purgari mora, ne soluat̄ altera pars, nec ꝓpterea repetit̄ solutū. h. d. notabiliter. Quod ergo dr̄, ꝙ facta solutione, nō est locus purgationi moræ vt ſ. de ꝯd. ind. l. qui ob rē, & ſ. e. l. in fin. prin. vr̄ intelligendū, ꝙ est facta executio de toto, secus si de parte, vt hic. vel dic ꝙ illud ēt debet limitari respectu diuersarū ꝑsonarū, qa si vnus soluit partē suā, pōt purgari mora ꝑ alterū, ne cogat̄ ad suā. Et ita loquit̄ hic. sed respectu eiusdē ꝑsonæ postq̄ incepisset soluere partē, fortè nō audiret̄ volens purgare morā, ne soluat alterā partē. hoc tñ vr̄ mihi dubium ꝓ ratione. No. n. hic in ver. {nec tñ.} ꝙ non repetit quis tanq̄ indebitè solutū illud, cuius solutionē poterat euitare purgādo moram, quia non fuit indebitum. potestas enim purgandi morā nō reddit aliquod indebitū, cū fiat ex mera ęquitate. vt l. si seruum. §. sequitur. de verb. obl.

§. Quoties. Si agat̄ ob rē nō defensam ꝯ fideiussores, debet actor sibi cauere de non prosequēdo litē ꝯ principalē, aliás non tenetur fideiussor sibi soluere, & si soluit, hac cautione nō recepta nō repetit a principali. h. d. & sic patet, ꝙ facta solutione ex vna clausula, cessant alię, quia tēdunt ad vnū fi. vt ſ. e. l. iam tñ. §. in hac. adde qđ hr̄ in simili in l. pe. ſ. de peti. hęre. de ista autem de defendendo, vide ibidem. & quod ibi no. per. Bar. Non sunt alia.

LEX XV.

HAec stipula. ¶Clausula ob rē nō defensam tollitur eo ipso ꝙ cępit cā defendi, vel desijt posse. h. d. Quod vltimū expone vt in l. cū querebat̄ in fin. principij. ibi proinde & si fortè &c. ſ. eo.

LEX XVI.

EX iudicatum. ¶Qui paratus est soluere, nō cogitur iudiciū suscipere. h. d. cōcor. l. si reus partus. ſ. de procu. & Instit. de perpe. & tē. actio. §. fi. Et debet absolui ab obseruatione iudicij, sed a tunc sufficiat offerre se paratū soluere, absq; eo ꝙ deponat & cōsignet? Distinguit, aut nō erat lis ꝯte. & sufficit dūmō nō offerat solo verbo, sed habeat pecuniā paratā in manibus, secūdū ea q̄ habent̄ in l. prętor. §. si quis paratus. ſ. de no. ope. nū. aut lis nō erat conte. & tunc non sufficit, nisi deponat & ꝯsignet, sicut & quantū ad euitandū periculū moræ. Ita vr̄ colligi ex no. ꝑ Bar. in l. si insulā. de verb. ob. & l. sed & si alia. de consti. pecu. ista tñ l. facit ꝙ indistinctè sufficiat oblatio, cū indistinctè loquatur. & consueuit allegari contra Bart. in hoc. Non sunt alia.

LEX XVII.

EX clausula. ¶Ratione doli cōmittit̄ stipulatio ex clausula de dolo insolidū ꝯ quēlibet fideiussorē. h. d. Non intelligas, ꝙ ad totale interesse cōmittatur ꝯdō ex ista clausula, sed cōmittit̄ ad interesse particulare, vt ſ. eod. l. nouissima. licèt ex alijs duabus cōmittat̄ ad totale, sed vult dicere ꝙ illud particulare qđ a sēdit fortè ad x. cōmittat̄ ꝯ quēlibet fideiussorē insolidū, & ēt si res nō defendat̄ insolidum per dolum, quia defensio nō potest fieri pro parte.

LEX XVIII.

a *Vir bonus dicitur iudex.*

3 *Quando non cogatur quis iudiciū suscipere, nec respondere libello, & nu. 2.*

4 *Exceptiones solutionis & acceptilationis impediunt litis ingressum sicut exceptiones litis finitæ.*

1 **VIr bonus.** †Stipulatio ista nō cōmittitur ex clausula de defendēdo si reus nō cogeret̄ iudiciū suscipere. h. d. & est not. lex, ꝑ quā patet manifestè ꝙ licèt aliquis cauerit de iudicato soluēdo, si tñ erat talis, qui nō cogeret̄ corā illo iudice cōparere ꝑꝑ defectū iudicis, qa erat cōpetens, vel ꝑꝑ defectū agentis, quia ꝓhibetur agere, vt bānitus vel excōmunicatus, vel ꝑꝑ defectū iurisdōnis agentis, quia nō habebat actionē, vel habebat sed inualidā, nō ꝓpterea perdit exceptionem, quā habebat in p̄dictis. si. n. perderet nō defendēdo, cōmitteret̄ ista stipl̄o ex illa clā, cuius ꝯriū hic dr̄. & idē si cauit de iudicio sisti, vt est casus in auth. offerat̄. C. de lit. ꝯte. Et no. in l. nō vr̄. ſ. de iud. & per Bat. in l. quidā ꝯsulebant. de re iudi. ibi dicit, ꝙ nō vr̄ prorogare iurisdōnem ꝑ tales cautiones. hñt ergo in se tacitā ꝯdōnē si teneret̄ iudiciū suscipere, & non aſr. Itē saluis exceptionibus

meis

a meis ẽt dilatoriis,qđ not. ¶†No.ꝙ vir bonus dr̃ iudex. l.conti-
nuus.§.cũ ita.de ver.obl.gl.hic opp.de l.ſi reus.ſ.e.q̃ vñr ad lite
rã ꝯriari.& ſoluit ver.vero modo cũ effectu.primò ꝙ ibi loqui
tur qñ reus nõ cõpellebat̃ ſuſcipere iudiciũ pp aliquẽ defectũ
ꝯſiſtentẽ in pſona actoris,qa erat ꝓhibitus agere, vt libertus ꝯ
patronũ,& filius ꝯ patrẽ. Et eodẽ modo poſſet poni exemplũ
a in excõicato vel bannito, [a] qui ꝓhibetur ex forma ſtatuti, vel
erat defectus in iure ipſius actoris,qui ꝓcedebat ex nã actionis
vel rei petitæ, quia petebat rẽ quã ſibi nõ licebat habere. vt in
exemplis gl. in l. aũt ꝯtra nullus erat defectus in pſona agentis,
nec in actione,nec in re petita, ſed ſuberat ſolummodo ĩ pſona
rei ex priuilegio pſonali.Iſta eſt bona limitatio, vt colliĩ ex ter-
3 tia ſolu. † & iſta no.ꝙ qñ quis petit rem, quã ſibi non licèt ha
bere,reus allegãdo,& offerendo ſe paratũ ꝓbare incontinenti,
non cogit̃ iudiciũ ſuſcipere, & rñdere libello & litem ꝯte. ſed
debet audiri, & aſſignari ſibi terminus breuis, & ſi hoc facit,
abſolui ab inſtantia iudicij.hoc patet ex gl. relata ad tex.quia
dicit.{ſuſcipere iudiciũ nõ cogat.}nõ ſolũ ergo excep.q̃ dr̃ li-
tis finitæ & trãſactionis,& iuriſiurãdi,vel rei iudi.impedit litis
ingreſſũ.vt l.elegãter.§.ſi poſt.de ꝯdi.inde. imo ẽt iſta, qñ actor
petit rẽ quã ſibi hr̃e nõ licet. Et hic no.qa aliqñ ſunt ſtatuta vt
b Florentiæ,ꝙ forenſes [b] nõ pñr acquirere bona immobilia, vn
de ſi quis petit rẽ immobilẽ,& reus excipit ꝙ eſt forẽſis, & nõ
præſtantiatus, ſtatim debet ſibi terminus aſſignari ad facien-
dũ fidẽ de hoc,& nõ cõpellit rñdere libello. Scđa ſol.eſt ꝙ hic
loquit qñ reus nõ cõpellebat̃ ſuſcipere iudiciũ,ſed habebat ali
quã exceptionẽ de illis, q̃ dñr litis finitæ. ibi verò pp aliã cau-
ſam.primũ dictũ ꝓcedit ſine dubio,quia ſic põt hic exempli-
ficari.ſed ſcđm dictũ nõ eſt ſemp verũ, quia ẽt ſi haberet aliq̃
exceptionẽ,quæ non eſſet litis finitæ,& tñ erat talis ꝙ nõ com
pellebat̃ ſuſcipere iudiciũ,habet locũ qđ hic dr̃,vt patebit in ſe
4 quẽ.ſol. †No.tñ ex iſta gl.dũ refert ſe ad l.cũ querebatur.§.ꝓin-
de.q qui loquitur in exceptione ſolõis & acceptilationis.ꝙ il
læ exceptiones impediunt litis ingreſſum, ſicut exceptiones li-
tis finitæ,videbatur ꝯriũ,qa ſolõ & acceptilatio nõ ſunt inuen
tæ ad finiẽdas lites,nõ ſic in exceptione trãſactionis,vel iuriſiu
randi, & nihilominus exceptio ſolõis & acceptilationis poſ-
ſunt opponi ad impediendũ litis ingreſſum, ſicut exceptiones
litis finitæ.Et hæc ita ſentit hic Bar.& hoc ideo,qa tollũr actio-
nes ipſo iure,& ſine actione nemo experit̃.l.ſi pupilli.§. videa-
mus.de neg.geſt.ſi ergo opponãtur tales exceptiones,& offerat
ſe paratũ incõtinenti ꝓbare, ſtatim debet ſibi dari terminus,
alš differentur poſt litẽ ꝯteſt.vt l.nam & poſtea.de iureiu.& ibi
oĩno vide q̃ no.Bar. Vltima ſol.eſt,ꝙ hoc debet intelligi qñ cõ
pellebatur ſuſcipere iudiciũ pp aliquã exceptionẽ, quã habe-
bat tpe interpoſitæ ſtipľonis.ibi verò ſuperuenit poſt. iſtud eſt
verũ,tñ debet limitari qñ erat pſonalis,ſecus ſi realis.ſ.e. l.hæc
ſtipľo.§.fi.cũ ſua gl.Et ex hoc ſeqtur limitatio primæ ſolõis,ꝙ
qñ erat perſonalis ſi ſuberat tpe interpoſitæ ſtipľonis,impedit
hanc ſtipľonem committi,vt hic ſm iſtum intellectum. ſed ſi
ſuperuenit poſt,ſecus,vt ibi.qñ aũt erat realis ſiue ſuberat, tũc
ſi ſuperuenit poſt,locum habet qđ hic dr̃.Quarta eſt ſol.ꝙ hic
ſuperuenit cauſa in perſona defenſoris, qui præſtitit hanc ſti-
pulationem,ꝑ quã non cõpellatur defendere reũ, q̃ ſunt mul-
tæ.vt l.mutus.§.fi.de ꝓcur.ibi ipſe reus ſatiſdedit. & poſtea ſu-
peruenit cauſa in pſona ipſius rei. Iſta eſt bona limitatio ſm
iam dicta.Ex quibus collige diſtinctionem per teipſum.

ADDITIONES.

a ¶ Vel bannito. Adde diffuſe per Nellum in tracta.de banni.
b ¶ Quòd forenſes non poſſunt acquirere. Adde Bal.& Rapha.Fulg.in l.j. ad fi. C.pe preci.Impe.offe.Saly.in l.ij.in iiij col. C.de noxa.

LEX XIX.

NOuiſsima. Ex clauſula doli committitur ſtipu
latio ꝓ dolo commiſſo poſt ſtipula
tionem, & ꝓ illo qui tpe ſtipulationis iam commiſſus
erat. & toties cõmittitur ſtipulatio ob iſtam clauſulam, quo-
ties dolus committitur p promiſſorem,vel hæredem eius.& ſi
fuerit adiecta pœna,committitur ẽt pro dolo tertij.h. d. & eſt
tex. aliquantulum difficilis ad intelligendum, ſed ex ſumma-
rio ſatis clare patet intellectus.primum dictũ ꝙ comprehẽdat
dolum poſt ſtipľonem commiſſum,patet in princ. ꝙ ante illũ
qui commiſſus erat tpe ſtipľonis,patet in verbo { doli. } & ex
verbis ſtipľonis,quæ ſunt dolum malũ abeſſe de præſenti ab-
futurumq́; eſſe. ſm dictũ, ꝙ quoties committatur iſta ſtipľo,
toties dolus cõmittitur ẽt effectu exactionis, patet in verbo,
{Itaq́;.}vbi fuit cõmiſſa rei promiſſio,& etiam facta exactio,
& nihilominus iterum committitur,& ſic exactum pro dolo
eius.ex hoc ſequitur,ꝙ ex iſta clauſula committitur ſtipulatio
ad intereſſe particulare tñ,ad totale poſtq̃ ſemel eſſet cõmiſ-
ſa,& facta exactione amplius non cõmitteret̃ non ſolũ ex illa
eadẽ cła,ſed nec ẽt ex alia. vt ſupra. Vltima verò pars ſumma-
rij qñ eſt adiecta pœna,cõmittitur pro dolo extranei, patet in
ver.{ſi autem.}licèt ſi non eſſet promiſſa, tunc ad intereſſe
non cõmitteretur,niſi pro dolo promiſſoris,vt patet in gl.

LEX XX.

2 *Quando primus iudex abſoluit reum, & iudex appellationis reuocat & pronunciat malè iudicatum & bene appellatum,non ſufficit hoc ſolum dicere,ſed debet vltra prædicta condemnare.*
3 *Iudicatum ſolui vel ſoluere iudicatum ſeu præſtare quod iudex iudicauerit an ſint idem.*

CVm apud Sempronium.
1 †Stipľo iſta non cõmittit̃ ex cła de iudicato ſoluẽ-
do,ſi ꝯdẽnatoria nõ fert̃ p iudicẽ primæ cauſæ,ſed
p iudicẽ appellationis, niſi fuerit expreſſe ꝯctũ ꝯriũ. h.d.& eſt
ſing.lex. ¶ In tex.ibi{vt ꝙ Sẽpronius iudex iudicaſſet.} hoc eſt
ponderandũ ſm Mar.Sili.qui diſputãdo tenuit, ꝙ ſi nõ fuiſſet
appoſitũ ꝓpriũ nomẽ iudicis,bñ cõmitteret ex ſnĩa lata p iu-
dicẽ appellationis.Et eſt põderandũ ſm Gul. de Cu. ꝙ hic pri-
mus iudex nõ ꝯdẽnauit,ſed abſoluit,& iudex appellationis il-
lã abſolutoriã reuocauit,& ꝯdẽnauit.ſi aũt primus iudex con
demnaſſet,& ab illa fuiſſet appellatũ,& iudex appellationis eã
ꝯfirmaſſet, adhuc cõmitteret ſm eum,qui ita no.ſ.qui ſatiſd.
cog.l.Iul.ſed vterq; eorũ reprobat̃ ſm Bar. & Moder. & per gl.
ordi.q̃ eſt in l.ij.C.de ꝓcu.q̃ tenet indiſtinctè cautionẽ p̄ſtitam
in cauſa principali nõ cõmitti in cauſa appellationis, qđ ẽt ꝓ-
bat̃ p rõnem,quia mutatio inſtãtiæ facit iſtam ſtipľonem nõ
cõmitti,vt ſ.e.l.ij.ſed inſtãtia cauſæ appellationis eſt diuerſa ab
inſtãtia cauſæ principalis.vt C.de ꝓcu.l.ita demũ. ergo &c. Itẽ
mutatio iudicis facit nõ cõmitti.vt ſ.e.l.iij.in prin.ſed iudex ap
pľonis eſt diuerſus. qđ patet qa ſupior diuerſum hẽt tribunal.
ergo &c.Cõclude ergo, ꝙ ẽt ſi nomẽ iudicis nõ fuiſſet expreſ-
ſum,& ẽt ſi fuiſſet lata ꝯdẽnatoria,& poſtea confirmata,locũ
haberet qđ hic dr̃. Ego habui iſtũ caſum de facto in terminis
in curia Auinionẽ.& non potui obtinere, licèt oẽs aduocati
eſſent de iſta opi.tñ auditores Rotæ fecerunt ſurdas aures,& vo
luerunt ſequi opi.Mar. & Guli.in cauſa multum ardua.poſtea
iterũ habui de facto ĩ curia Patrimonij,& obtinui, & feci quẽ
dam fideiuſſorẽ de carcere relaxari per hanc l.& per id,qđ ſ.di
xi ſm Bar.& alios. videbat̃ tñ ꝙ debebat cõmitti ex ſnĩa iudi-
cis appľonis, quia ille eſt ſubrogatus in locũ primi iudicis, &
vr̃ tex.expreſſus hic in fi.& ſic vr̃ cenſeri idẽ: nam debet ferre il
lam ſnĩam,quã ferre debuit iudex primus.ſed ex quo nõ repu
tatur oĩno idẽ pp diuerſum tribunal,& diuerſam inſtãtiã,ꝯriũ
dicendum eſt. ſed ſi tribunal nõ diuerſificaret,nec inſtãtia, vt
ꝯtingit ĩ ſucceſſore in officio, tũc ꝓcederet determinatio. Mar.
Sili.ꝙ ſi nõ fuiſſet expreſſum nomẽ iudicis,bene cõmitteretur
ex ſnĩa lata p ſucceſſorẽ,ſecus ſi fuit expreſſum.vt dixi ſ e.l. iij.
in prin.Ex hoc ſeqt̃,ꝙ cũ duplex ſit ſucceſſor,& vnus magis p̃t
q̃ alter,nõ ſufficeret in cautione dicere verba, q̃ ponunt hic in
fi.{qui in eius locũ &c.}ad hoc vt cõmittatur ex ſnĩa lata per
iudicem appellationis,qa intelligeret̃ de magis ꝓprio ſucceſſo
re,qui ſucceſſit in officio iuriſdõnis,tribunalis,& inſtantiæ.nõ
aũt de iudice appellationis,in quo inſtantiæ diuerſificant. de-
beret ergo expreſſe fieri mentio de iudice appellationis ſm do
a ctores.¶ † In tex.ibi,{defenſore rei ꝯdẽnato.}No.hic diligen-
ter,& ad hoc ſemper allegatur iſta l.ꝙ qñ primus iudex abſol-
uit reũ,& iudex appľonis reuocat,& ꝓnunciat male iudicatũ,
& bñ appellatũ,nõ ſufficit hoc ſolũ dicere, qa re° remanet nõ
ꝯdẽnatus, nec abſolutus, cũ nunq̃ fuerit ꝯdẽnatus, & abſolõ
fuerit reuocata,debet ergo vltra p̄dicta verba ꝯdemnare.& ita
debet limitari & suppleri qđ hr̃ in l.eos.C.de appell. vbi vr̃ di-
cere,ꝙ iſta verba prima ſufficiant. ſed iſtud eſſet verũ ſi prima
ſnĩa ꝯdẽnatoria fuiſſet,qa ſi reuocat̃ ꝯdẽnatio,licèt nõ fiat ab
ſolutio,tatis eſt ipſi reo,qa remanet nõ ꝯdẽnatus, & p ꝯñs tñ
intereſt,q̃tum ſi eſſet abſolutus.Ad hoc ẽt allegat̃ l. aſſiduis.de
5 leg.iij.Cætera vide p Bar.Not.†ẽt hic,ꝙ ſi Sempronius iudex iu
dicaſſet ꝓ eo qđ dixi ſ.in rub. ꝙ licèt non apponant̃ iſta verba
formata,iudicatũ ſolui:nihilominus ſufficit ſi ponitur æqui-
pollentia.ſ.ſoluere iudicatũ,vel præſtare qđ iudex iudicauerit;
licèt qdam vltramontani tenuerunt ꝯriũ in l.fi.C.vnde legi.&
eſt caſus in l.ij.§.iã tñ.de p̃to. ſtip. ꝓut eſt textus, ſolui iudicatũ.

LEX XXI.

SI vnus. Iſta ſtipľo licèt fuerit ſemel commiſſa ex cła
de defendendo,& facta fuerit exactio ꝓ parte
intereſſe ab vno,nihilominus iterũ põt cõmitti & fieri ex-
actio ꝯ aliũ ꝓ altera parte ex cła,quã verbũ ſonat, ſed ꝯ eundẽ
nõ,ſed p̄ualet cła iudicati.h.d.illud tñ vltimũ intellige ſi ex pri
ma nõ fuit facta exactio,nec lis ꝯte.quib. ꝯcurrentib.licèt me-
ro iure fuerit cõmiſſa ex prima,fingit̃ nõ cõmiſſa, & cõmittit̃
ex ſecđa.vt ſ.e.l.cum quærebatur.ſi aũt fuiſſet facta exactio,am-
plius nõ cõmitteret ex ſecđa.vt ſupra e.l.iã tñ.§.in hac. q ſic de-
bet intelligi.& ſi non fuiſſet facta exactio,fuiſſet tñ lis ꝯte. non
fingeretur non cõmiſſa:tñ bene cõmitteret̃ ex ſecđa, & ſic eſſet
in poteſtate actoris,ex qua ipſorum vellet agere. & ita intellexi
tex.in d.l.cũ quærebatur.ver.proinde videndum. ¶ In tex.ibi.
{qm̃ in vnius.}hic rñdet tacitæ oppoſitioni,quæ poſſet fieri ꝯ
ſuperius dicta,vt d.l.iam tñ.§.in hac.ſupra e.Et rñdet,ꝙ loqui-

tur in vna & eadē psona, in quā non pōt committi ex duabus clausulis. intellige sanè vt dixi, quia si fuit cōmissa ex cla de defendendo, & facta exactio, nō cōmitteret ex cla iudicati, & desineret esse cōmissa ex psona, quia cla iudicati tanq̄ principalior præualet. & hoc est qd̄ seqtur. {& nos dicimus &c.} vbi Iurisc. videtur ꝯtrari sibiipsi, si bene inspiciat, qa in ver. {qm̄} innuit, ꝙ postq̄ fuit cōmissa ex prima de defendendo, nō cōmittitur ꝯ eundem ex scda, & illa ꝑualet. ideo intellige vt dixi. Si aūt esset cōmissa ex clausula doli, quia non cōmittit nisi ad particulare interesse, vt in l. nouissima. s. eod. non ꝓhiberetur cōmitti ex aliis ad totale, quia maius offuscat minus, & non econtra. vt s. de fideiuss. l. si debitori. in fi. Cætera vide hic per Bar. qui distinguit plene, an ista stiplo semel cōmissa poterit iterū cōmitti ex eadem cla, vel diuersa. Scias ēt, ꝙ ista l. differt a l. si ex duobus. in prin. s. e. in hoc, quia ibi fuit cōmissa ex cla de defendendo, & facta exactio pro parte. deīde fuit causa defensa, & actor succubuit in causa principali, vnde tunc vertit dubiū, vtrū ille qui soluit partē, poterit repetere tanq̄ indebite solutū, quia ex snīa vr apparere indebita, & tn̄ determinatur ꝙ nō repetitur. quia non debet apparere indebitum nisi respectu illius, cum quo est lata snīa, non respectu eius qui soluit, cum quo nō est lata. sed hic actor obtinuit contra defendentem, & sic non est quæstio, vnde poterit repeti solutum tāquam indebitum, sed an committatur iterum ex cla iudicati, vide hic Bar. &c.

Rem ratam haberi, & de ratihabitione. Rubr.

¶ Cautio de qua loquitur titulus præcedens, præstatur a procuratore rei ēt si constet de ipsius mandato. vt s. tit. j. l. si ad defendendum. & C. de satisd. l. 3 sed illa, de qua loquitur iste titulus, præstatur a procuratore actoris, qñ non constat de ipsius mandato. si enim constaret, non præstaretur, vt j. eo. l. nec satisdatio. nec etiam constat, ꝙ non habeat mandatū. si enim hoc constaret, non admitteretur, etiam volendo cauere, nisi esset coniuncta persona. vt l. Pomponius. in fi. de procu. sed præstatur quādo dubitatur de mandato, quia semiplene probatum est. & hoc dic vt pleneno. C. de procu. & in l. non solum. §. qui alieno. s. eo. tit. de procu. Nec de isto articulo principaliter tractatur in hoc tit. sed tractatur quando dominus non habet ratum, ad quid committatur ista stipulatio contra procuratorem. & hoc in prima parte rubricæ. si autem dominus habet ratum, an faciat stipulationem non committi, loquitur secunda pars. nam non semper hoc facit, vt patet j. eo. l. qui cuim. §. j. & l. bonorum. & l. si is cui. & sic prima pars rubricæ cōcernit procuratorem promittentem. Secunda verò pars concernit dominum ratum habentem, vel habere valentem. & de materia huius tituli vide Rofire. de libellis super hac rubrica &c.

LEX PRIMA.

1 *Si dn̄s non habet ratū, cōmittitur ista stipulatio, ēt si non molestet stipulatorē directò, sed aliū quē molestare non posset si ratū habuisset, qui posset a stipulatore recuperare, & sic ipsum molestaret per directum.*
2 *Sententia absolutoria lata pro vno ex fideiussoribus an aliis prosit.*
3 *Si est lata pro vno ex correis debendi, an prosit alteri.*

1 CVm quis. ¶ †Si dn̄s nō habet ratum, cōmittit ista stiplo, ēt si nō molestet stipulatorē directò, sed aliū quē molestare non posset si ratum habuisset, q posset a stipulatore recuperare, & sic ipsum molestaret p directū. h. d. facit l. aduersus. s. de arbi. cū ibi no. casus est iste. ¶ In tex. ibi. {cū quis de rato stipularetur.} subaudi a falso procuratore actoris, & postea fuit absolutus, & snīa trāsiuit in rē iudicatam, q̄ sibi ꝓdesset si ꝓcurator habuisset mandatū, vel fecisset dn̄m ratificare, sed quia neutrum fuit, non prodest aduersus dn̄m, vnde pōt dn̄s vel alium correum ꝯuenire, & exigere, vel ēt fideiussorē. si ergo hoc facit nō committit ꝯ ꝓcuratorē ad omne id, qd̄ ille soluet quatenus a stipulatore pōt recuperare, quia intererat stipulatoris ne hoc fieret, & ista stiplo committit ad interesse. vt j. l. prox. ¶ In tex. ibi. {sed
2 alius pro dn̄o.} dic. i. vice eius, q fuerit stipulatus. Ray. † In tex. ibi. {veluti si cum fideiussor.} dic hic vr casus iuncto tex. præcedenti, ꝙ snīa absolutoria lata ꝓ vno ex fideiussoribus prosit aliis. nā qñ principali reo vr prodesse, sicut econuerso lata pro reo prodest fideiuss. vt l. exceptiones. §. rei. s. de excep. Et de hoc vr casus in l. fi. circa fi. supra de iureiur. Breuiter licēt Dyn. hoc teneat, veritas tn̄ est in ꝯtriū, ꝙ ēt si sit lata ꝓ fideiussore ex ea cā, quia non subsit debitū, & sic in rem, non prodest reo, nec etiā ꝯfideiussori, licēt secus in iurō in rē præstito per fideiussorem, vt in l. duob. §. a fideiussore. de iureiur. & ita determinat Bar. dicens Richar. Malemb. sic disputasse. cuius disputationem refert Io. And. in reg. ratum. in mercu. de reg. iur. Bar. in l. adulter. §. corpe. de adul. licēt in l. ex duob. s. de duob. reis. non reminiscens de dicta determinatione teneat ꝯtriū ad tex. aūt in l. fi. s. fi. de iureiu. rñde, vt ibi no. ꝑ quē oīno vide. & qui dicit istam l. debere illo mō intelligi qñ isti essent ꝯfideiussores in rem suā, & sic qd vnus solueret, ab altero pro parte repeteret, aliàs non haberet locū qd̄ hic dr. vel dicit ēt si nō sunt in rē suà, pōt locū habere qd̄ hic dr, nō ꝙ snīa lata pro ꝯfideiussore sibi prosit directò. vt habeat exceptionē rei iudicatæ, sed prodest per indirectum, quia si agitur ꝯ eum, pōt cedere sibi actionem ꝯ illū pro rata. vt s. de fideiuss. l. fideiussorib. & cū hoc non pōt facere pp snīam latam pro fideiussore, excludatur per exceptionē cedendarum, vt s. de sol. l. Stichum. §. pen. in casu aūt huius l. qa ꝓcurator non habuit mandatum, nec dn̄s ratum habuit, non nocet dn̄o snīa lata ꝯ falsum ꝓcuratorē. ideo si agit ꝯ fideiussorem, pōt cedere actionē ꝯ illum, qui fuit absolutus, & sic habebit necesse soluere ꝯfideiussori, & ad illud quod soluet com-
3 mittetur hæc stiplo ꝯ procuratorē. ¶ †In text. ibi. {qui socius est.} dic, hic vr casus ꝙ snīa absolutoria lata ꝓ vno ex correis debēdi nō ꝓsit alteri, nisi qñ sunt socij, qd̄ verū est, qñ sunt rei ex cā lucratiua. qa tūc si non sunt socij, qd̄ alter soluit ab altero non recuperat in totū vel ꝓ parte, secus si sunt, vt no. in mā duorū reorum. si aūt sunt ex causa onerosa, tunc prodest, quia quod vnus soluit ab altero recuperat, quatenus in illius vtilitatem conuersum est debitū. Ideo istis casib. si nō est verus procurator cōmittit stiplo, qa intererat illius absoluti ne correus molestaret, qui molestari non posset si ratum dn̄s habuisset. Et per prædicta patet Ang. hic non bn̄ loqui, qui dicit esse distinguendū in snīa, sicut distinguit in iurō an sit lata in rē, vel in psonā. quā distinctionē reprobat Bar. in d. §. a fideiussore.

LEX II.

1 *Quis dicatur reus stipulandi; & quis reus promittendi & an differant.*

1 IN stipulatione. †Stiplo ista cōmittitur ad interesse stipulatoris si dn̄s nō hēt ratū, qd̄ pōt trāscēdere summā petitā per ꝓcuratorē, si erat oīno falsus. & ēt pōt esse minus q̄ sūma petita, si erat verus, & sic snīa lata ꝯ eum nocet dn̄o, & ꝑ ꝯñs nō cōmittit nisi ad expensas litis. h. d. fm̄ primā lec. gl. scdm aliā, quā tenēt doc. dicit, ꝙ si fuit interposita ꝑ ꝓcuratorē, rei cōmitti ad interesse ipsius rei, non ꝓcuratoris. pro quā s. si qs cauit. l. si procurator. iuxta fi. ti. semp. n vr hri respectus ad dn̄m, & eius interesse qñ ꝓcurator illius nomine stipulat nō ad interesse ꝓcuratoris. veniamus ad casum. ¶ In tex. ibi. {rei promittendi vel stipulandi cōpendiū.} dic ꝙ ista tria verba reddūt istā l. dubiam, vt patet ex expositionib. gl. ideo gl. legitur vario modo. In prin. gl. ibi. {a quo stipulatus es de rato.} subaudi & postea fuisti absolutus, q̄ absolutio mihi non nocet si nō habui ratum. nec ille erat verus ꝓcurator, ideo eo non obstāte agere possum ꝯ te, & exigere dicta centū, & tu ea dē recuperabis ab illo virtute huius cautionis. & ēt vltra illa. s. expensas factas in iudicio ꝑ me agitato ꝯ te, quas a me nō recuperas, quia succubuisti, sed potius in expensis per me factis cōdēnaris, vt ēt illas recuperes, quia si ratum habuissem, eas non fecisses, nec ꝯdemnatus fuisses. ¶ In ea. ibi. {si Titius habuerat mādatū.} dic tn̄, qa ipsum nō ostēdebat, cauit de rato, sed postea apparet de mandato, & sic snīa lata pro te, mihi dn̄o nocet. Et si ago, potes me repellere per exceptionem, tn̄ si expēsas litis a me recuperare nō potuisti aliqua de cā, recuperas ab illo, qui de rato promisit. nā vr promisisse, ꝙ nec de iure, nec de facto veniā ꝯ. hic venit de facto, nō de iure, postq̄ ille erat verꝰ procurator, tua tn̄ non interest in plus q̄ recuperare expensas
a litis. ¶ †In ea. ibi. {& sic ꝓmittendi passiuè accipit.} expone. s. quia ibi promittit stipulatori, ergo inquantum stipulat. & sic actū gerit actiuè, dr reus stipulandi, sed inquantū sibi promittit, & sic agerit passiuè, dr reus ꝓmittendi. & sic ista duo verba pñt in eo verificari, ēt virtute eiusdē stipulationis de rato, vel dic ꝙ referunt ad diuersas stipulationes, qa ꝓut reus tenebatur ex primo ꝯtctu, vel stiplone, ex quib. ꝯueniebatur, dicebat reus ꝓmittendi. sed ꝓut fuit stipulatus de rato, dicebat reus stipulandi, & sic ad eundē referunt ista verba & istud vult gl. in ver. {vel rei promittendi. &c.} Et ꝯcto est, ꝙ positio casus, quam gl. facit, ꝯgruit huic literæ. ¶ In ea. ibi. {& fm̄ has tres.} pro declaratione huius ver. opp. ꝙ positio casus gl. non ꝯgruat literæ dū dicit {cōpendiū.} qd̄ ponit pro lucro glo. loquitur de interesse dāni. Præterea ꝯ tex. vr, ꝙ ēt ad interesse lucri cōmittatur. vt j. eo. l. si cōmissa. pp hoc glo. vult, ꝙ istud verbū, {compendium.} non ponat hic ꝓ lucro, sed ꝓ q̄titate petita a falso ꝓcuratore, & expone trib. mod. qd̄ dic vt in gl. qa l. ea modica est vtilitas.

LEX III.

1 *Petens restitutionem in integ. aduersus actum gestum cum procuratore, non videtur ipsum impugnare ex defectu mandati, sed potius approbare quātum ad hoc, ideo non facit hanc stipulationem committi ex eo ꝙ non fuit habitus ratus, nisi etiam de hoc fuisset promissum, quòd restitutio non peteretur, quam promissionem vtile est reo conuento fieri facere.*
2 *Minor xxv. annis ratificando gesta per falsum procuratorem non perdit beneficium restitutionis in integ. & quid operetur talis ratihabitio.*
3 *An ratificando iudicium & sententiam latam contra falsum procuratorē perdat beneficium appellandi.*

4 Quid

4 *Quid in eo, qui promisit stare sententia arbitri, & non venire contra eam, an perdat beneficium restitutionis in integrum, seu beneficium reductionis ad arbitrium boni viri.*
5 *An minor possit constituere procuratorem sine authoritate curatoris.*
6 *An possit esse in iudicio per se.*

1 CVm minor xxv.ann. ¶ † Petens re
stōnē in in-
teg.aduersus actū gestū cū ꝓcuratore, nō vř ipsum
impugnare ex defectu mādati, sed potius approba
re quātū ad hoc, ideo non facit hanc stipłonem cōmitti ex eo
ꝙ non fuit habitus ratus, nisi ēt de hoc fuisset ꝑmissum, ꝙ re-
stitutio nō peteret, ꝗ promissionē vtile est reo ꝯuento fieri fa-
cere. h.d. vsq; ad §. falsus. Et idē ibi dř in eo, qui appellat a sn̄ia
lata ꝯ falsum ꝓcu. vt nō videať eā impugnare pp defectū man
dati, sed potius approbare, & sic stipło ista non cōmittať, secus
si non appellat a sn̄ia, & postea venit ꝯ, improbando qđ ꝓcu-
rator fecerat. venio ad casum, & in ista prima parte ponit pri-
mo duos casus vsq; ibi. {& ideo.} Et primus est qn̄ ꝓcurator
habebat mandatū a minore. Scds qn̄ non habuit mandatum,
tn̄ minor tatū habuit qđ ipse gestit. ¶ In scda parte ꝓuidet in
vtroq; casu, dicēs ꝙ in primo qn̄ ꝯstabat de mādato, nō est ne
cessaria cautio rati, tn̄ debitor cū soluit cauēdo faciet facere si
bi caueri, ꝙ minor nō petet resti. in integ ēt si pecunia perdať.
In scđo casu p̄stāda est cautio de rato, intellige qn̄ erat dubiū
de mādato, nō tn̄ ꝯstabat ꝙ mādatū non haberet, qa tunc etiā
cauendo nō admitteretur, & re vera non habebat. Itē post illā
vulgarē cautionē de rato sič cautioni faciet adiungere aliam,
de qua š.c. ꝙ minor restōnem non peteret. hoc tn̄ nō ꝓcedit si
ꝯsentiat ipse ꝓcu. & debitor. sed si ꝓcur. non ꝯsentiet talē cau-
tionē p̄stare, p̄stabit solū cautionē de rato. Et si postea minor
non habebit ratū, dabitur soluēti actio ex illa cautione rati. &
hoc vult ille ver. {alioquin} q loqtur aliquantulū obscurè. sed
ita intelligit gl. mag. q̄ incipit, {q talis.} š. & ēt Ray. & alii. Et sic
innuit iste tex. ꝙ talis procu. ēt causatiue nō cogatur p̄stare istā
cautionē, ꝙ minor nō petat istā resti. in integ. & hoc tenuerūt
quidā, vt refert gl. circa fi. Sed Rogerius tenuit ꝯriū. ideo vř
tenere primā opi. dū dicit ꝙ Iurisc. non dat hic bonū. i. plenum
ꝯsilium, postq̄ ille non compelliť præstare gl. vř tenere secun-
dam opi. ꝙ imò cogatur. Bar. dicit hoc esse verū in casu huius
l. qn̄ debitor soluit, quia non debet esse deterioris ꝯdōnis sol-
uēdo procuratori, q̄ soluendo ipsi minori: sed si solueret mi-
nori, posset adhibere authoritatē iudicis, pp quā denegaretur
restō, & si non posset haberi, nō posset cōpelli soluere. ergo &
si soluit ꝓcuratori, non cōpelliť soluere, nisi tale adhibeat re-
mediū, ꝙ nō timeat resti. in integ. & hoc fiet si ꝓcurator caue-
bit de hoc, nā satis erit stultū soluēti. sed si solueret minor, hoc
non esset bonū ꝯsiliū, qa nō posset minor renūciare beneficio
resti. qa eadē fragilitate videret induci ad hoc. vt š. de noua. l.
doli. §. diuersum. ideo nō cogiť soluere, nisi interueniat iudicis
authoritas, vt l. ait p̄tor. §. pmittitur. š. de mino. si verò procura-
tor. minoris non recipiat solōnem, sed agat ꝯ debitorē, nō pōt
compelli ēt causatiue ad p̄standā hanc cautionē, ꝙ minor nō
petet resti. aduersus gesta per eū. nā & si ipse minor ageret, nō
posset aduersarius petere sibi ꝓuideri taliter ꝙ aduersus gesta
p se nō petet resti. licet qn̄ solui, poterit petere interponi iudi-
cis decretū. & ista vř bona decisio, & rōnabilis, & sic vtraq; opi.
pōt esse vera in diuersis casib. & ex his est expedita tota illa gl.
mag. ¶ In prin. l. ibi. {de rato habendo cauit.} sed quare cauit
postq̄ habebat mandatū? dīt qdam, qa de ipso plene non ꝯsta
bat, sed certè si hoc erat, ēt cauendo poterat petere solōnem si
bi fieri, licèt bene deberet admitti ad agendū: nā & ꝯiuncta p-
a sona [a] licèt poterit agere cauendo, nō pōt exigere. no. in l. vero
proc. š. de sol. & est casus in l. ij. vt leg. no. caue. dic ergo ꝙ cauit
sponte, posito ꝙ de mādato ꝯstaret. vel si nō ꝯstabat plene, fuit
spōte admissus p debitorem, nam nō tenebat si nolebat, vt di-
2 xi &c. ¶ † In tex. ibi. {minor an. habuerit ratū.} Not. ꝙ minor
xxv. ann. ratificādo gesta p falsum ꝓcu. nō p̄dit beneficiū restō
nis. rō est, qa nō pōt ei renunciari vt š. dixi. Quid ergo operatur
ratihabitio? Rn̄de, facit actū valere in sui p̄iudiciū mero iure,
cū si nō ratificasset, nō valeret, nec sibi p̄iudicaret. vt l. in causę.
§. j. de ꝓcu. ideo nō esset necessaria in integ. rest. sed nūc erit ne-
cessaria, sicut si a principio mandatū dedisset. hoc tn̄ intelligo
qn̄ non habebat curatorē, & sic poterat sibi mero iure p̄iu-
dicare, vel habebat, & cū eius authoritate ratificauit: nā ēt nūc
non excludiť a bn̄ficio resti. qa authoritas tut. vel cura. illā nō
tollit, vt C. si tut. vel cur. inter. per totū. Sed bene facit actū vale
re mero iure, ēt in p̄iudicium pupilli, vel adulti. Si aūt habebat
curatorē, & sine eius authoritate ratificauit, vel erat pupillus,
& ratificauit sine tutore siue ipsum haberet siue nō, tunc talis
ratificatio esset ipso iure nulla, & quo ad sui p̄iudiciū nō esset
3 necessaria, per l. si curatorem hn̄s. C. de in integ. resti. ¶ † Sed q̄-
riť an ratificādo iudiciū & sn̄iam latā ꝯ falsum ꝓcu. p̄dat bn̄fi-
cium appellandi. Bř si cum authoritate cura. vel tut. hoc fecit,
perdit mero iure, licèt nō p̄dat bn̄ficium restōnis, & sic pote-
rit restitui minor ad appellandū. difficilius. n. perdit bn̄ficium
restitu. q̄ bn̄ficium appellandi, qa primo casu remaneret desti-
tutus omni remedio, secundo nō. Si aūt sine cura cum ipsum
haberet, ipso iure non perderet. Sed an petendo restitutionem
in integrū videat ratificare factū falsi procuratoris, glo. q̄ sunt
hic, sentiunt ꝙ sic. ad hoc facit sequens §. falsus. vbi appellādo
censeť ratificasse. Item qa si non videret ratificasse, nō esset ne-
cessaria restō, & tn̄ iste tex. innuit ꝯriū & illū text. inducit Dy.
4 † ꝙ si cōpromittētes ꝓmittunt stare sn̄iæ arbitri, & ꝯ eā nō ve-
nire, non per hoc perdit minor bn̄ficium restitutionis aduer-
sus eā. & hoc est clarū, qa ēt si vellet, expresè ei renunciare nō
pōt. Sed vlterius dicit Bar. post Dy. ꝙ p ista verba non vř par-
tes renunciasse reductioni ad arbitriū boni viri. arg. huius tex-
tus. Istud est magni effectus, licèt Barto. non declaret, nā secun-
dū hoc sequiť, ꝙ si petat reduci, & succumbat, non propterea
incidit in pœnā, qa nō facit ꝯ ꝓmissa. sed si expresè ꝓmitteret
non petere reductionē ad arbitriū boni viri, tunc distingueretur,
an in reductione succūbat, & incideret in pœnam, an nō, &
tunc secus. & ita intelligunť no. p Bar. post Dy. in l. qui Romæ.
§. duo fratres. de verb. obl. & in l. Iul. verū debitorē. de ꝯd. ind.
& istud perpetuo tene mente, qa ita vř esse de mente Bart. hoc
intelligēdo rectè, vt verba sua habeant vtilitatē. sed Ang. alleg.
in ꝯrium optimam gl. in l. tale pactum. §. j. š. de pact. q̄ dicit, ꝙ
ille qui promittit stare sn̄iæ iudicis, & non venire ꝯ, vř renun-
ciasse beneficio appellandi, ergo & beneficio reductionis ad
arbitrium boni viri, & ista magis patet. Nec ob. iste tex. qa hic
illa promissio pōt referri ad defectum mandati, ꝙ nō veniat
ꝯ ex isto capite, nō aūt ꝙ non veniat ꝯ rationē iniquitatis sen-
tentiæ, sed qn̄ acta geruntur per seipsum, non pōt hri respectus
vsq; ad iniquitatē sententiæ, vel laudi. vnde ꝓmittendo nō ve-
nire ꝯ, vel acquiescere, censetur promisisse nō petere reductio
nem ad arbitrium boni viri rōne iniquitatis, aliàs nihil opera-
ret ista promissio. ideo non debet distingui an succumbat vel
non, sicut si expresè renunciasset tali reductioni, quicquid di-
cant Dy. & Bart. licet eorū dictū frequenter alleget. ¶ Quæritur
5 † vtrum minor iste poterit ꝯstituere ꝓcuratorē sine authorita
te curatoris. glo. j. dicit hic, ꝙ in iudicio nō poterit, p l. neq;. C.
de procu. sed extra iudiciū sic, qa ille solū loquitur in iudicio.
intellige primum dictum, ꝙ in iudicio nō pōt, siue habeat cu-
ratorem, siue non, quia nec ipse posset personaliter esse in iu-
dicio sine curatore, posito etiam ꝙ ipsum non habere. vt l.
acta §. fin. & ibi no. de re iudi. Et no. in l. cū & minores. C. si ad
uer. rem iudi. debet ergo sibi dari curator, nec poterit esse per
6 se procurator in iudicio. † Secundū dictū intellige qn̄ curato-
rē non habet, nam tunc pōt actū gerere per se, ergo & ꝯstitue-
re ꝓcuratorē ad gerendū, sed si habet, debet ꝯstituere cū illius
authoritate, aliàs nō valet, sicut nec p se posset gerere. vt l. si cu-
ratorē hn̄s. C. de in integ. rest. Fallit in casib. in quib. hēt legiti-
mā p̄sonā sine curatore, ēt si ip̄m habeat, vt ad ꝯhendū matri-
moniū, vt no. in c. ex parte. de resti. spo. Itē ad petendū curato-
rē ipse solus pōt procuratorē ꝯstituere, quia ad hoc vř habere
legitimam personam, vt no. in l. ij. š. qui pe. tuto. Sufficit.

ADDITIO.

a ¶ Coniuncta persona. Adde per Sal. in l. si cum fratre. in primo nota. C. res inter alios acta.

---

1 *Qui appellat a sententia lata contra falsum procuratorem ipsius, facit deficere conditionem sub qua fuit interposita ista stipulatio.*
2 *Si dominus incipit ab approbatione expresè, an poterit postea appellare & sic reprobare.*
3 *Si dominus non appellat, sed agit contra debitorem, & exegit, committitur stipulatio ista contra procuratorem falsum qui agit & succumbit.*

1 §. Falsus procurator. † Iste §. fuit summatus
cu principio l. No. hic
ꝙ qui appellat a sn̄ia lata ꝯ falsum procuratorē ipsius, facit de-
ficere conditionem sub qua fuit interposita ista stipło. vř. n. ꝓ-
misisse interesse si dn̄s non habeat ratū, ergo appellans vř ratū
hr̄e. non est in promptu, qa si non haberet ratum, sn̄ia illa sibi
non noceret, nec esset sibi necessaria appellatio. l. in causæ. §. j.
de procu. Si ergo appellat, vř velle ꝙ mero iure sibi noceat, &
ꝙ appellatio sit necessaria, & idē si petat restōnem in inte. vt ĩ
tex. p̄cedenti, & ibi no. in gl. q̄ incipit. š. de rato. in fi. qa qui vult
vnū, vult aliud sine quo illud esse non pōt. Bar. aūt alleg. istum
text. ꝙ pōt quis approbare actum tanq̄ gestum, & reprobare
tanq̄ sic gestum, nam qui appellat reprobat sn̄iam vt sic latā,
nō aūt latā, & pp hoc in alia via inducit hunc tex. ꝙ filius præ
teritus intētando ꝯtra tabulas, approbat testm̄ de iure prætorio
tanq̄ factum, & reprobat tanq̄ sic factū, nisi. n. videreť per potius
approbari, non posset dari ꝯtab. ꝯ testm̄, qđ est nullū, cu ten-
dat ad rescindendum, & sic præsupponitur validitas. vt l. quod
vulgo. de ꝯtab. Bal. ipsum impugnat, & bn̄, quia hic approba-
ta veniunt circa diuersa, non circa idē. approbat. n. factū ꝓcura
toris. i. ꝙ litigauerit eius nomine ac si mandatū a prin. habuis- 2
set, sed reprobat sn̄iam, & sic factum iudicis, sed in casu de con
tratab. si videret approbare testm̄ vt factum, & reprobaret vt
sic factū, ista approbatio & reprobatio esset circa idem, quod
esse non pōt, quia esset sibi ꝯtius. Non. n. pōt approbare testm̄

vt factum, nisi ēt vt sic factum, qd non cōtingit in casu huius
2 §. de his dic vt no. in l. posthumo. C de ɔtab. p vtrunq;. ¶ † Sed quęro hic, qd si dominus incepit ab approbatione expresse, an poterit postea appellare, & sic reprobare? Respondeo, aut approbat factū ꝓcuratoris, & potent appellare supra post prin. huius l. ver. idemq;. aut approbauit sententiā, qd in dubio ꝑsumit si sciens eam latā dicat, approbo qd gestū est ꝑ effusum sermonem. ar. in l. fi. C. de do. prom. circa fi. & tunc nō potent appellare per gl. quæ est in l. tale pactū. §. fi. supra de pac. quæ tamen gl. loquit in sententia ferenda qñ qs promisit ei stare, & acquiescere potius in iam lata, cū primo casu nō habeat notitiam qualis debeat esse. scđo sic: ideo maior est rō in scđo casu ar. in l. cum antea. C. de arbi. & l. qui cū tutorib. supra de trāa.
3 ¶ † Vltimò no. in ver. ꝙ si dñs nō appellat, sed agit ɔ debitorē, & exigit, cōmittit stipłō ista ɔ procuratorem falsum, qui egit, & succubuit. Et ista est vna de cōbinationib. quæ ponunt per Bar. in l. si sine. j. eo. Et loquit hic quādo exegit dominus, & nō procurator ipse. ecōuerso si exigit ꝓcurator, & non dominus, qa succubuit, & ꝓcurator obtinuit, & iste est casus in l. procurator ad exhibendū. §. j. j. e. & vtrobiq; cōmittit stipło ad totā quantitatē exactā si erat funditus falsus, vt hic patet, & enā ibi no. Intererat. n. debitoris, ꝙ dominus ratū haberet factū ꝓcuratoris, qa tūc domino noceret sentēria lata ɔ ꝓcuratorē, & ꝑ ɔñs si nō appellasset, nō potuisset dominus exigere ab ipso debitore. lucrabit ergo iste debitor ex hac ꝓmissiōe, qa soluet debitū domino & recuperabit a ꝓcuratore, & sic se liberat expēsis alienis, & imputet sibi ꝓcurator falsus quare egit, et de rato promisit: totum enim damnum erit eius.

LEX IIII.

PRocurator. ¶ Si falsus procurator exigat partē debiti, dominus verò postea ratum nō habēs exigat totū, cōmittit stipło rati ad partē exactā, & quatenus interest soluētis nō soluisse illi ēt in lucro captando. h. d. casus est iste. ¶ In tex. ibi {petiit.} glo. dicit, & habuit. & sic vterq; exigit tam procurator falsus, q̄ ēt dominus. sed in casu ꝑcedētis. §. dominus, & nō ꝓcurator. in casu l. ꝓcurator ad exhibendū. §. i. ecōuerso ꝓcurator, & non dominus, & sic sunt tres cōbinationes: adde quartā, si neuter exigit. qd ꝓsequere in d. l. si sine. ¶ In tex. ibi. {centū petat.} subaudi & ɔsequatur ea. ¶ In fi. tex. ibi. {quanti interfuit differri in quinquaginta actione.} dic loquit de illis quinquaginta solutis ꝓcuratori, nā nō solū illa recuperat debitor, sed ēt quantū interfuit eius nō soluisse, & sic illum nō egisse, vt si cū dicta pecunia potuisset aliquid lucrari si eā non soluisset s̄m gl. quā not. ¶ Sed opp. ɔ. ā, ꝙ non habeatur ratio talis lucri extrinseci, vt l. si sterilis. §. cum per venditorē. de act. emp. Sol. ɔ non soluentem (quia delinqt in nō faciendo) non hr̄ ratio vt ibi. sed ɔ exigentē indebitum, quia delinquit in faciēdo, & sic plus vt no. in l. ij. ad sil. bene habetur ratio, vt in hac gl. quā not. vel dic ꝙ ibi pōt haberi ratio interesse intrinseci, & ita logt ɔrium, sed hic nō poterat haberi rō de alio. vt s̄. de ver. obl. l. liber homo. §. fi. intellige tñ gl. qñ istud lucrum erat certū, quia pōt probare, ꝙ sic potuit lucrari de illa pecunia, sed quia habuit soluere, nō fuit lucratus, al's diceret interesse incertū. si diceret possibile me fuisse lucratū, & tunc nō haberet ratio, vt plene not. in l. vnica. C. de sent. quæ ꝓ eo, qd interest prof. & in l. iij. §. fi. de eo quod certo loco.

LEX V.

5 *Si dominus falsum procuratorem qui litem inchoauit constituit verum procuratorem, an per hoc videatur ratificasse prius gesta.*

1 PAulus respondit. † Ratihabitio pt fieri, tacitè sicut expresse, & vtroq; casu facit stipłonem istā nō cōmitti. h. d. sic. s̄. eo. l. cū minor. ¶ falsus. nam ēt ibi fit tacite appellando. In tex. ibi. {dñs comprobans persequeret.}
a † Sed quid si dñs ipsum falsum ꝓcuratorē, qui litem inchoauit, ɔstituit verū procuratorem, an per hoc videatur ratificasse prius gesta? Rñdeo sic, si ɔstituit eum ad prosequendum eandem litē, sicut si ipse ꝓsequeret, vt hic & l. Iul. qui satisd. cog. & ibi not. & supra tit. j. l. si ante acceptū. in fi. ibi, dum dicit, vel ꝓcurator ab eo datus &c. Sed si ipsum ɔstituisset ad inchoandū litē, non videret per hoc ratificasse qd fecerat, quia verba non important hoc, & forte pōt subesse iusta causa quare noluit approbare prius gesta, licet ɔfidat de post gerēdis. sed si nō apparet ex instro quare ɔstituerit, sed simpl'r super tali debito haberet notitiā de inchoatione litis, videret approbasse qd gestum erat, secus si ignorabat. de quo vide in addi. Spec. in tit. de proc. §. 1. in addi. quæ incipit, de hoc seq. &c. In gl. q̄ incipit, {sed nōne.} in fi. ibi. {de procu. l. Pomponius} subaudi in §. sed & is. & dic melius vt ibi not. in gl. quæ ponit melius veritatē, nā iusiurandum
a de calumnia [a] præstatur post lit. ɔte. ergo dñs nō poterit postea reclamare. i. reuocare ꝓcuratorē, vt gl. hic voluit. Item gl. sequens format aliqua ɔria, sed oīa potes soluere vno verbo, ꝙ hic loquit qñ actum inchoatū noīe meo hoc sciens ꝓsequor, quo casu videor ratificasse ꝙ noīe meo fuerit inchoatus. In legibus aūt ɔrīis alleg. in gl. nullus actus erat inchoatus nomine meo, sed ego inchoaui litē. Et quærit an per hoc excludar ab alio iure meo, qd vnā cū illo inchoato se nō cōpatiebat. quo casu distinguitur an sciens feci, vel ignorans s̄m Ray.

ADDITIO.

a ¶ Nam iuramentum de calumnia. Adde l. ij. & ibi Bar. C. de iuram. calum. & in c. j. eodem tit. lib. vj.

LEX VI.

TVtore suspecto. ¶ Etiam procurator rei cauet de rato, qñ per cautionem de iudicato soluēdo nō plene ꝓuidet actori. h. d. sic j. eo. l. procurator ad exhibendū. §. si quis a procuratore. & s̄. de procu. l. non solū. §. si status. & §. est & alius casus. cū seq. ecce casum. Intellige tñ ꝙ hic non ɔstabat de mandato, quia si ferretur sñia ɔ istum defensorem, ꝙ ille tutor esset suspectus, & remouendus si non haberet mandatum, & dñs nō habuit ratum, nō noceret tutori, & sic non deberet remoueri, & per cautionē de iudicato soluendo nō esset prouisum actori, qui vult illum admoneri, sed qd interesse veniet in hoc casu si cōminatur stipulatio? Respon. cū sit interesse inæstimabile, debet apponi certa pœna. vt d. §. si quis a procuratore. & not. in l. fi. supra de præto. stipu. Non sunt hic alia.

LEX VII.

SI is cui. ¶ Hæres non pōt habere ratum factū noīe defuncti in his q̄ ad hæredē non trāseūt. h. d. s̄m Dyn. qui ita not. per istā l. in c. ratū. de reg. iur. lib. vi. & in l. Pomponius. de acqui. hær. secus in his quæ trāseunt ad hæredem. vt j. eo. l. si sine §. si procuratori. & no. j. e. l. bonorū. per Bar. Casus est iste. ¶ In tex. ibi. {j. tempora petitionis.} hoc ideo dicit, quia si essent lapsa tempora, tunc etiam si ille, cuius nomine fuit petita, viueret, non posset eam ratam habere. vt j. e. l. bonorum. sed intra tempora posset si viueret hæres eius, postea nō pōt, quia sicut lapsus tēporis eam extinguit, ita & mors illius, cui delata est, cū ad hæredem nō transmittatur nō agnita. & regula est, ꝙ tunc pōt actus ratificari qñ posset geri tempore quo ratificatur. sed nec post tempus, nec post mortem posset peti, ergo nec ratificari. Et no. quia gl. dicit hic, quia forte fuit petita a tutore, vel curatore. Sed miror de ista gl. quia si de illis fuisset petita, statim fuisset quæsita pupillo vel adulto, & non esset necessaria alia ratihabitio. dic ergo quòd fuit petita a procuratore falso, & non a vero.

LEX VIII.

PRocurator. ¶ Si dominus egit ex alia causa, q̄ egerit falsus procurator, non facit stipulationem istam committi h. d.

1 *Procurator in rem suam pōt obiicere exceptionem ex propria persona.*
2 *Si falsus procurator quod exegit soluat domino, an ipse dominus recipiendo videatur approbare quod ille fecerat.*
3 *Si talis procurator illam pecuniam non soluerat domino, & conueniretur a debitore, an dominus poterit venire ad sui defensionem & obiicere exceptionem ex propria persona.*
4 *Quid si dominus non veniat ad defensionem procuratoris, an ipse procurator poterit obiicere exceptionem competentem domino.*
5 *An dñs poterit defendere istum procuratorem inuitum pro suo interesse.*
6 *Quando venditor venit ad defendendum emptorem in causam euictionis, potest obiicere exceptionem ex propria persona pro suo interesse.*
7 *Impugnans actum falsi procuratoris an possit postea ipsum habere ratum, vt consequatur exceptionem.*

1 §. Si procurator. ¶ † Procurator ī rē suā pt obiicere exceptionē ex ꝓpria ꝑsona h. d. s̄m Bar. & Ang. & ad hoc allegat. sed istud summariū est nimis breue, qa nō cōprehēdit nisi finē huius §. sed dic plenius. Si dñs nō hēt ratā exactionē factā a falso ꝓcuratore de vero debito, stipło ista cōmittit ēt si dñs postea agat, & succūbat. h. d. primò, & si postq̄ succubuit ꝓcurator qd exegerat, sibi soluit, repetere pōt, cū illud hēat restituere ei, a quo exegit virtute huius cautionis. hoc scđo. Pōt tñ dñs illū falsum ꝓcu. ɔuētum defendere ne sibi hēat restituere & opponere exceptionē, q̄ cōpeteret sibi si fuisset sibi soło facta. h. tertio. & vlt. dicit iste §. difficilis & sing. & q̄libet particula īdiget multis suppletionib. venio ad casum. ¶ Cōtra primā partē huius §. opp ꝙ iste ꝓcu. falsus nō debuerit admitti ad exigēdū cū cautione rati, vt dixi s̄. e. l. cū minor. So. dic, ꝙ fuit admissus ipōte, si nō ɔstabat de mādato, vel si ɔstabat, ipōte cauit, vt ibi dixi. ¶ Scđo oppo. ꝙ si dñs postea egit & succubuit, nō poterit debitor agere ex cautiōe rati ɔ ꝓcu. qa sua nō interest, cū ei soluerit verū debitū. Sol. potest nūc dicere, ꝙ imo soluit īdebitū, & ad hoc ꝓbādū adducet illā sñiā quā obtinuit ɔ dñm, sicut. n. sñia lata ɔ ꝓcu. verū noceret dño, vt l. Plautius. de ꝓc. ita & ecōuerso. nec vr̄ nocere ꝓcu. si restituat qd recepit nō ꝓ se, sed ꝓ dño. hoc tñ verū si ipse soluit ꝓc. nō ꝑ iudicē, sed ex iudiciū nō ɔdēnatus: tūc. n. licet soluere tur vt debitū, nūc pōt dicere soluisse indebitū, qa nō venit ɔ aliquā sñiam. sed si ɔdemnatus falso ꝓcu. soluisset, nō posset tūc allegare

allegare hoc,qa veniret ɔ̄ sñiam.Et ita limito istū tex. dū dicit
{exegerit.}intelligo extra iudicium, tunc enim ēt si stipulatio
rati nō fuisset interposita,posset recuperare pecuniā, quā sol-
uit tanq̄ indebite solutam,& hoc ostendere per sñiam postea
latā ɔ̄ dominū:ergo & si est interposita stipl̄o,illa ɔdino ɔuer-
tit in hāc stipl̄onē.Et hoc voluit gl.sup verbo,{stipl̄onē.} post
prin.ibi,dū dicit. {nam repeteret eā ɔdōne indebiti ab isto ꝓ-
curatore &c.}subaudi ēt si nō cauisset de rato. ¶Sed hic quæ-
ro quare dominus postea agens litē amisit? Dicit Ang.qa debi
tor fuit absolutus ex eo,quia nō erat debitor.Bar. de hoc nihil
tangit.sed hoc est falsum, qa tunc dominus veniens ad defen-
sionē ꝓcu.non posset alleg.ꝙ subsistat debitū naturale,qa dice
ret ɔ̄ sñiam,qua pronunciatū est non esse debitam, vt no.in l.
Iul.in j.gl.mag de cōdi. indc. dic ergo ꝙ si fuit absolutus,quia
dñs idemq; creditor nō ꝓbauit debitū,& sic fuit sublata ciui
lis,non nālis.Et licèt ista sñia noceret dño quantū ad agendū,
quia sibi obstaret excep.rei iud.si vellet iterū agere,nō obstaret
sibi quantum ad retinendū si debitor sibi postea soluisset,etiā
per errorem,& posset ꝓbare debitū.vt d.l.Iul.cum ibi no.codē
modo si soluit huic ꝓcu.& procurator postea ipsi dño,nec ip
se dominus habeat necesse ꝓcuratori restituere,vt ī fi. huius §.
Ex his apparet sol.qōnis formatæ in illa gl.super verbo,{stipu
lationis} s.ad quid cōmittaī ista stipl̄o,dicūt qdā ad sumptus
litis duntaxat,gl.tenet ꝙ imo ēt ad totā quantitatē solutam. &
ista est vera,& ꝓbaī in scda parte,& tertia huius §. ideo eīn do
minus necesse habet restituere ꝓcur. qa ꝓcu. habet necesse re-
stituere debitori.Item in vlt. parte ideo dñs habet obiicere ex-
cep.ex sua persona,ne ꝓcu. ɔdemneī ad illā quātitatē restituē-
dā,qa si cōdēnaretur,idem dñs haberet necesse restituere eidē
ꝓcu.vt in scda parte.Ego dico hr̄,ꝙ si ꝓcu. falsus exigit illā pe-
cuniam in iudicio tanq̄ debitam, tunc qa ille debitor nō pōt
allegare eā indebitam,qa veniret ɔ̄ sñiam latam ɔ̄ se, ēt si velit
adducere sententiā,quā habuit ꝓ se ɔ̄ dñm: dico ꝙ non com-
mittitur ad ipsam sortē,sed duntaxat ad expensas litis, per rō-
nē quam s̄ dixi,quia nō plus sua interesset, postq̄ nō pōt dice-
re se soluisse indebitū.Si verò soluit extra iudiciū, tunc habet
locū opi.gl.quia tunc pōt allegare se soluisse indebitum, & sic
ꝓcedente interesse in tota summa.Sed quid erit in casu præce
denti postq̄ debitor non pōt recuperare a ꝓcu. an remanebit
penes procuratorē? puto ꝙ nō, imo dñs licèt succubuerit cū
debitore,& ēt improbauerit factū falsi ꝓcura. poterit ab illo
ɔdicere per actionē in factū.l.si me & Titium.ff.si cer pet.ne il
le locupletetī de suo. Et ista non tangūt doc. & sunt necessaria,
2 & aperiunt intellectū huius §.¶ † Contra scdam partē opp.qa
si falsus procu qđ exegit,soluat dño, vī ipse dñs recipiendo ap
probare qđ ille fecerat.arg.s̄.eo.l. Paulus respondit.ergo stipl̄o
de rato non cōmittiī,vt supra c.l.cū minor.§.falsus. ibi dū di-
cit,stipulationis defecisse condōnem, &c. cuius in̄ ɔ̄rium hic
dr̄ in prin.Sol.hoc esset verū si hoc fuisset factum antequā dñs
impugnasset factū falsi procu.nā tunc potuisset ratificare ad
sui cōmodum. Sed hoc debet intelligi qn̄ iam impugnauerat
agendo ɔ̄ debitorē,& sñia lata erat ɔ̄ eum.vnde amodo nō po
terat ratificare,vt in l.dispensatorē.in fi.s̄.de sol. & sic non im-
pedit hanc stipl̄onem cōmitti.¶Sed tunc opp. postquā dñs iā
impugnauerat, nō tenebaī iste falsus procu. istam pecuniā ei
soluere,vt no.in l.quo enim.§.Iul.j.co.in gl.super verbo, exege
rit.ergo si soluit,vī donare,& sic nō pōt repetere, cuius ɔ̄rium
hic dr̄,ꝙ pōt cōdicere.Sol.intellige, ꝙ soluit per errorem igno
rans dñm impugnasse factū suum,alś procederet ɔ̄rium. Sed
tertio opp.ꝙ non poterit condicere a dño inuito,per id,qđ di
citur in tertia parte huius §. quia dñs pōt illum procu. defen-
dere,ne habeat necesse restituere debitori. quo casu ēt ipsum
defendit ne restituat ꝓcur. Sol. intellige istam scdam partē qn̄
procu.iam erat condēnatus debitori virtute stipl̄onis de rato,
& dñs nō venerat ad eius defensionem, vel si venit succubuit.
si aūt non esset ɔdēnatus, tunc si lis pēderet ɔ̄ eū mota per de-
bitorem,locū haberet vltima pars,& sic non posset lite pendē
te procurator a dño ɔdicere,sed expectaret sñia. Item si lis nō
esset inchoata inter debitorē & procu.& procu. ɔdiceret a do-
mino,posset dñs offerre cautionem de defendendo eū aduer-
sus debitorem,& sic euitabit resti.ar.in l.si is a quo. s̄. de rei vē.
3 cum sim. Et ista ēt sunt necessaria,& per doct.intacta.¶†Circa
tertiam partē quæro,qd si ille procu.hanc pecuniam nō solue
rat domino, & ɔueniretī a debitore, an dñs poterit venire ad
sui defensionē, & obiicere exceptionem ex propria persona?
Respōdeo non,qa tunc non prætendit interesse reuocationis,
cū pecuniā nō habeat.Et ipse ꝓcur.pōt eam restituere debito-
ri inuito domino,postq̄ dominus factū suū impugnauit,p id,
qđ no.in d.§.Iul.vnde non pōt venire nisi vt simplex defensor,
& p ɔsequēs nō pōt obiicere exceptionem ex ꝓpria persona,
4 sed illas tm̄ q̄ cōpetunt defensori.l.minor.§.j.de ꝓcu.¶ †Itē q̄-
ro,qd si dominus nō veniat ad defensionē ꝓcu.an ipse ꝓcur.
pōt obiicere excep.cōpetētē domino. s. ꝙ illa pecunia erat de-
bita nālr nō obstante sententia? gl.fi.sup verbo{manet.} tenet
ꝙ non,& bene.circa prin.ibi.dū dicit,{daī hoc beneficiū, qđ
non daī defensio procu.} alś inutile esset qđ dr̄ in prima par-
5 te.{stipul.cōmitti.} †Item q̄riī, an dñs poterit defendere istū
ꝓcu.inuitum ꝓ suo interesse?gl.simplr tenet ꝙ non. ɔ̄ quā op-
po.de l.solonem,vel iudicium.s̄ de sol. Sed r̄nde, ꝙ ibi qn̄ quis
volebat defendere inuitum tanq̄ simplex defensor sine man-
dato satisdando de iudi.sol.& aīo nouandi,& sic vt ille libere-
tur, & executio sñiæ fiet contra se. sed gl.loquitur qn̄ non aīo
nouandi, & sic executio fieret ɔ̄ procu.defensum.quo casu gl.
vult sing. ꝙ sicut si nullum p̄tenderet interesse,non posset illū
inuitū defendere.Ita & si interesse p̄tendit. & ista gl. fortè non
est alibi, tenebitur tn̄ ille sibi ad interesse, vt gl. subiicit,& sic
non tenebitur sibi restituere pecuniam ab illo ꝓcuratore so-
lutā. & si aliud interesse prętendit, hr̄et contra eum actionem
6 in factū.arg.l.ij. in fi. de ɔdi. ob cām. ¶†Vltimo Bar. ꝑ istum
tex.determinat qōnē disputatam ꝑ eum,ꝙ qn̄ venditor venit
ad defendendū empto.in causa euictionis, pōt obiicere excep.
ex propria persona ꝓ suo interesse,vt hic. & l. Idemq;.§. gñali-
ter.s̄.mand.Et ideo si statutū diceret, ꝙ cāæ inter ɔsanguineos
cōpromittanī,& ipse esset ɔsanguineus ei, qui mouet litem li-
cèt emptor non esset,posset petere cām cōpromitti, quasi ipsa
7 principaliter ɔcernat. †Item Ange.dicit hic esse casum pro gl.
quę est in l. dispensatorem. de sol. quæ dicit, ꝙ licèt ille qui se-
mel impugnauit actū falsi procu.non pōt ipsum postea ratum
habere, quantum ad sui vtilitatem, vt consequatur actionem
vt ibi, pōt tn̄ quantum ad hoc vt ɔsequaī excep. Bar. ibi tenet
contrarium.& alle.Spe.& illa videtur verior.nec ob.iste tex. qa
iste dominus nō consequitur istam exceptionē ex eo ꝙ actum
ꝓcuratoris semel ꝑ ipm reprobatū, nunc approbet, sed ex eo
qa qđ petiī,sibi naturaliter debetur,& hoc posset ēt si ɔtinuè a-
ctū reprobaret,dicendo se non hr̄e ratā sol.illi factā. sed defen
ditur vt illa quæ facta est sibi per eundem procu. non retracte
tur,& ne habeat necesse illi restituere.& hæc est veritas.

2 *Stipulatio rati cōmittitur statim ꝙ dñs incipit facere contra id quod fecerat procurator agendo contra debitorem absolutum,nō expectata sententia.*

1 §.Si quis a procuratore. ¶†In eā status ca
uetur de rato tā
ex parte actoris q̄ rei, & certa pœna apponitur, qa res est inæsti
2 mabilis.h.d.vsq; in fi.ecce casum.¶†No.hic circa fi.in ver.{ex
quo aūt.} ꝙ ista stipulatio cōmittit statim ꝙ dñs incepit face-
re ɔ̄ id quod facit procurator agendo ɔ̄ debitorem absolutū,
ēt non expectata sñia.Et hoc addit iste §. ad pręcedentem §.in
prin.& ad l.cū minor.§.fi. in quibus erat iam lata sñia. Sed op
po.de l.amplius non petitum.j.eo. vbi non statim, sed post lit.
ɔtest.cōmittitur Sol.hic ꝓmisit,ꝙ qn̄s hr̄et ratum.unde statim
ꝙ dñs incipit agere, & facit debitorem citari, apparet ꝙ habet
ratum,& cōmittitur ista stipulatio ēt ante lit.ɔtest.vt hic.ibi ꝓ
misit ꝙ amplius non peteret, & illa stipulatio tardius cōmitti
tur.s.post lit.ɔtest. tn̄ non ante. nec ēt per petitionē extraudi-
cialem,ista vero sic.hoc tn̄ intellige qn̄ ille,qui ꝓmisit, erat fal
sus ꝓcurator.si aūt verus & sic venit cōmittēda stipulatio dū-
taxat ad sumptus litis vt no. s̄.eo.l.ij.in gl.tunc non cōmittitur
nisi lata sñia.& hoc voluit gl.quā oīno vide.& ēt doc.ibidem.
& s̄.de iureiur.l.aliàs,in fi.mag. gl.¶ Item no.hic casum in fin.
in quo licèt sit cōmissa,tamen ex ea agi nō potest ante sñiam,
scilicet qn̄ est cōmissa ei,qui litigat de statu suo. & in causam
status per rationē,quæ hic ponitur in tex. quia posset sequi ta-
lis sñia, quæ redderet stipulationem inutilē, ideo expectatur
euentus,aliàs regulariter statim ꝙ esset commissa, posset ex ea
agi.quod tn̄ dic vt no.in d.l aliàs.

LEX IX.

2 *In deliberatione vniuersitatis si fuit legitimè congregata,nō est de substātia auctoritas actoris ipsius.*
Quid in constituendo actore.
3 *Actor dicitur non solum constitutus a tutore vel curatore, sed etiam constitutus ab vniuersitate.& a quo constituatur procurator.*
4 *Actor vniuersitatis,in quo differat a syndico.*

1 ACtor a tutore. ¶†Ista est solennis l. &
Bart.hic plura bona di-
cit circa actores,de quib.hic,ad quē semp remittiī.
Sed ꝓ eius declaratione, & ēt gl.opp. ꝙ ista diuisio
non debuerit fieri.nam aut ɔstat de mandato istorū,& nullus
istorum de quibus hic, deberet cauere etiā constitutus a tuto
re.vt j.e.l. nec satisdatio, quia vbi præcessit mandatum,ratiha-
bito necessaria non est.l.si ꝓcurator. de ɔdi. indc.aut de man-
dato nō ɔstat,& tunc ēt alij tres,de quibus hic in versī. {actor
ciuitatis.}debent cauere, vt est casus s̄. quod cuiusq; vniuer.
no.l.idē.§.actor.pp hoc facta est tota gl.quæ intelligit totam l.
qn̄ de mandato seu constitutione constabat,nec pp hoc ꝙ es-
set dubium de mandato, præstatur ista cautio in pmo casu
huius l. Sed quia in constitutione actoris quæ sit a contutore
vel curatore, requiritur solennitas.i.interpositio decreti iudi-
cis, si de illa non constabat cauendū est de rato, sed in alijs re-
bus, de quibus hic,ista solēnitas non est necessaria. sufficit. n.
deliberatio vniuersitatis, quæ dr̄ decretum. vt in tit. de decre.

ab ordi.facl.sine decreto alterius superioris. ſm gl. qtam not. postq̃ enim de illa deliberatione ↄstat, non præstatur hæc cautio. sed si de ea non ↄstaret, esset præstanda. hæc est intentio gl.
1 ¶ † Ex qua no. duo. Primò, quantum ad ↄstõnem actoris, quæ fit a tutore, ꝙ in ea requiritur mandatũ tutoris, & decretum iudicis, qđ venit ad eius ↄfirmationem, & hoc colligiť ex tex. ibi dum dicit. {a tutore datus.} & probatur in l.solet.š.de tut. Sed in ↄ̃trium vř, ꝙ imò detur a iudice cum ↄsensu tutoris, vt in l.si actor. C.de appel. & hoc in prima gl. quæ exponit. {datus.} i. dari petitus. Sol. dicunt doc. cõiter oẽs, ꝙ vterq; modus ↄstituendi bonus est. resultant tñ vniuersi effectus, quia si constitutus est a tutore, cauet ꝙ ipse tutor ratũ habebit, si a iudice ꝙ ipse pupillus ratũ habebit. certe si ↄstaret de mandato tutoris, vt s. posui, frustra diceretur, ꝙ tutor ratũ habebit. debet ergo intelligi qđ dicit Bar. qñ diceret se ↄstitutum a tutore, & nõ plene probaret, & tũc cauebit, ꝙ tutor habebit ratũ, qui in cõstitutione nõ cõsensit. sed si appareret de mandato tutoris, sed de decreto non appareret, quo casu loquitur hic ſm qđ gl. posuit, tunc solum cauebit, ꝙ pupillus habebit ratum, ſm Rayn. Ex his sequitur, ꝙ decretum non est necessarium in ipso actu ↄstõnis, sed põt ex interuallo interuenire, als ex eod. instřo, in quo fuit constitutus, deberet de decreto iudicis apparere, als non sufficeret cautio rati propter dubium de decreto, qa interueniens ex postfacto nõ redderet actum validum, & in hoc differt decretum iudicis ab auctoritate, quæ debet interuenire in ipso actu, non ante, vel post, vt l.obligari.§.tutor.de auctori.tut. Et istud est verum, de quo vide no. per Bal. C.de bo. quæ li. l.ij.vel.iij.& l.quicunq;.& l.j.in vlt.col. C.qui admit.ad bo.pos.
2 pos. vbi oĩno vide. ¶ † Secũdò no. ex gl. ꝙ in deliberatione vniuersitatis si fuit legitime congregata non est de substantia auctoritas rectoris ipsius, imò valet sine ea. Et probatur in l.j.§. si aũt collegium.š.ad treb. vbi ẽt tangitur per Bar. Nam & põt esse vniuersitas sine rectore. & idem no. plene in l.fi.j̃.de colle.illici. sed si actor cõstitueretť a rectore vniuersitatis, vel ab alio legitimo administratore, vt si a syndico sine deliberatione vniuersitatis, tñ esset idem qđ in actore cõstituto a tutore, quia requireretur iudicis decretum superioris, puta potestatis, & in vniuersitate scholarium, in qua sunt clerici, & laici ẽt vicarij episcopi. per ea quæ not. Cy. in l.neque. de procu. in iiij. quæst.
3 ¶ † Item no. ex tex. ꝙ actor dř non solũ cõstitutus a tutore vel curatore, qui non sunt alij, sed administratores, imo ẽt cõstitutus ab vniuersitate quæ est dña, non tamen est persona vera, sed ficta: cõstitutus aũt a vera persona, & quæ sit vere dña,
4 non dř actor sed procurator. l.j.in prin.de procu. † In quo aũt differt actor vniuersitatis a syndico, qui ẽt ab vniuersitate cõstituitur non a singulari persona, vide per gl. in l.j.§. quibus. š. qđ cuiusq; vniuer. no. & qđ ibi per Bar. in l. item eorum. in §. sed si ita. eo. tit. Constituitur ẽt syndicus a pluribus ẽt qui non faciunt vniuersitatem, puta plurib. creditorib. alicuius cessantis & fugitiui, qui capiunt omnia bona eius, vt inter se distribuant, & aliquem constituunt ad exigendũ credita illius, nam vocatur syndicus Florentiæ tanq̃ singulorũ. i. plurĩũ causam tractans, sed licẽt sortiantur ista noĩa, adhuc possunt dici procuratores, quia ↄstituti a dominis. vt in c.fi. de procu. vnde de iure canonico non curatur de noĩe. põt enim vniuersitas dicere, constituimus talẽ actorem in tali causa de præsenti, vel talem syndicũ generaľr ad causas præsentes & futuras, vel talem procuratorem. per illud c.fi.& per id, qđ habetur in c. petitio. de procu. Et si dicerent, cõstituimus talem actorem ad causas præsentes & futuras, exponeretur. i. syndicũ, quia proprie actor constituitur in aliqua causa p̃senti & specialiter nõ generaľr,
a nec ad futuras, sed syndicus sic. & verba sunt intelligenda [a] ſm subiectam materiã. nec vitiať ↄstitutio per abusum vocabulorum. ar. in l.si vno. in prin. supra loca. qđ etiam tenet Bar. in d. §.quibus. & in §.sed si ita. Cætera vide hic per Bar.

ADDITIO.

a ¶ Verba sunt intelligenda. Adde quòd verba debent intelligi vt sonant. secundùm Pau. de Cast. in l.improbum. C.ex quib.cau.infa.irrog.

LEX X.

1 *Etiam in actibus extraiudicialibus præstatur ista cautio, si de mandato dubitetur, vt pars aduersa tutior sit.*

2 *Per quæ verba fiat ista cautio.*

3 *Si cum peruenisset ad notitiam domini quòd talis gessit talem actum eius nomine, ipse dominus tacuit & non contradixit, an per hoc videatur ipsum approbare, & quid si interuenit receptio literarum.*

Taciturnitas in concernentibus damnum, vel præiudicium tacentis, habetur pro dissensu.

1 INterdum. ¶ † Etiam in actibus extraiudicialib. præstať ista cautio, si de mandato dubitať, vt pars aduersa tutior sit. h.d. cũ l.seq. & in prin. sequentis. Et not. ꝙ tunc non est ꝓpriè prætoria, sed ciuilis, qa interponitur ex ↄuentione. i. nõ ex necessitate, vt hic dř in tex. sed prętoria ex necessitate præcisa, vel causatiua, vt in l.j.post prin.š.de p̃to.stip.& ibi no. & hoc est vtile, qa non requiret in dubio fideiussores vel pignora, licẽt se-
a cus in p̃torijs, vt d.l.j.§.stipłonũ, casus est iste. ¶ † No. hic qualiter dẽat fieri p hoc verbũ ratũ habeo, vel approbo, vel agnosco, qđ talis fecit meo noĩe. Et quodcũq; istorũ fit, non committiť stipło. videbať posse dici, ꝙ ĩmo cõmittať nisi formaliter dicat, ratũ habeo, qa ↄdõ debet impleri in forma. & hoc dubiũ tolliť hic, qa sufficit ꝙ impleať æquipollẽter, vt l.Iul.de ↄdi.inde. & l.mulier. ad treb. loqť ergo iste §. de ij. parte rubr. s. de ratihabitione, p quæ verba debeat fieri, ne ista stipula. committať. certe ẽt sine verbis põt fieri re ipsa, vt š.eo.l. Paulus rũ-
3 dit. † Quid aũt si dñs nihil dixit, nec fecit p qđ videať approbasse, sed cũ ad ei⁹ notitiã peruenisset, ꝙ talis gessit talẽ actũ eius noĩe, tacuit & non ↄ̃dixit, an videať ipm approbare? hic ẽ vna gl. Roge. quæ semp alle. quæ tenuit, ꝙ sic, dicens ꝙ nõ improbare ratihabitioni par est. Doc. dñt hoc esse verum in his, quæ ↄcernunt vtilitatẽ tacentis: si aũt damnũ vel p̃iudiciũ, tunc taciturnitas hř pro dissensu. l.q vas.§.vetare.de fur. & not. in l. inuitus. C.de procura. & l.filiusfam.§.inuitus. e.tit.š. nisi interueniret aliquis actus factus, puta receptio literarũ. vt l.filiusfa. si absente patre.š.ad Mace. vbi př recipiendo literas filij, & non ↄ̃dicendo, vř ↄsentire ẽt in his quę sunt sibi p̃iudicialia. Innuit ergo Bar. hic, ꝙ illa l. non hřet locũ si filius literas non scripsisset, sed nuncium misisset significando pr̃i. & př non ↄ̃dixisset. his dieb. in examine illa l. data fuit in punctis, & fuit sup hoc disceptatũ. & tñ vř per Bar. ꝙ nõ fuit bñ locutus. nam in casu huius l. ideo př non ↄ̃dicendo vř assentire, qa si mutuũ fuisset factum filio ipso præsente & tacente partem obligasset tanq̃ ↄsentientẽ, & non hẽt locũ Mace. qđ est odiosum. vt l. sed Iul. cum seq e.tit. qđ ergo fuisset operata præsentia & taciturnitas ab ipso prin. operatur scientia superueniẽs ex postfacto cũ taciturnitate, vt ẽt si per nunciũ filius significasset pr̃i, idẽ esset qđ ibi dř in literis. Sed in extraneo, & in alio casu diuerso nõ sic. si. n. recipias pecuniam mutuo, & scribis mihi ꝙ recepisti ꝓ me, & ꝙ eã restituam, & ego recipio literas, & non ↄ̃dico, nõ videor assentire ꝓpea. Nam si essem præsens & taceo, nõ viderer assentire in his, quæ sunt mihi pręiudicialia. vt ll. š. alle. Et p hoc facit tex.§. seq. dum dicit certior factus, nec dicit per quẽ modũ. vnde põt intelligi ẽt per literas. Et tñ ille tex. vult ꝙ nisi ratificet incontinenti, vř ↄ̃dicere, & impugnare. & ista vř mihi veritas, aliàs esset imponere legem verbis, & non rebus, faciẽdo dřiam inter literas & nuncium, & ita ibi dicebã. sequitur §.Iulianus. & facit ad prædicta c. qui tacet. de regu. iu.
a lib.vi. An aũt præsens & tacẽs habeatur [a] pro dissentiente, dic plenè per Bar. in l.quæ dotis. sol. mat.

ADDITIO.

a ¶ Habeatur. Adde in l.de ętate. ĩ §. qui tacuit. ff. de interro. act. & in regula qui tacet. extra de reg. iu. lib. vj. & per Bar. in l.quæ dotis. ff. solu. mat.

LEX XII.

a *Actum reprobatum ex interuallo an possim approbare.*

QVo enim tutiore.

1 §.Iulianus ait. † Si dñs ratum habet, statim ꝙ sit actũ suo noĩe gestũ intra modicũ internallũ (qđ iudicis arbitrio relinquiť,) ista stipło non cõmittiť. si verò ex interuallo, tũc cõmissa resoluiť ope excep. h.d. ſm uerum intellectũ vsq; ad §.fi. si. n. nõ ratificauit ĩtra modicũ tp̃s, hř ꝓ dissentiẽte, & sic stipło statim cõmittiť ẽt si nullũ actũ adhuc gessit dñs ↄ̃ id, qđ fecerat ꝓcurator, vt hic innuit litera q̃ vult ꝙ statim stipło committať. & istud addit iste §. ad l. ꝓcurator. š.e. ad exhibendũ. §.fi. & ad alias ll. quas ibi allegaui, quod est singulare. venio ad casum. In text. ibi. {solonẽ in ꝓcuratore factã.} dic. s. ad hoc vt stipło nõ committať. ¶ In tex. ibi. {certior factus esset} i. eodẽ instãti. sed statim hic limitat, ꝙ hoc non reqriť, sed dẽt dari tp̃s intra qđ deliberare poterit cõmodè an sibi expediat approbare vel reprobare. vt in l.ratũ.š. de sol. ¶ In text. ibi. {quam possit elocutione exprimi.} dic ↄcordat extra de dona. c. apostolicę. ver. nam & si. & supple ꝙ transacto isto modico tpe si non approbauit, vř improbasse & ratũ non habuisse, vt j̃. colř dũ dicit.} qm̃ & ob id qđ primo non habuerit ratũ, &c.} Et sic est tex. ↄ̃ gl. Ro-
a ge. quæ est in §. præcedenti. ¶ † Vltimò no. in fi. ꝙ actũ p me reprobatum possum ex interuallo approbare, quantum ad mei vtilitatem. vt l.dispensatorem. š.de sol. Nam hic si exactionem factam p meum procuratorem primo impugnaui eam ratã non habẽdo intra modicũ tp̃s, & postea approbo recipiendo ab eodẽ procu. qđ egi, paro illi debitori meo except. cõtra me ſm vnum intellectum, & hoc est in mei pręiudicium. Item paro illi procu. excep. ↄ̃ debitorem meũ, cui erat acquisita actio ad pœnã vel interesse meto iure. sed nunc qa sua nõ interest, ex quo põt me repellere p excep. non põt agere ad dictam pœnã vel ĩteresse ↄ̃ ꝓcu. ſm aliũ intellm. de qb. ĩ gl. q̃ incipit. {. i. non iõ magis.} sequẽs tñ gl. dicit ꝙ ille ꝓcurator postq̃ semel ĩpugnauit sem suũ ñ habẽdo ratũ intra illud modicũ tp̃s, nõ teneť mihi soluere qđ exegit, & istam gl. allegaui in l. ꝓcurator ad exhibendum. §.j.š.eo. & posset eam reddere debitori.

§.Siue

§.Siue quis petat. Qualitercunque quis impugnet factũ falsi ꝓcuratoris, facit hanc stipulationem committi. h.d. in effectu. casus est iste.

LEX XIII.

SI commissa. ¶Ista stipulatio committitur ad interesse consistens etiã in lucro h. d. declara vt dixi supra eodem. l. procurator quinquaginta. casus est iste.

§.Si sine. ¶Potest intelligi iste tex. vt ẽt post factã solonem ei qui asserebat se procuratorem legatarii non pręstita cautione rati, non poterit agi iudicis officio vt cogatur cauere. vt supra de prętor. stipu. l. i. per Bar.

LEX XIIII.

SI quis vni. ¶Lex ista dicit idem qđ l. i. s̄. eo. & ex ea not. ꝙ a te videor petere si peto ab alio qui soluendo contra te habet regressum, puta a correo socio, vel fideiussore vel tutore tuo. ideo facio committi stipulationem hanc, acsi a te peterem. ecce casum.

LEX XV.

1 *Petitio iudicialis cum contestatione, vel cum solutione subsecuta facit hanc stipulationem committi de amplius non petendo. Idem in compensatione vel deductione, quæ dicitur ficta solutio, secus si nullum istorum adest.*

2 *Si maritus reliquit vxori vsumfructum omnium bonorum si dotem suam non petierit ab hæredibus, vel quousque non petierit, & hæredes velint potius sibi soluere dotem, quàm quòd illa habeat vsumfructum, & offerant ei dotem, & ipsa recipiat, an perdet vsumfructum.*

3 *Si aliquis promisit nõ mouere controuersiã quã committatur ista stipulatio. Promittere amplius non agere, an sit idem quod promittere non petere.*

4 *Si bannitus prohibetur petere ex forma statuti, vel etiam excõmunicatus, an si ab eo petatur, poterit obiicere exceptionem compensationis.*

5 *Si aliquis fuit excommunicatus nisi soluat intra tot dies, an incidat in excommunicationem si non soluat, sed compenset.*

1 **AMplius.** †Petitio iudicialis cum cõtestatione, vel cũ solutione subsecuta facit hanc stipulationem committi de amplius non petendo. Idem in compẽsatione vel deductione, quę dr̄ ficta solutio, secus si nullũ istorũ adest. h.d. & est tex. sing & famosus, & loqt̄ de alia stipl̄one, q̄ loqt̄ iste tit. s. ꝙ amplius nõ petat̄, quæ est strictior q̄ stipl̄o, ꝙ ratũ habeat̄. Et põt intelligi dupl̄r. Primò, in eo qui transegit noı̄e ꝓprio, & promisit amplius non petere. i. amplius non agere actione prima. Itẽ põt intelligi in eo, qui transegit alieno noı̄e, & promisit similiter, ꝙ dñs amplius non peteret. i. nõ ageret actione prima, & dubitatur qñ dicatur fuisse actum vtroq; casu, ad hoc vt ista stipl̄o committatur, seu qñ dicatur fuisse petitum, & certè non sufficit petitio extraiudicialis, nec ẽt iudici. si non est secuta ꝯtesta. licèt sit præstita satisdatio de iudicio sisti, vel iudicato soluendo, nisi sit secuta solutio, & quia reus citatus comparet, & nolens litigare soluit sponte, nõ cõmittitur stipl̄o, acsi negãs debitũ fuisset ꝯtestatus litem. qđ est no. Idẽ si nullo modo petit, sed cũ ab eo peteretur aliud debitum, cõpensationem opposuit de illo debito, qđ peti non debeat, nã peterevr̄ qui talẽ exceptionẽ opponit. Intellige tñ hoc secuta snĩa sup hac exceptio. & pronunciatio ꝙ fiat cõpensatio: nam hoc vim ꝯtestationis habet & ẽt solutionis. per solã aũt propositionẽ exceptionis cõpensationis nõ videretur petitũ, nec cõmitteretur stipl̄o, sicut nec per solã propositionẽ actionis, vt in prin. l. nõ sic in stipl̄one de rato. quæ gñalior est, & largior. Et cõmittitur eo ipso, ꝙ dñs incipit agere. vt s̄. eo. l. procurator ad exhiben. §. fin. in fi. Et ita intelligo l. quo enim. §. fi. s̄. eo. statim lectã, quia ibi loquit̄ in stipl̄one de rato, ideo sufficit sola propositio excep. venio ad casum. ¶In tex. ibi. {si verò soluta esset pecunia.} dic, intelligo istũ ver. in terminis tex. præcedentis, qui præcesserat petitio illius, qui petere non debebat, vel extraiudicialis, vel iudicialis: & debitor nolens litigare sponte soluit ẽt ante ꝯtesta. ꝙ ex hoc cõmittitur stipl̄o ipsi soluenti ad pęnã, vel interesse ꝯ̄ promissorẽ. Et si dicatur quare hoc, cũ sponte soluerit, vnde vr̄ sibi debere imputare, arg. in l. q̄uis. s̄. de in ius voc. Rñdeo promissor non põt sibi hoc imputare, postq̄ præcessit sua petitio, vel etiã dñi, qñ se promisit amplius nõ petiturũ, cũ illi solõni dederit causam. arg. eius qđ hr̄ in l. ij. qñ actio de pecul. est annal. in tex. & gl. sed si nulla præcedente petitione debitor spõte soluerit, dicerẽ stipl̄onẽ non cõmitti, quia cessat ratio de qua supra. Et ex hoc infero ad qõ. quã format hic Bar. & quã habui de facto

2 Florentiæ. ¶†Nam maritus reliquit vxori vsumfructũ omnium bonorũ suorũ si dotem suã non petierit ab hr̄dibus, vel quousq; nõ petierit, hæredes volebant potius sibi soluere dotẽ q̄ ꝙ illa haberet vsumfructum bonorũ multorũ, obtulerunt sibi eam, illa dubitabat recipere, ne vsumfructũ perderet, sed potius ipsũ volebat. Bar. hic determinat, ꝙ si recipiat, vsumfructũ, vr̄ aliud legatũ, pdit nisi denũciauerit se liberaturã hr̄des a petitione dotis. Bal. in l. j. C. de lega. tenet ꝯ̃triũ, dicens imputandum esse hæredi quare sponte soluit. Ang. distinguit an præcesserit oblatio vxoris de liberando, vel nõ. Mihi vr̄ esse distinguendum, vt s̄. dixi an præcessit petitio vxoris, ẽt extraiudicialis, & tunc si hr̄des soluũt sponte, perdit vxor vsumfructũ & aliud legatũ, per istũ tex. ita intellectum, vt dixi. Aut non præcessit petitio vxoris, sed oblatio hæredũ, & tunc secure poterit recipere, ẽt si non fuerit protestata, & ẽt si non obtulerit se hæredes liberaturã, nõ perdit legatũ. & ista distinctio habet colorẽ, & ẽt saporẽ ꝓpius q̄ verba dictorum doct. Tene mẽti quia quotidiana qõ est. Sufficit. Hic est vna gl. quæ format sex ꝯ̃ria. Primum de l. procurator. ad exhibendũ. §. fi. s̄. e. per quam vr̄ ꝙ per solã petitionẽ, ẽt ante ꝯtesta. cõmittatur stipl̄o. & rñdetur, vt ibi dixi, ꝙ id in stipl̄one de rato, q̄ citius committitur. ¶Scđo, de l. si decem cum petiero. de ver. obl. per quam vr̄, ꝙ ẽt ista cõmittatur statim ꝙ fuerit petitum, ẽt extra iudiciũ. gl. nõ clare rñdit. Sed tu dic, ꝙ istud verbũ refertur ad stipulatorẽ, vt promittis mihi cũ petiero, vel promitto tibi cum petieris, quo casu illud verbũ ponitur pro admonitione. i. cũ te admonuero, vel cum me admonueris, vt no. Bal. in l. ꝯsentaneum. C. quo & qñ iud. & ibi vide qualiter limitatur ista l. qđ ẽt ante ꝯtest. dicor petere. vt j. eo. in vlt. col. & largius sumitur, qa in fauorẽ stipulatoris apponit̄. hic aũt refertur ad promissorẽ, vel ad aliũ, & apponitur ad odium, vt faciat stipl̄onẽ cõmitti ꝯ̄ promissorẽ: ideo strictius sumitur. ¶Tertiò oppo. de l. quãuis. de in ius voc. Sol. ibi in eo, qui tenebatur nõ vocare in ius sub pœna. vnde eo ipso ꝙ vocat. incidit in pœnã, licèt lis nõ sit ꝯtesta. hic tenebatur nõ petere, qđ strictius sumit̄. ¶Quartò opp. de l. si qs maior. C. de transa. Sol. ibi tenebat̄ non venire ꝯ̄. vnde qualitercunq; veniat, ẽt dando libellũ dũtaxat vel iudici, vel principi, incidit in pœnã, vt ibi. nã tutius est ꝓmittere nõ venire ꝯ̄, quã ꝓmittere nõ petere. ¶Quintò op. de l. Papinianus. §. meminisse. de inoff. test. cũ aliis alleg. in gl. in quib. nõ incurrit quis pœnã, ẽt p ꝯte. nisi perseueraret in lite vsq; ad sñiam inclusiuè. Sol. ibi in pœna legali. nos loquimur in ꝯuentionali, & mitius agitur cum lege, q cũ hoı̄e ¶Item fortior est promissio propria quàm gñalis. vnde citius cõmittitur pœna ꝯuentionalis quàm legalis. ar. in l. si filius. §. cum rubriano. de fideicõ. lib. Vltimò op. de l. stipulatio ista. §. sed quatenus. de ver. ob. vbi sufficit talis qualis ꝯtro

3 uersia, vt cõmittatur stipulatio. sed ibi in stipl̄one habere licere, quæ est alterius naturæ. †Cætera vide hic per Bar. qui ponit de plurib. aliis vocabulis. vt si aliquis ꝓmisit nõ mouere ꝯtrouersiam qũ cõmittatur ista stipl̄o, vt de pluribus aliis. vel si ꝓmisit amplius non agere, an sit idem qđ ꝓmittere non petere,

4 vide in l. si postea. de pecu. ¶†Vltimò alle. iste tex. in fi. si bannitus ꝓhibetur petere ex forma statuti, vel etiam excõicatus, an si ab eo petatur, poterit obiicere exceptionem compensationis, quare sic excipiendo videatur petere. Et hic vr̄ tex. ꝙ non poterit obiicere, quia vr̄ petere. Doct. tñ determinant contrarium, quia sic excipiẽdo principaliter tendit ad defensam sui, & ipsi prohibentur offendere, non se defendere, vt in c. cum inter. de

5 excep. inducitur etiam † si aliquis fuit excommunicatus nisi soluat intra tot dies. an incidat in excommunicationem si nõ soluat, sed compenset. vide hic per Bar.

LEX XVI.

SI indebitum. ¶Si soluitur indebitum falso ꝓcuratori, statim potest agi ex hac stipulatione, vt vel restituat, vel faciat dominum ratificare, vt ab eo repeti possit. h.d. & hoc ideo, quia interest soluentis statim alterum de istis duobus fieri, cum in omnem euentum sit repetendum solutum, sed quando soluit debitum, non agitur antequam dominus improbet factum falsi procuratoris, quia non interest ipsius agere, sed sufficit ꝙ nõ molestetur, vel postẽt esse debitum, an molestetur, vel non.

1 *Factum illius, qui habet a me causam, reputatur factum meum, & facit cõtra me stipulationem committi.*

2 *Si dominus vendiderit & dominium transtulerit in emptorem antequam ratum habeat quod fecit procurator falsus an dominium translatum abdicetur ab emptore.*

1 **§.Si procurator.** ¶†Factum illius, qui habet a me causam, reputatur factum meum, & facit contra me stipl̄onem committi. h. d. facit s̄. de verb. ob. l. si seruum. post prin. ibi idemq; fiet, & si p alium &c. & in l. Titius. supra de seruis expor. & quod not. gl. in l. iij. §. opus. de alie. iudi. & Cyn. C. de condi. ob causam. l. ea lege. venio ad casum. ¶In tex. ibi. {& cauisset.} subaudi, & reus postea fuit absolutus, & sic obstaret excep. rei iudi. dño si haberet ratum factũ falsi procuratoris, & ẽt habẽtis causam ab eo, sed non habuit ratum, ideo exceptio non obstat, & per ꝯñs com-

2 mittitur stipl̄o, quia intererat possessoris, ꝙ haberet ratũ. ¶†In tex. ibi. {cũq; emptor peteret.} sed quare debuit petere, qa dñs q fundũ non possidebat, nõ potuit emptori tradere, & sic nec dñiũ trãsferre. l. tradi. nõib. C. de pac. Rñ. licèt nõ potuerit trãsferre possessionẽ, quã nõ habebat, potuit tñ trãsferre dñiũ, qđ habebat inducẽdo emptorem in fundum possessum per aliũ.

vt not. ſupra de ſundo dot. l. ſi fundum. in tex. & gl. potuit etiã
huic acton cedere rei ven. quam habebat, non tamen per hoc
emptor efficeretur dominus ante adeptam poſſeſſionem vel
reductionem, de qua ſupra, vt no. in l. ſi culpa. ſupra de rei vẽ.
& l. hæc ſi res. hic eſt vna gl. quæ ſemper alleg. & incipit, {quid
ſi vendiderit.} quærit enim ſi dñs vendiderit, & dñium tranſ-
tulerit in emptorem anteq̃ ratum habeat illud, qđ fecit procu
rator falſus, vtrum dñium tranſlatum abdicetur ab emptore,
vt ſic nõ poterit agere? Et primo videtur tenere ꝙ nõ, pro quo
facit l. ſi partem. §. fi. quemad. ſer. amit. quia nõ põt ratihabitio
trahi retro in præiudicium illius, cuius erat quæſitum. Nam
hodie cũ ratum habet, non poſſet ab illo auferre, nec põt fin-
gi a principio ablatum vel non tranſlatum, quia fictio requi-
rit extrema habilia, ꝙ actus poſſit geri nũc cũ ratum habetur,
vt ĵ. eo. l. bonorum. & ſ̃. eo. l. ſi is cui. & iſtam partem cõiter vñr
tenere Doct. & Spec. in tit. de obl. & ſo. §. j. ver. item pone obli-
gaſti. & ver. item pone &c. Alij dixerunt ꝯtrium, pro quib. facit l.
cum decem mihi. §. fi. ſ̃. de ſolu. & ibi tetigi. de hoc poſſet di-
ſtingui an actus fuerit celebratus noĩe ratum habentis, & tunc
poſſet ratificari in præiudicium tertij. vt ibi, & ſic in caſu hu-
ius l. melior eſſet ſequens opin. an non fuit celebratum noĩe
ratũ habentis, vt ſi obligaſti rem meã tanq̃ tuam, & poſtq̃ ego
vendidi alteri vel obligaui ratifico obłonem tuam, & tunc
non trahitur retro in præiudicium illius in quem tranſtulerã
ius. & ita intelligitur qđ no. in l. ſi fundus. §. i. ſupra de pig.

LEX XVII.

1 *Ratihabitio poteſt fieri pro parte ſuper re diuiſibili, & tunc pro illa tantũ impedit ſtipulationem committi.*

2 *Si debes mihi decem, poſſum petere quinque, & an ad petitionem tuam poſſim cogi totum ſummam petere.*

3 *Si habeo electionem in alternatiua, poſſum conſtituere procuratorem ad eligendum, & ipſe eligere poterit id quod ſibi videbitur.*

4 *Petendo quis partem vnius ex alternatiuis, cenſetur tota res illa electa, & illa ſola fingitur fuiſſe in obligatione.*

1 CVm debitore. † Ratihabitio põt fieri
ꝓ parte ſuper re diuiſibi
li, & tunc ꝓ illa tantum impedit ſtipłonem cõmit
ti. hoc primo. Et in alternatiua ſi electio ptinet ad
creditorẽ, & aliquis eius noĩe petat partẽ vnius ex alterna. de-
inde ratificetur petitio, cenſeť illa res electa, vt ſic altera pars de
beat peti, nõ aũt altera res. h. d. tota l. & ꝯtinet duas partes, vt in
ſummario. ſcđa ibi, {idcirco.} & prima pars ponit tres caſus,
vt in gl. j. venio ad caſum. ¶ In tex. ibi. {Titius egit.} ſubaudi,
& ſuccubuit, vt differat a tertio caſu, qui ponitur infra ibi. {vt
2 egiſſet &c.} ¶ † In tex. ibi. {idcirco.} ex iſto vet. Ange. colligit
tria. Primò, ꝙ ſi debes mihi x. poſſum petere v. hoc ẽt patet in
l. iii. §. fi. de duo. reis. & nõ petã tanq̃ mihi ꝓmiſſa, ſed tanq̃ de-
bita ex maiori ſumma. qđ dic vt no. in l. ſcire debemus. de ver.
obli. Ad petitionem tñ tuam cogor totã ſummam petere, ne
diſtrahã te per diuerſa iudicia. vt not. per Guli. de Cu. in l. in cõ
3 modato. §. duob. ſ̃. commo. † Item colligit, ꝙ ſi habeo electio-
nem in alternatiua poſſum ꝯſtituere ꝓcuratorẽ ad eligendũ,
& ipſe eligere poterit id, qđ ſibi videbit, licẽt ad illud non ha-
buerit ſpeciale mandatũ. dubiũ eſt, quia forte ego aliã rem ele
giſſem, vnde nõ vr ꝙ in tui præiudiciũ poſſim alteri dare ptãtẽ
eligendi. de hoc no. plene per Bar. in l. ſi ſtipulatus fuerim illud
aut illud ſ̃. de ver. ob. in prin. nã iſte tex. nõ multũ facit, qa hic
poſt electionẽ factã ratificabit, & ſic ſciebat dñs rem electã, vn-
de ipſe vr̃ eam eligere. ſed qñ dedit mandatũ a principio, ſi ꝓ-
curator põt eligere, tunc eligendo ẽt rem quam dñs non ele-
4 giſſet, haberet ius eligendi, & forte dñs male ꝯtẽtus erit. ¶ † Ter-
tiò not. ꝙ ẽt petendo partẽ vnius ex alternatiuis, cenſetur tota
res illa electa, & illa ſola fingitur fuiſſe in obligatione. gl. fi. hic
ſignat ꝯtria de l. cum quæritur. de admi. tu. & de l. in cauſa. de
procu. quæ veniunt ad principium l. ꝙ non poterit ratificari
pro parte, ſed debeat vel in totum vel in nihilum. & nõ ſoluit.
dic ꝙ inuita altera parte non poſſum eligere pro parte, vt ibi,
ſed ea volente ſic, vt hic ſm Bar. & de hoc ĵ. l. proxi.

LEX XVIII.

1 *Stipulatio iſta committitur ad intereſſe pro parte ſi pro parte ratum habeatur. Item ad intereſſe particulare poteſt pluries committi.*

2 *Ille qui ſuccubuit in cauſa non ſolum debet condemnari in expenſis litis, ſed etiam in omni intereſſe, quod prætendit victor reus.*

1 SI procurator. ¶ † Stipło iſta cõmittiť ad
intereſſe ꝓ pte, ſi ꝓ pte ra-
tũ habeať. Itẽ ad intereſſe particulare p̃t pluries cõ
mitti. h. d. vſq; in fi. caſus eſt iſte. in gl. iii. ſup verbo
ſtipło. vel hic nõ fuit pecunia ꝓmiſſa. ibi ſic. hæc vera. Dy. nã ll
cẽt factũ ſit diuiduũ, ſi tñ fuit ꝓmiſſa pęna, nõ p̃t ꝓmiſſor prĩ
cipalis ꝓ parte facere vt ſtipło pęnalis ꝓ parte cõmittať, & pro
parte nõ, licẽt vnus ex hĕdib. eius poterit, & nõ cõmittitur niſi
ꝯ alios. ita loqtur §. Cato. de ver. ob. ſed pęna qñ non eſt ꝓmiſ
ſa, & ſic cõmittitur ad intereſſe, tũc ſi factũ eſt diuiduum, ſiue
pro parte fiat ab vno ex hĕdib. ſiue a principali ꝓmiſſore, non
cõmittiť niſi ꝓ parte, vt hic, & ſ̃. ea. l. ꝓxi. licẽt hic re vera nõ lo-
quatur in ꝓmiſſore, qa ꝓmiſſor fuit ipſe falſus ꝓcurator, tñ doc.
idẽ dñt in ipſo ꝓmiſſore, qa eſt eadẽ rõ, vt nõ potuerit cõmit-
ti vltra q̃ intereſſit. ſed ſtipło pęnalis bñ põt cõmitti vltra q̃ ĩter
ſit. ¶ In gl. ibi. {Item ꝯ.} ſ. ꝙ ẽt ſi ſit pœna ꝓmiſſa, poterit ipſe
ꝓmiſſor facere ꝓ pte, vt cõmittať ſtipło ꝓ altera tñ pte, & ſic
ad partẽ pęnæ. vt l. ſi ſeruus. §. ſi plurũ. ſ. ſi qs cau. Sed ſolue, ꝙ
in p̃paratorijs iudiciorũ, in qbus mitius agiť, vt ibi plenè not.
Sufficit. ¶ In gl. ſeq. {in l. ſi duo. §. fi.} dic vbi ſemel tñ cõmitti
tur ad pœnã, niſi fuerit dictũ, ꝙ toties cõmittať, quoties inter-
eſt. Sed aliud in pœna, aliud in intereſſe particulari, nã pœnã
apponiť loco totalis ĩtereſſe. & ĩ aliud nõ admittiť niſi ſemel
vt in ſeq. ꝯtio gl. de l. cũ quærebat. ſ̃. ti. j. de iſta mã dic, vt ſ̃. de
verb. obl. l. ſi ſic ſtipulatus ſum nec ꝑ te &c. ꝑ Bar. ¶ In gl. q̃ inci
pit. {id qđ ꝯuocatis.} ibi, {a ſuis negotijs.} Not. & ſigna iſtam
a gl. ſing. ſm Bar. nã ſentit ꝙ † ille, q ſuccubuit[a] in cã, nõ ſolũ de-
a bet ꝯdẽnari in expenſis litis, ſed in oĩ intereſſe, qđ p̃tendit vi-
ctor reus ex eo ꝙ ꝑꝑ litem auocatus eſt a ſuis negotijs, & ſic ſi
erat artifex, & nõ potuit lucrari, poterit recuperare tale dãnũ,
qđ ꝑpetuò tene mẽti, & vidi in illa ciuitate quẽdã petere ad-
uerſariũ ꝯdẽnari. habui ẽt ĩ ciuitate Bononiæ. qa qdã lata ſñia
agebat ꝓ tali intereſſe. Cy. in l. Sancimus. C. de nup. in vij. q. vr̃
tenere, ꝙ nõ poterit peti, iõ nũc recuſaui aduocationẽ, tñ erat
ẽt alia cã, qa licẽt poterit peti añ latã ſñiam. poſtea verò vr̃ ꝙ
nõ poterit peti ꝑ modũ agendi, qa venit offõ iudicis merce-
nario, qđ extinguiť lata ſñia vt in l. iiij. C. depoſi. ſed añ latam
ſñiam vr̃ ꝙ poterit peti, & ſi iudex non condẽnat, facit litem
ſuam, per hanc gl. tene menti.

ADDITIO.

a ¶ Ille qui ſuccubuit. An ſuccũbens præſumatur calumniari vide per Doct. in c. calumnia. de pœnis.

LEX XX.

Non ſolũ. Procurator, de cuiꝰ mãdato dubitatur, ca-
uet de rato, ẽt cũ implorat iudicis offm̃ no
bile. h. d. ¶ In tex. ibi. {verũ in ſtipłonib.} .i. in offõ iudicis, qđ
ĩplorat ꝓ ſtipłonib. interponẽdis. Nã loco actionis ꝓponitur.
& ex hoc ſumptum eſt c. ſi. de offi. iudi. non ſunt alia.

LEX XXI.

1 *Quando conſtat de mandato, non cauetur de rato, ſed de iudicato ſoluendo ſic eſt procurator rei.*

2 *Statur ſcripturæ porrectæ per aliquem in iudicio, uel coram principe, quo ad ipſum porrigentem.*

1 NE ſatiſdatio. † Qñ ꝯſtat de mãdato, nõ
caueť de rato, ſed de iudi-
cato ſoluẽdo ſic ſi eſt ꝓcurator rei. h. d. & vide bo-
na gl. q̃ eſt ĩ l. nõ ſolũ. §. q alieno. de ꝓcur. & iſta l.
2 alle. ad hoc & l. ſi ꝓcuratorẽ abſentẽ. e. ti. caſus ẽ iſte. ¶ † In tex.
ibi. {ſe feciſſe ꝓcuratorẽ} Not. ꝙ ſtať ſcripturæ porrectæ ꝑ ali-
quẽ in iudicio, vel corã principe, quo ad ipm porrigentẽ. facit
l. cũ p̃cum. de liber. cau. q̃ ſolet ad hoc allegari. & alibi dicit gl.
ꝙ non p̃t corrigere errorẽ. C. de oĩ agro deſer. l. cura. lib. aj. vi-
de ad hoc ſ̃. ſani. er. l. in familiæ. In tex. ibi. {qđ ſi iudicatũ ſol-
ni,} rõ diuerſitatis eſt, qa qñ ꝯſtat de mãdato ꝓcuratoris acto
ris, ſatis ẽ cautũ reo, q poſſidet, cũ ſñia lata ꝯ verũ ꝓcuratorẽ
pariat ſibi exceptionẽ ꝯ dñm, iõ nõ cogiť de rato cauere. ſed
nõ ſic eſt cautũ actori, licẽt ꝯſtet de mãdato ꝓcuratoris rei, ni
ſi caueať ſibi de iudicato ſoluendo, qa licẽt ſñia p̃iudicet dño,
tñ poſſet eẽ ꝙ executionẽ non hẽet ꝑꝑ defectũ facultatũ dñi. ꝯ
primum dictũ facit l. ꝓxi. §. cũ añt. vbi dr̃, ꝙ ẽt ſi verus erat ꝓcu
rator, q cauit de rato, qa tñ non ꝓbabat plenè de mandato, ſi
dñs nõ habet ratũ, de facto cõmittit ſtipło ad ſumptus litis: er-
go vr̃, ꝙ ẽt ſi ꝯſtat de mãdato, qa tñ dñs de facto põt venire ꝯ,
ſaltem ꝑꝑ ſumptus litis dẽat iſta ſtipulatio interponi. Iſta opp.
ſemper fecit me dubitare, tanquam in illo §. Non ſunt alia.

LEX XXII.

2 *Exigere an dicatur quis ab inuito, & ſic in iudicio.*

3 *Procuratori conſtitutio ad exigendum poterit ſolui ſponte extra iudicium.*

1 SI ſine iudice. † Lex iſta ꝓſeqť vnã mãm
vſq; ad §. ſi ꝓcuratori. qñ
falſus vel verus procurator exigit pecuniã debitã
vel indebitã, & poſtea dñs nõ habet ratũ, qualiter
& ad qđ ſtipło iſta cõmittiť. & primo loquiť de procuratore
falſo vſq; ibi. {quoties.} poſtea de procuratore vero. Item iſta
prima pars loquitur qñ exegit extra iudiciũ, vſq; ibi, {ꝙ ſi pro
curator.} poſtea qñ in iudicio ꝑ ſñiam diffinitiuã, & quælibet
particula cõtinet duos caſus principales. primo qñ exegit in-
debitũ. ſcđo qñ debitũ, & partes ꝑ ſe patẽt, & iſta prima pars.
h. d. Si dñs nõ ratificat ſołonẽ factã falſo ꝓcuratori ex iudiciũ,
ſtipulatio iſta cõmittiť, ſiue pecunia erat indebita, ſiue debita,
ad totũ id, qđ fuit ꝑ procuratorẽ exactũ, & ad expenſas factas
poſtea in lite mota ꝑ dñm: ſed ſi ratificat, nõ cõmittiť, ſi tamẽ
pecunia erat indebita, re; erit a dño ꝑ ꝯdi. inde. Si vero debi-
tũ nõ

tũ non repetit, sed liberatio ↄtingit.h.d.vsq; ad §.si ꝓcuratori.
2 ¶ †In tex.ibi {exegerit.} & sic illud verbum verificatur ẽt in so
lutione extraiudiciali sponte facta de largo significatu, vt hic.
& l.si quis seruo.s̃.de sol. licet de proprio significatu solum in
iudiciali quæ fit ab inuito.vt l. fideicõmissa.§.si rem.de leg.iij.
Quod facit ad q̃ōnem, de qua dixi in d.l.si quis seruos. & per
3 Bar.in l.hoc iure.de sol.an procuratori ↄstituto ad exigẽdũ po
terit solui sponte extra iudiciũ.& vr̃ ꝙ sic,p istum tex.¶ In text.
ibi. {petere instituerit.} subaudi maxime.nam idem si nõ pe-
tat.sed solonẽ ratam nõ habeat.vt s̃.e.l.quo.n.§.Iul. Venio ad
gl.¶ In gl.quæ incipit. {indebiti.} Quæro pro eius declaratio
ne.hic dr̃ ꝙ si cõmittit ista stipulatio,perimit ↄdõ quæ cõpete
ret si stipulatio non esset interposita,& cõpetit actio duntaxat
ex illa stipłone, quærit quæ ↄdõ cõpeteret si stipulatio nõ eẽt
interposita?certe ll.vident in hoc variare.nam l.creditor.C.de
ↄdi.ind.dicit cõpetere ↄdõnem indebiti. & illa cõpetit qñ ali
quid soluit ob cãm de præterito falsam: at l. si ꝓcuratori fal-
so.de ↄd.cã data.dicit competere ↄdõnem ob cãm,quæ cõpe-
tit qñ aliquid soluit ob cãm de futuro,quæ non est secuta. &
sic illæ ll. vñr inter se ↄriari.sed l.falsus.C.de fur.dicit cõpetere
actionem furti & ↄdõnem furtiuam, & ista vr̃ ↄriari præcedẽ-
tibus.nam si sic est, sequit ꝙ in ipsum nõ fuit translatũ dñiũ,
qa si translatũ fuisset,non posset cõmittere furtum in re sua.vt
l.pe.de ↄdõ.ob cãm.& si hoc est falsum,vr̃ ꝙ competat ↄdõ in
debiti,vel ob cãm,quia nemo cõdicit rẽ suã, vt Instit.de actio.
§.sic itaq;.timore harũ ↄrietatũ gl.distinguit tres casus, & ma-
le loquitur,prosequendo eundem errorem, in quo fuit in l.si
procuratori falso.primo inquantum distinguit,an fuerit trã-
latum dñium in procuratorẽ, & competere pñt primæ duæ,
an non,quia fuit electus vt nuncius, & tunc cõpetit tertia.cer-
te si soluit sibi vt procuratori simplici,licèt non vt nucio, non
ppea censet in ipsum translatũ dñium,qa soluens intẽdit trã-
ferre in ipsum dñm, non in procura. Et ita esset,si eẽt verus ꝓ-
cura.vt l.per procura.C.de acq.pos.si ergo non est dñs,nec ha-
bet ratum, tunc nec in dñm est translatũ, quia non potuisset
transfere sine eius voluntate, nec in procuratorẽ,quia soluens
noluit.remansit enim penes ipsum soluentẽ, iuxta no.s̃.de so-
lu.l. qui hominẽ.§.si debitorem. & sic cõmittit furtũ,qa ↄctat
rẽ alienam ꝑter voluntatẽ dñi,cum intentio soluentis nõ fue-
rit ꝙ penes se ille retineat, & nihilominus cõpetit ↄdi. ob cau.
qa liberatio ob quã soluit,non est secuta,nec poterat sequi,qa
non subsistebat debitũ,& ↄstat ↄdõnem cõpetere, ẽt cũ solue-
rit ob cãm de futuro, quæ sequi nõ põt.vt in l.iij.§. si liber ho-
mo.de ↄd.ob cãm. nec curo an soluens speraret eã sequi ex in-
teruallo,vel incontinenti facta solutione vera ẽr tunc est de fu-
turo,quia præcedit solutio,licèt ista gl.videat sentire ↄriũ,&
non bñ cõpetit ẽt ↄdi.inde. qa soluit ob cãm de ꝑterito falsã,
quã solnẽs putabat veram. Nec ob.ꝙ istæ ↄdões non compe
tunt ei, qui dñs est.vt l.iij.§.subtilius.de ↄdi. ob cãm. qa nemo
ↄdicit rẽ suã.quia verum est præterq a iure,ↄ quem degenerat
oĩs ↄdõ,& ↄcurrit cum ↄdõne furtiua,vt d.§.sic itaq;.& iste est
verus intellectus l.si ꝓcuratori falso.¶ In gl. seq.in fi.ibi. {Alij
dicunt perimit ꝑ nouationem præsumptam.} Et pro ista facit
tex.in l.j.§.j.de præto. stipu. vbi dr̃ ꝙ stipulationes prtoriæ inter-
ponũtr vt fiat nouatio,& gl.mag.ibi exemplificat p istum tex.
dicens ꝙ per stipulationem iam nouatur ↄdi.inde.quæ compe
teret si stipło non fuisset interposita. Breuiter dic ꝙ vtraq; ex
positio ẽ bona. nã aut stipło ĩterponit ꝑe solonis, & tũc non
oritur ↄdi.inde.ex ipsa solone,sed duntaxat actio ex ipsa stipula-
tione,per l.quam gl.alle.de noua.l.si ita fuero.§.fi.cum l.seq.&
tunc bona est expositio,perimi.ẽ.locũ non habet.& tunc non
corrigit iste tex.per l.fi.C.de noua.aut ex interuallo,& tũc fuit
orta ex ipsa numeratione,sed p stipulationẽ subsecutam peri-
mit iure noua.vt in ista secunda expositione,& tex.staret pro-
prie,sed hodie corrigeretur per l.fi.quia denominatio nõ præ-
sumitur,nisi expresse agatur.

1 *Si dominus nõ habet ratam solutionem factam falso procuratori per sñam iudicis,si pecunia erat indebita, stipulatio ista non cõmittitur de rigore, sed de æquitate.si verò debita,cõmittitur etiam de rigore.*

2 *Si debitor soluit, & postea conuentus, & non valens probare solutionẽ condemnatus est, & iterum soluit, deinde peruenit ad manus eius instrumentum solutionis,an sit dare remedium quo poterit repetere.*

3 *Falsus procurator si recipiat solutionem, et promittat de rato,ad quas expensas teneatur si dominus non vult habere ratum.*

1 §.Quòd si procurator. †Si dñs non hẽt ra
tã solonẽ factã fal-
so ꝓcuratori p sñam iudicis,si pecunia erat ĩdebita,stipło ista
non cõmittit de rigore,sed de æquitate.si vero debita,cõmitti-
tur ẽt de rigore.h.d. vsq; ad §.cum aũt.Et ista differentia de ri-
gore,vel de æquitate non fit qñ soluit extra iudiciũ,quia tunc
indistincte cõmittit iam de rigore q̃ de æquitate, vt in ꝑceden-
ti tex.& quæ sit rõ,patebit ex sequen. venio ad casum.¶ In tex.
ibi. {siue ratum dñs habuisset.} dic ꝙ ille casus non habet du
bium,sed duntaxat sequens, qñ non habuit ratũ, & pp illum

factus est ille §.¶ In tex. ibi. {vel qa.} assignat duas rõnes qua
re de rigore non committit isto casu stipulatio, posito ꝙ dñs nõ
habebat ratũ.prima rõ sic format,stipulatio non debet cõmit
ti pp defectũ ↄdõnis impossibilis, sed in casu isto cõdõ stipło-
nis erat si dñs non haberet ratũ, sed certè dñs non põt habere
ratum,ẽt si vellet.ergo non cõmittit stipło ↄ procuratorẽ,qui
ꝓmisit facere ꝙ ipse ratificaret, quasi promiserit impossibile,
ꝙ non poterit ratificare.probat,quia postq pecunia erat inde
bita,negotiũ illud nõ ptinebat ad dñm, ergo nõ poterat ipsu
ratificare.Secunda rõ est, quia ista stipulatio cõmittit ad inter
esse.vt s̃.e.l. in stipulatione, quatenus stipulatoris interest fuis-
se ratificatũ.sed in casu isto non interest sua, qa ex ratificatio-
ne nullã vtilitatẽ sentiret,sed potius damnũ.qđ patet,nam fa-
cta ratificatione non liberat soluens a debito, cum debitũ nõ
subsisteret,nec pecuniã solutam repeteret,cũ sit soluta virtute
sñię,q̃ de ĩdebito facit debitũ, & non cõpetit ↄdõ inde.p tali
solone scã virtute sñiæ,vt l.si fideiussor.§.in oĩb.s̃.mã. Nã p ra
tificationẽ pinde est ac si solo fuisset facta ipsi ratificanti, quo
casu non repeterẽt,vt dixi.quimo sentit damnũ, qa si dñs non
ratificasset, saltẽ posset repetere a ꝓcuratore, qñ erat pecunia
indebita p l.si procuratori falso.s̃.de condi.cau.da & tunc nec
a procuratore,nec a dño repetit.tñ his non obstantib.q̃ proce
dunt de rigore, ne soluens afficiatur iniuria, dicit posse repeti
de æquitate.si autem pecunia erat debita,tunc intererat soluẽ
tis,ꝙ ratificaretur,quia ex ratificatione sentiebat vtilitatem s.
liberationis a debito.nunc non sentit, ideo cõmittitur etiam
de rigore.Sufficiat.veniamus ad gl. ¶ In gl.j in fi.ibi,{vel dic.}
hæc vera. nã licèt ante ratificationem dñi negotium istud ad
eum non pertineret, qa pecunia non erat sibi debita, non tñ
sequitur,ꝙ non poterit ratificare.nã etiã negotium ad me pti-
nens ante ratificationem possum ratificare, & ipsum meũ fa-
cere,vt patet in omni negotio,quod est per ratihabitionem. p
eam n.efficitur nostrum,non ante,& ita est hic,qa si ratifico,
efficitur meũ,vt sic videatur ac si esset mihi facta solutio, quo
casu si non interuenisset sentẽtia,posset a me repeti, vt in tex.
præced.ver ꝙ si dñs.vt patet in l.quam gl.alleg. de neg. gest.l.si
pupilli.§.item quæritur.prima aũt expositio gl.non tollit con
trarium.Et secunda expositio non est vera, qa iudicium non
erat nullum,licèt nulla actio cõpeteret,vt l.cum pupillum.sa.et
cu.tene ergo secundam rationem Iurisconsulti,quæ est subti-
lis,& bona. ¶ Venio ad sequentem gl. pro declaratione huius
gl.quæ incipit,{nam si.}opp.contra secũdã rationẽ, quia im-
mo videtur,ꝙ intersit stipulatoris ꝙ dominus habeat ratum,
quia si haberet, posset pecunia ab eo repeti, vt s̃.in tex.præced.
ver. quod si dominus. Sol.ibi quando soluitur sine iudice.hic
quando cum iudice.quo casu etiam a domino non posset re-
peti,vt s̃.dixi.¶ Sed tunc opp. pro declaratione gl.seq.si ita est,
ꝙ non interest stipulatoris dominum habere ratum, sequitur
ꝙ nec de rigore, nec de æquitate committitur stipulatio, cum
committatur ad interesse. vt s̃.eo l.in stipulatione. & vbi non
interest neq; de rigore,neq; de æquitate, debet cõmitti.l.si pro-
curatorem.§.mandati.s̃.man.propter h.d.glo.seq.quæ incipit.
{ hoc de rigore. } ꝙ licèt non intersit sua quantum ad condi-
ctionem indebiti,interest tamen sua quantum ad ↄdictionem
sine causa,quia si ratificaret, saltem p condictionem sine cau-
sa posset peti ab ipso domino,licet nõ per ↄdictionem indebi.
certe si hoc esset de rigore committeretur,cuius ↄrium hic di-
citur.Præterea falsum est,ꝙ indebitum solutum per sentẽtiam
poterit repeti per condictionem sine causa, quia veniretur ↄ
sententiam & redargueretur sententia de iniquitate, quod fie-
ri non potest.Nec ob.l.si fullo.de condi.sine causa.quia ibi re-
petitur ex causa de nouo superuenienti, & sic non redargui-
tur sententia de iniquitate. & hæc est communis opi. doc. vt
no.per Cy.in l.j.C.de condi.indebi.Remanet ergo ↄrium inso-
lutum. dic ergo pro solutione huius contrarij, quod de rigo-
re ideo non committitur, quia vere non interest stipulatoris,
per rationes quas s̃.dixi.sed de æquitate ideo committitur,qa
licèt sua verè non intersit, potest tñ dicere,ꝙ immo intersit a
ꝓcuratore & nõ poterit replicare, nã potuit dicere ꝙ illa pecu
nia erat debita. Et ꝙ si dominus habuisset ratã solonẽ, fuisset
ab eo liberatus,sed quia nõ habuit, non est liberatus,si sic est,
idẽ qđ quãdo verè erat debita,vt in seq.uer.{qđ si debita.} &
si procurator dicat, ĩmo non erat debita, & sic non fuisset li-
beratus,non dẽt audiri, quia ĩpugnaret sñam latã ꝓ se, vt l.
si seruus pluriũ.§.j.de le.j.fuit.n.ↄdemnatus tãquam verus de-
bitor,licèt non eẽt, nec ꝓcurator qui obtinuit potest ↄdicere,
& hanc rationem tenent Docto. est & alia ratio, qa ille debi-
tor putatiuus nõ dẽt esse deterioris ↄditionis interposita stipu
latione,q̃ eẽt si non fuisset interposita, quia interposuit eã vt
sibi ꝓficeret.non vt noceret. vt s̃.de præt.stipu l.j.post prin.ver.
communes ibi hoc.n. agit in stipulationibus, &c. Sed si non
fuisset stipulatus de rato postq̃ dominus non habuit ratũ,pos-
set repetere a procuratore, vel p rei vend. si pecunia non est ↄ-
sumpta,vel p condictionẽ sine cã si est consumpta.Et si tu di-
cas, hoc est ↄ illud quod statim dixisti non competere ẽt con-
dictionem sine cã. Respondeo nõ est,qa quod s̃.dixi, procedit
quando

quando vellet repetere a dño ratum habente. Nam tunc hẽt necesse ĩpugnare sniam. non. n. posset dicere pecuniam istam eẽ apud eum sine cã, nisi ex hoc capite, quia non erat debita, & sic snia fuit iniusta. sed qñ vult repetere a procuratore falso, dño non habente ratum, non habet necesse hoc dicere, qa si etiam eẽt verè debita, posset ab eo ꝯdicere, quia non soluit sibi vt remaneret apud eum, sed vt perueniret ad dñm creditorẽ, & nũc peruenit postq̃ non hẽt ratum, & sic remanet apud eũ sine causa. & ẽt posset ꝓponi condictio ob cãm, asserendo ꝙ illa pecunia erat debita, licèt re vera non eẽt. Et quod si dñs habuisset ratum, fuisset liberatus, sed nunc non est, & sic deficit
2 cã ob quam dedit. †Et ex his remanet intellectus huius tex. ex quib. ẽt respondetur ad qõnem vulgarem. Si debitor soluit, & postea conuentus, & nõ valens ꝓbare solutionem, condẽnatus est, & iterum soluit, deinde peruenit ad manus eius instrũm solutionis, an sit dare remedium, ꝙ poterit repetere? quidam dixerunt, ꝙ sic vt agat condi. sine cã, licèt indebitè non poterit ꝑ istam gl. cũ si. sed falsum est vt dixi. alij dñt ꝙ agere põt actione de dolo, & ita dicit Ang. se obtinuisse, ego dico ꝙ melius & pulchrius remedium est, vt repetat quod primo soluerat per condi. sine causa, quia licèt soluerit ob causam debiti, tñ illa cã redacta est ad non cãm postq̃ creditor soloni non stetit, sed iterum egit & exegit per l. eleganter. §. si post. de condi. indeb. vbi est casus, in fi. & per gl. quę est e. ti. l. Iul. circa med. mag. gl. & ibi tetigi. Sed ꝓ eo qđ secũdo loco soluit virtute sniẽ, nõ põt agi ꝯdi. inde. vel sine causa. ita loquũtur no. per doc. in d. l. j. C. de condi. ind. & istud nõ tangit per aliquẽ, & tetigi in eisdem locis, nec ẽt istud vidit Io. And. in addi. Spec. vbi ẽt de hoc quærit, & alleg. in eisdẽ locis. Sufficit. ¶ In gl. seq. ibi. {nec obst. quod
3 sequitur.} s. in seq. §. cũ aũt. ¶ †In ea ibi. {dño nocere potuit.} supple, & ꝓcuratori nihil potest imputari si domin⁹ ratificat, quia hoc non facit de iure, sed de facto postq̃ dederat mandatũ, sed qñ est falsus procurator, bene potest sibi imputari, quia tunc dominus facit de iure. non. n. tenetur ratificare factũ falsi ꝓcuratoris, si non vult, nec illud de iure nocet, vt l. in cãæ. §. sed & si ꝓcu. ideo tunc cõmittitur ꝯ eum stipso ad totam summã solutã falso procura. & ẽt ad expensas factas in lite postea mota ꝑ dñm, quas ab ipso domino recuperare non poterit, qa iustè mouit litẽ, imo ẽt tenetur sibi soluere expensas, quas faciet dñs, & ambas recuperat iste debitor a falso ꝓcuratore. sed qñ erat verus, non committit ad sortẽ solutam, sed dũtaxat ad sumptus, vt in §. seq. per rõnes quæ ibi assignantur ſm opi. Roge. quę est vera. licèt Io. contrarium senserit, vt no. s. e. l. procurator ad exhibendum. §. j.

---

1 Si verus procurator exegit debitum vel indebitum, & dominus ratum non habens iterum agat siue obtineat, & iterum exigat siue succumbat, non cõmittitur stipulatio contra procuratorem, & eius fideiussores nisi ad sumptus factos in lite mota per dominum.

2 Si procurator succubuit & dominus postea egit, & obtinuit, an & ad quid cõmittatur hæc stipulatio & nu. 3.

Quid si etiam procurator prius obtinuit.

Quid si procurator prius succubuit, & postea dominus.

Quid si procurator prius egit, & obtinuit & postea dominus egit, & succubuit, & quid si dominus adhuc non obtinuit, sed pendeat lis.

3 An vtilius sit reo quòd procurator non faciat fidem plenam de mãdato, & faciat sibi caueri de rato quàm si plenam fidem faceret.

1 §. Cùm aũt procurator.

†Si verus ꝓcura. exegit debitum vel indebitum, & dominus ratum non hñs iterum agat siue obtineat, & iterum exigat siue succumbat, non committitur stipulatio ꝯ procuratorem, & eius fideiussores nisi ad sumptus factos in lite mota per dñm. h. d. vsq; ad §. si procuratori. & primo loquitur qñ dominus egit & obtinuit vsq; ibi. {Marcellus.} secundo quando succubuit. Quid aũt fecerat procurator. tex. non aperit, solum dicit ꝙ petijt, vnde gl. quæ sunt hic, intelligunt duob. mod. s. ꝙ petijt & succubuit, & sic debitori competebat exceptio rei iud. contra dñm. vnde si contra ipsũ opposuit, & nihilominus iniustè succubuit, hęc iniuria sibi facta per iudicem non debet nocere vero procuratori, qui non dedit in hoc causam, vt in l. exceptionẽ. s. de fideiuss. siue non opposuit, & tunc hoc accidit sui culpa. quæ siſr procuratori non debet nocere. & istas rationes ponit glo. mag. quæ incipit {s. cum debitur, &c.} vnde dicit Ang. ꝙ si esset casus, in quo nec esset iniuria iudicis, nec culpa debitoris, vt si ignorabat debitor exceptionem sibi conpetere, quia sententia fuerat lata pro eo, cui ipse successerat, quam potuit iustè ignorare, quo casu etiam sententia non fuisset iniusta, nec iniuriosa exceptione nõ opposita, tenet ipse & bene, ꝙ committeretur stipulatio ad totam summam contra verum ꝓcuratorem, quia cessarẽt ra-
2 tiones de quib. in gl. †Scđo mõ potest intelligi, ꝙ iste verus ꝓcurator egit, & obtinuit, & ẽt exegit. Et ita intelligit prima gl. in agna, quę incipit {iniuria. n.} ver. {Itẽ dicam.} Et isti duo intellectus ita cadunt in scđo casu in ver. {Marcellus.} sicut in primo, ex qb. colligũtur quatuor cõbinationes, quas hic recolligit Bar. prima qñ ver⁹ ꝓcu. egit, & succubuit, & dñs postea egit, & obtinuit. Scđa qñ verus procurator primo egit, & obtinuit, & dñs postea egit, & siſr obtinuit. Tertia qñ verus procurator prĩo egit, & succubuit, postea dñs egit, & siſr succubuit. Quarta cõbinatio est, qñ verus ꝓcurator primo egit, & obtinuit, & postea dñs egit, & succubuit. adde qntã, qñ dñs postea egit, & adhuc nec obtinuit, nec succubuit, sed lis pẽdet. In qb. quæritẽ an stipso cõmittat, & ad qd. & easdẽ cõbinationes repetet ĩ falso ꝓcuratore, quas ꝓseq̃re, vt hic ꝑ Bar. q ẽt limitat ſm ĩtelſm, quẽ gl. ponit ad primũ casum qñ verus ꝓcurator primo egit, & obtinuit, & dñs postea egit, & siſr obtinuit, vt tũc cõmittat ad sumptus litis, qñ ꝓcurator qui primo obtinuerat, ẽt exegeret, qa tũc dñs iterum agere non poterat, sed sibi obstabat exceptio rei iudica. sicut si fuisset absolutus, vt in l. euidẽter. & ibi no. de exce. rei iud. sed qñ adhuc nõ exegerat, poterat dñs iterum agere. nã & si obtinuisset ipse sniam, & adhuc nõ fuisset executioni mandata, tunc ꝓhibeẽ iterũ agere actione prima, licèt fatue faciat, vt no. in l. duob. de exceptio. rei iudi. & imputet sibi debitor si litẽ cũ eo ingrediẽ, cum sciat se ꝯdẽnatũ, & ipse potius non offert. non ergo tũc recuperaret expẽsas a vero ꝓcuratore. & ista limitatio colligiẽ ex dictis Bar. Sufficit. vestro ad casũ. ¶ †In tex. ibi. {rectè petit.} gl. j. dicit, ꝙ erat verus ꝓcurator, sed si hoc erat, quare cauit de rato? vt l. ꝓxi. Rñdeo, qa nõ potuit plene de mandato ꝓbare, ita intelligit glo. s. e. l. ꝓcurator ad exhibendũ. §. j. sup verbo amiserit. circa fi. Item si hoc est, qũo potuit pecuniã exigere? licèt. n. præstita cautione rati admittat ad agendũ, non sic ad soloñẽ recipiendam. vt no. in gl. l. non solum. §. qui alieno. de ꝓcur. & Cy. in l. j. C. e. ti. in ix. q. ꝑ tex. in Auth. de coll. §. eos. & sic non vr ꝓcedere secundus intellectus gl. ꝙ hic ꝓcurator egit, & exegit. Sol. posito ꝙ a princ. non ꝓbauerit de mandato, & ideo cauit. Postea vero plene ꝓbauit, alias non fuisset admissus. & hoc voluit illa gl. quæ incipit. {iniuria.} ver. si. {Idẽ dicam.} dum dicit. {cum & de hoc haberet mandatum.} supple, & plenè probaret ex postfacto. Bar. aũt est in ꝯtra opi. qa inio sicut admittitur ad agendũ cũ cautione rati, ita & ad soloñem recipiendam ꝑ istũ tex. & l. iij. s. e. ti prin. & ad §. eos, rñdit, ꝙ ibi loquiẽ in officiali publico, qui non admittitur cũ cautione, sed debet ostendere de mandato. plus placet præcedens opi. & securior est, & ad istos text. patet rñsio ꝑ ea quæ dixi. ¶ In tex. ibi. {non debet procurator præstare.} subaudi totam summã, quam exegit, vel a qua debitor fuit absolutus ꝑ rõnem, quæ sequitur, sed sumptus litis sic. vt j. subijcitur. ¶ In tex. ibi {nisi in impensis litis.} sed ꝯ, qa si ostendisset a prin. de mandato, nõ cauisset de rato, & si dñs postea perperam egisset, non recuperaret debitor a procuratore vero expensas factas in litem, quare ergo nunc recuperat? nam videtur procuratori sufficere docere ex postfacto se fuisse verum procuratorem, maximè antequam dñs ageret si volebat exigere: non enim debet esse deterioris ꝯdõnis præstita satisdatione, si postea docet se verum procuratorẽ, q̃ fuisset si docuisset a principio. Nam promissio de faciendo ratificari, vr in se habere ꝯdõnem si expediens fuerit, quia non probauero mandatum, sed si nõ est expediens, quia probaui de mandato, non videtur necessaria, per l. si procurator. de condict. indeb. Doc. non tangunt hoc dubiũ. Et ego dixi in l. præce. ꝙ non videbam bonã solu. nisi vt dicamus, ꝙ postq̃ non docuit a prin. de mandato sicut fuit grauatus in satisdãdo, ita & in eo qđ venit in ꝯñam, qa illa satisdatio, & ꝓmissio ĩportat plus, q̃ ostẽsionẽ mandati, videlicet, ꝙ faciet dñm ratificare de iure & de facto, primũ facit oñdendo mandatũ, & ꝑꝑ hoc euitat soloñẽ sortis. Scdm facit si faciet dñm non venire ꝯ de fa-
3 cto, & si hoc nõ fecit, teneẽ ad expẽsas litis. Ex hoc seqẽ, †ꝙ vtilius est reo, ꝙ ꝓcurator nõ faciat fidẽ plenã de mandato, & faciat sibi caueri de rato, q̃ si plenam fidẽ faceret, ꝑꝑ cõmodũ de quo hic. sed posset eẽ aliud incõmodũ, si ꝓcurator & eius fideiussores non eẽnt soluendo, nam si non apparet de mandato, non põt se tueri aduersus dñm, nec ab illis recuperaret. sed si apparet de mandato, non tenebitur aduersus dñm. No. ista. qa ꝑ alios non tanguntẽ, sed si cauisset, & postea de mãdato fidem faceret, hẽt reus vtrũq; cõmodũ. sis ergo cautus tu ꝓcurator rei. Sufficit. ¶ In fi. §. ibi. {nihil ꝑtet impendia.} dic multo magis in isto casu q̃ in ꝓcedenti, qa hoc nõ interest rei, postq̃ obtinuit cũ dño, siue cũ ꝓcurator siſr obtinuit, siue non. sed quare hoc casu, cũ hic non subsit rõ de qua s. de iniuria iudicis? Rñdeo, licet illa non hẽat locũ, alia habet locum, de qua s. qa sua ĩterest. Sufficit. In gl. quæ ĩcipit. {iniuria.} ibi. {& qđ} ibi. {dicit.} pro declaratione istius ver. oppo. ꝯ text. dũ dicit. {ne iniuria iudicis dominus aliqd ꝯsequat.} nã istud qđ dicit dominus. vr inepte dici. Non. n. dominus ꝯsequereẽ aliquid ex stipsone rati, si illa cõmittereẽ, cũ eam ipse nõ interposuerit, sed ipse debitor. ꝑꝑ hoc gl. exponit duob. mo. & ſm duas primas tex. stat impropriè, & vult dicere in effectu, ne iniuria iudicis debitor aliquid consequatur, propter id quod fecit dominus iterum agendo. ſm tertiam stat propriè, & vult dicere, ꝙ postq̃ dominus iterum egit, & exegit, non põt a ꝓcuratore repetere pecuniam, quam ipse procurator exegit per actionẽ mandati,

mandati, quia esset hoc iniuriosum, ꝙ haberet vtranq; pecuniã. Doc. reprobãt, qa cum illã fuerit ꝯsecutus virtute mandati, tenetur eam restituere dño. vt in l. qui ꝑprio. §. procurator. s. de proc. hẽbit ergo dñs vtrãq; pecuniam, qđ videtur iniquum. & Doct. non dant hic aliquod remedium. vnde põt dici, vt s. dixi, ꝙ debitor poterit repetere ab ipso dño pecuniã primo loco solutã ꝓcuratori, & postea sibi p ꝯdonem sine cã, qa cã pp quam primo loco soluit, cum ei creditor nõ steterit, iterũ exigendo redacta est ad non cãm, & tũc cessabit oẽ incõueniens, non. n. allegat iniquitatẽ alicuius de prædictis sententijs, sed solum dicit cãm finitã, quãnim ergo ad tex. tene primas expositiones, qa non põt negari quin tex. aliqualiter impropriè loquat. ¶ In gl. sup verbo. {hoc casu.} ibi. {sed vbi falsus ꝓcurator.} in hoc ver. gl. tangit duos casus ĩ falso ꝓcurat. primus est, qñ dñs primo egit, & succubuit. postea dñs egit, & obtinuit, quo casu cõmittit stipulatio ad totũ qđ debitor soluit dño, vt s. e. l. ij. s. fi. licẽt gl. illum tex. non alleget. & hoc vsq; ibi. {q̃ æquè, &c.} in illo ver qui põt intelligi duob. mo. tangit alium casum. Et primo põt intelligi, ꝙ tangat casum ecõuerso qñ falsus ꝓcurator primo egit, & obtinuit, postea dñs egit, & succubuit, & tunc idem. Et iste casus ponit in l. ꝓcurator ad exhibẽdum. §. j. s. e. & ẽt probat gl. arg. huius §. nam in vero ꝓcuratore ꝯ quem non cõmittit nisi ad expensas litis, non distinguit an dñs egit, & obtinuit, vel succubuit. vt in hoc §. cum seq. {Marcellus, &c.} ergo nec in falso debet distingui, in quo cõmittit stipulatio ad totam sortẽ, in hoc. n. sola est dña inter verum & falsum. Certe est alia dña, vt j. tangam. põt ẽt intelligi iste vers. alio mõ, vt ponat casum qñ vterq; egit & succubuit, & illud videt de mente gl. in seq. ver. {firmius probo.} vbi gl. tangit illũ casum, quærendo an stipulatio cõmittatur, & ad quid. & tenet idẽ ꝙ cõmittat ad totã sortẽ, licẽt neutra fuerit soluta tali rõne. nam si falsus ꝓcurator primo egit, & succubuit, si eẽt verus competeret debitori absolutio exceptio ꝯ dñm, sed qa non est verus, non cõpetit. ideo si dñs postea incipiat agere statim stipulatio ẽ cõmissa ad totam sortẽ, qa intererat debitoris in tota sorte non agi p dñm, pp dubium euentũ ꝯdemnationis, ẽt anteq̃ aliqua sñia ferat p d. l. ꝓcurator ad exibendũ. §. fi. ante fi. ibi ex quo aũt dñs &c. & ibi tetigi. licẽt ergo postea succũbat dñs, & debitor iterũ absoluat, illa stipulatio semel cõmissa nõ resoluitur, qa licẽt nunc cesset intereẽ, non tñ desinit actio cõpetere, quæ pp intereẽ semel fuit orta. vt l. qui aũt. §. illud. s. si qs cau. Doc. tenent ꝯrium, dicentes ꝙ hoc casu nõ cõmtit nisi ad sumptus litis factos cũ dño, qa lita non interest in plus. nec ob. ꝙ semel interfuit, qa tunc hoc sufficit, vt stipulatio cõmissa non extinguat, qñ licẽt hodie cesset intereẽ, non tñ cessat ẽt damnum de præterito. ita loquit l. alle. in glo. sed qñ cessat ẽt damnum de præterito, tunc cessat ẽt actio cõpetere, vt ibi no. p l. si cum. §. qui iniuriarũ. e. ti. sed in isto casu non subest aliquod damnum de præterito. ergo illa stipulatio resoluiẽ. cũ non dei nisi ad interesse. vt s. e. l. ĩ stipulatione. & sic in trib. tñ casib. cõmittit hęc stipulatio ad totã sortẽ in ꝓcuratore falso. s. qñ procurator primo egit, & succubuit, postea dñs egit, & obtinuit, secũdo qñ ecõuerso, & isti duo tacti sunt s. Item qñ vterq; egit, & obtinuit multò magis, qa adhuc plus ĩterest debitoris, cũ bis soluerit, ĩ quarto vero casu qñ vterq; succubuit in effectu, nõ cõmittit nisi ad sumptus litis. In quinto vero casu qñ adhuc dñs nec succubuit, nec obtinuit, sed lis pẽdet, cõmittit statim ad totam quãtitatẽ. vt d. l. procurator. §. fi. sed an cũ effectu, pẽdet ex futuro euentu, qa si obtinebit ẽt cum effectu, si non obtinebit, resoluet, & hoc in falso procuratore, sed: in vero ꝯ quẽ non cõmittit nisi ad sumptus litis ĩ primis quatuor cõbinationib. dic idẽ quantũ ad dictos sumptus. sed in quinta qñ lis pẽdet, qa adhuc non constat quot sumptus fiẽt, non cõmittit stipulatio, sed expectatur finis iudicij, & hoc voluit gl. in l. alias. circa fi. mag. gl. s. de iureiuran. Et ex his remanent declaratæ combinationes, quas fecit Bar. sufficit.

§. Si procuratori.

Gestum noĩe defuncti potest ratificari p eius hæredem. ad hoc alleg. hoc tamen verũ in his quæ transmittuntur ad hæredem, alias secus. vt s. e. l. si is cui. & per Dy. in rẽa ratum. de reg. iu. li. vj. venio ad casum. ¶ In tex. ibi. {mortuus erat} post diem legati cedentem, & sic transmisit ad hæredem legatum. Dyn. mandatum autem huius ꝓcuratoris per mortẽ domini re integra erat finitũ, ideo hr̃s soluens sibi non liberatur ab hr̃de legatarij, nisi hr̃s ratificet sołonem. ideo tenetur iste procurator facere hæredem ratificare, sed ꝯ, ꝙ ĩmo liberet, vt l. cum quis. §. i. de sol. So. ẽm Bar. intellige hic ꝙ hr̃s soluens, sciebat mortẽ legatarij, & sic mandatum reuocatum. sed certe tũc vr̃ donasse per l. si non sortẽ. §. si filio. de ꝯdi. inde. & per no. in l. si ꝓcuratori falso. s. de ꝯdi. cã data. vnde stipulatio non vr̃ cõmitti, licẽt non faciat hr̃dem ratificare. ideo vr̃ melius dicendũ, ꝙ iste nunq̃ fuit verus ꝓcurator, licẽt se asseruisset, & cauit de rato, alias difficile est rndere ad dictas op. & ita tenẽdo eẽt hic casus ꝓ eo qđ no. Bar. s. e. l. si ꝓcuratori. ꝙ cauenti de rato sit fienda sołõ, nisi dicat ꝙ hic fuit facta sponte, nõ aũt poterat cõpelli. & hoc patet, qa dicit. {sine iudice.} Sed opp. ꝙ hæres nõ poterit ratificare, qa gestũ nomine defuncti post eius mortem est ipso iure nullum, vt in l. fi. seu pe. quæ sen. sine app. rescin. & in l. eius qui in prouincia. §. quod si stipulatus. s. si cer. pe. ergo nõ potest ratificari, qa nõ reperitur ratificabilis. tunc enim habet locum ratificatio qñ aliquid non est nullum, sed pendet: nam & confirmatio non valet, quia electio est nulla, sed solum qñ valet, & adhuc non est perfecta, vt l. si constat. de appel. Sol. ẽm Bar. ꝯrium procederet in his, quæ sunt iuris, vt in stipulatione vel sententia, qa si conspiciantur in personam iam defuncti, ipso iure non valent, vt in ll. ꝯ nis. hic in solutione, q̃ ꝯsistit in facto. vnde non põt dici nulla quantum ad id, quod facti est, ideo potest ratificari. si autem actus geritur aliquo viuẽte eius nomine, & ipse decedat anteq̃ ratificet, non est dubium ꝙ hæres eius potest ratificare quod actus fuit validus in se: & ita loquitur determinatio Dy. in regula ratum. ꝙ gestum nomine defuncti potest ratificari per hr̃dem. & his diebus habui de facto, & ita rñdi obiectionibus cuiusdã, qui dicebat ꝯtractum non fuisse p defunctũ ratificatũ. & iõ hr̃dem ex eo agentẽ esse repellendũ. qđ est falsum, qm̃ hęres potest ratificare, & agẽdo ex eo ratificare vr̃, vt s. de fideiuss. l. si seruus alienus. & eodẽ modo ꝑlatus gestum noĩe antecessoris. vide per Bar. in l. bonorum. j. e.

§. Si in stipulatione.

Si in stipulatione rati p dolum cauentis omittatur mentio hæredum, agitur ratione doli, secus si nullus dolus intercessit. h. d. Casus est iste. ¶ In text. ibi, {Lucium Titium.} subaudi tantũ, vel duntaxat. & sic non cõprehendebatur persona hæredis. & iste Lucius Titius mortuus est anteq̃ procurator cõmodè posset ipsum facere ratificare, petebatur ab eo, ꝙ faceret ratificari per hæredẽ, ipse dicebat se non teneri, quia dictio taxatiua excludit hæredem. & hoc est verũ si de cõi consensu ita fuit actum inter eos, sed si dedit ad intelligendum alteri parti, ꝙ non obstante dicta dictione taxatiua cõprehendebatur hæres, tunc tenetur ad interesse ratione doli. si autẽ illa dictio non fuisset apposita, tunc comprehendebatur hæres. & ideo dicto casu tenetur facere hæredem ratificare, aliàs cõmitteretur stipulatio, vt est casus s. prox. §. potest aũt altera pars cũ recipit talem cautionem petere, ꝙ fiat expressa mentio de hęredibus, & cęteris vniuersalibus successoribus. vt j. l. proxi.

§. Si procurator.

Si dñs petat id qđ petere nõ poterit. si ille q cauit fuisset verus ꝓcurator, cõmittit hęc stipłõ. h. d. no. bonã reg. cas' ẽ iste. ¶ In text. ibi. {egisset.} subaudi, & succubuisset, cauerat tñ de rato. Dy. & sic si fuisset verus procurator, obstaret dño exceptio rei iud. super hæreditate, & super qualibet re hæreditaria. ¶ In tex. ibi, {fundum ex ea hæreditate petieris.} subaudi tanq̃ hæres, & sic petitione hæreditatis, prout egerat falsus procurator. Idẽ si rei vend. ꝑtendẽs duntaxat dñiũ ex cã hæreditaria, secus si alia ex cã diuersa, qa non veniret ꝯ factũ procuratoris. vt l. procurator ad exhibẽdum. in prin. s. e. de gl. quæ sunt hic parum curo.

1 *In cautione rati fienda est mentio de eo, in quẽ potest lis pendens trãsferri.*
2 *Pater an possit approbare factum procuratoris filij, vt non sit necesse caueri de ratihabitione filij.*

1 §. Qui patris nomine.

† In cautione rati fienda est mẽtio de eo, in quem põt lis pendens transferri. h. d. in effectu. & præmitte ꝙ ex iniuria facta filio nascuntur duæ actiones. vna prætoria, quæ cõpetit patri, & est ipsius quo ad proprietatem & exercitium, altera ciuilis ex l. Corne. q̃ competit filio, & eius est proprietas, exercitiũ tñ est ipsius patris, nisi sit turpis ꝑsona: qa tũc enim cõpetit filio, & sic si pr̃ moriatur, vel filium emancipet, redit exercitiũ ad filium, vt hęc habentur in l. sed & si vnius. §. interdum. j. de iniu. & §. sed & si pater. de ista autem ciuili dẽt intelligi ille tex. ẽm verum intellm̃, quia quidã procuratorio nomine patris intentauit exercitium huius ciuilis, & quia nõ constabat de mãdato, habuit cauere de rato, dicitur hic, ꝙ nõ solum debet cauere, ꝙ pater habebit ratum, sed etiã ꝙ filius si contingebat filium effici sui iuris anteq̃ pater ratificet, qa tunc lis inchoata per patrem vel eius nomine transfertur in filium vt filium, qa transfertur exercitium illius actionis in filiũ. ergo & lis inchoata super illo exercitio. & iste est verus intellectus, quẽ ponit gl. mag. super ver. {filij} in ver. {vel ẽm Dy.} licẽt in fine videatur non tenere hãc lect. sed male ẽm Ang. Si autem intentasset prætoriam cõpetentẽ patri, non esset fienda mẽtio de filio vt filio, qa non transfertur in eum vt filium, sed demũ post mortẽ, vt in hæredẽ. vnde bene esset fiẽda mentio de patre, & hæredibus eius, vt j. l. proxi. circa fi.
2 † Et no. ꝙ si pater ratificasset anteq̃ lis transferat in filiũ, nõ esset necessaria alia ratificatio filij, cũ pater potuerit factum illius procuratoris approbare, & trãsire iudicium cũ illa approbatione. Sufficit. G', tamen ponunt alios duos intellectus. s. ꝙ ille procurator intentauit actionem cõpetentem patri, & cõpetentem filio, vel cõpetẽtem patri tantũ, quod non põt sustineri, pp id quod dixi. ¶ Sed opp. ꝙ etiam cũ intentatur exercitiũ actionis cõpetentis filio,

filio, non sit necesse caueri de ratihabitione filij, vt in l. non solum. §. si pater. de procur. Sol. vt in prin. illius glo. mag quia ibi quando ageret ipse pater, quem ɔstat habere exercitium, hic quando procuratorio nomine patris, quem non ɔstabat habere mandatum. si enim ɔstaret, tunc nec de patre, nec de filio tenetur cauere. Sed contra adhuc extra gl. ꝙ immo etiam ipse pater, quando intentat exercitium actionis competentis filio, ipso filio absente teneatur cauere de ratihabitione filij, sicut quando agit actione de dote, quæ est communis patri & filiæ, sed exercitiũ est ipsius patris, vt d. l. non solũ. §. si de dote. & l. ij. §. fi. sol. mat. nam pater adhuc plus iuris habet in act. de dote, q̃ in actione iniuriatũ cõpetente filiæ, cũ prima sit cõis quo ad proprietatẽ, secunda non, sed solius filij. Bñ licèt ɔ̃trium sit difficile tñde, ꝙ in actione de dote non daĩ per l. exercitium patri, nisi cñ modificatione. s. ɔsentiẽte filia, sed enim abest, & ignorat, non vĩ ɔsentire, sed duntaxat quando est p̃sens & tacens. in actione autem iniuriarum datur simpl̃r absque cõsensu filij.

LEX XXIIII.

5 *Factum falsi procuratoris non facit committi stipulationem de rato.*
2 *Forma huius caut. onis.*

Procurator. †Factum falsi procuratoris non facit cõmitti stipulationem de rato. h. d. & non est alibi ista l. s̃m Dyn. ecce casum. Op. ꝙ cõmittaĩ stip̃lo saltẽ ad expensas litis. licèt ille secundus ꝓcurator non potuerit agere de iure, sed de facto. vt s̃. l. ꝓxi. §. cũ aũt. Sol. ibi loqĩ in vero dño agente ɔ̃ s̃cm falsi ꝓcuratoris, q poterat mero iure agere. hic non poterat, vñ nõ facit cõmitti stip̃lonem, ẽt ad sumptus litis. & hoc vult glo. super versi. {pertinebit.} quam no. 2 ¶ † Vltimò no. ĩ fi. formã huius cautionis, qa debet ꝓmittere dñm, vel quẽlibet alium, ad quẽ ea res vel actio pertinebit, ratũ habiturũ, & sic comprehendiĩ p̃sona hẽdis, vel v̄lis successoris, vel ẽt filij in casu præcedẽ. §. sed an comprehẽdaĩ persona creditorũ ipsius dñi? casus est sing. ꝙ non in l. non solum. §. q̃riẽ. de ꝓcu. licèt p̃tendat interesse, qa si ꝓcurator succumbat, tanto minus erit in facultatib. ipsius domini, ex quib. ẽ eis satisfaciẽdũ, tamẽ ad eos nõ pertinet actio, & hic nõ debet caueri nisi de illis, ad quos actio ptinebit ex v̄li successione, vel ẽt vel particulari p successionem.

LEX XXV.

2 *Si aliquis appellauit meo nomine intra decem dies à sententia lata contra me, an possim ratificare post lapsum decem dierum.*
3 *Si aliquis interfecit hominem meo nomine, an possim ratum habere, vt tenear perinde ac si interfecissem.*
4 *Si superuenit impedimentum in persona ratum habere debentis, vel illius, qui actum gessit, an impediatur ratihabitio*
5 *Si aliqua communitas fecit pacem pro se & suis adhærentibus, cum promissione de non offendendo sub pœna, & antequam adhærentes ratificent, offendantur per alterã partẽ, postea ratificant, an videatur altera pars fecisse contra pacẽ, vt incidat in pœnam, vel vt videatur fregisse pacem.*
6 *Casus in quibus ratihabitio non trahitur retro.*

1 Bonorum. †Non valet ratihabitio si fiat eo tpe, quo ratũ habens non posset actum p se gerere, secus si posset per se, licèt nõ p illum qui gessit eius noĩe. h. d. no. Et deberet scribi literis aureis, s̃m Bar. qa non est dare meliorem in sua materia. & primo loquiĩ qñ superuenit defectus in personam ratũ habentis, quia suum ius fuit extinctũ anteq̃ ratum haberet, licèt post actum gestũ eius noĩe, vsq; ibi. {an aũt.} Secundo qñ superuenit in persona illius, qui gessit actum, qa mortuus est, vel ẽ effectus furiosus. Et sic hodie cum ratum habeĩ, non posset ille iterum gerere, vel cum pœnituit, voluntatem mutauit, & sic licèt posset hodie. tñ non vult, & in istis casib. non impediĩ 2 ratihabitio, si ius ratũ habentis erat saluũ.[a] & cũ primo dicto cõcordat l. seq. in §. ꝓcurator. & l. si is cui. s̃. eo. venio ad casum. 2 ¶ †Per primum dictum huius l. patet, ꝙ si aliqs appellauit meo noĩe intra x. dies a s̃nĩa lata ɔ̃ me, non possum ratificare post lapsum x. dierum. Sed quæro, quæ est rõ huius l. dicunt quidã, quia permittendo labi tempus, videor renũciasse iuri meo. ar. in l. alienationis de verb. sign. ideo ad ipsum non daĩ amplius regressus. arg. in l. fi. C. de remis. pig. & l. itẽ q̃rit. §. si venditor. s̃. de ędil. edic. quæ rõ non placet Bar. & bñ. nam idem est si ius meum extinguitur morte mea, non lapsu tpis. vt in l. si is cui. s̃. eo. & tñ tunc non põt dici, ꝙ videar renunciasse. ¶ Quid. n. si ignorabam bo. pos. mihi delatam? Idem per tex. in l. cum decem. §. item si ignorans. s̃. de sol. vbi ratum habens renunciauerat iuri suo anteq̃ ratũ haberet, liberando debitorem suum p acceptilationem, ignorans ꝙ alteri soluisset, & hoc non obstãte põt ratam habere solutionem, & acceptilatio euanescit. est ergo rõ, quæ hic colligitur ex tex. quia ratihabitio facit haberi perinde ac si hodie cũ ratum habetur, actus geretur, & fingitur retro gestus de volũtate ratum habentis. oportet ergo ad hoc vt valeat ꝙ extrema sint habilia. s. ꝙ tempore quo habetur ratum, posset fieri, aliàs non posset fingi fieri, quia fictio non est super impossibili. vt no. in l. Gallus. §. si eius. de libe. & posth. & etiam ꝙ tẽpore quo factus fuit, potuerit fieri, aliàs non potest secundũ extremum trahi ad primum, nec econuerso, vt in l. 3 fi. cõmu. præd. & l. potior. & l. q balneũ. §. Titio. qui po. in pig. hab. †Sed contra. nam si aliquis interfecit hominem meo nomine, possum ratum habere, & perinde teneor ac si interfecissem, vt in l. j. §. deiecisse, de vi & vi arm. & plene no. de hoc in l. nõ eo minus. C. de accu. per Cy. quẽ oĩno vide. & tñ nunc cũ ratum habeo, nõ possem ipsum interficere, quia mortuus est. ergo illa ratio non est bona. Sed s̃m Ange. illa ratio procedit, qñ vellem ratum habere ad mei cõmodum. ita loquitur hic, non qñ ad mei incõmodum, vt in ɔ̃rio. quod no. licèt ɔ̃, nam s̃nĩam latam ɔ̃ procuratorem meum possum ratã habere ad mei incõmodum. vt l. licèt s̃ de iudi. & tñ hodie cũ ratam habeo, si lapsum erat tempus instantiæ non posset ferri. Sol. secũda, quam s̃. dixi procedit in his quę veniunt gerenda per partem: sed s̃nĩa nõ fertur per partem ratũ habentẽ, sed per iudicem, & sic nihil ad propositum. 4 ¶ †Item opp. ɔ̃ secundum dictum in ver. {an aũt.} vbi Iurisconsultus vult ꝙ si tempus nõ erat lapsum, licèt gerens actum esset mortuus, posset habere ratum, vt patet in n. contra de eo quod no. s̃. e. tit. l. si indebitum. §. fi. Sol. põt haberi ratum, nisi interim sit alteri ius quæsitum, quia tunc in præiudicium illius non põt, vt ibi not. sed contra. de d. l. cum decem mihi. §. item si ignorans. de solu. vbi erat alteri ius quæsitum per acceptilationem, & tñ põt haberi rata so. & euanescit acceptilatio. So. ĩ præiudiciũ alterius cũ quo ratũ hñs, nõ gessit actu, nõ pt ratũ hñ, sed ĩ p̃iudiciũ illius cũ quo gessit, secus. vt ibi. & idem si sit alius, qui reputetur eadem persona, vt l. si quis offerenti. §. fi. eo. ti. Et ex his collige distinctionẽ, qñ supuenit ĩpedimẽtũ ĩ p̃sonã ratũ habẽtis, aut ẽ ĩpedimẽtũ legale. & ĩpedit ratihabitio. vt hic. & j. l. ꝓxi. §. fi. aut ꝓcedit facto hoĩs, & tũc aut tẽdit ĩ p̃iudiciũ illi', q actũ gessit, puta tu debitor meus soluisti alteri noĩe meo, postea te liberaui per acceptilationẽ, postea volo ratũ habere in tui p̃iudiciũ, qui gessisti actum cum illo, & possum, idem in p̃iudicium alterius, qui reputaĩ eadẽ persona tecũ, vt in duob. reis debendi. aut nõ gessisti tu actum cum illo, sed ego tecum, & tũc in tui præiudicium non possum ratum habere, vt in casu quem ponit gl. in d. l. si indebitum. §. fi. si autem impedimentum superuenit ex parte rei super qua actus fuit gestus, quia perempta est, impeditur ratihabitio, vt in l. eum qui. §. fi. de ver. ob. & l. necessario. §. quod si pendente. de peri. & commo. rei vendi. si autem superueniat impedimẽtum ex parte illius, qui gessit actñ nomine alterius, non impeditur ratihabitio, vt hic in secunda parte huius l. & ista faciunt ad q. de qua per Dyn. & Bar. in l. si 5 vxor. §. antepenul. de adulte. †Si aliqua communitas fecit pacẽ pro se, & suis adhærentibus, cũ promissione de non offendendo sub pœna, & antequã adhærentes ratificẽt, offenduntĩ per alteram partẽ, postea ratificant, an videat altera pars fecisse ɔ̃ pacem, vt incidat in pœnã, vel vt videat fregisse pacẽ? Bar. ibi tangit, & non soluit, sed ad soſonẽ illius qõ. facit qđ statim dicam, vide oppo. ɔ̃ vltimum dictũ ver. { sed & illud.} ꝙ si ille q actum gessit, pœnitet, non possim eo inuito ratum habere. ar. in c. si ubi abientu. de præben. lib. vj. Sol. & tene menti, si ille qui requisiuisset me, ꝙ ratum haberẽ, & ego recusassem, vel tacerẽ, & ipse assignari fecit terminũ, & intra illũ habeã ratũ, & sic reprobaui actum expresse vel tacite, non possem postea ratum habere illo inuito, vt ibi, secus si non reprobaui exp̃sse vel tacite, vt hic, & ideo si aliquis egit noĩe meo, non posset renunciare liti me inuito, si non reprobaui actum, nec auferre mihi potestatem ratificãdi semel acquisitã ex eius actu. & itẽ si aliquis appellauit meo noĩe, & postea vult renunciare appellationi anteq̃ ratificem non põt, & hoc facit ad soſonem illius qõnis, ꝙ offendẽs inciderit in pœnã, vel videaĩ fregisse pacẽ, qa nihil debebat innouare pendẽte p̃tãte ratificandi. ar. hic. de hoc ẽt tangitur per Bar. in l. fi. C. ad Macedo. vbi ponit 6 †casus in quibus ratihabitio nõ valet nec retrotrahiĩ, melius q̃ alibi habeaĩ, & inter alios casus est, qñ actus esset de se nullus, vt in processu facto coram aliquo tanq̃ delegato, cùm nõ esset, nam non posset superior ratum habere, vt valideĩ, quia fuit ipso iure nullus, cum defecerit vna ex p̃sonis necessarijs in iudiciũ. s. iudex, vt no. p Inno. & alios in c. prudentiã. de offi. delega. & no. in l. licet. s̃. de procura. & C. de iu. fisci. l. instar. lib. x. & s̃. de offi. procon. l. obseruare, §. fi. & tengi. supra eo. l. si sine. §. si procuratori. Requiritur ergo, ꝙ actus nõ sit nullus, sed pendeat eius effectus ex ratihabitione. videtur tamen ꝙ si gerens actum significauit alteri, qui debet ratum habere nisi statim cum potest ratum habeat, videatur reprobasse, per l. quo enim. §. Iul. s̃. eo. & per l. ratum. de sol. & facit l. non erit. supra de iureiur. & sic non poterit postea ratificare illo inuito, sed eo p̃manente in eadem voluntate, posset per c. licèt. de procura. lib. vj. Tene menti, qa non oĩa ista tanguntur per Bar. qui ẽt dicit

ADDITIO.

a ¶ *Istis casib. non impeditur. Ad le Dyn. in regu. ratihabitio. de reg. iur. lib. vj.*

dicit hic, ꝙ gestum nomine prælati potest haberi ratum per successorem, sicut per hæredem.

LEX XXVI.

1 Si ius illius, qui debeat ratum habere, peruenit ad promissorem, non requiritur alia ratihabitio, sed hoc solum pro ratihabitione habetur.

2 Dos quando matrimonium est solutum morte filiæ remanētibus liberis, an debeat ad patrem redire, an remanere penes liberos, vel penes generum propter liberos, & quid si est solutum morte generi.

1 PAter dotem. †Si ius illius, q debeat ratum habere, puenit ad ꝓmissorem, non requirit̃ alia ratihabitio, sed hoc solum pro ratihabitione habetur. h.d. venio ad casum. ¶ In tex. ibi. {absente filia pe 2 tit.} subaudi sol. ma. per mortem generi, vel per diuortium, & nihil facit iste tex. ad quæstio. ad quam glo. eum allegat, quæ incipit, {non distinguitur} supra notata. in l. dos a patre profecta. C. sol. mat. quia illa loquitur quando matrimonium est solutum morte filię remanētib. liberis, an debeat dos ad patrē redire, an remanere penes liberos, vel penes generum propter liberos, qñ autem diuortio vel morte generi, nulli dubium est ꝙ ad patrem redire debet, etiam extantibus liberis, vt possit dari pro ea in secundo matrimonio. ¶ In tex. ibi. {rem ratam & habituram eam cauit.} dic, ꝙ facere debuit post quam filia erat absens, & ignorans, quia poterat habere iustam causam ꝯdicēdi, vt quia pater erat turpis ꝑsona, & sic sibi non cōpeteret exactio, vt ṡ. de procu. l. non solum. §. si de dote. & sol. mat. l. ij. §. si. cum ibi no. ¶ In tex. ibi. {mortua est,} subaudi & pater erat turpis persona, vt habeat dubiū, & sic videbat̃ requiri ratificatio filiæ si mortua non esset, aliàs soluens non esset liberatus, si. n. non esset turpis persona, tunc ēt si viueret, & ratum non haberet, liberatus esset, qa filia non posset ꝯdicere sine iusta causa, hic aūt non requirit alia ratihabitio, posito ꝙ pater esset turpis ꝑsona, postq̃ ius filiæ cōsolidatum est in patrem ꝑ mortē filiæ. secus si nō esset cōsolidatū, vt qa filia fuisset emancipata anteq̃ ratum haberet, & sic in ea fuisset actio consolidata, vel decessisset remanentibus filijs, qui sibi in dotem succederent, nā cōmitteret stipulatio, nisi pater faceret illos ratificare. vt in l. si sine. §. si procuratori. ṡ eo.

1 Non valet ratihabitio facta eo tempore, quo ius ratum habentis erat extinctum tempore.

2 Si actio erat perpetua de sui natura, & per præscriptionē xxx. anno. fuit sublata iure C. an soluens poterit repetere.

1 §. Procurator. †Non valet ratihabitio facta eo tēpore, quo ius ratū habētis erat extinctū tpe. h.d. & sic idē q̄d l. bonorū. in prin. venio ad casum. ¶ In tex. ibi, {procurator.} subaudi falsus, si. n. fuisset verus, & habuisset mandatū recipiēdi, liberatus esset soluēs ꝑ solonem illam, vñ amplius ꝑ lapsum tpis nō liberaret̃, & illa pecunia ꝑ procuratorē deberet restitui dño ꝑ actionem mādati, non aūt soluēti, cuius ꝯtrium hic dr̃, ꝙ soluēti, & non dño ratificāti. ¶ In tex. ibi. {qui tpe liberaretur.} hoc pōt intelligi duplici ter. Primo, ꝙ tēpus erat appositū a ꝯtrahentibus, vt quia obligatus esset vsq; ad annū, & non vltra, & tūc clarè procedit ille tex. nam tunc appositio tpis habet vim pacti de non petendo post annū, vt l. cū qui ita. §. qui ita. de verbo. ob. ꝑ quod pactū tollit nālis, & elidit ciuilis, vt in l. si vsus. §. pactus ne peteret. ṡ. de pac. & ideo solutum per errorē iuris vel facti post annum posset repeti ꝑ ꝯdōnem indebiti, sed si interposita est stipl̃o rati, cessat illa ꝯdō, & repetit ꝑ actionē ex illa stipl̃one, vt ĩ secquit, & no. ibi in ver. {argu.} illud quod dixi in l. si sine. §. q̄d si procurator. ṡ. eo. ꝙ non debet esse deterioris ꝯdōnis qui stipulationem rati interposuit, q̃ si non interposuisset. Itē ꝙ con ditio, quæ reꝑhit, cessat qñ interposita est stipl̃o, secūdo modo pōt intelligi, ꝙ erat tps legale, vt in actionibus ꝑtorijs annalibus, vel in actione de dolo, quæ durat biēnio, sed tūc est dubium, qa hoc casu ꝑ lapsum tpis non tollit nālis obl̃o, sed ciuilis tñ, & ideo vr̃ ꝙ solutum non poterit repeti non interueniēte stipl̃one, cuius ꝯriū hic dr̃, ꝙ aūt remaneat nālis, probat in l. at qui nā, de neg. gest. & no. gl. in l. Proculus, quæ statim præcedit. Solu. duob. modis. primo vt possit repeti si fuit solutum ꝑ errorē facti, qui inducit repetitionē vniuscuiusque indebiti, vel dic idē si ꝑ errorem iuris in casu huius §. qa hic erat soło facta falso procuratori, & sic vt nō remaneret penes eū, sed vt perueniret ad dñm, & nunc non pōt peruenire inuito soluēte, postq̃ ius dñi erat extinctū anteq̃ ratum haberet, sed si facta esset sol. ipsi dño post lapsum tpis ꝑ errorem iuris, fateor ꝙ non posset repeti, si dicimus obl̃onē nālem durare & 2 non esse elisam, ꝙ vr̃ tenere Bart. & statim dicā. †Quid aūt si actio erat ꝑpetua de sui nā ꝑ præscri. xxx. anno. & fuit sublata iure C. an soluēs poterit repetere? gl. hic inducit istū tex. ꝙ sic. & sic istud sine dubio esset verū, si ꝑ errorē facti, qui induceret repetitionē ēt ei qui est vsus exceptione odiosa. vt in l. fin. ṡ. ad Mace. Si vero ꝑ errorē iuris, hic est dubiū. nā ꝑ talē ꝑscriptionē non pōt dici, ꝙ tollat̃ nālis, quæ est de iure gē. & ꝑscriptio est de iure ciuili. sed ciuilis bñ tollitur, qa procedit a pari potētia, nālē aūt debitū ꝑ errorem iuris solutum non repetitur in l. error. C. ad l. fal. & sic ista gl. non vr̃ verū dicere, maximè qa exceptio talis ꝑscriptionis est odiosa, sic nō inducit repetitionē solum per errorem iuris. vt l. q exceptionem. de cōdi. ind. cū talis præscriptio dicat̃ merè odiosa, qa inuenta ꝑꝑ negligentiā non petentis. vt no. in l. edictu. C. de edi. di. Adri. tol. circa fi. Et illam partē tenuit Pe. vt refert Cy. in l. cū quis. C. de iur. & fact. igno. in vij. q. quod etiam tenet Ang. hic. In contrarium vr̃ veritas, qa per talem pręscriptionem licèt non tollatur nālis, tñ eliditur, cūm ll. dicant ꝙ debitor lapso dicto tpe consequitur plenissimam liberationem. vt l. oēs. & l. sicut. C. de ꝑscrip. xxx. ann. & sicut ꝑ pactum de non petendo, quod est de iure gen. tollitur nālis, & eliditur ciuilis, ita per ꝑscriptionem, quæ est de iure ciuili tollit̃ ciuilis, & elidit nālis. Et ista elisio facit, vt illa nālis non habeat effectū repetitionis impediendæ, sed quare magis elidit̃ per hanc præscriptionem q̃ ꝑ illam, quæ inducitur ex natura actionum temporalium, non video, ideo etiam in isto casu vr̃ dicēdum, ꝙ tale debitum nāle solutū etiā ipsi creditori ꝑ errorem iuris, poterit repeti per hunc tex. vbi vr̃ esse casus. Intelligēdo secl̃o modo quō ṡ. dixi. non. n. pōt intelligi in præscrip. xxx. ann. qa illa erat cognita hoc iure. vt no. in l. qui occidit. in prin. ad l. Aquil. ¶ Restat ad vnum rñdere, dū dr̃ ꝙ illa exceptio præscriptionis est odiosa, nam hoc erat verum de iure ciui. quo ēt malæfidei debitor vel possessor pōt ꝑscribere, vnde nisi negligētia non petētis pōt dici inducta, sed hodie non nisi bonæfidei debitor vel possessor pōt ꝑscribere de iure canonico, vñ potest dici ꝙ non sit odiosa, sed ob fauorē publicum introducta, ne hoīes semꝑ sint in incerto. vt l. j. de vsuca. Ideo in hoc puncto puto distinguēdum, an ille q pręscripsit sit bonæfidei, & pōt repetere solutum per errorem iuris, an malæfidei, quo casu licèt de iure cōi non poterit præscribere, ex forma tñ statutorū interdum præscribet, quæ licèt non valeāt de iure, seruantur tñ de facto, & tunc putarem opi. Pet. & Ant. veram, & non poterit repetere tanquam tutus exceptione odiosa, sed qñ erat præscriptio sui nā currens, vt in actionibus temporalibus, illa non dr̃ odiosa, ideo repeteretur indistinctè, tenēdo vt dixi ꝙ per illam elidatur naturalis.

LEX PRIMA.

2 Differentia inter surreptum & obreptum.

3 Sententia licèt sit lata secundum cōsilium sapientis, tamē potest appellari. Pro consilio sapientis ꝙ debeat mitti causa plene instructa.

4 An talis consultatio debeat fieri post conclusionem in causa.

De appellationibus & relationibus. Rub.

1 APpellandi. In tex. ibi. {nihil a nobis ꝑcognitum esse videbit.} ꝑ istum tex. vr̃ ꝙ rescriptum principis sit nullū, etiam ad lites si est obtentum per falsi suggestionem, quia non censetur emanasse de volūtate principis, vt hic patet, sed ꝯ. d. c. certum. & quod ibi no. Inno. & alij extra de rescri. qui dicunt, ꝙ valet ipso iure, sed ope exceptionis rescindit, si opponatur, & illud est magni effectus. vt ibi no. Sol. potest probabiliter dici, ꝙ ꝯriū procedit quando fuit obtentum, quia fuit obreptum tacita ve 2 ritate, †& tunc propriè dicitur surreptum, sed si expressa falsitate, dicitur obreptum. vt in l. si quis obrepserit. ṡ. de fal. & tunc est nullum, vt hic q̄d no. nā non daret iurisdōnē delegato si ad hoc emanasset, ꝙ in eo gesta coram eo essent nulla, ēt si a partib⁹ sciētibus, quia non tenet iurisdō eius, qui nullam habuit 3 vt l. priuatorum. C. de iur. om. iud. ¶ †Vltimò ꝑ istum §. deter a minant doc. ꝙ licèt sn̄ia sit lata ꝗm consilium sapiēts, [a]tñ pōt appellari ēt si partes cōsenserint in sapiēte, & ēt in puncto, vt ĩ. eo. ti. l. ex consensu. in prin. & plus vr̃ ꝙ ēt si consenserint, aūt ēt statutum disponat, ꝙ stetur ꝗm consilium sapientis, & ꝙ iudex debeat ius loqui, nihilominus pōt pars appellare, vt ea quę non probauit in cā principali, possit dicere vel probare in cā appellationis, vt l. eos. C. eo. & l. ꝑ hanc. de tēpo. ap. Super gl. in verbo. {quæsitum,} ibi. {& hoc casu princeps nō dat dilationem,} nec recipit nouas probationes vel instrā, vt in l. quam glo. alleg quia cā debet mitti plenè instructa, aliàs punitur iu 4 dex. vt l. j. C. de rela. †& sic talis cōsultatio debet fieri post conclusionem in cā, quia tunc partes non pñt aliquid plus dicere in facto. vt in c. pastoralis. cum ibi no. de cau. pos. & proprie. & postq̃ audiuit aduocatos, statuta tñ in consilio sapiētis interdum aliter disponunt. l. ꝙ petat anteq̃ publicent dicta testiū, si qua vult petere, & non sine mysterio, iudex ēt postquā principē consuluit vel cām misit ad ꝯsiliū sapientis, nō pōt instrā aliqua recipere, nec aliquid innouare, vt l. ex eo tēpore. C. eo. secundum vnam lect. quam Bar. ibi dicit esse notandam.

ADDITIO.

a ¶ Sapientis. An sententia lata ad consilium sapientis possit quandocunque retractari per consilium magis peritorum consultorum appositum. vide per Lud. Ro. cons. 226.

1 Si

2 Si ille ad quem appellatur, non esset maior, qui tulit sententiam, ꝙ indistinctè appellatio sit nulla, quid si esset æqualis. & nu. 1.
3 Nomē iudicis ad quē appellatur, an sit necessariò inserēdū in appellatione.
4 Consules qui non exercent iurisdictionē contētiosam, sed voluntariam, si de mādato principis dāt iudicem in aliqua causa, ꝙ ab illo delegato debeat appellari ad ipsos consules delegantes.
5 Si appellans simpliciter dixit appello, non exprimendo ad quem, an valeat appellatio. & quid si dixit, appello ad iudicem competentem.
6 Si appellatio interponatur alternatiuè ad talem, uel ad talē, an ualeat attenta incertitudine.

1 §.Si quis in appellatione. †Error in appellando ad
alium iudicē, q̄ debuerit, non officit appellanti, dūmodo ille
sit maior, vel æqualis cum eo ad quem debuit appellari, secus
si minor, de appellatione tñ non cognoscit ille, ad quem fuit
appellatum, cū sit incompetēs, sed ille ad quē debuit appella-
2 ri.h.d.no [a] †Et no. ꝙ si ille ad quem appellatur, non esset ma-
ior eo, qui tulit sñiam, indistinctè appellatio esset nulla, & si es-
set æqualis, vt est tex. in Auth. de appella.§. si. col. iiij. sed qñ est
maior eo, non tñ est ille ad quem debuit appellari, habet lo-
cum iste text. vt si est maior vel æqualis, valeat, si vero minor
ille ad quem debuit appellari, licet maior eo qui sñiam tulit,
non valeat, si tñ adhuc est intra tēpora appellandi, iterum pōt
appellare ad competentē, qa non præstat impedimentum ap
pellatio illa nulla, vt in reg. non præstat. de reg. iur. iuncta l. ac-
3 cusaturus.§. de adult. ¶ †Per istum tex. vr̄, ꝙ nomen iudicis ad
quem appellat, non sit necessario inserendum in appellatio-
ne, quia si esset necessario inserēdum, & insereret nō compe-
tēs appellatio, non valet, prout hr̄ in simili in alijs, quæ neces-
sario sunt inserēda in libello appellatorio, vt j. proxi.§. & quia
necessario non est inserēdum, non viuat si inserat non cōpe-
tēs, prout in simili dr̄ in l. scio. j. eo. & in §. j. & hoc modo sanè
debet intelligi dictum Spec. in iiij. parte Spec. titu. de appell. §. j.
vbi dicit, ꝙ nomen iudicis ad quem, debet inseri, & ita vr̄ sup-
plere §. seq. sed intellige vt dixi, aliàs non bñ loqueref̄ p istum
4 tex. ¶ †Item no. hic ꝙ si consules, qui non exercēt iurisdōnem
contētiosam, sed voluntariam de mandato principalis, dant
iudicem in aliqua cā, ꝙ ab illo delegato debet appellari ad ip-
sos consules delegantes, vt patet hic in ver. { consules amplis-
simi, } videbat ǭrium, ꝙ delegatio non cēseret facta ab ipsis,
sed a principe, postq̄ ipsi non habent cognitionē illius causæ,
& sic debet appellari ad principē, sed si haberēt cognitionem
illius causæ, licèt de mandato principis delegarent, censerentur
ab eis facta delegatio, qa cēserent potius excitata iurisdō com
q̄ data de nouo, & sic actus assumeret vigorē ab eis, vt in c. li-
cèt. de offi. ord. tñ iste tex. vult ꝙ ēt si non habeant cognitionē
causæ, qa tñ iurisdōnē habeant potius in habitu, q̄ in actu per
excitationem factam a principe delegato, sumāt vires ab eis,
vt hic est casus, & ideo si dñs legatus cōmitteret ancianis hu-
ius ciuitatis, qui non habēt exercitium iurisdōis cōtētiosæ, ꝙ
aliquam cām cōmitterēt, a tali cōmissario deberet appellari
ad ipsos ancianos, & si appellaref̄ ad prātem, vel ad alios, de-
uolueref̄ ad istos ancianos, vt p se cognoscat, vel alios cōmit-
5 tant, casus est hic, quem perpetuo tene mētī. ¶ †Quid ergo si
appellans simpl̄r dixit, appello, non exprimendo ad quem, an
valeat appellatio? vel quid si dixit, appello ad iudicem compe-
tētem? Rndeo, sic de iure ciuili, nec pōt dici ista appellatio in-
certa, qa non est dare nisi vnum iudicem competētē. l. imme-
diatum superiorem, si appellet ab ordinario, vel delegante. si
appellet a delegato, ad illum censef̄ interposita vtroque casu,
& probaf̄ in l. qui Romæ. in §. Seia. de ver. ob. & no. in l. cū ꝓ-
ponas. C. de bonis auct. iud. poss. sed de iure canonico est ma-
gis dubium, qa est dare duplicem iudicē competētem, scilicet
immediatum superiorem, & Papam, & sic readit applō incer-
ta, quæ incertitudo viciat rr̄ oēm actum, maximè qa tēdit in
præiudium aduersarij, qui non est certus coram quo debeat
comparere pro defendendo sñiam suam. ¶ In ǭrium vr̄, ꝙ va
leat, & ꝙ cēseatur in dubio interposita ad Papam pp excellen
tiam arg. in c. si a sede de præbē. lib. vj. Econtra, ꝙ immo cēsea-
tur interposita ad immediatum superiorē, qa illa est via ma-
gis ordinaria, & minus præiudicialis alteri parti, nam ad Pa-
pam iure quodam ordinario est appellandum, quo in dubio
appellans non cēset vti ar. in l. in testō. in fi. C. de mil. testa. vbi
miles in dubio non censet vti priuilegio militis, sed iure cōi,
& ista pars vr̄ mihi æquior & melior quantum ad hoc vt ad-
uersarius excuset, ꝙ non comparuit coram Papa, qa non de-
buit præsumere fuisse ad eum appellatum, si tō appellans pro
sequeref̄ coram Papa, & faceret illum citari ad prosequendū,
deberet ibi comparere, valet ergo & præsumif̄ ꝙ voluerit ap-
pellare ad immediatum superiorē, ista tñ præsumptio recipit
6 probationem in ǭrium. ¶ †Ex prædictis vīdetur quid iuris sit
si applō interponaf̄ alternatiuè ad talē, vel ad talē, an valeat
attēta incertitudine, & certè de iure ciuili valet, qa non red-
dit incerta, dūmodo vnus de illis sit iudex competēs, vel ma-
ior, aut æqualis cum competēti, secus si neuter competens, &
vterq; minor competēte p istum text. De iure aūt canonico si
ambo sunt inferiores ad Papam, idē p omnia, quia in illis est
appellandum gradatim. vt in c. dilecti, extra. eo. ti. si vero appel
letur ad Papam, vel Archiepm̄ alternatiue, seu ad alterum in-
feriorē, tunc siue inferior non erat competēs, valet quia Papa
est competēs, & ad ipsum solum cēsetur interposita. sed si al-
ter erat competēs, & sic duo sūt competētes, vr̄ ꝙ sit nulla pro-
pter incertitudinē. arg. ff. de stip. ser. l. sed & si ita. in fi. vel porest
dici, vt s̄. dixi. Si tamen appellans reseruasset sibi electionem, &
postea durante adhuc termino ad appellandum eligeret, & ad-
uersarium certificaret, clarum esset. si hoc non faceret crede-
rem quod s̄. dixi de isto articulo, vide per Ioā. An. in c. is cui.
de offi. deleg. in gl. lib. vj. & in regula in alternatiuis. in mercu-
rialibus. & in addi. Spec. de appel. §. nunc tractemus.

1 Appellatio quando non fit incontinenti post latam sententiam, ad hoc vt valeat qua requirantur.
2 Appellatio an debeat fieri in scriptis.
3 Quòd debeat continere personam appellantis, quid si est procurator.
4 Appellatio censetur interponi etiam aduersus iudicem, qui sententiam tulit, & an ille iudex sit citandus in prosecutione appellationis, & sufficit quòd exprimatur nomen appellatiuum, puta officij, vt contra sententiam latam per vos dominum potestatem.
5 Tenor sententiæ debet referibi in scriptura appellationis, & an debeat scribi de verbo ad verbum.
Qualis libellus detur iudici, qui sententiam tulit, & qualis iudici ad quem fuit appellatum.
6 Appellatione facta viua voce si postea intra tempus appellandi quis appellet iterum in scriptis, quam appellationem debeat prosequi.
7 In appellatione an debeat exprimi causa, propter quam appellatur.
8 An expressa vna causa in appellatione, possit appellans ab ea recedere, & aliam prosequi.

1 §.Libelli, qui. †Appellatio quando non fit incon
tinenti post latam sententiam ad
hoc vt valeat, requiruntur quatuor. s. ꝙ fiat ī scriptis, quæ scri-
ptura dicitur libellus appellatorius, & ꝙ contineat personam
appellantis, & personam iudicis, qui sententiam tulit, & sent-
tiam a qua appellatur, hoc primo: sed si fieret incōtinēti apud
acta. l. anteq̄ iudex surgat a bancho, nullum istorum requiri-
tur, sed sufficit ꝙ dicat viua voce appello. hoc secundo. Nomē
verò aduersarij ǭ quem appellatur necessario non debet expri
a mi. & ideo si sunt plures aduersarij [a] in eadem causa, & expri-
matur nomen vnius tantum, appellatio sortitur effectum, ēt
quo ad alios non expressos, nō sic si sunt plures, aduersus quos
lata est sententia, quia si nomen vnius tantum continetur in
appellatione, cæteri non videntur appellasse, hoc tertio. Causa
b etiam propter quam appellatur [b] non est necessario exprimē-
da, & ideo si exprimatur vna, potest appellans ab ea recedere,
aliam allegare, vel cum illa adiungere. hoc quarto & vltimo
vsq; ad l. ab executore. & sunt text. no. Spec. autem. eo. tit. in iiij.
parte spe. videtur addere alia quatuor. s. ꝙ contineat nomen iu-
dicis ad quem appellat, sed de hoc dic vt dixi in præce.§. Item
diem latæ, & hoc bñ placet, & ad hoc vt videaf̄ an appellet in-
tra tp̄s appellandi. Item diē applōnis interpositæ, sed hoc non
placet, ꝙ ipse appellans in scriptura appellationis, quam dat de-
beat hoc exprimere, dicendo hodie appello. qa intelligif̄, etiā
si non dicat. s̄. de ver. obl. l. liber homo.§. decem, sed notarius,
qui rogaf̄ de interpositione applōnis, bene debet tp̄s applōnis
interpositæ interponere, quia illud est ēt tp̄s instrumenti. Item
& addit quartam, ꝙ petat apostolos in eadem scriptura, sed
certe licèt istud sit de more, & quotidie solet fieri, nō tamē est
necessarium, vt voluit hic gl. fi. huius §. quia statuif̄ tēpus xxx.
dierum ad ipsos petēdos post applōnem interpositam, quod
2 dic vt extra eo. c. ab eo. lib. vj. ¶ †Circa primum de scriptura,
quam dicit hic requiri, no. ꝙ requirit ꝙ appellans portet eam
in manibus cum appellat, nec est curandum an sit scriptura
publica, vel priuata, debet tñ facere notarium rogatū de con
ceptione talis scripturæ, & notarius ponet tenorē illius de ver-
bo ad verbum in suo instrumēto, ita ꝙ si postea perderef̄ origi
nale, staret instrumento. vt C. de testa. l. publicati. nec sufficeret
si scripturam non portaret, & viua voce diceret, appello, & fa-
ceret redigi in scriptura per notarium, quia ista non esset ap-
pellatio in scriptis, sed viua voce in scriptura redacta, nisi no-
tarius in instrō adijceret ista verba, in scriptis appellauit, vel ni-
si illam scripturam postq̄ eam confecit, in præsentia appellan-
tis & iudicis legat. & hoc fuit de mente Spec. in d. tit. §. j. in quar
ta parte Spe. sed quando portat scripturam, & facit notarium
rogatum de conceptione, non expedit ꝙ tunc legaf̄ coram iu-
dice, vt est hodie casus in c. applō. extra eo. tit. lib. vj. Applō ve-
rò ab

ADDITIONES.

a ¶ Aduersarij. An licitum sit dare pecuniam aduersario meo. vt desistat a lite. vide per Pa. de Ca. in l. j. in j. col. C. de pœna iudi. qui malè iudi.
b ¶ Appellatur. Adde Io. An. in c. super eo. de app. idem in c. j. de no. oper. nun.

rò ab interlocutoria siue fiat incontinenti, siue ex interuallo,
a debet fieri in scriptis, [a] vt est hodie casus. eo.tit.c.i. lib.vj. licèt glo.hic in l seq in fin. primę glo. teneat, ꝙ siue incōtinēti, siue ex interuallo non requirat scriptura, sicut nec in ipsa interlocutoria, quod posset procedere fortè de iu.ci. qa non reperiebat expressum, sed de iu.cano. secus.tñ ius canonicum vbique in hoc ēt in terris imperij seruat, quia vbi deficit ius ciuile, recurrit ad canones, vt no. in ca.j de ope.no.nun. & in l. priuilegia. C. de sacros. eccl. ¶ Circa scḋm de psona illius, qui appel-
3 lat notandum, ꝙ si appellat procurator, ꝯ quem lata est snia, non debet exprimere nomē dñi, sed suum, quia ipse est q appellat, pōt tñ appellare vel noīe dñi, vel suo proprio noīe, tanquam dñs litis, vt est tex.cū gl.j.eo.l.ab executore. §.j. ſm Bart. Ang. vř ibi tenere ꝯrium, ꝙ suo proprio nomine nō debet appellare, qa sua nō interest, ergo &c. vt j. de app. reci.l.j. cautius est, ꝙ dicat, ego procurator talis appello, & censet procurato-
4 rio noīe dñi appellare. vt s. de instit l.fi. ¶ Circa tertium not. ꝙ appso cēsetur interponi ēt aduersus iudicem, q sniam tulit, & ex hoc vř, ꝙ ille iudex sit citandus in prosecutione appellationis, ꝯrium tñ determinat Inn. nec prætendat interesse in c. cum spālis. extra eo. sed in recusatione bñ citať, vt ibi, qa sigillat personam. ¶ Itē non est necesse exprimere nomē propriū in appsone, sed sufficit ꝙ exprimat appellatum, puta officij,
5 vt ꝯ sniam latam p vos dñm potestatem &c. ¶ Circa quartū no. ꝙ tenor sniæ debet rescribi in scriptura appsonis. puto ꝙ si non rescribat de verbo ad verbum, dum tñ contineat effectus, & tales demrones, ex quibus reddatur certum aduersus quam sniam appellet, ꝙ hoc sufficiat, qa res sufficiēter demōstrata alia demonstratione non indiget. l.j. in fi. de do. prælega. & iste libellus appellatorius daŧ iudici, qui sniam tulit. est & alius de quo non loquit iste text. qui postea daŧ iudici ad quē appellatū fuit, in quo ēt narrat de appsone interposita, & petit pronunciari bñ appellatum, & malè iudicatum. & de hoc libello nihil hř hic, nec alibi, nec est necessarius, licèt sit de cōsuetudine. & ideo Spec. ponit eius formam in d.tit. sed sufficit illam appsonem interpositam coram iudice a quo producere coram iudice ad quē, & viua voce petere pronunciari bene appellatum, & facere p notarium redigi in scriptis hanc petitionē absq; noua scriptura, ita sensit Inn. in c.cū contingat. de
6 offi. delega. circa fi. magnæ glo. ¶ Circa secundā partē in l. seq. de appsone, q fit viua voce. Quærit, qđ si postea intra tps appellet iterum in scriptis, quā appsoē debet prosequi? & est vtilis inuestigatio, qa si primam, tps prosequēdi incipit a prima. si aūt secundam, incipit ab illa. Iste passus est dubius, & tangitur per Bar. in l.cum procurator. š. de ope.no.nun. & per Bal. in l.appsone. C. de appellatio. & p Cano. in c.bonæ. extra eod. & in c.dilecto. vbi dicunt ꝙ geminatio appsonis prodest, & non nocet appellanti, sed istud non declarat hunc articulū, & ego vidi consilia valentissimorum virorū sup hoc. Bř aduertēdū, ꝙ si primo appellaui ab interlocutoria, & postea Iudex dat ꝯ me diffinitiuam, & ego appello a diffinitiua, clarū est ꝙ possum prosequi vtranq; appsonem, ita loquit quod no. Inno. in d.c.dilecto. & est hodie casus in cle. si ante. de dolo & contu. Item si appellaui ab interlocutoria ex vna cā grauaminis, & iterum appello ab eadē interlocutoria ex eadē cā non expressa in prima, clarum est ꝙ possum prosequi vtranq;, qa sunt diuersæ, & neutra porrigit ad cām in ea non expressam, nec phibeor si sum intra tps appellandi interponere aliā, videor tñ me defecisse in prima, quia non expressi oēs causas, & hoc est quod tangit Bal. in d.l.appsone, & bñ. sed dubium est qñ ambæ interponunt ab eadem snia diffinitiua, & tunc si altera earum esset inutilis pp aliquam cām, haberet pro non facta, & debeo prosequi vtilem, qa non dř iteratum quod primo non tenuit, vt in c.j. de sacramē. nō iteran. ſm Bal. ibidē, sed si vtraque sit vtilis, vel ritè facta, tunc est dubium. in quo dic si primo appellauit viua voce, nec apposuit claululā reseruato beneficio appellādi in scriptis, tunc prima fuit secuta effectum, qa rescindit sniam, ideo amplius non pōt rescindi. l.nam & si sub cōdone. de iniusto testa. secunda appso tanquam inutilis reijcit, & tps prosequendi incipit ab interpositione primæ, & hoc est vtile, qa sunt statuta interdum q volūt ꝙ post appsonē interpositā debeat dari libellus intra tres dies, aľs videať deserta, vñ si non daret intra tres dies ab interpositione primæ, licèt daretur intra tres appso esset deserta. Item si tpe primę iudex assignaret terminū ad diē sequētem ad recipiēdum apostolos, & appellans non comparuit, sed die sequēti comparet cū appellatione noua, certè non debet audiri nec sup prima, qa illam deseruit, cū non comparuit ad petendos apostolos, nec sup secunda, qa prima deserta snia transiuit in rē iudicatam, ita de facto fuit pronūciatum ſm Ang. si vero apposuit clausulam reseruato sibi beneficio appellandi in scriptis, tunc ista verba pñt dupř intelligi. f. ꝙ demū vult appellare viua voce, si postea in scriptis non appellauerit, si ergo postea in scriptis appellat, prima hř p non facta, & incipit tps ab interpositione secundæ. alius intellectus est, ꝙ intēdat facere duas appsones, primam viua voce, & postea redigere in scriptis, & sic poterit psequi quā volet. & istū intellectum vř Bar. amplecti, sed mihi non placet, qa ꝯdicit sibijpsi. nam cū prima sit sortita effectum si voluit illam facere, necessario sequitur ꝙ secūda nō potest amplius effectū sortiri, & sic tanq̄ superflua est nulla, & ideo p̄cedēs intellectus magis placet. Bal. tñ in d.l.appsone. & in vsibus feudorū, qñ miles inuestiturā repetere debet, reprehēdit Bar. sed infideliter iudicio meo, qa in effectu ipse cōcludit illud idē qđ Bar. ꝙ possit prosequi secundā, & ꝙ p eā prorogeť tps prosequēdi, & dicit ꝙ p primam nō est snia rescissa, sed suspensa, & quod semel est suspēsum, iterū pōt suspēdi, & quod semel prorogatū iterū prorogari. vt l. Valerianus. de p̄o. stipu. q verba (salua reuerētia) non videnť habere saporē, nec est verū, ꝙ snia nō sit rescissa, imo verè est rescissa, licèt si ap-
7 pellatio deserať, fingať nō rescissa, vt dixi š.ea.l i pri. ¶ Vltimò no. tex.cū gl. i l.scio. i fi. ꝙ qñ appellať a diffinitiua, nō est necesse exprimere cām. supple in genere dicēdo, appello a vestra snia, qa est iniusta, imo sufficit dicere, appello, immo ēt si nō sit iniusta, valet tñ appso vt possit in cā appsonis non allegatū allegare, & nō probatū probare, vt l.eos. C.eo. & de tēp. app.l. p hanc, licèt (vt audio) quidā sentiant, ꝙ de iure fforū hoc non erat, & vltra hoc dñt, ꝙ nisi snia sit iniusta ex actis, non poterit isto iure appellari p l.j. in prin. š.e. vbi dř ꝙ appso est inuenta ad corrigendū &c. sed certè hoc verū est principaliter, non tñ negař qñ ēt circunscripta imperitia & iniquitate iudicis pp hoc solum, ꝙ pars læditur, qa omisit allegare vel probare, nō possit appellare. Ista n. est cā, nec alia pōt esse quare in tali appsone non est necesse exprimere cām. In interlocutoria vero gl. hic dicit in fi. ꝙ de iure cano. requirit expressio causæ, certè ēt de iur. ciui. eo. casu quo poterat appellari. vt l. ait p̄tor. §. pmittit, vbi p Bar. q ēt hoc dictum limitat š. de mino. vbi oīno vide, dicebāt tñ quidam cām exprimi gñaľr, qa iniqua. Itē dicebant, ꝙ si exprimebatur vna, poterat iustificari ex altera, sed hodie ꝯrium in vtraq; decisum est, ꝙ debeat exprimi specialiter, & ꝙ non nisi expressa possit iustificari, vt in cle. appellanti. extra eo. Itē ēt no. ꝙ expressa vna cā in appellatione, pōt appellans ab ea recedere, & aliā prosequi, secus in recusatione iudicis. vt no. in Spe. de recu. §. effectus. & §. Itē qđ si vna. & in c postremo. de appel. in nouel. Item secus in causa nullitatis, qa si dixi sniam nullam ex vna cā, non possum aliā prosequi, vt no. Inno. in c.cū contingat. de offi. deleg. in mag. gl. ibi. dum dicit. Interdicimus &c. Item secus si ad illam cām expressam se astrinxisset, per ea quæ habenť in c. licet cām. de appel. & quod no. per Bar. in l. Diuus. š. de re iudi.

ADDITIO.

a ¶ Scriptis. Adde tex. & ibi doct. in c.quamuis. de elec. libro vj. & c.cordi. de appell. eod. lib. Doc. in cle. appellanti. e. ti.

LEX IIII.

1 *Ab executore sententiæ nō appellatur, sed ab iniqua interpretatione ipsius sic, & in cā talis appellationis duntaxat de iniquitate interpretationis cognoscitur, non autem de iniquitate sententiæ.*

2 *Si iudex pronūciat articulos nō eē uel esse admittēdos, et postea admittit, et non fuit appellatum a pronūciatione, an poterit appellari ab admissione. Quando iudex aggrauat de facto, an semper possit appellari, etiam post decem dies.*

3 *Appellatio non deuoluit nisi articulum, qui uertebatur coram iudice a quo.*

4 *Quis dicatur mixtus executor.*

5 *An debeat appellari ab executore, an ab eo qui sibi commisit.*

6 *An et quis possit interpretari sniam suā, uel aliā, et qł sit interpretatio.*

7 *Nō est admittēda interpretatio, quæ est oīno cōtraria significatui uerborū.*

1 AB executore. Ab executore sniæ nō appellať. sed ab iniqua interpretatione ipsius sic, & in cā talis appsonis dūtaxat de iniqtate interpretatiōis cognoscit, nō aūt de iniqtate sniæ. h. d. vsq; ad §. alio. ¶ In tex. ibi. (appellare nō licèt.) qa executio venit in necessariam ꝯñam sniæ. vnde si a snia nō fuit appellatum, vel nō potuit appellari, p ꝯñs nec ab executione sniæ, qa snia nihil valeret, vel nullius vtilitatis esset, quia p indirectum videreť appellari ab ipsa snia, quod fieri nō posset directo, & p hoc ēt dico ꝙ si fert aliqua interlocutoria, vt
a tñi pronunciat articulos non admittēdos, vel admittēdos, & postea admittit, si non fuit appellatum a pronunciatione, nō poterit appellari ab admissione, qa fit p modum executiuum, licèt doc. & Spe. ipsum sequēdo in ti. de app. dicat ꝙ qñ Iudex aggrauat de facto, tp pōt appellari ēt post x. dies, quia grauamē est successiuum, & ꝯtinuū, vñ licèt x dies fluxerint a principio grauaminis, non fluxerunt a fine. argu. eius quod not. in l.j. C. de serui. & aqua. ante finē gl. mag. dum dicit a pronunciatione &c. sed illud dictū procedit qñ Iudex non incepit a pnunciatione, sed a grauamine, vt qa citat aliquē ad locum nōtutum, non pōt appellari, ēt post x. dies a die citationis, vel si aliquē ponit in carceribus, sed qñ incipit a pnūciatione, debet ab illa appellari īfra x. dies vt hic in gl.j. quā no. qđ si factū nō fuerit, trāsit in rē iudi. licèt sit interlocutoria, vt c.dilecti. in fi. de renun. & illud quod postea fit, dř fieri pro executione ipsius

sius interlocutoriæ,ergo non pōt appellari,vt hic. Tene mēti.
¶In tex.ibi,{ptātem habuerit.}nam si non habuisset,non va-
leret interpīatio,& sic non esset necessaria applo,qa non inci-
pit nisi ab actu valido, qui pōt transire in rē iudi. & ad impe-
diendum ne transeat,sed actus nullus in rem iudi. non trāsit,
3 ergo superflua est applo, vt j. eo. l. constat. in fi. ¶†In text.ibi.
{hoc solū q̄rat,}q.d.non de iniquitate snīę.Et sic no. bonum
tex.q̄ applo non deuoluit nisi articulum,qui vertebaṫ coram
iudice a quo, & pp hoc pluries reprehendi errorē quorūdam
procura. q in cā applonis petūt snīam reformari ex cā noua,
vt cum in prima instantia egerunt ex vna cā, puta depositi,
vel intētauerunt vnum statutū in cā applonis, dant libellū su-
p noua cā,vel intētant aliud statutum. & petunt snīam ex illis
reformari.Sed iste est magnus error,quia talis cā noua, vel sta-
tutū nouum,cū non fuerit intētata,vel intētatū corā primo,
non deuoluet ad iudicem applonu, sed soluti habet videre
vtrum sup cā vel statuto intentatis corā primo iudice, fuerit
bn̄ iudicatum vel non, qd̄ ēt patet ex l. p hanc.cum ibi no. C.
de tempo. app. vbi non admittit nouus articulus non depen-
dens a primis.¶In gl.j. ibi. { sed si pronunciat exequendam. }
dic,do.ɔ̄ sm Odofr. qa vtrobiq; est eadem rō. & istum tex. ex-
ponunt,{ ab executore.} s.ab officio iudi.exequētis, vnde siue
pronunciat exequēdā, siue non pronunciat,sed de facto com-
mittit nuncio q̄ exequatur,non pōt appellari nisi ex iusta cā.s.
cum excedit modū.vt in gl. seq.nā ista executio est quędam in
terlocutoria, q̄ post se non expectat aliquā diffinitiuā , & ideo
non pōt appellari simplr eo modo, quo a diffinitiua , sed dū-
taxat expressa cā grauaminis,cum excedit modus. vt quia non
admittunt exceptiones,q̄ pnt opponi post diffinitiuam ad im-
pediēdū executionem,de qbus hr in l.j.C.de iur.& fact. ign. vel
si fiat executio an̄ tp̄s,qd̄ datur iudicatis, vel p maiori summa
q̄ snīa lata sit,vel in alia re quā fieri debet,& ita debet intelligi.
l.ab executione.C.quo.app.non reci.& no.extra co.ti.c.consu-
4 tutis.in.gl.q̄ incipit,ex hac.& c.cām quæ.in gl.vlt. † & ista pro-
cedūt in executore mixto , ad quem pertinēt tales exceptiones
admittere, & dr̄ mixtus,qa ptās exequendi competit sibi vt iu-
dici,non tn̄ pcedit vt iudex,sed vt executor, quia iam erat lata
snīa quę transiuerat in rem iudicatā. Est & alius executor mix
tus, q pōt pcedere vt iudex , vt qn̄ cōmittit alicui executio an-
teq̄ sit lata snīa, vt cum superior scribit alicui . conquestus est
nobis talis,q̄ talis eum spoliauit a possessione sua , & si ita est
mandamus vt facias ipsam sibi restitui,nā si ille fateret se spo-
liasse,procedetur modo executiuo, & ista executio principlr
est commissa,si aūt non fateret,debet procedere vt iudex dato
libello,& ita cognitio vr̄ cōmissa secundario, & de tali loquit
l. & si nō cognitio. C. si ɔ̄ ius vel vti.pub. & ab isto sine dubio
pōt appellari tāq̄ a iudice, & a sua snīa. de hoc vide quod no.
Bar.in l.a praetor.in prin.de re iudi.& hr̄ in c. pastoralis. §. qa
vero.de offi.deleg.per gl.& per Inn.in c. de cætero. de re iud.&
de isto non loquitur iste tex.est ēt alius executor merus, vt nū
cius,cui iudex cōmittit,& ideo dr̄ merus,quia coram eo nullæ
exceptiones pnt opponi , ēt quæ hn̄t impedire executionem ,
sed debent opponi coram illo, qui sibi cōmisit, si tn̄ grauat vl
5 tra debitum,pōt appellari . †Tn̄ est videndum qūo debeat ap-
pellari, an ab eo qui sibi cōmisit , & hic distinguit aut habuit
certū & limitatū mandatū,& debet appellari ab eo, q commi-
sit,qa ipse est qui grauat, aut nō habuit mandatū certū, & tūc
appellat ab eo, qa ipse est qui grauat , & ideo appellabit ad ip-
sum, qui sibi cōmisit sicut a delegato ad delegantē,sed in p̄ce-
6 dēti casu appellabit ad superiorem cōcedētis. ¶†In glo. mag.
in fi.recollige ex illa gl. q̄ aut q̄rimus an qs possit interpretari,
a snīam [a] suam,aut q̄rimus an possit interpīari alienā.Primo ca
su,aut est delegatus,& non pōt,quia functus est officio suo, &
nulla remansit sibi iurisdō.l.Iudex.de re iudi.nisi sit delegatus
principis,penes quē remanet ptās exequēdi intra annū. vt in c.
q̄rēn.de offi.deleg.& executio non potest fieri, nisi declaret id,
quod dubiū erat,& poterit declarari.arg.in l. ad rē mobilem .
& l.ad legatum.ṡ.de procur. aut erat ordinarius , & tūc aut de
maioribus, qui habebant merū & mixtū imperiū, vt p̄ses pro-
uinciæ, aut procurator Cæsaris, & tunc poterit. vt hic in gl. in
versi.{sed an suam.}licèt qdā tenuerit ɔ̄triū & adducit glo. plu
ra similia, q̄ non sunt per oīa bona, excepto vltimo, & penul
timo,dictū q̄ non poterit facere talē interpretationē,p quam
rescindat snīa in totū,vel pro parte p l.j. C. senten. rescin. non
pos.sed talē,p quam verbum obscurū declaret,vt si cōdemna-
uit in 100.lib.vel florenos, poterit declarare de qbus intellexit,
b grossis, vel minutis.Interpretatio enim [b] dr̄ verbi dubij decla-
ratio, licèt largè loquendo sumatur interdū pro totali conce-
ptione,vel excētione,vt innuit gl.in l.i.§.qui operas.ad Tert. si
vero non habeat imperium, vt sunt magistratus municipales
de iure cōi,licèt ex forma statutorū interdū eis concedant ea,
quæ sunt de imperio , vt sunt ptātes terrarum comitatus Flo-
rentiæ,& tales q non hn̄t imperium,non pnt interpretari pro-
priam snīam, qa p interpretatione implorat iudicis officium
nobile,& sic de imperio mixto, qa tēdit ad priuatā vtilitatem,
vt no.in l.imperium. de iuris. om. iud. & hoc est quod voluit
iste tex.dum dicit{si tn̄ is &c.} & hic in gl.in verb.{de simpli-
ci.}¶ Secundo casu, aut q̄rimus an iudex ordinarius possit in
terpīare snīam alterius.s. sui delegati. & glo.ista indistincte te-
net q̄ sic,siue sit de maioribus,vt in prin.glo.siue de minorib.
vt in fi.glo.ibi.{sed potest dici.} tn̄ rō de qua ṡ.facit in ɔ̄trium,
cum ēt pro declaratione delegati imploret iudicis officiū no-
bile. doc. tn̄ transeunt cum gl. Credo ɔ̄trium de rigore iuris. Si
vero quærit an possit ordinarius interpīari snīam alterius or-
dinarij, tunc dic q̄ alterius minoris pōt, maioris vero vel pa-
ris non pōt, & ita loquit gl. hic in ver.{ Item an quilibet. } &
sic interpīatio se habet ad similitudinē restōnis in integrum ,
q̄ pōt implorari coram eodē iudice, qui snīam tulit , si est de
maioribus, aliàs est recurrendum ad superiorē , vt l. præsenti .
cum l.seq ṡ.de mino.sed in applone nunq̄ ad eundē,sed ad su-
7 periorem recurrendum est.vt in Auth.de appe. §.fi.¶†Vltimo
no.gl.seq. quæ semp allegat, q̄ non est admittenda interpreta-
c tio,[c] quæ est oīno ɔ̄tria significatui verborū.& eodē modo qn̄
verba essent clara importantia vnū,& interpīarētur ab illo, vt
l.ille aut ille.§.cum in verbis. de leg.iij. & istud est vtile, qa in-
terpretatio qn̄ fit vt debet , qa non est ɔ̄tria significatui verbo-
rum,retrotrahit,& nihil fit de nouo, sed quod factū est decla-
rat, vt dr̄ in simili in l.adeo.§.cum quis. de acq.rer.do. vt patet
in l.hr̄des palam.§.sed si notā. de testa.secus qn̄ esset oīno extra
nea, & fieret ab illo qui facere posset eam, vt a principe , nam
censet potius de nouo aliqd disponere, q̄ dispositum declara-
re, & ideo non inspiceret data primi rescripti,sed vltimi decla
rantis,etiam si per modum declarationis diceret se facere.

ADDITIONES

a ¶ An quis possit interpretari sententiam Ad.de Bar.in ista l.ab executore.
b ¶ Interpretatio enim. Adde l.j.& l.fi.& ibi doc.C.de lega.Car. Za.in c.cum di-
lectus.in viij.q.de consue.
c ¶ Non est admittenda interpretatio. Adde q̄ interpretatio non admittitur nisi
sit cōgrua secundū Ang.in l.itē veniunt.in §.aptanda.in j.no.ff.de peti.hære.

---

1 A sententia lata contra unum, si ipse non appellat, potest appellare alius, cuius interest, ratione pleni vel qualisqualis iudicij, & appellationem prosequi, & si ille appellauit, & alius cuius interest, habet illum suspectum, quòd non plene defendat causam, potest illi assistere, & appellationem prosequi pro suo interesse.
2 Intra quantum tempus possit tertius, cuius interest appellare, an intra x. dies a die lata sententia, an a die scientia.
3 Sententia lata contra vnum ex hæredibus ex causa hæreditaria, an præiudicet alteri.
4 Si feratur contra principalem, an faciat plenum præiudicium fideiussori.

1 §.Alio condemnato. †A snīa lata ɔ̄ vnū, si
ipse nō appellat, pōt
appellare alius,cuius interest,ratione pleni vel qualisqualis iu-
dicij, & applonē psequi, & si ille appellauit, & alius cuius in-
terest,habet illum suspectum,q̄ non plene defendat cām, pōt
illi assistere,& appellationem psequi pro suo interesse.h.d. vs-
que ad §.si procurator. cum l.a snīa. in prin.& §.j. vsq; ad §.si
quis.j.eo qui tractant de eadem mā.& ille §.vsq; ad §.si procu
rator. loquit qn̄ ille tertius tractabat de pleno præiudicio. Lex
vero a snīa.in prin. qn̄ de aliquali & modico.§.aūt si hæres.lo-
quit adhuc qn̄ de pleno vel plenissimo præiudicio, qa snīa la-
ta ɔ̄ vnum faciebat ius ɔ̄ illum tertium , & rescindebat ius al-
terius tertij, quod non est in alijs exēplis positis in isto §.alio .
a ¶ † Quæro intra quantum tp̄s poterit iste tertius appellare , an
intra x.dies a die latæ snīę,& sic anteq̄ transeat in rem iudicatā
ɔ̄ victū, an etiā postq̄ trāsiuit, possit appellari intra x dies a die
scientiæ? istū passum non bn̄ declarant doct.Br̄ ɔ̄siderādū est ,
q̄ licet hic ponant plura exēpla de tertio p̄tendente interesse,
tanq̄ similia, tn̄ sunt valde dissimilia inter se,& ideo quātū ad
dubiū formatum aliud est dicendū in vno q̄ in altero . vt ecce
in primo casu snīa est lata ɔ̄ procuratorē meū, qui nō appel-
lat,censet lata ɔ̄ me,& si transiret in rē iudicatā, noceret mihi
de directo, & fieret executio ɔ̄ me , debeo ergo appellare intra
decē dies a die latæ snīæ,aīs trāsiret in rē iudicatā ɔ̄ me,ēt igno
rantē,licèt secus si non essem defensus p procuratorē, qa tunc
non curreret mihi tp̄s appellādi nisi a die sciæ , vt hic hr̄ j̄.qn̄
appellan.sit.l.j.§.fi.& si obtineo in hac applone, non est q̄ren-
dū an victoria prosit procuratori,cuius non interest,& iō de-
beo petere sententiā illā rescindi, sicut si lata esset ɔ̄ me.facit qd̄
hr̄ in l ēt.C. de procur. In secundo casu qn̄ lata est ɔ̄ emptorē
sup proprietate rei emptæ, tunc nocet mihi p indirectū , qa si
sortiat effectum,habet ɔ̄ me regressum de euictione,non tn̄ dr̄
lata ɔ̄ me. qa non sup iure meo, nec sup actione, quæ cōpetat
mihi vel ɔ̄ me , sed dr̄ lata principalr ɔ̄ emptorē , & iō si volo
appellare,nō debeo appellare nomine meo,sed nomine illius,
& ex hoc dico,q̄ debeo appellare intra decē dies a die latæ sen-
tētiæ,& si hoc nō facerē,trāsiret in rē iudicatā ɔ̄ eū,& nō possē
postea appellare rōne mei interesse:sed si appellarē ītra x.dies,
victoria pdesset principalr illi, & in ɔ̄nam mihi,& iō debeo pe
rere illā snīam ɔ̄ emptorē rescindi , sicut si ipse appellaret. Idē
dico ī tertio exēplo,si vēditor fuerit vict9,nā emptor pt appel-
lare pp interesse,quod prætēdit,qa si snīa consequat effectum,
non

non poterit emptor ꝓsequi rem emptam, tñ sñia principaľr est lata ꝯ venditorem, non aũt sup accu. quã habet emptor ꝯ venditorem, & ideo debet appellare nomine vẽditoris. Tamẽ aduertendũ, ꝙ in casu ꝑcedenti qñ est lata ꝯ emptorem, ita demum ꝑiudicat si transeat in rem iudicatã, qñ emptor causam defendit, & ẽt denunciauit venditori ꝙ defenderet, & isto casu ꝓcedit qđ hic dicitur, ꝙ vẽditor põt appellare pp interesse, qđ ꝓtendit, ne sibi noceat: secus si alterum istorũ deficeret, vt l. si ideo. & l. si de fundo. ṡ. de euic. & ideo tunc quia non põt prætendere interesse, non posset appellare. vt ĵ. de appel. reci. l. i. in prin. In quarto verò exemplo qñ debitor fuit victus sup ꝓprietate rei pignoratæ debes scire, ꝙ si fuit victus anteꝗ̃ pignoraret, non est dubium ꝙ sententia noceret indistinctè creditori. vt l. si superatus. in fi. de pigno. & tunc non loquitur iste tex. si aũt postꝗ̃ pignorauit, tunc loquitur hic: tñ intellige ꝙ nocet creditori duobus concurrentibus. s. ꝙ sit lata contra debitorẽ defendentem causam, & ꝙ creditor sciuerit causam agitari, & potuerit adesse & non adfuit, nec defendit, & si alterum istorũ deficeret, non noceret. & hoc voluit tex. hic in ver. {quæ cõstitutio.} & sic innuit pro tunc non posse appellare, tñ potest dici, ꝙ imo possit, quia saltem qualequale ꝑiudicium sibi facit, ergo &c. per l. a sententia. ĵ. cod. Illis ergo concurrentibus facit creditori plenũ præiudicium, qa ius creditoris dependet a iure debitoris. vnde si declaratum est debitorem non habere ius in re, per ꝯñs censetur declaratum ẽt creditorem ius non habere, & sic censetur lata contra vtrunq;, isto casu dico, ꝙ etiã postꝗ̃ transisset in rem iudicatam contra debitorem, posset creditor appellare intra decem dies a die scientiæ, & si dicatur tu cõtradicis tibiipsi, quia supra ꝓposuisti ꝙ creditor sciuerit causam agitatam, & nunc dicis a die scientiæ? Rñdeo, potuit scire causam agitatam, & hoc facit sibi ꝑiudicium, & in potuit ignorare sententiam latam, & ista ignorantia facit vt tempus appellãdi sibi non currat, licèt cucurrerit contra debitorem. Aduertendum tñ, ꝙ si appellat anteꝗ̃ transeat in rem iudicatam contra debitorem, victoria ꝓderit vtriq;, si verò post, proderit sibi soli, & hoc solum debet petere coram iudice appellationis, ꝙ illa sententia sibi nõ præiudicet, & hoc ẽt modo debebit iudex

3 pronunciare. ¶ † In casu aũt legis, a sententia notandum, ꝙ sñia lata ꝯ vnum ex hæredibus ex causa hæreditaria, nec directo, nec per indirectum censetur lata ꝯ alterum, nec facit sibi præiudicium plenum, sed quia simul causa vertitur ꝯ alterũ, & cadẽ causa defensionis, vr facere semiplenũ ꝑiudiciũ, qa iudex erit magis pronus ad dãdũ sententiã ꝯ alterum, alter ergo põt appellare pp hoc. & dicit Inno. in c. cum super. de re iudic. ꝙ hoc casu alter appellans non potest aliud petere, nisi vt illa sñia sibi non noceat, & sic vr̃ ex hoc, ꝙ possit appellare etiã postꝗ̃ transiuit in rẽ iudicatam ꝯ victum. sed ego non video quæ vtilitas resultet ex hoc, nam nisi illa sñia rescindať, semp resultabit præsumptio in mente iudicis, & istud consistit in facto, & non põt tolli, & idem puto, ꝙ nõ possit alter appellare nisi intra x. dies a die latæ sñiæ, & ꝙ si transisset in rẽ iudicatã ꝯ victum, non posset alter appellare rõne prædicta, quia non posset tolli effectus, q resultat ex illa sñia. & ex his sequit. ꝙ victoria istius appellantis, licèt dixerit se appellare pro suo inte-

4 resse, proderit victo, & rescindetur sñia. † Et idẽ per oĩa dico in fideiussore, qui appellat a sñia lata ꝯ principalem, & allegatur iste tex. ꝙ talis sñia nõ facit plenum præiudicium fideiussori, nec põt ꝯ eum mitti executioni, secus in fideiussore iudicatũ solui, vt plenè no. ṡ. iud. sol. l. i. & in c. i. de iniurijs & damno dato. lib. vi. p gl. In casu aũt ṡ. si hrs dico idẽ p omnia quod ṡ. dixi in debitore, & creditore, qa sñia lata ꝯ hrdẽ sup querela, censetur lata ꝯ legatarios, quorum ius depẽdet a testõ, & ideo põt appellare ẽt postꝗ̃ trãsiuisset in rẽ iudicatam ꝯ heredẽ intra x. dies a die scientiæ. ñ tunc non proderit victoria hæredi, secus si anteꝗ̃ transiret in rem iudicatam. In hoc tñ differt iste casus ab illo, quia hic cum sñia faciat ius, si data est ꝯ hæredẽ defendẽtẽ, nocet legatariis, ẽt si ignorauerunt eam agitari, vt l. Papinianus. §. fi. de inoffi. test. non sic nocet creditori lata ꝯ debitorem, vt l. sæpe. de re iud. & l. præses. C. de pign. qa illa non facit ius, sed si hrs non defendisset, esset idem quod in debitore, vt l. qui repudiantis. in fi. de inoffi. test. ¶ Vltimò scias, ꝙ si victus appellauit, tertius pro suo interesse põt alterum de duob. facere, vel illi assistere & prosequi eandẽ applõnẽ, vt hic in ver. {qui ẽt.} & tunc poterit testes inducere, & alia iura noĩe suo, vt no. gl. in l. si suspecta. de inoffi. testa. dũmodo cã sit in statu, in quo ẽt victus qui appellauit, posset hæc facere, alias si sunt publicatæ attestationes, sicut hic, nocet victo qui appellauit, ita & huic tertio adhærenti, & quicquid obstat illi, ẽt isti, ita dicit Inno. eleganter. in d. c. cum sup. an aũt iste tertius pp suspicionem posset illum repellere a iudicio? dic vt no. Bar. ĵ. c. l. si perlusorio. Secundo si non vult adhærere, põt ẽt ipse appellare, & tunc illa q̃ nocent victo, non nocẽt huic, qa cã est diuersa, & diuersa instantia, & sic ẽt publicatis attestationib. ꝯ victũ poterit iste inducere testes in sua applõne, & ita sentit Inno. in dicto loco, ideo vtilius est ꝙ appellet, tñ hoc casu victoria sua nullo modo proderit alteri, sed sibi soli, licèt appellauerit anteꝗ̃ sñia transiret in rẽ iudicatã, qa postꝗ̃ alter appellauit, cẽset renunciasse beneficio iuris, quod est ꝙ victoria vnius ꝓsit alteri, & hoc ẽt sentit hic Bar. & sic poterit esse ꝙ primus succumbat & primus obtineat. Cætera vide p Inn. d. c. cum super, qui valde profundè prosequitur illam materiam.

1 Procurator victus potest appellationẽ interponere per alium procuratorẽ.
2 Appellatio censetur esse de appenditis & prosecutione primæ instantiæ.

1 ## §. Si procurator.

† Procurator victus põt applõnẽ interponere p aliũ ꝓcura-

2 torẽ. h. d. ¶ † No. ergo, ꝙ applõ cẽsẽt esse de appẽditiis, & de ꝓsecutione primæ instãtiæ, qđ patet, qa sicut ꝓcurator post litẽ ꝯtest. potest prosequi primã instantiã per procuratorẽ sibi substitutum quia dicitur effectus dominus illius, ita & applõnem interponere. Hoc voluit dicere iste tex. & hoc apparet in l. an ul tus. C. de procura. vbi licèt non habeat mandatum nisi super prima instãtia, tamen potest & debet appellare, licet prosequi non teneatur, vel nõ possit.

LEX VI.

1 Pro condemnato in causa capitali potest quilibet appellare, etiã illo inuito.
2 Si aliquis est condemnatus ad pœnam pecuniariam, cum hoc quòd si eã non soluerit intra certum terminũ amputetur sibi pes, uel cõdemnetur in metallum, ꝙ possit alius pro eo soluere talẽ pœnã, & ab eo iterato repetere.
3 In causa ciuili si sententia est lata contra unum, an possit alius sine mandato nomine illius appellare.
4 Inquisitus postquam est confessus, an possit renunciare termino præfixo a statuto ad se defendendum.
5 Sententia lata in causa capitali, an possit mitti executioni etiam intra decẽ dies datos ad appellandum.
6 In causa capitali si condemnatus est in carcere, an admittatur procurator.

1 ## NOn tantum.

† Pro condemnato in cã capitali põt quilibet appellare, ẽt illo inuito. h. d. & temp allegat. ¶ Quæro, lex ista loquiť qñ erat condẽnatus ad mortẽ nãlẽ, qđ si ad mẽbri abscissionẽ? Rñdeo idẽ sm Ang. & bñ, qa mẽbri abscissio æquiparať morti, cũ saltẽ illud mẽbrum moriatur. vt no. in l. ii. C. de offi. eius qui vi. alic. iud. obt. & in Auth. de qđ. §.

2 super hoc. ¶ † Item quæro quid si est condẽnatus ad mortẽ ciuilem, vt deportatus, vel damnatus in metallum? vr̃ aliud dicendũ, arg. huius tex. dum dicit {ad suppliciũ duciť &c.} ꝯñũ puto verum p ea quæ habentur in l. Stichus. de pec. leg. vbi dr̃, ꝙ si aliquis est cõdẽnatus ad pœnam pecuniariã, & si ipsam nõ soluerit intra certũ terminum amputetur sibi pes, vel damneť in metallum, vel quoquomõ amittat ciuitatẽ, vel libertatem, põt quis pro eo soluere pecuniariã pœnam, ne ille in illud incurrat, nec põt ille dicere, ꝙ male fecisti, quia voluisset potius illas pœnas pati. & Bal. in l. fi. C. de nego. gest. dicit ꝙ ẽt si ipse ꝯdicit a principio, & protesteť ꝙ non soluat, nihilominus admitteť ad soluendũ, & ad repetendum. Itẽ Bar. consuluit, ꝙ si nullus offerat pro eo, nec etiã ipse vult soluere, tñ est diues, & posset soluere si vellet, & reperiuntur bona, ꝙ iudex debet facere executionẽ in bonis, & non expectare ꝙ incurrat illas pœnas, & allagat l. si fratres. §. Idem situdit. ṡ. pro socio. quod ppe-

2 tuò tene menti. ¶ Sed ꝯ prædicta oppono, ꝙ qñ agitur de petẽda liberatione, non admittunť nisi coniuncti vsq; ad tertiũ gradum, vt ṡ. de bb. cau. l. i. cum seq. Solu. verum est qñ ageret ciuiliter, sed si criminaľr esset condẽnatus ad talem pœnam, p quam auferať libertas directò, vel condõnaťr, admitti quilibet extraneus, vt dixi, & ex prædictis patet ꝙ in cã ciuili si sententia est lata ꝯ vnum, non põt alius sine mandato noĩe illius appellare, licèt quidam ꝯ dixerint, ꝙ valeat talis applõ, dum tñ ratificet ĩtra x. dies. sed ꝯñũ patet hic, a ꝯrio sensũ, qa si est speciale in cã capitali, ergo in cõtrariũ est ius cõe, vt nõ admittať quis nisi sua ĩtersit peculiariter, vt patet in ll. præced. de hoc vide in Spe. eo. tit. §. i. ver. porro. & ver. Item dixerunt quidã. in fi.

4 ver. & ꝑmissa. ¶ † Facit ẽt ista lex ꝯtra cõem obseruantiã iudicũ maleficiorum, qui postꝗ̃ inquisitus est cõfessus, faciut ipsum renunciare termino præfixo a statuto ad se defendendũ. nã vr̃ ꝙ renunciare non possit, vt hic. & no. gl. ṡ. de pact. l. pactum inter heredẽ. ante fi. mag. gl. & arg. ṡ de quæst. l. i. §. si quis vltro. & de pœnis. l. si non defendať. Bar. tangit istum passim, & non decidit ṡ. de publ. iudi. l. custodias. in fi. Br̃ dic, ꝙ si dicit se nõ habere aliquas defensiones, quas facere possit, bñ põt renunciare termino. Hoc vr̃ sensisse gl. ṡ. de fur. Bal. & ibi Ang. hoc tãgit, sed si hoc non dicat, secus, & ita loquit quod ṡ. dixi in contrariũ. hoc ẽt fuit de mẽte Bal. in l. fi. ṡ. de fer. qui dicit ꝙ nõ poterit renunciare defensionibus, sed termino sic. & allegat no. p Inn. in c. cum olim abbas. de offi. deleg. põ enim dici, ꝙ licèt renunciauerit termino, & dicat se non habere defensiones, licèt valeat, si tñ anteꝗ̃ fiat executio, ipsum pœniteat, põt reuo-

5 care quod fecerat, & se defendere, per iura ꝑallegata. † Et hoc sentit Ang. in d. l. custodias. allegať etiã iste tex. in prin. ꝙ sñia lata in cã capitali, põt mitti executioni ẽt ĩtra x. dies datos ad appellandum.

pellandũ. Bar. tangit hoc in l. qui vltimo. ſ. de pœn. & determinat ꝯtrium de iure, licet ſecus hic de conſuetudine. & ad iſtum
6 tex. rñdet, q malè ducebatur ad iudiciũ. dicit et Bar. † q hic eſt caſus, q quando ꝯdẽnatus eſt in carceribus, & ſic ꝯdemnatio non põt eſſe eluſuria, admittitur ꝓcurator in cã capitali. nam ſi admittitur, qui nõ habet mandatũ, fortius qui habet. de hoc per eum. in l. pen. ſ. ad crimen. ſ. de pub. iud. ¶ Vltimo quæro, quid ſi lata eſt ſnĩa ꝯ ꝯtumacem in abſentia? vr tunc non habere locũ iſta lex, qa ceſſat periculum de quo hic. Contrarium dicit Ang. fuiſſe hic obtentum: nam licet tunc non ſubeſſet periculum, poteſt ſubeſſe in futurum, ſi perueniat in fortiam.

LEX VII.

CVm quidam. † Si pp metũ illatum a iudice a quo dubitat qs interponere corã eo appſonẽ, põt eã ĩterponere corã alijs publicis. h. d. Declara hoc vt hr in l. fi. C. qd met. cã. & in c. fi. ex eo. ti. in qbus hr, q tũc et ſi nõ appellet, hr appſo ꝓ interpoſita dũ tñ corã illo iudice a quo exprimat cãs grauaminis, dicẽdo vos grauatis me in hoc & in hoc. Et dicit Iun. i d. c. fi. q et ſi poſtea ꝓſequaĩ litẽ corã eodẽ durãte eadẽ cã, victus nõ cẽſeĩ renũciare appſoni. facit qđ ipſe idẽ no. in c. cũm matrimonij. de offi. deleg. & vide in Spe. de appel. in iiij. parte. Spe. §. j. ver. porro. ſi pp metũ iudicis &c. & qđ plenè no. Bar. in l. de pupillo §. ſi quis ipſi prætori. de no. ope. nun. vbi qualiter de iſtu metu poteſt apparere.

LEX VIII.

ILlum ſciendum. † Qui appellat, nõ debet iniurioſa verba ꝓferre ꝯ iudicẽ, qui ſnĩam tulit, aĩs debet puniri. h. d. intellige et ab eodẽ iudice & ſine aliquo ꝓceſſu, ſed de facto, qa defendit ſuã iuriſdictionẽ & honorẽ officij, qa iniuria eſt notoria. ideo non requiriĩ ꝓceſſus. ad quod C. de teſta. l. nullum. & quod not. in l. vnica. C. ne quis in ſua cauſa. & punietur extra ordinem arbitrio ſuo, cum pœna non ſit determinata, vt l. i. §. expilatores. ſ. de effrac. Non tñ puto, q ſi dicat ſententiã iniquã & iniuſtam, videatur per hoc conuitiari iudici, ſed ita demum ſi imputat ſibi dolum, dicendo q corruptus fecit, vel motus amicitia vel fauore. adde quod habetur in l. debuit. ſ. de inſa.

LEX IX.

1 *Aduerſus ſententiam latam pro libertate poteſt appellari, ſed non poteſt peti reſtitutio in integrum fauore pupilli vel reipublicæ.*
2 *Fauor libertatis, an ſit maior quàm reipubli. vel pupilli, ſeu minoris.*

1 ILlud ſciendum. † Aduerſus ſnĩam latã ꝓ libertate pt appellari, ſed non põt peti reſtõ in integrũ fauore pupilli vel reipublicę. h. d. ¶ † No. ergo hic, q maior
2 eſt fauor libertatis, q̃ reipublicę, vel pupilli ſeu minoris, qđ patet, qa fauor reipublicæ, vel pupilli in petendo reſtõnẽ in integrũ ſuccumbit fauore libertatis, vt hic patet, & ꝓcedit qñ ſententia lata pro libertate tranſiuiſſet in rem iudicatã, nam tũc ſi ꝑ reſtõnẽ in integrũ reſcinderẽ ſentẽtia, retractareĩ libertas, quæ ſemel cępit competere, quod nuuq̃ permittitur: ſed ſi non tranſiuit in rẽ iudicatã, permittitur appellari a tali ſentẽtia, qa tunc nun ſequitur illud incõueniens, cũ libertas non cępent cõpetere, & appſo facit haberi perinde ac ſi ſentẽtia lata non fuiſſet. No. etiã ex hoc, q facilius denegatur remediũ ſpeciale, q̃ iuris cõis. vide ad hoc bonam glo. in l. j. C. ſi aduer. vendi.

LEX X.

1 *Reſtitutio in integrum conceſſa vni, an proſit alteri conſorti.*

1 SI qui ſeparatim. † Cũ prin. iſtius l. debet coniũgi §. fi. ſed cum aduerſus. & § qui incipit, quod eſt reſcriptũ. qa tractãt de eadem mã qñ plures fuerunt condẽnati ex eadem cauſa, puta plures tutores pp malã adminiſtrationẽ, & vnus appellat, alter non, an appſo illius proſit non appellanti, & et eius victoria ſi cõtingat illũ obtinere, & in prin. iſtius legis dr, q ſi fuerunt cõdemnati diuerſis ſnĩjs, non prodeſt, & ſic eſt opus pluribus appſonibus, & ille qui non appellauit, non põt proſequi appſonẽ illius, & ſi ille obtineat, hoc ſibi non prodeſt. & hoc dictũ debet ſuppleri qñ etiã fuerunt diuerſa iudicia, & et diuerſę probationes. ſed ſi fuiſſet vnum iudiciũ inchoatũ contra plures, & vnus libellus, licet poſtea proferantur diuerſæ ſententiæ, quod fieri põt, vt l. non idcirco. ſ. de iudi. & quod no. Bar. in l. de vno quoq; de re iud. eſſet ſecus. Idem ſi eſſent diuerſa iudicia, & diuerſi libelli, qa diuerſæ ſentẽtiæ, tñ fuiſſet vnum & idem genus probationis, vt quia ex vno & eodem codice rationũ producto in vtroq; iudicio, fuit quilibet conuictus, vt hic. & in §. ſed cum aduerſus. non ſic ſi iidem teſtes qui fuerunt producti ꝯ vnum, ꝓducantur poſtea ꝯ alterũ, qa poſſunt variare in deponẽdo, vnde non dr idem genus ꝓbationis, ſed diuerſum, ideo nõ valet, & iſto mõ intelligit Bart. & Ang. illum §. Si aũt ſit vnũ iudiciũ, & vna ſentẽtia, tunc loquitur §. fi. quo caſu ſi fuit diuerſa cã defenſionis, qa ꝯ vnum agebaĩ q adminiſtrauerat, & malè, & ꝯ alterum q nõ adminiſtrauerat, tunc appſo vnius alteri non prodeſt, nec et victoria. Sed ſi erat eadem cã defenſionis, quia ꝯ ambos agebat de mala adminiſtratione, tunc appſo vnius alteri prodeſt, & et victoria, & ex primo dicto ſequiĩ, q ſi ille qui appellauit, tranſigat cum actore, alter qui non appellauit hoc non obſtante potuit appella. proſequi. ita no. in Spe. eo. ti. §. i. verſi. item ſi plures. cum ſeq. vbi vide de materia horum teſtium. & et hr in c. vna. extra eo. tit. Cætera vide hic per Bar. qui plenè diſtinguit vltra gl. de mã et iſtorum teſtium. C. ſi vnus ex pluribus appella. ¶ Pro declaratione aũt glo. opp. q victoria vnius nunq̃ proſit alteri, niſi qñ agitur ſup re indiuiſibili ꝯ ambos, vt ſeruitu. vt ſ. ſi ſeruitus vendiceĩ. l. loci corpus §. ſi fundus. Br. quicquid dicat gl. dic q ibi loquiĩ in ſnĩa lata in cã principali. ſic enim procedit quod dixi. Sed qñ eſt lata in cã appſonis, & quæriĩ an proſit alteri, non eſt curandum, ſiue diuiſibilis, ſiue indiuiſibilis, & et cum quæriĩ an appſo facta ꝑ vnum proſit alteri, ſed eſt diſtinguen-
2 dum vt hr in iſtis textibus. † An aũt reſtõ in integrum conceſſa vni proſit alteri cõſorti, et minori ex eadem cã? dic vt in l. i. C. ſi in cõmu. eademq; cã. vbi ſiĩ diſtinguiĩ, an ſup re diuiſibili, vel indiuiſibili. ſcias etiam q iſte tex. loquitur qñ vnus appellauit, & alter non, nec etiam acquieuit ſententiæ tacitè vel expreſsè, ſed ſi ambo appellaſſent, victoria vnius non prodeſſet alteri indiſtinctè, quia prouidendo ſibi per ſuam appſonem, videĩ renunciaſſe prouiſioni legis. arg. l. fi. C. de pact. conuen. cum ibi no. Idem ſi acquieuiſſet ſententiæ, per ea quæ dixi ſ. eo. l. ab executore §. alio. & l. a ſententia.

§. Si quis cum vna. Plures ſummæ eadẽ actione petitæ debent ſimul cumulari, & habenĩ pro vna, etiam quantum ad impediẽdum iuriſdictionem iudicis. h. d. Et pro declaratione huius vide l. in offerendis. C. eo ti. de appella. ¶ In gl. & potent, ibi, ⟨ſolutio, ibi pluribus actionibus.⟩ hęc vera ſm doctores, licet in iſta vna accumulatione de pluribus & diuerſis ſpeciebus quæreretur, vt de mala adminiſtratione ſalis & frumenti, & ſic de ſimilib. qa oẽs ſummę habenĩ pro vna, propter vnitatem accumulationis. Si aũt ex diuerſis accumulationibus, tunc ad impediendam iuriſdõnẽ non fieret coaceruatio, ſed ad prorogandum ſic, vt hr in d. l. ſi idẽ cum eodẽ. & adde q ſi poſt litẽ inchoatã fiat æſtimatio litis, creſcit iuriſdõ iudicis. vt de tota poſſit cognoſcere, licet eius iuriſdõ eſſet limitata ad minorẽ ſummam, vt eſt caſus notabilis in l. ampliorẽ. §. fi. C. eo. Itẽ adde, q nõ debeat inſpici quantũ põt exigi, ſi forte ꝯdẽnatus eſt nõ ſoluendo, ſed quãta eſt ſumma in ꝯdẽnatione ꝯtẽta, vt eſt caſus in d. l. in offerendis. quod inducit ad plura. vt ibi no. Nõ ſunt alia.

§. Quoties. Si plures ſunt condẽnati in vna ſnĩa ad vnam ſummam, quilibet cenſeĩ ꝯdẽnatus pro parte, niſi expreſsè dixerit. h. d. Concordat C. ſi plures vna ſenten. & procedit iſtud dictum, et ſi quilibet eorum erat obligatus inſolidũ prima accumu. Et ſic no. q ſnĩa ſimplr lata ꝯ plures, non intelligitur ſm nãm primæ accu. vt ſicut illa dabat inſolidũ ꝯ quẽlibet, ita & ſnĩa cẽſeat lata ꝯ quẽlibet inſolidum, qa ſnĩa eſt ſtricti iuris, & ex ea non plus ſequitur q̃ neceſſario inferat. vt no. Bar. in l. Iulia. de ꝯdi. inde. patet et hic q qñ ſunt plures obligati ad idem, & quilibet inſolidum, põt actor petere quemlibet inſolidum ꝯdẽnari, quod patet, qa in d. l. j. C. eo. dr q ſi iudex cõdẽnat quemlibet inſolidum, tunc quilibet inſolidum teneĩ, hoc aũt non poſſet facere, niſi eſſet petitum. vt l. fi. C. de fideicom. lib. Intellige tñ ꝑmiſſa proteſtatione, q vna ſolone eſt contentus. alias non ꝓcederet libellus ſm Bar. vt ipſe no. in l. de duob. reis. Sed ꝯtrĩũ tenet Bal. in hoc vltimo. in l. ſi ex pluribus. de leg. ii. vt ibi dixi.

LEX XI.

Cum ex cauſa. Executio ſnĩę facta poſt appſonẽ interpoſitam de facto retractaĩ ꝑ viam attentati. h. d. Iſte tñ tex. dum dicit ⟨meruerit meliorem ſnĩam.⟩ vr, q non retractaĩ ꝑ viam attẽtati, qa illa retractatio fit ſtatim, et antequam ferat ſnĩa ꝑ iudicem appellationis retractatoria primæ, & hic dr, q fit poſtquã meruit ſnĩam meliorẽ. i. ad iudicem appſonis, ſed ſupple maximè, nã et ante per titulum j. nil noua. appel. penden. plene hr in c. non ſolũ. extra eo. ti. li. vj & iſta retractatio facta ꝑ viã attẽtati remanet firma, et ſi poſtea pronuncieĩ male appellatũ, qa legitimè facta eſt, ſicut illud qđ factũ eſt, poſt nũciationẽ no. ope. debet demoliri et ſi nunciatio non fuerit iuſta. l. j. in prin. ſ. de no. ope. nuncia.

LEX XII

1 *Ab actu nullo ſuperuacuo appellatur.*
2 *Electio facta ad clamorem populi eſt ipſo iure nulla.*
3 *Si nõ valet electio, nõ valet et cõfirmatio ſuperioris, ſi eſt inferior principe.*

1 SI conſtat. Ab actu nullo ſupuacuo appellaĩ. h. d. ergo not. qualiter iudex appſonis debet pronunciare qñ reperit ſnĩam fuiſſe nullam, nã debet pronũciare ſuperuacuo fuiſſe appel

se appellatum,debet ẽt pronunciare sñiam nullam,quia dicta
applo licèt nulla & superuacua, tñ deuoluit causam nullitatis
ad iudicem applonis,vt l.quædam mulier.ff.fa.ercis.& l. Car-
melia pia.de iure pa.debet ẽt pronunciare sup negotio princi
pali, qa cã nullitatis ipsam deuoluit ad iudicem superiorẽ, si-
cut & appel.vt plenè no.Bar.j.eo.l.si expressim.in vlt.col. Inno.
tamen in c.cum contingat. de offi. deleg.dicit ꝙ causa nullita-
tis non deuoluit iustitiam vel iniustitiam sñiæ,sed certè si po-
test pronunciare super negotio principali,videtur ꝙ ẽt de iniu
stitia possit pronunciare,si iudex condemnauit,& malè,& sen
tentia erat nulla,& sic habebat duplicem defectum , pronun-
2 ciabit eã nullam, & absoluet. † Not.etiã hic,ꝙ electio facta ad
clamorem populi est ipso iure nulla . & ista l. allegabatur per
vltramontanos ꝯ electionem Vrbani Sexti. qui fuerat electus
ad clamorem populi Roma.& l.si priuatus.qui & a quibus.&
c.ij.de elect.allegatur etiam ista l.ꝙ populus non potest aufer-
re ius suum alicui priuato, quod est verum faciendo l.specia-
lem ꝯ ipsum,sed faciendo generalem sic , vt in l.Antiochēsiũ.
de priui.cred.& ibi per Bart.& per eundem in l.tones.j. de pol-
3 lici.†No.etiam hic,ꝙ si non valet electio,non valet etiam con-
firmatio superioris, quod est verum si est inferior a principe ,
sed si confirmatur a principe, & ex certa scientia, bene valida-
tur,vt s̃.de adop.l.adoptio non iure facta.

LEX XIII.

1 *Si sententia continet plura capitula , non habet necesse appellans dicere a quo capitulo appellat,sed habet appellare simpliciter,et censetur ab omnibus appellasse. Item sufficit appellanti habere vnam causam iustam appellandi.*
2 *Si aliquis expressit plures causas in libello,an sufficiat vnam tantũ prosequi.*

1 APpellanti. †Si sententia continet plura ca-
pitula,non habet necesse appel
lãs dicere a quo capitulo appellat, sed habet appel
lare simplr, & censetur ab oibus appellasse.Itẽ suf
ficit appellanti habere vnam causam iustam appellandi. h. d.
¶Circa primum dictũ est hic vna gl.quę per oẽs reprehendi-
tur, qa tenet ꝙ si appellet ab vno capitulo sub. portigat etiam
ad alia.quod est falsum,nec hoc vult iste tex.immo cum se re-
stringat ad vnũ,cẽset in alijs approbasse sñiam, nec ob. l. scio.
§.si.s̃.eo. qa ibi non erant plura capitula, sed erant plures cau-
sæ appellandi,de quibus sufficit exprimere vnam, & nihilomi
nus põt alias prosequi, etiam si nullam expressisset , vt ibi di-
xi.& non est eadem rõ in pluribus causis, quæ est in plurib.ca
pitulis , sed si essent diuersa , bñ diceret gl. p ea quæ habenẽ in
2 l.et.s̃.de mino. ¶†Circa vltimum dictum quæro, quid si aliqs
a expressit plures causas in libello,ᵃan sufficiat vnã tm prosequi,
vel probare? Respõde sic, si illa sola sufficiebat ad victoriã, &
actor non se extinxit,aliàs secus,vt patet ex no.p Cyn.in l. cum
re.C.de proba.& per Bal.in l.diuus.s̃.de re iudi. & per glo. in c.
j,extra de rescri.vbi omnino vide.

ADDITIO

a ¶ Si aliquis expressit plures causas in libello.adde Bar.in l.si plures.ff.de admi.
tu.Bar.in l.si pluribus.ff.de leg.ij.

LEX XIIII.

1 *Sententia lata contra scriptum hæredem super testamento,præiudicat legatarijs,si hæres causam defendit.*
2 *Quando tertius pro suo interesse venit ad causam captam per alium,vt assistat,an possit illum remouere a iudicio.*
3 *Statutum si arctat patrem ad soluendum condemnationem pro filio delinquẽte,& processum est contra filium cõtumacem,an teneatur pater soluere.*
4 *Legatarij an debeant agere cõtra hæredem scriptum,qui perdit hæreditatẽ, an verò contra illum qui obtinuit.*

1 SI perlusorio. †Sñia lata ꝯ scriptũ hære-
dem super testõ , præiudi-
cat legatarijs,si hæres cãm defendit,& ideo pmitti-
tur legatarijs appellare, & ẽt applõni interpositæ p
hæredem assistere si hñt eum suspectum,sed si hrs cãm nõ de-
fendit,& ꝯ ipsum absentem est lata,non præiudicat legatarijs,
cum possint agere ꝯ illum, qui obtinuit.& ideo nõ appellant ,
quia eorum non interest.h d. tota lex. ¶Quęro quare fuit hic
actum ꝯ testm̃. gl. intelligit ꝙ querela inofficiosi . & tunc pro-
priè sñia facit ius, qa testm̃ quod est aliquod,rescindi põt.po-
test ẽt intelligi qñ fuit dictum testm̃ nullum, & tunc non pro-
priè facit ius,qa facit nullum de aliquo,sed declarat, & nihilo
minus habet locum quod hic dr̃ postquã sñia est lata cum hæ
rede scripto , ad quem principlr pertinet defendere testm̃ , vt
noceat sentẽtia legatarijs, quod ius a testõ depẽdet,licèt aliqui
dicant ꝯ hoc secundo casu.hoc no.per gl.& doc. in l.i.s̃.de ex-
ce.rei iud.& p Cy.in l.i.C.qui. res iudi. non no. secus si esset la
ta cum vno ex legatarijs , ad quos principlr nõ pertinet defen-
2 dere,vt ibi no.& l.si patroni.§.si.s̃. ad treb.per gl. ¶ †Quæritur
circa ver.{ sed & agere. } qñ tertius pro suo interesse venit ad
cãm captam p alium vt assistat,an possit illum remouere a iu
dicio , & est dicendum ꝙ sic duobus concurrentib. s.ꝙ ad ip-
sum principlr ptineat defendere cãm , non aũt ad illum qui
cãm cępit, vt si venditor cępit cãm super proprietate rei ven-
ditæ,& emptor(ad quem magis principalr pertinet defendere
proprietatẽ)venit ad causam. vel pone ꝙ vxor cępit cãm super
proprietate rei dotalis, & maritus venit , ad quẽ principalius
ptinet , qa est dñs.vt l.doce ancillam.C. de rei ven.Secũdũ, qđ
requirit,est ꝙ veniat ante litem cõtest.vel si venit post, qa igno
rauerit gesta cum illo,sed si alterũ illorũ deficit, vel quia prin
cipalius , vel æquè principlr pertinet ad illum qui cępit. vt in
casu s̃.l.ab executore.§.j. ver. idq; ita constitutum. vel in casu
huius l. non põt illum a iudicio repellere.Idem si post litẽ cõ
test.veniret, & sciuisset illum inchoasse, & non ꝯdixisset, tunc
non põt eum repellere, sed debet assistere vnà secũ . ita colligi-
tur ex no.hic per doc.& in c.cum super.de re iud.quid aũt pos-
sit facere qñ assistit cum illo,tetigi in d.l.ab executore.§.i. ¶Itẽ
quęro, quid vult dicere perlusorio iudicio? Respõdeo non in-
telligas,ꝙ appareat hæredem collusisse, tunc enim indistinctè
legatarijs non noceret,sicut nec transactio hrdis, vel renuncia-
tionis,ita vt supra eo.l.sententia. §. i. ver. sed & si in fraudem.
Sed intelligas, ꝙ legatarij hoc dicebant , vel suspicabantur , ꝙ
non collusisset, non tamen probabant. ¶Item scias, ꝙ ista lex
procedit de iure illo.hodie verò rescisso testamento per quere-
lam vel ratione pręteritionis, non irritãtur legata,& sic senten
tia non noceret legatarijs,vt in auth.ex causa. C.de libe.præte.
& sic non possent appellare.¶ Circa §. quoties. intelligo testa-
mentum quando hęres in medijs causę non defendit , sed si
semper fuisset præsens, & defendisset reum ipso præsente , esset
conclusum in causa, licèt postea sententia esset lata contra ip-
sum absentem, & contumacem, noceret legatarijs, quia non
videtur lata eo quia non fuerit causa defensa, sed potius quia
hęres non habebat ius. arg. eorum quæ habentur in l. quam-
uis indubitati.C.de adul. & quod no. in l. si ideo. s̃.de euic. &
vbicunq; sententia lata contra vnum,alteri pręiudicat, intelli-
ge secundum dictam limitationem quãdo ꝯ ipsum defenden
3 tem causam.†Ex quo determinatur. Si statutum arctat patrem
ad soluendum condemnationẽ pro filio delinquente, & pro-
cessum est contra filium contumacem , non tenetur pater sol-
4 uere,quod plenè dic vt no.Bar. in l.cũ filius.de ver. obl. †¶Vl-
timò no.bene tex. in fi. ꝙ legatarij non agunt contra scriptũ ,
q perdidit hęreditatem,sed ꝯ illum,qui obtinuit.sed contra. s̃.
de transact.l.iii. in prin.Sol. ibi scriptus hrs transegit cum legi-
timo , vnde etiam si nihil sibi remansit de bonis hæreditarijs ,
conuenietur a legatarijs,quibus non nocet transactio,quia per
didit sñiam voluntarie, hic vero perdidit contra suam volun
tatem per sententiam.¶Iterum adhuc oppono,quia illa lega-
ta si non fuerunt repetita ab intestato , non debent posse peti
a legitimo,qui habet hæreditatem ab intestato.vt l.i.s̃. de iure
codi. Solu. verum est si iste legitimus postea in iudicio moto
ꝯ ipsum per legatarios iterum probet testamentum inofficio
sum,vel nullum,& obtineat sñiam, nam illa quę lata est ꝯ hæ
redem,eis nõ pręiudicat.ita intellige tex. Tene menti,pñt ergo
agere,vt dicit text. nec repelluntur propter hoc solum, ꝙ scri-
ptus fuit victus.non tñ dicit tex.ꝙ obtineãt. sed dic vt dixi.Sed
quo iure possunt agere contra legitimum,cum ab eo non fue
rint relicta.Istud est mirabile,nec potest pręcedere nisi de æqui
tate, quia reperitur bona possidere, nam actio ex testamento
de rigore non potest dari contra eum , qui non habet ex testa-
mento.& adde quod no.in l.contrauersia.s̃.de transa .

LEX XV.

1 *A cõdẽnatione facta de seruo in causa criminali potest appellare dominus , & appellationem prosequi per se, vel per procuratorẽ,seruus verò non, nisi in subsidium deficiente domino .*
2 *Seruus non potest condemnari nisi pœna corporali .*
3 *An dominus possit appellare pro suo vasallo, vel Episcopus pro suo clerico vel capitulo .*

1 SErui appellare.¶ †A cõdẽnatione fa
cta de seruo in ca. cri-
minali põt appellare dominus , & applonem pro-
sequi per se, vel p procuratorem.seruus vero non,
nisi in subsidium deficiente domino. h.d. cum l. Lucius.j. eo.
2 Et no.†ꝙ seruus non potest condemnari nisi pœna corporali
cum bona non habeat . & ideo interest domini pecuniariter
defendere corpus serui, nimirum si in hac causa criminali re-
spectu serui potest interuenire procurator , ꝯ regulã l. pe. §. ad
crimen.de publi.iud.quia venit pro interesse pecuniario prin-
cipaliter,vnde in consequentiam potest defendere etiam cau-
3 sam criminalem. An † autem dñs possit appellare pro suo va-
sallo,vel Episcopus p suo clerico vel capitulo? vide Spe.de app.
§.i.pe. & fin Non sunt alia .

LEX XVI.

COnstitutiones. Quando applo est prohibita,
potest ea nõ obsta. sñia execu-
tioni mandari,& ponunt tres casus , in quibus phibetur. h.d.

Alij ponuntur.C.quor.apdel.non reci.per totum,& plenius in Spe.de appel.§.in quibus.Primũ aũt dictũ intellige qñ iudex a quo appellationi non detulit, quia nec deferre tenebat̃,postq̃ a iure appellatio erat inhibita. si autẽ detulisset, ligatæ essent manus eius,per c.cum appellationibus.co.tit.lib.vj.

LEX XVII.

2 *Si plura sint capitula, & plures sententiæ, & vnicum iudicium, an requirantur plures appellationes.*

3 *Si illæ plures sñiæ proferuntur vnico contextu, an sufficiat dicere, appello.*

1 CVm in vna. † Si plures sunt sententiæ, plures debent interponi appellationes, alis transit in rem iudicatam illa, a qua nõ est appellatum. Et pone istum casum, ꝙ in eodẽ libello creditor ponit sortem & vsuras: dr̃ ergo vnum iudiciũ propter vnum libellum, & vnam instantiam, & hoc vult dicere tex.{dum dicit in vna causa.} Iudex tñ vna die condemnauit reum ad sortẽ,altera die ad vsuras,certè potuit hoc facere, quia licèt libellus esset vnus & vnum iudiciũ, tñ summæ erãt diuersæ,sicut ẽt quando vnum iudicium, & vnus libellus datur contra plures,licèt ad vnam summam,quia propter pluralitatem personarũ reputantur plures summæ.& ideo põt vna die dari sñia contra vnum,& altera die cõtra alterum.vt l. nõ idcirco.§ de iudi. Sed si esset vnica summa, & vnum iudiciũ, & vna persona,contra quam datus esset libellus,tunc non posset iudex vna die dare sñiam in vna parte,& altera die in altera,quia non debet diuidi iudicium.& hoc est qd not.Inno.in c.cum inter.& qd not.in l.quid tamen.in prin. supra de arbit. † Qñ ergo sunt plura capitula, vel plures sñiæ,licèt vnicũ fuerit iudiciũ, & vnus libellus, si tñ feruntur sñiæ diuersis tpibus super quolibet,dicuntur plures sñiç, & ideo requiruntur plures appellationes,sed si vnica tãtũ fuisset sñia,licèt ꝯtineat plura capitula,sufficeret vnica appellatio.vt supra de app.in prin.

3 ¶ † Sed quæro in primo casu,qd si illæ plures sñiæ [a] vno ꝯtex-

2 tu ꝓferuntur in eadem vel diuersis,an sufficit dicere, appello? Ista fuit qõ disputata,quam posuit Io.An.in mercu.in reg. pluralis locutio.dic breuiter, ꝙ si statim appellauit viua voce,dicẽdo appello, vr̃ ab oĩbus appellasse,ar.d.l.appellãti.§.eo. nisi fuisset vsus verbo singularis numeri dicendo,appello a sententia vestra, quia tunc vr̃ appellasse a grauiori. vel si sunt æquales,ab vltima,& hoc est qd not.in dicta qõne disputata. Si aũt non incõtinenti,& sic est,necesse appellare in scriptis,tot scripturæ vñr necessariæ,quot sunt appƚones, & quot sunt sententiæ.põt tamen dici, ꝙ in vna scriptura possint oẽs appellationes interponi,quia vnitas scripturæ non facit quominus dicãtur plures appellationes,dũ tamen de omnibus sententiis fiat mentio,& ab omnibus dicat se appellare,iuxta no.§.ad Turp. l.j.§.si plura.per Bar.& C.si cer.pe.l.eo qd a multis per Cy.

ADDITIO.

a ¶ Plures sententiæ. Adde doc.in l.de pupillo.in §.si in plurib.ff.de no.ope.nũc.

---

3 *Si appellatur a datione tutela,interim datur curator, & si eueniat casus, in quo authoritas tutoris non sufficiat, datur tutor ad illum actum.*

5 *Authoritas curatoris non sufficit pupillo ad adeundum hæreditatem, sed adulto sic.*

Tutor, an detur certæ rei, vel actui.

1 §.Tutor. † Si appellatur a datione tutelę, interim datur curator,& si eueniat casus,in quo authoritas tutoris nõ sufficiat,datur tutor ad illũ actũ.h.d.& semper

2 allegatur,† ꝙ authoritas curatoris nõ sufficit pupillo ad adeũdũ hęreditatẽ,sed adulto sic.No.ẽt ꝙ licèt regulariter tutor nõ detur certę rei vel actui,sed debeat dari ꝑsonæ,& vĩr.vt l.certarũ.de testa.tut.& hoc casu est speciale,ꝙ qñ est datus tutor vĩr, & ipse appellauit a datione,põt ad vnũ actũ dari vnus alius tutor,& illo expedito finitur eius officiũ.Not.ẽt,ꝙ licèt regulariter pupillo non debeat dari curator,sed tutor,fallit tamen hoc casu quando fuit datus tutor, & ille appellauit, quia interim debet sibi dari curator,nisi occurrat casus, in quo tutor sit necessarius,& tunc dabitur ad illum solum actum.

LEX XIX.

1 *Sñia, quæ continet expressum iuris errorẽ non valet,nec est necesse ab ipsa appellare,& si de facto appellat̃, & appellatio deseratur,non reconualescit,& ideo super negotio principali iterũ cognoscitur & pronũciatur.*

2 *Sententia est nulla ipso iure quando continet expressum errorem iuris.*

3 *Si facta est de nouo alia reformatio,& non est in volumine statutorum, an sententia lata contra illam sit nulla.*

1 SI expressim. † Sententia, quæ continet expressum iuris errorẽ nõ valet,nec est necesse ab ipsa appellare,& si de facto appellatur,& appellatio deseratur, non reconualescit,& ideo super negotio principali iterũ cognoscit,& pronũciatur.h.d.Et est solennior lex istius tituli,in qua venit tractanda materia nullitatis sententiæ,ꝑ quam multæ qõnes formantur,quarum aliquas tangit hic Bar.& in l.j.C.qñ prouoc. non est necess.vbi omnino vide.& ꝑ Inn.& alios Cano.in c.cũ con-

2 tingat.de offi.deleg.& in c.cum in iure.¶ † No.primò,sententiã esse nullam ipso iure qñ continet expressum errorem iuris.cõcor.l.1.§.item cum contra sacras.j.quæ sent.sine appel.rescind. Ratio huius colligitur ex eo qd dicit tex.in l.1.§.1.§.ad Turpil. quia facti quæstio est in potestate iudicis, non autem iuris authoritas,vt etiam dicitur j.ad munici.l.ordine.in fi.princi.sed quando continet expressum errorem iuris, censetur iudex ꝓnunciasse iure constitutionis,non de iure partis.vt in d.§.item cum contra sacras.qd non erat in sua potestate, sed si non exprimeret errorem iuris , tunc videretur pronunciasse de iure partis.nam si egi contra te ex testamento facto a pupillo, & tu opposuis, ꝙ non valet, & iudex hoc non obstante pronunciat ꝓ me,non exprimendo ꝙ pupillus poterat testari, censet̃ postea potius pronunciasse eo ꝙ ille non erat pupillus,licèt re vera esset,quia illud consistit in facto.factum enim fuit in sua potestate,& ita loquitur l.præses.§.de re iudi.alleg.hic in gl.ꝓ con-

3 traria.† Item limita hanc l.per aliam legem alleg.in ea.gl.quãdo illud ius,contra qd ꝓnunciauit,expresse erat in corpore iuris clausum,alis secus.vt l.cum prolatis.de re iudi. per quam patet,ꝙ si facta est de nouo aliqua reformatio,& non est in volumine statutorum,sententia lata contra illam non est nulla,alis esset nulla,sicut si esset lata contra ius commune,cum ius municipale habeat easdem vires in illo loco. Tertio extra gl.limito alio modo , vt intelligatur quando illud ius erat certum & infallibile,alis secus,vt ecce,filiusfa.non potest regulariter testari,Fallit in castrensi peculio , si ergo iudex pronunciat tale testamentum valere,sententia ipsa non est nulla.

LEX PRIMA.

2 *An possit appellari a decreto decurionum seu deliberatione consilij, ad Potestatem illius terræ.*

3 *Si episcopus interfuit in electione capituli tanquam episcopus, non potest ab illa electione ad eum appellari , secus si tanquam canonicus.*

Quando appellandum sit. Rub.

SI quidem.

1 §.Solent. † A decreto electionis, non a nominatione appellatur, & ab ordine appellatur ad præsidem.h.d.Sed an possit appellari a decreto decurionũ, seu à deliberatione ꝯsilij ad Potestatẽ illius terræ?hic est casus ꝙ nõ, imo ad presidẽ, cui subest illa terra, & rõ est , qa iure cõi magistratus municipales & defensores ciuitatis non habent imperiũ,sed solus præses & superiores ab eo,& appellatio est mixti imperij,qa expeditur iudicis officio nobili,sed si ex forma statutorum haberent imperium , posset ad illũ magistratum appellari,vt contingit in pluribus terris comitatus Floren. quarum Potestates habent imperiũ,nam si in consilio illius terrę fiat aliqua deliberatio, quę tendat in damnum alicuius priuatę personę,a tali deliberatione quę dicitur decretum , poterit ad illum Potestatem appellari, qui est superior in illo ordine,

2 cũ sit positus a superiori.s.cõi † Floren.secus si esset positus ab ipso eodem cõi,vt in Potestate Floren. nam a decreto decurionum Floren.non appellaretur ad ipsum Potestatem Florẽ. qa est inferior , & ita voluit Bar. hic, imo nullo modo appellaretur,sicut nec a principe,qui de facto non recognoscit superiorem.¶ In tex.ibi,{sed si pręses in ordine fuerit.}non tamẽ tanquam pręses,sed tanquam vnus de ciuibus seu consiliariis,alis

3 secus.& ita hodie declaratur in c.pe.de appel.lib.vj. † ꝙ si episcopus interfuit in electione capituli tanquam episcopus , nõ potest ab illa electione ad eum appellari, secus si tanquam canonicus,& ibi glo.alleg.istum tex.& facit tex. ad quæstionem notatam in c.consuluit.de iure patro.

---

1 *Tempus appellandi incipit currere a die latæ sententiæ vel grauaminis illati,etiam si sit sententia conditionalis.*

2 *Tempus appellandi,quòd hodie sit decem dierum.*

3 *A quo tempore incipiat currere.*

4 *Statutum si dicat quòd debebat appellari intra decem dies a die latæ sententiæ,quomodo intelligatur.*

5 *Quando conficitur instrumentum de appellatione,sit cautus appellator, ꝙ faciat apponi non solum diem,sed etiam horam , vt appareat an sit interposita intra tempus.*

6 *Si fuit appellatum post decẽ dies,tñ ambæ partes scienter litigauerunt corã iudice appellationis, ac si appellatio fuisset legitimo iure interposita,& iudex appellationis infirmet sententiam,an valebit infirmatio.*

7 *Sententia lata sub conditione,an valeat,& a quo tempore incipiat tunc currere tempus appellandi.*

8 *Si iudex misit causam ad consilium sapientis, & consultor tardauit reddere consilium,& instantia peribat,& pronunciauit in omnibus & per omnia, secundum consilium reddendum,an valeat hæc sententia.*

9 *Licèt diuersa sint grauamina,tempus tñ appellandi est vniforme ad omnia.*

10 *Appellatio*

10 *Appellatio iudicialis debet interponi corã iudice a quo si potest haberi eius copia, alias potest interponi coram iudice ad quem.*
11 *Appellatio a grauamine futuro comminato per iudicem si est tale, ꝙ trahit secum executionem, vt excõmunicatio, potest interponi extra præsentiam iudicis, & an liget manus iudicis in procedendo.*
12 *Tempus appellandi an sit vtile vel continuum.*
13 *Sententia potest ferri etiam suprema hora diei, & an de nocte.*
14 *Habens aliquẽ actũ expedire cũ iudice, ꝙ non habeat necesse requirere nisi in loco publico vbi cõsueuit officium exercere, & quid si ibi reperiatur.*
15 *Appellatio potest interponi etiam iudice non sedente pro tribunali, etiam die feriata, an tempus appellationis interponendæ, vel etiã interpositæ possit per iudicem vel litigantes prorogari vel abbreuiari.*
16 *Durante compromisso non currit tempus appellationis prosequendæ, sed interponendæ sit.*

1 §.Biduum. †Tẽpus appellãdi incipit currere a die latę sñię vel grauaminis illati, coã si sit
sñia ꝯdõnalis. hoc primo, dũ tñ potuerit haberi copia iudicis
a quo, vel saltẽ illa deficiẽte iudicis ad quẽ, alś secus. hoc secũdo, & est tp̃s appellãdi biduũ in cã ꝓpria, sed in aliena triduũ.
hoc tertio, reqrit ẽt ad hoc vt currat tp̃s appellandi ꝙ sciuerit
sñiam ꝯ se latã, alś nõ curreret, nisi litigauerit p ꝓcuratorẽ, qa
tunc sñia procuratoris facit vt currat tp̃s, licèt dominus principalis ignoraret, nisi ꝓcurator sit nõ soluendo. & dr̃ causa propria, cum tractatur de ꝓpria vtilitate, sed aliena cum tractatur
2 de vtilitate aliena. h.d. vsq; ad l. fi. legã tamẽ per partes. Hodie
a tp̃s appellandi[a] est dierum x. vt in auth. hodie. C. de app. siue in
causa ꝓpria, siue in aliena, omnia m̃ q̃ olim habebant locum
in biduo vel triduo, vt non currerẽt ignorãti, & non inciperet
tempus de momento ad momentum, & vt tempus esset vtile
a princ. & ex postfacto continuũ, quæ tria patent ex istis tex. locum habent in decendio, licèt hoc ibi non dicatur. ſm glo. &
Doct. ibidem, qa tempus subrogatũ loco alterius tp̃is, est eiusdem naturæ cũ illo, vt ibi no. p doct. maxime p Bal. facit l. in cõtractibus. post prin. C. de non nume. pec. Intendit ergo principaliter Iuriscon. hic declarare duo. s. a quo tp̃e incipiat currere tp̃s appellandi. Item quantum sit illud tp̃s, & primum ꝓsequitur vsq; ad §. in propria. ponẽdo primo regulam & postea
exceptionem. in §. dies. seu limitationem. deinde ingredit secũdũ articulum. vsq; ad §. fi. in illo autem §. ponit aliam limitationem ad primam regulã, postea ad legem scdam, quæ incipit, si ꝓcuratorio. declarat icdm articulum ponẽdo plura exẽ
3 pla, qualiter dicatur causa propria vel aliena. ¶ †In isto §. no. ꝙ
tp̃s appl̃onis ĩterponẽdę incipit currere a die sñiæ latæ, sed cõtra, quia ſm hoc non incipit currere nisi lapsa tota illa die, qa
illa dictio, ex, denotat separationem, sed contra, de eo qđ habetur j. ea. l. §. dies. in tex. & gl. super verbo, subtraxisse, vbi habetur ꝙ incipit currere ex illa hora, qua fertur sententia, & sic de
momento ad momentum, vt ẽt habetur in authẽ. hodie. C. de
appel. Sol. fateor ꝯrium. & qd hic dicitur, {ex die sententiæ latæ,} expone. s. a recitatione sententiæ, quia qñ reperitur ꝯrium
in iure, ꝙ incipiat ab ipso actu, illa verba ex die, recipiunt eandem interpretationẽ. tex. est & ibi p Bar. in l. pater. §. sexaginta.
ſ. de adul. Sed si non reperiretur ꝯrium in iure, & sic non expediret interpretari verba causa vitandi ꝯrietatem, tunc illa verba ex die, exponerentur. i. finita illa die. vt si iudex dat dilationẽm decem dierum ab ista die, vel ex ista die, quia illa dies nõ
cõputatur in term. vt no. in addi. Spe. in ti. de dila. & in tit. de ci
4 ta. †Et ex hoc arguo ad qõ. quid si statutum dicat, ꝙ debent
appellare intra decem dies a die latæ sententiæ, quomodo intelligr. Ang. j. ea. l. §. dies. in fi. videtur dicere, ꝙ debet intelligi ſm
ius cõe. i. a recitatione sententiæ. pro hoc facit id, qđ s. dixi, licèt
ipse non alleget, quia ista expositio non est omnino extranea,
cũ reperiatur fieri in iure interdum causa euitandi ꝯrietatem.
ergo etiam fieri debebit vt statutum concordet cum iure cõmuni, quod est fiendũ ꝓ posse. vt l. vt gradatim. §. & si lege. de
mune. & hon. sed istud esset verum si statutum posset aliquid
operari vltra ius commune, sed hoc operabitur si intelligatur
modo p̃dicto. & regulam habemus, ꝙ nunq̃ fienda est interpretatio, per quam lex vel statutum sit supflua, si alia cõmodè
dari potest. vt no. in l. j. §. fin. j. ad muni. & ista pars fortè melior
5 est in puncto iuris, & adhuc fauorabilior appellanti. ¶ †Item
quæro de qõne quotidiana pone sententia fuit lata prima die
mẽsis hora tertiarum. reperitur appl̃o interposita decima die
mensis: tñ in instrumento non dicitur ꝙ hora tertiarum, opponitur contra appl̃onem, ꝙ non teneat, nisi ꝓbetur ꝙ saltẽ
ante finitam horam tertiarum fuerit interposita, quia potuit
interponi post, & sic lapso tp̃e, qa cũ currat de momento ad
momentum, sicut sententia fuit lata hora tertiarum, ita & finitur tempus hora tertiarum decima die, Dicit Ang. in §. dies.
se ꝯsuluisse, & obtinuisse, ꝙ talis appl̃o non teneat, quia appellanti incumbit onus iustificandi suam appl̃onem iuxta no. in
l. hi qui ad similia. C. de appel. & non iustificat nisi ꝓbet, ꝙ fuerit interposita intra tempus legitimum. Ego habui hunc casum de facto, & allegaui Spe. in ti. de app. §. de offi. circa fi. qui
tenet expresse appellator debet probare suam appellationem
interpositam intra x. dies. Item allegaui Io. An. in addi. in tit. de
fide instr. §. breuiter. circa prin. vbi ad literam determinat illã
qõnem, ꝙ qñ ꝯficitur instr̃m de appl̃one, sit cautus appellator
ꝙ faciat apponi nõ solũ diẽ, sed ẽt horã, vt appareat an sit interposita intra tp̃s, & ꝓ hoc qđ no. in c. venerabilibus. de sent.
excõ. lib. vj. per gl. ẽt in c. abbate sanè. de re iud. & in cle. literas.
de rescr. & qđ no. Bar. in l. non solum. §. sed vt ꝓbari. de oper.
no. nũci. Sed pone iudex ꝯsueuit stare p horam ad banchum,
sñia fuit lata statim ꝙ posuit se ad banchum, & sic in principio horæ, appl̃o fuit interposita decima die cũ recessisset a bãcho, & sic in fine horæ, an erit legitimè interposita? puto ꝙ
sic, qa totum qđ fit ipso existente ad banchum, reputatur factum vno ꝯtextu, p id, qđ no. s. de appel. l. j. in fi. cum sequẽ. vbi
doc. dicunt ꝙ appl̃o viua voce dr̃ facta incontinenti, posito ꝙ
non sit facta statim ꝓlata sententia, sed aliis actis interuenientibus, dũmodo anteq recedat a bancho. Et ex prædictis infero
ꝯ vnum, qđ dicit Bal. in authẽ. hodie. C. de appel. ꝙ si appellatus excepit, ꝙ appellãs appellauit post x. dies, ꝙ ista exceptio est
inepta, qa non sequitur, appellauit post x. dies, ergo non ante,
cũ sit actus reiterabilis. & sic innuit ꝙ debeat succumbere excipiens, sicut inepte agẽs. p l. j. §. qđ ait. de flumi. & per id, quod
no. Bar. in l. j. de excep. & hoc non placet, qa etiam si nullo modo excepisset, debuit appellator iustificare appellationem suã,
& approbare ꝙ intra x. dies appellauit, alś etiam appellato tacente succumberet. p no. in locis s. allegatis, fortius si excipitur
licèt ineptè. vt l. j. circa prin. & quod ibi not. C. de rei vxo. actio.
6 ¶ †Sed pone ꝙ fuit appellatum post decẽ dies, ambæ tñ partes
scienter litigauerunt coram iudice appl̃onis, ac si appl̃o fuisset legitimo iure interposita, quęritur, si iudex appl̃onis infirmat sñiam, an valebit infirmatio? de hoc est glo. ord. ꝙ non, in
clemen. pe. extra de app. p illum tex. sed ille tex. non facit, quia
loquitur qñ appl̃o fuit interposita intra tp̃s legitimum, & facta prosecutio, sed postea deserta fuit appl̃o, qa non fuit expedita causa intra tp̃s datũ ad prosequẽdum, quo casu acta cẽsentur annihilata ac si nõ fuisset appellatum, sñia ergo postea
lata virtute dictorum actorum tanq lata sine actis non põt valere iuxta no. in l. i. C. qñ prouo. non est necess. Sed si non fuit
interposita intra tp̃s, non põt dici ꝙ postea deserat, qa qđ non
incipitur, non deseritur, & ideo vr̃ ꝙ illa acta valeant virtute
prorogationis, quam videnẽ partes fecisse scienter litigando
coram iudice, ad quem non erat deuolutũ negotiũ p appl̃onem inualidam, qa appellatus scienter vr̃ renunciasse comodo sñiæ, quæ iam transiuerat in rem iudicatam, & voluisse ꝙ
de nouo cognoscat, & sic valebit. sicut qñ non oppo. exce. rei
iudicatæ, quo casu valet sñia ꝯ sentẽtiã, vt j. quæ sen. sine appel.
rescin. l. i. & no. in l. i. C. qñ prouoc. non est necess. Et istud puto verius, nisi fortè appareat ex actis, ꝙ litigauerũt tanq corã
iudice appl̃onis, cum non esset. arg. eorum quæ no. per Inno.
in c. cũ ex officii. de p̃scri. ¶ In glo. quæ incipit {ſm consuetudinem.} ibi {sed sub ꝯdõne, quæ tangat negotium sic,} dic, ꝙ
dr̃ tangere negotium quãdo concernit probationes factas, vel
fiendas, vt si probatũ est, vel si iuraueris, pronũcio pro te. & dr̃
ista condemnatio intrinseca, vt no. in l. cum iudex. C. de sen-
7 ten. †& circa hunc articulum dic br̃, ꝙ aut fertur sentẽtia sub
cõditione de presenti, vel de præterito, quę nõ sunt propriè cõditiones, aut de futuro. primo casu, aut erat ꝯdõ extrinseca, vt
si Titius est vel fuit consul, & sine dubio valet, qa non suspendit, aut erat ꝯdõ intrinseca, & de nã actus, vt si est ꝓbatum ex
parte actoris condemno reũ, & si non est probatũ, absoluo,
vt frequenter contingit qñ iudex est ignorans, & nescit discernere, & instantia perit, vt pluries vidi, & tunc adhuc doctores videnẽ dicere idẽ p l. a diuo pio. §. ꝙ si nulla. de re iud. Sed ibi loquit in interlocutoria, in diffinitiua vr̃ secus, qa debet imponere finem liti, aliàs non dr̃ sñia. vt l. qualem. de arb. & ista nõ
imponit, cum sit necessaria alia declaratio, & ita aliàs dicebã
Senis consulendo, quicquid doct. sentiant, nunc reperiu Spe.
mouentem hoc dubiũ, & allegantem quosdam ita tenere per
dictã rõnem, & qa iudex nõ debet dare sentẽtiã nisi viderit, &
certus sit de eo, sup quo pronunciat. vt no. in c. pen. de eo qui
mit. in pos. causa rei seruan. p glo. & iste iudex nõ videt vidisse
acta, ex quo nõ vidit cum intellectu, arg. in l. si quis. §. coram.
de arbit. in ipse Spec. recitat alios tenẽtes ꝯrium, & in illam partem vr̃ inclinare. & ita seruatur de facto, vt ipse no. in ti. de sen
ten. §. iusta. versi. sed ecce iudex. & fac hoc no. limitationem ad
id quod dicit Bar. in l. properandum. §. si quidem. C. de iudi.
ꝙ non valet sententia, si iudex non vidit acta, & ideo ponitur,
actis & actitatis, qa illud est verum si fert sñiam purè pro vna
parte, sed si sub ꝯdõne intrinseca, vt si fundata est intẽtio sua,
tunc vr̃ ꝙ valeat per p̃dicta. quod perpetuò tene menti. ¶ Sed
tunc quæro, a quo tp̃e incipit currere tempus appellandi, an
statim, vel cum fuerit declaratum, vr̃ ꝙ statim, vt hic. Contrarium puto, & ita consului, ꝙ a die declarationis, p no. in simili.
in l.

ADDITIO.

a ¶ Tempus appellandi. Adde tex. & doc. in cle. appellanti. de appel.

in l.duo.de re iudi.& quia anteq̃ sit facta declaratio, neutra ps
scit vtrum sententia sit lata pro se, vel contra se: ergo non cur-
rit sibi tempus appellandi, quia vtrunq; debet scire, vt dicam
j.ea.l.§.fi.& est glo.ordinaria in c.concertationi.de appel. li. vj.
super verbo, sciuent.& patet ex no. per Innoc.in c.j. vt lite non
contest.post prin. per vnam columnam. vbi dicit q̃ debet scire
latam esse ɔ̃ se vt currat sibi tempus. Secundo casu qñ sub cō-
ditione de futuro, aut erat extrinseca, & valet, licèt non sic de-
buerit ferri, vt est casus hic: vr̃ tñ iniusta pp hoc solum q̃ lata
est sub cōditione, & q̃ pp hoc potuerit appellari, vt sentit Spe.
in d.ver.sed ecce iudex.aut erat intrinseca, & tunc aut poterat
statim post sententiam impleri & fuit impleta, & valet, vt con
demno tibi reum, si iuraueris cum tibi teneri: vel ipsum absol
uo, si iurabis non teneri.& ita loquitur l.cum iudex.C.de sent,
cum ibi not.& l generaliter.de iureiu. aut ista conditio nō ve-
niebat implenda statim, vel non fuit impleta, vt condemno ti
bi reum si probabis per testes, & tunc non valet. & ita not. per
Bar.in d.l.cum iudex.post gl.& ita etiam sentit Io.And. in add.
8 Spec. super dicto ver. † Et hoc semel dicebam contra Bal. qui
determinat in l.cum iudex. Si iudex misit causam ad consiliū
sapientis, & consultor tardauit reddere consilium, & instantia
peribat, & pronunciauit in omnibus & per omnia, secundū
consilium reddendum.dicit Bal.hanc sententiam valere, quia
est sub conditione intrinseca. Ego habui hãc qõnem de facto
in ciuitate Aretij, & allegabam contra Bal.id, quod supra dixi.
quia quando conditio de futuro est intrinseca reddit senten-
tiam nullam, nisi statim veniat implenda, & impleatur, vt ibi
not.per glo.& Bar.& per Io.And.in locis præalleg.sed hic non
veniebat implenda, nec fuit impleta per duos menses post, qa
causa erat dubia, & fuerat commissa duobus. Præterea Bal. in
l.j.C.de sent.ex peric.reci.dicit q̃ iudex non debet pronunciare
nisi post consilium apertum, & lectum, tñ præsupposito q̃ di-
ctum Bal.esset verum, dicit q̃ tp̃s appellandi non currebat an-
9 te redditum consilium p̃ rationem s̃. alleg. † in §. q̃ in senten-
tiis.not.q̃ licèt diuersa sint grauamina, quia quoddam infert̃
p̃ sententiam diffinitiuam, quoddam p̃ interlocutoriã, quod-
dam p̃ alium actum iudicis, nec est ꝓprie diffinitiua, nec pro-
prie interlocutoria, quoddam qđ infertur p̃ actum iudicia-
le, de quo s̃.e.l.§.solent. tempus tñ appellandi est vniforme ad
omnes, vt hic. Idem in tp̃e ꝓsequendi, vt in c. cum sit Roma-
na.de appel.in prin.& in cle sicut. eo. tit. non sic in forma ap-
pellandi, iuxta not.s̃.de appel.l.j.in fi.cum seq. Aduerte tñ, quia
antiqui doc.canonistæ intellexerunt hunc tex. quãdo actus ex
quo quis grauabatur, nō erat omnino extraiudicialis, sed erat
saltem iudicialis, vt decretum electionis, quod interponitur a
decurionibus, de quo in §.si quis tutor.in fi. & §. solent. sed si
erat mere extraiudicialis actus, vt est electio canonicorum, di-
cebant posse appellari post x.dies ab illato grauamine. vt not.
Inno.in c.bonæ.de appel.in fi.& Spec.eo.tit.§.restat.ver. sed qd
dices.sed hodie reprobatur per c.concertationi.de appel. li. vj.
quod emanauit ad declarationem huius §. & vide ibi gl.tamē
dico istud verum qñ appellaret a grauamine præterito. & ita
loquitur hic: sed si a futuro quod est regulariter in appellatio-
ne extraiudiciali, quæ semper interponitur a futuro grauami-
ne regulariter, vt no.gl.in d.cle.sicut. potest semper appellare,
nec est præfixum tempus, quia quousq; timet, appellare pōt.
sed si appellaret a futuro grauamine iudiciali, qđ regulariter
fieri non pōt, vt dicit glo.in d.cle.sicut. nisi fuerit comminatū
a iudice.vt c.cum cessante. de appel. pōt dici q̃ a die applõnis
incipiat. Et qualis debet esse comminatio, vt possit appellari.
vide in iiij.parte Spe.in tit.de appel.§.j.vbi ponit formam. de-
bet etiam limitari iste tex.qñ grauamen non habet tractū suc
cessiuum, sed instantaneum, al's possit appellari qñcunq; du-
rante grauamine, vt si iudex aliquem incarcerauit, quia semp
grauatur in carceribus, vel si citauit aliquem ad locum nō tu-
tum.nam etiam post x.dies a die citationis factæ pōt appellare
s̃m Host.cuius dictum refert Spec.in tit.de appel. ij. parte Spe.
§.restat.ver.sed quid dices.& Arch.in d.c.concertationi. & ha-
bui hoc anno de facto, tetigi aliquantulum In l. ab executore.
10 s̃.de appel.& l.sicut reus.de duob.reis. ¶ † Not.ex isto §. q̃ ap-
pellatio iudicialis debet interponi corã iudice a quo, si pōt ha
beri eius copia, al's potest interponi coram iudice ad quem, si
ergo apparet ex forma instrumenti, q̃ non sit interposita corã
iudice a quo, vr̃ q̃ non valeat, nisi ꝓbetur q̃ non potuerit eius
copia haberi, & ideo consilium est appellatori vt ꝓtestetur co
ram testib.& requirat iudicem.arg.in l.de pupillo.§.si quis ipsi
prætori.de ope.no.nunc.& s̃.de appel.l. cum quidam. & istud
11 est verum qñ appellatur a grauamine illato.† sed si a grauami
ne futuro cōminato p̃ iudicem, si est tale qđ trahit secum exe-
cutionem, & excōicatio.puta mandat episcopus subdito vt ali
quid faciat sub pœna excommunicationis, quã incurrit de fa
cto, potest ille appellare extra præsentiam episcopi, & appella-
tione interposita ligatæ sunt manus iudicis, vt non valeat ex-
cōmunicatio. ita vult glo. ordinaria, quam tene menti in c.
suggestum.de appel.in prima gl.Sed si non traheret secum exe
cutionem, videretur q̃ talis appellatio non facta in præsentia

iudicis, non protegat appellationem a futuro grauamine. nisi
postea innitetur ipsi iudici, & ita potest loqui id, quod not.
12 †.Spec.in tit.de appel.in §.qualiter.in ver.item cautus. No.etiã
q̃ tempus appellandi est vtile a principio, & ex postfacto est cō
tinuum propter id, qđ hic dicitur. {ad aliquid.} Mihi videtur
q̃ quando stat per iudicem, semper dicatur vtile, vt nō currat,
quia videmus idem in tempore prosequendi appellatj. vt in
authē.item si appellatione.C.de tempo.appel.licet gl.ibi dicat
q̃ currit, sed restituitur, tamen doct.reprobãt, per tex.ibi. dum
dicit q̃ nullum præiudicium sit appellanti quando stat per iu-
dicem. sed si curreret ipso iure, fieret præiudicium secundum
Iac.But.ibidem potest dici aliud in tempore prosequēdi, quia
non est quod imputetur parti, cum non possit prosequi nisi
coram illo iudice, & ideo quandocunq; stat per iudicem non
currit tempus, sed in tempore interponendi appellationem si
stetit per iudicem ab ipso principio, non incipit currere, vt hic
dum dicit. { quare si forte post sententiam dictam statim co-
piam sui non fecerit &c.} Sed si a principio non stetit p̃ eum,
incipit currere statim, vt in gl. super ver. {subtraxisse.} & licet
postea per eum stet, nihilominus currit, quia est quod impute-
tur parti, cū possit eam interponere extra præsentiam iudicis,
postq̃ non potest eum habere per iura supra alleg. & ista vide-
13 tur esse mens istius literæ cum gl. ¶ † No.etiam hic ibi {supre
ma hora, &c.} q̃ sententia potest ferri etiam suprema hora
diei.sed an de nocte? dic vt in c.consuluit.de offi.deleg.& not.
14 in l.non minorem.C.de transact. ¶ † Vltimo tene menti hūc
tex.q̃ qui habet aliquem actum expedire cum iudice, non ha-
bet necesse ipsum requirere nisi in loco publico vbi consueuit
officium exercere, & si ibi eum non reperit, non est quod sibi
imputetur, si non iuit ad domum suam, vel ad cameram, non
dico q̃ habeat semper ipsum requirere ipso sedente pro tribu
15 nali, † quia appellatio potest interponi etiam ipso non seden
te pro tribunali, cum etiam die feriata possit interponi, vt l. j.
C de fer.In ver.{in propia.} Quæro hic, vtrum tempus appel-
lationis interponendæ vel etiam interpositæ prosequēdæ pos-
sit per iudicem vel per litigantes ꝓrogari vel abbreuiari. Tex.
& dicta doctorum super hoc videntur variare, & in diuersis
locis tangitur iste passus, & fuit quæstio disputata per Marti.
Sil. & per Ricar. Malumb. Paduæ quantum ad prorogationē
fiendam per partes, quas disputationes abbreuiando verba re-
citat Io.And.in addi.Spe.in tit.de appel.§.nunc breuiter, de qui
bus doct.iuris ciuilis scribentes non faciunt mentionem. Bre-
uiter hoc distinguo sic, aut quærimus de iudice, aut de parti-
bus, primo casu dico q̃ iudex tempus appellationis interponē
dæ non potest prorogare, nec abreuiare, primum tenet glo.or-
dinaria in authē offeratur.C.de lit.contest.super verbo, alienū.
& in c.cum sit Romana.de app.& quasi oēs doct.ēt moderni,
vt Bal.in authē.ei qui.C.de temp.app.reprehendendo Bar.qui
solus tenuit contrarium, q̃ ex causa possit prorogare.in l.ij. de
re iudi.sed non obst.iura allegata per eum, quia fateor q̃ in ca
sibus expressis in iure pōt iudex dilationem datam a lege sine
mysterio eius prorogare ex causa, vt est casus illius l. sed extra
casus expressos a iure non potest, per c.indultum.de reg. iur.li.
vj.nam inducendo statum est regulare, vt dicit gl.in l omnis dif
finitio.de reg.iur. Secundo q̃ non possit abbreuiari tenet Dy.
in c.indultum.nam beneficium iuris est ipsius appellatoris, q̃
hēat decē dies & nō minus. Item beneficiū appellati est, q̃ lap
sis x.diebus sententia transit in rem iudicatam, si non fuit ap-
pellatum, neutrum ergo potest tolli per iudicem, vt ibi. Si verò
quæritur de tp̃e ꝓsequendi appellationem, dico q̃ iudex solus
pōt abbreuiare hoc modo, q̃ statuat tempus ad comparendū
coram iudice appellationis, & ad præsentandum app. q actus
dicuntur de prosecutione, & nisi hoc faciat intra terminum,
censetur deserta appellatio vt hoc habetur in c.cum sit Roma
na.& in c.præce.extra de appel. sed ꝓrogare non potest iudex,
s.vt possit ꝓsequi etiam vltra biennium, & hoc vult dicere tex.
in c.oblatæ.eo.tit. q̃ potest abbreuiare statuendo terminū ad
decidendū causam, quia id nō pendet ex potestate appellato-
ris, sed iudicis.& hoc vult tex.in c.ex insinuatione.e.tit. & si as-
signaret terminum simplr̃, ad ꝓsequendum, censeretur statu-
tum duntaxat ad comparendum corã iudice applõnis, & ad
p̃sentandum appel.vt in d.c.ex insinuatione.ꝓbatur, qa p̃senta
tione facta non cogeretur vlterius ꝓsequi si nollet, dū tñ ꝓse-
quatur intra annum, & ex causa biennium. & ita dicit Specu.
fuisse obtentum. Si verò quæritur de partibus aut quæritur de
appellatione sola, & ille potest abbreuiare tempus prosequen-
di si ipse qui appellat, sibiipsi statuat terminum, non autem
elongare. vt in c.oblatæ. Econtra solus appellatus nec elonga-
re nec abbreuiare potest, sed ambo simul. Ang. quærit an pos-
sit abbreuiare.& dicas q̃ sic, tã tp̃s appellandi q̃ ꝓsequēdi, qa
pōt quis ex toto renunciare appellationi, vt supra tit.sedo. l. j.
§.si quis ante.cum ibi not.ergo & restringere potestatem, arg.
supra de pact.l.iurisgentium.§.adeo. Sed si quæritur an possint
prorogare. dic q̃ non, & ita loquuntur determinationes præ-
dictorum disputantium.& quod not. Bar.in authē.si tñ. C.de
temp.app.& Cy.& Bal.in authē.ei qui.in fi.eo.tit. sed bene pñt

consentire

consentire q̃ supsedeatur in procedendo vsq; ad certum tp̃s,
& tunc interim non curret tp̃s. & ita est, hodie determinatum
in cle. sicut. de ap. quod non erat olim de iure ci. Aliud enim
est prorogare, quod importat vt etiam si semp procedatur in
16 causa, possit expediri post tp̃s pręfinitum a iure. † Aliud est, q̃
in causa supersedeatur, & non pcedatur, quia durante cõpro-
misso non currit tempus appellationis prosequendæ, sed inter
ponendæ sic, secundæ Pau. de Leaza. in d. cle. quod no. quia
doc. iuris ciuilis hoc vltimum non tangunt.

---

1 *Quando quis litigauit per seipsum, & lata est sententia contra ipsum absentem facto citatione ad domum, quòd sufficit postquam semel fuit in iudicio personaliter.*
2 *Sententia si est lata contra absentem ad hoc vt sibi currat tempus appellãdi, an sufficiat notificatio ad domum suam.*
3 *Si unus nuncius dixit sibi, quòd lata erat sententia cõtra se, postea alius dixit contrarium, an nihilominus currat tempus appellandi.*
4 *Quid si sciuit sententiam latã, sed ignorauit an esset lata pro se, an cõtra se.*
5 *Si litigaui per procuratorem meum, an tempus incipiat currere statim lata sententia.*
6 *Si procurator fuit uerus contumax, an dominus poterit appellare.*
7 *An ipse procurator poterit tunc nomine domini appellare.*
8 *Si procurator fuit in dolo in non appellando cum possit, vel in euidenti culpa, an dominus etiam post lapsum tempus appellandi, poterit appellare.*

§. Si aduersus.

¶ † No. hic q̃ q̃n qs litigauit p seipsum, & lata est sñia ꝯ ipsum absentẽ facta citatione ad domũ, q̃ sufficit postq̃ semel fuit in iudicio psonaliter, vt hr̃ hic in gl. quam no. q̃ tp̃s appellandi non incipit currere nisi a die scientiæ. rõ est, quia est vile a princ. & non incipit currere impedito. vt s̃. ea. l. §. dies. sed ignorans dr̃ impeditus, vt s̃. de calum. l. annus. Est ergo cautela, q̃ victor faciat illi notificari sñiam, aliàs posset post magnum tp̃s appellare, asserendo se ignorasse, quod in dubio præsumeret. vt l. verius. de proba. sic & q̃n dilatio dat̃ absenti, est sibi notificanda, aliàs non incipit currere. vt in l. ij. C. vbi in rem actio. & no. per
2 Bar. in l. Labeo. s̃. de iureiur. ¶ † Sed quæro quid si notificatio est facta ad domũ suam? dicit Iac. de Are. in l. scire. §. oportet. de excu. tu. q̃ sufficit, qa præsumitur habuisse notitiam. Bal. in l. ab eo. C. quomo. & q̃n iud. dicit hoc verum si non erat multum longè a familia, ita q̃ de facili potuit sibi notificari p fa-
3 miliam. ¶ † Item quęro, quid si vnus nuncius dixit sibi, q̃ lata erat sñia ꝯ se, postea alius dixit cõtrarium, & primus dixerat verũ? dicit Bal. in auth. hodie. C. de app. q̃ licèt ipse p p secũdum inceperit credere, q̃ non sit lata, nihilominus tp̃s appellandi sibi currit, qa cœpit currere post notificationem primi nuncij, ergo ex superuenienti dubitatione non interrumpitur cursus, qa tempus illud ex postfacto est continuũ, postquã incipit cur-
4 rere. vt in d. §. dies. s̃. ea. l. ¶ † Item quęro, quid si sciuit sñiam latam, sed ignorauit an esset lata pro se, vel ꝯ se? Rñdeo, non incipit tempus currere. gl. est ordinaria in c. concertationi. super ver. sciuerit. de app. li. vj. Si tñ vult appellare sub ꝯdtiõne, si lata est ꝯ eum, potest vt no. in c. consuluit. de offi. deleg. in nouel. & dicit ibi Ioan. An. q̃ in casu etiã si appellat ab interlocutoria non tenetur exprimere cãm, licèt q̃n scit continentiam interlocutorię teneatur exprimere. vt in c. j. de appel. lib. vj. & j. tit. j.
5 Leius. ¶ † Secũdo no. q̃ quãdo litigaui per procuratorem, tempus incipit currere statim lata sñia, licèt ipse ignoret. illud est verum sine dubio si procurator sciuit sẽiam latam, qa fuit pñsens, qa sñia eius reputatur sñia dñi. vt l. procuratoris. s̃. de tri. & facit Spe. de app. §. qualiter. ver. quid si procuratori. Sed si p curator nesciret, quia fuisset citatus ad domum, puto q̃ nõ incipiat currere nisi quam primum alter eorum inceperit scire,
6 quia est eadem ratio. ¶ † Quid aũt si citatio peruenit ad notitiam procuratoris, & sic fuit verus contumax? dicit Inn. in c. j. vt lit. non contes. q̃ ipse procurator non potest appellare, etiã intra x. dies pp veram contumatiam. sed dñs bene poterit intra decem dies appellare, qa vera contumacia procuratoris non aufert dño potestatem appellandi, quia est delictum, ad quod non censetur habuisse mandatum. ergo &c. vt l. iij. §. si procurator. quod quisq; iur. sed si non appellat intra decem dies a prolatione sñiæ non potest postea appellare etiam si ignorauerit sñiam latam, quia tp̃s currit ignoranti postq̃ litigauit per procuratorem, vt hic. nec ob. quod s̃. dixi, quia quãdo fuit citatus ad domum, & ignorauit citationem, psumitur ignorasse etiam sñiam, ideo nõ incipit currere nisi quam primum alter eorum inceperit scire. sed q̃n sciuit se citatum, præsumitur etiam scire sñiam latam, ideo statim incipit currere dño, sibi autem non, quia propter contumaciam non potest
7 appellare. ¶ † Ego aliàs, cum iste casus mihi accideret, dixi hoc dictum, q̃ ipse non possit appellare, procedere si vellet appellare suo nomine tanq̃ dñs litis, quod põt fieri, vt sentit gl. & Bar. in l. ab executore. §. i. s̃. de app. sed hoc casu non põt propter cõtumaciam suam, sed si vult appellare nomine dñi, cũ ipse dñs possit anteq̃ tp̃s labatur. vt s̃. dixi, non video quare non possit, qa qui exclusus est suo nomine, nõ prohibetur alieno noie, vt est casus in simili. s̃. de inoffi. test. l. filiusfa. post princ. vbi pater erat exclusus ab impugnatione testamenti pp legatum, q̃d susceperat, & tñ non phibetur expugnare noie filij. facit l. iube-
8 mus. §. sanè. cum ibi not. C. de sacrosan. eccle. ¶ † Vltimo Bar. dicit hic vnum, q̃ si pcurator fuit in dolo in non appellando, cũ possit, vel in euidenti culpa, q̃ dñs etiam post lapsum tp̃s appellandi posset appellare. Bal. in d. l. ab eo. & in authen. hodie. rñdit ad istud dictũ, q̃ imo ẽt tunc nõ põt, nisi in subsidium, si pcurator est non soluendo, vt hic in tex. cum glo. q̃ non põt intelligi nisi quando pcurator fuit in dolo, vel in culpa, in nõ appellando, quo casu dñs habet regressum ꝯ eum si est soluendo, ideo sibi currit tp̃s, put in simili in minore, cui currunt tẽpora appellãdi ẽt hodie, licèt habeat regressum ꝯtra tutorem. vt l. fi. C. si aduer. rem ind. Sed si non esset soluendo, audiretur, ne ex dolo procuratoris aduersarius eius lucretur, vt in l. fi. de eo per quem fac. erit. & hoc est ipsa veritas, quicquid dicat Barto. quia Bal. melius intellexit: sed si procurator non fuisset in dolo, vel in culpa, tunc dominus contra ipsum non haberet regressum: ideo tunc debet audiri, etiam si procurator sit soluendo: & isto etiam casu potest intelligi hic, dum dicit. {diffi cile est &c.} pone exemplum. si fui citatus ad domum, & non habui notitiam, vel habui, sed non potui venire ad appellandum propter aliquod impedimentum. scias etiam q̃ tempus incipit currere absenti postq̃ cœpit scire, etiam si adhuc non sit reuersus, si tamen potuit mittere procuratorem ad appellandum, per istum tex. dum dicit, {ex quo quis scit} secus in tempore restitutionis petendæ, quod non incipit antequam reuertatur, vt in l. fi. C. de temp. in integ. restu. & ad id, quod dixi s̃. q̃n pcurator fuit verus contumax, vide omnino quod habetur in Spe. de appel. §. j. ver. cæterum.

LEX III.

1 *Qui non contradixit literis consultationis, non potest postea ab eis appellare. si secundum eas redditum est consilium, & lata sententia.*
2 *Quando causa mittitur ad consilium sapientis, & ostenditur punctus per iudicem partibus, possunt partes, vel altera earum contradicere si videtur ei quòd punctus non bene stet.*
3 *Confessio quòd non tollat veritatem, cum quis vult ostendere contrarium.*
4 *Sententia si fertur parte præsente, & in ea dicatur lite contestata, iurato de calumnia, &c. & pars non contradicat, an possit postea dicere non esse vera contenta in instrumento sententiæ.*

1 ILlud. ¶ † Qui non contradixit literis ꝯsultationis, non potest postea ab eis appellare si s̃m eas redditum est consilium, & lata sententia. h. d. ¶ In tex. ibi. {neq; is appellauerit.} Not.
2 † q̃ quando causa mittitur ad consilium sapientis, & ostenditur punctus per iudicem partibus, possunt partes vel altera earum contradicere, si videtur ei q̃ punctus non bene stet, & si non mittitur cõtrahendo potest opponi, ita debet intelligi l. j. C. de rela. & dixi in l. j. §. i. s̃. de appel. & si hoc non fecit, & postea redditũ est cõsilium, & lata sententia, non potest appellare ab illis literis, vt sequitur, sed non negat, quin possit appellari ab ipsa sententia, & isto modo soluitur contrarium de d. §. i. debebit tamen appel. iustificare ex alio, q̃ ex eo quod habetur. vel punctus non bene stet, quia postquam a principio tacuit, censetur approbasse quod intellige, nisi euidenter ex actis appareret de mendacio literarum, vel nisi vellet suscipere in se
3 onus probandi, † quia tacita confessio non tollit veritatem sicut nec expressa, cum quis vult ostendere contrarium, etiam si scienter fuit confessus, vt l. cum falsa. C. de iur. & fac. ignorã. & pro hoc quod not. in addi. Spec. in titu. de re iudi. §. vt autem.
4 ver. & not. secundum quosdam ¶ † Vltimò dicit hic Bar. q̃ si sententia fertur parte pręsente, & in ea dicitur lit. contest. iurato de calumnia &c. & pars non contradixit, non potest postea dicere, non esse vera illa de quibus fit mentio in instrumento sententiæ, licet talia sint quæ tempore latæ sententiæ non potuerint interuenire. & alleg. Inno. in c. cum in iure. de offi. dele. & idem dicit in l. i. C. de rela. & in auth. si quis in aliquo documento. C. de eden. in fi. Tu dic plenius, q̃ licet tunc nihil dixerit, si tamen postea appellat intra legitimum tempus, potest hoc dicere in causa appel. & non statur illis verbis, nisi quatenus ex actis appareat, vt in c. quoniam contra falsam. de probatio. quia non præsumitur præsentia quantum ad acta, quãdo nondum transiuit in rem iudicatam, licèt enim tunc tacuerit, hoc fecit quia sciebat se posse appellare, si verò non appellauit, & postea vellet dicere sententiam nullam ex defectu litis contestatæ, tunc ex quo fuit præsens non audiretur, nisi vellet oñdere ꝯrium per inspectionẽ actorum, vel p testes. & sic onus pbandi incũberet sibi, sed in præcedenti casu incumbit victori, & sic si non reperirentur acta, staretur illis verbis. & ita intellige sanè dictũ Bar. p ea quæ hñr in c. bonæ. el grande. de elect. & in c. innotuit. de eo qui fut. ord. su. sed si non fuisset pñsens, tunc audiret̃, & incumberet onus probandi victori. & si acta essent pdita, ita q̃ non possent ostẽdi, succumberet, si sñia esset lata de recẽti, sed si esset lata iã diu, pręsumeret̃ pro sñia, licèt acta non reperiant̃, p ea quæ no. Inn. in c. veniens. de ver.

fig. Tene menti, quia fortè non reperies ita plenè tactū istum
articulum, & vide omnino in addi. Spe. loco s. allegato versi.
vt autem. vbi Ioā. An. ponit disputationē d. Gui. de Suza super
hoc articulo, quādo in sententia fit mētio q pars fuit citata, &
illa asserit cōtrarium, an stetur narrationi sententiæ, & tenet q nō,
licèt dicat de facto seruari contrarium. & habui istū casum de
facto hic, sed tunc præsumitur, partem non fuisse præsentem.

LEX PRIMA.

1 *In appellatione a diffinitiua si interponitur per tertium, debet exprimi causa sui interesse, an prius debeat fieri fides de tali interesse, & quid si vult appellare nomine illius, contra quem est lata.*
3 *Quid in causa criminali.*

De appella. reci. vel non. Rub.

1 NOn solent. †Pro declaratione hui9 le
gis distingue sic, q aut
vult appellare ille, cō quem lata est sententia, nec
inquirit tūc aliud interesse, vt no. gl. s. rit. proxi.
l. ij. circa prin. quæ incipit, {collige} aut vult
appellare ali9, cō quē nō est lata, & tūc aut suo
proprio nomine, & nō pōt, nisi p̄dat interesse. & ita intellige
principiū huius l. & pt p̄tēdere multis modis, vt s. de appel. l. ab
2 executore. §. j & l. a sentēna. & l. si perlusorio. †& sic no. q licèt
in appellatione a diffinitiua non sit inserenda cā qn interpo-
nit ab eo, cō quem est lata. vt s. de app. l. scio. §. fi. & ibi no. si tū
interponitur p tertium, debet exprimi cā sui interesse, & puto
q ad hoc vt iudex teneat recipere talem applonem, debeat ali
qualem fidem facere de dicto interesse, ad finē vt admittat ad
appellandum, sicut aliàs ad finem agendi. vt in c. veniens. extra
de testi. & quod no. p Bar. in l. nā & si postea. §. si minor. de iu-
reiu. aut vult appellare nomine illius, cō quem est lata, & tūc si
habet mandatum, pōt vt hic, dum dicit. {vel quibus manda-
tum est,} Si non habet mandatum, & vult admitti tāq nego-
tiorū gestor, pōt dūmodo non appareat de cōdictione illius, &
postea ratificet applo intra x. dies, postea nō posset per l. bono
rum. s. rem ra. ha. Intellige hic dū dicit. {vel q negotium alie-
num &c.} q fortè est hoc verum, ēt si constet q non habeat
mandatum, qa ita ipse fateī, licèt ad agendum pro alio nō ad
mittat talis, nisi sit cōiūcta psona. vt l. Pomponius §. fi. & l. sed &
ex consensu. §. filium. & pp has veritates vr variasse Spe. in ti. de
app. §. j. ver. porrò. vbi tenet quod primo dixi. & in ver. Item di-
3 xerunt quidam, vbi tenet id qd secundo dixi. †In caussa tū cri-
minali est hoc plus, qn sententia imponit pœnā corporalē, q
mittiī qlibet, ēt illo cōdicēte, vt l. nō tm̄. de app. & prædicta qn
ille tertius est masculus: sed si esset fœmina, non admitteretur
nec ad appellādū p aliquo, nisi p filio, vt hic in ver. {sed & cū
mr.} supple, vel parētib. vt in l. fœminas. s. de pcu. licèt in causa
principali pro filio non esset admittēda, vt hic in fi. sed p parē-
tib. sic, in d. l. fœminas. & q sit rō diuersitatis, dic vt ibi no. in
gl. vbicūq; aūt admittiī, licèt intercedat, si caueat iudicatū sol-
ui, vel de iudicio sisti, nō tn̄ iuuaī velleiano, ne aduersarius de
cipiaī legis aucto. ita intellige tex. hic cū gl. & quod no. in l. exi-
gendi. C. de procu. iuncta l. j. de his qui ve. ætа. impe.

LEX II.

1 *Ab interlocutoria, cuius executio est irretractabilis, potest appellari.*
2 *A qua interlocutoria possit appellari.*
3 *Quæ dicatur sententia interlocutoria.*
4 *Quando ab aliqua interlocutoria nō potest appellari, quæ fuit consideratio iuris ciuilis, & iuris canonici.*
5 *Quod istorum iurium sit saluandum.*
6 *Quid si statutum dicat q ab interlocutoria non appelletur, an intelligatur etiam in casibus, in quibus posset appellari.*
7 *Si pars potuit appellare ab interlocutoria, & non appellauit, an transeat in rem iudicatam.*
8 *Si iudex grauat non faciendo illud, de quo fuit requisitus vt faciat, an possit appellari.*

1 ANte sententiam. ¶† Ab interlocuto
ria, cuius executio
est irretractabilis, pōt appellari. h. d. regulariter sec9
de iure ci. vt in l. ante sniæ tps. C. quo. appel. non re-
ci. Fallit in casibus ibi no. in gl. de iure vero canonico potest a
a qualibet interlocutoria appellari, vt in c. sup eo.[a] de appel. sed
de iure ci. dicit ibi tex. q non nisi in certis casibus. & br oēs ca
sus pn̄t reduci quasi ad vnum. s. qn̄cunq; p interlocutoriam,
vel p eius executionem inferī tale præiudicium, quod non po
terit reparari p applonem a diffinitiua. Illud m̄ pōt continge-
re multis modis, vel qa nō speraī alia diffinitiua, vt cum iudex
pronunciat se non esse iudicem competentem, vel pronūciat
instantiā esse pemptam principalis causæ, vel app. quæ pnun-
ciatio est interlocutoria. vt no. in l. f. de appel. vel qn̄ ferē post
diffinitiuā, vt cū pnūciat executionē fiēdā. vt no. s. de app. l. ab
executore. in prima gl. pōt ēt cōtingere, q expectaī diffinitiua,
tū executio interlocutoriæ est retractabilis, vt in casu huius l.
cū pronunciat reum esse torquendum in causa ciuili, qd nul-
lo casu fieri debet, vt hic patet, qd est notandum. vel in causa
criminali cō leges, puta non habitis indiciis, vel nō data copia.
vt s. de qō. l. pe. & ibi plene no. vel qn̄ pronunciat super legiti-
matione personarum. vt l. ab arbitro. qui satis. cog. Idem si po
test reparari per appellationem a diffinitiua, tn̄ est talis articu
lus, a quo dependet tota causa. vt in l. intra vtile. s. de mino. &
ad istos casus reducuntur quasi oēs leges alleg. hic in glo. pro
2 cōtriis. †sed Bar. vt plenius examinet, discurrit per singulos actus
iudicianos tam ante lit. cōtest. q post, quærendo singlr in quoli
bet an possit appellari, & vbicunq; reperitur alterum ex prædi
ctis, dicit posse appellari, & non aliter, cuius ēt verba reassum-
3 psit Bal. in l. ij. C. de episco. audi. ¶ † Quæro, quæ dicatur snīa
b interlocutoria [b] glo. in cle. j. de sequest. pos. & fru. dicit q illa q
fertur inter principiū, & finem causæ. Tu dic melius, q om-
nis pronunciatio, quæ fit super eo, super quo iudex principali
ter non fuit aditus, & super quo non est est data petitio, vel li-
bellus principalr, dr̄ interlocutoria. sed illa quæ fertur sup eo,
super quo principalr fuit aditus, & datus libellus, dr̄ diffiniti-
ua. si ergo egi cō te ad centum, & facta ꝓlocutione tu opponis
postea instantiam esse peremptam, & iudex ita pnunciat, est
interlocutoria, quia iudex super hoc nō fuit principaliter adi-
tus, sed super centū. Item si appel. & tu postea opponis applo-
nem desertam, & iudex ita pronunciat. nā super hoc non adi-
ui principalr iudicem, sed si peterem principaliter snīam pro
re latam pronunciari esse nullam, & iudex ita pronunciaret
esset diffinitiua, quia sup hoc iudicem principaliter adiui sm
Inno. in c. auditis. de pcu. Aduertēdū tn̄, q si sup illo articulo,
super quo fertur interlocutoria, fuit decertatū coram iudice,
talis interlocutoria large pōt dici diffinitiua respectu illius ar-
ticuli. vt not. gl. in l. si iurisiurandum. C. de reb. cre. & si nō fuit
decertatum, dr̄ simplr interlocutoria, qa quicquid facit iudex
in incidentibus causæ principalis, cōprehendit applone inter-
locutoriæ. vt no. gl. in l. cū clerici. C. de epi. & cle. ēt si non inci-
piat a pronunciando, sed ab exequendo, vt cū dat dilationē, ēt
4 si non pnunciauit eandem dandā. ¶ † Secundo quæro, quæ
fuit cōsideratio iuris ciuilis & canonici? Rūdeo ius ciuile con
siderauit abbreuiationē causæ, quæ est fauorabilis. vt in l. pпе-
randū. C. de iudi. & quia qn̄ pōt reparari p appellationē a dif-
finitiua, non est p̄iudicialis: ideo voluit q appelletur, ne causa
per hoc ꝓtelетur, vt patet in l. intra vtile. de mino. vbi penden-
te applone ab interlocutoria, non currit tps instantiæ in causa
principali, sed ius canonicū cōsiderauit q posset tn̄ differri dif
finitiua q grauamen efficeretur irrecuperabile, si forte perirēt
ꝓbōnes, quæ forte erant necessariæ ad ꝓbandum grauamen,
maxime attenta dispōne iuris cano. sm qd instantia est ppe-
tua. ita no. Io. And. in c. fi. de appel. lib. vj. vbi dicit p hoc, q ego
5 & rōnabilior est decisio iur. cano. ¶ † Tertiò quæro, qd istorū
iuriū est seruandū? rn̄deo in causis ecclesiasticis ius canonicū.
Idē in parochianis in terris subditis ecclesiæ Romanæ quo ad
tpalem iurisdōnem. In aliis verò de Imperio ius ci. p id, qd no.
6 gl. in c. fi. de arb. lib vj. nisi statutū aliter disponat. ¶ †Quartò q
ro, qd si statutū disponit, q ab interlocutoria nō appelletur?
Rn̄deo, puto q debeat simplr intelligi, ēt in casib. in qb. de iu.
ciu. posset appellari, vt aliqd addat ad ius cōe. Notandum tn̄,
q si diceret q a mera interlocutoria nō appellatur, tale statu-
tū nō haberet locū in interlocutoriis, quæ nō expectāt post se
diffinitiuā, qa illæ non dn̄r meræ, sed habent vim diffinitiuç in
illis, post quas speraī diffinitiua. Ita tenet Ang. & dicit se cōsu-
7 luisse in l. v. s. de verb. ob. ¶ † Quinto qro, qd si pars potuit ap-
pellare ab interlocutoria, & nō appellauit, an transeat in rē iu-
di. adeo q postea in causa applonis a diffinitiua nō possit con
queri de illo grauamine, nec petere ipsum reuocari? Inn. for-
mauit hoc dubiū in c. qd ad cōsultationē. de re iud. sed hoc de-
cisum est cū distōne, an sit talis articulus, q tāgat negotiū prin
cipale, & tunc nō trāsit in rē iud. an nō tāgat, sed ꝓcessum cau
8 sæ, & tūc secus vt hr̄ in c. fi. s. alleg. de app. li. vj. ¶ † Vltimò prædi
cta vēdicāt sibi locū qn̄ grauamē interlocutoriæ cōsistit in faciē
do. qd si iudex grauat nō faciēdo illud de quo est reqsitus vt fa
ciat, an possit appellari? Io. An. in c. legitima. de app. li. vj. in ij.
vel iij. col. vr̄ determinare q sic, qa grauamē ēt infert in nō fa-
ciendo qd fieri debet. In cōriū facit qd no. Spe. in tit. de appel. §.
quali. ver. in summa. Sol. aut qs dicit, peto a vobis dn̄e iudex, q
tale qd faciatis, & si non feceritis, ex nunc appello, & non valet
talis applo, nisi p̄cessisset grauamen in faciendo, & pars petis-
set ipsum reuocari, & si non reuocaret ex nunc appellar, quia
tunc magis vr̄ appellare a grauamine facti, q a denegatione,
& ita loquitur Specula. aut petiit aliquid simpliciter fieri, nec
tunc appellauit si non fieret, sed postea videndo, quòd non
faciat,

ADDITIONES.

a ¶ Super eo. Adde Philip. & Card. Alex. ibi.
b ¶ Sententia interlocutoria. Adde Bal. in l. quod iussit. de re iudi.

faciat, appellat, & tunc aut denegat expresse, vel ēt tacitè procedendo ad vlteriora illo non facto, & tunc adhuc possem appellare, vt colligit̄ ex dictis Spec. In dicto vers. & illo mō debet intelligi quod no. Io. An. in d. c. legitima. si verò adhuc nō denegasset expressè nec tacitè, non possem appellare fm̄ Specu. ibidem. Et ideo qñ Iudex negligit facere iustitiam, non appellatur, sed in eius defectum recurritur ad superiorem per viam querelæ, vt in Auth. vt diffe. iud. per totum.

LEX IIII.

1 *Si iudex pronunciat procedendum esse ad ulteriora, non ob. executione friuola opposita, a tali pronunciatione non potest appellari.*
2 *In appellatione ab interlocutoria, an debeat exprimi causa, & qualiter hoc intelligatur. & nu. 3.*
3 *An talis appellatio debeat fieri in scriptis.*

1 EIus qui. ¶ † Si Iudex pronunciat procedendum esse ad vlteriora, non ob. executione friuola opposia, a tali pronunciatione nō potest appellari. h. d. Intellige sanè ꝙ nō potest. s. cū effectu, quia appellans non obtinebit, tñ qa fert̄ sup processu, & sic infert grauamen, quod non bñ reparat̄ per applonem a diffinitiua, talis pronunciatio est istius naturæ, ꝙ pōt ab ea appellari. arg. in l. ab arbitro. qui satis. cog. & ad superiorē iudicē applonis pertinet videre vtrum iusta fuerit pronunciatio, vel non, prout in simili hr̄ in l. generalr. §. 1. vel ij. C. de reb. credito. Dicit Bar. per hanc l. probari, ꝙ qñ pronunciat̄ procedendū esse ad vlteriora non obstantib. exceptionib. oppositis, potest ab ista interlocutoria appellari. nam si ideo hic prohibetur appellari, quia exceptio erat friuola, ergo si non erat friuola, potest
2 appellari, & cum effectu, quia obtinebit. † Item dicit hic proba
a ri, ꝙ qñ appellatur ab interlocutoria, debet exprimi causa,* nā si non esset exprimenda, non reijceretur appellatio ex eo ꝙ esset expressa causa friuola, quia posset iustificari ex alia non friuola. vt s̄. de appella. l. scio. §. si non est ergo verum, ꝙ de iur. cano. fuerit hoc inuentum per c. vt debitus. de appel. qa idem est de iure ciui. per hunc tex. & per l. ait prætor. §. permittitur. s̄. de mino. ex hoc etiam infertur aliud, ꝙ de iure ci. non potest iustificari talis appellatio nisi ex causa expressa in ea, quia si posset, nō reijceretur applo ista propter friuolam causam expressam, cuius ꝯrium hic dr̄, licèt Canonistæ dicant hoc esse inuentum p ius nouissimum, cle. appellanti. de appel. & non fuisse inductum de iure ci. vel de iure cano. veteri. sed non est verū.
3 Ex hoc ēt infert̄, ꝙ talis applo debet etiam de iure ci. fieri in scriptis, ne contingat applonem variare, postq̄ requirit̄ specificatio causæ, p id quod in simili hr̄ in cle. pastoralis. de verbo. signi. ver. verum, sup verbo pronunciatio. licèt enim ista non fuerint ita expresse declarata p iura ciuilia sicut declarant̄ per iura canonica, tñ de mente iuris ciuilis ista fuerunt. & istud est bñ notandum pp id quod s̄ dixi. qa prædicta debent seruari ēt in terris imperij, in casibus in quib. ab Interlocutoria appellat̄, quod non esset si p iura canonica fuissent ista inuenta. & ita de facto seruat̄. ¶ Circa primum verò de causis inserēdis in applone ab interlocutoria, qualiter intelligat̄, vide omnino Bar. in l. minorib. C. de his qui. vt indi. vbi not. declarat. & Ang. in l. vbi ašt. & in l. v. de verb. ob. Sed circa hoc quæro. pone ꝙ fuit appellatum ab interlocutoria inserta cā, Iudex ap pel. pronunciauit bñ vel malè appellatum, vult pars appellare ab ista sñia, an habebit appellare tanq̄ ab interlocutoria, & sic in scriptis & inserta causa, vr̄ ꝙ non, sed tanquam a diffinitiua posset appellare viua voce incontinenti, & causa non expressa, qa ista sñia dr̄ diffinitiua, licèt lata sup interlocutoria re iudi. ita dicit Bal. no. in auth. hoc sacramentū. C. de iur. cal. & in l. cum & minores. C. si aduer. rē iud. & in l. fi. §. sed & si quis. C. cōia de leg. ¶ Circa secundum, ꝙ non possit iustificari ex noua cā. dicit idem Bal. in l. per hāc. C. de tempo. appell. in vlt. col. esse verum, nisi illa cā superueniat ex facto aduersarij, & allegat l. tale pactū. §. 1 s̄. de pact. & ita limita clemē. appellanti. ¶ Circa tertium, ꝙ sit appellādū in scriptis. idē Bal. in l. & ī maiorib. C. de app. limitat, nisi in causis breuibus. per authen. nisi breuiores. C. de sen. ex pericu. reci. Cætera circa talē applonem, & quid sit eius effectus, vide hic per Bar.

LEX V.

1 *Si appellatio nō fuerit recepta per Iudicem a quo, non nocet appellanti, immo in ea proceditur corā Iudice ad quē, perinde ac si fuisset recepta, & reuocantur omnia interim attentata per Iudicem a quo.*
2 *Appellatio quādo præsentatur corā iudicē ad quē, si uult ꝙ ille iudex admittat, debet ostendere ꝙ iudex a quo eam recepit uel recipere recusauit.*
3 *Quare inuentum est ut dentur apostoli, seu literæ dimissoriæ.*

1 EI cuius. † Si applo non fuerit recepta p Iudicem a quo, nō nocet appellāti, īmo in ea procedit̄ corā Iudice ad quē, pinde ac si fuisset recepta, & reuocant̄ oīa interim attentata p Iudicē a quo. h. d. cū l. seq. supple. & ēt punit Iudex a quo, si debuit recipere. vt C. de appel. l. qm̄ Iudicis. & in Specu. de appel. §. nunc dicamus. in prin. plus dicit idē Spec. in §. qualiter. ver. tertio debet esse cautus &c. eo. tit. ꝙ quando appellatur ad curiam Romanam, non debet multū curare appellator, imo ea ripendere, ꝙ appellatio sua non recipiatur per iudicem a quo, vel per partem, quia tunc sufficit sibi mittere procuratorē ad impetrandum & contradicendū, & sic poterit facere cōminicantiam extra curiam. nec cogitur in curia litigare ad instantiā appellati, si contingeret ipsum reperiri, vel eius procuratorem. sed si fuisset appellatio recepta, deberet mittere pcuratorē instructum ad cām agitandam, aliàs ad instantiam appellati ipso vlterius non citato pcederetur in causa appellationis tanq̄ contra contumacem, & allegat c. Nicolao. de appel. & not. hic
2 in prin. tex. in versi. {doceat.} cum glo. ii. † ꝙ quando p̄sentat̄ appellatio coram iudice ad quē, si vult ꝙ ille iudex admittat, debet ostendere, ꝙ iudex a quo recepit, vel recipere recusauit appellationem, aliàs videtur, ꝙ nō debeat procedere super ea.
3 quod not. † pp̄ter hoc est inuentum, ꝙ dentur apostoli. i. literæ dimissoriæ, in quibus debet cōtineri opinio Iudicis a quo, si app. admisit vel non admisit. vt in l. sciendum. in fin j. cod. Item adde ꝙ in duobus casibus locum habent istæ leges quando constat, ꝙ appellatio est recipienda, vel quando est dubiū: sed si esset certum, ꝙ non esset recipienda, vt in casibus contentis in l. fi. non puniretur non recipiens, & posset ad vlteriora pcedere, & non reuocarent̄ tanq̄ attentata, nisi essent facta post inhibitionem iudicis ad quem. vt habetur in Spe. de ap. §. nūc dicamus. ver. circa hoc. & ver. item appellatione pendente. vbi omnino vide pro declaratione harum legum. & quod not. s̄. de appel. l. constitutiones. & gl. ij. in c. non solum. de app. li. vi.

LEX VII.

1 *An ab actu extraiudiciali possit appellari.*

1 SIres. ¶ † In ista l. ponuntur aliqui casus, in quibus appellatio non est recipienda, alios vide per gl. in c. qua fronte. de app. & plenius in Spec. eo. tit. §. in quibus. & per istum tex. in fin. cum glo. Bart. tractat hic materiam † de appel. extraiudiciali, an ab actu extraiudiciali possit appellari de iure ciuili, nam de iure canonico nō est dubium, & quia est effectus talis appellationis, sed plenius q̄ ipse vide per Inno. in c. dilectus. de maio. & obed. vbi ponit plures effectus talis appellationis. & in c. in cunctis. de his quæ fiunt a præla. sine consen. capi. & in c. cum inter canonicos. de elect. & de appel. c. bonæ. & c. dilectis. §. quia verò. super ver. iustitiam. & c. constitutus. & quasi in omnibus videtur dicere vnum, cuius contrarium dicit hic Bar. & tamen Inno. non allegat, ꝙ talis appellatio non facit, ꝙ vt in prima attentata reuocentur per viam attentati, & antea cognoscatur de iniustitia appellationis, sed ita demum reuocantur si pronuncietur bene appellatum. cuius contrarium hic tenet Bar. sed possunt reduci ad concor. secundum ea quæ not. in Specu. de appel. §. de officio. ver. quid si extra iudicium. & §. nouissimè. ver. illud quomodo. in fin. vbi omnino vide. & in ver. illud autem certum. gl. etiam magna circa medium. & in c. non solum. de appel. lib. vj. dicit illud idem quod Inno. nec Bar. ipsam allegat.

1 *Forma apostolorum seu literarum dimissoriarum, remissiuè.*
2 *Quando tales literæ non sint necessariæ.*

De libellis dimissoriis. Rubr.

¶ Nota, ꝙ ad hoc vt ad officium iudicis a quo appelletur, duo requiruntur, scilicet ꝙ recipiat appellationem (& de hoc in titulo præcedenti) & postquam recepit, tradat apostolos, id est literas dimissorias cum omnibus actis, & emolumētis causæ, & transmittat ad iudicem ad quem. & de his loquitur iste titulus. & patet C. de appel. l. iudicibus, & in Specu. eo. tit. §. nunc
1 dicamus. † & quæ sit forma istarum literarum, & quamplura bona circa hunc articulum vide in tertia parte Specu. in titu. de appell. versic. sequitur videre de apostolis, & multa fuerunt circa hoc innouata per iura canonica, & nouissima, quæ non erāt declarata de iure ciuili, vt patet in c. vt super. & in c. ab eo. de appellat. lib. vj. & in clemen. quamuis. eo. tit. vbi plenius, &
2 † verum scias ꝙ quando iudex appellationis est in eodem loco, in quo iudex a quo, tales literæ non sunt necessariæ, nec est curandum de traditione talium apostolorum, immo iudex potest se breuibus verbis expedire, cum porrigitur sibi appellatio, ꝙ dicat, admitto vel nō admitto talem appellationem, & hoc habeatur loco apostolorum dimissoriorum, vel refutatoriorum, & hoc faciat scribi per notarium in schedula continente appellationem. & ita seruatur vt not. in Specu. in d. §. sequitur videre de apostolis. versic. sunt quoque nonnulli.

LEX VNICA.

1 *Quòd incumbat iudici a quo circa apostolos. forma tradendi.*
2 *Quādo appellatur extra iudicium, vel non in præsentia iudicis, sed honestorum*

rum personarum, quæ literæ sint dandæ.
3 *Literæ dimissoriæ, quid debeant continere.*
4 *Quòd onus incumbat actori circa tales literas, seu apostolos, et quòd quatuor requirantur.*
5 *Si iudex non tradit apostolos cum debeat, non nocet appellatori, et an processus postea factus nihil valeat.*
6 *Pendente termino ad dandum apostolos, si adhuc iudex non denegauit, an appellans possit prosequi suam appellationem.*

1 POst appellationem. ¶ † Not. in hac l.
principaliter quatuor. s. qd incumbat iudici a
a quo circa apostolos, [a] qa incũbit onus tradē-
di. & tex. in l. eos. C. de app. dicit etiã si ab eo nō
petantur, & sic debet offerre. sed text. in c. j. de
appell. lib. vj. dicit q debet tradere requisitus. pro quorũ concor-
dia dic, q si ipse admisit & recepit appellationem, debet trade-
re etiam non requisitus. & ita intelligitur tex in l. eos. in fi. sed si
non admisit, non tenetur tradere nisi requisitus. & ita no. in
Spec. de appel. §. sequitur videre, ante finem, in tertia parte Spe.
& istud est vtile, quia quando non tradidit cum debuit, nō va-
let quicquid postea facit. vt in c. ab eo. de appel. lib. vj. & sic vi-
detur, q si admisit appellationē, licèt apostoli nō fuerint peti-
ti, si eos non obtulit, non possit quequã facere & si facit, nō va-
leat, sed si non recepisset, tunc posset ad vlteriora procedere, si
fuit appellatũ ab interlocutoria, & valerent acta, nisi requisi-
tus expresse vel tacite denegasset. vt d. c. ab eo. & isto modo de-
2 bet istud c. limitari. † Quid autem quando appellauit extra iu-
dicium, vel non in præsentia iudicis, sed honestarum persona-
rum, an tunc vendicet sibi locum quod hic dicitur? dic q sunt
dandæ literæ testimoniales ab illis personis. vt no. in Spe. de ap-
3 pel. §. de officio. ver. porrò. cum sequen. in ij. parte Spe. ¶ † Se-
cundo no. quid debeant continere istæ litereæ. s. q talis appellauit
supple, & q ipse iudex admisit appellationem ob reuerentiam
superioris, vel non admisit ex causa iusta, & debet illam expri-
mere. vt s. ut. proxi. l. sciendum. ver. cumq;. & plene in d. § sequi
4 tur videre. ¶ † Tertio no. in ver. {sufficit.} qd incumbat appel-
latori. certe quatuor. s. q petat apostolos, supple etiam si iudex
appellationem recepit: licèt. n. tunc iudex teneatur offerre, vt
statim dixi, non tamen excusatur appellator quin teneatur pe
tere, & si non petierit intra tempus debitum, censeretur deser-
ta appellatio, vt l. iudicib. C. de appel. & hic. qa isti tex. loquun-
tur indistincte. ¶ Secundo incumbit, vt petat intra tempus de-
bitum, & istud tempus est xxx. dierum. vt d. l. iudicibus nec ali-
quid in hoc immutatur de iure canon. ¶ Tertio requiritur, vt
petat instanter, & istud non declaratur per glo. & doc. Ego in-
telligo instanter. s. vt petat responsum a iudice, vtrum velit da-
re vel non. nec sufficeret. s. dicere, peto apostolos, & statim ver-
tere terga, & recedere. quod no. quia si forte posset hoc proba-
ri, q non expectauit responsum iudicis, perinde esset ac si non
fecisset. Quarto incumbit, q petat sæpius. antiqui intelligebãt,
q deberet interuenire saltem interuallum vnius diei inter vnã
petitionem & alteram, per l. inter accusatorem. de publi. iudi.
& si eodem instanti diceret, peto & iterum peto, hoc non vide
retur sufficeret, quia non videretur pluries petijsse, sed pluries
locutus fuisse, prout dicit text. in simili in l. Meuius. §. cum qui.
s. de leg. ij. & p id quod no. glo. in l. si conuenerit. s. de pi. actio. sed
hodie per illam cle. quamuis. in prin. declaratum est, q licèt
istud sit verum de rigore iuris, tamen propter consuetudinem li
tigantium, quæ inoleuit, vt eodem contextu pluries petant, vide-
tur q hoc sufficiat, tamen statim postea limitatur nisi iudex
assignaret certum terminum ad dandum apostolos, quia tũc
appellator, licèt vno contextu pluries petijsset per prius, dēt postea
in termino cōparere, & iterũ petere, aliàs censeretũ applō deser
ta. Idem si respondit se daturum intra terminum iuris, quia de
bet appellator nō obstante q prius petijsset, & tale responsum
habuisset, iterum intra terminum iuris petere. secus si iudex di
xisset se traditurum, & non dixisset quando, vel tacuisset, quia
tunc sufficit prima petitio. & Idem multo magis si tradidisset.
Ista omnia habentur in d. clem. quæ practicatur ad vnguem
5 in quibuscumq; curijs, & in quibuscumq; locis. ¶ † Quarto &
b vltimo not. q si iudex non tradit [b] apostolos, cũ debeat, non
nocet appellatori, supple, & ipse punitur in hoc, q processus,
q est postea factus, nihil valet, vt in d. c. ab eo. & c. super. quod
est intelligendum vt dixi, qñ expresse denegauit tradere, vel ta-
citè assignando terminum, & in illo termino non tradendo,
vel si non assignauit terminũ, non tradidit intra tēpus iuris.
quib. casib. ēt si sibi non erat inhibitũ per superiorem, & fue-
rat appellatum ab interlocutoria, & ipse non detulit appella-
tioni, nō valet quequid postea fecerit, secus si apostolos nō de-
negasset expresse, vel tacite, qa tunc valerēt acta p eum ante in-
hibitionē, vt in d. c. non solum. si vero pars non petijt, vel non
petijt, vt debuit, vel oblatos non recepit, videtur appellationi
6 renunciasse. qđ dic vt no. gl. fi. in d. cle. ¶ † Vltimo scias, q pen-
dente termino ad dandum apostolos si adhuc iudex non de-
negauit expresè vel tacitè, appellans non potest prosequi suam
appellationem, & sic non posset facere committi causam, &
illis diebus habui de facto, quia opponebatur contra vnam com-
missionem, q non valuit, quia facta pendente termino ad dã-
dum apostolos, nam facere committi causam est de prosecu-
tione appellationis, vt dicit Specu. in titu. de appella. §. quali-
ter. ver. porro. ante fi. in vlti. col. sed si denegasset expresè vel
tacitè (quod quãdo sit, paret per superiora) ex tunc potest pro
sequi, & facere committi, & hæc oĩa probaui in d. clem. in fi. dũ
dicit ex tunc. q. d. non ante. & si vna erat op. Rñdebaĩ q iudex
rñdit se daturũ apostolos, sed nō dixerat qñ, quo casu videba
tur tacitè denegare, vt ex tũc possit prosequi, vt ibi ē casus expssus.

ADDITIONES.

a ¶ Circa apo. non admodum in his duob. diffiniendis nempe aposto. & literæ dimiss. superstitiose insistēdum est, vtimur. n. illis tanquam tuto diplomate.
b ¶ Non tradit apostolos. Adde Doc. in clemen. fi. de app.

LEX VNICA.

2 *Pendente appellatione quid & quando possit innouari, uel fieri. & nu. 6.*
3 *Quid in pendentia supplicationis.*
4 *Quis iudex & quando debeat reuocare attentata pendente appellatione.*
5 *Attentata pendente causa nullitatis, an ueniant retractanda antequam super nullitate sit pronunciatum.*
An pendente causa nullitatis sententia debeat condemnatus haberi pro cõdemnato, uel non.
6 *Bannitus q dicit bannum esse nullũ, an possit interim tanq̃ bannitus occidi.*
Lapso tempore appellationis prosequendæ, an debeat citari appellans ad dicendum causam quare sententia non debeat executioni mandari, cum la psa sint fatalia.

Nil nouari appella. interposita. Rub.

1 APpellatione. ¶ † Pendēte appellatio
a ne [a] a diffinitiua sñia
nihil debet innouari p iudicē a quo sup exe-
2 cutione sñiæ. h. d. Sed † si esset appel. ab interlo
cutoria, posset ĩnouari quousq; p iudicē ad
quem esset inhibitum. vt in c. non solum. de
appellat. lib. vj. nisi iudex a quo denegasset apostolos. c. ti. c. ab
eo. & dixi in ti. præced. vel nisi detulisset appellationi. c. tit. c. cũ
appellationib. Fallit quod hic dicitur in plurib. casib. qui not.
in Spe. de appe. §. nouissimè. ¶ Item limita hanc tẽxtam nisi sint
talia, quæ pendente cã principali poterant fieri, quia tunc pos-
sunt fieri etiam pendente appellatione, vt l. postquam. §. Impe
rator. vt leg. nomi. ca. Item est verum, q non debet fieri noua-
tio contra appellantem, sed contra tertium bñ pōt fieri. vt s. man. l. credi-
tor in prin. Item est verum qñ fieret ĩnouatio contra appellationē,
secus si id quod fieret, non tendit contra appellationē. vt no. p Inn.
in c. qa pp. de elec. Item loquit hic de executione facti, quę nō
debet fieri p iud. a quo pend. appe. sed executio iuris bñ fit, vt
l. furti. §. j. s. de his qui no. infa. vbi appellans a sñia sup famoso
crimine interim est infamis, & idem in sñia excõica. vt ibi no.
Item procedit, nisi sit notorium appel. non tenere. vt no. Inn. de
offi. deleg. c. pastoralis. ¶ In gl. ibi. {arg. C. cõia deleg.} de hoc
est hodie casus in c. non solum. de appel. lib. vj. est tñ verum vt
dixi, qñ pendet tp̃s appellãdi a diffinitiua, si verò ab interlocu-
toria, licèt pars grauata cōpareat coram iudice ĩtra tp̃s appellã
di, & petat supersederi in cã quousq; deliberet an velit appel-
lare vel non, iudex non tenetũ supersedere, vt no. glo. eo. tit. c. fi.
& fuit originaliter dictum Spe. in ti. de app. §. restat. in fi. Nimi-
rum, quia ēt si esset interposita appel. non teneretur suspende
re si non esset sibi inhibitum. vt s. dixi. multo minus si non est
3 adhuc interposita. ¶ † In gl. seq. ibi {in Auth. vt spōsalia.} posi-
ta. C. de preci. Impe. offerē. auth. quæ supplicatio. & solue vt in
gl. quia pendēte supplicatione contra sñiam bñ pōt fieri executio,
prestita tñ satisdatione, vt ibi. & ratio est, quia talis supplicatio
sñiam, quæ in rē iudicatã transiuit, non rescindit quousq; per
iudicem, qui de supplicatione cognoscit, sit pronunciatum contra
sñiam, & idē si petita est in integrum rest. contra sñiam, vt in c. ex li
teris. de rest. ĩ integ. Sed applō statim rescindit sñiam, ēt anteq̃
iudex appellationis pronũciet bñ appellatũ. vt in l. j. in fi. s. ad
4 turpil. ¶ † In gl. seq. circa prin. ibi. {Rndc apud principem.} qñ
fuit ad principē appellatũ, & debuit ad eum appellari, alias se-
cus p illum ad quem fuit appellatum, vel debuit appellari, vt
s. ii. ij. l. eius. & ipse iudex appellationis est ille, qui debet reuo-
care oĩa attentata p iudicē a quo, ēt anteq̃ pronunciet sup ap
pellatione. vt l. chirographis. §. ti. de adminisstra. tuto. & in Spec.
de appella. §. nunc de officio. ipse ēt iudex a quo pōt reuocare
id quod malè fecit, qa potius debet errorē suum corrigere q̃
expectare p alium corrigi, vt est casus in c. cum teneamur. de
appella. & pōt inhiberi parti, q nihil noui faciat appellatione
pendente, per illum tex. facit c. venientes. in fi. de iureiuran. &
de

ADDITIO.

a ¶ Pendente appellatione. Adde gl. summæ. ij. q. vj.

de talibus attentatis qualiter & qn̄ veniant reuocanda, vide
plenè p gl.in d.c.non solum. & p Inno.de except.c. dilecte.vbi
5 ēt ponit formā petēdi reuocatonē taliū attētatorū. ¶† Quid
aūt de attentatis pendente cā nullitatis, an veniant retractāda
anteq̄ sup nullitate sit ꝓnunciatum? Rñdeo, non, qa non re-
perit iure cautū, ſm Inno.in c.cū in iure.de offi.dele.licet Bar.
sentiat ꝯtrarium in l.j.C. qn̄ ꝓuo.non est neces. tetigi in l.si expres-
sim.ff.de appel.& ita no.Bald.in l.tale pactū.§.q ꝓuocauit.ff.de
pac.nisi forte p iudicē,q cognoscit de nullitate principaliter inten-
tata, fuisset inhibitum alteri iudici, q̄ cā nullitatis pendēte nil
innouaret,& istud pluries vidi fieri, tñ de iure puto talē inhi-
bitionē nō posse fieri,nisi ille cui fit,sit inferior,vt si Eps īhibet
archidiacono,vel pses ꝓuinciæ magistratui municipali,vt in l.
iudicium soluit.ff.de iudi. secus si æquè principalis.vnde con-
suluit Feder.de Sen.q̄ Eps non pōt inhibere iudici seculari, q̄
sniam vel instrm̄ executioni non mādet quousq; decisa sit qō
nullitatis, quæ corā eo vertit̄ sup eis. ad quod vide quod not.
Archi.xj.q.j.c.de psona.& adde circa istum articulū an pēden
te cā nullitatis sniæ debeat ꝯdemnatus haberi ꝓ ꝯdēnato vel
non,quod no.Inno.in c.solet.de sent.excō.lib.vj.& Bart. post
6 Dy.in l.iii.§.si seruus.de acq.pos.& sic † an bānitus[a] q dicit ban-
a nū esse nullum,possit interim tanq̄ bannitus occidi,qd̄ tetigit
hic Dy.sed dic p Bar.in d §.si seruus.¶ In fi.glo. ibi, {& sic po-
terit statim exequi.} hoc intellige verū nisi p Iudi. appellatio
nis esset inhibitū,vt in c.Romana.§.si aūt. de appel.li.vi. & qn̄
possit inhibere,dic vt ibi.& no.in Spec. de appe.§.de offō quo
que.ver. sed quare. cū seq. & ver.sed qd si iudex appellationis.
adde ēt qd̄ no.Bal.circa māam huius l.C.de reb.credi.l.gñalr §.
sin aūt.vbi dicit q̄ habet locū ista lex in his q̄ tāgūt applonē,
non in separatis.& idē Bar.no.in l.i.C. de bono. pos.ſm tabu.
vbi dicit q̄ applo suspendit offm̄ iudicis ēt in his q̄ sunt volū
tariæ iurisdōnis.¶ In gl. seq. ibi {idem tametsi lapsa sint fata-
lia.} No.istā gl.q̄ ille, q habuit ꝓ se sniam lapso tpe appellatio
nis ꝓsequēdæ pōt cōparere corā iudice a quo,& petere sniam
executioni mandari, nisi doceat̄ p iudicē applonis fuisse pro-
nūciatū bñ appellatū, & malè iudicatum, & habet fundatam
intentionē,nisi appellans hoc doceat. Est ergo practica,q̄ cite
tur appellās ad dicendum cām quare snia non debeat execu-
tioni mandari,cū lapsa sint fatalia.& ita hr̄ C.de appel.l.ꝯ ma
iorem.Sed habui de facto qōnē, qa erat appellatū ad curiam
Romanā,& erat lapsus annus,petebat̄ sniam executioni man
dari nisi doceret de ꝓsecutione,vel de iusto impedimēto , pp
qd̄ deberet habere alium annū , appellans dicebat se nō tene-
ri,cū habeat alium annū ab ipsa l. Bar.tenet hic ꝓ appellante,
q̄ non debeat fieri executio quousq; sit lapsum bienniū.In ꝯtra-
rium facit cle.sicut.de appel.vbi p lapsum anni snia transit in
rem iudicatam,nisi habuerit impedimentum. & breuiter,for
tè de iure ista est melior opinio,& ita sentiūt Cano.in c.ex rō-
ne.de appel.licèt opin.Bar.sit æquior.

ADDITIO.

a ¶ Bannitus. Adde Nel.in trac.de bann.vbi diffusè.

1 *Maior pœna non debet differri propter minorem,sed econtra sic.*
2 *In pluribus facinoribus prouenientibus ex diuersis factis an debeat delin-
quens de quolibet puniri,& quid si ex eodem facto.*
3 *Attentata,pendente causa nullitatis,non debent reuocari quando nullitas
opponeretur incidenter.*

1 **§.Si quis ex pluribus.** †Maior pœna nō de-
bet differri pp mino-
2 rem,sed ꝯ sic.vide Barto.in l.ij. de custo.reo. ¶ .In tex.ibi. {ex
plurib.facinorib.} s.ꝓuenietib. ex diuersis factis,quo casu de-
bet ex quolibet puniri, vt l. nunq̄ plura.ff.de priua.delic. Si ve-
ro plura crimina descendant ex eodē facto, seu plures eiusdē
criminis, tunc distingui an se habeant adinuicē vt genus &
species, vt homicidiū , & parricidium , q̄ puniunt̄ ex diuersis
legib.vt patet in ti.ad l.Corne.de sicca.& ad l.Pompeiā.de par-
rici.tñ homicidiū se habet vt genus,& tunc non est puniēdus
nisi ex altero eorū.vt l.senatus.& ibi not.ff.de accus. Si vero se
habeant vt spēs diuersæ,vt adulteriū,& incestus,tunc ex quo-
libet debet puniri, vt in l.si adulteriū cū incestu. de adul. ¶ In
tex.ibi.{differenda est pœna.}intelligit An.istū text. qō pœna
maior,si prius imponat̄,absorbet minorem,vt si quis est ꝯdē-
natus in amputatione manus ex vno delicto, & in amputatio
ne capitis ex altero.na si prius amputet caput , nō deberet po-
stea amputari manus , qa pœna non est inferenda mortuo,vt
no.gl.j.si penden. appe.mors interue.l.j. sup verb.in reddēdis.
Sed si maior non absorberet minorē,vt si eēt ꝯdēnatus in am
putatione manus,& in fustigatione, tūc licet appellaret a pri-
ma,non deberet differri fustigatio p l.si cui.§.1.ff.de accu.& ita
etiam vr̄ colligi ex dictis Bar. in d.l.ij.de custo.reo.Sed mirabi-
le est quare ēt in primo casu debeat differri pœna minor , qa
postq̄ est ꝯdēnatus ad vtranq;,vr̄ q̄ debeat incipi a minore.vt
sic vtraq; imponat̄.vt no.Bar.post glo. de delato.l. oēs iudices.
lib.x.vbi dicit q̄ si captus est aliquis bannitus in amputatione
manus, & capitis. primo debet amputari manus, & postea ca-
put . si ita est, ergo licèt appellauerit ab amputatione capitis ,
non debet differri pœna manus , cuius ꝯtrarium hic dr̄. Et eꝯ si
appellasset ab amputatione manus , videretur debere differri
amputatio capitis,ad hoc vt vtraq; locū habeat , cuius ꝯtrarium
hic dr̄, ver. seq.q̄ non differt̄. Breuiter p istū tex. vr̄ dicendum
non esse verū id qd̄ Bar.dicit in d.l.oēs iudices. in fi. immo hu-
manitatis gratia postq̄ debet mori (quæ pœna est vltimū terri-
biliū) quantumcūq; fuerit ꝯdemnatus ad alias pœnas corpora-
les minores, ista sola imponat̄, & non fiat executio in aliis , li-
cèt fortè de ꝯsuetudine hoc nō seruaret̄. & istam credo fuisse
mentem huius literæ , nec alio mō scirē defendere istum text.
ab opi. prædicta,nec inducere rōnes eorū,quæ hic ponuntur.
3 ¶ †Vltimo scias,q̄ illud qd̄ dixi in prin.l.de cā nullitatis,an im
pediat interim attentari,& faciat reuocari attentata, pcedit qn̄
principaliter ageret de nullitate:si vero incidenter,quia oppo-
neret̄ exceptio ꝯ executionē sniæ,tunc vt no.in l.iii.§. condem
nationem.de iudi.p Bar.non sunt alia .

LEX PRIMA.

1 *Si pronunciatum est non esse iudicatum , & pronunciatio transiuit in rem
iudicatam habetur pro non iudicato.quantumcunque iudicatum fuerit.*
2 *An valeat sententia contra sententiam .*

Quæ sententiæ sine appe.rescindantur. Rub.

1 ILlud. ¶ †In ista l.cum seq. ponuntur ali-
qui casus, in quibus sententia est
nulla,& ideo nō expedit appellare,imo quan
docunque vsque ad xxx.ann.potest peti decla
rari nulla,statuta tamen aliquando præfigūt
terminum certum,intra quē debeat hoc peti,
vt est hic,& Florētię,q̄ intra decem dies.& principium huius l.
h.d.Si pronunciatum est nō esse iudicatum , & pronunciatio
transiuit in rem iudicatam habetur pro non iudicato , quan-
tumcunque iudicatum fuerit.h.d.Glo. ponit casum , q̄ victor
petijt sententiam executioni mandari contra reum , & q̄ reus
opposuit,q̄ nunquam fuit iudicatum, & quia forte victor nō
plenè probauit,iudex pronunciauit non esse iudicatum . licèt
ergo postea superueniant probationes,non poterit vti illa sen
tentia,quia habetur pro non lata postquam ita fuit iudicatū .
Ista positio non placet,quia iudi. exeq. est summariū , & ideo
ꝓnunciatio facta super incidenti, vt est executio nullitatis sen-
tentiæ , vel quod lata non est, non facit præiudicium victori,
quominus postea possit ordinariè agere , & probare de validi-
tate sententiæ,vel quod lata est,vt expresse no.Bar.in l.j. C.quā
do prouoc non est neces.& in l.qui Romæ.§.duo fratres. in di
stinctione.ff.de verb.obli.Inn.in c.fi.de ordi.cogn. per l. a diuo
Pio.§.si super rebus.de re iudi & per l.si iudex.ff.de his qui sunt
sui vel alie.iur.& l.si quis a liberis.§.si vel parens. de libe.agno.
¶ Ideo melius pone casum,q̄ actor succubuit , & reus fuit ab-
solutus, & sententia transiuit in rem iudicatam , actor postea
iterum petit,reus opponit de snia absolutoria, & qa fortè non
ꝓbauit,iudex ꝓnūciauit ipm nunq̄ fuisse absolutum,certè ista
ꝓnunciatio nō est facta in iudicio summario,sed in plenario,
& ideo facit p̄iudicium ꝑpetuo reo,vt ī l.si aūt. §.fi. de neg.gest.
¶ Sed tunc oppono, qa sup incidenti non debet pronunciari ,
vt l.j.C.de ordi.iud.Sol.fateor q̄ Iudex hoc non bñ fecit, ꝓnun
ciatio tñ valet,& transit in rem iudicatā,vt hic est casus,& in l.
viro atq; vxore.& ibi p Bar.sol.mat.& facit p̄iudicium in prin-
cipali,qn̄ idē vertit in vtroq;, alias secus. vt l. vendicantē. in fi.
2 cum.l.seq de euictio.& not. plenè in d. §. duo fratres. ¶ †Item
a oppono fortiter, qa non valet snia ꝯ sniam,[a] quæ transiuit in
rem iudicatam,vt in l.i.C.qn̄ ꝓuo.non est nece.Sol. interdum
snia secunda fert̄ de directo ꝯ primam , qa pronunciat primā
nunq̄ fuisse latā,vel non valere, & valet ipsa secunda,& infrin
git primā si non appellat̄ ab ea, vt hic . Interdū fert̄ non de di-
recto ꝯ primā , sed ꝯ id qd̄ ꝯtinet in prima , vt si p primā fuisti
mihi ꝯdemnatus,p secundā absolutus,vel econuerso, tunc lo
quitur lex ꝓria.& ita fuit de mente gl.ibidem.de intellectu tñ il
lius l.qualiter debeat intelligi,plurimū dubitat. & Bar. intelle-
xit qn̄ secunda fuit lata ex eadem instantia,secus si ex diuersis,
& fuit originaliter dictū Iac.But.sed non placet,qa tunc nullū
eēt dubium,q̄ secunda non valeret tanq̄ lata sine instantia,&
sine actione , cū p prolationē prioris sniæ sint extinctæ instan-
tiæ,& acta,posito tñ q̄ ista opinio esset vera,notabiliter limita
tur p do.Ant.de But.in c.cum ꝯtingat.de offi deleg q̄ est vera,
nisi fuissent dati diuersi libelli,vnus p actorē, alter p reū super
eodē,qd̄ aliqn̄ pōt ꝯtingere,vt si peto ꝓnunciari rē,quā possi-
des,esse meā,an vero petis ꝓnūciari q̄ sit tua,nā isto casu si fer
rent sniæ ꝯtrariæ,valerēt, p ea q̄ tenuit Inn.ibidē, & ideo dicit In
noc.non de facili debere admitti secundū libellū.intelligendo
aūt illā l.i.q̄ loquatur ēt qn̄ secunda snia est lata ex diuersa in-
stantia

ADDITIO.

a ¶ Contra sententiam. Adde l.duob.ff.de excep.rei.iudi.Ias.in l.fi.C.de le.

stãtia, dic ꝙ hẽt locũ altero de trib. casib. s. vel qñ ps ꝑ qua erat lata ipsã ignorauit, & iõ ipsam ignorauit, nũc non valet sc̃da. Idem si sciuit & tacuit, non tñ ꝑ dolũ, sed bona fide. Idẽ si sciuit & allegauit, & probauit, & nihil per alteram partem fuit replicatum, his casib. non valet secunda. & fuit introductũ ob rigorem iudiciorum seruandum. Si verò sciuit & dolosè tacuit, vel allegauit, & non probauit, vel probauit, & fuit replicatum, istis casib. valeret secunda ꝯ primam. & ita debet intelligi c. inter monasterium. extra de re iudic. qđ vr̃ ꝯriari d. l. j. Ista videntur ꝯrian ex dictis Io. An. qui plenè distinguit circa intellm̃ illius legis, & melius & vtilius declarat eam, q̃ per aliquem ex nostris Doctori. declaret, ideo omnino vide. ¶ Vlnmo quod hic dicitur, ꝙ ista secunda rescindit primam, intelligo quo ad effectum, quia cum habeatur ista secunda pro veritate, ex quo nõ fuit appellatũ, vt l. res iudicata. de re. iur. nõ põt prima allegari, & ista sunt paria, quod fuerit lata, vel quod nõ possit allegari. vt no. gl. no. in l. qui habebat. in fi. de manumis. test. Non autem rescinditur in rem intentatam, quia ista sententia secũda est declaratoria. s. ꝙ non fuit iudicatum, & ideo non inducit dispositionem sicut qñ pronunciatur testm̃ non valere, qa ista pronunciatio non facit ipm̃ nõ valere, nec rescinditur in veritate eo modo quo rescinditur sententia lata super querela, vt no. in l. j. & ij. ff. de re iudi. & per gl. in l. antiqui. añ fi. si pars hr̃d peta Et istud est vtile, cum non sit rescissa sententia re vera, licèt ꝓnũciatio faciat eã haberi ꝓ nõ lata p̃sumptione iuris & de iure, ꝯ quam nõ admittit ꝓbõ in ꝯriũ. Si vero pars ꝯfitetur re vera latã fuisse, talis ꝓnũciatio sibi nõ ꝓdesset, qa ꝯ præsumptionẽ iuris & de iure bñ admitti ꝓbõ in ꝯriũ ꝑ ꝯfessionẽ partis, vt no. in auth. sed iã necesse. C. de dona. ante nup. & in corpore vñ sumit. ꝑ Cy. & gl. Et iõ si esset sic, snĩa re vera esset rescissa. & idẽ in testõ rescisso ꝑ q̃relã, qa ꝑ talẽ ꝯfessionem non reuiuisceret. Tene mẽti. facit qđ no. in l. si testm̃. de testa. Facilius. n. reassumit vires id qđ non erat extinctũ in substãtia, licèt esse obfuscatũ, q̃ id cuius substãtia erat extincta. Non sunt alia. ¶ Posset ẽt hic poni casus, ꝙ ille ꝯ quẽ dicebat ꝓnũciatũ, egit implorando offm̃ iudicis per l. diffamari C. de inge. manumis. & petijt pronunciari nunq̃ fuisse contra se iudicatum, & ita fuit pronunciatũ, vt no. in l. si contendat. de fideiuss. & tunc pronunciaretur non super incidenti, sed super eo quod principaliter erat in iudicium deductum.

1 *Non valet sententia, quæ continet expressum errorem calculi, & si confirmetur ex eodem errore, non valet etiam confirmatio.*
2 *Si peto a te lx. ex una causa. Item lx. ex altera causa, & sic de singulis, an possit iudex in sententia facere cumulum de omnibus, & condemnare in una summa, quæ comprehendat omnes.*

1 §. Item si calculi. †Non valet snĩa, quæ ꝯtinet expressũ errorẽ calculi, & si ꝯfir-
2 met ex eodẽ errore, non valet ẽt ꝯfirmatio. †Et per istũ tex. ibi. dũ dicit {idcirco Luciũ Titium, &c.} dicit Bar. in l. prætor edixit. §. si mihi plures. ff. de iur. om. iu. ꝙ si peto a te lx. ex vna causa. Itẽ lx. ex altera cã, & sic de singulis, nõ habet necesse iudex sup singulis sũmis snĩare, sed põt facere cumulũ de oĩb. & cõdẽnare te in sũma cõprehendente oẽs. Tene mẽti, & vide qđ no. ꝑ Cy. in l. j. C. de erro. calcu. Itẽ dicit Bar ꝑ istũ text. ibi dum dicit. {& citra ꝓuocationẽ &c.} ꝙ nedũ cã nullitatis deuoluit ad supiorẽ adiitũ sup nullitate, sed ẽt totũ negotiu principale, vt patet hic, qa vult, ꝙ nõ solũ ꝓnũciet sup nullitate snĩæ, imo sup negotio principali, corrigẽndo errorẽ, & ꝯdẽnando in septuagintaquinq;. Ita alle. Bar. istũ tex. ff. de appel. l. si expressim. in v. col. & C. qñ ꝓuo. nõ est necel. l. si vt ꝓponis. dicit ẽt accu. ꝑ l. absentem ꝓbari. C. de appel. ¶ Vlt. circa finem quæro, quid si non apparuit quare iudex superior confirmauit? dic plenè ꝑ ipsum met Bar. in d. l. j. C. de erro. calcu.

1 *Sententia continens expressum errorem iuris non valet, secus si sit lata vltra ius partis.*
2 *Sententia lata contra notorium, an valeat.*
Quid si est lata per probationes reprobatas a iure.

1 §. Item cum contra. †Sententia cõtinens expressum errorẽ iuris nõ valet, secus si sit lata vltra ius partis. h. d. Primũ dictũ declara vt dixi in l. si expressim. de appel. Itẽ ꝓcedit primũ dctm̃ qñ est lata contra ius scriptum, sed quid si contra ius consuetudinarium? puto ꝙ non sit nulla, quia consuetudo est probanda & alleganda per partem, vt no. in l. præscriptionẽ. C. si contra ius
2 vel vtil. publicam. non sic in iure scripto. †Item quid si lata sit contra notorium? Respondeo, aut est notorium facti transeuntis, & valet, vt est casus in l. palam. §. fi. de ritu nuptia. & no. Bal. in l. i. C. ne filius pro pat. aut est notorium facti permanentis, & non valet. ad quod facit c. solicitudinẽ. §. si verò notoriũ. de appel. quid si lata est expresse cõtra acta, quia dicit iudex cum probatum sit per testes, tamen nulli erant testes examinati, vel erant, sed nõ probabant? vide per Inno. & Ioan. And. in c. quoniam contra falsam. de proba. Item quid si est lata per probationes reprobatas a iure? Respondeo, videtur nulla, & potest retractari qñcunq; apparet ꝯriũ, casus est in c. ij. de purg. vulg.

1 *Sententia lata contra non citatum, vel non solenniter citatum non valet.*
2 *Citatio ad hoc vt sit solennis ad sententiam, quid requiratur.*
3 *An partes possint cõuenire adinuicẽ quòd feratur snĩa ẽt parte non citata.*
4 *Si partes fuerunt præsentes vsque ad conclusionem inclusiue, & postquam fuerunt auditæ ad plenum, an tunc valeat sententia contra non citatum.*
5 *Sententia lata pro parte absente non citata, non valet.*

1 §. Item cum ex edicto. †Sentẽtia lata ꝯ nõ citatum, vel non so-
2 lenniter citatum, non valet. h. d. † Et no. ꝙ ad hoc vt citatio sit solennis ad sententiam, debet esse peremptoria, vt hic. & l. ad peremptorium, de iudi. Item debet exprimi, ꝙ veniat ad sententiam audiendam, nec sufficit dicere ꝙ veniat coram iudice, vt patet in cle. sæpe. ver. sententiam. & ibi no. in glo. de verb. sign. & no. per glo. in auth. Iubemus. C. de iudi. in penulti. vel antep. glo. Item hæc vera in sententia diffinitiua, sed in sententia in-
a terlocutoria [a] valet etiã contra non citatum, secundum Inno. in c. vt litis. de procu. sed intellige hoc verum in interlocutoria parui præiudicii, secus si magni, vt patet in l. si præses. C. quomodo & quando iud. & in l. præsenti. de his qui ad eccle. ꝯfu. vbi in missione ex j. decreto, quæ dicitur interlocutoria, requiritur citatio ẽt peremptoria. habet ergo locũ dictum Inno. quãdo assignaretur vna dilatio, quæ assignatio dicitur interlocu-
3 toria. vt l. interpellatur. §. j. de arb. † Sed quæro, an partes possint ꝯuenire adinuicem, ꝙ feratur sententia etiam parte non citata? videtur ꝙ non, cum hoc sit de solennitate. ergo, & c. arg. in l. nemo potest. de leg. j. ꝯtrarium videtur verius, quia est introductum ob fauorem partis, & sic potest remitti, sicut iuramentũ testis. vt in c. tuis. de testi. & no. in l. j. ff. de ser. Sed aliæ solennitates introductæ in fauorem publicum, non possunt remitti. de quo dic vt in c. fi. de re iud. lib. vj. De ista quæstione vide in Spe. de citatio. §. viso. ver. sed pone, ꝙ partes. & adde quod plene no. xxiij. q. iiij. c. de illicita. per glo. & per Inn. in c. ad petitionem. de
4 accu. ¶ † Vlt. quæro, pone ꝙ partes fuerunt præsentes vsq; ad conclusionem inclusiue, & postquam fuerunt auditæ ad plenum, adeo ꝙ nihil amplius dicere volebant, lata fuit sententia contra non citatum, an valeat? videtur ꝙ sic, quia citatio fit vt veniat ad dicendũ, vel ad allegãdũ quicquid vult, sed hoc hic non cadebat. Contrarium est verius, quia iura hoc requirunt pro substantia, & solennitate ꝙ debeat pars citari. quod autẽ s. dixi procederet quando esset casus, in quo non posset pronunciari contra absentem etiam citatum, vt contingit in arbitris in causis criminalib. tunc. n. si fuit præsens vsq; ad conclusionem, licèt tempore prolatæ sententiæ non esset præsens, haberetur pro præsente, & ita intelligo quod no. Cy. in l. si qui ex ꝯsensu. de episco. audi. & ꝙ no. glo. C. de adult. l. quamuis indu-
5 bitati. intelligo dũ tamen fuerit citatus. scias ẽt ꝙ sententia la-
b ta non citata parte [b] absente non valet, etiam si sit lata pro ea, vt no. in l. iunoso. de re iud. & l. ea quæ. C. quomo & quan. iud.

ADDITIONES.

a ¶ Sed in sententia interlocutoria. Adde glo. cle. j. de sequest. pos. & fru. Bald. in l. quod iussit. ff. de re iudi.
b ¶ Parte. Adde Io. And. in Add. Spec. tit. de cita. §. ij.

1 *Causa cõuentionis & reconuen. debent cum eadem sententia terminari, & si lata est in causa conuentionis tantum, propter hoc solum poterit appellari, nec interim mittitũ executioni quousq; cã recõuentionis sit expedita.*
2 *Peruersio ordinis de vno iudicio ad aliud, non reddit sententiam vel processum nullum, & quid in peruersione de seipso ad seipsum.*

1 §. Si apud eundem. † Causa ꝯuentionis & reconuen. debent cũ eadẽ sententia terminari, & si lata est in causa conuentionis tantũ, propter hoc solum poterit appellari, nec interim mittitur executioni quousq; causa reconuentionis sit expedita. h. d. & sem-
2 per allegatur † Non est ergo nulla propter hoc. & sic no. ꝙ peruersio ordinis de vno iudicio ad aliud, non reddit sententiam vel processum nullũ. sic C. de app. l. j. & ff. de euic. l. si mãcipiũ. §. si cõi diuidun. secus quando est peruersio de ipso ad ipsum, vt l. prolatam. C. de sen. & vide quod habetur in Spe. de reconuẽtione. §. nunc videndum. ver. sed pone iudex. Item quod hic dicitur, ꝙ non mittitur executioni sententia lata in causa ꝯuentionis quousque sit expedita causa reconuentionis, vt hic patet in ver. {quoniam.} quod est intelligendum etiam si non fuit appellatum, procedit quãdo vtraque causa erat pecuniaria, ita ꝙ poterat obijci compensatio si fuissent ambæ expeditæ vna sententia. Si verò non poterat obijci compẽsatio, quia erat super speciebus, tunc si non esset appellatum, posset mitti executioni secundum Ang. & benc. Imputet enim sibi cur nõ appellauit, postquam propter hoc solum poterat.

LEX II.

1 *Si litigaui cum Titio, licèt eo mortuo transeat instantia contra hæredem, & non fuit processum contra hæredem, sed contra ipsum iam defunctum,*

ctum, & lata est sententia contra eum, quòd non valeat quicquid contra eum factum est.
5 *Qua cautela debeat tunc actor uti si pendente iudicio moriatur reus.*

1 PAulus respondit. †Nõ valet sñia lata ꝯ mortuũ, nec etiam delegario iudicis facta contra eum. h. d. no-
2 tabiliter. ¶ †Not. ergo diligenter, ꝙ si litigaui cum Titio, licèt eo mortuo transeat instantia contra hæredem, vt l. si cum hominem. §. de fideius. si tamen non est processum cõtra hæredem, sed contra ipm iam defunctum, & lata est contra eum sententia, non valet quicquid contra eum factum est, etiam in præiudicium hæredis. est ergo necesse facere citari hæredem, & contra eum dari sententiam, casus est notabilis hic. gesta vero cum defuncto valent vsq; ad tempus mortis & vltra. & ita no. Bar. in l. si vt proponis. C. quomodo. & quando iud. ¶ In gl. ibi. {et si p viuum defendit.} hoc est verum si ille incipit defendere post mortem. sed si illo viuente bene valeret continuatio processus, & sententia lata contra defensorẽ post mortem defensi. l. nulla. C. de procu. ¶ In gl. ibi. {sed econtra pro eo sic.} hoc non placet, quia iudicium non debet claudicare. Item video, ꝙ stipulatio serui in personam domini defuncti non valet, nec prodest hæredi. vt l. eius qui in prouincia. §. quod si stipulatus. ff. cer. pe. Nihil n. pôt purgari in personam mortui, nec pro eo, nec contra eum, & per consequens non transit ad hæredem vt debeat sumere originem in persona defuncti. vt l. qui libertinos. §. posthumus. de op. lib. & ad l. cum quasi. alleg. in gl. dic ꝙ est ibi speciale, vt hic, & in secunda solutione glo. & ita reperio quosdam antiquos hic scripsisse. licèt Bar. mentionem non faciat. ¶ In fi. gl. ibi. {l. tale. §. fi.} ille §. hoc non dicit, & est contra dictum §. quod si stipulatus. vbi non valet stipulatio pro mortuo, & stipulatio est pactum, sed pro eo qui nondum est natus, sed speratur nasci, bene potest valere si
3 nascatur. & istud probat ille §. fi. No. †ergo diligenter istam legem, & sis cautus. si lingasti cum aliquo & lite pendẽte moriatur, ꝙ continues processum cõtra hæredem, vel facias dari curatorem hæreditati iacenti, & continues cum illo, & illum facias citari, quia si continuas cum defuncto nihil valet cõtinuatio, nec prodesset ignorantia de morte defuncti.

LEX III.

PAulus respondit. ¶ Non valet sentẽtia cõtinens impossibile de iure vel de natura. h. d. ¶ In gl. mag. ibi. {eo mortuo post moram} hoc ideo dicit, quia si ante moram, certum esset ꝙ sñia non valeret, quia nec viueret, nec fingeretur viuere, quia debitor esset liberatus, & sic sententia tunc bene contineret impossibile, sed quando post moram, licèt verè non viuat, fingitur tamen viuere, quia debitor non est liberatus, immo remanet obligatus ad Stichum sicut prius, & hac fictione attẽta potest deduci in stipulationem & in constitutum. vt in gl. & in l. si seruũ. §. effectus. & §. nonari. de ver. ob. & in iustin. vt l. cum qui. §. j. de iureiur. & ideo non reputaẽ ꝯtinere impossibile, fiet tñ executio in æstimationẽ offõ iudicis mercenario, in quã æstimationem potuisset etiam fieri condemnatio eodem officio iudicis, licèt non esset in obligatione, nec esset petita, per rationes quæ hic subiiciuntur in gl. Et vide omnino quod habetur in Spe. de obliga. & solu. §. sequitur. versi. quid si petit. cum seq. & seq. de hac quæstione, & de his quæ s. dixi.

LEX PRIMA.

1 *In causa pecuniaria ciuili uel criminali põt interuenire procurator tã ex parte rei, quàm ex parte actoris, & tam in causa principali, quã appellationis, secus si esset criminalis & capitalis, quia tũc ex neutra admittitur.*
2 *Causa pecuniaria quando dicatur ciuilis, & quando criminalis.*
3 *Personæ illustres, an debeant litigare per procuratorem.*

An per alium causæ appellationum reddi possint Rub.

QVæri solet. Ista prima l. loquiẽ qñ qs litigauit per seipsum, & lata sñia ꝯ eum appellauit, vtrum ad ꝓsequendam appellationem possit ꝯstituere ꝓcuratorem, & an debeat admitti. Lex fi. loquitur qñ litigauit p procuratorem, & ipse ꝓcurator victus appellauit. vtrum ipse idem possit prosequi vel etiam do-
1 minus. & h. d. ista l. ¶ †In causa pecuniaria ciuili vel criminali põt interuenire procurator tam ex parte rei, ꝗ̃ ex parte actoris, & tam in causa principali, ꝗ̃ appellationis, secus si esset crimi-
2 nalis & capitalis, qa tũc ex neutra admittiẽ. h. d. †Dr̃ aũt pecuniaria criminalis, qñ agiẽ pœna applicanda fisco, sed qñ agiẽ de aliquo applicando parti agẽti, dr̃ ciuilis, siue agaẽ de pœna, siue de interesse, vt no. in l. agraria. de termino. mo. ¶ In glo. iij. ibi. {sed exclusiuè ponit.} istam partem cõiter tenent Docto.

sed vltramontani tenuerunt ꝙ ponaẽ inclusiuè, alias iste vers. {sed & si ea causa sit.} nihil adderet præcedenti ver. quia dum dicit {sed capitalis.} comprehendit pœnam mortis naturalis. Item pœnam mortis ciuilis totaliter annihilatiuam status, vt damnationis in metallum, per quam perditur libertas & ciuitas. Item annihilatiuam pro parte, vt deportationem, p quam perditur sola ciuitas. non restat ergo postea alius gradus ꝓpinquior ꝗ̃ relegatio, per quam nec ciuitas, nec libertas perditur, tamen est pœna afflictiua corporis, quia tenetur stare in certo loco, cum iste versic. {sed & si ea.} secundum prædictos, dicat ꝙ non admittatur procurator, sicut nec in capitali, sed illi qui tenent opi. gl. dicunt ꝙ verbũ {capitalis} positum in præcedenti ver. ponitur strictè pro pœna mortis naturalis tantum. & ꝙ ver. {sed & si ea} addat de aliis duab. capitalib. non aũt de releuatione, propter rationem gl. ad quam non potest responderi, quia in relegatione potest dari sententia ꝯ absentem. l. absentem. de pœnis. Et rña est ꝙ vbi potest dari contrã absentem, admittitur procurator. vt l. seruum quoque. § publicè. de procu. Bar. sequitur istam opin. in practica, dicens eam communiter seruari, tamen de rigore credit opin. vltramõ. veriorem, ad rationem gl. respondet, quod dic plene per eum in l. pen. §. ad cri-
3 men. de public iud. ¶ †In glo. seq. ibi. {primo ratione personarum illustrium.} quæ habent necesse litigare per procuratorẽ, & non possunt per seipsas, & sic veniret ista fallẽtia ab eo quod s. dixerat. {sponte non ex necessitate &c.}

LEX II.

1 *Si procurator uictus appellat, tam ipse, quàm dominus potest appellationẽ prosequi.*
2 *Procurator ad lites, an possit appellare & appellationem prosequi.*
3 *Dominus potest prosequi instantiam inchoatam cum procuratore, licèt procurator sit effectus dominus litis, & quis eorum præferatur.*
4 *Procurator licèt assignauerit rationes domino, si tamen adhuc durat mandatum, debet prosequi litem, & quid si expiraret officium, vt in tutore.*

1 SI procurator. ¶ †Si ꝓcurator victus appellat, tam ipse, ꝗ̃ dñs põt
2 appellationem ꝓsequi. h. d. †Et istud est verum qñ mandatũ suum ad hoc se extendit, quod põt ꝯtingere trib. mo. quorum duos ponit hic gl. I. si erat ꝓcurator gñalis constitutus ad negotia, nam tunc potest etiam exercere iudicia præsentia, & futura quousque durat mandatum, vt patet in l. sed & si vnius. §. procuratorẽ. de iureiu. & est hodie casus in c. qui generaliter. de procura. lib. vj. Secundus est, quando haberet mandatum speciale ad talem causam, tam principalem, quàm appellationis. Adde tertium, quando haberet generale mandatum ad lites præsentes & futuras, vt no. in l. inuitus. C. de procu. & istis casib. potest appellare, & appellationem prosequi, supple, & tenetur, & si non faceret, teneret domino actione mandati, quia videtur astrinxisse se ad hoc faciẽdum eo ipso ꝙ acceptauit mandatum, & acceptasse videtur recipiendo instrumentum procurationis & retinendo, etiam si ita fuerit, vt in clem. j. de procura. facit l. filiusfa. ad Mac. ¶ Si verò habet mandatum speciale ad talem causam, nec vlterius dicitur, non censetur habere mandatum nisi ad agitandum causam principalem, & virtute ipsius tenetur etiam appellare, quia appellatio est de prosecutione primæ causæ, vt dixi in l. ab executore. §. fi. s. de appel. prosequi verò non potest, etiam si velit, quia ad hoc mandatum suum non extenditur, vt est casus in l. si actor C. de appell. & ista est veritas in hoc passu, per quæ remanet declarata gl. hic. Quod autem gl. in fi. dicit. {debet. i. potest.} non est bene dictum, quia si potest, ergo debet p rationem quam s. dixi. sed tunc non debet quando non potest, & ita colligitur ex dictis Doc. in d. l. inuitus. & attende diligenter, quia vidi aliquos in hoc multum errare, & malè intelligere prædicta in appellatione a diffinitiua, sed ab interlocutoria procurator habet mandatum speciale ad vnam causam tantum, ita ꝙ non extendatur ad causam appellationis a diffinitiua, nihilominus tenetur appellare ab interlocutoria, & appellationem prosequi, quia ad hoc bene se extendit mandatum, cùm sit de accessoriis primæ causæ. & ita no. Inno. in c. non iniuste. de procu. & Bar. in l. cum procurator. de ope. no.
3 nun. ¶ †Vlti. no. hic, ꝙ dominus potest prosequi instantiam inchoatam cum procuratore, licèt procurator sit effectus dominus litis, & hoc ideo, quia licèt directum ius sit acquisitum procuratori, vtile tamen est acquisitum domino. vt arg. in l. in causæ. § fi. de procu. quod dic vt per Bar. eo. titu. l. ante litem. cum seq. licèt ergo dominus non possit ipsum inuitum reuocare, põt tñ p seipsum cãm prosequi, qa ista sunt diuersa, si tñ ambo venirent ad prosequendum, putarem procuratorẽ præferendum rõne directi iuris, sed dñs poterit ei assistere, alias esset dicere, ꝙ posset eum reuocare, si posset eum repellere. In ꝯrium tñ facit l. si quis cum procuratorio. de procur. vbi dñs præfertur procuratori, sed ibi in executione sententiæ. Nos lo-
4 quimur in prosecutione iudicii. †Not. etiam, ꝙ licèt procurator assignauerit rationes dño, si tñ adhuc durat mandatũ, de-
bet

bet profequi litem, fecus fi expiraffet officium, vt in tutore. qđ dic vt hic in gl. fi.

LEX PRIMA.

1 *Si uocatus ad officium frustratorie appellauit, periculum medij temporis ad ipsum pertinet.*
2 *Appellans quid debeat in causa appellationis probare, uel producere.*

Si tutor vel cura. vel magiftra. crea. appellaue. Rub.

1 [H]I qui. † Si vocatus ad officiũ fruftratoriè appellauit, periculum medij tpis ad ipfum pertinet. h.d. cum l.feq. nã fi a die, quo fit decretum fibi officiũ, negligit adminiftrare, cũ poffit & debeat, pertinet ad ipfum periculũ, vt l.quidam decedens. §. fin. de admini-
2 ftratio. tuto. ¶ † In text. ibi. {nec caufas probauerint.} videtur ergo per iftum text. ꝙ appellans quicunq; fit actor vel reus in caufa appella. neceffe habet probare de iure fuo, aliàs non obtinebit refciffionem fententiæ. Sed iftud non eft verum indiftinctè, imo dicunt doc. ꝙ bene tenetur probare fuam appe. & ꝙ etiam fit rite interpofita, & intra tempus debitũ. quod no. ꝑ co quod dixi in l. j. §. biduum. qñ appel. fit, fed hoc probato, & ẽt ꝙ petierit apoftolos intra tempus debitũ, fi quęritur an teneatur probare in caufa principali, diftinguunt, an vnus tantum profequitur, & non alter, & ille tenetur probare fi vult fententiam confequi, aut ambo, & tunc ille habet probare in caufa appel. qa idem haberet in caufa principali probare. vnde fi reus fuit condemnatus & appellauit, fi dicat nõ effe probatam intentionem actoris, & ꝙ non debuit cõdemnari, fufficit fibi ꝙ oftendat acta, & fi non reperitur probatum, fuccumbet actor nifi probet de nouo, bene tñ tenetur appellans producere fñiam, quam petit refcindi, & etiam acta. vt l. qm̃ non nulli. C. de appel. & vide Bar. in l. hi qui ad ciuilia. co. tit.

Eum, qui appellauerit in prouincia defendi Rub.

LEX VNICA.

[E]Vm qui. Licèt quis peregrinetur caufa appellat. exercendę, poteft cõtra eum procedi in alijs caufis in loco domicilij. videbatur excufandus ratione peregrinationis, & quód deberet fuperfedere in alijs caufis, fed verũ eft in loco, in quo peregrinatus, qa ibi non debet conueniri in alijs caufis, etiam fi ibi fortiatur forũ ratione contractus, vel alia caufa, vt l. ij. §. legatis. ſ. de iud. non in loco domicilij.

LEX VNICA.

1 *Mortuo non est inferenda pœna.*

Si appellatio. pend. mors interuenerit. Rub.

1 [A]Ppellatore. † Si appellator pendente appellatione decedit fine hærede, extinguitur appel. fi verò cum hærede, nõ extinguitur. fi tamen nullus alius intereffe prætendat ꝗ hæres, non cogitur appellationem profequi, fed fi alius, cõtra quem fuit appellatum prætendat intereffe, bene cogitur. h.d.
2 ¶ † Not. hic glo. quam allegaui. ſ. nil noua. appe. interpo. ꝙ mor
a tuo non eft inferenda pœna. ᵃ facit l. defuncto. de publi. iudic.

ADDITIO.

a ¶ Inferenda pœna. An fit licitum fufpendere mortuum vel comburere propter delictum, vide per Angel. in l. fi is. in fin. C. qui teft. face. pof.

Secunda domini Pauli de Caft. fuper ff. Nouo explicit.

REGISTRVM.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo.

Omnes funt Quaterniones.

Venetijs, M D LXXV.